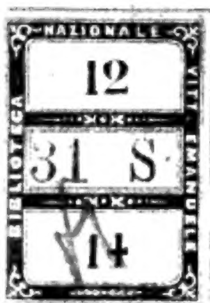
MICHAELIS ETTMULLERI, ... OPERA MEDICA THEORETICO-PRACTICA, ...

Michael Ernst Ettmüller,
Timbro non identificato

BIBLIOTECA
NAZIONALE
VITT. EMANUELE
12
31 S
14

BIBLIOTECA
NAZIONALE
VITT. EMANUELE
55
10 H
7
ROMA

MICHAELIS ETTMULLERI,

PHILOS. ET MED. D.

OPERUM

TOMI II. PARS II.

MICHAELIS ETTMULLERI

Philoſophiæ & Medicinæ Doctoris, Hujuſque in Illuſtri Academia Lipſienſi Profeſſoris Publici & Practici, olim per omnem Europam Celeberrimi

COLLEGIUM MEDICO-CHIRURGICUM.

PROOEMIUM.

Affectus huic Medicinæ parti ſubjecti quinario numero commode comprehenduntur, ſuntque Tumores, Vulnera, Ulcera, Luxationes & Fracturæ: quorum priores tres partibus mollibus; poſteriores vero duo partibus duris ſunt proprii.

Artifex Chirurgiæ dicitur Chirurgus, cujus deſcriptionem exactam præ cæteris docet Celſus *in Proœmio in 7. ſuæ Medicinæ Partem.*

Jam harum partium affectarum, nempe aut durarum aut mollium exacta notitia perneceſſaria eſt, & in durioribus ſcienda eſt

1. Earum Conformatio, Situs & Connexio.
2. Earundem Uſus; &
3. Quod omnia mucida, omnia unctuoſa & pinguia, ac oleoſa vulgaria, maxime nociva ſint iiſdem, niſi antea artificioſe volatiliſata & deſtillata fuerint. Eſt enim in omnibus iſtis occultum acidum, quod pertinaciter adhærendo oſſibus, facile etiam carnem corrodit, **ſie lauffen an**/ hinc potius ſicca & amariuſcula, item remedia ſale paulo acriori alcalino prædita, in oſſium affectibus ſunt convenientiſſima.

In partibus mollioribus præ cæteris accurate notanda eſt differentia inter partes ſanguineas, & ſpermaticas ſeu nervoſas: quæ utramque paginam facit, tam propter prognoſin in affectibus chirurgicis ferendam, quam etiam propter curam & medicamentorum convenientium electionem & applicationem. Nam

1. Sanguinearum partium affectus Chirurgici, Tumores, Vulnera & Ulcera ſunt longe tutiores, quam nervoſarum, nec tantis ſymptomatis, in ſpecie gangrænæ & morbis convulſivis adeo obnoxii, neque etiam adeo ſenſiles nec adeo facile irritabiles.
2. Affectiones hæ in partibus ſanguineis curatu ſunt longe faciliores, quam in partibus nerveis.
3. Non ſunt adeo dolorificæ, ſanguineas ſi occupaverint partes, quam ſi afflixerint nervoſas.
4. Etiamſi in partibus ſanguineis superveniat aliquod fermentum præter naturale corruptivum, ut in vulneribus & ulceribus ordinario fieri ſolet, hoc non adeo acre & vitioſum, non adeo malignum, ſed mitius longe & correctu facilius, quam in partibus nervoſis eſt: Unde in gangrænoſa ulcera promptius longe abeunt in nerveis partibus, quam in ſanguineis.
5. Sanguineæ partes ablatæ aut detruncatæ facilius reſtituuntur, aut ſaltem quodam analogo

logo reſarciuntur; ſecus ac fit in nerveis, quorum jactura ſolet eſſe immedicabilis.

6. Sanguineæ partes læſæ debilioribus etiam medicamentis facilius auſcultant, & imprimis temperata balſamica ſeu ſale volatili oleoſo temperato prædita, naturæ amica poſtulant. Ex errore vero applicata forſan paulo acriora melius perferunt: nervoſis vero, utut his balſamica temperata ſint acceptiſſima, tamen eadem debilia ſubinde conducunt; acriora vero & fortiora eaſdem irritant, earumque affectus longe deteriores reddunt.

7. Denique quomodocunque curatæ læſiones dictarum partium ſanguinearum, nec læſionem nec deformitatem tantam in corporis actionibus, neque etiam tantam membris deformitatem afferunt, quam fit in partibus nervoſis læſis.

Juxta partes has, tanquam primario ſubjectas læſionibus & curationibus Chirurgicis, etiam qui eas abluunt exacte conſiderandi ſunt liquores; primario quidem ſanguis, hinc etiam chylus nutritivus, cujus vehiculum ſeparatum ex parte conſtituit lympham.

Sanguis ſalinus volatilis oleoſus & balſamicus, ſpiritu ſalino ſimiliter volatili balſamico turgidus, partium conſervationi dicatus, ubi corruptionem incurrit, acorem quidem facile contrahit, ſed hunc aut arte facile corrigibilem aut ſponte efferveſcendo ſale volatili oleoſo in pus ſalſum temperatum tranſmutatur.

Chylus vero latice aquoſo dilutus, & hinc poſtmodum lympha, vitiati inſigniter aceſcunt, & in mucilagines varias ſæpius, in ſpecie in locis glanduloſis in liquamen corroſivum corrumpuntur.

Jam vero in dictarum partium externa læſione, & earundem Curatione Chirurgica, 3. imprimis obſervanda in genere:

1. Naturale conſervandum.
2. Præternaturale tollendum.
3. Symptomata mulcenda.

Nam primum ſi abſit, corporis totius, in ſpecie partis læſæ, œconomiam naturalem turbat; ſecundum læſionem morboſam ſuſtentat & auget; tertium corpus partemque debilitat & 1000. accidentia advocat: Et hoc ipſum tertium ex primis duobus primario dependet. Nam dolor tenſivus ex impedito motu liquoris tranſeuntis indeque partis dilatatione oritur, uti fit in tumoribus; corroſivus vero & pungens dolor ex acido habet originem præter naturam rodente & vellicante.

Auxilia ergo in genere, quæ his conveniunt affectibus, ex tribus petuntur fontibus, imprimis Diæta, Pharmacia & Chirurgia in ſpecie ſic dicta.

Manus artificioſa Chirurgi debet eſſe activa, partim removendo impedimenta ſeu impedientia, partim applicando conducentia remedia. Quæ applicanda ſunt, ex Pharmacia deſumuntur, imprimis ex regno vegetabili, remedia nempe, quæ ſale volatili balſamico conſtant, ut ſunt dicta vulneraria reſinoſa & ſimilia, quæ utramque paginam faciunt in Chirurgia. Nam hæc non tantummodo tribus ſuperius monitis requiſitis, quocunque uſu interno & externo optime ſatisfaciunt, ſed etiam pro aliis ſcopis hinc inde intervenientibus optime unà ſuccurrunt.

Imprimis autem, dum impedimenta removet Chirurgus, ea ſcilicet, quæ naturam tanquam primariam Medicatricem in ſuis actionibus morantur, vere artificioſum ſe exhibet, dum nempe

1. Separata jungit.
2. A ſitu naturali dilapſa reponit.
3. Id quod inutile aut vitioſum eſt, à toto ſeparat.
4. Deficiens, quantum poſſibile, reſtituit; &
5. Solvendo continuum & meatus aperiendo prompte ſuccurrit.

Hæ ſunt operationes primariæ, quæ Chirurgo incumbunt in operatione manuali, quæ optime deſcripta videbitis tanquam in ſynopſi in Microtechne Hornii, in Armamentario Chirurg. Sculteti: in efficaci Medicina Marci Aurelii Severini Medici Neapolitani, quæ tamen vix melius, quam per αυτοψiam ocularem, addiſci, & per Praxin deduci poſſunt.

Jam ergo pro remediorum varietate Chirurgia eſt duplex, vel Medica, vel Manualis. Medica conſiſtit in recta cognitione affectuum præternaturalium per manum chirurgicam tractandorum, & legitima inventione remediorum ex Pharmacia & Diæta convenientium; Manualis vero verſatur ſaltem circa operationes chirurgicas, quæ nos non tangunt.

Hæc in genere de Chirurgia monuiſſe ſufficiant. Circa Therapiam affectuum & inventionem remediorum ex fonte diætetico & pharmaceutico conſiderandi ſunt Autores: Inter omnes optimi ſunt, & quidem in Chirurgia Rationali 1. Agricola in Chirurg. Parva, 2. Barbette in Chirurg. & Anatom. Practica. 3. Felix Wurz, qui recte ab Helmontio Chirurgorum Anteſignanus vocatus **in ſeiner Wund-Artzney**; In Chirurgia vero Mechanica vid. Fabricius ab Aqua-pendente, Paræus, Scultetus & Guillemeau.

CAPUT I.

DE TUMORIBUS IN GENERE.

NOmine Tumoris in genere intelligitur Magnitudo partis p. n. in longitudine, latitudine, & profunditate aucta ſive ſit conjuncta

juncta cum materia purulenta, ut abscessus, sive non: Convenit cum abscessu in conceptu generali, qui interne differunt, ut genus & species.

Excrescentiæ ergo præternaturales, in quibus non tam major fit pars, quam nova moles quasi adnascitur ipsi, proprie non sunt tumores, utut respective harum pertractatio ad Tumores pertineat, & etiam pertractentur simul.

CAUSÆ.

Causa in genere omnium Tumorum est (1) pars quædam ex naturali situ dilapsa, & in proximam partem propulsa seu dislocata, aliam partem expellens; & est nunc mollis, uti in Herniis; nunc dura, ut in Luxationibus; (2) Humor quidam replens, indeque partis magnitudinem augens; (3) Flatus distendens; unde etiam non raro sunt Tumores flatuosi, qui interdum antequam aperiantur, abscessum mentiuntur.

Ex quibus causis tamen causa media, nempe Humor, solet esse frequentissima: Nam licet interdum etiam lapides, it. vermiculi, pediculi, copiosa parva quasi ovula, it. crines, & similia varia, in Tumoribus & inde natis abscessibus reperta fuerint, eaque in ipsis Tumoribus genita (unde excludo hic ea, quæ extrorsum per Incantationem intenduntur) tamen cum hæc sint rariora, ad insolita naturæ opera merito referuntur, quæ isti, quod fit utplurimum, nil derogare possunt. Humor ergo, qui partem replendo Tumorem producit, in eadem colligitur de novo, qui antea non aderat: & quidem vel ob motum humoris cujusdam trans partem impeditum, unde oritur humoris stagnatio; vel propter novam humoris in parte generationem.

Stagnatione fiunt Tumores, si humorum motus per partium meatus & vasa subtilia impeditur, & est hæc humorum stagnatio, & inde natus tumor, vel simpliciter vel paulatina congestio: Illa fit in Tumoribus alias vulgo notis; hæc fit etiam imprimis in Tumoribus criticis, hisque aliis analogis tumoribus: Ibi promiscue hæret humor transiens; hic verò, quasi secretione quadam factâ, partes quædam adhærent quibusdam adhuc transmissis. Hinc illa stagnatio proprie dicta; hæc Congestio dici potest.

Jam in specie ex stagnatione morbosa simpliciter dicta fiunt omnes Inflammationes, Contusiones, Erysipelata & similes tumores, & hæ quidem omnes ex sanguine; ex lympha vero stagnante fiunt Tumores œdematosi & serosi quicunque, it. hydrops, tam universalis quam particularis. Pertinet huc lac in mammis concretum, lochia circa uterum contenta, &c.

Congestione vero paulatina seu successiva Tumores Critici & Abscessus, hisque similes, Excrementis scilicet febrilibus, ob crassitiem aut coagulationem seu coacervationem restitantibus, ipso sanguine aut lympha tenuiori sensim transeunte. Huc pertinent Bubones pestilentiales, furunculi, phygetla, Parotides, Carbunculi, & his similes Tumores. Pro illustratione talium Tumorum consideremus saltem filtrum chymicum, quod per præcipitationem ex liquore continente separata retinet, reliqua transmittit. Par ratio est in Tumoribus per digestionem obortis. Faciunt huc etiam viscerum scirrhi & strumæ circa glandulas enatæ. Hic enim Tumores sensim generantur ex viscidiore humore, sanguine & lympha relicto, tenuiore transeunte. Hoc modo fiunt Tumores per stagnationem.

Per novi humoris in parte generationem & collectionem fiunt Tumores reliqui, quando alimentum partis proximum coacervatur & colligitur in parte præternaturaliter: idque vel corruptum, vel plus minus alteratum.

Corruptum quidem, quando fermentum vitiosum quoddam in parte adhuc latens alimentum affluens degenerare facit in varios vitiatos succos, qui successive collecti dant Tumores, continuo in ulcera denuò degenerantes. Hinc enim fit, ut abscessus aut ulcera non rite mundificata dent Tumores & abscessus recidivantes, qui vulgo male fluxionibus corporis, ad certam partem decumbentibus, adscribuntur: Hinc caries ossium non rite curata post ulceris consolidationem denuo novum infert Tumorem, novumque exinde natum abscessum. Pertinet huc Bubo venereus ex contactu scorti successive in inguine enatus: it. Tophi, Cancer mammarum ac gummata Gallica ex acido maligno, nutrimentum ossium corrumpente.

Ex alimento vero ulterius affluente, minus vero in parte alterato, oriuntur Tumores istis partibus quoddammodo similes: quales sunt Tumores ossium fractorum callosi, it. carnis in ulceribus mundificatis luxuria & excrescentia, auctæ viscerum insignes magnitudines, nodi it., & ganglia. Ex alimento vero congesto, sed magis alterato & coacervato, nascuntur Tumores, partibus quibus adhærent non nihil dissimiles; quo quidem pertinent omnes excrescentiæ, ut sunt Verrucæ, Polypi, it. Cornua quæ ipsa commode ad verrucas, quale in superiori parte pedis enatum memorant M. A. N. C. *Ann.* 4. *&* 5. *Obs.* 180. it. *Fungi,* & omnes isti tumores, qui in propria tunica observantur contineri, quales sunt Melicerides, Atheromata, Steatomata.

Quoad Causas remotas: Stagnatio humorum quæcunque contingit vitio viarum transmissioni repugnantium, aut ob earundem angu-

anguſtiam, aut propter humoris ipſius ad tranſeundum ineptitudinem, vel propter ſui craſſitiem, vel propter ineptitudinem particularum ejus reſpectu figurationis ad poros partium.

Viæ porique ſunt anguſti

(1) Propter compreſſionem ab incumbentibus quibuscunque.

(2) Propter conſtrictionem à vinculis.

(3) Propter obſtructionem à materia viſcida mucilaginoſave efficiente frigido imprimis inſpiſſata, aut ab acido condenſata.

(4) Propter fibrarum partis contractionem ac criſpationem, indeque natam porulorum partis anguſtiam, quæ oritur imprimis ex dolore ſeu doloroſa partis affectione.

Humorum vero craſſities, & inde ejus orta ſtagnatio, accidit vel propter pituitam, quam vocant, chylum crudiorem & viſcidiorem, in prima vel ſecunda vel tertia digeſtione non rite ſubactum, vel propter frigus humores inſpiſſans, aut propter accidum humores coagulans, aut denique propter remedium externum male adhibitum.

Denique Humoris particulæ male figuratæ per poros tranſire nequeunt, quin hæ per præcipitationem ſeparatæ ex maſſa ſanguinea, & hinc denſius agglomeratæ, in liquore fluctuant, quo vehiculo ſeu liquore vehente tranſeunte, per poros ipſæ reſtitant, ut in abſceſſibus Criticis uſu venire ſolet.

Ex alimento coacervato & collecto præternaturaliter, aut etiam alterato oriuntur Tumores, quando fermentum quoddam corruptum, ut plurimum vitioſe acidum, in parte latet, quod ipſum alimentum partis proximum effluens degenerare facit, iſtudque transmutat in varios vitioſos ſuccos, qui collecti ſenſim dant novos tumores atque abſceſus, ut v. g. in abſceſſu, carie oſſium, ulceribus non rite mundificatis, &c.

Alimentum vero minus alteratum dat tumorem, quando utplurimum ex cauſa externa ſubinde propter labores ob poros partium dilatatos, fibrasque nonnihil laceratas, it. propter membranas diſtinctas, alimentum copioſius recipitur, & ita uberius colligitur; Qua ratione ex tendinis cujusdam in manu ex labore diſtenſione circa articulos ſupervenit ſucceſſive Ganglion: aut quando ex compreſſione fibrarum ejus ex calceo ſupervenit in pede Clavus, & ſimiles tumores pro partis læſæ conſtitutione.

Alimentum denique plus minus alteratum à ſtatu naturali, non tamen corruptum, dat excreſcentias membranis propriis incluſas & pro alimenti alteratione ex varia in membrana colligente tranſcolatione, nunc ſerum, nunc pultem, nunc aliam ſimilem materiam, cum radice tamen, ex qua enaſcitur, aliqualem analogiam obtinente referentes tumores: Quin & Polypi, Verrucæ, & ſimiles hujusmodi naſcuntur, adeo ut raro citra externam quandam violentiam, aut citra impetum quendam externum vel ſi abſit hæc externa violentia, raro citra levem ab acido vitioſo præcedentem corroſionem, ſubnaſcatur talis Tumor: Sic enim v. g. ex ulcuſculis narium ſubinde propullulant Polypi.

CURA.

Ut ergo curentur Tumores in genere, neceſſe eſt, ut evacuetur continens eorum Cauſa, quacunque id fiat ratione, ut remota materia fibræ partium porique diſtenti denuo ſe contrahant, & ita naturalis parti redeat figura, & hanc poſtmodum inſequens actio & functio naturalis antea in parte læſa.

A ſtagnantibus humoribus pars liberatur

1. Reſtituendo ipſis motum naturalem.

2. Evacuando ipſos immediate ex parte, aut inſenſibiliter diſcutiendo, aut viam novam aperiendo, ſecando, vel urendo: Illud (nempe diſcuſſio) ſtagnantibus humoribus ſimpliciter; hoc vero (nempe apertio) humoribus congeſtis magis convenit.

Ut his duobus ſatis fiat, Motus ſtagnantibus reſtituitur, vel vias anguſtas dilatando

(1.) Removendo impedimenta externa anguſtantia, ut ſunt vincula, ligamenta.

(2) Humoris coagulationem ſolvendo.

(3) Dolorem tenſivum mulcendo.

(4) Vel denique craſſitiem ipſius humoris tollendo.

Tollitur hæc Stagnatio

1. Removendo externa incraſſantia.

2. Temperando frigus inſpiſſans; &

3. Corrigendo acidum coagulans.

Diſcutiuntur ſtagnantes humores vel inſenſibiliter; quod fit vel acidum coagulans temperando, & humores per medicamenta, partibus ſubtilibus conſtantia & penetrantibus prædita, ſenſim ſenſimque attenuatione diſſipando; vel apertione novi foraminis evacuando humores, aut demulcitos & temperatos per ſuppurationem, ſi nempe mutationis in pus ſunt capaces; aut ſaltim à cruditate ſua nonnihil mitigatos aut quaſi alteratos, ſi ſuppurationis perfectæ ſint incapaces.

Illud (ſuppuratio nempe) ſanguineis aut cum ſanguine permiſtis liquoribus tantummodo convenit: Hoc vero reliquis ſaltem humoribus & tumoribus ex aliis occaſionibus eſt proprium. Terenda tamen ubivis veſtigia à natura præmonſtrata.

Suppuratio fit, quando in ſanguine ſtagnante & congeſto evaneſcunt & diſſipantur partes ejus ſpirituoſæ ſubtiles ac tenues; unde id, quod remanet, ſpiſſeſcit ſenſim & grumeſcit

mescit, & ex corruptione successive acorem contrahit putredinalem, à quo acido fit effervescentia acris cum salibus volatilibus oleosis ipsius sanguinis, ex qua non tantum calor in parte affecta sentitur major, & ipsa tumoris magnitudo successive in medio sui turgescendo augetur: **Es bekommet eine Blüthe;** Unde dolor & tensivus (ratione partium distensarum) & pulsatorius (ratione arteriarum in motu impeditarum) intenditur, & tandem sanguis in pus corrumpitur, acido adhuc nonnihil prædominante, unde pus album apparet: omnia enim alcalia oleosa vel sulphurea ab acido præcipitantur in album colorem, uti in Chymicis ex lacte ♆is patet.

In hoc suppurationis negotio acidum imprimis est considerandum: Nam hoc nimis excedente nulla fit suppuratio, sed aut partis in ulcus corrosio, aut tumoris in scirrhum induratio; deficiente vero acido non opus est suppuratione, cum liquor fluxilis tunc temporis alia ratione facile removeri possit, aut tunc exacta temperatura opus non habeat. Ex dictis facile patet, qualia medicamenta in genere sint applicanda? nam motum naturalem humoribus restituunt omnia ea, quæ *resolvunt*, *attenuant* & alcali seu sale volatili plus minus temperato factum coagulum *tollunt* ac meabile reddunt.

Per diaphoresin vero Tumores discutiunt primariò, quæ participant de sale volatili seu alcali nunc acri, nunc fixo, tam minus quam magis temperato, acidum fixum temperante, & absorbente, atque ita occasionalem causam stagnationis tollente.

Suppurationem vero, si fit legitimo modo, adjuvet Chirurgus, non applicando diaphoretica alcali acri constantia: quia horum operatio dissiparet quasi tenuia & volatilia, reliqua vero spissiora induraret in scirrhum: nec applicet etiam his contraria acida, quia acida suppurationem impediunt, & facile occasionem grumescentiæ dant, & sic ulcus inducerent. Applicet ergo Chirurgus remedia temperata, humectantia, & blande laxantia, occulto tamen alcali, ut vocat Helmontius, & temperato constantia, plus tamen minus acriora, pro ratione nempe materiæ suppurandæ. Imprimis tamen suppurantia debent esse nonnihil mucilaginosa, & suaviter humore quasi roscido laxantia: nam talia acrimoniam humoris suppurandi, imprimis acidi, suaviter temperant, unde acido temperato salia in liquore suppurando minus impetuose effervescunt, & per consequens cum minore dolore & ardore inter se concurrunt, & blande se in pus salsum uniunt & convertunt, dum interea per ista remedia applicata simul laxantur tensæ antea fibræ, unde dolor successive mitigatur, & pus facilius exteriora versus viam invenire potest. Temperata ergo non nihil mucilaginosa dixi suppurantia esse.

Quod si vero Tumor suppurandus constet materia crassiore & viscidiore & acidiore, qualis v. g. sit lac in mammis coagulatum ad suppurationem tendens, qui Tumor ob id minus fermentationi sese accinget, sed potius ad scirrhum degenerare velit, tunc cum ordinariis suppurantibus applicanda sunt paulo acriora, sale volatili magis acri prægnata: qualia sunt cepacea, alliata & similia:

Apertio Tumoris aut suppurati, aut aliquantisper alterati, fit vel sponte naturæ, dum supertensa cutis ob acrimoniam contenti humoris successive eroditur, vel arte, idque nunc ferro, qui modus est optimus Gallis usitatus, vel igne, qui modus fere est Italorum, & hoc aut actuali per ferramenta ignita, quod tamen rarius fit; vel potentiali caustico, quod constat ex sale quodam acerrimo, nunc quidem ex alcali fixo acri, idque usitatissime: hinc parantur Cauteria ex lixivio saponario, inspissato, vel ex ♃ cum cinere fraxini, vel ex ⊖♀i & cineribus clavellatis, nunc vero constant cauteria ex acido, nempe butyro antimonii, quod singularissimum est cauterium pro parandis v. g. Fontanellis, it. quod bubones vel carbunculos quoscunque optime aperit; it. parantur talia ex magnete arsenicali, vel parantur ex lapide infernali, ex spiritu nitri concentrato cum luna (quod usitatum est Italis) vel fiunt talia ex opio in spiritu nitri dissoluto, quod tamen singulare est.

His viis, vel ferro vel igne potentiali, apertus tumor, ubi materia contenta jam erit evacuata, tunc cavum restitans vocatur abscessus, qui ubi per occultos quasi cuniculos hinc inde serpit, alio nomine vocatur sinus, **ein hohl Geschwür.**

A materia per novam generationem introducta, liberatur pars tumens, aut materiam collectam insensibiliter discutiendo, aut per factam aperturam materiam evacuando, materiam ipsam evacuandam emollientibus aut suppurantibus plus minus antea alterando & mitigando; cavendo recidivam tumoris per fermenti ulcerosi & peregrini in loco affecto totalem destructionem. Nam aliàs v. g. si in mammarum ex lacte coagulato suppuratione non ritè curetur abscessus, & mundificetur per fermenti peregrini extinctionem, demum, licèt consolidata fuerit mamma, recurrit tumor, & novus fit abscessus.

Excrescentiæ verò tolluntur utplurimum, imprimis insigniores, omnimodâ earum ferro aut igne extirpatione; igne imprimis potentiali, rarius actuali, præcavendo hic reci-

divam talium excrescentiarum per radicis membranosæ omnimodam deletionem.

Hisce manuali artificio externè applicatis remediis commodè etiam simul adduntur medicamenta interna: nunc quæ laxando primas purificant vias, aut quæ massam sanguineam quacunque ratione expurgant, imprimis quidem sudorifera; nunc quæ acidum vitiosum tàm in primis viis quam in toto corpore oberrans, subinde absorbent & destruunt; nunc quæ labem massæ sanguineæ peculiarem corrigunt, v.g. cachecticam, & veneream, scorbuticam, aut similem: nunc verò, quæ blandum sudorem per remedia de natura alcalium provocando, omnes liquorum stagnationes & coagulationes successive solvendo, æqualem humoribus motum restituunt, & restitantes insensibiliter resolvunt, & talia sunt v.g. antimonium diaphoreticum, lapilli cancrorum, qui Chirurgorum debent esse arcanum, quoad internum usum, myrrha, castoreum, viperina quæque, & hinc succinata balsamica internè usurpata.

Quod si febricula aut æstus adsit, nitrata sunt usitata, ut nitrum antimoniatum, nitrum per alcali purificatum, & lapis prunellæ, sicuti milites ordinariò usurpant pulverem pyrium, cujus internus usus ratione nitri, sulphuris, & alcali fixi in carbonibus tiliæ in chirurgicis casibus esse debet frequentissimus.

Quod attinet ergo remedia Tumoribus in genere applicanda, sunt ea in triplici classe, vel resolvunt, vel discutiunt, vel suppurant.

I. Resolventia sunt ea, quæ imprimis stagnationi humorum sunt opposita, utpote quos resolutos in naturalem motum revocare debent. Sub hunc titulum revocanda sunt omnia ea, quæ externè applicanda crassum attenuant, coagulata solvunt, grumos & viscidítates incidunt & rarefaciunt, & concreta fundunt, exque his ortas durities varias emolliunt. Omnia hæc sub nomine attenuantium & resolventium comprehenduntur.

In corpore humano dixi humores stagnare, incrassari & indurari, vel ob frigus externum coagulans, vel ob propriam viscíditatem & crassitiem: Qui coagulantur humores, sunt vel sanguis solus, qui imprimis ab acore congrumatus hæret; vel est pituita seu chylus crassior & crudior, nondum in sanguinem perfectum assimilatus, tàm in sanguine quàm in lympha, tam ob frigus externum, quàm ob acidum internum inspissatus: nunc verò concurrit simul uterque humor, sanguis nempe crassus & viscidus, ob chyli portiones crudas ipsi permistas ex cacochylia natas: qui tertius modus est communissimus; & dat Tumores obstinatissimos, ad scirrhum nempe & scrophularum naturam inclinantes.

Medicamenta ergò, quæ has humorum affectiones curare valent, Emollientia ratione duritiei, & Attenuantia & Resolventia ratione crassi & coaguli dicta, hanc habent virtutem, ut acidum temperent, partes coagulatas penetrent, easque attenuent, & ita humores denuo molles, tractabiles ac mobiles reddant. Nam quæ à frigore fit coagulatio, admoto externo calore potest resolvi.

Medicamenta quæ huc valent, sunt

1. Pinguia & nonnihil mucilaginosa, quæ acidum temperant & quasi obtundunt, fibras & membranas laxant & emolliunt, vulgò Emollientia in specie sic dicta.

2. Deinde valent huc etiam paulo acriora, de sale volatili penetrantiori participantia, quæ & acidum omnino absumunt, & partibus volatilibus in poros penetrant, & coagulo isto absumpto humores tenues, mobiles ac fluidos reddunt: & hæc sunt propriè Attenuantia dicta.

Et quidem, prout nunc coagulum, & inde orta stagnatio, est magis vel minus fortis & contumax, ratione aut acidi inspissantis, vel humoris crassi & viscidi subsistentis, etiam remedia varianda, & nunc acriora, nunc temperatiora, adhibenda sunt. Unde 3. sunt gradus Emollientium & Attenuantium, nempe sunt lenia, mediocria, & fortiora, diaphoreticis seu discutientibus cognata. Objiciat quis: Reperiuntur etiam acida, quæ attenuant & resolvunt: sed hæc, quatenus sunt acida, hoc non præstant, sed salinarum partium volatilitate; unde vix sola usurpantur, sed pro vehiculo aliis adduntur.

Primi gradus Emollientia & Resolventia sunt sequentia: Radix & herba malvæ, altheæ, atriplicis, Mercurialis, brancæ ursinæ, violariæ, liliorum alborum, parietariæ; flores meliloti, malvæ; semem fœnu græci, lini, althææ, lupinorum, & ex his paratæ mucilagines atque farinæ; item caricæ pingues assatæ & calide impositæ, uvæ passæ & similia; adipes & axungiæ caponis, vaccina, porcina, humana. Pinguedines recentes magis emolliunt, veteres attenuant, & illud magis, si sint pinguedines ex fœmellis, quàm ex maribus; medullæ animalium recentes, lac, butyrum, ℴℴ amygdalarum dulcium, violarum, liliorum alborum, unguentum de mucilaginibus, dialtheæ, quod singulare est cum unguento resumptivo, & similia.

Attenuantia & Emollientia secundi gradus sunt: Radix & herba apii, pulegii, helenii, imprimis cepæ coctæ, ebuli, hyperici, chærefolii, betonicæ, verbasci, sambuci, rutæ, menthæ, artemisiæ, saturejæ, scabiosæ; flores hyperici, croci, sambuci, scabiosæ, chamomillæ; item adipes, v.g. anserina, ursina, cervina; sevum hircinum; medulla cervina, gummi tacamahaca, styrax liquidus,

dus, resina terebinthinæ, cera, mumia; farina fabarum cum aceto applicata, sperma ceti, spiritus ♀ri; oxymel scilliticum; oleum chamomillæ, amygdalarum amararum, hyperici, nucum, anethinum, laurinum & nicotianæ; unguenta & emplastra de cicuta, de betonica, diachylon simplex, de spermate ceti Mynsichti, de meliloto, &c.

In tertio gradu Emollientia & Attenuantia sunt: Radix & herba bryoniæ, cucumeris agrestis, raphanus, cepæ crudæ, vincetoxici, cyclaminis, sigilli Salomonis, asari, squilla, sabina, absinthium, centaur. minus, nicotiana; semen sinapi, erucæ, cumini cum aceto coctum; gummi ammoniacum, vel cum emplastro de cicuta, galbanum, bdellium, sagapenum, opopanax, myrrha, elemi, ladanum, resina pini; stercora & urinæ animalium; nidus hyrundinum cum excrementis; spiritus urinæ, ⊖✱ci, vini spiritus crocatus, acetum scilliticum, fermentum; oleum irinum, laterinum, terebinthinæ, ceræ, lumbricorum, petroleum, ♀ri destillatum, oleum nicotianæ, balsamus sulphuris; unguentum Martiatum; emplastrum diachylon cum gummis, oxycroceum, dia-sulphuris, de cicuta, de amoniaco, & Vigonis de ranis cum Mercurio; ☿ laminæ plumbeæ illitus & applicatus.

Ex his modò dictis simplicibus varia possunt fieri remedia composita:

1. *Fomenta*,
2. *Cataplasmata*,
3. *Linimenta & Unguenta*,
4. *Emplastra*.

Fomenta Emollientia fiunt hoc modo

℞. *Rad. alth.*
Lil. alb. aa. ℥iß.
Herb. & fl. malvæ,
Melilot.
Sambuc. vel chamomill. aa. M. j.
Caric. pingu. No. vj.

Coqu. in s. q. *seri lactis* vel in *lacte caprillo*:
Colatura D. S.

Erweichender Umschlag.

Applicetur calidè cum linteis duplicatis, idque sæpius repetendo.

Vel loco *lactis* coqu. in s. q. ▽ *simplicis*.
Colat. ℔iß. adde.
Succ. cepar. rec. l. ♂︎ *chamom.* aut *lil. alb.* ℥iij. M. D.

Cataplasmata emollientia & resolventia fiunt hoc modo:

℞. *Rad. alth.* ℥iij.
Cucum. asin. l. loco hujus *Jreos rec.* ℥j.
Fol. brass.
Malvæ
Herb. absinth. aa. M. j.
Flor. chamom.
Melilot. aa. M. ß.
Sem. lini ℥iß.

Contusa coq. in s. q. ▽ *simpl.* vel *lactis*, vel *seri lactis* pro lubitu:
Trajice per setaceum, pulpæ trajectæ adde
Sterc. caball. ℥iij.
♂︎ *chamom.* ℥iß.
Cepar. subcineribus coct. ℥iß. vel ij.
M. D. S.

Erweichender Brey.

Vid. Wedelius de Med. Facult. libr. 1. *Sect.* 2. *c.* 1. *pag.* 31. *& Tr. de Comp. Med. p.* 159. *Cataplasma resolutivum Foresti* egregiè convenit in Tumoribus duris: non secus euporiston quoque est insigniter emolliens & maturans Tumores, quod paratur ex sapone communi in lacte calido dissoluto.

Aliud & quidem sub forma Linimenti:

℞. *Mucilag. sem. alth.*
Fænu gr. cum *decocto ficuum extr.* aa. ℥j.
Adip. anser. ʒvj.
♂︎ *chamom.*
Lil. alb. aa. ʒiij. *vel* ℥ß.

M. super ignem ad consistentiam Linimenti: sub finem verò adde
♂︎ *destillat. terebinth.* ʒj.
♀ *ri fœt.* ℈j.
M. pro Linimento: S.

Erweichendes Sälblein.

Denique sub forma *Emplastri*:

℞. *Empl. de melilot.*
Gum. amm. in ✝ *sol. & inspiss.* vel lento igne *liquat.* aa. ℥iß.

Liquefacta malax. c. s. q. ♂︎ *irini & nicotianæ*; induc. super *alutam* in forma debita: S. **Auflösend Pflaster.**

Conveniens est in Tumoribus duris ad scirrhos quodammodo inclinantibus. Item.

℞. *Empl. de hyosc.* ℥ij.
G. ✱*ci* lento igne *liquat.* vel cum ✝ *o sol.* & inspis. ℥j. M.

II. Post Resolventia seu Emollientia proxima sunt remedia Discutientia, ea scilicet, quæ insensibiliter materiam ex parte expellunt: aliàs etiam Diaphoretica appellantur, quæ si sint leniora, dicuntur Rarefacientia. Pertinent huc ea, quæ alias interno usu Carminativa & Aperientia appellantur, quod poros partium aperiant, humores penetrent & discutiant, id est, pori partis cujusdam, dum sunt oppilati humore retento, non possunt liberari, nisi resolutus humor iste vaporis aut halitus specie dissipetur, & insensibiliter evacuetur.

Ad hoc ipsum requiritur, ut humor sit fluidus & tenuis, resolubilis in halitus, expers ob id omnis crassitiei aut coagulationis; quæ si adsint, priùs corrigendæ. Quæ ergò talem humorem ita resolvere debent, necesse est, ut haben-

habeant partes subtiles, tenuiores & facilè penetrantes, simulque valeant in parte producere quendam calorem, quo ipso liquefacti & resoluti humores partim in meatus ordinarios remeent, partim verò per poros cutis exhalent.

Vitanda ergo frigida quæcunque, quæ pororum occlusioni occasionem præbent. Vitanda quoque quælibet acida, quæ coagulando humorem magis inspissant, & parti noxam inducunt, nisi sint acida, quæ habent partes admodum subtiles & penetrantes, quales in vino, item in aceto, sunt conspicuæ.

Medicamenta ergo, quæ huc conveniunt, erunt imprimis penetrantia aromatica, sale volatili oleoso prædita, & uti omnem humoris crassitiem, ita omnem ab acido inductam coagulationem tollunt, ac simul partis calorem suaviter fovent, nervisque amica sunt. Post hæc etiam salia alcalia, nunc volatilia, nunc fixa, lixivii forma applicata. Sic ⌒⊖ ✱ci ex ♆ cum oleis in consistentiam unguenti redactum adhibuit Burrhus ex relatione Bartholini.

Vicina ergò admodum sunt Diaphoretica Resolventibus seu Attenuantibus gradu auctiori tantummodo distando. Nam quæ resolvunt continuato usu, tandem etiam discutiunt, & quæ in corpore densiore seu in duriore materiæ compage sunt Attenuantia & Resolventia, ea in corpore molliori, & in leviori materiæ concretione, erunt Diaphoretica.

Dum autem Diaphoretica semper præsupponunt humorem facile resolubilem, eo ipso etiam postulant aut præcedentem aut conjunctum Attenuantium & Resolventium usum, ne, dum pars humoris incrassata diaphoresi resistat, ita subtilioribus & tenuioribus partibus dissipatis reliquæ crassiores magisque coagulatæ, & hinc contumaciores remaneant. Ob id Diaphoreticis commodissime semper simul Attenuantia permisceantur.

Externis hisce commodissime simul adduntur interna Diaphoretica ex alcalium republica desumpta; hæc enim attenuando & liquefaciendo succos, naturalem eorum motum concitatiorem reddunt, & præternaturalem eorundem stagnationem resolvunt. Unde liquefacti humores partim per poros discutiuntur, partim cum aliis in vasa resorbentur.

Remedia ergo Tumores discutientia sunt sequentia, Radix fœniculi, calami aromatici, Ireos, helenii, aristolochiæ rotundæ, sigilli Salomonis, cucumeris asinini, pyrethri, zingiberis; fol. & herbæ anethi, sambuci, ebuli, lauri, plantæque cæteræ aromaticæ, ut origanum, pulegium, cherefolium, thymus, calamintha, majorana, rosmarinus, absinthium, centaurium minus, salvia, ruta, sabina, lavendula, hyssopus, abrotanum, chamæpitys, Satureja, & similia, flores chamomillæ, imprimis Romanæ, meliloti, sambuci, lavendulæ, anethi, salviæ, anthos, croci, baccæ juniperi, lauri; nux moschata, macis, ac alia aromata; semen anethi, cumini, carvi, anisi, fœniculi, rutæ, sinapi, petroselini; farina fabarum cum aceto applicata; castoreum, benzoe; storax calamita, camphora; spiritus vini camphoratus, essentiæ plantarum cephalicarum & aromaticarum; oleum lumbricorum terrestrium, chamomillæ Romanæ, anethinum, cumini, carvi, fœniculi, anisi, laurinum, juniperi, nardinum, laterinum, menthæ, irinum, costinum, spicæ, petroleum, oleum ceræ, terebinthinæ, tartari, succini, quæ inter primatum obtinent olea destillata; adipes & pinguedines animalium sylvestrium, canis, vulpis, ursi, cervi; etiam stercora & urinæ animalium, imprimis caprillum, hinc equinum; balsamus sulphuris, decoctum sulphuris cum stercoribus; sarmentorum vitis, ▽ calcis vivæ, lixivium suffitus ✢ti super silicem candentem; emplastrum diachylon ireatum, Martiatum, dia♀is, Augustanorum ad hydropem, & similia.

Modus applicandi hæc Diaphoretica est

1. in Suffitu.
2. in Fotu.
3. in Cataplasmate.
4. in Linimento vel Unguento.
5. in Emplastro.

Emplastra tamen nimis unctuosa & emplastica, quæ poros oblinunt & infarciunt, semper sunt vitanda.

Exemplum Fomenti aut Suffitus discutientis.

℞. *Rad. enul.*
ebul.
Bacc. junip. aa. ℥j.
Herb. orig.
Calaminth.
Puleg.
Roris mar.
Fol. laur.
Samb. aa. M. j.
Sem. anisi
Fœnic.
Cumin. aa. ℥ß.
Sterc. caprill. ℥iß.
Coqu. modicè in s. q. ▽*æ simpl.*
sub finem adde
Vini Rhenan. ℥iv.
Colatura D. S.

Zertheilende Bähung.

Decoctum hoc pro Fotu cum linteis multiplicatis vel spongiis novis repetitis vicibus applicandum; aut ex Decocto suffitus excipiatur membro tumente.

Exem-

Exemplum Cataplasmatis discutientis:
℞. *Fol. lauri*
Rorismar.
Rutæ, aa. M. j.
Flor. chamom. Rom.
Sambuc.
Summit. anethi aa. M. ß.
Bulliant in s. q. ▽*æ & vini* ad mollitiem:
Pulpæ trajectæ per setaceum adde
Far. fabar.
Furfur.
Sterc. vaccin. aa. ℥iij.
Mellis opt. ℥iv.
M. pro Cataplasmate: S.
Zertheilender Umschlag.

Exemplum Linimenti Diaphoretici.
℞. *Balf.* 🜍*is terebinth.* ʒiij.
Peruv. ʒiß.
🝆 *destill. fænic.*
Cumin. aa. ʒß.
Camph. gr. vj.
M. pro Linimento, cum l. sine Cera. S.
Zertheilender Balsam.

Denique Emplastrum Diaphoreticum:
℞. *Empl. dia*🜍*is Ruland.* ℥ij.
Diachyl. c. G. ℥j.
Malax. c. s. q. 🝆 *destill. chamomillæ*: Inducatur super *alut.* pro Emplastro, irrorando cum 🝆 *destill. succini.*
D. S. **Zertheilend Pflaster.**

III. Remedia Tumorum in genere sunt suppurantia. Dicuntur ea, quæ pus generant; alio nomine Maturantia, & ob sanguinis in pus alterationem, quam à calore fieri existimant Veteres, quibusdam dicuntur Concoquentia. Et hæc habent locum in Tumoribus vel sanguineis simplicibus, vel cum sanguine complicatis; nempe dum sanguinis pars coagulata aliique, sanguini tamen permisti, humores, aut cui sanguinis suffusio tandem supervenit, ex acido præternaturali incipit effervescere, tunc ex acido isto in sanguine congrumato, orto cum sale volatili massæ sanguineæ concurrente & effervescente, fit sanguinis totalis mutatio in aliam planè substantiam, quæ vocatur Pus: Salsum hoc est, natum scilicet ex concursu acidi peregrini & urinosi sanguinis, præponderare tamen in pure facto adhuc videtur acidum, ob quod albedo, cum acida oleosa & 🜍eo ⊖ina in colorem album cogere soleant, & hinc ulcera remanent mundificata.

Medicamenta ergo Suppurantia ad id adhibenda.

1. Ut Suppurationem reddant promptiorem, faciliorem, ut jucunde aut brevi tempore absolvatur, & cum minori ægri incommodo seu molestia. Facilitant Suppurationem omnia ea, quæ leviter & blande humectando salia ista duo resolvunt, ut resoluta promptiùs & citiùs in se invicem agant.

2. Quæ acidum modice temperando, æquabilem cum urinoso fermentationem adjuvant.

3. Quæ penetrando coagulatum sanguinem nonnihil resolvunt, & ita suppurationem promovent.

Monstrant ergo hæc, quod medicamenta Suppurationem facilitantia debeant esse leniter humectantia, & alcali occulto & blando prædominante prædita pro acido temperando, simulque nonnihil emollientia & resolventia, nunc magis nunc minus talia, pro acidi & humoris coagulati ratione varia. Ubi enim fortius est acidum, acriora; ubi contumacius est coagulum, magis resolventia requiruntur remedia.

Jucundiorem seu minus molestam Suppurationem reddunt:

1. Quæ salium acrimoniam temperant; sic enim majori impetu inter se agunt: unde & acor & punctiones tolluntur, atque salium mutua actio cohibetur, ne adeo impetuosè effervescant.

2. Quæ partem adstrictam laxant, & ita fibrarum contractionem dolorosam tollunt: unde dolor tensivus sensim longè redditur mitior, & præterea eruptio & apertio apostematis facilitatur.

Quæ huc faciunt medicamenta, sunt mucilaginosa, & oleosæ substantiæ: nam hæc ambo salia (1) temperant (2) partem tumentem laxant: & hæc inter lac primum locum merito habere dicitur.

Suppurantia autem remedia ferè sunt sequentia: Rad. altheæ, liliorum alborum, tussilaginis, bryoniæ recentis, cucumeris sylvestris, cepæ coctæ, cyclaminis, sigilli Salomonis, allium sub prunis coctum, &c. folia & herbæ altheæ, malvæ, brancæ ursinæ, parietariæ, meliloti, chamomillæ, sambuci, ebuli, tussilaginis, Mercurialis; flores horum simplicium, violarum, crocus; semen lini, fœnugræci, hordei, tritici, orobi; mica panis albi cum lacte, caricæ pingues, passulæ, dactyli pingues, gummi ammoniacum, imprimis ubi opus est simul tumoris duri resolutione; terebinthina, thus, pix; adeps gallinarum, anserum, axungia porcina, medulla vituli, butyrum, pinguedo humana, sevum cervinum; vitellum ovi, cera flava, propolis, mel, lac, 🝆 dulce, amygdalarum dulcium, liliorum alborum, chamomillæ, vulpinum, & similia; ▽ calida, hydroleum, 🜂 non adeò rectificata, unguentum altheæ, resumptivum, basiliconis, arregon. Agrippæ; emplastrum diachylon simplex & cum gummis; de meliloto, de mucilaginibus, basilicon; fermentum, sapo Venetus; stercus bubulum, nidus hirundinum, lumbrici, & cum his parata externa.

Forma utendi est:
1. In forma Cataplasmatis,
2. Unguenti,
3. Emplastri,
4. Fomenti.

Cataplasma suppurans sit hoc,
℞. *Rad. althææ*
Lil. alb. aa. ℥ij.
Fol. malvæ,
Violar.
Senecion.
☿ial. aa. M. j.
nid. hirund. cum excr. No. j.
Mista coqu. in f. q. ▽ *simpl.* vel *lactis*:
Pulpæ trajectæ per setac. adde
Axung. procin.
Butyr. recent. non ⊖it. aa. ℥ij.
lil. albor.
Violar. aa. ℥iß.
Farin. sem. lini ℥j.
Vitell. ovor. No. ij.
M. f. Cataplasma: S.
Maturirender Umschlag.

℞. *Cepar. subciner. coct.* ℥ij. ad iij.
Ficuum ping. No. vj.
Contund. in mortario calido, adde
Axung. anser. vel *anat.* ℥j.
Ungu. basilic. ʒvj.
Mell. Virgin.
Far. sem. lini aa. q. s. pro consistentia Cataplasmatis:
D. S. ut ante. Emplastrum maturans:
℞. *Empl. de Melilot.* ℥ij.
diachyl. c. gumm. ℥j.
Malax. c. lil. alb. vel balf. ♁is,
Inducatur super alutam: D. S.
Maturirendes Pflaster.

ARTICULUS I.
DE TUMORIBUS SANGUINEIS.

MEMBRUM I.
DE INFLAMMATIONE.

QUoad Tumores sanguineos in specie, communissimus est Inflammatio. Loquor de Inflammationibus partium externarum; nam de internis superius actum fuit. Inflammationes s. Phlegmones omnes fiunt per motum sanguinis impeditum, & inde ortam sanguinis stagnationem, unde fit, ut oriatur Tumor, ex tumore Tensio, ex tensione partisque repletione ad tactum renitentia, propter sanguinem stagnantem Rubor, propter sanguinis in arteriis impeditum motum Dolor pulsatorius, & tandem propter sanguinem calidum effervescentia insignis, & Ardor. Jam verò prout variat sanguinis crasis & constitutio, catenus etiam varia est inflammatio; nunc quidem genuina ex sanguine puro; nunc vero spuria, ad erysipelata, vel œdematosos tumores, vel scirrhos propiùs accedens.

CAUSÆ.

Causæ Inflammationum externarum sunt vel læsiones externæ, vel spina quædam interna: Læsiones externæ sunt interdum sola transpiratio insensibilis, à frigore externo impedita. Interdum ab ictu, casu, contusionibus, facturis, vulneribus, ulceribus, & reliquis rebus extraneis violentis oriuntur. Imprimis autem simul cum rebus lædentibus sordes & aliæ quisquiliæ partibus intruduntur. Per spinam verò internam, ejusmodi parti infixam, intelligitur similitudo, quia, sicut spina extrinsecus digito infixa infert inflammationem, ita in partibus internis heterogeneum, in vel sub digestione prima enatum, vel digestione publica obortum inflammationes infert.

PROGNOSIS.

Omnes Inflammationes vel insensibiliter discutiuntur vel suppurantur, vel malè tractatæ in gangrænam transmigrant.

CURA.

Pro Cura ergò ritè instituenda usurpentur externa & interna. Interna sunt sudorifera moderata de natura alcalium, tam fixa, quàm salibus volatilibus constantia, quæ sanguinem coagulatum resolvunt, & stagnationem tollendo eum in debitum motum revocant. Unde omnia ea, quæ aliàs in pleuritide sunt usitata, in quacunque inflammatione internè commodè possunt usurpari; v. g. sperma ceti cum antimonio diaphoretico, additis quibusdam salibus volatilibus, item spiritus nitri probè dulcificatus; nam hic sudorem movet. Ratione febris, in omni ferè inflammatione adjunctæ, si acuta magis eadem fuerit, interne conducunt nitrata, primariò nitrum àntimoniatum, hinc trochisci de nitro Mynsichti, &c. Externè verò applicantur in principio post venæ sectionem revulsoriam, quæ sanguinem stagnantem resolvunt, denuò fluxilem reddunt: quæ inter primariò sunt Decoctum sulphuris cum urina, decantatum à Paracelso, item stercus vaccinum, caprinum, equinum, album græcum, &c. impositum. Convenit etiam succus cancrorum fluviatilium recens calidè applicatus & renovatus, emplastrum de spermate ceti, balsamus sulphuris, emplastrum diasulphuris, Rulandi, item fomenta & fotus ex vegetabilibus blandis diaphoreticis & aromaticis, una cum vini spiritu camphorato extrinsecus applicati, item spiritus vini mixtus cum rob sambuci, imprimis ubi aliquid erysipelacei subest, flores sambuci sicce vel in forma Decocti aut cataplasmatis impositi; in

inflam-

inflammationibus malignis herba Paris ſub forma decocti vel cataplaſmatis cum fuligine, conveniunt. Decoctum quoque calcis vivæ in forma Epithematis applicetur, vel ſolum, vel cum ſaccaro Saturni: v.g.

℞. ∇Ψæ ℔. j.
Sacch. ♄*ni* ʒij. M.

Vel ceruſſa cum oleo roſarum in mortario plumbeo in linimentum redigatur; loco cujus etiam Epithema convenit ad diſcutiendos Tumores inflammatorios:

℞. *Lixiv. Ciner. ſarment. vitis* ℔. j,
Ⓓ*i* ʒiß.
⊖ ʒj.
✝ *vini optimi* ℥j. M.

Confert non ſolùm ad ſimplices Inflammationes eriſipelaceas, vel œdematoſas nothas, ſed etiam imminentem gangrænam & ſphacelum præſervat: Vel

℞. *Vini ſpiritus camphor.* ℥iij.
〜⊕*li volat* ℥ß. M.

Quibus, ubi adhuc perſiſtat Tumor inflammatorius, nec poſſit diſcuti, maturantia & ſuppurantia ſunt ſubjungenda, temperata quidem, ubi eſt inflammatio legitima; quibus addantur acriora paulò ex cepis & ſimilibus, ubi inflammatio eſt notha, ſeu, uti vocant, pituitoſa, ubi nempe ſanguis inflammatus pruriens chylo crudo & viſcido eſt permixtus.

In æſtu Inflammationis & ardore magno vitanda ſunt pinguia & oleoſa, fiantque fotus & cataplaſmata emollientia, in ſero lactis bene depurato cocta, & applicata; vel ubi deeſt ardor, in lacte ipſo.

℞. *Empl. de Melilot.* q. ſ.
Malax. c. ∞ *lil. alb.* D.
℞. *Empl. de Melilot.* ℥j.
Diachyl. compoſ. ℥ß.
Malax. c. ungu. dialthææ. D.

Præ reliquis egregium eſt ſuppurans lac, in quo coctus ſapo Venetus, plus minus, prout magis vel minus genuina eſt Inflammatio, appoſitum cum linteis multiplicatis, ſi his ſuppurata fuerit Inflammatio, tumor aperiendus, niſi ſpontè fiat, ſcalpello vel cauterio potentiali; hinc apertus abſceſſus purificandus & conſolidandus: pro quo ſcopo vel balſamus ſulphuris terebinthinatus vel balſamus Peruvianus cum melle & vitello ovi permiſtus inſtillatus eſt optimus: e.g.

℞. *Terebinth. clar.* ℥j.
Mell. roſat. ʒvj.
Balſ. Perv. c. vitello ovi ſol. ℥ß. M.

Hæc enim omnibus ſatisfaciunt indicationibus, reſolvunt, maturant, & factum jam abſceſſum purificant & conſolidant. Sin ſinuoſi ſint abſceſſus, pro mundificatione meliore conveniunt injectiones ex Decocto nicotianæ & plantaginis cum aloë & myrrha, vel ex ∇Ψæ cum ſpiritu theriacali temperata; quibus, ſi contumacior & malignior ſit pro majore mundificatione unguentum Ægyptiacum ſimiliaque addenda ſunt.

Facta mundificatione conſolidatio ſpontè ſequitur, pro qua facilitanda omiſſis mundificantibus unguentum de tutia vel betonica vel emplaſtrum diapalmæ, aliaque ſimilia deſuper imponuntur. Vulgò in uſu eſt in principio Inflammationum admovere Intercipientia & Repellentia, Cataplaſmata adſtringentia ex bolo Armena, terra ſigillata, ſanguine Draconis, albumine ovi, maſtiche cum aceto vini & ſimilibus, qui eum in finem faciunt, ut hiſce humoribus affluentibus, intercipiatur via, & qui jam effluxerint, retrò in ſua vaſa pellantur, & ita factus tumor atque inflammatio mox in prima radice curetur. Sed omnibus patet, quod hæc ſententia cum circulatione ſanguinis ſit incompatibilis, quoniam intercipientia motui & regreſſui ſanguinis per arterias ſunt contraria; adeoque impoſſibiliter poſſunt conciliari cum ſanguinis circulatione. Potius quæ adſtringendo vias anguſtant poroſque occludunt, aut quæ humores hac ratione & ſanguinem inſpiſſant, ſtagnationem ſanguinis indeque ortam inflammationem augebunt periculosè, & ita malum deterius reddent. Propterea etiam hæc & ſimilia Repellentia & Intercipientia (vulgò vocantur Defenſiva) ex adſtringentibus parata ferè in deſuetudinem abierunt, qui in metu Inflammationis Refrigerantia dicta, uti ∇a ſpermatis ranarum, ſuccus ſempervivi majoris, plantaginis, aqua Ψ, & ∇ ſolutionis ♄ ſacchari, & ſimilia, commodiùs applicantur, non quod repellant talia, ſed potiùs quod hæc & ſimilia alcali occulto ſint inſtructa, ratione cujus acorem occultum in incipiente inflammatione delent, & ita radicem inflammationis extirpant. Pertinet huc Decoctum ♃is in aqua ſimplici commendatum à Poterio, aut Decoctum ſulphuris cum ∇Ψæ. Hoc enim in principio impoſitum non repellendo, ſed reſolvendo acidum, inflammationem curabit. Plura de Curatione inflammationum in genere videbitis in Barbette Chirurgia.

MEMBRUM II.
DE ECCHYMOMATE ET SUFFUSIONIBUS SANGUINIS.

Præter inflammationes ſubindè etiam ex ſanguine oriuntur Tumores poſt confuſionem partium violentam, dum nempe ex contuſione ruptis vaſculis & poris transformatis naturalis ſanguinis circulus inhibetur & ſtagnare incipit.

CAUSÆ.

Oriuntur ex Cauſa externa & ferè eandem

dem cum inflammationibus genuinis naturam habent. Nempe in suffusionibus stagnat in loco tumente sanguis ob poros vel vasa compressa aut lacerata; quæ enim contundunt, ea occasione faciunt dislocationem pororum & meatuum in parte contusa, & conterunt vasa capillaria loci contusi, hinc non potest non ob poros distortos impediri sanguinis motus, & consequitur suffusio sanguinis & ejus extravasatio, hinc extravasatus & stagnans subitò corrumpitur, vita privatur, unde ex colore primitus quidem rubeo successivè contusiones cærulescunt, livescunt, & tandem flavescunt. Hinc in cadaverisato sanguine mox emergit acor peregrinus, qui sanguinem in grumos coagulat. Sanguis corruptus vel insensibiliter discutitur, vel si hoc fieri nequeat, fermentando in pus mutatur, apertoque abscessu evacuatur, vel putrefactus gangrænam infert. Prius fit in contusione leviori, posterius in graviori, ultimum in gravissima, cum laceratione partium carnosarum & nervosarum.

CURA.

Factâ jam contusione, & hinc nata sanguinis suffusione, imprimis opera danda est, ut sanguis extravasatus congrumatus & acore inquinatus successivè resolvatur, isque insensibiliter absumatur, & per meatus seu porulos corporis eliminetur. Conveniunt ergo remedia interna, acidum absorbentia, sanguinem congrumatum resolventia, simul blandè nonnihil diaphoretica, ut simul cum sudore M.S. dissoluta, in meatibus partis contusæ impedita, faciliùs eos penetrare, & in debitum circulum remeare possit; Observando simul, ut imprimis, si sit suffusio partis cujusdam internæ læsæ, propinentur vel blandè laxantia, vel blanda diaphoretica. Si verò in locis externis hæreat, sufficiunt sudorifera. Eminet sperma ceti cum lapillis cancrorum, item cum succino albo præparato, cum coralliis rubris, in aceto vini dissolutis; vel etiam carbones tiliæ in vino hauriantur; sicut & salia volatilia in debita dosi sunt egregia. Cerefolium, & omnia ex eo parata liquida, etiam conducunt internè.

Externè simul imprimis Resolventia, & sanguinem congrumatum insensibiliter dissipantia, sunt usurpanda. Communiter vinum calefactum applicant, quo adhuc potentior est vini spiritus probè rectificatus & ♀satus externè illitus, vel cum linteis applicatus, nunc simplex nunc camphoratus, nunc crocatus, acorem sanguinis temperans, sanguinemque fluidum reddens; cui insuper applicetur mel cum spiritu vini subactum: Efficacius erit, si vini spiritus societur cum theriaca, à qua dissolutione aromatica sanguis grumosus arcetur ab ulteriori corruptione. Convenit etiam cum vino factum lixivium, spiritus salis ammoniaci cum vini spiritu paratus, sanguinem congrumatum in gravioribus suffusionibus potenter discutiens, & in specie balsamus Peruvianus dissolutus in vitello ovi & spiritu vini est egregium remedium, in contusionibus partium nervosarum. Fotus ex decocto radicis bryoniæ cum vino, item chelidonium majus recens contusum, etiam egregiè conducit.

In Ecchymomate non adeo ingenti applicatio carnis crudæ, præsertim bubulæ in tenues lamellas sectæ, optimè conducit, Emplastrum de spermate ceti est admodum egregium, item unguentum Mynsichti ad livorem faciei est expertum. Insigniter etiam conducit emplastrum in Ecchymomate à casu facto ex theriaca & rob sambuci, cui parum salis absinthii, vel saccharum ♄ni, fuerit additum: si fortiora requirantur, melius non habetur remedium, quàm radix sigilli Salomonis, contusa, in aqua vel vino cocta, & sub forma fotus aut cataplasmatis applicata, Melius adhuc est, si addatur simul radix symphyti majoris,

℞. *Rad. consol. maj.* ℥iß.
Sigill. Salom. ℥j.
Coqu. in vino ad consistent. Cataplasmatis.

℞. *Rad. symph. maj.* ℥vj.
Sigill. Salom. ℥iij.
Herb. agrimon.
Cherefol.
Meliss. c. fl. vel summit. hyoscyami.
Flor. sambuc.
Chamomill. aa. M. j.
Sem. lini
Fœnu græc. aa. ℥ß.
Coqu. in s. q. Vini alb vel ▽ simpl. ad consistentiam Cataplasmatis:
cui adde
Croci ʒi. M.

℞. *Rad. symph. maj.* ℥ij.
Sigill. Salom. ℥j.
Summ. hyperic. M. j.
Albi Græci ʒvj.
Coqu. in s. q. Vini ad putrilag.
Trajiciantur per setaceum & f. Cataplasma, cui adde
Ol. hyper. ℥j.
Ungu. rub. potab. ℥ß. M.

℞. *Rad. consol. maj.*
Minor. aa. ℔ß.
Sigill. Salom. ℥iv.
Herb. chamom. cum flor.
Melilot. cum fl. aa. ℥ij.
Farin. fabar.
Fœnu Græc. aa. ℥iv.

Croci

Croci ℥ß.
Butyri non salit ℥v.
Coqu. radices usque ad consistentiam temperatam, deinde reliqua addantur pro Cataplasmate.

Probatissimum est in gravioribus contusionibus post prægressam cum spiritu vini camphorato inunctionem. Quod si partes nervosæ sint contusæ & Ecchymomate affectæ, id quod imprimis patet ex loco affecto, item ex intensissimo dolore circa articulos, tunc opera danda est, ut omne id, quod ex contusione fuit extravasatum, maturè discutiatur & resolvatur, quia periculum est aliàs, ne materia corrumpatur, putrescat, & ita tendines partesque nervosæ similiter putrescant, & in gangrænam abeant. Hoc ut præcaveatur, pro resolutione materiæ extravasatæ inungatur locus cum balsamo Peruviano & vini spiritu, item cum oleo castorei, lumbricorum terrestrium, chamomillæ & roris marini, vel foveatur pars sequenti Decocto.

℞. *Rad. Ireos nostr.* ℥iß.
Fol. rorismar.
Menth.
Major. aa. M. ß.
Coqu. in s. q. vini alb. D.

Interne in tali casu optimè propinantur aliquot guttæ olei destillati lavendulæ, imprimis ubi simul tensiones nervorum observantur:

De Cura magnetica mediante persicaria videbitis in Paracelsi Herbario. Refert non nemo, se in Gallia vidisse puellam, in tota facie per casum ab alto miserrimè contusam: huic, cum antè multa, sed in cassum adhibita fuissent, tandem muliercula suasit usum hujus herbæ, ut trahatur per aquam frigidam: post loco contuso imponatur, donec incalescat, plantaque adhuc tepida postmodum sepeliatur post fimum vel alium locum, ubi cito putrescere potest, & altero die statim sanata est.

Quodsi his & similibus nequeat dissipari Ecchymoma, vel si suffusio sit grandior, & ad suppurationem tendat, tunc opera danda est, ut sanguis iste extravasatus maturetur, ut tandem facto abscessu aperiatur, & ulcus restitans convenienti modo consolidetur eàdem ratione ac inflammatio. Verùm non semper æque tutum est, ut discutiatur suffusus sanguis & resolvatur; non minus quàm exspectare semper maturationem. Nam interdum imprimis in partibus carnosis contusio adeò magna est, ut pars brevi post livorem contrahat, atque gangrænam minitetur.

In tali casu, mox pars contusa profundè scarificetur, & sanguis extravasatus, congrumatus, quantum fieri potest, extrahatur: hinc Decocta aromatica cum vino applicentur, vel aqua calcis vivæ, acuata cum spiritu vini & ☿io dulci imponatur, ut ita gangrænescens pars conservetur. Item præter dictum casum non tutum est expectare maturationem, quando contusiones non sunt præcisè in partibus intercutaneis, sed paulo profundiùs, ita ut periculum sit, ne facta maturatione, antequam pus per partes superjacentes egressum inveniat, quandam partem vicinam, v. g. os, corrumpat vel corrodat, vel, ne partes vicinas perforando, in cavitatem corporis nobilorem irrumpat: In his casibus non expectanda perfecta maturatio, sed maturè aperiendus est tumor mollefactus scalpello, & materia hærens extrahenda, hinc immittendum unguentum Ægyptiacum, cum Digestivo vel simili mixtum illitum, & factum ita ulcus solito modo consolidantibus & mundificantibus curandum.

Plura de Sugillationibus quibuscunque habent Forestus, Hildanus, Rulandus, Riverius, Scultetus, Barbette, & Job van Mekern.

MEMBRUM III.
DE ERYSIPELATE.

Porrò quodsi fiat, ut subitò cum gravioribus symptomatis, nempe cum præcedente rigore, & subsequente gravi ardore, erumpat Tumor inflammatorius non adeò insigniter protuberans, intensè tamen coloratus & quasi igneus, latè diffusus, ac subinde latius serpens, cum intenso partis ardore & æstu ac sensu acutarum punctionum, appellatur Erysipelas seu Rosa.

CAUSÆ.

Non oritur à bile, ut vulgò existimant, seu sale volatili oleoso simpliciter, sed potiùs occasionaliter à subtili ac volatili acido, quod cum sale volatili massæ sanguineæ febriliter effervescit, & in parte quadam cutanea diffusum ibidem sanguinem in vasculis extimis coagulat, & ad stagnationem disponit; unde scorbutici levi de causa laborant Erysipelate, hinc magis circa nervosa sanguinea loca simul, non circa sanguinem solum, oritur Erysipelas.

Subinde magis malignitas subest, ita ut in vitæ periculum conjiciat ægrum, imprimis quando erysipelas erraticum est, & per totum corpus vagatur, unde tunc ignis sacer, interdum etiam Herpes erysipelaceus, à serpendo, vocatur. Interdum periodicè & tunc plerumque singulis mensibus affligit.

DIAGNOSIS.

Signa interim ejus diagnostica cum signis inflammationis eadem sunt, Calor scilicet, Rubedo, Dolor & Febris, sub aliis paulò saltem circumstantiis observabilia. Nempe

1. Calor in erysipelate acrior & mordicans magis est.

2. Rubedo magis purpurea & splendens, quæ quidem ad levissimam compressionem cedit, & maculam albicantem, mox denuò rubescentem, relinquit; quod non fit in inflammatione, nisi pars inflammata fortiùs prematur.

3. Dolor exilis est, non tensivus, & saltem pungens.

4. Febris in erysipelate semper primaria seu comitata est, imò vehementior, tam ratione horroris quàm caloris.

Quibus omnibus accedit, quod erysipelas mox latiùs se extendat, & ad vicinas partes progrediatuur.

PROGNOSIS.

Erysipelas à causâ interna præcipuè plethora, ac in adsuetis, item in parte externa, pronatum, sine singulari periculo est; secus causâ externa, v. g. fractura, vulnere, &c.

Erysipelas in brachiis non ita frequens est, ac in pedibus; & quod in brachiis, diuturnius est quàm in pedibus, quia plerumque vel inflammationem aliquam conjunctam habet, vel bubonem sub alis, vel alium tumorem inflammatorium judicat.

Erysipelas mammarum puerperis ac lactantibus familiaris est, & plerumque ulcera post se trahit. Erysipelas malignum, sæpius lethale est, imprimis si vel in os, vel in anum per intestina, vel aliam corporis cavitatem, serpat. Erysipelas scorbuticum si inconcinnè, aut per repellentia tractetur, periculosum est, cum facillimè exulceretur, & interdum aut in gangrænam, aut in ulcera cacoëthea maligna, chronica, aut facilè recrudescentia, ac sæpiùs longè latèque serpentia, (qualia in Italia sunt frequentissima) degeneret, & quibus vix, nisi generosioribus remediis occurri potest: Conf. Hippocrates *Sect.* 7. *Aphorism.* 20. Præ cæteris periculosum est Erysipelas in parte nobiliori, ut in capite, si partes capitis externas, faciem imprimis, occupat.

Malum quoque est, quando erysipelas ab exterioribus ad interiora vertitur juxta Hippocratem *Sect. 6. Aphor.* 25. quod aut naturæ imbecillitate in erysipelate maligno, aut ab aëre frigidiore, aut repellentibus applicatis, facilè fieri potest.

CURA.

Curatur aliàs facillimè, modo scilicet acidum istud vitiosum internis sudoriferis cum rob & remediis aliis ex baccis *sambuci* paratis jungendis, *infringatur*, & internis etiam temperatis alcalibus volatilibus, acidum subtile discutientibus, aut metallicis Saturninis, istud promptè absorbentibus, corrigatur.

Purgatio omnis est summè vitanda. Venæ sectio est periculosissima, nisi erysipelas à contusione, fractura ac vulnere, ortum fuerit; in quo casu V. S. revulsoria institui debet. Sennertus quidem *in Praxi*, Wierus *in Obs. l. 1. cap. de Erysip.* multique alii, in plethoricis mox à primo principio purgationem & venæ sectionem commendant: cum autem erysipelas mox ad habitum corporis vergat, & sæpiùs cum malignitate complicatum sit, experientia quoque testetur, quod omnes cutaneæ excretiones purgantibus & venæ sectione facillimè retrocedant, econtra solis diaphoreticis & sudoriferis facilè expelli, ac per cutis spiracula efflorescere possint, ab illis omninò abstinendum.

Internè ergò solis diaphoreticis Cura inchoanda & absolvenda: pro quo scopo convenit imprimis rob sambuci, quibusvis formulis additum, aut pro vehiculo pulverum usurpandum, præsertim quando motus naturæ excretorius deficit, nec debitè erysipelas efflorescere potest, tunc loco stimuli usurpatum rob sambuci, ad ʒi. cum aqua florum sambuci dissolutum, cum gr. xv. vel ℈i. ⊖is volatilis C. C. optimum est: si aliquantulum de camphora adderetur, esset eo potentius sudoriferum. Conveniunt quoque flores sambuci in lacte cocti, videatur Sennertus de Febribus, & Simon Pauli *in Quadripart. Botan.* item essentia rob sambuci à ʒß. ad ʒij. propinata. Præterea antimonium diaphoreticum cum bezoartico minerali & cum cornu cervi sine igne, & similibus, & omnia illa, quæ de Inflammatione laudavi, per sudorem curant Erysipelas. Alias ubi faciem ac caput occupaverit erysipelas, ex cinabari antimonii parata remedia, & hinc specificum cephalicum, sunt optima: e. g.

℞. *cinnab.* ♁*i* gr. xxjv.
⊖*volat. C. C.* ℈ß.
succin. gr. vj.
laud. opiat.
camph. aa. gr. ij.
M. f. pulvis pro 2. *Dosibus*

℞. *C. C. s.* △*e* ʒß.
♁ij. *diaphor.* ℈j.
cinnab. ♁ij. ℈ß.
M. pro 2. Dosibus.

In declinatione demum lene purgans superaddendum.

Externè omnia unctuosa, mucilaginosa, pinguia, & quæ sunt actu frigida, it. omnia adstringentia, magis quam ipsum malum sunt fugienda: Hæc enim oblinendo poros ex Erysipelate aut ulcus depascens faciunt, aut erysipelas in gangrænam transmutant: vid. Hildanus. Potius applicetur cortex sambuci medianus succulentus, vel folia raphani sylvestris contusa leniter; nam horum sal volatile optime corrigit acidum erysipelatis: it. optima est ▽ spermatis ranarum imposita, it. aqua sterco-

ſtercoris bubuli menſe Majo collecti & deſtillati. Convenit etiam Decoctum ex myrrha, thure ſeu olibano, in vino paratum, cui aliquantulum camphoræ & croci ſimul in fine additur.

℞. *myrrhæ*,
olibani, aa. ℥ß.
coqu. in *vino*:
colaturæ adde
camph. ʒj. vel ʒij.
croc. ʒß. M. pro cataplaſmate.

℞. *flor. ſambuc.* M. ij.
lithargyr. ʒv.
olibani
Myrrh. aa. ʒij.
croci ʒß.
Pulveriſata coqu. in
vini part. ij.
🜊i part. j.
Colaturæ adde
camph. ℈j.

Applicetur calide cum linteis.

Convenit etiam Decoctum florum ſamb. cum vino, addito ſapone Veneto & theriaca, vid. *Loſſius lib.* 1. *Obſ.* 25. Etiam vini ſpiritus ſolus, aut camphoratus, aut crocatus, vel etiam ſpiritus theriacalis camphoratus, eryſipelati illitus, hinc ſperma ranarum, & lintea hoc ſpermate probe impraegnata, & pannus linteus crocatus Mynſichti, optime reſolvunt tumorem.

Ubi intenſus eſt ardor, & dolor, opii nonnihil huic Decocto addendum erit, v. g.

℞. *myrrh.* ʒij.
ſacch. Saturni ʒß. vel ℈ij.
camph. ℈j.
opii gr. xv.
vini alb. ℥vj.

quæ invicem miſta leviter bulliant, hinc confuſa cum linteis duplicatis applicantur.

Nobile etiam *Epithema Zvvelferi in Pharm. Reg. p.* 91. eſt, quod cum linteis multiplicatis crebrius in die applicetur. In uſu aliàs ſunt pulveres, qualis Mynſichti ad Eryſipelas. Fieri etiam poſſunt ex floribus ſambuci, ſaccharo Saturni, thure, minio, myrrha, creta, ceruſſa, croco & camphora, & ſimilibus: quæ invicem pulveriſata inſpergantur tumori, vel cum papyro griſeo melle illito, vel impraegnato ſpiritu vini crocato;

℞. *flor. ſambuc.*
chamom. Rom.
fol. hyoſcyami aa. M. j.
myrrhæ ʒiij.
cretæ ʒij.
oliban. ʒj. M.

Pulvis ſperniolæ compoſitus Crollii, cum ſpiritu vini vel vino calente ſubactus, egregium erit remedium propter camphoram, myrrham & crocum. Singulariſſimum eſt linteum tinctum cruore leporino, ex lepore quidem in venatione interempto, cui lintea immerguntur poſtmodum exſiccanda. Vid. *Helmontius Imag. Ferm.* §. 13.

Non minoris eſt efficaciæ, linteum ſanguine primo menſtruo virginis tinctum, & exſiccatum citra loturam applicatum eryſipelati, Fel carpionum applicatum ſpecificum eſt, cùm alcali temperatum ejus deſtruat acidum eryſipelatis, it. lintea cum ſolutione ſaponis in aqua appropriata imbuta & exſiccata tepide admota: vid. *Solenander S.* 5. *Conſil.* 12. *&* 13. atque *VVierus Obſerv. l.* 2. *cap. de Eryſip.* Unum etiam ex optimis remediis eſt theriaca linteo illita. Melius eſt remedium, ſi ipſi addatur parum ſalis abſinthii, ſubigatur & in forma unguenti eryſipelati imponatur: e. g.

℞. *pulv. fl. ſamb.* ʒiij.
ceruſſ. ʒiß.
⊖ *is abſinth.*
theriac. aa. q. ſ. Miſc.

Sicuti etiam emplaſtrum ſeu unguentum ex rob. ſambuci cum ſaccharo ſaturni impoſitum probe calide, eſt optimum.

Si facies & caput eryſipelate laboret, ſuffumigetur maſtiche & thure quinquies vel ſexies de die.

Quodſi fiat, ut nihilominus eryſipelas vel ſponte vel male curatum exulceretur, ad curam hujus optima eſt aqua calcis vivæ cum ▽ fl. ſambuci parata, linteis duplicatis calide, vel ſolum vel cum ſaccharo Saturni appoſita, it. ſuccus naſturtii inſpiſſatus, cui ſaccharum ſaturni vel ceruſſa, lithargyrium, lac lunæ, crocus ♂is per præcipitationem, ſit additum, imponatur eryſipelati exulcerato, aut fiat ſaltim tale unguentum ſaturninum, euporiſton Foreſti:

℞. *lithargyr.* ℥iij.
ungu. popul.
de ceruſſa.
Infrigid. Gal. aa. ℥iß.
🜍 *roſat. camph.* ℥j.

M. & ducantur probe in mortario plumbeo. Quia tamen hic morbus frequentius nonnullos ex quacunque cauſa externa, præprimis ira facilè affligit, ejus præcavendi gratia commendantur primo Evacuationes circa æquinoctium verum atque autumnale, tam per venæ ſectionem, quam purgationem inſtituendæ, pro diverſa corporum conſtitutione: Deinde laudantur illa, quæ ſanguinis æſtum & acrimoniam temperant, v. g. lac cum floribus ſambuci decoctum ſingulis decreſcentibus lunis ter vel quater vel per totum annum, bis de die ad ℥viij. hauſtum: vid. *Solenander Sect.* 5. *Conſil.* 12. *&* 13. Nec inutiles quoque ſunt acidulæ ſanguinis fervorem mitigantes.

ARTI-

ARTICULUS II.
DE TUMORIBUS & ABSCESSIBUS CRITICIS.

Porro ad hos Tumores ſanguineos pertinent etiam Tumores & Abſceſſus Critici, vel, qui his ſimiles, interdum ſymptomatici. In morbis acutis & febribus, tam benignis quam malignis, oriuntur & fiunt per congeſtionem, nunc celerius, nunc tardius, dum nempe fermentum morboſum malignum unà cum partibus M. S. heterogeneis & corruptis beneficio fermentationis præcipitatum & correctum in locis extimis circa vaſa capillaria in quodam loco hæret, ſenſimque coacervatur & ſtagnat, unde ſanguini tranſitu præcluſo tandem ſupervenit phlegmone & inflammatio ſuppuranda. Oriuntur tales Tumores nunc promiſcue in partibus carnoſis, nunc & primario in locis glanduloſis: Et iſti, qui in locis glanduloſis emergunt, ſi in inguinibus aut ſub axillis ſe manifeſtant, ordinario Bubones appellantur: ſin vero prope aures appareant, Parotides vocari ſolent; aliis in locis, ubi glandulæ ſunt minores, ſi propullulent, ſpeciali nomine carent.

MEMBRUM I.
DE BUBONIBUS.

Bubonis vox utut propriè certam corporis partem, quæ poſita eſt in flexura femoris circa inguina in utroque latere, tantum ſignificet, tamen etiam tumori, huic parti, inhærenti, propter ſimilitudinem partis affectæ & ipſius affectus ſub axills tumoribus enatis tribuitur.

Fiunt Bubones, quatenus vaſa cubitalia & cruralia majora glandulas has tranſeunt, & ſanguinem pro ſeri ſegregatione effundunt, qui propter craſſitiem & viſciditatem ſtagnans tumorem producit.

Bubones hi ſunt nunc critici in ſtatu morbi cum levamine ægri, nunc ſymptomatici in principio cum virium dejectione: nunc tuti, quando circumſcripti, prominuli, & quaſi in acumen deſinentes; nunc minus tuti vel infidi, depreſſi, oculti ſeu in profundo ſiti, & eadem eſt natura in hoc caſu ac carbunculorum, niſi quod ſint mitiores. Porro Bubones hi aut benigni ſunt, aut maligni; Benigni, qui in febribus ardentibus in ſtatu & declinatione ſuperveniunt, ubi per ἔκκρισιν heterogeneum cum lympha vitioſa in dictas glandulas protruditur, illisque ſtagnando ac ſuppurando tumorem inflammatorium ſuſcitat; Maligni, qui etiam contagioſi ſunt, & inprimis in peſtilentialibus febribus ſolent eſſe frequentes.

CURA.

Benignus Bubo, ut aliæ inflammationes, præmiſſo ſudorifero eſt diſcutiendus, & quidem iisdem remediis, quibus aliàs inflammationes ſolent ſuppurari: v. g. illinatur balſamus ſulphuris, & applicetur deſuper emplaſtrum de meliloto cum unguento dialthææ, & ſimilibus.

In Bubone vero maligno pro malignitatis ratione Cura variat. Nempe ſunt vel in febribus malignis vel in lue Venerea. In Bubonibus febrium malignarum, & peſtilentialibus, omni ſtudio cavendum, ne vel purgantibus vel venæ ſectione naturæ motus turbetur, & in bubonum retroceſſione lymphæ hujus ferocientis & miaſmatis maligni excretio impediatur. In primo ergo principio interne danda ſunt diaphoretica & alexipharmaca, imprimis ſulphurea antimonialia, poſt ſudorem julepi moderate aciduli propinandi, ut malignum fermentum, de natura alcalium acrium participans, his ipſis corrigatur & emendetur, ſimul tamen corpus, in diaphoreſi blanda conſervetur & retineatur.

Præterea malignus Bubo ita tractandus, ut cataplaſmatis emollientibus ſæpius impoſitis quamprimum maturetur & aperiatur, aut ſi profundus ſit, foras quaſi attrahatur, ne ſubito iterum diſpareat: Nam quando retrocedunt tales Bubones, factum eſt de vita. Ad hoc ergo, applicandæ cepæ & allium ſub cineribus coctæ, quibus permiſcetur theriaca & fuligo furni, cum ſucco chelidonii: aut etiam bufo, exſiccatus & in vino maceratus, calide imponitur buboni; vel ex bufone paretur cataplaſma. Alias etiam cataplaſma ex ſcabioſa cum fermento & ſapone Veneto applicatum, tumorem maturat. Vel fiat Emplaſtrum vel Cataplaſma ex foliis ſambuci contuſis, cum pulvere ſinapi contuſo ſubactis.

Optimum tamen eſt, ut nempe mox in principio, inprimis in cute denſiori, vel bubone profundius latente, applicetur veſicatorium: hinc facta veſica prompte incidatur per tranſverſum, quo facto applicetur emplaſtrum, quod vocant, tractivum.

℞. *empl. diachyl. c. gumm.*
de mucilag. aa. ℔ß.
ungu. baſil. ℥iv.
ſem. ſinapi cont. ℥iij.

Miſta ſub forma Empl. imponantur veſicæ apertæ; Loco hujus emplaſtri melius longe eſt emplaſtrum ex magnete arſenicali Ang. Salæ, aut Friderici Hoffmanni, veſicæ apertæ ſuperimpoſitum; hoc namque mox malignitatem ita elicit, ut denſa cruſta oriatur, quæ facile & ſponte fere ſeparari poteſt.

Cruſta ſeparata & bubone aperto, ubi non fuerit ſufficienter malignitas extracta denuo imponendum erit idem emplaſtrum, & hinc denuo facta cruſta removenda, poſtmodum, ubi ulcus factum, cum balſamo ſulphuris

phuris & unguento basilico & theriaca mundificandum, aut cum emplastro diapompholygos cum oleo nicotianæ digerendum, & cum emplastro diasulphuris Rulandi consolidandum. Confer. Barbette Chirurgia, Diemerbrock de Peste, & Nicolaus de Blegny de Lue Venerea.

Præter Bubones autem pestilentiales etiam observandi sunt Bubones Venerei, qui non sine malignitate existunt. Oriuntur ex acido viscido maligno in dicto loco successive coâcervato, idque laudabili naturæ conatu; nam sic præservantur à lue Venerea, ut non eadem corripiantur. Unde de his dicit *Cardilucius in Offic. Sanitat. p. 856. Apparent vero crebrius in sanguineis, alioquin raro vel nunquam, nisi gravissimæ lui Venereæ obnoxiis, occultante scilicet elegante habitu corporis hostem inquilinum, eumque ad inguina protrudente.*

In Cura opera danda est, ut mature aperiatur & virulentia eliciatur. Pro hoc scopo imponatur emplastrum Vigonis cum Mercurio, malaxatum cum oleo destillato ligni quajaci, vel emplastrum diachylon compositum, malaxatum cum oleo destillato ligni sancti, vel emplastrum diachylon simplex, malaxatum *cum oleo* Philosophorum vel ♀ri volatili, quod Cardilucius tanquam discutiens præstantissimum commendat, ut hoc remedio emolliatur bubo; perfecta enim suppuratio hoc in loco raro aut nunquam accidit. Maturatus aperiatur apertione largâ, & materia evacuetur, mundificetur ulcus cum balsamo hyperici, mixto cum oleo destillato ligni sancti & ♀ri, vel cum unguento de apio, cui additum sit parum de Mercurio præcipitato vel arcano corallino, supponatur dictum emplastrum exteriùs.

Interne usurpentur primo lignorum Decocta, postea purgantia, in fine ⊖ & ∽ viperarum.

Accidit sæpius, ut Bubones Venerei nullo modo maturentur, etiam legitime instituta diætâ sudoriferâ & salivatoria: in hisce tamen casibus, præter impositionem emplastri magnetici vel de cicuta, oleo Philosophorum vel saponis malaxati, vix quicquam applicandum, cum sensim sensimque tandem viscidissima hæc lympha in glandulis hisce quasi congelata resolvatur.

MEMBRUM II.
DE PAROTIDIBUS.

PArotides, **die Ohrengeschwühre/** oriuntur plerumq; post male judicatas febres, quando nempe ægroti aut non, aut non sufficienter, sudarunt, unde post cephalalgiam in glandulas pone aures fausto naturæ conatu ex massa sanguinea præcipitatur heterogeneum, & protruditur.

CURA.

Si sint benigni, maturationi opera danda, & tractantur sicut bubones benigni, & aliæ inflammationes ad suppurationem vergentes. Si vero ipsæ oriantur in febribus malignis aliisque morbis, semper fere sunt suspectæ, vid. in M. A. N. C. *Ann. 4. & 5. obs. 4. p. 6.* Unde sudoriferis naturæ conatus erit adjuvandus, aërem externum caute arcendo, & caput linteis, suffumigio quodam infectis, involvendo. Et si à natura sponte resolvantur, quod rarius fit, resolventia blanda usurpanda.

Consultissimum potius erit maturatione succurrere, eidem imponendo cepam sub cineribus coctam, cui oleum scorpionum fuerit additum: emplastrum etiam diachylon commode imponitur. Quodsi durior & pertinacior fuerit Parotis, emplastrum diachylon ireatum cum gummi ammoniaco in aceto dissoluto imponendum, quibus omnibus si olei destillati fœtidi, quajaci aut ♀ri parum addatur, multo promptius facilitatur suppuratio: post maturationem prompte aperiendus abscessus, & instar ulceris simplicis curandus.

Empyema à Parotide videbitis in M. A. N. C. *Ann. 3. Observ. 50.*

MEMBRUM III.
DE CARBUNCULIS.

AD hos ipsos Tumores malignos primario etiam pertinet Carbunculus Græcis ἄνθραξ, Germanis **Ein Carfunckel oder Pest-Geschwühr.** Eadem enim est natura horum atque Bubonum malignorum, cum non raro in febribus malignis & pestilentialibus, ipsâque peste, & bubones & carbunculi simul oriantur, atque etiam ex eadem proveniant Causa.

Malignitas ista videtur consistere in fermento salino acri volatili & quasi caustico instar cauteriorum potentialium, quando effervescentia febrili præcipitatum & nonnihil separatum ex M. S. in extima cute & carne hæret, ibique causticâ suâ acrimonia & dolorissimum ardorem & subitam partis mortificationem, etiam livorem, hinc omnimodam nigredinem infert: propter talem enim partis in nigrum livorem corruptionem vocatur Carbo, item Carbunculus, cum inferat crustam in parte corrupta nigram instar carbonis; unde quibusdam etiam Pruna appellatur: Græcis verò eâdem ratione vocatur ἄνθραξ.

Corruptio ista in Carbunculo obvia, dico, quod oriatur ex sale acri & caustico maligno. Nam acida corrosiva non inducunt nigredinem mortificantem, sed primo intensam rube-

rubedinem, hinc consequentem albedinem insensilem, acria vero lixivialia omnimodam partis mortificationem & nigredinem inducunt, quæ subinde ulterius proserpit cum dolore ardente: id quod similiter fit in Carbunculis, ubi etiam talis subitanea nigredo, livor & mortificatio cum diffusione in longum & latum mox sub primo conspectu se manifestat.

Carbunculus quidem, quando in febre vel morbo maligno oritur (in specie in peste) manifestat se primò exiguâ quadam pustulâ, aut albicante aut livescente, interdum simul plures tales exsurgunt pustulæ, à quibus brevi mora subsequente ardore & dolore acerbo excitatur ulcus crustosum, simile ipsi, quod ferro ignito vel candente solet excitari: interdum citra ullam præcedentem pustulam mox talis crusta in carbunculo incipere solet, excitaturque ulcus crustosum in crusta modò livida, modò cinerea, modò omnino nigricante. Crusta tandem emortuâ decidente ulcus putridum in carne profundum, & hinc inde putrescendo latius serpens, subsequitur, carnem circum circa depascens & mortificans. Caro adhuc sana in confiniis carbunculi inflammatur cum intensa phlogosi & ardore, unde circa omnem anthracem simul adest circulus ex inflammatione admodum dolorosus, rubeus quidem instar erysipelatis, interdum cœruleus, in Carbunculis malignis aut lividus, aut nigricans.

PROGNOSIS.

Quo magis hic circulus est rubeus, eo salubrior est Carbunculus; quo vero lividus magis fuerit, aut magis nigricans, eo periculosior est anthrax: sicuti etiam, quo magis rubet aut minus livet carbo, eo etiam securior est; quo verò magis livescit aut nigrescit, eo periculosior: sicuti etiam periculosius est, qui in locis nobilioribus erumpit, cum optimus sit, qui in artubus carnosis se manifestat.

CURA.

Malignitas ergo Carbunculi caustica & acris, de lixivialium acerrimorum natura, optime mortificatur & curatur per suum contrarium, nempe per acidum: hinc enim est, quod nihil magis resistat Carbunculo, aut quod potentius enecet ejus malignitatem, quam butyrum istud Antimonii acidissimum: si scilicet in centro carbunculi, **in der Mitten auf der Spitze/** cum pluma illinatur butyrum ℥ij. ad quantitatem nummi, vel, quod melius est, ducatur circulus beneficio plumæ huic butyro intinctæ circa mortificatum anthracem, in confinio nempe cum parte sana; sic namque his modis optime virulentia carbunculi caustica extinguitur, & ulterior mortificans progressus potenter inhibetur: & hinc separatur pars ægrota & mortua carbunculi à parte vicina sana, ut ulterius serpere nequeat, quin intra circulum contenta pars à carbunculo mortificata sponte excidat, & postmodum ulcus mundificandum, ac more consueto consolidandum relinquitur. Notum est aliàs, quod sympathetico modo circulus circa anthracem ductus à saphiro, annulo incluso, etiam inhibeatur progressus ulterior carbunculi, quin carbunculus excidat, & ulcus cavum relinquat.

Commode etiam potest adhiberi nobile emplastrum magneticum arsenicale Angeli Salæ, quod ipsum applicatum etiam brevi inducit crustam, qua separata illinatur unguento lene maturante, crustam suppurante. Si adhuc malignitatis carbunculi quædam subest suspicio, denuo applicandum est emplastrum, donec virulentia ejus fuerit extincta; hoc facto, ulcus mundificandum, diu apertum servandum, ac tandem consolidandum. Hoc ipsum tamen emplastrum, ut in corpore robusto cuteque densiori melius & promptius operetur, commodissime carbunculo priùs imponitur vesicatorium.

Vel loco vesicatorii scarificetur Carbunculus, & post scarificationem dictum emplastrum applicandum. In defectu hujus emplastri post discissam vesicam, vel post factam scarificationem, communiter unguentum Ægyptiacum illinunt.

Notum alias est, quod in vulgari Carbunculos curandi ratione soleant post factas scarificationes imponi Cataplasmata ex scabiosa, succisa, uva inversa, calendula, cum cepis sub cineribus coctis, cum ficubus, cum fuligine, cum fermento, bufonibus pulverisatis & similibus: it. imponi solet post scarificationem emplastrum de fuligine, emplastrum diachylon cum gummis, & similia. Valeriola insigniter commendat in suis Observationibus *Cas.* 6. duo remedia, post scarificationem tam carbunculis, quam etiam bubonibus pestilentialibus, applicanda.

Alias quoque balsamus ♃is ad mundificandos & curandos bubones & carbunculos optimus est.

Cum his externis etiam internè conveniunt alexipharmaca sudorifera, in specie antimonialia fixa: quibus Julepi blande aciduli temperati ex citro, cydoniis, spiritu salis, spiritu vitrioli, & similibus adhibenda sunt.

MEMBRUM IV.
DE FURUNCULIS.

Furunculi sunt inflammationes parvæ in locis extimis, tamen glandulosis, conspicuæ, in acutum tuberculum tendentes, ovum columbinum magnitudine non excedens cum rubore & dolore, interdum atrocissimo cum ardore, ac si carbo ingneus admotus esset.

Dicun-

Dicuntur ita à Furore, Germanis die Blut-Schwähre.

CURA.

In Cura applicandum est emplastrum citrinum, vel alia maturantia ac malactica, ut maturetur & suppuretur Furunculus. Repellentia quàm maxime nocent, cum materia vitiosa repulsa longe deteriora excitet symptomata; sicut ex levi Furunculo sæpissime anthraces satis malignos evasisse *Cardulucius in Officin. Sanit. pag.* 856. observavit.

Furunculus apertus sponte coalescit: si hoc non fiat, tantillo balsami Peruviani consolidari solet, vel imponatur emplastrum de meliloto.

MEMBRUM V.
DE PHYMATIS

PHyma est tumor glandularum rotundus, acuminatus instar plantæ seu arboris, quæ in parte inferiore est plana, in superiori acuminata, plus minus rubens ac dolens, qui statim augetur, & suppuratur. Dicitur ita à Græco φύω, nascor, Germanis ein hitzige Beule. Hippocrates *Aphorismo* 26. *Sect.* 3. ad morbos pueriles refert, quia hos maxime affligit.

CURA.

In Cura à Repellentibus cavendum. Maturatio per emplastrum citrinum, imo solam inunctam salivam promoveri potest; cum natura potissimum in hujus suppuratione occupata sit.

MEMBRUM VI.
DE PHYGETLIS.

PHygetlon, Latinis Panus, est Tumor durus Phymate major magisque rubens ac dolens, expansus instar pani seu fungi arbori adnascentis, in locis glandulosis emergens.

CURA.

Curatur Discutientibus, pro quo scopo convenit ⚭♀ri fœtidum vel ligni quajaci. His interdum & Emollientia cum anodynis junctis adduntur, unde laudatur cataplasma ex foliis & radice atriplicis, malvæ, althææ, farina triticea, &c.

Pus statim evacuandum, & vulnus consolidandum.

MEMBRUM VII.
DE PARONYCHIA

PAronychia Germanis dicitur der Wurm oder das Ungenandte/ cujus appellationis rationem videbitis in Sennerto *l.* 5. *Prax. P.* 1. *cap.* 14. *p.* 78. Hanc quod attinet, est tumor ordinario obveniens in extremitatibus digitorum, ita tamen, ut non excludantur reliqui articuli. Quandoque est erraticus, & ex uno digito in alium transit, ita ut uno persanato mox vicinus inquinetur, donec omnes successive infestaverit: tantus est dolor, ut subinde universum brachium consensu afficiatur.

CAUSA.

Oritur ex humore acri admodum corrosivo, circa unguium radices effuso, immediate periostium & ipsi adhærentes tendines occupante. Supervenit inflammatio, eaque in Apostema vergit, imo interdum, nisi rite tractetur, ante factam apostemationem ad gangrænam vergit: nam brevi ossiculum articuli extremum fit cariosum, nec curatur, nisi illo ablato, quod facile fit, modo volsella mature extrahatur. Illustratur hoc à Boneto *in Anat. Pract. l.* 4. *Sect.* 2. *p.* 1544.

Occasio hujus acidi est utplurimum ex læsione ossis, articulos constituentis; tunc enim ex osse transsudat nutrimentum proximum, unde acorem contrahit, & partes afficit, unde dolor.

CURA.

Pro dolore hoc sistendo, præmissa purgatione Mercuriali, nil melius est remediis ex lumbricis: nempe lumbricis sub cataplasmatis forma contusis, vel lumbrico vivo imposito, vel liquore lumbricorum in clibano facto, spiritu lumbricorum, & similibus, digitis illitis: quod etiam facit balsamus sulphuris & emplastrum diachylon cum gummis. Dolorem quoque & tumorem discutit, atque, si fieri potest, mature ad suppurationem perducit linimentum ex aurium sordibus cum saccharo saturni, commixtum cum pauco oleo avellanarum expresso. Certum experimentum dicitur, si ovo recenter excluso & calido digitus imponatur: vid. Sorbait *Med. Pract. Tr.* 5. *cap.* 24. *p.* 634.

Convenit etiam, si digitus intrudatur in sterquilinium; vel recipiatur linteum, quod humectetur cum sterquilinio, & calide digito dolenti applicetur. Interdum tamen lanceola vel forfice aperiendus tumor, interdum fissura in ipso ungue cultello facienda, quo ichor illuc effluere possit: quo citius enim ichor maturatur, eo minus periculum est ossis cariei. Ubi autem Paronychia altiores egerit radices, opus est incisione, per longitudinem & latitudinem fibrarum usque ad ipsum os, ut recte monet cum allegato *Boneto Sorbait l. a.* vid. Hildanus *cent.* 1. *obs.* 97. Forestus *observ.* 26. Glandorpius *de Paronychia, & Rulandus in observ.* Factâ incisione ad Boneti imitationem theriaca cum vini spiritu soluta digito applicanda; toti vero manui defensivum; quæ inter non inelegans est, quod Sorbait loco allegato commendat.

Huc quoque pertinet affectus pernitiosissimus, qui pollices pedum cum doloribus atrocissimis infestat, & nihil aliud est, quam Paronychia pedis digitorum, cui gangræna & sphacelus, & tandem mors, subsequitur.

Febris plerumque conjuncta est, nunc continua, nunc sola ephemera, per longiora intervalla rediens.

Causa est eadem, ac de Paronychia jam dixi.

In Cura cavendum à Repellentibus, cum horum usu pars affecta in gangrænam & sphacelum abeat: potius unà cum internis diaphoreticis, & acrimoniam temperantibus, emplastrum diachylon cum gummis aliaque emollientia & suppurantia anodynis juncta applicanda, quibus si ichor circa ungues stagnans in pus laudabile suppuretur, res salva erit: Ulcusculo instilletur vel balsamum vulnerarium Prævotii, vel de copaibe.

His nihil proficientibus, ipsa digiti resectio tentanda, de qua vid. Hildanus, & Job van Meckern. Cum autem sola inflammatio partes vicinas occupet, ad præcavendam gangrænam vini spiritus, vel spiritus theriacalis camphoratus, applicetur; sublata enim inflammatione gangræna latius serpere non potest, modo portiuncula sphacelata ad vivum usque resecetur.

MEMBRUM VIII.

DE PERNIONIBUS.

His subinde inflammationes superveniunt, affligunt imprimis partes extimas nerveas; tales enim tument, & ex albedine ad aliquam cœrulescentiam inclinant, dolent, ita ut nunc cum, nunc sine exulceratione evanescant, & semper, quoties inclementia aëris & frigus instat, dolor increscat.

CURA.

Ut præserventur perniones, nil melius est, quam petroleum illitum, quod & præservat, & factos jam curat. Pinguedo etiam anserina vel cati sylvestris contra frigus externum præservat, si membra eo illinantur. Item terebinthina loco refrigerato, dum imminet frigus, denuo cum vesica bubula imposita. Juxta hoc oleum pini destillatum nobile est præservativum & curativum. Vel

℞. ♂o *therebinth.*
petræ aa. ʒiß.
salv. ʒß.
spicæ ℈j.
camph. ℈ß. M.

℞. ♂o *expreß. rapar.* ℥j.
destillat. terebinth. ℥ß. M.

℞. ♂o *expr. rapar.* ℥ß.
petræ alb. ʒij.
destillat. succin. ʒj.
terebinth. ʒß.
c. s. q. *Corp. pro Balsam* f. Balsamus.

Crocus cum spiritu vini, imprimis camphorato, membris applicandus. *Borellus C.* 3. *Obs.* 32. frequentem manuum ac pedum frictionem cum fragis recentibus commendat; unde & loco spiritus vini ∽ fragorum, l. vini spiritus rectificatus, cui fraga recentia infusa, sæpius applicari potest. Si vero gravius læsæ sint partes à frigore, tunc optimum est cataplasma liquidum ex fermento, aceto destillato, & sulphure ℥ij. calide applicatum; Alias notum est, quod contra hos nil melius sit præ nive gelidissima, si partes mane & vesperi hac vel glaciei frustulo probe fricentur; vel rapæ frigore conglaciatæ, in specie exsiccatæ, frigide applicentur; sicut & horum decoctum est egregium; unde etiam unguentum de rapis Mynsichti est elegans ad perniones curandas. Vel

℞. *Unguent* ♄*in. Zwelff. l. Bals.* ♄*i simpl.* ℥iß. *ad* ℥ij.
♂o *petræ l. Philosoph.* ℥ß. M.

quo partes affectæ mane & vesperi fricandæ, sic tumor imminuitur, & prompte tollitur.

Prodest etiam sevum cervinum, pernionibus mane & vesperi illitum.

Ruptis pernionibus imponi potest emplastrum spermatis ranarum camphoratum, si vero jam exulceratæ sint perniones, præter unguentum de rapis Mynsichti recipiatur rapa, & mediocriter excavetur, infundatur oleum rosarum vel hyperici, & assetur sub cineribus calidis: quo facto si post expressionem linimentum applicatur pernionibus, easdem solet restituere & consolidare.

Parari potest linimentum simplex ex rapis gelidis cum butyro. Aut perniones eluantur cum decocto raparum, & post imponatur unguentum tutiæ.

Alias expertum est linimentum Sculteti in Observationibus, constans ex baccar. recent. juniperi M. j. butyri cocti ℥iv. Ante applicationem pernionibus exulceratis inspergatur pulvis ex stercore humano combusto, vel spongia cynosbati calcinata & pulverisata. Tachenius *Tr. Morb. Princ. p.* 129. typham aquaticam inspersam mirabiliter sanare asserit.

Item mucilago seminis cydoniorum cum aqua solani extracta, addendo parum tutiæ præparatæ, convenit, si cum linteis multiplicatis applicetur pernionibus exulceratis. Modum, quo Boreales perniones, imo ipsam gangrænam à frigore oriundam, curare solent, videbitis apud Bartholinum Tr. de Nive. Plura de Pernionibus legere potestis apud Forestum, Schenkium, & Severinum.

ARTI-

ARTICULUS III.
DE TUMORIBUS EX LYMPHÆ VITIO.

SI fit, ut ex impedito lymphæ motu, propter vaſa lymphatica, aut obſtructa aut rupta, aut aliter affecta, lymphæ fit præternaturalis collectio & ſtagnatio in parte quadam, oriuntur Tumores, qui vocantur ſeroſi ſeu aquoſi, molles nempe ad tactum, laxi, indolentes, & qui interdum ad lucem vel candelam lateraliter conſiderati fere pellucidi apparent. Nam hæc ipſa lympha in cavitate quadam corporis collecta dat hydropes, uti notum eſt, particulares, quæ in totius corporis peripheria congeſta, dat Anaſarcam.

PROGNOSIS.

Tumores hi ſeroſi ſine ingenti ſunt periculo, ſaltem, quia ſubinde ſunt comites aliorum affectuum.

CURA.

Scopus pro cura horum tumorum eſt, ut potenter diſcutiatur & reſolvatur lympha ſtagnans, quibus ipſis ſimul imprimis obſtruentes humores in *vaſis lymphaticis* liquefiunt & reſolvuntur.

Conveniunt ergo imprimis ▽ calcis vivæ, vel *per ſe* vel cum vini ſpiritu ebria, ſæpius *calide* cum ſpongiis vel linteis applicata, & ſubinde renovata. Conveniunt imprimis ſtercora animalium, primario quidem caprillum, hinc ſtercus bubulum; ſcilicet fiat Cataplaſma ex ſtercore bubulo, cui permiſceatur ſemen cumini pulveriſatum: hæc duo excipiantur linteo vel ſpongia lixivio acri humectata, & imponantur ita (præmiſſis internis univerſalibus,) parti, in qua eſt tumor ſeroſus. Vel convenit emplaſtrum paratum ex baccis lauri, vel hydropicum Auguſtanorum, imprimis tamen de baccis lauri mixtum cum ana ſtercoris caprilli, quæ cum melle rediguntur in Emplaſtrum.

℞. *Empl. hujus* ℥ij.
de Melilot. ʒvj. M.

Convenit etiam, ubi fortius agendum eſt tale Cataplaſma:

℞. *ſterc. vacc.* ℥ß.
columb. ʒij.
🜄 *vivi* ℥ß.
⊖*i* ʒij.
mellis
⚹*i* aa. ℥iß.
farin. fabar.
bacc. lauri.
ſem. cumini aa. ℥ß.
☍ *anethin.*
nardin. aa. ℥j.
vini alb. Gallic. q. ſ. pro cataplaſ.

Cum his externis jungantur interna, tam diuretica, quam in ſpecie diaphoretica, inter quæ Decocta ſudorifera, in ſpecie ex ligno juniperino & ſaſſafras parata.

MEMBRUM I.
DE OEDEMATE.

EAdem lympha, ſed vitiata, inprimis craſſa nimis, ex pituita, ut vocant, viſcida h. e. ex chylo crudo, maſſæ ſanguineæ permiſto, & hinc inde diſtributo, ſi ſtagnet: id quod fit imprimis in extremitate manuum & pedum, dat Tumorem, qui vocatur Oedema.

Oedemata ſunt tumores molles, laxi, & qui prompte cedunt digito prementi, preſſionis etiam hujus veſtigia diutius retinent, imprimis foveam, & ſucceſſive denuo protuberant, indolentes ſunt & albicantes, ſæpius in cruribus, rarius in brachiis, ſe manifeſtant, & oriuntur à materia craſſiori in partibus hærente. In Leucophlegmatia totum corpus œdemate laborare videtur. Rarum eſt, quod hæc œdemata per ſe oriantur, frequentius aliis ſuperveniunt morbis, imprimis chronicis, ut phthiſi, aſthmati, &c. & fere inchoamentum habent hydropis; interdum ſuccedunt affectibus ſoporoſis ac convulſivis, ſimilibuſque, febribus intermittentibus; & quidem his in declinatione ſuperveniunt, in ſpecie febribus acutis, & tunc fieri ſolent imprimis, quando præmature ægri lautiori diæta utuntur. Gravidis etiam familiaria ſunt.

PROGNOSIS.

Si per ſe apparent, malum ſignum eſt, quia metus eſt, ne morbi chronici ſuperveniant.

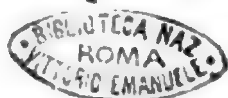
In genere in junioribus minus periculi habent œdemata, quæ in ſenibus debent eſſe ſuſpectiſſima, cum ſæpius mortem imminentem portendant; ſicuti etiam in phthiſi contumaci ſeu confirmata œdemata pedum mortem fores pulſare indubitato innuunt.

CURA.

In Cura præmiſſis internis, imprimis ſtomachicis & aromaticis, elixyr proprietatis antiſcorbuticum, remedia ex roremarino, ligno ſaſſafras, & Eſſentiæ, catarrhalis, conveniunt: item remedia ex ſeminibus calidis majoribus, aniſi, fœniculi, & ſimilibus, etiam noduli laxantes & alterantes vino infundendi, in genere omnia ea, quæ alias ad cachexias uſurpari ſolent, & intermiſtis interdum etiam ſimul ſudoriferis & diureticis, imprimis in œdemate poſt febres intermittentes.

Externe optime applicantur diaphoretica & potenter reſolventia, nunc ſalinis alcalibus, acrioribus, nunc vero aromaticis temperatioribus, conſtantia, nam reſolvendo &

discutiendo curantur œdemata, rarissime aut nunquam suppurantur. Conveniunt ergo omnia aromatica, in specie Cataplasmata & Fomenta ex absinthio, roremarino, chamomilla, pulegio, salvia, ruta, floribus sambuci, juniperi, radice cucumeris asinini & similibus, in lixivio communi vel vino decocta, in forma nunc fomenti mediantibus silicibus ferventibus excipiendi, nunc cataplasmatis applicandi. His convenientissime stercora animalium adduntur, v. g.

℞. *fol. tamarisci*
rorisinar.
rutæ aa. M. j.

Bulliant in ▽a vel vino ad mollitiem: adde
farin. cicer.
furfur. frum. aa. ℥ij. vel iij.
sterc. vaccin. ℥iij. vel jv.
axung. anat. ℥iß.
mellis opt. ℥iv. M.

Applicatur mane & vesperi œdemati & partibus œdemate tumentibus, donec detumuerint.

℞. *herb. rorisinar.*
bacc. junip. aa. q. v.

ebulliant in ▽ simpl. & lixiv. q. s. fiat Pediluvium, quod in pedibus œdematosis est egregium.

Lixivia in dictis casibus sunt optima: vid. Hartmannus & Platerus. Convenit etiam emplastrum de baccis lauri, malaxatum cum petroleo, vel oleo destillato succini, quotidie bis repetitum. Vel etiam præparetur suffitus aceti super lapides candefactos.

℞. *succini pulveris.* ℥viij.
aceti vini ℔j.

Infund. lapidibus candefactis, & excipiatur fumus pedibus aut partibus œdematosis, postmodum applicetur dictum emplastrum.

Juxta hæc, si acria desiderentur, eminet aqua benedicta Chirurgorum, seu aqua calcis vivæ, & lixivium ex cineribus sarmentorum vitis; applicetur cum spongia nova, ubi pars prius fuerit illita cum adipe porcina. Meliorem successum habet hæc aqua applicata, si cum eadem bulliat sulphur commune aut baccæ lauri contusæ: Tale lixivium est, quod discutit dicta œdemata, sicuti & thermarum usus commendandus.

Ubi durius ac pertinacius sit œdema, recipiendum est stercus caprillum, & hoc bene subigendum cum urina humana, vel ipsius ægri: Coquuntur invicem ad crassitiem pultis seu cataplasmatis, quod calide imponendum: Vel fimus equinus misceatur cum farina hordei & aceto.

Emplastrum hydropicum Augustanorum notum est in vulgus: it. inunctio cum oleo Philosophorum, hyperici, in specie cum petroleo aut cum oleo tartari fœtido rectificato aliquoties à C. C. usto, quod etiam per se illitum mirum est. Non inferius est oleum quajaci destillatum.

Si hujusmodi œdemata in declinatione febrium & morborum, vel acutorum vel chronicorum, dum ægri denuo strenue edunt, oriuntur, imprimis vespertino (nam matutino tempore solent cessare & evanescere) optime applicatur Geranium Rupertianum cum absinthio contusum instar cataplasmatis. Ejusdem efficaciæ est quoque chelidonium majus recens contusum, & plantis pedum impositum. Laudatur etiam pediluvium ex cinere sarmentorum vitis cum calamintha, origano, malva & chamomilla.

In tumoribus pedum œdematosis hecticorum ac phthisicorum omnia sunt frustranea, nisi quis ægris blandiri velit, ut aliquid agere videatur.

MEMBRUM II.
DE SCROPHULIS.

Similis lympha viscida & vitiosa, simulque sapore non nihil adstringente & austero prædita, ac acido occulto imprægnata, si in poris & meatibus glandularum colligatur, coaguletur, & ab acido proprio sensim inspissetur, ac ibidem indurescat, dat tumores glandularum, quas vocant Strumas seu Scrophulas Kröpffe/ quæ frequentius equidem collum, utpote quod ubique glandulis obsessum, rarius alias partes occupant, utut subinde mesenterium his repertum observatum fuerit.

Ipsæ Scrophulæ & Strumæ, imprimis in collo, sub duplici sunt differentia: vel sunt mobiles & pendulæ foras prominentes, vel immobiles seu fixæ, quæ aliarum partium vicinarum musculis profundius intertextæ sunt. Porro ad tactum strumæ sunt vel duræ, vel molles, colore albicantes, vicinis partibus colore similes, suntque vel dolentes vel indolentes, & tales sunt strumæ *legitimæ*: dolentes vero sponte & punctionibus spontaneis interdum molestæ, aut quæ colorem subcœruleum vel sublividum repræsentant, sunt nothæ, sed ex acidi vitiosi & corrupti abundantia cancrosæ, unde non facile curandæ. Legitimæ sunt benignæ; illegitimæ vero malignæ.

CURA.

In Cura ergo emolliendæ sunt strumæ & resolvendæ successive, per remedia potenter resolventia emollientia ac discutientia, viscida liquefacientia, & acidum viscidum corrigentia: quæ inter est gummi ammoniacum ac reliqua gummata in ✠to soluta, inspissata, emplastri forma loco strumoso imposita. Loco hujus emplastrum Mynsichti de Galbano

croca-

crocatum, de ammoniaco, de cicuta Hildani, vel solitarie, vel cum g. ammoniaco in ✚o soluto, commode imponuntur. Pinguedo viperarum in strumis incipientibus egregia medicina est, earumque progressum & incrementum præcavet. It. fotus cum spongia ∇ calcis vivæ ebria, est convenientissimus. Cataplasma etiam resolutivum Foresti, uti & ex foliis & radice cucumeris asinini paratum, emollit & resolvit glandulas strumosas, quod potentius est adhuc, si cum stercore caprillo fuerit subactum.

Hæc si non suffecerint, ad potentiora accedendum est, quæ inter præ cæteris eminent Mercurialia, sub viva forma addita. Hinc expertum est emplastrum de ranis Vigonis cum ☿io, vel ex gummi carannæ cum Mercurio & terebinthina subacta, fiat emplastrum ad imitationem Barbette: Habetur sic amalgama Mercuriale; ex quo & cum quo emplastra parata sunt egregia. Vel *emplastro diachylon cum gummis*, v. g. ℥j. addi potest *☿ii vivi* ʒj. Vel

℞. *Ungu. Martial.* ℥j.
Ol. myrtin.
laurin. aa. ℥ß.
☿ij. viv. flor. ♀ *extinct.* ʒij. M.

Hoc *Strumis* imponendum, & quotidie renovandum.

In quibus tamen ☿ialibus semper inspiciendæ sunt fauces & gingivæ, an forsan ex earum usu immineat salivatio.

Gruelingius *lib.* 5. *Medicinæ Practicæ P.* 3. *c.* 19. omnia linimenta & emplastra corio canino denso illinit.

Oleum destillatum Helmontii, *in Scriptis, in Tr. Tartarus Non Est in Potu* §. 15. quod invenitur jam olim descriptum in *Epistolis Medicinalibus* Langii *Epist.* 4. *lib.* 3. illitum potenter resolvit & insensibiliter discutit Strumas, quod etiam facit oleum Philosophorum & iridis nostratis per infusionem paratum.

Quodsi emolliri aut resolvi nequeant scrophulæ, usurpanda sunt successive ad quandam suppurationem ducentia, ad quam scrophulæ legitimæ interdum sponte tendunt. Ad suppurationem præstat imprimis emplastrum de meliloto cum oleo amygdalarum dulcium & pinguedine serpentum subactum, aut unguentum diachylon cum gummatibus commodè maturat scrophulas, vel cataplasma ex cucumere asinino, emplastrum magneticum Angeli Salæ, cum emplastro diasulphuris mixtum, ad imitationem Fabri in Cura Canceri Curat. 97. Vel applicetur emplast. de nicot. Plateri, *C.* 1. *Obs.* 28.

Scrophulæ dum suppuratæ sunt, non statim aperiendæ, sed quam diu fieri potest, clausus linquendus est abscessus, propterea, ut eo major glandulæ strumosæ pars per maturationem in pus abeat; Aperto ergò abscessu, imprimis tota strumosa glandula absumatur, sufficit vel solum commune digestivum ex terebinthina, vitello ovi & melle illitum vel quod melius est, permisceatur cum tali digestivo ☿≂ probe ablutus; Absumtâ in totum strumâ, ulcus glandularum relictum mundificandum, & solito modo consolidandum erit. Pro mundificando sufficit balsamus ♀is.

Si verò glandulæ sint pendulæ, commodè filo seu seta equinâ pedetentim constringendæ sunt, ut sensim marcidæ spontè separentur; si verò propriis tunicis sint inclusæ, subinde necesse est, ut, cum discutientia & suppurantia sint frustranea, Chirurgi manu curentur, prospiciendo ut membrana tota tollatur, quod saltem fieri potest, ubi non magna vasa aut nervi ad glandulas tendunt.

Hisce externis commodè subjungenda sunt interna ut plurimum fixa acidum istud vitiosum lympham scrophularum inquinans, absorbentia, qualia fiunt ex spongiis combustis, earum lapidibus calcinatis, osse sepiæ, pumice cum zingibere, pipere, & similibus, remedia viperina, arcanum duplicatum, pumex præparatus, præmissâ tamen internâ purgatione ex helleboro nigro & ☿io dulci. Facit quoque huc pulvis Helmontii contra strumas, qui vid. in c. l. item pulvis Arnoldi Villanouani contra strumas, dosi ʒß. Vel fiat talis pulvis.

℞. *Spong. marin. comb.* ℥iij.
oss. sepiæ.
maxill. lucij pisc.
lap. ♋r. præp.
piper. long.
zingib. albi
rad. pyrethri
gallarum
test. ovar. calcin. aa. ℥j. M. F. Pulvis.

quotidie decrescente luna dosi ʒß. usurpatur.

Magis appropriati redduntur pulveres, si cujusdam p. ij. vel iij. miscentur cum p. 1. arcani duplicati Mynsichti, dosi ℈j. ad ʒß.

In potu commodè infunduntur vel decoquuntur rad. scrophulariæ, filipendulæ, & harum herbæ, genista & similia. Vincetoxicum decoctum & exhibitum scrophularum Antidotus vocatur in M. A. N. C. *Ann.* 1. *Obs.* 57. Lacertarum cum aceto præparatarum pulvis nobilis est, qui etiam redigitur in Electuarium.

Huc quoque facit manus & sudoris mortui affrictio: Conf. Wedelius *Physiolog. Sect.* 3. *c.* 27. *p.* 189. Denique haustus potus ordinarius ex cranio hominis sepulti ad tempus continuatus singulariter conducit ad strumas, in specie colli.

MEM-

MEMBRUM III.
DE SCIRRHO.

SCirrhus vocatur Tumor durus tactui renitens, qui ſenſim ut plurimum generatur in partibus mollioribus, & indolens eſt, & loco immobilis, & præter glandulas occupat alias partes imprimis carnoſas, ſive internas, nempe viſcera, ſive externas quaſcunque.

CURA.

Naſcitur ex coagulatione aut ſanguinis, aut chyli crudioris, aut utriusque ſimul: Ex ſanguine coagulato, quando inflammationibus male tractatis, imprimis per Repellentia adſtringentia, ſupervenit; Ex chlyo crudo & viſcido, cum ſanguine hinc inde diſtributo, vel etiam cum alieno vehiculo, qua ratione œdemata epithematis nimis valide diſcutientibus tractata in ſcirrhum degenerare ſolent: quo pertinet etiam Tumor mammarum ex lacte coagulato, qui & ipſe interdum ſcirrheſcit, & tandem tam durum ſcirrhum, quàm ſcrophulam generat: Interdum ſimul & ſanguis & talis chylus viſcidus per poros partium in ſpecie viſcerum tranſeundo ſucceſſive hæret, congeritur & coacervatur, idque coagulatur in talem ſcirrhum autore acido præternaturali, aut nimio, aut fixo, aut auſtero, aut alio ſimili modo vitiato, dictam materiam coagulante. Cauſa remota & occaſionalis, præter febres chronicas, menſium aut hæmorrhoidum ſuppreſſionem, ſæpe ſunt fracturæ: vid. Wiſemannus *Chir. l.* 1. *cap.* 19. Item contuſiones, vid. Hildanus *cap.* 3. *Obſerv.* 79. & Wiſemannus. l. a.

In his ſcirrhis probe obſervanda eſt differèntia & diſtinctio: Scirrhus vel indolens eſt & legitimus, vel dolens & præterea nonnihil liveſcens & nothus, qui ſubinde eſt concroſus, unde ſi curatur, periculum eſt, ne in cancrum degeneret.

PROGNOSIS.

Scirrhus imprimis inveteratus, difficulter curatur, cùm nec reſolvi, nec commodè ſuppurari poſſit, & cauſa ejus ſæpe maligna, & ſcirrhus facile in cancrum degeneret: vid. Hildanus *C.* 3. *Obſ.* 79. & *C.* 6. *Obſ.* 75.

CURA.

Curantur imprimis mature, aut, inſenſibiliter reſoluti, aut, quod rariùs & etiam periculoſius, ſi tandem ſuppurentur & degenerent in abſceſſum. Acidum ergo coagulans temperandum eſt, & durities facta emollienda.

Faciunt huc Reſolventia fortiora, diſcutientibus moderatis nec adeò acribus permiſta. Id quod faciunt imprimis remedia ex naſturtio, eryſimo, cholearia, eruca, cicuta, mandragora, nicotiana, ſcrophularia, cucumere aſinino, ac ſimilibus, imprimis ſub forma emplaſtri ſucculenti vel cataplaſmatis applicata, donec tumor ſcirrhoſus emolleſcat. Stercus bubulum aceto incoctum & applicatum ſcirrho, tumores quam plurimos mirifice diſſipat. Oleum lumbricorum terreſtrium, olei tartari deſtillati pauco miſtum, & vini ſpiritu dilutum & illitum, optime curat ſcirrhum: Nam certum eſt, quod oleum ♀ri rectificatum, fœtidum licet, mire reſolvat, & tumores duros potenter diſcutiat & emolliat, quod etiam facit oleum Philoſophorum, vel ſaponis.

Cataplaſmata ex radice bryoniæ cum ſtercore caprillo impoſita ſimiliter egregia ſunt, vel applicetur Cataplaſma reſolutivum Foreſti, aut fiat Cataplaſma Thoneri:

Præcœteris tamen gummata potentiſſimè reſolvunt, nempe bdellium, galbanum, opopanax, & ammoniacum, ſi ſcilicet vel ſolum gummi ammoniacum in aceto ſolutum inducatur alutæ & applicetur ſub forma emplaſtri, melius adhuc eſt, ſi emplaſtrum de cicuta vulgare miſceatur cum gummi ammoniaco in aceto; Hinc emplaſtrum ſpleneticum Aquapendentis, paratum ex gummi amoniaco & ſucco cicutæ; Item emplaſtrum diachylon, vel de meliloto, cum duabus partibus gummi ammoniaci mixtum, ſcirrhum emollire ſolet.

℞. *Succ. cicutæ expr.*
mandrag. aa. ℥iv.
Coqu. in tigillo aſſiduè movendo ad extracti liquidioris conſiſtentiam: adde
Galb.
Gumm. ammon. cum ✠*o ſol.* aa ℥iij.
Empl. de melilot.
diachyl. ſimpl.
Terebinth. aa. ℥ij.
Croci Orient. ʒiij.
⊖✱*ci* ℥j.
☍♀*i fœt.* ℥iß.
Ceræ q. l. M.

Hoc applicatum dolorem equidem primitus movet: ſed tertia quaque die novum eſt reiterandum.

Aliàs etiam emplaſtrum Hildani laudatur ab Autoribus, cujus deſcriptionem videbit. in *C.* 6. *Obſerv.* 75. emplaſtrum dia-ſulphuris Rulandi, item emplaſtrum diachylon cum gummis, commodè etiam applicantur.

His non ſatisfacientibus, & Mercurialia ex ☿io vivo parata commode etiam ſcirrho legitimo imponuntur. Hinc emplaſtrum de ranis Vigonis cum duplo ☿ii applicari poteſt: Vel ſequens:

℞. *Empl. diachyl. c. gumm.* ℥ß.
☿ij. *vivi* ʒß. ad ʒij. M.

Vel pinguedo ſuilla cum oleo laurino & Mercurio vivo in mortario lapideo cum piſtillo

stillo ligneo subigatur, donec fiat unguentum. Convenit etiam solùm lamina plumbea hydrargyro illita & imposita, vel etiam ad scirrhos Clossæi, vel emplastrum Magistrale, quod habet Agricola in Chirurgia *Parva p.* 689. sufficit ad tollendum & percurandum scirrhum.

Quodsi his ipsis & similibus, & imprimis Gummi ammoniaco, non possit legitimè discuti aut resolvi Scirrhus, *tunc* necessitate urgente ad maturationem in pus, quantum possibile, deducendus est, temperatis tamen, sed nonnihil acrioribus, quam in inflammationibus fieri solet, non tamen nimis oleosis nec mucilaginosis remediis: talia nempe imponenda sunt, quæ alcali quidem, sed temperato, constant. Nam nimis suppurantia periculosa sunt, quia scirrhus quicunque sub maturatione facillimè abit in Cancrum, eumque exulceratum: quod observetur imprimis in scirrho dolente, & colore nonnihil livescente. Hildanus *cap.* 6. *Observ.* 75. habet unguentum in tumore scirrhoso ad Cancrum inclinante, quod etiam in scirrho mammæ mulieris, ubi metus suberat Cancri, optimum fuit.

Dolens ergo Scirrhus puncturis occultis molestus, ad tactum dolens, colore livescens, in *subjecto* vel jam ad senectutem vergente, *vel* cui ordinarius aliàs hæmorrhoidum aut mensium fluxus est suppressus, si non potest sensim resolvi & successivè absumi insensibiliter & citra suppurationem, aut intactus omninò est relinquendus, aut applicatione nitri in aceto dissoluti in lapideam duritiem indurandus.

Quidam tumoribus scirrhosis, præmissis universalibus, cauteria potentialia applicanda commendant, vid. Hildanus *Cent.* 3. *Obs.* 79. quæ tamen vitanda, præsertim quando scirrhi in Cancrum degenerare volunt, vid. Hildanus *Cent.* 6. *Hist.* 75. Pergo igitur ad

MEMBRUM IV.
DE CANCRO.

CAncer est tumor planè singularis, ac omninò sui generis. Primò quidem vix ciceris ac pisi aut fabæ magnitudinem adæquat, successivè modò citiùs modò tardiùs incrementum capit, & sub isto parvo initio tuberculum istud durum, nigricans, interdum lividum, punctionibus quibusdam molestum esse solet: Ubi Cancer augmentum accepit, apparet tumor durus, coloris plumbei aut lividi, dolens in principio moderatè, in augmento vehementiùs; Ubi verò est exulceratus jam, ardor est acerbissimus, instar aquæ fortis corrodens & depascens partes vicinas molliores, cum insigni in ulcere putrilagine ac fœtore: adest in incremento Cancri, aut ubi jam ad exulcerationem vergere incipit, fervidus ardor, pulsatio punctoria molesta, & ambiunt tumorem venæ hinc inde turgidæ, & nigro sanguine distentæ, tanquam pedes cancrini hinc inde extensi, donec exulceratus tandem Cancer, nisi ferro aut igne deleatur, miserâ morte ægros occidat.

Qui tamen per se rariùs inchoat, nisi forsan in mammis; cùm sæpius alios tumores, in specie scirrhos, & strumas subsequi soleat, si malè tractentur; Nam Cancer creberrime occupat mammas, & loca glandulosa alia; sic namque in locis glandulosis ulcera deteriora fiunt, quæ subinde ad cancri malignitatem accedunt.

Post has glandulas occupat Cancer frequentius, si per se incipiat, faciei partes externas, nempe os, nasum, labia, & similia. Si nasum, os vel labia occupat, dicitur Noli me tangere; item Lupus. Pariter etiam genitalia, tam virilia quàm muliebria, sicut sæpiùs & ipse uterus ex partu difficili, aut impuro coitu, cum annexis Cancro afficiuntur.

CAUSÆ.

Occasio hujus interdum est causa externa, nempe contusio, contrectatio inclementior, vel alia læsio mammæ, aut aliarum partium glandulosarum, qua tunc in parte læsa colligitur tale fermentum malignum, quod sub seri vehiculo unà cum acido corrosivo sensim sensimque circa vasa capillaria varices efficit, dum illic stagnat, ac corrodendo latius serpit; ubi tamen simul vasa capillaria propter vim quasi illatam constringuntur, adeoque, dum sic toti massæ sanguineæ transitus præpeditur, Cancer oritur. Ubi principium ejus diu latere potest, donec sua sub dierum maturitate supervenientibus causis internis, in specie in scorbuticis quibusdam, hypochondriacis, melancholicis, hystericis, lue venerea affectis, &c. mensium fluxu suppresso, aut hæmorrhoidibus deficientibus, ut fere in ætate evenire solet, tandem se manifestet & augmentum capiat. Interdum etiam retentio viscidioris lymphæ in ipsis glandulis, accedente acido corrosivo, causa antecedens hujus affectus est. Cum ergo varia hæc ad Cancri generationem concurrant, hinc ejus productionem ad unam saltem causam remotam vix referre possumus, excepto illo, qui à certis & jam dictis subjectis prædispositis contagio propagatur.

Causa proxima Cancri communiter statuitur humor melancholicus adustus, seu, ut alio nomine venit, atra bilis, id est, si intelligibili sensu explicetur, acidum volatile insigniter corrosivum, de natura quasi arsenicali, in quo ipso, in specie si exuberat, duplex

plex venenum esse, non inepte asserit Hildanus, nempe putrefactivum & corrosivum.

Hoc ipsum acidum est occultum in Cancro incipiente, increscente & nondum exulcerato; manifestum verò in Cancro exulcerato.

Latet autem istud acidum, quamdiu à novo acido vitioso nullum augmentum capit, aut quamdiu per applicata externa non irritatur seu in effervescentias cogitur, aliàs enim levi irritatione effervescit, unde acor malignus sic se explicans ulcus constituit cancrosum, seu cancrum exulceratum, qui Veteribus, Hippocrati & Galeno, citra totalem partis extirpationem ferro & igne fuit incurabilis. Modernis autem, licet paucissimis, per certum quoddam alcali ♀reum citra partis jacturam curabilis.

Occultum fieri manifestum seu exulcerari ferè, patet ex superveniente dolore, repulsatione punctoria molestiore, ardore, & cancri insolita intumescentia, donec perfectum prodeat ulcus.

PROGNOSIS.

Cancer est affectus gravissimus, quo plures moriuntur, quàm restituuntur, vid. Franciscus de Roma Consult. 21. utut non absolutè lethalis sit, ille præprimis, qui à causa externa oritur, vid. Wisemannus *Chirurg. p.* 20. & quia non, nisi generosis remediis curari potest, periculosâ etiam applicatione malum fit difficilius.

Cancer, qui totam M. S. & viscera interna inquinat, periculosus est, vid. Avicenna de Cura Cancri, Forestus. l. 4. *Obs.* 5. & Franciscus de Roma Consult. 22. in Append. & experientia testatur, una mamma concrosa rescissa alteram mox cancro affici.

Cancer, qui immediatè sub cute hæret, facilius curatur, quàm qui profundius latet; unde cancer oris, vaginæ uterinæ facile quidem exstirpatur, commodè tamen non cicatrisari potest.

Qui vasis majoribus propinquiùs, aut in mamma costis arctiùs cohæret, difficiliùs curatur.

Cancer cum dolore & hæmorrhagiis frequentioribus grave malum est.

Cancer exulceratus periculosior est Cancro non exulcerato.

CURA.

De modo curandi per remedia, vid. discurs. Alliot in *P.* 1. *Act. Hafn. p.* 158.

Cancros ergo hos occultos non attingere melius est, monente Hippocrate *l.* 6. *Aphor.* 38. cùm per medicamenta discutientia, suppurantia & erodentia attacti faciliùs exasperentur & alterentur; unde postmodum ægri citiùs intereunt: aut si attingi debent, palliativè saltem tractentur, incrementum eorum præcavendo, & excessivum gradum acidi temperando & quasi edulcorando, per medicamenta imprimis Saturnina, acidum quodcunque, quale nempe est in aceto & ~u nitri, edulcorantia, aut per vegetabilia temperata, alcali fixo & ferè insensibili prædita, vulgò refrigerantia dicta, nempe plantaginem, solanum, cicutam, quibus Cancri fluviatiles, stercus humanum, ranæ, bufones, & similia animalia accedunt; quædam internè, quædam externè conveniunt; internè remedia ex Cancris, acidum nimium in corpore absorbentia, ejusque proventum impedientia.

Inter externa ergo, ex vegetabilibus est cataplasma ex cicuta recenter impositum; Hinc omnes species intyborum, atque Decoctum solani, aut succi horum vegetabilium, item scabiosæ, geranii Robertiani, herniariæ, plantaginis, mitigant Cancrum incipientem. Solani nempe folia teruntur in mortario ♄eo & imponuntur locis, vel subigitur succus in mortario plumbeo. Solo succo onopordi contusi quidam apud Borellum *Cent.* 2. *Observ.* 51. à Cancro narium curatus fuit, ubi plantago, si mammarum Cancris applicatur, laudatur: Vid. *Cent.* 2. *Observ.* 67. Vid. pariter Agricola. Præ cæteris poma putrida applicata, aut aqua pomorum putridorum, & cum hac parata ▽ calcis vivæ, est optima, quin & Cancri fluviatiles contusi in mortario plumbeo, & succus eorundem in simili mortario probè agitatus, optimè applicatur partibus.

Fiunt etiam unguenta ex Cancris fluviatilibus huic usui destinata. Hinc stercus humanum impositum, aut oleum & aqua stercoris humani destillata applicata, optimè conducunt. Ranæ etiam virides dant unguentum & oleum, quod describit Sennertus.

Saturnina imprimis dixi esse utilia & his cognata, hinc Saturnus calcinatus, lithargyrium, cerussa, saccharum Saturni, unde usurpetur emplastrum de Saturno, nempe ex oleo rosarum, diutiùs in mortario plumbeo cum Saturno calcinato terendo tamdiu, donec fiat Linimentum crassum & lividum. Unde etiam unguenta, & liquida Cancro occulto applicanda, omnia subigenda sunt in mortariis seu vasis plumbeis; sicut etiam unguentum ex plumbo usto, plantaginis, solani succis, &c. habet Amatus Lusitanus *l. a.* quo etiam pertinet unguentum de tutia, diapompholygos, &c. imprimis si his oleum & cineres ranarum admisceantur. Vel

℞. ♄*ni usti* ℥j.
  ⚪⚪ *rosar.* ℥iiß.
  Croci ʒvj.

Mista ducantur in mortario plumbeo calidè cum pistillo plumbeo.

Hinc

Hinc em[illegible]ſtrum Saturninum Mynſichti, item em[illegible]rum de carne bubula ejuſdem, optimè con[illegible]nt, oleum ranarum ducatur diu in mort[illegible]o plumbeo, addendo C. C. uſti & ♄ni calcinati q. ſ.

Conveniret etiam lamina plumbea, primo ſimplex, poſtmodum ☿io incruſtata, cancroſo [illegible]ori arctius applicanda: Vid. Amatus L[illegible]anus *Cent.* 3. *Cur.* 32. & Pa[illegible] *lib.* 7. [illegible]. Amalgama ☿ij cum ♄no, T[illegible]pius *lib.* 1. *Obſ. cap.* 47. *&* *lib.* 6. *cap.* 51. etiam habet Ceratum de Saturno.

Vid. Wedelius *Tr. de Comp. Medicamentorum p.* 185.

Nec negligendi etiam ſunt Fonticuli, e. g. brachiis in cancro mammarum inuſti, quos commendant Claudinus *in Reſponſ. Med.* 25. Hildanus *cap.* 6. *Obſ.* 22. & Ludovicus Mercatus *Chir. l.* 2. *c.* 7.

Internè his ipſis ſuccurrendum eſt appropriatis, unde præmiſſis abſorbentibus, & acidum cauſticum invertentibus, v. g. antimonio diaphoretico Joviali, ſaccharo ac magiſterio Saturni, & ſimilibus, vel ſeorſim vel junctim, quotidie bis vel ter aſſumptis, imprimis uſurpanda purgantia ex helleboro nigro, cum Mercurio dulci propinanda. Item conveniunt etiam in ſpecie remedia ex fumaria, borragine, bugloſſa, portulaca, &c. quæcunque hinc ♄na, ſaccharum Saturni, &c. ℞. ℥ij ♀ſata, ſpiritus tartari volatilis per fermentationem parandus, &c. Convenit etiam lac, cui cancri fluviatiles incocti, quod commendat Claudius *l. a.* & pro acido diluendo ſerum lactis, decoctum theæ à Kypero olim laudatum, decoctum radicis chinæ, ſaſſæparillæ, ligni ſaſſafras, herniariæ, de quibus vid. Riverius *Pr. lib.* 15. *c.* 10. Præ cæteris pulvis millepedum præparatorum, à ℈j. ad ʒß. uſurpatus, ſingularem habet virtutem, in ſpeci[illegible] mammas occupaverint: propinatur cum [illegible]pillorum cancrorum. Cum his legitima inſti[illegible]ta, quâ ſolâ etiam multi cancroſi per plure[illegible]ſine incommodo vixerunt: Conf. Amatu[illegible] *C.* 3. *Cur.* 32. Vitetur vinum, utpote [illegible] volatile corroſivum augens.

De Cura Cancri exulcerati in[illegible] *Artic.* 6. *Cap.* 3. habebimus, ubi de [illegible] cancroſis, quæ vix niſi arſenico ced[illegible] in talem Cancrum exulceratum, gingiv[illegible] Cancer occultus, ſcirrhi & ſcrophulæ d[illegible]tes, uti etiam excreſcentiæ quædam livid[illegible] [illegible]lentes, v. g. polypus narium, quædam v[illegible] & ſimiles, facilè degenerant, ſi ſcilic[illegible] [illegible]ſcant, vel liveſcant, vel ſint doloroſa [illegible] tractentur.

[illegible]um imprimis eſt dolor eorum punctorius lancinans, qui oritur ex eo, quod acidum [illegible] volatile corroſivum mordeat obſcurè fibrillas quaſdam nerveas & vicinas partes; vel ob ſui exceſſum, dum non ſatis habet, à quo imbibatur; vel in ſpecie, quia infeſtat partes ſenſiles nerveas & fibrillas facile irritabiles; vel fit dolor ob occultam, quam iſtud acidum jam concipit, effervescentiam ad exulcerationem diſpoſitivam, cum qua ſemper ſimul ardor quaſi & æſtuatio in loco dolente concurrere ſolet, ſi tantillum ergò acidi in effervescentiam conciteтur, etiam porro in exulcerationem promovetur.

Scrophulæ ergo & ſcirrhi, & ſimiles tumores dolentes, aut non ſunt attingendi, aut tentandum ut iis, quibus cancri occulti ad tempus palliantur, ſucceſſivè diſcuti ac removeri poſſint: id quod tamen, niſi appropriatis internis ſuccurramus, vix fit citra metum recidivæ, aut orientis cancri occulti in alia corporis parte.

Hæc de Tumoribus ex congeſtione & ſtagnatione enatis. Sequitur

MEMBRUM V.
DE GUMMATIS GALLICIS.

QUod attinet alteram Tumorum ſpeciem, ex alimento partis proprio corrupto aut alterato, paulatimque coacervato oriundorum: pertinent ad hos imprimis Gummata Gallica, de quibus ſupra, ubi de Lue Venerea.

MEMBRUM VI.
DE TUMORIBUS RECIDIVANTIBUS.

PErtinent huc Tumores poſt curatos abſceſſus & ulcera ſæpiùs recidivantes: Nempè ſæpius poſt abſceſſum induratum non ritè mundificatum, & nimis maturè conſolidatum, aut poſt ulcera partium, imprimis nervoſarum, alcalibus balſamicis non rite mundificata, aliquid de fermento ulceris corruptivo, tantillo licet, remanet, aut ſi poſt ulcera occulta oſſis ſubinde caries, etiam carie non rite ſublatâ conſolidata, recidivant tumores inſignes, qui pedetentim de novo ſuppurati novos abſceſſus & ulcera faciunt, de quibus inferiùs.

In his & ſimilibus caſibus alimentum partis proximum atteritur, & in materiam acrem ſubacidam mutatur, & in novum tumorem collectioni anſam præbet. Unde ſucceſſive dolor oritur; his enim ex cauſis tumor & inflammatio & irritatio ſupervenit, & tandem per ſuppurationem abſceſſus renovatio, idque toties quoties occulta caries in oſſe non fuerit perfectè curata.

CURA.

Cura eſt eadem, quæ ulcerum, propinando interne potiones vulnerarias; in ſpecie

cie tamen opera danda est, ut salibus volatilibus M. S. purificetur, & fermentum stomachale in naturali vigore conservetur, & acidi proventus prohibeatur, externè verò probè mundificando ulcus vel abscessum de novo factum, & diutius apertum conservando. Mundificatur vel communibus digestivis cum balsamo ♈ ris rite præparato, vel balsamo Peruviano cum oleo nicotianæ, aut simili. Quodsi pertinacius fuerit malum, imprimis quando suspicio est latentis forsan malignitatis Venereæ, præter interna dictis mundificantibus semper de Mercurio, aut dulci aut ⇌ato, parum addendum erit.

MEMBRUM VII. *DE CALLIS, GANGLIIS, ET SARCOMATIS.*

AD hos Tumores pertinent etiam Calli, Ganglia, & Sarcomata, quando nempe pars quæcunque, tam carnosa quàm nervea, ex quacunque causa, imprimis externa, ita lædatur, ut ejus nimia extensio, staminum fibrosorum nerveorum laceratio, pororum & meatuum ex naturali figuratione confusio & inordinatio fiat; tunc enim fibrillis partium læsis alimentum proximum partis uberius recipitur, diutius retinetur, & magis, quàm pars requirit, assimilatur. Atque his occasionibus fiunt Tumores congeneres, seu ejusdem naturæ cum partibus, quibus adhærent; v.g. circa ossa fracta Calli, in tendinibus Nodi seu Ganglia, **die Ober-Beine**/ in partibus variis carnosis Sarcomata seu Excrescentiæ. Unde Ganglia admodum familiaria sunt Religiosis Romanensibus, quibus oriuntur à frequenti genuum prostratione in tabulas lapideas, imprimis hyberno tempore, quâ sensim circa genua partes membranosæ & tendinosæ unà cum carnosis concutiuntur, simili modo ac pueri vesicas bubulas aut suillas concutiendo ampliores faciunt, adeoque successu temporis uberiori alimenti proximi receptione & assimilatione majus incrementum capiunt.

CURA.

Curantur facile vel emolliendo & resolvendo eadem insensibiliter: id quod locum habet in Callo nimis excrescente in osse fracto, cujus curationem videbitis in Schenkii & Hildani Obs. Idem locum habet in Gangliis & Nodis: vel curantur Tumores aperiendo & radicitus exscindendo, id quod imprimis in Sarcomatis seu Excrescentiis carnosis faciendum. Vel Ganglia & Nodi resolvuntur per folium sempervivi majoris detractâ pellicula internâ arctè ligatum, & quotidie, mane & vesperi, renovando. Item Nodus & Ganglia in principio discutit vel resolvit lamina plumbea, vel sola, vel cum ☿io vivo illita, & superimposita, aut loco ☿ii lamina plumbea oleo destillato juniperino illita imponenda; hujus loco etiam ♉ ♀ri fœtidum, item saponis Veneti, expertum deprædicatur remedium. Conveniens etiam est, si applicetur gummi ammoniacum in aceto solutum, ac postmodum emplastrum figens; **ein Hefft-Pflaster**/ superimponitur. Vel

℞. *Emplastr. diaphoret. Mynf.*
de ammon. For. aa. ℥j.
♉ ♀*ri fœtid.* ʒj. M.

Vid. M. A. N. C. *Anno.* 3. *Obs.* 326. & *Ann.* 6. & 7. *Observ.* 101. Curantur denique etiam Ganglia, si illinantur cum ♈ temperato, cum succo rutæ; Vid. Borellus *Cent.* 1. *Observ.* 15. Interdum solum gummi ammoniacum in forma emplastri impositum satisfacit. Pertinaci malo convenit emplastrum de ranis Vigonis cum Mercurio: Vel lamina plumbea, infusa spiritu vini & aceto destillato, & adsperso euphorbio applicata Gangliis, successivè illa evanescere cogit.

Sarcomata verò abscindenda & exsiccanda sunt, in casu, quando nempe non adhærent nervis, vel quando sarcomata non conspirant cum vasis insignioribus arteriosis & in talem excreverunt magnitudinem, ut manibus commodè ea ad radices usque prehendi & exscindi possint. Sectio autem decussatim facienda, cutisque incisa crucis formâ à cystide avellenda, cystisque ad radicem sarcomatis liganda ac stringenda, trajecta prius acu sub ejus radice; hac probè constricta ac ligata sarcoma cultro vel novacula sub filo abscindatur. Sedata hæmorhagia heterogenea substantia membranosa vel fibrosa crystallis lunaribus fricetur, vel pauxillo butyri ♂ij. attingatur, & blandè exedatur, ut radix emoriatur, nec novus denuo tumor excrescat: postmodum radicaliter est tollenda per suppurantia: Suppurationi sufficit unguentum Ægyptiacum, vel suppurantia communia; postmodum per emplastrum quoddam glutinans, vel alia consolidantia vulneraria adstringentibus mista, pars læsa consolidetur. Sic in M. A. N. C. *Ann.* 2. *Observ.* 255. *p.* 379. verruca linguæ, & excrescentia ex loco dentis evulsi, per chordam resecta & curata refertur.

MEMBRUM VIII. *DE EXCRESCENTIIS.*

SImili ratione ferè generantur & alii Tumores suis propriis folliculis inclusi, qui omnes ex eo, quod foras adnasci soleant, Excrescentiæ vocantur, & in membranis propriis peculiarem & singularem humorem retinent. Germanis dicuntur **die Gewächse**/ pro cujus humoris varietate & varia ac distincta

cta hi Tumores acquirunt nomina, ita ut nunc Melicerides, nunc Atheromata, nunc Steatomata, appellari solent.

Meliceris equidem dicitur, quando materia contenta est similis quodammodo melli vel pisis *coctis*: Atheroma, si materia contenta est instar sevi, vel adipis, vel saponis.

Reperiuntur etiam alia contenta varia, dum interdum sub forma farinæ contineri soleant, interdum etiam unà lapides in iisdem continentur, interdum filamenta oblonga ex iisdem extrahuntur. Oriuntur hæ excrescentiæ ex nutrimento partis cujusdam nerveæ, in specie membranæ aut tendinis, utplurimum membranæ copiosiori retento, sed nonnihil alterato, & hinc *in aliam* substantiam, quàm præcisè est pars *alenda*, transmutato.

CAUSA.

Causa autem, quod uberius colligatur tale nutrimentum & alteretur, est, quod membranæ & partes membranosæ aut à causa violenta distendantur, dilatentur & dilacerentur, quod ut plurimum fit, vel quando à causa interna, levi tamen, nonnihil eroduntur. Unde fibris, quarum textura membranæ constituuntur, à se invicem separatis, & poris dilatatis & *ampliatis*, alimentum earum proximum *distributum* uberiùs, recipitur, & ita *sensim* extrorsum versus protuberans, tumor generatur: nam introrsum non patet spatium, ut eo vergere possit. Utplurimum dixi, præcedere causam externam: hinc enim est, quod Moniales & Monachi ex crebrioribus genuflexibus, adeoque dilatatione membranarum istius loci, sæpius patiantur tales tumores, in specie Melicerides, in genubus: Sic enim ex equitatione violenta & concussione, ingens Steatoma cuidam militi successivè in perinæo fuit enatum, de quo scripsit Elsholz in quadam Epistola.

Quod verò attinet folliculum proprium, videtur fieri ita: nempe fibrillæ istæ membranarum erosæ aut laceratæ, aut à se invicem separatæ, cùm sponte non amplius redeant in naturalem situm & unionem, à nutrimento collecto & coacervato distendente successivè & ipsæ longiùs prætenduntur, & hinc inde alias emittentes fibrillas tandem se uniunt, & mutuò concurrunt in perfectam talem membranam, talem tumoris materiam ex parvo initio propullulantem comprehendentem, estque ipsa membrana, aliarum membranarum instar, & cum incremento tumoris & ipsa accrescit sensimque augetur. Quoniam verò succus alimentitius per membranas læsas successivè transudans, non naturali ritu & situ disponitur & ordinatur, sed saltim conglomeratus coacervatur simpliciter, ob id nudam materiam, aut sevi aut pultis aut mellis, repræsentat, prout simul sub ista transudatione & collectione plus minus alteratur.

Observatum etiam fuit, quod hi tumores, subinde lunæ phases imitentur, quod videtur commune quibusdam tumoribus in partibus nerveis radicatis; item quod hi tumores sæpè & frequentiùs circa caput, collum, nucham & similia reperiantur, rarius in aliis locis, etiam carneis, sarcomata protuberent.

PROGNOSIS.

Tumores tales cystici per se præter molestiam ferè nihil habent periculi: attamen, quia interdum enormem excrescentiam, interdum deformitatem important, curandi sunt.

CURA.

In Cura ergo observandum est, ut materia contenta, omnimode tollatur; sive insensibiliter resolvatur & discutiatur, quod fit rarius, & saltem in his tumoribus incipientibus, aut minus inveteratis, quorum cystis nondum tàm firmiter coaluit, aut nondum adeo tenax fuit reddita; sive sensibiliter evacuetur, dum alteratur & quodammodo in materiam puri similem transmutatur, & hinc aperto cum lanceola tumore exhauriatur, quod fieri potest tantummodo in Meliceride: nam alii tumores alterationem quamcunque respuunt. Interdum sponte aperiuntur tumores, & materiam contentam largiter effundunt; interdum instituta sectione integra membrana penitus extirpanda est, qui modus est optimus. Verùm si tumor est confirmatus, & ejus membranæ firmiter coaluerint, sine sectione Chirurgica vix tolli solet: unde observandum in omnibus curandi modis, ut dicta cystis radicitus tollatur, quod fit vel cultro successive separando, vel inunctione butyri antimonii, aut frictione cum cauterio lunari, vel similibus unguentis erodentibus, ne tantillum ejus supersit; aliàs namque à paucis ejus fibrillis relictis novi tumoris regeneratio supervenit: Vid. M. A. N. C. *Ann. 2. Observ. 93. p. 167. & Ann. 4. & 5. App. p. 72.*

Resolvunt hos Tumores balsamus Peruvianus, balsamus ♆is, vel gummi ammoniacum, item lamina ♄ea ☿io illita superimposita, item emplastrum oxycroceum applicatum, item emplastrum de ranis Vigonis cum ☿io: Vel

℞. *Picis naval.* ℥ij.
G. ammoniac.
♆*is* aa. ℥ß. M. pro emplastro.

Facit hoc etiam emplastrum diasinapios, descriptum à Sculteto *in Tab. ultima, Observ. 66.*

Quodsi resolvi nequeat Tumor, & suppurari

purari possit, suppurandus venit per suppurantia paulò fortiora & acriora imposita; id quod tamen raro fit. Pro hoc scopo Barbette *in Chir.* parat emplastrum utile ex gummi ammoniaco, pyrethro, & oleo succini.

Tumor suppuratus aperiendus est vel medicamentis, vel sectione Chirurgica; & hinc evacuatâ materiâ membrana exedentibus est absumenda. Id quod faciendum est, quando talis tumor sponte rumpitur, tunc enim & materia tumoris & membrana continens blandis corrosivis est tollenda; quia aliàs aut recidivam parit, aut relicto tantillo membranæ in fistulam abit, aut ulcus diuturnum ac fœtidum constituit. Absumunt materiam & folliculum unguentum Ægyptiacum, vel unguenta cum Mercurio ♁ato edulcorato applicata, aut

℞. *Unguent. Ægypt.* ℥ß.
♁ ⊕*li opt. edulc.* ʒj.
⊖*is.* ℈j. M. pro unguento.

Optimus tamen curandi hos Tumores modus est per exscissionem sivè abscissionem: in specie si inveteratus & contumacior fuerit.

Fit sectio cutis per crucem, quæ ita facienda est, ne lædatur folliculus, hinc cutis separanda à folliculo, & ipse folliculus ac cum eodem tumor juxta radicem (quæ semper est parva & angusta) abscindendus, & si quæ superveniat hæmorrhagia, sistenda: hinc exempto folliculo factum ulcus mundificantibus, est curandum, sic abscessu mundificato caro succrescens tumorem denuò replet.

MEMBRUM IX.
DE TESTUDINE, TALPA f. LUPIA.

TAlis Tumor excrescit subinde in pericranio, qui ob densam capitis cutim, firmiter cranio circumtensam, non tàm extrorsum prominet, quàm quod latiùs expandatur, & ob id Testudo, item Talpa, seu Lupia, vocari solet. In hac Talpa, si materia proprio folliculo contenta (similis esse solet materiæ in modo dictis excrescentiis contentæ) diutius retenta fuerit acrior, tunc ipsum cranium cariosum reddere incipit.

CURA.

Talis Talpa si fuerit immediatè super suturas cerebri, ita ut ex fibris membranæ cerebri duræ per suturas transmissis oriri videatur, ferè relinquendus est, propter periculum inflammationis duræ meningis, aut alios affectus capitis lethales: sin verò alio in loco fit, aut insensibiliter resolvenda est materia, aut cataplasmate emolliente aliqualiter suppuranda, aut ipse tumor lanceola aperiendus & membrana tollenda, facta capitis caries probè radenda, hinc pulvis contra cariem ossium ex rad. Jreos Flor. cum pauco euphorbio cranio affecto inspergendus, & cutis aperta cum emplastro diachylon simplici vel cum gummatibus denuò consolidanda.

MEMBRUM X.
DE VERRUCIS, CLAVIS ET CORNUBUS.

QUod si fibrillæ nerveæ, quæ copiosius extremitatibus vasorum capillarium intertextæ, cutis rete constituunt, nunc solitariè, nunc cum fibris subjacentibus aut laceratæ, aut nonnihil erosæ, nutrimentum suum foras emittant, hoc successivè coagulatur in Verrucas: quæ si ex attritione, hinc laceratione fibrillarum ex calceis fiant in digitis pedum, vocantur Clavi, qui interdum profundius radicati sunt & ex ipsis tendinibus, articulos digitorum pedum moventibus, attritis instar gangliorum oriri solent. Verrucæ verò pro ratione radicum, quibus inhærent, nunc sunt pensiles, & ex angusto collo capite ampliore prominentes; quæ priores in specie vocantur Myrmeciæ; hæ verò Acrochordones; sicuti tales Verrucæ, si ulterius proveniant, & latius se expendant, & singularem habeant duritiem, in hominibus Cornua appellantur, quæ sæpissimè pro fundamento habent os, à cujus alimento, simul in Verrucam transsudante, structuram peculiarem singularemque duritiem obtinere videntur.

CURA.

Observandum autem est in Cura harum Verrucarum, an simpliciter ex fibris nerveis cutis originem ducant? an verò simul in subjectis tendinibus sint radicatæ? si prius, nihil habent periculi, & facilè curantur; si posterius, vix radicitus extirpari possunt, citra ingentia pericula, dolorem, inflammationem, convulsionem, & cancrum aut gangrænam. Id quod imprimis observandum est in Verrucis faciei, & Clavis pedum profundius radicatis.

Verrucæ autem hæ, consideratis his circumstantiis curantur eas absumentibus, iisque variis. In genere Verrucas delet succus chelidonii majoris recens sæpius illitus, qui successivè absumit verrucam, donec in totum disspareat & evanescat, quod probatum est imprimis, si prius nonnihil incidantur verrucæ duriores, ut leviter sanguinem fundant. Item est planta, quæ vocatur Cieporum, verrucis similis propter figuram, quæ contusa verrucis imposita eas evanescere facit. Lac esulæ verrucis illitum easdem exedit: si densior & tenacior sit, leniter vulneranda est, ut melius pateat introitus lacti esulæ; succus lacteus dentis leonis etiam applicatus; folia sempervivi detractâ pelliculâ tenui internâ applicata,

cata, sæpiusque repetita, successivè verrucas tollunt. Cineres bryoniæ, cum succo ejusdem misti, Vid. Velschii *Miscell. Cent.* 2. *Obs.* 94. succum pomorum Borsdorffianorum, & alia ceu nota, taceo; ∇, quæ supernatat truncis quercus ex pluviis, collecta, probatum est remedium; ▽, in qua solutum est ⊖✱, si aliquoties ea tangantur verrucæ, certissimum est experimentum Borelli *C.* 2. *Obs.* 46. Convenit etiam egregiè unguentum ex melle cum tantillo ♁is aut olei vitrioli. Experimentum est Timæi. Limaces abstergendæ sunt ⊖e communi, sic produnt salivalem humorem, quo illitæ verrucæ crebriùs, insensibiliter evanescunt; quod etiam harum pinguedo præstat. Ir. fiat unguentum ex unguenti albi camphorati ℥ij, & ♂♀ p. d. ℥j. aut loco hujus ⊖♀℥ß. Emplastrum oxycroceum, cui parum arsenici albi fuit admistum, exedit verrucas, quod etiam facit emplastrum ex cera cum tantillo ☿ii dulcis. Omnium optimè cauterio actuali eradicari solent; vel quibus ferrum ignitum non placet, aut aliæ circumstantiæ prohibeant, attingantur butyro antimonii vel aqua forti, partes vicinas muniendo simul emplastro aliquo defensivo. Verrucæ autem si sint pensiles, facilè tolluntur constrictione cum seta equina aut filo serico, quia inde marcescunt, intercepto illorum nutrimento.

Præ cæteris tamen istæ Verrucæ merentur considerationem, quæ in locis pudendorum ex congressu Venereo sunt natæ, ad quas Itali utuntur aqua forti: sed melius est Mercurius sublimatus solutus in aqua plantaginis cum alumine.

Vel si racematim sint consitæ ad modum thymi & condylomatum in pudendis, curantur si recipiatur aqua ♃æ, misceatur cum ☿io sublimato.

Quoad Cornua: Curantur cornua abscissione radicali, nisi immediatè ex suturis cranii emergant, tunc enim abscindi equidem possunt, ita tamen, ut radix maneat, ex qua radice denuo cornu novum crescit ferè singulis mensibus aut singulo bimestri spatio denuò abscindendum, quale cornu vidi Parisiis.

Clavos pedum quod attinet: Interdum post sola pediluvia radicitus tolluntur, si prominentiores extiterint, ita ut ipsis unguibus evellantur: Si verò latiores & in ipsis tendinibus radicati fuerint, pediluvia non sufficiunt. Potiùs his præmissis cutis carnea detrahenda, aut cultello resecanda, & postmodum resina abiegna aut picea, item cera viridis, pauxillo olei Philosophorum, saponis vel ceræ malaxata, Clavo imponenda, emolliendi, & excedendi fine. Præ cæteris expertum est emplastrum Mynsichti de galbano crocatum cum sale ammoniaco, quod prædicant Timæus & Sennertus; sic etiam pars emollita semper potest abscindi; nam solum galbanum aut gummi ammoniacum in aceto dissolutum & inspissatum, linteo extensum & impositum, optime curat verrucas pedum, quod pariter cum guttula una vel altera prædictorum oleorum malaxari potest; sicuti & ipsum oleum ipso clavo per cultellum leviter vulnerato, instillari poterit. Succus it. tithymali pluma illitus eosdem delet, & emplastrum de ranis Vigonis cum Mercurio admodum emollit, vel emplastrum de cicuta cum Mercurio dulci permistum est illinendum. Item recipiatur caro bubula recens, & ejus frustulum tantum, quanta est magnitudo Clavorum, instar emplastri iis alligetur, & sæpius renovetur; Laudatur quoque allium recens cum sapone raso contusum, ac instar cataplasmatis impositum. Platerus à pediluvio & crassioris cutis remotione senecionem affrictum imposuit cum successu, vid. Velschius *Misc. C.* 2. *Obs.* 61.

Sunt etiam, qui cauterium lunare, aquam fortem, butyrum antimonii, spiritum ♁is, &c. commendant, in specie si cum melle in unguenti formam redigantur, & post detractam cuticulam duriorem applicentur, aut solo cauterio lunari saliva madido, clavi fricentur; unde eschara subsequitur, absque omni dolore postea decidens. Ut verò hæc eschara eò citiùs maturetur, imponatur emplastrum diachylon cum gummis; vulnus autem post escharam delapsam consolidetur. In horum tamen cauteriorum applicatione hæ conditiones sunt observandæ: ut circa clavum imponatur emplastrum quodcunque fortiùs adhærens, quod præmuniat partes vicinas, ne linimentum easdem corrodere possit, in medio sit perforatum, ut emineat Verruca seu clavus. Hinc si radices habeat Clavus in tendine, seu ex tendine oriatur, cavendum est, ne corrosio ad tendinem usque perveniat, ne dolorem, inflammationem, ulcus & similia excitemus.

A sectione quoque aut eradicatione per cultrum abstinendum est, si infixi sint circa articulos, profundioresque radices egerint; facile enim unà cum Clavis vicina vasa, tendines ac ligamenta, simul læderentur.

MEMBRUM XI.
DE FUNGO.

Fit subinde, ut circa articulos, ex dilatatis aut laceratis membranis & tendinibus ibidem expansis, aut similibus partibus nervosis, ex casu vel contusione, vel violenta luxatione in saltu, &c. læsis, excrescat tumor mollis, successivè incrementum capiens, qui si aperta cute amplius spatium nanciscatur, subitò incrementum capit enorme, & instar fungorum velociter excrescit in substantiam carno-

carnosam, mollem, pallidam & indolentem, quæ ob id Fungus articuli, **ein Glied-Schwamm**/ appellatur. Rarissimum est, quod præter articulos etiam alia loca infestare soleat, semper tamen membranis aut tendinibus, similibusque partibus adhærere & affigi observatur, unde etiam membranæ cerebri post vulnerationem capitis læsæ, ubi non benè præservantur ab aëre ambiente, in tales fungos, qui tamen quasdam proprietates adhuc speciales habent, erumpere solent. Historias aliquot notatu dignissimas refert Sennetus *l.* 5. *Prax. P.* 1. *cap.* 39. it. Hildanus *Centur.* 2. *Obs.* 19. *&* *C.* 3. *Obs.* 1. *Centur.* 5. *Obs.* 62. M. A. N. C. *Ann.* 7. *Obs.* 63.

CAUSÆ.

Causa autem horum fungorum est humor nutritivus retentus & collectus, cui cum se jungat synovia seu axungia illa glutinosa, quæ naturaliter oblinit articulos pro facilitando motu, exindè substantia mollis, rara, ac insigniter luxurians, generatur, interdum tamen corruptionem quandam, & hinc occultam acescentiam concipit materia, ex qua fungus generatur: unde facillime, si male tractetur Fungus, malignitatem cancrosam acquirit.

CURA.

Cura est difficilis, sæpissime nulla, nisi pars affecta extirpetur & radicitus tollatur, quandoquidem successive ad tabem perducitur corpus ægri, omni nutrimento in fungo deperdito; eoque difficilior est Cura, quo magis in profundo originem trahant Fungi. Quando igitur circa genua aut cubitum fungus sese prodat, neque emollientia neque sectio per cultrum locum habet, cum mox ab aëre ambiente labia in cancrum exitiosum degenerare, eademque symptomata, quæ in Cancro nondum exulcerato, sequi soleant. Nam auferendus est totus fungus ex toto, si scilicet radix ejus sit manifesta, quod si non fiat, exedentibus & absumentibus blandis erit tollendus, aut nimium saltem incrementum impediendum; quæ ipsa tamen exedentia cum sæpius sint periculosa, & istis fungus malignus sæpius in cancrum exacerbetur, ob id omissis omnibus linimentis nervinis ac unctuosis emollientibus, malum contumacius reddentibus, valida exsiccantia, & acidum occultum temperantia & mitigantia fungo sunt inspergenda & applicanda, v. g. ex radice aristolochiæ rotundæ veræ, Ireos Florent. ari, foliis sabinæ, rorismarini, tutia, myrrha, thure, lapide calaminari, ♀li dulci, lapillis cancrorum calcinatis, cineribus cancrorum fluviatilium, Saccharo Saturni, vitriolo, calce viva, & similibus.

Fungus mox in principio supprimendus est: Ergo mox adspergatur C. C. ustum præparatum, myrrha, pompholyx & similia. Marchette in *Observ. Medico Chirurg.* 6. utitur pulvere ex spica & schœnantho: M. A. N. C. *Ann.* 9. *&* 10. *Obs.* 124. Si nec hæc suffecerint, mature usurpetur ☿ præcipitatus: si & hic non suffecerit, lethale est malum. Videatur Hildanus in *Cent.* 1. *Observ. & Scultetus Obs. Chirurg. Obs.* 17.

Quod si vero vel ferro vel arcta ligatura abscindi possit Fungus, post abscissionem similes pulveres inspersi locum adstringendo laudantur, & recidivam prohibent.

In vulneribus & ulceribus exorientes omnium optime per pulverum prædictorum inspersionem tolluntur, imponendo simul emplastrum dia ♀is Rulandi. Vitanda tamen acria & corrodentia, ne convulsiones accersantur, aut ulcus in cancrum degeneret.

ARTICULUS IV.
DE TUMORIBUS VASORUM SANGUIFLUORUM.

MEMBRUM I.
DE ANEVRISMATE.

Sequuntur singulares quidam & quasi anomali Tumores, qui sanguiflua vasa interdum occupant, & Anevrismatis & Varicis nomine vulgo noti sunt.

Anevrisma fit, dum arteria aut exesa, aut laxata nimis, aut rupta ex quacunque violentia, aut vulnerata ex inepta ejus loco venæ sectione, aut in arteriæ per venam pertusam vulneratione, sanguinem spirituosum, in loco læsionis colligit, & hinc ex ista sanguinis collectione in talem tumorem successive attollitur.

Exesam dixi arteriam interdum, dum nempe ab interna successive oritur causa; hinc enim interiore arteriæ tunica exesa aut erosa, externa ambiens successive dilatatur & ampliatur; etiam ulterius interdum exeditur, simulque vicina loca hinc affliguntur, quale exemplum videatur in Praxi Barbette. Frequentia etiam sunt Anevrismata à vehementi cordis palpitationè, ita ut ramus arteriæ descendentis intumescat. Sed hæc ad Chirurgum non pertinent.

Laxata sæpius reperitur arteria aut rupta ex nimio conatu in artuum violenta commotione, vociferatione, in partu, in firma spiritus retentione. Ex his enim causis Anevrismata in collo sunt frequentia.

DIAGNOSIS.

Affectus hic facile cognoscitur ex impetuosa floridi sanguinis ejaculatione, qui pro ratione rythmorum in pulsu subsultim magis floridus ac dilutior prodit, unde mox tumor cum dolore successive assurgit, colore partibus

bus vicinis similis, interdum ubi immediate sub cute est, ut à venæ sectione nonnihil rubicundior pulsatilis est, & tactui recedens: dum nisi nimis inveteratum sit Anevrisma, digito compressus tumor successive subsidet, & omnino intromeat; digitis vero remotis denuo redit: augetur successive ad magnitudinem interdum ovi anserini. Sanguis in eo est utplurimum corruptus, nonnihil tamen spissior & paulo obscurior reliquo sanguine, atque hæc magis locum habent in Anevrismate non adeo ingenti aut inveterato; & quo magis inveteratum est Anevrisma, eo magis talis conspicitur contentus sanguis, uti etiam minus pulsans minusque tactui cedens tumor, & sanguis semigrumosus, esse solet, unde non tam subito in arterias potest propelli.

In partibus externis facile patent, in partibus vero internis subinde imperscrutabilia sunt, & rupto anevrismate ad mortem perducitur æger. Horstius in Observ. Anatomicis, dicit, quod interdum Anevrismata oriantur in partibus internis lethalia in iis, qui morbo Gallico curari volunt.

PROGNOSIS.

Tumor hic Anevrismaticus externus nihil periculi habet, nisi quod interdum ab imperitis Chirurgis habeatur pro abscessu suppurato; unde si aperiatur tunc temporis tumor, subitò sub manibus ægri cum sanguine animam emittunt.

Rarius est ut in gangrænam ex sanguine corrupto detento Tumor abeat: Vid. Borellus & Horstius de eodem.

CURA.

Cum frequentissima causa sit pertusio arteriæ loco venæ, mox forti ligatura ligetur pars læsa, vel moneta minor aut lamina plumbea, superimposito emplastro de chalcitide, applicetur, & fortiter ligata pars læsa firmetur; in opposita verò parte mox secetur vena. Hoc neglecto fit Anevrisma, quod, dum est in principio, fortiter adstringentibus applicatis ex 🜃 sigillata, bolo Armena, 🜃 Oli dulci, colophonia, thure, sanguine draconis, sperniola Crollii & similibus, cum laudano opiato mixtis, sub forma emplastri forti ligatura applicatis, tumoris progressus tolli, & ipse tumor tunc facile curari potest. Quies simul severe imperanda, nec emplastrum nimis cito removendum, quin mox recens ligetur; alias autem corporis motu frequentiori tumor facile incresceret, & tandem lipothymiæ, subsequerentur.

Curiosum est, quod observat Horstius, & ex eo Hœferus, quando arteriæ applicaverit laudanum opiatum, & mox hæmorrhagia steterit. Quibusdam expertum est hoc emplastrum Sanchez in Obs. Medicis:

℞. *pulv. sumach. hypocist. acaciæ, sangu. Drac. aloes. thuris.* aa. ʒj.

Ex his cum albumine ovi subactis fiat Emplastrum, addito, loco ceræ, emplastro contra rupturas.

Applicandum hoc est statim in principio, ut tangere fere possit arteriam, forti ligatura subjecta, & sic consolidetur locus læsus: ubi grumus sanguinis in loco est collectus, frustra applicatur.

Alias notum est emplastrum Galeni ex thure, aloë, pilis leporinis, & albumine ovi. Etiam lamina plumbea, vel sola applicata, vel cum succo plantaginis prius illita, cum forti ligatura Anevrisma tollit; aut ex toto istud curat, si mox in principio applicetur, v. g. post ineptam venæ sectionem; vel etiam istud palliative ad multos annos sustentat, si continuo alligata loco arteriæ læsæ circumgestetur.

Quod si verò jam factum sit Anevrisma, & sanguis contentus in tumore jam spissior non nihil fuerit, ad imitationem Hildani in *C.* 3. *Observ.* 44. corrigendus est prius sanguis imposito emplastro de calcithide, hinc sanguine retropulso, addendo laminam plumbeam aut ferream, super hanc iterum emplastrum fortiter adstringens est imponendum: huic pulvilli & demum fasciæ fortiter adducendæ.

Quodsi vero his irritis nihilominus Anevrisma persistat, aut his remediis cedere nolit, similibus adstringentibus ulterior progressus præcavendus, evacuetur sanguis contentus, & super locum læsionis arteriæ injicienda est fortis ligatura, & infra ligaturam per transversum dissecandus ramus arteriosus, quod tamen periculosum, hinc vulnus factum digestivis ac consolidantibus consolidetur.

Galli moderni Anevrismata post ineptas Venæ sectiones vitriolicis blande erodentibus optime curant, ut labia crassa successive coalescant & coëant, postmodum locum ipsum & foramen consolidantibus restituunt. Hæc methodus est nova, & reperitur apud Dekers, quale exemplum ipsemet vidi Parisiis.

Chirurgi incauti, simul ac errorem hunc commiserint, statim confugiunt ad unguentum de althæa, populeum, nervinum, aliaque unctuosa, quibus tamen Tumor hic maxime augetur. Vitanda ergò sunt omnia pinguia emollientia, balnea pariter ac exercitia omnia vehementiora, nec non aromatica spirituosa pulsum accelerantia, & purgantia, M. Seam magis exagitantia.

MEMBRUM II.
DE VARICIBUS.

Varices sunt nihil aliud, quam venæ laxatæ tunica, ut fibræ ejus molliores valde

valde distendantur, & postmodum in loco venæ distento hæreat sanguis, & stagnando tumorem inferat. Malum hoc frequens est mulieribus in ultimis à partu mensibus, uti & post partum difficilem.

CAUSÆ.

Causa interna sæpius est sanguis crassior, qualis Melancholicus dicitur, id est, qui ab acido nimio crassiorem nonnihil habet consistentiam. Talis ergo sanguis in motu suo in quodam venæ ramo insigniter impeditus, in specie circa venarum valvulas non nihil vas continens ex succedente sanguine novo ita distendit, ut atoniam ejus nimiamque laxationem tunicæ venosæ inferat, ut postmodum in isto loco laxato sanguis uberius collectus & tanquam alveo ampliori contentus, talem tumorem inferat. Præter hanc tamen causam internam etiam ipse sanguis, naturaliter licet constitutus, in trunco tamen venoso ex hujus compressione vel simili causa in motu suo impeditus, in istius trunci ramis patentioribus extrorsum, adeoque minus à partibus vicinis angustatus hærens Varicem inferre potest: qua ratione ultimis gestationis mensibus, propter vasa iliaca venosa in mulieribus ab utero tumido compressa, varices crurum gravidis familiares esse solent.

DIAGNOSIS.

Sequuntur hi tumores venarum ductum, & tanquam venæ ampliores & insigniter turgidæ, colore ex cœruleo livescente aut nigrescente, conspiciuntur, idque imprimis in cruribus circa genua.

Tumor hic pressus quidem retrocedit nonnihil, qui tamen mox redire solet.

PROGNOSIS.

Malum hoc cum minus sit molestum, quin potius quibusdam non parum proficuum ad conservandam corporis sanitatem, in specie in Melancholia hypochondriaca, minus curationi subjicitur, nisi aut nimis distenta vasa tandem rumpantur, aut sanguine acescente corrupto, & hinc inflammationis modo suppurando effervescente ulcus parvum inducat, aut etiam partis gangrænam minetur, aut insignis earum valdeque molestus dolor adsit.

De Varicum apertione spontanea, it. propter hæmorrhagiam incoërcibilem lethali, vid. M. A. N. C. *Ann.* 3. *Obs.* 54. & 204. it. *Ann.* 6. & 7. *Obs.* 26. *p.* 59.

CURA.

Si nimius fuerit tumor, varix acu aurea vel argentea pungatur, sanguisque crassior exprimatur; quo facto applicanda remedia adstringentia & lamella plumbea desuper alliganda pro tumoris incremento coërcendo; Aut etiam citra talem puncturam

℞. *alum.*
⊖is comm.
fruct. acac.

Hæc coqu. in ✚to acerrimo.

Spongia hoc aceto ebria pro fomento applicetur mane & vesperi loco varicoso, & hinc arctissime deligetur, & hoc continuandum per mensem integrum: postmodum ubi exsiccatæ apparent Varices, removenda est spongia, & solum stricte per 5. vel 6. menses locus varicosus est ligandus, donec omnino disparcat. Expertum fuit in Varicibus costarum à Ferrara. Vel in tumoribus varicosis levioribus fiat Unguentum ex butyro Majali cum duplo succi cancrorum fluviatilium expresso, quæ invicem mista leni ebullitione coquantur ad consistentiam unguenti. Laudatur ab Hartmanno in *Praxi Chymiat.* ad curandas Varices pro illitu. Vel

℞. *farin. lupinor.* ℔j.
sterc. capr. exsicc. ℔iij.
✚i non valde fortis, in quo ferrum ignitum quinquies sit extinctum, q. s.

Et vel in forma emplastri spissi applicetur; vel fortiter ligetur, aliquandiu continuando.

Quodsi varices apertæ sanguinem copiosius funderent, hic cauterio actuali mox sistendus erit.

Optimum evporiston ad sanguinem sistendum est stercus suillum, pulveris forma adspersum: Vel lintea solutioni vitrioli Martis & aluminis immergantur, & varicibus apertis applicentur; ita tamen involvendo & ligando, ne refluxus sanguinis ejusque motus omnino intercipiatur, alias periculum est disruptionis varicum sub ipsa ligatura, sanguinis enim circulus magis promovendus, quam impediendus est.

Denique pro Varicibus dolentibus & tumentibus:

℞. *Ungu. popul.* ℥ij.
mucilag. sem. psyll. lini.
fœnugræc. aa. ℥iß.
🜍 *chamomill. farin. fabar.* aa. ℥ij.
ceræ, q. s. M. F. Ceratum seu Emplastrum.

Interdum Varices, præcipue in pedibus, propter lympham acriorem exulcerantur, unde pruritus intolerabilis. In his elegans est emplastrum de spermate ranarum, vel griseum, inspergendo simul acidum absorbentia, e. g. C. C. ustum &c. cum mastiche & thure, quibus aliquid Mercurii dulcis addi potest.

His interne subveniendum est appropriatis sanguinis dyscrasiam corrigentibus. In communi usu Decocta lignorum, quajaci, radicis chinæ & sarsaparillæ cum herbis appropriatis usurpari solent, uti apparet ex Foresto *l.* 29. *Obs.* 25.

CAPUT

CAPUT II.

DE VULNERIBUS IN GENERE.

VUlnus est divisio unionis naturalis in parte molli, facta ab impetu & vi externa, secante, pungente, mordente, rumpente, aut fortiter contundente.

Infestat promiscue nunc partes nervosas, nunc sanguineas, quarum tamen diversitas vel maxime observanda est in Cura.

Differentiæ Vulnerum accidentales sunt variæ atque diversæ pro ratione Vulneris; dum nunc est simplex, nunc complicatum adjunctione aliorum affectuum, imprimis aut cum inflammatione, aut contusione, aut virulentia, aut aliis similibus; nunc ratione subjecti aut partis affectæ Vulnus dicitur partium nervearum, sanguinearum, thoracis, capitis, &c.

Quoad Vulnera in genere: In omnibus corrumpitur ab aëre ambiente nutrimentum partis proximum, & sanguis effusus propter spiritus vitalis dissipationem successivè putrescit; unde nascitur acor vitiosus, qui subito omnem ludit Tragœdiam, infert dolorem, rodendo partes fibrosas nerveas, tumorem erysipelaceum, &c. totusque spiritui vitali balsamico partis præservativo prorsus hostilis, instar fermenti peregrini partem affectam ejusque alimentum proximum, multifarie alterat, illudque in pus salsum de natura alcalina, saniem & ichores transmutat. Unde tandem, nisi acor mature temperetur, facile ulcera depascentia emergunt.

DIAGNOSIS.

Quoad signa diagnostica: his in vulneribus externis, qua talibus, opus non est. Quæ autem partibus profundius latentibus inflicta fuerint, cognoscuntur

1. Ex Vulneris externi situ: cujus ratione in hypochondrio dextro epatis, in sinistro vero lienis colligi potest.

2. Ratione doloris: unde dolor acutus partium nervosarum & membranosarum; obtusus vero carnosarum Vulnera indicat.

3. Ratione loci: sic vulnera v. g. sub hypogastrio vesicæ, uteri, &c. læsionem innuunt.

4. Ex partis vulneratæ actione læsa: sic e. g. ex facultatis animalis læsione aut perturbatione, cerebri, ex dyspnoeia & asthmate, pulmonum & diaphragmatis; ex vomitu, ventriculi; ex [illegible]æ profluvio involuntario, sphincteris vesicæ, &c. vulnera colligi possunt.

5. Ex Excretis; partim qua talibus, quando e. g. in læsionibus abdominis chylus effluens ventriculi & intestinorum crassorum; sicut & urinæ per abdomen effluxus renum, ureterum & vesicæ, vulnera indicat: partim excretionis modo, quando e. g. sanguis effluit cum pulsu; tunc enim arteriam esse vulneratam patet.

PROGNOSIS.

Primario requiritur Medici judicium, an vulnus sit lethale? an vero non lethale? quod non confundendum cum eo, an vulnus sit sanabile? an insanabile? multa enim vulnera sunt insanabilia, & perfecte sanari nequeunt per longum tempus, quæ tamen non sunt lethalia. v. g. vulnus penetrans per pulmones, nisi majora vasa fuerint læsa, est sanabile, aut abit in abscessum; si vero vasa majora læsa sunt, est lethale; sicuti lue Venerea affectis, si infligantur Vulnera, hæc difficulter sunt sanabilia, sæpius insanabilia, quia degenerant in ulcera contumacia maligna, quæ tamen vulnera, in se non sunt lethalia.

Jam vero fundamentum legitimæ Prognoseos vulnerum consistit in his tribus:

(1) In functione seu usu partis læsæ, plus minus ad vitam necessariæ.

(2) In modo læsionis.

(3) In curandi ratione possibili & impossibili; & hæc est talis vel simpliciter, vel secundum quid, in tali vel tali subjecto.

Adeoque Vulnus istud est lethale, quod necessario & ex summa ac inevitabili necessitate, seu simpliciter & absolute, mortem infert, ut nulla arte dignosci, nullisque remediis curari, nec æger conservari possit, quin semper & utplurimum intra paucos dies moriatur: id quod fit, vel quatenus spirituum & sanguinis atque seri nimius partim & incoërcibilis oritur effluxus, partim jam dicti & alii succi vitales extravasati in certa corporis aut visceris cavitate, ex qua arte educi nequeunt, colliguntur, & ibi aut corrumpendo aut comprimendo viscerum nobiliorum functiones lædunt; vel quando viscus tale, quod ad vitam simpliciter necessarium est, enormiter læditur. Hinc ratione prioris, Vulnera ventriculorum cordis, vasorum internorum insignium, &c. sunt lethalia, unde illa punctura gladii, qua læditur ramus iliacus cruralis est vulnus lethale: quia hæmorrhagia ista est incoërcibilis: hac ratione etiam vulnera hepatis profundiora sunt lethalia. Ratione secundi, vulnera cerebri profunda, & substantiam ejus graviter lædentia, sunt lethalia; superficialia vero minus. Ratione tertii, v. g. substantia diaphragmatis nervea læsa est lethalis, quia ipsi succurri nequit.

Verum quoad secundum requisitum: observetur etiam, quod non semper sufficiat, quod pars graviter læsa sit, sed quod cum alia parte habeat consensum, v. g. si ex vulnere apparenter levi, nervo tamen læso, superveniat Con-

Convulsio lethalis, tale vulnus lethale est. Ingenere ergo in vulnere lethali necesse est, ut vel spirituum animalium motus vel distributio deleatur; sin hoc enim fit, animal interit.

Vulnera cordis non semper sunt lethalia, nisi sint maiora, ac penetrent usque in ejus sinus, in specie in ventriculum sinistrum usque: superficiales cordis læsiones, quæ saltim tangunt parenchyma musculosum, non sunt lethales, utut forsan propter læsa majora pulmonum vasa in transitu instrumenti lædentis sequatur mors. Vidi ego Romæ apud egregium Chirurgum cor canis, in cujus parenchymate tres globuli ferrei erant, & ita quidem, ut isti globuli omnino coaluerint in parenchymate cordis; nam canis erat mortuus sub cultro anatomico: sic etiam in Schenckio, Paræo, Schneidero, &c. habentur Observationes talium vulnerum cordis superficialium non lethalium.

Pulmonum Vulnera propter nimium & incoërcibilem sanguinis effluxum, hujusque in thoracis cavitatem collectionem, lethalia sunt; nisi leviora & superficiaria sint, utpote quæ interdum curantur, testante Glandorpio *spicil. Chirurg. Obs.* 24.

Asperæ arteriæ intra pulmones latentium bronchiarum Vulnera lethalia sunt, propter profusionem aëris inspirati in thoracem. Ventriculi vulnera, quæ lædunt vasa majora & orificia, primario sinistrum, hinc dextrum, ordinario sunt lethalia, propter alimentorum & chyli effluxum: minus, quæ reliquas lædunt partes, imprimis superiores; non vero circa fundum.

Vulnera diaphragmatis semper fere sunt lethalia, sive carnosæ, sive nerveæ ejus parti inflicta fuerint; nam suffocati intereunt ægri: minora tamen, tam carnosæ parti, quam tendini diaphragmatis secundum fibrarum tractum inflicta, curari possunt, quod videbitis in Glandorpio *l. a. Obs.* 27. Hollerio *in Hippocrat. sect.* 6. *aphor.* 18. Sennerto *l.* 2. *Prax. p.* 224. *&* *l.* 5. *p.* 366. Diemerbroec. *Anat. p.* 422. Mirabile est in diaphragmatis vulneribus, quod scilicet per vulnus factum stomachus, intestina, &c. ex abdomine penetrent in cavum thoracis, quale exemplum, præter Pareum *l.* 9. *cap.* 30. ipse vidi Wittebergæ cum D. Schneidero in rustico, cui ab alio cum cultro diaphragma erat perforatum, ita ut ventriculus in thoracem retractus continuos vomitus, singultus, & tertia die mortem, inferret. Vid. etiam Sennertus *l. a.* Heinricus ab Heer *Observ.* 25. & Glandorpius *l. a. c.* 28.

Oesophagi vulnera, præprimis in parte interna, lethalia sunt; cum non solum per hæc assumpta in thoracis cavitatem effluant, sed & propter dolorem ac inflammationem ipsa alimentorum deglutitio ac respiratio impediatur: in parte tamen exteriori interdum sanari possunt, Vid. Schenckius *in Observat. pag.* 316. & Pigræus *Epit. Med. & Chir. p.* 376.

Intestinorum vulnera semper sunt lethalia, imprimis transversalia, qualia exempla videbitis in Schenckii *Observationib. pag.* 385. Timæo **von Gülden-Klee** *Resp. Med.* 17. Salmuth *Cent.* 1. *Obs.* 18. & Welschio *de Lethalit. Vulnerum p.* 103. nec non diversis in locis inflicta, vid. Valeriola *l.* 11. *Obs.* 9. & Salzmannus *in Observ. Anatom. p.* 10. quia non solum chylus & stercora in abdominis cavitatem effluunt, ex qua evacuari nequeunt, unde putrescendo & rodendo intestina reliqua & abdominis integumenta afficiunt, sicque mortem inferunt, conf. Fallopius *de Vulneribus cap.* 57. sed & ipsa intestina vulnerata brevi gangrænescunt, vid. Würzius *in Chirurg. P.* 1. *c.* 13. *p.* 704. Contrarium observatur in intestini recti extremitate vulnerata, cum remedia externa commode applicari possint, nec excrementorum ab abdominis cavitatem effluxus metuendus.

Mesenterii Vulnera, nisi vasis ejus majoribus inflicta fuerint, lethalia non sunt.

Vulnera autem omenti, propter nimiam & incoërcibilem hæmorrhagiam, per se lethalia sunt.

Idem etiam judicandum de Pancreatis vulneribus.

Vulnera hepatis juxta Glyssonium *in Anat. hepatis* lethalia sunt, cum ipsius substantiæ, tum vasorum læsiones, propter enormem sanguinis effusionem. Contra Glandorpium *in spicil. Chirurg. Obs.* 38. & Hildanum *c.* 2. *Obs.* 34. *& Cent.* 4. *Obs.* 2. aliosque, qui vulnera hujus vasorum tantum notabilium lethalia, substantiæ vero hepatis inflicta minus lethalia dicunt.

Vulnera vesiculæ felleæ, nec non ramorum ductus epatici, & ductus cholodochi, per se lethalia sunt, propter bilis, ad corporis conservationem adeo necessariæ, profusionem, & in abdominis cavo collectionem.

Huc etiam pertinet ligamenti umbilicalis ruptura vel præcisio, quam Spigelius *Anat. l.* 8. *cap.* 5. Laurentius *in Histor. Anat. l.* 6. *cap.* 9. Hildanus *Cent.* 1. *Obs.* 52. *&* 53. item Moebius *in Fund. Med. Physiol. cap.* 1[illegible] *&* 20. lethalem pronunciant.

Receptaculi lumbaris & Ductus Thoracici Vulnerum lethalitatem confirmat experimentum Loweri *Tr. de Corde*, Cum non solum chylus

chylus & lympha in cavitatem quandam corporis effluant, & ibidem coacerventur, sed etiam sanguinis circulatio turbetur, & corporis nutritio impediatur. Contrarium quidem exemplum refert Langelottus in Bartholini *Epist. Med. C.* 3. *Epist.* 37. de quodam Equitum Magistro Brandenburgico, circa mediam dorsi vertebram sclopeto vulnerato, cui similis liquor chylosus effluxerit, qui non tam lintea quintuplicia, indusium & lodices imbuerit, quam etiam lumbos inundaverit, sine vitæ periculo. Verum potius credendum, in hoc ergo non ipsum ductus thoracici truncum, sed hujus saltem ramum, læsum fuisse.

Lienis Vulnera profundiora, sive vasa simul, sive non lædantur, lethalia sunt, utut plurimi de lienis substantiæ vulneribus contrarium defendant: Verum cum ex Vesalio, Highmoro, Wepffero & Malpighio notum sit, quod tota lienis structura, præter vasa, ex cellulis membranosis & fibrosis contexta sit, ad quas sanguis arteriosus, à venis resorbendus, omnis deponitur, non mirum, quin cellulis his læsis hæmorrhagia incoërcibilis oriatur.

Renum pariter vulnera, imprimis majora, & ubi majores tubuli [illegible]rii lacerati, sine etiam vasorum emulgentium, aut horum insigniorum ramorum læsione, lethalia sunt; cum non solum per hæc serum [illegible]rium ad cavitatem abdominis effluat, sed etiam mox inflammationes & dolores ingentes superveniant: ut taceam, Renum substantiam sine vasorum hujus sanguiferorum notabiliorum læsione, profundius vulnerari vix posse.

Vesicæ vulnera cervici inflicta, præsertim quando simul vasa majora lacerata, propter inflammationem, gangrænam, convulsiones, & sphacelum, sæpissime lethalia sunt: utut contrarium per calculi vesicalis exscissionem plurimi defendere soleant, conf. Salmuth *Cent.* 2. *Obs.* 44. quæ ipsa tamen operatio circumspecte & prudentis artificis manu instituta cum Vulneribus fortuitis & casualibus non confundenda: ut taceam; ipsam etiam vesicæ lithotomiam propter dicta symptomata frequentius observata periculo plenissimam esse. Fundi autem vesicæ vulnera propter tunicam carneam exteriorem, hujusque cum peritoneo & abdominis musculis contiguitatem, & faciliorem cum his coalescentiam ac consolidationem, sanari possunt, quod etiam contra Glandorpium in *spec. Chirurg. cap.* 38. aliosque quamplurimos, Bauhinus in Append. ad Russetum *p.* 192. Felix Wurz in *Chir. P.* 2. *c.* 13. *p.* 205. Platerus *Observat. l.* 3. *p.* 831. *&* 832. & Simon Pauli *Flor. Dan. P.* 2. *p.* 53. testantur.

Uteri vulnera per se lethalia non sunt, nisi majora, & cum vasorum læsione, & inde orta hæmorrhagia copiosiori, in gravidis autem propter hæmorrhagiam incoërcibilem, sanguinis in abdominis cavitatem collectionem, & foetus extra uterum, & cum sanguine ibidem putrescentis, prolapsum, per se lethalia pronuncianda.

Cerebri vulnera sunt varia: si cortex solum lædatur, & recte tractetur, imprimis si sanguis extravasatus & congrumatus extra cranium evacuari possit, nec gravis contusio adsit, minus solent habere periculi; sin vero medulla profundius & corpus callosum vulneretur, nec sanguis in cerebro collectus evacuari possit, lethalia esse solent. Tamen uti fiunt interdum miracula in Medicina, observationem quandam habet Schenckius de vulnere cerebri ad ventriculum usque sanato.

Pertinet huc Cerebri compressio, tam à cranii subsidentia; quam sanguinis extravasati & congrumati copia: dum enim cerebri meatus angustantur, & sanguinis in vasis cerebri circulatio, simulque spirituum animalium dispensatio, impeditur aut saltem turbatur, nec cranium relevari, nec sanguis extravasatus & congrumatus, aut etiam non mature satis evacuari potest, lethalis est. Similiter cranii fracturæ & fissuræ, quarum fragmenta cerebro aut hujus involucris ita compacta, ut eximi non possint, lethales pronunciandæ; utut sæpe per aliquot septimanas, imo menses, vulnerati ex improviso quasi & nihil mali metuentes demum intereant, qualia exempla, præter quotidianam experientiam, referunt Paw in Hippocratem de *vuln. cran. p.* 82. Salmuth. *C.* 1. *Observ.* 12. & Wepfferus de *Apopl. p.* 336. quæ lethalitas magis promovetur, ubi sanguis simul supra cerebrum effusus, & vascula intra cranii duplicaturam læsa fuerint.

Lethalia etiam sunt omnia Cerebelli, nec non quædam medullæ spinalis, vulnera, superiori nempe intra colli & dorsi vertebras parti inflicta, & inferioris transversim dissecti, de quo vid. Tulpius *l.* 3. *Obs.* 27. sic quoque hac in parte, ubi nervus intercostalis paris vagi dissectus & laceratus, respirationem impediendo, pulsum intercipiendo, &c. lethalis esse solet.

Vulnera musculi temporalis vulgo lethalia dicuntur: verum non per se & semper lethalia esse, experientia testatur, v. g. Chattier *Observ.* 4. qui in contusione hujus musculi, it. Voorde *Chir. pag.* 481. Job van Meeckern *Observ.* 1. Riverius in *Obs. comm. p.* 333. *&* 361. & Paw in Hippoc. de vulneribus cranii *p.* 174. qui in fractura cranii musculi temporalis incisionem feliciter factam perhibent: imo Paw. *l. a.* & Glandorpius *Spicil. Chirurg. Observ.* 12. Vulnera hujus muscu-

musculi casu illata, sine notabilibus symptomatis curata testantur. Testatur etiam inspectio Anatomica, quod nihil in musculi hujus conformatione observetur, cujus læsione actio quædam nobilis & ad vitam simpliciter necessaria turbetur, aut cui non quævis remediorum genera amplicari possint.

Specialia plura de vulnerum Prognosi videb. in Sebizio de vulnerum lethalitate, Welschio de Rationali Vulnerum Judicio, & Medicina Crit. Ammanni: In specie etiam videri potest Sennertus. Nunquam enim potest generaliter Prognosis institui propter varietatem subjectorum & circumstantiarum.

CURA.

Cura vulnerum consistit in unione partium separatarum, earumque conglutinatione, quod opus est solius naturæ, quæ beneficio succi nutritii ad omnes partes distributi, appositi & agglutinati, tanquam balsamo quodam salino oleoso temperato, sensim sensimque easdem reunit & reducit: cui cum vix reperiatur adæquate simile quoddam remedium in rerum natura, sequitur hoc esse solius naturæ opus ac laborem. Chirurgi autem hic opus est adjuvare eam in hoc bono opere, sequendo ejusdem ductum, removendo imprimis impedimenta externa, quæ sunt alimenti partis roridi & sanguinis effusi superinductæ alterationes, & successivæ corruptiones & putredines; quas inseparabiliter comitatur acor vitiosus, ex ista corruptione natus; adducendo divisa labia, applicandoque medicamenta, succum partis nutritium, quæ conservent, ejusdem corruptionem impediant, factam jam denuo emendent, adeoque parti familiaria ac amica sint, quæ alias Vulneraria, Agglutinantia, item balsamica, vocantur.

Pro his à Chirurgo scopis melius attingendis notandum est, quod alimentum partis proximum, dum consideretur ut conservans partem læsam, sit in naturaliter constitutis salinus volatilis oleosus seu humor roscidus tenuis, imprægnatus sale volatili oleoso temperato, investito substantia humida, non nihil glutinosa & pinguiuscula: variat tamen insigniter pro constitutione ætatum, sexuum, vitæ generis; & in specie pro varietate ipsarum partium varia, prout hæ ipsæ nunc sanguineæ sunt, nunc nervosæ, prout etiam variant subjecta in latitudine sanitatis, etiam sic balsamus variat: daher sagt man / Er hat eine heilsame Haut / Er hat eine unheilsame Haut; & quo vitiatæ magis sunt corporis digestiones, indeque plus minus alterata M. Snea, eò etiam vitiosior & magis degener est hic balsamus; unde etiam nunc facilius nunc difficilius consolidabit partem læsam. Nam & hinc mulieribus inflicta vulnera semper deteriorantur, & in pejus ruunt sub tempore menstruali; & qui vel scorbuto vel lue venerea sunt inquinati, iis leves, in specie in nervosis partibus, acceptæ læsiones & vulnerationes in gravia subinde ac periculosa abeunt ulcera & symptomata.

Et quidem alteratio & mutatio balsami naturalis partis læsæ dependet à causis internis, vel externis: Ab internis dispositio nutrimenti balsamici corruptibilis, uti de se ipso vulnus difficulter glutinat; ita facillime quasvis externas impressiones recipit, quæ leves licet, in male tamen constitutis gravem inferunt noxam, cum in bene constitutis, graviores licet, impressiones facile corrigantur & eluantur.

Ab internis causis & morbis oriundas balsami naturalis corruptiones Medicus curet tollendo earum radices, rectificando digestiones & fermentationes, & corrigendo partium noxam; unde consequenter balsamus facile naturalem reinduit statum: quod eò facilius fiet, si præmissis aut purgantibus temperatioribus, aut sudoriferis salinis volatilibus blandis remediis balsamum naturalem confortantibus, seu sale volatili oleoso temperato & spiritu volatili mediocri impraegnatis, ipsi succurratur; nempe vulnerariis internis dictis, & balsamicis, alcali temperato & oleoso constantibus, quod confirmat Helmontius, & post eum Tachenius in Hippoc. chim. quia horum succus revivificat Mercurium; myrrha, trochiscis & essentia myrrhæ, viperinis, antimonialibus paratis remediis.

Externa autem ab injuria, præprimis ab aëris impressione illatos defectus succi nutritii, omnibus fere Vulneribus communes, & qui in sanissimis etiam contingit subjectis, Chirurgus applicatis debitis remediis externis emendare debet: Nam vulnera sponte coëunt, nisi impediantur. Hujusmodi defectus à Medico & Chirurgo emendandi alii non sunt, quam balsami naturalis partis vulneratæ, & sanguinis unà in labiis vulnerum hærentis corruptio & putredinalis alteratio, hujus corruptionis putredinalis indivisibilis comes est acor vitiosus & peregrinus, qui uti alias excessivus omnibus partibus vulneratis est autor omnium symptomatum supervenientium. Nam tanquam vitiosum fermentum labia vulneris inquinat, nutrimentum balsamicum & sanguinem affluentem inficit, corrumpit, & fermentando in pus mutat, nisi violentior majorque corrupta aciditas loco puris ichorem aut saniem manare cogat. Unde si vulnus recens apto balsamo à corruptione & acore putredinali defendatur, citra puris generationem facile istud conglutinabitur. Et hoc est, quod quasi per transennam observarunt Majatus & Septalius in Nova Ratio-

Ratione Curandi Vulnera; unde & ordinariam vulnera medendi methodum nonnihil immutarunt. Nam eleganter Majatus improbat Galeno, quod solummodo fuerit occupatus circa sordes vulnerum & ulcerum, circa pus, saniem & ichores abstergendas, non vero consideraverit causam, à qua istæ sordes producantur: hac in parte accuratè respondet cum Helmontio, qui & ipse scholis & Medicorum & Chirurgorum, in specie hoc in loco Chirurgorum, exprobrat, eas magis esse sollicitas circa producta morbosa, quam circa eorundem causas radicales; unde fermenta ista vitiosa, à quibus producuntur per fermentationem istæ sordes, pensitanda esse sedulo & studiose inculcat. Id quod etiam Septalius & Majatus monuerunt, nempe in vulnerata parte temperamentum partis esse conservandum, quoniam hoc, ab aëre ambiente læso, generantur excrementa: unde Vulnera raro religanda svadent, iisque sola medicamenta balsamica applicanda, quæ ex horum hypothesi temperamentum partis vulneratæ, ejusque calorem nativum conservent. Ex principiis vero Helmontianis applicanda sunt balsamica, quæ corruptionem balsami naturalis in acorem vitiosum inhibeant, ulterioremque progressum coërceant; his enim observatis studiose vel sponte coire vulnera.

Acor ergo vitiosus, qui in vulnere enatus, consolidationem ejus à natura instituendam impedit, qui sæpissime inducitur ab alteratione per contactum aëris ambientis; nam & in culinis si carnes corrumpi incipiant, earum juscula acescunt, & ex simili ratione vulnera degenerant facile in ulcera ex acore isto magis intenso, magisque rosivo & corruptivo, depascente partes vicinas. Hinc etiam est, quod Chirurgi & mulierculæ omnia acida, adeo etiam, & recte quidem, vini usum interdicunt vulneratis, perperam tamen assignantes causam, quod vinum calefacit, adeoque sanationem impediat; quæ tamen vini aciditas, ubi mitigata fuerit ab alcali lapillorum cancrorum, ut in saporem lixivialem abeat, utile potius & conveniens vulneratis est remedium; sicuti etiam hac ratione lapsos alto restituit, aut si ad ʒß. lapillorum cancrorum præparatorum vel corralliorum, vel eadem soluta in aceto succove limonum, quotidie bis ad cochlear Vulneratis propinentur, etiamsi moderate tunc vinum biberint, vulnus nihilominus cito, tuto & jucunde, etiam absque febre, cicatrizabitur; non quod hi lapilli vel in pulvere, vel soluti, materialiter ad vulnera à primis viis remota properent, sed quia dicta concreta absorbeant acidum vini vel aceti, & fiat mixtura saporis salsi de alcalina natura: vid. Tachenius in Princ. Morborum *pag.* 124. Et hoc ipsum in remediis aliis vulnerariis, tam internis sub potionum forma usurpatis, quam externis sub balsamorum ratione applicatis, est obvium, quorum balsamica vis, ratione cujus conducunt ad curanda vulnera, fundatur primario in alcali volatili temperato plus minus oleoso, prout ipsa variant vulneraria: sicuti postmodum nata ulcera ex vulneribus Saturnus & Saturnina remedia curant, non quatenus refrigerant, exsiccant, detergunt, sed quatenus acidum nimium absorbent; sicuti alias acida quæcunque Saturni attactu transmutantur in dulcedinem aluminosam adstringentem: id quod patet omnibus in aceto destillato; hoc sane minio seu Saturno calcinato affusum dulcescit manifeste instar sacchari; unde & exinde paratum sal sapore dulci saccharum Saturni appellari consvevit.

Acorem hunc vulneratis partibus & vulneribus adeo nocivum ex corruptione & putredine oriri dixi, nutrimenti puta & balsami naturalis in parte hærentis, quæ inducitur primario ab aëre externo ambiente, aliave quadam concurrente causa externa: v. g. halitus Chirurgi si attingat labia vulneris, est nocivus. Unde acor semper est intensior in partibus nervosis quam sanguineis: alteratus etiam sanguis circa labia vulneris effusus congrumatus hæret, & similiter acescit; corrumpuntur hi succi plus minus, prout aut externa impressio aut alteratio plus minus intensa fuerit, aut ii ipsi facilius vel difficilius corruptibiles existunt. Hic acor peregrinus omnium fere accidentium & symptomatum vulneribus supervenientium, eorumque curationem & consolidationem remorantium, primarius est auctor: nam proximum alimentum & sanguinem salsum volatilem fermentando calorem, ruborem & dolorem infert, hinc vicinos succos coagulando tumorem & inflammationem excitat, fermentando hinc se ipsum multiplicat & ulcus generat, cum salso volatili alimentario concurrendo sub effervescentia istud in pus transmutat.

Hæc vitiosa aciditas putredinalis in vulnere nunc simplex est corruptiva, tantum per fermentationem, nunc vero combinata est cum aliis extraneis qualitatibus, aut à causa lædente, aut ab aëre ambiente, aut à sanguine & humoribus affluentibus oriunda.

Ratione causæ lædentis quidem combinatus est hic acor cum aliis qualitatibus, si instrumentum veneno tinctum sit, & sic plagæ inferantur venenatæ; ad quod & animalium morsus pertinent; nam omnis fere morsus, uti recte loquitur Celsus, habet quoddam virus, adeo ut etiam hominis irati morsus sub iræ fervore impressus vel inflictus non minus periculosus sit, quam alias cujusdam

bestiæ

bestiæ virulenta morsicatio; cum hominis irati morsum, si non graviora symptomata, sæpissime gangræna partis morsæ, putredo ac corruptio, sequatur. Observandum etiam est, quod instrumentum lædens aut vulnerans nunc solum secando, vel pungendo, interdum etiam imprimis contundendo, partem lædat, ut in pessimis sclopetorum vulneribus usu venit.

Ratione aëris ambientis etiam variat acidum vulnerum peregrinum pro 🜁is diversa constitutione, quæ temperata faciliorem, minus temperata difficiliorem promittit Curam; ita ut tempore vernali vulnera ac contusiones quævis facilius sanentur, quam æstate aut hyeme. Pariter prout aër pro climatum ratione variat, etiam in uno loco facilius, in alio difficilius vulnera curari solent: sic in uno loco capitis, ut Bononiæ, in alio loco crurum vulnera, ut Romæ, citius curantur: sic Guido de Cauliaco vulnera capitis Lutetiæ difficiliora quam Avenioni; crurum autem vulnera Avenioni difficiliora quam Lutetiæ, esse observavit: sicut etiam Pareus *in Chir. p. 55.* testatur, omnia fere vulnera sclopeto inflicta in præliis obsidionis Rotomagensis, in agro Dionysiaco consertis, lethalia fuisse. Item variat vulnerum cura, si aer frigidus, nebulosus, temperatus, aut abdita ratione loci Endemica inquinatus, aut adstantium halitibus & occultis aporrhæis infectus fuerit: hinc enim est, quod Chirurgi non promiscue omnes admittant, ut inspiciant ligationes vulnerum, in specie in nervosis partibus, ut mulieres propter menstrua, it. potui deditos & inebriatos. Pertinent huc etiam lunares radii vulnera illustrantes, sed simul deteriorantes, quod qua ratione fiat, illustrari potest Observatione Medici Galli, qui vocatur Guido de la Brosse, Tr. de natura Planetarum. Hic observavit, quod radii lunares, luna existente plena, si concentrentur in materiam lacteam seu albicantem, efficiant illam intensissime frigidam; sicuti alias radii Solares collecti dant flammulam seu ignem, &c.

Denique ratione succi nutritii & sanguinis affluentis combinatus est acor fermentativus vulnerum, si magis vel minus balsamus nutritius à statu naturali declinaverit; v. g. si sanguis affluens veneno venereo aut cruditate cachectica inquinatus fuerit, it. si hæmorrhoidibus suppressis & mensibus stagnantibus fuerit repletus; qualium vulnera difficillime sanantur, quia sæpius in ulcera cacoëthea degenerant. Nam hæc omnia modo dicta acidum vulneris corruptivum pejus plus minus reddendo, variorum symptomatum vulneri supervenientium sunt causa.

Hanc ergo balsami nutritivi & quasi glutinosi vulnerum naturalis corruptionem acidam impedire, aut jam factam leviorem corrigere, & balsamum naturalem per sibi amica & familiaria conservare, debet Chirurgus; idque per medicamenta dicta balsamica mox in principio adhibenda, quæ debent esse salina volatilia temperata oleosa ad instar balsami istius naturalis: nam talia & acidum corrigunt, & naturale balsamicum conservant, sicque ulteriorem corruptionem ejus præcavendo, brevi sanitas sperata & desiderata succedit. Talia v. g. sunt balsamus Peruvianus, de capaibe, terebinthina Cyprina, mastix, olibanum, oleum momordicæ, hyperici, liquor folliculorum ulmi, theriaca in vini spiritu soluta, oleum terebinthinæ cum balsamo Peruviano temperatum, balsamus sulphuris, aliaque balsama & unguenta infinita, quorum apex est balsamus samech Paracelsi.

Dixi quod debeant esse applicanda salsa volatilia temperata, dicta alias balsamica, non vero salsa excessiva seu acria; nam acria, tam acida quam salsa, sunt nociva: acida quidem malum augerent, & omnem balsamum naturalem destruerent; ut nil dicam de horrendo dolore, quem inferrent, cum partibus sint inimica. Hinc & olea communia solà expressione facta, citra aliqualem præparationem tuto adhiberi non possunt seu applicari nequeunt vulneribus, non tam ob unctuositatem viscidam, ratione cujus vulneribus & partibus nerveis sunt inimica, sed præterea etiam, quia in se habent acidum occultum satis potens, quod argentum & ferrum corrodit, & corruptionem balsami naturalis insigniter promoveret, & vulnus pejus redderet.

Observandum tamen etiam est, ne applicentur nimis acria urinosa volatilia, seu sale volatili acriori constantia, alias detersiva abstergentia, seu mundificantia dicta; quia hæc experientia teste vulnus diu nimis apertum detinent, ejusque coagulationem impediunt: quia colliquefaciunt, fundunt, & consumunt nutrimentum balsamicum partis, carnem ejus, & sanguinem: Ergo acrimonia sua & facultate detersivà fluxiones, dolores aliaque symptomata inferunt.

Talia ergo acriora solis ulceribus conveniunt, non vulneribus, quia vulnus diu apertum retinent; Talia enim colliquefaciunt & consumunt funditus nutrimentum partis balsamicum, acrimonia sua fluxum, dolores, & alia inferunt. Ulceribus ergo conferunt, ubi potentius acidum potentiora postulat corrigentia, & ubi productæ in labiis ulceris sordes potentiora urgent detersiva. Applicanda esse alcalina oleosa seu temperata balsamica, notandum & observandum est tam in vulneribus partium sanguinearum, quam nervosarum seu articulorum vulneribus.

Licet

Licet enim partes nerveæ balsamica requirant paulo fortiora, quibus nempe levia corrosiva sint simul admista, dum in partibus nervosis semper reperiatur acor magis intensius subtilior & penetrantior, quam in sanguineis & præterea copiosior sordium in vulneribus partium nervearum fiat generatio, tamen acriora vix ferunt, quin potius exinde irritatæ dolorem & multa alia symptomata inferant. Temperata ergo acriuscula & amaricantia conducunt.

His ipsis tamen externis admotis, simul administranda sunt interna, & quidem vulneraria, quæ alcali occulto Mercurii revificativo, tamen temperato, constant, & aciditatem qualemcunque, aut in stomacho aut primis viis, aut etiam consequenter in ipsa vulnerata parte, enatam aut unctam mitigant & corrigunt. Observavit enim Felix Wurzius, quod si simul Chirurgi adhibeant vulneraria interne, non opus sit tanta copia balsamorum externorum. Talia interna sunt plantæ vulnerariæ, potionum forma usurpatæ, quales fiunt ex alchimilla, hedera terrestri, sanicula, plantagine, pyrola, veronica, hyperico, consolida saracenica, epatica stellata, geranio Rupertiano, persoliata, pulmonaria maculosa, scabiosa, vinca pervinca, floribus *hyperici* & similibus; quibus & Album Græcum merito annumerandum est, non minus quam ex lumbricis parata remedia, partibus nervosis læsis appropriata interno & externo usu, uti & sanguis hirci. Huc pertinent lapilli cancrorum in vino bulliti, sicuti ustus totus cancer fluviatilis interno pariter & externo usu est insigniter vulnerarius.

Dixi, quod hæc remedia vulneraria etiam contineant in se occultum alcali, ratione cujus revivificent ☿ium, tam ⊽atum quam ⩳atum; transfiguratur enim ☿ in varias larvas, beneficio nempe salium & spirituum acidorum. Revivificatur autem denuo ex istis variis, quas assumpsit, formis beneficio succi plantarum vulnerariarum, si in his bullierit: quia acidum, quod antea induerat in forma ⊽ati aut ⩳ati, destruitur in Vulnerariis, unde destructo acido denuò sub nativa forma emergit. Unde vero destruitur acidum? nihil aliud est, quod magis vel potentius & à priori quasi acidum destruat, quam alcali: necessario ergo hoc erit in vulnerariis: Jam vero temperatum est, & minus acriter linguam ferit, unde occultum vocatur ab Helmontio, vel blandum & minus apertum.

Per talia ergo interna, & balsamica dicta externa vulneraria, curanda sunt mox in principio vulnera recentia. Non enim imitanda est vulgaris Chirurgorum consuetudo, qui neglectis vulnerariis balsamicis, vulneribus etiam recentibus imponunt primo digestiva & suppurantia, hinc, dum genitum est pus, Mundificantia, & denique Sarcotica & conglutinantia. Hæc methodus est frustranea, imprimis in vulneribus recentibus, curam in longum protrahens, partem inflammans, & succum nutritium alterans, ut exinde interdum facta plaga levis degeneret in ulcus sordidum: sed potius, ubi oppressa est hæmorrhagia, & nil extranei in vulnera transierit, quod eximendum sit: aut nulla conjuncta sit contusio, ut fit in sclopetorum vulneribus, vel in quibus necessario expectanda sit suppuratio, optime vulneribus talibus recentibus applicatur unicus balsamus Peruvianus, in specie vulnerarius, qui sale acri præditus vulneri si instillatur, cum pauco, interdum nullo (quod aliquoties vidi etiam in periculosis vulneribus) puris & sine symptomatis proventu cito vulnus conglutinat, nisi aliquid de partis substantia secando ablatum fuerit: unde in hoc postremo casu cum vulnerariis blande adstringentia, & humiditates superfluas imbibentia, vulgo Sarcotica, simul admisceantur. Interdum tamen necesse est, ut, neglectis balsamicis, digestiva applicentur methodo vulgari, nempe eo in casu, ubi vulnus studio ad aliquod tempus apertum servandum sit, in vulneribus v. g. capitis, aut ubi conjuncta est cum vulneribus contusio, uti in specie in sclopetorum vulneribus evenit: aut ubi vulnus jam degenerare incipit in ulcus, aut nimis ab aëre alteratum fuerit, ita ut balsamica sola his noxis corrigendis non sufficiant, aut etiam, si quid heterogenei continetur in vulnere, quod eximendum & separandum est, & quæ sunt similes circumstantiæ.

In his necesse est ex methodo communi prius applicare Digestiva seu suppurativa, quæ pus in vulnere producant, & hinc post suppurationem Mundificantia, & tandem sarcotica. Nam ista digestiva successiva suppuratione, aut id, quod contusum aut extravasatum & corruptum fuerit, removent, aut id, quod contentum est peregrinum, tandem excludunt, aut lenta sanatione aliis circa vulnus agendis occasionem subministrant.

Digestiva seu suppurantia talia ordinario constant ex terebinthina & vitello ovi tanquam basi, quibus pro re nata nunc mellis parum cum myrrha aut balsamo Peruviano, aut gummi elemi, aut simile quid addendum est; imprimis si circa partes nerveas, quæ alias facile putrescunt, suppuratio expectanda: v. g.

℞. *terebinth. opt.* ℥vj.
sevi cerv. ℥iij.
ceræ alb. mastich.
oliban. aa. ℥ß.

℥ *rosar.* ℥iß.
camph. ʒj. M. pro Unguento.

Vid. Wedelius *de Compos. Medic. Sect.* 3. *cap.* 3. *p.* 181. Borellus *C.* 1. *Observ.* 96.

Talia oleosa temperata, vulnerariis balsamicis cognata, acidum vitiosum in vulnere inveterato etiam mitigant, ne à mundificativis veris tanquam paulò acrioribus in principio irritatum effervescendo ulcus pejus reddat, quia à digestivis alteratum faciliùs mundificantibus cedit: deinde & talia ulteriorem acoris in vulnere progressum inhibent, & interea, quod vitiosum est, effervescendo suppuratum sponte naturæ separari & excludi possit. Ubi per digestiva pus genitum laudabile profluit, tanquam ulcus quoddam benignum per mundificantia, hinc incarnantia, & cicatrisantia, tractandum erit.

Ex his patet, omnia balsamica vulneribus recentibus dicata, mundificantia & digestiva, cognatæ esse naturæ inter se, quatenus alcali constant, & acidum destruunt vulnerum & ulcerum, si nempe temperata sunt balsamica; sin minus, sed acriora, digerentia sunt & mundificativa ulcerum; si vero nimis oleosa sunt temperata, sunt digestiva seu pus promoventia: Unde unum idemque horum medicamentorum v. g. terebinthina, pro ratione subjecti nunc mundificativi, nunc digestivi, nunc consolidativi, nomen habet. Hisce tamen alia alcalia subinde addenda erunt, qualia metallica fixa, quæ successivè absorbendo omnia acida vitiosa privata vulnerum & ulcerum conducunt, ut creta, terra vitrioli dulcis, remedia saturnina, item quæ ex Venere adhibentur. Naturæ conatui ergò in consolidando vulnere succurrit Chirurgus, primariò quidem per modo dicta remedia applicando balsamica, secundario tamen etiam mechanicè succurrat naturæ, non removendo tantùm ex vulnere omnia heterogenea, quacunque etiam ratione illa extrahere aut eximere possit, sed etiam conjungendo vulneris labia, ut interveniente naturali balsamo, tanquam glutine, promptius cohæreant: id quod fasciis communibus labia vulneris ad se invicem adducendo, nunc suturis eadem fortius uniendo, sic quæcunque recentes læsiones ac vulnera citra suppurationem omnem, inflammationem & tumorem facilè & tutò coëunt, & omnia istis optimè mundificata, novâ carne replentur.

Heterogenea extrahenda monui: cùm certum sit, omne peregrinum & non vitale naturæ esse inimicum, idque eò plus, quo faciliùs & ipsum heterogeneum est alterabile aut corruptibile. Hinc namque globuli sclopetorum præ aliis externis commodiùs relinqui possunt in corpore, si ossi hæreant infixi, seu saltim in partibus musculosis, lateant: quoniam nullam alterationem inferunt parti, nisi quod pondere ipsam gravent: aliàs verò ipsi globuli nec alterantur, nec ullo modo corrumpuntur, utut tandem proprio pondere successivè deorsum & extrorsum ferantur, atque ita à provida natura excludantur. Res quoque extraneæ in vulneribus hærentes, ordinariò sunt grumi sanguinis, &c. qui tamen non penitus in principio removendi sunt, sed crusta sanguinis grumosi circa labia vulneris relinquenda est; hæc enim defendit labia vulneris ab impressione aëris externi, defendit balsamum nativum, quo minus alteretur, item promovet suppurationem. Alia vero heterogenea, v. g. frustula vitri, festucæ, ossium frustula, surculi lignorum & similia, nunc arte extrahuntur, vel variis instrumentis, rostro corvino, gruino, ciconiæ, & similibus, vel eadem obscure & profunde situata beneficio suppurationis successivè foras ejiciuntur cum pure.

In specie autem ad extrahenda heterogenea ex vulneribus optimè conducit pinguedo leporis, si vel sola illinatur, vel cum ana aut duplo unguenti seu emplastri ex betonica applicetur vulneri, vel etiam ex pinguedine leporina cum gummi Arabico fiat emplastrum vulneri imponendum. Alii pro extrahendis vitiosis infixis commendant admodum picem sutoriam.

Vel

℞. *Ferment.*
mellis opt. aa. ℔ß.
visci quercin. quartar. j.

quæ invicem combinantur in formam Emplastri.

Quin & raphanum fortiter cum axungia subactum, & vulneri impositum, peregrina fortiter elicere affirmant. Dictamnus Creticus cum pinguedine leporina etiam applicatur. Non inconsultum est, dum recipiunt alii cancros vivos, eosque contusos miscent cum pinguedine leporina.

Juxta hæc nonnullis in maximo secreto est lingua vulpis: evellitur nempe Mense Martio ex vulpe viva vel violenter mortua, exsiccatur & usurpatur suo tempore in vino.

Hisce externis succurrendum est per interna vulneraria, in specie quidem per sabinam, vincam pervincam & lapillos cancrorum, qui primariò tunc debent ingredi potiones vulnerarias, ubi extrudenda sunt heterogenea infixa, videatur Felix Wurtz: Sic Wedelius *de Med. Facultatib. lib.* 1. *Sect.* 2. *cap.* 6. refert studiosum, qui ictus erat globulo plumbeo in pede, quem instrumentis exui renuerat, decocto vulnerario ex radice dictamni

dictamni extractum & curatum. Pertinet huc experimentum Arculani, qui ibidem videatur.

Juxta hanc extractionem etiam fasciis succurrat Chirurgus. Fasciarum variæ sunt & species & modi. In vulneribus præ cæteris in usu est *fascia* seu ligatura incarnativa seu agglutinativa dicta, quæ fit cum fascia duorum capitum: Applicatur ita, ut medium ejus imponatur in membro læso in parte plagæ opposita, & ducatur hinc supra plagam ipsam cruciatim, repetendo hanc viam aliquoties, ut labia plagæ ita ad se invicem adducantur. Et hæc fasciatio vel sola sufficit in vulneribus non adeo insignioribus, vel in iis, quæ secundum longitudinem membri, vel secundum fibrarum protensarum ductum, inflicta fuerunt: sed in vulneribus & sectionibus, quando partes quædam ferro abscissæ sunt, ut in narium, aurium & digitorum tali separatione, ut tamen adhuc pendeant; aut etiam quando in articulis graviores infliguntur plagæ; aut quando ampla vulnera, per transversum membri aut fibrarum musculosarum sunt illata; aut quando frusta integra carnosa ferè sunt decisa, non sufficit fasciatio sola, sed suturæ labiorum vulneris (das hefften) sunt instituendæ. Suturæ hæ fiunt nunc per acus, & fila illarum medio traducta; nunc per glutem utrinque vulneri applicatum (durch ein Hefft-Pflaster.) Illud convenit in subjectis durioribus & fortioribus in partibus à visu remotis minusque sensibilibus: hoc vero, in partibus contrariis. Modus per gluten est hic: Applicentur utrinque labiis vulneris lintea suis ansulis seu filamentis, instructa (mit Bändern) ut horum medio ipsa emplastra, & per consequens vulneris labia, ad se invicem adduci possint, postquam ipsa lintea hoc linimento, tanquam glutine, prius fuerint illita:

℞. *Gum. tragacanth.*
Arabic.
mastich.
thuris.
sarcocoll. a.a. ʒj.

Pulverisata subigantur probè cum ovi albumine, agitato optimè cum spatula, donec in spumam, hinc in liquorem, resolutum fuerit.

Interim utrinque sutura diversimodè instituitur pro ratione partis vulneratæ, observando in ambabus, tàm quæ fiunt cum acu quàm cum glutine

(1.) ne applicetur, nisi necessitas urgeat in supra dictis casibus.

(2.) ne nimis arctè adducantur labia vulneris, quia in omni vulnere hæc ipsa aliquantulum intumescunt.

(3.) ne nimis prope sint ad se invicem adducta, ne puri & sordibus è vulnere egressus, balsamis verò & unguentis applicandis ingressus, inhibeatur.

Turundarum usus est quoad vulnera, ut nempe per has vulnus tamdiu in superficie apertum servetur, donec ex fundo probè purificato succrescens caro summitatem labiorum successivè attigerit, cum aliàs in superficie citiùs caro ipsa ipsaque cutis promptè coalescens pus & sordes in fundo occludant, unde necessario aut dolores, aut inflammationes, aut abscessus recidivi, aut fistulæ, aut sinus profundi, similiaque superveniunt mala: cùm econtra ipsæ turundæ rectè fabricatæ si illitæ fuerint unguento & balsamo convenienti, vehiculum sunt, ut ubique unguentum aptiùs distribuatur, & ad fundum vulneris usque derivetur vis medica balsami vulnerarii.

Parantur autem turundæ aut ex lino contorto, aut ex linteo teneriori convoluto & filo alligato in forma quasi pyramidali, ita ut basis turundæ dividatur in quatuor lacinias, quæ impediant, ne nimis profunde turunda in vulnus intrudatur; aliàs enim hoc esset dolorosum, idque observetur

(1) Si partes nervosæ aut in vicinia, aut in fundo vulneris reperiantur: nam in talibus longiores aut crassiores turundæ magnum dolorem excitant, qui partium nervosarum læsiones insigniter exasperat, ad convulsiones ægros disponit, & synoviam & consequenter partis ariduram tandem producit.

(2) Ne nimis sint crassæ, nempe circa medium sui sint crassissimæ, ita quidem, ut modice repleant vulnus, cum ordinariò turundæ nonnihil intumescere soleant, in apice sint turundæ teneræ & molles, ne durior apex & acutus partes sensiles lædat & irritet, nec carnem teneram ex fundo succrescentem lædat, ejusque augmentum impediat; quin potiùs ipsæ turundæ non nimis crassæ facilè cedant genito puri, nec hujus retentionem indeque ortam majorem acrimoniam inferant; quin & crassæ nimis turundæ hoc habent periculi, ut labia vasorum sanguifluorum coalescentia, & à sanguine grumoso nonnihil constipata, denuò reserent novasque hæmorrhagias inducant.

(3) Ne turundæ frequenter nimis, aut ubi minus necessarium est, applicentur; in specie, ubi partes nervosæ fuerint simul læsæ: nam nimis frequenter aut diu usurpatæ consolidationem impediunt, item partes cutaneas circa labia ad occalescentiam disponere solent. Sufficit per turundam vulnus in quodam loco servare apertum, ut vel sanies vel simile possit excerni.

His ita probè observatis coalescunt tandem vulneris labia, & nutriuntur denuò partes antea separatæ; nihilominus tamen inæqualitas, asperitas, duritiesque in loco consolidato remanere solent, id quod cicatricem appellant. Nam dum balsamus nutritius successivè denuò unit labia, tamen fibræ cutaneæ nerveæ antea separatæ vix adeò exactè sibi denuò circa extremitates junguntur, pori quoque & meatus in æquali tractu aliàs juxta se invicem situati pervertuntur, & minus aptâ serie collocati ita inter se confunduntur, unde glutinans succus nutritius in istis locis detentus & implicatus in ossibus callum, in partibus mollioribus cutaneis cicatricem talem constituit: idque eo magis, quo adstringentia magis & exsiccantia, cicatrisantia fuerint: nam hæc poros angustando, fibrasque duriores & minus tractabiles reddendo, tandem insigniori cicatrici occasionem præbent, & quidem eo magis, quo asperior minusque roscidus fuerit nutritius balsamus: nam propter hanc ultimam causam in adultis majores magisque deformes cicatrices nascuntur, quæ in junioribus minus tales existunt, quin potiùs hi ipsi rectè tractati vix cicatricis vestigium relinquere solent. Pinguedo asciæ piscis vulneribus, dum coëunt, instillata, consolidat citra cicatricem.

Remedia ergo vulnerum in genere Glutinantia seu vulneraria appellata, sunt ista, quæ partes molles naturaliter quidem unitas, præternaturaliter verò divisas, denuò conjungere juvant, ut quasi conglutinatæ videantur. Pertinent huc ea, quæ tam ad vulnera recentia consolidanda adhibentur, vulneraria, unde balsami vulnerarii præparantur, tam ad ulcera cavata replenda, ut Sarcotica dicta, tam ad cicatricem inducendam, ut Epulotica.

Prout autem jam alimentum partis balsamicum alterationem quandam & corruptionem acidam suscipit, majorem aut minorem, eligenda etiam sunt medicamenta, quorum sal volatile nunc magis nunc minus erit acre, aut addenda erunt temperatis metallica, imprimis ♄na, acidum quodcunque absorbentia. Dum autem semper cum succo partis nutritio tenuis quidam & serosus humor, istius scilicet vehiculum in partem læsam transudat, quod aut impedit partis reunionem & alimenti agglutinationem, aut saltim partem regenitam humectando nimis laxam, flaccidam & mollem reddit, indeque nimiæ carnis luxuriei & excrescentiæ occasionem præbet: ob id interdum sunt addenda remedia, vel exsiccantia dicta, quæ nempe nimiam humiditatem in se absorbent, vel adstringentia moderata, quæ laxitatem corrigunt, & debitum tonum ac consistentiam carni regenitæ tribuunt: quod imprimis observandum est, ubi simul vel pars carnis, vel cutis, vel alia quæcunque ablata, regenerari debet; tunc enim modo dicta remedia, pro necessitate partis regenerandæ, vel augenda vel minuenda sunt: nam talia si sunt debilia, sarcotica: si fortiora, epulotica dicuntur, quoniam in partis solâ per vulnus divisione non tanta imminet necessitas, atque in partis ab ulcere erosione.

Remedia ergò vulneraria sunt multifaria, v. g. herbæ & folia agrimoniæ, geranii, saniculæ, pyrolæ, pilosellæ, herniariæ, cynoglossi, plantaginis, hyperici, equiseti, verbenæ, scabiosæ, chamæpityos, centarii minoris, millefolii, quod recens contusum vulneribus recentibus impositum, vel ejus succus recens instillatus ea citra suppurationem consolidat; betonicæ, bugulæ, prunellæ, nicotianæ, pimpinellæ, myrti, nummulariæ, vincæ pervincæ, bellidis minoris, cherefolii, telephii, veronicæ, scabiosæ, sabinæ, caprifolii, virgæ aureæ, eorumque succi: radix aristolochiæ utriusque, tormentillæ, symphyti majoris, cyperi, Ireos Florentinæ, galangæ, valerianæ, vincetoxici, sigilli Salomonis: cortices granatorum: flores rosarum, balaustiorum, hyperici, bellidis, verbasci, crocus: fructus momordicæ, nux moschata, caryophylli, nuces cupressi, gallæ immaturæ, glandes quercinæ, sarcocolla, sanguis draconis, tacamahaca, tragacanthum, gummi elemi, hederæ, galbanum, olibanum, benzoë, succinum, bdellium, gummi juniperi, resina pini & omnium arborum resiniferarum, terebinthina, colophonium, myrrha, quæ imprimis est conservativum mumiæ, & per centum & plures annos homines à corruptione arcere potest, beneficio spiritus vini myrrhati conditos, unde elixir proprietatis omnes corporis nostri putredines arcet; pix, mastix; Ex succis inspissatis sunt hypocistidis, acaciæ veræ, aloë, liquor vesicularius ulmi, saccharum cum spiritu vini temperatum: farina hordei, fabarum, orobi, fœnu Græci, &c. Ex animalibus mumia, omnia lumbricalia, cerumina aurium, cera, mel, cornu cervi ustum, os sepiæ, ebur ustum, cancri fluviatiles, lapilli cancrorum, & omnia ex cancris desumpta, exuviæ serpentum, telæ aranearum, pinguedo canis, usnea cranii humani, ⊡a, &c. Ex mineralibus colcothar ⊕li, quod commendatur ab Helmontio, & omnem vulnerum corruptionem tollit, ex quo Felix Wurz suum unguentum fuscum parat. Idem etiam præstat Saturnus & Saturnina, ut lithargyrium, plumbum calcinatum, cerussa, minium, cadmia, lapis calaminaris, tutia, bolus Armena, terra sigillata, pompholyx, creta alba, lac lunæ, lapis hæmatites, gypsum, alumen, sulphur, calx viva lota, terra vitrioli

dulcis

dulcis balsamica, crocus Martis, &c. Hinc vini spiritus, oleum hyperici, oleum momordicæ, nucistæ expressum, mastichis, nicotianæ, lumbricorum terrestrium, & in vulneribus non adeo magnis oleum liliorum alborum, balsamum Peruvianum, de Capaibe, sulphuris, balsamum sulphuris antimonii cum oleo succini aut terebinthinæ, balsamum Saturni terebinthinatum, theriaca. Sic solum oleum seminis hyperici expressum cum floribus sulphuris blandissime emolliendo dat balsamum sulphuris nobilissimum: unguentum de lithargyrio, aureum, de betonica, de pompholyge, de nicotiana, de cerussa, unguentum Wurzii fuscum, album Rhasis, de tutia, de minio: emplastrum diasulphuris Rulandi, sticticum Crollii, Oppoteldoch Paracelsi, diapalmæ, de betonica, de gratia DEI, &c. quæ recentia vulnera subitò ad consolidationem perducunt.

Usus horum simplicium & compositorum est multiplex: Usurpantur enim

(1.) Vel internè in Potionibus vulnerariis.
(2.) Vel externè in Injectionibus.
(3.) Tanquam olea & balsama.
(4.) Tanquam Unguenta.
(5.) Tanquam emplastra.

I. Potio vulneraria.

℞. ♋ *fluviat.* No. xij.
Rad. symph. maj. ℥j.
Flor. bugloss. alchymill. hed. ▽*estr.*
Summit. hyper. an Mj.

Concisa & contusa bulliant in s. q. ▽ & vini

Colaturæ adde

Syr. capill. Vener. heder. ▽*estr.* aa. q. s. M. D. S.

Wund-Tranck auf ett. mal.

Sin sitis urgeat, etiam de syrupo è succo citri, &c. addatur, bis in die hauriendo semper ℥iv. ad vj. tribus vel quatuor horis ante pastum, in utroque haustu aliquot guttæ balsami sulphuris terebinthinati, vel succinati in nervorum affectibus, assummi possunt:

In forma sicca:

℞. *Mumiæ* ℥ß.
Sperm. ceti ʒij.
Lapill. ♋*r. præp.* ʒiij.
Rhabarb. el. ʒj. vel ij.
Cinam. ℥ß. M. f. Pulvis. S.

Heilend Wund-Pflaster.

II. Injectio in vulnera profunda, sinus, item ulcera cavernosa, &c.

℞. *Herb. veron.*
Pyrol. sanic.
Fol. nicot. aa. Mij.
Alb. Græc. ℥iij. vel jv.

Coq. in s. q. ▽ *simpl.*

Colat. q. s. adde

sp. vini vel *mell.* pro lubitu M. D. S.

Wasser zum einzuspritzen.

Hoc externè vulnera & ulcera eluuntur, vel etiam plagulæ in eo madefactæ imponuntur.

III. Oleosa seu balsama vulneraria, quæ, utut simplicia, sunt tamen optima: v. g. sufficiat balsamus Peruvianus vel Tolutanus, item balsamus sulphuris cum oleo hyperici. Quibus tamen placent composita,

℞. *Bals. Peruv.*
♂ *hyperic. momord. ritè par.* aa. ʒij.
Bals. ♃*is* ʒj. ad ʒiß.
g. elemi q. s. pro consistentia balsami liquidioris vulnerarii. Misceantur blando calore, asservetur usui: instilletur vulneri.

Plures compositiones videbitis in Poterii Pharm. Spagyr. Wurzio, Hildano, Barbette, &c.

IV. Unguentum Vulnerarium.

℞. *Summ. hyper. flor. centaur. min. veron. Sanic.* aa. ℥j.

Concisa & contusa infunde in. s. q. ♂ *Oliv.* puri & butyri non saliti v. g. ad ℥iv.

Digere in MB per octiduum, hinc fortiori igne ad exhalationem humiditatis inspissa probè agitando, post per linteum exprime: Materiæ trajectæ adde

Terebinth. ʒvj. vel ℥j.
Bals. Peruv. ʒiij.
Pulv. mastich. myrrh. oliban.
Flor. ♃*is* aa. ʒvj vel ℥j.

M. pro consistentia Unguenti: D. S.

Wund-Salbe.

V. Emplastrum vulnerarium, imminutione olei, & auctione ceræ & reliquorum siccorum ingredientium ex unguentis parari potest. Vel

℞. *Ceræ. resinæ. sevi hirc.*
Therebinth. aa. ℔ß.

supra △e liquefactis & colatis adde

pulv. rad. consol. maj.
ulmar. aa. ℥j.
▽*æ* ⊕ *dulc.* ℥ij. M. f. emplastr. S.

Wund-Pflaster.

Cæterùm in selectu remediorum internorum & externorum judicium nonnihil adhibendum est, cum interna præstantiora, & simplicia sint optima: unde ex internis paucaquædam vulneraria suprà dicta, it. lapilli cancrorum & antimonium diaphoreticum, sufficiunt; interdum tamen spiritus vel liquor C. C. succinatus in partium nervosarum læsione usurpatur.

Internè in æstu aut phogosi febrili nitrum antimoniatum imprimis sub largiori dosi concedendum est, quibus semper lapilli cancrorum eiusque cancrorum fluviatilium addenda erunt: e. g.

℞. *Lapill.* ♋. *præp.* ℈j.
cinab. ♉ij. ℈ß.
laud. opiati g. j. M.

In forma Misturæ.

 ℞. ▽ *plan-*

℞. ▽ *plantag.* vel *hed.* ▽ *eſtr.* ℥iij.
Aceti deſtill. ℥ß.
extr. ſuccoſ. plant. vel *vulner. Mich.* ʒiij.
lapill. ♋ *r. præp.* ʒj.
laud. opiat. gr. ij. ad iij.
ſyr. corall. vel *de ſymph. Fernel.* ℥ß. M.

Qui volunt habere ſelectum Potionum vulnerariarum, adeant Felicem Wurzium.

Cujusdam Chirurgi Neapolitani ſingulare experimentum in omnibus vulneribus, fuit ſequens: Recepit ſcilicèt ſpiritum vini phlegmaticum, vel etiam in ejus defectu ſpiritum vini rectificatum, cum aqua communi diluit, calefecit & impoſuit vulneribus cum linteis, vel injecit in ſinus, aut fiſtulas vel profunda vulnera, per ſiphonem, ſemper tamen calidè, & hoc effectum edit planè mirabilem; impedit non tantummodò ſupervenientem inflammationem, ſed quamcunque etiam ex vulnere arcet corruptionem.

Alii ad vulnera biduo curanda commendat ſeq.

Recipitur vini ſpiritus rectificatiſſimus, quo eluuntur vulnera recenter inflicta; deinde imponitur pulvis ſubtiliſſimus aloës hepaticæ cum goſſypio, oleo hyperici impraegnato, ligatura comprimitur, & ſuperimponitur emplaſtrum diaſulphuris Rulandi.

Helmontius alias præ cæteris commendat ad curam vulnerum vitriolacea, non tantummodo pulverem ſympateticum ex vitriolo Veneris ad ſolem calcinato, qui curat vulnera in diſtans, ſi cruor ex vulnere effluens aut linteum cruore tinctum & madidum, hoc ipſo certo modo imbuatur vel ejus virtute impraegnetur, de quo vid. Dygby in Oratione; ſed vel maxime colcothar vitrioli probe elotum, ſive inſperſum, ſive diſſolutum in liquore & infuſum, nempe vino coctum, ſeu alia ratione applicatum. Sic etiam pro Cura ſympathetica Perſicaria recens trahitur per aquam frigidam, poſtea loco contuſo imponitur, donec nonnihil incaleſcat: poſtea planta adhuc tepida ſepelitur ſub fimum vel alium locum, ut citò putreſcat. In gravioribus vulneribus uſus ejus repetendus eſt, & experimentum eſt haud contemnendum. Videatur Paracelſus in Herbario, qui primus hujus vires pro Cura magnetica eleganter ſcrutatus eſt, vocans eam **Blut-Kraut.**

Aliàs quoad potiones vulnerarias, notanda eſt earundem varietas, ita ut pro partium vulneratarum ratione etiam delectus ſubinde habendus ſit, v. g. ubi opus eſt, ut ſordes mucilaginoſæ, pus, oſſicula fracta & ſimilia ex vulnere ejiciantur, egregie conducit in potione vulneraria ſanicula, artemiſia rubra, veronica, conſolida ſaracenica, agrimonia, cujus ſuccum Riverius ad vulnera verminoſa commendat; hedera terreſtris, chamæpitys, pyrola, ſabina, &c. Ex his parata potio fortificatur additione ſingulis hauſtibus ſpermatis ceti aut lapillorum cancrorum.

Præ cæteris autem ſabina fortiter adjuvat excretionem heterogeneorum ex vulneribus, ſi ſcil. ejus p. j. cum partibus vj. ingredientium reliquorum, combinetur in potionibus vulnerariis, non omittendo pulverem lapillorum cancrorum præparatorum.

Et quidem potiones hæ, aut dicta vulneraria non uſurpanda, niſi quando vitium eſt inſignius in vulnere; ſubitò enim atque vulnus probè mundatum denuò coire incipit, abſtinendum eſt ab his. Hinc etiam quando propinantur potiones vulnerariæ, non opus eſt tot unguenta & balſama applicare vulneri, quoniam ipſa potio ſuccurrit naturæ in medendo vulneri.

Facit huc imprimis, quod refert Foreſtus *l. 6. Chirurgiæ Obſerv. 17.* ſcilicet de vulnere thoracis utramque partem perforante, quod nempe omnes, cum vulnera ejus tractarent, perſuaſi fuerint, per vulnera aperta odorem decocti vulnerarii tranſudare & quaſi roridum quid illius per vulnera transmitti, quod ipſum etiam aliquoties ſe obſervaſſe mihi affirmavit Patavii Marchettis Junior.

De Vulnerum Cura Magnetica videbitis in Helmontio, Digby in Theatro ſympatetico, Maxvelli Medicina Magnetica, & Bartholino de Transplantatione Morborum.

ARTICULUS I.
DE VULNERIBUS cum CONTUSIONE.

Inter Vulnera autem in ſpecie conſiderationem ſubeunt primò Vulnera cum contuſione facta, in quibus iſtud quod contuſum eſt facile mortificatur, putreſcit, & conſolidationem vulneris impedit. Itaque in hoc caſu iſtud, quod contuſum eſt & mortificatum, ſeparetur & per turundas foras excernatur. Equidem quæritur; an ſuppuratio expectanda ſit? & an non potius pars ſcarificanda & profundius incidenda ſit & ſanguis extrahendus ſecundùm Wurzium, quia ſanguis tardius in pus mutatus in gangrænam abit? Reſpondeo cum diſtinctione: Contuſio cum vulnere vel eſt levior, ut ſpes ſit per ſuppurationem eam poſſe curari pedetentim; in tali caſu ſufficiunt digeſtiva & ſuppurantia; ſi vero cum vulnere graviori conjuncta ſit contuſio, & metus ſit, ne gangræna ſuperveniat ante ſuppurationem abſceſſus, præter vulneraria mox ſcarificando aut incidendo contuſionis locus aperiendus erit, & ſanguinis exitus promovendus, hinc digeſtivis, quod reliquum eſt, ſub forma

puris

puris promovendum; digestivis tamen aliquid de unguento Ægyptiaco addendum est, ut præcaveatur gangræna.

Cum his etiam applicanda externa, inspecie in principio morbi corruptionem ulterius præcaventia: eminet oleum ceræ illitum, desuper imposito emplastro de cumino, seu illinatur oleum hyperici ex seminibus expressum, aut oleum Philosophorum, imposito emplastro de baccis lauri:. Vel

℞. *Rad. consol. maj.* ℥iß.
sigill. Salom. ℥i.
Coqu. in vino, vel solo, vel cum ▽misto, pro Fotu D. S.
Eusserliche Bähung.

MEMBRUM UNICUM.
DE SCLOPETORUM VULNERIBUS.

SClopetorum Vulnera propter istam contusionem sunt omnium pessima, adeoque periculosa; cùm in omni sclopetorum vulnere semper insignis contusio & partium dilaceratio conjuncta sit; nam globulus, quousque penetrat, omne secum contundendo & dilacerando absumit.

Quæstio est: an etiam ardor adsit: vix probabile est, quod calor cum globo communicetur parti, nisi propius fuerit læsus patiens. In tali casu, globulus intenso ardore seu calore fervens partem quasi nonnihil amburit, de quo vid. imprimis Horstius in *Obs. lib.* 1. de Casibus Chirurgicis.

Hoc certum est, quod globi majores tormentorum bellicorum, **die Strick-Kugeln /** si infixi hæreant in pariete, & brevi post attingantur, intensè calidi semper soleant percipi.

CURA.

Ut ergo curentur sclopetorum vulnera præter internas potiones vulnerarias hic imprimis proficuas, & præter usum nitri, nunc solummodo depurati, nunc cum antimonio fixati; item præter usum pulveris pyrii externè omne contusum in pus est maturandum, idque fit tardè: nam vulnera sclopetorum vix ante tertium vel quartum diem suppurari solent, ob id etiam sufficit, si inter hoc tempus singulis 24. horis semel tantum deligentur.

Factâ autem suppuratione, & inde nato abscessu, & eo, quod contusum est, sub forma puris separato, mundificantibus & incarnantibus debitis denuò vulnus est curandum, modò omne extraneum ex vulnere prius fuerit exemptum: Globi enim non semper extrahi possunt, & etiam tuto remanere poterunt.

Jam ergo pro scopo suppurationis substantiæ contusæ, optimum est, ut applicentur ante omnia digestiva & maturantia, quibus semper spiritus vini, item balsamus Peruvianus in minori dosi est addendus, ne hæc ipsa digestiva nervosis partibus noceant, nec labia vulneris contusa ad gangrænam ruant, cum & ipse spiritus vini in ambustionibus egregiè conducat: hinc turundæ, quibus illinuntur unguenta digestiva & suppurantia, optimo consilio prius immerguntur in vini spiritum, & deinceps digestivo illinuntur, præprimis etiam, quoniam sola digestiva partibus nervosis non semper æque conveniunt: propterea optimè additur vini spiritus, qui omnem metuendam noxam corrigit, & quidem ita applicantur, ut utrinque puri pateat exitus.

Loco digestivi communis optimè applicatur balsamum Parei, quod describitur à Sennerto & Barbette.

Applicantur hæc digestiva cum turundis iisque nunc unà, si scilicèt vulnus non penetrat; nunc vero applicantur cum turunda duplici, si sc. vulnus sit penetrans.

Ubi ergo per hæc & similia suppuratum est vulnus, & omne contusum separatum, applicandum est mundificativum Vigierii, vel quodcunque aliud pro purulentiis abstergendis & ulceribus detergendis:

Hoc ipso mundificandum est vulnus suppuratum, donec spontè caro nova succescat.

Quod si verò aut in suppuratione, aut subsequente mundificatione, putredo ac corruptio adsit insignior, in specie in loco non nimis nervoso, suprà dictis remediis nonnihil de Mercurio præcipit. quantum fieri potest, dulcificato commodè addi potest, idque imprimis, ubi partes nervosæ minus fuerint læsæ.

Interdum in sclopetorum vulneribus superveniunt dolores ossium in profundo, imprimis si vulnera non bene fuerint curata; in his singulare est ⚯ terebinthinæ, in specie si si adsit suspicio **von einem Kleck- oder Schlitz-Bruch;** hoc enim oleum illitum mirè emollit & lenit partem consolidatam, & promovet in fissuris ossium, ut coëant, & si osculum est abscissum, hujus separationem promovet, adeo ut quicquid præternaturale relictum sit, extrudatur foras.

Sufficit hæc vulnerum sclopetorum Curatio: placet tamen quibusdam autoribus in prima horum vulnerum deligatione ad ardorem à globulo inductum corrigendum, linimentum ex cremore ♆æ cum melle mixto, ad imitationem Agricolæ in Chirurgia Parva applicare: quo tamen, ut anteà monui, non semper opus est.

Loco hujus quoque convenit ipsa aqua calcis vivæ cum succo cancrorum fluviatilium cum phlegmate aluminis expresso.

ARTI-

ARTICULUS II.

DE VULNERIBUS MALIGNIS & VENENATIS.

Fit interdum, ut læsionem simpliciter inductam, ipsa causa lædens malignitate venenosâ sit tincta, sive armis venenatis, sive morsu animalium iratorum aut venenosorum infligantur, unde etiam dantur vulnera maligna & venenata.

DIAGNOSIS.

Morsu animalium vulnera inflicta facile patent; semper enim suspicio est, in omni animalium morsu latere venenum.

Sed si arma, aut globuli, aut alia instrumenta veneno sint infecta, hoc ipsum à priori cognosci nequit. Cognoscitur autem ferè à posteriori, scilicet ex supervenientibus gravioribus symptomatis, dum nempe partem vulneratam urget dolor atrocior, quàm naturaliter fieri potest; item si brevi post læsionem partis vulneratæ color nativus seu naturalis mutetur, & cœruleus, lividus ac nigricans fiat, adeoque ipsa gangræna immineat; item si non tantum in parte vulnerata, sed in ipso toto corpore atrocia superveniant symptomata, in specie angustia præcordiorum, sudores symptomatici, frigidi & glutinosi, syncope, ardores, cephalalgiæ horrendæ, ac similia pessima symptomata.

PROGNOSIS.

Vulnera hæc, sive ab animalibus venenosis, sive ab armis veneno tinctis, inflicta fuerint, utplurimum lethalem eventum habere solent, quorum venenositas consistit in hoc, quod idea furoris & rabiei corpori nostro communicetur.

CURA.

Animalia ergo venenata si læserint, aut mordendo aut pungendo, observetur diversitas animalium lædentium, ut læsus locus nunc scarificatione, nunc sine scarificatione, appropriatis curetur. Scarificandum est, quando vulnus profundius, ac metus est, ne venenum, quod penitus immissum est, & elicere volumus, mediante sanguine ad cor deferatur; aut sine scarificatione, ubi minus virulentiæ communicatum fuerit. Theriaca sola cum spiritu vini applicata, item pulvis bufonum, viperarum & scorpionum, decantata sunt remedia & optima. Stercus humanum cum allii capitibus impositum certum levamen affert. Conducit quoque succus cydoniorum recens instillatus, si vulnera venenata à telis infectis, vel sclopetis, inflicta fuerint. Sic in vesparum puncturis sufficit oleum scorpionum vetus, item emplastrum de ranis Vigonis cum Mercurio. In aranearum punctura allium & cepæ contusæ, item folia salviæ: vid. M. A. N. C. *Ann. 8. Observ. 35.* commode imponuntur.

Sin Viperæ momorderint, præmissa scarificatione bufo vivus contusus & applicatus optimè conducit: aut si desit vivus, sufficit bufo aridus, vel nude, vel, priùs in aceto vel vino maceratus, & applicatus, vel pulverisatus & inspersus; aut saltem ferrum probe candefactum priùs loco morsuræ est applicandum, citra tamen ambustionem, uti hoc propriâ experientiâ recenset Boyle in Philos. Experimentali. Succus foliorum fraxini etiam commendatur, vulneri applicatus, & haustus urinæ.

Quodsi verò Canes aliàve animalia rabiosa mordendo vulneraverint, optimum est applicare lapidem serpentinum, qui in serpentibus pileatis Indiæ Orientalis reperitur, aut etiam ex iisdem fabricatur: de quo præter experimenta alia imprimis videndus est Kircherus in Tr. Regn. Nat. Magneticum. conf. M. A. N. C. *Ann. 4. & 5. Observ. 2.* In hujus defectu sufficit, ut morsui canis rabidi vel alius animalis post factam scarificationem imponatur emplastrum magneticum Angeli Salæ, cui pulvis cancrorum fluviatilium, vel per se, vel calcinatorum, addi debet.

Quodsi inflammationem vel dolorem inferre velit, illinitur locus vicinus oleo scorpionum cum pauco saccharo saturni.

Est aliàs hoc emplastrum magneticum catholicum ad quoscunque morsus animalium venenatorum, modò additione vel pulveris cancrorum, vel bufonum, vel viperarum, pro varietate bestiæ lædentis, approprietur plagæ inflictæ. Communiter expertum remedium est cataplasma paratum ex

Cepa acri, cap. allii aa. No. j.
Theriac. opt. Ferm. vulg. aa. ℥ß.

quæ omnia invicem pistata applicantur loco morsuræ.

His ita applicatis, correcto & elicito sic veneno, postmodum ipsum vulnusculum sæpiùs leve vel sponte, vel leni applicato balsamo vel digestivo, si in morsu contusio quædam facta sit, curari potest, cui digestivo semper aliquid unguenti Ægyptiaci, vel communis, vel ab Hildano correcti, addendum erit.

Internè interea non cessandum, sed appropriatis remediis, imprimis sale volatili & spiritu viperino, it. spiritu & decocto cancrorum fluviatilium, in rabiosis simul progressus veneni, ejusque activitas est cohibenda.

Quodsi verò venenatis armis inflictum sit vulnus, tunc imprimis, ut extrahatur virulentia, opera danda est applicando scilicet Cataplasma sequens:

℞. *Cepar. coct.* ℥iij. *sterc. capr.* ℥j. *Theriac.* ℥ß.

Ol.

Ol. scorpion. ℥iß. *Mellis, Ceræ,* aa. q. s.

f. Emplastrum vel Cataplasma.

Vel etiam Emplastr. magnet. Angeli Salæ imponendum, aut usurpandum est emplastrum singulariter expertum Guidonis.

Internè appropriatis sudoriferis alexipharmacis, in specie aceto destillato cum theriaca aut electuario diascordii Fracastorii, tinctura bezoardica, spiritu theriacali camphorato, antimonio diaphoretico, & similibus antimonialibus fixis cum nitro præparatis, virulentiæ maturè est occurrendum. Elegans est observatio Foresti, qui *lib.* 12. *Chirurgiæ Obs.* 10. refert, cum in bello Turcico plures vulnerati ex telis venenatis subito morerentur, supervenisse tandem Medicum senem, qui vulneribus poma cydonia, dentibus contrita, & ita *saliva* jejuna permista, apposuit, nullis remediis anteà juvantibus.

Extracto veneno ex vulnere, vulnus ad sui consolidationem perducendum est.

ARTICULUS III.
DE VENARUM & ARTERIARUM VULNERIBUS.

CÆterum imprimis consideranda sunt Vulnera vasorum sanguifluorum, nempe Venarum & Arteriarum, propter gravissimam supervenientem hæmorrhagiam, sæpius lethalem: minus quidem periculosam, si fuerit læsa vena; nam & facilius sistitur: magis periculosam, ubi arteria fuerit læsa; Et quidem vix erit vulnus, quod non habeat comitem hæmorrhagiam,

PROGNOSIS.

Imprimis tamen hæc est periculosa, ubi majora læsa sunt vasa, adeoque primum, quod urget Chirurgum, est, ut hæmorrhagia nimia sedetur.

CURA.

Vulgò ad sanguinem sistendum utilissimus est crepitus lupi, probe exsiccatus & compressus, vasi læso applicatus arcte, ut ex sanguine eo magis turgescat, & turgescendo orificia vasorum læsa obturet. Si hic solus non suffecerit, immergatur solutioni vitrioli Martis non adeo forti. Ad hæc convenit liquor stipticus modernorum, qui fit ex solutione vitrioli Martis, cui additur dimidium aluminis soluti in decocto quodam vegetabili blando & adstringente, quæ frigida cum bombace vel stuppis cannabinis applicentur vulneri. Vel, si vulnera fiant profunda, conveniens est, ut immittatur pulvis ex lunæ lacte, bolo Armena, & capite mortuo vitrioli probè eloto. Pulvis Galeni compositus ex aloë, thure, sanguine Draconis & bolo Armena invicem mistis, & stuppis albumine ovi madefactis inspersis & applicatis, confert. Melius adhuc est, si terra vitrioli dulcis, nunc sola, nunc cum parum terræ sigillatæ mista, cum albumine ovi subacta, cum stuppis intrudatur vel applicetur arcte vasi læso; quin & tinctura sulphuris vitrioli cum stuppa applicata, in specie arteriæ, optime confert. Fuligo furni cum albumine ovi subacta: vel Bursa pastoris contusa imponatur vulneribus recentibus, succus foliorum fraxini vulneribus infunditur, vel ipsa folia vulneribus illis & locis, per quæ hæmorrhagiæ contingunt, applicantur. Muscus quercinus pulverisatus, aut medulla sambuci pulverisata inspersa, etiam compescit hæmorrhagiam: quibus tamen longe præferenda est usnea cranii humani vera. Conducit etiam stercus asininum recens, aut pulverisatum, aut succus ex eodem expressus, aut cum sanguine effluente exsiccato permixtus. Sperniola Crollii in aqua spermatis ranarum soluta in hæmorrhagia arteriæ ex inepta venæ sectione, utilis est, & citra aneurisma curat. Linteum etiam alumine & spermate ranarum probe impprægnatum, exsiccatum, atque iterum impprægnatum, atque impositum vulneri, multum conducit. Huc facit pulvis stipticus expertissimus ex alumine & lacca pictoria, qui describitur in M. A. N. C. *Ann.* 1. *obs.* 24. *pag.* 89. *Ann.* 2. *pag.* 403. & *Ann.* 9. & 10. *Obs.* 151. *pag.* 326.

In arteriarum puncturis minoribus applicata pilula ex laudano opiato, est experimentum ab Horstio recensitum *lib.* 9. *obs.* 12.

℞. *Acet. vin. fortiss.* ℥j.
Croci ♂is ʒj.
Colcothar s. 🜃æ ⊕li dulc. ʒß.

His probe invicem subactis madefiant vel lintea vel stuppæ, conspergantur pulvere lumbricorum terrestrium.

De pulvere sympathetico & similibus, tanquam vulgo notis, nihil addo.

Quodsi his nequeat compesci hæmorrhagia, ligatura interdum vasorum applicanda est, imprimis quidem in membris abscissis, ceteroquin autem locum non habet. Sunt qui cauteria admovent, nunc actualia, nunc potentialia, in specie vitriolacea, uti de aneurismate monui. Actualia sunt periculosissima propter gravia supervenientia symptomata, item quoniam decidente crusta seu eschara nihilominus sæpius nova supervenit hæmorrhagia. Tutiora sunt caustica potentialia; non quidem spiritus acidi, sed vitriolum ad albedinem calcinatum, vel cum bombace applicatum, vel cum crepitu lupi permistum, modo, quod sedulo cavendum, non pateat nervus vel tendo insignior in vulnere, ad quem scilicet vis vitrioli corrosiva perveniat, & ita periculosissima symptomata inducat.

De remediis internis pauca monenda sunt, quia hoc loco non adeo conveniunt. Inte-

Interim tamen, quia observatur quotidie, quod vel iracundia ægri, vel ebrietas, vel incalescentia à vino, &c. agitent massam sanguineam, & hæmorrhagiam atrociorem reddant, hinc pro sanguinis impetû compescendo nitrum & omnia nitrata, item omnia stercora, ex porco vel asino desumpta, sunt optima, hinc nitrum antimoniatum, tinctura sulphuris, vitrioli, mixturæ acidulæ cum tinctura antiphthisica seu saturni composita, tinctura Martis adstringens, & similia alias nota: observando, ut affectus graviores, imprimis iræ, hinc amoris, sedulo vitentur: item quodcunque corporis exercitium, uti etiam paroxysmi morbosi, sub quibus interdum recrudescunt hæmorrhagiæ, studiosè præcavendi.

ARTICULUS IV.
DE NERVORUM VULNERIBUS.

VUlnera nervorum imprimis, & partium nervosarum læsiones, cautissime sunt tractandæ

1. Propter dolorem inflammatorium & convulsiones.

2. Propter facilem partium nervosarum alterationem ab aëre externo, hinc corruptionem ac gangrænam.

3. Propter synoviæ fluxum, qui sæpissime vulnerum consolidationem impedit, & periculosam partis atrophiam, interdum totius corporis tabem post se trahit.

PROGNOSIS.

Vulnera hæc sunt periculosissima, ut etiam punctura insectorum adeo sit periculosa, quia utplurimum læditur nervus ac tendo.

CURA.

In genere ergo, totum membrum usque ad principium nervorum, ad membrum derivatorum, inungendum est oleo lumbricorum, acuato cum oleo destillato lavendulæ; aut cum oleo salviæ, aut succini, aut similibus.

Vel ℞. *Ol. lumbricor.*
Vulpin.
Axung. hum. vel *viperar.* aa. ℥j.
succ. lumbr. ℥ß.

M. probe & illinantur membro.

Cataplasma etiam ex radice consolidæ majoris, & sigilli Salomonis cum vino & aqua coctis convenit. Vel

℞. *Fol. beton. rec.* p. j.
rad. symph. rec. p. ij.

Contusa applica in forma cataplasmatis.

Vel si recens haberi nequit, symphytum pulverisatum cum vino calido in cataplasma redigatur & apponatur.

In specie omnia unctuosa, mucilaginosa, & expressa oleosa aut pinguia, sunt admodum nociva; sæpe enim dolores, gangrænas & inflammationes inducunt, inde etiam oriuntur vermiculi innumeri. Quin potius volatiliora paulo penetrantiora, & quæ vulgo dicuntur calidiora, usurpanda: qua ratione balsamus Peruvianus, oleum ceræ, oleum destillatum lavendulæ, oleum Philosophorum, oleum lauri destillatum, succini, mistum cum terebinthina & saccharo saturni, balsamum hyperici, spiritus vini, gummi elemi, tacamahacæ & caranhæ, imprimis conducunt.

Si vero Nervus per transversum læsus sit, vel tendo vel ligamentum, inter remedia usitata semper simul dicta balsama vulneraria acuenda sunt cum aliquot guttis olei destillati cujusdam. Præ cæteris oleum terebinthinæ, salviæ, succini, &c. conveniunt. Specialissime lumbricalia optima læsorum nervorum sunt solamina, qua ratione Oleum hyperici carpis compositum optime confert.

Alias aurium cerumina sunt specificum Helmontii; sicuti Galenus usurpavit Euphorbium, quod & hoc tempore adhuc ad nervos punctim læsos ex inepta venæsectione est optimũ,

℞. *Euphorb.* ℈j.
Terebinth. ℥ß.
Ceræ parum.

quæ mista extendantur super linteum, & applicentur per quam calide, id quod non tantummodo est experimentum Sculteti *in Obs.* 64. sed præterea Helidæi Paduani *in Obs. pag.* 310.

Si hactenus dicta non sufficiant, Moderni per suturas conjungunt tendines dissectos. Res prima fronte videtur paradoxa & periculosa, si scilicet punctura tendinis minatur concussionem, quomodo possint acubus consui? Nihilominus hujus experimentum factum esse Parisiis ipse observavi, cum cuidam juveni in carpo manus omnes tendines per transversum erant dissecti: Huic Chirurgus per acum valde latam, sed admodum subtilem, intra fibras, ex quibus constant tendines, tam artificiose intrusam, denuo per subsequens filum consuebat, & hinc balsamo vulnerario efficaci vulnus & suturas illinebat; sic enim postmodum brevi consolidabantur iterum tendines, & dissecti denuo uniebantur, citra hoc, ut motum digitorum perderet æger.

Hoc tamen post curam supervenit incommodi, ut toties, quoties tempestatum mutationes ingruerent, æger in loco antiqui vulneris perciperet dolorem quodammodo similem podagræ. Postmodum etiam inveni hujusmodi suturam tendinum per filum in Veslingii *Epistolis & Observ.* à Bartholino *editis p.m.* 90. & 91.

Alias tendines, ligamenta, & per consequens articulorum vulnera, uti hæc sunt frequentissima, per Balsama vulneraria apparenter calidiora debent curari, omissis imprimis, nisi summa

summa urgeat necessitas, turundis, utpote à quibus propter dolorem sæpius exasperantur hæc vulnera.

ARTICULUS V.
DE PECTORIS VULNERIBUS.

IN Vulneribus pectus penetrantibus, vel pulmones lædentibus, observandum est:

I. Ut semper habeatur respectus & metus pleuritidis imminentis & peripneumoniæ, unde internis remediis, hos affectus curantibus, tam præservative, quam curative, semper insistendum est.

II. Quod etiam subinde necesse sit, applicare turundas, ut sanguini & saniei pateat liberior exitus, ne superveniat empyema. Hæ parandæ sunt, ut habeant extrinsecus ansulas, ne possint intrudi, unde etiam applicandæ sunt sub exspiratione.

III. Observandum etiam, quod semper sint seligenda talia remedia, quæ simul habeant vim diureticam, aut potionibus vulnerariis diuretica addenda sunt: observatum enim est, quod optime, subinde sponte, subinde arte, tam sanguinis grumi, quam pus & sanies, evacuata sint à natura per copiosum urinæ fluxum.

IV. Quod ea vulnera, quæ inferiores costas penetrant, infra septimam costam, sint *simpliciter* vulnera abdominis, non pectoris, quia non penetrant diaphragma: unde etiam nullum signum læsi pectoris ex respiratione læsa potest haberi; sed potius abdominis pathemata investiganda erunt.

ARTICULUS VI.
DE CAPITIS VULNERIBUS.

DE his videatur Petri Paw, *Anatom. succenturiat.* seu *Commentar. in Hippocr. de Vulner. capitis*: item Marchettin *in Obs. Chirurg.* & Scultetus *in Armam. Chirurg.*

Vulnera Capiti inflicta sunt vel cæsim vel contusim. *Illa* lædunt vel saltem partes extimas supra cranium, vel simul cranium, ut tamen non penetrent universum, vel dividant etiam cranium & meninges, vel etiam ipsum cerebrum.

CURA.

In omnibus capitis affectibus alvus sit aperta. In specie vero, si vulnera saltim sint superficialia, facillime curantur vel cum betonica contusa & succulenta imposita, vel oleo hyperici, vel balsamo Peruviano, imponendo desuper emplastrum de betonica malaxa tum cum balsamo Peruviano, Vel

℞. *Empl. de beton.*
G. Tacamahac. aa. q. s.
Malax. c. Bals. Peruviano.

Loco hujus sit emplastrum de gumi hederæ Alexandri Benedicti: Videatur Henricus ab Heer. Vel empla[illegible]um Arcæi contra vulnerationes capitis:

Sin vero vulnus cranium lædat, non tamen penitus perforet, inspergatur cranio pulvis ex radice iridis, aloë, myrrha, cum spiritu vini imprægnatus; vel pulvis ex bolo Armena, Iride Florentina, Aristolochia rotunda, & similibus, tantillo olei destillati terebinthinæ imprægnatus, ut impediatur ejus corruptio aut caries; desuper vero imponantur filamenta sicca. Caveamus etiam in cranio læso à quocunque unctuoso, aut viscido, aut pingui; disponit enim cranium ad cariem. Si vulnera autem penetrant, & cranium divisum, & meninges læsæ, hæmorrhagia interna mature sistatur, quod fit pulvere Galeni ex aloë, thure, & albumine ovi conquassato: quibus parum boli Armenæ addendum. Hæmorrhagiâ sedata, immittantur intra cranium linteola, imprægnata tantillo olei ex terebinthina, vel balsami Peruviani, vel de copaibe, ut quasi odoretenus afficiatur cerebrum ejusque membranæ. Ipsi cranio læso supra dicti pulveres applicentur & foveatur linteis siccis: Vulnera vero curantur externe per balsamum vulnerarium. In usu est, ut cerebro læso applicetur oleum rosarum, sed male, quia talia membranam lædunt. Mel etiam applicatur, sed convenit saltem, ubi cerebrum corrumpitur, & membranæ incipiunt putrescere, tunc mel imprægnandum est aliquot guttis olei destillati terebinth.

Vulnera contusim facta sunt vel superficialia, vel graviora. Superficialia parum habent in recessu. Illinitur loco contuso oleum hyperici imprægnatum cum oleo destillato anisi. Si vero sint graviora, ut magnus tumor immineat, considerandum est, an insensiliter possit discuti, si non, aperiatur in principio, ut contusio suppurata quantocyus evacuetur, ne pus ex retentione acrius factum pericranium & cranium erodat, & cariosum reddere incipiat. Si vero contusio fuerit gravior, est vel sine vulnere, & tunc modo dicto curetur; vel cum vulnere, & tunc est vel sine cranii læsione, vel cum læsione. Contusio gravior cum vulnere sine cranii læsione curatur more reliquorum vulnerum contusorum, nempe digestivis & suppurantibus: pro quo casu præ reliquis commendatur gumi elemi, aut unguentum Arcæi.

Convenit etiam gummi elemi cum terebinthina mistum in forma emplastri.

Si vero cranium simul fuerit læsum, interdum fit, ut cranium ex contusione deprimatur, & nunc cum, nunc sine fractura; sine fractura in capite infantum, quorum ossa sunt mollia, & possunt cedere; cum fractura, in adultis.

Porro gravior contusio capitis, quæ cranium lædit, istud interdum findit, vel in loco contuso, vel in loco opposito, quod vocatur contra-

contrafissura. Fissura nunc penetrat utramque laminam, nunc externam illæsâ internâ, nunc internam externâ sana. Signa desumuntur

1. Ex symptomatibus.
2. Ex causis lædentibus.
3. Ex ipsis sensibus.

I. Symptomata sunt multiplicia; in specie vomitus biliosi, vertigo, sanguinis per os, nares, aures, & simil. effluxus, subitanea obmutescentia, & brevi superveniens delirium, convulsiones, paralysis. Symptomatâ hæc superveniunt nunc mox in principio, ubi gravior fuerit læsio, nunc quarto vel septimo die, ubi levior. Origo horum symptomatum est, quod festuca pungat cerebri membranas, vel quod sanies destillet in membranas cerebri, & acrior facta easdem vellicet, & sanguis grumosus intra cranium ex læsis meningibus collectus, inferat hæc symptomata.

II. Suspicio etiam desumitur à majoribus instrumentis.

III. Visus ipse; Præter apertionem cranii, nempe præter specillum & ocularem inspectionem, ad fissuras cognoscendas est experimentum Cataplasma ex farina fabarum capiti raso applicatum: hoc, ubi non sunt fracturæ, exsiccatur; secundum ductum vero fissuræ non exsiccatur: Vid. Borellus *Cent.* 2. *Obs.* 20. Ubi de fissuris inscii sunt Chirurgi, jubent, ut ægri accipiant funiculum, firmiter teneant inter maxillas, quem fortiter Chirurgus post se trahat, si ita æger habeat fissuram in cranio, in loco fisso percipit dolorem: quod etiam fit, si fortiter contineat mandibulas, aut nucleum cerasi frangat; quod si fissura adsit, in loco quodam dolorem insigniorem percipiunt. Quo in casu utplurimum necesse est, ut perforetur cranium, ut sanguini effuso & saniei pateat exitus, ubi etiam festucæ, si quæ sint, removeantur & tollantur. Unum adhuc observandum, quod observavit Glandorpius *in speculo Chirurg. Observ.* 4. Nempe fieri interdum, ut in graviori capitis contusione & læsione, ex sanguine collecto intra meninges, etiam integras, generetur pus, quod graviora infert symptomata, ubi aperiendum cranium, & dura mater scalpello, ut sanies educatur. Ad hæc observandum, quod nempe vulnera interdum capitis simplicia post quartum vel septimum diem contrahant dolores, hinc rigorem & febrim. Hæc si superveniant in graviori capitis læsione & contusione, suspicio est fracturæ cranii & fissuræ, adeoque necessum est, ut cranium aperiatur trepano: si non appareant, non statim debent perforari, quia dicta symptomata etiam interdum ex alia causa superveniunt. Nisi ergo adsint alia symptomata, quæ cranii fracti vel fissi suspicionem inferant, non statim ad trepanationem accedendum est. Præcipitur etiam, ut in trepanatione vitetur musculus temporalis: interdum tamen quidam Chirurgi etiam hunc musculum per transversum secant, vid. Riverius *Observat. Communicat.* & Borellus *Cent.* 2. *Obs.* 20.

ARTICULUS VII.

DE VULNERUM SYMPTOMATIS.

Circa vulnera subinde urgent quædam symptomata, quæ specialem merentur considerationem. Hæc sunt vel generalia, vel specialia. Illa sunt, quæ vulneribus quibuscunq; solent evenire: Hæc vero, quæ saltem superveniunt vulneribus in hac vel ista persona, idque ex peculiari conditione ægri, qualia sunt v. g. quæ superveniunt viro vulnerato, cui hæmorrhoides suppressæ sunt. In his casibus causis symptomatum prospiciendum est, fluxus tamen promovendus, non tam internis, quam externis. Interna quidem humoribus motum largiuntur, sed, omnis impetus transfertur in locum læsum, & sic exasperantur symptomata.

MEMBRUM I.

DE VULNERUM INFLAMMATIONE.

Inter symptomata ergo est Inflammatio, quam præ reliquis sistit aqua calcis vivæ, vel crude applicata, vel cum saccharo saturni aut cerussa imprægnata; Item imprægnetur cum camphora. Hinc remedia cancrina, aqua nempe cancrorum putrefactorum nonnihil destillata, applicata vulneri & inflammationem sistit, & sanguinis fluxum in vulneribus articulorum & partium nervosarum solet præcavere & sistere. Canceri fluviatiles etiam contusi fundunt succum, qui expressus, & cum multiplicatis linteis applicatus, est conveniens. Interne convenit succus plantaginis, qui etiam externe non inelegans est. Vel

℞. *Lapill.* ♋*r. præp.* ʒj.
Mum. patib.
Sangu. hirc. aa. ʒß. M. pro 1. dosi.

MEMBRUM II.

DE VULNERUM ERYSIPELATE.

Si Erysipelas affligit vulnera, illinatur erysipelas cum spiritu vini, in quo dissoluta sit theriaca, & additum parum salis absinthii; vel inspergantur pulveres erysipelacei ex floribus sambuci, creta, farina, cerussa, & similibus.

MEM-

MEMBRUM III.

DE CARNE IN VULNERIBUS LUXURIANTE.

SI in vulnerum consolidatione observatur Caro luxurians, wild Fleisch / non debitis epuloticis curandum vulnus; tunc enim fibræ aut stamina nervea laxata partem reddunt spongiosam, unde pars ista recrudescit. Curatur autem adspergendo alumen ustum, vel crocum metallorum, aut illinatur caro luxurians cum unguento Ægyptiaco. Præ reliquis conveniunt aquæ virides, inter quas excellunt Plateri, Hartmanni, & Barbette. Instar omnium sit lapis infernalis seu pulvis crystallorum lunæ in aqua forti solutæ: unde postmodum applicetur emplastrum epuloticum.

MEMBRUM IV.

DE VULNERUM DOLORIBUS.

INterdum Dolores graves urgent ægrum vulneratum, quidam tertio aut quarto die supervenuiunt, quando vulnus incepit suppurari: Dolor vero præternaturalis & incensus, supervenit partibus nervosis, aut circa articulos læsis, item cum quadam tensione, quæ tensio sunt incipientes spasmi partium nervosarum & tendinosarum. Hos dolores, præter interna blanda *opiata*, imprimis sistunt externa, & olea nervina: Quaproter

℞. *Ol. lumbr. terr.* ℥jv.
destill. lavend. vel *bacc. Lauri* ʒiß.
succini. ʒß. M.

Vel cum unguento dialtheæ, imprægnato balsamo Peruviano, & additis aliquot guttis olei destillati lavendulæ seu spicæ.

MEMBRUM V.

DE SYNOVIA.

HOc ipsum est nihil aliud, quam fluxus nutrimenti nervosarum partium albicans, quod acescit successu temporis, in partibus nervosis obvium potissimum.

PROGNOSIS.

Periculosum & fere funestum est symptoma, & subinde partium atrophiam relinquit.

CURA.

℞. *Pulv. testar. ostr.* ℥j.
Cicon calcin. vel *lap. calamin.*
Ossis sepiæ,
Maxill. lucii pisc. calc. aa. ʒij.
Spodii præp.
🜄*æ sigillat.* vel *alum* aa. ʒiß.
M. f. Pulvis.

qui inspergatur vulneri synoviam ploranti.

Chirurgus quidam recipit usneam cranii humani & laccam pictorum ana; aut pulverem ex ipsis ossibus humanis seu calvariæ, linteo concerpto vulneribus applicare solebat, & pro summo habuit secreto: vid. M. A. N. C. *Ann.* 2. *Obs.* 53. *pag.* 104. Optimum quoque est Unguentum fuscum Wurzii. Vel recipiatur loco ejus vitrioli toties calcinati simpliciter terra vitrioli dulcis, speciatim ex vitriolo Martis, & dicto modo cum hoc procedatur, atque vult Autor; Vel recipitur Unguentum simplex, & addatur 🜄⊕li dulcis, in aceto dicto permistum, quantum postulat ingredientium proportio.

Alias stercus procinum cum sanguine vulneris invicem mistum coquatur, & ita vulneri applicetur instar cataplasmatis; Quin & linteum sanguine primo menstruo virginis tinctum, sive humidum sive siccum applicatum, certissimum habetur remedium. Polychrestum est; si destilletur aqua ex cancris fluviatilibus contusis: hæc enim cum linteis duplicatis imposita, non tantummodo synoviam sistit, sed præterea omnes inflammationes, erysipelata, dolores, &c. partium vulneratarum.

MEMBRUM VI.

DE PARTIUM VULNERATARUM CONVULSIONE.

SI superveniat Convulsio partibus vulneratis, magnum imminet periculum ægro, ne inter has epilepsia superveniens eum interimat.

CAUSA.

Causa semper est in parte læsa.

CURA.

Præter interna spasmo resistentia, & in specie specifica cephalica succinata, & salia volatilia ex regno animali, externa investiganda est causa: & si adest punctura, læsio curatur, ut supra dictum; si incisio nervi, non tamen perfecta, per transversum discindatur nervus aut tendo; melius est enim, partem sensu privare, quam ægrum vitâ. Conveniunt Linimenta hoc in casu ex balsamo Peruviano, quibus oleum destillatum succini & similia addenda sunt.

MEMBRUM VII.

DE FEBRIBUS VULNERARIIS.

QUodsi vero fiat, ut vulneribus jungantur Febres, pro varietate febrium res majoris vel minoris est periculi; sive febris hæc symptomatica sit ex nimia sanguinis commotione in vulnerato, ex iracundia, terrore, &c. sive sit ex generatione puris in vulnere, quod die quarto, septimo, nono fit; aut ex inflammatione superveniente vulneri.

DIAGNOSIS.

Tales febres procedere solet sensus ardoris in vulneribus, oculorum rubedo, phlogoses & dolores insoliti in vulneribus.

PROGNOSIS.

Facile curantur, imo interdum vel sponte eva-

te evanescunt. Verum si sint continuæ, aut si ex læsa sanguinis crasi superveniant, periculosæ sunt admodum, & quæ non parum curam vulneris, remorantur, quin subinde vulnus ipsum asperius reddunt.

CURA.

Hæ ipsæ febres optime curantur remediis acidum in vulneribus peccans, & sanguinem inficiens, absorbentibus & corrigentibus: propterea primatum obtinent blanda diaphoretica, si scilicet propinetur ℈j. antimonii diaphoretici in aqua fumariæ, vel convenienti mistura cum spiritu theriacali camphorato, & lapillis cancrorum præparatis in vino vel aceto destillato propinati, vel corallia, & magisterium coralliorum cum succo citri, ⊖ ammoniacum & spiritus ⊖*ci cum debitis Mixturis Vulnerariis.

Si ardor & sitis nimis urgeant, ad ⏀ accedendum est, & sumatur vel ⏀ purum, vel ⏀ ♁atum, & similia, quæ convenienter in his febribus conducunt, simul etiam Julepis possunt addi: vel fiat Julepus ex ▽ fontana, cui syrupus ribium & berberum additus fuit, addito parum de spiritu nitri dulci. Continuentur simul vel ♋ina vel ♁alia fixa; nam blandus sudor optimum est harum febrium remedium, observando simul alia tunc temporis appropriata.

CAPUT III.
DE ULCERIBUS IN GENERE.

Ulceris nomine venire solet solutio unitatis, facta ab acredine corrodente & absumente substantiam partis mollis pariter ac duræ; & si hujusmodi exesio & corrosio fit solum in parte molli, dicitur proprie ulcus; si verò sit in parte durâ dicitur caries.

CAUSÆ.

Corrodens hoc in Ulceribus est acre acidum, quod instar fermenti corruptivi, nunc simul corrosivi, nunc virulenti, &c. labiis vulneris ejusque parietibus affixum, pervertit omne alimentum partis proprium, illudque in excrementum acre & liquamen sordidum immutat, seu in saniem, cujus mitior species est pus; illudque acidum simul fibras & carnosas substantias partis sensim sensimque rodit, absumit, & depascit in abscessibus, post inflammationes imprimis oriundis, vel ex aliis causis natis, qui sunt ulcera inchoata, & in vulneribus, quæ facile in ulcera degenerant.

Acidum hoc confirmatur ulterius ex eo, quod emplastra ulceribus admota, nisi interdum proprius medicamenti odor vel fœtor puris prævaleat, si removeantur, subinde acidum spirent subtile & quod corrosio dolorosâ, quæ etiam ossa absumit & exedit, vix nisi per acorem commode explicari possit, çum alcalia caustica non tam corrosionem quam mortificationem seu omnimodam putredinem cum partis nigredine & corruptione inducant. Unde etiam metallica, saturnina, aut mercurialia, venerea, caput mortuum vitrioli & similia, prompte acida aut edulcorantia aut absorbentia, & vegetabilia vulneraria etiam acriora, vi alcalina prædita, acidum corrigentia & in salsum transmutantia, ulcera optime curant.

Acidum hoc corrosivum, Ulceris causa, oritur.

I. Ab alimento partis proximo corrupto & degenerante, cujus corruptionis inseparabilis comes est aciditas, uti fit in vulneribus, quæ semper degenerant in ulcera, nisi mature curentur, in contusionibus, in ambustionibus, in ipsis ulceribus contagiosis, & externis corrosivis admotis, &c. Hinc enim v.g. lues venerea, aut scabies per contactum externum manus, est contagiosa, quæ contagia, per contactum manui sanæ adhærentia, in hac alimentum proximum pervertunt, vitiant, & ipsi acorem vitiosum imprimunt, unde per consequens ulcuscula leviora in scabie, aut majora periculosiora in lue Venerea, oriuntur.

II. Ab aciditate peregrina, quacunque de causa in sanguine aut lympha oborta, quæ cum subjecta materia in parte quadam, quacunque ex causa, sæpius ex paulatina congestione defixa, alimentum partis proximum pervertere, partem corrodere, & ita ulcus inferre solet: Manifestum hoc est in ulceribus sponte natis, in scorbuticis, in cachecticis, in lue Venerea laborantibus, & similibus: Et hinc talium subjectorum cachecticorum, ulcera sunt vix curabilia, nisi ipse morbus primarius prius curetur & corrigatur; quin & curentur licet, tamen sæpius, nisi primarius morbus sit solutus, in aliis locis recidivas inducunt, quale exemplum legi in Hildano, item in Sculteto, & horum Observationibus. Unde etiam est, quod interdum, palliative licet, fonticuli in talibus subjectis sint excitandi, ut ita ulceris contumacia mitigetur, & ex eodem occluso recidiva periculosior præcaveatur. Patet etiam in abscessibus ab inflammatione suppurata natis, ubi sanguis stagnans ab acido fermentativo transmutatur in pus, ita tamen, ut præponderet acidum, & alimentum partis corruptum acescit, quod labiis abscessus adhærens, sequentis ulceris proprie sic dicti autor est.

III. Ex vitio ipsius sanguinis, ipsique permisto excremento quocunque, aut alius cujuscunque humoris in corporis statu præterna-

ternaturali, à quo in parte quadam vel nutrimentum parti nutriendæ ineptum suggeritur, vel nutrimenti proximi perversioni occasio subministratur: unde vitiosus ejus acor ulceri inde enascenti primam occasionem subministrat. Patet hoc in ulceribus, quæ aliis morbis superveniunt.

Prout vero vel major vel minor est aciditas, aut etiam hæc ipsa simul variantis nonnihil saporis deprehenditur, uti ratione graduum diversitatis variat, cum aliis adjunctis proprietatibus diversis, varia est etiam alimenti exinde orta corruptio, & exinde etiam contumax plus minus solet esse ulcus, quod aut saniosum, aut verminosum, aut dysepuloticum seu phagedænicum, aut cancrosum, aut corrosivum, aut dolorosum, aut malignum, aut contagiosum, aut alia speciali proprietate est distinctum.

In specie nervosarum partium ulcera ut facilius oriuntur, ita etiam omnia sunt pejora & difficilius curantur, ob acidi in his vulneribus majorem gradum: nam alimentum partium nervosarum, cum sit admodum temperatum, nec adeo imprægnatum sale volatili corruptione & alteratione acescit, & ob defectum sufficientis correctionis fit acrius, ipso spiritu animali subtiliore in his partibus celerius aut distributo, & promoto, aut facilius exhalante.

Sanguineæ vero partes abundant sale volatili acriori oleoso, unde difficilius ipsis inducitur acor, qui etiam contra facilius temperatur, fiuntque hinc ulcera benigniora; unde ulcera partium sanguinearum sunt faciliora, quam nervearum. Hinc & in glandulosis locis, cum in his aliquid acidi subtilis ex sanguine secerni, & unà cum aliis lympham constituere videatur, contumaciora & magis dolorosa ac corrosiva oriuntur ulcera, & quæ facillime degenerant in fistulas, imo hæc ulcera frequentius cancrosam malignitatem solent habere conjunctam.

Lympha hæc in locis glandulosis elaborata, subtili acido sale imprægnata, cum facillime acidi corrosivi in articulis recipiat impressionem, ulcera & vulnera articulorum reddit & difficiliora & periculosiora.

Acor ergo talis, aut à vicino ulcere ad os subjectum delatus, aut ex corruptione ipsius ossis, ab aëris contactu orta, genitus, aut etiam ex acido peregrino ad os cum alimento distributo enatus, os ipsum corrodit, & cariosum reddit, ulcusque cum ossis carie conjunctum constituit simpliciter immedicabile, & vel centies recidivans, **es bricht wieder auff/** nisi ossis caries primo emendetur.

Quodsi corrosiva sanies in ulceris labiis producta per interstitia partium latius serpat, aut molliores substantias inter stamina fibrosa duriora excedat, & ita per cuniculos longius latiusque serpat, hinc inde ulcus sinuosum seu cavernosum constituit, **einen löcherichten Schaden:** cujus orificia aut etiam canales in locis membranosis imprimis & nervosis, ex alimenti vitiati congestione & conglomeratione indurata, & in callum quasi ossium transmutata, Fistulam & ulcera fistulosa constituunt.

Occallescentia hæc & durities circa membranas, imprimis in orificiis horum ulcerum sinuosorum, oritur ex acido vitioso satis intenso, dictas partes corrugante, & pedetentim indurante: Exinde orificia fistularum semper sunt angusta.

Proximum ergo partis alimentum, prout facilius ab acido ulcerum impressionem recipit, exinde plus minus diuturna aut maligna efficit ulcera, ut in hydropicis, cachecticis, lue venerea inquinatis, aut iis, quibus aut hæmorrhoides, aut menses suppressi stagnant, luculentissime patet; & talia ulcera solent esse graviora, propter alimenti partis corrupti facilem impressionem ab acido. Hinc ulcera cum humorum affluxu esse conjuncta dicuntur.

Facilius vero corruptio hæc in alimento partium fit, imprimis ex defectu particularum spirituosarum & salino-volatilium, quæ contraria dum sunt acido fermento ulceris, ejus vim infringunt: quibus dum caret interdum præternaturaliter pars sanguinis alimentitia, aut etiam alias ex vitiosa prima aut secunda digestione ad recipiendam corruptelam acidam magis est disposita, promptius sic corrumpitur, & ulcus ipsum sic augetur, fit manans, & difficulter curabile.

Acidum hoc ulceris fermentativum & corruptivum non rite correctum & sublatum, dum vel ejus aliqua, tantilla licet, proportio post curam ulceris relicta est, aut in labiis ejus, aut quod sæpius contingit, in osse carioso; vel ejus aliqua portio per sanguinis vel lymphæ motum aliorsum delata, pervertendo alimentum loci proximum, aut recidivam antiqui, aut per metastasin, generationem novi ulceris inducit. Sic in Sculteto exemplum est ulceris præpostere curati, unde postmodum ulcus in pectore enatum fuit: sic & Fabricius Hildanus *Cent.* 3. *Obs.* 39. observavit ulcus inveteratum in crure sinuosum, quo intempestive curato supervenit pleuritis, ubi materia simillima per os fuerit rejecta, ac ista, quæ ex ulcere cruris emanaverat.

Ulceris ergo ordinaria adjuncta & fermenti ejus acidi producta sunt:

1. Cavitas ab acore excedente, & labia vulneris depascente plus minus, inducta.

2. In partibus carnosis pus laudabilius ex sanguine.

3. In

3. In partibus nervosis seu spermaticis ichor seu sanies tenuis aut saltem pus minus laudabile, hoc est, quod labia ulceris sicca & citra sordes inveniantur.

Rarissimum enim est, quod labia ulceris sicca & citra sordes inveniantur; id quod tamen fit interdum, quando nempe ulcera aëri aperto diu nimis fuerunt exposita, aut quando labia dura & callosa fiunt; aut quando loco suppurantium & mundificantium exsiccantia aut cicatrisantia intempestive fuere applicata. Quodsi citra tales causas manifestas sponte & subito sicca aut minus humida deprehendantur ulcera, malum signum est; nam vel innuit imminentem mortem totius; vel si ulcere exsucco accedat aliqualis livor vel decoloratio labiorum, imminentis gangrænæ est indicium; omnia enim ulcera, si immineat mors solent exsiccari.

PROGNOSIS.

Fundamenta prognoseos in ulceribus desumuntur ex tribus circumstantiis:

(1) Ab ipsa conditione ulceris, an sit simplex? an complicatum? an sinuosum, fistulosum, cariosum? &c. nam hæ conditiones ulcus plus minus reddunt difficile.

(2) Ab ulceris excretis, pure nempe & sanie: nam quò citius reddit pus, idque magis laudabile vel minus acre, candidum, mediocris consistentiæ, eò melius est ulcus; contrarium est, si ploret saniem tenuem, ichorem acrem, flavum & fœtidum, aut similia.

(3) Ab ipso subjecto ulceris, tam particulari quam universali. Ratione subjecti particularis, ab ipso loco ab ulcere affecto, an sit carneus, glandulosus; ratione subjecti universalis, an æger sit sanus, vel non? an sit laudabilis constitutionis? &c. hæc enim ulceris naturam & curam plusminus gravem ostendunt.

Ulcera antiqua maciem, febres lentas, aliaque mala, æque excitant, ac ulcera pulmonum.

CURA.

Ex hactenus dictis facillime patet, quod Cura ulcerum chirurgica primario in hujus acidi mortificatione consistat, quo tollatur alimenti depravatio, & partis ulcerosæ erosio, & inhibeatur sordium proventus; reliquum, ipsa natura agente, in alimenti appositione & convenienti assimilatione carnem generando, & foramen claudendo consistit.

Ea, quæ acidum hoc corrigere valent, sunt nulla alia, nisi quæ vel aperte huic sunt contraria, ut alcalia omnia, præsertim volatilia, imprimis vel vegetabilia, vel fixa mineralia, imprimis naturæ metallicæ, aut huic cognata, quæ acidum absumunt avide & absorbent. Nam ex regno animali, præter cancros aut fella animalium, aut urinam humanam, vix singularia contra ulcera habentur remedia.

Ex his vegetabilia imprimis agunt positive, temperando & delendo acidum per sal suum volatile seu alcalinum, quod ipsum nunc est occultum & temperatum oleosum, nunc verò manifestum & acrius. Temperatum est v. g. in betonica, veronica, plantagine, vinca pervinca, bugula, agrimonia, & similibus; acrius vero est in absinthio, mentha, chelidonio majori, sabina, nicotiana, quæ in specie in expurgandis fistulis & ulceribus mundificandis valdopere conducit, & vi narcotica pollet; in aloë & myrrha, in spiritu vini, & similibus. Mineralia vero & metallica operantur ut plurimum privative, absorbendo acidum, & istud sui attactu quodammodo dulcificando, sub qua ipsa actione simul virtutem adstrictoriam aluminosam acquirere solent. Talia sunt caput mortuum vitrioli, terra vitrioli dulcis, saturnus, & saccharum saturni, ac omnia saturnina, post cerussa, minium, venerea, æs viride, pompholyx, Mercurius sublimatus, præcipitatus, dulcis, & quæ huc pertinent sulphurata, & in specie ad ulcera maligna & cacoëthea usurpata arsenicalia fixa, & in alcali naturam transmutata, hinc balsamum Paracelsi ex fuligine & arsenico.

Hæc medicamenta, dum destruendo acidum ulteriorem ejus activitatem inhibent, & simul excrementorum generationem seu alimenti perversionem sistunt, sicque ulcera nitida & labiorum carnem rubeam, sanam, & naturali modo dispositam reddunt, Mundificantia seu detersiva vulgo appellari solent. Et quidem ulcera purgare, & sordes detergere, est superficialis tantummodo cura & palliativa, cum sordes, pus & sanies effectus tantum sint, & productum ulceris: modo tollatur tantum causa horum effectrix, & palma facile acquiritur: id quod superius de Vulneribus monui. Graduum autem ac similium proprietatum in his detergentibus & mundificantibus observanda est diversitas, pro ulcerum nempe varietate variandis.

In genere eorum quædam sunt acriora, quædam vero magis temperata. A temperatis ceu inferioribus successive inchoanda est cura, nisi forsan ulceris prava conditio nimis progressa aliud suadeat, ne acrioris acidi vigor per acre contrarium effervescendo & irritando fiat malignior, & putredo in ulcus inducatur.

Temperata ista vulgo digestiva seu pus generantia appellari solent, quæ usurpantur, ubi ulcus non nimis progressum est. Si vero ulcus jam est putridum aut alio modo male affectum, statim fortiora detergentia & acria usur-

usurpanda sunt. Temperata autem ista, temperando acidum in ulcere vitiosum, alimenti corruptionem in excrementum acre & saniosum inhibent, ut temperatus acor ulceris moderata fermentatione cum alimento partis concurrere, & excrementum similiter temperatum quasi coctum in meliori consistentia, colore & temperatura generare possit, ut id, quod antea tenue, acre, & quasi crudum esset, nunc crassius, temperatius, & quasi maturius profluat. Quod ipsum mitius excrementum pus appellatur, sicuti pejus istud acrius & tenue ichor seu sanies appellari solet. Hinc etiam hæc digestio suppuratio dicitur.

Temperata talia remedia sola ulceris simplicis possunt absolvere curam: ulceris vero, vel corrosivi, vel putridi, vel cancrosi, *vel maligni*, virulentia acrior & validior, utplurimum ulceri & ejus specifico fermento appropriata, nunc Mercurialibus, nunc arsenicalibus, permixta requirit remedia. Observanda tamen simul partis affectæ erit conditio: nam partes sanguineæ temperata imprimis vegetabilia requirunt; nervosæ vero paulo acriuscula aromatica & saturnina magis postulant, & sic etiam pro varietate reliquarum partium affectarum.

Frequentius tamen fit, ut, præter simplicem ab acido corruptionem, singularis partis concurrat putredo aut corruptio in ipsa parte, ubi præter degenerationem alimenti in varias sordes putrilago simul cadaverosa, & incipiens quædam quasi gangræna, solet adesse. In hoc casu ergo fortissimis omne putridum ad partem usque sanam absumendum, & putredinis ulterius processus inhibendus, quod sæpius fit per acida, uti est unguentum Ægyptiacum, aut in perfecta gangræna per butyrum antimonii, aut similia: quibus tamen laudabiliter suo officio defungentibus aut defunctis, post operationem peractam subito removenda sunt, ne partes sanæ etiam absumantur aut afficiantur.

Facta ergo acidi fermentativi & corruptivi in ulceribus abstersione alimentum partis, ceu ejus balsamus naturalis, sensim labiis ulceris agglutinatum, partem cavam nova carne replet, dum interea fibræ & vascula cutanea & ipsa successivè longius extensa inæquali tamen concursu variaque textura in cicatricem coëunt.

Ne impediatur autem hæcce partis deperditæ seu erosæ per carnis regenerationem restauratio, quod fit dum vel ab aëre ambiente sub deligatione alterantur ulcera, vel dum ab interno vitio nova alimenti corruptio & ulceris succedit renovatio, ob id post mundificatum ulcus, dum caro nova succrescit, balsamica glutinantia vel vulneraria, sarcotica tunc appellata, tunc applicantur, quæ temperatâ suâ virtute nonnihil adstringente, & balsamum naturale conservant, & omnem acorem forsan de novo subortum promptè delent, & eâ ipsa blandâ adstrictione impediunt simul, ne caro enata laxior aut nimis mollis, aut nimis superflua, luxuriet: id quod fieri solet, si citrà emplastri sarcotici convenientis applicationem soli naturæ negotium committatur: Hinc etiam promptè luxuries ejus coërcetur, si applicetur v. g. emplastrum vel unguentum de tutia, item emplastrum seu unguentum diapompholygos, de spermate ranarum, defensivum vulgare, de lapide calaminari, de lithargyrio, item emplastrum diasulphuris Rulandi, imprimis si malaxentur cum oleo nicotianæ.

Similia remedia glutinantia & consolidantia, sed magis adhuc adstrictiva & humidi absumptiva, per modum exsiccationis cicatricem firmiorem generari adjuvant, si desuper applicentur; unde Epulotica seu cicatrisantia appellantur: nam vulneraria balsamica, sarcotica & cicatrisantia gradualiter tantum differunt; unde in corporibus delicatis & mollioribus cicatrisantia sunt, in subjectis durioribus sarcotica.

Non ergo ad pretiosiora emplastra, oppoteldoch & similia confugiendum, cum emplastra hic solummodò instar operculi sint, ne aër ambiens & frigidus subintret. Imò sunt, qui solo decocto calcis vivæ, in quo plantæ vulnerariæ bullierint, ulcera ope syringæ eluunt; post unguentum simplex digestivum, ex terebinthina cum vitello ovi dissoluta & oleo hyperici parant, quo mediante turunda breviori os ulceris claudunt, superimponendo emplastrum aliquod acidum absorbens seu defensivum.

Rustici, & qui Paracelsum in Chirurgia imitantur, plantam aliquam euporistam vulnerariam, vel foliatim, vel contusam, superimponunt, & sæpe magna ulcera sanant, quæ etiam meo judicio omnibus unctuosis præferenda. Verùm cum Chirurgia, ars olim præstantissima, nostris temporibus à Barbitonsoribus & Balneatoribus imperitis exerceatur, qui omnia ulcera ac vulnera suis unguentis ac emplastris, à magistrorum suorum magistris commendatis, sine judicio curare audent, concinnior curandi methodus negligitur; quæ solis dictis simplicibus & euporistis sæpissimè absolvi posset.

Externis talibus applicandis, quæ vulgò quatuor capitibus comprehenduntur, sub nomine digestivorum, mundificativorum, sarcoticorum & epuloticorum commodissimè simul adjungenda sunt interna, acidum tàm in primis viis, quàm in ulceribus, correctiva & destructiva, & quantum possibile,

succum nutritium ita alterantia, quò minus à fermento ulceris acido corrumpi possit, quæ nempe alcali plus minus acri pollent.

Talia ex vegetabilibus vulnerariis seu ulcerariis, ex cancris fluviatilibus, albo Græco, pulmonaria maculosa, consolida media, summitatibus hyperici, & similibus, potionum vulnerariarum forma parari solent, de quibus vid. Paracelsus, Felix Wurtzius, Helmontius, Barbette.

His addenda simul remedia sudorifera, tam ex lignis, qualia sunt imprimis essentia lignorum, tinctura coralliorum cum spiritu lignorum, & decocta lignorum quæcunq;, quàm ex antimonio, viperis & serpentibus parata, in specie tincturæ antimoniales genuinæ, essentia viperarum, spiritus & sal volatile viperarum. Additur his usus frequens lapillorum cancrorum cum myrrha & croco, coralliis, & lapillis cancrorum cum aceto, cum Bezoardico Joviali, anti-hectico Poterii, antimonio diaphoretico, simplici & Martiali, non omissa, si opus sit, purgatione. Inter purgantia autem eminet Mercurius dulcis, vel turbith minerale, si crebriùs usurpentur cum extracto hellebori nigri, vel panchymagogo Crollii, vel catholico.

Quod si verò deteriora fuerint ulcera, ipsa salivatio Mercurialis in auxilium est vocanda.

Quoad remedia externa, ferè sunt sequentia: digestiva quidem, oleum rosarum, mastichinum, butyrum recens non salitum, Majale, vitellum ovi, mel, gummi elemi, terebinthina, thus, mastix, farina triticea, hordei, fœnu græci, & similia. Ex his v. g. paretur unguentum digestivum hoc modo:

℞. *Terebinth.* ℥j.
Vitell. ovi No. j.
Mell. rosar. ℥ß. ad ʒvj.
Ol. hyperic. ʒj.
M. f. Linimentum.

Pus ubi genitum est, & quidem laudabile, simul mundificantia, & acidum in ulceribus peccans corrigentia, sunt admiscenda & usurpanda, eaque acriora, mitiora, positivè & privativè operantia, pro ulcerum conditione & varietate.

Talia mundificantia sunt: radix apii, Aristolochiæ utriusque, althææ, bryoniæ, cyperi, plantaginis, sigilli Salomonis, tormentillæ, aronis, cucumeris asinini, dracunculi, gentianæ, hellebori nigri: herbæ & folia cichorii, absinthii, apii, anagallidis minoris, brassicæ, origani, chamædryos, betæ, marrubii, plantaginis, sempervivi majoris, solani, scrophulariæ, betonicæ, veronicæ, vincæ pervincæ, artemisiæ, fumariæ, nicotianæ, hyperici, centaurii minoris, chelidonii majoris, sabinæ, &c. folia farfaræ succulenta contusa, flores rosarum rubrarum, hyperici, centaurii minoris; cortices pini; lignum guajacum, sassafras; semen urticæ, plantaginis, apii; baccæ juniperi: farina seminis lini, fœnugræci, cicerum, lupinorum, hordei, fabarum, furfures: purgantia externo usu, imprimis scammoniata: succi absinthii, agrimoniæ, rosarum rubrarum, apii, chelidonii majoris. Extractum aristolochiæ rotundæ, & alia vulneraria cum 🜄 parata; item cum saccharo ex dictis succis parati syrupi, simplices & compositi vulnerarii; item saccharum, macis, aloë, & similia: vinum & 🜄, lixivium commune, muria halecum cum passulis, animalium urinæ & fella, serum lactis, mel, mel rosarum, mumia, succus serpentum, cancrorum fluviatilium, sperma ranarum & ejus aqua, stercus canis ossa rodentis; camphora & camphorata, resina, terebinthina, balsamus Peruvianus, thus, myrrha, euphorbium; item sulphur, & omnia sulphurea, farina lycopodii, ulceribus manantibus inspergenda; plumbum calcinatum, & omnia saturnina, bolus Armena, marga saxorum, crocus Martis adstringens, & crocus vitrioli Martis per præcipitationem paratus: terra vitrioli dulcis, rubrica, tutia, æs ustum, alumen crudum & calcinatum, nitrum, imprimis æs viride, arsenicum, in specie fixum, pulvis sympatheticus, decoctum scoriarum reguli antimonii, spiritus salis, sulphuris, vitrioli, aqua fortis, butyrum antimonii, Mercurius dulcis, præcipitatus, arcanum corallinum, aquæ virides Hartmanni & Plateri, aqua calcis vivæ benedicta, thermæ naturales & artificiales, quæ in ulceribus inveteratis egregiæ sunt; oleum nicotianæ, terebinthinæ, ceræ, ovorum, oleum tartari per deliquium, balsamum sulphuris tam ex sulphure communi, quàm in specie ex sulphure aurato antimonii secundùm methodum Poterii paratum, &c. unguentum dialthææ: nicotianæ, iridis, fuscum officinarum, citrinum, album, album camphoratum, diapompholygos, de tutia in ulceribus crurum, Ægyptiacum, & fuscum Wurtzii, linimentum de amiantho Schrœderi: Emplastrum de betonica, de gratia DEI, divinum cum emplastro diasaturni Mynsichti, dia♃is Rulandi, item emplastrum de carne bubula ejusdem.

Utendi horum modus est:

1. In Injectionibus in ulcera cancrosa, sinuosa, fistulosa tam liquidis quàm siccis, in forma pulveris inspergendis.
2. In Unguentis.
3. In Emplastris.

I. Injectio in ulcera sinuosa & sordida.

℞. *Fol. Nicot.* Mij. *summ. absinth.*
HB. *Veron.* aa. M. j.
Rad. Aristol. ☉ ℥j. *bacc. juniperi* ℥ß.
Onis crud. ʒvj.

Coq.

Coq. in s. q. ▽. ferrarior.

Colatura servetur usui pro injectione in ulcus, addendo omni injectionis dosi ♁ vini ℥j. plus minus, pro ratione quantitatis liquoris injiciendi, & capacitatis ulceris.

D. S. Eusserliche Reinigung.

Huc facit etiam pulvis ad ulcera maligna Marci Barchæi, qui extat in Mictomim. Velschii *Cent.* 1. *Obs.* 3. *annex. Ann.* 4. *&* 5. M. A. N. C.

II. Unguentum mundificans

℞. *Succ. Nicot.* ℥iv. *plantag. absinth. Beton.* aa. ℥ij. *Mellis ros. colat.* ℥iv. vel v.

Coq. & subigantur probe lento △e: adde ▽⊕li dulc. ℥ß.

Pulv. aloës, myrrhæ, fl. ♀*is* aa. ʒj.

Misc. probe, addendo simul

Terebinth. Venet. ℥iij. pro consistentia Unguenti plus minus spissi: in fine etiam nonnihil

Balsami Peruv. est intermiscendum: D. S. Reinigende Salbe.

III. Unguentum Sarcoticum, ex quo facilè fieri potest emplastrum:

℞. *Ungu. diapomphol. de Tut.* aa. p. j.
dia♀*is Rul.* p. ij.

c. s. q. ol. Nicot. f. Unguentum, applicandum cum petiis. D. S. Heilende Salbe.

Vel additione pauca Ceræ fiat Emplastrum, quod inducatur linteo.

Inter hæc autem remedia pauca sufficiunt, & secundùm Helmontium ad ulcera benigna terra vitrioli dulcis, ad maligna verò arsenicum. Eminet etiam balsamus sulphuris terebinthinatus, balsamus sulphuris, vel communis, vel antimonialis, cum oleo lini aut nucum juglandium expresso paratus, vid. de hoc Polemannus *de Sulph. Philosophor.* qui habet simul egregium emplastrum; ubi tamen loco vitrioli Veneris dulcis potest substitui vel caput mortuum vitrioli elixiviatum solum, vel addito tantillo æris viridis. Convenit etiam balsamum Peruvianum. Habeatur tamen delectus, an pinguia conveniant, an non? Si possint ferre, conveniunt dicta balsama; si non, sufficit mel cum succo vulnerario. In rebellibus ulceribus respiciendum est ad Mercurium vivum, à quo spiritus nitri fuerit abstractus. In ulceribus putridis æs viride cum aceto destillato est optimum; unde unguentum Ægyptiacum, Apostolorum, fuscum Wurzii, &c. conveniunt. Sic ex vitello ovi & melle fit unguentum utile in quibuscunque vulneribus:

℞. *Vitell. ovor. ad durit. coct.* No. iii.
Mellis. ʒiß.

M. c. haustu vini, in unguentum. D. S. Reinigend Sälblein.

Quod optime purgat ulcera, & à gangræna præservat. Si ulterius progrediatur malignitas, addatur Mercurii præcipitati ʒß. vel ʒj. plus minus, pro ratione circumstantiarum.

Emplastrum polychrestum cicatrizans est seq.

℞. *Mastich.* ℥j. *Tereb.* ℥iij. *Ceræ flav.* ℥iv.

Hisce liquefactis adde Mastichen, & redigantur in Emplastrum.

Non cedit huic ad consolidanda ulcera seq.

℞. ♃*æbis vel ter lotæ* & *parum exsicc.* q. pl. Misc. c. ol. lini q. s. Tingatur cum bolo Armena vel bolo rubra ad carneum quasi colorem; f. Emplastrum egregium in ulceribus vetustis.

Fit interdum, ut ulcera quædam omninò arida reddantur, ita ut paucam vel nullam suppeditent materiam seu excrementa. In tali casu optimum est unguentum impositum ex terebinthina, melle, succo apii, & farinis.

Quodsi in ulcere purificato denuò, jam carne replendo & cicatricem inducendo, carnis regeneratæ uberior luxuriet copia, quod fit, quando applicata sunt emplastra vel nulla, vel nimis oleosa & pinguia, quæ fibras reddunt laxas, sive naturalis fuerit caro, sive flaccidior & præternaturaliter laxa, tunc optimum est, ut inspergatur pulvis ex gallis, corticibus granatorum & spongiis combustis ana. Præterea pulvis ex aloë & myrrha, quibus commodè parum aluminis usti admiscetur, cum stuppis siccis imponitur; hoc enim blande carnem superfluam cohibet; non minus etiam, quàm crocus metallorum pulverisatus; hic enim si inspergatur, subito carnem nimis excrescentem mortificat, & insensibiliter absumit.

Galli in usu habent ad coërcendam carnis luxuriem applicare lapidem, quem vocant infernalem, sed in leviori malo sufficit crocus metallorum.

Unguentum etiam Ægyptiacum in casu hoc conducit, uti & omnes aquæ virides hic imprimis conducere solent.

ARTICULUS I.
DE CARIE OSSIUM.

Ulcera quædam conjuncta sunt cum ossium carie, quæ interdum est manifesta oculo, interdum fit manifesta specillo: sin subest, necesse est hæc auferatur; aliàs enim ulcus nunquam curabitur.

Caries autem nihil est aliud, quàm ossis corrosio, nunc major nunc minor, prout magis vel minus fuerit inveterata, & quidem si oculis pateat os denudatum, facilè caries cognosci potest: primò enim oleosum quodammodo & pingue evadit os, hinc successivè flavescit, deinde successivè magis nigrescit, & hinc foraminulatum redditur, quasi teredinibus pertusum & perforatum.

Prius est signum imminentis, sicut nigredo, perforatio & inæqualitas est signum jam perfectæ cariei. Sin verò sit absconditum os, tunc vix cognoscitur, nisi per specillum aut stylum expiscetur fundus ulceris, tunc enim os in fundo non glabrum, sed inæquale & scabrosum percipitur; quin & quæ effluunt ex ulcere sordes & excrementa, pinguia, oleosa, & acria, majorique copia effluere foras solent. Quod si ulteriùs lateat caries, ex eo ferè patescit, quod ulcera talia nequeant ad perfectam cicatricem perduci, & etiam optimè suppurata aut subinde recidivent, aut difficillimæ sint curationis, & optimis etiam non auscultent remediis: quia sanies ex osse plorans semper novum ulcus generat, quod etsi consolidetur, caro tamen, quæ ulceri supervenit, est flaccida, mollis, & minus dolens.

PROGNOSIS.

Caries, quò magis est inveterata, eò difficilius aufertur: hinc etiam, quo magis occupat ossa circa articulos, aut ubi est copia partium nervosarum, ibi etiam difficilius tolli solet.

CURA.

Pro Cura internè conveniunt universalia cum suis pro hoc scopo externis. Ut autem cariosum ulcus meliùs possit tractari vel separari, congruum est, ut labia ulceris nonnihil dilatentur, vel scalpello, vel immissis turundis intumescentibus. Tales fiunt, si volumus acriùs procedere, ex radice gentianæ, si non, ex medulla sambuci compressâ; hæc enim imbibit copiosam humiditatem, unde intumescit, & orificia ulceris aperta reddit. Post etiam consideratur, an caries ulceris sit talis, quæ possit remediis cedere? an verò necesse sit adhibere remedia Chirurgica?

Ut ergò curetur os cariosum, vitanda sunt omnia oleosa & mucilaginosa; quin potiùs fortiora corruptioni & putredini resistentia applicanda, quâ ratione spiritus vini rectificatus seu aqua vitæ cum petiis imposita optimè convenit. Itidem, si quid aliud, Euphorbium est singulare experimentum ad cariem ossium, si pulvis cum plumaceolis ossi carioso immediatè imponatur, de quo vid. Hildanus *Cent.* 2. *Obs.* 76. & 92. *Cent.* 4. *Obs.* 21. & 96. & *Cent.* 5. *Obs.* 22. item Riverius *Cent.* 2. *Obs.* 76. & 73. Applicatur vel solum, vel etiam permiscetur commodè cum aliis, v. g.

℞. *Mumiæ.* *Sarcacoll.* aa. ʒß.
Euphorb. ʒi. M. f. pulvis.

Mitius agit quàm Euphorbium pulvis radicis Jreos Florentinæ, qui fuit experimentum Heurnii, sive per se, sive cum spiritu vini irroratus, sive euphorbio adjunctus, inspergatur: quin & pumex ustus, radix aristolochiæ rotundæ, pulvis aloës & myrrhæ impositus egregiè confert. Huc pertinet quoque pulvis cathæreticus pro ossibus his Closſæi, cui additur oleum destillatum caryophyllorum, vid. Schrœderus *Pharmac.* Oleum ligni guajaci, caryophyllorum destillatum, cum pluma ossi carioso illitum usitatissimum est in moderna Praxi Gallis: uti etiam spiritus vini parum cum spiritu vitrioli acuatus, ubi fortius agendum est, imponi potest. Quin & injectiones instituendæ, imprimis in fistulis & ulceribus sinuosis, ut succus chelidonii majoris cum spiritu vini, cum quibus aloë & myrrha probe sunt permista: aut etiam, ubi fortius agendum est, parum vitrioli additum sit: Hæc ipsa injecta subinde solent tollere cariem, & etiam os mundificare, ita ut interdum squamulæ ossis abscedere soleant. Melius adhuc est, Mercurius dulcis solutus in aqua plantaginis. Singulare est, quod ad os cariosum commendat Tulpius *lib.* 1. *cap.* 39. nempe de oleo sublimati (per quod forsan intelligit butyrum antimonii) cum oleo lini mixto. Veteres Turbith, æs viride aliaque commendant; sicuti unguentum etiam Ægyptiacum, pulvis terebinthinæ ad duritiem coctæ cum unguento fusco Wurzii prosunt. Quodsi profundior sit caries, ut his remediis non velit cedere, ferro aut igne corrigenda est, ita quidem, ut lima aut etiam scalpello radatur locus cariosus, si sit in superficie, aut terebrâ perforetur caries eò usque, donec os album, solidum & transsudantibus vel emanantibus hinc inde sanguineis guttulis se manifestet, postmodum dicta remedia applicentur. Quod si rasio non videatur sufficiens, vel hâc omissa, vel post peractam rasionem cum scalpro, ad cariem funditus delendam cauterio actuali adurendum est os cariosum, ita ut ardor ab igne inductus totam cariem penetret, vitando cautè, ne partes vicinæ nervosæ aut carnosæ tangantur. Facta rasione vel ustione expectandum est, donec sponte naturâ fiat separatio ossis cariosi ab osse sano: quod ut fiat promptius, Batavi moderni applicant spiritum vini felici cum successu: quod si hic minus videatur efficax, oleum destillatum caryophyllorum applicatum est convenientissimum: postmodum os consolidetur spiritu vini, myrrha, aloë, & similibus.

ARTICULUS II.

DE FISTULIS seu ULCERIBUS SINUOSIS.

Fistulæ seu ulcera profunda & sinuosa sunt unum idemque, nisi quod interdum in ulcere diuturniore aut male tractato superveniat Callus, qui nunc cingit simpliciter orificium ulceris ipsius, nunc verò totum sinum ulceratum incrustat & occupat.

Ulcus

Ulcus tale sinuosum seu fistulosum nunc interius est unum, utut plura habeat orificia, vel extrinsecus habet orificium unum, utut interius in plures canales sit excavatum.

DIAGNOSIS.

Per se facile patet, ex callo nempe enato: saltim observandum est, an fistula sit simplex? an vero multiplex? item observandum est, quousque pertingat? an scilicet desinat in osse? an vero in parte molli, v. g. nervea, in carne, in vena aut quadam arteria finiatur?

Simplicem aut multiplicem esse fistulam ex quantitate materiæ effluentis fere colligitur, item expressione ejus, & ex situatione ægri, an in uno latere? an in altero nunc hoc nunc aliud pus effluat? item si plura orificia fuerint fistulæ, ita quidem, an injectus liquor per unum orificium non effluat per alterum foras? fistulam multiplicem esse, tunc fere colligitur: item an recta an verò tortuosa sit fistula, & sinus? ex stylo colligitur, qui si rectà penetret, rectam fistulam; si verò penetrare aut sine dolore immitti nequeat, tenuis candela ex cera & terebinthina intrudenda, & ex hujus curvatione figura fistulæ est expiscanda, cum hæ sine dolore sinus & fistulas, etiam carnosas, possint penetrare.

Quousque terminetur fistula, ex stylo patet facile; Nam stylus in rem duram impingens os ostendit: Et quidem dum absque ullo dolore sentitur, periostio jam os denudatum innuitur: sin durum & glabrum sit cum pure non pingui seu oleoso, os adhuc integrum est; sin verò os inæquale & asperum tangatur, est cariosum. Si stylus intrusus circa fundum intensum dolorem inferat, nervum aut partem nervosam admodum sensilem in fundo subesse innuitur, si fundus mollis mihusque dolens est, in partem carnosam terminare præsumitur, & materia effluens est similis puri laudabili. Fistulæ verò partium nervosarum plorant pus acre & tenue. Si desinat in vas sanguiferum, materia est obscuri coloris propter sanguinem; si ipsum vas erosum sit, subinde sanguis ex fistula profluit vel rubicundus, vel obscurus, ratione vel venæ vel arteriæ.

Imprimis autem in locis glandulosis frequentes oboriri solent fistulæ, quin & ulcera diuturna in locis glandulosis oborta, si non fiunt cancrosa, sæpiùs fiunt fistulosa & sinuosa.

Habent & hoc vitium adjunctum fistulæ, ut orificium habeant admodum angustum, quod continuò saniem acrem plorat: unde etiam dolentes sunt fistulæ, nisi durior callus omnem sensum abstulerit.

PROGNOSIS.

Fistulæ difficiles sunt curatu propter callum, qui, nisi auferatur, sunt incurabiles.

CURA.

Ut ergo curentur fistulæ, callus est absumendus, hinc fistula probè mundificantibus, & hinc convenientibus sarcoticis, consolidanda.

Hoc ut fiat, conveniens est, ut priùs amplietur orificium callosum, quia aliàs ad callum aut absumendum, aut fistulam purgandam, minus commodè pertingere possunt remedia.

Amplificatur orificium fistulæ collosum per penicillos ex medulla sambuci intrusos, item ex radice aristolochiæ confectos & immissos. Facit etiam huc turunda ex radice gentianæ sicca, vid. Hœferus in Herc. Med. quæ est optima; vel nudè intrusa, vel unguento quodam emolliente illita, immittitur: Fortiùs ubi agendum est, ipsa radix gentianæ adspergenda est priùs alumine usto. Callis ulcerum exserendis Patavii in noscomio publico succum chelidoniæ cum pinguedine vitulina & cera permistum, cum successu adhibitum vidit à Marchette Velschius in Mictom. *Cent.* 3. *Obs.* 86.

Hinc præter remedia interna, ut omnia vulneraria, speciatim ex agrimonia, gentiana, centaurio minori, sabina, cum lapillis cancrorum, item præter usum millepedum, externè ad mundificandam fistulam, & exedendum callum, varia in usu sunt remedia plus minus acria. Fit ergò remotio calli, & fistulæ mundificatio, vel remediis Pharmaceuticis, vel Chirurgicis. Sic per syphonem injicitur succus nicotianæ, permistus cum spiritu vini & pulvere exuviarum serpentum, aut expurgari debet sanies cum aqua mulsa vel simili, vel injiciendum est hoc:

℞. *Mell. ros.* ℥iij. ∾ *Vini* ℥ß.
☿*ti edulc.* vel ☿*ti vulg.* ʒß. Misc. & ita injiciantur.

Item ad purificandum injici potest aqua calcis vivæ benedicta ista Chirurgorum, vel sola, vel cum spiritu vini acuata, cui addatur Mercurius dulcis, vel sufficit sola aqua plantaginis, in qua Mercurius dulcis solutus est. Convenit etiam succus cancrorum fluviatilium, subactus probè cum succo foliorum nicotianæ, qui vel soli, vel addito Mercurio dulci injecti in fistulas, egregiè easdem admodum mundificant. Omnia Mercurialia hic palmam præripiunt, si cum vulnerariis probè mista injiciantur. Hinc etiam turundæ immitti possunt, illitæ cum unguento fusco Felicis Wurzii, item cum unguento Ægyptiaco. Balsamum sulphuris terebinthinatum, vel solum, vel cum camphora mistum, fistulas mundificat, & callum absumit, quod etiam faciunt crystalli mineræ Jovis cum melle rosato. Alii commendant unguentum, paratum

ratum ex melle despumato & inspissato, permistum cum thure, aloë, & asa foetida, quo turundas illiniunt, e.g.

℞. *Mell. despum.* ℥ij.
coqu. ad aliquam glutinositatem:
hinc dum incipit refrigerari, adde
Aloës, thuris minutim ℥*iss.* aa. ʒj.
Ass. foet. ℥*iss.* ʒiß.
diu terantur in mortario. f. Unguentum.

Si vero in malo pertinaciori, aut callo graviori, non sufficiant hæc, necesse est subinde, ut addantur mercurialia aut antimonialia, v.g. flores Cheiri Paracelsi, qui in loco frigido in oleo liquefacti tanquam arcanum contra fistulas laudantur: Vel

℞. *Uguent. Ægypt.* ℥ß.
☿*at.* ʒj. *Lixiv.* ℥iv.
▽. *rosar.* ℥j.
Plantag. ℥iv. *Arsen.* ℈j.

Coqu. ad consumptionem tertiæ partis, quod fistulis illinitur & ejus loco calloso, ut exedatur & absumatur callus.

Verùm non semper propter dolorem & alias circumstantias possunt applicari, unde necesse est, ut tota fistula cultro incidatur & aperiatur: factâ apertione dictis remediis callus vel exedatur, vel etiam pedetentim sectione auferatur; ablato callo ulcus tanquam simplex blandis mundificantibus & consolidantibus curari potest. Nam ubi cedere nolunt remediis fistulæ, necesse est fiat accessio aut ad sectionem, aut ad ustionem, dolorosissimam tamen; quæ ipsa cùm verò admittatur ab ægris, potiùs palliativa cura instituenda venit.

Palliativa cura consistit in eo, ut convenientibus sudoriferis, purgantibus & diæta subtrahatur materia affluentis saniei, quantum possibile, hinc fistula consolidetur in superficie; nam cum convenienti diæta ad aliquod tempus interdum satis diu conservari potest clausa, utut successivè denuò soleant exulcerari denuò. Unde continuanda venit talismodi palliativa Cura.

ARTICULUS III.
DE FISTULA LACHRYMALI.

PErtinet huc etiam Fistula Lachrymalis, ad quam celebre experimentum est D. de Lott.

℞. *Tut. præp.* ʒj. *pulv.* ♄*ni subtiliss.*
♁*ii crudi* aa. ʒß. *Cerussæ.*
Lithargyr. aa. ℈j.
M. cum *Cerato dia-Chalcit.*

Vid. Velschius Mictomim. *Cent.* 1. *Obs.* 36.

ARTICULUS IV.
DE ULCERIBUS SORDIDIS & PUTRIDIS.

ULcera sordida, ita dicuntur propter copiam sordium crassarum, & mucosorum excrementorum, quæ effunduntur lividi, nigricantis aut similis coloris, quod si hæc ipsa simul odorem graveolentem & quasi cadaverosum exspirant, tunc Ulcus putridum appellari solet. Quod si simul cum tali excremento peripheria ulceris in latum & longum magis magisque extendatur, & partes vicinas inquinet, dicitur ulcus corrosivum.

CAUSÆ.

Causæ horum ulcerum sunt variæ, internæ & externæ, quæ ex suprà dictis de ulceribus in genere facilè patere possunt. Hoc saltem moneo, sordida interdum fieri ulcera ab unguentis & linimentis nimis oleosis, & nimis unctuosis aut viscidis applicatis, specialiter si sit ulcus in locis nervosis.

CURA.

Quoad Curam præter interna optimum est, ut mundificentur cum spiritu vini, vel simpliciter rectificato, vel camphorato, vel theriacali camphorato, myrrhato, &c. quo dissoluta sit Theriaca. Abluto ulcere usurpandum unguentum Ægyptiacum vel Apostolorum, quæ mundificant & detergunt. Conveniens etiam est decoctum scordii cum vino paratum, succus taraxaci, nicotianæ, sabinæ cum melle mistus, vel sequens unguentum frequentis & experti usus apud Gallos:

℞. *Succ. depur. Apii. Absinth.*
Beton. aa. ℥j. *Plantag.* ℥iv.
Agrimon. ℥ij.
Mell. rosat. col. ℥iv.
Bulliant ad consumptionum succorum:
Remota ab △e incorporentur hoc pulvere:
℞. *Gallar.* ʒß. *Myrrh. el.*
Thuris, Mast. Aloës, Sangu. Drac.
Sarcocoll. aa. ℈j.
fl. rosar. rubr. balaust.
Cin. Sarment. vitis aa. ʒj.

Hæc incorporentur cum modò dicto unguento.

Huc facit quoque efficax aqua Sennerti *lib.* 1. *Prax. Part.* 3. *Sect.* 4. *cap.* 1. Vid. Hildanus *Cent.* 2. *Obs.* 23. Quin & stercora animalium, in specie stercus canis ossa rodentis applicatum, imprimis ubi nimis unctuosa antea sunt applicata, optimè conducat. Convenit etiam stercus bovinum cum vino veteri expressum & applicatum. Elegans hic est observatio Foresti in *l.* 7. *Obs.* 4. de quodam, qui ulcus desperatum habuit, ita ut à nullo curari potuerit: huic apposuit quidam stercus caprinum cum vino generoso expressum, & eo modo ulcus consolidatum fuit.

Mercurialia etiam conducunt in his ulceribus; hinc unguentum Saturni Mynsichti cum arcano corallino vulgari, vel cum Mercurio præcipitato mistum, imponendum est, vel abluantur cum decocto calcis vivæ, cui addatur Mercurius dulcis. Ut Mercurius præci-

præcipitatus tutiùs externè possit usurpari, optima est præparatio Amati Lusitani *Cent.* 4. *Curat.* 51.

Loco hujus etiam arcanum corallinum commodè potest administrari. Additur hic Mercurius præcipitatus aliis quibusdam unguentis aut balsamis, aut emplastris plus minus, pro ratione circumstantiarum.

ARTICULUS V.

DE VULNERIBUS DYSEPULOTICIS seu PHAGEDENIS.

ULcera dysepulotica, Chironia, Telephia, Phagedena, sunt omnia Ulcera, quæ inveterata sunt, & specialiter in tibiis occurrunt, & hinc tam profunde radicata, ut vix possint denuò consolidari & curari, dicuntur Chironia, quod nempe Chirone Centauro, famoso isto Chirurgo, opus habeant. Aliàs etiam Phagedena dicuntur à φάγομαι, Comedo, Exedo, quod talia ulcera, subinde ad vicina serpendo, accrescant, & augmentum capiant.

CURA.

Ad hæc ergo ulcera curanda optimum est, ut, præmissis internis, eluantur frequenter aquâ pomorum putridorum destillata, quæ vel sola, vel cum linteis multiplicatis applicanda est: Vid. Schmuck in Thes. & Agricola in Chir. Parva. Aut etiam, si volumus hanc aquam ulterius reddere medicamentosam, in eadem dissolvatur extractum radicis aristolochiæ rotundæ, paratum cum spiritu vini. Vel in eadem aqua destillata dissolvi potest Mercurius dulcis, vel solus, vel cum saccharo Saturni, ubi ardoris vel inflammationis adest suspicio, quæ mistura imponatur cum linteis duplicatis pro cura horum ulcerum: e. g.

℞. ▽♃æ, vel *pom. putrid.* ℔j.
 ∇̃ *rectif.* vel *theriacal. camph.* ℥j. ad ℥iß.
 ☿*ii dulc.* ʒj. ad ʒij. vel solum, vel addita
 facch. ♄*ni* ℥ß. M.

Unde etiam Poterius felicissimè in usu pro cura horum ulcerum habuit suum calcinatum majus, Alias Mercurius vulgari modo præcipitatus commode etiam applicari potest ad imitationem Rulandi:

℞. ▽ *Plantag.* ℔j. *rosar.* ℔ß.
 fl. Aurant. ℥ij. ☿▽ *pulverisat.* ℥ß.

Coqu. lento igne per horæ quadrantem, removeantur & applicentur hinc ulceribus; admodum enim exinde hæc ad consolidationem properant.

Vel applicetur Fernelii aqua benedicta.

Convenit etiam in his ulceribus, si abluantur cum aqua plantaginis, decocto nicotianæ, in quo aliquid aluminis dissolutum est. *Solutio* scoriarum reguli antimonii in aqua appropriata habetur experimentum singulare: Riverius agrimoniam ad ulcera verminosa commendat. Denique experimentum militare est, si pulvis pyrius sive pulvis nitratus solvatur in vino, & linteolis imponatur ulceribus dysepuloticis, etiam malignis; hinc ulceribus sic abstersis & clotis, applicetur postmodum commodè unguentum diapompholygos, vel nudum, vel cum Mercurio præcipitato mistum; vel balsamus Saturni & sulphuris terebinthinatus. Vel

℞. *Ungu. diapomph.* ℥ß.
 Sacch. ♄*ni* ʒj. M. pro Linimento.

Post eluitionem cum aqua calcis vivæ turundis applicetur, desuper imponendo emplastrum gryseum. Vid. M. A. N. C. *Ann.* 6. & 7. *Observ.* 10.

Medulla quoque saxorum vel lac lunæ cum paucis granis myrrhæ, aloës, &c. inspersa, egregiè promovet consolidationem. Singulare quid latet in stercore humano, quod ad ulcera phagedena corrosiva & cancrosa, etiam in mammis, exhibet specificum: nam dum destillatur stercus humanum, ultimo loco per retortam adscendit oleum admodum fœtidum, aliquoties rectificandum: quod ipsum imprimis illinendum est peripheriis seu circumferentiis hujusmodi ulcerum.

Non incommoda etiam est compositio Plateri ad ulcera serpentia.

ARTICULUS VI.

DE ULCERIBUS CANCROSIS.

MEntio facta est modò Ulcerum phagedenorum exedentium, quæ propriè loquendo sunt Ulcera cancrosa, corrosione arsenicali ad cancri naturam accedentia, & imprimis occupare solent vel loca glandulosa, vel glandulis vicina. Ipsos quod attinet Cancros, de his sufficienter dictum fuit suprà, ubi de tumoribus.

CURA.

Hæc ipsa & similia cautè admodum specificis sunt tractanda; nam si tantillo acri exasperantur, in deterius abire solent; si vero levioribus tractentur, frustrà fieri eorum curationes solent. Ut ergo citra irritationem dolorosam venenum arsenicale corrigatur & tollatur, juvat imprimis inspersio absorbentium terreorum, cadmiæ, boli, cornu cervi usti præparati, pulveris bufonum calcinatorum: scilicet bufo & lacerta calcinantur ambo in olla nova benè clausa, postmodum cancer exulceratus oblinitur aqua plantaginis, & inspergitur huic modò dictus pulvis. Quodsi fortius agendum sit, recipiatur bufo in olla nova exsiccatus & pulverisatus, addatur hinc parum auripigmenti, piperis nigri, salis communis, & fuliginis siccæ, quæ invicem pulverisentur, & pulvis inspergatur ulceri cancroso, & hinc petia salivâ madida est applican-

plicanda. Singulare etiam auxilium apud quoſdam commendatur ſtercus felis, ſimpliciter cancris fluviatilibus nutritæ, in pulverem redactum. Convenit etiam cremor calcis vivæ.

Hæc ſi parum emolumenti afferant, aut in ulceribus cancroſis malignis fruſtranea ſint, ad arſenicum confugiendum erit, modo ita applicetur, ne nimis irritet ulcus cancroſum: ſive ergo hoc ſub forma pulveris cum aliis applicetur, quò pertinet pulvis benedictus ad cancros ex arſenico, radice ari, fuligine, & ſimilibus, cujus compoſitio vid. in Fallopio, Hartmanni Praxi Chymiatr. item in Ep. Libavii, ſive arſenicum prius ritè fuerit fixatum beneficio nitri, & hinc per deliquium reſolutum in oleo ſine inſigni acrimonia: vid. Schrœderi Pharm. *lib.* 3. *pag.* 500. Cui ſimul addendum oleum myrrhæ, ut habet Schrœderus loc. all. ſive etiam ipſum arſenicum fixum commodè permiſcetur balſamo ſulphuris Rulandi, addita ſimul fuligine furni.

Oleum ſtercoris humani in ulceribus cancroſis ſummum eſt remedium.

Kerkringius Comment. in Baſilii Valentini Currum Triumphal. laudat balſamum antimonii.

Commendantur itidem Saturnina. Unde balſamus Saturni terebinthinatus cum camphora & oleo fuliginis miſtus: Item ſaccharum ſaturni cum fuligine probè attemperatum, & cum ſucco ſonchi & plantaginis illitum, ſi prius ducatur in mortario plumbeo, applicari poſſunt. Item explaſtrum ex ſaturno, quod habet Tulpius *lib.* 1. *cap.* 47. Pertinet huc etiam pulvis Tulpii ibidem deſcriptus ex ſaturno, liquefacto cum ana Mercurii vivi, aut ex hoc amalgamate poſſunt fieri emplaſtra appropriata: vid. Schrœderus *cap. de Empl.* & ſi addatur aliquid mercurii vitæ, erit mirabile. Unde etiam unguenta omnia ulceribus cancroſis applicanda, ducenda & miſcenda ſunt cum piſtillo plumbeo in mortariis plumbeis calidis. Aut fiant etiam communi modo unguenta contra ulcera cancroſa ex ſuccis ſolani, uvæ inverſæ, virgæ aureæ, agrimoniæ, geranii Rupertiani, & ſimilium, ſubactis cum pulveribus ſaturninis, minio, ceruſſa, plumbo uſto &c. in mortario plumbeo; quibus vel ex fuligine vel ex arſenico parata remedia commode admiſceri, aut horum poſteriorum acrimonia ſuſpecta illis probè edulcorari poteſt.

Cavendum tamen ab omnibus unctuoſis, cum cancer ab his exaſperetur, & latiùs ſerpat: hinc prudentiores ſaltem crocum Martis per reverberationem paratum, aut cornu cervi uſtum ſubtiliſſimè lævigatum, inſpergunt.

Ad hos ipſos tumores cancroſos & ulcera cancroſa, ne latiùs ſerpant, commendatur à quibuſdam ſequens emplaſtrum:

℞. *Ungu. diapomphol.* ℥ij.
Empl. de mucil. ℥j.
Rad. ſcrophular.
Ari. aa. ʒij.
C.C. uſt. præp.
Cin. ♋r. fluv.
ranar. aa. ℥ß.
Miſc. in mortario calido: addendo
Ol. vitel. ovor. rec. expr. q. ſ. ad conſiſtentiam debitam Emplaſtri.

Quodſi ulcus cancroſum ſordidum videatur, neceſſe eſt ſane, ut blande tractetur ne excitetur dolor. Hinc

℞. ▽ *♋rum*
Ranar.
plantag.
Card. bened. aa. ℥iß.
Sem Cydon. ſubtiliſſ. pulv. ℈ij.
C.C. uſti præp.
Tut. præp.
♄ni uſti
Ciner. ranar.
Gammar. aa. ʒj.
Theriac. ℥ß.

Et imponantur tepide cum filamentis bis in die.

Hæc ipſa ſi non ſint ſufficientia, ferro & igne aggrediendi ſunt cancri: ſcilicet ulcus cancroſum ferro prius abſcindendum, & ſi ſit pars, quæ poteſt abſcindi, v. g. mamma, hæc tota abſcindenda: factâ abſciſſione ferrum candens applicandum, ut radix cancri tota extirpetur; niſi enim hoc fiat, & vel tantillum de fermento ulceris cancroſi remaneat, repullulat ulcus antiquum. Imo ſi ex cauſa interna oriatur ulcus cancroſum, metus ſane erit, ne ablatum & curatum in uno loco, nihilominus tamen in alio denuò enaſcatur. Unde etiam Hipocrates & Galenus cancros exulceratos non niſi ferro & igne curabiles aſſeruerunt.

Fonticuli etiam in cancro exulcerato magnæ ſunt efficaciæ, de quibus vid. Hildanus, & Wiſemannus *l. a.*

ARTICULUS VII.
DE AMBUSTIONE.
CAUSÆ.

INter cauſas ulcera inducentes externas frèquens eſt ignis, & inde deducta ambuſtio, quæ ordinario ulcus grave plus minus poſt ſe relinquere ſolet.

Et quidem ambuſtio obſervatur trium graduum, quæ differentia probe conſideranda: nempe in Primo gradu ſolummodo Calor & Ardor in externa epidermide excitatur, quem inſequitur poſtmodum veſicularum aquâ acriuſculâ plenarum proventus, idque ſucceſſivè. Secundus gradus eſt, quando præter epidermidem ipſa cutis aduritur, unde in continenti

tinenti vesiculæ exsurgunt, ipsaque cutis corrugari & contrahi nonnihil incipit. Tertius denique gradus est, ut præter cutim ipsa etiam caro aduratur, unde cutis ex toto emoritur, & consequenter in escharam transit, quâ separatâ ulcus profundum admodùm relinqui solet.

Varietas hæcce graduum oritur imprimis ex diversitate rerum ignitarum, à quibus fit, & etiam ex magis plus minus diuturna mora, qua res amburens partem ambustam afficit.

Levissimus ambustionis gradus est, quando aqua fervens, stramen, stipulæ, lintea, & similia partem contingunt; Majorem ambustionem inferunt olea & oleosa omnia, pix, mel, cera & similia, imprimis si diutius in parte hæserint. Maximam ambustionem, efficiunt metalliquefacta.

In omni igne acidum est, quod confirmat experientia, vid. Tacchenius: Nam ignis est actus dissolutionis corporum sulphureorum. Omne autem corpus sulphureum habet occultum acidum. Hoc præsupposito, ab omni subjecto igneo, præter motum celerrimum, quam ignis infert, acidum ignis se insinuat in partem, & subito liquefacit nutrimentum partium roridum, unde emergunt pustulæ albæ, quæ nihil aliud sunt, quam nutrimentum *partium* roridum, ab acido ignis subtili, mediante celerrimo motu, liquefactum. Ab urinosis enim colliquefactum nutrimentum exhibet pustulas nigras.

PROGNOSIS.

Uti aliàs notum est, quod, quo gravior fit ambustio, eò sit pejor, hoc in specie observandum venit, ut quo profundior est ambustio, & quo majores venæ aut arteriæ aut etiam nervi fuerint læsi, eò etiam periculosior soleat adesse status; partim quoniam post ablatam escharam vasa ex toto non conglutinata periculosissimas inferunt hæmorrhagias; partim vero, quia in his locis ex sanguinis impedito motu in partibus vicinis gangræna oriri solet.

CURA.

In Cura ergo removeatur hoc acidum. Interdum simul cum externis primariis usurpantur interna, eaque nitrata, quæ febrim ambustioni supervenientem interdum optimè compescunt: Hinc nitrum fixum, nitrum antimoniatum, pulvis pyrius & similia, internè sunt optima, quibus celeberrima ex lapillis cancrorum parata chirurgica, aut solum ipsi lapilli cancrorum, simul commodè subjungi possunt.

Quoad Externorum usum studiosè observandi sunt ambustionis gradus: Nam in primo gradu remedia ordinaria Empyreuma, & inde ortam nutrimenti in parte alterationem, tollentia, **die Brand-Salben** / ut vocant, applicanda sunt: qualia primariò ferè fiunt ex cepis, calce viva, stercoribus animalium, succo cancrorum, & similibus: seu applicetur mox spiritus theriacalis camphoratus, aut aqua calcis vivæ, vel lixivium ejus, imprimis si paretur cum decocto raparum, recipiendo nempe decoctum raparum, in quo decolato calx viva recens aliquoties extinguatur, ita ut liquor digitos, 4. vel 5. supereminéat.

Sic recipienda calx aliquoties lota, eaque probè subigenda est butyro Majali non salito in mortario saturnino, ut fiat unguentum.

Loco calcis vivæ recipi potest cerussa.

Melius est Unguentum, quod fit ex
♃ p. ij. *Crem. lactis*
Mell. despum. aa. p. j. M.

Vel recipiatur aqua calcis vivæ dicto modo parata, cui infundatur oleum lini vel rosarum, quantum sufficit, ut hæc mixtura congelascat in consistentiam butyri.

Vel ℞. ♃ *lotæ*,
Tut. Alex. aa. ℥ij.
Album. ovor. No. ij.
c. ⚹ & *ol. rosar.* f. Linimentum in mortario plumbeo.

Succus etiam allii aut ceparum illitus recenti ambustioni ratione salis volatilis acris, destruentis acidum optimus est.

Vel ℞. *Cepar. crud.* ℥iß.
⊖*is. Sapon. Venet.* aa. ℥ß.
Misc. in mortario, affundendo
Ol. rosar. q. s pro unguento.
vid. Hildanus *Cent.* 4. *Obs.* 93.

Aut cepæ cum melle contundatur.

Optimum est Linimentum, si cum aceto solvatur minium, aut lithargyrium, aut cerussa, aut plumbum ustum: solutioni filtratæ addatur oleum ovorum, vel raparum recens expressum, vel florum sambuci, vel rosarum q. s. quæ aliquamdiu ducantur in mortario plumbeo, donec fiat griseum. Addi potest camphora cum oleo appropriato soluta, ℥ß. pro ℔j. Linimenti.

Item cancri fluviatiles vivi contundantur in mortario, & succo inde expresso calide fomentetur pars. Vel

Contusi vivi in mortario misceantur cum butyro Majali recenti non salito, ferveſiant commode & probe despumentur, coquendo donec fiat unguentum subrufum, transcolandum.

Ex Cancris composita remedia conducunt insigniter, si ex pulvere pyrio orta sit ambustio, contundendo scilicet cancros fluviatiles cum aqua rosarum, aut, quod melius, cum aqua ranarum aut spermatis ranarum, mucilago crassior aquæ permista separetur. Notum alias est, quod etiam mucilagines, aut,

aut, quod melius, mucilago seminis cydoniorum, parata cum spermate ranarum, & cui parum sacchari saturni & camphoræ sit permistum, illita cum pluma parti ambustæ optime conducat.

℞. *Mucil. sem. Cydon.*
Ungu. ♄*nin.*
Album. ovor. aa. ℥ß.
M. pro Linimento.

Vulgare est remedium, compositum ex p. j. olei olivarum, mista cum albuminis ovi p. ij. quæ conquassentur. Cui tamen adhuc præferendum est, quod fit ex olei lini recens parati, vel olei nucum recens expressi ℥ß. vitellis ovorum No. jv. quæ probe ad albedinem usque conquassata applicantur calide parti ambustæ, vid. Agricola *Chir. Parv. Tr.* 3. *pag.* 342. & Borellus *Observat. Cent.* 1. *Obs.* 50.

Solum etiam oleum albuminis ovorum valde conducit, uti & Rob Sambuci cum spiritu vini dilutum.

In graviori verò combustione, talia etiam, sed tamen paulo fortiora, applicanda sunt remedia, nempe ubi pustulæ jam sunt exiguæ, citra hoc ut cutis subjecta sit reddita corrugata, relinquendæ hæ sunt ad diem tertium, quo tempore nisi sponte rumpantur, aperiendæ sunt, & modò dictis unguentis pars ulterius curanda.

Sin verò à graviori ambustione cum subitaneis pustulis ipsa cutis sit combusta, subito pustulæ sunt aperiendæ, & statim modò dicta remedia applicanda: aut in apertis vesiculis imponendum est unguentum emolliens, quod fit ex stercore gallinæ cocto cum butyro non salito.

℞. *Fol. salv. rec.* M. j.
Plantag. M. ij.
Butyr. rec. non ⊖*it.* ℥vj.
sterc. gall. rec. & *albiss.* ℥iij.

Frixentur mutuo per horæ quadrantem, & inde facta expressione servetur usui.

Vel ℞. *Pom. dulc.* No. iij. vel jv.
coqu. in ▽ sperm. ranar. vel rosar. ad mollitiem:
Pulpæ trajectæ addantur
Sacch. albiss. ʒiij.
Camph. gr. xv.
Croci gr. v. M.

Cataplasmata hæc etiam in oculorum ambustione usurpari possunt.

Vel applicetur mucilago seminis cydoniorum cum camphora & saccharo saturni, item albumen ovi cum frustulo aluminis agitatum.

Quodsi vero ex cute omnino combusta facta sit crusta & eschara, tunc mox apertis omnibus pustulis primo vel secundo die separetur eschara, applicando scilicet desuper Linimenta, præter empyreuma corrigentia, imprimis emollientia & laxantia; quæ inter mucilago seminis cydoniorum cum spermate ranarum aut aqua ejus extracta, addito butyro non salito, oleo liliorum alborum, & vitello ovi, vel ejus oleo, non ultimum mereretur locum. Quin & commode applicatur Linimentum emolliens, paratum ex butyro recenti, bene agitato in mortario plumbeo cum decocto malvæ; hoc enim tanquam linimentum illitum, applicando desuper folia brassicæ tepida, separat escharam, id quod fit primo vel secundo die.

Quodsi durior & contumacior non separetur eschara, tunc hæc ipsa ferro aliquot incisuris est incidenda, & sordes ac ichores subtus latentes evacuandæ, ne harum acore ulcus profundum depascens & putridum generetur.

Facta humoris evacuatione modo memorata Emollientia applicanda, donec separetur eschara, qua separata convenientibus Digestivis & Mundificantibus relictum ulcus est consolidandum: in quo casu etiam unguentum ex ♃, in ▽ frigida sexies vel septies lota, cum oleo rosarum & vitello ovi paratum, unguentum album camphoratum, alabastrinum, &c. convenienter possunt usurpari & imponi; item emplastrum ex alcalibus Tachenii & Norimberg.

CAPUT IV.
DE LUXATIONIBUS.

Luxari dicuntur ossa, quando eorum capita ex situ naturali removentur.

CAUSÆ.

Ista remotio fit duplici ex causa: vel ob vim externam, vel ob causam internam. Luxatio, quæ fit per vim externam, satis manifesta est sensibus & notissima ægro; causa vero interna utplurimum solet esse occulta, & vix sensibilis à priori, sed à posteriori per effectum cognosci potest.

A vi externa fit e. g. in contusionibus, lapsu, plaga, rupturis violentis, membrorum contorsionibus, & similibus. Si fit propter causam internam, utplurimum est obscura, fit tamen manifesta, si consideremus, quod ad hoc, ut os in suo loco naturali & receptaculo debito contineatur, duo requirantur:

I. Spatium debitum, quod in se recipiat os, & cui ossis caput commode inseri possit.

II. Funiculus, qui firmiter alligat os, ita ut motum licet, non tamen loco moveri possit. Tales funes sunt primario ligamenta, deinde tendines, & tandem musculi: Nam hæ partes tanquam chordæ aut funes super articulos hinc inde pansæ & extensæ, ossium articulationes firmant.

Quando igitur cavitas ossis, capiti alterius ossis recipiendo dicata, repletur ab alia quacun-

quacunque materia, necessario ossis caput extruditur, & ita luxatur; vel quando funiculi ossis, articulationem firmantes, vel relaxantur à causa interna, vel dissecantur à causa externa, os necessario sua sede excidit. Repletur quidem ossis cavitas, imprimis ob acidum vitiosum & præternaturale, synoviam, seu liquorem istum blande glutinosum, pro ossis humectatione ad facilitandum motum & capitis ossis in ejus receptaculo rotationem necessarium, inspissans, incrassans, & coagulans. Nam synovia ab acido vitioso incrassata successivè in gypseam & quasi tartaream coagulatur materiam.

Pejus adhuc est, si istud coagulum peregrinum caput ossis & adnatos nervos successivè jungat cum sinu, & quasi ferruminando uniat; hinc enim immobilitas ossis & membri tandem sequitur: & quidem hoc rarius fit, prius frequentiùs.

Luxatio à causa interna, familiaris esse solet affectibus arthriticis obnoxiis, oriundis scilicet ex acido præternaturali, stomachi vitio in corpore coacervato: unde etiam in iis, qui ischiadico malo laborant, subinde talis laxatio supervenire solet in femore: quia & arthriticorum nodi & tophi in articulis manuum & pedum aliam non agnoscunt originem, quam talem synoviæ coagulationem ab acido vitioso ortam. Unde etiam tales nullum motum in articulis habent.

Ex altera autem parte Ligamenta similesque funiculi nervei laxantur & flaccidi fiunt, & quasi enervantur, unde ossa ex sede sua dilabi patiuntur ex humiditate serosa salina, fibras nerveas istarum partium laxante, resolvente, simulque stuporem quendam insensilem inferente. Malum hoc iis, qui scorbuto laborant, aut etiam qui affectibus catarrhalibus sunt obnoxii, non infrequens esse solet: nam in his à vitioso scorbutico, aut acido, aut salso rancido sale, vehiculo laticis in partes translato, funiculi nervei laxati & resoluti & fere insensiles fiunt: unde paralysi scorbuticæ talis subinde ossium in articulis luxatio supervenit.

DIAGNOSIS.

Os luxatum facilè potest cognosci, si confeｒatur cum membro altero in longitudine, figura & situ; luxatum enim os seu membrum utplurimum longius evadit, parte non luxata.

Deinde luxatum membrum vix aut non naturali modo moveri potest, secus atque fit in membro non luxato. Item non habet eandem figuram pars luxata cum non luxata; sæpius minus recta, minusque extensa est.

Situs denique partis cum aut introrsum, aut extrorsum, aut in alium situm differentem, detortum est os luxatum, facile monstrat, quodnam malum subsit?

Et quidem luxatio nunc est perfecta, nunc imperfecta: Perfecta, quando articulus seu os omnino è sede sua remotum est: Imperfecta, quando non totaliter è sede sua remotum est os, quin extrusum quidem sit, adhuc tamen in margine receptaculi hæreat.

PROGNOSIS.

Differentia hæc attendenda propter Prognosin: nam quo magis perfecta est luxatio, eò difficilius curatur; quo minus perfecta, eò facilius.

Præ cæteris omnibus luxationibus luxatio ossis femoris curatu est difficillima; sicuti luxatio ossis in talo omnium periculosissima.

Difficillima est ossis femoris luxatio, quoniam non potest fieri, nisi à causa violentissima, propterea quod os ipsum femoris cum forti ligamento sit alligatum suo receptaculo in osse coxæ, & præterea ambientes musculi insigniores, qui nates constituunt, & femora investiunt, facilè impediunt, quo minus os femoris nisi à violentissima & insigniori causa laxari possit.

Non potest ergo luxari os femoris, nisi ligamentum illud internum aut ruptum omnino, aut insigniter laxatum sit.

Quæcunque sit causa, difficulter corrigi potest: Nam ruptum ligamentum consolidationem respuit; laxatum vero difficulter in naturalem tonum restitui potest, cum in profundo nimis loco situm sit, ita ut applicata topica nihil fere operari possint, quin earum virtus & efficacia à musculis ani fere tota impediatur, interna vero nihil aut parum præstant.

Ergo os femoris luxatum sæpius claudicationem per vitam durantem infert, nisi in tenellis subjectis, v. g. infantibus, in quibus propter diuturniorem quietem, propter fasciationes instituendas, facilius potest curari, quam in adultis.

Periculosissimam vero dixi istam luxationem, quæ fit in pedio, ubi nempe est os tali, calcanei tria ossa innominata, os cubiculare, &c. Quoniam ibidem copiosissimi sunt tendines, & ipsa articulatio ossium est talis, ut sede sua remota vix adeo commode possint restitui, utut raro perfecte luxentur.

Jam ergo in luxatione hujus pedii in restitutione sæpissime dolor, distentis aut laceratis nonnihil tendinibus convulsiones: si mitius est malum, sæpius inflammationes; sin læsio tendinum sit insignior, sæpius Fungi articulares superveniunt: imprimis convulsio est metuenda.

CURA.

Hæc pro varietate causarum subinde varianda est; nam si luxatio est ob vim externam, vulnus, contusionem, lapsum, tunc mem-

membro extenso mature os reponendum est, quo facto, nil aliud incumbit Chirurgo, nisi ut commodis ligaturis os firmet, apteque collocet, ac inflammationem facile superventuram & alios affectus mature arceat.

Primaria ergo cura luxationis consistit in Repositione, secundaria in Firmatione & symptomatum remotione.

Ad repositionem requiritur Extensio, ad firmationem Ligatura, ut in figura media reponatur membrum luxatum. Extensio requiritur, quia in parte luxata partes vicinæ musculosæ firmius contrahuntur; musculi enim omnes sunt tensi, & in se contrahuntur, & breviores redduntur.

Firmatio articuli repositi fit commodis ligaturis & fasciationibus, fasciis mundis lineis, nunc latis, nunc brevioribus, pro varietate circumstantiarum instituendis.

Fasciationes factæ non sint nimis arctæ seu strictæ; ne compressis aut coarctatis vasis, tam sanguifluis quam lymphaticis, oriantur Tumores; ex vitio quidem vasorum sanguifluorum inflammatio; ex vitio vero vasorum lymphaticorum œdema, tumorve serosus: ob id Repellentia dicta & Adstringentia, die Dörbande/ & cataplasmata ex modo dictis parata, cum sanguinis & lymphæ motum impediant, in luxationibus sunt vitanda, utut contrarium fieri adhuc soleat in vulgari Chirurgorum Praxi.

Dixi jam fasciationes non nimis esse debere strictas; neque tamen etiam non sint nimis laxæ, ne pars semel restituta denuo elabatur ex loco, novamque luxationem inferat.

Verum cum subinde luxationi in principio, vel ante, vel post factam repositionem luxationis, superveniat inflammatio, necesse est, ut præcaveatur vel removeatur per medicamenta interna, salina alcalia, imprimis volatilia, aut alia terrea vel fixa diaphoretica, acidum enervantia, & sanguinem fluidum & mobilem reddentia, sive cum, sive sine sudoris provocatione propinentur; sic enim impeditur sanguinis stagnatio: quibus adjunguntur externa, nunc quidem in loco opposito venæ sectio; postmodum admovenda etiam medicamenta externa pro sanguine resolvendo, eumque fluidum reddendo, & moderate, si quid restitet, discutiendo.

Quod si fiat, ut jam facta sit inflammatio, antequam membrum repositum sit, nihil prius tentandum est, quam inflammatio discussa fuerit, & omnino remota; quamdiu enim inflammatio durat, tamdiu pars inepta est extensioni; sin vero violentius laxatio inflammata extendatur, supervenit ex nimio dolore convulsio interdum lethalis.

Ut ergo inflammatio imminens præcaveatur, vel etiam præsens discutiatur, abluendus est articulus repositus, partesque vicinæ vino tepido, aut, vino decoctionis seu ebullitionis vegetabilium aromaticorum, florum aut summitatum hyperici, chamomillæ, verbasci, rorismarini, stæchados Arabicæ, & similium: E. gr.

℞. *summ. hyperic. floresc.* M. jß.
Hb. Betonic.
Chamomill.
Rorismar aa. M. j.
rad. Consol. maj. ℥iij.
Aristol. rotund. ʒvj.
sem. 4. cal. maj. aa. ʒß.
Coq. in s. q. ▽ *simpl.*
Colat. ℔iß. adde
Vini infus. salu., vel *flor. hyper.* ℥vj.
M. S. **Eusserliche Glieder-Behung.**

Hoc ipso calide pars foveatur; & ut restituantur fibræ in debitum tonum, humectandæ sunt fasciæ vel sacculi largiter, successivè pro cura luxationis tepide circumvolvendæ; quandoque etiam fasciæ tali decocto per spongiam imbutæ, humidæ & calidæ sunt servandæ: nam tali fomento & sanguinis stagnatio & inflammatio præcavetur, & fibrarum, aut laceratarum, aut dissolutarum, aut distentarum in luxatione tonus sponte quasi & facile redibit; Ubi major adfuerit contusio, augmentanda radix symphyti; ubi verò levis, augeatur radix aristolochiæ; ubi urgent dolores, capita papaveris possunt addi.

Interim in membro luxato, nunc sub luxatione, nunc post repositionem, supervenit Tumor quandoque œdematosus. In tali tumore removendo nihil melius est, quam ut præmittantur interna sudorifera, & loca externa oleo volatili fortiter penetrante illinantur, tam in loco luxato, quam tumido, ut discutiatur tumor, & pars firmetur. Conveniunt ergo Litus cum oleo destillato tartari & ossium humanorum, oleo pinguedinis humanæ, &c. quæ, quando fiunt nimis fœtida, rectificentur prius cum cornu cervi usto, vel simili parte animalium, uti supra calce viva; sic fiunt admodum penetrantia & discussiva. Si suspicio sit, hujusmodi luxationes à coagulo gypseo vel tartareo excitari, illinantur partes petroleo; vel balsamum Peruvianum, cum vitello ovi dissolutum, misceatur cum spiritu baccarum juniperi temperato, & sub forma linimenti illinatur parti luxatæ; & locis vicinis imponatur vel fascia sicca calida, vel, quibus placet, emplastrum quoddam nervinum, vel fiat emplastrum ex cera flava & resina albissima, quibus liquefactis immittatur succini & gummi elemi sufficiens quantitas, ut ita coëant in massam homogeneam, quæ postmodum malaxetur cum balsamo Peruviano, & cum abit in emplastrum plus minus

minus spissum; hoc illinantur lintea & applicetur membro luxato, ita ut non exacte coëat, sed extremitates emplastri saltem se contingant, quia ordinario aliqualis tumor & intumescentia supervenit partibus luxatis; unde si emplastrum tenacius sibi superimponatur, impedit dictum tumorem.

Communiter partem, scilicet externam, & membrum totum luxatum, inungunt cum oleo rosarum, liliorum alborum, cum oleo omphacino & similibus, quæ tamen illinitiones potius sunt fugiendæ, nisi forsan oleum hyperici cum oleo destillato Terebinthinæ, temperatum, commode admitti possit. Nam ista supra dicta olea mucilaginosa oblinendo poros insensibilem transpirationem impediunt, imprimis cum luxatio primis diebus sæpe ad aliquod tempus pro robore partis luxatæ sine repetita deligatione relinquenda sit: unde ex talibus oleosis nimius pruritus tollitur, dum pars religata fovetur, & abluitur cum decoctis plantarum nervinarum aromaticarum, in aqua coctarum, quibus tantillum lixivii communis additum sit. Item dicta olea ideo non sunt adhibenda, cum sint emollientia & laxantia, & si penetrant, nihil aliud præstant, quam ut fibras nerveas ulterius laxent, & ita humorum, ut vocant, affluxui seu stagnationi, aut saltem faciliori relaxationi, occasionem dent.

Qui non admovent olea Chirurgi, admovere solent emplastra aut cataplasmata constipantia & adstringentia, ex bolo Armena, terra sigillata, sanguine Draconis, thure, mastiche, cum albumine ovi aut cera aut similibus. Hujusmodi tamen cataplasmata & emplastra adstringentia nullo modo adhibenda; utut enim interdum cera inviscentur, tamen nihil aliud faciunt, nisi quod poros oppleant, cum eorum vis adstrictoria, quæ non nisi per corporalem contactum fit, intus penetrare nequeat: & posito, hoc fieri, si valide partes nerveæ fibrosæ à luxatione extensæ adstringantur, firmabitur equidem membrum, sed metus est, ne dum semper circa articulum luxatum aliqualis fieri soleat intumescentia, ne, arctatis porulis intimis, sanguinis motus impediatur, & inflammatio aliusque tumor exinde inducatur. Adhæc insulsum est, velle fibras læsas in tonum naturalem redigere hisce adstringentibus; genuina enim restrictio aut restauratio fibrarum nervearum fit per aromatica volatilia nervosa, vel fotuum formâ, vel emplastrorum, applicanda, v.g. ex gummi elemi, succino, balsamo Peruviano, &c. & ad aliquod tempus continuanda.

Quæ vero luxatio fit propter os, ob coagulum gypseum à sua sede remotum, requirit remedia, quæ materiam istam coagulatam denuo resolvere & attenuare valent, quod in incipiente facilius fieri potest; in facta vero coagulatione & firmata luxatione negotium est penitus difficile, imo ut plurimum frustraneum. Conveniunt ergo, speciatim imminente coagulatione, interna remedia, quæ acidum quodcunque destruunt, tam fixa quam volatilia, & acriora resolventia, quæ & præcavent talia coagula, & eadem jam facta imprimis resolvunt. Ex horum censu comperta partim, partim laudanda sunt remedia ex tartaro, ex quo parata volatilia utramque faciunt paginam: sive sit spiritus tartari volatilis ex fecibus vini paratus, sive sit spiritus tartari volatilis cum ana nitri per retortam tubulatam pulsus, sive, qui ex tartaro per fermentationem cum proprio alcali præparatur, spiritus insigniter penetrans. Post hæc tartarea salia volatilia quæcunque, ut sal ammoniacum, spiritus & sal volatile ossium humanorum, sunt appropriatissima remedia, præmissis tamen pro ratione circumstantiarum appropriatis laxantibus & sudoriferis ac similibus.

Externè similia acidum destruentia & coagulum resolventia applicanda sunt. Mitius remedium est petroleum, item balsamus Peruvianus cum vitello ovi dissolutus, & cum spiritu vini, vel simpliciter rectificato, vel cum spiritu juniperi temperato, subactus & illitus. Melior adhuc est spiritus lumbricorum terrestrium per putrefactionem paratus, crebrius inunctus, vel mistus cum ana spiritus salis ammoniaci; Oleum tartari fœtidum destillatum horrendum est ratione odoris; nihilominus tamen nobile admodum ratione efficaciæ, vel per se, vel cum oleo ossium humanorum aliquoties destillando mixtum, & illitum. Item emplastrum sticticum Crollii cum oleo Philosophorum malaxatum & applicatum, sicut etiam convenit emplastrum de pice Poterii, quod habet *Cent. 2. Obs.* 10. 13. 39. & 86.

Uno nomine: omnia ea remedia externa, quæ alias in confirmato malo ischiadico usurpari solent, commode etiam hic in usum vocantur, cum omnia sint acidum destruentia & resolventia.

Interdum per accidens evenit, ut, nisi mature reponantur ossa luxata, tale coagulum peregrinum in ossis sinu reperiatur, à quo enato impeditur postmodum ossis repositio.

Hinc

℞. *Ol. oss. hum. destill.* part. j.
♀i foet. part. ij.

Hæc mista affunduntur calci vivæ (hæc enim absorbet acidum ex oleis, ut ratione salis volatilis fiant penetrantiora) & ita per retortam destillatur oleum penetrans, extrinsecus illinendum.

Remedia etiam hactenus dicta usurpanda sunt

sunt in luxatione ex coagulatione synoviæ incipiente & imminente; nam factam jam dissolvere difficillimum est, nisi forsan Mercurialia aliquid faciant.

Quodsi vero funiculi laxati aut resoluti quasi occasionem subministrent luxationibus, tunc hæ ipsæ restituuntur præmissis universalibus internis sudoriferis, additis nervinis, seu sale volatili oleoso constantibus: hinc conveniunt omnia ex ligno sassafras parata remedia, quin & spiritus salis ammoniaci oleosus & aromaticus crebrius usurpatus; Hinc imprimis conducit spiritus lumbricorum terrestrium per fermentationem paratus, & cum eodem parata essentia contra arthritidem vagam in specie, ubi ex radice scorbutica hujusmodi proveniat luxatio & laxatio funiculorum nerveorum. Præ cœteris convenit Aurum diaphoreticum Poterii.

Hisce crebrius & aliquandiu expectando sudorem usurpatis & continuatis, applicanda sunt præterea externe nervina aromatica, & diaphoretica seu discutientia, quæ ipsa partem luxatam & partes nerveas laxatas in naturalem tonum denuo restituunt: quibus subjungenda sunt adstringentia, nervinis temperata, ut firmetur pars læsa in naturali tono.

Pro qua cura optima & satis accurata est methodus, præscripta ab Hildano *Cent.* 6. *Obs.* 100. quæ facile in quibusdam potest emendari. Ergo Lumbricalia etiam hic externè palmam obtinent; unde ex lumbricis paratus spiritus, & liquor, conducet ad hujusmodi luxationes: item essentia contra arthritidem vagam Timæi interne & externe est proficua. Convenit quoque emplastrum Hildani, aut aliud ex sola Tacamahaca & caranna, cum oleo succini destillato malaxatis. Emplastrum tale post fricationem & illinitionem cum lumbricalibus toti articulo, vel, ubi tendines sunt articulum firmantes, impositum commode conducit; aut etiam emplastrum sticticum Crollii cum oleo tartari, vel cum oleo terræ, modernorum oleo Philosophorum, vel cum petroleo, subactum, alutæ inductum & applicatum. Oleum terræ illitum ligamentis & tendinibus artuum relaxatis, experimentum fuit Barbette; resolvit enim lympham, & firmat ligamenta, non neglectâ vel omissâ debitâ & conveniente fasciatione & deligatione.

Fit etiam interdum, ut à causa externa simul frangatur & luxetur os, malum perquam difficile, circa quod necesse est, ut simul curetur fractura & luxatio. Fiat vel sub puncto extensionis & repositionis; dum enim extenditur membrum, necesse est, ut luxata & fracta pars eâdem vice reponatur, & sub ista extensione coadaptetur, quo facto ligatura debita instituenda venit.

In luxata maxilla, si est à vi externa, repositio est facilis, si ex utraque parte luxata sit; si altera vero parte maxilla luxetur, promptum remedium est alapa inflicta.

Porrò parvum est os, quod luxatum varia infert mala, nempe os coccygis, quod luxatur tam introrsum quam extrorsum, ut in partu difficili. Hanc utramque luxationem qui vult cognoscere, & reponendi modum considerare, vid. *Ann.* 3. M. A. N. C. *Observ.* 135.

CAPUT V.
DE FRACTURIS.

Dicitur idem in osse Fractura, quod in parte molli vulnus, ut partes corporis duræ seu ossa à quacunque causa, sæpissime quidem ab insigni vi, tam externa quam interna, subito discontinuata, fracta dicantur.

CAUSÆ.

Utut enim causæ omnis fracturæ frequentissime sint violentiæ externæ, nihilominus tamen observatum est, quod à causa interna, nempe à nimiis convulsionibus artuum, manus & pedes fracti & discontinuati fuerint: Exemplum tale refert Medicus Norimbergensis in M. A. N. C. *Ann.* 2. *Obs.* 225.

Frangitur os vel secundum latitudinem: adeoque transversim, in quo casu interdum simul insigniter conteritur; vel secundum longitudinem adeoque saltem finditur (gespalten/) diciturque proprie Fissura. Chirurgi nostrates priorem fracturæ speciem vocant einen Schlitz-Bruch/ imprimis si sit fractura cum vulnere, ita ut aliquid de osse fracto foras promineat: posterior vero species, nempe fissura, vocatur iisdem ein Kläck-Bruch.

Hæ duæ fracturarum species probe sunt discernendæ, cum differentis admodum sint naturæ, & diversissima etiam post se trahant symptomata.

Per transversum quidem factæ fracturæ etiam ab imperitis facillime cognosci possunt, idque tunc imprimis, quando ossa fracta etiam à loco suo commota fuerint, & sive externa vis lædens accesserit, sive ex solo casu ossa fracta sint, non possunt tamen non ingentes dolores molestiasque inferre partibus membranosis & fibrosis superjacentibus, qui sunt atrociores, si festuca ossis (Splitter) separata atrocius partes cutaneas vel membranas læserit aut punxerit. Accedit Tactus sensus, quo potest percipi fractura in osse, & eò magis, si sede sua motum fuerit. Accedit motus in osse fracto per transversum cessans vel depravatus, quatenus figura membri circa os fractum mutata est; accedit, quod

quod sæpissime membrum fractum apparet brevius aut distortum à simili figura, dum musculi ossa separata trahunt versus suum principium.

Accedunt & causæ externæ aliæ, à quibus facillime ossis fractura patet. Imprimis autem hocconsideratu dignum est, quod in fractura partium superjacentium musculosarum & nervosarum pori naturales ex contusione à fractura aut laceratione transformati, simulque ob dolorem & hinc junctam fibrarum nervearum crispationem angustati, facile cursus motusque sanguinis naturalis & lymphæ impediant, remorentur & sistant; unde præter ordinariam aliqualem partis fractæ intumescentiam, nunc inflammationes nunc oedemata familiares fracturarum sunt comites, sæpius in principio supervenientes.

Non autem confundendi sunt hi tumores, qui in principio fracturæ superveniunt, cum inflammatione aut erysipelate (Chirurgi vocant **ein Wund-Fieber**/) quæ interdum quarto, quinto aut septimo die post fractum & repositum os supervenire solent, ita ut nunc simpliciter aliquod erysipelas in loco fracturæ efflorescat, nunc horror & rigor, & insequens æstus erysipelas tale soleat comitari.

Hujus causa est varia, in specie tamen *supervenit*, quando occasione fracturæ partes nerveæ, tendinosæ & membranosæ, læsæ fuerint, idque in specie in corpore cacochymico, ubi occasione partium nervosarum læsarum, harum nutrimentum proximum alteratur, quod læsum contrahit acorem, & irritando partes nerveas erysipelas infert, qua occasione commota camarina succorum facile febrem excitare solet, ubi subinde solet esse suspicio festucarum, hinc inde ex osse fracto procedentium, & partes vicinas lædentium aut pungentium plus minus.

Quod attinet Fissuras: hæ etiam sæpissime in occulto latent, in specie si minores fuerint, & non nisi tarde per varia ac gravia supervenientia symptomata se manifestant, scilicet ex casu vel ex lapsu vel ex saltu fortiori, vel in contusione membri in lapidem perpendicularem, vel similibus, fit subinde, ut findatur in quodam loco os, idque pro constitutione ægri vel naturali, vel præternaturali seu morbosa, vel faciliùs vel difficiliùs.

Hinc senes levi occasione & violentia incurrunt fracturas ossium, tam transversales quam longitudinales, quia eorum ossa sunt arida & facile scissilia, facileque finduntur, & ii, quibus ex contagio luis venereæ per nutrimentum ossium corruptum ipsa ossa cariosa facta sunt, facillime eorum fracturam patiuntur. Si ergo finditur os, pedetentim dolor ibidem locorum exoritur, profundus tamen, & in principio ostocopos, nunc major, nunc minor, pro ratione scissuræ, patiens tamen munera solida adhuc cum isto membro fere obire potest, hinc levis quidam tumor, interdum rubescens nonnihil, simul successive se manifestat: verum hicce in minoribus fissuris tardius supervenit, quia ex fissura nutrimentum ossis proximum dilapsum & quasi transsudans, intra periostium & partes vicinas successive alteratur & corrumpitur, & sensim secundum longitudinem membri defluens usque ad loca articulationi vicina congeritur, ubi tendines copiosiores & arctius tensi, progressum ulteriorem impediunt, unde ibidem tandem congestum in abscessum & ulcus transmutatur, dum interea ipsum os in loco scisso corruptionem & cariem concipit, unde infra fissuram enatum ulcus continuò quasi fomite sustentatur & conservatur.

Hæ fissuræ, quæ non sunt adeo raræ, nisi tempestivæ fuerint cognitæ, si tandem ulcera ista producant, vulgo pro abscessibus ex defluxionibus corporis habentur, **vor Leib-Flüsse**/cum in loco abscessus facti omnis cura sit irrita, propterea quoniam obortus abscessus sæpius remotus est longius à loco ossis læsi, unde etiam in his casibus interna purgantia & sudorifera, externa vero balsamica quæcunque malum diu protrahunt, nunquam curant, nisi latens & abscondita fissura detegatur.

DIAGNOSIS.

Necesse ergo est, ut Chirurgus sit admodum accuratus & judiciosus in cognitione harum & similium fissurarum & fracturarum secundum longitudinem, & dolens & tumens membrum totum pertentando, & hinc inde digitis investigando, utrum per omnia sibi æquale sit, neque aliquid rimulæ vel inæqualitatis, instar fissuræ in baculo quodam fisso, vel in profundo asperitas, signum cariei, percipi queat: perquirat etiam, an in casu v.g. vel motu, sonus quidam & strepitus vel similia in morbo læso exaudita fuerint? an brevi post tumor ibidem subortus fuerit? an non perceperit successivum motum materiæ lentè descendentis quasi in abscessum? & quæ sunt similia signa, Vid. Felix Wurzius.

PROGNOSIS.

Fracturæ hæ, prout variant tam ex se, quam ratione partis fractæ, & partium in consensum tractarum, atque symptomatum, &c. variant.

In genere fissuræ seu fracturæ ossium secundum longitudinem utut ex omnibus fracturis sint facillimæ curatu, tamen difficiliùs cognoscuntur; hinc non rite curatæ aut neglectæ ulcus post se trahunt, imprimis si in loco fisso ossium caries superveniat, admodum

dum periculosæ sunt, & sæpius ad membrorum abscisionem deducunt.

Fracturæ transversales cognitu sunt faciliores, curatu difficiliores.

Fracturæ, in quibus loca ossium fracta sunt minus retusa, ut non habeant multas prominentias acutas, pungentes, ossa fracta transversim non penitus loco suo remota, faciliùs curantur; quæ vero remotæ, difficiliùs longè.

Si vi fractum & comminutum fuerit os in frustula & fragmenta, periculosum est; omni enim conjunctum solet esse vulnus, nunc sensibile nunc occultum, quod sub cute partes membranosas lædit, adeoque abscessus imminet.

Porro si sit fractura ossium, ubi ossa duo conjuncta sunt, si alterum saltem fractum, minus periculosum est, si vero utrumque, majus est: Nam in osse uno fracto reliquum os firmat membrum, & non tam validâ extensione opus est: Postmodum os sanum etiam fulcri instar se habet, quo alterum non potest loco moveri.

Os fractum in medio sui dat fracturam leviorem, quam circa articulum: nam hujus repositio & firmatio longe sunt difficiliores: item circa articulum sunt plures tendines, multi nervi, &c. unde periculum est, ne inferantur varia symptomata.

Item os fractum, quod tegitur multis musculis, minus periculi habet ratione symptomatum, quam quod frangitur circa loca tendinosa & fibrosa: v. g. si tibia circa suras frangitur, minus periculum est, quam in talo.

Si os fractum sit absque vulnere, & læsione partium mollium, eò levior est cura; si vero cum vulnere partium mollium & contusione, periculosa est fractura, & periculosas inflammationes, dolores, convulsiones, interdum gangrænam, infert.

Si est fractura ossium in plura frustula, subinde necessarium est, ut ossa separentur à se invicem; quod fit nunc citius in minoribus, nunc tardiùs in majoribus; citius, si ossa penitus fuerint separata; tardius, si ossicula adhuc hæreant cum membranis.

Ossa præter reliquas substantias, prout sunt vel majora vel minora, vel magis vel minus porosa, nunc citius nunc tardiùs solent consolidari, pro varietate ætatis, constitutionis ægri, vitæ generis, ac similium circumstantiarum; utplurimum consolidantur à die 20. ad 25. alia subinde ad 40. 50. vel 60. in majoribus, extenduntur. Minora ossa fracta intra 7. aut 14. diem ferè sanantur; ossa majora fere intra 20. ad 40. præter propter curationem recipiunt.

Præ reliquis ossa femoris fracta raro consolidantur in integrum, quia femur circumseptum est vastissimis musculis, mediantibus quibus fractum os vix rite reponi vel firmari potest, quin denuo elabatur, vel figuram vitiosam contrahat, adeoque instar regulæ erit, si femur fractum sit, in specie in adultis, sine claudicatione non posse restitui.

CURA.

In Cura ergò fracturarum duo scopi incumbunt Chirurgo, ossa fracta in locum naturalem reponere, & reposita firmare: sic enim supervenit naturæ motus, ferruminans ossa fracta. Fracta ergo ossa extendantur, & extensa coaptentur in situm naturalem, tunc necesse est, firmentur, quod fit per fascias, vel per ferulas. Firmatum os fractum postmodum in figura debita est situandum, media nempe, & quæ est consueta ægro: media est, quando membrum est in quiete; sic enim quiescunt omnes musculi: Item consuetudo hic etiam attendatur, Facto hoc, dum ossa fracta sunt reposita, & oræ separatæ denuo ad se invicem admotæ, tunc natura eadem firmiter denuo conglutinat, proprium nempe eorum suggerendo alimentum, quo in spatiola ossis separati infuso & indurato, reuniuntur firmiter, ac denuo conglutinantur ipsa ossa, quod fit nunc citius, nunc tardius, pro ratione (1) ætatis: in senibus enim tardius fit, propter defectum nutrimenti; (2) ratione sexus: sic imprimis notatu dignum est, quod in gravidis, si forsan frangatur os, difficillima & tardissima fit hujus fracti consolidatio, quæ tamen, si supervenit partus naturalis & legitimus, postmodum facillime ferruminari soleat: Vid. M. A. N. C. *Ann. 1. Observat. 25. pag. 91.* (3) ratione habitus ægri: succulenti, *εὐσάρκοι*, sani, &c. citius conglutinantur, quam aridi, phthisici, &c. quò magis accedit nutrimentum.

Modus ferruminandi est is: Liquor alimentosus chylosus ossium, spermatico eorum principio similis per meatus ac poros eorum secundum longitudinem fibrarum, ex quibus primitus ossa coaluerunt, rependo ça nutrit & auget, dum verò in loco fracturæ rectus & naturalis pororum ac meatuum situs est vitiatus & impeditus, quoque impeditur naturalis & legitimus alimenti cursus, unde hoc circa locum fracturæ stagnat, & per foramina aperta hinc inde uberiùs transsudat, successivè congeritur, & ita tandem in similem ossibus duritiem coagulatur, sicque tandem callus appellari solet, qui substantia quidem similis est ossi, conformatione vero sola ab eodem differt.

Nullum ergo aliud directè Chirurgi officium est circa Fracturas, nisi ut ossa extensa priùs probè circa extremitates oris reponat, mutuoque conjungat: quorum prius in fracturis

ćturis per transversum factis tantum locum habet, posterius vero, etiam in fissuris probe observandum est. Postmodum ossa reposita ita in situ naturali conservet, nempe fasciarum circumligatione & ferularum adaptatione, ac denique membri aptâ collocatione. Indirectè tamen etiam circa conglutinationem ossium fractorum mediante callo Chirurgus est occupatus, facilitando opus naturæ, præcavendo aut tollendo inflammationem, aliaque symptomata, & admovendo ea, quæ balsamum naturale seu alimentum proximum ossium fractorum conservent, & ita conglutinationem & calli generationem promoveant. Externè ergo locum fractum consideret, an adsit inflammatio vel non? si adest, hanc priùs curet, antequam tantillum circa fracturam tentet. Curatâ hac, fractura curetur, atque reposito osse, locum fracturæ inungat spiritu vini calido, vel solitario, vel cum infusione florum hyperici: vel illinantur cum spiritu vini, cui tertia pars spiritus lumbricorum terrestrium per putrefactionem admixta sit, & se insinuet in poros, & partes nerveas læsas restituat: vel applicetur fotus supra in Luxatione commendatus. Si insignis simul adsit contusio partis, illinatur mel cum *spiritu* vini probe temperatum; Illinatur etiam locus fractus cum oleo hyperici, aut fomentando eundem cum vino decoctionis rorismarini, aut inungendo oleum lumbricorum terrestrium, quæ debent esse acuata cum pauco oleo destillato terebinthinæ, & rorismarini, aut oleo pinguedinis humanæ ab ossibus humanis calcinatis rectificato, facto hoc, applicetur emplastrum ex tacamahaca, malaxatum cum oleo destillato rorismarini, quo simplicius, eo melius; aut, quod utplurimum usu venit, applicandum emplastrum ad rupturas seu fructuras, **ein Bruch-Pflaster** / parandum nempe ex cera, resina, & terebinthina, vid. Wurzius.

In loco ergo fracturæ, postquam conjunctum & repositum fuerit os, imponitur tale emplastrum, ita ut non exacte extremitates emplastri se contingant, non verò sibi invicem superimponantur, sed ut aliquantisper hiscant, ne superveniat intumescentia. Ceratum mirabile ad concussiones & fracturas videb. in Baptistæ Sitoni *Miscell. Med. Tract.* 23. *pag.* 116. Præmitti potest, inunctio loci cum oleis appropriatis, imprimis cum oleo lumbricorum terrestrium, acuato cum oleo destillato rorismarini.

Emplastro applicato imponuntur ferulæ, quæ postmodum conjunguntur per tria ligamenta.

Ligationes & fasciationes sint moderatæ, ita, ut nec sint nimis arctæ, nec nimis laxæ: Nam nimis arctæ partem suffocant; semper enim in loco fracturæ aliqualis supervenit intumescentia, quæ impediri nec potest nec debet; Non ergo deligationes nimis stricte sunt adducendæ, quia alias, si ista intumescentia impediatur, gangræna partis supervenire assolet. A medio seu ipso loco ossis fracti fasciarum deligatio est instituenda, & eædem nunc sursum nunc deorsum pro lege artis sunt ducendæ.

Quæritur, an plures fasciæ circumligandæ sint? an vero saltem sufficiat emplastrum cum ferulis? Resp. Pars fracta vel est fracta in loco musculis destituto, & magis tendinoso & membranoso, vel non: si prius, musculi sunt loco multiplicium fasciarum circumvolutarum, & non opus est multis fasciis involvendis; si posterius, ut firmentur melius ossa, convenienter fasciis duabus contrario situ cirumductis pars est fascianda.

Ferularum numerus nimius, earumque arcta nimis collectio seu connexio est nociva; sæpissime tres sufficiunt, rarius ultra quatuor adscendendum est, eæque ad digiti distantiam à se invicem sint remotæ, ne comprimendo dolorem, aut etiam intumescentiæ impedimentum afferant.

Fugienda ergo sunt in fracturis cataplasmata quæcunque ex pulveribus adstringentibus, bolo Armena, rosis, balaustiis, thure, sanguine Draconis, & similibus, cum ovi albumine exceptis, parata; quia poros obstruunt, partem incrustant, insensibilem transpirationem impediunt, & nihil juvant, quin potius nonnulla mala inducunt. Ista etiam ex succino, mastiche, terra lemnia, &c. quia ex illis nullus major fructus, quam ex cera, expectari potest. Sin applicanda sint cataplasmata, ea paranda sunt ex vulnerariis appropriatis, nempe ex geranio Robertiano contuso; inungatur locus fractus oleo hyperici, hinc imponatur cataplasma ex pulvere radicis bistortæ in vino infuso.

Non incongruum est Unguentum Bartholini *C.* 6. *Histor.* 25. si post 3. vel 4. *Pď* fasciæ resolvantur, & consideretur locus fractus; ibi, ubi consultum est, abluatur vel aqua simplici, vel cum vino Decoctionis plantarum nervinarum & vulnerariarum, vel similium.

Cum his externis conjungi etiam possunt commode interna quædam, quæ promovent callum & præcavent symptomata; inter quæ eminent vulneraria, quibus semper Rosmarinus addendus est; eminet etiam herba agrimoniæ, consolida major, Geranium Robertianum, sabina, aliaque ulceraria in vulnerum & ulcerum cura recensita.

Præ cæteris osteocollæ lapis, à ʒß. ad ʒ·. in aqua symphyti majoris, vel vino, vel aceto, vel decocto vincæ pervincæ, repetitis vicibus usurpatus, est appropriatissimus, cujus mira est efficacia in adjuvanda consolidatione ossium fractorum, & in promovendo callo, adeo ut interdum etiam, si nimis diu usurpetur, magnum nimis callum producat: Vid. Tacchenius *Princ. morbor. pag.* 140. Hildanus *Cent.* 1. *Obs.* 91. & *Cent.* 3. *Obs.* 90.

Quodsi in fracturis, imprimis cum contusionibus, Nervi, Ligamenta, Tendines, & similes partes nerveæ, circa fracturas sint dislocatæ & quasi contortæ, tunc ad torsiones istas partium nervosarum Ceratum Foresti est admodum commendatum, quod post diem septimum fracturæ imponit.

Fissuras quod attinet; si recentes sint, facile curantur, si loco tumenti & nonnihil dolenti, ubi suspicio est fracturæ, applicetur emplastrum ad fracturas conveniens, v. g. ex resina cum radice symphyti & similibus paratum; vel etiam omissis ferulis, pro ratione circumstantiarum, membrum deligatum quietum contineatur: sic namque nutrimenti ossis corruptio impeditur, cum facta jam corrigetur, & fractura facilè consolidabitur.

Quodsi in fissura recenti tumor insignis, mollis tamen & tractabilis, adsit, quod signum est collecti circa locum affectum aut sanguinis aut alius liquoris ex osse fisso transudantis, tunc aperiendus est tumor scalpello, & liquori contento parandus est exitus: vulnusculum servetur apertum per turundam, & hinc tractetur tanquam fractura cum vulnere.

Quodsi vero, aut ignorantia Chirurgi, aut ex neglectu ipsius ægri, temporis diuturnitate fissura degeneraverit in ulcus & abscessum, tunc tumor & abscessus facta aliquali maturatione aperiendus, & apertura usque ad locum fissuræ continuanda, ut ibidem os fractum sæpissime simul successu temporis redditum cariosum, commode curari possit, &c. vel pulvis euphorbii, solus, vel cum ana radicis iridis Florentinæ, inspergatur; tunc enim abscessus facile mundificantibus ac consolidantibus curari in totum poterit: de quibus casibus nemo unquam melius scripsit, quàm Felix Wurz in sua Chirurgia.

Et quidem Fracturæ hæ nunc sunt simplices, nunc complicatæ cum vulnere, ita ut & os frangatur, & superstratæ partes molles musculosæ lacerentur atque pungantur.

Post extensionem ergò & repositionem ossis vulnus considerandum venit: Et ubi nihil de osse abscessurum metuitur, labia vulneris vel suturis vel glutine conjungenda sunt, & balsamo vulnerario tractanda: Emplastrum in loco vulneris perforatum seu foraminulatum fracturæ applicandum, ut ita beneficio foraminis commodè vulnus tractari possit: hinc ferulis & fasciis convenienti modo pars læsa tractanda & deliganda, & quotidie semel aut bis pro ratione circumstantiarum est medicanda vel religanda, quod in simplici fractura tertio demum die fieri solet.

Quod si verò ossis fracti particulæ insignes extra vulnus promineant, ita ut jam ab ambiente aëre alteratæ, & quod citò fit, cadaverisatæ fuerint, **wenn sie schon angelauffen seynd /** tunc pars ossis eminens aut limâ abradenda, aut tenacius adhærens separanda: id quod etiam fieri necesse est, si eminens os & cutim perforans, dextrè reponi nequeat; sin verò os adhuc sanum & non alteratum sit, tunc denuò in situm convenientem more solito restituendum est, vulnusque factum per unguenta digestiva imposita diutiùs apertum servandum. Ulcusculum, si est majus, per cutem adducatur; si parvum, relinquatur, apertum tamen servetur, idque eum in finem, ut particulæ & frustula ossium interdum in fracturis per transversum à toto separata, si forsan coalescere cum reliquo osse nequeant, per vulnus foras extrudi aut extrahi possint.

Quodsi mox in principio ossicula talia omnino separata se manifestent, volsellâ saltim sunt extrahenda; sin vero tantillum adhuc cum toto aut cum periostio saltim cohæreant, naturæ integrum committendum negotium, quæ nunc talia ossa omnino separat, nunc vero denuo consolidat; hoc ipsum vero cum lentè fieri soleat, adjuvanda est ossis facilior conglutinatio unguento parato ex

Mellis virg. ℥jß.
Pulv. lumbric. 🜄*estr.* ʒiij.
vid. Barbette *in Chirurg.*

Vel

℞. *Pulv. aloës, myrrhæ* aa. ʒß.
rad. consol. maj.
aristol. rotund. aa. ʒiij.
Euphorb. ʒij.
Terebinth.
Ceræ aa. q. s.

M. in formam Linimenti seu unguenti, quo illitum vulnus promovet ossiculorum separationem, si denuo cum toto consolidari nequeant.

Si osse fracto denuo coalito callus nimis magnus genitus sit, corrigendus & imminuendus est, quod docet Hildanus *Cent.* 1. *Observ.* 91. Si non habeat debitam figuram, opus est interdum, ut corrigatur, quod facile fit, si callus nondum est firmatus; si vero est firmatus, sine noxa deformitas non

non poteſt curari. Si os iterum frangatur, non frangitur in callo, ſed circa callum.

CAPUT VI.
DE GANGRÆNA & SPHACELO.

Denique communis omnium affectuum Chirurgorum affectio eſt partis omnimoda corruptio, Gangræna & Sphacelus: Gangræna ſignificat incipientem partis mortificationem; hinc Germanis audit, **der heiſſe Brand**/ quia cum dolore & aliquali ardore adhuc eſt conjuncta: ſphacelus verò, ut propriè loquuntur, Necroſis, eſt perfecta mortificatio partis, & omnimoda vitalitatis carentia: Germanis **der kalte Brand.** Differunt ergo ſaltem gradualiter gangræna & imminens ſphacelus.

CAUSÆ.

Oritur vel à Cauſa externa vel interna: Externæ ſunt contuſiones, luxationes, lacerationes, morſus animalium venenatorum, & ſimiles: Internæ verò morbi peſtilentiales, variolæ, morbi chronici cum tumoribus juncti; hujuſmodi enim in morbis ſupervenit gangræna, in ſpecie in pollice pedis, qui nonnihil lividus ſit, accipit puſtulam, ſub hac maculam nigricantem, ſubitò tamen pergit, & integram tibiam occupat.

Brevibus: Cauſa gangrænæ & ſphaceli in genere ſunt ea, quæ quacunque ratione ſanguinis & ſpirituum vitalium diſtributionem, & per partes circulationem, inhibere valent. Hâc enim ex parte toto in quodam loco aut membro impeditâ & ſublatâ pars nativum vigorem omnem amittit: hinc eſt, quod vix ſæpius oriantur gangrænæ & ſphaceli, quam ex inflammationibus malè curatis, imprimis ſi parti inflammatæ per emplaſtica imprudenter admota impediatur inſenſilis tranſpiratio; tunc enim ſanguis extravaſatus ſtagnans corrumpitur, ex toto putreſcit, & partis inflammatæ gangrænam poſt ſe trahit; Imprimis eryſipelata per unguenta oleoſa aut mucilaginoſa inſulsè tractata ſubitò ſerpentem inducunt gangrænam.

Quoad cauſas proximas; communiter & rectè dicunt, gangrænam & ſphacelum eſſe partis mortificationem, hujuſque cauſam eſſe calidi nativi extinctionem. Calidum verò hoc conſiſtit in acido volatili & ſpirituoſo, quod agentis inſtar ſe habet in ſtructura & coagulatione ſeu formatione partis. Hoc acidum ergo vitale conſervatur & reſtauratur continuo à ſanguine & ſpiritu vitali influentibus ſalſis, & occultè acidis. Quæcunque ergo acidum iſtud deſtruunt, vel fomitem ejus impedire valent, omnia gangrænam & hinc ſphacelum inferunt, adeo ut exinde ſequatur, quod in gangræna & ſphacelo peccet imprimis alcali, quatenus propter acidi deſtructionem emergit, vel quod in ſe genitum acidum deſtruere valet. Hinc ſubinde poſt gangrænam & ſphacelum ſupervenit partis fœtor & putredo, ſignum alcali agentis in acidum, & diſſolventis ſulphur partis. Et quidem oriuntur hæ ipſæ mortificationes imprimis in partibus nervoſis, minus in partibus ſanguineis.

Cauſæ remotæ ſunt, quæ illud acidum diſſolvunt, & ſulphuris partes deſtruunt. Cauſæ remotæ, agunt hoc loco vel immediatè vel mediatè. Mediatè, quæ fomitem ejus, nempe influxum ſanguinis & ſpiritus vitalis, impedire ſolent, ut ligatura fortis, contuſiones, lacerationes, & ſimilia; Immediatè verò partem lædunt imprimis inſenſibilis tranſpiratio prohibita, quæ retenta acrior redditur, & acidum vitale deſtruendo partem mortificat, Venena & morbi maligni, morſus animalium venenatorum, quæ fermento ſuo maligno alcalinæ proſapiæ acidum deſtruunt, & ſphacelum inferre poſſunt. Producunt etiam gangrænam ulcera maligna, inveterata quæcunque, ulcera canceroſa, refrigeratio partium nimia.

DIAGNOSIS.

Signa gangrænæ imprimis monſtrat in inflammationibus, in ulceribus, item in vulneribus partium nervoſarum, color floridus nativus plus minus rubicundus, qui mutatur in pallidum obſcurum, ſublivescentem aut cœruleum, qui in ſphacelo exactè nigreſcit. Sub his colorum mutationibus caro antea tenſa mox evadit flaccida, mollis, & quaſi omni tono ac vigore deſtituta, ita ut in facto jam ſphacelo cutis ſpontè à partibus ſeparetur, & aqua quædam decolor pravi odoris effluere ſoleat. In parte ipſa nullus arteriarum pulſus ſentitur, in incipiente verò inſigniter pulſat, ſicuti etiam ſenſatio ipſa tactus ſucceſſivè imminuitur, quæ ex toto aboletur in ſphacelo, & pars nigreſcens odorem cadaveroſum ſpirare incipit; in imminente quidem eſt acerbus dolor, ſed pedetentim evaneſcit. Calor in parte imminuitur, & pars antea calida tepet, tandem friget.

Quodſi ulcus evadat gangrænoſum, præter dicta ſigna nullas ſordes generare ſolet, aut ſi quid eſt materiæ, eſt pauca, decolor ac fœtida.

PROGNOSIS.

Sphacelus eſt incurabilis, niſi pars mortua ex toto fuerit ſeparata.

Gangræna & ſphacelus, quando oriuntur à cauſa interna, ſæpiſſimè ſunt lethales:

Auferatur enim licèt integra pars gangrænosa, in opposita tamen vel alia parte iterum regerminabit malum, quod necessariò mortem post se trahit.

Si ab interna causa gangræna exsurgat in extremitate pedum, tunc certus sit æger de morte, quæ successivè, dum serpit gangræna, necessariò supervenit, sive manus sive pedes amputentur: Fermentum enim istud inquinans sanguinem, dum ejusdem sulphur vitale per modum malignitatis destruit, ad mortem perducit.

Partes quò magis sunt sanguineæ vel carneæ, eò minus corripiuntur gangrænâ & sphacelo, & facilius curantur; partes vero nerveæ uti faciliùs corripiuntur his affectibus, ita difficiliùs curantur.

Gangræna ab externa causa orta curari potest, si maturè succurratur; ablatâ enim parte corruptâ, reliquum corporis permanet sanum.

Præ cæteris nota est cautela servanda, ne decipiantur in cognoscenda gangræna & sphacelo: nempe si fiat, ut pars sphaceli interdum motum adhuc habeat, quatenus movetur à tendine oblongo, cujus musculus sit sanus.

CURA.

In Cura ergo Gangrænæ ejusmodi progressus est inhibendus; in sphacelo verò pars jam mortificata separanda, & ulterior mortificatio præcavenda ac sistenda venit. Præstamus hoc internis & externis. Interna sunt omnia sudorifera alexipharmaca, qualia sunt Camphora, spiritus vini camphoratus, spiritus theriacalis camphoratus, essentia & spiritus baccarum sambuci, spiritus cornu cervi proprio sale acuatus, theriaca in spiritu vini camphorato propinata, elixyr proprietatis præservativum, sive cum spiritu vini camphorato, vel spiritu theriacali camphorato, præparatum, aqua scordii, cornu cervi citrata cum camphora & similibus.

Externè in metu gangrænæ, aut hac saltem incipiente, mirè conducit spiritus vini vel simplex, vel spiritus vini theriacalis, vel spiritus theriacalis camphoratus, cum linteo calidè impositus; aut spiritus vini permisceatur probè cum aloë, thure & myrrha, & loco spiritus vini simplicis longè præferendus est spiritus vini theriacalis vel camphoratus: Quod si verò in gangræna immineat mortificatio acidi, externè vel acida, vel salso-acida primatum obtinent: Hinc muria seu brodium brassicæ acidæ experimentum est elegans. Decoctum calcis vivæ mirabile est in gangræna, vel solitarium, vel si in eodem decoquatur sulphur, vel si in decocto calcis vivæ dissolvatur Mercurius dulcis, addito spiritu vini, quod vocant Galli aquam phagedemicam, præmissâ si opus est, scarificatione. Decoctum scoriarum antimonii in aceto sistit gangrænam, vid. Riverius *Cent.* 4. *Obs.* 50. vel ex Minderero decoctum salis ammoniaci in urina ægri applicetur. In usu etiam est scordium applicatum, sive lixivium decocti solum, aut cum radice scorzoneræ & vincetoxici, imponatur; sicut & succus urticæ cum linteis duplicatis applicari solet contra ulteriorem gangrænæ progressum. Vel

℞. *Rad. Valerian.*
Ostrut.
Angel. aa. ℥j.
HB. *Scord.*
Salv.
summ. absinth.
fl. Chamomill.
sambuci,
bacc. junip. aa. M. j.
Myrrh. ʒij.
Incis. & contus. coq. in
Vini generosi Mens. ij. in vase clauso:
Colaturæ adde
Camphor. ʒij.
Misc. & calidè applicetur.

Gangræna faciei à morbillis relicta aquâ marina, cui incoctum fuit absinthium, curata vid. in M. A. N. C. *Ann.* 2. *Obs.* 2. *pag.* 2. & *Ann.* 4. & 5. *Obs.* 60. *pag.* 50.

Quin & apud multos usus obtinuit, ut imponatur cataplasma ex scordio, scabiosa, alliaria, absinthio, hyssopo, salvia, agrimonia & similibus, cum aqua calcis vivæ dilutiore simul decoctis. Radix bryoniæ recens contusa aut rasa in forma cataplasmatis imponatur, vel cum cherefolio. His sunt qui præferunt cataplasma paratum ex farina lupinorum, fabarum, ac similium cum lixivio dulci vel oxymelite, gangrænæ impositum, cùm quidam asserant, decocto lupinorum cum vino albo & lixivio, addito parum croci, nihil requiri posse potentius ad coërcendam gangrænam. Item poma putrida contusa sine liquoris ullius affusione cocta in gangræna adhibita, vid. in M. A. N. C. *Ann.* 3. *Observ.* 321. Pertinet huc etiam fermentum cerevisiæ, vid. Bartholinus *Cent.* 5. *Hist.* 41.

Caput mortuum aquæ fortis contusum, & decoctum cum aqua rosarum, in qua summitates panni lintei sunt intincti, & applicati aliquoties, calidè gangrænæ conducit.

In graviori gangræna, præmissâ partis profunda scarificatione, conducit fimus equinus, coctus in vino, aut aceto, aut urina humana, cum vel sine mica panis, & instar cataplasmatis applicatus, fuit remedium Sylvii atque Barbette. Vel cum eodem fimo sequens parari potest cataplasma:

℞. Summ.

℞. *Summ. Absinth.*
fl. Chamomill.
samb.
H. Scord. aa. M. ʃß.
rut. Mß.
Micæ panis similag. (potest etiam omitti) ℥vij.
Fimi caball. ℥iij.
coqu. ex ▽*muriat.*
sub finem addendo
Atram. ℥ij.
~vini ℥iij. M.

Vel eluatur scarificata pars cum muria, vel cum decocto calcis vivæ, vel decocto Riverii in *Observ.* 24. *à* Fomio communicata, acuto cum vino Hispanico, spiritu vini rectificato, camphorato, theriacali, aut cum spiritu salis ammoniaci, essentia myrrhæ, &c. in quibus aliquid unguenti lithargyrii dissolvendum. Huc etiam pertinet Lotio Hildani de Gangræna & Sphacelo; vel Riverii *l. a. Obs.* 22. ex vino, sale, melle, & aceto; Vel

℞. *Muriæ* ℥iv.
~vini camphor. ℥ij.
Ungu. Ægypt. ʒij. Misc.

℞. ▽♃*æ* ℔j.
~theriac. camphor. ℥iij.
☿△ti ʒß.
Misc.

Scarificationibus hoc modo probè elotis imponatur vel Mercurius sublimatus solus, vel cum alumine, capite mortuo vitrioli, myrrha & aloë mixtus, item lapis medicamentosus Crollii, similiaque escharotica; aut cum plumaceolis applicetur butyrum antimonii, cujus usum Riverius *Cent.* 1. *Obs.* 84. commendat.

Quodsi gangræna sit gravior, & incipiens jam sphacelus, loco scarificato largiter inungendum est unguentum Ægyptiacum & modo dicta unguenta vel cataplasmata imponenda. Sanguis talpæ, si in papyro exsiccetur, illudque postmodum sub usu humectetur cum aqua, & imponatur, contra sphacelum & gangrænam laudatur.

Quodsi vero jam in sphacelum degeneraverit gangræna, mortuum ex toto separandum est à parte sana.

Usus obtinuit amputare membra, quod fit vel ferro candente vel candefacto, inurendo partem tamdiu, donec ægri percipiant. De loco controvertitur, an in articulo, an prope articulum instituenda sit amputatio? v.g. an in gangræna tibiæ amputandus sit pes sphacelatus infra genu? an vero permittendus sit progressus mortificationi usque ad articulum, & ita instituenda amputatio? Experientia hac in parte ferat judicium, quæ docet, cum minori symptomatum proventu, & cum minori ægri jam convalescentis incommodo in actionibus fieri amputationem infra articulum, latitudine præterpropter unius palmæ, sic enim optimè potest curari, ac æger partem, mutilatam licèt, pro actionibus usurpare.

Ulterius quæstio est: an amputatio sit facienda in parte præcisè, ubi cessat mortificatio? an in parte sana? an verò in parte mortificata? Respondeo: Si à causa oriatur interna gangræna, necesse est semper, ut largiter in parte sana fiat amputatio, ut nempe sic possit impediri recursus gangrænæ in aliam partem; periculum enim est, ne sub cute ulterius serpserit malum, quàm extrinsecus appareat. Si verò gangræna aut sphacelus simpliciter ab externa proveniat causa, sufficit in contermino partis mortuæ cum sana instituere amputationem, & ægri cutis tam firmiter ducatur deorsum, ut sic aliquid de parte sana amputetur; vel in ipsa etiam parte mortua amputatio institui potest, modo id, quod adhuc de sphacelo restitat, admoto ferro candente removeatur.

Amputatio fit cum cultris falcatis iisque nudis, qui mos est Gallorum; vel cultris ignitis, qui mos est Italorum; (Prior est convenientior, posterior magis dolorosus, utut non tanta succedat hæmorrhagia) postmodum cum serra pro ossibus. Borellus habet singulare instrumentum, cum quo in ictu possit separari pars ægra. Hæmorrhagia impeditur applicatione pulveris cujusdam styptici, vel solius terræ vitrioli dulcis, vel pulveris stercoris suilli. Quidam vitriolum Martis & alumen anatica proportione in succo plantaginis, vel aqua ejusdem destillata solvunt, quâ solutione lintea madefacta imponunt. Quidam inspersis pulveribus stypticis crepitum lupi superimponunt, & ultimo cum emplastro diachalcitidis Hildani cooperiunt.

Nostrates nimis abhorrent amputationem: hinc alius est modus separandi mortuum à sano beneficio butyri antimonii, si scilicet hoc ipso ducatur circulus ibi, ubi definit mortificatio. Hoc ipso enim, si sit sanabilis sphacelus & gangræna, promptè separatur sanum, ita ut dehiscat mortuum à sano, & progressus ulterior mortificationis impediatur, hinc postmodum instar ulceris recentis nempe suppurantibus pars sana curari possit. Vel si sphacelus non adeò profundus processerit, necesse est, ut locus scarificetur profundè, eluatur lixivio, cui addita sit farina lupinorum & aloë; vel eluatur cum aceto, mixto cum spiritu vini, postmodum applicetur unguentum Ægyptiacum, vel vulgare, vel Hildani, vel loco hujus recipiatur Mercurius præcipitatus, & misceatur cum unguento quocunque mundificativo, & illinantur scarificatæ partes; vel ad imitationem Hartmanni Mercurius præcipitatus cum oleo nucum coctus in consisten-

tiam linimenti obſcuri, quo illinatur pars ſana & ægra. Facit huc curioſa obſervatio Thiermayers *Conſ. lib.* 1. *pag.* 106. ubi ſcrotum in variolis ſphacelatum per præcipitatum rubrum cum unguento roſato digeſtivo mixtum, ſeparatum & reſarcitum refert.

Dum hæc fiunt, ultra talia, quæ hinc inde applicantur, ad mortificationem tollendam Epithema imponatur, v.g. ex ſcordio, ariſtolochia rotunda, radice hirundinariæ, abſinthio, baccis juniperi, myrrha, aloë &c. coctis in aqua vel aceto, item vino vel lixivio, addito alumine, vitriolo, ſale marino, & ſimilibus, &c. ut impediatur ulterior progreſſus. Inſtar omnium ſit Epithema & Cataplaſma Hoffmanni in Meth. Medendi *pag.* 411.

APPENDIX.
PRAXIS EXTRAORDINARIA.

MEdicina Practica vulgaris eſt adhuc manca in quamplurimis, & mutila. Cauſa verò, duplex eſt.

I. In Theoria, defectus experimentorum in macro-& microcoſmo, ſuper quæ Theoria Medica ſolet fundari. Sed quia adhuc multa experimenta deficiunt, fit, ut etiam in Theoria multi ſint defectus, qui ſe exerunt quotidie in Praxi. Et hinc tam ſtudioſè excolitur Chimia & Anatomia, nempe ex his duobus Pathologia ſeu morborum diagnoſis & fiendi ratio petenda eſt.

II. Defectus genuinorum, & hinc generoſiorum remediorum, tam univerſalium quàm ſpecificorum, id eſt, defectus remediorum, quæ in ſe efficacia ſint, ut ſine inſigni ſtomachi moleſtia vim ſuam exercere, & morbos ſtatim tollere poſſint. Hinc qui ſupra ordinariam Praxin excellunt, hoc præſtant vel ope ſolidioris theoriæ, & obſervationum circa ægros, vel ope generoſiorum remediorum, quibus etiam altiora præſtiterunt ſublimiores Chimici Valentinus, Paracelſus, Poterius, & ſimiles.

Res ut pateat, notum eſt, quod in Praxi vulgari ratione defectus ſufficiat Theoria. Sæpius evenit, ut vix circa radicem morborum verſetur Medicus, ſed ſaltim circa producta. (2.) Quod non rarò anus aut empiricus melius interdum curet, quàm Medicus. Propterea fit, ut tam ſæpè affectus incurabiles habeantur, non tam propter morbum incurabilem, quàm propter generoſiorum remediorum defectum.

In Praxi vulgari propter Theoriam mancam ſæpiùs vix circa radicem morborum verſantur Medici, ſed ut plurimum vel circa cauſam occaſionalem, vel productum morboſum; unde etiam à poſteriori, rariùs à priori, ſolent curari ægri: verb. g. ſpina digito infixa, vel vitiatum fermentum ſpinæ inſtar partes lædens dat tumorem, inflammationem, abſceſſum, &c. ſicuti vitiata fermenta interna affectus chronicos & acutos inferunt. Si vero in iſto caſu externo ſpina evellitur, fit ut omnia evaneſcant ſymptomata. Si verò relicta ſpina ſaltem anodynis dolor ſiſtitur, ſi diſcutitur tumor, aut ad abſceſſum perducitur, adjuvatur quidem naturæ motus, ſed ſaltem à poſteriori producta morboſa curando.

Par ratio eſt in morbis internis, v.g. in malignis, ubi fermentum exteriùs hauſtum maſſam ſanguineam inquinat, infert varia ſymptomata; quo remoto, tollitur febris; ſi non, à poſteriori per ſudorem & ſimilia curantur ægri: Sic contagium luis Venereæ leve eſt, quo deſtructo, omnia curantur; ſi non fiat, mediante diæta ſudorifera, tædioſa ſalivatione Mercuriali, inquinamentum iſtud à poſteriori ſaltem evocatur. Sic talis ſpina eſt v. g. iſtud acre tantillum, quod alterat nervos, vellicat & totum corpus in convulſiones excitat: Si tollitur, morbus ceſſat; ſi non, per opiata & ſimilia à poſteriori occurrendum. Sic v.g. tantillum effluvium acrius, nares vellicans, ſtatim ſternuationem efficit: Curatur ſternutatio à poſteriori per opium; per ſudorifera à priori temperando acre, quod nares vellicat. Sic tantillum acidum eſt, quod inſtar ſpinæ radici dentis infixum eſt, dolorem gravem inferens: ſi evellitur, omnis dolor, hemicrania, tumor, palpitationis ſenſus, &c. evaneſcunt; per externa ſi quis ſiſtere velit, ſaltem à poſteriori ſymptomata curabit, radice intacta relicta. Exilis ſæpè eſt calculus, qui univerſum corpus interdum cruciat: ſi diffringitur & expellitur, omne malum ſublatum eſt; ſi non, à poſteriori anodynis, balneis, linimentis, opiatis, diureticis, & ſimilibus ſuccurrimus quidem ægris, radicem vero morbi non attingimus. Medicus tamen qui attendit radicem morbi, ritè ſe operari exiſtimat; alius verò generoſiorum remediorum defectum admodum deplorat, vid. Poterius.

Qui ergo ultra Praxin vulgarem excellere cupiunt, duplici hoc conſequuntur medio: vel mediantibus remediis, vel mediante modo extraordinario medendi. Illud ii, qui vel appropriato ſpecifico, vel univerſalibus inſtructi ſunt; poſterius ii, qui magneticè aut tranſplantatoriè morbos quoſdam chronicos curare ſatagunt.

Quoad prius: qui appropriato ſpecifico particulari vel univerſali inſtructi ſunt, uti citiùs curant ægros, ita quamplurimis remediis commodè ſuperſedere poſſunt. Sic qui inſtructus eſt appropriato remedio, ſuperſedere

dere poteſt omni venæ-ſectione, ſcarificatione, fonticulis, hirundinibus, & ſimilibus, quia ſcit per remedium appropriatum radicem morbi curare: ſi verò ſubito evenit plethora apparens ex ſanguinis orgaſmo, & appropriato remedio mox ſedat effervescentiam, hinc non opus erit veneſectione. Qui inſtructus appropriato particulari, vel generoſo univerſali, non opus habet purgantibus, malignis nempe & venenatis remediis; quin, quicquid heterogenei forſan in corpore collectum fuerit, per appropriatum remedium à ſecundante natura ſponte eliminatur vel per urinam, vel per ſudorem; unde etiam nobilia remedia inſenſibiliter operantur.

Sola ergo blanda Vomitoria requiruntur in tali caſu: nempe Medicus inſtructus generoſis remediis ſaltem peccantia in primis viis evacuat, vel opus erit interdum leniſſimo abſtergente primas vias.

Ut reformetur ergò & exaltetur Praxis, ad hæc duo reſpiciat Medicus; nempe

1. Theoriam magis exaltet, & promoveat per experientiam, & obſervationes.

2. Remedio, vel appropriato particulari, vel generoſo univerſali, ſedulo incumbat.

Prius non eſt unius hominis nec ſeculi; ob id quilibet induſtriam adhibeat, ut communicatis pluribus obſervationibus Theoriam exaltet; poſterius poteſt acquiri ab artifice ſedulo, qui generoſis remediis incumbit.

Hæc remedia ſunt vel particularia, vel univerſalia. Particularia dicuntur ſpecifica, & quæ præcisè hunc vel iſtum morbum levibus quibusdam præmiſſis ſolent curare: Univerſalia ſunt, quæ quemcunque morbum tollere valent. His poſterioribus inſiſtendum eſt in ſpecie, quia ſpecifica ſubinde à natura ægrorum ſolent alterari. Multis exoſum, paucis cognitum eſt nomen remedii univerſalis. Poſſe tamen dari, ut illuſtrem ex Praxi vulgari, conſideremus ſaltem opium, quæcunque ſymptomata ex ſpirituum impetu ſiſtens, ſed ſaltem palliativè, & quia cum opio eſt adjuncta quædam virulentia narcotica: Sic de abſinthio res nota eſt in febribus intermittentibus, cachexiis, hydrope, &c. Sal volatile urinæ ſeu ſpiritus ſalis ammoniaci in quamplurimis affectibus eſt optimus: De Marte res nota eſt, quod in chronicis morbis ſit artifex; à Marte enim omnes acidulæ efficaciam habent, quæ in chronicis morbis curant eos, quos Medici ad acidulas ablegant: Notum eſt de Thermis, quod varios morbos curent. Si autem ritè evolveretur natura acidularum, forſan haberi poſſet tale remedium efficax. Par ratio hic eſt atque cum remedio Drebelliano, quo vim vitalem in aëre ita concentrat, ut homines quosdam ſub aqua ſuffocatos curaverit; nec deeſt experientia: Vid. Poterius, qui multum præſtitit ſuo ſpecifico ſtomachico: aurum ejus diaphoreticum in affectibus nervorum & ſimilibus fuit polychreſtum. De Rulando notum eſt, quantum præſtiterit beneficio aquæ terræ ſanctæ, olei Heraclini, balſamini & ſimilium. Quæ habet Baſilius de ſolo antimonio, notum eſt.

Quæritur ergo: an verum ſit, quod dari poſſit Panacea? Affirm. Nempe remedium univerſale datur, modò huc non trahantur vitia, quæ nec ab ipſa natura ſunt corrigibilia, verb. g. conformationis defectus, &c.

Quales verò ſunt hæ panaceæ? Remedia ſunt univerſalia, ea, quæ ſunt valida & generoſa, reſtaurantia vires naturæ, id eſt, quæ vitæ radicem conſervant, & eam labefactatam reſtituunt. Nempe omnes morbi vitæ inſidiantur, unde remedia vitam & ejus radicis vim conſervantia, conſequenter quoſvis morbos curabunt.

Res ut pateat, notum eſt, vitæ radicem conſiſtere in ſanguine, ejusque debita craſi. Craſis hæc variat, vel eſſentialiter vel accidentaliter: Eſſentialiter ratione principii ſeminalis, unde vita in radice vel longa vel brevis erit, & diſpoſitivè vel ſana vel ægra: Accidentaliter variat ratione rerum externarum & digeſtionis primæ, ratione ſex rerum nonnaturalium plus minus labefactata. Seminalis vis vitalis conſiſtit in ejusdem principio ſulphureo, quod eſt humidum radicale ſeu acidum pingue, quod coagulat & ſpecificat acidum in determinatum corpus. Quicquid ergo hoc ſulphur ſartum tectumque conſervare valet, potens erit totam naturam conſervare & reſtaurare.

Mediatè ſeu indirectè hoc fit ratione digeſtionis primæ, ceu fundamenti totius œconomiæ vitalis. Remedium tale vix ſperandum eſt ex regno vegetabili: Nam hujus ſimplicia, ſi non ſunt venenata aut maligna, ſunt alimentitia, & à ſtomacho noſtro ſubigi ſolent; nec ex regno animali, cum nobis maximè ſint coagnata, vel, ſi quæ ſint, ſunt ſaltem particularia. Ergo ex regno minerali inveſtigandum erit. Hinc imprimis in ſole, hinc antimonio, cujus ſulphur ex parte naturæ eſt ſolaris; hinc ex Venere & vitriolo veneris, cujus ſulphur in via eſt ad naturam ſolarem, quærunt talia remedia, & tandem in Marte, ejusque genuino ſulphure. Hinc tantum tribuitur tincturæ antimonii genuinæ, vitriolo veneris, & ejus igni ſeu oleo, ſive ſulphuri ex Helmontio; Tinctura lilii Paracelſi nota eſt; Mercurius diaphoreticus Paracelſi ſeu Helmontii eſt Mercurius fixatus à ſulphure Veneris, propterea etiam, quia fixus eſt, & ſulphure auri tinctus, vocatur ab Helmontio Aurum Horizontale. Cinnabaris antimonii particu-

particulare est remedium, sed quod multum habet in recessu in febribus malignis & nervorum affectibus; sulphur ex scoriis antimonii singulari modo præcipitatum in epilepsia & morbis infantum est mirabile, partim vomitus, partim sudorem excitans.

Alterum, in quo Praxis solet variari, est cura symphatetica & transplantatoria.

Circa has tria sunt consideranda:

1. Quid per hæc nomina sit intelligendum?

2. An dentur?

3. Quodnam sit harum curarum fundamentum?

Cura sympathetica ita dicitur, quia fit quasi per consensum, ut in distans curetur morbus à remedio absente, ut tamen fiat certo quodam consensu, quem remedium fovet cum corpore ægro aut parte ægra. Transplantatoria vocatur, quando morbus transfertur in aliud subjectum vivum, vel vegetabile, vel animale.

Hæ Curæ fiunt medio intercedente tertio, mediante quo à corpore ægro separato in distans fiunt, & istud medium vocatur Magnes. Dicuntur alias Curæ Magneticæ, quasi magnes ex corpore ægro morbum eliciat, vel quod alteratus similiter alteret ipsum morbum. Equidem multa prostant exempla hujusmodi curationum, quæ tamen non omnia sunt bonæ fidei.

Quod Curam sympatheticam in specie attinet; res nota est de pulvere sympathetico, ex vitriolo Veneris per calcinationem solis, sole in leone versante. Usus ejus notus est pro cura hæmorrhagiarum externarum, sive forma sicca vel humida, si dissoluto in aqua simplici immergatur linteum cruentum, & applicetur. In internis affectibus subinde utiliter usurpatur, speciatim hæmoptysi, mictu cruento, &c. Sic. D. Michaelis retulit, se aliquando gravem mictum cruentum cum exulceratione vesicæ curasse, ægro excrementa in dictum pulverem excernente: Cnœffelius excretis fecibus dysentericorum super caput mortuum vitrioli, dysenterias curavit. Notus etiam nasus restitutus ex Taliacotio. Multum etiam facit observatio Bartholini *Centur.* 1. *Observ.* 41. qui observavit in quodam viro, cui cutis cum capillis fuit decisa, unde cutim istam asservavit in scrinio, ubi eodem modo atque pili in capite ejus in colore ita etiam isti pili in cute decisa restitantes etiam mutati fuerint. Facit huc exemplum de viro picâ laborante, quoties uxor fuit gravida, quod vitium etiam fuit in filium translatum. Quidam equis contusis vel compressis Persicariam recentem in aqua frigida maceratam imponunt, donec intepuerit, quo facto sepeliunt in locum, ubi potest facilè putrescere. Idem effectus est in hominibus graviter contusis; Meysonerius de Pulvere sympathetico. Unde etiam ad odontalgiam, & curam vulnerum & ulcerum fuit traducta, ubi usus ejus repetendus est. De unguento magnetico simplici & armario res nota est. Mulieres lacte abundantes non melius habent, quàm ut emulgeant suum lac, vel in prunas candentes, vel laminam ferream candefactam. Sic res nota est de verrucis, quod curentur per affrictionem lardi recentis, quo putrefacto verrucæ evanescunt: Vir hujus rei testis est Franciscus Baco de Verulamio in Sylv. Sylvar. *Cent.* 10. *Hist.* 997. Videatur etiam Helmontius Tractatu: Magnum Oportet. Pertinet huc manus cadaveris lento morbo interempti, quæ attactu curat excrescentias, quod Helmontius refert: Sic quædam puella in majori oculi cantho habuit excrescentiam fragiformem, quæ pueri mortui manum mortuam applicavit huic excrescentiæ, & inde curata, quamprimùm infans mortuus putresceret. Hoc etiam testatur D. Boyle in Philosophia Experimentali, ubi refert, observasse se talé exemplũ, quod mediante tali contactu excrescentiæ fuerint curatæ. Facit huc exemplum in hac civitate, ubi quædam mulier, laborans doloribus chronicis crurum, post varia remedia frustrà usurpata, tandem sensim levamen habuit per curam sympatheticam: nempe empyricus quidam in urina ejusdem decoxit ovum ad duritiem, quod in minutissima frustra discidit, & denuo in ejus urina de novo blande ebullivit, & sepelivit in acervum formicarum: Sic atrophiam curavit Hartmannus in Praxi Chymiatr. per ovum in urina ægri coctum, & in acervum formicarum sepultum: Sic Medicus quidam Anglus seipsum ex atrophia curavit, teste Boyleo.

Transplantatoriæ Curæ fiunt, quando transplantantur morbi in aliud quoddam subjectum vivum, utut transplantati in animalia sint magis præsentaneæ curæ, quàm in vegetabilia. Et quidem transplantantur solùm in specie morbi chronici, & qui firmas radices egerunt in corpore ægri.

Ad hujusmodi curationes pertinet, quando vel per immediatum contactum ægri cum corpore animalis, vel mediato alio, curatur. Immediatè fit v.g. quod refert Riverius, se vidisse bis curatam paronychiam immisso digito in aurem felis, morbo in felem transplantato: vid. Riverius *Cent.* 4. *Obs.* 19. & 63. De catellis podagricos & colicos dolores mitigantibus, & eos dolores, sanatis ægris, sibi contrahentibus, vid. Bartholinus *Cent.* 3. *Hist.* 66. *Cent.* 6. *Hist.* 53. Icterum à se refert Petrus à Castro in M. S. curatum, dùm ex urina ægri cum farina placentas fecit, & blandè exsiccatas obtulit feli vel cani esurienti, ictero

ictero sublato: Similem historiam refert Boyle *c. l.* Sic podagra curatur, quando ungues & capilli in salicem vel radicem juglandis fodiuntur, vid. Timæus **von Güldenklee** / *in lib. 5. Epistol. 7. & 8.* Sic podagra curata est in hortulano Electorissæ Saxoniæ, qui accepit caseos & butyrum, recentia nondum salita, & applicavit pedibus dolentibus, à quibus sensim levamen percepit; caseos abjecit, quos comedit canis, qui brevi post eodem laboravit. Idem Laurentius præstitit sanguine ægri in radicem juglandis immisso. Sic odontalgia transplantari potest in sambucum vel corylum, nempe ramus insignis transversim discindatur, & colligatur ex eo festuca, quâ fricandæ & nonnihil lædendæ sunt gingivæ, ut sanguis stillet, illa festuca immitti solet in locum coryli, ex quo fuit desumpta, & loco iterum ligato, ut possit concrescere festuca cum reliquo trunco, curatur. Sic certum est de quodam, qui laboravit febre intermittente supra sex septimanas, qui accepit carnis suillæ libram unam, & maceravit in urina propria, aliquot horas ante paroxysmos emissâ, coxit, & projecit cani esurienti, fecit hoc ter, unde febris evanuit. Biennii spatio nova ingruit febris, quæ remedio hoc iterato iterum curata est.

Quoad scrutinium causarum, variant sententiæ. Quidam easdem ceu veras considerant, & nunc admirantur, nunc scrutantur. Alii easdem rejiciunt, & ubi experimentis sunt convicti, ad dæmonis opem confugiunt. Alii verò, qui rationibus has curas volunt impugnare, ut Helmontius, in hoc peccant, quod ad tribunal suæ rationis hujusmodi curas examinent, & ex præconcepta hypothesi easdem malè rejiciant; multa enim latent in natura recondita, quæ non scimus, & multa, quæ scimus, sed quorum causæ latent.

Potius ergo cum sint curæ hæ confirmatæ, earum scrutinium sagaciùs instituendum est. Quod autem hujusmodi curationes reddantur suspectæ, est hoc, quod sint raræ, & non semper succedant. Quoad prius; pauci eas sciunt administrare, & à plurimis rejiciuntur; quoad posterius, hujusmodi curationibus commune cum quibusdam, etiam optimis, remediis particularibus est, quæ non in omnibus succedunt, propter idiosyncrasiæ diversitatem. Ratio, inter alias primaria est hæc, quod subinde lateant adhuc quædam circumstantiæ, vel ratione temporis, vel modi, vel aliarum circumstantiarum, modò crebro instituerentur, ut collatis pluribus experimentis redderentur certiores, forsan magis certæ forent. Observetur autem, quod fundamentum curationum sympatheticarum & transplantatoriarum ferè in eo consistat, quod omnia corporis humani excreta semper participent aliquid vitale seu de spiritu vitali, nunc insito nunc influo, ratione cujus, quamdiu perstat ista spirituum vitalium portio, tam diu habent commercium ista excrementa cum ipso corpore, unde prout citiùs vel tardiùs evanescit, aut corrumpitur iste spiritus vitalis, eò diutiùs & tardiùs solet durare iste consensus excreti cum integro corpore.

Jam verò, ut diutiùs conserventur istæ portiones spirituum vitalium, necesse est habeatur medium conservans, quod vocatur Magnes.

Magnetes hi sunt in quadruplici differentia, nempe inserviunt

I. Excreta alvi, de quorum præparatione ex Paracelso videri potest Tenzelius *in Medicina diastatica.*

II. Est caro humana siccata, quæ regioni cordis applicanda venit, ut acquirat vim magneticam: imprimis convenit caro ex corpore violenter interempto assumpta.

III. Est ipse sanguis ex homine sano desumptus, qui grumefactus potest ita præparari, ut decantetur serum supernatans; grumus verò in umbra exsiccatus humectatur tamdiu, donec serum imbibitum.

IV. Si sumatur urina, sudor, sive excreta alvi, eaque omnia præparata misceantur & usurpentur.

De his optimè scripsit Samuel Boulton. Hæc spiritus vitalis portio in hoc casu vocatur Mumia vitalis, sive Mumia spiritualis microcosmi.

Ista ergo Mumia est medium, quo peragitur hujusmodi cura magnetica, ut quamdiu hæc mumia à toto separata conservatur in suo vigore, & alteratur eo modo, quo extra corpus alteratur, etiam totum spirituum systema in corpore alterari solet, & effectus vel ad sanitatem, vel alios, exercere solet.

Unicum subest dubium; quâ ratione nempe fiat in distans actio & reactio? seu quo medio communicetur mumia vitalis extra corpus alterata cum mumia vitali in corpore residuo? quod etiam in medio relinquitur.

Tamen qui curiosi sunt, possunt videre imprimis Theatrum Sympatheticum. Conferatur cum his Joannes Marcus Marci *in Philosophia Veterum restituta,* & Meysonnerius.

FINIS COLLEGII MEDICO-CHIRURGICI.

MICHAELIS ETTMULLERI
Philosophiæ & Medicinæ Doctoris,
DISPUTATIO
DE FERMENTATIONE.

§. 1.

Fermentatio est minutarum particularum, corpus mistum constituentium, motus intestinus, ortus à mutua salium, alcali & acidi, in unoquoque misto existentium, sed resolutorum in se invicem actione, quâ omnes reliquæ mistum componentes particulæ variè inter se invicem exagitantur, & permiscentur, usque dum sequatur aut ultima misti resolutio, aut nova ejusdem alteratio, à salium nova unione aut saltem contemperatione dependens.

§. 2. Subjectum Fermentationis est corpus mistum, hoc est, cujus minutæ particulæ, ex quibus proximè constat, & in quas proximè est divisibile, sunt diversæ naturæ. Quæ naturarum diversitas à solius magnitudinis, positionis, quoad levitatem & gravitatem, compositionis vel motus & texturæ, aliarumque hujusmodi circumstantiarum ratione, dependet.

§. 3. Causa Fermentationis proxima seu id, quod motum istum in particulis componentibus incipit sunt salia illa duo, acidum & alcali, & hoc tàm volatile in operibus naturæ, quàm fixum in operibus artis: Hæc duo enim generalia salia in omni existunt corpore naturali, & unum sine altero in rerum natura reperibile non est, variatâ nihilominùs admodum proportione.

§. 4. Sub alcali autem & sub acidi nomine innumerabilis salium diversitas & varietas comprehenditur, cùm tàm urinosa, quàm acida innumerabiliter inter se differant, unde & variis modis inter se mutuo uniri & combinari possunt, indeque variæ saporum operationumque differentiæ deducendæ sunt. Indeque & salsum, ex acidi & alcali concursu obortum, multis modis variat, de quibus videatur Tachenius in Hipp. chym. & Clave Med. Hippocrat.

§. 5. Hæc salia autem, ubi debito modo vel inter se vel cum aliis juncta sunt, ne alterum nimis excedat alterum, aut ab aliis rebus contemperata, ne propter interjectum quasi medium in se invicem agere queant, quieta existunt, corpusque in eodem permanet statu.

§. 6. Quod si verò salia hæc non debito modo conjuncta sunt, sed disjunguntur, vel cum non debitam ad se invicem obtinent proportionem, vel non legitimè ab aliis admixtis temperantur, immediate tunc in se invicem agunt: acidum rodit alcali, & alcali propellit acidum, unum agit contra alterum, aguntque & patiuntur mutuò, hinc mistionis solvitur vinculum, ab hisce salibus potissimùm dependens, & reliquæ componentes particulæ sui juris factæ, uti non semper in omnibus concordant, ita à salibus eorumque motu variè agitatæ, motæ & commotæ, confusæ & perturbatæ, debitoque, quem ante obtinebant, situ locatæ, hanc intestinam motionem, à salibus inchoatam, masculè promovent augentque, & ita Fermentationis motum efficiunt.

§. 7. Confirmatur hoc exinde:

1. Quia fermentescentia omnia his duobus salibus copiosè sunt instructa, & quæ his duobus constant salibus, facillimè fermentantur, v. g. mel, saccharum, succi florum, plantarum, fructuum maturorum, urina, mustum, cerevisia, &c. alia verò corpora his destituta minimè.

2. Mutationes rei per fermentationem factæ, ut sunt in colore, sapore, consistentia, separatione partium, &c. optimè de his salibus, variaque eorum conjunctione, tùm inter se, tùm cum aliis, contemperatione deducuntur.

3. Affinitas Fermentationis cum Effervescentia manu nos ducit ad salium horum considerationem, cùm Effervescentia accelerata videatur fermentatio. Effervescentia verò sæpissimè, licèt non semper, ab acidi & alcali concursu oritur: v. g. spiritus nitri limaturæ ferri affusus, facit effervescentiam. Idem spiritus butyro antimonii affusus, etiam effervescit, cùm tamen sint duo acida: Ejusmodi tamen exempla sunt rarissima. Distinguenda est Ebullitio, quæ tantùm fit in aquosis & oleosis, à Fermentatione & Effervescentia.

4. Prout salia nunc plus nunc minus sunt proportionata, & ab aliis contemperata, eò nunc magis promovetur, nunc impeditur Fermentatio. Nam fit interdum Fermentatio, dum salia hæc sunt improportionata, & alterum assurgit erga alterum, ut in vino & cerevisia acescentibus. In illis enim fermentationem impedimus, dum contemperare studemus; in his verò, dum æqualem proportionem observamus: v. g. in vino, sunt salia, quæ contemperata sunt ab aliis particulis admix-

admixtis: quod si verò vino addatur tartarus, vel fex cerevisiæ, quibus salia fiunt acriora, habemus fermentationem. Item si cerevisiæ acescenti, ob inæqualem proportionem acidi & alcali, injiciatur creta, vel lapilli cancrorum, augetur alcali, fitque proportionatum acido, unde tollitur acescentia.

5. Omnia ea, quæ fermentorum loco adjiciuntur, ac fermenti vices subeunt, in transmutanda re per fermentionem, ac in renovanda deficiente fermentatione, agunt, quatenus unum horum salium in iis excellit, unde simile exsuscitatur: contrarium verò subigitur in re fermentanda, vel quatenus iis ambobus egregiè pollent, unde in re fermentanda hæc salia anteà quieta, de novo, ob acquisitas suppetias, partes reliquas, à quibus contemperabantur, superant, & actiones mutuas renovant: v. g. acetum vino infusum concitat fermentationem, unde vinum mutatur in acetum; Calx viva musto adjecta, ejus fermentationem promovet.

6. Omnia ea, quæ fermentationem proximè impediunt, hoc agunt, quatenus horum ejusmodi salium vim & in se mutuam actionem infringunt ac tollunt, sal excedens absumendo, vel deficiens restituendo, ex iis ambobus se permiscendo, & ea ita temperando: v.g. creta absorbet acidum, & impedit cerevisiæ acescentiam: copia lactis vino injecta hujus effervscentiam impedit, salia dicta temperando.

§. 8. Effervescentia & Fermentatio à multis confunduntur; imò nimis rigidè, tanquam longè diversa, distinguuntur. Re verà sunt una eademque res, diversus saltem salium status & concipiendi modus est, quæ nunc sunt pura, h. e. sola, sine alterius corporis additione, aquæ tamen beneficio conjuncta & confusa, nunc verò sunt impura, hoc est, sociata aliis particulis, corpora mista componentibus: Si prius, habeo effervescentiam; si posterius, habeo fermentationem: In primo salia sunt libera, unde cum impetu validè dimicant; in secundo sunt impedita, unde remissiùs agunt, hinc in primo citiùs, in secundo tardiùs, suum absolvunt opus; in primo unita firmiter requiescunt, in secundo verò varie se habent, dum cum aliis particulis se unientes, vel laxè tantùm, modò se invicem contingunt, vel cum aliis firmiùs concrescunt, prout alia atque alia salium, tùm inter se, tùm cum admistis, est proportio. Nam in effervescentia strictè sic dicta uniuntur particulæ salinæ, ob nullius alius interventum; in fermentatione verò laxiùs ob aliarum particularum internexionem, unde effervefacta per se ampliùs effervescunt, fermentata verò denuò fermentant. Hinc videmus, quod quò magis mista sunt corpora, h. e. quo magis salia sunt contemperata, & ita impedita, eò magis fermentant; quo verò minùs sunt mista, & salia ita sunt liberiora & puriora, eò magis effervescunt.

§. 9. Causæ Occasionales Fermentationis sunt omnia ea, quæ quocunque modo salium mutuam proportionem tollere, alterum augendo, alterum verò imminuendo, vel quocunque modo mistionem particularum auferre, easque invicem à se separare possunt; unde salia aliorum consortio & contemperatione liberata, à se invicem distracta, de novo agere atque reagere incipiunt, hoc est fermentare. Distinguenda autem causa occasionalis Helmontii à vulgari: Ille enim causam occasionalem omnium ponit in humoribus; vulgò verò eadem est cum procatarctica seu remotissima.

§. 10. Requisita ad Fermentationem necessaria sunt tria:

1. Humidum debitum vel liquor, qui resolvat mistum; salia enim nisi resoluta non agunt in se, nec operantur: deinde humidum locum idoneum præbet, in quo motum suum exercere valent misti particulæ. Sit autem debitus, & ratione quantitatis & qualitatis, vid. Kergerus *de Fermentat. pag.* 70.

2. Spatium liberum. Omnia enim dum fermentant, ob motum inter se invicem concitatum, & liberam particularum à se invicem separationem, multùm expanduntur ac dilatantur, unde denegato spatio denegatur & motus, & per consequens etiam fermentatio.

3. Particularum corporum fermentescentium aut diminutio in minimas, si sit siccum; aut confusio, vel laxior unio, si sit humidum: v. g. fermentum in farinam contritum, & mustum crassiusculè inspissatum non fermentat. Dum enim salia nimis sunt unita, in se invicem agere, aliorumque consortio se extricare nequeunt. Prætereà quoque, si firmiter remanerent misti particulæ unitæ, impossibile ipsis esset, se movere.

§. 11. Causæ inter adjuvantes sunt tres:

1. Fermentum: non quidem tàm propriè dictum pistorum fermentum, sed omne id hoc loco intelligitur, quod alicui rei permistum, eam incidendo, resolvendo & penetrando, in fermentationem movet; estque semper naturæ salinæ, nunc de natura alcali, ut dum lupulus cerevisiæ additur, dum aromata & sinapi cum saccharo permiscentur, quibus eorum promovetur fermentatio; & ipsa vini florescentis effluvia odorata, quæ vinum de novo fermentant, sunt de natura salis volatilis; nunc de natura acidi, ut fermentum pistorum; nunc de utroque, & hæc efficacissimè fermentationem promovent, ut feces cerevisiæ, mel, saliva hominis jejuni, &c.

2. Calor moderatus: Hujus enim natura est attenuare & resolvere, humidaque laxare, & dilatare, quæ frigus è contra adstringit; hinc promovendo motum, fermentationem promovet. Observatur interim, quod fermentescentia & ipsa ingentem calorem concipiant, ex insigni motu particularum oriundum, quæ fermentatio, ut magis magisque promovetur, ita & calor internus tantò magis excitatur & augetur.

3. Est motus externus: Hic enim agitando particulas, mutuum salium, tùm inter se, tùm cum aliis concursum, promovet, sicque multum ad fermentationem contribuit.

§. 12. Effectus Fermentationis est vel essentialis, vel accidentalis. Essentialis est vel frequentior vel intermedius, vel rarior & ultimus. Ille est misti insignis alteratio: Hic est misti ultima in suas particulas componentes omnimoda resolutio. Alteratio misti, quæ vere fermentationis est ordinarius effectus, contingit tùm ob novam salium inter se, & cum aliis particulis mistum componentibus unionem ac contemperationem, tùm ob partium non miscibilium exclusionem. Quæ partes non sunt miscibiles aut ratione ponderis, unde leviores avolant, graviores ad fundum præcipitantur; aut quod frequentiùs est, ratione figuræ. Ut hic effectus melius intelligatur, notandum: quod salia ob id in se invicem agant, ut se uniant, quod nunc faciunt immediatè, si sunt sola, ut in effervescentia; nunc mediatè, si aliis nempe sunt sociata, ut in fermentatione. Ex qua nova unione ingens misti sequitur alteratio in colore, sapore, consistentia, & aliis proprietatibus; ita ut nulla ferè in rerum natura peragatur alteratio, neque generatio aut corruptio, ubi non intercedat fermentatio. Exemplum ultimatæ fermentationis videmus in musto, ex quo per fermentationem alterato fit vinum & tartarus; vinum dum denuò fermentat, alteratur & degenerat in acetum per novam texturam, quatenus acidum obtundit & figit sal volatile, sic fructus maturescunt per fermentationem & semina per eandem germinant. Est ergò rerum quarundam separatio accidens quoddam necessariò consequens fermentationem, non verò primarius aut essentialis ejus effectus.

§. 13. Ultima misti resolutio rarior, & ultimus denique fermentationis effectus est, ad quem ferè non, nisi per iteratas fermentationes est accessus. Quoties namque contingit fermentatio, toties fit nova salium unio, partium volatilium avolatio, gravium verò vel crassarum præcipitatio, vel alio modo non miscibilium ad fundum exclusio: unde sensim sensimque salia arctiùs se uniunt, aliis particulis relictis, donec tandem vel uno sale dominante, altero oppresso; vel ambobus arctè inter se invicem unitis, ut à volatilitate sua evaporent, ac sub forma salsi remaneant, sicque aliarum partium consortium relinquunt, unde vinculum mistionis à salibus oriundum tandem dissolvitur, & mistum in componentes se immediatè particulas tandem dirimitur, id quod Putredo vocatur. Unde acetum, cum ulterius fermentat, abit in situm, in Schimmel/ Kaan/ quod est reverà germinatio seu vegetatio quædam, beneficio microscopii jucundè oculis se sistens. Post situm fatiscit mistum, i. e. salia postmodum destructa sunt, & particulæ situs non ampliùs sufficientes sunt ad constitutionem novi misti, adeoque in novum Esse fatiscentes, abeunt in aquam. Plura qui cupit de Fermentatione, videat Kergerum, Willisium, Schookium de Fermentatione agentes, quorum hypotheses erroneæ facilè corrigi possunt.

§. 14. Unica est differentia fermentationis præ aliis notatu digna, dum fermentatio nunc est occulta, nunc manifesta. Hæc magno labore multoque strepitu peragitur; Illa non nisi pedetentim suas exserit vires: Hæc salium admodum efferatorum vim sequitur; illa salium temperatorum: Hæc in artificialibus; illa in naturalibus est obvia v. gr. in fructibus maturescentibus, in fermentatione plantarum, & est fermentatio occulta: sed fermentatio musti vel panis, est manifesta.

§. 15. Fermentationes corporis humani dum naturaliter sunt constitutæ, blandè placidèque omninò peraguntur. Sunt enim in corpore humano omninò temperata, & salia aliis particulis debitis mista, sine tumultu & strepitu fermentationes obeuntia. Præternaturales autem fermentationes sunt vel nimis auctæ & impetuosæ, ut in febribus, diarrhœis, phreneticis, &c. ob salium effervescentium vim, impetuosamque potiùs effervescentiam, quam fermentationem; vel minus imminutæ & placidæ, ut in cachexia, morbo virgineo, apepsia, &c. ubi salia impedita, & ab aliis particulis quasi obruta, debito modo concurrere, & fermentationem ciere non valent.

§. 16. Fermentationes non raRò aut inchoantur, aut augmentantur per fermenta, quæ hanc vim obtinent, quatenus unum alterumve salium in iis excellit. Dumque per fermentationem & fermenta insignes admodum alterationes in rerum natura produci diximus, non est mirandum, quod fermenta licèt mole minima; in alterandis tamen rebus, & immutandis corporibus naturalibus, potentiæ adeò sint eximiæ, ut sæpè vel occultum quoddam miasma in aëre volitans integram vini cellam perturbare valeat, & parva salivæ guttula ingentem farinæ & cerevisiæ novellæ

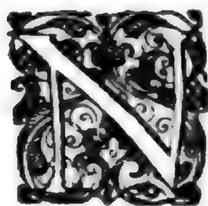
novellæ copiam fermentet. Inde namque miasmatum morbosorum & venenatorum potentia, dum fermentando in corpore nostro operantur, deducenda venit. Sunt namque, quod bene notandum, fermenta omnia sui multiplicativa, quæ se in materia prædisposita admodum multiplicant, eamque in suam naturam transmutant. Nam sicut parvum fermenti pistorii frustrum ingentem farinæ massam in sui naturam transmutat & alterat, ita & morbillorum & variolarum, pestis vel luis Venereæ miasma totam massam sanguineam alterare & depravare potest.

MICHAELIS ETTMULLERI,
Philosophiæ & Medicinæ DOCTORIS,

DISSERTATIO
DE

CHIRURGIA TRANSFUSORIA.
CAPUT PRIMUM
HISTORICUM,
ORTUM, INVENTIONIS OCCASIONEM, PROGRESSUM & EXPERIMENTA TRANSFUSIONIS

Exhibens.

Otum est, inter nova hujus seculi inventa ferè primaria recensendam esse circulationem sanguinis, cui occasionem dedit inventio valvularum seu ostiolorum in venis, præsertim artuum majoribus. Primus valvularum illarum inventor fuit ineunte anno 1579. Guilielmus Fabricius ab Aquapendente, Professor Patavinus, post quem brevi primus Salomo Albertus Wittebergæ per αὐτοψίαν confirmavit. Horum consideratione factum dein est, ut postmodum ratiocinando de sanguinis motu mirabili Paulus Sarpa, Frater seu Monachus Venetus, Aquapendentis familiarissimus, conjecturare primus incepit. E contrà Guilielmus Harvæus, Anglus, primitus sibi inventionem sanguinis circulationis tribuit, asserens, Paulum Sarpam omnia ab ipso hausisse, & omnino fatendum, Harvæum primum fuisse, qui experimentando negotium hoc manifestavit; Sarpam verò, quod ratiocinando ejusdem vestigia nobis exhibuit; quos insecutus Walæus.

Quæri hic posset: an Veteribus motus sanguinis circularis fuerit cognitus? Resp. Omnino; nam reverà inventum est divinum, ab ipso Spiritu S. Salomoni Regum sapientissimo, inspiratum: *Eccl.* XII. *v.6.* reperiuntur vestigia, Salomonem cognitionem habuisse circulationis hujus: Videatur Schneiderus *l.* 3. *Catarrh c.* 2. & Joh. Schmidius in Descriptione Senectutis Regis Salomonis, ubi hoc ipsum probat. De Sinensibus dubium est, an sciverint? licet sint, qui id affirmare conentur: videatur Cleyerus, Medicus Batavus, in Epist. ad Simon. Pauli, quæ reperitur in Bartholini Actis Medic. Hafniens. *volum.* 4. *obs.* 1. *p.* 4. Verba ejus hæc sunt: *Unicam saltem rem magnæ molis, quam vix mente complecti possum, nedum facultate consequi, mirari licet, Medicis Sinensibus tot retro seculis (ultra* 4000. *annorum) usum circulationis sanguinis innotuisse præ Europæis, & quod caput rei est,* σημειωτικὴν *infallibilem ex pulsuum tactu, eorumque diversis ictibus exercere, morbi statum & declinationem exinde discutientes, &c.* Superiori anno de Medicina Chinensium ex pulsibus non nemo scripsit, quod tam futile scriptum est, ut mirer, quod expressum exstet. Sicut autem facilè est, inventis aliquid addere; quin & luce incensa vel tantilla, plura quæ in occulto latent, manifesta fiunt; ita occasione circulationis sanguinis cogitatum fuit de remediis communicandi sanguinem immediatè; hinc Chirurgia itaque Infusoria inventa fuit. Primi, qui hanc ipsam exercuere, fuerunt Angli, & inter eos primus Autor dicitur Wren, Theol. & Mathematicus in Acad. Oxoniensi P. P. insignis, Regiæ Societatis socius, qui an. 1657. primitùs erga Illustrem Boyleum hujus rei mentionem fecit: Vid. Act. Societ. Reg. Angl. *Vol.* 1. *p.*96. Deinde Joh. Daniel Major, Medicinæ Doctor & Anat. & Botanic. P. P. in Acad. Kiloniensi, vir perquàm eruditus, perquàm etiam vagus, meditando ad hujusmodi infusionem liquoris medicamentosi tandem devenit. Hinc anno 1664. Prodromum edidit de hac Infusoria Chirurgia.

Experimenta varia Chirurgiæ hujus primo in brutis instituta fuerunt:

1. Cani infuderunt extracti liquidi opii ad ℥j, qui post mediam horam stupidus & torpidus factus, adeo dormire incepit, ut licèt acicula per linguam exsertam trans adigeretur, vix tamen sentiret, & cùm biduum unamque noctem dormiendo consumpsisset, reconvaluit.

2. Cani infuderunt grana xvj. croci metallorum in ℥j. Infusi non filtrati, hinc aliquot vomitus consecuti, altero manè verò mors.

3. In alius molossi arteriam infusum croci metallorum pauca quantitate immissum, nihil damni invexit; cùm verò dosis ad ℥ij aucta fuisset, & animam, & simul omnia, evómuit.

4. Hinc plura quoque facta fuerunt experimenta cum acidis: sed observatum fuit, acida coagulando sanguinem statim mortem intulisse; è contra verò urinosa injecta, v.g. oleum tartari, sanguinem floridum & rubicundum reddidisse.

5. Decoctum arsenici in aqua communi ad ℥j infusum cani necem intulit.

6. Sic ipse experimenti gratiâ ʒß Mercurii sublimati in aqua simplic. soluti in venam cruralem canis majoris injeci, qui paulò post exspiravit.

7. Cani aliquando aliquot Unciæ nitri cum aqua communi infusæ fuerunt, absque ulla alteratione.

Notabile est, quod, si cani per venam jugularem halitus infletur, moriatur: quod si verò per receptaculum commune infletur, iterum ad se redeat, & quasi reviviscat.

Progressum fuit ulteriùs, & quid humano valeat in corpore novum hocce inventum? similiter tentatum fuit. Sic præter alios D. FABRICIUS, Medicus Dantiscanus, militi lue Venereâ inveteratâ cum ulceribus in tibiis, tumore brachii dextri doloribus capitis horrendis, cum gummatis seu nodis in ossibus laboranti, resinæ scammon gr. vij. dissolutæ in Essentia Guajaci ad ʒiij. infundere curavit optimo cum successu; omnibus enim his affectibus vomitus supervenit, & dein secessus.

Chirurgia hæc Infusoria est quasi mater, quæ peperit filiam, scilicèt Transfusoriam, qua per venas sanguis alterius hominis aut bruti corpori humano immittitur, & locum illius occupat, qui à morbo consumptus, vel venæsectione largiore eductus erat. Primi Autores fuerunt Angli, D. Timotheus Clarck, Regius Medicus, ut & Nob. Henshaus anno 1657. de sanguine infundendo & transfundendo fuerunt soliciti, donec anno 1665. sub finem Febr. D. Lowerus de Corde *cap.* 4. *pag.* 184. primitus in cane instituisset experimentum. Mox in Galliis eadem Transfusoria tentata fuit, & in brutis & in hominibus; hinc bellum literarium inter Gallos & Anglos ortum, qui reverà primi dicantur Autores. Sed verum est, quod prima laus debeatur Anglis respectu brutorum; non tamen negandum est, Gallos primitùs tentasse in hominibus. Conf. Merclinus de Ortu & Occasu Transfus. sangu. Lamzwerde *Tab.* xi. & xii. Append. ad Scultet. *p.* 29. & 55.

Videntur prostare vestigia in Veteribus de Transfusoria hac Chirurgia. Nihil dicam de Marsilio Ficino, qui suasor existit, ut senex sanguinem arteriæ sectæ juvenis exsugat. Consilium sane crudum, sed proficuum. Sic quoque Johannes Colle, Italus Florentinus, edidit Tractatum de Inventione Remediorum novorum, jucundorum & tutorum, Autorque fuit, ut fiat translatio sanguinis ex juvene in senem. Libavius, vir scribendo prolixus, sed insignis scopticus & scepticus, in Apendice facit singularis hujus inventi mentionem, sed addit tamen hanc epicrisin: ***Dentur puero juscula roborantia; Medico verò elleborus.*** Mauritius Hoffmannus, Med. Doctor, & P. P. Anatomices & Botanic. Altdorfinus, mihi Altdorffum transeunti retulit, se publicè & privatim docuisse, quomodo in Melancholicis, Epilepticis, &c. sanguis ex juvene florido in ægrum immittendus sit: sicut & D. Major suprà laudatus brevi post Infusoriam edidit librum, cui Titulus est: Delitiæ Hybernæ. Ex his patet per transfusionem sanguinis significari, sanguinis unius animalis in alterius animalis vasa sanguiflua per intermediòs canales derivationem, pro usu Therapeutico vel diætetico.

Differentia Transfusionis hujus est triplex: vel fit ex bruto in brutum experimentandi gratiâ; vel ex bruto in hominem, vel ex homine in hominem, medicandi gratiâ.

Modus varius est: Quisque enim ferè suum habet peculiarem modum. Alius est Loweri; sed qui non placet, ob sanguinis motum & impulsum per canales nimis longos refractum, indeque illius facilem coagulationem. Mihi placet Dionysii & Gallorum modus, quem Parisiis vidi. Vasa ex quibus fit transfusio, in genere sunt venæ & arteriæ: locus verò, ubi ex istis vasis fieri solent Transfusiones, sunt vel in brutis cruralia vel jugularia vasa, in hominibus brachialia. Optimus modus est, si ex bruto in brutum instituatur Transfusio, ut ex arteria crurali aperta, vel, quod periculosius, ex arteria carotide fiat in venam cruralem vel jugularem bruti.

Ex vena in venam, v.g. jugulares, commendat Edmundus King in Act. Anglican. *pag.* 361. ex bruto verò in hominem, si vena cruralis vel jugularis bruti aperiatur, & in homi-

homine in medianam fiat transfusio. Quod si ex homine in hominem instituenda, eligitur pro arteria emittente illa in brachio; pro vena recipiente etiam in brachio; præsentanei enim magis effectus & usus præstantioris videtur, si ex arteria in venam fiat transfusio, ob arteriosi sanguinis à venoso, in consistentia, motu, spirituositate, tardiore congrumescentia, differentiam.

Finis seu scopus est vel generalis, vitæ prolongatio in senibus, & hinc morborum curatio, vel specialis sanguinis vitiosi correctio, ejusque deficientis matura restitutio, hinc in specie ad deliria Melancholica corrigenda & tabem curandam, scorbutum eradicandum, arthritidem mitigandam, epilepsiam removendam, scabiem & lepram tollendam, virium defectum restituendum, tam in juvenibus per morbos exhaustis, quàm senibus jam deficientibus, ad mores per temperamentum alteratum corrigendos, ad inimicos conciliandos, ad calculi genesin ex sanguine salso tartareo inhibendam, Chirurgia hæc adhibetur.

Rationes, quæ suadent eam, sunt sequens:

1. Desumitur ex consideratione fœtus in utero, sicut mater nutrit fœtum, immediatè transfundendo sanguinem suum in ipsum, & vitam ejus conservando, quidni ergò in adultis id etiam fieri possit?

2. Ex compendiosissima nutriendi & sustentandi animalia via. Considerentur enim tàm ambages ciborum, eorumque mora, antequam ad sanguinem deferantur, quàm variæ, quas patiuntur alterationes.

3. Ex eo, quod certum sit, sanguinem esse radicem vitæ, & simul vel ægræ vel sanæ. Unde sanguine cacochymo existente, maxima exinde oriuntur mala; eodem verò euchymo floridus status emerget. Qua ratione verò corrigi meliùs potest, quàm per sanguinem? per alium enim sanguinem hoc correcto malum evanescit.

4. Ex eo, quod subinde gravia patiantur mala, qui sanguinis defectu laborant: v.g. si quis in dysenteria vel hæmorrhagia uteri multum emiserit sanguinis, duplex huic imminet malum, periculum scilicet vitæ, periculumque cachexiæ, & hydropis. Ergò ut citiùs ac tutiùs resarciatur sanguinis insignior defectus, & malum præcaveatur, nil consultius est, quàm ut loco mali bonus infundatur sanguis.

5. Ab analogia, nimirum ab insitione plantarum in plantas, quæ eo meliùs germinare deprehenduntur. Vid. Acta Anglic. *pag.* 295. & Lamzweerde *l. all.*

Hæ sunt rationes, quas Galli urgent: sed cùm omnis ratio sine experimento sit nulla & cœca; & contra experientia sine ratione sit temeraria, præmissis rationibus ad experimenta transfusoriæ jam paractæ accedimus:

Quorum

I. Factum est ex cane in canem. Dionysius, Medicus Gallus, Mathematicus, & Philosophiæ addictissimus Professor; more Gallorum levis, & judicii præcipitis, primus omnium recepit duos Canes diversi sexus, extraxitque ex mare ℥ix, donec languesceret: hinc idem cani fœminæ totidem indidit, nullâ tamen alteratione subsequente.

II. Lowerus canem minorem accepit, ipsique omnem ferè detraxit sanguinem; ex molosso verò sanguinem in huncce minorem transfudit, & tantum quidem sanguinis, donec molossus moreretur, minor verò optimè se haberet.

III. Graffius Cani itidem detraxit sanguinem ad instantis mortis indicia: sed cùm alterius sanguinem huic instillasset, revivixit. Experimentans autem Graffius, an lac, si cani, cui sanguis detractus, infundatur, in sanguinem mutetur? expertus est mortem subsequi.

IV. Dominus Gayani, Chirurgus Celeberrimus, meus tunc temporis Parisiis hospes, ℥xviij. sanguinis cani detraxit, eidemque totidem ex alio instillavit, qui verò post quinque dies mortuus est: vid. Acta Societ. Reg. Anglican. *pag.* 420.

V. Sic quoque sanguinis Transfusio facta est ex cane in venas canis vetuli, & quidem ex crurali arteria bono cum successu, nam duabus post Transfusionem horis iterum saliebat & exultabat; cumque senium ipsi oculorum aciem hebetasset, & ferè ademisset, & vix ante hanc operationem se movere potuisset, optimè convaluit: vid. *l. a. pag.* 385.

VI. D. Coxe, Anglus, ex cane vetulo scabioso in alium sanum fecit Transfusionem, ex vena jugulari illius in venam jugularem hujus, ab ℥xjv. ad ℥xvj. præter propter, hinc factum, ut scabiosus sanaretur, canisque alter, qui scabiosi sanguinem receperat, nihil exinde mali passus fuerit: Vid. *l. a. p.* 363.

VII. Bononiæ in Italia facta est Transfusio ex agni arteria carotide in venam jugularem alterius agni, ex quo anteà tantum sanguinis exhaustum fuerat, quantum ex agno ejusdem magnitudinis Dominus Cassini suppleri posse speravit; adeò ut, peractâ Operatione, agnus recipiens sine ullo indicio infirmitatis circumambulaverit, & secutus fuerit eos, qui operationem fecerant, & postmodum vixerit, accreverit, &c. vid. locus allegatus *pag.* 705. Exempla hæc antecedentia fuerunt inter bruta speciei ejusdem: nunc sequuntur exempla inter bruta speciei diversæ.

VIII. Transfusio ex vitulo in ovem facta à Domino King: Hic enim ovi ex vena jugulari

gulari ℥xlix. sanguinis emisit, postmodumque ex jugulari vituli tantundem immisit: sed ovis dimissa ambulavit, & tantum virium habens, quantum anteà habuerat, pabulum quæsivit: Vid. *Act. Societ. Reg. Anglic. pag.* 361.

IX. Ovi ex jugulari vena ℥xlv. sanguinis fuerunt detractæ, ita ut maxime debilis redderetur; ex vena verò jugulari vituli tantundem præter propter immissum fuit, hinc ovis alacris admodùm factus, cùm vidisset penes se canem, magno impetu ter quaterque eum feriit, neque reliquum fuit vestigium eorum, quæ in experimento passa fuerat, vixitque pancreaticè.

X. Doctor Dionysius, Gallus, ex tribus vitulis in tres Canes transfudit sanguinem: sed hæc animalia recipientia optimè valuerunt, & uni istorum trium canum die præcedente tantum sanguinis fuit extractum, ut vix sese potuerit movere, sed recepto postridie ejus diei à vitulo totidem sanguinis, in momento vegetus factus iterum est: Vid. *l. c. pag.* 361. & Journal des sçavans *pag.* 677.

XI. Udinæ, in Italia, transfusus est ex agno sanguis in venas canis Hispanioli, ætatis 13. annorum, qui per triennium penitus surdus, & debilis valde fuit, & parum ambulare potuit: sed observatum fuit, quod peractâ transfusione post aliquot horas alacrior apparuerit, heros suos quæsitum abierit, post biduum longè melius per plateas ambulaverit, intraque menstruum spacium, cùm appetitus egregiè intereà rediisset, & ipse benè comedisset, omninò fuerit restitutus auditus, ita ut vocatus semper audiret, sed ita tamen audivit, ut quoties vocaretur, semper retroiret, quasi vocans procul abstitisset: Vid. *Transact. Societ. Reg. Anglic. pag.* 705. Non abludit ab hoc experimentum, quod Parisiis cum catella Hispaniensi 12. annorum fuit institutum: in hanc sanguis capri fuit transfusus, unde catella recipiens alacrior facta, ac tactu calidior, quàm anteà visa, benè sese habuit.

XII. Supra laudatus Dionysius quatuor arietum (vitulorum) in equum annorum 26. transfudit sanguinem; qui cum eundem accepisset, omninò plus roboris quàm anteà habuerat, intensioremque famem acquisivisse, apparuit: vid. *l. c. pag.* 454.

XIII. Primum hoc est experimentum, quod in homine tentatum fuit sano: Idem nempe Dionysius tentandi gratia bajulo cuidam sano & robusto emisit ℥x sanguinis ex vena mediana, postmodum verò immediatè ex crurali vena agni ℥xx sanguinis immisit, citra ullam ægri sensibilem mutationem. Hic pecuniâ acceptâ lætus cauponam intrans edit bibitque, sæpiùs experimentum hoc ulterius expetens, nihil autem conquestus est, quàm quod in transfusione ipsa summum in brachio dimidio usque ad præcordia calorem senserit.

XIV. Primum hoc est experimentum, quod tentatum fuit in homine ægrotante: Parisiis erat puer annorum decem ex febre diuturna tertiana laborans, & ob multos clysteres, nimiasque venesectiones, ex spirituum depauperatione lethargicus quasi factus, cujus vivax aliàs ingenium hebescebat: in hoc igitur pro sanguine spissiore corrigendo, & spirituosiore reddendo, Transfusio instituta fuit. Huic verò febricitanti, ac diarrhæâ symptomaticâ correpto, emissæ fuerunt ℥iij crassi, spissi, nigricantis sanguinis: hoc emisso, ex carotide agni ℥viij. fuerunt ipsi instillatæ: hinc æger mox lætior factus, cibos cepit vegetusque evasit, meridiano somno, cui antea indulserat, relicto: sed redeunte post 24. horas diarrhæâ & lethargo, mortuus est.

XV. Parisiis vir quidam melancholicus, & certis periodis melancholiâ, propius ad maniam accedente, vexabatur; huic anno 1667. Mense Decembri in paroxysmo detractæ fuerunt ℥ij. vel ℥iij; loco harum primâ vice ex crurali vena vituli ℥v. in venam medianam ipsius immissæ fuerunt sanguinis: Hinc de insigni calore ac anxietate cordis conquestus est, mitior tamen exinde factus, ac secundâ vice, biduo spatio interjecto, ipsi satis furioso ℔j vitulini sanguinis infusa, ex quo de nihilo, quàm de æstu circa brachia & cor conquestus de novo est, brevi pòst lardum, crudaque ingesta alia, evomuit. Sequente vespere optimè se habuit, noctèque bene dormivit, manè verò sanæ mentis factus confessionarium expetiit; die verò sequenti crebriùs mictus cruentus, cessatio maniæ, venarum stillicidium, observatum fuit: vid. *Act. Soc. Reg. Angl. pag.* 505. Post 15. dies fatuitas rediit, paulò verò post febre acutâ ac convulsionibus correptus periit.

XVI. Tentatum etiam fuit in Anglia anno 1667. die 23. Novembris experimentum tale in homine leviter Melancholico, &, ut loquitur Lowerus, amabili insaniâ quasi detento, huic more Anglorum per canales oblongos ℥ix. l. x. ex arteria carotide agnina in medianam transfusæ sunt sanguinis. Hic primò non expertus fuit caloris sensum, ob calamorum longitudinem, nec aliquam aliam passionem, quin potiùs sub ipsa actione meliùs se habuit: post tres verò vel quatuor dies experimenti repetitionem petiit, sed non factum Vid. *Acta Soc. Reg. Anglic. pag.* 454.

XVII. Vivebat Parisiis desperatus ferè homo, utpote qui per biennium quartanâ laboraverat, huic à Dionysio sanguis vitulinus fuit immissus, unde quasi Medeæ arte recoctus revixit,

revixit, & mox meliùs sese habuit, non tamen à febre integrè restitutus. vid. *Act. Med. Haffn. vol.* 3. *pag.* 86.

XVIII. Factum Romæ à Dno. Guilielmo Riva, Chirurgo experto, Anatomico dexterrimo, in tribus subjectis humanis hoc experimentum: unus erat phthisicus, alter febre quotidianâ laborans, tertius tertianâ duplicatâ correptus: In hos omnes ex trium vervecum arteriis sanguinem transfusoriæ artis lege misit, sed bini priores brevi mortui sunt, solus verò tertius convaluit.

XIX. Adolescens Lethargicus post febrem contumacem ex receptis ℥viij sanguinis agni ex carotide meliùs habuit, sanguinis emissæ ℥iij, post 24. horas alvi fluxus reversus, renovatis symptomatibus, occubuit.

XX. Vivebat Parisiis Suecus quidam Liber Baro à Bond, qui more exteris familiari corripiebatur febre continuâ lentâ cum diarrhæa colliquativa, fluxu item cruento ac quasi hepatico symptomatico: Huic cum 32. vicibus vena secta fuisset, vires fatiscebant, morbus protrahebatur; huic vero semi quasi mortuo ex vitulo sanguis ad aliquot uncias fuit immissus, pulsus inde mox tactu sensibilior factus, post biduum in tantum convaluit, ut loqui denuò posset, sed tamen duabus diebus postmodùm mortuus est: hinc in toto cadavere & vasis omnibus ne unicum cochleare sanguinis repertum fuit.

De invento hoc novo varia eruditorum judicia prostant; quidam enim hæc noviter reperta partim approbarunt, partim improbarunt: Qui improbant, hoc faciunt vel ob rationes & experientias oppositas, quarum collatione mutua dubii fluctuant; vel ob inscitiam, dum non intelligunt, vel intelligere nolunt Inventum, præoccupati præconceptis opinionibus, ex quarum vi per rationes ruinosi fundamenti rejiciunt nova inventa; vel ob invidiam, quâ aliis gloriolam novi Inventi, & inde honoris vel emolumenti accessum invident, nil nisi, quod ipsi faciunt, rectum putantes; & hi vel contemnunt & supprimunt, vel cavillando novum inventum despectui reddere nituntur: Qui approbant, iterum vel ob rationes & experimenta præsertim hoc faciunt, sine quibus nullum novum repertum potest firmari; vel ob novitatis ineptum studium, quo prurientes ubique digitos infigunt, & ubicunque possunt, aliquod, quod novitatis specie titillat, arripiunt; vel ob judicii defectum, dum nescientes nervum ac fundamentum novi inventi ipsi quidem judicare debeant; nescii, cœco ductu ab aliis abripi se patiuntur, & vel tantillum speciosis rationibus se decipi, vel ob literariam ambitionem, quâ nihil non scire omnia facilè penetrare, ubique commodè applicare, uno nomine: speciosum suum aliis favere videntur. Varia interim de Chirurgia Infusoria judicia Fromanni, Merclini, Libavii, &c. legi possunt.

Cùm primitùs hæc experimenta Chirurgiæ Transfusoriæ fuerunt instituta, Parisiis varias sortes experti fuerunt illi, qui eadem fecerunt. Tandem per Parlamenti Edictum penitùs prohibita in hominibus; in canibus verò concessa fuit. Romæ etiam à Pontifice Maximo peculiari Interdicto sub statuta pœna ullum experimentum artis hujus edere, penitùs prohibitum fuit.

CAPUT II.
DOGMATICUM,

Præsupponit ea, quæ ad Transfusionis examen & applicationem, vel ea, quæ noxia salubriavè sunt, prius consideranda veniunt.

INter talia ante omnia consideratur vita, & quo vitæ nostræ ratio imprimis fundata sit. Teste enim Scriptura Sacra *Cap.* 17. *Levitic.* certò scimus: vitam omnis carnis consistere in sanguine; hinc natum est præceptum de sanguine vetito. Posito jam, vitam consistere in sanguine, superest, ut indagetur modus, seu quo sensu dicatur, consistere vitam in sanguine? v. g. Gallus ovum reddit fœcundum, & consequenter vitale, sed sine sanguinis communicatione; nihil enim sanguinis in congressu, genitura, &c. & tamen est actio summè vitalis, constatque dependere fœcundationem illam à vitali principio; hinc animalia, quo salaciora, & quæ multùm generant, eò minus vivacia videntur, vid. Verulamius *Hist. Vitæ & Mortis pag.* 36. Et quo longævum magis est animal, eò tardiùs se ad generationem accingit, vid. Velthusius *pag.* 113. Idem ferè in vegetabilibus obtinet: Arbor, quò fœcundior, eò magis corruptioni obnoxia est, vid. Senguerdus *pag.* 275 ècontra quo magis sterile est animal, eo vivacius esse solet. Hinc etiam Venus inter impedimenta vitæ longæ primaria semper relata fuit, & Avicenna haud malè asseruit, vel decuplum sanguinis amissum non tantum debilitare, quam parum geniture emissæ. Ovum fœcundum sub incubatu, calore in fœtum abit, dum non fœcundum putrescit & corrumpitur. Illud ergò principium conservativum, Balsamicum, & sui concreti præservativum, obtineat necesse est, quæ cùm sint effectus vitales, omninò principium vitæ præsupponunt. Certè in fœtus ulteriori formatione jam motus, actiones & operationes vitales adsunt ante genitum sanguinem: v. g. in puncto saliente vigor vitalis adest, vel antequam generatur sanguis, vel

vel dum generatur: & ita sanguis non existens pro sui genesi aliud præsupponit principium, quod vitale necesse est.

Juxta operationes genitales etiam actiones animales, quæ reverà à principio vitali proficiscuntur, difficilem reddunt nostram hanc doctrinam; præstantiores enim sunt magisque artificiosæ, quàm ut à solo sanguine perficiantur: Sic sensuum operationes, sive externas sive internas, ex sanguine nemo derivavit; nervis enim ligatis pars moveri nescit, sed iis liberis redditis, motus redit. Ergò præter sanguinem, vel simul cum illo, aliud principium vitale statuendum erit: Nempe sanguinis pars nobilior, delicatior, volatilior & subtilior est, quàm quasi Quintam Essentiam seu spiritum communiter appellant.

Hic est, qui citra genituræ materialem contactum fœcundat ova, qui actionum animalium, sæpiùs momentanearum est primarius Autor: hic alterationum quarumvis subitanearum illarum in syncope, apoplexia, vertigine caduca, est subjectum. Hujus ratione in suspensis, moxatque ligantur vasa in collo, sensus & motus perit, propter mutuum spirituum commercium interceptum, citra sanguinis adeò nobilem alterationem.

Sed cùm ex sanguine materialiter oriatur hic spiritus, & pro illius materia ipse variet (propter ætates, temperamenta, &c.) & sanguini denuo vim vitalem communicet, motum intestinum conservando, ex hactenus dictis primum Præsuppositum formamus.

I. *Vis vitalis, à qua Machinæ corporeæ integritas primariò dependet, ut & quivis oriuntur motus, & cæteræ mutationes, formaliter & proximè in spiritu isto, vitali dicto, ex sanguine genito; fundamentaliter & remotè in ipso sanguine; originaliter seu radicaliter aut dispositivè in semine parentum seu in primordiis seminalibus, consistit.*

Non sufficit autem perspectum habere Principium vitæ, in quo consistat? sed ulteriùs considerandum est, unde vita brevis vel longa, ægra vel sana, dependeat? Nempe notum est, senes ac debiles, aut valetudinarios parentes, nonnisi debiles ac brevi caducos procreare liberos; illorum enim deficiente plus minus spiritu, & horum vis communicata debilior erit: Et ex opposito, quorumcunque animalium sanguis firmioris est texturæ, nec facilè resolubilis, sed particulis activis quidem, sed probè concentratis, est præditus, & consequenter quorum spiritus inde geniti, puriores, vegetiores & texturæ non raræ nimis, hæc sunt saniora & simul longæva.

Sed ut rectiùs hæc intelligamus, spiritum hunc duplicem esse, sciendum est: vel influum, vel insitum. Distinctio hæc neglecta hactenus fuit, sed pergam illam paucis explicare. Influus spiritus est is, qui cum sanguine perpetuò in circulum rapitur, & undique in sanguinis partes radiat, & postmodum pro functionum varietate citra differentiam nunc animalis, nunc genitalis, dicitur. Insitus verò spiritus est ipse influus, qui partibus solidis intimè unitus, & in iisdem quasi concentratus est.

Dicis: si spiritus sunt substantia radiosa, & sese instar Gas habent, quomodo possunt constringi? Resp. Hæc per exemplum illustrari possunt: v. g. spiritus vini summè volatilis, si misceatur sanguini recenti, in momento coagulat sanguinem, fitque massa homogenea instar hepatis parenchymatis. Unicum argumentum, quod cogit concedere spiritum insitum, est, nempe nutritio partium solidarum.

Quæritur: quodnam sit agens illud, quod ex eodem nutrimento chyloso os, tendines, cerebrum, membranas, &c. fabricet? Quod ex eadem materia parenchyma musculorum cordis, renum, hepatis, &c. paret, cur eadem materia alio modo in ossa, alio in cerebrum, efficiatur? Dicis: textura partium & spiritus influus huic negotio satisfaciunt. Resp. Materialis textura partium non sufficit, nec spiritus influus; est enim universalis, & in se indeterminatus, qui in singulis partibus suscipit officium; materialis autem textura dispositivè concurrit, non effectivè aut formaliter; quin potius & rectiùs Hippocrates cuivis parti & cujusvis partis parti suum ventriculum proprium attribuit, in quo & à quo fiat nutrimenti in quavis parte specialis alteratio seu assimilatio, & hinc perfecta plus minus nutritio.

Ad Nutritionem enim tria requiruntur:

1. Nutrimenti appositio, cui textura partis solida mechanica sufficit.

2. Assimilatio.

3. Agglutinatio uniuscujusque partis.

Sic parentum spiritus genitalis est eorum influus, fœtui sub ovi forma communicatus, à quo hujus fœcunditas, in fœtu verò idem fit insitus. Hunc spiritum influum characteres morbosi confirmant, qui citra materialem contactum implantantur fœtui.

Hinc spiritus insitus characterem patris podagricum articulis pedum infigit, non visceribus, quia ibidem se in specie implantavit, & sub materiæ in partem solidam coagulatione & densatione unà coagulatur, & confermentando intimè unitur: Sic nephritica mater, per spiritum genitalem influum,

influum, in ovo concentratum, filiam nephriticam itidem generat; lithiaseos enim characterem imprimit renibus, dum ibidem pars illius concentratur & figitur. Notanda igitur est conspiratio & mutua subordinatio horum spirituum; dum enim ex influo fit insitus, hoc ipso ille indeterminatus ab hoc determinatur, figitur & concentratur, ut etiam pro partis sustentatione fiat insitus. Influus ergò ubique sustentat insitum, & perditiones ejus ac successiones, attenuationes & extinctiones, radio suo continuo conservat, quo stante in debito vigore, & viscerum ac omnium partium functiones ritè peraguntur, & insitus in suo flore conservatur.

Altiùs hoc negotium repetam, quia consistit in hoc fundamentum totius doctrinæ Physiologicæ. Spiritus universi vi seminali, à creatione accepta, concentratus incipit operari, ubi externè excitatur. Influit spiritus à sole, ceu corde mundi, quaquaversum per radios distributus. Hic cùm sit universalis, est indeterminatus. Determinatur verò in omnibus subjectis particularibus ab eorum spiritu insito, idque in specie à vi eorum seminifica, dum concentratur universalis influus sub generatione seminum, fitque sic insitus particularis, characterisatus pro speciali corpore producendo, cujus vis, quamdiu durat, & in viventibus per aërem & alimenta, (quibus mediis continuò supplementa spiritus influi pro insiti sustentatione subministrantur,) conservatur, corpus vivit: eo verò deficiente, & resolutione mediante in spiritum universalem seu antiquum chaos recedente, corpus perit, dum intereà pars influi extrà communicati determinata fit, & quasi fixata, ac in corpus seminale concentrata, à quo insito speciei conservatio, & conservatur hic spiritus insitus, & multiplicatur ab influo, & influus in se generaliter vivificans, determinatur ab influo in una quavis parte, & pariter pro partis conservatione fit insitus: idem influus charactere seminali insignitus concentratur in corpus seminale pro particulari & insito per semina specialiter fit conservatio.

Nempe sol est anima mundi universalis, sed materialis, radiorum spirituosorum ope omnia animans, & spiritus universi diffundens. Solis hic lucidus spiritus cum unaquavis specie determinatur, & fit insitus, dum à præexistente insito quasi sigillatur, & ipsi unitus ab universalitate ad plures operationes determinatur, & sic influus universalis fit insitus: ab hoc vis seminum: quibus fatiscentibus idem spiritus in suum chaos redit, & antea insitus particularis fit denuò influus universalis. Conf. Tabula Smaragdina.

Idem spiritus universalis partim immediatè cum aëre inspiratus, partim mediatè cum alimentis assumptus, ab hominis spiritu influo cum insito modificatur ac determinatur, pro conservando homine, & concentratus ab utroque sexu in ovum cum appropriato subjecto fit insitus fœtus seminalis; unde vis generationis & continuatio specierum dependet, & hæc est Hermetica Philosophia. Notandum verò hic est, nonnullos arbitratos fuisse, Philosophiam Hermetis dissentire à Cartesiana: sed negandum est; Corpuscularis enim Philosophia seu Cartesiana judicat ex effectibus de fiendi modo, adeoque à posteriori; Hermetica verò considerat principium patiens, materiam, & agens, Lucem. Qui plura de hac re videre cupit, adeat Boyle *de Orig. Form. & Qualitatum*, ut & Enchiridion Philosophiæ Restitutæ in Bibliotheca Albinæi Chymica; item Marcellum in Med. Magnetica.

Prout ergò viget vis spiritus genitalis parentum influi, qui in fœtu fit insitus, eatenus etiam totius corporis structura erit firma vel labilis; sanguinis crasis vel temperata, vel vitiosa; partium robur vitale vel debile, vel forte; vita vel longa vel brevis, sana vel ægra, erit.

Cùm ergò spiritus hic conservetur, inque vigore suo plus minùs exaltetur ab influo, hic verò à sanguine dependeat, & ipse non secus ac sanguis, innumeris mutationibus sit obnoxius, hinc influi ratione vita vel sana vel ægra, insiti verò respectu, prout plus simul minus alteratur, longa vel brevis. Hinc tale secundum Præsuppositum formamus.

II. *Fundamentum vitæ longæ vel brevis, sanæ vel ægræ, proximè in spiritu partium insito, remotè in spiritu influo, consistit, quorum omnium basis est sanguis.*

Dum igitur sanguis, tanquam basis vitæ, tantoperè consideratur, ex quo proximè & materialiter, mediante aëris inspirati concursu, fit spiritus patris influus, qui in filio per generationem communicatus fit insitus, omnino summam considerationem meretur in sanguine, quod quodlibet animal specificum habeat sanguinem, tàm quoad genera quàm species & individua. Ratio diversitatis consideratur vel efficienter, à quo oriatur, vel materialiter, ex quo oriatur.

1. Efficienter consideratur vel fundamentaliter & remotè, vel formaliter & proximè. Fundamentaliter dependet illa diversitatis ratio ex principiis seminalibus; Formaliter ex rebus non naturalibus & præternaturalibus, à quibus solet sanguis mutari, quibuscunque unumquodq; individuum obnoxium est. Nam quo-

quorundam sanguis faciliùs, quorundam difficiliùs, alteratur, prout crasis ejus seminalis vel meliùs & firmius constructa, vel debiliùs contexta est.

2. Materialiter dependet illa ex varia particularum minimarum sanguinis textura, quæ admodum diversa est. Particulæ autem illæ ad triplicem possunt referri classem: quædam enim sunt aqueæ, terreæ, salinæ, acidæ. Ex his tribus corpus humanum, & omnia concreta, coaluerunt: v.g. sanguis elephanti omnium est frigidissimus: Piscium frigidus est, & tamen non coagulatur facilè, contrà ac hominum: Sic sanguis testudinis, imprimis aquaticæ, est admodum frigidus: vid. *Acta Soc. Reg. Anglic. p.* 404. & contrà equi calidus: Sanguis anserum studiosè saginatorum est lacteus, vel semilacteus: hircinus sanguis pleuritidi occurrit: Barbi sanguis corrosivam vim obtinet: Ciconiæ inter alexipharmaca refertur: sanguis animalis castrati differt maximè à sanguine non castrati animalis, licèt ejusdem speciei; illa enim inde pinguescunt, & longæviora sunt; hæc minus: sanguis taurinus venenatus habetur ab omnibus, non bovinus. Quin etiam in uno quoque individuo, v. g. humano, sanguis varius est, & unicuiq; suus proprius ac peculiaris.

Signa pariter & argumenta, quibus specialis idiosyncrasia sanguinis confirmatur, desumi possunt à duplici loco:

1. A priori, & sensuum fide. Videmus enim quod hominis unius sanguis venæsectione emissus non sit idem cum alterius hominis, sed peculiaria sua subministret phænomena, etiam in sanis. Notum est, quod refert Helmontius *in Tract. de Febribus cap.* 2. §. 25. Cujus verba hîc annectere volui, quæ repeiuntur *p.m.* 11. ***Ast declaro, sub pœna convicti mendacii, si quis velit experiri, quod ducentorum petulantium rusticorum & sanorum cruores unico die examinaverim; erantque multi illorum aspectu valdè dissimilares, colore, materia & consistentia, quorum plures destillavi, & reperi medendo æquè utiles Solent namque nostrates rustici alterâ Pentecostes die mittere sanguinem, quo largiùs potitarent; etenim quanquam plures viderentur putridi, alii æruginosi, vel atrabilarii, imprimis tamen rustici, unde effluxerant, erant sani.***

2. A posteriori & ab effectu diversitas sanguinis colligitur, imprimis vero:

1. Ex statu sano & ægro. Quis est, qui exactè sanus est?

2. Ex rebus non naturalibus, earumque varietate, diæta, vitæ genere, excretis, &c. & varia sanguini introducta mutatione.

3. Ex habitu corporis. Sic unus gaudet obeso corpore, sanguinemque habet semilacteum: Alius est macilentus, ipsiusque sanguis est acrior & salsior: Alius facie pallidus, sanguisque ipsius est grumosus.

4. Ab ætatum differentia. Ætates sunt gradus vigoris vitalis. Triplex dicitur ætas: increscens, consistens, & decrescens: quæ dependent, primariò & principaliter à primordiis seminalibus parentum, spiritu præsertim insito. Nam prout ab hoc vita, vel brevis vel longa, etiam mutationes ejus graduales secundùm incrementum vigoris vitalis, ejusdem statum & decrementum, contingunt; formaliter verò & proximè à sanguinis statu & diversitate oriuntur. Hinc sanguis in infantibus, & quamdiu in ætate sumus accrescente, dicitur quasi musteus, in juvenibus & ætate consistente quasi vinosus, in senibus quasi acetosus.

5. Efficacissimè ex morum differentiis, quæ deveniunt ex temperamentis. Temperamenta autem à spiritu aut sanguinis crasi dependent. Quantum enim differant mores senum & juvenum, vid. Verulamius *pag.* 179. Verissimum igitur est effatum illud: Mores sequuntur temperamentum.

Est verò illud duplex:

1. Vitale, quod cum vita superstes est, cumque illa perit. Hoc vitale Veteribus in calido & humido consistebat.

2. Elementare, quod in cadaveribus adhuc post mortem superest, & oritur simpliciter ex particularum minimarum textura.

Temperamentum vitale proximè in spiritibus, insito & influo, horumque harmonia & symbolismo, consistit; remotè in sanguine, ex quo generantur spiritus. Temperamentum elementare dependet à vitali.

Mores ergò sequuntur Temperamentum, non elementare, sed vitale, suntque alii nativi, alii ascititii. Illi à natura implantati per principia seminalia, & hinc sanguinis ac aliarum partium producta constitutio: Sic canis natura est iracundus, ovis mitis: Sic homo alius est blandus, alius mitis, quod tamen à diversitate spiritus influi dependet. Diversitas autem hujus spiritus est ex varietate sanguinis. Certè in sanguinei temperamenti subjecto alii erunt spiritus, quàm in Melancholico morboso aut maniaco; imò in his necessariò spiritus variant ab iis, dum sani sunt: id quod robur, frigoris tolerantia, agrypnia, &c. testantur, etiam in istis Melancholicis, in quibus citra affectuum vim, ex causis humores corporis alterantibus, ut quartana, vita sedentaria, studiis, &c. oriuntur. Omnis juvenis animosior, quàm infans, vel senex; omnis fœmina præ viro magis timida. Quantum ingravidatio mores, ob temperamentum vitale alteratum, mutat! Morbi mutant temperamenta, hinc & mores. Sanè quot

quot mores, tot temperamenta, tot sanguines, tot spiritus, & eorum varii impetus. Hinc etiam à sanguine hausto, & temperamenti ac morum non vulgaris inducta observata fuit mutatio à Weinrichio: Conferatur Merclinus *pag.* 71. Si enim lac à nutricibus haustum mores & temperamenta mutare valet, multò magis sanguis. De lacte nutricum res nota est: Conf. Merclinus *pag.* 65. *l. c.* Idiosyncrasia huc pertinet, duplex: vel nativa, vel adscititia. Hæc vel ratione subjecti in parte solida, idque ferè ratione spiritus insiti; vel in humore, præsertim sanguine; vel spiritu influo.

Ex hac ergò spirituum vitalium convenientia seu symbolismo, vel disconvenientia, contagiorum vis derivanda. Pestis certum quoddam animalium genus tantùm afficit: contagia saltem spiritus inquinant primariò; secundariò & effectivè humores & partes solidas: & quidem vel influum, si morbus contagiosus est universalis; vel insitum, si est particularis, ut scabies, dysenteria. Certè variolæ sunt morbus universalis, unde interna pariter ac externa infecta viscera: scabies verò est particularis, dum spiritus insitus cutis afficitur; unde hæc solum deturpatur. Ex hisce itaque prolatis tertium Præsuppositum formamus:

III. Unicuique homini suus peculiaris est sanguis, ab alio sanguine, tàm humano quam brutali, multùm discrepans, & à quo plures ipsi propriæ, ac aliis subjectis non æquè communes, operationes, alterationes, & totius corporis dispositiones, tàm sanæ quàm ægræ, oriuntur, & proba cum diversitate etiam diversi, & à se invicem distincti, generantur spiritus.

Duo hinc consideranda hîc veniunt in sanguine:

1. Interna ejus crasis vel textura particularum istarum minimarum, ex quibus concretum ejus coaluit, quæ originaliter sub fœtus formatione à spiritu genitali in fœtu perficitur, & pro cujus primævæ craseos ratione sanguinis semper characterem seu certum texturæ modum in quibusdam sui partibus perpetuò retinet, per universum vitæ cursum durabilem, ratione cujus sanguis hujus hominis semper sibi quoddammodo similis est, & variat etiam per ætatum vicissitudines, & hinc saltem homini appropriatus est.

2. Externæ ejus qualitates seu sensibiles proprietates, ac phænomena, quæ ex crasi illa interna, tanquam effectus producunt: idque vel immediatè, vel mediatè: Talis est rubedo, coagulatio, sapor dulcis, consistentia spissior vel fluidior. Notandum verò est, internam crasin insensibilem esse, & continere nucleum vitalem massæ sanguineæ; externas verò illas qualitates esse sensibiles, & saltim corticem massæ sanguineæ repræsentare.

Paradoxon videri potest, quod dixerim: crasin internam per totam vitam esse immutabilem, & characterem sibi proprium habere impressum. Ratio dubitandi est: quoniam sanguis in continuo est fluxu & motu restitutionis & perditionis, qui per chylum, per nutritionem & sensibilem expirationem fit, ita ut istum sanguinem, quem hodiè habeo, intra aliquot septimanas sim perditurus. Sed respondeo: licèt ita sit, tamen quicquid novi generatur sanguinis, ita à sanguine pristino alteratur, ut evadat illi similis; utut enim similitudo non semper habeat locum, sanguis tamen plus minus participat de hac crasi. Exemplo rem declaro: Mustum, vinum, & acetum vini Rhenani, quantum non differt à musto, vino, & aceto vini Gallici? adeoque unum quodque crasin suam à semine impressam à musto ad acetum usque retinet: Sic etiam massa sanguinea per omnes menses quidem mutatur, regenerationis tamen ope crasis ista restituitur. Crasis ista sanguinis interna semel mutata difficulter aut planè non restitui potest; ècontra verò qualitates externæ facilè alterari possunt. Mutationes illæ sensibus patent, craseos verò sunt à posteriori & ex effectibus, judicandæ: v.g. sanguis pleuritici serosus, spissus, aut certè semigrumosus, circulationi ineptus, per venæ sectionem emittitur, quæ alteratio tantùm externa, & saltem textura sanguinis mutata videtur, unde facilè salibus volatilibus resolvi, & in pristinum statum reduci potest. Ex opposito, si fermentum tineæ in puero, vel scabiei in adulto, retrocedat, exinde vitiatur ista interna sanguinis crasis, citra sensibilem sanguinis mutationem, & exinde aut moritur homo aut gravi febre correptus, non citra periculum evadit: Nempe par est ratio ac lac nutricis sanæ, sed irâ excandescentis aut terrore affectæ, quod emulctum nullum sensilis seu externæ alterationis subministrat vestigium; cujus tamen effectus ob internam craseos alterationem, vel in infante se produnt, cui epilepsia facile inde communicari potest: Sic lac capræ, helleboro vel elaterio pastæ, ab alio optimis plantis nutritæ, non differt; interim vis laxativa illa ab elleboro in hoc lacte, quæ in alio non est, in infante se manifestat: Sic etiam sanguis tauri, hominis, canis, vituli, &c. recens emissus, & postmodùm etiam aliquandiu sepositus, ferè quoad externas proprietates conspirant, & vix ullam sensilem differentiam exhibent; quorum tamen interna crasis & vitalis nucleus toto cœlo, & tantùm à se differunt, quantum hæc animalia à se invicem distincta sunt. Quoties observatum

est, ut, teste Simone Pauli indigress. de Febribus Malignis, morbosis admodum, imò brevi morituris, floridus & elegans extractus fuerit sanguis, & econtrà ex sanis spissus, crassus, nigricans, & crustâ interdum pituitosâ instratus, quæ reverà nihil aliud est, quàm chylus nondum perfectè assimilatus, instar cremoris lactis sanguini supernatans: Sic anseres sani, probè & largiter saginati, sanguinem emittunt semilacteum; è contra verò, qui non adeo benè sunt saginati, rubicundum. Adeoque externa species fallit. Curiosum experimentum refert Boyle in Tentam. de productionibus saporum: accepit vinum Canariense, huic infudit radicem ireos Florentinæ, eumque potum, præviâ digestione tinxit cum Coccionella, acquisivit hinc potum, qui omnibus proprietatibus, sapore, colore & odore vinum ex baccis rubi idæi paratum repræsentabat. Quanta verò potus hujus differentia à vino Canariensi, tanta proprietatum quoque internarum est diversitas. Ergo crasis interna consistit in specifica massæ sanguineæ textura, sub generatione à spiritu genitali primùm constructa, hinc à spiritu vitali jugiter conservata. Ergò quartum Præsuppositum ex hisce promanat.

IV. *Meritò in sanguine primariò interna ejus crasis, utut minus sensilis, secundariò externæ ejus proprietates, in statu tàm sano, quàm ægro, sunt considerandæ; ita tamen, ne corticem, relicto nucleo, lambere videamur.*

Si consideramus corpus animale, ut genitum, reverà repræsentat machinam quandam hydraulico-pnevmaticam, dum secundùm leges mechanicas in ea omnia fieri solent. In nostra ergò hac machina mutua reperitur conspiratio & subordinatio viscerum ac massæ sanguineæ, ita ut sine sanguine viscera marcescant, & officio suo non satisfacere queant; sicut sine viscerum ope nec sanguini sua stat integritas. Hinc enim sanguis scorbuticorum labem suam facile visceribus affricat, cùm econtrà malè affecta viscera, sub sui corruptela, exulceratione, gangræna, &c. pariter vitium suum communicent sanguini. In febre acuta natura motu critico eliminat materiam è massâ sanguinea in hepar vel mesenterium, & ita à sanguine viscera afficiuntur: nati verò hinc abscessus occasione, accenditur febris, plus minus acuta vel lenta, & ita à visceribus sanguis afficitur, & insequente purulentia plus minus inquinatur. Et sic mutua est conspiratio ac subordinatio viscerum ac sanguinis.

Quæritur: quænam harum partium alteri præemineat? Resp. Sanguini videtur præeminentia deberi; siquidem abdominis & thoracis viscera saltim in sanguinis usum constructa videntur; quibus è contra à sanguine præ aliis partibus nil tribuitur: hinc mala sanguinis universalia sunt, & totum corpus afficiunt, ut patet ex febribus: è contra viscerum mala sunt ut plurimum particularia & specialia & vel non, nisi mediante sanguine & spiritu, universum corpus alterant: v. g. suppurata pleuritis & pleura est morbus specialis; & si quid mali exinde in massam sanguineam subnascitur, per alia viscerum colatoria eluitur, & emendatur. Ita visceribus quibusdam citra sensile sanitatis damnum carere potest animal, sed non sanguine. Prodiit Tractatus Josephi Zanbeccarii, Florentini, de artificio viscera ex animalium corpore exscindendi: Sic exscissi fuerunt testes, pancreas, lien, citra vitæ periculum; item intestinum cœcum, folliculus felleus, hepatis lobi, &c. quæ tamen ad integritatem sanguinis conspirant.

Viscerum mala à causa interna si oriuntur, uti vix citra sanguinis opem primam originem ducunt, ita vix sine ejusdem sanguinis prævia restitutione restitui possunt, utut reverà in se ad viscerum labem emendandam parum vel nihil sanguis conferat: v.g. in temperie, seu potius nutritione, si fiat vitium, formaliter à spiritu insito; objectivè & materialiter à sanguine, qui tùm passivè se habet, ejus medela dependebit: sin vitium conformationis fuerit, sanguis corrigendo hîc nihil confert, utut easdem inferre valeat; sin compositionis vitium, non unire eas sanguis, nisi materialiter nutrimentum subministrando, valet. Conspirant viscera ad sanguinis integritatem; econtrà nullo modo, nisi quatenus ex sanguine tanquam communi thesauro, nutritionis supplementa materialia recipiunt, à sanguine dependent, seu ab eo aliquid commodi percipiunt. Unde sanguis observatur primogenius respectu viscerum, post hunc demum comparent, ex sanguine tamen non constant præesse, quin vasis tanquam fungi arborum truncis successivè adnascantur, juxta experimentum Harvei de pullo in ovo, & Malpighii de structura viscerum. Horum prima stamina sunt fibræ nerveæ, ex quibus, quicquid est partium solidarum, primitùs nascitur, posteà pro firmiore robore fibris coagulum nutritivum ex massa sanguinea adnascitur nunc chylosum nerveis, nunc sanguineum sanguineis. Sic ossium, membranarum, hepatis, cerebri, &c. stamina sunt fibræ simpliciter. Docet hoc hepar, viscus summe sanguineum; hoc non ex sanguine oritur, sed alia materia, & adhæret canali venæ cavæ, inque fœtu naturaliter ex pallido flavet in sui primo exortu, postmodùm, ubi successive crebriori sanguinis fluxu & refluxu atque pro colatione particulæ sanguineæ undique circa vasa & glandulas adhærent, fit sanguineum viscus,

viscus, & rubescit, unde viridis, item alius coloris in animalibus quibusdam observatur. Cum itaque nil ad viscerum constitutionem conferat sanguis, nisi universaliter sub nutritione, & quidem passivè ad eorum integritatem aliquid, quatenus sanguis, conferet, adeoque, & cùm usus viscerum circa sanguinem sit particularis, etiam non nisi determinatæ quædam alterationes, quæ ex visceris læsa functione dependent, à viscere denuo corrigi poterunt; adeoque meritò sanguini præ visceribus est concedenda præeminentia.

Sanguinis usus est multiplex:

1. Primarius, ut exaltetur in spiritum.
2. Ut sit aptum eorum vehiculum.
3. Ut sit caloris vitalis, pro promovendis quibusvis actionibus, fomes & succendiculum.
4. Ut sit partium sanguinearum conveniens nutrimentum.
5. Ut sit commune gazophilacium, è quo cœtera fluida, integritati corporis inservientia, elaboranda & secernenda.

Sanguinis integritas materialis à chylo dependet maximam partem, in cujus perfectione ventriculus, & intestina se habent passivè; sunt enim officinæ, in quibus alterationes, ceu actus similares, fiunt. Inter reliqua fluida, bilis, & lympha pancreatica, hic primatum obtinent.

Verùm si sanguinis major est usus, quid fiet de Calore vitali? Respondeo: Calor, qui dicitur vitalis, non formaliter sed dispositivè, quatenus actiones animalium calidorum promovet & excitat, necessarius est, non tanquam radix vitæ, sed consequens particulare in animalibus calidis. Datur enim duplex animalium differentia: alia sunt frigida, alia calida. De calore hoc in animalibus calidis dubium est, quodnam sit subjectum caloris, nativi, an sanguis, an spiritus influus? Neutrum per se calet; si verò socientur, calor emergit. Nimirum quando accedente fermentatione particulæ acidæ volatiles in sanguine à spiritibus moventur, & cum particulis terreis & oleosis collidunt, talem alterationem & sensum in nobis faciunt, qui dicitur Calor.

Universaliter nullus calor in fluidum spontaneus cadit, nisi acidum accedat, quod acidum subtile & volatile in nobis latitans à spiritu commotum, unà cum particulis sensum caloris in nobis exhibet: sicuti nimis commotum, indicia caloris manifesti exhibet: v. g. in inflammatione, erysipelate, febribus, gangræna, &c.

Ex his ergò hactenus prolatis oritur quoque quintum Præsuppositum: scilicèt

V. ***Est mutua partium fluidarum cum solidis conspiratio, imprimis massæ sanguineæ cum aliis visceribus, & status sani cum ægro. Neutrum tamen alterius mala perfectè restituere aut emendare valet: quin imò sanguinis præ visceribus major est præeminentia, sensusque & necessitas tam ad vitam conservandam, quàm ad sanitatem tuendam.***

Pergo nunc ad quintum Præsuppositum. Inter actiones enim naturales, quæ in œconomia corporis eminent, imprimis pathemata animi sunt, quorum magna est in alterando universo corpore potestas; docet enim experientia magistra & exempla, mediantibus hisce morbos fuisse inductos & curatos, imò hos violentam mortem insecutam esse: sic e.g. ex gaudio nimio, ex terrore, mœrore subitaneo, quidam mortui sunt, adeoque ad mortis & vitæ arbitrium se hi affectus extendunt, multò magis morbi per eos, & inducuntur & curantur. Per terrorem sæpius epilepsiam introductam, imo etiam curatam, legimus: Novi puerum 14. annorum febre quartanâ laborantem, qui sub festo natalitio Christi in gaudium sub paroxysmi tempore effusus, ob dona natalitia, convaluit: Sic metus ad inducendam pestem multùm valet: sic terror abortum excitat: sic etiam terror nutricis communicavit sæpiùs infanti epilepsiam. Effectus hi mirabiles omnes immediatè ex spiritus influi alteratione qualicunque; mediatè ex sanguinis humorumque aliorum immutatione oriuntur. Nam non oriuntur affectus nisi in animalibus, adeòque hi præsupponunt omnes & semper prægressam notitiam seu cognitionem sensualem cujusdam objecti, pro cujus habitudine, vel grata vel ingrata, in spiritibus postmodum excitantur motus, qui dicuntur affectus, à quibus & sanguis commotus aliæque partes mille alterationes & corruptiones subeunt. Et in specie spiritus se diffundunt vel contrahunt impetu elastico: v.g. in gaudio, amore felici, ira, &c. diffunduntur spiritus; in affectibus verò, qui pro objecto habent aliquod malum, e.g. terrore, timore, summa tristitia, &c: se contrahunt, & quasi condensantur; hinc & sanguinis motus, tàm intestinus quàm localis, respondet, ut quasi ebulliat sanguis in ira, sed condensetur in terrore, frigidior, & spissior, ac stagnationi aptior factus. Hinc in nimio gaudio stillicidium sanguinis è naribus; è contra in terrore, syncope cardiaca ex sanguinis stagnatione in pulmonibus, in & circa cor observata fuit: Vid. Blegny *Zodiac. Gallic. Ann.* 3. *pag.* 28. iracundis, item gaudio nimio perfusis stillare sanguinem, ebulliente sanguine, notum est: ob id excandescentiam frigidis & pituitosis conferre, notat Ballonius. Metum Panicum ad humoris Melancholici seu pituitosi acidi augmentum multum facere, ait Sylvius

c. 4.

c. 4. *Pr. Tr.* 7. §. 235. Ad affectus hos pertinet simul suo modo imaginatio, vel speciatim spes ista insignis, quam de remedio amico concepit patiens, vel ad promovendam, vel impediendam, vel penitùs alterandam, auxilii efficaciam: Vid. Quercetanus in Diætet. Franciscus Baco de Verulamio, Histor. Vitæ & Mortis *pag.* 111. Affectus verò hi eò potentiùs seu efficaciùs alterare bruta præsumendum, quò minùs rationis ope corrigi efferi spirituum motus, & in ordinem cogi possunt, quam in hominibus; unde ad hos affectus, quos animal sub Transfusione activa patitur, in hoc negotio, multum omninò respiciendum. Ergò sextum & ultimum esto ex hisce Præsuppositum:

VI. *Affectus animi potentissimi sunt ad alterandos spiritus, & eorum medio humores, sanguinem, & hinc totum corpus animale, istudque ex statu sano in ægrotum, ejiciendo.*

CAPUT III.

PRAGMATICUM,

Chirurgiæ Transfusoriæ usum & abusum, nimirum quantum possit & noceat ventilans.

Lubet verò per distinctas procedere Conclusiones: sit ergò pro consideratione usus vel abusus Transfusionis sanguinis.

CONCLUSIO I.

Chirurgia Transfusoria est possibilis, sed simpliciter contra naturæ institutum.

Esse possibilem, docent tot instituta Experimenta & Tentamina. Præter possibilitatem verò est negotium scitu jucundum, & operatio cita: pro scopo enim debito alterandi sanguinem quid citiùs & commodiùs potest institui? molestia est pauca, nulla sub ejus operatione adest querela; æstus brachii est transitorius: mictus verò cruentus & hæmorrhagia rem faciunt suspectam. Sed dubium est: an non peccatum in quanto, & quidem in excessu fiat? an sit tuta? & an ita prosit, & non æquè vel non magis ex alia parte noceat? Interim tamen est simpliciter contra naturæ institutum. Naturæ enim institutum est, ut nihil in sanguinis intromittatur viam, quod non digestione prævia per primas vias ipsi sit appropriatum. Lac suggerit nobis exemplum, quod ex chylo jam in animali optimè digesto, & à feculentiis quibusvis secreto, constat, in proxima potentia est ad sui in sanguinem Transmutationem, & nihilominus secundùm naturæ legem seu ordinem immediatè ab animali non instillatur sanguini, sed prius suctu immittitur ventriculo, ut ibidem alteratione prævia susceptâ, vel majori vel minori homogeneum & appropriatum reddatur. Adeo naturæ leges, nihil immediatè sanguini immittendum, nisi quod appropriatum redditum fuerit, sanciunt. Si ergo lac, ex quo immediatè sui cum sanguine miscela fit sanguis, ex uno animali in alterum non instillandum venit; multò minus sanguis ex eo productus, qui similiter ac lac, ejus materia, non simpliciter cum sanguine homogeneus erit. Hinc etiam institutum naturæ est, ut sanguinem, ceu vitæ thesaurum, continuò conservet, unde omnis hæmorrhagia sola, excepta menstrua, est p.n. sive per nares sive per hæmorrhoides fiat, sive periodica sive erratica: & etiamsi cum levamine ægri fiat, tamen semper stimulum seu causam p.n. præsupponit, adeoque bonum signum malæ causæ existit. Ut ergo nihil sanguinis, ceu vitæ thesauri, emittendum, ita nihil sanguini citra præviam in primis viis alterationem & præparationem immittendum; sive medicamentosum sive alimentosum sit. Medicus ergò, ceu naturæ minister, cautus sit in exercenda Chirurgia, tàm infusoria quàm transfusoria, cùm vix, nisi repugnante natura, illas exercere liceat.

Dicis de communicatione in fœtu materna: Resp. Similitudo hæc cum nutritione fœtus in utero maximè claudicat, nullumque in oviparis locum habet, nisi in viviparis. In viviparis verò quæritur: an nutrimentum fœtus communicatum sit chylosum, vel lacteum, an sanguineum? prius est probabilius, id quod etiam statuit, & elegantissimis expressit rationibus Deusingius de Generat. Microcosmi. Posterius solùm concedit Claudius de la Courvée Tr. de Nutrit. fœtus in utero, ubi statuit, ex sanguine potius nutriri fœtum. Sed intercedit fœtum inter & matrem placenta, in qua alterationem subit, aut huic quid analogum sanguis.

Dubius verò est placentæ hujus usus; ut & illud anceps est, an pulmo uterinus, an hepar uterinum, dici debeat? id est, an fœtui usum pulmonis, an hepatis, præstet? Certe nihil magis in fœtu feriatur præter pulmones: probabilis adeoque & Courvée & Doctoris Majowii est sententia, quod fœtus per umbilicum respiret; unde placenta pòtiùs pulmo, quàm hepar, uteri dicenda. Ad hæc differentia facienda inter hominem generandum & genitum: De utroque haud valent eadem. Insitio etiam nil probat; quod enim arbori inseritur, est quasi fœtus ovo inclusus, nempe gemma, quæ non crudum succum ex stirpe peregrina recipit, sed eum priùs alterat plus minus, unde fructus non semper surculo insititio similis nec stirpi, utut pro stirpis natura alteratus plus minus, quin imo repug-

repugnat etiam talis observatio; quod non omnes surculi stirpi cuivis inseri ita possint, quin subinde pereant. Similitudo, quæ sanguinem inter transfundendum, & cui infunditur, intercedit, est propè par; externa specie & proprietatibus quibusdam similes videntur, sed internâ crasi & texturâ tantùm differunt à se invicem, quantum animal, quod omne suum esse vitale habet ex sanguine, ab animali differt, juxta Præsuppositum tertium & quartum.

CONCLUSIO II.

Sanguinis Transfusio citra sanitatis dispendium, & consequenter citra vitæ periculum, applicari vix potest.

Confirmatum hoc est per experimenta. Cœterùm an citra sanitatis periculum possit fieri, dubito; siquidem immediatè aliquid peregrinum & n. n. immittitur sanguini, sanguis verò qui transfunditur, est alius craseos, quàm is, in quem instituitur Transfusio, quia affectibus agonis, terroris, pavoris, &c. v. g. in vitulo & agno, excandescentiæ & tantum non furoris in aliis animalibus, inquinatus, singulariter alteratus & immutatus transmittitur, quæ sine alteratione sanguinis & spirituum, & citra illius motus intestini perturbationem, fieri vel succedere non possunt, & juxta Præsuppositum tertium, quartum & sextum, necessariò notabiles & p. n. mutationes inducent. Imò si crebrior Transfusio fiat præter mutationem status sanguinis, ulteriùs metuendum est, ne insignis mutatio morum inducatur: Sic notum est, lac nutricis multùm valere in mutatione morum infantum: Weinrichius refert *in Tr. de Monstris*, puellam sanguine felis hausto mores assumpsisse felinos.

Dicis: Exempla tamen in contrarium testantur, talia nihil nocumenti attulisse? Resp. Exempla ista ulteriùs examinanda veniunt, nec statim necesse est, ut sequantur effectus manifesti, & alterationes morbosæ. Dicis: ergò loco sanguinis belluini humanus recipiatur sanguis! Respondeo: scimus ex Præsupposito tertio: omnem sanguinem differre ab altero, non tantùm quoad speciem, sed & individua, & quod nullus homo tàm sanus sit, quin non alterationes sæpiùs perpatiatur.

CONCLUSIO. III.

Chirurgia Transfusoria ad longævitatem conciliandam, aut vires juveniles in senibus restituendas, aut vires debilitatas ex morbo in juvenibus denuo reparandas, frustranea est.

I. Longævitas mediante hac Transfusione non concilianda est; scimus enim certò, quod per vitæ terminum intelligatur, quousque vis spiritus genitalis naturaliter sese extendere valeat. Is est verò vitæ terminus naturalis, quem vis genitalis seu vis generativa seminis determinat primitùs; hinc enim fit, ut quidam naturâ sint longævi, quidam brevioris ævi: sic sunt plantæ quædam, quæ omni anno post seminis proventum pereunt; quædam verò, quæ perpetua fronde virescunt; quædam externa facie marcescunt, donec novó vere regerminent. Hinc senilibus aut morbosis satis parentibus nati longævi esse nequeunt, & contrà. Hic terminus vitæ naturalis decurtari potest per rerum naturalium, & superinductarum præternaturalium abusum, & consequenter etiam vita abbreviari.

Quæritur de hac prolongatione termini vitæ, an hic possit obtineri per media naturalia? Respondeo affirmativè. Quia homo naturaliter est immortalis, i. e. potens non mori. In se homo est veluti alia creatura mortalis quoad corpus, sed tamen liberum arbitrium habebat non mori ante lapsum. Dum igitur homo naturâ ita creatus est, ut potuisset non mori; ita nullum dubium est, quin vita naturaliter prolongari possit, etiam post transgressionis terminum. Homo post lapsum potuisset vivere per mille annos, qui tamen terminus deinceps successu temporis decurtatus fuit; sed potest decurtatio hæc reparari vel in toto, vel in parte. Per prolongationem autem vitæ intelligitur extensio vitæ termini, ultra istum, quem natura cuivis subjecto in spiritu generantis influo, & geniti insito, determinavit: scilicèt prostant Scriptores de Vita longa Rogerius Baco, Pansa, Horstius, Cornaro, Italus, &c. sed omnes unâ viâ incedentes methodum diæteticam hac in re tantum observant: v. g. Vanissimum promissum est Claudii Deodati, Medici Electoralis & Episcopi Moguntinensis, in suo Pantheo Hygiastico, ubi promittit methodum ad centum annos vitam producendam. Simiam Paracelsi agunt Pansa, & post hunc Johannes Jacobus Jœpserius, Bohemus in Manuductione ad vitam longam, sed diætericè solùm procedentes. Pari ratione Lessius, Eruditus Jesuita, Tractatum scripsit de conservanda sana Vita ad ultimum Vitæ terminum, & prudentiùs reliquis omnibus meo judicio scripsit. Per auxilia quidem diætetica vita plus minùs sana potest ad vitæ terminum conservari, sed quæstio instituitur de illa extensione ultra illum terminum. Licet autem possibilis sit conservatio ad naturalem terminum, non tamen ultra eundem extendi potest per Chirurgiam Transfusoriam:

1. Quia vitæ brevis vel longæ radix non est in sanguine, uti demonstratum in Præsupposito 2. sed in genitali parentum, & inde nato spiritu insito filii, à quo radix seu vis ipsius vitæ servatrix principaliter dependet.

2. Quia animalia ista, ex quibus fit transfusio, brevioris sunt vitæ, quàm ipsi homines.

Dicis: humanus ergò infundatur sanguis! Respondeo: quis mihi spondebit, hominem illum, cujus sanguis alteri infunditur, esse longæviorem, quàm alterum, cui infunditur?

3. Si vita prolonganda est, sunt etiam quærenda media, radici vitæ seu spiritui insito appropriata, eundem adjuvantia, roborantia & firmantia.

Sed talia ex sanguine alieno & peregrino, & affectuum vi alterato non expectanda sunt. Influus spiritus, à quo & conservandus, & in motum excitandus venit insitus, etiam est peregrinus, adeòque nec commodè in consortium spiritus insiti recipi facilè, nec sine hujus alteratione infundi potest, adeoque dubium, plus ne agat in hunc insitus? an patiatur ab eodem? Media itaque pro longa vita debent hoc efficere, ut radici vitæ sese communicent, eidemque implantent, & resolutionem impediant, unde hoc medium desumendum esse rectè Helmontius asserit, non ex regno animali, quia brevioris vitæ sunt, quàm homines, nec ex regno minerali, quia hoc nihil negotii nobiscum habet, sed ex vegetabili: sicuti enim pro prolongatione vitæ ex regno vegetabili in Paradiso desumpta fuit arbor vitæ; sic etiam ex hoc vitæ prolongatione Helmontius cedrum incorruptibilem eligit: Vid. *Tractatus elegans de Arbore vitæ pag. mihi* 793. *usque ad* 800. Ex hac cedro nititur parare medicamentum ad vitam prolongandam, si nimirum in juventute adhibeatur, atque sic spiritui sese implantet, illumque vegetum reddat; sed cùm cedrus deficiat, Tackius, vir eruditus, Juniperum elegit, pariter balsamicam & continuò virescentem, ex qua suo modo probabiliter medicamenta parata laudat.

Quæritur: annon saltim hac ratione magnetismus seu consensus & conspiratio mutua propter mutuum sanguinis commercium inter duo possit induci? Resp. Quod non possit. Posito vera esse exempla de partibus solidis, non tamen de fluidis: ergò dum fluxilis res est, clarum est, magnetismi nihil à transfuso sanguine communicari posse alteri. Dubium tamen est: annon hoc modo amicitia, seu ut clariùs loquar, ad modum philtri amor possit conciliari. De conciliandis amicis admodum operosus est Beguin. Tyrocin. *Chym. l.* 3. *cap.* 1. qui per Q. E. sanguinis inimicos duos se reconciliasse scribit. Sed vanum hoc est.

II. Non possunt senes ad statum rejuvenescentiæ reduci. Baco de Verulamio *in Epist de Naturæ Operibus, & Nullitate Magiæ c.* 8. dicit: *Ultimus gradus est prolongatio vitæ, sed majus opus est artificium rejuvenescentiæ: ibi enim virium vitalium conservatio saltim in eodem gradu, ne senectutis molestias nimis attritæ sentiant, requiritur; hic verò earundem plùs minùs deperditarum restitutio aliqualis, & in robore ac vigore augmentum, ita ut facultates deperditas resumant, & pristinas potentias operandi recuperent.* Radix vigoris vitalis, juxta *Præsuppositum* 1. *&* 2. radicaliter in spiritu generali, à genitoribus communicato, sita est, pro cujus vigore & incremento successivo, statu & declinatione, ætatis limites & diversitates describuntur, hinc non viscerum constitutio, sanguinis generatio, spiritus influi productio, insiti conservatio & exsuscitatio dependent. Jam verò hunc spiritum insitum balsamicum plus minus exhaustum, impossibile est restituere; conservare facilius: in hoc vita longa, in illo rejuvenescentia sita est. Adeoque rejuvenescentiam veram restituere, simpliciter impossibile videtur. Apparens restitutio est facilis, sed non legitima: v. g. si dentes & ungues regenerantur, crines cani in nigros permutantur, citra tamen vitam longam, qualia rejuvenescentiæ restitutæ exempla sunt vel spontanea, vel artificialia per medicamenta: Vid. Febure in Chymia, ubi tractat *de Quinta Ess.* aut primo Ente Chelidonii majoris & Melissæ. Superiori anno vetula quædam 70. annorum, per binos menses, sine tamen causâ manifesta, mensium fluxum recuperabat, sed brevi post est mortua.

Rejuvenescentia hæc videtur mihi similis cervorum, viperarum & cancrorum depositioni cornuum, exuviarumque, quæ mutatio tantùm est superficialis, non radicalis: Licet enim bestiæ hæ cornua & exuvias deponant, non tamen sunt longioris vitæ, & cervus castratus, qui nunquam deponit cornua, sæpiùs tamen vivacior esse solet. Sic & arbores quotannis rejuvenescunt, & tamen sensim sensimque senescunt. Perinde hæc res est, ac si quis post morbum gravem pilorum defluxum passus, novos recuperet crines, citra rejuvenescentiam. Febricitantes, & externè contabescentes, pinguescunt, & fere convalent: sed nihilominus tamen indies senescunt. Sicuti itaque prima partium solidarum stamina fibrosâ rupta aut utcunque sublata non possunt perfectè restitui, sed concretum analogon in eorum locum subit; sic multò minus spiritus insitus utcunque deperditus aut imminutus restitui aut redintegrari potest; cùm illa hujus effectus saltem & productum sint. Argumenta ergò nostra contra longævitatem allegata, etiam virium juvenilium in senibus restitutioni per Chirurgiam Transfusoriam reluctantur; vires enim ad tempus

tempus roborantur, & vegetiores redduntur sicut arbor, quæ solo ex sterili pingui implantatur, fœcundior redditur, & lautiùs crescit, interim consenescere non negligit, utut diuturnioris sic sit ævi, quia non abbreviatur vegetationis ejus terminus, sed ad ultimum limitem accedit; ita & forsan virium quoddam incrementum ad tempus transfusio ista potest inferre. Senex dum mero incaluit, animosior redditur, & hilarior, ex livido rubescit, ac quasi juvenis evadit; ubi autem spirituum ab extrà impressus impetus cessat, cessat etiam juvenilis ipsius status, idemque senex æquè debilis citra alterationem altiùs impressam remanet.

III. Vires debilitatæ in juvene non commodè possunt restitui; nam vires morbo exhaustæ, vel reparandæ sunt in ægroto adhuc, vel in eodem convalescente. Naturaliter vires non nisi mediatè, idque vel diæta & remediis possunt restitui, vel iis, quæ spiritus reserant, iisque robur elasticum & luciditatem nativam restituunt. Neutrum præstare potest Transfusio sanguinis; quia

1. Sanguis, qui infunditur, non secus ac spiritus, internâ suâ crasi est distinctissimus, unde non nisi præviâ alteratione, activâ vel passivâ, aliquid conferre possunt. Prior est p. n. cum præsertim sit subitanea; posterior est inutilis; quia nil confert.

2. Paucitas sanguinis, quæ citra periculum infundi potest, respectu successivæ sui secundùm minutias, in omne corpus distributionis, paucas vires exercere poterit.

3. Vires morbo sunt attritæ. Has restituere superstite morbo, difficile aut impossibile erit, etsi Chirurgia Transfusoria morbum curet; si verò in convalescente subito sunt restituendæ, quibus & ordinariò intensior redit appetitus, & nisi nimiùm eum onerent, optimè digerunt.

4. Hinc etiam exempla ægrorum istorum docent, haud diuturnum, sed breve admodum esse emolumentum, quod extremè debilitatis ex Transfusione accessit.

5. Vires per sanguinem transfusorium restaurandæ, vel sunt oppressæ, vel exhaustæ: si exhaustæ, periculum est, ne alienus sanguis & spiritus easdem magis opprimat, ipsisque majorem laborem facesset. Ut taceam affectuum vim, quæ juxta Præsuppositum textum patiuntur bruta, quæ alterationem producere possunt: si oppressæ, vix restaurari possunt, dum vix propriæ œconomiæ regendæ sufficiant, nedum ut alienum sanguinem & spiritus sibi assimilare, & hujus vigoris incrementum capere possint.

CONCLUSIO IV.

Pro vitiis sanguinis morbosis corrigendis sanguinis Transfusio non nisi rarius, idque emolumento non adeò insigni locum habere videtur.

Scilicèt media via incedendum, neque more Gallorum ea usque ad astra evehenda, ac panaceæ loco habenda est, sed sobriè totum negotium perpendendum: Scilicèt sanguis vitiatus est vel in quanto, vel in quali, &c. In quali vitiatur, quando cacochymus evadit, & à crasi sua speciali degenerat. Pro hac corrigenda quid valeat sanguinis Transfusio? considerandum.

Jam verò Cacochymia est vel superficialis, vel profundius radicata: superficialis est, quando saltim sanguis nonnihil impurus redditur, istudque vitium facilè corrigibile & separabile est: Profundiùs autem radicata est, quando interna crasis ita vitiatur, ut non corrigi queat. Sic v. g. consideremus vinum turbidum, quod vel ex agitatione vasis fecibus est permistum; vel econtrà, quod vappescere & acescere incipit: Prius repræsentat Cacochymiam superficialem: posterius verò eandem profundiùs radicatam. Pro superficiali cacochymia non opus habemus Transfusione sanguinis, cùm ea vel spontè mutetur, vel salium volatilium urinosorum ut & diaphoreticorum usu, facilè corrigi queat. Igitur de cacochymia corrigenda jam quæritur.

In genere verò Conclusionem confirmo ex eo:

I. Quod hujusmodi vitia sanguinis cacochymici oriantur vel à visceribus, vel à causis externis & rebus nonnaturalibus: si vitia sanguinis cacochymici à viscerum labe oriuntur, frustra instituitur Chirurgia Transfusoria; hæc enim viscerum labem nullo modo corrigere potest. Si verò à causis externis & rebus nonnaturalibus cacochymia oritur, sanguis cacochymicus ita est alterandus, ut alteratio illa à Transfusione sanguinis inducta sit vel activa, vel passiva: Alteratio passiva est, quando ipse sanguis transfusus à sanguine recipiente alteratur & mutatur; Activa verò est, quando sanguis transfusus exserit vim activè alterandi sanguinem recipientem, ac immutandi ejus crasin. Passiva sanguinis Transfusio pro cacochymia tollenda nil valet: Nam dum vitiosè alteratur sanguis transfusus à sanguine recipiente, potiùs cacochymiam augebit, quia forsan illud Hippocratis locum habebit: *Corpora impura, quò plus nutriveris, eò magis læseris*; adeoque in insigniori cacochymia maloque inveterato nil valebit.

Dicis: Ergò sanguis in majori copia transfundendus! Resp. Mutatio hæc subitanea ex crebriori & largiori infusione foret periculosa, quod patet exinde; quod ex sanguine transfuso animalia vivacia reddita fuerint torpida, ac deinde mortua. Si verò sanguis transfusus inferat alterationem activam, utut prodesse possit, tamen multa adhuc dubia sunt, quæ negotium hoc perplexum reddunt. Nam si sanguis transfusus activè alterat san-

sanguinem recipientem, metuendum, ne activa ista alteratio futura sit perquàm exigua, propter sanguinis immissi paucitatem, ejusque sub sui successivâ diffusione in totum corpus impressionem vix sensibilem. Si verò sanguinis Transfusio sæpiùs repetenda, ita ut activa alteratio prædominetur, adeoque cacochymia sanguinis corrigi possit, hæ tamen adsunt difficultates: Nam quid fieret, si alteratio ista activa penitùs in contrarium vergat? & v. g. Maniacus ex sanguine transfuso fiat planè quasi stupidus? item quid fiet, si animalia non semper æquè sana, vegeta, aut iisdem etiam affectibus obnoxia, recipiantur? Porrò metuendum, ne ante repetitionem sanguinis transfusionis prior impressa alteratio jam evanuerit, antequam novus sanguis accesserit; siquidem sanguis ceu magis connatus sanguini faciliùs alterabilis erit, & impressio facta minor quàm aliàs à remediis fieri consuevit. Quid? si cum salute ægri sanguinis cacochymici alteratio acquisita, alia alteratio à sanguine alieno, & affectibus animalis, non minus funesta, quàm prior inducatur, ita ut periculum sit, ne homo ex copiosi sanguinis, v. g. vitulini aut agnini, infusione mores & ingenium seu animum beluinum stolidum & insipidum induat! Dicis: Tamen hoc pro morum ac temperamenti mutatione aliquid faciet, nam stupidus per sanguinem animalis generosioris infusum fiet alacrior; item Maniacus per sanguinis asinini transfusionem, qui circa aures imprimis extractus, multùm in Mania à quibusdam commendatur; vel etiam per taurinum sanguinem redditur mitior. Respondeo: Res tamen adhuc est dubia, adeoque periculum, ne spiritus influus transfusus cum spiritu insito invicem colluctentur; item ne sub tali sanguinis insigniori incremento damnum, imò totius animalis interitus, sequatur.

II. Conclusio secunda confirmatur, quod cacochymia utplurimum non tàm causa quàm effectus & productum morbosum sit, ut, licèt cacochymiam sanguinis emendare velis per Transfusionem sanguinis boni, stante tamen & vigente radice, ex qua cacochymia oritur, eandem tollere non poteris, sed palliativè saltem, non verò radicaliter, causa morbi tolletur: sic v. g. in lue venerea cacochymiam sanguinis, à tantillo contagio venereo per fermentum, vi sese multiplicandi pollens, inductam, stante radice morbi, corrigere non poteris.

III. Confirmatur Conclusio exinde, quia, si non tàm cacochymiam ipsam, quàm exinde sequentes qualitates sanguinis vitiosas corrigere velis, hæ erunt primariæ, nimirum vel nimis sanguinis æstus vel tepor, vel acrimonia: Æstum sanguinis non poterit Chirurgia Transfusoria corrigere, quia fervidissimus sanguis ad transfundendum recipitur, qui æstum illum potiùs augebit, adeoque idem esset, ac si oleum igni adderetur; non teporem corriget, quia calor, qui in sanguine gliscit, est vitæ immediatus comes; hinc vita superstite calet sanguis, eâdem imminutâ tepet, tandem verò destructâ vitâ, friget: hinc sanguis ex se non calet, sed ex spiritu insito, & motu intestino particularum salinarum acidarum cum terreis tandem emergit calor, juxta Præsuppositum quartum.

Cum itaque sanguis transfusus ex se non caleat, sequitur, quod & sanguinis recipientis teporem corrigere nequeat. Denique pro acrimonia sanguinis corrigenda Transfusionem sanguinis aliquid prodesse concedimus: Sic sanguinis agnini vel vitulini Transfusio, imprimis repetita, utique aliquid in Maniacis proderit: Verùm pro acrimonia, v.g. scorbuticorum, vel tabe correptorum, sanguinis transfusio vix aliquid conferet: sed quid hìc opus est sanguinis Transfusione, cum gelatina ac diæta lactea, beneque nutriens ex seminibus cerealibus, idem longè tutiùs ac jucundiùs præstare valeat.

CONCLUSIO V.

Pro vitiis partium solidarum restituendis sanguinis Transfusio nil valet.

Ex Pathologicis notum est, universam corporis nostri machinam spiritus, humores ac partes solidas, morbi esse subjectas. Quod verò pro vitiis partium solidarum corrigendis Chirurgia Transfusoria nihil valeat, probatur:

I. Ex eo, quod, uti Præsupposito quinto confirmatum, sanguis activè nil conferat visceribus, nisi in quantum sub ejus mole spiritus influus undique radiat ac dispergitur, adeoque saltim passivè & per accidens visceribus minus prosit, iisdem scilicet nutrimentum suppeditando. Verùm cùm huic accidentali usui pro nutrimento laudabili subministrandi media diætetica longè sint tutiora, non habemus ad Chirurgiam Transfusoriam refugere.

II. Ex enumeratione morborum partium solidarum, quibus singulis nil potest conferre sanguinis Transfusio. Morbi autem viscerum & partium solidarum affligunt eas vel ratione materiæ, ex quibus partes solidæ constant, vel ratione formæ organicæ, quatenus certo usui inserviunt. Morbi isti materiæ partium solidarum dicuntur alias communiter morbi Intemperiei, nempe particularis; sicuti Morbi Formæ Organicæ aliàs dicuntur Morbi Organici. Intemperiei morbi dicuntur ita à posteriori, quatenus scilicèt cognoscuntur à qualitatibus suis mutatis: Quali-

Qualitates vero mutatæ sequuntur texturam particularum minimarum mutatam, ex quibus partes, ac partis partes, constant. Hæc verò textura materiæ vitiatur propter vitiatam nutritionem, quæ vitiatur à spiritu influo. Cum autem horum morborum, scilicet intemperiei, fundamentum sit spiritus vitæ insitus vitiatus aut læsus, hunc sanguis non poterit restituere, nec immediatè per nutritionem, nec mediate per spiritum influum, quia spiritus influus insitum saltim excitat, insitus verò influum amplectitur & secum concentrat, ita ut influus, ceu universalis, se habeat tanquam subjectum patiens, insitus tanquam subjectum agens. Morbos Formæ Organicæ quod attinet: sunt vel in conformatione, vel in compositione: Sciendum enim, omnem formam organicam, quatenus illa ad integritatem corporis humani conspirat, esse vel ejusdem debitam conformationem, quæ consistit in tribus istis dimensionibus, longitudine, latitudine, & profunditate; & hac vel concava, vel consolida, vel ejusdem debita compositione, quæ in legitimo situ & connexione partium consistit. Quomodocunque vitiatur ista formæ organicæ confirmatio, nullo modo huic poterit succurrere sanguinis Transfusio: Neque enim longitudinem aut profunditatem restituet, cùm sanguis nil agat in motu locali, sed tantum passivè se habeat, & perpetuò à corde moveatur; unde nec viscidum resolvere, nec impetu facto obstructiones aperire, quin potiùs stagnare, aptus natus est: Neque etiam corriget morbos compositionis, nec in situ, v.g. in herniis, nec in unione & connexione, ubi nimirum continuitatis partium solutio facta, v.g. in vulneribus in quibus materiæ nutritivæ respectu plus minus temperatæ, consolidationem passivè seu objectivè, non efficienter promovere solet. In ulceribus insiti spiritus vitium corrigendo sanguis passivè se habet, quod à pure subinde inficitur; quæ materia vitiosa potiùs diæta aut lacte, quàm sanguine facilè alterabili, emendanda venit.

III. Quia sanguis ægri proprius ac naturalis non sufficit per se corrigendis istis viscerum vitiis, quin potius ab iisdem visceribus sanguis plùs minùs alteratur: Ergo multò minùs sanguis alienus heterogeneus corriget viscerum vitia, quin hic interdum promptiùs labem vitiosam recipere, & ita malum augere possit.

IV. Probatur Conclusio ex eo, quod dubium sit, an sanguis recens transfusus visceribus prosit? an magis noceat; ut in explicatione Præsuppositi tertii monitum. Nam recens transfusus alienus, ob particularum suarum minimarum aliam atque diversam texturam non æquè cribrari per omnes & angustissimos corporis poros, neque meatulos viscerum ita penetrare poterit; unde periculum, ne sanguis iste recens transfusus pororum conformationem, vel tonum fibrarum in visceribus immutet ac lædat: id quod in hominibus calidioribus post sanguinis Transfusionem narium stillicidium, ac mictus cruentus superveniens, testatur: vid. *Cap.* I. *Experim.* 16.

CONCLUSIO. VI.

In Febrium Cura nullus sanguinis Transfusioni est locus.

Probatur:

I. Quia nulla in febribus Transfusionis sanguinis est indicatio seu usus nullus, scilicet febris est motus naturæ, & aliquod medium inter actionem naturalem & præternaturalem, adeoque est actio quasi non naturalis, sub qua natura per spiritus influi impetum, & hinc natum concitatiorem contentorum fluidorum motum, tàm intestinum quam localem, peregrini aliquid sanguini permistum, sponte de se amoliri satagit, idque in sui conservationem, & sic sanguinis Transfusio nullum hic obtinebit locum. Dum igitur febris motus est naturæ, non est sistendus ipse motus, sed potiùs promovendus. Hinc cura febrium est vel vera, vel palliativa. Vera & legitima febrium cura in eo consistit, ut Medicus, tanquam naturæ minister, conatum naturæ promovendo, impedimenta removendo, inimicum illud vitiosum, quod spiritum influum ad extraordinarium, & p. n. impetum provocat, ac in specie acidum illud vitiosum, omnibus in febribus præsens, alterando, corrigendo, & correctum maturè eliminando, adjuvet.

Dico legitimam hanc esse febrium Curam ad differentiam curæ palliativæ; quæ est, quando vel spirituum impetus sistitur per opiata, vel quando causa occasionalis concentratur & figitur, ut ita ad tempus, ceu caput mortuum, febris quiescat; vel quando acidum vitiosum infringitur ex parte, nec tamen educitur, hinc levissimâ datâ occasione denuò insurgit. Sed ab his Curis palliativis plus mali quàm commodi accersitur: Nam per calcinatum Strobelbergeri, per Chinam Chinæ, electuarium diascordii, corallia, cornu cervi ustum, item per salia fixa intempestivè adhibita figitur quidem acidum; sed, ut dixi, plus mali quàm commodi, inde resultat, cùm ab hac Cura vel recidiva vel febris interdum multiplicata, aut magis acuta resurgat, vel febris antè acuta in lentam hecticam degeneret, vel loco ejus morbus chronicus anomalus, ex viscere quodam à causa occasionali malè affecto ordinariò oriatur. Quantum igitur natura prodest suis ægris per febrim excitatam & ritè

curatam, tantum nocet Medicus per febrim intempestivè oppressam. Omnibus igitur his naturæ & artis intentionibus, dum scilicet vel natura per motum interdum hostile extraneum eliminare satagit, vel per artem illud vitiosum evacuare studemus, nullo modo prodest vel confert sanguinis Transfusio: neque enim à sanguine alieno confuso causa occasionalis corrigi, nec spirituum ac sanguinis motus nimius compesci potest, adeoque pro febrium qualiumcunque cura sanguinis Transfusio nullum habet locum.

II. Quia sanguinis Transfusio in febrium cura nociva esse videtur. In febre enim motus sanguinis, hinc & aliorum fluidorum corporis, intestinus est, p.n. turbatus, ac plus minus vitiatus: id quod ex pulsu mutato, hæmorrhagiis, aliisque excretionibus symptomaticis patet abunde. Quod si jam sanguis alienus & spiritus transfundatur, nonne turbæ istæ in sanguine exinde fiunt pejores, & œconomiæ animalis gravior hinc læsio: sive enim activè, sivè passivè alteretur sanguis transfusus, graviùs tamen exinde malum febricitanti conciliabitur; si enim inferat alterationem activam, malum erit gravius; si verò passivam, absque ullo commodo instituetur.

III. Quia transfusio sanguinis nulli febri in specie accommodata. Febrium triplex est differentia, inter quas optima est, quæ desumitur à subjecto radicationis & inhæsionis. Duplex enim est febrium subjectum: (1) radicationis, ubi causa vel somes morbosus latitat, (2) inhæsionis, in quo omnes febres conveniunt. Ex subjecto radicationis omnis febris ratio desumitur; vel enim in spiritibus residet, vel affligit partes fluidas, vel solidas. Hisce modis tantùm subjecto radicationis febres differunt. Conveniunt autem omnes febres subjecto inhæsionis, quod est spiritus influus: id quod patet ex opiatis in febribus adhibitis, quæ spiritus influos compescunt, ac febres supprimunt; partim est massa sanguinea: quod probat mutatus pulsus, & quod nunquam v. g. febricitare dicitur in febribus symptomaticis ab ulcere vel vulnere, nisi mutatio in sanguine, primario ex pulsu, hinc ex aliis accidentibus, observetur. Porro spiritus in febribus malignis primariò afficiuntur; sanguis ac lympha, aliique humores, in febribus putridis benignis, & intermittentibus, & primariis; partes verò solidæ in febribus symptomaticis, intermittentibus & continuis secundariis.

Quod ad febres malignas attinet: in his ordinariò spiritus affici exinde patet, quod ægri iisdem correpti viribus sint exhausti, & hinc sæpiùs pessimè se habeant, pulsu licèt & urina minus, aut non adeò insigniter, mutatis, certo indicio, sanguinem minùs esse mutatum. Ergò spiritus sunt, qui primariò in febribus malignis afficiuntur: Hinc etiam est quod omnes febres malignæ, & quidem solæ, sint contagiosæ. Contagium aliàs dicitur id, quod sub minima mole est maximæ efficaciæ, & unicum & determinatum affligit subjectum, quo ipso naturam suam spirituosam ac penetrantem insinuat; cujusvis enim subjectum immediatè sunt spiritus, quorum ratione contagia non omnia subjecta, sed saltem appropriata, seu cum subjecto contagioso singulariter conspirantia, h. e. in spiritu vitali symbolizantia, affligunt, sive universalis sive particularis sit morbus: ibi influus, hic insitus, affliguntur spiritus, e.g. pestis, scabies, dysenteria; & uti nullus morbus est hæreditarius, nisi qui spiritum influum & insitum fortiùs penetravit, ita nullus contagiosus, nisi qui alterutrum affecerit; hinc nullæ aliæ febres, nisi epidemicè grassentur, non sunt contagiosæ, nisi malignæ. Dum verò non nisi determinatum affligit subjectum patet, solum esse spiritum, qui in febribus malignis contagiosis afficitur: Sic. v.g. Pestis humana non afficit bruta; ovina non vaccas vel equos, &c. quia in omni Contagio requiritur symbolismus quidam inter spiritus, ita ut spiritus in sui similem feratur.

Dicis: Prostant tamen exempla alias quoque febres fuisse contagiosas! Resp. Verum hoc est: sic notabile est, quod Platerus pag. 94. refert de quodam, febre continuâ ardente, ac cum delirio conjuncta, laborante, qui ex compressione manus uxoris suæ eandem febricitantem ac delirantem reddidit: id quod abunde testatur, febrim hanc apparenter benignam, fuisse quoque contagiosam ac malignam. Facit huc quoque exemplum Lotichii, qui in observationibus suis *pag.* 36. refert, quod mulier quædam ex visa purgatione, marito ex febre laboranti propinata, post triduum quoque purgaverit. Verùm, quando ejusmodi febres benignæ, præter malignas, fiunt quoque contagiosæ, illud tum fieri per accidens, quando spiritus insitus nimis, & quidem adeo potenter, est alteratus ac affectus, quàm aliàs in febribus malignis affici solet; exinde enim factum, quod imaginatio fortis mulieris modo dicto ob fortem in spiritum suum impressionem, eandem in febrim dejecerit.

Sed ut redeamus ad febres malignas, in his naturæ opus est, fermentum istud acerrimum volatile seu spirituosum, quod spiritus influos inquinat, subigere, alterare, & per peripheriam corporis expellere; hinc & observantur variolæ, morbilli, purpura, petechiæ, erysipelata, bubones & anthraces, ordinariæ febrium malignarum pedissequæ; unde & Cura febrium malignarum Medicus ad

naturæ

naturæ imitationem, præmissis præmittendis, imprimis verò Vomitoriis, volatilia diaphoretica in toto febris cursu sibi habeat commendatissima, ut extraneum illud malum per diaphoresin ad peripheriam corporis deducat; sive jam spiritus aut salia illa volatilia sint macera, ut spiritus succini, viperarum, aut sal volatile cornu cervi, viperarum, ⊖ cardui benedicti, imprimis quando sanguinis intensior est æstuatio; sive oleosa ac plus minus aromatica, ut salia volatilia oleosa, compositiones theriacales, &c. His ergò tàm naturæ conatibus, quàm altis moliminibus, nil adjumenti adfert sanguinis transfusio; neque ejusdem exclusioni aliquid conferet.

Dicis: Sanguis tamen transfusus sanguini nostro communicatus aliquid roboris addet spiritui influo, fermento febrili inquinato, ad idem fermentum expellendum: sed Respondeo:

1. Spiritus sanguinis alius est peregrinus, adeoque opus est, ut prius spiritui nostro assimiletur ac approprietur.

2. Periculum est, ne sic motus naturæ, tàm secretorius quàm excretorius turbetur aut sufflaminetur ad tempus.

3. Parcior sanguinis Transfusio parum emolumenti, largior verò nunc hæmorrhagias, nunc mictum cruentum, inducit: quæ symptomata sunt mali & periculosi ominis, cùm naturæ perturbatæ sint indicia.

Cum igitur hæc sequantur symptomata, reverà periculum est, ne hoc ipso plùs incommodi quàm commodi ægro adferatur. Notum porrò est, quamcunque sanguinis emissionem, tàm in incremento quàm statu febrium malignarum, si non semper tamen utplurimùm, paucis exceptis exemplis individualibus, esse nocivam & periculosam, non quidem propter virium prostrationem, quæ ex moderata venæ sectione tam enormis esse non facilè potest, sed potissimùm ex hoc, quod sanguinis alieni infusio æquè sit periculosa & nociva, quàm proprii sanguinis detractio.

Denique jam in Præsuppositis monui, bruta sub transfusionis negotio admodùm alterari. Si itaque cum Transfusione sanguis & spiritus animalis affectuum impetu alteratus, ac metus aut terroris idea insignitus transfundatur, ejusmodi sanguis alteratus plus nocebit, quàm proderit, imò magis vires hoc ipso dejicientur, & quasi subigentur. Sin verò ex animali ferociore (quod quidem vix fieri possibile) fiat sanguinis Transfusio, ita ut spiritus exinde reddantur ferociores, turbando naturæ conatus, & pervertendo spirituum impetum, quam facilè ejus motus impeditur, & ita malum plùs ferè augetur, quàm natura juvatur. Ut taceam, quamvis sanguinis emissionem in incremento vel statu malignarum, qua talium esse periculosissimum, quis vatem se præstiterit, an immissio tantùm profutura sit? Imò cùm parcior Transfusio parum beneficii præstet, largior verò nunc mictum cruentum, nunc hæmorrhagiam narium post se trahat, motusque hi motui ad extra excretorio naturæ contrarii, hinc plus nocebit Transfusio, quàm proderit.

Quod febres humorosas, & in massa sanguinea aliisque humoribus, attinet: sunt illæ vel continuæ, vel intermittentes. Non differunt hæ duæ essentialiter, sed accidentaliter tantùm, quia facilè inter se invicem sunt permutabiles: Nam febres continuæ sæpiùs fiunt Tertianæ intermittentes, & contrà. Igitur in radice & causa occasionali hæ duæ febres conveniunt, saltim prout majori vel minori fixitate gaudeat sanguis. Si paulò fixioris sit naturæ sanguis, febres fiunt intermittentes; si volatilioris, continuæ: sic Bierlingius in Adversar. suis *pag.* 17. refert exemplum cujusdam, qui ex abusu Casei Hollandici primo febre tertianâ correptus, quæ post facta quotidiana; ex hac rursus incidit in quartanam, ex hac denuo tertianam, donec tandem per biennium demum febris finiretur. Porrò continuæ febres sunt vel sanguineæ vel lymphaticæ; quam distinctionem satis utilem omnium primus Sylvius in Praxi sua introduxit; nam de febribus lymphaticis apud alios nihil, cùm tamen hæ in hemitritæis lentis, &c. multùm habeant in recessu. Distinguuntur verò ita febres continuæ, non exclusivè, aliis humoribus, v. g. bile, chylo, aliisque fluidis, rejectis; sed inclusivè, iisdem scilicet inclusis, utut à potiore, sanguine scilicet & lympha, fiat denominatio. Continuas quod attinet: in his motus naturæ est, vel ut fermentum heterogeneum, è vitio primæ digestionis genitum, secernatur è massâ sanguinea ac lympha, vel ut sanguis & lympha ex rerum non naturalium in consueto usu, & inde nata alteratione, in novam aliquam diathesin commutentur.

Duo hic consideranda sunt:

1. Ut massa sanguinea ac lympha depurentur.

2. Ut earundem crasis immutetur.

Exemplo rem illustrabo: si quis v. g. hodierno tempore ex mistura ista insulsa vini cerasei febrim ardentem incurrat? commistura ista fermentando aliquid heterogenei fermentati ob erratum primæ digestionis sanguini communicabit, & ita natura febrilem concipiet motum. Hoc exemplum spectat ad prius. Posterioris exemplum sit peregrinans aliquis, qui ex mutata & inordinata diæta febrim continuam benignam incurrit. Hos verò motus in febre continua natura perficit per concitatiorem particularum minimarum motum

tum

tum intestinum, inter quas imprimis excellunt duo ista activa instrumenta communia mechanica, acidum scilicet & urinosum, quorum motu intestino partim vitiosum sanguini commistum corrigitur, separatur, vel motu fermentativo præcipitatur, partim particulæ minimæ in novam texturam coëunt, novamque constitutionem ac diathesin acquirunt. Utroque in statu, quicquid correctum fuerit, hoc natura per diaphoresin largiorem expellere solet, idque ferè motu sponteaneo & quasi critico, rariùs per alias vias excretorias hoc accidit. Ad hunc motum imitandum Medici plerumque propinant, vel salia volatilia, macria diaphoretica, ut aurum cornu cervi, vel absorbentia fixa, ut coralliata, antimoniata, salia urinosa, &c. Hisce nihil confert sanguinis Transfusio:

1. Quia metuendum, ne à sanguine alieno recipiens sanguis magis turbetur, & ita naturæ conatus impediatur.

2. Ne sanguis alienus sui miscela massam sanguineam magis inquinet, ejusque depurationem plus minus impediat.

3. Metuendum, ne sanguine alieno sanguis recipiens in novam immutetur diathesin: sic v. g. cum vinum Rhenanum consueto tempore se depurat præviâ turbatione & fermentatione, post clarescit. Quod si in hoc fermentationis actu aliquid vini Hispanici infuderis, nullum dubium, quin motum illius magis perturbes, & vinum, ut sic dicam, cacochymicum reliqueris.

Quod febres intermittentes attinet: dubium est nullum,

1. Fomitem seu focum earum in primis viis seu speciatim in ventriculo, ejusque digestione alterata, residere. Circa has natura conatur resolvere fomitem viscidum, ac corrigere fermentativum acidum; hinc omnia huc respiciunt, ut scilicet viscida incidantur, ac p. n. corrigantur. His scopis nil confert Chirurgia Transfusoria, sed potiùs, uti notum, quod lac cuivis febricitanti vel assumptum vel infusum, ob facilem sui alterabilitatem noceat, ita periculum est, sanguis transfusus plus noceat, quàm prosit.

2. Quemvis paroxysmum febris intermittentis idem esse, quod febris parva continua, per depurationem sanguinis finiens mediante sudore: unde eædem difficultates, quæ premunt sanguinis transfusionem in febribus, continuis, premunt quoque in cura febrium intermittentium. Porrò, quando sanguinis Transfusio instituitur, fit illud vel tempore paroxysmi, vel post paroxysmum: Non prodest tempore paroxysmi, quia tunc frustranea foret: Ergò neque etiam post paroxysmum.

Dicis: In diuturnis febribus intermittentibus, in quibus bilis fit inertior, tonus hepatis vitiatur, sanguisque fit acrior, ad diathesin acetosam declinans, in tali casu tempore remissionis utique posset Chirurgia Transfusoria institui: Respondeo: Utut tolerabile hoc esset, tamen periculum est, ne alteratio sanguinis à sanguine alieno paroxysmum febrilem exasperet, vel alium typum febri inducat. Ergò neque in Paroxysmo declinante Chirurgia Transfusoria est instituenda, quia tunc frustranea foret, vincente jam naturâ, seseque ab extraneo illo sibi commixto liberante: Neque etiam in statu paroxysmi proderit; tunc enim nihil moliendum, ne turbetur naturæ motus, sed liber ipsi concedatur: Nec in principio, quia periculum, ne per sanguinem alienum motus febris intermittentis in sanguine vel suspendatur, & ita cura evadat palliativa & nociva, vel turbetur motus naturæ febrilis intestinus, & ita gravior ejus lucta & periculosior fiat paroxysmus. Quod si post paroxysmum largus sudor prodeat, quod natura suâ sponte extraneum foras excludere nitatur: Ergò tùm sanguinis Transfusio absque emolumento instituetur.

Febres denique ex solidarum partium vitio seu symptomaticas quod attinet: neque in illis locum habet Transfusio sanguinis, quia

(1) Sanguis transfusus in se, & qua talis non secus ac sanguis ipsius subjecti ægri, non valet positivè partium solidarum vitia, ideoque nec inde natas febres, removere.

(2) Speciatim febres comitatæ accidentales, seu quæ occasione inflammationis partium solidarum oriuntur, reverà sunt symptomaticæ: sic v. g. in Erysipelate cruris, item pleuritide sæpius recurrente, primariò peccat Topicum, quod semper inhæret, & juxta Helmontium in parte affecta corrigenda semper spinam infixam relinquit; Ita in erysipelate cruris semper hæret acidum vitiosum, quod occasione externa excitatum inflammationem, & hinc febrim, excitat. Cùm ergò sanguinis Transfusio non valeat vitium illud topicum corrigere, neque etiam febrim inde ortam corriget: si verò sanguis paulò sit intensior, promptiùs per absorbentia aut diaphoretica volatilia macria, quàm per sanguinis Transfusionem, corrigetur.

(3) In cœteris febribus symptomaticis, plus minus lentis v. g. ex abscessu mesenterii suppurante, ex pure pulmonis exulcerati, aut aliis vulneribus gravioribus præsertim in loco nerveo, nil quoque valet sanguinis Transfusio. Hæ febres etiam sanissimis, occasione externâ lædente v. g. vulnere, supervenire possunt. Quæ vitia cùm sanguis proprius, qua talis, non possit corrigere, multò minùs sanguis alienus. Quod si verò à posteriori his malis aliquid opis conferat sanguinis Transfusio,

fusio, id longè meliùs per media diætetica, quam per Chirurgiam Transfusoriam, fieri potest.

CONCLUSIO VII.

Cachecticis, Hypochondriacis, Scorbuticis, Ictericis, cordisque Palpitatione laborantibus, non confert Chirurgia Transfusoria.

In uno complexu hîc morbos chronicos colligere placuit, cùm in radice omnes plùs minùs ferè conspirent.

Quod verò his nihil conferat Chirurgia Transfusoria, probatur ex eo:

I. Quod morbi chronici in genere ferè primam originem habeant in primis viis, adeòque è prima digestione, ejusque perfectione, plus minus vitiata. Huic primæ digestionis errato, ceu morbosum productum, subinde viscerum internorum ac abdominis supervenit vitium, quod morbum chronicum durabilem reddit. Jam ad vitia hæc, quæ in genere in cruditate acida, in specie in sapore specifico acido, consistunt, Chirurgia Transfusoria nec immediate, prodesse potest, quia vitia primæ digestionis non corriguntur in secunda, unde nec cruditates chyli, sanguini permixtæ, corrigentur; nec mediatè ad ea confert, quia sanguini transfuso cum ventriculo & intestinis, eorumque functionibus, nullum est commercium, & hoc ipsum imprimis simul valet in affectibus hypochondriacis, ex cruditate acida fermentativa natis, in quibus Chirurgia Transfusoria nil potest.

II. In chronicis talibus affectibus duo sunt distinguenda.

1. Radix mali seu sedes fomitis morbosa, qui est visceris quoddam erratum, cujus vitio morbus chronicus supervenit.

2. Productum hujus morbi chronici, nimirum dyscrasia sanguinis inde nata. Sic v. g. Erratum primæ digestionis, sub quo non ritè spiritualscens fit chylus, vel ex acido fixo macro hypochondriaco melancholiam, adeòque sanguinis dyscrasiam acidam, scorbutum, vel simile quid, infert. Erratum primæ digestionis est radix mali, cui nil conferet sanguinis Transfusio, hoc est productum morbosum, estque dyscrasia sanguinis acrior, acidiuscula. Ad hanc corrigendam forsitan non inepta erit sanguinis Transfusio; sive enim activè sive passivè alteraret sanguinem recipientem, eundem tamen redderet mitiorem. Verùm sic non radix morbi, sed saltem productum morbosum, emendaretur. Dein, posito, tantillum posse sanguinis Transfusionem facere, quantum verò exinde massæ sanguineæ accederet emolumenti, cùm sanguis ille transfusus à recipiente facilè alterari, & ita pejor reddi queat. Conducibilius igitur & tutius videtur, naturæ leges & institutum imitari, ut ita dyscrasia sanguinis Transfusione emendetur. Atque hæc in specie de scorbuto sanguinis imprimis sunt intelligenda, in quibus dyscrasia sanguinis corrigenda. Tutiùs & commodiùs lac cum succis vegetabilium antiscorbuticorum impraegnatum, quàm dubia Transfusio substituitur.

III. Optima chronicorum horum morborum remedia sunt, potenter acidum in primis viis absorbentia ac abstergentia. Inter hæc verò imprimis eminent Martialia, tùm à natura propinata in acidulis, quàm arte pharmaceuticâ in medicamentis. Tantum scilicèt est illud acidum peccans, ut vel Marte vel Saturno vel similibus pro sui saturatione indigeat, utut non semper in majori & spirituosiori acido Martialia sufficiant. Si igitur non semper Mars & Saturnus acidum infringere valent, quantum solatii ex sanguinis Transfusione sperandum? Porrò si lac in scorbuticis corrigendis vix semper sufficit, quia ab eorum acido p. n. mox corrumpitur; multò minùs sanguis, minùs præsertim temperatus, id efficiet. Imò metuendum, ne similiter sanguis transfusus alteretur, & in aciditatem degeneret. Item quantum & quoties infundendus esset sanguis, ut dyscrasiam sanguinis acidam corrigere valeret, ita ut sanguis, & hinc lympha, aliaque contenta fluida, depositâ constitutione suâ acidâ p. n. bonam eamque constatem temperaturam contrahant? Posito verò, posse hic aliquid prodesse sanguinis Transfusionem, non tamen Cura esset constans, sed palliativa, dum continuò à visceribus affectis suppeditaretur acidum, & sub digestionis errato chylus vitiosus, à quo sanguis denuò corrumperetur.

IV. In cachexia in specie sic dicta, & ipsi superveniente imprimis intensiori gradu, qui dicitur Leucophlegmatia, notandum: quod primariò in ea peccet cruditas seu cacochymia pituitosa, ex chylo plùs minùs vitiosè acido, viscido, tenaci ac glutinoso & hinc ex bile inertiore, minùs acri, minùs volatili, ac minùs penetrante, nata, i. e. in radice de acri volatili oleoso minùs participante. Ex his duobus generatur Cachexia, hinc etiam est, quod in cachexia sanguis venæsectione emissus crustam tenacem ac glutinosam, subinde varii coloris sibi supernatantem, exhibeat, quæ crusta candida est chylus sanguini nondum assimilatus, seu cruditas pituitosa ac acida, adeòque chylus vitiosus, nec ritè volatilisatus ac perfectus. Hinc etiam cùm sanguis talis sit glutinosus, & cujus textura particulæ activæ, acidum scilicèt ac urinosum, minùs se exerere valeant, est quod cessante fermentatione vel turgescentiâ menstruâ cessent, & mu-

& mulieribus cacochymicis menses. Quare cruditatem pituitosam non nisi lentè & tardè tantùm, nec bilem etiam inertiorem, acuere & emendare poterit sanguis, qualiscunque transfusus, cùm notum sit, quod sanguis etiam dicatur frenum bilis, à quo partim ejus acrimonia temperetur & mitigetur, partim impetus ejus volatilis activus coërceatur. Equidem bilis generatur ex cremore & fluore sanguinis, & sic ex parte oleosa sanguinis volatili, adeòque bilis est concretum quasi aromaticum, constans ex acido volatili subtiliter saturato, cum intermixto copiosiori pingui, unde emergit liquor salsus, bilis. Hujus bilis subtilis frenum est sanguis, cùm eandem coërceat. Hujus verò inertiam, uti dictum, sanguinis Transfusio corrigere non potest, quia vitium primæ digestionis non corrigitur in secunda. Ut taceam, si forsan sanguis transfusus affectu pavoris & terroris, aut agoniæ, vehementiùs fuerit insignitus, à quo spirituum impetus cohibentur, tunc non poterit non plùs nocere quàm prodesse sanguinis Transfusio, cùm ex his terroris ac intensioris pavoris, aliisque animi affectibus, in quibusdam cachexia orta observata sit. Si igitur sanguis ejusmodi transfunderetur, spiritus cachecticorum magis exinde languescerent, ac corrumperentur.

V. Hisce morbis chronicis meritò etiam accensendus est Icterus. Icterus verò quilibet est morbus, vel secundarius vel primarius: secundarius est iste, qui alium morbum, tanquam effectus suam causam sequitur; sive jam florescat criticè, i. e. prægressâ coctione materiæ peccantis, sive symptomaticè, citra tamen coctionem: sic v. g. febri acutæ continuæ septimo aut undecimo die supervenit icterus, quod bonum est signum: econtrà si in eadem febre sexto, octavo, vel alio die, icterus effloruerit, est icterus symptomaticus. Hic malus, ille bonus. Sic non rarum est, passioni hystericæ graviori supervenire icterum. Novi mulierem, quæ è graviori iracundia intempestivè fœtum peperit, & alterâ die tota exinde facta fuit icterica. Icterus primarius est, qui ex se ipso sine alio morbo ægrum affligit. In ictero secundario evacuando sanguinis Transfusio est invalida, cùm ad primarium respiciendum sit morbum. Primarium igitur icterum quod concernit, circa hunc observandum:

1. Acidi austeri vitium ingens in primis viis.

2. Bilis vitium vel in substantia, vel motu, natum vel ex propria culpa, quando nimirum in folliculo fellis ipsaque bile hæret vitium, vel ex hepatis culpa, quando nimirum hepar est scirrhosum.

Hæc bilis vitia aliam & meliorem non elaborabunt, uti nec, ubi glandulæ hepatis scirrhosæ deficient in scirrhositate, certè, quod si icterum consideremus, hæc duo etiam dicta vitia ordinariè in ictero occurrunt. Quibusvis his occasionibus neutiquam satisfaciet sanguinis Transfusio, non acidum austerum sanguinis in primis viis, undecunque scaturiens, corriget, propter argumenta suprà de morbis chronicis allata; cùm vix Martialia vel hæmatites aut lapis ceraunius sufficiant: neq[illegible] hepatis labem restituere valet sanguinis Transfusio, qui viscerum vitia corrigere non possit, nec bilem corriget (cùm bilis materialiter generetur ex sanguine, & sic sanguis se habeat passivè, non activè) nec calculos in folliculo fellis collectos, nec alia impedimenta, Transfusio sanguinis removere poterit. Ergò in ictero frustranea est.

VI. Cordis Palpitatio, Symptoma non infrequens, præsertim in affectibus hypochondriacis, aliisque chronicis, oriturque vel occasione nervorum cordis, id irritantium, vel occasione musculorum cordis cor moventium: sic v. g. in melancholicis hypochondriacis nervi splenis per consensum simul afficiunt nervos cordis, adeòque palpitationem excitant: id quod etiam facit polypus in corde, aut lapilli ibidem collecti, vel acrior pericardii lympha, aut sanguis semigrumosus, vel sanguis in scorbuticis occultè acescens, & hinc fermentescens, aut sanguinis stasis circa vasa cordis & pulmonum. Ab his occasionaliter per irritationem præter naturalem palpitatio cordis provocari solet. Jam sive in nervis, sive musculis, cordis sit vitium, sanguinis Transfusio nil opis afferet, cùm sanguis immediatè nervosi generis vitia, aut impetum spirituum animalium emendare ac enervare nequeat. Neque etiam musculorum irritationem quomodocunque factam, nec vitia lymphæ, nec stasin sanguinis (ut in mensium defectu & cachexia) Transfusio sanguinis corrigere poterit. Si aliquid conferet, erit illud, ut sanguinis dyscrasiam acidam seu acido salsam, & hinc natam musculorum cordis irritationem, ac convulsionis impetum, ad tempus corrigere in tantum & emendare, seu nonnihil morbum palliare, & paroxysmum mitigare, non verò constanter ac perfectè curare possit.

CONCLUSIO VIII.

Melancholicis & Maniacis quibusdam aliquid videtur conferre sanguinis Transfusio, sed circumspectè instituta.

Scilicèt consectarium hypochondriacorum esse solent deliria Melancholica, varia quidem specie externa, omnia tamen in radice seu essentia convenientia, hinc diversimodè sunt permu-

permutabilia. Sic quandoque Melancholia cum risu, mœrore ac furore est conjuncta, diciturque tùm Mania, suntque unus idemque affectus, quod patet exinde, quia interdum inter se permutantur. Hinc Heinricus ab Heer *in Obs. suis Oppidò raris obs.* 27. refert de Melancholico quodam, quòd omne menstruum spatium in tres quasi dimensus fuerit partes; primò enim erat mœstus ac tristis, secundò venationis studio occupatus, tertiò cantilenis & Musicis instrumentis delectabatur, admodum hilaris. Melancholia & mania igitur in radice conveniunt.

His præmissis quæritur: an aliquid opis conferre hìc queat sanguinis Transfusio, cum per experimenta Gallica superiùs citata constet, quantum Maniaco, aut saltem furioso, conferat? Propterea videndum quousque illis fidendum? & quid illæ in recessu habeant? quare etiam non nisi limitatè & certis cautelis in citata Conclusione propositis, ubi scilicèt dixi, quod quibusdam tantùm Melancholicis conferat sanguinis Transfusio, quodque eadem cautè institui debeat, accipienda hæc sunt.

Ergò I. notandum: Melancholiam duplicem habere fiendi modum: vel enim

1. Oritur ex animi pathematis; vel
2. Ex hypochondriorum vitiis.

Illa à causa externa, & occasione immateriali: hæc à causa interna, & occasione materiali. Non his, sed istis interdum proficua est sanguinis Transfusio. Quoad prius: Platerus in elegantibus suis Observationibus refert de quadam muliere, quæ vesperi ex porta urbis occlusa ita consternata, ut exinde per totam noctem alterata ac melancholica facta: Idem etiam refert de homine, ex simplici tantum consternatione melancholico facto. Imo nil vulgatiùs, quàm tristitiis, mœrore, in specie studiis intensioribus, oriri Melancholiam, ex simplici spirituum alteratione. Quoad posterius: nil notiùs, quàm occasione cruditatum acidarum, in hypochondriis collectarum, oriri melancholiam. Par ratio est, quando ex mensium defectu supervenit Melancholia.

Quoad differentias deliriorum melancholicorum, notandum

II. Ratione modi delirium melancholicum esse vel ridiculum, activum, plus minus ferox, aut ipsam tandem abiisse in Maniam; vel triste, cum mœrore, luctu, tristitia, pavore, & anxietate conjunctum.

III. Notandum: distinguendos in deliriis Melancholicorum spiritus ipsos malè primariò affectos, & in crasi sua plus minus alteratos, à sanguinis dyscrasia, dum sanguis hic Melancholicus acidus, fixus, macer, minùs nutritivus, siccus vulgò dictus, redditur: spiritus verò minùs lucidi, in motu tamen constantes, hinc agrypnia, & constans ejusdem phantasmatis imaginatio. Ad ipsum delirium Melancholicum, qua tale, parum Transfusio sanguinis, sed ad sanguinis dyscrasiam alterandam plus ita confert.

His ergò præmissis, ita intelligenda est conclusio: Melancholicis morosioribus, & plùs minùs Maniacis, iisque à causa externa natis, pro temperanda sanguinis dyscrasia, plus minus acida, proficua est sanguinis Transfusio, non quidem pro scopo eradicandi, sed ad tempus plùs minùs mitigandi, ac pro idea ista p. n. spiritibus impressa, utcunque delenda: dum interea aliis modis ipsi succurrendum videtur.

Quod verò in his dictis casibus prosit sanguinis Transfusio, Probatur:

1. Ex tentaminibus Anglicis & Gallicis suprà allegatis, quibus confirmatur, non deteriùs, sed meliùs ad tempus se habuisse Maniacos per sanguinis Transfusionem institutam.

2. Superiùs in fine Explicationis Conclusionis 4. & Conclus. 7. Membro 2. dictum fuit, sanguinem acriorem & asperiorem seu acidiusculum, à sanguine transfuso benigniore temperari (sive activè sive passivè sanguinis Transfusio prosit) adeòque ægrum mitiorem reddi. Cùm verò melancholiæ diuturnitas ex parte dependeat ex sanguine acriori & acidiusculo, cæteris paribus sanguinis Transfusio non penitùs erit frustranea, imprimis cùm Melancholici largiorem possint ferre venæsectionem.

3. Spiritus influus & sanguis infusus ex animali mitiori, meticuloso, & naturâ pavido, si desumatur, omninò ideam terroris, pavoris, &c. in se sigillatam unà secum transferet ille sanguis in animal recipiens. Si verò sanguis potentior ex animali generosiore infundatur, utique idea illa melancholica, occursu potentioris ideæ plùs minùs deleta, delirio melancholico mutationem in melius afferet: Sic v. g. Maniacorum Cura est, si in aquam frigidam, idque aliquoties ex improviso conjiciantur ac submergantur, sic ob pavoris, mortis ac agoniæ ideam, supprimetur Maniæ idea. Ita etiam sanguis è vitulo pavido in nostrum sanguinem transfusus delebit ideam furoris: sic persuasiones rationales, item auxilia ridicula curant Melancholiam, quatenus istæ ex directo, hæc ex obliquo, & quasi à posteriori, ideas deliras in spiritu conceptas tollunt: per rationem de Transfusione secundùm Præsuppositum sextum.

Patet ergo ex his, in dictis his Casibus sub statu ita limitato sanguinis Transfusionem utcunque prodesse. Non tamen ex oppposito valet in vitiis hypochondriacis, nec prodest in affe-

affectibus Melancholicis, à causâ interna natis, quia radix morbi non attingitur, nec corrigitur, ut antecedens Conclusio circa hypochondriacos probat. Neque prodest in melancholicis meticulosis, tristibus, qui mori, ac suspendio sibi vitam finire volunt; his magis nociva erit sanguinis Transfusio, propter ideas agoniæ ac pavoris communicatas. Metus enim est, ne à similibus ideis agonizantis quasi sub Transfusione animalis, delirium semel conceptum vel confirmetur vel in deterius immutetur, nisi fortè ex homine sano, robusto, animoso, jocoso, &c. Transfusio fiat.

Sed quoniam idea spiritui influo & sanguini impressa facilè superatur, & alteratur ab iisdem in melancholico, unde etiam iste Parisiensis haud multò pòst recidivam parilem, si non atrociorem, passus fuit: ob id magis prodest sanguinis Transfusio pro sanguine temperando, & ita spirituum crasin alterando, quàm pro Mania & idea delira ex spiritibus eradicanda. Adeoque illi soli haud fidendum, quin potiùs aut mitigari, aut palliativè ad tempus inhiberi potest paroxysmus maniæ, ut intereà de aliis remediis possimus esse solliciti.

CONCLUSIO IX.

Inflammationibus, indeque natis abscessibus & exulcerationibus partium quarumcunque Transfusio sanguinis nil confert.

Inflammationes enim vel oriuntur à causa externa vel interna. Internæ vix unquam ex sanguine primariò oriuntur, utut vulgò à stagnatione sanguinis deducantur, sed ferè semper subest vitium partis externæ topicum, hoc est spina infixa, cujus occasione inflammatio excitatur, sive spina hæc sit transmissum quoddam ex sanguine, sive retentum ex digestione propria. Fiendi modus hic est: stagnatio sanguinis omnis quasi per accidens supervenit, ut inflammatio in arthritide: v. g. si quis spinam infigat manui aut digito, oritur hinc inflammatio, quia occasione spinæ excitatur dolor, ex fibris imprimis inde irritatis, hinc spiritus influus collidendo cum spiritu insito excitat inflammationes: sic quæ à causa interna oritur, v. g. in erysipelate, angina, hepatitide, pleuritide, inflammatione mammillarum, semper aliquid peregrini dabit occasionem, ut pororum cutis fiat angustia, sanguinis transitus impediatur, & hinc oriatur inflammatio: sic corripitur quis ophthalmia ob sanguinis in oculo stagnationem, propter extraneum aliquod oculis fortè illapsum, seu ob lympham acriorem, unde oritur inflammatio. Unde & naturæ cura est in omnibus, ut vel discutiatur sanguis stagnans, vel ut idem suppuretur, & sub forma puris hostile illud acidum correctum unà ejiciatur.

Stantibus ergò hisce nil proderit Transfusio sanguinis:

1. Quia vitium topicum seu particulare partis affectæ sanguinis Transfusio emendare non valet: multò minùs igitur resolutionem sanguinis stagnantis, nec maturationem; adeoque nec inflammationes.

2. Sæpiùs opus est in inflammationibus, ut instituatur venæsectio, ut affluxus sanguinis præcaveatur; hinc & derivatoriæ venæsectiones locum habent, licèt sit auxilium ex obsequio symptomatis, &c. dicatum. Quid igitur opus est sanguinis Transfusione?

3. Inflammationibus ordinariò febres, vel lentæ vel acutæ, sunt junctæ: Lenta enim febris tùm oritur, quando inflammatio est in loco minùs sensili, minusque venoso, ut, si fiat inflammatio in mesenterio, mammis, &c. econtrà febris acuta jungitur quidem inflammationi, si sit in loco magis sensili, magisque venoso, ut in pleuritide, hepatitide, &c.

4. Sanguis transfusus alienus est, adeoque in crasi sua ita confirmatus, ut minùs penetrare queat angustias pororum ac meatuum corporum, & hinc nec corrigere, aut curare inflammationes; imò metuendum ne stagnans iste sanguis alienus magis inflammationes intendat.

Exulceratio verò quævis habitualis, seu jam facta, radicem sui ac fundamentum habet primariò in spiritu insito, qui vi fermentativâ peregrinâ, in aciditate specifica fundatâ, nutrimentum corporis proximum corrumpit, alterat, & saporem dulcem chyli in acorem mutat, inque saniem & pus convertit. Nempe idem est spiritus insitus, qui nutrimentum corporis in pus ac saniem, & balsamum oleosum sanguinis in acrem ac acidum, convertit. Incipienti ergò & fienti partis alicujus exulcerationi, quæ oritur ex sanguinis universali acrimonia, seu imminenti pulmonum erosioni, v. g. in scorbuto, &c. omninò aliquid conferet sanguinis Transfusio, imprimis si crebrior ac copiosior instituatur, ut hac ratione sanguinis acor temperetur. Verùm ejus loco tutiùs & commodiùs diæta lactea usurpari potest. Pro facta verò jam ac habituali exulceratione nil aut parum, & non nisi per accidens ac indirectè, sanguinis Transfusio valet, si ex acrioris nutrimenti cum sanguine distributi occasione malum diuturnum redderetur; sed & si crebrior & copiosior Transfusio requireretur, cui diæta aliave media meliùs satisfaciunt. Nam utut à Transfusione sanguinis sanguis acrior utcunque temperetur, si tamen malum illud originem suam ex viscere malè digerente, & similem chylum subministrante,

vel

vel ita sanguinem alterante, habuerit, palliativum tantùm erit omnis sanguinis Transfusio, ad productum morbosum saltem directa, quapropter in exulceratione habituali sanguinis Transfusio est inutilis. Probatur

1. Quia causam mali non attingit.

2. Quia auxilium saltem est accidentarium, adeòque palliativum, & à posteriori tantum juvans.

CONCLUSIO X.

Hæmorrhagiis nimiis obnoxiis, ac periculosiùs inde habentibus, sanguinis Transfusio præ aliis conveniens videtur.

Nempe sanguis est vitæ thesaurus, in quo nectar vitale est reconditum; unde quælibet sanguinis excretiones, qualescunque sint, sola menstruatione, certô tamen tempore, exceptâ, simpliciter sunt præternaturales. Nec est, quod quem confundat hæmorrhagia, mensium aut narium, periodicus ac salutaris fluxus; hujusmodi enim excretiones omnes sunt bonum signum malæ causæ, & semper præsupponunt aliquid mali in corpore, licèt cum euphoria fiant: sic nemo patietur fluxus hæmorrhoidum, nisi dispositio melancholiæ adsit. Omnis hæmorrhagia verò est accidentalis, qualis est illa, quæ ex improviso, causa aliàs inconsueta ac fortuita, contingit. Huc pertinent hæmorrhagiæ vulneribus supervenientes: vel est habitualis, quæ fomitem in corpore altiùs radicatum habet, v.g. dum juvenis spirituosior hypochondriacus crebriùs obnoxius est hæmorrhagiis narium. In hæmorrhagia quavis duo iterum sunt consideranda: vel ipsa sanguinis effusio per viam undique apertam: vel concomitans hæmorrhagiam virium ista insignis prostratio & periculosissima exhaustio, adeò ut subitâ earum reparatione opus sit.

Nam pro superiori scopo, nimirum effusione sanguinis, vel ex anastomosi vasorum, vel diæresi facta, nihil confert sanguinis Transfusio; nisi enim sanguinis fluxus cohibeatur, frustranea erit omnis Transfusio, adeoque idem esset, ac si quis liquorem in vas pertusum infundat. Ex opposito virium lapsui, adeòque periculo mortis ex hæmorrhagia nimia imminenti succurrendo an conveniat sanguinis Transfusio? quæritur. Adeoque conclusio ita est intelligenda, quod in tàm insigni hæmorrhagia, in qua ob virium lapsum sanguinis spirituosioris crebrior ac celerior instituta requiritur Transfusio, omninò conveniat. Probo enim id per exempla in experimentis suprà allegatis, ex quibus constat, quod bruta viribus ferè omnibus exhausta per sanguinis transfusionem tantùm non revivixerint ac exinde meliùs habuerint; & quidem, quod notabile maximè est, sive ex bruto ejusmodi, sive alterius speciei fuerit Transfusio, idem tamen effectus inde secutus: quæ omnia ostendunt, simili ratione ex homine in hominem posse sanguinis Transfusionem institui, & virium imbecillitati ac imminenti mortis periculo succurri.

Certum ergò est, quod in tali casu omninò sit conveniens sanguinis Transfusio. Tria autem sunt dubia, quæ conclusionem hanc premunt:

I. Dubitatur: an valeat consequentia à brutis ad hominem? Fit enim nonnunquam aliquid in illis, quod in hoc fieri nequit: sic v.g. excisio lienis, sæpiùs in brutis, in homine verò non nisi semel instituta: sic etiam è contra canis grana XXIV. Mercurii vitæ absumit absque alteratione, cum grana duo illius hominem alterent: Sic spiritus vini hominibus nectar est, feli verò præsentaneum venenum. Ergò utique non semper valet consequentia à brutis ad hominem. Respondeo: In hoc quidem casu illud valere omninò, quia in partibus fit comparatio: Ergò nulla hîc est differentiæ ratio, adeòque idem omninò de iisdem est asserendum. Non nego etiam Transfusionem illam in brutis fieri sine aliquali præternaturali alteratione, hinc enim & canes mictu cruento exinde corripiuntur; imo posito etiam, simile quid in homine contingere, majus tamen erit emolumentum conservatio vitæ, per sanguinis Transfusionem, quàm aliquale nocumentum per eandem institutam.

II. An vires ex sanguine emisso exhaustæ, vel ita sint afflictæ, ut nec alterandis sufficiant, adeòque nec in tali casu copiosiorem sanguinis Transfusionem ferre possint, vel ex opposito an sufficiant utcunque vires alterandis alimentis, tunc verò jucundiùs per diætam, quàm Chirurgiam Transfusoriam, negotium sanitatis perficitur: Illo in casu vires exhaustæ sanguinem transfusum sibi assimilare non poterunt, quin potiùs sarcinæ ejus prementur, imprimis si tali in casu non tantùm parca, quàm potiùs copiosior, Transfusio sanguinis instituatur. Respondeo: Dilemma hoc intelligendum est cœteris paribus, nimirum si per alimenta vires restitui possint, id quod obtineri semper non potest. Nam si quis v.g. cani viribus exhausto loco Transfusionis sanguinis jusculis aut carnibus succurrere velit, vix credo, eum supervicturum; cùm tamen aliàs per Transfusionem sanguinis periculis hisce occurrere possimus. Sed posito, æquè commodè, citò, & absque periculo, per diætam, ac alimentis viribus posse succurri, tunc concedo utique, non opus esse Transfusione sanguinis. Si autem id succedere non possit, omninò sanguinis Trans-

fusio est instituenda, nec enim sarcina ejus vires prementur, quin potiùs experimenta superius allata contrarium testantur, bruta exinde facta fuisse alacriora. Idem ergo omninò expectandum, sive ex homine in hominem, seu ex bruto in brutum, fiat Transfusio.

III. Posito, vires per sanguinis effusionem in hæmorrhagiis, esse exhaustas, non tamen sequitur, easdem statim per sanguinis transfusionem posse restitui, quia non tàm ejus præsentia, quàm debita spirituascentia fundamentaliter intendit ac auget vires: Sic qui frigore enecantur, stante sanguinis præsentia tamen moriuntur. Cum verò per effusionem est depauperatus, & spiritus exhausti, sanguis, quâ talis, non restituet vires, nisi convenienter spirituascat. Sed sanguis transfusus hic passivè se habet, cum in se facilè vim ab animali, unde profluxit, vitalem in pressione amiserit, quam vel conservare, vel potius certo modo modificare, debet sanguis animalis recipientis: Sed hoc deficiente & exhausto, metus est, ne alienus sanguis vi vitali & ipse pedetentim deficiat, adulterationem corruptivam induat, & ita nil commodi in ægrum resultet. Jam verò, cum sanguis transfusus sese assimilare debeat sanguini recipienti, adeoque spirituascere, vix illud fieri poterit per sanguinis Transfusionem copiosiorem. Tentandum ergò foret, an tali supposito in casu sanguinis humani repetita Transfusio extremo periculo ægri succurrere possit, præsertim cum experimenta superius citata doceant, optimè se exinde bruta habuisse.

CONCLUSIO XI.

Contabescentibus & Atrophia correptis inutilis est Chirurgia Transfusoria.

Pro meliori hujus conclusionis evolutione & intellectu præsuppono:

I. Nutrimentum corporis esse duplex:
1. Chylum,
2. Sanguinem.

Chylus pro partibus nervosis, veteribus spermaticis dictis; sanguis verò pro partibus sanguineis nutriendis, inservit. Sicuti autem fibræ sunt stamina partium solidarum fundamentalia, quæ per totam vitam durant, & semel deperditæ nunquam restitui possunt, pro his verò nutriendis chylus inserviat, sequitur: utique chylum esse primarium partium nutrimentum; sanguinem verò secundarium, cum sanguis pro robore tantum ac functionum fibrarum officio fibris accrescat.

II. Atrophiam ac tabem contingere, vel vitio objecti nutrientis, nimirum alimenti, quando illud minus est appropriatum, vel vitio nutriendi subjecti, i.e. ipsius corporis, quod nutriri dicitur: Sic v.g. supponamus duo esse subjecta, quæ iisdem alimentis in eadem mensa vescantur, horum unum pinguescit, alterum fit macilentum, quod fit ex vitio nutrimenti, quod non tam benè in hujus, quam illius ventriculo digeritur; ventriculi enim digestio præest omnibus aliis digestionibus.

III. Atrophiam fieri vel vitio chyli, vel sanguinis: De illa, quæ fit vitio chyli, hîc jam non loquimur, cum huic cum Transfusione sanguinis nil sit commercii; sed potius de hac, quæ fit sanguinis vitio, quâ partes corporis sanguineæ enervantur, exhauriuntur ac contabescunt, utut etiam partes nerveæ rore suo nerveo spoliatæ contabescere observentur. Vitium ergò tale in sanguine, quod hîc consideratur, est, quando illa atrophia à nimia sanguinis acrimonia causatur, v.g. in scorbuto, phthisi, &c. in quibus acrior est sanguis, nec particulis suis oleosis ac dulcibus partes nutrit, sed potius easdem acrimoniâ suâ corrodit, rorem nutritivum abrodit, resolvit, liquefacit, & partim per urinam, partim insensibilem transpirationem eundem evacuat.

His igitur præsuppositis conclusio ita intelligenda venit, quod scilicet iis, qui ex acrimonia sanguinis contabescunt, inutilis sit sanguinis Transfusio, quod probatur:

(1.) Quia acrimonia sanguinis oritur vel ex vitio alimenti, vel ex vitio primæ aut secundæ digestionis, vel denique visceris alicujus interni. Vitio alimenti oritur illa acrimonia, quando alimentum est inconveniens, aut cibi saliti, aut fumo indurati à non assuetis assumuntur. In his sanguine alias oleoso ac dulci præditis acrior fit sanguis. Ex vitio primæ & secundæ digestionis in scorbuto, vel ex vitio rerum non naturaliũ, alimentis, iracundia, &c. oritur acrimonia, quando chylus fit acrior. Denique vitio visceris alicujus & partis solidæ, v.g. in ulcere hepatis, aut pulmonum, aut mesenterii fit acrimonia, partim quod partes benigniores in pus acre & salsum convertantur, partim quod ab hoc pure sanguis inquinetur, ac acrior reddatur, adeoque ad nutritionem partium solidarum fiat ineptus. Omnibus igitur his causis acrimoniæ sanguinis nil opis affert sanguinis Transfusio, quin potius metuendum, ne ipse sanguis transfusus, dum sanguini recipienti est assimilandus, itidem ab eodem inquinetur, alteretur, adeoque malum potius deterius, quam melius, reddatur. In tali igitur casu lac potius, quam sanguis infundendus foret.

(2.) Quod longè commodius, jucundius ac tutius per diætam appropriatam, præsertim lacteam, imò etiam certius possit hoc obtineri, quàm per sanguinis Transfusionem. Sanè lac ejusque diæta diutius continuata crasin sanguinis sola emendare valet. Sanguis

guis verò nisi crebrius transfundatur, scopum non facilè obtinebit, præprimis cum hæ quoque infusiones crebriores tàm nocere, quam prodesse, possint.

(3.) Posito, non tamen concesso, temperari sanguinis recipientis acrimoniam, adeoque sic succurri atrophiæ per sanguinis Transfusionem; dubiùm tamen est, an non sanguis recipiens à sanguine transfuso magis reddatur nutritivus, quin potius idem sanguis transfusus ex particularum peregrinarum textura propter crasin suam internam specificam respectu corporis recipientis minus corpori assimilari, idque minus nutrire queat, quàm sanguis proprius.

(4.) Qui è sanguine acriore contabescunt, ordinarie calore & acriore & mordaciore comitati observantur. Hic verò calor partim est comes, partim causa concurrens atrophiæ. Comes est, dum particulæ acriores salinæ motu intestino plus minus concitantur, & hinc ex collisione particularum acidarum ac terrearum acrior evadit calor. Concurrens seu concomitans verò calor est adjuvans depascentiæ corporis, dum à particulis his acrioribus particulæ aliæ corporis mitiores attritæ dissipatæque promptius insensibiliter evanescunt, vel cum urina sub sedimenti copiosioris forma evacuantur. Hisce ergò pathematis meliorandis & corrigendis sanguis alienus fervidus minus confert, quin potius longè benignior ac mitior requiritur liquor, sive ille jam immediatè sive mediate infundatur.

CONCLUSIO XII.

Ad arthritidis Curam nil facit Chirurgia Transfusoria.

Pro meliori hujus Conclusionis evolutione ac intellectu præmoneo: Ordinario confundi sensibilia arthritidis phænomena, quæ se habent tanquam effectus, cum causa ac fiendi modo arthritidis. Illa phænomena sunt v. g. Dolor & Tumor, vel inflammatorius, vel œdematosus, quæ revera non causa, sed saltem effectus seu productum arthritidis sunt. Vulgò causa arthritidis censetur esse sanguis feculentus ac tartareus, sed malè. Radix enim ejus est radicata nimirum in ipso spiritu influo, qui volatili acore vitio primæ digestionis concepto inquinat synoviam, ceu appropriatum subjectum, quæ vitiata rodit periostium articulorum, & hinc dolores arthritidis infert: Unde quævis præsupposita acrimonia sanguinis vel lymphæ in arthritide non causæ proximæ formalis, sed vel antecedentis occasionalis vel concomitantis producti morbosi, vices sustinet, quatenus nimirum exinde spiritum insitum excitat. Unde ex hoc quoque fundamento arthritis nunc vaga, nunc fixa, observatur. Vaga est recens & non hæreditaria, fixa verò vetus & hæreditaria: Vaga est, quando ab acore mali simpliciter spiritus influus est inquinatus: fixa verò, quando præter eum insitus quoque ∽ circa articulos est inquinatus. Vaga recens est, quando spiritus insitus odoretenus tantum quasi est affectus: fixa verò habitualis ac inveterata est, quando spiritus insitus ab acido ita est inquinatus, ut habitum quasi contraxerit. Unde vaga modò ex hoc, modò ex alio pelli potest membro, ita ut mox brachium, mox pedes, mox cubitum, mox genua, invadat: Si enim v. g. invadat brachium, idque fomentis calidis foveatur, mox transibit ad pedes; unde porrò quoque vaga non est hæreditaria, fixa verò est hæreditaria, & spiritu genitali parentum per semen in fœtum transplantatur. Nempe in spiritu insito & influo consistunt morbi hæreditarii. Nullus verò morbus acutus est hæreditarius, qui (1.) non sit chronicus, (2.) qui non crebrius aut unâ alterâvé alteratione potentius ægrum afflixerit, (3.) qui non propter suam diuturnitatem ac potentiorem affligendi modum vehementius quoque spiritum insitum ac influum atterit. Hinc nullus morbus acutus est hæreditarius: è contra verò partium solidarum vitia, v. g. splen à longo tempore male se habens, lithiasis, podagra, lues Venerea, &c. sunt sæpe vitia hæreditaria.

His igitur præmissis conclusio intelligenda venit de arthritide recente, non inveterata, adventitia, non hæreditaria, aut saltim de imminente, non actu secundo erumpente. Hanc ergò sanguinis Transfusio curare non valet. Ut igitur ad arthritidem, imprimis inveteratam, in genere nulla prosunt remedia, ita annon ad arthritidis vagæ recentis ac imminentis curationem aliquid conferre possit sanguinis Transfusio? quæritur. Respondeo negando, quod probo:

(1.) Quia nec à priori arthritidi per sanguinis Transfusionem succurri potest, cum extra paroxysmum causa mali tolli nequeat, siquidem non attingit radicem mali in ventriculo hærentem, nec spiritus insiti inquinamenta. Et posito, vitium oriri ex primis viis, cum primus quasi arthritidis faber hæreat in ventriculo; (unde quoque vomitoria tàm in paroxysmo, quàm post ipsum, tam egregia sunt in podagra,) nihilominus tamen eandem curare non poterit sanguinis Transfusio, quia copiosior ac crebrior ejus requireretur Transfusio, utut hoc quoque foret frustraneum, stante præsertim radice mali. Posito etiam diætam lacteam pro cura podagræ multum conferre, tamen quantum tempus, quanta diæta, requireretur, neque inde tamen laudatissima hæc diæta lactea, uti in plurimis aliis

aliis morbis, ita imprimis in podagra maximè proficua, eandem curaret. Scripſit Tractatum parvum, & tantum ſuperficialem, Johann-Georgius Greiſelius, Medicus Viennenſis, de Cura Arthritidis per diætam lacteam, ubi tàm per Theoriam, quàm per exempla Practica, ſatis conſtabit, quantum temporis ac quanta diæta requiratur, ſi per lac curari debeat podagra? Cum itaque lac omnibus numeris magis conveniens ſit pro curanda podagra, quàm ipſe ſanguis, & nihilominus eam perfectè nec conſtanter curare queat, multò minus id ſperari poterit à ſanguinis Transfuſione, cum fomitem mali in ventriculo hærentem, ſanguinem, & alios humores, alterare & corrigere nequeat, ut exin ſpiritus planè alii, nec adeò acres ac ignei geniti, ab arthritide libertatem præſtent.

(2.) Quia nec in paroxyſmo aliquid valet ſanguis Transfuſio, neque etiam in temperando ac evacuando vitio peccante. Nempe cauſæ conatus in paroxyſmo podagræ hic eſt, ut conceptus in ſpiritu acor temperetur, maturè ſub ſeroſo vehiculo excernatur, aut in ſynoviam depoſitus in ſalſum ſucceſſive reſolvatur ac diſcutiatur; (alias enim tophi podagrici circa articulos oriuntur, qui ita fiunt: primò nimirum ſynovia inſtar albuminis ovi ſpumeſcit, deinde ſpiſſeſcit, ac tandem in cretam ac calcem induratur:) hic eſt naturæ ſcopus in paroxyſmo podagrico. Huic ſanguinis Transfuſio nil conferet, cum neque ſpiritum inſitum alterare queat. Sicuti verò hoc eſt naturæ opus, ita ad naturæ imitationem artis opus eſt, ut in paroxyſmo, præmiſſo vomitorio, internè diaphoretica volatilia aut fixa (quæ hîc utramque faciunt paginam, ac acidum reſolvunt,) acidum abſorbentia, vel loco diaphoreticorum diuretica, quæ acidum temperatum, & in ſalſum mutatum, Tartari podagrici nomine, optime per vias urinarias expellunt, exhibeantur. Hiſce tàm naturæ quàm artis moliminibus Chirurgia Transfuſoria nil conferet, ſed potius iisdem reſiſtet, naturæ motum turbando excretiones tàm per ſudores quam per urinas impediendo, ac febriculam in omni ferè podagra præſentem, intendendo, ac augendo, adeoque in paroxyſmo podagrico nihil valebit ſanguinis Transfuſio, ſed potius plus nocebit, quam prodeſit: ut taceam ſanguini infuſo cum ſynovia, ex chylo & hinc lympha genita, nihil commercii eſſe, quæ tamen primariò, & hujus medio, perioſtium in arthritide alteratur.

(3.) Quod tutius ac jucundius per media diætetica ac Pharmaceutica obtineri poteſt, illud fruſtrà & malè per ſanguinis Transfuſionem inſtituitur. Inter remedia verò Pharmaceutica eminent terrea abſorbentia, alcalia, tàm fixa quàm volatilia, & quæ huc imprimis pertinent Mercurialia, quæ, præmiſſis vomitoriis, in & extra paroxyſmum utramque faciunt paginam: Hæc Mercurialia, uti acida alia ſpirituòſa ac mèdicamentis aliis vix obtemperantia, corrigunt, ita & acidum illud hìc peccans planè imbibunt ac abſumunt, adeoque & præter luem Veneream ac ſcabiem podagram quoque curare valent. Sed

1. non adſit alius morbus, à quo accidentaliter foveatur: v. g. ſi podagra à ſcorbuto foveatur.

2. Sit recens, nec ſpicula ſua jam fixerit in ſpiritu inſito, & maturè adhibita auxilia debita: in hoc enim ordinariò peccatur, quod ut ægri, quamdiu acidum illud volatile nondum inquinavit digeſtionem primam, nolint fateri, ſe laborare podagra, ſed conquerantur tantum de dolore ac eryſipelate pedum; interim paroxyſmus podagricus ſæpius atque ſæpius redit, ut tandem exinde ipſa podagra exſurgat, quæ alias curari potuiſſet, ſi in tempore remediis convenientibus ipſi occurriſſent.

3. Curabilis eſt podagra, ſi æger non tàm ſuo quam medici genio indulgeat. Podagrici enim omnium ægrorum ferè ſunt peſſimi, cum Medicis obtemperare nolint.

CONCLUSIO XIII.

Epilepticis nullum perfectum ex Chirurgia Transfuſoria auxilium.

Notum eſt, communem proſtare fabulam aut hiſtoriam de Epilepticis, quod Epilepſiâ, imprimis habituali, correpti pro ejus cura ſanguinem humanum recentem ex decollati, vel alio modo jugulati, venis adhuc profluentem, haurire ſoleant. Res hæc non eſt nova, ſed antiquiſſimum vel medicamenti vel ſuperſtitionis genus: Nam in Plinio jam *l.* 28. *cap.* 1. ſanguinis humani recentis ac quaſi ſpirituaſcentis pro cura Epilepſiæ hauſti fit mentio: Sic Celſus quoque *Juris peritus Romanus, Medicorum alias Cicero dictus, lib.* 3. *cap.* 23. refert, quendam *jugulati gladiatoris calido ſanguine epoto à comitiali morbo liberatum*; ſed mox addit: *miſerum hoc auxilium tolerabile malum feciſſe miſerius, cum exinde in aliud malum pejus inciderit.* Tertulianus etiam *in Apologet. ſuo adverſus Gentes*, Romæ hoc remedii genus admodum fuiſſe uſitatum, teſtatur.

Verum cum truculentum admodum & abominabile illud remedium pluribus fuerit viſum, ideò, in hoc puncto Philiatri & Chymici ſolertiores ſe præſtiterunt, & pro hoc ſcopo ex ſanguine humano alicujus decollati varia remedia antepileptica excogitarunt: Vid. præter Schrœderi *Pharm. Medico-Chym.*

Chym. L. 5. Class. 1. pag. 297. seqq., etiam Beckerus *in Medico suo Microcosmico.* Ipse Helmontius, Vir alias in quamplurimis fide dignissimus, *Tract.* Archæus Faber, Epilepsiam hæreditariam spiritu sanguinis humani se curasse, cum aliàs spiritus urinæ fuerit frustrà adhibitus, testatur. Hæc ergò, nimirum tàm sanguis humanus recens potus, quam spiritus aut sal volatile sanguinis humani, forsan probabile reddere possunt, sanguinem quoque transfusum multum opis epilepsiæ conferre posse.

Verum iste sanguis humanus contra Epilepsiam recens haustus est auxilium

I. Incertum: De ejus enim fama plus, quàm de effectu, constat. Nam affirmativa, quæ afferuntur argumenta, vel penitus sunt falsa, vel incerta & dubia, paucissima vera sunt, de quibus nempe certa fide & ratione securi esse possimus. Pluribus hæc ventilantem videte Bartholinum *in Tr. de sanguine vetito.*

II. Nocivum: Necesse enim est, ut sanguis ille recens calidè haustus in ventriculo in grumos coalescat, ex quibus nausea, cardialgia, sudores frigidi, syncope, cordis palpitationes, & gravia plura symptomata non possunt non supervenire. Non dicam jam de animi ferocitate brutali, quam sibi multi sanguine ejusmodi hausto contraxerunt, saltim hoc urgeo, quod refert Bartholinus loco allegato de mendico quodam, qui decollati hominis sanguine hausto, eò insaniæ pervenerit, ut linguæ partem magnam dentibus sibi ipsi absciderit. Pariter & Becker *in Tr. citato* narrat, quendam audaculum sanguine hominis jugulati præservationis gratia hausto, subitò in epilepsiam, à qua antea immunis erat, incidisse. Debilior profectò est ventriculi vis digestiva, quam ut rhombos ac grumos istos sanguinis subigere valeat. Alia enim ratio est in brutis rapto viventibus, in quibus vis ventriculi digestiva longe est potentior, adeò ut citra læsionem sanguinem ex bestiis aliis exsugant: sic canis & homo ventriculi vi digestivâ multum differunt.

Spiritum autem ac sal volatile sanguinis humani quod attinet: non dubito, hæc selecta esse remedia. An verò adeò sint appropriata, & præ aliis similibus medicamentis magis experta, meritò litem movemus Helmontio, si

1. consideremus ignis vim, quod cum vel sine prævia putrefactione simpliciter sit destructor texturæ concretorum specificæ, ac virtutum rerum seminalium, à quibus tamen dotes singulares emanant. Omnem hanc seminum vim acidum ignis invertit, resolvit, ac in statum pristinum abire facit. Hoc itaque cum fiat sub præparatione spiritus ac salis volatilis sanguinis humani, meritò dubitatur: an talis vis epileptica adhuc in spiritu & sale volatili sanguinis humani resideat?

2. Dubium quoque exinde, quod etiam alia salia volatilia ac spiritus urinosi, v. g. spiritus fuliginis, spiritus ac sal volatile secundinæ humanæ ac cranii, non secus ac plures, imò tantum non omnes animalium partes duriores, dentes ac ossa, vi acidum absorbendi ac corrigendi, conveniant in epilepsia. Ergò sal volatile sanguinis humani non est appropriatum in epilepsia. Liquor cornu cervi succinatus laudatissimum est epilepsiæ quoque remedium: ut nil dicam de cinnabarinis nativis ac artificialibus ex antimonio.

Quid ergò ad epilepsiam valeat sanguinis transfusio? quæritur. Præsuppono hîc, epilepsiam omnem ratione inhæsionis spiritum animalem influum pro subjecto agnoscere: nempe idem est movens efficienter, quod partes naturaliter movet, ac easdem præternaturaliter in epilepsia convellit. Ratione verò subjecti radicationis seu respectu modi, in quo fomes consistit, dividitur Epilepsia in eam, quæ per consensum, & quæ per essentiam fit. In Epilepsia per essentiam spiritus animalis simpliciter ac primariò est affectus, in Epilepsia verò per consensum pars quædam tantum solida est affecta: Ibi, si per essentiam est malum, spiritus alterati, aut ut pressius loquar, ideâ peregrinâ sunt insigniti, fitque v. g. quando sanus quis ex conspecto quodam epileptico, fortè sibi obvio, terrore perculsus, ex imaginatione idem pathema epilepticum incurrat, quale exemplum est in Hartmanno, item in M. A. N. C. *Ann. 4. Observat. 43. pag. 39.* vel ex Divi Nicolai personati præsentia terrefactus puer septennis, epilepticus evadit, ac exinde moritur, quale exemplum habet Hœchstetterus *Dec. 4. Obs. 5.* vel quando ex iracundia nutricis infans, lac ejus sugens, fit epilepticus; vel quando viso spectro lethalis contrahitur epilepsia, vid. M. A. N. C. *Ann. 6. & 7. Observat. 32. pag. 65.* In epilepsia verò per consensum saltim Topicum aliquod peccat, fitque, quando illa occasione partis alicujus internæ vel externæ oritur, v. g. si ex splene malè habente, & hinc per consensum generis nervosi contrahitur Epilepsia; vel quando mulier parturiens ex partu difficili in epilepsiam incidit; aut quando gravida nonimestris ex hæmorrhoidum suppressione evadit epileptica, & hinc fœtum non excludit, sed ejicit: vid. Zacutus Lusitanus

L. 1. *Observat.* 24.; vel ex osse carioso in pollice pedis; è sura; ex annulari digito manus sinistræ; vel ex ulcere manus dextræ, quæ anteà sensum & motum amiserat, cum frigore & dolore ante paroxysmum, vid. Hildanus *Cons. pag.* 23. Probè hæc discernenda in epilepsia. In Epilepsia per Essentiam remedia anodyna appropriata, v. g. opiata, præsertim camphoratis juncta, cinnabarina, quæ immediatè magis afficiunt spiritus, primatum ducunt. Pertinent huc etiam animi pathemata, peregrinas ideas, in spiritu animali conceptas, delentia, ut quando v. g. epilepsia ex terrore nata per terrorem iterum curata fuit, teste Bierlingio *Cent.* 1 *Advers. lib.* 7. In epilepsia verò per consensum minus tutò anodyna & cinnabarina, nisi exactissimè præmissis præmittendis, adhibenda; suspendunt enim tantum epilepsiam cum periculo supervenientis vel atrocioris recidivæ, vel alius morbi, præsertim febris. In hac epilepsia per consensum motus naturæ simillimus est rigori febrili, qui rigor nihil aliud est, quàm spasmus epilepticus; concutiuntur enim tunc ægri in lecto, non secus ac epileptici essent. Hic naturæ motus hostile illud, spiritus irritans, ejicere in epilepsia conatur. Hinc volatilibus medicamentis promovendus potius iste naturæ motus, quàm sistendus. Utraque igitur epilepsia est vel accidentalis, vel habitualis.

De habituali hîc imprimis quæritur: an huic aliquid Chirurgia Transfusoria conferat? Resp. Neutri videtur conferre, neque illi per consensum, neque illi per essentiam. In illa enim per consensum Chirurgia Transfusoria est frustranea, quoniam sanguinis Transfusio nullum Topicum vitium, unde illæ natæ epilepsiæ, curare valet. In epilepsia per essentiam inutilis est Chirurgia Transfusoria, cum hic primariò laborent spiritus, à sanguine verò transfuso nulla spiritui influo animali immediatè inferri potest alteratio, neque sanguis transfusus cum spiritu insito aliquid habet commercii. Nihil ergò prodest sanguinis Transfusio.

Scrupulus tamen aliquis hîc moveri potest, si scilicet per essentiam oritur Epilepsia, eaque v. g. ex iracundia, terrore, vel alio simili graviori pathemate, &c. dubium est, annon idea epilepsiæ in spiritu concepta, ex idea contraria ac validiore extingui, & ita curari queat? sanè si verum est, quod sanguis humanus ex decollato recens haustus aliquid epilepsiæ conferat, nulla alia subesse videtur ratio, quàm quod id præstet idealiter ex mortis agonia, quâ sanguis decollati fuit insignitus. Si igitur talis sanguis vim habet spirituum vim refrænandi, fortè etiam sanguis transfusus vi ideali impetum spirituum in epilepsia refrænare ac sistere poterit. Respondeo: Dubium tamen valde est, an remedium hoc sit diuturnum, quin potius metuendum, ne deletâ hâc ideâ malum redeat. Item dubium est: an remedium hoc ideale sit certum & perfectum? Deinde aliud quoque dubium oriri posset: Nimirum dixi superius, sanguinem etiam ipsum ad motum partium localem aliquid conferre; simul ac enim sanguis in parte aliqua sufflaminatur, motus cessat, sanguine verò denuò restituto, motus in parte solida redit. Si igitur ad motum partium localem, utut accidentalem, aliquid confert sanguis, probabile est, annon etiam sanguis transfusus hic in epilepsia hinc foveatur, & ita contumacior vel gravior reddatur. Respondeo: prius hic determinandum est, quale sit illud remedium, ad epilepsiæ vitium corrigendum conferens? dein, an etiam certa salus exinde sit speranda: Maneat ergò conclusio firma: aut nullum, aut saltem imperfectum, epilepsiæ est Chirurgia Transfusoria auxilium.

CONCLUSIO XIV.

Scabiosis, Leprosis, Lue Venerea affectis, nil emolumenti ex sanguine transfuso expectandum.

Scabies vitium est simpliciter topicum, & in genere cutaneum, in specie verò, ubi glandulæ subcutaneæ miliares ratione spiritus insiti à concepto acore & corruptela nutrimenti infectæ sunt. Superius dixi, eundem esse spiritum, qui nutrimentum partibus apponit, ac appositum in partibus mutat in verum & legitimum, illum etiam in ichorem & scabiem mutare. Hinc est, quod Helmontius, aliàs sanissimus, chirothecæ scabiosæ attactu mox scabie per universum corpus infectus fuerit: Hinc etiam est, quod in confirmata scabie, quicquid internè fiat, sanguinem detrahendo, sudorifera propinando, &c. nil quicquam tamen quis profecerit, sed lapidem tantum sit lavaturus, repullulante infallibiliter malo, nisi remediis externis vitium topicum curetur. Inter hæc eminent, imò sufficiunt, sulphur, mediantibus alcalisatis resolubile factum, & hinc Mercurius, quomodocunque usurpetur. Negari non potest, foveri interdum scabiem per accidens à succo corporis nutritio; ipsa scilicet massa sanguinea, quæ prout magis vel minus alterabilis ac corruptibilis est, malum magis vel minus contumax ac ferinum reddit; sicut ac eodem sanguine chylosiore, & magis temperato ac rorido seu gelatinoso scabies verè humida,

ab

ab eodem etiam ſanguine aſperiore ac magis macro magis ſcabies ſicca fomentetur: ſed hoc fit per accidens; nunquam enim exinde oritur ſcabies, niſi ſpiritus inſitus, nutritioni cutis inſerviens, prius, vel interna vel externa à cauſa, inficiatur: utcunque ergo ſe habeat ſcabies, ad ejus tamen curam nil confert ſanguinis Transfuſio.

1. Quia vitium iſtud topicum cutis ſanguinis Transfuſio corrigere nequit; quin potius metuendum, illum ipſum mox à ſanguine noſtro infecto etiam infici.

2. Quo plus ſanginis aliorumque humorum eſt in corpore, eò (cœteris paribus) uberius effloreſcit ſcabies. Hinc patet, quod poſt venæ ſectiones, ſcarificationes, aut purgationes, interdum per accidens, (ſcilicet quod materia ichoris ſubtracta ſit:) imminuatur. Potius ergò augmentabitur, quàm imminuetur, malum à majori ſanguinis ceu pabuli ſubminiſtrati copia.

3. Quia nec ſanguinis vitia, à quibus accidentaliter fovetur ſcabies, à Transfuſione ſanguinis corrigi poſſunt. Non ſanguinem gelatinoſum in ſcabie humida, quia hæc ſcabies per decocta lignorum in conopœis potius eſt curanda; neque ſanguinem macrum in ſcabie ſicca, quia hæc potius per lac & lacticinia, in ſpecie cum floribus acaciæ imprægnatum, curatur.

Ergò Chirurgia Transfuſoria ad ſcabiem, neque humidam neque ſiccam, aliquid facit, cum nullibi ejus craſin, ſpeciatim macram, in tantum corrigere valebit, etiam ſæpius repetita, quin ex digeſtionum vitio identidem recrudeſcat.

Quæ dixi de ſcabie, eadem multò magis intelligenda veniunt de lepra, malo graviore, firmius in cute radicata, & profundius ſpiritum inſitum inquinante. Unde in hac vix ac ne vix quid proderit hæc ſanguinis Transfuſio.

Quoad Luem Veneream, de hac præſuppono:

I. Eſſe illam vel particularem, vel univerſalem: Particularis, quæ ſaltim genitalia occupat, & gonorrhœâ, ulceribus membri virilis ex coitu impuro natis, cumque tumoribus teſtium ſeſe exſerit: Univerſalis eſt, quæ totum corpus jam infecit; eſtque vel ſaltim recens, quæ maſſam ſanguineam ac lympham; vel inveterata, quæ partes ſolidas erodendo jam infecit, ut oſſa, &c. unde etiam iſti Venerei generantur modi:

II. Fermentum contagioſum luis Venereæ admodum eſſe potens, ita ut etiam ſaniſſimos inficere queat, non tantum ordinariè ex congreſſu impuro, ſed etiam aliis modis, v.g. ex halitu ſudoris, odore ſaniei virulentæ, &c.

III. Pro conſtitutione corporis ejuſque dyſcraſia contagium fermentativum luis Venereæ diu in corpore poſſe deliteſcere, antequam ſe exſerat: quod fit, quando ſaltim maſſàm ſanguineam invadit, v.g. in ſubjecto melancholico, cujus ſanguis eſt viſcidior, minuſque ſpirituoſus, diu deliteſcere poteſt. Hinc eſt, quod in homine Gallo ac Hiſpano longè citiùs ſe exſerat contagium, quàm in Germano; loca enim ibi multò ſunt calidiora, quam apud nos: Sic in climate noſtro diutius deliteſcit, quàm Italia & Gallia: Imo ſunt, qui ad decem uſque annos contagium Venereum latere poſſe, aſſerant; quod tamen vix credo.

IV. Ipſum contagium Venereum conſiſtere in acido ſpecifici ſaporis, quod eſt corroſivum partium ſolidarum, ac coagulativum partium fluidarum, in ſpecie ſanguinis & lymphæ; hinc & glandulas ac partes nerveas magis lædere ſolet.

Pro cura ergò luis Venereæ omnis ſcopus eò eſt directus, ut acidum ſpecificum abſorbeatur, nutrimentum chyloſum coagulatum reſolvatur, glandulæ abſtergantur ac emundentur, ſive per ſalivationem ſive per ſudationem id fiat. Nil hic opis ſanguinis transfuſio affert. Non in inveterata; ibi enim fermentum per hanc nunquam delebitur: Dubium igitur, an non in lue Venerea recenti & univerſali aliquid conferre queat Transfuſio ſanguinis? Reſpondeo negando:

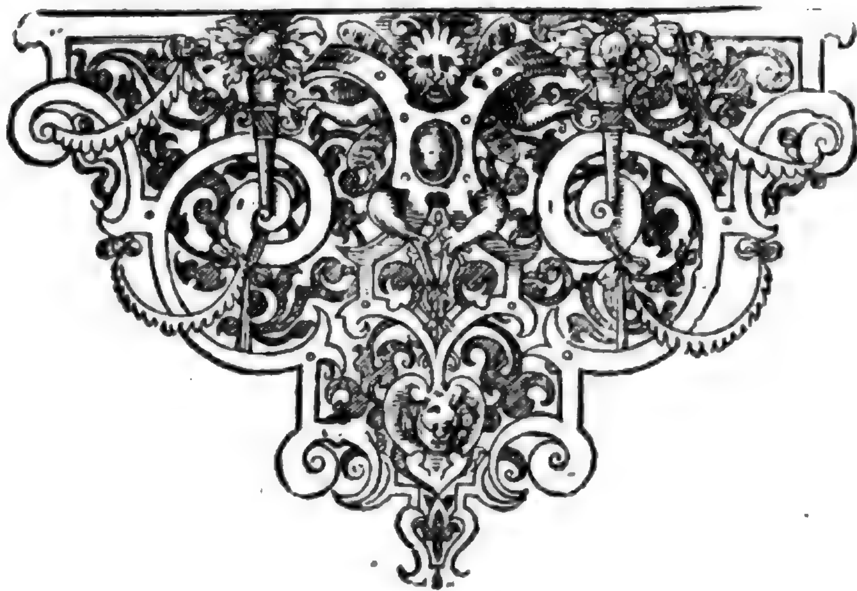
1. Quia ſanguis transfuſus alienus fermentum illud potens nullo modo valet corrigere, cum ſanguis non ſit appropriatum corrigens, quin potius metuendum, ne, ut ſanguis ægri proprius jam eſt infectus, alienus quoque transfuſus à contagio, partim adeò potenti, partim à ſanguine infecto, & à contagio alterato, ſimiliter inquinetur, & hac ratione ſanguinis Transfuſio magis noxia, adeoque fruſtranea, foret. Si enim ſanus, proprio ſanguine valens, contagium hoc delere non poteſt, multò minus alienus hoc præſtet; toties elutriendus foret ſanguis infectus, & novus denuò transfundendus, donec omnis ſanguis quaſi renovatus & regeneratus eſſet. Sed poſito etiam, quod omnis ſanguis ægri inquinatus cum corrupta lympha ſucceſſivè detrahatur, novuſque ſanguis transfundatur, tamen nec ſic negotium ad finem perduceretur; ſed potius metuendum, ne copioſiori & frequentiori Transfuſione, & animi & corporis ſimul notabilis fiat mutatio. Dein occultum deliteſcit fermentum ſub nimia mole, tandem potentiſſimum, adeoque dubitandum: an illud ita poſſit infringi ac eradicari, ut poſt aliquale ſui ſeminium nullas amplius excitet turbas, e. g. in oſſe carioſo, uti v.g. Hildano accidit, cui per ſalivationem Mercurialem lues Venerea curata, nihilominus tamen eadem occaſione officuli

ossiculi minimi, claviculæ scabiosæ, de novo propullulavit.

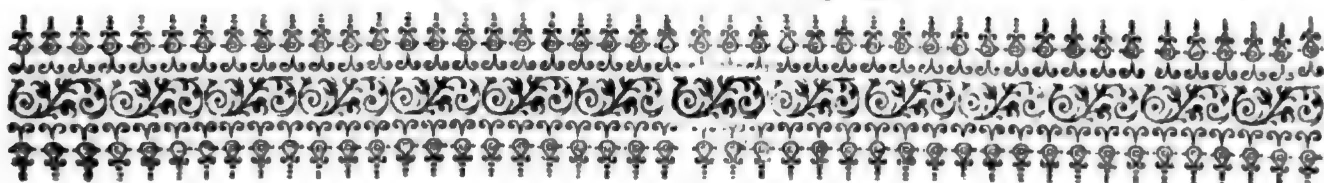
2. Quantus labor, quantusque conatus requiritur, totam massam sanguineam per sudationem aut salivationem renovare, ejusque substantiam à fermento corruptam purificare ac emendare? Hoc sanè norunt ii, qui passi sunt curam luis Venereæ, qui sudationibus ac salivationibus variis per aliquot septimanas parum aut nihil emolumenti senserunt.

3. Non solum correctioni fermenti maligni, sed etiam exclusioni opera danda, ne tantilli fermentativi, circa glandulas residui, odore malum de novo regeneretur. Neutrum à sanguinis Transfusione hic expectandum. Posito enim, quod corrigere eam valeat, non tamen eam poterit excludere. Solus ergò Mercurius appropriatum luis Venereæ est medicamentum. Sunt qui hunc colliquefaciendo tantum, luem Veneream curare, & sic generale saltem remedium esse autumant, uti id præstat in asthmate, febribus quartanis, &c. Verum contrarium docent ulcera Gallica contumacissima, quæ soli auscultant Mercurio. Hic est, qui citra ptyalismum ac generalem evacuandi rationem, per simplicem alterationem, auxilium affert. Quid ergo hîc sanguis alienus?

TANTUM.

MICHA-

MICHAELIS ETTMULLERI

Philosophiæ & Medicinæ Doctoris, Professoris Publici Lipsiensis, ac Facultatis Medicæ Adsessoris,

COLLEGIUM CONSULTATORIUM,

Scilicèt

RRACTICO-CASUALE.

PROLEGOMENA.

Finis futuri nostri laboris est, ut acquiramus Habitum Practicum, qui ipse consistit in versalitate ingenii & judicii, secundùm quam, ob circumstantias varias, quarum ineffabilis multitudo est, diversa remedia inveniamus & applicemus.

Pro illo autem acquirendo duo potissimum veniunt consideranda, propter quæ Praxis dubia sæpe & difficilis est:

I. Idiosyncrasia individuorum diversa, quæ non tantùm in crasi succorum contentorum; sed etiam in partium solidarum mechanica conformatione consistit, quæ in singulis individuis, quoad porulos differt.

II. Multiplicatio seu potius Complicatio multiplicium affectuum & symptomatum, ut si gravida febricitet, mulier variolis laboret, &c.

Quoad 1. notum est, Medicum non curare Hominem, Virum, Mulierem, &c. sed hunc virum, istam fœminam. Jam verò cuilibet individuo singularis est sua proprietas, ratione cujus unum ab altero differt: sic v. g. mulieres præ viris patiuntur fluxum mensium, sicut puerperæ lochiorum fluxum, & sic porrò. Interim hæc idiosyncrasia nimis crassa videtur, unde singularior aliqua proprietas in quolibet fere individuo consideretur, quæ est vel connata, vel acquisita.

Connata est ea, quæ vi seminali & ex primordiis seminalibus unicuique homini est peculiaris: Acquisita verò varietate diætæ & consequenter vitæ generis, similiumque circumstantiarum externarum, subinde inducitur. Sic v. g. connata idiosyncrasia est, quando mater gravida perterrita à fele, parit infantem, qui postmodùm per totam vitam fugit felem, & earum præsentiam abhorret, imò non nisi sub lipothymiæ metu, perferre potest: acquisita verò est, quando virgo v. g. aliàs optimè moschum perferens, maritata propter metum passionis hystericæ eundem odorari nequit postmodum. Utraque hæc idiosyncrasia melioris intellectionis ergò distingui potest, ratione originis, in idealem & materialem. Idealis est, quæ simpliciter ab imagine matris & inde formato conceptu, sine communicatione materiali objecti ad ipsum subjectum, in fœtum contrahitur: vid. Schotti Physica Curiosa, ubi refert exemplum de puero, per totum vitæ cursum panem abhorrente, ideò quod matri ejus gravidæ, panis recens ex clibano extractus, cujus aliquando summo desiderio cùm flagrasset, esset denegatus. Materialis autem fit, quando ipsum objectum movens attingit subjectum, quod afficitur: e. g. quando post assumpta vomitoria & purgantia vehiculum deinceps abhorremus, ut vix odorari possimus: Sic est hic lóci virgo delicata, jam maritata, quæ aliquando à Pharmacopœo polypragmone acceperat pulverem purgantem ex speciebus diaturbith cum Rhabarbaro, oleo cinnamomi infectum, ubi optimè quidem hæc purgata fuit, interim ab illo tempore tantum à cinnamomi odore tædium contraxit, ex malè affecto tunc stomacho, ut jam ne tantillum ejus assumere, & odorari queat.

Hæc ergo idiosyncrasia in duplici respectu consideranda venit:

(1) In partium corporis vel robustarum vel tenuium constitutione.

(2) in remediorum applicatione.

Quoad partium constitutionem; ea vel naturalem partium corporis crasin, vel præternaturalem earum constitutionem respicit; quo etiam characteres hæreditarii pertinent,

quorum ratione hic præ cæteris in hunc, alter in alium affectum pronus est.

Quoad verò remediorum applicationem: sanè hinc est, quod hoc purgans istud subjectum validè, alterum mediocriter, tertium plane non, moveat; hinc hoc medicamentum huic est sudoriferum, alteri vomitorium; adeoque verum est illud Germanorum: **Es ist nicht eine Natur wie die andere.**

Verùm in hac idiosyncrasia, respectu partium corporearum constitutionis, à qua remediorum efficacia variat, ad tria respiciendum est:

1. ad ipsum stomachum, hujusque fermenti digestivi majorem vel minorem activitatem.

2. ad massæ sanguineæ crasin ac statum.

3. ad systema nervosum, ejusque majorem vel minorem sensilitatem, quæ maximum omninò fundamentum est idiosyncrasiarum.

Ac quoad stomachum quidem, ejusque fermentum: sanè prout hic magis vel minùs alterat remedia, eatenus hæc majorem vel minorem præstant efficaciam. Similiter prout stomachi fermentum magis vel minus est sospes seu validum, eatenus in meliori adhuc vel pejori statu versantur ægri: adeoque verissima est vulgi sententia, imò ex primariis signis prognosticis in acutis & malignis morbis; quod quamdiu æger adhuc cerevisiam vel jusculum sine nausea possit haurire, tamdiu spes reconvalescentiæ superest, cùm sic vitale fermentum stomachi adhuc præstò sit; contrarium si observetur, mors in olla erit. Ulterius prout alterantur remedia in primis viis, eatenus plus vel minus temperantur in eodem subjecto, quatenus acidum fermentale magis vel minus alteratum est. Quoad (2) statum massæ sanguineæ: ex hoc omne punctum temperamentorum deducendum, tàm ratione ætatum varietatis, quàm morborum ætatum; hinc morbi, ad quos inclinant ægri, sive sint à parentibus, sive à diæta, omnes resident in sanguine ejusque crasi. Status autem ille massæ sanguineæ consistit partim in sale urinoso, partim in acido, cum partibus oleosis intermixtis, unde & spirituum vigor, & habitus notoriè variant: Hinc cholerici, seu sale volatili oleoso sanguinis abundantes, ad acutos morbos dispositi sunt, facilis sunt solutionis alvi, incandescunt facilè, ac calida medicamenta iisdem nocent; non secus ac Melancholici, seu in quibus abundat acidum primariò in primis viis, secundariò in massâ sanguinea, sunt constitutionis robustæ, minus à purgantibus aliisque remediis alterantur, minùs proclives sunt ad sudorem, tardi sunt ad iram, &c. sed chronicis morbis obnoxii. Quoad (3) systema nervosum: hoc est id, quod tanquam automaton machinam corporis nostri movet, quod in cerebro & cerebello, & inde derivatis funiculis, observatur, in quibusdam magis, in aliis minus sensile est. Certè, prout hoc in aliis magis minusque delicatum est, eatenus faciliùs tàm à diæteticis quàm pharmaceuticis mediis afficitur; unde rustici, firmius robustiusque systema obtinentes, etiam à gravi alteratione minorem sentiunt alterationem, & à valido remedio minus moveri possunt: contra mulieres ordinariò cautiùs tractari debent viris, quia earum systema nerveum tenerius est quàm virorum, unde ad malum hypochondriacum seu hystericum procliviores iisdem sint; pariter hinc est, quod alter altero in toto corpore ab acri volatili, ac opiato medicamento, citiùs & sensibiliùs alteretur.

II. Quoad alterum punctum, pro habitu practico acquirendo: illud erat multiplicatio variorum Symptomatum, & imprimis talium, quorum indicationes & remedia sibi invicem adversantur, unde Praxis difficilis redditur. Sic e.g. alius respectus habendus est, si mulier variolis epidemicis laborat; alius quando puerpera in primo puerperio iisdem corripitur, in qua simul lochiorum fluxus attendendus, sui excretionem per inferiora postulans, cùm contrà aliàs variolæ per sudorifera velint tractari; sicut etiam periculosius est, si mulieres variolis laborant, quàm quando viri, propter mensium fluxum: Sic difficilius curantur gravidæ, quam non gravidæ.

Unicuique ergò casui occurrendum, ne noceamus ægro, atque præsertim hæc duo & in omni casu observanda sunt, ubi particularibus remediis, minus verò universalibus insistendum est. Particularia enim dum sint alterantia, cum cautela applicanda sunt; in universalibus autem, immediatè fundamentum vitæ respicientibus, cautelis his non opus habemus. Hæc duo ergò, Idiosyncrasia & Complicatio affectuum, reddunt Praxin difficilem. Nempe hæ circumstantiæ modificant, ut ita dicam, causam morbificam proximam, selectumque remediorum, ut diversimodè operentur; unde horum illud magis huic, aliud magis illi patienti, conducit: Sic e.g. habui aliquando mulierem scorbuticam curandam, cui ordinabam misturam, quam præter alia ingrediebatur spiritus cochleariæ; hunc autem cum ea adversaretur, hinc passiones hystericas incurrebat. Notanda interim sunt: si accidat, ut Medicus pro cura affectus ægro ordinare velit vomitorium, certâ sub intentione, æger tamen referat, se ex casu ab equo in dorsum ante

aliqu

aliquot septimanas sputum cruentum emisisse, unde meritò quæritur: an hoc in casu tutum sit vomitorium? Resp. si Medicus audit, præcedente titillatione screando ejectum sanguinem sine tussi, adeoque facilè, & saltim ex faucibus, eundem prodiisse, ut nulla pulmonum vel ejusdem vasorum læsorum suspicio adsit, imò potiùs vascula in faucibus aperta denuò post tantum tempus coaluisse præsumat, tutò vomitorium propinari poterit: quod si verò in pulmonibus læsio colligatur, tunc ex Hippocratis decreto idem minùs tutum erit; nam, ut ille ait: *Hæmoptoycis vomitorium noxium est.*

In omni ergò casu resolvendo, præmissa denominatione affectus, quinque capita consideranda sunt:

1. Primum est, ut consideret Medicus Partem affectam seu subjectum morbi: hinc observandum probè, ne confundatur pars per essentiam & per consensum affecta.

2. Secundum erit Causa proxima affectus, ejusque causandi ratio, id est, quomodo causa proxima in hoc subjecto morbum hunc inducat? cui conjungenda est connexio symptomatum variorum se invicem excipientium.

3. Tertium Causa Remota, quæ ad proximam causam vel disponit, vel quæ eandem in actum secundum producit.

4. Quartum est Prognosis, quæ simul instituenda est cum debita cautela, ut satisfacere queamus ægris interrogantibus.

5. Quintum Cura, quæ constat methodo medendi, unà cum junctis remediis, ex omnibus tribus fontibus desumptis.

Ut eò meliùs in cognitionem morbi seu affectus deveniamus, consultò facimus, si uno loco symptomata, unum post alterum subjungimus, & ea consideramus; altero loco causas aliasque circumstantias combinemus & perpendamus, quomodo unum symptoma cum altero cohærere possit? ponderemus etiam vitæ genus, diætam, lapsum, iram &c. e. g. si quis conqueritur de nausea & fastidio ciborum, dolore gravativo circa præcordia sub costis nothis, noctes habet inquietas, &c. hæc primùm sunt consideranda: deinde aliæ circumstantiæ, nempe quod iter fecerit ex Belgio in Westphaliam tempore hyberno, tunc considerandum etiam, quô victu ibi usus fuerit? &c. Hisce ita consideratis, facilè affectus innotescet.

CASUS I.
DE APEPSIA.

Mercator Belga, tenuioris fortunæ tempore hyberno peregrinans per Westphaliam, Lipsienses invisurus nundinas, sed negotiorum causa per tres septimanas hinc inde, imprimis in Westphalia, detinetur; post Lipsiam perveniens, conqueritur de nausea & Fastidio ciborum, dolore gravativo circa præcordia (es drückete) *sub costis nothis anteriùs, noctes habet inquietas, manè evigilans ejicit copiosa viscida sputa, percipit sub jejunio ructus crebros insipidos, à pastu, licet mediocri, rubores, phlogoses & æstuationes faciem occupant per horam & amplius, urinam excernit turbidam, crassam, pallidam, cum copioso sedimento; virium imbecillitas supervenit.*

RESOLUTIO.
DENOMINATIO AFFECTUS.

Si æqua judicii lance omnium concurrentium symptomatum Syndromen perpendimus, ac antecedentes causas pressiùs paulò examinamus, facilè cuique obviam erit, & manifestum, præsentem ægrum Apepsiâ seu digestione & concoctione stomachi insigniter imminutâ & depravatâ laborare, adeoque id vitii reverà contraxisse, quod Germanorum idiotismo per vulgatum illud: **Er hat den Magen verderbet/** explicari solet.

Symptomata sunt:

1. Nausea & fastidium alimentorum.
2. Dolor gravativus in præcordiis.
3. Nox inquieta.
4. Sputa viscida manè rejecta.
5. Ructus insipidi.
6. Rubor & ardor faciei à pastu.
7. Urina crassa, turbida.
8. Vires imbecilles.

Quæ omnia monstrant, virum hunc laborare apepsiâ seu coctione ventriculi imminuta, & ferè abolitâ: id quod causæ antecedentes, quæ fuerunt iter, Westphalia, Belga tenuis fortunæ, disponentes ad hoc malum, confirmant.

CAUSA PROXIMA.

Utut verò quamplurimæ obveniant causæ, quæ summè necessarium pro universa animali œconomia negotium digestionis turbare valeant; in præsenti tamen ægro, manifestum videtur, causam mali hærere in ipso stomacho, copiosis cruditatibus recrementosis, viscidis ac pituitosis referto, unde fermentum ejus digestivum præ nimia copia obruitur; partim tenaci visciditate hebetatur, quò minùs eas digerere, aut desuper ingesta alimenta ritè fermentando digerere possit. Ab eorum enim infausta præsentia dolor gravativus, non tam in regione stomachi ab ægro perceptibilis exoritur, sed orificium stomachi, potissimùm superius, sub noctis requie infestatur & irritatur, speciatim in corporis supino positu, in quo fluctuant magis ista recrementa,

ta, unde somni turbatio, & ex aliquali præcordiorum anxietate, ob orificii sensibilitatem, corporis oritur agitatio, noctesque inquietæ redduntur. Unde quicquid sub nocte dissolutum & attenuatum fuit in stomachi cavo, cùm ob pylori clausuram tales cruditates non transmittantur, atque deorsum vergere possint ad intestina, successivè & paulatim per superius orificium in œsophagum & oris cavum regurgitat, manè per sputa viscida rejiciendum. Cumque prætereà in tali casu nunquam otiosus sit stomachus, sed, quantum possibile, fermento suo digestivo cruditates dictas digerere nitatur, evenit exinde, ut eædem quidem acorem exinde contrahant, sed ob sui viscriditatem, & ad fermentativam volatilisationem ineptitudinem, saltem aliquid flatulenti eructent, indeque insipidi ructus emittantur, adeoque dejectâ sic activitate stomachici fermenti omnis pariter appetitus prosternatur, necesse est, & potiùs alimentorum nausea superveniat. Et utut alimenta assumantur, non ritè tamen ob cruditates istas impedientes fermentantur & digeruntur, sed acescunt saltem insigniter, & in pastam itidem tenacem crudamque ita facessunt: cujus acoris occasione, & inde dependentis inæqualis succorum in primis viis fermentationis, non secus ac in malo hypohondriaco fieri solet, φλογώσεις & æstuationes, ruboresque faciei, post pastum superveniunt. Sed cum denique errata digestionis primæ in nulla alia corrigi soleant, ob id alimentis semi-digestis, nec ritè in primis viis per fecum debitam separationem perfectis, ad sanguinem distributis, nec debitè assimilatis, urinæ itidem crudæ, h. e. in hoc quidem casu cruditatibus chylosis permistis, excretio supervenire solet, dum eadem, potus scilicet urina, ex primis viis ad vesicam delapsa, defectu debitæ fermentativæ dissolutionis, hinc pallida & turbida, idque ob fermentationis defectum, aliàs in statu naturali intimè salina recrementa cum seroso vehiculo jungens, excernitur. Quia autem sic corpus legitimis alimentis defraudatur, tandem virium successivus defectus & declinationes superveniunt.

CAUSÆ REMOTÆ.

Nec est, quod miretur Patiens, unde id mali contraxerit: variorum alimentorum sub itinere ingestio, imprimis scilicet duriorum, salitorum, malè præparatorum, ac copioso lardo impinguatorum, qualia in Westphalia, regione aliàs aëris densioris, impurioris, & ob paludum frequentiam non leviter inquinati, propinantur, insigniter negotium digestionis primæ, hebetando fermentum stomachi digestivum, imminuere valent: Ut taceam ipsum virum tenuioris fortunæ, minus ordinatæ diætæ deditum, sed quæcunque aliàs ingerentem, non adeò vâlida fermenti digestivi virtute fuisse præditum.

PROGNOSIS.

Rectè autem maturè petit consilium, cùm malum ipsum, utut omni graviori careat periculo, neglectum facilè in febrem intermittentem chronicam graviorem degenerare possit; aut in homine, præsertim Belga, firmas radices pro futuro malo hypochondriaco agere; vel saltem ad diuturnam cachexiam disponere valeat.

CURA.

Medicinæ ergò saluberrima auxilia in eo erunt occupata, ut ex fonte, præsertim Pharmaceutico, dein diætetico, cruditates dictæ lege artis resolvantur & attenuentur, hinc evacuentur, & postmodum appropriatis, internis pariter & externis stomachus roboretur.

Pro priori ergò scopo, ut dissolvantur & attenuentur dicta recrementa, sæpiùs tenaciora, conducit imprimis absinthium, simul stomacho amicum, cujus vel vinum per ejus infusionem cum radice helenii paratum, vel extractum absinthii, ℈j. pondere in vini haustu dissolutum, & omni manè jejuno stomacho assumptum, ac à meridie, bihorio ante cœnam, per aliquod tempus reiteratum, pro incidendis istis recrementis, & præcavendo febris intermittentis periculo, erit egregium. Quodsi nauseosus sit ejus amaror, de sequenti pulvere in vehiculo calido omni manè capere potest, & à meridie, dicto tempore, in vehiculo frigido:

℞. *⊖✱ci depur.* ʒj.
Spec. dia Galang. ʒß.
M. f. Pulvis,
divid. in 2. part. æqual.
D. S.
Erweichend Magen-Pulver.

Vel si liquida magis arrideant:

℞. R♀i ʒiij.
∽⊖✱*ci* ʒj.
M. S.
Resolvirende Magen-Tinctur.
Dosis 40. guttulæ, bis in die, modò dictâ ratione.

Pro Tinctura tartari paranda sumatur nitri & tartari ana, detonentur, & adhuc fervida in spiritum vini infundantur.

Præmissis hisce ad evacuationem porrò accedendum est: inter quæ primatum obtinent Vomitoria, stomachum optimè & immediatè evacuantia: v. g.

℞. *♀i emet.* gr. iij.
Sacch. albiss. gr. v.

Ol. de-

Ol. destill. Menthæ gutt. 1.
M. f. Pulvis: D. S.

Brech-Pulver auf einmal.

Capitur manè in vehiculo calido, cum regimine debito; seu cerevisiæ tepidæ post vomitum superbibitione.

Loco hujus etiam

℞. *Crocimetall.* gr. v. vel viij.
infund. per noctem in Vini absinthitis q. s. stent in loco tepido; mane exactè filtretur per chartam, & detur ℥j. S.

Brechwein auf einmal.

Sin horreat pusillanimis æger vomitorium, capiat sequentes per inferiora purgantes pilulas:

℞. *MP. de ✻co Querc.* ℈j.
Extr. absinth. ℈ß.
troch. alband. gr. ij.
c. s. q. Elix. Proprietat. f. Pilulæ. D. S.

Purgier-Pillen auf einmal.

Evacuato ita stomacho ab istis recrementis, proximum jam est, ut ejus vigor appropriatis denuò restauretur. Pro secundo ergò scopo internè usurpetur Elixyr Proprietatis ad gutt 40. omni manè, & vesperi sub introitum lecti hauriatur cochl. j. vel ij. de spiritu baccarum Juniperi per fermentationem parato; vel capiantur omni manè, & omni vespera sub lecti introitum, sequentis Misturæ cochlearia ij. vel iij.

℞. ▽ *Menthæ* ℥iij.
∼ *bacc. Junip.* ʒvj.
⊖ *is dulc.* ʒj.
Elix. vitæ Matth. ʒiij.
Syr. de Mentha ℥j. M. D. S.

Magen-Träncklein auf etliche mal.

Externè verò simul omni manè, quoties æger lecto exsurgit, & omni vesperà, dum illud repetit, regio stomachi, speciatim scrobiculus cordis, ut vocant, probè inungatur sequenti balsamo stomachico:

℞. *Ol. stomach. Crat.* ʒj.
destillat. Menth. ℈j.
Caryoph. ℈ß.
expr. Nuc. mosch. q. s. pro Balsamo.
M. D. S. **Magen-Balsam.**

Quibus omnibus moderatus alimentorum, sed non supra appetitus dictamen, assumendorum conveniens usus observetur. Deus verò ex alto benedicat!

CASUS II.

ANOREXIA & CIBI FASTIDIUM.

Juvenis vitam agens sedentariam, ex obitu fratris mærore confectus, queritur de imbecillitate virium sensim subnata, de appetitu prostrato & alimentorum, in specie calidorum & carnosorum, insigni fastidio, sitis contrà molesta est, & bibat licèt, statim tamen repetit; superveniunt fluctuationes in regione stomachi, palatum & lingua glutine quasi obducta squalent, somnus profundus est, urina tenuis, pallida, alvus naturali officio satisfacit.

RESOLUTIO.

Suprà propopositus casus si penitùs considerationi subjicitur, ad affectus ventriculi haud dubiè referendus est. Ut autem in specie huic affectui nomen imponamus, certumque morbum statuamus, ex quo deinceps reliqua symptomata insecuta fuere, juxta definitionem symptomatum, quæ morbum partim sequuntur, partim comitantur, vocamus illum Fastidium seu Anorexiam, quatenus in genere quidem ab omni eduliorum genere videtur abhorrere æger, in specie tamen carnis esum aversatur. Non quidem me latet, Fastidium si in genere consideretur, involvere simul inappetentiam cibi & potus, sed quod hic æger siti vexatus fuit, non opinor, eam fuisse excitatam, quatenus appetiverit vehementer, sed quatenus saltem halitus illi ex humorum in ventriculo & intestinis existentium effervescentia vellicaverint faucium supremitates; non enim mirum, linguam squalore viscido faucesque esse oblitas, æstuque laborare corpus, quem insequatur intensa sitis.

PARS AFFECTA.

Partem itaque primariò affectam statuimus suo merito ventriculum, speciatim orificium ejus superius seu stomachum, quin fermentum stomachi malè affectum arbitramur muco, & in specie, quatenus suam volatilitatem perdidit, & hebes ac iners redditum fuit: unde omnia ingesta partim in flatus, partim in viscidos succos fuere mutata: id quod testantur fluctuationes in & circa stomachum subortæ, quæ non solùm ingestis, citra digestionem tanquam in bursa vacua contentis, sed etiam excitatis quibusdam flatibus, adscribendæ; Unde ex his, quæ dicta sunt, facilè eruitur

CAUSA PROXIMA.

Causa hujus fastidii & anorexiæ proxima, est vitium fermenti digestivi iners seu hebes facti, h. e. non sufficienter acido volatilis, & ita non satisfaciens digestioni. Nempe obrutum est fermentum digestivum muco viscido tenaci, ex impedita digestione enato: nam quemadmodum vis fermentalis in parte spirituosa; sustentaculum tamen habet in humore acido-volatili, latitante in stomachi plicis ejusque porulis, undè malè affectis nostri corporis spiritibus simul in deterius ruit humor

mor ille, investiens istos spiritus, quos primariò pro fermento venditamus. Hoc itaque fermento successivè corrupto omnia, quæ ingeruntur, corrumpuntur, acorem, nidorem, visciditates & multas alias inducunt qualitates perversas, hinc perit omnis appetitus, & alimentorum defectu homo delassatur magis magisque, simul spiritus animales afficiuntur, unde non rarò in talibus lipothymiæ, aliique spirituum animalium excitantur affectus. Ostendit hoc & appetitus prostratus, à fermenti inertia maximè dependens; quin imò fastidium carnosorum pingue viscidum, in stomacho oberrans, ordinariò ostendit. Unde & digestione deficiente tenuis ac pallida urina reddi solet. Saliva verò, quæ non ultimum gerit punctum in restituendo fermento, acris & glutinosa ipsa facta, uti fovet malum in stomacho, ita non diluens fauces, sitis causam præbet. Quibus ita positis, & spirituum animalium debitus vigor & volatilitas deficiunt, unde torpidis his ipsis redditis somnolentia quædam ægro molesta est, & virium insolita imbecillitas. Quod verò in hoc patiente urina tenuis & pallida à digestione vitiata orta fuerit, facilè probari potest: nimirum ordinariò, ubi digestio vitiata, nullaque, uti communiter dicunt, contingit coctio, ibi crudæ tenuesque excernuntur urinæ. In testimonium febres adduco, ubi, quamdiu adhuc urina cruda atque tenuis, tamdiu testatur de digestione ventriculi nondum restituta. Sed præter hanc causam & possumus dicere, quod potus ille multò copiosior propter sitim assumptus non potuerit tamdiu morari in ventriculo ad tincturam urinæ suscipiendam, uti fit in potatoribus, qui itidem urinam crudam emittere solent, dum nimium ingurgitant potulenta: & ex hoc principio deduco & alvum in hoc patiente suo officio fungentem; ubi enim multum bibitur, vix alvus obstructa esse solet.

CAUSA REMOTA.

Properandum nunc est ad Causam occasionalem seu remotam, quæ (nisi aliæ prægressæ fuêre me latentes) sufficere potest primò vita sedentaria, hinc maximoperè mœror ex obitu fratris, omnes digestiones impediens, & ita viscidorum collectioni occasionem præbens, prædisponente ipsa vitâ sedentariâ ægrum ad hunc ipsum affectum. Mœrorem quippe potentem satis esse ad prosternendum omnem appetitum, & hinc inducendos varios morbos, quotidiana loquitur experientia: solus hic interdum causa est, & hominibus non solum interdum sanitatem, sed etiam vitam perdit.

PROGNOSIS.

Non omni caret periculo hic affectus: Nam confirmatus ad tabem necessariò disponet ægrum: quin imò periculum est, ne hectica adjuncta eò magis malum exacerbet: aut redeunte appetitu, ipsis cruditatibus in ventriculo acescentibus, periculum subest, ne appetantur, quæ non digeruntur, unde cachexiæ & morborum chronicorum patentes fores.

Interim tamen, ubi prudenti utitur Medico, non desperandum de convalescentia.

METHODUS MEDENDI.

Unicus hîc in Cura hujus affectus respectus ad ventriculum est habendus: nempe viscidus mucus, removendus, hinc acidis volatilibus & aromaticis stomachi digestio restituenda.

Ut verò successus optatus sequatur, ex fonte diætetico & pharmaceutico media haurienda. Et quidem in specie quod attinet diætam: ibi ex causis sex nonnaturalium rerum primariò suadenda mœroris sepositio; hinc blandus motus instituendus: unde suaderem conversationem cum amicis plus minus lætis.

Quodsi verò ob nimiam lassitudinem æger lecto detineretur, à pharmacia curæ principium sumendum, & ex hac quidem, vomitus ante omnia convenit, blandus idem & cautè provocatus: v. g.

℞. ♀ *emet.* gr. iij.
Sacch. gr. vj.
M. f. Pulvis: D. S.
Brech-Pulver auf einmal.

Vel in forma liquida:

℞. *Croci metall.* gr. v.
Infund. in s. q. Vini Rhenani.
stent per noctem in digestione loco calido: manè filtretur per chartam:
Filtraturæ ℥j. D. S. **Brech-Wein.**

Hinc pro stomachi digestione & appetitu revocando analepticis, & stomachico-aromaticis succurrendum erit;

℞. ▽ *Menth.* ℥j.
Cinnam. ℥ß.
Succ. Cydonior. vel *Rubi idæi* ʒvj.
theriacal. ʒiß.
Laud. opiat. ferm. gr. ij.
Syr. de Canell. ℥ß. M. D. S.
Magen-stärckend Tränklein.

Vel sufficit haustus vini generosi, vel panis triticeus vino intinctus, sensim sensimque deglutitus. Hinc usurpentur blande acida volatilia stomacho valdè grata, in specie tartarea, specialissimè autem cremor tartari, qui sæpiùs assumatur; est enim acidum resolutivum, non destructivum: item sal ammoniacum, terra foliata tartari: hinc extractum absinthii, calami aromatici, &c. internè assumptum commendarem. Ex quibus & similibus sequentes formulæ præscribendæ:

℞. *Elix.*

℞. *Elix. Oli Mynſ.* ℥ß. D. S.
Magen-ſtärckend Elixir.

Accipiat 30. gutt. bis in die, manè in vehiculo calido, veſperi in frigido, ſemper bihorio ante paſtum.

Vel ℞. *Elix. Propriet.* vel *Elix. ſtomach. D. Mich.* ℥ß.
Detur & ſignetur ſimili modo.

Vel ℞. *Θ✱ci depur.* ʒj.
ſpec. diatrion piper. ʒß.
M. f. Pulvis. div. in 5. doſes æqu.
D. S. Magen-Pulver.

Capiat omni manè unum.

Vel ℞. *Liqu. ▽æ fol.* ♀i ℥ß.
D. S. Magen-Eſſentz.

Doſis 40. Tropffen bis in die.

Vel in malo magis chronico:

℞. *Rad. acori veri* ℥ij.
HB. abſinth.
menthæ aa. M. j.
rad. gentianæ ℥ß.
ſem. 4. cal. maj. aa. ʒij.
Inciſa & contuſa includ. nodulo:
D. S. Magen-Püſchel.

Infundatur vino, de quo capiat æger omni die bis hauſtum: addendo omni hauſtui guttas ſex ſpiritus ſalis dulcis.

Externè verò ſcrobiculum cordis juberem illinire oleo deſtillato calami aromatici, cum oleo nuciſtæ in balſamum redacto. Nec inconſultum foret ſacculum applicare, herbis, floribus & radicibus aromaticis & carminativis repletum.

Vel ℞. *Cruſtam panis medulloſam*:
Immerge vino generoſo, vel acidulo, vel Malvatico, adſperge pulver. nucis moſchatæ, macis & caryophyllorum.
Applicetur tepidè.

Item conducerent gargariſmata pro abſtergendo muco viſcido linguæ & faucium.

Pro ſiti verò tollenda ordinarem Julebum cum ſucco cydoniorum, citri & ſpiritu nitri dulci, addito appropriato ſyrupo ad gratum ſaporem redactum, e. g.

℞. *Decoct. Citri Mynſ.* ℔j.
R. fl. bellid. ℥ß.
Syr. rubi idæi,
ſcabioſ. aa. ℥j. M. D. S.
Alterirender Julep vor den Durſt.

℞. *Decoct. fol. & rad. acetoſ.* ℔j.
ſucc. ribium.
rubi idæi aa. ℥ß.
R. fl. violar. ʒij.
Syrup. cydon. aromat. ℥ij.
M. S. ut antè.

℞. *Decoct. fol. & rad. acetoſ.* ℔j.
ſucc. Cydonior. ℥j.
Ræ fl. roſar. ʒij.
ſyr. acetoſ. Citri ℥ij.
∽ Φidulc. q. ſ. M. S. ut ſuprà.

CASUS III.
PICA A SCABIE RETROPULSA.

Puella procax & vegeta, annorum quindecim vel ſedecim, & quæ nondum menſes paſſa eſt, corripitur ineunte vere ſponte ſuâ ſcabie, cujus pertæſa moleſtiæ, ut & ejus pruritus faſtidioſi, neſcio quibus Linimentis eam curare ſategit: corripitur hinc brevi pòſt febre anxioſâ, malignæ ſimili, quæ tandem, licèt difficulter, curata, redeuntibus ſenſim functionibus naturalibus, redit poſtliminiò & appetitus, ſed minus conſuetus; præ cæteris enim eduliis, ſpeciatim cretâ ſubtiliſſimè tritâ delectatur, ejuſque eſu mirâ quâdam voluptate afficitur, palam pariter ac clam eam ſuffuratam comedendo.

RESOLUTIO.

Affectus hic rectè dicitur Pica, quæ eſt appetitus ad edulia inſueta; ſi enim hæc puella ferretur ad edulia adſueta intenſiùs, non eſſet Pica, ſed Malacia; cui viri pariter ac mulieres obnoxii ſunt.

Cauſa proxima eſt depravatio fermenti ſtomachi digeſtivi in acrimoniam ſalinam. Pars affecta eſt orificium ſtomachi ſiniſtrum, ceu ſedes appetitus. Cauſa remota hîc eſt ſcabies, à qua fermentum ſtomachi digeſtivum depravatum eſt. Interim cùm puella ſit procax & vegeta, non eſt ſuſpicio, ſcabiem eſſe ortam ex ſuppreſſione vel emanſione menſium, taleſque aliàs aſthmaticæ eſſe ſolent. Adhæc, ſi ſupponatur, menſes in hac ordinariò fluxiſſe, ſcabies ſimul per contactum contracta & retropulſa Picæ potuit anſam dare. Ergò poſſunt menſes deficientes vel emanentes allegari hîc, poſſunt etiam omitti.

Cæterùm, ut major lux huic negotio fœneretur, tria circa reſolutionem hujus caſus conſideranda ſunt: nempe

1. Quæ ſit cauſa proxima ſcabiei?
2. Quomodo ſcabiem & alias excretiones cutaneas retropelli contingat?
3. Quomodo hæc retropulſa tandem febrim & picam intulerit?

Quoad I. Scabiei Cauſa proxima eſt fermentum acido-acre, ſub cuticula defixum, natum occaſione interclusæ tranſpirationis. In ſcabie enim ſimpliciter afficiuntur partes intercutaneæ, non verò internæ, ut in variolis quandoque fit, ſed in ſpecie partes extimæ, manus & pedes, tanquam magis frigori expoſitæ, raro internæ, niſi confirmata ſit magis ſcabies, afficiuntur. Adhæc in ſcabie primario afficiuntur internodia digitorum, carpus, tali & genua, locaque articulorum tendinoſa. Jam verò occaſio ſcabiei quærenda venit in tranſpiratione inten-

insensibili nonnihil impedita, unde homines quieti aut minus laboriosi ei sunt obnoxii, quatenus ob deficientem laborem deficit quoque transpiratio, non secus ac nonnihil sordidi, & munditiei minus dediti, eâdem quoque solent corripi, quatenus horum pori ordinariò à sordibus oblinuntur, & sic excernenda retinentur, unde excrementa coacervata acorem contrahunt. Etenim halitus nostri corporis naturaliter per cutem transpirantes sunt ordinariò salsi: qui si mora sua sub cuticula detinentur, in deterius labuntur, corruptionem subeunt, & acorem contrahunt, qui vi suâ fermentativâ adoritur nutrimentum corporis roridum dulce alcalinum, quod corruptum partim degenerat in liquamen acre salsum, partim verò hæc salia excrementitia irretiuntur in nutrimento hoc spermatico, unde viscositatem contrahunt. Causa adeoque scabiei proxima est fermentum acido-acre, seu acido-salsum nonnihil viscidum, à quo contagiosa vis scabiei dependet, per contactum se propagantis, quippe hâc visciditate suâ facilè adhæret vicino corpori, acrimoniâ verò acido-salsâ parti infixâ, corrumpendo nutrimentum partis proximum, se multiplicat, & tandem corpus desœdat. Patet hoc

1. Ex pruritu: Omne enim acidum acre paulò manifestius, cutem attingens, semper pruritum infert, &, si est acrius, rosionem facit.

2. Ex pustularum colore rubro: Acida siquidem primò rubedinem, postmodum albedinem inferunt; contra alcalia primò albedinem & hinc nigredinem, inducunt. Videbitis hoc in fonticulis, qui, si parantur per spiritum nitri vel butyrum antimonii, rubedinem & hinc albedinem ostendunt; contra verò qui per alcalia excitantur, primò albedinem, tandem nigredinem, partibus inurunt, quæ signum mortificationis est.

3. Ex squamis successivè decidentibus? Acidum scilicet successivè erodit cuticulam, quæ erosa abit in squamas;

4. Ex pure: quod emergit ex sanguine fermentando transmutato, dum ab acido fermentando præcipitatur ejus sulphur, quod ex rubedine transmutatur in albedinem, destructâ nempe alcalicâ parte, sic sanguis salinus volatilis oleosus ab acido in scabie præcipitatur, ita ut destructo alcali præcipitetur sulphur rubrum in albedinem.

Differentia autem scabiei in humidam & siccam est nulla & saltem accidentaria: prout enim subjectum patiens plus minus est serosum, eatenus quoque pustulæ humidiores magis conspiciuntur, & contrà.

Curatio autem scabiei primario peragitur per alcalia, ut Linimenta ex oleo tartari per deliquium, quæ infallibiliter curant Scabiem; sicut confirmata & ferina per Mercurium vivum, Decoctum Mercurii vivi, cingula Mercurialia, &c. Mercurius enim est alcalinum subjectum, & acidum absorbet.

II. Quæritur jam, quomodo repellatur scabies, sive benigna, sive aliæ cutaneæ excretiones malignæ: Resp. Repelluntur hæ, sive benignæ sint, sive malignæ, duplici modo; vel (1) à pororum cutis occlusione; vel (2) à sanguinis motu, & cum hoc seri in alium locum concitatione.

Quoad (1) occluduntur pori duplici occasione: nempe vel à frigore, vel à viscido externo. A frigore quidem, quatenus hoc vel extrinsecus admittitur, vel intrinsecus immittitur. Illud fit, quando corpus denudatur, illudque post sudorem frigori externo incautè exponitur, & quando post sudores profectos cutis anserina corpus corrugat: in quo casu pori statim stringuntur, ob fibras cutis nerveas, ab aëre frigido vellicatas, quæ se contrahunt, & poros claudunt; unde semper variolis, purpurâ & febribus petechialibus, item scabie decumbentibus autores sumus, ut patientes calidos se teneant. Frigus verò intrinsecus immissum est v. g. haustus frigidus: notum enim est, quod ex ingurgitatione frigida cutis se stringat, quia occasionem præbet, ut per consensum membranarum cum stomacho panniculus carnosus & connexæ fibræ cutaneæ se stringant, & hinc pori se claudant. Unde v. g. si tales subitò frigidam ingurgitant, videtur ipsis, quasi aquâ gelidâ perfunderentur, cùm contrà calida jusculа assumentes dicere audiamus, sibi totum corpus incalescere, & non rarò sudorem supervenire; unde similiter ægrotis in febribus malignis petechialibus, purpuratis, aliisque excretionibus cutaneis, suademus, ne frigida hauriant. A viscidis verò, quatenus linimenta unctuosa & oleosa, imprimis ex pinguedinibus, medullis, oleis expressis, emplastris applicatis, &c. oblinunt poros, abstineant. Et ex hoc fundamento venit, quod quædam subjecta non possint ferre emplastra, imprimis scorbutici, & qui serum habent acrius; hinc tales à levi emplastrorum admotione pustulas & herpetes quasi contrahunt, quia per emplastra talia coërcentur insensiles halitus, qui in scorbuticis per se admodum acres, sub cute coërciti, majorem acrimoniam acquirunt. Observetur hoc in Praxi, cùm non rarò Chirurgi talibus emplasticis admotis ulcera faciant deteriora; quin potiùs in talibus ulceribus corrosivis meliori successu pulveres conducunt, ex lapide calaminari, creta, cerussa, saccharo saturni, croco Martis præcipitato, & aliis, quæ acidum absorbendo saporem aluminosum acquirunt.

2. Al-

2. Altera causa, est sanguinis motus aliorsum concitatus, & ita similiter seri sanguinis ab externis partibus remotio: quò pertinent omnes venæsectiones, purgationes, vomitiones, ac clysmata in cutaneis excretionibus intempestivè applicata, quibus sæpe motus naturæ expulsorius ad exteriora pervertitur. Nam ubicunque contingit sanguinis excretio, vel sensibilis vellicatio, ad eum locum semper concitatiùs sanguis moveri solet; non secus ac à spinâ parti infixa mox hæc tumet, ac festucâ oculo infixa ille inflammatur & lachrymæ erumpunt: simili ratione, si in talibus morbis clysmata, vomitoria, purgationes & venesectiones, intempestivè instituuntur, tunc extimæ partes non æquali motu sanguinis solent irrorari, unde minus versus exteriora natura vergit ad expellenda recrementa. Ac hinc est, quod in febribus petechialibus, variolis, &c. Venæsectio sit adeò periculosa, ob impeditam earum eruptionem, nisi in primo morbi insultu ea instituatur, ubi tamen etiam non semper est tuta propter virium prostrationem. Sic novi clysmata jam suppurantibus variolis fuisse lethalia, partim ob deflorescentes inde variolas, partim ob succedentem diarrhœam colliquefactivam lethalem; Unde & in puerperis *purpuratis* si sit suspicio febris malignæ, tam cautè lochia sunt tractanda, & potius nonnihil stringenda, quàm ad effluxum, cum sanguinis ad alium locum concitatione nimis concitanda, monet Willis, ne excretio cutanea impediatur. Nam cum sanguine ita serum etiam simul retrahitur, tanquam commune nutrimenti & excrementorum vehiculum, cumque hoc imbibita excrementa cutanea aliorsum deponuntur, & ad uterum simul rapiuntur.

Jam III. quæritur: quomodo scabies & aliæ excretiones cutaneæ retropulsæ tàm periculosa & anxiosa symptomata, ut febres, cum anhelitu & asthmate conjunctas, possint inferre? Recrementa ista antea sub cute defixa, quacunque occasione vel immediatè cum sanguine mista, vel mediante sero soluta, in cruorem reaffusa, turbant sanguinis texturam seu compositionem materialem, primariò à duobus illis salibus, acido nempe & urinoso dependentem: quâ crasi vitiatâ vitiatur & illius *fermentatio*, depravatur illius spirituascentia & incalescentia, sicque à tantillo fermento intercutaneo tota massa sanguinea infici potest. Quantum enim valeat tale fermentum, patet ex febribus intermittentibus, subinde post oris pustulas extrusas evanescentibus, ubi expulso tantillo fermenti, febris coërcetur.

His ita præsuppositis revertimur ad Picam nostram, quæ in hoc subjecto dependet à fermento stomachi ob scabiem retropulsam primariò aciditate nimiâ, sed tamen admodum acri & rosivâ, nonnihilque salsâ, imbuto; unde in talibus fermentum hoc cupit saturari, ubi tamen non sufficiunt ordinaria alimenta consueta, sed appetuntur ea, quæ acidum hoc concentrant ac imbibunt, qualia sunt creta, calx, argilla, &c. Illustrat hoc negotium Hildanus *in Observat. Cent.* 1. *Obs.* 37. Qui observavit picam, in qua appetivit æger haleces, pisces, & carnes salitas ac infumatas, quales optimè digessit; sed res ordinarias, ut jussula etiam, qualia horruit, cum summa difficultate deglutivit. Pica autem illa oriebatur ex ulcere faucium, quod transmittebat suum pus & saniem salsam in stomachum: hæc alteravit fermentum stomachi, ut hoc similia promptè appeteret, v. g. haleces & similia, unde depravatus appetitus: Sic & picam ab acrib. & ⊖sis humorib. in ventriculo collectiis observavit Horstius *T.* 1. *Observat.* 5. *l.* 4. ubi ♆ & terra fornacum comesta à puella 10. annorum. Danda proinde, qualia appetunt, modo non in nimia quantitate, vid. Fehr. *Tract. de Absinth. pag.* 98. qui etiam suæ ægræ concessit cretam, sed miscuit cum mechoacanna; quæ, purgans est insipidum ferè, adeoque illam sub larva cretæ agens, utrique sic scopo, eleganti stratagemate, satisfecit, quatenus nempe per cretam destructum fuit acidum, & simul per mechoacannam evacuatum: Similem Casum videbitis in M. A. N. C. Ann. 1. *Observat.* 83. *pag.* 199. ubi puella non nisi creta saturabilis, admixtâ mechoacannâ albâ, curata fuit.

Quoad Prognosin, metus nullus est, quod scabies recidivet; bonum enim esset, si posset scabies revocari, cùm sic ægra curaretur. Alter verò metus majoris ponderis est, nempe si creta in majori quantitate comeditur, nocivum erit, & metus ne reddatur cachectica, quia vis fermenti primæ digestionis destruitur, contrario modo, si sobriè assumitur, non nocebit. Et uti verum est, quod omnis repletio etiam optimorum secundùm Hippocratem sit mala, panis verò pessima, utut in se non nocivus; ita creta omninò est insons in parca dosi deglutita. Patet hoc ex eo, quod constet, picâ laborantes varia absurda sine noxa successivè comedisse: nam appetita optimè, non appetita verò minus digeruntur à fermento, ac verus est Hippocratis aphorismus *sect.* 2. *Aph.* 50. Adsueta licèt deteriora, insuetis licet bonis, minus nocere. Quoad

CURAM,

quia fermentum nimis acre est, metuendum, ne varia symptomata incurrat ex vomitu, primò instituendo. Itaque tutiùs erit, ut

1. fermentum ventriculi nimis acidum & rodens saturetur: hinc
2. per vomitum evacuetur; &
3. tandem ventriculus corroboretur.

Pro primo scopo, ad saturationem faciunt Martialia, & hinc alcalia fixa, quæ destruendo acidum illud in tertium salsum commutant, Verbi gratiâ:

℞. *Corall. r. præp.*
Cryſtall. præp.
Ebor. uſti præp.
⊖*is absinth.* ana ʒj.
M. f. Pulvis:
div. in 4. part. æqu. D.S.

Dämpffende Pulver.

qui manè & à meridie capiatur.

Subjectis delicatioribus Martialia crudiora, vel in majori dosi exhibita, convenientia non sunt, ob sensibilius stomachi orificium, hinc iis loco horum conducit tinctura vitrioli Martis Zwelfferi, in morbis chronicis ex acido artis proficua. Insuper dicta tinctura magis participat de terra foliata tartari, quod ex eo patet; dum enim miscetur terra foliata tartari & vitriolum Martis ritè parata, & in mortario lapideo teruntur, abeunt in deliquium, per spiritum vini extrahendum: quod superest in fundo, maxima pars est Mars. Huic incommodo ut consulamus, hujus loco sit sal Martis compositum ex iisdem constans, nisi quod in sicca forma usurpari possit: nempe recipiatur ana terræ foliatæ tartari, & vitrioli Martis ritè parati, (non autem Venerei, quod vomitus creat:) Hæc terantur in mortario lapideo, sub tritura mistio liquescit, & abit in formam pultis rubicundæ, quæ blando calore exsiccatur, & hinc iterum teratur, sic acquiritur pulvis obscurè rubescens, nec amplius liquescens, sub nomine salis Martis compositi: cujus dosis à gr. xv. ad ℈j. & ʒß. Felicem hujus usum in affectibus mulierum hystericis, paroxysmum præcavendo, & Melancholicis, vidi sæpiùs.

Porrò terreis, illis, tanquam privativè acida absorbentibus, addantur salia alcalia fixa, positivè agentia. Quodsi cupiamus temperatum adstringens, conficiatur illud ex succo cydoniorum vel aliô acido blandiore cum ebore usto, ita aluminosus sapor emergit: sin verò scopus sit emendare acidum peccans, omittatur acidum; aliàs enim effervescunt, unde extra corpus saturata, intra illud saturari nequeunt.

Ad secundum autem scopum faciunt Vomitoria. Porrò Mercurius dulcis loco purgantis in scabiosis optimum est remedium; scabiei enim fermentum delebit. Hinc reliquis adjungi poterit à gr. xv. ad ℈j. sine periculo: v.g. ita præscripsi aliquando scabioso:

℞. *Extr. panchym. Crollii*
☿*ii dulc. ritè par.* ana gr. xv.
Scamm. ♃*at.* q. s. pro stimulo.
M. f. l. a. Pilulæ: S.

Purgier-Pillen.

Nec inconcinnus est pulvis purgans ex pulvere jalappæ & tartaro vitriolato cum scammonio sulphurato; quæ methodus Fehrii est optima.

Pro tertio tandem scopo non inconcinnè succi aciduli laudantur: licet enim acida aliàs nervis hostilia sint; blanda tamen ea, & in specie vegetabiliùm, quæ non sunt adeò acria, stomacho arrident; unde succus cydoniorum & citri egregii sunt. Sed quæritur; quomodo illi conservari possint, cum facilè fermentent? ubi vulgaris est modus, ut iisdem superinfundatur oleum, sed malè; ita enim alterantur, & nauseosum rancorem contrahunt; unde potius laudandus est Helmontii modus per fumum sulphuris, quô succi tales præservantur à fermentatione & corruptione. Nempe lagenæ replentur fumo sulphuris, hinc subitò succus infunditur, agitatur probe: hoc facto, de novo aliquid sulphuris fumi immittatur. Hoc modo quicunque succi vegetabilium essentiales, ut betulæ, &c. conservari possunt. Externè applicanda sunt vina aromatica & olea destillata.

Quoad diætam, egregium est vinum absinthites.

Occasione autem scabiei suprà monitum, quâ ratione affectus cutanei retropulsi turbas excitent in œconomia animali. Jam ergò ratione curationis quæritur: quomodo scabies, ut & variolæ, aliæque excretiones cutaneæ retropulsæ revocari & expelli iterum possint? Resp. Res facilis est: nempe fundamentum expulsionis hujusmodi morborum & excretionum cutanearum consistit in eo, ut ista fermenta salina separentur denuò ex concreto sanguinis, & separata eadem imbibantur à sero, quo, ceu vehiculo, iterum sub cute defigi possint. Jam verò separatio ex liquido fit duplici modo: (1) per præcipitationem. (2) per transcolationem. Illa est, quando v. g. ex musto sub fermentationis motu feces præcipitantur, vel quando ex solutione vitrioli per instillationem olei tartari præcipitatur metallum, ab & ex solutione acida. Hæc fit per medium aliquod porosum, liquida transmittens, crassioribus in colatorio relictis. Sic quando mustum præcipitatum transcolatur per chartam, feces in charta remanent: Sic solutio vitrioli ▽ata dum filtratur, particulæ metallicæ manent in charta.

Ex quo patet, quod in liquidis ritè invicem unitis separandis transcolatio præsupponat præcipitationem factam: sic enim v. g. mustum

mustum ante sui fermentationem & præcipitationem pertransit chartam vel colum totum turbidum: quodsi verò idem deferbuerit, & feces præcipitatæ sint, hæ in colo remanent, & liquor clarus pertransit. Par ratio est in massa sanguinea, ex qua fermenta salina & recrementa, texturam ejus turbantia, separari priùs debent per præcipitationem, antequam in corpore, tanquam per chartam emporeticam, transcolationes contingant, &, sero puro transeunte, recrementa salina circa poros cutis congesta, defixa maneant, unde excretiones cutaneæ efflorescunt. Unde falsum est, quod sudorifera simpliciter curent affectus tales cutaneos, ejiciendo recrementa ad corporis peripheriam; quin potius illa, quà talia, colliquescere faciunt massam sanguineam, & tenuiorem eam reddunt, nil verò hoc ipso præcipitant, adeoque per se hîc nullius usus sunt; si verò talia, quæ simul præcipitent, illis addantur, tunc insignis usus erunt. Unde, ut scabies vel aliæ excretiones cutaneæ febrium malignarum retropulsæ, ad peripheriam corporis denuò revertantur, præcedant absorbentia, Præcipitantia dicta, ubi imprimis conveniunt alcalia fixa fermentum acidum peccans corrigentia, & in salsum transmutantia, sicque promoventia, ut præcipitata recrementa salina, imbibita à sero, feliciùs per sudorem ex massa sanguinea eliminentur. Unde eminent salia, tam fixa, ut cardui benedicti, absinthii, fumariæ, &c. quàm salia volatilia, viperarum, fuliginis, cornu cervi, sanguinis humani, &c. quibus non incommodè, si æstus forte urgeat, antimonialia fixa, imprimis Bezoardica, ut antimonium diaphoreticum, cinnabaris antimonii, aliaque sulphura antimonialia fixa, addi possunt. Non minus locum habet Mixtura illa polychresta ex aceto & lapillis cancrorum, potionibus addita, sumendo lapillorum cancrorum ℥j, aceti verò ℥vj. præterpropter; Ita enim, dum deferbuit mixtura, fit salsa, nonnihilque urinosi saporis, sudorifera pariter ac diuretica, adeoque, quæ vi salia acria præcipitandi pollet. Sit v.g. exemplum talis formulæ:

℞. ▽ *Scabios.*
fl. samb.
Card. bened. ana ℥j.
Acet. vini ℥vj.
Lapill. ♋*r. præp.* ℥j.
♁*ii diaphor.* gr. xv.
Syr. de fumar. ℥iij. ad vj.
M. pro 2. vel 3. dosib. S.

Außtreibend Schweiß-Träncklein.

Sic quoque convenit Emulsio illa Cratoniana decantata ex seminibus expulsivis, napi, aquilegiæ, cardui benedicti, citri, &c. concinnata, elegans ad revocandos hos morbos, quam correxit Zwelfferus in Pharmac. Regia adjectione myrrhæ, sub nomine Liquoris Alexipharmaci, in malignis, purpura puerperarum, aliisque febribus cum excretione cutanea conjunctis, commendanda. Tandem etiam fimus equinus recens nodulo inclusus, & in potu ordinario infusus, expressusque ad purificandam massam sanguineam, expellendamque scabiem, variolas & morbillos, vi suâ salino-ammoniacali multum confert; sicut idem quoque in æstu urgente, & sudore provocando egregius est. Ultimum adhuc consilium Zacuti Lusitani est, quô suadet scabiosis, quibus malum retropulsum est, ut concumbant cum alio scabioso in uno lecto, pro revocanda scabie. Et sanè, si scabiosus potest inficere sanum, multò magis eum, qui jam fermentum scabiosum contraxit.

Quæritur porrò etiam hoc in casu, cùm picans nostra sit puella, an, si menses forsan aliquid conferant ad scabiem, & horum excretio in hac puella nondum facta fuerit, venæsectio aliquid conducat ad promovendam vel curandam scabiem? Nego. Cùm enim procax & vegeta sit, non ex mensium vitio contraxisse scabiem videtur: ac variant omninò naturæ mulierum; nunc enim citiùs, nunc tardiùs effluunt, ita ut quædam 10. 11. 12. imò 18. annum quoque expectent, quale exemplum jure hereditario ex matre, circa vigesimum demum ætatis annum primos menses passæ, in gravida vidi. Unde quando non suspicio mensium suppressorum adest, venæ sectio omittenda; cui opinioni nostræ non refragatur, quod Rhodius *Cent. 2. Observ. 57.* adducit, nempe virum malacia laborantem, reconvalescentem tamen post supervenientem hæmorhoidum fluxum; potuit enim subjectum esse hypochondriacum, cui levamini sunt hæmorrhoides, adeoque malaciam hinc pati. Si verò mensium suppressio juncta fuisset, tunc ejus simul ratio habenda esset, venæsectione eosdem provocando & adjuvando.

Sed quid si post curam picæ superveniet fastidium vel anorexia? Resp. Amara conducere, volatilibus sociata, ut elixir proprietatis sine acido, tinctura tartari composita cum spiritu salis ammoniaci anisato.

An vinum concedendum album, acidum? Nego: benè autem potest admitti dulce, rubrum, antiquum.

Sin febris lenta cuivi cretæ superveniat, conducit Vomitorium, Mercurius dulcis, item mistura polychresta ex aceto & lapillis cancrorum, sal ammoniacum cum terra foliata tartari, &c.

Quæritur: an lac ob atrophiam conducat? Resp. Si omnia ritè se habeant, & etiam menses fluxerint, comedi potest debito cum regimine.

CASUS

CASUS IV.
CHYLOSIS LÆSA EX CRUDITATE NIDOROSA CUM SODA.

FOemina delicata, lautioribus epulis dedita, bonisque fortunæ abundans, queritur de subitò crebrioribus affligentibus, vagis tamen & subitò denuò cessantibus, æstuationibus corporis aliquot horis à pastu, cum faciei vago rubore, accedunt subinde ructus tetri & saporis, aut nullius aut non facilè explicabilis, quibus interdum quintâ vel sextâ noctis horâ superveniunt secessus liquidi, spumosi, varii, quibus interdum de cibis quibusdam assumptis plus minus nonnihil permistum; quin imò conjunguntur his interdum vomitus materiæ similis, quos tamen antecedit gravis anxietas cordis, cum dolore circa spinam dorsi compressivo ad jugulum usque quasi adscendente, & fauces constringente. Manè exsurgens lecto, mediocriter se habet, sed assumptum jentacùlum abhorret istud, & odorem jusculi gallinacei pro consuetudine hauriendi percipiens nauseat, unde paucis cochlearibus ejusdem assumptis, id seponit: superveniunt brevi pòst solitæ æstuationes, in specie caloris intensioris sensu in regione stomachi, qui gulam flammæ instar amburit; unde gravior sitis supervenit cum appetitu circa prandium prostrato, frigida saltem, præsertim potulenta desiderat, calida respuit.

RESOLUTIO.

Digestioni nostræ opponitur cruditas. Digestio verò fit à fermento stomachi digestivo effectivè; dispositivè verò à calore stomachi. Quando ergò deficit, fit; vel quando fermentum est nimis acidum; vel nimis iners aut defectuosum: si illud, est cruditas acida: si hoc, nidorosa. In præsenti ægra affectus primarius est Chylosis læsa, eaque ex cruditate nidorosa, quam per consequens sequitur ardor stomachi seu soda. Adeoque primario liquamina nidorosa seu biliosa, secundariò cum his effervescentia acida, hîc considerandа erunt.

Jam verò pro hisce melius intelligendis, præsuppono:

I. Cruditatem nidorosam fieri imprimis in febribus, præsertim acutis, ubi deficit etiam omnis consuetorum appetitus, quod sane signum est deficientis plus minus acidi digestivi in stomacho, adeoque in talibus assumpta mox cruditatem nidorosam contrahunt.

II. Eandem cruditatem oriri præsertim à pinguibus, obtundentibus & hebetantibus fermentum stomachi digestivum, speciatim ab ovis frixis, ut & castaneis butyro comestis: ita sane, ut qui nesciunt, quid sit cruditas nidorosa? me suasore comedant ova frixa, ita experientur ructus tetros putridos, &c. sic pariter cùm lac, ceu pingue corpus, facilis sit corruptionis in tali stomacho, pinguedine suâ abundanti obtundens & hebetans vim fermenti acidi, proinde etiam hoc ad nidorem disponere valebit.

III. Eam ipsam etiam superverire; quando alimenta diutiùs in stomachi cavitate retinentur, ita, ut pylorus irritatus eadem non transmittat, tunc scilicèt, licèt benè digesta sint, successivè ex mora illa corrumpuntur, & in liquamina nidorosa degenerant.

IV. Tandem notum est, omnium frequentissimè fructus horæos aquosos, facilè putrescentes, quales sunt cucurbitæ, cucumeres, melones, aliique aquosi facilè non tam fermentando acescentes, quàm putrescentes, cruditatem nidorosam inducere. Hâc qui laborant, semper habent excrementa alvi liquida impensè fœtentia. Hinc à cucurbitis cholera & diarrhœa superveniunt.

Ex his colligere licet, non contingere cruditatem nidorosam, quamdiu fermentum stomachi sufficit vel præpollet, sed quando vel deficit, vel ab assumptis plus minus infringitur, ut vel fermenti defectus vel inertia sit origo cruditatis nidorosæ. Hinc assumpta ex defectu vel inertia fermenti digestivi non acorem fermentativum contrahunt, sed defectu hujus in loco calido & humido, qualis est ventriculus, retenta successivè ad corruptionem putredinalem tendunt, sub qua putredine alcali eorum proprium emergit, & agit in adjunctum pingue oleosum, atque ita horum amborum concursu fœtor, & sapor teter, amaricans, &c. enascitur.

Scilicèt in hoc differt fermentatio à putredine, quod licet in utraque concursus salium videatur, in fermentatione tamen primarium agens sit acidum, in putredine verò alcali. Hæc ergò cruditas nidorosa parit bilem veterum-vitellinam, ex nimio calore in stomacho genitam, qui observarunt hunc succum in febribus ardentibus.

Hoc negotium ita illustrari potest: Vegetabilia quæcunque fermentationi exposita, sub principio fermentationis & progressu ejus gratum & acidulum odorem & saporem spirant: si verò ulteriùs fermententur, tandem rancescendo putrescunt: Similiter quando alimenta ingesta vel non fermentantur, vel sub fermentatione impediuntur in suo motu, in saporem tetrum amaricantem, nunc nauseosè dulcem, abeunt, & usque in perfectam putredinem degenerant. Cruditas ergo

ergò nidorosa, quæ putredinis inchoatæ species est, à spontanea alimentorum corruptione, à defectu vel inertia fermenti digesti, oritur. Ac facit huc locus Helmontii, qui dicit, quod chylus nimiâ coctura corrumpatur. Sic rosæ ad fermentandum depositæ, nisi exactè punctum fermentationis observetur in putredinem & saporem tetrum abeunt aut degenerant.

Nidorosam ergò hanc in ægro præsenti cruditatem ostendunt ructus tetri, **wie faul Holtz**/idque fit eò magis, quando pylorus ex infaustis his retentis se claudit, & nihil transmittit, unde retenta magis corrumpuntur. Ructus hi sunt comites non rectè digestorum, tetri, non tamen acidi, nisi quando ex occursu acidi soda exoritur; sed fœtidi instar pinguium ambustorum, quia retenta successivè suum Gas exhalant. Sapor est inexplicabilis; sanè miri sapores non rarò ab ægris in ore percipiuntur: Sic frequens est, ut ab hypochondriacis ructus acidi & insignes exsurgant: Imò prostant exempla eorum, quibus ex sapore vitriolaceo fauces quasi constrictæ visæ fuerunt, referente Sennerto *lib.* 3. *Praxeos.* Et sicut in bile primò dulcedo, dein amaror se prodit; ita etiam alimenta corrupta tandem saporem amarum nauseosum reddunt; sicut idem fit in glycyrrhiza ex longiore digestione tandem amarescente. Nihil autem magis amicum est stomacho, quàm blandum acidum; nihil etiam eandem magis lædit, quàm nauseosus amaror, & qui putredinem spirat. Hinc stomachus alimenta partim putrefacta, partim amara, abhorret, & eadem rejicere tentat, hinc post aliquot horas, cum magis nidorosa facta sunt eadem, propter stimulum per superiora rejicit. Idem fit ac in nausea cerevisiæ in febribus ardentibus.

Ex his itaque patet: quare præmissis vomitoriis acida temperantia, v. g. tartarea, ut cremor tartari, tartarus vitriolatus, spiritus nitri dulcis, nitrum vitriolatum, &c. in nidorositate curanda emineant; cùm econtrà nil magis ventriculum lædat, quàm amarities colocynthidis, opii, &c.

Causa proxima nidorosæ cruditatis est partim fermentum stomachi deficiens, partim iners factum, vel alio modo alteratum, idque ob errorem externum, nempe propter alimenta bona multa sine motu. Ubi tamen mihi non videtur, reliquias alimentorum constituere fermentum illud, sed potius modificare ac determinare idem, ita quidem, ut hujus ratione meliùs digerantur consueta ceu symbolyzantia cum eodem, & adsueta, licèt deteriora, insuetis, melioribus licèt, parciùs lædant.

Dixi nidorosa lædere ventriculum: Jam ergò cum quælibet assumpta, in specie juscula gallinacea, pinguia, facilè in nidorem abeant, hinc stomachus talia, à quibus propter nidorem læsus est, abhorret, & in nauseam, quæ sanè est spasmus orificii ventriculi sinistri, cietur. Phlogoses verò quod attinet: observandum est, quod cruditas nidorosa, quamdiu talis est, easdem non excitet: simul atque verò liquaminibus nidorosis occurrit acidum, vel stomachale, vel pancreaticum vitiosum, vel aliud, mutatur, & novas arripit qualitates, speciatim effervescit, quod hîc Soda probat. Ex mutua autem & inæquali effervescentia horum cum alcali nascuntur phlogoses, intrante scilicèt cacochyliâ hac heterogeneâ massam sanguineam: quod confirmatur ex eo, quod tales ægri æstum & pulsum obtineant celeriorem, similem illi, qui Hecticis aliquot horis à pastu supervenire solet; interim phlogoses illæ, superveniente diaphoresi blandâ, mox evanescunt.

Ex eodem quoque fonte est Soda, quâ afflicti rosionis & caloris sensum percipiunt in gula, **es brennet/ alß wann man heiß Scheide-Wasser auf der Haut hätte**/ ab effluviis acribus adscendentibus; non secus ac spiritus nitri rectificatus, si manui affundatur, rodit & ardet. Simili ratione cum acidum cum nidoroso in stomacho effervescit, emergit ardor, simulque rosionis sensus, ab effluviis istis acribus hinc œsophagum adscendentibus. Non autem probabile est, in statu naturali, fieri in corpore nostro effervescentiam propriè dictam, quia omnia sunt temperata in statu naturali, cùm temperata nos curent, intemperata verò lædant, sicut intemperatissima sunt venena; sed saltem blandus fermentationis modus statuendus videtur.

Lympha salivalis in faucibus deficiens est causa sitis: quo magis deficit lympha salivalis, eò magis intenditur sitis, in tantum, non in totum; sitim enim clamosam non potest inferre; sic enim v. g. noctu dormientes hiante ore, incidunt in sitim, non tamen intensam: verùm edat quis piper & sal, sitim maximam & clamosam percipiet, quamvis adsit lympha: ut adeoque, licèt sitis causam privativam, lymphæ salivalis puta defectum, agnoscat, præter hanc tamen & positivam habeat. Et talis est sitis febricitantium, ex orificio stomachi sinistro, ab alcali acri plus minus salso affecto dependens. In hoc casu oritur à cruditate nidorosa amara facta in stomacho, ita tamen, ut, si adjungitur lymphæ salivalis defectus, magis adhuc intendatur.

In omni Prognosi tria attendenda sunt?

1. Eventus morbi, an nempe hic sit curabilis, vel non? aut salutaris, aut lethalis?

2. Tempus eventus, quod sequitur naturæ motum.

3. Modus eventus, præsertim in acutis, an nempe criticè? an verò paulatim cessaturus sit morbus?

Jam ergò ratione (1) noster affectus non est lethalis; ratione (2) potest brevi curari; ratione (3) verò rectè præcavetur ejus incrementum, ne affectu neglecto appetitus prostratio, sitis intensa, diarrhœa, vel fomes pro febribus ardentibus, superveniant. Nam cruditate nidorosâ laborantes semper alvi liquidioris sunt, & excrementa subinde insignem fœtorem de se spirant, aut tandem fomes febrium acutarum cumulatur.

Ratione Curæ hæ indicationes observentur:

1. Recrementa in stomacho & primis viis stabulantia sunt evacuanda, & primariò quidem si fieri potest per os, secundariò per alvum.

2. Si quid eorum superest, corrigatur temperatis, imprimis blandè acido salsis, quæ dulcia amaricantia temperare & corrigere valent: qualia v. g. sunt cremor tartari, arcanum duplicatum Mynsichti, os sepiæ cum tartaro vitriolato, &c.

3. Appropriatis acidis blandis adstringentibus stomachi vigor restituendus.

De cætero observandum, quod ii, qui cruditate nidorosâ laborant, cùm fermentum stomachi iis debile sit, facilè suprà & infrà laxentur, quia excrementa semper sunt liquida, nisi obstiterit robur stomachi membranosum. Speciatim nostra ægra, cùm sponte suâ vomat, facilè ad vomitum potest esse proclivis, nec digestivis opus habet. Quodsi verò Soda invalesceret, acidum absorbentia tunc, ut lapilli cancrorum, corallia, os sepiæ, &c. præmittantur, & tunc vomitoria superaddantur; effervescentia enim prius sopienda.

De resinis purgantium observandum, quod eæ copiosiores & molestiores purgationes faciant, quam ipsa purgantia in substantia exhibita: Ita enim v. g. resinæ jalappæ ℈ß. longè molestiores, magis nauseosas, & copiosas excretiones facit, quàm grana xv. vel ℈j. pulveris jalappæ creat: ratio est, quod resinæ illæ sint olea condensata in forma pulveris sicca: quod probatur: si enim cum spiritu vini extrahitur ex ligno resina, non dabit illud per destillationem postea factam, oleum. Jam ergò cum resinæ illæ omnes sint viscidæ, glutinosæ, & particulis suis glutinosis & viscosis facilè plicis stomachi & intestinorum adhærendo in faucibus sitim & nauseam, sicut in intestinis hypercatharses excitant, unde cautè propinentur. Hinc alii suadent, ut resinis illis semper medicamenta salina abstergentia admisceantur: Vel dissolvantur resinæ cum vitello ovi; sic enim dissolutæ penetrant promptiùs massam sanguineam, & eandem successivè colliquescendo sub copiosiori evacuatione operantur sine torminibus, vel gravioribus symptomatis, quia fiunt temperatiores, nec sunt adeò viscidæ, & insensæ intestinis, minusque adhærent. Resinæ itaque purgantium, vel cum stimulo salino, vel vitello ovi, vel semine melonum, præscribi debent, v, g.

℞. ♀i ⊕lati, vel *Arcan. dupl.* ℈ß. ad gr. xv.
resin. Jalapp. gr. iij.
scammon. gr. j.
M. f. Pulvis. S.
Laxier-Pulver.

Vel in forma dissoluta.

℞. *Resin. Jalapp.* vel *Scamm.* gr. vij. viij. vel jx.
dissolve in s. q. *Vitell. ovi*, addendo
∇ *Menthæ* ℥ß. ad ℥j.
Cinnam. ʒj. vel ʒij.
M. f. Potio: S. **Purgier-Tränklein.**

Talem formulam nuper dedi robustæ satis mulieri, quæ sanè aliàs moveri non potuit, accipiendo resinæ jalappæ ℈ß. in vitello ovi dissolutæ, & ecce! decem ex hujus usu sedes habuit.

Cæterùm particulæ scammonii faucibus acredine suâ ardorem & sitim, in stomacho nauseam, inurentes occasionem suspicandi suggerunt; annon venenum in febribus ardentibus malignis similis naturæ sit? Alcalisata autem optimè resinas purgantium corrigunt: illa enim addita resinis, tanquam subjectis sulphureis, dissolvendo earum viscositatem glutinosam hac ratione tollunt, adeoque resinæ ita correctæ, & in textura sua mutatæ, postmodum jucundiùs & faciliùs operantur sine torminibus, & tutius, sine metu hypercatharseos. Scilicet mira vis inest alcalibus, tàm fixis quàm volatilibus; corrigunt siquidem ea omnia vegetabilium venena, hæcque tàm solutiva, quàm narcotica, quatenus scilicèt resolvunt texturam misti, pingue nimirum & acidum glutinosum, à quo dependet textura misti, & in quo venenositas consistit, & temperant acrimoniam. Nec enim melius purgantia vegetabilium corriguntur, itemque narcotica, quàm per alcalia, & mitiora redduntur, quatenus scilicèt hæc illorum sulphur certo modo immutant: Unde Boyle in sua Philosophia Experimentali testatur, se etiam napellum beneficio salis tartari volatilis correxisse. Ut itaque omnium optimè, vel salia salsa, vel alcalisata resinis purgantium addi possint.

Dulcia hîc exulent, non quasi ea facilè mutentur in bilem, sed quatenus suâ dulcedine in stomacho ferè amarescunt, fermentandoque putrescunt.

Aliàs

Aliàs ſenna & ſennata commodiùs, ob torminoſam pariter & tardiorem ſui operationem, præſcribi poterunt in liquida, quàm ſolida forma; ubi tamen aqua fontana pro potione parum elicere valet, niſi ea ſtimulo aliquo tartareo acuata fuerit, ſic infuſa ſennata grata conficiantur. Exempli loco ſit infuſum laxativum Mannagettæ apud Zwelfferum proſtans, ſuaviter & copioſe laxans, ad cujus imitationem tale mihi in uſu eſt:

℞. *Fol. ſenn. ſ. ſt.* ℥iij.
⊖♀*i ad* ʒß.
Infunde in ▽æ fumar. ℥iij.
Stent in loco tepido per noctem.
Manè ℞. Colaturam, adde
▽ *Cinnamom.* ʒiij.
&, ſi opus eſt,
Syr. roſar. ſolut. ℥ß.
M. D. S. **Purgier-Tränckein.**

Sic egregium quoque eſt in hoc paſſu Vinum paſſulatum Timæi, ex decocto paſſularum, in quo ſenna & cremor tartari ebullierint, Hypochondriacis in ſpecie commendandum: Vid. *Diſp. de Dolore Hypochondriaco cap.* 5. §. 4.

Suprà monui: ratione cruditatis nidoroſæ ſalſa abſterſiva; ratione ſodæ verò præcipitantia & acidum abſorbentia, temperantia & corrigentia, conducere. Pro utroque itaque ſcopo talem formulam præſcribere poſſumus:

℞. *Arcan. duplic.* ℈ij.
oſſ. ſepiæ præp. ℈j.
pulv. nuc. moſch. gr. vj.
M. f. Pulvis pro duabus doſibus:
D. S. Alteri**rende Magen-Pulver.**

Quarum prima manè in vehiculo calido, altera circa veſperam in frigido, capiatur.

(In Cruditate nidoroſa, quando nucem moſchatam volumus præſcribere, ſic præſcribitur:

℞. *Pulv. nuc. moſch. parum toſtæ*, &c.)
Vel ℞. *Crem.* ♀*i* ʒj.
Corall. r. præp. ℈j.
M. pro 2. doſ.

Hæc Miſtura præcipitans capiatur pro duabus doſibus, eſtque hæc ſpecificum Kergeri antifebrile, vid. *Tract. ejus de Ferm.* unde cremorem tartari ob id magnifacimus; quia proſtat in M. A. N. C. *Ann.* 3. *Obſ.* 210. exemplum doloris ſtomachi & ſodæ ferè deſperatæ, quæ, utut aliàs per uſum lapidis prunellæ fuerit ſublata, hâc tamen vice nil profuit, ſed illa ſaltem uſu cremoris tartari fuit ſublata. Unde euporiſton hoc eſt Cnöffelii, cui ſi jungantur corallia, vel lapilli cancrorum, cryſtallus montana, lac Lunæ, unicornu foſſile, creta, &c. efficacior reddetur.

Salia alcaliſata fixa in meram terram, non tamen æquiponderantem ſibi, converti poſſunt, ſuntque concentratæ quaſi calces, natæ ex colliquatione pinguedinis ſulphureæ acidæ, & ſalis volatilis cum particulis terreis concreti. Olea deſtillata quidem, acidum temperando, in ſoda proſunt, ſed hîc non conveniunt propter cruditatem nidoroſam, uti & præprimis expreſſa nocent. Interim cùm periculum enaſcatur, ne exinde efferveſcentiæ & phlogoſes intendantur, ideo nec olea deſtillata tuta ſatis ſunt, quin potius nux moſchata aut macis parum toſta, ut oleum ſubtilius exhalet, in cruditate nidoroſa locum habebunt. Medulla oſſis ſepiæ ſingulare eſt præcipitans, fuitque hic pulvis præcipitans magnus Dni. D. Langii, qui caſu eum invenit, dum nimirum hunc vino injectum, ſaporem acidulum omnem ei ademiſſe obſervavit: loco cujus etiam cruſtæ internæ oſtrearum, vel putamina ſeu teſtæ ovorum adhiberi poſſunt. Nam cum præcipitatio in uſu Pharmaceutico nil aliud denotet, quàm quando tale remedium adhibetur, quod efferveſcentes acres ſuccos corrigat, & particulas correctas ad fundum ſecedere faciat, ita ſiquidem cereviſia aceſcens vel efferveſcens per ovum in ejus medio ſuſpenſum præcipitatur, uti & injectione cretæ, cujus alcalinæ particulæ, abſorbendo acidum, fermentationis motum coërcent, particulaſque acidas ſibi adhærentes ſimul ad fundum ſecum rapiunt ſeu præcipitant; proinde præcipitantia remedia erunt ea, quæ ſuccos fermenteſcentes, & præcipuè acidum, corrigunt. Vim habent hanc omnes animalium duræ oſſeæ partes, terrea parte & ſale volatili abundantes, & ſubjecta terrea; Interim præ terreſtribus animalibus marina notabiliora & nobiliora exhibent Præcipitantia, quia ſal eorum eſt acrius & potentius, & eorum corpus magis concentratur; unde acidum magis in ea agit, quod patet: quando enim calcinantur, dant calcem, quam animalium terreſtrium partes non præbent: Sic oſtreæ, lapilli cancrorum, &c. calcinati inſtar calcis in aqua ſimplici ebulliunt: Ex animalibus putamina ovorum calcinata efferveſcunt inſtar calcis vivæ. Hinc ex his marinis, calcinatis tamen, conſtat Specificum antifebrile Strobelbergeri & Crollii. Inſuper os ſepiæ aliàs ſpecificum dat in gonorrhœa benigna, & fluore albo mulierum.

Pulveres non ſunt larvandi ſaccharo: Illud enim fermentando promptè acorem ſpirat, uti & deſtillando ſpiritum acidum præbet, in ſtomacho verò putreſcendo amaritiem contrahit, & multis modis nocere poteſt: Unde iis ſaccharata fugienda ſunt, quibus ſtomachus non valet. Sic Hypochondriaci, Scorbutici, &c. illud ferre non poſſunt.

Elixyr Proprietatis paravit Paracelſus cum liquore alcaheſt, loco cujus Helmontio

in usu est aliud, per digestionem cum aqua cinnamomi paratum, nec id inelegans. Communiter adhibetur cum spiritu sulphuris confectum. Moderni autem illud cum alcalibus, tàm volatilibus quam fixis, parant: Fixis quidem, parando alcali ex nitri & tartari ana detonatione, hujusque solutioni species requisitas infundendo, hinc digerendo, post inspissando, & cum spiritu vini extrahendo: Vel species miscent cum dicto alcalisato, hinc affundunt spiritum vini rectificatum, digerunt & filtrant. Vulgò mixtura ex spiritu vini & spiritu salis affunditur speciebus & digeruntur. Quemadmodum autem Elixyr proprietatis cum acido paratum in cruditate nidorosâ; ita sine acido, cum alcali fixo paratum, ratione sodæ ad guttas xxx locum habet, quod itidem in affectibus mulierum, à mensium vitiis enatis, itemque in affectibus infantum ex acido viscido oriundis, dosi gutt vj, viij ad x, egregium est.

℞. *Pulv. hepat. rub.* ℈ij.
Ebor. s. △e ℈j.
M. pro 2. dos.

Sal volatile succini depuratum egregium est stomachicum & nervinum, saltem modus depurandi non æquè omnibus est notus: Scilicèt non sufficit, ut misceatur cum sale tartari aut alio alcali fixo, & destilletur; sic enim sal merè urinosum accipimus, cum tamen acidulum id esse debeat. Unde potius ita procedendum est: Nempe sal volatile succini per se destillatum solvatur in aqua communi, solutio filtrata blando calore evaporet, sic vitri parietibus & fundo adhæret, vel concrescit in loco frigido in crystallos, oleô in aqua relictô, & ab hac separato; quod denuò cum spiritu vini rectificato extrahendum, ut oleum penitus probè separetur: ita acquirimus sal volatile succini candidum acidulum, quod ipsum ingreditur liquorem cornu cervi succinatum. Nimirum recipiatur postmodum hujus salis volatilis succini, & salis volatilis cornu cervi ana: affundatur spiritus cornu cervi rectificatus, sic effervescunt. Digerantur, & invicem destillentur, vel per filtrationem separentur à magmate; sic est Liquor cornu cervi succinatus egregius.

Cydoniata in quocunque stomachi affectu sunt optima.

Ponamus autem, hunc casum affligere mulierem gravidam, in qua neque purgatio, neque vomitorium conveniat; quid ergò tunc faciendum? Dico: Investigandum esse tempus gestationis, quod ipsum si circumscribatur primis adhuc mensibus, ægraque ad vomitum inclinet, detur ei blandum vomitorium, nisi adsint Contra-indicantia; sin verò medios menses attigerit jam, abhorremus ab hujus usu, ob metum abortus facilè supervenientis. Quodsi autem illo tempore nec vomitorium locum haberet, propinentur blandissima laxantia in parva dosi, utut primatum hîc temperantia cum terreis mista obtineant.

Tandem in morbis acutis febribusque, tàm benignis quàm malignis, quibus ordinariò supervenit cruditas nidorosa, blande acida, quæ & stomacho grata sunt, omne ferunt punctum; quippe hæc cruditatem nidorosam sistunt, fervorem & impetum sanguinis febrilem reprimunt, & malignitati obices ponunt, sitim compescunt, adeoque Julepi aciduli cum spiritu sulphuris acido, spiritu nitri dulci, vel acido, etiam erunt optimi.

CASUS V.

INFLATIO STOMACHI CUM LEVI ORTHOPNOEIA SEU ASTHMATE, ET CARDIALGIA.

Vir laudabilis constitutionis, adeoque cætera sanus, conqueritur de appetitu sensim deficiente, & superveniente difficili admodum & anhelosa respiratione, quæ ipsa in tantum exasperatur, ut decumbere ampliùs nequeat citra suffocationis periculum, quin semi erectus jacere necesse habeat. Adsunt anxietates insignes, haud quidem continuæ, crebrioribus tamen vicibus repetentes, pro quarum levamine venæsectionem urget, alias, dicit, **könnte er sonst zu keiner Lufft kommen.** *Accedens Medicus præter dicta, & eum singultientem offendit, & interdum, magno licet conatu, ructum emittentem; unde levamen quoddam se percipere asserit: sub hypochondriis se dolere, omniaque ibidem tensa & plena esse, ita, ut digitum sub iis recondere queat. Medicus aspicit istum locum, & deprehendit intumescentiam in regione epigastrica, mollem, cedentem tactui, & tamen eodem modo permanentem, dum interea æger Medici attactum fugit, & exinde impensè se dolere conqueritur.*

RESOLUTIO.

Affectus hic, quem præ nobis habemus, primâ fronte complicatus videtur, cujus symptoma primarium est Stomachi Inflatio: scilicet nunquam ferè simplicem curandum accipimus morbum, sed semper conjuncta sunt pathemata, inter quæ tamen talis subordinatio datur, ut unum primarii, reliqua secundarii morbi rationem habeant.

Et

Et tales affectus dicuntur connexi. Connectuntur autem illi vel per consensum nervorum, vel ob connexum partium situm; quarum ratione, unâ parte affectâ, etiam reliquæ afficiuntur. Inflatio ergò stomachi, est in casu nostro affectus primarius, secundarius asthma seu levis Orthopnœia, cum cardialgia & anxietatibus conjuncta, & ex inflato stomacho primariò dependens.

II. Pars affecta statuitur Stomachus, & quidem ratione inflationis quoad totam sui substantiam; ratione verò anxietatis, cardialgiæ & singultus, laborat primariò orificium ipsius sinistrum seu superius, quod sensibilissimum.

III. Causa primaria seu proxima sunt Cruditates viscidæ & pituitosæ, partim copiâ, partim visciditate suâ fermenti ventriculi activitatem remorantes; utut cum primariò flatus urgeant, hi potius causæ proximæ rationem obtineant, & visciditates remotæ rationem tueantur; interim cum ambo conspirent, simul quoque pro causa proxima accipi poterunt. Nempe materialiter ex viscido, & efficienter ab acido, oriuntur flatus, adeò in nullo concreto actu flatus reperiuntur, sed fiunt saltem per motum, vel fermentationis vel effervescentiæ. Hoc videre licet in musto, itemque aqua forti, argentum in vase clauso solvente, in quorum amborum connubio flatus prodeunt, utut utraque corpora nil de flatibus participent. Hinc quoque omnia illa subjecta humana in quibus acidum præternaturaliter in primis viis dominatur, qualia sunt hypochondriaca, cachectica, &c. abundant flatibus, ac sic ex acidi & viscidi concursu novum & tertium ens enascitur, Gas nomine Helmontio veniens: atque ob hanc causam duo generalia flatuum remedia occurrunt, nempe salia volatilia, & post hæc nitrum & nitrata, quatenus illa acidum corrigunt, & viscidum incidunt; hæc verò quatenus figendo fermentationis motum quemcunque sistunt.

IV. Flatuum horum eruptio in ægro impeditur; quæritur à qua causa? Posito, quod distenderent flatus stomachum, non tamen sequitur, quod simul impediatur flatuum eruptio, sed ita magis erumperent. Scilicèt cùm flatus præternaturale quid sint, infestique stomacho, hinc fibræ irritantur ac vellicantur, unde membranæ hujus, post distensionem se contrahentes, orificiis simul stringendis stimulum addunt: Sicuti enim aliàs vomitoria idem faciunt, ut orificia se claudant, utut tandem pylori nisus prævaleat; ita etiam dum irritantur à flatibus, se contrahunt orificia, unde flatibus exitum intercludunt. Hanc irritationem confirmant ulterius anxietates *Præcordiorum*, quæ nil sunt aliud, quàm dolor superius ventriculi orificium angens, ab hujus constrictione & motu convulsivo proveniens. Symptoma hoc frequens & molestissimum est in Praxi, dicunt enim ægri: **Es sey / als wann ihnen ein Pflock daselbst steckte;** cui ordinariò inquietudines superveniunt, unde interrogati, respondent: **Es sey ihnen so angst.** In tali casu vulgus putat laborare cor, sed falsò; cor enim non dolet, potius radix harum anxietatum est orificium superius stomachi, quod Græcis καρδία vocatur, & rectiùs focus mali est. Ac in his angustiis si cor laboraret, tunc necessariò illud palpitaret; jam verò cum hoc non fiat, ac palpitationes cordis sine talibus angustiis observentur, proin ex stamacho erunt illæ. Hoc confirmant Ructus cum molestia emissi, quia maximè fuit irritatum orificium ventriculi superius, hinc etiam magis se strinxit, & sic, præter anxietatem, etiam dolorem positivum sensit, unde hæc ægra propter ructus emissos levamen quoddam percepit. Imò accipias quæso vomitorium, & senties, dum operari illud incipit, similes angustias & anxietates in sinistro orificio ventriculi, ex irritatione se constringentis. Sensibilissimum enim est hoc orificium, unde tantilla irritatio graves parit molestias propter copiosos nervos. Tales molestiæ præcordiorum oriuntur quoque ab aliis partibus communicantibus per nervos cum orificio illo: Sic enim contorsio vertebarum dorsi, pares anxietates & angustias præcordiorum, uti etiam lipothymias, imò sudores frigidos inducit, propter spasmos & convulsiones, quia nervi tenduntur in circulum, unde nervis nonnihil translocatis eorum fibræ spasmum edunt, & variis symptomatis dant ansam. Hoc observavi in duobus mechanicis, ex contorsione vertebrarum similia pathemata incurrentibus, ubi tamen restitutâ laxatione, etiam per sudorifera sanguinis coagulo resoluto, sanitati redditi sunt. Similiter habui superiori verno tempore curandam virginem, febre cum intensissima cephalalgia, & intolerabili ferè præcordiorum angustiâ laborantem, ut etiam convulsiones imminerent, pulsus insuper erat robustus, magnus & validus: Propinavi tandem pulverem ant-epilepticum Conerdingii ex antimonio paratum ad gr. iij. pro scopo epilepsiæ metuendæ. Virgo cruditates viscidas & multas evomens, statim sensit cephalalgiam cum reliquis symptomatis remittentem, evaditque placida; unde colligebatur eadem pathemata ex affecto stomacho fuisse. Non minus quæcunque anxietates, tàm in febribus benignis quàm malignis, (in quibus malum signum denotant) **wenn es dem** Patienten **so weichlich / wehe und bange ums Hertze wird /** simpliciter sunt ex stomacho,

rariùs ex corde affecto: ac proinde in febribus malignis quibuscunque, speciatim ex contagio natis, quoties in principio vomitoria ægris exhibui, sive jam ad vitam, sive ad mortem determinatus fuerit morbus, toties semper placatæ sunt anxietates, & ægri quieti fuerunt; è contra quibus vomitoria non dedi, vel talia dare non potui, hi semper summis anxietatibus, inquietudinibus & angustiis obnoxii fuerunt. Idem confirmatur ex hoc, quod Bartholinus in febre maligna demortuis reperit stomachum subinde escharâ obductum. Parili sic modo in febribus benignis sub anxietatibus conqueruntur ægri de amarore in ore, propter bilem in stomacho, sive naturalis sit sive præternaturalis, acido stomacho hostilem; quæ summas infert molestias; unde etiam bilis æruginosa, summas præcordiorum anxietates, imò syncopes inducit. Equidem non negandum, interdum etiam ægris molestas angustias ex affecto corde provenire: interim notandum, tunc semper simul affligere anhelosam respirationem, ægrosque ex impedito sanguinis circulo, quod tamen rarum est, convulsivi quid pati; cum contrà si ea sit liberior, aut non impediatur, ex stomacho tunc ea proveniant. Eadem in puerperis observatur anxietas, **wenn ihnen die Milch zu starck schiesset;** In his enim propter rapidum motum sanguinis chylosi circa vasa pulmonaria & vicina fit quasi stagnatio, antequam lac in mammas effundatur, unde anxietates concitantur.

V. Difficilis respiratio causatur, quia stomachus per inflationem in omnem dimensionem extensus, resistit motui diaphragmatis deorsùm, præsertim ægro supino jacente, ita ut hoc ad figuram planam redire nequeat, ob suppositum sibi ventriculum inflatum.

VI. Æger dicit etiam, sub hypochondrio se dolere, omniaque ibidem plane & tensa esse. Sub hypochondriis autem comparentes hi dolores nil sunt aliud, quàm spasmi peritonei & membranarum vicinarum, quæ tensæ liberiorem costarum motum impediunt, & sic etiam simul impediunt respirationem. Et hoc pathema Hippocrates & Veteres hypochondria tensa & ilia suspensa vocarunt, estque id non præcisè & semper à flatibus distendentibus, cùm & sinè his præsentibus observetur; sed redduntur hypochondria tensa à tensione peritonei & partium musculosarum vicinarum, spasmo affectarum, adeoque se stringentium, unde duræ illæ apparent, & sic minus cedunt digitis. Idem patimur nonnunquam post luxationem vertebrarum dorsi, in qua, dum nervi nonnihil translocantur, fibræ eorum sic stringuntur, adeoque hypochondria tensa evadunt.

VII. Singultus fit, quando motu constrictivo convellitur orificium superius ventriculi, quod in consensum trahit diaphragma, quia firmiter orificio stomachi est connexum.

VIII. *PROGNOSIS.*

Inflatio stomachi, quò longior, eò magis imminet Tympanitis. Convulsionis tamen periculum non infert, nisi in febribus malignis, aut in summa anxietate, quale exemplum in Amato Lusitano prostat. Singultus verò hic nihil infert, nisi cardialgiæ vel syncopes imminentis metus adsit.

IX. *CURA.*

Quoad indicationes à vomitorio non statim incipiendum, nisi sedatis flatibus & spasmis dolorificis, quia metus est, ne hi aliàs intendantur. Potiùs ergo

1. flatuum impetus & proventus sistendus.

2. pituida viscida, tanquam causa peccans materialis removenda; &

3. fermenti digestivi robur restituendum.

Etenim tutiùs est, ante exhibitum vomitorium mitigare symptomata, ne aliàs intendantur pathemata, sed priùs flatus sistendi, & hinc tutò vomitorium exhibendum.

Sin vomitorium legitimò etiam tempore exhibitum nolit operari, quin potiùs angustiæ exacerbentur, in tali casu custodia in eo consistit, ut deficiens vomitio promoveatur. Unde tres sunt rationes primariæ, ob quas in quibusdam subjectis vomitus frustraneús est:

1. Prima est vis fermenti digestivi stomachici, antimonialia figentis & subjugantis, ut adeò omnem vim exuant, ut in Melancholicis observare licet, qui nonnunquam, nec duplâ nec triplâ dosi consuetâ vomitoriorum moventur. Signum talium est, si ægri sine ullo stimulo medicamenta emetica perferunt & concoquunt.

2. Secunda, robur stomachi membranosum & fibrosum robustius, ita ut, licèt nausea & conatus vomendi adsit, tamen frustranei illi sint, dicunt: **Es steckt ihnen als ein Pflock da/** quod ipsum ex nimia strictura orificii ventriculi sinistri dependet, unde, licèt ritè operari conetur vomitorium, tamen ejus vim validus stomachus impedit.

3. Tertia causa, quando in tantum prostrata est vis animalis in systemate nervoso radicata, ut & sensibilitas & motus ventriculi deficiant. In tali casu pessimus est status ægri, unde tunc ægri nullam in præcordiis sentiunt alterationem, sed saltem superveniunt copiosi secessus. Taliter ergò constituti rarò evadunt, & utplurimum pereunt.

Quæ-

Quæritur autem; quid agendum sit, si ex prima causa emaneant vomitus? Resp. cùm frustra sit, quicquid agitur, necesse est, ut naturæ opus relinquatur. Quod si verò ex stomacho nimis membranoso, & fibris robustioribus prædito, deficiat vomitio, tunc maturè eliminandum & abstergendum est vomitorium ex stomacho, ut anxietates saltem remittant; & quidem dandus est haustus cerevisiæ calidæ pinguiusculæ, ut vomitus promoveatur, quod tamen euporiston si frustrà exhibitum fuerit, dentur, uti dixi, remedia abstergentia: v. g.

℞. ♀i ⊕lati, vel *Arcan dupl. Mynſ.* gr. xv. ad ℈j.
Scamm. ♃*at.* gr. j. vel ij.
M. D. S.

Laxier-Pulver.

Propinetur hoc in vehiculo calido, ut abstergatur vomitorium, & per secessus operetur.

Si tandem ex tertia causa vomitus deficiat, nil possumus agere, nisi analepticis & spirituosis robori stomachi prospicere saltem velimus, cui scopo inserviunt aquæ analepticæ, & asthmaticæ, aqua cinnamomi cydoniata, nec non alia cydoniata, stomacho amicissima.

Contrà, si æger, accipiens vomitorium, enormiter nimis moveatur, ita ut lipothymiæ & sudores frigidi circa frontem immineant, pulsus sit creberrimus, & nonnihil deficiens, hîc pro compescendo vomitu propinatur haustulus vini Rhenani generosi, nonnihil tepidi; utut enim primâ vel secundâ vice revomatur, tamen si repetitur, præter hoc, quod cesset vomitus, vires quoque restaurantur: Vel potest etiam succus cydoniorum cum aqua cinnamomi temperatus præberi. Vel sumatur denique buccella panis albo vino intincta, & blandè deglutiatur. Externè autem stomacho illinitur Theriaca, quæ etiam in haustu vini Rhenani soluta propinatur.

Pilulæ possunt hoc modo præscribi:

℞. *MP. de ✱co Querc.* ℈j.
♀i ⊕*lat.* ℈ß.
Extr. troch. alhand. gr. ij.
Cum s. q. *Ess. Menthæ* f. Pilulæ:
D. S. **Purgier-Pillen.**

Ast si nimia fieret purgatio cum virium prostratione, ad 10. 20. 30. &c. vices, nil melius est Theriacâ, vel in boli forma ʒß. ad ʒj. cum cornu cervi sine igne ℈ß. ad ℈j. in vehiculo assumptâ, expectato blando sudore; vel etiam adhibeatur pumex, præsertim in subjectis, in quibus succi acres, ad intestina confluentes, hæc corrodendo, hypercatharses cruentas inducunt; in quo casu vel in forma pulveris, vel boli cum theriaca deglutiatur; vel ordinetur talis mistura:

℞. ▽ *Menth.* ℥j.
Cinnam. ℥ß.
☿ *Pumic.* ʒj.
Laud. opiat. gr. ij.
Syr. Cydon. aromat. ℥ß.
M. pro 2. vel 3. vicibus D. S.

Anhaltend Tränklein auff etliche mal.

Quodsi verò in nostro ægro purgans nil fecerit, tunc stimulus salinus superaddendus ex tartareis conflatus: nempe quando manè purgans deglutitum, in operatione emansit, in prandio dissolvatur cremoris tart. ʒß. ad ʒj. in vehiculo calidissimo; sic enim facilius, alias in stomacho non tam citò solubilis, liquatur, & laxatio promovetur; vel loco hujus in usum vocetur tartarus vitriolatus, vel sal digestivum hypochondriacum, vel simile sal salsum abstersivum; non assumantur acida, quia augent tormina, non alcalia, quia infringunt vim purgantem, sed salsa: ac cum peccare videatur pituita glutinosa, consultum est, ut scammonio jungantur trochisci alhandal, ob summam acrimoniam mirè phlegmata viscida dissolventes, quod alia purgantia non ita faciunt; Unde Helmontius ex colocynthide morborum chronicorum remedium parari asserit. Potest ergò fieri pulvis ita:

℞. ♀i ⊕*lat.* gr. xv.
Scamm. ♃*at.* gr. iij.
Trochisc. alhand. gr. ij. vel *Extr. trochisc. alhand.* gr. iß.
Ol. destill. anis. gutt. ij.
M. f. Pulvis: S.

Purgier-Pulver.

Pro secundo scopo, qui nobis primus esto, materia Medica selecta est. Etenim Chamomilla Romana, pariter ac Vulgaris, præter vim aromaticam, adeoque carminantem & flatus discussivam, excellet simul vi blandâ anodynâ: Sic Forestus *lib.* 18. *obs.* 39. refert, Belgam ex esu flatulentorum & potu musti incidisse in intensam inflationem stomachi cum gravi cardialgia conjunctam, quam tamen curarit cum decocto chamomillæ vulgaris & Romanæ in cerevisia facto, addito seminis fœniculi & carvi parum, & propinavit calidè.

Quod attinet Castoreum: etiam est egregium ad flatus, sed habeatur ratio idiosyncrasiæ, quia multis infestum est, imprimis mulieribus nonnullis, utut hystericis aliàs conducat: Quæ autem id perferunt, optimè in pulveris, extracti vel essentiæ forma, assumere possunt. Extracti potest dari ℈ß. ad ℈j. quia multæ particulæ volatiles exhalarunt; sicut essentia à ʒj. ad ʒiß. vel ʒij. pro circumstantiarum varietate: quibus etiam optimè addi potest laudani opiati granum, anxietates sistens: Vel

℞. R

℞. R ♀i *comp.* ʒiij.
Ess. Castor. ʒij.
∽ ⊖✱*ci anis.* ʒj.
Misc. S.
Blähung= Essenz.
Dosis guttul. 30. ad 40.

℞. ▽ *Menthæ,*
fœnic. ana ℥j.
Ess. Castor. ʒij.
∽ ⊖✱*ci anis.* ʒj.
Laud. op. ferm. gr. ij.
Syr cort. aurant ʒiij. ad ʒvj.
M. f. Potio: S.
Mixtur **wider die Blähung.**
Dosis cochlear. j. vel ij.

Ubi verò in flatulentis affectibus simul æstus & phlogoses vagæ fuerint conjunctæ, spiritus nitri dulcis est egregium carminans, & mirabiliter compescit flatus, sistendo motum effervescentiæ nimiæ. In tali ergo casu

℞. ▽ *Menthæ,*
fœnic. ana ℥j.
Ess. Castorei,
∽ ⦶*i dulc.* ana ʒiß. ad ʒij.
Laud. opiat. gr. ij.
Syr. cort. aurant. ʒvj.
M. S. ut *antè.*

Et utut castoreum ab acido spiritus nitri nonnihil infringatur, non tamen castratur. Vel

℞. ▽ *fl. Chamom.* ℥ij.
carmin. ʒß.
∽ ⦶*i dulc.* ʒß. ad ʒj.
syr. helen. ʒiij.
M. S. ut *suprà.*

Vel ℞. ▽ *Menthæ*
fl. sambuc. ana ℥j.
Elix: Menthæ ʒß.
∽ ⦶*i* ℈j. ad ʒß.
Syr. helen. ʒij.
M. S. ut *suprà.*

Externe quia oleo destillata inuncta per se subjectis delicatis pruritum, & aliqualem excoriationem, in cute excitant ob acrimoniam; unde necesse est, ut addatur pro delicatioribus corpus pro Balsamo.

Pro tertio scopo. Loco spiritus Vitrioli Philosophici, qui nil est aliud, quàm spiritus nitri ac salis rectificatus, meliùs adhibetur spiritus salis aut nitri dulcificatus, idque propter cautelam Sylvii, quâ in Praxi suâ jubet Temperatis, quantum possibile, ut insistamus, cum hæc minori alteratione soleant operari. Unde spiritus nitri ac salis dulcis ritè paratus, unâ vel alterâ horâ ante pastum in vehiculo calido ad gutt. xx. vel xxv. exhibitus, non erit inconveniens.

Quæritur autem, cùm æger urgeat venæsectionem, aliàs, dicit, **könne er nicht zu Athem kommen /** an hæc sit concedenda? Equidem, si stasis sanguinis circa præcordia in causa fuisset illius difficilis respirationis, vel eadem superveniens metuenda, tunc venæ sectio locum habuisset, ut melior motus promoveretur: jam verò cùm tota symptomatum cohors circa hypochondria urgeat, non opus fuit venæ sectione: Cæterùm, si subjectum ægrotans mulier, & gravida fuisset, illa ad medium usque tempus, aut si pridie menses actu fluentes ex errato aliquo fuissent suppressi, quid tunc faciendum, ubi præsertim talia symptomata superveniant? Respondeo: in primo casu, si adsint plethoræ signa, vel aliàs hæc circa idem gestationis tempus solita fuerit venæsectionem administrare, pro promovendo sanguinis circulo, suadenda eadem esset: si verò in posteriori casu menses fluentes subitò fuissent suppressi; unde ordinariò difficilis respiratio superveniat propter sanguinis circa pulmones stagnationem, tunc opus fuisset pro ventilatorio sanguinis scopo venæ sectio, ut liberior sanguinis motus concilietur, eaque vel in pede, vel in brachio.

Tandem ad symptomatum remotionem in principio optimè etiam conduxisset clysma, quod tensionem & dolorem hypochondriorum levasset, v. g.

℞. *Dec. Chamom.* ℥v.
⊡*æ human.* ℥iij.
El. de bacc. Lauri
hieræ c. agar. ana ℥ß.
Ol. destill. tereb. ʒß.
M. pro Clysmate.

Externè autem mox in principio litus & inunctiones aromaticæ stomachico-nervinæ institui possunt circa scrobiculum cordis & regionem epigastricam & hypochondriorum, ut dolor tensivus & spasmodicus membranarum planè remittat: e. g.

℞. ∽ *Anisi c.* ▽ *par.* ℥ij.
▽ *camphor. croc.* ℥ß.
Theriac. ʒiß.
Misceantur.
Applicetur externè cum linteis multiplicibus.

Vel, ubi dolor pertinax persisteret, in tali casu optimè conveniret Litus cum theriaca cum oleis illis destillatis imprægnata: item imponendum emplastrum ex tacamahaca, malaxata cum theriaca: sicut & internè singulariter prodesset spiritus carminativus Doctoris Michaëlis, qui est urinosus, & præparatur per modum clyssi ex ana tartari & nitri, quibus additur parum de alcali fixo: destillantur per retortam in receptaculum quantitate spiritus vini repletum, qui ∽ prolectus rectificatur. Hic plurimis morbis ex vitio stomachi, abdominis & similium ab acido oriundis, proficuus est, vel per se, vel cum opii

opii essentia maritatus; utut opiata cautè propinanda: e.g.

℞. ∽ *carm. de trib.* ℥ij.
Ess. Opii ℥ß.
M.S. **Blehungs-Essenz.**
Dosis 40. ad 50. guttas.

Tales affectus in dispositis facilè recidivant; quomodo ergò ventriculo succurrendum, ne recidivet?

1. Vesperi capiatur interdum Elixir menthæ, vel simile aromaticum: Item

2. Prodest crebrior usus cremoris tartari pro abstersione ventriculi.

CASUS VI.

CARDIALGIA

seu

Spasmus Orificii Superioris Ventriculi à Fungis.

Aurifaber, ætatis consistentis, cœnâ peractâ, quam & sanus & hilaris assumpserat, lectum petit; sed nocte evigilans, gravissimos dolores & acutissimos in regione dorsi, circa medias præterpropter thoracis vertebras, percipit, tanquam pugione aliquis perforaret. Dolor à parte posteriori in dorso incipiens ad partem anteriorem sterni transit, ubi etiam intensè, minus tamen acutè, urget, cum insigni difficultate anhelitus, ita ut ex punctione vehementi, cum dolore quodammodo suffocari videretur. Pulsus à Medico deprehenditur magnus, æqualis, paulò celerior, minimè durus. Hic investigans circumstantias antegressas, comperit, prægressa illâ die ægrum argentea vasa Mercurio incrustasse, & hinc deaurâsse; item in prandio illius diei inter alia edulia fungos cum butyro frixos comedisse, utpote quibus sæpius cum voluptate uti consuevisset, unde & insequens cœna sine alteratione fuisset.

RESOLUTIO.

Affectus est Cardialgia, cujus formalis ratio consistit in convulsione & firmissima strictura orificii ventriculi sinistri. Germanis vocatur **das Magen-Drücken.**

Pars affecta est orificium stomachi: scilicet, si quæ alia pars in corpore sensu exquisito pollet, est illa orificium hoc sinistrum, Cardia dictum, unde Cardialgia; quod totum, quantum quantum nerveum, & maximè sensibile est. Ac quidem videtur illud ipsum prima pars sensilis in homine: siquidem fœtus adhuc in utero latens eâ parte maximè afficitur à nutrimento. Ut adeoque hinc non inconvenienter quidam rationem derivent, cur nempe omnes animi affectus, sive lætetur sive tristetur homo, impetus suos exserant in stomacho; hinc non mirum, totum subinde nervosum systema cum hoc compati: Amatus Lusitanus enim dolorem stomachi introducit, cui epilepsia supervenerit, evanescens iterum, post exhibitum vomitorium: imò certum est, syncopes illas vagas in sexu præprimis sequiori sæpissimè observabiles, ordinariò ex affecto hoc ventriculi orificio dependere.

Causa proxima Cardialgiæ est irritatio hujus orificii sinistri. Jam verò cum irritare, sit aliquid molestiâ quâdam afficere, & molestia illa præsupponat sensum, ratione cujus organum malè affici dicitur ab objecto aliquo inadæquato, quâ ratione pulvis nicotianæ inspiratus molestiâ quadam afficit membranas narium, unde sternutatio sequitur, & ita plus minus lædi Irritari dicatur: quam irritationem immediatè sequitur spasmus seu convulsiva strictura, in qua consistit dolor.

Cæterùm tria in hoc casu considerationem merentur, quorum

1. Est dolor circa medias thoracis vertebras.

2. Difficultas respirationis.

3. Causa irritans.

Jam ergò quoad I. parallelum casum Forestus *lib.* 18. *Observ.* 27. habet, de dolore circa vertebras dorsi affligente, quod rarum est, & inter centum cardialgias vix una occurrit taliter se habens. Ubi tamen notum est, quod orificium stomachi eo in loco, ubi diaphragma perforat, supra vertebras dorsales adscendat, quanquam ibi rarò dolor observetur, sæpiùs in parte anteriori: unde si magis superius stomachi orificium sinistrum convellatur, tunc magis à parte posteriori dolor sentitur, & ægri dicunt, sibi constringi collum fistula scilicèt œsophagi (quæ est continuus membranarum tractus) simul aliquid convulsivi patiente per consensum.

Quoad II. diaphragma considerandum erit, quod simpliciter à perforante œsophago, non verò ratione nervi phrenici, afficitur; ille enim irritatus ab orificio stomachi singultum in diaphragmate facit, cùm hic firmissimè connectatur diaphragmati, uti eodem aliò modò convulso, simul diaphragma aliquid convulsivi patitur; adeoque liber hujus motus impeditur, unde respiratio difficilior. Diaphragma siquidem præter motum passivum, qui à costis extrorsum dependet, habet & proprium activum motum ratione fibrarum suarum nervearum, quibus tendere, & instar musculi contrahere valet. Hinc etiam dolor anteriora versus videtur pergere, quia sternum alligatur diaphragmati.

Quoad III. nempe causam remotam; ea hic non sunt fumi salino-Mercuriales, sed

esus fungorum & boletorum in butyro frixorum, qui rectè à Seneca vocantur venenum voluptuarium. Utut enim Mercurii fumus varia pathemata, v. g. tremores, paralyses & salivationes, inferre queat; non tamen hic cardialgiam causare potest, præsertim cum aurifaber deaurationi operam navans talia nunquam passus fuerit, unde etiam nec præsumptio esse poterit, à fumo Mercuriali Cardialgiam esse excitatam. Et utut nonnunquam concursus causarum remotarum contingat, una tamen earum magis efficax & verior videtur, adeoq; Mercurius hoc in casu innocens est.

Sed porrò nunc consideranda est activitas fungorum, de quibus notandum, quod omnibus Practicis audiant noxii, & edulium pessimum, qualescunque illi etiam fuerint, utut alter altero, ratione loci natalis, malignior sit; omnes tamen in genere sunt plus minus virulenti: Quod ipsum patet ex pathematibus, ab eorum usu inductis, v. g. sensu strangulationis in faucibus, singultu, dolore stomachi, ingentibus torminibus intestinorum, cholera, sudore circa caput frigido, & similibus.

Quæritur autem, in quanam fungorum parte virulentia allegata consistat? Sanè si examinamus corpus eorum, est illud plus minus viscidum; quoad saporem, sunt ex insipido acris amari, utplurimum satis penetrantis, & diu in lingua durantis saporis. Virulentia ergò fungorum consistit in acrimonia sensibus ferè occulta, in seipsa tamen caustica quodammodo & alcalina, hærente in subjecto viscido & glutinoso, adeoque locis, per quæ transit, firmiter unibili. Et acrimonia quidem illa colligitur ex sensu, quem excitat in stomacho, doloroso, itemque torminibus intestinorum ab Hildano *Cent.* 4. *Observat.* 34. relatis, quo in loco choleræ mentionem facit ex esu fungorum concitatæ, cum sanguinis excretione, vellicatis scilicet ab eorum acrimonia pyloro & intestinis. Sic quoque illa, ex convulsione diaphragmatis in singultu, non secus ac ex strangulatione quoque, quæ nil est aliud, quam vellicatio œsophagi se stringentis, & convulsivi quid patientis, patet. Quod autem acrimonia illa hospitetur in subjecto eorum viscido glutinoso, liquet tam ex fungis ipsis, viscido ejusmodi succo præditis, quam quod iidem in tales succos abeant; sicut etiam, quod symptomata fungorum usum sequentia, non tam facile ob firmam horum compactionem sint corrigibilia. Imò illustrari illud poterit, per pomum colocynthidos, cujus leve corpus blandissimo linguæ attactu mox intensissimam amaritiem eidem inurit, utut amarum in illo tantillum sit. Nam si eidem affundatur lixivium salis tartari, amarities extrahitur, remanente substantia insipida, antiquum etiam pondus ferè habente; quod ipsum ostendit, tantillum amaritiei fuisse. Similiter confirmat hactenus dicta expertum illud antidotum, quò contra nocumenta fungorum nil præstantius invenitur, quam theriaca cum oxymelle, sive simplici, sive composito scillitico, assumpta, de quo vid. Panarollus, *Cent.* 3. *Obs.* 15. itemque Timæus **von Güldenklee** *Cas. pag.* 315. Jam ergò in theriaca consideranda est vis narcotica, & dehinc aromatica; ubi ratione illius sistit vellicationis sensum à fungis inductum; ratione verò aromaticæ virtutis inflationem stomachi resolvit. In oxymelle verò vis abstersiva ratione aceti & mellis pensitanda est, quâ ipsâ resolvit id particulas tenaces, corpori adhærentes. Vid. mirabilis historia de fungis in Amato Lusitano *Cent.* 1. *Curat.* 30. Conf. Hildanus *l. c.* Equidem butyri pinguedo in casu hoc aliquo modo impedivit fungorum virulentiam: interim quatenus ista frictio facit, ut tardiùs sic digesti in stomacho sint, & pertinacius adhæserint, non in totum ita deleta, sed saltem impedita est fungorum virulentia, adeoque iidem non tam citò virulentiam suam exercere potuerunt; unde demum noctu, non vero mox circa prandium vel cænam experitur patiens noster gravissima symptomata.

De pulsu notetur; quod recenseatur hic magnus, æqualis, paulo celerior, minimè durus. Durus pulsus ordinario sequitur, quando arteriæ pulsantes simul aliquid convulsivi patiuntur, & membranæ earundem tenduntur, ratione cujus tensionis rigidæ sunt, adeoque difficiliùs dilatantur, unde digito attactæ non cedunt, sed digito tangenti resistunt, & quasi foveam relinquunt: hinc pulsus durus rectè ab Helmontio convulsiva arteriarum passio vocatur. Nam experientiam consulentes inveniemus, durum pulsum nunquam fere apparere, nisi quando membranæ quædam vel inflammatæ, vel spasmo insigniter convulsæ sunt: Ita in pleuritide signum inseparabile durus pulsus est: sic qui gravioribus doloribus nephriticis & colicis tentantur, & quibus mesenterium convulsivi quid patitur, semper durum pulsum monstrant, ut adeo queamus præcognoscere ex duri pulsus præsentia aut absentia, an dolores dicti remiserint an verò non? Si enim est durior, dolores observantur acerbiores, si mollis, mitiores; quod monitum in praxi probè observetur. Imò Helmont. in Apoplexia forti correptis pulsum durissimum observavit, sicut & ego sub apoplexiæ paroxysmo semper durum observavi. In nostro autem casu non est durities pulsus, nulla membrana tensa.

PROGNOSIS.

Quoad Prognosin, Cum malum sit acutum, periculum est, si gravius exacerbetur, ne superveniat epilepsia vel syncope, cujus prodromus sudor frigidus circa frontem est.

CU-

CURA.

In hac itaque hæ indicationes observandæ:

1. Causa irritans removenda.

2. Irritatio sistenda, fungis simul per specifica oviam eundo.

Proinde materia peccans per vomitum vel secessum exturbanda; tum dolor opiatis & aromaticis specificis sistendus; Unde in præsenti casu ob fungos pro vomitorio.

℞. *Oxym. simpl.* ℥j.
♀i emet. gr. iij.
M. S. Brech-Säfftlein.

Vomitoria autem & purgantia saltem gradualiter differunt; hinc purgantia per inferiora, delicatioribus sunt vomitoria; ac ipse observavi Mercurium dulcem, qui aliàs purgat per alvum, in quibusdam tamen, imprimis in infantibus ablactatis, quod sæpius facere soleo, propinatum, vomitus, & secessus movisse. Ratio omnis degenerationis purgantium in vomitoria quærenda est vel in purgationibus acrioribus, vel in pyloro sensiliori, vel in acido ventriculi infirmiori. Interim expertus sum, stomacho robustiori existente, si vomitoriis stimulus scammonii sulphurati ad gr. ij. fuerit additus, suprà & infrà fuisse motos.

Porrò encheirisis est, ut quando spasmum orificium ventriculi sinistrum patitur, & Vomitorium seu Purgans nihilominus exhibendum sit, jam verò simul metuendum, ne dolor intendatur, exin opiata iisdem addantur, hoc fideliter unà observando, ut Purgantia in dosi intendantur, ne opiatis palma maneat, & vis purgantium planè ab opio impediatur; hâc ratione enim & sistitur dolor, & purgatio levior redditur. Hoc inventum quidem paradoxum videtur: at si duobus scopis simul, nempe dolori sistendo & materiæ removendæ satisfaciendum est, conveniens hoc euporiston est; hoc saltem notando, quod opiata purgantibus meliùs, quàm vomitoriis, combinentur, unde v. g.

℞. *Extr. panchym. Croll.* gr. xv.
scamm. ♁at. gr. iij.
Laud. opiat. gr. ij.
Ol. dest. succini gtt. ij.
Cum *ess. Chamom. Rom.* f. Pilulæ:
D. S. Lindernde Magen-Pillen.

Appropriata fungorum sunt oxymel & theriaca.

Ulterius Fotus externè in affectibus stomachi dolorosis locum habent; circa quos tamen observandum est, si iidem fuerint humidi, species inclusas non esse adspergendas oleis destillatis, eo quod sacculi tales vino calido intincti deponant in hoc olea illa, sed potius, si fotus sicci fuerint, adspergantur oleis.

Tandem scuti stomachales egregii quoque hic sunt, ex tacamahaca præsertim parati, quæ egregia est in affectibus stomachi dolorosis; conf. Poterius *in Cent.* & Riverius; uti iidem cum theriaca & oleo succini malaxati quoque in febribus malignis proficui sunt. Nobilius ferè adhuc est in cardialgia gummi Carannæ. Applicentur scilicet sine syndone, ut agglutinentur cuti, & imponatur desuper later vel operculum calefactum: quod etiam locum habebit in linimentis externis; ita enim poris cutis apertis per calorem, vis linimentorum & emplastrorum medicamentosa corpus melius ingredi potest.

CASUS VII.

ALVI OBSTRUCTIO ET IMMINENS ILEOS CUM HAEMORRHOIDIBUS APERTIS.

Literatus Hypochondriacus consistentis ætatis, & cui ordinario nonnihil contumacior est alvus, conqueritur de nimia ejusdem obstructione, & utut subinde aliquid egerere ægre nitatur, loco tamen fecum alvinarum sanguinis fit excretio, sine dolore tamen aut alio graviore symptomate. Hæc cum aliquot dies continuassent, malum in tantum exasperatur, ut planè nihil recrementorum egerat, graves dolores abdomen torqueant ultra octiduum, supervenit nausea & vomendi conatus. Vocat Medicum, qui accedens abdomen tangit insigniter durum, audit ægrum subinde singultientem, & simul halitum fœtentem, quem æger exspirat. Pulsus est parvus & debilis, frequens fluxus sanguinis adhuc durat, ita tamen, ut sub conatu egerendi non sine insigni dolore membranosum quid ex alvo protrudat.

RESOLUTIO.

Ut ad literati nostri hypochondriaci affectus cognitionem rite perveniamus, non opus erit profunda speculatione longaque cogitatione: Perquam facile enim primo etiam intuitu ex concursu symptomatum affligentium affectus se manifestat. Ubi ergo rerum testimonia adsunt, non necessarium puto ulteriùs chartam fallere verbis, rectâ enim patente viâ ambages priùs ire minimè convenit. Triti propterea hujus adhuc memor, paucis his præmissis affectus ipsius explanationem atque resolutionem aggredior, & statim me accingam ad appellationem hujus affectus, qui in hoc nostro literato hypochondriaco est vel primarius, pertinacior alvi obstructio, in tantum, ut etiam Passio Iliaca iminineat; vel secundarius, hæmorrhoidum fluxus, quod testatur sanguinis sine dolore excretio, nam dolor hæmorrhoides cæcas seu furentes ob clausuram osculorum in vasis arguit; dolorum absentia cum fluxu sanguinis sed insensibili hæmorrhoides apertas innuit. Confirmat me etiã in hac opinione illud, quod

quod hæmorrhoides cum affectu hypochondriaco magnam cognationem habeant, & non rarò hypochondriacis supervenire soleant. Inchoantem autem morbum Iliacum graves dolores in abdomine vexantes, nausea ac vomendi conatus, abdomen insigniter durum, superveniens singultus, atque halitus fœtore imprægnati, manifestè monstrant.

Ut autem ritè legitimeque secundùm leges resolutionis casuum procedamus, considerationi subjicimus

PARTEM AFFECTAM,

quæ in nostro ægro hypochondriaco sunt intestina, tam tenuia quam crassa, in specie tamen in hoc individuo maxime affectum puto inter intestina tenuia Ileon; plerumque enim affectis intestinis tenuibus dolores magis exasperantur, quàm affectis crassis. Imo podex etiam nonnihil liber esse solet, quod affectis crassis minimè observatur, ut podex interiora versus restrictus appareat, & tanta adest angustia, ut ne specillum intromitti possit, qualem tamen constrictionem atque angustiam in hoc casu minimè adesse judico, quia excretione sanguinis & membranosi muci liberior datur exitus.

Consideratâ autem cognitâque Parte affecta ordine aggredior causas, primariò tamen proximam, quæ in affectu primario est fecum induratio, earumque ab acido coagulatio, quæ in intestinalis fistulæ membranis tam arctè adhærent, ut vix sursum vel deorsum moveri queant. Intestina enim ab acido irritata motum peristalticum naturalem inferiora versus cohibent, & dum irritatio illa molesta ulteriùs perdurat, fibris contractis necessariò motus sursum versus excitatur: vid. Sennertus de Ileo; unde ob hanc irritationem & spasmodicam in intestinis contracturam dolores graves in abdomine excitantur, & quidem in specie circa regionem umbilicalem fortasse, quia intestina tenuia imprimis affecta esse auguror, ob rationes supra in parte affectâ allatas. Hinc quoniam scybala illa indurata successivè regurgitare quasi conantur in ventriculum à vaporibus illis malè olentibus, difficili irritationis ac molestiæ sensu afficitur stomachus, unde ratione sensilissimi orificii superioris nausea, inferioris verò inanis vomendi conatus supervenit: fibris enim nonnihil irritatis, copiosiùs eò derivantur spiritus animales, à quibus impetuosiùs irruentibus convulsivus excitatur motus. Dum autem orificium ventriculi superiùs, quod diaphragma perforat, ipsi firmiter connectitur, tali irritatione molesta, per consensum contiguitatis diaphragma etiam violenta convulsione in sui contractionem irritando atque vellicando stimulatur. Unde ob id inspirationem nonnihil violentiùs factam singultus, prodromus epilepsiæ, excitatur. Regurgitationem etiam excrementorum, vaporumque malè olentium in ventriculum incipientem ascensionem ulteriùs, imò meliùs confirmat halitus oris maximè fœtens ab ægro exspiratus, qui non leve argumentum, jamjam incipientis vomitus stercorei existit.

Hæmorrhoides etiam affligentes apertæ nullam aliam agnoscunt causam, quàm anastomosin, ex sanguine consistentiæ spissioris & magis grumosæ, propter acidum in hypochondriacis notoriè peccans factam. Magnam nimirum habent cognationem hæmorrhoides cum affectu hypochondriaco, & hypochondriacorum affectuum quasi consectarii sunt. Accedit, quod sub conatu egerendi tantum sanguis profluat, adeoque compressione quasi sanguinis profluvium ita excitetur.

Causam occasionalem statuo malum hypochondriacum hujusmodi symptomatis, & obstructioni pertinaci ansam insignem subministrans.

PROGNOSIS.

Ut autem Domino nostro hypochondriaco, qui ut pristinæ sanitati iterum restituatur, non levem curam gerit, Prognosin aliquam annectamus, ne spe suâ convalescentiæ planè frustretur, dico malum hoc periculo quidem non planè vacare, præsertim cùm jam singultus, tanquam prodromus epilepsiæ, adsit. Auxilium tamen adhuc expectandum, si modò statim convenientissima adhibeantur remedia.

CURA.

In Cura methodica pro affectus complicati complicatis urgentibus symptomatibus, distinctæ Indicationes etiam formandæ erunt: & quidem ratione induratæ alvi & inde imminentis volvuli, fecum emollitioni, per inferiora ejectioni, & irritationis sensus sedationi, incumbendum; ratione verò fluxus hæmorrhoidalis naturæ motus attendendus, nimium quidem sistendo, deficientem, si forsan sit ordinarius, stimulando, mediocrem linquendo.

Ratione ergò alvi induratæ conveniunt clysmata primò emollientia.

℞. *Spec. emoll.* M. iij.
fl. Samb. M. j.
Coqu. in s. q. *lactis bubuli*: Colat. ℔j. adde
Mell. vial. ℥iij.
Vitell. ovor. No. ij.
M. pro Clysmate pro duabus vicibus.

Quæ si non suffecerint, & hæmorrhoidalis fluxus permiserit, speciatim si consuetus, & tamen nonnihil imminutus fuerit, clysma cum scoriis reguli antim. optimo cum usu applicetur:

℞. *Spec. emoll.* M. iij.
Scor. reg. ♁ij ʒvj.
Coqu. in s. q. *▽æ comm.* Colat. ℥xvj. adde
Mell. vial. ℥iß.

Ol.

Ol. lil. alb. ℥ij.

M. f. Enema pro duabus vicibus.

Si & hæcce non sufficient, fortiora stimulantia possunt dari:

℞. *Decoct. emoll. usit.* ℥vj.
Croci metall. ℥ij.
El. benedict. lax. ℥iß.
M. f. Enema.

Quibus in auxilii societatem veniant vel passulæ laxativæ, vel decoctum passulatum hypochondriacum, vel potio Barbette aut Horstii ex decocto althææ, vel serum lactis, vel oleum amygdalarum dulcium: Sub quorum usu fiat insessus seu balneum ex emollientibus confectum. E. g.

℞. *Rad. althææ* ℥vj.
fol. ejusdem.
Malvæ.
Verbasci ana M. vij.
fl. Nymph.
rosar. alb.
Chamomill. ana M. vj.
coq. in. s. q. ▽*æ comm.* pro Balneo,

cui insideat æger usque ad umbilicum.

Sub egressu vero è balneo inungatur abdomen cum unguento de artanita, acuato cum Oleo diacolocynthidos Quercetani, eaque continuentur, donec solvatur pertinax alvi obstructio.

Quo scopo feliciter absoluto, sedentur spasmi intestinales, & irritationis sensus sopiatur per opiata.

℞. ▽ *Menth.*
fœnic. ana ℥j.
theriac. camph. ʒij.
Laud. opiat. ferm. gr. ij.
Eleosacch. cinnam. gr. xij.
Syr. fœnic. ℥ß.
M. D. S.

Schmertz-stillend Tränckelein.

Capiatur cochleatim.

Ut verò etiam hæmorrhoidibus prospiciatur, mediocres linquantur, deficientes stimulentur; idque in specie clysmatis, paulo acrioribus; vel frictionibus cum foliis ficus: si verò copiosiùs fluant, compescantur, modò prius alvus aperta fuerit, idque speciatim per Martialia; hæc ipsa enim, uti acidum hypochondriacum absorbent, ita hoc ipso in vitrioli quasi naturam degenerant, & alvum suaviter apertam servant, dum simul sanguinem coagulando nimias excretiones ejus quascunque, & speciatim per hæmorhoidalia vasa sistunt: hinc conducunt tinctura vitrioli Martis Zwelfferi, aut potius tinctura antiphthisica, aut liquor Martis solaris, aut crocus Martis per præcipitationem, &c.

CASUS VIII.

DIARRHOEA SEROSA AB ERRORE EXTERNO.

Mulier uterum gerens tertiò mense, cum ex febre acuta continua convaluisset, & jam appetitus egregiè rediret, ipsaque strenuè denuò ederet, & pancreaticè iterum se haberet, cum marito hortum petit, ibique vescitur aliquot uvarum maturarum baccis cum delectatione: sed cum propter rixas inter maritum & vicinum obortas, perterrefacta nonnihil fuisset, domum rediit. Altero mane conqueritur de insolita quadam molestia circa hypochondria & præcordia, sitit nonnihil, & deficit appetitus, per alvum copiosa liquida rejicit; à pastu meridiano, licet mediocri, quem pro consuetudine magis, quàm pro appetitu, assumpserat, sitis intenditur, abdomen murmurat, vesperi egerit sæpius per alvum copiosa liquida, appetitus planè destruitur, sitis intenditur, fauces arescunt, noctu supervenit creberrima alvi dejectio, quæ omni hora sexies, vel septies urget: Rejicit copiosa liquida, serosa & aquosa. Mane capit ob id pomum cotoneum conditum: potui ordinario verò panem tostum, macere probe perfrictum, injicit, meliùs hinc habet; sed vesperi, paulò ante cœnam, eadem redeunt, noctu copiosissimè ejicit, vires prosternuntur, sitit admodum, abdomine dolet, lumbos gravis dolor lacerans vel lancinans (**Reissen im Rücken**) *& hinc illiacam regionem occupat. Manè vocat Medicum pro Cura.*

RESOLUTIO.

Affectus hic est Diarrhœa serosa vel cerebralis, nocturna, in qua promiscuè varia, utilia & inutilia, per alvum ejiciuntur.

Subjectum morbi inhæsionis & excretionis ut sic sunt intestina; radicationis verò seu causæ, aut radix mali, (in quo nempe latet fomes morbosus causæ proximæ, & ex quo oritur malum) est primariò stomachus, secundario verò massa sanguinea, quatenus certum est, omnia illa producta, quæ excernuntur hic, non præextitisse in intestinis, sed ex massâ sanguinea quoque magna pars liquaminum excernendorum derivatur ad intestina, & quidem ex massa sanguinea corrupta.

Quoad Causam proximam, uti ea in omni alvi fluxu quærenda est in stomacho, ita quoque in nostro casu erit defectus fermenti digestivi in stomacho, ejusdemque plus minus inertia, & hinc acre nitrosum ac alcalinum: nam ex acidi seu fermenti digestivi de-

fectu, & mala digestio, & assumptorum nidorosa corruptio, & sanguinis alteratio, derivanda sunt, & varia excreta superveniunt, producta hinc & hac occasione morbosa afficiunt & sanguinem & intestina, illum colliquando, hæc irritando.

Nempe occasione copiosorum ingestorum (in famelicis post febrim, quibus intensior ordinariò appetitus ob acrius fermentum stimulans, sed minus commoda digestio, saltem deficiens volatilisatio ob spiritus nondum adeò sufficientes;) difficilior fit digestio, ut quæ per terrorem magis turbata, per uvarum baccas depravata fuit, ita ingesta à fermento digestivo minus spirituoso haud specificè mota seu determinata, proprio impetu & præsertim per uvarum baccas tanquam fermento addito vitiosè fermentata fuerint, & texturam acido salsam acrem acquisiverunt. Hoc in intestinis cum bile commistum liquamen saporis fere similis atque purgantia vegetabilia, constituit acre, salso-amarum, viscidum respectu intestinorum, sed longè & latè diffusibile ratione sanguinis: unde tantillum ejus ad sanguinem delatum, instar paucæ essentiæ purgantis hunc adhuc musteum (ob alimenta post febrim copiosiùs ingesta, & vix omnia sanguificata) facilè colliquare, in & serosam consistentiam alterare potuerit, particulis quibusdam ejusdem liquaminis intestinis adhærendo irritationem eorum inducentibus.

Ergò causa proxima sunt particulæ fermentativæ ex alimentis corruptis, speciatim acore volatili baccarum cum bile amara, concretum acre, quasi resinæ purgantium simile efficiens, à quo omnia postmodum symptomata, quæ unâ quasi catenâ cohærent, & se mutuo excipiunt.

Omnis enim alvi fluxus fit vitio stomachi, quod declarat à posteriori Hippocrates *sect. 6. aphor.* 1. nempe quod in diuturna intestinorum lævitate ructus acidi supervenientes bonum signum sint, innuunt enim, cessare diarrhœam propter restauratum fermentum digestivum, contineríque iterum alimenta in ventriculo, ac debito modo fermentari; sicque non deest spes recuperandi vires sanitatemque pristinam; non secus ac quoque purgationes, quæ artificiales sunt diarrhœæ & purgantia, quæ has excitant, per acida sedantur & infringuntur; Nam acida illa sunt vel naturalia vel artificialia: Sic helleborus albus, rex purgantium vegetabilium aliàs existens, per spiritum vitrioli castrari potest, ut sit insons: & scammonium per acetum & fumum sulphuris &c. Non absimile præstant acida naturalia: hinc siquidem, quorum fermentum stomachi digestivum magis vel minus est graduatum, in iis propinata purgantia magis vel minus operantur, & idem medicamentum hunc nunc validè nunc imbecillius purgat; imò in hypochondriaco-melancholicis validissima & antimonialia purgantia parum vel nihil operantur: quod testari potest Hungarus ille studiosus, cui tartari emetici Mynsichti gr. vi. nec alvum nec vomitum moverunt; cùm contra, quibus deficiat acidum in primis viis, illi fortius & facilius purgentur.

Porrò confirmatur assertum nostrum ex eo, quod diarrhœæ naturales & purgantia vegetabilium validiora eadem relinquant symptomata; nempe percipiunt talia passi amarorem oris, sitim majorem ex alcali acri, orificium stomachi vellicante, appetitus ordinariò prosternitur, anxietates præcordiorum & nausea affligunt. Porrò dum acidum in primis viis plus minus deficit, aut iners est, non refrænatur bilis, adeòque diarrhœa in statu morboso supervenit: imò dum fructus horæi in nidorem abeunt, ad diarrhœam disponunt; ut ergò impossibile sit dari alvi fluxum, stante vi fermenti digestivi naturalis in stomacho. Unde contrà, quamdiu in quacunque alvi fluxu appetitus adhuc viget, tamdiu bonum signum est mali non curandi, sed relinquatur naturæ suus motus; quando autem appetitus languet, aut cessat, tum tempus est curationis.

Causa remota est digestionis primæ defectus occasione terroris, & uvarum baccarum fructus horæi: unde continuantur dicta pathemata, donec digestio prima restituta fuerit, cujus indicium *Sect.* 6. *Aphor.* 1. aliâs quælibet ingesta liquida & solida corrupta eodem modo ab omni pastu copiosiores secessus movere solent. Inter causas remotas memoranda simul quoque est graviditas tertio mense; nam notum est, fœminas primô gestationis tempore non esse tam voraces, quàm picantes, adeoque varia edulia subinde plus minus noxia ingerere, unde fermentativam actionem habetari, sicque ad diarrhœam disponi. Cæterum, quamvis pellicularum ex uvis deglutitarum mentio non facta sit, moneo tamen, certum esse, easdem pelliculas difficillimæ vel planè nullius esse digestionis; non secus enim ac pisorum pelliculæ aliorumque fructuum folliculi deglutiti eodem modo per inferius guttur emittuntur & egeruntur, ac per superius ingerebantur: quod testatur puer ille, cujus meminit Helmontius Tract. Sextupl. Digest. qui pelliculas pisorum per inferiora rejicit, quas affirmat intense fuisse acidas, quamvis stercus fuerit dulce. Scilicèt mirabile est fermentum stomachi corallia & similia posse dissolvere, non item has pelliculas; non secus ac aceto inditum ovum integrum quod testam ejus integram solvit, tenerâ verò pelliculâ intactâ. Pelliculæ ergò tales in stoma-

ſtomacho non digeſtæ aceſcunt, alvum laxam conſtipant, & inviſcando excrementis ſe immiſcent: Sic mulier ex copioſa ingeſtione uvarum cum pelliculis lethalem alvi conſtipationem incurrit, quia pertinaciter in cellulis coli ſibi invicem miſcentur.

Quoad fructus horæos, ad diarrhœam diſponentes, notum eſt, quod hi ſuâ naturâ ſint ſalia neutra mixta ac in textura ſui utrumque ſal agens contineant; ita quidem, ut quædam magis ad acidam cruditatem declinent, ut ribes, pira, cotonea, mala acida, &c. quæ omnia potus vinoſos exhibent: quædam verò de natura alcalina participent, adeòque faciliùs bileſcant & putreſcant, qualia ſunt inſipida aut dulcia, ut pruna majora Hungarica, cerealia, **Spillinge /** cucumeres, cucurbitæ, melones, muſtum, &c. quæ omnia magis nociva ſunt quam priora. Interim, modò utraque ritè digerantur, noxam non inferunt; Sin verò ventriculi fermenti inertia hæc non ſubegerit, ſuopte feruntur motu, adeoque nunc aceſcunt, nunc putreſcunt, amareſcunt aut indureſcunt, ſui juris facta, turbas excitant in corpore. Nam quicquid non alteratur à fermento, ut corpori noſtro fiat aſſimilabile, hoc, tanquam hoſtile naturæ, ejicitur. Ergo nocumenta fructuum horæorum diverſa ſunt; prout enim illi magis ſunt acidi, & ad naturam vinoſam accedunt, unde incipiunt fermenteſcere, eatenus ſaltem tormina, colicam, &c. cum copioſiſſimorum flatuum proventu, procurant; quatenus verò iidem ſunt inſipido-dulces, quò etiam muſtum dulce pertinet, & non rectè digeruntur, aut transmutantur à fermento ſtomachi digeſtivo, nidorem contrahendo alcalinum nauſeoſum, diarrhœæ, choleræ, cœliacæ, &c. anſam dant: Quod teſtantur pruna cerea, melones, cucumeres, &c. quæ ſingula non digeſta, quatenus putreſcunt, ructus nidoroſos excitando quandoque choleras, aliosque alvi fluxus induxiſſe, obſervationes Practicorum confirmant.

Non ineptè quidem ægra noſtra pomum cotoneum & potum macere impragnatum pro cohibendo alvi fluxu aſſumpſit. Cùm autem remedia hæc pro eradicando malo non ſufficiant, ægraque noſtra à meridie cibos, utut citra appetitum, aſſumpſerit, unde non mirum, quod brevi poſt aſſumpta & ſimiliter corrupta alimenta dicta mala longè atrociùs redierint, cum virium proſtratione & lumborum dolore lancinante & lacerante, ab inteſtinorum & plexus nervei meſenterici ſpaſmo ortum ducente.

Quoad dolorem circa lumborum regionem affligentem, notandum, eum non eſſe inteſtinalem hoc in caſu, ſed reverà occaſione uteri irritati excitatum, & prodromum abortus imminentis (quod & in gravidis ſemper valet) ſcilicèt, proſtratis per diarrhœam viribus, & ſuccis corporis, tàm nutritivis quàm excrementitiis, evacuatis, ipſisque ſpiritibus diſſipatis, non poteſt non ſupervenire fœtus imbecillitas, indeque inſtar ponderis inertis in utero jacere neceſſe habet. Imò ipſe uterus ob ſpirituum animalium vigorem deficientem non ſufficiens eſt ad fœtum retinendum, quin partim ob tonum ſuum naturalem laxatum & reſolutum dimittit fœtum, partim irritatus motus convulſivos patitur, & dolorem exhibet, fœtumque excludit, unde abortus: vid. Hippocrates *Aph.* 1. *ſect.* 4. & *Aph.* 34. *ſect.* 5. non ſecus ac imminente partus tempore dolor circa lumborum regionem, ubi meſenterium vertebris annectitur, ſentitur.

Ulteriùs tantillum, quod de cruditate nidoroſa ad maſſam ſanguineam fuit diſtributum, ſuffecit huic fundendæ & corrumpendæ, cum alias notum ſit, omnia ſubjecta alcalina ſive lixivialia, tam fixa quam volatilia, attenuare ſanguinem & liquefacere, quatenus ſanguinem fluidum reddunt. Sed quæritur: quomodo hæc in ſanguinem colliqueſcendum agant? Dico: vel ea in ſanguinis acidum, conſiſtentiam eidem largiens, vel in pingue illius oleum, agere, vel in utrumque. Et quidem, quod ſanguini copioſum oleum inſit, probo: quia is exſiccatus igni injectus tàm promptè inflammatur, uti oleum aliud; & ſub hac inflammabilitate ſanguinis facili occulta latet aciditas, cùm præſertim ſanguis exſiccatus nitro in crucibulo fluenti ſive liquefacto injectus, hoc ſimili ratione ac à ſulphure vel carbonibus injectis, figatur in alcali. Unde acidum & oleum ſanguinis ab alcali tali alterata non cohærent amplius cum reliqua maſſa, ſed imbibita à ſero foras eliminantur: idque in ſpecie per inteſtina fit, quia inibi irritatio præſtò eſt, in qua unà cum excrementis ibidem ſtabulantibus ſimul reliqua ex ſanguine per transmutationem genita recrementa deponuntur, ſimili ratione ac in prægnantibus.

Dicta hæc occaſionem inquirendi ſuggerunt, unde contingant fluxus alvi colliquativi in febribus ardentibus & malignis, qui peſſimi in his ſemper ominis ſunt; non ſecus ac iidem in phthiſicis & hecticis apparentes mortem in olla eſſe portendunt.

PROGNOSIS.

In gravidis ſemper ſimul, in quocunque ſymptomate eas affligente, reſpiciatur tàm ad matrem, quam ad fœtum, cùm juxta Hippocratem *Sect.* 5. *Aphor.* 34. diarrhœa gravidis abortum minetur.

Imò in hoc caſu, cum gravida demum reſurrexerit à febre acuta, propter vires exhauſtas

haustas periculum vitæ incurrit: suspicio enim est, crasin massæ sanguineæ & vires ejus non suffecturas novo morbo ferendo, de quo per se nullum ferè est periculum.

De dysenteria autem metuenda hîc non soliciti simus, quia diarrhœa affligens est absque ullo stimulo: quod si verò tenesmus aut tormina præstò essent, tunc propter rosionem intestinorum dysenteriæ metus gliscere t.

C U R A.

Quoad Curam, hæ indicationes formandæ:

(1.) Fermentativum liquamen alcalicum corrigendum acidis, & blandâ diaphoresi ex massa sanguinea eliminandum.

(2.) Motus humorum præternaturalis & vellicatio intestinorum per blanda opiata sistenda.

(3.) Stomacho blandis acidis succurrendum, & gratis adstringentibus tonus fibrarum restituendus, humoresque moti incrassandi.

Cæterùm, antequam tales indicationes formentur, consideranda probè differentia diarrhœarum: an nempe sit ea spontanea? an verò coacta? si spontanea, an naturalis vel critica? si coacta, an symptomatica, habitualis, epidemica, ab errore externo? ut judicari possit, an curanda sit? an verò non? Diarrhœa enim ab errore externo intrepidè sisti potest; minus, quæ motu naturæ spontaneo accidit. Causæ externæ quoque considerandæ, & conditio subjecti: ibi digestio læsa, & hinc corrupti humores: hic massa sanguinea mustea, & crudis chylosis concretis onusta, & hinc facile alterabilis.

In nostra ægra Diarrhœa est coacta, ab errore scilicet externo, adeoque maximè curanda, & quia est gravida, mature: sed

1. præmissis debitis blande laxantibus.

1. non adstringentibus, sed appropriatis & opiatis.

3. non actu, sed potiùs successivè, quia tutiùs.

In hoc ergo casu Clysmata non conveniunt. In aliis tamen casibus, quando acres succi peccant, nonnihil possunt exhiberi cum dictis cautelis, ubi blandè lenientia ex lacte parata sunt optima; quod confirmat *Obs. in M.A.N.C. Ann.* 3. *Obs.* 303. *pag.* 528. ubi refertur hypercatharsis ex medicamento purgante, excitata beneficio clysmatis blande adstringentis & abstergentis curata. Curavi aliquando puellam quatuor annorum, ex febre acuta laborantem, cum diarrhœa insigni & flatuum copiosorum proventu correptam, crebroque, sed parum, dejicientem (quod non tam quantitatem, quam qualitatem seu stimulum excrementorum subesse indicabat) quæ immisso clysmate ex lacte optimè levabatur. Imò jam nunc sub cura habeo Chirurgum quendam, qui intra 24. horas ultra centum vices asellare coactus fuit cum viribus prostratis, appetitu stomachi nullo, pulsu crebriori & celeriori, forti tamen & robusto: Huic, postquam in causas antecedentes inquisivissem, & ægrum, qui est Melancholico-hypochondriacus, ultra septimanam in hypochondrio sinistro dolorem obtusum obscurum percepisse audiveram, tandem propter frigus externum præscripsi clysma ex lacte chalybeato cum therebinthina, eò, quod parum quidem, sed sæpiùs, dejecerit: Quô præmissô ordinavi ei hunc pulverem:

℞. *C.C. usti* ʒß.
Lap. Hæmat. præp. gr. xv.
▽æ sigillat.
Nuc. moschat. ana gr. viij.
Laud. opiat. gr. ij.
M. f. Pulvis.
div. in 2. part. æqual. S.
Anhaltende Pulver.

Harum æger cepit dosin unam, hinc diarrhœa cessavit adeo, ut post hanc saltem bis dejecerit.

Ergò si præsumptio fuerit humoris acrimoniæ peccantis, speciatim clysmata blanda temperantia & demulcentia locum habebunt.

Quoad II. Vomitoria; nec hæc in nostra ægra convenissent, licèt interdum conveniant optimè in diarrhœa habituali seu diuturna, ubi stomachi vitium magis est confirmatum. Ac præcedit nobis hac in parte Hippocrates *sect.* 6. *Aphor.* 15.; à quo spontaneo motu naturæ, ejusdem minister Medicus indicationem sumat: Sic notandus quoque est *aphorismus* 17. *&* 26. *sect.* 4. Qui si ambo observentur, vomitoria in usum trahi poterunt: Videatur etiam Riverius in Praxi, ubi in diarrhœa contumaci stomachi vitio vomitoria commendat. Imò confirmare hoc possum propriâ experientiâ: Vir consistentis ætatis, cætera sanus, in itinere ante tres vel quatuor menses diarrhœâ quâdam, adhuc durante, infestabatur, cum appetitu prostrato, siti & imbecillitate virium: Curatus hic quidem quoad diarrhœam per debita remedia; deficit tamen nihilominus adhuc appetitus, & licèt pauca comedat, omni tamen nocte quinquies vel sexies per alvum reddit liquida; quo in casu malum simpliciter est ex cruditate stomachi nidorosa; siquidem omni manè patiens hic jejunus ructus nidorosos, de quibus dicebat: **Es schmertz so garstig und letzschich;** persentit, signum fermenti digestivi depravati. De cetero, cùm per plures septimanas laborasset, exhibui eidem vomitorium, unde me-

de melius ad tempus habebat, sed non diu; post enim recidivabant symptomata, non tamen sic atrociter. Ex quibus patet, in talibus habitualibus diarrhœis, ex læso stomacho natis & imprimis ubi urgent stomachi symptomata, nausea, vertigo, anxietates præcordiorum, &c. vomitoria blanda instituta esse optima: Vid. Alex. Deodatus *Valetud. pag.* 123. *&* 124.

Quoad III. venæ sectionem: nec hæc in ægra nostra locum habet; partim ob vires debilitatas; partim, quod à febre continua acuta modò surrexerit; imò eam nec plethorâ apparente, nec verâ, præditam esse. Interim si nostra ægra aliàs sana fuisset, & fuisset consueta sub primis gestationis mensib⁹ vomitib⁹ matutinis, & propter hos omissos contraxisset diarrhœam, venæ sectio potuisset suaderi. Nam & gravidarum vomitus usque ad medium gestationis tempus durans venæ sectione compescitur, præsertim si aliàs fuisset venæ sectioni adsueta.

Quoad IV. Purgatio propriè dicta in ægra nostra non conducit. Equidem multi Practicantium in omni diarrhœa blanda abstersiva commendant; sed malè: Nam sicut insulsum est in hypercatharsi laxans propinare pro particularum acrium abstersione; ita etiam in diarrhœa symptomatica inconveniens erit instituere purgationem; cum naturæ malè operanti non sit calcar addendum, seu stimulanda & irritanda hæc ulteriùs, quod facilè fieret. Quin potius in spontanea diarrhœa cum euphoria, sine appetitus prostratione incedente, itemque in critica, eaq; non sufficiente, blandè laxantia ex tamarindis vel rhabarbaro propinare decet, sistendo tamen prius humorum impetum. Et licet dicant tales Practici, Rhabarbarum convenire: non tamen confundendum est cum ceteris purgantibus, & in quæstione adhuc est, an vi alterativâ, an verò laxativa tunc prosit? Nam ex omnibus purgantibus rhabarbarum & aloë solum sunt salubria, & juxta vim suam balsamicam blandè abstergendo laxant, unde & rhabarbarum magis alterat quam laxat, & bilem acuendo Anima hepatis dicitur; non secus ac absinthium in hydrope egregium est. Porrò Rhabarbarum etiam est egregium nephriticum, quod jam Paracelsus observavit, si per sal tartari corrigitur, & vis solutiva ei sumitur, sui quoque vestigia tàm odoris quam saporis & coloris ratione in urina relinquens.

In curanda nostra ægra præmittatur primarum viarum abstersio per appropriatum seu simul alterativum laxans, quod est rhabarbarum, cum vel sine opiatis usurpandum:

℞. *Rhabarb. el.* ℈j
Pulv. nuc. mosch. gr. vj. ad ℈ß.
Laud. opiati gr. j. vel **Extr. Ther.** gr. v.
Misc. pro pulvere: S. **Abspülend Pulver.**

Item

℞. *El. diascord. Frac.* ʒj.
Rhabarb. el. ℈j.
Cum s. q. *Syr. rof. solut.* f. Bolus: D. S.
Abspülende Lattwerge auf einmal.

Habeatur ratio impetus humorum. Ubi horum urget acrimonia, & hinc fluxus, hic prius opiatis & appropriatis absorbentibus sedetur, hinc laxatio instituatur; sin minus illa urgeat, ab his cura inchoëtur, nunc solis, nunc opiatis sociatis; sin sola usurpentur, opiata subjungantur: Vel

℞. *Decoct. torment.* ℥iß.
♄ *Rhabarb.* ʒß.
Syr. Papav. alb. ʒvj.
M. f. Potio: S. **Abspülend Tränklein.**

℞. *Conf. Menthæ* ʒj.
Rhabarb. el. ʒß.
Laud. opiat. gr. j.
M. f. Bolus: S. **Abspülender Zucker.**

Quoad V. Opiata: sanè cautissimi simus in gravidis cum opio, & non nisi probè correcta ea, & in parva dosi, appropriatis semper mista, adhibeantur. Insuper electuarium diascordii, theriaca, & mithridatium, similiaque opiata, in specie hic in diarrhœa, semper cum aceto & acidis propinentur; meliùs enim tutiusque operabuntur, & potentius sudorem movent, adeo quidem, ut hinc sæpiùs theriaca sola cum aceto propinata, expectando blandum sudorem, hoc in casu quidem absolveret totum negotium. Gelatina autem cornu cervi in potu dissoluta prodest in specie, quando temperandi sunt succi acriores. Porro vinum in omni alvi fluxu ex stomachi vitio, quatenus summum est stomachicum, imprimis Rhenanum, ceu alimentum medicamentosum, egregium & proficuum est.

Ceteroquin unâ fidelia pluribus Indicationibus simul in cura satisfacere studebimus sedulo, ubi hinc terræ sigillatæ eminent, quæ participant de vi metallica, & non saltem adstringendi, sed & alterandi atque temperandi humores vi pollent; adeoque pro scopo sudorifero in usum revocandæ illæ erunt hoc modo:

℞. 🜄 *Acetos.* ℥iij.
Cinnam. -⌒-*uos.*
succ. Citri, vel *cydonior. rec.* ana ℥j.
C. C. s. △*e* ʒj.
🜨*æ sigillat.* ʒß.
Laud. opiat. ferm. gr. iiß.
M. f. Potio; D. S.
Anhaltende Stärck-Mixtur Löffel-weise.

De terræ sigillatæ energia hoc in passu conf. Poterius *Cent.* 2. *Cur.* 62. ubi allegat desperatam diarrhœam, beneficio

🜄*æ Pimpinell.* ℥iij.
Syr. Papav. nigri ℥iß. &
🜨*æ sigill.* ℈j.

curatam: in qua mistura terræ sigillatæ dosis ad ℈j. augenda.

De oleis destillatis, cynnamomi & caryophyllorum notandum, ea nimis esse generosa, fœtumque pellentia & stimulantia, adeoque in gravidis cautè vel non usurpanda.

Aliàs aliquoties proficuam expertus sum in Diarrhœa à causa externa hanc formulam:

℞. ▽ *Plantag.* ℥ij.
Menthæ ℥j.
Cinnamom. ʒvj.
Acet. vini, vel *succi. Citr.* ℥ß. vel ʒvj.
El. diasc. Frac. vel *Theriac.* ʒj. ad ʒij.
♁ *ii diaphor.* ℈j. ad ʒß.
Syr. cydonior. ʒvj.

M. f. Potio cochleatim sumenda:
D. S. ut supra.

Hæc mistura omnibus Indicationibus satisfacit. Capiatur illa pro duabus vel tribus dosibus, expectando sudorem blandum, loco cujus etiam electuarium sequens est:

℞. *Conf. Rosar. probè* ⊕ *lat.* ℥ij.
Theriac. Androm. ʒij.
Boli Arm. præp. vel ▽ *æ sigill.* ℈ij. ad ʒj.

Cum f. q. *Syr. Cydonior.* f. Electuarium:
D. S. Anhaltende Stärck-Lattwerge.

Eleganter additur conserva vitriolata: Nam spiritus vitrioli cum bolo Armena concurrendo abit in aluminosam texturam, unde & liquor ille Prævotii ex terra sigillata & spiritu vitrioli constans, notus est.

Juxta hæc optimum est experimentum Helmontii, bina vitella ovorum, cum aqua simplici ad duritiem coctorum, eaque cum aceto, vel simplici vel rosaceo, mista & subacta, assumenda jubentis: quibus si addatur aliquid pulveris macis vel nucis moschatæ, certè si non primâ, tamen altera vel tertiâ vice diarrhœa emanebit.

Hujus loco etiam prodest rob vel succus sorbi baccarum inspissatus; & cum genuina sorbus torminalis rara sit apud nos, Aucuparia, die Vogelbeer/ substituenda; cujus fructuum non planè maturorum succus exprimatur & hinc inspissetur in rob, diarrhœæ compescendæ optimum.

Externè autem frustum panis, vino generoso, v. g. Malvatico, intinctum, adsperso nucis moschatæ & caryophyllorum pulvere, calidè regioni stomachi imponatur: Vel conficiantur sacculi ex herba absinthii, centaurii minoris, cardui benedicti, menthæ, &c. unà cum caryophyllis & macere, iique in vinum calefactum immissi, fotus humidi forma applicentur stomacho.

In Diarrhœa post usum vini emetici pertinaci cum successu præscripsi:

℞. *Ess. theriacal.* ʒij.
opii ʒj.

M. S. Anhaltende Essentz.

Dosis 40. gutt. bis vel ter in die.

Sitis verò fallatur, vel si bibant, bibant non nimis frigidè; potui verò infundatur panis torrefactus, nuceq; moschata probè perfricatus.

Tandem ægra nostra etiam de dolore in dorso seu lumbis urgente sollicita erat, & metu imminentis abortus externè, tam lumbis & ossi sacro spinæque dorsi, quàm abdomini, calidè admovendum curabat panem mellitum, melle depurato illitum, & pulvere nucis moschatæ & caryophyllorum probè conspersum, vel etiam tantùm in vino Malvatico aut balsamo embryonum intinctum. Est bonum remedium, si tales dolores afficiant mulieres. Item umbilico calidè potest imponi frustum panis simplicis vino malvatico intinctum, & similibus aromatibus adspersum.

CASUS IX.
DIARRHOEA BILIOSA & SEROSA.

***S**Enex floridus verno tempore sponte, sine prægressa causa ipsi cognita, nisi quod forsan deambulando extra urbem aëris frigidiusculi insultum passus fuerit, conqueritur de tumultuationibus & agitationibus in abdomine, superveniunt copiosæ dejectiones liquaminum variorum, in specie aquosorum & flavescentium, ita ut plus vicies asellare cogatur, cum dolore in podice insigni continuò infestante, & etiam post dejectionem adhuc urgente: accedit excoriatio admodum dolorosa circa posteriora, & sine dolore nec nates detergere, nec sedere potest; supervenit hinc sitis, & gravis virium prostratio, ita ut Medicum vocare cogatur, qui accedens, pulsumque tangens, hunc præter enarrata celerem & frequentem, in robore verò moderatum, invenit.*

RESOLUTIO.

Si suprà præscriptum casum accuratiori mentis trutinâ perpendimus, ceteraque symptomata insequentia diligenter consideramus, ad alios affectus illum referre vix possumus, quam ad alvi fluxus. Nam quoties contentorum per intestinalem fistulam expulsio sæpiùs ac copiosiùs, ac debet, contingit, toties etiam alvi fluxu laborare dicitur homo. Distinguuntur autem ejusmodi alvi fluxus in species diversas, maximeque variant, præsertim ratione materiæ diversæ excretæ, partisque, & loci, a quo materia in intestina confluit; propterea melioris distinctionis gratia distinctam quoque appellationem huic affectui imponere animus est.

AFFECTUS.

Nuncupamus ergô illum (prout omnes circumstantiæ indicant:) Diarrhœam biliosam atque serosam; nam copiosæ frequentioresq; dejectiones liquaminum variorum, in specie aquoso-

aquosorum & flavescentium, certissima infallibiliaque diarrhœæ talismodi signa sunt.

PARS AFFECTA.

Est autem in hoc casu Pars affecta seu subjectum inhæsionis massa sanguinea, quæ sub forma talium sordium depauperatur; Denominationis verò subjectum sunt intestina, primariò tamen stomachus, qui instar causæ occasionalis se habet, quatenus ejus fermentum acido-volatile nonnihil destructum, unde subito hujus culpam massa sanguinea & alvus luit, & ejus fluxus excitatur.

CAUSA PROXIMA.

Causa proxima est miasma acre fermentativum inspiratum tempore verno, quod & massam sanguineam infecerit, & stomachi acidum, inspirando nempe attractum, destruxerit; quod massam sanguineam colliquefaciendo, bilem in folliculo felleo acriorem & magis mobilem reddendo, ad talem diarrhœam disposuerit. Cujus colliquamenta ad intestina delata, ibique bili & succo pancreatico permista, tumultuationes istas excitarunt, & massam sanguineam afficiunt, quæ præternaturali fermentatione colliquefacta sordium seu liquaminum aquosorum forma corrumpitur, & ad intestina, tàm per ductum choledochum & pancreaticum (quibus natura tunc temporis quasi abutitur) quàm per glandulas miliares, in intestinis post intimam eorum membranam sitas, derivantur. Quatenus autem dicta excrementa per vasa choledocha magis transcolantur, eò magis flavescunt, ut in hac diarrhœa; sicuti dum simul per pancreatica vasa ac glandulas miliares liquamina serosa ex parte ejiciuntur, etiam serosius simul hic fluxus observatur. Unde consequenter ob nimiam excretionem serosi laticis sitis excitatur, dum latex serosus, salivæ ex parte constituens materiam, uberius evacuatus non sufficientem suggerit salivam, pro faucium linimento & abstersione.

Ast non putandum est, quod fermentativa illa colliquatio efficiat succos solum recrementosos, sed etiam laudabiles alimentitiosque corporis nostri humores una resolvit & colliquat; unde necessariò insignis virium supervenire solet prostratio. Sanè non leviter commotam esse universam sanguinis massam, & eam fermentatione hacce præternaturali, utut sub florida ætate & spirituum animalium adhuc vigente impetu, cieri, monstrat pulsus celer, frequens, in robore moderatus. Dolor in & post excretionem urgens, ob liquaminum flavescentium acrimoniam salinam, intestini recti extremitatem maximè, nempe sensibilem, excoriantem, oritur; unde nec sine insigni dolore excrementa illa ejicere, neque posteriora & ipsa excoriata detergere, nec iis commodè insedere potuit.

CAUSA REMOTA.

Quod attinet Causam remotam; potest illa esse aëris frigidiusculi insultus, qui non minimam ad ejusmodi fermentationem præternaturalem promovendam ansam suppeditavit, quatenus nempe frigus poros cutis ita obstruxit, ut sensibili transpiratione impedita humoris illius vitiosi, qui aliàs per cutis spiracula transire debebat, nunc impediti ad massam sanguineam retrogredi cogatur, unde massa sanguinea particulis hæterogeneis repleta facilè ad fermentationem vitiosam disponitur. Accedit & hoc præsenti in subjecto conspirans habitus corporis; nam quatenus densæ est texturæ, cutemque habet non nihil spissiorem, ita ut cum quotidie copiosiora per alvum soleant ejici, sic etiam magis dispositus est ad diarrhœas. Accedit etiam tanquam concausa tempus vernale, quod, testantibus observationibus, non levem humorum motum excitare valet: quando enim circa tempus vernale omnia è terræ visceribus progerminare incipiunt, & etiam multiplicia fermentativa miasmata exspirant, etiam humores in corpore humano, qui per tempus hyemale quasi quieti fuerunt, nunc fundi inchoant; idque eò magis, si inspiratio talium miasmatum peregrinorum accedat; unde propter aëris frigidiusculi insultum, texturam cutis nimis densam, pori præclusi humores illos vitiosos vel superfluos emittere non potuerunt, unde facilè fermentativa illa colliquatio promoveri magis potuit.

PROGNOSIS.

Cùm verò Dominus æger non parum videatur solicitus de morbi adeò insperati eventu, ob id, ne ejus spem frustremur, Prognosin in se facilem annectamus. Nam utut biliosus atque serosus talis fluxus nimius quidem, & vires simul notabiliter prosternens, minime negligendus sit, quin imò durante nimiâ colliquefactione sanguinis, & magis deficiente chylosi, ægri tandem consumantur; tamen in præsenti ægro, morbo nondum adhuc adeò confirmato, & saltem externa occasione enato, in senectute florida lætior omninò factis faciendis eventus sperandus.

CURA.

Quod ergò facienda attinet: pro mali hujus medela attendendum

1. Ut fermentum præternaturale, massam sanguineam turbans & colliquefaciens, destruatur blandè acidis, nonnihil austeris, vel appropriatis.

2. Idem ex massa sanguinea unà cum colliquatis recrementis ejiciatur: idque per blanda sudorifera, quorum ope simul pori plus minus conniventes aperiantur.

3. Ut feliciùs talia operari possint, adjunctis moderate opiatis & illorum operatio promovenda, & crebrior alvi dejectio sistenda.

4. Semper simul stomachi ratio habenda, & ejus acidum vitale, quantum possibile, restaurandum.

His ut satis fiat scopis, ante omnia sequens mistura usurpanda venit:

℞. ▽ *Menth.* ℥ij.
theriac. Aug., vel *Cinnam.* ℥ß.
theriac. camph. ʒiij.
El. diascord. Frac. ʒiß.
terræ sigill. ʒß.
Syr. Cydon. ʒvj.
M. S. **Anhaltende Schweiß-Mixtur.**

Usurpetur pro tribus dosibus expectando sudorem: capiendo dosin unam manè, alteram à meridie hora quarta vel quinta, tertiam post mediam noctem; vel expectando alterum manè.

Quod si æger nauseet tales Potiones, accipiat Bolum:

℞. *Conf. rosar.* ʒj.
Bezoard. miner. gr. xv.
laud. opiat. gr. iß.
Ol. dest. Cinam. gtt. ij.
Cùm s. q. *Syr. Cydonior.* f. Bolus:
D. S. **Anhaltender** Bolus.

Imo hunc ægrum præmisso sudorifero cum opio restituet vitellum ovi ad duritiem coctum, cum aceto rosaceo assumptum.

Quibus internis simul tale linimentum, scrobiculo cordis & regioni umbilicali illinendum, vel admovendum, crebriùs subjungendum erit.

℞. *Theriac. Androm. rec.* ʒiij.
Ol. dest. bacc. Junip. ʒß.
Macis.
Caryophyll. ana gtt. v.
M. in forma Linimenti.
Externè imponendo laterem calefactum.

Ut verò stomacho simul succurramus, optimè ipsi conducent Cydoniata, speciatim vinum Cydoniatum, pro lubitu subinde hauriendum. Vel fiat mistura cydoniata, urgente siti subinde cochleatim loco Julepi haurienda, intermedio reliquorum remediorũ tempore.

℞. ▽ *rubi idæi* ℥ij.
Cinnam. cydon. ℥j.
succ. Cydonior. ℥iß.
Olei ✱is gtt. vj. vel *⊖is dulc.* gutt. xv.
Syr. Cydonior. aromat. ʒvj. M. S.
Stärck-Träncklein/oder Magen-Mixtur.

Item conducit haustus vini generosi, item vitellum ovi cum aceto.

Pro dolore in ano, & excretione intestini recti & podicis, confert clysma ex lacte, vel simplici, vel chalybeato; item fotus ex lacte calido, cum spongia applicato; vel lactis decoctio cum floribus verbasci, chamomillæ, foliis hyoscyami, &c. applicetur.

In Diarrhœa torminosa cum copiosis secessibus nigricantibus, appetitu prostrato, siti intensa, &c. primò ad abstergendas primas vias, & ad removendas, si quæ adsint, sordes, & temperandum simul nimium impetum humorum, præscripsi:

℞. *Conf. Menth.*
El. diascord. Frac. ana ʒij.
Rhabarb. el. ʒj.
Corall. r. præp. ℈ij.
Cùm s. q. *syr. Corall. Querc.* f. Electuarium.
D. S. **Abspülende Magen-Lattwerge.**

De quo æger capiebat sæpiùs pro lubitu: cujus usu cùm imminueretur quidem nonnihil alvi fluxus, non tamen penitus sisteretur, ac tormina simul urgerent, præscripsi:

℞. *Ess. tormentill.* ʒij.
Opii ʒß. ad ʒj.
M. S **Anhaltende Essentz.**
Dosis 40. gutt. bis vel ter in die.

Denique ovum ad duritiem coctum cum aceto rosaceo profuit.

Vir quidam gravi diarrhœa maligna decumbebat, junctis febrilibus symptomatis, unde inter alia optimè profuit:

℞. ▽ *Menthæ.*
scord. ana ℥iß.
Cinnam. ʒiij.
Acet. vini. ʒvj.
Theriac. And. ʒiß.
Bezoard. miner. ʒß.
Syr. Cydonior. ʒiij.
M. D. S. **Anhaltende Stärck-Mixtur.**

Capiebat pro lubitu, ad diaphoresin corpus disponendo.

Hinc vitellum ovi durum cum aceto assumpsit.

Externè interpolatis vicibus clysma ex lacte ordinatum propter tenesmum simul graviter urgentem.

CASUS X.
CHOLERAE SPECIES.

Juvenis ὡραῖος *& probè sanus, exercitiis deditus, cum gravissimâ irâ incanduisset, citra hoc, quod vindictam instituere posset, bibit aliquantulum vini cerasei,* (**Kirsche-Wein**) *hinc domum rediens ingruente nocte ex improviso tumultu gravi terrore percutitur; unde insequente die ex languore universali & lassitudine artuum in lecto subsistere cogitur. Mater solicita propinat dosin Tincturæ Bezoardicæ, unde sudor sufficiens prolicitur cum aliquali ægri euphoria: sed die secunda atroces anxietates eum corripiunt,* **er weiß nicht / wo er vor Angst bleiben soll /** *ut hinc inde in lecto inquietus se jactitet: sudores copiosi circa caput saltem prorumpunt, flatus abdomen distendunt, sitis urget intensissima, modò calet corpus intense,*

intense, naturaliter tepet. Ex propinato remedio confortante nauseat stomachus, in vomitus erumpit copiosæ materiæ viridis, amarissimæ, cui & copulantur aliquot dejectiones per inferiora, cum flatuum emissione; hincque levatur malum, ægerque commodè satis se habet, non secus ac sequente die tertiâ: sed die quartâ eadem recurrunt symptomata, anxietates longè crudeliùs affligentes, adeò, ut æger moribundi instar jaceat cum facie pallida, & quasi exsangui. Cum ad horam & diutius ita afflictus fuisset, tandem summo vomendi conatu, antea sæpius irrito, excernit aliquantulum materiæ viridissimæ & amarissimæ. Vocatur Medicus, qui tangit pulsum, huncque validum, magnum, celerem tamen & frequentem, invenit.

RESOLUTIO.

Affectus hic est Choleræ affinis, non autem est propriè sic dicta cholera, quia non continuus excretionis per superiora & inferiora adest actus; nec est morbus acutus, sed tantùm per intervalla redit.

Subjectum duplex est; nempe

(1.) Consideranda venit massa sanguinea; &

(2.) Intestinum duodenum, cum annexo stomacho, aliisque intestinis.

Massa sanguinea quidem est subjectum transmissionis; intestina vero sunt subjectum receptionis & excretionis, à quibus stimulatis, & in motum peristalticum seu convulsivum concitatis, supervenit hic affectus; adeoque stomachus & intestina se habent passivè ratione receptionis succorum ductus choledochi & pancreatici, & inde ortæ vellicationis, simul tamen & activè se habent ratione excretionis, ab intestini duodeni & pylori convulsione dependentis.

CAUSA PROXIMA.

Causa proxima est humorum acrium salinorum in primis viis perturbatio & effervescentia, unde præsertim pensitandæ sunt potestates salinæ, acidum scilicet & urinosum, & hinc exsurgens salsum, præsertim tamen utrumque illud, alcali scilicèt, & acidum acre efferatum: quorum hoc ex lympha pancreatica; illud ex succo felleo corrupto, deducendum, & hæc ambo sui miscela dant tertium humorem præternaturalem, qualem vomitu rejicit æger.

Pro causa autem remota tria consideranda veniunt: nempe iracundia, terror, & potus vini cerasei. Nam dum causam proximam denominavimus & perturbationem & effervescentiam summam succorum acrium corruptorum, hinc alcalina acredo debet originem iræ, non quasi hæc bilem moveret, sed quod sanguinis dissolutioni & auctæ turgescentiæ ansam præbeat, ratione cujus bilis copiosiùs secernatur, & turgescat intensiùs.

Terror vero uti supprimit spirituum & sanguinis motum, ita emergit hinc acidum, quod confirmare videtur lac nutricis in terrore coagulatum. Adeoque ex his causis remotis in hoc ægro summa corruptio & acrimonia istorum succorum in primis viis & universo corpore derivanda est.

Cæterùm causa movens, succosque hos acriores in motum concitans, fuit in hoc subjecto vinum ceraseum fermentescibile, quod de utroque sale participans, utrumque agens movere & commovere aptum fuit, unde agendo in succos hos, altero die effervescentiam in primis viis, & symptomata in universo corpore, sicque succorum dictorum scintillas in apertam flammam commutavit. Scilicet est fiendi choleræ modus vel simpliciter ob irritationem molestam intestini duodeni & pylori, vel ob fermentationem & turgescentiam universæ massæ sanguineæ, & effusionem recrementorum in primas vias. Prioris modi exemplum est, quando cholera ab assumpto medicamento antimoniali fortiori, suprà & infrà excretionem excitante, contingit, quod ultra primas vias se non extendens, pylorum saltem & intestinum duodenum pungendo & rodendo, horum spasmos & convulsiones inducit: quale phænomenon etiam ex usu Mercurii sublimati & arsenici expectandum est: Posterioris vero choleræ exemplum peti potest ex Chirurgia Infusoria, ubi remedio violentiori purgante massæ sanguineæ infuso similiter in choleram incurrimus, ex nimis commoto & liquefacto sanguine ab alcali acri remedii purgantis. Unde in hoc nostro casu posterior fiendi modus locum habet, ubi ex commota massa sanguinea bilis acrior facta, & ex eadem in motu naturali suppressa, pancreaticus succus acrior redditus fuit, qui succi dum irritant suas partes sensibiles, cholera exoritur. Non negamus interim, in cruditate nidorosa etiam quandoque varia liquamina hujus mali futuros autores in primis viis generari posse; quod confirmare etiam videtur error externus commissus; ita siquidem melones frequentiùs comestos Amatus Lusitanus; ova vero barbi piscis Timæus **von Güldenklee**/ pro cholera allegant. At in hoc ægro iracundo, postmodum perterrefacto, videtur ex succo pancreatico & felleo esse affectum hunc, quia intermediis temporibus ægrum fuisse sine cibis scimus. Vinum ceraseum in se facilè fermentescibile variè fementescendo scintillas priores in actum deducere potuit; hinc si

quis post iracundiam edit, percipit cruditatem nidorosam: quà occasione memini Medicum quendam, ex vino cerasaceo ebrium pro cruenta vomituriente agnovisse. Porro ex terrore defectus primæ digestionis promanare potest; ex tristitia enim vel terrore alimenta cruda ob digestionem debilitatam in primis viis postmodum hærent & acorem contrahunt, hinc nonnunquam ex duobus acidis erga se agentibus fermentatio cum copioso Gas erumpente excitatur, quod patet ex spiritus nitri in butyrum antimonii affusione. Interim in hoc nostro subjecto crusta intestinorum, ex acrium succorum concursu, contulit ad flatuum proventum, ac ubi major copia flatuum se offert, imprimis respiciendum est ad effervescentiam. Hinc in nostro corpore crusta viscosa intestinorum dissolvitur à salibus acribus, quæ non parum ad flatus conducit.

De cætero anxietates ægri nostri non sunt ex flatibus, cum constet, eum ex rejectione varii generis liquaminum istorum se meliùs habuisse; sed sequitur potiùs hinc, anxietates illas ingentes fuisse ex istis liquaminibus in stomacho coacervatis. Nempe ut nil magis ventriculo amicum est, quàm blandum acidum; ita nil etiam inimicus quam amarum acre seu amarum oleosum, Veteribus æruginosum vocatum. Et hæc anxietas illi fuit similis, quam vomiturientes patiuntur post repetitos conatus, quando nempe ultimò materia amara evomitur, quæ maximas facit anxietates. Bilis æruginosa hic peccat ceu causa materialis: hæc (1) est saporis nauseosissimi (2) acerrimi, & (3) consistentiæ viscidæ. Hujus ratione pertinaciter adhærendo, symptomata malorum ratione producta exacerbat, etiamsi tantillum fuerit, sive ergo in ventriculo relicta fuerint talia liquamina, sive eadem regurgitaverint in stomachum, perinde est, utut hic rejecti sint succi regurgitantes ex primis viis in stomachum, qui acrimoniâ utraque insigniti, vellicando utrumque ventriculi orificium, constrictione horum anxietates pariunt, donec tandem vigori pylori prævaleat, & vomitus sequatur.

Sudores autem frigidi circa caput apparentes sunt partim prodromi partim effectus syncopes; sive enim syncope, (in qua primario spiritus animales, secundario vitales deficiunt,) contingat, ratione intercepti motus spirituum, sive ratione lucis interceptæ, sanè semper sudores frigidiusculi, circa frontem & extrema corporis apparentes, defectum spiritum indicant, unde ros nutritivus extimarum partium ex harum poris spontè effluit, & frigus quasi moribundorum instar; est enim hic sudor succi nutritivi spontaneus effluxus, non sudor ordinarius, quippe quem calidum aliàs observamus.

Quoad sitim notandum, eam primario offendere fauces; interim non plane videtur excludendum orificium ventriculi superius, quod fermenti ab acido in famem stimulatur, ita vellicatur à sale alcalino, præsertim salso, in sitim clamosam. Unde in febribus ardentibus nil magis sitim sedat stagmate seu spiritu sulphuris, juxta Helmontii effatum, quatenus alcali rodens corrigitur; contra omnia amara ex intestinis regurgitantia ad stomachum ordinario clamosam sitim inferunt, **wenn die Galle in den Magen getretten.**

Ulteriùs observandum, quod verissimum esse multoties observavi æstus, vel rigores varios alternatim torquentes, dependere semper ex inæqualis succorum in primis viis fermentatione. Nam quemadmodum intermittentes febres radicem in stomacho & primis viis defixam habent, ita quando reciproci motus in quibuscunque morbis, & nunc frigoris, nunc æstus, occurrunt, tunc mali fons semper in ventriculo & duodeno quærendus est, ex inæquali dictorum succorum fermentatione: in quibus ergo, quam diu prædominatur acidum, & hoc vellicans membranas primarum viarum, tamdiu viget rigor; contrà quando sub isto inæquali succorum concursu prædominatur pinguedo bilis, tunc urgent phlogoses. Unde in tali casu præcipitantibus dictis, i. e. succos primarum viarum temperantibus, insistendum; ac si magis urget frigus, alcalia, v. g. sal absinthii, corallia vel os sepiæ, crystallus &c. sin vero phlogoses se offerunt, acida nitrosa, ut præ cœteris nitrum antimoniatum, hinc arcanum duplicatum Mynsichti, & spiritus nitri dulcis, primatum ducunt. Unde hujusmodi inæquales motus, qui sæpius ægros affligunt, semper sunt in primis viis. Hinc clysmata talibus quoque in casibus suo modo suam laudem merentur, ac vomitoria, si nil obstet.

Porro languoris universalis mentio fit, successivè ægrum nostrum affligentis, qui sane aliud quid est ab eo, quod Germanicè exprimimus: **es zittern ihm alle Glieder.** Distinguendus est à subitanea virium prostratione. Siquidem universalis ægri languor successivè invalescens, dependet ex perturbata massa sanguinea, ejusque inæquali motu per partes musculosas sensiles, diciturque aliàs Lassitudo ulcerosa; contrà subitaneus corporis languor in spirituum animalium inæquali & interrupto motu quærendus est: Quod autem morbus fuerit interruptus, est in causa robur ægri.

Dum autem sub præcordiorum anxietate imminerent lipothymiæ, rejectis succis pec-

peccantibus evanescentes, hæc phænomena confirmant, lipothymias sæpiùs esse ex affecto orificiò ventriculi sinistro, ex quo fonte & sub hystericis paroxisinis affligentes, derivandæ sunt; & præsertim bilis illa æruginosa summas anxietates & lipothymias inferre solet, quando est in stomacho.

Jam verò quoad rejectionem succorum flavescentium, amarissimorum, acidorum & similium, quæritur, unde horum origo sit? Ubi notum est, quem colorem succi corporis nostri, in statu naturali constituti, habeant, dum nempe sanguis rubet, lac & chylus albicant, bilis ex viridi intensè flavet, lympha sine colore pellucida apparet, urina citrina conspicitur, & alvi excreta ex obscuro nonnihil flava sunt. Sic similiter sapor sanguinis est dulcis, lac & chylus ex dulcedine fere insipidi sunt, bilis ex dulci intensè amaricat, lympha vel insipida subsalsa, vel acidula, excreta verò alvina sunt aquosè dulcia. Ergò succi hi mutant suos colores, & hinc fiunt in colore, odore & sapore simpliciter tam varia excrementa secundum leges vel solutionis, vel coagulationis, quas præcipitationes insequuntur. Scilicet est unicuique succo corporis nostri textura propria materialis, quæ quatenus variè mutatur, & lucis radius vel transmittitur, hinc ille perspicuus; quatenus verò radius luminosus reflexione movetur, hinc nobis varii colores apparent, vid. Boyle de Coloribus. Hæc enim textura dependet ex concreti solutione & coagulatione. Sic v. g. solutioni vitrioli perspicuæ simul ac affundatur solutio vel decoctum gallarum, ceu alcali quoddam, tunc hoc se cum acido vitrioli coagulat, & sic nonnihil particularum metallicarum præcipitatur, ac ob mutatam texturam particularum radii obscurantur, emergitque color niger; contra si aliud acidum spiritus vitrioli, vel novum vitriolum, vel spiritus salis addatur liquori illi nigro, apparebit iterum clarus; sin demum novum quoddam alcali adjiciatur, iterum novus prodibit color. Par ratio obtinet locum in conserva & syrupo violarum purpurearum, cui si tantillum acidi instilletur, fit intensè rubens; contrà si alcali quoddam, v. g. calx viva, vel sal tartari, adjiciatur, exin color viridis, plus minus obscurus, emerget: Non secus flores cyani, omnesque cœrulei, attactu spiritus vitrioli intensam rubedinem acquirunt, ex spiritu vero salis vel nitri obscurum & ferè lutosum colorem induunt; ac succo ribium rubeo, si instilletur lixivium salis tartari vel cinerum clavellatorum, liquor mox obscurè purpureus apparebit. Simili ergo ratione in corpore nostro ex miscela succorum variorum varii quoque colores & sapores secundum leges coagulationis & solutionis, repræsentantur: Conf. Bartholinus in Epist. Medicinalibus, ubi varia experimenta habet coloris in sanguine mutati, ex instillatione succorum variorum.

Jam verò excrementa ista, præsertim ex primis viis, varios sapores, odores & colores repræsentantia, ex duplici causâ promanant; nempe vel ab assumptis, vel à contentis. Ab assumptis quidem, tam medicamentosis quam alimentosis, variæ proprietates succorum derivantur; Ita enim ex esu croci vel Rhabarbari urinæ flavedine insigniter tinctæ observantur; ex esu Martialium ritè operantium excrementa sunt nigerrima; ex aloës verò usu flava eadem conspiciuntur: quod seduxit veteres, putantes, tales humores in corpore præexistere. Sic quoque usus Jalappæ aut Colocynthidos aquosa & quasi lactea reddit excrementa alvina cum pauca vel nulla flavedine; opuntiæ verò succus urinam intensè rubram efficit. A retentis verò ipsis, iisque vel solitariis, vel permistis aliis oriuntur varii colores. A solitariis quidem iis, quando ea sunt in statu præternaturali, & bilis, quæ naturaliter flava, quandoque nigra, interdum viridis invenitur: quo spectat in statu præternaturali urina nunc nigra, nunc subpurpurea, nunc viridescens, nunc flammea. Præsertim tamen tingi contenta solent, ob aliorum permiscelam, & hinc vel solvuntur, vel coagulantur & sic in textura mutantur, sive ipsa excreta sint naturaliter constituta, sive præternaturaliter. Sic enim excrementa alvi naturaliter, utut bilis interveniat, non sunt amara, sed aquosè dulcia, demonstrante hoc Helmontio; propter permiscelam enim chyli & succi pancreatici mutatur textura. Adeo ergo in quibuscunque excretis præternaturalibus non solum non solus odor, nec color, sudorque, sed & omnia reliqua attributa, simul probè consideranda sunt, quo tandem hac ratione possimus colligere, unde ea excreta ortum traxerint.

Quod ergo in specie attinet albedinem excrementorum: illa sanè in consistentia liquidis utplurimum oritur à commistione non adeo exacta subjecti oleosi cum aqueo, quando nempe oleosum subjectum ex aquoso præcipitari incipit: ex hac siquidem causa spiritus vini summe rectificatus cum aqua permistus, colorem lacteum repræsentat; quod resinæ purgantium etiam faciunt. Eadem est ratio puris, & lactis in mammis candidi: pus est album, quatenus sulphur sanguinis ab acido in vulneribus præcipitatur: lac est album, quatenus est chylus depuratus, quia mediante certo acido in mammis ex sero præcipitatur: quod illustratur porro ex eo, quod si sero venæ sectione emisso spiritus nitri instilletur,

letur, hoc præcipitetur in offam. Simile etiam facit spiritus vitrioli instillatus, nisi quod tunc color obscurus magis emergat, ob particulas metallicas adjunctas. Ipse chylus est candidus, quia oritur ex subjectis oleosis fermentando ab acido exclusis, nec exactè cum aqua mistis. Pari ratione semina oleosa cum aqua trita liquorem lacteum exhibent, oleô scilicet non ritè coëunte cum aqua. Jam ergo ubi alba è corpore nostro prodeunt excreta, semper suspicio sit olei dissoluti, ab acido præcipitati, cum illud beneficio salis volatilis alcalini dissolutum in corpore existat.

Rubedinem excretorum quod attinet, quæ aliàs sanguini & urinæ propria est, dependet illa à salè volatili, dissolvente sulphur seu oleum volatile. Nam si consideramus salia volatilia, & spiritus volatiles animalium, sane illa instar nivis candida primo apparent, quodsi tamen aliquamdiu asserventur, successivè flavescunt, & tandem intensè rubescunt. Ratio est, quia iisdem semper aliquid olei adhæret, unde, dum hoc oleum à salibus volatilibus dissolvitur, color fit ruber: Sic spiritus vini digestus cum alcalibus rubedinem contrahit; si sal ammoniacum, calx viva & sulphur destillentur unà, spiritus prodit rutilans à sulphure ab alcali soluto, huic spiritui aureo si affundatur aqua, totus liquor lactescit, & sulphur ad fundum secedit. Sanguinis ergò rubedo exoritur à sale volatili, dissolvente intimè ejus oleum, seu sulphur; non secus urinæ rubeæ conspiciuntur sine sanguine, quæ quo magis ad flammeum colorem declinat, eò magis turget alcali volatili intimè cum copioso oleo conjuncto seu permixto; unde in febribus ardentibus propter sal volatile oleosum urinæ flammeæ conspiciuntur, quasi salia volatilia diutiùs fuissent cum sulphure vel oleis digesta: hinc dum cum urina aliquid acidi admisceatur, non rite cum reliquis salibus uniti, turbidæ fiunt; unde rectè Hornius in arca Mosis dicit: urinam turbidam indicare acidum præcipitans, ac urina clara, si in febribus acutis conturbatur, bonum exhibet signum, restituti scilicet fermenti stomachici.

Quoad flavedinem porro excrementorum: ea naturaliter est à bile, & dependet ab ejusdem oleo cum alcali moderatè digesto, oleum autem prædominatur. Jam ergo bili oleum inesse probatur, si blandè inspissetur; sic enim instar lardi aut olei concipit ignem, adeoque præternaturales flavedines excrementorum primario ex liquaminibus in stomacho, ob cruditatem nidorosam enatis; secundario vero in intestinis ortis, dependebunt. Scilicèt multa apud Veteres leguntur de bile porracea, æruginosa, &c. quarum existentia non est neganda, saltem in modo explicandi feliciores illis sumus. Ac quidem præ omnibus aliis rebus lacticinia, dulcia, saccharata, mellita, &c. nisi debitâ digestione resolvuntur, ad flavedinem corruptivam ruunt, corrumpuntur & putrescunt, quatenus in iisdem defectu acidi digestivi incipiunt putrescere, sub qua putredine emergit alcali, agens in eorum oleum, unde sapor nidorosus & color flavus oritur. Hinc & lautiores epulas insequuntur altero manè vomitus amarorum liquaminum, flavescentium, & horride sapidorum, non secus ac quoque ipsi infantes sub corruptela lactis copiosissima liquamina flavescentia & nidorosa rejiciunt. Quo spectat etiam, quod purgantia nonnulla assumpta sequatur liquaminum flavorum rejectio, non quod à bile eadem tincta sint, sed quod purgantia illa vi suâ, ac virulentia colliquefactivâ massam sanguineam & succum nutritivum ita corrumpant, ut hi in putredinem, & consequenter in flavedinem declinent, alcali illorum acre eosdem dissolvente, unde etiam odor fœtidus.

Viriditas autem excretorum utplurimum est ab acido, agente in bilem, eamque vel naturalem vel præternaturalem, & sub cruditate nidorosa genitam. Quod probatur: dum enim acidum bili affunditur, viridem colorem hoc contrahit, itemque quod viridia talia vomitu rejecta, præter saporem amarum, aciditate suâ conjunctâ, dentibus stuporem inferant. Nec aliâ ratione crystallus montana bilis æruginosæ proprium est quasi alexipharmacum, nisi quod ea acidum peccans, & bilem in acorem vitians, corrigat. Cæterum, an hoc universale sit? affirmare nolumus. Equidem, quoties in ægris, speciatim adultis, liquamina ejusmodi observantur, fere semper ab acido dependere hæc, præsumitur; attamen cum etiam spiritus salis ammoniaci bili admistus hanc in virorem aliqualem tingat, ideo hoc paradoxon in medio relinquamus.

Porro cœruleus excretorum color rarus est, nisi quod Meara lactis cœrulei ex mammis prolecti mentionem faciat, viridique est cognatus: nam ex cœrulei & flavi miscela viridis color emanat. Adeoque cœruleus color dependet ab acido intensiori, magis condensante liquamina biliosa, sive naturalia ea, sive præternaturalia fuerint. Unde autem lac cœruleum evaserit, Autor citatus non determinat; ex eo tamen hoc elicimus, quod, quo magis coagulantur & condensantur succi corporis nostri, adeoque radii luminosi incidentes in poris magis obliterantur & obfuscantur, eo obscuriores colores apparent; e contrà quo magis iidem resolvuntur

&atte-

attenuantur, eò dilutiorem & minus obscurum acquirunt colorem. Quod confirmat sanguis & ejusdem mutatio: e.g. qui, quatenus ex acidis quibuscunque instillatis in grumum feculentum coagulatur, eatenus obscurum colorem repræsentat; contra verò, quatenus alcalia, tam fixa quàm volatilia, eundem diluunt, eatenus clariorem & rubicundum magis colorem præ se fert. Ubi curiosum est, quod sanguis à puro spiritu vini exceptus promptè coaguletur; non secus ac sanguinem quoque suillum recens collectum miscui cum spiritu salis ammoniaci, ceu prosapiæ alcalinæ concreto, & conservavi illum fluidum; mox tamen, cum eidem fœtoris gratiâ spiritum vini affunderem, coagulabatur; Spiritus vini enim purus prompte coagulat sanguinem in momento. Omnia ergò, quæ possunt condensare succos, ipsis obscurum colorem contrahunt & contra. Cùm ergo nostra œconomia turgeat sale volatili, coagulationes humorum fere semper oriuntur ab acido, resolutiones ab alcali.

Quoad nigredinem excretorum, sive per os, sive per alvum prodeant, uti semper infausti ominis habentur; ita triplex eorum differentia datur: quorum

1. est sanguis ab acido coagulatus:

2. Succi p. n. ac feculentiæ in primis viis coacervatæ & inquinatæ, atque in obscurum colorem ꝟatæ, succi Melancholici nomine venientes.

3. Omnium pessimum illud excreti genus, quod aliàs vocant bilem atram, quæ sanè nil aliud est, quàm summa bilis naturalis corruptela, ab acido summè rodente facta, unde Humor niger summe causticus.

Quoad 1. sanguinem puta, patet certè ex observatis Practicorum, prodiisse tale quid per os, simulque per alvum instar amurcæ nigræ, sanguini in intestinis corrupto, & ab acido coagulato, in acceptis ferendum.

Quoad (2.) notum est, quod idcirco Hypochondriaci ac Melancholiâ hypochondriacâ laborantes, utplurimum alvi sint obstinatioris, reddant excreta obscura & nigra, ex acido austero coagulata, **als wenn alles verbrandt wäre/** quod falsò ita vocant.

Quoad (3.) tandem quando nempe tenuis humor, ad instar picis splendidus, ἄνω & κάτω cum intenso dolore eliminatur, quæ est pessima. Sane de hac verus est Hippocratis aphorismus: Dysentericos talia reddentes, ad plures abire. Conf. Henricus ab Heer *Obs.* 27. item Hœchstetterus *Dec.* 2. *obs.* 4. *&* 5. qui diversos talia vomiturientes allegat, fuisse saporis austeri; sic notandus est ille Horstii locus *lib.* 9. *Obs.* 4.

Quoad excretorum fœtorem: Sanè hic semper originem ducit à putredine excretis inducta. Nempe nil fœtet in corpore nostro, nisi à putredine inducta, unde & alvi excrementa cum à corrumpente putredine contrahunt. Fœtor autem oritur, quando sub solutione concreti alcali liberatum agit in sulphur, hocque dissolvendo mutat texturam, ut repræsentetur fœtor, imprimis quando accedit occultum acidum: Sic enim exempli gratiâ, quando in crucibulo simul funduntur sal tartari & flores sulphuris, mistura immensi fœtoris emergit: Par ratio in salibus volatilibus animalium, quorum alcali, quando agit in pingue subjectum, fœtor tunc prominet: Non secus palam est, qualem fœtorem antimonialia, alcalibus tractata, spirent. Adeò scilicèt omnia, quæ putrescunt, fœtent, quatenus scilicèt sub dissolutione alcali agit in pingue, ita, ut acidum occultum separet sulphur istud. Atque hæc causa est, cur tàm solliciti simus medentes, de ægrorum excrementis fœtentibus; Utut enim ea nullatenus moschum & ambram redoleant, interdum tamen plus, interdum minus fœtent; quemadmodum fluxus alvi morborum & febrium malignarum acutarum cadaverosi & horrendi fœtoris observamus, & tunc pessima res est, non secus ac quoque vegetabilium Purgantia fortia excrementa intolerabili fœtore inficiunt, propter alcali acre, agens in sulphur scybalorum, & pinguedinem succi excernendi; quod phænomenon ansam dubitandi præbet, annon in febribus malignis tale alcali acre instar purgantium peccet?

Quoad Prognosin; utut malum non sit cholera vera, tamen symptomata graviora urgent.

CURA.

In qua hæ Indicationes observentur, ut scilicèt

(1.) Ratione causæ morbificæ acrimonia salina quæcunque succorum in primis viis effervescentium corrigatur & temperetur: quod faciunt præcipitantia.

(2.) Motus humorum, præsertim localis, sistatur, quod opiata faciunt.

(3.) Sudoriferis massa sanguinea ventiletur, & purificetur per temperata fixa, quibus pro necessitate alexipharmaca associanda.

(4.) Stomachus acidis blandè adstringentibus corroboretur.

Cæterùm quod semper observetur, ratio simul habenda est naturæ motus, an nempe sit excretio vomitoria spontanea? an verò symptomatica? adeoque si esset ab usu nimio vini cerasei adeoque spontanea, non statim sistenda, ne febris ardens concitetur; quin potiùs in tali casu rectè clysmata in usum vocantur, ut nempe per consensum, vellicatis intestinis, regurgitatio succorum vitio-

vitiosorum effervescentium in stomachum inhibeatur. Quodsi vero vomitus fuerit symptomaticus, ut hic est, propter nimium orgasmum succorum, equo, ut ita dicam, non subdenda sunt calcaria, sed ille motus humorum & irritatio systematis nervosi in primis viis est sistenda; ubi etiam clysmata cautius usurpentur. Aliàs temperata & mitia clysmata conveniunt, ne magis irritentur intestina. Malignitas non adest. Quæritur autem, in quonam consistat morborum malignitas? ℞. Malignitas in genere nil aliud est, quàm nimia & excessiva acrimonia causæ peccantis, sive ea jam alcalina fuerit, sive acida. Notandum est e. g., quod Mercurius sublimatus sit venenum summum, & tamen Mercurius dulcis, qui ex illo additione Mercurii vivi paratur, sit sine noxa, ut dosi ʒj. pro scopo salivationis adhibeatur. Ratio est nimia in sublimato acrimonia, quæ si temperetur à Mercurio vivo fit purgans suavissimum: sic quoque purgantia vegetabilium, ut scammonium, colocynthis, helleborus albus, &c. sunt venena, succos corporis nostri nimia sua acrimonia alcalina colliquefacientia; interim, si hæc corrigantur, vel per acida, vel, quod melius per salia alcalia fixa, cessat acrimonia, cessat venenum & evadunt saltem alterantia: Sic se habet cum omnibus reliquis venenis, quorum venenositas in excessiva quadam acrimonia, perturbante succos, & irritante nervos, consistit. Atque hæc acrimonia venenorum, mutans texturam concretorum, & irritans systema nervosum, subinde in particulis, tam minutissimis sensus omnes effugientibus, nec nisi à stomacho perceptibilibus, latet; ita enim v. g. arsenicum est dulce quoad saporem, adeò, ut etiam à pueris pro saccharo devoretur ex errore; stomacho vero sua acrimonia violenta est inimicissimum: Vitrum antimonii insensile est, cum etiam pro ophthalmico usurpetur; stomacho verò, etiam in forma infusi, ingestum, maximas turbas efficit. Ac hinc est, quod lac, oleum amygdalarum dulcium, item crystallus, & oleum tartari, simpliciter temperando acrimoniam excessivam venenis resistant. Adeò scilicet, quando morbus malignus est chronicus, peccat acidum nimis excessivum, ut in lue Venerea; quando vero idem est acutus, acre alcalinum peccat, ubi inquietudines, scabrities faucium, fluxus alvi & similia symptomata tunc affligere solent, quæ aliàs à purgantibus acrioribus excessivis inducuntur, unde blandè acida conducunt. Venena ergo omnia operantur vi texturæ materialis, sive ex regno vegetabili sive minerali desumantur, operantur vel vi narcotica, vel excessiva acrimonia: Quoad illam, an non & hanc acrimonia salina intendat? res probabilis est, quia hac sublata narcosis cessat. De venenis animatorum res intricata est, an in contagio materiali consistat? an in imagine cujusdam affectus, v. g. iræ, secundum Helmontium?

Cæterum mater filio ægro Tincturam Bezoardicam propinans, non adeo inepta est; cùm enim illa non simpliciter ex volatilibus, sed ex spiritibus vulgaribus etiam constet, adeoque salsa temperata sit mixtura, hinc hac ratione utrumque acre, acidum & alcalinum, temperare poterit, non secus ac spiritus vitrioli aliàs acre alcalinum mitigat; tamen melius fuisset, si laudanum opiatum addidisset. Unde laudandus est Ludovici ubique mistutæ suæ simplici vel laudanum opiatum, vel essentiam opii adjungens.

Cautela insuper hæc notetur, quod vomiturientes tales unâ vice non multum, sed cochleatim, medicamenta sumant, ne stomachus obruatur; v g.

℞. ▽ *tormentill.*
Menthæ.
theriacal. camph. ana ℥j.
Cinnam. ʒvj.
El. diascord. Frac. ʒiij.
lapill. ♋*r. præp.*
Boli Armen. præp. vel ▽*æ sigill. præp.* ana ʒß.
Syr. de Canell. ʒiij.
M. f. Potio: S.

Anhaltend Stärck-Tränklein.

Detur cochleatim in paroxysmo, & ante illum.

Vel ℞. ▽ *Menthæ* ℥ij.
fœnic.
portul. ana ℥j.
Cinnam. ℥ß.
El. diascord. Frac. ℈iv. ad ʒij.
Lapill. ♋*r. præp.*
Ebor. s. △*e* ana ʒß.
Crystall. præp. ℈j.
M. f. Potio:

Loco electuarii diascordii etiam essentiæ opii ʒß, & hinc syrupi coralliorum vel portulacæ ℥ß. ad ʒvj. possunt addi.

Opium enim ritè correctum sistit quoscunque vomitus & alias excretiones, quatenus sistit spirituum animalium impetum, adeoque etiam motus partium cessat. Præparata autem opiata in sicca & humida forma propinantur. In forma sicca optimum est Extractum opii, quod habet Langelott *in Epistola ad Curiosos Naturæ* extrahendo opium cum spiritu vini, & extractum inspissando, pro dosi gr. ij. vel iij. aut si ulteriùs adhuc inspissetur aliis formulis addi, & in forma pulveris usurpari potest. In humida verò forma optima est illa præparatio, quæ fit cum sale tartari fixo, vel alio alcali; ita enim parata essentia cum quocunque alio liquore miscibilis sine præcipitatione existit, nisi quod tantil-

tantillum turbetur. Præparatio est facilis. Solvitur scilicet opium in lixivio salis tartari, solutio digeritur, ita corrigitur opium, hinc inspissatur in consistentiam ferè siccam, & effuso spiritu vini, qui relinquit sal tartari, emergit essentia opii, quæ aliquali spiritus vini evaporatione ita concentrari potest, ut guttæ 6. 8. & 10. pro dosi sufficere possint, pro ratione scilicèt consistentiæ, in quocunque liquore propinanda.

Cœterùm opiata omnium optimè vespertino tempore dantur, cùm, si interdiu exhibeantur, & somnus interrumpatur, mirè debilitentur ægri. Et quidem propinentur cum aliis appropriatis, vel morbo aut parti affectæ specificis, mista, nunquam sola.

Conveniunt ad hunc morbum Smaragdi præparati, de quibus notandum: hos à Practicis communiter ad terrores nocturnos, epilepsiam, dysenteriam, &c. commendari; an verò merito illorum hoc fiat, dubitamus. Quicquid enim præstant, hoc faciunt beneficio tincturæ suæ Martialis, vel etiam Venereæ, à qua virorem suum habent. Jam verò tantillum sulphuris quid, quæso, efficere potest: reliquum cùm sit vitrum, quod denuo excernitur? Dicis: At multi Practici iisdem felici cum successu usi sunt! Respondeo: Attendendum est, in Praxi omnium frequentissimè committi fallaciam secundùm non causam ut causam; unde non dubito, subinde effectum adscribi remediis aliis debere, quàm quidem Smaragdis. Vitrum eorum siquidem nil præstare potest, cùm hoc calcinatum, nec aqua forti solvi queat; tinctura verò Smaragdi vulgaris cum sit supposititia, proin nec illa tanti æstimanda.

℞. ▽ *Fœnic.* ℥ij. } vel ▽ *Menth.* ℥iij.
Plantag. ℥j.
Cinnam. ʒiij. vel ℥ß. ad ʒvj.
Extr. theriac. gr. jx.
Ebor. f. △*e.*
Mag. Corall. c. f. c. ana ʒß.
Syr. de Canell. ℥ß. M.

℞. ▽ *fœnic.*
portulac. ana ℥j.
Cinnam. ℥ß.
theriac. camph. ʒij.
Syr. papav. alb. ℥ß. ad ʒvj.
i dulc. q. s. pro grato sapore vel ʒj.
M. D. S. **Tränckلein auf etliche mal.**

℞. ▽ *portul.*
fl. papav. errat. ana ℥iß.
theriac. camph. ʒiij.
i dulc. ʒj.
Syr. Pap. alb. vel *rhœad.* ʒvj. *ad* ℥j. M.

Crystallus præparata rectè hic usurpatur; est enim ex gemmis molissima, imò à Langio & Sennerto bilis æruginosæ alexipharmacum vocatur, quod confirmat etiam Heinricus ab Heer *in Observation.* ubi observavit choleram beneficio crystalli præparatæ curatam.

Laudanum opiatum optimo consilio sudoriferis additur, quia Walæo quoque illud basis theriacæ audit, utpote ipsum sudoriferum. Unde remediis, ubi opium additur, danda opera, ut sudor simul promoveatur, adjectis sudoriferis.

Externe Spiritus vini camphoratus solus, fotus forma calide applicatus, stomacho cum linteis multiplicatis, egregius est in affectibus cholericis, in specie in cholera maligna, cùm aliàs camphora in malignis remediorum sit apex.

Quando ægri sunt anxii, emplastrum ex tacamahaca est egregium, vel theriaca externè applicata.

Collutiones sitim fallentes conveniunt, si fauces sunt squalidæ; si verò oriatur sitis illa ex humoribus stomachi acribus, ut hic, tunc collutiones dictæ non sufficerent, sed potius aqueis & temperatis acidis locus erit.

De fastidio autem cerevisiæ, quod æger noster patitur, quæritur, quomodo eidem sit succurrendum? Nam utut sitis clamosa in nostro ægro affligeret, propter bilem æruginosam in stomacho; non poterat tamen cerevisiam haurire, unde interrogabat, an sibi liceret aquam vel coventum bibere? sanè frequens hoc in acutis febribus est, ut ægri mox horreant cerevisiam, & postulent contrà potum aquosum, dilutum, plus minus acidulum & confortantem; **etwas Hertzhafftiges** vocant.

Jam ergò observandum, quod quamdiu nos esurimus, & acidum dominatur, tamdiu nulla affligat sitis; simul autem ac fauces incipiunt arescere, aut alimenta acrimoniâ salinâ plus minus amarâ prædita vellicant stomachi orificium sinistrum, oritur sitis, tuncque sapit cerevisia: interim licet in febribus acutis intensè sitiamus, non tamen cerevisiam desideramus. Ideòque in talibus ægris ordinariò cruditas nidorosa adest, & assumpta abierunt in amara liquamina, quæ sitim quidem inferunt, cum nausea cerevisiæ; nam cum ista amara stomacho tunc hostilia sint, & eidem horrorem amarum incutiant, ac cerevisia lupulata quævis amara sit, hinc stomachus aliis amaris læsus, & hanc horret. Nempe à quo remedio stomachus semel est læsus, ab eo postmodum abhorret. Imò observavi etiam, quod ægri qui adhuc cerevisiam haurire potuerunt, crebrius opium assumentes propter symptomata urgentia, ex hujus usu in cerevisiæ fastidium inciderint, eò quod nauseosa amarities supra colocynthidem, quæ saltem acris, sit in opio; Opium enim est subjectum resinosum, unde resi-

reſinoſitate ſua hinc inde ſtomacho adhæret, & ſic eum offendit, unde ægri amara abhorrent. Non aliâ ratione in diarrhœis bilioſis, aut hypercatharſi à purgante acriori facta & excitata, utut ſitiant ægri, faſtiditur cereviſia, & vinum vel aqua aliaque amariticiei reſiſtentia partim corrigendo, partim diluendo, poſtulantur. Unde quoties ægri cum appetitu adhuc cereviſiam aſſumunt, toties bonum ſignum eſt, quod adhuc adſit fermentum; ſin verò eam una cum aliis medicamentis horrent, appetitus eſt dejectus, unde quælibet aſſumpta abeunt in cruditarem nidoroſam, optimo conſilio iis largiter ordinatur cereviſia ſecundaria cum vino miſta, aut ſucco citri acidulata; Vel recipiatur ∇ fontana, cum tertia parte vini temperanda, infundendo ſimul pomum citrium, in taleolas inciſum. Loco quorum etiam Julepi aciduli, ex ſyrupis blandè acidulis, præſertim in blando madore, præſcribi poterunt, cum reliqui ſaccharati, melliti, &c. in ſtomacho nidorem contrahant, &, dum non digeruntur, in amaritiem faceſſant. Verbi gratia in præſenti ægro præſcripſi.

℞. *Fl. papav. rhœad.* M. j.
Infund. in
∇ *ſimpl. c.* ∽ 🜍*is. per camp.* q. ſ. acidulatæ ℔iß.
Stent in digeſtione ad extractionem Ræ:
Colaturæ addatur
Syr. de Jujub.
Corall.
cort. aur. ana ℥ß. ad ʒvj.
∽⦶*i dulc.* parum.
M. f. Julepus.

Et ſic cruditas nidoroſa fuit deleta, illatô blandô madore.

Porrò adſtantes poſtulabant venæ ſectionem, recuſabam hanc, tanquam nocivam, quia fomes mali hærebat in primis viis, & æger potiùs in majorem debilitatem fuiſſet conjectus, ſi illam ſuaſiſſem. Verùm altero die ſuperveniebat hæmorrhagia narium ingens, qua multum ſanguinis effluebat, forſan quintus erat dies ab invaſione morbi, hinc omnes inſtantiùs urgebant venæ ſectionem.

Hìc quærebatur, quid agendum? nam ex conturbatione maſſæ ſanguineæ morbum contraxerat: propterea attendens naturæ motum, cùm, ſymptomatibus maximam partem evaneſcentibus, ſpontè superveniſſet hæmorrhagia illa, hinc eam aliquamdiu donec ℔ß. fortè ſanguinis evacuata eſſet, durare permittebam, & poſt ſpontè ceſſabat; cùm autem à meridie recrudeſceret cum majore impetu, tunc tempus erat ſiſtendi, unde cum hoc Julepo blanda acida opiatis temperata propinavi, & ſic convaluit.

CASUS XI.

DYSENTERIA BENIGNA.

Mulier juvencula, ἰυσαρκα, & ſucci plena, ſed hyſtericis affectibus levi ex cauſa admodùm obnoxia, ſimulque aliquali menſium difficultate non raro affecta, capit à Medico præſcriptas pilulas ſequentes:

℞. *MP. de hierac. agar.* gr. xv.
⊕li ♂is rite præp. ℈ß.
Scamm. 🜍*at.* gr. ij.
Extr. troch. alhand. gr. j.
Cum ſ. q. Ol. Terebinth. f. l. a. Pilulæ.
Dabantur pro doſi, & S.
Purgier-Pillen.

Capit eas cum regimine debito horis matutinis. A meridie ſuccedit evatuatio ſex vel ſeptem vicibus copioſæ materiæ ſordidæ, viſcidæ & variæ, cum euphoria inſigni; ſed nocte ſequenti è ſomno evigilans, graviſſima & atrociſſima perſentit in abdomine tormina; ſuccedunt creberrimæ alvi dejectiones, ſuperveniunt vomitus, &c. Ipſa doloribus vexata, & creberrimis excretionibus debilitata, manè vocat Medicum, qui reperit eam ſummè debilem, cum pulſu celeri, frequenti. Introſpiciens excreta, invenit ea tenuia, rubicunda, inſtar loturæ carnium, ſed intenſius tincta: ægra in lecto ſe circumvolvit, corpus mirè præ dolore incurvat, & miſerè ejulat.

RESOLUTIO.

Affectus eſt dyſenteria benigna, & quidem **die rothe Ruhr. Ruhr** eſt generale vocabulum, diſtingiturque in rubram & albam, **in die rothe und weiſſe Ruhr:** Rubra eſt diarrhœa cruenta torminoſa: alba verô, **die weiſſe Ruhr/** quando nempe cum torminibus adjunctis albicantia plus minus viſcida dejiciuntur. In cruenta ſanguis extravaſatus rejicitur; in alba verò rejicitur mucus inteſtinorum cum nutrimento eorum proximo, per porulos ex læſione transſudante. Etenim in hac alba tam copioſa mucoſa non raro profluunt, ut decies ea mucorem in inteſtinis aliàs contentum ſuperent. Porrò dyſenteria eſt vel benigna, vel maligna: quarum poſterior contagioſa eſſe ſolet, & ex cauſa aliqua communi, in ſpecie vitio vel potulentorum vel eſculentorum, aëre &c. originem ducit.

Pars affecta non ſunt craſſa inteſtina, ſed tenuia. Cellulas non ſola craſſa obtinent inteſtina, ſed in jejuno quoque ſimiles detexit Kerkringius in ſpicilegio, utut non adeò ingentes.

Cete-

Ceterum tenuia intestina hîc affecta esse, probo.

1. Ex modo dejectionum; quæ non statim post tormina fiunt; cum contrà, si crassa laborent, ferè cum torminibus fiat ipsa excretio.

2. Ex modo afflictionis, torminibus nempe atrocissimis, tenuia intestina, ceu magis sensilia, vexantibus.

3. Ex vomitu; cùm enim ægra nostra vomere dicatur una cum dejectionibus cruentis, hinc certissimum colligitur signum, superiora intestina, jejunum nempe, forsan & duodenum, esse affecta; cùm crassis affectis non observatus sit vomitus conjunctus à Practicis.

4. Ex dejectionibus tenuibus.

Causa proxima dysenteriæ simpliciter est spiritus impetum faciens, ex objecto molesto in parte sensili irritatus, & in motum spasmodicum concitatus. Interim cùm hæc causa sit nimis generalis, uti & ipsa irritatio, proinde allego hîc pro causa proxima acidum acre rodens, & superficietenus intestina excorians, particulisque suis acutis eadem irritans. Et quidem acidum acre rodens peccare, patet ex eo, quod ægra nostra aliàs levi ex causa sit obnoxia passionibus hystericis, in quibus notoriè acidum plus minus austerum abundat, unde per purgationem hæc Camarina commota intestina rosit & excoriavit. De cætero, percipitur dolor contorquens & lancinans, qui nil est aliud, quàm spasmus & contorsiones intestinorum; quando intestina sic irritata se convellunt; dicunt: **es windet sich im Leibe.** Scilicèt notus est motus peristalticus intestinorum naturalis, quo instar lumbrici cujusdam desuper circulariter constringuntur. Ille ergo motus si intenditur, & evadit convulsivus, dolor lancinans & lacerans vel pressius adhuc loquendo, vagè contorquens, sentitur, imprimis vagus est dolor, qui est simpliciter à spasmo, quo convelluntur intestina, dum nempe naturalis ille intestinorum motus degenerat in spasmum præternaturalem.

Duplex autem symptoma aliàs communiter præ aliis dysenteriam periculosam facit: quorum primum est vomitus, secundum est febris conjuncta adeoque maligna. Dysenteria maligna, quæ vomitum seu febrim conjunctã habet, periculum maximum post se trahit: Ratio est, quod sæpiùs in dysentericis, cum vomitu mortuis, inventum sit vestigium escharæ & gangrænæ in stomacho. Febris in nostra ægra abest, hinc vomitus non est adeo malus, quia manus erant moderate calidæ. Et utut pulsus sit concitatior, celerior & naturali frequentior, qui in aliis plerumque febrem præsagit; in præsenti tamen ægra non est febrilis, sed non naturalis, quia saltem ex causa manifesta, nempe dolore erat; non secus ac ex cursu aut ebrietate pulsum obtinemus naturali majorem & frequentiorem, non tamen febrilem dicendum & præternaturalem, sed non naturàlem; ubi observandum, quod quoties urget dolor, toties intendatur in nostro corpore calor, (nisi in tantum urgeat dolor, ut lipothymia superveniat, quo in casu frigus potiùs corpus nostrum occupat) imo ob dolorem magis urgentem contingit interdum, ut pulsus unâ alterâvè vice intermittat. Hoc monitum inculcat Bartholinus in Histor. Anatomicis, qui dicit: Medicum non terreri debere, si interdum ex nimiis doloribus pulsus intermittat: Sic enim Pleuriticam se curasse, in qua quartà vel demum quinta vice pulsus semper intermittebat: qualem etiam Wedelius in M. A. N. C. introducit citra periculum tamen.

Sanguis vero qui profluit in hoc casu est tenuior & serosior ex diabrosi sive erosione læsis, & ab acido acri arrosis vasculis capillaribus, ad intestina delatis. Est ergo sanguis profluens saltem productum morbosum adeoque non statim, quando sanguis ex intestinis profluit, argumentandum est ad eorum excoriationem, cum in dysenteria maligna, v. g. ex contagio, vel per sellam communem, vel per instrumentum clysmaticum infectum, nata, idem phænomenon se offerat; nec tamen colligendum hinc, erosa intestina esse; quin potiùs eadem tunc à miasmate fermenti acri vellicata & nonnihil arrosa ratione spiritus impetum facientis plus sanguinis recipere, qui tamen ob spasmos continuos & mot⁹ convulsivos tandem continuata irritatione sanguinem extra vasa profundit. Scilicet idem hîc contingere observamus, quale ex pulvere acri sternutatorio in naribus; ubi tandem etiam sanguinem profluere cernimus, sine speciali vasorum corrosione: simili ratione intestina à contagio vellicata, tandem sanguinem suum pro eluendo objecto irritante, sine excoriatione plorant.

Causa remota in hac ægra fuit Purgans, quatenus nempe hoc movit acidum istud in eadem hysterica obvium, & ita acres acidos succos ex pancreatis & intestinorum miliaribus glandulis profluere fecit. Nempe primo sex vel septem vicibus sine torminibus rectè & cum euphoria Patiens fuit purgata, partim quod succi varii invicem commisti, acrimoniam suam mutuo temperarint, partim quod in pilulis vitriolum Martis fuerit commixtum, absorbens & edulcorans acidos illos succos: unde quamdiu hæc temperatura duravit; feliciter purgata fuit; ubi vero succi temperantes fuerunt expulsi, & vitriolum Martiale saturatum, & foras exclusum, nihilomi-

hilominus tamen purgans operaretur, hincque acida lympha pancreatica sola existens, istam excoriationem & rosionem induxit, idque imprimis in hoc subjecto sensili delicato, spasmis intestinorum aliàs obnoxio. Adeo scilicet observavi sæpius, mulieres hystericas à levissimis purgantibus maxime lædi, & nisi caute tractentur, sæpissime sub operatione paroxysmum incidere hystericum, propter sensile genus nervosum, & quia spasmis intestinorum consuete sunt obnoxiæ. Jam ergo considerada venit resina illa purgans acris, amara, & viscida præprimis, quæ in extracto colocynthidos ingrediente pilulas deglutitas continetur, itemque quæ in massa pilularum de hiera cum agarico est, utut mitior in agarico. Hæ resinæ viscidæ sunt & acres amaricantes. Jam ergo hæ resinæ firmius intestinorum partibus adhærentes, & acrimonia sua amaricante eadem continuò stimulantes, faciunt, ut glandulæ pancreaticæ & miliares stimulatæ tandem lympham suam acrem acidam, mali matrem, profundant, & successive hæc mala inducant.

Ex quibus patet, cur dysenteria, variolis superveniens, funesta adeò sit? Scilicet signum est causam materialem variolarum, vel variolas ipsas, intestina obsidentes, incepisse eadem jam erodere. Jam autem cum in talibus vel blandior alvi fluxus periculosus sit, multò magis alvi fluxus cruentus periculum post se trahet; & excretione variolarum impedita periculum adhuc subest, ne intestina, gangræna correpta, ad interitum ducant.

Et tantillæ particulæ resinosæ allegatæ suspicionem suggerunt, qua ratione nempe tantillum in maligna & contagiosa dysenteria tam efficax sit, ut propagetur. Scilicèt similes particulæ acriores, subjecto viscido irretitæ, ab alio communicatæ, in altero affectum similem oriri faciunt, utpote quæ speciatim intestinis infestæ, ad eadem delatæ morsicando, rodendo, dysenteriam in alio subjecto sano oriri faciunt; istæ tamen particulæ speciatim infestæ sunt intestinis, non enim ibidem aliæ partes affliguntur, nisi per metastasin aliò prolabantur, simili fere ratione ac particulæ antimoniales hypercatharsin cruentam excitant. Quemadmodum enim infusum antimoniale, venis infusum, nec dum cessat intestina irritare, aliis partibus autem innoxium est: ita contagium dysentericum malignum specialiter intestinis infestum est; Sicut etiam tinctura antimonii propter particulas antimoniales venis infusa vomitus movet, corpore, cæteroquin intacto relicto. Sed quæritur: in quonam specialis hæc configuratio particularum consistat? Resp. Res à priori est indemonstrabilis, nisi in similitudine cum particulis antimonialibus acquiescere velimus dicendo, idem usu venire, ac ex cantharidibus assumptis vesicæ speciatim infensis, sive assumantur pro usu venereo & stimulante, sive externè pro vesicatorio nuchæ applicentur, quod & dysuriam, ischuriam, mictum cruentum & exulcerationem vesicæ introducant. Unde forsan in dysenteria maligna similes acres particulæ speciatim intestinis sunt infensæ.

PROGNOSIS.

Dysenteria hæc benigna non adeo est atrox, & periculosa, nisi quatenus vomitus affligunt, impedientes medicamentorum operationem, & pylorum affectum esse attestantes. Coalescentia autem intestinorum, quæ fortè metui posset, præpeditur medicamentorum liquidorum crebro usu, utut per se sit rara, & nonnisi in declinatione contingat.

CURA.

In Cura hæ Indicationes sunto:

1. Acidum acre corrigatur.
2. Dolor sistatur; eò enim cessante, cessabit cruoris profusio.
3. Massæ sanguineæ & reliquorum humorum & succorum motum compescamus, imprimis per sudorifera.
4. Tandem læsionem intestinis inductam debitis remediis emendemus.

Opiata conveniunt, sed caute usurpentur. De his autem notandum, ea à Thonero dici necrotica, quia gangrænam intestinis introducunt, & impediendo excretiones, materiamque morbificam in alia loca transferendo, occasionem dant futuræ anginæ. Unde in legitima eorum administratione totum negotium situm est: Scilicet caveamus nobis ab horum usu tam in benignæ quam malignæ dysenteriæ progressu vel statu, ob metuendam materiæ morbificæ aliorsum metastasin: aliàs cum specificis temperantibus & sudoriferis mista in principio & incremento morbi locum habebunt. V. g. in dysenteria maligna sequens pulvis conducit optimè:

℞. 🜃æ *sigill.* ʒj.
C. C. usti præp. ʒß.
♁*ii diaphor.* ℈j.
Laud. opiat. ferm. gr. iij.
Ol. destill. Cinnam. gtt. iij.
M. f. Pulvis:
div. in 3. partes:
D. S. **Anhaltende Pulver.**

In hoc pulvere terra sigillata, acidum absorbendo, acquirit aluminosam texturam, & saporem, & ita simul adstringit; cornu cervi ustum verò immediatè alcali peccans imbibit sine ulla ferè effervescentia; oleum destillatum Cinnamomi propter stomachum convenit, & quia resistit vomitibus.

Capia-

Capiatur autem dosis una in aqua cinamomi cydoniata aromatica, ut hâc ipsâ stomachi furor sopiatur. Interim quieta jaceat ægra, & si possibile est post dosin primam aut alteram expectet blandum sudorem.

Hisce ulteriùs succurramus operculis calefactis abdomini insternendis, ut ipsarum calore remittant spasmi; loco quorum etiam sacculi tales tepidi applicari & pro usus exigentia reiterari poterunt:

℞. *HB. Chamom. c. flor.* M. iij.
fol. Quercus M. iß. vel M. ij.
Menthæ. M. j. ad Miß.
fl. Verbasci.
Samb. ana M. j. vel ij.

Incisa duobus sacculis interpassatis rotundis includantur, lacti, vel, quod melius, vino incoquendis, hinc tepidissimè abdomini, repetitim insternendis.

Quodsi verò talia hactenus non suffecerint ad anti-dysenterica specifica fiat accessus: & quidem rectè sub forma pulveris præscribuntur, liquida siquidem facilè vomitu rejiciuntur, v. g.

℞. *Rasur. priapi cervi* vel *ceti* ℥ij.
Hepat. viper. exsicc. ʒß.
Mag. Corall. c. s. c. ℈ij.
Laud. opiat. gr. vj.
M. f. Pulvis pro 6. dosibus;
D. S. **Anhaltende Pulver.**

In dysenteria autem maligna cum febre conjuncta Bezoardica reliquis anti-dysentericis mista egregia sunt.

℞. *Usn. cran. hum.*
Bezoard. ☉ar. ana ℈ß.
M. f. Pulvis: S.
Anhaltend Schweiß-Pulver.

Sanguis draconis est egregium stypticum per se, nisi sanguine hircino fuerit adulteratus, cujus fuci signum est, quod affuso aceto vini in bullas effervescere incipiat, quæ nota est subjecti alcalini, nec aliàs in sanguine draconis puro, nec aliis gummatibus reperiundi. Adulterino autem in omnibus scopis, ubi verus commendatur, substitui potest gummi arabicum & terra sigillata.

Si quid læsionis in intestinis restiterit, balsamicis ea delenda; adeoque pro hoc scopo ordinatur balsamus Peruvianus in vitello ovi sorbilis solutus, ad gutt. 6, 8, 10, &c. capiendus, ut ita guttæ illæ dispareant; Vitellum enim ovi in dissolvendis resinis, in specie purgantium, est præstantissimum. Vel loco hujus capiatur essentia sulphuris, cujus modum parandi Willisius in Pharmac. Ration. Ac simili modo confici poterit Essentia balsami Peruviani, quæ concinnius ita paratur:

℞. *Bals. Peruv.*
Subigatur terendo c. ⊖♀*i* q. s. pro pasta: cui affundatur 🜅 *vini* ♀*isatus*, & in loco calido digeratur ad extractionem essentiæ, acrioris saporis ipso balsamo Peruviano.

Dosis sunt guttæ 12. 15. 20. ad 25. in vehiculo calido, sed hoc incommodi habet, quod ructus pariat.

Cæterum notabile est, quod balsamus etiam Peruvianus cum vitello ovi solutus longe acrior & penetrantior se gustui sistat, quàm per se existens; tantum vitellum ovi in dissolvendis corporibus resinosis præstat.

Cum his dictis etiam adhiberi poterit balsamus sulphuris, ut & tinctura antiphthisica. D. Michaëlis; ex saccharo saturni, & vitriolo Martis constans, parum quidem de Marte participans, propter saccharum saturni tamen, egregiè in dysenteria & quibusvis alvi fluxibus cruentis præstans, læsa simul intestina tinctura hæc consolidat, & egregia est in fluxibus alvi cruentis, cui etiam tinctura sulphuris vitrioli, & tinctura vitrioli Martis, non inconvenienter substitui potest.

Quibus autem Decocta vulneraria placent, illi sic ordinare poterunt.

℞. *Rad. Symph. maj.*
Tormentill. ana ℥ß. ad ℥j.
HB. Veron.
Alchim. ana M. j.
Plantag.
Com. hypercin. ana Mß.
Concisa coqu. in ▽*simpl.* q. s.
Colat ℔j. adde
Syr. de Symph. Fern.
Corallior. ana ℥ß.
M. S.
Wund-Tranck.

Capiatur, addendo singulis haustibus guttulas aliquot balsami sulphuris terebinthinati, vel tincturæ antiphthisicæ.

Quodsi intestinum rectum simul fuerit affectum, cum tenesmo, ordinentur tunc clysmata temperatissima ex lacte, adjectâ interdum terebinthina: v. g.

℞. *Lact. bubul. rec.* ℔ß. ad ℥ix.
Terebinth. in vit. ovi dissol. ʒiij.
&, si opus,
Mell. rutac. ʒvj.
M. pro clysmate.

Hìc curiosum est, quod observavi in quadam puerpera, cum tale clysma ordinassem, quod ingrediebantur ʒvj. terebinthinæ, & patiens hoc ad horas decem retinuisset, & quidem cum euphoria, tandemque altero demum manè reddidisset, ecce! urinam tunc emisit, violaceum odorem valdè referentem.

Pro restaurando denique stomacho vinum absinthites, cydoniata, elixyr menthæ, & reli-

& reliqua aromatica, stomachi & intestinorum tonum fibrosum restituentia, erunt convenientissima.

Cnœffelius jussit excrementa deponere super caput mortuum vitrioli.

Tribus vicibus mihi occurrit hic casus, scilicet proritatio alvi largior ex medicamentis in dosi non excedentibus:

(1.) In hac ægra.

(2.) In virgine cachectica cum mensium difficultate, & hinc tumore abdominis flatulento, nato ex muco acido viscido circa primas vias, cui præmissis Martialibus & digestivis ordinavi Potionem laxativam blandam ex gummi amoniaco in aceto soluto, cum scammonii sulphurati & extracti trochiscorum alhandal ana gr. j. & tamen hæc mistura ultrà 15. imo 18. secessus procuravit, & similem huic casui casum induxit, cum maximis torminibus, superveniente tandem passione hysterica, cum copiosa sanguinis rejectione per inferiora, ultra biduum durante. In quo casu ubi omnia, etiam optima specifica aliàs incassum adhibuissem, tandem præscripsi hanc misturam:

℞. ▽ *Plantag.* ℥ij.
Cinnam. cydon. ℨvj.
El. diascord. Frac. ℨj.
troch. de Carabe ℨß.
Hæmat. pulveris. ℈ij.
♂*ii diaphor.* gr. xij.
Syr. Plantag. ℥ß.

Hæc cochleatim sumpta, omnia pacata reddidit.

In hac Mistura, præter hœmatiten, qui est terra metallica, trochisci de Carabe sunt notandi, vetus quidem & corrigenda, sed tamen egregia compositio; & ut verum fatear, hæc in fluxibus alvi, ex acrioribus succis enatis, & in maligna dysenteria, laudem meretur. Sic in vomitu cruento felicem ejus usum expertus est Forestus sub forma pulveris in haustu vini, vel in misturis, quibus parum aceti additum sit, dosi ℨß. ad ℨj. exhibenda, non secus ac eadem trochiscorum de carabe compositio nuperrimè etiam in desperata fere gonorrhœa aliquot annos durante, ad miraculum profuit.

Tandem (3.) curavi etiam agnatam mulierem, 27. annos natam, texturæ aliàs delicatæ & sensilis, simulque fermento digestivo stomachico tenerrimo existente, ita quidem ut blandiora quoque remedia, tàm alterantia quàm laxantia, eandem graviter afficerent. Præstereà hæc scorbuto hæreditario affecta, & hystericis passionibus obnoxia, tussim stomachi chronicam experta est, ex muco acido viscido stomachi obortam. Pro qua curanda præscripsi præmissis præmittendis has pilulas: (vomitorium enim non conveniebat propter passionem hystericam:)

℞. *G. ✱ci in acet. sol.* ℈ß.
Aloes luc. gr. iij.
extr. troch. alhand. gr. ß.
Laud. hyster. gr. v.
Cum *ess. Salviæ* f. l. a. Pilulæ: D. S.
Laxierende Mutter-Pillen.

Cepit has vesperi ante cœnam, benè dormitivit, manè aliquoties cacavit, & vomuit semel, sanaque reddita fuit. Verùm interjectis aliquot mensibus tussis rediit, unde easdem pilulas iterum præscripsi. Quid autem fit? postquam eas cepisset, copiosissimos vomitus, hypercatharses cruentas torminosas, ex quibus hinc vires prosternebantur, tenesmum, passionemque simul hystericam tandem incidit in gradu excessivo, & certè pessimè se habebat: in quo tamen casu inter alia adhibita remedia hunc pulverem proficuum experta est:

℞. *Corall. rub. præp.*
C. C. usti præp.
♂*ii diaphor.*
▽*æ sigillatæ* ana gr. vj. vel vij.
Laud. hyster. gr. iv.
M. f. Pulvis: S.
Anhaltend Pulver.

Hunc aliquoties deglutivit, non sine successu. Passioni verò hystericæ satisfecit Elixyr uterinum D. Michaelis, sicut tenesmo sacculi ex floribus verbasci & chamomillæ in lacte bulliti, & tepidè applicati, ut & clysma ex lactè simplici, addito tamen pauco saccharo; quibus adhibitis restituta est feliciter.

Vomitoria de cœtero magis in benigna quàm maligna locum habere videntur (Lamoniere tamen Tract. de Fluxu dysenterico maligno observavit subinde in primo principio vomitoria fuisse proficua; & arbitror, hoc ita esse, in casu nempe, quo contagium malignum inspirando haustum ventriculum saltem adhuc obsideat) idque, si superiora intestina laborent, si cacochylia adsit, aut malum foveat, nec non humorum in primis intestinis & ventriculo molesta saburra, si denique natura eò vergat, ægrique eidem facilius auscultent, viribusque adhuc constent, &c. Vomitu namque diuturnas dysenterias curatas vidit Mercatus.

CASUS XII.

DYSENTERIA MALIGNA.

Juvenis curiositate ductus visitaverat castra Belgarum, sed domum reversus conqueritur de doloribus abdominis contorquentibus & lacerantibus, ita ut lacerari quodammodo intestina videantur. Adest simul crebrior alvi dejectio, primitus

mitus quidem recrementorum naturaliter constitutorum, sed postmodum saltim pauca, eaque viscida & glutinosa, continuò licet alvus stimuletur plus minus rubicunda, acerbissimo tamen dolore comitata egeruntur. Appetitus planè est prostratus, adest sitis continua, in specie noctu, caput dolet, nausea supervenit, & interdum vomitus materiæ variæ, sæpiùs inanis vomendi conatus, accedit. Percipitur simul circa umbilicalem regionem cum suprà dictis acerbissimis cruciatibus pulsationis quidam lenior sensus. Pulsus celer, frequens & magnitudine moderatus est.

RESOLUTIO.

Plura sunt symptomata, & quidem truculentissimè combinata, ægrum nostrum præsentem vexantia, ex quorum tamen peniori consideratione dignoscere licet, illa eò collimare, ut nos, eundem morbo, non minus sævo quam molesto, ad excretionis vitia læsa, & præprimis non tam aucta quàm depravata, potiùs spectante laborare, certiores reddant; quod vitium proprio nomine Dysenteria audit, seu, quo nullus ambiguitatis sit locus, Dyarrhœa cruenta torminosa, quam Germanico idiomate explicant: **Er hat die weisse und rothe Ruhr**; hanc enim adesse, dejectiones viscidæ plus minus rubicundæ, cum acerbissimis doloribus abdominis, reliquisque truculentis symptomatibus stipatæ, indicant.

SUBJECTUM.

Quibus omnibus intestina, ceu subjectum, cui illa, accidentia cum sint, inhærere necesse habent, characterisata esse meritò statuimus, quæ undique ex læsis vasis à doloribus, & inde natis spasmis, affecta & interiùs abrasa, sanguinem unà cum reliquis excretis, tam naturalibus quam præternaturalibus permistum effundunt. Licet autem intestina sint corpora unâ eâdemque membrana communi à pyloro ad podicem usque constantia; attamen ob accidentia quædam Anatomici illa distinxerunt in tenuia & crassa. Hoc autem in loco tenuia saltem intestina hujus mali subjectum determinamus, quod manifestat doloris exacerbationis sensus circa regionem umbilicalem. Dum autem intestina tenuia vocamus subjectum, non insontem interim ab hoc malo volumus esse stomachum, cùm & intestina rectè ventriculus prolongatus vocentur, sed & characterem hujus vitiosum & exoticum non silentem in stomacho, ceu nido materialiter intus depositum, segregatoque pabulo in plicis & rugis stomachi exceptum esse, nausea & appetitus dejectus sufficienter convincunt, quod jam Hippocrates acidos ructus protractis alvi solutionibus supervenientes faustos deprædicando annuit. Proinde non in cassum fore autumo, distinguere inter subjectum morbi, quod intestina tenuia esse diximus; & inter subjectum causæ, cujus rationem formalem ventriculus explicat.

CAUSA PROXIMA.

Quo vero ægro nostro in juvenili ætate persistenti, nec talibus adsueto, clarior evadat natura ejus mali, considerandæ sunt ejus causæ, generationisque modus: Causam ergò hujus torminosi affectus proximam statuimus Fermentum malignum & quasi arsenicale, per contagium haustum, ab excretis, & militibus simili affectu laborantibus, intestinis pertinaciter adhærens, ea rodens & excorians; unde horum archæus ab ejusmodi hostilitate irritatus proprium suum hospitium devastans, continuo ea ad excernendam muci sanguinisque copiam cum insigni cruciatu stimulat.

CAUSA REMOTA.

Tale autem vitium seu hostile miasma acidum, ejusmodi martyria conferens, unde contraxerit, non miretur Patiens, cum causâ prægressâ occasionalis sat amplas fenestras & fores apertas concesserit, hinc ab externa causâ suum ortum, adjuvante simul prædispositâ aliquali corporis constitutione, ad ejusmodi producenda apta, duxisse auguramur & quidem ut à prægresso, ex curioso ad castra Belgarum visitanda animo, suscepto itinere hunc Martialem hostem tyrannide sua illum sat cruciantem, in humeros suos contraxerit; quippe putridus talis aër ad febres malignas in castris disponit, quæ ob vitia diætæ, & inde nata stomachi pathemata, aliàs morbus Ungaricus seu Febris Castrensis dicuntur. Hinc facilè æger noster hoc in Martis museo ab aliis ægris, eodem affectu jam inquinatis, per contagium affectus fuit, quod loco trophæi atrox sanè malum secum domum reportavit. Imò non mirum, si accedat & soli fracescentis vitium: nempe visitavit castra Belgarum, quo in climate ob præsentiam fluminum, paludum, litorumvè, ejusmodi exhalationes semisalsæ plus minus acres facilè exhalant, quarum atomorum impressione hanc violentam tyrannidem introduxerunt nostro ægro, qui aliàs in juvenili & florida ætate, & ob copiam humorum, fortassis & redundantiam acidi præternaturaliter in corpore existentis; magis magisque dispositus fuit, ut ita faciliùs morbida & dysenterica hæc progenies introduci potuerit. Imò propiùs eundo probabile videtur, & stomachum ipsum ansam huic malo dedisse, alimentorum insuctorum & variorum eorundem

ſub itinere ingeſtorum, præprimis duriorum ſalitorum malèque præparatorum, qualia in Belgio, regione alias impuriore, propinantur, aſſumptione, inſigniter negotium digeſtionis, hebetando fermentum ſtomachi digeſtivum, æger noſter imminuit, hinc ob ordinatam minus diætam non obtinuit validam digeſtivi fermenti vim, ut ita non inconcinnè Sennertus exinde dyſenteriam deducat; quod & in noſtro ægro ita eſſe, appetitus inſigniter proſtratus ſat dilucidè probat. Fermentum proinde ſtomachi exacerbatum loco chyli laudabilis acidum vitioſum crudele peperit, quod orificium ſtomachi ſuperius affliciendo nauſeam; poſteà arctiùs pylorum vellicando & irritando, & vomitum materiæ, pro fermenti digeſtivi vitiati corruptione, variæ, dum acor hic præternaturalis non in cibos ingeſtos agat, ſed errabundè in archæum ſtomachi, illumque inficiat, excitet, ſæpiuſque poſt rejectionem talis non tamen omnimodæ materiæ vitioſæ idcirco ob viſcidiorum quarundam particularum remanentiam ſtomachum continuò irritantium conatus vomendi inanis ægrum vexat. Acidum proinde hoc acre malignum quaſi antimoniale aut arſenicale, aut tithymalinum, &c. ad inteſtina delatum, cum bile & ſucco pancreatico vitioſè efferveſcens, fomitem præbuit hujus cladis ægro inductæ; imò exinde maſſa ſanguinea turbata fuit, unde poſtmodum ex vitioſa, ob peregrinarum particularum præſentiam ejus craſin aliquomodo deturbantium, fermentatione pulſus celer, frequens, & ſub virium adhuc conſtanti ratione in robore hinc moderatus perſiſtit. Ad hujus autem præternaturalis acidi peccantis reatus ulterius examinandos, non incongruum erit conſideratu & ſymptomata ex ejus præſentia proritata libare, quibus præſertim ægro crudele & moleſtum exiſtit. Acre autem hoc vitioſum acidum ex dictis cauſis enatum, tam immediatè ventriculum & inteſtina afficiens, quàm mediante maſſa ſanguinea ab extra affecta eò delatum, morbificâ ſuâ phalange illis pertinaciter pro ſua, quam adeptum eſt, vitioſa natura viſcida adhæret, hinc illa irritando ad crebriorem alvi dejectionem, & primitùs quidem naturaliter conſtitutorum recrementorum, poſtmodum verò paucorum viſcidorum & glutinoſorum excitat, quatenus nempe acre iſtud exceſſivè acidum ſtimulando inteſtina fecerit, ut primitus quidem ſe à fœculentiis naturalibus liberent, poſtmodum verò acriùs irritata, obque affluentiam ſuccorum per pancreas, vaſa choledocha & glandulas inteſtinorum miliares ex maſſa ſanguinea vitiata eò effuſorum continuam continuò vellicata & muco eorum chyloſo, ceu optimo parietum eorum tutamine ſpoliata ſunt, ut ita membranis ſenſim tali tegmine denudatis, hinc eroſis, & vaſorum ſanguifluorum orificiola capillaria aperta fuerint, exinde poſtmodum excrementorum talium plus minus rubicundorum ejectio, ad exemplum pulveris ſternutatorii fortioris narium membranas continuò vellicantis, & non ſolùm lympham copioſiorem, ſed & ſanguinem tandem, prolicientis. Ejectiones autem iſtas partim præceſſerunt, partim comitati ſunt, dolores abdominis tàm truculentiſſimi, contorquentes & lacerantes vagi, in ſpecie noctu affligentes, ita ut lacerari quodammodo inteſtina videantur, qui ſat manifeſtant acris alicujus præſentiam, quod inſigniter rodit inteſtinorum intimam ſubſtantiam, & tunicas fibroſas inſigniter ſenſiles morſicat, ut exinde ingentes dolores, & propter hos ipſos convulſivos earum ſpaſmos & contracturas, adeoque acerbiſſimum contorſionis & omnimodæ quaſi lacerationis ſenſum conjunctum, cruciatus intolerabiles, præprimis tempore nocturno, inducantur; quales doloroſi ſpaſmi & convulſivi motus præprimis jejunum torquent inteſtinum reliquaque tenuia, hinc ut præcipuè circa umbilici regionem cum dictis cruciatibus & pulſationis quidem, etſi levior, ſenſus obſervabilis ſit, ob ſanguinem nimirum in vaſis capillaribus ſtagnantem, & in motu ſuo, ob nervos vaſis ſanguifluis ſubjacentes irritatos, exindeque vaſa ſanguiflua comprimentes, impeditum, ob quos nervos affectos & ſimul caput per conſenſum inſigniter dolet. Quatenus autem acre vellicans miaſma ſeu fermentum pungens & vellicans inteſtina, ex inteſtinis ſuperioribus, partim motu ſuo proprio, partim horum convulſorum contorſione ſpaſmodicâ, ad inteſtinum rectum propellatur, huicque poſtmodùm pertinaciter adhærendo, illudque vellicando, dolores tales acerbiſſimos non ſolùm infert, ſed & alvum continuò ſtimulat, unde & teneſmus & cupiditas egerendi, & ſi interdum inanis, ægrum ita cruciat, ut ſi non alia, hac ſaltem & ſolum tyrannidis ſpecie, hoc malum veniat ægro abominandum. Prout etiam acre hoc vitioſum ad fauces uſque exhalat, illarum membranam inſigniter irritat & vellicat, hinc concurrente ſimul ſalivæ, non ritè ſalia iſta acria diluentis & abſtergentis, ob laticis aquoſi uberiorem evacuationem evacuatæ, nec à maſſa ſanguinea, quæ & ipſa hoc deſtituta, copioſiùs ad fauces delatæ defectu, ſitis oritur intenſa, maximèque ægro moleſta.

PROGNOSIS.

Æger itaque ſub hujus mali tyrannide gemens & anxius, doloribus quippe acerbiſſimis vexatus rectè maturè petit conſilium, cùm malum hoc ſit periculoſius, eo nomine, quod

quod intestina tenuia imprimis invaserit, unde & symptomata graviora supervenire solent; accedit & contagium malum inferens pessimi ominis, & gravissimè lædens. Cùm tamen in præsenti casu non adeò confirmata dysenteria, æger ipse in ætate florida, nec virium dejectio adsit, idcircò spes est aliqualis, eum facilè in integrum restitutum iri, cùm æger magis crudelius quam periculosiùs affectus sit.

CURA.

Ut igitur ad ejus preces à talibus cruciatibus illum liberemus, Curam aggrediamur, quæ, ut meliùs instituatur, pro ratione morbi introducti, quatuor indicationibus absolvi potest.

1. Causam proximam, acre malignum vellicans, corrigendo, & ex intestinis horum abstersione, ex massâ sanguinea hujus per sudorifera purificatione, eliminando.

2. Urgentem dolorem sistendo.

3. Vulnerariis læsionem intestinorum corrigendo.

4. Abstergentibus anodynis tenesmum sistendo.

Semper in universo dysenteriæ curæ cursu stomachum simul ejusque robur respiciendo.

Pro his itaque scopis obtinendis ad hoc malum abigendum, offerunt sese fontes Medicinæ tres, Chirurgicus, Pharmaceuticus & Diæteticus; quorum primus cum vix scopo nostro satis faciat, proinde generosioribus ex eo petitis remediis hâc vice supersedebimus, & adornabimus nostram curam remediis ex Pharmacia desumptis, quibus pro quadruplici superiori Indicatione cum indicatis sequentibus subsidiis cura expeditur. Hinc commendamus illi in principio statim sequens:

℞. ▽ *Card. bened.*
Menthæ ana ℥ij.
Cinnam. ℥ß.
ras. priapi Cervi ʒij.
C. C. s. △*e.*
♁*ii diaphor.* ana ʒj.
Laud. opiat. gr. iij.
Syr. card. bened. ℥ß.
M. D. S. Anhaltend Schweiß-Träncklein.

De hoc capiat æger duo vel tria cochlearia, & inter coopertura stragulorum lecti probè sudet, aliquoties reiterando; hoc enim peracto, curatu facilius hoc erit malum.

Vel ℞. *Pulv. hepat. viper.* vel *serpent.* vel *ras. priapi cervi* ʒij.
C. C. s. △*e.*
♁*ii diaphor.* ana ʒj.
M. f. Pulvis pro tribus dosibus:
D. S. Anhaltende Stärck-Pulver.

Pro vehiculo dictorum pulverum præscribatur.

℞. ▽ *Menthæ.*
card. bened. ana ℥iß.
cinam. ʒvj.
Ess. Opii ʒß.
Syr. Card. bened. ʒvj.
M. f. Potio: S.
Stärck-Träncklein zu den Pulvern.

His simul externa adhibeantur, hinc
℞. *Theriac.* ℥ß. vel ʒvj.
Ol. dest. Macis, vel *Menthæ* ʒj.
M. pro Unguento.

Quô largiter abdomen & scrobiculus cordis, & quidem quam calidè, inungatur.

Peracto sudore, quoties æger potum, cum sitis urgeat maximè, petat, commendamus, ut in ordinario potu largiter dissolvatur gelatina cornu cervi, vel gelatina priapi cervi;

Vel ℞. *Decoct. Citri Mynf.* ℔j.
▽ *cinnam. cydon.* ℥ij.
Gelat. C. C. ℥j.
Syr. Corall. Querc. ʒvj.
M. pro Julepo:
D. S. Stärckender Julep.

De hoc, quoties potum exigat, aliquot cochlearia ægro, in hypocausto moderatè calido degenti, offerantur.

Quodsi verò malum gravius, ita ut ex his non sentiat levamen æger, ad specifica magis accedendum.

℞. ▽ *plantag.* ℥iij.
Cinnam. ʒvj.
Acet. rosac. ℥ß.
El. diascord. Frac. ʒj.
▽ *sigillat.* ʒß.
Sacch: ♄*ni* ℈j.
Laud. Opiat. gr. ij.
Syr. myrtin. ℥ß. M. f. Potio: S.
Anhaltende Stärck-Mixtur.

Vel ℞. *Conf. rosar. vetust.* ℥ß.
Ras. priapi Cervi ʒij.
Laud. opiat. gr. iij.
Cum s. q. *Syr. Cydon. aromat.* f. Electuarium.
D. S. Anhaltende Stärck-Lattwerge auf 2. mal.

Convenit etiam pro hoc scopo Tinctura antiphthisica.

Sin autem urgente dolore ani & tenesmo æger adhuc sit anxius, convenit clyster blandè abstergens anodynus, qui simul dolorem lenit, & id, quod in intestinis læsum, consolidat; hinc prodest vel clysma ex lacte simplici cum sevo hircino, vel

℞. *HB. bursæ pastor.*
plantag.
fl. Chamom.
Verbasci ana Mß.
rad. symphyt. maj.
sem. Cicer. rubr. ana ℥j.
Coqu. in s. q. *lactis caprini*:

sub itinere ingestorum, præprimis duriorum salitorum malèque præparatorum, qualia in Belgio, regione alias impuriore, propinantur, assumptione, insigniter negotium digestionis, hebetando fermentum stomachi digestivum, æger noster imminuit, hinc ob ordinatam minus diætam non obtinuit validam digestivi fermenti vim, ut ita non inconcinnè Sennertus exinde dysenteriam deducat; quod & in nostro ægro ita esse, appetitus insigniter prostratus sat dilucidè probat. Fermentum proinde stomachi exacerbatum loco chyli laudabilis acidum vitiosum crudele peperit, quod orificium stomachi superius afficiendo nauseam; posteà arctiùs pylorum vellicando & irritando, & vomitum materiæ, pro fermenti digestivi vitiati corruptione, variæ, dum acor hic præternaturalis non in cibos ingestos agat, sed errabundè in archæum stomachi, illumque inficiat, excitet, sæpiusque post rejectionem talis non tamen omnimodæ materiæ vitiosæ idcirco ob viscidiorum quarundam particularum remanentiam stomachum continuò irritantium conatus vomendi inanis ægrum vexat. Acidum proinde hoc acre malignum quasi antimoniale aut arsenicale, aut tithymalinum, &c. ad intestina delatum, cum bile & succo pancreatico vitiosè effervescens, fomitem præbuit hujus cladis ægro inductæ; imò exinde massa sanguinea turbata fuit, unde postmodum ex vitiosa, ob peregrinarum particularum præsentiam ejus crasin aliquomodo deturbantium, fermentatione pulsus celer, frequens, & sub virium adhuc constanti ratione in robore hinc moderatus persistit. Ad hujus autem præternaturalis acidi peccantis reatus ulterius examinandos, non incongruum erit consideratu & symptomata ex ejus præsentia proritata libare, quibus præsertim ægro crudele & molestum existit. Acre autem hoc vitiosum acidum ex dictis causis enatum, tam immediatè ventriculum & intestina afficiens, quàm mediante massâ sanguineâ ab extra affecta eò delatum, morbificâ suâ phalange illis pertinaciter pro sua, quam adeptum est, vitiosa natura viscida adhæret, hinc illa irritando ad crebriorem alvi dejectionem, & primitùs quidem naturaliter constitutorum recrementorum, postmodum verò paucorum viscidorum & glutinosorum excitat, quatenus nempe acre istud excessivè acidum stimulando intestina fecerit, ut primitus quidem se à fœculentiis naturalibus liberent, postmodum verò acriùs irritata, obque affluentiam succorum per pancreas, vasa choledocha & glandulas intestinorum miliares ex massa sanguinea vitiata eò effusorum continuam continuò vellicata & muco eorum chyloso, ceu optimo parietum eorum tutamine spoliata sunt, ut ita membranis sensim tali tegmine denudatis, hinc erosis, & vasorum sanguifluorum orificiola capillaria aperta fuerint, exinde postmodum excrementorum talium plus minus rubicundorum ejectio, ad exemplum pulveris sternutatorii fortioris narium membranas continuò vellicantis, & non solùm lympham copiosiorem, sed & sanguinem tandem, prolicientis. Ejectiones autem istas partim præcesserunt, partim comitati sunt, dolores abdominis tàm truculentissimi, contorquentes & lacerantes vagi, in specie noctu affligentes, ita ut lacerari quodammodo intestina videantur, qui sat manifestant acris alicujus præsentiam, quod insigniter rodit intestinorum intimam substantiam, & tunicas fibrosas insigniter sensiles morsicat, ut exinde ingentes dolores, & propter hos ipsos convulsivos earum spasmos & contracturas, adeoque acerbissimum contorsionis & omnimodæ quasi lacerationis sensum conjunctum, cruciatus intolerabiles, præprimis tempore nocturno, inducantur; quales dolorosi spasmi & convulsivi motus præprimis jejunum torquent intestinum reliquaque tenuia, hinc ut præcipuè circa umbilici regionem cum dictis cruciatibus & pulsationis quidem, etsi levior, sensus observabilis sit, ob sanguinem nimirum in vasis capillaribus stagnantem, & in motu suo, ob nervos vasis sanguifluis subjacentes irritatos, exindeque vasa sanguiflua comprimentes, impeditum, ob quos nervos affectos & simul caput per consensum insigniter dolet. Quatenus autem acre vellicans miasma seu fermentum pungens & vellicans intestina, ex intestinis superioribus, partim motu suo proprio, partim horum convulsorum contorsione spasmodicâ, ad intestinum rectum propellatur, huicque postmodùm pertinaciter adhærendo, illudque vellicando, dolores tales acerbissimos non solùm infert, sed & alvum continuò stimulat, unde & tenesmus & cupiditas egerendi, & si interdum inanis, ægrum ita cruciat, ut si non alia, hac saltem & solum tyrannidis specie, hoc malum veniat ægro abominandum. Prout etiam acre hoc vitiosum ad fauces usque exhalat, illarum membranam insigniter irritat & vellicat, hinc concurrente simul salivæ, non ritè salia ista acria diluentis & abstergentis, ob laticis aquosi uberiorem evacuationem evacuatæ, nec à massa sanguinea, quæ & ipsa hoc destituta, copiosiùs ad fauces delatæ defectu, sitis oritur intensa, maximèque ægro molesta.

PROGNOSIS.

Æger itaque sub hujus mali tyrannide gemens & anxius, doloribus quippe acerbissimis vexatus rectè maturè petit consilium, cùm malum hoc sit periculosius, eo nomine, quod

quod intestina tenuia imprimis invaserit, unde & symptomata graviora supervenire solent; accedit & contagium malum inferens pessimi ominis, & gravissimè lædens. Cùm tamen in præsenti casu non adeò confirmata dysenteria, æger ipse in ætate florida, nec virium dejectio adsit, idcircò spes est aliqualis, cum facilè in integrum restitutum iri, cùm æger magis crudelius quam periculosiùs affectus sit.

CURA.

Ut igitur ad ejus preces à talibus cruciatibus illum liberemus, Curam aggrediamur, quæ, ut meliùs instituatur, pro ratione morbi introducti, quatuor indicationibus absolvi potest.

1. Causam proximam, acre malignum vellicans, corrigendo, & ex intestinis horum abstersione, ex massa sanguinea hujus per sudorifera purificatione, eliminando.
2. Urgentem dolorem sistendo.
3. Vulnerariis læsionem intestinorum corrigendo.
4. Abstergentibus anodynis tenesmum sistendo.

Semper in universo dysenteriæ curæ cursu stomachum simul ejusque robur respiciendo.

Pro his itaque scopis obtinendis ad hoc malum abigendum, offerunt sese fontes Medicinæ tres, Chirurgicus, Pharmaceuticus & Diæteticus; quorum primus cum vix scopo nostro satis faciat, proinde generosioribus ex eo petitis remediis hâc vice supersedebimus, & adornabimus nostram curam remediis ex Pharmacia desumptis, quibus pro quadruplici superiori Indicatione cum indicatis sequentibus subsidiis cura expeditur. Hinc commendamus illi in principio statim sequens:

℞. ▽ *Card. bened.*
Menthæ ana ℥ij.
Cinnam. ℥ß.
ras. priapi Cervi ʒij.
C. C. s. △*e.*
♁*ii diaphor.* ana ʒj.
Laud. opiat. gr. iij.
Syr. card. bened. ℥ß.
M. D. S. Anhaltend Schweiß-Tränklein.

De hoc capiat æger duo vel tria cochlearia, & inter coopertaras stragulorum lecti probè sudet, aliquoties reiterando; hoc enim peracto, curatu facilius hoc erit malum.

Vel ℞. *Pulv. hepat. viper.* vel *serpent.* vel *ras. priapi cervi* ʒij.
C. C. s. △*e.*
♁*ii diaphor.* ana ʒj.
M. f. Pulvis pro tribus dosibus:
D. S. Anhaltende Stärck-Pulver.

Pro vehiculo dictorum pulverum præscribatur.

℞. ▽ *Menthæ.*
card. bened. ana ℥iß.
cinam. ʒvj.
Ess. Opii ʒß.
Syr. Card. bened. ʒvj.
M. f. Potio: S.
Stärck-Tränklein zu den Pulvern.

His simul externa adhibeantur, hinc

℞. *Theriac.* ℥ß. vel ʒvj.
Ol. dest. Macis, vel *Menthæ* ʒj.
M. pro Unguento.

Quô largiter abdomen & scrobiculus cordis, & quidem quam calidè, inungatur.

Peracto sudore, quoties æger potum, cum sitis urgeat maximè, petat, commendamus, ut in ordinario potu largiter dissolvatur gelatina cornu cervi, vel gelatina priapi cervi;

Vel ℞. *Decoct. Citri Mynf.* ℔j.
▽ *cinnam. cydon.* ℥ij.
Gelat. C. C. ℥j.
Syr. Corall. Querc. ʒvj.
M. pro Julepo:
D. S. Stärckender Julep.

De hoc, quoties potum exigat, aliquot cochlearia ægro, in hypocausto moderatè calido degenti, offerantur.

Quodsi verò malum gravius, ita ut ex his non sentiat levamen æger, ad specifica magis accedendum.

℞. ▽ *plantag.* ℥iij.
Cinnam. ʒvj.
Acet. rosac. ℥ß.
El. diascord. Frac. ʒj.
▽ *sigillat.* ʒß.
Sacch: ♄ni ℈j.
Laud. Opiat. gr. ij.
Syr. myrtin. ℥ß. M. f. Potio: S.
Anhaltende Stärck-Mixtur.

Vel ℞. *Conf. rosar. vetust.* ℥ß.
Ras. priapi Cervi ʒij.
Laud. opiat. gr. iij.
Cum s. q. *Syr. Cydon. aromat.* f. Electuarium.
D. S. Anhaltende Stärck-Lattwerge auf 2. mal.

Convenit etiam pro hoc scopo Tinctura antiphthisica.

Sin autem urgente dolore ani & tenesmo æger adhuc sit anxius, convenit clyster blandè abstergens anodynus, qui simul dolorem lenit, & id, quod in intestinis læsum, consolidat; hinc prodest vel clysma ex lacte simplici cum sevo hircino, vel

℞. *HB. bursæ pastor.*
plantag.
fl. Chamom.
Verbasci ana Mß.
rad. symphyt. maj.
sem. Cicer. rubr. ana ℥j.
Coqu. in s. q. *lactis caprini*:

Colat. ℥ix. adde
Sevi hircin. c. vitell. ovi sol. ℥j.
Balſ. Peruv. in vitello ovi ſol. ʒij.
M. pro clyſmate.

Duabus vicibus tepidè injiciendo.

Excreto clyſmate, fomentis adhuc teneſmo ſuccurratur.

℞. *HB. & fl. Verbaſci* M. ij.
Chamomill.
fl. ſambuci ana M. j.
Inciſa includantur Sacculo in lacte coquendo & applicando:
D. S. **Lindernd Säcklein.**

Ut autem declinante malo inteſtinorum læſio maturè corrigatur:

℞. *HB. hederæ.*
plantag. ana M. j.
ſumm. hyperic. Mß.
Raſ. priapi cervi ʒvj.
coqu. in ſ. q. ▽ *ſimpl.*
Colat. ℔j. adde
Syr. Corall.
Cydonior. ana ℥ij.
M. D. S. **Wund-Tranck.**

Capiatur ſubinde cum hauſtu, addendo ſedulò *Balſami ♀is terebinth.* gtt. vj. vel viij.

Dehinc tandem, ut ad ſtomachum reſpectum habeamus, hinc ei commendamus vel hauſtum vini generoſi, vel micam panis toſtam vino generoſo ebriam, cui pulvis macis largiter inſperſus; Vel:

℞. ▽ *fœnicul.*
Menthæ ana ℥iß.
Cinnam. ʒvj.
ſucc. Cydon. rec. ℥iß.
∽ ⊖is dulc. ℈j.
Syr. Menthæ ʒvj.
M. D. S. **Magen-ſtärckend Tränklein.**

De quo æger capiat pro lubitu.

Hiſce jam addatur diæta, quæ conſiſtat in hoc, ut in uſu ſex rerum non naturalium modeſtè ſe gerat, præprimis, ne ſe nimis exponat aëris impurioris inſultui.

CASUS XIII.

HAEMORRHOIDES COECAE DOLENTES, EX MENSIUM NATURALI EMANSIONE.

Mulier vegeta & floridæ faciei, corpulenta, cætera ſana, indeque luxui dedita, ætatis præter propter 49. annorum, & quod excurrit, conqueritur de dolore lumborum lancinante, & gravativè diſtendente, ſucceſſivè increſcente, una cum intenſo dolore ardente, rodente, & nonnihil pulſante in interioribus podicis, hinc laborioſam alvi dejectionem patitur, intantum, ut quoties eam exonerare nititur, hoc cum ſummis fiat doloribus. Accedit tunc extremorum tremor, phlogoſis & æſtuatio ex præcordiis caput petens, cum faciei rubore intenſo, & largo ſudoris per frontem & tempora defluxu. Patitur hæc, quoties alvum liberat, iſtis prioribus pathematis continuò eam torquentibus. Medicus ordinarius varia ordinat, interna & externa, linimenta & fomenta, clyſmata, venam in brachio ſecat, &c. levatur his malum, ſed ſupervenit difficilis reſpiratio, ita ut quoties parum ambulet, vel aliquot ſaltem ſcalas adſcendat, ſpiritus nonnihil intercipiatur, & libera reſpiratio impediatur, cum pulſatione ſenſibili in temporibus & pedibus. Moleſtiſſimo hoc malo aliquandiu conflictata, & diverſimodè tractata à Medico, illud pedetentim evaneſcit, ſed ſupervenientibus ſeu redeuntibus iſtis prioribus in lumbis, ano, & vicinis regionibus, malis, vocatur alius Medicus pro Cura.

RESOLUTIO.

In anteceſſum moneo, frequentiſſimos mulieribus accidere dolores, tàm ſub menſium incipiente fluxu, quàm inſtante abortu, etiam ſine læſione inflammationis in viſcere aliquo, in qua ſemper affligit dolor pulſatorius & diſtendens. Cæterum præſentem affectum non eſſe renes inflammatos, patet ex abſentia ſignorum; quia abeſt v. g. febris continua, & quæ in noſtra plethorica ægrâ adeſſet acuta, abeſtque motus erigendi impotentia, & inſignior urinæ mutatio, aut ejuſdem ſuppreſſio; imó ſi inflammatio renis ſubeſſet, crus etiam illius lateris, cujus ren eſſet affectus, ſtuperet, & neceſſariò etiam dolor pulſatorius perciperetur, quippe qui in omni inflammatione affligit; utut non à pulſatorio ad inflammationem argumentandum ſit: quin imò præſente renis inflammatione affectus ſtomachi & vicinarum partium per conſenſum. e. g. nauſea, vel vomitus, vel cardialgia, adeſſet: ſi autem fuiſſet nephritis ſeu inflammatio renum, conduxiſſet tinctura antiphthiſica, cujus baſis eſt ſaccharum ſaturni, quod ipſum etiam in omnibus viſcerum inflammationibus egregium eſt.

Potius ergò affectus ægræ noſtræ primarius eſt Hæmorrhoidum cæcarum dolor, ſive jam internæ ſive externæ affligant: utræque ſiquidem affectæ videntur, propter atrocia ſupervenientia ſymptomata. Huic autem dolori ſupervenit difficilis reſpiratio per accidens culpâ Medici, nata ex ſanguinis per venæ ſectionem coacervatione in pulmonibus, & ejuſdem impedito ſanguinis per eoſdem circulo.

Pars ergò affecta inteſtinum rectum eſt, in ſpecie quoad orificium ſui externum, podicem conſtituens, ubi vaſa hæmorrhoidalia inſerta ſunt, tàm interna quàm externa.

Causa proxima est inchoata inflammatio in intestino recto circa situm vasorum hæmorrhoidalium, quæ simpliciter fit à sanguinis stagnantis copia in nostra ægra, quæ alias in locis vicinis, nempe circa vaginam uterinam, sub ordinario mensium fluxu consueta erat evacuari, cessante hac evacuatione.

Quod autem à naturaliter cessante ob ætatem mensium fluxu in subjecto hoc sanguineo supervenerit hæmorrhoidum dolor, & omnia in historia casus recensita pathemata, colligitur (α.) quod non rarum sit, cessantibus naturaliter mensibus in subjectis vegetioribus supervenire hæmorrhoidalem fluxum menstruum, (β.) nec rarum, loco mensium obstructorum, hæmorrhoides, hæmorrhagiam narium, hæmoptysin, &c. supervenire: vid. Bartholinus *in Act. Med. Hafn. Vol.* 1. *p.* 165. (γ.) in habitioribus una cum mensibus fluentibus etiam quandoque hæmorrhoides fluant, de quib' vid. M.A.N.C. *Ann.* 3. *Obs.* 22. *p.* 39. *& Ann.* 4. *&* 5. *p.* 299. Tandem (δ.) ordinarium quoque sit, quod in partu difficili, ex conatu isto nimio, partes genitalibus vicinæ in tantum tumescant, & ex vasis circa eadem loca distentis sæpe insequantur hæmorrhoides cæcæ; sicut etiam ipsæ gravidæ ultimis mensibus gestationis tàm varicibus, quàm dolore hæmorrhoidum cœcarum, nonnunquam infestari solent. Porrò viri, uti his naturaliter deficiunt menstruationes, ita econtrà hæmorrhoidalis fluxus periodicus per penem visus in iisdem est. Et ratio quidem, quod subinde mensium vel naturali emansioni, vel præternaturali suppressioni, superveniant hæmorrhoidalia pathemata, est vicinitas vasorum, ex communi tunica oriundorum. Vasa nempe hæmorrhoidalia externa tam venæ quàm arteriæ, oriuntur ex ramis hypogastricis trunci iliaci interni, ex quibus etiam propagantur vasa ad vaginam uterinam; unde mensium fluxu ordinariò cessante, per vicina loca & vasa ejusdem sanguinis fit excretio, aut saltem in iisdem stagnatio aliqua. Pari ratione vasorum hœmorrhoidalium internorum arteria derivatur ex arteria mesenterica inferiore, vena verò ex ramo venæ portæ splenico.

Jam quoad connexionem & evolutionem symptomatum: conqueritur ægra de dolore lumborum lancinante, distendente & gravante; dicunt tales: **Es liegt mir so im Rücken/ es spannet im Kreutz / und ist darbey/ alswenn es risse.** Hæc symptomata dependent simpliciter ex turgescentia sanguinis & repletione vasorum circa uterum & loca vicina; ac ordinariò quidem patiuntur talia pathemata, quando menses emanare volunt, **es drückt mich so im Rücken nach dem Schosse zu /** dicunt, **Sie können sich kaum rühren /** quod signum instantium mensium est; sicut etiam dicunt: **Es ist schwehr in Beinen /** ex impetu sanguinis.

Similiter in præsenti ægra plethorica sanguis superfluus, per uterum antehac evacuari solitus, ob locorum viciniam in vasis hæmorrhoidalibus restagnans & aliqualem inflammationem, quam innuit pulsus, pariens primum tensionem dolorificam lumborum, hinc dolorem ardentem, rodentem & pulsantem in interioribus podicis, quod est signum doloris hæmorrhoidalis ex sanguine stagnante, non potuit non producere; dicunt enim: **Es sey/ als wann man mit einem heissen Bratspies in der Kerben herum führe /** ubi in specie pulsans dolor est vestigium inflammationis. Porrò laboriosam alvi dejectionem patitur ægra nostra, quæ ex duplici fonte derivanda venit: nempe partim ex intensione partis affectæ dolorum, cujus ratione dum protruditur podex, à fecibus præterlabentibus afficitur, unde difficillima dejectio; partim quod sic sanguis stagnans quodammodo, impetu per dolorem facto, ad superiora ejaculetur. Ex qua causa etiam tremor oritur, cum propter intensum dolorem hæmorrhoidum in consensum trahatur totum nervosum genus, & spiritibus animalibus inæqualis fluxus concilietur: Sic propter dolorem totum corpus tremit, si Chirurgus partem aliquam externam exulceratam tangat. Ulteriùs solita æstuatio, phlogosis & rubedo faciei, originem ducunt ex subito sanguinis stagnantis repulsu, & superiora versus rejectione, quò ipso ad caput ita commoto, seri emanatio, & consequenter sudor largus circa frontem & tempora apparet, quod ipsum illustrat Bartholinus *Cent.* 4. *Histor.* 40. ubi similia pathemata difficiliorem alvi dejectionem causantia recenset.

Sed quæritur: unde difficilis respiratio, ceu secundarium pathema, in nostra ægra orta sit? Resp. ab inepta venæsectione in brachio instituta; supervenit enim, quando dolores circa podicem desinunt. In nostra ægra hirudines hæmorrhoidibus applicari, vel saphæna aperiri debuissent; unde post ineptam venæsectionem difficilior respiratio originem duxit ex sanguinis nimia copia, & aliquali circa præcordia ex pulmonum vasis mora, indeque tardiore ejus per pulmones circuitu, facta nimirum sanguinis ab inferioribus partibus versus superiora revulsione, unde urgentior respiratio. Confirmatur hoc ipsum ex eo, quod semper, quoties per motum se exerceret, aut scalas adscenderet, toties respiratio facta fuerit gravior propter sanguinis cursum rapidiorem factum, & per pulmonum vasa retardatum. Atque hinc,

quibus deficiunt menses præternaturaliter, semper eæ ordinariò conqueruntur de difficili respiratione. Idem accidit nostræ ægræ, quæ sanguinis copiâ ab hæmorrhoidibus sursum revocatâ, propter impeditum ejusdem per pulmones circulum, effecit difficilem respirationem. Quare autem sanguis relictis vasis inferioribus occupet primario partes superiores? quæritur! Resp. fieri hoc propter venæsectionem in brachio institutam, quia sic sanguis fuit revulsus à partibus inferioribus, & sic circa pulmones stagnavit. Res ut pateat: hæmorrhoidum hic affectus similiter fere se habuit, ac quando mulieribus mensium fluxus subito supprimitur; vel etiam, quando mulieri instant menses erupturi. Jam in tali ægræ statu quæritur, in quonam loco secanda sit vena? an suprà, an infrà cor? Resp. infra cor, nempe vena saphæna; quia ad eam regionem, in qua vena aperitur, sanguis rapidiori motu solet ferri propter vasa liberiora, majus spatium acquisitum, & propter vasa depleta, hinc ad istum locum promptior impetus. Et hoc est, quod Veteres vocarunt Revulsionem: quippe revellere nil est aliud, quam sanguinis ad locum aliquem rapidiorem motum per venæ sectionem conciliare. Diceret quis: At non diu impetus ille sanguinis ad locum illum durat! Regero: Verum quidem illud esse; interim non plane cessat sanguinis ille ad locum sectum motus, sed diutius durat, quam quidem alio in loco. Et hanc ob causam, cum in nostra ægra vena fuit secta in brachio, sanguis circa inferiora stagnans rapidiori impetu ad regionem superiorem delatus fuit, hincque cessârunt quidem pathemata podicis; circa tamen superiora exacerbata fuerunt, cùm sanguis circa pulmones & cor fuerit coacervatus. Et hactenus dicta occasionem dant venæsectionem legitime instituendi: Scilicèt instantibus mensibus nondum verò apparentibus, **wenn sie in zwey Tagen kommen sollen /** iterum suppressis, secanda vena in brachio pro ventilatione sanguinis, seu liberiori ejus motu conciliando, unde liberior sanguinis motus circa vasa uterina: Econtra mensibus actu jam fluentibus, sed iisdem vel subitò suppressis aliquó errore externô, v. g. terrore, aut partium refrigeratione, vel parcius fluentibus (nisi adsit impedimentum in vasis uterinis) aut denique jamjam fluxuris, sectio saphænæ aut quæcunque alia apparens in pede, modò sanguini deorsum motus concilietur, conducit, quatenus sanguis, spatio inferiùs facto, rapidiori motu versus inferiora fertur. Et eædem leges observandæ sunt circa puerperas: interdum enim his instante labore partus, aut etiam in ipso partu, secanda est vena in brachio; post partum verò pro lochiorum motu promovendo, & liberiori sanguinis circulo per genitalia conciliando, secatur vena in pede. Quare autem instantibus mensibus in brachio secetur? ut sanguinis quantitas detrahatur: nam aliàs nimiâ copiâ circa uterum stagnat & propter majorem copiam non potest emergere, in pede; si verò actu fluunt, pro majori fluxu potest secari in pede. Has cautelas observandas confirmant Practici unanimiter, & & inter eos Riverius *Cent.* 1. *Obs.* 2. Hœferus *in Herc. Med. p.* 304. Deodatus *in Valet. pag.* 129. & Amatus Lusitanus *Cent.* 6. *Obs.* 28. ubi mulieri cui menses aliquamdiu suppressi fuerunt, secavit venam in brachio, unde tertio die menses supervenerunt. Bartholinus *in Act. Med. Hafn. Vol.* 2. *Obs.* 95. *pag.* 238. habet exemplum mulieris quæ sub mensium fluxu, in nimia ira percita, passa fuit suppressionem, Medicus secavit venam in pede, & curata fuit: Sic Riverius *Cent.* 1. *Observ.* 1. *&* 89. *pag.* 87. refert de ischuria, quæ aliis irritis venesectione in brachio fuit curata: Sanguis enim impetu suo & copiâ se ipsum impedivit, & circa renes stagnavit, venâ sectâ vero liberiùs facta fuit urinæ secretio facilis per renes. Quantum vero noceat venæ sectio in brachio, quando menses fluunt? harum lethalia exempla allegantur in Bartholini *Act. Med. Hafn. Vol.* 2. *pag.* 195. & Foresto *lib.* 28. *Obs.* 3. Quo pertinet, quod Gabelchoverus *Cent.* 4. *Observ.* 17. habet, nempe sub actuali mensium fluxu cucurbitulis supernè applicatis hunc cessâsse, & graviora symptomata supervenisse. In nostra ægra, dum sub hæmorrhoidum cæcarum dolore venæ sectio in brachio administrata, factâ sic revulsione sanguinis, omnis ejus impetus sursum fertur, unde difficilis respiratio secuta est.

PROGNOSIS.

Affectus per se non est periculosus, & curabilis; sed metuendum, ne forsam ob negligentiam superveniant vitia, quæ aliàs hæmorrhoidibus cæcis aut inflammatis solent supervenire: quæ sunt (1.) fluxus earum nimius, vel abscessus, & consequenter tandem fistula ani; vel (2.) ne ex sanguinis motu aliorsum concitato, quocunque errore facto, respiratio asthmatica & varia mala inducantur. Hæc ipsa vero cum possint ope Medica præveniri, malum est sine periculo.

CURA.

Itaque quoad Curam, observentur hæ Indicationes:

1. ut dolor inflammatorius hæmorrhoidum cæcarum tollatur.
2. hinc nata symptomata, si quæ supersunt, removeantur.
3. recidiva in corpore plethorico præcavea-

caveatur. In specie hoc præstetur, quia ex conditione subjecti periculum est, ne tandem, licèt curetur, tamen post aliquot menses levi ex causa recurrat.

Jam quoad primum; dolor inflammatorius sistitur

1. Sanguinem circa vasa hæmorrhoidalia stagnantem removendo; quod fiet vel sensibiliter, eum evacuando, vel si hoc non suffecerit, insensibiliter discutiendo; hinc

2. Sistitur dolor, præmissis hisce, anodynis internis & externis. Quò etiam pertinent appropriata, & in hæmorrhoidum cæcarum dolore specifica.

His scopis inserviunt remedia ex triplici fonte haurienda. Fons diæteticus quidem in diæta temperata fundatus clarus est. Quoad Pharmaciam, consideret Medicus, an remedia pharmaceutica dolori hæmorrhoidum insensibiliter discutiendo sufficiant? an vero non? Si sufficit discussio insensibilis, eidem insistat, cum optima sit illa curandi dolorem illum ratio; quod si autem illa non sufficit, sensilis sanguinis evacuatio in usum vocetur. In nostra ægra necesse est sensibiliter evacuare sanguinem propter vim causæ antecedentis, naturalem nempe mensium emansionem. Jam autem quæritur; ubi sit evacuandus sanguis? Resp. Monstrat hoc subjecti conditio, quantitas & motus sanguinis, quæ etiam innuunt, an sufficiat sola hæmorrhoidum apertio? an vero, si hæc non sufficiens sit, vena secanda in pede? an vero tandem, si utræque non sufficiant, etiam venæ sectio in brachio præmittenda? Ergo cum ægra nostra in statu hujus morbi sit plethorica, cætera sana, vegeta, succulenta, & patitur hoc malum ex naturali mensium emansione, malum insuper sit pertinax, quia alterâ vice recurrit: hinc colligitur, non sufficere solam apertionem vasorum hæmorrhoidalium, ne sanguis nimio impetu eo feratur, vel inflammatio earundem intendatur: adeoque in alio loco præmittenda est venæ sectio, ea tamen non in brachio secetur, quæ difficilem respirationem in nostra ægra induxit; quin potiùs in pede instituatur, & quidem saphæna aperiatur. Interim cùm etiam taliter periculum immineat, ne à nimio sanguinis versus inferiora concitato impetu, in immensum augeatur dolor & inflammatio hæmorrhoidum, quæritur ergo: per quas vias sanguis evacuandus? Resp. in subjecto tali plethorico suaserim præmittendam esse venæ sectionem loco circa cor, adeoque in brachio pro revulsione universali, ut ita sanguinis quanto imminuto æqualis & liberior per corpus motus sanguini concilietur. Dicet quis: at sic supervenit difficilis respiratio! Resp. Verum esse; vesperi tamen, vel altero aut tertio die reiterandam esse venæ sectionem in pede, postmodum evacuationem per hæmorrhoides tentandam; ita namque tuta est evacuatio sanguinis, cùm in brachio, ceu in contrario affectæ loco, secta vena conducat hac ratione pro revulsione universali, promiscuè licet in quacunque vena brachii instituta. Ubi tamen quæri posset; an venæ salvatellæ in manu sectio specie aliquid in recessu habeat, quam Sanctorius Sanctorii in egregio Tract. de Meth. Vitandi Error. in Med. *pag.* 956. mirè commendat in passionibus hæmorrhoidalibus curandis? Sed perinde est, quodcunque vas in brachio aperiatur; nec salvatellæ incisionem præ aliis prærogativæ quid obtinere, videbitis confirmatum à Marco Aurelio Severino in Castigata nova Phlebot. In nostra ergo ægra venæ sectio primitùs in brachio pro revulsione universali, deinde ejusdem diei vespera pro revulsione particulari seu aversione in pede, ut ita præcaveatur difficilis respiratio, & tamen sanguis ad loca vicina profluat; sicut tandem ultimo loco hæmorrhoidalium venarum in ano apertio pro derivatione fuisset instituenda, ut hujus medio sanguis stagnans evacuetur per ista vasa, per quæ aliàs deberet naturaliter refluere, vel insensibiliter discutiatur.

Hâc occasione autem quæritur; quomodo hæmorrhoides aperiantur? Dico, id fieri vel medicamentis, vel hirudinibus, quarum hic tutissimus est modus, & præsentaneum remedium. Nam sugunt hæ largiter: Potest applicari una, duæ vel tres, pro ratione circumstantiarum. Modus autem applicandi illas est, ut locus, cui apponi debent, illinatur vel lacte tepido, vel sanguine calido animalis cujusdam, v. g. gallinæ, ita enim mox arripiunt hirudines sanguinem, &c. Contrà vero, quæ hœmorrhoidum apertio per medicamenta fit, conjuncta semper est cum doloris & ardoris exacerbatione: Sive enim externè succus ceparum &c. sive nunc aloëtica internè administrentur, semper tamen acria, vellicando intestinum rectum, & ita impetum sanguini imprimendo, aperiunt tandem vasa hæmorhoidalia.

Medicamenta autem insensibiliter discutientia vel interna vel externa sunt: & quidem interna sunt Sudorifera fortiora, speciatim fixa volatilibus nonnihil acuata: Largius autem sudor excitetur, partim pro liberrimo sanguinis motu conciliando, partim pro excremento sanguinis per peripheriam corporis eliminando. Juxta hæc sudorifera pro scopo discutiendi unà subjungenda sunt alia, partim interna discutientia appropriata, partim anodyna externa: Illa sunt pulvis radicis scrophulariæ, bis ad ℈j. usurpatus; itemque infusum hujus cum radice chelidonii majoris

internè

internè pro potu ordinario. Præ cæteris autem conveniunt externa discutientia cum anodynis, præsertim appropriatis juncta: adeoque applicentur fotus, scilicet sacculi parati ex linaria, floribus verbasci, in lacte coctis, qui sub forma fotus humidi crebriùs applicentur pro scopo discutiendi & dolorem leniendi. Loco cujus etiam unguentum de linaria, cujus descriptio prostat in Hœfero, Hartmanno, & Zwelfferi Pharmac. Augustana. Quibus tamen hoc non placet, adhibeant unguentum ex cineribus suberis, præsertim quô aliquamdiu cadi vinarii fuerunt obturati, fiat ex his unguentum cum vitello ovi & oleo rosaceo, à Foresto, Borello, (qui etiam rationem suberis assumendi reddit) & Lindano in Colleg. super Prax. Hartmanni, commendatum, idque eò magis, si sub mistura sui illud crebriùs ducatur in mortario saturnino, cum pistillo itidem saturnino circum agitetur, quo ita recrementa Saturni immisceantur, cùm præsertim ipse quoque saturnus sit egregius in inflammationibus, acidum absorbendo, & stagnationem sanguinis curando. Cum his oleum momordicæ vetus cum oleo nucum expresso paratum, nobile quoque est, sicut expertus id sum in cognata quadam mihi, quæ cùm ex mensibus non rite fluentibus dolorem in ano, hæmorrhoidum dolori affinem, pateretur, suasi eidem oleum hocce tunc temporis ad manus existens, & ecce! hujus litu dolor affligens hactenus evanescebat. Nec oleis allegatis facilè cedent oleum asellorum & scarabeorum; utut enim asellus insectum sit vilissimum, egregium tamen medicamen exhibet, notante Boyle in Physica Experimentali. Nempe aselli contusi, & oleo nucum expresso infusi ebulliant vel digerantur saltem, postmodum verò leni expressione inde oleum eliciatur. Loco quorum etiam scarabæi pilulares contusi, in oleo violarum vel olivarum infusi & digesti, oleum egregium ad affectus hæmorrhoidum dolorosos dant. Quin imò sola Theriaca vi sudorifera sua aromaticâ, discussiva & anodyna, insigne esset euporiston applicando eam, si externè saltem hæmorrhoidum dolor afflixerit, cum linteolis: Sin verò internæ magis molestæ fuerint hæmorrhoides, imbibatur stuppa cannabina aut bombax dictis oleis, & podici profunde indatur. Tandem quoque balsamus sulphuris ad extra cum oleo papaveris expresso paratus, de quo vid. Hartmannus, anodynum est egregium. Ubi autem maximè urget ardor, recipiatur ▽ *rosar.* largiter imprægnata cum Camphora, vel spiritu vini camphorato, & cum linteis duplicatis vel triplicibus locis affectis applicetur.

His omnibus urgente dolore, addantur anodyna alia, ut essentia opiata, solanum, folia & semen hyoscyami, oleum seminis papaveris aut hyoscyami, expressum, imo ipsum opium, sed cautè, & non nimis maturè adhibendum; quia si intempestivè crebro applicatur locis inflammatis, ad gangrænam ea disponit.

Secunda Indicatio erat, Symptomata ex dolore hæmorrhoidali nata, si quæ supersint, nempe dolorosam alvi dejectionem, & inde dependentes phlogoses in fronte, sistere; quod fiet, alvum servando apertam, sed non stimulantibus, nec resinosis, quæ suâ adhæsione malum exasperant; nec purgantibus, quæ itidem acrimoniâ suâ intendunt dolores; sed saltem continuatis emollientibus, & blandissime lubricantibus intestina fecesque alvi fluidas servantibus: quod faciunt decocta passularum cum malva, ovorum sorbilium crebrior usus, fotus humidi ex lacte, itemque sicci, & clysmata ex lacte.

Pro tertia tandem Indicatione recidiva præcavetur, quod fit per cucurbitulas scarificando omni menstruo spatio, & partim cruribus applicatas; Si vero vel non sufficiant, vel sanguinis dejectio sit suspecta, in auxilium vocentur fonticuli in crure, cum quibus jungatur victus parcior, & uberior corporis motus. Sicut tandem vitentur Purgantia quæcunque propriè sic dicta, aloëtica, & alia purgantia resinosa.

Quod attinet fonticulos; eorum usum hoc in casu confirmat Polyhistor ille Medicus Velschius *Hecatost.* 2. *Observ.* 60. *pag.* 50. ubi habet casum nostro fere similem in corpulenta, fonticulorum inustione præservata ab hæmorrhoidum dolore. Sunt tamen saltem palliativum remedium & radicem non evellunt, & tantum simul nocent sanguinem imminuendo, quantum prosunt. Non igitur suadendi, nisi quando alia remedia frustra tentata sunt, & à priori ampliùs curare non possumus, idque vel ratione subjecti, vel ratione ætatis, vel ratione alius circumstantiæ. In nostra ægra singularis idiosyncrasiæ sufficiunt fonticuli, quia crebrior sanguinis evacuatio est suspecta. Cæterum si Medicus sub illo statu, ubi post venæ sectionem administratam adsit adhuc difficilis respiratio, advocaretur, in tali casu sanguini motus liberior est conciliandus, & stagnatio removenda, quod fit per venæsectionem in pede, nempe saphænæ pro scopo revulsorio; postmodum vero sudorifera propinentur, quibus æquabilis sanguinis motus concilietur; si autem recidivare vult difficilis respiratio, tunc in nostro subjecto fonticulus unus inuratur in brachio, vel bini in utroque, rarò duo in uno brachio, cum ex his pallo-

pallorem faciei talia subjecta ad mortem usque afflixisse observârint Practici.

CASUS XIV.

COLICA HYPOCHONDRIACA HUMOROSA CUM DOLORE ILIACO.

Seu

DOLOR COLICUS FIXUS HYPOCHONDRIACUS PER ACCIDENS CONVULSIVUS à PEDUM REFRIGERATIONE SUSCITATUS.

Juvenis, natione VVestphalus, malo hypochondriaco, ut vocant, aliàs obnoxius, post insignem corporis, in specie pedum, in ludo scenico spectando refrigerationem, altero die incipit dolere latere sinistro, sub costis in den weichen/ *Dolor erat acutus, admodum punctorius, gravissimè affligens ægrum, conjunctus cum frequenti vomitu, admodum molesto, ipsique ægro doloroso, ingenti siti & virium prostratione; hinc dolores lancinantes, sed rari interdum ex isto loco in totum abdomen progredi, ad lumbos reflecti, & in sinistro hypochondrio tandem terminari solent, ubi terebrantes punctiones primariò urgent; pulsus est mediocris in omnibus, celerior tamen & debilior, quam naturaliter esse solet, durus, & interdum post aliquot pulsationes intermittens, urina pallida, cum copioso sedimento lateritio, alvus obstructa, clysmata injecta cum pauco effectu brevi post rejiciuntur; symptomatum atrocia eadem, respiratio parva & difficilis; contactum in latere dolente, etiam fortius prementem, benè ferre potest: punctiones subinde sursum ad præcordia adscendere videntur.*

RESOLUTIO.

Hic morbus à sede est dolor Colicus, à modo verò, quo affligit fixus terebransque; sicut tandem à loco, in quo perseverat, à modernis Hypochondriacus vocatur.

Affectus hic complicatus est, & iliacus & colicus dolor.

Quando igitur syndrome ejusmodi symptomatum communium occurrit, probè consideretur: quænam sint symptomata primaria? & quænam secundaria? Nam symptomata primaria sunt, à quibus, tanquam radice, omnia reliqua originem ducunt, eaque facile possunt cognosci, modò conferantur causæ antecedentes, proximæ & remotæ, & quamnam partem hæc proximè affligant? In qua parte affecta duo consideranda:

1. Dolor progrediens in abdomen; &
2. Ad lumbos reflexus.

His facile ad symptomatum primariorum cognitionem pervenire poterimus.

Porro distinguenda est Colica à dolore splenico, dem Miltzstechen/ cùm uterque affectus à Practicorum vulgo confundatur, scilicet dolor terebrans fixusque in hypochondrio sinistro apparens cum splenico: Non enim hunc splenicum esse, patet ex eo, quod etiam talis dolor sæpius in hypochondrio dextro observetur, & quidem in utroque hominum sexu. Præterea in utroque latere etiam simul affligens ejusmodi percipitur, utrobique revera colicus vocandus, ab angulis coli in utroque hypochondrio apparentibus; unde & tales eodem modo curantur sine reflexione ad splenem vel etiam ad hepar factâ, cùm dolores isti sint aut in colo, aut in intestinis vicinis tenuibus. Contrà, quod etiam in hoc casu splen minus sit affectus, probatur, quia nulla ratione & experimento adhuc convictum est, cum dolore punctorio, lancinante & terebrante affici posse, utpote qui membranis tensis, & in superficie quasi exporrectis, propriè competit. Jam autem splen est corpus membranosum circumvolutum, intertextis invicem nervorum fibris, adeoque saltem aut distendens, aut pulsans, aut obtusè gravans dolor huic dicari poterit; distendens quidem & gravans ex collectis succis vel quibuscunque humoribus inibi, successivè coacervatis, & cellulas ejusdem membranaceas distendentibus; pulsans vero, quatenus sanguis in fluxu suo retardatur, in splene potest produci; at verò punctorius dolor non invenit in taliter constituto viscere locum. Insuper confirmantur hactenus dicta ex eo, quod & illi, qui vulgò pro spleneticis doloribus habentur, quales sunt ab equitatione, aut cursu nimio inducti, reverâ sub hypochondrio sinistro in colo latent, à flatibus scilicèt dependentes, unde etiam vel exonerata alvo, vel emisso flatu, iidem cessant. Hæc ostendunt, insulsum esse eorum consilium, qui cursoribus lienem eximendum esse jubent, cùm, utut centies insons splen exscindatur, non tamen cessabunt dolores colon obsidentes. Interim tamen non negamus, splenem subinde posse affici molestiâ, quia quandoque in splene tales dolores adsunt, denn es pocht je zuweilen gegen den Rücken zu/ dahinden tief wallet und drücket es/ eò scilicet in loco, ubi rami splenici, arteriosi & venosi, ex ramis cœliacis, arteriosis & ramo venæ portæ derivantur ad splenem. Quod ipsum pathema frequenter observatur in febribus intermittentibus chronicis, melancholicis, hypochondriacis, &c. in quo casu tamen iterum cauti esse debem⁹, attendendo an splen sit pars affecta primaria? an verò productū mor-

morbosum? (nam in confirmatis demum morbis ægri de lienis dolore conqueri solent, in principio vero eorum non,) adeoque an pathemata pro causa? an verò pro producto morboso habenda sint? attendendum. Confirmatur hoc, quod Horstius & Sylvius in scorbuticis confirmatis post mortem apertis splenem optimè constitutum reperere.

Palpitationes autem cordis in historia memoratæ non suggerunt suspicionem affecti lienis, nec vapores adscendentes hic accusandi sunt.

Quoad Ileon autem: ille est complicatus morbus, nempe ex obstructione alvi, adeòque motu intestinorum peristaltico inverso; sive jam contenta sive feces intestina obstruendo, sive etiam ipsa intestina vel convulsa & inflammata, aut gangrænosa, aut invicem ingressa, passionem hanc induxerint. Et notandæ sunt illæ observationes duæ, quas habet Hildanus *Cent.* 1. *Obs.* 61. ubi introducit ileum, natum ex pertinaci coli in confiniis cæci & ilei circa valvulam suam obstructione, & *Obs.* 58. ubi affectum narrat, nostro casui simillimum, & pro splenetico habitum, curatum tamen carminantibus. Aliàs ileos vitio intestinorum crassorum oriri posse videtur, nisi vel coli vel cæci, velut anguli in hypochondrio sinistro firmissimè obstructi vitio, ordinariò ex affectis tenuibus, in specie ileo, unde etiam κατ' ἐξοχὴν Ileos vocatur.

Cum ergò crassa ob sui amplitudinem nequeant commode obstrui, & sic affici ac ileon, nec se invicem subintrent propter firmam connexionem, & rariùs inflammentur, imò eadem nec hernias producant; sed si forte in culpa fuerint crassa, erit principium coli & valvula, cujus tamen obstructio, ob clysterum illuc tendentium progressum, vix perseverare potest. Insuper in Iliaco affectu subinde observatur podex intro retractus, ut ne specillum quidem clysteris appplicari queat; quæ retractio ani est à convulsione intestini recti, & quoque tàm sphincteris, quàm musculorum ani levatoriorum; hi enim si convelluntur, ordinariò & retrahitur & constringitur podex. Et quidem tunc hoc phænomenon in colicis convulsivis & volvulo, similibusque intestinorum impedimentis, non autem obstructis intestinis, observatur, quando nempe tam tenuia quàm crassa convulsione insigni & motu peristaltico inverso laborant: in quo casu etiam suppositoriorum & clysmatum per superiora rejectio continget, ubi autem ex intestinis inflammatis, ex obstructis, ex hernia translocatis, vel ex aliis intestinorum affectibus, ileos, quantumvis lethalis, fuerit, non tamen apparebit podex retractus: Conf. Drawitius *Tr. de dolore abdominis scorbutico.*

Causa proxima materialis est acidum viscidum, quod in colo regionis hypochondriacæ sinistræ stabulans & firmiter agglutinatum, vellicando & rodendo intestina, hoc est, fibras intestinorum nerveas, sensus organa, spirituum impetum excitat; hincque duæ doloris conditiones præsto sunt; terebrans nempe, & fixus; ubi dolor terebrans dependet ab acido continuò rodente, & aculeis suis scindente membranam intestinorum interiorem fibrosam; fixus verò à succo viscido, firmiter parietibus coli agglutinato. Ut adeoque affectus noster præsens sit vocandus Colica hypochondriaca humorosa, nec nisi per accidens, convulsiva.

Nam quod dolor ille colicus introrsum totum abdomen occupet, fit illud simpliciter per consensum, quatenus nempe nervi in dolore iliaco spasmodicè contracti, continuant suum spasmum usque ad plexus mesaraicos, quorum occasione totum abdomen affligitur: quod autem dorsi & lumborum dolor urget, est ex convulsivo mesenterico plexu. Non reticendum siquidem est, quadruplicem circa lumbos observari dolorem: puta vel nephriticum, vel pancreaticum, vel mesentericum, vel intestinalem, duodeni scilicet. Hos inter dolor præsentis ægri non est nephriticus, sed hic dolor lumbaris est mesentericus, ubi hoc annectitur lumbis, isque lancinans, & obscurè gravans.

Porrò affligunt præsentem ægrum punctiones sursum ascendentes, cujus phænomeni quæ ratio? scilicèt colon in sinistro hypochondrio connexum est locis membranosis vicinis, peritonæo & diaphragmati inferiùs descendenti. Quando ergò colon fortiùs à viscido acido irritatur, convulsivi quid patitur; vid. Helmontius §. 18. *Tr. Pleura Furens pag.* 320. & dum convellitur, connexæ partes membranosæ simul spasmo afficiuntur, & sub ista contractura punctorius iste dolor sursum ascendere videtur, utut non pectoris loca, sed saltem orificium ventriculi sinistrum petat. Hinc & respiratio molesta est, quia quoties respiramus, toties diaphragma ex convexo commovetur in figuram planam, unde colon comprimitur, quod antea affectum, irritatum a causa externa mox affligitur, & dolor exasperatur atque intenditur.

Quæritur autem: unde æger ferre possit applicationem manus, fortiter prementis hyhypochondrium sinistrum? Equidem si adessent flatus, solutio foret facilis, cùm flatibus sic progressus creetur. Verùm in nostro casu saltem mucus acidus hæret, unde ex ista compressione colon simul fortiùs premitur, adeoque insensibilitate sua nonnihil minuitur, quatenus angulus coli fit quoddammodo circularis; sicuti aliàs in parte externa dolente fortiùs compressa, dolorem quodammodo sisti experimur.

Pulsus

Pulſus exiſtit celerior, ſed debilior, forſan ſimul durus: Debilior, ob ſpirituum depauperationem; celerior verò ex eorum impetu & dolore. Unde etiam, ſi vires magis fuerint proſtratæ, deficiens nonnihil (quod tamen ſine periculo eſt;) obſervatur, ſicut tandem, ſi membranoſæ partes doleant, ſimul durus is eſt.

Urina pallida à cruditatibus copioſis ſalibuſque non rite combinatis, ut & ſedimentum hujus lateritium à ſcorbuto latente, derivatur: nempe tria urina prædicit: ſtatum digeſtionis primæ, ſecundæ, & partium urinariarum.

Et quemadmodum in Hypochondriacis ordinariò peccat acidum in ſubjecto viſcido, quoad cauſam proximam; ita quoque Cauſa remota eſt hìc cruditas acida; cauſa externa verò eſt frigus, quod ſemper inſpiſſare ſolet mucum antea fluidum, & ita partibus magis impactum reddit, in quibus antea ſolutus fluctuavit. Imo proprium hoc eſt frigoris, ut quæcunque liquida, aquea & oleoſa, adeoque ſuccos in corpore noſtro inſpiſſet, condenſet, & ad coagulationem diſponat, ſicque glutinoſi iidem magis fiunt. Speciatim quoque in noſtro ægro præceſſit refrigeratio pedum, quorum plantis cum abdomine intercedit conſenſus maximus, & conſequenter cum capite: hinc, qui nudis pedibus pavimentum perambulant, horum alii tormina abdominis incidunt, aliis vero alvus ſolvi ſolet, **ſie bekommen leichtlich den Durchgang / ſo barfüſſicht gehen**: unde etiam, qui diarrhœis aut dyſenteria laborant, quò magis extrema, in ſpecie pedes, refrigerantur, eò magis his ſymptomata excretoria exacerbantur. Hunc pedum cum abdomine conſenſum confirmat *Obſervatio* Hœferi *in Hercul. Medico*, qui ex pilulis, plantis pedum illitis, purgationem alvi copioſam excitatam vidit: quod omne poteſt ad noſtrum affectum applicari. Quod autem à pedum refrigeratione affligatur abdomen, fit ob inſignes nervos per crus deſcendentes, & in plantis pedum in fibrillas diſperſos & deſinentes: de quo conſenſu conf. Simon Pauli *in Digreſſ. de Febr. Malign.* Aliàs quoad acidum in aëre contentum, cum nondum confirmata res ſit ubique, an nempe illud nitroſum? an verò ammoniacale ſapiat? nondum ſcimus: Ergò taceo hac vice, & deciſionem ſuſpendo.

PROGNOSIS.

Hoc unicum periculum ſubeſt, ne malo diutiùs progrediente, etiam inteſtina tenuia affligantur, & ita per accidens ſuperveniat iliaca paſſio, cum affectus aliàs per ſe ſit facilè curabilis.

CURA.

Quoad Curam. Sicut nihil magis præter naturam eſt, quàm dolor; ſic Medicus dolorum ſublatione facile famam ſibi parare poteſt. Hæ ergò Indicationes formandæ.

1. Dolor ſiſtendus.
2. Symptomata reliqua maturè removenda.

Quoad 1. dolor ſiſtitur, vel cauſam materialem removendo, vel dolorem ſopiendo. Unde reſpectu cauſæ removendæ ad duas proprietates, nempe ad aciditatem rodentem & pungentem, & hinc ad viſciditatem pertinaciter adhærentem, reſpiciendum eſt. Cæterùm dubium in anteceſſum occurrit: quidnam in hoc & ſimilibus aliis doloribus inteſtinalibus primitùs agendum ſit? an nempe dolor prius ſiſtendus opiatis? an verò cauſa materialis peccans removeatur per evacuantia? Rationes dubitandi ſunt:

1. Quia ſi opiatis inſiſtimus, ſaltem palliativè tales dolores curamus, cauſam materialem impediendo, & morbum quaſi concentrando.
2. Si evacuantia primitus in uſum vocamus, periculum eſt, ne irritemus crabrones, & dum inteſtina vellicantur, major dolor & graviora pathemata ſuperveniant, cum evacuationis ſcopo planè fruſtraneo.

Pro deciſione ergò reſpondeo cum diſtinctione: Scilicet:

(1.) Attendendum eſt ad id, quod magis urget, & an dolor prævaleat? ita ut exinde vel ſyncope, vel convulſivi motus vel alia ſimilia pathemata metuenda ſint? an vero magis urgeat materialis peccans humoroſa cauſa, eaque ſui remotionem indicet, ſive jam copiâ, ſive acrimonia, ſive alia qualitate hoſtili dotata ſit? pro diverſitate harum circumſtantiarum, ſiquidem nunc ab opiatis, nunc à laxantibus, initium faciendum.

(2.) Diſtinguendum eſt inter colicam convulſivam & humoroſam; nam in colica convulſiva opiata; in humoroſa verò evacuantia magis conveniunt; cùm contrà in convulſiva purgantia adhibita propter acrimoniam ſpaſmos inteſtinorum magis exacerbent, niſi blande laxantia ſint, & abdominis ſymptomata magis doloroſa reddant, imò evacuationem fruſtraneam faciant. Unde in convulſiva potiùs blandis opiatis ſenſus doloroſus & ſpaſmus inteſtinorum tunc temporis præſens, initio demulcendus, poſtmodum verò blandè emollientia ſubjungenda. Humoroſam autem colicam, cum opiata initio uſurpata motum humoris impediendo, malum concentrent, & pertinacius reddant; hinc in convulſiva blanda lenientia conveniunt; in humoroſa verò temperatis purgantibus cura auſpicanda eſt.

(3.) Distinguendæ ante curam probe sunt partes affectæ seu intestina, quæ dolent: quæ si tenuia affligantur, conveniunt magis blanda laxantia per os assumpta; sin crassa, blanda abstergentia per alvum injecta, seu clysmata eligenda erunt.

(4.) Opiata nunquam solitariè in abdominis torminibus præscribenda sunt, sed ea in colica humorosâ locum invenire debent, laxantibus admisceantur; uti contra in colica convulsiva, eadem opiata aromaticis, & imprimis castorinis, combinanda.

(5.) Purgantia proprie sic dicta nunquam in abdominis dolorosis pathematibus prosunt, sed potius, si scopus evacuandi necessarius videtur, laxantia saltem conveniunt, & perinde est, sive hæc abstergendo, sive emolliendo, sive lubricando, sive leviter fermentando, operentur, modò sine insigni stimulo operentur.

(6.) Circa legitimum purgantium usum observandum est, quod frequentius in talibus abdominis doloribus contingere solet, ejusmodi ægros sæpius quidem & egregiè purgari, sine levamine tamen, quia non evacuantur, quæ evacuanda erant, relictis scilicet evacuandis, morbum efficientibus. Quod ipsum etiam in hoc nostro ægro obvenit, & alio præterea in casu, quando nempe copiosus mucus viscidus intestinis crassis impactus eadem incrustans irritat; in tali enim purgantia per os adhibita, copiosa expurgant quidem recrementa ex primis viis & intestinis tenuibus, interim crassiora & viscidiora in crassis intestinis intacta relinquunt. Probo ex Salmuth. *Cent.* 1. *Obs.* 78. *p.* 49. introducente quendam ex torminibus colicis mortuum, in cujus toto intestino colo reperiebatur crassa mucago, id obsidens, hiscente saltem foramine ad digiti crassitiem, per quod tenues mucagines fuerunt translocatæ. In simili quidem subjecto copiosè quidem operantur purgantia: ast quod sine levamine id fiat non mirum est. Conf. Sennertus *l.* 3. *Prax. p.* 201. quo in loco allegatur Heurnius, Lipsio, post reddita recrementa ejusmodi viscida & pituitosa formam & characterem intestinorum præ se ferentia, tropheum de morbo acclamans; fuit enim pituita vitrea, quæ incrustavit antea intestina: Conf. Fernelius *lib.* 6. *de Part. morb. & symptom. cap.* 9. ubi coli ex toto pituita infarcti legitur exemplum. Igitur selectus inter purgantia habendus, & non tam vis eorum purgans, quàm alterativa & acidum correctiva respicienda.

Et quidem in nostro hoc casu magis laxantia, & his præmissis demum opiata, si opus videtur, locum habent; & illa quidem vel simpliciter talia, vel materiam viscidam corrigentibus & incidentibus permista. Hæc inter ex regno vegetabili palmam auferre videntur Colocynthis & Gummata, speciatim gummi ammoniacum internè; sicut externè galbanum, & resina carannæ: ex regno minerali verò aurum fulminans, & Mercurius dulcis, vegetabilibus purgantibus ideo præferendus, quod is valde incidat viscida, & sine torminibus ac sine virium prostratione evacuet, adeoque simpliciter resolvendo & abstergendo operetur.

Notandum: Sal tartari speciebus in clysterem decoquendis addendum esse ad ʒj. decocto verò ipsi jam facto gemmæ ad ʒj. quippe hoc, juxta Forestum, feces duras emollit, & viscidítates incidit. Et quemadmodum clysmata terebinthinata in doloribus abdominis convulsivis, nephriticis & scorbuticis, aliàs egregie conveniunt, ita eadem nostro in casu locum non habent: unde saltem sola urina humana sufficere potest pro clysmate adhibendo, cui, si libuerit, addendum quid de electuario hieræ picræ cum agarico, vel alio stimulante, & mel despumatum; sicut etiam fumus tabaci ano inflatus bonus est.

Opiata interdum clysteribus adduntur, si nimius sit abdominis dolor, aliàs non.

Externè olea carminativa egregiè se gerunt, imprimis oleum hyoscyami ad ℥iß. cum oleo carminativo Mynsichti, oleum Jovis, spiritus & oleum baccarum juniperi. Prodest etiam tegula calida imposita; omnia enim calida nervis amica, frigida verò inimica. Emplastrum de hyoscyamo, item decoctum hyoscyami, quo feliciter usus Drawitzius, convenit, cui in infantibus aliquid Theriacæ addi potest; vitandus potus frigidus, panis calidus, blandus calor eligendus.

Si acidum viscidum firmiter colo agglutinatum, fibras nerveas vellicando dolorem colicum producat, ille tamen, clysmatibus benè licèt operantibus, persistat, vix aliis evacuari potest medicamentis, quàm gummi ammoniaco & Mercurio dulci. Cum ergò hic casus occurreret, clysmata operabantur quidem, sed dolor persistebat. Usurpabam alterantia antiscorbutica, antihypochondriaca, sed nil juvabant. Tandem sequentem formulam ex gummi ammoniaco præscribebam:

℞. ▽ *Menth.* ℥j.
G. ✳ci in acet. sol. ʒß.
♀*i* ⊕*lat.* gr. xv.
Scamm. rosat. gr. iv.
Extr. troch. alhand. gr. j.
Syr. de Pom. ℥ß.
M. f. Potio: S.

Eröffnend Träncklein.

Est Potio amara, sed scopus erat incidere viscida per gummi ammoniacum & ...a-

tartarum vitriolatum; stimulans fuit extractum trochiscorum alhandal. Æger exinde quindecim vicibus sine virium prostatione & torminibus cum euphoria purgatus fuit, & multa viscida rejecit, & symptomata dolorosa evanuerunt, aliis purgantibus & clysmatibus causam morbi non attingentibus.

Timæus **von Güldenklee** in usu habet vinum passulatum, quod pro hypochondriacis & scorbuticis egregium est.

Porrò præmissis hisce evacuantibus, ad alia quædam alterantia progrediendum erat; unde remota per evacuantia causa, pro vomitu sistendo misturam sequentem propinavi:

℞. △ *Menth.* ℥ij.
Cinnam. ʒvj.
succ. cydonior. ℥j.
☊*li gutt.* vj.
ol. dest. Cinnam. gutt. iij.
Syr. Cinnam. ʒvj. M.

Bona est mixtura, quæ mox sistebat vomitus, & nauseantem stomachum egregiè levabat.

Interdum in casu necessitatis potest addi gr. j. laudani opiat.

Stercus equinum & Castoreum magis in colica convulsiva, quàm humorosa, conveniunt.

Tandem usus absinthii, helenii & corticum aurantiorum curam absolvunt.

Veteribus systema nervorum, & eorundem distributio, non fuit nota; unde in quacunque colica mox materiam peccantem allegarunt; ubi autem iisdem doloribus pareses supervenirent, non poterant se explicare.

Si tamen his omnibus, dolores & alvus clausa pertinaciter maneant, & ob id metus sit Ilei, tria adhuc supersunt generosa remedia, quæ tentari possunt:

(1.) Sunt globuli bombardarum plumbei deglutiendi.

(2.) Follis ano applicandus.

(3.) Mercurius vivus.

Quoad globulos plumbeos: deglutiuntur No. i. ij. vel iij. De his curiosa est observatio Welschii *Hecat.* 2. *p.* 19. ubi ileon ex omphalocele incarcerata imminentem curavit propinatis tribus globulis plumbeis, quorum maximus ponderavit ʒj. reliqui duo fuerunt minores: sic enim hernia sublata & alvus reclusa fuit; imò, quod mirandum, tertius globulus, maximus omnium, & ultimò ingestus qui fuerat, primò fuit excretus, & sic antecessit minores prius assumptos, pondere suo adjutus. Sed suspecti sunt hi globuli ob sui pondus, quo in ventriculi fundo manere possunt, qui metus non est de nihilo. Magis autem placet consilium ejusdem autoris, quô globulos illos ex amalgamate Saturni & Mercurii vivi conficiendos jubet; sic enim in minori quantitate fiunt ponderosiores: Vid. præter Hildanum Heinricus ab Heer *Observ.* 2. & Zacutus Lusitanus *lib.* 2. *Prax. Admir. Observat.* 27. præmittatur tamen ℥j. vel ℥ij. olei amygdalarum dulcium, ut viæ lubricentur, sic globuli tutò in hoc puncto in usum vocandi. Follis ano applicatus pro intestinis dilatandis, Veteribus usitatus fuit, ut intestina à scybalis induratis, vel mucagine viscida oblinente, secedant, & scybalis dictis paretur exitus: vid. Amatus Lusitanus. Sed modus hic hodiè paulò desuevit. Quoad Mercurium vivum, hic ad ℥iij. vel iv. cum aliis in forma misturæ propinari debet, si successus voto respondere debeat; non minor ejus dosis sit, cùm ponderositate sua exiguam molem præ se ferat, & aliàs frustra usurpetur.

CASUS XV.
DOLOR HYPOCHONDRIACUS CUM HERNIA UMBILICALI.

Mulier aliàs obnoxia hystericis, seu, ut rectiùs vocantur, hypochondriacis passionibus, simulque admodum gulosa, conqueritur tempore hyberno de gravi dolore punctorio in latere sinistro sub & infra costas nothas admodum acerbo & contumaci ferè continuo, ita ut pars perterebrari quasi videatur. Superveniunt etiam nonnunquam vomitus, lateri affecto incumbere potest cum aliquali euphoria: quoties manum fortiter applicat regioni dolenti, eamque quasi introrsum premit, levamen percipit, utut non diu durans, appetitus prostratus, alvus respondet officio, non tamen copiosè, quia parum comedit. Dolor successivè exasperatur, ita ut repetitis ac vagis lancinationibus totum abdomen occupet, **wann es kommet / so reisset es im gantzen Leibe /** *maxima tamen tormina sunt in latere sinistro, ita ut & respiratio paulò profundior impediatur, quia ita respirando dolor exacerbatur. Cruciatibus his per aliquot dies vexata, & hinc inde volvendo & jactitando se variè, quantum permisit doloris ratio, continuò inquieta fuit. Medicus appellatur pro cura, qui, ut eò exactiùs totum negotium intelligat, contrectat hinc inde abdomen, quod ubique molle & tractabile offendit, observat tamen tumorem ovi pullinacei ferè magnitudine à parte dextra, exactè è regione umbilici trium digitorum latitudine ab hoc*

hoc distans, medio loco inter costas & ilia. Tumor est tactu mollis indolens, interdum plus, interdum minus prominens, qui & fortiori compressioni cedens & succidens, mox repullulat.

RESOLUTIO.

Affectus, quo ægra nostra cruciatur, est complicatus, ex Dolore hypochondriaco, & Hernia quasi umbilicali. Dolor est vel primarius, Hypochondriacus pungens & terebrans; vel secundarius, per illius quasi consensum, lancinans & lacerans ipsa in medio abdominis intestina. Hæc enim symptomata amico quidem inter se, ægræ autem summè molesto, fœdere illam vexant. Prioris quippe præsentia, præter causas antecedentes, ad sensum patet; ægra enim ipsa patefacit, dum de cruciatibus abdominis maximis conqueritur: Posterius autem nec hoc tactum, præprimis visum aufugit, cum tumor in abdomine præternaturalis sat dilucidè ejus cognitionem declaret; hinc enim tactu mollis, indolens, interdum plus, interdum minus prominens, imò fortiori compressioni cedens & succidens, moxque repullulans, quid aliud, quam prolapsum intestinorum sufficienter probat? Verum cum Practici non inconsultò distinxerint inter dolores intestinorum & ratione partis affectæ, & ratione causarum efficientium, hinc horum methodum insequemur, melioris cognitionis gratiâ dicendo; ægram nostram Dolore quoad affectam partem, Colico, & præprimis, quod ex situ clarum, Hypochondriaco, additaque simul speciei urgentis nomenclatura, lancinante & perterebrante; quoad causam verò efficientem, Humoroso, laborare.

PARS AFFECTA.

Quoad Partem affectam enim, quæ quænam sit? merito disquisitionem meretur. Dicimus esse hujus mali subjectum ut quod, universum abdomen; hoc enim totum dolore laborare, etsi per consensum, dicitur: ut quo verò, erunt, ut remotum, intestina universa; ut proximum verò, intestina crassa, & præprimis colon, speciatim tamen flexura illa sub hypochondrio sinistro, quàm situs doloris manifestat; etsi interim hic minimè nervos, præprimis plexum eorum mesentericum, excludamus. Cum econtrà, si ad posterius malum, Herniam puto, respectus fuerit, hujus pars affecta seu proxima & primaria, est Peritonæum, quatenus hoc ipsum nimis relaxatum vel ruptum: cujus occasione intestina tenuia prolabuntur, cum crassa firmius lumbis adhæreant, & cum his nihil herniæ sit negotii.

CAUSA PROXIMA.

Quod causam vero, hoc malum, atrocissima nempe tormina, inferentem, concernit, illam proximam statuimus esse irritationem, inductam ab acido acri austero, plus minus viscido, in intestinis hærente, illorumque membranam tam interiorem vellicante, præprimis autem præternaturalem acoris ejusmodi præsentiam sentit intestinum colon, & præsertim in flexura illa sub costis nothis in hypochondrio sinistro à figura sigmoidea dicta, hinc de gravi dolore pulsatorio in latere sinistro sub costis nothis, maximè ægra nostra conqueritur, & quidem ita, ut pars quasi perterebrari videatur. Dum autem acidum accusamus, tam cruditatum acidarum ex stomachi læsa digestione, & fermenti fellei deficientia oriundarum, quam succi pancreatici præternaturaliter constituti, vitium hic deplorandum; acidum enim multum acre austerum, simulque materiæ viscidæ immistum, vitreæ pituitæ nomine tunc notum, talium truculentorum symptomatum causa existit; non inconcinnè enim Sylvius perterebrationem & sensum punctorium acrimoniæ acidæ, fixitatem verò visciditati comiti assignat. Siquidem gulæ errata cruditatum acidarum fæcundæ sunt matres, eò periculosiores excludentes fœtus, quò magis acidum vitiosum pancreaticum in muliere hysterica antea excesserit. Bigamiæ ergo huic austeritati acriori & visciditati nuptus succus pancreaticus, intestina continuò & indesinenter vellicat & pungit, & cum ob suam mucilaginem viscidam in determinato quodam loco hæreat, pertinaciterque agglutinatus fuerit, hinc in specie in angulis intestinorum sub hypochondrio sinistro molestias illas infert, contumaces admodum & continuos dolores, ita ut & pars quasi perterebrari videatur.

CAUSÆ REMOTIORES.

Et hoc esse verum calcar efficiens, demonstrant causæ hujus affectus remotiores, quæ sunt Cruditates acidæ ex stomachi digestione læsa; hinc enim est, quod hystericis crebro conflictetur paroxysmis, à tali nempe acido plus minus austero ortis, quod eo magis liberiores suas exserit actiones, cum offenderit subjectum subtilius, fœminei puta sexus, quibus semper nervorum systema sensibilius existit, hinc & eo promptiùs & dolores & alia symptomata ab acido tali hostili exasperari poterunt. Dum vero ægram nostram admodum gulosam fuisse constet, eo promptiùs natales suos accepit acidum hoc, hostilitatis nomine maximè odiosum, ab hac enim nimia alimentorum assumptorum copia fermentum stomachicum obrutum & hebes

hebes factum fuit, ut non sufficiat illis ingestis digerendis, hinc assumpta, accedente simul fermento stomachi nimis acido fixo, quod in hypochondriacis fatale est, abeunt in acorem peregrinum, massamque acido-viscidam, cum quidem accipiant acorem fermentativum, sed propter sui copiam non sufficienter fermentari & rite volatilisari queunt, adeoque in pastam transmutantur, quæ deinde ad intestina delata, ibique hærens, cum succo pancreatico & bile, utroque succo; & illo quidem nimiâ aciditate; hoc verò nimiâ inertia peccante effervescens, talium dolorum atrocissimorum causa existit: ex quo deinde & alvus suo fraudatur officio, etsi pro ratione assumptorum, quæ in pauca quantitate ingerit, minus copiosè iterum egerat: acor quippe hic ex immodica præcedente ingestorum copia natus, cum aliàs ægra nostra ventriculum & intestina debilia habeat, delatus ad intestinum rectum, sui excretionem illud irritando promovet, hinc & hoc stante, cum nulla infarctionis illius à fecibus, aliorumve contentorum sit præsumptio probabilis ejus abdomen tactu molle & tractabile offenditur.

CAUSA ADJUVANS.

Nec inconveniens ad hoc malum inducendum est causa adjuvans, quæ est frigus hybernum; hoc enim non tantum ratione sui contentarum particularum acidarum, inspiratione haustarum, materialiter auxit tales acidos succos acres & austeros, sed & constringendo poros occasionem dedit, quatenus nempe aliàs per poros istos patulos mediante insensibili transpiratione eliminandi fuissent tales succi, & effluvia lymphæ præternaturaliter acidæ, quibus hoc tempore via interclusa, hinc ratione lymphæ pancreaticæ deferuntur ad primas vias, ibidemque turbas has excitant, quod nervose, si à naturali ad præternaturalem statum argumentari licet, Hippocrates innuit, tum illos maximè esurire asserit, qui tempore hyberno in nive ambulant.

Hic acor vitiosus etiam excitavit vomitum, vel propter consensum contiguitatis cum colo, vel propter consensum cum funiculis nerveis, pylorum simul investientibus, occasione harum causarum, vel plurium, affectus pylorus vomitum excitavit. Pungentis insuper alius acoris præsentiam experiuntur intestina crassa, præprimis colon, uti in hoc præcipuum fomitem hærere superiùs dictum, exindeque etiam doloris in sinistro hypochondrio pungentis natura explicanda. Accedit enim dolor iste perterebrans in intestini coli anfractibus & flexura illa, quam descendens in latere sinistro facit, quo loco, dum humores tales irritantes ad latus feruntur, illis adhærent, & quasi perterebrari videntur, hinc cum ægra illorum exitum promoveat, dum lateri huic incumbit, cum ejus euphoria hoc fit. Quod manu hypochondrio sinistro admotâ levamen percipiat, fit tam propter flatuum impetum, manuum admotione retusum, quàm propter spasmum, cujus vis contrariâ pressurâ imminuitur. Lancinationes intestinales ex consensu nervorum coli cum plexu mesenterico, & inde natis spasmis nervorum ex dicto plexu distributorum, originem ducunt. Respiratio difficilis fit propter dolorem, quia diaphragma in profunda respiratione colon premente, dolorem exasperat.

Alterum affectum quod concernit; dictum fuit esse Herniam, quæ fortassis jectigationibus illis incautè institutis natales suos debet, ut exinde peritonæum laxum præternaturaliter factum sit, quam laxationem posteà intestina secuta fuerunt; ad quod etiam multum contulit fortis manuum in sinistro latere ad dolorem aliquo modo leniendum applicatio; sic enim intestina quasi vi propulsa fuerunt in latus dextrum; laxum autem peritonæum esse diximus? non autem penitus ruptum, cùm ex historia constet, quod fortiori compressioni cedat & succidat, moxque repullulet, quod minimè nec tam facilè fieret, si prorsus peritonæum fuerit laceratum, præprimis etiam cum tumor sit indolens; si enim peritonæum, membrana quippe, sit ruptum, probabiliter ob unitatem solutam necessariò, præcipuè in parte membranosa, dolor adesset.

PROGNOSIS.

Devolvimur jam ad Prognosin, in qua, quidnam de eventu sperandum? dicendum est. Lethale malum esse per se dolorem colicum, nemo facilè dixerit, cùm magis truculenter quàm periculosè sit affecta ægra nostra, etsi, cùm nimis contumax, & accedentibus convulsionibus corporis universalibus & epilepticis insultibus, malum possit fieri lethale; vires autem in nostra ægra fortes, morbus non adeo inveteratus, colica quoque quod fuerit humorosa, & crassa intestina præprimis affligens (utpote quæ curatu facilior) & alia benè ominari jubent, curabile malum præsagimus, modo rectè se gerat.

Hernialem vero tumorem quod attinet: in hoc etsi magis periculosè quam truculenter affecta sit, tamen nec hujus intuitu ægra quid habet, quod metuat: etsi enim aliàs hernia non careat periculo, interim tamen cum sit in nostra ægra minimè perfecta, sed adhuc in fieri, & non ex rupto, sed laxo peritonæo, hinc bonæ mentis sit ægra, cum eventum promittamus faustum, modo legitima remedia

media ritè & continuò cursu, cum non unius diei sit labor, adhibeat.

CURA.

Ad Curam igitur ut aggressum faciamus, cum duplicatus sit affectus, & hæc diversis indicationibus, ad utrumque affectum directis, absolvitur. Et quidem dolorem colicum quod attinet; huic ut medicinam faciamus, erit eo dirigenda, ut

1. Causa peccans & irritans removeatur incidentibus & evacuantibus.

2. Irritatio ipsa dolorosa opiatis & appropriatis sistatur.

3. Tandem salibus volatilibus oleosis aliisque nervinis intestina irritata nimis læsa restaurentur.

Pro his ergo scopis obtinendis se offert fons Medicinæ Pharmaceuticus præprimis, dehinc Diætericus. Ex priori ergo statim remedia salutaria ægræ nostræ propinanda, proinde statim pro priori scopo obtinendo merito evacuatio materiæ peccantis præmittenda erit: hinc, cum vomitus hoc in loco planè non conveniant, sufficit adhibere evacuantia per alvum; cumque malum præprimis hæreat in intestinis crassis, non inconveniens erit clysmata adhibere, eaque non tam incidentia quàm abstergentia, leniterque stimulantia; hinc commendamus illi sequens:

℞. *HB. alth.*
Malvæ
Parietar. ana M. j.
fl. Chamom.
Melilot.
samb. ana M ß.
bacc lauri ℥j.
sem. anisi.
Carvi ana ʒj.
Coqu. in s. q. 🜄 *simpl.*
Colat ℥ix. adde
Ol. amygd. dulc.
Chamomill. ana ℥j.
dest. Carvi.
bacc. lauri ana ℈ß.
M. f. Clysma.

duabus vicibus tepidè injiciendum, quod abstergit vitiosos succos intestinorum: cui, si scopus fortius stimulandi, & ʒj. præter propter de sale tartari addi potest; sic enim saponariâ quasi virtute melius intestina abstergentur.

Vel fiat clysma simpliciter ex lacte, vel simplici, vel cui mel additum sit.

Præmisso clysmate, ut materia peccans, in stomacho & intestinis tenuibus hærens, evacuetur, purgantia per os assumpta non erunt incongrua; à fortioribus tamen imminens hernia nos avocat. Conveniunt ergò blandè evacuantia, & succos acidos destruentia viscidáque incidentia: præstat sic repetitis vicibus purgantia per epicrasin adhibere. Quò autem meliùs materia peccans acida viscida evacuetur, convenit unum alterumvè digestivum præmittere, quod materiam peccantem pro feliciori evacuatione disponit; hinc commendamus sequens:

℞. ☿i ⊕lat. ʒß.
Ol. dest. anis. gtt. ij.
M. S.
Digestiv-**Pulver.**

℞. ⊖✱ci *depur.* ʒj.
Ol. dest. anis. gtt. iv.
div. in 2. part. æqu.
D. S.
Digestiv-**Pulver.**

Quo præmisso, ad blandè alvum laxantia fiat accessus, hinc

℞. *MP. de* ✱*co Querc.* ℈j.
Extr. absinth. gr. vj.
troch. alband. gr. ij.
c. ol. dest. anisi f. Pilulæ:
D. S.
Purgier-Pillen auff einmal.

Vel si nauseat pilulas:

℞. 🜄 *Menth.* ℥j.
g. ✱*ci in acet. sol.* gr. xv. ad ℈j.
scamm. 🜂*at* gr. ij.
extr. troch. alband. gr. j.
syr. ros. solut. ℥ß.
M. D. S.
Purgier-Tränckley auff einmal.

Nec incongruum erit, aliquot vicibus in septimana assumere passulas laxativas, pro dosi ʒvj. vel ℥j. singulæ dosi semper tartari vitriolati ℈ß. addendo, ut sit alvus semper aperta, acidum temperetur, illius vis infringatur, & blandè evacuetur.

Purgatis itaque primis viis, & evacuatâ saburra peccante, pro dolore sistendo

℞. 🜄 *Fænic.*
Menthæ ana ℥iß.
Ess. Castor. ʒj.
∽⊖✱*ci* ʒß.
Ol. dest. cort. aur.
Chamom. ana gtt. ij.
Laud. opiat. gr. ij.
syr. Fænic. ℥ß.
M. f. Potio: S.
Schmertzstillender Tranck auf etlichmal.

Vel ℞. 🜄 *Fænic.*
Menth. ana ℥iß.
∽⊖✱*ci anis.* ʒiß.
Laud. opiat. gr. ij.
Syr. fænic. ℥ß.
M. S. ut *antè.*

℞. 🜄 *Menthæ* ℥ij.
∽⊖✱*ci* ʒj.
Ess. opii ʒß.
Syr. Chamom. ℥ß.
M. S. ut *antè.*

His

His ergò dolore mitigato, restat, ut nervis intestinalibus quoque succurramus, salibus præprimis volatilibus oleosis appropriatis; hæc enim curam absolvunt. Hinc præter laudanum hystericum conveniunt hic imprimis salia volatilia aromatica, quæ acidum temperant, nervis amica sunt, eorum spasmos sistunt, & fermentum stomachi fixius volatilisando excitant: hinc

℞. ▽ *Chamomill.* ℥ij.
Elix. Menthæ ʒvj.
ᔓ⊖✳ci anis. ʒj.
Syr. cort. aur. ℥ß.
M. f. Potio, cochleatim haurienda.

Vel loco hujus recipiatur essentia castorei, quæ nupta cum bigamia essentiæ corticum aurantiorum & essentia myrrhæ, egregiè convenit, dosi singulis vicibus gutt. xxx. in vehiculo calido.

Vel ℞. *Fl. ♃is* ʒj.
Lapill. ☋r. præp.
Succin. præp. ana ʒß.
ol. dest. cort. aurant.
Chamom. ana gtt. ij.
Laud. opiat. gr. ij.
M. f. Pulvis pro 4. dosibus.

℞. *Sacch. albiss.* ℥ß.
ol. dest. Caryoph.
Cinnam.
Nuc. mosch. ana gtt. v.
M. in form. Eleosacchari.

de quo capiat ægra pro lubitu, quantum cuspide cultelli detinere potest.

His internis simul Externa blando & amico fœdere sunt conjungenda, hinc

℞. *Ol. expr. nuc. Mosch.* ℥ß.
dest. Chamom. ℈j.
rutæ ℈ß.
M. D. S. **Eusserlicher Balsam.**

qui largiter abdomini quàm calidè inungatur, postmodum sacculus abdomini imponatur calidè, qui

℞. *Fl. Chamom.*
sambuc. ana M. iij.
bacc. Junip. ℥j.
M. f. Sacculus.

Restat jam, ut & alterum oculum manumque auxiliatricem adhibeamus alteri affectui, ægram nostram magis periculosè quam atrociter affligenti. Ad hernialem itaque hunc tumorem curandum his Indicationibus insistimus, ut nempe

1. Intestina prolapsa reponantur.
2. Peritonæum laxius redditum consolidetur, ne denuò excidant.

Quibus scopis satisfaciunt præprimis externa, cum interna jam superius in cura doloris colici laudata sat fortia sint ad sistendam irritationem, quàm maximè hîc metuendam. Conveniunt ergò externè, & quidem pro priori scopo anodyna carminantia tepidè applicanda, hinc levi pressione manuum adhibita inungatur locus læsus oleo amygdalarum dulcium cum oleo destillato carvi, fœniculi, &c. acuatum; aut loco horum unguentum Mynsichti ad hernias; vel stercus ovillum in dulci lacte coctum tepidè in forma cataplasmatis imponatur, hinc ægra supina in lecto quieta detineatur. Ut verò peritonæum consolidetur & firmetur, ne denuò decidant intestina, hinc internè conveniunt Consolidantia vulneraria.

℞. *HB. perfoliat.*
plantag.
symph. maj. ana M. j.
rad. consol. Maj.
torment. ana ℥iß.
sem. Fænic.
nasturt.
perfoliat. ana ʒij.
Caryophyll.
Galang. min.
Nuc. Mosch. ana ʒj.
Coqu. in s. q. Vini, Colat. ℔vj. adde
syr. de symph. Fern. q. s.
D. S. **Heilender Tranck.**

De quo subinde ægra haustum pro lubitu capiat, dissolvendo in quolibet haustu calido vel spermatis ceti ʒj. vel addendo balsami sulphuris guttas sex.

Externe simul applicentur adstringentia vulneraria: hinc commendatur emplastrum de herniaria Mynsichti, aut loco hujus inungatur parti affectæ oleum lacertarum cum balsamo sulphuris mistum, & tepide applicatum, imponendo desuper vel emplastrum de tacamahaca vel diasulphuris Rulandi, quæ per aliquot dies cum debita & concinna ligatura adhibeat.

Interim ægra nostra in lecto quieta cum stricta & tenui diæta degat, imprimis sibi à frigidis caveat.

CASUS XVI.

COLICA CONVULSIVA HABITUALIS, CUM EPILEPSIA CONJUNCTA.

Juvenis Nobilis in adolescentiæ constitutus annis, jam diu est, quod abdominis patiebatur tormina, quæ vocant **die Colick/** *ita quidem, ut, quoties vel dulcia vel facilè fermentescibilia, tantillum licet horum, comederet, mox patiatur dolores colicos, dicebat:* **Es reisse ihn so sehr um den Nabel/ und sey eben/ als wenn sichs krümmet/ oder winde;** *unde etiam extra tales paroxysmos sæpissimè, circa istam mediam regionem umbilicalem, aliquem dolorem percepit, cætera* *licèt*

licèt sanus. Cum dicto malo subinde etiam subitaneis corripitur paroxysmis, in quibus sensu & motu omni subitò evanescente, subitò corruit & prosternitur, nescius, quid secum agatur. Adstantes tamen tremere eum, & oculos hinc & inde contorquere dicunt. Evanescente hinc pedetentim hoc ipso pathemate, sanus ad se redit. Ingruunt hi paroxysmi præsertim, quoties à terrore aut iracundia nimis subitò corripitur. Alvi naturaliter paulò siccioris, constitutionis in cæteris est scorbuticæ, circa cubiti articulos pustulas scabiosas & crustosas cum pruritu patitur, manantes subinde sanie. Fit interdum, ut utrumque jungatur malum, ita, ut ex dulcium usu patiatur mox tormina abdominis, wenn es ihn dann so reisse und kneipe im Leibe/ so steige es allsachte höher/ und käme ihm ans Hertz/ also daß er denn nicht wüste/ wie ihm weiter geschehe; *tunc corruit, & suprà dicta symptomata patitur. Hæc ipsa propter mala continuò fasciâ vel zonâ coriaceâ firmiter hypochondria cingere solet, ut quantocyus colicam suam, ut vocat, ingruere persentit, zonam illam firmiter contrahere, & hypochondria arctè stringere queat, eum in finem, ne intantum exacerbetur totus paroxysmus, sed hac ipsâ ligaturâ medio quasi sui impetu coërceatur.*

RESOLUTIO.

Affectus præsens quoad exactam Theoriam est perplexus quidem, in Praxi tamen sæpiùs observabilis, & propter casus similes sæpissimè occurrentes proficuus, Veteribus ob neglectum nervorum usum sub Colicæ nothæ nomine absconditus, vocatur Colica convulsiva seu convulsiones colicæ propter intestina; quia complicata est cum insultu epileptico paulò leviori, vel si ἀκρίβειαν Theoreticam adhibere velimus, hic morbus Iliacus potius quam Colicus dolor dicendus esset, eò, quod ilia præ cæteris maximè tenententur. Interim, cum hoc negotium non sit magni ponderis, proinde etiam sine noxa ægrorum confundi potest.

Cæterum, dum Colicam convulsivam allego, duo consideranda veniunt:

1. Convulsio.

2. Consensus partium, quo mediante colica convulsiva alias partes afficit convellendo.

Scilicet quoad 1. Colicam: distinguimus in humorosas, quæ in Praxi raræ sunt; & convulsivas, quæ omnium frequentissimæ, oriundæ ex convulsivis motibus intestinorum & viscerum spasmis: imò, si colica humorosa, qualis vulgò describitur, affligit, ea utplurimum quoque cum spasmis intestinorum complicata esse solet. Atque tali convulsivâ colicâ affecti utplurimum de doloribus lancinantibus, lacerantibus & contorquentibus conqueruntur, innuentes hoc ipso intestinorum spasmos, quorum ratione & ipsâ humorosa colica, primario ab humoribus, secundario ab excrementis & flatibus, ordinario affligentibus, dependens, cum clausa alvo conjuncta est, ut etiam quandoque clysmata officium suum præstare nequeant. Dum enim humores contenti intestina vellicant, hæc convelluntur, stringuntur, & aliquid convulsivi patiendo angustantur; adeoque consequenter transeuntibus flatibus vel excrementis via intercluditur.

Dolores dicti lacerantes utplurimùm sunt convulsivi & frequentissimi, reliqui vero distendentes, & pulsantes, à contentis oriundi, rariores sunt. Ac ipsa infantum tormina intestinorum ab acido lactis corrupti nervos vellicante derivandæ, cum spasmis tamen & tensionibus sunt conjuncta; quod apparet ex abdominis tensione spasmodica, & interdum sunt prodromi epilepsiæ.

In hac colica convulsiva, ut modus fiendi meliùs intelligatur, considerentur pathemata nephritica, si scilicèt calculus per ureteres pelvim renum intrat, ob lacessitos & contractos nervos tormina abdominis atrocia, nausea, vomitus continui, tenesmus, &c. affligunt. Imo nunc temporis sub cura habeo nephriticum, dolorem usque ad scapularum regionem extensam sentientem; ac Bartholinus meminit *in Epist.* hemicraniæ istius præcisè lateris, cujus ren calculo fuerat obsessus; quæ pathemata omnia per nervos affectos, ex plexibus mesenterii derivatos, qui in renibus dolorum sunt organa, & surculos derivant ad stomachum & intestina, explicanda veniunt; non secus ac puncturam nervi in brachio sequitur convulsio & spasmus totius brachii: pari ratione, si afficiantur nervi intestinorum, eorum spasmus & contractura sequitur. Et tales colicæ convulsivæ sunt, quæ mulieribus hystericis, hypochondriacis, scorbuticis, febribus intermittentibus malè curatis, superveniunt: imo ipsi parturientium dolores nil sunt aliud, quàm spasmi uteri, intestinorum, & partium membranosarum connexarum; hinc fit, quod aliquando, notante id Hœfero, nephritica mulier gravida ex urgentibus doloribus se ad partum procinctam putaverit, uti contrà alia prægnans se nephritide esse affectam, loco tamen calculi, quem accusabat, partum ediderit.

Horum dolorum colicorum convulsivorum hinc inde vestigia leguntur apud Practicos veteres, qui propter neglectum nervorum minus

minus rem capere valentes, subinde dolores colicos nothos allegant: Vid. Matthæus Martini *de Morb. Mesenterii pag.* 95. cum quo confer etiam Thiermayer *Conf. & schol.* ubi rectiùs colica ista pathemata à convulsionibus intestinorum deducuntur; secus enim mutationis colicæ in paresin ratio reddi non posset.

II. Quoad consensum partium; sanè hic ab omnibus allegatur quidem, non tamen ab ullo rectè explicatur; vid. Sennertus *in Paralip.* & Sanctorius Sanctorii præ omnibus aliis Patavinis maximè curiosus, partim in *Commentar. in Art. Parvam Galeni*, partim *in Meth. Vitandi Error. in Medicin.* item Barthol. Bausnerus *de Consens. part. humani corp.* Anno 1656. evulgatus. Summatim: consensus partium præsupponit sensum; sensus verò præsupponit fibras nerveas, ceu organa illius proxima: unde sequitur, consensum propriè sic dictum simpliciter locum habere inter partes nerveas connexas sensu instructas. Dico notanter: Consensus partium propriè sic dictus; nam distinguitur ab hoc consensus impropriè sic dictus, qui ratione metastaseos materiæ contingit mediante sanguinis circulo: ita siquidem mammæ cum utero consentiunt, quatenus mensibus suppressis cancer in mamma latens, exulceratus & manifestus redditur; non secus ac testes quoque hac ratione cum capite conspirant, dum illis epithemata refrigerantia applicata ebrietatem arcent, atque hæmorrhagiam & similia tollunt. Aliàs consensus propriè dictus fit tripliciter; vel enim inter partes sibi continuas, vel contiguas, vel denique mediantibus funiculis nerveis invicem connexis. Et hic postremus huc spectat, & ubique in corpore observatur ex communi trunco. Hinc tam mirabilis est structura nervorum, præcipuè nervi intercostalis & paris vagi seu octavi aliàs dicti. Cæteroquin multa ignota Helmontius habet in Ignotæ Actionis Regimine; eaque est nil aliud, quam consensus partium, mediantibus nervis: hinc renibus patientibus, universa abdominis viscera consentiunt. Causa verò, quod induxerit Actionem illam Ignotam, fuit, quia Anatomiæ modernæ ignarus conatus est easdem excogitare; cùm tamen universa abdominis viscera, ut dixi, saltem consentiant, quatenus nervi eorum ex plexibus communibus ortum ducunt.

Pars affecta, quæ est mesenterium & intestina, duo consideranda sistit.

(1.) Nervosum genus delicatius.

(2.) Quod affectus hic simillimus sit passioni hystericæ.

Quoad prius, nempe generis nervosi delicatiorem structuram; concipiendum hic erit discrimen, intercedens filum sericeum subtilius, & lineum crassius, **unter ein seiden Faden und groben Zwirn / einen bindfaden und Pfennigstrick** / mulierem delicatam & rusticum robustum, quorum illi similis videtur structura generis nervosi in virginibus; huic verò rusticorum comparanda est, ut & reliquorum mechanicorum conformatio nervosa. Unde etiam rusticus non nisi à graduato objecto feriri & affici potest: & quemadmodum in illis fibræ nerveæ sunt teneræ, tenues, molliores, & flexibiliores, unde filamenta nervea delicata a levissimo objecto in varios motus & vibrationes concitantur, simili ratione, ac subtilis chorda faciliùs movetur, quam crassa; ita fibræ rigidæ sunt in rusticis; & quemadmodum a levi objecto cæteris paribus iisdem alteratio aut motus humorum aut motus succorum longè sensibilior & enormior est, & symptomata graviora inducuntur, quam in corpore robusto; ita medicamenta quædam nos tam fortiter alterant, alios non.

Quoad alterum autem: sanè verissimum est, hunc nostrum affectum esse passioni hystericæ simillimum. Et ponam, cum afflixisse mulierem quandam, tunc omnes Practici dixissent, esse passionem hystericam, **Es wäre Mutter-Beschwehrung** / adeò colica virorum convulsiva, & hysterica mulierum passio, sunt unus idemque morbus, in radice absolutè coincidentes, utut secundum symptomatum varietatem, propter subjectorum diversitatem, soleant esse diversi: hincque meritò rejiciuntur ista nomina: Hysterica passio, ascensus uteri, &c. & substituitur eis Suffocatio Hypochondriaca, quæ nil aliud est, quam convulsiones colicæ, maribus pariter ac fœminis, ex fomite hypochondriaco communes.

Equidem vulgò duabus notis à colica virorum convulsiva distinguitur hysterica passio scilicèt:

(1.) Ratione sensus globi, hinc inde in abdomine commmoti.

(2.) Ratione majoris suffocationis in hac versantis.

Sed quoad prius respondetur: raro mulieres percipere talis globi adscensum; qui nihil aliud est, quam motus intestinorum contractivus, neque omnes hystericæ eum experiuntur; ut taceam contrarium exemplum ejusdem phænomeni, in viro observati, motus scilicet globuli, a Willisio allegatum. Suffocationis etiam metus nec semper hystericas urget, & viris quoque non raro accidit; sicut dantur hystericæ quædam, quæ præter suffocationem simplicem, nulla abdominis symptomata alia sentiunt, aliæ alia pathemata sine suffocatione percipiunt: Sic juvenes hypochondriaci qnandoque maximâ suffocatione laborant: Sic curavi olim Studiosum Francum, nomine **Crausseneck** eumque hypo-

hypochondriacum, qui omni noctis meridie experiebatur sibi esse, **als wann er mit der Presse zugeschnüret würde.** Restituebatur tamen per carminativa volatilia & Martialia. Similiter alium hypochondriacum terrefactum, convulsivam colicam incidentem, curavi spiritu volatili urinoso cum laudano opiato, &c. Conquerebatur de flatibus, qui hinc successivè adscendebant, & suffocationem inferebant, post sudor eveniebat.

Quoad causam proximam hujus colicæ convulsivæ; præsupponens ubique spiritus impetum facientes, dico, eam esse acre acidum peccans scorbuticum? quod confirmabant in casu nostro pustulæ circa cubitum & ulcera scorbutica sanie manantia, quibus non rite fluentibus ejusmodi æger pej⁹ se habebat.

Jam quæritur: qualenam acidum acre scorbuticum hoc sit? De hoc variæ sunt opiniones: sed an sit acidum acre salsum? an austerum? an verò rancidum? hoc determinari nequit. Cæterum, cùm generales sapores non sufficiant, sed sicuti sapores sunt milleformes, ita etiam acida in nobis peccantia differunt; uti in specie in medicamentis appropriatis præter generales sapores etiam specificus sapor datur: ita simili ratione speciales humorum præternaturalium sapores sunt investigandi. Interim cum fermentorum internorum & humorum in corpore nostro crasis nobis nondum adeò sit perspecta, proinde nec aberrationes eorum ac reliquorum humorum præternaturalium cognitas habere possumus; quia fermentorum & succorum proprietates naturales præcisè adeò nondum sunt cognitæ. Ac hinc est, quod remedia, specifica dicta, empiricè magis quam dogmaticè administremus; ubi quidem scimus, quod ea prosint, sed quomodo? cum omnibus nescio.

Urina non rarò signum Scorbuti præbet, cui si cauda pavonis (**eine Fettigkeit**) supernatet, & de præsentia scorbuti non est dubitandum.

Quoad spirituum verò motum efferatum; possumus suspicari, concurrere quendam motum explosivum secundum Willisium. Nam ipsi Moderni effervescentiam ex vi elastica particularum alcalinarum derivare volunt; quæ tamen vis elastica in statu sano forsan locum non habet, unde illa fortean solum in statu præternaturali concipienda est.

Porrò causarum remotarum duæ insinuantur, quarum

1. Est dulcium usus, contenta corporis nostri in fermentationes p. n. concitans.

2. Pathemata animi, ∾ impetum facientes turbantia.

Jam quoad I. observandum: dulcia quoque esse concreta salsa pinguia, constantia ex acido & urinoso; cum oleo unita, neutro modo se habentia, adeoque non nocent præcisè, quod ipsa fermentescant, sed quod fermentorum instar se habeant, & camarinam fermentescibilem moveant; unde in minimâ quantitate interdum valde sunt activa; pro ratione autem succorum, quos fermentando movent, ipsa diversimodè corrumpuntur, ita ut nunc acescant, nunc bilescant. Taliter constituta subjecta conqueri solent: **Sie dürffen nichts süsses essen/ auch nichts saueres.** Dulcia nocent: acida etiam: Quid ergò? Verum datur tertium, nempe amarum: quæ ipsa amara, ut juxta Forestum, absinthium, hypochondriacis & mulieribus hystericis sunt convenientissima, juxta quæ & acria volatilia oleosa & aromatica excellunt, ut castoreum, myrrha, &c.

Quoad posterius; ira & terror, utut contrarii sint affectus, eundem tamen hîc præstant effectum in nostro ægro. Scilicet præsupponimus, in ira impetuosè moveri spiritus, à quibus omnes corporis succi, quasi vi, protruduntur: quod & probo ex corde insigniùs moto, unde rapidior sanguinis circulatio, & hinc necessariò & reliquorum liquidorum contentorum vehementior commotio contingit, atque sic humores acriores facilè in actum secundum nocendi deduci poterunt. Terrore autem spiritus concentrantur & hebetantur, hinc cessante quodammodo spirituum impetu contenta corporis nostri spontaneo fluxu diffluunt & elabuntur, ob organa flaccida & relaxata, unde & motus & facilis eorum corruptela, sicque laxatis & quasi resolutis partibus propter spirituum defectum sudor frigidus apparere solet.

Porrò quoad generationem hujus acidi acris scorbutici, tam ad digestionem primam in stomacho celebrandam, quam ad ejus perfectionem in duodeno à succis bilioso & pancreatico dependentem, & hinc ad excrementa quoque in intestinis stabulantia respiciendum erit; vitia enim digestionis primæ vitiant contenta corporis, quæ vitiata iterum digestionem primam vitiant.

Ab acido hoc abundante quoque, stercora coagulante, oritur alvus naturaliter pauló siccior: sicut è contrario alcali bilis acido contrarium, intestinorum excrementis debitam fluiditatem conciliat, quatenus hoc in ipsorum sulphur agens, colliquefaciendo ea dissolvit, hinc putredo fecum, eorumque fœtor.

De sanie notandum: eam ex ulceribus scorbuticorum emanantem nonnunquam corium sive cutim erosisse propter acrimoniam. Distinguiturque ea à pure, non tàm ob materiæ, quàm efficientis conditionem; etenim idem sanguis & in pus & in saniem fatiscere potest. Interim si peccans fermentum

tum fuerit acidum temperatius, minus agens, dabit pus salsius, spissum & crassius; contrà si illud fuerit acido-acre, magis colliquat nutrimentum corporis, unde generabitur sanies diluta magis. Hinc dicunt: pus est melius seu minus malum, quàm sanies; innuit enim fermentum mitius.

Quoad istud verò pathema, quod scilicèt æger noster conqueratur de adscensu quasi auræ ex abdomine ad cor (**das Auffsteigen zum Hertzen**) sanè hic sensus adscensionis perfrequens est in ægris, tam viris quam fœminis, & non imaginarius, sed verus. Percipiunt enim præternaturalem circa præcordia alterationem, dicentes: **Es wäre ihnen so weichlich.** Ac qui sibi hoc pathema imaginari volunt, considerent pathema illud, quod quidam ex terrore subito contrahunt. Cæterùm, dum dicunt: **Es steige ihnen ans Hertze/** non patitur cor, sed est vana illorum persuasio, symptomata orificii ventriculi sinistri cum cordis pathematibus confundentium; &, si in talibus anxietatibus afficeretur cor, necessariò illud etiam palpitaret; unde illud est insons, & simpliciter in tali casu orificium stomachi sensibilissimum laborat. Jam vero quæritur: quomodo stomachi orificium afficiatur; Duplex sententia hac in parte oberrat; alii quippe per vapores & halitus ad cor adscendentes id explicant; alii per texturam mirabilem nervorum ex plexibus mesenterii oriundorum, & hinc dependentem consensum partium. Equidem quoad halituum & vaporum motum illum, verum illud Hippocratis est: Totum corpus est transpirabile: Ita siquidem Mercurius vivus plantis pedum pro Cura luis Venereæ applicatus, ad os penetrando, salivationem & pathemata oris causatur; & cantharides nuchæ impositæ mictum dolorosum inferunt. Interim perspirabile illud nimis extenditur; unde videmus alios, qui spiritus hîc sylvestres accusant, ubi pariter non negamus, sæpiùs ex hypochondriis spiritus flatulentos vagari hinc inde, qui etiam in stomacho graviora inferunt pathemata: id quod patet ex emissione ructuum, per quam hystericæ non raro levantur, nullum tamen in nostro hoc casu ejusmodi halitus locum habent; nam neque borborygmi neque ructus vestigium hic reperitur: quale quid etiam ex historia morbi non patet. Unde potiùs concludendum est, rem se hoc loco habere, ac in nephriticis, in quibus calculus tenesmum, vomitum, &c infert, non per vaporum adscensum, sed simpliciter per continuatum spasmum seu convulsionem partium nervosarum, mesenterii & reliquorum viscerum, ratione nervorum ex plexibus mesenterii prodeuntium. Scilicet mirabilis nervorum in automato corporis nostri structura, rotularum in automato artificiali vices gerit, à quibus omnis motus organicus simpliciter dependet: Quo loco etiam præsupponimus, singularissimam illam & maximè admirandam texturam nervi intercostalis, ex ramificationibus paris quinti & sexti enati, ut & nervi vagi seu octavi: vid. Willisius, quorum connexum & distributionem si consideremus, tanquam in speculo cernere possumus, quomodo partes consentiant? Lipothymiæ ergo in hoc casu dependent ex interrupto spirituum animalium in cerebro ad stomachum motu, unde luce eorum plus minus eclipsatâ cessant functiones animales, utut impetu facto denuo prorumpant in nervos quosdam, sed cum convulsivo impetu. Dantur observationes, in quibus confirmatur, perceptum fuisse in pollicis extremitate sensum vellicationis, ex illoque quasi auram petiisse caput, epilepsiâ superveniente, Vid. Hildanus. Eadem planè ratio est auræ ex mesenterio adscendentis, quæ similiter est spasmus continuatus: nempe fibræ solum motrices spiritibus animalibus irradiantur, reliquæ partes iisdem ferè destitutæ languent, hinc illorum defectu & calor debitus deficit, & hinc frigoris sensus occupat partes. Scilicet tria symptomata in Praxi freqüentiùs occurrunt, quorum

(1.) Sunt tormina seu motus covulsivi interni **die innerliche schwähre Noth.**

(2.) Sensus & motus cessatio subitanea, quam vocant **die Ohnmachten;** &

(3.) His succedentes manifesti motus convulsivi, quod nominant, **die schwähre Noth bricht aus.**

Unde non novum est, hystericas, imo nonnunquam parturientes sub ipso partu epilepsiæ insultum experiri, cùm præsertim noscam mulierem, toties epilepsiâ corporis totius correptam, quoties partum sustinet, ut hinc quoque semper nescia pariat.

Fascia autem & zona confert, quatenus inhibet motus convulsivos, non verò quatenus vapores sursum adscensuros prohibet; omnia enim sunt plena, quod probatur: Si enim, aura frigidâ putatitia adscendente maturè ligatura fortis membro supernè injicitur, prohibetur motus convulsivi atrocitas. Et sanè halitus in tali casu non subesse, patet ex eo, quod vulneri capitis graviori, ita ut vel tenuis seu pia, vel dura mater fuerit læsa, superveniant per consensum vomitus biliosi? ubi tamen nemo sibi persuadeat, velim, descendisse vapores ex capite ad stomachum & intestina, non secus ac stomacho, vitiosâ saburrâ molestatô, sentitur cephalalgia, concitato vomitu evanescens, ubi sanè non halitus ad caput adscendunt, sed fit per continuatos spasmos. Illustrabit hoc observatio-

nes epilepsiarum, ex particulari membro enatarum, quarum paroxysmi injectâ zona vel fascia avertuntur.

De differentia colicæ convulsivæ in habitualem & accidentalem, vid. Willisius de *Morb. convulſ.*

PROGNOSIS.

Quoad prognosin, & quidem eventum morbi: Vita aut facultas vitalis per se hic nil patitur, sed afficitur facultas animalis in nervoso genere, & exercitu spirituum animalium radicata: utut etiam per accidens illa compatiatur cessante nimirum cordis motu, qui tamen vix metuendus, cùm malum sit transitorium. Ergò periculo vitæ caret æger, quamquam metu pareseos non careat.

Cæteroquin morbus propter scorbutum est quidem chronicus, & propter hunc curatu difficilior, non tamen impossibilis, cum præsertim æger sit juvenis; interim idem ex sua natura Scorbuticus, requirit curam ut diximus chronicam.

CURA.

Quoad Curam, considerandum est duplex tempus: in paroxysmo scilicet, & extra paroxysmum.

In paroxysmo iterum duo tempora notanda; principium scilicet morbi; & incrementum ejus, quamdiu nempe dolores urgent, dein ad statum ejusdem, quando convulsiones epilepticæ & lipothymiæ superveniunt.

In principio ergò & incremento *respiciendum est*

2. Ad acidum acre scorbuticum vellicans.

2. Ad spirituum impetum & inordinatum motum hincque natos dolores.

Adeoque ratione illius salia volatilia oleosa; ratione posterioris verò opiata & nervina locùm habebunt.

Principium à clysmatibus fit, quæ in specie cum lacte parata, temperata puta, & demulcendo intestina, illorum spasmos & dolorificam convulsionem remittere faciunt, in his casibus sunt optima; cum contrà acria spasmos augeant, & magis alvum claudant, quia magis irritando spasmos augent & malum magis exasperant. Hinc Horstius *in Observ. pag.* 395. clysmata nocturna ex lacte, h. e. per integram noctem retenta, & in specie in abdominis pathematibus ex scorbuto proficua, expertus est: quale quid etiam observavit Drawizius **im Schmertzmachenden Scharbock.** Præter quæ tamen etiam clysmata ex tabaco parata non contemnenda sunt, quorum applicandorum rationem tradit Bartholinus in Hist. Anatomicis, ubi notandum: egregia fuisse illa in colica dolorosissima, dolorem sistendo, & stimulando. Insuper clysmata ex terebinthina & urina humana in omnibus affectibus torminosis, & flatibus, sunt convenientissima: Vid. Zacutus Lusitanus *in Prax. Admir. lib.* 2. *Observ.* 25. ubi clysma ad ℥viij. ex urina pueri cum melle despumato factum, in colica ferè desperata commendat; itemque Scholzius in Consiliis, Gesnerus in Epist. & Valeriola. Adhæc cum terebinthina sit nobile simplex, nervis amicissimum (quando enim nervus in inepta venæ sectione à Chirurgo pungitur, oleum destillatum terebinthinæ cum felici successu instillatur) illa quoque vel in vitello ovi dissoluta, vel ejusdem oleum destillatum clysmatibus addi potest: clysmatibus additur in nephritide & morbis convulsivis, non quidem ob vim diureticam, sed ut remittant spasmi, partim abdominales, partim renales.

Sed quæritur: an etiam opiata & castoreum clysteribus addi queant? Resp. Omninò; nempe castoreum vel similibus coquitur, vel colaturæ additur extractum castorei à ʒß. ad ʒj. Similiter opiata in affectibus dolorosis abdominis combinari poterunt; vid. Deodatus *in Valetud. p.* 216. qui syrupum papaveris albi ad ℥j. tàm in dysenteria quàm in colico dolore, clysmatibus immiscuit: idemque fecit Willisius *in Pharm Rational. p.* 129. Theriacam ad ʒij. addendo; ubi alii Philonii Romani ʒj. ad ʒij. admiscent: sicut & locus ille Borelli *Cent.* 4. *Observ.* 92. notandus venit, ubi in colica dolorosa opii ℈ß. addendum monet, cum adjecta cautela, ne excedamus in dosi, ob metum soporis insequendi, quæ confirmantur à Salmuth *Centur.* 2. *observ.* 97. ubi mulier quædam ex opii ʒj. clysmati addita, Coma soporosum incidit, sed curata est per aliud clysma ex vino Malvatico. Opiata ergò debitè cum aliis ingredientibus addantur.

Purgantia autem in paroxysmo adhibita non conveniunt, sed exacerbant malum, unde potius Lenientia, v. g. passulata adhibeantur; adeòque præter decoctum passulatum, & passulæ laxativæ usuales erunt optimæ, quarum compositionem egregiam Timæus & Zwelfferus *in Pharm. Reg. pag.* 209. habent. Cæterùm passulis laxativis commode adjicitur aurum fulminans: nam cum superiori anno curandum haberem juvenem colicum, præscripsi eidem passularum laxativarum ℥j. unde ter aut quater purgatus fuit. Alio tempore

℞. *Passul. laxat.* ℥ß. adjeci
☉*i fulmin.* gr. jv. Miscui.

hinc ultra undecim vices fuit laxatus. Imò observavi idem in infantum torminibus dolorosis, gr. j. vel alterum istius auri, pro stimulo

mulo aliis additum, etiam proficuum esse.

Convenit etiam Riverii Infusum sennæ alcalinum, quod hinc inde præscribit in observationibus; item serum lactis cum syrupo rosarum solutivo.

His præmissis sal acre scorbuticum corrigendum. Primatum hic obtinent chalybeata, castorina, salia volatilia aromatica, diaphoretica, & hinc opiata, quæ utramque faciunt paginam. Unde est, quod singulare sit fuligo furni, in specie hystericis proficua, assumendo ejus ℈ß. ad ℈j. cum pauco aceto, & expectando sudorem. Alii spiritum fuliginis ad Colicas in usu habent; & par ratio est.

Quodsi autem extemporaneum remedium obtinere gestias, accipe stercus equinum, quo non melius datur in passione hysterica, exprimendo succum cum vino, & hauriendo hinc sudorem expectando: Vid. Welschius *Hecat.* 2. 32. Et sanè stercora animalium aluminosa planè singularia continent; hinc enim est, quod stercus lupi à Panarollo *Pent.* 3. *Observat.* 36. commendetur; sicut etiam alii stercus columbinum ad colicam desperatam, exprimendo succum cum lacte extollunt. Aliàs quoque specificum dant testiculi equorum exsiccati & pulverisati ad ℈j. sumpti, qui ipsi etiam ad partum, & dolores quoque post eum, itemque ad colicam convulsivam, euporiston sunt. Pariter hic convenit priapus tauri, cervi ac ceti; non secus decoctum sclareæ, (**Scharlach**) quô aliàs œnopolæ pro fucando vino utuntur. Olea autem destillata aromatica non semper æque conveniunt; nam ubi in specie acidum viscidum offendunt ea, pariunt copiosos ructus, qui emissi levamen suggerunt; retenti verò insigniores anxietates creant propter flatulentias. Unde abstineamus ab his; quin potiùs præscribo in talibus ægris talem formulam:

℞. ▽ *Chamomill.* ℥ij.
  ∽ *Cochlear.* ℨij.
   ⊖✳*ci* ℈j.
  Laud. hyster. gr. vj.
  Syr. cort. aurant. ℥ß.
   M. D. S.

Lindernd Tränckein.

Hauriatur cochleatim cum blando sudore, qui finem paroxysmi accelerat. Vel

℞. ▽ *Menthæ.*
  fl. Chamom. ana ℥iß.
  ∽⊖✳*ci*, vel *fulig.* vel *Liquor. C. C. succinat.*, vel qui omnium optimus est, ∽ *carmin. de trib.*, ℈iß. ad ℈ij.
  laud. opiat. gr. iij. vel loco hujus *laud. Hyster.* gr. v. vel vj.
  Syr cort. aurant. ℨvj.
   M. f. Potio:
   D. S. ut *suprà.*

Si visum fuerit, præsertim in mulieribus, addi potest Essentiæ castorei, vel essentiæ myrrhæ cum spiritu vini tartarisato paratæ, ℈j. vel ℈iß.

Quod si verò patiens hæc volatilia ferre nequeat vel ea nauseet, aut propter nauseam rejiciat, exhibeantur fixiora, præsertim cinnabaris antimonii, quæ in internis convulsionibus est egregia, & à Cratone Magnes epilepsiæ dicitur; hinc cephalicum quoque specificum cum laudano opiato egregium erit, verbi gratiâ:

℞. ▽ *fœnic.*
  Matricar. ana ℥j.
  Specif. cephal. vel *Cinnab.* ♁ii ℈ß.
  Pulv. testic. equin. ℈j.
  Laud. opiat. ferm. gr. iij.
  Syr. de alth. Ferm. ℨvj.
   M. f. Potio:
   D. S. ut *suprà.*

℞. ∽ *carminat: de trib.* ℨiij.
  Ess. castor. ♀*is.* ℨiß.
   opii ℈ß. ad ℈j.
   M. D. S.

Lindernde Essentz 40. biß 50. Tropffen auff ein mal.

Vel prodest Theriaca cum cornu cervi sine igne assumpta, expectando sudorem, ubi alvus priùs aperta fuerit.

Porrò conveniens est, ut externè oleum destillatum succini & spicæ, vel solitariè, vel cum s. q. Corporis pro balsamo, in morbis convulsivis internis, regioni umbilicali aut quoque stomachali illinatur, imponendo desuper laterem calefactum: item confert emplastrum de Galbano, vel simplex vel matricale de galbano usitatum, malaxatum cum oleo destillato succini, & impositum umbilico. Spectat huc & Galbanetum Paracelsi, quod illitum abdomini mirabile est in spasmis corporis internis; uti spinæ inunctum in paralysi id proderit: item oleum destillatum saponis, nec non sevum hircinum cum unguento potabili rubro, &c. Tandem singulare quoque est pinguedo cati sylvestris in colica convulsiva, & plurimum habet in recessu umbilico illita: vid. Brunnerus & Schmuckius. Quidam addunt parum zibethi ad imitationem Paracelsi; quidam scrupulosi sunt, & pinguedinem cati maris, pro viris, contra cati feminæ, pro fœmellis, adhibent in colica convulsiva curanda: Ast electio sexus superstitiosa est.

In statu vero paroxysmi, ubi membra jam convulsa sunt plus minus, cum maxilla, ob musculum temporalem spasmo affectum constri-

constricta, non queat deduci, aut licèt possit os aperiri, non tamen medicamenta, ob musculos œsophagi & pharyngis convulsos, possit æger deglutire, (nam si hoc facere possit, capiat anteà dicta) externa, fortiter sensuum organa ferientia, applicentur, ut excitetur in iisdem spirituum motus, adeoque in tali casu primarius erit spiritus salis ammoniaci naribus applicatus; vel loco hujus suffitus succini, aliàs hystericis proficuus in paroxysmo, inspergendo succinum carbonibus vivis & fumigando, pro quo etiam balsamus succini linguæ, vertici, temporibus & naribus affricari poterit. His autem non sufficientibus, ad sternutatoria accedendum erit, parata ex helleboro nigro vel albo, nicotiana, floribus liliorum convallium, addito; vel, si acrius desideratur hocce, euphorbio; vel, quod meliùs, salibus volatilibus, urinæ v. g. cornu cervi, & similibus. Talia inspergantur, vel potiùs insufflentur per cannulam naribus, pro excitatione ægrorum.

Quod attinet ægrum extra paroxysmum, cum malum illud habituale sit, curetur illud methodo aliorum morborum chronicorum, cachecticorum, hypochondriacorum, scorbuticorum, &c. Nempe (1.) ante omnia digestiva salina, & blande alterantia alcalia, & ex his parata salsa, ut sal hypochondriacum, tinctura tartari, arcanum duplicatum Mynsichti, ceu universale scorbuticorum digestivum, præmittantur. (2.) His ad aliquot dies continuatis vomitorium subjungatur; siquidem impossibile est, radices morborum Chronicorum absque vomitorio evellere, quod plus præstat decem purgationibus; unde etiam illud repetitim, si opus fuerit, in usum trahi debet. (3.) Postmodum ad Martialia, præmittenda alcalibus volatilibus fiat accessus; hæc enim vices obeunt acidularum naturalium, adeoque propinetur v. g. vel ipse pulvis cachecticus Hartmanni ex Marte rubro, vel solutio Martis cum succo pomorum Borsdorffianorum, vel tinctura vitrioli martis Zwelfferi, vel liquor martis solaris. Ex hisce eligatur aliquod pro circumstantiarum varietate. Hinc subjungenda (4.) sunt volatilia aromatica, plus minus acria, eaque vel generalia, vel antiscorbutica specialia, ex regno vegetabili nota:

℞. *Ess. myrrh. c. alcali par.* ℥ß.
 ∽⊖✱*ci simpl.* ʒiij.
 Cochlear. rect. ʒij.
 M. S.

Essentz 40. oder 50. Tropffen.

Usurpetur ter de die.

℞. *Elix. propr. s. acido c.* ∽*u cochl. par.* ℥ß.
 ∽*carmin. de trib.* ʒij.
 M. S. ut *antea.*

Dosis 40. guttul.

℞. ∽⊖✱*ci simpl.* ʒiij.
 Cochlear., vel *antiscorb.* ʒij.
 carminat. ʒj.
 M. S.

Scorbutischer Spiritus.

Pro sudore convenit vinum guajacinum.

Pro urina:

℞. R♀*i compos.*
 ∽*antiscorb.* ana ʒj.
 M. S.

Scorbutische Tinctur.

Dosis 50. gutt.

℞. *Liqu.* ▽*æ sol.* ♀*i* ℥ß.
 ∽*carmin.*
 Cochlear. ana ʒj.
 M. S. ut *antè.*

Quod si sub hac cura æger nihil omnius dictis pathematibus corripiatur, aliquando fortior & generosa purgatio institui debet, quæ mirè quidem ægros torquet, & pathemata excitat, nihil tamen periculi subest, sed constantem salutem promittit. Cæteroquin extra paroxysmum jussi nostram ægram aliquamdiu gestare emplastrum de galbano, & omni manè haurire liquorem Martis solaris, & omni vespera spiritum salis ammoniaci anisatum, & sic meliùs habuit per longum tempus.

CASUS XVII.
HERNIA INGUINALIS.
sive
BUBONOCELE CUM PASSIONE HYSTERICA.

Mulier 38. *præterpropter annorum, agilis cætera & vegeta, conqueritur de duobus tumoribus, magnitudine utrinque ovi gallinacei in inguinibus, seu paulo supra os pubis, prominentibus, sine tamen insigniori molestia. Dum supina recubat, tumores hi disparent; sed, dum tussit, aut erecta incedit, denuò prominent; sine noxa tamen ulla, aut incommodo hoc patitur, etiam gravida facta; tunc enim nullum tumoris vestigium, post partum tamen dictis tumoribus recurrentibus. Interim cum hoc, quod suaviter olentia ferre nequeat, fœtida verò ut & castorina eam delectent, frequenter, idque levissimâ datâ occasione, singulares patitur paroxysmos, in quibus, prægressâ gravi totius corporis refrigeratione, unà cum tumultu aliquid sursum pergere, & præcordia occupare:* **Es walle ihr nach dem Hertzen zu** / *dicit patiens) quod, ut impediat, ligaturâ forti hypochondria cingit: Hinc vomitus graves subinde eam prehendunt, & utplurimùm repetitæ dejectiones alvi, sub quo statu tumores isti admodum*

dum protuberant, indurantur (sie werden wie ein Stein so hart) *qui aliàs sunt molles & indolentes, dolent acerbè unà cum gravissimis torminibus, & exquisitissimis doloribus lancinantibus, saltem circa loca tumorum affligentibus, supra umbilicum verò non adscendentibus. Sub hoc statu, ceu medicinam domesticam, capit absinthium & matricariam, horumque incisorum cum aqua simplici decoctum paratum bibit calidè, & ita sub corporis horripilatione, quocunque modo ad sudorem se disponit, quo erumpente res salva est, symptomata evanescunt, ipsa hilaris & vegeta resurgit. Sed cum aliquando mense Februario tota die linum carminando se gravius exercuisset, eadem symptomata præfati paroxysmi redeunt, sed atrocissima, in specie præter vomitus tumor prope inguen sinistrum, cum insigni duritie, intolerabili lancinante cruciatu, & abdominis borborygmis, alvoque pertinaciter clausa, eam affligunt: ipsa ægra ad quævis assumpta crebriùs singultit, & violenter eructare videtur, sine flatu licèt*, es stösset nur so auf.

RESOLUTIO.

Hic affectus complicatus est ex bubonocele, & passione hysterica, ita tamen, ut illa non sit hujus causa, sed potiùs hæc ab hernia inguinali exasperetur in prædispositis, qualis in se ægra quoque nostra est. Quod bubonocele simul adsit, est per accidens, utut hæc semper sub Paroxysmo suo modo exasperetur; non autem ab hac ægra ad hystericam passionem disponi potest. Adeoque

Causa proxima bubonoceles est ruptio peritonæi, concitata in hoc subjecto à nimio nisu partus secundi, ceu à causa remota; ubi tamen etiam, sicut in omnibus herniosis, tam pallativè quam propriè curandis, simul attendendi sunt flatus, qui in hernia facta admodum exasperant symptomata.

De cætero ratione herniæ continentis notandum contra vulgarem sententiam: in herniis non solùm intestina, sed & omentum, naturaliter posse ad inguen, imò in scrotum, descendere; siquidem nuperrime observavi in viro juvene duplicem herniam scrotalem: nempe in scroti sinistra parte erat conspicua hernia varicosa seu Cirsocele; in dextra verò ejusdem scroti parte conspiciebatur Epiplocele, denn da hieng es wie ein Läpgen in scroto, manifestum omenti indicium. Quod verò in cadaveribus vix ultra umbilicum descendat, est ejus corrugatio, situs ratio, & corporis agitatio; hinc putatur; illud circa inguina non protendi, cum tamen in vivis reverà ultra umbilicum, & fere ad inguina usque descendat: ut itaque epiplocele inguinalis & scrotalis non penitus sint neganda. In nostra ægra intestina reverà sunt prolapsa.

Jam vero porro quoad dolorem lancinantem, tumorem & duritiem, in Paroxysmo hysterico circa locum herniosum observabilem: sane illa phænomena non sunt à scybalis induratis, uti nec à flatibus, distendentibus intestina prolapsa; sed saltem ab horum spasmis & convulsionibus circa ista loca. Quod illustratur ex eo, quia infantibus, quibus imminet epilepsia; pariter abdomen indurescit, & habui hodie infantem, cui ex variolis Adstantibus prædixi sub hoc phænomeno epilepsiam; & factum est præsagium ratum. Videatur insuper duplex locus Helmontii: quorum prior est *Tractatu de Flatibus* §. 38. & posterior *de Lithiasi, cap.* 9. §. 132. *& pag.* 243. §. 20. ubi introducit puerum, simile fatum expertum, quale præsenti nostræ ægræ obtigit.

Euporiston domesticum ex matricaria & absinthio conflatum, quod attinet: usum sane hoc habet ratione passionis hystericæ, quippe superveniente sudore cessabat Paroxysmus, & cum hoc etiam symptomata bubonoceles. Et notandum omnino: quoscunque Paroxysmos hystericos, qui ex esu dulcium exacerbantur, per amara (qualem saporem quoque dicta simplicia, referunt) optime curari, vid. Forestus; ubi par ratio est, si quædam mulieres tanacetum, aliæ gentianam, sclaream aliæ, nec non castoreum in usum vocant; hæc enim omnia, destruendo acidum peccans, Paroxysmum levant. In passione hysterica ergo duo respicienda: nempe pathemata spasmodica, quæ per consensum membranarum rigores inducunt; & hinc acidum vitiosum: utrique scopo conducit oleorum destillatorum umbilico inunctio.

Ulteriùs in affectus historia duo consideranda veniunt: quorum primum est Hernia; secundum verò frigus externum, tanquam causa remota. Ratione herniæ notabile est, ægram nostram extra Paroxysmum hystericum optimè se habere; in Paroxysmo autem dolorem, tumorem, duritiem, &c. herniæ affligere. Ex quo colligo:

1. Symptomata talia hernias concomitantia, nempe tumorem, dolorem lancinantem, duritiem, &c. non oriri semper ex flatibus, nec ex scybalis durioribus; intestina enim saltem tenuia dant hernias, in quibus feces adhuc sunt liquidiores, in cæco autem coloq; demum solidiores evadunt. Fit quatenus mutatione situs, & occasione prolapsus intestinorũ, intestina spasmo corripiuntur, quorum ratione

etiam non rarò iliaca passio herniis aliaque dicta symptomata superveniunt. Unde, quando in tali casu intestina ob sui renitentiam reponi nequeunt, non usurpemus simpliciter carminantia, sicut nec emollientia: sed talia, quæ intestina blandè solari possunt, ut à spasmo remittant, hoc est, nervina remedia; hinc juxta Panarollum tenerrimè sunt tractanda intestina, ne irritentur, aliàs eò magis irritata maximos dolores patiuntur, & eò minus reponi possunt, hinc interdum nihil potest loco dolenti imponi. Et in hoc consistit fundamentum curandarum herniarum, quæ quò magis tractantur, eò magis renituntur & turgent.

2. Colligo hinc: in hysterica passione reverà spasmos & motus convulsivos intestinorum obvios esse; v.g. in nostra ægra non induratur locus, nisi passio hysterica superveniat. Ergò potius hernia exasperatur à passione hysterica, quàm quod passio hysterica debeat excitari propter herniam.

3. Infero inde: tormina intestinorum quæcunque formaliter consistere in tali motu eorum convulsivo; non tamen sunt dolorosa, nisi irritentur intestina, & hinc spasmus eadem corripiat, licet occasionaliter pro varietate causæ peccantis variam originem agnoscant, nunc nempe acidum ponticum, nunc flatuum impetum, nun scybala indurata, nunc pituitam vitream.

4. Concludo: pathemata hysterica non posse tutius & melius curari, quàm per sudorem; unde & semper remediis antihystericis combinanda sunt sudorifera, ut post ea superveniat sudor, & quidem in declinatione paroxysmi; sic enim tutiùs curatur, & recidiva præcavetur; uti in ejus incremento optimum est, ut alvum servemus liberam, quæ si non fuerit talis, nunquam in vigore paroxysmi eandem reserare poterimus, propter motum convulsivum intestinorum.

Ratione autem frigoris notandum: quod cùm ægra nostra linum carminando se aëri frigido exposuerit, & hujus causæ externæ occasione paroxysmum excitarit, nil æquè magis adversetur herniosis, quàm quidem frigus externum. Nam intestina, quia sunt nervea, à frigore passo mox convelluntur, adeò ut hernia inveterata facilè ad iliacam passionem disponi possit: Vid. Welschius *Hecat.* 3. *p.* 6. quo loco bina exempla similis tragœdiæ recenset: Sic quoque anni sex sunt, ex quo veteranus JCtus, à multis annis herniosus, mortem incurrit, die Festivitatis Natalitiorum tertia frigoris insolitum perpessus insultum, sicque exacerbata hernia ileon expertus, secundo die mortem incurrit, quia intestina irritata convellebantur, & convulsa indurabantur.

PROGNOSIS.

Quoad Prognosin: singultus, vomitus, alvus pertinaciter clausa, &c. ileum imminere ostendunt, nisi radicitus curetur passio hysterica, ne superveniat mox paroxysmus: imò periculum nascitur, ne sub nimio vomendi conatu insigniori, hernia augeatur, & ulterius peritonæi læsio procedat; hinc non propinanda herniosis vomitoria, cùm iis sint periculosa.

CURA.

Quoad Curam: In hac non tam Hernia est respicienda, quàm hysterica passio, quia bubonocele est consequens passionis hystericæ; hinc duo tempora considerentur, eaque nunc in paroxysmo, nunc extra eundem.

In Paroxysmo

1. Ante omnia curandi & auferendi sunt spasmî intestinorum; ita enim hinc orta omnia reliqua symptomata in loco hernioso circa stomachum spontè cessabunt; nisi enim spasmos remitti facies, frustra laborabis: id quod fit optimè (1) per absinthium & matricariam, & similia antihysterica & aromatica; sicut & posthinc (2) per blanda opiata, dolorem sistentia; denique (3) per externa loca herniosa dolentia blandè foventia.

2. His præmissis, alvus laxetur & blandè evacuetur, vel clysmate & leni purgante, & quidem in declinatione, ubi tensio, durities & spasmus intestinorum remiserit, aut etiam in principio, minus in incremento. Aliàs omnia evacuantia & clysmata, repositio intestinorum, &c. erunt frustranea propter spasmum intestinorum. Vomitus & singultus propter intestinorum convulsionem non possunt sisti.

Primariò ergò spasmus intestinorum sistatur, sic omnia symptomata cessabunt, & postmodum possumus evacuare alvum.

Extra Paroxysmum verò

1. Cacochymia hysterica acida appropriatis & diaphoreticis est corrigenda.
2. Hernia reponenda.
3. Loca herniosa firmanda, &, si possibile, consolidanda.
4. Alvus teneatur semper aperta.

Ergò in Paroxysmi principio pro fovendis dolorosis locis conveniet Fomentum humidum, Decoctum nempe quoddam paregoricum, aut lac, in quo species aromaticæ, v.g. chamomilla, &c. coctæ sint, cui intincta spongia vel linteamina multiplicata, insternantur; species verò ipsæ sacculo inclusæ non æquè, ob asperitatem sui, convenient, quia dolorem possunt exasperare; uti & ipsa cataplasmata non convenienter apponuntur locis herniosis, & ideò suspecta nobis viden-

videntur, quod facilè refrigerantur, adeoque cutis attactu frigoris, constringentis ejus poros, anserina evadat, sicque illa malum deteriorando plus noceant, unde cautè usurpentur? de quo cataplasmatum usu & abusu vid. Felix Wurzius *in Chirurg.* Vel pro eodem scopo intingatur bombax oleis aromaticis tepidis, hincque loca dolentia eadem perungantur. Vel denique applicetur umbilici regioni pro sistendis spasmis hystericis galbanetum Paracelsi, aut emplastrum de galbano, quæ proficua satis.

Extra paroxysmum, pro repositionis herniæ scopo, convenire videri posset secretum illud emplastrum magneticum Frid. Hofmanni *in Meth. Med.* qui illud in scrotali hernia proficuum observavit: sed locum habet saltem in nuda intestinorum in scrotum procidentia. Interim tamen hic observandum, quod una hirundo non faciat ver. In nostro autem casu intestina facili negotio, modò foveantur antea, retrahuntur, hinc tantum auxilium minus hic necessarium esse concludo.

Pro consolidatione demum, præter alia commendatur esus raparum flaccidarum ad septimanas sex continuatus: circa quod eupориston duo consideremus, nempe

1. Rapas ipsas, quæ quatenus temperatæ, egregiè herniosis convenire videntur.

2. Quietem, & huic primas deferimus, imò Panaceam Herniosorum eandem salutamus: Vid. Hildanus *Centur.* 5. *obs.* 54.

Adeò ergò in vulnerariorum usu continuatio eorundem injungenda, in quorum numero præ hedera arborea, locus terrestri quoque concedendus est. Insuper in curatione herniosorum, rectè semper semen anisi, & similia carminantia, flatûs respiciendo, in usum vocantur: sicut & ipsa vulneraria optimo consilio in vino decoquenda jubentur, quippe hac ratione ex alcali eorum occulto, cum hujus acido concurrente, emergit tertium salsum; non secus ac ex lapillis cancrorum cum aceto assumptis, idque magis proficuum esse solet.

De cætero, vulgò emplastris contra herniam usitatis, admiscetur crocus Martis adstringens; ubi tamen, nisi ulcera adfuerint, aut vulnera aperta, frustra in auxilium vocatur, quippe crocus Martis ab humiditatibus saturari cupit; quas tamen, cùm ex locis clausis petere nequeat, nec vis ejusdem introrsum penetret, quæritur, cui usui addatur? Pinguedine ursina & erinacei regio lumborum, ubi connectitur mesenterium, est inungenda. Curavi quendam herniosum bubonocele correptum internè emplastro ex gummi caranna cum debito subligaculo.

Tandem respectu potiùs habito ad passionem hystericam, quomodo hæc ægra à me curata sit, narrabo: Scilicèt, ubi tres dies in dicto statu perstitisset, & me vocandum curasset, die tertia à meridie externè præscripsi clysma carminans cum sale tartari & oleo destillato succini, pro scopo emolliendi stimulandique alvum; internè simul ordinando hanc formulam:

℞. *⊖is Card. bened.*
lapill. ♋r. præp. aa. ℈j.
Laud. hyster. gr. vj.
M. f. Pulvis:
div. in 2. part. æqu.

Cepit unam dosin vesperi, alteram circa mediam noctem; sicque ab usu horum pulverum aliquantisper dolores fuere sedati. Clysma autem eodem modo, quo injectum erat, post semihorium rejiciebat, & sine efficacia.

Sed post mediam noctem, cessante laudani hysterici vi, omnia symptomata recrudescebant; unde ordinavi clysmata domestica ex lacte, cum pauco lixivii communis; itemque simul pariter externè regioni umbilicali applicandum ægræ jussi emplastrum ex galbano, malaxatum cum s. q. olei destillati succini, & internè præscripsi:

℞. *Liqu. C. C. succin.*
Ess. Castor. aa. ℥ii. Misc.
Dosis 40. gutt. bis vel ter pro lubitu.

Factis hisce, clysma denuô rejiciebatur, & frustranea erant omnia, ægra erat debilior & sacerdos vocabatur. In his ergò angustiis die quarto vesperi præscripsi hos pulveres:

℞. *Cinn.* ♉ *ii* ʒß.
Laud. hyster. ℈ß.
Ol. dest. anis. gutt. iij.
Cum s. q. *ess. cort. aur.* f. Pilulæ:
Pro duab. dosibus in paroxysmo.

Harum unam vespera cepit, alteram post mediam noctem.

Manè sequenti benè se habens, de nihilo conquerebatur, nisi quod alvus clausa sit & sitiat, unde, ut cum pauco butyro imprægnatam cerevisiam ægra calidè, (ne dolores exacerbentur) bibat, & emollientia sint in usu, sedulò suasi; frigida enim si bibisset, mox dolores revertissent, stimulantia etiam frustranea fuissent, imò nociva. Sed horâ quartâ pomeridianâ omnia recruduêre, ita ut flatus affligerent loca herniosa, quæ instar lapidum indurescebant, atque dolebant, vomitus ac singultus, & summatim iliaca passio, imminere videbatur; unde ad leniendum spasmum intestinorum, sudorem provocandum, dolorem sistendum, alvumque reserandam, præscripsi seqq.

℞. *Extr. Castor.*
gent. aa. ʒß.

Laud. hyster. ℈ß.
☉ *i fulmin.* (quod in colica convulsiva & alvo clausa, ubi feces induratæ sunt cum torminibus, egregium est) gr. vj.
c. s. q. *ol. dest. anisi* f. Pilulæ pro duab. dosibus:

Quarum unam vesperi sumpsit, & alteram post mediam noctem, sed frustrà.

Unde custos ægræ, miserabilem hujus statum aspiciens, post mediam noctem hoc consilium domesticum cepit: scilicet recepit aliquot poma Borsdorffiana putrida, quæ conquassata cum pauxillo croci miscuit in cataplasmatis formam hocque calide regioni umbilicali & loco hernioso applicavit; totum interim abdomen, uti & lumbos, hircinâ pinguedine largiter inungendo, & suppositorium simul ex melle confectum applicando; unde factum, ut reseratâ sic alvo, sana patiens hactenus evaserit. Adeò non raro gloriosus & strenuus miles ab inermi pumilione ludibrio exponitur, quod dolendum!

Aliàs poma Borsdorffiana assa, **gebratene Aepffel** / cum pauco croco & pinguedine hircina **angeschmiert** / in adstricta alvo sunt optima.

CASUS XIIX.

CATARRHUS SUFFOCATIVUS.

Puer ingenuus novem vel decem annorum, macilentus corpore, facie tamen plenâ, floridâ, paulò tamen pallidiore, ornatus, solet subindè subitò nocturno tempore, alto oppressus somno, in difficillimam respirationem incurrere, ita quidem, ut cum stertore & sonitu (adstantes dicunt, **es pfeifft** /) *spiritum ducendo, expergefactus omni modo suffocandus videatur, facie sub istis angustiis intumescente, & ex rubro cærulescente* (**kirschbraun** /) *cum extremorum refrigeratione. Accedit tussis crebra, sed difficillima & inanis, cujus impetu nil, præterquam tenuis aqua, eaque non copiosa, excernitur; sic pedetentim remittit paroxysmus, superstite febre aliquot dierum lentâ; ipse verò æger cum facie subtumida raucus remanet, & continuò tussit. Tandem elapsis duobus vel tribus diebus copiosam materiam viscidam rejicit: quò facto totius morbi absolutus est cursus. Redit idem paroxysmus crebriùs, utplurimum omni menstruo spatio semel, idque autumnali & hyberno præsertim tempore. Interrogatus, quid patiatur sub paroxysmo? de respirationis difficultate, & in larynge titillatione conqueritur. Præcedit interdum dolor capitis, colli, aut partium vicinarum, ipse æger etiam subinde dolori & tumori tonsillarum est obnoxius. Occasionem paroxysmo redeunti suggerit nunc auræ frigidæ susceptio, nunc, prægresso corporis motu & exercitio aliqualis extremorum refrigeratio.*

RESOLUTIO.

Affectus hic est Catarrhus suffocativus, de quo Hoffmannus *in Instit.* & Lindanus *super Prax. Chymiatr. Hartmanni*, ista statuunt: *Maxima fit de nihilo fabula*; ast male. Equidem in Praxi Vulgari magna contingit confusio aliorum affectuum sub Catarrhi suffocativi nomine, unde varie accipitur: ita siquidem subitanea raucedo, asthma convulsivum, suffocatio ex stasi sanguinis dependens, catarrhus suffocativus vitio membranæ posterioris, tussis sicca nocturna gravior, omnia, inquam hæc pathemata, si præsertim cum tussi incidant, pro catarrho suffocativo habentur. Facilis tamen erit extricatio, si dixerim: Catarrhum suffocativum proprie sic dictum esse hunc affectum, qui oritur vel ex sanguine, vel ex lympha. Ex sanguine quidem, quando hic restagnans in vasis pulmonalibus in suo motu impeditur, indeque subitanea imminet suffocatio. Et hunc solum D. Schneiderus *lib. 5. de Catarrhis sect. 7. cap. 4. pag. 241.* ex Vincentio Baronio, quem etiam allegat, Medico Italo, agnoscit & fideliter tractat; qui ipse etiam apud veteres dicitur Syncope Cardiaca aliàs, quo nomine etiam ab Hoffmanno, & Wepfero *Tr. de loc. aff. Apoplexiæ*, designatur. Sed hic casus est rarus. Alter verò proprie magis dictus Catarrhus suffocativus, dependet ex vitio lymphæ, estque iterum duplex:

1. nempe vitio lymphæ asperæ arteriæ, seu quæ arteriam asperam affligendo suffocationis periculum infert, gignitur.

2. Ex vitio lymphæ, ex membrana pituitaria posteriori derivatæ oritur: conjunctus est cum continuo screatu, qui est rejectio istius lymphæ, ex dicta membrana prolectæ; unde in hoc casu conqueruntur ægri, **es fiele ihnen der Fluß vom Kopffe.**

Noster interim casus est saltem de genere catarrhorum suffocativorum, qui fiunt ex vitio lymphæ, asperam arteriam irritantis, & subitò affligentis, & pathemata suffocativa inducentis: de quo vid *Disput. de Catarrh.* Lipsiæ sub Præsidio Dn. D. Bohnii habita.

Pars

Pars affecta est aspera arteria, ejusque in specie caput, larynx, quæ eadem ratione à præternaturali lympha afficitur. Nempe eadem hîc est ratio, atque quando nobis sub pastu per errorem aliquid in rimulam asperæ arteriæ illabitur (**als wenn einem etwas in die unrechte Kehle kömmet**) ubi similiter mox tussis, difficilis respiratio & suffocationis metus imminere solet. Ac dicimus notanter per errorem; concludimus hinc, nihil naturaliter asperam arteriam ingredi posse, quippe hæc beneficio epiglottidis exactè clauditur: quod ipsum etiam urget Schneiderus; & utut Cæso Grammius huic se opponat sententiæ; ipse tamen non benè distinguit vim externam, quam animal in mortis articulo constitutum experitur, ab eo, quod nobis naturaliter contingere etiam possit.

Causa proxima est, præsupposito ubique, tàm in quibusvis actionibus naturalibus & hinc circa laryngem, motore spiritu imperum faciente; quàm in præternaturalibus eodem in exorbitantem motum concitato, lympha partim in motu, partim in substantia, peccans.

Distinguendum tamen inter lympham glandularum conglobatarum & conglomeratarum: nam in nostro ægro revera impeditur lymphæ motus per glandulas conglobatas, unde uberiùs per vicinas glandulas conglomeratas effunditur: hinc in nostro ægro ob prioris lymphæ denegatum motum tumor faciei œdematosus, colli & vicinorum locorum tumor & dolor, hinc per laryngis glandulas, ex conglomeratarum pariter numero effusio; cùm etiam, quod catarrhi circa caput frequentiores sint, hoc ob glandulas præsentes innumeras per accidens eveniat.

Substantiâ verò lympha, partim acrimonia salsâ aut acido-salsâ, partim eadem copiosiùs effusa, adeòque abundans, peccare videtur. Etenim in principio morbi ejusdem saltem acrimonia, in paroxysmo verò abundantia, affligit; nam dum larynx à lympha acriore irritatur dolorosè, copiosam lympham fundit. Sufficit autem simplex laryngis dolorosa irritatio; (thorax est sine ullo affectu) sic enim ratione interioris suæ membranæ mox convulsio musculorum laryngis sequitur, qui se pertinaciter stringunt, & laryngem claudunt; unde difficilis respiratio, motu pulmonum ob aëris insufficientem inspirationem præpedito; hinc cessat aliqualiter sanguinis motus, & ob aliqualem ejus stagnationem fit decoloratio faciei: sicut similiter tussis affligens simpliciter est ab irritato larynge, & propter materiæ tenuitatem inanis; sonitus autem affligens, **das Pfeiffen**/ derivandus venit ex aëre in bronchiis incarcerato, & probe hic distinguendus est à stertore: etenim sonitus simpliciter sequitur laryngis angustiam; clausus enim & angustatus præternaturaliter facit, ut aër per angustum foramen penetret, & magis cogatur & elidatur; speciatim verò percipitur sub inspiratione, quia epiglottidem jam conniventem quodammodo comprimendo sonitum producit, exeundo verò sub exspiratione eandem aperit. Sonitus ergò talis raucus fit ex aspera arteria & ejus capite clausis.

Stertoris verò contraria est ratio: contingit enim hic, quando reciprocans halitus seu spiritus aëris per materiam viscosam sibi viam quærit circa caput laryngis consitam: nempe speciatim locum habet talis stertor, quando membrana pituitaria posterior affecta plorat paulò copiosiorem lympham, quæ aliàs paulò spissior naturaliter esse solet. Lympha enim talis, si copiosa & spissa effunditur, in vicinia faucium colligitur, unde ibidem collecta propter aëris meatum & remeatum stertorem infert, qualem ore aperto dormientes experiuntur; hinc infantes, tàm sani, quàm imprimis in dentitione tunc temporis salivantes, **wenn sie geiffern**/ stertunt, eò, quod propter dolentes gingivas lympha copiosiùs effundatur. Iste stertor non est in pulmonibus, sed summitate laryngis. Frequens est ægris stertor, qui patiuntur Catarrhum suffocativum alterum, vitio membranæ pituitariæ, quando nempe copiosa lympha deorsum prolabitur ex capite secundùm nonnullorum hypothesin. Qui patiuntur tussim stomachalem, etiam continuo stertunt ex lympha viscidiore; sicut etiam ille, quem habent anginosi, & qui tonsillarum inflammatione laborant, est ex faucibus, ob lympham circa laryngem collectam. Rarus ergo est stertor vitio pulmonum, aut bronchiorum asperæ arteriæ enatus, nec nisi in moribundis observabilis, in quibus ex profundo pectoris prodiens auditur: non secus ac hic quoque phthisicis vel empyematicis, in quibus pus colligitur in ramis asperæ arteriæ, proprius esse solet; sed in tali casu non adeo fortiter stertunt; sonitus enim magis est profundus, nec adeo superficialis.

Cæterum æger noster, dum tussit, nil rejicit, nisi nonnihil tenuis materiæ, sicut altero die raucus fit & tandem tertio vel quarto, tussiendo copiosâ viscida expectorat. Ubi observandum: materiam istam viscidam non esse causam materialem morbosam, suffocationem minantem, sed productum saltem morbosum, superveniens occasione irritatæ laryngis; quod patet ex eo, sin in principio morbi ea adfuisset materia, facilè fuisset rejecta. Dicet quis: hoc non sequi, quia mate-

materia illa erat coquenda & incrassanda. Regero autem, quid quæso est coctio & incrassatio materiæ peccantis, nisi hujus beneficio naturalis partium caloris condensatio? unde etiam veterum materia Medica, quâ primò exhibuerunt materiam incrassantia, postmodum verò alterantia, in rei veritate sibi constat, utut circa modum ejusdem magna sit differentia. Ergò, ut negotium pateat magis, in principio hujus paroxysmi simpliciter peccat lympha tenuis acrior, quæ vellicando lædit laryngem, hinc dolor & titillationis sensus, hinc tussis sicca. Procedente autem vellicatione ista, & factâ partium excoriatione, plorat proprium nutrimentum, quod quasi tegmen laryngi adhæret, eumque obviscat, ne magis lædatur: curatâ verò excoriatione, successivè mucus hic ex nutrimento factus, tanquam peregrinum quid, ejicitur; adeoque ridiculum est, in principio morbi incrassantia, quasi catarrhum concoquentia, & postmodum Expectorantia, propinare: nam cùm talia sint vel lympham acrem temperantia, vel vellicationis sensum obtundentia, qualia sunt syrupus papaveris, opium, pilulæ de cynoglossa, Philonium Romanum & Persicum, pilulæ de styrace, &c. quæ operantur simpliciter obtundendo sensilitatem nimiam laryngis, & tollunt sensum vellicationis, unde etiam lympha non ampliùs effunditur. Temperantia etiam excellunt, v.g. glycyrrhiza, remedia ex violis, jujubis, amygdalis dulcibus, tragacantha, sulphur, item antimonium diaphoreticum, antihecticum Poterii, & similia subjecta sulphurea; quæ omnia operantur sensum partis hebetando, & lymphæ uberiorem effluxum sistendo, ejusdemque acrimoniam salsam obtundendo. Hinc in affectibus catarrhalibus, imprimis in faucibus, rectè nos usurpamus, præmissis opiatis in principio, sensum vellicationis sistentia; in fine potiùs morbi Incidentia, dictum mucum per expectorationem facilitantia. Redit malum singulis mensibus, ratione cujus periodi duo sunt consideranda: Pars affecta, quare nempe determinata pars affligatur? & tempus, i. e. quare stato tempore in eodem loco recurrat?

Quoad partem affectam, laryngem: hic una alterâve vice affectus & debilitatus, propter robur hujus inæquale faciliùs afficitur & recurrit, quia facto jam catarrhi impetu in isto loco, ille spongiosus & resolutus factus est; unde hic magis catarrhalis lymphæ effusio potest fieri, quàm alibi vel in alia parte, cujus fibræ adhuc sunt in debito tono, præsertim cùm patiens ipse serosioris constitutionis existens, frigore aëris externi eò faciliùs dicta mala incidere potuerit.

Quoad posterius: certum est, sub incremento lunæ, humorum dominæ, expandi quasi & turgere magis massam sanguineam, indeque reliquos ejus succos; exinde enim est, quod plerisque circa plenilunium cerebrum videatur majus, non quidem quod reverà tale illud sit, sed quia propter sanguinem, tunc temporis turgescentem, expanditur, & meninges cerebri extenduntur, cujus tamen modus specialis non est cognitus.

Causa remota potest esse refrigeratio externa, & auræ frigidæ susceptio; quia erat constitutionis phlegmaticæ, hinc omni nocte sudabat.

PROGNOSIS.

Metus sane adest phthiseos catarrhalis, uti vocant, sive à defluxionibus natæ, oriundæ ex lympha illa acriori, sive per glandulas asperæ arteriæ sive pulmonales effusâ, quæ facilè substantiam pulmonum excoriare & exulcerare potest. Adhæc sub crebriori illa tussi debilitantur & inflantur pulmones, fiuntque spumosiores amplioresque, unde ex læso vesicularum pulmonalium tono aptiores fiunt sovendæ acriori lymphæ & variis sordibus recipiendis: ut taceam ægrum etiam ex ruptura vasorum à tussi incidere posse in hæmoptysin, instantis phthiseos prodromum.

CURA.

Duo tempora distinguantur: in & extra paroxysmum; illud quidem curationis; hoc præservationis gratiâ.

Quoad Curam in paroxysmo: adhuc particularia temporá sunt consideranda:

Nempe:

1. Principium & Incrementum;
2. & deinde ejus status.

Principium & incrementum est, quando viget vellicationis sensus, & symptomata maximè urgent; Status vero, quando cessantibus symptomatibus, raucedo & tussis humida adest, cum materiæ viscosæ rejectione. Adeoque in principio & incremento paroxysmi

1. Naturalis lymphæ circa glandulas colli & vicinas partes motus concitetur per sudorifera blanda, in specie salina volatilia oleosa.

2. Motus præternaturalis lymphæ seu impetus ad laryngem sistatur per opiata.

3. Acrimonia lymphæ vellicans temperetur, partim per vulgo dicta incrassantia, partim per adjuncta opiata, v.g. papaverina, amygdalas dulces, tragacantham, glycyrrhizam, syrupum violarum: e. g.

℞. ▽ *scabios.* ℥iij.
asthmat. ℥iij.
Syr. Violar. ℥ß.
Papav. simpl. ℥j.
Misc.

Coch-

Cochleatim usurpetur. Vel

℞. ▽ *scabios.* ℥iij.
asthmat. ℥j.
Syr. diacod. Mont. ℥iß.
Misc.

℞. ▽ *Papav. rhœad.* ℥ij.
Syr. diacod. Mont. ℥iß.
Misc.

Detur in principio mali:

℞. ▽ *scabios.* ℥iij.
asthmat. ʒvj.
-⊖*ci. anis.* ʒiß.
Ess. opii ʒß. vel *Syr. papav.* ℥j.
Syr. Violar. ʒvj. M.

In affectibus lymphæ catarrhalibus semper salia volatilia præferuntur fixis, ob sui cum materia morbifica facile connubium. Et cum in paroxysmi principio ægri tales sudare non possint, eò, quod ferè ut orthopnœici respirent, & propter metum suffocationis inquieti reddantur, hinc remedia sudorifera maritentur cum laudano opiato, ut hæc tollatur irritatio laryngis, hincque cessante stricturâ laryngis & suffocationis metu ægri placidiùs decumbant, hincque quieti sudore blando diffluant: Vid. Riverius *in Cent.* 3. *Observ.* 15. qui habet similem casum singulis noctibus repetentem per opium curatum; cum quo, quoad Theoriam, Tr. Custos Errans; sicut quoad Praxin Tr. Jus duumvir. §. *62.* conferatur Helmontius.

Pertinent huc Tusses illæ siccæ nocturnæ, quæ sunt ominosæ, & frequentiùs negliguntur; sed tamen ut plurimum prodromi sunt phthiseos. Curantur autem recentes eædem per temperantia, opiata, v. g. decantatas pilulas de styrace, paratas vel juxta veterum descriptiones, vel etiam Sylvii correctas: sicut confirmatas tales nocturnas tusses siccas difficillimum est curare sine præmisso vomitu; sedes enim earum est stomachus. Corripit sæpe juvenes parcæ diætæ.

Diuretica in declinatione paroxysmi conveniunt, ubi nempe adhuc aliquid in lymphæ motu corrigendum, & reliquiæ evacuandæ: cum contra in principio paroxysmi videantur sine methodo legitimâ administrata. Ergò proderit spiritus lumbricorum terrestrium per putrefactionem paratus, quippe qui urinosus, & nitri formam referens, sal volatile fundit.

In principio paroxysmi etiam spermatis ceti ʒß. ad ʒj. optimo cum successu propinatur, quod aliàs in orthopnœia mirè laudatur à Timæo **von Guldenklee.** Propinatur in cerevisia calida, vel alio vehiculo; sic enim liquescit instar butyri. Egregiè acorem lymphæ lenit, & stagnantem sanguinem resolvit; sicut etiam post repetitum aliquot dosium ejus usum alvum aliquoties laxat. Essentia etiam myrrhæ cum tinctura tartari aut spiritu vini tartarisato parata egregiè temperat acidum;

℞. *Pulv. pectoral.* gr. xv. ad ℈j.
Laud. op. sine acido gr. ij.
M. f. Pulvis.

Exhibeatur vesperi. Vel

℞. *Extr.* ♀*is* ʒiß.
Myrrh. el. ʒj.
Croci ℈j.
M. f. Pulvis.

℞. *Extr.* ♀*is* ʒj.
Antihect. Poter.
Lap. ♋*r. præp.* aa. ʒß.
Croci ℈ß.
M. f. Pulvis.

In statu verò, quando raucedo, tussis humida, & materiæ rejectio adest, attenuantia & expectorantia conducunt: v. gr.

℞. ▽ *hyssopi* ℥iij.
G.∗*ci in acet. sol.* ʒiß.
Sir. nicot. ℥j. ad ℥iß. M.

℞. ▽ *hyssopi*
Cherefol. aa. ℥j.
asthmat. ℥ß.
oxym. squillit. ʒvj.
Syr. emet. ʒij.
nicot. ℥ß. M.

℞. *Lap.* ♋*r. præp.* ʒiß.
fl. ♀*is* ʒj.
ol. dest. tereb. gutt. xij.
anisi. gutt. viij.
Sacch. rosat. q. s.
M. f. Electuarium.

Ubi excretio simul promovenda, addatur radix Ireos Florentinæ.

Egregiè quoque confert spiritus asthmaticus D. Michaëlis ex ære viridi cum gummi ammoniaco:

℞. ▽ *hyssopi* ℥iij.
asthmat. ʒvj.
-⊕ *c.* ♀*e* ʒiß.
Syr. enul.
nicot. aa. ℥j.
emet. ʒiij.
M. f. Potio.

℞. ▽ *hyssopi* ℥iij.
(vel *hujus* ℥ij. & ▽ *menthæ* ℥j.)
asthmat. ℥ß. vel ʒvj.
-*asthmat.* ʒij. vel iij.
Syr. nicot. ℥ß. vel ʒvj.
M. f. Potio.

Cæterùm veteres clysmata acriora adhibebant, pro scopo nempe, ne materia peccans ex capite in pulmones, sed in stomachum, labatur; interim hæc omnia frustranea sunt, nisi fortean in primis viis morbosi quid afferant.

Venæ sectiones autem, quas itidem iidem

iidem suadebant, certo modo non rejiciendas puto, in casu nempe, si æger copioso sanguine turgesceret; unde, ne ejusdem copiosi sanguinis stasi sub vellicatione suffocationem incurrat veram, hinc pro liberiori sanguinis motu posset in brachio vena secari: loco cujus tamen in nostro ægro commodè frictiones & ligaturæ extremorum dolorificæ instituebantur, ne sanguis nimis versus pulmones recurreret, & suffocationem inferret: quæ tamen non habent locum, præterquam in plethoricis, & ubi sanguinis periculosior circa præcordia urget stagnatio.

Ego puerum præsentem sic curavi; In principio paroxysmi, qui noctu repentè affligebat puerum (in quo etiam formalis ratio catarrhi suffocativi consistebat; aliàs enim tussis sicca vocanda fuisset) adeoque in ipsis angustiis constitutum, jubendo inungere mox verticem capitis & cervicem cum oleo destillato succini, brachiis jubebam admovere frictiones & ligaturas strictas, plus minus dolorosas, ne nempe sanguinis suffocationem inferat: quibus, si patiens fuisset ætatis provectioris, substituissem venæsectionem pro eodem scopo. Cum his ligaturis ordinavi in principio misturam sequentem cochleatim assumendam, cunctis curationis scopis satisfacientem; vomitus enim & clysmata fuissent frustranea:

℞. ▽ *scabios.* ℥ij.
asthmat. Imper. Rud. ℥ß.
Syr. diacod. Mont. ʒvj. ad ℥j. M.

Aut, ubi magis urgeret lymphæ vitium, adeoque sudor procurandus esset, præscribebatur ita:

℞. ▽ *scabios.* ℥iij.
⏜ ⊖ ✻*ci anis.* ℥ß.
Syr. papav. albi ʒvj. M.

Capiebat cochleatim.

Hæc mox in principio paroxysmi dabantur, **ich solte und muste Lufft machen**/ quod saltem poteram facere sensum vellicationis sistendo, & lymphæ acrimoniam temperando, ejusque circularem motum cum sanguine conciliando.

Postmodum in incremento paroxysmi, pro incrassando catarrho tenui, vel potius lymphæ acrimonia temperanda, ordinavi:

℞. ▽ *scabios.*
serpill. aa. ℥iß.
asthmat. ʒvj.
fl. ♤*is* ʒß. vel ℈ij. ad ʒj.
Syr. Scabios. vel *Violar.* vel *Papav.* vel *de Jujub.* ʒvj. ad ℥j.
M. f. Mixtura.

Hæc probè agitata, crebriusque assumpta, & tussim leniebat, & materiæ mucosæ copiosioris proventui præveniebam. Nam & irritantem causam in faucibus demulcebam, & sensum irritationis sistebam, unde lymphæ affluxus copiosior præcavebatur.

Post in statu paroxysmi, nempe cum excerneretur mucus, sufficiebat euporiston illud, nimirum succus raphani orbicularis expressus, cum pauco saccharo mistus; sicut tandem, si quid restaret febriculæ lentæ, hoc blando sudore per liquorem cornu cervi succinatum, & spiritum salis ammoniaci oleosum excitato, vel etiam per blanda diuretica, præsertim ex succino, vel ex lumbricis removebam.

Extra paroxysmum, præservationis gratiâ plura quidem tentabam; semper tamen voracitas pueri, & vita sedentaria, somnolentia, facies subtumida, & habitus corporis serosior, obstabant, quæ ostendebant, à priori malo huic non posse succurri; unde saltem à posteriori curaturus, fonticulum in brachio sinistro inurendum jussi, & sic levabatur, unde ab illo tempore benè valet. Fonticulus autem tam ubertim fluebat, sine tamen periculo, ut manè & vesperi esset mundandus. Sed puer non futurus erit crassus, continuandus itaque tantum erit usque ad annum 14. quô tempore habitus corporis serosus sensibiliter immutabitur, unde tunc poterit fonticulus absque periculo claudi.

Tandem quoque præcavebunt paroxysmum, cujus prodromus esse potest colli intumescentia, Sudorifera & Diuretica, quæ ante invasionis tempus propinanda. Verùm in ægroto nostro erat quidem periodicum, sed incertum, hoc verò vagum.

CASUS XIX.

ASTHMA HUMIDUM STOMACHALE CUM INCUBO.

Mercator quidam mediæ ætatis, constitutionis, ut ajunt, Melancholicæ, curis & negotiis in nundinis hyemalibus districtus, his absolutis percipit impedimentum sub respiratione, ita ut frequentiùs ac difficiliùs respirare cogatur. Aggravatur malum, quoties deambulando, vel scalas scandendo sese exercet. Speciatim vesperi à pastu graviùs affligitur. Comedit probè, appetitus optimus, sed borborygmi & flatuum impetus exercent abdomen. Dormit benè, sed non sine insomniorum graviorum molestia, imprimis merces copiosas sibi incumbere, & ita totum corpus comprimi imaginatur, donec impetu facto in somno exiliat, & ita molestias has dispellat. Imprimis hypochondria, dum dorso incumbit, dolere sibi, querenti Medico respondet, & ibidem etiam interdiu impedimento esse, quò minus

nus respirare queat. Ejicit per os copiosa mucosa imprimis evigilans. Ante meridiem melius se habet, à meridie pejus, sub noctem mediam pessimè. Urina est pallida cum sedimento copioso albicante.

RESOLUTIO.

Affectus hic, examinationi jamjam subjectus, est Asthma humidum stomachale, complicatum cum Incubo, quod plurima testantur symptomata concomitantia.

Quod autem Partem affectam concernit, ratione asthmatis & incubi: pars primariò & immediatè affecta est Diaphragma, quatenus ob ejus motum impeditum sufflaminatur inspiratio, idque, speciatim sub decubitu in dorso: ratione causæ pars secundariò & mediatè affecta est stomachus, ejusque chylosis læsa, idque in specie ratione fermenti sui præternaturaliter depravati, quatenus nempe nimis acidum, fixum, debitaque volatilitate depauperatum existit. Et tale etiam jamjam denominatum acidum præternaturale viscidum ventriculi suo meritò causæ proximæ appellatione hujus chylificationis læsæ, seu mali hypochondrici, meretur: quatenus nempe fermentum illud in stomachi plicis contentum non satis volatile, unde nec sufficienter digerere valet ingesta, sed nimis acidum fixum peregrinoque acore in stomacho corruptum existit, unde quidem alimenta promptè dissolvit, ut in hypochondriacis fieri solet, eadem tamen non ritè fermentando, debitè volatilisare nequit, potiùs in massam acidam plus minus viscidam transmutat, quæ fundamentum & origò tantùm non omnium morborum chronicorum. Hinc etsi quidem appetitus ordinarius avidè semper propter fermenti stomachalis acidi nimis fixi copiam, alimenta urgeat, digestio tamen debita minimè respondet assumptis, sed borborygmi & flatuum impetus sub & post digestionem abdomen maximè exercent, quod admirationem tamen nullo modo admittit; quia, sicuti aliàs in hypochondriacis vitio fermenti ventriculi, vel succi pancreatici nimis acidi, ordinariò generantur flatus, ita & in hoc subjecto hypochondriaco eadem flatuum positâ causâ efficiente, nempe acido, & materiâ illorum, nempe mucosâ viscidâ, manifestè per ordinarium generationis modum, nempe fermentationem, in promptu est idem effectus. Materiæ autem hujus mucosæ atque viscidæ in ventriculo & intestinis massa sanguinea existentiam non exiguam ulteriùs, imò meliùs, probare haud laboriosum erit. In medium namque proferam tanquam effectus, testimoniaque minime fallibilia, respirationem difficilem diurnam pariter atque nocturnam. Quod vero priorem illam diurnam difficilem attinet respirationem: præter ventriculum muco viscido repletum, flatuumque copiâ nonnihil ampliatum, & propterea diaphragmatis motum sursum versus impedientem, etiam massam sanguineam ipsam ex dicta vitiosa stomachi digestione crudam, mucoque acido viscido impraegnatam, tanquam causam agnosco. Chylus enim vitiosè digestus, quia non potest debitè fermentando assimilari, sub forma talis muci vitiosi sanguini confusus permanet. Ob quam causam æger, quando levi motu vel deambulando, sese exercet, difficillimâ respiratione vexatur; dum enim per motum istum circulus sanguinis meliùs promovetur, à pituitâ illa viscida in bronchiis pulmonum jam præexistente, & diversam in ipsis angustiam producente, ulterioreque sanguinis mucosi continuo affluxu urgente, malum respirationis eò magis aggravatur. Hinc etiam noster æger vesperi, & speciam à pastu tantùm, graviùs affligitur, quoniam tunc non solùm ventriculus magis materiâ viscidâ repletus, sed chylus etiam minùs rectè coctus atque digestus, massæ sanguineæ successivè se associare incipit, & per circulum sanguinis ad bronchias pulmonum iterum delatus, prædictum malum exasperat. In specie tamen etiam hic intestinum colon à flatuum copia expansum difficilis respirationis causam statuo; Colon enim, ventriculi fundo subjacens, distensione suâ ventriculum, materiâ mucosâ aliàs plenum, non nihil elevat, & ita diaphragmatis motum quodammodò impedit. Ante meridiem meliùs se habet, ob longam digestionis moram, hinc minorem materiæ viscidæ in stomacho & intestinis existentiam, à meridie verò pejus, quia ventriculo aliàs malè digerenti à meridie usque ad vespertinum tempus non sufficiens spatium digestionis suppeditatur. Quod verò sub noctem mediam se pessimè habeat, hæc ratiò subesse videtur, quia alimenta nova sub cœna, prioribus in prandio ingestis, ex vitio stomachi nondum rite digestis, & semiflatulentis, superingesta, mali radicem, indeque effectus ejus morbosos, deteriores reddunt, unde & flatus dolorem illum distendentem, dum æger dorso incumbit, inferunt, junctum cum partium circa hypochondria inflatione; dolor verò tensivus, qui probabiliter in hoc ægro erit, oritur à spasmo membranarum, speciatim peritonæi, circa hypochondriorum regionem nimis tensarum, adeòque obscuro quidem, sed molesto dolore affectarum. Deinde paulo clarius materiæ viscidæ in ventriculo abun-

abundantiam confirmant tam insomniorum graviorum nocturna molestia, quàm etiam copiosa mucosa per os rejecta. Prior illa molestia nihil aliud videtur esse, quàm Incubus accidentalis, quem inter affectus respirationem nonnihil lædentes meritò numerandum censeo. Causa proxima verò hujus incubi est objectum quoddam diaphragmatis, motui deorsum versus reluctans, nempe ventriculus, copiosis nimirum alimentis minus digestis infarctus, materia mucilaginosa inquinatus, flatuumque copiâ distentus, qui dorso incumbens diaphragma sursum repellit, & ejusdem inferiora versus motum impedit. Quod verò anima rationalis, talium rerum quidem nescia, in hoc ægro tale somnium, mercium nempe sibi incumbentium pondus, concipiat, ex eo forsan est, quia tanquam mercator curis & negotiationibus maximè implicatus, vix alias cogitationes mente circumvolvit, quàm de mercium suarum commoda comparatione, debitaque conservatione, hinc phantasia cogitationes atque actiones diurnas tempore nocturno confusè repetit, taleque somnium certo cuidam objecto applicatum producit. Posteriora verò mucosa viscida per os rejecta nullum alium fomitem agnoscunt in hoc subjecto patiente quàm prædictum ventriculum, eadem materiâ mucosâ oneratum, dum nempe æger noster dorso incumbit, per recubationem illam nocturnam pedetentim ex stomacho ad œsophagum materia illa tendit, & matutino tempore, quando evigilat, per os screatu excernitur. Urinam tandem pallidam cum copioso sedimento albicante ex vitiosa digestione deduco. Est enim sedimentum illud albicans nihil aliud quam chylus minùs rectè digestus, sanguinique, ratione urinæ potus, nondum assimilatus, & sic se causa proxima ejusque connexio cum affectu habet.

Ordine jam devolvimur ad Causam remotam, quæ licèt quidem varia in hoc subjecto esse possit, tamen maximè hîc peregrinationes inordinario atque inconsueto alimentorum usu plenas accusandas esse, probabile videtur; curæ tamen nimiæ, constitutio melancholica, hîc minimè negligenda; punctulum enim suum ad hanc chylosin læsam etiam quodammodo conferunt.

PROGNOSIS.

Quemadmodum verò afflictis nullo modo addenda afflictio, solamen aliquod ægro nostro futuræ convalescentiæ subnectimus: quatenus non adeò periculosum præcisè hunc affectum, licèt diuturnum, pronunciamus, qui tamen pedetentim, ventriculo probè curato, sit evaniturus.

CURA.

In medendi ratione & respiratio difficilis levanda, & incubi insultus removendus. Vix his scopis satisfacere poterimus, nisi fomitem in primis viis removeamus, adeoque chylosin perditam restituamus. Difficile quidem est arte promovere chylosin, est enim simpliciter opus naturæ; nihilominus tamen, quantum possibile, auxilium debitum suppeditandum naturæ, quô mediante meliùs ad pristinam integritatem redire queat. Adeoque

1. Primarum viarum saburra acido-viscida incidenda & removenda, tàm per superiores vias, quod convenientius, quàm per inferiores, quod difficilius.

2. Stomachica appropriata volatilia aromatica propinanda.

3. Si opus fuerit, Martialibus acidum, in specie in Melancholico, corrigendum.

4. Incubus appropriatîs præservandus.

Primò ergò usurpetur sequens Vomitorium, præmittendo digestivum, quod corrigat acidum, & incidat viscidum, e. g.

℞. ⊖✱ci ʒj.
Spec. diatr. piper. ʒß.
M. D. in 3. part. æqu. S.
Digestif-Pulver.

Vel si digestivum ex gummi ammoniaco in forma liquida postuletur, usurpetur potiuncula Brunneri. Dein

℞. ▽ *Menth.* ℥vj.
Cinnam. ʒij.
Syr. emet. A. S. ℥ß.
M. D. S. Brech-Mixtur auf einmal.

Quæ pro circumstantiarum ratione reiteranda vel omittenda.

Dein laxativis passulatis secundum locum attribuo: hinc sequentem præscriberem formulam,

℞. *Pass. min. purg. usit.* ℥j.
♀i ⊕*lat.* ʒj.
M. D. S. Laxier-Rosinen auf einmal.

Loco hujus in morbo chronico convenit vinum medicatum aromatico-laxativum.

℞. *Rad. armor. rec.* ℥ij.
angel.
acori veri ana ℥j.
Ireos nostr. rec. ℥iß.
H. rorismar.
Menthæ.
salviæ ana M. j.
fol. Senn. s. st. ℥j.
Galang. ʒiij.
Cinnam. ʒj.
Passul. min. ʒvj.
Misc.

Pro secundo scopo optimè corrigunt volatilia tartarea, v. g.

℞. ∽

℞. ♁ *carmin. de trib.* ʒiij.
D. S. Zertheilender Spiritus.

Capiat de hoc æger 30. vel 40. gutt. ter in die: manè in vehiculo calido, à meridie bihorio ante pastum in frigido, vesperi, post moderatam cœnam, sub introitum lecti iterum. Vel

℞. ♁ ⊖ ✱ *ci anis.* ℥ß.
D. S. Eröffnender Lufft-Spiritus.

Eodem modo usurpetur. Vel

℞. R ♀ *i* ℥ß.
♁ ⊖ ✱ *ci* ʒij.
M. D. S.
Resolvirende Tinctur.

Usurpetur eodem modo.

Quod si Incubus urgeat, iisdem volatilibus, sub introitum lecti assumptis, præcavendus, vel olei destillati anisi, aut balsami sulphuris anisati gutt. vj. vel viij. sub introitum lecti capiantur, & æger jubeatur minus dorso incumbere.

In contumaciori malo ad Martialia accessus faciendus, pro meliori evacuatione atque absorptione humorum acrium peregrinorum: v. gr.

℞. R ⊕ *li* ♂ *is Zuvelff.* ℥j.
D. S. Eröffnende Mixtur 30. Tropffen auf einmal.

Si forsan in Paroxysmo vocaretur Medicus, ita ut sub medio noctis quasi orthopnœicus spiraret æger, vomitorium præscribatur: sed si hoc jam aliquot dies antè præscriptum sit, aut suspicio sit magis flatulenta, quàm præcisè humorosa peccare, præscribatur clysma, simulque mistura volatilis aromatica.

℞. *HB. absinth.*
hyssopi ana M. j.
fl. Chamomill. M. ij.
bacc. lauri ℥j.
⊖ ♀ *i* ʒij.
Coq. in s. q. ▽ *simpl.*
Colat. ℥ix. adde
Elect. de hier. c. agar. ℥j.
Ol. dest. terebinth. ʒj.
M. pro Clysmate.

℞. ▽ *hyss.* ℥ij.
Menth. ℥j.
Cinnam. ℥ß.
♁ ⊖ ✱ *ci* ʒjß. ad ʒij.
Syr. Nicotian. ℥j.
M. f. Potio: S.
Eröffnende Mixtur Löffel weise.

Capiat cochleatim.

Vel ℞. ▽ *hyssopi* ℥ij.
Menth. ℥j.
Cinnam. ʒvj.
♁ *asthmat.* ʒj.
Oxym. squillit. ℥j.
M. S. ut antè.

CASUS XX.

ASTHMA CONVULSIVUM.

Stannarius, vir robustus aliàs, & optimè sanus, inconsistente ætate constitutus, incidit in tussim, præsertim noctu affligentem, sub qua rejiciebat quædam viscida atque cruenta, sed pauca. Interdiu mediocriter se habet, utut difficilior nonnihil esset respiratio: Pedetentim verò in tantum accrescit morbus, ut gravissimæ anxietates suffocatoriæ eum prehendant, & lecto exsilire, fenestram aperire, auramque recentem captare necesse habeat, nisi omni momento suffocari vellet; adeò ut subinde noctes integras insomnes, sedendo in sella, & anxiè, cum alta, crebra & difficillima inspiratione, respirando peragere cogatur, ita ut nullo modo spiritum profundè adducere posset, quia inspiratio mediâ quasi viâ impediebatur, cum tussi mediocri, & pauca cruentæ mucaginis rejectione. Apparente aurora, symptomata pedetentim remittunt, unde lectum & somnum repetebat. Quæsitus de loco affecto, superiora & anteriora pectoris, pulmonum cubilia, monstrabat. Interdum mediocriter se habebat, vir alioquin sanissimus, alimenta capit, supinus, & pro lubitu jacere, & quietè in utramque aurem dormire potest: sed nocte ingruente anxiosissimas patiebatur suffocationes, quæcunque exscreabat, sine ullo prodibant levamine. Causam antecedentem sciebat nullam, nisi forsan, quod paulo antè, quam dicto affectu correptus fuisset, pondus gravius gestasset, à quo tamen nullum nocumentum sensile percepisset. A Medico requisito jam purgatus fuerat, pessimè verò exinde se habuit: Venæ sectio etiam instituta fuit, sed frustrà, pectoralia incidentia, expectorantia, antiasthmatica, &c. propinantur, sed sine successu. Ab aliis ergò Medicis requiritur Consilium.

RESOLUTIO.

Morbus est asthma quoddam convulsivum, quod frequens est in Praxi. Imprimis arthritici confirmati, itemque scorbutici, asthmate convulsivo crebrò vexantur: dicunt, das Podagra ist in den Leib getretten/ und machet kurtzen Athem.

Distinguendum autem hic sedulò est inter causam morbosam, & productum morbosum. Mucago siquidem illa pauca,

 cru-

cruenta &c. quam æger exſcreat, ſub tantis anguſtiis per vim naturæ coacervatur in aſpera arteria tanquam productum morboſum, & ab evacuata lympha dependet: quod confirmatur inde per experimentum in cane vivo inſtitutum mediante ſpiritu ſulphuris, in venam cruralem immiſſo, unde hic lethale aſthma incidit: pòſt in eodem ſecto tota aſpera arteria mucagine viſcidâ ſpumosâ cruentâ erat plena, genitâ ex impedita circulatione ſanguinis per præcordia, unde ſanguis crebrâ agitatione inſtar albuminis ovi per aëris meatum & remeatum in ſpumam erat transmutatus: vid. experimentum diductiùs enarratum in ***Diſputatione de Chirurgia Infuſoria.*** Simili ratione ac in epilepticis talis ſpuma ante os conſpicitur, quæ nil aliud eſt, quàm ſaliva per impeditum aëris commeatum in ſpumam redacta. Ad hæc noſter æger pondus grave geſtavit, hinc ſuſpicio: annon aliquod vaſculum in pulmonibus ruptum fuerit, unde ſputatio cruenta? Illuſtrat hunc caſum evidenter iſta reſpirationis interceptio, quæ fumo ſulphuris incenſi inſpirato, & odore butyri antimonii, excitari ſolet; quatenus propter ſuam acrimoniam acidam pulmones conſtringunt, ſimileque aſthma inferunt.

Eſt ergo aſthma ſiccum ratione cauſæ natum à ſtrictura pulmonum, qui ſimul ſunt Pars affecta, & quidem per eſſentiam. In omni autem aſthmate Pars affecta eſt inveſtiganda vel in thorace, vel viis, quas tranſit aër, vel pulmonibus, quos intrat aër.

In ægro noſtro vitium non eſt in thorace, nec in viis, per quas aër tranſit: ergò in pulmonibus. Jam verò triplicia vitia reſpectu aſthmatis in pulmonibus occurrunt: nempe vel vitium conformationis, quando iidem calculis vel vomica obſeſſi; vel vitium nutritionis, ſi ex ulcere v. g. horum nutrimentum pervertitur in pus; vel tandem vitium motionis, quando ſe iidem debitè non poſſunt ad dilatationem accommodare, adeoque nec dilatari. Ac in noſtro ægro non ſubeſt vitium conformationis; aliàs enim continuum foret aſthma, quale tamen non eſt: nec vitium nutritionis, ob eandem cauſam, ſicut etiam, quod & neceſſariò materiæ fieret rejectio, & hâc excretâ levamen: Ergò vitium motionis in pulmonibus latet; ubi tamen, cum exſpiratio ſit libera, vitium non eſt quærendum in eorum motu contractorio, ſed expanſorio, hinc thorax non poterat expandi, unde in medio curſu inſpiratio impediebatur: Vitium ergò eſt in pulmonibus, dum non ritè expanduntur. Scilicet in pulmonibus duplex ſubſtantia conſideretur: quarum prior eſt ratione materiæ ſubſtantia membranoſa; altera ratione conformationis textura veſiculoſa, ita ut ſit congeries illa veſicularum membranacearum invicem conſitarum, quas intercurrunt vaſa ſanguinea in- & emittentia, unà cum nervis, in filamenta nervea fibroſa ſe explicantibus, & extra pulmones plexum illum retiformem fibroſum efformantibus, quod vicem muſculi gerens, extrinſecus pulmonum veſiculas ambit, adeoque ab hoc fit, ut pulmones ſe quodammodo activè conſtringere poſſint; dilatari verò, ubi ſe habent purè paſſivè. Equidem de hoc reticulari pulmonum plexu nil adhuc refert Malpighius in ſuis ſcriptis: interim eum poſtmodum in Epiſtola aliqua manuſcripta declaravit; ac conferatur de eodem Lamswerde in Reſpirationis Swammerdamianæ *Exſpir. pag.* 35. *&* 36. Eſt adeoque pulmonibus duplex motus: expanſorius, in quo merè paſſivè ſe habent, ut dictum; dilatantur nempe, quia replentur ab aëre: & conſtrictorius, qui itidem per maximam partem paſſivus eſt, utut in ſtatu naturali tantillum conferant, & aliquatenus activè ſe habeant, quatenus earum fibrarum plexus debito tono & levi ſtrictura in ordinariam & debitam veſicularum membranacearum plicaturam & ordinem conſervat & promovet; tamen etiam paſſivè, quatenus à coſtis thoracis ſe conſtringentibus etiam conſtringuntur.

Cauſa autem proxima aſthmatis convulſivi in caſu noſtro eſt ſtrictura plexus nervei fibroſi reticularis, pulmones ambientis, ſe ſtringentis, & expanſionem pulmonum impedientis; unde difficilis reſpiratio, & ſic ægri ſuffocandi videntur. Cæterùm Williſius & Helmontius ſibi in hoc negotio explicando planè ſunt contrarii, & toto cœlo diſcrepant: & ſicut hic in defectu peccat, dum omnem motum pulmonibus denegat, & eoſdem ſaltem cribrum aëris putat, dum nempe pori ſtringantur, ut non poſſit tranſire aër, unde aſthma ſiccum; ita Williſius videtur peccare in exceſſu, qui etiam vult, pulmones ſe in expanſione quoque activè habere propter nervos, quod tamen impoſſibile eſt, quia dicit: pulmones manere in continuo expanſionis motu, ſed ſic tales ægri facilè poſſent inſpirare, cùm tamen videamus contrarium; hinc nec pulmones ſe expandere, probabile eſt; niſi enim conſtringerent ſe, & impedirent aërem, quomodo poſſet fieri aſthma ſiccum? Aſthmata autem ſicca ſunt multiplicia: noſtrum eſt vitio pulmonum; alia ſunt vitio muſculorum thoracis, &c.

Cauſa remota in noſtro caſu non potuit eſſe geſtatio ponderis, quia aliàs continuum fuiſſet

fuisset asthma. Interim nec in de nihilo est, præsertim cum ex spiritu tunc temporis retento vas aliquod in pulmonibus rumpi potuerit, non secus ac aliàs tantilla erosio à sulphure acri metallico facta, lædendo vascula pulmonum, generationem sputi & muci cruenti procurare potest. Sed arbitror: causam remotam hîc esse Gas metallicum & carbonum, uti apud vietores, asthmata talia incidentes, gas fumosum piceum. Nempe stannarii occupati sunt circa stannum & bismuthum, in quibus copiosè luxuriat sulphur, metallicæ quidem prosapiæ, sed tamen valde volatile existens; quod patet ex phænomenis ejusdem: Si enim rasura stanni miscetur cum nitro, strepitum quasi pulveris pyrii edit; non secus ac quoque fit, dum aqua fortis rodit Jovem, purum nitrum remanet, alcalisatum nempe à sulphure Jovis: hinc quidam dicunt, Jovem, si roditur à spiritu nitri vel aqua forti, flammam concipere. Imò sulphur Jovis vel Saturni Mercurium facilè coagulat, dum illorum unum in crucibulo liquescit, & parum frigesit, in medio fovea, Mercurio implenda imprimitur; ita enim sulphur stanni aut plumbi extraversum, Mercurium arripiens, facilè coagulat. Stannum ideò ob hoc sulphur omnium metallorum Diabolus dicitur, **weil es alle** metallen **spröde machet.** Sic itidem metallarii bismuthum vulgò vocant tectum argenti, itemque argentum immaturum, & primum ens argenti; habetur enim pro argento immaturo, hinc facilè elevari potest in flores. Sed in metallis, quæ constant sulphure volatili, sulphur istud, quò magis volatile est, eò magis resolvitur ab igne, & prodit acrimoniam anteà concentratam. Contrarium est in metallis, quæ sulphur fixius habent; Unde quando stannarii circa Jovem & bismuthum occupantur, idque igne fusionis, horum metallorum sulphureos fumos, qui aliàs sub forma florum in vase clauso se conspicuos reddunt, & in aëre libero separantur à concreto, acriores factos copiosè inspirant. Hoc posito, necessariò incurrunt læsionem pulmonum, & quidem talem, quod dictæ particulæ sulphuris acidæ, rodendo fibras nerveas pulmonum, eas facilè ad stricturam convulsivam disponant. De cætero & carbonum gas inspiratione attractum præter vim narcoticam pulmones exsiccare, & admodum rarefacere, & ad ariduram disponere potest. In ægro quoque nostro hæc aridura probabilis est propter gas carbonum, unde interdiu non adeò benè respirare potest, utut asthma convulsivum periodicum simul sit, quatenus alia symptomata concurrunt: Conf. M. A. N. C. *Ann.* 3. *obs.* 131. *pag.* 239. ubi talium fumorum metallicorum, stannarios morbosos reddentium, mentio fit. Imò eodem loco allegatur Timæus **von Güldenklee** / de figulorum noxis, ex ollarum vitrificatione has recensens, non indigna lectu; & verum est, facilè fiunt figuli phthisici & asthmatici **wegen der Glette.**

Semel ita læsa pars aliqua postmodùm à tantillo inadæquato objecto facillimè offendi & irritari potest: ita enim illi, qui respectu texturæ materialis pulmones obtinent delicatos, faciliùs possunt lædi, leviorem etiam alterationem aëris magis sentiunt quàm alii; non secus, ac cephalalgiæ ex debilitate capitis obnoxii idem fatum experiuntur. Ex quo colligendum: in nostro ægro, quoad pulmones ex gas carbonum inspirato, læsos anteà, vesperi exacerbari malum, quatenus ab elevatis interdiu miasmatibus aura asperior reddita suum symbolum confert, unà cum aliis concausis. Unde hic æger, cum tempore vespertino aër frequentiùs sit vehementior, facillimè potuit sentire noxam, aliis, qui pulmones robustos habent, insensilem.

Quod autem asthmata talia convulsiva nunc periodicè nunc vagè moveantur, fit pro tempestatum mutationibus, aut vario corporis motu.

Tussis ex materia ista, nonnihil vellicante, producto nempe morboso, originem duxit.

Quoad Prognosin: Difficilia curatu sunt talia sicca asthmata, præsertim inveterata, cùm non adeò cognita adhuc sint remedia specifica.

Interim utplurimum funestum omen est, si pedes intumescant; tunc enim periculum enascitur, ne tandem, ex tali virium deficientium signo, suffocati subitò intereant.

Quoad Curam: Hæc respectu temporis intra & extra paroxysmum instituenda est: ita ut in paroxysmo optimè locum habeant antiepileptica & antihysterica volatilia: quibus associanda sunt cinnabarina, tam antimonialia, quàm illa Hungarica cinnabaris nativa, aureæ prosapiæ.

Extra verò paroxysmum præservativè opiata, adeoque & theriacalia, suspendentia eundem, conveniunt, respiciendo simul ad causas remotas, in specie ad fumos metallicos: qui cùm in nostro casu sint sulphur Jovis & bismuthi, acre volatile ab una parte per ignem extraversum, adeòque in textura sui mutatum, & consequenter acrius factum, sicuti ab altera parte Gas carbonum, pulmones ad ariduram disponens, hinc respectu sulphurum istorum metallicorum nil melius, sublimioribus remediis exceptis, in Praxi vulgari expertum, quàm demulcentia ac temperantia pinguia, nutritiva, & blandè humectantia,

adeoque in specie olea destillata, sperma ceti, butyrum, oleum amygdalarum dulcium, & lac cum sapone Veneto; quod ultimum quidem Barbette primus ad curam epilepsiæ introduxit, à Practicis tamen aliis quoque hujusmodi in casu proficuum observatum est: Vid. M. A. N. C. *l. cit.* Sic etiam qui laborant in antimonio, aliisque laboribus metallicis sulphureis, à tali asthmate convulsivo se præservant largâ butyri assumptione. Sperma ceti ex modernorum experientiis in paroxysmo asthmatico mirabile est, & Timæus von Güldenklee *in Cas. & Epist.* ceu præsentaneum in paroxysmis asthmaticis (in asthmate autem humoroso non utile, utut aliquoties laxet alvum) convulsivis, & proficuum observavit temperando acrimoniam causæ vellicantis. Interim hoc in paroxysmo nihil proficiebat, sed in principio exhibitum juvat aliquid; sicut optimè extra eundem. Huic aliàs ægro propinavi primitùs Expectorantia acida cum spiritu asthmatico, sed frustrà; postmodum expectorantia dulcia cum spiritu salis ammoniaci anisato, sed etiam frustra; tandem autem misturam ex oleosis & salibus volatilibus ei præscripsi, & melior sanitas hinc affulsit, reliquiis restantibus per liquorem terræ foliatæ tartari, bis quotidie ad gutt. xxx. depulsis. Imò proficua fuisset quoque talis mistura:

℞. ▽ *fl. Pæon.* ℥ij.
Liqu. C. C. succin. ʒj.
Cinn. ♉*ii* ʒß.
⊖*is vol. lumbr.* ℈ß.
Laud. opiat. gr. ij.
Misc. pro duabus dosibus.

Tandem externè unguenta cum spiritu salis ammoniaci confecta, sunt optima, si v. g. terebinthina, affuso successivè spiritu salis ammoniaci calido ex parte, terendo redigatur in massam albam: ita hæc sola cum aliis in pleuritide est polychresta, sub forma emplastri pectori applicata.

Asthma autem convulsivum ex hypochondriorum, adeoque diaphragmatis, convulsione tollitur primariò per vomitum, præprimis blandis digestivis, quod & inculcat Willisius.

CASUS XXI.

TUSSIS STOMACHALIS FERINA HUMIDA.

Vetula pro ætatis ratione adhuc utcunque robusta, occasione inclementioris aëris hyberni sensim incidit in tussim ferinam. Primitus sentit vellicationem in faucibus, cum aliquali dolore, & copioso sputi salsi, mediocris consistentiæ, screatu: hinc pedetentim tussire incipit, præsertim cum dorso incumbit, & hinc, dum manè evigilat, cum muci viscidi & tenacis moderata rejectione. Intenditur paulatim malum, ita, ut interdiu pariter & noctu tussiat, sed cum summo conatu, ex imo & profundo emergente; (es klinget/ wie auß einem holen Topff/ *dicit*) *Copiosa viscida, sed cum summo labore, & crebrius repetito conatu, tussi ejicit, in tantum, ut ex laboriosa tussi non rarò superveniat vomitus, muci nunc viscidi, nunc plus minus copiosi. Malum pertinaciter durat, appetitus prosternitur, sitis intenditur, febricula supervenit lenta, decumbens insigniter stertit,* sie röchelt. *Interrogata de loco & sensu materiæ, tussim excitantis, ostendit regionem epigastricam, speciatim locum, quem, vulgi etymo appellant scrobiculum cordis.*

RESOLUTIO.

Affectus est tussis humida ab effectu, excretione nempe materiæ mucaginosæ dicta; quæ tamen non contradistinguenda est convulsivæ. Etenim omnis tussis consistit in convulsiva clausura pectoris, sive jam ea fuerit humida, sive fiat sicca. Et par hîc est ratio atque in vomitu: quemadmodum enim vomitus convulsivus stomachi, sic etiam tussis est cum motu convulsivo pectoris. Et ista tussis sicca; quæ oritur ex titillatione auriscalpii profundiùs auri intrusi, propter consensum nempe conjugationis nervorum cum ramo intercostali.

Quoad Partem affectam primariò, cùm nostra vetula in statu demum morbi curæ se subjiciat, quæri de ea posset: ubi tamen de larynge dubitatur admodum, cùm non omnis tussis oriatur ex vellicata larynge, nec ipsa ægra interrogata unquam conquesta fuit de dolore laryngis, sed potiùs de vellicatione in faucibus; unde colligo: pharyngem & membranam pituitariam posteriorem esse in hujus casus principiò affectam, eamque laborare phlogosi, & superficiali sui excoriatione. Confirmatur hoc, quia excretio fit cum screatu; non verò cum tussi; signum quod est, materiam ex membrana pituitaria, naturaliter spissiorem lympham plorante, provenire.

Pars ergò primariò in principio affecta sunt fauces circa regionem membranæ pituitariæ posterioris; sicut postmodum in progressu & statu morbi simpliciter affectus est stomachus: quippe propter crebriorem descensum & coacervationem lymphæ illius spissioris ad stomachum turbatur digestio prima, sicque postmodum viscidìtate collecta sequitur tussis stomachalis.

Cæte-

Cæterùm quod affectus sit stomachus, patet ex quinque circumstantiis:

1. est situs vellicationis; monstrat enim ægra nostra scrobiculum cordis. Unde ingruente malo ægri dicunt: **Es fället mir ein scharffer Fluß auß dem Kopffe den Halß hinunter / und setzet sich um die Brust;** monstrantque regionem stomachi.

2. materiæ avulsio, quæ contingit circa regionem epigastricam; nam & phthisici exactè sciunt locum, in quo pus avellitur.

3. est sonitus inter tussiendum cum impetu ex profundo (**außm Grunde**) quasi **auß einem holen Topffe;** dicit: **sie müste lange husten / ehe es herauff kömmet.**

4. supervenit subinde vomitus, à quo, rejectis ordinariò viscidis recrementis, ægra nostra meliùs se habet.

5. pejus habet, quando dorso incumbit; quia tunc causa peccans magis orificium stomachi superius, & per consensum diaphragma, affligit.

Equidem paradoxon esse videtur, quod tussis ex stomacho oriri possit. Verum tamen id est, & modus, quo fiat, est duplex: Vel enim propter œsophagum asperæ arteriæ connexum; vel propter stomachum diaphragma attingentem, quod ab œsophago perforatur: Quorum primus tamen modus dubius ex eo est, quod materiâ deorsum per œsophagum vergente enasci tussis queat; interim posterior modus certior est. Ubi obiter quoque observandum; præter tussim humidam stomachalem apud quosdam etiam se offerre nonnunquam tussim siccam stomachalem nocturnam, qua monstrat locum præcordiorum, & omnium est pessima; talisque corripit interdum juvenes malæ & parcæ diætæ addictos, quæ sunt prodromi phthiseos, & curantur vix sine vomitu, eoque præmisso per liquorem terræ foliatæ tartari, utpote abstergentem ventriculi orificium superius.

Quoad causam remotam: hæc est aëris inclementia, quæ membranam faucium, speciatim pituitariam posteriorem, excoriat, quæ læsa mox dolet, phlogosi rubet & copiosam lympham plorat salso-acrem; hinc dolor inter deglutiendum à levissimo etiam objecto oritur. Notandum est, ob læsionem istam aëris facilem à natura narium meatus ordinatos esse, quibus quasi temperatur inspiratus aër, cum majorem longè impressionem per os inspiratus habeat: hinc etiam pessimè sibi consulunt, qui ore aperto dormiunt, quia tales inter alias concausas proniores sunt ad phthisin, quatenus scilicet aër non modificatus pulmones subit. Interim quod aër talis inclementior tunc magis laringem, nunc pharyngem, nunc tandem nares afficiat, hoc partim dispositioni variæ, partim verò partium harum texturæ variæ, adscribendum est.

Porrò quicquid mucosi mulier rejicit, illud non est causa morbosa, sed tantùm productum morbosum, natum ex digestione læsa stomachi, quia ex stomacho rejicitur. Etenim duo in hoc casu occurrunt:

1. Lympha non adeò quidem acris, salsa tamen, primùm irritans œsophagum, hinc muci copiosi, sub noctem cumprimis, in stomacho congestis; undè manè tussis molestior, & ejectio copiosior.

2. Ex lympha descendente in stomachum digestio hujus læsa, unde screatus in principio est saltem ex faucibus, & tunc minus tussit; imò parum quoque vel nil muci rejicit, sed in progressu tandem morbi.

Talis tussis interdum est chronica; quæ tamen non ex faucibus est, cùm hæ optimè se habeant, & ægri vinum liberè bibere possint, sed ex stomacho. Et licèt mitigata videatur, tamen subinde recurrit, & vix, nisi per vomitum, vel sponte vel arte provocatum, eradicari potest. Fovetur malum à salsa lympha in plicis stomachi alimentorum digestionem impediente; hinc speciatim manè evigilantes violentiùs tussiunt, & copiosiùs ejiciunt; quatenus nempe tunc uberiùs ista recrementa ex digestione congesta ad majorem quantitatem excrescunt. Certè tussis infantum frequentissimè est stomachalis, tàm ablactatorum, quàm sugentium, quatenus in stomacho alimenta in pastam viscidam tenacem degenerant, hinc stomachum & œsophagum, atque per consensum asperam arteriam irritant.

Stertor non semper est ex pulmonibus, sed quatenus reliquiæ quædam muci hinc inde hærent, quibus transiens aër stertorem infert, potiùs est ex stomacho.

Insuper observavi simillimam tussim in matre mea ex inspiratione fumi pinguis nidorosi in culina, nundinarum tempore, qui similiter penetrat ad fauces, quas acrimoniâ salso-acidâ vellicat: sicut enim nuces pingues, rancidæ & olidæ, faucibus solis talem raucedinem pinguedine salso-acida inferunt; ita quoque fumus acrimoniâ suâ acido-salsâ tussi stomachali ansam præbet.

Tussis augetur, quando dorso incumbunt propter stomachum; quasi in glomum mutatum. Notandum: diaphragma semper in eodem situ, sive stemus sive cubemus, manere; de stomacho verò aliud dicendum, quippe quod prostrato corpore diaphragma magis attingit.

Quoad febrim hîc concurrentem: monendum, eam in statu lentam, in principio magis acutam esse, adeoque facilè nos decipi

cipi posse, ut ardentem eam putemus, nisi circumstantiæ docuerint, eam symptomaticam potiùs fuisse: unde utut continuò pulsu concitatiore comitata incedat, à pastu tamen calor magis urget, quàm in statu morbi confirmato remittit; & si aliquot dies transierunt, fit lenta, & hectica ferè similis, quæ tamen remoto mucô spontè cessat.

Quoad Prognosin: Morbus per se non est periculosus, debilitat tamen; utut per accidens ex concursu aliorum symptomatum periculosior fieri aut ipse in habitualem transire queat. Cæteroquin tales sitiunt magis, non autem edunt, & metus est imminentis tandem hæmoptiseos, speciatim ubi constitutio ægri conspiraverit.

De Pleuritide metus est nullus.

Quoad Curam: hæ tres Indicationes potissimùm observentur; nempe

1. Causa vellicans in stomacho removeatur.

2. Irritatio & vellicatio sistatur, si quæ superest.

3. In faucibus asperitas, vel dolor adhuc urgens, Temperantibus & Corrigentibus leniatur: quæ tamen indicatio ultima magis in principio urget, unde in Praxi ferè primò omnium observetur; secus enim impeditur remediorum usus.

Jam verò, utut certum sit, malum per simplicia incidentia curari non posse, causam tamen vellicantem in stomacho optimè removent, quæ citiùs longè & tutiùs tussim hanc curant, præmisso, ubi visum fuerit, digestivo.

Post vomitorium, nisi faucium urgeat asperitas, pro expectoratione promovenda oxymel simplex & squilliticum convenit, quatenus incidit, & propter mel fauces lubricat: sicut & nicotiana est mirabile Simplex, cujus aqua & syrupus ritè paratus mirus est in promovendo pectoris & stomachi muco. Ad tussim ergò humidam præscribatur mistura sequens, quam sæpiùs usurpavi:

℞. ▽ *Menthæ.*
scabios. ana ℥ij.
oxym. squillit. ℥j.
Syr. de Crys.
nicot. ana ʒß.
emet. ʒij.
M. f. Potio.

Quibus, si æger potest ferre, addatur, q. s. spiritus nitri dulcis, qui muci expectorationem in tussi stomachali egregiè promovet. Vel

℞. ▽ *hyssopi*
Meenthæ ana ℥iß.
asthmat. ʒiij. vel ʒvj.
G. ✱ci c. ✚o sol ℈ij. ad ʒj.
Syr. scabios. vel *Violar.* vel *de Jujub.* ℥ß. vel ʒvj. *ad* ℥j.
M. pro Potione.

Ad incidendum mucum excellit radix ari, quæ in se singulare planè & causticum sal continet, resolvens mucum viscidum primarum viarum, & appetitum provocans. Adhibetur autem tàm cruda, scilicet **gerieben auff einer Butter-Bamme gestreuet**/ quàm præparata, non tamen cum aceto, quæ potiùs est castratio virtutis incidentis; sed sumatur radix integra purgata, trajectaque filo, suspendatur in umbrosum locum; sic enim, utut phlegmatis evaporatione sal acre jacturam sui aliquomodo patiatur, magna tamen ejus pars remanet, ratione cujus etiam egregium antiscorbuticum est: Pòst si volumus usurpare, corticem priùs separemus.

Ne exasperentur fauces, Temperata, & ipsum stomachum quasi nonnihil excoriatum demulcentia, conducunt: qualia sunt nonnihil viscosa & insipido-dulcia, glycyrrhiza, mel, saccharum, passulæ, tragacantha, &c. **sie machen einen glatten Halß.** Optimum est sperma ceti recens, flores sulphuris, crocus, qui etiam mucum resolvit: e. g.

℞. *Sperm. ceti* ʒj.
fl. ♁is ℈j.
Croci. gr. vj. vel ℈ß.
M. pro duabus vicibus,
manè & vesperi sub introitum lecti in cerevisia calida assumendis.

Balsamus sulphuris anisatus est etiam egregius in tussi; item opium, pilulæ de cynoglossâ, & de styrace.

Vulneraria frustrà sunt; nulla enim horum est indicatio.

Gargarismata, dum fauces dolent, sunt suspecta; saltem in ore sunt tenenda absque gargarisatione, quia motu nimio fauces nimis exasperant; unde etiam non semper in angina conveniunt. Præterea decoctum raparum, vel recentium vel exsiccatarum, est egregium, etiam post decoctionem primam expressus ex iisdem succus sicut etiam in affectibus urinariis, dysuria, in urina magis acri ab assumptis cantharidibus oriunda, morbisque etiam à lympha salsa enatis, optimè convenit. Pro leniendis etiam faucibus optimi sunt linctus, ex quibus præfertur succus expressus ex passulis, decoctione elicitus, vel loh passularum; item opiata, ut syrupus diacodion Montani, mistus cum syrupo scabiosæ, & cum baculo liquiritiæ sensim deglutiendo.

Hos ægros etiam simul interdum urgent anxietates & vagæ angustiæ præcordiorum, **die Hertzens-Angsten**/ & miserè interdum torquentur, speciatim propter mucum & produ-

productum morbosum, in flatus in stomacho resolutum fermentando. Ad has tollendas præter clysmata carminativa, nil meliùs est spiritu carminativo de tribus. Dosis à gutt. 30. vel 40. in cerevisia calida assumptus; loco hujus etiam spiritus salis ammoniaci anisatus potest hoc in casu substitui.

CASUS XXII.

FEBRIS TERTIANA INTERMITTENS SCORBUTICA.

Studiosus Juvenis, sedulò studiis incumbens, indeque ad hypochondriacum malum inclinans, corripitur die 5. Aprilis, cùm nox prægressa præter morem fuisset inquieta, & non nihil anxiosa, præcedente artuum lassitudine, & cephalalgiâ, horrore gravi, cum insequente æstu & siti, aliquot horas durantibus. Negligit autem talia, præsertim cum post noctis suavem quietem sequenti die meliùs habuerat, nisi quod appetitus minùs urgeat. Excipit verò hunc nox inquieta, somno admodum anxio & interrupto gravis: appetente mane, die 7. Aprilis, aliquoties vomit varia liquamina multi coloris, amaricantia, &c. hunc vomitum insequitur tussis sicca & inanis, ultra mediam horam graviter affligens (locum irritationis scrobiculum cordis seu cartilaginis ensiformis regionem monstrat) quâ evanescente varia phantasmata & incondita cogitata mentem perturbant, quæ excipit leve corporis frigus, successivè in intensum corporis æstum, & ardorem, extrema imprimis lancinantem, transiens, cum efflorescentibus hinc inde maculis rubris & purpureis: comitantur talia insignes anxietates, ut æger hinc inde miserè se jactitet, hypochondria simul quoque tendi videantur. Durationis hæc tragœdia successivè remittendo, ultra 9. horas, ita ut maculæ etiam pedetentim iterum evanescant, lassitudine saltem artuum & cephalalgiâ superstite; nox insequens quieta, & somno placido amica, alterò mane benè se habet, horis antemeridianis supervenit sudor copiosus universalis, cephalalgiæ reliquias, & si quid aliud superest præternaturale tollens, à meridie quoque optimè habet; vespèri verò conturbari quid sibi in hypochondriis videtur, artuumque lassitudinem redire, metuens novas turbas, Medicum vocat pro Cura.

RESOLUTIO.

Affectus est Tertiana intermittens simplex:

Adsunt tamen Symptomata longè plura, & atrociora, quàm aliàs adesse solent, quia æger noster est hypochondriaco-scorbuticus, unde dicitur scorbutica; utut hypochondriacæ febres cum scorbuticis ferè coincidant. Jam verò in nullis subjectis febres intermittentes majoribus symptomatibus comitatæ incedunt, quàm in hypochondriacis & scorbuticis mirabiliter affligunt, subinde videntur malignæ, cum tamen non sint. Interim febris nostri Patientis est periodica, non erratica, quales plerumque solent esse scorbuticæ, & nunc semel, nunc bis, unâ die Paroxysmus recurrit: unde, quando talis in febribus intermittentibus occurrit typus, indicium est, subesse crasin massæ sanguineæ scorbuticam.

Cæterùm archei sub febribus dominium post Paracelsum allegat Helmontius, ejus vestigio insistit Faber & Clariss. Langius *in Commentar. in hunc.* Quoad archeum: ejus vox propriè de spiritu insito, non autem de influo, cujus affectiones hic explicantur, intelligitur. Ad hæc demus operam, ne, Platonis instar, animal peculiare, archeum, in animali statuamus, quod faciunt plures Medici, hunc & scibilem, & irascibilem & concupiscibilem vulgò fingentes & introducentes: summatim: hi Autores parabolis quidem rem illustrant, minùs verò scientificè eam explicant. Binas potiùs substantias in corpore nostro invenimus, animam saltem, spiritum immortalem, cum quo Medicis nil est negotii, & hinc machinam corpoream. Hujus ergò pathemata, quantum possibile, ex conditionibus materialibus, quas intereminent mechanicæ, & post has chymicæ, explicemus: siquidem & ipsi spiritus nostri reverà sunt materiales, adeoque si quæ sunt spirituum affectiones & motus, ex iisdem principiis, tanquam universalibus & sensu notioribus, pro distinctione & clariore affectionum notitia explicare enitamur. Ubique nempe in corpore spirituum vim & energiam observamus, animalium pariter ac vitalium: illorum in sensuum affectionibus, & consequenter spirituum illorum organicis motibus: horum in variis succorum alterationibus, mutationibus, & partium solidarum consequentes plus minus vitiis inductis. Sed tamen sobriè & distinctè, non verò quia similitudines aut exempla ab animalibus, & tantùm non homine desumpta, rem saltem illustremus.

Uti ergò in omni morbo, ita in specie in febribus, præsupponitur spirituum motus inordinatus & energia, quia corporum viventium affectiones sunt morbi. Hoc ergò ceu catholico vitæ & actionum, tàm naturalium quàm præternaturalium, principio præsupposito, speciatim in machina corporea, conficeretur fiendi ratio. Adeòque in omni

affectu specialis energia spirituum indaganda: & hinc, dum spirituum impetus per opium sistitur, eo ipso febres suspenduntur: quatenus autem iidem spiritus à causa materiali aliter ac aliter afficiuntur, eatenus diversos morbos producunt.

Præsupponitur ergò in omni febre vis spirituum animalium: consideretur solummodò, quomodo afficiantur à causa morbifica?

Videatur jam in nostro ægro, quænam Pars sit affecta: Illa autem distinguetur in specie in subjectum inhæsionis, & hinc radicationis. Subjectum inhæsionis est totum corpus: nam totus homo febricitat, in specie tota massa sanguinea, quod testatur æstus, calor, &c. Radicationis verò subjectum, seu in quo & circa quod, est circa primas vias, stomachum puta & intestina. Hinc enim in quibusvis febribus intermittentibus ordinariò frequentia symptomata circa primas vias & hypochondria maximè urgent. Res ut pateat, hic & in similibus febricitantibus consideretur horror, qui in nostro ægro obvius non est ex fuga spirituum sed potiùs ex impetu eorundem; quandoquidem horror est saltem spasmorum species & impetus spirituum, quia interdum febricitantes, præsertim quartanarii, sub rigore nonnunquam ita corripiuntur, ut etiam instar epilepticorum contremiscant. Nam similiter rigor & tremor artuum à frigore externo est motus convulsivus in cute & partibus membranosis. Horror verò in febricitantibus non necessariò fit à positivo frigore, quia in talibus sub rigore manus & pedes attacti positivè calent; quod innuit inchoantem spasmum, qui exacerbatus horrorem & rigorem infert circa stomachum & duodenum; quia Patientes, incipientes frigere, locum vel anteriorem vel posteriorem stomachi monstrant, unde in febricitantibus positivum frigus requiri non necesse est. Imò olea destillata, scrobiculo cordis illita, præsertim caryophyllorum & anisi, præservativè, desuper imponendo laterem calefactum, contra horrorem mirabiliter conveniunt; sicut si internis eundem velimus compescere, præter olea destillata dicta opium primatum ducit, utut saltem palliativè curet, & postmodum saltem morbum concentret, nisi illud cum aliis specificis misceatur. Porrò spasmodicam fibrarum in primis viis contractionem excipit succorum effusio, unde anxietas, sitis, vomitus, aliaque symptomata circa præcordia & hypochondria. Scorbutici & hypochondriaci, quando laborant febribus intermittentibus, in principio paroxysmi frequentissimè patiuntur anxietates præcordiorum, potissimùm in nostro scorbutico, quæ ordinariò sunt ex stomacho, hinc utplurimum anxietates tales superveniente vomitu cessant, uti in incremento & statu paroxysmi, si urgent hæ anxietates, easdem clysmata optimè sistunt. Vomitus autem variorum liquaminum viridium, in ægro nostro in principio Paroxysmi observabiles, non sunt critici vi naturæ, sed saltem symptomatici, dependentes ex spasmis intestinorum & locorum vicinorum, quibus non evacuatur fomes morbi, sed succi aliàs naturaliter constituti à causa morbifica corrumpuntur & lacessuntur, retroëunt ad stomachum. Par ratio est de sudore, qui post Paroxysmum non est criticus sed symptomaticus. Res ut pateat, succi, qui ejiciuntur, subinde naturaliter se habent; non secus ac in sanis ex usu antimonii flava rejiciuntur, unde etiam, licèt ægrum valde debilitent, non statim sistendi sunt; sunt enim bonum signum malæ causæ; fit enim quandoque, ut aliquid de fomite morbi simul evacuetur, & dum rejiciuntur, per accidens symptomata quædam remittunt. Interim tamen critici non sunt; nisi enim urgeret vis morbi, non sudarent, nec vomerent ægri: non tamen etiam nisi certis in casibus provocandi. Similiter tussis illa sicca nostri ægri reverà erat saltem ex stomacho & primis viis, commoto à febrili fermento, & irritato diaphragmate. Cùm enim dedissem eidem laudanum opiatum ante Paroxysmum, emanebat tussis; uti omisso illo illa redibat, & Paroxysmum per semihorium antecedebat: unde non curandæ sunt tales tusses, nec aliquid inferunt, sed dato valido vomitorio cedunt.

Cephalalgia affligens, quæ est absque pulsatione temporum, uti in nostro ægro, frequenter est per consensum stomachi affecti, hinc imminente vomitu intensius urget, & præmisso vomitu cessat; quæ verò affligit cum pulsatione circa tempora, dependet ex orgasmo sanguinis vehementiori, & solummodo superveniente sudore cessat. Hinc æger post Paroxysmum benè se habet, saltim superest cephalalgia, quæ postero die per sudorem cessat. Tandem etiam Sitis clamosa, ut & hypochondria tensa, de fomite circa stomachum & partes vicinas latente, testantur.

Cæterùm considerandum adhuc: mox cum febre cessare appetitum, ægrosque extraordinaria appetere, ova, carnes, juscula, aliaque alimenta nutrientia horrere, sique edunt, saporem nidorosum percipiunt propter fermentum cessans in stomacho, hinc cessat appetitus, digestio, unde alimenta ingesta tunc temporis putrescunt, & nidorem contrahunt. Contrà sitis intenditur,

quà

quâ tamen affligente, non bibunt cerevisiam, ob similem rationem, sed potiùs coventum, aut aquam simplicem, ideò, quod hæc facilè intestina transeant; secus ac cerevisia, varia incommoda quæ excitat.

Ex his ceu universalis ferè axiomatis loco sit: Si in quibuscunque febribus, in specie continuis, tantillum adhuc appetitus superest, tunc semper bonum pronunciatur: quod idem valet de cerevisiæ appetitu adhuc salvo. Imò si in quacunque febre post horrorem redeat denuò sapor vel appetitus cerevisiæ, & gustus ejusdem, optimum indicium renovati fermenti stomachi digestivi suggerit.

Et hæc inter alia sunt symptomata, quæ fermentum febrile in primis viis, fibras nerveas vellicando, producit: Hæc confirmant, subjectum radicationis esse primas vias, ubi symptomata dicta oriuntur, vel per essentiam, vel per consensum.

Subjectum autem Inhæsionis esse massam sanguineam, testantur æstus, pulsus, sudor, &c. quatenus fermentum febrile sanguini ulteriùs communicatum, motum ejus naturalem fermentativum pervertit, sulphur infringit, à quo incalescentia aliàs naturalis tandem spiritus afficit, hinc frigus magis vel minus positivum. Æstus dependet non à spiritibus, quia delassantur, sed ex sanguine nimis æstuante & incalescente corpus, simili ac quidam ex pulsu incalescit, cujus rapidiorem circulum & intensiorem orgasmum indicat. Pulsus in qualibet febre frequentior, celerior, & utplurimum major, bonus est, quia irritatur propter modificatum suo modo motum fermentativum; dum enim à sale volatili sanguinis sulphur subjugatur, incalescit corpus, & febriliter æstuat, donec particulæ istæ acidæ in salsum mutatæ mediante sudore foras excernantur. Sudor hic universalis sanguinem affectum esse ostendit: qui, si mox post paroxysmum apparet, bonum est; quò verò diutiùs post paroxysmum apparet, eò tardiorem, & magis chronicam futuram esse intermittentem indicat; uti ante paroxysmum affligens sudor malus est; & talis ferè colliquectativus in scorbuticis observabilis est, & ægros debilitat. Ardor artuum lancinans, ægrum in Paroxysmo corripiens, frequens esse solet laborantibus febre intermittente scorbutica, speciatim, qui subinde dolores graves lancinantes patiuntur, idque interdum & frequentiùs sub rigore, interdum & rariùs sub æstu, ut extra paroxysmum nullum dolorem percipiant, quale quid in muliere quadam, arthritide vaga sub æstu correpta, observavi. Tales ergo dolores artuum lancinantes sensiles unum sunt ex certissimis & primariis signis latentis scorbuti in febribus intermittentibus; non secus ac maculæ purpureæ efflorescentes in nostro ægro ordinarius comes sunt intermittentium scorbuticarum, in statu paroxysmi efflorescentes, dum summè urget æstus; in declinatione verò nunc mediante sudore, nunc sine eo iterum disparentes. Cæterùm non simus hac in parte nimis audaces; observantur enim, teste Fehrio *Tr. de Scorz. pag.* 27. quoque intermittentes malignæ cum petechiis.

Causa proxima febris in ægro nostro, materialis nempe seu occasionalis, nihil aliud est, quàm fermentum aliquod præternaturale in stomacho, ex læsa ejus digestione genitum; & in eo exaltatum, quod massam sanguineam alterando, & primarum viarum nervòs vellicando, occasionem suggerit motui spirituum animalium inordinato. Scilicet fermentum illud febrile sunt minima illa miasmata, activa tamen & penetrantia, similiterque alterativa, omnium symptomatum autores, & analoga ferè (ne dicam similia) contagiis, in aliis morbis & febrilibus observabilibus; præsertim cùm & intermittentes quandoque contagiosæ à Lotichio *in Obs.* observatæ sint. Ut itaque non præcisè colluvies morbosa materialis quædam præsens, & febrium causa existat; secus enim per purgationes illa expugnari posset; cùm contrà, etsi talis febricitans millies purgetur, febris tamen in eodem tenore, nisi specifica adhibeantur, persiet.

Fermentum autem hoc febrile est salinæ prosapiæ, & in specie naturæ acidæ, in hoc siquidem conspirant symptomata & cura. Symptomata, v. g. horror, rigor, frigus, lancinationes artuum, vomitus, declarant acidum, cujus occasione, nempe fermentatione in sanguine, mutatio horroris in æstum contingit; & cura demum per salia alcalia, & terrea, maximè acidorum destructiva, instituenda; adeò, ut nullum sit artificium, febrem intermittentem curare, modò maturè Medicus adhibeatur.

Origo autem hujus fermenti febrilis est tàm ex imminuta, quàm depravata stomachi digestione, cujus occasione ex acido fermento naturali facillimè præternaturale emergit, & ventriculi rugis se cum recrementis insinuat, sicque vomitum causat. Hoc confirmant causæ antecedentes, quæ acidum stomachale pervertere possunt, nempe perversa utplurimum diæta, aut nausea super re aliqua intermittentes febres generant; sicut, & ex morbis acutis convalescentibus, quos ordinariò fames ingens affligit, dum

avidiùs & nimis copiosè ingurgitant alimenta, febres intermittentes contrahunt; non secus ac fructus horæi, copiosiùs ingesti, quàm quod stomachi fermentum iis digerendis sufficiat, ad intermittentes disponunt. Unde quemadmodum per inediam non raro, destructo fermento febrili, febres intermittentes curantur; ita econtrà per largiorem potum, superveniente vomitu, idem interdum expectatur eventus. Hinc intermittentes adeò sunt durantes sine vitæ periculo.

Febres hæ distinguuntur in nothas & legitimas. In his est fermentum febrile magis volatile & activum, ubi paroxysmi vehementiores, sed breviores sunt; in nothis verò est fermentum minus volatile, & subjecto viscido irretitum, hinc minus activum; unde paroxysmi sunt leniores, sed diuturniores: Et hæ tertianæ sunt febres lentæ.

Fermentum hoc febrile acidum, delitescens in stomacho, dum exserere se incipit, ratione acidi partes nerveæ primarum viarum vellicantur, & occasione vellicationis dictarum partium spasmi, ratione spasmorum succorum in dictis locis effusio contingit, & ab his duobus omnia viscerum symptomata derivanda sunt, quæ in principio paroxysmi circa præcordia & hypochondria observabantur, nempe rigor, horror, vomitus, lancinationes, tensiones hypochondriorum &c. Nempe succi isti, pancreaticus puta & biliosus, effusi, prout magis vel minùs naturaliter sunt constituti, eatenus varium motum concursu suo excitant; sicque variorum symptomatum autores sunt; uti & in scorbuticis intermittentibus, ob varium statum succorum illorum, symptomata variant.

Idem fermentum sanguini permistum activitate suâ materialem ejus motum fermentativum pervertere, incalescentiam debitam, impediendo sulphuris motum, sistere, hinc spirituum animalium debitam emersionem impedire potest, hinc frigus magis vel minus positivum infert; dum verò à sale volatili sanguinis subjugatur, supervenit major sanguinis fusio, hinc incalescentia & æstus, donec particulæ istæ fermentativæ ab alcali sanguinis in salsum mutatæ, & sero infusæ, mediante sudore excernantur foras.

Ex hoc omnia symptomata possunt deduci. Unus adhuc est scrupulus, nempe certa illa determinatio temporis, quod adhuc nescimus.

Causa antecedens in nostro ægro est nimium studium & ardor in literas. In specie autem meretur considerationem, quod nox paroxysmum præcedens gravior fuerit, anxia nempe & inquieta, quales inquietudines & insomnes noctes, si ægros sine manifesta causa, h. e. citra curas, dolores aut tusses, affligant, fontem ordinariò ex molestia quadam circa præcordia & hypochondria habent, & præsertim ex stomacho oriuntur, vitiatâ vel hujus digestione, vel chyli in duodeno à fecibus separatione. Hoc confirmatur exinde, quod, qui vesperi largiùs & seriùs cœnant, minùs suaviter dormiant, quia stomachus sub laboriosiori digestione istas anxietates molestiâ quâdam circa hypochondria excitat. Sic quoqe hypochondriaci noctes inquietas patiuntur, idque ex inæquali alimentorum digestione, propter acidum præternaturale peccans, unde in talibus hypochondriacis ad conciliandum somnum nil melius est Martialibus, ante cœnam datis, continuando eadem.

Quoad Prognosin: metus est, ne fiat chronica; quia diversimodè variant hæ intermittentes, nunc in typo, nunc in symptomatibus. Ratio hujus permutationis est ex concurrentibus circumstantiis vel concausis fermenti febrilis, quæ sunt vel externæ vel internæ. Externæ mala & inordinata diæta, si nempe ægri die intermissionis copiosiùs, aut ante absolutum paroxysmum, comedunt; aut quando patiuntur paroxysmum pleno stomacho. (2.) Propter abusum acidorum in æstu seu statu paroxysmi: blanda quidem acida proficua sunt, maximè nitrata, sed nimiùm acida, aut frigidiora alia omnia, in statu paroxysmi bibita, febres & harum symptomata diversè modificant. Sic faciunt huc (3) medicamenta, præsertim specifica & opiata, quæ malè, sine selectu, & nimis citò applicata, duplicant interdum intermittentes, nisi universalia illorum usui præmissa fuerint; non secus ac quoque, qui sine selectu iisdem abutuntur, nunc in colicas gravissimas, nunc paralyses, ægros præcipitant. Opiata etiam, nisi aliis appropriatis admista adhibeantur, hoc præstare queunt, aut febres chronicas reddunt.

Causæ autem internæ sunt vel major vel minor fermenti febrilis activitas, hinc febris vel acrior vel minor, &c. itemque prout sanguinis crasis vel nativa vel adscititia, variat, febres intermittentes possunt fieri continuæ, & vice versa: quò pertinent quoque succorum primarum viarum variæ alterationes, qui uberiùs effusi variorum symptomatum & mutationum sunt autores.

Pro Cura itaque sequentes Indicationes observandæ:

1. Radix mali ex primis viis evacuanda.

2. Fermentum febrile acidum volatile corrigendum.

3. Massæ

3. massæ sanguineæ & universi corporis habitus sudore depurandus.

4. stomacho & primis viis appropriatis succurrendum, ne recurrat.

Priùs optimè expedit vomitorium, quod in febribus quibuscunque intermittentibus est optimum, quò radix ex primis viis evellatur, aliquot horis ante paroxysmum dandum, sic optimè operari possunt; si æger autem propter pusillanimitatem abhorreat vomitum, detur digestivum salinum ante paroxysmum & vesperi, & hinc loco Vomitorii sequenti intermissionis die blandum laxativum per alvum. Nam purgationes fortes in febribus intermittentibus sunt hostiles. Imò ex observatione Gabelchoveri constat, febres intermittentes per fortiora purgantia recidivasse. Venæ sectio nihil valet. Quando verò symptomata ex sanguinis turgescentia urgent, ut in statu, æstu, doloribus capitis, turgescentia corporis, difficili respiratione, si ante paroxysmum die intermissionis secatur vena, symptomata quidem remittunt, sed ægri diutiùs morbo laborant, aliàs symptomata quidem sine venæ sectione sunt vehementiora, citiùs tamen pertranseunt. Interim tamen in mulieribus, quibus menstrua fluunt, si in febribus intermittentibus sub rigore supprimatur mensium fluxus, ante paroxysmum venæ sectio in talo instituenda est: utut enim menses sub rigore suppressi sub æstu redeant, parum tamen est, hinc symptomata exasperantur, unde tunc venæ sectio convenit.

Hypochondriacis, quando anxietates ex stomacho patiuntur, etiam in statu paroxysmi utiliter applicantur clysmata pro evacuatione primarum viarum, retinenda tamdiu, ac retineri possunt.

Externè applicetur emplastrum ex tacamahaca.

Vinum in quibuscunque febribus, etiam malignis, non est interdicendum; parum vini enim est potus medicamentosus, nisi forte percipiant ex eo æstum. In intermittentibus in decremento paroxysmi haustulus vini insigne est restaurativum & sudorem promovet.

Alterum scopum obtinemus specificis, quæ vel destruunt acidum fermentum febrile, vel istud abstergunt, & è stomacho educunt. Priora sunt vel terrea, vel salia alcalia: *Terra* sunt lapilli cancrorum, cornu cervi ustum, testæ ostrearum, corallia, & similia: Alcalia sunt aut fixa, aut volatilia; Inter fixa sal absinthii, &c. Volatilia sunt nunc macra, nunc pinguia seu aromatica. Quæ abstergunt, sunt nitrosa, nitrum antimoniatum, arcanum duplicatum, sal ammoniacum, sal hypochondriacum, &c.

Talis inter remedia hæc subordinatio est observanda, ut (1) alcalia fixa & terrea sint optima in frigore, horrore, & symptomatibus hypochondriacis, v. g. coralliorum, salis absinthii à ℈j. ad ʒß. &, si opus est, cum gr. j. laudani opiati, nec non guttula una vel altera olei cujusdam destillati, maritata.

(2) quando verò urgent symptomata in massa sanguinea, ut æstus, &c. commodiùs dantur nitrosa, uti & alcalia volatilia, v. g. spiritus salis ammoniaci bihorio ante paroxysmum à ʒß. ad ʒj. vel sal volatile cornu cervi pro sudore promovendo ad ℈j. in minori non dentur. Sed salia volatilia aromatica pinguia frigus quidem compescunt, sed intensiorem æstum concitant, hinc cautè usurpentur: spiritus salis ammoniaci & sal quoddam fixum sufficiunt.

(3) opium est saltem remedium palliativum.

(4) observetur usus legitimus & abusus horum specificorum. Usus est, ut primò dentur legitimâ dosi & tempore. Legitimum tempus est vel universale vel particulare: Universale quod attinet, non dentur, nisi præmissis universalibus: quoad particulare, dantur ante paroxysmum horis duabus vel tribus. Medicus autem vocatur ad ægrum, cùm nox est gravis, quamque debet insequi paroxysmus sequenti die. Ante omnia ergo noctem inquietam, & impetum ad paroxysmum sequentem, supprimat; hinc isto vespere ordinetur pulvis salinus.

(5) Si unâ vel alterâ vice non juvet medicamentum, consultum erit variare propter idiosyncrasiam ægrotantium. Simplicia autem sunt optima. Sed posito, quod sal absinthii datum sit ter vel quater, non tamen curat, tunc observanda idiosyncrasia; v. g. noster æger ratione idiosyncrasiæ abhorret à cochlearia, si hanc præscriberem, vellemque insistere eidem, non fieret sine læsione.

(6) Sitis compescitur per aquosa acidula: declinante paroxysmo Julebi aciduli & quilibet potus conveniunt, ad promovendum si supervenire vult, sudorem.

(7) Intermissionis tempore usurpentur remedia alterantia appropriata, ut essentia cardui benedicti, absinthii, centaurii minoris cum spiritu salis ammoniaci mista, ut promoveatur largiùs sudor: v. g.

℞. *Ess. card. bened.* ʒij.

⁓ ⊖ ✻*ci* ʒj.

M. S.

Fieber-Essentz.

In nostro autem ægro altero tandem die superveniebat sudor, quod bonum erat; hinc præmisso vomitorio usurpabat spiritum salis ammoniaci, & promovebatur largiùs sudor, quem proficuum observavi.

(8) In-

(8) ingruente horrore & anxietate scrobiculus cordis cum oleo macis, anisi, caryophyllorum, &c. cum fructu illinitur, imposito desuper latere calefacto, vel emplastro, de tacamahaca.

(9) Qui cerevisiam fastidiunt, sumant vinum, cerevisiâ largius dilutum.

(10) In febribus intermittentibus diuturnis optimè conveniunt Vesicatoria; ex quorum usu speciatim rigor cessare solet: applicantur die intermissionis, ut ita eorum operatio paroxysmum præveniat.

(11) In cephalalgia fronti & temporibus applicatur emulsio papaveris cum camphora.

(12) In tussi detur spiritus salis ammoniaci, laudanum opiatum, & opiata.

(13) Delirium sistitur per clysmata, nec non per placentas plantis pedum applicatas.

(14) Tandem, evanescente febre, pro primis viis abstergendis & roborando stomacho, propinetur Elixyr proprietatis cum vel sine acido; item sal ammoniacum, vel sal hypochondriacum; uti & in nostro ægro, quia est hypochondriacus, proficua fuissent Martialia, v. gr. tinctura vitrioli Martis Zwelfferi, vel etiam solutio Martis cum succo pomorum, horumque extractum.

(15) Hectica tertianis male tractatis superveniens curatur per spiritum salis ammoniaci, cum antihectico Poterii.

CASUS XXIII.
TERTIANA MALIGNA.

JUvenis aliàs sanus & robustæ constitutionis, octodecim præterpropter annorum, corripitur die Mercurii vesperi levi horrore, post quem incalescit mediocriter, nox insequens mediocris, manè caput intensè circa frontem dolet, sitit graviter, fauces & lingua siccæ, dolor gravativus præcordia occupat, calor adest totius mediocris, lassitudo omnium artuum, &c. capit proprio nutu pilulas cephalicas; sed adit circa meridiem præterea Medicum, qui ordinat pro sequente manè ℥ß. Syrupi emetici: pilulæ à meridie semel per superiora, ter per inferiora, operantur. Die Veneris capit vomitorium, unde septies suprà copiosa mucosa, octies infra excernit. Die Saturni vocat Medicum, quia nox prægressa gravis, symptomata eadem, sitis clamosa, appetitus nullus, cephalalgia intensa, fauces aridæ, lingua aspera, nonnihil nigricans, calor totius acris seu mordax, non tamen adeò intensus, cutis arida, lassitudo omnium artuum, vires prostratæ, pulsus celer, frequens, debilis, ferè inæqualis, cerevisiam horret; petit auxilium.

RESOLUTIO.

AFfectus præsens quin in febrium numerum possit referri, nihil equidem dubito: sed utut ratione periodi typum tertianæ intermittentis præ se ferre videatur, attamen non simplicem, sed cum malignitate, tertio vel quarto paroxysmo demum se proditura, simul esse conjunctum, ex funestis symptomatibus tutò satis licèt colligere, adeò, ut vero nomine Febris Tertiana Intermittens cum latente adhuc malignitate conjuncta, dici mereatur.

Partes affectæ quænam sint? non est quòd anxiè inquiramus. Siquidem primariò huc referenda erit massa sanguinea tanquam subjectum inhæsionis, & præter hanc simul etiam spirituum influorum, in varios & inordinatos motus concitatorum, habenda veniet ratio.

Causa proxima materialis erit lympha vitiosè acido-salsa, ad massam sanguineam lege circulationis delata, ibidemque ratione salis volatilis acris hujus febris causa existens.

Causam proximam formalem nihil aliud dixeris, quàm spirituum influorum motum vitiosum, & massæ sanguineæ non debitam fermentationem.

Causæ remotæ vices hic imprimis gerit fermentum vitiosè acido-salsum; ex digestione ventriculi, vel immutata, vel depravata, præternaturaliter ita alteratum, quod postmodum alimenta vitiosè subigendo, hujus mali fomes, & mater fœcunda existit. Quin & huc revocari posset suo modo constitutio ægri robusta & ætas juvenilis, quorum fundamentum in sanguine spirituoso, ejusque laudabili copia, (quæ pro ætatis hujus termino viget) consistit & exinde oritur. Sed quare hisce non simul aliquid vitii subesse queat? jam dicta non vetant, nec refragantur, imò longè majus periculum ægrotanti nostro exinde imminet, siquidem morbus habet, in quod vires suas malignas possit exerere.

COHÆSIO SYMPTOMATUM CUM CAUSA PROXIMA.

Quantum ad symptomata: Primò itaque conqueritur æger noster de dolore capitis intenso, siti clamosa, faucibus aridis, lingua aspera, & nonnihil nigricante: quæ pathemata omnia in principio febrium si appareant, pessimi ominis sunt, & latentis malignitatis indicia certò certius præ se ferunt. Hæc autem quod ita sint? colligo inde, quia abest calor præternaturalis febrilis, qui partes has posset exsiccare, ut adeò per consensum continuitatis membranarum cum ventriculi tunicis

nicis oriantur hæc pathemata, & stomachum summè labefactatum esse indicent.

Quibus prætereà & hoc accedit, quod de stomachi affectibus propriè sic dicendis conqueratur æger hic noster, nempe de appetitu prostrato, cerevisiæ fastidio, dolore gravativo præcordiorum: quæ omnia satis superque innuunt, fermentum stomachi pessundatum, & acidum loco hujus prædominans.

Lassitudo verò artuum nullam aliam fortè agnoscit causam, quàm lymphæ in extremitatibus partium stagnantis vitia, & impeditum motum localem. Prout autem ejusdem crasis præternaturaliter sæpè vitiatur, ita & hîc sal aliquod scorbuticum subesse omninò mihi probabile videtur, à quo spasmus membranarum & glandularum subcutanearum dependet, & hinc cutis etiam asperitas, & calor acris seu mordax, irritando scilicet membranas cutis, derivanda veniunt. Pulsus celer, frequens, debilis, ferè inæqualis, multum in recessu habet, præprimis autem vigente adhuc fermentationis febrilis motu, siquidem non tertianæ simplicis cujusdam, sed potiùs malignitatis adhuc periculum subesse, indicat. Quibus prætereà & hoc accedit, quod, utut præmissa sint optimo consilio vocati Medici universalia emetica, febribus in his, quæ aliàs utramque faciunt paginam, nulla tamen exinde euphoria & symptomatum levamen subsecuta fuerint, quæ omnia dicta jam mea de malignitate, in fieri quæ adhuc est, eò magis confirmant.

Quænam autem hoc in casu formanda sit prognosis? non satis mihi constat; siquidem meo quali judicio tutiùs foret expectare motum naturæ, ejusque aliquamdiu spectatorem agere, quàm varia, eaque non satis appropriata, huic morbo, tentare remedia. Prout autem modò dictum, certò latet anguis sub herba: Itaque ne prorsus Prognostico relinquatur Patiens, Cura ejusdem secundùm has indicationes institui posset:

1. Fomes materiæ morbosæ in primis viis & massa sanguinea resolvatur & removeatur.

2. Fermentum febrile & inde nati paroxysmi enerventur & tollantur; ita tamen, ut semper aliquis respectus habeatur ad latentem malignitatem.

3. Dyscrasia sanguinis & lymphæ, & inde quæ dependent symptomata urgentia corrigantur, removeantur & mitigentur.

Pro prima Indicatione equidem quævis emetica & Purgantia sufficere possent; præmitterem tamen ego prius sequentem pulverem:

℞. ⊖♀i *essentif.* ʒj.
lapill. ♋*r. præp.* ʒß.
Camph. gr. vj.
M. div. in 3. part. æqual.
D. S.

Dämpffende Pulver / Abends und Morgens eines zu nehmen.

Hoc ita die intermissionis præmisso, jus fasque equidem foret, subjungere emetica: sed quia à vocato jam antea Medico, uti in casu dicitur, negotium hoc ex voto fuit peractum, itaque forsan nihil ulteriùs erit movendum, nisi pro aliquali adhuc abstersione viscerum & muci viscidi, nec non lymphæ vitiatæ, ex cruditatibus chylosis genitæ, sequentes pilulæ adhibeantur:

℞. *MP. de trib. Ruffi* gr. xv.
☿ii *dulc.* ℈ß.
Scamm. præp. gr. ij.
Extr. troch. alhand. gr. j.
Cum. s. q. R. ♀i f. Pilulæ:
D. S.

Purgierende Fieber-Pillen.

Spectaret etiam huc pulvis Cornachini legitimo modo ac dosi adhibitus.

Secunda Intentio obtineri poterit absorbentibus, & specificis sic dictis appropriatis, ex coralliis rubris, sale absinthii, antimonio diaphoretico, febrifugo Strobelbergeri, &c.

Formulæ tales viderentur mihi proficuæ:

℞. *Theriac.* ℈ij.
Specif. febril. Strobelb. ʒß.
Ol. dest. Caryophyll. gutt. iij.
M. f. Bolus.
D. S.

Fieber-Lattwerge auff einmal.

Capiatur pro una dosi ante paroxysmum, cum sequenti sudore.

Vel ℞. *C. C. s.* △*e* gr. xv.
♁ii *diaphor.* ℈ß.
⊖ *vol. Succini* gr. vj.
M. f. Pulvis:
M. D. S.

Fieber-Pulver auff einmal.

Quibus etiam repetitis, & alternatis vicibus, pulveres jam dicti absorbentes jungi poterunt.

Pro tertia Indicatione, & temperatura præ cæteris sanguinis:

℞. *Sem. Melon.* ʒvj.
Citri
aquileg. à ʒj.
▽ *tarax.*
Cent. min.
fl. samb. ana ʒij.
f. l. a. Emulsio:
adde
♁ij. *diaphor.* ʒj.
Spec. febril. Strobelb. ℈ij.

⊖is

🜔is card. ben. ℈ß.
edulc. c. *Julep. rosar.* q. s.
M. D. S.

Kühl- und Stärck-Milch / löffelweise zu nehmen.

Vel ℞. 🜄 *rubi idæi* ℥iij.
Succ. rub idæi ʒvj.
☿ii diaphor. ʒj.
Gel. C.C. rec.
Syr. rub. idæi aa ℥ß.
-🜍i dulc. q. s. pro grato sapore:
M. D. S.

Kühl-Julep offters davon zu nehmen.

In specie autem pro avertenda faucium inflammatione venæsectionem raninarum sub lingua ex usu fore mihi persuasum habeo.

Deus interim hisce clementer benedicat!

CASUS XXIV.
QUARTANA DUPLICATA SCORBUTICA.

JUvenis noviter creatus Magister, cùm anteà, ob examinis rigorem, solicitis studiis & diuturnis lucubrationibus se fatigasset, peractâ Promotione, cùm in bonis finalibus largiùs indulsisset genio, brevi pòst aliquando die Saturni à meridie ex templo rediens, corripitur horrore & gravi frigore, hinc lectum petit, in cœna nil comedit, dormit, evigilans manè caput sentit perturbatum, abdomen tumet, borborygmos audit, appetitus prostratus. Die Solis à meridie egreditur domo citra aliam graviorem noxam, ut & die Lunæ: die Martis inter prandendum, cùm vix mensæ assedisset, horror & frigus cum alimentorum nausea quatiunt membra, redit domum, lectum petit, sitit insigniter, bibit cerevisiæ bonum haustum, quem subitò revomit; supervenit tam gravis rigor, ut totus lectus cum eo tremeret, qui cum per horam continuasset, & in specie dorsum mirè lacerasset, supervenit æstus moderatus, qui cum bihorium continuasset, denuò æger levem horrorem, dorsum successivè perreptantem, unà cum frigore, & aliquali, non tamen adeò intenso, rigore ac antea persensit, quem per horam perdurantem excipit gravis æstus & intensus, cephalalgia, ardor faucium, tandem supervenit sudor, cum quo simul maculæ hinc inde ex rubro cærulescentes instar pulicum morsus erumpunt, quæ tamen sudore cessante etiam evanescunt; post mediam noctem somnus turbulentus. Manè æger die Mercurii debilis, die Jovis robustior, sine noxa: die Veneris manè ex templo rediens horâ nonâ frigus & horror unà cum rigore novo & insequente gravi æstu, ægrum corripit, simili ratione atque superioribus factum diebus. Die Saturni, dum adhuc est debilis, sperat quietem, sed à meridie horâ primâ ex improviso horror & rigor quatiunt membra, vomitus, æstus ac sudor cum maculis supervenit. Die Solis cum omnia essent quieta, nisi quod capitis adesset perturbatio ac virium imbecillitas insignis, vocat Medicum.

RESOLUTIO.
AFFECTUS.

Propositi hujus casus naturam ut accuratiùs rimemur & investigemus, eò, ut de affectu præprimis constet, allaborandum. Febrem autem intermittentem eô nomine, quod pertinacissimis & atrocioribus symptomatibus constipata sit, molestam cruciare ægrum nostrum, ex dictis palam liquet; horror enim & insequens æstus febrem, intervalla autem invasionum & paroxysmorum eam intermittentem indicant; & quò pressius & specialiori nomine illam indigitemus, dicimus febrem hanc intermittentem esse, à tempore invasionis quartanæ proprio Quartanam, à modo invasionis duplicatam, ab adjuncto verò symptomate, dictam febrem exacerbante, scorbuticam; quorum omnium vestigia è casus historia patent.

SUBJECTUM.

Partem verò affectam seu subjectum quod attinet: malum hoc cùm triplici nomine molestum sit, non iniquum fore puto, si & triplex hujus statuamus subjectum. Et quidem habitô respectu ad febrem, hujus subjectum pronunciamus massam sanguineam, quâ subjectum morbi indigitamus; hæc enim præternaturalibus salibus turgida horum febrilium motuum pabulum existit: Subjectum autem causæ seu focum determinat ventriculus & primæ viæ, quæ vitioso acore characterisatæ fomitem quàm amplissimum præbent: Adjunctorum autem symptomatum, horroris nempe & rigoris, panniculum carnosum, sicuti macularum scorbuticarum, cutem epidermidemvé ceu subjectum adæquatum esse determinamus.

CAUSA PROXIMA.

Ad causam autem hujus mali jam devolvimur, quæ ceu proxima & immediata accusanda est dyscrasia massæ sanguineæ, seu crasis ejus à particulis salinis heterogeneis perversa, quæ ob heterogeneitatem suam cùm sanguine non miscibiles, hinc ad fermentationem præternaturalem excitandam quàm aptissimæ existunt.

CAUSA MEDIATA PROXIMIOR.

Causam verò, mediatam, & quidem proximiorem, quod attinet: quæ particulas has

has vitioſas & febrilis hujus motus cauſas ſuppeditavit, illam latere ſuſpicamur in primis viis, illis nimirum in viſceribus chylificationi, chylique à fecibus ſeparationi, dicatis; quatenus nempe chylus vitiosè in ſtomacho ob vitioſorum humorum, præprimis de natura acida participantium, partim vitiosè digeſtus, partim non ritè ſeparatus à fecibus, *vitio ſucci*, præprimis pancreatici, dehinc & *bilioſi*, hinc poſtmodum ſanguini infunditur, adhuc vitioſis particulis characteriſatus. Præprimis autem accuſandus chylus minus temperatus, ſed à dulcedine ſuâ balſamicâ deſciſcens, & in aciditatem & auſteritatem tranſiens, in ventriculo productus, quem ulteriùs augmentavit ſuccus pancreaticus & bilis, quatenus & illi tàm quantitate quàm qualitate peccant, in actionibus ſuis impediuntur, hincque ad fermentandum aptiores fiunt, ut ita cum particulis ſanguinis oleoſis & alcalibus facilè in ejuſmodi febrilem fermentationem abire potuerint.

CAUSÆ REMOTIORES.

Et nos in dictis confirmant cauſæ remotiores, adjunctaque ſimul ſymptomata: & quidem prædiſponentes cauſæ fuerunt ſalia ſcorbutica in corpore latitantia; hæc enim ubi præſtò erunt, ſtomachum ſemper acidâ cruditate laborare Practici contendunt, & ubi hoc & ſuccus pancreaticus nimis acidus & auſterior redditur, & bilis per conſequens balſamicâ ſuâ vi deſtituitur, & iners redditur. Nec mirum, unde contraxerit vitia hæc, cùm ſolenne ſit admodum literatis ob diuturniores lucubrationes & ſtudia immodica, quibus & hic æger noſter indulſit, ut illis digeſtionis primæ actiones inſigniter læſæ ſint; hinc enim & κατ' ἐξοχὴν hypochondriaci exiſtunt, quibus ſimul accedit, quod non paucis curis & negotiis laborioſiſſimis, animoque plurimis angoribus & metu, ob examen inſtans, inſligentibus, conflictatus fuerit, ſub quorum tormento plus juſto fermenti ſtomachalis activitas hebetata fuerit, ut hinc, cùm ſe inſigniter ſtudiis accuratioribus in ſeram noctem protractis defatigaſſet, ob deficientem ſimul debitam motionem chylus non ritè fuerit ſubactus, volatiliſatus, ſed in liquorem acido-viſcidum tranſmutatus; ſic exceſſus circa bona finalia fomitem latentem commovendo hunc morbum excitavit, cùm præprimis eò faciliùs in actum ſic potuerit deduci, quoniam fuit juvenis, quibus jam maſſa ſanguinea præexiſtit facilè efferveſcens, & promptior ad fermentandum, & ob gaudium præſens, novus cum factus Magiſter, ſanguis turgidior magiſque ebulliens factus, ſicque accedente nimiâ vini ingeſtione in bonis finalibus, ob particulas vini ſpirituoſiores, quæ facilè cum latentibus ſuccis vitioſis acidis efferveſcere potuerunt, febrilis hic motus fuit inductus.

SYMPTOMATA.

Et hæc omnia ita eſſe patet, ſi adjunctorum ſymptomatum naturam explicaverimus: Et quidem ipſum febrilem Paroxyſmum quod attinet: hic incipit horrore & gravi frigore, manifeſtum indicium, acidum in cauſa eſſe; à bile quippe alcalino magis tale quid non metuendum. Turbatâ enim iſtâ ſanguinis fermentatione naturali ſalia non ritè invicem agunt, nec partes oleoſæ ex motu fermentativo debitum calorem concipiunt, unde calor deficit, & horror atque frigus ſuccedit, & præprimis rigor, cùm ab acido dicto vellicetur panniculus carnoſus, & ferè univerſum membranarum & nervorum corporis, in ſpecie dorſi & abdominis, ſyſtema; hincque in rigore & horrore tali convulſivi quid patiuntur partes membranoſæ, & præprimis abdominis. Tumor abdominis & borborygmi effectus ſunt acidi in primis viis peccantis, & efferveſcendo flatus generantis, à quibus & in talibus crebrò præcordiorum anguſtiæ excitari ſolent. Ob conſenſum nervorum plexus meſenterii cum nervis intercoſtalibus frigus & horror in dorſo præprimis perſentitur, ita ut perreptare videatur, quod manifeſtum vellicationis indicium. Nec non ob eundem conſenſum vellicationis nervorũ cum capite communium, & ſpiritus animales turbantur in ſuis actionib⁹, ita ut exinde neceſſariò caput perturbatum ſentiat. Supervenit hinc appetitus proſtratus, ex quo ſat dilucidè patet, fermentum ſtomachale à materia vitioſa eſſe obrutum, & nimis fixum atque iners redditum, ita ut & alimenta nauſeet; dum vellicatur orificium ſiniſtrum, ſe arctè conſtringit, partim etiam quod recordetur de noxa illi à nimiis ingeſtionibus illata, hinc reſpuit talia illi nociva; & quatenus hæc vellicatio ulteriores radices egerit, ut etiam totum ſtomachum & præprimis pylorum vellicet, vomitus inſequitur. Dehinc & ſitis inſigniter cruciat ægrum, ob halitus vitioſos ex ventriculo adſcendentes, & fauces irritantes; quam ſitim auget ſaliva ſalibus ſcorbuticis impрægnata & viſcidior, non diluens fauces, ſed malum ſic exacerbans; hinc etiam cùm cereviſiam appeteret ad ſiſtendam ſitim, vomitus ſupervenit, itidem indicium ſtomachi malè diſpoſiti, proindeque materiam injectam ſibi infeſtam rejicientis, præprimis cum æger injecerit talem hauſtum ſub ipſa febrili pugna, quâ cladem ſtomachus patitur maximam.

Acidum autem vitiosè efferveſcens, ita tamen, ut prædominium habeat, autor exiſtit ejuſ-

ejusmodi symptomatum: quamprimum verò à sale volatili subigitur, ut sal nempe volatile emergat, & sui fiat juris, acidum pedetentim infractum temperatur, & subitò vehemens effervescentia excitatur, sub qua partes oleosæ massæ sanguineæ velociùs motæ æstum corporis excitant, calorque supervenit, & primô quidem in Paroxysmo nullus, in altero moderatus, in tertio gravis & intensus; sicut & in quarto & quinto, pro ratione nempe salis volatilis oleosi massæ sanguineæ cum acido effervescentis, supervenit cephalalgia; ex tali enim vitiosa effervescentia sanguis turgidus partim distendit vasa, parim etiam vellicat partes membranosas: hinc & ardor faucium cruciat ægrum ob sal volatile biliosum fauces rodens. Hæcque tamdiu durant, donec superveniat sudor, indicium, terminum pugnæ febrilis adesse: præcipitatæ enim fæces, i. e. acidum vitiosum ab alcali in salsum tertium mutatum, & ita correctum à sero imbibitur, & per sudorem evacuatur, cum quo simul maculæ erumpunt, quæ nihil aliud quàm salia scorbutica sub cute latitantia, & per sudorem excernenda; hinc etiam sudore cessante evanescunt, & sic Paroxysmus remittit, donec à similibus recrementis fermenta in massa sanguinea adhuc relicta iterum in motum excitentur, novumque sic inducant Paroxysmum. Post pugnam autem hanc, dum massa sanguinea æquabiliter quasi denuò fermentet, omnia in corpore quieta, nihil hinc sensit, quàm imbecillitatem, quatenus nempe & systema nervorum sub hac clade non liberum, sed & spiritus animales & vitales confunduntur, hinc debitus vigor corporis perit, & his confusis non potest non sequi somnus turbulentus.

Multiplicationis verò causam puto fabricatam esse itidem in stomacho, & quidem vitio diætæ; quod patet, quippe æger noster in primo Paroxysmo fuit vacuo stomacho, hinc & simplex fuit accessus & invasio; alterô verò in Paroxysmo inter prandendum fuit correptus, dum ventriculus cibis onustus bibit simul bonum haustum cerevisiæ, hinc & non potest non fieri, quin sub Paroxysmo assumpta non ritè digesta ex ventriculo præcipitata, & post aliquot horas massæ sanguineæ infusa, novam suppeditent materiam, ut vix uno Paroxysmo remittente alter statim superveniat, sicque febris duplicata evadat.

PROGNOSIS.

Cujus, ut jam Prognosin demus, dicimus, securissimum aliàs esse affectum febrem quartanam, & sic etiam non adeò periculosum, nisi ratione adjunctorum; scorbutica quippe est & duplicata, appetitusque est prostratus, mala aliàs quæ signa dant.

Non autem æger sit timidus exinde, cùm hoc tantùm periculi habeat, ut sit malum contumacius, & nisi citiùs curetur, viscus aliquod scirrho afficeretur; ægro interim liberationem successive factam ab hoc malo promittimus.

CURA.

Quod ut fiat, Curam aggredimur, vestitam duabus indicationibus: nempe

1. Ut alterentur & evacuentur succi vitiosi.

2. Ut Paroxysmi febriles tollantur, & symptomata urgentia removeantur.

Priori scopo, & quidem humores alterando satisfaciunt salia alcalia, viscidum incidentia, & acidum destruentia; hinc

℞. *⊖✻ci depur.* ʒij.
♁i ♉iat. ʒj.
Arcan. dupl. Mynſ.
Lapill. ♋r. præp. aa. ʒß.
M. f. Pulvis. div. in 4. part. æqu.
D. S. Resolvirende Pulver.

℞. *⊖✻ci depur.* ʒj.
♁i ♉iat. ℈j.
Misc. div. in 2. part. æqu.
D. S. ut antè.

Sumantur mane in vehiculo calido, & vesperi in frigido. Vel

℞. *Arcan. dupl.* ℈ij.
Lapill. ♋r. præp. ℈j.
Misc.
div. in 2. par. æquales:
D. S. ut suprà.

Capiantur eodem modô.

Ut materia evacuetur, convenit vomitus; hinc die Lunæ, ceu Paroxysmi, ante Paroxysmum præscribatur:

℞. *Rad. asari pulv.* ʒj.
Arcan. dupl. ℈j.
M. S. Brech-Pulver.

Vel ℞. *Tart. emet.* gr. iij.
Sacch. vel Lapill. ♋r. præp. [illegible]
M. f. Pulvis.
D. S. ut antè.

Sic enim eô tempore agitata massa faciliùs excludetur. Post Paroxysmum æger sit quietus, altero die jejuno stomacho expectet novam invasionem, assumendo sequens:

℞. *♁i ♉iati*, vel potius *Arcan. dupl.* ℈j.
⊖is Cent. min. ℈ß.
Ol. dest. Caryoph. gutt. ij.
M. D. S. Fieber-Pulver.

Capiat in vehiculo calido, horâ unâ ante Paroxysmum.

Paroxysmo finito, si placet, cibum assumat. Die intermissionis propinentur alterantia appropriata, vel Martialia, ubi acidum vitiosum magis peccat, & infringendum est; vel alcalia, ubi magis febrili Paroxysmo occurrendum.

His peractis, ut febriles Paroxysmos infrin-

infringamus, ad appropriata antiscorbuticis mista fiat accessus:

℞. ▽ *Card. bened.*
fumar. aa. ℥j.
⊖*ci ʒj.
Cochlear. ʒß.
♁ii *diaphor.* ℈j.
Ol. dest. caryophyll. gutt. jv.
Syr. Card. bened. ℥j.

M. D. S. **Fieber-Träncklein auf 2. mal.**

Mistura hæc imminente proximo die Jovis Paroxysmo propinetur. Item

℞. ▽ *Card. bened.*
Menthæ aa. ℥j.
Cochlear. ʒj.
♁ii *diaphor.* ℈j.
Lap. ♋*r. præp.* ℈ß.
Laud. opiat. gr. ij.
Syr. fœnic. ℥j.

M. S. **Fieber-Träncklein auf 2. mal.**

Capiat æger hanc potionem pro duabus vicibus; vel meliùs istam superiorem, & quidem prima dosis horâ una ante Paroxysmum, altera in principio Paroxysmi subintrantis. Vel

℞. *Arcan. dupl. Mynf.*
Mag. Corall. c. f. c. aa. ℈j.
♁ii *diaphor.* ♂*ial.* gr. xvj.
⊖ *vol. viper.* ℈ß.
Laud. opiat. gr. iij.
Ol. dest. Caryoph. gutt. vj.
M. f. Pulvis.
div. in 2. part. æqual.

D. S. **Fieber-Pulver.**

Prima dosis horâ unâ ante Paroxysmum; secunda verò sub Paroxysmo intrante.

Symptomatum cruciatus dicta sat infringere & mitigare queunt; sin tamen frigus nimis urgeat, inungatur scrobiculo cordis oleum destillatum succini, mistum cum oleo destillato macis, & imponatur later calefactus; aut emplastrum ex theriaca factum, quod simul tumores abdominis infringat. Sitis si urgeat, in Paroxysmo, quamdiu frigus urget, non bibat; sed æstus dum jam increbuit, potus conveniens non denegandus.

Tandem ne recidivæ sit metus, per aliquot dies continuet remedia ex absinthio, v. g. vinum absinthii, de quo singulo manè bonum haustum accipiat: in assumendis cibis mediocritatem sedulò observet, blandum motum imprimat. His enim ritè observatis, sperare est, ut mox bono eventui litet.

Totum hunc affectum curant Martialia, postmodum volatilia sudorifera. Venæsectio nullum habet hic locum, nisi sit à nimia oppressione solennis alicujus evacuationis sanguinis; sin autem nimium fluerent hæmorrhoides, optimè convenirent ad hæmorrhoides sistendas, & febrilem æstum sistendum, martialia. Ante Paroxysmum regio lumborum, item regio stomachi, & dorsum, inungantur cum petroleo, oleo destillato succini, macis, &c. rigorem & horrorem præcavet. Loco potus Coventum prodest cum dimidia parte vini, injecto pane tosto, nuce moschatâ imbuto, vel serum lactis cum succo citri parum acidulatum.

CASUS XXV.

QUARTANA SPLENETICA.

Mulier juvencula sterilis, hypochondriaca & splenetica, ratione hereditatis maternæ, quartanaria cum insigni dolore splenis in hypochondrio sinistro, quoties frigus urgeret, post cujus remissionem etiam dolor successivè remittebat; sed quoties urgeret frigus, etiam urgebat dolor, & quo intensius frigus, eò intensior dolor & contrà.

Præmisso vomitu jussi capere die intermissionis tincturam tartari simplicem cum elyxir proprietatis sine acido à gutt. 50. bis in die; nam alia amara febrifuga quælibet fugiebat, interdum etiam die intermissionis, qui diem Paroxysmi præcedebat, præscripsi:

℞. ⊖*ci gr. xv.
♃ *Jalapp.* ℈ß. Misc.

Sed hactenus omnia sine levamine.

Procedente morbo necesse erat, ut toto die Paroxysmi, circa quartam saltem pomeridianam repetentis, jejuna maneret, aliàs vomitus, præcordiorum anxietates, graviores rigores & dolores, patiebatur. Hinc ad imitationem observationum quarundam Riverii, ipsâ hypochondriacâ & durioris alvi existente, præscripsi:

℞. *Fol. senn. s. st.* ʒvj.
⊖♀*i* ʒij.
infund. in s. q. ▽ *comm.*
stent in loco tepido per noctem,
manè Colat. ℔. adde.
Q. E. *Cinnam.* ʒj.
M. D. S.

Laxier-Tranck auf etliche mal.

Capiebat omni manè haustulum, unde aliquoties viscosa evacuabat, idque saltem intermissionis diebus; etenim die Paroxysmi propter supra enarrata symptomata nihil tentare poteram.

Sed cum splenis vitia, scirrhum, similiaque mala metuerem, ob id ordinavi:

℞. *Solut.* ♂ *c. s. p.* ʒß.

Capiebat omni manè gutt. 30. quod cum etiam die Paroxysmi faceret, commodè admodum, cum pauco splenis dolore, habuit: sed

sed continuato licet remedii usu, idem levamen continuare noluit. Propterea ordinavi:

℞. *▽æ ♂is ⊙ar.* ℥ß.

dosi 20. gutt. omni manè. Benè contulit, alvum apertam servavit, interposito subinde haustu superioris infusi sennati. Sed febris constans permansit; quin imò ex causis aliis supervenientibus simplex quartana facta fuit triplex; unde cum leniter tractanda esset, ipsâ à medicamentis abhorrente, dedi die, quô primarius urgebat Paroxysmus, sequentem pulverem:

℞. *⊖✱ci* ℈ß.
 ♃ epil. ♂ial. gr. ij.
  M. f. Pulvis.

Cepit manè, vomuit aliquoties, & per alvum egessit.

℞. *Corall. r. præp.* ℈j.
 ♃ epil. ♂ial. gr. ij.
  M. f. Pulvis.

Cepit vesperi bihorio ante Paroxysmum, quem vix persensit.

Sequenti die hunc pulverem iterum bis cepit, & nunquam vomitus secutus fuit, potiùs somnolenta admodum evasit. Tertiô die pro tertio Paroxysmo eosdem pulveres, sed dimidiatâ tandem dosi accepit, unde Paroxysmi omnes tres evanuerunt, qui etiam per sex successivè dies penitùs non redierunt, ipsâ interim omni nocte profundè dormiente, sed simul lassitudinem insignem membrorum omnium percipiente: propterea res mihi suspecta visa fuit ut anodynâ antimoniali non extirpante, sed palliante febrim, quod etiam eventus docuit. Nam ex improviso statâ die statâque horâ primarius Paroxysmus cum vomitu, tussi & asthmate convulsivo, ac repetentibus subinde epilepticis convulsionibus, rediit, quem etiam ordine cæteri insecuti fuerunt; hinc præscripsi:

℞. *Ol. ♀ip. d.* ℥j.

dosi 40. gutt. manè & vesperi trihorio ante Paroxysmum. Item:

℞. *Fol. Senn. s. st.* ℥ß.
 rad. helleb. nigr. non præp. ʒjß.
  esulæ non præp. ʒß.
 ⊖♀i ʒß.
  Infund. in ▽ *comm.*
 stent in loco tepido per noctem;
 manè ℞. Colat. ℔jß.

de qua bibebat mane bonum haustum, vesperi verò oleum tartari, & ita alternis vicibus continuando, Paroxysmi brevi pòst evanuerunt, saltem primario illo adhuc nonnihil affligente: pro quo profligando præscripsi pilulas:

℞. *Extr. Gent.* ℈j.
 Corall. r. præp. ℈ß.

Cum s. q. *ol. dest Caryoph.* f. Pilulæ.

quas cepit in vehiculo rob Sambuci tribus horis ante Paroxysmum, qui non rediit.

Continuavit sic adhuc duabus vicibus die intermissionis oleum tartari per deliquium bis aliquamdiu assumendo, & ita convaluit.

In hoc casu observandum:

1. Consensus splenis cum febre, dolore isto sub frigore urgente, reverà splenetico existente, simpliciter convulsivo.

2. Martialia non solùm splenis vitiis conducere, sed etiam impetum Paroxysmorum febrilium notabiliter retundere.

3. Anodyna quælibet pro radicali febrium cura nihil conferre, saltem spirituum impetum & motum naturæ cohibendo morbum palliare, qui postmodum eò intensiori impetu resurgunt, unde etiam cum epilepticis convulsionibus redibant Paroxysmi; post cessantes.

4. Febres intermittentes lassitudinem membrorum superstitem vel recidivam vel cachexiam, interdum etiam anasarcam minari.

5. Chinam non propinavi, in splenetica enim hac maximoperè nocuisset; figendo enim acidum febrile & concentrando etiam pariter acidum in splene peccans visceris hujus scirrhum, & hinc continuam ægritudinem induxisset.

CASUS XXVI.

QUARTANA DUPLICATA CUM COLICA CONVULSIVA,

Auditoribus communicata.

Nobilis quartanâ duplicatâ affectus alio in loco ab alio Medico aliquoties acceperat pulverem Chinæ-Chinæ, cujus usu semper quidem evanuit febris, sed etiam rediit, idque aliquoties. In hoc pro cura præmisi:

℞. *☿ dulc.* ℈j.
 Scamm. ♁at. gr. jv.
  M. pro Pulvere.

Benè profuit.

Hinc pulveris istius Mercurialis (quem describit Hoffmannus *in Cl. Schrœder.* sub nomine *Antiquart. Riveriani*, utut falsò, *pag.* 275.) ℈j. ad ʒß. sed hic parum evacuavit, mitigata tamen fuit febris. Ast quia pulvis non evacuaverat, post quatriduum salivatio supervenit ferè per octiduum durans, sub qua nihilominus febris contumaciter perstitit; Hinc post repetita vomitoria:

℞. *Elix. febril. D. Mich.*
 Ess. absinth.
  Opii ana ʒß.
M. pro dosi una ante Paroxysmum.

Aliquoties hoc accepit, unde remittentes successivè Paroxysmi evanuerunt. Sed ipse admodum debilis reddi cepit, & mani-

manifestò quasi tabescere, tandem etiam paroxysmis febrilibus redeuntibus. Hinc intermissionis die creberrimè & copiosè essentiam absinthii, centaurii minoris, & elixyr febrile mista usurpavit, ut tonum viscerum & eucrasiam bilis conservarem: hypochondrio sinistro applicui emplastrum de nicotiana cum gummi ammoniaco, quia ibidem & prope spinam maximè frigus ceteraque urgebant symptomata. Diebus verò paroxysmorum

℞. *Lap.* ♋*r. præp.* ℈j.
Sacch. ♄*ni* gr. xviij.
M. pro 2. dos.

accipiendo unam manè, alteram verò à meridie duabus vel tribus ante paroxysmum horis, cujus usu per aliquot dies continuato febris evanuit.

Sed alvi contumacia & excreta admodum dura supervenerunt, & subinde dolores compressivi sub umbilico afflixere, unde Colicam humoroso-convulsivam ex acido viscido, per saccharum Saturni ejusque texturam aluminosam fixato & condensato, passulis laxativis ad ℥v. propinatis alvi beneficium conservavi; nihilominus colica cum cardialgia complicata, utraque lancinans, constrictiva & praviter compressiva supervenit; hinc urgente graviter malo ordinavi:

℞. *Ess. Castor.* ℈ij.
Capiebatur pro duabus dosibus.

℞. *Fl. Chamom.* M. iij.
sem. anis. ℥vj.
pulp. Colocynth. ℈j.
coqu. in s. q. *seri lactis.*
Colat. ℔j. adde
Terebinth. in vitell. ovi diss. ℥vj.
Mell. rosat. ℥iß.
M. pro Clysmate,
duabus vicibus applicando.

Sequenti die passulas laxativas assumpsit. Extra:

℞. *Empl. matrical. de galb.* p. ij.
Tacamahac.
bals. Peruv. ana p. j.
M. f. Emplastrum,
abdomini insternendum,

Quibus etiam symptomata levata fuerunt.

Sensit nihilominus adhuc Colicam periodicam per aliquot dies paroxysmi consueto tempore recurrentem, sed levem, dicto emplastro & usu essentiæ castorei ac absinthii tandem evanescentem.

Ex hoc casu observandum:

(1) Salivationem Mercurialem, nisi fuerit insignis, & quæ diu ac copiosè evacuando universum corpus evacuet, non curare quartanas: quod tamen observarunt Piens *de Febr. lib. 2. pag.* 273. item ex Ballonio *Pharos Med. pag.* 200. 616. *&* 653.

(2) Si immaturè concentretur aut figatur fermentum febrile, præter alia multiplicia symptomata speciatim Colicas convulsivas graves induci, acido fixato partes sensiles saltem fortiter irritante.

(3) Idem ferè esse peccans materiale in colicis inde natis, cum fermento febrili, prout ex eo patet, quod periodum febrilem observent colicæ aliquamdiu, utut interdum lethaliter affligentes.

CASUS XXVII.

FEBRIS CONTINUA ARDENS BENIGNA, EX IRACUNDIA.

Vir vegetus & sanus (ein Barbierer) *tenerioris licèt constitutionis, in convivio vespertino genio plus debitò indulget, Baccho in specie litando; unde post noctem inquietam manè copioso vomitu & aliquot secessibus se exonerat. Tertiâ abhinc die gravissimâ afficitur iracundiâ, unde aliquot interjectis diebus languorem & lassitudinem artuum insolitam percipit, cum aliquali siti, donec aliquando sub medio noctis post mediocrem horrorem gravi æstu cum cephalalgia intensa corripitur, vires prostratæ, sitis clamosa, hinc inquietudines cum pulsu frequenti, celeri, molli, magno, & vehementi: Urina intensè tincta emissa, successivè per totum turbida crassa, & copiosis contentis saturata, ubique conspicitur. Medicus circa meridiem vocatus præscribit:*

℞. ▽ *rubi idæi*
acetos. ana ℥iß.
♁*ii diaphor.* ℈j.
Syr. Papav. ℥j.
Spir. ⊕*i dulc. q. s. pro grato sapore.*
Misc.

Jubet cochleatim pro lubitu istam misturam capere. Vesperi rediens hic ipse, offendit ægrum in priori statu, sed magis anxium, cum fluctuationis quasi quodam sensu circa præcordia, conquerentem simul, quoties de præscripta mixtura caperet, sentire se insignem exæstuationem totius corporis, præprimis capitis. Hinc quærit ex Medico: qualis sit affectus, & quid porrò agendum?

RESOLUTIO.

Morbus est Febris continua ardens, eaq; benigna. Dubitari autem meritò potest: an præcisè benigna sit? idque ex eo, quod iracundia, quæ causæ remotæ hîc rationem habet, etiam benignam febrem facilè possit reddere malignam. Eandem & hîc inducere non improbabile fit, cùm præsertim iratorum

torum hominum morsus fuisse virulentos, ita ut cum viperarum aliquorumque venenatorum animalium iratorum morsibus non disparem effectum post se relinquat: Conf. Hildanus *Centur.* 1. *Observ.* 84. *&* 85. & Glandorpius *in Specim. Chirurg. cap.* 48. *&* 49. Cui accedit, quod febres, occasione iracundiæ natæ, pessima concomitantia habeant symptomata, ita ut observaverim instar malignarum eas sæviisse. Cæterùm non omittendus hic est spirituum vitalium, pariter ac animalium exercitus, quorum impetus inordinatus ac concitatior motus in qualibet febre obvius est, cùm turbata massâ sanguinea, & primarum viarum digestionis negotio, vitiato, non possunt non iidem similiter turbari. Et sanè, nisi semper in morbis ad primum illud vivens, indequè actionum omnium, tàm naturalium quàm præternaturalium, primum efficiens, respectus habeatur, in multis errare necessum est.

Interim non confundamus formam febris cum efficiente ejusdem proxima; cum massa sanguinea enim non omittendi sunt spiritus, quorum inordinatus impetus ac motus in qualibet febre obvius est, propter digestionem primam vitiatam. Si ergò ex hac hypothesi de febrium discurrimus natura, ita ut speciatim sanguinem, & hinc spiritus, ceu ejus nucleum, ac sanguinis quasi quintam essentiam, consideremus, forma febris potiùs consistit in præternaturali isto motu fermentativo; cujus causa speciatim erit heterogeneum salino-oleosum seu nitrosum, occasione læsæ stomachi digestionis genitum, & ex hoc in sanguinem illatum, unde hujus & spirituum motus necessariò turbatur. Adeòque Causa proxima erit Sanguinis dyscrasia, vitio chyli in primis viis depravati enata, in talem præternaturalem effervescentiam erumpens: Vel causa proxima materialis erit nidorulentum fermentum, vitio errati digestionis primæ, ob inadæquatum objectum genitum, sanguinis secundum minima crasin, & hinc motum ejus fermentativum, pessundans, unde febrilia symptomata postmodum superveniunt.

Causa ergò remota est digestio vitiata ob inordinatam diætam, quæ fomitem suggessit, quam excitavit iracundia, in movendis corporis nostri contentis efficacissima.

Observandum tamen:

(1) In febribus talibus non semper ad materiæ peccantis copiam respiciendum esse, cùm admodum febrem malignam uti tantillum contagii, ita tantillum quoque fermenti nidorulenti à vomitu reliquum, ex primis viis massam sanguineam ad febrem ardentem disponere potest.

(2) Effervescentiæ bilis & succi pancreatici non nimium tribuamus, cùm succi pancreatici natura adhuc sit controversa. Ponamus: succum pancreaticum esse naturaliter subacidum; non tamen tanta effervescentia inde expectari poterit, cum præsertim bilis phlegmate detracto inspissata, lardi instar quidem deflagret, adeòque de oleositate sua testetur; contrà tamen salina ejus acrimonia non tanta, nec de natura ejusdem alcalina æquè constet. Nam licèt bilis destillata aliquantulum salis volatilis reddat; tamen nec hoc phænomenon sufficientiam meretur, cùm igne non tam rerum formas inhærentes evolvi, quàm novas produci, experientia loquatur; unde falsus est Willisius, statuens, bilem pro clysmate esse posse; cùm, si perficiat in tali casu aliquid, præstet illud saltem oleositate suâ blandâ & vi saponaria, cùm ex copioso oleo & occulto acido, debito tamen alcali volatili saturato, constet, adeoque lubricando & abstergendo, non verò stimulando: Ut itaque multum quidem concursui horum succorum in primis viis, non tamen nimium, tribuamus.

Cephalalgia, in nostro ægro obvia, dependet simpliciter ex impetu sanguinis.

Porro quoad urinam: ejus inspectio continua in febribus speciatim acutis admodum est necessaria; testatur enim illa de statu & eventu harum. Quamdiu enim in continuis febribus urina est clara & perspicua, tamdiu cruda dicitur; si autem turbida videtur, signum coctionis denotat: Sicut si in eadem copiosum sedimentum deprehendatur, perfectè cocta vocatur, uti ejusmodi phænomena per experimenta chymica declarari possunt. Et quidem in hujusmodi casibus expetitur ab ægris urina sanguinis, non potus, hinc manè digestione absolutâ colligatur. Scilicèt urina sanguinis (nam hæc manè excepta postuletur) est liquor salino-volatilis oleosus, seu lixivium, constans ex aqua, copioso alcali volatili oleoso turgida, unde prout plus de hoc sale volatili oleoso imbibit urina, eò plus tincta est, ita ut simul, quo plus salis continet, eò consistentiam crassiorem obtineat; quò magis est oleosum hoc sal, habeat tincturam intensiorem, hinc ab oleo tinctura, à sale consistentia: Sic scorbutici intensissimè tinctas urinas emittunt, sed simul crassas, ob copiam salis imbibiti, quod, postquam eædem steterunt aliquamdiu, sub arenularum forma præcipitatum, & parietibus vitri crystallisatum, urinas minus tinctas relinquit: contrà urinæ tenues, intensissimè tinctæ, observantur in hecticis; nempe quando sal copiosum oleum imbibit: Sic Salia volatilia, quando agunt in sulphur seu oleum, emergit color rubicundus plus minus, unde etiam spiritus partium animalium primùm aquæ instar claresc-

clarescunt, postmodum flavescunt aquæ, hinc glutinescunt à sale volatili proprio oleo adhuc juncto; non secus, ac ex destillatione calcis vivæ, salis ammoniaci & sulphuris, prodit spiritus rutilans instar auri; ubi simpliciter alcali salis ammoniaci agendo in sulphur sub tortura ignis, & dissolvendo istud, hujus caloris causa est: vid. Boyle Philos. Experiment. quod probatur: quando enim illi spiritui instillatur aqua, tunc totus liquor, anteà rubicundus, lactescit, secedente ad fundum sulphure nativo, ita ut alcali egerit in sulphur, hoc tamen adhuc vivum sit; sicut aliàs notum est, quod ex quibuscunque liquoribus, sale alcali & oleo turgidis, si instilletur illis tantillum acidi, turbentur, & prodeat lacteus color. Ex hisce colligimus: urinam priùs rutilantem, postmodum turbidam reddi, simpliciter ab acido, in urina existente, per modum præcipitationis, urinam præfatis modis turbante. Ut adeò verissimum putemus illud Hornii in Arca Mosis effatum, dicentis: omnem urinam turbidam, semper occultum acidum fovere. Et quidem turbatur vel extra corpus, vel intrà corpus: Extra corpus naturaliter, præsertim tempore æstivo, quando urina tunc stans corrumpi, & aliquo modo fermentare incipit, tunc acidum occultum sese manifestat, unde *turbatur* urina: Intra corpus, & quidem in febribus, quando acidum antea ferè deficiens, sed emergens, præcipitat alcali oleosum, unde urina crassa & turbida provenit, & si majus fuerit, copiosa sedimenta ad fundum secedunt. Unde verum est ejusdem Hornii præsagium, quod nubecula in urina apparens signum sit redeuntis in stomachum acidi. Urina ergò, quæ fit turbida in febribus, hoc habet ab acido, præcipitante oleum ex alcali. Quæritur quale sit acidum? Hoc est revera in stomaaho (Thomsono protopepticum vocatum) quod uti est primarium digestivum in corpore, ita dirigit etiam illud quascunque digestiones, unde hoc plus minus in febribus redeunte, atque reviviscente eodem, urinæ antea claræ per præcipitationis modum quoque fiunt turbidæ, & copiosa sedimenta seponunt in fundum. Turbatio ergò urinæ est quædam præcipitatio ab acido moderato, agente in alcali, à quo separatur oleum. Jam urina, quando turbida redditur, dicitur esse signum incipientis coctionis, quando nempe incipit fieri præcipitatio ac turbatio. Coctio ergò consistit in separatione quadam, quam sequitur præcipitatio ac turbatio; in separatione nempe quorundam recrementorum ex massa sanguinea, sub cursu morbi à fermento febrili genitorum, quæ dum vi acidi stomachi separatur, denuò ex massa sanguinea in urina per inchoatam præcipitationem transeunt, eamque turbidam reddunt; dum verò perfectè separantur & præcipitantur, urina copiosa deponit sedimenta, quæ est coctio & præcipitatio perfecta. Ad acidum ergò respiciendum, & hinc ad transpirationem.

Et hactenus dicta de febribus continuis benignis intelligenda sunt. Urinæ enim malignarum, sanorum simillimæ sunt, & maximè fallunt; imò in petechialibus ad tres septimanas tenues & claræ sunt, nec, nisi in plenaria earum declinatione, quando nempe melioresscit valetudo, nubecula apparet, & turbantur, ut ita quoque in illis periculosior sit prognoseos eventus.

Porrò in nostro ægro consideranda venit idiosyncrasia seu constitutio tenerior & sensibilior, adeoque hæc ob curæ modificationem ponderanda. Scilicèt tenerior is dicitur, indeque mutabilior, ratione liquidorum seu contentorum corporis sui partium, quæ tunc dicuntur facere constitutionem teneriorem, quando nempe liquida contenta ejusdem mutabiliora & facilè alterabilia existunt, etiam ex levi mutatione, id quod vocamus: **Er hat eine schwache oder weiche Natur;** & opponitur huic robustior constitutio, qualem in rusticis observamus. Fundamentum constitutionis firmioris consistit in acido stomachi protopeptico valido, cogente contenta corporis nostri, & quasi concentrante eadem, quo sub firmiori miscela minus mutari queant; sicut contrà defectu istius acidi stomachici debiliores redduntur corporis nostri succi. Unde etiam in tenerioribus istis spirituum textura rara quasi est & tenera, facilè mobilis & dissipabilis, atque minus fixa: contrà in firmioribus spiritus minus dissipabiles & paulò fixiores existunt. Illustrari negotium hoc potest, conferendo vinum dulce Italicum cum vino Rhenano: Uti enim illud, ob acidi defectum ultra unum vel duos annos sine corruptione non persistit: ita Rhenanum ob acidum præponderans per viginti & tringinta annos durat: illud uberiori alcali & oleo, spiritibusque magis raris & volatilibus, præditum est; hoc copiosiore acido, spiritibusque magis fixis: unde etiam odor & Gas sulphuris acidum conservat vina à corruptione. Par ratio est cum corpore nostro, cujus firmiore constitutione præditi à fortissimis etiam purgantibus non moventur; secus ac teneriores à lenissimo etiam Purgante insigniter turbantur. Sed quoad sensiliorem constitutionem, Germanis **eine empfindliche Natur:** fundatur illa in fibrarum nervosarum textura molli & delicata: structura reddit subjectum sensile; densa verò minus sensile. Jam ergò in Praxi hujusmodi constitutionum habeamus

mus rationem, quandoquidem tenerioribus minus propinanda fortiora, sed moderata & temperata in usum vocanda sunt, & talibus neque opiata adhibenda, **weil sie davon matt werden;** in firmioribus verò magis graduata remedia requiruntur, etiam opiata ferre possunt. In sensilioris constitutionis ægris contrarium est: qui enim habent genus nervosum delicatum, iis quandoque dari possunt imò debent opiata, aliis admista; contrà minus sensibiliorem texturam habentes, iisdem nullo modo egent. Noster æger est talis, unde non mirum, si à rebus extrinsecus facilè alteretur.

Causæ remotæ sunt læsio diætæ & iracundia. Erratum ab ægro nostro constitutionis tenerioris in diæta commissum, suggessit fomitem morbosum, nempe fermentum febrile, in quod iracundia quasi scintillas excussit, unde fomes in ignem febrilem exarsit. Scilicèt iracundia movere contenta corporis nostri, notum est; observetur solummodò pulsus irâ percitorum, qui est vehemens, & simillimus febricitantium. In iracundia quibusdam alvus, quibusdam urina stimulatur, imò nonnullis horum sanguis è naribus effluit; pathemata omnia monstrant, quantas turbas corpori det iracundia, sub qua, cùm insignis motus humorum à spirituum animalium impetu contingat, à quo quælibet contenta corporis nostri moventur, hinc etiam fermentum febrilè in actum secundũ quasi deduci potuit.

Quoad Prognosin: morbus in se est periculosus, qui tamen non necessariò mortem post se trahit; quia

1. Est à causa externa. Symptomata verò, quæ fiunt à causa externa, semper longè mitiora sunt, quàm si febris illa fomitem internum agnosceret. Interim pessimum est, quod ira accesserit, quia quandoque convulsiones, deliria, & alia atrocia symptomata infert, quod in pistore quodam nimia iracundia mortuo observavi.

2. Malignis febribus laborantes utplurimum pessimè se habent circa præcordia, hinc anxii, inquieti, clamosè sitiunt, & graviora symptomata circa præcordia patiuntur; quæ in quacunque febre quò mitiora sunt, eo semper major spes futuræ reconvalescentiæ apparet.

3. Pulsus magnus bonum signum suggerit; innuit enim æquabilem sanguinis motum fermentativum.

4. Quia urina coctionis charactere sigillata, quæ simul incrementum morbi monstrat, sicuti sedimentum illius statum quoque hujus denotat.

CURA.

Quoad Curam; hæc primò jubet, ut stomachus à cruditate nidorosa liberetur, idque per vomitum. Ubi tamen quæritur: anne etiam hic in nostro ægro vomitus locum habeat? quod utplurimum felicissimè contingit. Certum quidem est, eum, qui in chronicis & acutis morbis dextrè vomitoria adhibere novit, citiùs longè curare; imò & in febrium continuarum principio nil melius vomitu. Interim cum æger (1) sex diebus ante invasionem morbi vomitum non-naturalem & quasi symptomaticum, naturâ coactâ, propter ebrietatem passus fuerit, adeoque motus naturæ non proprius fuerit, dubitari de eo administrando potest; imò, si fuisset ille criticus, natura jamdum se exonerasset, adeoque nec necesse foret, eundem repetere. Verum ille nil ad curam facit, quia intercessit ab illo tempore iracundia, de novo turbans œconomiam corporis ægri nostri. Ad hæc, cùm (2) æger noster sit tenerioris, uti patet ex historia, constitutionis, hinc periculum crescit, ne ex vomitorio propinato, aut hypercatharses sequantur, eò, quod vomitoria sine violentia non operentur; aut ægrum, si eum vomitorio tentare velimus, viribus jamdum satis attritis lipothymia corripiat. Insuper cum (3) urina jam appareat turbida, morbusque adeò principium transcenderit, & in incremento sit, sanè & hæc dissuadent vomitorii usum, præsertim, quia hic in principio continuarum saltem conceditur, non verò in incremento, ubi occasio præterlapsa, & (4) ipsa natura jam se exoneraverit. Contra ab altera parte, pro vomitu instituendo urgent (α) quod æger anxius sit & inquietus, quæ affecta esse præcordia indicant, adeoque si intermittatur vomitus, metus est, ne dicta symptomata ab affecto stomacho oriunda exasperentur. (β) quia fluctuationis sensum in præcordiis percipit æger, quod signum est, ut Practici loqui amant, anorgiam humorum instare. (γ) quia æger dicit, quoties de mixtura præscripta caperet, exæstuationem circa præcordia pati; quod indicium est, spiritum nitri dulcis cum contentis stomachi & vicinarum partium effervescere. Hæc ergò permittentia & disuadentia vomitum, dum occurrebant, vespertino tempore accedens, quid agerem? in bivio hærebam; neglectis tamen dissuadentibus, rectè dedi vomitorium, quod ipsum in principio primô advocatus sine deliberatione mox dedissem. Equidem benè nosse aliàs convenit Medicos, vomitoria, dum sunt ex illorum manu, non esse ampliùs in eorum potestate: interim probè quoque distinguere sciebam inter vomitoria ex regno minerali, & inter purgantia vegetabilia: quorum illa in stomacho & duodeno, & ultra primas vias non operantur; hæc verò ulteriùs pergunt, adeoque nociva sunt, tàm in malignis quàm benignis continuis, idque, quia massam sanguineam colliquefaciunt,

causam

causam morbosam evacuant, & symptomata potiùs augent quàm curant.

Secundus scopus est, ut massa sanguinea corrigatur: quod fieri potest misturis alterantibus; unà operam dando, ut semper æger, quantum possibile, in blanda diaphoresi conservetur: quippe hâc ratione illa meliùs longè operari solent, & cephalalgia simul discutitur, unde spiritus nitri dulcis egregius est, ob vim singularem diaphoretiam, quam præ aliis spiritibus acidis habet, & sistendum æstum, ex effervescentiâ humorum natum.

Opiata in incremento harum febrium, aliorumque morborum acutorum, optimè prosunt, ritè administrata: Sed in incremento morbi saltem dando cum bezoardicis, præmissis universalibus, vel primas vias mundantibus; sic enim maturè in incremento morbi præcaventur delitia & majora symptomata, quæ aliàs in statu essent metuenda; ægrumque quietum reddunt: imprimis tinctura Bezoardica cum opio est proficua, de qua vid. Ludovici *in Pharmac.* In statu autem non propinentur opiata, nec si adsit crisis, quæ per vomitum, vel per secessum, aut similem sit expectandum, ubi adest stimulus in nervis; talem enim opium impedit; in ceteris verò crisibus per urinam, sudorem, & *similia*, quæ fiunt per internos humorum *motus*, crisin non sistunt.

In usu autem Bezoardici Lunaris, simus cauti ob adulterium lunæ, quod habet cum Venere: quandoquidem aliquando illud in febre ardente cum delirio conjuncta præscribens observavi aliquot secessus in ægro hinc excitatos fuisse; unde nisi ex defæcatissima luna fuerit confectum, periculum semper imminet, ne de Venere participando, vi cathartica turbas in corpore suscitet, & ad secessus disponat.

Quoad sitim: ægris potus largior concedendus, modò non nimis una vice, nec nimis frigidè, hauriant; adeoque rectè Panatollus *Pentec.* 4. *Observ.* 8. eos perstringit, qui ægrotis suis omnem potum interdicunt, & sic miserè torquent. Julebi sunt optimi, sed quò simpliciores, eò meliores, v. g. succus acetosellæ, succus cydoniorum recens, rubi idæi, &c. uti & reliquis vegetabilium succis acidulis per fumum sulphuris asservatis, condensando quasi massam sanguineam, in continuis cum aqua simplici propinati, addita tincturâ quâdam vegetabili, & pauco sacchato: succus cydoniorum optimus est, cùm cydonia habeant vim quandam nitrosam, vel cerevisia secundaria, aut aqua cum modico vini & pomo citrio in taleolas inciso & immisso. Malignæ si sint, gelatina cornu cervi addatur; quia succo nutritio constat, & hinc copioso sale volatili temperato, inde habet vim analepticam, & blandè temperat acriores succos; etiam propter sal volatile temperatum diaphoretica est, vel in potu ordinario, vel Julebo: item decoctum citri Mynsichti & Tilemanni.

℞. ▽*æ fontanæ* ℔j.
Syr. rub. idæi ℥ij.
Papav. albi ℥j.
& si placet, adde
♁ ⊕ *i* q. s.
M. f. Julebus suavis.

Huic etiam Gelatina cornu cervi ℥iß. ad ℥ij. addi possunt.

Si alvus simul sit obstructa, in his Julepis decoctum tamarindorum, vel solum, vel cum passulis optimè convenit, v. g.

℞. *Decoct. Tamarind. c. pass.* ℥vj.
Syr. acetos. citri ℥iß.
♁ ⊕ *i dulc.* q. s.
M. pro Julepo.

Nitrum depuratum etiam est egregium; lapis prunellæ verò nil valet. Pro depuratione nitrum ebulliat probè in lixivio forti, & per blandum calorem inspissetur, & aqua eluatur; Vid. Tachenius. Nitrum antimoniatum etiam melius est propter subtilissimas particulas sulphuris antimonii concentratas, sed in larga dosi propinandum, in mensura nempe una potus ad ℥ij vel iij addatur; sic optimum successum habet in ægris, servat simul alvum apertam, & disponit ad diaphoresin. Loco hujus sumitur liquor ablutionis antimonii diaphoretici, instillatur acetum, & pulvis in fundum secedit, qui dicitur Magisterium antimonii.

Ægrum vocatus sic curavi: scilicèt postquam illi die Solis propinandam jusseram misturam, in casu enarratam, sed postmodum ægrum sic inveni, ut in casu dictum, vesperique ejusdem diei rediens diu deliberavi mecum; an vomitorium conveniret? tandem deliberatis circumstantiis ei lene præscripsi, ex tartari emetici Mynsichti gr. ij. unde factum est, ut horâ una interjecta, æger incideret in vomitiones crebriores, cum copiosissimis alvi dejectionibus, reverâ cholericis pathematibus, superveniente summâ virium prostratione, extremorum refrigeratione, & sudore circa frontem syncoptico. His ita perseverantibus, cùm æger non posset surgere præ languore, revocatus jussi ei exhiberi tantillum vini generosi, quietumque simul in lecto manere eundem, ut extrema incalescerent, sed mox rejiciebat, & moribundi instar jacebat; nihilominus tamen ordinavi, ut in lecto quietus jaceat, imô etiam naribus crebrò admovi vinum gene-

generosum, ut hujus odore reficeretur. Dehinc internè præscripsi:

℞. ▽ *Menth.*
rubi idæi ana ℥iß.
Cinam. ʒvj.
Succ.Cydonior. ℥j.
theriac. camph. ʒiij.
Essent. ambræ ℈ß. M.

Hæc suavis mistura ab ægro successivè assumpta vomitus & secessus sedavit, eumque sequenti nocte quietum reddidit, unde simul regioni stomachali crebriùs inungi curavi Theriacam, vel solam, vel in vino generoso calidè dissolutam, proter vim aromaticam: Cum his autem post mediam noctem, & post vomitum præscripsi:

℞. *Ebor. f.* △*e.*
♂ii diaphor. aa. ℈j.
Bezoard. ☉*ar.* gr. xv.
Laud. opiat. ferm. gr. iij.
M. f. Pulvis pro tribus dosibus.

Quarum unam cepit post mediam noctem, alteram sequenti mane, tertiam vesperi. Hoc facto atrocia symptomata ex voto evanuerunt, & æger maximam partem levatus fuit, de febre ardente moderata aderant vestigia.

Hinc externè pro cephalalgia arcenda, ordinavi emulsionem sequentem:

℞. *Sem. Papav.* ʒiij.
▽ *fl. sam.* ℥iij.
f. l. a. Emulsio: adde
Camph. (si ferre eam potest æger) gr. vj.

Misc. pro Epithemate, fronti applicando, sic æger restitutus.

Sed audite, quid porrò factum! Æger biberat cerevisiam novellam, hinc ex ejus usu & impetu in stomacho adhuc debili, & cerevisiam non digerere valente, nova reviviscebant symptomata febrilia, frigus cum insequente æstu, &c. quæ dolores artuum comitarentur quotidiè à meridie ita redeuntes, ut semper alternis diebus per bihorium anticiparent, & ita febrim tertianam duplicatam repræsentarent. Hinc ordinavi Tincturam tartari ad guttas 30. omni manè in haustu vehiculi calidi assumendum, uti à meridie ante Paroxysmum, & sub introitum lecti, spiritus salis ammoniaci gutt. 50. in vehiculo omni. Cum æger hoc continuaret, & scrobiculum cordis inungeret oleo destillato baccarum juniperi, ita sensim continuato usu convaluit.

CASUS XXVIII.

FEBRIS CONTINUA PERIODICA.

Juvenis sponsus laudabilis constitutionis fronte serena & facie rubicunda ornatus, cum sponsa & aliis sodalibus die Solis rus petit mense Majo, ubi hilares valdè convivio excepti choreas ducunt, potant, vesperi domum redeunt. Sponsus in lectum cum sponsa se conferens, noctem patitur nonnihil inquietam, variis vagis insomniis & vigiliis interruptam. Manè die Lunæ sitim intensiorem percipit, lingua glutinosa admodum cum aliquali capitis dolore, postquam surrexerit, & vestimenta sibi adaptaverit, frigidum *quendam* horrorem *dorsum vagè perreptantem percipit; hunc excipit successivè frigus intensum cum rigore, quatiente membra. Hinc rejectis vestibus, lectum repetit, probeque se contegit, ubi brevi denuò incalescit, sed ita intensius æstus cum gravi cephalalgia & summa bibendi appetentia supervenit, ut ceu ægrotus lectum colere necesse habeat. Bibit avidè cerevisiam, non sapit, sed ob amarorem & glutinositatem eam fastidit, hinc coventum, tandem aquam frigidam, apportari jubet, sed omnia eodem tenore manent. Vesperi cùm totâ ferè die nihil comedisset, capit ceu euporiston Tincturam Bezoardicam ad ʒj. in haustulo vini, sudat, hinc æstus & cephalalgia nonnihil remittunt: sed nox insequens inquieta, ut antecedens; unde manè die Martis omnia eadem atque præcedente die, sed non adeò gravia, nihil edit, semper bibit, nox insequens paulò quietior. Manè die Mercurii denuò capit istam tincturam, curaturus hâc ipsâ seipsum, sudat, sed eodem modo omnia persistunt. A meridie inclinante vespera gravior cephalalgia eum prehendit, ita ut etiam oculos vix aperire queat: sitis immensa, lingua arida, ut & labia, æstus insignis, conqueritur de dolore & anxietate circa præcordia, nauseat, & leviter vomiturit, sub noctem loquitur varia, interdum ridicula; manè symptomata nonnihil remissiora. Die ergò Jovis Medicus vocatur, qui accedens, præter enarrata pathemata observat urinam intensè tinctam, aliquantulum turbidam cum aliquali eneoremate. Pulsus frequens admodum, vehemens, plenus magnitudine, & celeritate moderatus, respiratio crebra, tangens manum, eam nonnihil madidam, uti & frontem deprehendit, debet curare ægrum.*

RESOLUTIO.

Quod Juvenis noster sponsus febre ardente continua periodicâ laboret, calor intensus atque continuus, sitis insigniter aucta,

cepha-

cephalalgia, & tertia quoque die exacerbatio, reliquaque ex ordine symptomata, signa harum febrium pathognomonica, probabilissimè testantur.

Cognito ergô affectu, absque ulteriori mora ipsius Partem primariò affectam ordine aggredimur, vix verò aliam statuere possumus in hac febre, quam massam sanguineam ad vitiosam fermentationem nonnihil dispositam.

Hujus autem febris continuæ periodicæ formalitas haud dubiè est effervescentia sanguinis præternaturalis.

Causa proxima est dyscrasia sanguinis oleosa volatilis salina seu biliosa veterum, ratione cujus æger corripitur febre ardente continua: quatenus verò Paroxysmi tertiâ quoque die exacerbantur, adeoque Tertiana simul, & quidem intermittens, ex digestionis primæ vitio conjuncta est, ob id hæc febris composita recte dicitur. Conferatur Sylvius. Hinc etiam noster sponsus, tanquam Juvenis laudabilioris constitutionis, & aliàs massam sanguineam non nihil oleosam habens, levi accedente occasione, dum nempe exspatiando in rus convivio exceptus ventriculum cibo, & forsan nimio potu, nonnihil onerat, & ex hilaritate choreas ducit, à *re nonnaturali*, nempe motione nonnihil *fortiori*, tanquam causa externa, facillimè *vitium* primæ digestionis nidorosum contrahere, & ita fomitem pro toto morbo in primis viis constituere potuit; unde massa sanguinea ad vitiosam fermentationem disposita in actum secundum erumpit, & fermentatione præ ternaturali, præsertim mense Majo, temp ore nempe vernali eò citiùs affligitur. Si enim ægri ardenti aliâve in febre conquerantur de amarore oris, certum est, vitium tunc hærere in primis viis, adeoque vel in cruditate nidorosâ, vel vitio confluentiæ succorum primarum viarum; ita ut tali in casu ad stomachum imprimis respiciendum sit. Minus benè ergò ægro nostro cerevisia sapit, sed ob amarorem & glutinositatem, & quia ob fermenti ventriculi inertiam, digestione primâ turbatâ, cerevisia ingesta, utpote nonnihil crassa, mox corrumpitur & cadaverisatur, molestia aliqua excitatur, eam insigniter fastidit. A vitiosa verò illa chylificatione, & sanguinis fermentatione, vitiosi etiam producuntur spiritus animales, unde sponsus noster cum sponsa in lectum se conferens, noctem patitur nonnihil inquietam, variis vagis insomniis vigiliisque interruptam, quia spiritus animales turbulenti, & à quiete tranquillitateque naturali impediuntur. Dum autem duo illa salia massæ sanguineæ, acidum & urinosum acre oleosum bilis, motu mutuô in se invicem magis magisque fermentando agere incipiunt, successivè effervescendo febrilem inducunt calorem, & quidem tantò majorem, quò magis oleosa pinguis ac volatilis massa sanguinea existit. In principio autem motus hujus effervescentiæ febrilis, dum acidum fortiter pugnat, & nonnihil præponderat, partes nerveæ membranosæ, panniculus nempe carnosus, in specie abdominis systema, vellicantur, unde harum spasmi, & convulsivæ vibrationes excitantur, quæ sub forma horroris & frigoris, in specie in lumbis & abdomine, percipiuntur. Hunc autem frigoris sensum, mox excipit æstus intensus, cum gravi cephalalgia, & summâ bibendi appetentia conjunctus. Quando enim particulæ massæ sanguineæ volatiles oleosæ successivè emergere, acidumque pedetentim infractum temperare incipiunt, vehemens excitatur effervescentia, sub qua partes massæ sanguineæ oleosæ sulphureæ velociùs motæ & agitatæ, intimiusque dissolutæ, calorem istum insignem concipiunt. Nihil enim magis effervescendo incalescit, quàm salia volatilia oleosa. Hinc talis turgescentia sanguinis febrilis, vascula meningum copiosissima distendit, in suo motu nonnihil remoratur, & ita cephalalgiam insignem ægro nostro infert. Nec mirum proinde, quod tali ardori febrili summa bibendi copuletur appetentia. Ardor enim talis alterat lympham salivalem, fauces humectantem.

Æger ergò noster multis symptomatibus afflictus confugium sumit ad euporiston illud domesticum, tincturam nempe bezoardicam, hinc sudore excreto æstus & cephalalgia nonnihil remittunt. Diaphoresis enim, etsi quidem in omni febre utilis, maximè tamen etiam in continuis proficua est; materia enim fermentativa vitiosa successivè subacta, & instar fæcum in vino præcipitata, à reliquarum partium consortio liberata, copioso à sero, vi medicamenti assumpti per rapidiorem circulum sanguinis attenuato imbibita, effuso sudore excernitur, & sic massa sanguinea nonnihil æqualiter iterum fermentante, febrilia symptomata nonnihil remittunt. Noctem tamen iterum inquietam, vigiliisque interruptam, à spirituum animalium inordinato motu patitur. Die Martis omnia symptomata, sed non adeò gravia, iterum ægrum affligunt; nox tamen insequens quodammodo inquietior. Die Mercurii iterum omnia eodem in tenore permanent, à meridie autem inclinante vesperâ gravior cephalalgia ægrum nostrum prehendit, ita ut etiam oculos vix aperire queat; afficiuntur enim ab hac

ab hac turgescentia sanguinis febrili membranæ internæ, dum & tenuis meninx, à copia sanguinis vascula meningum distenduntur, & in motu suo remorantur; quia verò membrana illa, dura mater nominata, per consensum etiam pericranium afficit, nervumque opticum usque ad oculum comitatur ibidemque tunicam scleroticam constituit, ob id ipsi oculi intensè simul dolent, & cephalalgiæ dolores non parum exasperantur. Nec mirum quoque, quod tali effervescentiæ sanguinis febrili æstus insignis, labia & lingua arida, sitisque immensa, tanquam propria ipsi symptomata, adjungantur. Dolorem & angustiam circa præcordia gravissimam, vomendique levem conatum atque nauseam, à cruditate nidorosa, in stomacho & primis viis hærente, talem molestiam excitante, deduco. Delirium illud, dum æger noster juvenis varia & ridicula sub noctem loquitur, exinde originem habet, quod calefacto per sanguinem effervescentem cerebro, spiritus animales in cerebro & cerebello inordinatè moveantur atque agitentur, hinc occasione talis inordinati & continuati motus vigiliæ & deliria proveniunt. Urina intensè tincta, maximè oleosum innuit sal peccans. Quia verò febris quodammodo ad statum tendit, urina cruda fit magis cocta, & ex turbulentia ejus & aliquali eneoremate recrementorum præternaturalium præcipitatio & separatio innuitur, ob id jam morbum in incremento constitutum ad statum properare indicatur. Pulsus vehemens à robore cordis motus dependet; calor autem, quò intensior magnam sequitur sanguinis ebullitionem, cò celerius & frequentius vibratur arteria, unde pulsus frequens provenit. Respirationem verò nimis crebram atque auctam ut tandem etiam attingam, dico illam originem ducere à rarefactione nimia massæ sanguineæ, hinc celeriori sanguinis circulo per pulmones. Manuum autem atque frontis levis mador, calorem intensum, vaporosum dictum, pro causa agnoscit: imò naturam diaphoresin augere, & ægrum ad sudorem inclinare, adeoque eundem secundum naturæ motum, per sudorifera curandum, ostendit.

PROGNOSIS.

Quod verò eventum attinet: paucis dicimus, febrim hanc, utpote benignam, minus periculosam, potiùs salutarem esse; brevi enim tempore, quia coctionis signa jam die quarto apparuerunt, fortasse die septimo exitum optatum haud dubiè, adjuvante DEo, promittimus: idque præsertim; si critico motu natura se exoneret: sin minus, ad aliquot dies diutius, & ita ad paucas septimanas morbum iri protractum, prædicimus. In quorum enim morbis tempus, natura, habitus, ætasque congruit, leviore periculo versantur multo, quam si nihil horum congruat, vid. Hippocrates *sect.* 2. *aph.* 34. Fontanus *Meth. General. Cognosc. Prædicendi & Curandi Morbos, eorumque symptomata lib.* 2. *cap.* 3. 5. *p.* 18. *& cap.* 56. Ratione enim naturæ aut temperamenti morbi alii dicuntur naturæ familiares, & cognati, qui similes sunt; alii minus cognati: Ita juvenibus febres ardentes & acutæ familiares sunt; senibus non. Magnitudo ergò morbi cognoscitur ex indispositione subjecti ad recipiendam causæ efficientis actionem: quò enim subjectum minus est dispositum ad causæ efficientis vim recipiendam, eò, cùm receperit, majorem causam adesse necesse est; contrà, quò major est dispositio, eò minorem.

CURA.

Methodum verò medendi quod concernit: medicamenta eò dirigenda erunt, ut

1. Removeatur fomes ex primiis viis, qui consistit in scoriis ex chylo vitiato, à bile præternaturaliter corrupto, genitis, i. e. in cruditate nidorosa.

2. Corrigatur dyscrasia massæ sanguineæ, temperando sal volatile urinosum, plus minus oleosum, effervescentiam excitans.

3. Correcta materia peccans per convenientes vias evacuanda, quod optimè fieri potest per sudorem, & per urinam.

4. Symptomata in cursu morbi urgentia nonnihil mitiganda.

Primo scorbutica satisfacit Purgatio, vel per superiora, vel per inferiora. Posterior enim evacuantia, quia morbus jam ad statum pergit, minùs convenit. In principio enim, si quid movendum videtur, move: vid. Hippocrates. Potiùs emetica conducunt, hinc manè:

℞. ♀i *emet.* gr. ij.
Scamm. ♤*at.* gr. j.
Sacch. albiss. gr. vj.
M. f. Pulvis. D. S.

Brech-Pülverlein auf einmal.

Vel si vomitoria in forma pulveris minus placent:

℞. *Conf. Rosar.* ʒß.
♀i *emet.* gr. iij.
M. f. Bolus. D. S.

Brech-Bissen.

Si febris est benigna, & nondum adeò propinqua statui, consentientibus omnibus circa ægrum circumstantiis non adeo planè inconsultum videtur venam secare.

Secundo, tertio & quarto scopo satisfacientia, corrigendo nempe sal volatile oleosum, unde plurima symptomata, nem pe sitis,

sitis, &c. proveniunt, sunt omnia acida, sal volatile acre præcipitantia. Imprimis tamen nitrata, & cum eo parata remedia fixa; figunt enim sal volatile acre, oleositatem ejus coërcent, simulque per urinam vel sudorem evacuant.

Commodè autem his remediis laudanum opiatum, idque morbo adhuc in incremento existente, adjungitur; in statu enim minus liceret; quælibet enim symptomata reddit mitiora, & præter somnum inducendum, deliria præcavet, turgescentesque humores placat & sopit.

Die ergò Jovis vesperi:

℞. *♁ii diaph. ☍ial.* ℈iß.
Bezoard. miner. gr. xv.
Laud. op. ferm. gr. ij.
M. f. *Pulvis*:
div. in 2. part. æqu.

D. S. **Schweiß-treibende Pülverlein.**

Capiendo unum tempore vespertino, alterum post mediam noctem. Vel

℞. *C. C. f. △e*
♁ii diaph. aa. ʒß.
Laud. opiat. gr. ij.
M. div. in 2. part. æqu.
D. S.

Schweiß-treibende Pülverlein.

Die Veneris ingruente paroxysmo.

℞. ▽ *Cent. min.*
fl. samb. aa. ℥ij.
♁ diaph. ℈ij.
Bezoard. miner. ℈j.
Syr. Papav. albi ℥j.
☍ ⊕i dulc. q. s.
M. S.

Schweiß-Tränckleìn auff etliche mal.

Capiebat pro tribus dosibus, expectando blandum sudorem. Vel

℞. R. *Bezoard.* ʒij.
D. S.

Schweiß-Tinctur **auff etliche mal.**

Dosis gutt. 50. in aqua florum sambuci.

Possunt etiam Spiritus minerales, & acidi & dulcificati magis, nempe temperati, in potu ordinario & decoctis alterantibus usurpari. Ergò.

℞. *☍ ⊕i dulc.* ʒj.

Instillentur subinde aliquot guttulæ in potum ordinarium.

Vel injiciatur parum de nitro antimoniato.

Die verò Saturni:

℞. *Decoct. Tamarid. c. pass.* ℔j.
Syr. ribium
Granat. acid. aa. ℥iß.
☍ ⊕i dulc. q. s. pro debita aciditate.
M. Pro Julebo.

de quo pro lubitu hauriebat bonum haustum.

Quartò symptomata febrilia, in cursu febris adhuc urgentia, non nihil mitiganda. Si nempe dolor capitis nimis urgeat, pro mitigando dolore applicetur capiti Verbena contusa, vel tali modo etiam applicetur Betonica, vel unguentum Alabastrinum, cum linteis multiplicatis; vel conquassatum cum aceto temporibus imponatur. Sitim verò intensam antecedentia medicamenta optimè mitigant.

CASUS XXIX.
FEBRIS CATARRHALIS.

Virgo nobilis & delicata, facta à tempore hyberno mensium excretione, conqueri cepit de lassitudine artuum, ac vagis eorum lancinationibus, alvique crebriore in liquida forma solutione, ex pancreatica lympha intestina stimulante. Supervenit difficultas loquelæ, & vox aspera & rauca, vix perceptibilis, redditur. Comitatur hæc accidentia tussis ferina sicca, sæpiùs quatiens pectus sine etiam materiæ rejectione per fauces, quæ dolentes & quasi excoriatæ sunt. Tussis hæc subinde eam vexat, magis tamen noctu quam interdiu, ita ut nimio tussiendi conatu vomitus decumbenti in lecto accidat. Adest simul calor præternaturalis, interdiu remissius, vesperi gravior, noctu satis intensus. Caput dolet, sitis moderata, urina naturaliter tincta, tenuis, cum aliquali eneoremate, pulsus frequens, vehementiâ & magnitudine moderatus, sub calore tamen vespertino satis frequens ac celer.

RESOLUTIO.
AFFECTUS.

Historia symptomatum occurrentium in hoc nos certos reddit, ut affectum nostræ ægræ complicatum esse, asserere nulli dubitemus. Primarium enim urgens videtur Febris lymphatica catarrhalis, & quoad modum invasionis, continua periodica, interdiu remittens, non tamen planè intermittens; quæ subinde raucedine, difficultate loquendi, simulque tussi ferina, & excretionis modi ratione habitâ, sicca, ceu satellitibus, causali consortio conjunctis, stipata est. Et hæc adesse patet; lassitudines enim artuum, eorum lancinationes vagæ, calor præternaturalis interdiu remissior, noctu gravior, pulsus frequentior & celerior febrilem æstum; tussim verò vocemque asperam ægræ nostræ loquela aliaque similima manifestissimè declarant.

SUBJECTUM.

Detecto ergò horum symptomatum fonte, ex affectu primario focum, in quo hæc accensa, subjectum puto, indigitemus.

In hoc autem determinando minus incongruum fore puto, distinguere inter subjectum morbi, & inter subjectum causæ. Morbi subjectum ratione febris catarrhalis est massa sanguinea vitio lymphæ in motu fermentativo vitiata, in cujus præternaturali effervescentia febrilis æstus ratio formalis petenda; ratione tussis & raucedinis aspera arteria. Subjectum causæ ceu principale est lympha seu latex Helmontii aquosus, ex glandulis, tàm conglomeratis quàm conglobatis, exstillans.

CAUSA PROXIMA.

Hæc ultima ut pressius examinemus, Causam explicare animus est, seu quis ex hoc foco ortorum symptomatum fuerit Vulcanus. Causam autem proximam quod attinet: illa est lympha, non tam glandularum conglomeratarum, sed quam maximè conglobatarum, præternaturali acrimoniâ acido-salsâ inquinata; hæc enim dum per partes distribuitur, eas irritat, & ad dolorem lancinantem commovet, sanguinique immista in vena axillari in eo effervescentiam febrilem excitat, sicque talium symptomatum autor existit.

Et se ita dicta habere, lymphamque præternaturaliter constitutam esse ejusmodi malorum causam, explicatio adjunctorum symptomatum dilucidabit. Et quidem, cùm duplicem nominaverimus lympham, glandularum nempe conglomeratarum & conglobatarum, utriusque scilicèt diversæ, rationem reddere promittimus. Lympham enim glandularum conglobatarum hìc peccare non ullũ negare puto: Nam hæc nimis acida, acris & salsa reddita, dum venæ axillari sinistræ infunditur, uti alias naturaliter constituta turgescentiam sanguinis promovet, ita vitiosa reddita & vitiosam omninòque præternaturalem effervescentiam excitat; unde postmodum calor ille præternaturalis & febrilis cum pulsu frequente, ac sub calore vespertino satis celeri, ceu febris præsentis signo pathognominico, exoritur. Dum itaque sanguini permista lympha ista potens fuerit calorem febrilem introducere, certum hinc, quod distributa ad partes corporis, ejusmodi lassitudines artuum, membranasque eorum rodendo lancinationes, easque vagas, induxerit; certo indicio, non fermentum partium glandulosarum proximum hìc peccare, sed lympham glandularum conglobatarum, utpote quæ vagè ad corporis artus & viscera universa distribuitur, hincque peregrinis salibus imbuta tales lancinationes infert, more salium scorbuticorum, similes ejusmodi dolores inducentium. Eadem itidem lympha ad caput delata, ob copiosissimarum glandularum præsentiam, quæ ibi copiosissimæ extant, (cùm cortex cerebri ipse totus glandulosus) & ibi salsedine suâ muriaticâ simulque acidâ, capitis dolorem exacerbando, molesta existit.

Confirmant nos in dicta sententia, si ulteriùs uberiorem hujus lymphæ vitiatæ progressum indigitemus; hæc enim lympha acrior ad fauces, arteriam præprimis asperam, delata, illas partes dictas irritat, hinc ex lymphæ effusione vox aspera & rauca vixque perceptibilis redditur, quæ à lympha acriori ulteriùs irritatæ, uberiorem lymphæ profluxum concitant; unde non potest non fieri, quin talis effectus, raucedo nempe, sequatur. Et hoc ita esse demonstrat, quod ejusmodi symptomata comitetur tussis ferina, ortum suum ducens ab ejusmodi lympha salsa acri, pertinaciùs asperam arteriam, tam delicatè sensilem, vellicante, istamque rodente; proinde summus tussiendi conatus adest, totum pectus quatiens; cumque materia subtilis, minus cocta Practicis dicta, hinc sine rejectione aliqua materiæ procedit, & absque omni effectu, nisi quod fortiori hac irritatione exindeque exorta motione, fauces quasi excoriatæ, & ita quasi phlogosi affectæ, doleant. Tussim autem hanc catarrhalem esse, ortam ex lympha vitiosa, confirmat, quod magis circa vesperam ægram cruciet: solenne quippe est omnibus lymphæ affectibus, ut semper noctu exasperentur, ob rationem, quod pori tunc magis occlusi ansam dent ulteriori lymphæ effusioni; cumque salia peregrina per insensibilem transpirationem non tam faciliter exhalent, hinc & tussis ægram nostram magis noctu quàm interdiu vexat, ut decumbenti in lecto ex nimio tussiendi conatu vomitus superveniat, claro indicio, stomachum, & imprimis ejus Rectorem, ob nimiam concussionem pectoris & diaphragmatis in consensum trahere, ut hic ita irritatus convellatur, & vomitus superveniat. Non autem tussis solùm exasperationes suas circa vesperi ortum exorditur, sed & reliqua symptomata circa idem tempus suum capiunt incrementum, hinc & calor seu effervescentia illa præternaturalis interdiu minùs intensa, vesperi gravior, noctuque satis intensa est ob eandem, cum tussi nocturno tempore asperiore facta, rationem; ita enim lympha in majori copia sanguini affusa uti majorem effervescentiam, sic & pulsum magis frequentem & celerem, causatur.

Dictum autem superius; febrilis effervescentiæ causam non tantùm glandularum conglobatarum, quàm etiam conglomerarum lympham esse. De priori certitudo ex dictis patet; de posteriori jam dicendum, & illam suum addere symbolum. Præprimis autem

autem accuſandum lymphæ pancreaticæ vitium; hæc enim ſimul acrior facta, & ad inteſtina delata, non ſolùm præternaturaliter cum bile effervescens moleſtias ibi infert, ſed & poſtea maſſæ ſanguineæ inſuſa multùm ad calorem febrilem inducendum contulit; & hujus ſucci, pancreatici puto, vitio corpus noſtræ ægræ affligi hiſtoria indicat, cum ob eandem rationem crebriores alvi dejectiones paſſa fuerit, quatenus hic præternaturaliter acrior & viſcidior redditus continuò inteſtina vellicando ea excitat, ut copioſiùs tributum ſolvant. Salivam verò, quæ & aliàs ſub vexillo lymphæ glandularum conglomeratarum militat, immunem hoc in loco eſſe, exinde conjicere licebit, quod ſitis in ægra ſit moderata, nam hæc ſtatum ejus aliquomodo adhuc fauſtum, & à ſalibus acrioribus liberum, indicat, ut ita fauces nonnihil abſtergere poſſet, ſicque ſitim aliàs moleſtam in ejusmodi affectibus modificari; cum enim peccet lympha acida, hinc ſitis minor & moderata, quàm ſi eſſet ſalſa nimis.

CAUSÆ REMOTIORES.

Ad dictorum autem certiorem dilucidationem multum facit, ſi & cauſas prægreſſas remotiores examinaverimus, ſatis potentes & aptas ad talem efferveſcentiam ſanguini inducendam. Eminet autem hîc tempus *brumale*; hoc enim tempore aër partim impurus redditus, dehinc talis inſpiratus materialiter ad hunc morbum diſponere potuit; partim verò, & quidem maximè, quatenus obſtruendo poros corporis frenum injecit inſenſibili tranſpirationi, hinc recrementa vitioſa ſalina excerni non potuerunt, ſed regurgitando ad maſſam ſanguineam tales efferos motus excitarunt: cui poſtmodum ἐπιβάλλων μέρος addidit tributum lunare, quod tunc temporis ſolvit; hujus enim excretionis tempore, cùm jam maſſa ſanguinea turgeat, & effera reddita, accedente de hinc lympha acriori, facilè in majorem efferveſcentiam abire potuit, idque eò magis, cum offenderit ſubjectum juvenile, humoribus turgens & delicatæ conſtitutionis, cui facilè ejusmodi mala imprimi poſſunt.

PROGNOSIS.

Horum ergò cum ægra noſtra ſit impatiens, hinc eò citiùs Curam aggreditur, de qua ut certiores ſimus, Prognoſin præmittimus.

Quoad eventum itaque: cùm febris minus acuta ſit, adeoque minus periculoſa, hinc tantum abeſt, ut ægræ noſtræ malè ominemur, vel ſiniſtrum eventum prædicemus, cùm ſpeciatim, non ſit febris maligna; hinc facilior curatu erit, cùm jam, ut ex urina pateт, ſigna fauſta coctionis ex eneoremate in illa hærente appareant; hinc debellato fermento peregrino, mineráque febrili eradicatâ, h. e. lymphæ vitio & in conſtitutione ſeu textura materiali & motu correcto, facilior erit cura.

CURA.

Hanc fundatam methodo medendi per indicationes & materias auxiliorum illi reſpondentes legitimâ aggredimur, præmiſſis tribus Indicationibus, & quidem

1. Ut lympha acrior & magis acida temperetur, æſtusque febrilis inde dependens ſic inhibeatur.

2. Temperata lympha copioſiùs adhuc reſidua per debitas vias, ſudoris & urinæ excretioni dicatas, evacuetur, & ſic, quod à frigore externo incluſum, reſeratis clauſtris eliminetur.

3. Aſperæ arteriæ partibusque aliis, ſub his pathematis læſis, appropriatis medicamendis catarrhum incraſſantibus, ſeu potiùs temperantibus, adeoque ulterioris irritationis ſenſum inhibentibus, ſuccurramus, ut quævis in ſua craſi & debita conſtitutione & tono ſerventur.

Apparatus ſpecierum, quibus hiſce indicationibus ſatisfit, depromitur ex tribus conſuetis fontibus, & quidem è Chirurgico. Etſi venæſectio, cùm ægra ſit in juvenili ætata poſita, parcè adhibita conveniret, quò motus ſiſteretur præternaturalis: Interim tamen, cùm jam ejus ſufficiens quantitas per menſtruum fluxum exhauſta, non ampliùs erit ſanguis educendus, ſed potiùs legitimis remediis ejus fervor ſiſtendus, nec piandum hoc malum puto ſcarificationibus & fonticulis, cùm ægra delicata vix admitteret, malum etiam adhuc recens; hinc cùm nobis promittamus radicitus; & ut dicunt à priori, evellere hunc morbum, illa remedia generoſiora, & tatùm palliativè curantia, è Chirurgia non mutuabimur, ſed potiùs Pharmaciam compellamus, quæ ad hunc hoſtem extrudendum copioſa ſuggerit remedia.

Vomitus hîc nil prodeſt:

1. Quia non eſt tuſſis ſtomachalis.
2. Quia vomitus, qui præceſſit ſpontaneus, reverà eſt ſymptomaticus.
3. Quia nulli indicationum ſatisfacit.

Omiſſo ergò vomitu, quàm citiſſimè, ut corrigatur lympha acris acida præternaturaliter peccans, conveniunt ſalia volatilia ſudorifera opiatis miſta; hinc ad Indicationem primam à meridie

℞. ▽ *fænic.*
Petroſel. aa. ℥iß.
theriac. ſimpl. ʒiij.
∾ ⊖ **ci aniſ.* ʒj.
C. C. ſuccinat. ʒß.

Laud.

Laud. opiat. ferm. gr. iij.
Syr. de fœnic. ℥ß.
M. f. Potio.
D. S.
Stillender Tranck.

Quæ postmodum cochleatim hauriatur, benè sudorem subinde, in specie sub quiete nocturna, expectando.

Ad indicationem secundam, lympha jam temperata ut evacuetur, ulteriùs conveniunt per sudorem & insensibilem transpirationem expellentia. Si talia non suffecerint, in subjecto aliàs catarrhali seu phlegmatico, manè insequente præscribantur evacuantia per alvum:

℞. *MP. de succin. Crat.* gr. xv.
Extr. absinth.
Card. bened. aa. gr. vj.
Scamm. ♁ati gr. ij.
Extr. troch. alband. gr. j.
Cum f. q. ℞ ♀is f. Pilulæ: S.
Fluß-Pillen.

Vel ℞. *MP. de succin. Crat.* ℈j.
⊖ *vol. succin.* gr. vj.
Res. Jalapp. gr. iij.
Extr. troch. alband. gr. ß.
Ol. destill. succini, vel *ligni Sassaf. per vesicam destillati* gutt. ij.
Cum *Ess. succini,* vel *ligni sassafr.* f. Pilulæ:

Ad indicationem tertiam vesperi præscribatur sequens Potiuncula:

℞. ▽ *Card. bened.*
serpill. aa. ℥j.
∽ *theriac. camph.*
Ess. Ligni Sassafr. aa. ʒij.
Liqu. C. C. succin. ʒj.
Syr. Papav. alb. ʒij.
M. D. S.
Fluß-Träncklein.

Dehinc & Catarrhi, reliquorumque symptomatum, nec non pectoris læsi habeatur ratio. Certum quidem quod materiâ peccante ablatâ, & catarrhales affectus reliqui cessarent; si tamen adhuc ulteriùs urgerent, præter laudatum liquorem cornu cervi, ad ʒj. altero die manè, vesperi & sub introitum lecti assumptum,

℞. *Fl. ♁is* ʒj.
Antihect. Poter. ʒß.
⊖ *vol. succin.* ℈j.
Ol. destill. Sassafr. gutt. vj.
Laud. opiat. gr. iij.
M. f. Pulvis pro tribus dosibus:
D. S.
Fluß-Pulver.

Si loquelæ difficultas & raucedo urgeat, commendamus Syrupum diacodii Montani, qui cum baculo liquiritiæ assumatur, & lentè subinde deglutiatur;

Vel ℞. ▽ *Menthæ* ℥ij.
Cinnam. ℥ß.
∽ ⊖ ✱ *ci anis.* ʒj.
Laud. opiat. gr. iij.
Syr. de passul. vel *de liquirit.* ʒvj.
M. D. S.
Fluß-Tràncklein löffelweise.

Si tussis nimis urgeat, usurpentur flores sulphuris, misti cum floribus benzoës, & in in ovo sorbili assumantur vesperi sub introitum lecti, simulque pro incrustanda materia, & ut fauces exulceratæ curentur, continuetur usus syrupi diacodii Montani cum baculo liquiritiæ. Posthæc, si ulteriùs petantur medicamenta, posset dari liquor cornu cervi succinatus bis in die, aut aliud quid, vel essentia, vel quod placuerit, aut pulvis superior, quando placuerit.

Si petat quid pro stomacho, convenit elixyr proprietatis, per aliquot dies propinatum.

Quoad Externa, præprimis ad dolorem capitis mitigandum, convenit sequens:

℞. *Ol. expr. nucistæ* ℥ß.
destill. Macis.
Major. aa. ʒß.
succin. ℈j.
M. f. Bals.

Qui calidè vertici inungatur.

Vel instituatur suffitus ex succino, mastiche & similibus, qui naribus & ore aperto hauriatur.

Quodsi febris hæc corriperet gravidam, & degat in octavo mense ingravidationis; abstineat ab ejusmodi volatilibus, quæ partum promovent, & sic illum immaturum expellunt. Cavendum quoque ab Opio, quia nocet fœtui maximè. Sin casus, ut in hoc morbo simul menses fluerent, & emitteret vel ejiceret sanguinem ex nimio conatu, hîc venæ sectio conveniret quàm maximè: sed quod notandum benè, non in brachio, sed in pede; si enim in brachio vena secetur, materia ad superiora copiosiùs deduceretur, & hominem jugularet, quod notandum. Si etiam, antequam menses fluerent, hæmorrhoides prorumperent, hæmorrhoides relinquendæ, cùm sint salutares, quia quod aliàs per mensium fluxum erat evacuandum, evacuatur per hæmorrhoides.

CASUS XXX.

FEBRES ET MORBI CATARRHALES EPIDEMICI.

Quoad morbum, qui Anno 1675. per totam ferè Germaniam epidemicè grassatus fuit, observandum: quod universi anni tempestas fuerit admodum inæqualis seu inconstans, imprimis æstas pluviosa, indeque aquarum repetitæ inundationes ingen-

ingentes; cum spirantibus crebrioribus zephyris. Hinc principio Septembris circa æquinoctium nebulæ spissiores auroram obscurabant, circa meridiem claro solis splendore denuò illucescente, utut tandem pluviosum & humidum tempus superveniret; hinc sub finem Septembris & mense Octobri atque Novembri ubique grassari incipiebat coryza gravis & diuturna, cum copiosa muci per nares rejectione, quam cephalalgia, speciatim dolor gravativus & tensivus capitis, comitabatur; superveniebat hinc in ægris post aliquot dies tussis crebra, ferina (ein Schaaf-Husten) *profunda, frequentissimè hinc pectus concutiens, in principio inanis & sicca, aut in qua pauca saltem, subinde subcruenta, rejiciebantur, noctu præsertim affligens, donec post aliquot dies transactos, & successivè humida fieret; unde copiosis rejectis viscidis liquaminibus, pedetentim cessavit. Quidam subitâ obmutescebant raucedine, verbum sonorum nullum proferre poterant, cum tanta respirationis difficultate, ut ferè suffocari viderentur, ex eo, quod pectus ipsis angustissimum & ubique repletum appareret; unde & tales nec tussire poterant, donec, cessante pectoris angustiâ, & liberiore factâ respiratione, tussis superveniret, rauciditasque paulatim cessaret. Plures cum dictis symptomatibus, præsertim in principio morbi, frigus vagum, spinam dorsi pererrans, interdiu affligebat, æstu plus minus intenso, vesperi insequente post mediam noctem usque, & sic quotidie repetebat. Quibusdam lancinationes artuum superveniebant; plurimi, & tantum non omnes, gravi dolore punctorio in alterutro saltem latere, sive dextrum sive sinistrum fuerit, affligebantur, gravissimè occupante spatia costarum imarum seu notharum, & à regione spinæ dorsi lumbari sursum, anteriora versus, ad sternum usque adscendente, respirationem, ob gravissimos dolores, qui per tussim mirè exasperabantur, insigniter impediente. Continuabant hæc aliquamdiu, rejiciebantur tandem in taliter constitutis quibusdam cruenta & viscida glutinosa, horrida, non tamen purulenta: aderat tunc simul calor, in principio intensus, cum pulsu crebro, celeri, magnitudine & vehementia moderato, qui ipse tamen, uti & excretiones, doloribus cessantibus & ipsæ cessabant. Urinæ manè emissæ intensè erant tinctæ, quæ turbabantur postmodum, & copiosum sedimentum lateritium & farinaceum seponebant. Vires prosternebantur insigniter, ut lectum colere cogerentur. Quæritur: qualis affectus fuerit? unde ortus? & quomodo denique curandus?*

RESOLUTIO.

Præsens affectus vocandus est Catarrhalis affectus, ex lymphæ præternaturaliter constitutæ effusione, facta ab irritatione externa, ortus.

Pars affecta sunt glandulæ, & loca glandulosa, quæ in genere sunt scaturigines lymphæ & fontes catarrhorum. Specialiter autem catarrhorum pars affecta variat pro symptomatum varietate; eaque nunc sunt membranæ narium, nunc vasa glandulosa laryngis, nunc circa corporis peripheriam, &c.

Quoad causas: duplex harum genus considerandum est,

nempe

1. Materialis Causa; &
2. Efficiens, quæ illam movet.

Causa materialis est lympha vitiata & acris, acida facta, plus minus abundans, nimis commota, vel præternaturaliter effusa. Depravata verò illa in hoc casu est imprimis ab inæquali qualitate præcedentis temporis, æstivi pariter ac insecuti autumnalis, asperioris, & matutino tempore nebulosi: aëre enim hoc pluvioso & nebuloso massa sanguinea nostra, per copiam aquarum & zephyri flatuum, unà humidior & magis aquosa facta est, hinc minùs spirituosa eadem reddita, ac spiritus ipsi minus volatiles & mobiles, sed quasi phlegmatici facti; unde tandem etiam lymphæ, tàm copiosioris, quàm crassioris & acidioris, acriorisque origo. Zephyrus enim est humidus in nostris climatibus, adeoque de blando humido calore ferè interpretandus est. Ut nil dicam jam de aëris illo sale universali, quò plus minùs enervato, massæ sanguineæ debitam alterationem imprimere non potuit.

Quoad efficientem causam, quæ nempe præternaturaliter commoverit & effuderit lympham ita constitutam extra suos canales, eaque proxima, est spiritus vitalis & animalis; sive insitus sive influus allegetur, omnium scilicèt motuum localium, mediante tamen partium structura, primarius autor; qui occasione irritationis externæ fibras partium variè movit, quibus commotis etiam partium contenta & glandulosa loca fortiùs commovit, adeoque lymphæ effusionem procuravit, sive in statu naturali, sive, uti hîc, acris vel præternaturaliter constituta sit; quæ aciditas consistit in particularum pungentium, acidarum, &c. structura.

Causa autem efficiens remota, quæ scilicèt moverit istam causam efficientem internam, hoc

hoc est, procatarcticum materialem, pro inducenda lymphæ in determinata loca effusione & depravatione, est externa; quia malum epidemicum; nempe inclementia aëris autumnalis, nebulosi præsertim, quæ nebulæ scatentes, quorumcunque corporum effluviis, & variis sordibus imprægnatæ, cum aëre inspiratæ, ob contenta acria læserunt intense nares, fauces, asperam arteriam, pulmones, & loca vicina. Unde hæ partes irritatæ, lympham dimiserunt; sicque coryza, tussis, pleuritis notha, &c. prognata est; non secus ac spina infixa dolorem & affluxum facit, qualis spina cum aëre attracta fuit.

Posset aliquis dicere: acrimoniam lymphæ præternaturalem huic phænomeno inducendo sufficere potuisse: sed nego hoc ideò, quia malum fuit universale, promiscuè omnia subjecta affligens; quod fieri non potuisset, si una eademque causa stimulans interna latitasset. Unde potiùs dicendum est: illam irritationem ex causa externa communi, omnes æqualiter afficiente, originem suam derivasse, qualis est aër. Adeò scilicèt coryzæ istæ, quæ obveniunt sub mutationibus temporum, à causa externa, irritante nares, semper esse solent. Aër enim asperior, atomis asperioribus irregularibus stimulantibus, & quasi pulvere sternutatorio refertus, vellicavit & læsit membranam narium internam cum membrana pituitaria superiore, unde ex irritatione fibrarum & spirituum animalium affluxu lympha fuit effusa; sicut effectum similem videmus à pulvere sternutatorio, solutione vitrioli albi intra nares attractâ: Conf. Helmontius *Tract. Asthma & Tussis.*

Sic cum tales coryzâ affecti postmodùm tussirent, hinc idem aër, irritans & lædens membranas faucium & laryngis, effundentes per suas glandulas lympham acriorem ac præternaturalem, accusandus venit. Tussis autem fuit vel sicca vel humida: Et quidem tussis initio affligebat sicca, à simplici lymphæ effusione, acrimoniâ sua membranam asperæ arteriæ stimulantis, quæ tenuis adhuc rejici non poterat ob sui ineptitudinem; postmodum tamen, ubi læsio laryngis procederet, & aspera arteria quoad interiora quodammodò excoriaretur, & nonnihil exulceraretur, tunc ex iis succus quidam nutritius, de natura chylosa, emanabat, qui effusus & corruptus in locis istis dat mucum, & tussim humidam: Non secus, ac si e. g. quis cæteroquin sanissimus, miculam panis casu in asperam arteriam dimittit, tunc mox tussis oboritur sicca propter irritationem, in humidam tandem, si continuatur, desinens. Unde non mirum, tusses tales phthiseos præmium post se relinquere, excoriatis scilicet istis partibus, & ulteriùs excoriationem extendentibus.

Raucedo porrò ex eadem causa deducenda est, larynge scilicèt & aspera arteriâ subitò à lympha nimis humectata, imprimis quando quidam humor sanguinolentus conjunctus fuerit, musculos tumefaciens, hinc asthma supervenit. Humectationem laryngis probat fistula, quæ imbuta salivâ raucedine quasi laborare videtur. Asthma autem, der Stöck-Fluss/ in quo sub primo insultu omnia plena circa præcordia esse conquerebantur, utut falsò, dependebat à nimia strictura pulmonum, qui non poterant distendi: Nam thorax non poterat ampliari propter motum convulsivum pulmonum, ex irritatione eorum ab aëre externo; unde irritati, & ratione sui retis fibrosi musculosi constricti, angustabantur, & asthma convulsivum & vocis defectum constituebant; unde quia ab irruente aëre iidem distendi non poterant, hinc nec thorax distendebatur. Ac quia nonnulli horum ægrorum liberè inspirare non poterant, propterea etiam nec violenter exspirare, hinc dicebant: Es sey alles voll/ adeoque propter impeditam thoracis ampliationem, nec tussire ipsis licitum erat, quia tussis fit per validam inspirationem & exspirationem. Per opiata autem cessabat, sine materiæ rejectione. Ergò causa erat irritatio externa.

Ulteriùs febris catarrhalis oriebatur à lympha nimis acida, nervis inimicissima, effervescente in sanguine.

Rigor erat ab acore lymphæ, vellicante partes membranosas intercutaneas & circa præcordia. Æstus verò insequens, ab aliquali lymphæ ejusdem acidæ cum sale volatili oleoso massæ sanguineæ effervescentia. Sicut tandem Pleuritis notha dependet ab effusione lymphæ circa costas nothas & pleuræ locum inferiorem; unde quoties tales Patientes inspirabant, dolorem punctorium patiebantur, ex lympha acri rodente membranam. Conferatur de hoc dolore Sennertus *lib. 2. Prax. de Pectoris affectibus*, ubi ex mala curata scabie talis pleuritidis nothæ meminit: quo loco etiam alium casum refert doloris, ex acri sero circa pectus effuso.

De cætero, circa problema: an scilicet corporis calor vitalis remissior sit tempore hyberno, quam æstivo? tria pensitanda sunt:

1. Analogia macro & microcosmi.
2. An transpiratio simpliciter fiat à calore?
3. An hyeme imminuta transpiratio ansam dare possit catarrhis?

Quoad I. nempe analogiam macro- & microcosmicam: eam introduxit primus Paracelsus, sed est nimis generalis, & in Medicina, tam Theoretica, quam Practica, inutilis & nulla. Nam

1. Cum

1. Cum homo vel ratione animæ, vel corporis, conſiderandus ſit; animæ rationalis ratione microcoſmus dici non poterit, quia ratione hujus ab Altiſſimo creatus eſt ad imaginem DEI, non verò mundi; nec ratione ſtructuræ corporeæ, nam eadem ſic valent de reliquis brutis, quæ de homine, cùm in eſſentialibus corpora brutorum & hominum æquè conveniant, & non niſi accidentalibus proprietatibus ſaltem differant; proin & hæc microcoſmi dici poterunt: ut taceam, hominem, quoad interiora viſcera, comparari ſui; ſicut quoad exteriora ſimiæ; analogia autem non eſt identitas. Unde cum generalia ſaltem in analogia iſta conſiderari queant, etiam eadem de bruto, ſue, ſimia, lepore, &c. valebunt, quæ de homine.

2. Porrò analogia hæc non æquè commodè inſtitui poteſt: nam quando cor dicitur ſol microcoſmi, non putandum, illud eſſe fontem vitalem; ſed potiùs, cùm cor ſit muſculus, à ſpiritibus & à ſanguine vigorem ſuum derivans, proin non cor, ſed ſpiritus potiùs erunt ſol microcoſmi. Malè enim viſcera planetis horumque ſic putato influxui comparantur, quia viſcera omne ſuum vitale robur non ex ſe, ſed ex ſanguine, habent.

Quoad II. An nempe tranſpiratio ſimpliciter fiat à calore? hoc eſt, quod nego cum Helmontio, quia, quæ ſimpliciter calore *ſolvuntur*, tophum relinquunt; unde ſi tranſpiratio à ſolo calore procederet; neceſſariò caput mortuum remaneret, abſceſſuum generandorum ſufficiens materia. Ergò potiùs dicendum: aërem tranſpirationi fiendæ unà cum calore & partium ſtructura calcar addere, ſine ullius capitis mortui remanentia.

Quoad III. Ponamus, hyemali tempore minorem tranſpirationem contingere, an itaque catarrhis occaſio proclivior dabitur? Nego hoc. Quanquam enim minus tunc temporis tranſpiremus, ob corporis calorem vitalem tempore hyemali remiſſiorem, & aërem inclementiorem, cutis poros claudentem, & lympha hâc ratione coacervetur; nonne per alias vias à natura ejicitur? nam ob id eodem tempore magis mingimus, in æſtate minus: ac cum ſudoris & urinæ eadem ſit materia, hinc, modò hyeme urinæ mictus copioſior ſecundùm naturam contingat, non orientur catarrhi. Ut itaque catarrhi hujus epidemici fons non ex collectione uberioris lymphæ, ſed potiùs ex aëre, derivandus ſit. Taceo jam, ſi theſis illa firma eſſet, ſequi hinc, tempore æſtivo nos catarrhis non infeſtari, cujus tamen contrarium annus 1669. probavit, ubi menſe Julio epidemicè plures iis corripiebantur, ob aëris externi alterationem: Imò ſequeretur, ſingulis hyemalibus temporibus nos catarrhis eſſe obnoxios, adeòque neceſſitate naturæ, & lege à Creatore ſic ſtatuta, neceſſariò ingruente hyeme ægrotaremus: quod pariter contra experientiam eſt.

Cauſam proximam ſuprà allegavi, eſſe nempe ſpiritum impetum facientem, qui irritatus à quacunque cauſa movet contenta quæcunque in locis vicinis, pariter ac continentes partes; adeoque & lympham commovet; quæ tamen, prout variè ad locum quendam movetur, ita varia exinde pathemata exſurgunt; hinc mota ad cerebrum & meninges cephalalgiam infert, coagulata per os cribriforme ad nares defertur. Coryza rectè derivatur ex lympha acri, ad cerebrum, & hinc ad nares commota, in qua, an in ſtatu naturali aliquid ex cerebro vel ejus ſinubus defluat? dubito, argumentis magni Schneideri innixus; utut in ſtatu præternaturali, quando nempe eroſa ſunt filamenta nervea, quæ penetrant ad cerebrum, ex locis cerebri foras aliquid amandari poſſe, non negaverim; in ſpecie, cum ſufficiant nobis aliæ viæ, partim à Stenone *Tr. de Muſc. & Gland. & de Vaſis Oris & Aurium* detectæ; partim à Schneidero demonſtratæ, ad membranam pituitariam ſuperiorem; quæ continuò ſtillat lympham paulò ſpiſſiorem, & blandiorem, à qua humectantur iſtæ; quæ ſi præternaturaliter vellicentur, fit lymphæ acrioris excretio, unde Coryza. Præſupponit autem omnis coryza irritationem ſummitatis narium moleſtam, hinc lympha poſt irritationem mediantibus ſpiritibus uberiùs effunditur, ut quandoque continuò ſtillent nares. Par ratio eſt, ac quando ſternutatorium quoddam intra nares trahimus, quo coryza facilè inducitur: Sic præſcripſi aliquando ſolutionem vitrioli albi in aqua majoranæ pro ptarmico; Quid autem fiebat? caput ejuſdem ægri æſtuare incipiebat, tendebatur, gravativo dolore corripiebatur, & primò tenuis lympha effluebat, & ſic inducebatur perfecta coryza: Hinc denuò eandem ſolutionem alio in caſu ſimiliter periclitabar, & ecce! idem pathema incipiebat, hemicrania ſcilicèt, cum intenſa incaleſcentia, ſtillante hinc lympha. Ex quo diſcere poſſumus, coryzas iſtas, quæ ſub temporis mutatione obveniunt, oriri ex irritatione narium, occaſione inſpirati aëris tunc temporis inclementioris, per conſenſum membranas capitis afficientis. Unde dolor capitis tenſivus per conſenſum membranæ narium cum cerebri ſpaſmo affectarum; ſicut gravativus à ſanguine, in dictis locis ſtagnante & turgeſcente, oritur.

An autem meninges cerebri vellicentur?

dubito ex eo, quia dolor externus pulsatorius se offert ex convulsis capitis integumentis, & pericranio exterius; non secus ac odontalgiâ vexatis, per consensum periostii dentis & maxillæ cum temporali musculo, spasmo correpto, totum hemicranium & universa mala convellitur, in qua tamen emplastrum ex tacamahaca, cum balsamo Peruviano malaxato, convenit saltem, quod tensio hinc remittat, sicque levamen percipiatur.

Dicis: ergoné omnis coryza est à causa externa? Resp. distinguendo, quia quidam semper habent coryzam. Vidi enim v. g. scorbuticam mulierem quotidianâ coryzâ vexatam, & sic benè habet in capite, ubi verò remittit, de cephalalgia conqueritur, oriundâ ex lympha acriuscula, in talibus coryza loco fonticuli inservit, & salubris est. Quando ergò crebriùs coryza occurrit, ita ut membranæ relaxentur & flaccidæ evadant, & glandulæ ex uberiori effusione fiant spongiosæ, & quasi patulæ, tunc vel spontè, vel propter levem irritationem à causâ externa, vel etiam propter lympham acrem, has partes ob robur inæquale, Helmontio ita vocatum, semper coryzam incidimus, in specie, quando partes læsæ excoriatæ sunt. Cæteroquin falsum est illud vulgare, quod coryza sit sana, der Schnupffen sey gesund; ratio est, quia materia excreta non præextitit in capite, sed fit demum in naribus ab irritatione.

Porrò Tussis oriebatur à particulis lymphæ rigidis circa partes respirationis effusis; sed quæritur: an præcisè ex pulmonibus orta fuerit in hoc casu? Dubito ex eo, quia aliàs non rarò salia talia acria in iis hærent, sine supervenienté tamen tussi: sic enim vomicâ pulmonum laborantes nonnunquam non tussiunt, pure quantumvis in pulmonibus hærente. Ut taceam pulmones non adeò acutum, sed obtusum sensum habere; unde potiùs tussis ferina obveniens præsupponit partem aliquam sensilem magis, qualis est tàm aspera arteria, quàm hujus caput, nec non diaphragma. Cæteroquin initio, dum lympha fuit effusa in laryngem, tussis sicca fuit, postmodum humida: Sicca erat, quia nihil ejici poterat; lympha enim in principio acris tenuisque vellicabat partes illas, sicut aliàs quoque ex accensi sulphuris particulis acidis tussis sicca excitatur: postmodum verò humida illa, tanquam ex cavo pectoris prodiens, audiebatur. Quo loco quæritur: unde mucus ille processerit? Sanè mucus hic in his ægris non fuit causa tussis illius, quâ remotâ cessasset hæc; sed potius productum morbosum, seque instar puris habet. Scilicèt lympha acris vellicando asperam arteriam, hanc superficietenus excoriabat, inde in isto loco lympha copiosior fuit effusa, & simul copiosum nutrimentum ejusdem partis proximum spermaticum evacuabatur per poros partis læsæ, quod non assimilatum cum lympha copiosè effusa degenerabat in istum mucum, & destillavit in pulmones, qui in bronchiis coacervatus, tandem successivè per tussim eliminatus fuit. Sic spina infixa etiam talem mucum ex tempore producit. Et hic mucus medicamenti quoque locum simul habebat, quatenus obliniebat partes erosas; adeoque tertiâ demum aut quartâ die humida accedebat tussis: nisi præcessisset tussis sicca, non supervenisset humida; quando enim mox in principio tussis siccæ opiata exhibebantur, subitò cessabat tussis, quatenus irritationem impediunt.

Cur auctem noctu magis affligit? Ægri orthopnœia, empyemate, aut ulcere & vomica pulmonum laborantes, ex decubitu corporis magis infestantur, & exacerbationem sentiunt. Verùm in his affectibus catarrhalibus notum est, & tussim siccam tempore vespertino magis, sicut humidam continuò, tam interdiu, quam noctu, affligere. Ubi observandum, affectus catarrhales omnes, qui modernis à lympha vitiosa, Veteribus à sero dependere, statuuntur, ordinariò vesperi post quintam vel sextam horam exacerbari, ad mediam usque noctem durantes. Ac quidem hoc locum habet in omni febre catarrhali, itemque coryza, ut ex his affectibus laborantes, ordinariò circa vesperam pejus se habeant. Idem fatum patiuntur & experiuntur lue Venereâ infecti, similiter de doloribus, in specie nocturnis, conquerentes, in quorum lymphâ acidum quoque peccat. In hac autem periodicatione intricata, si conjecturæ locus est, arbitramur, eam fieri, quod vesperi nonnihil insensibilis transpiratio, interdiu magis libera existens, impediatur; hinc occasione particularum heterogenearum cum sanguine & lymphâ permistarum, contingit major & sanguinis & lymphæ ad partes irritatas commotio, sicque magis exacerbantur, & deteriora fiunt hæc pathemata, quæ tamen, si sudores superveniunt, evanescunt nonnihil, aut, si præveniatur sudoriferis, hujusmodi exacerbationes vespertinæ ferè præcaventur.

Tandem febricula ex eodem catarrho derivatur: Nempe febris hæc catarrhalis est ex lympha acida commota, & cum sanguine effervescente; unde Rigor, quatenus partes membranosæ intercutaneæ vellicantur.

PROGNOSIS.

In Prognosi distinguendæ sunt Personæ, catarrhis laborantes, partes catarrhis correptæ, catarrhorum modus, ætates: pro quorum omnium diversitate aliarumque circumstantiarum ratione Prognosin maximè variat.

CURA

CURA.

In causa materiali evacuanda attendatur analogia spinæ digito infixæ, qua dolor, rubor, inflammatio, &c. oriri solet; quæ omnia sunt productum morbosum: sic spina talis ex aëre inclementiori naribus infixa dat coryzam; faucibus raucedinem, tussim; circa costas nothas dolorem, &c. Adhæc materia, quæ rejicitur, se habet instar puris, occasione spinæ geniti, qui mucus non est causa, sed productum morbosum: si consideretur saltem pulvisculus oculo illapsus, quantum inferat dolorem & tumorem, quantam inflammationem, quantam lachrymarum effusionem, &c. pulvisculus ille est causa, reliqua pathemata sunt effectus. Observetur hoc in Praxi, & spina mox, quantum fieri potest, removeatur; Sic apparebit, falsum illud esse, quod dicitur, **der Fluß sey auf die Lunge gefallen;** aut si removeri spina nequeat, opiata in tempore administrentur in tali affectu catarrhoso, quò sic saltem dolores sistantur, tumor & inflammatio, & reliqua pathemata cessent, hinc tandem spina evellatur.

In Cura ergò hujus affectus hæ Indicationes sunto:

1. Ratione causarum efficientium in principio impetus spirituum, moventium partes contentas & continentes, sistendus, & irritationis sensus nimius tollendus: quod fit per Opiata, vel horum succedaneum, sulphur vitrioli anodynum, &c. quæ in principio tussis siccæ præsentaneè juvant, minùs verò excoriatione jam factâ.

2. Ratione causæ materialis acrimonia lymphæ per salia volatilia, speciatim oleosa seu balsamica, est temperanda, & hinc ejusdem vel naturaliter constitutæ, vel præternaturaliter corruptæ, abundantia removenda, per sudorifera & diuretica.

3. In incremento & progressu morbi, si sordes quædam in privatis partium culinis, i.e. in naribus ex coryza, pulmonibus è tussi, &c. ceu producta morbosa restitent, eæ appropriatis incidentibus & resolventibus removendæ, & si quæ superest partium læsio, per appropriata restituenda.

Præservativè autem cùm à coryza affectus noster catarrhalis inciperet, suasi, ut balsamo apoplectico nares, manè in specie ante egressum è domo, & vesperi ante decubitum, illinirent: hujus enim balsamica vis in sale volatili oleoso oleorum consistens, temperat & corrigit aërem, imò si alteratio quædam naribus jam inducta fuerit, balsamus dictus progressum sistit, & læsionem jam inductam curat.

Cum coryza aut post coryzam semper presso pede insequebatur tussis, quam præcavebam per opiata, assumendo circa introitum lecti laudani opiati Langelotti debitam dosin; quô facto, non rediit tussis, nec aliud amplius afflixit, nisi quod sudor largus insequeretur, qui bonus est.

Curativè, ubi de coryza & tussi inciperent ægri conqueri, mox tale sudoriferum propinabam:

℞. ▽ *Serpilli* ℥j.
Liqu. C. C. succin. ʒj.
(vel loco hujus ∼ *C. C. essent.* ʒß.)
Laud. opiat. ferm. gr. ij.
(vel loco hujus *Ess. opii ritè par.* ℈ß.)
Syr. Papav. errat. ʒij. vel ʒiij.
M. pro una vice.

Hanc Misturam capiendam jussi vesperi cœna antegressa vel parcissima, vel nulla, vel etiam ante eandem, & pro necessitate bis; hinc mox tussis evanuit, correctâ sic lymphâ beneficio salium volatilium, quo largiter sudarunt, & placatâ irritatione per laudanum opiatum fermentatum ulterior progressus præcavebatur.

Quibus verò hæc mixtura nauseosa fuit, iis loco hujus præscripsi:

℞. *Liqu. C. C. succin.* ʒij.
Ess. opii ʒß. Misc.

Dabantur quotidie bis de hac mixtura in principio hujus affectus & ingruentis febriculæ catarrhalis gutt. 30. vel 40. sic evanuit febris, superveniente sudore nocturno.

Deficiente verò liquore cornu cervi succinato, exhibui:

℞. ∼ *C. C. cum* ⊖ *e volat. acuat.* ʒß.
⊖ *is vol. succini* gr. xij. Misc.

Dabantur vel in vehiculo, vel miscebantur cum reliquis in forma potus, pro dosi.

Volatilia enim in affectibus lymphaticis optima sunt, quia penetrant, & immediatè causam peccantem attingunt.

Ubi verò jam fluxerat lympha è naribus, & morbo jam aucto spissior mucus easdem obsederat, tunc fuit optimum oleum destillatum anisi naribus illitum, quod equidem mordicat, egregiâ tamen cum euphoriâ mucum resolvit, nares obsidentem, ut facilè excerni hinc potuerit, progressumque coryzæ inhibuit. Loco cujus etiam crebrior salium & spirituum volatilium urinosorum odoratus. v. g. spiritus salis ammoniaci simplicis, salis ammoniaci anisati, salis volatilis urinæ, aut cornu cervi, tempore præprimis vespertino repetitus, mucum resolvendo à coryza liberavit.

Hisce non sufficientibus, ultimum præsidium extitit pulvis sternutatorius Helmontii, ex ana pulveris radicis hellebori nigri & sacchari, cum aliquot gutt. olei destillati caryophyllorum additis; vel alius, naribus injiciendus.

Si autem sub coryza dolor capitis, præsertim tensivus, invalesceret, optimum fuit olei destillati succini aliquot guttulæ vertici illitæ; vel si id nimis acre visum fuerit, ejus loco balsamus Peruvianus illitus, satis fecit.

Ratione tussis porrò duo tempora consideranda erant:

1. quando ea adhuc sicca erat.
2. quando humida evadebat.

Ubi ratione prioris, seu in principio & incremento morbi, talia requirebantur, quæ lymphæ acrimoniam temperarent, &, ut vocant vulgò, materiam tenuem incrassarent, fauciumque & asperæ arteriæ irritationem dolorosam sisterent, & materiam incrassare poterant. In progressu verò & statu, ubi nempe materia expectorari incipiebat, incidentia & viscidum mucum attenuantia, illiusque per pectus expectorationem promoventia, in usum vocabantur. Sic inprincipio tussis siccæ opiata & his affinia erant optima, e. g.

℞. ▽ *scabios.* ℥ij.
asthmat. ʒvj.
Syr. Papav. albi, vel *diacod. Mont.* ℥j. Misc.

Capiebatur hæc Mixtura cochleatim, imprimis vesperi; cui interdum, si acrioris lymphæ ratio id suadebat, simul aliquid de spiritu salis ammoniaci anisato addebatur, v. g.

℞. ▽ *scabios.* ℥iij.
asthmat. ʒvj.
*~ ⊖ *ci anis.* ʒj.
Syr. violar.
papav. albi aa. ℥ß. ad ʒvj.
Misc.

Capiebatur cochleatim.

Hæc una cum laudano opiato aut essentia opii in principio tussis mista & adhibita, eandem præcavebant, quò minus tussis humida fieri posset, si præsertim nocturno tempore vel diurno sudor blandus expectabatur desuper.

Quodsi verò Medicus demum in incremento morbi accederet, aut hic propter medicamenta irrita ad statum properaret, mucusque jam obsideret loca præcordiorum, tunc incidentia & expectorantia erant proficua, v. g.

℞. ▽ *hyssopi* ℥ij.
asthmat. ℥ß.
~⊕ vel qui melior, ~ *asthmat. D. Mich.* ʒij.
Syr. Nicot. ℥ß. ad ʒvj. M.

His interdum ʒj. vel ʒij. syrupi emetici antimonialis Angeli Salæ addebantur, cujus dosis ordinaria aliàs ℥ß; sic hujus medio magis præcordia, fauces, stomachus & loca vicina stimulabantur, & expectoratio eò meliùs succedebat.

Loco hujus etiam misturæ raphani orbicularis minutim triti succus expressus, temperatus cum pauco syrupo violarum, vel saccharo candi, & paulatim deglutitus, in muco, præcordia obsidente, incidendo egregiè proficuus erat.

Quodsi autem sub tussi sicca vel humida fauces, pharynx & larynx asperiores, & quasi excoriatæ factæ fuerint, blandi Linctus, qui lubricas eas faciant, & tantillum excoriationem temperent, usurpati fuerunt; v. g. Looh vel syrupus passularum cum syrupo diacodii Montani, & pauco syrupo vel succo violarum mistus, qui cum baculo liquiritiæ lubricando fauces adhibebatur.

Asthma verò convulsivum observavi eâdem ratione ac ipsam tussim, esse curandum: scilicet, dum ægri in principio querebantur, sibi præcordia à muco obsessa esse, incidentia & expectorantia nil profuere, sed potiùs blanda opiata, & acrimoniam lymphæ irritantem temperantia; sic enim irritatione sublatâ asthma evanuit, & expectoratio cum tussi postmodum post asthma supervenit.

Quod si verò suspicio fuerit ex tussi ferina materiæ rejectione successivè aliquam læsionem in partibus fuisse inductam, tunc pro auferenda noxa illata in declinatione morbi præscripsi balsamum sulphuris therebinthinatum, vel anisatum, vel utriusque simul ʒj, & de hoc quotidie manè in vehiculo calido gutt. x. vel xij. in haustu jusculi vel cerevisiæ calidæ recipiendas jussi; sic enim ejusdem balsamicâ vi læsio partium curata est.

Febrem verò catarrhalem sustuli per salia volatilia oleosa, imperando sudorem, & in progressu opium omittendo.

Quoad Pleuritidem notham, in doloris puncto, propter consensum pulmonum cum pleura, cum vera certante, sicut etiam maximè vexavit ægros, in hac ratione causæ materialis peccantis, ⊖ina volatilia, ratione doloris verò opiata, adhibebantur, additis specificis, in pleuritide vera aliàs usitatis. Adeoque profuerunt spiritus salis ammoniaci anisatus, liquor cornu cervi succinatus, tinctura tartari cum spiritu salis ammoniaci, dens apri, maxilla lucii piscis, sal volatile eorundem & similium. Unde ordinabatur talis mixtura:

℞. ▽ *Card. bened.*
fl. papav. errat. ana ℥iß.
*~ ⊖ *ci anis.* ʒiß.
Laud. opiat. ritè par. gr. iij.
Syr. Chærefol. ʒiij. ℥ß. ad ʒvj. M.
Capiebatur cochleatim.

Vel in alio ægro, qui vesperi habebat magnum frigus, & post magnum & insolitum æstum, cum magno pulsu & intensissima respirationis angustia; item pungitivum maximum

ximum circa costas nothas dolorem, ordinavi sequens cum euphoria:

℞. ▽ *fl. sambuc.*
scabios. aa. ℥iß.
Lapill. ♋*r. præp.*
Dent. apri præp.
♉*ii diaphor.* ana. ℈j.
⊖*is vol. Maxill. lucii pisc.* gr. xij.
Laud. opiat ferm gr. iij.
Syr. card. bened. ℥ß. M.

Mixturam hanc probè agitatam aliquoties, bis vel ter, ad duo cochlearia, expectando sudorem, hauriendam præcepi, unde sic altero manè magnam partem levatus est æger, & per expectorantia reliquum facilè cessavit.

Cæterum urinæ in hac pleuritide notha erant crassæ, & turbidæ, cum copioso sedimento lateritio, quod separatum & præcipitatum erat sub effervescentia ex sanguine ab acido lymphæ peccantis. Et pro hoc scopo, naturæ scilitet juvamen præstando, in statu & declinatione, præmisso sudorifero, diuretica adhibebantur, & inter ea prævalebat maximè tinctura tartari propter alcali fixum, v. g.

℞. ▽ *Menthæ*
serpilli ana ℥iß.
R ♀*i* ʒj. ad ʒij.
~ ⊖✳*ci* ʒß. ad ʒj.
Syr. hed. terr. ℥vj.
Misc.
Propinabatur successivè.

Aut capiebatur hujus misturæ loco simpliciter tinctura tartari, cum dimidia vel tertia parte spiritus salis ammoniaci mista, dosi guttar. 40.

Insuper cum his internis simul pro doloribus mitigandis applicabantur Externa. Ubi tamen litus & unguenta oleosa, itemque emplastra mucilaginosa aut unctuosa nocebant, aut saltem nihil juvabant, quia fortè pororum obstructionem procurabant; quin potiùs fotus calidi sicci omnem spei paginam supplebant, adeoque ægri ad fornacem calidum sedentes, sensile levamen percipiebant, ubi præsertim blanda frictio cum linteis calidis accederet. Quod si verò dolor anteriora magis affligeret, sacculi tunc avenâ impleti probè calefacti, loco dolenti, permutando subinde eosdem, imponebantur, ubi quidem avena nil salutis promittere potuit, nisi quod calorem diu fovere apta sit. Tandem quoque egregium fuit illud Emplastrum.

℞. ⊖ *vol.* ⊡*æ*, vel ⊖*is vol.* ⊖✳*ci* ʒiij.
Terebinth. ʒß. vel ℥j.

Hæc mista in mortario marmoreo redigantur in consistentiam spissiorem, quibus, ut consistentiam emplastri acquirat, addi potest nonnihil emplastri de meliloto, hincque induci super alutam, & absque syndone applicari.

Est profectò maximè commendabile, de quo sapienti satis: loco tamen salis volatilis urinæ, etiam spiritus salis ammoniaci cum terebinthina subigi poterit.

Restat unus adhuc scrupulus eximendus, circa opii & opiatorum usum, hoc loco sæpiùs allegatum: scilicèt posset horum usus esse suspectus, quia impedit naturæ motum, in lymphæ uberioris & vitiosæ excretione consistentem; nam uti illa spirituum, sic quoque omnes humorum motus sistunt: (2) quia periculum est, ne sistat expectorationem per os, unde observavi in quadam muliere, cui, cùm inciperet expectorare, liquorem cornu cervi cum essentia opii præscripseram, illam non expectorasse, sed conquestam fuisse ex hujus usu: **es sey ihr so dampfficht um die Brust / obgleich das Außwerffen zwar nicht so starck wäre.** Adeò scilicet opium nil curat, sed saltem symptomata palliat. Interim quatenus atrociora symptomata præcavet, & talia præsertim, quæ ex doloribus continuò urgentibus imminent, & intereà, dum ista opprimit, commodiorem agendi occasionem subministrat Medico; in his casibus justo tempore usurpari poterit. Aliàs dixi, maturè in principio & incremento morbi ejus usum locum habere, quando nempe tussis sicca aut febricula vesperi affligit; prævenitur enim sic abundantiæ nimiæ excernendorum. His verò in statu præsentibus opiata non sunt in usum vocanda, ubi scilicèt circa præcordia collecta jam materia est mucosa. Et utut opium omnes excretiones sistat, sudorem tamen opium non impedit, sed magis promovet, adeoque rectè Theriacæ basis à Walæo audit, quippe cujus vis sudorifera ab opio derivanda. Nunquam tamen opiata solùm, sed semper cum appropriatis, & imprimis causæ materiali resistentibus, commixta adhibeantur, v. g. salibus volatilibus oleosis maritentur.

In affectibus lymphæ salia volatilia meliora sunt, quàm salia fixa & his cognata terrea; illa enim magis penetrando, & succis corporis nostri se immiscendo, ultra primas vias positivè lympham corrigunt, fixa contrà privativè hoc agunt.

De Myrrha autem observetur, eam in affectibus lymphæ corrigendis egregiam esse; unde etiam in variolis & morbillis, in quibus etiam lympha peccat, nec non in febribus purpuratis, est egregia, & nunquam negligenda; vel etiam essentia myrrhæ cum tinctura tartari vel spiritu vini tartarisato parata est optima in praxi, quæ etiam in scorbuto convenit.

Purgantia nil valent in affectibus lymphæ;

phæ; utut enim ejus aliquid per pancreas & vicina loca evacuetur, quia tamen movent & turbant universam massam sanguineam, & bilis excretionem stimulant, ideò illa in hoc casu vitentur. Vera autem & optima Hydragoga, seu lympham expurgantia, sunt sudorifera & diuretica, quæ omnem paginam faciunt: quorum hæc omnium optimè conveniunt, quia sine virium destructione operantur, quod in sudoriferis non æquè fit; utpote quæ nonnihil imbecilles ægros reddunt. Sal volatile succini acidulum egregium est diureticum & lympham corrigens in declinatione morbi, ubi urinæ lateritiæ apparent; pro quibus corrigendis etiam proficuum esse observavi arcanum duplicatum Mynsichti, quotidie bis ad ℈j. assumptum. Alioquin, ubi lympha acida peccat, non propinanda erunt diuretica acida, sed potiùs alcalina; vel oleosa volatilia, olea destillata diuretica, ut terebinthinæ vel juniperi, quæ tamen sunt acria.

Porrò si affectus ejusmodi catarrhalis infantes corriperet; iisdem spiritus salis ammoniaci anisatus solus, repetitis vicibus usurpatus, sufficere potest; addendo vesperi pro tussi sicca nocturna gr. j. vel ij. Theriacæ, quæ aliàs nec in ventris torminibus negligenda, uti aliàs quoque in adultis loco hujus laudani opiati gr. j. vel ij. locum habent, ut suprà dictum.

Senibus verò eodem affectu correptis illinatur vertex oleo destillato succini, ob genus nervosum debilius, ne atrociora mala superveniant: vel applicetur vertici emplastrum pro bregmate cum balsamo Peruviano malaxatum, & irroratum cum pauco olei destillati succini; opiata enim senibus tutò non conferunt, sed saltem extractum theriacale in parva dosi iisdem concedi potest; contrà salia volatilia cum spirituosis, oleosis mista, ut spiritus liliorum convallium, optimè conveniunt; hinc sudorifera moderata & diuretica commendata fuerunt.

Gravidis tandem in tussi ejusmodi ob metum abortus opiata nocentissima sunt, nisi cautissimè propinentur, & potiùs repetitis vicibus; hæc enim aut interimunt fœtum, aut disponunt ad abortum; unde loco illorum vel syrupus papaveris, vel diacodion Montani iisdem præscribatur: volatilia verò salia mitiora & oleosa seu temperata nec nimis acria cum blando sudore erunt proficua; hæc enim conferunt & fœtui & matri in specie.

CASUS XXXI.
FEBRIS CONTINUA LENTA.

Virgo annorum octodecim, & cui difficulter fluere solent menses, negotiis domesticis adsueta, nec adeò ordinatâ utens diætâ, conqueritur de lassitudine artuum spontaneâ, tensivâ, quasi contundente, cum cephalalgia intensa, & siti pedetentim aucta. His, aliquot diebus ita persistentibus, corripitur aliquando à meridie horrore mediocri per aliquot horas, quem insequitur nox gravis cum æstu mediocriter intenso, cephalalgiâ gravissima, angustiis præcordiorum gravativis, sine somno, &c. manè meliùs se habet, cephalalgia tolerabilior, calor præternaturalis quidem, sed & moderatus, ut & reliqua symptomata: sed circa vesperam, omnia sensim exacerbantur, nox insequens, iisdem symptomatis, ac antecedens gravis contingit, sequenti tamen manè omnia denuò remissiora & mediocria, continuò tamen eadem urgent symptomata, quæ saltem vespertino & nocturno tempore exacerbantur. Medicus à meridie vocatus, præter hactenus enumerata, ægram offendit quidem nonnihil debilem, de cephalalgia & lassitudine artuum præsertim conquerentem, calor ab eo deprehenditur mediocris, naturali tamen longè intensior, isque continuus, non adeò acris vel mordax, qui vesperi saltem intenditur, & per noctis medium gravis urit: pulsus celer, frequens, magnitudine & vehementia moderatus; appetitus nullus, sitis intensa, potum consuetum cerevisiæ horret, aquam appetit: urina turbida, crassa, intensiùs nonnihil tincta, fauces & lingua salivâ viscidâ infestatæ.

RESOLUTIO.

Affectus est febris, eaque continua, generaliter & specialiter sic dicta, ardens quidem, sed lenta, & non adeò acuta; quod symptomata mediocriter urgentia indicant, item est solitaria, & tandem benigna, quod itidem symptomata mediocritatem servet. Quamvis autem plura adsint illorum, non tamen ea atrocia adeò, sed conditione talia, qualia intermittentibus & continuis febribus aliàs familiaria sunt; cùm contrà pauca etiam interdum symptomata malignissimam febrim indicent: v. g. sufficiunt pro febre maligna, si vires mox in principio morbi sine ulla manifesta causa deficiant, itemque si mox omnis appetitus prosternatur, & sitis clamosa cum linguæ & faucium squalore urgeat. Hæc pauca sufficiunt pro febre maligna, quibus si accedat pulsus celer, frequens & parvus, eò certiores simus de malignitatis præsentia.

Observentur autem quædam de febribus continuis differentiæ. Nempe febres continuæ

tinuæ sunt vel primariæ vel secundariæ: Primariæ, quæ per se morbum constituunt, & ægrum primariò ægrotum reddunt; secundariæ, quæ occasione aliorum affectuum tandem superveniunt, quæ propterea dicuntur symptomaticæ, v. g. quæ superveniunt graviter vulneratis, it. ulceribus partium gravioribus, v. g. phthisi &c. 2. Febres continuæ primariæ sunt vel acutæ vel minus acutæ, adeoque plus minus lentæ: Acutæ, quæ cum gravioribus symptomatis brevi motum absolvunt, & vel ad vitam vel mortem disponunt; minus acutæ, quæ cum minoribus symptomatis tardiùs moventur in typo, & ad finem perveniunt. Utræque hæ sunt vel continentes vel continuæ: Continentes, quæ eodem tenore usque ad finem perdurant, quæ sunt raræ: continuæ autem quæ subinde exasperantur, adeoque per Paroxysmos vagos quandoque affligunt; ad quas pertinent continuæ tertianæ, item hecticæ & lymphaticæ. 3. Febres acutæ sunt vel solitariæ vel comitatæ: Illæ, quæ solæ ægros affligunt; hæ, quæ secum alium affectum gravem conjunctum habent, ut febres, quæ in pleuritide, angina, erysipelate, &c. affligunt. 4. Utræque hæ acutæ sunt vel benignæ, vel malignæ: sic enim præter febres benignas & malignas variæ notæ; dantur etiam pleuritides, anginæ, &c. benignæ & malignæ. Tò malignum est nomen insinuans statum morbi, ratione cujus vel vitam vel mortem infert.

Nostra ergò febris est (1) primaria, (2) continua, (3) non adeò acuta, quod symptomata multa quidem, sed impetu mediocria testantur, (4) est solitaria (5) benigna, quatenus symptomata adhuc mediocritatem servent, (6) lenta. Hinc febris ægræ nostræ ex earum est genere, quæ juxta Sylvium *in Prax. l.* 1. dicuntur lymphaticæ, ex vitio lymphæ, sanguinis fermentativum motum turbantis, natæ; quales sæpè occurrunt in Praxi; & sanè meretur considerationem ratione Praxeos distinctio allegati Sylvii in febres biliosas & lymphaticas:

Febres hæ Lymphaticæ triplici potissimum modo affligunt:

1. Aut enim eædem superveniunt subinde curatis febribus intermittentibus, si nempe convalescentes ægri sunt admodum voraces, adeoque hinc lympha glutinosa acidaque evadit; aut

2. quoque ejusmodi lymphaticæ per se affligere observantur sine alio morbo præcedente, & primarium morbum constituunt, quale quid etiam in nostra ægra locum habet; aut

3. in iis quoque observantur, qui lue Venereâ laborant. In his enim vel morbo ingravescente, vel etiam si nimis confertim utantur decoctis lignorum sudoriferis, subinde febres tales lymphaticæ excitantur. Jam verò luis Venereæ causa proxima consistit in acido viscido. Conf. Sylvius *lib.* 4. *Praxeos de Lue Venerea.* Lympham autem in specie in lue Venerea ab isto acido viscido specifici saporis esse inquinatam, monstrat, quod in specie loca glandulosa, speciatim circa axillas, collum & fauces, afficiantur ab aciditate lymphæ viscida, unde etiam pathemata hæc postmodum per salvationem, ubi lymphæ vitia sub forma lymphæ viscidæ ejiciuntur, curantur.

Adeoque causa proxima nostræ febris est lympha acida, vitio fermenti stomachici, præsertim ex cruditate acida, enata, cujus corruptelæ occasione massa sanguinea simul afficitur, & hujus motus fermentativus turbatur.

Remota verò causa est læsio diætæ.

Et quidem viscidum acidum subesse, patet ex eo, quod ægra patiatur simul mensium difficultatem, & horum fluxum imminutum: quod signum est, vitium hoc non esse præcisè in viis, per quas iidem evacuantur, sed in ipso sanguine plus minus viscido, & ad istam turgescentiam, mediante qua fit menstruatio, inepto, nempe ob acidum viscidum, eandem impediens.

Circa lassitudinem autem spontaneam, affligentem ægram nostram, duo sunt consideranda: nempe quod præter lassitudinem hanc privativam, quæ ex defectu & inordinato spirituum animalium motu dependet, in nostra ægra simul quædam alteratio positiva adsit, & tensiva quædam contundensque quasi lassitudo. Dicunt enim ejusmodi ægri: **Es sey ihnen/ als wenn sie geprügelt wären worden; hingegen sagen sie: Es sey alles so schwehr an ihnen/ es verdriesse sie einen Arm auffzuheben.** Ubi sanè causam positivam latere indicatur, adeoque lympham in nostra ægra acore occulto plus minus viscido præditam esse, quæ talem alterationem in artubus infert, qualis lassitudo contundens quoque & lancinans in febribus catarrhalibus obvia est.

Quoad porrò cephalalgiam; hæc non per essentiam, sed per consensum primarum viarum affligit: nam dolor ille capitis non erat pulsatorius solùm, sed simul admodum gravativus & tensivus, qui non præcisè est ex sanguine derivandus, utpote qui utplurimùm pulsatorius est, sed ex stomacho simpliciter per consensum ortus: id quod etiam Praxis ostendebat; propinato enim vomitorio, adeoque remoto sic fomite, penitus cessabat.

Patiens etiam conquerebatur de saliva viscida & glutinositate faucium, plus minus salsa, vellicantes, in quibus ordinariò est sitis, & talis saliva febribus lymphaticis juncta est; ubi tamen non crustâ quâdam fauces obducuntur, sed saltem sputatio altera alteram sequitur.

CASUS XXXIII.

FEBRIS LENTA SYMPTOMATICA.

VIr consistentis ætatis ex febre acuta & gravi, cùm sine notabili materiæ morbosæ evacuatione convaluisset, nullas verò diætæ regulas observaret, aliquot interjectis mensibus conqueri cepit de sensu doloris gravantis, & nonnihil lancinantis, in profundo abdominis circa umbilicalem præterpropter regionem, quem tamen negligit. Supervenit sensim sitis intensior, calor quidam præternaturalis, isque continuus, sed qui incertis vicibus subinde nonnihil exasperatur, appetitus dejicitur, corpus sensim emaciatur, sitis intenditur, abdomen paulatim intumescere videtur, liquida & varia per alvum dejicit. Hæc per aliquot septimanas consueta munia obiens, cùm pertulisset, Medicum vocat; qui cum enarratis calorem percipit lentùm, cum pulsu celeri, frequenti, parvo, duro, vehementi; tangenti abdomen circa loca dolorosa se offerunt vestigia tumoris mediocris, ægro tactum fortiorem, ob auctum doloris sensum, fugiente: urina intensius tincta, clara, fulgida; Medicus cum per aliquot dies tractasset ægrum, exasperatur dolor, intenditur æstus, æger inquietus & anxius evadit; supervenit tandem gravis horror totius corporis, qui æstu consueto permutatur, quem post tres horas excipit intensus rigor, totum corpus quatiens, per integram ferè horam, quo evanescente, æstus intensus supervenit, sensim ad solitum calorem lentum rediens. Accedunt his excreta tetra per alvum, fœtida, varicolora & nonnihil cruenta; urinæ autem emittuntur turbidæ, crassæ, post horulæ quietum clarescentes, & copiosum sedimentum, crassum, album, seponentes, quod ad levem vitri agitationem subitò diffiit, & hinc inde vago motu urinam imprægnat, eamque lacteam reddit. Sapor teter percipitur in ore, aliquot horis ab omni pastu intenditur calor, in vola manus præsertim perceptibilis.

RESOLUTIO.

Morbus est ex genere febrium lentarum, & tandem hecticarum, earumque symptomaticarum abscessui in viscere quodam interno latenti supervenientium. Nempe in historia morbi duo tempora distincta observantur:

1. Tumoris in abscessum abeuntis, seu dum successivè suppuratur, & conjunctam habet febrim lentam;

2. Abscessus jam facti suppurati, & simul comitem trahit propriè dictam febrim hecticam.

Oritur ergò hicce morbus ab abscessu in mesenterio collecto, hinc febris lenta, post hectica. Ubi in antecessum monendum, quî fiat, quod tumor hic, cùm ceu suppurandus necessariò inflamationem comitem adsciscat (nam etiam coagulatum lac nonisi inflammatione superveniente suppuratur,) non acutam accendat febrim? Responsio est facilis; quia nempe tumor ac inflammatio hoc in casu non hæret in parte adeò sensili, nec adeò copiosis vasis sanguiferis minoribus instructa; unde sine adjuncta febre acuta suppuratio absolvitur; qualem tamen pleura inflammata, ad suppurationem abiens, semper conjunctam habet: mesenterium enim minus sensile est propter pinguedinem, & minus instructum est vasis capillaribus; & utut ramos majores vasorum obtineat, illi tamen in intestinis demum in vasa capillaria abeunt. Cæterùm materia tumoris non dependet à fermento febrili, sed à succis sub cursu febris acutæ enatis: unde in abscessibus his & supervenientibus febribus semper ad conditionem partis simul respiciendum: nempe sicut in intermittentium, ita etiam in omni febre benigna, & hinc in declinatione malignæ, ordinariè materiæ coctio supervenit, quæ separata & præcipitata, quia à fermento febrili priùs vitiata excernenda est, per quascunque fieri potest vias; unde & succi hi, sub fermentatione febrili separati & præcipitati, materiam constituunt tumoris, aliàs ex corpore eliminandam. Materia autem hæc raro præexistit in ægris ante febres, sed subinde fit sub cursu febrium, quatenus fermenta peregrina massam sanguineam reliquosque succos alterant & corrumpunt, quæ præcipitata materiam concoctam constituunt. Monstrat hoc natura sub motibus criticis, quæ excernit materiam, sed non nisi coctam; si tamen secretio & excretio hujus materiæ non fiat, sed intra corpus eadem cum reliquis succis confusa hæreat, tunc recidivam parit, vel eadem materia retenta, & tandem in loco quodam corporis interno transcolata affigitur, ubi hostili sua præsentiâ, ceu spina quædam præsens infixa, doloris, tumoris, inflammationis & suppurationis causa est: quale quid & nostro ægro quoque contigit.

Quæritur autem: quâ ratione distinguenda sunt pus, genitura, & succus chylosus crudus, pituitæ nomine aliàs veniens, in urina? Vid. Heinricus ab Heer *Obs.* 10. *lib.* 1. scilicèt in gonorrhϾ, tàm benignæ quàm virulentæ, principio, genitura urinæ supernatat instar cremoris alicujus, nisi magnam

virulentiam nacta sit; contra pus & pituita fundum occupant: pus ad levem vitri motum mox dissilit, & per totam urinam inordinatè vagatur, eandemque impraegnando lactescentem reddit, quiescente verò lotio subsidet; sicut tandem pituita motu spirali cum urina circumgyratur.

Pars igitur, in qua fomes morbosus latitat; scilicet Pars affecta aegri nostri, ratione abscessus & tumoris est mesenterium; ratione verò febris lentae adjunctae massa sanguinea & spirituum exercitus primariò consideranda veniunt.

Quoad Causas, tàm proximas quàm remotas: praesupponendum, quod in omni morbo spiritus ceu partes primò viventes, adeoque etiam primò aegrotantes, considerandi sint; quia, sicuti spina cadaveri infixa, ob illorum absentiam nec dolorem, nec inflammationem, nec apostema parit; pari ratione spina mesenterio infixa praesupponit spirituum motum & impetum. Ergò hi erunt causa proxima efficiens; sicut materialis seu occasionalis alia est proxima, alia remota.

Causa proxima materialis, movens spiritus ad hos impetus, sunt fermenta purulenta salinae naturae. Salinae nempe heterogeneae factae particulae (cum omne pus sit salsum,) massae sanguineae motum fermentativum aequalem turbando, eamque impuram agitando, febrem talem lentam & postmodum hecticam, induxerunt. Ubi tamen fermenta illa sunt consideranda vel in fieri, vel in facto esse: nam in illo statu, dum abscessus ad suppurationem pergit, praedominatur adhuc acidum, adeoque fermenta sunt naturae salino-acidae; ast ubi jam factum est pus ex alcali & acido in subjecto pingui paulò viscido, emergit salsum, unde in facto esse fermenta erunt salsa, sed magis viscida; unde febrem non acutam, sed magis lentam, inferunt.

Causa verò remota sunt partim fermenta morbosa (ceu producta morbosa, à fermento febrili sub cursu acutae febris prioris relicta:) partim cruditates in primis viis, tam ex fermenti digestivi minori activitate, quàm ex laesa diaeta, in aegro à morbo acuto adhuc debili, genitae, magis magisque foventes febrim, naturalem motum sanguinis & spirituum sufflaminando; unde & cruda & viscida excrementa collecta, & motus naturae, recrementa febrilia restantia eliminare intendentis, turbatus fuit. Nempe nil magis reconvalescentes post morbos acutos ad chronicos disponit, quam laesa diaeta, speciatim excessu si peccent.

Hinc enim ratio quoque petenda, qui fiat, quod ab acutis morbis reconvalescentes subinde tam diu debiles sint? imò non rarò chronicos morbos, v.g. cachexiam, hydropem, febres intermittentes, tumores pedum oedematosos, &c. incurrant? Resp. Nimirum quadruplex causa subest: Vel enim

(1) faeculentiae morbosae non sufficienter motu naturae spontaneo, vel medicamentorum ope, evacuantur; unde reliquiae quaedam successivè sub cursu morbi acuti ex massa sanguinea degeneres factae, in corpore adhuc restitant, quae puritatem contentorum postmodum turbant, & interdum debilitatem, interdum morbos chronicos, inducunt.

(2) Observandum, quod alteratio quaedam insignior in morbis acutis inducatur, vel succo cuidam corporis nostri primariò imprimatur, vel tandem labes quaedam visceri cuidam profundiùs impressa, ejusdem functionem laedens, affricata est. Quoad alterationem in succis: ingens dyscrasia oritur, unde aegri vel chronicis morbis obnoxii, vel debiles fiunt. Quoad labem; facilè fit, ut, si non ulcera, saltem tumores & oppilationes in visceribus fiant, ratione quarum morbis chronicis obnoxii sunt: Hinc post pleuritidem v. g. aut peripneumoniam saepe ulcus pulmonum & phthisis sequitur; ex vitio verò felli inducto ad hydropem, icterum, &c. disponit.

(3) Diaeta uberior & voracitas post convalescentiam: nil enim magis nocet, quàm uberior diaeta, quia fermentum enervatum est sub cursu morbi.

(4) perversus quorundam medicamentorum in acutis usus disponit reconvalescentes ad chronicos morbos: quorum prima classis est abusus terreorum & fixorum antimonialium, partium animalium durarum calcinatarum, coralliatorum, &c. quae copiosiùs aut crebriùs sub cursu morbi aegris propinata tardissimè eos reconvalescere faciunt; magnam enim vim fermento stomachi digestivo inferunt, illud obtundendo.

Hoc imprimis intelligendum est de magisteriis largiter propinatis, quia sunt calces mortuae & saltem in stomacho haerentes incrustant eum fermentumque extinguunt: Altera remediorum classis est abusus acidorum, & imprimis vitriolaceorum, quae ordinariò solent destruere & obtundere sal volatile massae sanguineae & bilis, quo facto, massa sanguinea in suo motu fermentativo iners redditur, nec bilis secretioni chyli à faecib⁹ sufficit, unde aegri difficillimè reconvalescunt. Haec ergò medicos commonefaciunt, ne abutantur duplici horum remediorum in acutis genere, praesertim cùm & eadem fixa antimonialia in intermittentibus copiosiùs usurpata convalescentes interdum diu debiles relinquant, imò hi

pedes

ad horam septimam diei sequentis usque, calor tamen non adeò mordax affligebat, interim erat somnolentus, & rejiciebat per os copiosa viscida. Hunc scilicet ægrum, præmisso repetito bis vomitu, tandem usu salis ammoniaci restitui, quod admodum convenit in talibus febribus, subinde admiscui antihecticum Poterii, e.g.

℞. ⊖✱ci ℈j. ad gr. xxvj.
Antihect. Poter. gr. xij. ad xv.
M. pro 2. dosibus.

Opiata in ejusmodi febribus lymphaticis locum non inveniunt, imò magis nocent, quàm prosunt, easq; magis diuturnas reddunt.

CASUS XXXII.
FEBRIS CONTINUA LYMPHATICA.

Mulier sana, sed cui difficulter fluunt menses, negotiis domesticis occupata, neglectiusque diætam observans, corripitur Tertianâ intermittente legitimâ, quâ curata, brevi post, antequam mensium experitur fluxum, gravida redditur. Graviditatis tempore utcunque se habet, crebriùs tamen, præsertim sub fine gestationis, percipit lassitudinem artuum insolitam, tendentem & contundentem, cum cephalalgia intensa, &c. Enixo fœtu aliquot posteà horis corripitur rigore aliquali cum insigni æstu, lochia naturaliter fluunt, cephalalgia intensa, os glutinosum, sitis nonnihil intensior; nox post horrorem gravis, inquieta, æstus intensus, cum præcordiorum angustiis, sed intensissima cephalalgia, mucus copiosus in ore, quem crebriùs etiam rejicit: manè omnia quidem tolerabilia, ut & sequente die, cum æstu & siti moderatis; appetente tamen vesperâ omnia sensim exacerbantur, adeò ut nox insequens æquè gravis ac antecedens contingat: sed appetente mane omnia, ut præcedente die, sensim remittunt. Medicus vocatus ægram nonnihil debilem, calore mediocri, naturali tamen intensiori, conflictatam offendit, continuò, haud tamen adeò acri ac mordaci, vespera quavis intenditur, & per noctis medium ferè intensius urit: pulsus hinc celer, frequens, magnitudine & vehementia moderatus, cerevisiam horret, urina crassa, turbida, fauces & lingua saliva copiosa & glutinosa madent, qualem & crebriore screatu rejicit.

RESOLUTIO.

Præsens, qui sub manibus est casus, Febrem quotidianam continuam præ se ferre videtur, eamque, juxta omnium concurrentium symptomatum indicia, ex lymphæ vitio pronatam, indeque cum Sylvio simul Lymphaticam dicendam esse, nihil omninò dubito. Hæc quod ita sint, certum fit ex eo, quod ratione prioris quavis die certam suam servet periodum, & pro more lymphaticarum frequentiùs circa vesperam exacerbari soleat.

Pars affecta, cui inhæret fomes mali, tota massa sanguinea erit, nec non cæteri humores corporis omnes, qui si salibus à se invicem plus minus diversis turgeant, in concursu suo mutuam inter se, & subinde satis intensam, excitant effervescentiam, quod dum ita fit, formaliter sic dictus Paroxysmus febrilis inde resultat. Prout autem in subjecto viscidiore hæret malum, aut ab acido plus minus acri dependet, nunc lentam, nunc acutam magis, inducit febrem.

His ita præmissis, ad causas nobis transeundum.

Prima igitur causa proxima materialis erit lympha acida & plus minus tenax, vitio seu defectu digestionis primæ genita, & ex primis viis, ceu fomite radicationis ferè omnium febrium, per vasa chylifera ad massam sanguineam vitiosè delata, in eoque peregrino suo sapore acido sanguinis motum fermentativum turbans.

Causa autem proxima formalis erit concitatior spirituum impetus, qui à vellicatione acidi, in nervis excitata, dependet.

Causæ remotæ vices sustinere poterit partim diæta neglectiùs observata, partim etiam febris antegressa intermittens tertiana, minus exactè curata, sed fortè præmaturè nimis præcipitantium aut absorbentium abusu impetus naturæ suppressus, indeque particulæ quædam heterogeneæ adhuc relictæ motum naturæ fermentativum inhibentes.

Accedit & his mensium difficilis subinde excretio, propter acidi præternaturalis viscidi impedimentum.

Quantum ad symptomata, primò lassitudo artuum insolita, tendens & contundens, causam aliam non agnoscit, quàm defectum & inordinatum plus minùs spirituum motum, unde languor artuum, imò ferè omnis motus cessatio. Tendens verò dolor & contundens adhuc aliud quid videtur tacitè innuere, scilicet lympham motu suo tardiore in subjecto hoc nostro phlegmatico, uti videtur, partibus cæteris dolorem aliquem gravativum & tensivum inducere, quin & acore salso acri, quo abundat, partes extremorum nerveo-membranaceas vellicare, & obscurè contundere. Cephalalgia verò intensa, febrium comes individua, ferè in hoc morbi genere videtur per consensum stomachi & primarum viarũ oriri, uti hoc sæpiùs, evacuato scilicet morbi fomite, experiri, & à posteriori colligere licet. Sitis affligens ordinariò febrib⁹ hisce lymphaticis juncta est, &

pedes œdematosos incidant. Medium ergò ex his servandum.

Dolor apud ægrum erat obscurè lancinans & gravativus, propter partem obscurè sentientem.

Ægri in febribus lentis ordinariò conqueruntur de minore humectatione faucium; utut enim lingua sit humida, non tamen est sufficiens, nec saliva glutinosa sufficit diluendis faucibus, hinc tanquam molesta hæret in faucibus, sicque sitim infert.

Appetitus dejectus tàm ex cruditatibus ventriculi viscidis, quàm spiritibus animalibus affectis, oritur; hi enim, ubi plus minus afficiuntur, plus minus etiam appetitus urget.

Porrò in his febribus lentis ordinarium est, quod, utut à pastu æqualiter calescant ægri ab aliis contrectati, in volis tamen manuum iidem per se calorem intensiorem percipiant; cujus rei causa probabilis est, si alicui conjecturæ indulgendum, quod in volis manuum organon tactus sensilius sit: hujus suspicionem suggerit titillatio, quæ teneritudinem organi tactus, adeoque sensilitatem sequitur. Quippe tria loca in corpore humano præ cæteris titillationem sentiunt: nempe volæ manuum, hypochondria, & plantæ pedum; in plantis pedum tamen interdum minus urget, quia ferè callum obduxerunt; in tenerioribus magis. Jam quæritur: in quonam hic sensilior tactus consistat? Resp. Respiciendas esse papillas illarum nerveas in extima cute tactum constituentes, quæ in volis manuum & plantis pedum, ubi nervorum extremitates sunt, peculiarem structuram & conformationem habent. Interim in quonam præcisè harum papillarum conformatio specialiter consistat? latet adhuc.

Consideremus jam in primo morbi tempore excrementa varia præternaturalia, in secundo fœtida. Quoad excrementa præternaturalia: in his ad vitiosam chylosin, bilem præcipuè plus minus inertem, ejusque vim alterantem, præsertim respiciendum; quia bilis est instrumentum, quô secernuntur fæculentiæ à chylo, & chylus perficitur. In nostro ægro ex febre ardente & neglecta diæta bilis minus oleosa & volatilis, sed iners existit, quæ concurrens cum ipsis recrementis & cruditatibus primarum viarum, varias rejectiones efficit. Quoad excrementa verò *fœtida*, sub secundo morbi tempore se manifestantia, & purulenta: sanè fœtor ordinariè in corpore humano comes est putredinis, nunc inchoatæ nunc confirmatæ. Scilicet putredo fit ex motu minimorum, quæcunque corpora materialiter constituentium, quando nempe destructo acido actio salis volatilis urinosi agit in pingue; sicut contrà fermentatio oritur à prædominante acido in urinosum; unde quando sub actione hac pingue ab alcali urinoso volatili dissolvitur, oritur alteratio illa in odore, quæ vocatur Fœtor; qui eò intensior est, quo magis acidum nonnihil occultum accedit. Testantur hoc naturalia: sic enim semper, quoties alcali in subjectum pingue sulphureum agit, si hoc radicitùs dissolvatur, fœtor emergit: sic ex animalium partibus carneis, licèt inodoris, si tractentur per ignem, aut assentur, ubi urinosum volatile exsuscitatum incipit agere in pingue, resolutum ab igne, provenit fœtor, qui vocatur empyreuma: sicut etiam hinc derivandum, cur vegetabilium purgantia sordes eliminatas adeò maximè fœtentes, faciant, quale tamen quid, nec antimonialia, nec Mercurialia, per inferiora purgantia, procreant; in vegetabilibus enim acre istud volatile urinosum colliquat, & ad putredinem disponit succos excernendos: unde in febribus, præsertim malignis observantur subinde sordes alvi fœtentes, quæ habendæ sunt pro pessimo omine, ut & urinæ fœtidæ, indices nempe certi inchoatæ putredinis; colliquescit enim & deficit virtus in corpore balsamica à spiritibus derivata: Non secus pus laudabile minus fœtet, quia est concretum salsum viscidum, concurrentibus alcali & acido cum pingui in æquali dominio; contra pus fœtens deterius magis est; alcali enim in pingue actionem, & acidi simul aliquam activitatem, indeque inæqualem horum principiorum motum insinuat, unde de putredinis ob alcali dominium majori progressu metuendum. Hinc abscessus nimis fœtentes ad gangrænam vergunt: in omni autem gangræna viget actio urinosi in pingue, destructo acido, unde præcavetur & curatur gangræna per acida, unguentum Ægyptiacum, &c. sicut sphacelus, ne ulterius serpat, præcavetur per acida, v. g. butyrum antimonii, oleum vitriolicum, amygdalarum dulcium oleo mistum, &c. Fœtor ergò in hoc casu est signum abscessus rupti, & puris taliter constituti, ubi urinosum agit magis in pingue, & ubi ulcus sordidum imminet. Quando verò abscessus in corpore sponte suâ rumpere vult, infert ægro horrorem; sicut ruptus rigorem in membranaceis partibus conciliat. Hinc secundùm Hyppocratem, ubi suppuratio abscessus intenditur, ibi major dolor & febris, &c. Quò magis ergò cruciat abscessus, eò promptior speranda est suppuratio, & postmodum apertio. Quotiescunque verò abscessus rumpuntur, horror & rigor & hinc æstus, sed transitorii, solent supervenire. Membranæ autem secundùm Croon de Motu Muscul. omnes sui habent connexionem tandem cum membranis cere-

cerebri, tanquam matre communi omnium membranarum; hinc conspirant per spasmos continuatos. Quodsi autem partium internarum abscessus rupti sanguini permiscentur, anxietates inducit, & nunc per urinam, nunc per alvum, & alia loca, pus evacuatur, uti observavi id in Pleuritica, diarrhœam purulentam passa, contigisse hoc. Sed quando puris major fit cum sanguine commistio, ex puris injuria, speciatim empyici, interdum subitò moriuntur, pure scilicet cum sanguine ad thalamos cordis delato, sicque hujus motum fermentativum sufflaminando suffocationem infert.

PROGNOSIS.

Est anceps: Ab una enim parte salutem promittunt ætas ægri consistens, morbus recens, & naturæ motus pus evacuantes; ab altera verò metus subest, ne, si abscessus mesenterii non ritè mundificetur, ulcus fœtidum depascens emineat, phthisin seu tabem lethalem post se, sicuti ulcera partium internarum omnia, trahens; imò ne à pure in mesenterio ramus aliquis insignis erodatur, sicque profusio sanguinis lethalis superveniat. Adhæc ægra modò surrexit à morbo acuto, malum hoc contraxit ex imperfecta excretione materiæ peccantis, & inordinata diæta; hinc massæ sanguineæ insignem alterationem & depravationem, imprimis verò visciditatem, inertiam & deficientem motum fermentativum contraxit; quæ omnia periculosum reddunt morbum.

CURA.

Quoad Curam verò, cum abscessus hic mesenterii ab acuta febre malè soluta, adeoque ex deficiente materiæ morbosæ excretione, natus sit; ideò in Cura

1. similis abscessus in reconvalescentibus ex morbis acutis, & ne hi in morbis chronicis delabantur, præcavendus.

2. Factus abscessus vel tumor saltem curandus.

Fontes, ex quibus morbi chronici post acutos invadant, jam dicti sunt, quando v.g. aliquod eliminandum remanet, hinc ratione præservationis in declinatione morborum acutorum, si quid producti morbosi vel materiæ coctæ eliminandæ retentum sit, vel per sudorem, vel alvum, vel per urinam, evacuandum. Verissimum siquidem est, nullam febrem solutam tutam esse, nisi in fine sudor universalis supervenerit. Si ergò supervenit, bonum est; sin verò non, & tamen in urina fæculentiæ præcipitatæ hæreant, ne ab his nova noxa fiat, vel per sudorem, vel per blandum tandem laxans intestina stimulentur, ut sic concitatior reddatur sanguinis motus; & per pancreas vicinaque loca recrementa morbosa restitantia removeantur. Quodsi verò alteratio quædam insignior succorum aliquo corporis nostri sub cursu morbi contigerit, vel à causa morbifica vel etiam ex abusu fixorum terreorum vel acidorum, bilem figentium, adeoq; visciditas bilis & inertia fermenti stomachalis & succorum corporis nostri lateat, tunc pro horum alterationibus corrigendis maturè usurpanda veniunt remedia salina temperata, nonnihil spirituosa, observando simul, an magis necesse sit, stomacho succurrere? quo in casu conveniunt acida blanda cum aromaticis remixta, elixyr proprietatis sine acido, & cum eo, idemque album istud Helmontii per circulationem paratum, item tinctura antimonii ex scoriis, liquor terræ foliatæ tartari, isque vel solitariè, vel cum dimidio spiritus salis ammoniaci mixtus; an verò bili potiùs calcar addere, cujus ratione amara, & salina volatilia magis locum habebunt, v.g. ex absinthio, centaurio minori, junipero, roremarino, mentha, &c. parata; hæc enim omnia in declinatione acutarum & præservatione morborum chronicorum locum inveniunt. Tandem

3. sin labes quædam aut noxa visceris cujusdam interni post acutas, ex læso ejus tono remansisse videbitur, tunc remedia Martialia, blandè adstringentia, & in forma tincturarum, aut solutione liquida, ut tinctura vitrioli Martis Zwelfferi, item solutio Martis cum succo pomorum, nec non Vina Martialia, conducent; quippe his ipsis robur visceribus iterum conciliatur.

Quoad Curationem; duo tempora distinguenda esse, monitum fuit. Hinc in cura subministrantur Indicationes, tàm curativæ affectuum, quam præcautivæ, imò etiam vitales virium.

Inter Indicationes præservativas respectu causarum:

1. Primæ viæ à cruditatibus obsidentibus vindicentur, vel per vomitoria, vel per blanda purgantia.

2. Digestio prima stomachi integra conservetur, vel per diætam blandam, vel stomachica remedia.

Inter Curationem ratione affectus autem distinguenda erunt ante omnia ista tempora in nostro ægro, quorum primum est, quando tumor in mesenterio hærens, tendit ad suppurationem, ubi

(1) Tumor congestus attenuetur.

(2) Materia ejusdem, quorsum vergit naturæ motus, per illas vias eliminetur.

Jam verò tumor in mesenterio resolvitur & attenuatur, tàm per interna, quam per externa. Externa optima erunt gummata, ut galbanum, ammoniacum, & suo modo mastix:

mastix: quæ omnia turgent sapore acri amaro, & sub ignis tortura copiosum oleum penetrans amarissimum reddunt: Constant ergò sale volatili oleoso acri, ratione cujus successivè attenuatur & resolvitur materia tumoris congesta. Quibus pro stimulo addenda nicotiana & cicuta, tumores duros emollientia, cùm & ipsa nicotiana ob suum sal acerrimum in Decoctis prosit. Imò hisce simul addendus est Mercurius vivus, mirabiliter penetrans & emolliens tumores duros, & ad sui discussionem disponens: Nam & plantis pedum is illitus, etiam caput petit, unde emplastrum de ranis Vigonis cum Mercurio vivo, idque tam ordinaria, quàm duplici portione constans, tam nobile est in resolvendis viscerum tumoribus & scirrhis incipientibus. Equidem Mercurii usum vulgus horret, at sine ratione; novi enim diuturnas cephalalgias ex pituita acida hoc emplastro sublevatas; in splenis enim tumore & infarctu ejusmodi emplastrum externè applicatum omnibus aliis emplastris spleneticis palmam præripit; unde ad imitationem Vigonis, si Mercurius vivus, non autem juxta Zwelfferi curiositatem Mercurius præcipitatus, reliquis discutientibus emplastris addatur, pro tumoribus discutiendis, feliciorem effectum sperare possumus, præsertim in locis glandulosis, quorum visciditates & heterogeneitates inhærentes mirabiliter dissolvit, & in forma salivæ easdem evacuabiles reddit; id quod in lue Venerea conspicere licet. Insuper his adnumeranda olea destillata fœtida, ut oleum tartari fœtidum, gummi ammoniaci, ligni guajaci, & sim. Hæc quidem si sola illinuntur, insigniter fœtent; si verò cum ejusmodi emplastris immisceantur hæc, egregii usus sunt, nec adeò horrida minusque fœtida sunt, imprimis si super cornu cervi ustum rectificentur. Hæc ergò emplastra exinde parata, v. g. emplastrum de ammoniaco Quercetani, emplastrum carminativum Sylvii, &c. malaxata cum oleis dictis destillatis, vel etiam cum oleo Philosophorum, loco affecto pro tumoribus duris resolvendis insternantur. Quibus si admiscetur Mercurius vivus, & hinc oleum tale pro malaxatione additur, sperare possumus effectum longè potentiorem.

Inter interna resolventia maximè excellunt tartarea alcalina, tinctura tartari, ex detonatione nitri & tartari calidè extracta, liquor terræ foliatæ tartari, spiritus tartari volatilis, & similia salia volatilia, quæ omnia resolvendo, externis remediis adjumentum afferunt. Tandem hisce pro evacuandi & simul emolliendi scopo addatur Mercurius dulcis, qui vel solus, vel cum extracto hellebori nigri ad ℈j. aut cum massâ pilularum de ammoniaco Quercetani ad gr. xv. ℈j. imo ʒß. mistus, etiam potest adhiberi, ut sic simul emolliatur tumor.

Quod si autem his ipsis administratis non disspareat tumor, & symptomata ingravescant, sed tumor speciatim accrescat, dolor fiat intensior, & pulsationis sensus manifestior, tuncque signum est, tumorem non discussum iri, sed tandem ad suppurationem tendere, adeoque blandis alcalinis & oleosis humectantibus, & emollientibus vulgo dictis, naturæ motus ad suppurationem promoveatur, inter quæ nil melius est terebinthina, cujus vel oleum umbilico illitum, vel ipsa terebinthina emplastri formâ imposita, ad faciliorem suppurationem disponit. Interim febri lentæ appropriatis, temperatis præsertim tartareis, simul occurratur, & decocto Chinæ cum radice scorzoneræ, & caryophyllatæ, &c.

Posteriori verò morbi tempore, quando nempe abscessus est ruptus,

1. is apertus est mundificandus, & purulentia ejus facta per vias, quò natura vergit, evacuanda.

2. Abscessus mundificatus sublato pure consolidandus; &

3. tandem hectica febris per acrimoniam puris temperantia mitiganda.

Ratione primæ Indicationis, nempe mundificationis, conducunt balsamica, vi alcalinâ oleosâ seu sulphureâ pollentia, qualia sunt terebinthina, item sulphur, & balsamus sulphuris terebinthinatus & anisatus, item juniperinus, & quæcunque ex sulphure parata, juniperi oleum, & Malvaticum juniperinum, in casu præsertim, ubi natura ad vias urinarias vergit. Similiter pro mundificatione conferunt huc lapilli cancrorum, catholicum illud vulnerarium, cum aceto propinati, ideo tamen, ne illi penitus ab aceto, sed saltem quasi inchoativè, dissolvantur: quibus accedunt etiam alia balsamica, v. g. benzoë, aloë, myrrha, crocus, & ex his parata elixyria, in specie sine acido.

Alteri Indicationi satisfacit consolidatio mundificati abscessus, puta per vulneraria vegetabilia, Martialia & Saturnina; quorum inter illa nota sunt & excellunt hedera terrestris, cherefolium, salvia; uti post hæc succedunt Martialia, imprimis in forma liquida propinanda: ad quæ pertinet lapis hæmatites, medium quoddam inter terras metallicas & metalla, tam naturalis, quàm artificialis, qui præparari solet ex extractione lithargyrii cum aceto destillato facta, cumque spiritu salis præcipitata, & solutione Martis cum spiritu salis, ubi caput mortuum remanens est instar genuini lapidis hæmatitis. Descriptio processus vid. in M. A. N. C. *Ann.* 2. *Observat.* 143. *pag.* 227. item in

Glauberi scriptis, ac ferè idem est, quod tinctura antiphthisica ex vitriolo Martis & saccharo Saturni parata; ex quibus ≏atur hæmatites quasi verus. His tamen, tàm mundificantibus, quàm consolidantibus, semper admisceantur, prout naturæ motus adest, nunc diuretica, nunc per alvum laxantia; inter quæ excellunt rhabarbarina & aloëtica; sic in usum quoque trahi possunt clysmata, ex decoctis vulnerariis parata.

Tertiæ Indicationi satisfacimus, & Hecticæ occurrimus, per acrimoniam puris temperantia, quæ sunt sulphurea fixa, ut antimonium diaphoreticum, antihecticum Poterii, saccharum Saturni, &c.

Sed quid agendum foret, si in nostro ægro superveniret fluxus alvi cruentus, ab erosione vasis cujusdam? Resp. pro restinguendo fluxu hoc convenire imprimis Martialia, & genuinum lapidem hæmatitem, qui mollior & rubicundior vulgari (hic enim saltem est minera Martis) deprehenditur, & quæ huic non cedit, rubrica fabrilis. Hæc posterior forsan non cedit lapidi hæmatiti, & in talibus casibus, fluxu nempe cruento alvino, ex erosione cujusdam partis, est egregia.

Quid autem tunc faciendum, si æger, rupto abscessu, pus per os spuendo rejiceret, uti etiam factum? In hoc puncto grave negotium imminet; metus enim est, ne abscessu soluto pus acrius in vesiculolosa teneriori pulmonum substantia ulcus & phthisin inferat. Resp. In tali casu non videri imitandum naturæ motum, quin potiùs ad inferiora, per clysmata acriora, & laxantia temperata per os exhibita, promovenda puris excretio, prospiciendo tamen simul pulmonibus per temperantia acrimoniam puris, quale est sperma ceti, trochisci de carabe, &c.

Balsamus Saturni terebinthinatus nobilis etiam est in hoc casu, si Hectica ejusdem usum permittit. Saccharum enim Saturni blandâ calcinatione fiat friabile, cui affundatur oleum terebinthinæ, & in blanda digestione servetur. Et hoc etiam egregium est remedium in gonorrhœa virulenta, ubi exulceratio partium internarum subest.

Decoctum etiam radicis Chinæ cum passulis, in affectibus ex pure natis multum valet, præsertim cùm passulæ, ob vim temperandi, Hecticis optimè conveniant. Dulcia autem aliàs omnia, quia ulcera ob sui acorem, in viscido residentem, sordida magis reddunt, fugienda sunt. Item acidula in nostro casu cautè adhibeantur; suppurationem quippe eadem impediunt, & abscessus ad ulcera sordida disponunt. Contrà tartarus vitriolatus, nitrum antimoniatum, sal ammoniacum, in hujusmodi Hecticis cum temperent pus, & ad vias urinarias deducant, sunt optima, & miscentur cum sulphureis fixis, cinnabaris antimonii, vel nativa sublimando depurata, mista commendanda; non secus ac sal ammoniacum cum tertia parte antihectici Poterii continuatum, Hecticis est usitatissimum.

In Hectica quoque & febribus lentis alioquin cauti simus & parci in sudore ciendo, quia quandoque satis largiter spontè supervenit, ut etiam opiatis sit sistendus; unde potiùs blandâ diaphoresi simus contenti: pro quo scopo conducet tinctura bezoardica, cum spiritu tartari & vitrioli volatilibus parata.

Tandem Lac sedato & mundato abscessu egregium & optimum est temperativum abscessus, & nutritivum corporis. Interim necesse est, ut pro meliori eorum operatione primò mundificetur stomachus, ut hic id rectè digerat, aliàs abeundo in viscidum & glutinosum cremorem, plus nocet. Lac asininum in Italia frequens est propter longævitatem bestiæ; verùm apud nos caprillum & bubulum in usu est, quorum hoc magis est nutritivum, illud verò diureticum.

CASUS XXXIV.

FEBRIS MALIGNA.

Virgo sana & optimi habitus conqueritur de aliquali imbecillitate corporis, quam tamen non æstimat, accedit insignis appetitus prostratio, cum siti admodum aucta; dormiens noctu interruptam nonnihil habet quietem, & hinc inde in lecto se jactitat, nescia ob quam causam? Sie sey unruhig/ und wisse nicht warum? *vocatus Medicus invenit urinam naturaliter constitutam, pulsum parum mutatum, ob id vitia hæc prægressæ cuidam diætæ læsioni adscribit, adeoque elixyr proprietatis ordinat, quotidie bis ad 30. gutt. hauriendum: Patiens exinde nullum percipit levamen, sed potiùs aridura faucium cum squalore linguæ insigni exinde supervenit, & virium imbecillitas in tantum accrescit, ut lectum colere necesse habeat. Rediens Medicus post aliquot dies ipsam invenit insigniter imbecillem, de lassitudine artuum conquerentem,* es liegt ihr in allen Gliedern/ *ut & intensa siti, & aliquali præcordiorum angustia; menses rectè se habent, qui ante tres septimanas jam ritè fluxerant: Alvus clausa, parum vel nihil ejicit; tangens etiam, calorem persentit mordacem, sine hoc, ut de eo conqueratur ægra; urina naturalis, nonnihil turbida,* es ist ihr thumb und dämisch im Kopffe/ *pulsus celer admodum & frequens, non adeò validus, magni-*

magnitudine saltem moderatus, ad parvitatem inclinans, ipsa propinat diaphoreticum præcipitans ex antimonio diaphoretico, sale volatili cornu cervi & viperarum, &c. sed frustra; nullus sudor venit, ardor intenditur, caput insigniter æstuat, fit inquieta, oculi fulgent. Ipse Medicus anxius alium pro medela simul advocari jubet.

RESOLUTIO.

Mihi casum huncce propositum ejusque symptomata accuratè consideranti, primo quasi intuitu Malignitatis nota apparebat. Nam licèt quidem subinde varia in febribus malignis observentur symptomata affligentia, nunc plura, nunc pauciora, imprimis tamen hæc tria, utpote frequentiora, & in hoc casu concurrentia: nempe subitanea virium prostratio, sitis admodum intensa, appetitus dejectus citra manifestam causam, vigiliæque pertinaces, Febrim malignam, & quidem minus acutam, adesse, infallibiliter indicant atque ostendunt.

Febris autem nostra maligna agnoscit pro parte affecta tam massam sanguineam, ab acrimonia volatili seu spirituosa inquinatam, hincque in motu naturali fermentativo impeditam, quàm etiam ventriculum, in specie orificium ejus sinistrum, quod optimè probant inquietudines, jectigationes, aliæque molestiæ.

Ordine jam ergò attingenda atque examinanda est Causa proxima, quæ nihil aliud videtur esse, quàm sal volatile acre, spiritus plus minus destruens, massam sanguineam enervans, & ad aliqualem putredinem disponens, hinc massæ sanguineæ crasi destructâ, & spiritibus affectis, sanguinisque consistentiâ, fermentatione vitali atque spirituascentiâ debitâ, deficiente, mox virium prostratio in promptu est. Spiritus enim animales non debitè & naturaliter influere possunt in partes pro excitando motu, & licèt quidem influant, quia tamen illorum vigor naturalis torpet, partim ob deficientem quantitatem, partim etiam ob deficientem subtilitatem, inepti tamen sunt ad motum naturalem ordinatum excitandum, hinc membra quasi torpent, & virgo nostra ægra insignem lassitudinem artuum percipit, quam molestiam per hæc verba explicare conatur: **Es liege ihr in allen Gliedern.** Appetitum verò prostratum ut & sitim auctam cum aridura faucium linguæque squalore ex acrimonia volatili, fermentum destruente, & fauces vellicante, originem habere judico. Nox verò inquieta, jectigatio corporis molesta in lecto, ut & præcordiorum aliqualis angustia, ex affecto stomacho, imprimis tamen orificio ejus sinistro, haud dubiè deducenda. Quod verò attinet calorem illum quasi mordacem, interne saltem urgentem; dico, illum provenire ex eadem acrimonia volatili, destruente texturam massæ sanguineæ, & ita incalescentiam in præcordiis maximè gliscentem, excitante. Quòd verò nostra ægra de eo minimè conqueratur, delirium imminere auguror, & quod me in hac opinione magis confirmat, sunt oculi fulgidi & quasi ignei, tanquam certissima deliriorum imminentium indicia. Accedit & hoc, quod ardor magis magisque intendatur, & caput insigniter æstuare incipiat ex prædominante acrimonia volatili, texturam sanguinis salino sulphuream plus minus destruente. Quod autem alvus nonnihil clausa, & illa parum vel nihil ejiciat, ex paucitate forsan excrementorum in cellulis intestinorum, in specie coli, subsistentium, originem habet.

De causa remota parum habeo quod dicam; Nullum enim indicium causarum remotarum in hoc casu inveniendum.

PROGNOSIS.

Ad eventum ergò hujus febris malignæ accedo. Est autem Prognosis febrium malignarum, secundum Practicorum unanimem consensum, admodum incerta: mox enim inopinato vel ad vitam vel ad mortem terminantur, propterea & ego nihil certi prædicere valeo. Hoc tantùm dico: quia febris hæc minus acuta existit, idcircò medicamentis proficuis locum adhuc superesse, nemo negabit.

CURA.

Methodum medendi quod concernit: cùm ægram nostram affligat febris maligna, eaque in sanguine gliscens, præcordia infestans, indeque varia ac periculosa symptomata inferens, observandum:

1. Malignum virus destruendum, figentibus & per sudorem expellentibus.

2. Primæ viæ repurgandæ, & fomes ac ipsum virus ibidem affixum removendum.

3. Symptomatis atrocioribus maturè occurrendum.

Priori scopo veneno nempe maligno corrigendo, satisfaciunt alexipharmaca dicta & sudorifera, eaque tam fixa antimonialia, quàm in principio & incremento in specie volatilia, simplicia nempe salia & composita theriacalia v. g.

℞. ▽ *ex succ. ceras. nigr.*
rubi idæi aa. ℥iß.
C. C. s. △*e* ℈ij.
♁*ii diaphor.* ℈j.
Syr. rubi idæi ℨvj.
Oi dulc. q. s.
M. D. S. **Träncklein.**

Usurpatur pro duabus dosibus, expectando sub moderatis tegumentis sudorem blandum.

Vel ℞. ▽ *Card. bened.*
scorzoner. ana ℥iß.
Succ. Citri rec. ʒvj.
Theriac. Andr. ʒiß.
Bezoard. miner. ʒß.
Laud. opiat. gr. iß.
Syr. Menthæ. ℥j.
∽ ⦶i *dulc.* q. s. si acidior placet hæc Mixtura.

Usurpatur pro tribus dosibus.

Repetenda sunt talia aliquoties. Item

℞. ▽ *Card. bened.*
fl. samb. ana ℥iß.
Aceti vini ℥j.
Theriac. Andr. ʒij.
♁*ii diaphor.* ℈ij.
Syr. acetos. Citri ʒvj.
M. f. Potio.

Capiatur pro lubitu.

Secundo scopo vomitus, imprimis sub morbi adhuc principio, satisfacit, qui etiam primâ vice instituendus videtur, ut remotis ibidem sordibus variis & fomes purgetur, & symptomata ibidem urgentia præcaveantur; quin & reliquis remediis commodior operatio concilietur: E. g.

℞. *Vitri* ♁*ii hyacinth.* gr. vj.

Infund. per ℘ in loco calido in *Vini Rhenani* q. s. manè filtretur:
filtraturæ ℥ß. adde
▽ *Cinnam.* ʒiß.

M. D. S. **Brech-Tränckein auf einmal.**

Tertiò symptomatis variis varia appropriata, præsertim opiatis mista, occurrere debent.

In specie pro squalore linguæ:

1. Mundetur lingua bene cum virgula aliqua salicis rubræ.
2. Prosunt mucilagines ex seminibus.

Verbi gratia:

℞. *Mucil. sem. Cydon.*
Psyllii ana ʒvj.
⦶*i purif.* ʒj.
Syr. rubi idæi ʒiij. vel ℥ß.

M. D. S. **Lindernder Schleim.**

Vel pro siti tollenda usurpetur sequens Decoctum.

℞. *Decoct. Citri Mynf.* ℔iß.
Succ. Citri
rubi idæi
Syr. Ceras. acid. c. flor. Tun.
rubi idæi aa. ℥ij.
∽ ⦶*i dulc.* q. s. M.

Hauriatur subinde bonus haustus, vel sub, vel post sudationem, in specie ubi volatilibus sudor fuerit provocatus, vel etiam alio tempore.

℞. *Decoct. Citri Mynf.* ℔iß.
Gel. C. C. rec. ℥iß.
Syr. Ceras. acid.
rubi idæi aa. ℥j.
Succ. Citri & Rubi idæi q. s. pro grato sapore.

Externè Epithemata capiti applicari possunt ad præcavendas cephalalgias, & deliria. Verbi gratia:

℞. ▽ *Verben.* ℥iij.
Spir. vini camphor. ℥j.
Opii gr. v.
M. f. Epithema.

Applicetur cum linteis multiplicatis tepidè.

CASUS XXXV.
FEBRIS MALIGNA PETECHIALIS.

Mulier sana, quæ per decem menses lactitaverat puerum, eumque modò ablactasset, corripitur paulò ante solstitium hybernum per aliquot dies insueto virium languore, idque sine manifesta causa, cum insigni extremorum lassitudine, dicit: **Es lege ihr in Armen und Beinen.** *Appetitus deficit, intenditur sitis, lingua sicca, fauces glutinosæ fiunt: cerevisiam horret, ceu nimis amaram, & quæ faucium squalorem intendat; hinc cerevisiam secundariam, aut aquam frigidam desiderat. Calor insuetus, isque continuus, corpus occupat, moderatus tamen, & qui interdum, præsertim noctu, incertis vicibus, ad aliquot horas intenditur, caput intensè, præsertim circa frontem, dolet. Ipsa ob id à Pharmacopœo die Lunæ capit pilulas purgantes, nescio quas, quæ quinquies aut sexies eam laxant copiosè, sed sine euphoria, quælibet potiùs symptomata, præsertim virium imbecillitas, intenduntur: ob id die Martis vesperi, neglecta cœna, capit Theriacæ ʒj. in cochleari aceti vini, cubitum itura, dormit exinde inquieta, sudat insigniter; manè melius habere videtur, extra lectum tamen durare nequit. Eadem intereà subsistunt symptomata, vires infringuntur, nox altera die denuò inquieta, variis insomniis turbatur. Adstantes eam crebrò in lectum jectigantem, & subinde anxiè respirantem, observant. Die Jovis vocatur Medicus, qui mulierem in statu hactenus enarrato offendit, calorem persentit obscurum, acriorem tamen & præternaturaliter auctum, sed non adeò intensum. Pulsus creber, frequens in magnitudine & vehementia moderatus, ad parvitatem declinans, mollis, æqualis, &c. Urinæ offeruntur claræ, intensiùs tinctæ sine contentis. Dejectiones prægressa nocte habuerat quinque tenues seu fluidas, obscurè tinctas, insigniter fœtentes, & jam iterum quatuor hoc ipso manè; alias hypochondria subtumida & mur-*

& murmurantia sunt, frons & tempora crebrò sudore madent. Interrogata ægra a medico, de quo præcipuè conqueratur? respondet: Sie befinde sich gar wohl / nur daß sie matt und sehr durstig sey. *Interim subinde se jectigat, anhelosa est, torvum videt, &c. flagitat curam, & urget imprimis venæsectionem.*

RESOLUTIO.

Morbus primarius est Febris maligna, &, quia morbus non est adeò acutus, suspicio est, eam futuram petechialem, quam symptomata innuunt; nam petechiales ita incipere, & promoveri solent.

Primarium autem & maximæ considerationis symptoma est adjuncta diarrhœa, quæ ex ipsius naturæ motu ægræ supervenit, utut occasione pilularum antea assumptarum nonnihil excitatam fuisse post aliquot dies, concludi potest.

Cæterùm contagium in hoc casu non subsit, neque corporale, cùm de conversatione cum ægro nulla fiat mentio, neque spirituale seu epidemicum, cùm pariter nec hîc ullæ circumstantiæ. De epidemica enim constitutione Lindanus exclamat: *Si quis sine manifesta causa nauseâ corripitur, signum esse suscepti seminis contagiosi*; Sed ægra nostra de ea non queritur.

Pars primaria affecta est massa sanguinea; secundaria verò stomachus, quia quædam hujus symptomata in cursu morbi superveniunt, idque ex ordine effectuum, in quibus febribus ordinariò supervenientium. Ideò præter massam sanguineam in febribus malignis etiam spirituum influentium ratio haberi debet, idque periculosissimo statu; & eidem nunc vitales, nunc animales, pro ratione malignitatis simul affliguntur: si animales, agrypniæ, deliria & convulsiones, aliaque symptomata nervosi generis, adsunt; sin verò magis vitales, mox summa virium prostratio, pulsus celer debilis & formicans, & sudor circa frontem syncopticus, apparere solent. Quodsi tandem ex contagio suscepto febris maligna nata sit, tunc stomachus, qui in magnis aliis secundariò aliàs affligitur, primaria ejusdem sedes est.

Et quidem ægram nostram laborare febre maligna, syndrome symptomatum urgentium confirmat: inter quæ primum est subita virium prostratio, eaque sine manifesta causa; nescit enim nostra ægra, unde hanc contraxisset, sed quia ablactarat fœtum, ideò chylus in sui ipsius nutrimentum, non verò in fœtus, facesseret; hinc incrementum potius virium sperandum fuisset. Aliud ergo quid subest. Jam verò virium fundamentum consistit in sanguine spirituoso; hinc enim vires & spiritus pari ambulant passu; hinc per exercitia, spiritibus exhaustis, reddimur debiles: ac si in quorumcunque morborum principiis vires prosternuntur, vel spirituum influentium plus minus extinctorum, vel talis sanguinis non debitam fermentationem subeuntis, causa, ut nempe non possit volatilisari in spiritus, morbum non vulgarem, sed majoris ponderis & mali moris instare, signum est. (2) Conqueritur ægra nostra de siti intensa, faucibus aridis, & lingua sicca; quæ pathemata omnia in principio febrium si appareant, pessimi ominis sunt, vel febrim malignam, vel morbum Hungarico similem, affligere confirmant, præsertim si æstus non fuerit tantus, qui linguam & fauces exsiccare queat. Nam in febribus ardentibus benignis quidem etiam adest talis siccitas, sed in statu demum; imò stomachum summè labefactatum esse, confirmant. (3) Dum conqueritur ægra nostra de stomachi symptomatibus, appetitu prostrato, cerevisiæ fastidio; quæ pathemata pariter innuunt fermentum stomachi penitus pessundatum, cujus digestione cessante, in tali subjecto, ubi vires aliàs prostratæ, periculum tantò majus exsurgit. (4) Pessimi præsertim ominis est, quòd ægra nostra sit anxia, & inquieta, sine vomituriendi conatu tamen, qualiter affecti ordinariò regionem stomachalem monstrant. Interrogati tales dicunt: Sie wissen es selber nicht / es wäre ihnen bange ums Hertze. Unde tales in principio & incremento morborum anxii & inquieti apparentes, periculosissimum se fovere morbum, indicant. (5) Pulsus à Medico die quinto exploratus, deprehenditur celer, frequens, in magnitudine & vehementia moderatus, ad parvitatem declinans, ex quo certi esse possumus de latente malignitate. Equidem in principio possumus decipi, quia tunc quandoque naturali similis videtur. At in incremento fit debilior, & tandem tantùm non formicans evadit, unde hac in parte cautum decet esse Medicum; nam pessimus pulsus ejusmodi est. Si verò mox in principio debilis, celer, formicans, parvus, apparet, non est quod dubitemus de malignitate.

Hæc quinque ergò si conferantur cum febre, æstu, &c. liquet, ægram nostram febre admodum maligna laborare, morbumque ipsum plus habere in recessu, quàm primitùs innuere videbatur: Et dicuntur tales morbi mali moris seu maligni, quasi dixeris, hämisch; primâ facie benignos & blandos se exhibentes, in recessu verò pessimi sunt. Insuper accedunt his pathematibus duo adhuc alia: nempe ægra nostra est anhelosa, accedentesque quosvis torvè aspicit, quod pessimum singnum est, præsertim si libera fuerit

respiratio & mediocris æstus, **wenn sie so seuffzen/** nam juxta Hippocratem tales mente ægrotare, h. e. spirituum animalium circa præcordia motum perturbatum esse, indicatur. Aspectus autem torvus, ferox, & oculis intentis factus, **wenn sie einen so starre ansehen/** innuit imminens delirium & convulsiones, idque præsertim in non adsuetis, imò jam convulsivi quid musculos oculorum pati, indicium est. Sic ægri tales interdum jacent cum fronte caperata circa nasum, & interrogati, **wie ihnen sey/** de levioribus conqueruntur, quod itidem pessimum est signum. Indicat enim tale molestiam quandam intrinsecam non explicabilem, quam in externis sensuum organis non percipiunt, unde taliter constitutos raro evasisse, observavi.

Cæterùm Diarrhœa colliquativa in casu nostro primarium symptoma est, qua apparente in malignis, gaudeant ægri, si evadere possint; & quamvis occasionem eidem suggesserit pilularum importuna deglutitio, non tamen hinc sequitur, diarrhœam colliquefactivam esse artificialem, præsertim cùm hæcce integras tres dies post diarrhœam artificialem demum comparuerit.

Dictum: in febribus malignis quibuscunque ad spiritus influos respiciendum esse, utut indicationes curatoriæ ex iis habere nequeant: optima ergò est pro cura Hypothesis Sylvii.

Quemadmodum autem vitæ radix consistit in sanguine, & formalitas ejusdem in ∽ibus ex quibus dependet vita; ita

Causa proxima in nostro Casu est fermentum febrile malignum, vel Malignitas, ut sic, probabiliter juxta Sylvii hypothesin ex sale volatili acerrimo (minus verò ex acido, quippe quod in variolis, morbillis, petechialibus, & purpuratis accusandum est) destruente texturam massæ sanguineæ, salino-sulphureo-oleosam, derivanda est, ex quo præservatio & curatio petitur: Vid. Sylvius de Peste *lib.* 4. Confirmant hoc pathemata in nostra ægra circa stomachum & primas vias obvia, v. g. appetitus prostratus, nausea, sitis clamosa, fauces siccæ, asperæ, glutinosæ. &c. qualia symptomata interdum etiam acria purgantia excitant, & ab acidis curantur. Imò considerentur assumpta caustica, v. g. arsenicum, quod escharam inducit stomacho, cujus assumptionem mox dicta symptomata insequuntur. Adhæc Purgans assumptum qualibet symptomata exasperavit. Consideremus pathemata, quæ in ægro tenerioris constitutionis ab acrioribus purgantibus, (quæ occulta sunt venena,) scammoniatis, esulinis, euphorbio, &c. assumptis, superveniunt, ubi omnia dicta symptomata, remedio adhuc in stomacho quantumvis saltem existente, præsentia sunt. Manifestatur etiam sufficienter per diarrhœam colliquativam, quæ etiam eidem alcali acri, dissolventi massam sanguineam, ejusdemque texturam, originem debet; quod probo, considerando affectus cholericos, ex bile præternaturaliter in stomachum regurgitante natos: item saltem ex cruditatibus nidorosis, per læsam digestionem introductis, magnas anxietates, sitim &c. excitante. Imò etiam in stomacho febribus malignis demortuorum interdum eschara nigra fuit reperta, qualis in fonticulis à salibus causticis acrioribus induci solet. Hinc ergo causticum acre latere concludo.

Jam quæritur, cùm nostra diarrhœa sit spontanea, impetu naturæ nata, an critica, an verò symptomatica ea dicenda? Nam in hoc cardo curæ consistit. Et critici quidem motus in morbis acutis, præsertim malignis, benè observandi sunt ii, nisi remediis generosioribus morbo ante crisin prævenire queamus, ut non opus sit eam expectare. Si talia desunt, necesse est, ut subordinaria methodo medendi motus critici ordinarii observentur. Cæterùm crisin quod attinet; nil aliud est, quàm subitanea morbi & naturæ mutatio, dum nempe sub tegmine materiæ alicujus, sive sanguinis, sive sudoris, sive urinæ, fermentum malignum, aut sub cursu morbi producta alia, in loco quodam vel seponuntur, vel extra corpus excernuntur, ita, ut status hinc pacatus in ægro superveniat. Scilicet tria hæc se invicem in crisi sequuntur:

1. Causæ peccantis correctio.
2. Fermentorum morbosorum & materiæ correctæ separatio (quod per coctionem exprimi solet.)
3. Concoctæ materiæ morbosæ, aut metastasis, aut excretio, uno nomine exclusio ex contentis.

Vid. Mœbius.

Jam verò fundamentum criseos consistit in motu isto fermentativo sanguinis, quo fermenta maligna & corrupta in corpore contenta, sub cursu morbi corriguntur; quæ correctio fit propter texturæ mutationem talem, ita ut istud, quod fuit acre, fiat temperatum: hinc correcta ex sanguine separantur, quæ separatio absolvitur motu demum præcipitatoriô; Unde & coctio & separatio consistunt in motu sanguinis fermentativo. Adeoque nulla crisis expectanda est, nisi, ubi fermenta febrilia fuerint correcta, & signa coctionis præcesserint.

Ex dictis his concluditur, qualisnam sit nostra diarrhœa? Criticam eam esse, possent persuadere:

1. Quia

1. Quia fit die quarto, quod ipsum ad minimum criseos, septimo die subsecuturæ, ındicium esse posset.

2. Quia ægra de symptomatibus hypochondriorum, i. e. hypochondriis subtumidis & murmurationibus conqueritur, quæ innuunt orgasmum humorum circa primas vias, & motum naturæ inferiora versus tendere, & crisin per diarrhœam imminere.

Verum dicta argumenta de die quarto non sufficiunt, nisi alia simul respondeant.

Sed quæritur: annon sit Diarrhœa symptomatica? Symptomaticam eandem diarrœam esse, probo:

(1) Quia contingit sine signis coctionis præcedentis; urina etiam clara est, intensis tincta & sine sedimento conspicitur, quod signum summæ cruditatis, nec separatorum ermentorum morbosorum est; secus enim urbida urina fuisset excreta, & adhuc excerıeretur; crisin enim semper præcedunt signa octionis in urina conspicua.

(2) Quia contingit sine ægræ euphoria, ed cum malo signo. Non enim evadit ægra uieta, nec percipit cum his excretionibus evamen; sed potiùs sudorem frigidum & rebrum circa frontem & tempora habet: am verò *sudores particulares circa caput & frontem sunt periculosi*, juxta Hypocracem; præsertim si sint maximè glutinosi vel igidi, aut subfrigidi summæ virium prostraonis certissimi indices.

(3) Diarrhœam esse symptomaticam & æternaturalem, patet ex excretorum contione, quia fœtida ea sunt; fœtor enim in jusmodi diarrhœis pessimi ominis est. In ibuscunque morbis acutis urina & alvi exmenta, fœtorem præ se ferentia, semper icant colliquationem & inchoatam putrecem succorum corporis nostri, ejusque imum statum: nam quemadmodum purıria vegetabilia acriora similes fætentes ac ridas excludunt fæces, quatenus alcali um resinosum massam sanguineam dissol. & colliquescere cogit, & sic texturam sanınis dissolvit, ut particulæ colliquatæ per vum excretæ tali fœtore se exhibeant; ita ıam in nostra ægra à fermento febrili acri aligno pingue sulphur massæ sanguineæ disolvitur, hinc textura colliquescit, & partiılæ corruptæ putredinem contrahunt, & liıamen fœtidum exhibent.

Est ergò diarrhœa spontanea colliquativa rmento alcalino, dissolvente & ad putrilagin disponente massam sanguineam. Insuper ı ægra per quatriduum propter nauseam l comedisset, & ex quinque vel sex prios secessibus primæ viæ redditæ fuissent li:, hinc sequitur, subsequentes ex massa uinea provenisse.

Quod autem ægra nostra post assumptam theriacam cum aceto sudaverit, hoc bonum est; præsertim cum febre maligna correpti in principio sudent quidem tales ægri, at in progressu aut statu morbi non, aut rarò sudare possunt. Unde quamdiu tales ægri post sudorifera propinata in hisce casibus sudant, bonum est: sed hoc fallit quandoque, quia in principio sudant, in incremento non, pessimo omine. Interim quod ægra nostra non dormiverit post usum theriacæ, sed inquieta manserit, pessimum omen est; sicut si in principio & incremento malignarum febrium morborumque acutorum ægri ab usu theriacæ & opiatorum non fiant quieti, status turbulentissimus œconomiæ animalis innuitur, quem deliria & convulsiones subsequi ferè solent.

Quæritur autem: an assumptio theriacæ ægræ nostræ bona fuerit? Resp. ita: Theriaca enim ratione ingredientis opii, nobilis est, Autore Ludovici, & Horstio in Judic. Chirurgiæ Infusoriæ. Opiata enim in principio morbi bona sunt. Et rectiùs adhuc fecit eadem, quod cum aceto theriacam deglutiverit, cùm præsertim theriaca, uti & electuarium diascordii, & theriacalia quæcunque, in malignis semper unà cum aceto debent assumi, quippe hac ratione hæc longè meliùs operantur, quatenus (1) non tantùm æstum, quem excitant, compescunt, sed & (2) longè potentiùs sudorem movent, & (3) ex sudore ægri non tam debilitantur. Unde etiam sequentem misturam ex theriaca in morbis ardentibus acutis malignis mihi familiarem sæpissimè proficuam observavi:

℞. ▽ *fl. samb.* ℥iij.
✠ *vini acerr. non destill.* ʒvj. ad ℥j.
Theriac. vel *Mithridat.* ʒj. ʒiß. ad ʒij. imò etiam in robustioribus juxta *Horstium & Zwelfferum* ʒiij. ad ℥ß.
♉ *ii diaphor.* ʒß. ad ʒj.
Syr. acetos. Citri, vel *rubi idæi*, ℥j. M.

Capiatur pro duabus, quod ordinariò fit, vel tribus dosibus; ita sudant hinc ægri, nec adeò debilitantur, quiescunt, dormiunt, & ordinariò melius habent. Adeoque tam in incremento, quam statu malignarum, magni mistura hæc propter quietem atque sudorem, qui supervenit, æstimanda est. Loco cujus in dosi minori prostat & tinctura bezoardica, quam tam theriacalia, quàm acidum vinosum, in spiritu vitrioli obvium, ingrediuntur, cùm omnia hæc ingredientia in ea reperiantur, saltem deficit opium, quod tamen & facilè addi potest.

Quoad Prognosin: Affectus hic est admodum periculosus. (1) ob morbum admodum

dum malignum, jam jam in incremento constitutum, cum atrocibus aut saltem periculosis symptomatis. (2) Diarrhœa colliquativa, in his febribus aliàs utplurimum est lethalis, nisi eidem maturè occurratur, ad mortem deducit. (3) quia ægra etiam propter prægressam lactationem viribus maximam partem exhausta fuit, quâ tantum detrahitur matri, quantum fœtui in nutrimentum cedit.

Vix autem, si evasura ægra sit, per motum criticum evadet, propter vires per diarrhœam exhaustas; sed morbus potiùs pedetentim & paulatim solvetur.

Quoad Curam: Cùm jam non curemus febrem malignam in genere, sed versetur cura circa febrim hujus ægræ malignam in specie, hinc selectiora remedia eligenda, considerando simul, quod illa diarrhœam colliquativam adjunctam habeat. Cæterum occasione alexipharmacorum in ægra nostra usurpandorum, præmoneo

1. quod fermentum alcalinum acre malignum, appropriatis sit enervandum & corrigendum.

2. Correctum illud per sudorem à consortio reliquorum succorum vitalium, speciatim sanguinis, per coctionem separandum & excludendum.

3. Symptomatis urgentibus occurrendum.

Priores duæ Indicationes primariæ sunt. Methodum autem hanc in primo & secundo scopo monstrat ipsa natura quotidiè, in curationibus nempe spontaneis talium febrium. Jam verò, sive per motum naturæ criticum, sive paulatim, absque medicamentorum usu, solvantur morbi, observamus tamen, naturam non mox in principio moliri excretiones, sed demum in statu morbi, ubi scilicet venenum acre jam correctum est, & à partibus succorum à veneno corruptis separatum: hoc enim sub communi vehiculo nutrimenti & excrementi sero involutum, vel criticè, vel successive, per sudorem eliminat.

Imitemur ergò naturæ motum, &

1. fermentum malignum corrigamus; & dein

2. illud correctum foras eliminemus.

Adeoque sudorifera sola adhibita, qua talia, in febribus malignis non sufficiunt; turbant enim & perturbant saltem naturam, corpus movent, sed nil promovent, & vires dejiciendo, quia non rejiciunt virus malignum acre alcalinum volatile, plus nocent, quam prosunt, nisi fuerint simul talia, quæ fermentum malignum curant. Contrariâ quoque ratione nec solis alexipharmacis fidendum, quin cum his semper simul respiciatur ad excretionem fermenti correcti per poros cutis fiendam; posito namque, fermentum malignum alexipharmacis illis corrigi, nisi simul correctum illud foras ejiciatur, periculum est, ne illud fermentum recrudescat, & ad morem morborum benignorum quasi novæ turbæ seu recidiva sequatur. Correctum ergo venenum etiam per sudorifera emittendum est.

Adeò ergò alexipharmaca corrigentia, & sudorifera eliminantia, simul jungenda sunt: v. g. si ponamus, quendam assumpsisse arsenicum; hunc propter symptomata si simpliciter sudoriferis etiam fortioribus, vel purgantibus etiam validissimis, tractare coneris, incassum ages, nisi simul priùs venenum correxeris: sin verò eidem saltem lacticinia vel pinguia propinaveris, quæ obtundunt & corrigunt venenum; optimè succedet cura.

His præmissis liquet, qualia sint corrigentia illa fermentum hoc malignum, in sale volatili acri fundatum? Vulgò sunt ista, quæ dicuntur alexipharmaca, alias bezoardica. Jam porrò quæritur: in quonam consistat hæc veneni per alexipharmaca Correctio? Resp. simpliciter in ejusdem noxiarum qualitatum temperatura, ita ut venenum malignum volatile alcalinum acre temperetur, & mitius atque lenius reddatur: sicut etiam ipsa temperatura in minimorum materialium fermenti virulenti texturæ mutatione fundata est, qua illud, quod fuit acre, blandum; quod volatile, fixius, aut saltem minus mobile; quod spirituosum aut rarum, fiat densius ac spissius, & minus penetrativum; & similium proprietatum, quarum castratione & temperatura exserunt vires suas alexipharmaca. Ac elegans omninò est discursus Beccheri in Phys. subterranea *lib.* 1. *sect.* 5. *cap.* 1. *pag.* 305. alexipharmaca venena pellere simpliciter vi temperando venena. Alexipharmaca ergò venenorum noxias qualitates temperant & mitigant: Scilicèt per simplicem degeneraturam & texturæ mutationem, etiam pessima venena facilè degenerant in mitissima remedia, v. g. antimonium per nitrum figendo cicuratur in remedium tutissimum; non secus ac Mercurius sublimatus temperaturâ simplici redditur innocuus, quando post eum assumitur lac aut quoque temperatur per oleum tartari per deliquium in vehiculo aqueo; vel quando additur ana Mercurii vivi, fit mite remedium, ita cùm Mercurius sublimatus anteà ad gr. viij. cum vitæ periculo assumeretur, in Mercurio dulci ad gr. xxx. xl. &c. tutò capi queat. Similiter virulentissima vegetabilium purgantia, & horum rex, helleborus albus, evadit innocuus, correctus tàm per acida, quàm per alcalia, invertentia texturam resinosam particula-

iculırum ejuſmodi purgantium: ſicut acida oc faciunt immutando alcalı acre; alcalia erò hoc faciunt, reſinoſam texturam partiularum purgantium diſſolvendo, & tertium quoddam innocuum producendo. Ex his paet: fermenta febrilia poſſe pluribus modis orrigi & alterari. Notabile eſt de arſenico, eneno peſſimo, quo aſſumpto, ſymptomaa convulſiva enaſcuntur, ad orcum ducen-a, quod tamen ſimplici butyro ita miteſcit, t tutò deglutiri queat: vid. Fehr *Tract. de corzonera*, ubi allegat arſenicum cum buro præparatum fuiſſe, pro necandis muriıs repoſitum, ex errore verò à quodam deutitum, innoxium fuiſſe; quia butyri pinies particulæ, arſenici particulas acres viruntas inviſcabant, imò poſt bihorium, meante Mercurio vitæ rejectum: quod etiam cit lac; temperant enim hæc pinguia arſenivirus, & temperaturâ texturam invertunt: d. Bartholini *Acta Hafnienſ. Vol.* 2. Cæùm id fieri in febribus malignis puto, ubi mentum malignum acre per corrigentia xipharmaca in ſua textura materiali mutar, ut fiant temperantia, quod pluribus odis poteſt fieri, ſicuti dictum; hinc etiam ıandoque experimenta variant in uno eomque morbo.

In noſtro caſu ergò alexipharmaca corrintia probabiliſſima ſunt vel acida, vel fixaper nitro-ſulphurea.

Inter acida, excellunt acetum, ſuccus i, ⏜ nitri, & ſulphuris. Inter fixa, ſulıra mineralia fixa, terræ minerales fixæ, artes animalium ſine igne præparatæ. Aciſta notiſſima ſunt, quantum valeant in e febribus. Hinc in conſtitutione malie epidemica acetum camphoratum eſt tunum præſervativum, temperans volatina fermenta maligna; camphora enim babiliter penetrans pinguedo eſt, quæ liciter temperando ſuam vim exerit. : ita acetum ſub curſu febrium malignararò omittendum ſuadetur; non ſecus itro & ſpiritu nitri conſtat, quod acidum , uti in quibuſcunque febribus ardenti-, ita & malignis, proficuum ſit: Hinc & imonialia fixata ratione acidi nitri concenti in ipſis conducunt, ſive jam in humida ma, ſpiritus nitri bezoardicis mineralibus nbinetur, ſive in via ſicca per liquefaction cum nitro in antimonio diaphoretico; troque enim modo ſubſtantiæ nitroſæ ı regulo antimonii connexio fit mediante cum ſulphure antimonii. Et ſanè, ni-ı in præparatione antimonii diaphoretici ttingit ſulphur antimonii, ſed rodit ren, mediante quo poſtmodum etiam in ur antimonii operari poteſt. Quoad ur: hujus acidum eſt egregium quoque in febribus malignis & peſtilentialibus, hinc poſt ſpiritum nitri ſpiritus ſulphuris in tali caſu optimo conſilio Julepis addendus. Poſt ſpiritum ſulphuris laudantur liquores ſulphurati juxta Helmontium *Tract. Tumulus Peſtis*, & Cnœffelius *de Febribus Epidemicis*, tàm præſervativè quàm curativè: Sic quidam Practicus optimum obſervavit Julebum ſequentem.

℞. *Liqu.* 🜍*at.* ℔jß.
▽ *lactuc.*
Cichor.
fl. Sambuc. ana ʒvj.
ſucc. Citri ℥ß.
⊕*i* ♉*iat.* ʒjß.
Syr. acetoſ. Citr.
ribium ana ℥jß.
⏜ ⊕*i* gutt. xxx.
Miſc. pro Julebo.

Quoad fixa autem: in ſpecie excellunt ſulphura mineralium, partim propter acidum nitroſum fixata, partim propter acre alcalinum agens in particulas ſulphureas, & ſic ſemper mitigantur & corriguntur: Item terræ mineralium fixæ, & partes animalium fixiores.

Quoad ſecundum ſcopum: inter ſudorifera primatum obtinent partes animalium, tàm earum ſalia volàtilia, quàm ſine igne calcinatæ. In horum verò & corrigentium & ſudoriferorum ſelectu ſemper obſervandum eſt, an magis malignitas, an magis ſymptomata febris ardentis urgeant? Si prius: tutiùs dictorum animalium ſalia volatilia eligenda, cum debitis alexipharmacis miſta; ſi verò poſterius, volatilibus cautiùs utamur, & potiùs fixiora, & acida nonnihil alexipharmacis mixta, conveniunt. Ex his animalium partibus & gelatina cornu cervi in febribus malignis egregia, quodcunque acre temperando, quæcunque ſymptomata leniens, quia per liquorem ſui nutritivum acrimoniam malignam corrigit, & ſimul ratione ſalis volatilis temperati ad blandam diaphoreſin diſponit. Camphora etiam ad quæcunque ſymptomata egregia eſt; ſed non omnes ferunt hanc: quibuſdam mulieribus infert paſſionem hyſtericam; item qui habent ſpiritus animales texturæ rarioris, ut eruditi, his camphora eſt nimis gravis, perturbat mentem.

Sudoriferis autem ſubinde interponenda ſunt acida, ut ſanguini redeat debita conſiſtentia, & vires per ſudorem perditæ reſtaurentur, imprimis, ſi ſudor ſalibus volatilibus prolicitus fuerit; ſola enim ſudorifera, præſertim alcalina aut fixa, ſine acidis interpoſitis non ſufficiunt, cùm ægri nimis debilitentur. Si poſt ſudorem ægri fiant vegetiores, ſudoriferis inſiſtamus. Sed in & poſt

post sudorem in febribus malignis observandus semper pulsus ad cognoscendam magnitudinem & vehementiam: nempe si in sudore fiat magnus vel nonnihil major, qui ante eum erat parvus, bonum signum est; vel si post sudorem, sedatâ sanguinis turgescentiâ, inde paulò major deprehendatur, quàm ante sudorem, bonum signum erit, speciatim si simul vehementior nonnihil post sudorem evadat: econtrà si in sudore parvus sit & etiam post sudorem eodem in tenore perduret, aut minor evadat, pessimum est.

Cùm verò ægri post sudorem in febribus malignis multum debilitentur, convenit hîc imprimis vinum generosum, propter suum acidum summè analepticum; confortativum enim est optimum post sudorem, tam interius, quam exterius.

Cæterùm in nostra ægra, in qua febris maligna admodum adest, juncta cum diarrhœa colliquativa, quæ ceu maximè urgens symptoma sui meretur considerationem, anteà dictæ obtinent Indicationes; nam correcto acri colliquante veneno, ceu fermento maligno, eóque per sudorem evacuato, spontè cessabit diarrhœa. Conveniet siquidem mistura alexipharmaca, quam ingreditur electuarium diascordii Fracastorii, cujus loco electuarium diascordii correctum à Sylvio, vel Theriaca, substitui potest; item Julebi citrati & nitrati, nec non pulveres ex fixioribus parati: Quibus, si adjungantur moderata opiata, citior successus sperandus; Unde compositiones theriacales propter opium hic primatum obtinent, in misturis propinatæ. Non ergò diarrhœa hæc adstringentibus, qua talibus, est curanda & statim supprimenda, quin secus graves præcordiorum anxietates, singultus, nausea, speciatim inquietudines & cephalalgiæ intensissimæ inducerentur, si simpliciter adstringentibus insisteremus, quia adhuc adest motus & orgasmus humorum in primis viis; dein nec diarrhœa hæc per se simpliciter curanda aut sistenda venit, sed fomiti virulento potiùs occurrendum est; sic spontè cessabit; applicando saltem ratione illius externè Theriacam, cum vino generoso acidulo subactam sub forma epithematis, fervidè stomacho & hypochondriis, sæpiùs repetendo, sicut internè pro scopo sistendi turgescentiam simul & fermentativum succorum circa hypochondria & colliquefactionum impetum propinari possunt cornu cervi sine igne, terra sigillata, bezoardicum Martiale, antimonium diaphoreticum Martiale, &c. Adeoque in nostra ægra vocatus præmisi misturam theriacalem superiùs allegatam, à cujus usu bis sudavit. Posset etiam præscribi sequens Pulvis:

℞. ♁ii *diaphor.* ℈ij.
♁ sigillat. ℈j.
Laud. opiat. gr. ij. vel *Ext. theriacal.* gr. vj.
M. f. Pulvis. div. in 2. part. æqual.

Quæ capiantur in vehiculo calido & acidulo. Hinc quiescat ægra, cui si sudor superveniat, eo melius est, aut si blanda diaphoresis subsequatur.

Sed quid agendum, si ægræ nostræ, in tali statu enarrato constitutæ, superveniret menstruatio? *Resp.* consideretur.

1. Tempus morbi.
2. Tempus menstruationis: an legitimum? an, quod sæpiùs fit, anticipaverit?

Utrumque motum naturæ excretorium ostendit. Considerandum: an magis criticus? an magis symptomaticus? Si ergò menstruatio debitò modo & in legitima quantitate, & sine gravioribus symptomatibus superveniat in incremento morbi; tunc naturæ linquendum directorium est; cessabit enim hujus fluxu diarrhœa: de cætero consuetis remediis insistendum, nec nimis acida usurpanda. Sin verò deficiat, & hinc symptomata præcordiorum, atque abdominis tormina & similia affligant, tunc quidem pariter diarrhœa exin sistitur, at malo omine: interim suprà dictis medicamentis addantur volatilia & myrrhata, moderata tamen in dosi, ut unà superveniente sudore moderato nonnihil stimuletur dicta sanguinis excretio, idque speciatim, si vires ægræ hoc permittere videantur. Sin verò nimis fluat menstruatio, hæc supprimenda nonnihil; periculum enim ingens innuit, præsertim si forsan excretio cutanea expectetur, ne inverso sic naturæ motu imminentes petechiæ impediantur, unde in tali casu acidula & remedia terrea, v. g. mineralia blande adstringentia, in usum vocentur; aut quoque opiata cum alexipharmacis maritentur; sic enim ipsis nimius mensium fluxus sufflaminabitur. Si verò in statu superveniat, in quo jam petechiæ effloruerint, magis suspectus est, ne retrocedant. Consideranda ergò

1. Euphoria ægri.
2. Signa in urina coctionis.
3. Antecedentia fluxum hunc quasi criticum plus minus indicantia.
4. Quantitas, an debita? an excessiva? an defectuosa?

Si ergò in statu, debito menstruationis tempore, debita quantitate superveniat, linquatur; saltem diaphoreticis excretio cutanea conservetur: si excedat, nonnihil cohibeatur: si deficiat, volatilibus excretionem cutaneam unà promoventibus adjuvetur: si verò anticipet sine prodromis circa lumbos, instantis talis hæmorrhagiæ signis, citra coctionem urinæ,

urinæ, adeoque periculum est, ne petechiæ retrocedant, aut saltem debita excretio & discussio impediatur: si excedat, præsertim sistatur moderatè, semper diaphoretica sonando: si verò indicia præfata præcesserunt, & ægræ euphoria adsit, linquatur, nisi summè excedat: si deficiat, promoveatur blandè. In genere minùs noxiam in petechiis observavi menstruationem.

Sed quid? si symptomatibus præfatis cessantibus copiosæ erumperent petechiæ & ... octavo morbi superveniret copiosa hæmorrhagia narium? Raro critica est, factâ ... petechiarum eruptione: si ergò symptomatica, coërceatur per bufones.

Sed quid? si ex contagio febris maligna ...ta: id quod præter ægri relationem anxietas præcordiorum, aliaque symptomata, ven... culi imprimis, edocent; quæ innuunt succos corruptos circa primas vias, aut ipsum ...machum à contagio affectum, in principio vocatus Medicus vomitorio instet; sin in incremento & altero jam morbi die cum diarrhœa colliquativa, propter hanc omittat; ...s si nulla talis adesset excretio symptomatica, si vires ægri ferant, & adhuc fermentum malignum præcordia magis afficere videtur, ...m in incremento provocet vomitum, ...n propter minùs celerem harum febrium ...um tempora sint longiora particularia, tantum periculi ac in auctioribus: e. g. ...i meo die Martis dedi vomitorium, cum die Solis Potionem theriacalem acce-

Venæ sectio nil præstat.

CASUS XXXVI.

VARIOLÆ.

...assantur hoc tempore hic passim variolæ; hinc puer decem annorum, die ...urii è lecto surgens, post noctem in...tam, conqueritur de intensa cephalalgia, dolore spinæ dorsi, æstu corporis, præcordiorum anxietate, vesperi & continui vomitus, & frequentes vomendi conatus superveniunt, ...amosa urget, quicquid tamen propi..., subitò vomitus impetu rejicitur, ...quieta, uti & insequens dies. Die ...is manè cessat vomitus, efflorescunt ...ide maculæ & pustulæ parvæ, ru...minatæ per corporis peripheriam, ...iosâ narium hæmorrhagia comitatæ subinde cessat, subinde repetit. atroces insultus epileptici super..., successivis vicibus per noctem ...es. Die Saturni omnia quieta, copiosiores intumescunt, ægro in...modum siticuloso; à meridie diarrhœa spumosa ægrum prehendit, anxium eum reddens, viresque dejiciens. Quæritur, quâ ratione hic affectus curandus?

RESOLUTIO.

Affectus sunt Variolæ jam efflorescere incipientes, & ad statum properantes.

Subjectum inhæsionis est nunc massa sanguinea, nunc cutis.

Distinguendum autem tempus ebullitionis & excretionis: Ebullitionis distinguitur in quatuor primos dies: Excretionis usque ad septimum; octavô incipit suppuratio; nono jam suppuratæ sunt: ita ut variolæ sint morbus criticus, ut sanguis quasi depuretur, & heterogeneam spumam in peripheriam corporis quasi deponat. Pro varietate tamen circumstantiarum, vel promoventium vel impedientium naturæ motum, nunc tardior nunc citior solet esse excretio, ut quandoque ad diem vigesimum tempus excretionis fuerit extensum.

Quoad subjectum radicationis: dubitatur, an illud stomachus esse possit? siquidem omne acidum, excepto corrosivo, stomacho est amicum. Posito, fomitem variolarum nobis esse congenitum, hinc porrò quæritur: ubi fermentum variolarum radices primas fixerit? an in sanguinea massâ? an vero in stomacho? si à lactis nutrimento originem duxerit. Ratione illius nulla ratio persuadere videtur: ergò potiùs massa sanguinea erit fomes; unde postmodum fermenta variolarum in actum deducuntur.

Fermentum variolarum nobis firmiter esse impressum, illustrat:

1. Observatio Drelincurtii, quod mater gravida assidens puero variolis correpto, puero convalescente eadem infantem variolis repletum enixa sit.

2. Quod ferè universalissimus morbus sit, qualis aliàs non datur, adeoque ex causa omnibus communi & inevitabili ortum habet, eoque infantibus speciatim familiari.

3. Sympathetica exempla, radicem in vitalibus ferè principiis ostendentia: vid. Bartholinus *in Act. Med. Hafn.* ubi habet exempla eodem tempore variolis infectorum, & eodem temporis punctô iisdem intereuntium: Vid. etiam Grube *de Transplant. morbor.*

Causa proxima est acidum fermentativum, cujus sententiæ primus Autor est Sylvius *lib.* 4. *Prax. Tract.* 1. *c.* 9. & confirmatur exinde, quia omnia symptomata sub variolarum cursu observabilia sunt talia, quæ ab acido derivari, & explicari queant. Etenim acidum hoc in variolis effectivè peccare, persuadet

(1) Pustularum conditio: quippe hæ sunt rubræ, prurientes, dolentes, rodentes, ardentes;

hinc abeundo in pus crustam faciunt, & tandem foveam relinquunt. Pustulæ autem hæ, quò magis rubent, eò potentiùs acidum reconditum monstrant, & sunt meliores; at verò si ex alcali acri dependeant eædem, pallescunt, & tandem livescentes nigrescunt, quod signum est mortificationis sanguinis. Adeoque meliores pustulæ sunt rubræ; nigrescentes verò & lividæ pessimæ, & subinde lethales: unde sicut in rubris major est ardor; ita in lividis & nigricantibus nullus pruritus, tandem sensus penitus deficit, & partis mors. Ardor enim, rubor, pruritus, &c. sunt signum acidi. Cæteroquin nascitur pus ex sanguinis sale volatili oleoso, ab acido variolarum per præcipitationem in corpus ejusmodi album salsum, pus, mutato; non secus ac crusta sequitur erosionem partis, factam ab acido: quemadmodum enim alcalia acria partes membranaceas dissolvunt in liquamen putrilaginosum; ita acidum rodit easdem in crustas. Tandem fovearum vestigia sunt cicatrices, factæ in cute & cuticula, erosis priùs ab acido peccante, quod patet exinde, quia foveæ spissiores in substantia sua sunt, quàm vicina cute non erosa: deinde etiam, quia in foveis variolarum non procrescunt pili.

(2) Probant corrosiones partium etiam duriorum: sic enim observavit Paræus, ossa etiam fuisse erosa in variolis: ac nil novi est, fauces palatumque erodi, & ulcera oris gravia variolis supervenire; itemque os nasi arrodi, & ozænas variolas insequi: imò hinc inde ulcera depascentia ex acido concentrato relinqui.

(3) Ulcera pravi moris partibus subinde supervenientia: Ita curiosum est, quod refert Drelincurtius *in Diss. de Variol.* mulieres lactantes pueros variolis obsessos ulcera mammas erodentia periculosissima incidisse, contagio variolarum acido ex infante in mammas derivato, ibidemque exulcerationes inferente.

(4) Considerationem meretur, si non identitas, saltem analogia scabiei seu tinearum capitis, & achorum cum variolis: ita enim pluribus pueris tineâ caput tempore variolarum non raro incrustatur, & facies achoribus obsidetur. Ex quo patet, utrorumque affectuum eandem esse rationem; jam verò ibi peccare acidum, notum est.

(5) Juvantia, quæ talia in se sunt, ut vel positivè acidum corrigant, vel privative illud absorbeant. Inter positivè agentia excellunt alcalia fixa & volatilia, præsertim volatilia, sine quibus graviorum symptomatum, præsertim variolarum cura, contra vulgarem sententiam ferè impossibilis est. Juxta hæc salia fixa alcalisata sunt egregia. Accedit Mercurius dulcis, qui præservativè & curativè in variolis egregius est, imò sicuti Mercurialia sunt appropriatum alexipharmacum veneni acidi in lue Venerea, ita etiam propria panacea acidi virulenti in variolis. Inter privativè verò absorbentia fixa sunt terrea, ut cornu cervi, terra sigillata, unicornu fossile, & similia.

Cum autem ægri, sive adulti sive infantes, variolis correpti subinde per universum corpus communi quasi crustâ cingantur, non putandum: omnem istam materiam, quæ in pustulas congeritur & efflorescit, primitus in corpore latuisse (**wie sie pflegen zu sagen/ wenn viel Böses darinnen steckt/ so müsse auch viel Böses heraus**) cùm in tenellis & adultis æqualiter universum corpus affligatur; sed ista materia fit demum sub cursu morbi tempore ebullitionis, per alterationem & corruptionem massæ sanguineæ ac lymphæ à fermento variolarum: Nempe fermentum acidum morbosum est, quod latet absconditum in massa sanguinea, & data occasione exsuscitatum, insignem motum fermentativum excitat, sub isto motu sanguinem & lympham alterat, corrumpit, & in sui naturam transmutat, quæ particulæ tandem sub cute & cuticula defiguntur, & pustulas excitant.

Quod lympha etiam potissimùm sit inquinata & alterata, loquitur Tussis, in principio variolarum sicca & cruenta, postmodum humida evadens; item oculorum affectus sub cursu affligentes: qui subinde à lympha lachrymali acri alterata eroduntur, admodum dolent, & occasione erosionis pannos atque nubeculas contrahunt; sicut etiam faucium & oris vitia: cùm enim frequentiores glandulæ collum & fauces obsideant, hinc variolis laborantes, ex lympha præternaturali rauci evadunt, etiamsi variolæ easdem non obsideant, & excoriationem faucium exulcerationemque patiuntur (quæ vitia conspirant cum vitiis in lue venerea) imò non raro post tussim asperâ arteria erosa, à destillante lympha quoque pulmones nonnunquam eroduntur, sic phthisis supervenit. Unde cadit præconcepta opinio, eos, qui vel achoribus vel scabie anteà laborarunt, aut adhuc laborant, minus variolis affligi; siquidem in Fehr *de Scorzon.* & Heinrico ab Heer, prostant observationes, actu scabiosos etiam variolis fuisse correptos: quin potiùs, quorum sanguis magis vel minus alterabilis est, aut quorum fermentum morbosum magis vel minus acre activum, plus vel minùs variolis inquinari.

Causa remota, quæ exsuscitat fomitem anteà absconditum, est aëris vitium epidemicum. Considerandum autem, quâ ratione aër concurrat, quod tantoperè grassentur? Conta-

Contagia ista esse non à solo aëre, patet, aliàs etiam bruta affligerentur. Contagia igitur ex ægris exspirata non excludenda, utut hæc approximantes saltem inquinent. Scilicet præterita æstas (sub cujus canicularium dierum declinatione variolæ incipientes, ad hoc usque tempus adhuc dum grassantur) admodum fuit humida, & crebriorib⁹ imbribus combinata, nec solùm aëris humiditas aderat, sed etiam tres insignes exundationes nostra & vicina climata inebriarunt. Imò cùm hac æstate minùs fervida, sed moderatè tepescente, autumnus similis tepediusculus illucebat, insuper hyems, præter octiduum durante illo, illa sed semper squalida fuit. Ex hisce ergo tepidis & humidis temporibus, cum inundationibus allegatis, incedentibus etiam roribus fracidis & putredinosis, non potuit non aër alterari, ita ut hic humidior semper moderatè calidus frigidusque, passus fuehebetationem salis sui universalis nitrosi; ippe quod à dicta humiditate plus minùs ... ida & putredinali resolutum, sicque infectum, non suffecit sanguinis volatilisationi promovendæ, neque ejusdem fermentationi, neque transpirationi: hæc enim tria necessario in omni vivente à sale hocce aëris universali expectanda sunt. Unde dum aëre ...cto, sal ejusdem universale nitrosum inreddditum est, hinc ab eodem aëre humitemperato, & sic putredinosis effluviis plus ...s inquinato, sanguis alteratus fuit, hinc ...s spirituosus factus est, sed potiùs ad simiputredinalem alterationem & resolutiomassa sanguinea nonnihil disposita fuit, ...a ejusdem constitutione exaltatum & ...ersum quasi fuit alcali volatile sanguicontrà oleum seu sulphur ejusdem bal...m quasi dissolutum, oppressum, & introversum, unde sub tali occasione ...ntùm in adultis febres ardentes mali... ex genere petechialium autumno grassant, sed etiam in tenerioribus subjectis, ...n massa sanguinea minùs oleosa, sed ...iuscula temperata existit, speciatim ...ta variolarum acida resoluta & excitant, quæ se exerendo, cum alcali sanefferveſcere, & hinc massæ sanguisamum, olei tegmine destitutum, al... & in sui multiplicatione eandem magisque corrumpere potuerunt. Cæte...nile quid commune vitium antecedere ...olis, confirmare videtur commune ...liercularum euporiston, dum nem...æ, quæ ratione virtutis suæ balsami...rporibus mortuis à putredine con... insignis est, tàm in præservandis ...randis variolis, primatum tribuunt, ...do, eam in substantia, item essen...hæ cum spiritu vini tartarisato, nec non elixir proprietatis cum & sine acido; sicut eadem quoque curativè etiam in declinatione, ne partes à variolis noxas contrahant, sunt egregia. Prout ergò ab hac aëris constitutione massa sanguinea plus minus alteratur, & ad putredinem disponitur, eatenus variolæ nunc plus nunc minùs observantur malignæ & periculosæ; sicut etiam hoc tempore minùs malignæ sunt. Conf. observatio Foresti *lib. 6. obs. 44.* ubi ante centum annos dispositio aëris humida, tepida, &c. similem grassationem variolarum per Belgium universum intulit.

Quoad symptomata febrilia nostri casus: ea simpliciter ex acido variolarum fermentativo, cum alcali sanguinis effervescente, deducenda sunt. Sic enim Cephalalgia oritur ex solo impetu sanguinis ebullientis, quod probat pulsus concitatissimus, & in principio admodum magnus. Sitis clamosa, anxietates præcordiorum, vomitus, superveniens alvi flux⁹ spumosus, originem ducit a bile, quatenus hæc à fermento variolarum acido, bili contrario & hostili, mediante communi circulo eidem permisto, alterata & vitiata fuit; unde ipsa in præternaturalem orgasmum seu turgescentiam in intestino duodeno concitata, amaritie suâ, à fermento morboso magis extraversa, sitim, vomitum, & postmodum diarrhœam spumosam unà excitat: ratione cujus diarrhœæ observavi, excreta aliquoties strophiolo excepta, instar ovi conquassati apparuisse, nihilque materiæ, præter spumam eidem induxisse; hinc dicunt: **Es gehet gantz gäschicht von ihm / es siehet auß wie Hefen /** propter fermentalem orgasmum bilis & acidi. Sanè spuma hæc fit ab agitatione pinguidiusculi, eâque vel per vim externam conquassando, v. g. cum baculo inductâ, vel per internum effervescentiæ motum factâ. Hæc diarrhœa spumosa excitata fuit per vim internam fermentativam, bile in orgasmo constitutâ, cum acido fermento variolarum concurrente: Sic etiam bilis inquinata ab acido fermentativo variolarum, istas turbas præcordiorum infert? ex quo puncto etiam derivatur diarrhœa spumosa in incremento & statu variolarum, hoc in ægro se conspiciendam præbens, quæ innuit humorum peccantium in motu enormem ataxiam, etiam eorum corruptorum & depravatorum inordinatâ fermentationem: unde & bilis hinc corrupta, & uberiùs expulsa, occurrente in intestino succo pancreatico itidem acriori, diarrhœam spumosam hanc & plerumque lethalem, post se trahit: ut taceam, ex acriorum horũ succorum concursu mixturam quandam tertiam enasci, analogam cujusdam purgantis acrioris succo, quæ si per errorem in massam sanguineam derivetur, promovet hujus

effervescentiam, & colliquationem, specialiter ad locum irritatum, intestina scilicet tendentem, sicque alvi excretiones causantem. Dejectiones ejusmodi sunt fœtidissimæ, dicunt: **Es stincket wie faule Eyer/** & rectè: quippe in ovis abundat sal volatile cum copioso oleo; hinc sub putrescentia ovorum sal volatile, dissolvendo copiosiùs oleum, fœtorem tàm perditum concitat. Simili modo secessus & flatus variolis affectorum fœtidissimi dependent ex miscela succorum primarum viarum corruptorum, destructâ præsertim vi bilis balsamicâ ab acido; unde myrrha tàm bilis defectum, quam ejusdem balsami corruptelæ prospicit. Die quarto, nempe efflorescere incipientibus variolis, narium hæmorrhagia interpolata superveniebat, quam excipiebat epilepsia, hanc verò diarrhœa spumosa.

Epilepsia frequens est symptoma variolarum, oritur à vellicatione nervorum ab acri fermento maligno, sed in principio aut incremento, ante & etiam in eruptione, neminem terreat; si verò post eruptionem superveniat, pessima est; innuit enim non sufficientem exclusionem variolarum, unde periculosa symptomata infert. (2) Fit nunc cum, nunc sine consensu abdominis. In infantibus frequenter ex consensu abdominis oritur, unde vel imminente vel præsente epilepsia abdomen circa vel infra regionem umbilicalem sæpè tensum est. Item observatur, quod interdum infantes epilepsia corripiens non cesset, nisi vel vomitus, vel copiosi secessus per alvum, superveniant, in quibus casibus signum est, consensum partium abdominis vellicatarum supervenisse.

Quoad Hemorrhagiam: illa etiam non rara est in variolis, varias partes interdum affligit, præ ceteris tamen observatur narium, alvi, vesicæ, unde fluxus alvi cruentus, & mictus cruentus. Hæmorrhagia narium, præsertim quæ in incremento morbi ante eruptionem venit, est simpliciter per anastomosin seu apertionem vasorum capillarium, propter sanguinis turgescentis impetum, non à fermento acri variolarum, quia tunc nulla adhuc materiæ secretio facta est; quæ fit demum, quando pustulæ efflorescere incipiunt. Mictio verò sanguinis & dejectiones cruentæ quandoque in statu, separatione jam factâ, & quando variolæ etiam partes internas obsident, superveniunt. Exempla talia partium internarum variolis obsitarum non rara sunt: hinc viscera & partes membranosæ facilè eroduntur, erosæ, cùm sint partes nerveæ, quibus aliàs acidum maximè hostile est, facilè in gangrænam & corruptionem sui abeunt, unde tandem supervenit mictus cruentus, & alvi fluxus cruentus, ut plurimum indolentes; quæ excretio sanguinis indolens est signum non solum erosionis, sed etiam gangrænæ; hinc tales excretiones sanguineæ in variolis utplurimùm sunt lethales: Vid. tamen Hœchstetterus, qui habet exemplum mictus cruenti in variolis non lethalis. In diarrhœa variolarum, præsertim in incremento & statu, insinuatur insignis humorum depravatio, unde ex bile corrupta, & in intestinum duodenum expulsa, concurrente succo pancreatico acidiori, adest diarrhœa spumosa. Duorum horum acrium concursu fit mistura quædam tertia, analoga cuidam succo acriori purganti, quæ massæ sanguineæ permista eandem colliquefacit, unde succorum colliquatorum motus ad intestina, & per alvum secretio. Narium autem hæmorrhagia in incremento & principio si moderatè fiat, & continuò sanguis stillet, bonum signum est; hoc modo enim orgasmus sanguinis tandem tepescit, & minor fit variolarum copia. Jam verò in nostro ægro subinde cessat hæmorrhagia illa, subinde autem repetit, quam insequitur epilepsia; unde verissimum, juxta Hippocratis effatum: *Stillicidium narium pessimum*; innuit enim deficientem naturæ seu spirituum moventium impetum in suo motu, quo non sufficiente, nihil boni augurari possumus; non secus ac Stephanus in Oper. Medicis testatur, ægris in febribus ardentibus & malignis crebriùs nares fricantibus, malum signum denotari; innuit enim quandam molestiam circa nares, oriundam ex conatu naturæ, sed non sufficiente. In nostro ergò ægro fatiscentem naturæ motivam arguimus. Posito autem, hæmorrhagiam largiorem nec interpolatam esse; tamen superveniens eidem epilepsia, pessimum omen est; contra si epilepsiæ hæmorrhagia supervenisset, bonum fuisset; cessat enim tunc epilepsia: sed si fit modo inverso, malum est; innuit enim naturam motu critico per hæmorrhagiam non suffecisse materiæ vel etiam producto morboso eliminando, & quod omne restitans fermenti variolarum delatum fuerit in genus nervosum.

Sed quid sibi vult diarrhœa spumosa, epilepsiam cessantem insequens? Posset illa videri critica, quia die quarto supervenit: verùm ea, denotans saltim insequentem naturæ & causæ morbificæ luctam, non fuit critica, sed potiùs symptomatica, naturæ impetu à genere nervoso ad alium locum, delata. Probatur:

(1) Quia est fœtida & spumosa.

(2) Quia æger est admodum anxius, & vires ejus dejiciuntur, nec percipit levamen;

(3) Quia efflorescentibus jam variolis materia producta ad cutem extraverti, non verò ad intestina derivari debuisset; adeoque

hinc

hinc metus est, ne diarrhœa crescente æger variolis disparentibus detrudatur ad orcum. Ex his ergò patet etiam

PROGNOSIS.

Æger versatur in periculosissimo statu, ob ultima symptomata in principio status emergentia: nam variolarum excretio promovenda est. Jam verò si sistitur diarrhœa, periculum imminet, ne recrudescat epilepsia; si verò permittimus hunc fluxum, periculum est, ne variolæ iterum evanescant, aut ne excretio earum impediatur, & æger intereat.

CURA.

Quoad Curam propter orgasmum massæ sanguineæ & lymphæ, qui oritur ab acido maligniter turbante massam sanguineam, hoc corrigatur vel absorbeatur. Quæ absorbent, sunt terra sigillata, cornu cervi, ut dictum: quibus addenda sulphurea antimonialia. Quæ positivè agunt, sunt alcalia fixa & volatilia; sed enim volalilibus salibus non possunt curari ægri;& utut instar ignis æstuent, non fugiamus tamen volatilia. Quando ægri maximè fuerunt inquieti, dedi liquorem cornu cervi succinatum, & quàm mirum redditi sunt quieti & placidi. Opiata saltem in principio addantur, ne impediant crisin. Distinctio tamen motuum criticorum observanda est: Non enim opium impedit simpliciter excretionem criticam, sed tunc temporis, quando imminent excretiones criticæ mediantibus simul partibus organicis, cujus prævie ponitur irritatio quædam à materia morbosa, v. g. in purgatione per alvum &c. quibus vellicatis, adeoque sensu eorum affecto, expellantur per eas excretiones; & tunc opium sistit excretiones criticas quaslibet: aut fit excretio sine talium partium activo & motivo concursu per simplicem humorum alteratum motum, speciatim tunc transcolatum, ut per urinam, aut sudorem, &c. & laudanum opiatum non impedit, interdum potiùs impedientia symptomata sistendo promovet crisin. (2) Subinde instante crisi sunt anxii, quæ anxietates impediunt hunc criticum naturæ motum: hoc ne fiat, laudanum opiatum exhibeatur, quod has anxietates impedit, & tales excretiones promovet; hinc etiam in variolis pro scopo extraordinis, in epilepsia, diarrhœa, &c. est utendum: hinc in infantibus, ubi non possum dare laudanum opiatum, hujus loco sufficit Theriaca, addito gr. j. ij. iij. &c. aliis remediis. Interdum in infantibus sic processi:

℞. *C. C. ∫.* △*e* (si adest malignitatis suspicio ad antimonialia fixa accedo) ℈j.
⊖ *is Card. bened.* gr. jv.
Myrrhæ
Theriac. ana gr. ij.
M. f. Pulvis pro una vel duabus dosibus, ratione ætatis.

Vel ℞. *C. C. ∫.* △*e* ℈j.
⊖ *vol. C. C.*
Viperar.
Theriac. ana gr. ij. M.
div. in 2. part. æquales, pro infante 3. vel 4. annorum.

Gelatina cornu cervi est optima pro sistendo orgasmo nimio.

Quoad nitrata: usurpentur cautè, (quoad sitim,) quia alvum laxant, cujus fluxum disponere periculosum est; & melius est, habere alvum constipatam nonnihil, quàm humidiorem. Emulsionibus, quibus myrrha additur, præfertur illa Zwelfferi cum cortice citri, sub nomine Liquoris alexipharmaci in Pharmac. Reg. Zwelfferi *pag.* 209. Stercus equinum præsertim egregium est in præservandis faucibus in variolis; sistit enim æstum febrilem, excretionem per sudorem promovet, & alterando lympham fauces præcavet. Pulvis epilepticus antimonialis & liquor cornu cervi succinatus, suffecêre mihi in cura epilepsiæ variolarum. Pro epilepsia datur infantibus unius anni gr. j. duorum gr. jß. cum ebore sine igne vel unicornu. Interdum vomitum movet, interdum copiosos secessus, interdum sudorem & somnum infert, & si non primâ vice epilepsiam frangit, tamen secundâ vice; si revertitur paroxysmus, liquor cornu cervi succinatus sufficit, qui ad gutt. viij. x. vel xij. epilepsiam infantum, in principio vel incremento variolis supervenientem, sistit. Et in specie in principio morbi libenter dedi hunc pulverem, quia copiosè subinde vel per vomitum vel per secessum evacuavit primas vias. Et posito, quod infantes non habeant epilepsiam; si tamen habeant anxietates, in talibus liquor cornu cervi succinatus me nunquam deseruit.

Mercurius dulcis est appropriatum in variolis, in principio & fine curæ propinandus.

Verum in nostro ægro, cùm quarto demum die, ubi jam efflorescerent variolæ, post hæmorrhagiam epilepsia supervenit, & alvi fluxus adfuit, quid agendum? Observandum: Diarrhœam hanc colliquativam, & quæ impediat proruptionem variolarum, esse sistendam; ne verò vel epileptici insultus, vel hæmorrhagia narium, vel symptomata facultatis animalis recurrant, diaphoresis sensilis promovenda: ob id terra sigillata cum diaphoreticis mista convenit: spumosa adeoque cum sit diarrhœa, effervescentes succos hæc simul

ſimul compeſcit; ob id & corallia rubra ſimul addi poſſunt. Ergò ſaltem

1. Acre vellicans in inteſtinis temperetur.

2. Orgaſmus ſuccorum effervefcentium, præcipitantibus corrigendus.

3. Cum dictis unà per fixa, ſudoriferis volatilibus ſociata, motus excretorius criticus ad peripheriam corporis adjuvetur.

4. Si quæ adfuerint anxietates & gravia ſymptomata, quæ hos ſcopos impediant, illa blandis opiatis vel theriacalibus amoveantur: etenim hæc in variolis egregia ſunt, præſertim pro ſcopo diarrhœæ præſervandæ; ſicut etiam pro expellendis variolis.

Pro primo ergò & ſecundo ſcopo conducit terra ſigillata, aut cornu cervi uſtum, aut etiam creta, corallia, &c. Pro tertio proficua ſunt fixiora, maritata volatilibus, ſale volatili viperarum, &c. Pro ultimo ſcopo etiam laudanum opiatum fermentatum, adeoque hujus gr. j. infantibus pro 4. doſibus, vel theriacæ gr. j. vel ij. vel iij. vel extractum theriacale in ſufficienti & debita, minimâ tamen ſemper doſi, aliis adduntur.

Hæmorrhagia autem, imprimis in adultis, vehementer interdum urget, in ſpecie quibus non ſecatur vena: ubi obſervetur, ne præpoſterè motus ſanguinis ſiſtatur, vel ſtypticis aliorſum redigatur. Meretur ergo notationem obſervatio Williſii de Febribus, qui beneficio bufonis ſub axillis applicati curavit hæmorrhagiam, quod etiam valet in febribus malignis.

Interdum petechiæ junguntur variolis: Sic cuidam virgini petechiali laboranti præſcripſi medicamentum ex antimonio diaphoretico, pulpa citri &c. quo in continuo madore curabatur, & petechiæ copioſæ prorumpebant; poſtmodum verò inſigni hæmorrhagia corripiebatur: hujus verò mater ſumpſit duos bufones, quos vivos contuſit, & axillæ ægræ alligavit, unde omnis hæmorrhagia ceſſavit.

Alias Curam Anno 1675. & 1676. ſequenti ordine inſtitui: Nempe ſi mox in principio, ubi infantes hoc morbo ægrotare inceperunt, vel ſecundo die vel quando præcedente die conqueſti fuerant, advocatus, utplurimùm principium curæ feci à ſpecifica laxatione per Mercurium dulcem, niſi aliud obſtiterit, vid. M. A. N. C. *Ann.* 3. *Obſervat.* 9. *pag.* 13. *& Obſervat.* 56. *pag.* 93. Adeoque pro ratione ætatis, infanti v. g. unius anni, dedi gr. j. pro bimulo gr. ij. trimulo gr. iij. & ſic conſequenter, cum paucula conſervæ roſarum quantitate in forma boli, quia ſic faciliùs deglutiunt; Si enim Mercurius dulcis in vehiculo calido per ſe, præſertim in cochleari metallico, exhibeatur, periculum eſt, ne metallo is adhæreat: ſic quidam hinc plus, quidam minus laxati fuerunt; interdum vomuerunt, quod ſemper libentiùs vidi; interdum ſine vomitu ſimpliciter per alvum operabatur; interdum etiam planè nihil operatus fuit, pro conditione ſcilicet ſubjectorum; Ut itaque mercurius dulcis primarium ſit variolis proficuum purgans: Ac in primo variolarum principio exhibitus, vel impedit omnimodam earundem invaſionem, vel facit, ut facillimè & citò erumpant. Leviter acuari poteſt cum pulvere jalappæ vel ſcammonio ♀ato, quatenus forſan aliquid ſaburræ primarum viarum, naturæ poſtmodum moleſtum, tollunt. Alia Purgantia vitanda, utpotè facilè hypercatharſin moventia, & variolarum eruptionem turbantia; qualia exempla funeſta ubivis obvia ſunt.

Sin verò morbus ſtatim graviùs affligeret, & quidem mox cum virium proſtratione, æſtu, corporis jectigatione, ac convulſionum metu, tunc mox in primo principio dedi pulverem antiepilepticum antimonialem.

Cæterum principio quoque morbi prælapſo, nunquam pulvere illo antimoniali vel Mercurio dulci amplius uſus ſum; quin potiùs prærepta occaſione inſtituendi laxationem, (à quibus omnibus, imò clyſteribus quoque, ſub progreſſu morbi cavendum, vid. Riverius *Pr. l.* 17. *p.* 187. & Sydenham *de Morb. acut. pag.* 187.) inſtantibus interim & perſeverantibus illis ſymptomatis circa primas vias, cum hypochondriorum & abdominis murmurationibus, aut tumore ejus tenſivo, &c. quæ ſunt prodromi epilepſiæ, ibi neceſſitate coactus juſſi blandum clyſma ex ſimplicibus domeſticis leniter emollientibus & abſtergentibus injicere, v. g. ex lacte, vel juſculo avenaceo cum melle, &c.

Hinc præterlapſo morbi principio, ad attemperantia alexipharmaca, cum additis alcalinis acceſſi; hinc juſſi aſſumere ſequentes aut ſimiles pulveres, e. g.

℞. *C. C. ſ.* △*e* ℈j.
Myrrhæ gr. vj.
Theriac. gr. ij.
M. pro 2. doſibus.

℞. *C. C. ſ.* △*e* ℈j.
Myrrh. gr. jv.
⊖ *vol. C. C.* gr. iij. vel jv.
M. pro 2. doſibus.

℞. *Pulv. bezoard. D. Mich.* ℈j.
⊖ *is card. bened.* gr. jv.
Myrrhæ gr. ij. M.

Et ſic porro pro circumſtantiarum ratione in incremento morbi, ſecundo vel tertio die, dum æſtus ante eruptionem puſtularum & ſymptomata primarum viarum urgent.

Puſtulis

Pustulis verò erumpentibus, vel dictis remediis instititi, vel pro promovenda excretione per emulsiones ex seminibus expulsivis ... cum myrrha, cornu cervi, & unicornu ... ossili, &c. ordinavi, ita enim successivè me... us eruperunt variolæ. Sed pustulis plenariè protuberantibus, adeoque in statu morbi ... um incipiunt extolli in medio, & ad suppurationem tendere, tunc præscripsi:

℞. R ♀i ʒij.
Ess. Myrrh. ♀*isat.* ʒj. M.
... sis gutt. 20. vel 30. pro infante 3. 4. & 5. annorum, pro circumstantiarum ratione, bis, ... vel quater intra 24. horas. Vel
℞. R ♀i ʒiij.
Ess. Myrrh. c. ⁓ ⊖✱*ci vinos. parat.* ʒj. M.
... sis gutt. 15. 20. & 25. bis, ter, quatervè diei & noctis spatio, pro ratione circumstantiarum, infanti trium, quatuor vel quinque annorum.

In declinatione autem morbi, cùm plenè essent in suppuratione variolæ, pro hac promovenda, sæpe dedi pulverem lapillorum ... crorum cum pauxillo myrrhæ; ita nam... earum suppuratio promovetur, & restan... symptomata eradicantur.

His ita peractis, ubi crustæ iterum deciderint, post binas vel tres septimanas à primo morbi insultu, pro interna mundificatione ... erum purgationem institui ex Mercurio ..., ne variolarum reliquiæ aut febres intermittentes, aut alia mala, post se relinquant. Cùm verò post perfectè curatas va... minùs soleat laxare, pro stimulo eidem ... iß. ij. vel iij. pulveris jalappæ addi possunt in conserva rosarum: sic v. g. pro in... ... annorum
☿ *dulc.* gr. v. vel vj.
♀ *Jalapp.* gr. ij. vel iij. M. f. Pulvis.
... ldita conserva rosarum fiat Bolus, à ... su hauriantur aliquot cochlearia vehi... ... jusdam calidi.

...m ad sistenda symptomata, in cursu obvenientia, quibus sequenti modo ... itum.

...mitus in principio urgentes nunquam ... scui, cùm sic variolæ meliorem cur... quirant; Si autem sistendi sunt, optimè ... nt alexipharmaca, quibus extractum ... alc addi potest.

...ctigationes autem corporis & anxieta... incipio urgentes, ratione quarum im... excretionis motus, tolluntur optimè ... acam, vel in robustioribus per gr. ß. ... d gr. iß. pro aliquot dosibus, lauda... ... itè parati: quibus tamen non suffi..., confugiendum ad liquorem cor... ... succinatum, dosi gutt. iij, jv. v, vj, &c. ... mstantiarum varietate, in haustu potus ordinarii; ita quieti redduntur variolantes, & excretio pustularum promovetur.

Quodsi in principio aut incremento morbi epilepsia afflixerit, tunc internè jam pulvere antimoniali epileptico, jam liquore cornu cervi succinato, jam utroque, optato cum successu usus fui. Externè simul pro dolore abdominis tensivo, in hujusmodi epilepticis insultibus ordinavi Linimentum ex olei destillati succini ℈j. olei destillati spicæ gutt. v. excipiendo cum oleo nucis moschatæ expresso, aut corpore pro balsamo, quod regioni umbilicali & scrobiculo cordis inungendum jussi, idque aliquoties; sic enim epilepsia evanuit.

Si verò in incremento & statu morbi Diarrhœa supervenerit, utplurimum funesta fuit, nisi infantes habitiores & succulentos, & qui sibi eam, præter causas internas, occasione vel potus nimii, vel frigidiusculi contraxerunt, corripiat: pro hac compescenda, præsertim si cum murmurationibus abdominis, aut excretionibus alvi spumosis, venerit, quæ insignem motum effervescentiæ insinuant, ordinavi:

℞. ▽*æ sigill. minutim.* ♀*is.* ʒj.

Infundatur in quadrantem canthari cerevisiæ vel potus ordinarii, semper benè agitando **wann sie wollen trincken /** quò sic continuò aliquid ejusdem terræ ingurgitetur. Atque sic brevi post diarrhœa feliciter fuit sedata, & nullis aliis symptomatibus supervenientibus, sed potiùs pustulis egregiè protuberantibus.

Quodsi in statu morbi ob symptomatum syndromen vires ægrorum admodum fuerint prostratæ, tunc nil melius esse observavi tincturâ Coralliorum cum spiritu cordis cervi, vel aqua typhorum cornu cervi cum vino parata, in cochleari potus ad gutt. vj, viij, x, xij, &c. idque crebriùs, propinata, pro infante trium annorum, vires restaurando & variolis succurrendo.

Quin &, si nimiis sudoribus diffluant infantes, & fiant inde imbecilliores, optimum analepticum fuit haustulus vini Rhenani, vel panis similagineus mollis vino generoso intinctus, & ita exhibitus; aliàs non sum hoc in casu adeò liberalis in exhibendo vino, nisi ex dicta ratione ægri fuerint debiliores.

Porrò quodsi periculum oculorum variolantibus immineat, quæ duplicia sunt:

1. Ne variolæ ipsum oculi bulbum occupent.

2. Ne variolæ obsideant palpebras, quibus suppurantibus oculus non possit aperiri.

Ex primo periculum est perditionis visus omnimodæ; remanent enim cicatrices, quæ si bulbum attigerint, visum hebetant. Pro oculorum ergò præservatione optimum est, ut mater, aut mulier quædam sana, masticet allium

manè jejuno stomacho, & halitum oris infantis oculis crebriùs inspiret. Hoc crebriùs repetito rarò periculum imminuit infantibus. Vel accipiatur crocus, infundatur aquæ fœniculi, hinc infusum hoc oculis instilletur. Vel ex ruta recenti contusa vel conquassata exprimatur succus, qui per filtrum transmissus, & cum aqua quadam ophthalmica permistus, instilletur oculis.

Dein, oculis liberis quoad bulbum existentibus, palpebrarum cilia inviscantur, adeoque oculi aperiri nequeunt. Ne ergò sordes acriores intra oculos colligantur, & oculos erodant, sufficit blandum vel florum meliloti, vel herbæ malvæ decoctum, in aqua factum, ac cum linteo oculis calidè applicatum. Malè autem à quibusdam lac applicatur, quia, cùm crassum viscidum sit, & facilè acorem contrahat, periculum est, ne oblinantur variolæ, & propter butyrosam substantiam sordidæ fiant Variolæ.

His irritis si oculi inquinentur, & post curatas variolas vel lippitudo, vel ophthalmia, vel hebetudo visus, &c. supersit, appropriatis ophthalmicis succurratur: sed simul nuchæ applicetur vesicatorium, vel si nec hoc suffecerit, claudatur, & pone aures bina vesicatoria applicentur. Nihil equidem vesicatoria faciunt præcisè ad oculorum curam, sed hujus curæ impedimenta removent, qualia sunt sanguinis & lymphæ uberior affluxus, ut meliùs oculi curari possint per reliqua remedia; Parantur autem sequenti modo:

℞. *Empl. vesicat. usit.* p. j.

Cui admisceatur ana vel dimidia pars emplastri citrini, hinc linteo inductum nuchæ vel auribus applicetur; sic brevi post vesica excitatur, quæ aperta, copiosum serum fundit. Ut diutiùs aperta servetur, sumatur emplastri de spermate ranarum quantum placet, cui addatur quinta vel sexta pars dicti emplastri vesicatorii; ita enim stimulus adest, & foramina nequeunt consolidari, sed aperta manent; ab emplastro vero spermatis ranarum inflammatio impeditur.

Infantibus etiam aut puellis quidam ad præcavendam faciem à variolis, vesicatoria scapulis aut dorso solent applicare; non secus ac si variolæ in pustulas jam congestæ dispareant, aut variolæ promanantes in medio foveas acquirant, quod malum signum est, denotans earundem introrsum versus regressum, tunc vesicatoriis, carpo & genubus applicatis, hoc præcavetur.

Porro Tussis & Pectoris Affectus, quandoque supervenientes variolis, optimè curat Scabiosa, eaque nunc solitaria, nunc syrupus ejus aut hederæ terrestris, cum spiritu salis ammoniaci anisato mistus. Et cùm plerique variolantes, si moriuntur, utplurimùm suffocati intereant, quare simus solliciti, & in cura variolarum faucium ac colli semper habeamus rationem: hinc etiam respirationis modum consideremus, & qualis sonus sub respiratione audiatur, attendamus; si enim respiratio fuerit celerior, anhelosa & minor, malum est; sin contrà æqualis, rara & magna, bonum; quod si verò respirantes stertendo obscurum sonum edant, periculosum est, & metus, ne in statu morbi suffocentur; & tunc volatilibus impetus & motus sanguinis promovendus.

Curavi superiori anno, sub primo insultu febris illius catarrhalis epidemicæ cum pleuritide notha, adolescentem sedecim vel octodecim annorum per mixturam, ex spiritu salis ammoniaci anisato & laudano opiato constantem; hinc ubi quarto die erumperent variolæ, consuetis remediis instití.

Ulteriùs grave & miserabile symptoma est Aphoma, variolis superveniens, ejusque duplex affligendi modus: vel enim ægri sonum neque edere vitio laryngis, & nervorum recurrentium, vel formare vocem nequeunt; (2) Licèt edant sonum, tamen eundem in loquelam formare nequeunt, quod fit vitio linguæ, quoad sui nervos motorios paralysin passos. Prior casus non occurrit in Praxi, utut Hildanus *Cent.* 6. *Obs.* 14. eum observarit, apud quem etiam cura habetur: sed casus est rarus. Posteriorem verò casum ipse observavi, ubi, præter interna volatilia antiparalytica, imprimis conveniebat essentia castorei, linguæ in parte prima circa frænulum crebrò affricta: Vid. etiam Horstii *Obs. in l.* 1. *Obs.* 29.

Tandem frequenter post variolas gravia alia supersunt symptomata, & interdum morbi chronici difficulter curabiles, v. g. ulcera quarundam parium, in specie in locis nervosis, occasione fermenti variolarum infixi enata, tinea capitis virulenta, &c. Pro hisce ergò malis eradicandis, si alio modo curari nequeant; in subjectis paulò robustioribus per salivationem Mercurialem cura erit optima, cùm non secus atque in lue Venereâ post variolas pathemata partium nervearum solent esse superstitia, quibus Mercurius dulcis egregiè prodest; hinc ex collatione variolas insequentium malorum & luis Venereæ, apparet, Mercurialia tàm internè, quàm externè usurpata, futura egregia.

CASUS XXXVII.

PHTHISIS PULMONALIS.

VIr ætatis consistentis Medicum accedit, conqueritur de tussi continua, cum materiæ copiosæ rejectione. Materia, quæ rejicitur per os, est quandoque alba, quandoq́ livida, quandoq́ viridiuscula, absque fœtore,

fœtore, & quæ aquæ injecta fundum non petit. Jungitur raucedo crebrior, subindè remittens, ferè tamen continua. Ad oblata mediocriter se habet, saporem tamen teтrum, nec facilè explicabilem, cinereum quasi aut lignorum putridorum instar, mane evigilans in ore percipit. Urina erat bonæ consistentiæ, sed intensiùs tincta: pulsus celeres & frequentes, magnitudine moderati: noctes propter tussim nonnihil inquietæ, & somni admodum interrupti, simul verò ac somno indulgere incipit, copiosis sudoribus diffluit, non leviter eum debilitantibus. Corporis constitutio antea habitior, gracilior, partes extremorum carneæ molles & flaccidæ, tempora collapsa, capilli defluunt; alvus quotidiè respondet officio, sed liquidiora & fluidiora solent esse excreta. Ex levi motu virium imbecillitas, & respirationis difficultas superveniunt: utrique lateri quidem incumbere potest; dextro tamen minus commodè, cum omnia exasperari tunc sentiat. Diu est, quod successivè malum in principio neglectum altiùs progressum sit, facie jam quodammodo Hippocratica apparente. Originem morbi scit nullam, nisi quod lites continuæ & jurgia domestica uxorem inter & eum, intercesserint.

RESOLUTIO.

Affectus est revera Phthisis, & quidem pulmonalis incipiens, sed jam in insigni incremento constituta, ab excoriatione pulmonum facta. Confunditur vulgò Phthisis cum Atrophia & Tabe; sed malè. Atrophia enim est, quando corpus non sufficienter nutritur: Tabes, quando corpus etiam nutritione jam factâ decrescit & depauperatur. Ad hanc pertinet Phthisis, ubi ægri non solùm cessant nutriri, sed jam nutriti decrementum patiuntur & emaciantur. Omnis enim tabes oritur vel defectu vel vitio chyli; defectu in inedia, chyli exhaustione, &c. vitio supervenit variis modis, speciatim, quando vitiosus fit chylus vel errato stomachi vel sanguinis chylum depravantis, speciatimè per pus ex ulcere cujusdam partis ortum, unde sanguis chylum defœdat & corrumpit. Unde non præcisè ad pulmones restringenda est phthisis, observata enim etiam fuit ex ulcere jecoris, abscessu mesenterii; frequentiùs tamen ex pulmonibus corruptis. Hinc Medici frequentiùs istam phthisin vocant, quæ pulmonum vitio supervenit. Considerandum: an vera, an notha fuerit, quo puncto sæpe fallimur. Phthisis variat, præsertim ex viscerum, speciatim ventriculi ratione: κατ' ἐξοχὴν pulmonalis vocatur, quæ fit ex erosione & exulceratione pulmonum, quam insequuntur tussis, sputa varia, atrophia, &c. Notham eadem consequuntur symptomata sine tali erosione & exulceratione pulmonum: sic artifex quidam vescitur carne vervecinâ cum brassica, inde brevi post tussi siccâ crebriori, die & nocte pectus quatiente corripitur, successivè tandem fit humida, ejiciuntur copiosa viscida, mucosa, color faciei perit, acquirit faciem Hippocraticam, corpus emarcescit, durant hæc omnia ad biennium: omnibus remediis irritis tandem sub fortiori tussi aliquid duriusculi ex imo pectore sursum movetur & ejecit, quod erat parvum officulum acutum cum brassica deglutitum, sed aberraverat à via, & in asperam arteriam inciderat, ex quo omnia hæc symptomata enata. Hoc itaque rejecto intra paucas septimanas spontè iterum sanus, floridus vegetus & pinguis factus. Talis est phthisis notha absque erosione pulmonum. Plura exempla Phthiseos nothæ simul hinc inde observantur: Vid. Bartholinus *Cent.* 2. *Hist.* 27. qui observavit ex nucleo avellanæ in pulmones illapso tussim continuam cum phthisi, quo remoto fuit curatus æger; item in M. A. N. C. *Ann.* 2. *Obs.* 31. *pag.* 58. & *Ann.* 3. *Obs.* 3. nec non Sylvius *Pr. lib.* 1. *c.* 24. In nostro casu vera est Phthisis, in qua tamen etiam est differentia. Quidam laborant perfecto ulcere pulmonum sine tussi, sputo, phthisi, &c. si nempe abscessus membranâ includatur, quem vocant Vomicam pulmonum, vid. Kerckringius *Obs.* 72. Quoad phthisin hanc veram, ubi exulcerati sunt pulmones, sine tamen tabe corporis observetur; quod interdum sint vegeti corpore, floridi facie, quamvis pulmones sint exulcerati, & putrida fœtida rejiciantur: in talibus vis stomachi digestiva adhuc viget, & quamdiu hæc adest, à tabe sunt immunes: sicuti enim lac admodum convenit Phthisicis pro temperatura acrioris succi, tàm sanguinis, quàm puris; ita quamdiu ægris, ulceribus partium laborantibus, adhuc vis stomachi digestiva valet, iisdem suggerit succum chylosum lacteum temperatum, & tamdiu sunt apparenter vegeti.

Causa proxima hujus phthiseos est lympha salso-acris, & muriatica facta, uti à Sylvio & Lindano dicitur, quæ certè in omni phthisi peccat. Semper verò considerandum: an ab interna alteratione, vel per se, vel occasione morbi cujusdam antecedentis, e.g. variolarum, pleuritidis, scorbuti, &c. an ab externa læsione, v. g. à contagio phthisicorum, spiritus nitri fumo inspirato, &c. malum inductum sit? Si verò per se orta, certi simus, peccare lympham acrem salsam, & massam sanguineam simili-

ter asperiorem & acriorem factam, occasione stomachi non ritè digerentis, sed alimenta in similem muriaticum succum convertentis, & aliorum viscerum.

Causa remota est digestio stomachi vitiata.

Pars affecta seu subjectum radicationis est massæ sanguineæ crasis salsa muriatica, inquinans lympham, unde hæc causæ proximæ rationem obtinet: subjectum autem inhæsionis sunt pulmones jam excoriati quidem & exulcerati, utut exulceratio nondum in ulcus sordidum transierit; colligitur tamen postmodum ex sapore peregrino instar lignorum putridorum, quem æger exprimit, **wie faul Holtz**/ corruptela cujusdam visceris, & in specie in nostro casu pulmonum. Nondum verò est confirmatum ulcus, quia excretio materiæ variæ mucosæ non est pus, quod probatur: quia aquæ injecta non petit fundum, sed sputum tale provenit à lympha copiosiore effusa salsa: & viscidum illud est ex nutrimento, pulmonibus non apposito, sed proximè in pulmone eroso corrupto & alterato, unde lymphæ adjunctum ab aëre magis spumescit, & sic sputa leviora redduntur, hinc aquæ innatant. Observatum etiam puris sputum menstruum inordinatum sine phthisi: vid. M. A. N. C. *Ann.* 1. *Observ.* 94. *pag.* 223. Kerkringius *in Spicil. Observat.* 72. & Bartholinus *Cent.* 3. *Hist.* 17.

Phthisis pulmonalis in principio saltim tussi sicca affligit, hinc appetitus nonnihil imminuitur, color faciei mutatur, & habitus corporis succi plenus flaccescit, quæ sunt signa phthiseos incipientis. In confirmata manifesta sunt symptomata, admodum tussiunt cum copiosæ materiæ plus minus purulentæ rejectione. Urina tincta est ex primariis signis; est enim sine sedimento, quod fit ex copia salis ejusque à latice urinæ imbibitione. Pulsus celer, frequens, quoties cum tussi, virium prostratione vel coporis emaciatione sine aliis febrium signis adest, & quò magis talis, eò magis desperatè habent ægri, & utplurimùm intereunt. Sudor nocturnus ferè est unum ex primariis signis phthisicorum; subitò enim atque dormiunt, tantùm non sudoribus diffluunt, quando evigilant, sudor cessat, si iterum oculos claudunt, sudor redit, præsertim fit post mediam noctem. Sudores autem hi nocturni in nostro casu obvii sunt emaciantes, non propriè colliquativi, utut tandem tales fiant: nam oriuntur ex nutrimenti chylosi, cum sanguine quidem per corpus distributi, sed apponi inepti vel non appositi, spontanea effluentiâ: unde dimittit massa sanguinea sub somno talem liquorem corruptum, qui tunc dormientibus spontè per cutim effluit, nec ita formatus est, ut per vias urinarias transeat. Quando igitur incipiunt dormire, cessante imprimis in somno spirituum animalium impetu elastico, adeoque fibris cutaneis, & præsertim tendinosis musculis cutis minus tensis, sed mollioribus, relaxatis & flaccidioribus, sicque poris magis hiscentibus, & magis apertis, nutrimentum serosius spontè effluit; quando verò evigilant, sudor cessat. Interim etiam hi sudores sunt mali, emaciant corpus, illudque nutrimento frustratur, unde reliqui succi corporis longè acriores fiunt, hinc his sudoribus continuantibus, præter maciem corporis, sequitur tandem capillorum defluvium, quod signum est phthiseos, cui si supervenit diarrhœa, moriuntur.

Quoad latus, vid. Salmuth, qui dicit *si lateri sano incubant ægri, anxii redduntur; si verò ægro, latus sanum adhuc suo officio fungitur.* Quoad phlogosin, ista, quam patiuntur Phthisici, empyematici, ita habet, quod ægri percipiant quandoque æstum ex pectore adscedentem. Deinde subinde maxima illius lateris, cujus pulmo exulceratus, utplurimum rubet & calet, altera est pallida. Et curavi empyema cum ulcere pulmonum in parte sinistra, hinc etiam pulsus in parte sinistra fuit insigniter mutatus, ab illo in latere dextro.

Lympha est copiosa, glutinosa, viscida, &c. quia in erosis pulmonibus totum nutrimentum non assimilatur, sed foras eliminatur; prout verò plus minus corrumpitur; eò magis vel minus fœtet, & à colore albido naturali recedit.

Phthisici utplurimum sunt fluxioris alvi, ratione cujus, præter causas alias, addenda est bilis corruptela, eaque salsa acris serosa, deficiens in oleositate balsamica & volatili acrimonia, adeoque insufficiens est chyli perfectioni, & fæcum secretioni, sed partim diluendo, partim stimulando intestina hujusmodi diarrhœam colliquativam infert. Ac phthisici jam nonnihil confirmati quidem, diarrhœam incidunt, ex constitutione fluxiliori, ipsis propria; unde etiam post clysma injectum, aut lene purgans assumptum, impetuosius ii moventur; quod ipsum cautelam injungit in proritanda phthisicorum confirmatorum alvo, cum etiam juxta Hippocratem diarrhœa, post capillorum defluvium superveniens, mortem tabidis inferat; innuit enim insignem corruptionem omnium contentorum in nostro corpore. Conf. Sylvius *lib.* 4. *de Phthisi.*

Quoad iram: illa, tanquam concausa, phthisin & febres acutas infert hoc modo: scilicet sub ira fit insignis quorumvis humorum confusio, quod patet ex mutatione pulsus & alvi fluxu, non rarò eam sequente; hinc dum iidem confunduntur, fit eorum (1) acrior concursus, hinc insignis effervescentia, adeoque quan-

quandoque febres; imò (2) juxta alios ex concursu mutuo succorum, unio eorum in salium, sed acrius, minus temperatum, ceu phthiseos & quamplurimarum ægrotationum primariam causam & fomitem.

PROGNOSIS.

Quoad Prognosin: anceps est casus, quia phthisis hæc facilè in confirmatam transire potest; interim melior spes affulget, quod in nostro appetitus quoddammodo adhuc constet: Verùm aut diarrhœa supervenit, unde moriuntur, aut pedes œdematosi. Tussis remittens innuit vires prostratas non sufficientes movendo thoraci, unde cum reatu suffocatio potest supervenire. Vid. ...lvius *l. c.*

CURA.

Quoad Curam phthiseos ex stomacho ...ttæ: incipiens facilè curatur, si modò ma...rè propinetur vomitorium, postmodum ...ida blanda salsa, ut liquor terræ foliatæ tar...i, spiritus nitri dulcis, mistura lapillorum ...crorum cum aceto, & similia, & vesper...o tempore blandum opiatum propinetur.

Universalia hîc sunt frustranea, & mini...è talia, & ob id Lindanus dicit: stultum ...e axioma, ab universalibus inchoandas ...e curationes; quia plurimi sunt morbi, in ...bus magis nocumentum, quàm utilitatem ...runt, utut, si primæ viæ in principio mor...mundificentur, utile sit.

Vomitoria quod attinet: equidem in ...si sunt optima, sed cautè administren... In principio & progressu sint modera...artim ob metum hæmoptyseos, partim, ...specie hic, ob diarrhœam haud tuta ...; quia tales ægri à lenissimo remedio ...rtim per inferiora purgantur. An er...mitorium debeat ordinari, ventriculi ...præscribit: quamdiu enim in stomacho ...ermentum nonnihil viget, & digestio ... tutò vomitorium moderatum assu...erit; quando verò digestio est destru...ofundata, vomitorium ex eo est peri...imum, quia tunc nihil ordinario per ...ra operatur illud, idque ideò, quòd ...tum ventriculi suo modo vim emeti...actum non deducat; quin potiùs ...ores exinde sequuntur alvi dejectio...

...enæsectio est particulare remedium.

...urgantia rarò in principio adhibentur, ...men laxa & primæ viæ mundæ optimè ...e sunt.

...quæritur porro: an in nostro ægro ...s conducat? Resp. Lac in phthisi da...ı solùm pro scopo alimentoso, sed ...dicamentoso, ut nempe illud dul...à & butyrosâ pinguedine temperet acrimoniam muriaticam lymphæ & sanguinis, & corpus nutrire valeat. Interim quomodo illud ipsum lac pro scopo pulmonum erosorum conferat, non video; quin potiùs causam proximam, lympham scilicet acrem, respiciendo, conveniet idem lac non priùs, nisi dyscrasia massæ sanguineæ & lymphæ alterantibus plus minus fuerit correcta ex parte, speciatim in hoc casu per remedia ex lignis, quæ in phthisi illa, ac est nostra, quam Veteres ex defluxionibus derivarunt, pro temperando sanguine & lympha sunt optima: pro cujus scopi complemento, adjungatur lactis usus; aliàs enim intempestivè adhibitum plus nocet, quàm prodest; & hoc etiam in nostro ægro attendendum erit. Deinde etiam lac non priùs convenit, quàm ulcus pectoris priùs fuerit purificatum, & à recrementis præternaturalibus evacuatum maximam partem; secus enim si nutritivum lac ingeratur, metus est, ne, stante pulmonum erosione, proventus puris uberior generetur, præsertim, cùm teste Hippocrate, *impura corpora quò plus nutriveris, eò magis læseris*: quod etiam locum habet in membris particularibus morbosis. Porrò in lactis usu ventriculi ratio est habenda; lac enim facilius alteratur & corrumpitur; unde quamdiu ventriculus adhuc digerere nonnihil valet, nec nimis urget diarrhœa, lac tutò assumi potest; contrà si ipsius digestio læsa fuerit, tunc ne magis lædatur æger, omittendum lac est; Tandem in lactis usu observetur, ne febris adsit plus minus intensa; si enim febris tantillum præsens sit, cavendum nobis à lacte; mox enim in stomacho tali nidorem contrahit, & corrumpitur: si autem febris saltim lenta hecticæ similis afflixerit, tunc concedi potest.

In ulceribus pulmonum nocent acida speciatim vitriolica: sic quidam hypochondriaci debilitate pulmonum præditi, ex usu acidularum vel phthisici facti fuerunt, vel hydropici interierunt, externè verò acida nitrosa nocentissima sunt pulmonibus, temperata verò, ut tinctura vitrioli martis Zwelfferi, spiritus nitri dulcis, &c. possunt concedi.

Quoad opiata: ea in phthisi sunt optima, sed accuratè observetur methodus medendi. Unde quæritur: an ea in nostro ægro locum habeant? Dico quod non; quia jam facta est erosio pulmonum, qua stante, adeoque & sordium coacervatione, urgenda expectoratio; hàc autem cessante, unà cum tussi, periculum suffocationis ægro imminet, unde cum exhibitis opiatis excretio materiæ ex pectore sistatur, sufflaminato hac ratione motu partium organico, ac concurrente ipsorum spirituum animalium defectu, omittenda ea

erunt, præsertim cum stante ulcere pulmonum excretio non debeat impediri, sed potiùs promoveri. Contrarium quidem loquuntur Practici, dicendo, quod tussim sistant: Verùm respondeo, distinguendo tempora: Nempe in principio & incremento phthiseos, quamdiu scilicet acrimonia lymphæ & tussis adhuc sicca urget, nondumque facta est erosio pulmonum, sed fieri incipit, opiata sunt optima. Temperant enim acrimoniam lymphæ ad asperam arteriam delatæ, & simul præternaturalem ejus motum ad asperam arteriam pulmones impediunt, & sic sensum irritationis sistendo tussim sufflaminant. Optime autem operantur, si misceantur cum lymphæ acrimoniam temperantibus, speciatim sulphureis & vegetabilibus gummosis. In statu minus commodè usurpari possunt; adeoque considerandum, quid magis urgeat? Prohibent opiata generationem sordium, & simul inhibent excretionem. Vesperi ergò potiùs quàm interdiu conducunt; vesperi enim materia generatur, & interdiu excernitur.

Inter opiata pilulæ de cynoglossa in desuetudinem abierunt, quia sunt ex crudis narcoticis compositæ; potiùs pilulæ de styrace Sylvii aut Schrœderi cum laudano opiato permisceantur, & vespertino tempore vel ante cœnam, vel post cœnam parcam sub introitu lecti usurpentur. Ulcus autem, antequam consolidetur mundificetur priùs, pro quo scopo optima est nicotiana, hydromel, oxymel, &c.

In Cura ergò nostræ phthiseos, quæ vulgò à destillatione deducitur, observentur sequentes Indicationes:

1. Sanguinis dyscrasia salsa & lymphæ acrimonia corrigenda & temperanda.

2. Sordes in pulmonibus residentes per expectorationem removendæ.

3. Nocumentum pulmonibus inductum restituendum.

4. Simul etiam in omni tempore digestio prima integra servanda: pro quo ultimo scopo primariò attendendo vomitorium, hinc blanda acidula, aromaticis juncta, quale est Elixir proprietatis vulgare, conveniunt.

Pro primo autem scopo conducunt speciatim temperantia sulphurea, vel quæ habent consistentiam pinguidiusculam temperatam: qualia sunt sulphur, flores sulphuris, antimonium diaphoreticum, antihecticum Poterii, succinum, thus, saccharum Saturni, pulvis Haly contra Phthisin, species dia-Saturni Mynsichti, species dia-Tragacanthæ frigidæ, semina frigida majora & minora. Quibus tamen palmam in principio morbi præripiunt decocta lignorum, vel solitaria, vel si jam læsio pulmonum facta fuerit, adjunctis vulnerariis. Curiosam observationem habet Riverius *Cent.* 1. *Observ.* 35. *&* 99. *Cent.* 2. *Obs.* 61. *&* 78. *Obs. à* Fomio *Commun.* 72. de phthisi incipiente, per decoctum ligni guajaci curata. In tali ergò casu:

℞. *Ras. ligni Juniper.* ℥iij.
guajaci ℥iß.

Macerentur per 24. horas, affusâ mensurâ unâ aquæ simplicis: manè ebulliant ad consumptionem medietatis, in fine adde

Pass. min conquass. ℥j. ad ℥iß.

De colatura, per manicam Hippocraticam aliquoties trajecta, bibat æger manè & à meridie bonum haustum, sed sine sudore expectando. Vel:

℞. *Rad. Chinæ in taleol. inc.* ℥ij.
ras. lign. guaj. vel *Sassafr.* ℥j.

macerentur per noctem in s. q. aquæ simplicis, v. g. ℔iij. manè infundantur vulneraria.

Item conf. Poterius *Cent.* 3. *Cur.* 97.

Cum his decoctis, nunc elixir proprietatis, nunc antimonium diaphoreticum, nunc antihecticum Poterii, nunc balsamus sulphuris, commodè potest usurpari, vel etiam, respectu nostri ægri, nunc expectorantia, nunc consolidantia vulneraria eidem decocto simul incoqui possunt, & tandem his usurpatis, lactis usus superaddatur. Si hæc suo functa sunt officio, demum ad lac accedendum.

Quibus etiam per accidens opem ferunt Opiata, nempe vespertino tempore, dum vel tussis nocturna, vel febricula vesperi urget. Conveniunt etiam in incremento phthiseos per accidens fonticuli & setacea ad lymphæ muriaticæ affluxum aliorsum derivandum, vel in brachio, vel circa homoplatas; hæc verò in nucha applicentur: non quidem quod positivè aliquid valeant, sed saltem ut indirectè & à posteriori ulteriorem morbi progressum inhibeant. Quantum enim valeant hoc in casu, videatur in Hildano *Cent.* 3. *Obs.* 38.

Pro secundo scopo, sordibus nempe expurgandis, optima est Nicotiana, & post hanc hyssopus & Marrubium, in forma decocti vel syrupi, unà cum mellitis blandioribus adhibita, præsertim cùm & ipsum mel abstergat & expectoret; unde syrupus nicotianæ ex succo, juxta Quercetanum per residentiam paratus, bonus est; item infusum multiplex nicotianæ in aqua simplici per residentiam itidem factum expellit: vid. Magnenus de Tabaco, ubi multas formulas habet, internè tabacum nunc sub decoctorum, nunc electuariorum forma usurpandi.

℞. *Hb. salv.*
ford. ana M. j.

hyssop.

hyssop.
marrub. ana Mß.
Myrrh. el. pulverif.
ʒii diaphor. ana ʒij.

Cum f. q. *Mellis*, vel etiam cum *Pulpa passul. recens par.* f. Electuaririum spissum: quod aspergatur tandem pro lubitu balsamo sulphuris, vel anisato, vel terebinthinato, vel myrrhisato.

Myrrha addenda est, quia ulceris sordidi progressum efficaciter inhibet; Ubi enim ulcus sordidum, & ubi sputum fœtet, mel cum myrrha optimum est.

Pro tertio tandem scopo, nempe pulmonum noxa eluenda, consistit omnis cardo curandæ phthiseos: Ita enim ponamus, quendam ex inspiratione halitus aquæ fortis incurrisse phthisin pulmonalem: sanè, quia nobis deficit adæquatum mundificans & consolidans pulmonum, hinc utplurimum catalogo morborum incurabilium phthisin inferere necesse habemus. Equidem vulneratorum decoctorum mille formulæ prostant, & quælibet anus singulare sibi aliquod servat: interim quemadmodum illa omnia eò collimant, ut pulmones consolident; ita in principio arrosionis bona quidem sunt, at in progressu eadem sunt imbecillia & frustranea.

CASUS XXXVIII.

PHTHISIS CUM FEBRE HECTICA.

Tudiosus Theologiæ, sanæ aliàs & laudabilis constitutionis, aliquando con-ritur, quod utut aliàs fuerit robustus, i tamen ex motu, & vel solo scalarum -ensu, virium debilitatem & respira-is difficultatem percipiat: accedit et- calor præternaturalis, quem impri- aliquot horis ab omni pastu in palma -tuum, cum faciei rubore & incalescen- persensit, qui tamen intensior post cæ- esse solet, quem comitatur sudor co-is matutinus fluens tàm largiter, ut o modo cum coërcere queat. Negligit , fretus robore naturæ, sed interim idus faciei color perit, artus imbecil-es, molliores & flaccidiores fiunt, ap-tus prosternitur, & saporem peregri- subinde in ore, imprimis manè sur-, percipit: accedit superveniente hye-ssicula levis & inanis, in qua velli-auces & laryngem percipit, utut tus-, licèt sæpius, nihil tamen excer-quin potiùs pectoris compressio & ha-ifficultas insigniter intendatur: ad-vernum tempus, in quo levamen sed mirè tussis intenditur, copiosa rejicere incipit sputa, stertor dum decumbit sentitur, & capilli defluere incipiunt.

RESOLUTIO.

Affectus, qui in casu præsenti symptomatibus suis perplurimis, velut in tabella penicillo adumbratus, curandus proponitur, est incipiens Phthisis ex pulmonum exulceratione, eaque jam satis progressa, cui supervenit ordinarius comes febris lenta de Hecticarum genere. Affectus enim, etsi in principiis suis cognitu perquàm sit difficilis, quum verò se nobis liberiori modo nudaverit, hinc dissimulari ampliùs non potest, cùm de hoc minimè dubitare sinat calor præternaturalis, præprimis à pastu cum rubore & incalescentia faciei, cui si jungam sudores nocturnos copiosos, quid aliud, quam febrim hecticam indicant? quid debilitas virium insolita? quid respiratio difficilis, & gravitas illa thoracis sub scalæ adscensu? quid sapor peregrinus in ore & appetitus prostratus? quid tussicula primò levis, postmodum crudelior facta? quid exspuitio copiosa indicant, nisi quod tabificum anguem in corpore latentem alat? imò si insignem cladem virium, artusque imbecilliores & molliores perpendamus cum capillorum defluvio, res eò clarior erit, subesse nimirum Phthisin cum febre hectica jam conjunctam.

SUBJECTUM.

Phthiseos ratione subjectum est hîc pulmo, incipiens exulcerari cum aspera arteria à lympha acri: Hecticæ ratione & massa sanguinea inquinata vitio lymphæ & purulentia aliquali pulmonis. Focus seu sedes remotæ causæ investigandus est in stomacho.

CAUSA PROXIMA.

Causa proxima est vitium lymphæ acrioris seu salsioris muriaticæ, naturaliter humectantis & irrorantis asperam arteriam & pulmones.

Ab hac acriori (1) irritatur, excoriatur & tantùm nonnihil exulceratur aspera arteria, hinc tussis, & tandem pulmo, hinc excreta sputa, difficilis respiratio, &c. (2) ab eadem vitiatur sanguinis crasis, & fermentatio vitalis, hinc febris lenta: cui superveniens admista purulentia pulmonum, reverà Hecticam secundariam seu symptomaticam infert.

Pulmones cur primariò afficiantur in phthisi, causa est duplex:

1. Quia injuriis externis magis obnoxii sunt dum inspirando variè læduntur.

2. Quia si vitio stomachi phthisis, chylus & lympha acrior, dum venæ axillari infunditur, statim & primâ vice cum sanguine per pulmones circulatur, hinc & primariò pulmones lædit.

Ex

Ex sanguinis crasi & fermentatione vitali læsis & spirituum in corpore defectus, & successivè virium debilitas supervenit; & quatenus simul non ritè in præcordiis effervescentia promovetur, necessariò de difficili respiratione conqueritur æger, viriumque imbecillitate: malè quippe stante sanguinis fermentatione nec laudabiles generantur spiritus, unde, qui aliàs robustus, necessariò languidus fit. Sanguis itaque, dum sic viscida & salina acrimonia quadam fuit imbutus, nulla laudabilis ejùs fermentatio speranda, sed vitiosâ suâ fermentatione inducit calorem febrilem acutum, non tamen intensum, nisi post pastum, quô semper æger calore & æstu majore affligitur, quem in facie & palma manuum imprimis persentit, quatenus nempe ob assumpta alimenta chylus novus sanguini affunditur, qui exinde redditur fluxilior, & ob novæ materiæ præsentiam exasperatur fermentatio vitiosa, hinc post pastum aliquot horis, illo nempe tempore, quo digestionis opus ad finem perductum, imprimis autem post cœnam calor auctus percipitur. Hæc ipsa autem fluidior alimentorum pars, serum nutritium aliis dictum, cùm ob suam viscididitatem & salinam acrimoniam minus commodè assimiletur sanguini & partibus reliquis, hinc tempore nocturno sub specie sudoris copiosi per poros corporis confertim emanat, quibus sic stantibus necessariò postmodùm floridus faciei calor perit, artus etiam imbecilliores, molliores & flaccidiores fiunt, cùm & hi tam spiritibus, quàm rore nutritivo defraudantur, totique sic corpori debitus perit vigor.

Sanguis autem unde dyscrasiam suam nactus fuerit? & unde non minùs lympha corrupta? meritò hic quæritur. Arbitramur: illud esse ex primis viis, stomacho nempe & intestinis; in illo nimirùm fermento stomachali sic dicto, in his autem succis ibidem hærentibus, bile nempe & succo pancreatico vitiosè constitutis; quibus postmodum saliva superveniens glutinosa & nimis salsa non parum momenti adfert; hinc non bonus chylus præparatur, nec in intestinis à succis, bile & succo pancreatico; illa quidem nimis inerte & viscida; hôc verò nimis acri salso & glutinoso, perficitur, unde fermentatione læsâ, partiumque utilium ab inutilibus secretione depravatâ, læditur sanguificatio, nutritio partium, & spirituum vitalium generatio; unde augetur indies bilis, salivæ, succi pancreatici & lymphæ glutinositas & inertia, redditurque sic malum successivè gravius. Confirmat nos in hoc, ut credamus stomachum præprimis in causa esse, tàm vitam ante actâ, quam symptomata: Prius quod attinet, vita nempe anteacta: hæc sat potens fuit, tale quid inducere: Studiosus nempe fuit, studiis & curis nimiis, iisque intensioribus deditus, quibus cruditas dicta natales suos debet; à studiis enim nimiis spiritus animales exhausti, & alimentorum digestio læsa fuit, fermentum stomachale minus acidum, minus volatile, sed viscidum redditum, succusque pancreaticus nimis salsus, muriaticus & viscidus factus, symptomatibus dehinc occasionem dedit, præprimis quod & probabile, quod fuerit juvenis sanæ constitutionis, fortassis plura & varia ingessit, nimisque fretus naturæ robore vixit, unde insigniter fermentum stomachi vitiatum fuit; & hoc vitiatum esse probabile reddunt symptomata: nam in nostro ægro appetitus insigniter est prostratus, ob fermentum stomachi vitiatum, & ob lymphæ salivalis nimiam salsedinem, hinc & impeditur debita fermentatio, dum etiam subinde peregrinum imprimis manè surgens persentit saporem, qui non aliunde quam ex stomacho & infallibile cruditatis vitiosæ putridæ indicium, effluvia cum referant crasin totius concreti, ex quo exhalant.

Posset etiam hic sapor esse ex pulmonibus purulentiâ obrutis: sic si Hectici saporem dulcem in ore habent, dum dicunt: **Es schmeckt mir alles süßlich/** revera est ex pulmonibus purulentis; pus enim est salsum, quia ab alcali & acido fit: hoc jam si à pinguedine sanguinis obtemperetur, ejusmodi subdulcem acquirit saporem. Sic ego aliquando curavi Hecticam & Phthisicam, quæ de ejusmodi sapore querebatur: præscripsi sal ammoniacum, & flores sulphuris: dicebat ægra, se talem persentisse saporem, ac qui est in pulvere præscripto; ratio enim est eadem: nam sal ammoniacum est salsum, cui si advenit pinguedo sulphuris, talis suboritur sapor subdulcis.

Putrida ergò talia, si in stomacho hæreant & chylo misceantur, deferuntur in sanguinem, hinc in pulmonibus hærent, sive in ipsis pulmonibus genita hos acrimoniâ suâ stimulant, & accedente frigore hyemali malum maximè exasperatur: nempe aëris asperioris inclementia irritando fauces & asperam arteriam occasionem lymphæ peccanti subministravit, ut circa loca dicta effusa uberiùs acrimoniâ suâ salsa eosdem lædere, excoriare, & successivè ad phthisin disponere potuerit; hinc necessariò tussis, in principio quidem levis & inanis, materiâ tunc existente adhuc tenui & subtili, minus cocta, Practicis dictâ.

Latere vitium in pulmonibus, ulteriùs indicat: quod æger sæpiùs tussiendo nihil excernat; si enim à causa externa solùm illa tussis, tunc nihil commercii & molesti sentirent

tirent pulmones: sed quia hi laborant, videtur ac si vitium hic hærens stimularet laryngem ad tussiendum.

Dum autem pulmones sæpiùs reiterato tussiendi conatu irritati phlogosin quandam concipiunt, ac à lympha nimis acri & muriaticâ exulcerantur, & in abscessum abeunt, sic insignis halitus & respirationis gravitas exoritur, tussis exasperatur, & sputi copiosi rejectio supervenit, ad quam promovendam *multum* contulit aër vernalis, peregrinis exhalationibus turgidus: accedit dehinc stertor, dum decumbit, ob reiteratam nempe sæpiùs respirationem, & impeditam à lympha nimis glutinosa asperam arteriam obsidente, partim etiam fortassis ob puris in pulmonibus præsentiam. Tandem & supervenit capillorum defluvium, ad quod disponunt sudores nocturni, manifestum indicium phthiseos & atrophiæ jam perfectæ, massæ sanguineæ dyscrasiæ, rorisque nutritivi inertiæ, quo rore præter partes alias & capilli destituuntur, ut sic destituto hoc necesse habeant defluere.

PROGNOSIS.

Eventum autem hujus morbi minimè prosperum ominamur, sed planè dubium, eoque magis, cùm jamdum phthisis Hecticæ *juncta*: idcircò & difficilioris erit curatio-[illegible], præprimis si perpendamus sudores minimè coërcibiles; tussim jugem pectus quassan[illegible], & tantùm non lacerantem: quibus im-[illegible]itur non solùm ulceris coalitio, sed & me-[illegible] *supervenientis* sputi cruenti; si insignem [illegible] cladem unà cum capillorum defluxu [illegible]niori, aliaque contra indicantia plura, [illegible]n curatione vix conciliari possunt; si de[illegible] insignem appetitus prostrationem per-[illegible]amus, nihil nisi funesta ominari nos [illegible]video. Interim tamen, ne planè illum [illegible]quamus omni spe reconvalescentiæ de-[illegible]im, ejus preces auscultemus, ut, si [illegible] integrum restitui possit, saltem blan-[illegible]sidiis, quæ citra virium offensam affe[illegible]eniunt, infelix ejus spiritus, quantum [illegible]ri potest, prorogetur; fortassis enim, [illegible]uvenis laudabilis constitutionis, acce-[illegible] diæta laudabili, de perfecta ei restitu-[illegible] gratulemur.

CURA.

[illegible]uram aggredimur innixam quatuor his [illegible]ionibus.

[illegible] Ut focus morbosus per legitimas vias [illegible]r, ventriculusque à saburra peccan-[illegible]ur.

[illegible] Lymphæ acrioris & viscidioris vitia [illegible]ur.

[illegible] Asperæ arteriæ & pulmonum læsio-[illegible]lidentur.

4. Quibus peractis vel hectica spontè evanescet, vel, si supersit, emendanda.

5. Stomachi digestioni, quantum possibile, prospiciendum.

Pro quibus obtinendis legitima remedia ex fontibus Pharmaceuticis, & diæteticis haurienda.

Pro priori ergò scopo commendatur vomitus, minimè autem Purgantia, quæ ceu summè nocentia fugiat: tabidi enim, phthisici & hectici etiam à lenissimo purgante quàm maximè purgantur, ut exindè etiam moriantur. Non inconveniens autem erit, ut Digestivum præmittat; hinc

℞. *⊖✱ci* ʒj.
Antihect. Poter. ʒß.
M. f. Pulvis:
div. in 3. part. æqual. S.
Digestif-**Pulver.**

Præmisso hoc:

℞. *Tart. emet. Mynſ.* gr. ij.
Sacch. albiſſ. ℈ß.
M. f. Pulvis: S.
Brech-Pulver.

Capiat cum regimine, quò sic materia peccans evacuetur, etiam pro ratione circumstanriarum suo tempore repeti potest, cùm hoc commodi simul junctum habeat, ut promoveat expectorationem & excretionem purulentæ, si quæ adest, materiæ in pulmonibus hærentis. Sed cautè danda vomitoria, ne in nimia dosi dum propinantur, per inferiora etiam purgent; si enim post vomitoria propinata non per superiora purgent, etsi vomitorium etiam sit lene, sed per inferiora solùm, utplurimum est funestum signum, & intereunt ægri.

Præmisso vomitu, ut temperetur dyscrasia sanguinis, conveniunt medicamenta antiphthisica dicta, temperata, plus minus balsamica seu sulphurea, salium acrimoniam in lympha primariò mitigantia: hinc commendatum sibi habeat Pulverem Pectoralem D. D. Michaëlis cujus per aliquot dies continuatus sit usus, manè & vesperi in vehiculo appropriato; quod potest esse ros vitrioli, insigniter commendatus ad Hecticam, in specie, ubi nimius calor hecticus urgeat. Vel

℞. *Spec. diatreos simpl.*
dia-Tragac. ana ʒß.
♁ii diaphor.
Antihect. Poter. ana ʒij.
fl. ♃is ℈iv.
facch. ♄ni ʒj.
ol. dest. anisi gutt. xv.
M. f. Pulvis.

De quo æger bis vel ter in die tantum capiat, quantum cuspide cultelli detineri potest, manè in vehiculo calido, & à meridie in frigido: item vesperi sub introitu lecti: quô

quô tempore propter tussim, ut mitigetur, & acrimoniam, ut meliùs temperetur, non inconsultum videtur gr. ß. vel j. laudani opiati addere, nisi excretio impediatur. Nec inconveniens erit, si in usum vocemus passulata & Decocta sudorifera ex lignis, optimè acrimoniam salinam temperantia: Hinc

℞. *Rad. Chinæ.*
liquirit. ana ℥j.
Ligni guajac.
Sant. rubri ana ℥ß.
Cinnam. ʒij.
Contusa & infusa per noctem in MB in s. q. ▽æ *simpl.* manè ebulliant ad tertiæ partis consumptionem:
tunc adde:
Passul. min. conquass. ℥ij.
Leniter adhuc ebulliant & colentur:
D. S. Heilender Lungen-Tranck.

In omni haustu detur vel balsamus sulphuris terebinthinatus, vel terebinthinæ cum vitello ovi dissolutæ q. s. vel, quod optimum balsamus Saturni terebinthinatus.

Pro tertio scopo:
℞. R *antiphthis.* ʒij.
D. S. Dämpffende Tinctur.

De qua 30. gutt. bis in die in vehiculo convenienti (quod potest esse præscriptum jam decoctum) æger assumat.

Quò etiam pertinent Potiones Pectorales dictæ, item balsamum saturni terebinthinatum, item tinctura sulphuris vitrioli, &c.

Quibus præmissis, si adhuc sudores nocturni urgerent, dictis opiata miscenda; hinc

℞. ▽ *heder. terr.*
Veron. ana ℥j.
Antihect. Poter.
♁*ii diaphor.* ana ℈j.
Laud. opiat. gr. jv.
Syr. Nicotianæ
tussilag. ana ʒiij.
M. f. Potio.

Capiatur subinde cochleatim, interdum sub nocte.

Potiùs præscribenda ejusmodi remedia in forma pilulari, quæ assumendæ sub introitu lecti:

℞. *Antihect. Poter.* gr. xij.
♁*ii diaphor.* gr. viij.
Laud. opiati gr. j.
Cum s. q. *Bals. Peruv.* f. Pilulæ.

Pro quarto scopo, nisi Hectica penitùs cessaverit, sal ammoniacum cum antihectico Poterii eandem ulteriùs debellabit.

Ut autem quintò & stomachi rationem habeamus, simulque pulmonum læsionis; hinc cùm malum nimis chronicum, non inconveniens erit vinum medicatum, quod recipit:

Hb. heder. terr.
scabios.
tussilag. ana M. j.
Flor. bellid.
primul. ver.
Veron. ana p. j.
Rad. liquirit.
Passul. min. ana ℥jß.
Sem. anisi ʒiij.
Cardamom.
Cinnam. ana ʒjß.
Incis. & contus. includ. nodulo:
D. S. Püschel im Wein.

qui vel vino vel sero lactis infundatur, & subinde omni die bis haustulum hauriat æger, cui semper gutt. x. de balsamo Peruviano instillentur; sicuti etiam pro expectoratione meliori syrupus de hyssopo cum oxymelle squillitico sensim deglutitus non inconveniens erit.

Tandem diæta probè nutritiva, mediocris tamen, sed strictè servanda instituatur, ubi non inconveniens, si stomachi tonus iterum sit firmus, lactis curam instituere, sub qua assumat alimenta facilis digestionis, ova sorbilia, carnes juniorum animalium: potus sit vel vinum medicatum præscriptum, vel serum lactis, minimè autem vinum. In reliquis rebus non naturalibus se moderatum præbeat.

CASUS XXXIX.

CACHEXIA SCABIOSA AD HYDROPEM INCLINANS.

Ancilla, aliàs succi plena & formosa, jam ab aliquot mensibus deformis admodum redditur, dum scabie laborat, ab alia ancilla per contagium contractâ, Scabies est humida, pustulæ latæ & ingentes, copiosum serum, præsertim in cruribus, hinc & reliquo corpore, fundentes, crura simul insigni tumore œdematoso ad genua usque turgent, manibus etiam tumidioribus existentibus. Conqueritur simul de sapore dulci & nauseoso, sie empfindet immer einen süß-eckelen Geschmack im Munde / *cum insigni siti continua, pro qua levanda cerevisiam secundariam bibit, quia primaria non benè sapiat; benè appetit, probeque comedit: interdum calidus halitus ex abdomine ascendere videtur,* es kömmet ihr bißweilen wie ein heisser Qualm aufm Leibe: *In abdomine subindè varias motiones & agitationes percipit, quod exinde nunc insigniter tumet, nunc denuò subsidet; facies est pallida & tumida, urina parcior emittitur, quolibet ferè manè vomitum jejuno stomacho patitur; menses inordinatè fluunt,* nunc

nunc intra 14. dies redeunt, nunc ultra mensium tempus deficiunt, benè dormit, &c.

RESOLUTIO.

In nostra ægra primarius affectus est Cachexia; etenim omnia symptomata concomitantia ita se habent, ut etiam subinde sine scabie, in mulieribus præsertim, observata sint. Interim cachexiæ illi per accidens ex contagio supervenit Scabies humida, quæ in subjectis prædispositis, & quæ minus sanæ sunt constitutionis, longè gravior affligere solet, contractaque est per contagium corporale. Etenim contagiorum quædam volatilia, quædam fixa sunt: volatilia in febribus malignis obvia, contactu virtuali in distans operantur.

Pars affecta seu subjectum Inhæsionis reverà est sanguis, hinc & lympha; quoad scabiem verò cutis: fomes autem mali seu subjectum radicationis in primis viis, nempe stomacho & bile latet. Cæterùm, quemadmodum fermentum acre scabiei extrinsecus haustum totum corpus inquinare valet, uti in ægra nostra; ita idem etiam fermentum sponte etiam suâ in ipso corpore ægri generatur: id quod fit speciatim ex insensili utplurimum transpiratione impedita, & intra cuticulam coërcita, quæ naturâ suâ acris & salsa ibidem defixa corrumpitur, & nunc inibi resolvitur in motum fermentativum, unde acescit, nunc verò in putredinem, unde alcali, sed in corpore vivente utplurimum in acidum degenerat, & hinc pustulas ac fermentum scabiei contrahit. Hinc & balnea & sudores in talibus, mundificando partes cutaneas, promovendo transpirationem, & fermentum scabiosum ibi congestum eliminando, optimè conveniunt; hinc venæsectio & scarificatio nihil valet. Par ratio est in achoribus infantum, ex acido lactis sub cuticula defixo ortis, in tinea capitis; hinc talia, præsertim tinea, tàm frequenter variolas insequuntur, relicto sub tegmine cutis fermento variolarum.

Causa proxima affectus in nostra ægra est acidum viscidum, pingue, ex errore digestionis primæ in stomacho genitum, & hinc in primis viis coacervatum.

Causa verò remota est vitium bilis, ratione *oleosæ suæ* substantiæ nimis pinguis, & *ratione partis* salinæ minus acris & volatilis, *existentis*; unde & hæc functionibus debitis perficiendis non satisfaciendo turbat digestionem primam, ac ratione defectus hæmatoseos, sanguinis cruditates superveniunt. Nam certè multum bilis præstat in chylo, tam perficiendò quàm ad hæmatosin disponendo; unde plura phænomena, aliàs hepatis intemperiei frigidæ deficienti sanguificationi adscripta, ordinariò fundata sunt in bilis inertia; hinc & isti affectus per amara, imprimis ex absinthio, corrigi solent.

Verùm quoad symptomata primaria, in specie in nostra, non secus ac quoque in morbis reliquis chronicis, cum colluvie serosa conjunctis obvia: ea inter se offert sapor dulcis nauseosus in ore. Jam ergò saporum ejusmodi incunabula sedulò in ægris scrutanda sunt, cùm deducant illi nos sæpe ad causarum primarum cognitionem. Nempe sunt Dulcia mediæ naturæ inter amara & acida, & de utroque sale participant; ita tamen ut hæc ipsa, quæ aliàs subjectum salsum suggerunt, eo ipso, quò copiosiori oleo & pingui sulphure oblinuntur & inviscantur, etiam saporem dulcem repræsentent. Sic enim v. g. propriissimè dulcia, ut mel, passulæ, saccharum, nativâ dulcedine prædita, &c. de utroque sale, acido & urinoso, participant, sed simul copioso temperantur oleo: pinguia sunt, hinc enim ex concursu horum salium concentratione copiosissimi olei temperatorum dulcia existunt, & tàm facilè fermentescunt; interim concentratione copiosi olei temperantur, non secus ac succi vegetabilium acidi, pinguioris naturæ existentes, per alcalia præcipitati in saporem tertium insipido-dulcem fatiscunt: nam succus ribium acidarum rubrarum expressus, cum lixivio salis tartari mistus, post effervescentiam liquorem mihi exhibuit saporis blandè dulcis. Unde in corpore nostro positiva dulcedo nunquam deprehenditur, nisi in bile, quæ primò gustu positivè dulcis est, utut postmodum sub hujus oleositate occultatum anteà acidum prodiens, saporem amarum exhibeat: Nam quælibet amara participant de copioso alcali, sed intimè concentrato cum oleo; unde & quælibet resinæ, quæ nil aliud sunt, quàm salia volatilia oleosa, ab acido concentrata, plus minus amarescunt, prout ab oleo adjunctum alcali plus minus fuerit oppressum. Hinc olea destillata empyreumatica intensè amarescunt, propter sal volatile colliquatum cum pinguedine oleosa. Bilis ergò concurrens in corpore cum chylo acido-volatili, dat salsum tertium temperatum, plus minus dulce; sin verò acidum ipsum in subjecto viscido & pingui hæreat, concurratque bilis pinguior & iners, ex mutua unione efficit saporem dulcem nauseosum, stomacho inimicissimum, qui frequens occurrit. Hinc etiam ex nullo subjecto plus pituitæ viscidæ generari solet, quàm ex nimis pinguibus, in specie unà cum acidis assumptis, & vocatur vulgò pituita vitrea. In nostro ergò casu hic sapor est ex bile oleosa & acido viscido, quæ

quæ unita & concentrata dant saporem dulcem nauseosum subpinguem. Concurrente itaque bile cum acido præternaturali, emergit motus fermentativus excessivus, quem sequuntur halitus isti dulces & calidi elevati, de quibus conqueritur etiam ægra nostra. Hinc ex isto concursu elevantur flatus copiosiores, & hinc concitantur in abdomine agitationes, inflationes & murmura. Imò exinde supervenit quoque horror cerevisiæ amaræ; nam hujus amarities lupulina agitavit & dissolvit viscidum acidum in stomacho & primis viis, sub qua actione oritur molestia quædam in stomacho ejusque fibris, hinc aversatio cerevisiæ amaræ.

Alterum symptoma nostram affligens, est Urinæ parcior excretio, eaque non præcisè fit ob vitium renum, transcolationi seri non sufficientium, sed ob hæmatoseos defectum, eamque propter perfectionem chyli à bile non sufficientem. Inde namque sanguis crudus & ineptus est dimittendi serum, scilicet ad hoc, ut ritè fiat seri secretio in renibus, multum confert affusio bilis & facta digestio pro perfectione chyli in primis viis: nempe sui affluxu cremorem chyli utilem separat ibidem à stercore & hoc ipso etiam hunc cremorem disponit, ut, dum in sanguinem abit, faciliùs de se mittat serum superfluum, & in renes seponat. Itaque non mirum, bile inerte utrumque claudicare. Adeò ergò verum est illud Helmontii *Tr. Sextupl. Digest.* effatum, dicentis: Fermentum fellis esse perfectivum cremoris, præservativum cruoris & corruptivum seri. Atque hinc est, quod in curis hujusmodi morborum chronicorum ab usu remediorum alterantium, amaricantium, vulgò Hepatica aperientia dictorum, etiam urinæ copiosiùs & intensiùs tinctæ, & copiosioribus sedimentis refertæ, emittantur; imò hâc spes reconvalescentiæ efflorescat.

Tertium symptoma hic obvium est Tumor pedum œdematosus, ad genua assurgens, & alii similes sub hujusmodi affectibus cachecticis, qui commodè quidem aliàs à sero seu lympha extravasata deducuntur. Interim scrupulus hîc urget, cur non solum pedes, sed etiam brachia talem humorem monstrent, & facies ipsa pallida sit? unde plus sub his tumoribus in affectibus ejusmodi cachecticis latet: nempe sub hujusmodi tumoribus adest fermentativa quædam turgescentia, in partibus carnosis & musculosis, quâ eædem sub nutritione sui depravata ita inflantur & intumescunt: nempe præsupposito hoc, quod in corpore succi nutritii, nunc sanguinei, nunc verò chylosi, requirant assimilationem cum partibus nutriendis, sanè si hæc propter læsam chylosin & hæmatosin cessat, nec debito modo fiat, plures morbi particulares partium carnosarum superveniunt. Nam chylus acido-viscidus pinguis, nec à bile in primis viis perfectus, nec sanguini assimilatus, pro nutrimento ad partes distributus, fermentatione sui præternaturali turgescentiam flatulentam concipit, & ita tumorem œdematosum efficit; similiter ac pasta farinacea lentè fermentando ob glutinosam tenacitatem successivè in tumorem attollitur; hinc in talibus tumoribus quælibet evacuantia nil juvant, sed potiùs simpliciter alterantia amara & acria, alimenti depravationem corrigentia, quibus usurpatis, spontè iidem evanescunt.

Tribus autem potissimum modis hi tumores œdematosi in corpore nostro sub cursu morbi generantur: primò nempe simpliciter ex abundantiâ seri, ita quidem, ut serum cum sanguine per vasa sufficienter nequeat hinc inde moveri, & communi circulo per vasa ferri, sed proprio motu sui deorsum vergit, & tumores excitat: secundus modus est, quando ex irritatione quadam in partibus nerveis supervenit fibrarum spasmus & constrictura, adeoque angustatis vasis sanguinis per poros partium transitus impeditur; sic enim tumores, nunc sanguinei, nunc occasione sanguinis constituti serosi, oriuntur; non secus ac in arthritico dolore & podagra supervenit circa articulos tumor, propter spasmum fibrarum nervearum circa articulos; Unde si tumor in podagra est sanguineus, dicitur **die warme oder hitzige Gicht;** si est serosus, **die kalte Gicht:** sicut, dum dens dolet, supervenit tumor nunc sanguineus, nunc serosus: Et in talibus casibus, si partes tumentes tractentur per remedia acriora, aliàs fortiter discutientia, ut oleum Philosophorum, & olea nervina destillata carminativa, eò ipso, dum ab iis vellicantur partes nerveæ, tumores hi exasperantur: tertius modus est, quando adest vitiosa assimilatio nutrimenti partium, sive jam ipsa vitietur culpâ fermenti localis in parte, sive culpâ nutrimenti, ad assimilationem inepti. Prius optimè illustratur per ulcera, in quibus ex destructo fermento particulari nutrimentum proximum in pus, saniem, sordes, &c. mutatur; unde si ulcera maturè claudantur, & tantillum fermenti remaneat, ex hujus fermenti specialis corruptione tumor occupat partem successivè succrescens, & in ulcus renovatum terminans. Jam cogitemus, si vel occasione interna vel externa lædatur assimilatio nutrimenti & corrumpatur, quid exinde, nisi tales tumores œdematosi? Quodsi verò ipsum nutrimentum ineptum sit, & crudum, chylusq; in specie viscidus, acidus & glutinosus ex digestione prima læsa, tunc exinde fermentum partium particulare & nutrimenti assimilatio læditur; hinc

hinc tumores superveniunt. Hinc quoque dantur venena, quæ assumpta partes solidas in tumorem elevant; imò in anasarca sub parco potu universum corpus tumorem œdematosum incurrit. In nostra autem ægra tumores œdematosi non sunt ex sero congesto, non ex vitio partis, nec ex vitio fermentorum particularium, sed propter nutrimenti crudi assimilationem vitiatam; non secus ac pasta farinacea successivè in tumorem attollitur: idque in specie in partibus corporis externis, quatenus hæ læsionibus aëris externi expositæ sunt; nam in tumoribus œdematosis pedum à frigore est occlusio pororum, unde & tales tumores per interna amaricantia optimè curantur. Pus est quasi lac quoddam sulphuris naturale, hoc est pinguedo seu oleum sanguinis; quod sub mutatione in pus ab alcali proprio dissolvitur, sed ab acido abscessûs præcipitatur; hinc liquor salsus subdulcis emergit.

Quartum symptoma affligens est Scabies *humida*: Ubi non differentia illa in siccam & humidam competit scabiei, ut tali; sed dicitur ea ita ratione subjectorum affectorum prædispositorum. Nutrimentum nempe partium proximum aquosius aut salso-acidius, aut saltem minus temperatum est: quamobrem istud nutrimentum ipsum promptiùs & copiosius corrumpitur, unde pustulæ majores saniem plorantes emergunt, & fit scabies humida, qualis ordinariò in subjectis cachectico-scorbuticis esse solet, quibus scabies incedens fit longè sordidior: In quibus autem nutrimentum proximum est minùs aqueum, à tinctura bilis magis balsamicum seu salino-volatile oleosum, in iis fermentum scabiei se minùs exserere potest, sed potiùs contratum afficit cuticulam, & scabiem crudam inferre valet. Scilicet idem est, ac ...ndo in casibus Chirurgicis dicunt: **Er eine heilsame Haut /** quandoquidem in ... vulnera, etiam graviora, facilè curan... contrà in alio vel leviuscula deteriora fi...

Et differentia hæc consistit in subjectis ... & partibus ratione nutrimenti: Habitio... nempe, ubi cutis & partes ejusdem nutri... nto plus minus balsamico seu salino-vola... oleoso impprægnata, eorum vulnera & ...era, & nunc magis nunc minus cacoëthea corrosiva evadunt pro nutrimenti affluxu; ...oque fundamentum simpliciter consistit ...ctura bilis balsamica; hinc enim est, ... remedia vulneraria & ulceraria interna ...erna ordinariò sint de natura alcalina, ...minus oleosa; item quod nonnulla sub...on possint ferre emplastra; alia minus. ...rit mihi similis casus in quodam puero, ... demorso, cui ex applicatione solius ...stri spermatis ranarum cutis inflammabatur, cum qua inflammatione copiosas pustulas serum plorantes ad magnitudinem emplastri applicati. Id quod ordinariò evenit in scorbuticis: Nempe ab applicatione emplastri solet cohiberi transpiratio, hinc contenta acescunt, quæ cutem in pustulas elevant, & nutrimentum proximum corrumpunt. Sic novi quoque mulierem ischiadicam, & alioquin scorbuticam, cui idem obtigit, ac pustulæ ab emplastro exacerbatæ sunt. Prout ergò nutrimentum partium plus minus acre existit; & insensilis transpiratio plùs minùs temperata; eatenus emplastra applicata, nunc prosunt, nunc obsunt, præsertim ex pinguioribus parata; unde quorum transpiratio acrior, illis emplastra talia cutim in pustulas elevant; adeoque simpliciter in talibus removeantur emplastra, & saltem pulveres exsiccantes & acidum absorbentes inspergantur, ut crocus Martis ex vitriolo Martis cum sale tartari præcipitatus, & quatenus hic absorbet acidum, fit adstrictorius aluminosus, firmans partes, vel creta, lapis calaminaris, &c. Sic cùm superiori æstate puer quidam scorbuticus erysipelas totius tibiæ incideret, ex emplastro imposito totius cuticula detrahebatur, & serum acre exstillabat cum insigni inflammationis gravamine: hinc si emplastra ulteriùs fuissent applicata, metus fuisset, ne gangrænam incidisset, unde eidem suasi pulveres, & præprimis simpliciter crocum Martis allegatum abhibere, qui acidum absorbendo, & fibras cutis stringendo, crustam & novam cuticulam induxit.

PROGNOSIS.

Quoad prognosin: Cachexia jam præsens utplurimum post se trahit perfectum hydropem, qui in nostra ægra metuendus, nisi maturè & providè malo occurratur.

CURA.

Quoad Curam, ægram hanc ita tractavi: Ea scilicèt erat paupercula; propterèa cùm ante accessum meum jam purgata esset, hinc ex dicta theoria respiciebam potiùs ad acidum viscidum pingue & bilis inertiam, adeoque ad sequentia operam dedi:

1. Acidum corrigere.
2. Viscidum resolvere; &
3. Bilem ratione sui salis volatilis oleosi acuere.

Hinc amaricantia tribus his scopis sufficientia credidi: Omnia enim amara ratione salis volatilis oleosi putredini resistunt, hinc nostram ægram beneficio absinthii maximam partem restitui; sicut hydrops solo absinthio curari potest, promovendo simul præterea urinæ fluxum. Unde in principio pro correctione acidi peccantis primarum viarum ordi-

ordinavi ipſi liquorem Martis ſolaris (aliàs enim acidum peccans caſtraſſet omnia reliqua medicamenta,) ad gutt. 30. omni manè in vehiculo calido, donec ejus ℥j. abſumpta fuiſſet; cujus uſu ægra meliùs habuit, & ſapor oris dulcis nauſeoſus evanuit, & urinæ fluxus copioſior evaſit. Externè interim, pro ulcuſculis ſcabioſis crurum manantibus, juſſi imponi folia lapathi acuti recentia modicè contuſa; ita & illa minus plorabant ſeri, nec tumores increſcebant, ſed puſtulæ ad ſanitatem properabant. Dein ſuaſi ægræ decoctum, parandum ex radice lapathi acuti (ob ſcabiem,) fructibus cynosbati (pro cienda urina,) & herba abſinthii ana, quod in aqua ſimplici factum omni manè calidè aſſumendum juſſi, expectando ſudorem, ubi etiam urina fluxit; imò ut hoc penetrantius eſſet, dedi ipſi ſpiritum abſinthii urinoſum per putrefactionem paratum, cujus 30. guttas prædicto decocto quotidie inſtillandas juſſi pro ſudore & urina: quibus per aliquot ſeptimanas continuatis melius habuit patiens, ſed nondum rectè. Poſt hinc præſcripſi eidem vomitorium, ex quo miram ſaburram cum euphoria rejecit: quô factô repetiit decoctum ex ſolo abſinthio & fructibus cynosbati ad aliquot dies: cum verò poſtmodum iſtud nauſearet, parandam juſſi ſaltem eſſentiam abſinthii cum ſpiritu vini infuſi, deque hac quotidie, manè & veſperi, cochlear integrum aſſumpſit, inſtillatis unicuique doſi ſpiritus ſalis ammoniaci, gutt. 30. continuando ad aliquot ſeptimanas. Abſinthium quoque cum pane butyrato in omni paſtu aſſumpſit, & ſic integrè convaluit.

Externè verò pro tumoribus ordinavi aquam calcis vivæ, quâ probè calida pedes ſcabioſos ſæpiùs abluit, & poſt calido linteo involvit, ut ſpontè exſiccentur, ita etiam puſtulæ ſcabioſæ & tumores evanuerunt. Urina præprimis & aqua calcis vivæ optima ſunt contra tumores tales, vel herba chelidonii majoris contuſa impoſita cruribus eſt egregia, vel folia laphathi acuti.

Tandem pro menſium defectibus, eorumque correctione, juſſi parare pulverem ex

bacc. lauri p. iij.
Myrrhæ p. j.

& omni manè cuſpides cutelli duos, in vehiculo calido aſſumere; ſic ordinariò ſecuti ſunt.

Præſcribere aliàs pilulas Mercuriales cum extracto hellebori nigri ſoleo, pro acido viſcido expurgando, & maſſa ſanguinea purificanda, hoc modo:

℞. *Extr. helleb. nigr.*
☿*ii dulc.* ana gr. xv.
Troch. alhand. gr. ij. vel *Extr. eorund.* gr. j. ad ji.
Cum ſ. q. Eſſ. fumariæ f. Pilulæ pro una doſi.

Vel loco extracti hellebori nigri poteſt ſumi extractum panchymagogum Crolli cum Mercurii dulcis ana gr. xv.

Tales pilulæ egregiæ ſunt etiam in hemicrania, ſcabie, lue Venerea, epilepſia, & ſimilibus affectibus chronicis, ſpeciatim in gonorrhœa virulenta; ſummatim: ubi acidum viſcidum, quoddammodo malignum, peccat.

Vel poteſt præſcribi in forma boli ita:

℞. *Conf. fl. Perſic.* ʒß.
Extr. helleb. nigr.
☿*ii dulc.* ana gr. xv.
Trochiſc. alhand. gr. ij. M. f. Bolus.

Pro ſcopo autem maſſam ſanguineam in ſcabie per ſudorem purificandi, hic magis adhibeantur ſalia volatilia, ut ſalvolatile cornu cervi, & ſal volatile viperarum, adhuc nonnihil fœtidum, quæ ad cutis usque peripheriam penetrant, maſſam ſanguineam pervadunt, & vi alcalinâ ſaponariâ fermentum ſcabiei abſtergunt; minus fixa conveniunt, ſive terrea ſive alcalia, quæ ultra primas vias non penetrant, quin potiùs operatione alterativâ in primis viis peractâ, per urinam potus eliminantur. Sic cùm flores ſalis ammoniaci duplicis ſint generis: nempe ipſum ſal ammoniacum per ſe ſublimatum; vel ſal volatile, addito alcali, in forma liquida prolectum; hinc hoc, non verò illud, quod ſaltem ſalſum, adeoque diureticum eſt, uſurpandum venit: Unde

℞. *C. C. ſ.* △*e* ʒß.
⊖ *vol. C. C.* ℈ß.
M. pro una doſi ad ſudorem.

Vel ℞. ▽*fl. ſamb.* vel *fumar.* ℥ij. vel ana ℥j.
~ ⊖✱*ci* ʒß. ad ʒj.
Syr. Card. bened. ʒij. vel iij.
M. f. Potio pro una doſi, expectando ſudorem.

Loco Miſturæ hujus recipiatur *Eſſentia myrrhæ*, cum ~*u vini* ♀*iſato, vel cum* ℞♀*i, vel cum* ~*u* ✱⊖*ci vinoſo*, parata;

Cujus doſis eſt ʒß. ad ʒj. in vehiculo calido, præſertim cum taliter paratæ eſſentiæ cum omnibus aqueis ſint unibiles.

Quodſi in ditiori perſona mihi obveniſſet caſus hic, & ex officina Pharmaceutica debuiſſet curari, tunc præmiſiſſem (1) Digeſtiva Martialia, v. g. extractum ſeu ſolutionem Martis, cum ſucco pomorum factam, phlegmate paululum evaporato; vel tincturam vitrioli Martis Zwelfferi, vel pulverem cachecticum Hartmanni, aut horum loco fixa & alcalina. His præmiſſis (2) vel vomitorium-

torium, vel purgationem per alvum, dedissem ex Mercurio dulci, massâ pilularum de ammoniaco, vel extracto panchymagogo, cum extracto colocynthidis; & (3) pro massæ sanguineæ dyscrasia corrigenda volatilia plus minus aromatica amara, propter inertiam bilis, ut essentiam absinthii, vel succum ejus blandè inspissatum, vinum absinthites, vel vinum infusum ex absinthio, aliisque alterantibus herbis amaricantibus aromaticis (vulgò hepaticis apperientibus) vel ipsam essentiam myrrhæ, vel essentiam lignorum, vel spiritum carminativum, bis aut ter in die à ʒß. ad ʒj. sumendo, & aliquamdiu continuando.

Cum his propter scabiem subinde simul procurassem sudorem.

Quod Externa præmissis præmittendis ea inter excellit oleum tartari per deliquium. Et quidem quæ externè scabiem aliosque cutis affectus curant, ordinariò sunt triplicia: nempe

1. De genere alcalium saponariorum & abstergentium.
2. Sulphureorum; &
3. Mercurialium.

Alcalia positivè agunt, & saponariâ suâ vi fermentum scabiei destruunt, & abstergunt; sulphurea verò pinguedine suâ id fermentum obtundunt & destruunt; sicut Mercurialia omnium potentissimè operantur, & tàm fermenta acida quorumcunque ulcerum, quam scabiei, destruunt. Ex his ergò varia remedia præscribi possunt: Nempe

I. Ex alcalibus prodest calcis vivæ aqua polychresta, nunc per simplicem, nunc verò per repetitam aquæ infusionem, nunc simplex, nunc cum sulphure parata, pro abluitione manuum & pedum scabiosorum usurpanda; ita purificando cutim potenter scabiem ea curat. Facit huc euporiston illud commune, nempe lixivium coriariorum, quod est lixivium salso-alcalinum admodumque acre: diluatur ergò cum aqua communi, & applicatum externè, aut pro lotione adhibitum, ferinam quoque scabiem cicurat. Item spectant huc decocta stercoris gallinacei, vel fimi ovilli, quæ transcolentur, & externè cum eo calidè laventur manus. Potest etiam incoqui radix lapathi acuti, quæ postmodum præter lotionem etiam sub cataplasmatis forma potest applicari: Vid. Simon Pauli in Quadrip. Botan. ubi de Laphatho acuto. Cæterùm hæc alcalia optimè sociantur cum sulphuribus.

II. De genere sulphureorum prosunt v.g. flores sulphuris, aqua calcis vivæ, in qua sulphur trium decoctum. Egò sæpius utor unguento albo camphorato, vel diapompholygos cum floribus sulphuris misto, e.g.

℞. *Ungu. alb. camp.* vel *diapomphol.* vel *enul.* ℥j.
fl. 🜍*is* ʒij. ad iij.
⊖♀*i* ʒj. ad ʒiß.
Cum s. q. *ol. Nicot.* f. Linimentum.

Cum hoc Patiens calidè omni manè & vesperi inungat articulos, talos, genua, carpos, flexuras, cubita.

Cum Patavii agerem, ipse scabiosus reddebar ex mutatione diætæ, & scabiem per duos menses cum voluptate perferebam: ast cum postmodum ob pruritum somnum interturbaret, hinc post salis viperini usum recepi Unguentum album camphoratum cum floribus sulphuris & oleo hyperici, dicto modo: quod linimentum tunc temporis multis quoque suasi cum successu.

Dicis: Linimenta sulphurea sunt suspecta, quia observatum ab eorum usu scabiem fuisse retropulsam, quod verum est; quippe viscosa illa sunt, imprimis si universum corpus perfricetur. Optimè ergò hinc additur sal tartari, vel aliud alcali addatur, quod sulphur dissolvendo præcavet: quò minus oblinire cutim hoc queat; positivè enim fermento scabiei occurrit, adeoque periculo omni hac ratione medemur.

Vel si non sufficiat ejusmodi unguentum aut delicatulis inimicum sit, tunc saltem omni vespera illinantur dicta loca cum eodem, & omni manè abluantur cum aqua calcis vivæ, in qua sulphur commune decoctum sit, ac spontè siccari permittantur. e.g.

℞. 🜄♆*æ* ℔j. vel ij.
🜍*is comm. triti* ℥ij.
Mista coquantur probè & colentur,

Hoc decoctum quidem fœtet delicatulis quibusdam hominibus, sed bonum est; loco cujus etiam sufficit solutio scoriarum reguli antimonii in aqua, quæ filtrata pro curanda scabie, & abluendis serpiginibus cutis, ulceribus serpentibus, &c. egregia est.

III. Tandem ultimum remedium est Mercurius vivus: ex quo cingulum sapientiæ Rulandi paratum tutum est, modò debitis cautelis gestetur: de quibus vid. Bartholinus in Hist. Med. scilicet cingulum Mercuriale peripheriæ hypochondriorum affigatur, ita tamen, ut patiens hinc probè tectus incedat, & omne externum frigus vitet, quin potius motui studeat; secus enim imminet periculum gravioris morbi & interdum ipsius salivationis: ac vidi aliquem, qui post hujus præposterum usum febre petechiali longè graviori correptus fuit. Interim tutissimus modus est, ut hinc fiat aqua Hermetica Augenii, quæ est, si

℞. ☿*ii vivi purif.* ℥iij.
🜄 *comm.* ℔j.

Agiten-

Agitentur probè, & ebulliant ad horam, hinc filtretur, & loca scabiosa abluantur.

Vel addi etiam potest huic decocto filtrato, dum adhuc calet, Mercurii dulcis ℈j, sicque hoc ipso lavari potest carpus & talus, ac in majori malo etiam cubitus & genua.

Vel ℞. ▽♆æ ℔j.
☿ii dulc. ℈j. vel ℈ij.
Mista usurpentur.

Ubi quidem mercurius dulcis ab aqua calcis vivæ præcipitabitur in pulverem album; verùm nihil refert, sub usu probè agitetur aqua.

Similiter potest etiam Mercurius dulcis in forma sicca supra dictis linimentis admisceri, nempe eorundem ℥j. Mercurii dulcis ℈ij. ad ℈iij. pro ratione circumstantiarum, & olei nicotianæ s. q. & ita circa articulos affricari, tegendo hinc probè corpus, & calidum conservando.

In scabie ferina & ad lepram ferè accedente, quæ nullis cedit remediis, tunc, præmissâ sudatione per decoctum lignorum, nil melius est, quàm salivatio per Mercurium instituta. Interim præ cæteris tutissima sunt omnia alcalia, sal tartari & aqua calcis vivæ, quæ in tinea capitis infantum quoque proficua sunt: nempe oleo tartari per deliquium spongiola intincta hinc inde crustæ applicetur, ita corrigitur ejus acidum & crustæ decidunt: Vel

℞. *Ol. amygd. dulc.* qu. placet.
Cum s. q. ⊖♀*i* vel *ol.* ♀*i* terendo
f. Linimentum:

Cui, si pediculi simul adfuerint, addatur olei destillati Spicæ ℈ß. aut gutt. xij. ad xv.

Hoc linimento loca tineæ illinantur, pediculi horrentes oleum spicæ, mirè fugantur, aut si non poterunt fugam capessere, mori necesse est. Hoc facto lavetur caput cum cerevisia secundaria, in qua decocta sunt pisa, sic etiam tinea capitis ex voto evanescet.

Similiter, si habeant infantes serpigines, sali tartari soluto vel oleo tartari per deliquium intincta spongia, tangantur loca serpiginosa, ex quo quidem supervenit ardor, pruritus, &c. sed tamen etiam squamulæ decidunt, nec ampliùs redit malum.

In retropulsa tandem scabie, vel si mox scabiem abegit æger per externa adhibita, neglectis universalibus, nil melius sunt Viperinis, v. g. carne earundem, pulvere, essentia viperarum, eaque in larga dosi aliquandiu usurpata: non secus ac quoque fimus equinus, qui optimum est euporiston in potu ordinario assumptus, revocat eandem. Aliis tamen irritis imitemur Zacuti Lusitani consilium, quo cohabitationem in lecto alicujus scabiosi suadet; nam etiam hac ratione scabiem revocatam fuisse observavit.

CASUS XL.

CACHEXIA CUM IMMINENTE HYDROPE.

VIr robustus, sanus, & vegetus, vini potator strenuus, optimisque adsuetus eduliis, &c. aliàs hæreditario parentum vitio interdum doloribus nephriticis, indeque parciori urinæ profluvio, obnoxius, procedente ætate consistente conqueritur de superveniente subinde difficiliori respiratione, sub incessu paulò concitatiore, aut scalarum adscensu, juncta simul aliquali cordis palpitatione. Appetitus non ampliùs, ut aliàs, urget, contrà sitis insigniter ingravescit. Comedit, sed dolore stomachi compressivo à pastu afficitur, facies pallet, subtumida redditur, imprimis circa oculos. Urina emittitur pauca, tincta insigniter, nonnihil turbida, lassitudo universi corporis supervenit. Interdum, dum vesperi lectum petit, pedes nonnihil tumidos, ad talos usque conspicit, qui tamen tumor, matutino tempore penitus discussus est. Donec vespere denuò augmentetur: sed ita: ut post aliquot septimanas successive magis magisque adscendat. Tumor est mollis, digiti impressioni cedens, brevi tamen denuò protuberans.

RESOLUTIO.

Uti aliàs vulgari proverbio ex ungue leonem, ita in hoc nostro ægro, ex insigniter mutato corporis calore nativo, nempe pallore aliisque symptomatibus, non incongrue fortè Cachexiam, malum illud haud infrequens, cognoscimus. Quæcunque enim corporis & partium subcutanearum mutatio, à statu naturali in deteriorem, cachexiam ex vitiata nutritione dependentem, innuit. Quia verò pro qualitatis peccantis varietate, modis etiam variis, harum partium subcutanearum læditur nutritio (unde plures cachexiarum observantur species) propterea unam certam ex his colligam, huicque affectui nomen suum propriè competens, imponam. Est ergò affectus noster nihil aliud, quàm Cachexia confirmata, cum imminente Hydrope ascite universali conjuncta.

Partem autem hujus affectus primariò affectam statuimus ratione cachexiæ partes solidas molliores carnosas, pariter ac nerveas; ratione vero imminentis Hydropis ascitis renes in suo officio nonnihil negligentes, & spiritus animales, corporis machinæ contenta liquida minus debite moventes. Prioris probationem suggerit urinæ pauca & parca excretio; posterioris verò probatio ex partium

tium subcutanearum pallescentia clara atque manifesta est.

Cruditati autem massæ sanguineæ nimiæ causæ proximæ nomen non immeritò imponitur, eaque dependet ex læso fermento ventriculi.

Causa remota est digestio prima læsa, deficiensque ejus perfectio in duodeno à bile, cujus inertia ordinario fovet, & quosvis chronicos morbos magis exasperat. Massa autem sanguinea chylo nimis crudo repleta, partes potiùs infarciuntur, quam nutriuntur, propterea mox cachexiarum signa minus fallibilia, nempe pallor & tumor faciei, imprimis circa oculos, in promptu sunt. Imò plura & majora sub hocce digestionis errato urgent symptomata: Hinc Dominus noster æger cachecticus de difficiliori respiratione, cum aliquali cordis palpitatione simul juncta, sub incessu paulò concitatiore, aut sub scalarum adscensu conqueritur. Sanguis enim crudus, in pulmonum vasis rarefaciendus, prætereaque crudis succis infarctus, difficulter per præcordiorum vasa circulatur, hinc quo celeriùs in reliquo corpore sub partium motu movetur, eo magis infarcit ac replet pulmones, quorum accidentium concursu difficilis respiratio, & irritato cordis musculo ejus palpitatio superveniunt. Quod verò dolorem stomachi compressivum à pastu affligentem attinet; vix etiam agnoscit causam, quàm fermentationem in stomacho impeditam, unà cum stomachi flacciditate, in quo jacent potiùs alimenta, quam ut ab eodem retineantur. Sitis verò insigniter urgens est à deficiente urinæ secretione, indeque oriunda salis salsi urinarii retentione, & cum sanguine ac reliquis succis, indeque saliva, permistione. Pauca & parca urinæ excretio quid aliud innuit, quàm imminentem, imò jamjam incipientem, Hydropem asciten? Deficiente enim chylosi naturali, massa sanguinea chylo crudorepleta à debita atque ordinaria spirituum generatione impeditur, unde successivè vires animales & vitales, corporis machinam hydraulicam ejusque contenta liquida moventes, deficiunt, nec sufficiunt movendis contentis propter horum copiam, ex impeditâ per renes & insensilem transpirationem excretione coacervatis, quæ proprio ponderis & gravitatis motu deorsum ruere coguntur, & ita Domino nostro ægro cachectico hydropem pedetentim, ab inferis, nempe pedibus incipientem, adeoque universalem, efficiunt. Hinc enim Dn. æger primum magis vesperi quàm manè pedes nonnihil tumidos ad talos usque conspicit, quia vesperi, spirituum impetu magis magisque languescente, ex virium aliquali defectu, & massæ sanguineæ serosioris & viscidioris laboriosiori & difficiliori circulo, hæc ipsa proprio impetu ac mole magis deorsum fertur, ac hinc difficilius adscendit, indeque impulsus in arterias factus in venis haud leviter imminuitur, ut difficilior ex illis in has, ob id pleniores, respectivè fiat transitus, sub quo juxta osculorum extremitates sanguis spissior, & qui impetum moventem à corde impressum, & per arterias continuatum, faciliùs, quàm fluidius serum suscipit ac retinet, in venulas tandem ex arteriolis intruditur, ipsum verò fluidius serum, plus minus viscidum, quâ data porta suopte impetu fertur, à sanguine secedit, ad inferiora, præsertimque circa talos, ubi notabilius languescit spirituum impetus, congeritur, quò etiam fibrarum vespertino tempore spasmo quasi affectarum, labes non parum facere potest, dum hac occasione pori simul occluduntur, & quivis cæteri meatus angustantur, adeò ut hoc ipso insensibilis transpiratio & sensibilis transsudatio magis impediatur; nocturno autem temporis intervallo, quia tunc, propter calorem lecti, fibrarum tensio remittit, & insensibilis transpiratio nonnihil aucta existit, sub validiori spirituum, vesperi delassatorum, impulsu rapidior magis sanguinis circulus, quò serositates evacuatæ in vasa retruduntur, existit; unde pedetentim iterum tumor tempore appropinquante matutino evanescit, post aliquot verò septimanas magis magisque ad abdomen adscendere incipit.

Quod verò huic cachexiæ confirmatæ Hydrops ascites superveniat, non levem culpam, tanquam causa remotissima, meretur vitium hæreditarium parentum, nempe dolor nephriticus, & aliàs in his affectibus consueta pauca atque parca urinæ excretio, ægrum nostrum eò faciliùs ad hydropem disponens. Accedit etiam tanquam causa remotissima ægri nostri intemperies, in specie ebriosa; nimia enim potus ingurgitatio partim hebetat chylosin, & consequenter etiam hæmatosin, partim etiam nimio potu & crebriore urinæ excretione debilitantur renes, quò minus tandem sufficiat eorum fermentum.

Ordine jam pergendum ad Prognosin, ubi modus & tempus eventus hujus affectus nonnihil considerandum. Est autem nostra cachexia non incipiens, sed jam confirmata, & malum chronicum, difficilis atque tardæ, non tamen propterea nullius, curationis. Cum ergò cachexia sit confirmata, quæ jam ad ascitem declinat, & viscera, stomachus atque renes, etiam suo officio deficiant, periculum est, ne hydrops magis confirmatus tandem ægrum juguler.

Ob id in Methodo medendi ante omnia attendendum:

1. Ut stomachus corrigatur, & ejus vitiata digestio, adeoque ejus in duodeno à bile perfectio emendetur, inhibendo ejus cruditatem: quod optimè hic præstant Martialia, post institutum vomitum propinata, ut nempe priùs evacuentur succi vitiosi ex primis viis & massâ sanguinea, difficilisque nonnihil corrigatur respiratio.

2. Emendetur massæ sanguineæ cruditas, & inde orta ejus dyscrasia, unà cum inertia bilis: id quod præstant alcalia volatilia, & subjecta aromatica, in specie omnia amara, & acidum corrigentia & bilem acuentia.

3. Habeatur ratio imminentis hydropis ascitis, hinc usurpentur remedia crudos succos è massâ sanguinea evacuantia; purgantia nempe & diuretica, de natura alcalina, sive sint salia fixa vegetabilium, sive salia volatilia animalium, imprimis bufonum, lumbricorum, &c. quæ omnia specificâ suâ alcalinâ virtute non tantùm fermentum renum acuunt, sed etiam per urinæ copiosum fluxum sordes recrementosas evacuant.

4. Denique symptoma illud cursu morbi urgens, & Hydropicis frequentissimum, nempe sitis, per convenientia remedia removeatur. Prodest autem hîc maximè Mastix in ore masticata & successivè deglutita, uti & nitrum purificatum potui ordinario additum. In omnibus enim remediis simul semper ad renes respiciendum, adeòque talia, quantum possibile, propinanda, quæ & urinæ fluxum promovere valent.

Pro primo ergò scopo præscribi possunt digestiva salina & tartarea, ad corrigendos succos in primis viis hærentes, & pro meliori evacuatione præparandos, v. g.

℞. *Lapill. ♋r. præp.*
⊖is digest. hyp. aa. ʒß.
M. div. in 2. part. æqu. S.
Digestiv-Saltz.

Vel ℞. *Arcan. dupl. Mynf.* gr. xv.
⊖is Absinth. gr. vij. M. S.
Digestiv-Pülverlein auf einmal.

Vel ℞. *♀i ⊕lati Tacch.* ℈ij.
⊖is Absinth.
Lapill. ♋r. præp. aa. scrup. j.
Ol. dest. Terebinth. gtt. vj.
M. f. Pulvis:
div. in 3. part. æqu. D. S.
Digestiv-Pulver auf 3. mal.

Hi & similes Pulveres, mucum viscidum incidentes, possunt aliquamdiu certis dierum intervallis usurpari. Vel si medicamenta talia digestiva in forma liquida alicui magis placeant:

℞. *Liqu. ♀æ fol. ♀i* ʒij. D. S.
Digestiv-Essentz 30. Tropffen auf einmal.

℞. ℞ *Tart. acris*, vel *ex tart. & ⊕i ana calcinat.* vel *ex scor. reguli ♁ii*, ʒiij.
∽ ⊖✱ci ʒi. ad ʒiß. M. D. S.
Eröffnende Tinctur.

Dosis 40. vel 50. gutt. bis vel ter in die, in vehiculo calido.

Quodsi quis ingratum nonnihil saporem minimè abhorreat, mistura aliqua ex gummi ammoniaco, in muco incidendo admodum proficua, præscribi potest, v. g.

℞. *▽ Menth.*
Rosar. aa. ℥j.
Cinnam. ʒvj.
G. ✱i in ✚o sol. ʒj.
⊖is digest. hypoch. ℈j.
Syr. Menthæ. ℥j.
M. pro 2. vel 3. dosibus.

Maximè prosunt Digestiva Martialia, ut post evacuationes debitas proximè fieri possit accessus ad Diuretica volatilia.

Præmissis ergò hisce Digestivis salinis, non inutile nec inconveniens erit, urgente præsertim respiratione difficili, & imminente tantùm Hydrope ascite in hoc subjecto, propinare vomitorium aliquod, v. g.

℞. *▽ Menth.* ʒvj.
Cinnam. ʒij.
Syr. emet. Ang. Salæ ℥ß. M. S.
Brech-Mixtur auf einmal.

Vomitoria autem pro circumstantiarum & individui ratione unâ alteravè vice reiterari, vel etiam omitti possunt.

Non inconvenienter etiam hîc Purgantia vel laxantia per inferiora præscribi possunt: Pilulæ nempe ex Extractis, utpote panchymagogo Crollii cum Mercurio dulci, ut & pilulæ ex massâ pilularum de ammoniaco Quercetani, cum extracto Martis aliisque essentiis paratæ, v. g.

℞. *Extr. panchym. Croll.* ℈j.
☿ii dulc. rite præp. gr. xv.
res. Jalapp. gr. iij.
Cum *Ess. Fumar. compos.* f. Pilulæ.

Vel ℞. *MP. de ✱co Querc.* scrup. j.
Extr. ♂is c. s. pom. scrup. ß.
scamm. ♃at. gr. ij.
Extr. troch. alhand. gr. j.
Cum f. q. ℞ *⊕li ♂is Zwelff.* f. Pilulæ.
D. S. **Eröffnende Purgier-Pillen.**

Tales omni octiduo reiterari, interpositis semper digestivis diureticis, debent. Vel

℞. *MP. hier. c. Agar.* vel *Tart. Querc.* gr. xv.
Diagryd. gr. jv.
Mag. g. de Peru gr. ij.
Cum f. q. *Tinct. Tart.* f. l. a. Pilulæ.

Purificatis ergò primis viis, post medicamentorum evacuantium usum, optimè conveniunt Martialia, ceu appropriata chronicorum affectuum remedia, v. g.

℞. Tinct.

℞. *Tinct. Olei ♂is Zwelffer.* ℥iß.
D. S. Eröffnende oder alterirende Tinctur. dos. ʒj.
Vel ℞. *Liqu. ♂is ⊙ar.* ℥j. D. S.
Eröffnende Tinctur, 20. biß 30. Tropffen.
Capiantur quotidie semel aut bis in die in vehiculo aliquo convenienti, vel cerevisia, & continuetur per aliquot septimanas.
Vel ℞. *Mag. ♂is aperit. Mynf.* ℥ß. D. S.
Eröffnende Essentz 30. biß 40. Tropffen auf einmal.
Vel ℞. *Tinct. Tartari Martial.* ℥j. D. S.
Eröffnende Tinctur.

℞. ▽ *Fumar.*
Genist. aa. ℥iß.
Mag. s. Extr. Martis Mynf. vel cum *succo pom.* ℥iß. ad ℥ij.
M. pro Potione.

Capiat quotidie bis cochl. j. vel ij.
Quodsi alicui magis placeant medicamenta in forma pulveris, illi præscribatur sequens Pulvis:

℞. *Pulv. cachect. Hartm.* ʒij.
Corall. r. præp. ℈ij.
M. f. Pulvis.
Div. in 4. part. æqu. S.
Eröffnende Pulver.

Sub horum verò Martialium usu, simul necesse est, interponantur nonnunquam laxantia, v. g.

℞. *G. ✻ci. ✻o sol.* ʒß.
Aloes lucid. s. ros. gr. xv.
Resin. Jalapp. ℈ß.
Extr. troch. alband. gr. ij.
Cum Tinct. Vitrioli Martis Zwelff. f. Pilulæ pro 3. vel 4. dosibus, prout plus vel minus laxandum.

Habeatur nempe ratio individui, & singulis septimanis una capiatur dosis.
Eleganter etiam hic pro scopo laxandi usurpari possunt passulata, v. g.

℞. *Pulp. Passul.* per setac. traj. ℥ij.
Extr. Martis c. s. pom. ℥j.
Rhabarb. el. ʒiij. ad ℥ß.
Cum s. q. *Syr. ros. solut.* f. Electuarium.

Capiatur quotidiè manè dosis magnitudine castaneæ.
Post usum verò Martialium usurpanda veniunt Diuretica, vel volatilia vel fixa, aliquamdiu continuanda,

℞. ⁓⊖ *amm. succin.* unc. j. D. S.
Alterirender Spiritus 20. Tropffen auf einmal.
bis vel ter in die.
℞. ⁓ *carmin. de trib.* ℥j.
℞. *Tinctur. nephrit.* ℥ß.
Liqu. C. C. succin. ʒij. M.
Dentur pro Dosi 50. gutt.

℞. *Tinct. nephrit. Ammel.* unc. ß.
⁓ *Lumb. per ferm. s. putref.* vel ⁓ ☐ *æ per putref.* ʒij. M. S.
Treibende Tinctur.
℞. *Tinct. Nephrit.* ʒij.
Tartari ʒj. Misc.
dosis 40. vel 50. gutt. Continuetur aliquamdiu.

℞. ▽ *Petrosel.*
Alkek. aa. ℥iß.
Malvat. Juniperin. ʒvj.
Tinctur. nephrit. ℥ß.
⁓ *lumbr. terestr. per putr.* ʒj.
Syr. de Canell. ʒvj. M.
℞. ⊖ *is fimi columb.* ʒiß.
stip. fabar. ʒj.
vol. bufon. vel *lumbr.* ʒß.
M. div. in 6. part. æqu. S.
Harn-treibend Saltz.

Manè & vesperi accipiatur dosis in jusculo cerevisiæ calidæ aut carnis bubulæ.
Vel ℞. *Arcan. dupl. Mynf.* ʒj.
⊖ *is genist.* ʒß. M. D. S.
Sonderlich Saltz.
Detur pro 2. vel 3. dosibus.

Tandem balsamum sulphuris terebinthinatum, vel juniperinum, commodè aliquamdiu continuandum venit.
Ut etiam symptoma illud, Hydropicis frequentissimum, nempe sitis, removeatur, prodest Mastix in ore masticata & successivè deglutita; ut & nitrum optimè purificatum potui ordinario additum, &c.
Præter hæc Interna, etiam Clysmata multis usibus Hydropicis inserviunt, præsertim quando flatus in intestinis urgent, e. gr.

℞. *Decoct. fl. Chamomill.* ℥vj.
☐ *æ hum.* unc. iij.
Elect. lenitiv. ʒvj.
Ol. dest. Terebinth. ℈j.
M. pro Clysmate.

CASUS XLI.

PLEURITIS VERA.

Vocatur Medicus ad mulierem plebejam 42. annorum, isque septimo demum decubitus sui die accedens, invenit eam summè debilem, tussi gravi affectam, & summo, simulque laborioso conatu viscida nonnihil cruenta, consistentiæ inæqualis tussiendo rejicientem, deque lateris dextri in costarum regione interna gravissimis doloribus punctoriis conquerentem. Dolores præfati priùs sinistrum latus, & postmodum dextrum occupaverunt. Morbus cum gravi horrore, sine manifesta, quam referre posset, occasione eam prehendit, quem verò insecutus fuerat æstus insignis, continuus cum siti intensissima, & doloribus

lateris exquisitissimis. Contrectans eam Medicus frigida sudantem, cum extremis frigidis offendit; pulsus celer, frequens, parvus, debilis, durus, quinta quaque pulsatione intermittens: respiratio difficillima, ita ut omni momento suffocatura videretur, vox simul rauca, cor palpitabat, &c.

RESOLUTIO.

Affectus est Pleuritis vera; adsunt enim quinque symptomata, quæ ubi concurrunt, signa pleuritidis pathognomonica constituunt. Morbus autem est in statu.

Signa hæc, quibus Pleuritis vera cognoscitur, sunt (1) dolor, (2) febris, (3) pulsus, (4) respiratio, & (5) tussis. Dolor adest punctorius, circa costas nothas, pleuriticis proprius: febris acuta omni pleuritidi ordinaria etiam ante suppurationem: pulsus pleuriticis proprius celer, frequens, durus, vehemens & magnus; celer & frequens, ratione febris; non rarò intermittens ob sanguinem certis in locis stagnantem, qui non plus debito formidandus; durus ratione inflammationis membranæ. Quæstio est de pulsu serrato, quem quidam pathognomonicũ signum pleuritidis æstimant, alii vero ceu figmentum rejiciunt: Lis est de lana caprina; serratus enim dicitur à modo afficiendi pulpam digitorum: quando enim pulsus est parvus, durus simul & celer percipitur, adeo ut per minima quasi punctula feriantur apices digitorum, vocatur pulsus serratus, & est complicatio pulsus celeris, frequentis & duri, quô frequentioris, eo magis serrati: Respiratio adest difficilis, quæ observatur in omni pleuritide, & est frequens & parva; quia non possunt sufficienter dilatare thoracem propter dolorem, quem tunc exasperant, quia verò est parva, eo est frequentior, ut, quod deficit in magnitudine, frequentia compensetur: Tussis adest humida, quia morbus est jam in statu; in primo principio vero, uti etiam in pleuritide notha, si adest, nonnihil sicca est.

Pars affecta est pleura, quod testatur dolor punctorius circa costas interius perceptibilis. Sed quæritur hic: an pleura sola in pleuritide afficiatur? multi affirmant; pauci contrarium statuunt, dicendo; quod cum pleura observatus fuerit pulmo istius lateris etiam affectus. Conf. Platerus ***in Praxi***, & Zecchius ***in suis Consultationibus***, qui nunquam in pleuriticis mortuis pleuram observarunt sine pulmonum vicinæ partis inflammatione simultanea: Vid. & Schneiderus ***in Disput. de hac materia.*** Confirmant hoc tussis continua, & rejectanea ista copiosa per tussim, quæ sanè ex pulmonibus sunt; adeoque & pleuripneumoniæ ac pleuritidis per metastasin materiæ facilis transmutatio, quæ hos affectus in radice convenire pariter confirmat; sicut in nostra ægra pleuritidis partis sinistræ in dextram metastasis contigit. Metastases autem hujusmodi non sunt raræ, & fiunt vel partium non admittentium culpâ, vel humorum non invehentium vitio, i e, Pleuritis nostra partis sinistræ translata fuit in partem dextram, vel vitio partis non admittentis, vel vitio succorum non invehentium. Partes ineptæ sunt, dum illarum pori & meatus angustiores succos non admittunt, aut retinent; unde quò solidior est pars, eò minus humorum & recrementorum morbosorũ, decubitui obnoxia est; hinc etiam refrigerantia & adstringentia remedia dicuntur repellere, seu decubitum removere, quatenus adstringendo meatus, & condensando fibras parttium, impediunt recrementorum decubitum. Vitio verò humorum contingit metastasis, dum hi nondum satis secreti aut fixati sunt; sic enim secreta pars, partem transeundo, huic adhæret. Quamdiu enim invicem permisti sunt, etiam vias angustiores permeare possunt; quando verò præcipitatio quædam facta est, præcipitatum hæret, alterum transgreditur; hinc tales depositiones fiunt saltem post coctiones & præcipitationes. In nostra ægra pleura & simul pulmonum latus dextrum, affecta sunt, quod testatur suffocatio imminens, & materiæ recrementosæ rejectio cum tussi, quæ subinde, simul ac ipsæ inflammationes internæ pariter ac externæ, est productum morbosum potius, seu morbus secundarius quàm primarius ex acido, ceu spina infixa, inductus.

Scilicet unum saltem circa inflammationum Theoriam probè considerandum venit, nempe spina infixa, quæ inflammationem excitat. Si digito infigitur spina, supervenit dolor, hinc spasmus, hinc inflammatio sequitur. Par ratio est quoad alias inflammationes, in quibus utplurimum, si non semper, præsupponenda spina talis, inflammationem occasionaliter causans, ut eadem tandem secundariò superveniat. Hinc enim est, quod sæpiùs in eodem loco inflammationes recurrant, v. g. pleuritides recidivantes: in quo recidivæ puncto non sufficit simpliciter atonia partium ex inflammatione læsarum, utut & hæc multum tribuat, sed potius talis spinæ anteà infixæ firmiores radicatæ inhærent reliquiæ. Hujusmodi spina in pleuritide, non secus ac in aliarum partium inflammationibus, ut & in ipso erysipelate, utplurimum est peregrinum acidum, partibus membranosis & nervosis inimicissimum, circa pleuram & pulmones depositum, quod pungendo eam & rodendo, occasionem inflammationi inferre solet. Hinc

in inflammationibus à causâ interna natis, adeòque spontaneis, itemque externis, ulceribus & vulneribus curatis supervenientibus, ad acidum utplurimum respectus habendus, quod hujusmodi inflammationes occasionaliter infert, & in quo enervando vertitur cardo modi legitimè curandi inflammationes; unde inflammatio imminens maturè sistitur per spiritum salis ammoniaci; quod etiam locum habet in erysipelate, ubi spiritus sambuci & spiritus salis ammoniaci, invicem misti & illiti, evellendo spinam, certè sunt optimi.

Causa ergo proxima est acidum dolorificum pleuræ affixum, non secus ac spina infixa inflammationem (ob fibrarum nervearum contractionem, hincque ortam angustationem, & consequenter stagnationem cruoris,) inducens.

Quoad causas remotas eæ omnes conspirant in eo, ut acido præternaturali ansam suggerant: Partium enim tonus læsus, per se inflammationem non infert; quamvis enim sanguinem non transmittat, saltem tamen varices vel aneurysmata infert, non inflammationem, nisi etiam ipse simul sanguis sit vitiatus; ita enim is imflamationem subire aptus est: contra utut ex læso partium tono sanguis etiam stagnet, non tamen is inflammatur. *Spasmi* fibrarum non oriuntur, nisi à vellicatione fibrarum, quæ est ab acido, fibris & membranis inimicissimo. Cæterum nostra ægra Pleuritidem ex inquinato aëre epidemicè patiebatur, eoque ante breve tempus frigido, sicco, aspero & penetrante, qualis in prædispositis facile malum pleuriticum inducere poterat, sicut etiam plures tum temporis pleuritide corripiebantur. Unde & dubito, an fieri possit, quod sanguis sero destitutus in motu suo cessans inflammationem concipere queat? præsertim cùm videamus, lue Venereâ laborantes post salivationem Mercurialem perpessam sanguinem venæsectione emissum & in vasculo congrumatum, sine ulliùs seri vestigiis monstrare; quia omne serum mediante salivatione eductum fuit, nec tamen unquam inflammatorios affectus incidere. Utut ergò serum multum ad fluxilitatem sanguinis conservandam conferat, tamen ipse sanguis, ceu liquor oleosus salinus, quamdiu calor in corpore viget, tamdiu in fluore continuo servatur ipse sanguis, liquor salinus oleosus seu pinguis, indequè calido liquabilis & mobilis; unde modò calor in eo debitus excitari, & ita ejus medio hic ipse in fluore debito conservari queat, vix de ejus inflammatoria stagnatione periculum subesse potest, sicuti aliàs quælibet subjecta pinguia, calori admota, liquescunt, utut in frigore coagulentur.

Casus similis extat in Disp. Wesneri sub præsidio D. D. Wedelii de Pleuritica ægra habitâ.

Porrò Tussis ægræ nostræ considerationem meretur: Nempe pleuritis quæcunque finitur vel per insensibilem resolutionem & discussionem, quæ methodus omnium est optima, hinc resolventia sudorifera hic sunt primaria; vel per materiæ coctionem, i. e. attemperationem; vel tandem per inflammationis suppurationem. Et coctionis quidem vox omnibus humoribus tribuitur, coctaque materia dicitur, quando temperata facta est, in pleuritide scilicet, quando quod exulceratur, temperatum est, nempe materia ex tenui moderatè crassa, ex acri & aspera, insipida & temperata facta, ita ut nullam corporis partem possit afficere. Unde Pleuritis finitur per coctionem, quando copiosum sputum coctum ejicitur, vel intra diem septimum, vel intra decimum quartum, vel intra vigesimum primum; sputum est, quod rejicitur album, leve & æquale, oriturque rejectio hæc, quando ab irritatione pulmonum facta copiosior lympha per asperam arteriam in pulmones derivatur, quæ sanguinem extravasatum plus minus resolutum dissolvit, imbibit, & ita in glutinosum quoddam concretum transmutat, quod tunc ejicitur. Hoc si fiat, dicitur materia cocta. Et quidem, quando facile materia rejicitur levis ea est, sicut æqualis, quando materia illa rejecta per totam sui substantiam & consistentiam uniformis existit; inæqualis, quando hinc inde est grumosa. Quodsi ergò hæc sputa deficiant, sint parca, inæqualia, cruda, ultra dies criticos in pleuritide continuent, signum est superventuræ suppurationis, imprimis si duret febris; sicut & in nostra ægra materia cruda est, quia laboriose excernitur (2) est sanguinolenta, & sic innuitur, sanguinem non esse alteratum (3.) materia est consistentiæ inæqualis schlüpferig/ hinc inde grumosa, est ergo sputum crudum; quæ omnia non signant ingruentem suppurationem, sed die septimo se præsentantia, morbum longum futurum innuunt; quamdiu enim tussis & rejectio cruenta urgent, nullum signum est suppurationis. Unde nec dolor præsens est à mutato sanguine in pus, & à concursu duorum salium, aliàs nec major dolor sperandus esset tempore suppurationis, quod falsum est; sed potius adest statim dolor in principio pleuritidis, antequam ea ad suppurationem tendit; hinc doloris ratio dependet partim à parte affecta, quæ est membrana pleura, & partim à causa efficiente, acido puta, vellicando & pungendo pleuram, unde spasmo & contracturâ superveniente dolor punctorius, quæ junctim acerbum talem dolorem inferunt.

Sudor in ægra nostra obvius erat syncopticus, ubi ipse ros nutritivus extillabat ex defectu spirituum exhaustorum.

Palpitatio autem cordis forsan hic est à grumis senguinis in corde hærentibus. Pulsus quoque quinta pulsatione intermittit in ægra, quod phænomenon Pleuriticis frequens est. Et quidem intermittens pulsus nunc magis nunc minus periculosus est; frequens observatur in praxi, imprimis (1.) in pleuritide, in qua talis intermittens, cæteris paribus, est sine periculo; (2.) in magnis doloribus, in quibus nunc ordinatis, nunc inordinatis typis, intermittere notatur pulsus; in quibus tamen etiam, cæteris paribus, est sine periculo (3.) in hypochondriacis & scorbuticis, præsertim quando hi exacerbationes quasdam per modum paroxysmi patiuntur, tunc nunc per unam, nunc per plures pulsationes pulsus intermittit, etiam sine periculo; dum enim paroxysmus cessat, iterum fit æqualis; (4.) in febribus malignis, ubi omnium pessimum est signum. Cæteroquin pulsus intermittens in nostra ægra oritur ex inæquali, & plus minus interrupto sanguinis per cordis ventriculos motu, Et quidem, nisi conformationis vitium quoddam in vasis cordis, vel nativum, vel adventitium subsit, in sanguinis mutata consistentia & plus minus grumositate seipsum in suo motu per eos impediente, malum hærere suspicor. In nostra ægra facilis est in statu, quia sanguis non solum in pleura, sed etiam pulmonibus stagnavit, unde facilius potuit supervenire.

PROGNOSIS.

Quoad Prognosin ægra erat in desperato casu; Pleuritis erat in statu, materia erat cruda, suffocatio præsentanea, sudor frigidus, pulsus intermittens, & similia; unde in hoc casu ancipiti eandem saltem tentandi gratia curandam suspiciebam. Nam discussionis spes per insensilem transpirationem evanuerat, sicut & suppurationis nulla erat suspicio; quippe natura prostrata jamdum metus erat, ne vel sub insensibili discussione vel suppuratione interiret ægra. Curavi tamen eandem ita: Ad eam vocatus, cum omnia cruda adhuc apparerent, (aliàs ad expectorantia accessissem) nec vel coctionis vel suppurandæ pleuritidis spes superesset (aliàs vulneraria in usum vocassem) periculum feci, an mediante sensibili resolutione & sudore discussionem instituere possem. Itaque in principio Curæ resolutionem & discussionem tentavi diaphoreticis appropriatis.

℞. *Aqu. fl. Papav. err.*
Card. bened. aa ℥iß.
Maxill. luc. pisc. præp. ʒj.
sal. vol. mandib. eorund. gr. xij.
Laud. opiat. ferm. gr. ij.
Syr. Scabiosæ unc. iß. M.

Cepit frequenter hanc mixturam cochleatim vesperi, unde manè copiosissimus sudor cum levamine tanto supervenit, ut ægra quasi reviviscere videretur, & ipsemet miratus fuerim, omnia ferè symptomata fuisse levata, præter tussim, & materiæ crudæ rejectionem, pro cujus reliquiis temperandis præscripsi:

℞. ▽*æ scabiosæ*
Hyssopi aa. ℥iß.
⌒⊖✳*ci anis.* ʒiß.
Syr. scabiosæ.
Violar. aa. ℥ß. M.

Cepit cochleatim, ex cujus usu copiosiùs quidem rejecit ægra, at minori cum levamine; quin potius sub rejectione, & sic thoracis agitatione, anxietates repetebant, & dolores intendebantur, unà cum renovata difficili respiratione. Missis ergò expectorantibus, ad sudorifera iterum accessum feci; unde præscripsi:

℞. ▽*æ fl. Papav. errat.* ℥iij.
Lapill. ♋r. præp. ʒj.
⊖*is vol. max. lucii pisc.* gr. xv.
Laud. opiati ferm. gr. iß.
Syr. scabios. ℥j. vel ℥iß. M.

Usurpavit hanc repetitis vicibus, & quidem sequenti modo variatam:

℞. ▽*fl. Papav. errat.*
Card. bened. aa. ℥iß.
Lapill. ♋r. præp. ʒj.
Salis vol. maxill. lucii pisc. gr. xv.
Laud. opiat. gr. ij.
Syr. Papav. errat.
scabios. aa. ʒvj. M.

Sic copioso sudore superveniente, penitus tandem resoluta fuit Pleuritis.

Convenit etiam dens apri.

Exterius unguentum pleuriticum Mynsichti, quod habet ex Paracelso, oleum amygdalarum dulcium, cumini destillatum, balsamus sulphuris, cum unguento dialthææ loco dolenti mane & vesperi illita; item spiritus salis ammoniaci, imposito desuper latere vel linteis calefactis. Ægræ nostræ pro dolore simul ordinabam:

℞. *Ungu. dialth.* ℥j.
ol. amygd. dulc. ℥ß.
destill. Cumin. scrup. j.
Camp. gr. ix.
M. pro Linimento.

Hoc ipsum sub præfato remediorum usu sæpius calidè pectori illinendum jussi, imponendo desuper laterem calefactum, vel lintea, & sic Pleuritis penitus cessavit.

Cæterùm cùm ægra subinde adhuc rejiceret sputa viscida glutinosa, hinc suasi, ut per moderatum succi raphani usum reliquias dissol-

dissolveret & tolleret. Si enim crebriùs usurpetur hic succus sub expectorationis negotio, metus est, ne pleuritici diarrhœam incidant, quod facillimè fieri potest. Verum mulier hæc erat paupercula, nec diætæ leges observare poterat, quin successivè hinc nunc tussis humida, nunc sicca, eam invaderet cum virium defectu & macie, unde periculum erat, ne phthisis pulmonalis superveniret. Hinc pro avertenda hac ordinavi:

℞. *HB. Cherefol. rec.*
hed. terrestr. rec. aa. pro lubitu.

Hæc (pro scopo vulnerario) simplicia incisa coquantur in cerevisia: hinc ter vel quater quotidiè bonum haustum cepit, & ita tussis & omnia symptomata evanuerunt. Egregia sunt hæc duo simplicia in similibus pectoris affectibus.

Tandem & his cessantibus, cùm adhuc sudores nocturni copiosissimi superessent, ita ut quotiescunque oculos clauderet, toties quasi sudore diffluxerit, quales sudores sunt colliquativi, & phthisicos ordinatiò affligunt, tunc ordinavi:

℞. *Antihect. Poter.* gr. xv.
Laud. op. gr. iß.
M. Pro Pulvere.

Capiebat vesperi post moderatissimam cœnam, sub introitum lecti, vel etiam bihoriô ante moderavtissimam cœnam, repetendo pulverem hunc aliquoties; ita & hi sudores colliquativi penitùs discussi sunt, & mulier curata est.

Ubi notabile est, quod laudanum opiatum aliàs fit potens sudoriferum; in hujusmodi autem sudoribus colliquefactivis & phthisicorum & hecticorum compescendis ferè non est melius, sub somno assumptum.

Pleuritis autem finitur, quando inflammatio denuò discutitur, nunc criticè, nunc sine crisi, vel per coctionem, vel per suppurationem. Hinc ratione prioris principium curæ per diaphoretica & appropriata sudorifera debemus instituere.

Sin ergo per diaphoretica non cedat Pleuritis, materiæ collectæ coctio seu attemperatio mediante lymphâ, in materiam pituitosam transmutatâ, juvanda per concoquentia, & temperata dulcia, incrassantia, & expectorantia paulò acriora & acidiuscula. Oleum lini est peculiare euporiston in pleuritide, in principio & incremento, pro expectoratione; uti & oleum amygdalarum dulcium. Temperant enim acre acidum, & dissolvunt sanguinem ad congrumationem tendentem, simulque copiosè laxant alvum. Datur ad ℥iij. pro suppuratione autem nihil facit.

Si autem excretio, quæ ad viginti dies se extendit, & tussis non succedat debitè, sed inflammatio tandem ad suppurationem tendat tunc

1. rupto abscessu, quò natura vergit, pus evacuemus.

2. quando ad abscessum tendit, quod fit ferè post diem decimum quartum, Pro suppuratione promovenda conferunt Temperantia, vulgò Emollientia & Humectantia dicta.

3. factus abscessus curetur per consolidantia & purificantia seu vulneraria.

Posterius locum saltem habet in pulmonibus suppuratis. Omnis enim pleuritis, quæ pleuram saltem afficit, solummodò per resolutionem materiæ curatur. Observavit tamen Lindanus, quod quandoque pleura fuerit suppurata, & pus quasi paracentesi naturali exteriùs eduxerit natura, quod tamen rarissimum est.

In Pleuritide, ut tali, venæsectio est inutilis, interdum est nociva, modo Medicus maturè vocatus insistat diaphoreticis specificis, quando verò æger admodum plethoricus est, vel si est mulier, cui menses deficiunt, vel si febris est nimis impetuosa, concedenda venit. Lindanus observavit pleuritidem ex venæsectione in parte affecta in gangrenam abiisse, Hildanus in latere apposito exasperatam. Si revulsionis gratia debet institui, habeatur ratio pleuritidis adscendentis & descendentis. In adscendente secetur in pede, in descendente in brachio.

Quamdiu urget tussis & excretio, tamdiu non expectanda suppuratio.

Si ergò ad suppurationem tendere visa fuisset Pleuritis in nostra ægra, tunc pro ea promovenda contulissent primo Temperantia, interna & externa, inter quæ excellunt internè scabiosa, althæa, malva, violæ, passulæ, dactyli, ficus, jujubæ &c. quorum omnium usus esse potest sub forma decocti, ut horum medio salia acria in inflammatione, fermentativo motu concurrentia, temperentur ac resolvantur, & ita resoluta promptius uniantur in pus; temperata verò cum minoribus symptomatis cursum morbi peragant.

Pro suppuratione externè optimum est terebinthina cum vitello ovi.

Facta autem suppuratione melius est, ut abscessus sponte sua rumpatur, quam ut is violenter, vomitu e. g. clamore, sternutatorio vel motu fortiore apperiatur, cujus ratio est, quod ex signis externis vix possimus esse certi de perfecta suppuratione. Ruptio hæc spontanea fit cum rigore, quam excipit insignis æstus febrilis, dolor, tussis, exscreatio, &c. Equidem pure facto, febris dolorque remittunt, sed an perfecta suppuratio adsit omni parte? Medicus perfectè cognoscere non potest;

potest; unde tutius est, expectare, nisi nimis diu ea procrastinetur, spontaneam ruptionem; aliàs enim abscessum nondum perfectè maturatum sequi solent ulcera longe pejora & magis sordida. Si nimis diu duret apertio; vel non succedat, nec fiat, symptomatis jam cessantibus, tunc arte aperiatur, ubi quandoque vomitus est bonus, sed lenis, non violentus, ne rumpatur vas. Quin potius pro ruptura sufficit clamor intensior, vomitorium, item sternutatio paulo fortior necnon stercora animalium; ita enim potus de stercore equino promovet ruptionem abscessus. Pus autem pleuritidis suppuratæ per varia loca, nunc nempe per urinas purulentas, nunc per diarhæas purulentas, nunc per abscessum alterius membri externi, nunc per expectorationem purulentam, evacuatur, ac fiunt omnes enarratæ evacuationes puris, mediante sanguine, per cor delati, cum etiam Paræus ulcera brachiorum, per urinas purulentas evacuata, observaverit, ita ut, quoties æger urinam purulentam redderet, minus puris in ulcere apparuerit. Sic mihi aliquando obvenit mulier pleuritica, ad quam, quarto demum die, in statu morbi constitutam vocatus cùm eandem corpulentam ad sudorem nulla ratione disponere poteram, hinc pleuritis suppurata sponte per diarrhœam purulentam solvebatur, sicque pure copioso per alvum excreto ægra reconvalescebat, me nil interim agente, nisi quod clysmatibus subinde paulò acrioribus stimularem alvum & interne balsamicis ex myrrha, sulphure, benzoë, balsamo sulphuris, antimonialibus & similibus, puris acrimoniam temperarem, & hâc ratione, si quid restaret de ulcere, curarem.

Si ergò suppurata pleuritis, rupto abscessu per sputum purulentum se evacuare vult, conveniunt hyssopus, marrubium, helenium, crocus, radix ireos, cum blandè dulcibus & abstergentibus. Expectorationem optimè promovet nicotianæ decoctum vel syrupus ritè paratus per digestionem & repetitam infusionem, tam pro evacuando pure, quam præsertim pro ulcere pulmonum mundificando & expectorando. Vid. Epiphanius Ferdinandus in Histor. Med. qui Pleuriticos deploratos aliquoties mediante decocto & syrupo nicotianæ ritè paratis, per copiosam rejectionem sputi purulenti per os restituit. Præter syrupum, cum oxymelle aut cum aceto parandum, quo hoc ipso corrigatur virus emeticum latens, ad imitationem Quercetani egregiè convenit syrupus vel remedium ex multiplici infusione paratum, in quo tamen exulet saccharum. Unde recipit folia nicotianæ nostratis nonihil arefacta, infundit in aqua simplici, digerit in loco calido; infusum leviter expressum novis affunditur foliis, digeritur iterum, ac denuò exprimitur, quod aliquoties repetatur, expressus liquor crebriore infusione paratus postmodum digeritur aliquamdiu in Mariæ balneo, à fecibus decantato additur oxymel, liquor supernatans decantatur, & vel cum melle vel cum saccharo ad consistentiam debitam redigitur, vel ita seorsim paulo sulphuratus per se asservetur ad usum. Nunquam remedia interna ex nicotiana sine aceto propinanda sunt. Potest etiam ex tempore nicotiana cum aliis infundi & decoqui pro scopo mundificandi. Præ cæteris quædam remedia in forma liquoris euporista habet Magnenus Tractatu de Tabaco. Ex tempore præscribi potest ita:

℞. *Hb. hyssopi*
scord.
Nicot. nostr. aa. M. j. vel ij.
rad. Enul. ℥ij.
Acori nostr. ℥j.
Coqu. in s. q. ▽ *simpl.*
Colatura clarificata edulcoretur
c. s. q. *Syr. Nicot. Querc.*

Detur pro scopo expectorandi, & purulentias resolvendi.

Paracentesis in ægra nostra non videtur locum habere, quia suspicio est, vomicam latere in substantia pulmonum, unde frustra ea fuisset; si verò, rupto abscessu fluctuasset in thorace super diaphragmate pus, paracentesis proficua fuisset. Aliud enim est vomica, aliud empyema.

Pro mundificando ulcere & consolidando, ubi semper temperetur acrimonia puris, conveniunt balsamica, sulphur & sulphurea, antimonialia, balsamus sulphuris, &c. quæ pus optimè temperant, & uberiorem ejusdem proventum præcavent. Terebinthina ulcus consolidat & mundificat. Præ cæteris tamen in vomica pulmonum egregia sunt decoctum radicis chinæ, item ligni sassafras; quidam addunt santalum, &c. cum quibus vulneraria incoqui possunt. Ter in die, manè jejuno stomacho, à meridie post prandium, & tandem sub ingressum in lectum, capiatur bonus haustus, cui addatur subinde dosis vel antihectici Poterii, vel antimonii diaphoretici, vel balsami sulphuris terebinthinati vel anisati. Lignorum hæc decocta commendantur ab Arcæo in Tr. de curandis vulneribus capitis; item ab Hildano ad præcavendam phthisin. Interim non opus est, ut æger ab usu lignorum horum sudet. Spiritus nitri dulcis antipleuriticum est optimum, speciatim, ubi simul urget febris; ubi verò mitior febris est, salia volatilia usurpentur; in principio tamen pleuritidis ferè meliùs operantur partes terreæ animalium.

CASUS

CASUS XLII.

INFLAMMATIO HEPATIS, CUM FEBRE SYMPTOMATICA.

Mulier deliciis dedita, sed quæ citra notabilem causam mensium imminutum fluxum hactenus passa fuerat, deambulans ante portam tempore verno, domum rediens, cœnans, sub introitu lecti patitur horrorem, & rigorem satis gravem, quem per horam durantem excipit æstus totius corporis ingens, cum siti, sapore amaricante in ore, gravi cephalalgia, &c. simul dolor adest in hypochondrio dextro, gravans insigniter, & pondere quasi premens in ejus profundo; respiratio est difficilis, & admodum anhelosa, supina jacet, nulli lateri commodè & citra respirationis impedimentum incumbere potest: tussis subinde repetens, sed planè inanis, aut in qua interdum pauca viscida ultimo conatu rejiciuntur, vexat: pulsus, Medico vocato, percipitur magnus, frequens, celer, quasi undosus; urina crassa, turbida, obscura, abdomen murmurat, alvus minus respondet, nares subinde stillant sanguine. Vocatur Medicus tertiâ die vesperi pro Cura.

RESOLUTIO.

Affectus præsens, quin inter febres continuas comitatas essentiales magis acutas referri queat, nihil omninò dubito. Nimirum videtur mihi omninò probabile, ex primitiis hisce febrilibus, & connexis symptomatis, febrem hanc esse cum inflammatione hepatis conjunctam.

Pars itaque affecta erit duplicis generis:

1. tota massa sanguinea, cui salia illa à se invicem diversa, & acidum, præprimis viscidum, febrium causa proxima materialis, & unde fiendi earum modus dependet, inhærent.

2. erit hepatis obstructio, & inde dependens dolor, tumor & inflammatio in parte ejusdem, uti opinor, sima seu concava:

Causas quod respicit, primò proxima materialis nulla & hic alia erit, quam acidum vitiosum plus minus viscidum, turgescentiam massæ sanguineæ, ejusque motum fermentativum, sapore suo austero ac maximè peregrino, turbans. Et quidem vitium hoc esse ab acido, patet ex eo, quod ægra subinde mensium difficultatem, & fluxum eorum imminutum, citra aliam notabilem causam, passa fuerit hactenus. Quod utique signum est, vitium non hærere in viis, per quas iidem evacuantur, sed in ipso sanguine inepto ad turgescentiam sui, propter acidi viscidi impedimentum.

Causæ proximæ formalis vices hic gerunt spiritus vitales.

Cæterùm Causæ etiam remotæ in casu nostro satis evidenter expressæ, symbolum suum conferre videntur. Nam primò quod attinet victus rationem, deliciis instructam, & negligentius observatam, hæc utique omnium consensu fœcunda mater hujus mali existit, & ad producendum hocce morbi genus, & febres quasvis, multum potest; quia fermenti digestivi naturalem crasin turbare, ejusque loco in primis viis, tanquam fomite radicationis omnium ferè febrium, vitium digestionis primæ producere valet. Huc etiam suo modo spectare posset deambulatio ante portam tempore verno, circa quod exhalationes vaporosæ ex terræ gremio copiosiùs adscendunt, efficiente id potissimum solis calore, compactam hucusque superficiem terræ iterum reserante, quò facilè fieri potuit, ut frigus illud hocce tempore adhuc satis grave, subjecto huic fœmineo fuerit nocivum.

Quantum ad symptomata: primò sitis, & amaricans in ore sapor, aliam fortè causam non agnoscunt, quàm acidum viscidum, & humores in primis viis latitantes, qui sibi invicem contrariantur, ita, ut concursu suo effervescentiam & calorem formaliter febrilem excitent, hincque sapore suo salso-acri rosionem orificio venticuli sinistro inferant, fugaque spirituum, & consequenter sitis, seu appetitus potus, nec non sapor amaricans in ore propter alcali bilis ibidem prædominans, ex eodem fonte provenire mihi videntur. His ita præsuppositis, individuus febrium comes subsequitur, cephalalgia, puta, quæ per consensum, vitiato scilicet sic ventriculi tono, ejusque humore fermentativo, exinde resultat. Dolor verò in hypochondrio dextro gravans, & insigniter pondere quasi premens, in ejus profundo potissimum, innuit hepar malè affectum. Solet enim lege quasi naturæ in partibus inflammatis res ita contingere, ut data partis cujusdam obstructione, à viscida & plus minus glutinosa materia, aut alia causa inducta, statim etiam detur partis ejusdem tumor, stupefactio, & emortua quasi actio, adeò ut pondere suo quaquaversùm hinc & inde ruat, & pressurâ suâ cæteris partibus dolorem aliquem gravativum inferat, laxatis scilicèt aut dilatatis saltem ejusdem ligamentis ac subligaculis. Fit etiam, ut pars una alteri per connexionem sit unita, hinc simul partes aliæ in consensum sæpiùs trahuntur, uti & hic videre est. Nimirum epar mediante ligamento lato diaphragmati, tanquam potissimo respirationis organo connectitur, quorum consensus

etiam in statu naturali nil damni infert, nec unum alterius actionem turbat. Ast inflammato hepate, quia pondus necessariò gravius propter stagnationem sanguinis contrahit, & majorem molem exinde acquirit, motus diaphragmatis respiratorius simul ab ejus pondere læditur; dum scilicèt diaphragma plus justo inferiora versus trahitur, fit ut impediatur thoracis dilatatio, propter connexum firmissimum diaphragmatis cum costis spuriis, æque ac veris, & consequenter respirationis negotium haud parum incommodi exinde contrahat & patiatur; de qua difficultate respirandi & tussi crebra, sed inani, propter defectum materiæ excernendæ, & à solis convulsionibus, ægra nostra ex dicta jam causa meritò conqueritur.

Spectat etiam huc, & eandem agnoscit causam, quod Patiens nostra nullo lateri commodè, & contra respirationis impedimentum, incumbere possit. Nam dextro, si lubet acquiescere lateri, moles epatis tumentis comprimitur eò magis versus diaphragma, & quia hæc corporis pars per se sensus exquisitissimi est, nil mirum, quod hoc ipso decubitu dolor eò magis augeatur. Lateri verò sinistro quare non possit incumbere, vix nisi per consensum intimiorem lienis cum epate, nec non à diaphragmatis motu convulsivo, licebit deducere.

De cætero pulsus hoc in casu id videtur habere peculiare, quod irritatis ab acido nervis, nec non membranis arteriarum, motus spirituum undosus deprehendatur, quibus mediantibus sanguis aliàs turgescens per arterias undarum instar pellitur, quod bonum signum est, quia sudorem jamjam imminere annunciat. Urina turbida, crassa & obscura, bono nos jubet esse animo, quia robur naturæ ostendit, & aliqualis coctionis signa præ se ferre videtur. Abdominis murmura, & alvi adstrictio nihil, præter acidum in arundine intestinorum hærens, uti & bilis inertiam, sui causam habent. Nempe acidum viscidum à bilis inertia enatum, dum latera eorundem incrustat, fecibus transitum, glutinis instar, denegare videtur, easque justo diutius retinere facit, hinc induratio earundem, & tandem difficilis admodum excretio. Quod posterius respicit; hæmorrhagiam scilicet narium; fit hæc utplurimum cum levamine ægri, & videtur mihi hujus symptomatis causa consistere in strictura fibrarum lateris male affecti, unde postmodum dependet sanguinis stagnatio, & tandem stillicidium jam dictum per nares: quod in febribus malignis, si guttatim per nares exeat, pessimum est signum; sin in copia, salva res est.

PROGNOSIS.

Quod reliquum est, videtur mihi morbus hic maximè periculosus, præprimis autem propter inflammationem hepatis conjunctam, quæ utplurimum solet esse lethalis, quia facili negotio in abscessus degenerat & mortem comitem habet.

CURA.

Curatio institui posset hoc modo:

1. Acidum vitiosè viscidum, & quæ hinc proveniunt cætera massæ sanguineæ vitia, corrigantur, & quantum possibile, blandè evacuentur.

2. Dolor, tumor & inflammatio hepatis, quæ hic potissimum attendenda veniunt, sedentur & discutiantur.

3. Symptomata urgentia mitigentur.

Pro prima Indicatione equidem emetica hoc in casu vix ex usu fore mihi persuasum habeo. Itaque potiùs sensim atque sensim acidum quæ infringunt, & viscidit atem ejus dissolvunt, præmissâ venæsectione in brachio, & hinc in pede, in usum vocanda erunt. Hæc inter adhiberem ego nitrum antimoniatum, arcanum duplicatum, sal tartari essentificatum, cremorem tartari, nec non terrea absorbentia, uti sunt: dens apri præparatus, antimonium diaphoreticum, lapilli cancrorum præparati, corallia rubra præparata, elixyr proprietatis sine acido, liquor terræ foliatæ tartari, & omnia antipleuritica, præsertim camphoratis mista.

Formulæ possunt esse tales:

℞. *Crem.* ♀*i* s. *Pulv. hepat. rub.* ʒj.
Corall. r. præp. ℈j. M. D. S.
Zertheilend-Pülverlein/ Messer Spitzen-weise zu nehmen.

℞. *Elix. propr. s. acido* ʒij.
cochlear. ʒß. M. D. S.
Reinigende Tropffen.
guttæ 30. pro dosi.

Nec dubito, quin Purgantia lenia per inferiora ex massa pilularum de tribus Ruffi, aut ammoniaco Quercetani, hic locum possint habere, ut scilicèt acidum istud insensibiliter evacuetur. Quo etiam spectat pulvis Comitis de Warwich, de Tribus, e. g.

℞. *Diagr.* ♀*at.* aut *res. Jal.* gr. vij.
♂*ii diaphor.* gr. v. ad vj.
Crem. ♀*i* scrup. j. M.

Secunda Indicatio plus nobis negotii facesset, si situm saltem partis affectæ spectes, internè itaque & externè res erit gerenda.

Internè liquor cornu cervi succinatus, salia volatilia, & spiritus nitri dulcis, utramque faciunt paginam. Vel

℞. *Mixt. simpl.* ʒi. D. S.
Schweiß-Tropffen/ jedesmal 60. zu nehmen.

℞. ⁓ ⊕i *dulc.* vel *Clyss. miner.* ʒij.
℞ *fl. bellid.* ʒj. M. D. S.

Kühl-Tinctur ins Trincken.

Huc etiam spectare possent amara quævis, Epatis, ut dicunt, anima; hinc semper internè & externè aliis, ceu appropriata socianda:

℞. *Ess. Cent. min.*
Absinth. aa. ʒij. M. D. S.

Leber-Tropffen 30. biß 40. auf einmal.

Externè Linimenta & Epithemata discutientia, & ardorem compescentia, conveniunt, e.g.

℞. *Ungu. di Alth.* ℥ß.
Ol. Absinth. ʒij.
destill. Anethi scrup. j.
Camph. gr. ix.
M. pro Linimento.

Inter Epithemata eminet Spiritus vini blandè camphoratus. Vel

℞. ▽ *hyoscyam.*
Nymph.
Prunell.
Plantag. aa. ℥iß.
Camph. c. ⁓*u vini sol.*
⊕*i depur.* à ℈ij.
M. f. Epithema.
applicandum crebriùs calidè.

Potest etiam fieri sacculus interpassatus ex sequentibus.

℞. *Fl. Chamomill.*
Melil.
sambuc.
Verbasci aa. M. j.
Rosar. r. p. ij.
Hb. Malv.
Atriplic. aa. Mß.
Sem. Anisi
Fænic.
lini aa. ℥ß.
Incisa & contusa. D. S.

Kräuter zum Säcklein äusserlich warm auffzulegen.

Vel potest etiam fieri Decoctum cum aqua endiviæ, addito aceti q. s. pro Epithemate, calidè applicando.

Si in scirrhum degeneraverit inflammatio:

℞. *Empl. de Cicut.*
Ran. Vig. c. ☿*io.*
Malax. c. ol. *Absinth. destillato:*
induc. super alutam.

Si verò in pus abierit:

℞. ▽ *fl. Acac.*
Card. bened.
Fumar. aa. ℥j.
Acet. destill. vel *rutac.* ʒvj. ad ℥j.
Lapill. ♋*r. præp.* ʒj.
♁*ii diaphor.* ℈j.
M. f. Potio.

Pro hepatis suppurati abscessu mundificando:

℞. *Hb. scolopendr.*
Fumar. aa. M. ß.
Rad. Acetos. ℥j.
Cichor. ʒvj.
Fl. Papav. errat.
bellid. aa. p. ij.
Coqu. in s. q. ▽*æ fontanæ*: Colat. ℥viij. adde
Syr. rubi idæi ℥ij.
⁓ ⊕*i dulc.* q. s. pro suavi acore:
M. D. S. **Reinigender Kühl-Tranck öffters davon zu nehmen.**

Cætera symptomata, quia sunt effectus saltem & productum morbosum, sublatâ causâ sponte cessabunt.

CASUS XLIII.
HÆMOPTYSIS.

Vir ætatis consistentis, & functionis publicæ ratione, vitam agens sedentariam, utut sub juvenili ardore inquietus, pariter ac gulæ indulgentissimus fuisset, post leviculam præcedentem tussim, cum difficiliori paulò anhelitu junctam, sputa cruenta emittere, & sanguinem floridum copiosè excernere satagit. Sponte malum remittit, post tertium tamen ferè mensem ex inopinato, prægressa anhelitus aliquali difficultate, levi screatu, copiosum sanguinem floridum & nonnihil spumosum, emittit, idque aliquoties, malo denuò cessante. Repetunt hæc sæpius, & absque etiam tussis conatu, nunc brevioribus nunc longioribus periodis. Sanus alias & incolumis semper fuerat, nisi quod ulcus quoddam, in parte tibiæ dextræ internæ, paulò suprà malleolum, thaleri præter propter magnitudine & figura, superficiale tamen tantùm gestaverat, quod copiosam plorasset saniem, cum locorum vicinorum aliquali pruritu. Consolidari hoc sibi ab empirico, molestiarum diuturnarum pertæsus, curaverat, ex quo anteà commode habuit. Nunc pro sanguinis ista excretione à Medico consilium & curam petit.

RESOLUTIO.

Affectus est Hæmoptysis ab ulcere in tibia clauso.

Pars affecta est vasculum pulmonum arteriosum.

Causa proxima est diabrosis, hoc est, erosio vasculi cujusdam arteriosi in pulmonibus; quicquid in contrarium alii dicant. Nam ex pulmonibus sanguinem excretum esse, demonstrant omnia symptomata, dolor & præprimis spumæ, in quas non saltem serum, sed & sanguis, ceu liquor aquoso oleosus, ab aëre reciprocante attol-

attollitur, præsertim cum adhuc calidus est: siquidem notum est, oleum, & omnia subjecta oleosa & pinguia calida, agitata impensè spumescere, & quoquid pinguius est, eò magis spumescit: ita cerevisia magis spumescit, quam coventũ & acetum, quod quò magis est à generoso vino, eò magis spumescit, sicut & sapo aqua solutus etiam in spumas abit. Unde sicut olea quæcunque in frigore coagulata in calore spumescunt, ita sanguis, ceu liquor saponarius, per motum aëris rarefacientis abit in spumam: sicut & observavi mulierem quandam, quæ copiosum sanguinem unâ vice spumosum floridissimum ad aliquot uncias expectoravit, qui sepositus, postmodum in sero suo natabat. Ex quo patet, non ratione vehiculi aquei seu seri, sed ratione oleosæ & viscidæ substantiæ, fieri spumas, adeòque, quando spumescit serum, debet id chylo pingui, qui agitatus in spumam abit.

Cæterum observantur hæmoptyses periodicæ, & non-periodicæ: Hæmoptyses periodicæ utplurimum sunt salubres, si moderatæ sint; ita namque hæmorrhoides & menses suppressi per sputa cruenta fuisse soluta, testatur Thiermayerus *Consil. lib.* 2. *pag.* 24.

Causa remota in nostro ægro fuit sanguinis serosioris acrioris uberior collectio, occasione vitæ sedentariæ, in qua minor diaphoresis, & ob ulcus cruris, ceu apertum fonticulum, occlusum: quibus occasionibus sanguis serosior & acrior coacervatus, facilè per viam consuetam evacuari potuerit.

In ulceris hac consolidatione duo sunt consideranda:

1. ipsum fermentum ulceris, sanguinem inquinans; scilicet posito, ulcus non rite mundificatum fuisse.

2. serum acre istud, quod sub sanici forma, tanquam ex fonticulo, antea copiosè emanaverat, quod non solum ab ulcere, tanquam productum morbosum, originem habuisse, sed etiam sui ipsius natura acre salsum fuisse pruritus vicinorum locorum innuit.

Et quidem fermenti parum restitasse, quin potiùs maximam partem istud deletum fuisse, ex eò suspicio est, quod recidivam ulceris non passum sit; secus enim ulcus non potuisset consolidari, aut etiam odor ejusmodi in ulcere relictus, novum ulcus produxisset, qua ratione ulcera ad ossa usque penetrantia, illaque cariosa reddentia vel centies curata, centies quoque recidivant, ob tantillum fermenti ossi jam infixi, difficilius extirpabilis, & nutrimentum partis affluens corrumpentis, imò cum æger noster post ulceris consolidationem diu benè se habuerit; hinc planè nulla suspicio est de ulcere sed potiùs suspicandum est, quod solummodo ab ulcere occluso fuerit oborta Hæmoptysis, quatenus impedita per ulcus occlusum ichoris evacuatione retentus is & coacervatus regurgitando ad massam sanguineam eandem inquinavit, successivè vasorum pulmonalium aliquod eroserit, & hæmoptysin intulerit.

Sed porro quæritur; unde illud serum salsum fuerit enatum? Resp. Causam remotissimam esse mutatum vitæ genus, quod multum habet in recessu: æger enim primò in juventute, propter malam diætam & gulositatem nimiam, fermenta viscerum debilitavit & hebetavit, multaque recrementa ex mala diæta coacervavit: quicquid tamen tunc temporis coacervatum, partim ejecit per exercitia, partim retinuit, quæ postmodum, ubi sub consistente ætate vitam sedentariam egit; dicta recrementa coacervata nec per sudorem, nec per urinam amplius exclusit, rodendo in tibia partes, sponte in tale ulcusculum proruperunt, & illud intulerunt, per quod, ceu cribrum quoddam, dicta excrementa coacervata fuerunt expurgata; eô autem obturato materia affluens alio in loco sibi viam parare, sicque erodendo vasa pulmonum hæmoptysin inferre potis fuit. Et loca ejusmodi parallela, ubi itidem ex ulceribus ejusmodi spontaneis curatis vel asthma, vel hæmoptysis vel phthisis supervenerit, vid. in Rhodio *Cent.* 2. *Observ.* 65. item Thiermayero *Consil. lib.* 2. *pag.* 85. & 24. Sculteto *in Observ. Chirurg* 57. ubi introducit quendam, qui ex ulcere crurum inveterato occluso in grave asthma cum ulcusculis pectoris incidit, in usto verò fonticulo evasit: Vid. etiam Horstius *in Observat. pag.* 448.

Hactenus dicta nos ducunt ad ulcera sponte enascentia, & fonticulos artificiales. Nempe non rarum est, spontè ejusmodi ulcera oriri hinc inde, speciatim in cruribus & tibiis, ubi musculi absunt; & talia post morbos acutos supervenientia in corporibus puris & ægrorum, quorum massa sanguinea temperata est facilè curantur, contra eadem difficillimè curantur; v.g. suppono jam, duos pungere culicem in tibia tempore æstivo, uterque locum punctum scalpit; tunc sanè alter contrahit ulcusculum, quod secundo die sanatur, alter verò inflammationem in illa parte, hinc ulcus, contrahit; Ubi fundamentum hujus diversitatis non hæret in efficiente externa, scilicet culice, nec in parte affecta sed simpliciter in succi affluentis ad partem punctam & scalptam, diversitate, pro cujus conditione etiam variant. Nempe ulcera ejusmodi spontanea, præ-

præsertim tibiarum ordinariò sequuntur corruptelam internam & dyscrasiam succi chylosi nutritivi, ejusque vehiculi, seri puta, ad partes nerveas delati. Et in partibus sanguineis quidem rarò talia ulcuscula spontanea efflorescunt: sanguis enim pinguedine sua corrigit acrimoniam illius succi efficientis ulcera; contra eadem saltem circa articulos, loca tendinosa, &c. utplurimum efflorescunt.

Jam quæritur: in quonam hæc dyscrasia succi chylosi nutritivi, ad cutem & partes nerveas delati, consistat? Resp. Dyscrasia hæc consistit partim in ejus subtili acrimonia acido-salsa, partim in facili ad corruptelam promptitudine. Acrimonia ejus dependet ab errato digestionis primæ, facilis ad corruptionem promptitudo ab inertia fermenti fellei, non rite perficientis chylum. Nempe ratione digestionis primæ læsæ, chylus ineptus fit ad sui assimilationem, simulque is spiritum partis nutriendæ enervando, hanc disponit facilè ad gangrænam, quæ semper spiritum partis, sive insitum sive influum, enervatum præsupponit. Ratione verò inertiæ bilis, chylus acrior & acidior factus in digestione stomachali, non sufficienter corrigitur neque ab oleo bilis ritè impprægnatur; quâ bilis conditura balsamica deficiente chylus ad sui corruptelam promptus est, eamque nunc fermentalem, unde ulcus & pedes œdematosi, nunc putredinalem, unde gangræna. Illustrant horum œdematum causam communia effata, quibus eadem à vitio hepatis deducuntur vulgò; quæ si interpretemur de bilis inertia, vero stant illa talo. In hujusmodi ergò locis facillimè degeneratus hic succus rodendo ulcus excitat. Quod verò bilis inertia hîc accusanda, patet à posteriori, quia talia œdemata pedum curantur, non secus atque ipsa quoque ulcera spontanea, per remedia amaricantia, vulgò hepatica dicta, quæ præter vim detersivam primarum viarum, bilem inertiorem acuunt & corrigunt: Hinc concludendum est; talia exorta esse ex bile inerti. In talibus ergò subjectis, ubi spontanea ulcera efflorescunt, in cura respiciendum non tàm ad ipsum ulcus, quàm ad fomitem potius ipsius morbosum, à quo illud fovetur: sic namque ulcera talia facilè consolidantur, utut cum detrimento ægri; quod faciunt metallica absorbentia, Martialia, Saturnina, aut aliis irritis Mercurialia, quorum illa absorbendo acidum ulceris, acquirunt saporum aluminosum, ex quo firmantur pori, ut cesset affluxus uberior sanici; simili ratione, ac ipse saturnus calcinatus attactu aceti fit dulcis adstringens; sed, ut dixi, fit cum detrimento ægri; coacervato enim hac ratione sero acri, mille malis ægrum mulctat.

Cæterùm signa, quæ vitium non esse in ulcere, sed in succo chyloso affluente, qui ulcus foveat, demonstrant, sunt duo:

(1) si ægri cutis non benè ferre valet emplastra propter exorientes vesiculas & alia incommoda, nisi sint temperatissima ex metallis, & non glutinosa, (ut emplastrum de spermate ranarum) secus enim in parte pustulæ, saniem plorantes, sequuntur, quod ipsum succum acidiorem in corpore sive corpus impurum & cachochymicum denotat:

(2) si materia, quam plorant ulcera, copiosior, aquosior & acrior existat; si copiosior est quam probabiliter pro nutrimento partis affluit; si est acris, aquosa, & consequenter ichor, non verò pus, signum est, ulcus non peccare, sed ipsos succos affluentes degenerare & corpus cacochymicum esse.

Si ergò hæc ulcera spontanea & antiqua tibiarum aut crurum curanda sunt, ad fomitem prius respiciendum est, adeòque considerandum: an fomes & origo hujus degenerati nutrimenti corrupti possit removeri, antequam claudantur, an non? si enim removeri potest vitium primarum viarum, corrigatur & consolidetur ulcus; si verò à priori malum corrigi nequeat, periculosum est occludere ulcus tale, quia aliàs varia mala pectoris, & ordinariò dyspnœa, aut asthma, hæmoptysis, item capitis, nunc paralytica, apoplectica, & carotica mala &c. facilè subsequuntur, quæ aperto ulcere sponte denuò cessant. Cum itaque viderent Practici, quod per hujusmodi ulcera spontanea à variis malis præcaveantur ægri, ceperunt cogitare ulceribus artificialibus seu Fonticulis, mediantibus quibus evacuarentur isti succi morbosi in corpore existentes, quia tamen à priori juvare non possunt.

Fonticuli autem, tanquam ulcuscula artificialia, excitandi non sunt, nisi (1) in affectibus illis, quorum causæ materiales à priori removeri nequeunt; ita enim v.g. dyscrasia chylosi succi & massæ sanguineæ, ob hebetata nimis fermenta, à priori corrigi & removeri non potest. (2) fonticuli conveniunt in affectibus non acutis, quippe in acutis, ubi fonticuli tarditatem expectare non possumus, vesicatoria sunt meliora; contrà chronici, iique confirmati, si à priori incurabiles sunt, fonticulos requirunt. (3) meliùs conducunt fonticuli iis, qui jam increscentis sunt ætatis, quàm senilis; & qui vitam desidiosam aut luxuriosam agunt, sicque ob deficientem potestatem vitalem digestio prima non corrigibilis est, cùm præsertim quotidie ex desidia & luxuria magis accumulentur excrementa, quàm ut ea emendari queant. (4) conveniunt fonticuli in ulceribus

partium chronicis, sive ægri talibus ulceribus obnoxii sint, sive eadem metuantur: siquidem ita v. g. Lindanus testatur, quendam ulcere gravissimo in inguine ferè desperato laborantem inustione fonticuli in femore postmodùm facile sanatum abiisse. (5) locum habent fonticuli in morbis à serosâ colluvie vulgò derivatis, sive jam serum istud aut ejus contenta chylosa peccent, sive particulare partis vitium subsit in nutritione: ubi prioris exemplum habemus in nostro casu; sicut posterioris observavi in vietore, viro aliàs sano, qui tumorem circa cubitum monstrans, nil inde incommodi habebat, nisi quod ipse tumor lunæ motum, nunc increscendo nunc decrescendo, observaret, cum dolore nocturno; quod malum hariolor contraxisse illum ex partis contusione, unde quia difficulter curari potuit à priori, cum supra cubitum fonticulum excitandum juberem, nullum dictorum malorum afflixit eundem ampliùs. (6) melius etiam mulieribus conveniunt, quàm maribus, iisque præsertim vel naturalem vel præternaturalem mensium defectum patientibus, quibus altero in femore inuratur fonticulus; mares enim magis sunt laboriosi, unde major per poros corporis transpiratio, quàm mulieribus: interim secundariò iidem quoque maribus prosunt. (7) Raro infantibus applicantur fonticuli, nisi in gravioribus malis, speciatim ophthalmia; quò tamen in casu saltem usque ad pubertatis annos permittuntur, tunc iterum occludi possunt, quo hac ratione natura adsuescat mensium effluxui; sic semen virile, vel menstruum, spontè ea mala curat. Conf. M. A. N. C. *Ann.* 3. *Observat.* 18. *& Observat.* 156. *pag.* 273. *& Obs.* 214. *p.* 383. *&* 396. item *Ann.* 4. *&* 5. *Observ.* 117. *pag.* 128.

Quoad locum autem fonticulorum: consideretur is vel in genere, vel in specie. Ita in genere in legitima fonticulorum adhibitione non inconsultum est, si observentur regulæ revulsionis, aversionis & derivationis, cùm etiam per circulum sanguinis eò ferantur succi; interim tamen derivationibus paulatim faciendis magis, quàm subitaneæ evacuationi revulsoriæ, fonticuli conveniunt. Loca autem specialia sunt varia, uti notum, in tibiis, brachiis, scapulis, & nucha; ubi alii etiam in bregmate administrare fonticulum jubent, hicque modus in Italia usitatus est: interim is usus mihi semper insulsus fuit; dum enim Itali ad os cranii usque cauterium adigentes, capitis affectibus consulere volunt, facilè inflammationem cranii & membranarum cerebri procurare possunt, unde puto dictum locum non habere præferentiam à brachio, vel nucha, nec ibidem administrare fonticulum, ulli autor ero. Interim in cephalalgiis scorbuticorum diuturnis in cranio excitati proficui quod fuerint, vid. M. A. N. C. *Ann.* 3. *Obs.* 81. *pag.* 138.

Quoad prognosin hæc consideratur vel in, vel extra proxysmum. In paroxysmo quidem periculum est, ne æger vel suffocetur, ob copiam sanguinis extravasati vel grumescentis, vel syncopen incidat à nimia sanguinis evacuatione. Extra paroxysmum verò duo mala metuenda sunt, unum ratione affectæ partis, quod est phthisis; cùm enim id, quod peccat, vasculum quoddam pulmonum, hinc etiam horum substantiam poterit erodere; alterum ratione causæ antecedentis metuendum est hydrops ascites imminens ex succorum nutrientium acrimonia, qui eò certior erit, si urina minùs largè reddatur; phthiseos verò prodromus erit, si tussis extra paroxysmum quoque nimis afflixerit.

Quoad Curam; hæc est vel in, vel extra paroxysmum. Cura in paroxysmo urgetur ratione affectus; extra paroxysmum ratione causæ antecedentis.

In paroxysmo ergò

1. Sanguinis excretio per os, hujusque ad præcordia impetus sistatur.

2. Si quid ejus grumosi superest circa pulmones, dissolvatur & evacuetur.

Sistunt autem sanguinem

1. Quæ motum ejus aliorsum divertunt; adeoque venæsectio ratione affectus immediate urgentis erit optima, quam jubet ægri nostri vita sedentaria, & aliàs luxuriosa, quæ deficientem per poros transpirationem indicat; unde instituatur venæsectio in pede ceu loco remotissimo, pro revulsione; vel etiam, si volumus in loco superiore evacuare sanguinem, in brachio, præmissis tamen scarificatis cucurbitulis, in eodem loco, pro aversione particulari, seu derivatione.

2. Similiter sistunt sanguinis motum, quæ eum temperant, & moderatè incrassant; unde semen hyoscyami præ aliis singulare est specificum ad hæmoptysin: hinc notum est, electuarium Helidæi Paduani, cujus basis est semen hyoscyami, nec non tinctura sulphuris vitrioli, quæ si cum tinctura lapidis hæmatitis miscetur, se præcipitant, adeòque non satis adstringent. Cæterùm sperniola Crollii rectè ad scrup. j. non verò ad grana aliquot, præscribitur, cum tutò ea ad drachm. ß. exhiberi queat. Aliàs ad quaslibet hæmorrhagias sistendas commendatur quidem bufo: interim distinctio hic ratione causarum facienda; siquidem bufo magis confert in casibus, quando ex anastomosi, ex solo impetu sanguinis, ejusque turgescentia & ebullitione febrili, ex supposita juxta Helmontium archei

incandescentia & furore, sputa hæc ori-
ir, præsertim ex causa maligna, adeo-
etiam in febrium malignarum hœmor-
giis: ast in casu, ubi solutio continui, ex
ione vasculorum, qualis in nostro casu
sens quoque est, vel læsionibus ab extrà,
sfosso thorace, minus valent. Quin
iùs hic egregium effectum præstabit cen-
odium seu polygonum simplex, quippe re-
s aquæ ferventi infusum & ebullitum, &
axillis alligatum, mira facit: potioris erit
ectus, si recens contundatur, aceto vini
pergatur, axillisque applicetur, nam &
ratione stringitur effluxus sanguinis: vid.
non Pauli in Quadrip. Botan., qui lau-
succum centinodii cum vino ad vomi-
n cruentum, vid. etiam Wedelius qui re-
t: mulierem plebejam hæmorrhoidum
xu laborantem beneficio centinodii, axil-
subligati, se curasse. Egregius quoque
hoc in casu pulvis sympatheticus, quem
pertum olim D. Michaelis testatus est;
ippe hic hæmoptoicum simpliciter bene-
cio hujus pulveris curavit, jubendo, ut
ger sputum cruorē tinctum eidem immitte-
t, utut tandem phthisi superveniente, ex
elicto sanguine grumoso, interiret.

Pro secunda intentione, nempe ad san-
guinis grumos relictos solvendos, sperma
ceti, lapilli cancrorum, trochisci de carabe,
tem de terra sigillata, radix rubiæ tinctorum,
& ex ea paratum Crapp. &c. optimè conve-
niunt.

Extra paroxysmum autem causæ antece-
dentes sunt removendæ, ut harum tollatur
impetus & efficacia, ne eæ denuò sputum
inferre queant. Dictum fuit, mutatum vi-
tæ genus & coacervationem succorum acido-
salinorum crudorum, intulisse erosionem, &
sic hæmoptysin.

1. Ergo vitia succi chylosi & seri acrio-
ris & asperioris salso-acidi corrigenda, & eo-
rum ulterior collectio præcavenda.

2. Ea collecta maturè evacuanda.

3. Læsio pulmonibus inducta in tempo-
re consolidanda.

Adeòque ratione primæ Indicationis
imprimis necesse est, ut præter diætam mo-
deratam, & quantum possibile, corporis
exercitium medicamenta amaricantia, dige-
stionem primam promoventia, & bilis bal-
samum acuentia, hincque lac & lacticinia,
crebrius usurpentur, quæ lacticinia eò ma-
gis urgenda sunt, quo magis acrimonia suc-
corum urget. Lac autem esto vel caprillum,
vel bubulum: quod eò melius erit, si anteà
simplicia vulneraria huic incoquantur, ut
duplici scopo satisfiat. Vitentur acria, salsa,
vinum, incandescentia.

Secundo scopo nempe collectorum re-
crementorum maturæ evacuationi, tàm per
sudorem, quàm per urinam, satisfacit au-
ctus corporis motus, insensibilem transpira-
tionem insigniter promovens; qui tamen, si
non respondeat voto, ad fonticulum, ceu
ulcus artificiale, naturali priori analogum
fiat accessus. Quæritur autem; ubi fonticu-
lus sit apperiendus? an in pede sanato & affe-
cto? an verò in sano? Respond. in pede sa-
nato excitandum esse, persuadet hoc, quod
motus naturæ jam eo vergat, aut quoque
quod pes sanatus ex ulcere anteà manante
non ad affectionem leucophlegmaticam in-
clinet, sed adhuc plus minus similis sano sit:
si vero ex antea manante ulcere ad leuco-
phlegmatiam iste pes inclinet, aut spiritus
pedis affecti insitus enervatus sit, adeoque
pes mollior magis albicans, flaccidior, &c.
inde factus, aut rubeat; hinc, ne inusto
fonticulo is ad gangrænam disponatur, vel
magis minusque pes affligatur, & ad œde-
matosam constitutionem perducatur, tali in
casu melius est in pede opposito & sano fon-
ticulum excitare.

Tandem tertiò læsioni pulmonum ex
erosione consolidandæ prosunt vulneraria;
inter quæ nobilissimum est cherefolium, &
hedera terrestris, in qua habetur, quicquid
desideratur ratione pulmonum, in decocto
cum cerevisia, vel in conserva, vel in succo
propinata pro scopo expectorandi, nec non
erosione & continui solutione consolidanda
& curanda.

Notetur, bellidem esse nobile vulnera-
rium & diureticum, tàm in decocto, quàm
succo expresso, pro scopo dissolvendi gru-
mos sanguinis, & ad vias urinarias eum de-
ducendi, atque hinc etiam ruptis, & ab alto
devolutis; item asthmaticis ex subitanea coa-
gulatione sanguinis, laudari. Verùm atten-
datur jam; quid ejus tinctura præstet: Etenim
dum phlegma vitrioli floribus dictis affundi-
tur, quæritur; cujus vi tinctura illa opere-
tur? an ratione bellidis? quod vix concede-
re possum: quid enim tantillus ejus color,
beneficio spiritus vitrioli, qui adhuc in phleg-
mate est, extractus, & ad guttas 40. exhibi-
tus, præstare in hoc casu poterit? quin po-
tiùs vix tinctura hìc locum habebit, ex eo,
quod vitriolum pulmonibus sit inimicum.
Interim tinctura allegata in isto sputo cruen-
to, & hæmorrhagiis aliis, locum habebit,
quæ ab orgasmo vel motu nimio massæ san-
guineæ dependent; quippe has optimè vi-
triolacea sistunt; unde etiam Petrus Castel-
lus, oleum vitrioli in aqua urticæ, ad spu-
tum sanguineum aliasque hæmorrhagias ex
tali causa enatas, laudat.

℞. ▽ *Cherefol.*
scabios. aa. ℥iß.

el. dia-

el. diascord. Frac. ℥iij.
🜄æ sigillat.
ebor. s. △e aa. ʒß.
Syrup. de ros. sicc. parum.
M. f. Potio.

Ulcera crurum cacoëthea & antiqua spontanea, nunc sunt manantia, nunc simul sordida & profundiora: hæc enim præter saniem, quam plorant, simul sordes etiam in ulcere profundiùs habent reconditas, & ideò curatu sunt satis ardua; illa verò saltem sunt superficialia. In genere hæc ulcera respuunt emplastra, quia exasperantur, sed requirunt saltem metallica absorbentia, sine morsu exsiccantia, quæ absorbent acidum, hinc eo absorpto texturam adstringentem aluminosam acquirunt, hinc fibræ & nervi stringuntur, & sic ulcera curantur. Talia sunt aristolochia rotunda, minium, &c. Interim hîc excellit crocus martis per præcipitationem.

Si verò ulcus est sordidum, huic croco Martis præmittatur unguentum digestivum ex terebinthina & vitello ovi; cui tamen addatur, & vel simul parum de myrrha, vel extracto aristolochiæ rotundæ; pòst hic crocus martis inspergatur sine emplastro. Interim tamen per talia crura ulcerata subinde detrimentum patiuntur spiritus insiti, undè facilè ad œdemata vel gangrænam inclinant; Ut ergo his occurratur, externè fiat litus cum spiritu vini camphorato, etiamsi interdum inflammatio erysipelacea immineat; nam etiam ipsi erysipelati medetur vel solus hic spiritus vini camphoratus, vel cum essentia croci adhibitus.

Interne verò, cum agnoscant fomitem altiùs radicatum, simul conveniunt amara balsamica, speciatim myrrhata, aristolochia & similia, crebriùs & diutius usurpata. Si hæc non sufficiant, pro fonte ulcerum exsiccando, optima sunt decocta lignorum, per sudorem corpora exsiccantia, cum rasura ligni juniperi & ejus baccis, quodsi nec his cedant, optimum est, ut modo viscerum tonus constet, instituatur salivatio Mercurialis, quæ suum officium optimè præstabit, cujus medio etiam pessima ulcera spontè consolidantur.

CASUS XLIV.

NEPHRITIS.

Mulier juvencula, vini potui dedita, post levem horripilationem, corripitur crebris vomitibus materiæ variæ, quibus superveniunt tormina abdominis vaga, cum alvi occlusione, incalescit sub vesperam: cœnâ parcâ per vomitum rejecta, nox inquieta, cum subreptantibus levibus passionibus hystericis, & præcordiorum vagis anxietatibus, quæ omnia matutino insequente tempore ita exasperantur, ut vix lecto exsurgere audeat. Adsunt dolores lancinantes & stimulantes circa regionem pubis, urinam excernit crebrius, sed parcius, naturaliter quidem constitutam, minùs tamen, quam solebat, temperatam; sed à meridie eadem intensè & obscurè tincta, sanguine quasi impregnata, wie dicke braun oder schwartz Bier / *observatur. Crebrior simul urget, frustraneus licet, alvum excernendi conatus. Adsunt dolores dorsi & lumborum, partim acuti terebrantes, partim obtusi gravantes & contundentes, quos sensibiliores percipit sub aliquali corporis agitatione, aut quando se erigere nititur. Intra tres vel quatuor dies, menstruam expectat purgationem. Consilia sunt varia pro cura. Propinant quædam mulierculæ aquam hirundinum cum castoreo, quam per vomitum mox rejicit, à meridie pedetentim symptomata remittunt, & mitiora fiunt, nox insequens mediocris, sed circa meridiem omnia exasperari incipiunt, iisdem modis, atque pridie factum fuerat. Consulitur Medicus, qui accedens, pulsum in omnibus moderatum, celerem tamen & durum, observat.*

RESOLUTIO.

Affectus est nephriticus, ubi voce nephritidis in genere intelligitur affectus renum dolorosus, κατ' ἐξοχὴν, licèt de renum inflammatione ea prædicetur; non secus ac pleuritis, itemque hepatitis, accipi pro inflammationibus harum partium solent.

Cæterùm datur Nephritis nunc calculosa à calculo, nunc salina, aliàs notha, utplurimùm scorbutica, in qua salia corrosiva circa renes coacervata, rodendo & lancinando partes ipsorum membranosas nerveas, pathemata calculosis familiaria, exactè inferunt, quasi calculus adesset; ita ut etiam quandoque urina supprimatur, absque ullo licèt calculi præsentia, saltim propter spasmum dictarum viarum; uti ante annum observavi in viro, simili nephritide correpto, qui dolores gravissimos in lumborum regione cum vòmitibus continuis, anxietatibus præcordiorum, colica, urina suppressa, &c. patiebatur, sine ullo tamen calculi vestigio; quam nephritidem ex iracundia, tanquam causa remota, contraxerat; ipse æger aliàs scorbuticus erat. Similes nephritides non sunt raræ, ac vid. de his Dravizius Artic. von dem Scorbutischen Nieren-Weh. Porrò observantur etiam Nephritides ulcerosæ, ubi nempe dolores continui lumborum saltem ex abscessu renum affligunt, quale exemplum habet Barbette in Praxi, allegans

gans nephriticum, in quo alter ren consumptus fuit inventus. Sic etiam non rarò gonorrhœâ virulentâ confirmatâ laborantes tali nephritide nothâ cum ardore in lumbis laborant, ut nec incumbere dicto loco, nec bene erecti incedere queant, & tales optimè curantur per saturnina, ut tincturam antiphthisicam, & saccharum Saturni: quemadmodum etiam sine his causis Forestus *lib.* 24. *Observat.* 1. tantum renum dolorem observavit, ut syncope superveniret, curatum per decoctum chamomillæ vulgaris in cerevisia factum.

Pars affecta sunt renes: indeterminabile tamen, uter ren affligatur? & an alter? an uterque? Nempe primariò afficiuntur membranæ internæ spissiores, nempe pelvis & ejus tubulorum; hinc per consensum ureteres: est enim horum continuus tractus, unde communia patiuntur symptomata.

Interim de calculo præsenti in ægra nostra certi planè non sumus, nec adjuncta symptomata certificant, dolorem esse à calculo; sed saltim est probabilis conjectura: quippe potest affligere dolor talis ex abscessu renum, item ex sale scorbutico; non secus ac quoque ex ipso calculo; unde cùm ferè omnes hi dolores quoad curam coincidant, ponamus, esse à calculo dolorem, cujus ille frequentissima causa esse solet; non tamen videtur magnus, quia dolor est acutus & sæpiùs recurrens: nam magni calculi continuum obtusumque dolorem durantem inferunt; contrà qui parvi, sæpiùs recurrentem quidem, at atrociorem, & maxima symptomata, quia quandoque angulum acutum & cuspides gerunt. Sic memini me calculos vidisse minutos quidem, graviter tamen affligentes, idque saltem ex eo, quod habuerint ad latera cuspidem, crudelissima illa symptomata causantem. In nostra ægra duplex dolor se offert: calculosis proprius ordinarius obtundens, aut obscure gravans; & extraordinarius, acutè terebrans: quorum ille est à renibus, horum nempe membranarum firmiore & densiore textura, quia minus acuti sensus est. Nervi enim & spiritus animales influi per se indeterminati sunt ad sensum vel acutum vel obtusum præstandum, adeòque saltem instrumenti proximi membranacea culpa est; tenuis & subtilis à membrana subtilissima est, v. g. in oculis; econtrà densa, rigida, aut firmior, minus est sensilis, quia non facilè mobilis: unde cum renum membrana minus sensilis sit, adeòque minus mobilis ab objecto, hinc dolor obtusus ille: acutus aut terebrans si adfuerit, talis suspicionem præbet calculi acuti & angulosi, ratione cujus partim scindit, partim pungit; qui quandoque mictum cruentum inducit, ex vasculis nempe capillaribus læsis, scindendo nempe & pungendo membranas & vasa capillaria.

Porrò nephritici, antequam dolores sensiles in lumbis percipiant, per unum vel duos dies symptomata varia, tormina colica, vomitus, nauseam, &c. ex renibus affectis patiuntur, quod sæpiùs observavi. Interim tamen etiam omnia hæc symptomata, sensilem in lumbis vellicationem antecedentia, sunt reverà ex calculo; quæ ipsa tamen nunc immediatè junguntur cum dolorosis symptomatis in renibus, nunc præcedunt illa, idque tunc imprimis, quando calculus vellicat quidem renes, dolor tamen ex vellicatione natus nobis non est sensibilis; spasmus & vomitus adesse possunt, donec procedat eò usque, ut etiam dolores graviores & molestia superveniant. Unde cauti simus hoc in passu in diagnosi; non enim valet hoc: **Er kan sich bücken /** ergo non laborat nephritide. Non negamus tamen, etiam dolores renales alia quæcunque symptomata sæpius præcedere. In affectibus autem nephriticis, etiam ratione symptomatum, non rarò typum quasi tertianæ observare solet hic dolor, quod jam annotavit Sanctorius *in Meth. Vitandi Errores*, & Helidæus Paduanus, imò ipsemet observavi in calculoso tertio semper die exasperatos fuisse dolores, denuo remittentes.

Causa ergò proxima totius nostri affectus est contractio spasmodica, ob vellicatas membranas renum. Causa autem vellicans potest esse calculus, quem simul promovet instans menstruatio; quippe sub qua mulieres ad calculum dispositæ, ordinariò pejus circa renes habere solent. Interim quoad nervorum distributionem conf. Willisius *Tabul. XI. in Anat. Cerebri.*

Omnia autem hæc symptomata à dolore & spasmodica contractione deduci queunt; nam comes omnium dolorum est partium contractura convulsiva. Modus fiendi est hic: scilicèt impressionem istam sensilem, quæ consistit in motu vehementiore, in renibus factam, mox per continuatum nervorum & eorum fibrarum tractum usque in cerebrum, insequitur concitatior spirituum ad ista loca motus, hincque tensio & spasmus partium membranacearum ex motis spiritibus ad locum sensationis. Adeò intimè spasmus & dolor connectuntur, ut subinde pro iisdem habeantur: & quidem spiritus moventur non solum ad surculum istum, sed, si continuetur vellicatio, etiam in cæteros ex isto plexu oriundos nervos; unde omnes partes connexæ cum istis nervis spasmo convelluntur, adeòque tam multiplex partium affectio. Hinc per acci-

accidens occasione horum spasmorum, quandoque supprimitur urina citra calculi licèt præsentiam: idque vel simpliciter à fibrarum nervearum renalium strictura, & pororum eorum clausura, vel etiam ureterum fortiori contractione, utpote qui crispati urinæ, & aliorum aliàs facilem transitum impediunt. Eandem societatem nervorum quoq; agnoscit tenesmus. Quò pertinet, quando viri nephritici retractionem istius testiculi subinde patiuntur, qui respondet reni affecto, ita, ut non tantùm sursum ad os pubis usque retrahatur testiculus, sed etiam jam intra corpus abscondi observetur, ideò quod musculus cremaster convulsivo motu affectus testem sursum & ad abdomen retrahat.

Hæc omnia sufficiunt nobis pro confirmatione affectuum ex spasmis & convulsionibus partium fibrosarum derivandorum: scilicet

1. Vomitum licèt interdum urgeat, antequam dolor nephriticus in lumbis percipiatur, tamen oriri à vellicatione & spasmo renum, utut respectu nostri non sit sensilis;

2. Colicos & iliacos virorum dolores, utplurimum esse à convulsione intestinorum, cum ordinariò in calculo renum superveniant tormina colica.

3. Non secus ac hysterica pathemata esse dolores intestinorum, à spasmis enatos, cùm mulieres nephriticæ ordinariò fiant hystericæ, & ad passiones hystericas dispositæ nephritide superveniente graviùs affliguntur.

4. Alvi clausuram oriri simpliciter ex spasmis intestinorum, & motu eorum naturali peristaltico impedito; qualis alvus clausa ordinariò nephriticos vexat.

5. Omnes dolores parturientium & menstruantium à spasmis esse, unde mulieres gravidæ facile patiuntur abortum superveniente nephritide; item tormina nephritica simulare interdum dolores parturientium.

Causa remota est est duplex: nempe

1. Acidum in primis viis congestum, idque vel calculum inferens, vel renes aliàs afficiens.

2. Menstrui sanguinis impetus; nam sub hac instante menstruatione dolores tensivi & obtusè gravantes, circa regionem lumborum ad pubem usque pergentes affligere solent; unde etiam hæc symptomata affligentia intendere potuit, quia vasa jam circa dicta loca turgescere magis, & hinc istas molestias exasperare valent.

PROGNOSIS.

Quoad Prognosin; uti in chronicis; ita etiam in hoc casu, non dantur determinatæ prædictiones. Si enim calculus subsit magnus, & dolores aliaque symptomata diutius continuent, tunc certò supervenit epilepsia, propter continuatos spasmos, in gravidis abortus. Sic curavi feminam ad 17. dies suppressione urinæ laborantem, cui tamen semen violarum propinando, medebar, ita ut cum impetu urina dicto die cum epilepsia profflueret; post secundum autem mensem recidivam patiebatur lethalem. Si ergò calculi sunt majores, inæquales, acuti, &c. & sequatur simul mictio cruenta, tandem exulceratio renum oriri potest. Minus hîc periculosum est, quia fœmina non est gravida.

CURA.

Quoad Curam: In Paroxysmo

1. ante omnia spasmi membranarum & ureterum dolorifici tollendi, qui nisi fuerint sublati, diuretica, & omnia alia frustrà & cum nocumento adhibentur: hinc, quamdiu spasmi urgent, impossibile erit calculum promovere; unde etiam illo tempore à diureticis abstinendum, ne irritemus crabrones. Spasmum autem tollunt anodyna, tàm vegetabilia; ut opiata, quàm mineralia, ut sulphura metallica, quæ fixa, cum raræ sint aves, proinde saltem sulphura antimonialia, sive sit vulgare sulphur antimonii citrinum cum aqua forti parabile, sive etiam cinnabaris antimonii, adhibeantur; imò loco cujus & cinnabaris nativa est egregia contra morbos convulsivos: Vid. in Ludovici Pharmacia.

2. Calculi excretio promovenda, sublatis priùs spasmis.

Pro hoc scopo conveniunt remedia diuretica salina, nitrosæ plus minùs prosapiæ, quippe quæ & calculum removent, & diffringunt. Si quæ alia in diffringendo calculo aliquid valent, certè sunt nitrata, tàm fixum, quàm volatile, hinc spiritus nitri dulcis, qui calculum interdum attrivit, item nitrum volatile artificiale quasi ammoniacale, quod fit ex mistura spiritus nitri, & spiritus salis ammoniaci ad punctum saturationis, coagulatur blandâ evaporatione sine crystallisatione, & evadit exinde nitrum ammoniacale, sed revera nitrum inflammabile volatile. Liquor etiam hic filtratus sine inspissatione exhiberi potest in Paroxysmo.

Vomitoria autem in Paroxysmo sunt nocentissima, extra Paroxysmum verò pro præservatione calculi sunt optima, annotante Hildano *Observat.* 61. *Cent.* 5. Sic etiam Purgantia propriè dicta, in Paroxysmo exulent, & saltem in ejus principio, si opus fuerit, lenientia & blanda laxantia, primas vias abstergentia, usurpanda. Necesse tamen est, ut semper in nephritide alvus sit aperta, non quidem pro scopo nephritidis curandæ, sed ut abdominis symptomata & alia mitiora reddantur, ut & per consensum renes stimulentur pro emittendo calculo: quod obtinebitur.

1. Per

1. Per clysmata terebinthinata, quæ in Paroxysmo optima:

℞. *Decoct. Carmin.* vel *flor. Chamom. in ▽ comm.* ℥vj. vel vij.
⊡æ human. ℥iij. vel iv. adde
Terebinth. c. vitell. ovi sol. ℥ß.
(vel *ol. Terebinth.* gutt. aliquot.)

Vel fiant etiam clysmata ex urina humana sola cum melle mista, quibus addatur decoctum quoddam blandè carminans vel impregnatum cum aliquot guttis olei destillati terebinthinæ.

Juxta hæc 2. blanda Laxativa sunt adhibenda, v. g. passulæ minores laxativæ, & passulata; vel emulsiones seminis violarum, quæ nephrocatharcticæ sunt, præscribi possunt, v. g.

℞. *Sem. Violar. purp.* ʒiij.
Papav. alb. ʒj.
Cum s. q. ▽ *alkekengi* f. Emulsio: adde
Lap. Percar. præp. ʒj. vel *eorund.* & *lapill. ♋r. præp.* aa. ʒß. Misc.

Vel pro blando abstersivo renum & primarum viarum in principio Paroxysmi:

℞. *Tart.* ⊕*lati* gr. xv.
⊖*is genist.*
Scamm. ♆*at.* aa. gr. iij.
Misc. pro Pulvere.

Detur mane in vehiculo calido.

Aurum fulminans per præcipitationem cum spiritu salis ammoniaci, & sine edulcoratione ad usum adhibitum, mirabiliter interdum à gr. iij. ad iv. v. vel vj. laxandi vim habet sine molestia, & flatuum impetum sistit, fecesque nigerrimo colore tingit. Cum tamen sit aurum corporale, magis mirum est, quod solutio auri cum spiritu salis tam insignes habeat effectus instar acidularum. Nempe

℞. *Solutio* ☉*i* purgati facta in *aqu. R.* & ⚗atur cum ☿*io vivo*, ⚗atum edulcoratur, & hinc blando △e ad evaporationem Mercurii ustuletur; tunc calx præfata de novo solvitur à ⌒*u*⊖*is*, optimè tamen rectificato, in liquorem aurei coloris.

Solutio hæc ægro propinatur in vehiculo calido primo die ad gutt. v. secundo ad vj. hinc vij. porrò quarto die viij. ix. & sic gradatim cum diebus adscendendo.

Vires habet insignes, primùm quidem nauseas excitat, hinc continuata mirabiliter primas vias abstergit, mucum tenacissimum dissolvit, & aliquoties instar purgationis alvum laxat, fecesque tingit aterrimo colore. In morbis chronicis hæc solutio dicto modo continuata idem præstat, quod magna quantitas acidularum. Sapor est acidus, & nonnihil austerus, à mutatione texturæ spiritus salis cum auro concurrentis, hinc abstergit, sed adstringendo fibrasque firmando tonum partium insigniter restaurat, & primas vias mirabiliter evacuat. Primus, qui hujus solutionis mentionem facit, est Glauberus **in dem Trost der See-fahrenden** / ubi multa garrit de spiritu salis, & hac solutione.

Pro spasmis coërcendis Cinnabarina & Opiata in Paroxysmo etiam sunt optima. Summatim nervum, Paroxysmo nephritico succurrendi, docet Ludovici *pag.* 449. *in Pharm.* qui moderatè præcipitantia, diuretica, cinnabarina & opiata miscenda suadet, pro nimia atrocia in Paroxysmo nephritico; v. g.

℞. *Lapill. ♋r. præp.* ℈j.
Cinnab. nativ. depur. vel *Cinnab.* ♁*ii* scrup. ß.
Laud. op. ferm. gr. ij.
M. f. Pulvis pro dosi.

Sal volatile succini in principio ob nimiam diuresin non suadeo.

Cæterùm cum his internis externè simul pro eodem scopo blandè sistendi spasmos & tensiones partium nervearum abdominis, partim pro laxandis primis viis, Balnea & Insessus commodè etiam instituantur, ad dicta symptomata optima; blande enim afficiendo partes nerveas spasmos tollunt, & viis laxioribus redditis calculum promovent, præmissis priùs internè vel blande anodynis, vel antiepilepticis, vel blandis diureticis, v. g. essentia urinaria anodyna ad gutt. xxx. quibus balneum ad hypochondria usque insessum, opem fert; sicut post balnea inunctiones etiam lumborum in usum vocari poterunt, quæ in leviori malo, unà cum internis, sufficere possunt. Interim oleum destillatum succini & spicæ, non sola, quia nimis penetrantia & acriora eadem, genus nervosum sensibilius afficiunt; sed misceantur cum blandis temperantibus & anodynis, v. g. cum petroleo, quod externè illitum umbilico etiam mirè laudatur in affectibus nephriticis, vid. Panarollus *loc. cit.* Porrò olea dicta destillata misceri poterunt cum unguento anodyno Mynsichti, vel oleo expresso hyoscyami, vel unguento dialtheæ, verbi gratiâ:

℞. *Petrol. alb.* ʒiß.
Ol. Papav. expr. ʒj.
destill. succ. ʒß.
M. pro Litu,

regioni umbilicali & lumbis applicando, sub egressu è balneo.

In more positum est quibusdam, ut mulieribus nephriticis sanguinem evacuent, vel etiam cucurbitulas scarificatas applicent, & quidem quandoque cum successu; sic enim sæpè secutus est fluxus mensium adeoque dolores lumbares remiserunt; hinc ad horum imitationem in habitioribus & plethoricis, vel quibus instant menses, & quæ-

& quælibet symptomata exasperantur, non inconsultum, si, cæteris respondentibus, blandè mittatur sanguis in brachio; sicut actu fluentibus, sed non sufficienter in pede.

Aliàs pro scopo diuretico in paroxysmo nitrosa vel hujus prosapiæ conveniunt, ut nitrum volatile, spiritus nitri dulcis, sal fimi columbini, spiritus carminativus, tinctura Ammelungii, item remedia lumbricalia: quæ omnia, quò magis sunt nitrosa, eò magis pro scopo diuretico conveniunt. Similiter etiam spiritus tartari, ceu congener vino, præ reliquis convenit, quia suspicio est, quod ægra calculum contraxerit ab usu vini; tartarea enim acidum vinosum optimè absorbent, & promptissimè resolvunt, adeoque hinc podagricis alcalia ex tartaro volatilia commendanda sunt, ceu peccans acidum absorbentia, illudque per vias urinarias eliminantia.

Extra Paroxysmum autem à potu vini abstineat, tinctura nephritica usurpetur, & succus betulæ, qui nitrosus est, & fortiori destillatione dat sal volatile nitrosum. Alvus servetur aperta.

Pro præservandi scopo conveniunt quidem diuretica omnia, sed quia non semper satisfaciunt, potiùs eligantur, speciatim renibus appropriata, & vi balsamicâ fermentum renum in naturali statu conservantia; non enim in assumptis ut sic, non in acido consistit Lithiasis, sed in fermenti renum corruptione, quâ occasione acidum calculum coagulat. Talia ergò, quæ dictum fermentum in naturali statu conservant, sunt salia volatilia oleosa, aliàs balsamica dicta, ex terebinthina, junipero, succino & similibus, ut Malvaticum juniperinum, rob juniperi, balsamus sulphuris terebinthinatus; quæ omnia inter præcipitantia balsamica sunt optima, renibus singulariter dicata, quæque istam dispositionem calculosam tollunt & emendant. Juxta hæc convenit succus betulæ; quem destillatione fortiori sal volatile nitrosum exhibere, relatum est mihi, & in hoc consistere crasin aquæ betulæ Martialis seu Majalis: Sic sal volatile nitrosum, liquor terræ foliatæ tartari cum spiritu salis ammoniaci mistus, tinctura tartari, & nephritica, spiritus carminativus, crebriùs usurpari possunt.

CASUS XLV.

STRANGURIA cum PODAGRA.

Vir ætatis consistentis, nephriticis & podagricis affectibus crebriùs obnoxius, urgente intenso hyemis frigore, contrahit tussim ingentem & validam, crebriùs pectus concutientem, ejicit pauca saltem & viscida, locum, ubi tussis excitatur, monstrat anterius in collo, in Capite asperæ arteriæ: accedit levior invasio podagrica circa manum dextram, & cubitum sinistrum & genu sinistrum. Vocatus Medicus præscribit spiritum salis ammoniaci cum dimidio spiritus cochleariæ ter, manè, à meridie, & vesperi, sub introitum lecti, ad gutt. 40. sumendum; exinde podagricus affectus cessat, sine sensibili supervenientè evacuatione: Hinc secunda vel tertia die gravis dolor in lumbis, cum intensissimo vesicæ dolore, supervenit, ita, ut continuum mingendi conatum admodum dolorosum percipiat, paucam tamen urinam emittat.

RESOLUTIO.

Affectus primarius est Stranguria, ad plures dies durans, qualis in senibus non rarò observatur vitio urinæ, vesicâ ipsâ insonte.

Pars affecta est vesica urinaria, speciatim sphincter & urethra: nam uti subinde tota vesica dolet ex retentione nimia urinæ, distendentis eam: ita in specie urethra & sphincter ab eodem acido rodi & affici solet: unde cum sphincter admodum sensilis sit, hinc is subjectum immediatum statuendum erit.

Causa proxima est acidum vitiosum, in specie arthriticum, quod in urina observabile dolorosam stranguriam in nostro ægro excitat; ubi tamen quæritur; quomodo acidum id ad vias urinarias derivetur? Scilicet æger noster est artheticus, seu in quo acidum specifici saporis rodit partes nerveas circa articulos, unde usu spiritus salis ammoniaci & cochleariæ cessat quidem podagricus affectus, & supervenit stranguria; sed quæritur: quomodo? Si enim acidum adhuc præpolluit, quare non arthetica pathemata revivixerunt aut continuarunt? Resp. Spiritu isto salino urinoso volatili sal acidum podagricum correctum fuit in tantum, non in totum; ejus tamen ope resolutum fuit acidum, partibus nerveis tendinosis antea infixum, adeoque in motum concitatum, hinc à sero absorptum, & quaquaversum per universum corpus distributum fuit. Cum verò acidi textura non nihil immutata fuit à spiritu isto volatili urinoso, & sapore suo jam acido-salso ita confirmata, ut sero involutum facilè per poros renum penetrare valuerit, serum sale isto acido onustum ibidem percribratum, & ad vesicam delatum, sphincterem & urethram rodendo, cum euphoria reliquorum symptomatum stranguriam induxit. Ac hinc quoque dolor lumborum hîc jungitur, qui reverà nephriticus est, ex eodem acriori sale mem-

membranulas renum rodente & convellente, ortus. Scilicèt conſpirant mutuo in calculoſa radice efficientis ratione podagra & nephritis, adeòque & utplurimum junguntur, hinc & eaſdem fere remotas inſequuntur cauſas & ſequuntur ſpecialiſſimè vini acidioris, vulgò dicti tartarei abuſum, hinc in confirmata podagra utplurimùm etiam adeſt nephritis calculoſa.

Solet equidem interdum inſenſibiliter causa peccans in arthriticis diſcuti, & hinc dolor & tumor diſparere; aut ſi non inſenſibiliter, tamen ſaltem ſenſibiliter, transſudare: ſed ob cauſæ procatarcticæ vim, in ægro noſtro denſatis à frigore externo ambiente contentis corporis noſtri ſuccis, & firmius conniventibus poris, per vias urinarias acidi illius ſalini acris facta fuit excretio, quod alias vel per inſenſibilem tranſpirationem, vel ſenſibiliter fuiſſet eliminatum, quemadmodum aliàs diaphoreſin imminutam ſequitur excretio diuretica aucta. Notum enim eſt, diaphoreſin & diureſin in multis conſpirare, ut unum alterum ſubinde ſublevet.

Ex his tanquam poriſma elicio: ſedulò obſervandum eſſe, quam egregia ſint diuretica, tam & quidem primariò pro præſervatione, ut ſalia vitioſa acida ſub ſapore ſalſo eliminentur, quam pro curatione podagræ, & potiſſimum arthritidis vagæ, præmiſſis præmittendis, tam in incremento & ſtatu, quam etiam in declinatione paroxyſmi. Nulla nempe evacuatio ſolet eſſe melior, quàm per appropriata diuretica: & quidem hæc ſpeciatim alcalia volatilia, facilè acidi attactu in ſalſa, præſertim nitroſa, abeuntia: qualia ſunt ſpiritus ſalis ammoniaci, ſpiritus carminativus de tribus, qui nitroſæ nonnihil proſapiæ, adeòque egregie diureticus, tàm præſervativè, quam curativè conducibilis. Præſervativè quidem novi aliquot exempla, qui ex uberiori vini ingurgitatione oriundam ebrietatem & varia mala hujus ſpiritus carminativi uſu ſibi præcaverunt, quatenus urinam movet; unde nil novi, acidum podagricorum, utplurimum vinoſum, hujus ope eliminari. Similiter ſpiritus lumbricorum terreſtrium, uti omnia lumbricalia excellunt, inter diuretica podagræ dicata, qui etiam non ſolum in arthritide vaga, in qua præmiſſis diureticis fixis, arcano duplicato, &c. eſt nobiliſſimus, ſed eadem lumbricalia remedia etiam in fixa podagra, tàm in quàm extra paroxyſmum, ſunt ſelecta. Imò pari ratione etiam ſcarabæi, ſpeciatim unctuoſi, **die blauen Mayen-Käfer** / in podagra ſunt nobiles, per copioſas urinas operantes, utut cum doloroſa ſtranguria conjuncta podagram ſanent: Vid. Borellus *Centur.* 4. *Obſervat.* 73. quo loco habetur ſecretum aliquod, ex horum ſcarobæorum balſamo conficiendum. Ex fixis nobile eſt arcanum duplicatum Mynſichti in & extra paroxyſmum.

Quoad Cauſam remotam: ea duplici ſenſu conſideranda, nempe vel ratione cauſæ materialis, ſeu fomitis morboſi, vel ratione cauſæ efficientis, fomitem illum moventis: ſcilicèt præſupponitur quidem acidum vitioſum errato primæ digeſtionis enatum, unde de cauſa materiali non ſumus ſoliciti; ſed ſaltem de cauſa procatarcticâ ſeu remota efficiente, movente fomitem morboſum, eſt imprimis quæſtio. Hæc in noſtro ægro fuit inclementior aer hybernus, qui primò pro ratione acrimoniæ, irritantis ac lædentis fauces, tuſſim excitavit, ſimul tamen quoque poros cutis ad arctiorem ſtricturam ſui (non omnimodam clauſuram) diſpoſuit, hinc faucibus vellicatis, & tuſſi excitatâ, porisque conniventibus, varias metaſtaſes acidi vitioſi, tanquam cauſæ materialis morboſæ, quæ ubique vellicando impetu ſpirituum moventium, & conformatione organorum mechanica, hinc inde mota & commota fuit, donec ea tandem per vias urinarias fuit excreta. Movebatur ergò priùs ad fauces, hinc tuſſis; poſtmodum articulos affligebat, hinc podagra; poſteà reſoluta, mediante ſpiritu ſalis ammoniaci & mediante ſanguinis circulo ad vias urinarias delata, & tanquam per cribrum transcolata, in veſica ſtranguriam excitavit, prægreſſis interim ex motu lymphæ, occaſione pororum ſtrictorum deviante, paroxyſmis podagricis. Et hoc evidens eſt exemplum vagantis fomitis morboſi apud podagricos.

Sic in ægris metaſtaſis hæc maximè familiaris eſt: nempe obſervanda venit imprimis arthritidis differentia, quæ nunc recens eſt, nunc inveterata; adeoque illa exindè minus; hæc verò magis fixa ſeu circa articulos incuneata exiſtit. In recenti ergò, & ad duos annos extenſa, acidum præternaturale, ſpecifici tamen ſaporis, ſaltim rodit tendines, & loca circa articulos nervea, hinc etiam ſaltem ſuperficiali roſione mobilis adhuc, & ſubinde hinc inde nonnihil vagans, obſervatur, non ſecus ac arthritis vaga ſcorbutica, quæ cum recenti illa in pluribus convenit. Econtrà inveterata eſt, quæ jam ſynoviam articulorum occupavit, & ipſos adeò articulos ſaltim atrociùs affligit, quin imò ipſis locis nerveis ſe inſinuando, ipſum partium nutrimentum peregrino ſapore inficit, & ſpiritus ita continuò plus minus vellicat, aut ſaltim levi occaſione ad novam irritationem excitat; unde tumores tanquam productum morboſum ſuperveniunt. Recens podagra facilè curabilis eſt, eidemque vel ſaltem lacticinia me-

deri possunt; inveterata difficulter: in illa locum habet medicatio, quæ exprimitur per illud vulgare, **das Podagra zurück treiben;** in inveterata vero hoc falsum est, quippe quæ non potest loco dimoveri, nisi novi fomites superveniant; utut tale quid obtingere ægris videatur. In recenti podagra interdum variæ metastases observantur materiæ morbificæ, potissimum ab usu præpostero topicorum, & hinc varia nocumenta eos affligunt; sicut id mercator quidam hic locorum in itinere Hamburgensi expertus est: Is enim podagra recenti affectus; à balneatore quodam sibi emplastrum, ex spermate ranarum, cera & cerussa confectum, imponi passus est, unde brevi pòst quidem podagra cessavit, sed hinc correptus est torminosa diarrhœâ insigni, cum appetitu dejecto & virium prostratione. Adhibitis remediis restituitur in tantum, ut appetitus rediret, sed diarrhœa ultra dimidium annum perstabat. Sanè hoc in casu occasione fomitis podagrici, intempestivè regurgitantis, fermentum bilis ita vitiatum fuerat, ut ratione debitæ perfectionis chyli deficientis diarrhœa illa nocturna supervenerit, stomacho anteà sano. Non secus victor aliquis, cessante paroxysmo podagrico, asthmate vexabatur, quod podagra redeunte cessavit. Imò alius podagra inveterata afflictus, instante paroxysmo gravissimos dolores ossis sterni, maximasque angustias præcordiorum, patiebatur, nocturno saltem tempore, & quidem omni nocte, præprimis affligentes, nisi beneficio aut theriacæ, aut laudani opiati eosdem præcaveret, superveniente verò podagra, dolores sterni atrociores cessabant; paroxysmo verò podagrico curato dolores sterni majori cum atrocia redibant, & hoc propter metastasin: unde etiam hic mavult podagricum dolorem, quam sterni pati, si electio daretur. Utut itaque incommoda sit metastasis, commodum tamen est fieri metastasin acidi podagrici, qua fixum in uno loco crasin massæ sanguineæ admodum vitiat; licet non negandum, quod aliquando periculosa sit metastasis podagræ ob dyscrasiam sanguini minitantem, qua nonnulli quoque, palpitatione cordis & dyspnœa superveniente, moriuntur.

Cæterùm fomes morbosus in podagra primariò generatur occasione erratorum in digestione prima; hinc imminente paroxysmo circa stomachum quoque & primas vias tragœdia luditur, nempe appetitus dejectus, angustiæ præcordiorum, donec tandem paroxysmus podagricus superveniat, qui quamdiu durat, tamdiu iterum fames & appetitus constant. Atque hinc est, quod extra paroxysmum exactissimè diæta observanda, alias maxime exasperatur dolor, similiter fere ac apud vulneratos fieri solet. Quanta enim digestionis primæ tàm in quam extra paroxysmum, sit ratio habenda, ex simili illustrari potest: Nempe ponam ægrum, cætera sanum, in capite vel pede, loco præsertim nerveo graviter vulneratum; hic certe si sub cura vulneris vinum potet, aut acetum comedat, in toto corpore est sine nocumento, & tamen brevi pòst in loco vulnerato major dolor & ardor, pulsus auctus cum inflammationis metu & omnium symptomatum exasperatione supervenit. Par ratio est in podagra, speciatim confirmata; quando verò vinum illud lapillis cancrorum temperatum propinabitur, erit remedium propter vim alcalinam talibus ægris maxime proficuum. Par ratio est, si ægri podagra crebrius obnoxii extra paroxysmum vinum largius bibant, statim altero die revocant paroxysmum, acido vini non rite digesto vel correcto; sicut vulneratis quælibet acida hostilia sunt.

Quoad Prognosin: Stranguria non diu durans est sine periculo, & licet tolerabilius malum podagrâ, interim tamen graviorem metum exulcerationis vesicæ suggerit.

Quoad Curam: In methodo medendi semper consideretur naturæ motus, adeoque hujus insistat vestigiis sedulo Medicus; quamdiu enim illa stat aut sedet, non potest eam Medicus meliorare, idque propter idiosyncrasiam in unoquoque ægro singularem, à priori eidem imperscrutabilem: Sic enim ponamus duos podagricos, alterum sputum cruentum, alterum stranguriam patientem; sanè in utroque variant indicationes. Cæterum idyosyncrasia hæc tam ad contentos corporis nostri succos, adeoque horum crasin, quam etiam continentes partes solidas, & harum conformationem mechanicam, quæ in omnibus subjectis quoad porulos & meatus minimos suam differentiam patitur, imò ad mutuam harmoniam & proportionem extendenda est: Sic in nostro ægro propter acidi specialem configurationem cum porulis renum fit stranguria, in aliis hæmoptysis & sic porro. Quia ergò speciales naturæ motus considerandi, & in nostro ægro peccet acidum podagricum, sed quod laudabili conatu per vias urinarias excernitur, utut ibidem per accidens dolorem inferat, sequentes observandæ Indicationes.

1. Acidum peccans podagricum temperandum.

2. Motus iste materiæ laudabilis per vias urinarias promovendus.

3. Hinc post aut extra paroxysmum fomes materiæ peccantis, acidi vitiosi erratum, si quis superest, removendus, & ejus regeneratio in primis viis præcavenda.

Unde

Unde cum ad hunc ægrum ante tres annos, tussi adhuc urgente, vocatus, eaque adhuc sicca, parum verò humida, ab acrimonia lymphæ nata, vestigiisque leviculis podagræ circa articulos affligentibus; præscripsi:

℞. ▽ *scabios.*
Menthæ aa. ℥iß.
⁓⊖✱*ci anis.* ʒiij.
fl. ♆*is* ʒß.
Syr. scabios. ʒvj.
M. f. Potio.

His interdum, in specie vespertino tempore, gr. j. ad gr. iß. laudani opiati addendum jussi. Hâc potione repetita tussis evanescebat, sed invasio podagræ exasperata fuit, pro qua lenienda ordinavi.

℞. ⁓⊖*amm.* ʒij.
Cochlear. ʒj. Misc.

Dedi ad gutt. 30. 40. ter in die, manè, à meridie & vesperi, semper, quantum possibile, aliqualem sudorem expectando, verùm æger sudare nequibat, ob stricturam pororum cutis à frigore antecedente obductam, hinc & continuato spiritu, sic cessantem podagram stranguria excepit, repetente insimul insigniter tussi, ex acido resoluto ad asperam arteriam delato orta; unde præscribebam, pro lympha acida acri temperanda, & urina promovenda:

℞. *Amygd. dulc. ambr.* ℥ß.
sem Violar. purp. ʒii.
Papav. alb. ʒiß.
Cum s. q. ▽*æ alkekeng.* f. Emulsio ad ℥vj. vel vij. adde
Lapill. ♋*r. præp.* ʒj.
M. edulcoretur parum.

Optimè contulit, & urinæ fluxum promovit; ideo ter vel quater reiterabatur, cum plenaria ferè ægri reconvalescentia.

Insuper pro derivando acriori sero per alvum, si quod superesset, præscripsi hoc blandum laxans, quia æger facilis erat solutionis:

℞. *Conf. Rosar.* ʒß.
☿*i* ⦶*lati* gr. viij.
Ref. Jalapp. gr. v.
M. f. Bolus.

Unde ex usu hujus sexies vel septies excrevit per alvum, & ita penitus convaluit æger.

Cæterùm vomitorium fuisset hîc pestilentissimum, quia naturæ motum impedivisset in nostro casu, contrà si stranguria illa nimis contumax sponte vel errato interno vel externo fuisset prognata, concessissem vomitorium. Resinæ purgantes autem quò magis per pinguia solvuntur extra corpus, eò melius intrò purgant intra corpus. Hinc simili ratione ex iis possunt parari emulsiones purgantes suavissimæ pro delicatulis, ex. gr.

℞. *Sem. Melon. exc.* ʒß.
Mag. Jalapp. gr. vij. ad ℈ß.
▽ *Rosar.* ℥j.
f. l. a. Emulsio:
adde
Scamm. ♆*at.* gr. ij.
▽ *Cinnam.* ʒij.
⁓ *Rosar.* scrup. ß.
Syr. Rosar. q. s.
M. D. S.

Purgier-Milch.

In Stranguria aliisque quamplurimis vitiis, à lympha acri ortis, glycyrrhiza egregia est, temperans acrimoniam urinæ; unde ea vel in Decocto, vel in succo inspissato, propinari potest. Similiter cortices aurantiorum nobiles sunt, unde pro stranguriâ ordinavi.

℞. *Pulv. cort. Aurant.* ʒiß.
Lapill. Percar. præp. ʒß.
(quorum loco etiam lapilli cancrorum præparati, aut testæ ovorum calcinatæ conveniunt)
Ol. destill. cort. Aurant. gutt. jx.
Cum pauco *Sacchare* f. Pulvis pro tribus dosibus.

Horum vehiculum sit vinum dulce, quia acidula vina non conveniunt, aut vinum, in quo silices candefacti contusi sæpius extincti sunt; sic enim vinum fit obtusè salsum, adeòque diuretica vi insigniter pollet. Dulcia vina alcali & oleo copioso turgent, hinc non diu durant.

Porrò rapæ recentes, pariter & exsiccatæ, tàm in lymphæ quam urinæ affectibus, optimæ sunt: de quibus vid. Gabelchoverus in Observ. item conf. Crato in Consil. & Sylvius in Praxi: sicuti eadem quoque in tussi, tàm stomachali quam pectorali, occasione inclementioris aëris enata, omnia ex rapis præparata sunt egregia, conf. Forestus *lib. 5. Observat.* 4. qui gravissimâ stranguriâ laborans, usu foliorum malvæ cum syrupo violarum convaluit. Sic itidem violæ præ cæteris nobiles & specificæ sunt in affectibus urinariis, quarum vis specifica cum concentrata sit in earum semine, hinc optima est ex hoc parata emulsio seminis violarum; est enim terebinthinatæ nonnihil naturæ, hinc acorem temperatum continet. Insuper non cedit violis hypericon, & hujus semen, quippe quod digitis contritum, & odorem & saporem terebinthinæ refert; unde in specie electuarium ex semine hyperici & conserva florum violarum laudatur maximè à Zapatha in sua Clave Medicinæ, pro præservatione à nephritide. Facit huc etiam conserva florum Malvæ, quæ in dysuria & stranguria laudatur ab

ab Amato Lusitano & Hœchstedtero *Dec.* 6. *cap.* 2. *in schol.*

Quodsi æger in ætate juvenili constitutus, & visceribus & stomacho adhuc salvis gauderet, acidulæ convenirent; si verò æger senex esset, & tono viscerum debiliori, & fibrarum vesicalium læso, laborasset, tunc ordinassem potius thermas, quarum insessu vitia urinaria corriguntur. Id quod in Syndico quodam Dresdensi ante aliquot annos expertum audivi, ubi hic quidem jejunus semper optimè se habuit; simul autem ac in prandio vel cœna tantillum biberet, & quidem potum calidum, intensissimum dolorem in vesicæ regione & cervice sensit, cum continua & diu perdurante stranguria. Interim urina ejus non erat purulenta, nec lactea, sed pinguedine tantilla supernatante prædita. Hic ergo aliis omnibus irritis, ad aliquot annos usurpatis, tandem per thermas curatus fuit, & ultra biennium benè exinde habuit. Audivi tamen, superiori æstate malum recrudescere voluisse, quod propter inertiam bilis in senibus facile fit; hinc in iis stranguria difficilis est curatu. Adeò ergo senes, dysuria difficili laborantes, possunt dimitti ad thermas. Aliàs etiam Lindani euporiston in stranguria est balsamus de Capaibe, vel balsamus Indicus albus, ad guttas aliquot in Decocto petroselini, egregium simplex est, & omnes vires balsami Peruviani, in gradu tamen excellentiori, obtinet; unde præter hoc, quod in gonorrhœa virulenta insignis virtutis sit, speciatim etiam, ubi jam vesica ex continuata stranguria aliquam exulcerationem jam passa, conveniet. Borrax denique, subjectum quidem alcalinum, temperatum tamen, uti menses pellit, ita quoque urinam, & ejusdem acrimoniam temperat. Tandem optima omnium remedia cancrina præ cæteris sunt etiam egregria, ut succus expressus, &c. plurimis Indicationibus satisfacientia: speciatim

℞. *Cancros* binos:

Contunde in mortario, & exprime succum; qui misceatur cum ▽, vel cerevisia, vel vino, & pro duabus dosibus propinetur ægro.

Ordinarium etiam euporiston in excoriata vesica, solet esse, si recipiatur Oleum Amygdal. dulc. cum Syr. de Althea Fernelii, & lapillis ♋r. præparatis.

In excoriatione autem & exulceratione vesicæ etiam conveniunt balsamica sulphurea, balsamus sulphuris, terebinthinatus & succinatus.

Externè excellit axungia hirci, cum oleo destillato terebinthinæ mista, & umbilico regionique pubis illita; nec non lac continuato usu bibitum in magis confirmato malo, quod diætâ ordinariâ nequit curari, imprimis caprillum, maximè proficuum est.

Præservativè in hujusmodi affectibus nephriticis, aliisque urinariis, & podagra, excellunt tinctura nephritica, spiritus carminativus, clyssi compositi urinosi, & spiritus salis ammoniaci.

CASUS XLVI.

EPILEPSIA HABITUALIS.

Puella nobilis, 10. *vel* 11. *annorum, aliàs sana & optimè constituta, jam ab aliquot septimanis, ex hypochondrio sinistro obscurè dolente, subinde præcordia anxie admodum affici percipit,* **es kommet ihr auß der lincken Seite / und macht Hertzens-Angst /** *ita, ut hinc subito sensus & motus voluntarius cessent, membra econtra varie expandantur & moveantur, digiti ac brachia nunc inflectantur, nunc rigidissimè extendantur, subinde jacenti universum corpus arcuatim attollitur. Durant hæc nunc per quadrantem, nunc per dimidiam horam, unde denuò ad se quasi rediens, de nullo nisi artuum lassitudine, conqueritur; sæpius, etiam citra manifestam causam, tales paroxysmi redeunt, ipsa interea mœstâ præter morem, & lachrimabunda existente: dormit bene, large comedit, quin & cessante paroxysmo, subinde potum & alimenta postulat. In paroxysmo, dum odoratior balsamus naribus admovetur, omnium sensuum & internorum functiones restituuntur, partium miro isto motu adhuc affligente, subito vero ac removetur balsamus, istæ sensuum functiones iterum cessant. Ingruente paroxysmo semper motum prævium in hypochondrio sinistro percipit, quo ad anteriora præcordiorum accedente, præfata ingruunt symptomata, ipsâ quid secum interea fiat? nesciâ.*

RESOLUTIO.

Epilepsia est, & quidem ad imitationem Willisii dicenda Habitualis, ad differentiam accidentalis seu symptomaticæ, qualis v.g. in variolis aliisque febribus malignis, nec non in parturientibus, per accidens observatur.

Quoad fomitem morbosum seu subjectum causæ morbificæ, observandum; in morbis internis quamplurimis, quasi spontè natura enatis, duplicem causarum haberi rationem, causæ nempe efficientis, & materialis. Illius efficacia, ubi speciatim & magis particulariter se exerit, motu & effectu præternaturali, morbi subjectum dicitur: Hujus

is verò sedes primaria ubi est, aut ratione
nis, aut ratione radicationis seu inhæsio-
aut ratione afficiendi modi, est subje-
a causæ seu fomes morbosus, seu subje-
n morbi radicationis. Hinc in casu præ-
i efficiens proxima est spirituum impetus:
iota est vellicatio partis nerveæ sensilis,
is occasione iste motus excitatur; unde
tes motu isto spirituum præternaturali affe-
subjectum morbi sunt: sed materia ista
la, quæ vellicat, est materialis causa, quæ
n hæreat in splene, hic fomes sive subje-
m causæ materialis est. Causa remota ad
terialem disponens est error digestionis
mæ. Quodsi causa materialis eandem oc-
pet partem, quæ morbo speciatim affligi-
, per essentiam erit; si in alio loco, mor-
per consensum species enascitur.

Subjectum autem radicationis seu fomes
orbosus in nostro casu, quærendus est in
pochondrio sinistro; quod indicant adjun-
a eidem symptomata. Cæterùm quæri pos-
t; an intestina? an verò lien accusandus sit?
x colo provenire talia symptomata, non
robabile est, eò quod in hystericis, colicis
hypochondriacis morbis, imò in infanti-
us, in quibus tamen omnibus causa proxi-
na in colo residet, talia phænomena non
bserventur. Unde potiùs lien hìc conside-
andus est, qui reverà in præsenti casu materia-
is causæ subjectum & fomitem morbosum in
e continet, & quidem ratione suorum ner-
vorum insigniorum, in splene affecto gravi-
ter irritatorum, qua ratione in spasmos abri-
piuntur; unde & reliqui ex plexu istorum
nervorum affecti surculi in similes spasmos
abeundo graves morbos convulsivos conci-
tant, quorum communicationem videb. *in Anat. Nerv.* ex Willisii *Tab.* 11. ubi conside-
rationem meretur plexus mesentericus late-
ris sinistri primus, ex quo nervi splenis &
stomachi insignes & copiosi originem du-
cunt: atque ex hoc plexu deducendus est
consensus splenem inter & stomachum ob-
servabilis.

Affectus tales splenis aliàs non rari sunt,
qui tamen hìc non confundendi sunt cum coli
pathematibus, adhuc crebrioribus. In colo
enim dolores sunt magis dolentes, speciatim
punctorii & lancinantes; cum contrà in lie-
nis affectibus talia non, sed dolor gravans,
obtusus, & simul nonnihil contundens, ra-
riùs etiam pulsatorius, observetur. Utrique
affectus, utut non sint tam causa, quàm
quandoque effectus seu productum morbo-
sum materiale, nihilominus tamen fomes
morbosus subinde inibi se affligere potest; un-
de ibidem latitans, & altiùs radicem gerens,
istorum affectuum Paroxysmos nunc exaspe-
rare, nunc variis symptomatis multipliciter
variantes reddere potest, fomite in primis
viis, hinc mesenterii glandulis, præsertim
hærente.

Porrò splenis pathemata multiplicia esse
possunt, præter vitia conformationis & tu-
mores, præsertim scirrhos inde natos, impri-
mis fermenti ejus vitia respectu chronicorum
morborum, & ejus peregrini sapores, pro-
babilissimè acido-austeri varii, multiplices
morbosos effectus inferre valent, prout ab
eodem nunc præterfluus sanguis, nunc distri-
buti eò surculi nervosi magis vel minus affli-
guntur. Adeò ergò in nostro casu splen po-
tissimùm affectus videtur, quod & doloris ra-
tio, & situs partis affectæ in Paroxysmo, item
connexio lienis cum stomacho, persuadet.

Interim quæritur: quâ ratione affectæ
partes in hypochondrio sinistro dolorosæ exa-
ctiùs discernendæ sint? Resp. ex doloris præ-
sertim ratione affectam partem determinan-
dam esse: nempe splene affecto dolor impri-
mis gravativus, obtusus, & quasi nonnihil
contundens, rarissimè pulsatorius, observari
solet; colo verò læso obvius est dolor fixus,
pungens, interdum quasi terebrans, & vali-
dè distendens; sicut tandem intestino tenui
laborante interiùs magis dolor lancinans, la-
cerans, rodens, & plus minus pungens, adest.

Ex his ergò dolorum modis cum cæteris
circumstantiis facilè de Parte affecta certiores
esse possumus. Præ cæteris pro splene affe-
cto militat etiam, quando affectus qui in hy-
pochondriis fomitem habent, occasione ani-
mi pathematum, iræ, terroris, tristitiæ, mœ-
roris, pavoris, &c. ex commotione nervo-
rum lienis & stomachi, exasperantur. Ratio
est, quod insigniores nervos splen habeat,
quorum occasione splen juxta & cor insignem
habent connexionem, hinc etiam ordinariò
dictis animi pathematis viscera illa affici so-
lent. In Praxi observavi, quantum animi
pathemata valeant, ubi puellam ex casu ab
alto, terrore, &c. epilepticam factam vidi.
Imò nil novi est, mulieres ex sola tristitia
diuturniori, splenis in specie vitia, cum sen-
sibili tumore ejusdem, & sensu doloris istius
loci, incurrere, qui affectus difficillimè cu-
rantur. Sit ergò fomes morbi in splene.

Subjectum autem primarium morbi sunt
fibræ nervorum motrices, ex quibus univer-
sum systema nervosum est contextum. Uti
enim eæ subjectum sunt sensus & motus, ita
quidem, ut in externis sensibus passivè ma-
gis, contrà in motu magis activè se habeant;
ita & eædem fibræ præternaturalis motus
convulsivi sunt primum subjectum, sive istæ
nunc in longum & latum extensæ membranæ
speciem & figuram referant; sive eædem
mutuò congestæ, & secundùm sui longi-
gitudinem in rhombum distributæ, &
carne

carne pro firmiore robore firmatæ, musculum exhibeant: Conf. Steno *in Myolog. Subjectum* verò *Causæ* est *Lien.*

Materialiter ergo considerata causa hæc remota hujus epilepsiæ est acidum in primis viis genitum, & fermentum lienis inquinans; formaliter verò eadem est, quatenus hostile est nervoso systemati, quod in hypochondriis vellicando ad spasmos concitat occasionaliter. Etenim acidum peccare, ex appetitu constat, quod ægra extra Paroxysmum benè comedat; sicut aliàs ægri tales probè appetunt & comedunt, prompteque digerunt; ubi tamen hoc observabile est, quod quamdiu epilepsiâ habituali affectis appetitus constet, vel intendi videatur, tamdiu in incremento aut statu constitutus sit morbus; & quò magis increscat appetitus, eò magis increscat morbus, & difficulter curetur, quod observavi in ancilla, **welche wol ein Haußbacken Brodt auffgefressen hätte;** contra ubi cessàverit appetitus, vel arte vel naturâ, sine ullis aliis gravioribus symptomatis, signum est, stare morbum, aut etiam declinare.

Formalitas causæ materialis est sapor peregrinus, nervoso generi inimicus: præter quem probabile etiam est, non quidem copulam explosivam accedere spiritibus animalibus in partibus externis, sed massam sanguineam ipsos magis, quàm par est, efficere elasticos, quæ vis elastica in motibus talibus spontaneis corporis animalis, & corporum non animatorum, in quamplurimis consideratione dignissima est.

Adeoque causa efficiens proxima est impetus spirituum animalium elasticus auctus; sicuti remota vellicatio nervorum in splene.

Jam verò quoad spirituum animalium impetum elasticum, in artubus epilepticorum observabilem, notandum; probabile esse, in epilepsiis confirmatis, præter massæ sanguineæ & splenis vitia, etiam subesse spirituum animalium asperiorem crasin, cujus vi tales ægri fiunt insomnes, sine imbecillitate tamen, hinc tam robusti adeò sunt in Paroxysmo.

Quoad tristitiam & mœrorem ægræ: hæc acidum peccans originem agnoscunt; hinc enim, uti per se subinde melancholicos reddere solent homines, ita & hîc omnia ista symptomata inferre valent. Cæterùm, quod balsamo odoratiori naribus admoto ægra ad se redeat, convulsivis tamen motibus artuum in eodem tenore manentibus, remoto verò balsamo mox in antiquam syncopen corruerit, hujus rei ratio deducenda est ex majori impressione objecti externi, puta balsami, in partem seu objectum sensorium. Objecta enim externa fortiùs afficiunt spiritus animales in corporibus cerebri striatis & corpore calloso, hinc sensus externi & interni recedunt, spiritibus reliquis ab inordinario sui impetu mediante externo impulsu fortiori revocatis; iisdem interea, qui ad spinalem medullam recidunt, in inchoato semel impetu persistentibus.

Quoad Prognosin: Nostra epilepsia habitualis, per consensum hypochondriorum affligens, ordinariò transit in melancholiam hypochondriacam, speciatim si tandem somnus deficere incipiat, quæ tandem abit in maniam, quam subinde insequitur fatuitas, imò interdum etiam hanc excipit denuò Furor. Sic enim ante triennium sub cura habui puerum novem annorum curandum, qui epilepsiâ habituali per plures septimanas laboraverat, ita, ut decies, imò duodecies in die, Paroxysmum pateretur, noctu suaviter dormiens; contrà manè evigilans, dolorem in hypochondrio sinistro sentiebat, recurrentibus sæpiùs denuò Paroxysmis, vesperi autem optime se habebat. Interim curavi hunc pulvere epileptico antimoniali, sed eô ipso temporis puncto, quo non redibat epilepsia, ridiculam patiebatur melancholiam; quando verò post aliquot septimanas epilepsia redibat, mens etiam redibat. Alioquin, quod ægra in Paroxysmo ab objecto externo facilè moveatur, optimum signum est; innuit enim hoc spirituum animalium motum, facilè in ordinem revocandum. Et posito etiam, difficilem fore curam artificialem, puto tamen, si supervenerit legitima menstruatio, eam perfectè curatum iri; interim metus est, ut citra remediorum usum non superveniat menstruatio, unde maturè Medicus ad menses provocandos sit intentus.

Quoad Curam: ea sequenti ordine suscipienda, ut

1. acidum nervos vellicans in primis viis & locis vicinis priùs corrigatur, alias aut frustrà aut nocivè laboratur; quippe purgantia & vomitoria acidum hocce sincerum vix evacuare solent, sed ab eo potiùs castrantur & figuntur: imò si acidum hoc non prius correctum, purgationibus vel vomitoriis camarina movetur, & pathemata exasperari solent.

2. Idem acidum correctum per vomitum & alvum evacuetur, aliquoties pro re nata repetendo.

3. Lienis affectio seu vitium internis & externis removeatur.

4. Si quid restitat fomitis morbosi aut saporis specifici, appropriatis epilepticis deleatur, quibus adjungantur simul volatilia.

5. Anodynis, tam vegetabilibus quàm mineralibus, puta cinnabarinis, efferus spirituum motus compescatur.

Pro primo scopo conveniunt absorbentia fixa hypochondriaca, terrea, & alcalina, præter-

ertim Martialia; quibus hinc volatilia angenda; aliàs enim volatilia primâ vice pata, occasione motus acrioris cum aci- peccante, solent subinde exasperare sym- mata.

Quoad secundum scopum, impossibile sine vomitu, interdum etiam repetito, es affectus curare, & fomitem radicitùs llere. Nec obstat puellæ nobilis consti- io delicata, cùm infantes præ adultis faci- omant; ut taceam, hujusmodi subjecta leptica, in quibus acidum peccat, optimè re vomitoria, quæ inter primatum ducunt imonialia, & quidem in dosi insigni. Sic oui aliquando sub cura puellam decem an- rum, quæ sub somni vigore semper epile- â corripiebatur, huic ergò dedi vomito- im ordinarium, adulto aliàs sufficiens; Ve- m hoc parum operabatur, quippe malum at ex splene, imò mater illius etiam splene- a; unde præscripsi eidem dosin eandem im dimidia, atque sic demum effectum eratum obtinuit: Similiter alii adolescenti rdinavi quatuor grana tartari emetici, imò ex, sine effectu; præmissis autem absorben- ibus, & sale digestivo hypochondriaco, ali- quamdiu demum post granorum 6. tartari meticici usum suprà, & aliquoties infra urgatus: non secus epileptico melancholico gr. v. tartari emetici, & gr. ij. extracti trochi- corum alhandal, exhibere coactus fui; præ- misso per octo dies sale digestivo hypochon- driaco, & vix vomitum potui excitare.

Inter Purgantia verò rectè helleborus ni- ger, & ex hoc parata remedia, hincque Mer- curius dulcis, excellunt. Optimè autem cum vitello ovi resolvuntur resinæ purgan- tium, addendo huic aquam cinamomi; ita enim sufficiens administrari potest purgatio. Et dedi aliquando mulieri, non facilè mobili aliàs, ℈ß. *resinæ jalappæ* cum *vitello ovi* solutæ, unde illa ultra 10. vices vomuit, unà cum aliquot secessibus.

Indicatio tertia absolvitur internè absor- bentibus, potissimùm Martialibus, spleni suomodo dicatis, & hinc tartareis volatili- bus penetrantibus, & resolventibus appro- priatis. Præ omnibus in his splenis affectibus commodè emplastrum de ranis Vigonis cum Mercurio duplicato in subjectis robustiori- bus lieni imponitur, sive tumeat sive non.

Scopus quartus requirit specifica, quæ inter eminent antimonialia sulphurea fixa & cinnabarina, ceu mediæ consistentiæ, v. g. cinnabaris nativa, à Cratone magnes epile- psiæ vocata, &c. In quorum tamen usu ob- servandum, quod cum salibus volatilibus juncta sint convenientissima in epilepsia idio- pathica magis & accidentali, non æquè in ha- bituali: quibus specificis semper laudanum opiatum aliaque opiata correcta addantur. Sed fiat cum distinctione: nempe in epilepsia habituali Paroxysmi recurrunt nunc vagè, nunc periodicè: si in habituali periodicè, aut certis temporibus, aut etiam certis imminen- tibus signis, aut aliis symptomatis notabili- bus recurrat Paroxysmus, tunc commodè Paroxysmo instante, i. e. mox ante ejus insul- tum, specificis opiata, & anodyna maritari possunt, tali enim modo per specifica sistitur Paroxysmus, & per opiata impetus spirituum tollitur: si autem epilepsiæ habitualis Paroxy- smus vagè afflixerit, & sine speciali sympto- matum certorum prænuncio, opiatis non est locus, cùm tales ægri ad melancholiam in- clinantes eorum usu magis stupidi reddi so- leant.

Sed quæritur: An etiam antimonium crudum in substantia assumptum in epilepsia conveniat? Affirmat Ludovici, idque ex re- latione alterius, qui ad gr. ij. vel etiam iij. cum aliis præcipitantibus combinando propi- navit sine vi emetica. Notum est, antimo- nium quacunque ratione per ignem tracta- tum, nunc tàm in substantia, quàm in infu- so, nunc emeticum, nun catharcticum, nunc sudoriferum esse; sicut etiam ipsum an- timonii fumum esse catharctico-emeticum, testantur M. A. N. C. *Ann.* 3. *Observat.* 270. nec mirum est: nam fumus ille nil aliud est, quàm flores antimonii. Interim, quemad- modum illud in substantia ad gr. ij. vel iij. ex- hibitum parum & sine sensibili effectu opera- tur; ita quod in excessiva dosi datum sensibi- lem effectum habiturum sit, dubium non est. Nam etiam antimonium crudum in aqua decoctum aliqualem vim laxandi exhi- bet; unde puto, vino Rhenano infusum, illud similiter laxaturum esse. Aliàs antimo- nium crudum in substantia exhibere, minùs consultum videtur; utut enim ex minera il- lud fusum, sulphure suo volatili maximam quoad partem privatum sit, tamen adhuc me- tus est, ne aliquid veneni arsenicalis conne- xum sibi habeat. Antimonium crudum equi- dem in majori dosi brutis exhibitum, diversi- mode ea afficit, dum porcos mirè saginat, & lardo pingui circumvestit, imò contra varos vel lepram porcorum, porcis pro dosi ad ℥ß. furfuribus admistum, laudatur; non secus ac Hippiatri ejusdem ʒij. ad ʒiiß. in haustu vini equis propinant, quos hinc exercendo cursu ad sudorem disponunt, liquidaque per alvum eos ejicere faciunt; item hujus ʒj. avenæ per- mista equos leviter purgat: Vid. *Transaction. Philos. Anglic.*

Præ cæteris tamen in nostro casu, quan- do per consensum partis alicujus affligit epi-

epilepsia, tàm adultos, quàm infantes, omnibus specificè commendo viscos, speciatim corylinum, pòst tiliaceum, & tandem quercinum; Dantur tamen in magna dosi à ℥ß. ad ℥j. in forma pulveris continuato usu. Ita namque ante triennium experimentum feci in rustica, virgine adhuc, quæ ab octo annis quotidiè aliquoties Paroxysmum epilepticum incurrerat, cui proin, cum ritè fluentibus mensibus, ordinavi vomitorium generosius, quô ipso varia & copiosa excrevit: pòst experimentandi gratiâ viscum corylinum ei exhibui, quo ter vel quater repetito ita cessarunt Paroxysmi, qui aliàs mediam horam durabant. Hæc Virgo, quoties instare Paroxysmum concluderet, toties prodromum illius in latere sinistro sentiebat, & quoties percipiebat eundem recurrere, sumebat hunc pulverem, **damit fühlete sie/ wie wann es niederdrückte.** Utut autem ab usu hujus pulveris ultra tres menses sanata extitisset, postmodum tamen supervenit morbus malignus contagiosus quo interiit. Similiter biennium est, ex quo offerebatur mihi pauperculæ filia virgo, quam à tenera ætate usque ad 17. annum epilepsia afflixerat; huic itidem dedi, præmisso vomitorio ex tartari emetici gr. vj. pulverem hunc visci corylini, hinc post hunc pulverem, sub introitum lecti assumptum, incepit ab hora 9. vespertina usque ad horam 2. pomeridianam diei sequentis dormire, quod miratus fui. Aliàs dicta ægra erat simul melancholica, & alternis diebus ferox, semper tamen per plures menses sine omni ferè somno, unde epilepsia & melancholia augebantur, surgebat tamen ab hoc remedio mitis cum euphoria. Utut autem melancholica adhuc esset, tamen, continuato pulvere, cessabat ita epilepsia, ut saltem omni novilunio rediret, ipsa plus minus melancholica existente. Melancholia autem illa, existente epilepsia miti, incrementum sumpsit, adeò ut subinde maniaca redderetur, ex qua etiam postmodum ex superioribus ædibus desiliendo, fracto cranio, interiit. Sic D. **Schleich** per literas mecum nuper communicavit, se pulvere visci corylini mulierem epilepticam ab aliis Medicis relictam, feliciter curasse.

Juxta hunc viscum laudo etiam stercus pavonis, quod uti ad vertiginem, ita etiam ad epilepsiam, singularissimum est remedium.

Ligatura hypochondriorum non semper laudanda; nam qui positivè dolent in hypochondriis, non possunt eas ferre ob dolorem, si autem epilepsia afflixerit, per consensum abdominis, & quidem ex inferiori mesenterii plexu, ex utero, &c. fomes epilepsiæ assurgere videatur, tunc optimæ sunt. Sic clysmata in ægra nostra quoque sunt proficua, acriora tamen & acuata cum aqua benedicta, vel syrupo emetico ex antimonio in dupla vel tripla dosi.

In Paroxysmo salia volatilia macra, v. g. spiritus salis ammoniaci, spiritus cornu cervi purus, &c. naribus applicata, multum habent in recessu: nam volatilia oleosa non semper & viri & mulieres possunt ferre; qui verò ea possunt ferre, potest ipsis addi castoreum. Modus est talis: infunditur scilicet in spiritum salis ammoniaci aut cornu cervi ... rum Castoreum, & indatur vitro longi & angusti colli, quod digito clausum admoveatur candelæ, ut probè incalescat spiritus, & vapor penetrantissimus naribus excipitur; singulare etiam est remedium pro excitandis hystericis. Vomitus autem in Paroxysmo epileptico est quidem optimus, sed difficillimus: præstat potiùs omninò desistere, & jam increscentis Paroxysmi impetum sustinere; nisi in epilepsia diuturniori, & casu desperato; quin potius frictionibus & litibus excitentur ægri, qui etiam in apoplexiæ Paroxysmo graviori sunt optimi. Si non cessare velit affectus, potest concedi fonticulus.

CASUS XLVII.

EPILEPSIA à CONTUSIONE CAPITIS.

Mulier consistentis ætatis in dividenda hæreditate materna cum fratre insignia fovet dissidia, quæ in tantum exacerbantur, ut tandem à fratre ebrio miserè verberibus tractaretur, qui imprimis caput pavimento allidit, & lapidibus istud contundit, pedibus eam conculcat, & imprimis hypochondria ejus calcitrando petit (**stößt sie mit Füssen an die Seiten**/) *ipsa exinde insigniter debilitata, domum defertur, tractatur à Chirurgo, per noctem ita jacet semidormiens & vigilans, insigniter loca contusa dolent, ante meridiem supervenit vomitus biliosus & secessus cruentus sanguinis grumosi. A meridie caput tumere, artus, manus, pedesque graviter convelli incipiunt, oculi contorquentur, labia hinc inde deducuntur. Unde ab adstantibus perterritis vocatur Medicus pro cura, qui accedens caput ægræ tumidum deprehendit, eamque cruenta exspuentem observat. Pulsus est celer, frequens, vehementia & magnitudine moderatus.*

RESOLUTIO.

Fratrum gratiam raram esse, præsens hocce triste satis visu & horrendum auditu spectacu-

:um ostendit, propter meum & Tuum
modò enatum. Affectus verò ex tali
edia enatus uno nomine vocatur Epilep-
nata à sanguine grumoso, intra crani-
:ollecto, effuso, propter contusionem ex-
ım,
Pars affecta à causa proxima est principi-
nervorum, cujus à sanguine grumoso
tionem sequitur epilepsia.
Pars affecta verò à causa remota sunt
um cum membranis contentis, à con-
ne læsæ, & sanguinem stillantes, qui
ıescit successivè. Vomitus saltem est
ıtoma secundarium, insequens affectas
ıbranas cerebri, adeòque ipsi accidenta-
ıpervenit.
Pars affecta verò ratione epilepsiæ sunt
: nerveæ, propriè tamen musculi ex his
; contexti.
Causa proxima hujus epilepsiæ materialis
xtravasatus sanguis, in & circa membra-
:erebri stagnans, & sui hostili præsentia,
& acido vellicante, ad epilepticas con-
ones principium nervorum cogens.
Causa proxima verò epilepsiæ formalis
apidus atque impetuosus spirituum ani-
um motus: quando enim à causa aliqua
rna, ictu nempe fortiori, irritantur par-
ıerveæ, statim in loco irritationis subtilis
lerrima fibrarum motio & vibrario ori-
quæ etiam usque ad cerebrum continua-
hinc quia unà cum motis fibris etiam
i simul moventur, & consequenter et-
ı spiritus impetuosè in musculos partium
int, hinc quamprimum ad caput ægræ
:ræ perveniunt, mox tremere incipit, ad
sculos verò oculorum delati spiritus, eos
è torquent, simul ac etiam alia in mem-
manus nimirum & pedes cum impetu flu-
, eadem mox graviter convellere incipiunt.
rritatione autem membranarum nervo-
ım stomachi, quia una eademque mem-
na & labia & ventriculum investit, mul-
riam labiorum hinc inde deductionem de-
:o.

Causas remotas quod concernit: partim
lammationis capitis, partim etiam epilep-
æ supervenientis nullæ aliæ in hoc casu in-
cniuntur, quàm injuriæ istæ externæ, nem-
e allisio capitis in pavimentum, ejusque cum
ıpidibus gravis percussio, ut & horrenda
um pedibus conculcatio, & imprimis hy-
ochondriorum calcitratio.

Ut tandem etiam recto quasi tramite ad
rognosin hujus horrendi casus progredia-
ur, dicimus malum hocce plurimis scate-
periculis; quantitas enim sanguinis & qua-
as loci, nempe capitis, in quo effusus
ıguis, maximè malum periculosum effici-
:t: quando enim maturè sanguinis grumi
non statim per convenientem diaphoresin vel
alia resolventia discutiuntur, metus subest,
ne in lethale capitis abeat empyema.

Methodum verò medendi quod attinet, & remedia huic affectui utilia: eò respiciendum, ut

1. grumi sanguinis extravasati per convenientia vulneraria vel alia resolventia dissolvantur, & per convenientes vias quantocyùs evacuentur.

2. ut epilepsiæ simul insigniter urgenti appropriatis succurratur.

Pro priori ergò scopo clysma imprimis præscribatur: hinc vena maturè secetur in brachio. Ad sanguinis autem grumosi resolutionem conveniunt imprimis vulneraria quædam, in specie rubia tinctorum, & hinc paratum Crapp/ in aceto ebullitum, ut & symphytum majus, scabiosa, hypericon, &c. v. g.

℞. *Rad. rubiæ tinct. præp.* ʒß.
Ebulliat in s. q. *Aceti*:

Colatura capiatur pro 2. dosibus, & æger in lecto se probè contegat, sudoremque expectet.

Vel si cui sapor iste minus placeat:

℞. ▽ *Cherefol.* ℥ij.
Acet. vini acerr. ℥ß. ad ʒvj.
lapill. ♋r. pulv. ʒj.
♂*ii diaphor.* ℈j.
Syr. card. bened. ʒvj.
Misc. capiatur cochleatim.

In specie pro *secundo scopo*:

℞. ▽ *Ceras. nigr.*
lil. convall.
Meliss. aa. ℥j.
Acet. rutac. ʒvj.
lapill. ♋r. præp. ʒj.
Cinn. ♂*ii* scrup. j.
⊖ *vol. succin.* gr. xij.
Syr. fl. Tunicæ ʒvj. M.

Item juxta clysmata repetita etiam:

℞. ▽ *Cherefol.* ℥j.
Ceras. nigr.
lil. convall. aa. ʒvj.
Ess. fl. hyperic. ℥ß.
∽⊖✱*ci* ʒj.
Lap. ♋r. præp. ʒß.
Syr. de beton. ℥j.
M. pro Potione.

Capiatur cochleatim.

℞. ▽ *Menth.*
Cherefol. aa. ℥iß.
Acet. vini ℥j.
lapill. ♋r. præp. ʒj.
Corall. rubr. præp. ℈j.
Cinn. ♂*ii* ʒß.
Laud. opiat. gr. iij.
Syr. Card. bened. ʒvj.
M. pro 3. dosibus.

℞. *Lapill.* ♋ *r. præp.* ʒj.
ʒii diaph. scrup. j.
Myrr. el. gr. xij.
Laud. opiat. gr. ij.
M. pro 2. dosibus.

In victu utatur crebrius cherefolio minutim inciso in jusculis, pro multiplici scopo:

CASUS XLVIII.
APOPLEXIÆ GRADUS LEVISSIMUS,
seu
INSULTUS APOPLECTICUS, HABITUALIS
tamen.

Vir in decrescente ætate, & ultra 70. *annos jam constitutus, aliàs sanus, sed inordinatæ, minusque regulatæ, utut non lautæ, diætæ adsuetus, aliquando cum sociis extra urbis portas ambulans, subitò corruit, sine sensu & motu, totus pallidus; ab adstantibus denuò excitatus, quid secum actum sit? ferè nescit; debilitatus tamen admodum, & ob anhelitus difficultatem aliquoties desidere coactus, denuò intra civitatem revertitur. Interjectis aliquot septimanis, cum intereà semper commodè se habuisset, templum petens simili ratione ex improviso corruit denuò, sed balsamis & aquis analepticis refectus, domū lento gradu repetit. Aliquoties hoc accidit denuò, donec usq; eò ingravesceret malum, ut extra privatos parietes vix liceat ipsi versari, quin ex levi corporis motu, mox & omnimodâ anhelitus interceptione, & simultaneâ caligine oculorum affectus, forti impetu non tàm corruere, quàm prosterni videatur, sensu & motu carens: hinc & tabernam suam mercatoriam aliquando ingrediens, ex simili corporis prostratione, nasum tàm fortiter mensæ allidit, ut mediam ejus osseam substantiam sine sui perceptione dolorosa perstringeret.*

RESOLUTIO.

Affectus est insultus apoplecticus. Verùm cùm hujus multiplices sint differentiæ, eæque graduales, ratione cujus nunc magis nunc minus fortis est: proin hic affectus saltim est levissimus gradus apoplexiæ; & quidem apoplexia non tàm accidentalis quàm habitualis, idiopathica & essentialis, quæ sæpiùs recurrit, & fomitem altiùs radicatum habet in corpore, & quidem ratione subjecti non tam cerebri, quàm cerebelli vitio enata.

De cætero præmonendum quoque, in præsenti casu affectum apoplecticum non videri solitarium esse, sed comitatum forti syncope; quæ ambo symptomata equidem in multis conveniunt, & ferè semper conjuncta observantur, ubi syncope est subitanea virium vitalium obnubilatio & sufflaminatio, in qua pulsus & respiratio primariò læsa sunt; sicut contrà repentina virium & spirituum animalium, item sensus & motus interceptio, apoplexiæ nomine venit, in qua pulsus plus minus adhuc præsens est, respiratioque illæsa. Scilicet æger noster ingruente malo affligebatur primitùs respiratione interceptâ, hinc circa cor angustias insignes percipit, hinc scotomia, & tandem corruit: adeòque principium mali sensibilis videtur esse interceptus cordis motus, & cessans sanguinis circulus; hinc spiritus vitales, & consequenter etiam animales, deficiunt influere, & postmodùm occasione cerebri & spirituum animalium affectorum primò syncope, pòst insultus apoplecticus, supervenit. Motus verò cordis, sanguinis per pulmones & spirituum, intercipitur denegatis spiritibus cor moventibus.

SUBJECTUM

Itaque Subjectum primarium non est tàm cerebrum, quàm cerebellum, spiritus pro motu cordis non transmittens.

Causa proxima cessantis motus cordis & sanguinis per pulmones hoc loco videtur esse influxus spirituum animalium denegatus; ab his enim quilibet motus naturalis primos instinctus accipit, adeòque in illis sensibilium omnium objecta terminantur, indeque cognoscendi actus fiunt: id quod proprio suæ expansionis motui indefesso & ordinato adscribendum puto; hinc spiritibus animalibus cor moventibus interceptis, & simul respiratione sublatâ, syncope, & consequenter tandem insultus apoplecticus perfectus, supervenit. Imò sub primo paroxysmi impetu aliquid convulsivi concurrere videtur, dum æger non tàm corruit, quàm prosternitur; scilicet cessante cordis motu, & urgente respirationis defectu, in universo corpore molestia insignis, aut saltem præternaturalis irritatio exoritur; unde spiritus in cerebro impetu tacto quaquaversum proruunt, & ita corpus convulsivo impetu prosterni faciunt. Principium ergò mali in cerebello hæret, cujusmodi syncopes, jam olim Carolus Piso Tract. de Colluvie serosâ mentionem fecit ubi narrat, eam esse ex nervo cordis affecto; sicque veterum syncope cardiaca cum apoplexia à quamplurimis confunditur, nata nempe ex subitanea stasi sanguinis in pulmonibus, nunc vitio sanguinis, nunc vitio cordis, sanguinem non moventis, quæ syncope cardiaca in quamplurimis cum apoplexia convenit.

Noſtra ergò apoplexia ex vitio cerebel-
uod prævio cordis motu intercepto tan-
perfectam apoplexiam infert, erit de
re apoplexiarum privativarum, nempe
enegato ſpirituum ex cerebello vel irra-
tium motu; ceu ex cauſa materiali pro-
a.

Quoad cauſam materialem remotam,
tuum è cerebello irradiationem impe-
tem ea hîc imperſcrutabilis eſt; poteſt
pe illa eſſe vitio conformationis, aut vi-
anguinis ſeroſi, aut lymphæ, aut deni-
ſpirituum; ſed de nullo horum certa
ſt haberi cognitio ex caſu. Sub motu
em corporis, ſub quo ſanguis concita-
evadit, & ſpiritus in impetum feruntur,
atur paroxyſmus; de cauſa remota ta-
nulla eſt conjectura. Poteſt quidem eſ-
ſpicio de materiali lymphæ vitio, irro-
s cerebrum; ſed quod lympha non poſ-
ſſe vitioſa, probat ſubitanea paroxyſmi
tio. Potiùs aliquid vaporoſum, ſuo
tu, juxta Williſium, ſpiritus animales
is, & cerebellum quaſi convellens, ad-
videtur; hincque tales ægri non tàm
uere, quàm proſterni, & impetu ſimul
i convulſivo affligi videntur.

PROGNOSIS.

Quoad Prognoſin: in noſtro ægro eſt
s periculoſus; ex crebriùs enim repeti-
ſultibus fortior tandem apoplexia metu-
i eſt, quæ vel ex improviſo ægrum jugu-
vel in paralyſin, vel paraplegiam alterius
is terminat, ſi mitior fuerit.

CURA.

Quoad Curam hanc ita inſtitui: ſcilicèt
i æger tempore hyemali de hoc malo affli-
te conquereretur, extra paroxyſmum, me-
is recidivam, de præſervatione potiſſi-
m vellet eſſe ſolicitus, ipſeque de cauſa
iota planè dubius hærerem, propterea ſal-
i pro præſervatione remedium, omnibus
ſis conveniens, neutri tamen nocens, or-
andum duxi; hinc ad volatilia acceſſum
i, adeòque prophylaxin attendens, cu-
n ipſam ad vernum tempus differendo, or-
navi:

℞. ~⊖✳ci
C. C. eſſentif. aa. drachm. ij. M.

Capiebat quotidie bis vel ter gutt. 30. ad
o. manè in vehiculo calido, à meridie au-
m & ſub introitum lecti in frigido.

Unà cum hoc ordinavi ſequens balſa-
um nervinum:

℞. *Ol. deſtill. ſuccini* drachm. j.
Macis
Caryophyll. aa. ſcrup. j.

Miſta ſubigantur cum *Ol. expr. nuc. mo-
atæ* in conſiſtentiam Balſami: quó manè
& veſperi tempora, vertex & nucha, cum
regione ſtomachi inungebantur.

Sic ab his medicamentis paroxyſmus non
tam crebrò nec atrociter affligebat.

Appetente verò tempore vernali, præ-
miſſo digeſtivo ſalino, ordinavi Purgationem
Mercurialem, ex extracto panchymagogo
Crollii, Mercurio dulci, & extracto trochiſ-
corum alhandal pro ſtimulo; & ſic ab ho-
rum uſu pluries excrevit, & cum egregio le-
vamine. Hinc iſtâ purgatione præmiſſa or-
dinavi internè præſervativè electuarium ſe-
quens:

℞. *Ficuum pingu. minutim inciſ.* No. iv.
Sem. ſinapi contuſ. ℥j.
Card. pulveriſ. ʒij.
Cum ſ. q. *Syr. fl. Tun. & ~ lil. con-
vall.* ſ. Electuarium.

De quo omni manè capiat quantitatem
caſtaneæ majoris, jejuno ſtomacho, deſu-
per ſorbendo quantum placet de juſculo ca-
lido.

Externè autem ſimul ſequens empla-
ſtrum, capiti raſo applicandum, præſcripſi:

℞. *Empl. de ran. Vig. c.* ☿*io* q. ſ.
Malaxa c. ſ. q. *Balſ. Peruv.* in vitello
ovi diſſoluti, induc ſuper alutam, fiatque
Emplaſtrum cephalicum abſque ſyndone,
continuò ſub mitella parva geſtandum, cum
uſu præfati balſami.

Sic hactenus intra menſes tres nil ſenſit,
& benè ſe habuit, ut ſpes ſit, continuato
uſu horum remediorum apoplexiam immi-
nentem præcaveri poſſe. Et cùm corpus eſ-
ſet exſuccum, macrum, rugoſum, hinc in-
utilem duxi fonticulum, quem, ſi habitior
fuiſſet, aliàs in brachio ſuaſiſſem, vel veſi-
catorium nuchæ aut pone aures admoviſſem.
Semen autem ſinapi egregium eſt remedium
in affectibus ſoporoſis pro præſervatione,
quod etiam matutino tempore aſſumptum
in apoplexia & vertigine levamen affert. Im-
ponendum autem emplaſtrum curavi mala-
xari cum Balſamo Peruviano, in vitello ovi
diſſoluto: Etenim balſamus hic per ſe eſt ad-
modum viſcoſus, glutinoſus, & peripheriam
corporis incruſtat; ſed cum vitello ovi diſſo-
lutus fit dilutior, imò maximè acris & pene-
trans, qui aliàs eſt acriuſculus. Inſuper im-
peravi emplaſtrum hoc de ranis Vigonis cum
Mercurio imponi calvitiei capitis, quod ne-
minem terreat: Mercurius enim vivus in ce-
phalalgiis, cephalæis & hemicraniis, ubi
ſuſpicio eſt, cauſam peccantem materialem
firmius eſſe impactam, miræ eſt efficaciæ, diſ-
ſolvens iſtas mucilagines, & penetrans quæ-
cunque glutinoſiſſima obſtacula, mihique
eſt in frequenti uſu in his caſibus. Poteſt
nunc

nunc malaxari cum oleo destillato succini, nunc oleo destillato fœtido tartari.

Cæterum in paroxysmo, quoad excitationem, non solis externis volatilibus, scilicet spiritu salis ammoniaci vel urinæ, naribus applicandis, debet insisti, sed tutò etiam liquida blanda & spirituosa volatilia subinde possunt infundi, imò debent; cautè tamen: utut enim ejusmodi ægri positivè deglutire nequeant, tamen spontè talia liquida defluunt, unde etiam metus suffocationis nullus est, modo leniter instillentur, aut cochleari paulò profundiùs ea infundantur, ut ita asperam arteriam prætervehantur. Quodsi autem excitari nequeat apoplecticus, tunc demum ad sternutatoria datur accessus: Item frictiones linguæ & palati instituantur, partim ut amissa vox & deficiens loquela restituatur; sicut in aphonia exterius larynx & aspera arteria tractanda sunt, quò illius paralysis cesset.

Venæsectio in nostro casu locum non habet repugnante subjecti conditione.

Potio ægro excitatô pro corroborandis spirituum expansionibus, sequenti modo præscribenda est:

℞. ▽ *Menth.*
Lil. convall. aa. ℥ij.
Cinnam. ♒*uos.* ʒvj.
♒ *Ceras. nigr.* ʒiij.
Liqu. C.C. succin. ʒ. ij.
⊖ *vol. cran. hum.* ℈j.
Ol. dest. Cinnam.
Caryophyll. aa. gtt. iij.
Syr. salviæ, vel *fl. tunicæ* ℥j.
M. f. Potio.

Quæritur: An hic vomitus in paroxysmo institui potuisset? Resp. Vomitus post paroxysmum mox institutus, dum ad se redire videtur æger, esset optimus: sed repugnat fiendi modus; quia paroxysmus semper incipit cum sensibili respirationis interceptione, adeòque metus est, ne vel in vel declinante paroxysmo, forti isto vomendi conatu, renovetur, vel interceptio anhelitus intendatur, atque suffocatio immineat: Et nisi hæc obstitissent, vomitorium in declinatione paroxysmi fuisset optimum. Adhæc, quia vomitoria aliàs ordinariò in hujusmodi subjectis in majori dosi præscribenda sunt, & ordinaria eorum dosis nil operatur, propter insensibilitatem partium; hinc cautus est in nostro casu illorum usus. Aliàs vetulæ, aliquando apoplectico insultu correptæ, præscripsi tartari emetici grana sex cum aqua cerasorum nigrorum infundenda, & felici operatione ipsa facilè paroxysmo levabatur. Loco ergò vomitorii, si paululum præsertim protrahatur paroxysmus; potius clysma acre & fortiter stimulans nostro ægro convenit in paroxysmo; partim decocti substantiam infundendo cum s. q. syrupi de succo salviæ; partim magma ex decocto clysmatis residuum, seu species ex decocto clysteris residuæ cataplasmatis instar abdomini supersternere jussi. Species ingredientes sint colocynthis, aut infusum antimoniale, in specie nicotiana.

Post vomitum crebrius de vino hauriat, in quo vegetabilia nonnulla aromatica, alias nervina & cephalica dicta, præsertim rosmarinus, infusa sunt.

Paroxysmo ita finito, aut jam declinante penitus, ubi reliqua fuerint præstita, nec aliquid obstet, consultum est, sudorem imperare & expectare, eumque interdum repetitum, ubi præter remedia spirituosa & volatilia v. g. spiritus volatiles ad 30. guttulas, quædam fixa, speciatim cinnabaris antimonii, item aurum diaphoreticum Poterii, sunt optima, quia uti febris, sic apoplexia, sine sudore non tutò curatur. Capiantur in vino aromatisato, aut potius in sequenti vehiculo:

℞. ▽ *fl. salv.* ℥ij. l. iij.
Lil. convall. c. V. ℥j.
♒ *Ceras. nigr.* ʒvj.
Syr. de beton. ʒiij. M.

Extra paroxysmum potest præscribi talis Pulvis digestivus ex specificis:

℞. *Tart.* ⊕*lat.* scrup. j.
⊖*is vol. C.C.* gr. v.
succini gr. iij.
M. f. Pulvis: D. in duplo.

Hinc usurpetur purgatio per inferiora.

Semen sinapi mistum cum calce viva, affundendo aquam simplicem, destillatione exhibet spiritum volatilem urinosum singularem, qui totam sinapi crasin obtinet, quique pariter quotidie usurpari potest: nam planè egregius est in soporosis affectibus.

Quodsi æger corpulentior fuisset, tunc fonticulum vel etiam vesicatorium in nucha aut pone aures extra paroxysmum adhibere suasissem, vel præservandi gratia, vel in paroxysmo pro irritatione. Verùm hic non suadentur propter rationem dictam.

CASUS XLIX.

ARTHRITIS VAGA SCORBUTICA.

Mulier floridæ ætatis, corpulenta, succi plena, gulosa, temperamenti sanguineo-serosi, aliàs sana, conqueritur de lassitudine omnium artuum, nonnihil lancinante, quam aliquot abhinc diebus insequitur tumor cruris dextri circa talum, item circa genu, dolens & lacerans insigniter, concolor tamen partibus vicinis, motum cruris quemvis inhibens; adest

adest simul calor totius præternaturalis, moderatus tamen, & , ut vocant, vaporosus, unà cum madore corporis continuo, pulsuque magno, celeri, frequenti, molli, quasi undoso; urinæ crassæ, turbidæ cum sedimento lateritio. Sequenti die anxietates præcordiorum superveniunt, tormina & tumultus abdominis, respirationis difficultates, eademque vesperâ & alterum crus simili modo similibusq; in locis cruciari incipit. Tumores circa artus ingentes, admodum dolentes. Nox inquieta, manè pessime se habet, in brachio sinistro vage seu variis in locis torqueri incipit, manus tumida admodum, digiti inflati, immobiles, sine alia sensibili alteratione. Ægra est anxia, subinde animo deficit, caput admodum dolet, ipsa sudore calido madet, nullo modo se movere valet, quia quolibet, tantillo etiam licet motu, dolores exasperantur. Appetitus nullus, alvus clausa, sitis intensa, &c.

RESOLUTIO.

Affectus est Arthritis vaga scorbutica, apparenter ad arthritidem futuram fixam inclinans, quæ articulos speciatim occupat; cum vagâ quoque musculares pariter ac articulares partes affligantur.

SUBJECTUM.

Duplex subjectum in hoc morbo est attendendum: nempe Radicationis, ratione fomitis seu causæ materialis, & Inhæsionis, ubi fomes materialis efficaciam suam & vim speciatim exerit. Respectu ergò arthritidis vagæ radicationis subjectum est massa sanguinea, dyscrasiâ scorbuticâ affecta; ægrota enim nostra est sanguineo-serosa: sicut subjectum denominationis seu inhæsionis sunt loca articulorum partibus nerveis, speciatim tendinibus, cincta.

CAUSÆ.

Cæterùm Causa hujus arthritidis vagæ scorbuticæ proxima materialis est sal acidum vitiosum specifici saporis, qui sapor adhuc admodum intricatus est, quoad specialem sui explicationem. Interim hoc ipsum sal quibusvis reliquis partibus, tàm continentibus quàm contentis, sine sensili illarum læsione non est sociabile, & speciatim sapore acido generali est partibus nerveis inimicissimum. Hoc ergo mediante lympha & sanguine serosiore ad loca nervea circa articulos advectum pungit, vellicat & lancinat, ibidemque rodendo dolorem, cum nutrimento partis proprio effervescendo, vel etiam fibras stringendo, hinc per accidens angustatis vasis & poris stagnationem causando, tumorem & reliqua symptomata producit. Tumor enim in talibus ægris superveniens non est causa affectus articularis, neque præcisè oritur ex affluxu humorum, sed potiùs est productum morbosum, insequens dolorem; qui si abesset, partes non intumescerent, non secus ac denegata spina denegatur tumor. Porrò tumor iste nunc est calidus, nunc frigidus: In ægra nostra est frigidus œdematosus, partibus nempe vicinis concolor, **die kalte Gicht;** ubi differentia non quærenda est in humore affluente, sed in acido rodente: quod si fuerit acrius & volatilius, tumorem calidum rubicundum, erysipelati similem, infert, **die hitzige Gicht:** contrà si idem acidum fuerit mitius & temperatius, in specie in subjecto magis succulento, tunc tumor œdematosus, vel si subjectum succulentum non sit, partibus vicinis saltem concolor emergit. Atque hinc ratione istius acidi tumor erysipelaceus longè atrociore dolore solet esse stipatus; sicut è contra frigidus minus dolet, sed diutius perdurat, & tardius curatur. Tumor ergò fit, quatenus occasione doloris vellicantur & corrugantur fibræ, sicque spasmo afficiuntur, in parte affecta; unde humorum transeuntium motus & circulus impeditur, hinc eorum stagnatio & tumor. In his autem tumoribus jam factis non putandum est, eosdem ex humoribus eò confluentibus præcisè oriri, sed non parum forsan intenditur ab ipso humore in parte stagnante per modum turgescentiæ: quippe turgescens ille cum acido peccante tumorem ejusmodi mollem, & quasi flatulentum solet inferre; quod de pluribus tumoribus potest dici. Acidi hujus vehiculum est serum, quod defertur cum lympha ad articulos, adeòque arthritici crebriori urina & sudore optimè præservantur pariter & curantur, illa quidem extra, hoc in Paroxysmo. Nostra ægra continuo madet, habet pulsum undosum, qualis observatur in iis, qui sudant: quo ergò magis sudant, eò melius habent; sicut econtra, quo minus sudant tales, eò diuturnior erit morbus. Hinc etiam arthritici confirmati commodè per salivationem Mercurialem cæteris paribus tractari posse, annotat Kerkringius *in Observat.*

Medium secretionis hujus salis scorbutici ex massa sanguinea est impetus quidam febrilis; nam ægra, prægressa lassitudine, patitur aliqualem calorem totius, utut moderatum & vaporosum, cum tamen præternaturalem, occasione succorum in primis viis à debita crasi degenerantium, & vitiosè in se agentium, enatum; quem comitantur præcordiorum pathemata, hinc supervenit pulsus, calor, sudor, & præcipitatio salis acidi, & protrusio ad articulos.

Nempe in omni articulari morbo doloroso eoque tam fixo quàm vago

1. Semper observatur febricula, plus minus intensa, à principio morbi usque ad statum perdurans, sub quo iterum evanescit.

2. Semper & ordinariò tam veram quàm vagam arthritidem pathemata quædam circa primas vias solent præcedere, aut comitari, adeò quidem, ut quis, si sine causa manifesta cessat appetitus cum nausea, sudore suppresso, certus sit de Paroxysmo instante, utut in statu successivè redeat appetitus, urgentibus intereà doloribus.

Febris hæc est varia: est enim nunc continua lenta, febri catarrhali similis, omnique vespera exacerbatur; nunc instar febrium intermittentium, quæ nunc cum, nunc sine notabili horrore increscit.

Insuper observandum, quod arthritis nunc sit fixa, nunc vaga: arthritis vaga scorbuto est propria; fixa tantum est sine scorbuto: omnis tamen fixa in principio ferè plus minus vaga observatur; sicut contrà vaga confirmatà tandem fixa evadit. Et quò fixior est arthritis, eò facilius postmodum irritatur, & difficilius curatur; econtra quo magis vaga, eò difficilius irritari potest, curatu tamen facilis existit. Utriusque autem differentiæ ratio consistit in eo, quod in vaga acidum scorbuticum peregrinum saltem se insinuet superficietenus partibus nerveis; econtra in fixa penitius istis infixum hæreat, nec post Paroxysmum finitum spicula talia instar spinæ locis sint infixa, hinc quieta illa extra Paroxysmum levi occasione, terrore, ira, &c. motu partes in motum ciere, & etiam sine febrili impetu Paroxysmum artheticum renovare possunt. Conf. Rhumelius *in scriptis*, qui distinguit arthritidem in hæreditariam, nodosam & solutam: ac hæreditariam vocat, cujus character à parentibus implantatur; nodosam autem, ubi sinovia ab acido podagrico primò in cretam, postmodum in corpus calciforme quasi coagulata conspicitur; sicut tandem solutam, in qua acidum adhuc in lympha fluctuat, & partibus nondum infixum est. Harum nodosam & hæreditariam simpliciter incurabiles esse dicit; solutam aliquo modo curari posse, putat.

Quoad Causam occasionalem: ex casu patet, ægram fuisse gulosam, unde ex chylificatione læsa, & inde orta cruditate acida symptomata in primis viis atrocia, anxietates nempe præcordiorum, abdominis tormina, appetit⁹ prostratus, alvus clausa, &c. deducuntur, haud tamen exclusâ illâ causa universali Willisii *Tr. de Scorbuto*, aëre scilicet.

PROGNOSIS.

Arthritis præsens vaga in se est sine periculo, modo ritè tractetur; aliàs metus est, ne rigiditatem aut contracturam membrorum circa articulos inferat propter acidum corrugans partes nerveas vel coagulans sinoviam, hinc immobilitas membrorum; unde etiam interna, quæ peccans acidum concentrant, figunt, repellunt, &c. vitanda.

CURA.

In Paroxysmo hæ Indicationes locum habent;

1. Succorum in primis viis effervescentia, adeòque hinc natus impetus febrilis, appropriatis absorbentibus cum diaphoreticis compescatur, præsertim cum madida semper sit ægra; propter diaphoresin enim Paroxysmus fit mitior, quò magis sudant, eò citius cessat malum, & minus torquentur.

2. Symptomata circa præcordia & primas vias appropriatis volatilibus tollantur.

3. Dolores leniantur, & tumores artuum resolvantur & discutiantur, acidum rodens, tàm internis quam externis, moderatè anodynis, removeatur.

Hinc præmittantur, si opus fuerit, venæsectio & clysmata, quæ hoc in casu, ubi murmura abdominis, & præcordiorum symptomata obvia, sunt perquam proficua, applicentur: quibus, si acriora velimus, qualia in nostro casu requruntur, addatur ℈j. ad ʒß. olei destillati terebinthinæ. Vel, si adsit Indicatio, etiam pulvis laxativus ex tartaro vitriolato cum aliquot granis scammonii sulphurati vel extracti trochiscorum alhandal propinetur. Potio passulata scorbuticis conveniens est. Antimonium diaphoreticum cum resinis junctum est egregium, liquor terræ foliatæ tartari, cum dimidia parte spiritus salis ammoniaci mistus, dosi gutt. 30. 40. 50. &c. dat egregium digestivum.

Istis præmissis, pro primo scopo conveniunt pulveres ex arcano duplicato Mynsichti, antimonio diaphoretico, bezoardico minerali, cinnabari antimonii aut nativa, auro diaphoretico, &c. semper insistendo madori, & continuando tamdiu, quamdiu nempe durat principium morbi, & symptomata febrilia sunt præsentia.

Pro secundo scopo adhibeantur volatilia, v. g. spiritus salis ammoniaci, carminativus, lumbricorum terrestrium, tartari, cochleariæ, &c. unà cum repetito clysmatum usu usurpandus est. Volatilia autem non usurpentur, nisi præmissa fuerint salia fixa, aut terrea absorbentia, sal acre scorbuticum temperantia: aliàs ex horum concursu cum sale scorbutico phlogoses, effervescentiæ & similia solent observari. Cicuretur ergò acidum illud per Martialia, figatur per alcalia fixa, per terrea & marina, temperetur per arcanum duplicatum, tunc ad volatilia fiat accessus.

In doloribus spasmodicis scorbuticis & hystericis præscribatur sequens potio.

℞. ▽ *Menth.*
Puleg. aa. ℥iß.
Eß. Castor. ʒiij.
Liqu. C. C. succin.
⁓ ⊖ *amm.* aa. ʒj.
Laud. opiat. gr. iij.
Syr. cort. Aurant. ℥ß. M.

Tandem pro tertio scopo usurpentur va-
ı volatilia interna, & externa discutientia,
moderatè anodyna. Spirituosa externa
ıt partibus dolentibus affricata, utut bona
ıt, omnibus tamen non conducunt, quia
ɔn rarò acidum quietum in motum conci-
ındo Paroxysmum vel revocant, vel dolo-
; exasperant, forsàn propter effervescentiam
m causa materiali peccante in parte affecta.
agis conducunt paregorica blanda & lum-
icalia. Sic enim hactenus curavi virum,
ıi habuit dolores arthriticos in genu, cum
quali rubore erysipelaceo, cui optimè
nfert emplastrum de spermate ranarum,
m copioso sacchoro Saturni mistum. Præ-
itâ septimanâ cum denuò & optimè ambu-
e posset, pro spina parti infixa evellenda
dinavi aquam artheticam ad extrà, cum spi-
u salis ammoniaci mistam, ut hujus illini-
ɔne Paroxysmus præcaveretur, optimeque
bebat per quinque vel sex dies: sed ecce!
usu hujus spiritus recrudescebat Paroxy-
ıus, & continuato spiritu semper intensior
bat, unde denuò emplastrum diaphoreti-
m jussi applicandum. Adeò ergò ubique
.osyncrasia respicienda.

Extrà Paroxysmum:

Curato verò sic Paroxysmo, sub univer-
ıi declinatione propinanda remedia ex pino,
:l potiùs pinastro, quæ est genuina arbor
.tiscorbutica & articularis. Præfertur ta-
en essentiæ pini decoctum strobilorum pini
m ana cerevisiæ & aquæ communis simul,
g. ita: ℞. horum strobilorum ℥ß. ad mini-
ım; coqu. in aquæ & cerevisiæ ana Mens. ß.
. medietatem, additis sub finem passulis pro
ato sapore, pro dyscrasia sanguinis scorbu-
:a emendanda, & balsamo artuum quasi re-
ovando, & tandem sale scorbutico corri-
.endo. De colatura bibatur omni manè &
.espera bonus haustus calidè, & expectetur
emper desuper in lecto blandus sudor. Tin-
.ctura vitrioli Martis Zwelfferi est delicata, &
mprimis mulieribus præscribenda.

Ad recidivam præcavendam tandem
:ura lactea ad aliquod tempus continuanda,
: strictè observanda. Lac enim est opti-
num arthriticorum præservativum, & sali
·thetico & scorbutico peccanti appropria-
ım: sed observetur legitimus usus. Usur-
ındum autem

1. non nisi specificis & universalibus præmissis, adeòque conveniet id pro colophone curæ, ne recidivet.

2. extra Paroxysmum saltem, quando nempe symptomata remittunt, & æger in statu apparenter sano est; quo tempore lacticinia diu continuentur.

3. primæ viæ priùs sint mundatæ, ut rectè Hippocrates præcipit; aliàs corrumpitur, & caseum hinc inde deponit in primis viis, hincque ex hujus viscido symptomata exasperantur.

4. stomachus adhuc valeat in digerendo, quo nempe lac in hoc individuo assimilari queat; secus enim in mucum degenerat.

5. in lac, sive usurpetur simplex, sive cum radice chinæ decoctum, instillentur aliquot guttæ spiritus salis ammoniaci, cochleariæ, vel alius scorbutici: vel simul usurpentur elixyr proprietatis, cum spiritu salis ammoniaci vel spiritu quodam scorbutico paratum. Quidam tamen hypochondriaco-scorbuticus ex usu lactis, cum radice chinæ decocti, in pertinacem obstructionem alvi incidit, non autem hoc contingit, si lacte solo cum spiritibus cochleariæ & spiritu salis ammoniaci usi fuerint. Adeò ergò probè observanda cujusque idiosyncrasia erit.

Hinc singulis mensibus conveniunt pilulæ aloëticæ Glassianæ, quæ sunt substantia aloës mucilaginosa, separata à substantia resinosa, quarum hæc iners, imò internè usurpata visciditate suâ hæmorrhoides ciet; contrà mucilaginosa substantia in aqua solubilis extrahi eâdem potest, præsertim si menstruo illi addatur parùm aceti scyllitici; ita pilulæ hæ ante cœnam No. v. vj. vij. ad viij. assumptæ, altero die manè bis vel ter laxant alvum, & inter usuales in morbis chronicis primatum obtinent. Interim observavi ex harum usu in muliere plethorica, cui naturaliter menses deficiebant, pariter affectus hæmorrhoidales excitatos fuisse; sicut in aliis binis scorbutica & hysterica, quæ exin turbas in primis viis passæ. Meliùs ergò specificatur mucilago illa, attenuando eandem per sal tartari, ceu universale corrigens purgantium, quod ad aliquot grana menstruo aqueo additum extrahit mucilaginem melius, inspissandam dein, hinc etiam in pilulas redigendam. Vel etiam addatur massæ pilularum earundem parum tartari vitriolati, v. g. illius scrup. j. hujus gr. xij. sic enim sine ullo symptomatum superventu in usum vocari poterunt. Unde qui easdem pilulas, chronicis affectibus laborantes, possunt ferre, usurpent eas omni menstruo spatio semel aut bis, pro scopo mundificandi primas vias, idque imprimis, quando morbus à priori radicitus evelli nequit, sed per epicrasin eva-

evacuandus: extracto etiam hellebori nigri specificari possunt, ut fiant pilulæ usuales pro scorbutico-hypochondriacis; sicut pulvis rhabarbari cachectico-ictericis; & qui viscidioribus succis abundant, illis addatur gummi ammoniacum in vino vel aceto solutum & inspissatum, vid. Ludovici *de sale tartari volatili*, & *in Pharmacia*.

Tandem diuresis non negligenda. Copiosior urinæ fluxus, ac largior sudor, imprimis manè, præservativa sunt Podagricorum: per urinam curantur extra Paroxysmum, per sudorem in Paroxysmo.

De salivatione instituenda vid. Kerkringius *in Specilegio*.

Arthriticam nostram curavi ita: Vocatus ad eam, cum esset ἰυταζικα, gulosa, &c. hinc pro tumoribus, & febrili impetu mitigando, venæsectionem institui in brachio, cui aliàs erat adsueta, idque cum levamine factum. Neque enim hæc omittenda est in hisce casibus, præsertim ubi suspicio adest sanguinis vel suppressi vel coacervati, quemadmodum pariter largam venæsectionem in virgine simili modo affecta, & ultra dimidium annum menses non habente, institui.

Hâc præmissâ, propter symptomata præcordiorum præscripsi clysma emolliens, cum sale tartari paratum, cum levamine. Insequenti autem die ordinavi sequentes pulveres:

℞. *Arcan. dupl.* ♁
♁ii diaphor. āā. scrup. j.
Laud. op. ferm. gr. ij.
M. f. Pulvis pro 2. Dosibus.

Hinc ex hujus unius usu sudor copiosus erupit; cumque anteà saltem crura dolore & tumore affecta fuissent, etiam brachia dolere & tumere incepere: interim continuavi hunc pulverem die altero in decocto strobilorum pini cum passulis parato; pòst verò superveniebant insignes passiones hystericæ, quibus confirmabar, hæcce symptomata supervenire occasione impetus febrilis; hinc omisso decocto ordinavi clysma sequens:

℞. *Spec. carmin.* M. iij.
⊖is tartari ℥j.
Coqu. in s. q. ▽*æ communis*:
Colat. ℥ix. adde
Elect. de bacc. lauri unc. j.
Ol. destill. succ. ℈ß. ad. ℈j.
Vitell. ovi No. j. M. f. Enema.

Hoc applicatum fuit cum levamine, præsertim cùm simul internè omni bihorio assumerentur gutt. 30. liquoris cornu cervi succinati; quorum usu passio hysterica evanuit. Hinc pulveres modò laudatos iterum usurpare jussi: sed ne nauseam excitarent, decoctum strobilorum pini omisi, & saltem in potu ordinario, cui spiritus cochleariæ instillabatur, usurpare jussi. Item loco priorum pulverum sequentem ordinavi:

℞. *♁ii diaphor.*
Arcan. dupl. āā scrup. j.
Cinn. ♁ii gr. xv.
M. pro 2. dosibus.

expectandò desuper blandum sudorem.

His pulveribus manè & vesperi interponebatur internè pro anxietate præcordiorum, lipothymia, &c.

℞. *∾ carmin.* ʒiß.
Cochlear. ʒß. M.

Dosi gutt. 30. bis vel ter in die capiebantur, toties, quoties lipothymiæ imminerent, & sanè hinc statim levamen circa præcordia percepit.

Externè locis tumentibus imposuit lumbricos vivos, donec moriebantur, cum levamine sensili. Imò in fine morbi usurpavit crebriùs spiritum salis ammoniaci pro reliquiis massæ sanguineæ corrigendis, & sic convaluit.

Sed superiori anno hoc ipsum malum recurrebat, hinc mox post venæsectionem, præmissâ blandâ laxatione, cùm minus urgerent symptomata febrilia, accessum feci ad spiritum salis ammoniaci, bis quotidie ad gutt. 30. 40. continuandum, quia aberat febris. Externè, cùm deficerent tunc temporis lumbrici, jussi usurpare spiritum salis ammoniaci cum calce viva paratum, mistum cum aqua articulari & spiritu tartari. Sed nihil conducebat, potiùs dolores augebat. Hinc mutando consilium ordinavi emplastrum diaphoreticum:

℞. *Tacamah.* ℥ß.
Empl. diaphor. Mynf. ʒvj. vel ℥j.
Malax. c. s. q. *ol. destill.* ♀*i fœtidi*:
Inducatur super linteum, applica circa genu, manus, &c.

quod dolorem levabat, & ita sanam demum dimisi ægram.

CASUS L.
DELIRIUM MELANCHOLICUM HYPOCHONDRIACUM.

Mulier mediæ ætatis, aliàs sana & fœcunda, ordinariâ periodo menstrua fundens, ab aliquot mensibus recurrente subinde palpitatione cordis affligi cœpit, enata sine manifesta causa. Tristior quoque præter consuetudinem, anxia subindè & suspiriosa, nescia ob quam rationem evadit; solitudinem amat, consortia aliarum fugit. Pressiùs examinata, de capite nonnihil conqueritur quasi obnubilato, ita, ut sibi quasi semiebria videatur, das Haupt sey so duselicht und würbelich / wie dumm: *Somnus deficit, aut dormire saltem incipiens, ex tetris insomniis subitò cum terrore expergiscitur. Appetitus mediocris, interdum nullus, sitis nulla, alvus clausa, murmura & rugitus pererrant abdomen: pulsus*

ulsus vehementes, tardi, rari, magnitudine moderati, subinde inæquales observantur. Aliquando præter morem hilarior evadit, ridet, & ancillis suis mirâ liberalitate pretiosa sua donat cimelia: objurgata ob id à marito, mirè contristatur, lachrymatur acerbè, ut vix persuasionibus quibusvis luctus sisti queat. Hinc melius quidem habet, sed sub novi- & plenilunüs exasperatur nonnihil affectus. Urina est tenuis & pallidior.

RESOLUTIO.

Affectus est Delirium Melancholicum, atque speciali nomine hypochondriacum meo dicendum, quod murmura abdominis, & palpitationes cordis hoc confirment.

Subjectum malè affectum seu patiens, & simul causa, in hoc affectu coincidunt, suntque spiritus animales, utut diverso respectu: subjectum scilicet patiens sunt hi spiritus, quatenus in propria natura considerati, nec ritè & in debita crasi generantur, nec debito motu in cerebro agitantur. Causæ autem proximæ rationem quoque iidem habent respectu animæ rationalis, quæ intuitu spirituum vitiosorum, horumque motus, formando conceptus & phantasmata, deliro modo oberrat, aliàs cum corporis nostri actionibus nihil commercii habet, nisi quod eas moderare queat, quod patet ex convulsionibus. Cæteroquin de anima rationali nihil cognoscimus præter solum nomen; & Cartesius animam nominans substantiam cogitantem, non exhibet ejusdem definitionem; sed potiùs functionem. Hanc igitur aliis in suo genere relinquimus.

Causa adeòque proxima respectu delirii sunt spiritus, qui itidem subjectum sunt respectu corporis. Etenim deliriorum fundamenta saltem in spiritibus quærenda sunt. Alii quidem derivant melancholica deliria ex liene, pro cujus sententiæ confirmatione adducunt partim istud Hipocratis: *quibus vena in hypochondrio pulsat, mente laborant seu ægrotant*; quo loco intelligendæ sunt arteriæ splenecticæ circa lumbos obviæ. Deinde adducunt & hoc pro corroboratione, quod ægri melancholico-hypochondriaci sub paroxysmo pathemata splenica observent. Verùm dico contrarium, ejusmodi ægros in principio mali nullum ferè habere vitium splenis; benè autem in malo confirmato, in quo nunc splenis tumidi, nec obscurè tumentis, nunc pulsantis vitium subest, quod testatur obscurus ejus pulsus, dolor, & durities. Distinguendum ergò inter ipsum morbum, & productum morbosum. Interim dubium adhuc est, an splen affectus tunc temporis causæ & fomitis, an saltem producti morbosi rationem habeat? pari ratione ac in febre quartana, ubi in principio splen non est affectus, successivè licet dein lien & hepar afficiantur.

Quoad Causam remotam; ea investiganda est ex hypochondriis, nempe vitiatâ digestione. Cum ergò ex hypochondriis massa sanguinea infecta sit, & spiritus ex vitio massæ sanguineæ geniti sint causa deliriorum, quæritur (1) quid sit temperamentum corporis; & (2) quomodo mores istud sequantur?

Quoad prius autem, temperamentum investigandum est in constitutione massæ sanguineæ; sequela verò morum ad corporis temperamentum fundamentum habet in constitutione cerebri, & spirituum animalium ex sanguine genitorum. Utriusque autem effata in se verissima; quod mores sequantur temperamentum corporis, comprobant eunuchi & equi castrati. Interim ea intelligenda non sunt de temperamento corporis elementali, quippe quod & viventibus & mortuis est commune, sed vitali, viventibus proprio, & formaliter in sanguine & volatilisatis spiritibus influis consistente, unde varietates corporum in nutritione, generatione & actionibus animalibus; itemque proprietates in actionibus dependent, originaliter ex semine & conditione spirituum utriusque sexus genitalium derivandæ. Adeòque sanguis hic vivus pro sui minimorum miscela multiplici, & diversa textura, & multiplici exinde enascentium spirituum habitudine, oriri facit diversitatem temperamentorum. Hinc v. g. quorum sanguis, & consequenter reliqui corporis succi, sale volatili oleoso uberiùs turgent, & hinc in uberius fellis incrementum facilè conspirant, tales cholerici seu biliosi, hinc calidi, sicci, macri, &c. esse dicuntur, & ratione spirituum taliter constitutorum, & ratione texturæ fibrosæ cerebri in teneritudine, mollitie, flexibilitate, &c. consistentium, agiles, activi, inconstantes, vagabundi, &c. esse solent; contrà, quorum sanguis & reliqui succi minùs de sale prædicto participant, sed ubi sanguis densior, spissior, & minus resolubilis existit (qui effectus aliàs in sanguine ab acido sunt,) in talibus reliqui succi rigidiores, asperiores & acidiores deprehenduntur; hinc frigidi, sicci, aridi, duri, &c. sunt, & ratione texturæ spirituum & fibrillarum cerebri duriorum & rigidarum, sicci, aridi, graves, tardi, meditabundi, & obstinati sunt. Porrò quorum sanguis temperatus est, utroque horum extremorum, volatili ac dulci oleo, istis intermisto quasi dulcificatus est, hi sanguinei vocantur, & ratione proprietatum corporis calidi, humidi, carnosi, sani; ratione

tione verò mollitiei & blanditiei, texturæ blandæ fibrillarum cerebri & spirituum jucundi, hilares, ingeniosi, comes, & moderatè graves observantur. Tandem, quò sanguis magis adhuc temperatus est, idquè ab uberiore chylo dulci & probe digesto, tales phlegmatici dicuntur, suntque ratione proprietatum corporis humidi, frigidi, obesi & succulenti & corpulenti; sicut ratione mollioris texturæ fibrillarum cerebri, & ratione spirituum, ingenii obtusioris, tardioris, in actionibus lenti, torpidiores, &c. Quodsi autem chylus aquosior extiterit, ex conditione digestionis primæ læsæ & uberioris lymphæ corpus inundantis copia, illi phlegmatico-serosi esse solent. Breviter: Tot sunt temperamentorum varietates, quot individua; pro ductu enim spirituum animalium anima rationalis conceptus format, hinc clima, sexus, ætas, & vitæ genus, temperamenta admodum variant. Dum verò à multis quatuor saltem statuuntur, fit hoc ex hypothesi quatuor elementorum. Pro usu Practico sufficit Temperamenta ex acido & urinoso deducta, commodè applicasse.

Dixi supra, consideranda esse in nostro casu: (1) primas vias; (2) massam sanguineam; & ut (3) ipsi spiritus animales sint subjectum & causa proxima. Etenim hi in homine subsunt regimini animæ rationalis, huicque illi varia phantasmata obtrudunt, ratione quorum etiam proximæ causæ rationem hic habent. Jam verò consideretur (1) palpitatio cordis & pulsuum varietas (2) capitis perturbatio (3) obstinatio firma in semel concepto deliro phantasmate. Et quidem palpitatio cordis vel immediatè ab acido cordi inimico & vellicante, oritur; vel ipse sanguis ab eodem ad facilem grumositatem disponitur, hinc facilè irretitur intra valvulas cordis, unde convulsivè moventur cordis musculi irritati, i. e. palpitant. Hinc melancholici etiam citra palpitationem cordis habent pulsum admodum inæqualem, speciatim quinta vel sexta qualibet pulsatione intermittentem, sine periculo tamen; quod dici non potest, si contingit in febribus acutis, & speciatim, quando ejusmodi melancholici fixi & attenti sunt in semel concepta cogitatione, ordinariò pulsum intermittentem præ se ferunt, pulsu ipso aliàs rarô, tardo, magno, & subinde vehementi existente. Quoad capitis dolorem: sanè hic non est lancinans, aut lacerans, aut pulsans & frontem affligens, sed solummodò perturbatum est caput, quasi ebria sit (Sie sagen: der Kopff sey ihnen so wüste; er thue ihnen zwar nicht so hefftig wehe; es sey nur / als hätten sie einen halben Rausch.) Et talis capitis perturbatio alvo clausâ magis affligit; quando verò solvitur, caput minus perturbatum est, sed magis serenum ipsis videtur, istudque etiam, antequam delirent. In hoc autem phænomeno non concipi debet vaporum adscensus, sed caput simpliciter dolet ex hypochondriis, ob nervosi generis consensum; quod patebit considerantibus resinas acres purgantium, quæ dum adhuc rugis stomachi adhærent, statim conqueruntur de cephalalgia circa frontem, sine ullo fumorum adscensu. Unde pari ratione hic à fomite morboso in hypochondriis cap. afficitur.

Quoad pertinaciam hujusmodi ægrorum circa unum objectum; hæc commodiùs poterit explicari ex temperamentorum diversitate in melancholicis paulò ante explicata. Nempe in hujusmodi melancholicis, & inde natis deliriis, cerebrum suo modo sub sui nutritione à sanguinis conditione vitiatur ita, ut fibrillæ cerebri rigidiores propter nutrimentum rigidum, duriores, minusque flexiles existant, hinc spiritus in semel concepto tramite obstinatè pergunt, & continuò motu iisdem vestigiis insistunt, unde utplurimùm obstinatus est animus, & continuatio circa idem objectum, & tales sunt, qui dicuntur melancholici. Econtra sanguinei sunt vagi & mobiles, ob facilem fibrillarum ex blanda mollitie plicaturam & variam, indeque multiplices tramites; quamobrem valent spiritus, idque eò magis, quò magis & ipsi volatiles & in se mobiles fuerunt. Quorsum etiam confert spirituum ipsorum conditio, suo modo nonnihil fixorum.

PROGNOSIS.

Deliria melancholica in genere sunt extra periculum vitæ; metus tamen est, ne continuata maniam inferant.

In nostro casu, quia malum est recens, & sine insignioris cujusdam animi pathematis occasione natum, & in muliere, cui menses fluunt, curabile est; & quidem non tam difficulter, ita, ut nec maniæ supervenientis metus subsit. Verùm si deficerent, vel morbus hic contingeret in muliere ætatis decrescentis, vel ex graviori animi affectu, esset malum inveteratum, tunc difficulter curaretur; imò metus maniæ cresceret.

CURA.

Quoad curam; quia fomes & nidus omnium melancholiarum est in primis viis, hinc

1. sordes harum acidæ corrigendæ erunt, & fomes sordium acidarum & viscidarum eliminandus: quorum illud præstant Martialia præsertim & Saturnina, itemque salia salsa nonnihil nitrosa, ut arcanum duplicatum, & sal hypochondriacum.

2. massæ sanguineæ dyscrasia acida melancholica corrigenda volatilibus, præsertim

calinis, & appropriatis temperan-

. spiritus animales quibuscunque mo-iati, in debitum motum revocandi, & iam rationem mens restituenda, per iata & camphorata.

am inter evacuantia universalia excel-1) digestiva, (2) vomitoria majori dosi ita, cum ordinaria nihil faciat, sed sal-lvum blandè moveat, adeoque in du-osi, vel adhuc semissi, exhibeantur, & tis vicibus: siquidem impossibile est, e vomitorio delirantes melancholicos ; qui, quò magis delirant, eò magis toriis opus habent, iisque locus esto. rbentia & alterantia salina, quæ abster-, sunt v. g. sal hypochondriacum, vel um duplicatum (ad somnum omninò larium hujusmodi ægros disponens) subjungantur vomitoria. Porrò alvus ndeat; quò magis enim soluta est, eò s talibus caput est affectum, adeòque sit aperta, & somnus, quantum possi-inducatur; sunt enim ordinariò , & sic delirium exasperatur. Inte-amen, quoad opiata, simus cauti, non emus, nisi præmissis vomitoriis; aliàs somniis turbulentis vexantur, & magis fiunt.

Quemadmodum autem vomitoria ma-n dosi aliquid, ordinariâ verò nihil, ant; ita purgantia per inferiora non antur in his ægris, vel, si movent, fit cum re & sine ulla euphoria; quin potiùs blan-xantia & abstergentia sunt optima, ut rus vitriolatus cum aliquot granis cujus-stimulantis. In vomitoriis ex tartaro tico loco sacchari potest addi tartarus, ⊕l. arcanum duplicatum, ad gr. vj. viij. vel x. nim vomitus & secessus promoventur. rò helleborus niger optimus est pro scopo ificè alterandi magis, quàm purgandi; ertim si ipsi virus laxans auferri queat, eremus remedium alterativum optimum iisce affectibus, quod fiet optimè per sal ari, item si fermentari possit cum succo oniorum instar opii, ad quam tamen eun-m non potui redigere; Vid. interim Hoff-annus in Clave Pharm. Deodatus in Panth. ygiast. & Thiermayer in Consil. & Resp. qui ercurium dulcem in ejusmodi casibus com-endant; quod non approbo, sed potiùs nvenit in affectibus, ubi acidum in subje-viscido hæret; minus in acido acriori. de etiam Mercurialia non semper in affe-bus scorbuticis conveniunt, quibus ex te sunt hostilia, quique utplurimùm con-di sunt cum melancholia in nostris regio-ius: magis ergò Mercurii dulcis loco con-venit gummi ammoniacum in aceto solu-tum, & extractum hellebori nigri.

Præmissis digestivis & vomitoriis ad Martialia accedendum, nempe tincturam Martis ex solutione cum succo pomorum, quæ concinnior ita paratur:

Succus pomorum affunditur limaturæ Martis, solutio hinc inspissatur ad consisten-tiam essentiæ, desumendo scilicet phlegma, ne situm contrahat: quæ aut filtrata, aut per tempus se ipsam depurans, asservatur pro usu.

Dosis est cochl. i. & quidem in his ægris melior, quàm tinctura vitrioli Martis Zwelf-feri, quæ hìc inermis est.

Optimum autem est sal Martis composi-tum: nempe

℞. *Crem. Tart.*
⊖*lis* ♂*is* aa. part. æqual.

Mista solvantur in ▽ fervida, & coqu. ad mellaginem; tandem exsicca in loco conve-nienti, sic salinum corpus flavescens evadit, cujus dosis est ℈j. ad ʒß. imò ℈ij. & optimum est in hujusmodi affectibus.

Coralliata hic optimè prosunt, circa quæ consideretur

1. concretum eorum terreo - alcali-num; &
2. color eorundem rubeus.

Quoad prius: conveniens est in destru-endo acido, hinc alterativi vicem obtinet, si-cuti econtra ratione tincturæ hujus aut sulphu-ris, corallia commendantur à Paracelso spe-cificè ad deliria, serenando spiritus. Dici-tur naturæ esse solaris tinctura ritè parata, & ad corrigenda spirituum vitia, ab eodem laudatur.

Pro massa sanguinea autem corrigen-da, præmissis evacuantibus & Martialibus, continuato usu alcalia volatilia sunt opti-ma, imprimis clyssus compositus urino-sus, & spiritus carminativus, præser-tim quando hi ægri simul palpitatione cor-dis laborant, & anxietates adsunt; sicuti etiam camphora, præmissis alterantibus pri-mas vias respicientibus, nunquam omitten-da est, quippe quæ specificam vim habet ægros delirantes ad somnum disponendi: imò cùm eadem immediatè quasi alteret spi-ritus quoscunque influos, hinc in maniacis & Melancholicis, itemque febribus malignis, etiam commendatur.

Semper tamen in cura ratio habenda mo-di & occasionis, quibus primitùs morbus enat⁹ fuit: si à causa externa, mœrore, curis, terro-re, &c. remedia parum valent, spiritibus ferè solùm, aut saltem primariò alteratis; unde nutrientia, humectantia, analeptica, &c. optima: sin verò à causa interna, contento-rum

rum vitio cum ſplene plus minus affecto, remediis agendum eſt.

CASUS LI.

GONORRHOEA VIRULENTA, CUM TUMORE TESTIS OEDEMATOSO.

Studioſus juvenis Veneri ſubinde indulgens, petit conſilium Medicum propter inſignum cruciatum, quem patitur ſub urinæ emiſſione in radice penis, aſſerit ſimul, continuo, guttatim licet, profluere ex membro præfato materiam tenuem, flaveſcentem, interdum ſimul nonnihil ſpiſſiuſculam, dolorem in glande excitantem: quæ glans rubet & tumet inſigniter cum paraphimoſi, ſimulque in confiniis ejus & præputii parva hinc inde ulcuſcula adſunt, pus acre fundentia, & impensè dolentia. Evanuerunt hæc ſymptomata aliquamdiu, neſcio quibus adhibitis; ſed ecce! recurrunt de novo, & comitem ſibi adſciſcunt præ cæteris, qui nunc urget, dextri teſticuli tumorem, quò ter & amplius teſticulum ſocium ſuperat, acerbiſſimè dolentem, dolore tamen nec pulſatorio nec pungente, ſed miſerè contundente & diſtendente: qui dolor, cum acerbo cruciatu ad lumbos usque protendatur, ſcrotum in iſto latere & ipſum ſimul tumet, ac rubet, ipſa lumborum regio calere & fervere videtur.

RESOLUTIO.

Affectus eſt Gonorrhœa virulenta, juncta cum tumore teſtis œdematoſo & ſcirrhoſo nonnihil, orta ab impuro coitu. Gonorrhœa enim alia eſt benigna, quæ, præter alias cauſas, non rarò etiam excitatur à nefanda manuſtupratione, imprimis ſtatim in pupertatis annis, cùm & hæc difficillimæ ſit curationis; ſic vi relaxando orificia veſicularum ſeminalium & proſtatarum liquor genituræ ſpontè effluit; vel etiam cathetere malè immiſſo. Interim ex obſervatione habeo, duo remedia in Suecô, plures annos hoc malum paſſo, profuiſſe: nempe tincturam ſulphuris vitrioli vel antiphthiſicam, ad gutt. 40. omni manè in vehiculo calido; & omni meridie circa quintam trochiſcos de carabe ad ℥ß. obſervando ſtrictam diætam: alia gonorrhœa eſt maligna, qualis præſens.

Quoad Partem affectam: laborant in genere in noſtro caſu partes genitales: teſtis dexter ratione tumoris doloroſi, veſiculæ ſeminales, & ratione gonorrhœæ primariò ipſæ tandem proſtatæ glandoſæ, quæ in his ſubjectis magis vel minus exulceratæ ſunt.

Cauſa proxima eſt acidum virulentum Venereum, quod peccare docet Sylvius ſufficienter in Tr. de Lue Venerea: ſed acidum hoc eſt ſpecifici ſaporis, qui à priori nondum eſt cognitus, quod utplurimum per contactum communicatur. Interim tamen hoc acidum maſſam ſanguineam relinquit ferè intactam, hinc plerique lue Venereâ affecti ſunt admodùm vivaces; inquinat tamen hoc ſpeciatim ſuccum chyloſum nutritivum, & hinc lympham, adeoque illius ratione partes nerveas potiſſimùm afficit lues Venerea, hinc nocumentum magis in partibus extimis, ſicut etiam oſſibus, minus in interioribus percipitur, cujus lymphæ ratione ſpeciatim affliguntur partes glanduloſæ, hinc frequentiores ſunt naſi, oris, faucium &c. exulcerationes, bubones, ulcera in bubonibus, & alia loca glanduloſa inquinata. Porrò acidum hoc ſub forma contagii ſuſcipitur ab extrà, nec ſponte illud generatur; quin potiùs lues Venerea triplici modo ſe propaget: nempe vel congreſſu, quando genitalia infecta, & ulceribus Venereis obſeſſa; hinc mulieres admodum Venereæ, ſi modò genitalia ſint ſana, non inficiunt; benè tamen, ſi ulcera ſint in vagina uteri: vel ſalivâ per pocula: vel lecto. Et quidem congreſſus eſt familiariſſimus & facillimus inficiendi modus. Quod verò lectum & poculum attinet: ſanè non ſemper hiſce propagatio fit, ſed differentia obſervanda: nempe tunc pocula ſunt ſuſpecta, quando lues Venerea uſque eò jam eſt progreſſa, ut ulcera faucium & oris, vel genitalium graviora aut cacoethea intulerit; tunc enim promanans purulentia ex his ulceribus contagioſa evadit, & ſalivam hujus inficit, quæ poculis adhærens ab alio hauſta eundem inquinat; non ſecus ac ſcabies ſe per fermentum quaſi multiplicat, & contagium propagat. Pari ratione cum lectis procedit: etenim niſi infectus ulceribus partium externarum laboret ita, ut ſanies aut purulentia ſordida veneno Venereo inquinata hinc inde ſtragulis adhæreant, ſanè alius accumbens infici non poteſt; qui verò his inquinatis ejuſmodi ſtragulis utitur, facillimè poteſt inquinari. Similiter, modò mulier concumbens ulcera gallica in vagina uterina non foveat, mas incubus non inquinabitur. Adeò ergò mediante vehiculo puris ſeu ſaniei ex ulcere vel oris, vel partis cujuſdam extimæ fermentum Venereum ſe multiplicat: alio modo non rarum eſt, quod parentes vel nutrices Venereæ lacte inquinent infantes; quia enim habent lac admodum corruptum, etiam infantes ſimili contagio inquinare valent; non ſecus, ſi parentes, aut horum alter, lue Venerea confirmatâ laborantes, infantem genuerint ab utero matris pariter lue Venereâ affectum, quale exemplum

observat Hildanus: & ipsemet in Noso
o Patavino puellam quadrimulam, hac
ione Gallicam vidisse, asserere possum.
rùm quidam concumbentes cum inse
ne tàm facilè inquinentur à contagio
Venerei, pro præservatione ante con
im assumunt olei destillati terebinthinæ
v. vel vj. sic vis acidi Venerei impeditur,
r vias urinarias iterum educitur; non
ac Magnenus *Tract. de Tabaco* post
ressum genitalia, in specie urethram,
succo vel decocto tabaci mox lavanda

Ulteriùs acidum hoc virulentum, sub
viscidi, fixioris, minusque volatilis for
urethram derivatum, hinc ulteriùs
ad prostatas glandosas, quas rodendo
eravit, simulque in his exulceratis lym
earum inquinavit, & acriorem & aci
n effecit, hinc ex prostatis ulceratis &
na ista corrosiva symptomata, in emis
urinæ obvia, oriuntur. Nam si exulce
int prostatæ, non possunt non ab urina
effluente acri salsa irritari & dolere, utut
artes sanè has læsiones non percipiant:
n fissura labiorum ex aëris inclementia
am urina illita mordet, sana autem la
on mordet; sicut scabies etiam sordida
enti lotione cum urina sanatur, sed in
dolet propter loca exulcerata, ab urina
ata. Eadem etiam lympha acidior fa
sub sui effluxu intra præputium & glan
insinuando, simpliciter non abstersa
n hærens, exulcerare valet suâ acrimo
star fermenti scabiei. Nam viscidítas
aris est subjectum acidi illius Gallici,
etiam dolent præputium & glans, hinc
t & intumescunt, quæ si in ægro nostro
nuassent, inflammationem & gangræ
nduxissent. Nempe fundamentalis cu
s gonorrhœæ in ablatione istius fermen
i & partium affectarum validâ abstersio
nsistit; hinc balsamica & diuretica
optima. Quodsi autem intempestivè
imatur fermentum hoc acidum, tunc
ulteriùs in corpus se insinuando, tan
perfectam luem Veneream infert.

Quoad tumorem testiculi: in hoc non
ad materiam corruptam, quàm solùm
ad fermentum acidum Venereum cor
pens, respiciendum est: hoc enim suc
vè se multiplicans nunc vehiculo lymphæ
iptæ ex prostatis excernitur, nunc verò
etur, retentum necessariò per continua
materiæ alterabilis tractum istius medio
ssivè pergit ad ipsum usque testiculum,
cit liquorem seminalem in vasis deferen
simili ferè ratione atque aquam per la
laneas successivè pergere, & se insi
o progredi videmus; vel sicut odor
fundi vasis acetosus copiosum lac infusum pe-
netrat pedetentim, totum inquinat, coagu-
lat, & ad sui corruptionem disponit; vel
sicuti contagium scabiosum extimo digito
haustum, totam manum, postmodum to-
tum corpus, successivè inficit. Acidum er-
gò hoc fermentum malignum, ad testiculo-
rum alterum penetrans, materiam genituræ
infecit, & ad viscidítatem & consistentiam
præternaturalem redegit; hinc ejus deficiens
distributio, hinc collectio, hinc tumor testi-
culi, dolor acerbus, obscureque pulsans, &
ad lumbos usque protensus, quorum tamen
hunc non percipit æger noster. Interim si pul-
satorius dolor augeatur, signum est tumorem
testiculi ad inflammationem pergere.

Continuatio autem doloris tensivi ad
lumbos usque non in vasis spermaticis simpli-
citer quærenda est, utut hæc, cum iis appen-
datur testis, suo modo aliquid simul tribuere
valeant; hinc enim, dum tales ægri erecti
sunt, vel incedere volunt, dolor iste pon-
dere testiculi magis intenditur; contrà optimè
jacere possunt: ergò suo modo testis tumefa-
ctus aliquid quidem hic confert; speciatim ta-
men partim in nervo, ex intercostali mox in-
fra renes ad testem derivato, de quo vid. Wil-
lisius *Tab.* 11. partim in membranis istis, à
peritonæo natis, quæ vasa spermatica ubique
includunt, & extra abdomen ad testes usq; de-
scendunt cum iis, ut ex Anatome patet, per
horum continuitatis consensum & aliqualem
spasmum, doloris istius tensivi deorsum tra-
hentis, ad renes usq; continuatio quærenda est.

Quoad fervorem aut ardorem renum:
sanè hic ordinariò in gonorrhœa virulenta
confirmata obvius est, in incipiente non
item: ex acido virulento Gallico successivè
sursum ad renum regionem, sive cum lym-
phâ ex testibus, sive cum sanguine delato, eò
perveniat, membranosa circa renes loca affi-
ciens, & ita dolorem istum rodentem & ar-
dentem (dicunt **es brennet;**) qui ab acido,
intensiùs membranosa loca rodente, oriri so-
let, originem ducit: qualis ardor aliis in locis
observabilis, sine motu febrili incedens, sed,
ut ita dicam, imaginatorius; quippe, quando
acida fortiùs rodunt loca membranosa, ardor
inducitur: sic v. g. quando quidam spiritus
acid⁹ rectificatus, incidit in extimam nostram
cutim, tunc sensum percipimus quasi scin-
tillæ ardentis, dependentem ab acido cutim
vellicante: pari ratione in locis intimioribus
membranosis acidum quoddam insigniùs ro-
dens sub sensu ardoris solet percipi. Ac habeo
sub cura aliquem, qui circa vesperam patitur
insignem ardorem stomachi, superveniente
aliquali vomitu acidissimi saporis, quo acido
rejecto cessat: hic certè ardor est ab aci-
do, fortiùs rodente ventriculi membranas;

unde talem ardorem extinxi per saturnina, ut saccharum saturi, tincturam antiphthisicam, & similia, quæ acidum in corpore obvium imbibunt, & sic, ut dicunt, refrigerant.

Quoad Prognosin: urinæ suppressio ab urethræ coalitu non nisi in malo ulterius progresso metuenda.

In præsenti casu æger extra periculum, speciatim vitæ, quidem versatur; sed periculum est, ne fermento Gallico ulterius pergente, ipse lue Venereâ perfectâ corripiatur undiquaque, quod non rarum est.

Itaque, ne superveniat lues Venerea, Cura non differenda, quam in præsenti ægro sic institui: Vocatus ad hunc ægrum, cùm jam scirem ejusdem genium, ante omnia, quia colocynthis post Mercurium est appropriatum corrigens acidi Venerei, interiùs eidem ordinavi pilulas Mercuriales appropriatas ex extracto panchymagogo Crollii vel hellebori nigri, & Mercurio dulci, qui est alexipharmacum luis Venereæ, cum trochiscis alhandal. Semper enim in his remediis ad virus specificum luis Gallicæ respiciendum, adeoque appropriata Mercurialia pro illo coërcendo simul adhibenda.

Cum his unà externè ad discutiendum tumorem scroti & testiculi recti, qui erat ruber, unde metuebam inflammationem & gangrænam, ordinavi:

℞. *pulv. far. fabar.* ℥iij.
sem. Cum. ℥jß.
Coqu. in s. q. poscæ seu ▽æ & ✱ti, ad consistentiam Cataplasmatis:
adde
Lithargyr. pulveris. ℥j. M.

Hoc cataplasma calidè irrigatum posca, tumori & dolenti scroto applicabatur, cujus usu crebriùs per diem & noctem continuato, dolor mitigabatur, & tumor imminuebatur.

Postmodum ordinavi:

℞. *Balf. ♁is tereb.* ʒiij.
Propinabantur quotidie gutt. xij. bis in die.
Item pro externo litu scroti & testis affecti.

℞. *Balf. ♁is Rul. ad extra c. ol. nuc. par.* ʒiij.
Ungu. dialth. ℥ß.
Ol. destill. Cum. ʒj.
M. pro Linimento.

Calidè aliquoties in die illinivit partem affectam, ita maximam partem tumor & reliqua symptomata evanuerunt.

Cum autem post resolutum tumorem testis adhuc durus & magis magnitudine auctus, qàm alter sanus superstes, esset.

℞. *G. ✱ci c. aceto sol.*
Empl. de Cic. ana q. s.
Malax. c. s. q. *ol. dest.* ♀*i*, vel loco hujus cum oleo destillato ligni guajaci fœtidi.

Inductum super linteum densum vel alutam applicabatur loco affecto, omni biduo vel triduo id renovando; & sic beneficio hujus mox omnis durities penitùs discussa fuit.

Cæterùm mox in principio applicassem, sed metu inflammationis ab hoc abstinui, Emplastrum Vigonis de ranis cum Mercurio aliàs in tumoribus & bubonibus Venereis incipientibus præstantissimum, malaxatum cum oleo destillato succini: sed dubiùs eram, an possim genitalibus immediatè applicare? nam Mercurius me deterruit, cùm infestus sit virtuti genitali, & impotentes reddat, sicut elucescit ex Panarollo *in Observ.* ubi quidam ad extinguendos pediculos pubis litu Mercuriali usus fuit, quo factus penitùs fuit impotens. Sed abstinendo à litu hoc, & illinendo genitalia oleo destillato spicæ, pediculi sublati sunt, & brevi tempore rediit virilitas.

Cæterùm extractum hellebori nigri est antesignanum omnium purgantium, evacuans & corrigens causas quorumcunque morborum chronicorum, ipsiusque luis Venereæ: quinimò quemadmodum inter blanda purgantia excellunt aloë & rhabarbarum; ita inter propriè sic dicta helleborus, extractus cum menstruo non oleoso, sed aquoso, quia magis salina est hæc radix, hinc infusum ejus in aqua anisi, acuata cum pauco oleo tartari per deliquium, egregium est; vel etiam infusum cum alia aqua factum, acutata cum liquore terræ foliatæ tartari. Dictus helleborus larvatur à Paracelso sub Dauræ nomine. Similiter Mercurius dulcis nunquam omittendus est in morbis Venereis purgandis; non enim hactenus datum est cognoscere remedium magis appropriatum alexipharmacum istius acidi Venerei, quàm Mercurium. Scrupulus autem subest: an Mercurius is vel dulcis sublimatus, vel præcipitatus in usum vocari debeat? & an concursu acidi Venerei reviviscat? Nego: Equidem Mercurius sublimatus hostilis naturæ nostræ est ob spiritum salis concentratum: Interim hunc corrigit additio Mercurii vivi; Metus ergò hic vanus est de Mercurii præcipitati dulcis revificatione ab acido Venereo, cùm, antequam penitùs saturari, & à copiosissimo ac acerrimo acido in Mercurii sublimati corrosivitatem abire possit, centies jam expurgatus sit: (2) ad hæc Mercurius sublimatus longè ponderosior est vivo Mercurio, unde hujus multum, illius parum, respectu molis corporeæ est in Mercurio dulci. (3) In Mercurio dulci Mercurius sublimatus corrosivus dilutus, & temperatione parrticularum acidarum anteà concentratarum admodum enervatus est. Adhæc (4) Mercurius dulcis ad ʒiij. successivè propinatus sine ulla noxa movet salivam, quæ noxa aliàs à paucis granis Mercurii subli-

ıblimati observatur, item facilius salivatio-
:m movet, si cum vitello ovi assumatur.

Bonum etiam est Antimonium per infe-
ora purgans: sed rara avis est, quia semper
ı hoc subjecto per inferiora, in illo seu alio
er superiora operatur. Interim modi præ-
arandi id ad inferiora optimè haberi possunt
ı aceto & sale tartari, quippe utraque figunt
: immutant antimonii particulas sulphureas
:riores & volatiliores catharcticas, quarum
:æmaturâ energiâ in stomacho vomitus ex-
tatur: quâ verò fractâ æger saltem per al-
ım purgatur: e. g. fit ex nitri tartari &
ıtimonii ana: quæ exactè pulverisata & mi-
ı detonentur in crucibulo; sic scoriæ & re-
ılus emergent: hinc scoriæ solvantur in
ȷua simplici, & filtratur, filtratum successi-
· præcipitatur per acetum vini simplex, stent
vicem aliquamdiu, antequam filtrentur,
›stmodum pulvis remanens edulcoratur, &
hibetur ad gr. ij. vel iij. Par ratio est, si pro
opo præcipitandi recipiatur solutio calida
rtari crudi albi, & instilletur solutioni sco-
ırum, sicque pulvis edulcoratus ad gr. jv.
v. exhiberi potest. Interim tutior modus
t ille, qui fit cum sale tartari: nempe buty-
› antimonii ex antimonio selecto parato, &
:obè aliquoties rectificato, ut fiat instar
ȷuæ limpidæ (quod impetratur in cella)
ıttatim instilletur solutio salis tartari probè
ırati, donec saturetur: Habito saturationis
ıncto, præcipitatum quod est, mediante
tro separetur; ita emergit antimonium non-
hil flavescens, quod probè cum aqua cali-
ı sæpiùs edulcoretur; sic habetur antimo-
um per inferiora saltem purgans, & mite
:modum operans.

Infusum cantharidum cum vino etiam
ınum remedium est, de quo encheirisis hæc
ıservanda, ut pauca quantitate cantharides
insignem copiam Vini Rhenani infundan-
·, non autem in spiritum vini, & postmo-
m quædam guttæ hujus alio recente vino
:rum pro usu temperentur: & quidem opti-
è; quia in hoc est acidum vinosum tarta-
:um, seu tartarus vini volatilis, corrigens
onnihil, temperando suo modo & inver-
ndo sal cantharidum volatile acerrimum,
ȷuod aliàs urinam ita exacuit, ut etiam exul-
:eret vesicam. Corrigi autem in acido vide-
nus in vesicatoriis, quando ex cantharidibus
um ficubus parantur, quæ solent ordinariò
æteris paribus longè acriora magisque causti-
a esse, præ istis, quæ ex iisdem cum fermen-
), imprimis cum aceto, mistis parantur.

Si ulcera penis altiùs progrediuntur, ad-
ndum mixturis pro adjectione aliquid Mer-
ırii dulcis, ceu correctoris acidi specifici. Os
piæ in gonorrhœa benigna, quæ non est ex
nituræ abundantia, specifici meretur nomē.

Quando phimosis etiam adest, aqua cal-
cis vivæ cum saccharo saturni est egregia.

Quod altiùs progressa sit gonorrhœa vi-
rulenta, signum est, quando simul glandulæ
inguinales intumescunt. Non sunt quidem
perfecti bubones Venerei, sed saltem glandu-
læ inguinales intumescentes, pro cujusmodi
glandulis intumescentibus optimum est em-
plastrum de ranis Vigonis cum Mercurio pa-
ratum, Mercurium nunc in simplici nunc du-
plici dosi addendo: vel loco hujus recipiatur
emplastrum quoddam usitatum ex g. ✱co,
vel simpl. vel compos. cui addatur ☿ vivi qu.
placet.

Balsamus Saturni terebinthinatus est
optimus; sed præparatio difficilis. Saccha-
rum Saturni minutissimè teratur, & quidem
simul cum oleo terebinthinæ, & hinc in dige-
stionem blandam ponatur; sic oleum rube-
scit, & saporem dulcem blandè adstrictorium
acquirit: Interim non omne saccharum hoc
modo solvi potest: Vid. Hoffmannus *Thes.
lib*. 3. *cap*. 13. *pag*. 251.

Si autem quis laboret lue Venereâ perfe-
ctâ, & quidem inveteratâ, in qua, præter
gonorrhœam virulentam, dolores nocturni
ostocopi affligunt, itemque efflorescunt hinc
inde gummata, vel etiam pustulæ rubræ in
facie, &c. ex quibus apparet, malum esse
confirmatum; In tali statu pro cura hi
observandi sunt scopi:

(1) Ut corrigatur acidum Venereum.

(2) Ut dissolvatur viscidum, ceu subje-
ctum istius acidi.

Adeoque præmissâ blandâ laxatione
Mercuriali per alvum, ad Decocta blandè su-
dorifera lignorum accedendum, unà cum
crebriori insessu in semicupio. Decoctum
poterit esse sequens:

℞. *Ras. ligni sancti* ℥iij.
Cort. ejusdem ℥jß.
Rad. Sarsæparill. ℥ij.
Ras. ligni Sassafr. ℥j.
☿ii vivi in pet. lig.
♁ii crudi in pet. lig. ana ℥vj.
Infund. in ▽ *comm.* Mens. vj.
Macera per 24. horas in MB. hinc coqu.
ad remanent. tertiæ partis:
Colatura Detur.

℞. *Residuum Decocti prioris:*
Infund. in ▽ *comm.* Mens. x.
Macera per 12. aut 24. horas:
Decoqu. ad consumt. tert. partis:
in fine adde
Passul. min. conquass. ℥ij.
sem. Coriandr. cont. ℥j.
Cinnam. ʒiij.
Coletur, D. S.
Ordinari-Tranck.

De priori decocto sudorifero omni manè
calidè

calidè ℥iij. vel jv. vel v. vel vj. sumantur, dein expectando in lecto blandum sudorem: quó factô, surgat & postmodum comedat, abstinendo tamen ab acidis: à meridie ingrediatur balneum aquæ dulcis calidæ, insidendo eidem ad collum usque, quamdiu lubet, hinc cœnet; sub introitum autem lecti eandem dosin prioris Decocti sudoriferi capiat & dormiat, sine sudore. Manè sequenti bibat iterum haustum calidi Decocti, expectando denuò sudorem; à meridie autem ingrediatur balneum, sicut vesperi, repetat Decoctum sine sudore, hocque per octiduum continuet, ut mediante sudore & balneo dissolvantur succi viscidiores & glutinosi, ceu subjectum acidi specifici; sic dispositis hisce succis glutinosis, facilior redditur cura mercurialis salivatoria sequens. Interim tempore intermedio hauriatur potio ordinaria anteà dicta, quoties placuerit de die.

His continuatis denuò purgetur corpus pilulis Mercurialibus paulò fortioribus, ut magis extinguatur acidum Venereum. Tandem fiat progressus ad salivationem Mercurialem. Adhibetur autem vel internè vel externè. Usus ejus est, ut infringatur acidum specificum luis Venereæ, & dissolvatur & attenuetur magis adhuc viscidum illud, tanquam subjectum acidi, sive id jam sub forma gummatum appositum fuerit, sive sub forma lymphæ adhuc fluidæ involutum sit. Cæterum, cum Mercurius excitet salivationem, per accidens etiam curat luem Veneream, non verò per se, quia Mercurius etiam eandem in sanissimis excitat.

Modus salivationis est triplex:

I. Per interna Mercurialia, sive sint sublimata, sive præcipitata.

Observetur: quò minus ab acidis tractatus fuerit ☿, eo meliorem esse ejusdem usum; hinc ☿ dulis, arcanum corallinum, &c. sufficiunt;

II. Per externa, nempe per inunctionem, quando nempe ægri illinuntur cum linimento ex terebinthina & oleo laurino: quibus additur pro lubitu Mercurius vivus, in mortario lapideo probè subactus, inungendo in loco calido plantas pedum circa talos & genua per biduum, deinde etiam circa carpum & cubitum; imò in pertinaciori malo vel difficiliori salivatione interdum spina dorsi etiam inungatur. Linimentum hoc per 2. vel 3. dies continuetur, pro ratione nempe majoris vel minoris copiæ Mercurii vivi, vel etiam prout celerior vel tardior sequitur salivatio; teneriores tamen non adeò diu ita cruciari debent; in densioribus autem subjectis diutiùs hoc necesse est.

III. Tandem administrantur quoque suffitus ex trochiscis, qui ex variis, & præ cæteris ex cinnabari constant, iique in conopeo, prominente saltem capite. Verùm hic modus est omnium pessimus, nec suadendus.

Cæterùm à salivatione ægri conqueruntur de dolore circa fauces; parotides & lingua intumescunt, saliva copiosè prodit, gingivæ protuberant, dentes vacillant, lingua in laterali loco, ubi ductus salivales sunt, ordinariò exulceratur, fauces rubent dolentque, difficulter deglutiunt, & nisi sedulò Chirurgus fauces inspiciat, & os eluat, ulcera oris depascentia oriuntur. Saliva, quæ initio prodit, est tenuis, cui succedit viscidior, & tandem viscidissima & fœtida, & maximè tenax, adeò ut baculo mediante ad ulnas usque protrahi possit; ægri interim fiunt languidi & emaciantur. Alimentum esto jusculum non salitum ex avena, cum vitello ovi; potus autem sit cerevisia calida; quò plus enim comedunt ægri, eò plus salivant, unde parciùs tales cibandi sunt, quia omne alimentum corrumpitur, & in salivam vergit; unde Mercurius non acidum Venereum, sed alimentum aggreditur. Salivatio hæc per 8. vel 14. dies, imò interdum per 21. dies præterpropter, pro ratione constitutionis ægri, aliarumque circumstantiarum, continuari solet. Si adfuerint ulcerationes illæ à salivatione, spontè consolidantur; sin gummata, evanescunt; si adfuerint pustulæ, spontè decidunt, quod signum est sufficientis salivationis; sin verò hæc evanescere nolint, signum est, nondum sufficienter factam fuisse salivationem. Porrò cessante salivatione, potissimùm si remissior fuerit, denuò corpus pilulis Mercurialibus expurgetur, maximè si sub salivatione alvus clausa fuerit, ut, quicquid vel Mercurii vel sordium extiterit in corpore, eliminetur. Postmodùm denuò ad sudorem progrediendum, hinc decoctum superius sudoriferum omni manè denuò propinandum, expectando desuper sudorem post mediam horam, vel in lecto, vel in conopeo, in quo insit vel ferramentum ingens candefactum, vel aliquot lateres, vel silices majores exactè candefacti, super quos infundatur aqua calida; sic enim vapor exhalans, & corpus ægri ambiens, sudorem facit largum. Continuatur hoc nunc omni die, nunc alternis diebus, per 8. vel per 12. aut 14. dies, ut omne virus extra corpus penitùs eliminetur, & curæ finis imponatur. Intereà corpus emaciatum magis magisque nutriri incipiet, &, cessante potu lignorum, diætâ ordinariâ uti poterit.

CASUS

CASUS LII.

MENSIUM DIFFICULTAS.

MUlieri difficultate mensium actu fluentium doloribus vagantibus & laninantibus in omnibus artubus, iisque orbuticis, uti & hystericis abdominis pahematis afflictæ, cum scotomiis & Synope, ita ut ab adstantibus moritura putaetur, ordinavi sequentem Mixturam:

℞. ▽ *fl. samb.* ℥iij.
Ess. Castor. ʒiß.
♐ *Cochlear.*
⊖✱*ci* ana ʒj.
Lapill. ♋*r. præp.* ʒß.
Syr. cort. aurant. ʒvj. M.

Hauriebat cochleatim, unde insecuto dore longè melius habuit.

℞. *Ol. destill. spicæ.*
succin. ana ʒj.

Mista illinantur scrobiculo cordis, plantis pedum, & aliquod guttæ vertici.

Ast cum ex mœrore & tristitia ob obim mariti graviter affligeretur, cum summa rium prostratione, & aliquali anastasia, sic gte: Sie fühle kein Glied / und sey iner kalt / præscribebam:

℞. ▽ *Menth.*
fl. samb. ana ℥iß.
Ess. ligni sassafr. ʒiij.
♐⊖✱*ci* ʒj.
Cochlear. ʒß.
Syr. scelotyrb. ℥ß. M.

Profuit equidem: sed propter inquietues, diurnas pariter & nocturnas, ut & antates, præscribebam pulverem.

℞. *Lapill.* ♋*r. præp.* gr. xv.
⊖ *vol. succin.* gr. vj.
Myrrh. gr. ij.
M. f. Pulvis.

Hinc melius habuit.

CASUS LIII.

UFFOCATIO HYPOCHONDRIACO-SPLENETICA, HYSTERICA ALIAS DICTA.

MUlier mediæ ætatis, subinde etiam citra manifestam causam, interdum x prægressa iracundia aliquali, interdum dulcium esu, interdum ex terrore, &c. currit anxietates præcordiorum, ipsi explicabiles, es wird ihr so weichlich ums Hertz: *quibus mox copulantur scomiæ leves, hinc vomendi conatus gras, sed inanes, ast omnia symptomata rè exasperantes: superveniunt enim hinc borborygmi & murmura abdominis vaga, interdum cum lancinantibus, levibus licèt, abdominis doloribus: permutantur hæc invicem, ita his urgentibus, donec præcordiorum anxietates mitescant, his verò recurrentibus, illa abdominis pathemata ferè cessant: complicatur respiratio difficilis cum his turbis, ita ut circa hypochondriacas regiones se stringi quasi ac inde respirationem sufflaminari sentiat. Dolor obtusus, gravativus, contundens, perquàm molestus, sæpiùs in profundo hypochondrii sinistri percipitur, qui sub istis turbis exasperari unà observatur. Malis his graviùs urgentibus, syncope interdum supervenit, cum sensuum & motus corporis abolitionibus, adeò, ut mortuæ instar non rarò aliquamdiu jaceat. Sinistrum latus totum, cum brachio & pede interdum in paroxysmo quasi stupet, interdum verò tenduntur manus & pedes, & violenter exporriguntur. Ructus subinde edit in paroxysmo. His & similibus, nunc diutiùs, nunc breviùs, durantibus, redit successivè ad naturalem statum, appetitu dejecto, siti aucta, omnium partium lassitudine, aliquamdiu adhuc affligentibus, &c.*

RESOLUTIO.

Utut affectus præsens epileptici cujusdam insultus, ex splenis vitio oriundi, speciem primâ fronte præ se ferre videatur, attamen quia notum, idque experientiâ creberrimâ observatum est, quod Passiones hystericæ tandem, atrocibus stipatæ symptomatis, invadant sexum sequiorem, ideoque & hic affectus atrocissimus, qui est Strangulatus uterinus vulgò dictus, Suffocationis Hypochondriaco-Spleneticæ nomine dici omninò merebitur.

Pars affecta primaria, respectu convulsionum non, prout vulgi quidem fert opinio, erit uterus, qui hac in parte insons, sed potius plexus nerveo-lienaris, qui convulsus, ratione consensus tàm continuitatis quàm contiguitatis cum aliis partibus vicinis, tantas in corpore nostro excitat turbas: deinde respectu acidi seu effervescentiæ vitiosæ succi pancreatici & biliosi erit continuus intestinorum tractus.

Causæ proximæ formalis efficientis vices sustinet depravatus & perturbatus spirituum animalium motus, qui hic primariò in plexu nerveo lienari, ab acidi austeri pontici inimicâ vellicatione irritati, in motus varios anomalos & inordinatos concitantur.

Ratione causæ materialis in passione hysterica & symptomatis ejusdem peccat primariò acido-austerum, quod demonstratur

ex causis remotis, uti hîc ex dulcium esu, quatenus nempe dulcia facilè cum acido austero fermentationes præternaturales concipiunt & acescunt; unde flatus & pathemata reliqua abdominis etiam in casu nostro proximè dependent, ac derivanda veniunt.

Causas inter remotas eminent animi pathemata, uti & hîc iracundia saltem levis, quatenus nempe per hanc insignis humorum omnium in corpore nostro contingit confusio & orgasmus, quô ipso etiam simul in actum deduci potest dictum modò acidum austerum, & hinc quæ dependent, varii generis symptomata: Deinde inter alia sibi maximè nociva, & affectui huic quæ ansam præbent, refertur etiam terror, quatenus nempe hic vel maximè prosternit spirituum motus naturales & ordinarios, nec sanguinis circulum humorumque corporis nostri, plus minus impedit ac sistit, &c.

Nimirum fomes omnis mali primariò hæret in acido austero, quod acidum, datâ causâ procatarcticâ, vitiosæ effervescentiæ suæ motu innumeras ferè, imò inexplicabiles ipsis ægrotis, subinde infert molestias, quod & hîc fieri, nemo forte inficias ibit. Nempe ab acido hoc, in primis viis dum adhuc est, tempore invasionis proximè deducendæ veniunt anxietates illæ præcordiorum, quatenus scilicèt acidum pancreatis austerum cum bile vitiosè effervescit, ex qua effervescentia tertius aliquis sapor insipidus & inexplicabilis resultat, hinc rectè dicit ægra nostra: **Es werde ihr so weichlich umbs Hertze.** Cui postmodum anxietates illæ præcordiorum junguntur, propter orificium ventriculi malè exindè affectum, & variis spasmis exagitatum, hinc vomendi conatus graves, sed propter materialis cujusdam causæ defectum inanes, motibus tamen hisce gravibus reliqua symptomata mirè exasperantes.

Continuato sic convulsivo intestinorum motu, accedunt flatus, ab acido austero effervescente enati, qui conclusi, ac variè agitati, tumultuoseque aberrantes borborygmos, murmura & sonitus repræsentant, interdum cum lancinantibus ab acidi rosione abdominis doloribus.

Quod verò permutentur inter se invicem, ob nervos plures, ex uno plexu diversimodè distributos, fieri existimo; prout enim hi modò huc, modò illuc pergunt, ita etiam pathemata in partibus diversis variant, adeò ut nunc in præcordiis, nunc verò in abdomine, dolores varii generis percipiantur.

Devehimur itaque nunc continuo hoc tractu spasmodico ad plexus mesentericos, & lienares in specie, propter dolorem obtusum, gravativum, &c. in profundo hypochondrii sinistri perceptibilem, quorum consensus cum reliquis partibus dum est maximus, hinc fit, quod convulsis hisce nervis, simul in consensum rapiantur etiam nervi paris vagi & intercostalis, unde ex connexione nervorum varii convulsivi motus diaphragmatis & thoracis difficillimam reddunt respirationem, adeò ut hypochondria stringi quasi videantur. Hinc etiam propter variè turbatum spirituum animalium motum scotomiæ, spasmi quoque insignes cordis musculi, unde ejus systole, & per consequens syncope cardiaca, cum sensuum & motus cujusvis abolitionibus, adeò ut mortuæ instar jaceat ægra nostra aliquamdiu. Supervenit his sinistri totius ferè cum brachio & pede stupor, interdum quoque tenduntur manus & pedes, & violenter exporriguntur, quod epileptici aliquid esse, & paraplegiæ speciem præse ferre, omninò videtur. Nimirum motus naturæ dum fit ad extrà, continuâ scilicèt spasmodicâ contractione nervosi generis, etiam externæ partes in varios gestus & motus concitantur, quatenus nempe acidum rodens tendinibus musculorum varias inducit molestias, spiritibusque animalibus motum plus minus liberum intercipit. Malum autem hoc, quia cum syncope, sensuum & motus cujusvis abolitionibus est conjunctum, mihi non videtur periculi expers, & nisi maturè ei occurratur, facili negotio posse in Epilepsiam habitualem, & consequenter lethalem degenerare.

Unde Curatio ejus meo judicio posset institui hoc modo:

1. Acidum vitiosum corrigendo & alterando, nec non flatuum proventus inhibendo.

2. Convulsiones & spirituum motus inordinatos sistendo.

In paroxysmo externè naribus admoveatur sequens mistura:

℞. ⁓ ⊖✱*ci vol.* ℥j.
Ess. Castor. vel *asæ fæt.* ʒß.
M. D. in vase angustioris orificii.

Vel insuffletur naribus pro excitanda ægra sternutatorium aliquod forte ex pipere longo, helleboro albo, pyrethro, & castoreo, sed cautè; sternutatoria enim subinde malum reddunt gravius, & epilepsiam excitant genuinam, ideoque non, nisi in paroxysmo aut desinente, aut graviori.

Pro doloribus spasmodicis abdominis sedandis & flatibus discutiendis applicetur clysma:

℞. *Spec. carminat.* M. ij.
rad. levist.
bacc. lauri ana ʒvj.
sem. anisi.
fœnic. ana ʒij.
Incis. & contus. coqu. in s. q. ▽*æ fontanæ*:
Colaturæ ℔j. adde

Elect.

Elect. de bacc. lauri ℥iß.
Castor. ℈j.
Ol. destill. bacc. Juniperi
terebinth. ana. ℈j.
M. f. Clysma pro duabus dosibus:
Umbilico imponatur sequens:
℞. *Empl. matric. de galb.* ℥v.
Theriac. Andr. ℥ij. vel saltem ℥j. ut emplastri consistentiam retineat.
Malaxa c. *ol. destill. succin. & spicæ*, induc. super *alutam* in forma consueta.

Pudendis etiam posset applicari, vel cum ombace, vel litus forma, suaveolens aliquod:
℞. *Balf. apoplect.*
Styrac. liquid. ana ℈ß.
Zibethi gr. iij. M.

Balsamus hic, utut non sit remedium curatorium, saltem tamen est derivatorium, ro spirituum motu inordinato refrænano. Interne
℞. ▽ *fl. chamomill.*
samb.
Puleg. ana ℥j.
hirund. c. Castor. ℥iij.
Liqu. C. C. succin. ʒiß.
Ess. Castor. ʒj.
Laud. hyster. gr. ix.
Syr. cort. aur. ʒij.
M. D. S.

Stillend Träncklein widers Reissen.

Dosis cochl. ij, expectando madorem seu andum sudorem. Vel
℞. *Matr. perlar. præp.*
Cran. hum. sine igne.
Cinn. ♉*ii* ana gr. xv.
⊖ *vol. succin.*
Camph. ana ℈ß.
Laud. opiat. gr. ij.
M. pro 2. dosibus,
in ▽ *hirund. c. Castor.* porrigendis.

Extra paroxysmum pro metu recidivæ declinando:
℞. ▽ *hyssopi*
Meliss.
Puleg.
antiscorb. ana ℥vj.
sol. ♂ *c. succ. pom.* ʒiij.
Cochlear. ʒiß.
Laud. opiat. gr. iij.
Syr. scelotyrb. For. ʒiij.
M. D. S.

Præservirend Tränklein alle Morgen und Abend 2. biß 3. Löffel voll zu nehmen.

el ℞. *Liqu.* ♂*is* ⊙*ar.* ʒiij.
æ fol. ♀*i* ʒiß.
M. filtretur ℞ rubra. D. S.

Sonderliche Tropffen 18. biß 20. pro dosi.

Deinde acidum blande subducentibus & resolventibus res erit agenda:
℞. *G.* ✱*ci in* ✚*o sol.* ℈ß.
☾*li* ♂*is* gr. v.
Extr. Castor. gr. iij.
Troch. alhand. gr. iij, vel *Extr.* gr. iß.
Cum *ol. destill. succin.* f. Pilulæ:
D. S.

Pillen auff einmal.

Vel fiat nodulus blande laxans & alterans:
℞. *Com. absinth.*
summ. cent. min.
Hb. Meliss.
Puleg. ana Mß.
rad. gentian. ℥j.
Zedor. ℥ß.
helleb. nigr. crud. ʒiij.
esulæ non præp. ʒiß.
Fol. sennæ s. st. ℥j.
Costi Arab. Veri. ʒiij.
⊖♀*i.* ℥ß.
Incis. & contus. includ. nodulo.
D. S.

Püschel in Wein zu hängen.

℞. *Empl. de Nicot.*
ran. c. ☿*ii duplo* ana. q. s.
Malax. c. s. q. *ol.* ♀*i fœtidi*, aliquoties *super C. C. ustum rectificati.*
Applicetur sine syndone.

CASUS LIV.

HÆMORRHAGIA UTERI.

Mulier juvenis 23. annorum, succi plena, habitus corporis mollioris & carnosi, sexto gestationis mense gravida, occasione terroris patitur abortum; ipsâ in omnibus mediocriter se habente, convalescit. Jam, cum frigori externo incautiùs se exposuisset, quartâ ab abortu septimanâ, post graves dolores abdominis lancinantes, & ad pudenda evagantes, copiosa supervenit uteri hæmorrhagia. Sanguis, qui primò prodit, floridus & eleganter tinctus est, pòst aliquot dies idem fluxus eodem modo continuat, sed sanguis, qui profluit, tenuior & serosior existit, diu noctuque profluens: cum quo hoc simul patitur incommodi, ut subinde lancinantes graves abdominis adsint dolores, ad ilia qui protenduntur, quos ordinariò major sanguinis excipit impetus. Ipsa, cum ultra 5. hæc pertulisset septimanas, imbecillis admodum & pallida fit, sitis intenditur, appetitus cessat, & maculæ crebriores purpureæ, quæ crura aliàs & brachia tinxerant, undique evanescunt. Varia tentat pro levando malo, sed quælibet

libet frustra. Ipsa ergò anxiosa urget remedium. Vetula consilium suggerit, ut capiat folia quercus, eaque aquæ ferrariorum incocta clysteris forma utero injiciat & ita fluxum sistat: sed ipsa gravioribus doloribus abdominis deorsum tendentibus afficitur. Supervenit cephalalgia insignis, cum scotomia, quoties caput attollere tentat.

RESOLUTIO.

Affectus est Uteri Hæmorrhagia, in qua spiritus impetum facientis quidem vis ac vigor ubique, & naturali & præternaturali in statu, probè considerandus venit. Hic enim, uti primus fœcundat ova, ut exinde fiant corpora, & in corporis structura maximè activus est; ita & postmodum in corpore vivente omnium actionum, tàm naturalium quàm præternaturalium, unicus & primarius autor est. Sed hoc ipsum intelligendum est non exclusivè, quasi contenti succi, & partes corporis continentes organicæ, simpliciter & purè passivè se haberent, ita ut dictus spiritus impetum faciens, ceu elater in automato nostri corporis, unà cum reliquis rotulis, & partibus organicis ceu instrumentis, & partibus liquidis cum succis fundamentalibus operationes suas exserat. Rectè, dicunt: hunc spiritum esse elaterem, sed tamen, uti spira & elater cæteras rotulas requirit & conformationem organicam, ita & hic etiam requirit & partes organicas tanquam instrumenta mechanica, & succos tanquam fundamentales liquores nostræ machinæ. Hinc dictus spiritus sanguinem circulaliter moveri cogit, sed mediante organica cordis & vasorum structura: Idem spiritus spasmos varios excitat, sed mediante fibrarum certa mechanicâ texturâ, & mediante irritatione partis cujusdam sensilis: Idem spiritus hæmorrhagias excitat, sed mediante vel anastomosi, vel diæresi vasorum, ab acrioribus humoribus facta; hinc scorbutici hæmorrhagiis admodum obnoxii non tàm præcise spiritus moventis vitio, quàm sanguinis serosi acrioris culpâ; hinc ruptis vasis in abortu, aut incisis iis in vulnere, idem spiritus movet sanguinem, sed vitio organi, non impetu proprio: sicut idem spiritus fœtum pellit non vi propriâ, sed mediantibus spasmis uteri. Scilicet plausibiliter magis quàm scientificè proponuntur talia, & nominalem cognitionem, non verò realem scientiam, faciunt. Unde ex omnibus his Practica Indicatio nulla hauriri potest.

Pars affecta in genere est uterus, subintelligendo simul vaginam ejusque vasa, ita tamen, ut ille non sit constitutus in statu naturali, sed quatenus ex prægresso abortu insignem læsionem præternaturalem passus est. Nam certum est, quod fœminæ longè periculosiùs laborent sub abortu, quam sub partu legitimo; hinc frequenter mulieres ab abortu planè steriles factæ sunt, imprimis si primipara abortum patiatur, læso tono uteri, & vitiatâ conformatione membranarum. Unde prægresso abortu læsus est uterus ob violentam placentæ avulsionem, præsertim, quia factus est abortus sexto gestationis mense, ubi magis adhæret, hinc ordinariò sub abortu, sicut ægra nostra, graviores hæmorrhagias uteri patiuntur, quàm sub verô partu; qualis fluxus nimius non rarò etiam fit in nono gestationis mense abortientibus; & posito, quod post abortum non tanta hæmorrhagia sequatur, primâ tamen menstruatione à partu graviùs eandem experiuntur, propter violentam placentæ avulsionem. Accedit, quod ægra nostra susceperit frigus externum, quod utero, ex avulsione placentæ jam dum læso, ceu parti membranaceæ & nerveæ admodum hostile extitit, multo magis quia jam læsus est speciatim isto tempore, quò aliàs reditum menstruorum naturalem expectavit; quæ tria non possunt non gravem uteri hæmorrhagiam inferre.

Ex hoc sponte sequitur Causa proxima, quæ, præsupposito [illegible]u vitali & animali, tanquam elatere nostræ machinæ, copiosiorem inde sanguinem ad uterum movente, est primariò læsio & irritatio ipsius uteri, eaque speciatim tempore ordinariæ menstruationis contingens, unde irritatio vehementior, occasione cujus, cùm sanguis circa uterum spontè evacuari debet, ceu spinâ quadam, inductus est concitatior spirituum impetus, hinc fibrarum & partium vicinarum spasmus & crispatura, adeoque sanguinis violenta retentio, tandemque per vasa antea lacerata uberrima excretio facta fuit. Accedit & hoc, quod ægra in principio quidem sanguinem floridum, sed postmodum serosiorem & aquosiorem excreverit, quod innuit, ipsam ægram sanguine minus consistente, sed aquosiori & serosiori, forsam labe scorbuticâ inquinato, præditam fuisse, adeoque interveniente abortu sub tali spirituum impetu sanguinem & ipsum serosum, cessante etiam stimulo, per aperta vasa sponte effluxisse. Scilicet in diuturniore menstruatione consideranda est vel sensilis circa uterum irritatio, occasione cujus ceu spinæ circa uterum infixæ, vel habitudo sanguinis serosa acriorque, ratione cujus etiam spontè effluit sanguis, & coalitionem vasorum impedit; inter quæ duo semper unum observavi in hæmorrhagia uteri, tam menstruali, quàm lochiali. Ac apud nostram utrumque occurrit; quippe adest stimulus

sensilis

ſilis ex utero læſo à frigore, hinc tales dolores lancinantes, ad inguina uſque prodeunt, perſentit, quos ſequitur uberior ſanguinis effluxus, in quo caſu dicunt: **es zeucht ir nach dem Schooſſe/** quia eundem tales dolores occaſionaliter excitant: quod verò agis exaſperetur hæmorrhagia, fit propter um ſanguinem ſeroſiorem & aquoſiorem. nc frequenter in difficili menſtruatione tadolores lancinantes etiam in lumbis & reone umbilicali oriuntur, qui junctim ad inma deſcendunt. Ipſi dolores parturienm ſunt ſpaſmus uteri, circa os ſacrum firter annexi, ratione quorum tales dolores iuntur mulieres ſub partu.

Hujus irritationis aliàs variæ ſunt cauſæ; nc enim vellicat uterum frigus externum, nc aliquid retentum, quale in puerperis et, vel fruſtulum ſecundinæ, vel memnæ cujuſdam tantillum, ubi ſecundina adſit utero, eidem adhuc annexæ; nunc reti ſanguinis grumi, qui talem hæmorrham inferre poſſunt; nunc ulcus in vagina ri, aut orificio ejuſdem interno; nunc exiatio in loco quodam uteri, à ſanguine iori facta, & ſimilia: quæ omnia ex cauſis ecedentibus colligantur.

Fœtus ſi debet eſſe ſeptimeſtris, ſemper eat veſtigium imperfectionis, vel circa iculas, vel circa ungues. Ordinarium tus tempus eſt, quando nonâ vice ordinamenſtruatio debuiſſet inſtare: Nam ſub pore partus eſt idem motus in maſſa ſannea, & ſpiritibus, qualis eſt in menſtruais periodo ſeu acceſſu. Excitatur hic imus etiam occaſione uteri, à fœtu grandiorritati.

Quoad Cauſas remotas, à quibus uterus itur & irritatur: illarum hîc duæ ſe offet:

1. Nempe abortus vaſa dilacerans; hinc
2. Suſceptum poſt hunc frigus.

Quoad abortum; ille occaſione terro-, qui una eſt ex frequentiſſimis cauſis abor-, fuerat inductus, ubi ſub terrore, ſupeſſo quaſi ſpirituum animalium impetu, reatus uterus non ampliùs fœtum retinet; in & hic ſyncope quaſi correptus, & viribus ſtitutus, ſpontè deorſum ad uteri orificium rgit, **es ſencket ſich in den Schooß:** fœtus gò in minùs convenienti ſitu conſtitutus, erum afficit, eumque, licèt ſedatâ terroimpreſſione, vellicando irritat, hincque ntractivus ejuſdem niſus expellendi, adeo fœtus excluſio, ſupervenit; imò hanc itur violenta placentæ abruptio, & læſio rum uteri majorum, qui læſus etiam eò onitur, ut poſtmodum levi occaſione trahibilis reddatur, & in novum ſpaſmum citetur, atque his ex cauſis abortum multò atrociores hæmorrhagiæ comitantur, quàm in ordinario partu.

In noſtro caſu omnia ſymptomata fuerunt leviora, exacerbata tamen occaſione frigoris, quod ipſum ſuſceptum utero membranoſo & nerveo admodum hoſtile, quod in utero antea læſo & facilè in niſum convulſivum irritabili facilè vulnus quoddam antea factum refricavit, hinc ſymptomata exacerbata, ſicque tempore præſertim ordinariæ menſtruationis, dolores lancinantes abdominis, ab irritatione ſpaſmodica, poſtmodum hæmorrhagia, accelerati ſunt. Nam non ſaltem parturientibus frigus nocet, ubi poſt partum ſanguine in grumos coagulato, ejuſdemque excretione ſufflaminatâ, abdominis uterique inflationem incidere eædem obſervantur, ut putent, ſe adhuc geſtare infantem, quod à ſolo poſt partum admiſſo aëre fit, unde lochia impediuntur; ſed etiam, ſi abortientes aut menſtruantes frigus obrepit, mille malis illas mulctat; ſicut in his ſanguinem coagulando, hujus effluxum ſiſtit. Interim tamen, utut frigus impediat excretionem ſanguinis, in ægra tamen noſtra frigus, irritando uterum, fluxum ejus promovit; ubi in cauſa eſt conditio ſanguinis alia: ſicut enim eo in ſtatu, ubi ſanguis actu fluit & naturaliter eſt conſtitutus, facilè grumeſcit à frigore accedente, & ſic ejus excretio ſiſtitur; ita ſi is non actu fluat, interim tamen in via eſt ad uterum, tunc uterus à frigore irritatus uberiorem patietur ſanguinis affluxum, præſertim ſi hic fuerit ſeroſior, eumque largiùs profundet.

PROGNOSIS.

Quoad Prognoſin; ea eſt ſatis anceps; etenim & curari ægra poteſt citra imminens vitæ periculum: ſed & profuſiſſima facta hæmorrhagia etiam vitam ipſam cum ſanguine de facili exhaurire valet. Interim ſi illa facilè poterit ſiſti, faciliùs quoque aderit ſpes reconvaleſcentiæ; ſin verò diutiùs duraverit, tunc, prægreſſo œdematoſo tumore pedum, de hydrope certi eſſe poſſumus. Aliàs nullum periculum imminet.

CURA.

Quoad Curam: in ea unicum hoc urget; nempe ut ſiſtatur nimius ſanguinis profluxus, quod peragitur per ſequentes Indicationes: ſi

1. Irritationes ſenſus circa uterum, & conſequenter vicinas partes membranoſas, leniatur; ceſſante enim ſtimulo, velut ſpinâ evulſâ, ceſſabit impetus ſpirituum animalium, & conſequenter nimius affluxus ſanguinis ad uterum.

2. Si utero inductæ læſiones ſenſiles corrigantur, quæ moleſtiæ uterum afficientes ſunt partim violentæ læſiones utero inductæ ab abor-

Observavi tamen in hæmorrhagia
nimia, huic non cedere liquorem Mar-
laris, qui vi suâ vitriolicâ nimium men-
& lochiorum fluxum sistit & adstringit,
ficientem vi Martiali excitat. De priori
ota est; de posteriori multa curiosa ob-
vi experimenta: & quidem nimiæ hæ-
hagiæ cura, beneficio liquoris hujus
Martis solaris præstita, est sequens:
er quædam ingenua patiebatur nimium
orum fluxum, etiam ubi jam puerpe-
ferè esset sublatum, & ipsa tenellum nu-
; hinc feci experimentum, & hujus li-
is gutt. xij. ad xv. per aliquot dies jussi as-
ndas; hinc factum, ut strictus fuerit
is, fluxusque cessaverit.

Cæterùm præter hæc interna, simul &
na in usum vocanda sunt, eaque specia-
quia dolores abdominis graviter lanci-
es adsunt, à quibus intenditur fluxus,
onsensum uteri & membranarum cum
bus vicinis simul convulsis. Jam verò
lla nec adstringentia, nec quoque re-
rantia, prout quidem communiter ad-
ntur, quæque saltem in uteri hæmorrha-
ex anastomosi vasorum, aut orgasmo
inis enata, locum inveniunt; quin
is in nostro casu propter læsum uterum
da aromatica, utero amica, quæque
estum irritationis sensum blando sui at-
sopiunt, & hinc spasmorum & excre-
s impetum tollunt, adhibenda sunt;
i quoque ratione ac vomitum nimium
nè aromaticis sistimus, stomacho ap-
riatis & gratis applicatis; adeoque ap-
nda regioni umbilicali emplastrum ma-
le de galbano, vel emplastrum ex taca-
aca, &c. malaxata cum oleis vulgaribus,
nomillæ & anethi, per infusionem &
ionem paratis, non destillatis; hæc enim
is acria sunt. Vel etiam convenit em-
rum illud, quod alias ad quosvis uteri
ores expertum est:

℞. *Galbani.*
Terebinth. ana ℥j.
sevi Cerv.
Adip. Porc. ana ʒvj.

Liquefacta invicem, illinantur calidè
bilicali regioni, & locis vicinis, impo-
ndo desuper laterem blandè calefactum,
uteri dolores sisti possunt.

Vel horum loco simpliciter Theriaca
lastri formâ umbilicali & hypochondrio-
regioni imponatur; nam etiam hac ra-
e hæmorrhagia ægræ nostræ sistetur.

CASUS LV.

CHLOROSIS INCIPIENS CUM VOMITU INVETERATO MATUTINO, ET TETANO CERVICIS.

Mulier 32. præter propter annorum, formæ aliàs integræ, constitutionis sanæ, vegetæ ac succi plenæ, natione Itala, postquam per 12. annos marito sano ac robusto nupta feliciter cum eodem vixisset, & aliquot liberorum mater facta fuisset, illo sibi per mortem intempestivè erepto, incidit pauló post in vomitus enormes, periodicè singulis diebus apparente aurorâ invadentes, perque duas horas durantes, tanto quidem cum impetu, ut hoc cessante cervicis tendines adeò tenderentur, ut quasi tetano correpta per aliquot horas non sine dolore multo illius partis & totius capitis torqueretur. Ipsa anteà floridæ faciei evadit nonnihil pallida, ipsis etiam labiis nativum colorem perdentibus. Mala hæc jam per integrum annum eam mirum in modum cruciarunt, mensibus semper ordinatim, licet nonnihil parciùs, fluentibus. In abdomine ac circa hypochondria rectè se habet. Plures Medicos consuluit, plurimorum consilia collegit; frustrà omnia hactenus, quicquid etiam remediorum adhibitum fuerat.

RESOLUTIO.

Affectus noster est saltem Incipiens chlorosis, ex qua tandem posset fieri perfecta. Primariò autem affligit vomitus cum tetano cervicis. Chlorosis autem est species cachexiæ, à qua illa differt ratione fomitis morbosi primarii, qui in chlorosi investigandus est in genitalibus, si non testibus præcisè, saltem utero & prostatis glandulosis: in cachexia autem vel in stomacho, vel in felle, vel alio loco.

PARS AFFECTA.

Pars primariò affecta in nostra ægra sunt genitalia, ubi & radix mali. Probant hoc antecedentia, nempe ægra vidua est, natione Itala, & habuit anteà maritum robustum. Interim ratione symptomatum affligentium sedes est stomachus & primæ viæ, quatenus nempe hæ partes vel mediante sanguine vel lympha inquinamento illo corruptivo sunt infectæ, unde vomitus, tetanus cervicis, &c. Et quidem cùm vomitus hoc in casu diuturnus affligat, ultra annum jam durans, proinde ejus causæ, quarum duæ dantur, quærendæ sunt vel in vitio aliquo conformationis stomachi, vel partium vicinarum, vel in mensibus non ritè se habentibus; ceteræ enim præter has causæ, v. g. chylosis læsa, possunt dare vomi-

vomitum diuturnum, sine præsentaneo ægri periculo. Et quidem quoad priorem causam: sanè vomitum admodum diuturnum observavit Barbette ex corruptione & sphacelo pancreatis ob consensum stomachi: sicut ex herpete stomachi idem symptoma notavit Panarollus *Pentec.* 1. *Observ.* 43. nec non ex genuino steatomate, utrumque orificium ventriculi obsidente, Rhodius *Cent.* 2. *Obs.* 63. Vomitum ex pyloro scirrhoso vidit Salmuth *Cent.* 1. *Obs.* 20. ex ulcere Hildanus *Cent.* 5. *Obs.* 36. ex fistula Schneiderus *de Catarrh. special. pag.* 439. ex gangræna Ballonius *lib.* 1. *Consil.* 43.

In vomitu ergò contumaci, asserente Bartholino *in Exequ. Hepatis*, semper considerandum est, an scirrhus aliquis aut simile quid in stomacho aut circa pylorum hæreat, malum dictum inferens? omnes enim ventriculi morbi organici, v. g. tumores, vulnera, ulcera, &c. ad vomitum stimulant.

Quoad posteriorem causam, ea hîc locum invenit; in nostra enim ægra nulla sunt vitia conformationis. Interim tamen mensium vitia suspicionem præbent radicis morbosæ, quæ procedit ex genituræ vitio.

Igitur Causa proxima non est chylus læsus, quin potiùs hic erit effectus & productum morbosum, qui vi morbi vitium contrahit: v. g. sicuti in gravidis superveniunt crebri vomitus, quorum causa proxima chylus corruptus non est, sed chylus corrumpitur, quatenus stomachus malè afficitur; ita etiam hîc, nisi stomachus malè haberet, etiam chylus pravus non rejiceretur. Causa ergò proxima nostro in casu est corruptio & vitium genituræ muliebris.

Causæ remotæ sunt.

1. Deficiens Veneris exercitium.
2. Tristitia.
3. Itala, quæ natio reliquis est salacior.

Dum verò Veneri adsueta subitò eandem desuescere cogitur, tristitia supervenit, unde omnes excretiones sistuntur, hinc genituræ anteà excretæ corruptio infertur, & dein per consequens ex genitura illa retenta & alterata plus minus corrupta, vitiata stomachi digestio, & hinc chyli corrupti rejectio supervenit.

Observetur autem, quod casus hic desumptus sit ex *Valetud.* Deodati *pag.* 171. cui similes alii passim prostant, v. g. Hildano *Cent.* 4. *Obs.* 32. *pag.* 316. ubi allegat moniales, subinde ejusmodi vomitibus continuis obnoxias; non secus ac quoque viduæ salaciores, viris aliàs adsuetæ, idem fatum experiri solent.

In hoc ergo casu proximè accusanda venit aura aliqua virulenta seu singulariter corrupta, ex genitalibus exspirans. Nam cùm notum sit, quod in statu naturali aura quædam genitalis sub pubertatis annis tàm masculos quàm fœmellas singulariter immutet, ut in orgasmum Venereum ferantur, qualis aura etiam orgasmum in ipsis brutis, v. g. cervis, certo tempore concitat; quidni ergo similem auram ex genitura corrupta elevatam præternaturaliter corpora quoque nostra alterare & immutare probabile sit? adeoque peccat aura genituræ corruptæ, non autem ipsa genitura; quippe quæ semel circa genitalia elaborata, non ampliùs potest retrocedere, propter pororum certo modo figuratorum impedimentum, quia per eas vias, per quas liquor secernendus fuit ingressus, non potest retrogredi, cùm pori spectent intrò foras, & adinstar valvularum se habeant, quæ omnium humorum excretioni dicatorum in corpore nostro lex est, quod nempe nunquam ii per ea loca, quibus semel intrarunt, regredi observentur. Jam verò pari ratione genitura ista elaborata in partibus dum hæret, & justo tempore non excernitur, non potest tota regredi propter conformationem pororum dictam: ergò saltem ex eadem corrupta, subtilissima quædam aura seu substantia odoris ad instar retrograditur, & in corpus distribuitur, idque fit vel mediante sanguine per venas, vel mediante lympha, quæ ex genitura utriusque sexus retrocedere observatur per venas & vasa lymphatica. Per utrumque horum aura talis ex genitalibus potest resurgere, & in corp⁹ nostrum distribui.

Ac locus quidem, unde elevatur aura illa virosa, potest esse vel ovarium, seu testes muliebres, vel ipse uterus, vel denique prostatæ glandosæ. In ovario, notante hoc Kerckringio, non est suspicio, quod genitura possit coacervari, quia retrocedit per tubas ad uterum, & menstruo tempore foras excernitur; suspicio potiùs est, quod sit liquor ille seminalis, qui aliàs fœmellas ad libidinem stimulat, & tam in prostatis glandosis, quàm in glandulosa uteri substantia hæret. Et mulieres, dum maximam percipiunt titillationem, saltem percipiunt voluptatem circa prostatas glandosas, quæ tunc lympham tenuem plorant, non autem percipiunt voluptatem in interioribus uteri. Liquor hic vocatur genitura, auramque illam in corpus exspirat, quæ subtilis & virosa existit, & dat dicta pathemata.

Jam porrò quæritur: qualis aura illa fuerit? Resp. retentum liquorem illum seminalem, debitè functioni genitali aliàs inservientem, non manere in statu naturali, sed ad modum reliquorum humorum excernendorum retentorum alterari vel in melius vel in pejus. In meli⁹ non, quia jam est elaborat⁹, ergò in pejus, & quidem hoc modo: scilicèt cùm genitura illa mulierum, non sec⁹ ac virorum, naturaliter dependeat à chylo, ita tamen, ut sit spirituosa, specia-

peciatim spiritibus animalibus perfusa, hinc, illâ diutiùs nimis retentâ, spiritus dispērguntur & pereunt, unde materia relicta spirituum defectu ad corruptelam, putredini proximam, vergit; sub qua putredine inchoata, dum emergens alcali volatile agit in oleum seu pingue, oritur hinc odor praviter fœtens seu virosus; hujus odoris existentiam hirci, à Venere diutiùs abacti, confirmant, utpote, qui nisi crebriùs ad Venerem admittantur, talem odorem virosum spirant, ex inchoata genituræ putredine. Ex tali odore canes se invicem cognoscunt, an canis alter sibi obveniens mas vel fœmina sit? hinc fœmellæ odore suo Venereo procos alliciunt. Certum ergò est, fœmellas sub libidine insignem odorem spirare ex genitalibus versùs interiora corporis, quò insigniter alterantur. Dicta ergò genituræ corruptæ aura, quia instar odoris se habet, hinc etiam subtilissima & activissima est, adeoque rectè fermentativa vocari poterit. Fermentorum enim hæc natura est, ut in minima etiam mole maximè sint activa & alterativa, & in mole, secundùm quam instar odoris se habent, summè efficacia, adeò, ut post lumen & lucem nil magis activum & penetrantius in natura occurrat, quàm odores; unde eosdem per lumen & lucem explicat Kerkringius *Spicil. Anat. pag.* 39. Hinc Helmontius fermentorum naturam, activitatem & volatilitatem, per odores explicat, quatenus scilicèt nil magis activum est, quàm minima ista, quæ odorifera sunt. Interim fermenta illa sæpè odores cæcos vocat idem, per quos intelligit subtilissima effluvia, instar odoris quidem agentia, nulli tamen sensuum organo perceptibilia: Sic enim e.g. quando quis naturaliter abhorrens feles, intrat in conclave, ubi recondita est felis ipso nesciо, mox lipothymiam & sudores frigidos experitur, & mirabiliter alteratur, propter minutissima feles effluvia: hinc non suspicandum est, in renibus naturaliter esse fermentum adeò visibile, transmutans serum sanguinis in urinam, sed illud saltem se habere instar odoris: sicut etiam fermentum stomachi non est liquor quidam, sed subtilissimus halitus seu spirituosus acidus odor. Quantum ergò odores valeant, testatur tantillum moschi vel ambræ, quo chirothecæ imprægnantur, quò tam mirè alterantur quædam fœminæ hystericæ: sic quædam, juxta Amatum Lusitanum non possunt ferre odorem rosarum, &c.

Jam quæritur: quomodo hoc faciant odores? Resp. quatenus in iis integra misti crasis sub tam minima mole concentrata latet, sub sulphure nempe à sale volatili resoluto & explicato; sunt enim nihil aliud, quàm sulphur concreti sale volatili resolutum. Ita siquidem odor castorei, omne, quod in castoreo reperitur, continet; & odor alienus vas imprægnans, omne vinum aut aliud contentum inficiendo corrumpit & alterat: non secus ac aceti cæcus odor lac infusum transmutat: sicut contrà vasa vinaria sulphuris fumo imbuta vinum à corruptione præservant: simili ratione minimum contagium illud, quod à Venerea lue ex genitalibus, &c. in corpus sanum derivatur: qualis odor est, qui ex manu aut chirotheca unius scabiosi in non scabiosam transfertur. Quæ omnia illustrant, similem quasi hircosam auram in nostra ægra, ex genitalibus per sanguinem aut lympham refluendo in massam sanguineam distributam, inquinando corpora nostra, originem posse esse variorum effectuum: adeòque sæpe minimum est, quod in morbis causæ morbificæ rationem habet, cujus texturæ corruptione & distractione subinde morbi curantur.

Dixi supra: miasma affluere ex genitura corrupta minima aliquod, & sub minima sui mole integrum corpus inquinare. Jam ergò quæritur: in quonam specialis salinæ volatilis oleosæ auræ differentia consistat, ob quam in specie in nostra ægra stomachus vellicetur & vomitus excitetur? Respond. Fit hoc, quod ipsum fermentum ventriculi consistat in odore quodam acido, unde, sicut nil magis ventriculo gratum est, quàm blandum acidum; ita eidem quæcunque, & per consequens aura & odor putridus genituræ corruptæ infestus est: quod experimur etiam circa loca putrida obambulantes, **da einem bald umbs Hertz so weichlich wird.** Si ergò tale quid nobis à rebus extra corpus constitutis obvenire potest, quidni & idem à corruptis in nobis contentis sperandum esset?

Sed dubium occurrit: quare speciatim matutino tempore vomitus superveniat: Interdiu, dum comedit ægra, noctu mediocriter se habet, vesperi pariter, & dormit: ast dum vesperi, chylo non ritè digesto, superingeruntur alimenta nova, manè hinc evigilans vomit, quia stomachus cruditatibus nidorosis, ex ingestis non ritè digestis, repletus est, unde irritatur pylorus à cruditatibus, & constringit: postmodum evacuatis excrementis aut recrementis stomachi, interdiu se melius habet: Capit igitur alimenta, quæ sub quiete nocturna iterum corrumpuntur, unde vomitus repetit, & sic porrò. Hæcque tragœdia quotidiè peragitur, eamque miserè exercet.

Pallor ex defectu spirituum & alimentorum ob continuum affectum oritur.

Quoad Tetanum, ægræ nostræ molestum; ille nil aliud est, quàm spasmus musculorum cervicis, caput flectentium, & per quendam

 conten-

consensum ob generis nervosi nimiam irritationem, hinc circa principium nervorum ex spinali medulla afflictorum: non secus atque ex eodem fonte cephalalgia, affectus convulsivi & paralytici, derivandi non rarò sunt. Dolet ex violenta strictura & crispatura tendinum.

RESOLUTIO.

Quoad Prognosin: malum anceps & difficile curatu est, præsertim cùm illud jam per integrum annum duraverit; unde metus est, ne suppressio mensium, hinc melancholia uterina, aut furor uterinus, item chlorosis perfecta, superveniat. Nullum aliàs vitæ periculum metuendum, nisi ægra ex tetano in gravem epilepsiam, sub qua interire possit, incidat: Itaque ocyus curanda.

CURA.

In Cura ergò hæ Indicationes locum habent.

1. Ante omnia vitium liquoris seminalis, & auræ hinc derivatæ corrigatur.

2. Massæ sanguineæ & lymphæ crasis vitiata blandis purgantibus & diaphoreticis emendetur.

2. Si quid noxæ in stomacho & primis viis supersit, iisdem debitis remediis maturè prospiciatur.

Quoad 1. Opiata potiùs nocebunt, quàm proderunt in nostra ægra. Quemadmodum autem hic nocebunt; ita excellet camphora, quia in specie egregia est contra odores quoscunque morbosos fermentativos, ex putredine ortos. Cæterùm, cùm camphora sit sal volatile oleosum concentratum, ideò ob homogeneam naturam se facilè cum simili aura miscet, & putredinem hujus corrigit: quale ex fuligine oleum, camphoræ odorem spirans, parari quoque potest: sic retulit mihi Boyle, se aliquando casu ex fuligine parasse oleum, camphoræ quoad odorem simile; imò accepi ab ipso sal volatile oleosum matricariæ, quod camphoræ odorem repræsentavit.

Quæritur aliàs inter Autores de vi camphoræ antivenerea, eamque negat Scaliger *Exercit.* 104. *sect.* 14. cui contrariatur Tachenius *in Hippocr. Chymico*: Lossius tamen in *Observat.* 16. *lib.* 3. refert exemplum virilitatis extinctæ solo camphoræ odoratu crebro. Ego autem camphoram non tàm extinguendi, quàm refrænandi impetus Venereos virtute pollere puto, afficiendo scilicèt immediatè spiritus animales influos, & vim generativam; ratione cujus potestatis etiam in deliriis prodest, & quandoque somnum, inebriando quasi, concitat. In nostra ergo ægra potuisset exhiberi tam in substantia, quam in potu ordinario, si crebriùs incensa in eo extinguatur, qualiter usurpatam contra furorem uteri proficuam fuisse testatur in Epistola quadam *Cent.* 2. ad Bartholinum Horstius Junior. In substantia verò exhibetur sub pulveris forma, unà cum nitratis & saccharo saturni: e. g.

℞. *Arcan. dupl. Mynf.* vel ⦶*i* ♉*ial.* ℥iij.
Sacch. ♄*ni*, vel potiùs *Cryst. min.* ♄*ni c*, ∽*u* ⦶*i* vel ⚹ *acuat.* ʒj.
Camph. ℈j. ad ʒß.
M. f. Pulvis.

Capiatur pro 6. vel 8. dosibus manè & vesperi sub introitum lecti.

Interea ægra simul potu ordinario dicta ratione camphorato utatur.

Pertinet huc etiam succus cydoniorum præsertim in affectibus stomachi à mensium oppressione.

Cum his etiam consultum esset, ut in principió larga venæ sectio, eaque repetita, instituatur, quippe quæ sæpè in affectibus Venereis magnum habuit usum, notantibus Hildano *in Observat. pag.* 316. & Foresto *lib.* 28. *Observ.* 17. *in Scholio.* Quod confirmant vomitus mulierum gravidarum continui, sæpè ad 2. & 3. mensem usque affligentes, quique omnium optimè venæ sectione curari solent, omni quartâ septimanâ eam repetendo, & quidem menstruali tempore, & ad ℔ß. sine noxa.

Cum his non inconsultum est inurere fonticulos coxis, non secus ac heic fonticuli in cruribus supra genua excitati prodessent, in specie si ægra ejusmodi nubere nequeat, vel nolit amplius nubere. Loco cujus etiam cucurbitulæ sacrificatæ, ceu vicariæ venæ sectionis, substitui possunt, in pedibus tantùm usurpatæ.

Præterea in initió curæ non inutilis foret purgatio, cum selectu instituta; adeoque præ cæteris hic convenirent helleborina & Mercurialia, nempe Mercurius dulcis, egregiè in ejusmodi affectibus confert, quippe qui simul visciditates maximè incidit, & crudos succos facit fluidos; nec vi putrefactivâ & colliquativâ succos corporis nostri afficit; quod probant recrementa, post hujus usum reddita, nunquam ita, ac quidem post assumpta purgantia ex vegetabilibus fœtentia. Ergò

℞. *Extr. helleb. nigri* gr. xv. ad ℈j.
☿*ii dulc.* ℈ß. vel gr. xv. ad ℈j. imò ʒß.
Scamm. 🜍*at.* gr. ij. vel iij.
Cum s. q. *ol. Camphor.* f. l. a. Pilulæ pro una dosi.

Quibus propinatis altero vel tertio die venæsectio administrari potest.

Remedia ex camphora & nitro mirè conveniunt; quibus porrò addendus est liquor verno tempore ex salicibus junioribus incisis colle-

collectus. Liquor autem ſalicis detur omni manè & veſperi pro lubitu, qui hîc ſingulare quid in receſſu habet, pro impetu Venereo, in ſexu ſequiori imprimis refrænando; unde & idem in furore uterino ſpecificum eſt. Adhæc conveniunt quoque ſuccinata, ſi præſertim affectus convulſivi urgeant, aut horum progreſſus impediri debeat, internè & externè adhibita, ut liquor cornu cervi ſuccinatus, item oleum deſtillatum ſuccini, magiſterium, eſſentia, &c. præmiſſis univerſalibus. Myrrha etiam & myrrhata ad putredinem propter vim balſamicam non incongrua ſunt.

Tandem nec Externa hìc omittenda ſunt, ut illa tàm menſium & liquoris ſeminalis retentionem laxent, quàm hujus corruptionem inhibeant, applicanda vaginæ uterinæ per inſtrumenta ac remedia commoda. Nempe primus autor talis inſtrumenti eſt Rhumelius **in ſeinen Teutſchen Schrifften /** & poſt eum Glauberus, quorum uterque jubet, inſtrumentum hoc ⊂═o ligneum, ſuperiori parte perforatum, loco peſſorum veterum adhibere: & quidem ita, ut bombax cum liquore appropriato aliquo penetrante, v. gr. ſpiritu ſalis ammoniaci cum calce viva, affuſoque modico ſpiritu vini, parato, imprægnatus includatur, ſicque inſtrumentum illud oleo aliquo, ut Chamomillæ, &c. vaginæ uteri intruſum, quò diutiùs, eò meliùs, retineatur, ut per foramina inſtrumenti ſe inſinuet. Et ſanè inſignem hujus uſum ipſemet vidi in juvenculis, defectu menſium, ut fluore albo, aut lochiis ſuppreſſis laborantibus, item in pruritu Venereo. Cæterùm hic liquor ſpecificari poteſt per myrrham, vel ſuccinum, vel camphoram. Sic aliud adhuc reſtat inſtrumentum, idque efficaciùs longe, eſtque illud phiola oblongi & tenuis colli, cujus capitulo drachmæ aliquot liquoris ejuſdam volatilis appropriati, v. g. ſpiritus ſalis ammoniaci, infunduntur, hinc collo linteis obvoluto, & vaginæ uteri intruſo, capitulum phiolæ lenioris ignis carbonibus vel arenæ calefactæ imponatur, ut incaleſcat, & ſpiritus atque ſal volatile magis actuetur, exitum quærat, & potentiùs penetret. Halitus enim adſcendentes reſolvendo, incidendo, corrigendo, ac demum educendo humores noxios, ibidem ſtabulantes vel contentos, optimè operabuntur.

CASUS LVI.

RETENTIO LOCHIORUM, CUM URINÆ SUPPRESSIONE, ET DOLORIBUS POST PARTUM.

Mulier partu perquàm laborioſo, in quo ab obſtetrice ruditer tractata, filium enititur, quem difficilis & tarda ſecundinarum, earumque fruſtulatim diſcerptarum, excluſio ſequitur. Hinc lecto impoſita, altero mane graves abdominis lancinantes, & ad pubem uſque protenſos dolores patitur, repetitis, iisque crebrioribus vicibus recurrentes, ſimiles partus doloribus. Dolet ſimul acerbiſſimè circa pubis regionem, ita, ut præ dolore tantum non ejulare cogatur. Lochia parcè fluunt, loturæ carnium ſimilia, eaque pauca, urina difficulter redditur, tandemque penitus ſupprimitur. Ponderis ſenſum in abdominis regione hypogaſtrica intrinſecus ſentit, verſus genitalia prementis. Tertiâ demum die vocatur Medicus, qui ægram, præter enarrata, frigidiusculè circa extrema & frontem ſudantem, cum ructu & ſingultu offendit, ſimulque pulſum celerem, frequentem, magnitudine & vehementia moderatum, durum nonnihil deprehendit.

RESOLUTIO.

Affectus præſentaneus eſt complicatus, cujus primarius morbus eſt Retentio lochiorum, ſecundarius ſuppreſſio urinæ, quibus accidentariò Dolores poſt partum ſuperveniunt: quæ inter tamen lochiorum ſuppreſſio omnium periculoſiſſima eſt.

Ratione retentionis lochiorum Pars affecta eſt ſpeciatim uterus; ratione urinæ ſuppreſſionis veſica; & ratione dolorum partes vicinæ membranoſæ cum nervis contiguæ, quæ ex ſenſu moleſtiæ irritantur, hinc dolores lancinantes ex earum ſpaſmo oriuntur.

Fundamentum totius rei conſiſtit in uteri irritatione, quatenus ſecundina ob ſui putredinem irritat. Fruſtula enim ſecundinæ relictæ potiùs nimiam hæmorrhagiam uteri, quam ſuppreſſionem lochiorum inferunt, quibus nempe ad corruptionem putredinalem labentibus uterus ab objecto tali moleſto irritatur, crebriùs convellitur, & ſanguinem aliàs fluentem enormiter effundit: quales caſus ſæpiùs obſervavi, & confirmat Sylvius in Praxi. Et ſanè par ratio hic eſt cum mola poſt partum retenta, quæ uterum etiam ad nimium lochiorum fluxum diſponit, obſervante Amato Luſitano *Cent. 7. Curat. 54.* aut quando fœtus mortuus retentus, aut aliud quid præternaturale in utero retentum, infert copioſam uteri hæmorrhagiam ante partum, quale quid obſervavit Riverius *Cent. 3. Obſerv. 24.* item quando fœtu, ſpeciatim ex terrore matris, dum adhuc gravida eſt, debilitato, ſubinde gravis hæmorrhagia infertur, ut adeoque veriſſimum ſit illud vulgare: impoſſibile ſcilicet eſſe,

esse ut fœtus, apparente ejusmmodi hæmorrhagiâ uteri, bene se habere queat. Aliàs mulier nostra difficili partu filium enixa est, & secundinæ difficulter & tardè separatæ sunt, sub qua frustulatim contingente, & tardiore secundinarum extractione, necessariò diuturniorem moram traxit in sella, unde necessariò aër ambiens inclementior uterum ingressus, occasione frigoris lochiorum sanguinem ad sui grumescentiam disposuit, hincque suspicio enascitur, ex sanguinis præprimis grumis in utero collectis mulierem omnia mala contraxisse: Ut adeoque Causam proximam irritantem arbitrer, esse sanguinis grumos in utero relictos, à quibus irritetur uterus, unde dolores spasmodici, quales sub partus tempore adsunt.

Causa Remota est frigus aëris externum, sub partu laborioso & tardiore secundinarum exclusione ab utero susceptum. Nempe notum est, nil puerperis hostilius esse, tàm in quàm post partum, frigore aëris ambientis, aut potu frigidiori assumpto: utraque enim ratione affecto utero puerperis mox grumescentia sanguinis introducitur, & consequenter lochiorum fluxus supprimitur; atque ab his grumis ortus est postmodum sensus ponderis, prementis regionem hypogastricam, quod observavi aliquoties. Nuperrimè ex hac causa quædam mulier patiebatur sensum ponderis prementis saltem in regione hypogastrica, quæ symptomata tamen post resolutionem & evacuationem grumorum sanguinis evanescebant. Porrò hi ipsi sanguinis grumi non solùm faciunt sensum ponderis in utero, sed huic etiam molestiam, quâ ipse irritatus dictos dolores, quos sub ipso partus labore observamus, patitur: revera enim iidem sunt dolores in & post partum, differunt saltem ratione temporis & subjecti inferentis, quippe post partum ab alia occasione oriuntur; in partu autem à fœtu causantur. Interim quoad essentialem fiendi modum, utrique conveniunt, oriundi simpliciter ex uteri impetu convulsivo seu spasmo, quo ex ambitu ad centrum contrahitur, sub qua contractione omne quod retinet, ad exclusionem disponitur.

Confirmat hæc in specie sudor frigidus circa ea loca, ubi sanguinis grumi hærent, observabiles nempe in regione hypogastrica, quale quid etiam fœtum mortuum gerentes patiuntur. Interim ejusmodi frigidus sudor etiam, si malum ulteriùs progreditur, circa extrema apparet.

Tandem sanguis loturæ carnium similis evacuatus, est saltem serum, à grumis sanguinis secretum, sanguine tamen nonnihil tinctum.

Retentionis autem urinæ in nostro casu causa proxima est læsio genitalium circa extima loca, ex rudi & imperita manu obstetricis facta; quale quid frequentiùs accidit, ita, ut nunc dilaceretur collum vesicæ, unde incontinentia urinæ incurabilis; nunc verò pudenda externa, aut vagina uteri læduntur, unde hæ partes à partu difficili intumescunt.

In nostro casu probabile est, vaginam uteri circa insertionem meatus urinarii fuisse læsam, adeoque hinc tumefactam, qui tumor occasione aëris frigidi suscepti majus incrementum cepit: cui accedit, quod lochiis suppressis ipse tumor accreverit, ac ita urina suppressa fuerit, præsertim cùm quoque ex nostra observatione interdum ipsa lochia occasione urinæ suppressæ supprimi queant. Ex hoc ergò tumore cervicis vesicæ etiam consequenter urina retenta & dolor acerbus oritur circa regionem pubis, si cervix vesicæ læsa & tumida istum dolorem asperiorem reddit. Ex his ergò, quando nempe ex læsione externa, hinc tumore & frigore, impeditur sphincteris vesicæ apertura, & urinæ emissio, fit, ut spasmi uteri ulteriùs continuentur, & sphincter vesicæ convulsivi quid patiatur, hinc suppressio urinæ intenditur. Dum autem partibus istis totius uteri, dolore lancinante constrictis, conatus & motus ejectorius efficitur, non stringitur, sed ampliatur orificium uteri inferius: similis hic est motus, ac quando alvum exoneramus, stringitur superiùs intestinum rectum, inferiùs verò ampliatur, podex; vel quando urinam mittimus, tota vesica contrahitur, orificio hujus libero manente; aut quando vomiturimus, totus ventriculus contractus impetu facto superius orificium pandit: sic uterus ubique circa centrum contrahitur, sed ita, ut omnes lineæ ad orificium terminari videantur; hinc uteri orificium ante partum clausum, per partus dolores ex uteri contractura hiscere & aperiri solet.

Frequens etiam est, quod mulieres à partu tumidum abdomen retineant, quasi adhuc unum foverent fœtum, in acceptis ferendum vel aëris frigori externo, vel potui frigidiori hausto, & vix curabile est, nisi maturè fiat, aut alius demum partus superveniat, & tumorem illum solvat.

PROGNOSIS.

Quoad Prognosin: periculosum malum est, ob ructus & singultum: imò ratione suppressionis lochiorum metus est, ne febris acuta superveniat; sicut ratione urinæ suppressæ vigiliæ & motus convulsivi, aliaque graviora symptomata metuenda. Interim spem curationis facit, quod adhuc prodeat aliquid lochiorum sub forma loturæ carnis; innuit enim adhuc orificium apertum;

...m; item quod dolores post partum adsint, ...i innuunt spirituum motum ad uterum, mo...entes nisum excretorium lochiorum.

C U R A.

... Cura:

1. Lochiorum excretio promoveatur; ...artim stimulantibus moderatè aromaticis, ...le volatili oleoso turgidis, & utero nervo... ex frigore suscepto læso amicissimis; par...n sanguinis grumos resolventibus. Di...um: stimulantibus moderatè aromaticis; ...m sola stimulantia non sufficiunt. Quò ...agis stimulatur, eò magis dolores abdomi...s lancinantes intenduntur sine successu, quia ...nguis est ad sui excretionem ineptus. Un...: simul propter frigus externum susceptum, ...erum nervosum lædens, moderatè aroma...atica, sale volatili oleoso turgida, usur...nda: quibus si addantur sanguinis grumos ...solventia, facilis sequitur lochiorum excre...o.

2. Urinæ excretio promoveatur blandè ...mulantibus, & aromaticis discutientibus, ...opter tumorem, læsionem, frigus susce...um, &c.

3. Dolores, si urgent nimii, blandissi...è sistendi, non autem penitùs sopiendi sunt; ...às enim motus constrictorius uteri, & san...inis grumosi ejectorius cessabit. Interim ...nen, ne dolores nimii persistant, mitigan... quodammodo erunt.

4. Urgenti symptomati, nempe virium ...ostrationi, maturè succurrendum.

Pro excretione lochiorum excellunt ut...rimùm amara salino-urinosa, eaque tàm ...latilia quam fixa, ut myrrha, quæ est ex ...timis specificis; hinc crocus, cinamo...um, borrax, &c.

℞. *Borrac.* ʒß. ad ℈ij.
Myrrh. el. gr. xvj. ad ℈j.
M. pro 2. dosibus,
In ▽ *Cinam.* sumendis.

Conveniunt item colocynthis correcta, ...r sal tartari: Helmontius dicit, colocyn...idis vis venenosa si corrigatur, fieri exinde ...medium ad morbos chronicos egregium. ...artum autem & lochia pellentibus reme...iis semper spirituosa, ut aqua cinnamomi, &c. ...ddantur, uti rectè Lindanus monet. Oleum ...estillatum Heraclinum Rulandi, destillatum ...x ligno coryli per descensum, sed legitimo ...empore sciſſo, Rulando in quibusvis affe...ibus convulsivis est egregium medica...entum; in specie fœtum mortuum pellit: ...co hujus non inconvenienter oleum ligni ...xi, ceu mirabile anodynum, propè dixe...n narcoticum, vel oleum destillatum succi... potest substitui.

Pro grumis resolvendis conveniunt la...li cancrorum propter vim traumaticam; item Decoctum artemisiæ in cerevisia, addito croco. Mulieres recipiunt cerevisiam calidam, & crocum addunt largiter, & est egregia ad pellenda lochia & menses; nam etiam Riverius lethalem uteri hæmorrhagiam ex abusu croci excitatam, *in Observ. allegat.* habet.

Tinctura antimonii ex scoriis reguli ejusdem à ʒß. ad ʒj. est egregia, vid. Angelus Sala.

Ego puerperam nostram sic curavi: Scilicèt primitus ut promoverentur lochia, penitus ferè suppressa, præscripsi:

℞. *Borrac. Venet.* ʒß.
Myrrhæ gr. xvj.
Croci ℈ß.
Mista div. in 2. part. æquales.

Primam dosin cepit manè; alteram autem, quia erat nauseosa, evomuit. Vesperi ob id præscripsi:

℞. *⊖is card. bened.*
Artemis. ana ℈ß.
Borrac. Ven. ʒß. Misc.
div. in 2. part. æqu.

Primam dosin cepit vesperi, alteram à media nocte.

Interim cum his internis externè ordinavi litum sequentem.

℞. *Ol. Cheirin.* ℥ß.
destill. Cumin.
bacc. Junip. ana. ʒj. M.

Quô calide crebriùs locum à regione umbilicali ad pubem & regionem hypogastricam illinendum jussi; hinc post primam dosin pulveris assumptam sub vesperam satis commodè profluxêre lochia, quæ tamen insequentibus diebus penitus iterum supprimebantur, cum ventris tumore, intensoque dolore, durus erat tactui venter, sudorque frigidus supervenit, hinc collegi, sanguinis adesse grumos in utero, pro quibus solvendis:

℞. ▽ *Cherefol.*
Matricar. ana ℥iß.
Acet. vini acerr. ʒvj.
Lapill. ♋r. præp. ʒj.
Myrrhæ gr. xv.
Laud. opiat. gr. iß.
Syr artemis. ʒvj. M.

Capiat hanc potionem sæpiùs cochleatim, probè agitando.

Cum usu hujus Potionis simul externè sequentes sacculos, repetitis vicibus calidè abdomini applicandos, præscripsi:

℞. *Hb. absinth.*
fl. Chamom. ana M. iij.
Hb. matricar. M. ij.
rad. angel. ℥ij.
sem. 4. cal. maj. ana ʒij.
bacc. junip. ℥iß.

Concisa & contusa includ. sacculis duobus, qui ut dixi, repetitis vicibus abdomini calidè

calidè applicabantur, præmisso præfato linimento, unà cum ista mistura internè usurpanda. Hinc sanguis benè dissolutus, copiose evacuatus est, ægraque bene purgata. Habet etiam usum hæc mixtura in vulneratis à casu ab alto, aliisque vulneribus, sanguine grumoso: in specie post partum egregiè convenit mulieribus, tam promovendo lochia à partu restitantia, & sanguinis grumos dissolvendo, quàm vi vulnerariâ consolidando læsionem utero inductam, imprimis quando suspicio lacerationis aut gravioris circa extimam regionem læsionis adest, & multiplici experientiâ confirmatus commendo.

Superiori æstate mulieri cuidam per tres dies & noctes gravissimo partu laboranti, & tandem fœtum mortuum excludenti, atque post partum, cùm graviter partes uteri essent læsæ, & urina non contineretur, lochia simul supprimerentur, & sanguinis grumi nascerentur, dictam Misturam felici cum successu dedi; sed sexto die superveniebat purpura alba, cui hæc mixtura propter additam myrrham egregiè profuit, utut acetum susciperet, nullo tamen, propter lapillos cancrorum, impedimento erat. In hac puerpera, cùm adhuc urina supprimeretur, pro hujus promotione ordinavi illud experimentum Foresti:

℞. *Hb. Parietar.* M. ij.
Chærefol. Miß.
Incisa coqu. cum s. q. ▽æ ad consistent. pultis: adde
Butyri rec. non salit. ℥ij.
Ol. scorpion. ℥iß.
dest. terebinth. ʒiß.
M. f. Cataplasma.
pectini calidè applicandum, quo copiosè fluxit ⊡.

Præ cœteris puerperis conveniunt lapilli cancrorum & reliqua remedia ex cancris, propter vim vulnerariam, juxta Helmontium *Tr. Lithias.* qui eadem cancrina matribus ex partu læsis commendat. *Tinctura Coralliorum* cum spiritu cordis cervi puerperis in virium prostratione & multis casibus conveniens est remedium, imprimis ubi suspicio febris malignæ, ut & vini generosi odor & potus egregius est ad refocillationem, modò non frigidum bibant puerperæ, quin potiùs illud generosum subtepidè haustum lochiorum fluxum egregiè promovet, & vires partu fractas reddit, simul tamen imminuit lactis abundantiam. Hinc nutricibus non dandum vinum propter lactis defraudationem; sæpiùs enim observavi, nutrices conductitias, si quando occasione datâ vinum hauserint, etiam parùm, lactis defectum ad aliquot dies passas fuisse.

Cùm vires sint prostratæ, & ægra nostra malum patiatur occasione grumorum sanguinis, venæsectio vix locum habebit; quin potiùs solvendi erunt grumi. Quodsi autem adesset suspicio febris ardentis supervenientis, ægraque simul constitutionis habitioris fuisset, tunc illi à posteriori prævenire possumus venæsectione in pede administrata; hæc enim cum myrrhæ crebriore usu interno pro lochiis pellendis est egregia; uti nuper observavi in fœmina, partu octavo fœtum mortuum abortiente, cui supervenerunt angustiæ præcordiorum, æstus, sitis, &c. cum lochiorum suppressione; unde suasi eidem venæsectionem in pede, & statim sub ipso actu venæsectionis denuò lochia redibant, quæ sub fluxu, myrrham internè exhibendo, promovebantur. Et hæc quidem venæsectio in lochiorum suppressione cum febre ardente, aut cephalalgia graviore conjuncta, instituenda est longè melius in pede, quam in brachio.

Pro doloribus post partum urgentibus detur decoctum chamomillæ vulgaris cum corticibus aurantiorum, quamvis sit nonnihil nauseosum, additis ad stimulandum myrrha & artemisia; quæ tam pro purificando utero post partum, quàm mensibus pellendis optima est, crebriùs usurpata, saltem vulgariter decocta. Cortices granatorum alcali continent instar gallarum: quando ergò operantur in his casibus, fit per accidens. Quò etiam pertinet propter myrrham & aloën elixyr proprietatis; uti & essentia castorei, afæ fœtidæ, myrrhæ, &c. conveniunt, præprimis cum spiritu salis ammoniaci vinoso paratæ, qui optimè subjecta resinosa solvit in essentias. Remedia, quò magis alcalia sunt, eò potentiùs lochia promovebunt.

Externè fotus & sacculi calidi ex aromaticis in doloribus, ex spasmis partium nervearum natis, sunt optimi: imponantur illito priùs hypogastrio oleo destillato succini & baccarum juniperi. Angelus Sala *in Tern. Bezoard. cap.* 22. *pag.* 224. commendat nodulum seu pessum ex foliis persicariæ, cum pulvere hellebori nigri paratum, & cum s. q. trangacanthæ exceptum. Sed an persicariæ, speciatim exsiccatæ, tanta vis sit adscribenda, dubitatur; quin potius effectum tribuo radici hellebori nigri, cujus pulvis ad ℈ß. in forma noduli vaginæ uterinæ inditus mirificè stimulat menses & lochia. Ad hujus imitationem vid. Zwelfferus *in Pharm. Reg. pag.* 139. Jubetur aliàs oculus leporis, mense Martio capti, secundùm Riverium *in Praxi* cum pipere asservatus, applicari vertici, vid. Hamel, & D. Major *in Tr. de Inunct. Vertic. §.* 6. non secus ac quoque his adstipulatur Macasius *in Prompt. Mater. Med. P.* 5. *c.* 34. *§.* 15. Interim operandi modū se nescire fatetur

fatetur Hamel, & nos cum eo: contrà de ecore anguillæ partum promovente dictus Hamel contrarium habet, utut Helmontius, Panarollus & Boyle *in Phil. Experiment.* testentur, hoc jecur ex omnibus speciebus ad partum promovendum optimum esse. Et posito, ejusmodi specifica interdum fallere, ob tot intervenientes circumstantias alias, etiam optima remedia frustrantes; non tamen specificorum existentia inde omninò neganda: Sic enim radix jalappæ est purgans, utut huic vel alteri melancholico frustrà prometur. Insulsa ergò est opinio & objectio, non est remedium specificum, cur? quia non semper juvat: Quemadmodum enim in majoribus negotiis; ita etiam hîc minima circumstantia usum medicamenti specificum turbare potest, mille licèt aliàs experimentis probati.

Præ cæteris suffitus ex colocynthide & coriis reguli antimonii, vel suffitus ex urina putrefacta, leni etiam calore mox avolat acerrimum sal volatile, injiciendo urinæ silicem candefactum, vel ferramenta candefacta; aut affundendo eandem lateribus, & hinc per infundibula sal volatile sub forma vaporis in uterum excipiatur, & in lochiis & mensibus suppressis erit magnarum virium. In recenti urina elevatur phlegma, & magma salso-urinosum remanet, in quo sal volatile b oleo concentratum est. Instrumentum Glauberi in casu nostro nobile est.

Tandem clysmata acriora, partim removendo feces in intestinis, partim per consensum contiguitatis stimulando simul, partim irritando uterum, partum difficilem promovent; quin imò admodum conducunt etiam illa pro lochiis stimulandis, uti rectè annotat Timæus **von Güldenklee**.

CASUS LVII.

FEBRIS LACTEA.

Mulier juvencula, secundâ vice puellam enixa, optimè à partu se habet, & cùm primâ vice ipsa lactasset fœtum, ast hac secundâ vice laboris pertæsa, nutrici negotium committit: sed die à partu nona, die Saturni, mediâ nocte intenso corripitur æstu, cum siti & cephalalgia, atque anxietate, mammæ, anteà lacte moderatè repletæ, immensum tument & turgent, dolent insigniter, & indurantur. Appetente aurorâ, prædicta, præter mammarum, symptomata evanescunt per levem sudorem, superstite saltem insigni virium prostratione, appetituque dejecto. Vocatus Medicus die Solis, præter externa, mammis imponenda, præscribit tanquam sudoriferum pro febre & pellens pro lochiis.

℞. *C.C. ſ.* △e ʒß.
Myrrhæ gr. viij.
⊖*is absinth.* ℈ß.
M. pro 2. dosibus.

A meridie horâ tertia capit unam dosin, unde omnia supra dicta redeunt symptomata, simili cum ferocia perdurantia ad mediam noctem, quò tempore alteram assumere debet dosin pulveris, dubitat tamen, an hoc facere debeat? Insequente die lunæ melius habet, mammæ minus dolent, lac per papillas effluit, nox insequens quieta, unde etiam die Martis optimè habet: sed à meridie hora quinta gravi corripitur horrore, per horam durante, insequitur æstus gravis per aliquot horas, mamma sinistra intumescit de novo, induratur, dolet insigniter, post mediam noctem remittunt symptomata febrilia, mammæ affectibus eodem tenore durantibus. Die Mercurii benè se habet, ut & die Jovis: sed hoc ipso à meridie eodem tempore rigor & æstus cum reliquis symptomatibus redeunt, dextra simul mamma induratur, tumet, dolet, & speciatim tumor durus, magnitudine ferè instar ovi gallinacei in ima mammæ parte paulò profundiùs tactu percipitur, post mediam noctem symptomata cætera remittunt, mammarum saltem pathemata affligunt; ægra ipsa fatetur, appropinquante Paroxysmo se prius aliquid in mamma percipere.

RESOLUTIO.

Probabilissimum videtur, Affectum primarium esse Febrim lacteam, per accidens typum tertianæ observantem. Scilicet variant subinde hæ ipsæ febres lacteæ, partim ratione idiosyncrasiæ subjectorum, & partim varietate causarum externarum, ita ut illæ non semper præcisè tertio vel quarto die à partu inchoënt, & septimo mediante sudore finiantur; sed frequentiùs evenit, ut etiam die septimo vel nono demum invadant, præsertim illas fœminas, quæ non ipsæ lactant, & in quibus non uberior est lactis excretio ex uberibus, utplurimum atrociora adsunt symptomata, major æstus, major dolor tensivus, circa humeros, & major cephalalgia circa occiput, & similia accidunt. Evenit, uti dictum, ut tardiùs superveniant, quando mulieres ipsæ non lactant, & tunc sine insigni impetu lac ad mammas affluit, donec paulatim sic congestum & coacervatum in massa sanguinea,

nea, talem febrem lacteam causetur; superstes tunc lochiorum fluxus utplurimum supprimitur, si febris lactea paulò fuerit intensior, nec redit, nisi ardore febrili profligato; sudore paulo largius fluente, spontè & successivè tandem evanescit. Stante enim lochiorum fluxu semper mitior est febris lactea.

Quoad Causam; hæ febres lacteæ, si ad quoddam genus febrium referri debeant, referendæ sunt quodammodo ad classem lymphaticarum febrium, ita quidem, ut in glandulis mammarum sub chyli lactei separatione vel lympha vel sanguis, dum refluunt, à fermento glandularum mammarum in lactis separatione certam alterationem patiantur, adeoque sic alterata refluentia in reliqua massa sanguinea febrem lacteam mediantibus spiritibus animalibus excitent. Quod eò faciliùs in nostra ægra evenire potuit, quia ipsa erat juvencula delicata, & primo puerperio ipsamet lactaverat suum fœtum; unde tubulis mammarum amplioribus & magis laxatis redditis, hoc secundo puerperio lactationem nutrici committens, fecit, ut mammæ spongiosiores & laxiores uberiùs lac imbiberint, quod congestum, non tamen satis evacuatum, occasionem intensiori febri lacteæ, & tardiùs, porrexit.

Interim per accidens lactea hæc tertianæ intermittentis typum observat, cum ægra ante febris lacteæ insultum non nihil jam ad intermittentem esset disposita, quia felici à partu liberata sanissima, & voracior solito fuit, ut ipsâ fatente in uno pastu sextuplo plus ciborum quàm aliàs assumserit: quó excessu per septem dies commisso, facilè vestigia aliqualia febrilia cruditatum à prima digestione imprimis, & fermentum acidum febrile, concipi potuit, quod consequenter per febrim lacteam excitatum, per accidens typum tertianæ nostræ febri lacteæ impressit; utut casum similem observasse me, aut legisse uspiam, non meminerim. Si verò dicatur, quod laboret tertianâ symptomaticâ per lactis coagulationem derivata, potest defendi & illustrari ex Schraderi illa Observatione in suis *Observat. Anatomico-Practicis pag.* 228. ubi introducit puerperam sanam occasione Paroxysmorum febrilium febris tertianæ, grumos lactis & coagulationem in mammis passam fuisse; levior tamen febris hæc esse solet.

Interim cùm non rarò mulieres paulò habitiores medio gestationis tempore sine ullis supervenientibus symptomatis febrilibus lac in mammis congerant, nihilominus tamen post partum febrim lacteam supervenientem patiantur, dubium enasci hîc posset, quænam hujus rei causa sit? quo loco obiter etiam annotandum, curiosum esse, ratione temporis partus sanas mulieres, ante impraegnationem ordinarias menstruationes patientes, sub decima menstruatione, numerando ab eâ, quam ultimâ vice ante impraegnationem expertæ sunt, fluxum menstrualem, ordinariò parere: quod prognosticon rarò fallit, præsertim in sanis; ac tempus hoc coincidit cum calculo quadraginta septimanarum, itemque mensis noni fine, & decimi principio. Ex quo concludo: sub partus tempore, & post idem, similem fere turgescentiæ motum in massa sanguinea contingere, qualis est sub menstruationis muliebris negotio, & ex hoc motu sanguinis fermentativo etiam lochiorum fluxus, & pathemata quædam abdominis sub illo, itemque lacteæ febris symptomata, deducenda esse, imprimis cum febris lactea intensior lochiorum fluxum supprimat, quæ non fluunt, nisi æstus febrilis desierit.

Dolores partus sunt à spasmis uteri, firmiter annexi ossi sacro.

In casu nostro mentio fit, quod mammæ immensum tumeant, doleant, turgeant, & indurentur. Circa hoc notetur: interdum mammam universam instar lapidis indurescere; interdum verò nodulum durum in una saltem ejusdem parte observari: ubi universalis duritiei causâ minimè à lacte derivanda; benè tamen particularis tumoris causa ordinariò est lac, alicubi in glandulis coagulatum hærens, reliquâ mammæ parte existente flaccidâ & molli: sic quoque durities & tumor universalis in mamma facilè percipiuntur, nisi quando ea dolet ac inflammatur; dolens enim statim indurescit, & quidem ista durities non præcisè est à repletione lactis, sed potiùs sequitur dolorem à convulsione fibrarum in mammis enatum: nam quando ob dolorem fibræ mammarum spasmodicè stringuntur, vasa hinc angustantur, sanguis stagnat, & succedit inflammatio.

Ulteriùs fit in relatione casus mentio remedii, à cujus primæ doseos usu pessimè habuit ægra, utut scopus illius fuerit, blandâ diaphoresi sufflaminare impetum febris lacteæ, & beneficio myrrhæ promovere lochiorum fluxum, ut sic mitior reddita fuisset febris. Hic facilè posset aliquis seduci, ubi audit, ex usu pulveris recruduisse symptomata. Verùm hoc per accidens factum est; institit enim tunc temporis debitus Paroxysmus tertianæ. Adeò ergò non mox terreatur quispiam, & à scopo desistat, ubi videt, ægrum ex remedii præscripti usu pejus se habere: Ergò secundam dosin assumpsit cum euphoria.

Aliàs febris nunquam supervenit lacti coagulato, nisi post aliquot septimanas hoc

in pus

n pus degenerarit, & inflammatio dolens
pervenerit. Coagulatur autem lac ordina-
o ab acido, utut frequenter etiam ab ira &
errore, hocque non tàm à causis externis,
erùm etiam in insomnino terribili, excitato.
Ac duplex lactis coagulati status notatur;
nunc simplex sine sensibili inflammatione ad-
juncta accidit; nunc verò, præsertim à ter-
ore aut iracundia, lactis coagulum enatum
ia erysipelas, i. e. inflammationem erysipe-
cam, adjunctam habet, visui patentem; ra-
ione cujus posterioris longè cautiùs in cura
rocedendum est; & ante omnia erysipelas
ollendum, hinc emplastris lactis grumus sol-
endus.

RESOLUTIO.

Quoad Prognosin: febris hæc lactea est
ne periculo, sive lactea sit, sive tertiana;
Item in lactea intensiori, tardiusque super-
veniente, cautus sit Medicus, ne ob incuri-
m, lochiis præprimis suppressis ex toto vel
x parte facilè ea degeneret in febrem conti-
nuam ardentem, nunc benignam, nunc ma-
gnam plus minus, adjunctamquem habeat
eturitidem aut purpuram; & quoad coagu-
tionem lactis, ne abeat tandem in abscessum
mammarum.

CURA.

Quoad Curam:

1. Tertiana febris fixis sudoriferis, vul-
o Præcipitantibus dictis, additis simul lochia
mulantibus, compescenda.

2. Lac in mammis coagulatum dissol-
endum, & effluxus ejus promovendus est.

Quoad primum; lochia simul in fluxu
bito sedulò conservanda: quò magis enim
supprimuntur, eò intensior fit febris lactea,
eò magis indurescunt mammæ; contrà
ò largius illa fluunt, eò etiam mitiùs ur-
t hæc.

Ratione lactis itidem secundò annotan-
m: modò illud ex papillis effluat, si-
sponte, sive jam suctu fœtus, sive aliâ
tione emulgeatur, bonum est: quam-
u enim hoc fit, tamdiu lactis vitio obex
oni, & ita facilè majus periculum præcave-
potest, accedente scilicet aciditate destru-
ta, appetitu sic simul cessante, & in specie
ochiis ritè fluentibus.

Cæterùm in cura febris notetur: quod
olatilia, licèt sint maximè proficua puer-
eris, imprimis in lochiorum affectibus &
assionibus hystericis, reliqua tamen sym-
tomata simul sunt consideranda: si enim
agis febris lactea, vel in hac æstus, cepha-
lgia, &c. urgent, tutiùs fixis insistimus
am volatilibus; aliàs enim his ipsis mas-
m sanguineam insigniùs agitando, & magis
olvendo, facimus, ut ea magis adhuc
fervescat, & reliqua symptomata exaspe-
rentur. Potiùs ergò in nostra ægra adhiben-
da sunt fixiora, ex animali & minerali regno,
utut volatilibus pro scopo dissolvendi lactis
grumos etiam locus erit, tàm internè quàm
externè.

Quoad lactis coagulum: interiùs diapho-
retica & resolventia, tàm fixa quàm volati-
lia, lactis grumos dissolvunt, semper impe-
rando sudorem. Spiritus salis ammoniaci
à ℈ß. ad ℈j. in tali casu egregius est. Pro sco-
po autem impediendi lactis proventum, quo-
ad externa, alsine communiter applicatur;
Laudatur à Pauli cataplasma, in aceto deco-
ctum: suspectum autem hic mihi ideò erit,
quia metus est, ne acetum lac coagulet: quâ
ratione etiam illud emplastrum Riverii, ex
farina fabarum cum oxycrato, quòd adeò in
testium & glandulosarum partium tumori-
bus extollit, metuens acidum ingrediens, lac
coagulans, horreo semper. Potiùs externa
resolventia ac discutientia, imprimis empla-
strum de galbano crocatum Mynsichti, nî
obstet febris, sunt optima, cum sacculo ory-
zæ calidè applicatum; item etiam emplastrum
spermatis ranarum maturè applicatum fa-
cit, ut leviter mulieres a lacte affligantur;
impedit enim lactis coagulum, & facit, ut
lac meliùs fluat, & mitius decurrant sympto-
mata, sed in progressu morbi dicta non suf-
ficiunt. Præstamus hoc quoque per lochio-
rum fluxum, item per parcam diætam.

Interim delicatam hanc ægram curavi
hoc modò: Post usum dicti pulveris, cùm de-
nuò instaret paroxysmus, sive cum ex im-
proviso denuò superveniret die Martis, die
Mercurii, cùm simul doleret mamma sini-
stra, & dura esset, præscripsi sequentem spiri-
tum, calide inungendum:

℞. ⌒⊖✱*ci c.* ♆ *par.* ℥iß.
Ess. Croci ʒiij. M.

Item ℞. *Empl. de galb. croc. Myns.* q. s.
Malax. c. *ol. destill.* ♀*i fœtido*;
Inducatur super linteum vel alutam,
in medio perforandam, pro papillæ
protuberantia.

Spiritus ille tepidè calefactus, spongiola
illinebatur mammæ, & post applicabatur de-
super emplastrum allegatum calidè. Si ole-
um tartari destillatum fœtidum ferre neque-
ant, loco ejus substituatur aut oleum Philo-
sophorum, aut oleum destillatum terebinthi-
næ, hinc desuper imponebantur sacculi, ory-
za vel avena vel milio ad pollicis crassitiem
referti, iique, quantum fieri potest, cali-
dissimi. Repetebantur dicta remedia ter quo-
tidie, illinendo primò spiritum, & hinc
emplastrum & sacculos probè calidos appli-
cando, intermedio tempore hos probè ca-
lefactos sæpiùs renovando. Ita horum usu
nodulus ac tumor lactis coagulati in dextra

mamma evanuit, pariter ac sinistra quoque mamma imminuta est.

Interim cum die Jovis superveniret paroxysmus, ante invasionem præscripsi sequentem pulverem:

℞. *Lapill.* ♋*r. præp.* ℈j.
⊖*is absinth.* gr. xij. M.

Quem cepit ægra horâ unâ ante paroxysmum, cujus usu non rediit paroxysmus, & sic aliquoties usurpando hunc pulverem, convaluit.

Quoad hanc methodum curandi mammas: neminem terreat volatilis penetrantia spiritus salis ammoniaci. Nam si maturè is usurpetur cum dicto emplastro & sacculis, continuato usu, quotidie ter vel quater dicto modo repetendo, certô certiùs omnes isti nodi & grumi curabuntur brevi tempore: Si verò tardiùs vocetur Medicus, ubi in duriorem grumum jam condensatum fuerit lac, adeoque hoc non possit solvi, tunc si non potest præcaveri suppuratio & abscessus mammæ, tamen usus ejusdem spiritus & emplastri hoc habet commodi, ut longè citius, & minori cum dolore suppuretur materia, quàm aliàs emollientibus fieri consuevit.

Quodsi verò hæc febris citiùs vel tardiùs protracta, ex lactis coagulati regurgitatione, vel lochiis suppressis ex toto vel ex parte, in continuam ardentem benignam vel malignam abierit, nunc absque nunc cum pleuritide, nunc unà cum purpura rubra, vel etiam alba insequente, aliter procedendum erit. Scilicet rigorem per horam insequens æstus continuus, cum dolore lateris cujusdam in pectore pungitivo, plus minus atroci ac continuo, & adjuncta tussi sicca per diem unum vel alterum, pleuritidem subesse innuit; quæ, si vera est, se tandem cum sputi rejectione mucosa per tussim manifestat. Hinc potiones sudoriferæ appropriatæ ex liquore cornu cervi succinato, sale volatili mandibularum lucii piscis, spiritu theriacali, vel cornu cervi camphorato, cum extracto croci, additis fixis absorbentibus, propinentur, pro sudore leni excitando; nunc muci resolvendi attenuatione successiva, hincque expectoratione promovenda, additis imprimis aqua & syrupo florum papaveris rhæados. Tempore somni auri diaphoretici Poterii dosis, aut maxilla lucii piscis, aut lapilli cancrorum, vel cinnabaris antimonii, vel specificum cephalicum, exhibeantur. Decocto item cremoris prisanæ arenæ calidè assumpto, hæc secundentur, vinumque intereà interdicatur.

Externè spiritus vini camphoratus calidè, loco dolenti, applicetur aliquoties de die & nocte, impositis sacculis calidis ex herba absinthii, chamomillæ Romanæ, floribus Sambuci, &c.

Expectoratione probe factâ, finis curæ imponatur per potionem quandam ex vulnerariis herbis, additis lapillis cancrorum, ac spiritu salis ammoniaci anisato vel succinato.

Purpura si post potionem sudoriferam ex volatilibus procedat ac sese manifestet, cum emulsione expellente ex semine aquilegiæ, napi, cardui benedicti vel Mariæ, citri, nasturtii, sinapi, additis fixis absorbentibus, ulteriùs urgenda; de nocte verò pro somno blando conciliando cinnabarina, additis fixis absorbentibus, exhibenda, ac tandem, si bene succedant omnia, tinctura corälliorum cum spiritu cordis cervi, mista cum ana spiritus antiscorbutici, reliquum successivè expellendum, corpusque in continuo madore blando conservandum; vinumque ex parte concedendum pro refocillatione virium. Alvus suppressa in hisce affectibus, suppositoriis ex sapone vel melle cocto cum sale gemmæ aut globulis moschatis in adsuetis, aliàs cautè in hystericis, stimulanda.

Purpura quælibet, in specie alba, retrocedens, à causa præsertim externa, in specie frigore vel potu frigido, ferè semper exitium importat, in specie si denuò prodiens cum maculis purpureis vel lividis comitata sit; hinc enim sudore colliquativo ac frigido vires resolvuntur, ægrique tandem suffocati intereunt.

CASUS LVIII.

SUBLUXATIO VERTEBRARUM DORSI.

JUvenis robustus & vegetus, tinctori ab officio, conqueritur aliquando manè evigilans de difficili respiratione, quæ in regione circa costas inferiores impediebatur: Adest simul hypochondriorum tensio, & dolor tensivus, quasi cingulo omnia ibidem coërcerentur, ita tamen, ut repleta & turgida ipsi ibidem omnia viderentur (dicit: es sey im Weichen alles voll/ und spanne ihn daselbst so sehr.) *Surgens, corpus non æquè commodè inflectere potest, quin palus quasi dorso infixus videatur. Negligit hæc per aliquot dies, sed contumaciter eadem perdurant. Appetitus prosternitur, nausea supervenit, vires labascunt, alvus constipatur, abdomen murmurat, hypochondria magis inflari videntur, &c. tandem vagi æstus & phlogoses superveniunt, interdum extremorum refrigeratio cum sudore frigido circa frontem & tempora, adsunt anxietates præcordiorum insignes, & lipothymiæ quoque subinde imminent, pulsus celer, frequens, durus, vehementiâ & magnitudine moderatus.*

RESO-

RESOLUTIO.

Affectus est species luxationis vertebra-
...m dorsi, quam non esse luxationem pro-
...iè talem, patet ex defectu paralyseos. Est
...gò in specie subluxatio saltem earum, quæ
...andoque, utut in se levis, neglecta, in-
...dum maxima & atrocia infert symptoma-
. Germanis dicitur **das Verbrechen / das Geschehen;** quæ inter tamen non nisi gra-
...alis differentia intercedit. Cœterùm mini-
...a peccata subinde sunt maximorum mor-
...rum autores: id quod palam fit ex præsen-
...ffectu, quo ter ita ægros afflictos vidi, ut
...erdotem advocandum jusserint, metu-
...es vitæ pausam.

Dupliciter autem minimum peccatum
est inferre maximum morbum: vel enim
...tenus tantillum corporis nostri contenta
...cit; vel quatenus in continentibus parti-
...texturam conformationis lædunt: quibus
...endum, quando utraque simul à præter-
...rali objecto alterantur. Prioris modi
...nplum exhibet contagium tantillum
...borum malignorum, pestis, &c. sicut
...rà ratione sanitatis id declarari potest ex
...i olei destillati cinamomi, intimiora cor-
...s penetrando, idem alterantis: imò et-
...ex propinatione aquæ ejusdem spirituo-
...syncopticos quasi in vitam revocantis.
...ius exemplum, supponendo machinam
...alem corpus nostrum esse, adeoquè in
...i suo defectus pati posse, suggerunt are-
...n renibus stabulantes, quæ afficiendo
...s, quas turbas in toto corpore non exci-
...hinc interdum ex punctura aciculæ, læ-
...nervum, mors insecuta; non secus ac
...ex ictu vespæ aut etiam viperæ, vid. Pauli
...recbasi de Febr. Malignis. Ut itaque
...mum putemus, in magnis morbis ma-
... quoque causam materialem subesse,
...otiùs maximos morbos minima habe-
...ia.

...ausa ergò Proxima affectus nostri est
...o situs seu subluxatio thoracis inferio-
...ertebrarum, pro cujus meliore intelle-
...bservandum:

. Vertebras jungi immediatè per gyn-
...i ratione processuum; mediatè verò
...amenta, paulò tamen laxiora, easdem
...ntia.

.. Musculos dorsi, spinarum nempe &
...imum, suos tendines distinctim sem-
...vertebras dorsi derivare, ipsisque an-
...& insertos esse.

Intra singulas vertebras paria nervo-
...dire ex spinali medulla.

Utut per gynglimon vertebræ sibi
...iniantur, cartilagines tamen inter-
...s illas, in statu naturali molles, flexi-
...acilè tractabiles esse.

Causa remota est conatus ponderis ele-
vati.

Symptomata superveniunt sequentia:
Spasmi circa hypochondria (dicebat **es spannet / und ist mir alles voll**) ab irritatis ob
dislocationem nervis intra vertebras prode-
untibus, & ad dictas partes externas proten-
sis. Nervi imprimis, & intercostales & pa-
ris vagi, hinc inde cum aliis nervis per ple-
xus junguntur; unde facilè occasione unius
vellicati, & hinc ex spirituum impetu in spa-
smum contracti, alius simili modo af-
fici potest, unde symptomatum propaga-
tio. Difficilis adest respiratio, partim
quod diaphragma, partim quod musculi
peritonæi afficiantur spasmo. Palus infixus
videtur, quod vertebræ luxatæ super cartila-
gines propter luxationem non possint move-
ri, quia obsistunt processus; unde noster
æger corpus flectere nequit. Appetitus pro-
stratus est ex luxatis vertebris propter consen-
sum nervorum. Phlogoses vagæ ob succo-
rum diversorum in primis viis effervescenti-
am, unde curandæ sunt per absorbentia. Re-
frigeratio extremorum, lipothymiæ, sudo-
res syncoptici frigidi, &c. propter nervos,
atque spirituum turbatum influxum, & inter-
dum denegatam irradiationem insequuntur.
Pulsus durus adest, quia spasmo corripiuntur
membranæ.

Observationem meretur:

(1) Quod in loco subluxato, ex liga-
mentorum tendinumque, & cœterarum par-
tium mollium, contorsione, & vitiato situ,
necessariò pororum situs & figura quoque vi-
tietur, sicque naturalis sanguinis circulus
nonnihil turbetur & impediatur, indeque
succi nutritii per poros harum partium debi-
ta distributio plus minùs vitietur, qui exinde
colligi, & mora diuturnâ facilè corrumpi potest.

(2) Circa dorsi vertebras sinoviæ ratio-
nem habendam esse, quæ etiam illinit ver-
tebras earumque interstitia pro motu aliquali
promovendo, stagnando facilè colligitur &
successivè corrumpitur in loco luxato: ob id in-
terdum malo diutiùs durante, post restitutio-
nem, **nach dem ziehen /** tumor aliquis ob-
servatur in regione spinæ dorsi posteriori,
subdurus, partibus vicinis concolor, tactu
dolens, &c. quapropter post repositionem
luxationis sudorifera, & remedia in sanguine
grumoso familiaria sunt propinanda, ut aut
præcaveatur, aut jam factus discutiatur, ne
inflammationem causet.

Quoad Prognosin: si malum diutiùs du-
ret, & accrescat, vel tetanos, vel opistho-
tonos, aut etiam propter lipothymiam repe-
tentem mors supervenire potest.

In Cura saltem requiritur Repositio &
Firmatio, de qua vid. Sennertus. Cum verò
in

in omni luxationum speciei, imprimis malo graviori, impedimenta, v. g. inflammatio, &c. non raro interveniant, repositionem ejusdem partis luxatæ & repositæ firmationem impedientia; proinde quæritur: quodnam illorum prius agendum? Resp. In malo leviori mox repositionem administrandam, in graviori verò ad meliorem & repositionem & firmationem præmittenda erunt dicta impedimenta removentia. Adeoque conveniunt discutientia, acidumque corrigentia ut hirci non castrati torrefactus sanguis, cùm teste Helmontio omnium animalium castratorum vires longè inferiores sint, quam non castratorum; item remedia cancrina, sanguinem stagnantem resolventia. Mihi, sive præmissâ repositione luxationis, sive post hanc, in usu est hæc formula:

℞. *Lapill. ♋r. præp.* ʒj.
♂ii diaph. ℈j. ʒß. M.
div. in 2. part. æquales:

Quarum singula dosis in binis cochlearibus aceti propinanda, expectando sudorem. Vel

℞. *Lapill. ♋r. præp.* ℈j.
⊖is absinth. gr. xij. M.
div. in 2. part. æquales:
D. S

Zertheilend-Pulver.

Nec inconcinnum est vulgi experimentum illud, dum recipiunt Crapp, ex radice rubiæ tinctorum, resolvens humores congrumatos, vid. Schrœderus in Append. Pharmac. quod ebullitum in aceto pro decocto, propinant ægro ad resolvenda impedimenta, in casu ab alto, & in talibus luxatis est egregium. Imò etiam ipse spiritus salis ammoniaci crebriùs assumtus ad 40. gutt. scopo huic satisfacit, atque egregiè est diureticus.

Repositionis cæteroquin ratio in hoc consistit, ut, cùm subluxatio vertebrarum dorsi non tàm antrorsum nec retrorsum, quàm solummodò lateraliter fiat, ubi nempe in juncturæ modo per gynglimum vitiatur situs, unde vertebræ saltem sunt contortæ, non luxatæ, manuum ægri attractione, pone dorsum diducantur vertebræ hoc modo subluxatæ, diductæ moveantur, ut ita naturaliter denuò se excipere, & mutuò coire possint.

Frequens malum est infantibus Luxatio vertebrarum, qui phlogoses inde patiuntur. Mulierculæ exploraturæ, an infantes subluxati quoad vertebras sint, eosdem pedibus ad anum reflexis manibus continent, & humi sedentes genu dextro oculum sinistrum admovent, & sinistro dextrum; vel infantes abdomini reponendo, manum dextram aptant calceario sinistro, & sinistram dextro; quæ ubi respondere sibi exactè viderint, de subluxatione nullum omen concipiunt.

Post factam repositionem, in qua partes luxatæ extendendæ, eædem firmandæ sunt. Nempe uti in genere pars semel luxata ob violentiam, ligamentorum & tendinum extensionem, facilè denuò reposita sede suâ excidit; ita parili ratione & hic in contorsione vertebrarum dorsi locum habet; unde quidam vel levissimâ occasione hoc malum incurrunt: quod ut præcaveatur, optimum erit firmare, & in naturalem tonum restituere partem semel læsam. Pro loco ergò firmando convenit vinum tepidum, vel solum, vel cum floribus hyperici decoctum, vel petroleum album, balsamum peruvianum, largiter spinæ dorsi, præcordiis & hypochondriis calidè inungatur; Vel

℞. *Pingu. hircin.* ℥ß.
Petrol. ab. ʒj.
M. S.

Salbe zum Rücken.

Item ℞. *Ungu. hircin.* ℥ß.
Ol. destill. Menth. ℈j.
Macis ℈ß.
M. S.

Magen-Sälblein.

Quæ tamen si non sufficiant, imponatur spinæ dorsi transversim emplastrum ex tacamahaca, malaxatum cum s. q. Balsami Peruviani, aut olei cujusdam destillati nervini, permittendo idem ad aliquot dies noctesque.

Tandem etiam ante repositionem proficuum maximè observavi exhibitum sperma ceti, mistum cum croco, in vehiculo cerevisiæ calidæ.

In lipothymiis autem & variis anxietatibus hypochondriorum & præcordiorum, reliquisque symptomatis vagis, nil melius est, quàm spiritus carminativus de tribus.

F I N I S
COLLEGII CONSULTATORII.

MICHAE-

MICHAELIS ETTMULLERI
Philosophiæ & Medicinæ Doctoris, Professoris Publici Lipsiensis, ac Facultatis Medicæ Adsessoris,

CASUS & OBSERVATIONES.

. *Scabies fœda. Arthritis. Sudor. Intertrigo. Hydropis metus.*

Viro scabie fœda laboranti præscripsi Anno 1672.

℞. *Ess. viperar.* ʒß.
Cochlear. ʒj. M. Dosis 40. guttæ bis in die.

Cum omnia essent egregie expulsa, & superveniret arthritis cum gravi & continuo sudore admodum molesto:

℞. *Magist. Corall. c. succ. citr.* ℈j.
Laud. op. ferment. gr.j. M.D. in 2plo.
ide omnis suppressus fuit sudor.

℞. *Ungu. alb. camph.* ʒvj.
Fl. ♀ ʒiij.
⊖♀ ʒiß.
c. s. q. ℴℴ *nicotianæ* F. l. a. Unguentum.

Tum balneum ▽ dulcis quoad pedes com-ndabatur, ex decocto baccarum juniperi, ıbstergantur pustulæ arefactæ. Anno se-ente sudatio eum vexabat in clunibus, & e oriebatur Intertrigo. Hinc

ℓ. *Ungu. alb. Camph.*
diapomph. ana ʒvj.
Fl. ♀ ʒij.
Ceruss.
Tutiæ ana ʒj.
sigill. ℈ij. c. s. q. ℴℴ *nicot.* F. linimentum.

sudores & pustulas & excoriationes citra es; item ob pedes scabie prave defœdatos netum hydropiseos ob aliqualem pedum ıorem.

℞. *sem. violar.* ℥ß.
Camph. gr. vj. c. s. q. ▽ *petrosel.* F. l. a. Emulsio, ad ℥v. adde
⊖✱ ʒj. Edulcoretur M. pro uri-romovenda & ita sero derivando.

Essentiam absinthii cepit quotidie & con-ɔ in haustu cerevisiæ consuetæ.

Cum superius unguentum non satisfa-

Ungu. alb. camph. ʒvj.
Fl. ♀.
☿ *dulc. ad extr.* ana ʒjß.

c. s. q. ℴℴ *nicotianæ* F. unguentum, & continuetur usus absinthii in omni potu.

Lotio pedum continuetur cum decocto baccarum juniperi & herb. chamomill. vel rorismarini in lixivio.

Postmodum pro sudoribus istis circa clunes & femora præsertim molestis & sub alimenti digesti distributione infestantibus tollendis simulque stimulanda urina:

℞. *Liqu.* ♂⊙*r.* ℥ß.
D. 20. guttæ omni mane, per aliquot septimanas: Exinde primis septimanis levamen sensit, & sudores isti imminuti fuerunt.

II. *Angustiæ præcordiorum. Vomitus. Flatus.*

Studiosus ex ira & corporis motione angustias præcordiorum intolerabiles, vomitus continuos cum bile, & alvi quasdam dejectiones cum copiosissimis flatibus & sudore frigido ex orgasmo bilis oleosæ patiebatur.

℞. ▽ *fumar.*
fl. sambuc. ana ℥jß.
cinam. ℥ß.
diascord. Fracast. ʒiß.
♉ *diaph.* ʒß.
Ⓘ *dulc.* ℈j.
Syr. fl. calend. ʒvj. M. Cochleatim hauriat, & stomachali regioni fermentum novum cum ✚ subactum applicet: profuit optime.

Sed cum altero die similia & plane deteriora redirent symptomata, cum vomitu bilis porraceæ, viridissimæ, & amarissimæ cum crudelissimis anxietatibus; ad hanc bilem copiosam præcipitandam:

℞. *Crystall. præp.*
magist. corall. cum succ. citr. ana ℈j.
⊖ *coagul.* ℈ß. M. pro 2. dos. Mire profuit.

Postridie eadem symptomata crudeliter recurrunt, per totam noctem durant, ut mane in periculo mortis esse videretur, cum hæmorrhagia narium satis copiosa: præscribo præcordiis imponendum scutum stomachale ex tacamahaca & potionem loco julebi:

℞. ▽ *fumar.* ℥iß.
cinam. ℥ß.
diascord. Fracast. ʒij.
℞ *bellid.* ʒj.
∽ ⊕ *d.* ʒß.
Syr. acetos. citr. ℥ß. M.

Item ad provocandum sudorem:

℞. ☿. *diaph.* ℈ß.
Cinnab. ☿ gr. viij.
⊖ *vol. C.C.* gr. v.
Camph. gr. ij. M. Egregie sudavit, cum euphoria: Continuata fuit eadem potio, & post mediam noctem simili pulvere sudor egregie cum insigni levamine continuatus fuit.

Supervenit copiosa hæmorrhagia narium subinde recurrens, ut nonnisi difficillimo cum labore possit sedari: pro siti ergo clamosa & flatibus abdominis

℞. *Flor. papav. rhœad.* Mß. irroretur c. s. q. ∽ 🜍 *p. camp.* Infund. in ▽ s. ℔j. stent in digestione ad extractionem ℞æ, Colaturæ adde
Syr. de jujub.
corall. Quercet.
cort. aurant. ana ℥j.
∽ ⊕ *d.* q. s. pro grato sapore. M.

Profuit dum blando madore corpus perfudit.

III. *Dolor Convulsivus præcordiorum, abdominis, hypochondriorum, lumborum, crurum.*

PUellæ dolore convulsivo, præcordiorum, abdominis, hypochondriorum, lumborum & crurum correptæ, **daß es ihr den Bauch gantz einzog /** seu; **welche eine innerliche schwere Noth hatte /** item alii puellæ 9. annorum, simili morbi genere laboranti præscripsi:

℞. *Magist. Corall. c. succ. citr.* ℈ß.
Castor. gr. iij.
laud. hyst. gr. ix. M. F. c. s. q. Ess. L. Sassafras Pilulæ N. xxiv. de quibus capiebat iix. quoties immineret Paroxysmus, cum levamine: item:

℞. ℞ ♂ *aperit.* ʒiij.
∽ *cochlear.* ʒj. M. D. 30. guttæ bis in die.

Cui misturæ etiam Ess. castorei quandoque sociebatur.

℞. ☍ *castor.* ʒß.
dest. succin. ℈j.
spicæ ℈ß. M. pro illinendo abdomine & præcordiis.

IV. *Apoplexia.*

APoplexiam, eamque in hemiplegiam terminantem vitio circa principium nervorum oborto natam illustrat manifesto casus Studiosi lue ☿ea affecti. Hic Anno 1677. sæviente hyeme à Chirurgo per salivationem ☿lem curatur, hac finita, urgente adhuc frigore foras prodit, & exinde implacabilem cephalalgiam, occiput saltem in regione cerebelli & principium nervorum occupantem incurrit. Dolor vesperi oriebatur, per integram noctem durans, ita ut æger subinde præ dolore pilos evelleret, interdiu mediocriter habebat, appetitus nullus, stomachus subinde, quasi eructari vellet, commovebatur, cum singultuoso quodam impetu. Tentabam varia, omnia frustra; Theoria erat: salivationem factam non sufficientem, quin tenuiori humore maligno evacuato viscidiorem & crassiorem acidum malignum succum fuisse relictum, utut in motu superiora versus constitutum, qui externi frigoris occasione concentratus & condensatus circa principia nervorum hæserit fixus, forsan & ☿io comitatus. (Usurpaverat enim Arcanum Corallinum) Cum per 4. septimanas multa tentata fuissent, & interea temporis aliquoties æger, præsertim mane imminuta cum voce, ita ut aliquot saltem verba pronunciare posset, & stupore mentis internorumque sensuum defectu sed breviter transeunte fuisset observatus, subito summa debilitate virium corripitur, ut levi cum sensu & motu ita jaceret, & tandem totius lateris dextri hemiplegia corriperetur: Instituti hinc Vomitus, frictiones, &c. sed quoniam effectus erat non adeo fortis, intra aliquot septimanas per remedia spirituosa, volatilia & per victum analepticum successive restituitur, ipso dolore successive evanescente in capite, æger surgit, bene habet, & intra 4. septimanas pancratice vivit. Sed cum aliquando matutino tempore incautius frigido aëri se exposuisset, & gravi ira incanduisset, subito sequente nocte omnium sensuum & motus summa debilitate cum aphonia corripitur, & hinc toto sinistro latere, forti hemiplegia afficitur: ita ut nec verbum proferre, nec deglutire, nec pedem aut manum sinistri lateris movere posset, ipsa facie spasmo cynico deformata: debilitas virium summa, appetitus nullus, sitis intensa, subversio stomachi: Difficilior longe, quia intensior erat hic affectus, quam prior: tandem tamen (nulla tunc nec ante nec post cephalalgia observabili, quæ post primam hemiplegiam omnis successive evanuerat) magno labore primo loquela & deglutitio, item pedis motus redeunt, successive etiam brachii, ipso ægro denuo nunc bene comedente, sine ullo sensuum etiam internorum vitio. In hoc ægro à viscido acido ☿eo principium nervorum fuisse affectum, unde primo cephalæa, hinc utraque hemiplegia successive fuerit orta, manifestum est.

Cura in eo consistebat, ut propinarentur Decocta Lignorum cum ∽ ⊖ ✱.

Liquor C. C. succinatus.
Vomitoria ☿lia & purgationes ☿les.
Emplastrum de ranis cum ☿ malaxat. c. ♂ dest.
Sassafras.
V. S. in brachio.
Post primam hemiplegiam

℞. ▽ *Ceras. nigr.* ℥ij.
apopl. usit. ℥j.
Liqu. C. C. succinat. ʒiij.
Conf. Alkerm. ʒiß. M.

Item litus cum spiritu vini extremorum & nuchæ.

Inunctiones articulorum cum oleis balsamisque nervinis.

Post secundam hemiplegiam eadem in uberiori dosi & frequentiori repetitione: item insessus seu balnea repetita cum forti adjumento sudore, ex cubili formicarum aquæ coctis: Hinc litus:

℞. ♂ *dest. terebinth.* ℥ß.
junip. ʒij.
succin. ʒiß.
mac.
menth. ana ℈j.
Petrol alb. ʒij. M.

Item cum sæpius hæc fuissent continuata per aliquot septimanas, tandem balneum decoctione herbarum cephalicarum nervinarum usurpavit.

V. *Apoplexia.*

AD fœminam affectu ex Apoplexia & Epilepsia quasi mixto correptam vocatus præmissa venæ sectione (utut hoc non à, sed ordinaria ratione faciebat) in brachio præscripsi potionem cum syrupi emetici Angeli Salæ ʒvj. cepit sine alteratione; deinde ordinavi ejusdem syrupi ʒij. cepit etiam sine alteratione, permansit in eodem statu; idem adhuc ʒiij. ejusdem dedi in pauca potione, ut successive propinent, & sic tandem aliquoties supra & infra purgata fuit. ...ro de prima potione aliquid deperditum ...e, cum ex ore aliquid interdum effluebat ad minimum tamen ℥j. ad ʒix. Syrupi ...a bihorium accepit, nec adeo insigniter ...de purgata fuit.

Æstus. Pavores in somno. Dolor abdominis. Purpura alba. Vermes.

...fans 6. annorum laboraverat morbillis, & jam aliquot septimanas erat sanus, sed ...o in ingentem æstum cum pavoribus in ...o, & dolore abdominis incidit.
...ne die 3. Julii.

℞. *Magist. Corall. c. succ. citr.* gr. xiij.
Cinnab. ♁ gr. vj.
Castor. gr. iij.
Laud. ferment. gr. iß. M. pro 2. dos.

In vehiculo appropriato, cum ægri levamine.

Die 4.

℞. *Spec. decoct. carmin* Mij.
⊖ ♀ ℈j.
Coqu. in s. q. ▽ *s. Colat.* ℥iv. adde
Elect. de baccis lauri ʒiij.
♂ *dest. succin.* gr. iv.
vitell. ov. N. j. M. pro clysmate.

℞. ▽ *fænic.*
rub. id. ana ℥iß.
magist. corall. c. succ. citr. gr. xv.
Cinnab. ♁ gr. vj.
Laud. ferment. gr. ß.
Syr cort. auramt. ℥ß. M.

Cum suspicio esset, à casu ab alto infantem periculose læsum esse,

℞. *ocul.* ♋.
corall. r. ppt. ana ℈j.
♁ *diaph.* ℈ß. M. pro 2. dos. propinandis in aceto.

Cum postmodum purpura alba se ostenderet, præscripsi

℞. ℞ *Corall. cum* ♌ *cord. C.* ʒiß.
D. S. 12. biß 20. Tropffen.

Cum paululum recessisset

℞. ♁ *diaph.* ℈ß.
myrrh. gr. ij. M. propinetur in potu gelatinæ C. C.

Cum de doloribus ventris conquereretur, fieretque de novo anxiosus

℞. *Liqu. C. C. succin.*
D. S. ad 12. gutt. pro dosi.
℞. ℞ *Corall. antiscorb.* ʒiß.

In suspicione vermium:

℞. *Aloes hepat.* ʒij.
fell. tauri q. s. ad consist. unguenti cum vesica porcina umbilico imponendi.

VII. *Tumor mammarum à lacte.*

PUerperæ mox post partum ratione mammarum & lactis copiose affluentis præscripsi.

℞. *Ceræ alb. puriss.* ℥iv.
G. galb. in ✠ *sol.* ℥ij. Liquefactis invicem super ignem adde spermat. cet ℥iij. Incorporentur probe, addendo sub finem Spirit. Vini parum: inducatur mistura super linteum F. Emplastra N. ij. Hinc aliquot diebus interjectis

℞. ℞ *Corall. antiscorb.* ʒiij. D. 30. gutt. ter in die.

Post 18. dies cum aliquot noctes horrorem per integram horam semper habuisset anticipantem, & tandem mamma sinistra fortiter tumida cum ardore & dolore fieret, ut metus esset Erysipelatis, cui alias fuerat obnoxia, accedente excandescentia cum ancilla, præscripsi d. 10. Julii 1672.

℞. ♉ *diaph.* gr. xv.
Cinnabaris ♉ gr. vj.
⊖ *Volat. C. C.* gr. v.
myrrh. gr. j. M. pro sudorifero; Mammis jussi applicare lintea Rob sambuci illita, quam calide ferre poterat, eaque subinde renovare.

VIII. *Mammæ pueri recens nati lacte turgidæ.*

EJus puerulo recens nato, mammæ turgebant lacte, ut subinde hoc exprimendum foret, quod cum sæpius fieret, factum est, ut tandem ex compressione nimia inflammatio & parvus abscessus fieret.

IX. *Arthritis vaga scorbutica.*

VIro arthritide vaga scorbutica aut saltem affectu catarrhali simili totius affecto præscripsi:
℞. ▽ *fumar.*
fl. sambuc. ana ℥iß.
∽ ⊖✻
cochlear. ana ʒß.
Arcan. dupl.
♉ *diaph.* ana ℈j.
Laud. hyst. gr. v.
Syr. de canella ʒvj. M. pro 2. dosibus expectando sudorem.
℞. *Succini ppt.* ℈j.
myrrh. el. gr. iv.
laud. hyst. gr. vj. M. F. pulvis sub introitu lecti capidus.
Cum pes doleret, & in talo insignis esset cruciatus, imponebat lumbricos vivos, cum aliquali levamine, & optime profuit; pediluvium item commendabatur ex lixivio comm. cui incoctæ erant baccæ juniperi.

Eidem post iracundiam nimiam subinde sumendum suasi:
℞. *Ebor. s.* △ ʒj.
hepatic. rab. ʒß.
Laud op. ferment. gr. jv. M. pro 4 dosibus, quas valde laudavit:

X. *Morbilli.*

PUer 2. annorum cum dimidio, morbillis afflicto præscripsi.
℞. ♉ *diaph.* gr. xviij.
myrrh. gr. iv. M. pro 2. dos.
In potu gelatina C. C. dabatur.
℞. *sem. napi*
aquileg.
Card. B. ana. ʒß.
c. s. q. ▽ *scabios.* F. l. a. Emulsio, cui adde
C. C. s. △.
♉ *diaph.*
unicorn. fossil. ana gr. vj. Edulcoretur; hæc aliquoties fuit repetita: tandem
℞. ℞ *Corall. Sassafr.* ʒij. D. dos. 20. gutt. eleganter profuit.

XI. *Morbilli: Vomitus: Diarrhœa.*

PUellæ morbillis affectæ 1. anni cum 9. mensibus idem pulvis pro 1. dosi, eadem emulsio, & gelatina fuit ordinata. Præterea propter vomitus & diarrhœam
℞. *Magist. Corall. c. s. citri*
⊽ *sigill.* ana ʒß. M. pro 2. dos.
℞. *Theriac.* ʒiß.
♂ *dest. caryoph.*
macis ana gr. xv.
nucist. express. ʒß. M. inunge.

XII. *Vermes. Abdominis tumor.*

PUero 3. annorum abdomine tumente, facie pallida & fame continua vexato in suspicione vermium præscripsi.
℞. *pulv. ad vermes ex* ☿ ℈ij.
cathol. purg. gr. v. M. pro 2. dos.
Unde evacuatus fuit nonnihil, sed absque vermibus; Hinc pro infarctu vasorum lacteorum tollendo:
℞. ∽ *Carminat. de Trib.* ʒiß.
⊖✻ *anis.* ʒß. M.

XIII. *Morbilli.*

SPonsa cum morbillis gravissime laboraret, qui post emulsionis usum copiosissime erumpebant, & die sexto sponte cum horrore & stupore recurrebant.
℞. ▽ *fl. sambuc.*
fumar. ana ℥iß.
cord. H. Saxon. ʒvj.
♉ *diaph.* ℈j.
bezoard. Min. ℈ß.
specif. cephal. gr. xv.
Syr. de canell. ℥j. M. Capiatur cochleatim, unde incipiebant redire. Vesperi cum alius vocatus esset Medicus, præscripsim⁹:
℞. *bezoard.* ☉r. ℈ß.
Magist. ung. alc. ʒß. M. pro 3. dos.
℞. ▽ *menth.*
fumar.
scorzon. ana ℥j.
∽ *cochlear.* ʒj.
♉ *diaph.* ℈j.
magist. corall. c. succ. citr.
specif. cephal. ana ℈ß.
Syr. cort. aurant. ℥ß. M. optime profuit: nam hæc potio copiosam purpuram expulit:

XIV. *Diarrhœa torminosa cum metu dysenteriæ affecto.*

STudiosus diarrhœa torminosa cum metu dysenteriæ affectus.
℞. ♉ *diaphor.* gr. xij.
⊽ *sigill.* gr. vj.
Laud. hyster. gr. v.
♂ *dest. macer.* gr. ij. M. capiat vesperi.
Altero die
℞. ▽ *menth.* ℥iß.
✠ *fl. sambuc.* ʒvj.

diascord.

diascord. Fracast. ʒiß.
magist. corall. c. succ. citr. ℈j.
sigill. gr. xv.
Syr. Cydon. ʒvj. M. pro 3. dosibus.

Die tertio

℞. *theriac.* ʒj.
deſtill. junip. ʒß.
macis gtt. v. M. pro umbilico & stomacho illinendo.

℞. *pulv. hepat. viper.* gr. xv.
Cryſtall. præp. ℈ß.
Laud. hyſt. gr. vj. M. pro dosi.

XV. *Hemicrania ſcorbutica.*

VIr laborabat hemicrania ſcorbutica pertinacissima, omnia, quæ commendabantur, erant fruſtranea, etiam veſica nuhæ applicata, & mille alia; Commendavi ſacculos aromaticos, Emplaſt. de ranis cum , quod malum exaſperabat, præſcripſi

℞. *Caſt.* ʒß.
hyoſcyam. expreſſ. ℈ß. M. ſed fruſtra. Tandem

℞. ▽ *lil. convall. c. V.* ℥j.
camph. crocat. ℥ß.
rad. zedoar. ʒiß. M. Applicetur pe cum petiis intinctis, quod ſucceſſive ofuit.

XVI. *Abundantia lactis.*

PRæſervationis gratia impoſui Alſinem viridem, contuſam, probè calefactam m fol. caulium. Cum jam adeſſet, poſt ernum ſudoriferum appoſitum eſt Emplaim de ſpermate ceti Mynſichti, & deſuper culi ex oryza, qui probe calefacti ſubinde exies per diem impoſiti & lac reſolverunt, ibertim ex papillis emanare fecerunt, connato ſudore, donec evaneſcerent.

VII. *Luxatio vertebrarum. Sputum ſanguinis.*

VIr Juvenis ex luxatione vertebrarum patiebatur ſputum ſanguinis, ſummam um proſtrationem, appetentiam aboli, æſtum capitis, tuſſim continuam, ina, cum dolore hypochondriorum ſiniorum punctorio, uno verbo prava ſymptota. Hinc

℞. *Ocul. præp.* gr. xv.
diaph. ℈ß.
myrrh. gr. v.
laud. ferment. gr. ij. M. Sumatur auſtu vini pro ſanguine congrumato rendo, expectando ſudorem, & optime ıit. Inde

Succini præparat. gr. xij.
fl. ℈ß.
myrrh. gr. iv.
laud. ferm. gr. ij. M. pro 2. doſ. veſperi & mane ſumendis. Cum autem omnia eſſent exaſperata, & æger peſſime ſe haberet, ex ſupra enarratis ſymptomatibus, & ſuperveniret reſpiratio difficilis cum ſtercore.

℞. *ſperm. cet.* ʒj. Capiat in cerevisia calida.

℞. *fl. chamom.* Mij.
herb. chærefol. Mj.
baccar. junip. ʒvj.
⊖ *Tart.* ʒj.
Coqu. in ſ. q. ▽ ſ. Colat.

℞. ℥ix. adde
Elect. de baccis lauri ʒvj.
deſt. bacc. junip. ℈j.
vitell. ov. N. j.
⊖ *gemmæ* ℈j. M. pro clyſmate propter alvum obſtructam & dolorem hypochondriorum.

℞. *Sperm. ceti* ʒij. D. pro 2. doſ. quæ tuſſim nocturnam ſiccam omnino ſedarunt.

XVIII. *Aſthma.*

SEni aſthmatico cum copioſa mucilaginum rejectione præſcripſi.

℞. ▽ *hyſſop.*
menth. ana ℥iß.
aſthmat. ℥ß.
cochlear.
⊖✻ ana ʒj.
Syr. nicot. ʒvj. M. pro potione cochleatim haurienda; Profuit optime: Porro

℞. *Sperm. cet.* ʒiij.
deſt. caryoph.
aniſ. ana gt. ij. M. pro 3. doſibus ad expectorationem promovendam.

XIX. *Abdominis motus convulſivus.*

MUlieri poſt curatam febrem per deſt. juniperi ſupervenit gravis dolor abdominis gravativus cum retractione umbilici interiora verſus. Hinc

℞. ▽ *menth.* ℥iß.
⊖✻ ʒß.
Laud. hyſt. gr. v.
Syr. cort. aurant. ʒiij. M. Tum potio paſſulata laxativa propinabatur; Et cum ſupereſſet dolor in abdominis regione hypogaſtrica & tumor inſtar parvi farciminis, applicandum juſſi

℞. *G.* ✻ *in* ✻ *ſolut.*
Empl. de galbano ana q. ſ.

Malaxetur cum ſ. q. ungu. de althea comp. F. Emplaſtrum irrorandum cum philoſophorum, optime contulit, & ita curata eſt. Alvus in talibus clauſa & obſtructa eſſe ſolet, ita quidem ut nec purgantia nec clyſmata quicquam operentur. Ergo tunc decoctum paſſulatum propinetur, quod optime prodeſt: & ubi jam omnia ſedata fuerunt, in uſu abſinthii & abſinthiacorum aliquandiu perſiſtendum. Hujuſmodi tormina & dolores

res sunt revera convulsivi, quales nempe paresin inducere valent.

XX. *Cholera sanguinea.*

HOrtulanus soceri cholera sanguinea simili fere atque Panarolus recenset conflictatus, assumsit R ♂ adstr. ex ♂ præcipitato in præparatione tart. ⊕lati Tachenii, gutt. xij. ad xv. singulis bihoriis in vehiculo vini tepidi, unde substitit fluxus: usurpavit juscula calida, bibit cerevisiam calidam, & tectus quietus omnino in lecto decubuit; Sub vesperam

℞. *Lap. hæmat. præp.* ℈j.
Magist. corall. c. s. citr. ℈ß.
laud. hyst. gr. v. M. irroretur primo ✱ hinc misceatur vino, stent per dimidiam horam, hinc unà propinentur; optimo cum successu.

Sed cum idem Hortulanus interjectis tribus quatuorve septimanis denuo conquereretur de angustiis præcordiorum, punctionibus gravissimis in scrobiculo cordis, & hypochondriis, quasi lapis in & sub umbilico jaceret, cum difficillima respiratione; præscripsi primo potionem ex g. ammoniaco, sed sine fructu; subjunxi decoctum sennatum, cum cremore Tart. quod aliquoties laxavit alvum. Hinc

℞. R ♂ *aperit.* ʒij.
∼ *anis.* ʒj. M. dos. 50. vel 60. guttæ; unde convaluit.

XXI. *Diarrhœa.*

VIr diarrhœa affectus assumebat
℞. ▽ *plantag.* ℥ij.
cinam. cydon. ℥ß.
✱ ʒvj.
diascord. ʒj.
♁ *diaph.* ℈j.
Syr. Cydon. ℥ß. M.

XXII. *Diarrhœa.*

SImilis mistura Salinum, Chirurgum, gravi diarrhœa decumbentem restituit:
℞. ▽ *menth.*
scord. ana ℥iß.
cinam. ʒij.
✚ *vini* ʒvj.
Theriac. Andromach. ʒiß.
bezoard. min. ℈j.
Syr. rub. id. ʒiij. M.

Hinc vitella ovorum dura cum aceto fuerunt assumpta; item præmissis istis cum remitteret malum, Elixir proprietatis acidum profuit optime. Interpolatis vicibus etiam clysma ex lacte & similibus ordinatum propter gravissimum tenesmum bene conferebat.

XXIII. *Icterus flavus.*

PUer 12. annorum gravi ictero laborans flavo totum corpus mire tingente cum tumore abdominis ad tactum renitente, pedibus etiam vesperi nimis tumentibus, alvo satis fluxili, siquidem bis vel ter quotidie liquida flavissima rejiciebat; hinc usurpavit aliquamdiu Ess. absinthii quotidie bina cochlearia in haustu potus ordinarii, hinc purgatus fuit per potiunculam cum g. ammoniaco, unde copiosam mucilaginem viscidam semel evomuit, & aliquoties, optimo cum successu dejecit: quo facto

℞. *Ess. absinth.* ℥ß.
∼ ⊖ ✱ ʒij. M. quotidie 60. vel 70. guttas ter assumsit per aliquot septimananas, & ita curatus fuit.

XXIV. *Lues Venerea.*

GErmanus in Italia factus Gallus assumsit
℞. ♀ ⊕*lat.* ʒj.
ocul. ♋. *præp.*
⊖ *volat. viper.* ana ʒß. M. pro 6. dosibus per triduum sumendis. Hinc
℞. *Ext. Cathol.*
☿ *dulc.* ana gr. xv.
Extr. troch. alhand. gr. ij.
c. s. q. Ess. lign. F. pilulæ; unde sexies vel septies evacuavit crassa, quotidie sub digestivorum usu vesperi hora ante cœnam ingrediebatur balneum ▽ tepidæ, insidebat per semihoram præter propter. Purgante adhuc una vice repetito.

℞. *Empl. de ran. cum* ☿ ʒij. linteo obductum imponebat tibiis dolentibus circa locum, ubi gummatum aliquot vestigia apparebant.

His ita præmissis Chirurgus dedit ☿lia salivatoria? nempe ☿ quendam cum ∼ ⊕l forsan præcipitatum coloris flavi; dabat in principio 3. tum 4. tandem 5. grana, remittendo denuo, donec 19. grana assumserit, mane in pruno arefacto cocto, hauriendo desuper jusculum calidum; primis diebus insequebatur vomitus cum insigni molestia, post omnes vomitus cerevisia secundaria eluebat os, ne aliquid ☿le in faucibus hærendo ulcera oris pertinacia & periculosa inferret: sed cum cessarent vomitus, æger successive salivabat, in principio pessime se habens, conquerebatur de præcordiorum angustiis & satis salivabat, sed quando salivatio non rite succedebat, rotulas ex ☿ dulci cum gummi tragacantha factas sub lingua tenebat, quæ promte promovebant salivationem. Cessante hac salivatione, postquam 14. dies eam continuaverat, & bene se demum habebat, potiones sudoriferas ex lignis cum ☿ vivo & ♁ crudo assumsit, hauriendo omni mane in lecto tectus ℥vj. ad viij. unde prima die alvus bis laxabatur, sequentibus sudoribus reliquis largiter, ita ut 8. vel 10. vicibus cum probe sudasset, cura absoluta esset. Sed cum non perfecte esset

curatus,

uratus, hinc post biennium curam salivato-iam repetiit, præmissa laxatione, & potio-ie lignorum sudorifera cum ☿ & ♁, qua as-umta intrabat balneum & nonnihil sudabat: inc fiebant inunctiones ☿les, cum ☿ vivo, inguedine porcina, terebinthina, &c. ex-incto: plantæ pedum, tibiæ gummatosæ, nguinalis regio, item carpi & cubitus inun-ebantur: cum egregie salivaret, etiam spi-a dorsi ab osse sacro ad scapulas usque semel, erumque inungebatur, cum supra dictæ re-iones quinquies autem essent inunctæ, pur-abatur semel adhuc, & tandem decocto idorifero, ut supra, utebatur.

XXV. *Arthritis vaga. Passio hyste-rica.*

Foemina difficultate urinæ, doloribus va-gis lancinantibus in omnibus artubus, & abdominis hystericis passionibus, ita ut adstantibus moribunda videretur, cum rtigine, & ut dicebat, lipothymiis labora-t: Hinc

℞. ▽ *fl. sambuci* ℥iij.
Ess. castor. ʒij.
cochlear.
⊖✱ ana ʒj.
Ocul. ♋. *præp.* ʒß.
Syr. cort. aur. ʒvj. M. hauriat coch-

im, unde insecuto sudore longe melius uit; sed cum ex dolore & tristitia ob obi-ı mariti graviter affligeretur, simulque ıma virium prostratione cum anæsthisia ve-tur;

℞. ▽ *menth.*
fl. sambuc. ana ℥iß.
Ess. L. sassafr. ʒij.
cochlear.
⊖✱ ana ʒj.
Syr. rub. id. ℥ß. M. hinc melius ha-

. Sed propter inquietudines nocturnas ordis anxietates

. *ocul.* ♋. ℈ß.
⊖ *volat. succin.* gr. v.
myrrh. el. gr. j. M. assumsit, quievit, us habuit.

rim ℞. 🜕 *dest. succin.*
spicæ ana ʒj. M. D. il-

tur scrobiculo cordis, plantis pedum, & uot guttæ vertici.

Cum aliquandiu post gravem pateretur ivam, cum gravissimis hystericis passio-& phlogosibus, & præcordiorum an-ibus junctum, volatilia non poterat as-e, exasperabant enim semper malum, am & anxietates excitabant; sed ℞ be-ica egregie profuit, aliquoties in die ad ttas usurpata; tandem in fine morbi, ıbinde reluctarentur hystericæ passio-nes, liquor ▽ ♂ ☉ris omnia talia sustulit pathemata.

XXVI. *Verbera. Epilepsia.*

Mulier verberibus male tractata in capi-te, pectore & hypochondrio sini-stro, una cum supervenientibus Convulsio-nibus Epilepticis assumsit Anno 1702. die 17. Decembris hora 1. pomeridiana.

℞. *Rad. angel.* ℥j.
pyrethr. ℥ß.
fl. chamomill. p. ij.
sem. 4. calid. maj. ana ʒij.
⊖ ♀ ʒj.
Coqu. in s. q. ▽ s. Colat. ℞. ℥iix. adde
Elect. lenit. ℥j.
🜕 *dest. succin.* ℈j.
vitell. ov. N. j. M. F. Clysma.

Applicabatur cum euphoria.

℞. ▽ *ceras. nigr.*
lil. convall.
meliss. ana ℥j.
✚ *rutac.* ʒvj.
ocul. ♋. *præp.* ʒß.
Cinnab. ♁ gr. xv.
⊖ *volat. succin.* gr. xij.
Syr. fl. tun. ʒvj. M. F. Potio.

Die 18. omnia erant remissa, propter dolorem præcordiorum

℞. *G. tacamah. q. s.*
Malax. c. s. q. balsam. peruv. induc. super alutam in forma scuti sto-mach. D. S. **Magen-Pflaster.**

Repetebatur potio, ut & vesperi clysma propter ardorem febrilem. Cum sanguinis sputum superveniret

℞. *Sperm. Ceti* ʒj. D. S.
Zertheilend Pulver.

d. 19. Mox post clysma sanguinem gru-mosum per alvum ejiciebat, calor per 3. ho-ras cum sudore frigido fere insequente adfue-rat; debilis mane erat, appetitus nullus, conquerebatur inter alia de motionibus in ab-domine, unde clysma & sperma ceti in cere-visia tepidâ repetebatur, & potio subinde de-libabatur, quæ sistebat, ut dicebat, mox omnem angustiam & imminentem lipothy-miam. Clysma sequente nocte copiosa, va-ria, sed non sanguinolenta eduxit, circa me-diam noctem initio diei quarti angustiæ, do-lores artuum, sensus & motus cum loquela fere aboliti, usque post horam secundam no-cturnam, quo tempore nonnihil melius ha-bebat. Mane erat debilis, conquerens de dolore præcordiorum, anæsthisia brachii sini-stri, sudor nunc calidus nunc frigidus in to-to, calor qui sub mediam noctem tres horas duraverat, erat naturalis.

Hinc

Hinc die 20. præscribo

℞. ▽ *cherefol.* ℥j.
ceras. nigr.
lil. convall. ana ʒvj.
Ess. hyperic. ℥ß.
∽⊖✱ ʒj
ocul. ♋ *præp.* ʒß.
Syr. de beton. ℥j. M. Cochleatim assumsit cum levamine & ob præcordiorum anxietatem & respirandi difficultatem &c. secta à meridie in brachio vena & ℥ij. saltim evacuatæ sunt egregio cum levamine. Vesperi rediens eam bene se habentem offendo, fluxus menstruus redire cœpit, utut saltem 14. essent dies, quod cum habuerit: potiunculam continuabat, & cherefolium minutim concisum cum jusculo carnium assumsit, felici cum successu ad mediam noctem dormivit, post hanc vigil, sed citra ullum symptoma, vel ardorem, &c.

Die 21. copiose fluebant menses; dolor capitis nucham occupabat, continuavit potionem & jusculum cherefoliatum.

Die 22. bene se habebat, evanuerat omnino febris, conquerebatur solum de gravissimis doloribus brachii dextri, lancinationibus cum decoloratione macularum lividarum. Ergo

℞. *Spir. Vini camphor.*
formicar ana ʒvj.
▽ *artic. ad extr.* ʒiij. M. inungebatur post fricaturas brachium, quod valde conducebat, menses pure fluebant.

Die 23. bene se habebat, menses remittebant; continuabat Potionem & inunctionem; sicque sensim convaluit.

XXVII. *Febris maligna. Cephalalgia. Agrypnia. Colica. Epilepsia.*

Anno 1673. d. 4. Januarii vocatus ad Nobilem, febre maligna correptum cephalalgia gravi, siti contumaci, ad epilepsiam alias inclinantem, & ex quocunque dulcium esu colicam spasmodicam incurrentem, præscripsi:

℞. ▽ *scord.*
scorzon. ana ℥j.
cord. H. S. ℥ß.
♉ *diaph.*
Cinnab. ♉ ana ℈j.
⊖ *volat. viper.* ℈ß.
succin. gr. vj.
Syr. fl. calend. ℥ß. M. cepit pro tribus vicibus, sed absque sudore. Hinc

℞. *Gelat. C. C.* ℥j. infundendam potui ordinario, qui erat ▽ cum dimidio Vino & succo citri.

℞. *Spec. decoct. carmin.* Miij.
⊖♀ ʒj. *Coqu. in s. q.* ▽ *s.*
Colat. ℞. ℥ix. adde
Elect. lenit. ℥j.
🜇 *dest. succini* gr. xiv. M. pro clysmate: probe ter fuit evacuatus. Vesperi

℞. C. C. s. △. gr. xiv.
Cinnab. ♉. gr. vij.
⊖ *volat. succin.* gr. iix.
Camph. gr. ij. M. usurpavit absque sudore.

Die 5. cum nox fuisset tolerabilis & in ⊡ crassa ac fœtida scorbuti signa apparerent, & malignitatis nullus superesset metus, mucumque viscidum ejiceret æger

℞. ▽ *menth.*
hyssop. ana ℥j.
∽ *cochlear.* ʒj.
arcan. dupl. gr. xv.
∽⊖ *dulc.* gr. xij.
Syr. nicot. ℥ß. M. Sumsit cochleatim: horas 3. ante paroxysmum febrilem ardentem, præscripsi

℞. ⏀ ♉*t.*
arcan. dupl. ana gr. xij.
camph. gr. ij. M. F. pulvis; qui circa caput sudorem gravem prolicuit, unde & paroxysmus horam integram postposuit, & brevior minusque ardens fuit: verum propter cephalalgiam applicandum præscripsi

℞. ▽ *fl. sambuc.* ℥j.
anethi ℥ß.
apopl. usit. ʒiß.
camph. gr. ij. M. pro Ephithemate: cum euphoria.

Die 6.

℞. ⏀ ♉*t.*
arcan. dupl. ana ℈ß. M. capiat hora ante paroxysmum. Sed per 3. horas anticipavit hic, unde nihil actum fuit.

Die 7. bis modo præscriptum pulverem sumsit: paroxysmus hora quarta lenis & brevis rediit; sed hoc die & sequente nocte 7. ad 8. dejectiones liquidas habuit: Hinc

℞. *arcan. dupl.* gr. xv.
magist. corall. c. succ. citri ℈ß. M. Assumat ante paroxysmum, qui eodem modo rediit propter agrypniam aliquot noctium.

℞. *Ungu. somnif. usit.* ʒß.
🜇 *papav. expr.* ℈j. M. illinat. temporibus.

Die 9.

℞. ⊖✱ ʒß. pro 2. dosibus.

Die 10.

℞. ▽ *Card. B.* ℥j.
∽⊖✱ ʒß.
Syr. card. ben. ʒij. M. Paroxysmus remisit.

Die 11.

℞. *Ess.* ♂ ☉*r.* ʒij. D. sumsit 20. guttas ante meridiem, à meridie potionem.

Die 12. nihil agebatur.

Die 13.
℞. *Elixir. propriet.* ℨij. Sumsit 30. gt.
tem
℞. ℘ *chamom.* ℨj.
philos. ℨß. M. pro inungendo
o dolente: Pro stomacho tandem rectifi-
do nunc Elixir stomachale Proprietatis,
e post singulos pastus Elixir menth. cum
⊖ dulci sumsit.
Singulare erat in hoc ægro; quod ipse, ut
bat, ad colicam passionem, & epilepticos
tus inclinabat, qui graves paroxysmos in-
ant; Colicam quidem patiebatur, quo-
ulcia quæcunque & qualiacunque come-
: Epilepsia verò corripiebatur, quo-
ut terrore aut ira afficeretur; Interdum
nque malum coincidebat, ita ut ex dul-
esu mox pateretur colicam, i. e. **es
hn im Leibe / um den Nabel herum /
enn sichs krümbte /** unde etiam sem-
iqualem dolorem percipiebat in regio-
edia umbilicali, etiamsi cætera sanus:
**es ihn nun so vexiere im Leibe / und
sam herum lieffe / so kähme es sachte
/ also / daß er endlich nicht wisse /
in geschehen / und komt denn der** Pa-
nus epilepticus: **Wegen dieser** pathe-
**truge er allemal einen Gürtel um
ib / daß er / so bald er was von der
merckte / hefftig zusammen zog /
lso verwehrte / daß es nicht so arg**
. Affectus hic simillimus erat passio-
ierum hystericæ; adeo ut si fuisset mu-
omnes dixissent, **sie hätte Mutter-
vehrung.** Unde etiam curam in-

per Martialia.
per Volatilia.
per Opiata v. g. Laudanum Hyste-

per Emplastrum ex Galbano umbili-
iovendum.
absoluta cura gestavit aliquandiu Em-
n hoc & continuavit aliquando Liquo-
orem, unde diu citra ullum affectum
i vel Epilepticum vixit: cum quo so-
iam vel ∽ ⊖✱ simplicem, vel ani-
ui posterior etiam in Paroxysmo Co-
n inconveniens erat.

XXVIII. *Phthisis.*

iosus Phthisicus perfectus & asthmati-
continuo suffocandus Die 11. Januar.
Spermat. Ceti ℨj. D. in Cerevisia

∽ ⊖✱ *anis.* ℨj. D. 12. ad 15. guttæ.
▽ *hyssop.*
cinnam. ana ℥ij.
asthmat. ℨij.
Oxymell. scill. ℥iß. M. sumat coch-
r noctem.

Die 12. sperma ceti cum spiritu ⊖✱ anis.
reiteratum. Item
℞. ▽ *hyssop.* ℥iv.
G. ✱ *in* ✱ *sol.* ℨj.
Syr. de hyssop. ℥iß. M.
Die 13. continuabatur spiritus & ultima
potio, sed moriebatur.

XXIX. *Malum Hypochondriacum. Melancholia hypochondriaca. Vertigo.*

JUvenis 21. annorum laborans malo hypochondriaco, unà cum incipiente melancholia hypochondriaca, in specie cum vertigine afflictus tam jejunus quam in specie post pastus singulos graviter. Præmisso vomitu ad malum hypochondriacum
℞. ℞ ♂ ☉ris ℨij.
∽ *cochlear.* ℨj.
Camphoræ gr. vj. M. dos. 50. guttæ bis in die. Hæc ipsa bis vel ter repetita fuit; Usurpabatur enim una euphoria, exinde alvus quotidie bis, interdum ter aperta fuit, excreta nigra, hypochondria libera facta: Hinc pro Vertigine admodum molesta & studia turbante
℞. *Pulv. sem. sinap.* ℥ß.
fœnic.
cumin. ana ℨj.
Cubebar. ℈iv. M. F. Pulvis, de quo semper bihorio ante pastum cepit cultelli bonam cuspidem, sed frustra: Hinc
℞. *Elix. menth.* ℥iij.
∽ ⦶ *d.* ℨiß. M. de qua mixtura post singulos pastus cepit cochleare, sed frustra: Tandem
℞. *Petrolei albi* ℨij. Hujus cepit in fine singuli pastus 6. ad 8. guttas, in ultimo haustu; eaque inunxit leviter præcordia, id quod optime profuit, utut subinde ructus induceret.

XXX. *Vertigo.*

AD imitationem hujus alii juveni vertiginoso dedi præmisso vomitu
℞. *Conserv. menth.* ℥j.
salv. vel anthos ℥ß.
petrol. alb. ℨiß.
c. s. q. Syr. menth. F. Electuarium, de quo mane q. s. cepit, bono successu. Cui altera vice ⊖ volatil. succini gr. xv. admiscui.

XXXI. *Tussis chronica pertinax. Hypercatharsis. Hysterica passio.*

FOeminæ tussi chronica pertinaci afflictæ præscripsi:
℞. *Laud. hyster.* gr. v.
G. ✱*c. in* ✱ *sol.* ℈ß.
Aloës lucid. gr. iij.
Extr. troch. Alb. gr. ß.
c. s. q. Ess. salv. F. Pilulæ, quas as-

sumsit vesperi hora una ante cœnam, bene dormivit, mane aliquoties alvum deposuit, vomuit semel & sana evasit.

Aliquot septimanis interjectis eædem pilulæ eodem modo usurpatæ dederunt vomitus nimios, hypercatharsin torminosam, cruentam, passiones hystericas atroces; Hinc contra hypercatharsin

℞. *Corall. rub. præp.*
C. C. *ust.*
♂ *diaphor.*
⊽ *sigill.* ana gr. vij.
Laud. hyst. gr. iv. M. F. pulvis & sacculi ex floribus verbasci & chamom. in lacte bulliti applicati fuerunt podici.

Ad hystericas passiones vero Elixir uterinum D. Mich. in vino crebrius usurpavit, expectato sudore; quod profuit insigniter.

XXXII. *Æstus nocturnus febrilis. Orthopnœia. Diarrhœia.*

VIr corripiebatur æstu febrili ingenti, suffocatione & orthopnœia, mucum copiosissime rejiciebat, & diarrhœam patiebatur nocturnam.

℞. ▽ *menth.*
scabios. ana ℥iß.
bugloss. ℥j.
♂ *diaphor.* ʒj.
Syr. de jujub.
nicot. ana ℥j.
∾ ⊕ *dulc.* q. s. pro grato sapore. M. bene profuit, sudorem copiosum & horridam muci viscidi rejectionem promovit: propter acerbos dolores punctorios in hypochondrio dextro videbatur esse ex hepate, qui sufflaminabant respirationem, & non permittebant decubitum in latus dextrum.

℞. ℴℴ *Chamomill.* ℥j.
destill. cumin. ʒj.
Croci ℈j.
Camphoræ ℈ß. M. illinatur frequenter, super imposito latere nonnihil calente. Pro æstu compescendo nocturno

℞. *Antihect. Poter.*
⊕ ♂*t.* ana ℈ß.
sacchar. ♄ gr. vj. M. F. pulvis. D.

Cum omnia symptomata remisissent penitus intra 7. dies, saltem quod vesperi usque ad mediam noctem copiosissima rejiceret sputa viscida, quæ ex visceris forsan alicujus corruptela & digestione vitiata oriri putabantur, ordinavi:

℞. *Herb. heder.* ⊽*str. rec.*
Chærefol. rec. ana Mj.

Concis. Coqu. in Mens. 1. Cerevis. ad ¼ consumt. de hoc decocto bibat ter in die, mane, in prandio, & ante cœnam bonum haustum; & in jusculis frequenter capiat chærefolium.

XXXIII. *Febris tertiana.*

FOEmina 63. annorum laborabat tertiana intermittente, Paroxysmi quotidie 6. ad 7. horas anticipabant, frigus paucum, æstus ingens, debilitas virium insignis, ante Paroxysmum subinde vomitus:

℞. *tart.* ⊕*lat.* ℈ß.
Scammon. ♀*t.* gr. ij.
Troch. alhand. gr. ß. M. F. pulvis, qui ad 8. vices copiose evacuavit, sed cum summa virium prostratione, & cum immineret novus Paroxysmus, hinc pro temperando æstu & roborandis viribus, simulque febri mitiganda

℞. ▽ *acetos.*
rub. Idæi ana ℥j.
succi citri ʒvj.
Theriac. Andromach. ʒß.
♂ *diaph.* ℈j.
Syr. rub. idæi ʒvj. M. Febris evanuit in totum: sed remansit ariditas oris, cum dolore punctorio sub costis nothis lateris sinistri:

℞. ▽ *scabios.* ℥ij.
⊖✳ gr. xv.
Antihect. Poter. gr. xij.
Laud. ferment. gr. j.
Syr. de jujub. ʒvj. M.

XXXIV. *Æstus.*

INfans gravi æstu afflictus, post meridiem quotidie repetente accepit

℞. *Syr. cichor. cum rhab.*
de spina cervin. ana ʒiß.
ocul. ♋ *ppt.*
C. C. *s.* △ ana ℈ß. de quo dimidium sufficienter purgavit; præmisso die præcedente clysmate carminante:

℞. *Arcan. dupl.* gr. xij.
C. C. *s.* △ *vel* ♂ *diaph.* gr. vj. M. hic pulvis aliquot diebus continuatus omnem æstum sustulit; Item

℞. ⊖✳ ℈ß.
Arcan. dupl. ℈j. M. pro 2. dos.

XXXV. *Dolor nephriticus. Dyspnœa, Tussis.*

VIr nephritico dolore, dyspnœa, & tussi noctu saltem & cum dorso incumberet affligentibus graviter decumbens cum stertore, ita tamen ut nihil rejiceret, Interdiu satis bene se alias habens assumsit:

℞. ▽ *scabios.*
menth. ana ℥j.
asthmat. ℥ß.
∾⊖✳ ʒj.
Laud. op. ferment. gr. ij.

Syr.

Syr. de alth.
jujub. ana ℥iij. M. F. Potio, quæ egregie contulit. Interdiu lapides 69 addebantur. Tussis & dyspnœia fere nulla, dolores remissi. &c.

XXXVI. *Dolor & tumor mammæ.*

FOemina cum ablactaret infantem,
℞. ♁ *diaph.* ℈j.
myrrh. el. gr. vj. M. F. Pulvis, assumat & expectet sudorem; sed prius ex utraque mamma lac in prunas candentes nonnihil emulgeat; Fecit hoc saltem ex una mamma, unde & eadem omne lactis incrementum prævenit; sed cum in altera jam semicalseatum lac nihil emulgeri pateretur, otu aquæ tepidæ illud nonnihil resolutum liquantulum emulsit: sed cum nullus sulor ex pulvere superveniret, & dolor ac tunor mammæ cum sensu grumi lactis coaguati durarent
℞. G. ✱.
Empl. de galban. crocat. ana. M. & iammæ imposuit, fovendo crebro cum nteis calidis, & ita successive evanuit.

XXXVII. *Struma.*

Artor struma in collo ex utraque laryngis parte laborans molli, non aut levissie dolente, nisi fortius comprimas, una m difficili respiratione:
Præmisso Vomitorio ex syrupi emeti- ℥ß. inde copiose evacuatus accepit pro uitæ viscidæ resolutione ⊖✱ ʒiij. de quo otidie capiat bis, mane & vesperi, quann cultri cuspis capere possit. Hinc
℞. *Pulv. rad. jalapp.* gr. xvj.
Crem. ♀ gr. xij.
Extr. troch. alhand. gr. j. M. unsexies purgatus fuit; Hinc
℞. *Empl. de Galb. Croc.* part. ij.
G. ✱ *in* ✱ *sol.* part. j.
Malaxetur c. s. q. ℴℴ philos. inducantur er linteum. F. Emplastrum in forma transsa, applicetur calide, ita ut omni mane vesperi digitis simul bene comprimat struim. Hujus usu aliquoties repetito emoli quidem struma magis, sed non imminuta .t, propterea
℞. *Empl. de ran. cum* ☿ q. s. F. Emstrum: assumendo simul interne ⏜⊖✱ ad gutt. 40. semel aut bis quotidie, vilo omne acidum.
Applicato hoc emplastro gravis dolor oco strumæ exortus fuit, & hinc inde ulæ pure albo refertæ proruperunt, quiapertis etiam copiosum pus effluxit, unost bidui usum emplastrum seposuit, & um mundum ulcusculis imposuit, unde brevi eadem consolidata fuerunt; & apparuit, cuticulam saltem & cutim hinc inde dictis ulcusculis affectam fuisse; unde denuo oppositum idem emplastrum per medium discissum, & utrinque ad laryngis latera applicatum, ne immediate huic superimponendum fuisset, quod sine dolore aut exulceratione successive insensibiliter detumescere fecit. Arbitror ergo, potius ista ulcuscula ex aliquali reactione hujus emplastri cum priori ex gummatibus confecto orta fuisse.

XXXIIX. *Struma.*

SImilis tumor in collo fœminæ curabatur mox applicando & illinendo frequentius balsamum ♇ terebinthinatum.

XXXIX. *Febris ardens infantis. Tussis.*

INfans quatuor annorum febri quasi ardente, non tamen continua laborabat, cum tussi gravi.
℞. *Syr. nicotian.*
emet. ana ʒj.
▽ *menth.* ℥ß. M. Egregie phlegmata copiosa evacuavit. Hinc
℞. ▽ *acetos.*
scorzon. ana ℥iß.
⦶ ♁*t.* ʒß.
C. C. f. △
♁ *diaph.* ana gr. xv.
Syr. pap. alb.
cort. aur. ana ʒiij. M. capiat vesperi & noctu cochleatim.
Altera vespera pro temperandis humoribus acrius effervescentibus.
℞. *Sem. nap.*
card. Ben. ana ʒiß.
amygd. dulc. ambr. ʒj.
c. s. q. ▽ *scabios.* F. Emulsio adde
C. C. f. △ ℈j.
♁ *diaph.* ℈ß. Edulcoretur, capiat cochleatim.
Sequenti vespera tertia
℞. ▽ *scabios.*
cinam. borrag. l. cydon. (propter alvum laxiorem) ana ℥j.
♁ *diaph.*
magist Corall. c. s. citr. ana gr. xv.
⏜ ⦶ *d.* gt. xvj.
Syr. papav. alb.
succi scabios. ana ʒiij. M. Capiat cochleatim, hac nocte & sequente die: inde quarta vespera, cum admodum debilis esset, continuante æstu insigni
℞. ℞ *Corall. c.* ⏜ *Cord. Cerv.* ʒij. Dos. gt. x-xv. capiantur in Cerevisia, vesperi & post

& post mediam noctem. Mane optime se habuit, & bona insecuta sunt Calcyonia; restitante sola tussi, cibum etiam egregie simul appetebat.

Hinc pro tussi sedanda

℞. ▽ *scabios.*
hyssop. ana ℥j.
cinam. cydon.
Syr. violar. ana ʒiij.
⁓ ⊖ ✱. *anis.* ʒj. M. cochleatim capiat: & post Spiritus hujus solius gt. xv. bis in die assumsit.

XL. *Apoplexia: Hemiplegia.*

FOemina Apoplectica erat, & hinc mox latere toto sinistro hemiplectica fiebat: Vocatus vesperi die ♄, hor. VI. mox præscribo potionem ex volatilibus & spirituosis cephalicis una cum clysmate acri; item balsamum ex oleis destillatis cephalicis, huic præmisso vomitorio ♁li die Solis ordino V. S. in brachio opposito & potionem ex volatilibus & spirituosis carminativam. Die ☽

℞. ☿ *vit.* gr. ij.
resin. scammon. gr. iv.
Conserv. fl. tunic. ʒiß. pro bolo.
℞. *Pulv. lil. convall.* ʒj.
rad. helleb. alb. ℈j.
☍ *dest. caryoph.* gt. iv. M. pro sternutatorio forti.
℞. ▽. *lil. convall.*
ceras. nigr.
menth. ana ℥j.
⁓ *ceras. nigr.* ʒvj.
⊖ *volat.* C. C. gr. xv.
Zing. ♅ ℈j.
Syr. rub. Id. ℥j. M.
℞. *Petrol. alb.* ʒij.
☍ *dest. spicæ.*
lavend.
major. ana ℈j.
succin. ℈ij. M.
℞. *Spir. Vin. Camph.* ℥iij.
lumbr. ⚳tr. per se destill. ℥iß.
Ess. castor. ʒvj. M. Primum spiritus hic affricetur, post balsamus inungatur.
℞. *Extr. helleb. nigr.* gr. xvij.
troch. alh. gr. iv.
Castor. ℈ß.
☍ *dest. succini* q. s. pro Pilulis.
℞. *Ras. L. Sassafr.* ℥ij.
Herb. rorismar. rec. Mij.
bacc. junip. rec. ℥ij.
Coqu. in ▽ & vini ana ℔iß. in cucurbita cum alembico.
Colat. & destillationi adde
⁓ *junip.* ℥iv.
⊖ ✱ ʒiij.
Syr. flor. tun. ℥iij. M. Hanc potionem bis ad imitationem Poterii hausit, quotidie ter, & sudavit.

℞. *Liquor.* C. C. *succin.* ℥ß. D. 40. gutt. aliquando ad ʒj. hausit sine insigni alteratione, adeo robusta erat & vegeta.

℞. *G. Tacamah.*
Galban. ana q. s. Malax. c. s. q. ☍ dest. succini F. Emplastrum applicetur collo, à regione dorsi. Pediluvium ex nervinis ▽ s. incoctis quotidie fervide bis usurpatum, optime pedi profuit. Hinc

℞. *Sem. Sinapi* p. j.
bacc. junip. rec. p. ij.
Contus. infundantur in s. q. V̈ vel ⁓ juniperini: post digestionem tam cum ipso spiritu, quam magmate residuo fricentur membra.

℞. *Specif. Cephal.* gr. xv.
succin. ppt. ℈ß.
⊖ *volat. succin.* gr. v. M. pro pulvere, qui quater vel quinquies fuit repetitus. Postmodum

℞. ▽ *Ceras. nigr.* ʒvj.
⁓ *theriac.* ℥ß.
⊙ *diaphor.* ℈ß. M. Capiat vesperi una vice: bis hoc modo usurpavit: Primis duabus vicibus anxietatem quandam in præcordiis percepit, item tussim siccam subinde eam stimulantem; hinc calor quidam sensilis in universo corpore erupit, quem levis sudor secutus fuit: Tertia vice pulverem accepit, hora nocturna tertia, unde per 4. horas optime dormivit, & sudore largo perfusa fuit, & optime quoad cœtera se habebat; & ex omnibus etiam volatilissimis assumtis talem sensilem operationem nunquam atque ab hoc pulvere percepit. Sed cum metueret sumtus:

℞. *Bals.* 🜍
☍ *dest. succin.* ana ʒj. M. de quo omni mane in jusculo gt. viij. à meridie de solo ☍ succini gt. vj, accepit una cum externis. Postmodum frequenter usurpavit Liqu. C. C. succin. ad 40. gt. externo usu ⁓ ⊖ ✱ c. ♆ paratum, quo bis in die inuncta est largiter. Sed brachium erat immorigerum, & in specie circa scapulam dolebat, seu summitatem humeri: ibi semper post irrigationem & frictionem ⁓ ⊖✱ c. ♆ desuper inungebatur pinguedine anserina; nunc sola, nunc ☍ dest. compos. nonnihil fortificata. Cæterum cum flaccesceret brachium & dolor ostoropus quasi adesset, cum tendinum renitentia, quando flectebantur, metuebam atrophiam & similia symptomata. Inde volebam præscribere:

℞. *Pin-*

℞. *Pingued. hum.* ℥iij.
anserin.
℅ *castor.* ana ℥ij.
petrol. ℥ß.
℅ *dest. junip.*
succin. ana ʒij.
spicæ ʒß.

Pinguedinibus cum oleo castor. lento △ quefactis addantur reliqua, & F. unguen- m: sed nolebat. Contra hunc tamen bra- m dolorem usurpavit balsamum peruvia- m, illinendo locum humeri dolentem fre- entius una cum ∇ cum euphoria, nisi sub utationibus tempestatum. Pro dolore ve- capitis sæpe molestò omni mane capiebat - ⊖✱ ad gutt. 30. in jusculo jejuna cum le- mine.

XLI. *Apoplexia.*

ANcilla quædam insultu apoplectico ta- cta erat mox a media nocte: Accedens ne illam Hora viii. carnosam, admodum ram facie & membris, quasi sanguis un- ue stagnaret, offendi, membra difficilli- & saltem brachia aliquoties movebat, de ma præcordiorum anxietate tremula voce querebatur, innuendo scrobiculum cor- Hinc præscribo vomitorium in paulo nsiori dosi aliquoties, sed non adeo insi- er purgabatur, supra & infra; circa ve- am vena secabatur in brachio, & præ- si misturam est ⏜ ⊖✱ ceu basi cum : Regioni vero stomachi applicabatur lin- n spiritu vini probe calide imprægnatum, e sæpius reiterabatur. Accedens altero e, eam paulo meliorem offendi, jussi m remedia continuare; vesperi satis co- à hæmorrhagia narium eam corripit; e accedens in eodem statu eam offendi ad- rubicundam; hinc cum hæmorrhagiam r vassem, non obstante V. Sectione, jubeo n in crure opposito brachio, in quo V. S. it factā, circa talum venam incidere; te sequente supervenit fluxus menstruus; : continuato usu ⏜ ⊖✱ interno, cum posito semel pulvere laxativo, & exter- piritu vini intra octiduum convaluit. Et hac ancilla corpulenta, sed staturæ bre- ast robustæ naturæ ultra duplicem venæ- ionem adhuc hæmorrhagiam narium & i provocavit.

XLII. *Catarrhus.*

Um Liquor C.C. succinatus adeo egre- gium sit ad affectus catarrhales reme- , ad ejus imitationem commode in for- ⏜ C. C. & ⊖ volat. succini præscri- r; Sic Aviæ dimidii lateris dolore ex his & defluxionibus à lympha acri & afflictæ cum successu præscripsi:

℞. ∇ *lil. convall.*
serpill. ana ℥iß.
Ess. L. sassafr. ʒiij.
⏜ C. C. ʒiß.
⊖ *volat.* C. C. ℈j.
succin. ℈ß.
C. C. *ust.* ʒß.
Laud. op. ferment. gr. iß.
Syr. de beton. ʒvj. M. F. Potio capi- at cochlearia duo, omni hora, donec sudor prorumpat, tunc cesset, & postmodum suc- cessive pergat. Caput inungat ℅ dest. suc- cini in vertice.

XLIII. *Pleuritis.*

FOeminæ pleuriticæ utut ⏜ pleuriticus D. Michaelis cum ∇ fl. sambuci egregie juvaret, tandem tamen mistura cum ⊖ vo- lat. mandibularum lucii piscis rem absolvit.

XLIV. *Pleuritis.*

VIr gravi pleuritide correptus pulsum ha- bebat semper post tres pulsationes inter- mittentem: octavo die vocatus præscripsi:

℞. ∇ *papav. rhœad.*
scabios. ana ℥iß.
♁ *diaphor.* ʒß.
Syr. nicot.
scabios. ana ʒvj.
⏜⊖ *anticol. dulc. q. s.* M. bis usur- pavit: prima vice sensibile levamen quidem percepit, sed altera vice mire recruduit mor- bus, ut moribundus videretur omnibus, & quidem semper circa vesperam angebatur morbus, præcedente gravi rigore, insequen- te vehementissimo æstu, sub quo & delirus & summe debilis evadebat, unde decimo die præter propter præscribo:

℞. *Sem. Card. Ben.* ʒiij.
c. ∇ *papav. rhœad. & scabios.* ana ℥iß
F. Emulsio adde: *Mandib. luc. pisc.* ℈ij.
⊖ *volat. mandib. luc. pisc.* gr. xij.
Edulcoretur saccharo: Mire profuit.

XLV. *Pedes œdematosi & ulcerosi. Asthma. Tussis. Sudor nocturnus.*

VIr pedibus œdematosis & ulcerosis & asthmate gravi cum tussi aliquali, & sudore nocturno &c. affligebatur, qui ante in alio loco febre ardente graviter conflicta- tus fuit:

℞. *Liqu.* ♂ ⊙r. ℥ß. Dos. 30. gutt, mane.
℞. ⏜⊖✱ *anis.* ℥ß. D. dos. 40. gutt. à meridie & sub introitu lecti continuati hi ali- quandiu.

℞. *Rad. armor. rec.* ℥ij.
angel.
acor. ver.
ireos flor. ana ℥j.

—nostr. rec. ℥iß.
Herb. rorisin.
menth.
salv. ana Mj.
Fol. senn. s. s. ℥j.
galang. ʒiij.
cinam. ʒj.
passul. ʒvj. M. pro nodulo.

Cui bis vini mensuram affudit, & primitus bis, postmodum semel in die haustum assumsit, purgavit & in specie asthmati egregie succurrit.

℞. ∞ *dest. menth.*
anis.
junip. ana ℈ß. dos. gt. x. in haustu istius Vini. Pro pedibus tumentibus in specie vesperi, si interdiu ambulasset, vel stetisset, duris, rubicundis, sublividis

℞. ∾ ⊖✱ *c.* Ψ ℥j. quo pedes sub introitu lecti & mane surgens inungat, crebro in loco calido, tibialia mox induendo; sic optimi redditi sunt. Continuavit interne semper spiritum pectoralem.

XLVI. *Lactis alteratio post terrorem.*

Retulit mulier juvencula, quod cum lactaret infantem & catellum, in puerperio, graviter perterrita, ita ut affectus mammarum timeret, mox catello porrexerit mammam, qui ex sucto lacte postmodum correptus fuit epilepsia gravi; propinavit ob id eidem mithridatium, unde cum per tres horas fortiter dormivisset catellus, evigilans sine omni noxa ulterius fuit.

XLVII. *Raucedo. Tussis sicca. Febris catarrhalis.*

Anno 1674. puer 3. annorum conflictatus subitanea raucedine, hinc tussi sicca creberrima, & tandem febre nocturna ac vespertina catarrhali

℞. ▽ *scabios.*
veron. ana ℥iß.
Syr. de Erysimo ℥j.
scabios.
violar. ana ʒvj. M. hauriat cochleatim.

℞. ▽ *veron.*
scabios.
Syr. scabios.
erys. ana ʒvj.
∾ *pectoral.*
succin. ppt. ana ʒß. M.

℞. *Liqu.* C. C. *succin.* ʒiij. dos. 12. guttæ in cerevisia.

XLIIX. *Febris puerperæ. Cephalalgia. Hypochondrii dolor.*

Puerpera 20. dierum irâ percita incidit subito in gravissimum rigorem, quem intensissimus æstus, cephalalgia, dolor hypochondrii dextri, &c. sequebantur. Hinc vesperi

℞. C. C. *s.* △
♁ *diaph.*
⌽ ♁*ti* ana ʒß. M. pro 2. dosibus.

℞. ▽ *fl. sambuc.* ℥iij.
⊖ *volat.* C. C. ℈ß. M. pro vehiculo.

Altero mane

℞. ▽ *rub. idæi* ℥ij.
scabios. ℥j.
♁ *diaph.* ʒj.
Syr. acetos. citr. ℥j.
∾⌽ *dulc.* q. s. M.

℞. *Ungu. dialth.* ℥ß.
∞ *amygd. d.* ʒij.
dest. cumin. ʒß.
camphor. gr. vj. M. pro linimento ad latus dolens.

℞. *Papav. alb.* ʒiij.
c. ▽ *nymph. & fl. samb.* F. Emulsio adde.
Croci ℈ß. M. pro Epithemate frontis.

XLIX. *Febris petechialis.*

Juvenis 14. annorum corripiebatur febre maligna petechiali, principium erat cum dolore aliquali abdominis, crebriori alvi fluxu, succedente pedetentim virium prostratione, siti intensa, & appetitu dejecto, & vomitu. Vocatus die sexto die Jovis eundem febre ardente correptum invenio.

℞. ▽ *rub. idæi.*
scabios. ana ℥iß.
♁ *diaph.* ℈ij.
Syr. rub. idæi ℥j.
Camph. gr. vij.
∾⌽ *dulc. q. s.* M. capiat de die.

Die Veneris

℞. ⌽ ♁*t.* ℈j.
C. C. *s.* △ ℈ß. M. Nullus sudor, sed sex alvi dejectiones:

Die Saturni

℞. *Decoct. hord. c.* C. C. ℔j.
Gelatin. C. C. ℥j.
Syr. rub. idæi ℥iß.
∾⌽ *dulc. q. s.* pro Julebo quem hauriat, quando placet, interjectis his pulveribus:

℞. ♁ *diaphor.* ʒß.
Zing. ♁
C. C. *s.* △ ana gr. xv. M. pro 2. dos.

Die Solis vesperi

℞. ▽ *scord.*
rub. idæi.
cord. H. Sax.
✠ *rub idæi* ana ℥j.
diascord. Fracast. ʒiß.
♁ *diaphor.* ℈j.

bezoard.

bezoard. min. gr. xij.
Syr. rub. idæi ℥j. M. pro 2. doſ.

Die Lunæ ratione virium
℞. ▽ *rub. idæi* ℥ij.
cord. H. Sax. ℥j.
ſucci citri rec. ʒvj.
♁ *diaph.*
magiſt. Corall. c. ſ. citr. ana gr. xvj.
Conf. alcherm. ʒß.
Syr. acet. citr. ℥j. M.

Die Martis
℞. ▽ *ſcabioſ.*
rubi idæi ana ℥iß.
✠ *rub. idæi* ʒvj.
♁ *diaph.* ʒß.
bezoard. min. gr. xij.
Syr. rub. idæi ʒvj. M.

Die Mercurii
℞. ▽ *ſcabioſ.*
rub. idæi ana ℥j.
Cinam. ʒvj.
Conf. Alcherm. ʒß.
Gelat. C. C. ʒvj.
bezoard. Min. gr. xvj.
⊖ *volat. ſuccin.* ℈ß.
Syr. card. ben. ʒvj. M. repetatur ali-
ioties; hæc potio omnium optime ſucceſ-
. Hiſce continuatis aliiſque ſimillimis
ndem convaluit; non potui autem toto
orbi decurſu vel guttulam ſudoris elicere,
l ſaltem alvus ſingulis 24. horis, bis vel ter,
inde quater erat fluida: Potus erat Cere-
ia ſecundaria, cum ſucco citri & gelatina
C., addebatur interdum aliquantulum Vini.

Poſtquam convaluiſſet hic juvenis, pau-
poſt quinque perſonæ, filia adulta, 2. pue-
& binæ ancillæ eodem affectu laborarunt:
nquerebantur omnes de gravi & continua
phalalgia, laſſitudine, & dolore contun-
ite omnium artuum, **alle Glieder thaten**
en wehe/ ſudabant ex medicamentorum
, ſed non niſi coacti, & optime contecti, ma-
que in principio, minus in incremento, vel
1; appetitus plane proſtratus, ne odorem
nentorum ferre poterant; potus non niſi
eviſia ſecundaria; utplurimum alvus ob-
cta, ægrypniæ, hinc deliria & convulſio-
imminentes, lingua arida & ſqualida,
lor mediocris, ſub veſperam ſubinde exa-
batus: Inſiſtebam veſtigiis Sylvii, putans
⊖ vol. acri enervante lympham, aut hu-
ſaltem inertia vitio aëris hyberni humidi
pidi oriundâ, hos morbos oriri, ob id
piatis compoſitionibus temperatis eas cu-
os putavi, quæ inter diaſcordium Fraca-
i, citrata, & ⊖ vol. ſuccini; hinc ♁lia fixa
atum obtinuerunt.

ſpecie ancillæ in principio
℞. *Theriac.* ʒij.
♁ *diaph.* ʒß.

⊖ *abſinth.* ℈j. M. c. ſ. q. ſyr. acetoſ. citri pro 2. doſ. quæ capiantur in cochleari ✠ vini, unde copioſus ſudor emanavit: dabatur ancillæ cum actu fluerent menſes, ſine nocumento, aliquoties repetitum fuit, largo inſequente ſudore: poſtmodum creberrimo uſu hujus electuarii, die noctuque iſtud capiendo, & ſudorem expectando convaluerunt.

℞. *Conſerv. pulp. Citr.* ℥iß.
diaſcord. Frac. ℥iß.
♁ *diaph.* ʒj.
c. ſ. q. ſucci citri. F. Electuarium D. ſæpius repetitum optimo cum ſucceſſu. Imo omnibus reconvaleſcentibus ancilla junior iſtis miniſtrans præmiſſo vomitorio ad contagium eliminandum ſolo hujus Electuarii uſu convaluit.

Virgini vero & pueris, licet illi quinto die fluxus menſium integra ſeptimana maturius obtingeret, inter alia præſcripſi in principio:

℞. ▽ *ſcabioſ.*
ſcorzoner. ana ℥iß.
rub. idæi ℥j.
Ther. Androm. ʒij.
♁ *diaph.* ʒj.
Syr. card. ben. ℥ß. M.

℞. ▽ *Cord. Cerv.* ℥ij.
cinam. ℥ß.
ſucci. citr. ℥j.
♁ *diaph.* ʒß.
bezoard min. gr. xv.
Syr. rub. idæi ℥ß. M.

℞. ▽ *rub. id.*
ſcorzon. ana ℥ij.
✠ *rub. id.* ℥j.
diaſcord. Frac. ʒij.
♁ *diaph.* ʒj.
bezoard. min. ℈j.
ſyr. acetoſ. citr. ℥ß. M.

℞. *Decoct. L. ſaſſafr.* ℔iß.
ſucc. citr. ℥iij.
diaſcord. Frac. ʒiij.
♁ *diaph.* ʒiß.
bezoard. Min.
Zing. ♁ ana ʒß.
Syr acetoſ. citr. ℥iß. M.

℞. ▽ *ſcabioſ.*
menth. ana ℥j.
cinnam.
Gelatin. C. C. ana ℥ß.
♁ *diaph.*
C. C. *ſ.* △ ana ℈j.
⊖ *volat. ſuccin.* ℈ß. ad. gr. xv.
Syr. card. ben. ℥ß. M.

℞. *Decoct.* C. C. ℥ix.
Gelatin. C. C. ℥iß.
♁ *diaph.* ʒj.
bezoard. Min. ʒß.

⊖ *volat.*

⊖ *volat. succin.* ʒß.
Syr. acetos. citr. ℥iß. M.

In summa virium prostratione virginis.

℞. ▽ *scabios.* ℥j.
cord H. Sax. ʒvj.
cinnam. ʒiij.
Conf. Alcherm ʒß. ad ʒj.
⊖ *volat. succin.* ℈ß. ad gr. xv.
Syr. rub. id. ℥ß. ad ʒvj. M.

L. *Cancer mammæ.*

NUtrici filii cacochymicæ, in dextra mamma prope papillam tumorem parvum rubicundum, durum, intus simili quantitate protensum, nisi quod punctiones quasdam in eo interdum sentiret, habenti, metu occultati forsan cancri, applicavi præmisso sudorifero

℞. ♁ *diaphor.* ℈j.
⊖ *card. ben.* ℈ß. M.

Istius linimenti, quod alias in mamma fœminæ cujusdam usurpaveram, & habetur in Hildano Lib. vj. Obs. 75. nisi quod loco succi geranii sumendum præceperim succum sempervivi maj. utrobique felix erat successus: Hic insensibiliter disparuit tumor, qui in ista levi facta suppuratione & foraminulo superveniente sanabatur. In nutrice optime succedebat negotium; sed cum in profunditate adhuc aliquod tuberculum videretur latitare, applicandum jussi Empl. de ranis Vigonis cum ☿ optimo cum successu.

LI. *Febris puerperæ. Erysipelas mammæ. Purpura alba.*

PUerpera cum ex terrore nocturno, gravi frigore & insequente æstu affligeretur, subsequente sudore, & superveniente erysipelate mammæ

℞. ♁ *diaph.* ʒß.
specif. cephal. gr. xij.
⊖ *card. ben.* ℈ß. M. pro 2. dos. Bene sudavit, cum euphoria: it.

℞. C. C. *f.* △ ʒß.
♁ *diaph.* gr. xij
⊖ *card. ben.* ℈ß. M. pro 2. dosibus.

Et cum repeteret semper paroxysmo quodammodo similis altero quolibet die, cum dolore tensivo dorsi & cephalalgia, eadem vel similia ante paroxysmum usurpata tandem malum cessare fecerunt.

Mammæ impositi sunt flores sambuci aridi, Spiritu Vini irrorati, quam calidissime.

Appliacata quoque fuerant nunc ante, nunc post paroxysmum clysmata: Aliquando pro temperando æstu:

℞. ⦶ ♁t. gr. xv.
♁ *diaphor.* ℈ß. M. unde in paroxysmo æstus levis, vel nullus, sed frigus paulo intensius.

Tandem cum excretio quædam hinc inde quasi purpuræ albæ se ostenderet:

℞. C. C. *f.* △ ʒj.
Lap. bezoard. or. gr. xij. M. capiat, quantum lata cuspis cultelli recipit in Rob Sambuci, idque repetitis vicibus, hoc optime contulit, & eam tandem sanavit.

LII. *Catarrhus. Tussis. Narium Obstructio. Ischuria.*

INfanti 3. septimanarum catarrho in naribus, harumque obstructione afflictus, item tussi, & copioso muco viscido in stomacho obruto, adeoque stertenti præscripsi:

℞. ꝏ *amygd. dulc.*
irin. ana ʒß.
dest. major. gr. viij. M. pro naribus.

℞. *Syr. nicot.*
hyssop. ana ʒiß.
emet. ʒj. M.

Item ℞. *Syr. nicot.* ʒiij.
spin. cervin. ʒij.
emet. ʒj. M. optime profuit.

Ob aliqualem ⊡ defectum pubes illinebatur ꝏ Scorpionum.

LIII. *Æstus. Pavores nocturni. Epilepsia.*

PUero 1½ anni gravi æstu, siti, & pavoribus nocturnis, hinc & repetito Paroxysmo Epileptico afflicto præscripsi:

℞. ♁ *epil.* ♁*l.* gr. ij.
Ebor. f. △. gr. viij. M. pro 2. dosibus.

Sequebatur vomitus, somnus & quies.

℞. *Ungu. Epil. ex* ꝏ *ricini* ʒj. Illinatur regioni umbilici, & scrobiculo cordis.

℞. *Hb. & fl. Chamom.* Mj.
⊖ ♀ ℈j. M.
Coq. in s. q. ▽ s. Colat. ℥iij. adde
Mell. ros. ʒiij.
ꝏ *dest. succin.* ℈ß. M. pro clysmate cum vitello ovi.

Nisi suffecissent, ad Liqu. C. C. succin. confugissem, qui in infante alio 5. septimanarum in æstu, torminibus abdominis & metu imminentis epilepsiæ ad gr. iij. in lacte nutricis interdum usurpatus optime profuit. Cui malo incipienti præscribebam:

℞. ▽ *Ceras. nigr.* ℥j.
Syr. spin. cervin. ʒiij.
ocul. ♋. *ppt.*
Cryståll. ppt. ana ℈ß.
⊖ *volat.* C. C. gr. vj. M. Cepit subinde.

LIV. *Febris catarrhalis. Calor nocturnus.*

VEtula 60. annorum, cum aliquandiu gravedine laborasset, corripitur tussi gravi,

ravi, cum intensissimo corporis æstu post ...tam & diuturnam horripilationem; tussis crebra, inanis, respiratio difficilis, ut dice...: **Es sey ihr ein Steckfluß gefallen;** quæ... locum à tussi irritatum, monstravit scro...culum cordis: Erat tum hyems intensa, & ...abantur febres catarrhales similes; præ...ribo:

℞. ▽ *scabios.*
menth. ana ℥iß.
∽ ⊖✱ ʒj.
Laud. op. gr. ij.
Syr. de Erysimo ʒvj. M. Capiat subin...: Percepit aliquale levamen, sed rejicere ...quam vix potuit.

...dino clysma ordinarium; hinc

℞. ▽ *scabios.*
menth. ana ℥iß.
∽ ⊖✱ ʒj.
fl. ♀ ʒß.
Laud. op. gr. jß.
Syr. scabios. ℥ß. M. Mire laudavit ...c potiunculam ab effectu: **es habe ihr ...e Lufft gemacht/ ob sie gleich nichts aus...orffen:** calor erat remissius, tussis maxi...n partem pacata; erat quam pronissima ...ffectus hypochondriacos seu hystericos, ...: dulcia suadere non poteram, quorũ sapo...abhorruit. His ita omnibus bene percu... saltem sitis & calor nocturnus admodum ...stus erat, erat enim scorbuticus.

... *Arcan. dupl.* ℈ij.
♂ *diaph.* ℈j. M. pro 3. dosibus.

LV. *Casus gravis à traba.*

...ir die à casu gravi à traha septimo gravis... simis torminibus alvi & præcordiorum ...tiis, ita ut jamjam suffocaturus videre... sine vestigio læsionis vel externæ vel in... corripitur. Hinc die 8vo præscribo:

▽ *menth.*
chærefol. ana ℥iß.
∽ ⊖✱ ʒj.
☍ *dest. cumin.*
anis. ana gutt. iij.
Laud. ferment. gr. ij.
Syr. card. ben. ʒvj. M.

...lysma carminans cum ☍ dest. succin. ...præscriptum: his mire alleviatus & re...s fuit; tandem

∽ ⊖✱ *simpl.*
anis. ana ʒiij. M. dos. 50. gtt. qua...lie.

...I. *Vomitus. Sitis. Amaror oris.*

...liosus in convivio bene saginatus, sed ...igni iracundia affectus, subsequen...iebus continuis corripitur vomiti... fastidio & nausea insigni ab omnibus ..., sitis intensa, cerevisia sapit, & reti...netur in stomacho, prætereaque nihil: os aridum, molestissimo amarissimoque sapore infectum; die octavo præter propter

℞. ▽ *menth.* ℥ij.
cinam. ʒvj.
succi cydon. ℥j.
∽ ⊕ *dulc. q. s.* M. egregie contulit: Vomitum & sitim compescuit; Aliquoties reiterabatur.

℞. ⊕ ♂ *st.* ʒj.
arcan. dupl. ℈j. M. pro 3. dos.

Sed cum sitis & amaror adhuc continuaret

℞. *Elix. Propr.* ʒij. Dos. 40. gutt. mane ad temperandum oleum bilis & fastidium carnis tollendum.

℞. *hepat. rubr.*
ebor. s. △ ana gr. xviij. M. Detur in 4plo.

Omni die à meridie hora quinta capiat: optime profuit imprimis hic pulvis ad laxandam alvum:

℞. *Decoct. tamarind.* ℥v.
Succi citr. rec. ℥j.
Syr. rub. id. ℥iß. M.

LVII. *Æstus infantis. Epilepsia. Abdominis durities & inflatio. Diarrhœa. Tenesmus.*

PUella 3¼ annorum gravissimo æstu, sed nonnihil vago & brevi post imminentibus convulsionibus epilepticis affecta, cum alvo crebrius laxa & appetitu omnino prostrato

℞. *C. C. s.* △ gr. xvj.
♂ *diaph.* gr. xij.
myrrh. gr. iv. M. pro 2. dosibus.

℞. *Sem. card. ben.* ʒij.
aquileg.
nap. ana ʒj.
c. s. q. ▽ *scabios.* F. Emulsio, adde
C. C. s. △ ℈ij.
Ess. myrrh. tartaris. ʒß. M. Edulcoret.

℞. ℞ *Corall. c.* ∽. *cord. cerv.* ʒij. D. 12. ad 20. gutt. Mire profuit.

Sed non diu duravit, pro abdomine indurato, inflato & dolente nonnihil

℞. ☍ *chamom.* ʒiij.
dest. cumin. ℈j.
anis. ℈ß. M. inungatur abdomen.

Sed cum die sexto gravis superveniret diarrhœa, cum omnimoda virium prostratione, pulsu celerrimo & frequenti; indebatur cerevisiæ vitellum ovi ad duritiem coctum cum nuce moschata:

℞. ▽ *sigill.* ʒß.
magist. Corall. c. s. citr. gr. xij.
☍ *dest. anis.* gt. ij. M. pro 2. dos.

Externe theriaca in forma emplastri stomacho & vicinis locis imponatur: Item cum diutius sederet super latrina, & putarem esse affectum tenesmodem, cum excrementa liquida cum impetu flatuoso prodirent, ... etiam sonitus & borborygmi vel adstantibus ...

facile perceptibiles adessent, crebro injiciendum curavi clysma ex Lacte cum melle: unde optime habuit: item

℞. ∽ ⏀ *d. anticol.* ʒij. D. dos. 8. vel 12. gutt. in haustu Cerevisiæ, subinde continuata hæc, pulveres, spiritus, & clysmata aliquanndiu, tandem valetudinem restituerunt. Cum his adhibitis convalesceret successive, sed lassitudinem, in specie vespertinam cum exæstuatione insigni corporis illo tempore perciperet, aliis irritis:

℞. *Vini infus. Croc. Metall. absinth. filtr.* ʒij. D. mane vomuit sexies varia, cum euphoria, hinc crebrius dederunt cremorem Tart. mane in jusculo.

LVIII. *Febris ardens pueri. Murmura abdominis.*

PUer 3½ annorum corripiebatur febre continua ardente gravi, forsan ex iracundia nimia, cum vomitu nimio primis diebus affligente. Hinc

℞. ▽ *rub. id.*
scabios. ana ℥j.
succ. citr. rec. ℥ß.
Diascord. Fracast. ʒj.
♁ *diaph.* ℈j.
Syr. rub. id. ℥ß. M. subinde cochleatim detur, sed respuit cum vix unum alterumve cochleare assumsisset; Hinc cum immorigerus esset, ratione medicamentorum, attamen crebri flatus & murmura adessent:

℞. ∽ ⏀ *d.* ʒj. D. gr. iix. ad x. in haustu potus ordinarii, aliquoties in die, hinc reiteratis clysmatibus tandem cum hoc spiritu repetito convaluit.

LIX. *Acupunctura in digitis.*

ANcilla mea apicem digiti indicis in manu dextra acu læserat, non æstimavit, sed aliquot diebus interjectis horridum dolet totus digitus, tumet apex dolore pulsatili, insigni, manus tota & dimidium brachium calore ardenti insigni torquentur: applicavit Emplastrum Helmontii non sine levamine; digiti læsi primò articulum, hinc totam reliquam manum dolentem involvit linteis probe intinctis in ▽*m* ♆ recentem, unde symptomata remissa; pomodum cutim aperiendo in apice digiti, copiosus sanguis crassus & purulenta materia exiit; continuavit solam ▽ ♆ (metuebam gangrænam) & omni mane & vesperi similem materiam evacuavit, donec videretur cavitas subiisse, hinc abscissa cuticula extrema satis crassa, ingens cavitas, nova tamen cuticula denuo tecta apparuit, in summitate saltem digiti foraminulum, cruentum, acutissime dolens apparuit, applicavi oleum seu balsamum vulnerarium cum bombace, involvendo linteum mundum, & in reliquis continuando ▽m ♆, sicque præter meam spem convaluit.

LX. *Tussis. Arthritis. Dysuria.*

VIr conflictatus tussi contumaci, chronica, primitus ex inclementiore △e contracta cum adjuncta vel saltem superveniente arthritide, aliquali & nephritide

℞. ▽ *scabios.*
menth. ana ℥iß.
∽ ⊖ ✱ *anis.* ʒij.
Liqu. C. C. succin. ʒj.
Laud. op. gr. jß.
Syr. scabios. ℥j. M.

℞. ▽ *scabios.*
papav. rhoead. ana ℥iß.
∽ *pector.* ʒiij.
fl. ♀ ℈ij.
Syr. scabios. ℥j. M.

℞. ∽ ⊖ ✱ ʒij.
cochlear. ʒj. M. 30. guttæ bis vel ter in die: ut ad aliqualem sudorem disponatur. Sed hoc cessante superveniebat gravis dysuria & repetita insignis tussis, ex sale per sudorem discutiendo, ad vias urinarias detruso.

℞. *Amygd. d. ambros.* ℥ß.
sem. violar.
papav. alb. ana ʒij.
c. s. q. ▽ *alkekengi* F. Emulsio ad ℥vj.
adde
Lap. percar. ʒj. Edulcoretur parum. Bene contulit: Repetita est aliquoties. Ad derivandum acrius serum per alvum

℞. *Conserv. ros.* ʒß.
tart. ⏀ *lat.* gr. viij.
res. jalapp. gr. v. M. Erat enim facilis solutionis & naturâ laxioris alvi.

℞. *Decoct. ras. L. Sassafr.* ℥iv.
Syr. rub. id. ℥iß.
succ. citr. q. s. M. pro aliquali debilitate & temperanda siti matutina.

LXI. *Purpura rubra.*

PUerpera purpura rubra correpta cum febre continua mediocri, sed ingenti prostratione virium & acerba cardialgia, sensu quasi constrictorio circa scrobiculum cordis acerbissimo die à partu octava accepit

℞. *C. C. s.* △ ʒß.
♁ *diaph.* ℈j.
myrrh. gr. vj. M. pro 2. dosibus.

℞. ▽ *fl. sambuc.*
card. ben. ana ℥iß.
carminat. ʒiij.
succi citri recent. ℥j.
♁ *diaph.*

magist.

magist. corall. c. s. citr. ana ʒß.
Syr. pap. alb. ℥j. M. Applicetur insi-
mul Emplastrum parvum ex tacamahaca c. ☍o
succini malaxatum. Quod aliquoties con-
tulit; sed cum secunda vice reiteraretur acua-
ta est potio cum ∽ cochleariæ ʒß. sed non
adeo bene, quia mador corporis sensim ces-
savit, & purpura minus constans cuti adhæ-
rebat; imbecillis admodum fiebat puerpera,
quæ in specie præcordiorum angustiæ summæ
eam vexabant, frequentius vomituriens
erat. Hinc

℞. *Sem. napi,*
aquileg.
card. ben. ana ʒj.
myrrh. gr. ix.
c. s. q. ▽ *card. ben.* F. Emulsio, adde
C. C. s. △ ℈j.
♉ *diaph.* ℈ß. Edulcoretur parum.

Mire contulit, expulit madorem & copio-
sam purpuram, & præcordiorum angustias
omnes penitus levavit, & discussit, ob id
iterum repetita est Emulsio.

LXII. *Pedum tumores œdematosi. Dolores vagi. Scorbutus.*

FOEmina tumore œdematoso pedum, doloribus lancinantibus gravissimis noctu imprimis ingravescentibus, doloribus & [illegible]oribus partium vagis cum coloratione corporis totius scorbutica, maculis insignibus cum aliquali protuberantia hinc inde [illegible]orescentibus afficiebatur. Inter varia immis melius conduxisse visa sunt:

℞. *Arcan. dupl.* ℈iv.
♉ *diaph.* ℈ij.
☍o *dest. menth.* gt. vj. M. pro 4. dosi capiat mane in lecto expectando sudo-
rem.

LXIII. *Arthritis vaga.*

VIr arthritide vaga laborans assumsit:

℞. *C. C. s.* △
arcan. dupl. ana ℈j.
♉ *diaph.* gr. v. M. qui pulvis optime [illegible]iit, item decoctum strobylorum pini, [illegible]modo paratum: Nimm diese Zäpfflein gleich so viel frische Wacholder-Beer / [illegible]eide und stosse alles klein / thue halb so [illegible] als davon eins ist / gestossne Wurtzel [illegible]a darzu / gieß darauf heiß Bier 2. Kan[illegible] laß auf dem Ofen eine Nacht wohl [illegible]n / denn koche es / biß der dritte Theil [illegible]n verraucht / davon Abends und Mor[illegible] einen Trunck gethan / und wenns [illegible]ich / drauf geschwitzt / man kan auch / [illegible] die Species genug gekocht / ein paar kleine Rosinen / so zerquetscht / hinein [illegible] und denn erkalten lassen.

Omnium optime videbatur proficere ♉ diaph. ☍le, crebrius & aliquandiu usurpatum.

LXIV. *Contusio.*

SErvo ab equo insigniter compresso & exinde leviore contusione & tumore insigni, una cum tumore & suggillatione oculi afflicto præscripsi:

℞. *Ocul.* ♋. *pptor.* ʒiß.
♉ *diaph.* ʒß. M. pro 2. dosibus in aceto assumendis expectato sudore.

℞. *Rad. symphit. maj.* ℔ß.
sigill. Salom. ℥iij.
Hb. chamom.
melil. ana Mij.
Farin. fœn. græc.
fabar. ana ℥iß. M. Coqu. bina vice, saltem primo medietas, hinc altera: & in forma Cataplasmatis applicetur. Quo facto ad reliquias tumoris & suffusionis in brachio discutiendas

℞. ▽ *artic. ad Extr.* ℥iij.
∽ ⊖ ✱ *c.* ♃. ℥j. M. Illinatur brachium post aliqualem frictionem, & imponatur desuper Emplastrum Helmontii. Repetantur hæc, donec omnia disparuerint.

LXV. *Mamma mirabilis Juvenis.*

JUvenis 17. aut 18. præter propter annorum patitur tumorem mammæ dextræ insignem, imtensissime dolentem, sed periodicum: nempe quando Luna crescit, successive mamma intumescit, donec sub plenilunio turgidissima fiat, tumor palmæ manus latissimæ circumferentiam æquat per circulum, protuberantia vero admodum prominet, imtensissime dolet, & nihil à naturali colore mutata apparet, sine ardore aut æstu, aut rubore; cutis nitida, tenera & candida conspicitur, saltem sub tumoris incremento venæ cærulescentes, in naturali tamen situ magis conspicuæ sitæ sunt, sed non aliter ac si mulieri mamma nimiò lacte turgeret; Corripitur simul subinde Epilepsia, mamma interea sinistra in naturali statu semper immutata, aliorum virorum instar permanet, humilis æqualis & depressa. Dum plenilunium præteriit, etiam dolor remittit, mamma fit minor, flaccida, pendula, mollis instar mulieris; quæ jam semel aut bis puerum ablactavit, rotundioris tamen nonnihil figuræ, indolens, donec superato novilunio modo citata redeant symptomata. Epilepsia tamen vaga est, & non præcise ex mammæ vitio dependere videtur, quia hac correpto propinant Ram ☽næ cœruleam, adeoque ♀eam,

qua assumta sequitur vomitus, indeque mali remissio. Patitur ab octo jam præter propter annis hoc malum, ita tamen, ut successive in tantum exasperatum fuerit: nihil ex mammis usquam excretum fuit. Occasio mali fuit, quod puer adhuc petulans, nescio quo casu à vetula in dictam mammam fuerit calcitratus; Constitutionis erat teneræ, macilentus, & exsuccus, puer adhuc nephriticis tentatus fuerat affectibus; Mortuo tandem hoc ægro & epilepsia interemto 4. vel 5. diebus à plenilunio, aperio cadaveris mammam affectam, eamque jam flaccidam denuo, facile aperta per crucem cute, separo à subjecto musculo pectorali, sine præsentia ullius vasis insoliti, nisi quod sub axillis, ubi thoracica & intercostalia superiora vasa ad mammam derivantur, hæc plus solito & debito magna & crassa, ut sic dicam, seu ampla, sanguine naturaliter referta conspicerentur; glandulæ axillares denudatæ nullum commercium peculiare cum mamma habere videbantur; Mamma ergo in totum abscissa seorsim examinata instrata erat tenui pinguedine flava; ipsum vero parenchyma ejus seu tota substantia hinc inde per medium discissa tota glandulosa erat, compacta ex puris putis glandulis, invicem contextis, quibusdam seorsim pisi magnitudine existentibus. Substantia hæc glandulosa, aliis glandulis naturaliter constitutis simillima, candida, glabra, tenera, sed admodum copiosa: vasorum quorumcunque aut naturalium aut p. n. nec in mammæ superficie, nec in substantia, nec in cute investiente nullum vestigium: simillima erat uno nomine mammæ muliebri, nisi quod pinguedo admodum parca adesset: de cætero systema erat glandulosum & copiosissimum & optimæ notæ.

LXVI. *Gonorrhœa virulenta.*

Binos Studiosos gonorrhœa probabiliter virulenta ex coitu impuro contracta cum dolorosissima mictione, pure profluente & parvis ulcusculis in glande & ejus radice laborantes curavi:

℞. *Extr. panchymag.*
☿ *dulc.* ana gr. xv.
Extr. troch. alb. gr. ij.
c. s. q. ℅ *dest. terebinth.* F. Pilulæ.

℞. *Balsam.* 🜍 *terebinth.* ʒij. D. 15. ad 20. gutt. bis in die.

℞. ▽♃ ℥ij.
plantag. ℥j.
Aloes epat. ʒß.
Mell. ros. ʒvj. M. pro injectione in penem cum parva syringa, aliquoties in die instituenda.

℞. *Ungu. diapomph.* ʒiij.
☿ *dulc.*
aloes ros. ana gr. xv.
Mell. ros. q. s. M. F. linimentum pro ulcusculis illinendis intra glandem & præputium.

℞. *Empl. de Ranis c.* ☿ ʒvj. D. imponatur glandulis circa inguina nonnihil tumefactis.

Ut penitus tandem purificetur Massa sanguinea

℞. ♁ *bezoard.*
Cinnab. ♁ ana ʒj. M. pro 6. dosibus. Et si quid superest glandularum tumefactarum ℅ dest. succini illinatur.

LXVII. *Epilepsia ex terrore.*

Rustica octo annis epilepsia conflictata, ita ut interdiu pariter atque noctu Paroxysmis crebrius, interdum 6. vel 7. vicibus intra nycthemeron corriperetur subito in templo pariter ac domi brevi denuo evanescente Paroxymo, &c. Huic præmisso Vomitorio ♁li, (nam alia rusticorum emetica nihil profecerant,) dedi de Visco corylino, quo assumto pulveretenus & aliquoties repetito, Paroxysmi omnino evanuerunt, & intra 14. & plures dies non ingruerunt: & quoties sentiebat ingruentem Paroxysmum, quod fiebat: **wenn es erst in der lincken Seite grübelte/** assumebat aliquantulum de dicto pulvere & subito omnis commotio cessabat, **es drückt so hübsch nieder/** dicebat; & non poterat malum se exerere, sed tandem evanuit; Post aliquot septimanas ipsa reddebatur ægrota, febre laborans, una cum ancillis aliis rusticis, in quo affectu malum rediit. Epilepsia talis reddita fuerat ex terrore, &c.

LXIIX. *Epilepsia.*

Virgo Epileptica 17. vel 18. annorum à decem annis hoc malo conflictata misere & simul horribiliter, pauperrima simul: Contraxerat affectum ex percussione gravi, varia pertulerat, & perpessa erat, etiam fontes Hornhusanos biberat; omnia tamen frustra: in specie circa novilunia horride vexabatur, ex improviso malo repetente; item circa plenilunia, sed circa hæc tamen mitius: mediis temporibus parcius, item rarius, dum non esset epileptica, ante Paroxysmum quasi erat maniaca, post Paroxysmos cessantes melancholica, donec mens rediret, & negotia sua prudenter tractaret; sed dum redire volebant Paroxysmi, morosa & maniaca, hinc epileptica, & tandem melancholica reddebatur; omnibus his aliquot diebus plus minus durantibus.

Sub Novilunio ergo die 25. Maji An. 1674. gravissimis corripitur Paroxysmis Epilepticis; roga-

rogatus ego præscribo digestivum & hinc vomitorium ♁le ex ♀ emetico, ad gr. IV. unde varia copiosa instar spermatis ranarum tandem per inferiora excrevit: sed cum nihilominus atrocitas morbi perstaret, & ipsa lassata insigniter furibunda adhuc simul esset, in specie cum per 12. dies & noctes nihil dormiverat, dedi de pulvere visci corylini præter propter ʒj. ad ʒiß. dividendo in 4. partes æquales; dedi primam dosin hora octava matutina, unde post horam quieta & placida reddita fuit, malum cessavit; secundam dosin dedi hora 2. pomeridiana, quieta mansit, tertiam dedi vesperi hora nona, unde cepit dormire, & gravi stertore somno sepulta, ab ista hora nona usque ad horam secundam pomeridianam alterius diei, & ita 18. horas dormivit: expergefacta diu de paroxysmo nil amplius sensit, utut promiscue nunc pavoribus nocturnis, nunc maniaco affectu per intervalla corriperetur; interea dedi Liquorem ♂ ⊖rem, omni mane 20. ad 30. guttas, à meridie vero hora quarta dosin pulveris corylini: erat bibula, simulque insigniter famelica: cum hæc ad 2. vel 3. septimanas ita continuasset

℞. ♀ ⊕*lat.* gr. xv.
Scammon. ♁*t.* gr. j.
Extr. troch. alh. gr. vj. M. Sed nihil operatus fuit ne minimam dejectionem, & ne ullam quidem corporis commotionem; acido ejus omnia hæc corrodente, & figente; ob id

℞. ♀ *Emet.* gr. iij.
Scammon. ♁*t.* gr. j. M. capiat mane. Quo facto cum bene esset purgata, omni mane unum vel duo cochlearia sumsit de solutione seu lixivio cinerum clavellatorum, à meridie vero semper ℈j. de pulvere visci corylini, sed his non conferentibus cum insana admodum redderetur, præmisso Vomitorio eodem cicur evadebat, cum vorax esset:

℞. *Limat.* ♂ ℥j. Capiat mutuo mane de hoc pulvere bonam dosin & altero de cineribus clavellatis.

LXIX. *Leucophlegmatia.*

VIro Potatori Leucophlegmatia laboranti cum medicamenta in parva dosi respueret, præscripsi sequens decoctum, per urinam operando maxime proficuum.

℞. *Rad. rec. bryon.* ℥j.
asari ℥ß.
⊖ ♀ ʒiij. *Infund. in s. q.* ∇ *f.* Stent in loco tepido per noctem, mane adde
Rad. Vincetoxici ℥j.
Comar. absinth. Mj.
Flor. bellid. Mß.
Bacc. junip. ʒvj.
sem. fœnic.
anis. ana ʒij.
Conc. Cont. infund. & coqu. simul. Colaturæ ℔ij. adde
∽ ⊖ ✱
℞ *nephrit.* ana ʒiij.
Syr. de hyssop. ℥iij. M.

De hoc assumsit æger quotidie ter, mane, meridie, & sub introitu lecti bonum haustum, ita ut uberiori urinæ profluvio factus fuerit sanus.

LXX. *Icterus.*

LAborabat quidam pertinacissima alvi obstructione cum colica intensissima, cui icterus & febris continua superveniebant, hique lethales: Ab obitu dissectione facta, adverterunt fellis vesiculam grandem, & confertissimam, infimumque porum viscida pituita penitus obstructum, adeo ut post abscissionem hujus ductus biliarii ne gutta quidem bilis proflueret, quia hæc ibi contenta crassissima atque tenacissima erat.

LXXI. *Peripneumonia.*

MElancholico cuidam Peripneumonia laboranti cum dolore gravativo pectoris, difficili respiratione & capitis atque oculorum dolore, præscripsi in incremento morbi:

℞. *Conserv. heder.* ♁*str.* ʒj.
♁ *diaph.* ℈ß.
⊖ *volat. succini.*
Bals. Peruv. ana gr. v.
c. syr. scabios. q. s. F. bolus.

Cum citra manifestam causam aliquot noctes insomnes duceret:

℞. *Conserv. flor borrag.* ʒj.
Conf. Alcherm. gr. xv.
⊖ *volat. succin.* gr. iv.
Laud. op. gr. iß.
c. syr. papav. q. s. F. bolus.

Ordinabatur etiam ∽ ⊖ ✱ cum ∽ carminativo mistus.

LXXII. *Hæmoptoe. Phthisis.*

STudiosus gravi hæmoptoe laborabat, cum ex aliquot annis tussi humida, spiritu minus libero, nativa corporis constitutione aliisque similibus ad phthisin esset dispositus.

℞. ∇ *plantag.* ℥iij.
Cinam. ʒiij.
✠ *vini* ℥ß.
Corall. rubr. præp. ℈ij.
♁ *sigill.* ʒß.
Laud. op. gr. iij.
Syr. myrtin. ʒiij. M.

Cujus usu sputum cessavit. Hinc pro reliquiis grumosis resolvendis

℞. ∇ *Chærefol.* ℥iij.

✚ *vini* ʒiij.
Lap. ♋. ʒj.
♁ *diaph.* gr. xv.
Syr. scabios. ℥ß. M.

His præmissis.

℞. *Ras. santal. rubr.* ℥j.
L. sassafr. ℥ß.
Macer. per xij. *Hor. in* ▽ *com.* ℔vij.
Coqu. ad consumptionem ℔iß.
adde *Herb. heder.* 🜄*str.*
veron.
Com. hyper. ana Mij.
sem. fœnic. ʒvj.
Passul. min. conquass. ℥j.

Coqu. ad reman. ℔iv, circa finem adde
Rad. liquir. ʒiij.

De colatura capiebatur bonus haustus mane, à meridie & sub introitu lecti. Unde malum sævire desiit, ægro bene se habente, saltem quod calor quasi hecticus ab omni pastu cum tussi moderate humida & copiosissimis sudoribus nocturnis etiam sub primis somni horis superessent. Hinc ad demulcendum calorem

℞. *Lap.* ♋. *præp.*
Antihect. Poter. ana ʒß.
Corall. rubr. præp. ℈j. M. pro 2. dos.

ob sudores nocturnos

℞. *Lap.* ♋. *præp.*
Antihect. Poter. ana ʒß.
Arcan. duplic. ℈ij.
Laud. op. ferm. gr. v. M. D. pro 4. vel 5. dosibus Hor. v. præter propter sumendis.

LXXIII. *Lues Venerea.*

JUvenis 20. annorum non adeo purus à Lue ♀ea, conqueritur de macie, siti intensa antemeridiana, saliva glutinosa, imbecillitate virium, anxietate præcordiorum, appetitu admodum dejecto, doloribus cruris, imprimis, sudore copioso matutino, calore p. n. per noctem affligente, manus & extrema insigniter interdiu frigebant, ⊡ turbida, subinde copiosis ⊖bus ruffis scorbuticis vitro adhærentibus impregnata. **Er sahe gantz schwindsichtig aus.** Aliis irritis dedi Liqu. 🜄 fol. ☿ ℥ß. ad 40. gutt. mane in haustu jusculi, 20. à meridie Hor. v. in haustu cerevisiæ frigidæ, unde melius longe habuit: Continuavit hunc ad 2. septimanas.

℞. *Rad. Chinæ in taleolos concis.* ℥iß.
Liquirit ʒvj.
santal. rubr. ʒiij.

Infund. in ▽ com. ℔vi. Stent in digestione per ℘ in MB. mane adde

Passul. min. conquass. ℥iß. Coque △ lento, vase cooperto ad remanentiam ℔iv. de quo quotidie capiat bonum haustum bis; mane & à meridie; unde adhuc melius habuit. Hinc

℞. *Rad. Chin.* ℥iß.
Ras. L. Sassafr. ℥j.
Rad. Liquir. ʒvj.
santal. rubr. ʒiij.

Infund. in ▽ com. ℔vj. Stent in MB. per ℘ mane adde

Passular. min. ℥iij. Coqu. lento △ ad remanentiam ℔iv. Capiat eodem modo & addat semper ℞ ♁ gutt. xx. Continuetur per aliquot septimanas; Quamdiu his decoctis usus fuit, semper in fine pastus cochlear j. de passulis minoribus comedit; quæ optime contulerunt.

LXXIV. *Febris intermittens quotidiana.*

PUer annorum $2\frac{1}{2}$ febre intermittente quotidiana vespertina graviter satis laborans accepit:

℞. *Ebor. s.* △ gr. vj.
♄ *Epil.* ♁*l. gr.* iß. M. accepit bihorio ante paroxysmum; Vomuit, rigor evanuit, æstus ingens perduravit. Hinc

℞. *Arcan. dupl.* ℈ß.
♁ *diaphor.* gr. v. M. Capiat bihorio ante paroxysmum. Calor mitis per noctem; Repetito hoc pulvere aliquoties febris evanuit. Post usum denique Liqur. 🜄 fol. ☿ curatus fuit. Qui alio tempore liquor præmisso vomitorio solus eum curavit, capiendo bis in die. Hinc

℞. ♄ *jalapp.* gr. iij.
tart. ⊕*lat.* gr. vj. M. optime contulit.

LXXV. *Epilepsia.*

INfans 4. annorum epilepticus assumsit:

℞. *Pulv. epil.* ♁*l.* gr. j.
Ebor. s. △ gr. iij. M. Vomuit.

℞. *Fl. chamomill.* Mj.
⊖ *tart.* ʒß.

Coqu. in s. q. ▽ s. Colat. ℞. ℥iij. adde
Mell. rosat ʒvj.
🝆 *dest. succin.* gr. vj. M. pro clysmate.

℞. ▽ *rub. idæi* ℥iß.
C. C. s. △ ℈j.
♁ *diaph.* ℈ß.
Syr. & succ. rub. Id. q. s. M. Bis hoc propinatum fuit.

℞. ▽ *poeon.* ℥iß.
Syr. poeon. ʒvj.
℞ ☉ ʒij. M.

℞. *C. C. s.* △
specif. Cephal. ana gr. xij.
Bezoard. ☉*r.* gr. viij. M. pro 2. dos.

Optime profuit ista potio, hinc reiterata fuit. Denique Liqu. 🜄 fol. ☿ gt. xxx. bis de die datæ sunt. Urina sic secuta horrida. Hypochondria inungebantur butyro rubro.

LXXVI. *Febris Tertiana Scorbutica.*

VIr propensus ad febres, easque scorbuticas, in principio Mensis Octobris 1668. sentit calorem quendam p. n. post pastum, unde cum continuare videretur idem, sequente die venam aperiendam curat, unde calor multum auctus fuit, noxque successit inquieta; Mane vocatus febri omnino erat liber, nescius qualis futura esset, præscripsi:

℞. *Hepat. rubr.* ʒj.
Ebor. f. △ ʒß.
♁ *diaph.* ℈j. M. pro 2. dosibus. Accepit has die ♃ & ♀ sine sensu febris, alvo existente aperta, die ♄ cum esset novilunium

℞. *Pulv. rad. jalapp.* ℈j.
Cremor. tart. ℈ß.
🜍 *dest. succin.* gt. iij. M.

Unde sexies purgatus fuit cum torminibus. Die ☉ post pastum redit febris sine gravi horrore, cum ingenti calore, per iv. Hor. insequente copioso sudore; Altero mane duos habebat secessus fluidos: Hinc ob febrim scorbuticam præscribo:

℞. *Panaceæ Holsat.* ℈ij.
⊖ *absinth.*
♁ *diaphor.* ana ℈j. M. pro 2. dos. mane & vesperi. Nocte sequente sudor spontaneus prorupit; à meridie expectabat paroxysmum, ⊡ optimam habebat nubeculam, sed erat satis rubra:

℞. ▽ *febrifug. usit.* ℥j.
℞ *bezoardicæ.* ʒß.
▽ *cinam.* ʒj.
Syr. scelotyrb. Forest. ʒiij. M.

Febris non redit. Nullus sudor, nec aliud quid inde secutum, ipse convaluit & pro stomacho usurpavit:

℞. *Ess. menth.*
absinth.
cochlear. ana ʒj. M. D. 30. gut.

LXXVII. *Mictus cruentus.*

CUravi aliquando virum mictu cruento laborantem, ex acrimonia seri scorbutica nato propinando trochiscos de Carabe cum lapillis Cancrorum præparatis, & pauco saccharo ♄. Sed utut hæc juvarent insigniter, constantiam tamen sanitatis conciliavit Liquor ♂ ☉ris ad guttulas xv. omni mane ad aliquot dies assumtus & continuatus.

LXXIIX. *Dolores pedum.*

VIr quidam enormi dolore pedum affligebatur, qui sine ulla manifesta causa, sine ullo apparente externo in parte læsa signo &c. per longum tempus ultra dimidium annum enormiter eum vexabat. Omnibus autem medicamentis incassum adhibitis suasu cujusdam amici sibi apportandos curat quosdam lapides, qui in thermis reperiuntur, eosque probe coquit in ▽ simpl. in coctura ista balneat pedes, idque sæpius, unde ipsi iidem intumescunt; nihilominus continuat balneum hoc diutius, quo tandem factum, ut non tantum tumor, sed etiam dolor successive omnino evanuerit, ægerque perfecte curatus fuerit. Forsan similia balnea artificialia fieri possent ex ♆ cum 🜍 c in ▽ decoctâ, secundum manuductionem Zwelfferi *Mantiss. Spargyr. p.* 401.

LXXIX. *Hemicrania.*

DOlor hemicranicus acerbissimus ex aure affecta & tumore post aurem, optime aliis irritis discussus fuit per sacculos binos parti affectæ & nuchæ applicatos, ex flor. chamom. Herb. majoran. semin. cumini, nigellæ &c. cum succini suffitu, & quam calidissime admotos; vertex inungebatur 🜍 succini; & sudor expectabatur.

LXXX. *Dolores artuum scorbutici.*

FOEmina laborabat doloribus artuum scorbuticis diuturnis, semi-paralyticis, præsertim nocturnis, cum affectibus faucium & tonsillarum.

℞. *Ras. L. juniper* ℥iij.
sassafr. ℥j.
Strobyl. pini junior. recent. concis. ana Mij.
Herb. ror. marin. Mj.

Incisa minutim macerentur in ▽ simpl. ℔vj. stent in MB. per noct. mane Coqu. ad ½ Colat. D. pro haustu matutino sudorifero, præmissis universalibus.

℞. *Ess. L. sassafr.* ʒij.
myrrh. ʒj. M. D. 40. guttæ.

Item usurpabatur fotus ex lixivio Coriariorum cum ⊡ hum. crebrius:

℞. ▽ *articul. ad extr.* ℥iß.
⊖ ✱ *c.* ♆ ʒvj.
lumbr. terrestr. c. ⊖ *volat.* ʒiij. M.

LXXXI. *Vulnera ab urso inflicta.*

ANcillæ ab urso graviter læsæ & laceratæ præscripsi:

℞. ▽ *menth.*
chærefol. ana ℥iß.
✱ ℥j.
ocul. ♋ *ppt.* ʒj.
Corall. rubr. ppt. ℈j.
Cinab. ♁ ʒß.
Laud. op. gr. iij.
Syr. Card. ben. ʒvj. M. pro 3. dos.

℞. *Lap.* ♋ *ppt.* ʒj.
♁ *diaph.* ℈j.
myrrh. el. gr. xij.
Laud. op. gr. ij. M. pro 2. dosibus.

℞. *tart.* ♁ *lat.* gr. xij.
ocul. ♋ gr. iix.

scamm.

scamm. ♎*t.* gr. ij.
Troch. Alband. gr. j. M.
℞. ▽ *scabiof.*
chaerefol. ana ℥iß.
✚ *vini* ʒvj.
ocul. ♋ ℈ij.
Corall. rubr. ℈j.
∽ theriac. Camph. ʒiij.
Syr. heder. *terr. str.* ℥ß. M.

LXXXII. *Febris ardens. Abdominis tumor.*

PUero 5. Annorum in febre ardente imminente ex intermittente quotidiana per vini emetici ʒij. profligata, cum calor hecticus & tandem tumor abdominis quasi tympaniticus cum insigni corporis macie superesset, ad pituitam viscidam incidendam & lacteorum infarctus resolvendos ad imitationem Sylvii & Barbette praescripsi:
℞. ▽ *menth.* ℥ß.
G. ✱ *in* ✚ *sol.* gr. xij.
tart. ⊕*lat.* gr. vj.
Extract. troch. Alhandal gr. ß.
Syr. rof. ʒij. M. pro dosi. Mirum dictu, quam tenacem & vitream eduxerit pituitam, sine molestia copiose:
℞. ∽ ⊖✱ ʒiß.
℞ ♂ ʒß. M. 20. vel 30. guttae in haustu vini mane & à meridie
℞. *Decoct. carminat. usit.*
⊡ *puer.* ana ℥ij.
ferment. comm. ʒi.
Mellis puri ℥ß. M. pro Clysmate omni mane injiciendo continuo per unam alteramve septimanam.
℞. *Ungu. dialth. Comp.* ℥ß.
♉ *lil. alb.* ʒij.
later. ʒiß.
dest. cumin. ʒi. M. Inungatur totum abdomen mane & vesperi cum praedictorum usu. Item
℞. ℞ ♂ *ex scoriis* ʒij. Capiatur ut supra cum dictis.
℞. *Arcan. duplic.* gr. xv.
Extr. troch. Alh. gr. ß. M. F. pulvis.
℞. ▽ *rub. idaei* ʒvj.
Syr. emet. gr. xv. M. Hinc excessivus vomitus: sed optimus, utut fere fatalis.

LXXXIII. *Malum Ischiaticum.*

JUvenis Nobilis malo ischiatico affectus insigniter, praemissa V. S. in brachio cum se movere non posset,
℞. ♂ *diaphor.*
bezoard. Martial. ana ℈ß.
☉ *diaphor.* gr. v. M. subinde repetendo.
℞. ▽ *serpill.*
menth.
fl. sambuc. ana ℥j.
∽ ⊖✱ ʒiß.
off. microcosm. ppt. ℈ij.
♂ *diaphor* ℈j.
Laud. op. gr. iij.
Syr. Card. ben. ʒvj. M. continuando sudorem.
℞. *Picis naval.* ℥ij.
fl. ♎.
terebinth. ana ʒij.
succin.
mastich. ana ʒj. M. pro Cerato applicando loco dolenti.
℞. ∽ ⊖✱
Liquor. C. C. succin. ana ʒiß. M. D. 30. guttae pro dosi, ter in die.
℞. ▽ *artic. ad extr.* ℥iß.
∽ ⊖✱*c.* ♆ ʒvj. M. pro usu externo.
℞. ▽ *articul. ad extr.* ℥ij.
∽ juniper. ℥j.
Balf. Peruv. in vitell. ov. solut. ʒiij. M.

LXXXIV. *Epilepsia Uterina.*

FOEminina insigniter epileptica praemissis potionibus ex castoreo & ⊖ *volat.* C. C. & succinatis, laud. hysterico, item clysmatibus injectis carminantibus, item impositis Emplastris matricalibus, omnibus aliis irritis
℞. *pulv. Epil.* ♂*l.*
Ebor. f. △ ana gr. vj. M. pro 2. dos.
Cepit unam vesperi, & cum mediocriter se haberet, graviter exinde aegrotare coepit, vomituriebat; Epilepsia eam prehendebat sine pulsu, jam moribunda videbatur, sacerdos ultimam benedictionem jam dixerat; ast brevi post supervenientibus aliquot secessibus (nam eodem die clysma applicatum fuerat à meridie) omne malum evanuit, quieta facta & omnia symptomata totius corporis & capitis in momento evanuerunt, nihilo praeter solam lassitudinem tensivam superstite, mirabilem stupebam mane sequente effectum, eumque constantem: Et recordor, quod puer gravissima Epilepsia correptus aliis irritis eodem pulvere, sub eadem dosi accepto mirabile levamen & morbi ad aliquot dies quietem persenserit.

LXXXV. *Febris aucta ardens. Epilepsia. Lumbrici.*

PUer 4. vel 5. annorum febre quasi aucta ardente conflictatus praemissa potione cum diascordio
℞. *pulv. epil.* ♂*l.* gr. iß.
Ebor. f. △ gr. iij. M. D. propter imminentes insultus Epilepticos, & convulsiones varias, cum certis intervallis fieret inquietus cum insigni phlogosi, item simul admodum somnolentus esset, mox evigilans mane peteret

teret potum, & continuo nares vellicaret & foderet, simulque de abdominis dolore conquereretur, ob id in suspicionem vermium incidi. Hinc

℞. *Aloës Epat.* ℥j. subigatur cum s. q. fellis tauri ad consistentiam unguenti, adde
🜍 Colocynth. ʒß. M. pro linimento cum vesica suilla umbilicali regioni admovendo, quod expulit altero die lumbricum.

℞. *Elix. Propr. c. Rhabarb.* ʒij. D. 25. gutt. bis in die.

℞. *Conserv. rof.* ʒß.
☿ dulc. ℈j.
resin. jalapp. gr. ij.
c. s. q. Syr. rof. sol. F. bolus, qui vomitum ingentem, aliquot secessus, cum euphoria effecit.

LXXXVI. *Malum hypochondriacum.*

IDea curæ mali hypochondriaci hæc esto.
1. ℞. *Liqu. 🜕 fol. tart.* ʒvj. D.
2. ℞. *Vomitorium.*
3. ℞. R ⊕*l.* ♂. *Zwelfferi* ʒvj. D.
4. ℞. *Potionem passulatam pro vehiculo aliorum in alvo contumaci.*
5. ℞. ⊖ ♂ *Compos.* ʒiij. D. pro 6. dosibus.
6. ℞. *Liqu.* ♂ ⊙*r.* ʒvj. D.
7. ℞. *∽ Carminat. de Trib.* ℥ß. D. gutt. 30. in potione passulata.

LXXXVII. *Tussis Chronica.*

PUella 6. annorum tussi chronica cum febre, omni vespera graviter affligente, præcordiorum anxietate, phlogosi vaga & tensione colli quasi opisthotona conflictata, laborabat:

℞. *Pulv. epil.* ♉*l.* gr. jß.
Ebor. s. △ gr. iij. M. Vomuit quinquies cum euphoria sensibili, nox quieta, cum tussi.

Altera vespera exacerbato malo:

℞. ▽ *scabios.* ℥ij.
cinam. ℥ß.
Gelat. C. C. *rec.* ʒvj.
♉ *diaph.* gr. xv.
Syr. pap. alb. ℥ß. M. Cum omnia remitterent:

℞. ∽⊖✱ *anis.* ʒij. D. 25. guttæ bis in die.

LXXXVIII. *Cachexia.*

IDea Curæ Cachexiæ incipientis puellæ:
℞. *tart.* ⊕*lat.* ʒß.
⊖ *absinth.* ℈ß. M. pro digestivo; quod excipiebat potio gummea; tum Laxans: hinc

℞. *Liquor.* 🜕 *fol. tart.* ℥ß. D.
℞. R ⊕*l.* ♂ *Zwelfferi* ℥ß. D.

Sequebatur purgatio cum Pilulis de *G.* ✱ & ☿ dulci. Hinc vinum aromaticatum medicatum: Tandem

℞. ∽⊖✱ ℥ß. D. omni mane guttæ 30.

LXXXIIX. *Infans post partum non sufficienter purgatus.*

INfans 4. dierum, post partum non sufficienter purgatus, anhelus, alvo obstructa, insigni corporis ardore, inquietudine, crebris pavoribus; uno nomine jam superventu imminentis epilepsiæ moriturus.

℞. ⊙ *fulmin.* gr. j.
⊕ ♉*t.* gr. iij. M. Propinetur in ▽ cerasorum nigrorum; Injiciebatur clysma ex decocto fl. chamomillæ addendo parum lixivii vulgaris, & mellis. Prima vice saltem æstum temperabat, quietem conciliabat, & insigne commodum afferebat, sine sensibili excretione. Post tres horas propinabatur denuo eodem modo; unde optime se habebat infans; sed post 6. demum horas cum etiam clysma injectum retentum fuisset diutius, bis copiosas, horridas, grumulentas, ex nigro virides fæces cum egregia euphoria exturbavit.

XC. *Palpebrarum coalitus.*

VIr quidam utroque oculo suffusus, palpebras semper oculo obductas & clausas tenuit, easque nullus Medicus aperire potuit, nisi quidam surdus Empiricus, ex Turcia veniens, qui herbam petroselini virentem in magma contusam die & noctu superposuit, & oculi palpebræ vel resolutæ vel tumefactæ, vel ardoribus quasi siccatæ denuo paucos post dies sua sponte apertæ sunt, & huc usque apertæ manent, quæ alias aliquot annos ante clausæ erant.

XCI. *Dolor nephriticus nothus. Ischuria.*

VIr gravissimis abdominis torminibus affligebatur, aderant vomitus rari, graves præcordiorum anxietates, alvus obstructa, dolor in dorso & lumbis; suspicio erat doloris nephritici nothi, causa movens fuerat iracundia. Typum habebant dolores tertianarium nocturnum.

℞. *Spec. emoll.* Miij.
⊖ *tart.* ʒiß.
Coq. in *s. q.* ▽ *s. Colat.* ℥ix. adde
Terebinth. c. vitell. ov. solut. ℥ß.
mellis ʒvj. M. pro clysmate.

℞. *Petrol.* ʒiij.
🜍 dest. succin.
cumin. ana ʒß.
Ungu. dialth. ʒvj. M. pro inungendo dorso & lumbis crebrius, interdum etiam abdomine: renovatum sæpius, quia feliciter operabatur:

℞. *Laud. hyster.* gr. v.
Extr. castor. gr. v.
c. s. q. balsami 🜍 *terebinth.* F. Pilulæ,

Item cum supprimeretur urina

℞. Ꞧ *nephrit.* ʒij. D. 50. guttæ. Hinc ⊡ fluxit.

Ob præcordiorum anxietates

℞. *Empl. de Tacamah. q. s.*
Malax. c. s. q. balʃ. Peruv. D.

℞. *Sem. violar.* ʒiij.
papav. ʒj.
c. s. q. ▽ *Alkekengi.* F. Emulsio, adde
Ebor. s. △ ʒß. M.

℞. *Passul. min. laxativ.* ℥ß. D.

Ob immanes convulsivos dolores:

℞. *Cinnab.* ☿
Lap. percar. ana ℈ß. M. D. in 2plo.

Bene contulit.

℞. *Theriac.* ʒj.
Bezoard. min.
⊖ *stipit. fab.* ana ℈ß.
c. s. q. Syr. menth. F. bolus in cochlearibus duobus aceti assumendus, expectando sudorem.

XCII. *Ulcera narium.*

VIr ulcere narium in utraque ala interne cum sanguinis, puris, & crustarum proventu, laborabat. Curatus fuit per folia Nicotianæ recentia contusa seu leviter conquassata, utrinque naribus immissa, & cum aliquot horas ita retinuisset, applicavit

℞. *Unguent. alb. camphor.* ʒiij.
balsam. ♁ *ad extr.* ʒj. M.

Quorum usu continuato convaluit.

XCIII. *Ozæna.*

VIrgo laborabat ozæna:

℞. ⊕*l. ad albed. calcin.* ℈ß.
dissolv. in
▽ *majoran.*
lil. convall. ana ℥j.

Filtrentur per chartam D. pro usu externo.

℞. ▽ *plantag.* ℥iij.
∽ *vini* ʒiij.
☿ *sublimat. pulveris.* ℈ß. M.

Usurpetur cum penicillo: sed acrius & nonnihil dolorosum fuit.

℞. ▽ *majoran.*
plantag. ana ℥iß.
Mell. ros. ʒvj.
∽ *vini* ʒiij. M.

Insuffletur ex vola manus. Profuit.

XCIV. *Odontalgia.*

FOEmina laborabat odontalgia cum tumore rubro malæ insigni, & hujus gravi lancinante dolore; Præscripsi lac, quod bulliat, & tepide ori admoveatur, seu in ore contineatur; Externe

℞. *Theriac. Androm. q. s.*
⊖ *absinth.* ℈j. M.

inducatur super linteum, F. Emplastrum.

℞. *G. tacamahac. q. s.* liquefactum malaxetur copiose *c. balsamo Peruv.* inducatur super linteum, irroretur ℴℴ dest. junip. vel ℴℴ papav. express. D.

XCV. *Raucedo.*

VIr subito incidebat in raucedinem ex fumo tabaci hostili inspirato; Juvabat aliquatenus Syrupus violarum, aderat fere aphonia, aut saltem sonus obscurissimus:

℞. ▽ *scabios.* ℥iij.
asthmat. ℥j.
Syr. de hyssop. ʒiij.
erysim. ʒvj.
∽ ⊖ ✱ *anis.* ʒiß. M. D. cochleatim.

XCVI. *Phthisis.*

ANcilla valde phthisica idque ex vitio diætæ, & inspiratione aëris tetri in locis subterraneis cum tussi materiæ putridæ & fœtidæ, dolore capitis, anorexia, febricula, &c. curata est primum per vomitorium oxysacchari emet. A. Salæ, cujus effectus felicissimus fuit, copiosissima & putridissima materia ex pulmonibus evacuata; unde rarior tussis, liberior respiratio, appetitus auctior, doloris capitis omnimoda remissio, Hinc

℞. *herb. chærefol.*
heder. terrestr. ana Miß.
Concis. coqu. in s. q. ▽ adde
Passul. min. ℥ß. Decocto fervidissimo infunde *Herb. nasturt. contus.* Mj.
succi heder. terrest. expr. ℥j. M. F.

potus, de quo ob facilem acescentiam sæpius repetendo mane assumat bonum haustum, jejuno stomacho, cum Elix. Propr. gutt. xx. hora v. pomerid. iterum bonum haustum, cum pulveris sequentis ʒß.

℞. *Ocul.* ♋ *præp.*
rad. aron. non præp. ana ʒj.
ireos Flor.
sem. papav. alb. ana ʒß.
mastich. ℈j. M. F. Pulvis.

His addatur suffitus cum succino, & thure, ore excipiendus; Quodsi dolor capitis vel etiam catarrhi repetant, vertex inungatur cum ℴℴ dest. succini. Hoc ad tempus continuato loco pulveris hujus

℞. *C. C. subtiliss. raspat.* ʒj.
Antihect. Poter.
Magist. Corall. c. succ. citr. ana ʒß. M.

Eodem modo usurpabatur; Unde symptomata remittebant, sed sudores continui nocturni admodum eam vexabant, & emaciabant. Post paravit decoctum ex comis hyperici, cum herba persicariæ, & loco illius decocti usurpavit, ex quo bene se habuit, nisi quod diarrhœa eam deprehenderet; post octiduum ergo eo intermisso incepit diætam lactis, quotidie mane & à meridie bonum haustum assumendo, continuavit per 10. dies, sed ob nimios sudores & ob strictam diætam, quam observare non poterat, eam intermisit; postmodum tamen cessantibus symptomatibus convaluit.

XCVII.

XCVII. *Pleuritis.*

MUlier corpulenta 50. annorum & succiplena gravi pleuritide corripiebatur, cui cum per sudorem nihil, neque etiam per sputum evacuaretur, supervenit tamen naturæ beneficio die XI. copiosa sed simul fœtidissima diarrhœa, materiæ purulentæ teterrimæ, qua per x. & plures dies continuante cum sensili alleviatione sic sanabatur. Præcavebam simul, ne phthisica fieret, per pulveres ex Antihectico Poterii, myrrha, oculis ♋, ♁ diaphoretico, &c. item cum balsamo ♎ terebinth. Elixyr Propr. raro propinabam, quia hoc semper diarrhœam sistebat, ut necesse esset, eam denuo provocare clysmate.

XCIIX. *Empyema.*

REtulit Parisiis D. Bonedelot. quod aliquando empyema duret ad x. annos, & quod materia empyicorum aliquando inspissetur, & condensetur in materiam crassam instar mellis, nec febris semper adsit, nisi tunc, quando pus adhuc in fermentationis consistit motu, sed cessante fermentatione cesset simul febris. Idem retulit, fuisse juvenem vulneratum ense in pectus, indeque factum empyicum, cum hectica, macilentum, &c. sanatum tamen; Sed ei totum crus dextrum admodum fuisse ponderosum, & aliquantisper tumidum; seque hinc dixisse, pus ex pectore in hoc pede accumulatum esse, unde suasu suo chirurgum in pede infra genu incisionem fecisse, sed nihil effluxisse, ipsum vero in alio pedis loco simile tentasse, & exinde Pintam puris eduxisse, cum jam fere xiv. menses à vulneratione abiissent.

XCIX. *Empyema.*

NObilis quidam ex casu ab alto & sputo cruento fiebat empyicus, in tota medietate thoracis sinistra, ita ut facta apertione inter costas incredibilis copia puris tandem proflueret; Potus erat cerevisia infusione vulnerariorum temperatorum per fermentationem imprægnata, item potus interdum seu decoctum vulnerarium cum pauco melle, de quo pro lubitu, vel pro medicamentorum vehiculo usurpabat. Omni mane

℞. *Elix. Propr. s. ✠d.* ℥ß.
R ♁ ʒij. M. D. 40. guttæ.
vel ℞. *Ess. myrrh.* ʒij.
succin. compos. ℥ß. M. D. 40.

guttæ. omni vespera bihorio ante cœnam & sub introitu lecti quantitatem castanei vel juglandis de hoc Electuario assumsit:

℞. *Conserv. ros. rubr.* ℥iij.
heder. terr. ℥j.
Extr. ♎ ʒvj.
Lap. ♋. *præp.*
Antihect. Poter. ana ʒj.
c. s. q. Syr. papav. rhœad. F. Electuarium. Vel

℞. *Conserv. scord.* ℥ij.
ros. rubr. ℥j.
Extr. ♎ ʒiij.
pulv. scord. ʒij.
Lap. ♋. ʒiß.
c. s. q. Syr. scord. F. Electuarium.

Denique

℞. *Conserv. scord.*
ros. rubr. ana ℥iß.
Extr. ♎ ʒiij.
Lap. ♋. *præp.* ʒiß.
♁ *diaph.* ʒj.
c. s. q. Syr. papav. rhœad. F. Electuarium.

Pro Expectoratione:

℞. ▽ *hyssop.*
chærefol. ana ℥j.
asthmat. ʒij.
Oxymell. scyll. ʒvj.
Syr. nicot. ℥ß.
emet. ʒij. M.

Cum quibus ⌒ ⊖ ✱ anis. bene contulit.

C. *Tussis Infantis. Tormina. Æstus.*

INfans unius fere anni robustus, torosus, & vegetus tussi Epidemica cum æstu gravi & insigni virium prostratione, siti continua, anorexia, &c. laborabat.

℞. *Pulv. epil.* ♁*l.* gr. ij.
Ebor. s. △ gr. iij. M.

Vomit & admodum debilitatus fuit. Hinc

℞. ⌒ *C. C. succinat.* ʒij. D. iix. guttæ pro dosi aliquoties, cum tormina simul & æstus gravis superveniret, præter clysmata

℞. *ocul.* ♋. *præp.* ℈j.
Cryst all. præp. ℈ß.
pulv. epil. ♁*l.* gr. jß. M. pro 2. dos.

inde quietem recuperavit. Item

℞. *C. C. s.* △ ℈j.
Corall. rubr. præp. gr. vij.
⊖ *card. bened.* gr. iv.
pulv. epil. ♁*l.* gr. jß. M. pro 2. dos.

Bene contulit. Reliquias Elixir propr. s. ✠do excussit.

CI. *Tussis Infantis. Epilepsia.*

SIc puella eodem morbo, sed cum gravi Epilepsia affecta anni $1\frac{1}{4}$.

℞. *pulv. epil.* ♁*l.* gr. ij.
Ebor. s. △ gr. vj. M. pro 2. dos. Item

Liquor C. C. succinatus dabatur. Externe pro hypochondriis

℞. ♂ *chamomill.* ʒiij.
dest. cumin. ʒj. M.

Gelatina C. C. dissolvatur in potu & propinetur.

CII. *Febris catarrhalis. Febris tertiana. Hectica.*

PUer x. annorum febre catarrhali, coryza & tonsillarum tumore affectus cum tussi, &c.

℞. ▽ *scabios.* ℥j.
Liqu. C. C. succin. ʒß.
⌒ ⊖ ✱ *anis.* ℈j.
Syr. violar. ℥ß. M. sudet. Vesperi ingruente æstu

℞. ▽ *scabios.* ℥j.
hyssop. ana ℥iß.
⌒ ⊖ ✱ *anis.* ʒj.
Syr. papav. alb. ʒvj. M. capiat pro lubitu cochleatim. Altera vel tertia vespera

℞. *Succin. catarrhal.* gr. xij.
♃ *bezoard.* gr. vj. M. Capiat subinde succum raphani cum saccharo. Cum fuerit febris fere curata, intermittens quotidiana & hinc tertiana vesperi superveniebat cum horrore aliquali & hinc æstu repetente.

℞. Vomitorium vesperi ante Paroxysmum exhibendum. Sed ob metum hecticæ

℞. *Arcan. duplic.*
Antihect. Poter. ana gr. xv. M. D. pro 2. dos. mane & vesperi ante Paroxysmum.

℞. ⊖ *card. bened.*
Arcan. dupl. ana gr. vij. M. sumatur vesperi ante Paroxysmum. Hæc repetita adhuc semel & iterum, tandem ex usu pilularum Glassianarum convaluit.

CIII. *Asthma Convulsivum. Scorbutus. Phthisis.*

FOEmina ex terrore & iracundia reddita ægra, debilis, tussiebat valde, vomebat, de dolore dorsi lumbari querebatur, inclinabat ad phthisin insigniter, erat admodum scorbutica:

℞. ⌒ ⦶ *dulc.* ʒij.
cochlear. ʒj. M. D. 40. gtt. bis in die.

De Asthmate quasi convulsivo ex dorsi media regione interscapulari oriundo conquerebatur, & halitum subinde supprimente

℞. *Arcan. duplic.* ʒß.
Cinnab. ♁ ℈j. M. pro 2. dos.

In Cerevisia usurpet ⌒ cochleariæ. Hoc ipsum aliquoties reiteratum egregie contulit, & eam restituit. Ob metum phthiseos suasi præservatorie, ut decoctum hederæ terrestris & chærefolii cum passulis pararet, cui infunderet herbam nasturtii q. s. & caperet subinde.

CIV. *Dolor vulvæ.*

FOEmina dolore vulvæ acerbo cruciata, ita ut ejularet, explicabat eundem, **es risse sie in der Geburt**/ urina libere sine sensu effluebat.

℞. *Lap. percar.*
Cinnab. ♁ ana ℈ß.
Laud. op. gr. ij. M. D. in vehiculo calido. Hinc

℞. *Herb. absinth.*
menth. ana Mj.
Flor. chamom. Mij.
Herb. hyosc. Mß.
Baccar. juniper. ℥iß. M. Coqu. in lacte, & applicentur regioni pubis in sacculo crebrius. Optime hæc contulerant. Alias varia tentavi, pro dolore eradicando, sed nullum adeo atque hoc contulit.

CV. *Febris lactea. Purpura. Hysterica passio. Furunculi. Laryngis tumor.*

PUerpera tertio à partu die conqueritur de calore febrili, mediocri, erat debilis, pulsus parvus, celer & nonnihil inæqualis.

℞. ♁ *diaphor.* ℈j.
myrrh. elect. gr. v. M. D. in 2plo.

Capiat vesperi & post mediam noctem, sed ingruente nocte angustiæ præcordiorum accedunt, forsan uberiori lactis proventu urgente.

℞. *sem. Card. bened.*
napi ana ʒiß.
Flaved. cort. ⊙*nt.* ʒij.
c. s. q. ▽ *fl. sambuc.* F. Emulsio, adde
C. C. s. △ ʒß. Edulcoretur parum.

Die quarto

℞. *Flaved. cort. citr. rec.* ʒij.
Contus. in mortar. adde
Sem. card. bened. ʒij.
napi.
aquileg. ana ʒj.
myrrh. elect. gr. xvi.
c. s. q. ▽ fl sambuc. E. Emulsio, adde
C. C. s. △ ℈ij.
♁ *diaphor.* ℈j. M. Edulcoretur parum.

Nox erat inquieta, æstus gravis cum siti. Hinc die quinto

℞. *Arcan. dupl.*
pulv. bezoard. Mich. ana gr. xv. M. D. in calido vehiculo; & in potu dissolvet crebro gelatinam C. C. & calide bibat. Melius visa fuit se habere vesperi.

℞. *Pulv. bezoard. Michaël.*
Arcan. duplic. ana ℈ß. M. D. pro duabus dosibus, ante cœnam & post mediam noctem: Æstus gravis à nona vespertina usque ad tertiam, à noctis medio sitis immensa, somnus nullus. Die sexto

℞. *Bezoard. Mich.*
arcan. dupl.
⦶ ♁*t.* ana ℈ß. M. Repetit æstus, & omnimoda virium omnium prostratio: sitis inexhausta: imminentes quodammodo convulsiones.

℞. ♃ *bezoard. Mich.* ℈ß.
Cinnab. ♁. gr. xij.
⊖ *volat. C. C.*
succin. ana gr. ij. M. Capiat tempore prandii, cum appetitus semper penitus esset prostratus. Vesperi

℞. C.

℞. C.C. ☉r. ℈j.
♄ bezoard.
Cinnab. ♂ ana ℈ß.
⊖ volat. C.C.
succini ana gr. ij. M. pro 2.
dos. vesperi & post mediam noctem.

Die septimo aliquale purpuræ circa pectus se offert vestigium: æstus moderatus. Mane similis pulvis; vesperi idem, sed sine volatilibus:

℞. ℞ Corall. antiscorb. ʒß. dos. 40. guttæ vesperi & mane, sub hora x.

Die octavo purpura uberius comparuit, æstus hac nocte nullus: Tinctura bis interdiu usurpata fuit; & vesperi similis pulvis: post dimidiam noctem eadem Tinctura. Nox sequebatur bona, æstus nullus, purpura copiosa.

Die nona eadem; sed à meridie sponte debilitatur, vesperi pulvis ordinabatur sequens:

℞. C.C. ☉r. ℈ß.
♄ bezoard. gr. iix. M. à media nocte tinctura. Nox siti & æstu denuo gravis.

Die decimo Tinctura eadem & pulvis vesperi. Nox bona; purpura prurit.

Die undecimo mane commode habens bibit cerevisiam non rite defæcatam, sed agitatione dolii feculentiis conturbatam; unde cardialgia, vomitus, tumultus abdominis, secessus liquidi repetiti, & pathemata hysterica excitantur.

℞. Tinct. Corall. antiscorb.
Liqu. C.C. succin. ana ʒj. M. 50. guttæ pro dosi, bis vel ter eodem die, unde mediante sudore remiserunt dicta symotomata: vesperi

℞. ♄ bezoard. gr. xij.
magist. corall. c. succ. citr. ℈ß. M.
Nox quieta, sed ob agitationem corporis & humorum præcedentis diei à media nocte ad tertiam usque matutinam æstus cum siti ingentes redeunt, quæ mane cessant, ipsa satis commode habente.

Die duodecimo Tinctura ista mista reiterata est, circa meridiem redit gravis æstus, cum intensa cephalalgia:

℞. ♄ bezoard. gr. xij.
Cinnab. ♂ gr. viij. M. reiteretur ante & circa noctem ℞ coralliorum antiscorbutica.

Die decimo tertio: nox mediocris sine æstu, sed cum siti; reiteretur ℞ antiscorbutica.

Die Decimo quarto circa mediam noctem anxietates præcordiorum, hinc æstus gravis insequebatur, mane mediocriter se habebat. Continuata est tinctura, & ut in promptu aliquid habeatur.

℞. C.C. s. △ ℈j.
⊖ card. bened. gr. xij.
♂ diaph. gr. vj. M. pro 2. dos.

Die decimo quarto: nox erat quieta, vires mediocres, æstus nullus, sitis adhuc nonnihil intensa; à meridie purpura alba se manifestavit: Hinc

℞. C.C. s. △ ℈ß.
⊖ card bened. gr. ix.
♂ diaphor. gr. v. M.

Sed cum crebri furunculi eam affligerent, his applicavit emplastrum Helmontii, cum aperti essent, per balsamum Peruvianum consolidavit & ad consolidationem perduxit. Cum vero circa laryngem ex conatu partus tumor duritie mediocris, reliquis locis concolor prominens enatus esset, **wie ein kleiner Kropff:**

℞. Empl. de Ranis c. ☿ applicetur aliquoties.

CVI. *Puerperæ dolor regionis hypogastricæ.*

Foemina 4. septimanis à partu, cum semper optime se habuisset, incidit in gravissimum dolorem circa hypogastricam regionem dextram, ita ut misere ejularet, exinde graviter æstuaret, sudaret &c.

℞. Cinnab. ♂ ℈j.
⊖ artemis. ℈ß.
myrrh. el. gr. vj.
Laud. op. gr. ij. M. pro 2. dos. præmisso clystere, unde egregium levamen percipit: Hinc

℞. Ess. myrrh.
hyperic. ana ʒij. M. 40. guttæ pro dosi, bis vel ter in die, egregie contulit, & menses redierunt, & levata fuit.

CVII. *Tormina infantis. Purgatio infantis omissa.*

Infans 3. dierum inquietus, ejulans, torminibus afflictus, nec rite à partu purgatus

℞. ☉ fulmin. gr. j.
C.C. s. △ gr. iij. M. pro 2. dosibus, in vehiculo sequenti:

℞. Syrup. de spina Cervin ʒiij.
Pulv. passul. ʒiß.
ocul. ♋ ppt. ʒß.

Diluatur c. s. q. ▽ scabios. M. D. aliquot parva cochleatia, cum pulvere; idque repetatur per aliquot dies, bene contulit.

CVIII. *Tussis. Phthisis.*

Mulier tussi ultra 3. septimanas conflictabatur eaque ex stomacho; percipiebat enim titillationem & vellicationem circa scrobiculum cordis; tussis erat crebra, rejiciebat varia, viscida & tetro sapore inquinata, respiratio difficilis, & dextro lateri incumbens omnia fere graviora videbantur; Principium aderat phthiseos.

℞. Succum raphani rec. expressum cum saccharo, q. v. capiat subinde, pro resolvenda mucagine stomachi,

℞. ▽ *menth.*
Syr. emet. ana ℥ß. M. copiose supra & infra evacuavit, Eodem vesperi

℞. *Flor.* ♁ ℈j.
myrrh. gr. ix.
laud. op. gr. ij. M. capiat hora una ante cœnam.

℞. *Flor.* ♁
Antihect. Poter. ana ℈ß.
Laud. ferment. gr. ß.
ol. dest. anis. gt. ij. M. vesperi capiat.

Interdiu crebrius decoctum raparum exsiccatarum hauriat, pro lenienda lympha acri, simulque excoriatione stomachi inchoata levanda. Sed cum profusi sudores nocturni continuo emanarent, iique phthisici, eamque insigniter macerarent,

℞. *Antihect. Poter.* ℈j.
Laud. op. ferment. gr. j. M.
Capiat vesperi ante pastum, Vel

℞. *Antihect. Poter.* gr. xv.
fl. ♁ ℈ß.
Extr. croc. gr. j. M.

Repetiit tales pulveres aliquoties & omni mane simul de Elix. stomach. Michael. 40. gt. Sed cum nihilominus tussis & stomachi labes &c. instanter continuarent;

℞. *Scord.* Mij.
Salviæ Mj. pulveris. minutim adde
fl. ♁ ʒiij.
c. s. q. mellis puri F. Electuarium spissum, de quo capiat crebrius in die pro lubitu: Non incongruum hoc erat, sed cum propter dulcedinem & fermentescibilitatem mellis interdum murmura aut tormina, aut acris ardoris sensus inferrentur, jussi ut vesperi sub introitu lecti capiat de pulvere ocul. ♋. ppt. q. pl. & ita aliquandiu continuet.

CIX. *Febris maligna.*

Vir febre malignissima ex prægressa ira & conversatione in nosocomio contracta affectus cum cephalalgia, præmissa noctu V. Sone: mane

℞. ▽ *scord.*
cordial. Herc. Sax vel rub. id. ana ℥j.
C. C. s. △. ʒß.
Cinnab. ♁ ℈j.
⊖ *volat.* C. C. gr. viij.
succini gr. iv.
Laud. op. ferment. gr. iij.
Syr. fl. tunicæ ʒvj. M. pro 2. dos. accepit, bene sudavit, longe melius habuit: vesperi:

℞. ♄ *bezoard. Sennert.*
Unicorn. ver. ana ℈j.
bezoard. ☉*r.*
♃*l.* ana gr. vj.

M: pro 2. dosibus, & capiat simul interdum istam misturam.

℞. ▽ *scord.*
fl. sambuc.
rub. idæi ana ℥j.
✠ *rub. idæi* ʒvj.
diascord. Fracast. ʒij.
Syr. acetos. citr. ℥ß. M. sudavit, dormivit, optime habuit. Mane pro stomacho:

℞. *Empl. Tacamahac.* item Clysma &c.

CX. *Febris maligna.*

Vir juvenis febre maligna correptus præsentibus jam Convulsionibus:

℞. ▽ *scorzon.*
scord. ana ℥iß.
cinam. ℥ß.
Cinnab. ♁. gr. xv.
bezoard. ☉*r.* ℈j.
⊖ *volat. viper.* gr. vij.
Conf. Alcherm. ʒiß. M.

Item ℞. ▽ *fl. sambuc.*
card. bened. ana ℥iß.
cinam. ℥ß.
Cinnab. ♁ ℈j.
bezoard. ♃*lis* ℈ß.
⊖ *volat. viper.* gr. vj.
Syr. de hyssop. ℥iß M.

CXI. *Colica.*

Vir juvenis corripiebatur torminibus alvi gravissimis, circa & infra regionem umbilicalem, simul subinde præcordia occupante, **es wolte zuweilen das Hertze abdrücken** / alvus pertinaciter clausa, umbilicus interiora versus retractus, abdomen externo contactu durum, nec erectus stare poterat, hinc etiam urinæ emissio difficilis, miserabilis erat status: Hinc die ☉

℞. *Laud. hyst.* gr. v.
scammon. ♁*t.* gr. iij.
Ocul. ♋ *ppt.* ℈ß.
Sed frustra.

℞. *Passul. min laxativ.* ℥ß. D. Sed frustra, etiamsi alias bene operatæ fuerint; Unde circa vesperam:

℞. *Arcan. duplic.* gr. xv.
scamm. ♁*t.* gr. iij.
troch. alhand. gr. j. M. sub noctem aliquot sedes, sed sine levamine. Hinc die ☽

℞. *spec. carminant.*
emoll. ana Mij.
⊖ ♀ ʒij.
Coqu. in s. q. ▽ *s. Colat.* ℥ix. adde
Elect. lenitiv. ℥j.
mell. ros. ℥ß.
ol. dest. succin. gt. x.

vitell.

vitell. ov. N. j. M. pro clysmate; aliquantulum sed parum profuit: vesperi

℞. ▽ *fœnic.*
menth. ana ℥iß.
⁓ Θ✱ ʒj.
Ess. opii ʒß.
Syr. cort. aur. ℥ß. M.

Item ℞. ♂ *chamom.*
cumin. ana ʒij.
dest. anis. ℈j. M. Inungat abdomen induratum. Nox paulo quietior, sed mane omnia recrudescunt dolorifica symptomata. Unde die ♂

℞. *Empl. de Galban. q. s.*
Malax. cum s. q. ♂ *dest. succin.* inducatur super alutam F. emplastrum pro umbilico: Et cum æger postularet, ut bene aperiretur alvus, Die ☿

℞. *Passul. min. laxat.* ℥ß.
☉ *fulmin.* gr. v. M. unde post aliquot horas xi. fere secessus habuit. Hinc vesperi

℞. *Sev. hircin.*
Ungu. potab. rubr. ana ℥j.

Liquefacta misceantur; inungat largiter abdomen, quod emollitum nonnihil fuit cum euphoria. Ad convulsivum dolorem sistendum die ♃

℞. *Cinnab.* ♁ ℈j.
Laud. op. gr. iij M. repetitum hoc bis, etiam sequente die semper cum egregio levamine. Die ♀

℞. ♂ *rapar.*
lini ana ℥v. M. pro clysmate: egregie contulit, multa viscida evacuavit, cum levamine; unde pulvis cinnabarinus assumtus noctem quietam intulit. Item ⁓ ⊕ dulc. anticol. ad ʒij. pro 2. dosibus assumtus sudorem expectando non fuit inconveniens.

Tandem cum certus essem factus per dysma, quod mucago acida in recessu peccaret, licet aliquoties quotidie excerneret liquida: Die ♂

℞. ▽ *menth.* ℥j.
G.✱ *in* ✚ *sol.* gr. xv.
♀ ☾ *lat.* gr. vj.
scammon. ♤*t.*
troch. Alband. ana gr. iß.
Syr. ros. solut. ʒiij. M.

Exinde 5. vicibus excrevit cum levamine plenariô.

Æger alias sæpius levi de causa erat obnoxius huic affectui; abundabat forti acido, unde & laxantia parum operabantur; Erat colica spasmodica, excitata occasione austeri acidi, insigniter viscidi. Cum post aliquot dierum intervallum subinde vestigia quædam recurrerent, mane liquor. ♂ ☉r. ad gt. xx. à meridie ⁓ Θ✱ gtt. xxx. aliquandiu hausit cum optimo levamine.

CXII. *Tussis stomachalis.*

Vir difficili respiratione, anxietate præcordiorum, tussi crebra, viscidissimæ materiæ rejectione, subcruentæ, dolore circa hypochondrium sinistrum, ubi olim contusionem passus fuerat, pulsu celeri, frequenti, & debili affectus, ita ut abscessu latente in latere sinistro laborare videretur, inter alia præmisso clystere:

℞. ▽ *hyssop.*
menth. ana ℥iß.
asthmat. ʒvj.
⁓ *G.* ✱. *c.* ⊕ ʒv.
Syr. nicot. ℥j.
emet. ʒiij. M.

Pro expectoratione capiat cochleatim; hoc aliquoties reiteratum copiosa admodum, & horrida ejecit. Hinc purgans blandum cum pilulis de ✱ Quercet. & 4. saltem secessus movit. Sed exinde gravis æstus, præcordiorum anxietas, tussis, & excretio materiæ per os recruduerunt periculose: Ob id

℞. *Decoct. hord. cum rad. liquirit.* ℔ß.
Syr. nicot. ℥ij.
⁓ ⊕ *c. G.* ✱ ℥ß.
⊕ *dulc.* ʒj. M.

Bibat pro lubitu: unde omnia symptomata remiserunt. Cum restet tussis sicca perquam molesta:

℞. ▽ *menth.*
scabios. ana ℥j.
asthmat. ʒij.
Syr. violar.
diacod. Mont. ana ℥ß.
fl. ♤ ʒß. M.

Reliquum perfecit Elixyr Propr. & postmodum balsamus sulphuris.

CXIII. *Tussis.*

Vir tussi stomachali pertinaci laborabat, Aliis irritis:

℞. MP. *de hiera c. Agar.* gr. xij.
G.✱ *in* ✚ *sol.* ℈ß.
Extr. troch. Alband. gr. iij.
c. s. q. Ess. sassafras F. Pilulæ.

℞. *succini præp.* ℈j.
♁ *diaphor.* ℈ß.
myrrh. elect.
Θ *volat. succini* ana gr. v.
Laud. op. gr. iij. M. Capiat hora ante cœnam. Profuit.

℞. ♁ *diaphor.* ℈j.
Θ *volat. succin.* ℈ß.
myrrh. elect.
fl. benzoes ana gr. v.
Laud. op. gr. ij. M.

CXIV. *Tussis stomachalis.*

Similia fere in forma pilulari præscripsi vetulæ, tussi & catarrho fere universali scor-

scorbutico laboranti præmisso repetito usu ∾ C. C. & scarificationibus.

℞. *succin. præpar.* ℈ß.
⊖ volat. succin.
myrrh. ana gr. v.
Extr. Croci gr. ij.
Laud. op. gr. j.
c. s. q. Syrup. papav. errat. & ☍ dest. succini F. Pilulæ.

Capiebantur bihorium ante cœnam. Profuerunt.

CXV. *Anorexia. Nausea. Sitis. Tumor Pedum œdematosus. Scorbutus.*

Foemina laborabat anorexia & fastidio nauseante cum siti matutina insigni & interdum inani & quasi singultiente vomendi conatu. Sudores pomeridiani insignes erant, frigidi, interdum cordis tremores, tumor pedum oedematosus & alterius erysipelaceus; urina pauca, crassiuscula, nonnihil turbida ad rubedinem inclinans.

℞. *Arcan. duplic.* ʒj.
⊖ absinth. vel
centaur. min. ℈j. M. pro 2. dosib.

Quod crebrius repetitum fuit.

℞. *Passul. min. laxativ.* ℥ß. D.
℞. *Liquor. ♂ ⊙r.* ʒij.

Sed hic minus contulit; ob id intra triduum cessavit. Hinc mane semper propter symptomata stomachi & primarum viarum:

℞ ∾ ⊕*dulc.* ʒiij.
cochlear. ʒj. M. 40. gutt.

A Meridie propter scorbutum

℞. ⊖✱ ʒiij. D. dos. 40. gutt. Aliquandiu continuavit. Hinc usurpavit mane serum lactis, ∾ ⊖✱ à meridie. Postmodum usum lactis caprilli matutinum ad aliquot septimanas continuavit; & omni pastu 40. guttæ de ∾⊖✱ ☍si cepit. Interea subinde passulas laxativas usurpavit, & pro digestivo ante has.

℞. *pulv. cachect. Hartm.* ʒß. D. Postmodum pro medicina domestica

℞. *Pulp. passul. minor.* ℥iij
rhab. el. ʒiij. M. capiat interdum dosin juglandis, & spiritum istum omni pastu sedulo. Si sitis urgeret matutina, commodum præscripsi decoct. rad. chinæ Timæi ad sitim scorbuticorum gratum. Erat in radice scorbutica, sed cum tali succorum in primis viis dyscrasia, ut acidum salsum scorbuticum ubique in lympha cum bile oleosa nimis & pingui dominaretur; unde etiam subcontrariis remediis subinde curanda veniret; contraxerat malum ex lauta nimis diæta, & deficiente motu: Decoctum Chinæ fuit tale:

℞. *Rad. Chin. intaleol. incis.* ℥iß.
liquirit. ʒvj.
santal. rubr. ʒiij.

Conc. Cont. Infund. in ▽ comm. ℔vj. Stent in MB. per ℘ Mane adde Passul. min. ℥iß. Coqu. lento △ ad remanent ℔iv. M. D.

CXVI. *Verbera. Alvi retentio.*

Foemina sana cum esset, sed ab alia muliere graviter verberibus læderetur, in capite illisione in lapidem, ita ut aliqua vulnera exinde acquireret, quin etiam conculcatione cum pede in hypochondrio sinistro male læderetur &c.

℞. *Spec. carminant.* Mij.
Herb. absinth. Mj.
Rad. levistic. ʒvj.
Coqu. in *s. q.* ▽ *s. Colat.* ℥ix. adde
Elect. de bacc. lauri
lenitiv. ana ʒvj.
⊖ *gemmæ* ʒß. M. pro clysmate.

℞. ▽ *chærefol.*
scabios. ana ℥iß.
✤ *vini* ʒvj.
ocul. ♋ *ppt.* ʒj.
Cinab. ♁ ℈j.
Syr. scabios. ʒvj. M.

Die xi. Maji

℞. *Fl. chamom.*
menth. ana Mj.
Rad. angel. ℥j.
pyrethr. ʒvj.
⊖ ♀ ʒiß.
Coqu. in *s. q.* ▽ *s.*
Colat. ℞. ℥ix. adde
Elect. de hier. cum agar. ℥j.
☍ *dest. succin.* ʒj.
vitell. ovor. N. j. M. pro clysmate.

℞. *Liqu.* C. C. *succin.* ʒij. D. S:
Haupt-Spiritus

℞. ▽ *Ceras. nigr.*
lil. convall. ana ℥iß.
Syr. hyssop. ℥j. M. S.
Wasser zum Spiritu.

Cum admodum tussiret, & subinde varia, in specie cruenta tussi rejiceret;

Die xii. Maji.

℞. ▽ *scabios.*
hyssop. ana ℥iß.
∾ ⊖✱ *anis.* ʒj.
Syr. diacod. Mont. ʒvj. M.

Die xv. Maji

℞. ♀ ⊕*lat.* gr. xv.
scammon. ♈*t.* gr. ij.
Troch. Alhand. gr. ß.
☍ *dest. caryoph.* gt. iij. M.

Die xvi. Maji

℞. ▽ *chærefol.*
hyssop. ana ℥iß.
✤ *vini acerr.* ʒvj.
ocul. ♋ *ppt.* ʒj.
Syr. card. ben. ʒvj. M.

Cum creberrimæ æstuationes speciatim noctur-

nocturnæ & hinc diuturnæ cum rigore interdum obvenirent molestæ cum alvi suppressione.

Die XVII. Maji.

℞. *Arcan. duplic.* ʒß.
Magist. Corall. c. s. citr. ℈j. M. pro 2. dosibus.

℞. *Arcan. duplic.* ℈ij.
Antihect. Poter. ℈j. M. pro 2. dos.

℞. ⦶ ♁t. ℈ij.
Antihect. Poter. ℈j. M. pro 2. dos.

℞. ⦶ ♁t.
Arcan. dupl. ana ℈ß.
♁ *diaph.* gr. viij. M. repetatur crebrius.

℞. *Passul. min. laxativ.* ℥ij. D. capiat sæpius.

Cum nihilominus ardores paroxysantes eradicari nequirent, quin nocturni præsertim persisterent adhuc, ipsaque simul conquereretur de dolore intenso, simulque tumore insigni in hypochondrio sinistro, quæ a calcitratione sub verberatione acceperat; ob id ad eradicandum fomitem primarum viarum, cum reliqua symptomata coindicarent

℞. *Syr. nicot.* ʒj.
▽ *menth.* ℥ß M.

℞. *Petrol. alb.* ℥ß. D. pro hypochondrio.

Multa evacuavit, varia, mucosa supra & infra, licet subinde recurrerent.

Die XXX.

℞. ▽ *chærefol.*
hyssop. ana ℥iß.
Syr. card. ben. ʒvj.
succ. rub. idæi ℥j.
♁ *diaphor.* ʒj.
∽ ⦶ *dulc. parum.* M.

Die XI. Junii

℞. ▽ *acetos.*
plantag.
menthæ ana ℥j.
cinam. ℥ß.
✠ *vini* ʒvj.
Corall. rubr. ʒj.
ocul. ♋. ppt. gr. xv.
Syr. plantag. ℥j. M.

Sed a vomitu isto cepit alvus pertinaciter claudi, quæcunque laxantia, passulata, gummata, sine fructu hauriebat, clysmata stimulantia, ♁lia, ex oleis incassum adhibebantur, aut enim retinebantur penitus, etiam suppositoria, aut sine ulla permiscela excernebantur iterum. Ita in re penitus desperata, abdomine indurato, & tumido, simulque admodum doloroso existente.

Die XIV. Junii

℞. ▽ *menth.* ℥j.
♂ *amygd. dulc.* ʒvj.
☿ *vivi bene purgati* ℥iij. Hausit sine alteratione.

Die XV. Junii

℞. ▽ *menth.* ℥ß.
☿ *vivi purgat.* ℥iij.
▽ *cinam.* ʒiij. M. Vesperi

℞. *Decoct. fl. chamom.* ℥iij.
▽ *benedict.* ℥ij.
⊖ *gemm.* ʒj. M. pro clysmate, sed omnia frustra.

Die XVI. Junii potio hæc Mercurialis hausta, sed frustra. A Meridie

℞. ▽ *menth.* ℥j.
cinam. ℥ß.
Syr. ros. solut. ʒvj.
☿ *viv. purgat.* ʒv. M. hausit: Externe

℞. *Axung. anser.* ℥iij. D. Inungat abdomen.

Die XVII. Junii.

℞. *Lact. bubul.* ℥viij.
Terebinth. in vitell. ov. dissol. ℥ß.
⊖ *tart.* ʒiij. M. pro clysmate pro 2. vic.

Potio ☿lis proxima denuo præscripta; hausta mane, & iterum de novo hausta vesperi, ita ut jam ℔ij. medicinales ☿ii in corpore haberet, unde & varios motus in corpore perciperet, sed alvus clausa manebat. Unde etiam eodem die insessus ordinatus.

℞. *Herb. & flor. chamomill.* Mvj.
malv. recent. Miij.
Flor. sambuc. Mij.
Baccar. lauri ℥iij. M. Coquantur, continuando interea semper litum abdominis cum axungia anserina.

Die XIIX. eadem ordinabantur, item clysma; ☿ semper pertinaciter in corpore manebat.

Die XIX. & XX. eadem; hoc tempore dolebat collum, intumescebant gingivæ, vacillabant dentes, & ex ☿ vivo retento salivatio supervenire incipiebat, unde pro faucibus & collo leniendis

℞. *Mell. rosac.* ℥j.
Syr. violar. ℥ß. M.
Pro abdomine

℞. *Ungu. de arthanit.* ℥j.
♂ *diacolocynth. Querc.* ʒij. M. inungatur abdomen.

Die XXI. Junii cum eadem adhuc persisterent, & ultra octiduum ita ☿ vivus in eadem hæreret, pro fecibus duris & tumore in colo hypochondrii sinistri emolliendis simul

℞. *Empl. de Cicuta.*
G. ✱ in ✠ solut. ana *q. s.* Malax. *c. s. q.*
♂ *tart. destill.* inducantur super alutam. D.

Die XXII. Junii.

℞. *Decoct. spec. emoll.* ℥ix.
⊖ *Ciner. clavell.* ʒij.
Mell. depurat. ℥iij. M. pro clysmate reiterato. His & similibus factum est, ut pedetentim solveretur alvus, scybalis lapidis instar induratis, prodeunte simul successive ☿io vivo, in pauca licet una vice quantitate; ob id pro faucibus:

✠ *vini* ʒiij.
Lap. ♋. ʒj.
♁ *diaph.* gr. xv.
Syr. scabios. ℥ß. M.

His præmissis.

℞. *Ras. santal. rubr.* ℥j.
L. sassafr. ℥ß.
Macer. per xij. *Hor. in* ▽ *com.* ℔vij.
Coqu. ad consumptionem ℔iß.

adde *Herb. heder.* ▽*str.*
veron.
Com. hyper. ana Mij.
sem. fœnic. ʒvj.
Passul. min. conquass. ℥j.

Coqu. ad reman. ℔iv, circa finem adde
Rad. liquir. ʒiij.

De colatura capiebatur bonus haustus mane, à meridie & sub introitu lecti. Unde malum sævire desiit, ægro bene se habente, saltem quod calor quasi hecticus ab omni pastu cum tussi moderate humida & copiosissimis sudoribus nocturnis etiam sub primis somni horis superessent. Hinc ad demulcendum calorem

℞. *Lap.* ♋. *præp.*
Antihect. Poter. ana ʒß.
Corall. rubr. præp. ℈j. M. pro 2. dos.

ob sudores nocturnos

℞. *Lap.* ♋. *præp.*
Antihect. Poter. ana ʒß.
Arcan. duplic. ℈ij.
Laud. op. ferm. gr. v. M. D. pro 4. vel 5. dosibus Hor. v. præter propter sumendis.

LXXIII. *Lues Venerea.*

JUvenis 20. annorum non adeo purus à Lue ♀ea, conqueritur de macie, siti intensa antemeridiana, saliva glutinosa, imbecillitate virium, anxietate præcordiorum, appetitu admodum dejecto, doloribus cruris, imprimis, sudore copioso matutino, calore p. n. per noctem affligente, manus & extrema insigniter interdiu frigebant, ⊡ turbida, subinde copiosis ⊖bus russis scorbuticis vitro adhærentibus imprægnata. **Er sahe gantz schwindsichtig aus.** Aliis irritis dedi Liqu. ▽ fol. ♀ ℥ß. ad 40. gutt. mane in haustu jusculi, 20. à meridie Hor. v. in haustu cerevisiæ frigidæ, unde melius longe habuit: Continuavit hunc ad 2. septimanas.

℞. *Rad. Chinæ in taleolos concis.* ℥iß.
Liquirit ʒvj.
santal. rubr. ʒiij.

Infund. in ▽ com. ℔vi. Stent in digestione per ♇ in MB. mane adde
Passul. min. conquass. ℥iß. Coque △ lento, vase cooperto ad remanentiam ℔iv. de quo quotidie capiat bonum haustum bis; mane & à meridie; unde adhuc melius habuit. Hinc

℞. *Rad. Chin.* ℥iß.
Ras. L. Sassafr. ℥j.
Rad. Liquir. ʒvj.
santal. rubr. ʒiij.

Infund. in ▽ com. ℔vj. Stent in MB. per ♇ mane adde
Passular. min. ℥iij. Coqu. lento △ ad remanentiam ℔iv. Capiat eodem modo & addat semper ℞ ♁ gutt. xx. Continuetur per aliquot septimanas; Quamdiu his decoctis usus fuit, semper in fine pastus cochlearj. de passulis minoribus comedit; quæ optime contulerunt.

LXXIV. *Febris intermittens quotidiana.*

PUer annorum 2¾ febre intermittente quotidiana vespertina graviter satis laborans accepit:

℞. *Ebor. s.* △ gr. vj.
♄ *Epil.* ♁ *l. gr.* iß. M. accepit bihorio ante paroxysmum; Vomuit, rigor evanuit, æstus ingens perduravit. Hinc

℞. *Arcan. dupl.* ℈ß.
♁ *diaphor.* gr. v. M. Capiat bihorio ante paroxysmum. Calor mitis per noctem; Repetito hoc pulvere aliquoties febris evanuit. Post usum denique Liqur. ▽ fol. ♀ curatus fuit. Qui alio tempore liquor præmisso vomitorio solus eum curavit, capiendo bis in die. Hinc

℞. ♄ *jalapp.* gr. iij.
tart. ⊕*lat.* gr. vj. M. optime contulit.

LXXV. *Epilepsia.*

INfans 4. annorum epilepticus assumsit:

℞. *Pulv. epil.* ♁ *l.* gr. j.
Ebor. s. △ gr. iij. M. Vomuit.

℞. *Fl. chamomill.* Mj.
⊖ *tart.* ʒß.

Coqu. in s. q. ▽ s. Colat. ℞. ℥iij. adde
Mell. rosat ʒvj.
♂ *dest. succin.* gr. vj. M. pro clysmate.

℞. ▽ *rub. idæi* ℥iß.
C. C. s. △ ℈j.
♁ *diaph.* ℈ß.
Syr. & succ. rub. Id. q. s. M. Bis hoc propinatum fuit.

℞. ▽ *poeon.* ℥iß.
Syr. poeon. ʒvj.
℞ ☉ ʒij. M.

℞. *C. C. s.* △
specif. Cephal. ana gr. xij.
Bezoard. ☉*r.* gr. viij. M. pro 2. dos.

Optime profuit ista potio, hinc reiterata fuit. Denique Liqu. ▽ fol. ♀ gt. xxx. bis de die datæ sunt. Urina sic secuta horrida. Hypochondria inungebantur butyro rubro.

LXXVI.

LXXVI. *Febris Tertiana Scorbutica.*

VIr propensus ad febres, easque scorbuticas, in principio Mensis Octobris 1668. sentit calorem quendam p. n. post pastum, unde cum continuare videretur idem, sequente die venam aperiendam curat, unde calor multum auctus fuit, noxque successit inquieta; Mane vocatus febri omnino erat liber, nescius qualis futura esset, præscripsi:

℞. *Hepat. rubr.* ʒj.
Ebor. s. △ ʒß.
♉ *diaph.* ℈j. M. pro 2. dosibus. Accepit has die ♃ & ♀ sine sensu febris, alvo existente aperta, die ♄ cum esset novilunium

℞. *Pulv. rad. jalapp.* ℈j.
Cremor. tart. ℈ß.
☍ *dest. succin.* gt. iij. M.

Unde sexies purgatus fuit cum torminibus. Die ☉ post pastum redit febris sine gravi horrore, cum ingenti calore, per iv. Hor. insequente copioso sudore; Altero mane duos habebat secessus fluidos: Hinc ob febrim scorbuticam præscribo:

℞. *Panaceæ Holsat.* ℈ij.
⊖ *absinth.*
♉ *diaphor.* ana ℈j. M. pro 2. dos. mane & vesperi. Nocte sequente sudor spontaneus prorupit; à meridie expectabat paroxysmum, ⊡ optimam habebat nubeculam, sed erat satis rubra:

℞. ▽ *febrifug. usit.* ℥j.
℞ *bezoardicæ.* ʒß.
▽ *cinam.* ʒj.
Syr. scelotyrb. Forest. ʒiij. M.

Febris non redit. Nullus sudor, nec aliud quid inde secutum, ipse convaluit & pro stomacho usurpavit:

℞. *Ess. menth.*
absinth.
∽ *cochlear.* ana ʒj. M. D. 30. gut.

LXXVII. *Mictus cruentus.*

CUravi aliquando virum mictu cruento laborantem, ex acrimonia seri scorbutica nato propinando trochiscos de Carabe cum lapillis Cancrorum præparatis, & pauco saccharo ♄. Sed utut hæc juvarent insigniter, constantiam tamen sanitatis conciliavit Liquor ♂ ☉ris ad guttulas xv. omni mane ad aliquot dies assumtus & continuatus.

LXXIIX. *Dolores pedum.*

VIr quidam enormi dolore pedum affligebatur, qui sine ulla manifesta causa, sine ullo apparente externo in parte læsa signo &c. per longum tempus ultra dimidium annum enormiter eum vexabat. Omnibus autem medicamentis incassum adhibitis suasu cujusdam amici sibi apportandos curat quosdam lapides, qui in thermis reperiuntur, eosque probe coquit in ▽ simpl. in coctura ista balneat pedes, idque sæpius, unde ipsi iidem intumescunt; nihilominus continuat balneum hoc diutius, quo tandem factum, ut non tantum tumor, sed etiam dolor successive omnino evanuerit, ægerque perfecte curatus fuerit. Forsan similia balnea artificialia fieri possent ex ♆ cum ♇ c in ▽ decoctâ, secundum manuductionem Zwelfferi *Mantiss. Spargyr. p.* 401.

LXXIX. *Hemicrania.*

DOlor hemicranicus acerbissimus ex aure affecta & tumore post aurem, optime aliis irritis discussus fuit per sacculos binos parti affectæ & nuchæ applicatos, ex flor. chamom. Herb. majoran. semin. cumini, nigellæ &c. cum succini suffitu, & quam calidissime admotos; vertex inungebatur ☍ succini; & sudor expectabatur.

LXXX. *Dolores artuum scorbutici.*

FOEmina laborabat doloribus artuum scorbuticis diuturnis, semi-paralyticis, præsertim nocturnis, cum affectibus faucium & tonsillarum.

℞. *Ras. L. juniper* ℥iij.
sassafr. ℥j.
Strobyl. pini junior. recent. concis. ana Mij.
Herb. ror. marin. Mj.

Incisa minutim macerentur in ▽ simpl. ℔vj. stent in MB. per noct. mane Coqu. ad ⅓ Colat. D. pro haustu matutino sudorifero, præmissis universalibus.

℞. *Ess. L. sassafr.* ʒij.
myrrh. ʒj. M. D. 40. guttæ.

Item usurpabatur fotus ex lixivio Coriariorum cum ⊡ hum. crebrius:

℞. ▽ *articul. ad extr.* ℥iß.
∽ ⊖ ✱ *c.* ♆ ʒvj.
lumbr. terrestr. c. ⊖ *volat.* ʒiij. M.

LXXXI. *Vulnera ab urso inflicta.*

ANcillæ ab urso graviter læsæ & laceratæ præscripsi:

℞. ▽ *menth.*
chærefol. ana ℥iß.
✱ ℥j.
ocul. ♋ *ppt.* ʒj.
Corall. rubr. ppt. ℈j.
Cinab. ♉ ʒß.
Laud. op. gr. iij.
Syr. Card. ben. ʒvj. M. pro 3. dos.

℞. *Lap.* ♋ *ppt.* ʒj.
♉ *diaph.* ℈j.
myrrh. el. gr. xij.
Laud. op. gr. ij. M. pro 2. dosibus.

℞. *tart.* ⊖ *lat.* gr. xij.
ocul. ♋ gr. iix.

scamm.

scamm. ♁*t.* gr. ij.
Troch. Alhand. gr. j. M.
℞. ▽ *scabios.*
chærefol. ana ℥iß.
✠ *vini* ʒvj.
ocul. ♋ ℈ij.
Corall. rubr. ℈j.
theriac. Camph. ʒiij.
Syr. heder. terr. ℥ß. M.

LXXXII. *Febris ardens. Abdominis tumor.*

PUero 5. Annorum in febre ardente imminente ex intermittente quotidiana per vini emetici ʒij. profligata, cum calor hecticus & tandem tumor abdominis quasi tympaniticus cum insigni corporis macie superesset, ad pituitam viscidam incidendam & lacteorum infarctus resolvendos ad imitationem Sylvii & Barbette præscripsi:

℞. ▽ *menth.* ℥ß.
G. ✱ *in* ✠ *sol.* gr. xij.
tart. ⊕*lat.* gr. vj.
Extract. troch. Alhandal gr. ß.
Syr. ros. ʒij. M. pro dosi. Mirum dictu, quam tenacem & vitream eduxerit pituitam, sine molestia copiose:
℞. ⊖✱ ʒiß.
R ♂ ʒß. M. 20. vel 30. guttæ in haustu vini mane & à meridie
℞. *Decoct. carminat. usit.*
puer. ana ℥ij.
ferment. comm. ʒj.
Mellis puri ℥ß. M. pro Clysmate omni mane injiciendo continuo per unam alteramve septimanam.
℞. *Ungu. dialth. Comp.* ℥ß.
lil. alb. ʒij.
later. ʒiß.
dest. cumin. ʒj. M. Inungatur totum abdomen mane & vesperi cum prædictorum usu. Item
℞. R ♂ *ex scoriis* ʒij. Capiatur ut supra cum dictis.
℞. *Arcan. duplic.* gr. xv.
Extr. troch. Alh. gr. ß. M. F. pulvis.
℞. ▽ *rub. idæi* ʒvj.
Syr. emet. gr. xv. M. Hinc excessivus vomitus: sed optimus, utut fere fatalis.

LXXXIII. *Malum Ischiaticum.*

JUvenis Nobilis malo ischiatico affectus insigniter, præmissa V. S. in brachio cum se movere non posset,

℞. ♂ *diaphor.*
bezoard. Martial. ana ℈ß.
☉ *diaphor.* gr. v. M. subinde repetendo.
℞. ▽ *serpill.*
menth.
fl. sambuc. ana ℥j.
⊖✱ ʒiß.
oss. microcosm. ppt. ℈ij.
♂ *diaphor* ℈j.
Laud. op. gr. iij.
Syr. Card. ben. ʒvj. M. continuando sudorem.
℞. *Picis naval.* ℥ij.
fl. ♁.
terebinth. ana ʒij.
succin.
mastich. ana ʒj. M. pro Cerato applicando loco dolenti.
℞. ⊖✱
Liquor. C. C. succin. ana ʒiß. M. D. 30. guttæ pro dosi, ter in die.
℞. ▽ *artic. ad extr.* ℥iß.
⊖✱ *c.* ♆ ʒvj. M. pro usu externo.
℞. ▽ *articul. ad extr.* ℥ij.
juniper. ℥j.
Bals. Peruv. in vitell. ov. solut. ʒiij. M.

LXXXIV. *Epilepsia Uterina.*

FOEminina insigniter epileptica præmissis potionibus ex castoreo & ⊖ *volat.* C. C. & succinatis, laud. hysterico, item clysmatibus injectus carminantibus, item impositis Emplastris matricalibus, omnibus aliis irritis

℞. *pulv. Epil.* ♉*l.*
Ebor. s. △ ana gr. vj. M. pro 2. dos.

Cepit unam vesperi, & cum mediocriter se haberet, graviter exinde ægrotare cœpit, vomituriebat; Epilepsia eam prehendebat sine pulsu, jam moribunda videbatur, sacerdos ultimam benedictionem jam dixerat; ast brevi post supervenientibus aliquot secessibus (nam eodem die clysma applicatum fuerat à meridie) omne malum evanuit, quieta facta & omnia symptomata totius corporis & capitis in momento evanuerunt, nihilo præter solam lassitudinem tensivam superstite, mirabilem stupebam mane sequente effectum, eumque constantem: Et recordor, quod puer gravissima Epilepsia correptus aliis irritis eodem pulvere, sub eadem dosi accepto mirabile levamen & morbi ad aliquot dies quietem persenserit.

LXXXV. *Febris aucta ardens. Epilepsia. Lumbrici.*

PUer 4. vel 5. annorum febre quasi aucta ardente conflictatus præmissa potione cum diascordio

℞. *pulv. epil.* ♉*l.* gr. iß.
Ebor. s. △ gr. iij. M. D. propter imminentes insultus Epilepticos, & convulsiones varias, cum certis intervallis fieret inquietus cum insigni phlogosi, item simul admodum somnolentus esset, mox evigilans mane peteret

teret potum, & continuo nares vellicaret & foderet, simulque de abdominis dolore conquereretur, ob id in suspicionem vermium incidi. Hinc

℞. *Aloës Epat.* ʒj. subigatur cum s. q. fellis tauri ad consistentiam unguenti, addc
℈ Colocynth. ʒß. M. pro linimento cum vesica suilla umbilicali regioni admovendo, quod expulit altero die lumbricum.

℞. *Elix. Propr. c. Rhabarb.* ʒij. D. 25. gutt. bis in die.

℞. *Conserv. ros.* ʒß.
☿ dulc. ℈j.
resin. jalapp. gr. ij.
c. s. q. Syr. ros. sol. F. bolus, qui vomitum ingentem, aliquot secessus, cum euphoria effecit.

LXXXVI. *Malum hypochondriacum.*

IDea curæ mali hypochondriaci hæc esto.

1. ℞. *Liqu. ▽ fol. tart.* ʒvj. D.
2. ℞. *Vomitorium.*
3. ℞. *R ⊕l. ♂. Zwelfferi* ʒvj. D.
4. ℞. *Potionem passulatam pro vehiculo aliorum in alvo contumaci.*
5. ℞. *⊖ ♂ Compos.* ʒiij. D. pro 6. dosibus.
6. ℞. *Liqu. ♂ ⊙r.* ʒvj. D.
7. ℞. *∽ Carminat. de Trib.* ℥ß. D. gutt. 30. in potione passulata.

LXXXVII. *Tussis Chronica.*

PUella 6. annorum tussi chronica cum febre, omni vespera graviter affligente, præcordiorum anxietate, phlogosi vaga & tensione colli quasi opisthotona conflictata, laborabat:

℞. *Pulv. epil. ♉l.* gr. jß.
Ebor. s. △ gr. iij. M. Vomuit quinquies cum euphoria sensibili, nox quieta, cum tussi.

Altera vespera exacerbato malo:

℞. *▽ scabios.* ℥ij.
cinam. ℥ß.
Gelat. C. C. *rec.* ʒvj.
♉ diaph. gr. xv.
Syr. pap. alb. ℥ß. M. Cum omnia remitterent:

℞. *∽ ⊖ ✻ anis.* ʒij. D. 25. guttæ bis in die.

LXXXVIII. *Cachexia.*

IDea Curæ Cachexiæ incipientis puellæ:

℞. *tart.* ⊕*lat.* ʒß.
⊖ *absinth.* ℈ß. M. pro digestivo; quod excipiebat potio gummea; tum Laxans: hinc

℞. *Liquor. ▽ fol. tart.* ℥ß. D.
℞. *R ⊕l. ♂ Zwelfferi* ℥ß. D.

Sequebatur purgatio cum Pilulis de *G.* ✻ & ☿ dulci. Hinc vinum aromaticatum medicatum: Tandem

℞. *∽ ⊖ ✻* ℥ß. D. omni mane guttæ 30.

LXXXIIX. *Infans post partum non sufficienter purgatus.*

INfans 4. dierum, post partum non sufficienter purgatus, anhelus, alvo obstructa, insigni corporis ardore, inquietudine, crebris pavoribus; uno nomine jam superventu imminentis epilepsiæ moriturus.

℞. *⊙ fulmin.* gr. j.
⊕ ♉t. gr. iij. M. Propinetur in ▽ cerasorum nigrorum; Injiciebatur clysma ex decocto fl. chamomillæ addendo parum lixivii vulgaris, & mellis. Prima vice saltem æstum temperabat, quietem conciliabat, & insigne commodum afferebat, sine sensibili excretione. Post tres horas propinabatur denuo eodem modo; unde optime se habebat infans; sed post 6. demum horas cum etiam clysma injectum retentum fuisset diutius, bis copiosas, horridas, grumulentas, ex nigro virides fæces cum egregia euphoria exturbavit.

XC. *Palpebrarum coalitus.*

VIr quidam utroque oculo suffusus, palpebras semper oculo obductas & clausas tenuit, easque nullus Medicus aperire potuit, nisi quidam surdus Empiricus, ex Turcia veniens, qui herbam petroselini virentem in magma contusam die & noctu superposuit, & oculi palpebræ vel resolutæ vel tumefactæ, vel ardoribus quasi siccatæ denuo paucos post dies sua sponte apertæ sunt, & huc usque apertæ manent, quæ alias aliquot annos ante clausæ erant.

XCI. *Dolor nephriticus nothus. Ischuria.*

VIr gravissimis abdominis torminibus affligebatur, aderant vomitus rari, graves præcordiorum anxietates, alvus obstructa, dolor in dorso & lumbis; suspicio erat doloris nephritici nothi, causa movens fuerat iracundia. Typum habebant dolores tertianarium nocturnum.

℞. *Spec. emoll.* Miij.
⊖ *tart.* ʒiß.
Coq. in *s. q. ▽ s. Colat.* ℥ix. adde
Terebinth. c. vitell. ov. solut. ℥ß.
mellis ʒvj. M. pro clysmate.

℞. *Petrol.* ʒiij.
℈ dest. succin.
cumin. ana ʒß.
Ungu. dialth. ʒvj. M. pro inungendo dorso & lumbis crebrius, interdum etiam abdomine: renovatum sæpius, quia feliciter operabatur:

℞. *Laud. hyster.* gr. v.
Extr. castor. gr. v.
c. s. q. balsami ♀ terebinth. F. Pilulæ,

Item cum supprimeretur urina

℞. Ɽ *nephrit*. ʒij. D. 50. guttæ. Hinc
⊡ fluxit.

Ob præcordiorum anxietates

℞. *Empl. de Tacamah. q. s.*
Malax. c. s. q. balf. Peruv. D.

℞. *Sem. violar*. ʒiij.
papav. ʒj.
c. s. q. ▽ *Alkekengi*. F. Emulsio, adde
Ebor. s. △ ʒß. M.

℞. *Passul. min. laxativ.* ℥ß. D.

Ob immanes convulsivos dolores:

℞. *Cinnab.* ♁
Lap. percar. ana ℈ß. M. D. in 2plo.

Bene contulit.

℞. *Theriac.* ʒj.
Bezoard. min.
⊖ *stipit. fab.* ana ℈ß.
c. s. q. Syr. menth. F. bolus in cochlearibus duobus aceti assumendus, expectando sudorem.

XCII. *Ulcera narium.*

VIr ulcere narium in utraque ala interne cum sanguinis, puris, & crustarum proventu, laborabat. Curatus fuit per folia Nicotianæ recentia contusa seu leviter conquassata, utrinque naribus immissa, & cum aliquot horas ita retinuisset, applicavit

℞. *Unguent. alb. camphor.* ʒiij.
balsam. 🜍 *adextr.* ʒj. M.

Quorum usu continuato convaluit.

XCIII. *Ozæna.*

VIrgo laborabat ozæna:

℞. ⊕*l. aa' albed. calcin.* ℈ß.
dissolv. in
▽ *majoran.*
lil. convall. ana ℥j.

Filtrentur per chartam D. pro usu externo.

℞. ▽ *plantag.* ℥iij.
vini ʒiij.
☿ *sublimat. pulveris.* ℈ß. M.

Usurpetur cum penicillo: sed acrius & nonnihil dolorosum fuit.

℞. ▽ *majoran.*
plantag. ana ℥iß.
Mell. ros. ʒvj.
vini ʒiij. M.

Insufflctur ex vola manus. Profuit.

XCIV. *Odontalgia.*

FOEmina laborabat odontalgia cum tumore rubro malæ insigni, & hujus gravi lancinante dolore; Præscripsi lac, quod bulliat, & tepide ori admoveatur, seu in ore contineatur; Externe

℞. *Theriac. Androm. q. s.*
⊖ *absinth.* ℈i. M.

inducatur super linteum, F. Emplastrum.

℞. *G. tacamahac. q. s.* liquefactum malaxetur copiose *c. balsamo Peruv.* inducatur super linteum, irroretur ℴℴ dest. junip. vel ℴℴ papav. express. D.

XCV. *Raucedo.*

VIr subito incidebat in raucedinem ex fumo tabaci hostili inspirato; Juvabat aliquatenus Syrupus violarum, aderat fere aphonia, aut saltem sonus obscurissimus:

℞. ▽ *scabios.* ℥iij.
asthmat. ℥j.
Syr. de hyssop. ʒiij.
erysim. ʒvj.
⊖ ✱ *anis.* ʒiß. M. D. cochleatim.

XCVI. *Phthisis.*

ANcilla valde phthisica idque ex vitio diætæ, & inspiratione aëris tetri in locis subterraneis cum tussi materiæ putridæ & fœtidæ, dolore capitis, anorexia, febricula, &c. curata est primum per vomitorium oxysacchari emet. A. Salæ, cujus effectus felicissimus fuit, copiosissima & putridissima materia ex pulmonibus evacuata; unde rarior tussis, liberior respiratio, appetitus auctior, doloris capitis omnimoda remissio, Hinc

℞. *herb. chærefol.*
heder. terrestr. ana Miß.
Concis. coqu. in s. q. ▽ adde
Passul. min. ℥ß. Decocto fervidissimo infunde *Herb. nasturt. contus.* Mj.
succi heder. terrest. expr. ℥j. M. F.

potus, de quo ob facilem acescentiam sæpius repetendo mane assumat bonum haustum, jejuno stomacho, cum Elix. Propr. gutt. xx. hora v. pomerid. iterum bonum haustum, cum pulveris sequentis ʒß.

℞. *Ocul.* ♋ *præp.*
rad. aron. non præp. ana ʒj.
ireos Flor.
sem. papav. alb. ana ʒß.
mastich. ℈j. M. F. Pulvis.

His addatur suffitus cum succino, & thure, ore excipiendus; Quodsi dolor capitis vel etiam catarrhi repetant, vertex inungatur cum ℴℴ dest. succini. Hoc ad tempus continuato loco pulveris hujus

℞. *C. C. subtiliss. raspat.* ʒj.
Antihect. Poter.
Magist. Corall. c. succ. citr. ana ʒß. M.

Eodem modo usurpabatur; Unde symptomata remittebant, sed sudores continui nocturni admodum eam vexabant, & emaciabant. Post paravit decoctum ex comis hyperici, cum herba persicariæ, & loco illius decocti usurpavit, ex quo bene se habuit, nisi quod diarrhœa eam deprehenderet; post octiduum ergo eo intermisso incepit diætam lactis, quotidie mane & à meridie bonum haustum assumendo, continuavit per 10. dies, sed ob nimios sudores & ob strictam diætam, quam observare non poterat, eam intermisit; postmodum tamen cessantibus symptomatibus convaluit.

XCVII.

XCVII. *Pleuritis.*

MUlier corpulenta 50. annorum & succiplena gravi pleuritide corripiebatur, cui cum per sudorem nihil, neque etiam per sputum evacuaretur, supervenit tamen naturæ beneficio die XI. copiosa sed simul fœtidissima diarrhœa, materiæ purulentæ teterrimæ, qua per x. & plures dies continuante cum sensili alleviatione sic sanabatur. Præcavebam simul, ne phthisica fieret, per pulveres ex Antihectico Poterii, myrrha, oculis ♋, ♂ diaphoretico, &c. item cum balsamo ♀ terebinth. Elixyr Propr. raro propinabam, quia hoc semper diarrhœam sistebat, ut necesse esset, eam denuo provocare clysmate.

XCIIX. *Empyema.*

REtulit Parisiis D. Bonedelot. quod aliquando empyema duret ad x. annos, & quod materia empyicorum aliquando inspissetur, & condensetur in materiam crassam instar mellis, nec febris semper adsit, nisi tunc, quando pus adhuc in fermentationis consistit motu, sed cessante fermentatione cesset simul febris. Idem retulit, fuisse juvenem vulneratum ense in pectus, indeque factum empyicum, cum hectica, macilentum, &c. sanatum tamen; Sed ei totum crus dextrum admodum fuisse ponderosum, & aliquantisper tumidum; seque hinc dixisse, pus ex pectore in hoc pede accumulatum esse, unde suasu suo chirurgum in pede infra genu incisionem fecisse, sed nihil effluxisse, ipsum vero in alio pedis loco simile tentasse, & exinde Pintam puris eduxisse, cum jam fere xiv. menses à vulneratione abiissent.

XCIX. *Empyema.*

NObilis quidam ex casu ab alto & sputo cruento fiebat empyicus, in tota medietate thoracis sinistra, ita ut facta apertione inter costas incredibilis copia puris tandem proflueret; Potus erat cerevisia infusione vulnerariorum temperatorum per fermentationem impraegnata, item potus interdum seu decoctum vulnerarium cum pauco melle, de quo pro lubitu, vel pro medicamentorum vehiculo usurpabat. Omni mane

℞. *Elix. Propr. s. ✚d.* ℥ß.
R ♂ ʒij. M. D. 40. guttæ.

vel ℞. *Ess. myrrh.* ʒij.
succin. compos. ℥ß. M. D. 40.

guttæ. omni vespera bihorio ante cœnam & sub introitu lecti quantitatem castanei vel juglandis de hoc Electuario assumsit:

℞. *Conserv. ros. rubr.* ℥iij.
heder. terr. ℥j.
Extr. ♀ ʒvj.
Lap. ♋. *præp.*
Antihect. Poter. ana ʒj.
c. s. q. Syr. papav. rhœad. F. Electuarium. Vel

℞. *Conserv. scord.* ʒij.
ros. rubr. ℥j.
Extr. ♀ ʒiij.
pulv. scord. ʒij.
Lap. ♋. ʒiß.
c. s. q. Syr. scord. F. Electuarium.

Denique

℞. *Conserv. scord.*
ros. rubr. ana ℥iß.
Extr. ♀ ʒiij.
Lap. ♋. *præp.* ʒiß.
♂ *diaph.* ʒj.
c. s. q. Syr. papav. rhœad. F. Electuarium.

Pro Expectoratione:

℞. ▽ *hyssop.*
chærefol. ana ℥j.
asthmat. ʒij.
Oxymell. scyll. ʒvj.
Syr. nicot. ℥ß.
emet. ʒij. M.

Cum quibus ⌒ ⊖ ✻ anis. bene contulit.

C. *Tussis Infantis. Tormina. Æstus.*

INfans unius fere anni robustus, torosus, & vegetus tussi Epidemica cum æstu gravi & insigni virium prostratione, siti continua, anorexia, &c. laborabat.

℞. *Pulv. epil.* ♂*l.* gr. ij.
Ebor. s. △ gr. iij. M.

Vomit & admodum debilitatus fuit. Hinc ℞. ⌒ *C. C. succinat.* ʒij. D. iix. guttæ pro dosi aliquoties, cum tormina simul & æstus gravis superveniret, præter clysmata

℞. *ocul.* ♋. *præp.* ℈j.
Cryst all. præp. ℈ß.
pulv. epil. ♂*l.* gr. jß. M. pro 2. dos.

inde quietem recuperavit. Item

℞. *C. C. s.* △ ℈j.
Corall. rubr. præp. gr. vij.
⊖ *card. bened.* gr. iv.
pulv. epil. ♂*l.* gr. jß. M. pro 2. dos.

Bene contulit. Reliquias Elixir propr. s. ✚do excussit.

CI. *Tussis Infantis. Epilepsia.*

SIc puella eodem morbo, sed cum gravi Epilepsia affecta anni 1½.

℞. *pulv. epil.* ♂*l.* gr. ij.
Ebor. s. △ gr. vj. M. pro 2. dos. Item

Liquor C. C. succinatus dabatur. Externe pro hypochondriis

℞. ⚭ *chamomill.* ʒiij.
dest. cumin. ʒj. M.

Gelatina C. C. dissolvatur in potu & propinetur.

CII. *Febris catarrhalis. Febris tertiana. Hectica.*

PUer x. annorum febre catarrhali, coryza & tonsillarum tumore affectus cum tussi, &c.

℞. ▽ *scabiof*. ℥j.
Liqu. C. C. ſuccin. ʒß.
⁓ ⊖ ✱ *aniſ*. ℈j.
Syr. violar. ℥ß. M. ſudet. Veſperi ingruente æſtu
℞. ▽ *ſcabioſ*. ℥j.
hyſſop. ana ℥iß.
⁓ ⊖ ✱ *aniſ*. ʒj.
Syr. papav. alb. ʒvj. M. capiat pro lubitu cochleatim. Altera vel tertia veſpera
℞. *Succin. catarrhal*. gr. xij.
☿ *bezoard*. gr. vj. M. Capiat ſubinde ſuccum raphani cum ſaccharo. Cum fuerit febris fere curata, intermittens quotidiana & hinc tertiana veſperi ſuperveniebat cum horrore aliquali & hinc æſtu repetente.
℞. Vomitorium veſperi ante Paroxyſmum exhibendum. Sed ob metum hecticæ
℞. *Arcan. duplic*.
Antihect. Poter. ana gr. xv. M. D. pro 2. doſ. mane & veſperi ante Paroxyſmum.
℞. ⊖ *card. bened*.
Arcan. dupl. ana gr. vij. M. ſumatur veſperi ante Paroxyſmum. Hæc repetita adhuc ſemel & iterum, tandem ex uſu pilularum Glaſſianarum convaluit.

CIII. *Aſthma Convulſivum. Scorbutus. Phthiſis.*

FOEmina ex terrore & iracundia reddita ægra, debilis, tuſſiebat valde, vomebat, de dolore dorſi lumbari querebatur, inclinabat ad phthiſin inſigniter, erat admodum ſcorbutica:
℞. ⁓ ⊕ *dulc*. ʒij.
cochlear. ʒj. M. D. 40. gtt. bis in die.
De Aſthmate quaſi convulſivo ex dorſi media regione interſcapulari oriundo conquerebatur, & halitum ſubinde ſupprimente
℞. *Arcan. duplic*. ʒß.
Cinnab. ♁ ℈j. M. pro 2. doſ.
In Cereviſia uſurpet ⁓ cochleariæ. Hoc ipſum aliquoties reiteratum egregie contulit, & eam reſtituit. Ob metum phthiſeos ſuaſi præſervatorie, ut decoctum hederæ terreſtris & chærefolii cum paſſulis pararet, cui infunderet herbam naſturtii q. ſ. & caperet ſubinde.

CIV. *Dolor vulvæ.*

FOEmina dolore vulvæ acerbo cruciata, ita ut ejularet, explicabat eundem, **es riſſe ſie in der Geburt** / urina libere ſine ſenſu effluebat.
℞. *Lap. percar*.
Cinnab. ♁ ana ℈ß.
Laud. op. gr. ij. M. D. in vehiculo calido. Hinc
℞. *Herb. abſinth*.
menth. ana Mj.
Flor. chamom. Mij.
Herb. hyoſc. Mß.
Baccar. juniper. ℥iß. M. Coqu. in lacte, & applicentur regioni pubis in ſacculo crebrius. Optime hæc contulerant. Alias varia tentavi, pro dolore eradicando, ſed nullum adeo atque hoc contulit.

CV. *Febris lactea. Purpura. Hyſterica paſſio. Furunculi. Laryngis tumor.*

PUerpera tertio à partu die conqueritur de calore febrili, mediocri, erat debilis, pulſus parvus, celer & nonnihil inæqualis.
℞. ♁ *diaphor*. ℈j.
myrrh. elect. gr. v. M. D. in 2plo.
Capiat veſperi & poſt mediam noctem, ſed ingruente nocte anguſtiæ præcordiorum accedunt, forſan uberiori lactis proventu urgente.
℞. *ſem. Card. bened*.
napi ana ʒiß.
Flaved. cort. ☉*nt*. ʒij.
c. ſ. q. ▽ *fl. ſambuc*. F. Emulſio, adde
C. C. ſ. △ ʒß. Edulcoretur parum.
Die quarto
℞. *Flaved. cort. citr. rec*. ʒij.
Contuſ. in mortar. adde
Sem. card. bened. ʒij.
napi.
aquileg. ana ʒj.
myrrh. elect. gr. xvi.
c. ſ. q. ▽ fl ſambuc. E. Emulſio, adde
C. C. ſ. △ ℈ij.
♁ *diaphor*. ℈j. M. Edulcoretur parum.
Nox erat inquieta, æſtus gravis cum ſiti. Hinc die quinto
℞. *Arcan. dupl*.
pulv. bezoard. Mich. ana gr. xv. M. D. in calido vehiculo; & in potu diſſolvet crebro gelatinam C. C. & calide bibat. Melius viſa fuit ſe habere veſperi.
℞. *Pulv. bezoard. Michaël*.
Arcan. duplic. ana ℈ß. M. D. pro duabus doſibus, ante cœnam & poſt mediam noctem: Æſtus gravis à nona veſpertina uſque ad tertiam, à noctis medio ſitis immenſa, ſomnus nullus. Die ſexto
℞. *Bezoard. Mich*.
arcan. dupl.
⊕ ♁ *t*. ana ℈ß. M. Repetit æſtus, & omnimoda virium omnium proſtratio: ſitis inexhauſta: imminentes quodammodo convulſiones.
℞. ☿ *bezoard. Mich*. ℈ß.
Cinnab. ♁. gr. xij.
⊖ *volat. C. C*.
ſuccin. ana gr. ij. M. Capiat tempore prandii, cum appetitus ſemper penitus eſſet proſtratus. Veſperi

℞. *C*.

℞. C.C. ⊙r. ℈j.
♁ bezoard.
Cinnab. ♁ ana ℈ß.
⊖ volat. C.C.
succini ana gr. ij. M. pro 2. dos. vesperi & post mediam noctem.

Die septimo aliquale purpuræ circa pectus se offert vestigium: æstus moderatus. Mane similis pulvis; vesperi idem, sed sine volatilibus:

℞. ℞ Corall. antiscorb. ʒß. dos. 40. guttæ vesperi & mane, sub hora x.

Die octavo purpura uberius comparuit, æstus hac nocte nullus: Tinctura bis interdiu usurpata fuit; & vesperi similis pulvis: post dimidiam noctem eadem Tinctura. Nox sequebatur bona, æstus nullus, purpura copiosa.

Die nona eadem; sed à meridie sponte debilitatur, vesperi pulvis ordinabatur sequens:

℞. C.C. ⊙r. ℈ß.
♁ bezoard. gr. iix. M. à media nocte tinctura. Nox siti & æstu denuo gravis.

Die decimo Tinctura eadem & pulvis vesperi. Nox bona; purpura prurit.

Die undecimo mane commode habens bibit cerevisiam non rite defæcatam, sed agitatione dolii feculentiis conturbatam; unde cardialgia, vomitus, tumultus abdominis, secessus liquidi repetiti, & pathemata hysterica excitantur.

℞. Tinct. Corall. antiscorb.
Liqu. C.C. succin. ana ʒj. M. 50. guttæ pro dosi, bis vel ter eodem die, unde mediante sudore remiserunt dicta symotomata: vesperi

℞. ♁ bezoard. gr. xij.
magist. corall. c. succ. citr. ℈ß. M.

Nox quieta, sed ob agitationem corporis & humorum præcedentis diei à media nocte ad tertiam usque matutinam æstus cum siti ingentes redeunt, quæ mane cessant, ipsa satis commode habente.

Die duodecimo Tinctura ista mista reiterata est, circa meridiem redit gravis æstus, cum intensa cephalalgia:

℞. ♁ bezoard. gr. xij.
Cinnab. ♁ gr. viij. M. reiteretur ante & circa noctem ℞ coralliorum antiscorbutica.

Die decimo tertio: nox mediocris sine æstu, sed cum siti; reiteretur ℞ antiscorbutica.

Die Decimo quarto circa mediam noctem anxietates præcordiorum, hinc æstus gravis insequebatur, mane mediocriter se habebat. Continuata est tinctura, & ut in promptu aliquid habeatur.

℞. C.C. s. △ ℈j.
⊖ card. bened. gr. xij.
♁ diaph. gr. vj. M. pro 2. dos.

Die decimo quarto: nox erat quieta, vires mediocres, æstus nullus, sitis adhuc nonnihil intensa; à meridie purpura alba se manifestavit: Hinc

℞. C.C. s. △ ℈ß.
⊖ card bened. gr. ix.
♁ diaphor. gr. v. M.

Sed cum crebri furunculi eam affligerent, his applicavit emplastrum Helmontii, cum aperti essent, per balsamum Peruvianum consolidavit & ad consolidationem perduxit. Cum vero circa laryngem ex conatu partus tumor duritie mediocris, reliquis locis concolor prominens enatus esset, **wie ein kleiner Kropff:**

℞. Empl. de Ranis c. ☿ applicetur aliquoties.

CVI. *Puerperæ dolor regionis hypogastricæ.*

FOemina 4. septimanis à partu, cum semper optime se habuisset, incidit in gravissimum dolorem circa hypogastricam regionem dextram, ita ut misere ejularet, exinde graviter æstuaret, sudaret &c.

℞. Cinnab. ♁ ℈j.
⊖ artemis. ℈ß.
myrrh. el. gr. vj.
Laud. op. gr. ij. M. pro 2. dos. præmisso clystere, unde egregium levamen percipit: Hinc

℞. Ess. myrrh.
hyperic. ana ʒij. M. 40. guttæ pro dosi, bis vel ter in die, egregie contulit, & menses redierunt, & levata fuit.

CVII. *Tormina infantis. Purgatio infantis omissa.*

INfans 3. dierum inquietus, ejulans, torminibus afflictus, nec rite à partu purgatus

℞. ⊙ fulmin. gr. j.
C.C. s. △ gr. iij. M. pro 2. dosibus, in vehiculo sequenti:

℞. Syrup. de spina Cervin ʒiij.
Pulv. passul. ʒiß.
ocul. ♋ ppt. ʒß.

Diluatur c. s. q. ▽ scabios. M. D. aliquot parva cochlearia, cum pulvere; idque repetatur per aliquot dies, bene contulit.

CVIII. *Tussis. Phthisis.*

MUlier tussi ultra 3. septimanas conflictabatur eaque ex stomacho; percipiebat enim titillationem & vellicationem circa scrobiculum cordis; tussis erat crebra, rejiciebat varia, viscida & tetro sapore inquinata, respiratio difficilis, & dextro lateri incumbens omnia fere graviora videbantur; Principium aderat phthiseos.

℞. Succum raphani rec. expressum cum saccharo, q. v. capiat subinde, pro resolvenda mucagine stomachi,

℞. ▽ *menth.*
Syr. emet. ana ℥ß. M. copiose supra & infra evacuavit, Eodem vesperi

℞. *Flor.* ♁ ℈j.
myrrh. gr. ix.
laud. op. gr. ij. M. capiat hora una ante cœnam.

℞. *Flor.* ♁
Antihect. Poter. ana ℈ß.
Laud. ferment. gr. ß.
🜄 *dest. anis.* gr. ij. M. vesperi capiat.

Interdiu crebrius decoctum raparum exsiccatarum hauriat, pro lenienda lympha acri', simulque excoriatione stomachi inchoata levanda. Sed cum profusi sudores nocturni continuo emanarent, iique phthisici, eamque insigniter macerarent,

℞. *Antihect. Poter.* ℈j.
Laud. op. ferment. gr. j. M.

Capiat vesperi ante pastum, Vel

℞. *Antihect. Poter.* gr. xv.
fl. ♁ ℈ß.
Extr. croc. gr. j. M.

Repetiit tales pulveres aliquoties & omni mane simul de Elix. stomach. Michael. 40. gt. Sed cum nihilominus tussis & stomachi labes &c. instanter continuarent;

℞. *Scord.* Mij.
Salviæ Mj. pulverif. minutim adde
fl. ♁ ʒiij.

c. f. q. mellis puri F. Electuarium spissum, de quo capiat crebrius in die pro lubitu: Non incongruum hoc erat, sed cum propter dulcedinem & fermentescibilitatem mellis interdum murmura aut tormina, aut acris ardoris sensus inferrentur, jussi ut vesperi sub introitu lecti capiat de pulvere ocul. ♋. ppt. q. pl. & ita aliquandiu continuet.

CIX. *Febris maligna.*

Vir febre malignissima ex prægressa ira & conversatione in nosocomio contracta affectus cum cephalalgia, præmissa noctu V. Sone: mane

℞. ▽ *scord.*
cordial. Herc. Sax vel rub. id. ana ℥j.
C. C. s. △. ʒß.
Cinnab. ♉ ℈j.
⊖ *volat.* C. C. gr. viij.
succini gr. iv.
Laud. op. ferment. gr. iij.
Syr. fl. tunicæ ʒvj. M. pro 2. dos. accepit, bene sudavit, longe melius habuit: vesperi:

℞. ♄ *bezoard. Sennert.*
Unicorn. ver. ana ℈j.
bezoard. ☉*r.*
♃*l.* ana gr. vj.

M: pro 2. dosibus, & capiat simul interdum istam misturam.

℞. ▽ *scord.*
fl. sambuc.
rub. idæi ana ℥j.
✚ *rub. idæi* ʒvj.
diascord. Fracast. ʒij.
Syr. acetos. citr. ℥ß. M. sudavit, dormivit, optime habuit. Mane pro stomacho:

℞. *Empl. Tacamahac.* item Clysma &c.

CX. *Febris maligna.*

Vir juvenis febre maligna correptus præsentibus jam Convulsionibus:

℞. ▽ *scorzon.*
scord. ana ℥iß.
cinam. ℥ß.
Cinnab. ♉. gr. xv.
bezoard. ☉*r.* ℈j.
⊖ *volat. viper.* gr. vij.
Conf. Alcherm. ʒiß. M.

Item ℞. ▽ *fl. sambuc.*
card. bened. ana ℥iß.
cinam. ℥ß.
Cinnab. ♉ ℈j.
bezoard. ♃*lis* ℈ß.
⊖ *volat. viper.* gr. vj.
Syr. de hyssop. ℥iß M.

CXI. *Colica.*

Vir juvenis corripiebatur torminibus alvi gravissimis, circa & infra regionem umbilicalem, simul subinde præcordia occupante, **es wolte zuweilen das Hertze abdrücken** / alvus pertinaciter clausa, umbilicus interiora versus retractus, abdomen externo contactu durum, nec erectus stare poterat, hinc etiam urinæ emissio difficilis, miserabilis erat status: Hinc die ☉

℞. *Laud. hyst.* gr. v.
scammon. ♁*t.* gr. iij.
Ocul. ♋ *ppt.* ℈ß.

Sed frustra.

℞. *Passul. min laxativ.* ℥ß. D. Sed frustra, etiamsi alias bene operatæ fuerint; Unde circa vesperam:

℞. *Arcan. duplic.* gr. xv.
scamm. ♁*t.* gr. iij.
troch. alhand. gr. j. M. sub noctem aliquot sedes, sed sine levamine. Hinc die ☽

℞. *spec. carminant.*
emoll. ana Mij.
⊖ ♀ ʒij.
Coqu. in s. q. ▽ *s. Colat.* ℥ix. adde
Elect. lenitiv. ℥j.
mell. ros. ℥ß.
🜄 *dest. succin.* gr. x.

vitell.

vitell. ov. N. j. M. pro clysmate; aliquantulum sed parum profuit: vesperi

℞. ▽ *fœnic.*
menth. ana ℥iß.
∽ ⊖✱ ʒj.
Ess. opii ʒß.
Syr. cort. aur. ℥ß. M.

Item ℞. ♂♀ *chamom.*
cumin. ana ʒij.
dest. anis. ℈j. M. Inungat abdomen induratum. Nox paulo quietior, sed mane omnia recrudescunt dolorifica symptomata. Unde die ♂

℞. *Empl. de Galban. q. s.*
Malax. cum s. q. ♂♀ *dest. succin.* inducatur super alutam F. emplastrum pro umbilico: Et cum æger postularet, ut bene aperiretur alvus, Die ☿

℞. *Passul. min. laxat.* ℥ß.
☉ *fulmin.* gr. v. M. unde post aliquot horas xi. fere secessus habuit. Hinc vesperi

℞. *Sev. hircin.*
Ungu. potab. rubr. ana ℥j.

Liquefacta misceantur; inungat largiter abdomen, quod emollitum nonnihil fuit cum euphoria. Ad convulsivum dolorem sistendum die ♃

℞. *Cinnab.* ♁ ℈j.
Laud. op. gr. iij M. repetitum hoc bis, etiam sequente die semper cum egregio levamine. Die ♀

℞. ♂♀ *rapar.*
lini ana ℥v. M. pro clysmate: egregie contulit, multa viscida evacuavit, cum levamine; unde pulvis cinnabarinus assumtus noctem quietam intulit. Item ∽ ⊕ dulc. anticol. ad ʒij. pro 2. dosibus assumtus sudorem expectando non fuit inconveniens.

Tandem cum certus essem factus per clysma, quod mucago acida in recessu peccaret, licet aliquoties quotidie excerneret liquida: Die ♂

℞. ▽ *menth.* ℥j.
G. ✱ *in* ✚ *sol.* gr. xv.
♀ ⊕*lat.* gr. vj.
scammon. ♤*t.*
troch. Alband. ana gr. iß.
Syr. rof. solut. ʒiij. M.

Exinde 5. vicibus excrevit cum levamine plenariô.

Æger alias sæpius levi de causa erat obnoxius huic affectui; abundabat forti acido, unde & laxantia parum operabantur; Erat colica spasmodica, excitata occasione austeri acidi, insigniter viscidi. Cum post aliquot dierum intervallum subinde vestigia quædam recurrerent, mane liquor. ♂ ☉r. ad gr. xx. à meridie ∽ ⊖✱ gtt. xxx. aliquandiu hausit cum optimo levamine.

CXII. *Tussis stomachalis.*

VIr difficili respiratione, anxietate præcordiorum, tussi crebra, viscidissimæ materiæ rejectione, subcruentæ, dolore circa hypochondrium sinistrum, ubi olim contusionem passus fuerat, pulsu celeri, frequenti, & debili affectus, ita ut abscessu latente in latere sinistro laborare videretur, inter alia præmisso clystere:

℞. ▽ *hyssop.*
menth. ana ℥iß.
asthmat. ʒvj.
∽ *G.* ✱. *c.* ⊕ ʒv.
Syr. nicot. ℥j.
emet. ʒiij. M.

Pro expectoratione capiat cochleatim; hoc aliquoties reiteratum copiosa admodum, & horrida ejecit. Hinc purgans blandum cum pilulis de ✱ Quercet. & 4. saltem secessus movit. Sed exinde gravis æstus, præcordiorum anxietas, tussis, & excretio materiæ per os recruduerunt periculose: Ob id

℞. *Decoct. hord. cum rad. liquirit.* ℔ß.
Syr. nicot. ℥ij.
∽ ⊕ *c. G.* ✱ ℥ß.
⊕ *dulc.* ʒj. M.

Bibat pro lubitu: unde omnia symptomata remiserunt. Cum restet tussis sicca perquam molesta:

℞. ▽ *menth.*
scabios. ana ℥j.
asthmat. ʒij.
Syr. violar.
diacod. Mont. ana ℥ß.
fl. ♤ ʒß. M.

Reliquum perfecit Elixyr Propr. & postmodum balsamus sulphuris.

CXIII. *Tussis.*

VIr tussi stomachali pertinaci laborabat, Aliis irritis:

℞. MP. *de hiera c. Agar.* gr. xij.
G. ✱ *in* ✚ *sol.* ℈ß.
Extr. troch. Alband. gr. iij.
c. s. q. Ess. sassafras F. Pilulæ.

℞. *succini præp.* ℈j.
♁ *diaphor.* ℈ß.
myrrh. elect.
⊖ *volat. succini* ana gr. v.
Laud. op. gr. iij. M. Capiat hora ante cœnam. Profuit.

℞. ♁ *diaphor.* ℈j.
⊖ *volat. succin.* ℈ß.
myrrh. elect.
fl. benzoes ana gr. v.
Laud. op. gr. ij. M.

CXIV. *Tussis stomachalis.*

SImilia fere in forma pilulari præscripsi vetulæ, tussi & catarrho fere universali scor-

nocturnæ & hinc diuturnæ cum rigore interdum obvenirent molestæ cum alvi suppressione.

Die XVII. Maji.

℞. *Arcan. duplic.* ʒß.
Magist. Corall. c. s. citr. ℈j. M. pro 2. dosibus.

℞. *Arcan. duplic.* ℈ij.
Antihect. Poter. ℈j. M. pro 2. dos.

℞. ⦶ ♂t. ℈ij.
Antihect. Poter. ℈j. M. pro 2. dos.

℞. ⦶ ♂t.
Arcan. dupl. ana ℈ß.
♂ *diaph.* gr. viij. M. repetatur crebrius.

℞. *Passul. min. laxativ.* ℥ij. D. capiat sæpius.

Cum nihilominus ardores paroxysantes eradicari nequirent, quin nocturni præsertim persisterent adhuc, ipsaque simul conquereretur de dolore intenso, simulque tumore insigni in hypochondrio sinistro, quæ a calcitratione sub verberatione acceperat; ob id ad eradicandum fomitem primarum viarum, cum reliqua symptomata coindicarent

℞. *Syr. nicot.* ʒj.
▽ *menth.* ℥ß M.

℞. *Petrol. alb.* ℥ß. D. pro hypochondrio.

Multa evacuavit, varia, mucosa supra & infra, licet subinde recurrerent.

Die XXX.

℞. ▽ *chærefol.*
hyssop. ana ℥iß.
Syr. card. ben. ʒvj.
succ. rub. idæi ℥j.
♂ *diaphor.* ʒj.
∽ ⦶ *dulc. parum.* M.

Die XI. Junii

℞. ▽ *acetos.*
plantag.
menthæ ana ℥j.
cinam. ℥ß.
✢ *vini* ʒvj.
Corall. rubr. ʒj.
ocul. ♋. ppt. gr. xv.
Syr. plantag. ℥j. M.

Sed a vomitu isto cepit alvus pertinaciter claudi, quæcunque laxantia, passulata, gummata, sine fructu hauriebat, clysmata stimulantia, ♂lia, ex oleis incassum adhibebantur, aut enim retinebantur penitus, etiam suppositoria, aut sine ulla permiscela excernebantur iterum. Ita in re penitus desperata, abdomine indurato, & tumido, simulque admodum doloroso existente.

Die XIV. Junii

℞. ▽ *menth.* ℥j.
🜕 *amygd. dulc.* ʒvj.
☿ *vivi bene purgati* ℥iij. Hausit sine alteratione.

Die XV. Junii

℞. ▽ *menth.* ℥ß.
☿ *vivi purgat.* ℥iij.
▽ *cinam.* ʒiij. M. Vesperi

℞. *Decoct. fl. chamom.* ℥iij.
▽ *benedict.* ℥ij.
⊖ *gemm.* ʒj. M. pro clysmate, sed omnia frustra.

Die XVI. Junii potio hæc Mercurialis hausta, sed frustra. A Meridie

℞. ▽ *menth.* ℥j.
cinam. ℥ß.
Syr. ros. solut. ʒvj.
☿ *viv. purgat.* ʒv. M. hausit: Externe

℞. *Axung. anser.* ℥iij. D. Inungat abdomen.

Die XVII. Junii.

℞. *Lact. bubul.* ℥viij.
Terebinth. in vitell. ov. dissol. ℥ß.
⊖ *tart.* ʒiij. M. pro clysmate pro 2. vic.

Potio ☿lis proxima denuo præscripta; hausta mane, & iterum de novo hausta vesperi, ita ut jam ℔ij. medicinales ☿ii in corpore haberet, unde & varios motus in corpore perciperet, sed alvus clausa manebat. Unde etiam eodem die insessus ordinatus.

℞. *Herb. & flor. chamomill.* Mvj.
malv. recent. Miij.
Flor. sambuc. Mij.
Baccar. lauri ℥iij. M. Coquantur, continuando interea semper litum abdominis cum axungia anserina.

Die XIIX. eadem ordinabantur, item clysma; ☿ semper pertinaciter in corpore manebat.

Die XIX. & XX. eadem; hoc tempore dolebat collum, intumescebant gingivæ, vacillabant dentes, & ex ☿ vivo retento salivatio supervenire incipiebat, unde pro faucibus & collo leniendis

℞. *Mell. rosac.* ℥j.
Syr. violar. ℥ß. M.
Pro abdomine

℞. *Ungu. de arthanit.* ℥j.
🜕 *diacolocynth. Querc.* ʒij. M. inungatur abdomen.

Die XXI. Junii cum eadem adhuc persisterent, & ultra octiduum ita ☿ vivus in eadem hæreret, pro fecibus duris & tumore in colo hypochondrii sinistri emolliendis simul

℞. *Empl. de Cicuta.*
G. ✱ in ✢ solut. ana *q. s.* Malax. *c. s. q.* 🜕 *tart. destill.* inducantur super alutam. D.

Die XXII. Junii.

℞. *Decoct. spec. emoll.* ℥ix.
⊖ *Ciner. clavell.* ʒij.
Mell. depurat. ℥iij. M. pro clysmate reiterato. His & similibus factum est, ut pedetentim solveretur alvus, scybalis lapidis instar induratis, prodeunte simul successive ☿io vivo, in pauca licet una vice quantitate; ob id pro faucibus:

℞. *Syr. viol.* ℥iß.
Mucilag. tragacanth. ℥ß. M. repetatur subinde, Prodiit sic pedetentim ☿, clysmatis & unguentis dictis adjutus, donec die xxix. Junii noctu ex improviso lectum copioso ☿io vivo repletum, observaret; unde pro alvo aperta servanda & ☿io ulterius eliciendo, fauces adhuc graviter affligente
Die III. Julii
℞. *Lact vaccin.* ℔j.
mell. ros. ℥iv.
⊖ *ciner. clavell.* ℥ß. M. pro clysmate. Sed cum adhuc ☿ii superessent vestigia,
℞. ♁ *bezoard. Sennert.* ℈j.
bezoard. ☉*r.* ℈ß. M. Vomitus copiosæ materiæ viscidæ creberrimus supervenit.
℞. *Rad. helen.* ℥ij.
fœnic. ℥iß.
Coqu. in ℔ijß. ▽ *com.* ad casum pollicis; Colatura D. unde sudor secutus copiosus, & fæces prodeuntes magis quam alias splendentes, a ☿io prodierunt, & ita reliquum, quod superfuit ☿ii eliminatum fuit: cepit etiam semper aliquid foliorum auri.

CXVII. *Diarrhæa infantis. Febris ardens.*

INfans febre ardenti cum diarrhæa gravi torminosa & gravissimis deliriis affectus, malum contraxerat ex præcedente mala diæta, speciatim ex potu continuo **Breyhan Scherpn;** forsan aliquid contagii supervenerat: Excreta erant liquida, intense flava, subviridescentia, & cum sonitu ejiciebantur, subindeque grumulenta apparebant. Fluxum ergo colliquativum ex acri alcalino fermento & febrem malignam ex eadem causa suspicabar; appetitus plane nullus, aliis quibusdam præmissis:
℞. C. C. *s.* △ ℈j.
⩢ *sigill.*
♁ *diaphor.* ana ℈ß. M. pro 2. dosibus in Vino capiendis.
℞. ▽ *fl. sambuc.* ℥iij.
cinam. ℥ß.
✱ *vini* ʒvj.
diascord. Fracast. ʒiß.
⩢ *sigill.* gr. xv.
♁ *diaphor.* ℈ß.
Syr. card. bened. ℥ß. M. Melius exinde habuit.
℞. *Troch. de Carab.* ℈j.
Magist. Corall. c. s. citr. gr. vj. M. capiat in Vino.
Bene profuit: Externe propter dolorem:
℞. *Theriac.* ʒij.
🜔 *dest. macer.* ℈j.
chamom. ℈ß. M. illinant scrobiculo cordis & regioni umbilicali. Sed cum nihilominus omnia symptomata in pejus recrudescerent, in metu dysenteriæ:
℞. *Troch. de Carab.* ℈j.
Magist. Corall. c. s. citr.
♁ *hepat. viper.* ana gr. xij. M. pro 2. dosibus in vino Rhenano capiendis. Item ad alcali acre figendum & convulsiones præcavendas:
℞. *Troch. de Carab.* ℈j.
Bezoard. Min. ℈ß.
Cinnab. ♁ gr. vj. M. pro 2. dosibus in Vino capiendis. Item
℞. ♁ *diaphor.* ℈j.
bezoard. min.
Crystall. ppt. ana ℈ß.
Laud. ferment. gr. j. M. pro 2. dosibus.
Item ℞. *Troch. de Carab.* ℈j.
bezoard. ☉*r.* gr. iv.
♂*l.* gr. vj. M. pro 2. dosibus.
Tandem ad figendum melius; cum æstus urgeret, excretiones vero remitterent, cum impetu tamen flatuoso adhuc emitterentur:
℞. ♒ ⊕ *dulc. anticol.* ʒij. D. gutt. xv. in haustu cerevisiæ quater in die.

CXIIX. *Epilepsia. Purpura. Hypochondriacum malum.*

PUerperæ alias hypochondriacæ & epilepsiis internis & exinde externis obnoxiæ cum purpuræ eruptione: Post potionem ex seminibus cum myrrha dedi
℞. ▽ *e succ. pæon.*
fl. sambuc. ana ℥iß.
♁ *secundin.* ℈ij.
Syr. rub. id. ʒvj. M. Item
℞. ▽ *fl. sambuc.*
card. bened. ana ℥iß.
♁ *secund.* ʒj.
borrac. Venet. ℈ij.
Syr. rub. idæi ʒvj. M. Ad laxandam alvum ordinata fuit potio pastulata anti-hypochondriaca cum euphoria. Cum Paroxysmus spasmodicus rediret, cum gravi agitatione & violento subsultu in hypochondrio sinistro:
℞. *Laud. hyster.* gr. v.
Extr. castor. gr. iij.
myrrh. el. gr. iv.
c. s. q. essent. croci. F. Pilulæ acceptæ cum euphoria, & cum gravis ac copiosus sequeretur sudor, purpura eo copiosius prorupit. Hinc
℞. ▽ *fl. sambuc.*
card. bened. ana ℥ij.
℞ ♁ ʒiij.
☉ ʒj.
Syr. rub. id. ℥j. M. Capiat subinde pro lubitu. Hinc
℞. ℞ ⊕*l.* ♂ *Zwelfferi* ʒiij. D. 40. gutt. pro dosi:

dosi: Hæc & alvum laxam servavit, & hypochondriaca pathemata refrænavit. Item

℞. *℞ tart.* ℨij.
♁ ℨj. M. 40. guttæ.

Cum ex iracundia redire vellet Paroxysmus, atque jam delirium adesset:

℞. ▽ *card. bened.*
fl. sambuc.
puleg.
ceras. nigr. ana ℥j.
cord. Herc. Sax.
meliss. c. vino ana ℨvj.
matr. perl. ppt. ℈ij.
bezoard. ☉*r.*
♃*l.* ana ℈j.
Syr. meliss.
card. bened. ana ℥j. M.

Item pro capite roborando:

℞. ∽. ⊕*l. cephal.* ℨj. D. 30. gutt. in vehiculo calido: Alio tempore:

℞. ▽ *succ. pæon.*
ceras. nigr. ana ℥ij.
Cranii hum. ppt. ℈ij.
dent. hippopot. ppt.
Unicorn. ver. ana ℈j.
Syr. papav. alb. ℨvj. M.

CXIX. *Febris petechialis. Hæmorrhagia narium.*

PUella febri petechiali graviter correpta cum jam efflorescerent copiosæ petechiæ, gravi & pertinaci corripitur narium hæmorrhagia, pro qua sistenda jussi capere duos bufones vivos, quos contusos seu conquassatos sub axillis utrinque applicet, cum linteolo, quo facto subito omnis hæmorrhagia sedata fuit, & puella ex continuato usu Electuarii ex conserva pulpæ citri cum theriaca convaluit. Sed brevi post cum stomachum nimis onerasset alimentis, gravissimæ anxietates præcordiorum & æstus intensissimus recurrerunt; hinc jussi, ut vomeret usu Syrupi emetici, & dictum Electuarium aliquandiu continuaret, & sic denuo convaluit.

CXX. *Purpura alba. Urinæ suppressio.*

PUerpera 6. ad. 7. dierum æstu & virium debilitate cum imminente purpura alba & urinæ suppressione conflictata

℞. ▽ *fl. sambuc.*
card. bened. ana ℥iß.
C. C. *s.* △ ℨß.
♁ *diaph.* ℈j.
bezoard. Min. gr. xij.
Syr. card. bened. ℥ß. M. capiat cochleatim, pro lubitu; æstum compescuit, sudores movit, purpuram expulit largiter.

℞. *Ungu. alth.* ℨij.
🜄 *scorpion.* ℨj.
philos. ℨß. M. Illinatur pubi, quod urinam probe fluere fecit, sed postmodum frustra, ita ut ad biduum nihil urinæ amplius conspexerit; Lochiis adhuc moderate tinctis fluentibus. Hinc

℞. *Sem. violar. purpur.* ℨiij.
c. s. q. ▽ *alkekengi & fl. sambuc.*
F. Emulsio, adde
C. C. *s.* △ ℈j.
♁ *diaphor.* gr. xv. Edulcor. parum M.

Hujus usu & sudor permansit, & alvus aperta fuit, & lochia cruenta de novo fluxerunt, & ⊟ largiter & postmodum recte profluxit.

CXXI. *Partus difficilis. Lochia suppressa. Purpura alba.*

IN difficillimo partu aliquot dierum pro doloribus nothis sed frustraneis sedandis

℞. ▽ *menth.*
artemis. ana ℨvj.
cinam. ℨij.
∽. *zedoar.* ℨiß.
magist. corall. c. s. citr. ℨß.
Syr. papav. ℨiij. M. hausit subinde, sed levamen mediocre: Hinc

℞. *Borrac. Venet.* gr. xv.
myrrh. gr. iix.
cinam. gr. vj. M. capiat in haustulo vini: exinde dolores omnes parturientis remiserunt; ipsa fuit quieta facta, a sella puerperali surgit, lectum petit, sed interruptim quiescit. Cum vero altero die dolores repeterent gemini

℞. ▽ *matricar.* ℥ij.
cinam. ℥ß.
borrac. venet. ℨß.
myrrh. ℈j.
⊖ *vol. succin.* ℈ß.
Syr. Canell. ℨiij. M. pro duabus dosibus: sed frustra.

℞. *Ungu. dialth.* ℥ß.
🜄 *dest. succini* ℨj. M. Inungatur abdomen; sed frustra. Hinc

℞. ▽ *lil. albor.*
puleg. ana ℥j.
∽. *fulig.* ℨij.
♁ *secund. ppt.* ℥j.
Syr. de canell. ℥iß. M. pro 2. dos. frustra.

Tandem maximo licet, & summo cum conatu parit: Post partum 4. dierum & 5. noctium lassata continuo æstu & gravissima siti corripitur: Hinc

℞. ▽ *fl. sambuc.*
card. bened. ana ℥iß.
C. C. *s.* △
♁ *diaph.* ana ℈j.
bezoard. min. gr. xv.
Syr. rub. id. ℨvj.
∽. ⊕ *dulc.* ℨj. M. capiat cochleatim.

Mitigabantur nonnihil symptomata, sed cum lochia non rite fluerent, & non obscure metuerem læsionem variam circa genitalia, cum & urinam retinere non posset, sed hæc insensibiliter proflueret

℞. ▽ *puleg.*
fl. sambuc. ana ℥iß.
✚ *vini* ʒvj.
ocul. ♋. *pulv.* ℈ij.
bezoard. min. ℈j.
myrrh. el. ℈ß.
Syr. artemis. ℥ß. M. capiat cochleatim sæpius pro lubitu. Factum cum euphoria, & aliquoties reiteratum: sed quarto die supervenit purpura alba: Hinc

℞. C. C. *s.* △ ʒß.
♂ *diaph.*
bezoard. min. ana ℈ß.
myrrh. gr. vj. M. pro 2. dos. cum euphoria, interdum gelatinam C. C. immittebat potui; quin & ob urgentem sitim interdum serum lactis depuratum probe potabat, absque ulla sensibili noxa: pulvis aliquoties reiteratus.

CXXII. *Asthma convulsivum. Podagra.*

VIr crebrius arthriticus Mense Septembri sensim incipit affligi dolore acuto, rodente, & misere vellicante, in anteriore pectoris regione, apparenter in imo sterni loco, adeoque exacte in præcordiis. Cum cessaret dolor, supererat summa virium prostratio, cum anhelitu celeri, parvo, crebro, ita ut erectus sedere & respirare cogeretur; sed insensibiliter evanescebant hæc omnia; sed redibant omni nocturno tempore; interdiu bene se habebat, vesperi vero & ingruente nocte redibat Paroxysmus, hora circiter 9. aut 10. interdum citius: continuabat ita per noctem, usque ad matutinam 4. vel 5. tunc insensibiliter & pedetentim omnia denuo evanescebant. Varium erat malum, nunc gravius nunc levius, nunc diutius, nunc brevius durabat; interdum & leviter licet interdiu affligebat, sed raro: cum aliquandiu ita hoc malo fuisset conflictatus, Podagra supervenit, unde istud malum in præcordiis cessavit, & aliquandiu, cum etiam dolor podagricus sensim remitteret, satis bene habebat, sed cum data occasione gravi iracundia fuisset percitus, idem malum circa præcordia æque atrociter ac antea rediit, aliquandiu duravit, donec etiam pedetentim evanesceret. Inter varia usurpata præ cæteris proficua fuere

℞. ∽ ⊖✱ ℥ß. D. 50. gutt. bis in die.

℞. ℞ *nephrit.*
∽ ⊖✱ ana ʒij. M. D. eodem modo.

℞. *Gelatin.* C. C. *rec.* ℥ß. D. Hæc in statu Paroxysmi dabatur, & cum maxime urgeret malum; subinde levamen afferebat.

℞. *G. Tacamah. q. s. Malax. c. s. q.* ♁ *tart. dest.* inducatur super alutam, applicetur loco anterius affecto, cum aliquali euphoria: Item ingruente Paroxysmo:

℞. C. C. *s.* △ ʒß.
Mithridat. ʒj. M. propinetur in Vino, & hoc non raro Paroxysmi levamen attulit. Tandem pulvis laxativus ex *tart.* ⊕lato cum scammon. & troch. Alhandal. copiose satis evacuando contulit.

Sed haud diuturna quies; subsequente enim anno mala eadem redeunt, i. e. interdiu bene se habet, edit, bibit, laborat, noctu vero ingruente, dum corpus reponit asthmaticus Paroxysmus pedetentim supervenit, hinc nisi suffocari vult, lecto exilire, fenestras aperire, & ita liberiorem auram capere cogitur: durat hoc usque ad 1. vel 2. horam a media nocte; tunc enim successive malum remittit, ita ut circa tertiam horam lectum repetere, & usque in altum diem dormire, si velit, possit; tentata varia, omnia absque fructu, præ cæteris opiata palliando nonnihil malum aliquid profecerunt, v. g. Mithridatii vespertinus usus, vel

℞. ⊖✱ *anis.* ʒiß.
Ess. Opii ʒß. M. dosis 40. guttæ à cœna, hæc si usurpata fuerunt, malum levarunt, non eradicarunt; sed cum ultra annuum spatium ita conflictatus fuisset, supervenit autumnali tempore podagra & gonagra, eaque admodum vehemens, hinc omnia præfata symptomata penitus cessant, ipse per aliquot septimanas quietus, in quantum tamen dolores permittebant, in lecto jacebat, die & nocte dormiens quocunque tempore illud dolores permitterent; nullum asthma, nullum priorum malorum vestigium; sed cum per aliquot septimanas podagra in statu fuisset, remittente sensim malo, redeunt antiqua pathemata, dolor rodens circa inferiores sterni partes, anxietas circa istum locum, & suffocatio nocturna imminens. Certum ergo est 1) pathemata illa esse convulsiva, 2) eadem a podagræ occasione oriri, 3) podagram vix esse ullibi adeo fixam, quæ non sit mobilis, & ex uno loco in alium transportabilis.

CXXIII. *Ira.*

INtricatus & difficilis erat morbus viri ex iracundia in corpore antea cacochymico excitatus; in quo & pulsus varie & inordinate intermittens, appetitus prostratus, alvi in principio crebrior solutio, summa virium prostratio, in progressu morbi sudores imprimis circa caput cum superveniente gravi æstu, faucium squalore & tremore & con-

& convulsiva artuum agitatione; variis tentatis præ cæteris profuerunt remedia ex gelatina C. C. cum Antihectico Poterii, item Julebus flor. rosarum cum ∽♃, qui crebrius repetitus fuit, assumptus præsertim ingruente nimis æstu, & cum his tandem ∽ ⊖✱ bis quotidie capiendo.

CXXIV. *Cruditas acida.*

VIrgo laborabat tussi sicca inordinate recurrente, mensibus non adeo ordinatis, paucis, lentis, vix intra 8. septimanas profluentibus, atrophia incipiente; color faciei floridus peribat, tormina abdominis contorsiva tum menstruationis, tum alio tempore urgebant, præsertim post acidorum usum, appetitus erat bonus.

Est affectus complicatus, oriundus ex cruditate acida & hinc nata pituita vitrea: Hinc & vomitu arte provocato talia copiosa fuerunt rejecta. Data est R. ⊕l. ♂ Zwelfferi ℥ß. aliquandiu continuetur: Hinc Vomitorium; item Extr. ♂ cum succo pomorum ad 30. gutt. mane. Hinc

℞. MPil. de ✱ ℈j.
Castor. gr. v.
♀ ⊕*lat*. gr. vj.
Extr. troch. Alhand. gr. ij.
c. s. q. ☍ *dest. terebinth*. F. Pilulæ.

Hisce aliquandiu continuatis & subinde repetitis

℞. *Balf.* ♃ *terebinth.*
anis. ana ʒj.
☍ *dest. succini* ʒß. M. D. xij. guttæ mane.

CXXV. *Coryza. Tussis Epidemica. Febris Catarrhalis.*

RAtione coryzæ optime contulit inunctio frequens narium cum balsamo apoplectico l. ☍ dest. anisi præservative & curativè. Ratione verò tussis opium eandem præcavit, & ingruentem mature mitigavit. Febricula catarrhalis levabatur per sudorem.

℞. ▽ *scabios*. ℥j.
Liqu. C.C. *succin*. ʒj.
Ess. opii ℈ß.
Syr. scabios. ʒiij. M. Capiat vesperi stomacho fere vacuo, & expectetur sudor: alias in incremento tussis cum adhuc vespertina & nocturna & fere sicca esset:

℞. ▽ *scabios*. ℥ij.
asthmat. ʒvj.
Syr. pap. alb. vel diacod. ʒj. M.

addebatur interdum & ∽ ⊖✱ anisatus. In statu morbi vero & cum viscida collecta rejicienda essent:

℞. ▽ *Hyssop*. ℥ij.
asthmat. ℥ß.
∽ *G*. ✱ *cum* ⊕ ʒij.
Syr. nicot. ℥ß. M. Item succus raphani recens cum saccharo.

CXXVI. **Das Wehethun.**

ÆGri conqueruntur

1. De difficili respiratione, quasi cingulum costas succingeret.

2. De repletione præcordiorum.

3. Subinde hypochondriorum tumor flatulentus supervenit.

4. Corpus incurvare nequeunt, sed quasi palus dorsum occupat.

5. Tandem æstus & phlogoses superveniunt, interdum crebriores.

6. Subinde vagæ præcordiorum anxietates, sudores frigidi imminentis Syncopes adsunt, imprimis in malo confirmato.

7. Interdum si subluxatio sit nonnihil inferior, simul de anxiosa abdominis tensione conqueruntur.

℞. *Ocul.* ♋ *præp*. ʒj.
♉ *diaphor*. ʒß. M. pro 2. dos. capiendis in cochleari ✚. expectando sudorem.

℞. *Grapp. ebulliat in* ✚. decoctum capiatur calide, expectet sudorem.

℞. ∽ ⊖✱ ʒij. D. 40. guttæ.

℞. *Arcan. Duplic*. ℈j.
♉ *diaphor*. ℈ß. M. in æstu.

℞. *Ocul.* ♋ *præp*. ℈j.
Zz. ♉ ℈ß. M. D. sæpius.

℞. ▽ *papav. rhoead*. ℥iij.
Maxill. luc. pisc. ʒß.
♉ *diaph*. ℈j.
⊖ *volat. maxill. luc. pisc*. ℈ß.
Syr. papav. alb. ʒvj. M.

℞. *Liqu*. ♁ *fol*. ♀ ℥ß. D.

℞. R ⊕*l*. ♂ *Zwelffer*. ℥ß. D.

℞. *Petrol. alb*. ℥j. D. Externe & spinæ locum dolentem & præcordia ac hypochondria inungat.

℞. *Tacamahac. q. s. Malax. c. bals. Peruv*. F. Emplastrum, imponatur lumbis, ubi dolor, vel alia impedimenta, vel regioni præcordiorum ad angustias mitigandas.

℞. ☍ *lumbric*. ♁*str*. ʒvj.
petrol. alb. ʒiij.
Chamomill. ℥ß.
dest. cumin.
juniper. ana. ʒj. M.

CXXVII. *Erysipelas scorbuticum.*

VIro Erysipilate scorbutico laboranti præscripsi:

℞. C.C. *s*. △ ℈ij.
♉ *diaphor.*
⊖ *Card Ben*. ana ℈ß. M. pro 2. dos.

Externe ramenta corticis sambuci exterioris & interioris cum creta applicabat: postmodum

℞. V *Camphor*. ℥j.
∽ ⊖✱ *anis*. ℥ß.
sambuc. ʒvj. quo calide ter vel quater de die locus affectus illinebatur: Hinc interne

℞. ☿ ♀ ℨij.
Ess. myrrh.
∽ *Cochlear.* ana ℨj. M. Dosis 40. guttæ ter in die.

CXXIIX. *Gonorrhœa virulenta. Præputii Fissuræ & Tumor.*

IN Studioso gonorrhœa virulenta laborante cum alia nil proficerent, quia inveteratum erat malum:

℞. *Bals. Copaivæ* ℨij. Dosis 5. guttæ bis in die: cujus usu demum convaluit: Item

℞. *Bals.* 🜍 *terebinth.* ℨij.
Copaivæ ℨj. M. Dosis 12. vel 15. guttæ. Pro fissuris autem & tumore præputii

℞. *Unguent. diapomph.* ℥ß.
♂♄ ☿ *p. d.* ℨj. M.

CXXIX. *Variolæ.*

STudiosus, juvenis, robustus, biliosus, plethoricus &c. Die Mercurii à meridie insigni refrigeratione corporis corripitur, nox inquieta, mane insignis ardor, facies rubet, oculi fulgent, sitis intenditur, est anxius, vomit subinde &c. Die ♃ à meridie vocatus venam secare permitto; hinc pro 2. dosibus potionem theriacalem præscribo: primam vomitu mox rejicit, alteram retinuit: sed mane insequente aliquot vomitus recurrunt; æstus, anxietas, materiæ viscidæ rejectio: sitis clamosa intenditur. Hinc

Die ♀

℞. ⊕ ♉t ℈ij.
bezoard. min. ℈j.
Camphor gr. iv. M. pro 2. dosib.

Primam vomitu rejicit, comite muco, alteram à meridie retinuit; sed symptomata intenduntur, bibit Conventum: Hinc

℞. C. C. *f.* △ ℨj.
bezoard. min. ℈j.
⊖ *volat.* C. C. gr. vj.
Laud. op. ferment. gr. iß. pro 2. Dosibus post cœnam & mediam noctem sumendis. Ordinatus simul julebus ex infusione florum; nox bona, mane melius se habuit, largiter sudavit. &c.

Die ♄

℞. C. C. *f.* △ ℨß.
bezoard. min. gr. xvj.
⊖ *volat.* C. C. gr. vj. M. pro 2. dos.

Mucus copiosus obsidebat fauces, pro quo eluendo & Chirurgus gargarisando & ipse Cerevisia secundaria sibi eluendo succurrebat. Vesperi

℞. C. C. *f.* △ ℈j.
bezoard. min. ℈ß.
Laud. op. gr. ß. M. Nox bona, sudat largiter.

Die ☉ apparentibus minutulis pustulis

℞. C. C. *f.* △ ℈ß.
bezoard. min.
🜔 *sigill.* ana gr. iix.
myrrhæ el. gr. vj. M.

Item vesperi

℞. C. C. *f.* △ gr. xv.
bezoard. ☉*r.* gr. ix.
⊖ *volat.* C. C. gr. iv.
Laud. op. gr ß. M. Copiose hinc inde prorumpere incipiebant, ægro continuo sudante.

Die ☽

℞. *Ess. myrrh.* ℨiij. Dos. 40. gutt. bis in Die. Vesperi

℞. C. C. *f.* △ ℈ß.
♉ *diaph.*
myrrh. ana gr. iix.
⊖ *volat.* C. C. gr. iij.
Laud. ferm. gr. ß. M. capiat hora somni.

Id quod semper ob noctes quietas & sudationes repetitum fuit, cum euphoria.

Die ♂

℞. C. C. *f.* △ ℈ß.
myrrh.
bezoard. min. ana gr. vj. M. pro dos.

Vesperi pro nocte

℞. ▽ *scabios.* ℥j.
Ess. myrrh. ℨß.
C. C. *f.* △ ℈j.
bezoard. min. ℈ß.
Laud. ferm. gr. ß.
Syr. Card. Ben. ℨij. M.

Die ☿ eadem.

Die ♃ pro suppuratione promovenda:

℞. *Ocul.* ♋. *præp.* ℨß.
C. C. *f.* △ ℈j.
⊖ *Card. Ben.* gr. viij. M. pro 3. dos.

Vesperi

℞. ▽ *scabios.* ℨvj.
Ocul. ♋ *præp.* ℈ß.
myrrh. gr. vj.
⊖ *Card. Ben.* gr. ij.
Laud. op. gr. ß.
Syr. scabios. ℨiß. M.

Quibus ita convaluit. In fine Pilulæ Extr. panchymag. cum ☿ dulc. ordinatæ.

CXXX. *Asthma humidum. Tussis.*

ASthma humidum materiæ copiosæ viscidæ cum tussi gravi, anxietatibus recurrentibus &c. à mucilagine stomachum occupante in fœmina curatum fuit:

1.) Per succum raphani, qui optime profuit.

2.) ℞. ▽ *hyssop.* ℥ij.
asthmat. ℥ß.
G. ✻ *in* ✚ *solut.* ℈ij.
Syr. nicot. ℥ß. M. Egregie resolvit & 5. copiosas sedes effecit.

3.) Propter anxietates periodice ex stomacho

cho quasi recurrente: ℞. ∽ *Carmin. de trib.* ℥ß. D. 30. guttæ. Bene contulit; dum anxietates omnes sustulit.

4.) Propter excoriationem & inflammationem inguinum ex urina cum tussi semper profluente, dolorosam & periculosam:

℞. *Mucilag. sem. psyllii*
cydonior ana ℥ij.
lapid. calamin. præpar.
sacchar. ♄
ceruss. lotæ
tutiæ præpar. ana ʒj.
camphor. gr. xvj M. pro unguento. egregie profuit. Conf. observ. Plateri p. 221.

CXXXI. *Febris ardens.*

Viro febre ardente laboranti præscripsi:

℞. ▽ *fontan.* ℔ß.
rub. idæi ℥ij.
℞ *fl. bellid.* ʒiij.
Gelat. C. C. *rec.* ℥ij.
Syr. rub. idæi ʒvj. M. pro Julebo refectivo.

℞. C. C. *s.* △ ʒß.
Bezoard. Min. ℈j.
⊖ *volat.* C. C. gr. vj.
Laud. op. gr. ij. M. pro 2. dosibus nocturnis. Item

℞. *pulv. bezoard. Mich.* gr. xv.
⊖ *volat.* C. C.
viper. ana gr. ij. M.

Unde sudoribus spontaneis tantum non diffluebat:

In statu morbi & cum pessime se haberet, vesperi:

℞. ▽ *rubi idæi* ℥ij.
cinnam. ℥ß.
Gelat. C. C. *rec.* ℥j.
Bezoard. ☉*r.* gr. xv.
Conf. Alcherm. ʒj. M. egregie profuit.

CXXXII. *Splenis vitium. Epilepsia.*

Virgo splenetica, hinc nonnihil melancholica, tempore somni epileptica nonnihil, annorum 13.

℞. *pulv. Epil.* ♉*l.* gr. iiß. Capiat sub introitu lecti. Præmisi vero ℞ ⊕*l. Zwelfferi* ℥ß. Dos. ʒß. - ʒj. Item

℞. ♀ ⊕*lat.* gr. xv.
Scammon. ♈*t.* gr. ij.
Troch. Alband. gr. j. M.

Item Vomitoria ex Syrupo Emetico. His ita promiscue præmissis & paroxysmo sedato, pro splene

℞. *Liqu.* ♂ ☉*r.* ℥ß. D. 20. guttæ.

℞. *Empl. de ranis c.* ☿ *Malax. c. s. q.* ♁ *dest.* ♀ *fœtid.* applicetur regioni splenis cum euphoria.

CXXXIII. *Scorbutus.*

Puero 5. annorum scorbutico præscripsi:

℞. ℞ *tart.* ʒiß
♉ ʒß. M.

℞. ▽ *menth.* ʒij.
Syr. emet. gr. iix. M.

℞. ☿ *dulc.* gr. vj.
Conserv. ros. ℈j. M.

℞. ℞ ⊕*l.* ♂ *Zwelffer.* ℥ß. D. 20. guttæ bis in Die.

℞. *Arcan. duplic.* ʒj.
Ebor. s. △ ℈j. M. pro 3. Dosibus.

℞. *Ess. myrrh. c.* ∽ ⊖✱ *par.* ʒij.
∽ *cochlear.* ʒj. M. dos. 20. gutt.

℞. ▽ *menth.* ℥ß.
G. ✱ *in* ✚ *sol.* gr. iix.
tart. ⊕*lat.* gr. iv.
Scamm.
troch. Alband. ana gr. ß. M.

Tandem Elix. Propr. s. ✚d. aliquoties in septimana fuit propinatum.

CXXXIV. *Mensium Suppressio. Icterus. Tumor pedum œdematosus.*

Foemina mensium obstructione ultra 9. menses laborans (vitium contraxerat ex usu carnis suillæ fumo induratæ, & acetarii tempore fluxus largiori) hinc icterica facta cum tumore pedum œdematoso insigni, appetentia dejecta, angustiis præcordiorum & dolore stomachi enormi compressivo.

Dedi primum Digestivum ex *tart.* ⊕*lato* & ⊖ absinthii, à cujus usu repetito crebriores alvi dejectiones passa fuit, croceas, non secus ac si remedium laxativum assumsisset; nam & alvus centinuo fluida erat. Hinc Vomitorium ♉le; cujus usu copiosa viscida rejecit. Tum

℞. ⊖ ♂ *compos.* ʒij. Capiat per 3. Dies.

Dein potio ex gummatibus propinabatur, ⊖ istud ♂ comp. in præcordiorum angustia & dolore stomachi compressivo erat optimum.

℞. ♁ *hamatit.*
⊖ ♂ *Comp.* ana ʒß. M. pro 3. dos. matutinis.

℞. ∽ ⊖✱ ʒiij. D. 30. gutt. à meridie & sub introitu lecti. Continuentur isti pulveres aliquandiu, & cum ∽ ⊖✱ miscendam jussi ℞*m.* nephriticam. Tandem melius successit

℞. *Chelidon. major.* ℥iij.
Hb. sabin. ʒj.
bacc. junip. ℥iß.
passul. min. ʒj.

Coqu. in. s. q. ▽ *ferrar.* Capiantur bis in Die, mane & vesperi bonus haustus; potus hic optime contulit, & icterum curando & œdemata crurum: unde aliquoties de novo repe-

repetitus & reiteratus fuit. Cum ergo in totum restituta esset, quod mensium fluxus adhuc sileret:

℞. *bacc. lauri.* ℥j.
myrrh. ℥ß.
Croci ʒj. M. Capiat omni mane de hoc pulvere largam dosin. Sed nec borax omittenda fuisset.

CXXXV. *Cardialgia. Scorbutus.*

FOemina per tres menses gravida corripitur intensissimo dolore circa spinam dorsi in regione stomacho opposita, eoque compressivo, lancinante ad scapulas usque ascendente cum gravi omnium assumtorum vomitu; putabam esse cardialgiam, junctam cum aliquali vertebrarum subluxatione.

℞. *Empl. matrical. de galb.*
G. tacamah. ana q. s. malaxet. c. bals. peruviano, & applicetur regioni dorsi dolenti: bene profuit.

℞. ▽ *chærefol.* ℥ij.
✝ *vini* ℥ß.
ocul. ♋ *ppt.* ʒj.
Land. ferment. gr. j.
Syr. artemis. ʒiij. M. capiat cochleatim: omnia sic parata. Sed die tertio ex improviso crudelissime redeunt isti dolores &c. Hinc

℞. ℞ ♀ ʒj.
Ess. opii ℈j. M. Cepit ter frustra. Hinc Vesperi.

℞. ℞ *nephrit.* ʒj.
Ess. opii ℈j. M. Cepit, unde aliquale levamen sensit. Sed in summis angustiis oculorum ♋ pulverem assumsit: unde dolores remittunt; sed tunc abdomen occupare incipiunt, tandem pedetentim quiescunt. Sed tertio abhinc die iterum recrudescunt, & ita tertianorum typum repræsentant. Suspicabar ergo, aliquid de scorbuto latere, cum urinæ simul turbidæ, rubræ, cum sedimento copioso incarnato conspicerentur, ob id

℞. ℞ *Corall. antiscorb.* ʒiij. D. 40. guttæ pro dosi: hujus repetito usu non redierunt symptomata, & ipsa convaluit.

CXXXVI. *Asthma. Tumor pedum œdematosus.*

EIne Frau hatte bißher kurtzen Athem gehabt / wenn sie ein wenig gegangen war / das Gesichte ward roth / und war ihr alswann ihr die Brust forne zu enge wäre / wenn sie nun wieder ruhig ist / verziehet sich es wieder. Einmahls kömts ihr jehling in der Nacht / da sie gantz aussenbleibt / und cum celeri, parva, frequenti respiratione keine Lufft hohlen kan / und wolte alle Augenblicke ersticken. Ingruebant mala hæc sine sensili causa externa, remittebant paroxysmi sine materiæ rejectione: wiewohl sie extra paroxysmum etwas außwirfft. Vocatus ergo mane in isto paroxysmo:

℞. ▽ *hyssop.* ℥ij.
asthmat. ℥ß.
∼ ⊖ ✱ ʒß.
Syr. hyssop. ʒiij. M. Capiat cochleatim: cum sensibili levamine. In ipso paroxysmo habuerat dejectionem liquidam, quasi laxativam, a qua melius habuerat; unde vesperi ordino clysma, quod parum tamen profuit; potionem continuare jussi, cujus usu optime habuit. Hinc

℞. ∼ ⊖ ✱ ʒj.
anis. ʒj. M. 40. guttæ ter: cum levamine. Sed cum ab isto paroxysmo tertia die commode haberet, & mediocrem scalam adscendisset, nocte insequente omnia exasperantur, sed usus istus potionis omne malum sustulit; ast sine expectoratione: præsertim quando dejectio aliqua liquida superveniret, mox melius habuit. Hinc præscripsi MPil. de ✱ Quercet. cum parvo stimulo: harum usu vomuit mucosa & aliquoties per secessum evacuata fuit, continuando spiritum.

Malum remisit insigniter, non tamen semper tuta fuit ægra, quin subinde recidivam plus minus intensam pateretur: ob id pro usu domestico

℞. ▽ *asthmat.* ℥ß.
∼ ⊖ ✱ ʒj. M. Hoc pro lubitu in vehiculo ▽ scabiosæ, quoties paroxysmus urgeret, capiebat, cum levamine; Sed cum ne sic quidem penitus tolleretur malum,

℞. *Bals.* ♀ *terebinth.* ʒij. Capiat x guttulas in vehiculo cerevisiæ calido mane, frigido à meridie: idque aliquandiu continuavit. Hujus usu cepit copiosa admodum mucosa rejicere per sputa & os, mane & tota die, ne sic tamen penitus cessantibus paroxysmis, unde noctu præsertim præfatum spiritum subinde repetere necesse habuit.

Paulò post dicta mala omnia atrocissime redeunt, omni nocte sub introitu lecti; dum paulatim declinavit, redit paroxysmus gravissimus, quo tenduntur præcordia, hinc occultum spasmum in corpore pati videbatur. Declinat paroxysmus ingruente mane, sub fine tussis crebra & laboriosa cum aliquali muci rejectione supervenit:

℞. ▽ *hyssop.* ℥ij.
asthmat. ℥ß.
∼ ⊖ ✱ ʒj.
Syr. nicot. ʒvj. M. Capiat cochleatim: modice profuit. Hinc

℞. ▽ *scabios.*
hyssop. ana ℥j.
asthmat. ℥ß.
Liquor. C. C. succin. ʒj.

Syr.

Syr. nicot. ℥ß.
emet. ʒß. M. S. Lösende Mixtur: parum profuit.
Cum alvus pertinaciter esset clausa:
℞. *Passul. min. laxat.* ʒvj.
Tart. 🜕*l.* ℈ß.
Scamm. 🜂*t.* gr. ij. M. profuerunt egregie, mox insequebatur bona. Hinc aliquot diebus interjectis
℞. *Arcan. dupl.* ʒß.
Corall. rubr. præp. ℈j. M. pro 2. dosibus. Nil profecit.
℞. *MPil. de Ammoniac. Querc.* gr. xvi.
☿ *dulc.* gr. xij.
scamm. 🜂*t.* gr. j.
Extr. troch. Alhand. gr. ß.
c. s. q. Ess. fumar. F. Pilulæ S. Lariet-Pillen / optime profuerunt: Nox insequens bona. Hinc imposterum omni vespera sub introitu lecti hora x. capiat præservationis gratia:
℞. ℞ *tart. acris* ʒiß.
Ess. op. ʒß. M. Dos. 40. guttæ in haustulo cerevisiæ: quoties hoc assumebat, toties levissima patiebatur Paroxysmi vestigia, somno bono insequente, & ipsa melius se habente; sed cum 14. post dies aliquando studio hujus usum intermitteret, repetiit crudelis Paroxysmus, cum verò eandem reiteraret tincturam, Paroxysmus non apparuit.

Cum vero pedum circa talos superveniret tumor mali ominis
℞. ℞ ♂ *c. succ. pom.* ʒiij.
Ess. asthmat. ʒij.
∽ *Cochlear.* ʒj. M. 40. guttæ pro dosi. Mane & a meridie Item
℞. *Elix. propr. s.* ✠*d.* ʒij.
℞ *tart. acris* ʒiß. M. 30. guttæ pro dosi. Item
℞. *Elix. Propr. s.* ✠*do.*
∽ ⊖ ✱ *anis.* ana ʒiiß. M. dos. gutt. 40. mane; & vesperi semper usum opiatæ tincturæ continuando.
℞. *Extr. helleb. nigr.* gr. xiv.
☿ *dulc.* gr. xii.
Scammon. 🜂*t.* gr. j.
Extr. troch. Alhand gr. ß.
c. s. q. Ess. castor. F. Pilulæ; a quarum usu bis vomuit, sponte cum euphoria, & aliquoties per secessum laxata fuit; unde & illa vespera Essentiæ illius opiatæ usum intermisit, & placidam noctem experta est, quod alias nunquam factum, quin potius, quoties tentandi gratia usum illius intermitteret, toties gravi Paroxysmo nocturno affligeretur. Hinc
℞. *Elix. Propr. s.* ✠*d.*
∽ ⊖ ✱ *anis.* ana ʒiß. M. Dosis omni mane 40. guttæ, & sub introitu lecti, data est tinctura opiata: Inustus etiam fuit, ne quid intentatum relinqueretur, fonticulus in brachio sinistro.

Curiosum erat, quod nullos odores perferre posset, quin potius, quocunque odore sensibiliter offenderetur, ita ut etiam odorem bacillorum fumigerorum perferre non posset, cum & horum odore mox angustiam præcordiorum & suffocationis imminentis periculum experiretur; unde suasi odorem castorei subinde naribus admotum, quo ipso nonnihil recreabatur, semper autem de loco spiritum intercipiente rogata, cincturam diaphragmatis ostendebat, ibi imprimis constringi se, & anteriora pectoris occupari & angustari asserebat: aliquando commode satis per plures dies se habuerat, sed vesperi pediluvium ex decocto florum chamomillæ & serpilli parat, cujus usu mire offendebatur, ita ut insequente nocte gravem pateretur Paroxysmum, vix sequente die integro sopiendum, dubio casu, an pediluvium qua tale, an vero potius suavitas odoris magis eam offenderit, quod posterius probabilius existimo: Hinc
℞. *Elix. Uterin. Croll.* ʒij. Dosis 30. guttæ, omni mane, vesperi Opiatum continuando. Sed haud adeo commode hoc ferre poterat, quin post aliquot dierum usum illud omittendum fuit; adeoque
℞. ∽ ⊖ ✱ *anis.* ʒiij. D. 40. guttæ: omni mane; sed sub introitu lecti
℞. ∽ ⊖ ✱ *anis.* ʒiß.
Ess. opii ʒß. Dos. 30. guttæ. Horum usu continuato per aliquot septimanas, repetitis etiam illis pilulis, sed absque vomitu operantibus, utcunque satis bene habuit. Aliquando cum his præscripsi:
℞. *Empl. de nicot.* p. ij.
G. ✱ *in* ✠ *sol.* p. j. Malax. c. s. q. 🝆 *cappar.* Inducantur super alutam, applicentur hypochondrio sinistro; hujus usu anxietates præcordiales cum inde dependentibus symptomatibus remiserunt, sed respiratio difficilis adhuc urgebat, adeo ut repetentes anxietates non satis explicabiles per opiata, item per emplastrum auferrentur: Sed dum adhuc difficilis, indeque crebra & parva urgeret nonnihil respiratio, præscripsi Electuarium ex sinapi cum ficubus, mihi alias usitatum; sed absque effectu aut alteratione ulla, quin potius absoluto hoc electuario, nescio qua occasione, Die x. Martii vesperi gravis Paroxysmus asthmaticus ex improviso supervenerit, cum consuetis, sed jam per aliquot septimanas non expertis anxietatibus, durabat integram noctem, & tota sequente die, ob id a meridie vocatus
℞. *Ebor. s.* △
Corall. rubr. ppt. ana gr. vij.
♁ *Epil.* ♉*l.* gr. jß. M.

Hujus

Hujus usu intra 1½ horæ spatium mitigatus fuit insigniter Paroxysmus, & per bihorium & ultra satis quietam se gessit; sed brevi post eædem molestiæ redire visæ sunt, pro quibus debellandis sub introitu lecti eundem pulverem assumsit; Hinc brevi post omnia mitigata fuerunt, & nox moderata fuit.

Sequenti die ordinavi passulas minores laxativas, unde semel bene evacuata fuit; sub introitu vero lecti eum ipsum denuo assumsit pulverem, & exinde quietissimam & optimam noctem habuit, sine anxietate & respirationis difficultate: item altero abhinc die denuo pulverem hunc sub lecti introitu assumsit, & placide per binas vel ternas horas dormivit, evigilans tota madore copioso undique perfusa fuit. Sed cum post aliquot dierum cursum denuo pessime haberet, speciatim ex anhelitus difficultate, & abdominis anxiis molestiis, etiamsi hactenus omni vespera opiatum liquidum atque adeo per plures septimanas continuasset, ob id ad convulsivam respirationis interceptionem respiciens dedi pulveris visci Corylini ʒj. bis, cujus usu mane & a meridie assumti, utut post quemlibet ejus usum gravem & anxiam circa præcordia & diaphragma perciperet alterationem, optime habuit, respirationis difficultas remisit, optime per noctem dormivit; altero die iterandum pulverem & partem ejus unam a meridie capere jussi, sed minus levabat. Ordinavi ob abdominis ingruentia Symptomata pilulas ☿les, sed saltem dimidiata dosi, unde ter copiosissime sine ullo gravamine laxata fuit; sed mediocriter exinde habuit, pedibus successive ad genua usque intumescentibus, quin etiam procedente sensim ulterius intumescentia etiamsi urinæ sufficientem quantitatem emitteret, tandem moriebatur quasi hydropica.

CXXXVII. *Melancholia hypochondriaca.*

PUella 7. annorum incidit in affectum, quem pro Melancholia hypochondriaca habebam; nam & mater ejus huic obnoxia fuerat. Extra lectum quidem morabatur, sed appetitus penitus erat prostratus, mox a meridie gravi æstu corripiebatur, qui per noctem fere usque ad diluculum durabat, & sine sudore terminabatur, ipsa interdiu mœsta, tristis, mœrens & apparenter debilitata erat, pulsus continuo febrilis, sitis intensa, etiam noctu eâdem torquebatur, labiis tunc aridis, & siccis existentibus; appetente vespera circa horam quartam dormire incipiebat, profunde admodum, & quietè, sed noctu somnus erat inquietus, loquebatur varia, delira, subinde plorabat admodum, excitata & interrogata, quare? nesciebat, & hæc ita quotidie per plures dies fiebant; Remedia erant: Liquor. ♁ *fol. tart.* ʒß. pro dosi bis quotidie per 3. dies continuatus, hinc Syrupus emeticus ♁lis, qui tamen solum per inferiora laxabat, hinc *Liquor.* ♁ ♂ 5. guttæ bis in die, mane in vehiculo calido, a meridie in frigido, per plures dies: simul hypochondrio sinistro Emplastrum de Nicotiana admovebatur; Hæc optime contulerunt, unde Syrupo Emetico tunc vomitum inferente ipsa denuo evasit, & Cura sic absoluta fuit.

CXXXIIX. *Asthma. Vomitus.*

FOEmina conqueritur primario de asthmate, ita ut sub aliquot passuum motu mox penitus suffocanda videatur; Tussis nulla aderat, & parum viscidissimi, sed raro, idque matutino saltem tempore rejiciebat, ex stomachi scilicet cruditate natum; Asthma erat siccum, dicebat enim: **Der Athem werde ihr zu kurtz/ als wenn forne alles zugeschnüret wäre:** appetitus penitus deficiebat, quicquid comedebat, sapore non consueto erat infectum. Cerevisiam quamcunque horrebat, Coventum summo cum desiderio degluticbat, sitis erat continua, præsertim antemeridiano tempore: gustus intense amarus continuo linguam occupabat; alvus clausa, minus, nisi stimulata officium faciebat, somnus plane nullus, per plures septimanas, etiam sine manifesta causa: Noctu magis affligebat respiratio, & molestissima præcordiorum anxietas; Pedes torpidi, difficulter mobiles, graves, semper fere frigidi, urina crudissima, pallida, tenuis.

☽. 25. Aprilis

℞. *Passul. min. laxat.* ℥ß.
Tart. ⊕*lat.* gr. xv. M.

Die 26.

℞. ▽ *menth.* ℥j.
asthmat. ʒij.
G. ✱ *in* ✚. *fol.* ℈j.
tart. ⊕*lat.* ℈ß.
Scamm. ♁*t.*
Extr. troch. Alhand. gr. j.
Syr. pomor. ʒiij. M.

Die 27. & 28.

℞. *Arcan. dupl.* ℈ij.
⊖ *absinth.* gr. vi.
spec. diatr. piper. ℈j.
ol. dest. anis. gt. ij. M. pro 2. dos.

Die 29.

℞. *Passul. min. laxat.* ʒv.
Arcan. dupl. gr. xij.
Extr. troch. Alb. gr. ij. M. Copiose evacuarunt.

Die 2. Maji.

℞. ♎ *carmin.* ʒij.
Liqu. C. C. *succin.* ʒj. M. 40. guttæ quater in die.

℞. Empl.

℞. *Empl. de Tacamah. Malax. c. balsamo Peruv.* Sed hæc omnia frustra.
Die 3. seqq.
℞. *Balſ.* 🜍 *terebinth.*
aniſ. ana ʒj. M. 15. gut. in vehic.
℞. ▽ *Cord. Herc. Sax.*
ſcabioſ. ana ℥j.
aſthmat.
Syr. nicot. ana ℥ß. M. Continuavit per plures dies balſamum, cum aliquali euphoria. Subinde veſperi ℞m opii cum ana Eſſ. theriacal. propinavi, ſed fere fruſtra
D. 6. ſimul cum dictis:
℞. *Herb. abſinth.*
menth.
ſpec. carmin. ana Mj.
⊖ *Ciner. clavell.* ʒiij.
Coqu. in ſ. q. ▽ *ſimpl.*
Colat. ℥ix. adde
Elect. hier. c. agar. ℥j.
Syr. emet. ℥ß.
M. F. Clyſma pro 2. doſ.
Continuavit ſimul *Elix. Propr. & balſam.* 🜍
D. 7. ℞. *Elix. Uterin. Croll.* ʒij. Doſ. 30. gutt. bis in die, fruſtra.
D. 8. & ſeqq. radicem ari recentem minutim inciſam bis vel ter cepit quotidie.
Tandem D. 12. Vomitorium & Clyſma præſcriptum eſt, quod mucum mediocrem evacuavit.
Die 14.
℞. *Arcan. duplic.* gr. xv.
⊖ *abſinth.* gr. iij.
Extr. troch. Alhand. gr. ij. M. Copioſa, varia, mirabilia excrevit cum admiratione omnium.
D. 15. veſperi pro ſymptomatibus mitigandis
℞. *Cinnab.* ♁ ℈ß.
Laud. hyſt. gr. v. *cum balſamo Peruv.*
F. Pilulæ pro 2. doſ. ſed nulla quies; Circa mediam noctem crebra tuſſis fatigavit pectus; Hora 3. vero ſuperveniunt vomitus continui, cum ſummo conatu, viſcida ejicit, hincque quælibet aſſumta: Durarunt hi conatus uſque ad x. veſpertinam ſequentis diei: aderant ſimul leves convulſiones brachiorum & digitorum, & in ſomnum declinans mox quaſi perterrefacta expergiſcebatur: pro quibus vomitibus ſiſtendis
℞. ▽ *menth.* ℥iß.
ſucc. cydon. ℥j.
∽ *Theriac. camph.* ʒij.
Syr. pap. alb. ʒiij. M. ſic ſiſtebatur pedetentim vomitus
D. 17. ſeqq.
℞. ∽ ⊖ ✱ *aniſ.* ℥ß. 40. guttæ in Cereviſia quater de die capiat. Hujus uſu primo dolebat brachium ſiniſtrum, ſed noctes ſequentes erant quietiores, cum aliquot horarum ſomno. Urina cocta & tincta ſanorum ſimilis reddebatur; copioſa purpura in collo, brachiis & trunco effloreſcebat, admodum pruriens, vellicans, & lancinans, cum omnium ſymptomatum remiſſione, ita ut & rediret appetitus, & extra lectum utut debilis aliquandiu commorari potuerit. Sic morbus in declinatione eſſe videbatur.

Sed dum aliquot diebus interjectis nihilominus ſuperiores præter ſpem redirent anxietates, ſuperiora revocare remedia conſultum arbitratum fuit.
D. 26. Pulvis ſuperior laxativus ordinatus fuit, qui aliquoties, nec tamen tantum, nec toties evacuavit. Die 27.
℞. *Cinnab.* ♁ ℈ß.
Laud. hyſt. gr. v. M. pro 2. doſ. Exinde eadem ſymptomata, ac ſupra, vomitus nempe inſignes, cum violento conatu, convulſiones capitis cum collo, ita ut caput quietum continere, nec jacens nec ſe erigens poſſet: quin ſucceſſivis vicibus nunc in dextrum, nunc in ſiniſtrum latus violenter contorqueretur, & inſignes præcordiorum anguſtiæ prioribus iſtis non æque ſimiles adeſſent. Hinc
D. 28. Ordinata potio ſuperior pro ſiſtendo vomitu, quæ etiam ſuum fecit officium, item
℞. ☍ *deſt. lavend.*
majoran.
caryoph.
menth. ana ℈ß.
Corp. pro balſ. q. ſ. M. pro inungenda nucha & ſcrobiculo cordis.
D. 29. pro viribus
℞. R *Corall. c.* ∽ *Cord. Cerv.* ʒiß.
∽ *Carmin.* ʒß. M. pro 3. doſ.
Sed cum cordis dolores & anguſtiæ acerbiſſime eam affligerent:
℞. ▽ *menth.*
ceraſ. nigr. ana ʒvj.
∽ *theriacal.* ʒij.
Eſſ. balſ. Peruv. ʒj.
Syr. fl. tunic. ʒiij. M. capiat cochleatim.

Item ordinatum fuit veſicatorium amplum in nucha. Sed aliquot abhinc dieb⁹ mors.

Ex Caſus hiſtoria & variis ſupervenientibus Symptomatis judicavi, eſſe aſthma convulſivum, natum ex principio nervi intercoſtalis & paris vagi p. n. affecto, adeoque a ſero acri vellicato, cujus ad peripheriam corporis ſub purpuræ facie translatio & excretio cutanea aliqualis ipſi levamen attulit; ſed cum nihilominus fomes mali in cerebro pertinaciter ſtagnaret, concuſſum idem principium nervorum, & agitata materia morboſa ſub vomitus conatibus vellicando acrius iſtos nervos primo difficilem reſpirationem, poſtmodum crudeles iſtas cardialgias excitavit; Confirmant hanc hypotheſin 1) aſthma ſiccū;

2) quod olim conquesta fuerat de dolore obscuro & in profundo occipitis. 3) quod caput continuo sudore difflueret, reliquo corpore aut sicco aut frigido existente. Fomes mali erant cruditates primarum viarum, quibus mœrores ac tristitiæ ob filios accedebant.

CXXXIX. *Morbus Hungaricus. Spasmus extremorum.*

CHirurgus die ♂ 30. Maji, alias sanus Ungaris medetur febre Ungarica correptis per gargarisationes oris, sed ob fœtorem, quem fauces cujusdam eructabant, nausea & tædio afficitur; hinc male habere successive incipit, donec die 3. Junii ♄, circa meridiem domum redux decumbere cogitur; Conqueritur de insigni cephalalgia, æstu immenso, siti, faucium glutinositate & muco copioso, quem rejicit per os, imo cum aliquali vomendi conatu, vires erant prostratæ, alvus satis fluida. Hinc vesperi post horam quartam præscribo:

℞. ▽ *menth.* ℥iij.
Syr. emet. ʒß. M. S. **Brech=Safft.**

Cum crebrius vomuisset, & copiosa viscida rejecisset, simulque aliquoties alvum deposuisset, a cœna præscribo:

℞. ▽ *rub. Id.* ℥ij.
cinam. ∽ *s.*
∽ *theriac.* ana ʒij.
succ. cydon. ʒvj.
bezoard. min.
♁ *diaph.* ana ℈j.
Syr. pap. alb. ʒvj. M.
pro 2. dosibus.

Die ☉ 4. Junii mane cum eadem urgerent symptomata.

℞. ▽ *fl. sambuc.* ℥ij.
cinam. ℥ß.
succ. rub. id. ℥j.
C. C. *f.* △ ʒß.
bezoard. min. ℈j.
Syr. papav. err. ℥ß. M. pro 2. dos.

Appetente vespera omnia amaricabant.

℞. ▽ *fl. sambuc.* ℥ij.
menth. ℥j.
C. C. *f.* △ ℈ij.
bezoard. ☉*r.* ʒß.
Camph. gr. iv.
Syr. papav. alb. ℥j.
∽ ⌽ *theriac. q. s.* M. pro 2. dos.

Omnia eadem, fauces siccæ, aridæ, ⊡ fulgida, cruda.

Die ☽ 5. Junii mane

℞. ▽ *fl. sambuc.* ℥j.
menth. ℥ß.
C. C. *f.* △ ʒß.
bezoard. ☉*r.* ℈j.
⊖ *volat.* C. C. gr. vj.
Camphor. gr. ij.
Syr. fl. tunic. ʒiij. M. pro una dosi.

Die eodem vesperi

℞. ▽ *scorzon.* ℥iß.
menth.
card. ben. ana ℥ß.
C. C. *f.* △ ℈ij.
bezoard. ☉*r.* ℈j.
⊖ *volat.* C. C. ℈ß.
Camphor. gr. iv.
Syr. fl. tun. ℥ß. M. pro 2. dosib.

Die ♂ 6. Junii

℞. ℞ *bezoard.* gtt. 50. mane & a meridie in haustu potus ordinarii: vesperi heri præscripta ordinata fuerunt. Die eodem cum alvus admodum fluida esset, & circa stomachi regionem admodum doleret;

℞. 🜔 *dest. menth.* ℈j.
rut. ℈ß.
macis gt. v.
stomach. Craton. ʒj. M. illinatur crebrius. Die 7. omnia eadem, mane & a meridie ℞ bezoardica assumebatur eodem modo. Reiterabatur etiam oleum stomachale, Potus vero ordinarii Mens. ß. instillavit:

℞. ℞ *fl. bellid.* ʒiß.
Clyss. ♁ ʒj. M. A meridie cum pessime haberet, & modo dicta tinctura penitus fuisset exhausta, res desperata esse videbatur. Hinc

℞. ▽ *rub. Id.* ℥ij.
C. C. *f.* △ ℈ij.
bezoard. Min. ʒß.
Camph. gr. iv.
Conf. Alcherm. ʒj. M. pro 2. dos. his assumtis & somnus & universalis sudor per totum corpus fluvii modo erupit, cum insigni virium prostratione, sed pulsus in majorem & tardiorem mutatione, prægressus erat sudori insignis horror, post mediam noctem.

Die ♃ 8. Junii

℞. ▽ *rub. Id.* ℥ij.
C. C. *f.* △ ʒß.
bezoard. Min. ℈j.
Camph. gr. ij.
Conf. Alcherm. ʒj. M. pro 2. dos.

Die ♀ 9. Junii cum optime haberet, a meridie dolor insignis articulos manus, cubiti, humeri & digitorum prehendit, ita ut rigidi quasi fierent, quin & spasmo quodam convelleretur maxilla inferior, & præsertim similis dolor spasmodicus colli partem posteriorem & hinc laryngem occuparet: Id quod pro bono signo habebam: Hinc

℞. ▽ *Ceras. nigr.* ℥ij.
∽ *theriac. camph.* ʒiij.
C. C. *f.* △ ℈j.
Cinnab. ♁ gr. xij.
Bezoard. ☉*r.* ℈ß.
Conf. Alcherm. ʒj.
M. pro 2. dos.

Item

Item

℞. *Herb. absinth.*
menth. ana Mj.
fl. Chamom. Mij.
⊖ *Ciner. clavell.* ʒij.
Coqu. in s. q. ▽ *simpl. Colat.* ℥viij. adde.
Elect. hier. c. agar. ℥j.
Syr. emet. ʒj. pro clysmate.

Pro larynge verò extrinsecus illinendo

℞. ☍ *Castor.*
lumbr. ▽*str.* ana ʒij.
dest. succin. ʒß. M.

Hinc cum horum usu omnia symptomata remitterent,

℞. ▽ *rub. Idæi.*
menth. ana ℥j.
∽ *theriac. camph.* ʒj.
C. C. *s.* △ ℈j.
bezoard. Min. gr. xij.
Conf. Alcherm. ʒj. M. pro 2. dosibus.

Die ☉ 11. Junii repetita fuit eadem potio Die 14. Junii

℞. *Antihect. Poter.*
Ebor. s. △ ana ℈ß.. M. Capiat vesperi.

Mane vero assumsit Elixir. Propr. gutt. xx. & ita continuando convaluit.

Sed cum gravissime appetitu urgente in diæta delinqueret, & varia ingurgitaret: Hinc recidivam Die 17. ejusdem morbi patitur, ob id

Die 18. præscripsi Vomitorium supra ordinatum, unde pluries supra, copiosa viscida cum levamine cephalalgiæ rejecit: vesperi:

℞. ▽ *fumar.* ℥iij.
∽ *theriacal.* ʒiß.
Gelat. C. C. rec. ℥j.
bezoard. Min. ℈ij.
⊖ *volat.* C. C. gr. vj.
Syr. pap. alb. ʒvj. M. pro 2. dosibus:

sudavit inde copiosius, interim viscida denuo vomuit.

Die 19. cum æstus, anxietates, cephalalgia, squalor, amarities oris & appetitus dejectus urgeret:

℞. ℞ *fl. bellid.*
Clyss. ♁ ana ʒij. D. 50. gutt. in dimid. Mens. Cerevisiæ.

℞. ▽ *fumar.*
Card. Bened. ana ℥j.
∽ *theriacal.* ʒj.
C. C. s. △ ʒß.
Bezoard. Min. ℈j.
⊖ *volat. C. C.* gr. ij.
Syr. fl. tun. ʒiij. M. pro 2. dosibus.

Unam cepit mane, sudavit; Melius habuit; A meridie ingens æstus hora III. rediit. Hinc

℞. ▽ *fl. sambuc.* ℥j.
∽ *theriac. camph.* ʒß.
C. C. *s.* △.
bezoard. ☉*r.* ana gr. xv.
Camph. gr. iij.
Conf. Alcherm. ʒiß. M. Hæc potio

cum illius adhuc superstite medietate capiat hora 6. & media nocte: Tempora inungantur pinguedine vitulina; ex prioris usu insignes anxietates, cum delirio supervenerunt; quas solvit copiosissimus sudor, cum interrupto somno, per noctem durans, unde symptomata quælibet remiserunt, saltem quod insignis adesset virium prostratio.

Die 20. præmisso jusculo illam alteram potionis medietatem hausit: unde copiosus sudor per totum diem fluxit, meliusque longe habuit: sed summe debilitatus erat: vesperi manus & brachia, item maxillas dolor & spasmus, sicut supra, denuo occupabat: unde potiunculam ex Cinnabari ♁ similem superiori, sed mitiorem dedi, unde melius die sequente habuit.

Reliquum Curæ absolvit

℞. ℞ *Corall. Antiscorb.* ʒiß.
∽ C. C. ʒß. M.

Dosis gutt. 30. bis in die; hujus ope copiosa purpura universum tinxit corpus, & ita convaluit.

CXL. *Febris Quartana.*

Mulier occasione terroris quartanâ affecta cum insigni dolore gravativo & lancinante in hypochondrio sinistro, reverà splenetico circa tempus solstitii æstivi: pro Cura.

℞. ♁ *Cachect. Hartm.* ʒj. M. pro 3. dos. pro digestivo.

Hinc imminente jam quarto paroxysmo, dedi vomitorium, & declinante paroxysmo.

℞. ▽ *menth.* ℥j.
∽ ⊖ ✻ ʒß.
Syr. Card. Bened. ʒj. M.

Postmodum

℞. *Liqu.* ♂ ☉*r.* ℥ß. Dos. 15. guttæ bis in Die. Item pro regione splenis Emplastrum de nicotiana ordinatum fuit, & omni intermissionis die præfatus liquor fuit assumtus, quin etiam die paroxysmi, mane, à meridie vero tres horas ante paroxysmum

℞. *Ocul.* ♋ *pp.* ℈ij.
sacchar. ♄. gr. xiv.

Cum altera vice ante paroxysmum hic pulvis esset assumtus, non rediit febris: Unde & Emplastrum renovatum, & liquor continuatus fuit; & pulvis ante paroxysmum assumebatur, sicque evanuit febris.

CXLI. *Morbilli.*

Puero 2. vel 3. annorum morbillis graviter cum lienteria decumbenti præscripsi cum successu:

℞. ▽ *menth.* ℥iß.
cinam.

 ✠ *rosac.*

✠ *rosar.* ana ℥ß.
diascord. Fracast. ʒj.
♁ *diaph.* gr. xv.
Syr. de jujub. ʒvj. M.

Alias ancillæ adultæ:

℞. ▽ *scorzon.*
scabios. ana ℥iß.
♁ *diaph.* ʒß.
C. C. *s.* △ ℈j.
⊖ *vol. viper.* gr. xv.
camphor. gr. vj.
Syr. flor. calend. ℥j. M. pro 3. dos.

CXLII. *Diarrhœa.*

INfans 1¼ anni diarrhœa cum æstu & excretis nonnihil sanguinolentis corripiebatur:

℞. *pulv. hepat. viper.* gr. xvj.
⩫ *sigill.*
rad. torment. ana ℈ß.
Theriacæ gr. ij. M. pro 2. dosibus.

Capit in vehiculo sequente:

℞. ▽ *plantag.* ℥j.
menth. ℥ß.
cinnam. ʒj.
⌒ *theriac.* ʒij.
Syr papav. alb. ℥j. M.

Item

℞. ▽ *plantag.* ℥j.
menth. ℥ß.
succ. cydon. ʒiij.
Troch. de Carabe.
☿ *tormentill.* ana ℈j.
Syr. plantag. ʒij. M.

℞. *Pulv. rad. tormentill.* ℈j.
⩫ *sigill.*
magist. Corall. c. succ. citr. ana gr. vj.
Theriac. gr. ij. M. pro 2. dosibus.

Potus erat cerevisia, cui panis cum nuce Moschata affrictus erat infusus.

CXLIII. *Febris tertiana intermittens scorbutica cum oculorum dolore.*

VIr corripiebatur febre tertiana intermittente scorbutica, quam cum binâ vice sustinuisset, die intermissionis 2. Junii ordino pulverem purgantem ex ♀ ⊕lat. &c. qui crebrius, sed sine levamine purgavit. Nam insequente Die 3. Junii eadem paroxysmi ferocia: Hoc singulare erat in eo. 1.) quod urinæ fuerint obscure rubræ, quasi sanguine essent tinctæ, sed ad latus adspectæ tenues sine contentis, albidus apparebat liquor, non ergo erat sanguis, qui prodibat. 2.) Dum paroxysmus urgeret, gravissimi dolores crurum eum corripiebant, in regione tibiarum, ut exinde misere ejularet, sed evanescente paroxysmo & dolores hi penitus remittebant; eo die intermissionis nihil sentiente; Post aliquot paroxysmos die 7. ordino ⌒ ⊖✱c. die intermissionis capiendum, cum vero semper ante paroxysmum per horas 3. vel 4. gravissimas anxietates præcordiorum sentiret, Die 8. Junii ante paroxysmum ordino vomitorium blandum; cujus usu & omnes anxietates remiserunt, & paroxysmus non rediit hac nocte. Sed Die 9. oculus sinister inflammatus cum intenso dolore conspicitur; Die 10. nocte hora II. redit paroxysmus cum frigore & æstu insigni stipatus, dolor crurum medioris, vel nullus; oculus mane etiam dexter admodum inflammatus & acerbe dolens conspicitur; Ob id vocato Chirurgo utrinque vesicas in nucha excitandas jubeo, quibus copiose plorantibus Die 12. Junii nocte, cum expectaretur denuo paroxysmus, nullus rediit, saltem appetente mane æstus per aliquot horas medioeris, hinc & sudor, sed nullus rigor vel horror, nullus dolor, mediante scilicet vesica his ita evanescentibus.

Die 14. Junii à meridie hora 4ta gravissimi dolores oculorum redeunt, nocte insequente cessantes, supervenit appetente mane paroxysmus levis.

Die 16. hora V. vespertina denuo oculi acerbe dolent, usque ad mediam noctem & appetente mane redit paroxysmus.

Die 18. ut præcaverentur dolores oculorum, jussi acciperet sinapi semen, hocque contundat & cum S. V. irrorando in forma pulticulæ carpis applicet utrisque pro Revulsione: cujus usu factum, ut nulli dolores percepti fuerint nocte sequente, & mane paroxysmus exilis denuo rediret. Sed cum medio sinapismi oculorum affectus ante paroxysmum cessarent, factum fuit, ut hinc post paroxysmum iidem redirent, ob id semper mane & vesperi sinapismos applicandos jussi, quorum usu non amplius redierunt oculorum pathemata, internis vero fixis pedetentim febris evanuit.

Oculis alias ipsis adhibita fuerunt 1.) mistura cum ⊕l. ♂ & hæc nihil contulit. 2.) Applicatus liquor ex Onis frusto in albumine agitato aliquandiu contulit. Optimum fuit Collyrium ex mucilagine sem. cydon. mistum cum Tutia & cum penicillo oculis applicatum, & isti hoc ipso ita elati, ut & liquor infusionis vitri ♁ cum ▽ fœniculi.

In hoc casu notabile est

1.) Doloris tibiarum extinctio superveniente oculorum affectu.

2.) ⌒ ⊖ ✱ usus oculis debilioribus noxius.

3.) Vesicatoriorum usus pro intermittentibus compescendis.

4.) Naturæ motus & impetus in oculis tam ante quam post paroxysmos, isque per sinapismum delusus.

5.) Quam

5.) Quam salubre remedium sit vomitorium, si præcordiorum anxietates pluribus horis ante paroxysmum urgeant, ut pro his sedandis præmittatur Vomitorium.

CXLIV. *Lochiorum Suppressio.*

PUerpera secundo à partu die gravi terrore percussa, subito intensissimum corporis æstum cum gravi cephalalgia, lochiorum maximam partem suppressione, mammarum tumescentia & post 4. vel 5. horas incipiente delirio incurrit: Hinc ante omnia venam in pede aperiendam jussi, licet esset hora ix. vespertina, & simul ordinavi:

℞. C.C. *s.* △ ʒß.
♂ *diaph.* ℈j.
myrrh. ℈ß.
⊖ *volat.* C.C. gr. vj. M. pro 2. dos. vesperi & apperente diluculo sumendis. Mane sequente cum melius haberet, ordinatum ob alvi symptomata clysma cum euphoria & interne

℞. C.C. *s.* △ ℈j.
bezoard. Min. gr. xij.
⊖ *absinth.* gr. vj. M. pro 2. dos. Vesperi similia fere, hinc altero mane satis commode habet; pulsu licet admodum febrili adhuc existente.

Quibus & similibus adhibitis tandem convaluit; in declinatione tam Elixyre propriet. quam Ess. myrrhæ cum R ♀ frequenter usa fuit.

CXLV. *Nephriticum malum.*

FOemina nephritica alias conqueritur de appetitu prostrato cum carnis nausea, & potus consueti fastidio; accedunt post mensium absolutum fluxum acerbi dolores in lumbis lancinantes, ad pubem usque excurrentes, cum tremore crurum, tali, qui alias parturientibus sub enixus labore frequentes esse solent, & nil aliud nisi mucosa, viscida, glutinosa cum dolore summo excernit, & quidem semper cum urina, ita ut quoties urinam emitteret, mucosum tale quid excernat; Stimulus pro urina admodum est frequens, dum excernit, dolorem istum percipit, & etiam dum non excernit, subinde crebrius istos excretorios decurrentes experitur conatus: Urina est minus tincta, aliquantisper turbida, cum sedimento copioso, albido, mucaginoso, nonpurulento, sed huic fere affini.

Judico malum esse nephriticum, ortum primitus occasione calculi renalis, & inde natæ rosionis in pelvi membranacea, unde malum ulterius progressum & læsit & excoriavit aliquatenus vel saltem affrictu suo vel etiam ob urinæ acrimoniam vesicæ collum, quo factum fuit, ut harum partium degenerans nutrimentum has turbas dederit. Ob id

℞. ▽ *chærefol.*
hyssop. ana ℥iß.
✚ *vini* ʒvj.
ocul. ♋ *præp.* ʒj.
Laud. op. ferment. gr. iij.
Syr. heder. terrestr. ʒvj. M. capiat cochleatim, cum euphoria, maximam partem malum dorsi inde levatum fuit; hinc pro reliquis evellendis

℞. *Pil. de Terebinth.* ℈ij. pro 2. dos. Cepit, bene habuit; Sed enixus vesicæ interdum rediit, utut mucosa materia multo imminueretur: Hinc pro progressu morbi, ne forsan exulceratio in collo vesicæ superveniret:

℞. *Ess. hyperic.* ʒij. D. pro 4. dosibus.

Hujus usu nullam percepit alterationem, nam etsi symptomata cessarint, conatus tamen enitendi adhuc vesicam vexabant, licet non adeo intense, urina adhuc turbida, pallida, cum muco, licet non adeo copiosa prodit, ob id balsamo ♃ terebinthinato uti jubeo: sed antequam hoc faceret, calculus oblongus cum urina ejicitur; unde levamen insigne in symptomatibus percepit, tribus abhinc diebus cum continuatus esset usus terebinthinæ, alius adhuc sed minor prodiit, post cujus excretionem adhuc muci aliquantulum rejectum fuit, sed quod brevi cessavit: Unde omnia cætera symptomata remiserunt, nisi quod sitis continua & appetitus prostratus & speciatim carnis fastidium adhuc urgeret: Pro reliquiis ergo nephriticis delendis dedi omne mane ⏜ ⊖ ✱ 30. guttas, nam hujus usu alias optime habere consueverat.

CXLVI. *Scorbutus.*

STudiosus alias hypochondriacus conqueritur de aliquali virium imbecillitate, appetitu nonnihil dejecto, &c. omni vesperâ hora 3. vel. 4. sentit æstum p.n. & incalescentiam febrilem totius corporis satis intensam, cui supervenit vespertina sexta dolor insignis totius occipitis & temporum, lancinans & lacerans insigniter, qui tandem occupat etiam colli posteriorem partem, & hinc utrasque scapulas, & articulationis locum humeri, fere usque ad cubitum; Dolores hi, præsertim in humeris & scapulis sunt crudeles, per noctem durantes, sub media nocte acerbissimi, omnem somnum impedientes, appetente mane sponte citra manifestam causam vel excretionem sensilem remittunt, supervenit somnus, hinc æger mane optime se habet, à meridie & sub vespera prædicta tragoedia recurrit: Omnia hæc ex lympha inquinamento scorbutico infecta originem ducunt. Acceperat jam quædam à Studioso Medicinæ, inter alia Laud. hysterici gr. vj. in paroxysmo

xysmo nimis urgente, unde copiosus sudor & symptomatum mitigatio superveniebat; Sed cum nihilominus pertinax malum nimis crudeliter persisteret, paucis absorbentibus ex C. C. & corall. præmissis, mane usurpavit

℞. *Ess. fumar. comp.* ʒiij.
Cochlear. ʒj. M. Dos. 40. guttæ.

A meridie vero

℞. *anis.* ʒiij.
Ess. opii ʒj. M. assumantur sub introitu lecti & hora 5ta 40. gutt. Remittebant quidem omnia nonnihil, sednon curabatur; ob id cum his remediis vesicatorium in nuchæ ea parte applicui, in cujus latere dolor capitis maximè urgebat, cujus usus optime ad sanitatem plenam successit.

CXLVII. *Diarrhœa.*

FOEmina corripitur sine causa manifesta diarrhœa simplici, tum epidemica, cum varia multiplici phlogosi conjuncta: unde virium insignis prostratio, anxietas præcordiorum, inquietudo &c. Vesperi:

℞. ♁ *diaph.*
Extr. tormentill. c. ♀ *par.* ana ʒß.
sigill. ℈j.
Laud. op. ferment. gr. iß. M. pro 2. dosibus; capiat vesperi & post mediam noctem, in vehiculo sequenti:

℞. ▽ *tormentill.*
scordii ana ℥j.
theriac. camph. ʒij.
▽ *cinnam.* ʒj. M. hinc cessarunt dejectiones, sed nox inquieta, absque somno fuerat. Mane

℞. *C. C. s.* △
bezoard. ♂*l.*
Extr. torment. ana ℈ß.
theriacal. gr. ij. M. Capiatur in isto vehiculo. Cessarunt fere in totum dejectiones, sed utut se cogeret, sudorem tamen nullum elicere potui: Hinc vesperi:

℞. *C. C. s.* △
bezoard. ♂*l.* ana ℈ß.
Extr. torment. gr. v.
theriac. gr. iß. M. dormivit bene, nonnihil sudavit, mane conquerebatur de insigni circa præcordia molestia, & dolore quasi compressivo, Hinc

℞. *nephrit. s.* *carmin. de Trib.* ʒij. Dosis 30. guttæ bis in die: passiones hystericæ supervenerant, quæ sequente mane per 3. dejectiones alvinas fuerunt levatæ, unde istam ℞m continuare jussi & ita sanata fuit.

CXLIIX. *Dysenteria.*

FOEmina dysenteria epidemica correpta cum jam aliquot dies malum passa fuisset:

℞. ▽ *scordii* ℥ij.
menth. ʒvi.
cinam. ʒij.
✠ *vini* ʒiij.
Theriac. ʒiß.
♁ *diaph.* ʒß.
Syr. papav. alb. ʒiij. M. pro 3. dosibus, sudorem expectando. Sic sedes multum defecerunt, & melius habuit: Sed cum nihilominus pathemata dolorosa dysenterica perdurarent:

℞. *Rasur. priap. cerv.* ʒj.
Extr. torment cum ♀. ʒß.
Laud. hyst. gr. ix. M. pro 2. dosibus; unde cessarunt ista pathemata, sed genus nervosum à Laudano affectum erat, & fluxus menstruus supervenit: Sequente die pro confirmanda cura

℞. *Ras. priap. cerv.* ʒiß.
Extr. torment. ʒß.
Lap. ♋ *præp.* ℈j. M. pro 3. dosibus, quarum primam cepit, sed male habuit, in abdomine mire vexata, ob id laudanum hystericum ad gr. vj. reliquis admiscui, unde melius habuit, mensium fluxu perdurante.

Cum nihilominus contumaces perdurarent dejectiones, tormina & speciatim tenesmus graviter eam urgeret:

℞. ▽ *plantag.* ℥ij.
cinnamom.
theriac. camph. ana ʒij.
✠ *vini* ℥ß.
diascord. ʒij.
Lap. ♋. ℈j.
♁ *diaph.* ℈ß.
Syr. myrt. ʒiij. M. Capiat subinde.

Item ℞. ▽ *tormentill.* ℥ij.
Cinam.
✠ *vini* ana ʒij.
diascord. ʒj.
♁ *diaph.* ℈j.
Lap. ♋ ℈ß.
Syr. cydon. ℥ß. M. Externe jussi capere stercus columbinum, & cum ✠ calido probe subigere, & tam abdomini insternere, quam podici applicare, & sæpius renovare; Cujus usu commode admodum habuit, & potione ista etiam symptomata maximam partem disparuerunt; unde continuata simili potione sed in minori dosi sub prætextu analeptico seu confortativo sanata fuit.

CXLIX. *Dysenteria. Scorbutus.*

VIr dysenteria epidemica ex pavore aliquali correptus, cum per 6. vel 7. dies saltem diarrhœa simplici jam laborasset, successive in dysenteriam mutata, magis tamen mucosam, seu **die weisse Ruhr /** raro saltem cruentam; Hinc vesperi

℞. ▽ *scord.*
menth. ana ℥j.
✠ *vini* ℥ß.

diascord.

diascord. Fracast. ℥ij.
⊽ *sigill.* ʒß.
Syrup. parum M. pro 2. dos. Melius hinc habuit: sudavit. Altero die admodum debilis, siticulosus & anxius, verum quoties cerevisiam biberet frigidiusculam aut potiunculam, toties in continenti urgebat secessus, ad juscula calida non item: non secus atque dum probe tectus stragulis munitus, pedibus vel abdomini operculis admotis probe caleret, & consequenter nonnihil sudaret, & maderet, toties angustiæ & anxietates præcordiorum cessabant. Simul vero atque e lecto surgeret, vel pedes nudaret, &c. subito anxietatibus præcordialibus cum sensu molestiæ torminosæ abdominis & crebriori dejectione afficiebatur, unde calide & custodiendum, & calida pro potu propinanda suasi. Hinc
℞. *Bezoard.* ♂*l.* ʒß.
⊽ *sigill.* gr. xv.
C.C. *ust.* ℈j. M. pro 2. dosibus in vehiculo calidi jusculi gallinacei vel in vino capiendis: Melius habuit; Utut autem opiata frequentius simul propinassem, tamen parcissimus & minime talibus vel in media dosi conveniens seu proportionatus sequebatur somnus. Hinc
℞. *Ras. priap. cerv.* ʒj.
Laud. op. gr. ij. M. pro 2. dosibus; unde satis commode habuit: vesperi præscripta potio ex diascordio cum lapidibus ♋. & ♂ diaphoretico. Altero die
℞. C.C. *s.* △. ʒß.
Magist. Corall. c. succ. citr. ℈j.
bezoard. ♂*l.* ℈ß. M. pro 2. dosibus. Unam mane, alteram post meridiem in vehiculo cerevisiæ calidæ sumsit cumino probe conditæ. Vesperi vero ℞ *bezoard.* gutt. 50. aliquoties cum euphoria; quemadmodum & alii huic malo obnoxii in principio bis vel ter usi hac tinctura, facile evaserunt: sicut aliis Essentia theriacalis anodyna ad 40. guttas optime contulit.

Sed cum nihilominus quotidie ter vel quater, & noctu ter dejicere necessum haberet, cum pauco somno, nullo appetitu, siti tamen jam moderata, jussi capiat ovi indurati vitellum cum aceto, unde optime habuit, vesperi idem repetiit: Utut autem sic curata esset dysenteria, attamen supervenerunt vagi tumores, parvi, seu tubercula rubra, prurientia, præcedente quodam vellicationis sensu in cruribus, & brachiis efflorescentia, sed brevi post denuo detumescentia, nunc manus una alterave intumescebat, nunc facies, nunc labia, &c. denuoque disparebant, singulis octo vel novem horis redeuntia, quæ sequebantur gravissimæ præcordiorum anxietates. Es druckte ihm das Hertze gantz zusammen / und kam in den Hals / und zoge die Gurgel zusammen / als wenn sie mit einem Stricke zusammen gezogen würde / cum summa virium debilitate, & tantum non periculo mortis: judicavi omnia hæc ex scorbuto originem ducere, ob id dedi ♂ diaphor. ♂*l.* duas doses, quarum usu evanuerunt, aut ingruentes suppressi fuerunt præfati Paroxysmi. Hinc
℞. C.C. *s.* △ ʒß.
♂ *diaph.* ℈j.
bezoar. ♂*l.* ℈ß. M. pro 2. dosibus.
Item ℞. ⌒ *carmin. de Trib.* ʒiij.
cochlear. ʒj. M. 40. guttæ capiantur aliquoties in die in vehiculo calido.
℞. C.C. *s.* △
♂ *diaphor.* ana ℈ß.
⊖ *absinth.* gr. vj.
☍ *dest. succin.* gr. iv. M. capiat vesperi; Sed cum media nocte novus superveniret Paroxysmus, mane
℞. C.C. *s.* △.
bezoard. ♂*l.* ana ℈ß.
arcan. dupl. gr. xij. M. capiatur, & horâ post cucurbitas scarificatas, quibus alias adsuetus erat, No. 6. affigere jussi: quo facto liberaliter fluxit sanguis, & copiosus prodiit sudor: sed nihilominus pertinaciter omni hora octava revertitur Paroxysmus, utut non adeo atrox.
℞. *Arcan. dupl.* ℈j.
Cinnab. ♂
⊖ *absinth.* ana ℈ß.
Laud. op. gr. ß. M. pro 2. dosibus; Sed nondum cessantibus Paroxysmis lac bubulum usurpare jussi; cujus crebrius repetito usu maximum levamen percepit, & convaluit.

CL. *Tertiana intermittens. Scorbutus.*

Vir tertiana intermittente correptus &c. præmissis quibusdam die ☉. a meridie cepit *Elix. febril. Mynf.* gutt. 40.

Die ☽ mane Elixir idem, a meridie Vomitorium:
℞. *tart.* ⊕*lat.* gr. xij.
Emet. gr. iiß. M. vesperi instante Paroxysmo præscripsi:
℞. *Arcan. dupl.* ℈j.
⊖ *volat.* ⊖✱ gr. viij.
Laud. hyster. gr. j. M. pro 2. dosibus. Paroxysmi vero semper affligebant absque horrore, comite profuso sudore

Die ♂ *Elix. febril.* bis.

Die ☿ mane parvus extraordinarius Paroxysmus: a meridie instabat verus, pro quo avertendo
℞. *Arcan. dupl.* gr. xv.
⊖ *absinth.*
card. ben. ana gr. v. M.

Die ♃ ob summam debilitatem
℞. ▽ *card. ben.* ℥ij.
arcan. dupl. ℈j.

lap. ♋. ℈ß.
⊖ *volat. viper.* gr. vj.
♂o *cinam.* gutt. iij.
sacchari parum. M.

Ex improviso a meridie supervenit Paroxysmus, adeo ut febris esset erratica, unde suspicio scorbuti: ob id

℞. R *corall. antiscorb.*
Ess. viper. ana ʒj. M. bis vesperi capiat.

Die ♀ eadem tinctura; nullus Paroxysmus, 6. dejectiones, sudor copiosus, appetitus nullus. Vesperi

℞. *rad. ari non præp.*
ocul. ♋. ana ℈ß. M.

Die ♄

℞. *Ebor. s.* △ ℈ß.
antihect. Poter. gr. ix. M.

A meridie Paroxysmus: Hinc

℞. *Antihect. Poter.* ℈ß.
rad. aron. gr. xv. M. Capiat tempore somni.

Die ☉. *Elix. febril.*

Die ☽. mane litus aromaticus. Item

℞. *rad. aron.* gr. xv.
⊖ *absinth.* ℈ß. M. Paroxysmi levia vestigia. Vesperi *Elixir febrile.*

Die ♂ ob urinam adhuc crudam

℞. *Cryst all. præp.*
Magist. corall. c. s. citr. ana ℈ß. M.

Vesperi

℞. *Arcan. dupl.* ℈ß.
Magist. Corall. c. s. citr. gr. ix. M. D. in 2plo, alteram dosin mane capiat. Die ☿

℞. *Arcan. dupl.* ℈ß.
Magist. Corall. gr. ix.
⊖ *absinth.* gr. ij. M. capiat ante Paroxysmum, qui vix apparuit. Hinc reliquum R ♃*l.* ♂ Zwelfferi absolvit.

CLI. *Malum hypochondriacum. Colica Convulsiva.*

VIr per aliquot dies sequentibus laboravit pathematibus: Ante meridiem sanus & vegetus erat, hora vero prima præter propter a meridie dolorem obtusum, gravantem, vellicantem in hypochondrii sinistri profundo percipiebat, ex quo loco insignes dolores lacerantes & contorquentes universum abdomen cum insigni hujus quasi tympanitica inflatione distendebant, unde misere affligebatur æger; dolores isti & cruciatus sursum versus ad pectoris regionem etiam protendebantur, hinc subinde vomitus superveniebat, tandem sensu & motu voluntario destitutus brachia cum digitis tendebantur, & ita cum dictis symptomatibus usque ad ingruentem noctem torquebatur; nulla febris aderant vestigia, nocte moderate dormiebat, mane commode habebat. In Paroxysmo a vomitu melius se habebat, injectum etiam fuit clysma, quod per triplicem evacuationem in Paroxysmo bene conduxit; Vocatus E. ad eum paulo ante meridiem, dedi *Liquor.* ♂☉*r.* gutt. 30. Externe applicandum jussi regioni splenis empl. de nicotiana, ordinavi simul clysma, tempore, quo redit Paroxysmus injiciendum. His adhibitis nullus Paroxysmus rediit; Altero mane propinavi vomitorium, scil. *tart. emet.* ad gr. iij. & sequentibus diebus omni mane *Liquorem* ♂ ☉*rem*, & sic convaluit.

CLII. *Febris acuta.*

INfans 5. annorum occasione nimii terroris in febrem acutam cum delirio continuo, agrypnia, inquietudine, & imminentibus convulsionibus, cum præsentibus pavoribus corripiebatur: his omnibus in principio fere morbi præsentibus, sed successive magis exasperatis. In principio cum morbillos fere suspicarer,

℞. R *tart.*
Ess. myrrh. ana ʒiß.

M. capiat bis in die 20. guttas. Sed cum morbus altius radicatus videretur, tertia die dedi vomitorium, utut præcedentibus diebus aliquoties vomuisset: quod bene per superiora saltem operatum fuit: hinc præfatis symptomatibus, delirio, jectigatione & convulsionibus nimis invalescentibus

℞. ♅ *bezoard. Mich.* gr. viij.
specif. cephal. gr. vj. M. Item

℞. C. C. *s.* △ gr. xvj.
♉ *diaph.* gr. viij.
♅ *epil.* ♉*l.* gr. ij. M. pro 2. dosibus.

Præ cæteris optime contulit sequens:

℞. C. C. *s.* △
Ebor. s. △
♉ *diaph.* ana gr. v.
♅ *epil.* ♉*l.* gr. j. M. quod sæpius reiteratum fuit. Interjecta etiam fuerunt, ob deliria & convulsiones, & quia conquerebatur de dolore abdominis atque borborygmi subinde audiebantur, clysmata emollientia & laxantia, cum euphoria; ob vires subinde R *Corall. c.* ∽ *cord. Cervi* ad gutt. 20. item in statu morbi crebro & permutatis cum dicto pulvere vicibus *Liquor* C. C. *succin.* ad gutt. 20. fuit usurpatus. Externe ob deliria fermentum pistorium cum ✠ subactum crebrius plantis pedum applicabatur, item tempora cum pinguedine crurum vituli crebrius illinebantur, &c. In declinatione universali

℞. R *tart.* ʒij.
∽ ⊖ ✱ ʒj. M. D. 20. guttæ: optime profuit.

CLIII. *Phthisis. Febris male curata.*

STudiosus Noric⁹ post errores plures in diæta Vitebergæ commissos incidit in Tertianã; consulit Medicum, sed non sufficienter curatur, unde

unde Lipsiam se confert, & febris successive, utut post aliquot septimanas, levibus quibusdam domesticis usurpatis intermittit. Sed iracundia postmodum gravi affectus cœnam capit. Aliquot diebus interjectis debilitas virium summa supervenit, dejectiones liquidas habet, appetitus penitus prosternitur, cerevisiam horret, noctes insomnes, vagæ quædam phlogoses subinde eum prehendunt, quandoque lipothymiæ superveniunt, ita ut levi motu corporis aliave occasione nigredo oculis observari, hinc extremorum frigus & lipothymia supervenire soleant, idque crebrius, pulsus erat celer, frequentia & magnitudine moderatus, debilis, mollis; ipse æger emaciatus ad phthisin inclinare videbatur, cui etiam jam olim obnoxius fuerat. Urina tincta, quæ turbata sedimentum lateritium deponebat:

℞. *Arcan. duplic.* gr. xv.
C. C. *s.* △. ℈j.
☿ *dest. macis* gr. iv. M. pro 2. dosib. sed exinde leve levamen, nisi quod phlogoses præsertim vespertinæ remitterent, cœtera omnia eodem modo: ob id respectu ad febrem habito

℞. ▽ *fl. sambuc.* ℥iß.
menth. ℥ß.
cinam. ʒij.
⁓⊖✱ ʒj.
Lap. ♋. ℈j.
Syr. card. ben. ʒiij. M. Supervenit tussis sicca, molesta, præsertim noctu affligens, quæ ex omnibus indiciis stomachalis erat, ex acri, ut putabam, acido viscido ibidem vellicante, tussim, lipothymias, &c. inferente. Hinc

℞. *Rad. ari non præp.* ℈ij.
lap. ♋. ℈j. M. pro 2. dos. vesperi & ante mediam noctem capiendis, sed absque levamine: Hinc cum phthisin metuerem, ad temperata accedendum putavi. Hinc

℞. ▽ *scabios.* ℥ij.
antihect. Poter. ʒß.
magist. corall. c. s. citr. gr. xv.
Conf. Alcherm. ʒj. M. Sed eadem omnia. Vesperi

℞. *Antihect. Poter.* gr. xv.
Lap. ♋. ℈ß.
Laud. op. gr. ß. M. Melius paulo mane habuit. Hinc

℞. *Elix. Propr.* ʒiij. D. gutt. 30. bis in die, mane & a meridie. Vesperi

℞. ▽ *scabios.* ʒvj.
Syr. pap. alb.
diacod. Mont. ana ℥ß.
fl. ♁
antihect. Poter. ana gr. xv. M. Capiat subinde, hoc ipso tussis mitigabatur, continuavit hæc per aliquot dies cum aliquali levamine. Tandem pro resolvendo fomite in stomacho

℞. ℞ *tart. acerr.*
⁓ *anis.* ana ʒiß. M.

Capiat 50. guttas omni mane & a meridie: Noctu vero, si opus esset, Mixturam reiteret. Successus hujus remedii fuit optimus, brevi post appetitus rediit, omnis tussis mox evanuit, lipothymiæ cessarunt, vires redierunt, & optime hujus usu continuato vel intra biduum habuit; Omnia hæc confirmarunt, præfata symptomata, præsertim scotomias & lipothymias proxime ex ventriculo originem habuisse: remote ex intermittente male curata, & diætæ erroribus; unde cum pulsus non esset adeo parvus, sed magnitudine moderatus, urina etiam copiosum sedimentum seponeret, semper bonam spem habui; nec multum adeo de phthisi timui: Elixir Proprietatis tussim semper exasperabat, sed ℞ *tart.* omnem leniebat, etiamsi acerrima esset, & utut alcalinæ prosapiæ, appetitum tamen revocavit.

CLIV. *Tussis stomachalis.*

Similis fere erat ratio cum morbo isto secundario Nobilis cujusdam, qui cum fere convaluisset a febre maligna, incurrit denuo jam plane restitutus in virium insignem prostrationem, cum tussi continua, sicca, circa scrobiculum cordis stimulante: accedebat cephalalgia, & æstus capitis particularis cum obauditione & creberrimis narium, iisque copiosissimis hæmorrhagiis, unde summæ virium prostrationes, appetitus nullus, sitis continua, intensa, imprimis mane, cerevisia lupulata bene sapiebat: Salsedinem sanguinis & lymphæ suspicabar, unde sitis & tussis stomachalis, & hæmorrhagiæ; pro his E. pulveres ex antihectico Poterii cum opio, decoctum chinæ cum passulis, & liquiritia. Præ cæteris contulerunt vesperi & noctu assumtæ potiones:

℞. ▽ *scabios.* ℥j.
Syr. diacod. Mont. ʒvj.
pap. alb. ʒß.
Antihect. Poter. gr. xv.
Lap. ♋. gr. v. M. quod crebrius repetitum fuit.

Interdiu in summa virium prostratione

℞. ▽ *rub. idæi.*
scabios. ana ℥j.
gelatin. C. C. ʒvj.
C. C. *s.* △ ℈j.
Conf. Alcherm. ʒiß.
℞ ⊙ ʒj. M. capiat pro lubitu.

Tandem ℞ *tart.* cum ⁓ anisi, item ⁓⊖✱ anis. unà cum istis potionibus papaverinis rem compleverunt; ægro a continuato ℞ *tart.* usu copiosa viscida sputo crebro rejiciente.

CLV. *Alvi obstructio.*

STudiosus contumaci aliquot dierum alvi obstructione laborans assumserat jam laxans aliquod seu purgans, sed frustra, causa erat abusus ♁. a quo fæces induratas suspicabar, accedebat, quam ipse accusabat, cerevisiæ lupulatæ alias non consuetus potus; abdomen dolebat, facile vomebat.

℞. *Herb. malv.*
parietar. ana Mj.
Rad. lil. albor. ℥j.
fl. chamomill. Mj.
⊖ *Ciner. clavell.* ʒij.
Coq. in s. q. ▽ſ. Colat. ℥ix. adde
lin. ʒvj.
Elect. lenitiv. ℥ij.
⊖ *gemmæ* ʒij. M. pro clysmate; bina vice applicando vesperi & mane. Interea

℞. *Passul. min. conquass.* ℥j.
Herb. malv. Mß.
rad. alth. ʒvj.
fol. senn. s. s. ʒiij.
Crem. tart. ʒiß.
Coqu. leniter in *s. q.* ▽ſ. *Colaturæ* ℔iß. D. capiat sedulo. Simul pro alimento jusculum quoddam pingue, item mane cerevisiam calidam butyro probe pinguefactam capiat. Sed cum hæc essent irrita, medietatem clysmatis ante meridiem adhuc applicare jussi, unde a meridie secessus secutus est, quare pro stimulo

℞. *Herb. menth.* Mij.
absinth. Mß.
rad. pyrethri ℥ß.
pulp. colocinth. in pet. ligat. ʒj.
⊖ *Ciner. clavell.* ʒiij.
Coqu. in s. q. ▽ſ. *Colat.* ℥ix. adde
Elect. hier. cum agar. ʒß.
mell. Mercurial. ℥j. M. applicetur calide.

℞. *Pingued. anser.* ℥ij.
Ungu. de arthanit. ℥j.
colocynth. Querc. ʒiij. M. Illinat totum abdomen, hinc copiosum secessum habuit, cum euphoria. Hisque continuatis convaluit.

CLVI. *Febris tertiana duplex.*

VIr febre intermittente quasi lenta de typo tertianæ duplicatæ affligebatur, ex læsa diæta: Paroxysmi omnes saltem affligebant cum æstu, sine ullo horroris vestigio; lente & pedetentim incipiebant, cum Cephalalgia, hypochondriorum tensione & dolore abdominis gravativo; æstus erat quoad externum tactum moderatus, pulsus non adeo vehemens, sed interiora eo magis urebantur, cerevisiam horrebat, lingua in Paroxysmo arida & squalida; biduo fere jam quædam perpessus erat, alias hypochondriacus.

Die ergo ♂

℞. *Corall. rubr.*
arcan. duplic. ana ℈j. M. pro 2. dosib'.
Vesperi appetente nocte Paroxysmus unus ingruebat. Die ☿ pulvis laxativus, ex *tart.* ♁*lato* &c. vesperi pulvis similis absorbens, & præcipitans; hac die Paroxysmus quasi duplex, ante & a meridie. Die ♃

℞. *Arcan. duplic.*
⊕ *st.*
Antihect. Poter. ana ℈j. M. pro 2. dosibus: Paroxysmus unus.

Die ♀ ⊕ dulcis dabatur, Paroxysmi bini, mane unus, vesperi alter, iique satis magni, sine sudore omnes terminabantur.
Die ♄

℞. *Lap.* ♋. *præp.* ʒß.
⊖ *absinth.* ℈j.
♁ *diaph.* ℈ß. M. pro 2. dosibus. Paroxysmus duplex: a meridie & vesperi.
Die ☉ Vomitorium, quod bene & mucilaginosa evacuavit; hoc die nullum febris vestigium apparuit, noctu leves quidam insultus, cum vesperi prius assumsisset

℞. ⊖✱ ℈ß.
Antihect. Poter. gr. viii. M.
Die ☽ cum metuerem Paroxysmum:

℞. ▽ *card. ben.* ℥ij.
⊖✱ ℈j.
cent. min. ℈ß.
antihect. Poter. gr. xv.
Syr. cort. aurant. ℥ß. M. Capiat subinde cochleatim; quia & lentus & incertus erat morbi motus. Venit Paroxysmus circa meridiem ingens ægro admodum anxioso existente & de gravissimo æstu conquerente, ita ut cum post aliquot horas vocarer ad eum, æstum tamen in partibus externis admodum moderatum, nec pulsum etiam febri adeo intensæ respondentem repererim, ægro nunquam adhuc gravius & cum tanto ardore ac tanta cephalalgia se laborasse affirmante: ob id ordino ⊖✱ mox & appetente nocte ad 30. guttas sumendum; cujus primo usu intra mediam horam internus æstus tepescere, anxietates cessare, quin ad exteriora verso æstu & sudore facili erumpente Paroxysmus cessavit, & nox quietissima fuit. Continuavit integra septimana sequente hunc spiritum, & levia saltem vestigia Paroxysmorum circa meridiem vel hora secunda patiebatur, quæ usu ⊖✱ insequente sudore intra horam evanuerunt. Sed cum hoc quotidie eveniret, & ⊡ adhuc cum copioso sedimento esset,

Die ☉

℞. *Passul. min. laxat.* ℥ß.
tart. ♁*lat.* ℈ß.
♁ *Cachect. Hartm.* gr. vj. M. Hac die nulla Paroxysmi vestigia, sed alvus non soluta noctem inquietam fecit.

CLVII.

CLVII. *Atrophia.*

STudiosus occasione protractarum, olim licet lucubrationum, incidebat in deficientem nutritionem, aderat simul appetitus fere penitus prostratus, dejectiones respective crebriores, liquidæ, fauces glutinosæ, vires admodum debiles, ita ut diu extra lectum subsistere non posset; corpus facile & intense frigebat, unde aut fornaci presse assistere, aut in lecto morari cogebatur, adeo ut calor sic dictus nativus extinctus aut admodum imminutus videretur, urina cum copioso & lateritio sedimento, pulsus parvus, debilis, cœteris fere moderatus, sine hecticæ suspicione, somnus bonus, expuebat mane viscida. Intentio erat, vim digestivam stomachi restituere, viscida incidere, & alcali oleoso bilem inertem acuere, ut provocato appetitu, & imminuto acido, exaltato vero alcali oleoso spiritualesceret melius sanguis;

℞. ℞ ♀ *acerr.* ℥ß. D. 25. gutt. mane jejuno stomacho in vehiculo calido.

℞. ∽ ⊖✱ *caryophyllat.* ℥ß. D. 30. guttæ mox à prandio, & à cœna sub introitu lecti.

℞. *rad. ari acris.* ʒiß.
Extr. tormentill. c. S. V. ʒß. M. dosis bona cuspis cultri omni mane in calido, loco illius tincturæ, & cum his à meridie iste, modo ille spiritus. His continuatis solis convaluit, simul in pastu interdum, præsertim vespertino vitrum Spanischen Sect bibebat, pro stomachi robore, it: loco embammatis cum assatis & similibus succum cydoniorum recentem assumebat.

CLIIX. *Tussis humida pectoralis.*

VIr-juvenis tussi humorali pectorali gravissima laborabat, ex inclementia aëris contracta. Morbus jam aliquandiu duraverat, jam penitus decumbebat, cum tussi crebra, materiæ viscidæ copiosæ rejectione, aderat pulsus febrilis, sudor continuus, respiratio aliquo modo difficilis, dolores spinæ dorsi ingentes, urina paucissima, recurrentes interdum lipothymiæ, præsertim si rejectio & expectoratio nonnihil cessaret; phlogoses vagæ, grosse Angst und Bangigkeit des Hertzens / da es ans Hertze kam / als wenn er itzt erwürgen solte es zoge in allen Glidern nach dem Husten.
Pro tussi præscribo pro scopo expectorandi Die ☉

℞. ▽ *fænic.*
hyssop. ana ℥ij.
asthmat. ℥j.
oxymell. squill. ʒvj. ad ℥j.
Syr. nicot. ʒvj. M.

Pro cæteris symptomatis vagis ∽ carminat de Tribus datus est, ad 40. guttas, cujus usum summe laudavit, quemadmodum & ista potio multum evacuavit.

Die ☽. pro expectoratione continuanda succum raphani recenter expressum cum saccharo hauriendum, & spiritum istum continuare jussi.

Die ♂. Cum mucus seu productum morbosum maximam partem esset evacuatus, & non nisi difficillima pauci muci fieret rejectio, tussis verò continuaret, eaque ob inanem conatum dolorosa præcordiis, ad radicem corrigendam & læsionem irritantem tollendam

℞. ▽ *fænic.* ℥iij.
asthmat. ʒvj.
Syr. diacod. Mont. ℥iß. M. crebrius accepit, præsertim quando tussis laboriosior instaret, bene dormivit, hanc potionem admodum laudavit.

Die 8. Cum multum tussiret, parum rejiceret, nox mala fuisset:

℞. ∽ ⊖✱ *anis.* ʒiij.
Ess. opii ʒj. M. D. 40. guttæ bis in die; & sub introitu lecti. Primo quidem acrior spiritus fauces lædere visus fuit; postmodum vero usu continuato admodum profuit, tussim enim instantem mox reprimebat, humidam materiam in expectorando promovebat, & non laboriosam reddebat excretionem, unde eum aliquoties reiteravit.

Huic ipsi ex frigore aëris recidivam patienti periculosam, optime contulit sequens potio:

℞. ▽ *scabios.* ℥iij.
asthmat. ʒvj.
Lap. ♋ *præp.* ʒj.
fl. ♎ gr. xv. ad ℈j.
Syr. diacod. Mont. ℥iß.

CLIX. *Tussis pectoralis. Ulcus pulmonum.*

℞. *Herb. scord.* Mj.
heder. terrestr.
fol. salv. ana Mß.
Pulveris. subigantur c. s. q. mellis puri F. Electuarium spissum: adde
Antihect. Poter ʒij. M. Capiatur pro lubitu.

℞. *Rad. Chin. in taleol incis.* ℥iß.
Ras. L. sassafr. ℥j.
Infund. in ▽ *com.* ℔. v.
Macerentur in MB. per 24. horas, postea adde
Herb. Veron. Mij.
heder. ♁*stris.* Mj.
sem. anis.
fænicul. ana ʒß.

Ebulliant & Coqu. ad ¼ remanentiam: In fine adde

Passul. min. conquass. ℥j.

Colat. D. omni mane capiat, expectando aliqualem madorem: omni haustui addat

℞. *Bals.* 🜍 *terebinth.* ʒij.

Oo dest. succin. ʒß. M. dos. xii. guttæ.

Item

℞. *Conserv. ros.* ℥iß.

fl. 🜍

antihect. Poter. ana ʒß.

Lap. ♋. *præp.* ʒj.

Laud. op. gr. xij.

c. s. q. Syrup. ros. simpl. F. Electuarium. Capiat bihorio ante cœnam bonam dosin. Hocque Electuarium fere quovis octiduo iteravit.

Vel

℞. *Conserv. ros.*

heder. terr. ana ℥j.

♄ *Herb. rorismar.* ʒiij.

succin. alb. præp. ʒij.

antihect. Poter. vel *fl.* 🜍 ʒj.

Laud. op. gr. xvj.

c. s. q. Syr. *diacod. Mont.* F. Electuarium.

Atque hæc opiata una cum liquidis ultra 3. Menses continuavit, citra ullam vel minime sensibilem noxam. Hinc

℞. *Lign. Guajac.* ℥iij.

Corticis ejusdem.

Rad. chinæ concis. ana ℥j.

bardanæ

helenii ana ℥ij.

Herb. rorismar. Miij.

Bacc. juniperi ℥ij.

Incis. macerent. in ℔. xij. ▽ *s.* per 24. horas Coqu. ad mediet. addendo in fine coctionis

sem. anis.

fœnic. ana ℥ß.

rad. liquirit. ℥j. Colat. D. Capiat omni mane bonum haustum, semper aliquot guttas de superiori Essentia addendo & sudorem expectando.

Item

℞. *Terebinth. ven.* ℥ß.

Mell. violac. ʒij.

M. c. pauco vitello ovor. Capiat omni mane quantitatem castaneæ in jusculo calido.

Hæc & similia integro fere annuo spatio continuaverat, sed sine emolumento; interim nec mutabatur in pejus, nullæ hecticæ vestigia, vires satis constantes, appetitus bonus, atrophia nulla, pili firmi, saltem habitus faciei minus floridus, pallidior, & quasi nonnihil exsiccatus videbatur: Opinabar ergo, esse ulcus seu abscessum particularem, sua quasi cysti in pulmonum dextra parte inclusum, in quo equidem continuata sordium per transmutationem utilis corruptiva productio, hinc tussis stimulus & excreta præsertim matutino tempore copiosa: sed in quo ipso massa sanguinea ob cystis tegmen non adeo insigniter inficiatur, neque etiam cætera pulmonum substantia ulterius erodatur: Omnibus ergo in eodem tenore perstantibus & ægro subinde aliquid levaminis, utut non diuturni ex haustu tabacini fumi percipiente, Author fui, confirmatus præsertim per Willisium in Pharm. Rat. Part. II. ubi de phthisi: ut continuaret fumi nicotianæ haustum, cui ego privatim auripigmentum permiscebam, & quem fumum omni vespera hauriebat: primo cuivis dosi tabaci, quam tubulus capiebat, & erat ʒß. addidi gr. iij. auripigmenti selecti; cepit hoc 4. vicibus, sine alteratione sensili tam in melius, quam in pejus: hinc adscendi & omni dosi tabaci addidi gr. vj. idque pro 6. vicibus: & simul præscripsi leve decoctum lignorum sudoriferum, cujus haustum calidum jussi capere post potum istius Tabaci arsenicalis, ut scilicet hujus ope sub noctis quiete sequeretur blandus sudor, quo eliminaretur hostile aliàs corpori auripigmentum: sed potus cum minus placeret, raro admodum & saltem in principio hujus curæ eum usurpavit. Assumtis illis dosibus adscendi & dedi ℈ß. qualibet vice cum tabaco tanto, quantum una vice caperet, idque pro 6. vicibus: nulla exinde alteratio: dedi porro gr. xij. pro 6. vicibus, dedi etiam gr. xv. adscendi sic gradibus talibus, donec pro 6. dosibus ita ʒiß. auripigmenti caperet, qualibet nempe vice seu dosi gr. xv. continuavit hanc dosin, quæ dimidium fere erat cum omni reliquo tabaco, quod fistulæ immittebat: nullam sensilem ex usu hoc ultra 3. septimanas ad minimum (in tota vero cura ultra 6. vel 7. septimanas consumsit,) percepit noxam, nisi quod talis fumus stuporem aliqualem dentibus induceret, & fauces nonnihil acri acidulo sapore sed leviter exasperaret: de cætero sancte testari possum, me hac ipsa auripigmentali cura nullam mutationem nec in melius nec in pejus observasse, ipso ægro hoc testante, & affirmante.

CLX. *Dysuria scorbutica.*

Vir laborabat urina cruenta, & quasi purulenta, cum gravi penis circa glandem, dum excerneretur urina, dolore, stimulus ad mejendum dum crebrior, dolor in lumbo sinistro: &c. ex sero acri scorbutico eo commoto, & occasione olei dest. juniperi eo magis concitato. Præscripsi potionem cum lapidibus percarum, & cancrorum, & trochiscos de Carabe cum ✠ sed frustra: dedi potionem lactiformem ex semine melonum, violarum, papaveris, cum lap. percarum, sed frustra:

℞. *Troch. de Carab.* ʒj.

Lap.

Lap. ♋. præp. ℈j.
ſcchar. ♄. gr. iiij. M. pro 2. doſ. be-
ne contulit. Hinc dedi ℞m antiphthiſicam ad
guttas 40. bis vel ter in die.

CLXI. *Ex Ira Symptomata varia.*

Virgo occaſione gravis iracundiæ poſt paſtum brevi poſt ægrotare cepit, pathemata erant: repetita crebrius anxietas præcordiorum, qua dicebat: **Es wolle ihr das Hertz abdrücken;** cum ſudore circa caput frigido, interdum intenſe rubeſcebat, interdum moribundæ inſtar palleſcebat, quies pauca vel nulla; crebrius repetebant hæc pathemata, præſertim veſperi & ante mediam noctem, appetitus penitus nullus, ſitis mediocris, in progreſſu intenſa, os glutinoſum, labia arida, vomitus bilioſi varii ſubinde repetentes, ſeceſſus per alvum admodum copioſi, dolor cardialgiæ ingens, qui etiam ſuperiorem ſpinæ dorſi regionem occupabat, pulſus celer, frequens, magnus, ſudor rarus, urina cruda tenuis, non adeo intenſe tincta; morbus gravis & periculoſus, ita ut ſæpe moribunda videretur. Exiſtimavi corruptelam alimentorum ex iracundia & hinc natam dyſcraſiam ſuccorum in primis viis, item nervum intercoſtalem in ſtomacho eſſe origines tot malorum: utut etiam in principio ſuſpicarer de ſubluxatione vertebrarum dorſi, hinc eam etiam extendi curavi, & præſcripſi miſturam ex lap. ♋. cum ✚, ſed fruſtra; ordinavi balſamum ſtomachale, mediocris uſus, clyſma præſcriptum, quod prima vice mediocriter, altera die copioſiſſime evacuavit, ſed malum eodem modo contumax.

℞. *Corall. rubr. præp.*
arcan. dupl. ana ℈j.
antibect. Poter. ℈ß. M. pro 2. doſ.

Sed parum profuit: ordinatum emplaſtrum ex tacamahaca, aliquantulum ſed non diu profuit.

℞. *Ebor. ſ.* △ ʒß.
Magiſt. Corall. c. ſ. citr. ℈j.
♁ *epil.* ♁*l.* gr. iij. M. pro 2. doſibus. Optime tota die exinde habuit, inſequente nocte quieta, & copioſo ſudore ſic erumpente: ſequente die eadem ordinata, ſed redierunt ſymptomata. Hinc
℞ ☿ ʒij.
Eſſ. myrrh. ʒj. M. D. 40. guttæ pro doſi, bis in die: commodius inde habuit. Unde
℞. ∽ *Carminat.*
Liqu. C. C. ſuccin. ana ʒiß. M. D. guttæ, bis vel ter in die. Externe ∾ petrol. ſpinæ dorſi inunxerunt. Horum uſu perfecte denuo convaluit, ſuperveniente copioſa ſalivæ excretione.

CLXII. *Dolores ſcorbutici.*

Vir laborabat gravi dolore lumbari in regione ſiniſtra, vicinam inſimul abdominis regionem occupante, & ſimul etiam deorſum ad pubem nonnihil protenſo, rodente, urente, noctu, imprimis poſt mediam noctem crudelius & tantum non intolerabiliter affligens, interdiu admodum mediocris erat; Aderat aliqualis urinæ ſtimulus, urina citrina, ſed tenuis, & ad pallorem inclinans, dum dolores noctu urgebant, mane emittebatur, ſed dum dolores ceſſarent, tincta intenſius, rubicunda, cum copioſis ſalibus & cryſtallis undique coagulatis, matulæ ſuperficiem incruſtantibus, ſed ſi dolores noctu gravius urgerent, mane mutata, pallida, & tenuis emittebatur, appetitus bonus, vomitus, nauſea nulla, jam ſex fere noctes inſomnes egerat, ex lecto enim ob dolorum atrociam ſurgere cogebatur.

Nota.

I. Non erat calculus.

2. Erant ſalia ſcorbutica ſalſa, quæ renes, & his vicinas partes membranoſas rodendo affligebant.

3. Dum ita iſtæ partes vellicarentur, fibræ illarum ſpaſmo criſpabantur, & contrahebantur, hinc pori anguſtabantur & urina pallida & tenuis; contra dolore mediocriter exiſtente, fibræ laxabantur.

4. Varia tentata fuerunt: præ cæteris contulerunt balnea aquæ dulcis tepida; ad ſedandos vero dolores vel pulveres anodyni cum opio, vel laudani hyſterici gr. iij. ſub introitu lecti aſſumti contulerunt.

CLXIII. *Dolor capitis Scorbuticus.*

Vir juvenis laborabat graviſſima cephalalgia per plures menſes, quæ ſucceſſive increverat; dolor univerſum ſyncipur occupabat, utut etiam occiput & nucha non libera eſſent; veſpertino tempore circa hor. 4. vel 5. dolor inchoabat, & crudeliſſime affligebat, usque poſt mediam noctem, appetente mane remittebat, & æger dormire poterat, oculos ſimul præfatus dolor occupabat; interdiu erat tolerabilis, ſed caput admodum perturbatum, appetitus mediocris: ſuſpicabar, cum eſſet conſtitutionis melancholicæ, latentem ſcorbutum, & ſanguinem ſpiſſiorem circa vaſcula extima cerebri plus minus ſubſiſtentem iſtas dare turbas, confirmabat opinionem, quod ſanguis V. S. in brachio emiſſus mox congrumeſceret, & ſpiſſus tenaxque exiſteret, æger alias etiam hæmorrhagiis narium fuerat interdum obnoxius; ob id præmiſſo digeſtivo ex arcano duplicato & ♁ diaphor. inſtituo V. S. brachii, ſed abſque effectu: hinc purgationem ex ☿ dulci & extr. helleb. nigri, ſed etiam cum levi ſucceſſu: applico capiti raſo Empl. de ranis cum ☿, malaxatum cum ∾ ſuccini

cini & ungv. alabastr. sed non adeo multum profuit, omni sexta vespertina redibat dolor gravissimus: Præscribo sudoriferum:

℞. ▽ *fumar.* ℥j.
Liqu. C.C. succin. ʒß.
♉ *diaphor.* ℈j.
⊖ *absinth.*
Ess. op. ana ℈ß.
Syr. Card. Ben. ʒij. M. Capiat hora 5. vespertina: hujus usu largissimus sudor profluxit, & dolores antiqui redierunt, sed ab hora 1. post mediam noctem nox cum somno quieta secuta fuit: hinc sequentibus diebus dolores vespertina 8. saltem redierunt, & ita bihorio post posuerunt; hinc omni mane usurpavit

℞. ∽ ⊖✱ ʒiij.
Cochlear. ʒj. M. D. 40. guttæ.

A meridie vero

℞. *Succin. Catarrhal.* ℈j.
Zz ♉ ℈ß. M.

Item ℞. *succin ppt.* ℈j.
♉ *Epil. antim.* gr. ij.
Zz. ♉ gr. vij. M. Sed pauca levamina, saltem quod hora 8. redirent, & post mediam noctem citius hora 1. vel 2. remitterent, unde quies: Sed simul de dolore quasi Ischiadico coxæ sinistræ, & in articulatione humeri dextri conquerebatur: Unde supra dictum sudoriferum hora 7. vespertina, præmissa hora 6. parca cœna, repetere jussi, unde dolor Hor. 10. demum, & is mitior rediit, & citius desiit. Unde jam decreveram hirudines utrinque temporibus applicare, sed antequam hoc facerem, præfatum spiritum quotidie bis vel ter usurpandum ordinavi; appetente vero vesperi fol. seu fl. papav. errat rubr. recentes leniter conquassatos fronti & temporibus utrisque applicare jussi, unde commode satis habuit, hinc aliquoties continuavit, appetitu bono & aucto interea redeunte. Sed non diu durabant hæc halcyonia, quin post octiduum sponte redirent: hinc sanguisugas 4. applicandas jussi, binas temporibus & binas prope nucham: intumuerunt insigniter, & cum totæ essent tumidæ & cum salis aspersione separatæ, sanguis ex vulnusculis, præsertim nuchæ postea adhuc continuo profluxit. Sed nec sic levamen adeo insigne obtinuit, post biduum acerbo dolore redeunte, inde novum sudoriferum ordinavi, præsertim cum in Ischiade sinistro remittens dolor ex usu emplastri diaphoretici Mynsichti cum ℴ︀ deſt. ♀ malaxati dextrum crus graviter affligeret, ita ut & præfatum dolorem capitis vesperi redeuntem simul ex acidiore lympha caput affligente oriri putarem.

℞. ▽ *papav. rhœad.* ℥iß.
theriac. camph. ʒiij.
♉ *diaphor.* gr. xv.
⊖ *card. ben.* gr. xij.
volat. C.C. ℈ß.
Syr. card. ben. ʒiij. M. Sudavit quidem egregie & à sudore postea tota die commodius habuit, sed vesperi redibant dolores capitis, & coxarum circa articulationes, item tumor & dolor in interiori faucium seu colli, ita ut omnia illa vesperi ingravescerent, quæ interdiu mediocriter essent; dolor capitis magis exteriora quam interiora videbatur occupare, oculos simul gravis dolor lancinans cum intenso lachrymarum fluxu occupabat, ita ut exteriora capitis, membranæ pericranii ab acrimonia scorbutica affici viderentur: quibus & affectus dolorosi in cruribus consentiebant. Ordinavi capiti empl. ex tacamah. & cerato pro bregmate cum ℴ︀ destill. sassafras. malax. cum aliquali euphoria, pro artubus insessus & suffitus ex formicis per plures dies usurpandos subsequente sudore; item cum affrictione ∽ ⊖✱ c. ♃ & ▽ articul. ad extra: sed paucum vel nullum exinde levamen; intus interea ∽ carminat. de Trib. item ante istos insessus decoct. rad. Chinæ & L. sassafras usurpavit: sed nihil proficiebat, noctes graves, doloribus capitis fere in sinistro hemicranio affligentibus, item doloribus artuum gravativis torquentibus, hinc interdiu torpor omnium membrorum. Sed continuato Emplastri istius usu capitis dolores tandem penitus remiserunt, superstitibus doloribus coxendicum, pro quibus evellendis:

℞. *Herb. & fl. Centaur. min.* Mij.
absinth. Mj.
Bacc. Junip. ʒvj. M. Medietas coquatur in Mens. I. lactis caprilli, de quo omni mane bonum haustum capiat. Sed nec his conferentibus tandem decoct. lignorum sudoriferum ad methodum in luc ☿ consuetam malum sustulit. Nam hujus suboriebatur mali suspicio:

1. ex collo subinde affecto quoad glandulas internas.

2. ex dolore artuum quorumvis gravativo, qui omni vespera exacerbabatur.

3. ex tuberculis & pustulis crudis pedetentim serpentibus & loco puris crudum ichorem fundentibus in collo, non nisi soluto ☿io in ▽ cedentibus, post balnei formicarum usum erumpentibus.

4. ex levamine, quod ab hoc decocto sudorifero & Pilulis ☿libus percipiebat æger, sensili.

Tandem in thermas Doplicenses profectus & ibidem in principio & fine Pilulis ☿libus purgatus, & hinc in balneo decocto lignorum sudorifero usus convaluit, meliorque rediit.

CLXIV.

CLXIV. *Morbi Infantiles.*

INfanti 16. ſeptimanarum roncho, pavoribus nocturnis laboranti præſcripſi:

℞. ∇ *hyſſop.* ℥j.
Syr. nicot. ʒß.
Emet. A. Sal. ℈j. M. capiat cochleatim.

℞. *Cran. hum. ppt.* ʒj.
Bezoard. Or. ℈ß.
Theriac. gr. ij. M. pro 2. doſ.

℞. *Corall. rubr. ppt.* ℈ß.
☉ *fulmin.* gr. ij. M. pro doſi.

℞. ∇ *fl. ſambuc.* ℥j.
Gelat. C. C. *rec.* ℥ß.
∽ ⊖ ✱ ℈j.
Corall. rubr. ppt. gr. xv.
Syr. papav. alb. ʒiß. M. Capiat aliquoties.

℞. *Far. Muſc. clavat.* ℈j.
☉ *fulmin.* gr. j.
∇ *fl. tiliæ* ℥ß. M.

Puero 7. ſeptimanarum, cum eſſet inquietus, & nec alvus nec veſica reſponderet;

℞. ∇ *ē ſucc. pæon.* ℥vj.
farin. muſc. clav. ʒß.
☉ *fulmin.* gr. ij. M. pro 2. doſ. bono cum effectu.

Sic puellæ, fere bienni, cum inquieta eſſet, & inſomnes ageret noctes, cum appetitu dejecto, & graviſſimis in ſomno pavoribus adeoque ſummo metu Epilepſiæ:

℞. *Unicorn. ver. ppt.* gr. xij.
☉ *fulmin.* gr. ij. M. Hujus uſu poſt aliquot horas inſignes vomitus & horridos aliquot habuit ſeceſſus, hinc ſequente die:

℞. *Unicorn. ver.* ℈ß.
☉ *fulmin.* gr. j. M. Iterum vomitus unus, & mirus ſeceſſus, cum ſumma euphoria: Reliquum curæ peregit R *tart. comp.* ad gtt. 20. bis in die, item cum Eſſ. myrrhæ miſta.

Aliis præſcripſi:

℞. *Unicorn. ver. ppt.* ℈j.
bezoard. ☉r. gr. ix.
☉ *fulmin.* gr. v. M. pro 2. doſibus, quæ [illegible] laxam ſervarunt.

Sic proprio filiolo 2. ſeptimanarum cum [illegible]bus, ardore inſigni ſeu æſtu totius cor[illegible] torminibus, epilepſia, clamore ve[illegible] cum clyſmatum uſu:

℞. *Unicorn. ver. ppt.* gr. xij.
Ebor. ſ. △
cryſtall. mont. ppt. ana gr. vj.
☉ *fulmin.* gr. ijß. M. pro 2. doſ. in ∇ [illegible] *pæon.* ſumendis, alvus hinc laxa redde[illegible], cum variis excretis.

℞. ∞ [illegible] *ſuccin.* ℈j.
rut. ℈ß.
nucist. expreſſ. ʒiß. M. Inungatur [illegible] & totum abdomen; it. potio ex muſco [illegible] & ☉ fulminante. Imo ipſe pulvis

muſci clavati poſtmodum cum pulte propinabatur.

Alii infanti 10. ſeptimanarum:

℞. *Unicorn. ver. pp.*
Lap. ♋. *ppt.* ana gr. xij.
☉ *fulmin.* gr. jß. M. pro 2. doſ.

Item ℞. *Dent. hippopot.*
Ebor. ſ. △ ana ℈ß.
☉ *fulmin.* gr. ij. M. pro 2. doſibus.

℞. *Farin. Lycopod.* ℈j.
∞ *deſt. aniſ.* gtt. ij. M. pro 2. doſibus.

CLXV. *Febris Tertiana Intermittens.*

FAmulus meus affligitur die ♃ & ♀ intenſa Cephalalgia, cum oculorum dolore, appetitu proſtrato, ſiti inſigni, virium proſtratione, æſtu continuo, pulſu exacte febrili;

Die ♄ ordino vomitorium, quod mediocriter, aliquoties tamen ſupra & infra evacuavit.

A meridie gravis ſitis, & hinc intenſius æſtus, cum cœteris præfatis Symptomatis, pulſus celer, frequens, magnus. Bibebat cerevifiam ſecundariam, præſcripſi:

℞. ♁ *diaphor.* gr. xv.
arcan. duplic. ℈ß. M. D. in 2plo. Capiat hora 3. unum; Sub introitu lecti R *bezoardicæ* gt. 50. Nox inquieta, bini ſeceſſus, inſomnis, mane hor. 3. alterum ſumſit pulverem, mitigabatur affectus. Die ☉ perfecta aderat apyrexia, ſitis nulla, nec Cephalalgia; Nox inſequens bona: ſuſpicabar ergo febrem tertianam intermittentem. Die ☽ mane cepit *Elix. Propr.* 30. gutt. ſitis ante meridiem intenſiſſima; hora 1. pomeridiana redit ſenſim Paroxyſmus, iiſdem ſtipatus ſymptomatibus, præter cephalalgiam, aliquoties alvum depoſuit, liquidis exiſtentibus dejectionibus, ob id Hor. 4. ſumere juſſi pulverem bezoardicum, ad gr. xv. cum arcani dupl. ℈ß. unde æſtus ſupprimitur, ſed gravior redit. Sub tempore ſomni R̄m *bezoardicam* cepit, hinc largus ſudor, & poſt mediam noctem ſuavis ſomnus, æſtu ad mediam noctem durante. Die ♂ perfecta erat apyrexia; hinc intermittentem tertianam ardentem eſſe confirmabar: juſſi capere iterum de *Elix. Propr.* Veſperi nil: Capit ſomnum; ſed hora prima a noctis medio ſitis intenditur, rediturí Paroxyſmi prodromus, ſedes colliquativæ 3. quibus interdiu die ☿ adhuc 5. vel 6. ſuccedunt, mane ardor redit, vires proſtratæ, & admodum imbecilles, præſcribo:

℞. ⊖ ✱ ʒß.
Antihect. Poter. ℈j. M. pro 2. doſibus, cepit unam mane, alteram hora quarta pomeridiana. Paroxyſmus gravis tota die, hora veſpertina ſexta redit ſudor, hinc remittit Paroxyſmus, nox ſequitur quieta: ſed omni intermiſſionis die ſequebatur Paroxyſmum hæmorrhagia narium mediocris.

Die ♃ Melius habebat, sed debilis erat, pulsus febrilis adhuc, minor, hinc transitum intermittentis in Continuam, eamque ob diarrhœam colliquativam, & hæmorrhagias narium periculosam metuebam, præsertim quod ⊡ sine coctionis signis prodiret, quæ clara & mediocris consistentiæ, naturali intensius tincta cum levi nubeculæ vestigio. Hac E. die

℞. ♁ *diaphor.*
arcan. duplic. ana ʒß. M. pro 2. dosibus: Capiat mane & vesperi. Nox sequitur inquieta, sine somno, gravi siti, mane appetente æstus intensior redit, cum copiosis integra die secessibus, & hæmorrhagia vespertina; æger est debilis.

℞. ▽ *rub. Idæi* ℥iij.
♁ *diaph.* ℈ij.
Syr. rub. Idæi ℥j.
♂ ⊕ *dulc.* q. s. Capiat die ♀ pro lubitu: Sed acrior erat, nauseabat eam, circa meridiem vomitus, a meridie *pulveris bezoardici* ℈j. dabatur hora quarta; sudor supervenit, hinc quietiora omnia, sitis & æstus remittunt, nox quieta, sed interlocutionibus variis, ob somnia interrupta, delirii instantis vestigia.

Die ♄ sitis & æstus p. n. continuus, non tamen adeo intensi, febrilis etiam pulsus: ob febrim & præcedentis diei diarrhœam

℞. C. C. *ſ.* △
Bezoard. min.
▽ *sigill.* ana ℈ß. M. Capiat mane: mador aliqualis insecutus: a meridie pulvis bezoardicus dabatur; sudor etiam post mediam noctem successit cum quiete: vesperi cum potu cerevisiæ secundariæ miscebam succum cydoniorum; Die ☉ bene habebat, mane dedi pulverem bezoard. Hinc mador continuus.

Die ☽
℞. C. C. *ſ.* △ ʒß.
♁ *diaph.* ℈j. M. pro 2. dos. quarum unam cepit mane, dies bonus, nox quieta; alteram die ♂ sequenti, dies bonus, aliquid comedere incipiebat, ⊡ eadem, secessus naturales. Utut E. sitis & ardor absque frigoris vestigio adessent, nulla tamen bilis peccantis vestigia deprehendere potui, unde etiam potionem cum ♂ ⊕ non bene ferre poterat, quin acidum peccare ostenderet,

1. Quod tertianarum de genere intermittentium primo esset.
2. Quod fæces alvinæ interdum acres, & quasi rodentes essent.
3. Quod absorbentia & præcipitantia, pulveres nempe isti adeo bene conferrent, Melius insipidi isti, quam salibus acuati.
4. Diarrhœa ab acido turbante bilem vel irritante intestina videbatur nata, hinc pulveres isti absorbentes & ▽ sigillata adeo conveniebant.

Imo declinante jam morbo sudores nocturni & matutini acidissimum odorem spirantes observabantur: hinc tum temporis præsertim cum tremor artuum, dum surrexisset, supervenisset, R *tart. acris*, item ♂ ⊖ ✱ &c. profuerunt, & tandem essentia absinthii.

CLXVI. *Febris continua ardens.*

Studiosus corripiebatur febre continua ardente, cum Cephalalgia & aliis consuetis Symptomatis; In principio morbi adit Chirurgum, qui mox vesicatorium nuchæ applicat, pro sistenda Cephalalgia, cum euphoria. Die 6. morbi recipit a pharmacopola vomitorium, unde insigniter debilitatur; vocatus E. non bene ferebam vesicatorium, quin metuebam motum naturæ sursum, hinc deliria & convulsiones: istud E. quantocyus consolidare jussi; sed cum nihilominus die 9. morbi leves tendinum spasmos circa carpos perciperem, & in summe debili epilepticas convulsiones metuerem, non obstante illo olim applicato vesicatorio, alia duo vesicatoria unum circa carpum interiorem manus sinistræ, alterum supra genu dextrum interne applicare jussi, cum in eo nullum sudorem possem elicere, ⊡ etiamnum cruda existente: interne inter alia maxime profuit:

℞. ♁ *bezoard.* gr. xv. C. C. ⊙ *r.* ℈ß. ⊖ *volat. viper.* gr. v. M. pro dosi: repetatur sæpius; plantis vero pedum cataplasma ex fermento cum ruta ✚ & ⊖ applicare jussi.

CLXVII. *Febris lenta scorbutica.*

Puella gemella 5. annorum pedetentim morbo per plures septimanas confirmato correpta fuit; omni meridie hora præter propter 4. aliquali frigore per horam vexabatur, subsequente æstu intenso, per vesperam usque ad mediam noctem durante, tussis nocturna continua, cum stertore, copiosique muci præsentia: . appetitus bonus, urina intensius tincta, ipsa tristis & languida. Inter alia imprimis profuerunt

℞. *Syr. emet. sal.* ʒj.
▽ *menth.* ʒiij. M. pro dosi.

Item nodulus ex *fol. senn.* ʒvj. & *rad. helleb. nigr. non præp.* ʒiij. M. infundatur Cerevisiæ, de qua vel omni mane vel alternis diebus capiat post assumtum jusculum bonum haustum: Item

℞. *Lap.* [?] *ppt.* ʒiß.
⊖ *absinth.* ʒß.
♂ *dest. menth.* gtt. vj. M. Capiat de hoc pulvere mane; & vesperi hora 4. ♂ ⊖ ✱ gutt. 20. per integrum curationis cursum.

CLXIIX.

CLXIIX. *Epilepsia diaphragmatis.*

PUer 10. annorum Epilepsia particulari diaphragmatis mirabili affectus:

℞. *Liquor.* ♂ ☉r. ʒij. Dos. 10. guttæ bis in die.

Item nodulus ex *absinth. sem. anis. fol. senn. & rad. helleb. nigr.* de quo cerevisiæ infuso omni mane haustum assumsit.

℞. *Visci Corylin. pulver.* ʒiß.
Corall. rubr. ppt. ʒß.
℗ dest. succin. gt ix. M. omni mane 2. cuspides cultri. Item

℞. ⌒ ⊖ ✱ ʒiij. Dosis gtt. 20. omni mane.

CLXIX. *Dysenteria.*

PUer ex esu prunorum dysenteria correptus, cum eâ per biduum laborasset a meridie die ☿

℞. *Rad. priap. cet.* ʒj.
Laud. Op. gr. ij.
Corall. rubr. præp. ℈j. M. pro 2. dos. vesperi & appetente nocte; nox insomnis secuta, crebri secessus, cum tenesmo, dolor gravativus & convulsivus circa umbilicum: putabam itaque ex suppressis vi opii secessibus originem hos dolores habere, ob id quia ab externa causa natum:

℞. *Rhabarb.* ℈j.
Unicorn. fossil. ℈ß.
Nuc. Mosch. gr. v. M. Capiat mane, aliquot exinde secessus, febricula aderat, symptomata parum vel nihil remittebant, mirabar, quod Rhabarbarum non plus evacuasset, a meridie & pro nocte:

℞. ▽ *menth.*
fl. sambuc. ana ʒj.
✱ *fl. sambuc.* ʒiij.
theriac. ʒj.
Troch. de Carabe
▽ *sigill.*
Lap. ♋. *ppt.* ana ℈j.
Syr. ros. sicc. ʒij. M. Nox inquieta, ultra 10. secessus, gravis tenesmus: dubius fere eram, an isti secessus a rhabarbaro, an ab ista præscripta potione originem traherent.

O id die ♀

℞. ☿ *hepat. viper.*
Corall. rubr. ppt. ana ℈j.
Laud. hyst. gr. v. M. pro 2. dos. applicet simul laterem calefactum abdomini; cujus usus optime curavit dolorem illum compressivum & gravativum abdominis.

Die ♄

℞. *Troch. de Carab.* ʒß. D. mane.

A meridie

℞. *hepat. viper.*
unicorn. fossil. ana ℈ß.
Extr. tormentill. gr. iv.
Laud. hyst. gr. iij. M. D. sub introitu lecti: Nox quieta, omnia melius.

Die ☉

℞. *hepat. viper.*
unicorn. fossil. ana ℈j.
Laud. hyst. gr. v.
℗ dest. macis gtt. ij. M. pro 2. dos. mane & sub introitu lecti

Die ☽

℞. *Ess. hyperic.* ʒij.
Croci ʒj. M. D. 40. guttæ ter in die.

CLXX. *Cephalalgia.*

STudiosus Nobilis Cephalalgia gravissima correptus cum dolore oculorum, nullo licet p. n. in oculis apparente, præsertim vespertino tempore erat gravissima, malum ægro alias familiare, & quod per somnum, si recubasset, evanesceret; hinc præmissis primas vias abstergentibus & ⌒ carminativo de Tribus, ordinavi cataplasma ex fermento acerrimo cum sem. sinapi contuso, pauco spiritu vini addito nuchæ applicando, idque eo magis, quia oculi simul dolerent; hujus usu perquam dolorifico mirabile levamen sensit & cephalalgiæ remedium fuit.

CLXXI. *Cephalalgia.*

FOEmina diuturna Cephalalgia sæpius recurrente per plures annos afflicta, ita quidem ut levi de occasione vel ex capitis ob △is inclementiam refrigeratione, vel ab ejusdem prope focum nimia exæstuatione, vel ex instante mensium fluxu, vel alia levi occasione eundem recurrentem pateretur, & quidem per essentiam, cum per consensum ejus affecti nullum adesset vestigium. Utut enim in gravissimis illis cruciatibus vomitum pateretur, eumque cum levamine dolorum; attamen ventriculus propter sui cum capite consensum subvertebatur. Causam remotam noverat nullam, nisi quod sibi puellæ hæmorrhagia narium familiarior fuisset, qua suppressa Cephalalgia talis supervenerat. His ego intellectis cum alia præsumerem frustranea, ad venæ frontis sectionem, vel hirudinum ad tempora applicationem consilium direxi; frontis venam sibi incidi non permittebat, constrictionis faucium impatiens; ob id hirudines binas fronti seu potius utrinque temporibus applicui, felici cum successu, sed copiosius sanguinem effluere permisi.

CLXXII. *Cephalalgia.*

FOEmina alia gravissima laborabat Cephalalgia frontis & temporum, **es zoge ihr die Schläffe herunter / und kam in die Kinbacken / hernach in den Hals und Achseln / daß sie nicht zu bleiben wuste.** Idque præsertim nocturno tempore, a vespertina 9. ad 3. vel 4. matutinam, cum intolerabili cruciatu nocturno; causa occasionalis, ut ipsa referebat, erat

erat excretio & emunctio materiæ variæ viridi-viscidæ, quasi purulentæ per nares, qua deficiente & suppressa, ita ut nares penitus exsucci essent, ipsi cephalalgia supervenit. Ordinatæ sunt Pilulæ 9les, ∽ carminativus de Tribus, qui egregie contulit, aliquandiu sed sine perfecta sanatione, naribus applicabatur ♂o nicotianæ cum pauca camphora, sed frustra; aliis irritis jussi sibi applicare curaret vesicatoria bina utrinque circa aures, quorum beneficio ipsa egregie levata & curata fuit.

CLXXIII. *Hydrops Ascites.*

Aurifaber ex diuturna annua quartana ante quadriennium perpessa, quotannis æstivo tempore tumore pedum hydropico conflictatus, hoc anno 1677. eodem tumore sed intensiori præter pedes & scrotum & abdomen interdum occupante, sed absque siti, optime respondente urinæ profluvio, affligi cœpit. Judicavi, cum ex quartanæ reliquiis, visceribus abdominis fortius infixis malum ortum fuerit, haud commodius quam per ♂ & absinthium idem primario removeri posse. Hinc

℞. ℞ ♂ *cum succ. pomor.* ℥ß,
Ess. absinth. ʒij. M. D. 40. gutt. bis in die, præsertim in sequenti vino medicato, cum æger jam ante per ℈j. pulv. jalappæ copiosissime se ipsum evacuasset, & omnem tumorem exhausisset; sed recidivante periculosius malo:

℞. *Herb. absinth.*
cent. min. ana Mj.
Rad. helen. ℥j.
gentian. ℥ß.
fænicul. ʒvj.
helleb. nigr. non ppt.
Sem. sinap.
fœnicul. ana ʒiij.
Cinam. acut. ʒiß.
⊖ *tart.* ʒiij.
Incis. Contus. includ. Nodul. S. Püschel in Wein.

Hauriat bis quotidie. Item bis vel ter in potu ordinario utebatur *Ess. absinthii* pro ʒß. ad ʒj. Item

℞. ⊖ ♂ *comp.* ʒij. pro 6. dosibus bis in die. Hinc

℞. *tart.* ⊕ *lat.*
jalapp. ana gr. xij.
♂o *dest. junip.* gutt. ij. M. nam & omni vespera sub introitu lecti de Rob juniperi largam dosin capiebat, hujus medio & sudor nocturnus & ⊡æ excretio promovebatur, egregie: Hinc cum illis:

℞. *Extr.* ♂ *c. succ. pom.* ℥ß.
absinth. ʒij.
Rhabarb. elect. ʒj.
Rob passul. ʒiij. M. F. Electuarium.

Capiat omni die bis, mane & a meridie dosin castaneæ, vel juglandis continuando simul & absinthium & rob juniperi. Item procedente tempore Electuarium hoc saltem matutino uti tempore jussi, a meridie vero ℞ *tart.* acerrimæ gutt. 40. & ita continuando cum his & Rhabarbarum non inutile fuit.

CLXXIV. *Dolor oculi.*

Dolor singularis erat periodicus oculi Nobilis cujusdam, qui ex interno cerebro oriebatur, & pupillam perquam cruciabat, sine ulla visibili vel oculi alteratione, vel visus læsione, saltem quod lachrymæ interdum promanarent; Mane hor. IX. incipiebat, circa meridiem intensissimus, Hor. III. remittebat, anticipabat gradatim, & quantum anticiparet Paroxysmus, tanto etiam finiebatur; vesperi & noctu omnia bona. Laxavi eum per jalappam, vesicatoria utrinque pone aures applicavi; Metuebam enim in altero oculo similem affectum, adhibita ophthalmica liquida; omnium optime conferebat sudor matutinus, repetitus, ingruente Paroxysmo:

℞. ∽ ⊖ ✱ ʒij.
Ess. opii ʒß. M. D. 50. gutt.

Exinde provocabatur sudor, cum jam rediret dolor, eum suspendit ordinario ad aliquot horas. Externe ▽ ophthalmica ex ♋ putrefactis usurpata. Continuata hæc eum curarunt, erat alias scorbuticus; causa externa forsan casus ab equo.

CLXXV. *Phthisis imminens.*

Studioso phthisin imminentem habenti ob tussim & æstum dedi:

℞. ▽ *hyssop.* ℥iij.
Ebor. s. △
magist. Corall. c. s. citr. vel fl. ♀
antihect. Poter. ana gr. xv.
Syr. papav. alb. ʒvj. M. pro 3. dosibus; mane, a meridie & tempore somni.

Item

℞. *Ebor. s.* △ ℈j.
Antihect. Poter.
⊖ ✱ ana gr. xij. M. pro 2. dos.

℞. ⊖ ✱ ℈j.
Ebor. s. △ gr. xij.
Antihect. Poter. ℈ß. M. pro 2. dos.

Ob dolores in hypochondrio dextro, cum colica quasi, præmisso clystere:

℞. *Empl. de cicuta* P. ij.
G. ✱. p. j. Malax. c. ♂o *absinth.* & apponantur. Hinc balsamus ♀ terebinthinatus & anisatus præscriptus fuit.

CLXXVI. *Passio Iliaca. Colica.*

Juvenis corripitur colica, ad quam alias nonni-

nonnihil proclivis erat, occasione pathematum concitata, perfert eam per duas noctes & diem unum, hinc Tauchâ redit domum rhedâ, pessima viæ conditione, acerbe dolens; Die ☿ vesperi offendo eum de continuis & copiosæ viscidæ materiæ vomitibus conquerentem, una cum exquisitissimis abdominis infra umbilicum, adeoque iliacis doloribus, cum regionis hujus duritie & ad tactum renitentia, sed doloris causa contactum ferre non poterat. Alvus utcunque fluida seu aperta erat; Pulsus celer, frequens admodum, magnitudine moderatus, sitis intensa, stupor manuum reciprocus.

Ordino clysma; cujus applicationi spasmus manuum & pedum supervenit, retentum tamen per dimidiam horam bene evacuavit. Interne Ess. theriacal. camphorat. cum dimidio Ess. opii propinavi, bis assumendam; aderat simul ariditas faucium & linguæ, sitis clamosa, calor medioris.

Die ♃ eadem adhuc omnia; sed dolor remissior, potum nisi probe calidum revomebat, & quoties aliquid biberet, toties dolores recrudescebant, ordinavi externa illinenda & emollientia & anodyna, interne eadem continuanda jussi, potiunculam etiam analepticam cum essentia opii, sed quam crebro revomebat; interdum tamen quies, unius alteriusve horæ somnolentia: Hinc inter alia ordinavi aliquoties ob colicam:

℞. *Flor.* 🜂.
maxill. luc. pisc. ana ℈j.
Laud. op. gr. j. M. pro 2. dos. unde aliquale levamen, flatus & murmura in regione infra umbilicum augebant; Clysmatis usu Die ♀ & ♄ mane alvus laxata fuit: pulveres continuare jussi. Mador subfrigidus cum pulsu, ut supra, perquam malo affligebat. Tandem nocte inter diem ♄ & ☉ media appetente mane aliquoties liquamina stercorea fœtidissima evomuit, ita ut de perfecto Ileo suspicio nulla amplius adesset, ipso ægro simul admodum debili. His in angustiis constituto ordino mane:

℞. 🜄 *menth.* ℥iij.
⊖ *absinth.* ʒß.
∽ *theriacal. simpl.* ʒiß.
Syr. de spina cervina ℥j. M. Cepit hanc & vomitus cessavit; nec de dolore abdominis amplius conquestus fuit. A meridie potionem repetere jussi (quam ad imitationem Sydenhamii de febribus composueram, & sane à nullo remedio in toto morbi cursu, quam ab hac vel simili potiuncula melius & sensilius levamen percipere potui, id quod omnibus sequentibus diebus usque ad diem ♃, quo moriebatur, crebrius hanc plus minus alteratam præscribendo observaveram) simul ordinando clysma:

℞. 🝆 *rapar.* ℥iv.
lini ℥iij.
diacolocynth. Querc. ʒvj. M. pro clysmate, quod sæpius etiam repetitum, non sine fructu fuit, & crebriores secessus spontaneos post se traxit, præsertim cum die ♂ bina Poma Borstorffiana rasa successive deglutivisset, hinc enim nocte sequente copiosi secessus fœtidi cum flatibus depositi fuerunt. Interea die ☉, ☽, ♂ æger de difficillima respiratione & anxietate summa miserrime conquerebatur, vix loquendi habens potentiam, cum pulsu constanter pessimo & sudoribus crebrioribus seu potius madoribus colliquativis sæpius, & subinde frigidis cum affligentibus, & remittente difficultate respirandi & cordis angustia singultu subinde superveniente: Usurpatus etiam sedulo externus litus, latere calefacto superimposito:

℞. *Ungu. dialth.* ʒvj.
🝆 *chamomill.* ℥ß.
dest. junip.
terebinth. ana ʒij. M. & quoties later calefactus non incumberet abdomini, toties pejus habebat æger: quin & diebus ultimis de testiculi sinistri superiora versus retractione convulsiva, item de penis retractione, ita ut parum emineret, conquereretur: Vinum interdum calidum concedebatur; edebat ultimis diebus, & alvus sat commode fluida erat; sed ex inflammatione & gangræna intestinorum mortem tandem supervenisse credo.

CLXXVII. *Febris Quartana.*

Mercator Genevensis ad nundinas autumnales pervenit, & Francofurti quartana laboraverat, cujus leves insultus statis diebus absque frigore cum æstu, virium prostratione, siti &c. percipiebat. Sed ipsæ reliquiæ per usum ∽ ⊖ ✱ ad ℈j. repetitum, it: arcan. duplic. ℈j. corall. rubr. ppt. ℈ß. M. ante paroxysmum evanuerant, ita ut pro viscerum correctione ℞ ⊕l. ♂ Zwelfferi ordinarem. Sed brevi post incurrit recidivam hoc modo: Die ante paroxysmum languidus, & morosus erat, ipse paroxysmus Hor. 1½ cum frigore sed moderato durabat, superveniebat vomitus spontaneus, hinc gravis dolor hypochondriorum & epigastrii; anxietas, æstus, &c. quæ symptomata ad 6. vel 7. Hor. ita perseverabant; parco vel nullo sudore, altera demum nocte superveniente. His ita observatis ordino vomitorium. It: pulverem ex ⊖bus fixis & ♉ diaphoretico ♂li ante paroxysmum, intermedio tempore ℞ ♀ &c. item his irritis ante paroxysmum ⊖✱, cum jam ∽ ejus usurpassem, sed irrita omnia: nisi quod ex litu stomachi & umbilicalis regionis & plantarum pedum

℞. ℈o *dest. terebinth.*
junip. ana ʒij.
macer. ℈ß. M.

pathemata abdominis plane cessarent, & vomitus intermitteret, ob id die intermissionis bibere jussi

℞. *Herb. absinth.* Mij.
Rad. helen. ℥j.
gentian. ℥ß.
armor. rec. ℥iß.
fol. senn. s. st. ℥j.
Rad. helleb. nigr. ppt. ʒvj.
sem. anis. ℥ß.
Limat. ♂ ʒiß. Incis. Contus. includ.

nodulo. De hoc bibit omni mane, mox à jusculo bonum haustum, quem laudabat, & ejus usu bis vel ter laxabatur; hinc imminente altero die paroxysmo, vespera praecedente Hor. ☾. capiebat:

℞. *Arcan. dupl.* gr. xv.
Corall. rubr. ppt. aut Antihect. Poter. ℈ß. M.

coena parca: Die sequente jejunus, bihorio ante paroxysmum

℞. *Lap.* ♋ *ppt.* ʒß.
sacchar. ♄. gr. xv. M. Capiat in vehiculo calido & jejunet usque ad finem paroxysmi. Haec methodus per aliquot tempus continuata fugavit morbum, & semper nocte paroxysmum insequente copiosos sudores emisit aeger, cum euphoria, talorum regio intumescebat, sed non curabatur; potus erat cerevisia, diaeta tenuis, pedetentim appetitus plane dejectus rediit.

Sed brevia erant halcyonia, redibat febris eodem tenore & insperato, & speciatim cum doloribus circa umbilicum gravativis & obtundentibus imminente & durante paroxysmo. Pro his E. maxime urgentibus

℞. *Empl. de Nicotiana ust.* p. iij.
G. Tacamah. p. j. Malaxata cum s. q. ℈o nicotianae Inducantur super linteum, applicentur abdomini. Hujus usu mox omnes dolores consopiti fuerunt: Coeteris diebus imminente paroxysmo modo dictum emplastrum abdomini applicandum, & sequens oleum illinendum jussi:

℞. ℈o *dest. junip.* ʒij.
menth. ʒj.
stomach. Craton. ʒiß. M.

Haec ipsa egregie pro abdominis his pathematis profuere; Insequente biduo vacuo

℞. *Liqu.* ♁ *fol.* ♀ ʒiij.
∽ *cochlear.* ʒß. M. pro 2. dosibus quotidie: Hinc die ♀ instante paroxysmo:

℞. *Arcan. duplic.* gr. xv.
⊙ *fulmin.* gr. v. M. D. 3. Hor. ante paroxysmum; qui levis & tolerabilis fuit. Sequente biduo nihil medicamentorum assumere voluit, veritus, ne stomachus, qui alias debilis, exinde laederetur, sed omni prandio haustulum Vini Rhenani generosi pro stomachi robore assumsit non absque euphoria.

Die ☽ ante paroxysmum

℞. *Arcan. duplic.* gr. xv.
Corall. rubr. ppt. ℈ß.
⊙ *fulmin.* gr. v. M.

Hujus usu nulla febris apparuit, & bis ante tempus paroxysmi, ter post id alvus soluta fuit, quin etiam sequente Die ♂ quater ad minimum alvum deposuit.

Die ☿ Ergo quies.

Die ♃ eadem licet propinata fuerint medicamenta, non tamen propterea cessavit febris, sed rediit eadem, solito typo, solitisque symptomatibus, unde ipse, cum hoc ulterius aliquoties factum fuisset, medicamentorum pertaesus ab eorum usu plane abstinere decrevit.

CLXXIIX. *Tussis humida pectoralis. Febris Catarrhalis.*

Vir tussi humida pectorali laborabat:

℞. *Ess. theriac. simpl.* ʒiß.
opii ʒß. M. D. 40. guttae bis, hor. 5. & sub introitu lecti: sufflaminata tussis, parcior materiae rejectio, sed febris supervenit catarrhalis vespertina intensa; Pro qua profliganda dedi ℞ *Corall. c.* ⊕ ʒiß. pro 2. dosibus, item de ∽ ⊖ ✱ anis. 40. gutt. imminente paroxysmo. Appetente nocte Mixturam theriacalem. Tandem pro tussi tollenda

℞. *Rob. passul.*
Syr. papav. alb. ana ʒvj.
jujub. ʒij. M. Capiat subinde.

Sed cum opiati illius usu mane arescerent fauces, & quasi aestuatio interna supervenisset, pro his discutiendis:

℞. *Antihect. Poter.*
Fl. ♀ ana ʒß.
Ess. opii gr. ix. M. pro 2. dosibus: Hor. 5. & sub introitu lecti: Convalescebat quidem sic, sed post 2. vel 3. septimanas recidivam, nempe tumorem tonsillarum catarrhalem patiebatur; debuerat nempe purgari. Hinc instituta purgatione blanda ex jalappa & continuato ∽ ⊖ ✱ anisato brevi convaluit.

CLXXIX. *Dolor nephriticus scorbuticus.*

Bibliopola passus fuerat dolores quasi nephriticos, sed his evanescentibus insignis virium prostratio cum sudore continuo quasi colliquativo, praesertim circa caput, & imprimis graves & continuae artuum aderant convulsiones digitorum, manuum, pedum &c. Urina emittebatur pallida, cruda, cum

cum copioso sedimento albo viscido, quasi purulento, quale in vesicæ vel renum exulcerationibus subinde observari solet. Vomitus etiam subinde affligebant, præsertim si potum non exacte calidum bibisset: pulsus absque febris indicio.

Cum variis remediis contra itum fuisset, remittebant successive Convulsiones, & sudor, sed superveniebant hactenus penitus consopiti dolores nephritici, in regione lumbari dextra, fixi, continui, contundentes, secundum Ureteris ductum antrorsum protensi, urina pauca cum intenso dolore ex urethra emittebatur, ita ut & parcissimum potum & parciorem ⊡am æger biberet & emitteret. Potus nullus sapiebat, vinum abhorrebat, levi ex occasione vomitus.

Varia tentata remedia, tandem æger consilii inops casu ad lac ebutyratum vergit, & serum lactis caprillum: Conceditur utrumque, cum succo citri instillato probe depuratum & leniter acidulatum. Bibit cum egregia euphoria, dolores remittunt, & copiosa admodum cum pauciore tamen muco emittuntur. Continuat hunc potum, cum interpositis remediis, & exinde multum levatur: sed simul atque tantillum extremos artus vel dorsum refrigeraret, mox intensiores multo dolores recrudescebant.

Tandem istis sic evanescentibus, supervenit dolor & tumor pedis dextri podagricus, dolore miti sed tumore contumaci affligens, quem brevi post excipit idem pathema in pede sinistro, sed his successive evanescentibus, æger convaluit.

Occasio morbi, causave externa nulla, alias vitiosis saporibus hypochondriacis nonnihil inquinatus videbatur, consuetus tum fuerat vino infusionis armoraciæ, quam ∽ juniperino fragis infuso subinde uti, quorum ope arenulas copiosas, seu potius salia rubra crystallisata emiserat continuo. Hæc ipsa ex negligentia per annum intermiserat.

CLXXX. *Dolor nephriticus scorbuticus.*

Simillimus erat affectus, quem patiebatur vir quidam Eulenburgi, Dolor lumbaris sinister, urina parum à naturali mutata, saltem turbida, appetitus nullus, potus cerevisiæ horror, vomitus, &c. superveniebat ab usu ∽ ⊖✱ dolor levis podagricus, ipse æger vini potator, facie varis tincta, profuit serum lactis, item lac ebutyratum, ∽ ⊖✱ item Reuterling optime ferre poterat: balnea & vesicæ lacte calido plenæ, it. clysmata juvabant, quarta demum septimana prodibat calculus, dubium an præextiterit, an sub paroxysmo genitus fuerit?

CLXXXI. *Febris lenta.*

Vir quidam patiebatur appetitum dejectum, seu potius abolitum, horrorem cerevisiæ: hinc languorem & quasi lassitudinem omnium membrorum. Alvus crebriori secessu liquidorum vesperi & noctu præsertim solvebatur. Urina emittebatur tincta intense croceo colore seu aureo, crassa, turbabatur brevi post, & copiosum crassum sedimentum nonnihil incarnati coloris seponebat. Omni appetente vespera circa 5. præter propter Horam evadebat languidus, circa præcordia anxius, cum successivo & lento calore, caput & palmas manuum præsertim occupante, cum pulsu celeri, frequenti, adeoque febrili, simul morosus evadebat, aliorum consortia fugiens, & circa septimam obrepebat somnus, quo una cum dimidia hora detinebatur, quo facto remittebant quidem symptomata, sed tamen cum ore glutinoso jejunus lectum petebat, & nunc quieto nunc interrupto somno noctem transigebat. Erat alias ex studiis hypochondriacus, dimidio anno antecedente passus fuerat febrem intermittentem tertianam, quæ post 3. vel 4. paroxysmos evanuerat: ab eo tempore subinde à pastu meridiano tensiones hypochondriorum passus fuerat.

Putabam E. esse febrem lentam ex cruditate acidâ natam, adeoque lymphaticam, dum in hypochondriaco acido viscido inquinata lympha circa vesperam tales turbas excitaret, deficiente vi stomachi digestiva, tam spirituum quam fermenti defectu. Inter varia tentata nil melius profuit, quam

℞. *Rad. aron. non præp.* ʒj.
Extr. tormentill. ʒß. M. pro 4. dosibus, omni mane in vehiculo calido. A meridie vero

℞. *Arcan. dupl.* gr. xv.
Maxill. luc. pisc. ℈ß. M.

Quæ duo ei restituerunt sanitatem.

CLXXXII. *Hæmorrhagia habitualis.*

Viro hæmorrhagia habituali laboranti cum splenis affectu, quæ vini usu exasperabatur, præscripsi:

℞. *Lap. hæmat. præp.*
Corall. rubr. præp. ana ʒj.
Sacch. ♄. ʒß. M.

℞. *Ebor. s.* Δ ʒj.
Corall. rubr. præp. ℈ij.
Lap. hæmat. ℈j. M.

℞. *Ebor. s.* Δ
Dent. hippopot. ana ℈ij.
Corall. rubr. præp. ʒj.
Lap. hæmat. ʒß. M.

℞. *Extr. flor.* ℥iij.
Ebor. s. Δ
Dent. hippop. ana ʒß.

Corall.

Corall. rubr. præp. ʒj.
Lap. hæmat. ℈ij.
c.s.q. syr. rof. rubr. & papav. rhœad.
F. Electuarium.

Extractum parabatur ex floribus rosarum p. ij. & fl. papav. rhœad. & bellid. ana p. j. per multiplicem infusionem in ▽ s. express. & inspiss. ad imitationem Salæ.

℞. *solut. ♂ cum succo pomor.* ℥ß.
D. 30. guttæ.

℞. *Pulp. passul. min.* ℥iij.
pulv. rhabarb. el. ʒiij. M. D. capiatur mutuo. Uno die Ess. ♂ mane semel, altero vero Elect. ad nucis juglandis quantitatem mane & sub introitu lecti. Tandem optime profuit decoctum herb. plantag. heder. terrestr. bellid. minor. flor. rof. rubr. in ▽ s. addendo passulas minores conquassatas, de quo omni mane bonum haustum capiat, interdum Liquor. ♂ ⊙ interponendo.

CLXXXIII. *Mensium suppressio.*

Virgo ex mensium defectu ad cachexiam declinabat, cum facie pallida, torminibus alvi matutinis, alvo contumaciori, phlogosi, ab omni pastu per aliquot horas durante, Urina cruda, h. e. tenui, pallida, clara &c. siti præsertim vespertina, appetitu adhuc bono, æstu intenso à quolibet vini haustu: Judicavi omne malum oriri ex acido viscido stomachum & primas vias occupante, cujus cruditatis occasione & mensium fluxus retardetur. Ordinatum ergo vinum medicatum ex aromaticis & blande laxantibus, cum Marte: deinde vomitorium ex ℥ß. Syrupi emet. A Salæ, quod copiosissimum mucum & viscidissimum, flavedine tinctum, amarore plus minus impraegnatum evacuavit. Hinc Liquor Martis ⊙r. ad ℥ß. 20. guttæ pro dosi omni mane, & ob æstuationes pomeridianas ⌒ ⊖ ✱ ad gutt. 30. à meridie & sub introitu lecti datus est. Continuata hæc sunt ad 3. septimanas: Hinc vomitorium istud repetitum, quod mediocriter evacuavit, sed die sequente menses comparuerunt, qui jam per xij. septimanas defecerant: Hinc biduana quies postmodum pro acuenda bile & refocillando sanguine

℞. ℞ ♀ *acris*
compos. ana ʒij. M. D. 30. guttæ, omni mane. Porro

℞. ℞ ♀. *Compos.* ℥ß. D. 30. gutt. omni mane per octiduum ante mensium fluxum, qui debito tempore cum euphoria redierunt: Hinc modo dictam ℞m. omni septimana bis usurpandam, & intra xiv. dies semel harum pilularum v. vel vij. vesperi hora vi. ante cœnam capere jussi, idque eum in finem, ut acidum viscidum, quod subinde matutina adhuc faceret tormina evellerem:

℞. *Aloes succotr.* ʒß.
G. ✱ gr. xv.
♀ ⊕ *lat.* ℈ß.
c.s.q. ℞ ♂. F. Pilulæ No. LX. Horum usu continuato commode habuit.

CLXXXIV. *Colica Convulsiva.*

Vir, alias podagricus in summo gradu, conqueritur de dolore anxioso, occupante utrumque hypochondrium cum regione epigastrica, eoque compressivo, non torquente, non terebante, sed lancinante quasi, quem vix ferre nec adeo commode explicare posset. Alvus erat clausa, urina sine impedimento reddebatur, vomitus subinde molestus aderat; Credebatur esse nephritis, mihi vero videbatur colica convulsiva: hinc præscripsi:

℞. *Maxill. luc. pisc.* ʒß.
Cinnab. ♉ gr. xij.
Laud. ferment. gr. iß. M. pro 2. dosibus. Ex quarum prima notabiliter remiserunt symptomata, ipso ægro aliquali sudore madente, qui semper ipsi conferebat, sed exinde languidus & omnibus membris quasi tremulus reddebatur: pro alvo solvenda clysma injectum parum effecit, cum mox fuisset rejectum; propinatæ passulæ laxativæ nil effecerunt, non secus ac pulvis blandus laxativus, ego vero alia quæcunque usurpare nolebam, ne paresin vel epilepsiam inferrem: ad hanc posteriorem enim naturâ erat proclivis; illam vero & podagram etiam occasione aliorum dolorum olim contraxerat. Præscribo potionem laxativam ex passulis & senna, quam bis vel ter pro lubitu una die caperet, sed vomitu eam aliquoties rejecit, ipso ægro per 3. vel 4. noctes plane insomni existente, utut abdominis pathemata plene evanuerint. Ordino E. ⌒ ⊖ ✱ anisatum ad 30. gutt. ter per diem usurpandum, cujus usu melius habuit, sequente die potionem eandem usurpavit, quæ semel absque vomitu alvum laxavit. Hinc spiritum continuando evasit incolumis. Scilicet acidum nervis impactum has turbas dabat.

CLXXXV. *Exostosis.*

Vir Exostosi tibiæ sinistræ laborabat perquam dolorosa, noctu & vesperi præsertim, interdiu satis tolerabili, sine causa externa, saltem ex spontaneo naturæ motu interno enata; dubius tamen eram, an per degenerationem nutrimenti, an vero per decubitum ex venoso genere natus esset hic tumor.

Interne nodulus alterans & laxans ex amaris, item senna & helleboro nigro ac limatura ♂ præscribebatur. Externe Empl. de ranis cum ☿ sed hoc sine levamine: dolo-

dolores eodem modo perstabant, hinc post aliquot dies:

℞. *Empl. de Ran. c. ☿.*
diachyl. c. gum. ana q. s. imposuit aliquot dies cum aliquali levamine dolorum, tumore eadem magnitudine perdurante. Hinc post quietem aliquot dierum, quibus nudum crus relinquebatur:

℞. *Empl. diachyl. c. gum. q. s.* applicetur aliquot dies: unde levabatur malum. Hinc

℞. *Empl. diachyl. c. gum.*
de Cicuta ana q. s. bene contulit, quoad dolores, reliquis eodem modo permanentibus: Tandem

℞. *Empl. de Cicuta q. s.* sic post aliquot dierum applicationem sponte dolores evanuerunt, sed cum tumor idem persisteret, jussi laminam ex ♄ tenuem desuper imponere, & continuo gestare, quo in calli quasi naturam degeneraret tumor, quod etiam bono cum successu factum. Hæreo an emplastra dolorem mitigaverint, an vero sua sponte successive, illorum tamen ope hic remiserit?

CLXXXVI. *Febris scorbutica. Tussis pectoralis.*

NObilis Silesius laborabat difficili respiratione cum tussi gravissima & frequentissima, rejiciebat copiosissima, viscidissima, flavescentia, & subito unius vel bidui spatio hæc symptomata contraxerat: accedebat febris intensa, cum summo æstu, omni vesperâ recurrens circa Hor. 5. vel 6. durabat usque ad decimam septimanam; quo tempore remittebat: sine ullo frigoris vestigio, sponte & successive inchoabat, & quamdiu affligebat, continuis sudoribus diffluebat æger, etiam sæpissime his alias recurrentibus: Erat scorbuticus insignis, & copiosa salia crystallisata matulæ parietibus affigebantur. Tussis erat revera pectoralis pulmonis vitio enata, quando tantillum non exacte calidum biberet, vel parum pectus denudaret, tussiebat; quo largius sudaret, eo minus sordium expectorabat, &c. Febris ex acido erat scorbutico, quod etiam pectus affligebat.

℞. *Arcan. duplic.* ℈ß.
Maxill. luc. pisc.
☿ *diaphor.* ana gr. vj. M.

℞. ∽⊖✱ *anis.* ʒij.
℞ *tart. comp.* ʒj. M.D. 30. guttæ à meridie & sub introitu lecti: Pro æstu vespertino:

℞. *Maxill. lucii pisc.*
arcan. dupl. ana gr xv. M.
Sed cum omnia exasperarentur:

℞. ▽ *papav. rhœad.* ℥iij.
∽⊖✱ *anis.* ʒj.
Maxill. luc. pisc. ʒß.
fl. ♁ gr. xij.
Syr. viol. ʒvj. M. capiat cochleatim.

♃ ▽ *papav. rhœad.*
hyssop. ana ℥ij.
Maxill. luc. pisc. ℈ij.
Antihect. Poter. ℈j.
⊖ *volat. maxill. luc. pisc.* gr. ix.
Ess. opii ʒß.
Syr. violar. ℥ß. M. Assumsit, sed minus copiose, unde cum & debilis esset, & aliquot noctes non dormivisset, in somnolentiam delapsus est, qua vix loqui potuit, adstantibus saltem perquam terribilem. Superior E. mixtura magis proficua repetita & usurpata fuit. Sed ut febris impetum vespertinum infringerem:

℞. ▽ *papav. rhœad.* ℥ij.
fl. acaciæ ℥j.
Maxill. lucii pisc.
Corall. rubr. præp.
Antihect. Poter. ana gr. xv.
Syr. violar. ℥ß. M.

Sed eodem modo ferociit febris, tussi & screatu paulatim remittentibus. Unde

℞. *Amygd. dulc. ambros.* ʒiij.
sem. melon. ʒj.
c. s. q. ▽ *fl. papav. rhœad.* F. Emulsio, adde *Mandib. luc. pisc.* ʒß.
Antihect. Poter. ℈j. Edulcoretur pauco saccharo; quæ egregie profuit, hinc & eadem vespera repetita & sequenti die etiam, unde temperativa vi hujus remedii omnis æstus febrilis penitus evanuit; Hinc pro consolidandis pulmonibus:

℞. *Ras. santal. rubr.* ℥j.
L. sassafr. ℥ß. M. macerentur per xij. Hor. in ▽ *com.* ℔vij. Coqu. ad absumtionem ℔iß. adde
Heder. ♁*str.*
Comar. hyperici flor.
Herb. veron. ana Mij.
Rod. glyzyrrh. ℥ß.
sem. fænic. ʒvj.
Passul. min. conquass. ℥iv.
Coqu. ad remanentiam ℔iv.
De quo omni mane ingentem haustum calide bibit, ut & sub itroitu lecti; dum interea vesperi ob febrilia vestigia caperet:

℞. ▽ *papav. rhœad.* ℥iij.
asthmat. ʒiß.
Mandib. luc. pisc. ℈j.
Antihect. Poter. ℈ß.
Syr. papav. alb. ʒiij. M.
Item ℞. ⊖✱
Mandib. luc. pisc. ana gr. ix. M.

℞. *Lap.* ♋ *præp.*
Matr. perl. præp.
fl. ♁ ana gr. vij. M.

℞. *Maxill. lucii pisc.* gr. xv.
Antihect. Poter. ℈ß. M.

Quibus & similibus pulveribus continuatis & per aliquot septimanas continuato simul isto decocto, denuo convaluit.

CLXXXVII. *Affectus Splenetici.*

AFfectus splenetici se produnt ordinario dolore gravi, obtuso, quasi contundente, (minime omnium punctorio) & subsequentibus spasmis, nunc gravioribus, nunc levioribus.

Sic Vir repentino dolore in hypochondrii sinistri profundo corripiebatur, superveniente lipothymia gravi, cum aphonia fere, & spasmis ac motibus convulsivis, ac doloribus lancinantibus in omnibus artubus, præsertim manibus. Sic alius Vir conqueritur de continuo dolore in hypochondrio sinistro quasi compressivo, levamen egregium sentit ex applicato Emplastro de Nicotiana cum ana G. Tacahamacæ; sed corripitur sic hemicrania lateris sinistri, urgente præsertim circa regionem temporum istius lateris, turbante simul caput insigniter: remoto vero emplastro in latere sinistro evanescit hemicrania, redeunte hypochondrii molestia.

Fœmina dolore hypochondriaco sinistro profundo quasi lacerante affecta sentit exinde dolores lancinantes & lacerantes in universum abdomen torqueri & totum intestinorum situm recurrentibus creberrimis contorsivis doloribus affligi; revera spasmodici erant, ob plexum lienarem nerveum, ex male habente splene in spasmum actum.

Pariter & Studiosus, qui puer diuturna quartana & hinc hydrope affectus, tandem ab hac mediante copioso ⊡æ fluxu curatus redditus erat summe spleneticus, cum mentis perturbatione, & melancholia summa: nempe quoties tempestatis insignior, in specie verno aut autumnali tempore immineret mutatio, toties sensum palpitationis in imo hypochondrii sinistri prope spinam dorsi fere percipiebat, quam dolor gravativus & obscurus lienis in isto loco comitabatur, hinc caput turbari, anxius ipse reddi &c. incipiebat; adeo ut uno alterove die, antequam contingeret, tempestatis mutationem imminentem dictis in locis & modis perciperet; cum alias, dum ista in regione nil perciperet, hilaris, animosus, optime animo & corpore valens esset. Ut adeo hic quartanæ, lienem afficientis & hujus male affecti pulsatio Hippocratica, quam Helmontius urget, & hanc insequentis melancholiæ pathemata consideranda veniat.

Puer porro biennis, qui superiori anno duplicata quartana conflictatus erat, insigniter ab isto morbo tumentem adhuc ventrem gestavit, cum tumore circumscripto sub hypochondrio sinistro, febre continua lenta, appetitu insigni, chylosi imminuta, alvo soluta, & siti antemeridiana insigni. Omnia hæc ex muco acido-salso primarum viarum dependere ratus præscripsi solutionem ♂ c. *succo pomorum* ad 20. gtt. pro dosi, Item:

℞. *Ungu. alth.* ℥j.
    ♂o *chamom.* ℥ß.
        dest. junip.
            cumin. ana ʒj. M. Inungatur mane & vesperi universum abdomen, & interdum aquæ dulcis balneo insideat. Hinc dedi laxativum ex ⊙ fulminante, tum *Liquor.* 🜄 *fol. tart.* Item

℞. *Elix. Propr. s. ✠d.* ℥ß.
    ∽ ⊖ ✱ *simpl.* ʒij. M. D. 25. guttæ bis in die. Porro accepit nodulum ex rhabarbaro in cerevisia, & ob flatulentias ∽ *Carmin. de Trib.* ad 30. guttas.

Laxatione repetita cum ⊙ *fulm.* dedi

℞. *Liqu.* ♂ ⊙*r.* ʒij.
    🜄 *fol. tart.* ℈ij. M. filtra D. omni mane 10. gtt. & a meridie de ∽ ⊖ ✱ *anis.* 20. gt.

Epilepsia Infantis.

Infanti 1½ anni gravi epilepsia ex dentitione laboranti.

℞. *Liqu.* C. C. *succin.* ʒij. D. xij. guttæ sæpius & crebrius in ▽ *fl. acaciæ.*

℞. *Unicorn. ver. præp.* gr. viij.
    ⊙ *fulmin.* gt. j. M. D. in 2plo. Cum alvus haud debite responderet:

℞. *Lycopod.* ℈ß.
    ⊙ *fulm.* gr. j. M. D. in vehiculo jusculi carnis calidi. Hinc

℞. ▽ *ceras. nigr.*
    fl. tiliæ ana ℥j.
    unicorn. præp.
    cran. hum. præp. ana gr. xv.
    ⊖ *volat.* C. C. ℈ß.
    Syr. fl. tunicæ ʒij.

℞. ♂o *dest. rut.*
        succin. ana ℈ß.
    nucist. expr. q. s. pro Consistentia balsami, pro illinitione nuchæ & superiorum vertebrarum colli, dorsi & præcordiorum.

℞. *fl. chamomill.* Mj.
    sem. anis. ℥ß.
    baccar. junip. ʒvj.

Coqu. in s. q. ▽ *com.* Colat. ℥vj. adde
    Elect. de bacc. lauri ʒvj.
    Syr. emet. Sal. ʒij. M. pro clysmate.

CLXXXIIX. *Febris tertiana intermittens. Asthma Convulsivum.*

MUlier 50. fere annorum, cui tamen adhuc fluebant menses, laborabat Tertiana intermittente, & die vacuo asthmate convulsivo gravissimo, omni vespera post 7mam ex improviso superveniente, & ad quartam matutinam usque perseverante: Dies vero Paroxysmi febrilis erat vacuus absq; tali asthmate: Erat hoc revera convulsivum, nam

1. Nulla tussis aderat, aut saltem, sed inanis præcedebat.
2. Materiæ excretio seu screatus null⁹, aliquando quidem ante Paroxysmum, die illo, quo vesperi

vesperi redibat, viscida, mucosa, exscreabat, sed nec ante, nec post talia videbantur.

3. Finiebatur Paroxysmus successive sine sensibili materiæ evacuatione, inchoabat subito, sine notabili causa antecedente primum respiratio difficilis, hinc cordis palpitatio, anxietates præcordiorum gravissimæ, motus convulsivi in brachiis & scapulis, extremorum frigus, sudor varius, præsertim frigidus in Paroxysmo affligebat: Finito Paroxysmo lassitudo omnium membrorum, calor corporis, pulsus celer, & frequens supererat.

Finita & curata febre periodum suam tertianariam observabat Paroxysmus asthmaticus, tentata varia, volatilia, ⊖*, *liquor* C.C. *sucinatus*, *carminativus*, *Ess. castorei c.* ⊖*, *lumbricorum* *strium*, sed omnia erant frustranea. Sperma ceti cum croco, empl. ex Tacamahaca & galbano pro præcordiis, sed incassum omnia. Malum non erat hystericum aut ex abdomine, vel hypochondrio, in his locis quieta omnia, caput sine labe, saltem pect⁹ constringebatur universum, fauces occludebantur, unde non nisi cũ sonitu spiritum ducere poterat. Præcesserat gravis Cephalalgia, hanc exceperat febris, hæc cum per octiduum durasset, insecutum hoc asthma: Suspicabar acre miasma, Cephalalgiam quod induxerat, utcunque motu febrili resolutum ad nervos intercostales motum, unumque & alterum hujus nervulum occupasse, unde istæ lachrymæ; ⊡ crassa cum sedimento copioso, quasi farinaceo, & salibus scorbuticis admodum copiosis, unde & scorbutus delitescebat. Aliis ergo irritis ordinata sunt duo vesicatoria, impla, utrinque post carpos applicanda, die vacuo.

Die vero Paroxysmi hora 5. vespertina:

℞. *Farin. lycopod.* ʒß.
pulv. epilept. gr. ij. M. Quorum usu evanuit, nec nisi pauca sui vestigia reliquit Paroxysmus; unde per triduum continuum omni vespera continuatus fuit pulvis felici cum successu, ut penitus sopiretur malum.

CLXXXIX. *Chlorosis. Mensium Emansio.*

Virgo Chlorosi cum Mensium emansione laborabat, appetitu dejecto &c. optime profuerunt sequentia:

℞. *pulv. rad. aron. acr.* ʒiij.
Extr. tormentill. ʒiß. M. omni mane sumat, quantum ingentis cultri cuspis capit, meridie vero

℞. *Elix. Propr.* ʒiij.
Ess. absinth.
cent. min. ana ʒj. M. D. 50. gutt. sacco stomachico insimul inungat præcordia, facto ex *dest. macis*, *menth. caryoph. c.* *N. M. express.* Cum hæc per aliquot septimanas continuasset, & fere eorum pertæsa esset, alternis diebus, uno mane pulverem, altero a meridie *Essent.* assumsit. Hinc

℞. *Ess. myrrh. comp.* ʒß. factæ ex *myrrh.* p. iv. *croci* p. j. c. ℞ *tart. acri* D. 40. guttæ omni meridie, postmodum bis quotidie, mane & sub introitu lecti, & ita redierunt menses & appetitus. Hinc per septimanam bis solut. ♂ c. *succo pomor.* usurpavit, & interea crebro succum seu rob. juniperi, quod eam calefaciebat, erat enim semper frigida.

CXC. *Scorbutus. Tumor pedum.*

Senex fere 70narius subito dolore cruris sinistri corripitur intenso, hinc nocte sequente totum crus ab inguinibus ad poplitem intumescit mirabiliter, ita ut triplo superaret magnitudinem alterius cruris: dolor adhuc per aliquot dies remansit, sed hinc evanuit, prædicto tumore, albo, seu concolori denso & subduro remanente, ipso ægro cætera optime valente. Judicavi in corpore nonnihil cacochymico & quasi scorbutico, occasione doloris & hinc fibrarum spasmi variam colluviem ex M. S. in pede coacervatam & ita retentam esse; & quia tumor contumaciter eodem modo permansit, spasmum illum fibrarum adhuc durare, idque ratione irritationis, utut minus sensibilis a colluvie scorbutica acido-salsa factæ. Jussi E. ut præmissa levi laxatione qualibet septimana bis vel ter largiter sudaret, mane ex usu Theriacæ: Externe vero applicaret toti cruri tumenti a poplite usque nonnihil supra genu cancros fluviatiles vivos contusos instar cataplasmatis. Fecit hoc omni mane & vesperi semel, reliquendo ita cancros per totum diem & noctem. Continuavit hoc per 14. dies cum euphoria, saltem quod fœtor cancrorum admodum molestus esset; Effectus erat, quod copiosum serum resolutum per poros inciperet transsudare, ita ut hinc inde præsertim circa suras pustulæ serosæ elevarentur, ex quibus copiosum admodum serosum liquamen efflueret, quibus apparentibus cancrorum usum intermisit; sed fluere permisit pustulas, quæ exinde excavari & in parva foramina abire inceperunt, ex quibus copiosum serum profluebat. Sed cum talia foramina apparerent, accepit emplastrum a quodam apparenter ex resina, terebinthina & cera permixtum, (quod calorem partis naturalem conservaret) quo undique cruri applicato adhuc aliquandiu emanavit serosum liquamen, sed successive cessavit fluxus, & foramina illa omnia fuerunt occlusa. Pes autem fere ad naturalem statum rediit, præser-

præsertim supra genua, ubi alteri similis: infra genu mane est æquale alteri cruri, interdiu vero aliqualiter indurari, & tumescere observatur. Prurit admodum, & ubi scalpit, mox pustulæ serum fundentes erumpunt, quas isto emplastro coërcet. Jussi ut fonticulum in isto crure supra genu inurendum curaret. Interne ordinavi Pilulas c. ☿ *dulci*, item *Ess. myrrh. comp.* Externe præterea ∽ baccarum juniperi crus a genu ad poplitem usque continuo calide mane & vesperi inungebat; linteum etiam cum ∽ calido humectatum applicavit, tibialibus calidis mox desuper impositis. Conquerebatur enim de frigore cruris & pedis, id quod ob alcali cancrosum factum putavi, unde acido volatili ∇ succurrere jussi.

CXCI. *Catarrhus suffocativus. Asthma.*

FOEmina aliquot septimanas laborabat catarrho suffocativo, ut dicebat. Principium erat frequentior alaudarum assatio; sub qua & butyri irroratione & utriusque pinguedinis in carbones candentes destillatione, & hinc fumorum elevatione factum fuit, ut ipsa primo tussim aliqualem sed siccam & profundam, seu ex imo pectoris experta fuerit, quam aliquando ex improviso arctior pectoris & faucium angustatio, hinc difficillima respiratio & post aliquot dies perfecta orthopnœa insecuta fuerit, in quo statu continuo ultra octiduum suffocanda videbatur, donec successive expectorare & materiam glutinosam & perquam viscidam expuere, indeque liberius respirare & tandem ad sanitatem redire cœperit. Mansit tamen mali vestigium pulmonibus impressum, ita ut facile a quavis causa externa angustiam pectoris experiatur.

Causa remota est acidum viscidum ex butyro & alaudarum pinguedine incensis exhalans, respiratione inspiratum, asperæ arteriæ & hinc pulmonibus undique inhærens. Hoc irritavit inimica sui præsentia & acrimonia & adhæsione glutinosa, tanquam fuligo undique camini in pectore ductibus adhærens, bronchia & pulmones, unde primo tussis, hinc irritatione illa lymphæ uberior affluxus, ab utrisque gravior irritatio, unde continuata pulmonum strictura & coarctatio convulsiva. Duravit hæc tamdiu, donec tam lymphæ quam nutrimenti proprii affluxu, fuligo illa abstersiva, resoluta, & ex utrisque successive concretum novum ob moram & exactam mistionem seu subactionem spissum & candidum genitum fuerit. Hujus medio fuligo sublata, irritatio hinc sedata, contractura pulmonum hinc remissa fuit, unde liberiori paulo aëris accessu & recessu materia ista sub Paroxysmo genita cum fuligine involuta commota, protrusa, & sursum rejecta fuit. Mansit tamen vestigium ex pulmonum nutritione propria seu privata plus minus læsa, adeoque contracta hinc pulmonum debilitate, & fibrarum tali immutatione, qua facillime in spasmos agi possint, unde vel levi occasione externa pulmo irritari, fibræ contrahi, & hinc affectus revocari solet.

CXCII. *Cordis Palpitatio. Atrophia.*

REtulit mihi Pecquetus Parisiis, quod cum aliis Medicis venerit ad mulierem, horribili cordis palpitatione laborantem cum difficili respiratione, & omnimoda corporis macie, venis tamen sanguine satis repletis. Judicavit Dominus Pecquetus, sanguinem illum esse admodum acrem, qui non tantum nutritioni non sit aptus, sed etiam sua acrimonia & asperitate nutrimentum cæterarum partium abstulerit; hujus sanguinis temperandi gratia lacticinia convenientissima esse dixit: post 4. vel 5. vicibus Venam sectam, eam lactis usu ita restituit, ut intra duos menses bene saginata fuerit, nam Venæsectione sanguinis acrioris partem evacuavit, lac vero reliquum temperavit.

CXCIII. *Febris ardens.*

POlonus quidam, servus mercatoris robustæ staturæ, &c. ex inopinato circa vesperam horrore perfunditur & rigore, usque post mediam noctem, quo tempore admodum incalescebat; vocatus altero die post prandium, cum summe ardentem & calentem cum pulsu magno frequentissimo & vehementi invenio; cutis ad tactum erat arida, & squalida: cum videretur malum admodum esse auctum, jejuno quoniam erat stomacho, propino ℞ *bezoardicæ* gutt. XL. unde horæ interjecto spatio largus sudor insecutus fuit: vesperi cum alvus per triduum esset obstructa, præscribo:

℞. *Decoct. emoll.* ℥ix. in quo dissolv.
Elect. lenitiv. ℥j.
⊖ *gemmæ* ʒj. M. F. clyster.

Pro sedando ardore:

℞. *Decoct. hord. c.* C. C. ℔ß.
Syr. nymphææ
de papav. ana ʒvj.
∽ ⊖ *dulc.* ʒiij. M.

Hoc potu sitim levabat per noctem, mane sponte natura sudorem provocavit, unde omnia symptomata remiserunt: Hinc

℞. C. C. *s.* △
Ebor. s. △ ana ℈j.
♉ *diaph.* ℈ß.
Laud. op. gr. iij. M. pro 2. dosibus

Sumsit

Sumsit mane & vesperi, unde bene dormivit, & cum bene se haberet, adhuc unum pulverem assumsit, sicque curatus fuit.

CXCIV. *Tussis stomachalis.*

PUer conflictabatur tussi stomachali sicca, sed præsertim nocturna, eaque interrupta cum febre lenta, omni vespera bihorio ante cœnam exacerbante, cum urina crassâ, turbida cum copioso sedimento; acre salsum pertinaciter orificio stomachi adhærens hæc mala inferebat & vomitus interdum spontaneus assumtorum superveniebat. Unde quibusdam præmissis vomitorium propinavi; hinc pro temperando acri & calore lento hectico demulcendo:

℞. *Flor.* ♆
Antihect. Poter. ana ℈j. M. pro 2. dos. mane & vesperi hora quarta sumendis.

Item

℞. *Lapid.* ♋. *præp.* ℈j.
Flor. ♆
Antihect. Poter. ana gr. xii. M. pro 2. dosibus capiantur.

Sub introitu vero lecti

℞. ℞ ♀ ʒij.
Ess. op. ʒß. M. D. 40. guttæ.

Hisce ad tempus & similibus continuatis, factum fuit, ut inciperet omni mane post noctem quietam & continuo somno traductam per horam integram tussire, & copiosa mucosa ex imo corporis & ipso monstrante ægro ex scrobiculo cordis rejicere, (nam licet etiam in principio ad tussim stimulari se diceret, ex irritatione in larynge percepta, post aliquot tamen dies progresso morbo in imo circa scrobiculum cordis saltem se irritari dicebat) quibus excretis toto die vix amplius tussire solebat. Ergo istis & remediis & pathematis aliquandiu continuatis

℞. ℞. ♆ ʒiij. D. 40. guttæ bis in die, mane & vesperi; & pro stomacho restituendo ∽ baccar. juniperi, item Malvaticum juniperinum cum pane sub introitu lecti capere solebat.

CXCV. *Tussis stomachalis.*

SImilis erat tussis, quæ prehendebat Nobilem quendam post diuturnam quartanam, per potionem cum diacod. & Elæosacchari ♆ti ℈iv. pro 2. dosibus bis in die usurpatam & continuatam, cum inciperet copiosa excernere curatam, addito etiam ∽ ⊖ ✱ anisato: In omnibus his ex stomacho natis tussibus sonus tanquam ex profundo, **wie aus einem hohlen Topff** audiebatur.

CXCVI. *Tussis stomachalis.*

SImilis erat tussis, qui vexabat Mercatorem Augustanum, sed curabatur

℞. ℞ ♀ *acris*
compos. ana ʒij. M. D. 50. gutt. ter in die: Item

℞. ℞ ♀ *Comp.*
∽ ⊖ ✱ *anis.* ana ʒij. M. pro 4. dosibus, Hora saltem 5. vespertina assumendis: Symptomata erant appetitus prostratus, sitis, tussis, omni mane hora 5. inchoans, & per aliquot horas durans, cum summo conatu: excernebat æger pauca salivalia viscosa, & fere vomitus in ventriculo contentorum superveniebat: hinc quies; Hora 4. pomeridiana repetebat tussis, eodem modo, & cum per aliquot horas continuasset, iterum quies, tandem sub introitu lecti frigidi aliqualem tussim sed levem, interdum tamen cum vomitu patiebatur.

CXCVII. *Febris Tertiana & Continua.*

VIro tertiana intermittente & continua aliquoties permutatis laboranti, præscripsi:

℞. ▽ *scorzoner.* ℥iij.
✱ *vini* ʒiij.
Corall. rubr. præp.
C. C. s. △ ana ʒß.
Syr. decoct. citr. ʒiij. M.

℞. *Pulv. bezoard.* ℈ij.
Cinnab. ♁ gr. xij.
Camph. gr. iv. M. pro 2. dos.

℞. *Arcan. duplic.* ʒß.
♁ *diaph.* ℈j. M. pro 2. dos.

℞. ▽ *fl. sambuc.*
papav. rhœad. ana ℥iß.
C. C. ust.
♁ *diaph.* ana gr. xvj.
spirit. vini camph. ʒiß.
Syr. papav. rhœad. ʒvj. M.

℞. ▽ *fumar.* ℥j.
∽ ⊖ ✱ *s.* ʒß.
C. C. ust. gr. xv.
Lap. ♋ *præp.* ℈j.
Syr. menth. ʒij. M.

℞. ▽ *fl. papav. rhœad.* ℥j.
∽ ⊖ ✱ ʒß.
C. C. ust.
♁ *diaph.* ana gr. xv.
syr. papav. rhœad. ʒij. M.

℞. ▽ *fl. sambuc.* ℥iij.
∀ *camphor.* ʒiß.
C. C. s. △ ʒß.
bezoard. Min. ℈j.
⊖ *volat. C. C.* ℈ß.
Syr. fl. tun. ʒiij.

℞. ▽ *fl. sambuc.* ℥iij.
∀ *camphor.* ʒiß.
Ebor. s. △ ℈ij.
bezoard. min. ℈j.
Syr. rub. Id. ʒiij. M.

℞. ∽ ⊖✻ *f.* ʒiij. D. 40. guttæ aliquoties.

℞. ⊖ *absinth.*
card. ben. ana gr. xv.
♁ *diaphor.* gr. vj. M. D. in ▽ fl. sambuci.

℞. *Elix. febril. D. Mich.* ʒij. D. 40. guttæ.

CXCIIX. *Febris tertiana duplex.*

FOEminæ tertiana duplici intensa cum gravissimis præcordiorum anxietatibus in paroxysmo laboranti præscripsi:

℞. ⦶ ♁t.
Arcan. dupl. ana ℈ß.
scammon. ♀t. gr. iv. M.

℞. ▽ *fl. sambuc.* ℥iij.
Maxill. luc. pisc. ℈ij.
♁ *diaphor.* ℈j.
⊖ *volat. maxill. luc. pisc.* gr. xij.
Syr. borrag. ʒiij. M.

Quæ aliquoties reiterata fuit.

℞. ▽ *Chelidon. maj.* ℥iij.
Lap. ♋ *præp.*
Unicorn. fossil.
Cryſtall. præp. ana ℈j.
Syr. nymph. ʒiij. M. quæ itidem aliquoties fuit reiterata:

℞. *Unicorn. ver. præp.* gr. xviij.
Cryſtall. præpar. ℈ß.
⊖ *absinth.* gr. vj. M.

℞. ∽ ⊖✻ *simpl.* ʒiij. D. qui anxietates optime & miraculi instar discussit, hinc crebro reiteratus fuit.

℞. *C. C. ust.* gr. xv.
⊖ *absinth.* ℈ß.
specif. ad. Icter gr. iv. M. aliquoties accepit.

℞. *Unicorn. ver. præp.* gr. xv.
Cretæ albiss.
⊖ *absinth.* ana ℈ß.
☉ *diaphor.* gr. vj. M. D. ante paroxysmum. In Recidiva, cum facta esset puerpera

℞. *Pulv. gentian. subtiliss.* ʒj.
⊖✻ gr. xv. M. D. in haustu vini.

℞. ⊖ *absinth.*
corall. rubr. præp. ana gr. vj.
arcan. dupl. ℈ß.
scammon. ♀t. gr. iij. M.

℞. ⊖ *absinth.* gr. xv.
Corall. rubr. præp.
Lap. ♋. *præp.* ana gr. viij.
Extr. troch. Alhand. gr. j.
☍ *dest caryoph.* gt. j.
scammon. ♀t. gr. ß. M.

℞. *Pulv. Gentian.* ʒß.
⊖♀ gr. xv.
Extr. troch. Alb. gr. j.
☍ *dest. caryoph.* gt. iij. M.

Hinc pulveris Chinæ Chinæ ʒß. curam absolvebat, cui subjungebatur nodulus alterativus laxans.

CXCIX. *Scorbutus. Crurum Paralysis.*

FOEmina laborabat scorbuto, qui talum & pedem tumore quasi erysipelaceo cum insigni dolore occupabat, aderant simul copiosæ maculæ scorbuticæ, totum crus pingentes, etiam sanum, hinc superveniebat imbecillitas ambulandi, dolor lancinans cum sensu contractionis in suris, quoties progredi vellet, dolor in genubus, languor virium, somnus nullus, appetitus prostratus, interdum passiones leves hystericæ, sudor continuus, sitis intensa. Erat crurum paralysis scorbutica; Hinc præmissis pulveribus quibusdam absorbentibus ex coralliis, ebore f. △, & arcano duplicato, &c. cum usu pomeridiano ∽ ⊖✻ & cochleariæ, omnium optime contulit decoctum, quo utebatus bis, hora 5. & sub introitu lecti, expectando mane levem sudorem. Scilicet:

℞. *Comar. abiet. rec.* ℥ij.
Rad. Chin. ℥j. M. Coqu. in ana Cerevis. & ▽ f. ad mediet. absumt. Cujus usu repetito & aliquandiu continuato penitus evanuerunt, & ipsa curata fuit.

CC. *Dentitio difficilis. Diarrhœa. Epilepsia.*

INfanti dentitione difficili cum diarrhœa gravissima & insultibus Epilepticis imminentibus correpto præscripsi:

℞. ▽ *fœnic.*
plantag. ana ℥j.
Liqu. C. C. *succin.* ʒß.
C. C. *ust.* gr. xv.
Unicorn. ver. ℈ß.
⊽ *sigill.* gr. ix.
Syr. fœnic. ʒij. M. subinde reiterabatur, simul balsamus ex oleis destill. nuchæ & abdomini illinebatur, & calido latere pedes continuo fovebantur, hinc declinante malo quotidie bis de Elix. Propriet. sine ✚ do 30. guttas cepit, & sub introitu lecti pulvis bezoardicus vel similis dabatur.

CCI. *Dysenteria.*

VIr juvenis dysenteria gravi conflictabatur, in principio nonnihil cruenta, sed in progressu tota alba: hanc sine evacuantibus rhabarbarinis mox per opiata & specifica aggressus sum curare, aderat simul febris continua. Successit quidem cura, sed magno labore, & continuo calido cerevisiæ potu, lateribus calefactis pedibus & abdomini applicatis. Subinde sudores spontanei præsertim vespertini erumpebant, cum euphoria; cessante diarrhœa aderat adhuc febris conti-

continua lenta, cum gravamine ventriculi & appetitu de novo dejecto: copioso nempe muco ventriculum obsidente. Ob id ordinavi ⊖✱ cum paucis lapid. cancr. cujus repetito usu attenuatus quidem nonnihil fuit mucus, sed non rejectus. Coactus ergo vomitorium propinare ex Syrup. emet. ℥ß. idque eo magis, quod vespera præcedente æger sponte sua varia mucaginosa excrevisset, spontaneo vomitu. Sed vomitorium nil operatum fuit, utut anxium reddiderit ægrum, muco nempe in ventriculo copioso obtundente remedii vim. Attamen copiosa hinc mucosa screatu & tussi rejicere cœpit, febri lenta adhuc durante, quibus rejectis multum levatus fuit. Excrevit autem illa ex ventriculo, nam & stimulum tussis in regione scrobiculi cordis percipiebat; Ob id misturam ex ▽ hyssopi, Syrup. nicotianæ & oxymell. Scillitico ordinavi, cujus usu rejecit quidem copiosius, sed crebriores etiam secessus passus fuit. Hinc

℞. *Rad. aron. acr.* ʒij.
Lap. ♋. ℈ij. M. omni mane largam dosin cepit. Hinc ut penitus ex ventriculo eradicentur mucoginosa

℞. ℞ *tart. acris* ʒiij. D. 40. guttæ omni mane, & vesperi; cujus usu continuato pancratice denuo habuit.

CCII. *Febris Quartana.*

ANcillæ laboranti quartana, præmissis aliquot digestivis ex Crem. Tartari, tart. ⊕lat. &c. ante paroxysmum dedi:

℞. *tart. Emet.* gr. ij.
☿ *dulc.* gr. xv. M. Sed cum parum operaretur, die sequente:

℞. *Crem. tart.* ℈j.
Pulv. jalapp. ℈ß. M. qui bene operatus fuit; hinc diebus intermittentibus Elixir febril. D. Mich. bis quotidie datum est: Hinc die paroxysmi:

℞. ⊖ *absinth.*
card. bened. ana ℈j.
Corall. rubr. præp. gr. xv. M. pro 2. dos. sed male eam mulctavit, anxietates & similia pathemata inferendo. Hinc continuato Elixir. diebus intermissionis, die paroxysmi

℞. ⊖✱ ʒij. pro 2. dos. mane & circa meridiem in Vino absinth. sumendis; sed non sufficiebat, ipsa ex repetito usu tædio affecta: ob id.

℞. *Chin. Chin.* ʒiß. Infund. in Vino absinth. Mß. de hoc infuso cum pulvere capiebat die ante paroxysmum, partes 3. bene tota die exercendo corpus, postmodum die paroxysmi mane & circa meridiem alteras binas partes 3. rediit paroxysmus; sed multum imminutus. Hinc

℞. *Chin. Chin.* ℈ij. D. pro 2. dos. in Vino absinth. die paroxysmi assumendis; unde non rediit paroxysmus, ipsâ semper die post paroxysmum lassitudine omnium membrorum afflicta. Nihilominus ejusdem pulveris ℈j. die paroxysmi in vehiculo vini absinth. assumendum jubeo; unde denuo cessavit paroxysmus, & omnia naturaliter redierunt. Sed cum ipsa usum remediorum negligeret, die periodico redeunte, denuo paroxysmus rediit, ob id die à paroxysmo præscripsi potiunculam ex G. ✱ unde sexies copiosa viscida rejecit; Hinc iterum Chinam Chinam modo præscripto dedi, & altero die usurpatus hinc pulvis paroxysmum fugavit; Sed quid fit? cum continuaret adhuc semel dictum pulverem, nec rediret paroxysmus, die paroxysmum insequente anxietates præcordiorum cum difficili respiratione & æstu corporis & virium prostratione patiebatur, cum sudore insequente nocte: Hæc pathemata iterum altera vice post paroxysmi diem ex continuato pulveris usu redierunt, unde suspicabar, retardatum saltem, non vero oppressum fuisse febris motum; ita ut die insequente semper rediret paroxysmus, minerâ producti morbosi in præcordiis coacervatâ: hinc die illo, quo reverti suspicabar dictum paroxysmum, dedi vomitorium ex tart. emetico ad gr. iv. unde bis copiosissima cum levamine excrevit, unde paroxysmus, qui alias die antecedente debuisset reverti ordinario, reversus est sequente; Hinc die à paroxysmo

℞. ☿ *dulc.* ℈j.
scammon. ♁*t.* gr. v. M. Sed nihil evacuavit. Die sequente ergo:

℞. ⊖✱ gr. xij.
pulv. jalapp. ℈ß.
tart. emet. gr. iß. M. unde quater bene evacuavit, ut itaque promoverem naturæ motum febrilem, antequam ad usum Chinæ reverterer, die paroxysmi:

℞. ℞ *bezoard.* ʒj. D. in vehiculo calido 2. horis ante paroxysmum, cujus usu post binas horas ab assumptione sudare incepit, & per 3. horas largissime sudavit, nec illo die quicquam de paroxysmo percepit. Hinc diebus intermissionis Elixir febrile assumsit, (NB. sub sudore menses per 9. septimas suppressi prodierunt, sed die sequente cessarunt) & die paroxysmi redeunte jussi, ut iterum eandem dosin ℞æ eodem modo caperet; unde iterum post 2. horas satis largiter sudavit, nec illo die quicquam de paroxysmo percepit, saltem vesperi anxietates præcordiorum, & anhelitus quasi difficultatem; ob id die proximo paroxysmi dedi tart. emet. gr. iv. mane, unde quinquies per superiora purgata fuit, & à meridie ℞ bezoardicæ ʒj. cum ℈ß. Ess. opii sumsit, unde multum sudavit, & de paroxysmo nil ampli-

amplius sensit. Hinc adhuc semel die paroxysmi Rm. eandem hausit, sed hinc factum, ut die paroxysmi nihil amplius quidem perciperet, verum die post paroxysmi periodum sequente semper febris accessit, & duplicata facta fuit: sic recessit & abiit.

CCIII. *Febris quartana.*

FAmulus meus quartana simplici correptus accepit tribus vicibus ante paroxysmum pulveris rad. asari ℈ij. Erat enim debilis constitutionis: intermediis diebus ☍♀ p. d. quotidie bis 40. guttas. Hinc istis præmissis

℞. ▽ *menth.* ℥j.
Extr. gentian. ʒj.
⏜ ⊖✱ *f.* ʒß.
Syr. card. ben. ʒij. M. capiat 3. Hor. ante paroxysmum, corpus bene tegendo, & ita aliquantulum ante paroxysmum ad sudorem se componendo, aut saltem ut totum hinc corpus æqualiter & probe percalescat: his aliquoties continuatis convaluit.

CCIV. *Febris quartana.*

EAdem contulerunt quoque ancillæ, aliis pluribus, etiam China China irritis, ita ut exinde paroxysmum totum extra lectum facile ferre posset. Tertia vice pulverem asarinum & aliquot vicibus misturam ex extracto gentianæ sine ⏜ ⊖✱ sed cum Extr. theriacali assumsit: quodloco hujus vi sufflaminati paroxysmi tussim siccam, cum difficili & anhela respiratione tempore paroxysmi intulit, eaque omnia ex ventriculo, quæ omissis theriacalibus & superveniente vomitu cessarunt. Hinc

℞. ☍ *dest. caryoph.* gutt. v.
macer. gutt. ij.
sacchari albi q. s. M. F. Eleosaccharum, Cepit pro dosi in haustu ⏜ menthæ, aliquot horis ante paroxysmum, cujus semper aliquot post horas vomitus, sed cum euphoria fuit insecutus.

CCV. *Febris Quartana.*

VIr quidam patiebatur quartanam simplicem, quæ ex errore diætæ facta fuerat duplex:

℞. ⊖✱ ℈ß.
tart. emet. gr. iij. M. assumat ante paroxysmum. Hinc

℞. ⊖✱ gr. xv.
pulv. jalapp. ℈ß.
☍ *dest. caryoph.* gt. ij. M. capiat ante secundum paroxysmum; sequebantur quinque sedes, & in omnibus his paroxysmis saltem æstus, nullum aderat frigus, adeoque erat quartana calida; Die intermissionis Elixir febril. D. Mich. bis propinabatur; Hinc denuo ante paroxysmum:

℞. ⊖✱ gr. xv.
pulv. jalapp. gr. vij.
☍ *dest. macer.* gt. ij. M. Habuit exinde secessus sex, inde virium debilitas; ob id ante alterum paroxysmum:

℞. ⊖✱ ℈j.
♉ *diaph.* ℈ß. M. sudor secutus est cum euphoria, die intermissionis Elix. Mich. assumebatur.

℞. ⊖✱ gr. xv.
♉ *diaphor.*
Corall. rubr. præp. ana gr. viij. M. D. in duplo. pro 2. paroxysmis. Hujus adhuc continuato usu febris evanuit.

Sed haud diu quievit, quin redirent paroxysmi modo consueto, absque ullo frigoris vestigio: Hinc

℞. ⊙ *fulmin.* gr. v.
Corall rubr. præp. ℈j. M. D. in duplo, ante paroxysmum sumenda: Horum usu post paroxysmum alvum aliquoties fluida, sicut etiam die intermissionis, absoluto digestionis primæ negotio, semper aliquot secessus, adeo ut fluxum lientericum metuerem; Sed nihilominus ante paroxysmum iisdem pulveribus perrexi, unde factum est; ut in duplicatura secundus paroxysmus evanesceret, durante tamen adhuc eodem modo primo: ob id

℞. *Cort. Chin. Chin.* ʒiß. D. pro 3. dos. Unam die intermissionis, reliquas die paroxysmi; qui rediit, sed mediocriter: unde altero paroxysmo instante:

℞. *Chin. Chin.* ℈ij.
pulv. asari ℈j. M. pro 2. dos. Die ante, & die paroxysmi, qui non rediit; Hinc

℞. *Pulv. Chin. Chin.*
asari ana ʒj.
caryophyll. aromat. ʒß. M. pro 4. dosibus vino infundendis. Hinc die paroxysmi capiat ⏜ absinth. ʒiß. in haustu vini absinthitis pro bina dosi, expectando horam inter eas, & hinc se ad sudorem componat: inde largiter sudavit, & de paroxysmo nihil expertus est. Sed cum rediisset, ut ut leviter, dedi vomitorium die paroxysmi & die intermissionis assumsit grana piperis xij. pulverisata in haustu spiritus vini; ante paroxysmum vero

℞. *Extr. gentian.* ℈j.
♉ *diaphor.* ♂ gr. ix.
Laud. op. gr. iß. M.

Capiat crebrius cum jejunio. Sic nunquam rediit.

CCVI. *Tertiana duplicata scorbutica.*

VIr laborabat tertiana duplicata scorbutica cum gravibus symptomatibus:

℞. *Gumm. Tacamah.* q. s. Malaxetur
c. s. q. Balf. Peruv. Inducatur super alutam F. scutum stomachale. Irroretur

☍ *dest.*

Olea dest. menth.
cumin. ana q. s.
℞. *Decoct. hord. c. rad. scorzon.* ℔ß.
Elect. diascord. Fracast. ʒiß.
cochlear. ʒß.
Syr. Corall. Quercet. ʒvj.
dulc. q. s. pro acore subtili. M.
℞. *Arcan. duplic.* ℈j.
diaph. ℈ß. M.
℞. *Decoct. carmin. usit.* ℥ix.
Elect. de bacc. lauri ℥j.
dest. cumin.
carvi ana gutt. ix.
tart. ℈ij.
vitell. ov. N. j. M. pro Clysmate.
℞. *menth.* ℥ij.
carminat. ℥j.
cochlear. ana ʒß.
st. gr. xv.
diaphor. gr. vij.
Syr. cydon. ʒvj. M.
℞. *Arcan. dupl.* gr. xv.
Magist. Corall. c. succ. citr. ℈ß.
dest. caryoph.
cinam. ana gt. j. M.
℞. *rub. idei.*
Scorzoner. ana ℥j.
Cordial. Herc. Saxon.
carminat. ana ℥ß.
Succ. citri rec. ʒvj.
theriac. camphor. ʒiß.
Confect. Alcherm. ʒj.
Syr. acetos. citr. ℥ß.
dulc. q. s. M.
℞. *dest. macer.* ℈j.
caryoph. ℈ß.
expr. nucist. ℥ß. M. pro stomacho.
℞. *st.*
Arcan. dupl. ana gr. xv.
Corall. rubr. præp.
diaphor. ana gr. vij. M. pro 2. dosibus.
℞. *Decoct. tamarind. cum passul.* ℔j.
Syr. acetos. citr.
corall. Quercet. ana ℥j.
fl. bellid.
tunic. ana ʒj. M. pro Julebo.
℞. *simpl.* ʒij. D. 40. guttæ.
℞. *Empl. febril. Strobelb.* ℥ß. Malax.
c. s. q. scorpion. comp.
dest. rut. ana gt. v. M. applicetur pulsibus.

CCVII. *Febris lenta continua.*

FOEmina ex tertiana 16. septimanarum antecedentis anni male curata continuam lentam cum typo tertianæ duplicatæ contraxerat, quæ tandem in tertianam duplicatam intermittentem fatiscebat; Filia vero ejus continuam lentam tertianam seu periodicam cum levi horroris vestigio ingruente Paroxysmo habebat, non tamen intermittebat, sed saltem remittebat. Optime contulit in Matre:

℞. *tart. Essentif.* ℈j.
diaphor. ℈ß. M.
℞. *Card. Bened.* ℥iij.
Cinamom. ʒiij.
tart. Essentif. ʒß.
Maxill. Luc. piscis ℈j.
Syr. helotyrb. ℥ß. M.

Pro Filia

℞. *MPill. de Trib.* gr. xij.
Tart. Emet. gr. j. M.
c. s. q. dest. menth. F. Pilulæ ante exacerbationem sumendæ.
℞. *Elix. propr. s. d.* ʒiß.
simpl. ℈iv. M. D. 40. guttæ ter in die. Tandem in Matre finem imposuit vinum medicatum ex ChinaChina cum *tart.*

CCIIX. *Dolor brachii post febrem.*

FOEmina febre continua sed quasi tertiana duplicata periodica laborans, cum convaluisset, (postquam in toto morbi cursu gravissima cephalalgia laboraverat, qua alias habitualiter conflictabatur) corripitur acerbissimis doloribus humeri sinistri infra articulum superiorem, fere in medio ossis humeri cum aliquali tumore: Dolor erat continuus, noctu acerbius affligens, quasi forcipibus os confringeretur, contundens, ostocopos, lacerans, & ad extremos usque digitos lancinans, cum partium musculosarum intus thoracem versus spectantium aliquali tumore. Tentata pro doloris lenitione plura, sed omnia frustra v. g. *Emplastr. de Ran. c.* ☿. suffitus, litus cum. Tandem

℞. *Empl. de Cicuta* ℥j.
G. in sol. ℥ß.
c. s. q. Phil. F. Emplastrum, cujus usu tumor auctus fuit cum rubedine, ita ut ad suppurationem vergere inciperet; Hoc viso cataplasma ex *sem. lin. & farina secal.* in lacte coctis, addito pauco Sapone Veneto sub cataplasmatis forma imposuit, sæpiusque reiteravit. Sed cum lac facile acesceret, cerevisiam lupulatam ei substitui; ast cum sic tardius emolliri & suppurari videretur tumor, imponit *Empl. diachyl. c. gummis*; cujus usu continuato tumor suppuratus & apertus fuit, sicque abscessus post copiosissimi puris evacuationem fuit curatus. Hinc collegi:

1. Quod post morbos acutos qui superveniunt dolores in parte cum aliquali tumore, non nisi suppuratione sint curandi.
2. Quod hi tumores sint quasi Crises per metastasin.
3. Idque eo magis si ante vel in morbo dolor cujusdam

cujusdam partis gravior adfuerit, sed qui post morbum curatum evanuerit, quem iste in alio loco exceperit.

CCIX. *Febris Quartana.*

QUartanâ affecto febri propinavi primum Asarum, quod sine vomitu per inferiora tantum purgavit: deinde cum rigore ante Paroxysmum nimis gravi afficeretur, præscripsi linimentum ex ☍ N. M. & oleis quibusdam destillatis stomacho applicandum, superimposito latere, ne odor adeo facile expirare possit: unde rigor omnino remisit, nec in sequentibus Paroxysmis rediit; unde rigorem hunc ex stomacho ortum fuisse concludebam. Tandem

℞. *ocul.* ♋. *præp.* ℈ij.
facch. ♄ ℈ß, M.

Sic pulvere oculorum ♋ ad 14. dies continuo in ▽ *decoct. Card. Bened. propinato*, contumacem aliquot mensium quartanam curavi.

CCX. *Dysenteria.*

VIr incurrebat dysenteriam ex esu prunorum, cum potu frigido desuper hausto; hac utcunque sed non ex radice curata aliquot abhinc septimanis incurrit in inflammationem & suppurationem tonsillarum; hac curata superveniunt dolores graves lancinantes in genu dextro cum tumore in anteriori loco, hinc & in talo dextro: post aliquot dies etiam genu sinistrum affligitur, hinc & illius cruris talus. Dolores erant fere vagi, nunc plus nunc minus vexantes, nunc atrociores in uno, nunc in altero; tumor nunc intensior, nunc remissior; pluribus tentatis sub Chirurgo sed frustraneis, crure dextro ad atrophiam declinante, ego præmisso Vomitorio præscribo:

℞. *Lap. osteocoll.* ʒj. D. pro 2. dosibus in vehiculo aceti capiendis. Item

℞. *Lap.* ♋. *præp.*
osteocoll. ana ℈ij. M. pro 2. dosibus.

Externe

℞. ▽ *artic. ad Extr.* ℥iß.
⁓⊖✻ *c.* ♆ ℥j. M. præmisso loci affecti & dolentis affrictu, illinatur, qui bene profuit, sed inconstans effectus, malo subinde recrudescente; internis his insistebat, & externa continuabat, sed cum malum perfecte cedere nollet, præmissâ denuo purgatione supra & infra, corpore cacochymico existente,

℞. ▽ *fl. sambuc.* ℥j.
✚ *vini* ʒij.
Theriac. ʒß.
♉ *diaph.* gr. xv. M. capiat expectando sudorem; hancque potionem alternis diebus continuavit, intermedio tempore Rob junipери mane & vesperi usurpato. Externe

℞. ☍ *dest. terebinth.*
junip. ana q. v. Illinantur loca dolentia & tumentia, quod omnia inter externa contulit: quibus continuatis convaluit. Scilicet

1. Fermentum dysentericum contenta inquinavit, unde in tonsillis tumor & inflammatio, in articulis ista pathemata.
2. Quæ quasi ad naturam arthritidis vagæ accesserunt, ipso ægro ad scorbutum forsan inclinante.
3. Nam & in brachio aliquando aliquid percipere incipiebat, & alio tempore maxillarum inferiorum motus imminui & cum dolore quasi spasmodico corripi cœperant.

CCXI. *Bubo Venereus.*

LAborabat quis bubone venereo, præscripsi:

℞. *Empl. de Ran. c.* ☿ *q. s.* Malaxetur cum ☍ *dest. Guajaci*, applicetur quotidie bis, una cum purgatione ☿li. Hinc

℞. *Empl. diachyl. cum gumm.* ℥j.
magnet. arsenic. A. Salæ ℥ß.

Malax. cum ☍ *dest. guajac. q. s.* applicetur.

Hinc Chirurgus applicavit cataplasma, aperuit tumorem: Interne vero decoctum ex L. juniperino, *Cort. L. Guajac.* & cæteris usitatis, bibit sedulo, & omni mane largiter sudavit, cum interposita purgatione ☿li.

CCXII. *Febris petechialis.*

VIr juvenis die ☿ persentit horrorem; Die ♃ lassitudinem omnium membrorum, cum insigni capitis dolore, siti, & oris siccitate; Capit proprio nutu Pilulas cephalicas, circa meridiem accedens ordino:

℞. ▽ *menth.* ʒij.
Syr. emet. ℥ß. M. pro sequente die.

Ab usu enim pilularum habuit circa meridiem vomitum unum & bonam purgationem.

Die ♀ a vomitorio octies supra & toties infra purgatus fuit. Pro nocte sequente

℞. ▽ *scordii* ℥ij.
✚ *sambucin.* ℥ß.
Theriacæ ʒj.
♉ *diaphor.* ℈j. M. pro 2. dosibus.

Die ♄ ℞. C. C. *s.* △. ʒß.
Bezoard. min. ℈j.
☍ *camph.* gt. v.
dest. succin.
cort. citr. ana gt. j. M. pro 2. dosibus.

Fauces erant aridæ & squalidæ, caput turbidum, æstus moderatus. Nox insequens inquieta, cum incipiente delirio.

Die ☉. Symptomata eadem, rubet facies insigniter, pulsus celer, frequens, parvus, inæqualis.

℞. *Liquor.* C. C. *succinat.* ʒiß. D. pro 2. dos. a prima dosi æstus intensior, hæmorrhagia larga, quam rubor faciei præmonstraverat; petechiæ in manibus, symptomata cætera eadem; Potus erat cerevisia secundaria cum vino; Pro Faucibus una cum iis, quæ Chirurgus ordinabat:

℞. Mu-

℞. *Mucilag. cydon. c. spermat. ran. extr.* ʒj.
Rob dianuc. ℥ß.
⊕ ♉*t.* ʒj. M.

A meridie alteram spiritus dosin sumsit, copiosioribus prorumpentibus petechiis; symptomata eadem, vesperi

℞. ▽ *fl. papav. rhœad.* ℥ij.
sambuc. ℥j.
Ebor. s. △
bezoard. min. ana gr. xv.
⊖ *volat.* C. C. gr. xij.
Syr. de scord. ℥ß. M.

Die ☽

℞. *pulv. bezoard. Mich.* gr. xvj.
⊖ *volat.* C. C. gr. viij.
☍ *pestil. Henis.* gr. vj. M. D. in triplo.

Hoc ipso die iterum hæmorrhagia, nox inquieta, delira, symptomata cætera eadem. Die ♂.

℞. *Liquor.* C. C. *succin.* ʒiß. D. pro 2. dos. Vesperi

℞. *pulv. bezoard. Mich.* gr. xv.
Cinnab. ♉ ℈ß.
⊖ *volat.* C. C. gr. iv. M.

Nox pessima, delira, summe inquieta, &c. mane incipientes convulsiones,

Die ☿ septimo scilicet morbi

℞. C. C. *s.* △ ℈j.
bezoard. min. ℈ß.
♅ *epilept.* ♉*l.* gr. j. M. Symptomata eadem: A meridie Hor. III. cepit Liqu. C. C. succin. 40. gutt. Habuit secessus 4. de cætero per totum morbi cursum ⊡ semper cruda, sanorum simillima. Vesperi

℞. ♅ *bezoard. Mich.* gr. xij.
⊖ *volat.* C. C. gr. v.
Cinnab. ♉ ℈ß. M.

Post mediam noctem *Liquor.* C. C. *succin.* gutt. 40.

Die ♃ Nox prægressa tolerabilior ratione delirii, sed convulsiones ingravescentes; ob id mane idem pulvis & spiritus idem assumtus: vesperi propter nimias faciei & manuum convulsiones graves vesicatorium utrique brachio prope carpum in parte extima applicare jussi: Interne

℞. ▽ *pæon.* ℥ij.
∽ *vini camph.* ʒj.
Matr. perl. præp. ℈ij.
bezoard. ☉*r.* ℈j.
Syr. fl. tun. ʒij. M. pro 2. dosibus: una ante, altera post mediam noctem capiendis: Nox quietior, cum somno, licet interdum interrupto: vesicatoriorum Effectus insignis, convulsiones mane longe mitiores.

Die ♀ propter vires

℞. ▽ *pæon.* ℥iij.
∽ *vini camph.* ʒiß.
C. C. *s.* △
Matr. perl. ppt.
♉ *diaph.* ana ℈j.
Conf. Alcherm. ʒiß. M. reiteretur vesperi, unde melius habuit; Convulsiones mitiores:

Die ♄ Nox paulo inquietior:

℞. *Liqu.* C. C. *succin.*
℞ *Corall. c.* ∽ *Cord. Cerv.* ana ʒj. M. D. bis hac die 50. guttæ; vesperi potio reiterata.

Die ☉. Nox bona, Convulsiones & cætera symptomata cessabant, hinc

℞. *Liqu.* C. C. *succin.* ʒiij. D. 40. guttæ, ter in die.

Die ☽ omnia meliora, spiritus idem continuabatur.

CCXIII. *Tumor testis.*

VIr laborabat tumore testis sinistri, duro, ingenti, inveterato, cum superveniente insigni dolore & æstu subitaneo.

℞. ▽ ♆ *rec.* ℔j.
spirit. vin. camph. ℥ß,
sacchari ♄ ʒß.
cerussæ ʒj. M. pro Epithemate.

Alio tempore præscripsi:

℞. ▽ ♆ ℔iß.
∽ *vini camph.* ℥iß.
sacchar. ♄ ʒß.
opii in ∽ *vin. sol.* ℈j. M.

Hinc sedato quasi Paroxysmo

℞. *Ungu. dialth.* ℥iß.
Bals. ♆ *terebinth.* ʒiij.
☍ *Philosoph.* ʒiß. M.

Præmisso semper fotu seu suffitu ✠ vini, illinatur mane & vesperi, idque ad imitationem Timæi. Deinde

℞. *Empl. de ran. c.* ☿. ℥iß. applicetur.

Hinc animus erat ad salivationem levem & successivam accedere; Interdum propter æstum & dolorem renum ac clamosam sitim cum doloribus abdominis præter clysmata profuit mistura polychresta ex ✠ & *Lapid.* ♋ *& opio.*

CCXIV. *Morbilli.*

PUer 4. præter propter annorum, corripitur Mens. Junio diarrhœa crebra, citra causam manifestam, adest simul febris tertiana intermittens duplicata, anno isto quasi endemia, quæ omni vespera hor. iv. prægresso levi horrore æstu diuturno plus minus intenso pergit, cum siti. Die 8. vel 9. æstus fit continuus, utut stato tempore febris intermittens etiam horrore solito se manifestaret; Suspicantur ergo parentes, quod morbilli sint prodituri, quia jam soror ejus iisdem modo convaluerat. Nocte ergo inter diem ♄ & ☉ media erumpunt morbilli, & copiosius die sequente; nocte sequente & die ☽ perstant, sed durante febre intermittente & diarrhœa. Nocte inter diem ☽ & ♂ ex negligentia forsan vigilis infans ob æstum

æstum alia loca frigidiora subinde quærens, ab aëre externo nimium refrigeratur, adeoque omnes morbilli penitus evanescunt, & ne vestigium eorum apparuit, alvi fluxus intenditur, cum gravissimis supervenientibus torminibus, excreta mucosa & cruenta, f. erat dysenteria, cum siti clamosa, infante saltem cerevisiam secundariam frigidam pro potu urgente. Parens propinat *Essent. theriac. simpl.* & abdomini applicat *Emplastr.* ex Theriaca simulque omni modo sudorem & per hunc morbillos provocare studet; sed frustra, ne gutta quidem elici potuit. Consultus suadeo clysmata ex lacte, item

℞. *pulv. hepat. viper.* ℈ij.
C. C. *ust.*
Boli Armen. ana ℈j.
Extr. Croc. gr. viij. M. pro 4. dosibus.

Circa meridiem primum clysma ex lacte caprino applicabant, quod ad vesperam usque retinet, & saltem lac coagulatum & grumosum reddit: nocte appetente aliud applicant, & retinetur usque ad mediam noctem; ubi de pulveribus dosin unam præbebant, post cujus usum aliquandiu post naturalem sedem seu secessum, sed horribiliter fœtentem habet; jussi simul, ut gelatinam C. C. vel potius priapi cervi in potu crebro darent, sicque paucis diebus convaluit, nil de morbillis denuo ne vestigio quidem apparente.

CCXV. *Febris maligna ex Tertiana simplici.*

Vir ex febre tertiana simplici circa quartum Paroxysmum in continuam malignam incidit; post primum Paroxysmum præscripsi:

℞. *Crem. tart.* gr. xvj.
tart. ♁*lat.* gr. viij.
Rhab. elect. ℈ß.
Scammon. præp. gr. ij. M. pro dosi.

Item

℞. ℞♁ ʒij. D. 40. guttæ.
℞. ▽*fl. papav. rhœad.* ℥iij.
✳ ʒvj.
Lapid. cancr. præp. ʒj.
Syr. rub. idæi ʒvj. M. Capiatur in & extra Paroxysmum, nam frigus erat leve, æstus vero ultra 12. Hor. urens magis interna & fauces exsiccans, quam extrinsecus se diffundens: repetita fuit hæc potio.

℞. ▽*fl. papav. rhœad.* ℥iij.
succ. rub. idei ʒiij.
♁ *diaphor.* ʒj.
Syr. papav. rhœad. ʒvj.
∽ ⊕ *dulc.* ʒj. M. pro usu in Paroxysmo præcipue. Cum E. febris fieret continua, & ego mala suspicarer:

℞. ▽*fl. sambuc.* ℥iij.
✠ *rutac.* ʒiij.
Theriac. ʒj.
♁ *diaph.* ʒß.
Syr. acetos. citr. ʒiß. M.

℞. *Lap.* ♋ *præp.*
Antihect. Poter.
Arcan duplic. ana ℈j. M. pro 2. dosib.

℞. ▽*fl. papav. rhœad.* ℥iij.
℞*fl. bellid.* ʒiij.
C. C. *s.* △ ʒß.
bezoard. min. ℈j.
Syr. papav. rhœad. ʒvj. M.

Hactenus ⊡ semper cruda, & cum omnia febris malignæ nunc adessent indicia, ob id

℞. *Bezoard. min.*
specif. cephal. ana ℈j.
⊖ *volat.* C. C. gr. xvj.
☍ *pestil. Hænis.* gr. viij. M. pro 2. dosib.

℞. ▽*Ceras. nigr.* ℥iij.
Liquor. C. C. *succin.*
C. C. *ust.* ana ʒß.
Syr. rub. idæi ʒiij. M. capiatur unà cum isto pulvere; pulvis & potio aliquoties reiterata fuerunt, singulari cum effectu.

℞. *Ebor. s.* △. ʒß.
specif. cephal. ℈j. M. pro 2. dosibus.

℞. *Ebor. s.* △. ʒß.
Bezoard. min. ℈j.
⊖ *volat.* C. C. ℈ß. M. pro 2. dosibus.

℞. *Lapid.* ♋ *præp.*
Ebor. s. △ ana ℈ß.
⊖ *volat.* ⊡*æ* gr. vj. M.

℞. ℞*tart. compos.*
∽ ⊖ ✳ *anis.* ana ʒiß. M. Convaluit.

CCXVI. *Colica Convulsiva.*

Vir ventriculi frigidi & debilis ac Colicæ Convulsivæ obnoxius habituali, quam facili occasione, & vel cerevisiæ non adeo laudabilis, nec exacte defecatæ contrahebat, post tertianam intermittentem, qua aliquot septimanas laboraverat curatam, ex musti recentis mediocri potu & uvarum recentium paucarum esu gravem Colicam Tenesmodem incurrit: h. e. tormina insignia circa umbilicum, creberrimus egerendi alvum, frustraneus tamen conatus, dolor compressivus in ano & anterius in regione inguinali, quasi ⊡ emitti non possit, alvus contumax, nisi clysteribus & insuper suppositoriis proritaretur, quibus pauca mucosa, sed cum levamine ejiciebantur, sed continuo reiteranda erant. Causam putavi mucum acidum viscidum tartareum, reliquias febriles a musto acescente & fermentante commotas, adeoque Colicam Convulsivo-pituitosam tenesmodem inferente: appetitus nullus, sitis, subinde singultus: præter clysma carminativo-emolliens.

℞. ℞

℞. ℞♀ *Comp.* ʒij.
℺ ⊖✱ *anis.*
Ess. opii ana ʒj. M. D. 40. guttæ.
℞. *Empl. matric. de galbano* p. ij.
Tacamah. p. j. Malaxetur cum galbaneto Paracelf. Sed frustra hæc omnia.
℞. *Maxill. lucii pisc.* ʒß.
pulv. conchar. pulveris. ℈j.
⊙ *fulmin.* ℈ß. M. pro 2. dosibus: unam cepit vesperi, & alteram mane, pro scopo dissolvendi & abstergendi humorosum & aperiendi alvum, sed frustra. Interea pro ventriculo & viribus & singultu
℞. *Q. E. menth.*
cinam. ana ʒj. M. D. 20. guttæ, bis vel ter de die. Tandem
℞. *G. ✱ in ✚ solut.* ʒß.
Extr. gentian.
⊙ *fulmin.* ana gr. viij.
Troch. Alband. gr. ij.
Scammon. præp. gr. j.
c. s. q. ♂ *dest. succin.* F. Pilulæ pro 2. dos. Prima optime operata fuit, mucosa, hinc tenuia tarde sed optimo cum levamine evacuans: cum pulveres illi pridie jam materiam disposuissent, pro potu frigido & noxio corrigendo
℞. ⊖ *volat. aromat.* ʒiß.
℺ *carminat.* ʒß. M. D. 20. guttæ. in haustu potus ordinarii aliquoties omni pastu repetendo; Hisce convaluit. Sed cum recidivaret post aliquot septimanas morbus, ob expositionem auræ liberioris & iter præmaturum, ob viscidum dissolvendum:
℞. ℞ *G.* ✱ ʒij.
Ess. Castor. ʒiß. M. D. 50. guttæ bis in die.
℞. *Fl.* ♀ ℈ij.
Extr. castor. ℈ß.
⊙ *fulmin.* gr. vj.
♂ *dest. chamomill.* gutt. iv. M. pro 2. dosibus. Dolores inde remiserant, sed alvus pertinaciter clausa cum conatu & hinc dolore compressivo & stimulante in regione pubis:
℞. *Rad. acori nostr.* ʒvj.
fol. senn. s. st. ℥ß.
⊖♀ ʒj.
Zingiber. ℥ß.
Incis. Contus. D. Infund. in. Mens. ß. ▽ com. fervidæ, refrigescat paulatim, Bibatur pro lubitu: optime contulit.

CCXVII. *Tumor abdominis Infantis.*

PUella 1. anni aliquot septimanis jam ablactata, patiebatur tumorem abdominis tympaniticum, universum abdomen cum præcordiis occupantem, appetitus deficiebat, secessus plures vitiosi: Plura tentata sed frustra: superveniunt repetitæ convulsiones Epilepticæ, unde pulverem cum ⊙ fulmin. præmisi, & clysmata aliquot applicari jussi, interpolatis vicibus Liquorem C. C. succinatum in vehiculo sequenti:
℞. ▽ *menth.* ℥iß.
Cinam. ʒj. M. simul interponendo. Quibus Epileptici quidem insultus cessarunt, sed idem abdominis tumor perstitit: pro quo tandem levando ad imitationem Sylvii & Barbette interne quotidie Liquor. ▽ fol. tart. ad 30. gutt. bis usurpavit; Externe vero omni mane & vesperi
℞. *Ungu. de alth.* ℥ß.
♂ *chamomill.* ʒij.
Philosop. ʒj.
dest. cumin. ℈j. M.
abdomen illinivit, sicque convaluit.

Notabile est, quod post usum ⊙ fulmin. semper primo somnum caperet, & hinc cum evigilasset, vomitus, & materiæ horridæ secessus. Erat affectus, qualem Sylvius de abdominis doloribus, & Barbette de Atrophia infantum describit.

CCXIIX. *Tumor abdominis Infantis.*

PUer 5. annorum febre tertiana duplicata afflictus & sine cura relictus, ita ut tempore paroxysmi ederet & biberet: Unde febris illa pertinax & abdomen insigniter intumescere cœpit: pro Cura præmissum aliquod vomitorium, quod subinde reiteratum, hinc dabatur Elixir febrile Michaëlis, de quo quotidie bis assumsit 40. guttas, cum regimine diætæ in & extra paroxysmum: & sic intermittentes evanuerunt: Sed post unam alteramve septimanam cum largiter puer comedisset, febris continua lenta cum abdomine tumido & in hypogastrica regione præsertim duro, ac dolente, cum affligere cœpit, cum tussi & materiæ viscidæ rejectione, quæ omnis ex ventriculo erat; præmisso vomitu usurpavit saltem Liquor. ▽ fol. tart. 40. gutt. bis quotidie, & quidem repetendo crebrius: Interposui laxationem, per ⊙ fulmin. gr. iij. additis arcano duplicato & lapidibus ♋. idque bina vice, externe litum:
℞. *Unguent. de alth.* ʒiij.
♂ *chamomill.* ʒj.
dest. junip. ʒß.
philosoph. ʒj. M.
quo mane & vesperi totum abdomen inunctum fuit, & ita convaluit.

CCXIX. *Diarrhœa torminosa.*

FOEmina corripiebatur diarrhœa torminosa gravi, spontanea, cum Mensium fluxu, idque ex ventriculi vitio:
℞. *Conserv. menth.*
Diascord. Fracast. ana ʒij.
Rhabarb. el. ʒj.

Corall. rubr. præp. ℈ij.
c. s. q. Syr. corall. Querc. F. Electuarium, de quo capiat crebrius.
℞. *Ess. tormentill.* ʒij.
opii ʒß. M. D. 40. gutt. ter in die.

Item assumsit vitellum ovi ad duritiem Cocti cum ✚ rosaceo, quo semel per biduum quotidie unum capiendo cum ista tinctura usa fuit. Cessarunt sic secessus, sed tormina in ventriculi & umbilicali regione, item aliqualis cardialgia & inflatio ventriculi cum anorexia illam cruciabant, imprimis tormina subinde recurrentia eam afficiebant.

℞. *Q. E. Cinam.* ʒij. D. 30. gutt. bis in die, sicque omnia hujus usu evanuerunt symptomata, ipsaque convaluit.

CCXX. *Febris Quartana. Hectica.*

VIr scorbuticus, hypochondriacus ad hecticam declinans, Quartana laborabat, eaque lenta, cum incipiente pedum œdematoso tumore

℞. *Liqu. ♁ fol.* ♀ ℥ß.
∽ Cochlear. ʒj. M. D. 50. guttæ bis in die.

℞. *Ebor. s.* △
Arcan. dupl. ana gr. xv.
♉ *diaphor.* gr. v.
☉ *fulmin.* gr. ij. M. D. ante paroxysmum. Continuavit hæc aliquoties & aliquandiu: Hinc

℞. *Elix. Propr. s. ✚d.* ʒiiß.
∽ ⊖✱ simpl. ʒiß. M. D. 40. guttæ omni mane & à meridie. Hinc die paroxysmi mane cepit bonum haustum:

℞. *fol. senn. s. st.* ℥ß.
Rad. acor. ver. ʒvj.
⊖♀ ʒj.
Zingiber. ʒß.

Incis. Contus. includ. nodulo, infund. in Mens. j. ▽ fervent.

Vesperi vero ante paroxysmum:

℞. *Arcan. dupl.* ℈ß.
Ebor. s. △
Corall. rubr. præp. ana gr. vj.
⊖ *volat.* C. C. gr. v.
☍ *dest. caryoph.*
macer. ana gt. j. M.

Hæc per plures dies ita continuavit. Hinc cum Elixyre isto omni pastu propter flatulentias

℞. *∽ ⊖✱ anis.* ʒij.
⊖ *volat. aromat.* ʒj. M. D. 30. guttæ in omni pastu. Cum sic remitteret frigus & calor lentus saltem in paroxysmo affligeret, unà cum istis ante paroxysmum

℞. ⊖✱ gr. xv.
Corall. rubr. præp.
♉ *diaph.* ana gr. vij.
☍ *dest. macer.* gt. j. M.

Profligato sic maximam partem morbo.

℞. *MP. de Trib. Ruff.* ℈ß.
Extr. helleb. N.
♀ ⊕ *lat.* ana gr. v.
c. s. q. ℞ *tart. acris.* F. Pilulæ, quas assumsit ante paroxysmum, & operatæ sunt bene, sed paroxysmus fortior, sine tamen frigore; Hinc die intermissionis Elixir istud & ∽m volatilem assumsit, sed ante paroxysmum

℞. *Corall. rubr. præp.*
Lap. ♋ *præp.*
⊖ *absinth.* ana ℈ß.
⊖ *volat.* C. C. gr. vj.
☍ *dest. macer.* gt. j. M.

Cujus usu imminutus fuit ille, & tandem repetita tertia vice cessavit. Unde sub hac morbi declinatione mane ♂lia, ut ℞ ⊕). ♂ Zwelfferi, item solutio ♂ c. succ. pomor. & ∽ Cochlear. pro robore viscerum; Vesperi

℞. *Elix. febril.* ʒiij.
Ess. myrrh. ʒj. M. Pro acuenda bile, & omni pastu ista volatilia usurpavit propter affectum hypochondriacum. Cum vero rediret paroxysmus mediocris absque horrore, saltem calore lento molestus: istis intermissionis die continuatis, die paroxysmi præscriptæ pilulæ ante meridiem, & vesperi

℞. ⊖✱
specif. cephal. ana ℈ß.
Corall. rubr. gr. v.
☍ *dest. caryoph.*
macer. ana gt. j. M.

Sic nunquam rediit.

CCXXI. *Tussis convulsiva. Singultus.*

FOEmina tussi sicca stomachali & singultu gravi, utroque convulsivo ex consensu splenis laborans (erat enim ratione hæreditatis maternæ splenetica & sensum pulsationis in sinistro hypochondrio percipiebat) una cum vespertinis insultibus epilepticis: præscribebam in paroxysmo graviori singultus:

℞. ▽ *pœon.*
menth. ana ℥iß.
Liquor. C. C. *succin* ʒj.
Unicorn. ver. præp. ʒß.
Ebor. ust. ℈j.
Ess. opii ʒß.
Syr. poeon. ʒiij. M. Capiat pro lubitu. Pro fomite vero viscido eliminando:

℞. *Arcan. dupl.*
Corall. rubr. præp. ana ℈ß.
☉ *fulmin.* gr. ij.
Troch. Alhand. gr. j. M.

℞. *Solut.* ♂ *c. succ. pom.* ʒiij.
∽ cochlear. ʒj. M. D. 30. guttæ omni mane: vesperi vero sub introitu lecti

℞. ∽ ⊖✱ ʒiij.
Cochlear. ʒj. M.

Interjecto tempore aliquando Pilulas Sylvii

Sylvii ex G. ✱ cum Ol. ♂ usa fuit cum euphoria.

CCXXII. *Melancholia Hypochondriaca.*

VIr Melancholia hypochondriaca affectus cum gravissimis præcordiorum anxietatibus per intervalla recurrentibus, & tentationibus spiritualibus obstinatissimis

℞. *Liqu* ♂ ☉*r*. ℥iij.
Liqu. ♃ *fol. tart.* ℥ß. M. filtra D. 20. guttæ omni mane.

℞. *Ess. G.* ✱ ☿*s.* ℥ß. D. 40. guttæ omni vespera. His alternis diebus interponebat nodulum alterativum & aliquoties laxantem. Horum usu per octiduum continuato, cum non melius sed pejus omnino haberet:

℞. ▽ *menth.*
fœnicul. ana ℥iß.
∽ *vini camph.* ℥ß.
solut. ♂ *c. succ. pom.* ℥iij.
Syr. fl. tunic. ℥ß. M. pro lubitu capiat, quocunque tempore interdiu atque noctu præcordiorum anxietates urgerent; paucis diebus 24. vicibus eam præparare curavit, ast fine notabili fere levamine:

℞. *Arcan. dupl.* ℨß.
Corall. rubr. præp. ℈j.
Camph. gr. v. M. pro 2. dosibus.

℞. *Arcan. dupl.* ℈j.
Sacchar. ♄ ℈ß.
Camph. gr. v. M. Cepit vesperi, optime contulit: Hinc

℞. ▽ *fumar.* ℥ß.
Syr. emet. A. salæ ℥j. M. Cepit Hor. secunda nocturna, sed fine ulla sensili alteratione, cum alias facillimæ tam per superiora quam inferiora esset solutionis: unde mane Hor. vii. eodem die eandem dosin repetiit, sed frustra sine vomitu, saltem subinde secessus quosdam movit. Ob id

℞. *Fl. chamomill.* Mj.
Rad. levist. ℥j.
sem. anis. ℥ß.
Bacc. junip. ℥vj.
Coqu. in s. q. ▣ hum. Colat. ℔j. adde
Elect. hier. c. agar. ℥iß.
Mell. ♃l. ℥j. M. F. clysma pro 2. vicibus eodem mane applicandis: Sed à meridie iterum totum hoc 2. vicibus sibi applicari jussit patiens, copiosa & flatulenta rejecit, cum euphoria: Hinc vesperi Hor. v.

℞. *Arcan. dupl.* ℈j.
sacchar. ♄ ℈ß.
Camph. gr. v. M. D. in 2plo. sequenti mane venam in brachio aperire jussit, ipso multa bibente & vasa manuum semper turgida & tumida habente, cum euphoria. A meridie eundem pulverem cepit. Item

℞. *Liqu.* ♂ ☉*r.* ℥ß. D. 20. guttæ omni mane; A meridie adhuc unum pulverem, idque semper cum euphoria. Hinc cum salia scorbutica in urina nunc clarescente, quæ antea semper fuerat turbida, se exhiberent, omni mane illum Liquorem, & à meridie & sub introitu lecti sequentem spiritum assumsit:

℞. ∽ ⊖ ✱ *s.* ℨiij.
Cochlear. ℨj. M. D. 40. guttæ.

Continuavit hæc ipsa aliquandiu, interdum loco Liquoris hunc potum interponendo:

℞. *Passul. min. conquass.* ℥iß.
Ebull. in s. q. ▽ *com.*
Colat. fervent. in fund.
Fol. senn. s. st. ℨiij.
Crem. tart. ℨj. Stent in loco tepido per noctem, mane

℞. *Colat.* ℔iß. D. Hinc cum hæc optime conducerent:

℞. *Arcan. dupl.* ℨiß.
sacchar. ♄ ℨß.
Camph. gr. xij. M. de quo capiat omni mane bonam dosin cultello, vesperi & noctu spiritum unà continuando: sicque convaluit.

CCXXII. *Febris Quartana.*

VIr laborabat febre quartana diuturna cum phlogosi & æstu, revera scorbutico, hæmorrhagia narium, alvo obstructa, &c. Tandem profligata fuit febris præmisso tart. Olato cum ♁ diaphor. ♂l. usurpando omni intermissionis die 20. gutt. Liqu. ♂ ☉r. mane: Die vero paroxysmi jejunando & aliquot horas ante invasionem Infus. fol. sennæ cum ⊖☿ capiendo: bibendo desuper urgente æstu serum lactis depuratū & cum fol. salviæ ebullitum, vel cum succo citri acidulatum; cujus usu ter fere alvus soluta fuit, alias saltem semel, & hac methodo per aliquot septimanas continuata convaluit: Erat tempus circa solstitium æstivum.

CCXXIV. *Febris Quartana.*

VIr febre quartana leni corripitur, hac utcunque curata sed non perfecte, supervenit tussis ferina, gravis, cum copiosa muci, præsertim matutino tempore rejectione; nullis hæc cedit remediis, tandem superveniente denuo quartanâ, illa sponte sua cessat. Febris ordinario modo motu lento affligit, horror mediocris per horam, æstus hinc blandus & brevi hinc sudor profusus, post hunc calor lentus, priori illo longe intensior per. vel 4. Hor. cum summa virium prostratione, ægrum maxime affligebat: Sitis fere nulla, ▣ cruda, nempe sanorum similis. Metuebam ex calore lento, sed tamen suo modo intenso &c. ne ex quartana lenta continua aut hectica fieret, ægro nondum

dum declinante, præsertim sub ⊡ cruda: Hinc

℞. *Crem. tart.* ʒj.
tart. ⊕lat. ʒß.
∽♀ *per camp.* gr. vj. M. pro tribus dosibus matutinis. Item

℞. *Elix. Propr. s. acid.* ʒij.
∽⊖✳ *simpl.* ʒj. M. D. 40. guttæ à meridie. Continuata hæc fuerunt aliquandiu. In paroxysmo vero, post sudorem in calore lento & virium ista prostratione

℞. ▽ *card. bened.* ℥iij.
Cinam. ʒiß.
Succ. citr. acid. ℥ß.
Corall. rubr. præp. ℈ß.
Lap. ♋. *præp.* ℈j.
Syr. card. ben. ʒiij. M.

Urinæ nonnihil ad meliorem coctionem successive se disponebant, sed saltem die ante paroxysmum turbidæ reddebantur, cum sedimento: die vero ipsius paroxysmi mane & die post paroxysmum nunquam mutationem talem observare potui. Hinc

℞. *Ess. Cent. min.*
G. ✳. ana ʒij. M. Capiat intermissionis die bis quotidie ad 40. gutt. aliquando ante paroxysmum:

℞. *MP. de Trib. Ruff.*
Extr. helleb. nigr. ana ℈ß.
tart. ⊕lat. gr. vj. M. Hujus usu blande purgatus, & sudor non tam cito, sed lente & absque calore lento subsequente, isque moderatus supervenit. Hinc diebus intermissionis ista essentia continuata bis vel ter ante paroxysmum.

℞. ⊖ *tart. essentif.* ℈ij.
Corall. rubr. præp. ℈ß.
piper. long. gr. ij. vel
♂o *dest. caryoph.* gt. j. M.

In ipso vero paroxysmo potiunculam supra præscriptam. Horum usu remittebant paroxysmi, & calor lentus post sudorem, ut & nimia virium prostratio remittebant notabiliter, non tamen nisi die ante paroxysmum urinam crassam & turbidam cum sedimento habere poteram. Res ergo cum tuta videretur, ad usum Corticis Peruviani accessi:

℞. *Pulv. Chin. Chin.* ʒvj.
fl. Cent. min. ʒij.
Caryophyll. ʒj.
⊖ *tart.* ʒiij. M. Infunde in Vini Rhen. Mens. iß.

Capiatur die paroxysmi post ejus finem, die vero intermissionis bis, mane calide, vesperi frigide: Die vero paroxysmi ante eum nil de hoc vino, sed saltem supra insinuata essentia; post paroxysmum vero repetatur vini potus. Et mox primus ab haustu vini paroxysmus evanuit, & perfecte curatus fuit.

Sed tribus aut quatuor abhinc septimanis ex △e insalubri, cui æger ob negotia mercatoria se exposuerat, prægresso simul terrore recidivat malum; Ergo præmissis ante paroxysmum pilulis pestilentialibus cum tartar. emetico & subjuncto illo ipso pulvere Chinæ Chinæ, brevi denuo evanuit.

Ex quibus discimus:

1.) optimam Chinam propinandi rationem esse post paroxysmos, & intermissionis tempore.

2.) non desistendum mox ab ejus usu, etiamsi non statim videatur juvare, aut etiamsi recidiva supervenerit, modo omnia lege artis præmissa & perfecta coctionis signa observata fuerint; quod si evanescente utcunque paroxysmo æger adhuc stato tempore aliquid p. n. sentiat, continuandum, etiam per plures septimanas, sic enim curatur & extirpatur, alias cito recidivans.

3.) Tussis solet esse non rarum symptoma quartanis male curatis, præsertim paroxysmis suspensis superveniens, eaque sicca, inanis, continua, cum corporis contabescentia & virium prostratione: quam tandem phthisis, aut saltem hectica tabifica excipit; Est hæc tussis mere convulsiva in principio, utut progressu suo ex alia causa fiat humida. Videtur oriri ex plexu quodam nervi intercostalis cum paris vagi communi, cujus surculi nervosi partim diaphragma, partim ventriculum, aliamve partem afficiunt, unde ex irritatione illius tussis convulsiva supervenit, haud tuto curabilis, nisi febris superveniat, qua invalescente sponte sua cessat.

CCXXV. *Febris tertiana.*

VIr fere septuagenarius tertiana intermittente ex nimio piscium esu corripitur, gravissimis dorsi lancinationibus & torminibus abdominis, in principio & incremento paroxysmi urgentibus. Ergo die intermissionis

℞. *Cremor. tart.* ℈j.
pulv. jalapp. ℈ß. M.

Die paroxysmi ante hunc clysma domesticum applicant, & laterem calefactum abdomini imponunt, cum euphoria. In statu paroxysmi potiunculam polychrestam capit. Diebus intermissionis

℞. *Elix. febril.* ʒij.
Ess. cent. min.
absinth. ana ʒj. M.

D. bis in die 50. guttæ, hinc ante paroxysmum

℞. ⊖ *tart. essentif.* ʒß.

Corall.

Corall. præp. ℈ß.
℘ dest. caryoph. gutt. j. M. capiat in cerevisia. His ad statum morbi continuatis circa quintum præter propter Paroxysmum
℞. *Pulv. Lign. colubrin. subtiliss.* ʒvj.
fl. cent. min. ʒij.
caryophyll. ʒj.
⊖ *tart.* ʒiß. M. Infundantur & misceantur cum vino. Capiat primum haustum post Paroxysmum deterso sudore; die sequente intermissionis bis, die Paroxysmi mane semel, vesperi vero bihorio ante Paroxysmum præscriptam essentiam. Hinc primus ab usu hujus pulveris Paroxysmus prioribus gravior, ac intensiori ac longiori æstu comitatus: Methodus vero continuata in remedio eadem; alter Paroxysmus levissimus: tertius penitus defecit, & nullum febris vestigium aderat. Sed hæc continuare aliquandiu jussi, & ita convaluit.

CCXXVI. *Febris Tertiana duplicata.*

JUvenis febre tertiana duplicata conflictatus, cum nulla vomitoria sursum movissent, assumsit:
℞. ⊖ *tart. essentif.* ʒj.
piper. long. ℈ß.
℘ dest. caryoph. gt. j. M. D. in 2plo pro 2. Paroxysmis: Hinc
℞. *Pulv. L. Colubr. subtiliss.* ℥ß.
Costi Arab. ver.
⊖ *tart.* ana ʒj. M. pro 4. dos. in haustu matutino vini Gallici calido assumendis. Sic evanuit febris.

CCXXVII. *Tumor testiculi.*

JUvenis cui ab alio gonorrhoea maligna intempestive internis suppressa fuit, patitur testiculi dextri insignem tumorem, dolorem, cum urinæ suppressione aut certe difficultate, lumborum ardore, &c.
Præmissa purgatione ☿li
℞. *Empl. de Ran. c.* ☿ *2plic.* ℥j.
cicut.
✱ *cum* ✱ *mollefact.* aa. ℥ß.
Malax. c. s. q. ℘ philos. D. & applicetur omni mane. Interne
℞. *Bals.* 🜍 *terebinth.* ʒiß.
Copaivæ ʒj. M. D. 15. gutt. omni mane. Denique
℞. *Corall. rubr. præp.*
oss. sep. ana ʒß.
succin. ʒj.
⊖ *volat. succin.* ʒß.
Laud. op. gr. ix. M. pro aliquot dosib⁹.
Postquam hi pulveres fuerunt iterati, convaluit.

CCXXIIX. *Epilepsia.*

MUlier juvencula, splenetica, convulsionibus Epilepticis obnoxia erat, sed quæ raro affligebant, cum singultu insigni & tussi convulsivis; donec convulsiones Epilepticæ universales superveniunt, quos comitatur ordinario insignis dolor splenis. Jam annuum spatium præterfluxerat, ex quo semper sana & vegeta, saltem quoad hunc affectum fuerat; sed Anno 1681. die XI. Februarii, cum vesperi circa decimam usque post mediam noctem totalis illa Eclipsis ☽ris incideret, cum semper hactenus vegeta fuisset, hoc ipso die a meridie incipit conqueri de vagis horripilationibus sæpius recurrentibus, adeoque metuebat, ne denuo in febrem incideret, vesperi fit languida, citra aliam quandam alterationem, circa nonam vespertinam ex improviso redeunt isti singultus, & post decimam auditam superveniunt bis terve Paroxysmi illi epileptici, convulsivi, qui tamen sponte denuo cessant, die sequente surgit, est sana, vegeta, & nihil amplius sentit. En effectus insigniores Eclipseos Lunaris in morbis generis nervosi habitualibus: Vitium enim istud hæreditate materna possidebat.

CCXXIX. *Vulnus Cranii & Cerebri.*

VIro gravissimum vulnus erat in latere capitis dextro, quod os bregmatis cum menyngibus & cerebro affecerat, hinc paucis post diebus supervenit convulsio seu spasmus non levis lateris læsi, & econtra perfecta paralysis lateris totius sani. Sed cum Paroxysmi Epileptici subinde supervenirent in utroq; latere, eorumque partes promiscue convellerentur, extra talem Paroxysmum paralysi pars sana, spasmo pars læsa laborabat.

CCXXX. *Vertigo.*

VIr gravi & inveterata vertigine laborabat:
℞. *Liqu.* ♂ ☉r. ℥ß. D. 20. guttæ interdum; De splene insimul nonnihil querulus erat.
℞. *tart.* ⊕*lat.* gr. xij.
scammon. ♃t.
troch. Alhand. ana gr. j.
M. F. pulvis, quem interdum capiat:
℞. *stercor. pavon.* ℥ij.
rad. pæon. mar. ℥j.
Caryophyll. ʒiij. M. ad imitationem Willisii de vertigine, capiat quotidie bis, mane largam dosin. Vel
℞. *stercor. pavon.* ℥ij.
Cinnab. ♁ ʒvj.
Caryophyll. ʒiij. M. usurpetur eodem modo.
℞. ∽ ⊖ ✱ *anis.* ʒiij. Capiat 40. guttas omni vesperi sub introitum lecti:
Propter acerbos capitis in occipite & vertice dolores
℞. *Empl. de ranis cum* ☿ *q. s.*
malax. c. ℘ dest. succin. applicetur.

CCXXXI. *Amor ex philtro.*

JUvenis a levioris notæ fœmina pomum citrinum dimidium acceperat, quod hor. IV. pomeridiana comederat, & quotidie postea sub eadem hora per horæ spatium tanto desiderio & anxio penitus amore in eam fœminam flagravit, ut hinc inde currere, & anxio & inquieto animo, eam amplectandi cupiditate (absens autem erat prostibulum,) coactus fuerit: Cum autem voti sui compos fieri non posset, ob peregre absentem amasiam, amor indies anxit vires, & præcipue illa, qua assumtum erat pomum, hora, donec curatus fuerit.

CCXXXII. *Melancholia.*

STudiosus laborabat melancholia, quam Sennertus vocat per consensum cordis & totius, aderant enim angustiæ præcordiorum, inquietudo, repetentes subinde corporis incalescentiæ, ut metuerem, ne maniacus evaderet:

℞. ▽ *menth.*
antiscorb. ana ℥iß.
cinam. ℥ß.
∽ cochlear. ʒj.
⊖✱ ʒß.
magist. corall. c. succ. citr. ʒß.
laud. op. ferment. gr. iij.
Syr. scelotyrb. ʒvj. M. pro 3. dosibus.

℞. ▽ *scorzon.*
antiscorb. ana ℥iß.
℟♂ *c. succ. pom.* ʒvj.
∽ cochlear. ʒj.
Syr. corall. ʒvj. M. pro 3. dosibus.

Hinc injiciebatur clysma, cum ⊖ *tart.* felici cum successu, Tum

℞. *Arcan. duplic.* gr. xv.
magist. Corall. c. succ. citr. ℈ß.
Camphor. gr. ij. M. optime contulit.

℞. ▽ *borrag.* ℥j.
arcan. dupl. gr. xv.
sacch. ♄ gr. vj.
Camphor. gr. ij.
Syr. borrag. ℥ß. M.

℞. ▽ *menth.* ℥j.
Syr. emet. ℥ß. M.

Sed nihil per vomitum evacuavit, quanquam quatuor habuerit secessus.

In hisce affectibus loco Martialium optimo cum successu usurpatur ℟♂ ☉*ris*: alvum enim servat apertam, & subinde nonnihil laxat, unde propinanda postmodum vomitoria, in ordinaria dosi & sufficienter operantur.

Hic Studiosus furente gelu recidivam ejusdem morbi incurrit; Præmisso E. Liquore ♂ ☉*ri*, & applicato hypochondrio sinistro Emplastro de Nicotiana dedi *Syrupum emet.* ad ℈jv. sed sine effectu, parum per alvum evacuavit; Aliquot diebus interjectis propinavi *tart. emet.* gr. vj. sed frustra, ter per alvum tantum absque ulla nausea evacuavit. Hinc

℞. *Pulv. Cacheƈt. Hartm.* ʒj.
Corall. rubr. præp. ʒß.
Camphor. gr. xij. M. pro 4. dosibus, quotidie bis capiendo:

℞. ▽ *fumar.* ℥j.
G. ✱ *in Vin. sol.* ʒß.
Syr. emet. ʒiß.
Scammon. ♁*t.*
Extr. trrch. Alband. ana gr. j.
Syr. rof. simpl. ʒij. M. cujus usu ter vel quater viscida commode evacuavit, & bis alvum deposuit cum euphoria. Continuavi illos pulveres adhuc aliquandiu, & deinde pulverem ex arcano duplicato cum coralliis, tandem ∽ ⊖✱ *c.* ∽ cochleariæ propinavi. Nodulus etiam appendebatur in scrobiculo cordis & aliquandiu gestabatur:

℞. *Camphor.*
Croci ana ʒj. M. F. nodulus.

CCXXXIII. *Mania*

PUerpera, utut omnia in partu recte se habuissent, 14to tamen die melancholica, dein maniaca fiebat, cum mater etiam talis fuerit. Post Clysma carminans

℞. *Ess.* ♂ *liquid.* ʒij.
croci ℈ij. M. D. 50. guttæ, quam continuavit per triduum, die quarta, cum perfecta fieret maniaca:

℞. *tart. Emet. Mynf.* gr. vj. M.
mane assumsit. Sed hora v. pomeridiana

℞. *Arcan. duplic.* gr. xv.
facchar. ♄ gr. v.
camphor. gr. iij. M.

℞. *facchar.* ♄ gr. v.
Laud. op. gr. ij.
☋ dest. camph. gutt. v. M. F. Pilulæ hora nona nocturna capiendæ. Continuabatur interim ℟ ♂*lis.* Sed cum metus adesset passionum hystericarum, injectus fuit clyster carminans, & per os:

℞. ▽ *meliss.*
hirund. c. castor. ana ℥j.
∽ ⊖✱ ℈ij.
cochlear. ℈j.
⊖ *volat.* C. C. gr. xv.
Camphor. gr. v.
Syr. de cort. aurant. ℥ß. M.

Facta etiam purgatio pauca per decoctum Sennæ, cum cremore *tart.* & continuata eadem ℟ ♂*lis* cum camphora tamen mista. Cum de capitis perturbatione conquereretur:

℞. ▽ *fl. sambuc.*
hyperic. ana ℥iß.
camphor. gr. vj. M. pro Epithemate, mane & vesperi fronti applicando cum euphoria.

CCXXXIV. *Incubus.*

REtulit mihi amicus ceu verissimum, Juvenem quendam laborasse in Polonia Ephialte, qui mirum in modum eum compressit; id quod factum per incantationem a Virgine quadam, qui hoc modo fuit curatus: Suasu aniculæ cujusdam urinam suam in lagenam emisit, simul atque invasionem mali percepit, & lagenam probe obturatam cum cera & vesica reliquit: unde per triduum nihil passus est mali, quarta vero virgo cum accessit, obnixe rogitans, velit lagenam aperire, quoniam per id temporis nunquam urinam excernere possit, unde etiam tota tumefacta apparuit; juvenis quidem primo renuit, sed postmodum lagenam aperuit, & dictum factum, subito profundit urinam virgo in præsentia juvenis, & nunquam hic ab isto malo amplius fuit infestatus.

CCXXXV. *Incubus.*

LAborabat Puella 18. annorum Incubo: Erat cachectica, & asthmatica, siquidem menses nondum viderat. Hæc ex narratione conservæ primum imaginationem incubi concepit, cum illa sæpius huic dixisset, se incubo corripi, & hoc mali ab alio sibi infligi; Ergo hæc ancilla simplex non leviter hoc malum metuit, sed nihilominus sub illius dimissione eodem malo corripi cœpit. Nempe omni nocte Hora II. incipit ejulare, hinc mox sensu & motu privata jacet, donec successive ad se redeat, quo tempore sudore madet, & hinc inde in corpore stigmata rubra magna, præsertim in femoris parte carnosa observat. Ego mox suspicabar, esse symptoma Epilepticum: dedi primitus vomitorium ex *tart. emet.* gr. iij. quod parum operabatur, & omni mane sequente pulveris cachectici vel croci ♂ aperitivi dosin, vitavit insimul acida. Successus fuit, ut post aliquot dierum usum incubus tardius affligeret, scilicet Hor. III. hinc IV. tandem V. donec per biduum omnino non recurreret: Sed post biduum Hor. V. rediit, utut absque maculis. Propino ergo vomitorium liquidum ♁*le*, quod felicius operabatur, & ab illo tempore, cum copiosa mucosa rejecisset, non rediit. Suasi iteraret idem remedium, & Elixir Proprietatis frequentius usurparet, certus, modo primæ viæ a colluvie pituitosa essent liberæ, & menses comparerent, eam omnino sanatum iri.

CCXXXVI. *Febris Tertiana Intermittens.*

VIr juvenis laborabat quidem febre tertiana intermittente, sed singulari: nam nox, quæ Paroxysmum antecedebat, erat gravis, & inquieta, vomitus unus alterve, hinc tussis sicca graviter per mediam Hor. affligebat, tum varia phantasmata capiti obversantia; Hinc Paroxysmus ingruebat, pauco vel nullo frigore, insequente subinde gravi calore, & ardore extrema lancinante, summa cordis angustia, ut æger hinc inde se jactitaret, **und wuste nicht / wo er für Angst bleiben solte.** Accedebat inflatio stomachi & hypochondriorum, (erat enim hypochondriacus) quæ omnia sensim evanescebant, ut altero intermissionis die sudor sequatur, anticipantibus semper fere per bihorium Paroxysmis. Hinc nocte Paroxysmum antecedente

℞. ▽ *menth.* ℥ij.
Carminat. ℥j.
∽ ⊖ ✱ *volat.* ʒß.
Laud. op. gr. jß.
Syr. de cort. aurant. ℥ß. M. Valde profuit.

In ipso Paroxysmo applicetur clysma carminans, quod quoties reddebatur, copiosos simul educebat flatus cum præsenti levamine.

℞. ▽ *menth.*
fœnic.
fumar.
carminat. ana ℥j.
✱ ʒvj.
∽ *cochlear.*
theriacal. simpl. ana ʒj.
ocul. ♋ *præp.* ʒß.
∽ ⏀ *dulc.* gutt. xij.
Laud. op. gr. jß.
Syr. cort. aurant. ʒvj. M. D. cochleatim in ipso Paroxysmo; valde profuit. Postmodum cum Paroxysmus anticipando in ipsam caderet noctem:

℞. ▽ *menth.*
fœnic.
fumar.
carminat. ana ℥j.
∽ *theriac. simpl.* ʒj.
⊖ ✱ *vol.* ʒß.
Laud. op. gr. ij.
Syr. cort. aurant. ℥ß. M. optime profuit.

Die intermissionis postea purgatus fuit,

℞. *tart.* ⏀*lat.*
arcan. dupl. ana gr. vj.
scammon. ♀*t.* gr. iij.
Trochisc. Alhand. gr. j.
Spec. diacumin. gr. v. M.

Sexies inde fuit evacuatus, cum levamine.

Hinc ante Paroxysmum & die intermissionis

℞. *Arcan. duplic.*
⊖ *absinth.* ana ℈j.
ocul. ♋. *præpar.* ʒß. M. pro 4. dosibus.

Hinc secuti sunt sudores nocturni.

℞. ∽ ⊖ ✱ *vol.* ʒij. D.
℞. *Arcan. duplic.* gr. xv.
♁ *diaph.* gr. vj.
Laud. op. gr. j. M. Paroxysm⁹ inde levis.

℞. *Arcan. dupl.*
⊖ *absinth.*
♁ *diaphor.* ana ℈ß. M.

Paroxysmus erat gravior antecedente, sed cum sudore finiebatur.

℞. ⊖ *tart.* ℈ß.
Arcan. dupl.
♁ *diaph.* ana gr. vj.
⊖ *volat. succin.* gr. v. M.

Paroxysmus satis gravis, cum horrore & calore 4. horarum; Reiterata die ἀπυρεξίας purgatio. Hinc

℞. *Specif. febril. Strobelberg.* ʒß.
Laud. op. gr. jß. M. cum euphoria.

Quo aliquoties reiterato tandem

℞. ▽ *stomach.* ♁*osæ* ℥j.
specif. febril. Strobelberg. ʒß.
⊖ *volat.* C. C. gr. vj.
Laud. op. gr. j. M.

Optime profuit, imminutus rigor, calor moderatus, sudor copiosus.

℞. *Extr. absinth.*
cent. min.
card. ben.
theriacal. ana gr. v.
♁ *dest. caryoph. q. s.* F. Pilulæ; quæ imminebant frigus, sed augebant calorem.

℞. *Antihect. Poter.*
⊖✱ ana ℈ß. M. aliquoties repetebatur.

CCXXXVII. *Febris lenta.*

JUvenis 18. annorum laboravit febre tertiana intermittente, ordinaria, qua fere sublata concidit appetitus, omnia assumta, etiam potulenta alieno sapore videntur inquinata, & ipse gravamen quoddam, angustias & pressiones circa præcordia sentit. Assumto ergo vomitorio, rejectaque copiosissima viscidissimæ materiæ saburra, omnia hæc symptomata cum ipsa febri evanescunt; sed brevi post cum strenue ederet, denuo eadem in præcordiis patitur symptomata, repetito vomitu eadem rejicit excrementa, eaque in magna copia, sed subsequitur calor insignis, vesperi & noctu usque post meridiem alterius diei graviter affligens, cum virium imbecillitate, capitis dolore gravativo, procumbentia in somnum, appetitu dejecto, saliva crassa & viscida, os & fauces subinde conglutinante, & obstruente, adeo ut æger subinde potum postularet, quo fauces eluere, & materiam viscidam rejicere valeret; calor post meridiem remittebat, sed post cœnam recurrebat, per noctem affligebat, mane asper erat, a meridie remittebat, &c. His bene pensitatis febrem, lymphaticam a Sylvio in Praxi appellatam, esse suspicatus sum, eamque non tam ex lympha pancreatica, cum nulla abdominis essent symptomata, & æger quotidie naturaliter alvum deponeret, quam ex lympha reliquarum glandularum, quæ cum crassa, viscida, & acida p. n. sit, talia symptomata inducat, unde & saliva simili vitio affecta sit, & stomachi symptomata inferat. Hinc

℞. *Antihect. Poter.* ℈ß.
⦶ ♁t gr. viij. M. D. in 2plo.

Assumat mane & vesperi: Aliquantul. profuit.

℞. ▽ *menth.*
portulac. ana ℥iß.
✱ ʒvj.
ocul. ♋. *præp.* ʒß.
Antihect. Poter. ℈ß.
∽ ⊖ *dulc.* gutt. vj.
Syr. de hyssop. ℥ß. M. Aliquant. profuit.

℞. ▽ *menth.*
fœnic. ana ℥iß.
∽ *theriac. simpl.* ʒiß.
oxymell. squill. ʒvj.
∽ ⊖ *dulc.* gutt. xij.
Syr. de hyssop. ℥ß. M.

Post aliquot cochlearia æger potiunculam dulcem nauseans, de novo copiosa, crassa, viscida, mucilaginosa rejecit. Hinc ut saliva & lympha attenuetur, & stomachus corrigatur:

℞. ⊖✱ *depur.* gr. xv. D.

℞. ⊖✱ *depur.* ℈ß.
spec. diacumin. gr. viij. M. Profuit.

℞. ⊖✱ *depur.* ℈j.
Antih. Pot. gr. xvj. M. pro 2. dos. Profuit.

℞. ⊖✱ *depur.* ℈j.
Rad. galang.
zingib. ana gr. viij. M. D. pro 2. dos. profuit. Et ita omnia symptomata remiserunt, ægro bene & appetente & dormiente. Tandem pro confirmatione:

℞. ⊖✱ *depur.* ʒß.
ocul. ♋. *præp.*
antihect. Pot. ana ℈ß. M. D. pro 3. dos.

Et ita ⊖✱ hic optimum fuit remedium.

CCXXXIIX. *Febris lenta.*

FEbre lenta cum intensissima cephalalgia & æstu intenso, sed non adeo mordaci omni vespera recurrente, pulsu celeri admodum & frequenti, magnitudine moderato, fere parvo, conflictabatur virgo; Aliis per aliquot dies irritis, præmissa Venæsect. propter mensium suppressionem

℞. ▽ *menth.* ℥ß.
Syr. emet. ʒiij. M.

Nullos vomitus, aliquot secessus torminosos habuit, sed cum tanto levamine, ut cephalalgia & æstus inde cessaret.

℞. ⊖✱ *depur.* ℈ij. D. pro 2. dosibus.

℞. ⊖✱ *depur.* ℈j.
Arcan. dupl. ℈ß. M.

℞. ∽ ⦶ *dulc.* ʒiij. D. 30. guttæ bis in die.

℞. ∽ ⊖✱ ℥ß. D. 30. guttæ bis in die.

Atque hic curam absolvit; Menses alias parce & diminute fluebant.

CCXXXIX. *Febris lenta.*

JUvenis lue ♀ea, bubone & exulcerationibus parvis circa glandem erat correptus. Præmissis inunctionibus ☿libus potavit decocta lignorum, cum ♀ & ☿ vivo, sed cum aliquot dies hæc continuasset, incidit in febrem cum totius corporis lassitudine, æstu insigni, sed non continuo, vesperi saltem exacerbato gravissime, & post mediam noctem usque grassante, ante meridiem redibat, & à meridie finiebatur, vesperi recurrens. Pulsus continuo erat frequens, & celer, fere parvus, os glutinosum, rejiciebat copiosa viscida, anxius nonnihil erat, & febris lenta ex contagio venereo, lympham inquinante, commoto originem trahere videbatur. Præmissis paucis, propino vomitorium, cum insigni euphoria. Hinc

℞. ⊖✻ ℈ij. D. pro 2. dosibus.
℞. ⊖✻ ʒß.
arcan. dupl. ℈j. M. D. pro 2. dosib.
℞. ⊖✻ ʒß.
Ⓓ ♀r ℈j. M. D. pro 2. dosibus.

Hisce æstus & symptomata remiserunt. Item

℞. ∽⊖✻ ʒiij. D. 40. guttæ bis in die.

Id quod copiosam urinam cum euphoria movit. Sed cum appetitus adhuc admodum esset prostratus:

℞. *Rad. Chin.* ℥iß.
Ras. L. sassafr. ℥j.
Rad. liquir. ʒvj.
Santal. rubr. ʒiij.

Infund. in ▽ com. ℔vj. Stent in MB. per noctem, mane add. Passul. min ℥iij.

Coqu. lento △ ad remanent. ℔iv. Colat. D.

De quo mane & à meridie bonum haustum cepit, semper ℞ ♀ gutt. XL. addendo: & ita convaluit, redeunte brevi & appetitu & viribus.

CCXL. *Febris lenta.*

STudiosus laborabat scabie, qua male curata incidit in Lassitudinem virium, fauces & os erat siccum, saliva glutinosa, liquidæ alvi dejectiones, urina cum copioso lateritio sedimento, appetitus prostratus, sitis intensa, pulsus celer, frequens, vehemens, parvus, æstus continuus, p. n. sed moderatus; Hecticæ similis erat affectus. Curabatur variis tentatis per purgationem ex Extr. hellebori nigri c. ☿ dulci, & crebriorem usum Ess. viperarum, tandem per ∽ Carminat. de Tribus.

CCXLI. *Febris lenta.*

NObilis quidam post curatos morbillos purgationem negligit, unde post aliquot septimanas corripitur insigni lassitudine, & omnium membrorum torpore; Accedit semper mox à meridie calor p. n. ita ut circa vesperam non mediocriter æstuaret, usque ad noctem adultam, mane commode satis habet, dormit nonnihil inquiete, os fere semper siccum & glutinosum est, copiosus mucus à meridie fauces opplet, sponte subinde vesperi ad vomitum inclinat, labia arida sunt, alvus obstructa, pulsus celer, frequens, parvus, vehemens, anxius est vesperi admodum, sed mane melius, caput dolet & perturbatum est. Urina turbida cum copiosis sedimentis; Aliis frustra tentatis ordino vomitorium, quod cum euphoria operabatur. Postmodum ∽⊖✻ & tandem finem curæ post illa continuata absolvit Elixir Proprietatis.

CCXLII. *Pestis ex Terrore sine contagio.*

CUm anno 1680. pestis grassaretur Lipsiæ, sequentes habui observationes.

1. Des Abends sitzen eines Drathziehers Leute und arbeiten / in der Stube auff der Erden / mit zugemachten Laden der Fenster / als nun die bösen Männer mit einem Toden vorbey fahren / und sehen durch die Klunzen noch Licht in der Stuben / klopfft der eine starck mit der Hand an den Boden / der Lehr-Junge hörets und erschrickt / wird in ein paar Tage an der Pest kranck und stirbt.

2.) Ein Porten-Würcker sitzt Abends nach der Mahlzeit auff den Stuhl und schlummert / sein Weib hört den Todten-Karn kommen / und rufft zum Manne; da kömt das Kärngen; der Mann fährt im Schlaff auf / und erschrickt hefftig; des andern Tags darauf kommt er auß der Betstunde / und wird mit Frost kranck; und stirbt in drey Tagen an der Pest. Ist auch niemand mehr nach ihn im Hause gestorben.

3.) Ein Leinwand-Händler kömmt bey Anfang der Pest-Seuche nach Leipzig / seine Waare zu verhandeln; Abends nach der Mahlzeit siehet er im Hoffe bey einigen gemeinen Mieth-Leuthen Licht / und höret Sterb-Lieder singen / und meynet nicht anders / als daß jemand an der Pest daselbst kranck liege / oder sterben wolle / (darvon doch nichts gewesen) packt noch selbigen Abend sein Geld und Waare zusammen / und reiset mit dem früheßten wieder fort. Als er heim kommt / gibt er der Magd das Geld / so er in Leipzig erhandelt / daß sie ihm solches im Wasser etliche mal abwaschen solle. Die Magd wundert sich deßhalber / kriegt aber bald Muthmassung wegen der Pest / scheuet sich / wird bald darauff an der Pest kranck und stirbt. Nach ihr sind noch mehr Leute in solchem Hause an der Pest gestor-

geſtorben. Der Mann ſelbſt hat auch an der Peſt kranck gelegen / ſoll aber wieder geſund worden ſeyn.

4.) Ein Magiſter gehet in die Kirche / und kommt ein geringer Kerl bey ihm zu ſitzen / welcher hefftig nach Toback und auch ſonſt übel gerochen; Nach der Kirche ſpricht hinter ihm eins zum andern / hat nicht der Kerl ſo heßlich nach Toback geſtuncken / wer weiß auß was vor einem Hauſe er gekommen iſt. Dieſes höret der Magiſter / und erſchrickt darüber / alterirt ſich / läſt ohngefehr die Hände in den Schooß fallen / da thut es ihm wehe; geht heim / bekommt nach einem Schauer noch ſelbigen Tags die Peſt cum bubone, an ſelben Orte / da es ihm weh gethan / und ſtirbt am ſechſten Tage.

5.) Zu Neuſtadt an der Orle im Henneberg- und Thüringiſchen iſt die Peſt ein wenig; Es gehen etliche vor dem Thore bey einem Garten vorbey / über deſſen Zaun reiffe Pflaumen hangen / dieſer etliche reiſt der eine ab / und ſpricht: Die Peſt wird ja nicht in den Pflaumen ſeyn / weil der Herr des Gartens die Peſt hat; wird aber bald darauf kranck / hat die Peſt / und ſtirbt.

6.) In einem Dorffe werden von einem Acker etliche Kraut-Häupte geholet / und gegeſſen; Indem davon gegeſſen wird / ſpricht der eine: die Kraut-Häupte ſind von dem Acker / deſſen Herr die Peſt hat / ſolten dann ſie auch ſchaden? dieſes macht den andern Furcht / werden kranck an der Peſt / und ſterben meiſtentheils.

CCXLIII. *Morbilli.*

CORripiebatur infans morbillis cum diarrhœa:

℞. ♁ *diaphor.*
magiſt. corall. cum ſucc. citr. ana gr. viij.
Cinnab. ♁ gr. vj.
myrrh. gr. iv.
caſtor. gr. ij. M. pro 2. doſibus.

℞. ▽ *menth.*
fl. ſambuc. ana ℥j.
gelatin. C. C. ʒvj.
ſucc. cydon. ℥ß.
🜃 *ſigill.* ℈j.
♁ *diaphor.* ℈ß.
Syr. acetoſ. citr. ʒvj. M.

Hæc potio prodeſt decipiendis infantibus, eleganter ſapit, & rubet, ut pro vino habeant.

℞. ♁ *diaphor.* gr. xv.
myrrh. gr. v. M.

Quod optime prodeſt, hinc quia myrrha convenit, lymphæ vitium ſingulare in morbillis ſubeſſe puto.

Sed cum morbilli receſſiſſent, & parva ſymptomata patraſſent:

℞. ♁ *diaph.* ℈j.
Cinnab. ♁ ℈ß.
⊖ *volat* C. C. gr. xij.
camphor. gr. ij. M. pro 2. doſibus.

℞. *Sem. napi.*
aquileg.
card. bened. ana ʒj.
c. ſ. q. ▽ *ſcabioſ.* F. l. a. Emulſio: adde
♁ *diaph.* ℈ij.
C. C. *ſ.* △.
Unicorn. foſſil. ana gr. xv.
Edulcor. rotul. manus Chriſti perlat. q. ſ. D.

CCXLIV. *Morbilli.*

PUer $1\frac{1}{2}$ anni cum alii fratres morbillis decumberent, à meridie ſubito cum gravi ſtertore incaleſcere, & admodum debilitari cæpit; Malum hoc ex morbillis etiam eſſe ſuſpicatus ſum: cum alii fratres una decumbentes graviter tuſſirent:

℞. ▽ *fl. ſambuc.* ℥iß.
Liqu. C. C. *ſuccin.* ʒj.
Syr. papav. alb. ʒiij. M.

Hujus uſu copioſiſſimi proruperunt morbilli, & ſtertor ac difficultas ſpirandi remiſerunt. Nempe ex impetu ſeri acris, & nimia præſertim vellicatione & irritatione faucium & laryngis malum ortum erat, ob id acrimonia corrigenda per volatilia, irritationis ſenſus ſopiendus per papaverina.

CCXLV. *Variolæ.*

PUero aliquot annorum ex variolis gravi difficultate reſpirandi laboranti & ſimul diarrhœa correpto, in ſtatu morbi ſequens potio maxime profuit:

℞. ▽ *ſcabioſ.* ℥ij.
🜃 *ſigill.* ʒß.
Syr. e ſucco ſcabioſ. ℥ß.
violar. ʒij. M.

CCXLVI. *Febris petechialis.*

INfans $4\frac{1}{2}$ annorum febre petechiali graviſſime laborabat, cum anxietatibus inſignibus: Die quarta aliis irritis, cum externus ardor alias mediocris eſſet, ſed interiora præcordia urerentur, pro ſudore & quiete:

℞. C. C. ⊙r.
Unicorn. ver. præp. ana gr. xvj.
⊖ *card. bened.* gr. xij.
Theriac. gr. iv. M. pro 2. doſibus.

Id quod optime contulit.

CCXLVII. *Purpura.*

CRedo, quod puerperarum purpura, quia apud nos adeo frequens, non levem conve-

convenientiam habeat cum radice scorbutica, unde aliquoties in puerperarum purpura rubra præscripsi:

℞. ▽ *scabios.*
galeg. ana ℥iß.
♁ *diaph.*
magist. Corall. c. succ. citr. ana ʒß.
∾ *Cochlear.* ʒiß.
Syr. card. bened. ℥vj. M.

Ubi suspicio est vel metus diarrhœæ.

℞. ▽ *fl. sambuc.*
card. bened. ana ℥iß.
∾ *theriacal. simpl.* ʒiij.
C. C. *usti.*
♁ *diaph.* ana ℈j.
boli armen. gr. xij.
syr. fl. tunc. ʒiij. M.

CCXLIIX. *Purpura cum diarrhœa.*

FOEmina laborabat purpura cum diarrhœa:

℞ C. C. *ust.* gr. xxiv.
bezoard. ☉r. ℈j.
🜄 *sigill.*
⊖ *volat. viper.* ana ℈ß. M. pro 2. dos.

℞. *Pulv. bezoard.*
C. C. ☉r. ana ℈j.
⊖ *volat. viper* ℈ß. M. pro 2. dos.

℞. C. C. ☉r. gr. xv.
Antihect. Poter.
bezoard. ☉r. ana gr. vij.
⊖ *volat. viper.* gr. v. M.

℞. *Pulv. bezoard.*
C. C. ☉r. ana ℈ß.
⚯ *pestil. Hœnis.* gr. iv.
⊖ *volat. viper.* gr. v.
Pulv. anod. confort. gr. iv. M.

Repetatur aliquoties.

CCXLIX. *Purpura. Hysterica passio.*

IN Puerpera post lochiorum legitimum & decentem fluxum oborta purpura cum excretionibus vagis pustularum scorbuticarum facile evanescentium & gravi uteri passione:

℞. *Ebor. s.* △.
♁ *diaphor.*
specif. cephal. ana ℈j.
myrrh. el. ℈ß.
castor. gr. vj.
⊖ *volat. C. C.*
succin. ana gr. ix. M. pro 3. dosibus vel singulis bihoriis, quantum cultelli cuspis capere valet.

℞. ▽ *hirund. cum castor.* ℥iv.
Ess. castor. ʒß. M. pro vehiculo.

℞. R *Corall. antiscorb.* ʒij. D. singulis bihoriis gutt. xx. vel xxx. Assumsit, unde copiosissima purpura per totum corpus prorupit.

Umbilico ratione hystericæ passionis inunxit ⚯ dest. succini. Item

℞. ▽ *menth.*
ulmar.
scorzon. ana ℥j.
Ess. castor. ʒiß.
♁ *diaph.* ℈j.
Cinnab. ♁ ℈ß.
myrrh. el. gr. vj.
⊖ *volat. C. C.* ℈ß.
succin. gr. v.
Syr. cort. aurant. ℥j. M. pro 3. dos.

CCL. *Febris catarrhalis.*

VIr juvenis laborabat febre lymphatica catarrhali, præmissis præmittendis optime pro corrigenda lympha conducebat:

℞. *Liqu.* 🜄 *fol. tart.* ʒß. D. 40. guttæ.

Hinc:

℞. ∾ ⊖✱ *anis.* ʒß. D. 30. guttæ mane & à meridie & sub introitu lecti.

℞. *Pilul. de* ✱ *Querc. q. s.*

Tandem:

℞. *Liqu.* C. C. *succin.* ʒiij. D. 40. guttæ omni mane; interponendo subinde præsertim in principio pulverem ex Antihectico Poterii & arcano duplicato &c.

CCLI. *Catarrhus.*

CAtharrhus Epidemicus Anno 1659. cum tussi gravi, coryza, cephalalgia, doloribus dorsi & artuum, hæmorrhagia narium, & diarrhœa curabatur optime

1.) per sudoriferum:

℞. ▽ *sambuci*
card. bened. ana ℥j.
∾ C. C. ʒß.
⊖ *volat. succin.* gr. xv.
Syr. fl. papav. rhœad. ℥ß. M. pro haustu uno.

2.) pro tussi conducebat potio pectoralis addito ∾ ⊕d.

3.) pro coryza & capitis affectibus inunctio verticis cum ⚯ dest. succini, item Emplastrum ex Empl. pro bregmate & de betonica ana q. s. malaxandum cum ⚯ dest. succin.

4.) pro reliquis artuum affectibus & debilitate curandis, imprimis ubi aderant dolores artuum, profuit:

℞. ▽ *cord. Cerv. vel cordial. H. S.*
menth.
antiscorb. Dorncrell. ana ℥ij.
Ess. L. Sassafr.
∾ *lumbric.* 🜄 *str.* ana ʒij.
ceras. nigr.
▽ *asthmat.*
⊖ *volat. succin.* ana ʒj.
specif. caphal. ʒß.
Syr. fl. tunic. ℥iß. M. pro aliquot dosibus, quater de die, 4. vel 5. cochlearia capiendo.

Vel
℞. *Succin. præp.*
specif. cephal ana ℈ß.
bezoard. ☉r. gr. iv. M.

CCLII. *Febris Tertiana Intermittens.*

FOEmina unà cum filia laborabat Tertiana Intermittente, concitata imprimis per iracundiam, cum calore moderato, sed intensa cephalalgia, & gravi præcordiorum anxietate.

Sub ardore ergo paroxysmi & gravi præcordiorum anxietate
℞. ▽ *rub. idæi*
card. bened. ana ℥iß.
♉ *diaph.* ʒj.
Syr. rub. idæi vel acetos. citri. ℥j.
∾⦶ *dulc. q. s.* M. Hauriatur cochleatim.

℞. *Arcan. duplic.*
⊖ *absinth.* ana gr. xv.
♂ *dest. caryoph.* gut. iij. M.

℞. ⊖ *absinth.* ʒß.
arcan. duplic. ℈j.
Laud. op. gr. ij.
♂ *dest. caryoph.* gutt. iv. M. pro 2. dosibus.

℞. ▽ *card. bened.* ℥j.
∾⊖✻ ʒß.
Corall. rubr. præp. gr. xv.
♂ *dest. caryoph.* gutt. ij.
Syr. card. bened. ℥ß. M.

Pro restante cephalalgia & ardore filiæ
℞. ⦶ ♉*t.* gr. xv.
Arcan. duplic. ℈ß.
♉ *diaph.* gr. v. M.

Purgatio harum fuit pulvis ex ☿⊖*lat.* cum scammonio. & troch. Alhand.

Maritus simili febre cum gravi stomachi, postmodum nephritico notho, & artuum enormi dolore sub paroxysmo:
℞. *Arcan. duplic.*
Corall. rubr. præp. ana ℈j. M.
℞. *G. tacamah.* ℥iß.
Malax. c. bals. Peruv. ʒiij.
F. Scutum stomachale.
℞. ▽ *tenell. C.C.*
cochlear. ana ℥iß.
∾⊖✻ ʒß.
Magist. Corall. c. succ. citr. ℈ij.
♉ *diaph.* ℈j.
⊖ *volat. lumbric.* ▽*str.* gr. xij.
Laud. hyst. gr. viij.
Syr. cortic. aurant. ℥j. M.

Cujus usu sudor in paroxysmo copiosus.
℞. ▽ *papav. rhœad.*
cochlear. ana ℥j.
∾ *cochlear.* ʒj.
⊖ *volat. lumbric.* gr. xij.
Syr. rub. idæi ʒiij. M.

℞. ▽ *Card. Bened.*
papav. rhœad. ana ℥j.
∾ *cochlear.*
⊖✻ ana ʒß.
Oss. human. præp. ℈j.
Laud. hyst. gr. v.
Syr. cort. aurant. ʒvj. M.

In Imbecillitate virium nimia post affectum durante:
℞. ▽ *menth.*
cochlear. ana ℥iß.
cinam.
Q. E. Matthiol. ana ʒvj.
∾ *Cochlear.* ʒj.
Conf. Alcherm. ℈ij.
Syr. acet. citr. ʒvj. M.

Ad dolorem stomachi ex acido:
℞. *Oss. sep. præp.*
ocul. ♋. *præp.*
Corall. rubr. præp. ana ℈j.
⊖ *absinth.* gr. xv.
Laud. op. ferment. gr. iij.
♂ *dest. caryoph.* gt. vj. M. pro 3. dos.
℞. *Passul. laxativ.* ℥ß.
ocul. ♋. *præp.* gr. xv.
Syr. de pomis. q. s. M.

CCLIII. *Vulnus Ventriculi.*

REtulit mihi Dominus Gayant, Chirurgus Parisiensis, quod quidam vulneratus fuerit duos digitos transversos infra cartilaginem ensiformem per gladium, cum ingentibus symptomatibus. Tandem cum videret, alimenta eadem forma, ac assumta fuerant, per vulnus prodire, conclusit, perforatum esse in superiore parte ventriculum, juxta orificium dextrum: jussit ergo ægrum parum vel nihil edere, & ovo tantum contentum esse; pro sistenda siti, ptisanâ os repleret, non autem deglutiret, sed denuo exspueret; plagæ vero balsamum ordinarium ex terebinth. gummi elemi, resina &c. applicat cum turunda, tantum ad peritonæum & non ulterius penetrante, sicque ægrum curavit.

CCLIV. *Cholera.*

VEtula laborabat diarrhœa torminosa cum vomitu, affectu quasi cholerico ex cerevisiæ non rite defecatæ potu, ipsâ passionibus alias obnoxiâ:
℞. *Rob. sorbi* ℥ß.
diascordii ʒij.
Corall. rubr. præp. ʒj.
▽ *sigill.* ʒß.
c s. q. succ. cydon. F. Electuarium: Capiat pro lubitu. Optime contulit.

CCLV. *Cardialgia.*

IN Cardialgia cum appetitu insigni, sed apepsia aliis irritis jussi parare decoctum ex

ex chamomilla & passulis, in ▽ decoctis; de quo omni mane haustum unum æger absorpsit. A meridie vero:

℞. *Pulv. rad. acori veri* ℨj.
gentian.
ari non præp. ana ℨß.
cort. aurant. ℈ij.
⊖ *absinth.* ℨj M. cum euphoria.

CCLVI. *Hernia.*

PUer xi. annorum quasi herniosus erat, cum dolore, duritie in utroque ileo & tota regione hypogastrica acerbo dolore conflictatus, ita ut erectus nequiret incedere, alterum testiculorum retractum habebat intro, vomuit aliquoties, & per secessum purgatus fuit; sed repetitis crebrius vicibus, recrudescente dolore, tactum externe ferre non poterat.

℞. ▽ *chærefol.* ℥ij.
✠ *vini* ℨvj.
ocul. ♋. ℨj.
Laud. op. gr. jß.
Syr. card. bened. ℨiij. M.

℞. *Unguent. de Althea* ℨiij.
🜕 *anethi.*
hyperici ana ℨiß.
dest. anis. ℨß.
cumin. ℈j. M.

Inungantur hoc calido moderate partes affectæ, imponendo desuper linteum mediocriter calidum, creberrime repetendo. Quibus continuatis omnia meliora evaserunt: alvus per jus decoctionis prunorum aperta servata fuit; Hinc pro firmandis partibus:

℞. *Empl. contra rupturas.*
Gumm. Tacamah. ana q. s.

Malaxentur cum Terebinthina & 🜕 *hyperici*, inducantur super alutam.

CCLVII. *Alvi retentio.*

VIro alias sano sed alvi mire obstructæ, melancholicæ constitutionis cum pectoris angustia, præscripsi cum successu ad imitationem Vini passulati Timæani:

℞. *Passul. min.* ℥ij.
Contund. in mortario, ut F. pasta,
Coqu. in ℔iij. ▽ *com. Colat. ferventi* infunde
Fol. senn. s. s. ℥ß.
Crem. tart. ℨj.
Fl. violar. p. ij.

Stent in loco calido per noctem. Mane Colatura D. Alias hypochondriacis, quibus obstructa erat alvus, ordinario præscripsi:

℞. *Passul. min.* ℥iß.
Contus. coqu. in ▽ *com.* ℔iij.
Colat. fervent. ℔iß. infund.
Fol. senn. s. s. ℨiij.
Crem. tart. ℨj.
fl. violar. p. iij.

Stent in loco calido per noctem, mane Colatura D. In cujus haustulo uno ⌒⊖✱ aromatici empyreumatici gr. xxx. optime profuerunt.

Annon in his decoctis ▽ ferrariorum loco ▽ *s.* capi queat: annon decocto isti in hypochondriacis commode G. ✱ in *Vino solut.* ℨij-iij. addi possent?

CCLVIII. *Dysenteria.*

VIr dysenteria desperate laborans, ut & ipsemet eum moribundum existimare,

℞. *Ras. priap. cerv.* ℨij.
Laud. hyster. gr. ix. M. pro 2. dosibus.

Item fiant sacculi ex foliis quercus duo, ano & umbilico applicandi; mire & præter omnem spem profuerunt.

Alias in siti, æstu & virium prostratione

℞. *Mivæ cydon.* q. v. diluatur.
c. s. q. ▽ *com.* adde
▽ *cinam.*
Syr. de Cinam.
🜕 *dest. cinam.* M.

Hinc pro rectificando ventriculo, in quo maximum Curæ momentum situm est, præmissis præmittendis extra febrem optime confert:

℞. *Q. E. rorismar.* ℨiß.
menth. ℨß. M.D. 20. gutt. mane.

CCLIX. *Dysenteria.*

IN dysenteria excitata ex usu misturæ c. G. ✱ in scorbutico-hypochondriaca, & cui non rite fluebant menses, aliis quibuscunque, etiam priapis irritis:

℞. ▽ *plantag.* ℥ij.
cinam. ℥ß.
Diascord. Fracast. ℨj.
Troch. de Carabe ℨß.
Lapid. hæmat. præp. ℈ij.
♁ *diaphor.* gr. xij.
Syr. card. bened. ℥ß. M. optime profuit.

CCLX. *Dysenteria.*

VIr ex esu prunorum dysenteriam contraxerat, quarto die

℞. *pulv. rhabarb.* ℨß.
Nuc. Mosch. gr. viij. M.

℞. *Pulv. priapi ceti* ℨj.
Laud. hyst. gr. ix. M. pro 2. dosibus.

Mediocriter habuit: Cum ergo cruenta fere pura excernerentur:

℞. ▽ *plantag.* ℥iij.
Cinam. ℨiij.
✠ *vini* ℥ß.
diascord. ℨij.
Corall. rubr.
⩫ *sigill.* ana ℈j. M. bene contulit.

CCLXI. *Dysenteria.*

JUvenis ex mala diæta dysenteriam contraxerat, cum acerbissimis doloribus, & gravi

gravi tenesmo, & vigiliis pertinacibus, nullis tamen aliis pravis signis concurrentibus.

℞. *Conserv. rosar. antiq.*
diascord Fracast. ana ʒß.
♁ *diaphor.*
rhabarb. ana gr. xij.
Laud. opiat. gr. j.
c. s. q. Syr. cydon. F. Bolus D. in 2plo.

℞. ▽ *tormentill.*
plantag. ana ℥ij.
Theriacæ.
diascord. Fracast. ana ℈ij.
Extr. tormentill. ʒß.
pulv. priapi cervi ℈ij.
ossi. hum. calcinat. ℈j.
Laud. op. gr. ij.
Syr. de symphyt. Fernel. ℥j. M. D. per noctem.

℞. *Fol. quercus*
furfur. ana Miij.
fl. chamomill.
verbasci ana Mij.

Concis. F. sacculi N. ij. unus rotundus major, alter oblongus minor, ille aceto calido incoctus applicetur umbilico, hic ano; qui admodum prosunt, sed sunt continuandi.

℞. 🜔 *Nucist. express.*
Theriac. ana ʒß.
🜔 *macis dest.* ℈ß. M. pro balsamo stomachico.

℞. *Mastich.* ℈j.
G. Arabici ʒj.
Laud. op. gr. j. M. Pulverisata indantur pomo excavato, assentur & comedantur.

℞. *Croci ♂ adstring.*
crystall. præp.
tart. ⊕lat. ana ℈j. M. pro 2. dosibus.

℞. *Gelatin.* C. C. ʒvj. D. in ein Nösel Bier.

Vinum melius conveniebat quam Cerevisia.

Omnia adhuc erant contumacia & periculosa. Ergo

℞. *pulv. hepat. viper.* gr. xv.
crystall. præp. ℈ß. M. D. in 2plo. Capiatur mane & a meridie. Præscriptum etiam est clysma ex Terebinthina Barbette.

℞. ▽ *tormentill.* ℥ij.
cinam. ℥ß.
theriac. camph. ʒiß.
sanguin. dracon.
ossi. bov. calcin. ana ℈j.
Syr. de symph. ℥ß. M. pro vehiculo istorum pulverum, subinde etiam cochlearis forma per se hauriatur.

℞. *Decoct. priapi Cervi* ℔j.
Syr. corall. ℥ij. pro Julebo, loco potus
Gelat. C. C. ℥j. M.
Usurpando.

℞. ▽ *plantag.* ℥ij.
cinam. ʒvj.
✚ *ros.* ʒiij.
diascord. Fracast. ʒj.
troch. de Carabe
🜃 *sigill.* ana ʒß.
ocul. ♋ *præpar.* ʒj.
♁ *diaphor.* ℈j.
Syr. myrtin. ℥j. M. pro potione nocturnâ.

Hæc præscripta omnia felicissimum habuerunt eventum, unde pro confirmandâ medela eadem subinde repetenda fuerunt, mutatis tamen nonnihil formulis, & additis sequentibus:

℞. *Heder.* 🜃 *str.* Mj.
Alchymill.
plantagin. ana Mß.
summit. hyper. p. ij.
ras. C. C. ʒij.
Coqu. in *s. q.* ▽ *s. Colat.* ℥vij. adde
Syr. corall.
de symph. Fernel. ana ℥j M. pro potu interdiu assumendo.

℞. *Bals.* ♀ *terebinth.* ʒj. D. 4. guttæ semper cum aliquot cochlearibus hujus potionis

℞. *Trochisc. de Carabe* ʒß.
ocul. ♋. *præp.*
hepat. viper. ana ℈j. M. D. pro 2. dos. noctu. His ipsis repetitis æger tandem omnino convaluit; In qua Cura 1.) sacculi, 2.) pulveres viperini, 3.) potio nocturna, 4) Julebus ex priapo, 5) decoctum vulnerarium optime conduxerunt.

CCLXII. *Dysenteria.*

Ancilla laborabat dysenteria: Post clysmata ex lacte cum saccharo propter tenesmum, aliis irritis, profuit:

℞. *Decoct. Priapi ceti* ℔j.
▽ *Cinam.* ∽ *s.* ℥ß.
succ. cydon. ℥j. M. D. pro potu vespertino & nocturno.

℞. *Conserv. ros.*
Diascord. Fracast. ana ʒiij.
Pulv. ras. priap. Ceti ʒiß.
Trochisc. de Carabe ʒj.
Corall. rubr. præp.
🜃 *sigill.* ana ℈j.
Extr. torment. ʒß.
c. s. q. *succ. cydon.* F. Electuarium. capiat pro lubitu, sed cardialgiam infert.

CCLXIII. *Hæmorrhoides cœcæ.*

Foemina ardorem & dolorem insignem patiebatur hæmorrhoidum cœcarum, & cum recusasset hirudinum applicationem

℞. *Mucilag. sem. cydon. c. sperm. ran. extract.* ℥j.
🜍 *camphor.* ʒij.

sacchari

sacchari ♄ ℥j. M. quo linteum probe illitum & humectatum applicet crebrius.

In tumore & dolore hæmorrhoidum in alia Fœmina a partu:

℞. *Rad. scrophular.* ℥iß.
Herb. & fl. linar. Mij.
fl. verbasc. Mj.

Coq. in lacte simpl. l. chalybeato, & fotus adhibeatur cum spongia.

Item alia Fœmina patiebatur dolorem & tumorem hæmorrhoidum cœcarum etiam extra partum, nec poterat ferre pinguia & unctuosa, quæ exasperabant malum:

℞. *Ceruss.* ʒj.
Lap. calamin. ℈j.
🜄 *camphor.* ʒiß.
🜄 *plantag.* ℥j. M. diluantur pro lubitu cum spermate ranarum veteri per se asservato, & applicetur linteis multiplicatis, egregie profuit.

CCLXIV. *Affectus splenetícus.*

FOEmina laborabat affectu splenetico, doloroso, spasmodico & melancholico.

℞. *Corall. rubr. præp.*
Unicorn. ver. præp. ana ℈ß.
⊖ *absinth.* gr. iix.
☉ *fulmin.* gr. ij. M. optime profuit in Paroxysmo.

℞. ∽ ⊖ ✱ ʒiij.
cochlear. ʒj. M. D. 40. guttæ omni pastu & Hor. V. vespertina.

℞. *Corall. rubr. præp.*
Unicorn. ver. præp. ana ℈ß.
⊕*l.* ♂ *ad albed. calcin.* gr. v.
Extr. castor. gr. iij.
croci gr. j. M. D. in 4plo.

Omni mane hos pulveres, a meridie & sub introitu lecti spiritum assumat. Hinc potio solutiva ex G. ✱ *cum euphoria* dabatur.

Pro Præservatione

℞. *Lap.* ☒. *præp.* ℈iiß.
Corall. rubr. præp.
⊕*l.* ♂ *ad albed. calcin.* ana ʒß. M. pro 6. dosibus alternis diebus assumendis.

℞. *M Pil. Ruff.*
Extr. helleb. N. ana ʒß.
tart. ⊕*lat.* gr. xv.
croci metall. absinth. gr. jß.
c. s. q. R ⊕*l.* ♂ *Zwelfferi.* F. Pilulæ pro 3. dosibus vesperi hora una ante cœnam assumendis.

CCLXV. *Epilepsia scorbutica.*

VIr Juvenis laborabat Epilepsia scorbutica, cujus primum signum erat fortis cauda pavina seu crusta pellicea super urinam:

℞. 🜄 *antiscorb. Dornerell.*
epilept. Langii ana ℥ij.
∽ *cochlear.* ʒj.
C. C. ʒß.
Arcan. duplic. ℈ij.
Cinnab. ♁ ℈j. M. F. Potio.

℞. 🜄 *antiscorb.*
fl. sambuc. ana ℥iß.
∽ *cochlear.* ʒij.
lumbric. 🜄*str.* ʒj.
Arcan. duplic. ʒj.
Syr. scelotyrb. Forest. ℥ß. M.

Die Intermissionis

℞. 🜄 *Epilept.*
antiscorb. ana ℥ij.
∽ *cochlear.* ʒj.
C. C. ʒß.
arcan. dupl. ℈ij.
Cinnab. ♁ ℈j. M.

℞. *Pulv. rad. jalap.* ℈ß.
Aloës succotr. gr. v.
Scammon. gr. j.
arcan dupl. gr. xv. M. Fortiter purgavit.

℞. ∽ *Cochlear.* ʒij.
Elix. Propr. ʒj. M. D. 40. guttæ.

℞. *Cinnab.* ♁ gr. xv.
⊖ *volat. succin.* ℈ß.
Camph. gr. iij.
Laud. op. gr. j. M.

℞. 🜄 *Epilept. Lang.* ℥j.
Ceras. nigr.
lil. convall. cum Vino.
fl. pœon. ana ʒvj.
∽ *cochlear.*
lil. convall.
C. C. *essentif.* ana ʒj.
Castor. ℈ß.
Syr. pœon. ℥ß. M.

℞. *Herb. malv.*
rut. ana Mj.
fl. chamom. Mß.
tiliæ
primulæ veris ana p. ij.
rad. pœon. ℥j.
stercor. pavon. ℥ß.

Coqu. in *s. q.* 🜄 *s. Colat.* ℥viij. adde
succ. rut. ℥j.
vitell. ov. N. j. M. pro clysmate.

Et ita Cura absoluta fuit, ubi evanescebat cauda pavonis in urina, & arenulæ fundum & parietes matulæ petebant.

CCLXVI. *Malum Hypochondriacum.*

JUvenis studiis deditus malo hypochondriaco alias ab aliquot annis afflictus post insignem corporis, in specie pedum in ludo scenico refrigerationem altero die incipit dolere latere sinistro sub costis; dolor erat acutus, insigniter punctorius, conjunctus cum frequenti vomitu admodum dolorifico, insigni siti, & virium prostratione, pulsus erat mediocris in omnibus, celerior tamen & debilior; Urina pallida, cum copioso

copioso sedimento laterino, Respiratio parva, quia difficilis ob dolorem; punctura subinde sursum versus præcordia ascendebat. Ipse æger splenem accusabat, cum ego dicerem esse colon, a pituita crassa viscida forsan & acida obsessum.

℞. ▽ *menth.* ℥iß.
carminat. ʒvj.
⁓ *cochlear.*
⊖ ✱ ana ʒj.
arcan. duplic.
ocul. ♋ ana ʒß.
Laud. op. gr. iij.
Syr. de canell. ℥ß. M.

Per diem hauriatur: unde dolor & symptomata aliquantisper sed non multum remiserunt. Vesperi

℞. *Decoct. emollient.*
carminat. ana ℥iv.
Elect. lenitiv.
Mell. rutac. ana ℥ß.
⊖ *gemmæ* ʒj.
vitell. ov. N. j. M. pro clystere: cum euphoria ingenti.

℞. *Bals. Peruvian.*
♂ *nucist. expr.* ana ℈j.
dest. mac.
caryoph. ana gr. v. M. pro balsamo applicando scrobiculo cordis & lateri dolenti.

Nox quieta, sed mane omnia symptomata redierunt.

Die ♄

℞. *Elix. Propr.*
⁓ *Cochlear.* ana ʒj. M. D. 25. guttæ bis in die.

Leniit symptomata, sed brevi posthæc redierunt. Nox sequebatur gravissima, omnibus symptomatibus insigniter sævientibus.

Die ☉

℞. ▽ *menth.* ℥iij.
cinam. ʒvj.
✚ *capparum* ℥ß.
G. ✱ ʒiß.
oxymell. scillit. ʒvj.
Syr. de erysimo ʒiij. M.

℞. *Emplastr. de Cicuta.*
G. ✱. ana *q. s.*
Malaxent. cum *unguento de alth.* & ♂ *laterit.* ana ʒij.

Inducatur super alutam F. Emplastrum, apponatur loco dolenti.

Vesperi cum symptomata parum remisissent, injectus superior clyster, qui multa dura & nigra evacuavit, unde nox quieta cum placido somno. Forsan *Empl. de ranis c.* ☿ & de cicuta non male loco hujus fuisset applicatum.

Die ☽ cum omnia essent quieta,

℞. *Arcan. duplic.* ℈j. D.

A meridie dolores ingentes redeunt, nam materia viscida, quibus totum Colon erat infarctum, successive progrediebatur ad latus sinistrum, in cujus angustiore loco hærens dolorem formabat: Injectus ergo denuo clyster materiam ibidem hærentem abstergens; omnia pacata fuerunt.

Die ♂ omnia quieta; Elixyr continuatum.

Die ☿ itidem, a meridie iidem dolores redeunt, sed injecto clystere omnia quiescunt, & nox pacata fuit.

Die ♃ emollita jam materia:

℞. ▽ *menth.* ℥j.
G. ✱ ʒß.
tart. ⊕ *lat.* gr. xv.
Scammon. ros. gr. iv.
Extr. troch. Alhand. gr. j.
Syr. Reg. Sabor. ℥ß. M. F. Potio, quæ sine ullo symptomate, sine ullis torminibus, siti &c. cum ingenti alleviatione 15. evacuavit copiosa pituitosa.

Die ♀

℞. *Cremor tart.* ℈j. pro abstergendis reliquiis, cum adhuc vagi motus in intestinis perciperentur.

Postmodum pro usu quotidiano
♃ ⁓ *Carminat. de Trib.* ℥ß. D.

℞. *Pulp. passul. min.* ℥j.
Arcan. duplic.
⊖ ✱
Spec. diatr. piper. ana ℈j.
Syr. de pomis Regis Sabor. ℥ß.

F. Electuarium pro 5. vel 6. dosibus, ad laxandam alvum; quam egregie apertam servavit: sed cum interjecto tempore hoc amplius satisfacere nollet, gr. iij. *Extr. troch. Alhand.* adjeci.

Postmodum tamen Potio passulata cum tantillo *fol. Sennæ* singulari cum euphoria subinde intra tres vel quatuor dies semel hauriendo contulit.

CCLXVII. *Dolor artuum scorbuticus.*

FOEmina laborabat dolore artuum lancinante, in specie in nucha, ut collum movere non posset, imbecillitate virium summa, motionibus & tumultibus in abdomine, sudor oriebatur pomeridiano tempore ingens cum virium prostratione, interdum omnium artuum refrigeratione, & imminente Syncope, eaque crebrius recurrente: Inclinabat alias ad phthisin, sed mala hæc omnia ex scorbuto erant.

Pro abdominis affectibus, & inde natis lipothymiis optimum semper erat ⊖ ♂ *compos.* nunc solitarie, nunc cum *Scamm.* gr. ß. ad gr. j. propinatum: dosis erat ℈j.

Pro artuum vero affectibus, doloribus & lancinationibus lac cum ⁓ ⊖ ✱, & cochleariæ ana omni mane & vesperi assumtum, calidum·

CCLXIIX.

CCXIIX. *Dolor abdominis scorbuticus.*

FOEmina laborabat dolore abdominis scorbutico, revera convulsivo, cum vagis artuum lancinationibus.

℞. ▽ *lil. convall.*
fl. tiliæ
menth. ana ℥j.
Magist. corall. cum succ. citr.
Cochlear. ana ʒj.
⊖✻ʒß.
Laud. op. ferment. gr. vj.
Syr. cort. aurant. ʒvj. M. pro 4. dos.
℞. *Spec. decoct. carminant. usit.*
fl. chamomill. ana Mij.
⊖♀ ʒj.
Coqu. in. s. q. ▽ *s. Colat.* ℥ix. adde
Elect. de bacc. Lauri ʒvj.
vitell. ov. N. j. M. pro clysmate.
℞. *Magist. corall. c. succ. citr.* ℈ß.
Castor. gr. iv.
c. s. q. Syr. scelotyrb. For. F. Pilulæ
S. Abend-Pillen.
℞. *G.* ✻ *in* ✻ *solut.* ℈ß.
☿ *dulc.* gr. vj.
extr. troch. Alhand.
Laud. ferment. ana gr. j. M. F. Pilulæ.

Alias ad similes dolores ad Epilepsiam terminantes præter Liqu. C. C. succinatum maxime proficuum conducebat:

℞. *Castor.* gr. iv.
Laud. ferment. gr. iß. M. F. Pilulæ.

Tandem ℞ ♂ aperit. curam absolvit.

CCLXIX. *Arthritis vaga cum febre*

LAborabat quidam arthritide vaga cum febre, quæ in principio singulis horis vespertinis per totam noctem affligebat, & exacerbabatur, in principio cum gravi frigore, & ardore subsequente, & gravissimis doloribus vagis in artubus: hinc remittebat frigus, ut solus febrilis ardor in doloribus superesset. Hinc febris evadebat tertiana nocturna, cum febre etiam erant dolores, qui illa remittente etiam remittebant. Hæc febris perdurabat, donec urinæ post paroxysmum apparerent turbidæ, cum copioso sedimento lateritio: His diebus intermissionis semper claris, perspicuis, tenuibus & fulvis apparentibus: Hinc mutabatur facies, ut noctes antea quietæ dierum intermittentium evaderent febriles, & dolorificæ, & eæ noctes ac dies, quæ antea erant infestæ paroxysmis, essent quietæ, donec & istarum urina cruda fieret præcipitata, & sic sequentibus copiosis sudoribus nocturnis sanitas post 4. fere septimanarum spatium sequeretur.

In Cura febrem aut ejus calorem nihili feci, solum scorbutum observavi; Mirum tamen, quod dolores tantum cum febre eum prehenderint.

℞. ▽ *antiscorb.*
papav. rhœad. ana ℥ij.
Cochlear.
lumbric. ▽*str.* ana ʒiß.
Ess. absinth. ʒj.
Arcan. duplic.
oss. microcosm. præp. ana ℈ij.
Syr. scelotyrb. ℥ß. M.
℞. ▽ *carminat.*
menth. ana ℥ß.
⊖✻ʒß.
⊖ *volat. succin.* gr. v.
☍ *dest. anis.* gr. iv.
Laud. op. gr. j. M. Vesperi hauriatur, omisso laudano & ☍ sæpius fuit iterata.

℞. *Ess. contr. arthrit. vag.* ℥ß. Sæpius hauriatur cum lacte, quod continuo usurpavit.

Ante paroxysmum etiam ceu digestivum ordinatum aliquando:

℞. ▽ *febrifug.*
antiscorb. ana ℥ß.
cochlear. ℈ß.
Arcan. duplic. gr. xv.
oss. microcosm. præp. gr. xxv.
Syr. acetosit. citr. ℥ß. M.

Tandem aliis non rite succedentibus

℞. *Herb. cochlear.*
fumar. ana Mj.
Rad. helen. ℥j.
armorac. ℥ß.
passular. ʒvj.
Conc. Cont. F. Nodulus infundendus vino, de quo quater vel quinquies hauriat, singulis haustibus superassumendo Lap. ♋ ʒß. quod aliquoties rtiteratum egregie contulit, & urinas præcipitavit, sudores movit, & sanitatem restituit.

CCLXX. *Febris scorbutica.*

MUlier laborabat febre cum anxietatibus circa præcordia, quotidie 2. Hor. anticipando repetentibus, subita corporis incalescentia simul accedente, cum doloribus vagis artuum, item agrypnia & diarrhœa afflicta, idque ut hariolabar ex fundamento scorbuti: Curata fuit sequentibus:

℞. ▽ *papav. errat.*
scorbut. ana ℥iß.
Theriac. Androm. ʒiß.
Cochlear.
⊖✻ *volat.* ana ʒiß.
Arcan. dupl.
C. C. *ust.*
ocul. ♋ *præp.* ana ℈j.
Syr. scelotyrb. ℥j. M. Singulis Horis 3. cochlearia assumantur; optime successit. Post

℞. ⊖✻
cochlear. ana ʒj. M. D. 25. gutt. quater in die.

CCLXXI. *Asthma Convulsivum.*

STudiosus hypochondriacus laborabat asthmate convulsivo, cum borborygmis abdominis per paroxysmos redeunte, cum insomniis turbulentis & terrore in somno, qui in paroxysmo ad anteriora corpus incurvando aut ligaturam fortem sub costas infligendo levamen sentiebat; Curavi præmisso vomitorio ♂to præscribendo Ess. ♂ liquidæ & Elix. antiscorb. ana ʒj. M. sed sine successu. Hinc

℞. ☿ ⊕*lat.* gr. xij.
scammon. ros. gr. v.
Troch. Alhand. gr. j. M. Quibus obstructa alvus quinquies leniter cum optimo levamine soluta fuit.

℞. *Sem. anis.* ʒß.
Arcan. duplic. ℈j.
ocul. ♋ *præp.* ℈ß.
Croci gr. v. M. D. pro 2. dosibus

℞. ∽ *Carmin. de Trib.* ʒij. D. 30. guttæ bis in die: cum euphoria. Nodulum ex Croco gestet in scrobiculo cordis, & propter difficilem coctionem, cum pressuræ stomachi & ructus post assumtum cibum adessent, bibat interdum post pastum ∽ anisi aut ∽ vini: & ita res bene successit.

Octiduo fere elapso redeunt iidem paroxysmi cum alvo dura, rugitibus gravibus & dolorificis abdominis, angustia summa pectoris, operationum animalium perturbatione, in quibus sentiebat originem mali in abdomine, post successive pectus & caput afficere: appetitus solus erat salvus, sed quando sufficienter comedisset, gravamen stomachi, & flatus copiosos, unde exasperatio mali, cum per biduum continuasset, pulverem & spiritum reiteravit.

℞. *Specif. cephal.* ℈ß.
Castor. gr. v.
Camphor. gr. j.
Laud. op. gr. iß. M. assumat vesperi cubitum iturus, quia paroxysmi media nocte imprimis affligebant.

℞. ♂ *dest. succin.*
spinæ ana ℈ß.
bals. Peruv. gt. xij. M. pro umbilico & scrobiculo cordis. Hæc nox salva & cum placido somno secuta, utut circa mediam noctem levissimum insultum percepisset.

Sed aliquot diebus rediit paroxysmus cum solitis ventris turbulentiis & copiosis flatibus: Hinc

℞. *Decoct. carmin.*
emoll. ana ℥iv.
Mell. rutac. depur.
Elect. de baccis lauri ℥ß.
♂ *dest. cumin.*
carvi ana gt. v.
⊖ *gemmæ* ℈ij.
vitell. ov. N. j. F. Clysma; applicandum vesperi ante paroxysmum: Valde profuit.

Tandem

℞. *Spec. diacumin.* ʒj.
⦶ *depur.* ℈j.
♂ *dest. cumin.* gt. iv. M. pro 3. dos.

CCLXXII. *Scorbutus.*

FOEmina laborabat scorbuto cum symptomatibus quasi febris continuæ, summa virium prostratione, & quando ex lecto se movebat, imminentibus lipothymiis, cum facillima à quocunque dulci suffocationis interna excitatione:

Vocatus die ♂ vesperi:

℞. ♂ *diaph.* ℈j.
specif. cephal. gr. xv.
⊖ *prunell.* ℈j.
Laud. op. gr. ij. M. pro. 2. dosibus.

Die ☿

℞. ▽ *borrag.*
galeg.
ulmar.
cordial. Herc. Sax. ana ℥j.
cinam. ℥ß.
✚ *bezoard.* ʒvj.
Syr. acetos. citr. ℥ß.
∽ *ceras. nigr.*
ocul. ♋. ana ʒij. M. D. 2. cochlearia singulis semihoris

℞. *Milii* Mj.
⊖ *tost.* Mß.
Herb. verben.
Flor. chamomill. ana Mß.
Pulv. rad. rhod. ℥ß. M. F. sacculus pro capite; contra ejus dolorem fixum prope suturam coronalem. Applicatum fuit pedibus cataplasma ex rad. raphani, fermento, ⊖ & ✚ cum euphoria.

Vesperi

℞. *sem. citr.*
napi ana ʒj.
papav. alb.
c. s. q. ▽ *plantag.* F. Emulsio adde
C. C. *s.* △
♂ *diaph.*
Ebor. s. △ ana ℈j.
⊖ *prunell.* ʒß. M. Cujus medietas cum euphoria hac nocte fuit consumta.

Die ♃

℞. *Decoct. carmin.* ℥viij.
Elect. lenit. ℥j.
de bacc. laur. ℥ß.
⦶ ♂*t.* ʒj.
vitell. ov. N. j. M. F. Clysma: cum successu.

℞. *Antihect. Poter.* ℈ß.
specif. cephal. gr. xv. M. pro dosi.

Vesperi & noctu altera emulsionis medietas est assumta.

Die ♀

Die ♀ Vesperi

℞. ▽ *antiscorb. Doncrell.*
card. bened. ana ℥j.
hypnot.
cinamom. ana ℥ß.
ocul. ♋. ʒj.
Panac Holsat. ℈j.
♒ *cochlear.* ʒß. M. cum euphoria.

Die ♄ eadem potio reiterata fuit,

Die ☉ optime habens post pastum ex lecto surgens lipothymias incurrit, unde pulvis primum repetitus.

Die ☽.

℞. *Decoct. hord.* c. C.C. ℥viij.
▽ *antiscorb.* ℥ij.
Syr. acetos. citr. ℥iß.
℞ *fl. aquileg.* ʒij.
♒ ⊕ *q. s. pro grato acore.* M.

Hoc Die & noctu assumsit cum euphoria.

Die ♂

℞. *Arcan duplic.*
Rhabarb. el. ana ℈ß.
Castor. gr. v. M. Inde purgationes 3. secutæ sunt.

CCLXXIV. *Folliculus fellis petrefactus.*

RETulit mihi Pecquetus Parisiis, se vidisse in fœmina post mortem dissecta vesicam felleam penitus cum materia contenta petrefactam, magnitudinis pyri mediocris; in hepate inventam fuisse materiam flavescentem. Sed huic fœminæ singulis mensibus ad 8. dies præter propter obvenit fluxus alvi seu diarrhœa biliosa ordinata vice, sicut menstruorum fluxus periodicus, & denuo cessabat, sequente eadem diarrhœa repetebat, & similiter durabat, idque longo tempore ante ejus mortem.

CCLXXV. *Hydrops.*

FOEmina desperato laborabat hydrope:

℞. *Rad. Cichor.* ʒiij.
gramin. ʒij.
gentian.
helen.
Cortic. rad. cappar. ana ʒj.
L. sassafr. ℈ij.
Absinth. Comar.
Pontic.
Fol. card. bened.
summit. centaur. min. ana p. j.
Flaved. cort. citr. ʒij. Incis. F. Nodulus, cui affundatur Mens. ß. vini malvatici, vel alius Hispanici, stent in loco tepido per ♂♀. Hinc bibatur mane haustulus unus ante usum jusculi. Egregie per ⊡m evacuavit. Continuandæ vero sunt hæ potiones aliquandiu; omni septimana simul clysma emolliens & carminans applicando, & simul sacculum ex aromaticis amaricantibus & carminantibus in ▽ vel Vino coctis abdomini vel scroto imponendo.

CCLXXVI. *Hydrops.*

FOEmina alias epileptica, aliquando desperato laborans hydrope ascite, adeoque à Medicis relicta usu succi radicis ireos in vino malvatico hausti & herbæ hederæ ▽stris convaluit. Scilicet extra hederam ▽strem locis tumentibus imposuit, unde notabiliter tumorem remitti observavit: Item assumsit hanc herbam in Cerevisia vel ▽ coctam crebro, copiose & calide; & sic convaluit.

CCLXXVII. *Anasarca.*

VIr laborabat affectu anasarcæ vel potius leucophlegmatiæ simili cum præsentaneo suffocationis periculo: quem antea repetitus vomitus nonnihil juvabat. Unde & cum duobus diebus ante vomitum provocasset, dedi ratione difficillimæ suffocationis ceti ʒj. in cerevisia calida, ter repetita fuit dosis, unde sensibile levamen. Hinc ut per ⊡m fere suppressam pellatur causa peccans:

℞. ♒ *Carminat.*
℞ *nephrit.* ana ʒj. M. D. ter vel quater in die 40. guttæ in haustu vini absinthites.

Cum non sufficeret:

℞. *Rad. bryon. rec.* ℥j.
asar. ℥ß.
⊖♀ ʒiij.

Insund. *in s. q.* ▽ *simpl.* Stent in loco tepido per ℘ mane adde
Rad. vincetox. ʒvj.
Comar. absinth. Mj.
Flor. bellid. Mß.
Baccar. junip. ʒvj.
sem anis.
fœnic. ana ʒij. Coqu. omnia simul
in s. q. ▽ *simpl. Colat.* ℥xv. adde
♒ ⊖✻
℞ *nephrit.* ana ʒij.
Syr. de hyssop. ℥ß. M. Capiat ter in die haustulum; Potus erat Cerevisia, cui infundebatur nodulus, ex cochlearia recenti, item interdum Essent. absinthii immiscebat potui huic, quam etiam subinde in ♒ ardente fœniculi capiebat; Plantis pedum in summis angustiis emplastrum album, instar de cerussa, vel spermate ranarum, dicebat: **es wäre gemein Zug-Pflaster.** Bibebat interdum simul serum lactis, ut promoveatur ⊡ fluxus. Decoctum in specie egregie contulit.

CCLXXIIX. *Icterus.*

PUerpera cum purpura simul conflictababatur Ictero symptomatico, sed vago: Scili-

Scilicet fere intolerabiles cardialgiæ spasmodicæ eam cruciabant, primario in regione dorsi, opposita orificio superiori stomachi, unde & hypochondria tanquam cingulo cingi, & respiratio sufflaminari cœpit, ut vix verbum proferre possit. Alvus in paroxysmo tali aliquoties libera, interdum & vomitus superveniebat, ☐ crassa, intense & obscure tincta, argillaceo-purpureum sedimentum seponebat; pulsus rarus, tardus, debilis, magnus. Die à paroxysmo secundo fere efflorescentia icterica, amarities in ore nulla, saltem intensissima sitis, paroxysmum imminentem præcedebat sensus & sapor acidus ex stomacho quasi ⊕licus aut cremor. ♀. Tentata varia:

℞. *Extr. Chelidon. maj.* ℈j.
Lap. bezoard. occid.
♁ *diaphor. ♂l.* ana gr. xv. M.

℞. ▽ *taraxac.* ℥j.
Extr. chelidon. ʒß.
⊖ *volat.* C. C. gr. ix.
Syr. card. bened. ʒj. M.

Pro laxatione interdum repetenda

℞. *Pulv. rhabarb.* ʒß.
♀ ⊕*l.* gr. xij. M.

℞. *specif.* ♂ *ad Icterum* ℈j.
Cryʃtall. præp. gr. v.
Croci gr. ij. M. D. mane.

℞. ∽ ⊖ ✱ *simpl.* ℥ß. D. 40. guttæ Hor. v. & sub introitu lecti. Melius habuit.

℞. *Unicorn. ver. præp.*
C. C. *s.* △ ana gr. xv.
⊖ *absinth.* ℈j. M. pro 2. dosibus.

Dabatur etiam decoctum passularum min. in ▽ com. pro potu nocturno, & intermedio inter pastum tempore.

CCLXXIX. *Icterus.*

IN fœmina ictero laborante optime conducebat pulvis ad icterum, & ∽ Carminativus de Tribus. Item

℞. ▽ *Chelidon. maj.* ℥iij.
specif. ad Icter. ℈ij.
⊖ *volat. lumbric. terr.* gr. xv.
♁ *diaph.* gr. xij.
Syr. card. ben. ʒiij. M.

Capiat pro lubitu. Hinc clysma.

CCLXXX. *Tumor Uteri hydropicus.*

MUlieri tumore uteri hydropico ex suppressis ad aliquot annos lochiis laboranti præscripsi:

℞. *Arcan. duplic.* ℈ij. D. pro 2. dosibus.

℞. *Extr. Elater.*
☿ *dulcis* ana gr. xij.
Extr. troch. Alhand. gr. iij.

c. ∽ *lumbric. terr.* F. Pilulæ assumendæ sequenti die: quæ sine molestia ulla egregie & copiose evacuarunt, 6. l. 7. vicibus materiam nigram instar atramenti.

CCLXXXI. *Nimius Mensium fluxus.*

MUlier plethorica sed sanguine serosiore turgens post abortum subinde in enormem uteri hæmorrhagiam incidit, aliis fere frustraneis cum successu præscripsi:

℞. *Conserv. ros. antiqu.* ʒvj.
diacydon. s. spec. ʒiij.
Corall. rubr. præp.
sanguin. dracon.
ossi. hum. calcin. ana ʒj.
Troch. de Carabe.
O crud.
sem. plantag. ana ℈ij.
Laud. op. gr. vj.
syr. corall.
canell.
de ros. siccis ana q. s. M. F. Electuarium, quod in principio aliquali turgescentia fermentat.

Hoc ter in die magnitudine juglandis capiendum & haustulus vini superbibendus.

CCLXXXII. *Nimius Mensium Fluxus.*

CUm alia essent irrita, cum successu præscripsi:

℞. C. C. *ust.* ʒj.
Lap. hæmat. præp. ℈j. M. pro 2. dos.

℞. C. C. *ust.*
Trochisc. de Carabe ana ℈ij.
Lap. hæmatit. præp. gr. xvj. M. pro 2. dosibus.

Vitando vinum. Nam hujus usu exasperabatur insigniter fluxus, vitando etiam frigidum potum. Externe admovebat decoctum gallarum cum ✚ pubis regioni, idque frigide.

Conferebat prius etiam aliquantisper mistura ex diascord. Fracast. ʒj. corall. & hæmatit. cum ✚ vini.

Cum pateretur recidivam alia vice:

℞. *Conserv. ros.* ⊕*lat.* ʒvj.
C. C. *ust.*
Corall. rubr. præp.
Troch. de Carabe ana ʒj.
O crud. ʒß.

c. s. q. syr. cydon. F. Electuarium spissius, de quo sæpius pro lubitu capiat.

CCLXXXIII. *Fluxus Mensium Nimius.*

IN fluxu mensium nimio singulis 14. diebus recurrente post fœtum mortuum:

℞. *Corall. rubr. præp.* ʒij.
Dent. hippopot. ʒiß.
Lap. hæmatit. ʒj. M. sumatur omni vespera. Sed mane Liqu. ♂ ☉rem.

CCLXXXIV. *Hæmorrhagia uteri.*

FOEmina patiebatur gravem hæmorrhagiam uteri, sæpius recurrentem, ex scorbuto:

Repetita interdum fuit alvi solutio per Rhabarb. ʒß. Hinc

℞. Co-

℞. *Corall. rubr. præp.*
Lap. hæmatit. præp.
boli armen.
unicorn. ver. præp. ana ʒj.
sem. plantag. ℈ijß.
alum. crud. ʒß.
Laud. op. gr. v. M. Capiat bis in die bihorio ante cœnam, & sub introitu lecti: mane vero *Liquor.* ♂ *c. succ. pom.* gutt. 30. jejuno stomacho.

Interdum pulvis hic cum *Conserv. menth. & rof. rubr.* ana ʒvj. & cum *Syrup. rof. rubr. in Consist. Electuarii*, sed ingrati redigebatur.

CCLXXXV. *Fluor albus.*

IN fluore albo aliis irritis sequentia profuerunt:

℞. *Pulv. Cort. avellan.* ʒij.
Sem. anis. ʒj. M. pro 4. dosibus.

℞. *Ebor. s.* △.
Corall. rubr. præp. ana ʒß.
Lap. osteocoll. præp. ʒj.
⚯ *dest. terebinth.* gutt. vj. M.

℞. *Ebor. s.* △
Corall. rubr. præp. ana ʒß.
Lap. hæmatit. ℈j.
⚯ *dest. anthos.* gt. iv. M.

Hinc Essentia Lignorum D. Mich. & præliminariter *Liquor* ♂ ☉*r.* ad 15. gutt. omni mane.

CCLXXXVI. *Hysterica Passio.*

MUlier male tractata in partu lactans puerum & ordinarie habens menstrua, cum ablactasset puerum, incidit in hæmorrhagiam uteri nimiam, ordinario mensium tempore, ut quidem non adeo confertim nec etiam adeo continuò, subinde tamen plus minus per integras 6. hebdomadas flueret sanguis, superveniunt tormina vehementissima & crudelia lateris seu hypochondrii sinistri & totius abdominis, in specie dorsi & regionis lumborum, cum difficili respiratione & anxietatibus ac compressionibus cordis, superveniente spasmo quasi manus ac pedis sinistræ, uti & faciei partis ac nasi sinistræ cum harum partium refrigeratione, pulsus erat parvus, celer, & fere nullus: hæcque per Paroxysmos subinde sic recurrebant; Vocatus in Paroxysmo, cum alvus per 5. dies esset obstructa, præscripsi:

℞. *Rad. angelic.*
levistic. ana ʒvj.
Herb. malv.
chamomill. ana Mj.
Flor. chamomill.
sambuc. ana Mß.
Sem. 4. calid. min. ana ʒij.
Coqu. in s. q. ▽ *simpl. Colat.* ℞. ℥ix. adde
Elect. de bacc. Laur. ʒvj.
⚯ *dest. succin.*
cumin. ana gt. vj.
castor. ʒß.
⦶ ♁*t.* ℈ß. M. pro clysmate.

℞. ⚯ *chamom.* ʒij.
dest. succin. ℈ij.
carvi.
fœnic. ana gt. x. M. pro inunctione hypochondriorum & umbilici.

℞. ▽ *hirund. cum castor.* ℥ij.
meliss. cum vino ℥j.
∾ ⊖ ✱ ʒj.
cochlear. ʒß.
⊖ *volat. succin.* ℈ß.
Laud. op. gr. iij.
Syr. cort. aurant. ʒvj. M.

CCLXXXVII. *Hysterica Passio.*

FOEmina hysterica passione laborabat unà cum ictero, cum illa remittente nonnihil graves dolores & cruciatus stomachi & abdominis superessent, ex pituita vitrea acida:

℞. ▽ *menth.*
fl. sambuc.
matricar. ana ℥j.
Ess. Castor. ʒiß.
⊖ *volat.* C. C.
succin. ana gr. xij.
Laud. hyster. gr. ix.
Syr. cort. aurant. ʒiij. M.

℞. ⚯ *dest. succin.*
spicæ ana ℈j.
nucist. expr. q. s. pro balsamo.

Inungantur regio stomachalis, umbilicalis & hypochondria. Idque mire laudavit. Conducebat etiam sequens clysma, quod cum linimento pituitam mucilaginosam probe detergebat, & liquefaciebat, ut sponte plures dejectiones mucilaginosæ sequerentur.

℞. *Decoct. carminant.* ℥ix.
⊖ *tart.* ʒj.
Electuar. lenitiv.
de bacc. laur. ana ℥ß.
castor. ʒß.
⚯ *dest. cumin.*
carv.
succin. ana gt. ix.
vitell. ov. N. j. M. pro clysmate.

Pilulis usualibus utebatur:

℞. *G.* ✱ *in* ✙ *sol.* gr. xv.
Castor. gr. v.
Extr. troch. Alhand. gr. j.
c. s. q. *Ess. salv.* F. Pilulæ.

CCLXXXIIX. *Passio hysterica.*
Mensium Suppressio.

ANcillæ menses supprimebantur, dolor accedebat gravis, in sinu & lumbis, respiratio difficilis, amissa loquela, fauces occlusæ, ut jusculum calidũ deglutire nequiret, anxietates, suffo-

suffocatio imminens, lipothymiæ recurrentes, rugitus abdominis, dolor capitis, scotomiæ, tinnitus aurium. Adstantes credebant esse catarrhum suffocativum, ego passionem hystericam esse dicebam cum mensium fluxus suppressione:

℞. ▽ *puleg.*
meliss. ana ℥iß.
⁓⊖✱ ʒj.
⊖ *volat.* C. C.
succini ana gr. vij.
Syr. cort. aurant. ʒvj. M. optime contulit.

℞. ⁓⊖✱ ʒj.
Ess. castor.
myrrh. ana ʒß. M. D. 50. guttæ crebrius.

Mane secta vena in pede cum euphoria, quemadmodum & clyster bene contulit; cum præcordia essent plena mucilagine viscida, & dolores acerbi punctorii in hypochondrio sinistro, præscripsi potionem ex G. ✱ cum successu, tandem *Elix. Proprietatis.*

CCLXXXIX. *Stranguria & affectus nephriticus in gravida.*

GRavida patiebatur dolorem in dorso e regione lymborum, ⊡æ creberrimum stimulum, ejusque crassæ turbidæ excretionem, cum summo conatu, ita ut etiam alvus crebrius deponeretur, diutius illam non poterat continere, & quando ⊡m excernebat, tanta cum molestia id fiebat, ut totum corpus inde contremisceret. Nephritidem esse notham judicabam; Erat medio gestationis tempore.

℞. *Corall. rubr.*
Lap. percar. præp. ana ℈j.
℘ *dest. cort. aurant.* gutt. ij.
Ess. opii gutt. x. M. pro 2. dosibus.

Optime contulit.

℞. *Bals. Copayv.* ʒj.
℟ *tart. acris* ʒiij. M. D. 30. guttæ.

CCXC. *Dolores post partum. Passio hysterica.*

DOloribus post partum gravibus laborabat puerpera:

℞. ⁓⊖✱ *anis.* ʒij. D. 40. guttæ sæpius.

Hinc clysma carminans injectum est.

℞. ℘ *cheiri* ℥ß.
dest. chamomill. ʒj.
anis. ʒß. M.

Sed cum jungeretur passio hysterica:

℞. *Matr. perlar. præp.* ʒß.
Antihect. Poter. gr. xvj.
⊖ *volat.* C. C. gr. vj. M. pro 2. dos. bene contulit.

℞. ℟ *tart.* ʒij.
myrrh. ʒj. M. D. 40. guttæ.

CCXCI. *Febris Puerperæ.*

DIe 4to ab abortu incidebat fœmina in febrem:

℞. ▽ *hirund. cum castor.* ℥ij.
meliss. ℥j.
ocul. ♋. *præp.* ʒß.
♉ *diaph.* ℈ß.
bezoard. ♃*l.* gr. v.
spermat. cet. ℈j.
myrrh. ℈ß.
croci gr. v.
Syr. cort. ⊙*nt.* ℥ß. M.

Cum hysterica fieret, cum sensuum imminutione, calore interno, pulsu crebro & frequenti, nonnihil debili cum crebris oscitationibus:

℞. C. C. *s.* △
Cinnab. ♉ ana gr. ix.
myrrhæ el.
⊖ *volat. succin.* ana gr. v.
castor. gr. iij. M.

Curata hæc Mulier cum exiret in templum, recidivam febris patitur gravem, quæ typum tertianæ repræsentabat cum gravi dolore uteri, tantum in exacerbatione Paroxysmi affligente; præmisso ultimo pulvere cum euphoria præscripsi ⁓⊖✱ *volat.* cujus usu cum bis accessisset febris, supervenit diarrhœa spontanea, una cum lochiorum fluxu sanguineo, unde & febris & uteri dolor sopitus, ipsaque curata fuit.

CCXCII. *Tinea Infantis.*

IN Tinea pueri 7. annorum sicca, crustosa, cum pustulis & pediculis:

℞. ☿ *dulc.* gr. viij.
pulv. jalapp. gr. v. M.

Secuti fuerunt bini vomitus & secessus.

℞. *Bals.* 🜍 *anis.*
terebinth. ana ʒj. M. D. 7. gutt. omni mane. Externe

℞. *Ungu. de Tut.* ℥ß.
⊖ *tart.* ℈ij.
℘ *spicæ* ℈ß.
c. s. q. ℘ *nicot.* F. linimentum molle.

Loco hujus sequens etiam conducit:

℞. *Pingu. gallin. non salit. s. porcin.* ℥ß.
Empl. de Tutial. de ♄ ʒij.
Fl. 🜍 ℈ij.
⊖ *tart.* ℈j. M. Illinantur loca crustosa & sæpe repetatur; ac subinde balneo ex cerevisia secundaria abluantur.

His non sufficientibus

℞. *Ungu. de Litharg.* ℥iij.
Fl. 🜍 ʒvj.
☿ *viv. saliv. extincti* ʒß.
c. s. q. ℘ *hyper.* F. in mortario ♄eo liniment.

Sin repulsa plus minus tinea affectus faucium, quem catarrhum suffocativum vulgo vocant, superveniat, in potu nodulus ex Rhabarbaro & helenio infundatur, præterea

℞. ℟ *tart.*

℞. ℞ tart. Comp. ʒij.
∽ ⊖ ✱ anis. ʒj.
Ess. opii ʒß. M.

CCXCIII. *Herpes.*

IN herpetibus fœdissimis Studiosi præmissa purgatione ☿li optime conducebat Ess. viperarum. Externe vero fieri decoctum jussi ex Herb. nicotianæ ex ▽, quo abluebat loca herpete obsessa mane & vesperi calide: illinendo desuper sequens:

℞. *Ungu. alb. camphor.* ℥ß.
diapomph. ʒij.
☿ *dulc. ad Extr.* ʒiß.
c. s. q. ☍ *nicot.* F. linimentum.

CCXCIV. *Dysuria ex vino.*

NOvi fœminam, quæ quoties vinum bibit, dysuriæ est obnoxia, quam tamen ☍ amygdalarum dulcium cum lapillis percarum statim sedat.

CCXCV. *Tussis ex* ♆ *odore.*

CHymicus quidam hic locorum ex odore ♆ gravem tussim contrahens, coquendo hederam ⚩strem cum ana cerevisiæ & aquæ, & per tempus usurpando restitutus est.

CCXCVI. *Febris pipere curata.*

JUvenis 17. annorum 70. grana piperis leviter contusa, cum febre intermittente laboraret, pro una dosi assumsit, & febris emansit, utut post dies aliquot ex haustu cerevisiæ secundariæ frigidæ redierit, piperis tamen usu continuato iterum fuit profligata.

CCXCVII. *Ischuria.*

MUlier per 7. dies urinæ suppressione laborabat; tandem aliis irritis Emulsionem Cratonianam ex violarum semine præscripsi, unde ischuria sublata, sed epilepsia insecuta est.

CCXCIIX. *Cholera.*

AFfligebatur quidam per 4. dies desperata cholera, postquam vero 🜅 rectificatissimum ab herbis cordialibus abstractum, cujus ℥j. camphoræ ℈j. fuerat additus, cum linteis multiplicatis regioni epigastriæ applicueram, cum admiratione summa adstantium ne semel quidem evomuit.

CCXCIX. *Hellebori albi noxæ.*

MUlieri, Materialistæ uxori, inter alia rad. hellebori nigri vino infundendam suaseram; famulus autem ejus, helleborum album efficaciorem ratus, illi substituit, unde non solum vehementissimi vomitus, verum & jam cruenti fuerunt insecuti.

CCC. *Hæmorrhoides cæcæ.*

FOEminæ secunda vice gravidæ, tumentibus hæmorrhoidibus afflictæ, ita ut alvum intra annum sine summo dolore dejicere non potuisset, suasi radicem scrophulariæ coxæ alligare, folia vero omni mane cum butyro & pane comedere, aliamque radicem ejusdem modulo inclusam potui infundere, & felix inde effectus insecutus est.

CCCI. *Vomitus Cruentus.*

FOEmina phthisica, quæ inter alia imprimis de dolore in latere dextro sub hypochondrio querebatur, ubi pancreas inseritur in intestinum duodenum, vomitum insimul cruentum patiebatur, cui sequens potio optime profuit:

℞. ▽ *plantag.*
tormentill. ana ℥j.
cinam.
✱ ana ʒvj.
Corall. rubr. præp. ʒß.
Troch. de Carabe ℈j.
⚩ *sigill.* ℈ß.
Mumiæ gr. vj.
Laud. op. gr. ij.
Syr. de symph. Fernel. ℥j. M.

CCCII. *Diarrhœa.*

VIr consistentis ætatis, habitusque cætera sani, in itinere infestatur diarrhœa, cum appetitu prostrato, siti, & imbecillitate virium, qui curatus quidem fuit quoad diarrhœam per debita remedia, deficiebat nihilominus appetitus, & pauca licet comedens qualibet tamen nocte quinquies vel sexies per alvum reddidit liquida. Malum oriri videbatur ex cruditatibus stomachi nidorosis, siquidem omnibus mane patiebatur ructus nidorosos; Hinc exhibui ei Vomitorium, unde ad tempus melius habebat, sed non diu post recidivabant pathemata, non tamen adeo atrociter.

CCCIII. *Hæmorrhoides.*

PUer 12. annorum dolore & fluore hæmorrhoidum internarum laborabat, licet igitur alvus quotidie esset aperta, idque forsan occasione doloris stimulantis, dedi tamen sequentem pulverem cum euphoria; præmissis ☍*libus*, sed irritis:

℞. *Pulv. Rhabarb.* ℈j.
Corall. rubr. ℈ß.
Lap. hæmat. gr. v. M.

Inde enim omnia evanuerunt symptomata, & cum post aliquot septimanas idem malum recurreret, eodem pulvere denuo curabatur.

CCCIV. *Tussis.*

ALiquando eram sanissimus, & parabam clyssum ex ♂, ⊕, & ♃, per retortam, sed ex intensiore igne rumpebatur retorta, unde ingredientia ♃ea copiosum fumum acidum eructabant, ex cujus inspiratione incidi æstivo tempore in coryzam & tussim per 4. septimanas pertinaciter durantem, in qua copiosa, admodum mucilaginosa per nares emungebam, & tussi per os rejiciebam; quæ non destillabant ex capite, cum nulla pateat via, nec erant in massa sanguinea, nec in corpore, sed fiebant in summitate narium & in aspera arteria, ex acido inspirato has partes lædente; unde primo copiosior lympha alluebat, postmodum superveniente dispositione phlegmonode & aliquali excoriatione dictarum partium, earum alimentum proximum in talem mucum copiosum degenerabat, donec irritatione cessante, indeque lymphæ copiosiore affluxu desinente & per vulneraria restitutis partibus læsis, alimento non amplius degenerante omnia illa Symptomata cessarent.

CCCV. *Tussis.*

PUer 10. annorum constitutione fere asthmatica, facie tumida, dormiebat aperto ore & cum stertore, obnoxius subinde erat aliquali tonsillarum tumori. Hic vel ex simplici aëris frigidi nudo capite susceptione, vel ex refrigeratione extremorum post corporis motum, & exercitium proxime insequente, aut certe altera nocte in catarrhum suffocativum incidebat, ita ut suffocandus omnino videretur, facies intumescebat, ex rubro cœrulescebat, tussis crebra, sed inanis, & sub qua nil, præterquam tenuis & pauca lympha evacuaretur. In Paroxysmo semper dicebat: **Es kützele ihm in der unrechten Kehle** / nempe erat affectus laryngis, ex lympha acri vellicante ortus, in motu debito impedita. Cum evanuisset Paroxysmus, febris aliquot dierum lenta supererat, tussis frequens & pedetentim copiosi muci, crassi & viscidi, per aliquot dies excretio, & sic morbi solutio. Redibat tamen sæpius Paroxysmus, idque speciatim hyberno vel verno tempore, rarius æstate. In Paroxysmo inungebant adstantes verticem balsamo succini, vel bronchia fortioribus ligaturis constringebant. Præscribebam sequentem potionem, ut irritationis sensum & hinc laryngis contracturam lenirem:

℞. ▽ *scabios.* ℥ij.
asthmat. ℥ß.
Syr. diacod. Mont. ℥j. M. Item

℞. ▽ *scabios.* ℥iij.
*∽ ⊖ * anis.* ʒiß.
Syr. papav. alb. ʒvj. M.

Externe in regione laryngis cum linteis calidis applicari & sæpius reiterari jussi:

℞. ▽ *articul. ad Extr.* ʒij.
∽ Ceras. nigr.
lil. convall. ana ʒj.
Ess. opii ℈ij. M.

Hincce brevior reddebatur Paroxysmus: quo finito præscripsi:

℞. ▽ *scabios*
serpill. ana ℥iß.
asthmat. ʒvj.
Flor. ♃ ʒß.
Syr. asthmat. ℥j. M.

Quæ potio crebriorem tussim & materiæ copiosioris rejectionem prævenit; Tandem ob crebriorem nimis recidivam in subjecto phlegmatico, seroso chylo abundante inurebatur brachio sinistro fonticulus, unde nec crebri adeo nec adeo graves postmodum redierant Paroxysmi. Circa annum 14. denuo claudere cœpit fonticulum, cum spes esset ex alteratione corporis, & notabili habitus ejus immutatione, etiam hunc affectum immutatum iri.

CCCVI. *Febris tertiana absque calore.*

ERat hic Artifex, qui laborabat perfecta tertiana, anticipante semper Paroxysmo duabus horis cum nullo subsequente calore. Existebat alias summe scorbuticus; Paroxysmus ingruebat maximo cum rigore, & gravissimo horrore, ultra horam integram durabat, postmodum loco doloris atrocissimi dolores totum corpus, omnesque artus cruciabant, in specie regionem dorsi lumbarem, in & circa centrum mesenterii & femora. Cum his doloribus sensim solvebatur Paroxysmus: circa cujus finem subinde materia viridissima, teterrimi tamen & amaricantis saporis vomitu ejiciebatur. Urina erat insigniter turbida, pallida & crassa, cum copioso sedimento, simulque arenulis, seu potius salibus scorbuticis matulæ affixis. Vocatus ego, cum jam purgatus esset, curavi eundem attemperando acidum:

℞. *tart.* ⊕*lat.* gr. xv.
Lap. ♋. gr. xij. M. capiat ante Paroxysmum, qui tum erat quartus; Post hoc remedium & frigus & dolores insigniter remiserunt, & quidem blando sudore subsequente, absque tamen insigni incalescentia corporis, potius erat sudor subfrigidus; Post Paroxysmum & sudorem vomitus ordinarius sequebatur; Die intermissionis propter radicem scorbuticam præscriptum est:

℞. ∽ ⊖ * ʒij.
cochlear. ʒj. M. D. 40. guttæ bis in die intermissionis bihorium semper ante pastum, & die Paroxysmi bihorium ante eundem.

CCCVII.

CCCVII. *Hæmoptoë in gravida.*

MUlier quædam juvenis, hilaris, vegeta & gracilis, cujus vasa sanguine turgebant, cum esset prima vice gravida ultimumque gestationis tempus adesset, & ante menses quatuor tempore æstivo ex cursu & motu in horto in sputum cruentum incidisset, moxque fuisset sanata, antecedente septimana ex improviso vesperi cum tussi sicca copiosum sanguinem floridum spumosum ex ore emisit, cessante tussi lectum petiens placide dormivit. Mane vocatur Medicus ordinarius, qui præter pulveres confortantes ratione foetus ordinat cucurbitulas scarificatas scapulis & brachiis pro aversione sanguinis imponendas. Sed ego vocatus non probavi consilium, parum enim evacuant, & tamen sanguinem versus pectus alliciunt, & metus est, ne circa vesperam hœmoptysis major recurrat, quod etiam factum est. Quapropter altero die jussi venam secare in brachio ad ℥iv. simul ordinando sequentem mixturam:

℞. ▽ *plantag.*
portulac. ana ℥j.
✚ *vini* ʒii.
Corall. rubr. præp. ℈j.
⏃ *sigill.* ℈ß.
Syr. fl. papav. err. ʒvj. M. pro 2. dos.

Interim nullum sanguinem rejecit, sed saltem subinde screat, & tum sputum cruentum rejicit, quod saltem ex capite laryngis deductum fuit. Vesperi sanguinis sputum recurrebat eodem impetu, inde ægra delassabatur, foetu fortius se movente; Unde ordinabam quietem, prohibebam Vinum Rhenanum, sed imperabam dulce, & sequens Electuarium:

℞. *Conserv. heder.* ⏃*str.*
ros. rubr.
costæ ana ʒvj.
Hæmatit. præp. ʒij.
Corall. rubr. præp. ʒj.
⏃ *sigill.* ℈ij.
c. syr. papav. alb. F. Electuarium.

Libenter ordinassem trochiscos de Carabe: sed quoniam eos ingreditur opium crudum, propter fœtum timui. Electuarium sæpe sumsit, & multos dies sine sputo fuit cruento.

CCCIIX. *Tinea capitis. Epiphora. Lethargus.*

CUravi puellam 4. annorum, quæ laborabat tinea capitis, qua evanescente superveniebat Epiphora oculi dextri, cum sensili oculi atrophia. Hac cessante accedebat febricula lenta, quæ omni vesperi exacerbabatur, cum continua in somnum propensione. Quæ omnia superveniebant omnino ex tinea capitis, & ejusdem fermento acri, mediante lympha ad interiora rapto. Puella erat intractabilis, omniaque remedia respuebat, hinc applicabam vesicatorium nuchæ, ex emplastro citrino liquefacto cum cantharidibus, quod ingentem vesicam excitabat, cum copiosissimo seri profluvio; unde altero die omnis febris & somnolentia evanescebat, epiphora cessabat, & tertia die restituebatur.

CCCIX. *Scabies. Vertigo.*

VIr laborabat scabie, quem præmissis præmittendis jussi se inungere cum unguento quodam, sed calide: dum autem cubitum petit, unguento illinit artus, sed quia cubiculum erat frigidum, accipit vas carbonum, calefacit artus & sic cubitum petit. Mane evigilans totus erat vertiginosus, & non audebat tres gressus facere, ne corrueret, dicebat: **es sey ihm so angst und weichlich / als wenn er sich übergeben solte:** Suspicio erat: an scabies fuerit retropulsa, quia æger etiam inunxit præcordia: brevi tamen post superveniebat vomitus cum euphoria ægri. Ordinavi quædam stomachica; Vesperi jussit afferri vas carbonum, inunctionem repetiturus; & subito atque olfecit carbones, vertiginosus factus est: Hinc manifestum est, vertiginem ortam fuisse ex fumo carbonum. Hæc ergo vertigo fuit per consensum stomachi, quia ejusdem pathema vomitus, factus cum euphoria ægri satis ostendit, in stomacho fuisse radicem morbi.

CCCX. *Vertigo.*

VIro cuidam vertiginoso à festo paschatis ad principium usque hyemis præmissis præmittendis ad imitationem Willisii de de Anima brutorum Part. II. cap. 2. præscripsi:

℞. *Stercor. pavonis* ℥iij.
rad. pœon. mar. ℥j.
Pulv. caryoph. ʒiij. M.

De quo capiebat quotidie bis largam dosin, mane jejuno stomacho in vehiculo calido, & bihorio ante cœnam in frigido. Continuavit per aliquot septimanas cum successu. Omni vespera sub lecti introitum accepit simul ♎⊖✻ anis. gutt. XL.

CCCXI. *Gonorrhœa vera.*

CUravi aliquando Studiosum Succum, ex manustupratione sub primo pubertatis tempore per plures annos repetita, diuturna

gonorrhoea affectum, idque ob vesicularum seminalium laxitatem. Mille fere remedia fuerant adhibita, sed frustra: Tandem

℞. ♃ ⊕l. ℥ß. D. 40. guttæ omni mane in vehiculo calido; à meridie vero Hor. v. Trochisc. de Carabe ʒß. assumat; quibus aliquandiu continuatis, & observata simul diæta tenui & stricta, & decumbendo magis in lateribus, quam in dorso convaluit.

CCCXII. *Abortus metus.*

JUvenculæ quarto mense gravidæ, quæ per scalas deciderat in cellam, & exinde insigniter terrefactæ, ita ut fere per dimidiam noctem non sentiret motum fœtus alias alacris, præscripsi:

℞. ▽ *lil. convall.*
Ceras. nigr.
Epil. Lang. ana ℥j.
Ebor. s. △ ʒß.
☿ *Epil. March.* ℈j.
specif. Cephal. gr. xv.
Thuris.
Mastich. ana gr. v.
Syr. Corall. Quercet. ℥ß. M.

De qua mistura, non ingrata, bene agitata capiebat subinde aliquot cochlearia: unde factum est, ut postmodum cessaret alteratio à pavore inducta, & fœtus inde roboratus denuo se alacriter moveret; applicata simul externe crusta panis cum Vino Malvatico. Hæc mistura in quovis abortu, à gravioribus animi pathematibus metuendo usurpari potest.

CCCXIII. *Febris Lactea.*

MUlier juvencula secunda vice puellam enixa à partu optime se habebat, & cum prima vice infantem ipsa lactasset, jam laboris pertæsa nutrici negotium committebat, sed die nono à partu media nocte intenso corripitur æstu, cum siti, cephalalgia, & anxietate, mammæ antea lacte mediocriter repletæ in immensum tumebant, turgebant, dolebant & indurabantur; appetente aurora symptomata evanescunt, superstite saltem insigni virium prostratione, appetituque dejecto. Die altero vocatus præter externa mammis imponenda præscribo:

℞. *C. C. s.* △ ʒß.
⊖ *absinth.* ℈ß.
Myrrh. el. gr. iix. M. Assumsit pro 2. Dosibus, sed symptomata redibant cum simili ferocia & ad mediam noctem perdurabant; Altero die melius habebat, mammæ minus dolebant, lac per papillas effluebat; nox insequens quieta erat: sequenti die

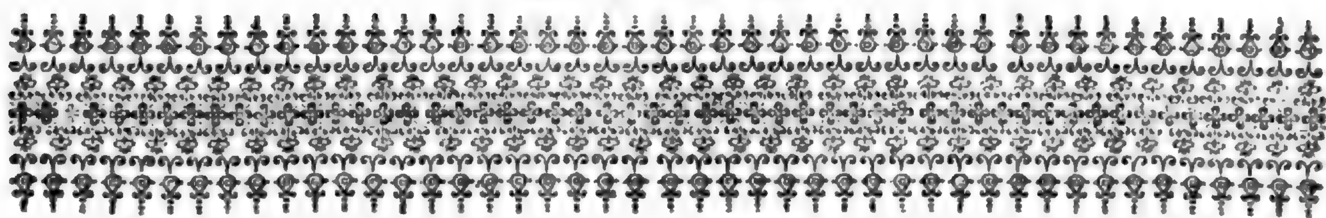
℞. *Lapid.* ♋ *præp.* ℈j.
⊖ *absinth.* gr. xij. M. Hunc pulverem hora 1. capiebat, sed circa vesperam ex improviso gravi horrore per Horam integram durante corripiebatur, æstus gravis per aliquot horas superveniebat, mamma sinistra de novo intumescebat, indurabatur & insigniter dolebat; post mediam noctem symptomata febrilia cessabant; Hinc mane

℞. ∽ ⊖✱c. ♆ ℥iß.
Ess. Croci ʒiij. M.

℞. *Empl. de Galbano croc. Myns. q. s.*
Malax. c. s. q. ☍ ♀ *fæt.* Inducebatur super linteum, in medio perforatum. Spiritus tepidus spongiola illinebatur mammæ, & applicabatur desuper Emplastrum. Hinc imponebantur sacculi oryza, avena, vel milio ad pollinis crassitiem referti, calidissime. Die altero cum symptomatibus febrilibus dextra mamma eadem patiebatur, & speciatim tumor durus magnitudine ovi gallinacei paulo profundius tactu percipiebatur. Applicatis dictis remediis convaluit.

FINIS
CASUUM ET OBSERVATIONUM.

MICHA-

MICHAELIS ETTMULLERI
Philosophiæ & Medicinæ Doctoris, Professoris Publici Lipsiensis, ac Facultatis Medicæ Adsessoris,

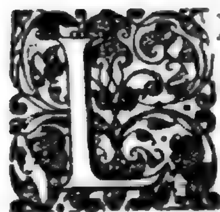
DISSERTATIONES ACADEMICÆ.

DISSERTATIO I.
THEORICO-ASTROLOGICA,
DE
CONJUNCTIONIBUS MAGNIS
à
M. MICHAELE ETTMULLERO,
Publicæ Ventilationi subjecta,
die 24. Maji, Anno 1662.

RESPONDENTE
GEORGIO JENICHEN, Pirnensi,
Philosoph. Baccalaureo, & Alumno
Electorali.

I. N. J.

Th. I.

Licet Primum Mobile motu suo communi ab ortu versus occasum omnia secunda mobilia singulis diebus naturalibus astronomicis circumrapiat, nihilominus tamen & ipsa hæc secunda mobilia motu quodam gaudent proprio, quo non tantum motui illi communi ab occasu versus ortum, alia quidem celerius, alia vero tardius progrediendo reluctantur, sed & inter se vario modo configurantur. Hæ ipsæ verò configurationes, aspectus vulgò dictæ, pro variis Astronomorum placitis variant, dum veterum quidam ut Pontanus, de rebus cœlestibus, Guido Bonatus de Forlivio, *in Tract.* 1: *Astron. lib.* 2. *cap.* 13. Zahel Ismaelita, in libro de Judiciorum principiis, Jacobus Faber, Stapulensis, in libro Theoric. corporum cœlest. & Comment. ejus Jodocus Chlichtoveus Stœflerus in Ephemeridibus, Joannes Baptista Carellus Placentinus, in Ephem. quatuor tantum, scil. Quadraturam, Trigonum, Sextilem, & Oppositionem numerant. Quidam vero ut Ptolomæus, in Centiloquiis, & libro de Astrorum judiciis, & Commentator ejus Cardanus *lib.* 1. *Text.* 45. item Cyprianus Leovitius *in Ephemerid. cap.* 12. & Petrus Pitatus Seronensis, in Almanach novo, Origanus in introduct. Ephem. Casparus Schottus in Cursu Mathematico: *Lib. VII. Astr. part.* 3. *cap.* 12. quinque numerant, addunt enim Conjunctionem supra enumeratis, quamvis minus propriè, ut demonstrat Carellus. Recentiores verò, ut Cel. Kepplerus, *in lib. Harmon. Mundi*, Euchstadius, *in Ephem.* Joannes Baptista Ricciolus, in Almagesto novo *l.* 7. *Sect.* 5. *cap.* 7. & novissimè Jacobus Bartschius octo supra dictis 5. annumerant, & ita numerum earum insigniter augent. Sed ad Conjunctionem quod attinet, definitur, quod sit affectio motus secundi, quo stellæ in uno cœli loco combinantur. Quod non ita accipiendum, ac si stellæ conjunctæ sphæras relinquant, & ad se invicem accedant, sed dicitur ita respectu Zodiaci, qui mensura est motus secundi, ut Æquator motus primi, quod illæ conjunctæ dicantur, quæ unum locum in Zodiaco obtinent; Cœperunt verò Magnæ inprimis

primis Conjunctiones esse celebres, de quibus cum jam agere sit animus, faxit Deus T. O. M. ut feliciter.

Th. 2. Ad Nominis igitur rationem quod attinet, dicuntur Magnæ tres inprimis ob causas: 1. Propter dignitatem subjectorum seu stellarum, quæ conjunguntur, quæ sunt ♄ & ♃, ad quos & ♂ nonnunquam accedit. Sunt enim Planetæ suppremi, adeoque ponderosissimi & motu tardissimi, ita ut propter tarditatem motus longè diutiùs durent in conjunctione partili vel platicâ, quàm cœteri Planetæ, & ad multos annos talium conjunctionum effectus vel significationes extendantur; quod vult Messhala *Arabs*, *dum in Epist. de Conjunct. Mag.* dicit, Scito, quod res maximæ ac mirandæ accidant, ex Conjunctione planetarum superiorum, & hoc fit propter motus tarditatem. 2. Propter Gravitatem effectuum & eventuum, quos efficiunt & portendunt, qui omnium reliquarum conjunctionum, Eclipsium etiam effectus superant. Testatur hoc Arabs Almansor, in Propositionibus ad Regem Saracenorum, *p.* 133. Ex ☌ ♄ & ♃ in signis mobilibus, cognoscetur commutatio status & mundi, & ex eorum conjunctionibus in signis fixis etiam. 3. Propter influxus efficaciam. Licet enim adhuc sub judice lis sit, cui inprimis Planetarum maxima influendi efficacia sit tribuenda, nihilominus tamen non est negandum, hos duos Planetas supremos conjunctos, omnes cœteros influxu suo antecedere, quod testatur effectuum varietas & apparebit in §. 9. Ex his jam manifestum est, quod Conjunctio Magna sit, quando ♃ & ♄, interdum & ♂, unum Zodiaci locum occupant. Consentit nobiscum Hermes ille Trismegistus, dum in Centiloquiorum suorum aph. 91. dicit: Tunc dicitur Conjunctio Magna, quando tres superiores Planetæ in uno è signis regiis conjunguntur. Ex quibus vetustas hujus doctrinæ colligi potest, ita ut ab antiquissimis Astronomis Conjunctionum Magn. doctrina magni æstimata sit, dum Ptolomæus earum in Centiloquiis suis, verbo 64. mentionem facit, & commentator ejus Arabs Haly eas obscurè licet exponit: Almansor quoque in Propositionibus suis de eis tractat.

Th. 3. Verum tres harum Conjunctionum ab Astronomis constituuntur species: Magna scilicet specialiter sic dicta, Major, & Maxima; In quarum specierum essentiâ magna admodum Autorum est discrepantia. Quorundam saltem apponamus sententiam. Messhala Arabs, Maximam vocat illam, cum ♄ ♃ ♂ conjunguntur, Majorem cum ♄ & ♃, Magnam cum ♃ & ♂; & inter has duas posteriores aliam interponit mediam vel mediocrem appellatam, quæ fit, cum ♄ & ♂ coëunt. Alii ut Albumasar, & cum eo tota ferè Astronomorum & Astrologorum Schola, Maximam vocant, quando ♄ & ♃ conjunguntur in o. ♈, quod est principium triplicitatis igneæ, vel in transitu è triplicitate aqueâ in igneam. Eadem etiam mens est Guidonis Bonati *in tract. Astron.* 4. *c.* 4. Magnæ illis sunt, quæ fiunt post annos viginti, Majores, quæ post 200. annos. Cardanus verò vocat conjunctiones illas magnas, quas Albumasar maximas; quas verò hic magnas, eas ille minores appellat; quæ 200. annorum spatio redeunt, eas ille vocat medias. Quæ opiniones legi possunt apud Ricciolum *in Almag. Nov. l.* 7. *s.* 5. *c.* 9. Hic verò novam incipit ordinationem, easque in tres distribuit classes: quarum prima sit ♄ & ♃, & vocat eas Saturnijoviales; altera ☌ ♄ ♂, quæ Saturnimartiales dicuntur, tertia, ☌ ♃ ♂, quas nuncupat Martijoviales. Uniuscujusque postea classis, maximas constituit illas, quæ sunt conjunctiones periodicæ, evoluto scilicet Zodiaco ab uno puncto cardinali ad idem, Majores, quarum loca, ab uno puncto cardinali ad aliud immediatè subsequens vel præcedens, vel saltem ad oppositum transitum faciunt, Minimas, quæ proximè & immediatè sibi succedunt. Sed quicquid sit de his sententiis, nobis inprimis Albumasaris & Astrologorum arridet sententia, quare dicimus: Conjunctio magna est, quando duo suppremi planetæ, ♄ & ♃ quibus & ♂ nonnunquam se associare solet, conjunguntur in signo, ejusdem triplicitatis cum signo, in quo præcedens conjunctio est facta: Major est, quando planetæ supremi conjunguntur, in signo diversæ quidem triplicitatis, à quo proximè præcedens facta est, non tamen igneæ: Maxima denique, si supremi planetæ anteà in signis alterius triplicitatis juncti, primum in ignea copulantur triplicitate. *Dicitur verò Maxima, non quod major sit aut tardior cæteris, sed quod eam propter singularem dignitatem, & efficaciam majoris æstiment, non sanè nullâ de causâ, aut futilibus conjecturis, ut criminantur securi & obliti numinis Epicurei. Nam ut rebus ferè in omnibus prima coitio est acerrima omnium, sic conjunctiones Magnæ priores, sine dubio fortius afficiunt, & urgent acrioribus stimulis naturam Elementarem, unde majores turbæ succedunt, inquit* Lic. Philippus Müllerus B. M. *in Orat. de Conj. Magn.*

Th. 4. Ut verò eò exactiùs Conjunctionum nostrarum doctrinam perspiciamus, causæ mutationis triplicitatum & intervalla earundem sunt explicanda. Si jam conjungantur ♄ & ♃ in o ♈. ♃ verò utpotè celerior

rior ♄o, cursum suum Periodicum instituat, absolvet eundem 12. annorum spatio ferè, quo tempore ♄ usque ad finem ♌ erit progressus, ad quem dum properat ♃, hic verò longius indies moveatur, fit, ut in ♐ demum secundùm calculum conveniant, post 20. annos ferè s. 19. an. 318. d. cujus spatii hæc est ratio, quia ♐ ab ♈, in quo proximè præcedens conjunctio est facta, per duas tertias Zodiaci distat partes; has verò ut absolvat motu suo medio ♄ 20. indiget annis, quoniam motus periodicus 30. est annorum, ♃ quoque, ut eas percurrat, 8. postulat annos, qui cum prioribus periodici cursus annis 12. conficiunt 20. ut ita spatium inter has duas conjunctiones medias sit 20. annorum. Fit autem hæc conjunctio in ♐ 2. & 3. non in principio signi, ut in præcedente conjunctione, propterea etiam loca harum conjunctionum non distant præcisè triente Circuli, sed tantùm 117. in præcedentia signorum. Hic verò defectus cum non resarciatur in sequentibus, sed semper augeatur, dum locus posterioris conjunctionis superat priorem tribus gradibus, sequitur inde, quod 9. ☌, quarum una quæque 20. ferè constat annis, totum absolvant signum, adeoque 10. completis ferè 200. annis, s. 198. an. 260. d. fiat in secunda triplicitate, usque dum elapsis 400. annis fiat in tertia triplicitate; & ita toto absoluto Zodiaco post annos 800. ferè, s. 794. d. 310. ad triplicitatem igneam redeat ordo, atque conjunctio fiat maxima. Ex quibus apparet: differentiam harum conjunctionum consistere tum in intervallo à se invicem, tum in diversitate loci in quo fiunt. Major enim in eo differt à magna, quod in hac tantummodò ex uno triplicitatis unius signo, in alterum ejusdem triplicitatis, in illa vero ex una triplicitate in aliam, ita tamen ut non sit ignea, alias sit maxima, fiat transitus. Superat autem numerus Magnarum decies numerum Majorum, & harum numerus quater Maximarum.

Th. 5. Cœterum ut doctrinæ nostræ clarior lux affulgeat, triplicitatum, quarum jam sæpè facta est mentio, natura explicanda venit, idque ex mente tum Astrologorum, qui hanc sententiam maximi faciunt, tum Arabum, utpotè quibus cum tota doctrina Astrologica hæc signorum divisio originem debet. Distribuerunt scil. veteres Zodiaci signa in quatuor classes, triplicitates dictas, idque partim ideò, quia unaquæque classis tribus constat signis, partim, quia signa illa tria, si connectantur per rectas, efficiunt △ circulo inscriptum. Prima classis dicitur ignea, quia constat signis igneis, h. e. calidis, masculinis & diurnis, nempe ♈ ♌ ♐, huic ☉ & ♃ dominari dicuntur: Classis secunda dicitur, terrea, complectitur signa, sicca, fœminina, nocturna, ut ♉ ♍ ♑, dominium hujus classis ♀i & ☾æ concessum est. Tertia vocatur aërea, continet signa humida, diurna & masculina, nempe ♊ ♎ ♒ ascripta hæc est ♄i & ♀is imperio: Quarta denique aquea appellata, signis frigidis, fœmininis & nocturnis constat, ut ♋ ♏ ♓, imperant huic ♂ & ♀ vel ☾, de quibus videatur Cardanus, *in Comment. ad Ptol.* Pontanus *de rebus cœlest.* Orig. *in Ephem.* Causæ, cur veteres has triplicitates ita denominarint, apud Astronomos nullæ planè inveniuntur. Ricciolus refert illam in conjunctiones magnas, cujus hæc sunt verba: *Cur autem easdem [triplicitates] appellarunt △la, & trigonos igneum, terreum, aqueum, aëreum, sic accipe: si ♄ & ♃ congrediantur in principio ♈ s. triplicitatis igneæ, post annos 20. ferè fiet altera illarum conjunctio, & longè ab initio per antecedentia, s. retrò per trientem ferè circuli s. 120, atque adeò cadet in principium ♐, quod est idem signum igneum, & tertia conjunctio post alios 20. annos ferè retrocedet, per alia signa quatuor, in principium ♌ signum pariter igneum, itaque cum per trientem ferè circuli distent loca harum conjunctionum, inter se, fit ut annis 60. trium ☌ loca forment △ ferè æquilaterum Zodiaco inscriptum, & respiciant sese aspectu quasi trino.* Sed Ricciolus mutat statum controversiæ, & dum debet declarare, ut ipse etiam proponebat, rationem appellationis, explicat quid sint triplicitates, quamvis & in hac explicatione minus congruè procedat. Ut enim taceam obscurum esse, utra doctrina, an triplicitatum, an vero Conjunctionum sit antiquior, in eo certè peccat, quod triplicitatum doctrinam ex conjunctionibus magnis haurire velit, cum hæ illarum præsupponant notitiam, ut eò melius Magnarum, Majorum & Maximarum innotescant differentiæ. Joannes verò Baprista Carellus, *in Ephemer.* Guido Bonatus de Forlivio, *in tract. 2. Astr. part. 3. c. 11.* causam denominationis quærunt in ipsis signorum qualitatibus, Bonati verba sunt: *Dixerunt Philosophi, Triplicitates sunt quatuor, & distinguuntur sic: omnia signa, quæ concordant in unâ naturâ, & complexione, faciunt unam triplicitatem, ♈ igitur, ♌ & ♐ faciunt unam triplicitatem; ♈ enim est signum igneum, calidum & siccum, ♌ similiter est signum calidum & siccum, & sic sunt duo signa calida & sicca, ♐ est signum igneum, calidum & siccum, & sic sunt tria signa calida & sicca, convenientia in unâ complexione.* Sed neque hic nodum solvit. Potest verò hæc sententia intelligi vel de signis octavi orbis vel noni, de utrisque quod ita dicantur vel formaliter vel virtualiter, de singulis breviter. 1. Non possunt

possunt in hoc negotio intelligi signa octavi vel noni orbis, quod talia denominentur formaliter & subjectivè; essent enim sic stellæ & cœlum elementaris naturæ, adeoque naturaliter corruptibiles: quod licet multi affirment, nobis tamen nondum persuadere aut receptam jam sententiam argumentis suis labefactare potuerunt. 2. Nec possunt intelligi signa octavi orbis, quod sint talia virtualiter vel effectivè, quatenus vim obtinent influendi in hæc sublunaria, eaque variè immutandi. Nam utut placeat nobis sententia, quæ astris hoc sensu tribuit qualitates elementares, ita ut ☉ dicatur calidus, ☾a humida, &c. non tamen ratio ex eâ peti potest, cur signa in tales triplicitates divisa sint, cùm contrarium experientia quodammodò clamare videatur: Scorpius enim est signum Martialis maximè naturæ, cum omnes ejus stellæ ♂tem influxu suo imitari, & illa primæ magnitudinis in pectore, *Antares* Arabicè dicta, Marti par censeri soleat; ♂ ipse quoque domicilium suum in signo hoc habeat, triplicitati aqueæ, h. e. frigidæ & humidæ, accensetur, qui nihil tamen minus est, quàm frigidus & humidus. Quare Ricciolus inquit: *Sed cur non potius Aquarius aqueus, & Taurus vel Scorpius dicitur igneus, cum maximæ in iis stellæ Antares & Palilicium rubore suo Martis ignes æmulentur.* Ob quam etiam causam non possunt intelligi signa octavi orbis, quatenus jam sedes mutarint, s. quatenus v. g. signum 6. octavi orbis respondet 7. in nono orbe. 3. Non possunt intelligi signa noni orbis, quod sint talia virtualiter. Licet enim concedamus, cœlum non esse otiosum, sed influxu suo etiam mutare sublunaria; nemo tamen hactenus tam accuratè influxum signorum observare potuit, quin aliis potius stellis semper ascribendus fuisset: quod si itaque influxus nondum planè est notus, neque etiam ab eo distributionis signorum ratio peti potest. Et licet quis cum Pontano dicere velit, quod fiat respectus ad influxum, quem habent signa, dum ☉ in iis versatur; nihil tamen proficiet, stellæ enim hîc non respectivè in ordine ad ☉em, sed potiùs consideratæ in se & suâ naturâ accipiuntur. Adhæc ♋ annumeratur triplicitati frigidæ, qui tamen mense Junio, dum ☉ in eo ambulat, plus satis calidus & siccus est. Nos in re dubia & controversa quid dicamus, cum non habeamus, judicium sapientibus relinquimus, cum melius sit, nescire quædam æquo animo velle, quam absurda defendere. Ex his jam dictis haud erit difficile augurari, quid velint triplicitatum voces suprà in explicatione conjunctionum adductæ.

Th. 6. Dispiciendum jam est, utrum veræ an verò mediæ conjunctiones sint attendendæ? quod ut eo melius fiat, de motu medio & vero stellarum errantium sunt quædam differenda. Astronomi duplicem stellis attribuunt motum, unum medium, alterum verum: medius est arcus Zodiaci inter principium ♈ & lineam motus medii interceptus; Est autem linea motus medii recta, ex centro mundi per centrum Epicycli usque ad Zodiacum protracta; motus verus est arcus Zodiaci inter principium ♈ & lineam motus veri interceptus; est verò linea motus veri recta, ex centro terræ per centrum stellæ usque ad Zodiacum protracta. Ubi notandum, non esse confundendum motum Physicum cum motu Mathematico. Physicè unus tantum est motus, qui competit stellis, ab ortu versus occasum, & hic vocari potest aliquo modo motus medius Mathematicus, ut ita unus tantummodò sit motus, qui pro diversitate modi considerandi duplicatur. Mathematici verò duplicem assumunt motum, alter est absolutus, qui competit stellis prout in sphæra cœlesti moventur, & hic est medius; alter est respectivus, qui tribuitur stellis in ordine & respectu ad nos homines, qui eum ex superficie terræ aspiciunt, & est verus, qui ideò, quia nobis apparet, apparens dicitur: ille semper sibi est conformis, & propterea æqualis dicitur; hic verò difformis, cum planeta nonnunquam hoc motu directus, nonnunquam retrogradus, appareat, & ideò inæqualis dicitur. Assumserunt verò Astronomi præter motum verum etiam medium, propter calculum; cum enim viderent gravissimas calculi difficultates, si motum inæqualem adhiberent, ideò de æqualitate quadam motus cogitarunt: quare acceperunt motum stellæ periodicum verum, & per regulam proportionis collegerunt medium annuum, per hunc diurnum, & denique horarium: vid. Jacobus Faber *Stapulensis, in libris Theoric. & Comment. ejus* Jodocus Chlichtoveus, *lib.* 1. *cap.* 6. *p.* 9. Dn. Nottnagelius, *in Synops. Math. lib.* 4. *s.* 2. *p.* 240. & Dn. Weigelius *in Sphæra Euclid. lib.* 1. *s.* 2. *c.* 2. *d.* 240. Quod si stellæ conjungantur per motum medium, ità ut lineæ mediorum motuum earundem in eodem Zodiaci loco conveniant, est conjunctio media; si verò per motum verum conveniunt lineæ motus veri, est conjunctio vera. De his duabus conjunctionum speciebus quæritur: quænam in magnis sit attendenda? Ubi tres proveniunt sententiæ; quidam concludunt pro conjunctione media; alii pro verâ, quarum sententiarum & autores & defensores vide apud sæpius laudatum Ricciolum, qui tertiam arripit sententiam, & vult, ut veræ inprimis attendantur conjunctiones, non secus ac veræ synodi in Luminarium Eclipsibus.

Existi-

Existimat tamen adhibendas quoque simul esse conjunctiones medias, non tantùm ut faciliori supputatione eminus verarum conjunctionum odoremur tempora, sed etiam, quia, si præcedunt veras, inchoant per quandam applicationem earum influxum, si verò succedunt veris, per defluxum quendam obtineant aliquid de impressione jam facta. Quam sententiam ut facillimam & tutissimam nos etiam amplectimur, imprimis cum, cognitis motibus & conjunctionibus mediis, motus & conjunctiones veræ per prostaphæreses facilè inveniri queant.

Th. 7. Sed jam ad ipsum Conjunctionum numerum & tempus, quando factæ sunt, descendendum, simulque effectus earum considerandi, ut posteà de influxu eò melius agere possimus. Sequamur verò Conjunctionum calculum & ordinem Riccioli; licet enim quis novum instituere & accuratiorem ducere velit, vix tamen certi quid colligere poterit. Ut enim taceam, controversum adhuc esse, quonam anni tempore mundus sit conditus? ità, ut medium Planetarum motum per calculum retrò institutum ad tempus conditi mundi invenire non possit; in eo tamen certè hærebit, quot nam anni menses vel dies conjunctioni huic mediæ annumerare debeat? sine his verò apodicticum calculum in posterioribus nunquam instituet. Sed removendus inprimis est error Riccioli, quem fovit, dum nimium intervallum inter annos Christi & mundi posuit, nempè 3980. annorum, cum in rei veritate non plures sint quam 3949. secundum epocham vulgarem, quam Dionysius Exiguus, ***Abbas Romanus*** veteribus pro verâ obtrudit, secundum accuratam verò 3947. & ità Ricciolus mundum 31. annos vetustiorem faciat quam est. Vid. Dn. Calvisius ***in Isagoge Chronol.*** Dn. Ægidius Strauchius ***in Brev. Chronol.*** Sunt verò ab anno mundi usque ad nostra tempora factæ conjunctiones 282. in quibus 7. Conjunctiones Maximæ, non verò 8. ut statuit Ricciolus, deceptus falsâ suâ hypothesi de anno mundi, 21. majores & 254. magnæ. Quas omnes melioris doctrinæ gratia in tres ordines distribuamus: primus continebit Conjunctiones ab ortu mundi ad diluvium; secundus à diluvio ad natum Christum; tertius à nato Christo ad nostra usque tempora. Hos ordines connectamus 1. cum Periodo Juliana, quæ est systema 7980. annorum; 2. cum Epocha mundi conditi: 3. cum epocha nativitatis Christi, præsupponentes eam factam anno mundi secundum epocham vulgarem 3949. Priorem ordinem quod attinet: inchoatur anno Per. Jul. 763. mundi 1. ante Christum 3949. desinit verò ann. Per. Jul. 2421. mundi 1658. ante Christum 2291. Complectitur hic ordo 84. Conjunctiones, 76. magnas, 6. majores, 2. maximas. Prima omnium conjunctionum fuit magna, facta anno 9. post initium mundi, maxima verò illa, quæ 99. annos diluvium antecessit, dubio procul iræ divinæ fuit annunciatrix, ita ut confirmasse illius decretum videatur; Magna in serie ultima, quæ in ipso diluvio facta est. In secundo ordine, qui incipit in anno Per. Jul. 2421. mundi 1658. ante Christum 2291. desinit vero anno Per. Jul. 4713. mundi 3950. Christi vero v. 1. 115. Conjunctiones sunt contentæ, quarum 103. sunt magnæ, 9. majores, & 3. maximæ. Quarundam insigniores effectus ex Calvisio adducamus. Sub 3. in hoc ordine Regni Babylonici fuit initium. Sub 5. quæ fuit major prima mutatio Reipubl. est facta, dum gentes in omnes terras ob confusionem linguarum dissipatæ sunt. Sub 15. Regnum Babylonicum à Nino in Semiramidem translatum est. Sub Conjunctione 35. edictum Pharaonis de necandis liberis in vulgus editum est, *Mosesque* & *Aaron* nati sunt. Sub conjunctione 39. ingens admodum *diluvium Deucalionis* dictum terram circa Parnassum montem inundavit. Conjunctionem 40. eductio Israëlitarum ex Ægypto secuta est. Sub Conjunctione 46. Rex Dardanorum tertius Tros Urbem Trojam ædificavit; unde initium Regni Trojani, quod sub conjunctione 55. majore ob raptum Helenæ eversum est. Post Conjunctionem 78. Romulus & Remus urbem Romam condiderunt, & ille ob raptas vigines primum bellum gessit. Sub Conjunctione 85. majore, Nebucadnezar regnum Babylonicum arripuit, & brevi post Jojakimum cum populo Israëlitico captum abduxit. Sub conjunctione 98. Alexander bello Darium aggreditur, & Monarchiam Græcorum inchoat. Post Conjunctionem 104. Bellum secundum Punicum Romani inceperunt. Sub conjunctione 150. Bellum Romani cum Philippo gesserunt, sub eadem etiam vehemens admodum pestilentia Romam vastavit. Sub Conjunct. 113. Cæsar perpetuus Dictator creatur, annum fastosque corrigit. Ultima denique in hoc ordine Conjunctio est maxima, quæ annos 6. Nativitatem Salvatoris antecessit, quo tempore ad summum fastigium Romanum Imperium elatum erat. In tertio denique conjunctionum ordine, qui à nativitate Salvatoris ad tempora usque protrahitur, 83. Conjunctiones continentur, 2. maximæ, 6. majores, & 75. magnæ, qui ordo inchoatur anno Per. Jul. 4713. mundi 3950. CHRISTI, 1. Exempla quædam effectuum sunt subjungenda: Conjunctionem primam subsecutus est ingens motus terræ,

terræ, cujus vi pars muri urbis Romæ eversa est; idemque factum in Asia; hoc etiam tempore Germani cum Romanis de libertate dimicarunt: Sub 3. Nero sæviit, urbsque Hierosolyma eversa est: Sub 6. horribilis terræ motus est factus Antiochiæ, quem longè venti tonitruaque antecesserant: In 13. pestilentia & varia morborum genera ubique grassata sunt: Sub 20. Majore bellum crudele inter Theodosium & Eugenium ortum est: Sub maxima 40. Carolus Magnus floruit: Conjunctio 80. est maxima, quæ anno superioris seculi 1583. accidit, quam res variæ ubique consecutæ sunt, ità ut de anno 5to post eam hi vulgò proferantur versiculi, quos habet Leovitius:

Wenn man zehlt 1580. acht/
Das ist das Jahr das ich betracht/
Gehet in dem die Welt nicht unter/
So geschehen doch sonst mercklich Wunder.

Rationem versiculorum vide apud Georgium Ursinum, *in tractatu* **Beschreibung aller Finsternüssen/ auch** *Conjunctionum* **und** *Oppositionum* **der obern Planeten.** Ex quibus apparet: Conjunctionem, quæ proximo fiet Anno 1663. haud vulgares quoque rerum mutationes allaturam. Licet enim ipsa ♄ & ♃ conjunctio partilis, quæ fiet 12. 22. Octobris, 14 ♐ felix satis faustaque, astrologico more considerata, appareat, dum ♂ △ eos conjunctos salutet, & ♀ quoque ad eos accedat, (quæ tamen, quasi male credat ♄o, retrocedit) ut nihil fermè mali metuendum sit; historiæ tamen contrarium alta exclamant voce. Apparebunt verò ☌ platica per totum fermè annum, à mense Januario ad usque Novembrem, quo tempore sub radiis solaribus occultantur. Die 12. Febr. Eclipsin Lunarem infesto □ aspiciunt, ita, ut mutationes regnorum ob mortem Magnatum, quem significare videtur Eclipsis, moliri velint. Haud vulgarem quoque mutationem minatur □ ♂, quo conjunctionem hanc mense Martio interturbat. Humaniorem interim induit faciem, dum mense Aprili conjunctionm △ amice aspiciat. Mutabilis tamen est, & mense Julio armatus Palilicio ☍ primò ♃ post ♄ ferit, hanc interim deponit inimicitiam, dum sub ☌ partili △ radio omnia mala componere videatur. Notatu verò dignum est in hac nostra conjunctione, quod 1. & media & vera in uno proveniant signo, quodque 2. sine combustione directo cursu ad se invicem accedant, & 3. quod aquila, cujus caput anno superiori 1661. cometa illustrarat, una cum his conjunctis in Germaniâ oriatur, & 4. ♂ ex eo signo eos irradiet △ in quo anno 1623. conjuncti fuerant. Cæterum cum tædiosum fuisset, omnium Conjunctionum apponere effectus, sufficiat, potiores saltem adduxisse, ex Historicis cœteri & Chronologis repeti possunt. Hoc certum est, Conjunctiones has semper novi quid insecutum esse, quod affirmat etiam Almansor *in Centiloq. pp.* 127.

Th. 8. Cœterum cum tanta effectuum sit varietas, dispiciendum, an à Conjunctionibus dependeat? Ubi duæ sunt sententiæ: una attribuit vim illam efficiendi Conjunctionibus, quæ communiter est Arabum & Astrologorum; altera omnem Conjunctionibus denegat vim & influendi & significandi. Nos medium tenebimus, nec omnia nec nulla tribuentes conjunctionibus. Quare ut eò melius procedamus, prius quædam præsupponamus, post aliquot Conclusionibus mentem nostram manifestemus. Not. 1. stellas pro varietate circumstantiarum, imprimis pro ratione aspectuum cum aliis stellis, novas subindè vires suscipere, eisque nunc augeri nunc minui: Hinc Philippus Mullerus b. m. *Si ad ea, quæ in terrâ efficiuntur à stellis, aspectus aut configurationes nihil pertinent vel efficiunt, qui fit? quod v. g.* ♂ *&* ♃ *aut corporibus ipsis hærentes, aut* □*o,* ✱*i, aliovè radio configurati, conturbant aëris statum ventis, imbribus, tonitruis, aut alio modo, non aspicientes non conturbant? qui fit quod in iis ad quæ adhibentur, excellant, qui sub validis, aut multis aut diuturnis aspectibus concepti sunt, eaque, ad quæ apti nati & exercitati sunt, alacrius perficiant, & quasi seipsos superent, incidente aspectu simili, vel Planetâ transeunte per thematis natalitii aliquem locum præcipuum?* Not. 2. Cùm astra non sint otiosa, sed influant in sublunaria, influxus illius modum esse duplicem, directum & indirectum: ille est, quo influunt immediatè, nulla alia intercedente causa: hic, quo mediatè aliis intervenientibus causis; in illo sidera sunt causæ proximæ, in hoc remotæ: in illo causæ per se, in hoc per accidens: ibi causæ Physicæ, hic morales: per illum agunt ita, ut necessitent, h. e. ut positis omnibus agendi requisitis tam ex parte siderum, quæ influunt, quam corporum, in quæ influunt, non possit non sequi effectus, per hunc verò tantum inclinent, h. e. ut positis omnibus agendi requisitis effectus à causa proxima tolli possit. In his omnibus causam supremam non excludimus, sed præsupponimus. Not. 3. Res in quas influunt astra, esse vel naturales vel liberas; in illas ita influunt astra, ut necessario sequatur effectus, in has ita, ut sequatur saltim contingenter, quia actio adhuc tolli potest à libertate causæ secundæ; de quibus vid. *Phys. & Metaph.* Ex his jam facilè quis respondere potest ad ea, quæ in contrarium disserit Joannes Baptista von

von Helmont, *in Principiis Phys. inauditis.* Adducere ea angustiæ vetant paginæ.

Th. 9. Hisce præsuppositis sit Conclus. 1. Superiores Planetæ, ♃ & ♄, efficacissimè influunt. Proprium stellarum munus est influere; quò magis itaque quædam influit, eo magis officio fungitur; si vero alius planeta efficaciter influit, is est certe ♄ vel ♃. Testatur hoc, ut cætera taceam, tempestatum varietas, quæ maxima ex parte ab his Planetis, prout alio atque alio cum Luna configurantur aspectu, dependet; ob tardum enim motum diutiùs in uno persistunt loco, & ita fortius movent naturam sublunarem, quam veloces Planetæ. Hæc verò efficacia augetur, si conjungantur, vis omnis enim unita fortior, & conjunctæ vires magis penetrant quàm dispersæ. Patet hoc in luminarium conjunctionibus, quorum ☌ num influentia omnibus nota. Idem quin eveniat in Planetis superioribus, nullum est dubium.

Concl. 2. Effectus in rebus naturalibus, qui sequuntur conjunctiones Magnas, oriuntur à planetis conjunctis per influxum directum. Per effectus in rebus naturalibus intelliguntur terræ motus ingentes, tempestates, tonitrua inusitata, incendia montium, pestilentia, & morbi varii, fames, inundationes regionum, & similes. Quod verò rerum harum sint causæ, id patet ex doctrina meteororum; multa enim ab astris effluviorum exsuscitantur genera, quæ si sint terræ inclusa, & foras exire nitantur, fit concussio illa terræ horribilis. Si attolluntur in aërem, & vario modo inter se pugnant, fiunt tempestates, tonitrua, fulmina. Quod si calida & sicca in terra exsuscitentur effluvia, eo loco quo sulphuris haud parva latet copia, fiunt incendia illa Heclæ, Vesuvii & Ætnæ. Tunc vero imprimis, si ♂ vel conjungatur, vel conjunctos illos □ aut ☍ radio aspiciat; ♂ enim est igneæ naturæ, & pro diverso positu non parum facessit negotii. His ipsis effluviis corrumpitur nonnunquam aër, quem inspiramus & expiramus, hinc pestilentia, morbique varii. Planetæ illi conjuncti exurunt nonnunquam terram, vel exiccant nimis, aut humectant, hinc extincto calido innato mors herbarum, quàm sequitur fames. Quod si eveniat ut conjunctis hisce associet sese ☾a, humorum domina, vel opponat, ingentes nimbi augent flumina, quæ operiunt terras, hinc diluvia.

Concl. 3. Effectus in rebus liberis, qui consequuntur conjunctiones magnas, nullo modo ab astris dependent, nisi interdum valde indirectè. Homo est liber ita, ut si libertate sua velit uti, nihil valeant astra in eum, qua homo est, licet nonnihil agant in corpus, illius temperamentum vario modo immutando, quod quia habitaculum est animæ, incitare, inclinare, instigare animam solet; quæ tamen utitur libertate suâ, ita, ut si non placeant ipsi decreta, ad quæ inclinant astra per temperamentum, opponere sese iisdem, & ea repellere possit. Quod si verò eveniat, ut homo inclinationibus illis astrorum obediat, iisque dominium suarum actionum committat, ità ut astra regant hominem, fit illud saltim indirectè per temperamentum. Ex quibus apparet; Astrologorum prædictiones minimè esse contemnendas, nisi justos exeant limites; de temperamento enim corporis & consequentibus illud, firmiter illi aliquid concludere possunt. Quoniam itaque mutationes Rerumpublicarum, bella, & dissidia à solis causis liberis dependent, nihil valent astra in iis directè, neque etiam Conjunctiones, sivè Magnæ sivè Maximæ: vid. Bodinus *in Lib. de Republ. lib.* 4. *c.* 2. *p.* 617. Non negamus interim, quin possint interdum homines incitare, præsertim qui sunt Temperamenti cholerici aut sanguinei, ut novent res, & creent bella, quod haud parum quoque aliarum stellarum configuratio & regionum diversitas aliæque circumstantiæ adjuvare solent.

Concl. 4. Conjunctiones Magnæ, mutationum Rerumpublicarum, bellorum & aliorum eventuum signa esse solent. Duobus modis prosunt astra, afficiendo & significando. Non propter solum influxum data sunt sidera, præmonent sæpè mortales de rebus instantibus, ut eos è somno socordiæ excitent. Non solum cometarum aut novarum stellarum munus est significare, ordinaria etiam, & quæ justas habent causas, significant, & annunciant futura. Pulcherrimè disserit hac de re B. M. Müllerus, *in Orat. de Conj. Magn. De imperiorum orbis terrarum motibus, & id genus rebus magnis, timidius profero sententiam, ne ad siderum necessitatem illas referre, & mentes à DEo, cujus est dare & transferre imperia, ad creaturas & causas secundas parum providus abducere videar, cùm potius adducenda fuissent. Et dicendum est tamen, quod rationi consentaneum & experientia compertum fuit, nimirum, ingruentibus mutationibus rerum humanarum, & imperiis ad insignem motum & conversionem spectantibus, nequaquam, certè non semper, tacere cæleste automaton, sed veluti de excelsa specula pulsum dare, h. e. monstrare nobis & subjicere talia, quorum arcana signa & occultas notas optimi creatoris beneplacito & nutu liberrimo, vel ab initio susceptas, vel sequentibus temporibus adjunctas habet. Fateor, DEI Consilia voluntatemque in verbo revelato primò,* præci-

præcipuè, & ante omnia scrutandum esse. Nec tamen apud me causa est, cur non interdum etiam in natura quæram illam, in natura præsertim & rebus naturalibus, & ad hujus vitæ sustentationem pertinentibus. Hæc ille: Vid. etiam M. Stephanum Fuhrmannum in Epist. ad Andream Concium de influxu siderum.

Cæterum, quæ contra Conclusiones objici possunt, videantur apud Ricciolum, quæ facili tamen negotio solvi possunt. Nos hic subsistimus.

COROLARIA.

Log. *Non est terminus intermedius inter æquivocum & univocum, qui vocetur analogus.*

Phys. *Zoophyta non sunt animalia, neque perfecta neque imperfecta.*

Metaph. *Ens in potentia non est ens reale.*

Geom. *Corpora Geometrica sunt accidentia.*

Astrom. ☉ *nunquam oritur, aut occidit.*

Geogr. *Si terra Polaris esset habitabilis, incolæ vix viverent ultra centum dies.*

Ethic. *Subjectum virtutum moralium est & appetitus & voluntas.*

Polit. *Non differunt vir bonus & civis bonus.*

SOLI DEO GLORIA.

DISPUTATIO II.

EXAMEN
CORALIORUM TINCTURÆ,
ventilatum
SUB PRÆSIDIO
Viri Nobilissimi & Experientissimi,
DN. MARTINI FRIDERICI Frieß/
Philosoph. & Med. Doct. Facult. Med. Assess. & Prof. Public.
à
M. MICHAELE ETTMULLERO,
Lipsiensi, Med. Baccalaureo, Autore & Respondente,
die 15. Septembris 1665.

I. N. J.

NOn Thales solùm Milesius, σοφῶν iste σοφώτατος, firmiter sibi persuasit, ex aqua omnia primam sumsisse originem; sed modernorum quoque quamplurimi, experientiæ adjungentes rationum subtilitates, idem adstruunt; quibus ingens rerum varietas, qua aquæ Oceani præprimis se jactitant, non leviter patrocinatur: quæ ipsa fertilitas palmam terræ, ingenti rerum multitudine, quas tanquam alma parens sinu suo quotidiè excludit, fovetque, superbienti ambiguam omnino reddit. Commoti exinde antiqui gentiles, Mari quoque Deum suum Neptunum tribuerunt, regiô Tridentis insigni eum instruentes; innuentes hoc ipso, latè ejusdem per omnia tria regna, minerale, vegetabile & animale, diffusam potentiam. Ad hæc spuma Maris est ista materia, ex qua amica Venus, omnigenæ fertilitatis parens, enata fingitur. *Nihil enim aqua potentius*, inquit Faber *Panchym. l. 4. cap. 9. in rerum natura reperire potest, vita & mors ab ipsa dependent, infinitaque secreta & arcana sunt in intimis aquæ, quæ regna omnia pretiò superant & antecellunt.* Nos impræsentiarum, sepositis cœteris ramum coraliorum rubrorum è maris fundo decerpamus, eumque, ut chymicorum hactenus in exuenda eius-

ejusdem purpura industriam fatigavit, paulò exactius, assistente Divini Numinis gratia, consideremus. Necesse est autem, ut primò

Statum Controversiæ

legitimum formemus, considerando non tantùm, quid Tincturæ nomine in specie intelligendum veniat? sed vel maximè ipsam coraliorum essentiam exactius pensitando, quæ cognita fili Ariadnes loco ad superandum præsentis controversiæ Labyrinthum nobis inserviet.

§. 1. Ipsum ergò quod attinet nomen: ex Græcia natales ducit vox Coralii, apud Latinos equidem usu recepta, utut Etymi ratio vera adhuc dum lateat. Quibusdam enim à Græco κόρη, quod puellam significat, nomen accepisse placet ob Poëtarum fabulas, qui Coralium è virgis, cruore Gorgonis Medusæ perfusis (unde & Gorgonia dicitur) & in lapideam duritiem concretis, enatum narrant: Alii à Corallis, Ponti accolis, nomen inditum putant; de quibus Ovidius:

Hic mea cui recitem, nisi flavis
scripta Corallis.

Alii dictum existimant Coralium, quasi ***cor alens***, non enim postremum est remediorum cordi robur addentium, de quo posteà: vocatur quibusdam **λιθόδενδρον**, Latinis frutex marinus saxeus, (Plinio ***Dendritis***, alia enim synonyma brevitati operam daturi consultò omittimus) quasi saxeam vel lapideam arborem dicere velint, innuentes hoc ipso, ambiguam ejus naturam, quam inter vegetabilia, mineraliaque obtinere videtur.

Gansius hist. Coralior. c. 2. p. 23. Ovidius l. 4. Metam. Item l. 4. de Pon. Synonyma v. ap. Gansium c. 2. p. 24. J. Nard. noct. genial. p. 564. Bauh. Tom. 3. hist. plantar. l. 39. p. 793. 798. sic Paracel. Mercurius cum Nitro fixatus dicitur arcan. corallinum, muscus quidam Marinus ob similitudinem corallina appell. De hac controv. v. Plinium l. 23. Hist. natural. c. 2. Matthiol. in Dioscor. l. 5. cap. 97. Boot. l. 2. de gemm. cap. 153. A. Bacc. l. de gem. c. 73. Bauhin. Tom. 3. c. 33. l. 39. Hofman. de med. officinal. qui ad museum refert. Eichstad de confect. alker. c. 17. Calceolar. in Mus. f. 4. Encel. de re metall. l. 3. c. 3. Tenzel. exeges. Chym. Kircherus Mund. subterran. l. 9. s. 3. c. 6. Gans de Coral. c. 2. Febure Traicté de la Chym. p. 616.

§. 2. Nondum enim inter Eruditos lis ista decisa, cui regno, minerali an vegetabili, inserenda sint Coralia? & si vegetabili, an plantam sui generis viridem invadendo succus lapidescens in duritiem istam coagulet? an verò jam emortuum lignum in lapidem transformet? Quod prius attinet membrum, (hoc enim deciso posterius per se patebit) ex utraque parte non contemnenda se sistunt argumenta. Esse enim vegetabile persuadere videtur 1. arbusculæ elegantissima forma, quam sese surrigendo exactissimè repræsentat, hoc uno excepto, quod foliorum ornatu destituta sit; qualem figuram nullum aliud minerale obtinet, sed plantarum generi, tanquam naturalis quædam dos, propria videtur: sic refert Matthiolus in dioscorid. se habere ejusmodi corallinam plantam, quæ prope radices brachii ferè habeat crassitiem, & è medio trunco in ramos elegantes se diffundat. 2. Quod baccas ferat similes cornis, & specie & magnitudine. 3. Ad hæc reperiuntur surculi lignosi, qui ex parte tantùm Coraliorum induerunt faciem; ex parte verò ligneam vegetabilem ostendunt formam, sicque ex ligno & lapide compositi & quasi conglutinati videntur. 4. Notum quoq; est sagacioribus naturæ scrutatorib⁹ sæpius in fontibus quibusdam, aliisque aquis, ligna à spiritu lapidifico, quo aquæ istæ egregiè impRægnatæ sunt, in lapidem converti: quidni idem fiat in mari, tanta salis copia referto, cum spiritus lapidificus salinæ esse prosapiæ statuatur? sic in vicino Jenensis civitatis territorio ejusmodi reperitur fons intrusum lignum in lapidem convertens; sic in Hibernia supra Armacanum urbem in stagno haud amplo hasta lignea defixa, pars, quæ aquis tegitur, vertitur in cotem: (utut hoc quidam in dubium vocare ausint.) In Boreali Ultoniæ provinciæ parte fons est, qui ligna per septennium immersa indurat in lapidem: In Bohemiâ quoque prope Thermas Carolinas fons est, in quo lignum diu durans in lapidem convertitur.

§. 3. Esse verò Minerale Coralium, ipsa natura ejusque essentia vel lippientibus monstrat, cum consistentia lapidea ejusque solida durities firmiter hoc ipsum persuadeat, qualem à succo lapidescente, lignum vel plantam impRægnante, frustrà exspectas. Ligna enim concreta in lapidem, in certis aquis à succo lapidescente, diversam planè repræsentant formam à Coraliis; sunt enim plerumque instar cotis, vel lapidis alterius ex granulis multis compactim concreti, & ex arenulis quasi concatenatim conflati; cum econtrà Coralia continuum planè ostendant nexum, sine vestigio concretionis ejusmodi l. granulatæ compactionis, sed quasi cera Hispanica, in varias figuras per liquefactionem extensa, appareant, & non nisi vehementiori tritura in pulverem vel arenulas redigantur. 2. Minus rectè accenseri vegetabilibus, sed mineralibus accensendum esse, ex eo confirmatur, quod careat omninò radicibus, sicque non

non per alimenti veram intro susceptionem & digestionem, vegetationi plantarum necessariam, sed saltim partium superadditionem crescat. Patet hoc ipsum ex experientia sagacissimi Naturæ Scrutatoris Kircheri, qui rupis integram partem ex profundo maris extractam, totam Coraliis obsitam, inter rariora Musæi sui asservat, cui varia conchyliorum genera annata sunt; in hac rupe, partim ex concavâ conchyliorum parte, & aliorum convexâ, partim vero ex ipsa soliditate saxea erumpunt Coralia, nullis planè suffulta radicibus, utut diligentissimè circa eorum inventionem laudatus autor laboraverit, sed ipsi trunco velut agglutinata sine ullo perforationis vestigio spectata sunt. Posito ergò indurari per lapidescentem succum plantam, saltim quoque vestigia radicum relinquerentur, sicut truncus illibatus persistit; ut taceamus, nullum quoque vel fructuum vel foliorum in iis reperiri signum. 3. Adhæc non determinatè rupes in maris fundô protuberantes incolit, sicut plantæ in Terra saltim crescunt & adolescunt, in eaque radicum agunt fundamenta: sed, ut dictum, non petris tantùm & saxis nudè adhærescit, conchyliisque adnascitur, sed, ut citatus autor refert, à Piscatoribus unà cum stripibus extracta fuerunt ossa, lateres, saxa, tabulæ ligneæ, ferramenta, omnia Coraliis, quæ in eis excreverant, conferta, quin è duro delphini corio Coralia propullularunt: sic Magns Dux Hetruriæ, Pisis in suo gazophylacio, habet cranium Humanum, ex quo Corallina planta excrevisse spectatur: sic ex lapide coctili aliquando nascuntur; ob solidam vero firmamque ejus coalescentiam nulla ex eo nasci planta potest. 4. Præterea consimiles saxeæ concretiones in fundo maris reperiuntur, quas vegetabilium tractabili genti inserere saxea earum barbaries renuit: Cujusmodi sunt Pori, tàm magnus, quàm ramosus, item Madreporæ variæ species, planta saxea, Abrotonoides, tubuli marini, aliaque corpora saxea, ut Coraliis affinitate juncta, sic plantarum formam referentia, cum tamen saxeis petrosisque planè assimilentur substantiis. Asserere quidem quispiam possit, esse easdem similiter plantas à lapidifico spiritu coagulatas, non secus ac Coralium: verum cur quæso hic succus determinatas adeò invadit plantas, & quare non alias, quibus maris fundus abundantissimè consitus est, similiter vegetabilium species saxeâ istâ duritie indurat? Fortè cum Boëtio hoc propter singularem harum dispositionem contingere ais, vel quod succus lapidescens natura ipsorum substantiæ insit? sed quoad prius: explicanda venit peculiaris ista dispositio, è progenie occultarum qualitatum dubio procul oriunda; quoad posterius, hoc ipso vegetabilium adscribuntur ordini, quo succum Lapidescentem ipsis connatum tribuis, h. e. ex eo oriri asseris. 5. Firmiter admodum astruit naturam mineralem generatio Coraliorum; inest enim Corallinis stirpibus liquor quidam spermaticus, quem per canaliculos, quibus insigniores præsertîm ramuli instructi sunt, de se emittunt, qui in quamcunque rem deciderit, ibi statim densatus, novam fundit Coralii propaginem: Hinc, ut suprà relatum, in conchyliis, delphino, &c. Coralii surculus enatus fuit: hinc integræ planè in maris rubri fundo Coraliorum Sylvæ reperiuntur, tantâ earum copiâ condensatæ, ut ne piscibus quidem aditum concedant: sed hæc non conveniunt in plantas, quæ vel per surculos, vel semina, vel radices, easque tàm fibrosas, quàm bulbosas aut tuberosas, sese multiplicant: ut taceamus, aliena hæc planè esse à plantâ emortua. Qua enim ratione planta in lapidem concreta generabit succum prolificum & sperma, quod similem plantam producat?

Mund. subterran. l. 9. f. 3. c. 6.

Bauhin. in hist. Plant. T. 3. l. 39. c. 34. 35. 36.

Kircher. c. l. Agricola in Pop. p. 850.

§. 4. Hæc sunt, quæ ex utraque parte prostant argumenta: ex quibus non immeritò cum Eruditiss. Kirchero dicere quispiam possit: *Coralium quo nomine appellem vix dispicio, nec enim plantis vegetabilibus nec lapideis excrescentiis id rectè annumerari potest, satius itaque λιθόφυτον, h. e. planto-lapidem appellandam censemus, dico medium quid inter lapidem & plantam.* Sed cum rerum in Classes distributio non ab accidentali forma, externaque earum configuratione, sed speciali potius essentia, desumenda sit, Coralium ad mineralium, & in specie saxearum, propaginum seriem relegamus, utut quoad externam faciem arbusculæ speciem repræsentet, dicimusque

que Coralium *esse lapideam in fruticis speciem concretionem.*

§. 5. Necesse E. jam est, ut oppositæ partis argumenta diluamus. Quod itaque externam fruticis configurationem attinet: non sufficit eadem, ut vegetabilibus annumeretur Coralium; ab externa enim formationis similitudine ad ipsius essentiæ identitatem non valet consequentia; non enim statim Frutex est, quod fruticis gerit speciem. Non secus atque *Fructus Medicæ* scutellatæ, orbiculatæ, vel turbinatæ, cochlearum minorum referunt testas exactissimè, non tamen pro cochlearum habentur domiciliis, & *scorpioidis Fructus* (non tantum qui spinis horret, sed præprimis, qui crassior est, colore viridi & sine spinis, longè exactius priori erucam referens) adeò erucæ formam, ejusque in se convolutæ spiras repræsentat, ut ob id Germanis **Raupen-Kraut** vocitetur, non tamen pro veris habetur erucis: sic *fungus phalloides*, utut pudendis humanis utriusque sexus simillimus, & *boletus Cervinus*, licet Cervi genitale sæpius exactissimè referat, propterea tamen animalium non annumerantur partibus, cum tamen eadem horum sit proportio ad res repræsentatas, quæ Coralii ad Fruticem quandam vegetabilem. Ut taceamus Coraliorum Fruticem ramorum saltim divaricatione, sine vel foliorum vel florum ornatu atque radicis fundamento, plantæ referre imaginem: imò ipsa eorum in ramulos expansio non adeò ordinata & artificiosa est, qualem in vegetabilium conspicimus gente, sed inordinatæ planè & quasi fortuitæ sunt eorum excrescentiæ, protuberantiis verrucosis quandoque similes, quos hinc inde absque consilio rationeque jactant & exporrigunt, ut non tantum ad vivum depictæ eorum ostendunt imagines, sed vel maximè vera exemplaria ex maritimis asportata locis hoc ipsum confirmant. Cum interim notissimum sit, quam varias formas lapidibus imprimat ludens Natura, ingeniosissimos quoque artifices in stuporem & admirationem quæ rapiunt; sic elegantissima Crystallorum est facies, & polygonæ naturæ geometricantis, topaciorum, amethystorum, aliorumvé figuræ, peculiarem ostendunt sapientiam: Sic sylvas, urbes, arbores, humanas figuras, brutorum facies mirabiles, & innumeras piscium ac diversas picturas, integra hominum aliorumque corporum simulacra lapidibus imprimi, hasque in tales statuas elaborari, Naturæ Curiosorum testantur monumenta: quidni idem Coraliis contingat? cum in illis saltim per accidens, & joco quasi naturæ, tàm elegantes exprimantur formæ; in his vero ex primaria sua intentione & data opera, ob certam materiæ dispositionem, aliasque concurrentes circumstantias, in arboris speciem contingat elaboratio. Quod baccas attinet: sunt eæ liquor Coraliorum spermaticus, post extractionem sub forma coriandri aut baccæ corni crassæ instar pinguedinis residens; quæ vero in Coraliorum monilibus, cornis & cerasis similes visuntur, ex ipsorum truncis tornò & lima prius parantur, mox smyridis lapidis pulvere, & terra quadam Tripolitana expoliuntur, & lucidum quendam levorem contrahunt, cum iis diutius fricantur: quod verò 3. reperiantur ligna, quæ ex parte suam obtineant naturam, ex parte sint Coralia, hoc ipsum ostendit, succum spermaticum per Coraliorum canaliculos extrusum, si quando inci dat in plantulam veram lignosam, investire ejus corticem, & extraneo quasi amictu induere, sicut sæpius à piscatoribus ramosa herba unà cum Coraliis extracta fuit, quam plerique myricam aut algam, è maris fundo extractam, dicunt: dum corpora nitro-sulphurea, mira quadam amicitiæ lege, hanc plantam appetentes, eam lapideá istâ loricâ obducunt, sicut in Gazophylacio *Cardinal.* Barbarini simile Coralium, tandem in myricæ affinem plantam desinens, invenitur: ubi v. hujusmodi algæ aut myricæ desunt, ibi nihilominus in ramos extenditur eo modo, quo efflorescentiæ minerales in varios ramusculos, continuata partium superadditione, panduntur. 4to jam suprà satisfactum.

§. 6. Vindicata hactenus Natura minerali Coraliorum necesse est, ut genesin ejus, quantum fieri potest, explicemus. Generari ergò dicimus Coralia ex succo quodam minerali salino nitroso, pinguedine & viscositate quadam sulph. impraegnato, qui per subterraneum Ignem per poros fundi maris erumpit, sed ubi attigerit marinas aquas, protinus tum frigore, tum congelante earum salsedine, subsidet, primaque fundamenta agit futuræ con-

Gansius c. 2. p. 25. Bauh. Tom. 2. l. 17. c. 64. Bauh. Tom. 2. l. 21. c. 23. Tabernæm. p. 2. l. 8. c. 153.

Kircherus Mund. subter. Tom. 2. l. 8. s. 1. c. 8. Boot. l. 2. c. 72. Agricol. de nat. foss. c. 14. 15. Encel. de lap. & gem. l. 3. c. 77. varix salium formæ l. 3. c. 30. varia achatis schemata, &c. Matth. in Diosc. l. 5. c. 7. cum quo Lam. & Cornarius mirantur Plin. talia proferentem. Matthiol. c. 1. Wormius in Mus. c. 35. p. 231. Kircher. cap. supra p. 160.

Kircherus Mund. subterr. s. 3. tom. 2. c. 6. Paracelsus de glutin. Aquæ. Gansius c. 2. Plateatius apud eund. Tenzelius exeges. pag. 693.

concretionis; ex allabente v. & expirante continuo novo succo, coagulata ista materies sensim distenditur, sensimque in altum elevatur, quæ novo novoque corpusculorum sulphureo-salinorum affluxu non tantum condensatur, sed ulterius quoque ascendendo, ob copiam succi turgens, hinc inde in ramos erumpit, qui ex novo appulso succo primò quidem verruculas quasi promunt, quas recens salinus liquor ulterius extendendo, in surculorum ex ramulis enatorum speciem expellit; quod si abundantia nimia distendendo arbusculam disrumpat, vel ex ramuli extremitate exsudet, exstillans liquor spermatis naturam assumit, sicque novam Coralii propaginem fundat, & quamcunque rem attigerit, tanquam fertile solum osculando, novo superingesto spermate, in arbusculæ speciem similiter extollitur: Eodem E. modo celebratur hæc Coraliorum genesis, quo cæteræ salium efflorescentiæ contingunt, vel quomodo enati sunt silices, aliique lapides, qui ramulis insignes & fruticum speciem gerentes reperiuntur, quales se vidisse ad Albim propè ostium Tangræ memorat Encecelius *de re metall. l. 3. c. 3.* Estque hoc idipsum, quod loquitur Paracelsus *tr. de glutine aquæ: Coralia oriuntur ex tenaci resinâ s. glutine, quod ipsorum proprium est, & prima ipsorum materia est quasi forma & liquor alicujus resinæ, quæ lapideam in se proprietatem habet, &c.* Rectè verò materiam salino-sulphuream statui, patet ex lapideâ duritie Coraliorum, quæ ex salino principio non tantum dependet, sed in specie quoque spiritum Lapidificum dictum in se continet, qui nil aliud est, quàm sal universi centrale, vel sal naturæ, vel spiritus salinus subtilissimus, qui ut aliis aliisque sibi proportionatis aquis, salibus & sulphuribus junctus, omnem lapidum atque gemmarum varietatem peperit, ita & Coraliorum materiæ sese insinuando, eandem postmodum in lapideam istam duritiem induravit. Sal verò Coraliorum nitrosum esse vel nitro sulphureum, affirmat Quercetanus, qui ex hoc quoque spiritum eorum ardentem in destillatione emergentem oriri asserit; huic sali adjunxit sese viscositas sulphurea, quæ non coloris tantùm elegantia decorat Coralia, sed hæc ipsa quoque salina conglutinans corpuscula, & visciditate sua conjungens, soliditatem istam non parum promovet, & excrescentiam formosam valdopere adjuvat. Causa itaque materialis Coraliorum est succus iste salinus-sulphureus; efficiens proxima est spiritus lapidificus ipsi inexistens; remota & sine qua non est vulcanus subterraneus seu ignis sub terræ crusta reconditus, activitate sua succum attenuans, resolvens, & ad poros fundi maris elevans; causa adjuvans est marinæ aquæ appulsus & urgens frigus, quod succi ulteriorem exhalationem repellens, & spiritum insitum ne exspiret coërcens, ad congelationem egregie & coagulationem cooperatur.

§. 7. Ex modò deductis mox patet, quid de Coraliorum duritie sub aquis habendum sit: non enim adeo esse dura, in tenebris maris dum adhuc jacent sepulta, atque cum liberiori fruuntur solis aspectu, facilè ex modo generationis patere potest; non enim tantum sic omni nutritio & spermatico destituta essent succo, sed ob duritiem nullum illius excursui concederent transitum, omnique proinde artificiosa carerent structurâ, & instar massæ informis insiderent rupibus; idem experientia eorum loquitur, qui interfuere Coraliorum piscationibus, à quibus dura equidem, non tamen lapidea, deprehensa fuere. Interim tamen mollia quoque sub aquis existere, omninò falsum est: qua enim ratione in altum exsurgerent? vel rapido maris motui resisterent? vel piscium transeuntium impetum sustinerent? Experientia quoque duram eorum soliditatem patefacit, dum extrahuntur, simulque piscatorum retia ab eorum surculis dilacerantur: Et si in aquis omninò essent mollia, unde post eorum extractionem durities? à solo aëre ambiente? atqui sic rursus solverentur in aquis, quod tamen minimè ita se habet. Mollitiei verò, quam tribuerunt antiqui ipsis, figmento, occasionem fortè dederit muscus iste villosus, quo non raro obsita sunt, ex aquis dum extrahuntur. Duritiem enim satis firmam habent sub aquis, non tamen lapideam, sed mediam inter fruticeam mollitudinem & soliditatem saxeam sortita sunt: cedunt impellenti succo nutritio ex parte, & quidem ita, ut in fistulosum canaliculum

Deusing. Vird. fecus f. 8. p. 296. et Peireskio. Beguinus tyro. l. 2. c. X. Boot. c. 153. l. 2. Tencelius exeg. p. 695. Kircherus cl. Deusing. c. l.

culum se excavari patiantur, sensimque cedendo ex inferiori parte trunci densitatem respectu gracilitatis ramorum ostendant. Cur verò ex aquis extracta demum lapideam osseamque assumant duritiem? causa primario in ambientis diversitate consistere videtur, quod succi illius lapidifico spiritu turgidi congelationem nunc promovet, nunc impedit; evulsa Coralia, & in liberum aërem tracta, ab ambientis, humidum resolventis aeris, caliditate & siccitate, & detersiva humiditatis qualitate, intra exiguum tempus in perfectum saxum convertuntur, quod ipsum humiditas maris anteà impediverat: Confirmat hoc non tantùm firmissima lignorum durities, post humidi resolutionem sese patefaciens, sed vel maximè Peireskii experientia, Coraliorum surculos post extractionem in leni fornacis vel solis igne indurantis. Quin tamen in aquis tandem quoque plane lapidescant, non adeò dubitandum est, invalescente spiritu lapidifico, & tandem indurante eadem, ut perfectissimam suam acquirant formam & consistentiam: quod asserit Paracelsus *ubi ad justam*, inquiens, *magnitudinem pervenit, insito spiritu salis & ætate induratur*, id quod accidit vi ipsius propria.

Deusing. l. c.

tr. de glut. elem.

Tenz. Exeg. Chym. p. 696. modus elaborandi. Gansius cap. X. Boot. c. 156.

§. 8. Hactenus de natura Coraliorum: nunc ex differentiis paucis, quæ præsenti scopo conveniunt, perlustrabimus. Removemus autem hîc omnia factitia eorum & adulterata monstra, eaque solum recipimus pro elicienda tinctura, quæ ex benignissimæ naturæ gremio pronata sunt. Hæc ipsa verò, cum sint rursus vel alba, vel rubra, vel nigra, (alias enim differentias, data opera, sicco præterimus pede, utpote quæ pro extrahenda tinctura non sunt usuales) ea tantum nostro inserviunt operi, quæ rutilante minii nativi colore se jactitant, quæque masculorum nomen habent, cum pallescentes fœminæ dicantur. Hujusmodi verò coloris incunabula meritò cum nobilioribus Spagyricis ex sulphure deducimus, tanquam fonte, ex quo omnis colorum realium varietas in corporibus spectanda emanat. Prout enim sulphur à Vulcano magis minusque depuratur, & sal diversimodè exaltatur, non neglecto aliarum partium, ad constitutionem corporis proximè concurrentium habitu, varia quoque colorum apparentia in corporibus oritur. Coralia quod attinet: eorum colores similiter ex sulphure cum salino principio certo modo misto, hisque ab igne subterraneo variè concretis & digestis oriri asserimus: in quibus enim succus ille mineralis Coraliorum materies perfectè est coctus & elaboratus, sulphur ejus optimè depuratum probeque à subterraneo calore digestum, sal quoque ab eodem suavi tepore probè exaltatum & resolutum, nobilissima Coralii species, quæ purpureo se ostendit nitore, exinde generatur. Quod si nimia ejus sit cruditas ob defectum debitæ digestionis, album emergit Coralium; sin verò luxurians in succo Sulphur ab Ignis nimia vel vehementia vel propinquitate comburatur & corrumpatur, nigricans exinde, caliginosum Paracelso dictum, coralium nascitur; sicuti similes colorum mutationes beneficio digestionis & in Igne coctionis exhibet continuò sedula Naturæ sectatrix Chymia. Et licet coralia ex pelago extracta non statim manifestent elegantem suam purpuram, hoc tamen exinde provenit, quod muscus villosus, quo oblita sunt, (quem corticem quidem falsò æstimant, dum non in omnibus reperiatur coraliis) colorem abscondit, qui tandem eo detracto emergit. Licet quoque à Viris gestata diutius splendore suo radient, à fœminis verò citius pallore inficiantur, & appensa mulieri hystericæ pallescant, sed si ad carnes mulieris sanæ affricentur, fulgorem recuperent, sicut etiam observatum est, ab instante morte morbove eadem maculis liventibus & nigricantibus conspurcari; hoc tamen saltim ab atomorum & effluviorum ex corpore gestantis emanantium adhæsione, & in porulos eorum penetratione, contingit; quo ipso ostendunt peculiarem quandam cum Tinct. microcosmi s. sanguine humano sympathiam, qua id, quod ex massa sanguinea, tanquam heterogeneum, præternaturale & excrementitium excernitur, ipsis quoque infestum & hostile est, effluviis ex sanguine naturaliter constituto minimè ipsis offensis: patescit hoc præprimis in febribus malignis, in quibus ut sanguinea massa toto genere infenso obsidetur hoste (dum minutissimis tunc scatet vermiculis) ita & tunc coralia magis quam alias splendorem deponunt

vid. Kirch. Mund. subterr. l. 9. s. 3. c. 6. Gansius c. 3. Tenzelius Exeg. chym. p. 693. Fabr. Panchym. l. 4. c. 25.

nunt suum. Et in hujusmodi casibus inprimis statuenda videtur simul actio quædam irradiativa Helmontio dicta, qua etiam fit, ut rubra appensa coralia hilaritatem & lætitiam, nigra tristitiam & mœrorem inducant, imò quâ illa affectibus melancholicis in specie sic dictis & Epilepsiæ egregiè opitulantur; hæc verò phrenitides & furiosas Manias sedant, pro vario scil. modo, quo Archeus ab ipsis afficitur.

Tenzelius Exeg. pag. 696. Libavius. Gansius c. 8. Paracelsus de 1. Q. E.

§. 9. Ex hoc rubro Coralio Tincturam elicere gestiunt Spagyrici, quo colorem simul, cum nobiliori Coraliorum essentia pro usu medico, rejectis terrestribus aliisque inutilibus fecibus adipiscantur. Est n. vera & propriè sic dicta Tinctura portio aliqua substantiæ propriæ corporis, ex quo extrahitur, cum concentratione coloris & virtutis, idoneo menstruo extracta & exaltata; sicquè Coraliorum Tinctura habebit ipsum in se esse formale Corallorum. Quod verò extra ipsam datur, pro rejectamento habendum, non secus ac in Moscho, demto odore, nihil aliud reliquum est, quàm Cadaver; ita Coraliorum Tinctura est totum ipsorum esse formale, quo habito cœtera susque deque habenda. Ex quibus non difficile erit, Tincturæ veræ naturam ab apparente discernere, quæ solum scilicet colorem sine essentiæ extractione obtinet. Licèt enim Tinctura in specie quidem colorem, vel ejus saltim inductionem notet, dum à tingendo derivata sit; usus tamen obtinuit, ut colori juncta nobilior Essentia Tincturam constituat, sicquè nec color sine essentiâ, nec hæc sine illo, Tincturæ laudem mereatur. Veræ E. legitimæquè Tincturæ hæ requiruntur conditiones: I. ut per extractionem, non v. Corallii corporis meram solutionem, parata sit. Ut enim illâ operatione essentia rei intima exhauritur, sic hac saltim res in calcem redigitur: ut in illâ purum ab impuro, essentia ab excrementis segregatur, ita hâc eâdem junctâ, statim discontinuatur. Ex hoc sequitur 2. Veram Tincturam eam non esse, quæ non remaneat, abstracto suo menstruo, sub colore suo proprio, sed vel salis vel Calcis specie resideat; illud enim genuinus extractionis effectus, hoc v. corrosionis est, & illa Tinctura ex partibus sulphureis & coloratis à toto oritur separatis, hæc verò ex menstrui cum atomis corrosis conjunctione. 3. Necesse est etiam, ne Tinctura, si debet esse vera, præcipitari possit; sive contingat per infusionem spirituum vel salium acidorum, in magisteria sic dicta; sive per menstruorum abstractionem & evaporationem in pulveres salinos albos; sic enim nil aliud quàm subtilissimos pulveres, menstruo corrodenti inexistentes, Tincturam dedisse manifestatur. 4. Vera Tinctura rubra non nisi ex rubris Coraliis parari potest & debet. Quod si enim similis operationis beneficio ex nigri vel albis quoque eliciatur Tinctura rubra, vel lippientibus perspicuum fit, non à Coralis, sed menstruis, per eorum vel longam digestionem, vel certam à corpore subjecto dispositionem, eandem oriri. 5. Ut corpus Coraliorum album, & purpureo suo ornatu spoliatum, post extractionem remaneat; hoc ipsum enim, ut realem Tincturæ ex corpore extrahendò in menstruum transitum notat, ita ejusdem coloris post extractionem remanentia quid aliud, nisi fucatam & apparentem ostendit Tincturam? 6. Ut tinctura non sit adeo copiosa: non enim adeò copiosè in Coraliis luxuriat sulphur & abundat, sed ejus potiùs parcissima inest copia, ita ut ex Librâ vix Uncia una veræ Tincturæ parari possit; imò adeò parvam statuit Laurenbergius *c. l.* adeoquè parcissimè & leviter corpori permistam, ut per centenas Coraliorum Libras vix paucæ ejus Unciæ disseminentur. Hæc requisita nobis inservient postea tanquam Regula, ad quam processuum pro elicienda Tinctura veritas judicabitur.

Zwelferus app. animadv. p. 59.

Sennertus de conf. & diss. c. 10. pag. 391. Zwelferus animad. in pharm.

Aug. pag. 431. Lebure Traité de la Chym. p. 687.

Gansius c. 7. Laurenb. in aph. Sala aph. 13. sec. 1. Agricol. in Popp. de Sole p. 7.

Et hæc de Coraliis eorumque Tinctura in genere dicta sufficiant: Sequitur jam.

Decisio Controversiæ.

§. 1. An verò genuina & legitima detur Coraliorum Tinctura, ex solo principio ejus sulphureo oriunda valde discrepantes Chymicorum sunt opiniones. In genere tamen quidam omninò negant, veram dari, sed omnem esse vel nudam Coraliorum corrosionem, vel menstrui saltim talem colorationem: alii econtrà hosce audacter mendacii accusant, & nimis promptè in affirmativam propensi, multas Tincturas, quæ non omne examen sustinent, pro veris venditant: alii

Vid. Ang. Sala aph. Chym. f. 1. aph. 42. Tenzelius in Exeg. 2. pag. 689. Sennert. de conf. & diss. c. 19. & proœm. in Instit.

Digitized by Google

Crollius Basil. chym. Zvvelferus Anim. in Pharmac. 438. & ap. 59. Hartm. in Crol. p. 291. Gansius cap. 7. Rolfink. in Ch. p. 227 Laurent. in Sal. par. 13.

alii mediam terunt viam, non negantes possibilem esse Tincturam veram, & secundum omnia requisita paratam, sed valdè eam paratu esse difficilem, valdèquè parcam, ita ut nondum vera & strictè sic dicta à Spagyricis literis hactenus prodita sit. Ossea enim & lapidea eorum compages, utut facilè per corrosiva dissolvi possit, principia tamen Sulphur cum Sale, & hoc cum Terrestreitatibus, adeò esse firmiter connexa, ut vix ac ne vix quidem postea unum ab altero separari possit, nisi forte per Ignem, qui tamen, volatilisando & destruendo Tincturam, omnem spem eludat.

Eichst. de confect. alk. c. 17. Agr. in Popp. de Sole p. 7. Rhumelius in Antidot.

§. 2. Posteriorem, eamquè veriorem, sententiam nostram facimus. Compositum enim quoddam sunt Coralia, & simul suo Sulphure, à quo Tinctura dependet, debitè impraegnata, hinc extrahi posse per conveniens menstruum quis dubitet? & si nullum hactenus inventum sit, quod huic satisfacere queat scopo, saltim menstruum illud universale, Mercurius benedictus Philosophorum, acetum eorum acerrimum, & Avicula Hermetis, efficaciam suam ostendet, modo uberior paulo ejusdem apud Spagyricos sit proventus. Sicut Rhumelius *in Compend. Hermet.* per Aquam suam acerrrimam seu menstruum suum Universale eadem resolvit, posteaque cum Spiritu Vini extrahit. Et posito, paucissimum inesse sulphur & inde oriundae Tincturae in Coraliis, hoc tamen unà cum defectu menstrui convenientis saltim summam difficultatem, non verò omnimodam impossibilitatem declarat: & pauca licet extrahatur Tinctura, non tamen eadem est nulla: licetque sit ardua ejusdem acquisitio, ob arctam principiorum unionem, non tamen supra Chymicae artis vires ejusdem possessio. Vulgares verò Pharmacopoeorum Tincturae, vel aliae etiam, quas elegantiores Spagyrici literis posteritati prodiderunt, non sunt verae propriéque dictae Tincturae, neque rigorosum requisitorum examen sustinent, sed vel colorata tantum sunt menstrua, vel tinctae eleganter Solutiones.

Hartman. in Croll. p. 293. Gansius c. 8. §. 5. p. 71. Zvvelf.

§. 3. Quod itaque attinet primo Tincturas à menstruo oriundas: hae sunt omnes eae, quae ex Coraliis Igne actuali ante calcinatis oriuntur, & licet haec menstrua aliquid solvant de Coraliis, exinde tamen Tincturae non est origo. Calcinatio autem ista fit vel cum Igne solo, vel adjuncto unà, aut pumice, aut sulphure, aut nitro. Quae cum Igne fit solo, in eâ Coralia observatis reverberationis gradibus, per biduum vel triduum calcinata, deponunt in Spiritum V. vel roris Majalis suam Tincturam, falsam scilicet, non veram: diuturna enim & violentissima ista Coraliorum tortura quid aliud, nisi sal quoddam fixum alkali (de quo quidam dubitant) cum Terrâ mortuâ conjunctum acquirimus, vel calcem quandam vivam acerrimam, destructa omni Coraliorum essentia, omni eorum exhausta virtute, & expulsâ Tinctura? Quod verò per vim Ignis expellatur omninò Tinctura, patet ex eo, quod non tantum ab albis Aquilae Coelestis alis seu sale Armoniaco unà elevetur, sed cum sulphuris quoque floribus unà ascendat, & utrosque flores colore sanguineo ut imbuit, ita viribus nobilioribus longe impraegnat, Coraliorum corpore, tanquam cadavere emortuo, ut in aliis contingit calcinationibus, restitante. Nobilior E. & spirituosior eorum essentia, in qua vera Tinctura sepulta jacet, calcinationibus istis omnino perit & evaporat; non secus ac Magnes valde calcinatus vim attractoriam omnino perdit, succinumque ustum vim trahendi paleas. Non ignotum hoc fuit Aromatario illi Neapolitano, qui, cum electuario cordiali, Regi Arragoniae praescripto, Coralia alba immiscere deberet, in defectu eorum, calcinando rubra, continuo alba nactus est Coralia, ob quam fraudem à Rege 9000. Ducatorum poena affectus, Aromatarii dignitate privatus fuit. Calcibus E. istis superfusa menstrua tinguntur ab iisdem, mediante inprimis digestione, non secus ac super aliis salibus alkalibus idem fieri solet: qua ratione ex calce viva, cum modico Tartari vel etiam Nitri certo modo conjuncta, cum Spir. Vini Tinctura, quoad colorem elegantissima, extrahitur; vel (ut maneamus in materia proposita) ex calce Coraliorum affusa Aquâ calidâ extrahitur Sal, huic per repetitas solutiones & coagulationes purificato affusus S. V. Tincturam sanguinei coloris similiter extrahit, cum tamen verae Tincturae nihil sit in sale isto, quae calcinando jam longe evanuerit. Nec quem

Mantiss. p. 450. Senner. Instit. l. 5. p. 3. S. 3. c. 9. p. 1395. Hofer. Herc. Medic. l. 8. pag. 1395. Gruling. Florileg. Part. 19. c. 2. p. 366. Crygner in Frühling. c. 5. p. 161. Faber. Myroth. Spagyr. l. 3. c. 22. Joh. Alphons. in Speculo Med. Chi. ítalum optim. p. 38.

quem quam ambiguum reddat transitus coloris in calcinatione ista, ex albedine in flavedinem, ex hac in rubedinem; apparens enim tantum est, & ignis violentia fuco tali pinguntur Coralia. Cur enim primo gradu sese absconderet nativus eorum rubor, & postea per gradus rursus emergeret? siquidem & similes fucos in aliis quoque videmus calcinationibus: nam Vitriolum viride primo leni Igne in albedinem; mediocri in bruneum colorem; fortiori in intensam rubedinem; fortissimo in nigerrimam abit calcem: & Tartarus similiter, dum calcinatur, in varias, ad instar Prothei, se transformat facies. Ex hisce simili modo judicandum de Tinctura illa putatitia per spiritum Coraliorum proprium acidulum, ex iis immediatè per Retort. prolectum parata: posito enim, elici ejusmodi spirituum acidum ex iis, (obstinatè enim hoc affirmare nolumus, cum nulla hujus à nobis facta sit experientia) vera tamen Tinctura extrahi cum eo nulla poterit; in Coraliis enim per Ignis istam violentiam jam omnis evanuit rubedo, & ipsa sanguine omni exhausta ex Retort. eximuntur: qualem E. ex hoc Coraliorum cadavere iste spiritus eorum proprius extrahet Tincturam? seipsum potius tinget, qualis mos acidorum alias esse solet, quemadmodum Acet. destill. super Coralia ad albedinem calcinata fusum, rubro quoque tingitur colore; non secus ac super pumice calcinato, unde fictitia ista Tinctura. Sed quid sentiendum de hac cum pumice calcinatione, & inde parata Tinctura à quam plurimis celebrata? Falsissima hæc est, ne micam quidem in se continens vel substantiæ vel tincturæ coraliorum: nam 1. per vim Ignis omnis periit tinctura, ut jam demonstratum. 2. pumex de eadem calcinatione ista nihil assumsit; licet enim albescentibus in principio Coraliis pumex quodammodo rubescat, postea tamen iisdem propemodum nigrescentibus, & tandem planè albo colore suffusis, nihilo magis tingitur pumex, cum tamen, quando magis Coralia exuerentur rubedine, tanto magis eam induceret pumex, quod tamen contrariatur experientiæ. 3. Coraliis, quibus sic tinctura à pumice extracta est, affunde spiritum mellis vel Urinæ, & acquires etiam tincturam. Quæ E. est vera? nulla sanè. In hac enim ex Coraliis, sulphure suo exhaustis, paratur, & in illâ ex pumice, qui nihil ejusdem Sulphuris Coralini in se continet. 4. Tinctura ex solo est pumice, qui per diuturnam calcinationem vi empyreumatis, & cujusdam alkalisationis ab Igne contractæ, Aceto destill. vel Spir. Vini superfuso, mediante longiore digestione tingit, non secus ac idem lapis; autore Libavio crematus, Aquâ affusa simplici simili modo tingitur, vel ut idem pumex nimis calcinatus tinctura smaragdina imprægnat Acet. destill. affusum, autore Agricola. Adhæc cum Sulphure quoque calcinantur Coralia, horum p. j. illius p. iij, per horas 2. vel 4, & sic calida injiciuntur Aceto destill. quod per digestionem cum calce illa Coraliorum, eam solvit, sicquè se ipsum tingit; vel cum S. V. tandem Tinctura extrahitur, idque facilè mediante digestione. Par ratio est cum Nitro, cum quo fusa Coralia, & probè calcinata, de se in auras transmittunt tincturam Sal vero nitri fixum, cum calce Coraliorum alkalisatô relictum facilè beneficio digestionis S. V. tinget: quod patet vel maxime ex eo, quod restistans Coraliorum pulvis similiter rursus cum Nitro calcinatus, eodem modo iterum S. V. tinget. Alii hoc ipsum exactius perspicientes, nitro jam satis fuso injiciunt pulverem Coraliorum, agitando continuo spatulâ; sic enim nitrum Coral. sulphur assumere creditur, ne evanescat: materiæ postmodum calidæ Sp. V. affusus facilè hinc se tingere poterit. Sunt alii, qui cum Nitro pulver. Coraliorum ana in Retort. tubulatam injiciunt, propellendo sic Sp. Nitri, & simul calcinando Coralia; ex qua calce salina Spir. V. luteo colore tingitur: abstracto eo, pulverem in Aqua solvunt, in qua rubedinem sese prodere ajunt, pulverem rursus coagulatum in Oleum rubrum per deliquium solvunt, super quo fusus S. V. statim rubescit, &c. Sed quis putet, aliquid remansisse tincturæ in Coraliis? cum post omnem materiæ injectionem ad 12. horas Coralia Vulcani vim sentiant; & cur in specie 🜄 primo luteo tantum colore, tandem vero rubeo tingitur, pulvere sponte in Oleum rubrum fatiscente? Profectò cum Chymicorum manus oculatæ sint, non prius huic Tincturæ adhibebimus fidem, antequam

Schrœd. pharm. l. 3. p. 339. Gansius parag. 298. p. 91. Agric. in Pop. p. 852. part. 2. Boot. cap. 154. Schr. p. 335. Gansius part. 26. Poppius Agr. in eum p. 858. Laur. in aph. sal. pat. 13. p. 9. Tenzel. p. 697. Tenzelius pag. 699.

Hartmañ. in Croll. p. 292. Grulin. Floril. part. 19. c. 2. Sennert. l. 5. Inst. p. 3. s. 3. c. 9. Gansius par. 12. 24. Gansius par. 30. p. 92. par. 13. pag. 76. Zwelferus Mantiss. p. 437. Keslerus Cent. 1. Process. 85.

Gansius & Hartmañ. in Croll. l. c.

Laurembergius in Sal. aph. part. 13. pag. 9.

quam eam ſecundum præſcriptionem elaboratam intueamur. Sunt qui cum nitro Coralia calcinant, adjecto Sulphuris momento, mox terunt, & cum S. V. Tincturam eliciunt, præcipitato Nitro cum Oleo Tartari. Sed Tinctura hæc ſaltim à ſulphure oritur; nam poſt S. V. evaporationem pulvis remanens planè eſt ſulphureus, & croceam Tincturam tradit, ſpiritui terebinthinæ, qui ex fl. ſulphur. ſimilem Tincturam extrahere aſſolet.

Schrödet. pharm. l. 3. c. 6. p. 331. Tenzelius p. 697. Kircher. c. l p. 161. Ganſius c. 7. par. 6. 7. 8. 9. Schr. c. l. pro 6. Hart. in Croll. p. 293. Phœd in fur. Ch. p. 87. Fiſcherns in Corpor. Med. l. 3. Tit. 5. p. 65.

§. 4. Similia tincta menſtrua, cum pulvere ſubtili Coraliorum interdum impraegnata, ſunt etiam ſequentes Tincturæ: Primò quidem ea, quæ cum ſuccino deſtillando paratur, dum putant ſuccinum eſſe magnetem Tincturæ; ſed rubedo inde emanans, obſcura nimis, ſuccini eſt, non Coraliorum. Ejuſdem valoris eſt, quæ cum Sp. Vini ſolo paratur, vel per digeſtionem, vel per crebrius repetitam deſtillationem, qua tandem Tinctura per alembicum prodeat, (ut ajunt, de quo dubitamus, utut Ganſius hoc oriri aſſerat, à Sp. Vini per crebriorem deſtillationem exaltato) nam notum eſt, quod S. V. in loco calido ſuper ſubjecto idoneo, colore purpurâ nitidiore ſeipſum tingat; non ſecus ac ſpiritus terebinthinæ per levem digeſtionem ſeipſum rubrâ induit veſte. Sic idem Sp. V. ex Coraliis calcinatis, h. e. ex quibus jam omnis exhauſta eſt Tinctura, tamen colorem rubrum extrahit, & quidem faciliùs ex his, quàm crudis, quod forte ex illis in poroſitatem ab Igne redactis particulæ quædam à S. V. imbibuntur, qui colorationem promovent; vel ſi Sp. V. affundatur Coraliis, per Oleum Citri jam ſuâ Tincturâ privatis, nihilominus colore rubicundo tingitur: ut taceam Spir. V. plane imbecillem eſſe pro extrahenda Tinctura ex Coraliis, niſi anteà debitè ſint recluſa. Hinc loco Sp. V. ſimplicis, Sp. V. Tartariſatum quidam aſſumunt; ſed quidni hic ſal tartari in digeſtione acceleret tincturam? cum non dubium, quin ſimul partes quædam Coraliorum ſolvantur. Cæterum tinctura, quæ hac methodo paratur, copioſior eſt, quam ut ex Coraliis ſic extrahi poſſit. Alii per liquorem Alcaheſticum lapidum, ex ſilicibus & tartaro paratum, Coraliis affuſum, eorum tincturam extrahere, eamq; poſtea S. V. affuſo communicare volunt: ſed nulli ignotum, quod ſuper iſtiusmodi alkalia 🜄 ſeipſum facilè tingat: forte alio modo per eandem materiam, ſi cum eadem fundantur Coralia in crucibulo, per præcipitationem ſulphur Coraliorum per acidum quoddam ſeparare, & exinde tincturam parare quis ſperaret? ſed ſicut iſta præcipitatione non ſolum acquiritur ſulphur, à cætero corpore ſolutum omninò, ſed ſimul minutiſſimus Coraliorum pulvis; ita eundem quoque inſimul 🜄 imbibere poterit, ſicque habebit non extractionem Coraliorum, ſed elegantem eorum ſolutionem. Similem menſtrui tincturam præbet ſpiritus roris majalis, qui Coraliorum calci per Ignitionem paratæ affuſus, ex iis tincturam extrahere videtur; vel ſi ſecundum Quercetanum Coralia Igne reverberata cum menſtruo cœleſti deſtillato, cum proprio ſuo ſaccharo, (h. e. cum ſpiritu roris majalis cum manna parato) extrahantur. Non equidem rori majali ſuam in extrahendis tincturis negamus efficaciam, utpote qui ſale naturæ & aëris, omnia vegetante & vivificante, egregiè imprægnatus eſt; ſed quid extrahet ex Coraliis calcinatis? Verum quid dicamus de ſpiritu ardente Saturni (quem multi vel omninò pro non Ente, vel ſaltem pro 🜄 regenerato habent) cum quo ex Coraliis Tincturam parare docent Chymiatri? ut & de ſpiritu ardente Coraliorum, quem ſimiliter pro 🜄 ex aceto reſuſcitato habere poſſis, (utut Lauremberg. hos ſpiritus compoſitos aſſerat ex ſpiritu aceti & parte ardente Saturni vel Coraliorum, quæ pars ardens, ſeparato aceti ſpiritu, remaneat) niſi quidam etiam ſine aceto, & non ex ſale tantum Coraliorum, ſed ex ipſis immediatè Coraliis certo modo deſtructis, parare velint? Res ſanè ut adhuc incerta, ita & difficultatis pleniſſima. Quicquid ſit, quæ cum ſpiritu Coraliorum paratur, eam ipſe rejicit Hartmannus, ejus autor, eamque à menſtruo oriri vult, & Sennertus, qui ſimili modo ex albis Coraliis tincturam rubram elici affirmat. Quod ſi verum eſt, verum etiam erit de ſpiritu Saturni, cum de ſimilibus idem ſit judicium.

S. V. ſeipſum ting. Agr. in P. de Sale pag. 55. de Tart. p. 709. Haupt. ſcr. Colliſ. p. 26. Grül. Florileg. part. 19. p. 367. Rolf. Ch. p. 303.

Ganſius. c. l. par. 28. Schrod. l. 3. p. 338.

Agr. in Pop. de ſal p. 207. Schr. p. 339 in Sal. Par. XI. Hartmann. in Crol. l. c. Horſt. in diſpen. p. 2. l. 4. p. 96. Ganſius parag. 23. Schr. p. 3. p. 338. Schneiderus de Catarrh. l. 4. c. 6. p. 499.

§. 5. Promovendus jam gradus ad tinctas Coraliorum corroſiones, eaſque imprimis per acida paratas menſtrua, quæ ſubtiliſſimum Coraliorum pulverem imbiberunt, & accedente dige-

Exc. Rolf. Chym. pag. 227. l. 4. ſ. 1. art. 5. c. 3. Glauberus p. 2. furnor.

Philos. c. 105. p. 151. Tenzel. p. 696. Rolf. c. l. Beguinus l. 2. c. X. p. 255. Glükrad. in Beg. cum succo lim. ex secr. est Cardinal. Farnesii & Tinct. P. Cavalli. Gansius par. 21. Schrod. p. 340.

digestione, aliusve principii conjunctione, Tincturam prodiderunt. Vulgaris inter has est notitiæ destillatio Coraliorum cum saccharo, sic per Retort. prodit liquor rubicundus; non secus ac saccharum cum antimonio destillatum simili prorepit colore, particulas tamen quasdam Coraliorum spiritus acidus simul elevat corrodendo, per oleum Tartari beneficio præcipitationis facilè separandas. Alii solutionem Coraliorum cum succo limonum, vel berberum, vel citri, pro eorum tinctura venditant, acquirentes sic loco tincturæ magisterium non inelegans. Alii succum citri ad consistentiam mellis abstrahunt, posteaque cum spiritu Vini Tincturam extrahunt, non minus pulchram solutionem ostendentes: vid. Rolfincius *c. l.* Bootius *l. 2. c. 154. p. 310.* Cum oleo corticum citri alii rubedinem Coraliis exuunt, hisce integris, sed albis, in fundo relictis: (& hoc oleum citri corallatum calci solis affusum egregiam tincturam extrahere, sunt qui asserunt) sed subtilis hujus olei acrimonia subtilissimas Coraliorum partes, tinctura tamen sua non destitutas, corrodet & recipiet, cumque ipsum sit colore aureo, facilè accedente ad solutionem istam debita digestione, nitidiore purpurâ renitebit. Fuit aliquando Pharmacopœus quidam, qui Coralia cum Aqua Cæsareâ, ipsum Martem dissolvente corrosit, sicque Tincturam paravit, eamque Podagrico, ob assumtum arcanum Corallinum graviter decumbenti, pro viribus reficiendis propinavit. Sunt, qui cum Spir. Vitrioli Coralia subtilissimè pulverisf. dissolvunt, & digerendo in tincturam elegantis coloris redigunt, quæ non à solis corrosis est Coraliis, sed maxima ex parte à solo spiritu Vitrioli, qui vel ex levi pulvisculo, vel alio quodam incidente, rubro se colore tingit: Vel spiritum Vini & Vitrioli per frequentes cohobationes firmiter jungunt, eosque loco menstrui adhibent: sed Sp. Vitrioli dum corrodit eadem, pulvisculum recipit, & S. V. implantat, hinc facilè rubescunt. Alii recip. Corall. Libr. j. Vitrioli, & Sal. gem. ana Uncias ij. & affusa aqua levistici per Mensem digerunt, sicque corrosione Coraliorum Tinctura rubra exurgit. Solvit quoque Coralia Spiritus Mellis acidus, & color rubicundus ex solutione

Alii cum oleo anisi eliciunt TRam. ita tamen ut posteà affusa Aqua fontana oleum per destillationem abstrahatur & deinde S. V. extrah. TRa. Hofm. de us. & abus. med. Chym. p. 20. Conr. Med. dest. P. 1. p. 136 Gansius par. 18. Conradus Med. destill. p. 1. p. 137. Boot. c. 154. Hartmannus in Croll p. 291. Agricol. in Popp.

ista oriundus ex Spiritu est, ingenuè hoc fatente Crollio, p. 288. qui nunquam etiam genuinam se vidisse Tincturam apertè affirmat; facilè enim Spiritus mellis per se Tincturam assumit purpuream: sic si cum S. V. adjectis arenis, mel digeratur, dat Tincturam omnino sanguineam, & si jungatur cum sale tartari, instar sanguinis mel rubescit. Facilè ℞. super Coraliis calcinatis, aliquas eorum particulas imbibendo, Tincturam rubicundam in leni calore induet, minimè verò à Coraliis oriundam, nam spiritu hoc abstracto, ex pulvere rursus per S. V. Tinctura evocanda, repetitâ digestione: prætereàque tam copiosa sic paratur Tinctura, respectu Sulphur. Coraliorum, ut nullo modo ex his solis eadem oriri possit: Et idem copiosus Tincturæ proventus, suspectum reddit Locatelli processum, qui ex sale Coraliorum, cum spiritu acido aceti ad abundantiam usque inebriato, per affusionem Spiritus mellis Tincturam extrahit: & nulli dubitamus, quin hoc modo, & fortè etiam priori, ex albis Coraliis rubra Tinctura elici possit. Quod attinet Tincturam Mynsichti, cum Spiritu Mellis etiam paratam, ea non facilè limam subire potest, cum oculté & philosophicè admodum descripta sit, satis tamen accurata videtur, & si istis paratur circumstantiis, quales Autor consignavit, non adeò longè à verâ Tincturâ abesse videtur. Sunt porro alii, qui ad modum superiorem istum primum Hartmanni, loco Spiritus Mellis, Spiritum Urinæ adhibent, extrahendo sic rubedinem: sed fraudulentum quid subesse videtur, ex eo, quod Sal Armoniacum, cujus potissima pars est Sal Urinæ volatile, (ratione verò hujus salis Spiritus Urinæ agit, quicquid agit) solutum in aqua comm. & affusum Coraliis rubris, cœruleum impensè colorem extrahat. Sed unde hæc Tinctura? ut E. hæc est apparens, sane & illa cum Spiritu Urinæ ejusdem erit valoris, ibi enim per Sal Armoniac. ex Coraliis illibatis educitur Tinctura cœrulea, hîc v. cum spiritu Urinæ ex Coraliis calcinatis, & cum Sale fixo Nitri conjunctis, facilè similis spuria Tinctura exsurgere potest. Cum similiter spiritus Urinæ Coraliis cum pumice calcinatis (hoc est è quibus à pumice omnis Tinctura extracta est, ut putant, vel potius

P. 2. p. 855. Gans. parag. 10. Schrod. c. l. Grüling. floril. c. 2. part. 19. p. 365. Horstius l. 4. P. 2. p. 96.

Theatro d'arcani arc. 45. p. 218.

c. 2. p. 24.

Agricol. de cor. in Popp. p. 555.

Tenzel. egreg. p. 698.

Agricol. in Pop. p. 858.

tius è quibus omnis per ignis volatilitatem simul exhausta est Tinctura) & plane dealbatis affusus, Tincturam rubram extrahat: quod ipsum de spiritu Mellis non minus verum: Sal enim Urinæ mirificam colorum potestatem potentia in se continet, secundum quam ad variam subjectæ materiæ diathesin, modo hunc, modo alium colorem exhibet. Solutiones elegantes sunt etiam, quæ fiunt per spiritus vegetabilium acidos, quales sunt, qui ex ligno quercino, junipeprino, corylino, guajacino, sassafras, sorbo sylvestri, fraxino, &c. per artem Spagyricam destillantur, quos aptissimos censet spiritus Kircherus pro paranda Tinctura, ut & Tenzelius; non tamen uniformis est processus. Quidam Coralia Ignita istis injiciunt spiritibus: alii prius cum Oleo salis vel succo citri solutis Coraliis, alii cum Nitro prius calcinatis, hos spiritus affundunt, &c. Sed in genere non sunt veræ Tincturæ, sed subtiles saltim solutiones, vel abstractione menstrui, vel facili præcipitatione in pulverem rursus redigendæ. *Solutio* quoque est Tinctura, quæ paratur per spiritum panis triticei, peculiari enchiresi ab empyreumate liberati, facilè enim præcipitari potest; simile judicium de reliquis cum acidis menstruis præparationibus ferendum est, quæ non tantum facilè præcipitantur, sed copiosior Tinctura per ea elicitur ex Coraliis, quam ea revera in se contineant; & simili modo ut plurimum ex albis quoque Coraliis tinctura parari potest.

Kircherus l. 9. Mund. subterran. s. 5. c. 6. p. 161. Tenzelius p. 697. Conrad medul dest. p. 1. tr. 10. p. 137. Boot. l. 2. c. 154. Schr. ex commen. Closs. p. 340. Deodatus in panth. hyg. Conrad. P. 1. Medull. destillat. p. 135. & P. 2. p. 262. Gansius par. 17. Boot c. 154. Sennert. Instit. l. 5. p. 3. s. 3. c. 9. Gansius par. 1. & 2. ac 3. Corall. p. 289.

Pertinet huc, quando Coralia cum Aceto destill. soluta & abluta, seu Sal Coraliorum, (quidam etiam adhibent eorum magisterium,) cum S. V. in tincturam rediguntur, quo sexies abstracto, eadem instar mellis spissi in fundo Retortæ remanent; vel quando *pulveris corall.* p. j. *Sal. comm.* p. ij. funduntur simul in anemio, his frigefactis *acetum* affundunt, quod extrahit tincturam: sed neminem fallat color rubicundus, qui acidis ejusmodi sola digestione parari potest, autore Sennerto. Quod de aceto jam dictum, dictum etiam sit de spiritu Vitrioli, vel spiritu salis, tàm communis, quàm ex salibus fixis vegetabilium, ut vult Gansius (de quorum spirituum tamen existentia non adeo est res certa) paratis, quibus soluta Coralia, postea S. V. tingunt; Vel quando pulvis Coraliorum solutus in Spiritu Sal. & optime edulcoratus, extrahitur cum Spiritu Vini: quæ extractiones per repetitas digestiones, & aliquoties iteratas cohobationes, quinta destillatione promunt Spiritum rubeum, (ut volunt) sexta vero cohobatione in Retorta pulvis hujusce coloris in fundo manet. Sed ut optimum est Gansii judicium, rubedo illa Coraliis accedere videtur, vel à reliquiis spiritus salini, vel à menstruo sæpius affuso, & multum digesto. Hisce annumeranda etiam tinctura *Frat.* Basilii Valentini, in qua Coralia cum spiritu Sal. soluta, postmodum cum Sulphure, camphora, & calcinata, Spiritum Vini rubro colore tingunt. Ex hujusmodi solutionum censu est etiam ea Tinctura, quæ per menstruum compositum ex Tartaro & Vitriolo paratur, (quanquam pro varia præparatione modo plus modo minus participet de Vitriolo) sive hoc sic simpliciter paratum assumatur, sive ab ossibus calcinatis prius quater cohobetur, menstruo hoc super Coraliis rubefacto, ab iis decantato & abstracto, materia restitans affusum S. V. vel aquam temperatam, vel spiritum rosarum tinctura rubicunda imprægnat. Nulli vero dubitamus, quin simili modo ex albis quoque Coraliis eadem parari possit: & ipse Dominus D. Langelot, qui primus eam communicavit D. Schrœdero, aliisque non pro sincera eandem habet, sed eam potiùs, quæ cum spiritu vel sale aëris paratur, eidem præfert.

Gansius patagr. 25. Sch. p. 337. Schrod. sub nomine Tinct. Holsat p. 339. Horst D. p. 2. l. 4. p. 69. Davids. in prodrom. comment. in Pet. Severin. Danum. Febure Traict. de la Ch. p. 688. qui post corrosionem cum hoc menstruo ultimo per Aquam suam temperatam ex S. V. & spr. Salis Tinct. extrahit: peculiarem modum vid. ap. Glauberum p. 6. pharm. spagyr. c. 28. per albas alas colum i. e. destillando cum magist. Lunæ.

§. 6. Examinatis hactenus Tincturis, quarum nobiliorum Chymicorum ingenuitas & candor nos participes reddidit, iisque sub apparentium classem redactis, restat ut selectiores quasdam præparationes ejusdem apponamus: quæ utut verarum Tincturarum non merentur titulum, elegantioris tamen & efficacioris Coraliorum solutionis nomine meritò gaudent: 1. Recip. *pulverem Coral. rubr.* solve in s. q. *succi citri* in digestione, filtrenturque, filtratus liquor includatur *Retortæ*, vel *cucurbitæ*, omnisque humiditas abstrahatur & coaguletur lento Igne: affunde super materiam in fundo relictam *S. V.* vel, quod melius *spiritum* quendam *approprintum*, ad 2. digit. eminent. & tridui spacio, beneficio digestionis, habe-

habebis ſpiritum rubicundiſſimum, qui tincturam citri & Coraliorum in ſe continet. Elegantiores longè ſunt tincturar. Coral. præparationes, quas D. Michaëlis, parare ſolet, eaſque vel cum *ſpiritu ligni ſaſſafras*, vel *cum ſpiritu antiſcorbutico compoſito*, unde tinctura Coraliorum Antiſcorbutica; vel cum ſpiritu Cord. Cervi, quarum felicem energiam quotidiana experientia comprobat. Elegantis quoque tincturæ nomine venire poteſt extractio Coraliorum ſecundum ductum Q. E. Coraliorum Fabri parata, *in Myrothec. Spagyr. l.* 3. *c.* 22. Recip. *pulv. Corall.* eleganter rutilant. *Sal. Armoniaci* ana, ſublima, & ſic Sal Armoniacum corrodet ſubtiliſſimas earum partes, floreſque rubicundiſſimi aſcendent, attracta ſecum Coraliorum Tinctura, quam à Sale Armoniaco cum *Spir. Vini* aliovè appropriato optime rectificato ſeparare & per lenem abſtractionem ejuſdem ad tincturæ debitam conſiſtentiam redigere poteris. Vel curioſiori modo hiſce floribus Coralatis ſolutis in Aqua calida ſpiritum quendam acidum infunde, ſicque præcipitando ſeparabis ſulphur quoddam Coraliorum ardens, ex quo per S.V. quin tincturam elicere queas, nulli dubitamus: ſicut hoc ipſum ab Amico quodam ſingulari bona fide nobis communicatum fuit. Sic ex floribus Sulphuris coralatis, ſeu cum Coraliis ſublimatis colore citrino, & intenſo præditis vel per S. V. optime alkoholiſatum, vel ſpiritu terebinthinæ, tincturam parare poteris; Sulphur enim per ſe vires poſſidet egregias medicas, quas conjugium ſubtiliſſimæ Coraliorum partis, non parum exaltabit. Non inelegans quoque & hic eſt proceſſus, ab Italiæ quodam Principe in Secretis habitus, tincturæ pretioſæ nomine appellatus: E Coraliis ſuper porphyrite pulveriſatis cum terra ſigill. vel alia, & aqua, fiant globuli, exſiccentur, & deſtillentur per Retor. per gradus, poſtremo fortiſſimus prodibit liquor brunei coloris vel nigrorubicundi, qui rectificatus ſuper fruſta aliquot Coraliorum, ſtet in leni calore, & eliciatur Tinctura: repetatur injectio, donec acquiratur ſufficiens rubedo, depleatur & filtretur, cum S. V. circuletur per menſes, poſtea lento Igne abſtrahatur ad debitam conſiſtentiam; parcus autem eſt tincturæ proventus. Sed noviſſime egregius quidam Chymiater, Pariſiis novo & antea inaudito modo, tincturæ præparationem aggreſſus eſt: Certô ſcil. tempore colligit *Aquam aeris*, utpote ſale univerſali naturæ inſigniter acuatam, ex eaque, præmiſſâ debita digeſtione, deſtillat primò phlegma, hinc ſpiritum, &c. phlegma illud primò prodiens, ut diaphanum eſt & planè perſpicuum, ita omnis omnino ſaporis expers; & non ſecus ac vulgaris aqua omnino inſipida, ita ut vix ab eadem diſcerni queat, & tamen hoc ipſo menſtruo inſipido extrahit ex Coraliis tincturam rubicundam, ipſumque eorum Sal; evaporata enim in Solis radiis tinctura, ſal in cubica forma reſidet, reliqua materia inſtar ſucci berberum ſupernatante, &c. &c. Hæc de præparatione tincturæ Coraliorum dicta ſufficiant: conſiderandus jam ultimo pauciſſimis ipſe

Uſus Tincturæ.

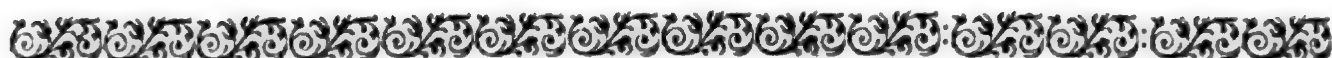
Communis Autorum ferè omnium & Chymiatrorum eſt ſententia, vi cordiali egregia inſtructa eſſe Coralia rubra, atque imprimis legitimam ex iis paratam tincturam. Prætereà quoque peculiarem cum ſanguine humano ſympathiam & intimam amicitiam fovere, eamque ab omnium heterogeneorum excrementorum ſordibus repurgare: unde in morbis venenatis, febribus malignis, ipſaque adeò atrociſſimâ peſte, non vulgariter commendatur. Adſtipulari hiſce videtur ſignatura rubedinis Coraliorum, qua nectaris microcoſmici tincturam exactè repræſentat; imò Ganſio judice, Coralium viribus propè divinis omnes gemmas ſuperat, nec gemmis tantum, ſed cunctis etiam herbis præferendum videtur. Sed ne quid nimis? Egregias largimur Coraliis vires, Panaceæ tamen titulo ea indigna cenſemus; habentque eſſentiales ſuas dotes à divino Thaumaturgo in prima rerum origine ſeminali ſuo principio implantatas, determinatas tamen, & ad certos effectus reſtrictas: participem earum imprimis dicimus tincturam veram, modo lucem liberiorem aliquando ea aſpiciat, eamque inſigniter in ſupra nominatis affectibus commendatam volumus. Origo harum virium ex ſulphure cum ſpiritibus ſalinis, fixatis conjuncto, optime digeſto, concocto & exaltato, originem habere putamus; pro

Conrad. Medul. deſtillat. p. 132. Boot. c. 154. Bernard. G. Penatus à Port. S. Mariæ de Præp. & uſ. mod. Chym. II. Unzer de Epil. Grewling. in Florileg. p. 19. c. 2. p. 368. Febure Trait. de la Chym. p. 694.

varia

varia enim horum miscela, ut lapides gemmæque reliquæ virtutum suarum nobilitatem nanciscuntur, ita & Coralia. Sulphur enim tanquam totius Universi calidum nativum & insitum, miris splendidisque virtutibus præditum, ut pro varia rerum, præsertim salium, secum combinatione varias & diversas induit virtutes; ita imprimis in Coraliis, ob peculiarem suam nobilitatem, in quam ob summam coctionem & digestionem exaltatum est, arctumque cum spiritibus salino-nitrosis connubium, non potest non longè efficacissimum & saluberrimum toti Microcosmo reddi, cumque in vera tinctura à reliquis principiis, tanquam recrementis, secretum existat, statim hujus divina energia patescit. Interim tamen, cum nondum licuerit adire Corinthum, in locum ejusdem tinctas artificiosè solutiones recipere cogimur, quæ ipsæ, utut supra enarratas virtutes in inferiore possideant gradu, non tamen omnino rejiciendæ veniunt, Cap. 154. pag. 312. firmante earum stationem non Boëtii tantum, sed quotidianâ quoque experientia: & cum præterea minutissimas Coraliorum substantiæ contineant partes, easque ex parte terrestres, blanda quadam adstrictoria facultate simul pollebunt, qua non tantum egregie partium internarum conservando tonum, & robur earum firmando, eas recreabunt, sed omnibus quoque fluxionibus quarumcunque partium, & in specie hæmorrhagiis mascule resistent, simulque præcipitatoria quadam facultate, nimias sanguinis effervescentias, & inde ortos anxiosos ardores, suaviter compescent. Quæ ipsæ virtutes à menstruo magis adhuc determinabuntur, magisque appropriabuntur p. n. affectibus. Hinc quæ cum S. V. paratur, ultimo insigne erit spirituum confortativum, & totius Microcosmi à venenis præservativum, cum hic ipse spiritus sit elegantissimum Aurum potabile, efficacissimumque simul alexipharmacum: quas dotes eminentius inveniemus in ista solutione, quæ cum succo citri primitus instituta fuit: sic quæ cum spiritu ligni sudoriferi est extracta, divinum contra Veneream fœditatem est auxilium, non secus ac Tincturam antiscorbuticam miracula in hoc morbo præstare certissimum est. Familiarissimo quoque in usu Excell. D. Langelott est Tinctura Holsatica, adhibetque in omni impuritate sanguinis. Quæ verò ab Armoniaci subtilitate elevata fuit, si cum eodem conjuncta maneat, excellentissimum merito nominabitur Diaphoreticum, omnes peregrinos hostes sub fuliginum specie ex Microcosmi expellens territorio: qualem usum forte sola habebit Tinctura, quæ ex præcipitatione cum appropriato quodam spiritu fuerit: sed quæ cum sulphuris floribus concinnatur, in peste inprimis, morbisque aliis venenatis & pestiferis, strenuam se ostendet: sicut & ea, quæ cum alexipharmaco Solaris terræ spiritu paratur. Cum aqua aëris, quæ extracta est, cum tanquam recens editus fœtus nondum indolis suæ ediderit specimina, de eadem adhuc experientiæ testimonia inquirenda veniunt. Quibus abrumpimus & facimus

FINEM.

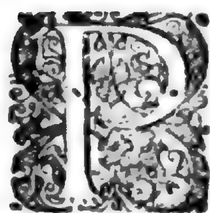
DISPUTATIO III.
DE MORSU VIPERÆ,
LOCO DISPUTATIONIS INAUGURALIS,
SUB PRÆSIDIO
SIGISMUNDI RUPERTI Sultzberger/
Philosoph. & Med. Doctoris, Anatomices & Chirurgiæ
Professoris Publici, Facultatis Medicæ Adsessoris,
à
M. MICHAELE ETTMULLERO,
Lipsiensi, Artis Medicæ Baccalaureo Publico
Examini submissa,
die 17. Augusti Anno 1666.

PROOEMIUM.

TErrestres Deos si vocarim primos nostros Parentes, vix aberraturum me æstimo: absoluta namque eorum potestas totum terrarum complectebatur orbem, & quicquid universo hic ipse fovebat ambitu, ceu Dominis humillimè eis serviebat. Sed neglecto ab ipsis mandato divino, omnes quoque subditi rebelles similiter sunt facti, ut levissimum animalculum insurgere contra eosdem animosè audeat. Non sufficiebat scilicet, tot morborum tempestatibus expositum esse corporis navigium, aut nebulæ instar evanescere fugaces vitæ dies, sed ad principis anteà conspirare debebant internecionem, tùm ipse homo, tum reliqua animantia. Relinquo Machinationes, quas homini homo struit malitiosè, ne proprio generi aspergere infamiæ labem videar: Brutorum saltem notanda vis, eorumque insigniorum atrocitas, & viliorum nocendi pernitiositas, quâ leviter saltem provocata lethalibus se ulciscuntur plagis. Quem non prosternit Leo, Tygris, Ursus, Lupusvè? quis cornuum Tauri ferat insultum? aut ungulæ equinæ percussionem? quæ ut aperto nos aggrediuntur Marte, ita manifestam eorum læsionem nemo non fugit. Ast vix hic cedunt vel vilissima animalcula, quæ occultis veneni armata sunt spiculis. Araneus non bufoni tantum mortiferas struit insidias, sed & homini, si provocetur, est venenatus hostis. Quid scorpii valeat aculeus, neminem latet; quidque apum, vesparumvè ictus habeat in recessu, loquuntur Practici. Taceo phthiriasin, morbum, in quo, horrendum dictu! sordidi pediculi miserè interimunt ægros. Viperæ impræsentiarum considerabo vim, & quantum malignitatis in morsu sub alexiteria earum lateat virtute pensitabo. Hinc ut faveat Divinum Numen, supplex rogo.

CAPUT I. THEORETICUM.
PUNCTUM I.
Morsum viperæ esse venenosum asserit.

§. 1.

PAradoxa admodum prima fronte videtur Cornelii Celsi sententia, dum *libro V. Medicinæ c. 27.* expressè asserit, omnem feræ morsum habere quoddam virus: quod effatum, licet de propriè dictis feris indomitis, iisque homini singulariter infestis, intelligi possit, sicut hoc sensu illud interpretatur Sennertus *lib. V. Prax. Part. IV. c. 19.* antecedentes tamen lineæ, & subsequens generalis medendi methodus, ad omnia animalia hoc assertum accommodandum suadent, cum imprimis in aliorum Autorum lectione occurrens experientia idem satis confirmet. Notanter interim, quoddam virus habere, ait, innuens hoc ipso varietatem graduum, dum intensius modò sit idem, modò remissius, modò insignioribus comitatum sit symptomatibus, modò levioribus, ita ut in genere quilibet morsus cujuscunque animalis,

furore

urore tamen vel irâ concitati, præter læsionem externam, veneni unà inducat metum.

§. 2. Ast inter feras, morsu venenato inquinantes, præ aliis serpentum & reptilium eminet genus, inter quæ verè primum meretur locum vipera, animal in totum perniciosissimum & venenosum, ut loquitur Amatus Lusitanus *Cent.* 1. *Cura* 1. *Scholio* 10. Quod quò notius est omnibus ferè Europæis, eò vehementius lædit mordendo, testantibus hoc Symptomatis, quibus catervatim stipatur hic morsus. Sed in quo venositas hujus consistat, omninò controversum est; necesse ergò, ut de natura veneni morsusque venenati prius constet, quò eò certius de veneno viperino possit ferri judicium.

§. 3. Venenorum essentia, si quæ alia, in toto Naturæ theatro ut maximè est obscura, ita ob id perdifficilis in Medicina eorum curatio est. *Vide elegantissimum discurs.* Johannis Fabri Lyncei *Expositionibus in nomina, & imagines animalium novæ Hispaniæ pag.* 783. In primis monendum, insignem vulgò hic animadverti abusum, dum quodlibet corpus naturale, ejusve quædam pars, lædens quocunque modo corpus humanum, cujus læsionis ratio adeò manifesta dari non possit, aut licet reddatur, ab altero ob præconceptarum opinionum vim, non accipiatur, mox venenosum, læsioque à veneno oriunda, dicitur: Sic Opium sæpius vocatur venenosum ob vim suam narcoticam, cum tamen magni ipsius theriaces Antidoti constituat basin; unde & Hyosciamus, Solanum, Mandragora, ipsumque salutiferum Papaver, sub venenorum vulgo rediguntur classem, cum tamen horum legitima præparatio & usus divinas medentibus porrigat manus, & nunquam satis deprædicandam ægris ferat opem: Sic similem sortem subit ob similem vim datura dicta planta, ex cujus tamen semine quam elegantissimum Pharmacum phantasticum doctissimus elaborat Fabritius Bartholetus, ad quæcunque deliriorum melancholicorum inprimis genera efficacissimum, videri potest in *lib. V.* Method. in dyspnoeam *Part.* 1. *cap.* 1. *pag.* 392. Quod ipsum medicamentum manu ferè nos ducit ad penetrandam intimius medicamentorum vim, eorundemque spiritus & archeum corporis nostri afficiendi modum. Miror intereà, cur non & pares ob causas vinum inter venena relatum fuerit, postulante hoc delirio ebrioso, post nimium ejus usum, nunc melancholico, nunc maniaco, &c. pro varietate individuorum inducto? sicut ob vires hujusmodi stupefactivas vapor ex musto fervescente exhalans venenatus dicitur, cum tamen mustum, in larga quoque copia haustum, nullas veneni imprimat notas. Solent similiter sanguis menstruus; lac in ventriculo coagulatum, ob quædam symptomata ex stomachi gravedine oriunda; unguium segmenta ob vim emeticam vel purgantem excedentem; cantharides ob vim suam inprimis vesicam exulcerantem &c. venenorum apellari nomine. Ut & calx viva, item gypsum, vitriolum assumtum, aqua fortis, venenata dicuntur, ob repentinam suam læsionem &c. Ceterum si simili modo pergere debeam, vereor sane, ne omnia medicamenta, & alimenta ex perverso usu fiant venena, & horum usus legitimus easdem in medicamenta permutaret: Aliud namque est noxium, aliud verò venenatum.

§. 4. Venenorum interim propriè sic dictorum quod attinet naturam, ante omnia præscindendus est conceptus usurpationis & præparationis ab eorum interna essentia; quia sub illo respectu venena fiunt non venena, hoc est, legitimo usu & commoda præparatione abeunt in saluberrimas medicinas: propriam verò consideratam essentiam, conceptu quodam generali omnibus univocè competente exprimere, res videtur ferè impossibilis, tum ob insignem eorum varietatem, tum etiam ob unius ejusdemque veneni variam operandi rationem. In genere tamen in hoc omnia convenire videntur, quod agant, vel ratione fermenti cujusdam peregrini Massæ sanguineæ, tanquam Nectari vitali, omnino exotici, vel ratione speciei, seu Ideæ cujusdam Archæo hostilis, eum in varias agitantes perturbationum procellas, unde enormis actionum læsio, & perversio contingit; Ita ut læsio à veneno partim ad corpus, partim ad actiones ejusdem pertineat: Quas læsiones communiter à qualitate quadam maligna, & toto genere deleteria, oriri ajunt, contra quos tamen disputat Johannes Marcus Marci à Kronland. *in Philosoph. Vet. Restit. Part. IV. Sect.* 3. *pag.* 431.

§. 5. Hujusmodi veneni operationes & operandi modos deprehendimus inprimis in morsibus venenatorum animalium, quando præter rationem partis affectæ, & læsionis continui modum, supervenit symptomatum miserandorum & horrendorum cohors, hinc certum imminens vitæ periculum, cum morbi acumine seu brevitate, ut sunt; totius corporis tremor, item exhorrescentiæ, syncope levissimo vulneri, remota licet in parte, superveniens; sudor frigidus syncopticus, corporis intumescentia, maculæ & livores hinc inde erumpentes, quæ pro varietate mordentis etiam variant: in genere tamen vulneri tali ut tali nullo modo per se cohærere possunt, sed omnino τὸ θεῖον Hippocratis hujusmodi læsionibus inesse videtur. Non sufficit autem, ut à venenato habito vulgò ani-

gò animali contingat læsio; nam & venenatum citrà veneni sui vim lædere, & contrà non venenatum plagam venenosam infligere potest, pro alio atque alio, in quo consistunt, statu. Hujusmodi porro crudelia symptomata (de quibus postea, ubi de signis) cum præsentaneo vitæ periculo, cujus linea ultima imminet, nisi celeri manu feratur auxilium, conjuncta, quæ morsum viperæ insequuntur, apertè ostendunt, à posteriori licet, venenum & hujus lethiferam vim conjunctam esse cum isto morsu. Unde tutissima quoque curatio per alexipharmaca, seu communia, seu appropriata, experientiâ duce inventa, instituitur, seu intus assumta, sudoris beneficio, naturæ conatum juvent, expellendo, seu foris admota eandem levent attrahendo.

§. 6. Sunt equidem nonnulli, qui morsum viperæ licet vel atrocissimum venenatum negant, sed omnem supervenientem symptomatum syndromen tùm ex acutie, & summô dentis lædentis acumine, ejusque relictis spiculis, & tenuis biliosi liquoris sociatione, tùm ex partis læsæ nervosa compositione, oriri volunt. Non secus ac ex aciculæ punctura in partibus nervosis nonnunquam superveniat mors: vid. Bartholinus de angina Puerorum *p.* 111. & 112. & D. Pauli Digressio de Febrib. malignis *p.* 45. Hildanus *Cent. V. obs.* 11. Sed utut hæc sese rectè habeant, non tamen omnem absolvunt paginam: multum facit acumen dentis, unde sine eo invalidæ sunt viperæ, demonstrante hoc Zwelff. & Severino: multum quoque pars læsa, ut majora sequantur symptomata: liquor etiam effusus maximè est ponderandus, & in hoc ipso id, quod venenatum reddit vulnus, cæteris paribus residere existimo, cum in minima quantitate maxima ejus sit vis. Cur enim hujusmodi morsus maculæ & livores, & intumescentia corporis, cur horrendæ lipothymiæ & cordis anxietates sequerentur, alias in similibus non obviæ læsionibus? cur in partibus carnosis eadem adessent Symptomata; Cur applicata externè alexipharmaca, & proprio ex subjecto, & etiam ex alieno, item volucres, attrahendo relevarent ægrum? Cur interna alexipharmaca curarent maximè, si ab omni venenatæ læsionis suspicione esset liber viperæ morsus? cur denique tam brevis relicta sit vitæ usura demorsis? taceo hic suctionem partis læsæ cum ore accelerare mortem, promovendo venenum ad interiora ex Amato, licet rejiciatur hæc hypothesis à M. Severino de Vipera Pythia. *Part. II. cap.* 8. *p.* 36. Cujus exsuctionis veritatem vide apud Lynceum loco *sup. citat. p.* 778. Cur denique aliorum animalium vulnera levia, ob veneni tamen quandam labem sunt lethalia? ut infrà patebit. Perplacent ergo mihi Sennerti verba *lib. V. Prax. Part. II. cap.* 21. *Vulnera à venenatorum morsibus vel ictibus illata plus nocent vi venenata, quam vulnere, quæ per se plerumque non sunt magni momenti.* Concluserunt ergò veteres, viperam esse venenatam, sed quæsiti ulterius, cur sint venenatæ? dixere, quia earum licet exiguus morsus sit lethalis, idquè propter venenositatem animalis, & ita vitiosum commiserunt circulum; quem ut effugerent tandem, responderunt, vim inesse ipsis peculiarem, toto genere præter naturam, & uno verbo occultam. Sed hoc ipso dixêre, se ignorare istam vim venenosam, quia ipsis oculta; quod namque occultum est, hoc ignoro. Pergendum ergò jam ulterius & ad naturam veneni viperini, ejusque per morsum communicationem est progrediendum.

PUNCTUM II.
Autorum de veneni viperini sententiam perpendit.

§. 1.

Viperam ejusque inprimis morsum, maximè esse formidandum, ob veneni noxam, experientia edocti statuêre veteres. Cæterum & eandem viperam insigniter prodesse ad profligandas multorum morborum phalanges, eadem ipsos informavit experientia: Sic vinum, in quo suffocatæ viperæ, præsentissimum ad horrendam Elephantiasin Græcorum, seu lepram Arabum, esse Alexipharmacum, demonstrat Galenus *lib. VI. Coment. Aphorism.* 47. Quas tamen historias in dubium vocare videtur Poterius, contraria experientia fretus *Cent.* 3. *obs.* 81. Et musto, in quo similiter extincta vipera, spontaneo nisu, talis æger non tantum perfectè curatus sed prætereà quoque omnino in juventutem quasi restitutus fuit, exutis crinibus unguibus & pelle, hisquè omninò renovatis, referente Aretæo *lib. II. de Sign. & Caus. diuturn. morb. cap. ult.* quarum historiarum explicationem vide in Zacuto Lusitan. *lib. VI. Medic. Princ. Histor. II.* Unde etiam à Galeni antecessore, Andromacho, theriacæ tanquam basis fuêre immisti ex viperis parati trochisci. Cæterum cum deficeret ratio, propter quam tam pernitiosum venenum, & rursus adeo salutare pharmacum, consisterent in eodem subjecto, res tandem eò pervenit, ut dixerint, non totam viperam esse venenatam, sed tantum quasdam ejusdem partes. Has recenset Bald. Angel. Abbatius *de Vipera. Cap. IV. V. & VI.* & ait, esse dentes, gingivas & vesicam felleam: in dentibus quidem venenum esse à natura, inde manifestum, ait, quoniam ab iisdem dentibus viperæ jam dudum mortuæ, si quis tangatur, lethale est.

Quare

Quare hac in parte, & mortua & viva, semper apta nata est ad lædendum; in gingivis porro, & vesiculis earum esse collectum venenum ex usu & cibo venenatorum animalium, attractum à vesica fellea, vagum & spirituosum, translatum ad gutturis partes, tanquam in sentinam deponi à natura, & facultate viperea perfici. Hanc autem fellis virulentiam toto capite V. probat ex eo, quod impositum fel ictui viperino, venenum à viperæ ictu projectum, similitudinis ratione attrahat.

§. 2. Hæc veterum fuêre asserta, ab Abbatio explicata, quæ ex parte vera esse certâ ratione, dummodo legitime explicentur, inferius patebit. Merentur interim examen: Videntur enim omnino ex nudâ, eaquè falsâ, hypothesi oriri: observarunt scil. Veteres, morsu tantum lædere viperas venenosè, hinc dentes esse venenatos conclusêre, cumquè prætereà vesiculas observarint in gingivis, easquè liquore quodam plenas, confirmati ulterius in sua opinione, & hunc venenatum statuerunt, cum ex fellis derivetur vesicâ, affirmantes, felleum liquorem, pessimum corporis in quocunque animali virus. Sed superiores restant difficultates; si tam pretiosus pro vita humana & conservanda & prolongandâ est recondit⁹ balsamus in viperis, unde hæc earum venenositas in dentib⁹? in liquore felleo? & in vesiculis gingivarum? in quo consistit hoc ipsum venenum? Hinc qua ratione dentes sint venenati, omninò probandum, & explicandum fuisset, non ex nudo effectu, morsu venenato, de dentium malignitate judicandum: ad hæc etiam post mortem lædere posse ex se & venenosa sua vi, quam dicti modò Autores illis attribuunt, vana est mentis persuasio, cum nulla vera hujus rei unquam observata sit experientia; & licet exemplum, quod mortuæ viperæ dentis tactus sit lethalis, habeat J. C. Claudinus de Ingressu ad infirmos, huic tamen & etiam Abbatio abunde satisfacit doctissimus Severinus, & ratione & experimento confirmatus, de vipera Pythia *cap.* 8. *Part. II. p.* 359. & 360. inter alia inquiens: *Viperæ aut dens integer, comminutus & uti libuerit voratus, ne dum non lethiferus, sed neque detrimentosus experimento comprobabitur tibi, seu nuper mortuæ denticulus, seu viventis, seu dum digitis tribus contineatur coërcitus anguis capite, in animantis cujuspiam carnem, tum ipsius operam per vim adactus, seu per arbitrium viperæ fuerit defixus, quod duplex nos experimentum in pullo Gallinaceo fecimus.* Quod vesiculas attinet sub dentibus; ex Ambrosini Anatomica observatione constat, quod viperæ præter 34. dentes maxillarum (48. numerant Hodiernus & Spontonus) habeant quatuor caninos, imprimis fœmellæ; semper tamen duos tantum se observasse ait Locatelli *Theatr. Arcanor. p.* 263. Qui conspiciuntur perforati, & vesicula liquore plena muniti, quod tamen de duobus tantum asseritur à quibusdam (& in specie inter hos quodam medio) quæ novo quotidie repletur humore, dum primus in ictu consumtus fuerit. Ad has dentium vesiculas ex corde & hepate venæ seu arteriæ ascendentes deferunt hunc liquorem: Videatur Jonstonus *lib.* 1. *Histor. Nat. de Serpentibus Tit. II. cap. I.* Sed hanc ipsam Ambrosini, & antecedentem Abbatii sententiam, licet nec autopsiam confirmare, neque rationem ullam comprobare ostendat Veslingius, describens Anatomen viperæ, Marco A. Severino *Part. I. cap.* 12. *p.* 234. Horum tamen effatum sub Plinii defensione confirmatur à J. B. Hodierno in descriptione dentis viperini ad Severinum missâ *pag. hujus* 258. qui observavit vesicam felleam hepati colligatam in mediam propè caudam propagari, atque istius filamenta quædam mirâ subtilitate per spinam ad os perduci, & virus per ejusmodi filamenta, quasi per venulas, ad dentis cavitatem perduci; ubi dentium harum accurata structura eleganter describitur: cujus brevem quasi summam dat Veslingius *in sua Anatome Viperæ*, dicens, *quod recondantur intra laxas veluti vaginas, liquore felleo plenas, ex quibus ad libitum ferè celerrimè efferuntur. Hos lethale discrimen & pernitiem afferre demorsis, tenuique fistula, veluti scorpionum aculei, perforatos infundere venenum tàm experientiæ censurâ, quàm Autorum scriptis, seriò confirmatum est.* Sed salivalem hunc in & propè dentes humorem per se consideratum, experientia edoctus similiter ab omni veneni suspicione liberat Severinus *p.* 360. vidit nempe Johannem Branchinum, Theriacopæum Senensem virosum hunc liquorem de viperæ viventis dente collectum, nihil exinde noxæ perpessum, qui retulit, & de gingiva viperæ mortuæ viventis ore ventriculo captatum, alii præter se nulli ex aqua vel vino potatum nocuisse: nec succum hunc gallo gallinaceo immissum in os quicquam nocuisse: nec famulo super manu perpunctâ virus hoc infricatum aliquid noxarum intulisse: & licet ex fellis vesicula oriatur, cum vesicæ felleæ non sit venenatus liquor, nec hic exinde ortus erit malignus, probat hoc meum assertum Zwelferus *Animadvers. in Pharmacop. August. Class. XII. p.* 211. Qui in his partibus nullam unquam deprehendit malignitatem, & abscissa capita, vesiculas felleas, & caudas, earundem alia carne obvolutas felibus & canibus devoranda objecerit,

cerit, qui hæc ipsa sine ullo vitæ discrimine consumsêre, videatur Boyle *Experiment. Philosoph. Experiment. II. p.* 58. item Bartholinus *de Angina puerorum p.* 111. refert: capita resecta canes devorant nulla mortis mulcta, & si humorem suspectum ex capite demortuo promas, innoxium senties, & *p.* 113. aliis vesicula fellea est suspecta, quæ tamen canibus in alimentum cedit; quam ipsam potius ceu ad quælibet venena antidotum deprædicat Borellus *Cent. IV. Obs.* 19. & certa observationis fide comperit Severinus *parte II. cap. I. p.* 288. quod pulli gallinacei stomacho immissum fel nil offecerit. Præterea si vipera integra in vino extincta leprosos restituit, & fœminæ Anglicæ tali vino pro cosmetico utantur, teste Zwelfero, *eodem loco*; si totæ viperæ in retortam immissæ cum capite & cauda, dent saluberrimum sal volatile, ubi eorum erit fellea malignitas? objiciunt quidem venenatis vesci alimentis viperas, hinc venena hæc secerni in fellis vesicam, salutares verò partes in succum & sanguinem converti. Sed ut taceam, merum esse effugium, nulla ratione stipatum, hujusmodi animalia venenosa, cur non eodem veneno in digestionum officinis afficiunt partes? cur non inquinant sanguinis vim alexipharmacam, antequam in vesicam colligantur biliariam? item unde petenda origo virtutum alexipharmacarum, si venenatis vescuntur bestiis? Præterea & anates bufonibus & ranis delectantur venenatis; sicut ciconiæ similibus ranis, serpentibus, bufonibus, aliisque toxicatis animalculis (unde hæ aves per putrefactionem in similia denuò reviviscunt animalia, non secus atque ex indusiis humanis fiunt pediculi, ex spermate & sanguine humano fiunt muscæ & pediculi, ex pane & melle fiunt formicæ, ex Basilicone & fracedine lapidis scorpiones &c. videatur Helmontius *de Potestate medicaminum §.* 37. quale Scorpionis ex ocymo exemplum observavit Magnificus D. D. Michaëlis,) tantum tamen abest, ut venena colligant, ut potius efficacissima exhibeant alexipharmaca; hinc Theophrasti Paracelsi arcanum ad quævis veneni genera ex sanguine Ciconiæ notissimum est, videatur de hoc Crollius *in sua Basilica Chymica p.* 450. cujus felicissimum effectum in Principe refert Hartmannus *Comment. in citat. loc. p.* 252.

§. 3. Nec quicquam obtinet Abbatius ex eo, quod venenum attrahat denuò fel impositum; nam aliæ viperarum partes similiter impositæ idem præstant: ad hæc columbæ vel gallinæ vivæ dissectæ, calentes adhuc morsui impositæ, virus extrahunt, quæ tamen ab omni veneni exemptæ sunt suspicione: non secus ac pulli gallinacei vel columbini, circa anum deplumati, buboni pestilenti applicantur; extrahunt namque tàm fortiter venenum, ut ipsi etiam cum salute ægri moriantur: Quod ipsum quoque præstat stercus humanum bubonibus pestilentialibus applicatum, sicut Saaer **in seinen Ost-Indianischen Kriegs-Diensten** refert, esse in Indiæ Orientalis Insula quadam, ex Insulis Celebes, arborem quandam vel levissima læsione summè venenatam, cujus venenata plaga alio non possit curari modo, nisi proprio subito excreto stercore, eoque calido affecto loco applicato: qualem vim alexipharmacam assumtum idem stercus habet contra animal lacertiforme, Guarid dictum in India Occidentali, teste Zacuto Lusitano *lib.* 3. *Prax. admirand. Observ.* 93. *p.* 117. tandem & passeres vivi circa ventrem deplumati, & parotidibus malignis impositi, attrahendo venenum, moriuntur. Sed hæc omnia licet venenum attrahant, non tamen sunt venenata. Quod ergò humorem in vesiculis dentium contentum attinet, æstimo eundem per se minime esse venenatum, ut supra ostendi, non-magis quam alias viperarum partes, sed arbitror potius, eundem respondere salivæ in faucibus aliorum animalium obviæ; de cujus usu non est, ut sim solicitus, primario inservit præparationi ciborum in ore, ut subacti melius, & volatili hoc liquore imprægnati, facilius in stomacho deponant suum succum nutritium, & si quid insit iisdem venenati, à sale volatili alexipharmaco subjugetur & corrigatur; quod autem copioso constet sale insigniter volatilisato, tum aliis quoque partibus spirituosis aquæ copiosæ nexu copulatis, sicque in consistentiam quandam redactis, nemo dubitet, qui ingentem harum partium copiam, in destillatione viperarum prodeuntem perpendit, simulque analogiam, cum saliva proprie sic dicta, & usum in alimentis præparandis; ut taceam facilem hujus liquoris in iracundis viperis effervescentiam, de qua inferius erit dicendi locus. Ast licet vipera nihil mandat, sed omnia transvoret integra, nudas nidorum præpetes, aves plumosas, lacertas, mures, ranas, bufones, quæ exsiccata diu, nil comminuta reddidit, per membrum sui secessus, ut Autor est Severinus *part.* 1. *cap.* 7. *§.* 5. *p.* 104. Attamen cum dentium copiosum habeat numerum, osque saliva madens, cum eodem Severino dico, dentes minutulos, & sub maxilla latentes ei usui destinatos, ut perpungant tantummodo solidiores escas, atque has fermento suo peracri tabefaciant probe, præsertim quod exserti quidem natura, verum gingivis obducti dentes, cum alimenta conterunt, sic virus è vesiculis exprimunt. Abutitur tamen hoc liquore vipera, dum per fistulosum dentem,

rem, simul ejiciendo, maximum toxici sit subjectum.

§. 4. Pervenio nunc ad doctissimum Marcum Aurelium Severinum, qui tantâ viperam Pythiam pertractavit sedulitate, ut nil deesse videatur; unde etiam sententiam ejus intime fovet Kircherus in Mundo Subterraneo, ubi quasi compendium continetur eorum, quæ fusius suo tractatu toto pertractat Severinus: Hic ergo in eo est totus, ut viperæ naturam totam esse alexiteriam defendat; venenum verò quod attinet ejus, hoc non agnoscit proprium aut intrinsecꝰ concretum, verum adscititium, & aliunde irrepere consuetum, quod pluribus in locis viperæ veneno, & venenandi vi careant, sed immutentur tantum occasionibus locorum, cœli, victuum, &c. ut etiamsi viperæ sit plurimum veneni, tamen adscititia sit affectio, & materiam quidem veneni esse peracrem & biliosum sanguinem, qui à virulentis escis proficiscatur, bestiolis nempe sulphureis, quæ sunt scorpiones, bubrestes, aranei, bufones, &c. ex quibus paratum chylum læva cordis fornax miris modis reddat retorridum & fumidum. Ex quo loco sursum arteriæ sanguinem spiritualem devehant, ad retiformen plexum in ventriculis cerebri, à quo plenius hic spiritus vitalis elaboratus reddatur animalis, & à cerebri fumosi arteriis extenuatus adducatur ad summam Pyrosin, qui succus spirituosus, quem ore ac dentibus recipiat vipera, venenum à vulgo æstimatum, venenum reverà non sit, sed tributum ob id viperis, ut tot sensuum viriumquè bonis gauderet agrestis fera: hunc porro succum cum morsu dentis conjunctum reddere vulnus malignum & inficere hominem, ita ut definiat infecturam, actum feræ, defigentis in aliud animal dentem, & inde virus emittentis, pro sui ipsius tuitione: ut nec dens per se, nec liquor hic plagam inferat venenatam, sed utrumque simul. Non adeo absona est hæc Severini sententia, quam ob id quoque amplexus est Kircherus: & modo attendatur fermentationis, vel effervescentiæ ratio in vipera lacessita, quam inculcat Kircherus, Severinus verò hinc inde parvam facit mentionem, nil culpabile videtur in hoc ejus dogmate, hoc saltem videtur incongruum, quod veneni materiam liquoremque virosum statuerit talem, qui ad vigorem & alacritatem viperæ, adeoque ad ejus actiones & usus, vel maximè sit necessarius: cum probabilius videatur, esse saltem salivam in particulares collectam asservatamque usus: qua abutatur postea vipera irata in perniciem humanam; & cum ob istum nobilem usum communis sit omnibus viperis, cur non omnes viperæ ubique erunt venenatæ? quæ Severini est assertio; nam victus ratio, locique mutatio non omne absolvit punctum, cum ciconiæ nullo modo sint venenatæ, sed potius alexiteriæ; cum denique originem hujus liquoris derivet ex cerebro, in cujus elaboretur plexu, adductus eò per assertum Johannis Trollii *pag.* 289. Non video, quid respondere possit Hodierno, qui avtopsia similiter fultus, ex fellis vesica derivat ductus veneniferos. Tandem & cauda quibusdam est suspecta, unde in medicamentis ex viperis parandis abjicitur: Sed nulla similiter ratione, Marco Aurelio Severino innocentiam caudæ satis demonstrante *Part. II. cap.* 1. *q.* 284. Sed his relictis ad alia pergo.

PUNCTUM III.
Viperam mortuam nullo modo esse venenatam affirmat.

§. 1.

Aliorum perlustratis opinionibus, propius ad scopum accedam, necesse est: considerandæ autem sunt viperæ, sicut & reliqua omnia animalia dicta venenata, in duplici statu, & quando vivunt, & quando sunt mortuæ. Mortuas viperas ab omni veneni labe absolvo, & potius esse divinas in iisdem medicas opes, quas vix in alia reperias creatura, statuo. Docet hoc ipsum experientia, veritatis magistra, quæ nullum suggerit fide dignum exemplum, ex vipera reverà mortua quocunque modo usurpata, veneni noxam cuidam esse inflictam; notandum hinc venit Helmontii Adagium, *Tractat. de Ideis morb.* §. 34. *Morta la bestia, morto il veneno*; cui fortasse Germanicum illud respondet, **ein todter Hund beißt nicht**/ unde nec pulli gallinacei à vipera commorsi mactati, & esitati posteà, lethales sunt, sed quartanam potius, Medicorum alterum scandalum, feliciter profligant, teste Severino *p.* 366. & Bartholino 110. Mitto jam superius enarrata exempla, aliquot saltem adhuc adnotasse sufficiat. Quas vires habeat per retortam artificiosè propulsus spiritus cum ⊖e volatili ad febres malignas & pestilentes, insultus epilepticos, scabies leprosas, aliosque malignos affectus, quotidiana loquitur experientia; & quia spiritus fere, omne quod agit, agit ratione ⊖lis volatilis, de hoc sciendum, quod omnia encomia, stupendæque dotes, quas veteres adscripserunt suo ⊖i theriacali, nostro omnino conveniant sali volatili, non verò earum fixo, per tam fortem calcinationem parato, cujus aut nullam aut minimam in se continent quantitatem viperæ, non secus ac alia animalia. Fixari equidem etiam solet per artem, sed si hoc contingat per acida, est potius enecatio ⊖lium volatilium, quam vera eorum

eorum correctio: Acida namque omnia, effervescendo & præcipitando immutant ⊖ia volatilia, unde non possunt non diversas postmodum edere operationes; manent enim invicem adeo postmodum juncta, ut vix nisi beneficio cujusdam ⊖is alcali fixi, cum quo libentius inire solet conjugium acidum, quam cum volatili, denuo separari queant. Noviter inventus est modus in Italia, sine hujusmodi per acida destructione figenda ⊖ia volatilia viperina, modumque callent non tantum D. D. Tackenius, cujus recentissime editus vid. Hippocrates Chymicus, qui novissimi viperini ⊖is antiqua fundamenta ostendit, sed præterea quoque Antonius de Sgobbis Pharmacopœus Venetus sub signo Struthii, cujus hæc sunt verba: *Dipoi per mezo del loro proprio menstruo, cordiale & alessifarmaco acqueo* (*acciò vedano, che non sia questo menstruo imbevuto, d'altra facultà ⊖ina,*) *hò cavato il verò ⊖e fisso viperino, ch' è una gioia pretiosa, per salute humana*: & novissime alius nomine Harras Venetiis ita fixare novit hæc salia volatilia viperina, idque sine acido, ut etiam per chartam tuto hinc inde transportari possint. Est ergò verus reconditus balsamus in viperis, eorumque ⊖e volatili, qui totius corporis renovat œconomiam, fermenta viscerum effœta jam renovat, & sanguinis vitalem fermentationem fortiter conservat, & mascule restaurat: hinc est, quod ex viperino vino secuta fere sit elegans rejuvenescentia, quod ex brodio decoctionis viperarum mulier leprosa quadragenaria, sterilis anteà, post curatam lepram facta fuerit fœcunda, teste Helidæo Paduano in Curationibus *pag.* 294. à Magistro Joh. Wittich. editis; non secus ac galli gallinæque viperis nutritæ, docente Zwelfero, *Animad. Classˌ.* 12. admodum fiant fœcundæ, quæ animalcula postmodum viperinas vires possidentia, esu, ad eadem conferunt mala, ad quæ ipsæ viperæ, in specie ad elephantiasin, & ipsi cognata mala, scabiem fœdam, luem Veneream, &c. tum ad fœcunditatem, vitæ prolongationem, corporis nitorem, & oculorum claritatem conciliandam: de quibus vide Joh. Fab. Lyncei expositionem in Rechum *pag.* 780. Ad hæc itidem valent partes atque essentiæ viperinæ, secundum artem paratæ; siquidem Magnif. D. D. Michaëlis Essentia sua viperina luem Gallicam aliquando curavit tam prospero effectu, ut ægro hinc sanato, cuticula ex universa decideret cute, strigmentorum facie, instar serpentum exuvias suas exuentium. Sed pagina deficeret, si omnia proponere vellem.

§. 2. Quod partes in specie viperarum attinet; eas in mortuis omni veneni carere suspicione, multa illustria ostendunt exempla. De regio cordis viscere ut incipiam, quinque corda exsiccata una vice assumta tantum valuere in Juvene quodam, ut nullum amplius ipsi nocere potuerit venenum, serpentes nullos timuerit, quin potius eos amaverit, & semper tractare voluerit. Hos verò eum admodum timuisse Autor est Joh. Fabr. Linceus *loc. citat. pag.* 786. Ex corde & hepate viperino egregium & pulverem & aquam bezoardicam animalem parare docet Zwelferus *pag.* 213. Intestina exsiccata, & in pulverem trita, admodum commendat Hartmannus *Comment. in Crollium p.* 456. ad omnis generis affectus epidemicos majorum & minorum animalium, inprimis ovium & equorum. Sed cur non & hominibus inprimis in intestinorum affectibus prosint? cum hepata viperina pulverisata sint sane præsentissimum remedium in dysenteriis, præprimis epidemicè grassantibus. Fellis viperini exsiccati gr. j. ab omnibus venenis liberare, ait Borellus *Cent. IV, obs.* 19. Spinæ exindeque paratus pulvis, aut secundum quosdam magisterium, ad eosdem prosunt usus Medicos, ad quos caro: non est ergò, ut caudam ob constitutionem osseam, sicut facit Abbatius, formidemus, cum præterea eadem cauda vel nudo contactu tollere odontalgiam dicatur, caput verò appensum ad febrium arcendos paroxysmos laudetur: quale ergò in his reconditum erit venenum? firma potius manet mea assertio, post mortem viperas non esse venenosas: ex quo notanter elicio, venenum viperarum, si quod habent, non consistere in quodam principio materiali, post mortem residuo, sed in quodam intentionali, vel certe tali, quod pereunte vita, & ipsum esse desinat.

§. 3. Confirmat me in hoc ulterius consideratio reliquorũ animalium venenatorum, quæ cum in vivis esse desinunt, & innoxiè tractantur & intra corpus assumuntur. Apparet hoc vel maxime in bufone, animali pleno veneno, ut non immerito terrestris toxici & contagiosæ virulentiæ bursa magnetica dici possit, loquente sic eleganter Kirchero *in Scrutinio Pestis pag.* 341. Tanto in hominem odio est, ut suspensus & verberatus ab eo præ nimia in illum rabie moriatur: unde ipsi, inprimis in terrorem actus, quacunque potest ratione, insidiatur; nunc labiis scabris eundem fortiter mordendo, nunc habitu virulento, saliva venenata, lotiovè toxicato in dissitum à se hominem evibrando; vel herbas saltim inquinando, aliave corpora inficiendo, quibus mediantibus noceat homini: videatur Kircherus *citat. loc. pag.* 342. & 207. Sennertus *lib. VI. Prax. Part. VIII. c.* 22. *p.* 345. 346. Jonstonus *Historia de quadrupedibus*

edibus lib. IV. tom. I. cap. 1. pag. 188. Sed neca bestiam, & liber eris ab ejus veneno. ... on usum externum ad anginam pestiferam- ... ne luem commendo, sive sub propria for- ... a cum vel sine aceto applicentur bubonibus, ... tumoribus pestilentialibus, sive sub tro- ... iscorum facie, ex vermiculis vomitu eje- ... s & ipsa substantia bufonum tragacanthi ... neficio paratis, de quibus Helmontius in ... mulo pestis, aliique passim Autores, in- ... mis Crollius in sua Basilica, & Hildanus ... suis Centuriis, sed quoad usum internum, ex eorum cineribus calcinatis extractum in- ... ne ℨß. ad ℨj. pondere in ▽ Carduibenedi- ... usurpatum, ad omnem pestem è massa san- ... nea eliminandam, eamque ab omnibus ... nenis vindicandam, mirifice commendat J. Faber *Panchym. lib. V. cap. 8. p.* 631, *libro primo Myrothec. cap.* 24, & tan- ... am egregia sudorifera animalia extollit ⊖ ... m bufonum & aranearum Glauberus ... *rnor. Philosoph. P. 3. c. 22. pag.* 177, vel ... rpetur saltim bufonis exsiccati pulvis ad ... & habebis experimentum ad hydropise- ... quas educendas certissimum, teste Wie- ... *n Obs.* Petræo Nosol. *Part. I. Dissertat.* ... *ydrope.* Hartmanno *in Croll. p.* 420. ... m usum similiter vel externa solum ad re- ... applicatione præstat. Borellus quoque ... ones innoxie voratos refert *Cent. IV. Obs.* ... *& Cent.* 11. *obs.* 37. Pergo ad scorpi- ... cujus aculeum in caudæ extremitate ... entem lethale vulnus ob veneni perni- ... m vim inferre constat: sed mortuus ... io, magnus licet, non tantum cum ... u gelidæ in os citra noxam illapsus fuit ... F. Lynceo *pag.* 781, sed præterea hic ... audâ, ex scorpione viva abscissa, spon- ... vulneravit, sine ulla noxa: sic devora- ... corpionum offam à circulatoribus plus ... l vidit Baccius sine vitæ detrimento; & ... chinus referente Severino *pag.* 366. Nec ... um est, quod egregiè valeat ad cien- ... urinam, & provocandum lotium sup- ... m, non externa solum sub olei specie ... atio, sed interna quoque pulveris, vel ... ati, vel solum exsiccati, assumtio. Ara- ... sse venenatas, sed non omnes, com- ... er asserunt: ego interim telarias vene- ... esse arbitror, tùm quia eorum oleum ... is resistit externo illitu ad modum alio- ... enenatorum animalium, tum etiam, ... morsu vel potius ictu lædant, non con- ... ndis insequentibus symptomatis: si- ... raneæ morsu epilepsiam suscitatam re- ... muth *Cent. III. Obs.* 35. Et ex ara- ... n morsu duos mortuos Panarolus ... 1. *Obs.* 45. *p.* 27. Nec minus calidos ... s, in quos incidunt, venenoso con- ... quinant, teste eodem Salmuth. *Cent.* *II. Obs.* 22. Sennerto *lib.* 6. *Prax. p.* 348, & prava ex deglutita aranea Symptomata vid. Salmuth. *Cent. II. Obs.* 48, Borellus *Cent. III. Obs.* 19. Sed telæ non solum interne ad sedandos intermittentium febrium æstus usurpantur, sed ipsæ quoque araneæ mortuæ exsiccatæ, & pulverisatæ, ad similem usum non sine successu propinasse rusticum quendam, certò constat. Multos præterea esse serpentes venenatos, qui mortui pretiosissima dant pharmaca, cum vita exutâ omni veneni labe, notissimum est, & serpentes innoxie vorari, & in cibis usurpari cum sanitatis commodo, videatur Borellus *Cent. IV. Obs.* 1. 65. *& II. Obs.* 37. Quidam quoque serpentem pro anguilla comedit, nil mali inde perpessus: sed cum cognovisset postmodum fuisse viperam, ex phantasia in morbum illapsus obiit, Libavius Alchimia Pharm. 12. Zwelferus *p.* 273. Similem imaginationis vim vide apud Salmuth. *Cent. II. Obs.* 93. Ex quibus simile etiam de viperis esse ferendum judicium, omnino existimo.

§. 4. Exclusâ tamen hic volo animalia ea quæ peculiaris rabies sub venenatorum redigit classem; cujusmodi sunt canes, feles, lupi, aliaque animalia; hæc enim in statu præternaturali sunt, adeoque venenatis reliquis in statu naturali constitutis nil derogant; nam rabiosa ut in vivis dum sunt, & morsu & saliva etiam nuda inficiunt, ita mortua & esitata similem rabiem inducunt: exempla vide apud Bauhinum *Tractatu de rabie.* Kircherum, *de Peste, de felle rabiosa comesta pag.* 206. De sue rabie tacta, esitata Borellus *Cent. I. Obs.* 75. Videntur enim mihi hujusmodi animalia laborare quasi febre quadam maligna, cum insania maniaca conjuncta, ex effervescentia massæ sanguineæ à fermento peregrino peculiaribus ideis insignito, oborta. Quod verò hydrophobiam attinet; hæc quidem tanquam inseparabile ferè adesse solet symptoma rabiei, utut contrarium referat Salmuth. *Cent. III. Obs.* 90. Non tamen proprium est rabiosis, cum etiam sine rabie, & in specie in febribus malignis citra ullam contagii rabiosi suspicionem, observata sit, testibus Schenckio *lib. VII. Obs.* de venenis anim. Sanchez *in Obs. p.* 378. Ubi tantus citra ullam animalis rabidi morsum adfuit aquæ timor, ut ne ferre quidem præsentiam ejus, aut manus abluere potuerit æger, simile exemplum habetur *p.* 379, Salmuth. *Cent. II. Obs.* 52. Animalia ergò rabiosa per morsum, vel etiam per salivam, communicant furibunda quasi fermentum suum febrile, Ideis morbificis Archeum corporis læsi, seu spiritum ejus insitum admodum perturbantibus, insignitum, quod totum corpus in mores quasi brutales transformat: Suntque hu- jusmo-

jusmodi ideæ in fermento quidem radicaliter, in homine verò affecto non nisi radiative, de quibus vide elegantem Marcum Marci *Phil. Vet. Restit. Part. IV. Sect. III. sub Sectio. I. p.* 435. Cum ergò hujusmodi affectus sit peregrinus ipsis brutis rabiosis, sitque præternaturalis, & à peculiari dependeat fermento, in quod Archeus Ideas suas seminales imprimat, etiam post mortem superstes manere potest, licet sopitum ferè, donec in alio corpore vivente exsuscitatum denuo, similes concitet tragœdias. Sed cum venena aliorum sanorum animalium sint eis naturales quasi dotes, non tamen nisi imaginationis vi traducantur in actum, ut postea demonstrabo, canis rabidi exemplum, hujus puncti veritati nil detrahere valebit.

PUNCTUM IV.

Viperam totam esse Alexiteriam, nec, nisi lacessitam, esse venenatam, aut venenosè quenquam lædere, ostendit.

§. 1.

Viperam mortuam insontem pronunciavi, ex cujus egregiis medendi viribus totam eam alexipharmacam & bezoarticam concludo: nec venenum ejus, quod in morsu percipitur, in quodam materiali consistere assero; quoniam aliàs, & hoc post mortem, semper esset superstes; sed potius in quodam intentionali vel spirituali, à furore concitato: nec tamen vivens per se est venenata, nullibique, teste Severino, duce experientia, obvia ejus est malignitas; quam non nisi lacessita, vel provocata morsu exerit. Unde duplex viperæ perpendendus venit status: unus, quo nullis gravioribus acta affectibus tractabilem se offert, vel saltim nullo lædendi conatu se armat, aut metu, terrorevè acta, fugam quærit; alter quando iræ concitata furore ab externo provocata læsione vindictæ inhiat, & spicula dentata exerit. Priori in statu est innocens, & nulla culpabilis malignitate, nec lædit: posteriori verò truculenta est fera, feros infert morsus. Vino quo maximè delectatur, suffocata licet, loco veneni salutiferas infundit dotes, ut supra dictum: Nec vivens Vipera, stomacho recepta, detrimenti quicquam attulit, sed sine noxa vivens per alvum fuit expulsa, teste Gatinaria de suffocatione matricis: hinc nudos & dorminentes non lacessit sponte, quod sibi etiamnum puero sæpissimè contigisse perhibet Olaus Magnus: Ad hæc mulieres non paucas viperis insidiis struentes, videre contigit, quæ serpentem hunc manibus liberè contrectarent & amicè, dicit Bartholinus de Anginâ puerorum *pag.* 111. In metu posita omnis quoque malignitatis deprehenditur expers, hinc eos, qui eò audaciæ processerint, ut eas alacriter adeant, non lædunt, sed terrore perculsæ fugiunt: indidit namque provida Natura serpentibus metum quendam & timorem, ut homines, qui eos intrepide persequuntur, fugiant, teste experientia Zwelferi *pag.* 273. Unde, eodem Autore, qui serpentes in capite & collo prius arripere ausit, itaque tractare novit, ut in prima invasione mordere non audeant, is sanè posteà ad lubitum cum ipsis ludere potest, modo caveat, ne eos ad iram provocet. Sed objicere possis Lector: sub illo statu esse venenatas viperas ac serpentes, licet non lædant suo veneno, aliud nempe esse actum primum, aliud esse actum secundum. Bene: Sed unde quæso probabis hoc tuum assertum? ex absentia enim effectus, quomodo demonstrabis præsentiam causæ? hoc est, ex defectu læsionis venenatæ, unde ostendes venenum, nisi ex præconcepta opinione de Veneno ejusque principio materiali dicere velis, habere in se quoddam venenum, quia sint animalia venenata, hoc est, nisi petere velis principium, & probationis loco substituere id, quod est in quæstione: supra enim probavi, venenum hoc non consistere in quodam materiali, quia non sit superstes in mortuis, aut si forte velis comparare cum veneno animalium rabiosorum, quæro, cur post mortem per carnium esum non similiter fiat activum? potius cum Bartholino dicam: *Ingenue fatebor, minus in vipera recondi veneni, quam vulgo persuasum; de Angina pueror. p.* 110.

§. 2. Idem observare licet in aliis bestiis, venenatis vulgo licet habitis, quæ non lacessitæ, aut ubi metu fuerint perculsæ, non lædunt, seu ictu, seu morsu; è contrà non venenata animalia ubi irritata, ex irâ vehementer efferbuerint, ut feles, equi, homines, &c. venenatis non absimiles inferunt plagas: Romæ Scorpiones quidam sine damno deglutivit, prius commode complicatis chelis, caudæque spiculo; in Italia sæpè iidem dormienti accubuêre, sed non læsi innoxii fuere, Bartholin. *Cent. IV. Obs.* 95. *p.* 418. Rusticum aliquot centena scorpionum vivorum manibus apprehendendo digitisque revolvendo, non aliter quam nummos aureos numerare, vidit Linceus *l. supra citat. p.* 781. Fatuus quidam Patavii araneas omnes obvias devorabat citra noxam; Barthol. *citato loco.* Quod itidem mulieres quasdam fecisse refert Borel. ubi insimul observandum, quod aranea à viro deglutita, sine noxa per duos menses retenta, & mirum in modum aucta fuerit, tandem malignitatis suæ, irritata forsan, prodidit vim, *Cent. III. obs.* 19. *& IV.*

p. IV. obs. 56. Taceo hic puellam Coloniensem vulgò notam, summo cum appetitu araneas capientem, & devorantem: & quanquam hic facilè aranearum diversitatem quis prætendere posset, quia etiam lethales hujusmodi aranearum observatæ sint deglutitiones, tamen communis aranea, quæ parietes telis vestit, non sine malignitate est, saltem irritetur, docet D. Pauli Parecbasi de serpentibus. Vulgaris porrò notitiæ est Historia mulieris, quæ serpentem vivum, mammillas sugentem, per decem menses innoxie gestavit: quæ tamen vocatur in dubium à D. Horstio *Epist. Med. Sect. VI. &* Sebizio Jun. responsi. in dictum locum. Notandum tamen, quod loco citato refert Horstius de serpente, mulieri dormienti per os in ventriculum descendente ibidemque per aliquot menses morante, & per vomitum tandem expulso, nulla graviora inferendo symptomata, quam aliæ sordes ventriculo adhærescentes ferre solent. Similes prostant Historiæ de ranis/bufonibus, quorum semina quacunque ratione assumta vivificata sunt in ventriculo, quæ in bufones perfectos adolevêre, sine noxa insigni per vomitum rejectis. Historias insigniores vide apud Gruling. *Cent. II. Obs.* r. 9. p. 9, Bartholinum *Cent. IV. histor.* 19, M. A. Severinum *d. vipera part. I. cap.* 11. *p.* & similem rationem de omnibus venenatis animantibus valere æstimo: ut placido instanti nulla vi venenata sint formidabilia, ast iræ percita fuerint œstro, vel quovis tono sint pernitiosiora. Irritationis tamen attendenda diversitas, dum nunc ab externa aliorum læsione & molestia concitantur, nunc interno agitantur stimulo, iis nempe in brutis, quæ naturalem quandam cum homine habent inimicitiam, ut bufones, serpentes aliquam, &, si quis est, basiliscus, &c. quæ solo aspectu inflata odio iræ effervescentia intumescunt, & venenato fermento furoris hoc insignito inficiunt, quod nunc per contactum saltem fit corporalem, nunc verò in spiritus: Illud morsu, ictuve; hoc per salivam, vel urinam, vel halitum.

PUNCTUM V.

Viperam irritatam & ad iram provocatam concepto furore morsum inferre venenatum declarat.

§. 1.

Vipera animal summe bezoarticum, sit thesaurus alexipharmacus, sit libera ab veneno mortua, sit insons non irritata, irata tamen insigniter, morsus infert venenosos, brevi lethales. Historias vide plurimas in Schenckio *lib. VII. Obs. de Ven. animal.* Vipera iracundiæ œstro percita, canem ubi morsu sauciaverit, intra decursum aliquot horarum, vel citius, mortem inducet. Zwelferus *p.* 212. & Severinus *p.* 365. inquit: *qui remordebitur canis aut felis, vix hora, pullus verò demorsus, vix tamdiu tum recitabitur angelica salutatio, detinebitur in vita*: hinc Aldrovandus, viperæ collotenus jam pridem exsectæ caput, quod integrum sit, posse demorsum à se animal perdere veneno: cujus rei capto experimento vidit horæ semisse mortuum gallum gallinaceum Severinus *citat. loc.* Simile refert Lynceus *p.* 782. de famulo Pharmacopœi à capite viperæ, jam post tertium diem abscisso, cum manibus apprehendisset, lethaliter morso, ut vix vel efficacissimis theriacalibus curatus fuerit. Nec ignota est Matthioli historia, referentis de rustico à vipera forte secundum caput discissa, pro mortua habita, apprehensa, lethaliter morso, &c. Symptomata denique demorsis ab iracundis viperis supervenientia eandem venenositatem palam testantur, de quibus infra. Mordet ergò per dentes acutissimos, fistulosos, ex quibus ejicitur liquor salivalis; venenatur verò per summam, qua tunc ardet, iracundiam. Dentes isti sunt acutissimi, Authoribus quibusdam quatuor, quibusdam duo, quibusdam medius quidam inter hos insignior, aduncus & acutus, omnibus tamen sunt fistulosi, ut per eorum canales derivatus liquor salivalis, cum impetu dentium in animali irato inferat lethalem veneni vim. Liquorem hunc simul ejectum vocat virus D. Severinus, innuens eo ipso, ab hoc imprimis dependere virulentiam vulneris: sed in quo virulentia hæc consistat quæritur? dicit in vi liquoris pyrotica, sulphurea & arsenicali, qua vincatur, tanquam valentiore, calor noster vitalis, Rectè: Sed cur in specie adjumentum dentis requiritur? cur non in vipera mortua est talis? cur etiam ex vivæ ore extractus est insons? hujus ratio ex iracundia animalis petenda, qua furens Archeus & effervescens saliva similes motus, similesque ideas, per morsum inferunt morso. Ut ita formaliter vipera sit venenata, quatenus est irata, & infert morsus venenatos, quatenus ab irato infliguntur animali.

§. 2. Iræ ergò quam maxima hic pensitanda natura, qua vix validior, nisi amoris excipere velis vim, reperitur affectus. Considerandus hîc & impetus animi, & sanguinis reliquorumque humorum motus. Impetus animi vehementissimus furibundusque ex præsentia mali maxime infesti concitatur, ad quod amovendum tota insurgit natura, eademque omni conatu amovere à se tentat; objectum enim odiosum per suam speciem

ciem movet animæ vim cognoscentem, per sensuum organa operantem, quæ ex ejus inconvenientia & odiosa præsentia permota abhorret eandem, & amoliri à se conatur, urgente hoc, se conservandi, omnibus innata concupiscentia, & hic actus iræ nomine vocari solet. Ex hoc ipso horroris actu nascitur species, ut sic dicam irascibilis, & Idea amovendi, & propulsandi molestum, quæ non tantum recipitur in memoria & asservatur, sed etiam totius corporis partibus fluidis, inprimis sanguini, spiritibus mediantibus confusè, in specie verò membro cuidam, cui molestiam propulsandi munus committitur, distinctè imprimitur, & insculpitur: adeoque in viperis hoc animi impetu permotis, species hæc idealis, ut totius corporis ergastulo, ita in specie ori ejusque partibus, & maximè dentibus imprimitur percussoribus, simulque liquor salivalis in eorum confiniis asservatus, pingitur hac ipsa furoris impressa idea. Rem ita circa affectus se habere, præter autoritatem Helmontii, Marci Marci, Zwelferi & aliorum modernorum, testantur permulta quotidiè in medico foro obvia: Cruor Tauri potantem strangulat, non cruor bovis aut vaccæ, idque propter tauri furorem, cum cupidine vindictæ morientis: Canis rabidus vel vivens, per salivam & morsum, vel mortuus per esum, læsos transformat in mores caninos, felis rabida in mores felinos; non secus ac nuperrime in oppido vicino Torgavia mulier maniaca, & quidem, ut putabatur, ex Philtro, lictorem, in custodiam se abducentem, mordendo propè axillas in similem conjecit calamitatem, ut postero die similiter ac ipsa fureret, muliere meliusculè sese habente: Sic felis sanguis haustus à puella, eam in mores felinis similes transformavit: Ossiculum certum bufonis cum tremore scilicet & terrore, utut conjuncto aliquantisper furore, morientis, mederi vel nudo contactu odontalgiæ, certo experimento novi: (hinc catholicum anodynum ex bufonibus parari posse, experientia quorundam celebriorum constat Medicorum) prodest idem ad epilepsiam infantum, ex nutricum inprimis immoderatis affectibus oriundam, ut & ad Paroxysmos febriles: bufo exsiccatus & applicatus quamcunque hæmorrhagiam, ex interna sanguinis ebullitione & effervescentia ortam, certissimè sistit: sanguis leporis, pavidissimi animalis, curat erysipelas & dysenteriam: pellis caudæ, lepori vivo detracta, ceu amuletum, idem curat erysipelas; admota verò omnes sanat ambustiones: sanguis asini, torpidi illius bruti, post aures collectus, maniacas coërcere & placare nemo dubitet: rasura cornu tauri, in coitus ardore abrasa, mire armat in Venerem; quod alias non facit: Cerebrum passeris, in veneris actu transfossi, potentius longe stimulat eandem, quam si nudè interficiatur alio tempore: filum, quo strangulata vipera, medetur anginæ: mores nutricum bibuntur cum lacte earum à tenellis infantibus; sicut infans à caprâ nutritus, caprinos miris saltibus, & variis petulantiis, imitatus est gestus: terror, anxietas, & tremor, paventibus Podagricis suam curant podagram: terror, tremor, ira, lapsus cerasi in Corpus, visio capitis à lanio per medium fissi, &c. simili modo signant fœtum: & alia hujus farinæ exempla plurima vagantur obvia. Hinc optimè acutissimus Marcus Marci *non parum referre, in qua dispositione animalia moriantur, quorum partes ad usum medicum quæruntur, dicit.*

§. 3. Sed has & similes operationes, per species quasdam intentionales, recentioribus Ideæ dictas, ex quarum directione tanquam in speculo, quid agendum, cognoscat natura, peragi, paucis ostendam, dum harum in omnibus viventibus præsentia & directrix vis, ex veterum inprimis Philosophia, observare detur. Agentia sunt diversorum generum in rerum natura, præ cæteris observanda viventia, quæ varias edunt operationes, tàm vegetabilia, quàm bruta & homines. Horum omnium ortus, processus & interitus, variis mutationibus, iisque naturalibus, ut est subjectus, ita ab interno agente perfici assolet: Sed cum huic variæ incumbant operationes, necesse est, ut certô modô determinetur, ut operetur hoc, ut operetur istud, ne fiat confusio, quam abhorret natura. Hoc verò quod determinat in agendo, sunt species Intentionales dictæ Veterib⁹, recentioribus Ideæ: Hæ dum determinant hominem in ratiocinando, dicuntur intelligibiles; dum bruta in sentiendo, sensuales; in actionibus per appetitum motis, appetibiles; dum omnia viventia in actionibus vitalibus, naturales. Sic cicuta per Ideas proprias crescit, adolescit, & assumta nos in anseres, anates & mergos quasi transmutat: Canis operatur in actionibus propriis, per proprias Ideas, quæ à rabioso nobis communicatæ, nos ferè in canes transformant, aut certe ad caninas actiones, moresve determinant: Homo intelligit per intellectuales, quæ, quod probè notandum, dominantur sensualibus, & hæ imperant, aut certè sæpè perturbant naturales. Natura ergò per spiritum seu archeum corporis nostri extructrix & conservatrix, cujus diligens minister est Medicus, agit, & quidem ordinatè, semperquè, quæ sua est prudentia, eodem modo, id quod eò magis est mirabile, quo stupenda magis totius microcosmi est conformatio, & actionum tot, tamque mirandarum

andarum varietas ordinata, minimeque confusa, nisi à quodam superveniente perturbentur; quæ omnia directa sunt in conservationem totius in genere, & uniuscujusque partis in specie. Necesse est ergò, sciat, quid agat? & cur agat? sed quo mediante determinatur, & specificatur? hoc fit per species naturales, seu Ideas: Hæ in genere dirigunt agendi vim, ut hominem homini formet similem & etiam in specie filius Patri, filia matri, &c. respondeat in lineamentis, ut algus valgum, blæsus blæsum generet, & quæ hujusmodi alia à conformationis vitio oriunda, errata: Horum namque rationem impossibile sanè est reddas, nisi directrices eas seu species afferas. Dumque præterea structum domicilium, & omnium partium tiones sartas tectasque conservat, & perturbatas restituit, ex eodem hoc promanat fon-

Verum impedita in sua ordinaria agendi vi, per sex res non naturales dictas, inprimis per affectus animi, mirè transformantur, obfuscantur naturales species, unde ata-, & variæ archei perturbationes, variæ actionum læsiones. Depravatè ergò n agit natura, non cœco fertur impetu, ex speciebus pravis oriundæ corriguntur, removendo occasiones, Ideas & actio- perturbationes aut contrarias ipsi submirando species, quæ vel deleant priores ruptas vel easdem corrigant, &c. ut natura restituta suæ integritati per naturales suas s denuò agat. Hic est modus agendi suorum medicamentorum, alius ne mente lem conceptibilis est. Sed longius dere hæc prohibeor.

§. 4. Considerato sic animi impetu in ra irritata & mordicante, pergendum ad motum humorum in tam furibunda urbatione. Hic autem consistit in impe- sanguinis ebullitione, & effervescentia, cundis omnibus obvia, Veteribus exinm fervorem circa cor definientibus, inc iratus fervere, & totus in fermento communiter quidem, sed appositè, di-; unde & iram fortitudinis cotem dixere ci, si non ut duce, sed ut milite, ea am utatur. Ira hæc similiter acuit vipe- fugientem alias hominem & pertimem, ut supra dictum, eundem ut forti iatur conatu. Fermentatio hæc sanguinia, ex spirituum impetu, variis mocordis pulsatile corpus moventibus & oventibus, oritur, indeque nimia sanrarefactio, incensio, effervescentia & io, ex rarescente imprimis bilis pingui osa parte, & salina volatili ejus substan- otum & volatilem impetum concitaoficiscitur. Agitatum sic sanguinem alivalis sequitur agitatio liquoris; sive enim ex felle cum Hodierno, sive ex sanguine & cerebro cum Severino, derives, perinde est, dum partes ejus spirituosæ & salinæ volatiles in motum effervescentiæ similiter rapiuntur; non secus ac homines irati spumare sæpius ore assolent, ex simili salivæ motu: Et quidem eo magis hoc locum habet in vipera, quo volatilioribus & facile fermentescibilibus eadem ditata est partibus: videatur Severinus, *qui Part.* 1. *cap. VII.* in eo est totus, ut calidam viperæ defendat temperaturam, eamque sulphureis calidis & spirituosis, & vesci alimentis, & constare partibus: Unde & rectè ex sulphureis spirituosis, & volatilibus hujusmodi partibus virulentiam ejus oriri defendit, Parte tota secunda.

§. 5. Hisce consideratis, patet; quid de venenositate morsus viperini habendum? consistit ea partim in Idea furoris Archei, impressa dentibus & salivæ, sicque per morsum unà parti læsæ, & consequenter reliquis partibus communicata, spiritum seu Archeum corporis similiter perturbante, & in furorem concitante; partim verò in parte salivæ fermentescente, per fistulam dentis in vulnus evibrata, & beneficio circulationis sanguinis toti massæ communicata, in similem fervorem & impetuosum motum eandem concitante: in hisce consistit venenum morsus viperini. Confirmant hoc multa, tum in viperis obvia, tum in aliis animalibus observanda: ratione Ideæ dens humanus aliàs innoxius, venenatum infligit vulnus, nam redditus talis per imaginationem, & inde concitatam vehementem iræ passionem Marco Marci *Phil. Rest. p.* 430. Meticulosos & expavescentes fortius lædit, & periculosius vipera, ob Ideam furoris Archeo trementi contrariam altius impressam. Quo calidiores terræ regiones incolunt viperæ, eo venenosiores, fortius scilicet vel levi ex ira effervescentes: Quò item magis inhiat Veneri, eo virulentior ejus est morsus, agitata jam sponte sanguinea massa per spiritum genitalem, hincque fortius eadem effervescente. Ast quo fortior effervescentia, eò altius furoris imprimitur Idea, nam & effervescentiæ vim furoris intendit impetus & Ideam; contra major effervescentia fortificat, commota tota sanguinis massa, unde & salivæ altius furoris imprimitur species: quo acutiores sunt dentes, eò malignior est morsus, ob faciliorem salivæ penetrationem, & altiorem ejaculationem, quæ solo contactu externo nil nocet; hinc circulatores diffractis jam dentibus viperinis & mutilatis, ut mordeant eædem, patienter ferunt, quia sine noxa, minus penetrante, hebete earum acumine, minusque sic noxii infundente. Extra hanc effervescentiam innoxius est salivalis liquor: referente namque

Bartho-

Bartholino *de angina pag.* 110. *ipse Neapoli virus, quod in chartam irritatæ viperæ bilioso colori simile ejaculaverant, innoxiè manibus trivi & ab aliis devorari Florentinus ibidem Pharmacopola retulit.* Nam evanescentibus partibus spirituosis & volatilibus, sicque sedata effervescentia, innoxium est virus. Idea furoris Archei partis læsæ impressa similiter eum perturbat, hinc intolerabilis verè dolor: ast affluente sanguine inopinatus tumor, salivæ fermenscibilibus particulis eandem in æqualem effervescentiam cogentibus, Circulationis beneficiò, brevi tota ejus afficitur massa, quæ eodem ebulliens modo admodum tumefacit corpus, febremque accendit acutam: humores circa præcordia inprimis bilis volatilis, & fixus pancreatis succus unà quoque commoti effervescendo, qua data porta ruunt, & regurgitando sursum atroces dant vomitus: Speciebus furoris interea in cerebrum allatis, vertigines primo ex perturbato spirituum motu, hinc deliria ex speciei impressione infestant ægrum.

§. 6. Quod in vipera contingit iræ percita œstro, idem & in aliis observamus animalibus; Ab homine omnium principe duco exordium: Qui ut alteri solet esse lupus, imò diabolus, ita etiam vipera, idquè per morsum. Dentes equidem ex se innoxii, ut & saliva, his tamen sæpè immedicabile, aut certè periculosum infligi vulnus constat, ubi ira vehemens eosdem armavit in perniciem: Exempla vide apud Hildanum *Cent. I. Obs.* 84. 85. *item Cent. IV. Observ.* 87. ex morsu levi hominis in digito gangræna brachii ad cubitum usque idem *Cent. Epist.* 73. Glandorpius *Specul. Chir. Observ.* 49. *pag.* 239. Panarolus *Pentecost. II. Observ.* 42. Zacutus Lusitan. *lib.* 3. *Prax. admirandæ. Observ.* 88. Imò sanguinem hominis ruffi venenatum perhibent, si ira exacerbato detractus fuerit, Autore Marco Marci *pag.* 433. sicut Zacutus Lusitan. *lib. III. Prax. Adm. Observat.* 82. refert, ex potu sanguinis hominis ruffi, per venæsectionem sine affectibus gravioribus emissi, perpetuam secutam fatuitatem. Si ira fuisset percitus, vel alia vehementiori passione, alia certè secuta fuissent symptomata. Cauda Scorpioni viventi ex improviso amputata, innoxium facit vulnus, teste Marco Marci *pag.* 430. & Lynceo *pag.* 782. Ast irritata pessimum ejaculat virus, cujus vim in effervescentia à sale volatili oriunda consistere, demonstrat Paulli *Digress. de Febr. malign. pag.* 50. 51. 52. Similiter cornua tauri, ac dentes apri, quando irritantur & efferantur, plagam inferunt magis venenatam quam si casu eadem fiat, inquit Marcus Marci *pag.* 430. cujus ratio in sola iracundiæ consistit Idea. Sic mentionem facit vulneris virulenti ab apro in suram inflicti Salmuth. *Cent.* III. *observ. IV.* ut & trium vulnusculorum à cercopitheco inflictorum, per biennium durantium, ut & vulneris difficulter curabilis à mure minore inflicti: Hinc rectè concludit; *non dubito, quin ejusmodi animalium, irritatorum inprimis morsus, malignitatis quiddam obtineat:* cujus sententiæ est quoque Lynceus *p.* 782. dum inquit: *cum sciam venenosa animalia, quæ pungendo aut mordendo vulnerant, vix nobis virus suum inferre, nisi irritata, adeoque vel à nobis, vel aliis, vel à se ipsis ad iram eadem provocata fuerint, id sæpe in felibus, canibus, & gallis gallinaceis, iracundia flagrantibus contigisse animadverti, ut vulnera tunc infligerent cacoetica prorsus & ægre sanabilia, cum tamen quando placide nobiscum agunt, & fortè nos sauciant, vix quicquam detrimenti inde percipiamus. &c.* Qui ipse discursus perplacet quoque D.D. Paulli in Digress. prope finem: similiter discurrit Febure *Traict. de la Chimie Tom. I. Part.* 2. *lib.* 1. *cap.* 8. *pag.* 421. item Boyle of Experimentall Philosophie *Part.* 2. *Experiment.* 2. *pag.* 52. Porro ex equi morsu in tibia epilepsiam observavit Salmuth *Cent.* III. *Observ.* 35. & gangrænam ex equi morsu Hildanus *Cent.* II. *Observ.* 86. qui licet venenata simpliciter non habeat hæc vulnera, malignitatis tamen expertia non æstimat. Morsum lupi non rabidi, sed saltim irati, malignitatem habere conjunctam, in eodem vide Hildano *Cent. IV. Observ.* 90. Confirmatur à Schenckio *in Obs. lib. VII. de Venen. animal.* qui similiter luporum, licet non rabientium, morsum venenatum probat: Sed non satisfacit ratio, quam affert, quia scilicet in renibus eorum plerumque nascantur serpentes: Mellifluæ apes tantum abest, ut scateant ubique melle, ut iracundiæ quoque prodant fel; hinc ab apum ictu ortam gangrænam observavit Zacutus *lib.* III. *Prax. admir. Obs.* 83. ex punctura vespæ circa carpum dolorem ingentem totius & lipothymiam Hildanus *Cent. IV. Obs.* 77. sicut ex simili punctura circa juncturam mandibulæ ulcus insanabile secutum, idem *Obs.* 78. & dolorem horrendum aliaque symptomata ex ictu vespæ secuta, theriacalibus internis & externis curata, Riverius *Cent.* III. *Observ.* 88. *& obs.* 6. *Commun. à Pachequo*; sicut alias eadem læsio curari solet per vespam superimpositam, & per oleum ex vespis per infusionem applicatum, sicut Scorpius ejusque oleum proprio medentur ictui. Nec alteri solum speciei infligunt labem, & noxam venenatam hæc animalia, sed

sed se mutuis quoque interimunt ictibus: vipera namque à vipera atrociter demorsa vitam cum morte commutavit, Autore Zwelfero: scorpiones irritatos permistos invicem, se mutuis transfigere ictibus, testatur Lynceus: Araneas insigniores in vitro conjunctas se mutuis petere aculeis, & enecare, oculatus sum testis, alia ut taceam. Persuadent hæc ipsa & multa alia apud Autores passim obvia, venenatos esse hujusmodi animalium iratorum morsus; unus tamen plus alter minus: differentiæ ratio & in agente & in patiente quærenda: agens nunc magis est irritabile, & irritati instrumenta nunc minus, nunc magis sunt acuta, & majori in patiens flagrat odio, vel minori. Patiens si est meticulosum & pavidum, venenum morsu receptum exaggerare, & diffusioni in totum corpus portas patentes aperire potest; contrarium fit si animosum & intrepidum nunc dispositum est magis ratione massæ sanguineæ, ad recipiendum venenosum fermentum, nunc minus, unde etiam nunc atrociora sequuntur symptomata, nunc leviora. Pars læsa nunc est nervosa, nunc est carnosa, nunc nobilior aut ignobilior, nunc nobili parti propior aut remotior, &c. Variant hæc omnia magis & minus venenatorum morsuum & ictuum vim & energiam.

§. 7. Ex modo allatis confirmata videtur sufficienter primitus allata Celsi sententia, omnem animalis morsum quoddam habere virus, ex quibus conclusionis loco elicio: si ob id animal dicendum est venenatum, quia ictus infert venenosos, vel morsus, sequitur omne animal, etiam hominem, esse venenatum, quia fervente iræ stimulis animali inflictum tunc est venenatum vulnus, ut demonstratum; idque eo magis, quo magis, vehementia affectuum rapitur brutum, quod rationis regimine eosdem refrænare nescit. Sed vix sine absurditate hoc dogma concedi potest, inprimis cum incongruum sit, id vocare venenatum, quod non semper habet venenum, nec quod aut vivum aut mortuum est tale, nisi in certo casu; Potius ergò arbitror, statuendum nullum animal reverà & per se esse venenatum, fieri autem tale per accidens, dum abreptum impetuosis animæ passionibus, frendens ita & ferociens, vindictæque anhelans, per effervescentem salivam, vel simile quid, Ideam iræ conceptam per morsum communicat, & ita venenat, id quod innuit Lynceus *p.* 782. dicens: *In hanc devenerim sententiam, venenum absolutum nullum dari, sed relatione solummodo habita ad objectum, & ejus quidem naturam modumque inficiendi, imperscrutabilem verè nobis esse.*

CAPUT II. PRACTICUM.

PUNCTUM I.

Signa Morsus viperini & Diagnostica & prognostica pertractat.

§. 1.

Viperam per dentes duos caninos læsisse, ex ægri relatione peroptimè addiscitur. Notanda interim sunt & adjuncta ipsius morsus & supervenientia symptomata, ut & de qualitate ejus & instituenda cura certior reddatur Medicus. Morsum ergò ipsum quod attinet, apparent in loco demorso duo foramina parva, invicem spatio discreta, vel etiam plura pro quantitate dentium, fluitque ex his sanguis primo purus, hinc humor saniosus, deinde oleosus spumosus, hinc æruginosus: prout magis magisque sanguis partis læsæ à fermento venenoso immutatur. Symptomata, quæ superveniunt, sunt vel ex genere actionum læsarum, vel qualitatum corporis mutatarum, vel excretorum depravatorum; omniaque habent originem vel ex furibunda Idea, vel per morsum impressa, vel ex præternaturali effervescentia, per fermentum venenosum inducta. Quæ sicut se invicem sequi solent, enarrare placet: Pars demorsa miserandum dolet, adjuvantibus hic non parum spiculis acutissimis, ex dentibus viperinis in parte relictis; non secus ac spinulæ ex urtica planta, vel opuntia seu ficu Indica, præprimis majore, relictæ, dolorem admodum acerbant. Dolor hic adeo sensim accrescit, ut totum quoque corpus dolere tandem dicatur; unde subitaneo tumore pars insurgit horrendam in magnitudinem, & sensim sensimque totum similiter corpus inflatur; quod si ore admoto haurire patiens conetur & exugere venenum, mox labra linguamque mirum in modum intumescere videas, ut os ipsam vix amplius capere queat, hinc putrilagine correpta, brevi ulceribus scatet, teste oculato Lynceo *pag.* 778. Color partis læsæ primo quidem rubicundus, sensim alterato per fermentum veneni sanguine, subruber, donec livescat, & obrepente gangræna, sphaceloque nigrescat, corporis similiter nativus nitor perit, & pro fermenti efficacia, & sanguinis certa mistione, ac inde orta alteratione, nunc rubescit, nunc viridescit, nunc purpurascit, nunc nigrescit, sanguineæ massæ Tinctura rubinacea sic corrupta: quales alterationes observare est in sanguine eorum, qui post iræ nimiam incandescentiam eundem arte evacuant, quibusdam mire flavescit, aliis viridescit, vel etiam omnino livescit; Confusa ex inordinata ef-

ta effervescentia debita sanguinis mistione, indeque obfuscato & obtenebrato splendido ejus rubore. Calor præterea totum exurit corpus intensus, incensa febre periculosa à peregrino & hostili fermento; Unde arescunt fauces, ardetque larynx, accedunt vomitus biliosi admodum molesti, anxietates cordis, lipothymiæ, & syncopes terribiles invadunt ægrum; hinc & Palladis arcis fit afflictio supervenientibus scotomiis, deliriis, tandemque amentiis: labascente jam spirituum regimine, tremores agitant artus, & diffluente ac quasi omnino liquescente sanguinea massa, ex sufflata propemodum flammula vitali, cum horroribus quibusdam ultimi Naturæ afflictæ sed relictæ conatus indicibus, per poros penetrat frigidus pessimi ominis sudor, ac stagnante tandem, & subsistente sanguine in partibus vitali aulæ vicinis, & impedita sic ejus circulatione adsunt refrigeratio extremorum, respirationis difficultates, tandemque totius animæ expiratio supervenit.

§. 2. Ex quibus vel sponte patet, qualis eventus tandem expectandus veniat, quomodo enim tanto symptomatum insultui par esse perterritus æger queat? non tamen præcipitet se Medicus in prognosi; quia ut variant viperæ, pro varietate locorum, victuum, irritationis, &c. ita etiam variat eorum venenosa vis, quod ipsum parili ratione de parte læsa tenendum; quibusdam in regnis aliquot horarum spatio, in quibusdam tribus diebus, in aliis longiori tempore conficiuntur ægri; hoc generaliter interim notandum, morsum hunc tanquam utplurimum lethalem, subitaneam medicaminis postulare opem. Aetius hoc proponit πικμήριον: *Centaurium cum vino tritum bibendum præbeto: siquidem enim Pharmacum evomet homo, morietur, si non, vivet.* Quod sexuum diversitatem attinet: litigant adhuc dum inter se autores, Maris an Fœminæ periculosior sit morsus: Sententias & autoritates vide apud Severinum *pag.* 414. Et sane ab utraque parte stat ratio, maribus major effervescentia competere videtur, fœmellis efficaciot Ideæ vis, ob iracundiam, ad quam in omni ferme animalium genere fœminæ sunt promptiores, utut vana non raro sit sine viribus Ira. Sed quicquid sit hujus controversiæ, parum aut nihil interest Medico, ut sciat animalis lædentis sexum. Hæc tandem ultima prognoseos signa Eustachius Rudius *libro tertio de morb. acut. cap. XVIII.* collegit, & sunt: *Si Vipera percussus in syncopen incidit, si illi sanguis è naribus profluit, si labia virorem adscivère, si digiti extremi gelidi redditi fuère, si corpus omne concussum est tremore, & ut Nicander ait, veluti grandine percussum sibi videtur, certum est mortem esse propinquam.*

PUNCTUM II.

Methodum medendi morsui viperæ præscribit.

§. 1.

Dispiciendum tandem, quid valeat ars operosa medendi, quid ferre recuset; Maturam ferat opem Medicus, ne elapsa occasione, quæ secundum Dictatorem nostrum summum solet esse præceps, simul sperata ægri convalescentia evanescat. Indicatio, quam præfixam habet Medicus, est, removere venenum, quod præstat vel ex vulnere extrahendo, vel ex corpore expellendo? Consistit namque istud in parte salivæ effervescente, Idea furoris insignita: sublato ergò miasmate hoc, & inquinamento, securitatis spes affulget. Quæ extrahunt venenum ex parte læsa, sunt topica, & exterius admoventur, idque mox agendum in primo principio, antequam pernitiosa veneni celeritas, beneficio suæ volatilitatis, inprimis cum sanguinis circulari motu, ad intimiora penetret, totamque sangninis massam conspurcet, ejusque Idea ubique spiritus sigillet. Abscisso hinc continuo membro læso, abest noxa, teste experientia Galeni in rustico, qui remorsus à vipera secundum digitum, hunc sibi per falcem fructuosè & salutariter amputavit, videatur Zacutus Lusitanus *lib. V. Med. Princ. Histor. I.* Sed truculentum nimis est hoc remedii genus, ad mitiora ergò accedamus. Hoc interim semper observandum, ut injiciantur vincula, & ligaturæ partibus superioribus, firmæ & valentes, ne vi doloris concitatus sanguis, nimio impetu per arterias affluat, nec cito nimis unà cum veneni inquinamento per venas refluat. *Testificati sunt Psylli Marsique nostri*, inquit Severinus *pag.* 249. vid. Panciroll. *p.* 178. *cum forte per viperas incaute mordentur, si continuo morsam particulam exasperent scalpris, adeo ut tingatur caro multo cruore quem diligenter expresserint, fieri sic, ut nulla sequatur noxa.* Bona equidem hæc est medendi methodus. Sed dum consideramus vulnusculi angustias, & spontaneam partis extumescentiam, vereor, ne plus attrahatur sanguinis, sine eo, ut convenienter evacuari possit, ita ut præter veneni celeriorem propagationem, ex sanguinis in tumore extravasatione, coagulatione, & à fermento maligno mortificatione, subitaneus gangrænæ ingruat metus. Melius ergò faciunt illi, qui partem commorsam scarificant, idque pro circumstantiarum varietate nunc levioribus nunc profundioribus incisuris, applican-

plicando poſtea tam ſanguiſugas naturales, hirudines dictas, quam artificiales, ſeu cucurbitulas, quæ ſanioſum illum & tabe manantem ibique conculcatum ſanguinem exhauriant. Commendat hic Severinus *pag.* 451. Exſuctorem, quicunque ſit, & quacunque ratione fiat, cumque ab omni labe ſecurum promittit: Cujus tamen non fuero imitator, deterrente me obſervatione Lyncei *pag.* 778. Sed duo omnium efficaciſſima & abſolutiſſima, commendat Severin. media, Ignem nempe & Sulphur. Ignem quidem expeditiſſimum eſſe auxilium, cum cæterorum præſtet viribus; ſicuti etiam Hildanus *in Obſervationibus* ſuis ignem ad canis rabidi morſum vel maxime commendare ſolet. Adhibendum autem pro Uſtione ſuadet, rhombum unum alterumve fimi caprilli incenſi, quos imponendos ſuadet, donec cinerefcant, fimum namque hunc in ſe & ignem ſervare & flammam reddere, idque ratione copioſi, quo imprægnatus ſit, ſulphuris. Cæterum quis non formidet hinc dolorem intenſum, qui per moram longe fieret crudelior, vereor ut patiens tunc tantam exhibiturus ſit patientiam, quantam dolorificum hoc requirit remedium. Et hoc ipſum ſimiliter obtinet de ferro ignito, loco affecto impreſſo: Horrent ægri mentionem ferri, nedum ignis, quid facient in hujus applicatione? commendo potius hic perelegantem modum Domini Boyle *in Exper. Philoſ. pag.* 59, qui etiam fit per ignem, ſed ſine uſtione, per quem extrahitur venenum, ſed ſine corporali ad partem læſam applicatione. Modus eſt hic: Ferrum ignitum admovetur parti affectæ eo uſque, quo ferre poteſt æger ſine dolorifica læſione, idque tam diu, donec per hunc ignis contactum virtualem extrahatur, quicquid eſt in parte veneni; ſic namque interdum in marte obſervari maculam quandam flavam. Experimentum factum in homine quodam vulgari, qui ſtatuto pretio ab irritata inſigniter vipera ſuſtinuit morſum in manu, unde in continenti mirum in modum eadem tota intumuit, ita ut vix ob temporis anguſtiam ſufficienter incaleſcere potuerit ferrum, ſed hoc per 10. vel 12. minuta admoto, incrementum tumoris omnino remiſit, & licet adhuc aliquandiu continuaſſet, ſponte tamen evanuit, qui poſtea ſæpius hoc medio pecunias lucratus fuit. Quoad efficaciam hujus medii non dubito de quadam veneni extractione, qua ignis ſulphureas volatiles & actuoſas ejus partes alliciat: ſed forſan adhuc aliud quid in receſſu habet; dictum enim eſt ſupra, fermentum venenoſum inſignitum præterea quoque eſſe Ideam furoris, quæ ipſa perturbando Archeum admodum exaſperet malum. Sed huic nil magis contrariatur quàm terror, quo per ferri igniti præſentiam incuſſo, extinctâ priori Ideâ Archeus contrariam fabricet, ſicque veneni vim non parum enervet. Obſervare datur ſimile quid in procidentia uteri, quæ utut per ſolam ligamentorum aut laxationem contingat, aut ruptionem, optime tamen incuſſo certo modo terrore, idem reſtituitur in ſuum locum: teſte enim Roderico à Caſtro *lib. II. de Morb. Mul. cap.* 16. cauterium actuale ignitum ſi teneat Medicus manu, ſimuletque ac ſi vellet uterum tangere, eundem ſubito retrahi: quod ipſum in inteſtinis prolapſis obtinere quoque affirmabat. Simile ſtratagema expertus eſt quoque feliciter Zacutus Luſitanus *lib. II. Prax. adm. obſ.* 95. idque ex manuductione Avenzoaris, per mures cruribus alligatos, quorum tranſcurſu perterrita fœmina, uterus in propriam reductus fuit ſedem. Alterum generoſum, quod commendat Severinus, remedium eſt Sulphur, cujus varia eſt applicandi ratio; vel enim guttulas accenſi ſulphuris inſtillare, vel olei ſulphuris per campanam complures guttulas in plagam demittere, eamque ſpecillo tenuiſſimo refricare protinus, vel ol. vitrioli ſimiliter immittere, vel acetum adhibere jubet. Præter autoritates, quas apud eum vide, experimentum reddit hoc: quod ol. ſulphuris effuſam in abaco viperæ infecturam, confeſtim coagulet, & fixet. Perplacent hæc, cum amice hic conſpiret theoria & Praxis, illa effervefcendo agere dicit venenum viperæ, hæc ergò medicamentum poſtulat, quod præcipitando coërcere queat iſtam immorigeram vim. Cum itaque venenum viperæ conſiſtat in ſale volatili, ſpiritibus ſulphureis juncto, hoc eſt, ut loquitur Severinus, ſanies viperæ ſit pyrotica, ſpirituoſa, ſulphurea & arſenicalis, optime conveniet acidum, vel ſulphuris, vel vitrioli, vel aceti, quod præcipitat omnem ſalem volatilem & figit, & coagulando blande ſulphur, fermentum venenoſum omnino mortificabit. Hinc internè hujuſmodi acida vel etiam aceta Bezoartica, juncta Theriacalibus medicamentis, tam laudabilem præſtant opem, dum illa præcipitando vim veneni fermentativam hebetant; hæc verò, ſi quid ineſt heterogenei in maſſa ſanguinea, per cribrum cutis poroſum excludant: de quibus poſtea. Sed cum acidum hoc in oleum concentratum, vulneratæ applicatum parti corrodendo atroces excitare valeat dolores, forſan per manuductionem D. Boyle fumus ex incenſis tædis ſulphureis propè applicatis erit utilis, ut tum ratione admoti ignis, tum ratione vaporum acidorum ſulphuris, junctis quaſi viribus, ſubjugetur venenum. Uſitata ſunt & alia extrinſecus applicanda pro veneni extractione, ut aves, inprimis gallus & palumbus deplumati

circa podicem & admoti, vel dissecti per medium, & calentes adhuc applicati: Alii theriacam vel solam, vel aceto subactam, commendant, vel ex theriaca, cum cepis, alliis & caricis paratum cataplasma admovent: Lynceus unguentum ex majore parte olei scorpionum, mediocri theriacæ, & minore aceti compositum cum fructu adhibuit. Tormentilla exterius applicata, salutem demorsis attulit, teste Fracastorio *lib. III. de Morb. Contag. cap. 2.* Aetius admodum commendat stercus caprinum, cum aceto applicatum, vide Zacutum *lib. V. Med. Princ. Historia 2.* Hinc alii ex stercore capræ cum aceto, pice, cera & sulphure, utuntur mistura; nec inutile erit, emplastrum magneticum *Salæ*, ratione magnetis ex sulphure, arsenico & antimonio conflati, cui si addas vel pulverem viperinum, vel earum bilem, aut subigas cum earum pinguedine, eò efficaciùs reddes. Viperarum namque partes externe applicatæ quæcunque exoptatissimam ferunt opem, inprimis fel illitum, & caput mortuæ impositum quod utut furore prius ardeat, imminente tamen morte in terrorem & tremorem sensim facessente furore, obit. Extracto sic veneno, danda opera, ut si quid inest sanguinis adhuc corrupti, & congrumati, per debitam suppurationem evacuetur, postmodumque consolidetur.

§. 2. Quod interna attinet remedia, ea sint talia, quæ conceptum jam fermentum venenosum foràs excludant, intestinas sanguinis commotiones sistant, & discussis fuliginum per poros cutis nebulis, serenitatem pristinam microcosmo inducant. Specialiùs Antidotorum vim determinat Marcus Marci *p.* 434. inquiens: *Antidota & in principio & in progressu morbi medelam præstant, quia nimirum vel à veneno Ideas noxias exigunt, vel penitiùs mistum istud destruunt, vel demùm Archeum vulneris per amicabiles Ideas alloquuntur, & solando furorem sensim exuere procurant.* Sint ergò alexipharmaca vel præcipitantia, hæc tàm positiva quàm privativa, illa tàm communia quàm contra viperas appropriata. Communia alexipharmaca ubivis nota, tàm simplicia quàm composita. Inter simplicia scordium, scorzonera, ruta, centaurium minus, &c. Ex mineralibus antimonialia prosunt fixata, ut diaphoreticam acquirant vim, imprimis sulphur ejus aureum, seu quod Mercurii sublimati beneficio ex antimonio eruitur, seu quod per sal ammoniacum sublimatur & figitur, ut sine vomitu secessuque per nudam agat blandissimamque diaphoresin: Ex animalibus omnia prosunt ex cervo parata. Theriaces quoque insignis vis apud omnes commendatur Autores, indeque Essentiæ theriacales, spir. Theriacal. Camphoratus, ex quo cum spir. vitrioli & Tartari (his inprimis volatilibus) parata mixtura simplex, de cujus usu jam præcedenti paragrapho, atque etiam celebris Tinctura Bezoardica D. Michaëlis, admodum erunt proficuæ. Opiata quoque, cum theriacalibus maritata, admodum commendo, cùm theriaca communis maximam verè vim sortiatur ex opio, eo tamen minùs correcto, quod si correctum legitimè cum Bezoardicis misceatur, sedando sanguinis impetuosum motum, & delendo furoris in Archeo Ideam, maximè foret proficuum. Appropriata ad morsum viperæ medicamenta ex ipsis copiosè hauriuntur viperis. Pertinent huc pulveres viperini, de quibus videatur Spontonus Tractatu de Pulvere viperino. Item essentiæ earum & Tincturæ, quarum quamplurimas & in Zwelfero & Severino invenies: & quod instar omnium est, sal ejus volatile, quod si ritè absque acido figere nescias, in id saltem incumbas, ut legitimâ edulcoratione urinosum & nauseabundum tollas saporem, è contrà verò suavem ipsi, dulcem & aromaticam, omninò concilies & fragrantiam & dulcedinem, quod facilè secundùm ductum D. Boyle Tract. suprà citat. fieri potest. Ratio operationis horum medicamentorum consistit in similitudine, qua simile attrahit suum simile. Assumta ergò vel admota viperina, fermentum venenosum & salinum suæ naturæ omninò simile, attrahunt, illud alterant, vim fermentativam sopiunt & placant. Parili ratione atque pili canis rabidi impositi ejusdem morsui, relevant ægrum: & jecur ejusdem comestum eundem curat. Aut sicut Scorpius vel apes impositi, suis ictibus iisdem medentur, eliciendo id, quo nocent. Inter appropriata commendari vulgò solet fraxinus, utpotè cujus vel nudam umbram viperas & serpentes fugere autumant; hinc succum foliorum admodum commendat Zacutus Lusitanus *libr. III. Prax. adm. Obs.* sed rejicit hoc ex Plinio haustum dogma Severinus *pag.* 264. Et licet Amatus Lusitan. *Cent. I. Cur. I.* Puellæ à vipera demorsæ propinaverit succi fraxini ℥iv. cum juvamine, hoc factum est ratione tremoris adjuncti, cujus specificum est in fraxino, & aqua ejus destillata egregia hic est medicina. An ex corylo parata medicamenta assumta aliquid afferant commodi? nondum certò expertum: attactu quidem virgæ colurræ torpescere & stupefieri serpentem & viperas fama est, & circulum virgâ colurnâ circa viperam factum hanc non transgredi, quidam, qui se hoc experimentum vidisse dicebat, retulit. Non E. ejus internus usus omninò videtur improbabilis, cùm præterea in corylo, quamplurima abstrusissima lateant arcana,

cana, & oleum heraclinum ex eo paratum stupendas possideat vires: ut taceam corylinum viscum ad morbos ab incantatione & veneficiis oriundos potestates obtinere omninò singulares: Renealmus *Observ.* CLV. CLVII. morsam à vipera jam fermè conclamatam, restituit per Decoctum ex Verbasco, & cortice sambuci interno, cum parte sexta baccarum acathalidis assumtum, & partibus læsis scarificatis extra applicatum. Galegæ seu rutæ caprariæ vis & hic specifica est egregia; aquam ejus destillatam non inferiorem æstimat aqua scorzoneræ Lynceus *pag.* 786. & cum hoc galegæ succo curatum juvenem ex viperæ veneno infectum, vide in Schenck *lib. VI. de Ven. Anim.* Et Historiam Lacertæ cum vipera pugnantis, & cum galega contrà vim veneni viperini se munientis, vide in Foresto *lib. II. de Incert. Urin. Jud. pag.* 209. *v.* 156. Inprimis felicissimum expertus est usum urinæ humanæ, ejusque potus in morsu viperæ Zacutus Lusitanus *lib. VII. Praxeos adm. Obs.* 94. Sicut eadem prodest ad præservationem ipsius quoque pestiferæ luis, jejuno si hauriatur ventriculo: spir. ergo urinæ volatilis cum essentiis theriacalibus, vel potius viperinis mixtus, foret hic saluberrimus. Saliva hominis jejuni serpentes & viperas enecare communiter asserunt; sicut etiam sanatores dicti per sputum suum aquis injectum & imbibitum quamplurimas ægritudines, & à viperis inductas noxas, sanare solent, cujus exemplum habet Joh. Marcus Marci *pag.* 554. *§.* 16. qui licet hanc vim naturalem esse, & ex sola imaginatione sputum certo modo sigillante, in quibusdam subjectis provenire asserat; tamen amicus quidam fide dignus retulit, esse donum quoddam divinitus concessum, & proprium quibusdam in Italia, qui in Festo Divi Pauli nati, signum serpentis vel viperæ sub lingua alio-ve in loco gerant, cujus se oculatum testem sanctè affirmavit. De diæta non est, ut multa moneam, cum eam præsens Medicus dirigere facilè sciat. Temperantiæ medium ubique est optimum, quare ne & ego mediocritatis nimia prolixitate excedam limites, facio FINEM.

DISPUTATIO IV.
DE CHIRURGIA INFUSORIA,

PRO LOCO
IN FACULTATE MEDICA LIPSIENSI OBTINENDO,
à
MICHAELE ETTMULLERO,
Phil. & Med. Doctore, Examini Publico submissa,
die 30. *Octobr. Anno* 1668.
RESPONDENTE
GEORGIO FRIDERICO STIRIO,
Uratislaviensi Silesio.

PROOEMIUM.

Ut tale, quale est, conservetur corpus nostrum, assumendorum alimentorum imposuit necessitatem provida mater Natura, *iisque* Oesophagi *iter, &* stomachi *constituit diversorium. Sed de ægritudine illa minus solicita, medicamentis applicandis nullam determinatam destinavit partem, sed ubicunque juvare possunt, commodus applicandi est locus. Eâdem nempè ratione, qua morborum Autores, non semper per patulam oris in nos subintrant viam, sed mille modis nobis insultant, ita quicquid juvare potest, sive deglutiatur, sive appendatur, sive imponatur, sive infundatur, sive illinatur, perinde est: Mille namque nocendi modis, mille salvandi media respondere par est. Quamplurimi equidem extraordinarii curandi sunt modi, de quibus ceu particularibus non est facienda universalis regula, ut, dum per* imaginationem *fit purgatio, ut videre est in* Obs. *Henrici ab Heer, aut ex imaginaria persuasione, ex ridiculis verbis schedulæ inscriptis & appensis, febris curatio apud Salmuth* c. 2. Obs. 81. *aut dum per contactum fit ægri sanatio; sicut ante paucos annos in Anglia fuit Rusticus, qui quosvis etiam gravissimos affectus curavit solo manus suæ contactu; item, dum tumores & ex-*

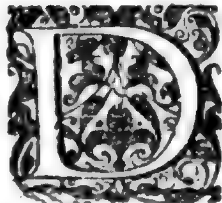
& excrescentiæ contactu manus mortuæ evanescunt; aut quando transplantationis *vi morbi in bestias transferuntur, ut Podagra, Colica, Odontalgia, &c. in canes, vel in plantas, quarum exempla collecta vide apud Bartholinum* Cent. 3. Obs. 66. & C. 6. Obs. 53. *Borellum* Cent. 3. Obs. 28. *Boyle* Usefulnes. of. Experim. Philos. p. 2. *Ut jam curationes sic dictas Magneticas præteream; nam de hujusmodi modis minus usitatis, in præsentiarum non agam; sed urgebo saltem, non esse destinationem Naturæ, ut solummodo per os ingerantur medicamenta pro internorum correctione malorum, cum applicatorum extrinsecus vis sit mirabilis, secus ac cum alimentis contingit. Lotiones pedum in pertinacibus Vigiliis, Cephalalgiis, Catarrhis, Mensibus retentis, quid valeant? Practicorum loquuntur libri. Aloëtica cum amaris, ut felle tauri, oleo absinthii, &c. umbilico applicata, lumbricos enecant & propellunt. Purgantia extrinsecus umbilico vel pulsibus applicata purgant; sicut theriacalia & opiata econtrà simili usu hypercatharses sistunt. Hellebori albi radices ventriculi regioni impositæ, vomitum cient, quod & unguentum de arthanita facit; folia verò ejusdem hellebori instar plantaginis, sed longiora & duriora, sub cinguli forma lumbis applicata, nimios mensium & lochiorum fluores sistere expertum est: ☿ius vivus pinguedine suilla vel oleo tauri subactus, spinæ dorsi vel articulis artuum, vel quod optimum, plantis pedum, inunctus, ex Gallorum Chirurgorum methodo, per salivationem sæpius, rarius per diarrhœas torminosas, luem ♀eam curat, qualem effectum & plumbum simili usu in infantibus exhibet: ceditque contumacissimum hoc malum huic Mercuriali inunctioni, quod antea omnes decoctorum sudoriferorum & diætarum strictissimas neglexerat leges. Succus ♋rum fluviatilium, vel sedi majoris, vel ▽ spermatis ranarum, capiti vel plantis pedum applicati, valdoperè ad compescendos sanguinis æstus, & phreniticorum deliria commendantur. Quid pulsibus applicata valeant in abigendis febribus intermittentibus, sæpius cum rubore ex aniculis discunt medentes. Pulpa passularum cum flor. lupuli, & pauco camphoræ, pulsui applicata, quamplurimos febricitantes restituit Anglos. Quid Strobelbergeri emplastrum valeat ad frangendam quartanæ contumaciam, ejus fide digna monstrant scripta. Ex fuligine splendente, terebinthina, telisque aranearum, cum camphora & oleo aranearum concinnatum emplastrum seni nobili ferè sexagenario, sine cujusdam alterius medicamenti usu, quartanam profligasse Autor est Desideratiss. meus Præcept. D. Michaëlis. Emplastrum ex Nicotiana paratum, cum oleo capparum spleni applicatum, quartanam tollit, illudque Helmontii fuisse, sunt, qui existimant. Pauci anni elapsi sunt, quod novus medicamenta applicandi corpori nostro modus à curiosis inventus fuit, dum immediatè medicamenta venis infunduntur, unde* Chirurgia Infusoria *appellatur, cujus genuina Filia est* Transfusoria, *dum sanguis ex uno animali in aliud transfertur. De quibus* jussu gratiosiss. Facult. Medicæ *hac vice libentissimè conjunctim egissem, nisi defectus quorundam scriptorum Parisiis præterita hyeme, cum ibidem degerem, editorum, quæ & ardenter adhuc expecto, me impedivissent,* Transfusionem *igitur ad proximam occasionem reservabo, & in præsentiarum* Infusionem *tantum pertractabo; cui incœpto, ut divinum Numen favere velit, supplex rogo.*

CAPUT I.

Historiam Chirurgiæ infusoriæ enarrat.

§. 1.

Definitio Chirurgiæ Infusoriæ.

Um acerbiori sævitia quotidiè in nos irruunt conjurati vitæ nostræ hostes, morbi, in eo totam se occupatam monstrat ars operosa medentum, ut novis quoq; machinis illorum impetum non sustineat tantum, sed generosè quoq; propellat; Unde tot egregia hactenus in lucem protracta sunt inventa, de quibus veneranda antiquitas ne somniavit quidem, cum accuratior Diætæ observatio à gravioribus morborum insultibus eam sufficienter muniret. Inter hæc inventa non ultimum locum meretur Chirurgia Infusoria dicta, qua beneficio instrumenti

menti appropriati medicamentum in apertam anteà venam artificiosè injicitur, ut infractis agendi potestatibus, celeriorique agendi promptitudine, agere queat id, ad quod antea à Medico destinatum fuit. Ad Chirurgicas operationes refertur hæc medicandi ratio, cum manuum artificiosa peragatur opera, similisque hac ratione sit reliquis injectionibus, quib' nunc intestina, mulierum genitalia, irrigantur, nunc abscessus, ulcera, fistulæ, &c. eluuntur; unde non incongruo appellationis genere Clysmatica, vel Enematica Nova, dicitur, ad differentiam artis istius clysmaticæ veteris, majoribus satis cognitæ, de qua modo locuti sumus.

Inventum est novum. §. 2. Novum omnino est hoc inventum, quodque inter Medicos vix lustri attigit ætatem. Meretur ob id meritò, ut pensitetur accurate, plusnè commodi an incommodi exinde ad mortalium gens redundare queat? Nec novitatis quemquam deterreat titulus, cum non omnia, quæ seculorum aliquot numerant annos, veritatis niteant splendore, nec novis omnibus falsitatis inurenda sit nota. Quæ jam antiquata sunt usu, suos olim habuêre natales, & quod modo exsurgit inventum, post seculi spatium forte elegantius florebit. Multum egerunt ante nos majores, multa agenda restant posteris, nec nobis E. prohibita sit ingenium exercendi libertas. Nonnullæ licet circumstent difficultates hoc negotium, commune tamen id habet cum omnibus, quæ primo in lucem prodeunt; Foetus tenellus talo incedere nequit firmo, qui in virili ætate insigni robore pollet, & planta dum primitus germinat, quibus non exposita est tempestatum injuriis? quas, ubi in arborem adolevit, omnes contemnit. Eodem modo longior experientia roborabit forte nostram Chirurgiam, & ratione confirmata uberiores adolescentibus annis proferet fructus, quam nunc in prima ætate ab eadem haurire aut sperare queamus. Nam

Eventus varios res nova semper habet.

Autores. §. 3. Primi, qui Chirurgiam hanc exercuêre, fuerunt Angli, & inter eos primus Autor dicitur D. Wren, Math. in Acad. Oxoniensi P.P. insignis, & Regiæ Societatis socius; jamque magno eruditorum desiderio expectatur absolutus de hac Materia tractatus, quem D. Clarck, Anglus Medicus Regius, propediem in lucem est editurus, in quo, præter alia curiosa, etiam abortuum ferè omnium mensium contentæ erunt historiæ. Hæc dum Angli peragerent, J. D. Major, Med. Doct. Anat. & Botanic, P. P. in Acad. Chiloniensi, meditando, qua ratione intercepti sudores ob sanguinis viscididatem in ægris ex febre maligna jam agonizantibus (dum usitata remedia incassum sæpius adhibentur) revocari, sicque sanguineæ massæ nova fluiditas & fermentatio induci possit, ad hujusmodi infusionem liquoris medicamentosi tandem devenit, & anno 1664. prodromum de hac Chirurgia infusoria publico exposuit, quem anno currente judiciis doctorum virorum, eorumque objectionibus simulque modestis ad eas responsionibus locupletatum denuò edidit. Eadem res evenit Carolo Fracassato, *Med. Doct. & in Acad. Pisana Anat. Prof. Publico*, viro ut ex privato collegi discursu, multum curioso, qui, dum quærit, quo modo fermentatio sanguinis in genere revocanda, si forte abierit, vel interitura renovanda? ansam accipit de Medicina Infusoria cogitandi, eamque exercendi, ut videri potest in *Tetrad. Epist.* Malpighii & Fracassati anno 1665. Bononiæ edita. Nec omittendus hic est Joh. Sigism. Elsholtz, D. & *Elect. Brand. Med. Ordinarius*, qui occasione experimenti anatomici, quo anno 1662. circularem sanguinis motum in muliere undis suffocata demonstraverat, Clysmaticam etiam hanc novam invenit, de qua vid. ejus Tractatus, hoc nomine insignitus. Nec sua laude hic defraudandus Mauritius Hoffmannus *Med. D. &* P.P. *Anat. ac Botanic. Aldorffii*, qui in literis, ante biennium Patavium ad me missis, inter alia refert; se jam ante aliquot annos & publicè & privatim docuisse, quomodo in melancholicis, Epilepticis, &c. sanguis ex juvene florido in ægrum immittendus? &c. quod idem discipuli ejusdem testantur. Hi sunt, quibus inventi hujus novi gloria debetur, quique diversas licet vias ingressi, ad eundem tamen collimarunt terminum. Quilibet sanè rationis suæ obtinet robur, illudque applicando, quid mirum, si res novæ

væ inveniantur? Quæ seu sint diversæ seu eædem, unumquemque tamen laus inventi proprii merito manet; *Si enim alius alia plura invenire potest, nemo omnia*, ut inquit *Ausonius*, *etiam alius alterius inventis similia reperire valebit*. Retulit interea Vir quidam Nobilis curiosus, & fide dignus, se anno 1642. in Lusatia superiore apud Magistrum quendam Equitum, virum rei venatoriæ multum addictum, & ob id quam plurimos canes alentem, vidisse, quod ejus venator delectationis gratia interdum canibus in venam apertam per ossiculum gallinaceum ex ore vinum hispanicum, vel aquam vitæ infuderit, unde canes post ligaturam parum ejulantes, ebrii facti fuissent, donec ebrietatem per somnum discussissent: eumque solitum fuisse, canes ægrotantes hoc modo medicamentis, nescio quibus, curare.

Tentamina in canibus. §. 4. Experimenta varia Chirurgiæ hujus Infusoriæ, quæ tum in supra allegatis Autoribus reperiuntur, tum etiam ab aliis privatim tentata fuerunt, sunt sequentia: Aqua simplex. Cani majori in venam cruralem ∇æ comm. ℥j. injecta fuit facili labore, qui, cum per mediam horam lambuisset vulnus, fugam postmodum quasi nihil passus arripuit. Vinum. Ex vini hispanici ℥j. injecta nulla in cane alteratio ab Elsholtio animadverti potuit, ob dosin forte nimis exilem; in debita vero dosi quid contingat, præter alios docet imprimis Schottus *Techn. Cur. lib. II. cap. 21. p. 891. Vino hispanico, infuso cani, primum in saltus & tripudia effundebatur, tum ebriorum more titubabat, demum procumbens in somnum solvebatur, donec crapulam edormivisset.* Purgans. Ex infuso purgante, *spiritu vitæ* ☉eo ad ℥j. quantum homini abunde sufficit, canis per aliquot horas male habere visus est, & hinc inde vagari, septem verò elapsis horis bis copiosè satis dejecit, teste Elsholtio. Ab aliis felici semper successu idem expertum fuit, & in quibusdam horæ tantum elapso spatio operatio medicamenti per inferiora se prodidit, cum aliàs canes, vel non, vel difficillimè, ab assumtis purgantibus solvantur. Vomitorium ♁ale. Infusum granorum sedecim croci metallorum non filtratum, ad ℥j. cani pomeridie injectum, inter singultus & salivationes oris, graviter decumbentium instar, cum sonoris suspiriis, secunda ab infusione hora, vomitus produxit, eodem valde interea inquieto, & ex uno angulo in alterum prorepente? nocte verò transacta mane extinctus fuit inventus. In alius molossi arteriam Infusum croci metallorum pauca quantitate nil invexisse damni, observatum fuit; cum verò dosis ad ℥ij. aucta fuisset, & animam & omnia simul evomuit, Autore Dn. Boyle. Opii tantum, quantum hominem enecare, felem verò in rabiem lethalem conjicere potest, nullam noxam cani propinatum infert; cum verò extracti liquidi opii ad ℥j. injectum fuisset, cane licet existente feroce, is statim mansuetus factus post mediam horam adeò dormire cœpit, ut licet acicula per linguam exsectam transadigeretur, vix tamen parumper evigilaret, imo cum eadem acicula in pede per cutem adigeretur, se nihil moveret; sin verò ad nodulum usque in carnem intruderetur, quædam sensus signa daret, & ita biduum unamque noctem dormiendo consumeret, eodem postea reconvalescente. Ab aliis observatum post opii Tincturam in arteriam canis infusam eum mox in vertiginem, & paulo post similiter quoque in soporem incidisse, paulatim verò ex eo tempore mirum in modum pinguescere cœpisse. Opium. Injectione aquarum Chrysulcarum in jugularem & cruralem venam animal citò interit, sanguine omni ferè coagulato, venisque & meatibus sanguineis majoribus scissis seu ruptis, quemadmodum in apoplecticis vasa pulmonum plerumque disrumpuntur. Aqua chrysulca. Amicus quidam in venam canis subclaviam injecit ∽m ⦶i, & paulo post extincto cane sanguis in ista vena & corde coagulatus, & in dispersos grumos concretus, repertus fuit. Spiritus vitrioli. Ex infusione ∽ vitrioli *sanguis pariter, sed non illico* (verba sunt Fracassati) *concrescebat, verum aliquo interjecto tempore; nam animal diu conquerebatur, & munera respirationis ingeminabat, & succussato toto pectore ingentis doloris signa edebat, spumaque circa os prodibat, ut in Epilepticis. Secto animali sanguinis non ea erat concretio, ut aliam sanguinis partem continuatam haberet, & velut stria inane vasorum impleret, sed divulsus, & inæqualiter fuso hoc sale revinctus, reperiebatur.* Oleum sulphuris. Infuso oleo sulphur. in venam

venam jugularem, non potuit canis, iterata licet infusione, adigi, ut moreretur; sed obligato vulnere dimissus confestim cœpit ossa quærere, cuncta vorare famelicus, ut videretur fames hæc cum ol. sulph. indita. Mira videri potest hæc relatio, consideranti magnam ol. sulph. & ∽ Vitrioli affinitatem, qui dum ex uno sale acido seu esurino sulph. embryonati, ut Helmontio audit, in terræ visceribus sint generati, affectionibusque & proprietatibus sint admodum similes, adeo diversos tamen in sanguine producant effectus. Boni ergo & curiosi cujusdam amici animatus instinctu, ejusque adjutus ope, experimentum institui, & ʒj. ∽ sulph. per campanam in ▽æ ℥j. & quod excedit, dissolutam in venam cruralem injeci, factaque convenienti vulneris deligatione canem à vinculis solutum in arcam deposui, qui vivax omnino, apertis lucidisque oculis, plena, paulo tamen frequentiori respiratione, in area decumbebat, hinc sensim altiorem, crebriorem & minorem agendo respirationem, levibus quibusdam imprimis oris convulsionibus agitari, hinc crebrius respirare, tandem fortiter diuque ex imo pectore non sine violentia stertere, copiosam spumam effundere, hancque scenam, repetitis subinde levibus convulsionibus, tam diu agere cœpit, donec quasi strangulatus ferè circa mediam horam ab infusione exspiraret, effluente ex ore mox post mortem copiosa admodum aqua serosa tenui, instarque loturæ carnium rubicunda, cum copiosa & viscida supernatante spuma. Cum verò ex area in mensam elevaretur pro viscerum scrutinio, eadem spuma copiose admodum ex ore effluebat, apertoque rictu totæ fauces repletæ erant, ipsaque integra quoque aspera arteria, compresso namque exterius larynge, copiose in fauces erumpebat hæc spuma, simulque per nares effluebat. Aperto thorace pulmones in quibusdam extremitatibus ex albedine rubescebant naturali colore, sed maxima ex parte, inprimis ubi costas respiciebant, ex atro admodum rubescebant, non secus ac si ex contusione sanguis concretus in iis retentus esset: abscissis vero uno vel altero lobo, sanguinis moderata, imo exigua, quantitas effluebat, copiosissime vero serum istiusmodi sanguineum per omnes vel minimos quoque, meatus cum copiosa spuma emanabat; erantque pulmones spongiarum instar, sero hujusmodi sanguineo spumoso, h. e. bullis copiosissimis minutis & viscidis, repleti, omnesque arteriæ asperæ, majores pariter ac minores, rami hujusmodi spuma tantum non obstructi. Aperto cordis thalamo dextro sanguis, qui erumpebat copiosus, admodum ater apparebat, tenuis & fluidus quidem, crassioris tamen, quam naturaliter esse debet, consistentiæ, apparebantque similiter non paucæ & grandiores bullæ hujus ventriculi parietibus affixæ: sanguis similis ater & crassiusculus, facileque coagulabilis ex sinistro pariter ventriculo, vena subclavia ut & cava, effluebat. Dum reliqua scrutaremur viscera, abscissis grandioribus hepatis lobis, nihil sanguinis ex iis effluebat, nisi forte compressione ex porulis eliceretur, imo hepar totum exsangue apparebat, grandioribus ramis vasorum inanitis, lien duriusculus exsanguis similiter erat, ut & renes: olfacientes ergò id, quod res erat, arteriam magnam paulo infra cor aperuimus, ut & ramum cruralem, item ramum ascendentem axillarem sinistrum, & similiter paucas quasdam sanguinis reliquias, quibusdam tantum in locis, reperimus, arteria ipsa ex toto fere in majoribus his ramis inanita. Multæ reflexiones hic quidem fieri possent, sed cum non faciant ad rem præsentem, hoc saltem addo: Verisimile videri, sanguinem ex acido ♀is injecto, ob crassitiem circulationi redditum ineptum, in pulmonibus stagnasse, ibique repetito aëris motu, in spumam istam serumque rubicundum abiisse, dum interea, eodem in arteriis promoto semper ulterius in minores ramos, exindeque in venam cavam, nihil potuit circulari per pulmones, unde viscera majoresque arteriæ rami omnino inanita fuerunt. Oleum ♀i immissum cani, necem ipsi attulit, prævia tamen magna vexatione: querulus namque ingentem testabatur dolorem, totusque inflabatur & à postrema inflatione exspirabat. Sectus postea, sanguinem valde fluidum & rubicundiorem solido exhibuit: nimiam ergo sanguinis coagulationem, pariter ac ejus nimiam dissolutionem, mortem inferre, abunde patet; quarum illam ab

Oleum tartari.

ab exuperante acido; hanc verò ab urinoso prædominante contingere, præter modo allegata Experimenta, quilibet experiri potest, si sanguinem venæsectione emissum diversis vasculis hujusmodi liquores continentibus excipiat, mutationesque exinde sanguini obvenientes observet. Decoctum Arsenici in aqua simplici, ad ℥j. infusum cani, mortem miserandam cum gravibus symptomatis, ronchis, copiosis alvi & vesicæ dejectionibus, volutationibus violentis, oculorum contorsionibus, intulit; Videatur Elsholz. Ego aliquando experimenti gratia ʒß. ☿ii sublimati in ▽ simplici solvi, & licet non omnis Mercurius sublimatus solutus esset, illius tamen solutionis paulo plus ℥j. in venam cruralem canis majoris injeci: simul verò atque fieret injectio, canis, qui antea semper, dum cutis scinderetur, venaque separaretur, quietus jacuerat, violenter se commovere inchoabat, & paulo post, repetita aliquoties respiratione, cum misero & horrido ejulatu, violentaque corporis commotione, ex improviso, nobis nil tale cogitantibus, exspirabat. Aperto corpore, sanguis omnis non sine nostra admiratione & in corde & in cavæ trunco, etiam prope injectionis locum omnino fluidus & tenuis instar sanguinis, qui ex canis strangulati vasis effluit, sine ulla coagulationis nota apparebat. Catello modo in lucem edito, Garmannus (videatur Majoris *Chir. Infus. p.* 103.) infudit aliquam potiunculam Sp. Vini Rhenani, & præter solitum incalescebat, paulo post superinjecit aliquot guttas liquoris narcotici, & en! horrore percussus stupidus evasit. Elapsa semihorula de purgante paululum inspersit, & alvo soluta ad se redire visus fuit. Hæc sunt ea tentamina, quæ experiundi gratia ordinarii Anatomicorum Martyres, canes, sustinuerunt. In genere autem in Belgio observatum fuit, infusionem Diæteticam, h.e. nutritionis & sustentationis gratia institutam, infeliciter successisse; alterativam verò & catharticam nunquam fefellisse.

Decoctum arsenici.

Solutum Merc. Subl.

In Catello

Experimenta in homine.

§. 5. Progressum fuit ulterius, & quid humano valeat in corpore novum Inventum, similiter tentatum. Milites tres gregarii primi experimentum in se ipsis, ab Elsholtio persuasi, fieri passi sunt. Ulcere antiquo laborabat primus in crure sinistro, unde aperto venæ cruralis ramo interno, & ulceri vicino, beneficio syphonis parvi aqua plantaginis injecta fuit. Alteri febri afflicto, post sanguinem per apertam medianam emissum aquæ cardui benedicti stillatitiæ cochlear unum immissum. Scorbutica cacochymia torquebat tertium, cui similiter post sufficientem sanguinis ex vena mediana extractionem aquæ cochleariæ portio infundebatur. Dantisci in Nosocomio publico militi lue ♀ea inveterata cum ulceribus in tibiis, tumore brachii dextri, doloribus capitis horrendis, cum gummatis seu nodis in ossibus laborante, resinæ scammon. gr. vij. dissolutæ in Essentia guajaci ad ʒiij. infusa fuere, unde insequente vomitu subitanea omnium symptomatum 24. horarum spatio remissio, & post triduum ulcerum coalitio secuta fuit. Ancillæ vero, ab ineunte ætate epilepsia gravi correptæ, resinæ gialappæ gr. vj. in ∽ Lil. convall. dissolutæ infusa fuerunt, unde post vomitum talis secutus successus, ut aliquot menses ab invasione libera prorsus fuerit. Radicaliter an curata sit? nescio.

§. 6. Modus exercendi hanc Chirurgiam adeo magno non indiget apparatu, nec dexteritate. Eligatur ante omnia vas, in quod injiciendus venit liquor, quod sit vel arteria vel vena, aliud haud reperies. Arteria non videtur conveniens, (licet ad partem, cui liquore infuso est oppitulandum, si illa à corde sit remotior, per arteriam ad eam extensam celerior medicamenti fiat appulsio) quia in exiles arterias non sine magna difficultate potest fieri instrumenti intrusio, in majoribus verò ramis ob difficilem coalitionem, subsequentisque aneurismatis metum, periculosa est sectio. Situs quoque arteriarum profundior carnibus immersus, & sub venis occultatus, non parvum objiciet laborem; ut taceam hujus usum infusionis non ad partem quandam singularem, sed imprimis ad totam massam sanguineam esse directum; Unde primo omnium ad cor liquoris fieri debet directio, ut ex eo, ceu communi scaturigine, in omnes cæteros rivos potestatum ejus fiat distributio. Commodior ergo est vena: sed an partium superiorum, an vero inferiorum, & si illarum, an jugularis, an vero mediana, sit aptior pro infusione?

Modus operationis.

ne? quæritur. Sane si tunc demum salutaris est expectandus infusionis eventus, quando in cordis thalamis cum sanguine permiscetur, indeque in totum corpus distribuitur, non potest non ea vena esse commodior, per quam propior ad cor patet aditus, Superiores ergò præferendæ sunt inferioribus: & licet ex hoc fundamento jugularis sit anteponenda medianæ, hujus tamen & usitatior præ illa faciliorque sectio & obligatio, palmam medianæ alterivè brachiali pro infusione relinquit. Invento sic vase pars, ubi instituenda est operatio, linteis calidis confricetur, vel vino calido, aut aqua sambuci calida, cum Spiritu Vini camphorato foveatur, hinc factâ duplici ligaturâ, primâ citra locum infusionis in superiori parte, quo venis ex impedito sanguinis motu turgescentibus facilior sit sectio; secunda vero ultra infusionis locum in inferiori parte, ne sanguis facta apertura copiosius effluens negotium interturbet, nisi necesse sit aliquid sanguinis emittere; tunc enim post sufficientem evacuationem ista fiat ligatura, aperiatur vena, foramine tamen digito apposito statim clauso, quod sic clausum constet, donec (quod agiliter fiat) instrumentum infusorium immissum sit. Tunc soluta fascia citra injecta liquoris fiat legitima infusio, ejusque successiva partis superiora versus compressione, promotio. Absoluta injectione foraminis fiat occlusio, sicut in ordinariis venæsectionibus usu venit, ligatura ultra soluta, ut sanguinis restituto motu liquoris infusi adjuvetur cursus. Instrumentorum alio opus non est apparatu, (præter usitatum in omni venæ sectione,) quam solo instrumento, quo liquoris fit injectio, quod vel est canalis seu tubulus argenteus in fine angustior, parumque incurvatus, cui annexa in extremitate ampliore vesicula, medicamento infundendo plena, qua compressâ, liquoris per canalem venæ immissum fit infusio, ut in communi clysmatum applicatione fieri solet; vel sypho quidam argenteus moderatæ magnitudinis, cujus ope per cuspidem foramine venæ immissum liquoris fit impulsio, promptior longè & expeditior, quam cum priori vesiculæ compressione, unde & hic modus illi præferendus. Tertii modi, vaporosi nempe, mentionem injicit D. Major *Chirurg. Infus. pag.* 281. per vasculi Ωlatorii aut alterius instrumenti commodam applicationem. Cum transfusione, qua sanguis non tam injicitur, quam impellitur, vel potius spontaneo motu incurrit, nobis hac vice nihil est negotii.

§. 7. Patet ex jam relatis, non possibilem tantum, sed facilem quoque admodum esse hanc operationem, idque imprimis in homine, non adeo immorigero ac sunt bestiæ. Cogita, quæso, quales operationes sunt cæteræ, quæ Chirurgorum perficiendæ industria, ut sunt trepanationes, laryngotomiæ, thoracis paracenteses, herniarum sectiones, &c. Ut taceam calculi extractionem, & partium corruptarum abscissionem, quam sive cultro falcato more Gallorum, sive cultro ignito more Italorum instituas, ob dolorem tamen horrendum, exilientesque sanguinis rivos, &c. rem periculosæ aleæ plenissimam invenies. In harum consideratione ludum jocumque dicerem Chirurgiam Infusoriam, in qua nullum periculum, dolor nullus infestat ægrum; miles namque iste, cui infusa erat plantaginis aqua, interrogatus post operationem peractam, num intrusio canalis insignem dolorem intulisset? fere nullum, respondit. *Facilitas operationis.*

§. 8. Finis, in cujus gratiam instituitur Chirurgia Infusoria, & propter quem medicamenta in venas ita infunduntur, est Medicamenti viribus infracti accelerata cum sanguine permistione ad cor translatio, indeque per totam corporis machinam distributio, unde celerior & potentior ejus operatio. Sine ulla namque sui alteratione, quam alias in prima stomachi culina, & prolongatis intestinorum tractibus sustinet, sineque alterius humoris permistione immediate sanguini confusum, potenter operandi exerit potentias, & sine tot meatuum canaliumque ambagibus & angustiis, è quibus alias eluctari necesse habet, recto tramite sanguini, indeque cordi, infertur. Cæterum cordato & conscientioso Medico hîc imprimis observandum venit, quod Medicamentorum vis, dum celeriter in actum prorumpit, id non sine commotione singulari corporis ægri contingat, & dum infracta virtute operatur, non sine quadam vehementia *Finis Chirurgiæ Infusoriæ.*

hoc fiat. Unde non ludat imprudenter de corio humano audacter infundendo, & generosum hoc inventum stulte prostituendo. Citò sane curare debet Medicus, sed simul tutò, &, quantum fieri potest, jucundè: fulcire corpus ægrum medicando, non impetu remedii nimis commovere aut prosternere, minister sit naturæ attentus & obtemperans, non (nisi raro) ejus Magister superbus & imperans; unde tentanda prius ea suadeo, quæ leges artis ratione & experientia Magistris sancitæ, secundum legitimam medendi methodum jubent, & non inconsideratè, primo quoque morbi impetu (nisi necessitatis urgeat immutabile præceptum) neglectis cæteris medicandi rationibus, usu hactenus receptis & comprobatis, ad infusionem accedendum. Consvetis vero alias & approbatis remediis incassum tentatis, quamdiu aliquantula spes vel salvandi vel liberandi citius ægrum adhuc superest, ne negligentia Medici eum perdat, quem debita ejus industria conservare potuisset, Chirurgiam hanc Infusoriam generose in usum revocet, & quo major hostis est impetus, eo generosiori remediô resistendum ipsi animosè cogitet. Suppetias scilicet cæteris remediis ferat infusio, non prima fronte hostem aggrediatur, occasionisque pariter ac necessitatis, ut in aliis medendi rationibus, ita & hic summa habeatur consideratio.

§. 9. Ratione ergò sui scopi habeat Chirurgia hæc suas Divisiones, dum primò est vel curiosa, vel salubris. Illa, quæ experimentandi fit gratia in brutis; hæc verò, quæ medicandi gratia in corpore fit humano. Secundò, salubris porro est ratione intentionis vel restitutiva seu curativa, vel conservativa seu Diætetica, vel ex his duabus mista. Curativa est, quæ corpus ægrum per medicamentum infusum sanare intendit, idque vel proprie, vel improprie seu palliative tantum. Diætetica est, quæ alimento liquido infuso corpus nutrire & conservare nititur. Mista, quæ utrique jam dicto scopo inservire debet per injectionem medicamenti alimentosi. Tertio ratione liquoris injiciendi demum est vel infusoria in specie sic dicta, vel transfusoria: hæc dum sanguis ex uno animali injicitur in aliud; illa dum aliquid aliud quam sanguis immittitur, de qua inpræsentiarum nobis tantum est sermo. Apparet jam, non possibilem tantum, sed etiam facilem, hanc esse Chirurgiam. Quæritur verò tantummodo de usu, quem obtineat in succurrendo corporis humani defectibus, partim quibus in affectibus sit congrua ejus usurpatio? partim quale medicamentum sit infundendum, pro obtinendo salutari scopo? Quod ut eo melius decidatur in cap. 3. propterea

CAPUT II.

Præsupponendorum Considerationem continet.

§. 1.

INnumerabilem si dixerim causarum morbificarum esse exercitum, qui vitæ nostræ quotidie insidias struit, minimè me erraturum existimo; Ita ut miraculo simile videatur, vel unicum momentum hominem supervivere posse. Missos jam facio fortuitos casus, qui nos exagitent, omnem externorum insultum, aëris, cibi & potus, reliquarumque nonnaturalium dictarum rerum omitto vires. Saltem quot & quam atroces exsurgant, primarum viarum, h. e. primæ assumtorum alimentorum elaborationi, scoriarumque ab utili chymo separationi dicatarum partium vitio, calamitates, exactius considerarem, nisi fermentatio sanguinis, ejusque in horas mutabilis status me ad se traheret. Vix namque amplius dubitat aliquis, statum nostrum uti salubrem & floridum, ita & morbosum & languescentem, ex sanguinis fermentatione, partim immediatè, partim mediatè, dependere: Est namque corpus nostrum instar machinæ hydraulicæ, à contento intrinsecus liquido (sanguine) diversimodè motæ, pro cujus liquoris ratione diversa, (ex fermentationis varietate oriunda) diversimodè quoque se habet machinæ integritas & motus. Dependet autem hic particularum purpureum hoc nectar componentium motus intestinus & agitatio, qui fermentationis venit nomine, ex duplici isto ⊖e, acido & urinoso seu alcali volatilibus, quorum solutorum concursu, & in se invicem actione, reliquæ quoque particulæ nimis commoventur & agitantur. Actio hæc ⊖ium istorum in se mutua oculis conspiciendam se præbet, estque satis manifesta,

Præsuppositum I. Fermentationem sanguinis esse fundamentum status salubris & ægri.

Fermentatio tamen cum effervescentia non confundenda.

nifesta, quando, dum pura seu impermista aliis principiis existunt, effervescentiæ excitant impetuositates: sed in fermentatione magis occulta eorum est pugna, ob intertextum aliarum particularum simul agitatarum, &c. Non rejicio hoc loco probabilem valde eorum sententiam, qui in cavitate cordis sinistra fermentum quoddam ponunt vitale, spiritibus vitalibus imprægnatum, & vitaliter illuminatum, ***quod transmutati cruoris (venosi) in sanguinem (arteriosum) est causa sufficiens, prout sanguinis in spiritum vitalem transmutationi præest, ut loquitur*** Helmont. *Blas Human.* §. 22. Quod fermentum jam in ovi puncto saliente radicatum, ob spirituum abundantiam, ⊖inum volatile esse, omnino mihi persuadeo, ut sicut in chylificationis culinâ summus coquus est de Naturâ acida volatili, ita in sanguificationis, & renovatæ in sanguine fermentationis, officinâ ⊖sum volatile & luminosum, ceu præses summus, prævaleat. Est tamen, ut omnium aliorum, ita & hujus fermenti potestas, licet mirabilis, tamen limitata, ut sanguinem certo modo requirat prædispositum pro receptione debitæ suæ activitatis, (cum non quidlibet agat in quodlibet) quæ præcedanea sanguinis dispositio à ⊖ium istorum duorum, acidi & alkali volatilium, conditione dependet, quos (fermentum cordis) instar fermenti pistorii in farinaceâ massa excitat ad fermentationem, certumque fermentationis characterem vi sua ⊖inâ volatili simul iis inprimit, unde his duobus ⊖ibus legitimè se habentibus, debita sanguinis fit fermentatio, spirituum vitalium fit elaboratio & illuminatio, totiusquæ microcosmicæ Reipublicæ aureum nunc viget seculum.

§. 2. Sed turbatâ istâ ⊖ium horum harmoniâ & læsâ hujus sanguinis fermentatione, heu, quantæ procellæ incontinenti corpus nostrum obruunt! Aut imminuitur enim & deficit ista sanguinis fermentatio, unde chronici quam plurimi exurgunt morbi, Cachexiæ, masculorum pariter & fœmellarum, leucophlegmatiæ, anasarcæ, &c. & spiritibus non ritè exaltatis nec elaboratis actiones omnes languent, torporquè profundus obsidet membra, & succus alibilis recens apportatus in viscidum facessit liquamen, pituitæ excrementitiæ nomine, à Veteribus appellatum, sanguisque tandem periculosè concrescit: aut aboletur, quod seu pedetentim seu confestim fiat, quid, nisi syncopes, virium extremas prostrationes & mortem ipsam denique affert: aut augetur impetuose, unde ardores corporis, intumescentiæ, rapidus sanguinis motus, inquietudines, febres ardentes, pleuritides, anginæ, morbilli & variolæ, &c. aliique hujus generis affectus: aut depravatur vitiosè, quod ut mille modis fieri potest, ita & mille inducit calamitates; hinc namque uterinorum affectuum, passionis sic dictæ hystericæ, scorbuti, Icteri, luis ♀cæ, &c. fœcunda seges. Omnia hæc vitia, unde, nisi ex ⊖ium in sanguinea massa ametria & vitiata harmonia derivanda erunt? Nunc enim ambo non ritè ab aliis particulis commistis temperata sunt, unde nimis acria impetuosam effervescentiam concitabunt; nunc ab aliis nimis obruta deficientem reddent fermentationem; nunc unum alterum multum præponderabit, unde ab acido quod subito toti erit hostile & venenosum, periculosæ sanguinis concretiones, indequè fermentationis notabiles defectus, testibus canibus, ex acidorum infusione ob coagulum sanguinis expirantibus, de quibus suprà c. 1. §. 4. sicut quilibet sanguis recens emissus acidi affusione concrescit: ab alcali verò insignes sanguinis dissolutiones, omnimodæque fermentationis abolitiones: ab utriusque tùm inter se, tùm cum aliis commistione, mirandæ sanguinis alterationes, ob fermentationis depravationem. Indicibilis namque hinc emergit ⊖ium varietas; siquidem quot sapores, tot adæquatè ⊖ia, totque simul diversa fermenta: acidum nunc est vitriolicum, nunc ⦶osum, nunc ○osum, nunc ⊖sum simpliciter, nunc ✠osum, nunc austerum, nunc acerbum, nunc alias saporum monstrat differentias: alkali nunc est subtilius & acrius, nunc ol. temperatius, nunc amarum, nunc penetrans adstringens, nunc moderatè dulcescens, nunc alias innominatas & anomalas monstrat differentias: hæc nunc inter se, nunc cum aliis diversis mista, contemperata, exaltata, immutata, quas non alias prodent differentias, sub ⊖si nomine venientes? Quas non

diversas excitabunt fermentationes? Quot, quæso mutationes, & in sapore & in cæteris qualitatib⁹ exhibet mustum, dum fit vinum, & dum per reiteratas fermentationes degenerat in acetum? hinc l. denuo aut rancescit, aut vappescit, aut in vermes abit, &c. unde ⊖ium differentias ex alia atque alia contemperatione & compositione cum aliis particulis, & inde fermentationum vicissitudines varias, vel manu palpare poteris. Idem in sanguine fieri cogites, in quo variæ istæ ⊖ combinationes, & sym- vel ametriæ, quotidie fere ejus statum mutant, & conditionem alterant. Quanta namque assumtorum diversitas, tanta saporum in succis nostris alteritas, & fermentationis varietas. Non equidem me latet suprema fermenti stomachici potestas, omnia assumta sub acoris dominio in ⊖sum volatile, tandem bilis adjumento concurrente transmutantis; sed & hoc scio, fermentum hocce singulis ferè prandiis & cœnis sub saporum cæterarumque qualitatum suarum latitudine insigniter variare: imò multas qualitates quorundam ciborum illæsas pertransire stomachi angustias, imo sæpius hoc contingere, ut vel acidum nimis, vel non ritè volatilisatum, vel viscidum, vel ratione alia deficiens, ex stomacho per pylorum effluat alimentum, in intestinorum verò gyris tum ab acido pancreatis stagmate, tum ab amaro & urinoso bilis liquore, varias alterationes & saporum ac proprietatum differentias suscipiat. Silentio prætereo hic exotica fermenta, quæ sub contagii forma in nos irruunt & fermentationis in sanguine motum naturalem, mirum quantum turbant: sunt namque & ipsa de ⊖ium prosapia, nunc alkalium volatilium, unde febrium malignarum, petechialium & pestilentialium; (de quibus *vid.* Paulli *digress. de febr. malign.*) nunc acidorum, unde scorbuti, luis ♀eæ, dysenteriæ epidemicæ, multiplicativa propullulant germina. Ingens hæc ⊖ium varietas, sub dupplici, Urinosi & acidi in ⊖so conjuncti, vexillo militat, eam tamen sub unitatis numerum ⊖is cujusdam primi, alii revocant. Omnis autem (in genere) quæcunque salium varietas ex principiis mechanicis, magnitudine scil. figura, textura & motu, tum sui ipsius, tum aliarum, cum quibus coaluêre, particularum definienda venit.

§. 3. Præter fermentationis hasce læsiones, & spiritus vitalis sanguinis primarius incola, & Oeconomus nostræ vitæ, interdum suas graves quoque patitur exorbitantias: *sæpiusque, (cum sit impetum illud faciens Hippocr.) impetuosè nimis agitatur, rapideque nimis commovetur, unde ingens actionum animalium imprimis* (ab hoc spiritu ceu primo rectore dependentium) *perturbatio succedit.* Quocunque enim modo à causa aliqua occasionali lædatur (irritari dicunt multi cum Galeno, in furorem agi loqui amat Helmontius) mox extravagantiis suis insolitis totam nostram perturbat Oeconomiam, hinc scil. phreniticorum emergunt deliria, hinc vigiliarum inquietudines, hinc convulsivæ membrorum contorsiones, & epilepsiæ Herculei insultus, hinc tenebricosæ vertiginum obscurationes: ut non dicam de enormi ejus in omnes operationes dictaturâ, dum Idearum sequitur ductum, sive ab extrinsecus advenientibus peregrinis pingatur, sive graviorum ex affectuum eas interno concipiat motu; harum enim consideratio ad hunc locum non pertinet. Præsuppositum II. Furorem archei turbare actiones.

§. 4. Fermentationum ista vitia, & Archei perturbationes, ut corrigantur, promptum sæpè & tantum non præsentaneum postulant remedium, quodque, quantum fieri potest, intemeratis agendi potestatibus agat, quod agere debet. Et fermentationum quidem labes, qua ratione melius quam ⊖ino emendabitur remedio, modo sine sui immutatione sanguini permisceatur, quod dum per os recipitur, vix sperare licet. Magnas enim alterationes, sæpè & virium jacturas, subeunt fere omnia assumta in primis stomachi & intestinorum viis, tardoque gradu in mensenterii & thoracis lacteis ad cor prorepunt. De hoc quis dubitare velit, qui stomachici fermenti varietatem quidem, (licet ut plurimum acidum volatile vel sit vel naturaliter esse debeat) simul tamen & menstrualem solutivam ac fermentalem transmutativam perpendit potentiam? unde in pultaceum transmutata alimenta cremorem, quidquid antea obtinebant, facultatum deponunt. Tantam talemque alterationem non quidem in medicamentis Præsuppositum III. Medicamenta in primis viis multum alterati.

mentis fieri putandum, insignem tamen eam esse (habita tamen præparationis ratione, qua ea nunc magis nunc minus patentia, reluctantur illi menstruo) eorum cum alimentis medicamentosis analogia, dum plurima ex vegetabilium petita classe, nonnulla ex animalium genere hausta, facile persuadet: imprimis cum superatis fermenti stomachici molestiis, duos adhuc in intestinis obvios habeant Dracones (ut eleganter dicuntur à Tackio *Orat. de Chrysog. animal. & mineral. p.* 16. 17.) Orientalem unum, lixiviali oleoso ⊖e imprægnatum, Occidentalem alterum, acido ⊖ino menstruo armatum, cum quibus ipsis denuo pugnandum est. Ut silentio præteream lymphæ miscelam in receptaculo communi, unde nova ipsis accedit impressio, adeo ut quædam assumta per se indifferentia, in primis viis ex istorum succorum concursu, forte & connexu, demum in medicamentum abire videantur. Mineralibus generosior quidem est animus, & non adeo facile dictorum succorum potentiis auscultant; illibatis tamen ea procedere agendi viribus vix sibi persuadebit, qui ea non secus ac omnia cætera medicamenta pro varietate subjectorum varias exserere vires (de ordinariis loquor remediis, quæ tyrociniorum & Chymiarum proponunt compilatores; nam de majoribus arcanis, & iis, quæ diffusione radiorum operantur, aliter pronunciandum, de quibus inferius) dum ea nunc citius, nunc tardius, nunc fortius, nunc debilius, aliove modo varie operari, ♂emque eundem nunc adstringere, nunc laxare, observat. Ex succorum namque horum ⊖inorum virtute contingit, quod non tantum in diversis subjectis, sed in eodem unum idemque medicamentum varias exerat virtutes, dum v. g. eadem pilularum dosis nunc multum, nunc parum, nunc nihil operatur, quod ex fermenti stomachalis majore vel minore acore purgantium vegetabilium vim, in ⊖e volatili acri consistentem, figente oriri facilè patet ex eo, quod canes, ut supra §. 4. *cap.* 1. demonstratum, difficillimæ sint purgationis, per medicamenta ore assumta, cum teste J. D. Majore *in Chirurg. Infus. prodrom.* grana xxiv. vitri ♁ii pulv. nullam dejectionem in cane produxerunt, cujus tamen vel 3. grana supra & infra, non sine periculosorum symptomatum concursu, nostrum corpus exagitant. Quale autem acidum in stomacho canum resideat, vel ossium deglutitio & in ventriculo dissolutio abunde demonstrant, unde & purgatio per venam injecta, qui à stomachi acore non fuit infracta, cito & potenter in cane operatur. Simili modo ii ægri, qui melancholici, ut dicunt, sunt temperamenti, vel melancholicis laborant affectibus, &c. h. e. in quibus acidum abundat (nam melancholia Hippocrati est acidus humor) difficilis sunt purgationis; unde & spiritus Vitrioli omnium purgantium vim aut imminuit, aut planè tollit. Eadem ratio est cum opio, cujus oleosum volatile sal ab acido fixatum omnem narcoticam & somniferam deponit virtutem, unde & canum vigilantia vix ejus ingenti dosi potest debellari ut *supra c. I. dictum.* Hinc etiam melancholicis phantasmatis obnoxii ob acidum in iis abundans, præter alias causas, ab opio vel non, vel difficulter, ad somnum deducuntur. Venena animalium innoxie assumi notum est, eaque ex perturbationibus oriri, Helmontio acutè docente, hactenus à multis creditum fuit, unde & morsu tantum lethalem inducant noxam. Sed modernorum Italorum, imprimis D. Redi, *Archiatri Florentini*, experientia manifestat, in viperis liquorem salivalem in dentium vesiculis contentum, expressum, in quocunque liquore assumtum, innoxium esse; sin verò vulneri vel levi tantum cutis incisuræ illinatur, seu ex viperâ vivâ, seu quocunque in statu, mortua fuerit desumptus, lethum indubitato inferre, frustra etiam applicatô decantatô isto serpentinó lapide, ex pileatis serpentibus confectó, quod præter tract. de hac materia impressum ipse Autor frequenti experientia confirmatus, mihi sanctè affirmavit, cum aliis quibusdam de hac materia, quæ timor abusus hîc scribere prohibet. Unde & Celsus, *Venena animalium non potu sed vulnere nocere*, scitè docet. Hinc & Psylli secure venenum quodcunque ex vulnere, à venenato animali inflicto, exsugere valent, sed si levem quandam oris habeant læsionem, vel parvam exulcerationem, suctu isto intoxicantur. Unde quæso

illius

illius rei ratio petenda esset, nisi succorum in primis viis stabulantium activitas venenorum quoque eludat alias insignem energiam? & quid de salivæ adversus animalium venena efficacia dicatur, ceu omnibus notum hic relinquo. Quare & ob horum succorum diversam rationem fastidit, & non sine singulari læsione assumit istud medicamentum unus, quod alius ceu Ambrosiam exoptat, licet per consuetudinem vel longam annorum seriem, alteratis succis istis, idem postmodum sine alteratione assumamus. Balsamum illud omnium florum, Mel, à Democrito ad vitam longam internè maximè commendatum fuit, unde & senibus illud præscribit Aetius, propterque singulares dotes jam Pharmacopœorum magis quam coquorum ornat officinas, unde & sunt, qui Mulsum ob salubritatem vino præferunt. Sed in quibusdam propinatum mel, vel quædam mellita, ingentes stomachi inflationes, tormina, cordis angustias, aliaque hujusmodi symptomata concitare videbis, quibus scil. à succis istis, melli adversantibus, tantæ excitantur effervescentiæ: id quod de saccharo, quod tamen cum ☉o & ☿ tam elegantem consanguinitatem fovet, in hypochondriacis similiter ad oculum patet; quæ si de sequiori sint sexu, suffocationis uterinæ dictæ patiuntur turbulentias: quot econtrà & quantis in summis deliciis positum est saccharum? Quibus nempe succi isti blandè & Naturæ consueto modo operantur. Ordinariæ sanè Medicorum sunt querelæ, medicamentum propinatum uni salubriter, sine fructu esse applicatum alteri, imò interdum noxas intulisse huic, quod illi panaceæ vice fuerat, iisdemque licet conflictati fuerint ægritudinibus. Tanta succorum horum in primis viis est vis, in alterandis partim, partim & imminuendis medicamentorum facultatibus; unde eò meritò incumbendum sedulo, ut (in gravioridus inprimis vel contumacioribus affectibus) sine istius alterationis susceptione immediatè eò portentur, ubi eorum requiritur adjumentum. Quod si medicamentum immediatè sanguini permisceatur, idem sine ulla sui alteratione operaturum vix credo; unde & infusa quædam medicamenta non immediatè, sed certo interjecto temporis spatio, vires exeruêre suas: sed gravem illam & adeo notabilem in primis viis nunquam experietur, unde & medicamenta, quæ canem per os non purgant, nec narcosin inducunt, injecta tamen feliciter operantur. Cum econtrà medicamentum in primis viis jam non leviter immutatum, eandem tamen in sanguine sustinebit alterationem, quàm idem immediate infusum.

§. 5. Adhæc dum in sanguinea massa spiritibusque ipsis altius radicatum est malum, sævisque sæpius & periculosis Paroxysmis se prodit, longa nimis assumtorum est mora, antequam cum sanguine commisceantur, ut novas Naturæ succumbenti ferant suppetias. Viæ namque, quæ cognitæ hactenus sunt post Oesophagum & stomachi cavum, longæ & implexæ intestinorum circumgyrationes, per quorum porulos in lactearum ramulos transudat remedium, & exinde per glandulas ad receptaculum commune abit, unde cum lympha ex partibus inferioribus ascendente (falsitatis enim jam satis convicta est Bilsii de motu roris sententia, tum per lymphaticorum ligaturas & valvulas, à Ruysch. detectas, tum per J. H. Paulli Anatomen) per communem lymphaticorum truncum ramo axillari cavæ infusum, ad cor demum descendit; deferri namque aliquam contentorum in intestinis partem, ad hepar, experimentis nondum comprobatum est. Quæ medicamenti mora eò erit periculosior, motusque tardior, si medicamentum per se non sit mobile seu volatile, & penetrans, sed potius fixum, terreum aut concretum; unde eo tardius movebitur, faciliusque hinc inde adhærescendo, longiores multo moras nectet. Præterea, quasdam ejus partes ad loca Urinaria ex mesenterio ad uterum in gravidis, ad mammas in lactantibus, abire valde probabile à modernis est redditum. Urgente E. necessitate debile tardumque auxilium afferunt per os assumta medicamenta, quæ tamen per se alias satis sunt vigorosa.

Præsupp. IV. Variare admodum medicamenta secundum operandi rationem.

§. 6. Sunt namque stupendæ medicamentorum, etiam simplicium, potestates, quæ in sua simplicitate sunt sufficientes ad sanationem omnium morborum, modo legitimè ab artifice cognitæ, ab ergastulis concreti, quibus sæpè devinctæ latent, liberentur, ut ad majorem operandi

liber-

libertatem deductæ felicius operandi virtutes mirabiles & multifarias pandere queant. Hoc namque certum est, magnam in medicamentis, quoad operandi modum, esse varietatem. Non considerabo subjecti, in quod agere debent, in horas mutabilem statum, de quo suprà, nec præparationis necessitatem, secundum quam propriæ virtutes nunc in lucem protrahuntur & exaltantur, adjunctorum concrementorum sæpius sepultæ sub cortice, nunc verò valdopere alterantur & immutantur, qua ratione chymica quamplurima artis potius quam Naturæ vi nativa agunt. Sed modum, secundum quem simplicia (de compositorum enim inutili & pomposo apparatu nil dicam) operari videntur, quantum præsens requirit negotium, considerabo. In genere verò nunc corporali agunt contactu, hoc est, materiali suarum partium cum succis nostri corporis, inprimis sanguine, connexu & miscela, nunc verò virtuali tantum operantur virium diffusione, & radio veluti vel aspectu sui, quod occultarum vulgo qualitatum imaginariæ adscribitur potentiæ. Hoc posteriori quæ agunt modo, eis imprimis succurrunt affectibus, qui vel ab Archæi emanant fonte, vel ab ejus potenti curantur dominio; in quem virtutes suas exerunt, vel ideatum suarum Tincturam imprimendo, vel novam ideam exuscitando, vel radiativa sua vi illuminando, vel odore suo eum delectando & exuscitando, vel sub amuletorum forma insensibiliter influendo. Legantur ea, quæ solito acumine Helmont. *Tr. de Verbis, Herbis & lapidibus*, de ♀io in ▽ macerato ejusque diffusa vi differit; item de vi radiativa sulphurum metallicorum benedictorum, utpote quibus correctis ac perfectis tota morborum cohors auscultat (de quibus videatur Polemann. *de sulphure Philosoph.* ut & observatu dignissima cura à Sebastiano Bartholo, *Pro-Regis Neapolitani Medico*, anodyno ex sulphure ♀is peracta, cujus relatio annexa prostat ejus *Tractatui Exam. dogm. Art. Medicæ*) ut & de singulari virtute, quam nudus contactus lapilli Butleri olei olivarum integræ lagenæ communicavit, *Tr.* Butler. Multa namque sunt, quæ sub minima mole & pondere ingentes producunt effectus, vixque deglutita

Quædam operantur virtuali facultatum diffusione.

stupendas subito exserunt energias. Meritò hic consideranda venit bufonum hoc in genere magna virtus, quam externo usu tantum præstant, dum omnem quamcunque Hæmorrhagiam fortiter compescunt (quod similiter umbilicus marinus ex lapidum genere cum saliva ex aversa parte applicatus præstat) & urinæ incontinentiam quamcunque, etiam ex vesicæ dilaceratione ortam, corrigunt, teste Heer *Observ.* 14. & repetita Anglorum experientia, perfectumque pestis Xenexton constituunt. Ossiculum ejus non dentium immanes odontalgias tantum sedat, sed & pulsibus infantum applicatum insultus eorum epilepticos sistit, ex affectibus nutricis enormibus contractos. Usnea manu detenta sanguinis ex secta vena impedit eruptiones. Manus longa tabe, vel etiam alio morbo interempti cadaveris suo contactu excrescentias tollit, quod Helmontius primus docuit, & Angli aliquoties feliciter experti sunt; uti manus mortui infantis maculas nævosque maternos delet. Odores quid valeant? notum est; quis enim non observavit aromatum odores duntaxat gustatorum confestim lipothymicos reficere, & debilitatos roborare? unde sapiens Democritus odore panis vino aspersi labentem jam vitam ad aliquot dies sustinuit: moschata suffocationes excitant muliebres, quas castorei odor tollit, & graveolentia sæpius sopitas revocant epilepsias. Sunt nempe odores, qui dolores capitis, nauseam, vomitus, tusses, singultum, vertiginem, epilepsiam, apoplexiam, dysenteriam, movent, atque sui contagio inurunt. Suntque idcirco & alii qui consimili modo eadem sanant, aut saltem mitigant, si radicem fixiorem habeant, ut experte loquitur Helmont. *Tr. Imago fermenti imprægnat massam semine* §. 20. Non destituuntur quidem corporeis effluviis odores, sed eorum corporeitas nil facit ad hos effectus; nam quicquid agunt, odoriferâ inducunt impressione, sæpiusque, sine ulla in naribus alteratione Archæum tamen afficiunt: Sic enim pestilens odor naribus non perceptus archæum horrore quatit. Multa dicenda restarent de Amuletis, eorumque influentiis, (utut quædam sint ex his, quæ & suas emittunt Aporrheas) & insigni jaspidis, æthi-

æthitis, bufonitis, coralii, saphyri, hæmatitis, persicariæ, pæoniæ, scrophulariæ, Vincæ Pervincæ, sambuci è salice, ungulæ alcis, dentis equi marini, corii serpentum & humani, &c. efficacia; nisi ad alia properarem, cum omnia ea medicamenta, quæ virtuali potestatum agunt radio, ad Infusoriam Chirurgiam nihil faciant, sed potius, quamdiu optatos præstant effectus, ejus praxin omnino excludant. Plura qui cupit, elegantissimum citatum supra legat Helmontii *Tractat. Ut & supra citat. Tractat.* Bartoli *Exerc.* 10.

§. 7. Ad ea ergò, quæ corporali agunt contactu, actuque sanguini materialiter sese immiscent, me converto, eaque sub saporum forma se nobis præcipue manifestare, reperio, licet & alias habeant proprietates, secundum quas multipliciter operari soleant. Saporum verò imprimis differentias notat Helmont. unum nempe, per quem res sunt acres, amaræ, salsæ, quem sentit salium esse dignitates & officia; alter verò est specificus, semini nempe appropriatus, vel seminalis. Medicamenta ergò, quæ saporum sub forma, h. e. salium suorum virtute, in nos agunt, ea contactu corporali succurrunt nobis, quatenus nunc noxia, causas nempe occasionales, tollunt resolvendo, abstergendo, exhalando & expellendo, quæ proprietates salibus sunt congruæ; nunc quatenus læsam in sanguine fermentationem corrigunt & emendant, quam à salibus ortam, salia quoque conservant & restaurant. Hinc generali vel acris vel acidi sapore se contrariam vim salinam infringere testantur remedia, quatenus verò specificus concurrit sapor, ejus singulari corruptioni vel alterationi in corpore succurrere manifestant: v. g. sub communitate acrimoniæ volatilis specificè cochlearia & nasturtium scorbuto, fumaria ictero, centaurium minus febribus, cappares & fraxini cortex splenibus, conducunt, &c. de quo vid. Tachenii Hipp. Chym. Metiri quidem caloris & frigoris gradus per sapores nituntur scholæ, ceu proprietatum cunctarum opifices; sed notanter Helmontius disserit *Tr. Dispensat. Modernum* §. 16. *Tandem & singulis rebus specificus sapor, qui proprietatem deberet docere, si quid aliud externorum signorum. Est nempe præter acuitatem Cinamomo peculiaris gratia in sapore, quam in ullo vix reperies simplici. Sic gentiana, enula campana, &c. præter communes amarores specificum saporem habent, qui subter regulas ob singularitatem propriam quorumcunque simplicium redigi nequit, solusque propietatum singularum est accusator & distinctor.* Oraculum sanè Hippocratis *lib. de veteri medic. apte* inculcat, *non calidum, frigidum, humidum, aut siccum esse, quod magnam agendi vim habeat, verum amarum & salsum & dulce & acidum & insipidum & acerbum, quæ contemperata nulla molestia nos afficiant*; dum vero secreta per se extiterint, nobis nocent. Quæ omnes saporum saliumve sunt proprietates. Quid mirum ergo erit, si contrariorum specificorumque saporum potentiis curentur à salibus & saporibus inducta mala? Rem in animalium & vegetabilium familia se ita habere apertum est, in mineralibus quam plurimis, inprimis quæ de salium aut sunt prosapia, aut ipsis cognata probatione quoque non eget. In metallicis paulo difficilius videtur negotium, sed multa ex his, imprimis fixa & quasi terrestria, ad salium classem revocari possunt, dum lixivialium fere imitantur naturam, acidum quodvis p. n. absorbendo, & sudores pariter ac urinas sic provocando. Sed majora ex iis parata arcana separatione preciosi nuclei à duro concreti cortice *sunt vera specula lucentia, quæ ita vim habent penetrandi, illuminandique Archæum à suis erroribus, furoribus, atque defectibus, quod illum restituant in nitorem Tincturæ totalis perfectionis, ut loquitur* Helmontius *cit. loco*, de quibus nihil in præsentiarum est, quod dicam, cum iis instructus non opus habeat Chirurgia Infusoria, cum illorum vis & operandi promptitudo sufficienter Medicum nobilitet, speique ægri abunde satisfaciat.

§. 8. Cæterum in medicandi virtute ex salibus volatilia cæteris palmam præripiunt, sive in nativis existentia ingerantur cum cæteris concreti partibus mista, sive, quod melius, ab iis separata per Chymica artificia, forsan & alterata, seorsim applicentur. Sulphura sanè & ipsa, & quæ eis cognatæ sunt naturæ, multa præstant; sed ipsa utplu- *Salia volatilia cæteris medicamentis sunt potentiora.*

utplurimum etiam salibus maritata reperiuntur, vel iis saltem amicè admodum se jungunt. Jungunt sese sane libentissime alkalibus, tam fixis artificialibus, quam volatilibus naturalibus, subtili mediante acido, quod in se gerunt, sicque volatilium potentias partim temperant moderatè; partim quodammodo exaltant, ipsaque sub nativa sua pinguedine digestioni nostræ reluctantia, connubio istorum nobis fiunt magis appropriata. Præprimis alkalia fixa, quæ sulphuris, h.e. acidi obscuri, cum volatili fiunt colliquatione, si volatilisentur, magnorum Pharmacorum adæquant potestates. *Quippe vi incisionis, resolutionis, & abstersionis, delata ad limen usque quartæ digestionis tenacitatem coagulatorum in vasis fundamentaliter tollunt*, attestante id Helmontio, inter quæ alkali Tartari volatilisatum præeminet, dum ad succedaneas liquoris Alkaheſt dignitates accedat. Quod si alkalibus istis adjungantur olea destillata propria, debitaque circulatione abeant in Elixyria parva mirabilia, (ut ea vocat Tachenius *pag.* 37. *&* 155.) efficient in magnis morbis, quod de illis speratur, dum sese in prima nostra constitutiva ingerunt, de quibus videatur Helmont. *Tria Chymicorum principia &c.* §. 84. quorum cum non unusquisque possit esse possessor, imprimis cum præter occultam digestionem etiam singularis vasorum apparatus à quibusdam requiratur, quæ duo sanè tam ad fixandum quam volatilisandum plurimum præstant, à modernis ceu succedaneum substituitur sal volatile, ut vocant, oleosum seu aromaticum, in quibus partes aromatum volatiles oleosæ, vel eorum plantarumque aromaticarum olea destillata, beneficio S. V. sali volatili ✱ci juncta non contemnenda in quamplurimis affectibus exhibent remedia. Sed ut ad scopum jam redeam, & de utilitate Chirurgiæ Infusoriæ quædam disseram, succedit in

CAPUT III.

Conclusionum de Chirurgiæ Infusoriæ usu explicatio.

§. 1.

TOtum negotium, quod de Chirurgia Infusoria adhuc viget, est de ejus usu, quem medicando præstare valeat, quibus scilicet in morbis conveniat, & quisnam liquor sit infundendus. Prioris decisio est facilior longe posterioris determinatione, cum nondum experientia satis demonstratum sit, quid quodlibet medicamentum immediato sui contactu in sanguine agat; ut taceam ipsius sanguinei liquoris obscuram adhuc valde crasin. Nihilominus tamen paucis conclusionibus animi sensa, idque generaliori saltem discursu prodam, salvo interim aliter & rectius forte sentientium judicio.

CONCLUSIO I.

Chirurgia Infusoria legitimè administrata per se semper est utilis, interdum etiam necessaria, sed debito tempore applicanda est.

§. 1. Applicatur eo scil. fine, ut citò & potenter operetur, hoc est, defectibus nostris succurrat medicamentum, ut suprà *cap.* 1. §. 8. dictum: qui scopus per se salutaris & exoptatissimus est. Quod si observentur necessariæ conditiones, & debitæ circumstantiæ, tam ratione ægri, quam ratione medicamenti, quibus nempe in morbis, & quo medicamenti genere, quave dosi, &c. conveniat: non potest non emergere exinde sperata utilitas, & per se nihil evenire mali. Quod ut de omnibus in genere medicamentis verum est, ita quoque de infusione valet. Est utilis, non noxia.

§. 2. Contingет vero interdum, ut & necessaria videatur infusionis celebratio. Cogitemus enim ægrum, cui vel ex paralysi, vel etiam convulsione musculorum & fibrarum nervearum œsophagi, omnis ablata est deglutiendi quicquam potentia, tam in quam extra apoplecticos aut epilepticos vel uterinos insultus: vel cui ex vaporibus Vitriolaceis & stypticis in hypochondriaco & scorbutico affectu loquela (id quod in JCto quodam observavit D. Michaëlis) & simul deglutiendi facultas aufertur: id quod etiam ex infuso radicis symphiti majoris epoto fieri, observavit Hochstetterus *Decad.* 3. *cap.* 5. Vel observemus, quando fauces præclusæ sunt, aut tonsillarum tumore, aut partium vicinarum, imprimis laryngis & œsophagi musculorum inflammatione in angina in qua vel pro aëris transitu interdum arteria aspera in Laryngotomia perforatur. Et posito esse apertas Et necessaria.

fauces, tantus tamen horror ſæpius invadit ægrum, ex aſpectu ſolo remedii, ut quodcunque potius patiatur malum, antequam vel tantillum, ſuaveolentis licet & inſipidi, deguſtet medicamenti, ob id tantum, quod pharmacopœam oleat, in quibus etiam iſto horrore adeò ligatum eſt ſæpius ventriculi orificium, ut nihil omninò admittat, aut ſi admittat dictò citiùs denuò ſuperiora verſus rejiciat. Familiare quamplurimis in morbis eſt ſymptoma obſtinatus vomitus, ut quicquid ingeritur, in momento denuò emittatur. Quid dicam de Lienteria, in qua omnia aſſumta, & ſic etiam medicamenta, ſicut deglutita ſunt, brevi poſt per alvum excluduntur? aut cœliaco affectu, in quo aſſumta in ventriculo alterata quidem, ſine ulla tamen heterogenei ab eo, quod Homogeneum nobis eſt, ſeparatione, & per vaſa in corpus diſtributione egeruntur, vitio vel ductus, per quem bilioſus pancreaticusque ſucci deſtillant in inteſtina obſtructi, vel ob infarctus vaſorum lacteorum, â muco pituitavè viſcida illa copioſiore & craſſiore, qua ordinariò inteſtinorum parietes oblinuntur. Forſan & D. Majoris ſuſpicio locum habet, dum ex adſtrictione oſculorum vaſorum, in inteſtina hiantium, vi medicamenti acidi & Vitriolici diſtributionem medicamenti omnem impedire aſſerit. His ſimilibusve in caſibus ſi malum urgeat, externa verò remedia ſint nimis imbecillia, ut & interna, (quod frequentiſſimè obvenit, idque ob alterationes, quas ſuſpiciunt in primis viis, vide ſupra *cap.* 2. §. 4.) quid tentare aliud poteris, niſi Infuſoriam Chirurgiam? vel ſi omnibus aliis fruſtra tentatis ad extrema perventum ſit, ita tamen, ut nondum mors fores pulſet, nihil tamen appareat, quod fieri debitè poſſit; uno verbo: ſi pro deplorato habeatur æger, ne eum relinquas, extrema potius tentes in extremis, unde Chirurgia hæc tunc maximè neceſſaria erit. Rectè enim Fracaſſatus, *citat. ſuprà loco pag.* 425. *deploratos eam reſpicere morbos*, aſſerit.

Applicandi tempus ſit ſtatus morbi.

§. 3. Sed dum adhiberi debet, obſervandus eſt imprimis temporis articulus. Occaſio nempe eſt præceps, Autore Hippocrate *ſect.* 1. *Aph.* 1. quâ ſemel elapsâ, à poſteriori eam ob ejus calvitium nunquam deprehendere poteris. Hæc ut omnis medicationis conſtituit animam, ita in ſpecie in generoſiorum medicamentorum uſu, ad quæ & Chirurgicæ infuſiones pertinent, ſtrictiſſimè obſervanda venit. Si ante conveniens tempus eam adminiſtras, quid aliud agis, quam quod naturam turbas & perturbas, fermentationemque acriorem & vehementiorem efficis, naturamque adeò non leviter proſternis? Sin, elapſo convenienti momento, tardius advenias, naturæ jam ſuccumbenti fruſtrà manum porrigis, quam apprehendere nequit, Archæumquè fruſtra exſuſcitari ſtudes jam ſopitum. Non ergò in agonizantibus conveniens ejus eſt uſus quocunque in ſtatu ſit negotium, niſi ſub agonis vocatus ſis extremitate, & tunc non niſi prognoſtico bene munitus, negotium aggrediaris. Neceſſitatis tempore ergò in agonizante eam celebres, non verò tempore commoditatis ſeu electionis, quando ſcil. adhuc deliberare potes, quid factu opus ſit. Quid enim facies in agone, ubi natura jam proſtrata & non cooperante fruſtra ſunt omnia, fermentatione ſanguinis jam verè abolita, aut ob nimiam ejus diſſolutionem ex abundantia alkali ſeu volatilis, vel nimiam coagulationem ab acido peregrino, vel nimiam craſſitiem ex defectu diluentis ſeri, qua ratione novam ſuſcitabis fermentationem, ſcilicet vitalem, ubi liquor eſt ineptus ad ejus ſuſceptionem: aut ſi fiat motus in ſanguine revocatus, hoſtilis potius erit efferveſcentia, quam debita, & ſub Archæi Dominio gubernata fermentatio. Et dum jam in labiis extremis reſidet diffugiens vita, qua ratione certus es, eam operationis expectaturam ſucceſſum. Ut taceam diffamari ſic injuſte generoſi remedii potentiam, non ſecus ac abdominis hydropici paracentheſis ob tardem nimis, quod fere ſemper uſu venit, adminiſtrationem apud multos infamiam, apud quamplurimos in deſuetudinem abiit, teſtantibus hoc graviſſimis Autoribus. In tempore ergo infunde; Niſi agonizantis vocem latius extendere velimus, eosque pro talibus habere, in quibus multa egregia remedia fruſtra jam adhibita, dubiam ad minimum faciunt ſpem, modo non exitium futurum prænuncient, quo ſenſu aliquo modo tolerari poteſt in agonizante infuſio.

infusio. Temporis autem ut observetur conveniens momentum, distinctionis morborum in acutos & Chronicos habeatur ratio. De Chronicis, utpote inducias dantibus, & longâ morâ sævientibus, res est facilis, eos non deposcere infusionem, nec in principio, nec incremento; sed tantum maturo in statu, dum usitatis & canonicis incassum adhibitis remediis malum ob id non tam remittat, quam indies magis sæviat, tunc sine periculo fieri potest, sine mora fieri debet, infusio. Quod si paroxysmorum habeant vicissitudines hujusmodi affectus, iisque sint truculentiores, nec facilè aliis succumbant armis, non obstat sane, ubi symptomata urgent, in principio vel incremento paroxysmi particulari, instituere infusionem pro tollendo symptomatum impetu, licet forsan incrementum morbi vel principium sit universale. Sunt namque hujusmodi paroxysmorum vicissitudines veluti morborum acutorum particularium, in Chronico universali intervenientium intervalla, quæ violento impetu & ingentibus symptomatis urgent celer simulque potens remedium. Quod si morbi sint acuti, in his certè vel quodlibet temporis momentum est admodum pretiosum. Fermentationis tamen in sanguine in his habeas rationem, observando, an ea sit talis, quæ quando heterogeneas fæces instar Tart. in vino (quod coquere vocarunt majores nostri) aliquando earum totalem spondeat exclusionem per Crisin, seu fiat excernendo, seu transponendo in Abscessum? Negligere equidem bonus Medicus Crisin debet, quia anticipare: sed si hoc non factum sit, vel fieri non potuerit, naturam ne turbes infundendo, sed spectatorem agas sedulum ejusdem actionis, simulque ministrum providum ejusdem indigentiæ. Quod si nil horum appareat, & dubio Marte adhuc ferveat pugna, naturam inter & morbum, cum ordinaria aliasque salubria non profuerint remedia, sicque vix aliquid boni ominari queat Medicus, res licet videatur hic periculosæ aleæ plena, cum per se incertæ hoc in casu sint prædictiones vitæ & mortis; tamen in statu morbi infundere potes, vel ut adjuves naturæ potentiam, vel ut infringas morbi sævitiam; Imo interdum & debes, si scil. signa jam se manifestare incipiant vacillantis & nutantis naturæ. Intermisso convenienti hoc tempore, si natura succumbat, vereor, ne frustrà post festum accedas, & dilates potius ad unum diem mortis fatales terminos infundendo, quam eos ad annos aliquot feliciter & exoptato extendas.

CONCLUSIO II.

Liquor infundendus pro vario scopo est variandus, præ cæteris tamen salinus volatilis temperatus seu oleosus videtur utilis, & hinc opiatus.

§. 1. Respondeat ex Diametro affectui medicamentum: ut ille ergò est multiplex & varius, ita & hoc. In genere tantum universalia consideremus, purgantia nempe, diuretica & sudorifera, confortantia, ad quæ pertinent & opiata; & quæ ex his commodè infundi possunt, ponderemus.

§. 2. Purgantia quod attinet, ad quæ & vomitoria pertinent, cum majoris & minoris activitatis ratione tantum differre videantur, ea commodè infundi posse, & cum ægri euphoria, non videtur verisimile: Sunt namque ferè omnia propriè sic dicta purgantia, ob malignitatis notam suspecta, obque id parva vel mitiora quibusdam audiunt venena. Fermentando nempe resolvunt, & resoluta seu colliquefacta putrefaciunt, idque promiscuè tam vitales succos, quam nociva excrementa; Unde & æqualiter tam in ægrum quam sanum ferociunt: hincque virium lapsus, genuum tremor, faciei macies, & oculorum decidentia, purgationum vim sequuntur, licet per os ingerantur, indeque succorum in primis viis stabulantium experiantur prius alterativam vim, de quo videatur Helmont. *Tr. Potestas Medicam.* §. 33. *& de Febribus cap.* 5. & Andreas Cnœffelius *Method. Medendi Febrib. Epidem. & pestilentialibus.* Quod si ergò immediatè infundantur venis, quas non turbas dabunt toti corpori? unde & canes per medicamenta purgantia infusa, quæ per os eos nil movent, non sine gravi & periculoso sanguinis motu, indeque gravibus symptomatibus, purgantur; imo per antimonialia vitam & excrementa simul evomunt: quid non fiet ergò in imbecilliori corporis nostri machina? Hinc namque purgantia non adeò violenta, minuta dosi

Purgantia non sunt infundenda.

dosi infusa, homini vomitus induxerunt, ut ex experimentis Dantiscanis supra *cap.* 1. §. 5. apparet. Corrigi possunt purgantia, non quidem per pallium aromaticum, ut communiter, sed ridiculè, contingit; neque per acida, quæ eadem castrant, sed per artificiosam fermentationem. Verum cum natura inferiores abdominis latebras excrementorum separationi destinaverit, quidni ejusdem sequamur ductum, & per os ad inferiora mittamus ea, quæ per inferiora purgare, aut immediatè ex stomacho vel intestinis evacuare debent? cum tutius longè & jucundius fieri possit.

Nec Diuretica.

§. 3. Diuretica quod attinet: in eorum usu imprimis distinguenda urina potus ab urina sanguinis. Illa enim, cum ex primis viis, ante chymi cum sanguine permistionem, secernatur, ut multa id admodum probabiliter persuadent, ad ejus excretionem infusio in venam facta omninò erit frustranea. Quod attinet sanguinis urinam; per infusionem sanguinem ita disponi posse, ut facilior serosi laticis in renibus fiat secretio, idque beneficio injectionis liquoris nitrosi volatilis, nullus equidem dubito, cum & communia sudorifera, quæ sanguinem fundunt & attenuant, nisi per poros cutis excerni queat serum, per urinam copiosam ejus exitum promoveant. Sed in morbis, ubi necessaria est urinæ provocatio, diuretica communia per os assumta omnino satisfaciunt scopo, & cum in istis affectibus nulla sit urgentia, commodeque repeti queat diureticorum propinatio, non opus videtur, frustrà ad generosum hoc confugere remedium, cum ex diuretico infuso tam citò sudor, quam urinæ fluxus excitari possit.

Benè autem sudorifera.

§. 4. Sudorifera autem sunt, quæ commodè infundi possunt, quando vel assumi nequeunt, vel sine sperato successu assumta fuerint: Cumque ea, quæ per se sudoriferam vim obtinent, subtilium & tenuium sint partium, h. e. omnia sint volatilia, & in specie ⊖ina, sanè commodè sine sanguinis similiter ⊖ini volatilis noxâ infundi possunt. Ut namque acidum sudoris inhibet exclusionem, coagulando sanguineam massam, unde & nimios sudores quæcunque acida fixa feliciter refrænant (nisi acida perfectè sint volatilia, quo in casu potius subtilisant, quam condensant ipsa;) ita econtrà omnia ea, quæ acidum absorbent & præcipitant, tam fixa, quam volatilia, dum fluidam & tenuem reddunt eandem, denuo sudorem inducunt. Cum grano ⊖is tamen hæc accipienda sunt; nam licet reverà res ita se habeat, nimia tamen sanguinis dissolutio, h. e. debitæ consistentiæ defectus ex alkali abundantia, (ut ex ol. Tart. infuso patet in cane,) non leve etiam sudori infert impedimentum, non minus, quam sanguinis p. n. effervescentia & ebullitio, quarum illa in statu lethali, hæc in principio ardentium forsan & malignarum reperitur, & isto in casu incassum propinantur diaphoretica. In his E. casibus diaphoreticis vol. optimo jure adduntur acida, quæ debitam sanguinis restituant & consistentiam, & simul quoque effervescentiæ impetum præcipitando refrænant; unde spiritui camphorato theriacali volatili nervosè adjungitur in diaphoretico in peracutis, Tincturâque bezoardicâ D. Mich. sp. Vitrioli acidus. Quod ipsum medicamentum an commodè infundi possit? dubito, metu coagulationis sanguinis à Spir. Vitr. Sed hæc obiter. Per se sunt tantum volatilia ⊖ina, quæ inducunt sudores, commendatque ob id D. D. Major spiritum ⊖✻ci ad ʒß. purissimum illud alkali volatile, cui nihil omnino ol. adhæret, ut in spiritu C. C. sanguinis humani, &c. contingit; ipsique addendum suadet spiritus Vini camphorati ʒj. cujus usum equidem non dissuadeo, ubi extinctus propemodum cum sanguinis fermentatione calor denuò exsuscitandus, ut eò facilius sudor sequatur. Sed si se mutuo coagulent hi duo spiritus, quod vereor, artificiosâ antè instituta digestione unita, ejus mandato cum ʒiß. ▽æ cujusdem fortioris infundi possunt: Vel conjungatur beneficio S. V. cum oleo pestilentiali Henisii ex camphora, succino, citro, Spiritu ⊖✻ci, in spir. ⊖inum oleosum, & ejus ʒj, vel plus minus pro ratione ægri & morbi, vel cum vel sine vehiculo infuso, non contemnendum administrabit sudoriferum. C. C. quid valeat, lippis & tonsoribus notum, imprimis in malignis, cum totus Cervus sit alexipharmacus: hujus E. spiritus, ⊖e suo probe essentificatus, ut dicunt, camphoræque certâ quantitate per reiteratas ♌ationes maritatus, excel-

excellens contra malignas præbet sudoriferum, non sine fructu ad ℈ij. vel ℥j. infundendum. Est enim in Camphora singularis vis contra malitiosarum febrium sævitiem, unde & omnibus medicamentis admiscendam esse, jubent practici. Alia enim salia volatilia pro sudore ciendo commode injici possunt, ex sanguine scil. humano & cervino, in specie ex Viperis & serpentibus, quorum balsamica vis, Naturæ nostræ amicissima, quorum ⊖ium vis non tantum pro sudore ciendo, sed & pro aliis scopis satisfaciendis, creberrimo in usu est, ut inferius patebit. De dosi hoc in genere moneo, circa eandem experientiam esse consulendam, quæ ut omnium aliorum medicamentorum prima docuit dosin & confirmavit, ita etiam, quoad infundendorum quantitatem, ea sola magistra erit, & per crebrius repetitas injectiones, quantum injiciendum monstrabit. Quo autem tuto fieri possit experientia, â parva dosi incipiendo, sensim progrediendum, donec quid valeant ægrorum humeri, quid ferre recusent? innotescat. Quâ cognitâ, postmodùm eadem pro ratione virium ægri impetus morbi, necessitatis, ipsiusque liquoris virtutis, varianda venit.

Ut & Confortantia.

§. 5. Ad Confortantia me confero, quæ licet raró adhibenda videantur, cum vel per os assumpta spirituosa, vel etiam odorifera, sæpe sufficiant, nihilominus considerationem merentur. Sunt autem talia injicienda, quæ spiritus suscitare & vegetos reddere, vel saltem ipsis, ceu aliquo modo consanguinea, facilè se jungere possunt, simulque sanguinis æquabilem fermentationem conservare valent. Cinamomum hic omnibus palmam præripere videtur, ut & ambra; hæc duo enim singulare quid præ se ferunt, licet posterioris natales sint obscuri, modernorum tamen, inprimis Anglorum, observationes, eam cum spermate ceti balænarum esse fructum, illamque in intestinis, hoc verò in cerebro reperiri, verè confirmant. Sulphurea spirituosa salinis volatilibus juncta hic convenient, unde sal volatile oleosum Dn. Sylvii, (quod per os assumptum etiam mirabiles monstrat vires) hic futurum esset egregium, aliaque huic similia, de quibus supra *cap.* 2. §. 9. imprimis cum & ex cinamomo parata. Hæc namque & fermentationi sanguinis & spirituum robori egregiè conducunt. Ad pura sulphurea magis inclinat Marchius, unde Sp. V. subtilissimum merè sulphureum, ab omni ⊖ina acredine liberatum, cum olei vel rosarum vel cinamomi, & tantillo camphoræ junctum, præfert; ipsi tamen, si commode fieri possit, aliquid ∽ ⊖✱ci adjiciendum putat: *vid.* Major *Chir. Infus. p.* 77. Restaurativus D. Sachsii liquor salino-volatilis sane non contemnendus, ex ∽u scil. cinamomi cum oleo ♌ato succini, juniperi, sale volat. C. C. &c. artificiosè junctis. Est etiam egregia ambræ Ess. cum ∽ rosar. parata, sanguinis rubineam tincturam exactè referens; vel ∽ rosar. ambratus, ex ambabus fermentationis adjumento paratus, nisi nimia quædam exæstuatio in sanguine metuenda. Unde mistione cum sale quodam volatili aliquo modo temperentur; tunc enim sub moderata dosi de felici successu non desperarem.

Item Opiata.

§. 6. Ad confortantia, quæ spiritus exsuscitant, prostratos & languentes, ea etiam pertinent, quæ spiritus impetuoso motu ferocientes, & tantum non furentes, sopiunt, eorumque periculosum impetum compescunt, opium nempe, & quæ ex eo procedunt medicamenta. Magnum namque sæpius ægro imminet periculum ex ferocia ista spiritus, qua gubernacula vitæ deserens, omnia conturbat, de quo suprà §. 3. *cap.* 2. locuti sumus, qui exinde dubiæ spei eventus, partim prænuncius, partim causa existit. Hos fluctus quod sedat, has furias quod placat, magni remedii meritò obtinet nomen, & hoc est opium, quod, quicquid agit, unicè motum spiritus sedando agere videtur. Hinc namque dolorum remissio, hinc suavis quies, omnisque ferocis motus optata sedatio, unde & turgescentia materiæ peccantis, orgasmusque humorum, facilè desinunt. Quas vires quo modo exequantur opiata, hoc in loco non attinet dicere: sunt, qui dicunt probabiliter, figere eadem spiritus, hoc est, condensare eosdem, & certo modo coagulare, unde mobilitas, indeque facillima cujuscunque objecti impressionis receptio supprimuntur. Multi sunt, apud quos maximi medendi Arcani locum tenet somni vel quietis in

in acutis productio, hinc namque dolores vigiliæque urgentia alias, & ob spirituum gravem jacturam multum debilitantia symptomata sopiuntur, omnesque corporis nostri succi, qui vigiliis exasperantur, sopore inducto blande temperantur, unde omnium vel graviorum saltem symptomatum remissio, effervescentiæque imminutio, unde mox coctionis clariora signa se produnt, facta quâdam præcipitando utilis ab inutili separatione, quæ ante ob omnimodam sanguinis perturbationem erant vel nulla vel saltem levia. Hinc facilior præcedente tempore vel fit Crisis, vel artificialis aut per sudores aut per urinas materiæ coctæ seu præcipitatæ secretio: Spiritibus quoque quietis datis in ordinem quodammodo redit microcosmi turbati anteà respublica, dum rector supremus furore placato, id quod suarum est partium, denuò observat, quæ omnia legitimum opii usum facilè sequuntur. In febribus ardentibus, ut & malignis, sanè quam plurima præstant, teste experientia, & Johanne Daniele Horstio *in Judicio de Chir. Infus. p.* 83. Inter alia hæc ejus notatu digna sunt verba: *opiatorum sulphur, à quo spirituum motus efferos & concitatioris sanguinis turbas frænandi, domandi & sopiendi vim obtinet, feliciter desideratum sudorem concitat, &c.* & paulo post; *opium est summum sudoriferum, ♀em insuper excitat, spiritus congregat, & ita roborat, ut insurgant in quemcunque morbum.* Purgantibus certè additum vel præmissum, eorum virulentiam corrigit; cum ambra mistum à multis pro secreto habetur ♀reo; Unde & Indi communiter pro virium restaurativo singulari habent, sicut revera est in calidioribus regionibus (*vid.* Bontius *Animadvers. in Garciam ab Orto in cap.* 4. *p.* 3.) & ut eo melius placeant suis fœmellis in concubitu, quibus non tam repetitus quam una vice continuatus placet actus, anteà opio, ceu peculiari armaturâ, se muniunt.

§. 7. Sed non sine ratione quam plurimi metuunt in opio sulphur quoddam pravum, sylvestre, & narcoticum, quod ita reverà esse, nemo est, qui dubitat; sed ut huic occurratur necessitati, observandum, meconium potius esse, quam verum opium, quod sulphure isto deleterio sit imprægnatum, ob cruditatem suam. Sed cum rara avis in nostris terris sit opium verum, meconium ejus loco debito modo est corrigendum: sed non per rorem majalem; hæc enim correctio parũ plus præstat, quam quod opium superficialiter tantum depuret; nec per Sp. V. hæc enim deleteriæ qualitatis est potius exaltatio. Nec per acida; hæc enim est opii castratio, cum ejus vis in sale volatili oleoso consistens acidis istis multum infringatur: potius ⊖e alkali fixo, imprimis Tartari cum terebinthina debita ejus fiat per digestionem correctio; sic namque opium tutum & mirabile in magnis quoque morbis fit remedium. Hinc notanter loquitur Helmont. *Tr. jus Duumviratus* §. 31. *Sopores tam morbosi quam artificiales sive opiatorum optimè debellantur per lixivia, &c.* sicut alias etiam sal tartari legitimus purgantium est corrector. Optima omnium est correctio, quæ per artificialem fit fermentationem cum succo quodam stomachico, quo opium sic correctum abit in remedium anodynum, sine Narcosi, & cujus x. grana non plus vel minus prosunt aut nocent, quam xxx. Hoc modo præparatum celebratum apud doctiores quosdam exteros est remedium, suntque qui pro Helmontii Laudano habent opiato, de quo nempe *Tr. citato §.* 65. dicit, *felix æger, cujus auxiliator Medicus novit lethalia è papavere separare, retento auxilio excitatore potestatis in duumviratu.* Hujus ultimo modo correcti opii, tam liquida quam solida sub forma, conveniens dosis ad viij. vel x. grana cum s. q. ▽ cinam. infusa, nobilitabit Medicum, qui legitimum ejus noverit usum; sic namque & citius, quoniam sæpissimè periculum in mora, & potentius, quoniam nulla in primis viis ejus fit alteratio, operabitur, de quo superius *cap.* 2. §. 4. Sunt equidem adepti, qui sulph. ♀is anodynum jactitant, (cujus oleum elementum ignis ♀is vocat Helmontius) & quo egregiam istam curam peregit Bartolus, de qua supra *cap.* 2. *§.* 6. locutus sum, de cujus veritate nullus dubito, cum sciam, Aquilam albam ex ♀e primum ens elicere, eoque in Crocei coloris habitum se vestire; unde egregiam stomachicam anodynam

&an-

& antiquartiam vim acquirit, cæteras ut taceam operandi virtutes. Cæterum cum non omnibus liceat adire Corinthum, indeque sulphur illud ♀is accersere, opio intereà nos contentare poterimus.

Opiata in principio infundenda.

§. 8. Sed, quod superiore conclusione inculcaverim, temporis vel maximè habendam esse rationem, pro instituenda infusione, imprimis & in opii injectione observandum. In genere namque adhibendi tempus opiata, in acutis est morbi incrementum, demonstrante id Ballonio *lib. 1. consil. 65. p. 79.* & Lindenio in Colleg. Privato supra Hartman. Prax. Chymiatricam cap. de anodynis; non principium, ubi nullus eorum est usus; non status, ubi vel impedies Crisin, si morbi eventus est salutaris, vel frustra adhibes opium, ubi inclinante ad mortem ægro spiritus oppressi & prostrati ulterius non sunt sopiendi, sed potius excitandi, ne languori eorum superinducta artificialis quies, ad perpetuam quietem ægrum deducat. Fiat ergo opii infusio non, quod supra innui, in statu, sed vel fine principii, vel incremento morbi, si per os opium vel assumi non valeat, vel assumtum nil proficiat, ut furore Archæi aliquantisper sopito, hic expeditius id, quod agendum sit, agat, pro conservatione œconomiæ vitalis, & perficiat.

CONCLUSIO III.

In affectibus subitaneis, hincque peracutis, nil promtius auxiliari posse videtur infusione, v.g. in syncope & cordis palpitatione, apoplexia, vertigine tenebricosa, & epileptico insultu graviori.

§. 1. Turbam in medium produco omnibus terrificam, ægro sæpissimè fatalem, quæ ut inopinata cum sæpius aggreditur violentia, ita citissima jugulet strage. Advolet ergò Medicus, & quidem generosissimis instructus armis. Multa hic præstant odores, ex volatilibus elevati oleis, de quibus *supr. §. 6. cap. 2.* Spiritus volatiles ardentes in os injecti, salini volatiles immissi, juncti in salia volatilia oleosa, tantum non miracula interdum præstant, dum spiritus nostros, ordinaria non expectata in primis viis alteratione, dicto citius interdum exsuscitant sopitos, vel revocant abeuntes, de quo videatur Horstius *Judic. de Chirur. Infus. p. 76. & 77. & suprà citato loco.* Unde hæc omnia tentanda prius, antequam ad generosiora abeamus remedia. Sed quid? si ægro hæc per os infundi non possint, vel tarde nimis operentur, vel æger horum ope non restituatur, si singulis momentis expectetur fatum, si metus, ne nunc syncope extinguatur, nunc apoplexia, vel epilepsia suffocetur? Hic nec timidum se præstet Medicus, licet graviora sint mala: sicut nec tumidum se exhibeat in levioribus. Occasione potius agendi arreptâ, intrepide infundat, ut generosè curet.

§. 2. Syncope sane, quæ Microcosmi est eclipsis, ob spirituum luminositatem, indeque eorum irradiativam vim, tunc ferè extinctam, quamplurimas agnoscit causas, in specie tamen, quando imprimis infusionem postulare videtur, ejus origo est vel ex nimia sanguinis dissolutione, unde Spiritus, dum non generantur copiosè, interea exhalant; vel ex nimia ejus coagulatione, unde iidem violenter opprimuntur. Illud ardentibus in febribus malignisque sæpe usu venit: hoc in illa syncopis specie, quam cardiacam nonnulli vocant, & sæpius cum apoplexia confunditur, si sit gravior (vid. Hofmann. *in Instit. Med.* & idem eleganter explicat Lindenius *Colleg. in Hartman. cap. 11.*) Lævior verò si sit, catarrhi suffocativi nomine venit ab ignaro vulgo, itemque in hypochondriacis suffocationibus, &c. evenit: hujus causa est sanguinis in præcordiis periculosa stagnatio, ex acido excessivo ab inferioribus partibus allato, imprimis à pancreatis acido nimis vel austero succo, sanguini infuso, oborta. Ea, quæ infundenda veniunt hoc in puncto, cum eis conveniunt, quæ supra *Conclus. 2. §. 5.* retuli, ex cinamomo inprimis & ambra parata; hac tamen cautela adhibita, ut in priori casu, sanguinis scil. nimia dissolutione, sulphureis & spirituosis moderatè acida, sed volatilia (fixa enim nimis periculosè coagulant) addantur, quo sanguini debita restituta consistentia, deficiens ejus redeat fermentatio, spiritusque vitales de novo suscitentur & retineantur; unde acetum ex vino generoso cum S. V. volatilisatum, ▽æ cinamomi vel spiritui rosar. ambrato additum, forte ex usu foret; vel acidus,

Syncope.

dus, volatilis tamen, viridis æris spiritus, sine ♃i additione præparatus, & si opus sit, S. V. ulterius mediante digestione temperatus, tum modo dicto ex usu erit.

§. 3. In posteriori verò casu, sanguinis nempe coagulo, medicamenta magis sint salina volatilia, ut acidum corrigant & sanguinem celeriter dissolvant, quorum hinc inde sufficiens facta enarratio, in specie *Conclusione* 2. §. 4. Sperma ceti hoc in casu interius assumtum, præmissa venæsectione, ceu summum prædicatur præsidium, & reverà miranda ejus est vis in dissolvendo sanguine, quacunque ex causa congrumato, ut & in absorbendo omni hostili acido, unde Parisiis podagricorum articulis dolentibus mirabili cum successu applicatum vidi: sed in primas detrusum vias, nimis tarde, idque non sine alteratione, operatur, ut supra *cap.* 2. §. 4. & 5. dictum, unde convenienti menstruo dissolutum, & venæ infusum, salutarem valdè promittit effectum. Hæc, quæ de syncope dicta sunt, facile etiam ad nimias virium imbecillitates, ut & enormes sæpius cordis palpitationes, applicari possunt, in qua posteriori legitimam aliquam coraliorum Tincturam, (qualem cum sale Tart. volatili paratam, quæque per retortam facili negotio destillabatur, in Anglia vidi,) debito vehiculo si opus videatur permistam, infundendam censeo.

§. 4. Apoplexiæ subitaneus ictus senes sæpius, interdum mediæ quoque ætatis homines derepente prosternit. Symptomatum atrocitas unicuique est nota, cum non rarus ingruat hic affectus, & ob brevem ac tristem exitum quamplurimos perterreat. Origo ejus imprimis ex impedito spirituum animalium motu petenda, ob interceptum sanguinis motum in cerebro; sive ex coagulante hoc contingat acido (de quo videatur Tackii *Oratio de Chrysog. animali & miner. p.* 42. & 43.) unde & non pauci apoplexia mortui, sanguinem omnino in vasis coagulatum exhibuerunt, imò in ipsis præcordiis polypos, h. e. sanguinis concretiones, in apoplecticis repertos, & vasa pulmonum ex impedito sanguinis motu disrupta, refert Fracassatus *Tetrad. Epistol. p.* 424. & 414. sive à nimia ejus crassitie, quacunque ex causa oborta, imprimis viscido & crudiore chylo non rite sanguini assimilato, sive à narcotico spiritu vel gas quodam sylvestri, ut Chymicis audit, extrinsecus per aërem hausto, spiritus figente, & sanguinis motum ac fermentationem inhibente. Omni in casu res est periculi plena. Vomitoria hic sæpe divinas afferunt opes, experientia teste, ▽æ apoplecticæ, spirituosæ, & odoriferæ non contemnendæ, aliaque medicamenta quoquo modo adhibita. Sed si pertinacia mali eludat omnem horum medicamentorum vim, & stertor fatalis ingravescat in extremo hoc articulo, quidni non tam extremum quam generosum infusionis administremus remedium, ut eo citius concretus & stagnans sanguis resolvatur, & ejus colliquatio promoveatur, quod ceu maximum praxeos feliciter exercendæ secretum non sine ratione commendat Claudius De la Courvée *de Nutrit. fœtus in utero Part.* 2. *cap.* 3.

§. 5. Salia volatilia, tam vegetabilium ex Cephalicis, eorumque spiritus volatiles, quam animalium ex C. C. Cranio, & ossibus humanis, sanguine Cervino & humano, sunt hic proficua, ut & Q. E. Matthioli, specifico ad apoplexias, sinapi & eruca, ac nasturtii seminum volatili sale imprægnata: ⊖ volat. succini palmarium quoddam remedium, Liquorque C.C. succinatus D. Michaelis, S.V. vel theriacalis vel camphoratus à quibusdam commendatur; salinos tamen volatiles hic potius præferrem. Spiritus liliorum covall. vel ceras. nigror. ⊖e volat. C. C. & camphoræ tantillo per iteratas cohobationes imprægnatus, salutiferum hic erit medicamentum. Nec omittenda hic ⊖ia volatilia, oleosa ex aromatum oleis parata, de quibus supra *cap.* 2. §. 9. Quibus applicari potest id aliquo modo, quod Helmont. *cap.* 5. *de Febr.* §. 7. de suis ex ol. ♌atis paratis ⊖ibus volatil. disserit. Sunt, qui ♒us cerasor. virtutes, super vitriolum cohobando, tam ad apoplexias quam epilepsias, exaltare volunt; quod si febricula horum medicamentorum usui superveniat, cum apoplectici tamen insultus, diminutione, ne timeas, quæso, cum salutem promoveat. Quod si eorum usu sudor calidus & moderatus proliciatur, gratulari ægro de reconvalescentia poteris. Quod si Narcoticorum

rum miasmatum haustu producta sit apoplexia, Castorei salutaris erit medicamentis admistio, magisque ad spirituosa sulphurea quam salina inclinare poteris, cum spirituosa impressa jam à narcoticis spiritibus noxas curent, eos denuo exuscitando & agitando; sicut acida ab eorum impressione præservant.

Epilepsia & Vertigo. §. 6. Herculeus adhuc superest morbus, cum ejus prodromo vertigine caliginosa & caduca in juvenibus (in senioribus enim apoplexiæ potius est certus prænuncius) qui & ipse Herculea infundenda monet remedia. Qualis hic sit affectus? lippis & tonsoribus notum est, ut &, quomodo per Paroxysmorum infestet circuitus. Unde extra insultum legitima medendi methodo tractandus venit. Quod si verò insultus sit gravior, quam ut consuetis cedat remediis, ne periculum vitæ incurrat æger, nil prohibet, quin infusionem administres. Aquæ Epilepticæ in os intrusæ, salia volatilia naribus admota, & ori infusa imò hæc ipsa cum clysteribus injecta, tam in infantibus, quam in adultis, egregius quidam Practicus non sine experto sæpius successu commendat. Sed si his reluctetur Paroxysmus, quis dubitat de felici hujusmodi salium in venas infusorum auxilio, si remotos intestinorum perreptando gyros sint salutares? Idque eo magis, si non privatæ cujusdam partis vitio, quod sæpe evenit, sed ex maligno massæ sanguineæ spiritibusque animalibus impresso Charactere invadat. Hinc sanè, si accedentem insultum præcavere velis, salinum hujusmodi volatilem liquorem, camphora acuatum, vel opii Eff. bene præparata temperatum, infundere licet. Id quod & in ipso principio insultus, si vel gravior vel diuturnior esse soleat, faciendum: Opii enim cum camphora connubio singularis hac in parte est vis, & impediendi futurum, & imminuendi præsentem jam Paroxysmum, licet ad præcautionem tutius usurpetur, dum ferocientes spiritus compescit, & sedato Paroxysmo, blandum somnum cum salutari sudoris eruptione inducit. Salina volatilia hic quoque injicienda ex antecedente petenda Paragrapho, inter quæ succinum eminet. Utilis quoque erit ⁓ secundinæ humanæ, quo medicamento Regem Poloniæ Epilepticum curasse dicitur Cnœffelius. In stercoribus, pavonis imprimis, Ciconiæ & leonis, ut & hominis, singularis quoque vis est antepileptica, experientia multiplici teste: vid. Borell. *Cent. III obs.* 15. Henricus à Bra *de Medicament. Epilepticis.* Crato *in Consiliis.* Quam ex humano qui debita fermentatione & volatilisatione novit elicere, ut moschum & ambram fere oleat, sicque in Zibetham Paracelsi occidentalem abeat, forte non contemnendam ad multos morbos habebit medicinam; alias ut prætercam stercorum præparationes. Omnibus interim præferendus ⁓ vitrioli volat. ab omnibus instar Phœnicis decantata, rarissima licet, avis, cujusque, ad epilepsiam imprimis applicati, tot sunt descriptiones, quot capita. Phlegma subtile striatum ex vitriolo, violarum Martiarum odorem referens, ab amico quodam tempore hyberno præparatum novi, quod tamen pro vero volatili non habuerim spiritu. Cujus Tackius mentionem facit spiritus egregii vitrioli aurei *Judicio de Chirurg. Infus. p.* 103. ejus elaboratio est admodum tædiosa, in notissimo tamen quodam Philosopho Chymico aperta ejus prostant vestigia, infusioni videtur ineptus, ob vim, quam cum penetratione metuo, coagulantem. Qui veri volatilis sulphurei spiritus est possessor, facile, experientiam consulendo, quid valeat ad epilepsiam dum infunditur, felici, ut spero, eventu reperiet.

CONCLUSIO IV.

Ad sanguinis debitam fermentationem, restituendam apprimè conducit infusio.

§. 1. Duo sunt mala, quibus expeditâ infusionis ope succurrendum: spiritus scil. seu archæi furibundus motus, sanguinis inordinata fermentatio, ut supra *cap.* 2. §. 1. & 3. dictum. Hanc qualiscunque sit, salium esse effectum, suprà *cap.* 1. §. 1. *&* 2. ostensum, ut & ejus defectus salinis quoque curandos esse remediis *cap.* 2. §. 7. quæ tamen ex salium in primis viis varietate & inevitabili concursu, non parvam ibidem subeant alterationem, antequam debitam in sanguine peragant correctionem *citat. loc.* §. 4. similiter declaratum. Ex acido nempe imminuta vel depravata fermentatio contrariis alkalibus corrigenda: quod qua ratione fieri possit? vid. Ta-

ckius *Orat. supr. citat. p.* 43. Ab Alkali contrà vitioso eadem turbata, per acidum est emendanda. Quæ salia nunc pura & acria, nunc aliorum, imprimis sulphureorum, adjunctione temperata, sunt applicanda. Quod si verò in primis viis oberrent salia sylvestria, vitiosique succi, quæ medicamentorum vires infringant, & quod salibus facillimè evenit, eadem alterent, nullus effectus exinde sperandus venit, potius propiori via sanguini immediatè sunt commiscenda, ut promptiùs & potentiùs succurrant; quod quibus in malis sit faciendum, inferiùs patebit.

§. 2. Jam verò quantæ succorum istorum salinorum esse possint corruptiones, suprà *cap.* 2. §. 2. declaravi: quas corruptiones vitio massæ sanguineæ oboriri, nemo facilè dubitare potest, qui cogitat, ex sanguine istos succos continuo regenerari, sanguinem verò ipsum ex rerum nonnaturalium varia activitate magnas continuò alterationes subire: sæpiùsque per contagium massæ sanguineæ depravatam notam immediatè inuri, sine succorum illorum præcedente vitio. Assumtorum alimentorum magna hic est efficacia, sed modò sanguineum nectar in debita persistat puritate, & non similiter ab alimentis istis corrumpatur, facilè noxa illa inducta eluetur. Quod si non fiat, & massa sanguinea succique simul sint corrupti, miseram effervescentiarum inordinatarum variorumque symptomatum ludent tragœdiam. Viscera & ipsa quoque, imprimis lien, suas sanguini imprimunt noxas: sed quas sæpè anteà ex sanguine hauserunt, cujus ineptitudine aliunde contracta, viscerum fermentativa correctio eluditur, ejusque crassitie illorum obstructio scirrhosa, aliaque vitia, producuntur. Unde sanguinis restauratio est nulla, dum à succis istis infimi ventris, aliisque visceribus continuò depravatur, & succorum istorum viscerumque emendatio est frustranea, dum sanguinis corrupti partes eorum malitiam continuo renovant. Sed cum alteratio sanguinis sit major longè ob res nonnaturales, quæ omnes in sanguinem agunt, simulque succi isti dependeant à sanguine, ex cujus massâ in convenientibus cribris secernuntur, utique sanguis alterandus venit primario: quod cùm per medicamenta assumta fieri non possit, ob rationes suprà & hic allegatas, meritò infusio administranda, ut correctâ sanguinis labe, inordinatâque fermentatione, isti succi partim sponte, partim verò medicamentorum assumendorum ope, redintegrentur. Contrarium equidem fit in ordinaria medendi methodo, ubi primarum viarum humorumque ibidem stabulantium noxæ in morbis, præsertim Chronicis, priùs corriguntur per assumta, idque rectè, cùm alias in sanguine nil alterari possit, ut suprà dictum: hancque methodum tamdiu continuandam suadeo, quamdiu aut successui optato respondeat, aut spei aliquid desiderati successûs adhuc superest. Sed res ipsa loquitur, quàm tædiosè sæpiùs hujusmodi sint curæ, quantum tempus requiratur ad eas absolvendas; imò quod malum si sit inveteratum, non tàm cura quàm palliatio fiat, vel ægri à Medicis ceu deplorati relinquantur. Ast expedita magis est infusio, ut mitigatio (non dicam curatio) symptomatum in ancilla epileptica inveterata, & milite lue Venerea antiquata correptis ostendit: videatur *supr. c.* 1. §. 5.

§. 2. Eleganter disserit de hoc negotio Tackius *in Judicio p.* 99. Comparandum sanguinem cum vino, dum inquit: *fateor, haud mihi displicuisse ad sanguinis sopitam fermentationem excitandam ingeniosas cogitationes, imprimis quod sciam vina quiescentia ad novam fermentationem excitari posse. Imo & degenerantia & tenacia & viscosa velut sulphure restitui. Non enim nescis, sanguinem esse vinum vitæ nostræ, vinumque non raro in sacris sanguinem uvæ appellari. Si itaque ad novam fermentationem vina resuscitari possunt, cur non & sanguis, ille vitæ nostræ thesaurus, cujus Spiritus homogeneam fortè naturam habet cum Sp. V.* In qua convenientia vini & sanguinis declaranda, totus quoque est Willis *de febribus c.* 1. Jam verò id, quod de nova fermentatione suscitanda dicit Tackius, facile quoque ad alteram potest applicari corrigendam. Totus etiam Fracassati scopus is est tantum in sua *Medic. Infusor.* ut sanguinis fermentatio renovetur concretusque ab acido resolvatur, cui negotio Sp. V. Tartarisatum pro infusione destinat: sed verus ♀isatus S. V. non est res adeo facilis,

cilis, utut multum utilis, ad cujus singularem quandam præparationem in Tackii Chrysogonia inveniendam *p.* 44. te remitto. Quale interim fermentationis est peccatum, tale quoque correctionis remedium, nunc salinum lixiviale, nunc acido volatile, nunc spirituosum sulphureo-salinum, nunc alia qualitate præditum, prout in sequentibus pluribus dicetur.

CONCLUSIO II.

Atrociori affectionis hypochondriacæ & hystericæ ut & Asthmatis convulsivi, paroxysmo Infusoria Chirurgia est succurrendum.

Affectio hypochondriaca & hysterica.

§. 1. Congeries ista symptomatum truculenta, quæ mali hypochondriaci in viris, suffocationis verò uterinæ (si nempe est acerbior) in mulieribus nomine venit, adeo interdum paroxysmus sævit, ut à Dæmone obsessi ab ignara plebe habeantur ægri. Testimonia hinc inde prostant plurima. Præcipua symptomata sunt; murmur & rugitus in hypochondriis, dolores in abdomine acerbi, respiratio impedita, & suffocationis metus, palpitationes cordis gravissimæ, lipothymiæ & syncopes sæpius recurrentes, vertigines tenebricosæ & caducæ, deliria varii generis, artuum miræ convulsiones, corporisque totius epilepticæ subinde concussiones. Mali hypochondriaci nomine venit in viris; in mulieribus, si gravis hujusmodi insurgat paroxysmus, sine convulsionibus quidem, suffocatio uterina; cum convulsionibus vero Epilepsia uterina dicitur. Sed reverà in utrisque unus idemque est effectus: differentiæ primariæ namq;, quas statuunt Autores, est motus iste globi, (quem ridicule mulierculararum instar uterum esse multi autumant) ascendentis in abdomine & faucium suffocatoria constrictio, quas in fœminis tantum esse asserunt, in viris quoque obviæ sunt. Affectum enim hystericæ passioni adeo similem, ut ovum ovo similius esse nequeat, observavit in viro Willis in Pathol. Cerebri specimine, una cum globo isto in abdomine violenter moto, & suffocationis sensu in graviori affectu hypochondriaco torquere viros, nihil novi est; idque duplici modo, nunc quidem sentiunt fauces, & laryngem à vaporibus vel humoribus acidis, ponticis, austeris & stypticis, quasi constringi, quale exemplum D. Michaelis vidit in JCto, ut supra dictum, quem cum acidum præcipitantibus & concentrantibus alkalibus fixis, nempe creta, oculis ♋, ♁ diaph. & similibus restituit: cujusmodi casus etiam mentionem facit Sennertus, *L.* 3. *Prax. Part.* 1. *Sect.* 1. *cap.* 1. *p.* 7. nunc verò sine tali in faucibus molestia saltem impotentia movendi thoracem adest, & cingulo vel Zona quasi circa diaphragmatis cum costis connexionem se constringi & coarctari queruntur ægri, ita ut reverà affectu suffocationis uterinæ viros quoque laborare dici possit, nisi falsa appellatio putatitii mulieribus uteri ascensus, cujus tamen innocentiam pluribus sufficienter demonstrarunt autores, hoc impediret: *vid.* Willis *loco citat. cap. de affect. hypochondr. & hysterico.* Quam sententiam similiter fovet Celeberrimus D. Sylvius, aliique accuratiores hujus seculi Medici. Quod autem clitoridis contrectatio, vel odorum ad uterum applicatio, paroxysmum sedat, ratio est, quod titillatio istius sensibilissimæ partis voluptuosa, spiritus fortiter afficiendo, ad determinatum compellat motum, unde inordinatus motus, convulsiones, cæteraque symptomata remittunt. Odores verò afficere spiritus, imprimis circa genitales partes, eosque allicere, & ad motum certum, ut modo dictum, determinare, patet præter suprà dicta ex eo, quod inuncto penis glande vel Zibetho vel balsamo apoplectico, &c. voluptuosiorem longe solito faciat utrique sexui congressum: multa paucis declarare cogor, ob pagellarum angustiam.

§. 2. Varietas symptomatum complicatum omnino monstrat affectum, partim nempe ex vitiosa in abdomine ab acido pancreatis cum bilioso succo effervescentia, hinc postea sanguinis ab acido coagulatione, partim verò ex depravato & perturbato spirituum motu, unde vertigines, deliria, spasmique contractivi, partim mesenterii & partium annexarum; (quod nostratibus mulierculis aptissime **die schwere Noth im Leibe** dicitur) partim partium respirationi inservientium; partim verò, & circa finem paroxysmi imprimis, artuum externorum, de quibus optime vide differen-

tem Willis. *loco citat.* Id, quod primario peccat, est acor pancreatici depravatus, sæpè acerbus, austerus & ponticus, effervescentiæ in intestinis, hinc flatuum & borborygmorum Autor, qui posteà sanguini infusus, cum periculosè coagulat, quod sanguis venæsectione in paroxysmo emissus testatur. Unde syncope pulsuum longæ intermissiones, simulque ex sanguinis stagnatione in præcordiis suffocationis inchoatus sensus: unde mulieribus scorbuto laborantibus, sin vel levioribus purgantibus moveatur istis Camarina, sanissimæ licet sint quoad uterum, hypochondriacas hujusmodi suffocationes incurrere observavi, moto scil. in viis vitioso acido. Hinc omnia ea, quæ acidum infringunt, tam fixa quam volatilia, tam in quam extra paroxysmum, hos affectus curant, ⏦ ⊖✱ci, ⏦ carminativus urinosus volatil. ex Tart. ⦶o & vino, it.: ⊖ volat. & ol. ♌atum succini, experta ad revocandos hypochondriacos & hystericos sunt remedia. Huic accedit singularis spirituum facilè irritabilis, nimisque impetuosè mobilis dispositio, qua concitati partim ex effervescentia in intestinis, partim ex sanguinis stagnatione in præcordiis impetuosè moventur, unde mesenterii convulsiones, cujus centricus nervorum plexus globum istum simulat, diaphragmatis, & musculorum cæterorum respirantium contractiones, deliria, vertigines, &c. subsequuntur: unde opiata, quæ spirituum motum compescunt, spirituosis cephalicis mista, quæ eos corroborant, futurum paroxysmum impediunt, inchoantem verò jam tollunt.

§. 3. Urgente jam tot symptomatum crudelium sævitia, propinari alia nequeunt, quam volatilia, acidum subito absorbentia, præmisso interdum vomitorio. Quod si tamen iis legitimè adhibitis Paroxysmorum imprimis, quoad actiones animales, persistat atrocitas, ne sub eorum succumbat impetu æger, ad infusionem procedendum; præmisso tamen semper medicamento per os cum Castoreo, quod acidum primarum viarum absumere valeat. Infundendi liquores facile ex hactenus dictis patent; si enim præcavere volumus vel futurum Paroxysmum, vel ejus nimium incrementum saltem suspendere, spiritui ⊖✱ci mediante Sp. V. temperato Ess. opii q. s. addendum, hæcque conjunctim infundenda: vel in Q. E. Matth. aliquid de opio solvatur, cui in sequiori sexu semper Ess. Castorei, vel asæ fœtidæ, vel myrrhæ, sufficiens addatur quantitas; vel in ▽ hirundinum cum castoreo dissolutus ⊖✱ci ⏦tus erit proficuus; vel ejus loco ⊖ volat. succini conjunctum cum ⊖ volat. Cranii humani, ad convulsiones specifico. Spr. porro secundinæ humanæ cum ⊖e volat. sangu. humani infusus, non sine prospero erit successu; vel ⏦ baccar. sambuci, aut Ess. ex rob. sambuci cum ⏦ proprio parata, ol. destillato succini lenta digestione imprægnatus, erit injiciendus. Prout autem constitutio varia ægri nativa, nunc ⊖ina volatilia acriora, nunc verò per oleorum additionem temperatiora, sunt injicienda.

§. 4. Suffocationem vel difficilem saltem respirationem multum affligere his morbis laborantes ex dictis patet. Jam verò in Scorbuticis, vel in quibus hypochondriorum affectus non sunt adeò inveterati, aut non adeo atroces, sæpè evenit, ut levissima procatarctica causa præcedente, gravissima ipsis oriantur Asthmata, & adeò etiam orthopnœæ. Nullo modo cum iis Asthmatis, quæ ex infarctu pulmonum à crassa vel viscida materia interdum, licet valde rarò contingunt (cum ventriculi sæpius sint sordes, quæ tunc tussi rejiciuntur) conveniunt, cum sine tussi, sine antecedente excrementorum coacervatione, aut sensibili eorum, finito Paroxysmo excretione ægros invadant, & nunc periodice, secundum lunæ motũ, nunc non periodicè repetant, quale exemplum Parisiis in meo Cõmensali observavi. Causam horum asthmatum convulsivum esse motum diaphragmatis & reliquorum musculorum respirationi dicatorum, qua sanguinis in præcordiis impedito motu ejus & stagnatio, & suffocationis ita inducatur sensus, vid. Willis *cit. l.* Helmontio Caducus seu Epilepsia pulmonum dicitur hujusmodi Asthma, quod etiam siccum ab eodem vocatur, *Tr. Tussis & Asthma,* quæ tamen latior appellatio tum syncopes cardiacas, alias catarrhi suffocativi dictas, de quibus *Concl.* 3. §. 2. dictum, & quas exactè exprimebat canis iste, cui oleum sulphuris infudimus, de quo supra *cap.* 1. *p.* 4. comprehendat. Multa horum Asthmatum spasmodicorum

Asthma convulsivum.

corum notata reperiuntur præter Helmontii *citato loco* exempla apud Practicos, qui tamen ea ad ordinaria asthmata humida reducere, obnixè insudant, vid. Platerus *lib.* 1. *Obs. p.* 161. *&* 172. *It. obs.* Schenckii *pag.* 234. *&* 237. Marcellus Donatus *obs. lib.* 4. *cap.* 21. *p.* 280. Colle *Med. Cosm. p.* 159. Riverius *cent.* III. *obs.* 85. Cura horum asthmatum extra Paroxysmum ad originalem morbum, scorbutum scilicet vel malum hypochondriacum, dirigenda, quibus curatis & ipsa cessant. Cæterum in Paroxysmo, ubi miseranda horum ægrorum est constitutio, ceu convulsiones epilepticæ sunt tractandæ. Excellit specificè in hac cura ternarius medicamentorũ sequentium numer⁹, nempe sperma ceti, aselli, & lumbrici. Unde si atrocitas Paroxysmi alia omnia respuat remedia, & æger in horas suffocari videatur, ne nihil intentatum relinquat Medicus, infusionem tentet. Mediante ergò digestione & putrefactione resoluti lumbrici in liquorem, dant spiritum ad infusionem, ut videtur, aptissimum, in quo vel solo, vel Sp. V. prius commode maritato, solutum sperma ceti, quod fieri posse suspicor, non contemnendam gravi hoc in morbo præstabit medicinam, imprimis si tantillum Croci Essentiæ cum eo commisceatur. Quin tamen & usitata Epileptica volatilia commodè infundi possint, nullus dubito, cum, teste Helmontio, quicquid Epilepticum adultum sanat, sanet etiam Asthmaticum. Dubitare hic possumus cum Riolano *Enchirid. Anatom. l.* 4. *c.* 14. *de Laryngotom. pag. m.* 316. (ubi videtur, eum jam tunc temporis olfecisse hanc Chirurgiam) an non per apertam asperam arteriam liquor dulcis, attenuans & incidens, introduci queat, ad incidendum sputum & promovendam anacarthasin. Sed meritò dubitamus, imò vix possibile credimus: nam vel levis potus aliavè materia insperatò huic arteriæ illapsa, quas non turbas ciet? & liquor injectus dum per minores tracheæ ramos se dispergeret, respirationem omnino tolleret, jam per se satis exilem.

CONCLUSIO VI.

Chronici morbi, qui Cachexiarum veniunt nomine, profundè radicati, & aliis vel non vel difficulter cedentes medicamentis, salutarem expectant medelam. Quibus & Phthisis annectenda videtur.

§. 1. Torturæ ægrorum sunt & scandala Medicorum, quos præsens Conclusio in scenam producit affectus. In quibus imminuta partim, partim verò insigniter depravatâ, massæ sanguineæ vitali fermentatione, ipsa nutritioni fit inepta, unde ex depravata nutritione mali exsurgunt habitus, qui per alteratos faciei oculorumque, imò totius corporis colores, in conspectum prodeunt, unde & generali Cachexiæ nomine veniunt, cujusmodi sunt Cachexia in specie sic dicta, tàm masculorum quam fœmellarum χλωρῶσις, &c. (cui supervenit ordinariæ menstruæ purgationis cessatio) & excellentior hujus gradus Leucophlegmatia, & quæ hanc ferè semper insequitur Anasarca, item scorbutus, lues Venerea, & tandem Icterus. In omnibus namque his primaria sanguinis ex fermentationis læsione est labes. Cachexiam quidem in specie sic dictam quod concernit; ex chylo non ritè cum sanguine assimilato originem ducit, dum is viscidus & acidus, nec ritè volatilisatus, sanguini infunditur, unde in humorem crudum dilabitur & aquosum, sanguisque exinde crassus, viscidus, æquabili fermentationi ob principia salina, imprimis volatilia urinosa ob abundans contrarium acidum depressa & obruta, ineptus existit, indeque minus spiritualscit; sed torpidus & semicoagulatus in vasis lentè circulatur, unde & menstruæ fermentationis, quam ordinaria sequitur purgatio, fit cessatio, indeque cruor præter modum congestus, vasa onerans, stagnationi fit aptus, unde gravissimorum in virginum febre symptomatum origo. Malo ulterius procedente, & partibus crudis istis succis infarctis potius quam nutritis, Leucophlegmatia sequitur, quam ex lymphæ, & ipsius quoque tenacis, impedito motu anasarca presso comitatur pede. Cachexia.

§. 2. Ad primas equidem vias dirigenda imprimis cura, propinando ea, quæ omne absorbent acidum abundans (inter quæ excellunt ♂ialia quocunque modo præparata, modo ab acidis nimis menstruis non anteà fuerint corrosa,) restaurant ⊖ volat. spirituosum deficiens, & quæ subtili pene-

penetratione crudos succos fundendo, habitum floridum restituunt, præmisso sæpius vomitorio; sed contumacia mali sæpius est tanta, ut omnem remediorum eludat vim ob profundè nimis in sanguine actas radices: propiori ergo adjumento succurrat infusio, injiciendo spirituosa & salina volatilia, v.g. Sp. V. camphoratum, vel Q. E. Matthioli, vel ∽⊖*ci c. ∽ cochleariæ, vel oleis etiam ♌atis aromaticarum plantarum, in specie corticum aurantiorum temperatum; item spiritum ex Tart. ⊕o, & Sp. V. compositum, aquæ cinamomi q.s. dilutum. Quibus omnibus non incommode præferendus verus volatilis Tart vinosus Sp. Addo his Elixyr propr. Helmontii *p.m.* 458. *& Tr. Arbr. vitæ pag.* 635. quod etiam intrinsecus propinatum singularia hic præstat; it. Essentias vegetabilium absinthii, Centaurii min. card. bened. Roris marini, ligni sassafr. & eorum spiritus, imprimis ex antiscorbuticis prolectos, ut Cochleariæ, &c. quibus in fœmellis Essentia Castorei, vel Croci subinde addendas suadeo; in Anasarca verò ∽ lumbricor. terrestrium, cujus suprà *Conclus.* 5. *§.* 4. mentio facta cæteris addendus, ℴalia ut injiciantur sub liquida forma inepta censeo, quomodo verò assumta operentur in primis viis cum ultra diaphragma non ascendant? vid. Tachenii *Hipp. Chym. p.* 217. *cap.* 28.

Scorbutus. *§.* 3. Cachexiam scorbuticam & ipsam esse ex acido, nemo, qui scorbuti considerat symptomata, facile negabit. Sed acidum istud non est simpliciter tale, sed certo modo corruptum, unde massæ sanguineæ status depravatus tunc non incommodè vino rancescenti aut pendulo (quæ qualitates in vino quoque acidi, sed certo modò depravati, sunt fructus) comparatur Willis *Tr. de Scorbuto.* Jam certum est, vix esse morbum, tam difficilis eradicationis, quam scorbutum, ubi vel leves saltem egit radices, quique simul diversissimo symptomatum apparatu magis vexet ægros. Medicamenta communiter, sic dicta antiscorbutica, quæ sale volatili acri abunde instructa multum laudo, usum lactis, in specie caprini animali herbis appropriatis præsertim nutrito, maximi facio. Diætas quoque sudoriferas ex sassafras & Chinæ radice, quas multi commndant, non rejicio. Sed quam obstinatè omnibus his reluctetur hoc malum, ii norunt, qui experientia propria id didicerunt. Ut ergò aut celerior aut felicior saltem fiat eventus, & ut curetur potiùs malum, quam pallietur iis, quæ interno usu proficere experientia docuit, infusionem in venas simul addamus, quo & sanguinis corrigatur vitium, & si quæ subest lienis labes, efficacius emendetur. Spiritus ex cochlearia, persicaria, piperitide, nasturtio, & à Belgis experta flammula, vel cum Vino destillatione, vel præcedanea fermentatione, (quam sine causa multi in antiscorbuticis condemnant,) præparati, huic usui videntur idonei, præ cæteris ∽⊖*ci cum his spiritibus junctus & unitus. Quod si verò (quod sæpè ab interno contingit usu) oriantur corporis phlogoses & nimiæ incalescentiæ ab eorum infusione, quæritur non immeritò, an diluti ∽tus cum lacte, vel saltem cum ejus sero, commode possint infundi? item an lac ipsum, cum sit nobile antiscorbuticum, Succorumque tantum non panacæa, imprimis si scorbuto superveniat marasmus, commodè possit infundi? Lac sanè est Chylus, destinatus à natura ad hoc ut nutriat, unde & pars ad mammas deportata Lac dicitur, cetera parte sanguini infusa, chyli & nutrimenti corporis retinente nomine. Probabile ergò videri possit, nutritionem hoc modo fieri posse non tantum in scorbuticis, sed etiam iis, qui anginâ laborant periculosâ, aut qui ad omnem alimentorum mentionem tantum non exhorrescunt: (quo etiam inclinat Rolfinck. *in Ord. & Med. special. lib.* 11. *sect.* 1. *cap.* 31. *p.* 934. ubi simul jusculorum carnium, emulsorum amygdalatorum, mentionem facit) cum idem videatur negotium, sive Chylus immediatè ad sanguinem portetur in corpore, sive prius per mammarum colatus tubulos, sanguini in brachio infundatur: quod si Chyli quandam depurationem fieri dicas in lactificatione, lac eò aptiùs erit ad nutritionem, quo purius. Imò cum Clysteribus fieri nutritionem, multi statuant, quidni ipse nutrimentosus Chylus, sanguini injectus? Sed re accuratè pensitatâ, vereor, ne spes omnis sit inanis. Si namque corruptio optimi est pessima, vereor, ne lac sanguini, scorbuticorum acore rancescente im-

Pro nutritione infusio est inutilis.

impraegnato, infusum tetram corruptionis, vel, quod pejus, coagulationis, induat labem, ipso admodum fermentescibili, facileque alterabili existente, unde rarum lac reperitur, quod non pauco, postquam emulctum est, interjecto tempore, copiosos exhibeat vermiculos. Ut taceam ipsum lac pro alimentorum ratione & animalium varia constitutione indies variare, aliudque alio melius, aliud nocentius deprehendi, de quo vid. Helmontius *Tr. Sextupl. Digest. aliment.* §. 71. 72. &c. unde facilè tantum incommodi, quantum commodi, exinde emergere possit. Et merito Avicenna lacte vitioso nihil nocentius esse, statuit. Et quid fiet cum caseosa ejus parte, faece nempe lactis, cujus malitiam vel nequitiam cum peculiari decantaverit tractatu Joh. Petr. Lotichius, non est, quod multa de hoc addam. Cautus ergò hîc sit Medicus, & licet naturam imitari videatur, duo tamen cum faciunt idem, non esse idem, abundè notum est. Dum namque continuato cursu, lactis materia seu Chylus sanguini infunditur, Character ejus vitalis, qui in stomacho à fermento ipsi impressus fuit, non mutatur; quod tamen contingit simul atque extravasatur, eoque magis, si ad tempus steterit. Simul namque atque ex uberibus lac elabitur, partes ejus spirituosae & subtiles multum evanescunt, subitoque pars ejus caseosa coagulationis induit Characterem; (unde occulta accedente fermentatione, ratione prioris sensim acescit; ratione verò posterioris caseus ad fundum secedit.) Ad haec quamcunque aëris labem, nobisque occultum vitium, facilè lac in se recipit & quasi attrahit, unde & peste grassante usus ejus multis reprobatur, ob attractum veneni miasma. Hinc providô Consiliô papillas uberibus agglutinavit natura, ut immediatè oris suctu extrahatur à foetu lactis nutrimentum, ne aëris contactu alteretur. Quod autem de nutritione per Clysteres dicitur, falsum est, nulla namque alimenti ad nutritionem potest fieri adaptatio, nisi prius in stomacho ab ejus fermento vitali insignitum sit Charactere, cum praeter dicta etiam nulla Heterogenei ab Homogeneo in intestinis fiat secretio, nullaque à bile Tincturae sanguineae ab ejus rubicundo oleo impressio, nisi namque haec fiant, omnia alimenta putrescunt & cadaverisantur, ut in ardentibus contingit febribus, unde & reliquos quoscunque nutritios liquores omninò ineptos censeo, ut venis injiciantur, cum experientia quoque doceat Infusiones diaeteticas seu pro scopo nutritionis frustra esse tentatas, vid. *suprà cap. 1. §. 4. in fine.*

§. 4. Sed ut in viam redeam, dubitari potest; annon serum lactis, istis medicamentis permistum, sit salutare; hujus namque volat. ⊕sum ⊖ & temperat ardores, & corrigit simul scorbuticum sal acidum corruptum: sanè tutius tentari hoc potest, quàm lac, modò benè praeparatum, & ab omni caseosa parte separatum sit, ⊕ ejus subtile magnarum est virium in multis morbis ab acido ortis, & quamplurimas sanguinis effervescentias efficaciter, simul tamen blandè, compescit. Quod si rationes adhuc supersint, quae seri infusionem prohibeant, aquam ejus destillatam commendo, cum qua modò cautè & legitimè destilletur, magnam ⊖is volatilis partem simul elevari certum est, unde diluta hac aqua spirituosa ista medicamenta & acria optatum dabunt successum. Quibus addo etiam spir. lumbricorum terrestrium, egregium antiscorbuticum, & imprimis molestissimum ejus symptoma, arthritidem vagam, medicamentum. Quibus *Ess. Myrrhae* caeteris permiscendam subjicio, cum haec in confirmato scorbuto sanguinis singulares corruptiones & quasi putredinis macularum & stigmatum apparentia, (quas plenas esse vermiculis, putredinis nempe indivisibilibus comitibus, sunt qui affirmant) se prodentes, balsamicâ sua virtute inhibeat. Tandem benedicta arboris antiscorbuticae seu pini laudo medicamenta, quae tantum non miracula praestant in Scorbuto; ejus Spiritus ex novellis & tantum erumpentibus strobulis, item ▽ ejus oleosa & spirituosa, secundum ductum Grugneri **in Tannenbaum/** ut & ess. pini ∽ proprio parata, nec Medicum nec aegrum, ut propinata ita infusa, spe sua excidere permittent: de quo vid. Mollenbroeck *de Arthrit. Vaga c. 3. p. 116. & seq.*

§. 5. Lues Venerea ut in multis cum scorbuto convenit [nam praeter aliam convenientiam uterque sua contagiosa hinc inde affigit miasmata] ita

Lues Venerea.

ita malitia, contumacia, & symptomatum crudelium & dolorificorum tortura ipsi non cedit, sed longè potiùs post se relinquit. Hanc ab acido corrupto, in humore crasso & viscido ac pituitoso stabulante, oriri, ante aliquot annos splendidum Lugdunensium sidus, Franciscus de le Boe Sylvius publicè & accuratè docuit, ita habitâ dissertatione egregiè confirmavit. Methodus ordinaria, quæ nunc per decocta lignorum fit sudorifera, nunc per Mercuriales inunctiones, & inde fœtidas salivationes, nunc, quod rarius, per Cinnabarinas suffumigationes, neminem, nisi qui in Practicorum scriptis hospes est, latere potest, quæ etiam speratum sæpiùs obtinet effectum, nisi malum sit nimis inveteratum; post curam namque Mercurialem peractam, quâ multùm extenuantur ægri, ipsos mirabiliter & subitò denuo pinguescere vidi. Quod si verò malum sit inveteratum, ægri verò ob immanes nocturnas ossium nodorumque torturas & dolores id non tam ferre nolint, quam ferre nequeant, imitandus venit Medicorum Dantiscanorum conatus, qui post infusionem peractam, ut supra *cap.* 1. *§.* 5. *&c.* subitaneum ægro attulerunt levamen, nam totam peractam esse curam, mihi persuadere non possum; eam tamen hoc modo esse possibilem, non dubito, præmissis universalibus, & tentatis iis, simulque continuatis, infundi possunt ex lignis paratæ Essentiæ omnibus notæ, v. g. sassafr. guajaci, rad. sarsaparill. cum ∽ fumar. paratæ, &c. Non tamen necesse est, ut exoticis istis tantum, sæpè cariosis, aut nimio senio corruptis, adhæreamus, & nostra tellus hac in parte est provida mater, quæ larga manu nobis suggerit juniperum ejusque lignum (cui succedaneas cedro ad vitam longam implantavit vires, de quo videatur Tackius *in Orat. p.* 67.) ut & Buxum (cujus anodyna & antepileptica vis est miranda) loco guajaci & sassafras; radices bardanæ & Caryophyllatæ loco sarsaparillæ; præter hæc etiam sarmenta lupulorum & periclymeni, cum Corallinis ejus baccis, de quibus vid. Colle *Cosmit. p.* 207. Ut nihil dicam de aliis simplicibus, nempe persicaria, saponaria, scordio, absinthio, vincetoxico, & valeriana. Ex quibus pro lubitu Medici parata medicamenta, sale volatili C. C. acuata, vel ∽ theriacali camphorato imprægnata, injici poterunt. Omnibus autem hoc in casu palmam præripiunt serpentes & viperæ, quarum ingenioso decocto non semel, ut curavit Tachenius lue Gallicâ infectos, vid. *ejus Hipp. Chym. cap.* 11. *p.* 60. Ita ex earum Essentia vel sale volatili, liquore convenienti soluto, injectis felicem spero successum.

§. 6. Ad Icteritiam me confero, Icterus. quam & ipsam esse cachexiam, in qua sanguis vitiosè fermentatur, bilis vitio procreatam, clarum est: quæ sive sit flava, sive sit nigra, perinde est, cum ex uno scaturiant fonte. Bilis nempe sulphur seu oleosa pars in vitio est, quod corruptum & nimis copiosum existit, simulque sal ejus acre lixiviosum imminutum & debilitatum, unde Chylus à scoriis alvinis non ritè secernitur, nec debito modo ad futuram sanguificationem (invisibiliter licèt tingitur, vid. Tackius *cit. loco. p.* 16. 17. unde corrupto & vitiato chylo, vitiata sanguinis fermentatio & coloratio, aliaque symptomata succedunt: quod si succi pancreatici accedat vitium, quod sit vel vitriolicus, vel ○ sus seu ponticus, icterum nigrum corpus deturpare, admodum probabile est. Medicamenta primaria quæ conducere his affectibus per experientiam hactenus innotuêre, sunt omnia ⊖ e volatili, eoque acri inprimis, prædita (excipio hic ♂ialia, aliaque, quæ, ut ab impedimentis primas vias liberent, & acidum absorbeant, adhibentur, de lapide fulminari & exuviis serpentum, singularibus specificis, quomodo operentur, negotium adhuc est intricatum) quo obtundatur corrupta & nimia bilis oleositas; econtra verò augeatur & acuatur ejus ⊖ obtusum, acidumque & ponticum pancreatis succi corrigatur. Quod si E. obstinata contumacia affectus, inprimis icteri nigri, cum ob insignem succorum corruptionem in primis viis, tùm ob gravem assumtorum medicamentorum alterationem ab iis, de quibus supra *c.* 2. *§.* 4. infusoriam postulat Chirurgiam, salina quoque volatilia, sed ob immediatum sanguinis contactum aliquantisper spirituosis oleosis temperata, injicienda: imprimis ∽ urin. it. ∽ lumbricor. terrestr. cum Ess. chelid. maj. abrotani, cent. min. Curcumæ, taraxaci, Hirun-

Hirundinar. Rhabarb. junctus, de qua re jam suprà aliquoties egimus. Est in pane, tam triticeo quam secalino, ejusque sale volatili, perfecta rubifica sanguinis tinctura, unde ejus Ess. rubicunda debito modo parata, vel etiam ⊖ volat. ejus ∽tui proprio acri junctum & debite edulcoratum, dabit medicamentum non contemnendum, ad restituendam sanguinis debitam tincturam, bilis vitio læsam.

Phthisis. §. 7. Hisce ceu corollarium adjungo phthisin, morbum, si quis alius, chronicum, & qui lenta tabe tandem ad mortem deducit ægrum. Hanc ab ulcere pulmonum esse nemo est qui dubitat, (cum flagello Angliæ verò seu tabe Anglica aliter res se habet) & præter contagiosum miasma, hæreditariumque characterem, quo se multiplicat, sæpè scorbuti est filius, vel variolarum nepos, aut eorum, qui ♂alibus vel mineralibus, imprimis aquæfortis, ∽ vitrioli, &c. vacant præparationibus, est præmium. Quæ ut tollatur, ad acidum fermentum ulceris, corruptivum proximi pulmonum alimenti corrigendum, omnis directa est cura. Suffumigia & medicati aëres attracti multum adferunt opis, vid. Benedictus *Theat. Tabidorum*, vulnerariarum herbarum insignis est vis, ad tollendum istum acorem, occulto suo, quo imprægnatæ sunt alcali, vid. Helmontius *Tr. à sede animæ ad morbos*, §. 20. & ex eo Tachenius *Hipp. Chym. pag.* 128. qui eas ob id lacti præfert pro hecticæ cura *p.* 129. Nihilominus frequentissimè cum insigni medentum dedecore incassum adhibentur hæc remedia in phthisi, unde ad balsamica, Elixyr nempe proprietat. Balsamum Peruvianum, ipsumque sulphur, & ex eo sulphuris paratum balsamum, progressi sunt, sed & hoc non raro frustra tentatum; imò Expertissimo Dn. Michaelis testante, multi ex nimio balsami sulphuris usu in phthisin vel etiam hecticam inciderunt. Progressi hinc sunt ad metallica, ♂ diaph. Antihect. Poter. Sacch. Saturni (non contemnenda multis in affectibus remedia) vitriol. ♂ in usum revocatum; unde quam plurimæ antiphthisicæ tincturæ ex Saccharo Sat. & vitriol. ♂ paratæ fuerunt. Sed & hæ ipsæ sæpius spem ægri fallunt, utut per se egregia sint medicamenta. Nam licet vitriol. per se phthisicis sit virulentum, unde & acidulæ iis nocivæ cum eorum usu aliquot phthisicos hydropicos factos observarim; est tamen dulcedo vitrioli, postquam ab omni separatum est acido, quæ ab ejus sulphure pendet, & omnem vulnerum & ulcerum corruptorem enecat. Quod si verò nil horum juvare valeat, Essentiæ ex vulnerariis & ligno sassafras cum ∽roris majalis paratæ, vel ▽seri lactis destillata extractæ, per Chirurgiam Infusoriam sunt injiciendæ, ut tentetur, quid propiori contactu hæc valeant. Quod si non metuenda sit insignis incalescentia sanguinis, cum Sp. V. paratæ, it. Solutio balsami Peruviani, injiciendæ. Vix equidem fieri potest, quin aliqualis Essentiarum harum fiat in sanguine præcipitatio, sed ob id earum usus non est negligendus, cum debito modo operentur, ut exemplo similium *c.* 1. §. 4. & 5. allegata testantur: id quod & de Essent. Benzoës, vero pulmonum balsamo, it. myrrhæ, omnis in ulcere corruptionis destructoris, intellectum volo. Terebinthina sola est balsamus verus occidentalis internorum ulcerum & vulnerum, hinc Medicus, qui convenienter eam diluere & solvere in liquorem limpidum noverit, eam injiciendo, intentum assequi valebit.

CONCLUSIO VII.

In febribus acutis cum inflammationibus, itemque malignis, melius est infusionem experiri, quam ægrum ceu deploratum relinquere.

§. 1. Expeditum remedium postulant febres, cum inflammationibus erysipelaceis partium imprimis internarum conjunctæ, cum sint admodum acutæ, quales sunt anginæ, pleuritides, & peripneumoniæ, inflammatio jecoris, diaphragmatis, quæ & paraphrenitis audit veteribus, ventriculi, cerebri, cujus inflammationem sphacelum appellabant veteres, Autore Lindenio, quod si hæc inflammatio exteriora capitis occupet, Erysipelas capitis appellatur. Omnes hi affectus periculosi & acuti, unus tamen plus, alter minus. Causa est acescentia inepta sanguinis, cum ⊖e ejus volatili effervescens, & ad coagulationem disponens, unde reliqua omnia symptomata, & stagnante in hac vel illa parte sanguine, dum ob crassitiem per vasa capillaria difficulter Febres acutæ cum Inflammationibus.

ter pertransire potest, inflammatio inducitur: quod sufficienter probat Helmont. *Tr. Pleura furens*, it. Willis *de febrib. c.* 11. Et confirmat experientia, tum anatomicorum, qui sanguinem p. n. crassum & grumescentem in taliter mortuis repererunt, tum Gabelchoveri *Cent.* 4. *Cura.* 70. & 79. Hinc & ii, qui post nimiam incalescentiam corporis, imprimis ex exercitio vehementi, subitò frigidum ingurgitant potum, facillimè in hos morbos incidunt, ob subitaneam sanguinis coagulationem; hinc eadem medicamenta, quæ in hoc casu, ut & in lapsu ab alto prosunt, pleuritidem similesque morbos sanant. Totum negotium consistit in resolutione sanguinis grumescentis, quam sequitur immediatè sudor. Præstant hoc medicamenta ea specificè, quæ acidum illud conceptum tollunt, & sanguinem incrassatum resolvunt, omnia quæ alkali constant tam fixo, quam imprimis volatili. Sæpius, imo maxima ex parte, satisfaciunt assumta interna, quod si non contingat, sed mala interim exasperantur, ultimum fere refugium est in Chirurgia Infusoria. Injici possunt liquores volatiles salini, v. g. C. C. sanguinis humani: ⊖✱ci, aliorumque, dissoluti in ▽ chærefolii vel spermat. ranarum, aliave appropriata: quod quia per se patet ex sæpius jam dictis, hic prolixus esse nolo. De febribus ardentibus simplicibus & periodicis ob certas causas hic aliquid dicere supersedeo.

Febres Malignæ.

§. 2. De malignis quid dicendum sit, ferè hæreo, ob obscuram earum naturam; sicut alias nuspiam magis cœcutiunt Medici, quam in venenorum natura & cura, imprimis in iis, quæ non ex animalibus originem ducunt. Sunt namque, qui in malignis febribus nimiam ponunt dissolutionem, ob sal alkali volatile subtile & acre excedens; sunt, qui in eis p. n. ponunt coagulationem; sunt, qui talem in iis statuunt putredinem, ut sanguis in copiosissimos abeat vermiculos; alias aliorum ut silentio prætercam sententias. Ubique prostant rationes pariter & experientiæ; unde ut theoria est diversa, ita & cura. Sunt, qui acidis sanguini debitam restituere volunt consistentiam, sunt, qui sudoriferis cum diluendum suadent, ex quibus optima medendi methodo, medium eligit Joh. Stephanus *Operib. Med. Decad.* 8. *Consf.* 3. & *Decad.* 9. *consil.* 6. Et in principio & incremento effervescentiam præcipitantibus corrigendam suadet, qualia sunt acida moderata; in statu verò, vel tunc temporis, quo natura expulsionem aggreditur, sudoriferis ipsi esse opem ferendam: qualis Methodus ab accuratioribus Practicis in variolarum imprimis cura observatur, unde & alii *electuar. diascordii Fracastorii* in principio malignarum adeò commendant. Faciunt huc ex parte, quæ supra *Conclus.* 2. §. 4. de sudoriferis dixi. Experientia hic optimus Judex: ut namque variant malignæ febres in sua natura, ita & varianda earum cura; omnes ejusdem enim esse naturæ, nullo modo mihi persuadeo; alia namque pestilentialium est causa & affectio, alia morbi Hungarici, sicut in morbillis vel variolis & in dysenteria maligna non minorem concipio diversitatem, &c. In hoc quidem omnes conveniunt, quod sudoriferis ventilanda & expurganda veniat massa sanguinea, quod cum omni febre continua putrida dicta commune habent. Quæ quidem in principio sint pauca, in incremento moderata, in statu generosa, & hoc tempore sola, illis verò temporibus, præcipitantibus seu effervescentiam compescentibus mista, semper camphora est utilis. Omnia ergò si ritè fiant, ad pejus tamen ruat continuò æger, ne aliquid prætermissum sit, quod fieri commode potuisset, ad infusionem quoque accedat Medicus, & quidem in statu imprimis, ubi volatilia sudorifera ex C. C. sanguine humano, viperis cum camphora & theriacalibus mista, infundat. Sulphur, quod Hippocrati arcanum ad pestem curandam fuisse dicitur, in peste ultima crudeli Londinensi multum fecisse, certum est, etiamsi solum stagma ejus acidum potui ad gratiam saporis permistum fuerit; quod etiam in sanguinis putredine ceu expertum laudat Tackius *Judicio p.* 104. Magis verò optatui Medici satisfecit, si potus per Gas Sulphur. impraegnatus fuit, quem ad asthma Helmontius commendat *Tr. asthma & tussis* §. 77. Methodum verò hæc duo miscendi docet Cnœffelius *Tract. de febr. Epidemica p.* 96. quem is similiter ad omnes febres malignas universaliter commendat; quo potu mirabilia in peste ista Londinensi se præstitisse,

tisse, Medicus quidam ibidem locorum mihi affirmavit. Annon injectio hujus liquoris impraegnati fieri potest in venas? Dubito, ob coagulum, quod metuo, cui lubet, experiatur.

CONCLUSIO VIII.

In morbis haereditariis frustraneam esse Chirurgiam Infusoriam, arbitror, ut & in Arthritide & Nephritide.

Morbi haereditarii. §. 1. Hactenus in quibus casibus probabiliter conducat infusio? explicatum, restat ut & quorundam faciam mentionem, in quibus inutilis apparet. Pro scopo diaetetico eam esse nullam, ex iis patet, quae suprà *Conclus.* 6. §. 3. dixi. Idem de haereditariis affectibus similiter judicandum, modo radices eorum cum vitae, imò in vitae ipsis principiis insertas, consideremus. Ob has namque causas in ordinario quorumcunque remediorum usu inextinguibilis eorum est furor, si semel exarserit? sive namque ex Ideis morbosis in Archaeo in generatione sigillatis, sive ex fermento quodam cum contagio seminis spirituoso translato, sive ex alia adhuc incognita ratione sint nobis congeniti, perinde est, ubique enim medicina est imbellis, ad eorum insultus. Quid ergo hic faciet Chirurgia Infusoria? aut qua ratione corriget causas, adeo firmiter radicatas? Qualisnam liquor est infundendus, qui extinguat occulta eorum semina? Haeret hic aqua, & exulat infusio.

Nephritis & Arthritis. §. 2. Hoc similiter dicendum de nephritide, ut & de arthritide, quorum coagulans pariter ac tormentans acidum non tam infestat sanguineam massam, quam quod stomachi imprimis suscitetur vitio. Et cum in nephritide propior via ad renes ex intestinis sit, quam ex brachio per venas & arterias, quod supra *Conclus.* 2. §. 3. innui, potius propiore via deducenda sunt medicamenta, cuicunque etiam usui inservire debeant, quam remotiore. Cum arthritide eodem modo se habet negotium: acidum nempe in primis viis corrigat, qui praeservari vult à Paroxysmo, aut ejus praesentis acerbationem gravem inhibere, cui cum satisfacere queant per os ingesta remedia, quid opus est eadem infundere? Aut licet infundatur, plus adjumenti tamen, modo non minus, afferre nequit: imò cum ad praeservationem arthritidis praeter vomitum nil conducibilius, quam per urinam repurgare sanguinem, quod idem in curatione est singulare arcanum, cui usui injecta ⏀so volatili ⊖e plena, nempe lumbrici, aselli, & in specie scarabaeorum totus exercitus, praecipuè inserviunt; haec autem per os assumta apprime necessitati satisfaciant, abstergendo & expurgando ⊖ia sylvestria primarum viarum, frustranea omnino & superflua hac in parte est omnis infusio.

CONCLUSIO IX.

In mulieribus gravidis periculosa admodum est infusio, in infantibus verò recens natis difficilis, imò inutilis.

§. 1. Totum negotium, quod in gravidis ut talibus incumbit Medico, est, ut praematuram foetus praecaveat exclusionem, hoc est, abortum. Huic nihil confert infusio, cum liquor infundendus, per os assumtus, eundem praestare valeat effectum, imò fortè meliorem, quia celeriorem, si vera est probabilis modernorum Anatomicorum suspicio; vias esse quasi lacteas, ex mesenterio ad uterum, nutrimentum pro foetu eo deferentes. Et qualis liquor pro praecavendo abortu infundi potest? Sin infundis liquorem confortantem spirituosum & volatilem, vel hujus generis alium, qui commoverat spiritus & massam sanguineam, metus est, ne vehementiore eorum agitatione uterus moveatur, & à spiritibus inordinate motis, ejus fibrae nerveae impleantur & contrahantur, unde foetus expulsio. Hinc namque vinum adeo strictè interdicitur gravidis à Practicis, ne spiritibus vel sanguine commotis, sequatur abortus. Hinc omnia medicamenta, quae levem menses proritandi habent potentiam, ut venena gravidis prohibentur. Quod si verò infundere velis liquorem opiatum, pro compescendis spiritibus nimium ferocientibus, vel ex morbo, vel delirio, vel dolore, vel omni affectu graviori, imprimis ira, terrore, pavore, &c. (quos frequentissimè insequuntur abortus, turbatis spiritibus,) in summum periculum gravidam injicis: nam torpentibus spiritibus eorum motus aequabilis, & blanda fibrarum nervosarum inflatio cessat, unde & fibris uteri laxatis, hic sponte foetum elabi permittet, tono ejus sic resoluto. Praetereà

nil nocentius est gravidis, medicamentis opiatis, teste accuratorum quorundam Practicorum experientia; quibus opiata lege artis adhibita, tam mediis quàm etiam ultimis mensibus, imò sub finem gestationis, abortum provocare, fœmellarum damno innotuit. Imò opium singulariter utero esse infestum, eadem docuit experientia: eo ergò gravidæ infuso, quæ non mala exinde oriuntur? Blande ergò tractandæ gravidæ; imò nulla uti medicina apud eas sæpe est optima medicina, cum abortum, ob nimium eum præcavendi studium, interdum inductum esse observatum sit.

§. 2. Tenellos quod attinet infantes, sive adhuc nutricis sustententur lacte, sive solidioribus uti cibis assvescant, in iis admodum difficile erit, Chirurgiam Infusoriam exercere; ipsi enim adhuc immorigeri & intractabiles, quomodo aut venæ apertionem, aut instrumenti intrusionem ferent? Eorum corpus succi plenum sub cute ab humiditatibus imbibitis turgida, altè abscondit vasa, quomodo ergò ea invenienda? Ipsorumque vasorum exilitas inepta admodum per se est huic operationi. Et ob quem usum turbabis semilacteam tenellorum sanguineam massam, aut quem in finem, cui non abunde satisfaciant per os ingesta? Morbi ordinarii, quorum subjacent imperio tenelli, ex lactis vitioso propullulant coagulo, ab acido p. n. oriundo, propter quam causam etiam lac rejicitur ceu ineptum pro nutritione fœtus ad vitam longam ab Helmontio. Qui ergo acidum præcavere aut debito modo corrigere valet, sufficienter instructus est pro medendis infantum vitiis: cui scopo vel solus anisi seminis grossè contusi usus sufficiens est. Benedictum sanè pro infantulis hoc est medicamentum, quod & acidum corrigit, stomachum roborat, flatus intestinorum dissipat, & lactis coagulati æruginosi excrementa per alvum exoptate exturbat. Sed his abrumpo, rogando Lectorem, ut si quædam minus vel concinnè dicta vel præmeditate scripta videantur, ea festinanti, imò currenti & volanti calamo, imputare velit. Dum ego interea dico

SOLI DEO GLORIAM.

DISPUTATIO V.

MEDICINA HIPPOCRATIS CHYMICA,

à

MICHAELE ETTMULLERO,

Phil. & Med. Doctore, Publico Examini exposita,

die 28. Octobr. Anno 1670.

RESPONDENTE

HENRICO WARNATIO, Schovva Polonio, Philosophiæ & Med. Studioso.

Q. D. B. V.

HErmeticorum Chorus pleno gutture decantat suam Tabulam Smaragdinam, in qua omnis sapientia veraque Philosophia mirâ brevitate deprehendatur, ita ut instar Lydii lapidis omnium Philosophantium & sit & esse debeat. Idque eò magis, quod totum Mysterium Sophorum, & gloriosissimum Lapidis Benedicti artificium in eadem depictum pariter ac descriptum reperiatur. Linquamus iisdem hac vice Smaragdinam Tabulam, suspendendo hujus loco Cedrinam, in quâ Divina Hippocratis Oracula, cedro sane immortali quæ inscribantur dignissima, exarata conspiciantur: qualia sunt, quæ lib. de priscâ seu veteri medicina nobis reliquit, dicendo: Nihil igitur utilius, neque magis necessarium, quàm hæc cognovisse: quod & probè & convenienti ratiocinatione investigantes, juxta hominis Naturam hæc primi inventores invenerunt, judicaveruntque artem dignam, quæ DEO adscriberetur, quemadmodum etiam est receptum. Non enim siccum neque humidum, neque calidum neque frigidum, neque aliud quicquam, ex his putaverunt hominem lædere, neque aliquo horum homini opus esse, opi-

opinati sunt; sed quod in unoquoque forte & humanâ Naturâ potentius est, quodque non possit superari, hoc ipsum lædere dixerunt, & hoc auferre quæsiverunt. Fortissimum autem est inter dulcia dulcissimum, inter amara amarissimum, inter acida acidissimum, & in omnibus adeò rebus vigor ipse ac summum: Hæc enim & in homine esse viderunt, & hominem lædere. Inest enim in homine & amarum, & salsum, & dulce, & acidum, & acerbum & fluidum & alia infinita, omnigenas facultates habentia, copiamque & robur. Atque hæc quidem mixta, ac inter se temperata, neque conspicua sunt, neque hominem lædunt: Ubi verò quid horum secretum fuerit, atque ipsum in se ipso fuerit, tunc & conspicuum est, & hominem lædit. De hac Hippocratica sententia, cum exercitii gratiâ quædam exarare sit animus, faxit summus Archiater, ut fiat Feliciter.

CAPUT I.

Qualitatum Elementalium Hippocratica Correctio.

§. 1.

UT cautos reddat suos filios Hippocrates in prudenti instituenda prognosi, si quid in morbis divini insit, acutè perpendendum, accurateque pernoscendum hortatur. Quod divinum quid sit, ut intelligatur, Divino opus habet Oraculo, cùm tot de eo sint sententiæ, quod interpretes id explicare aggressi sunt, & ipse Hippocrates vix alio in loco apertam præterea mentionem ejus faciat. Sunt qui occultarum qualitatum seu totius substantiæ, ut vocant, morbos hic intelligunt: alii omne virus abditum & insolens occultumque in morbis huc vocant: alii Ideam morbificam, & ab eadem productos morbos ideales seu archeales, substituunt. In genere Divini nomenclatura ab Hippocrate quibusdam indita videtur morbis, vel quod singulari Superum potentia inducti videantur, vel quod eorum Natura obscura non nisi à Superis sit dignoscenda & curanda. Ob id ergò, quod sint divini & obscuri, adeòque sublimioris conditionis, & non superficiariam requirant considerationem, raram eorum facit mentionem, quin potiùs reliquos ex manifestioribus deducendos rationibus hinc inde, præprimis in aureo de Veteri Medicinâ libello, accuratè & perspicuè pertractat.

§. 2. De his nota sunt dogmata, longâ annorum serie in scholâ Galenicâ mutuâ interpretum subscriptione confirmata, quod nempe corpus humanum ex quatuor Elementorum mistione compositum, ex primis horum qualitatibus certam obtineat temperiem, quatuor humoribus nutritiis Elementis analogis sustentatam: quibus vitiatis, non tantùm varii excrementitii oriantur humores, non nisi elementaribus qualitatibus definiendi, sed præterea læsâ istâ naturali temperaturâ diversi intemperiei resultent morbi, quaternioni Elementorum similiter superstructi: unde & remediorum vires non nisi per qualitatum elementarium varias graduationes determinantur, universaque ferè medendi methodus his circumscribitur limitibus: si quid superest, his primis qualitatibus non declarabile, qualitatum occultarum vasto inscribitur catalogo.

§. 3. De his quid judicandum, ingenuè nos informat Hippocrates, non tantùm in procemii loco suspensa Tabula, sed præterea dum *libr. de Veteri Medicinâ* ita inchoat: *Quicunque de Medicinâ dicere aut scribere aggressi, dicendi scopum ac fundamentum sibi ipsis supposuerunt, calidum aut frigidum, aut humidum aut siccum, aut aliud quodcunque voluerint, rem in compendium contrahentes, principium causæ tum morborum, tum mortis hominibus idem, unum aut duo proponentes: hi in multis quidem quæ dicunt, manifestè errasse deprehenduntur*: & f. 27. num. 30. ejusdem libri pergit dicere: *frigiditatem & caliditatem ego omnium facultatum minimè potentes esse in corpore existimo.* Adjungo his accuratissimum scientiarum restauratorem & augmentatorem Franciscum Baconem, Baronem de Verulamio, (cujus vestigiis tam feliciter sui conterranei Angli insistunt, per accurata minimèque fallacia experimenta, Naturam ad promovendam Medicinam artesque mechanicas, scrutantes) qui quodam in loco apertè asserit: *Elementorum commentum, quod avidè à Medicis acceptum, quatuor Complexionum, quatuor humorum, quatuor primarum qualitatum conjugationes post se traxit, tanquam malignum aliquod & infaustum sidus infinitam & Medicinæ, nec non compluribus mechanicis rebus sterilitatem, attulisse.*

§. 4. Pervetustum sanè esse hoc dogma, quod augustum Naturæ palatium quatuor qualitatibus primis, ceu angularibus lapidibus superstruit, minimeque gentium à Peripateticâ tantummodò schola primò fundatum, quin potius Hippocratis tempore magno applausu receptum fuisse, totus citatus tractatus

tractatus Vet. Med. unicè contra hoc dogma conscriptus, testatur. Nam Hippocrat. tempore Artaxerxis Longimani centum & aliquot annos ante Alexandrum Magnum, & ita etiam ante Aristotelem vivens, Democrito familiaris & amicus, sine dubio hujus accurata Naturam interpretandi crebris firmisque experimentis, in quibus totus fuit Abderita, confirmata dogmata hausit, iisque innixus, vulgatam tunc temporis elementarium qualitatum doctrinam, ceu Medicinæ aut non sufficientem, aut inutilem rejecit, & atomorum variè conformatarum corpora componentium, indeque ortarum sensualium qualitatum & aliarum proprietatum beneficio, tam macro quam in specie microcosmi mirabilia exposuit, cùm ex hoc Abderitano lumine, præter scholam Epicuream, tam Cartesii materialis, quam modernorum quorundam Corpuscularis Philosophia, primos suos radios hausisse, quodammodo videantur. Aristoteles verò Elementorum istam & qualitativam hypothesin, à majoribus traditam, in specie ex Ocello Lucano excerptam, posteris ceu suam proposuit, & quantum possibile, antiquos Philosophos oppressit, utpotè qui secundum Illustr. Verulamium *de Augment. scient. l.* 3. *p.* 228. *more Ottomanorum regnare se tutò haud posse putaret, nisi fratres suos contrucidasset.* Hujus postmodum tàm à Galeno, quam hunc insequentibus Arabibus, arrepta Philosophia in Medicorum scholas, neglectis limpidis Hippocraticis fontibus, derivata, & copiosâ Commentariorum fœturâ multiplicata fuit.

§. 5. Cæterùm tota Physica Peripatetica specialis, & huic à Galeno superstructa Medicina, ex eo nutare videtur, quod quaternio iste Elementorum nunquam & à nemine adhuc vel ullâ apertâ ratione demonstratus, vel certâ quadam experientiâ confirmatus fuerit; quin potiùs Natura rerum ubique ipsi repugnare videatur, ut hoc sufficienter declarant Dominus Boyle in Chymista Sceptico, & Helmontius hinc inde in suis scriptis, in specie *Tr. Mist. Compl. Elem. Figm.* Et hoc ipsum curiosioribus ingeniis primùm subministravit calcar, reformandi vulgatam de Natura rerum doctrinam, & vel antiquam Democriteam & Epicuream, vel Hermeticam dictam resuscitare Philosophiam, vel novam quandam per experimenta ab ipsa Natura, ejusque æmula Arte, subministrata, illam interpretandi investigare rationem. Nam quatuor istas primas quod attinet qualitates; hæ ipsæ, non secus ac cœteræ, secundæ aut tertiæ appellatæ, modi saltem sunt materiæ, ex ejus particulis corpora componentibus variè conformatis & contextis, & diversimodè motis resultantes. De quo vid. Boyle *lib. de Origine formar. & qualit.*

§. 6. Non rejicit verò ex toto Hippocrates has ipsas qualitates, aut tanquam inermes contemnit, utpote cum ubique in suis scriptis easdem adducat, sed tantum ceu minus efficaces eas considerat, & non sufficientes, ut ab iisdem insigniter corporis machina alteretur, adeoque Medico convenientem medendi rationem subministrent; quin potiùs iisdem semper potentiorem facultatem annexam asserit, à qua inprimis activitas & energia promanet, cui alia ex primis instar pedissequæ adhæreat: *Non enim propter calidum simpliciter homines febricitant, sed est amarum & calidum idem, & calidum, ac acidum & salsum ac calidum, & alia infinita, & rursus frigidum cum aliis facultatibus conjunctum. Hæc itaque sunt quæ lædunt: si simul adest autem calidum robore participans, nimirum ducens, & exacerbans, & augens simul cum illis, verum nullam potentiam majorem quam convenit videlicet habens cit. loc. p.* 30. Terunt pressò pede hac in parte Divini Senis vestigia Paracelsistæ & Helmontistæ qualitates istas primas relollæas vocantes, i. e. non procedentes immediatè ex fermentis & seminibus rerum. Unde etiam fermentis & fermentationibus transmutationum autoribus tribuuntur ea munia, quæ calori aliàs fuère adscripta, cum hic non effectivè, sed tantum dispositivè, operetur,

§. 7. Rationes autem, quas profert Hippocrates, ut insufficientiæ arguat istam qualitatum Elementalium hypothesin, *cit. libr.* conscriptæ, & ex observationibus quotidiano usu obviis haustæ, (paucis ut repetam eas) sunt ferè sequentes: 1. à Diæta *§.* 22. *§.* 23. quod alimenta, v. g. triticum, caro, aqua, vel inordinatè ingesta, vel non ritè præparata, nos lædant, & contra hæc præparata aut aliàs mutata nos denuò sanent, sine ullâ per qualitates elementares inductâ aut sublatâ alteratione. De quo plura infrà. 2. Ab autoritate majorum *§.* 24. & 22. novum modum artem medicam quærendi esse, ex elementaribus qualitatibus; primos enim artis inventores has ipsas rejecisse vires, & potiùs sapores, tanquam morborum autores, observasse. 3. Ab alimentis medicamentosis *§.* 25. 26. Nam alimenta temperata esse, quæ nos nutriant, & corpus sanum conservent; sin verò nos alterent alimenta nonnulla, hoc ab ipsis fieri, non quatenus calida aut humida, &c. licèt tales proprietates attribuantur iisdem à quibusdam; sed quatenus sint, amara, salsa, acida, &c. 4. A methodo medendi *§.* 27. Curam nullam fieri per calidum aut frigidum simpliciter, cùm multa sint calida, licèt diver-

diversissimarum virtutum: quædam scilicet calida acerba, calida tenuia, aliasque subcontrarias vires sibi ipsis habentia: cùm autem his indiscriminatim adhibitis contrarii sequantur effectus, necesse esse, ut potiùs ad vires adjunctas calido, quam ad ipsum calidum respiciatur. 5. A subitâ permutatione unius extremi in alterum, istarum qualitatum. *§.* 28. & 29. sive à frigore in calorem, sive à calore in frigus, tam vitâ communi, per mutationem loci & vestimentorum, quàm in febribus, in quibus extremis rigoribus acutissima febris subitò succedat; & post sudores adeo subitò ægrum denuò frigere, ac si nunquam febricitasset. *Cui igitur*, inquit, *brevi adeò contrarium accedit, cuique vis adimitur suâ sponte, quidnam ab hoc magnum aut grave fiat? aut quid opus est multo auxilio?* 6. *A duratione morborum. §.* 30. cùm qualitates istæ sint adeò facilè mutabiles, in quibusdam verò morbis, febribus ardentibus, peripnevmoniis, &c. calor sæpè sit diurnus, eo ipso non solùm esse calidum, sed amarum & calidum idem, & calidum & acidum, & salsum & calidum & alia infinita. 7. A defluxionibus. *§.* 31. 32. 33. in quibus æger malè se habeat, quamdiu materia sit acris, quàm calores & ardores, febresque insequantur; temperatâ verò materiâ acri, & inspissata nimis tenui, idque ex sola permistione, & ægrum sanari, & calorem spontè cessare. 8. A nocentibus *§.* 34. humores peccantes esse tales ratione saporum, qualis v. g. bilis flava sit ratione amaritudinis; bilis verò æruginosa sit adeo anxiosa ratione acrimoniæ. 9. A coctione & cruditate. *§.* 35. humores scil. concoqui & alterari per omnigenas species, à quo ratio crisium dependeat; hoc aut calidum aut frigidum perpeti, i. e. coqui, nunquam contingere.

§. 8. Sed ut pergamus in examine dogmatis vulgati, viscerum quod spectat temperiem vitalem, hæc tota dependet à sanguine, spirituque vitali, qui æqualiter per sua vasa justitiâ distributivâ in partes effusus & circulatus, ipsis debitam largitur temperiem; unde eodem æstuante in causo, & totum corpus ardet, eodem vero in senibus defervescente, totum corpus similiter tepet: unde & viperarum corpus ad tactum friget, cum sanguis eorum & cor actu in iis vigentibus frigeant, non minùs quàm in ranis aut piscibus. Quid verò per temperamentum reverà intelligendum veniat, malo verbis J. M. Marci declarare, qui in *Philos. Vet. Restituta P. 2. §. 4. p.* 133. ita inquit: *Per temperamentum intellige non qualitates primas, aut harum symmetriam, verùm constitutionem cujusque radicalem, ex qua veluti effectus procedunt dictæ qualitates: cujus potissima vis in sanguine, qui est proximum subjectum animæ, & primum vivens, cujus gratiâ corpus universum videtur factum, vitamque ex eo participare, humidum vero radicale aut sanguis est, ut vult Harvæjus, aut certè in eo radicatur; & corpus sanguine destitutum confestim friget, nihilque manet in eo de temperamento, &c.* Inest scil. omnibus mistis sua determinata crasis in semine radicata, & in corpus inde genitum necessitate seminali, qua semina omnes suas energias in productis explicant, & hæ rursus ea in nova semina concentrant, propagata: hujus enim medio corporum tam in specie quàm in individuo mirandæ idiosyncrasiæ per generationem multiplicantur, ex Elementis eorumque qualitatibus nullatenus explicandæ, utut primariam craseos temperamenti partem constituant. Prout E. radicalis ista sanguinis & spiritus variat crasis, (cujus ratio ex certa particularum materialium, inprimis salinarum, corpora ex seminum directione componentium habitudine & textura, indeque mutua activitate dependet,) etiam variet animalium Natura, ipsaque temperies.

§. 9. Sanguis E. proportionaliter distributus in partes, proportionatum quoque calorem, aliasque nobis apparentes qualitates, iis impertit; unde facilè patet, quid habendum de decantata ista intemperie viscerum inæquali, nempè ventriculi frigida & hepatis calida, ex qua, tanquam Pandoræ infausta pyxide, tot contumaces affectus, v. g. cruditates, ructus acidi, flatus & tormina, cachexiæ, catarrhi, & tantùm non omnes morbi chronici, surgere dicuntur. De hac apertè pronunciat Joh. Ant. von der Linden in *Colleg. M. Sto in Hartmanni Prax. Chymiat. c.* 124. *Hoc mera est fabula; partes non habent calorem ex se, sed ex sanguine hunc accipiunt, qualis enim sanguis est, talis quoque est calor in parte, quomodo E. idem calor, qui hepar calefacit, potest ventriculum frigefacere? dein si hepar sit calidum, quomodo ventriculo incumbens non calefacit eum, sed refrigerat?*

§. 10. Ut, quod probabilius videtur, proponamus, reverà in tali casu intemperiei putatæ inæqualis tota mali radix plantata est in stomachi cavo, cujus succus fermentativus nimis acidus & fixus, nimiusque volatilis cum copioso muco viscido ex βραδυπεψία coacervato junctus, & stomachi inflationem, & ructus acidos, & vomitus similes, & tormina intestinorum, & phlogoses aliasque symptomatum myriades producit, quatenus primam alimentorum digestionem perniciosè depravat, eaque in liquamen acidum & visci-

viscidum corrumpit loco ejus, quod in subdulcem seu salsum volatilem, aut saltem moderatè acido volatilem, transmutare debeat cremorem. Unde & in tali casu, indeque consecutivè ortis affectibus, præter vomitoria prosunt ea, quæ vel acidum absorbent, ut Saturnina & Martialia, item fixa Antimonialia, ut ex animalibus cornua & ossa, eorumque coagulata lapidea: vel quæ idem temperant, & sensim denuo volatilisant, qualia sunt vegetabilia gustu acria, ut allia & porrum, ab Hippocrate acida eructantibus commendata;. & antiscorbutica, quæ sale volatili acri turgida æstimantur, item aromatica, aut reverà talia, aut his affinia, v. g. mentha, acorus, absinthium sale volat. oleoso temperato dotata. Hippocratem quod attinet: nullibi talis inæqualis intemperiei meminit, sed ista symptomata, ceu ex cruditate stomachi oriunda, exponit *l. de affection. s.* 44. *n.* 14. & 15. & specialiter *l.* 3. *de diætâ s.* 20. 21. & 22. apertè deducit, quomodo à cruditate hac stomachi acida quamplurimi affectus in specie cachexiæ & anasarcæ dependeant?

CAPUT II.

Facultatum Salinarum Hippocratica Assertio.

§. 1.

NOn siccum, neque humidum, neque calidum, neque frigidum, neque aliud quid ex his, hominem magnoperè lædere, hactenus nos docuit divinus noster Cous s. 24. *sed èontra inest in homine & lædit, & amarum & salsum, & dulce, & acidum & acerbum, & fluidum, & alia infinita, omnigenas facultates habentia, copiamque & robur.* Mirum sanè, quam apertè hic loquatur Hippocrates, & quàm formidulosum exercitum in campum educat, ita, ut μυρία (quod vulgò infinita vertunt, Foësius verò numerum pro indeterminato sumens sexcenta, Junius decem millia interpretatur) talia contra nos armet, & hæc ipsa *s.* 27. *c. l. tum in homine, tum extra hominem, sive edantur sive bibantur, sive forinsecus illinantur; & quomodocunque formata adhibeantur.* En totam Hippocratis Pathologiam Medicam, quam non recentem aut novam, indeque quibusdam futuram nauseosam, sed ut ipse *cit. loc.* fatetur, *à primis artis inventoribus acceptam*, graphicè tanquam in synopsi nobis delineat.

§. 2. Inesse verò in nobis tales sapores & facultates, experientia tam quoad assumta, quàm quoad retenta & excreta, ubertim confirmat. Panis secalinus, quo nullum frequentius est alimentum, his facultatibus Hippocratis turget; moderato igne enim fundit spiritum acidum volatilem (cum quo etiam aliquantulum salis volatilis in rectificatione unà ascendisse, apud amicum me vidisse, memini) brevi temporis spatio, absque Vulcani adjumento, aut Veneris aut Martis tincturas, aut coraliorum aut hæmatitis solvens & extrahens, & in nonnulla corpora mineralia potentiùs ferè agens, ipsâ ▽ forti. Præter panem assumimus acida, amara, acria, aromatica, dulcia, insipida, acerba, salsa, &c. eaque variis salibus imprægnata, quæ utut sub stomachi digestione in homogeneam, quoad sensum, salsam aut acidulam abeant massam, retinent tamen adhuc nonnullæ suæ craseos vestigia, quod effectus medicamentosi talium alimentorum non raro confirmant. Dissolvuntur hæc assumpta in stomacho à succo salino sæpiùs acido; teste namque experientiâ omnia assumta, etiam saccharum & mel, primùm in stomacho acescunt, quòd tam ructus, quam legitimo tempore provocatus vomitus, antequam scilicet alimenta per fermentationem in chylum transmutata fuerint, manifestant. Quam fermentationem non modernorum saltim inventum, sed jam Hippocrati cognitam fuisse, palam est ex *s.* 20. *libr. de Vet. Med.* ubi ita differit; ***Et sanè puto his, qui cibum sumere consueverunt, quod non expectaverunt tempus justum, donec ipsorum venter pridie ingestos cibos perfectè consumsisset, & exsuperasset, evacuatusque esset, & quievisset, sed in ferventem adhuc & fermentatum novos ingressi serunt, &c.*** Hinc simili menstruo acido volatili chylum artificialem ex alimentis in vitro producere novit Tachenius in suo *Hippocr. Chym. cap.* 31. *pag.* 78. & Boyle menstruo ex vitriolo artificiosè parato idem perficit, *Usefulnesse of. Experim. Philos. P.* 2. *p.* 20. Acri vero nimis reddito hoc succo appetentia canina exsurgit, in qua copiosa acida vomitu rejecta affectum aut leniunt, aut tollunt; sicut pinguia in tali casu acorem vitiosum obtundunt, aut fixa terrea eundem absorbent. Balsamicus bilis sapor amarus insigniter omnibus notus. Pancreatica lympha, nunc subacida, nunc salsa deprehenditur, ita tamen acris, ut anno, & quod excurrit, elapso in Anatome publicâ mulieris decollatæ sanæ, intrusus stylus argenteus in ejus canalem, & ibidem aliam ob causam ad aliquot horas relictus, colore intensè cœruleo ex corrosione inchoatâ tinctus extractus fuerit, tincturâ ipsi pertinaciter adhærente. Reliqua lympha, lymphaticis comprehensa vasis, utplurimùm subacida, instar diluti citri succi gustatur. Chylus, ejusque frater germanus lac, dulcescunt; sicut & ipse sanguis, qui tamen sale volatili copiosissimè turget. Urina salsa est, i. e. acido & alcali volatilibus in salsum vola-

volatile junctis, foeta: cujus spiritus non adeò violento paratus igne, crudum cupri corpus in tincturam intensè cœruleam solvere valet. Insensilis transspiratio, & sensilis pedum sudatio, salsa est adeò, ut orichalci limaturam calceis impositam, in viridem crocum dissolvere valeat.

§. 3. Ast quàm excessivos sapores morboso in statu non raro contrahunt hi succi? Vomitus sæpè insigniter amaricantes, non raro austeri, dentibus stuporem inferentes, molestant ægros. Scorbutici & hypochondriaci tam corrosivos rejiciunt per gulam liquores, ut, præter hujus & faucium dolorosam excoriationem, pelvim æneam, item argenteam, ærugine obducant: ipsum horum sanguinem hæmorrhagiâ narium rejectum, adeo acrem, ut lintea, quibus exceptus fuerit eroserit, observavit Dœringius *de Med. & Med. p.* 109. (similem vim corrosivam linteorum Lunari mulierum tributo etiam assignat Helmont. *cit. Tract.*) unde & horum urina observata fuit interdum adeò acris, ut paulò diutiùs in matula vitrea detenta, eam corroserit, & nonnihil absumserit, utut fortissimis menstruis vitri compages resistat. Quam facultatem dissolvendi non obtinet interdum stomachi menstruum, dum præter gallinas Helmontii, in quibusdam gulonibus & vitra obterat & consumat, item coria, testas, ligna, carbones, &c. exempla vid. in Amato Lusitano *Cent.* 2. *Cur.* 69. *Schol.* item in Sennerti *Paralipom.* Non minùs rarum est, quod refert Boyle supra *cit. tract. p.* 86. de milite, lapides & frustula horum devorante, & ita consumente, ut alvi excreta arenosa exinde fuerint rejecta, lapidibus in stomacho in arenulas resolutis. Notum aliàs est omnibus, duram ferri limati compagem in hypochondriacis, aut etiam virginibus cachecticis, non sine sanitatis optatæ emolumento dissolvi; quin & numismata ænea deglutita, attrita priùs & nonnihil consumta, per inferius guttur reddita tandem fuerunt, teste Amato Lusitano *c. l.* & Kerckringio *in Specileg. Observat. Anatom. I.* Urinæ salsedo in acidum p. n. mutata in stranguriis & dysuriis sufficienter se monstrat. Sudores sæpissimè (quod in declinatione Tertianæ, cum arthritide vaga conjunctæ, aliquando observavi) insigni acore sunt tincti; unde præter molestum & manifestum acidum odorem, & cutis intensum pruritum, & cuticulæ erosionem inferunt. Ulcerum corrosiva & acida sanies, quas non torturas ægris multiplicat? quæ ossium robur in cariem, eadem erodendo, infirmat; imò argentea etiam & ferrea Chirurgorum instrumenta levi contactu non raro dissolvere inchoat, hincque indelebili maculâ eadem inquinat. Quid cancrum memorem, teneram mammillarum corrosivo suo sale, arsenico autem quibusdam comparato, exedentem substantiam? pustulæ cutaneæ & ipsæ non carent vitioso tali sapore. Patavii familiarissimus mihi erat juvenis, & ipse Germanus, scabie inferiorum inprimis partium circa genua vehementer afflictus, cujus pruriginosa ulcuscula scalpendo aperta, liquorem serosum odoris apertissimè acidi, instar subtilis cujusdam & penetrantis aceti, fundebant. Saliva naturaliter ferè est insipida, quæ tamen in scorbuticis, corrosivo acuata sale, gingivas manifestò depopulatur, & dentium ossa erodit: vidi adolescentem scorbuticum, qui matutinis horis jejunus adhuc adeò acrem sanguinolentam in chartam duplicem firmam exspuebat salivam, ut hæc exinde brevi eroderetur: Hanc ipsam icterici, & multi febricitantes, amarore molesto inquinatam percipiunt, quæ in hydropicis nimis salsa gustatur. Catarrhales denique affectus, ex lympha nimis acri, sive per nares sive per oculos moveatur, oriri, unde interdum istarum partium ulcerationes sequantur, fatetur Hippocrates noster *c. l. §.* 31. & 32.

§. 4. Meritò ergò Hippocrates, manifestaturus & status pacati & turbati Reipublicæ Microcosmicæ autores, (in tali casu, ubi nihil Divini immisceat,) sub saporum notionibus eos nobis declarat, idque propterea, ut (cùm in præfatis qualitatibus gustabilibus profundior & potentior plerumque lateat dynamis) iis quasi manu nos ducat ad investigandas occultas salium proprietates & energias, cum salia sub saporum formâ præprimis se nobis manifestent. Licèt enim affirmare nequeam, ex solis salinis particulis sapores dependere; hoc tamen certum est, vix corpus esse magis sapidum, quàm salinæ quod est prosapiæ, ipsaque salia nullum organum sensitivum potentius afficere, quàm gustui quod inservit, & pro salinarum inprimis particularum mutatione, & diversâ cum aliis texturâ, sapores specialius variare. Ignis ergò Spagyricus est consulendus, qui in manu artificis & alterat variè, & etiam resolvit concreta naturalia. Sed cautò hic opus est, ne Chymicorum ingredientes laboratoria ab inconditâ salium, sulphurum & Mercuriorum turbâ, instar vespertilionum in tenebris, circumvolitante obruamur, utpote ex confuso Paracelsi chao mentali exclusâ. In genere duo se offerunt salia quasi fundamentalia (quæ ab uno summo sale primitùs oriri, sunt qui existimant) acidi & alcali seu urinosi quæ veniunt nominibus, ex quorum mutuâ conjunctione tertium salsum emergit, neutrum ex istis, de utroque tamen participans. Sub hoc genere infinita specialium salium se offert varietas: nam acidum aliud est ferri, aliud auri, aliud vitrio-

vitrioli, aliud nitri, aliud aceti, aliud ligni quercini, &c. alcali contrà aliud fixum, aliud volatile, aliud animalium, v. g. lumbricorum, cancrorum, cervi, hirci, urinæ, ossium, fellis; aliud vegetabilium saporis aromatici, ut fœniculi, menthæ; acris, cochleariæ, sinapi; amari, absinthii, gentianæ, chelidonii; adstringentis, gallæ, malicorii; insipidi, sempervivi, solani, &c. sed quis finem inveniret, qui omnia hæc distinctè enarrare vellet? nam & Hippocratis sexcenta nimis angusta videntur. Plura qui vult, adeat Tachenium *in Hipp. Chym.* & ejus Clave, Zwelferum *in Append. ad Animadv. p.* 71. *& seq.* & videat ea, quæ Swalbe de acido & alcali conscripsit.

§. 5. Considerandum modò ulteriùs venit quod omnis salium potentia ex eo radicaliter dependeat, quod alcalia & acida ubicunque sibi (medio imprimis aqueo vel fluido) occurrerint, tanquam contraria in se invicem agere, sese contemperare, destruere, & tandem arctâ concordiæ unione sese in sal tertium conjungere satagant. Prout verò diversus est salium status, dum ea rarò pura aut solitaria, quin potiùs semper aliis concretorum particulis intermista existunt, etiam effectus reciprocæ istius actionis & mutui concursus est varius: Nunc enim effervescentiam impetuosam cum bullis & strepitu, & insigni non rarò incalescentia, ubi eadem sunt acriora; nunc verò fermentationem, ubi eadem adhæsione aliarum particularum materialium sunt temperata; nunc coagulationem & novorum concretorum productionem, ubi mutuô amplexu alia simul adhærentia sibi uniunt; nunc separationem seu præcipitationem rerum non benè cum iis unibilium, producunt. In genere ex salibus istis cum aliis particulis materialibus diversimodè concurrentibus junctis, separatis, variè situatis & contextis, &c. non tantum ipsa eorum varietas, & Protei instar mutabilis facies, sed omnes ferè insignior in natura alterationes, forsan etiam generationes & corruptiones proficiscuntur, quas specialiter excutere, non est hujus loci.

§. 6. Quod si ulteriùs rationem istius mutuæ salium in se actionis, indèque adeò diversorum Naturæ inde surgentium phænomenon investigare velis, in promtu erunt conditiones minutorum corpusculorum seu particularum salinarum mechanicæ, in specie determinatæ eorum figuræ, & texturæ, magnitudines & inde exsurgentes diversæ motiones; istæ enim sunt tales, ut acidum & alcali ex figuræ & texturæ proportione certo modo sibi adhærere, & mutuo amplexu se continere queant: antequam verò ad debitum unionis situm perveniunt, medio fluido, cujus particulæ sunt in continuo motu, permista, unum impingit in alterum, hoc trudit, istud repellit, acidum rodit alcali, hoc absorbet acidum, idque tamdiu, donec diuturnâ affrictione, & hinc inde contorsione, in legitimo situ unita firmiter sibi adhæreant, & ita figuræ & texturæ mutatione in salsum abeant, aliasque concretorum alterationes (ratione aliarum particularum unà concurrentium, & vel simul connexarum, vel separatarum, vel translocatorum) inferant: qua texturæ ipsorum salium mutatione & ipsa variè exasperantur, mitigantur, alterantur, & ita infinita ista Hippocr. constituunt: Sic enim oleum acidum vitrioli cum oleo tartari urinoso mutua texturæ mutatione vel salsum leviter, vel insipidum tertium, producunt: Sic ex alcali fixo cum silicibus calcinatis in ignis vehementi tortura per violentum & continuum particularum motum, ob mutatam earum texturam, novum & planè mirabile ens, nempè vitrum, producitur, cui simile Natura nullibi, nisi in lapidibus pretiosis constituit: Sic mutatione figuræ & texturæ particularum materialium sal commune nudis in igne fusionibus, in aqua solutionibus & coagulationibus repetitis, in terram insipidam abit, teste Borrichio, *de Ortu & Progress. Chem. p.* 82. Sic oleum sulphuris vel spir. Vitrioli, sali communi vel nitro affusus, mutatione certâ utriusque texturæ dat sal istud mirabile seu enixum Glauberi, quod figit & solvit, & ex sale communi paratum reserabit claustra auri, aliorumque subjectorum sulphureorum, ex nitro verò Lunæ: sic alcali vegetabilium volatilia sub ignis torturâ, concurrendo cum sulphure concreti, in quo latet acidum, & mutando texturam, abeunt in sal fixum salsum, quod fortiori concrematione, & in igne fusione, abit tandem in perfectum alcali: Sic aqua fortis nudâ texturæ ejus, per sal commune vel sal armoniacum additum, mutatione aurum solvit, & Lunam antea amicam spernit. Nam in hoc menstruorum consistit diversitas & simul etiam potestas, ut correspondeant particularum suarum figuris, poris & meatibus corporis solvendi, & particulis solutis. Unde alcahesticum menstruum ob summam penetrantiam & subtilitatem quaquaversus penetrat, & omnia dissolvit, teste, præter Helmontium, experto Starckey *Pyrotechn. c.* 9. 10. *&* 11. *& seq.* it. Bechero *in Phys. subterran. l.* 1. *s.* 3. *c.* 4. Hinc nihil repugnat, dari etiam menstrua insipida, modò ita sint constituta, ut, v. g. auri poris exactè respondeant, iisque se subtiliter & promptè insinuent. Nam nihil impedit, corrosivissima mutata textura insipida fieri; sicut ècontra, teste Bechero *Phys. subterran. l.* 1. *s.* 5. *c.* 2. §. 23. ipsa communis aqua multoties destillata & rarefacta

cta ita corrosiva redditur, ut metalla solvat; quæ aqua alia sub præparatione in acetum transit, teste Helmontio *Tr. 6 pl. digest. alim.* §. 59. Laurenbergius sanè asserit, se talem vidisse aquam seu liquorem, in quâ aurum sine ulla corrosivitate liquescat, instar glaciei in aqua calida: *aph. 6. contra Salam.*

§. 7. Per tales salinas facultates adeò potentes in administrandis Naturæ negotiis definiendas esse causarum morbificarum energias, sub saporum ceu per se notissimorum formâ, inculcat Hippocrates. Ob id & bilem flavam nomine amari designat; acutam verò & acrem bilem æruginosam definit *lib. cit. f.* 34. generationem verò illius descripturus *l.* 4. *de morb. f.* 8. *num.* 3. ita disserit: *postquam comedit & bibit homo aliquid amari, quodque alias biliosum & leve est, copiosior bilis fit in hepate*: & ita per amarum & leve seu volatile, ut hodierna loquendi fert consuetudo, bilis naturam determinat. Non enim calidum aut siccum est, quod præpollet in bile, ignea ob id vulgò appellata; sed acre & amarum, i. e. alcali insigniter volatile, temperatum tamen sulphure seu oleo, in seipso rubro: ut prioris beneficio chylum balsamico imbuat vigore, simulque acorem ejus volatilem à stomachi digestione nonnunquam superstitem in perfectum salsum volatile transmutet; posterioris vero ratione tincturâ sulphuris invisibili eum tingat, pro futura sanguificatione. Flava bilis sic dicta excrementitia cruditatem stomachi nidorosam, & ita neque calorem, neque frigus, sed alimentorum corruptionem ex nimio pinguium & similium succum stomachi hebetantium & depravantium, ejusque salinam vim enervantium usu nascentem. Æruginosa bilis acris & acuta, aut ex alimentis in stomacho vitioso acore depravatis, aut ex vitiosè acido pancreatis succo, perversam effervescentiam cum bilis sale volatili oleoso in intestinis excitantibus, originem ducit; nam & spiritus vitrioli, bili ex vesicula eductæ admistus, colorem ex atro virescentem producit, teste Graffio *Diss. de succo pancreat.* §. 147. unde & talia æruginosa infantibus sunt familiaria, ex lacte corrupto & acescente enata, quæ post molesta ab acido nimio tormina rejecta, & acidum manifesto spirant, & acidum absorbentibus, v. g. ocul. cancror. ebore aut C. C. usto, it. creta, sem. anisi, & similibus curantur. Talia æruginosa ab hypochondriacis superiùs rejecta, & manifesto linguæ acore dentes stupefaciunt, & adjunctâ austeritate fauces & gulam fortiter adstringunt. His adjunctæ ventris murmurationes, flatulenti borborygmi, & intestinorum convulsivi dolores, effervescentiæ illius p. n. in intestinis inseparabiles sunt comites.

§. 8. A bile ad succum melancholicum deflecto, qui vulgò frigidus, siccus, & ob id terrestris statuitur. Sed ut taceam, nullitatem talis succi (prout vulgò quidem explicari solet) sufficienter esse demonstratam à Conringio *Tr. de sanguin. generat. & mot. cap.* 12. 13. 14. certè ea, quæ de hoc humore obscurè dicuntur, perspicuè per acidum, item acerbum, in corpore nostro secundum Hippocr. reperibile, explicantur: sive sit succus fermentativus stomachi nimis acidus, sive succus pancreaticus nimis austerus, sive lympha nimis acida, sive in particularibus membris, ex corruptione alimenti proximi, talis acor peregrinus, v. g. in ulceribus & abscessibus, generetur. Ob id convenienter admodum aceto comparat melancholiam Sennertus *lib. 1. de febr. cap.* 20. manuductore tamen nostro Hippocrate, qui verè chymicè *lib. de vict. acutor. f.* 28. disserit: *aciditates ex aceto, amarâ bile abundantibus magis conferunt, quam atrabilariis; amara enim dissolvuntur, & in pituitam transeunt, dum ab ipso attolluntur*, (i. e. ut terminis usitatis explicetur, acida præcipitant alcali volatile in bile, & simul transmutantur effervescendo, quod forsan attolli vocat Hippocrates in tertium salsum vel omnino insipidum, instar pituitæ aquosæ seu insipidæ) *Nigra verò fermentantur & attolluntur, ac multiplicantur; acetum enim nigra sursum ducit, vel interprete* Sennerto *l. 2. de Febr. c. 20. p. 296. nigra exaltat* (i.e. nigra seu melancholica, aut atrabilaria, quæ bili amaræ opponit Hippocr. ab aceto augmentantur, & in sua qualitate nociva per fermentationem, acriora & volatiliora facta, exaltantur.) Exaltatione ista acidi generatur bilis, quam vulgo vocant atram, acris admodum & corrosiva, ex acidi in gradu & volatilitate augmento nata, furia corporis pessima; nam & lenia spernit remedia, & validioribus in deterius ruit. Consideremus pro exemplo cancrum exulceratum, ab omnibus ab atra bile derivatum, hujus acidum & volatile fermentum instar aquæ chrysulcæ corrosivum se monstrat, corrodendo & depascendo vicinas partes: hic acor uti medicamentis Saturninis, quæ acidum absorbent & dulcescere faciunt, aliquantisper mitescit, ita contraria mitiora alcalia spernit, à validioribus verò & acrioribus propter subitam effervescentiam, & hinc vicinæ partis colliquationem, plurimùm exacerbatur, supervenientibus febre & totius ardore, partis ulceratæ horrendo dolore, similibusque ægrorum tormentis. Imò verò vulgaria ulcera, acrioribus paulò tractata, in cancrosas malignitates similiter degenerant, exasperato & volatilisato eorum fermento.

§. 9. Paracelsistarum idolum, Tartarus micro-

microcosmicus, propter aliqualem similitudinem cum propriè sic dicto Tartaro, Bacchi filio, ab acore vini, propria fece saturato, & cum eadem in sal compositum, ipso patre Vino nobilius, coagulato, ita dictus, non nisi ex Hippocraticis potentiis suam obtinet autoritatem: sive enim resolutus in forma liquida fluctuet, hinc inde dolores, lancinationes & torsiones inducens; sive jam sub coagulo peregrino seipsum coërceat, ubique principium omnis ejus operationis est acor, partibus hostilis. Est scilicet Tartarus propriè loquendo nil aliud, quàm succus acidus, facilè in subjecto idoneo coagulabilis, aut jam in eodem coagulatus, vitio primæ digestionis, ob hujus cruditatem acidam & fecum vitiosæ segregationis genitus. Acor ergò talis vitiosus in stomacho hospitans & graviorum ejus symptomatum, & successivè mali hypochondriaci, est autor: in intestinis torminum colicorum fœcunda est genitrix, imprimis si subjectetur, in copioso intestinorum muco, pituita acida tunc apppellato: lotium impraegnans stranguriam infert, sicut in articulis arthriticas torturas: massæ sanguineæ inquinans dulcedinem, & cordis palpitationes & scorbuticos infert affectus. Sin aptum inveniat subjectum, imprimis de alcali participans, cum eo coagulatur in Gorgonium monstrum, quale est omne Duelech seu calculus, tam in renibus quàm fellis folliculo, ex ejus coalitu; ibi quidem cum urinæ volatili sale per fermentum putredinis resoluto; hîc verò cum alcali volatili bilis genitum, sub qua concretione, quicquid coagulabile simul deprehenderint, in novi concreti consortium trahitur: Sic synoviam, articulationes ossium instar cujusdam axungiæ oblinentem, coagulat in tophos, arthriticis cognitos, & ossium corrumpens alimentum, cum eodem in gummata Gallica, ossa cum intolerabili nocturno tormento perforantia, concrescit. Sin viscidæ conjunctus mucilagini angustias vasorum permeare nequeat, sed circa easdem coagulatus subsistat, oppilationum & obstructionum, omniumque scirrhorum & scrophularum est artifex. Contra hunc acidum p. n. Tartarum usurpantur medicamenta & ipsa tartarea, seu sit spiritus tartari perfectè volatilis seu urinosus, sive sit Sal ejus volatilisatum; hæc enim & acorem ejus destruunt, & producta jam coagula dissolvunt & reserant.

§. 10. Præter enarratos hactenus sapores, dulce denique & insipidum non rarò memorat Hippocrates, innuens hoc ipso statum temperatum & blandam dulcedinem nutritii corporis nostri succi, chylosi quidem pro partibus spermaticis seu nervinis, sanguinei verò pro parenchymatibus sanguineis. *Dulcia enim & pinguia ac oleosa replent, quia ex modicâ mole multum diffunduntur: at vero acida & acria & austera & acerba, & ex toto collata & sicca non replent seu nutriunt*, docet Hippocrates *l. 2. de Diæta. §. 33. num.* 19. 23. *&c.* Hinc si blanda & temperata dulcedo, nutritii succi pervertatur, ut acrimoniam vitiosam, in specie salsam, acquirat, unde asper minusque mitis reddatur, & exinde nutritioni ineptus fiat, subinde tabe & atrophiâ emaciatum corpus vivum sceleton repræsentat. Succus talis nutritius minus in stomacho ex alimentis resolutus, & volatilisatus, sed viscidítate p. n. tenax & glutinosus, pituitæ p. n. nomine vulgò venire solet; sive ullo excessivo sapore careat, sive acrimonia salsâ, sive etiam aciditate peregrina, deprehendatur inquinatus.

CAPUT III.

Facultatum Hippocraticarum ad Hygienam & Therapeusiam Applicatio.

§. 1.

QUæcunque mala homo patitur, omnia a facultatum potentiis proficiscuntur, inquit Hippocrates *cit. lib. §.* 34. quæ facultates, ipso interprete *§.* 39 *humorum nostri corporis summas vires & robur* designant, istis saporibus ab eo definitas. Sed cum eædem & naturalem nostram administrent œconomiam, & tanquam negligentes aut inobedientes ministri simul eandem non rarò pessundent, propterea distinctum earum & statum & effectum declarat Divinus noster *Senex §.* 24. *&* 25. *& lib. de natur. hum. §.* 6. *Hæc quidem mixta inter se & temperata, neque conspicua sunt, neque hominem lædunt: ubi vero quid horum secretum fuerit, atque ipsum in seipso fuerit, tunc & conspicua sunt, & hominem lædunt.* Superius scilicet monitum fuit, salinas potentias continuo reciprocæ actionis motu seipsas fatigare, & in æquilibrio positas, aliis permistas, blandâ & æquabili fermentatione agitari, sub qua seipsum tanquam mutuò activa & passiva ita temperent, quo minùs aliquod nocumentum in corpus redundare possit. Ipsum hoc est, quod corporis machinam sartam tectamque conservat, si scil. sanguineum vitale nectar debitâ fermentatione circulatur, quâ & chylus ipsi assimilatur, & spiritus volatilis volatilisatur, simulque reliqui succi debitam crasin & proportionem, tam ad se invicem, v. g. bilis ad succum pancreaticum, quàm ad subjecta externa, v. g. succus stomachi fermentativus ad alimenta, obtineant. At vitiatâ hâc facultatum proportione, & læsâ earum temperaturâ, sin vel in gradu una excedat alteram, vel à naturali crasi degenerent,

rent, cujus infiniti sunt modi secundum Hippocratem, non potest non rebellio atrox turbare microcosmum.

§. 2. Origo læsæ temperaturæ, indeque ortorum morborum, *partim ex diætis, partim ex spiritu, quem attrahentes vivimus*, est, autore Hippocrate *de Nat. human. s.* 18. *num.* 11. Diætæ partem primam constituunt assumta, de quibus nos ita informat *Oraculum Coum, lib. cit. sect.* 25. *Quin & ex cibis, quicunque nobis incommodi sunt, & ingesti hominem lædunt, horum unusquisque aut amarus est meracus, ac intemperatus, aut salsus, aut acidus, aut alius quis intemperatus & fortis: & propterea turbamur ab ipsis, quemadmodum etiam ab his, quæ ex corpore excernuntur. Omnia autem quæ edit aut bibit homo, talia edulia palam est, minimè hoc intemperato & diffidente ac excedente succo participare, velut sunt panis & maza, & his similia, quibus adsuetus est homo plurimis & semper uti.* Jam verò edulia ista hominis sunt vegetabilia, aut animalia illis ipsis anteà saturata: in quibus terrà nascentibus suas facultates maturè considerat Cous noster, dum *lib. de Natura Human. s.* 11. ita scribit: *quemadmodum ex terra nascentia, & in ipsam plantata ac seminata, ubi in terram pervenerint, unumquodque trahit id, quod naturæ suæ familiare in terra existit: inest autem in terrà & acidum, & amarum, & dulce, & salsum, & omnigenum, &c.*

§. 3. Scilicet ut idem nos informat Hippocrates *s.* 26. *Robur & augmentum ac alimentum præsertim per nihil aliud contingit, quàm quod probè temperatum est, & nihil habet intemperatum, neque forte, sed totum unum factum est, & simplex, & non forte:* hæc enim in naturali statu absque ulla alteratione corpus conservant, ob quam temperaturam & lac, & carnes, & oryza, similiaque Cerealia, tam commodum suggerunt alimentum. Ast ubi excessivus sapor impræegnat edulium, salinam potentiam excedentem manifestans, non potest non, iisdem corporis nostri potentiis occurrendo, easdem alterare, aut augmentando, aut imminuendo, aut diversimodè alterando; plus minus tamen, prout aut major vel minor fermenti stomachici in illo alterando & transmutando fuerit potestas, aut prout consuetudine ejus corporis potentiæ salinæ magis vel minus jam anteà ab eo immutatæ fuerint. Sic enim & venenorum consuetudine, alteratis jam corporis nostri potentiis, eorum robur imbelle factum fuit, & continuata diutiùs eadem medicamenta, tandem incassum adhibentur: unde non tantùm loco modò citato §. 2. consuetudinis rationem habet Divinus Senex, sed ejus observantiam quoque diligenter inculcat *s.* 2. *aph.* 50. dum *consueta longo tempore, etiamsi deteriora sint, insuetis minus molesta esse*, pronunciat.

§. 4. His suis potentiis determinandas esse alimentorum facultates, non calore & frigore, sufficienter docet Hippocrates in libris *de Diæta*, it. *l. de Affect. s.* 49. ubi acrium, salsorum & acidorum, dulcium alimentorum frequentissimam mentionem injicit: & hoc illustrat pariter *lib. de prisc. med.* §. 22. & 23. exemplo cujusdam, crudo tritico & carne læsi, pane verò propinato curandi, quem præfert tritico crudo, non ob qualitates elementares, sed ob id, quia sit præparatus, sub qua præparatione diversas subeat alterationes. Præparationis cardo in legitima consistit fermentatione, quâ adjectione fermenti acidi volatilis farinæ aufertur visciditas, quæ multum stomacho aliàs facessit negotii, & resolutæ partes salinæ & quædam sulphureæ aliarum particularum implexu aliquantisper se extricant, fermentando volatilisantur, & in spiritum volatilem ardentem transmutantur: antequam vero totæ hoc modo fuerint volatilisatæ, clibano imposita massa torretur, unde pars volatilisatorum salium in spiritum avolat, suavi odore omnia replens, quibusvis perlarum aquis virtute confortativâ à Bechero *l.* 1. *Phys. subterr. s.* 5. *c.* 2. §. 144. præposita, cujus colligendi modum docet Kergerus *de ferm. s.* 3. *c.* 1. *p.* 181. pars verò salium alterata, nondum perfectè volatilisata, impedito fermentationis per exsiccationem motu à reliquis particulis implicata detinetur, facili tamen Vulcano in spiritum subacidum volatilem per retortam separanda, à quo subtilis panis aciditas etiam dependet. Panis ergò stomacho ingestus propter hunc spiritum acidum volatilem, de quo supra *c.* 2. §. 2. ex suscepto fermento productum, liquescens in stomacho in cremorem, herbas & cibos, quibuscum est masticatus, unà colliquescere cogit, ut rectè loquitur Helmontius *Tr. victus* §. 15. adeòque fermento stomachi potentes fert suppetias, & locum cujusdam fermenti aliis cibis additi quodammodo supplet, & propter ejus convenientiam cum stomachi succo fermentativo nunquam nos panis, continuò licèt comesti, capit fastidium, quin potiùs naribus admotus nauseam & vomitum ab assumptorum horrore imminentem compescit; & sicut ægrotantes ultimo ejus appetitum amittunt, ita convalescentes eandem primariò denuò recuperant, ut rarissimum sit, quosdam à pane omninò abhorrere, qualis fuit puer iste apud Schottum *Phys. Curios. l.* 3. *c.* 27. *p.* 530. & *seqq.* ab ima-

ab imaginatione materna gravidatis tempore ita dispositus.

§. 5. Loco aquæ vinum suprà dicto ægro propinat Hippocrates stomacho similiter blando acore acceptatissimum, de cujus uvarum benedicti nectaris naturâ & statu, cum ab aliis, in specie à Celeb. D. Sachsio in Ampelogr. qui instar omnium est, sufficienter actum sit, cui jungatur Becherus *Phys. subterran. l. 1. s. 5. cap. 2.* non est, quod actum agam. Hoc saltim, quoad *Hippocraticas Facultates* noto, observandos in eo esse *& spiritus salinos volatiles sulphureos, sulphur* Bezoarticum vegetabile, item aurum potabile vegetabile quibusdam dictos, & etiam acidum, primo justò plus minus sensile: ratione cujus & vinum cum unicornu fossili notho effervescit, & ab oleo silicum in instanti coagulatur. Spiritus vini volatilis, tanquam symbolizans quodammodo spiritui vitali, brevi morâ ex stomacho in vasa raptus, advocatur in hujus supplementum, levi contactu fermenti in corde perficiendus: Sin vero plus justo hic insit stomacho, ebrietas sequitur, quatenus celeri distributione totus in spiritum vitalem commutari nequit, quin spiritus animales priùs in motus confusos & inordinatos actos quodammodò sulphure suo figat, instar opii & aliorum narcoticorum, indeque eos torpidos, & ad debitas motiones & expansiones ineptos reddat. Quoad acidum vini benignum: hoc partim in stomacho, partim in intestinis, concurrente fermento felleo in salsum volatile abit; sin verò inordinato, & in specie vini nimio abusu, crudus & acidulus liquor ex stomacho elapsus fuerit, hostili sua toti corpori aciditate, cum sibi adjunctâ aquâ vitæ in intestinis tormina colica, & exinde in artubus pareses, aut contracturas, præter mala arthritica & nephritica, progenerat, Tartaro tàm resoluto quàm coagulato superiùs adscripta; adeò ut sæpissimè vinum prohibendum sit ægris, non ratione spiritus sui ardentis, seu, ut vulgò dicunt, ob nimium ejus calorem, quàm ratione acidi sui, partibus infensissimi, v. g. in vulneribus, articulorum affectibus, &c. Sic memini mulieris, dysuriæ subinde obnoxiæ, cujus Paroxysmus tam ab aceti, quam vini usu subitò recrudescit, oleo amygdal. dulc. c. lapil. cancrorum & percarum denuò sopiendus.

§. 6. Vini Vicarius est cerevisia in locis Septentrionalibus, decoctum scil. hordei vel tritici cum lupulo utplurimum, fermentatione exaltatum, quæ temperatior quidem est vino, indeque minùs alterativa, sed plus nutritiva, iisdem tamen potentiis Hippocraticis similiter instructa; utut ejus acor non adeo purus, quin potiùs lupuli sale amaricante de alcalium natura, nonnihil modificatus. In præparatione observanda venit hordei germinatio, eum in finem instituta, ut visciditas ejus mucilaginosa corrigatur, quæ & fermentationem decocti impediret, & digestionem stomachi turbaret; hordeum enim parum coctum ventositates efficit, oppilationes verò, si meliusculè bullierit. Ast sub ista germinatione irrorata grana aquarum imbibitione turgescunt, unde resoluta salia in iis, aliarum particularum complexu aliàs irretita, mutuò agere & reagere, & angustiâ loci conclusa, quâ datâ portâ, prorumpere, & ita per gemmam secum adhærentes particulas simul protrudere incipiunt. Verùm ne in liberiore aura continuatâ ista actione fermentativâ omninò avolent, semenque ita emoriatur, & particulis activis salinis spoliatum pro fermentatione cerevisiæ fiat ineptum, tostione ulterior salium in germinatione prohibetur progressus, & postquam contritum fuerit, & cum lupulo conditum per cocturam, in cerevisiam per restauratam fermentationem abit. Inest enim omnibus vegetabilibus, inprimis seminibus, & ex his præ cœteris Cerealibus, substantia quædam viscida & mucilaginosa, quam ceu primarium activitatis suæ objectum digestio stomachi resolvit in cremorem nutritium. Hæc substantia dum per fermentationem recluditur, & volatilisatur, tansmutatur in spiritum volatilem ardentem, novum ens, formaliter ab eo, quod erat antea, distinctum, adeò ut non amplius subjaceat fermenti stomachalis imperio, nec ampliùs sit ita nutritiva ut anteà, quin potiùs subitò transeat, ut suprà dictum de spiritu vini, ad augmentandos spiritus corporis, & ita facta est primariò egregiè confortativa; ob id namque liquidus potus longè facilius & felicius nos recreat, quam solidus cibus. Natura equidem neque cerevisiam neque vinum, ut talia, postulat, sed tantùm simpliciter ut humida, quibus latex corporis absumtus restauretur pro subministrando alimenti vehiculo; id quod bruta simplici aquæ haustu contenta sufficienter demonstrant: Verùm curiositas humana, per artem subinde præsumens corrigere naturam, conjungit aquam spiritui per fermentationem, quo una vice & latex subministretur, & alimentum suppeditetur, & spiritus reficiantur.

§. 7. Tartarorum potus, ut notum, est lac equinum, idque tantummodò in solennioribus festivitatibus, quod tamen ita præparare norunt, ut ebrietatem conciliet, non secus ac vinum. Modus præparandi cùm sit curiosus, eundem ex Linguâ Gallicâ in Latinam translatum, ex Relatione de Tartarie, per Jean Luca, Religieux Dominique, de Tartares Precopites p. 15. & p. 19. huc annotare libuit. *Eorum potus, quem nominant*

nant Chimus & Boza, cum farina milii (forsan interdum loco hordei) inebriat instar vini nostratis, præparatur sequenti modo: Postquam equa peperit, permittunt pullum lactere per mensem, postmodum applicant naso pulli frustula ligni acuminata, eum in finem, ut quando pullus velit sugere, equa iisdem puncta eum admittere nequeat. Interea ipsi colligunt lac, eoque vas replent, in quo vinum aliàs fuerit (si tale habere possunt) quod dum in vas reconditur, per linteum trajicitur, & vas postmodùm exactissimè obturatur. Huic injiciuntur 20. vel 30. gr. hordei, cum cochleari oxygalæ vaccinæ, seu lactis acidi vel ebutyrati, aut saltem parum fermenti. Interea necesse est, collocare vas istud vel prope ignem, vel exponere idem radiis solaribus, ut lac bulliat & benè clarescat, id quod spacio 2. vel 3. septimanarum evenit: quod si addatur tantillum vini, potio erit eò gratior. Lac ita benè depuratum trajicitur per linteum purum antequam hauriatur pro potu, qui præparatus tempore vernali melior est omni eo, qui reliquis anni temporibus conficitur. Hæc potio longè durabit, tantum enim lactis novi semper denuò infundi potest, quantum exhauritur. Observandum & hoc, quod si lac per seipsum satis acidum fuerit, non opus erit oxygalam vel fermentum addere, sed sufficiunt grana hordei: utque magis tutò procedatur, in distinctis vasculis instituenda est præparatio. Potest enim quibusdam infundi nodulus ex radicibus violarum aut foliorum coriandri. Decies quotidiè equæ lac emulgetur, dum ea intereà optimis herbis nutrienda est. Potio hæc est admodum salubris, & magno emolumento iis, qui sunt impotentes. Semina coriandri meliorem habent saporem ipsis foliis. Hactenus Autor Gallus, in quibusdam nonnihil obscurus.

§. 8. Post assumta esse inspirata, quæ potentiarum Hippocraticarum proportionem & temperaturam in succis machinæ nostri corporis hydraulicæ turbent, *supra* §. 2. dictum fuit. Tota namque atmosphæra, quam nos reciprocâ respiratione attrahimus, copiosissimis particulis, insignibus facultatibus Hippocraticis salinis pollentibus, & quasi tot diversis fermentis imprægnata est. Notum est, non vitrioli tantùm caput mortuum aëri expositum, de novo singulari spiritu acido imprægnari, sed etiam terram tam nitri quàm aluminis exhaustam, semel aëri expositam, post aliquot annos novum nitrum vel alumen suppeditare. Hinc aërem non sine ratione, oculari eoque firmo experimento confirmatus, plenum sale Hermetico universali, in distinctis matricibus determinationes varias suscipiente, statuit Rochas *Tr. Observat. nouvell. des eaux. mineral. c.* 1. Nam & duris metallis in aëre quis statuerit incunabula, & tamen minera plumbi Anglica ante multos annos exhausta, ab aëre novo plumbo imprægnatur, teste Borrichio ad Bartholinum in hujus *Epist.* 92. *Cent.* 4. Idem fit cum scoriis stanni ab igne depauperatis, per aërem denuò fœcundatis, vid *Histor de Singularit. Natur. d. Anglet. p.* 16. uti etiam, bismuthi vena Misnensis inanita aëri exposita argento denuò nonnihil locupletatur: antimonium fixatum ad volatilem tamen revertitur naturam, aëri ubi fuerit expositum. Vegetabilia similiter nonnulla, quæ inter principaliora sunt bulbus scyllæ marinæ, uti & aloë Hispanica in conclavi suspensa, ex aëre solo vegetantur, crescunt & ad tempus adolescunt; non minus quam viperillæ, araneæ & scorpiones ex aëris suctu, vitris arctè inclusæ, vitam trahunt. Quæ non fermenta imprægnant aërem tempore veris, dum putris gleba resoluta exhalat copiosissima salina miasmata, admodùm fermentativa, quæ massam nostram sanguineam de novo quasi inspirato fermento animant, ut hac occasione annosi & clandestini morborum fomites potenter subinde exardescant. Hyberno tempore sale subtili acido, de armoniacali forsan natura aërem plenum esse, persuadent faciei, labiorum & manuum contractæ asperitates & superficiales fissuræ, lotione urinæ aut saponis acris, tanquam contrario alcali curandæ. Fermenta locorum endemica, aut interdum epidemica, salinæ omnia nunc acidæ nunc urinosæ naturæ, quo & omnia pertinent contagia in distans operantia, aëris amplo sinu foventur. Hic ergò inspiratus, quas non ataxias & dyscrasias in massa sanguinea, ejusque potentiis Hippocraticis, item in aliis humoribus particulis suis salinis fermentativis inducet?

§. 9. Intemperatas ergò, & ita altero extremo excedentes istas potentias nos lædere asserit Hippocrates. Hinc enim tot frequentes febrium effervescentiæ, tot tormenta ab acido vitioso inducta, tam variformia affectus hypochondriaci & Protei scorbutici symptomata, nunc caloribus nunc horroribus comitata. Curam ob id talibus, quæ intemperatas, & à legitima crasi degenerantes potentias in justam temperaturam restituere valent, instituendam monet; tunc enim humores acres crudos dictos, ex permixtione & temperatura mutua, non calidi aut frigidi simpliciter additione & subtractione, blandiores redditos, coctos & denuò naturales fieri. Idque monstrante viam naturâ in defluxionibus, tam ad nares, quam ad oculos, aut

aut ad fauces, unde anginæ, erysipelata, peripneumoniæ, &c. oriantur, apertum demonstrat *cit. lib. f.* 31. 32. *&* 33. quæ quatenus tenues & acres nos lædunt, & hujus acrimoniæ sensu ardorem & interdum inflamtionem inducunt; restituuntur autem & curantur, ubi temperatæ fuerint & concoctæ, & ab omni acrimonia liberatæ, tunc jam & febres, & alia hominem lædentia solvuntur. Temperaturam hanc ex permistione fieri asserit Hippocrat. *c. l. f.* 31. *n.* 25. *f.* 32. *n.* 13. *& f.* 35. *n.* 16. dum scilicet particulæ salinæ intemperatæ & conspicuæ factæ, atque exinde acriores redditæ, additione & interpositione aliarum particularum materialium, in specie contrariarum salinarum, mutata figurâ & texturâ acrimoniam & corrosivitatem emittunt: qua ratione acidum acerum solutione lapid. cancrorum mitescit, corrosione Saturni dulcescit, impraegnatione salis tartari salsescit.

§. 10. Rem ita se habere, constat ex eo, quod Mercurius sublimatus sapore suo excessivo seu acore corrosivo, non minus quam arsenicum, sint lethalia venena; quæ tamen coërcet aut copiosum lac epotum, aut butyrum largiùs assumtum, aut oleum amygdal. dulc. deglutitum; quatenus talia pinguia acoris corrosivi obtundunt, & quasi inviscant aculeos. Convenit etiam oleum tartari per deliquium haustum, quatenus hoc alcali fixum excedens istorum acidum destruit, & sui complexu & permixtione in salsum temperatum transmutat, Mercurio depositâ crystallina larva, aut pulveris terrei facie sese vestiente, aut vivâ forma prosiliente: non minus utilis est crystallus montana præparata, aut calcinata, quia hæc acidum absorbet, istudque, dum in se ruit, pro corrosione concentrat, quo minùs corpori nocere queat: qua ratione similiter æruginosæ bilis, quam acidam valdè supra diximus, eadem crystallus est alexipharmacum, & choleram aut dysenteriam exinde ortas pernitiosas curat: eadem ratione creta, lac Lunæ, imò laterum coctilium pulvis, item ebur ustum, coralia, & similia, ardorem stomachi ex effervescentia acidi vitiosi cum regurgitante bile aliove alcali ortum extinguunt, non frigore, sed vi absorbendi acidum, seu, ut vocant, præcipitandi: qua ratione eadem & caninæ appetentiæ sunt remedia, quatenus acidum corrosivum temperant; acida ècontra, ut spiritus nitri, vitrioli, salis, succi berberum, ribium, limonum, febrium ardentium & diarrhæarum, quas vocant, biliosarum, Item ægrorum nimiis ardoribus debilitatorum sunt solamina, quatenus salis volatilis biliosi in sanguine compescunt vim, quod ceu contraria temperant in salsum, & ita ab eodem inductam aut p. n. sanguinis effervescentiam, aut nimiam ejus dissolutionem refrænant, & blando coagulo compescunt. Et sanè alterantium (nam de evacuantibus non est dicendi occasio) omnium vis & efficacia in virtute temperandi aut exaltandi acidum aut alcali in genere, aut corrigendi specificos alios ex istis vitiatis sapores obortos, primario consistere videtur, non verò in calore aut frigore, nisi consequenter, in iis scilicet morbis, ubi nihil divini subest. Quæ tamen non ita intellecta volo, quasi omnem simplicium operandi modum comprehendant; in multis enim multa non parum differunt, cum v. g. opiatorum aliorumque narcoticorum longè dispar ab his sit ratio, sed quantum ad effectus ab Hippocraticis potentiis excitatos tantum pertinent.

§. 11. Hæc ut pateant ulteriùs, consideremus à medicatrice Naturâ ipsa propinatos julebos acidos, ex terra acidularum nomine scaturientes, quas non calore aut frigore aut humiditate proficuas esse, ad averruncandos chronicos affectus, ex hoste Tartaro, præter naturam intus recepto & coagulato pronantes, in propatulo est consideranti, spiritum acidum esurinum istas aquas impraegnantem dissolvere & abstergere mucilaginosas sordes in primis viis, iisque annexis visceribus stabulantes, dum intereà soluta in mineris ab hoc acido Martis vena absorbet in se sapores vitiosos acidos, acerbos aliosque, salia sylvestria, aut excrementitia, item Tartarus resolutus ab Helmontio appellatos, eosque secum fecum nigrarum forma evacuat. Nam & simili ratione aut cruda ferri limatura, per se semper adstrictiva, sicut omnia Martialia, aut quicunque ex eo, sine acido tamen excessivo parati croci aut tincturæ, prosunt, quatenus excrementa & peregrina salia, ad ferrum, ceu adæquatum suæ activitatis objectum, accurrentia absorbet, & ita ab iis illatas noxas in chronicis affectibus, obstructionibus communiter attributis, emendat. Eâdem vi saccharum Saturni, aceti acido non omninò saturatum, spleneticorum & hypochondriacorum & scorbuticorum acria salia aceto sæpè potentiora, dulcificando, non refrigerando, innocua reddit: Id quod longè clarius, dum Chirurgum agit Saturnus, cujus artis quartum præbet fulcrum, dum non tantùm cum Marte sociatus in tincturam rubicundam internis ulceribus quarumcunque partium potenter medetur, sed etiam solus externe variis cerussæ, minii, lithargyriorum, &c. lavatus formis, omnia ulcerum, etiam chronicorum & cacoëthicorum, fermenta acida, alimenti partis in saniem corruptiva, ratione sui Mercurii copiosi, paucissimo sale associati, promptè absorbet & dulcificat,

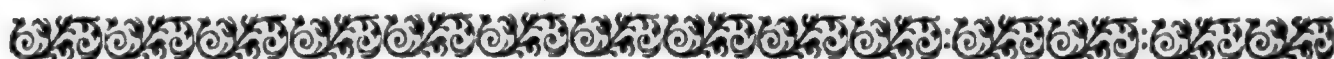
&ita

& ita non refrigerando, nec abstergendo aut exsiccando, eadem consolidat. Id quod similiter de Veneris cadmia factitia & tutia asserendum venit, non minùs quam de terra vitrioli dulci, ob egregium tam in vulneribus quam ulceribus usum balsamica quibusdam dicta. Sed charta nimis citò deficeret, si de salibus vel volatilibus viperarum, cervi, hominis, cochleariæ, persicariæ, vel fixis vegetabilium, vel spiritibus acidis mineralium, vel salibus ex duobus posterioribus compositis, tartaro vitriolato, nitro tartarisato, arcano duplicato, item sale ammoniaco, in specie sulphure metallico per sublimationem, inprimis à colchothare imprægnato, dicere vellem: quæ omnia non qualitatum primarum virtute, sed ratione potentiarum Hippocraticarum & agere, & easdem corruptas in corpore corrigere, ferè per se patet. Modò observetur, quod tam stagmata mineralium acida, quàm alcalia vegetabilium fixa, sint quidem abstersiva sordium, & correctiva suorum contrariorum, sed simul stomacho insigniter nociva, dum alcalia lixiviali sapore fermento stomachi contrarientur, acidi verò spiritus corrosivitate suâ ipsi insigniter adversentur: ob id rarius sola, potius vel mutuâ conjunctione in tertium salsum abstersivum & diureticum alterata, sunt usurpanda, vel additione alterius dulcificata (v.g. alcalia per sulphur vel minerale vel vegetabile, quo elixiria parva, item balsamus Samech pertinent, acidi verò spiritus per spiritus volatiles ardentes) in usum vocanda, ut talibus temperatis & temperentur excessivi nostri sapores, & si qui horum sunt fomites, sine læsione removeantur.

§. 12. Sed cùm omnes concretorum, in specie vegetabilium, sapores, singulares obtineant varietates, iisdem nobis insinuant, non ad solum acidum, aut urinosum, aut salsum, semper & simpliciter respiciendum esse; sed præter communes acris, amari, aut acidi rationes uniuscujusque specificum saporem semini appropriatum, & ex seminali concreti crasi, eo, quo supra *c.* 1. §. 8. dictum, modo, oriundum, maturè considerandum esse, ceu appropriatum specificis morbosis corporis nostri saporibus, ex Hippocrate infinitis, remedium. Non latuit hoc nostrum Hippocratem, qui occasione alimentorum medicamentosorum hoc inculcat, *l.* 2. *de diæta s.* 7. ita disserendo: *At verò ciborum ac potuum singulorum vim, tum eam, quæ secundum naturam est, tum eam quæ per artem accessit, hoc modo cognoscere oportet: Quicunque igitur in summa dicere aggressi sunt, aut de dulcium aut pinguium, aut salsorum, aut alterius cujusdam consimilis facultate, non rectè judicant. Non enim eandem vim habent, neque dulcia inter se, neque amara, neque ulla aliqua ejusmodi; Multa enim ex talibus, quæ & alvum emolliunt & sistunt, siccantque & humectant. Similiter autem in reliquis omnibus. Sunt & quæ adstringunt, itemque alvum movent, & urinam cient. Sunt qui neutrum horum faciunt. Similiter & ex calefacientibus ac reliquis omnibus, alia aliam facultatem habent.* Ex hoc enim fonte, specifico nempe sapore, omnis ferè specificorum remediorum in morbis promanat efficacia, quod nempe chelidonium majus, ceu expertum, curat icterum flavum, cochlearia scorbutum, quod myrrha aut sabina Lunare mulierum tributum exigat, quod priapus cervi & ceti dysenteriam, papaver rhœas pleuritidem, succus stercoris equini colicam, tam virorum quàm mulierum, aliàs passionem hystericam, spiritus sanguinis humani epilepsiam, castoreum variolas, lumbrici arthritidem vagam sanent. Hinc namque cum Helmontio omninò asserendum videtur, *in simplicibus perfectam esse curam & sanationem omnium morborum*, ut non opus sit, semper ad sublimiora provocare arcana.

§. 13. Communis equidem scholarum mos est, per sapores expiscari vegetabilium virtutes; sed duplex in eo deprehenditur error: 1. quòd, relictis Hippocraticis potentiis, per sapores calores & frigora dimetiri in iisdem aggressi fuerint, tanquam proprietatum cunctarum opifices; cùm tamen qualitatum elementalium cum saporibus nulla sit cognatio. 2. Quod specificos singulorum sapores neglexerint, & ita gustato communis saporis cortice, nucleum appropriati & singularem energiam rejecerint; cum tamen hic ex propria eorum crasi oriundus, singulari sub eodem latentis facultatis sit index; ex specifica enim concretionis crasi, à semine oriunda, specificæ simplicium dotes, eorumque indices, specifici sapores, prodeunt. Unde & hanc crasin, ceu optimam rei partem simpliciumque nucleum, in eorundem præparatione tam studiosè conservandum monet Helmont, & ablatis aut transmutatis eum tegentibus nunc malignis nunc inutilibus scoriis, tanquam corticibus, in apertum protrahendum, ut sexcentis istis saporibus corpus nostrum infestantibus, ex dyscrasia potentiarum Hippocraticarum, & varia depravatione obortis, citò tutò & jucundè mederi queamus: in quo excellentia liquoris Alkahest miræ est commendationis, non tantum ab Helmont. *Tr. Dispens. Modern.* §. 22. primitus prædicata; sed præterea quoque à Starkey *Tr. Pirotechnie asserted. c. XII. p.* 28. propria experientia confirmat; qui

qui scil. resolvit vegetabilia in primam eorum materiam liquidam, discriminans in iis omnes heterogeneitates, donec parvus liquor, crasin totius herbæ vel seminis integram in se continens, ab aliis separatus, sese seorsim conspiciendum præbeat. Nam in quamplurimis aliis præparationibus, sive per ignem fiant, sive sine eo mediantibus solutionibus, alisvè operandi modis, in specie fermentationibus, simplicium crasis & hinc operandi ratio pro diversitate laborum, additorum aut separatorum, non parum immutatur, & alia quasi nova per artem ipsis imprimitur, ita ut talia chymica sæpissimè potius artis acquisita, quàm naturæ finitiva agant, idque inprimis in minerali regno: Sic enim rhabarbarum cum sale tartari digestum omnem purgandi virtutem amittit: asarum in aqua bullitum, diureticum evadit egregium tardarum febrium remedium: opium per acida virtute narcoticâ & anodynâ omninò spoliatur: Sal tartari volatile vegetabilium venena, in specie napellum, levi digestione omninò corrigit, teste Boyle *Experim. Philos. p.* 136. Mercurius vitæ vomituriens per sal Tartari fit catharticum per inferiora; per nitrum verò evadit bezoardicum: Luna per nitrum dat pulv. amarissimum, parvâ 2. vel 4. gr. dosi copiosè, absque ullo tamen nocumento, hydropicorum aquas educentem, facilè denuò in antiquum iners Lunæ corpus reducendum: Auri dura compages præcipitatur in pulverem tonitrualem, qui tamen per sulphuris acidum omninò obmutescit, pro basi auri diaphoretici Poteriani singularum virtutum remedii. Et quanta hic non possent adduci, nisi respiciendus esset finis?

DISPUTATIO VI.
VALETUDINARIUM INFANTILE.

à

MICHAELE ETTMULLERO,
Phil. & Med. Doctore,

pro Publica Perlustratione apertum,

Mense Majo, Anno 1675.

RESPONDENTE

GEORGIO HEINTKE, Olsnâ-Silesio.

I. N. J.
PROOEMIUM.

Si quis alius, certè ingeniosus per Ignem Philosophus & Medicus Helmont, de tenera Infantum Valetudine *est sollicitus, dum nutritionem eorum non solum ad Vitam sanam, quin potius ad Vitam longam, novâ paradoxâque ratione instituendam, docet. Merito sanè: Siquidem mutabilis ista, & instabilis Vitæ nostræ conditio, utut communis sit omnibus hominibus, imprimis tamen infantibus propria magis esse videtur, quatenus sub tenerâ eorum constitutione, minusque validâ viscerum structurâ, & fermentorum (speciatim istius, quod primæ ceu fundamentali inservit digestioni) nondum sufficienter exaltato vigore, quoscunque sub nutritione commissos errores graviter luunt, indeque fœcunda morborum suscipiunt semina, quæ per totum subinde Vitæ cursum perniciosos fructus progerminare solent. Utut enim sub pubertatis tempore genitalis vigor, fermenti ad instar singularis, sanguineæ massæ inspiratus, spirituosiorem in sanguine excitans fermentationem, & fermenta viscerum reliqua exaltans, contractas sub nutritione infantili labes subindè auspicatò corrigat, & quasi abstergat, ob id namque secundùm Hippocratem* l. 5. aph. 7. Epilepsia quibus ante pubertatem contingit mutationem recipit: *confer.* Celsus l. 3. c. 24. *Nihilominus hæc ipsa superveniens alteratio ad Vitam sanam suo modo conferens, ad longam tamen reddendam hanc ipsam, inefficax & languida planè deprehenditur. Determinatur namque universaliter*

Vita

Vita longa aut brevis, sanaque aut ægra, primariò pro indole seminis parentum, & hinc secundùm alimentorum & climatum bonitates; Ita ut ipse inevitabilis Vitæ terminus, divinitus pariter ac naturaliter præfixus videatur, qui ex radicali vitæ seminalique primordio secundùm causarum naturalium inviolabilem legem quibusdam brevius imminet, ab aliis longius abest, quousque scilicet primordiales in semine radicatæ potestates vitales se extendunt, quem amplificare mediis hactenus quidem cognitis & usitatis impossibile, attingere, legitimo causarum effectuumque regimine proclive, prævenire ex perverso earundem usu, facilè possumus. Huc namque alimentorum & climatum inprimis facit bonitas malitiaque atterens per morbosos affectus, robur potestatum Vitalium, easque plus minus enervans, adeòque & brevius & ærumnosius reddens Vitæ curriculum. Horum insultus refrænare quidem nonnihil valent regulæ diæteticæ, & rerum non naturalium rigorosum regimen: sed ad istum vitæ terminum vix exactè sanam conservabunt vitam, nedum ut fines ejus ulteriùs queant extendere; adeò ut frustrà sic Claudius Deodatus, dum in suo Pantheo Hygeast. ad 120. annos per diætetica media salubriter Vitam producendi rationem docere nititur. Longè alia enim pro Vita longâ indaganda sunt remedia, talia scilicet, quæ vitæ radicem ex seminali primordio oriundam, in sanguine ceu parte primigenia explicatam, & in specie in parte ejus sulphureâ ceu principio activo, h. e. ut aliàs explicant, in calido nativo & humido radicali fundatam, attingant, eam quantum possibile sartam tectamque partim conservent, partim balsamicâ quadam virtute ab omni alteratione destructiva præservent, adeoque primis nostris constitutivis, ut loquitur Helmont. Tr. Arbor Vitæ, assimilari vel adjungi queant. Quæ imprimis ex Vegetabili regno, ceu medio inter animalia, & ipsa in radice breviter caduca, & mineralia ceu nobis incompatibilia, propriè investigandi docet præfatus Naturæ Consultus, & ex cedri incorruptibili ligno haurienda monet, cui alii balsamicam juniperi fruticem, Terebinthum alii, substituunt. Sed quàm pauci hic desideratam obtinere possunt Phyllidem, cum & ipse Arcanorum Monarcha Paracelsus cespitasse in hoc puncto graviter non paucis videatur. Si ergò ad vitam longam pertingere non æquè liceat quibusvis, saltem sanam hanc ipsam pro viribus conservare annitamur. Cum verò causas inter, propter quas tam brevi termino circumscribitur nostra vivendi ætas, simulque tot morborum ærumnis continuò comitata decurrit, vix graviores inveniantur, ut ex suprà dictis vel spontè patescit, quàm Parentum plus minus morbosorum character hæreditarius, & hinc perversa puerorum nutritio, ita ut hæc posterior unicus ferè sit fons, ex quo tantùm non omnes infantiles morbosæ ærumnæ largiter scaturiunt, ac subinde toto vitæ cursu pertinaciter ægros affligunt: ob id affectuum infantilium, ex erronea nutritione enascentium, & causas, & curandi pariter ac præcavendi rationes, breviter hac vice delineare est animus, cui cœpto, Divinus Archiater, clementer assistere velit.

V. eleg. Epist de secretis operibus artis & Naturæ, in Naturæ miraculis expertissimi Adeptorum Reg. Baconis, c. 7.

CAPUT I.

Historiam Nutritionis infantum, morborumque eorum tunc temporis frequentium, recenset.

§. 1.

Nutritio fœtus cum lacte.

imul atque in lucem editus est fœtus humanus, ligatoque funiculo umbilicali probè ablutus, lecto reconditur, ut collectis in utero materno recrementis excretis aptior fiat pro nutrimento Lactis, ex mammis vel maternis, vel ad id conductæ nutricis, emulgendo. Quo ipse loco potus utplurimum sustentatur, eoque ob id frequentiùs propinato, adeò ut teneriores primis post partum mensibus subinde omnibus bihoriis, post 3. vel 4. menses sexies aut septies, postmodum bis tervè sub unoquoque solis circuitu lactentur. Hoc lactis Potu sustentatur utplurimnm annuo spatio, à quibusdam etiam biennio, rariùs triennio, utut ultimis mensibus etiam potui locis patriis usitato sensim assuefieri so-

leat, donec perfectè à lactis usu removeatur, adeoque, ut dicunt, ablactetur.

Et cum pulte.

§. 2. Cum hoc lactis liquido & quasi Potulento nutrimento sociare solent esculentas pultes, bis quotidiè ad minimum, etiam sæpiùs si adolescant magis magisque, easdem propinando, ex farinâ utplurimum triticeâ aut secalinâ puriore, & lacte vel aquâ paratas, quas nutrices quædam priùs in os proprium ingerunt, cum saliva propriâ colliquefaciunt, postmodùm in infantum buccas intrudunt, sub finem mammam præbendo, ut superventu lactis diluatur probè, & ita facilius, ut sperant, concoquatur.

Morbi infantum præcipui.

§. 3. Sub hoc nutritionis cursu frequentissimis tenelli obnoxii sunt ægritudinibus, quæ & ipsæ post ablactationem non statim desinunt, quin interdum factâ ablactatione demum se prodant, ob errores circa nutritionem commissos. Primitùs intestinorum tormina frequentissimè cruciant illos, cum quibus excreta alvi à consuetâ flavedine subinde deflectunt & obscuriori colore, subinde viridi omninò, porraceam vocant Practici bilem, tinctæ apparent, quin hoc peregrino colore (rariùs sine eo) eadem ipsa non in debita fluida æqualiter permixta consistentiâ cernuntur, sed in parvos quasi grumulos discerpta (mulieres dicunt, **es gehet von ihnen wie gehacktes/ oder wie gehackte Eyer/**) procedunt: præter quas vitiosas excretiones & copiosas excretiones & copiosior alvi fluxus seu diarrhœa non rarò eos delassat. Juxta has passiones & vigiliæ pertinaces maximè necessariam junioribus somnolentam quietem tollunt, aut interrupti pavores eandem turbant, prodromi scilicèt gravioris mali epileptici, cui vel maximè ista ætas est obnoxia, sive interiores abdominis tantùm convellantur partes & thoracis, (quod nostrates vocant **die schwere Noth im Leibe**) sive externa simul concutiantur membra: Hypochondriorum præterea flatulenta intumescentia tumorque præcordiorum angustat eosdem, non minùs quàm difficilis respiratio, tussisque perquàm vel ex eo molesta, quod aut nesciant aut nequeant rejicere ea, quæ ad tussim proritant, nisi repetitus vomitus spontè natura vitiosa auspicatò eliminet. Utut autem viscerum & membrorum mollis extensilitas aptissima sit pro uberiori augmentante nutritione; crebrò tamen exarescunt potiùs, aut deficiente nutrimento atrophiâ laborant, aut nutriantur licèt, vitio tamen hujus nutritii succi prava non rarò efflorescunt tubercula, in ulcera saniosa, & cutaneas partes instar favorum in mellificio exedentia, aut tineæ instar cranii tegmina erodentia: quibus malis nec linguæ artificiosus musculus, nec palati concamerata structura, carent, quin ulcusculis, aphthis appellatis, infestentur. Ut nihil dicam de febribus variis, in specie lentis, item de variolarum & morbillorum contagioso insultu, musteum tenellorum sanguinem, non minùs quàm paulò adultorum magis, febrili turgescentiâ & tantum non effervescentia turbante. Supervenit tandem & dentitio, dolorosa eadem, & pessimorum symptomatum concitatrix; non secus ac intertrigo, seu cuticulæ tenerrimæ hinc inde facta excoriatio. Ac ne malorum aliquid desit, Lumbricorum incondita turba, quibus non malis mulctat infantes? in intestinis qui hospitantur, dum Crinones seu capillares vermiculi intercutanea loca catervatim inhabitant.

Humanæ Vitæ miseria.

§. 4. Talis tantaque malorum strages imminet pueris, ut rectè cum Plinio *in Proœm. Lib. 7. Hist. Natural.* dicendum sit: *à suppliciis vitam auspicatur homo, unam tantumob culpam, quia natus est*; aut asserendum cum sapiente Solone; *homo est putredo in exortu, bulla in omni vitâ, esca vermium in morte.*

CAPUT II.

Originem morborum infantilium declarat.

§. I.

Prima respiratio multum habet in recessu.

NOn absque præmeditatâ ratione Harveus *de Generat. animal. Exerc. de Partu p.m.* 501. *qui fiat, quod fœtus non tantum ultimis gestationis mensibus in utero, sed etiam tandem extra uterum, dum membranis adhuc integris est opertus, & etiamnum in aquâ suâ manans, per aliquas horas circa suffocationis periculum superstes sit; idem tamen secundinis exutus, si semel*

semel aërem intra pulmones attraxerit, posteà ne momentum quidem temporis absque eo durare possit, sed confestim moriatur? Ast æquè, si non magis, mirabile videri possit, quod fœtus ex tam subitaneâ, adeoque apparenter periculosâ mutatione, quam subit, simul atque ex claustris vapidis uteri materni in liberum apertumque irrumpit aërem, non statim graviter & ferè lethaliter ægrotet? quidni enim loci calidi cum frigido, humidi anxiosique æstuarii cum aurâ siccâ patulâque permutatio, & ab aëre in pulmones primò irrumpente, & inde succedente reciproco respirationis negotio, maxima in sanguine facta mutatio, totius corporis sensibilissimam inducat alterationem? Tantam sanè, quantam post primam hanc inspirationem usque ad ultimam expirationem per totum vitæ cursum vix perferre videtur animal. Hæc ipsa tamen, quam tunc suscipiunt corporis mutatio infantes, non ad ejus destructionem, sed perfectionem potiùs tendit. Plus sanè in recessu habet operosum respirationis negotium, quàm ut vel fuliginum explosioni, vel sanguinis simpliciter refrigerationi, vel hujus saltem circulationi, vel soni formationi inserviat, modò attendamus mirabilem aeris naturam & effectus, simulque nexum respirationis cum Vitâ, ita ut quamdiu extra uterum vivimus, tamdiu etiam necessariò respiremus, & contrà. Scilicet ad sanguinis perfectionem & spiritualescentiam vitalem primariò tendit hic aeris suctus, ita ut hujus medio attenuetur & resolvatur sanguis in pulmonibus, & inprimis ejusdem sulphur hoc modo quodammodo resolvatur & volatilisetur, quo sub aucta fermentatione in Corde cum salibus sanguinis volatilibus coëat in Gas spirituosum volatile, seu spiritus vitales, calidos, & probabiliter lucidos, ac ita sanguis quasi accendatur. Quod cùm ritè fiat primitùs in fœtu, dum utero materno egreditur, non potest non ex debitâ perfectione sanguini tunc primitus inducta, adeoque ejus majori spiritualescentia & intensiori incalescentiâ ex aucta ejusdem fermentatione, cum rapidiori per omnes meatus circulo & uberiori spirituum animalium proventu, indeque organorum corporis quorumcunque ad motum singulari nisu, fœtus quasi noviter aut propriè animatus reddi, & vitâ perfectâ animali dotari, qui antea in uteri materni claustris saltem plantæ cujusdam, aut zoophyti, vitam egisse videtur. Occultum nempè vitæ cibum in aëre contineri, sublimiorum naturæ scrutatorum communis fert sententia: idque ratione salis sui, ut sic dicam, mirabilis, quæcunque penetrantis, resolventis & volatilisantis, atque universalis quasi solventis. Unde tanta respirationis ad Vitam emergit necessitas, ut quæcunque animalia, simul atque ex ovis semel eruperint, aëris pernecessariò victu nunquam carere possint, ipsis etiam insectis eodem indigentibus, non secus ac pisces, aquarum licet incolæ.

§. 2. Cum E. ad perfectivas potiùs quàm destructivas alterationes pertineat dicta fœtus singularissima passio, quam primò in mundum ingressu suscipit, saltem hæc ipsa rationem videtur subministrare probabilem, qui fiat non raro, quod matres quædam cacochymicæ, & in specie nostrates scorbuticæ, quos in utero feliciter gestarunt, & optimè lacteo nutrimento aluerunt fœtus, postmodum factâ exclusione citra periculum lactare ipsæ nequeant, quin potiùs, si eosdem sanos conservare velint, conductæ ad id nutrici committere necesse habeant, qui aliàs sub proprio matris lacte, eo nempè, ex quo ipsæ partes corporis primo coaluerunt, adeoque iisdem appropriatissimum sit, continuo ploratu, torminibus, non raro quoque supervenientibus epilepticis insultibus, aliisque variis pathematis, non leves ægritudines testentur, subindè ad mortem terminantes: quæ omnia alieno lactis superveniente suctu successivè evanescant, & non raro cum optimo infantis habitu permutentur. Solutionem hujus dubii subministrat præfata sanguinis & totius corporis per inspiratum aërem alteratio, sub qua ipsa sanguis citatiori fermentatione turgescit, & ab inspirato aëre resolvitur, unde simul morbosa semina, sub nutrimento lacteo in utero matris communicata excitantur, & ceu fermenta exotica partim sanguinis Crasin vitiant, partim alios à sanguine dependentes succos, in specie lympham & bilem, alterant, aut ipsum stomachi fermentum protopepticum inquinant,

Quare infantes omnes non aquè lac matris perferre possint.

nant, unde successivè largæ morbosorum affectuum segetes progerminant: Idque eò magis, quo amplius simili, inquinato nempè à morbosâ matre lacte, nutritur infans, & ita seminibus morbosis, nempe igni oleum aptissimum se multiplicandi subjectum subministratur. Simile ferè hîc evenit atque id, quod tempore verno sub renovati quasi aëris inspiratione adultis etiàm crebriùs accidit, ut scil. eodem tempore latentia & anteà sopita morborum semina quasi evigilent, & varios affectus & corporis passiones, ceu tot flores, protrudant. Maturè ergo à mammis propriis abigant necesse est matres tales suos fœtus, & alienis in tali casu tradant, pauperculis licèt mulieribus, modò sub moderata diæta, & laborum continuato exercitio, sanæ magis & vividæ existant, ut temperato & salubri tali lacte opprimantur morbosa fermenta, imprimis salino-scorbutica, & corrigantur sanguinis dyscrasiæ, quo constans & firma magis exinde conservetur sanitas. Ex hoc ipso etiam ratio indaganda, quare infantes, speciatim nostrates, recens nati, subinde 3. aut 4. à partu die efflorescentiâ cutis miliari, purpurâ, Germanis der Friesel / dictâ, affligantur, quatenus scil. ex respiratione factâ Massa sanguinea intensiori fermentationis gradu agitata, salia heterogenea præcipitando separat, & ceu feculentias non ritè miscibiles ex suo misto extrudit, quæ ipsa seroso latice, ceu communi nutrimenti & excrementi vehiculo, imbibita, occasione balnei in recens nato instituti, & promotæ hac ratione liberioris perspirationis, ad corporis periperiam, in specie glandulas intercutaneas miliares, deponuntur, ubi cum rubedine, pruritu, & aliquali subsequente excoriatione seu cuticulæ desquammatione, pedetentim exhalant. Reverà purpuræ nostratis origo ex scorbuticâ affectione matrum originem ducere videtur, cujus productum inter alia pathemata & purpurata hæc existit efflorescentia.

Excreta infantum naturalia.

§. 3. Monitum fuit suprà §. 1. ex spirituascentiâ majori sanguinis ab inspirato aëre promotâ, indèque spirituum vitalium & animalium concitatiori impetu, in organis quibusvis insignem ad motus nisum excitari. Exinde namque originem ducit, quòd fœtus recens editus non tantùm artus validè moveat & vibret, adeòque digitos variè inflectat, sed quod in specie urinam brevi pòst per urethram emittat, crebriori vomitu cruditates stomachi ejiciat, & alvi recrementa varia protrudat. Quæ ipsa in utero nunquam naturaliter excernuntur, adeò, ut certum signum fœtus in partu, ex labore & nimio conatu mortui, referatur Velschio *de Ægagrop. Diss.* 2. *p.* 61. *cur.* 6. si meconium seu alvi excrementum, antequam fœtus prodierit, emittatur utut contrarium huic asserto exemplum reperiatur apud Rulandum *Thes. Curat. Empir. p.* 300. *s. cent.* 3. *c.* 66. Sternutare etiam interdum fœtus recens exclusus observatur, dum ex membranâ narium irritata, nervis intercostalibus per consensum connexionis effectis, etiam convulsiva partium, cui inseruntur, sequatur commotio & concussio. Hæc ipsa tamen omnia, cùm opera potiùs sint naturæ, quam morbosa symptomata, ob id propiùs ad affectus p. n. accedamus.

Capita generalia causarum morborum infantum.

§. 4. Causas E. generales dum evolvim⁹ affectuum infantilium supra enarratorum p. n. duæ principaliores se offerunt, unde omnes supra memorati affectus primam nanciscuntur (excluso tamen semper vel vitio parentum hæreditario, vel aliunde hausto fermento contagioso) originem, nempè obstinata retentio excernendorum, & perversa ingestio nutriendorum; ibi quidem eminet fecum primarum viarum, & in specie Meconii suppressio, & hinc insensibilis transpirationis occlusio; hic vero primariò se offerunt Vitia Lactis & Errata Pultis.

Cap. 1. retentio meconii.

§. 5. Feces primarum viarum quod attinet: præter ventriculum, albicante plus minùs lentaque materia refertum, pituitosa, & flava, interdum variegata, recrementa intestina tenuia occupant; sicuti in crassioribus excrementa duriora, crassiora, & quasi picea ex viridi nigrescentia, papaverculum seu meconium quibusdam appellata (utut meconii vox generaliter Hippocrati *de Vict. acutor. s.* 69. *no.* 9. quod primum natis exit excrementum, denotet) hospitantur, & omnia ex nutrimento, per os sub formatione & nutritione fœtus in utero hausto, genita sunt. Hæc ipsa maturè ex corpore infantis expurganda

da

da sunt, ne retenta diutiùs aut pertinacem alvi obstructionem inferant, aut lactis nutritivi distributionem impediant, aut sub distributione per intestinorum gyros idem corrumpant, & æruginoso virore tinctum ad corruptionem disponant, aut intestinis pertinaciter adhærendo, & acrimoniâ acidâ rodendo, tormina crudelia inducant. Constans sanè Practicorum est sententia, frequentissimum atrocium torminum, ut & elilepsiæ, esse fomitem feculentiarum harum diutinam nimis retentionem, & hinc in deterius corruptionem; sicut & Icterum 3. aut 4tò die à partu infantibus supervenientem, imò ipsis interdum connatum, ex harum quisquiliarum fonte non ineptè alii derivant. Ipsa Natura provida ordinariâ lege brevi à partu vomitu pariter & secessu hæc ipsa feculenta quantocyùs ex œconomia animali proscribit, etiam antequam aliud quid moliatur, præmonstrans his ipsis viam ministro medico, quid sub tardiori ejus conatu ipsi agendum sit? Præ cæteris meconium malè audit, idque suô meritò, acidum nempè p. n. est, quod in ejus recessu peccat. Cùm enim oriatur ex nutrimento fœtus in utero quasi lacteo, nil aliud esse videtur, quàm crudior caseus, à reliquâ nutritiva substantiâ sequestratus & quasi præcipitatus, qui ipsi acorem à stomacho semel conceptum plus minùs retinere solet, indeque occurrendo bili in intestinis cum eâdem in obscurum ex nigro-viridescentem colorem coit, & pedetentim sub morâ in intestinorum cellulis diuturniori coagulatur firmiùs: quæ ipsa mutatis mutandis & reliquis recrementis accommodari possunt.

Cap. 2. Transpirationis occlusio. §. 6. Pergo ad insensilis transpirationis morbosam in infantibus occlusionem, cujus quanta in omni vitæ genere & statu sit necessitas pariter & quantitas, eleganter docuit Sanctorius in Medicinâ Staticâ, adeò ut corpus nostrum in continuo fluxu constitutum atmosphœram certam ubique in ambitu circumfundat. Præ cæteris infantes, cùm copioso sustententur nutrimento, ob id necesse est, copiosè quoque transpirent, partim ut nutrimenti tam universalis seu remoti Massæ sanguineæ, quàm particularis seu proximi hinc inde distributi puritas ab omni vel heterogeneâ vel effœta feculentia partibus non assimilabili sarta tectaque conservetur, partim si quid feculenti sub nutritione enatum ipsis commistum fuerit, ex partibus solidis eliminetur. Jam verò infantum corpora ordinariò quasi crustâ aut lanugine viscidâ & glutinosâ obducta esse solent, ex liquore nutritivo, in quo innatant, successivè cutis extimæ regioni adhærente, à qua ipsa insensilis halitus effluxus insigniter impediri solet. Retenta E. talia transpirabilia in massâ sanguinea si coacerventur, hujus æquabilem turbant fermentationem, & ad febres ordinario disponunt; sin verò sub poris cutis deposita hæreant, corruptionem subeunt variam, & cùm salinæ simul esse soleant prosapiæ, & salso sapore, adeoque composito, sint insignita, plus minùs licet, (vid. Tachenius *Hippoc. Chym. p.* 78.) facile acrimoniam intensam vel salsam simpliciter, vel, idque utplurimum ⊖so acidam contrahent, unde digestione particulari seu privatâ partium subcutanearum turbatâ, cutanei affectus efflorescunt, alterato & corrupto ab illis retentis nutrimento earum proximo, & pessundato plus minus fermento istarum partium digestivo. Quæ ipsa eò promptiùs eveniunt, si & ipsum transpirabile ex nutrimento minùs temperato oriatur, sive propriâ culpâ tali, dum in se ipso acrius ⊖sius, aut facilè acescibile, aut aliàs plus minùs vitiosum extiterit, sivè digestionis primæ errato, vel non corrigentis nutrimentum minus adæquatum assumtum, vel ipsum acore, p. n. inquinantis, tale redditum fuerit. Quod si verò temperata magis pinguiaque extiterint transpirabilia retenta, adeò ut minus ad acrimoniam ⊖so acidam degenerare queant; cohibita tamen partim propriâ naturâ, partim tepore loci humido, in infantibus semilacteis ad putredinem ruunt, ex emergente tunc alcali destruente acidum, quâ occasione larga animalculorum variorum seges successivè emergere solet.

§. 7. Erat hæc excernendorum retentio; ad nutriendorum vitiosam pergo ingestionem, ubi primariò se offerunt Lactis vitia: quorum primum est, si fuerit alienum, h. e. dum non à propriâ matre tenellis porrigitur mamma, sed nutricibus hoc negotium committitur. Quod ut pateat clarius, præsuppono 1. fœtum in utero materno nutriri non solùm per umbili- Cap. 3. vitia Lactis 1. alieni.

bilicum, sed simul etiam per os: vid. *Dissert.* Segeri *de Hipp. Orthod. & Democr. Heterod. in Nutrit. fœtus* it. Cl. de la Courvee *Tr. de nutrit. fœtus in Utero*, it. Harveus *de Generat. Animal. Exerc.* 58. *it.* 56. *& Exerc. de humor.* 2. Nutrimentum utrobique non esse sanguinem, sed lac seu chylum lacteum, cum sanguine per arterias (cùm aliæ nondum repertæ sint viæ, in vaccis licet lactantibus instituta fuerit inquisitio anatomica) ad uterum delatum: vid præter *loc. cit.* Needham *Tr. de format. fœt. c.* 1. 3. Lac mammarum & ipsum reverà esse chylum, in mammarum glandulis secretum, & ductibus particularibus exinde ad papillam delatum: vid. Deusingius *de Lacte*, & Charleton *Exercitat. de Galaxia.* Jam verò unicuique mulieri suum proprium est lac, seu specialis lactis proprietas ac idiosyncrasia (ut taceam lac diversum in una mamma observatum fuisse, ab eo, quod erat in alterâ, à Lysero *Observ. XI. annex. Cultro suo anatomico*) oriunda ex speciali fermenti digestivi stomachalis differentia (nam hoc in unaquaque specie magnam subit latitudinem) secundùm quod, ut in unoquoque individuo, tam naturaliter quàm p. n. constituto, distinctus est appetitus, ità etiam distincta digestionis est ratio, eorundem licèt assumtorum. Diversum ergò lac mammarum nutricis, à lacte uterino matris in stomacho infantuli, ipsi aliàs non assueti, (*cùm consueta, longo tempore, licèt deteriora, insuetis minùs molesta esse soleant*, Hippocrates *s.* 2. *aph.* 50. indeque ob intimam symbolizationem assumendorum cum fermento) non potest non subire corruptionem, & lædere insigniter digestionis primæ arduum negotium, quin & distributum ulteriùs ad Massam sanguineam, heterogeneitate suâ turbare hujus crasin, & fermentationem vitalem, antequam successivè stomachi fermento alterato, & sanguinis crasi immutata, conveniens magisque homogeneum fiat nutrimentum, cùm generalis stomachi digestio præsit quibusque singularum digestionum coquinis. Instituantur licèt varia lactis examina bonitatisque ejus scrutinia, fallax tamen est, quòd ex consistentiâ, colore, sapore, pinguedine, &c. judicare volunt Practici, cùm insensilia utplurimùm sint vitia, quæ lactis corrumpunt miscelam [ut non tantum in seminibus morbosis, cum lacte transplantatis, sed in specie vitiis moralibus per lac insensibiliter communicatis, est manifestum] adeò ut revera lactis conditiones & vires metiendæ sint ex sanitate bestiæ, vitâ ejus & Cibis: vid. Helmontius *Tr. sextupl. digest.* §. 74. Cum verò nutrices adscititiæ sint utplurimùm pauperculæ, & quibuscunque eduliis subinde latranti respondeant stomacho, vix fieri potest, quin & Cacochyliâ, & inde oriunda cacochymia, laborent. Morbosæ hæ proprietates naturales uti per lac communicantur à nutricibus, ita non minùs etiam morales, de quo meritò conqueritur Helmontius *Tr. Infant. Nutrit. p. m.* 623. cùm legitimo sensu verissimum sit illud Galeni, quod mores sequantur temperamentum corporis: sic puella v. g. observata fuit admodum siticulosa, ex nutrice bibacula à Deodato *Valetud. p.* 26. Cùm & brutales proprietates & mores cum lacte in infantem penetrent, ac in vitam perseverent, ut in pueris à Cervæ, item à capræ lacte nutritis observatum fuit. Sed hæc cùm minùs faciant ad scopum nostrum, ob id vel summis labris ea delibasse sufficiat. Quæ ipsa de lacte ex chylo elaborato explicata hactenus, fortiùs adhuc eos stringunt, qui ex sanguine lactis fontes derivant. Consultissimum ergò fuerit, ut matres sanæ, vel non admodum morbosæ [tali enim in casu observanda venit thes. 2. suprà explicata] proprios nutriant fœtus, de quo vid. Sennertus *Tr. de Morb. Infant. P.* 1. *c.* 1.

Vid. Reies campum Elys. quæst. 47. p. 586.

§. 8. Hæc ipsa simul ostendunt, quàm aliena sit à vero eorundem opinio, qui consideratione facilis corruptionis lactis in infantulis, indeque connatorum variorum malorum, alio potius nutrimento quàm lacte tenellos cibare & educare malunt, adeoque vel hordeata juscula, vel ex Crepatura hordei, additis vitellis ovorum, emulsioni similem misturam, vel juscula avenacea, vel amygdalarum emulctum lacteum succum, aliudve simile substituunt; quo etiam nutrimentum Helmontii pro pueris *Tr. Infant. Nutrit.* pertinet, ex pane, cum melle. Siquidem nec frustra, nec sine prægnanti ratione, aut ornatus saltim gratia, mammæ mulieribus,

An loco lactis aliud nutrimentum conveniat.

tibus, & in iis mox post partum Lac, non secus ac reliquis brutis terrestribus, uti & quibusdam aquatilibus, concessum fuit à Natura, quin hæc ipsa potiùs digito quasi intento hanc fœtuum nutritionem monstraverit: Hinc aves mammis carentes earum defectu grana deglutita, & in ingluvie aliquali morâ macerata, ac ita ad fundendum citiùs lacteum suum nutrimentum prædisposita, evomunt denuò pro meliori pullorum sustentatione. Tenerior siquidem infantum est stomachus, minusque exaltatum fermentum eorum digestivum, unde quæcunque fere ingesta laboriosam saltem, si non & defectuosam, penitùs redderent digestionem, quæ facillima & summè nutritiva erit, dum lac ceu chylus, jam ante in nutrice elaboratus, ipsis suggeritur; talis scilicet succus, ex quo & primitùs machina eorum corporea constructa fuit, & ipse fœtus jam in utero sustentatus, & quem ceu jam consuetum facillimè digerere & concoquere potest. Quod si quædam ex lactis alteratione in infantibus metuenda erunt pericula, ea sanè in se sunt facilè corrigibilia, modò maturè & legitimè iisdem occurratur; Unde & rarissima eorum observata fuerunt exempla, qui defectu nutricum feliciter adoleverint.

Vitia Lactis 2. Morbosi. §. 9. Nam sive nutrix sive mater sitienti satisfecerint puerulo, nisi sana vegetaque gaudeant corporis œconomiâ, indubitatum est, morborum semina radicesque firmissimas in eum, tanquam per medium fomitem, transplantari. Lithiasin per nutricem in puerum derivatam, notavit Helmont. *Tr. Nutrit. Infant. ad V. L.* Lue ♀ea per matres infectas puellas inquinatas binas observavi in Nosocomio Patavino: nutrices habitus serosioris ad affectus catarrhales proclives reddere, quos nutriunt infantes, compertum est: Scorbuti labes multiformis per mammas propagari in sugentem, nemini mirum, quum contagiosa ejus indoles sit notissima. Sed res ipsa cùm loquatur, quid opus ulteriori diductione? Quin etiam sana licèt in proprio corpore deprehendatur nutrix, si tamen propriæ constitutionis causâ, idque ex ratione peculiaris in stomacho digestionis, vel certæ in glandulis mammarum texturæ, serosius, acrius, aut salsius, aliovè modo minus conducens infanti lac colligat, etiam citra sugentum noxam id propinari nequit, quin nutrimentum tale, ipsi minus appropriatum, hostile & inimicum evadat.

Vitia Lactis 3. nimis nutritivi. §. 10. Sed utut sanissima etiam sit mater vel nutrix, tamen tenello infantulo ipsum lac probè excoctum, crassius, spissius, adeoque uberioris nutrimenti, non æque primo statim haustu convenire vel ex eo fit manifestum, quod in utero materno adhuc conclusus fœtus nutrimentum lacteum per os hauriat admodum subtile, perque duplicem chorii & amnii membranam probè filtratum & depuratum, quo teneriora faciliùs perluat abdominis viscera. Ob id provida mater natura post partum in salutem editi fœtus non statim lac perfectum pinguius & spissius subministrat, sed præmittit Colostrum, h. e. serosiorem tenuioremque Chylum, ut hic ipse minùs stomacho facessat negotii, quin potiùs serositate salinâ abstergat blandè stomachi mucum, intestinorumque sub gestatione collecta recrementa expurget, ac virtute diureticâ organa urinaria probè eluat, ut ita supervenienti successivè alimentoso magis lacti facilitetur digestio, & impediatur facillima ejus corruptio, cùm reverà tale Colostrum sit alimentum medicamentosum. Hinc istud, quod die primo scaturit ad mammas, potentiùs purgat; quod secundo & tertio minùs, donec succedat purgatrici vis nutrix. Quam pessimè E. suis consulunt natis, qui robustis, aut obesis, aut qui jam aliquandiu lactarunt, nutricibus mox tradunt eosdem, à quorum lacte butyroso & caseoso nimis gravatur tenellus stomachus, & digestionis opus inde insigniter retardatur, ac cruditati acidæ lactisque coagulo promptissima occasio subministratur. Illustrat hæc epilepsiæ exemplum, aliquot filiabus lethale, ex nimiâ lactis, materni licèt, butyrositate & pinguedine, quod recenset Hoffmannus *Tr. de usu & abus. medic. Chymic. p.* 49. Quod si verò matres nutrire intendant suos fœtus, quo quæso consilio corrigunt naturæ prudentissimos conatus, & tam studiosè emulgent salutare hoc colostrum, quasi nocere possit infanti, quod ceu divina medicina ipsi propinandum foret? Id quod etiam contra quendam Medicum ursit sufficienter Veslingius. *obs. & Epist.*

Epist. 28. *p.* 123. & ante eum Spigelius in erudito scripto de formato fœtu *c.* 13. *p.* 16.

Vitia Lactis 4. superfluè ingesti.

§. 11. Sed tolerabile adhuc, quia facilè corrigibile esset hoc erratum, nisi gravius longè, familiarissimum licet, se offerret, nempè superflua & inordinata, & tantùm non coacta, lactis infusio, qua matres pueros suos nimis alendo sæpè necant, & dum lactant, mactant, ut rectè observat Kerckringius *Spicileg. Anat. Obs.* 40. Dum ad quemlibet ex quacunque causa excitatum infantis ejulatum, ipsi renuenti licèt, subinde papillas in os intrudunt, ac lac sugere cogunt, priori, licèt crudo adhuc, subacido & nondum concocto in stomacho hærente, unde novi superingesti necessaria congrumescentia, caseatio, ac utriusque in pastam acidam, viscidam, corruptio succedit: unde Pylorus indignatus vel se pertinaciter stringit, qui aliàs de seipso in pueris arcto munitur sigillo, observante hoc etiam laudato Kerckringio *c. l.* & planè non, aut difficulter saltem talia caseata transmittit, ut ulteriori morâ in loco isto tepido in deterius, ac ex cruditate acidâ in corruptelam putredinosam labantur, ac in liquamina putrida, flavescentia, nidorosa, &c. tandem degenerent: vel graviori furore percitus idem Pylorus, salutari licèt effectu, per gulam omnia ista vitiata remittit: vid. Helmont. *Tr. Infant. Nutr.* qui Tragœdiam hanc graphicè & eleganter delineavit. Præstat sanè hic peccare in defectu, quàm in excessu, cum repletiones ad extremum productæ graves esse soleant, teste Hippocrate *f.* 1. *aph.* 4. & sicut repletio omnis, in specie panis in adultis, ità sanè lactis in tenellis, est pessima; hinc enim consequenter *impura corpora, quò magis nutriveris, eò magis læseris*, Hippocr. *f.* 2. *aph.* 10.

Vitia Lactis 5. per malam diætam depravati.

§. 12. Periculosius jam urget Fatum misellos lactentes, ex perversâ & sæpissimè inordinatâ lactantium diætâ, circa quam saltem alimentorum promiscuam ingluviem, affectuum neglectam refrænationem, & excernendorum pariter ac retinendorum peccata considerabimus.

1. quoad assumta.

§. 13. Sanis quidem omnia sana, modò per internam appetitus dictaturam imperentur; quòd enim sapit, nutrit, adeò ut in sanis scrupulosus alimentorum delectus reverà sit frustraneus, quin potiùs, si appetitus circa aliquod objectum feratur intensiùs, inprimis consuetum, [nam in insuetis appetitus subinde medicamentum quærit] vix denegandum sit, quia fermentum digestivum potenter quælibet in sui ditionem trahit & coërcet, utut talia cum moderamine mediocritatis propinanda sint, cùm sobrietas rectè cardo totius dicatur diætæ: id quod nutricibus conducititiis in specie observandum, ut plurimùm egenis, adeòque famelicis, & frequenter nimio nutrimentorum excessui primitùs indulgentibus. Lactantes tamen præ cœteris tenellos respicere debent, cùm leve illarum erratum, utut ipsis innocuum, his graves subinde inducat passiones, & assumtorum plures proprietates in chylo persistentes, utut plus minus infractæ aut alteratæ, sui tamen præsentiam in lacte manifestò exerant, & anisum pro augmentando aut corrigendo lacteo chylo assumtum, sui in eo præsentiam odore testetur; non secus ac florum sambuci in lacte decoctorum insons esse solet potus, imò admodum proficuus pro lactis augmento, quos tamen observavi à nutrice fortiùs dicto modo decoctos, & liberaliùs potatos, & ipsi lactenti copiosum excitasse alvi profluvium: confer. Bartholinus *Centur.* 2. *Histor.* 93. *p.* 338. Nil dicam hìc de purgantibus, quæ nutricibus propinata infantes purgant, & omnia inprimis propriè dicta infantibus sunt inimicissima. Tacebo peculiares idiosyncrasias infantum, quoad certa assumta à parentibus transplantatas, qua à nutricibus neglecta graviter tenellos lædunt, quarum exempla recenset Digby *de Natura Corpor. Tr.* 1. *c.* 38. *p.m.* 424. 436. Verùm in specie urgeo acida, quæ sive sint condimenta, sive potulenta, etiam Vinum, [in non assuetis] sui vestigia in dulci Lacte relinquunt, utut sensibus abscondita, postmodum tamen torminum infantilium ex acido rodente autores. Unde & cautiores matres, dum fœtum in utero inclusum gestant, acida nimia fugiunt, ne præmaturè insontes torqueant, aut fomitem epilepticum ingenerent: id quod sæpiùs observavit Celeber. Sylvius, quod nempe infantes nati à matribus, acido non adeo indulgentibus, epilepsiæ minus sint obnoxii, idque etiam adeò pluribus

tribus matribus prædixit; Cùm præterea acidorum abusus ad abortum gravidas disponere rectè asseratur à Beckio, *in Medic. & Experim. p.* 214. quod etiam de Vino, quòd nempe fœtum pellat, asserit Hartmannus *Prax. Chym. c.* 229. §. 3. Unde etiam Joh. Ant. **von der Linden** / *in Comment. super hunc locum*, primis gestationis mensibus Vinum gravidis, in specie, ut vocat, calidioribus, prohibet metu abortus, quibus ultimis 2. vel tribus mensibus Creticum aut malvaticum, in parvâ tamen dosi, concedit. In quo tamen acido frequentissimè peccatur; amicum enim ac gratissimum cùm sit stomacho, tantum non quotidianum ejus percipimus appetitum. Caseus itidem non immeritò interdicitur nutricibus, ne hoc tanquam præmaturo coagulo ad grumescentiam p. n. jam in mammis lac disponatur. Cerevisia non ritè fermentata, aut fecibus turbata, utut robustiores in nutricibus intestinorum tunicas minus afficiat, à fermento stomachi ferè subacta, pueris verò quod diarrhæam torminosam excitet, compertum est. Id quod similiter de fructibus horæis succulentis, facilè fermentescentibus, manifestum est; sicut aridiores è contrario alvum pertinaciùs sistunt, quod contigit in infante, cujus nutrix avidiùs castaneas assumserat, teste Timæo *l.* 5. *Cas.* 15. *p.* 252. Cautas ergò nutrices esse jubeo in assumendorum ratione, plus minus tamen, prout nempe aut consuetudinis aut digestionis primæ, vel absolutioris vel deficientis, adeoque subactorum plus minus & alteratorum à fermento digestivo ingestorum in iis fert ratio.

Quoad 2. animi pathemata. *§.* 14. Affectuum exorbitantiæ jam attingendæ sunt, quorum inordinatus insultus, ut generaliter spiritus animales totumque genus nervosum, & his mediantibus massam sanguineam & reliqua corporis contenta liquida commovendo insigniter alterat; ità specialiter nutrientium depravat lac. Præ cæteris iracundia & terror nutricum nimius nocentissimus est infantibus, & ab utroque, in specie priori, epilepticas excitari convulsiones, notissimum est. Turbant sanè affectus omnes concoctionis primæ negotium, adeò ut ex tristi nuntio esurienti inopinatò allato, adeoque incusso sic terrore, statim pereat omnis appetitus, unde digestionis consequenter impedimenta, & cruditatum acidarum occasiones: qui effectus itidem ex Iræ furore expectandi sunt, sub cujus fervore vel maximè sanguinis ebullitio & quasi febrilis effervescentia cum bilis orgasmo, considerandi veniunt. Ex alterato ergò ac depravato chylo simile generabitur Lac, aut hoc genitum licèt in statu pacato, sub intestinâ tamen affectuum rebellione, & inde natâ omnium corporis contentorum à spirituum vario ac p. n. impetu, non potest non insigniter alterari, & variè commotum ac quasi secundùm minima concussum in partes secedere, & butyri ac casei ex seroso vehiculo quasi separationem p. n. pati. Vix sanè quicquàm frequentius est, ac terrorem, non minus quam iram, lactis inducere coagulum, ac in mammis grumescentiam; unde tandem inflammationes, dolorosissimique abscessus, & in specie erysipelata superveniunt; sicut à tali lactis semicaseati suctu mille malis insons mulctatur infans & speciatim ad epilepsiam ordinariò disponitur. Observavi juvenculam primiparam, quæ suum alitura infantem, pro uberiori lactis proventu, & meliori papillarum protuberantia, simul catellum subinde mammis admovebat. Evenit casu, ut graviter perterrefieret puerpera, unde repentè, ad se cum rediisset animus, catellum mammas exsugere permittit, ne alterato isto lacte fœtui noceret: quo facto brevi post gravi epilepsiâ corripiebatur Catellus, quæ propinatâ Theriacâ, & insequente gravi sopore, demum evanuit. Sed præter has sensiles coagulationis & grumescentiæ qualitates nocivas, & alias multifarias difformitates induit lac, ex tam variis affectuum fluctibus: quibus sanè non tam matres, quàm specialiter nutrices, obnoxiæ succumbunt, quarum singulæ infantis nutrimentum lacteum morbosè disponunt, & ità fœtûs sanitatem graviter labefactant.

§. 15. Excretorum supersunt considerandа in nutricibus errata, quæ inter menstruorum consideratio primatum obtinet. Supprimi hæc ipsa, ut in gravidis, ità & in lactantibus (probabiliter in salutem fœtus) naturæ respondet legibus; in habitioribus tamen, sanguine turgescentiore præditis viraginibus dictis, tam primis gestatio- Quoad 3. excreta.

stationis mensibus, quàm ipso lactationis tempore, eadem ordinatiâ erumpere periodo observatur crebrius, collectore Exemplor. Schenkio *Observat. pag.* 574. *&* 630. Quoties verò sanguinis ista contingit excretio, toties sensilis in tenellis observanda venit alteratio, quâ languidi, lachrymosi, ac imbecilles fiunt, donec obturato denuò sanguineo fonte, dicti languores etiam denuò remittant. Id quod itidem observatum à Paulo Zacchia *Quæst. Med. Legal. lib.* 7. *Tom.* 3. *quæst.* 3. *pag.* 599. singulari scilicet fermentativo motu sanguis sub menstruationis tempore agitatur & turgescit, unde & menstruam febrim, seu omni mense, quum sanguis per genitalia evacuaretur recurrentem, ex acriori scil. effervescentia observavit Lindanus *in Coll. MS. super Hartmann. Prax. Chym.* Quidni ergò lac tunc temporis & similem fermentativum concipiat motum, qui & turbet infantis primam digestionem, & vitalem sanguinis fermentationem vitiet, forsan simili quodammodò ratione, atque quando adulti cerevisiæ potui vel vini adsueti, ex potu talis liquoris adhuc nonnihil fermentantis ceu extraordinariè affecti subindè non leviter læduntur. Verum enimverò insignior longè lacti imprimitur alteratio, si per fœcundum coitum nutricis impediatur menstruatio, ad corruptionem exinde lac disponitur, & horridam quodammodò acquirit impressionem, fœtui ferè abominabilem; id quod & in brutis observabile est, ut curioso exemplo observatum à Grafio *de Org. Viror. Genit. pag.* 126. Lac ita depravatum, ne dicam corruptum, ab infante haustum degenerat in ejus stomacho in vitiosum casei coagulum, tenello infantis stomacho mirè infestum, adeo ut eidem exindè stigma per totam vitam durabile inprimatur; unde casei aversionem tam multis familiarem, non absque summâ probabilitate deducunt *Schockius lib. de Aversat. cas. & Ill. Digby de Nat. Corporum cap.* 38. *pag.* 437. Ob id & Medicorum est præceptum, ut toto lactationis tempore nutrices à coitu abstineant, unde etiam lactantes matres, à redditione debiti excusat, propter insignia fœtus nocumenta, Paulus Zacchias *loc. supr. cit.*

§. 16. Hæc vitia lactis fuêre: restant adhuc errata Pultis ceu secundum genus errorum in assumtis. Detestor autem in pulte inprimis farinæ crudæ usum, quæ cum lacte vel aqua subacta & cocta, ac in pulmentum instar viscosi glutinis redacta, quid aliud dabit, quam pastam tenacem, crudam & viscidam, utiliorem bibliopegis pro glutinandis chartis, quàm infantibus pro nutritione: siquidem ob fermentationis farinæ in panificio pro adultis etiam summè necessariæ defectum difficillimæ eadem existit digestionis, quia laboriosæ in ventriculo fermentationis. Panis ex quacunque farinâ confectus, non ritè fermentatus, ac ità pro digestione stomachali faciliùs suscipiendâ, & in aliis unà assumptis promptiùs adjuvandâ ineptus, ex defectu acidi spirituosi volatilis, crudam farinæ mucaginem resolventis & volatilisantis, quantum noceat sanitati, etiam adultorum, & quàm fœcundus sit genitor morborum chronicorum, præter quotidianam experientiam vel muliebris loquitur sexus, ex talis panis usu menstruorum patiens defectus & cachexias, ut pluribus videri potest Kergerus *de Ferment. s.* 3. *c.* 2. *p.* 216. & Schockius *de Ferment. c.* 2. *&* 3. Ast robustus est adultorum ex spirituosiori ac acriori fermento stomachus, debilis è contra infantilis: ingere tale pulmentum glutinosum & viscidum, & superaffunde lac butyro & caseo pingui turgidum, quid putas futurum exindè in stomacho infantili? tenax nempè & glutinosus, vitiosoque acore intensè tinctus emerget mucus, mille malorum in junioribus talibus fœcundus parens. Compertum sanè est, sponte suâ & facilè quamlibet farinam liquore sufficienti subactam, & in loco tepido asservatam, acescere insigniter, & hinc fermentare & spumosè turgescere, etiam citra fermenti additionem: id quod si fiat in stomacho infantis, ex p. n. & stomacho peregrino pultis acore corrumpitur superingestum lac, & in grumos caseosos densatur, adeoque tota digestio prima exinde depravatur insigniter. Potiùs ergò farinæ talis, pro meliori digestione, fermentativa præparatio extra corpus præmittatur, quam quod cum tanto sanitatis periculo eadem in stomacho demum instituenda supponatur. Perspexerunt hoc & rejecerunt ob id tales pultes jam olim plures insigniores Medi-

Cap. 4. Vitia pultis 1. in præparatione.

Medici, uti de hoc videri potest Velschius *de Vena Medinens. s. Dracunculis Veter. Exercit. de Verm. Capill. infant. p.* 261. conferatur simul Hildanus *Cent. 6. Obs.* 34. qui periculosissimam pylori obstructionem à tali spissâ pulte natam, observat.

1. In usurpatione.

§. 17. Post pultis præparationem culpo etiam ejus usurpationem, dum nutrices eandem prius in ore volutant, & salivæ permistione debitam fluiditatem conciliant, indeque infantis ori intrudunt. Jam vero salivæ singularis est vis fermentativa, à modernis sufficienter declarata, ratione cujus proficua sanè esset ejus cum pulte miscela, si exactè sana nutrix eam institueret: sed cum ratione hujus virtutis fermentativæ etiam morbosa contagia sub ejus vehiculo promptissimè communicentur, seque multiplicent, ob id minus istam nutricis delibationem permittere possum, cum exinde facillimè ad morbosam corruptelam puls disponatur, inprimis si tantillum scorbutici fermenti gingivas & salivam inquinaverit.

Causa proxima affectuum infantilium.

§. 18. Detectis ità remotioribus causarum morbificarum fontibus, dum exactiùs nocendi rationem proximam seu rationem causandi inquirimus, perspicuum evadit, succum vitiosè acidum, nunc viscidum, nunc aqueo-serosum, defectu primæ digestionis in ventriculo, ejusque intestino duodeno perfectionis, adeoque ex cruditate acidâ coacervatum, esse causam proximam & radicem, ex quâ tot morbi infantiles frequentissimè propullulare soleant. Hunc s. Galenicorum pituitam acidam, seu Paracelsistarum ⊖ acidum seu Tartarum fecalem appellare velis, mihi perinde est; simus namque in verbis faciles, modò in rebus conveniamus. Facillimè scil. lac, seu sanum seu alteratum, in stomacho tepido p. n. acescit, idque eò magis, quo copiosiùs aut inordinatiùs ingeritur, hinc spissescit, & factâ per coagulum seri à contentis separatione casei cum butyro perniciosus grumus nunc in stomacho, nunc intestinis subsidet, & plùs minùs pertinaciter agglutinatus hæret, conferente symbolum pulte farinaceâ crudâ & viscidâ facilè acescibili, una cum retento & plus minus corrupto meconio, unde ex conditione loci, h. e. stomachi calidi, & ratione contentorum recrementorum, uti & ingestorum lacteorum & pultaceorum intensus acor necessariò & de facili oritur, qui nunc materiâ viscidâ irretitus, in primis viis suas ludit Tragœdias, nunc vehiculo aqueo seroso, & lymphatico ulterius distributus, etiam aliis & remotis in locis mille malorum existit artifex. Clara hæc evadunt spontè, modò superioribus thesibus explicata probè consideremus, in specie *in thes.* 5. 7. 9. 10. 11. 13. 14. 15. 16. &c. simulque observemus, pleraque infantum mala per remedia acidum destruentia, de alcalium tam volatilium quam fixorum prosapiâ, uti & per aromatica ⊖ina volatilia Oleosâ, optimè percurari.

Variat subinde causa proxima.

§. 19. Quæ tamen ità intelligenda sunt, non quasi alia nulla in corpore tenello sint errata, quàm quæ ex dicto acido oriuntur; ubique enim excipiendi sunt hæreditarii morbi, uti & à lactantibus transplantata morborum seminaria, aut aliorsum hausta contagia. Præterea mille larvas induit lac sub sui corruptela, mille inde nocendi artes, non tantùm dum adhuc in mammis turget, sed in specie, dum infantis in stomacho corrumpitur, hinc in intestinis tàm à bile quàm succo pancreatico alteratur, subinde à restitante meconio similibusque excernendis inquinatur, quin & propriâ sponte de facili corrumpitur, unde diversimodè dulcescit, amarescit, colliquescit, viridescit, livescit, putrescit, verminescit, aliasque quam plures peregrinas ascificit sibi qualitates: nam & jam in tenellis sexcenta seu potius infinita Hippocratea, de quibus Autor Libri *de Prisc. Medic.* locum inveniunt. Unde tam in abdominis visceribus, quam massâ sanguinea, & inde derivatis reliquis contentis liquoribus activis, quamplurima p. n. nocumenta præstò adsunt. Utut ea, quæ ex cruditate acidâ veniunt, sint frequentissima, quia talis corruptela est familiarissima.

Unde acidum adeò vitiosum in infantibus.

§. 20. Paradoxon equidem videri possit, quî in semilacteis infantibus, adeoque dulci rore ubique perfusis, ex lacte dulci primitus concretis, & eodem cum pulte insipido dulci enutritis, acor adeò nocivus & subindè intensus oriri possit, à quo tam tetra superveniant symptomata. Sed clarius redditur facilè totum negotium, modò aspiciantur assumpta tam matris utero gestantis quam nutricis lactantis.

tis. Hæ ipsæ enim præter manifesta acida, quæ, ut supra §. 13. monitum fuit, ex dictamine appetitus hauriunt, vescuntur saltem pane, & bibunt cerevisias. Panis omnis, in specie secalinus, continet in se spiritum intensè acidum, volatilem tamen, adeoque in se saluberrimum, duriora tamen etiam corpora, v. g. Coralia, ferrum, Vitrum ♁ii, aliaque rodentem, qui cum aliis assumtis lacti simul materiam præbet. Utut autem acor hic ipse, partim sub stomachi digestione, partim bilis alcalinæ in jejuno permistione, alteretur plus minus in salsum volatile, sicque occultetur, nihilominus facilè datâ occasione denuò se exserit & operatur; hinc enim tam facilis lactis acescentia, & assumta acida matri ac nutrici innocua, tamen infantibus per lac revera ad gustum dulce sunt torminosa, & vel maximè hostilia. Cerevisia verò quæcunque facillimæ est acescentiæ, cum modica lupuli pinguis aromatica conditura non sufficiat, quin tandem acescat; ut taceam vel cerevisiam novellam, à fæcibus nondum sufficienter depuratam, fermentando in stomacho facillimè acescentem, aut cerevisiam inveteratam jam nonnihil acidulam, à nutricibus subinde haustam. De cætero his ipsis vix ulla est cura, quantum sua assumta fœtum aut infantem afficiant, utut earum delicta diu pòst demum luant infantes, idque datâ qualibet occasione, utplurimum per epilepsiam, ut supra §. 13. monitum. Quid fructus horæos memorem, effervescibiles facillimè, acetaria & similia, gravidis pariter ac lactantibus citra reflexionem in fœtum familiarissima. Adeo ut acidum sit, quod morborum infantilium frequentissimus est autor; sicut subjectum ejus viscidum eos contumaces subinde reddit, aut crebriùs recidivantes; vehiculum verò aquosum etiam in remotioribus locis, & extremâ corporis peripheria, eosdem propullulare facit.

Unde tormina & varia alvi excreta Infantum.

§. 21. Jactis hisce fundamentis facilis est via, ulteriùs indagandi supra enarratorum morborum generationes. Tormina infantibus ferè inevitabilia ab acido oriuntur, quod ex stomacho, sæpissimè ex lactis coagulo & esu acidorum à nutricibus delapsum, intestinorum membranas pungit, rodit & lancinat; unde isti cruciatus, cum convulsivis spasmis juncti, prodromi exinde non rari epilepsiæ, iique eò crudeliores, quo viscidiori glutine se agglutinaverit eorum parietibus. Horum indicia, præter ejulatum, sunt utplurimùm excreta viridia plus minus, seu, ut vocant, porracea & æruginosa, oriunda ab acido excessivo & vitioso (nam acidum acrem odorem spirant talia) cum bile ⊖inâ Oleosa volat. permista, ex quorum miscela viriditas ista exsurgit. Equidem viridis color reverà sub concursu plurimùm ex miscela flavi & cœrulei emergit: flavedo in bile clara est & conspicua: cœruleus color in nullo succorum corporis unquam nec naturaliter nec p. n. observatus fuit, unde rarissimum, & fere unicum est exemplum, quod recenset Meara, de lacte nutricis saphirinum colorem exacte referente *in Exam. Diatribe de Febrib. Willisii p. 65.* Cum tamen cæruleus color ad nigrum accedat propius, adeoque in certâ luminis maximam partem intrò susceptione in porulos, & cum umbrulis mistione consistat; loco hujus in corpore absentis acidum perspicuum licèt, constringendo tamen & angustando aliquali subjecti coagulatione, poros flavi corporis sufficiet, inprimis si dictum acidum & ipsum in subjecto nonnihil densiore & crassiore hæreat, ut exinde viridis ceu medius inter cæruleum & flavum color emergat. Comprobat dicta experimentum Graffii, *de succo pancreatico thes. 145. 147.* ubi bilis flava ex miscelâ cum spiritu Vitrioli atro-virescentem induit colorem. Nec est, quod quoad experimenti fidem objicias, id quod alio mihi obtigit tempore, in spiritu Vitrioli adhuc contentas esse, & sub rigoroso ignis examine cum acido simul elevatas metallicas ♂eas & ♀les particulas, quæ attactu alcali bilis præcipitatæ virorem repræsentent, sicut eædem attactu gallarum in Vitriolo atrum colorem induant: nam idem experimentum tentavi & cum spiritu ⊖lis purissimo, non secus ac cum spiritu ⊕i, & ubique idem fuit successus & eventus, quod nempè istâ misturâ intensius viror effloruerit: id quod simili ratione de lactis vitioso acore, virorem cum bile producente, verum erit. Unde subinde etiam grumosa apparent talia, sub infantum torminibus excreta; quia lac à præternaturali acido in grumos

mos caseosos coagulatum, istam larvam induit. Non tamen semper talia grumosa simul sunt viridia, quin subinde sint flava. Scilicet discoloratio horum excrementorum oritur à bile per acidum mutatâ & corruptâ; sæpè tamen evenit, ut feces excernantur flavæ, quæ pauco tempore postmodum colore viridi tinguntur. Causa hujus phœnomeni est: 1. quod acidum in bilem, quamdiu in corpore fuit, sufficienter non egerit, propter impedimentum lactis, continuò vel brevibus intervallis tantum assumtum, quippe quod ejus vim temperando infringat: 2. Quia non nisi finitis effervescentiis,& præcipitationibus, mutationem rerum accuratam observamus; unde post excretionem, dum aëris accedit adjumentum, finitâ mutuâ actione & reactione permistorum, color tandem tertius emergit: 3. Quia & ipsa commista excreta faciliùs forsan in aëre libero novum coloris schema arripiunt, quam dum in intestinis adhuc sunt coërcita. Observandum quoque hoc loco atrocissima non rarò adesse tormina, excretis alvi aquæ instar leviter flavescentis fluidis, quæ nimis fluida, subinde adeò acria observantur, ut & podex excoriari exinde soleat.

Unde Anorexia, Vomitus, Præcordiorum & hypochondriorum inflatio.

§. 22. Quodsi copiosus tenaciorque grumus stomacho incumbat, cui per pylorum transitus negetur, non potest non exinde appetitus dejici, & activitate fermenti digestivi, à lacte vel copiosiore vel coagulato obrutâ, horror mammæ oriri, cum absolutâ apepsiâ, cùm quotidie observemus, istud quod semel stomachum læserit, ceu hostile postmodum, diu eundem aversari: quod si graviùs exinde oneretur stomachus, vel obstruatur omnino pylorus, de quo vid. Hœferus *Herc. Med. p.* 149. item Hildanus *Centur.* 6. *observat.* 34. & irritetur quoque hujus convulsiva contractio, quam vomitus violentus sequitur, supervenit, tenella corpuscula insigniter quidem lædens, salubris tamen, quatenus excrementa ista removet, & graviorum malorum jamjam imminentium est medicus. Finge enim hærere talia diutiùs in Ventriculi bursa, facilè ex acore fermentativo pastæ instar farinaceæ intumescent, & impetuoso flatuum proventu, intumescentium præcordiorum, hinc diaphragmatis impedito motu, difficilem respirationem, & ex horum flatuum in orificium sinistrum impetu, hujusque pertinaci strictura, præcordiorum anxietates, inde inquietudines, somni impedimenta, vigilias inferent. Eadem est origo hypochondriorum inflationis, & totius abdominis tympaniticæ distensionis; nam loco saltem differunt à priori; pasta nempè acida viscida, vitioso acore fermentata, concurrente simul alcalino bilis stimulo, Gas tale flatuosum eructat. Scilicèt farinacea puls cruda acescentiam necessariò subit in stomachô, unde cum lacte semicoagulato turgescentia fermentativa, de quo suprà, flatuumque & modo dictorum symptomatum in & circa hypochondria & epigastria fertilis proventus. Cogitemus adultorum hypochondriacum affectum, & in eodem flatuum & borborygmorum impetus, ex acido viscido digestionis primæ relicto p. n. oriundos, & simile ferè in infantibus usu venire perspiciemus; cum sufficienter Helmontius *Tr. de Flat.* horum originem ex acido stomachali, non tamen fermentali, ordinariò demonstraverit.

Unde singultus, tussis, asthma infantum.

§. 23. Quod si tenacior talis, acidiorque mucus superiori ventriculi orificio firmiùs adhæserit, per consensum firmissimæ connexionis diaphragmatis simul irritabitur musculus, unde hujus sub inspiratione factâ convulsiva contractio singultum, subinde contumacissimum, infert; sicut in ventriculi cavo si magis fluctuent pituitosa talia acida, aut ⊖so acida, eaque successivè irritent orificium superius, vel infensâ & molestâ suâ præsentia, vel saltem halitibus acrioribus, excitabuntur sub expiratione occasione vellicati diaphragmatis, ipsique compatientium musculorum expirationi inservientium, horum convulsivi motus, unde repetentes tusses concutient tenella pectora. Reverà enim ex stomacho, hujusque in se ipso coacervatis cruditatibus infantum exoritur tussis, subinde tantâ violentiâ repetens, ut non nisi superveniente Vomitu, copiosique muci rejectione, ad tempus cesset. Rara autem infantibus sicca tussis, aut quæ ex laryngis asperæque arteriæ oriatur irritatione, obvenit, nisi interdum inclementioris aëris afflatus & liberior haustus suo modo ad hunc disponat. Idem asserendum

rendum de tussi istâ, quæ sub dentitione laboriosiore frequenter turbat infantes, quam copiosior salivæ subinde ⊖so acrioris defluxus in stomachum, & inprimis uberior ejus ex membranâ pituitariâ posteriori seu inferiori transsudatio, & inde defectuosa reddita prima digestio, & cruditatum accumulatio infert. Idem asserendum de infantum asthmate, quod utplurimum ex ventriculo onerato oritur, dum mucilagines acidæ coacervatæ, & flatulentâ turgescentiâ tumefactæ, molestum tale asthma producunt; hinc etiam provocato Vomitu statim liberantur, Autore Primerosio *de Pueror. Morb. p.* 73.

Unde Lumbrici in Infantibus.

§. 24. Quod si mucus similis, blandior tamen & dulcior, ex alimentorum quocunque modo digestorum reliquiis in intestinorum canalibus diutiùs hæserit, occasione loci, caloris, & inchoatæ successivè putredinis, occultata lumbricorum semina excitantur, fœtusque vivi excluduntur. Semina scil. vegetabilium Cerealia, in specie secalina & triticea, vel immediatè in pulte farinaceâ, vel mediatè cum lacte ex pane comesto genito ingesta, seminali insectorum contagio, (quod sub minimâ etiam mole latere potest, utpote constituere dicitur saltem 2800. partem sui seminalis corporis) quasi imprægnata, data occasione hæc excludunt. Accedit, ut monui, tepor loci blandus, vis digestiva ventriculi debilior, quà digerendo non subiguntur omninò dicta animalculorum seminalia primordia, & temperata bilis acrimonia infantum, defendens aliàs succos, quos attingit à tam promptâ putredine & verminatione: unde & ibi, quò fermentum fellis non pertingit, lumbricorum est Patria, Autore Helmontio *tr. 6tupl. Digest. §.* 82. hinc & tinearum in adultis causam potissimùm in obstructionem cystis felleæ refert Hartmannus *in Praxi Chym. c.* 156. *§.* 11. Talibus E. occasionibus facilè viva ista putredo excitari poterit.

Unde atrophiæ, febres lentæ, Tineæ, furunculi infantum.

§. 25. Cùm ergò ex suprà dictis subinde mucus crudus acidus & viscidus loco nutritii succi distribuendus sit, non possunt non eodem intestina aut admodum incrustari, aut oscula ductusque lactei eodem obstrui, aut glandulæ mesaraicæ consequenter infarciri, unde tumores abdominis protuberant, & denegato nutrimenti transitu, insigni totius corporis atrophiâ contabescunt infantuli, accedente simul utplurimùm alvo laxiore: vid. Sylvius *Prax. l.* 1. *c.* 14. *§.* 56. *p.* 168. *item Prax.* Barbette. *l.* 3. *c.* 2. *obs.* 3. *& Anat. Pract. l.* 1. *c.* 14. Hœferus *Herc. Med. l.* 7. *p.* 349. Sydenham *de Febr. p.* 89. Ut taceam hoc loco dyscrasiam lactis alieni, nempè nutricis, vel inepti pro nutrimento infantis, vel vitiati, unde ibi atrophia, hic cachexia supervenit. Quod si minus viscidus, crudus tamen & vitioso acore, vel saltem acri-salso sapore inquinatus distribuatur tandem, pro sanguine augmentando & corpore nutriendo, necessariò depravatur exinde Mæ. S. Crasis, vitiaturque insigniter sanguificatio, & oritur p. n. ejus effervescentia, unde febres variæ, in specie lentæ, sub vesperam præcipuè exacerbantes, superveniunt. Inquinatur hinc necessariò etiam lymphæ latex nimio acore nimiaque acrimoniâ, simulque subinde nimis viscida redditur, unde & circa glandulas tumores, & catarrhales affectus infantibus superveniunt, in specie tusses siccæ nocturnæ, ex lymphæ talis acido acris ad laryngem effusione; item per membranam pituitariam inferiorem transsudatione oriunda. Obtunditur econtrà bilis ⊖ vol. oleos. seu balsamicum, unde perfectio digestionis primæ in intestinis deficit ultima, & ita magis magisque propullulantes jam confirmantur ægritudines. Quod si cum tali plus minus intensâ sanguinis & lymphæ labe nutrimentum exindè pro augmentandis & sustentandis partibus confectum, has ipsas subintret, & per earum porulos distribuatur, nullo modo perfectè ipsis assimilari potest, quin potiùs acore, anteà quidem apparenter occultato, & aliquali simul visciditate ipsis inimicâ, hinc inde in pustulas congeratur, in quibus acor denuò manifestatus cum vicino rore partium acrius effervescit; hinc altior tumor, intensior rubor & ardor supervenit, donec mutuâ temperaturâ nunc in pus, nunc in saniem, nunc aliud simile liquamen abeant, & per cuticulam prius in squamulas & furfures erosam exeant, relicto adhuc post se fermento subtili, acido viscido, corrumpente ulteriùs novum, inculpatæ etiam notæ, alimentum, istud-

istudque in similes sordes transmutante, serpente ita successivè ipso malo ulterius, & inquinante & excedente acore suo proximam adjacentem partis substantiam, ut in favis, tineâ, crustaque lactea, item furunculis infantum, obvium. Quæ omnia eò faciliùs eveniunt, eòque pertinaciores radices figunt, quo minus transpirabiles sunt partes ita affectæ, & quo magis poris earum clausis, dicta excernenda successivè congeruntur.

Crustæ lacteæ origo.

§. 26. Facta modò lymphæ p. n. acidæ, item crustæ lacteæ, mentio, uberiorem sui explicationem urgent. Siquidem dictas corporis, & inprimis faciei & capitis, defœdationes pustulosas crustosas, ulcerosas, quæ crustæ lacteæ, achorum & tineæ nomine venire solent, quarum descriptiones & differentias saltem accidentales vide sis apud Practicos, reverà ex lymphæ nimis, seu p. n. acidæ plus minus simul viscidæ, vitio originem ducere arbitror, lacte vel matris sub gestatione fœtus, vel nutricis sub ejus Lactatione vitioso, causæ remotæ vices obtinente. Semper enim ferè cum hisce defectibus glandularum in collo & circa caput densè consitarum, item porotidum, &c. tumores conjuncti esse solent, ita quidem, ut vel præcedant, vel simul affligant, vel dictos affectus declinantes subsequantur. Rarissimè hoc posterius observatur, & vel metum recidivæ, vel mutationem defœdationis dictæ in alium affectum p. n. secum trahit: Istud prius frequentissimè accidit, ita ut mulierculæ etiam per experientiam edoctæ, ex conditione dictorum tumorum, quasi scrofulosorum, & quos ordinariè Haupt-Drüsen appellare solent, affectuum talium diuturnitatem, vel magnitudinem, aliasvè circumstantias probabiliter præsagire soleant. Certè observavi, tumores tales glandularum ad parvi ovi gallinacei magnitudinem in collo, mox infra aurem protuberasse, cum crusta lactea caput obducens evanuisset, quo tumore successivè subsidente, & tandem dicta lactumina denuo efflorescebant. Non amplius enim dubitatur, glandularum functiones versari circa lymphæ præparationem & distributionem, unde sponte patescit lymphæ vitium primarium subesse, ita quidem, ut ejus consistentiâ materiali obstruantur glandulæ, & inde consequenter intumescant; ejus vero aciditate, ob largiorem in partes intercutaneas capitis extimas effusionem, ex denegata plus minus debita distributione & motu per glandulas, pruritus intensissimus in dictis locis, cum pustulis rubris successivè in pus abeuntibus, & squamis insequentibus ac furfuribus, ex cutis & cuticulæ erosionibus superveniant: quæ omnia, pruritus, purulenta sanies, crustæ & squamæ, de aciditate agente causæ peccantis manifesta sunt indicia, ut alio loco & ab aliis probatum est. Ut taceam, asperiora facta hæc mala ad cranium usque penetrare, istudque erodere pro more acidorum, osseas substantias facilè erodentium, de quo vid. Sennertus *lib. de Morb. Infant. P. 2. c. 3. p. 28.* Unde & capitis partes extimæ præ reliquis locis dictis infestantur malis, ob copiosiores glandulas, quibus hinc inde speciatim collum stipatum est. Differentia autem has inter capitis defœdationes observatur, quatenus nunc acrior & acidior eadem fuerit, unde ulcuscula manantia, & copiosam acrem saniem fundentia, emergunt, vel quatenus eadem minus acris, sed ferè magis temperata & viscida extiterit; sic enim crustæ densiores, & densè subinde compactæ, & sibi invicem superstratæ, generantur, successivè decidentes: imò etiam pro lymphæ ita peccantis ratione varia glandularum quoque observatur constitutio, de quo uberior experientia adhuc consulenda venit. Et sanè non levis est cognatio talium lactuminum cum adultorum scabie, cùm & subinde contagiosa deprehendantur, & iisdem remediis, in specie nicotiana, sulphure, ☿, &c. curari soleant, & retropulsa, ut vocant, paria planè inferant symptomata; ita ut quasi particularis capitis sit scabies. Equidem vulgi fert persuasio, salubres esse infantibus tales defœdationes, quatenus præservent eos à gravioribus; quod negari suo modo nequit, quatenus sunt bonum quidem signum, sed malæ causæ, quæ si abesset, magis conduceret. Quæ hactenus sunt exposita, videtur confirmare, quem observavi, puerulus, 9. mensium præter propter vitio nutricis cacochymico-scorbuticæ insigniter, dictâ crustâ lacteâ super cranii hemisphærium, & faciem ferè integram

gram mirè deformatus: quæ cùm spontè evanuisset, successit gravissima tussis, tenellum pectus insigniter & continuò quatiens, cum copiosi muci in stomacho & Oesophago præsentia, unà cum diarrhœa serosâ, adeò acri, ut etiam extrema podicis & vicina loca excoriarentur: totum corpusculum insigni æstu fervebat, & insultus quidam epileptici, subinde istud convellebant. Factam fuisse hìc arbitror lymphæ peccantis metastasin, præter alia loca in specie ad glandulas salivales, & quæ laryngem irrorant, ut & ad pancreaticas, per quas lympha ista acida acris, non adeo viscida, uberiùs effusa, speciatim dictam tussim & diarrhœam, alia ut transeant symptomata, induxerunt. Dicta modò etiam rationem aurium humiditatis fluentis, excoriationis & exulcerationis, item labiorum, manifestam reddunt.

Quæ Variolarum radicata origo.

§. 27. Hæc ipsa vel manu nos ducunt ad evolvendam morbillorum, & in specie Variolarum, abstrusam aliàs naturam, cum harum, qua talium, fiendi modus & effectus cum modò dictis affectibus in quamplurimis conspirent, & etiam Tinea Capitis non rarò post variolas superesse, aut etiam easdem insequi soleat. Torquet inprimis Philiatros inevitabilis ferè harum insultus omnibus Europæis, ne dicam de aliis quibusdam nationibus. Ex menstrui sanguinis reliquiis multi cum Arabibus earum radicem derivant, alii ex repetita post semel factam conceptionem ♀eâ libidine: neutrum mihi satisfacere videtur. Quin potiùs si certò statuendum est, quod aliquod nobis quasi implantatum habeant principium, ratione cujus nemo ferè easdem effugere queat, earum radicem ex corruptelâ lactis nutritivi, tam in, quàm extra uterum, & vitioso viscido acore tenellos inde inquinante derivarem; exinde enim & frequentissimè saltem infantes & pueros, rarissimè demum adultos, affligere solent. Qui vitiosus acor aliquandiu occultatus, tandem occasione datâ, in specie excitata M. S. per fermentum simile extrinsecus inspiratum vel haustum, pernitiosas febriles effervescentias excitat, concurrente acido fermentativo viscido cum ⊖e vol. massæ sanguineæ, donec præcipitato & subjugato acido isto vitioso, & sero involuto, criticâ sanguinis purgatione hinc inde per vasa capillaria, in specie beneficio glandularum intercutanearum miliarium, excernatur, & sub cuticulâ hærendo successivè in pustulas coacervetur, quarum contentus salso-acidus succus effervescendo ulteriùs mitescat, donec in pus perfectum abeat, quod cum cuticula crosa tandem in crustam duram & crassam condensetur, erodente intereà sub hac ipsa acido cutim subjectam in foveas plus minus, prout magis vel minus effervescentia febrili temperatum fuerit. Unde & ulcera subinde pernitiosa & cacoëthea ex variolarum pustulis, tam in partibus externis quam internis, in specie in tenera vesiculosa pulmonum substantia oboriuntur, pro conditione acidi plus minus virulenti varia, quod ipsum in dictis Variolis ossa non rarò arrodere & corrumpere assolet, id quod expertus testatur Paræus *de Variol. cap.* 1. Hinc etiam Liberi à parentibus, morbo Gallico laborantibus, prognati, omnium gravissimè à Variolis affici solent, observante hoc Horstio *l.* 6. *Obs. append. p. m.* 308. quod non ineptè illustrat ☿ dulcis, ceu singulare alexipharmacum curans pariter & præservans Variolas: confer *Miscell. Acad. N. C. anni* 3. *Obs.* 9. *&* 56. Ob id & convulsivi motus & epilepsiæ insultus præcedunt earum eruptionem, morsicante acido vitioso nervos, & ad crispaturas eorum fibras, & hinc inordinatos ac impetuosos motus spiritus animales irritante. Unde & myrrha, acidum istud vitiosum mirè temperans, non minus quam castoreum, & ⊖ia Volatilia istud per sudorem eliminans, & ♁ fix. ebur. s. △ Unicornu fossile istud absorbens, pro harum medelâ utramque faciunt paginam. Non rejicio hoc ipso vermiculorum exercitum, in singulis pustulis acervatim grassantem, vid. Borellus *Centur.* 2. *Observ.* 72. *& Observ. microscop.* 31. *p.* 21. item Lipsius *de Variol. Bartolin. Centur.* 5. *Hist.* 20. Rhodius *Cent.* 3. *Observ.* 46. cùm nullum pus absque horum pullulante segete reperiatur, sed hos tanquam effectus, spontè ex ordine causarum morbosarum in pure supervenientes, transmitto.

§. 28. Nec scrupulum injiciat, aut tardior in quibusdam earum insultus, aut repetitus etiam accessus. Nam diutiùs morbosa fermenta in corpo- Quare Variolæ interdum tam tardè se ostendunt.

corpore delitescere possunt, donec sub suâ dierum maturitate tandem evigilent, id quod ex hæreditariis non tantum affectibus, sed etiam ex Canis rabidi salivali fermento, ex febrium petechialium ad aliquot hebdomadas interdum latente contagio, ex Luis ♀eæ connivente diutius seminio, patet, &c. Unde & infantes, qui sub nutritione sani erant & vegeti, post ablactationem subinde cutanea contrahunt vitia, achores & similia, dum vitia lactis per consuetudinem sub lactatione quasi appropriata naturæ citra nocumentum adsunt, quæ mutatâ diætâ per effervescentiæ motum in musteo sanguine separata, & instar fecum præcipitatâ, hinc inde per sanguinis circulum sub cute defiguntur, & ibidem coacervata suas morbosas ludunt Tragœdias, redeuntes subindè pertinaciter, quamdiu tantillum miasmatis morbosi aut seminii fermentativi, nunc sub sanguinis velamento, nunc sub epidermidis Tegumento, latuerit, quod ex materiâ conveniente datâ occasione se multiplicat, & malum renovat: quæ ipsa de variolis & morbillis pariter asserenda videntur.

Unde Aphthæ. §. 29. Ita quidem se habent exulcerationes partium externarum: sed præter has etiam interiores quædam, speciatim partes oris, fauces, palatum, lingua, ipseque non rarò Oesophagus, ulcusculis parvis scatet, aphthæ appellatis. Harum origo est acre acidum, excorians & exulcerans plus minus dictarum partium superficiem. Fons peccantis acidi potissimùm est in stomacho corruptela lactis & pultis, nimiaque ejus acescentia. Utut enim aut lactis nutricis aut salivæ ipsius infantis à quibusdam nimia accusetur acrimonia, vix tamen in infantibus aliam originem agnoscunt, quàm acorem vitiosum ex stomacho exhalantem. Nam & in adultis frequenter contingere solet, ut correpti febribus, cruditatibus recrementosis in specie porraceis in stomacho existentibus, aphthis molestè laborent, nisi maturè fomes removeatur à Medico ex Ventriculo.

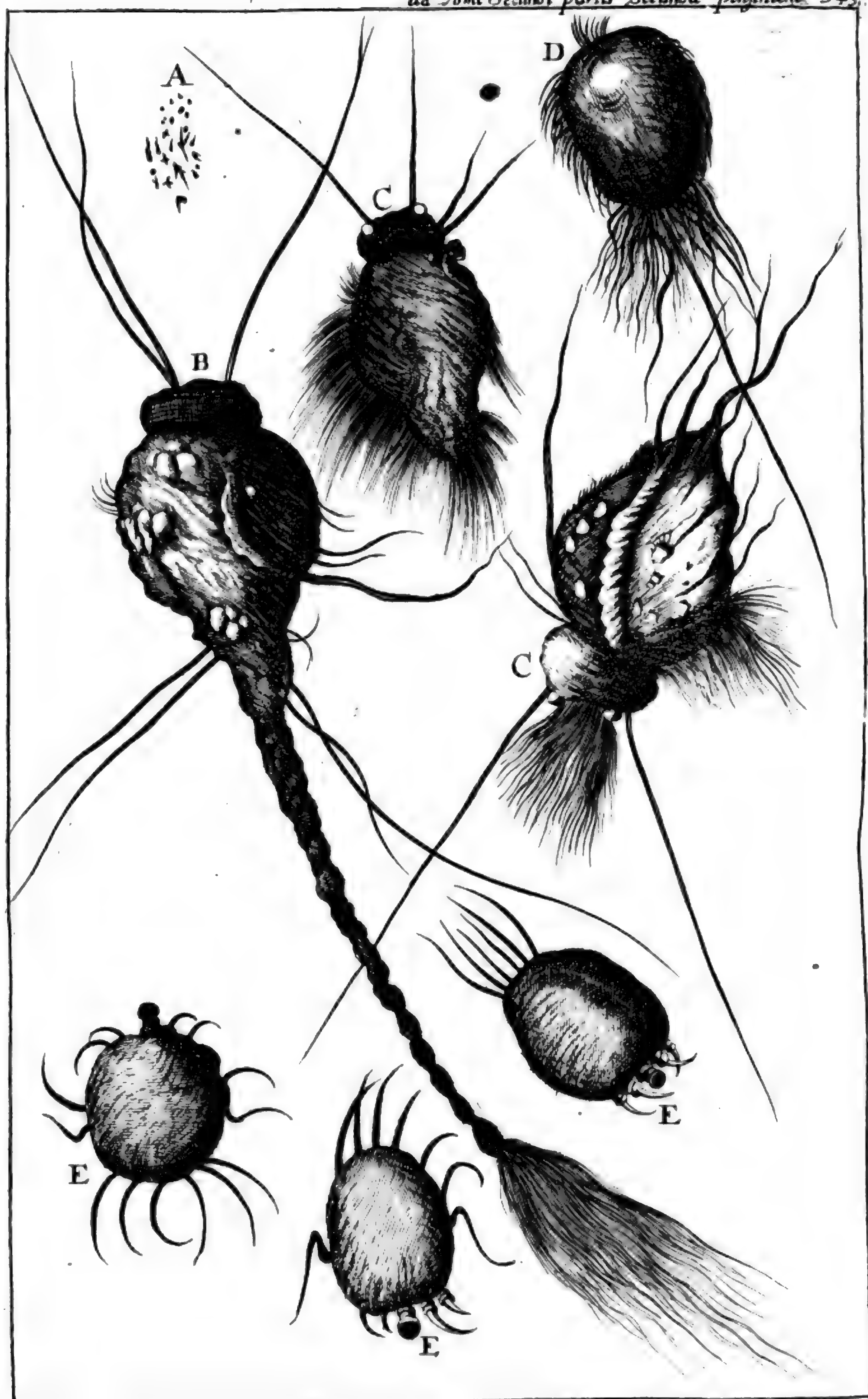
Pavores infantum & epilepsia unde. §. 30. Superest funestum adhuc tenellis symptoma, nempe pavor in somno, oriundus ex explosivo ferè impetu spirituum animalium in nervos; qui cum sub somni requie blando tardoque gressu influere debeant, impetuosiùs irruentes inopinam totius corpusculi ex fibrillarum nervearum momentaneo contractivo nisu inferunt concussionem, adeò ut non ineptè mulierculis prodromi habeantur convulsionum epilepticarum, infantibus admodum familiarium, ex simili inordinato & perverso spirituum animalium motu in cerebro, & violentâ explosione in nervos oriundarum. Frequentissimâ v. paris vagi & intercostalis ramificationibus annexæ partes abdominis & thoracis convulsionibus hujusmodi epilepticis præ cæteris partibus tentantur admodum torminosis, quas mulierculæ convenienter admodum, **die schwere Noth im Leibe**, appellare solent. Scilicet continuus & nunquam interruptus spirituum animalium in hos nervos est motus & influxus, pro continuando motu Cordis, diaphragmatis & respirationi inservientium musculorum primariorum, ut & Ventriculi & intestinorum motu peristaltico perficiendo, unde consueto quasi tramite longè promptiùs irruunt in dictarum partium nervos spiritus animales, quàm in membra externa in infantibus magis quieta, adeòque dictos spasmos internos frequentius concitant. Quod si verò crebrius repetant, tandem totum spirituum animalium exercitum integrumque nervorum systema, per consensum & continuitatem motus similiter afficiunt, unde universalis tandem supervenit Epilepsia, de quâ dicunt **die schwere Noth bricht aus.** Has & similes passiones, post nervosarum sensilium fibrarum quocunque in loco irritationem consequentes, unde melius deducemus, quam ex supra sæpiùs insinuato acido, per se nervis inimicissimo, multo magis in tenellis, quorum fibrarum nervearum mollior textura facillimè mobilis, & ita in convulsivos motus culpabilis, ut sic dicam, existit. Hinc quæ propiores sunt partes fonti vitiosi acidi, stomacho nempè & intestinis, aut mediantibus nervis connectuntur iisdem, etiam frequentiùs patiuntur convulsivos spasmos, qui continuati ulteriùs in tantum, donec totum nervorum systema in cerebri cerebellique confiniis concutiant, universalem tandem epilepsiam superveniente spirituum impetu inferant; uti in adultis subinde in membro quodam externo, focus latet epilepticus, qui per conti-

nuatos spasmos, sub apparente auræ frigidæ sensu sursum delatus ad cerebrum, tandem universum microcosmum concutit, ita pari ratione ex acido, inprimis viscido in abdomine hærente, tam spasmi leviores interni, quam epilepticus totius corpusculi insultus oriuntur, optimè ob id per alcalia, experientia teste, curabiles. Adeo, ut rarissimam infantum existimem epilepsiam, cujus focus acidus non in abdomine lateat, aut ex abdomine non derivetur, excepto dentitionis negotio, ita tamen, ut citra halituum aut fumorum impossibilem ascensum malum dicto modo explicari queat. Pro quorum confirmatione, quod nempe infantum nocturni pavores & epileptici insultus ab acido peccante excitentur, annotasse sufficiat: 1. quod graviora tormina cum excretis æruginosis frequenter comitem asciscant epilepsiam, teste, præter Quercetanum *in Tetr. graviss. c. affect. c. XI. p. m.* 116. Lindano super *Hartm. Prax. chym.* qui vix virorem æruginis instar intensum in infantum excretis observari asserit, citra epilepsiam: quod si dicta materia ita sit acris, ut febris etiam accedat, plerumque interimit pueros, tormina verò & talia excreta, ex acido lactis corrupto superiùs derivavimus. 2. Hippocrates *lib. de Morb. sacro* asserit: infantes, si ipsis ulcera in capitibus, vel circa aures, vel in reliquo corpore excitentur, liberari ab epilepsiâ: vid. Sennertus *de Morb. Inf. P. 2. cap. 3. pag. 28.* quas exulcerationes etiam ex acido lymphæ supra deduximus; quibus 3. accedit cura Epilepsiæ infantilis per alcalia volatilia, item per Terrea, acidum absorbentia.

Dentitio difficilis. §. 31. Modo insinuatum fuit, Epilepsiam & Dentitionem subinde comitari: hujus ergò dentitionis negotium, & symptomata ejus occasione excitata, hìc evolvenda erunt. Equidem nil aliud, præterquam gingivarum à dente accrescente perforandarum dolor primariò urget, similis quodammodò illi, dum acido morboso gingivæ in dentium radicibus punguntur, & quasi perforantur. Sed cum sensilis gingivarum, ex interspersis variis nervulis substantia, cum partibus vicinis insignem consensum habere soleat, quod ex odontalgia adultorum, subinde dimidiam Capitis sphæram per consensum afficiente, interdum musculi temporalis aliquem spasmum inferente, notissimū est, de facili evenit, ut atrocioribus sub doloribus tandem universum ferè nervorum systema simul vellicetur, & inde convulsiones epilepticæ superveniant: idque eò promptius, quò vel per se & in seipso nervorum systema infantum tenerius & mobilius extiterit, vel ipsum ex perversâ diætâ matris vel nutricis, acidis abutentibus, de quô suprà, in primis suis staminibus debilius & facilius irritabilius redditum vel ex lymphâ vitiosâ commota hinc inde irritatum fuerit. Cum verò ex dolore gingivarum, vicina glandularum, præprimis salivarium, vasa & illas integentes membranæ vellicari soleant simul, hoc ipso uberior salivæ in os effusio, indeque effluxus, quod vocant das Geiffern/ ordinariò comitari, interdum aliquandiu præcedere, dentitionem molestiorem solet. Quæ lympha si & ipsa minus temperata, sed salso-acida plus minus fuerit, præter rosionem faucium & laryngis, indeque excitatam tussim subinde siccam seu inanem, ad stomachum copiosior delata, anorexias, nunc apepsias, interdum vomitus cum tussi ferina, aut certè in intestinis diarrhœam plus minus serosam excitabit, vel nervosum genus hinc inde vellicando ad epilepsiam disponet: qualia scil. symptomata ordinariò præter vigilias, inquietudines, ejulatum, febrilem æstum, dentium eruptionem comitari solent.

§. 32. Restant adhuc febres, utut lentarum *jam supra* §. 25. rationem deduxerimus, non minùs quam variolarum & morbillorum §. 27. similiumque cum exanthematis se exhibentium. Cæterùm præter has & aliæ febres variæ, aut continuis ardentibus similes, aut periodicæ continuæ, aut catarrhales, similesve frequentes sunt infantibus, quarum rationem omnem ex corruptione lactis internâ, aut ex pororum cutis occlusione externa, optimè explicabim⁹. Præter acidam enim cruditatem, quam puls & lac in stomacho infantuli subeunt, & unde ejus febres frequentissimè, nunc lentæ nunc acutæ scaturiunt, etiam variæ aliæ omninò lactis sunt depravationes, *jam supra* §. 19. insinuatæ, sive in ventriculo sub digestione, sive in intestinis sub hujus digestionis perfectio- Febres.

ad Tomi Secundi partis Secundæ paginam 543.

fectione & fæcum separatione, obveniant. In specie cruditas nidorosa appellatur, dum flava copiosa ejiciuntur à tenellis; id quod neutiquam tali in casu bilis tingentis est opificium. Unde enim tanta in fœtu juniore bilis abundantia? nisi infantulos ferè omnes primo sui initio biliosiores Viris ipsis dicere velis? neque amarescunt semper hæc ipsa, sed dulcescunt potiùs subinde, & avidè à canibus, amari omnis osoribus, comeduntur. Lac potiùs vitiatâ quacunque ratione digestione ventriculi spontè de facili citrinescere, sufficienter declarat Helmontius *Tr. schol. Pass. Decept. c.* 3. adeò ut hujusmodi digestionis primæ multiplicia errata ex alimentis, & hinc affectibus nutricis, primariò oriunda, cum non corrigi possint in secunda digestione, necessariò sanguineam crasin in tantum alterabunt, ut hujus p. n. effervescentiæ febriles variæ inevitabiliter superveniant: id quod pariter in quibuslibet infantum, etiam ablactatorum, febribus, tam lentis quàm acutis, observandum venit, quæ omnes ferè pro causâ interna errata digestionis primæ in Ventriculo & intestinis, propter ordinariam eorum addiphagiam, agnoscunt. Et quidem eò citiùs ex enarratis occasionibus febris accenduntur, quo minùs per cutis cribrum insensibiliter putrificatur sanguis: id quod vel defectus caloris ambientis, vel crebra linteaminum non sufficienter calefactorum mutatio, vel denique balneorum neglectus usus inducit. Calidi sanè balnei lotio, ut sordes cutaneas infantis copiosas abstergit & removet, ita & fibras retis Cutanei laxando, pororum apertioni, & copiosiori transpirationi amplam occasionem suggerit, cujus intermissio & poros constipat, & ex heterogeneorum coacervatorum impetu, hujus febrili fermentationi uberrimam occasionem suggerit.

Comedonum origo.

§. 33. Facta superius mentio vermiculorum in purulentis Variolarum pustulis, atrophia quoque superiùs considerata, deducunt nos ad considerationem Vermiculorum Capillarium infantum, quatenus hi ipsi atrophiam simul junctam semper habere solent. Proprio nomine Comedones, ab adjuncta infantis Tabe, quasi nutrimentum comedendo largiùs absumant; item Crinones, à figura, quod Crinium seu Pilorum curtorum nigrorum formâ foràs interdum prominere per poros Cutis soleant, appellantur; Germanis, **die Mit-Esser/ die Zehr-Würme.** Differunt à Sironibus, vermiculis minutis quasi pedicularibus in pustulis prurientibus, sub cuticulâ manuum inprimis & pedum enatis: de quibus vid. Sennertus *l.* 5. *Prax. P.* 1. *c.* 24. *p.* 118. Langius *l.* 2. *Epist.* 42. Gœdartius *Metamorphos. P.* 1. *p.* 126. sicuti & Sironum & Crinonum formæ per Microscopium consideratæ, differentes planè deprehenduntur. Sunt ergò dicti Crinones vermiculi Capillorum spissorum seu setarum formâ curtarum, nudo oculo aspicienti se exhibentes, quando nempè mellis affricti dulcedine allecti in loco calido foras prorumpere nonnihil, frigoris verò ipsis inimici sensu denuò intrò repere observantur. Accuratè magis per microscopii adjumentum iidem observari possunt; sic enim Coloris cinerei, cornubus seu potiùs antennis binis longè prominentibus instructi, oculis rotundis grandiusculis, caudâ oblongâ in fine villosa, uno nomine aspectu horridi, observari solent, prout ab amico curioso & artificioso, nempe Domino Christiano Schæffero, Sereniss. Duc. Saxon. Mauritii Apelle Aulico dexterrimè, non secus ac alia minutissima insectula, in specie sirones, item Termites seu potius lendes caseorum &c. haece sub formâ accuratè, per microscopium observati & delineati fuerunt: ubi a. quantitatem & figuram eorum exhibet, prout nudo oculo occurrere solent: b. ostendit Crinonem integrum per Microscopium accuratè observatum, & ab ipso observatore dextre delineatum: c. est similis Crino, sed cui sub separatione à Cuticulâ corporis, cauda truncata fuit: d. itidem Crino est alius, sed majorem sub sui à cuticulâ separatione noxam passus, &c. Nam non tantùm propter morositatem puerorum, difficulter separari possunt, sed ob exilitatem etiam ac teneritudinem vix integri obtineri, quin facillimo attritu vitientur. Occupare magis loca musculosa, inprimis dorsi, hinc scapularum, humeri, it. surarum & crurum sub cuticula assolent. Infantes inprimis teneriores, minus robustiores affligere solent. Originem iis subministrat suppressa insensibilis

bilis

bilis transpiratio, ut rectè id suspicatur Horstius *l*.4.*Observ*.53.*pag*.254. quæ temperata si fuerit, minusque acris, dulcis & pinguis, retenta diutiùs ad putredinem ruit, unde occultata antea & oppressa penitus principia seminalia, quæ & minimo seu, ut vocant, in atomo sensibus imperceptibili latere possunt, sui juris facta, destinationes naturales exequuntur, & in viva animalcula prorumpunt. Vid. Velschius *Dissert. de Vermic. Capill. Inf. pag*. 336. *annexâ Tr. de Vena Medinensi.* item Borellus *Lib*. 1. *Observat*.80. & Sennertus *l*.2.*Prax. P*.2. *cap*.24. *pag*. 302. Nempè in Lacte, ratione alimentorum ex quibus generatur, non secus ac in pulte, milleformia insectulorum & vermiculorum latent semina, quæ in tenello infantis stomacho, non adeò exactè alterata, facilè data occasione evigilare, & in actum secundum erumpere valent: hinc & quidam Crinones hos, illis vermiculis seu ascaridibus similes asserere volunt, qui in antiquis caseis innasci observantur. Hi ipsi Crinones animati molestiam admodum prurientem & continuò lacessentem plus minus tamen, sub cuticulâ admodum sensili excitant, indeque inquietos, ejulantes, & vigiles reddunt infantes, quibus utut sæpiùs porrigant mammas nutrices, quas etiam exhauriunt, tamen inquietudine, vigiliis, ploratu confecti, minus dictum alimentum concoquere aut ritè assimilare possunt, donec emacientur tandem, & ita successivè in Tabem proruant: ut ob id existimem, non tam ratione nutrimenti, à vermibus exhausti, quam ratione symptomatum ab istis inductorum, maciem & tabem consecutivè supervenire.

Intertriginis ortus.

§. 34. Intertrigo denique acerbo dolore excruciat infantes, peccante in specie Urinâ, cujus continuâ humectatione, & hinc salina acrimoniâ tenerrima epidermis emolliri & relaxari, & pedetentim penitus erosa separari solet, in locis præsertim inter femora & circa clunes sitis. Excoriationem istam, ulteriùs si processerit, læsarum partium gravis exulceratio, etiam ad mortificationem partis subinde tendens, subsequitur, aliaque pathemata pro partium diversitate subinde variantia. Præter Urinam & insensibilis transpiratio, aut sensilis transsudatio, in locis impeditis, nominatim in articulorum flexuris & sub axillis, modò dicti mali autor esse solet: in multis nempè sudor & Urina conveniunt, adeoque affectuum identitatem comitem secum trahere solent.

CAPUT III

Præservationem & Curationem Morborum Infantilium docet.

§. 1.

Ut meconium removendum.

CUm tanta mala teneros circumdent infantes perversæ nutritionis causâ, maturè iis occurrendum; periculum namque est, ne tam malè stabilitis primis sanitatis fundamentis, in posterum omnis ærumnosè trahatur ætas. Quatuor Universalioribus ut occurramus causis, pro meconii purgamento nil æquè convenit, ac Colostrum infanti propinatum, ut *supra* §. 10. monitum. *Alimentum namque est medicamentosum, quod Natura eum in finem generavit, ut modicè nutriendo, leviter pro infantis imbecillitate purget per aliquot dies*, ut rectè asserit Spigelius *Tr. de format. fœt. c*. 3. *p*.17. Quod si fieri nequeat, studiosè in id incumbendum, ut pharmacis nihilominùs evacuentur dictæ sordes. In hunc finem propinare solent recens natis Ol. amygdal. dulc. recens expressum c. saccharo albiss. quorum ope lubricatis & abstersis stomacho & intestinis, copiosæ impuritates, gestationis tempore collectæ, ejiciuntur, interdum & vomitu auspicato eliminantur; utut soli huic Oleo non fidendum sit, cùm vel rancescendo facillimè, infanti propinatum, non leve incommodum in primis viis inferat, vel non rancidum licèt, vix tamen omnia tam exactè eliminet, quin subinde aliquid sordium remaneat. Alii in usu positum habent mellis rosati solutivi tantillum propinare, feliciori sanè cum successu. Mihi convenientissimum semper visum & usu compertum fuit, si *pulpa passular. minor*. cum ana *syrupi de cichor. rhabarb*. mista, addito pauxillo *pulv. coral. rubr. præp*. & *Ocul.* ♋ *præpar*. ana horum ℈j.l. ʒß. ad illorum ℥ß. addendo, cum parvo cochleari leniter infundatur. Optatò sic rejiciuntur omnia excrementa, tam per inferiora, quam & interdum per superiora, & vitiosa meconii aliarum-

rumque sordium acescentia, futuro lactis suctui perquam nociva, optimè simul sic coërcetur. Denique Syrupus de spina cervina s. domesticus est convenientissimum abstergens omnium sordium, & lavans infantum, speciatim si loco sacchari cum melle per se depurato sub insolatione confectus fuerit, vix unquam fallens, & sine ullo incommodo evacuans, inprimis c. pulv. Ocul. ♋ si subactus fuerit.

Insensilis transpiratio ut promovenda.

§. 2. Ut verò insensibilis promoveatur transpiratio, ceu alter fons morborum infantilium, auspicato solent mulierculæ recens natos infantulos immergere balneo aquæ dulcis tepido, s. subcalido, non, qui asperrimus & sanæ reluctans erat veterum Germanorum mos, V. Sennertus *l. de Morb. Infant. Part.* 1. *cap.* 4. ▽ frigidæ aut flumini, ut hujus medio abluantur sordes viscosæ, lanuginis instar investientes teneram epidermidem, & accedente blandâ frictione ita aperiantur & magis patuli reddantur conniventes aliàs cutis pori. Non ineptum est, quod in more positum, ut saponis adjumento removeatur hæc sordium coacervatio, & hujus alcalinâ lixiviali acrimoniâ, promptius detergantur ista caseosa quasi concrementa extracutanea, sicuti si reiterantur crebriùs hæc balnea, postmodùm ipsi ▽æ, quâ abluantur, modicum lixivii addere non inconsultum videtur, ut eò melius tam resolvantur & detergantur dictæ sordes, quàm hujus alcalini ⊖is beneficio præcaveantur maturè cutaneæ infantum efflorescentiæ, ceu quas jam enatas optimè tollunt talia alcalia, ut infrà monebitur. Reiteranda autem sæpiùs est hæc balneatio, quoties sanitatis, & in specie Virium, permittit ratio, idque in primâ septimanâ quotidiè, reliquis alternis aut tertiis diebus, donec exactè purificatus, glaber, mollis, rubicundus, & ubique nitidus appareat fœtus. Non rarum est, flavedine quodammodò croceâ, adeoque Ictericiâ decoloratione, tinctos in lucem prodire infantes, quæ extraordinaria Tinctura vix meliùs quam dictis Balneis detergi penitus & deleri poterit: quibus ab aliis simul succurri solet gr. j. croci optimè triti, in lacte nutricis vel alio conveniente liquore exhibiti, & aliquoties in die propinati, quo ipso dicta cutis defœdatio promptiùs extingui potest.

§. 3. Lactis denique & Lactationis pernitiosa errata ex iis, quæ *supra* §. 7. 9. 10. 11. 13. 14. 15. recensita fuerunt, facillimè quivis corrigere valet. Ad hoc verò semper habeatur respectus, ut omnis ejus vitiosæ acescentia, hincque grumosa coagulatio, ceu familiarissima vitia, quantum possibile, præcaveantur. Commendatissimus ob id nutrici sit anisi & hinc fœniculi usus, sive semina eorum post singulos pastus comedantur, sive posterioris saltem radix, herbaque, quacunque ratione usurpetur: præter lactis enim ubertatem, etiam saluberrimam vim ipsi simul conciliant aromaticâ volat. oleosâ naturâ, & acescentiam ejus præmaturam & coagulationem optimè prohibent, quin & tormina & flatus infantis feliciter tollunt. Caveat simul sedulo nutrix, ne aquæ frigidæ diutiùs aut crebriùs manus immergat, & statim ab hoc lac infundat; nec enim infans tantùm, sed & ipsa nutrix ventris torminibus ex tali occasione sæpissimè observatur corripi. Quod si inopinato terrore concussa vel irâ percita nutrix, lactis graviorem alterationem metuat, postquam lac ex uberibus priùs emulserit, assumto *spermatis Ceti* ʒß. ad ʒj. *c.* ♁ *diaphor.* gr. XV. ad ℈j. in haustu cerevisiæ calidæ, ad blandum sudorem se componat, quo omnis lactis corruptela sic emendetur; vel recipiat in tumore, dolore & duritie supervenieNte, & ita Inflammationis metu, *C.C. s.* △ ℈j. ♁ij *diaphor.* ℈ß. ⊖*is vol. viperar.* aut *C.C.* gr. viij. M. aut *C.C. s.* △*e* ʒß. ⊖*is card. benedict.* ℈ß. ad gr. XV. capiat in ▽ *flor. sambuci*, & pro sudorifero resolvente assumat; vel horum loco *spiritum* ⊖✶*ci* à ʒß. ad ʒj. in ▽ *card. bened.* hauriat, & sudorem plus minus largum expectet; Imponendo simul mammæ, in leviori quidem affectu, Emplastrum de spermate Ceti Myns. in graviori verò inducendo mammæ emplastrum de galbano crocatum Mynsichti cum ana gummi ammoniaci, in ⚹ sol. invicem liquefactis, & linteo denso inductis confectus, quàm calidè perferre potest: utroque in casu desuper sacculum interpassatum ex oryza confectum probè percalefactum imponat desuper, ut per sudorifera ista alcalina dissolutum lac horum adjumento promoveatur in motum, & stagnatio ejus ac grumescentia ita corrigantur maturè.

Quomodò lactis vitiosæ alterationes corrigendæ.

Quomodo puls emendanda.

§. 4. Pultis denique, post Lactis curam, restat correctio, quæ in hoc consistit, ut, omissâ farinâ, loco ejus panis triticeus, vel, ut vocant, similagineus, nonnihil exiccatus vel induratus, minutim tritus, cum lacte vel cum ▽ in pultis coquatur consistentiam mollem, tantillo seminis anisi pulverisato addito. Experientia me hactenùs docuit, optimè conducere tenellis tale pulmentum, ubertimque eosdem nutrire; fermentatus enim panis, adeoque facilè resolubilis, promptiusque in stomacho digestibilis, quidni crudæ farinaceæ pastæ præferendus erit? Pauciores flatus inde elevabuntur, & liquidior mucus post ejus usum restabit, faciliùsque longè qui abstergi queat, quam è communi pulte fieri solet. Quibus hactenus dictis ritè observatis, nullum dubium, quin infantes vitam sanam sint conservaturi diutius.

In Cura morborum Inf. ⊖ia vol. primatum obtinent.

§. 5. Sed quàm facilè hæc imperantur, quæ tantùm non impossibilia sunt, ut observentur, idque tam à matre, quàm à nutrice. Si recolentur superiùs *cap.* 2. dicta, non poterit tam rigorosum regimen institui, quin tandem succus acidus copiosior vel parcior, acidior vel temperatior, viscidior vel serosior, colligatur interdum, unde morbi infantiles plerique successivè propullulant. In genere E. pro horum Curâ remedia talia conveniunt, quæ acidum destruere, viscidum incidere seu attenuare, utrumque pro ratione occasionis evacuare valent; adeoque mox à nativitate propinanda sunt, & subinde repetenda remedia temperata, his indicationibus satisfacientia. Quæ inter facilè patet nil æquè præstare, quàm ⊖ia volatilia, in specie oleosa, quæ optimè acidum corrigunt, & cum eo ⊖ sum tertium blandum componunt, diureticum pariter & diaphoreticum, prætereaque penetrando potentissimè attenuant & resolvunt quascunque obvias visciditates. Unde spiritus ⊖✱ci, inprimis cum aromaticis destillatus, sicque factus oleosus, item spiritus ⊖✱ anis. aut caryophyllatus, & quem mille encomiis extollo pro curandis infantibus liquor C. C. succinatus, à B. D. Michaelis primitus in usum vocatus, & hactenus mille experimentis multis in casibus, adultorum pariter ac juniorum utriusque sexus, comprobatus, pro infantibus curandis sunt optimi. Paratur modò laudatus liquor ex spiritu C. C. probè rectificato, & ab oleo empyreumatico depurato, qui affunditur ⊖*i vol.* C. C. & ⊖*i vol. succini* (ab omni oleositate empyreumaticâ crebrioribus c. aq. & S. V. solutionibus, & inde ♎ationibus purificato) ana q. s. ut imbibat & solvat intimè dicta ⊖ia, quæ mistura nunc effervescat primitùs, cum succini ⊖ vol. acidum suavissimum, admodumque delicatum, conjunctum habeat, brevi tamen amicè coëunt, & digestione debitâ ac cohabitatione reiteratâ liquorem hunc commendatissimum constituunt. Nec est, quod generosa nimis, nimisque graduata putes ⊖ia vol. pro infantibus; nam circumspectus usus in Lacte nutricis, vel in Aq. & syrupo menthæ, fœniculi, &c. & limitata ad guttulas saltim dosis, tenellis pariter ac paulò robustioribus infantibus eadem optimè accommodare novit. Miratus sum sæpiùs, à quibusdam vel præconceptis opinionibus excæcatis, vel experientiâ debita destitutis Medicis, cum pavore quasi audiri ⊖ium vol. mentionem, speciatim pro infantum cura, cùm tamen sub legitimo & circumspecto usu Deorum manus eadem vocanda existimem. Volatilibus hisce alcalibus & fixa per spiritum Vini temperata in solutiones tinctas etiam subjungenda erunt, inprimis Tinctura tartari, & Tinctura scoriarum Reguli ♁ij.

Deinde aromatica vel oleosa.

§. 6. Præter salia hæc volatilia, acriora vel aromatica, etiam alia subjecta aromatica oleosa, suo ⊖e vol. non destituta, in genere infantibus ægris fructuosa sunt: quæ inter anisum & ejus semen mirè convenit, quod ad ℈j. pulv. recens quoque pro levi evacuante commendat Heurnius *Method. ad Prax. lib.* 2. *cap.* 26. Juxta hæc Castoreum benedicta etiam est medicina, temperans mirè acidum austerum, & convulsivos spasmos quoscunque, torminosaque inde pathemata, optimè sistens. Quibus meritò annumeratur myrrha, omnem corruptivum acorem tollens, & balsamicâ vi quamcunque corruptionem putredinalem inhibens, indeque ad vitam longam ab Helmontio commendata, *Tr. Arcan. Paracelf. p.* 626. Paracelsus ipse in Consil. Sterzingensibus commune ceu optimum pestis præservans, myrrham,

rham, junioribus & infantibus commendat: Tinct. E. salutis Beat. D. Langii, ex myrrhâ c. Spiritu Vini tartarisato extracta (loco cujus & Spiritus ⊖✱ci cum Spiritu Vini paratus pro menstruo capi potest) salutare erit pueris remedium, corrigens acidum, & resolvens viscidum. Facit huc etiam elixyr proprietatis absque acido paratum per alcalia; vel fixa, ut ⊖ tartari, vel volat. cum spiritu ⊖✱ci; hoc ipsum enim iis, qui adhuc lactis gaudent nutrimento, mirificè conducit; sicut post ablactationem, ad quod cum acido consueto modo vulgò conficitur, tutò concedi potest. Hisce denique suo modo Theriacam & Mithridatium annumero, quorum non est, ut vel caliditatem vel narcosin opiaticam pertimescas, modò à gr. dimid. ad gr. j. vel ij. pro ratione ætatis propines, quæ & acida vitiosa temperent, & inde illatas noxas dolorosas blando sopore fallant.

Denique fixa & paulò terrestriora.

§. 7. Hisce acida corrigentibus vol. partim ⊖inis, partim oleosis, adjungenda simul erunt denique concreta quasi terrea, & fixiora paulò, acidum, quod talia rodit, in se absorbentia; qualia sunt oculi ♋r. & (his vix nobilioris usus) margaritæ præparatæ, Coralia, C. C. tam communi modo, quàm Philosophicè, ut vocant, ustum, ut & Ebur simili modo tractatum, lap. bezoar. animalis, in genere omnes animalium partes osseæ, inprimis marinorum seu aquatilium, & dentes; quo & Unicornu animale pertinet, item dens Hippopotami, & similia, ex quibus etiam pulvis marchionis compositus esse solet, ad tormina & epilepsiam infantum mulierculis decantatissimus; loco cujus feliciter usurpari potest sequens:

℞. *Ocul. ♋r. præp.* ʒß.
C. C. f. △e. ℈i.
Coral. rubr. præp. ℈ß.
Myrrhæ el. gr. vj. l. jx.
Theriac. gr. jv.
🜍 *destillat. anisi* gutt. vj.
M. f. Pulvis pro puerorum affectibus quamplurimis convenientissimus:

Qui si acuatur aliquot granis ⊖ *vol. C. C.* vel *cranii hum.* vel *viperar.* erit usu ejus longè salubrior, magisque præsentaneus.

Quomodo purgandi infantes.

§. 8. Temperatus ita partim, partim resolutus succus acidus, necesse interdum est, ut eliminetur foras, idque per alvum, inprimis obstetricante naturæ defectibus arte. Optatam opem hîc ferunt Clysmata, cum ⊖ c tart. similivè lixiviali acuta, quæ mucum in crassioribus intestinis resolvunt, optimeque educunt, & stimulo reliquis intestinulis ita injecto, cætero muco descendenti vias patentiores reddunt. Parentur saltem ex *Decocti fl. chamomillæ* ℥j. ad ℥jß. *vel* ℥ij. pro ratione ætatis, addendo *mell. rutac.* ℥ß. ⊖ *tart.* ℈ß. ad ℈j. *ol. dest. anis.* gutt. iij. l. jv. quæ injecta feliciter operantur: Vel loco talium Enematum ex lacte dulci cum terebinthinâ in Vitello ovi dissoluta misto, clysmata sunt admodum egregia, idque ubi dolorosa abdominis simul urgent symptomata: quin & fortiùs per clysmata, ubi stimulanda alvus, & detergendus mucus non raro vitreus, etiam talibus ex simplici vegetabili Decocto paratis, pro fortiori acumine addendus est syrupus emeticus à ʒj. ad ʒij. pro ætatis ratione, aut etiam infusum quoddam ♁ale, nomine ▽æ benedictæ aliàs cognitum: qualia pertinacioribus in malis, epilepsiam etiam jam minitantibus, quæ ferè semper in infantibus fomitem obtinet in abdomine, convenientissima. Quod si necessitas incumbat, ex lacte farinaque congestum mucum ex superioribus locis potentiùs eliminare, præter ea, quæ *suprà* §. 1. *hujus cap.* laudavimus, (quæ inter syrupus de spinâ Cervinâ vel solùm, vel cum syrupo de fumar. mistus, & subinde exhibitus, omnibus palmam præripit) inprimis jalapæ pulvis, cum triplo C. C. usti l. f. △e mistus, & ad gr. 2. l. 3. & plura, ætatis habitâ ratione propinatus, elegans est laxans, ordinatum à Ludovico *in accurat. Pharmac. Diss.* 1. *p.* 191. non minùs quàm dimidia l. unica pilula aloëtica ab eodem c. l. præscripta. Habitioribus paulò eadem, mutatâ saltem dosi, conveniunt, non minùs, quàm aliquot grana ☿ii dulcis, in specie ubi ablactati fuerint, qui mucum resolvit, & præterea quoque verminationi resistit. Manna quoque Calabrina purior, pulti addita, & tenellis propinata, quantitate plus minus auctâ, ʒij. ad ℥ß. pro scopi vel ætatis ratione, suaviter & blandè eosdem laxare solet. Singulare aliàs pro reserandâ alvo infantum quid obtinet Muscerda, non nisi superfluè delicatis horri-

horrida, cujus minutarum pilular. num. j. vel ij. aut iij. pulv. & cum lacte vel pulte potiùs exhibitæ, ad imitationem Rulandi *Thesaur. l. 3. p. 220.* vel earum viij. aut x. in lacte maceratæ, & per linteum leniter expressæ ac propinatæ, egregiè laxant infantes. Non me latet, esse qui scammonii usum reliquis præferunt, & ejus aliquot granula in emulsionis formam redacta, admodùm commendant, vel si ejus gr. j. aut ij. syrupo de cichorio addantur. Sed hæc vix, præterquam in ablactatis & robustioribus, locum habent. Horreo esulinam vel tithymalinam scammonii virulentiam, adultis & robustis gravem, & subinde nocivam, tantò minus infantibus tolerabilem. Novi etiam per nutrices quosdam purgare velle infantes; quo pertinet aliquo modo, quando papillis pulvis quidam laxativus inspergitur, de quo Panarolus *Pent. 5. Observat.* 10. sed propter summam incertitudinem doseos, quæ in tali casu ad fœtum certò determinari nequit, adeoque ob metum, ne plus debito purgentur tenelli, minus tutum existimo. V. Bartholinus *C. 2. Hist. Anat.* 93. Vomitus si in pusionibus interdum, in specie in asthmatis aut gravioris suffocationis metu, provocandus sit, vel per radicem ireos florentinæ ad gr. aliquot, vel parum syrupi antimonialis emetici, in s. qu. ▽*æ* menthæ aut fœniculi dissoluti, etiam infantibus tutissimi, idque repetitis potiùs vicibus, quod tutius, quam semel pro unâ dosi, atque periculosius propinati, sufficit, suadente hoc itidem experto Ludovici *c. l. p.* 197. Nam faucium irritatio cum pennâ, oleo intinctâ molestior est, minusque efficax Vomitorium.

Quomodo infantes curandi. §. 9. Hisce in genere ita prælibatis, facillimè patet specialium morborum infantilium curatio, quam & ipsam, ne aliquid deesse videatur, levi calamo perstringam. Tormina. Tormina E. quod attinet, cum flatibus, aut viridibus porraceisque aliisvè dejectionibus p. n. conjuncta: non crebrò nimis præbenda est mamma, interea verò cum lacte potiùs *pulv. Coralior. & ocul. ♋r. præp.* additâ semper anaticâ portione *pulveris seminis anisi*, aut loco talium *pulv. Marchion.* aut qui præsentanei magis est auxilii, *supra §. 7. præscriptus pulvis*, infundendus; Vel istis acidum absorbentibus castorei parum addendum, & quacunque ratione fieri potest, propinandum. Theriacæ etiam vel mithridatii pisi vel minoris vel majoris quantitas, sub vesperam exhibita, blandam quietem sopiendo tormina præstat. Sin pertinacius malum fuerit, nec talibus crebrius repetitis quiescat, ita ut jam vel epilepsia metuenda, supra dicti §. 5. spiritus & liquores ⊖*ini* volatiles sacra erunt anchora; vel fiat mistura:

℞. *Syr. de spina cerv.* ℥ß.
∽ ⊖*✳ci anis.* ʒß.
Ocul. ♋r. præp. ℈j. ad ʒß.

Mista diluantur c. pauca ▽*fœniculi*, & ita cochleatim propinentur.

Aurum fulminans magnæ hoc in casu observatur efficaciæ, ut non immeritò à quibusdam insigniter extollatur contra tormina Infantum, & pertinacem nimis alvi obstructionem, etiam imminentem exinde epilepsiam: datur infanti aliquot dierum, aut etiam unius septimanæ, gr. j. cum gr. iij. ♁ *depurati* vel ☿*iati*: datur etiam solum absque addito in iis, qui jam sunt aliquot septimanarum, ad gr. ij. vel. iij. propinatur in lacte vel quod meliùs, in vehiculo ▽*æ destillatæ* idoneo, & præter alios affectus, quos aliquoties admiratus fui, tormina sistit, horridas dejectiones alvi promovendo, & insultus epilepticos sopit. Varietas observatur in ejus operatione: nunc citius, nunc tardiùs operatur, debilius itidem, aut vehementius, prout, uti suspicor, plus minus in Ventriculo infantis à grumo lactis, vel muco pituitoso irretitur, & quasi inviscatur. Suppetias hisce simul ferant inunctiones externæ, ex oleis destillatis cumini, carvi, anisi, fœniculi, chamomillæ, cortic. aurant. &c. oleo chamomill. per infus. ceu corpore, aut oleo nucistæ expresso, aut oleo stomachali Craton. exceptis, ne illorum destillatorum acrimonia dolorem ex excoriatione inferat, & circa umbilicum inunctis. Quod si tenacior mucus dictorum malorum fuerit autor, exteriùs specialiùs unguentum conducet ex *gummi ammoniaco in ✳ sol.* ʒij. *terebinth. aloës*, *ā* ʒj. *sevi Cervini*, *& butyri non saliti*, q. s. pro consistentiâ debitâ, ulteriùs, quoties illiniri debet, oleo d. anisi irrorandum, & ita dictis locis umbilicalibus applicandum, quoties opus fuerit, aliquali portione fellis

fellis tauri acuendum. Cùm verò pathemata hæc insigniter exasperari soleant, alvus si clausa fuerit, ob id studiosissimè proficuus clysmatum supra laudatorum usus observandus erit, attendendo sedulò, magisné acrimonia acida, an viscciditas causæ peccantis urgeat? ut ita delectus aliquis instituatur. Speciatim tenuia & liquida, laticis cujusdam instar plus minus flavedine tincta, utut acerrima, & præter gravia infantum tormina, etiam excoriationem podicis subinde inferentia, observentur excreta; in quo casu Clysmate simplici, ex Lacte bubulo cum pauco saccharo impraegnato, injecto, & dicta acrimonia temperari, & quæ imminet intestinorum crassorum gravis læsio ac excoriatio, tutò præcaveri potest. Recensita hactenus & ipsa, non absque felici successu, in inflatione hypochondriorum, aut tympaniticâ quoque abdominis distensione, in usum revocari possunt. Anisi præ reliquis proficuus est usus, sive ejus pulvis cum dimidio Coral. præpar. crebriùs infanti propinetur; sive eleosaccharum anisatum, aut spiritus ⊖✳ci anis. sedulo ingerantur, & extrà quoque oleum destill. cumini, anisi, cum oleo chamomill. vulg. calidè hypochondriis illinantur.

Hypochondriorum inflatio.

Vomitus.

§. 10. Quod si Vomitus turbet infantes, isque per essentiam, ut vocant, fuerit, sinendus est, donec vitiosus mucus aut acris latex evacuatus fuerit, & cum moderato lactis usu interiùs pulv. ex nuce moschata, coral. & caryophyll. paucis propinandus, & subindè repetendus; vel temperatior cinamomi ▽ spirituosa infundenda. Theriaces etiam externus pariter ac internus usus in minutâ dosi non negligendus, idque etiam, si per consensum fuerit: quod si ablactati fuerint infantes, non immeritò Decocti *caryophyll.* ʒß. *& masticbes* ℈ij. *in Vino* commendat Joel. *Prax. l.* 9. *f.* 4. *membr.* 3. *p.* 344. Externè frustulum panis, Vino malvatico ebrium, stomacho imponendum; vel aliquot guttæ ol. destill. macis, ol. nucistæ expresso exceptis, stomachalis regio inungenda. Quod si variegata, multiformia Vomitu rejiciantur recrementa, cùm talia non absque perverso regurgitationis motu ex superioribus intestinis in Ventriculum eveniant, clysmatum modò laudatus usus non negligendus, perversum intestinorum peristalticum motum irritando inferiora versus corrigens, & ita Vomitus Violentiam cohibens. Sed, ut suprà monui, non est citò nimis cohibendus vomitus, inprimis quando nausea urget, aut stertor anhelando auditur, quin potiùs in tussi ex stomacho, præ cœteris tussis speciebus furibunda, difficilique respiratione & asthmatico affectu, studiosè, nisi sponte superveniat Vomitus, provocandus erit; præsens namque levamen affert. Pro reliquiis autem materiæ acidæ mucilaginosæ resolvendis syrupus de nicotiana legitimè paratus, ut & de erysimo optimè cum ▽ hyssopi vel menthæ propinati, conferunt; non minùs quàm raphani succus recens cum sacchаro depurato temperatus, ingratus licèt, efficacissimus tamen est: in cujus locum, mitior quidem, non minus tamen potens, liquor sacchari ex raphano in taleolas inciso, saccharoque largiter insperso, defluens, commodè substituitur. Quod si non ex stomacho, sed pectore aut larynge potiùs affecta, & à lymphâ acriori, vel aëre inclementiore irritata, tussis contumax sicca, sæpiùs nocturna, oriatur, sperma ceti, quacunque ratione commodissimè in jusculo vel cerevisia, aut lacte probè calido, propinandum erit, spiritus quoque ⊖✳ci anisatus insigni hìc meritò extollendus encomio, etiam ubi dentitio difficilior talem tussim, quod interdum contingit, excitaverit; quo in casu vomitorium interdum præmittendum erit: sed præ cæteris Liquor C. C. succinatus, supra pluribus laudatus, in affectibus infantum Catarrhalibus quibuscunque primum meretur locum. Nec contemnendum hic est euporiston muliercularum, ex Cratonis, trium Imperatorum Archiatri, experientia ipsis compertum, nempè jusculum decoctionis raparum, cum saccharo sedulò infantibus porrectum. Adultioribus paulo, decoctum rad. helenii cum uvis corinthiacis in Vino, pauco addito saccharo, confert; non minùs quàm looh de passulis cum mucilagine seminis lini aut cydoniorum permistum, est blandum temperans. Externè in tali tussi sicca inunctio plantarum pedis vespertina cum pinguedine lucii piscis est proficua. Quod si verò singultus ex quacunque causâ adfuerit, isque paulo pertinacior sit, vomitus

Tussis & Asthma.

Catarrhi.

Singultus.

mitus

mitus imprimis conducit, evellendo acres acidas sordes, stomacho in specie sic dicto adhærentes propinando postmodum pulv. Joëlis, in omni singultu ab eodem æstimatum, ex C. C. usto & Coral. præp. an. mistis conflatum, gutt. j. vel alteram Ol. d. cinamomi aut anisi addendo, nec omittendo proficuum Theriaces usum, aut quod sæpius jam laudavimus, nostras aroma, anisum nempè, singultui etiam adultorum appropriatum, externo pariter ac interno usu, non minùs, quam polychrestum Castoreum.

Lumbrici. §. 11. Vermium otiosa proles, mille incommoda inferens, feliciùs vix exturbabitur, quam mercurialibus per os exhibitis, infusis tunc simul clysmatibus ex lactis vaccini vel muliebris ℥ij. ad ℥iij. additâ sacchari s. q. ut illorum hostili impetu in fugam versi lumbrici, hujus dulcedine allecti, melius decipi queant. Usurpantur mercurialia vel in formâ ▽æ, ut vocant, Hermeticæ, s. quam Mercurius vivus in eadem bulliendo suo contagio infecerit, vel in formâ pulveris, si nempe ☿ vivum cum certo quodam succo, ut inquit Schrœderus *Pharmac. l.* 3. *c.* 15. *pag.* 389. id est, cum saccharo, continuata tritura in pulverem redactum propinaveris in cochleari ligneo; loco cujus & in ablactatis ☿ dulcis cum conservâ fl. persicorum, vel cum saccharo in rotulas redactus, commodè usurpatur. Quod si quis horreat ad mercurii nomen, is gentianæ pulverem cum C. C. s. △ & tantillo myrrhæ, jurato lumbricorum hoste (vel quæ præsentaneam magis fert opem, Tinctura salutis) exhibere poterit; vel saltem spiritum & ⊖ vol. C. C. adeoque & polychrestum liquorem C. C. succinatum, applicare potest. Prætereà unguentum ex aloë hepaticâ cum felle tauri subacta, & cum Ol. colocynthid. acuata, regioni umbilicali cum portione vesiculæ suillæ; sic namque facilè invisi hi hospites eliminabuntur.

Atrophiæ. §. 12. Quod si denegatus alimenti transitus atrophiam inferat, laudata sæpiùs volatilia & alimenti depravationem ejusque viscidítatem corrigent, & forti penetratione reserabunt obstructos anteà meatus, præmisso, & interdum iterato, subinde blando laxativo, quæ ob id lactationis tempore subinde iteranda erunt; sicut post ablactationem liquor tartari à Barbette *in Prax. l.* 3. *c.* 2. *obs.* 3. commendatus, erit proficuus, ut & Tartarus Vitriolatus Tacheniano more paratus, ut & arcanum duplicatum Mynsichti, & Tinctura Vitrioli ♂is Tartarisata, erunt utilissima. Externè ad resolvendam spissiorem mucilaginem Linimenta ex gummi ammon. supra §. 9. laudata, item quæ fiunt ex Ung. Martiato, altheæ composito, Ol. Philos. felle tauri, &c. erunt proficua, quorum formulæ vid. in Sylvii *Prax. lib.* 1. *c.* 14. *p.* 167. & Barbette *c. l.* item *Anat. Pract. l.* 1. *c.* 14. Ceu præsentissimum, sæpèque probatum, remedium ab Hœfero *Herc. Med. p.* 349. commendatur Pulmentum illud, quod Vertex ferreus rotæ molaris inter movendum colligit, extrà illitum: cum hisce conferantur *Miscell. Acad. Nat. Cur. Anno* 2. *Obs.* 152. & speciatim *Anno* 3. *Obs.* 250.

§. 13. Quod si Cutanea, ex vitiata nutritione, subinde etiam neglecta balneatione, efflorescant Vitia, in achores, tineam & crustam lacteam, &c. internè alcalinis Volatilibus sæpè laudatis, in specie viperinis, insistendum, tantillum Liquoris C. C. succin. aut ⊖ vol. viper. pulverisve cujusdam Viperini propinando, vel Tincturam ♂ii suprà laudatam crebriùs guttatim exhibendo, vel C. C. s. △e aut ♂ diaph. aut Ocul. ♋r. c. pauca myrrha iteratis vicibus usurpando. Externè mercurialia, quibus hoc in passu subindè abutuntur, vitentur, cùm epileptica in tenellis adeò subjectis inducant symptomata, Timæo teste *Respons.* 43. p. 106. nec lotiones pro curanda tinea ex Nicotiana instituendæ, pulverisvé ejus inspersiones; ebrietatem enim turbulentam, anxietates præcordiorum cum lipothymiis, Vomitus, & copiosos secessus supervenisse, talibus observatum est, à Celeb. Boyle *Usefulness. of Experim. Philos. pag.* 211. & à Fehrio *Tr. de Absinth. p.* 90. Potiùs pustulæ linimentis saturninis aut sulphureis, acidum absorbentibus aut temperantibus blandè inungantur: quibus si add. ⊖ Tartari modicum, exoptatus habebitur successus: v. g. pulv. fl. sulph. excipiatur ungu. de cerussa camphorato, vel diapomph. c. s. q. ol. nicotian. vulgar. addendo ⊖ Tartari plus minus, prout acrius vel mitius postulamus linimentum, quo ipso illitæ pustulæ optimè exarescent Tineæ & Achores. & cu-

& curabuntur. Facit huc etiam unguentum expertum Panarolli *Pent.* 5. *Obſ.* 31. ex ſulph. axungiâ (porcinâ) & ſucco limonum, quo illitus locus tineâ defœdatus aliquoties, & poſtmodum decocto malvarum ablutus, optimè reſtituitur. Vulgaria fugimus meritò Unguenta & Linimenta, ubi ſimplicia cerâ, oleis, terebinthinâ, pinguedinibus, reſinis ſimilibusvé, permixta, & partim ſaturata, partim obruta & ſubacta, nullam operandi vim exſerere valent, niſi quod poros cutis densè incruſtando malum longè deterius reddant. Merito autem duplex harum in Cute efflorescentiarum ſtatus, duplicem medendi rationem Medico inſinuat: Interdum enim puſtulæ hæ, ex acriori acido in manantia jam degeneraverunt ulcuſcula, acrem plus minus tenuemque ſaniem jugiter plorantia, quibus leviter linteo, vel ſpongiolâ ▽ ſpermatis ranarum turgidâ, abſterſis, inſpergantur pulveres acida abſorbentes, viſcida modicè reſolventes, & ita, ut vocant, exſiccantes & detergentes: qualia componuntur ex Creta, Lacte Lunæ, ſuccino, C. C. uſto, ceruſſa, tutia, myrrha, fl. ſulph. & ſimilibus. Præ cæteris crocus ♂is, ex ejus ⊕lo per lixivium ⊖ tartari præcipitatus & probè edulcoratus, ex nodulo leniter inſperſus, mirabilis exiſtit, cui tantillum ⊖ Tart. coſmetici ſummi, quantum nempè ſine doloris ſenſu perferri poteſt, inprimis ſi contumaciores fuerint, aut ſubinde repullularint defœdationes dictæ, conſulto permiſcetur: His namque, abſorpto acido, & deterſo viſcido, ſpontè ſucceſſivè coibunt ulcuſcula, idque citra ullum recidivæ metum. Sic enim v. g. Lactumina, **der Urſprung/** faciei ſi offuſcant nitorem, puſtulis in ſpecie manantibus inſpergendum eſt:

℞. *pulv. lap. calam.* ℥j.
flor. ♃*is* ℈ij.
ceruſſæ ʒß.
⊖♀ gr. xij. l. xv.
M. f. Pulvis ſubtiliſſimus inſpergendus.

Quod ſi verò mitius in dictis ulcuſculis peccaverit acidum, idque jam ſub ſua ⊖ſedine temperata cum purulentia viſcida coiverit, in tenaces & ſubindè ſpiſſas cruſtas, ſufficiant ſimpliciter alcalia fixa cruſtas emollientia, & acidum vitioſum in radice penitus deſtruentia: quem in finem vel lixivio vulgari blandè humectentur ſubinde dictæ puſtulæ, vel oleo Tartari per deliquium eædem blandè quaſi illinantur, vel ex dicto oleo per deliquium cum oleo expreſſo amygdal. dulcium fiat ſubtilis litus, dicto modo applicandus. Quod ſi grandiores tumores glandularum circa capitis protuberent confinia, applicandum eſt pro eorum diſſolutione empl. de meliloto, malax. c. ol. Philoſophorum; vel fiat compoſit. ex eodem cum emplaſtro de galbano Crocato Mynſ. & ita imponantur, aliquandiu relinquendo. Quæcunque autem modò recenſita externa non, niſi præmiſſis internis, & fomitem morboſum tam in primis viis, ſpeciatim in ſtomacho, quàm in latice lymphæ corrigentibus & delentibus, in uſum vocanda ſunt, ne pallietur morbus externus, & gravior internus inducatur affectus.

§. 14. Variolæ vel morbilli ſi affligant infantes, expulſionem earum, ſeu acidi viſcidi peccantis ex lymphâ & ſanguine ſeparationem, indeque natæ febrilis effervescentiæ mitigationem, promovent optimè ſemina iſta expulſiva dicta, napi videlic. card. bened. aquileg. naſturt. &c. & addita myrrha pauca, cum ▽ ſambuci & ſcabioſæ in emulſionis formam, ad imitationem Zwelferi *Phar. Reg. p.* 209. redacta, quæ infantibus perquam ſalutariter porrigitur. De cætero ♁ diaphor. tam vulgare, quàm quod magis appropriatum hic creditur, ex ☿io Vitæ paratum, additis granis aliquot myrrhæ, item caſtorei, conſulto in ▽ vel vehiculo appropriato iiſdem, reiteratis vicibus, exhibetur; non ſecus ac C. C. ſ. △e ſimili modo ſalubriter convenit. Myrrhæ nunquam in Variolis aut morbillis negligendus uſus, tot experimentis jam confirmatus; unde & eſſentia myrrhæ ſeu ſalutis ſuprà laudata comprobatæ hic eſt efficaciæ, uti & eſſentia caſtorei, tam ſimplex, quàm, quæ magis eſt compoſita, ex caſtoreo & aſa fœtida, cum ſpiritu vini Tartariſato parata, ceu præſervativa pariter ac curativa ſuo modo Variolarum, ab aliis eſt commendatiſſima. Dictis uſibus (niſi ſuperfluè delicati in remediorum ſelectu eſſe velimus) ſimiliter infuſio ſtercoris equini in potu ordinario mirè conducit: ſtercoris tamen ovilli uſus

Variolæ.

usus huic adhuc præferendus est in Variolis; sicut in Morbillis Caprillum eminet. Promotâ sic pustularum eruptione, & corporis fervore tepescente, id, quod deest, ad maturationem earundem pulv. ocul. ♋r. cum myrrha crebriùs reiteratus absolvit. Quod si gravior acrimonia sub eruptione horum exanthematum epileptica intulerit symptomata, in tenerioribus spiritus C. C. succin. aut ⊖ vol. Cranii hum. par sibi vix inveniet remedium; sicut robustioribus paulo Cinnab. ♁ii, & super ejus basin constructum specificum Cephalicum, optimè confert, imprimis cum dictis Volat. sociatum. Nutrix intereà in potu quotidiano diligenter gelatinam C. C. dissolvat & hauriat.

Aphthæ. §. 15. Aphtharum molestiæ, quæ ut plurimùm lactationem infantum impediunt, ut removeantur, egregiè confert raparum in ▽ coctarum, succus expressus, cui tantillum sacchari vel mellis additum fuerit, quo eluatur & abstergatur frequentius os eorum; vel, quod aliis perplacet, raparum supra △e, tecto vase, sine ▽ assatarum succus expressus, etiam sine saccharo optimus, dicto modo illitus; aut horum loco ▽ extinctionis chalybis, in quo salvia & parum mellis bullierint, modicè commodè pro eluendo ore administratur. Decoctum quoque veronicæ cum melle in ▽ simplici factum pro ore eluendo est usu frequenti compertissimum. Quod si maligniora, aut etiam serpentia oris fuerint ulcera, idque in ablactandis imprimis; (nam lactentium nutrimentum lacteum pro medicina ex parte inservire potest) instar omnium sit linimentum ex melle cum tantillo spiritus Vitrioli, vel quod magis placet, cum spiritu ⊖is imprægnato, subinde ori illitum.

Epilepsia. §. 16. Epilepticos tandem insultus, eorumque prodromos, somnum turbantes pavores, ut curemus, nobile est remedium Sulph. ♁ii, ex hujus scoriis ultimâ vice certo modo præcipitatum, gr. j. & in robustioribus paulo gr. jß. dosi, epilepticos insultus, tàm imminentes quàm præsentes, sistens, simulque mineram morbi, si quæ reperiatur in primis viis, auspicatò vomitu exturbans: quibus locis repurgatis, etiam repetitis vicibus, sine tali effectu tutò propinari potest, blandâ quiete & diaphoresi novercam hanc potiùs, quam matrem puerorum, sopiens. Interim non rejiciendum puto communia euporista, qualia sunt pulvis marchionis, rasura cran. humani, Unicornu marin. & hippopotami, vel Unicornu fossile, bezoar lap. &c. omnia enim hæc acidum, nervos infestans, absorbent, & ita malum non mediocriter levant, interdum planè tollunt. Quibusdam præterea, ceu inter secretiora, ad epilepsiam Infantum remedia, asservatur pulvis iste citrinus, seu farina musco terrestri clavato, h. e. lycopodio, insidens, sulphureæ prosapiæ, adeòque facilè flammam concipiens, & instar pyrii pulveris crepitum edens, qui ad ℈ß. ceu summum epilepticum puerile commendatur: cui tamen adhuc præferendam existimo similem sulphuream farinam in julis Coryli primo vere reperibilem: cùm Coryli lignum mirabile istud heraclinum oleum, singulare antepilepticum Rulandi, fundat, ritè destillatum, sicut & viscus Corylinus nobile euporiston ad epilepsias esse solet. Sed ubi talia non suffecerint, omnibus præferendus est liquor C. C. succinatus, crebriori experientiâ ad pueriles affectus epilepticos comprobatus, & ex quacunque causâ originem traxerint, etiamsi dentitionis difficultas easdem excitaverit, suo tamen optimè officio satisfacit. Externè abdomini cordisque, ut vocant, scrobiculo inungendum est balsamum succini, ceu optimum euporiston.

§. 17. Dentitionis laboriosum, & tenellis ob symptomatum gravissimotum syndromen subinde mortiferum, negotium ut promoveatur, & doloribus leniendis, & symptomatis supervenientibus mitigandis, omnis opera impendenda erit. Dolor ergò ut leniatur, & gingivæ minùs sensiles, simulque meliores reddantur, eædem crebriùs succo Cancr. fluviatilium contus. c. ▽ fl. cyani extracto illinendæ, aut balsamo puerorum dentientium à J. D. Horstio *in Dispens. p. 567.* descripto, eædem inungendæ. Rad. altheæ frustulum recens, vel aridum in ▽ malvæ maceratum, sæpiùs masticandum infanti præbeatur, ut hujus mucilagine, à saliva sub masticatione extracta, emolliantur gingivæ meliùs: cujus loco non ineptè alii frustulum corii lardi recentis Dentitio.

substi-

substituunt. Sanguis ex crista galli parùm incisa recens collectus, & gingivis illitus, ad dentium eruptionem promovendam impensè quibusdam laudatur. Non secus ac leporinum cerebrum coctum, & melle permistum, ceu unum ex potentissimis remediis simili modo applicatum. Aliis irritis, si protuberantia gingivarum, & superior ejus candidior reddita ora, dentis jam proximè absconditi signum exhibeant, scalpello eas incidit Paræus *l. 23. c. 67.* quod ceu tutum sibique compertum & summè proficuum commendat Borellus *L. 1. obs. 97.* Extra maxillæ & regioni temporum loci dolentis pro spasmo doloroso dictorum locorum leniendo illinatur medulla crurum Vituli, oleum amygdal. dulc. chamomillæ, ungu. de althea, mucilago rad. altheæ aut sem. psyllii, Theriaca, &c. Ut verò reliqua intereà mitigentur supervenientia symptomata, qualia primariò sunt febris & convulsiones, optimum fuerit, si alvus, quantum possibile, servetur probè fluida: nam *quibus, cùm dentes erumpunt, alvus crebrò demittit, minus convulsione tentantur*, inquit Hippocrates *de Dentit. Lib.* hinc vel sponte alvus fluidior servetur talis; vel eadem clysmatis, similibusque remediis, laxior reddatur: conf. Hœferus *Herc. Med. p. 355.* Idque speciatim in iis, qui ex nutricis cacochymia minus laudabilem sanguinis, reliquorumque contentorum, crasin obtinent; nam & tales ordinariò graviùs sub dentitione laborare assolent. Internè gelatina C. C. recens crebriùs quocunque vehiculo propinata, & hinc Liqu. C. C. succinatus, ob convulsionum inprimis metum medicamenta sunt tutissima & utilissima.

Febres. §. 17. Ad febres nunc devolvimur, quarum varietas variam etiam medendi methodum exigit. Intermittentes, utut rariores, quocunque ætatis tempore affligant pueros, curat præmissis in specie Vomitoriis spiritus ⊖✱ci, aut loco hujus ⊖ absinthii fixum, vel denique ⊖ Holsaticum dictum, aliàs arcanum duplicatum Mynsichti. Continuas verò lentas, ex acido viscido, hisque cognatas catarrhales, ex lympha nimis acida, post laxativa & clysmata vix aliud remedii genus meliùs, quam spiritus ⊖✱ci simplex, aut anisatus, aut Liquor C. C. succinatus curabit, in specie posteriores, ad quas etiam Tinctura myrrhæ salutaris existit. Quod si verò ablactati sint, optime liquor Tartari suprà laudatus, item ⊖✱cum cum dimidio Ocul. ♋r. sæpiùs reiteratum, eas profligabit. Continuæ ardentes, hisque similes, utut raræ affligant tenellos, eos tamen Vomitu imprimis præmisso, aut aliis evacuativis, profligant ♂ diaph. ut & C. C. s. △e, & cum eodem compositus pulvis febrilis Ludovici *in Pharmacia p. 290. & 282.* quin & in potum ordinarium, quem præter lac avidè subindè appetunt, in nodulo infusum stercus equinum, vile quidem, sed non nisi delicatis superstitiosè contemnendum est euporiston; loco cujus tamen & Gelat. C. C. tam infanti, quam in specie etiam Nutrici, in potu ordinario frequenter propinetur, insignis his in affectibus usus. Alias si robustiores paulò extiterint, ⅅ♂iatum, uti & arcanum dupl. Mynf. modò laudatum, cum modo dictis exhibita, sunt egregiè proficua: quin & nil impedit, quò minus etiam misturæ blandè acidulæ, pro compescendo æstu sitique molesta propinentur; sicut & seri lactis cum succo Citri acidulati potus est non ingratus. Quod si malignitas conjuncta fuerit, præter modò ennarrata etiam emulsio suprà de Variolis laudata, cum CC. s. △e, ♂io diaphor. terra sigill. & similib⁹ in specie convenit. Misturæ quoq; cum diascordio Fracastorii, aut moderatâ Theriacæ dosi imprægnatæ, in paulo robustioribus tutò in usum revocari possunt.

§. 18. Crinones vero Vermes si affligant pueros, post Tincturam ♂ii Balnei repetitus usus, præservative pariter & curativè, eosdem removet. Pro maturandâ tamen genitorum remotione consultum est, ut Balneo ▽æ dulcis mellis modicum addatur, quo sub lotione hujus dulcedine allecti vermiculi per poros capitibus suis prominentes commodè, vel unguibus acutioribus, vel volsellâ exiguâ subtiliter extrahi queant; id quod aliquoties reiterandum erit. Aliis in more positum est, ut ablutos in Balneo infantes, manu melli intinctâ blandè perfricent, & hinc prolectos Vermiculos vel crustâ panis duriore in formam aciei cultri rescissa, idque tutius, vel scalpello, idque minus securè, abradant & removeant Petrus à Castro *Tr. de Colo-* Crinones.

ſtro mulierum Luſitanarum experimento fuliginem Caminariam, cum melle & lacte mixtam, dorſo illitam laudat. Præ cæteris modò dictorum uno alterovè præmiſſo, convenit ▽ aloëtica Timæi, quotidiè aliquamdiu inuncta: de cujus uſu *vid. l.* 5. *Caſ.* 23. *deſcript. c. l. cap.* 4. quinimò putarim, ▽ hermeticam ſeu Decoctionis ☿ii vivi, uti lumbricis & ſcabiei optimè conferre ſolet, ita etiam eandem in Balneo cutim abluendo uſurpatam, citra ullum periculum dictos Crinones necare & tollere poſſe. Plura de his vid. in Velſchio *ſupr. citatis locis.*

Intertrigo. §. 19. Intertrigo, ſi tenellam Cutim cuticulæ tegmine ſpoliaverit, vix citiùs aut jucundiùs removetur, quàm croco ♂ ex Vitriolo præcipitato ſupra laudato, ſine nullo vel minimo ſenſu excoriata loca reſtituens; cujus defectu & Terra Vitrioli dulcis conſultò ſubſtitui poteſt: Vel ſi macularum in linteis exinde nata flavedo ſit obſtaculo, uſurpetur pulvis ex C. C. uſto, creta, & pauca ceruſſa, quæ ipſa nodulo tenui incluſa ſuſpensâ manu blandè inſpersâ, ſuperimpoſito linteolo, quicquid fuerit mali, ſiſtunt.

§. 20. Hæc ipſa, quæ hactenus tractata fuerunt, uti primariò de tenerioribus, & quæ nutricis adhuc ſuſtentantur Lacte, intelligenda veniunt infantibus; ita eadem mutatis mutandis de facili quoque ablactatis & vegetiore robore jam jam adoleſcentibus applicari poſſunt. Modò conſideremus, quoſcunque infantes, & ſpeciatim qui lautiori gaudent diætâ, & à teneris unguiculis luxurioſè magis, quàm ſalubriter educari ſolent, ob communem iis addiphagiam & quaſi voracitatem obnoxios eſſe cruditati acidæ, ex qua, ceu uberrimâ ſcaturigine, ſimilia iis, quibus ſub lactatione, ex lactis p. n. aceſcentia & corruptione, &c. conflictari ſolent, mala in eoſdem largiter redundare ſolent, quæ ipſa etiam, aut iiſdem ferè aut ſimilibus medicamentorum generibus profligenda erunt, quo tenera hæc proles in Divini ſui Creatoris Gloriam, & Proximi Salutem, benè educari ac inſtitui poſſit. Ipſi Conditori Cœli & Terræ, ſit

SOLI GLORIA.

DISPUTATIO VII.
VIRTUS OPII DIAPHORETICA.

à

MICHAELE ETTMULLERO,
Phil. & Med. Doctore, & Facultat. Medicæ Aſſeſſore,

Examini Publico expoſita

d. 11. *Julii, Anno* 1679.

RESPONDENTE

JOHANNE ACOLUTHO, Uratislavia-Sileſio.

I. N. S. S. T.
De Virtute Opii Diaphoretica.

STerile, ſi quoddam aliud, in Scholâ Medica ſemper extitit dogma illud, à ſuperiorum ſeculorum in Galenum & Avicennam Commentatoribus nobis relictum, quo ſimpliciter ex quatuor ſic dictis qualitatibus primis, eorumque abſque fundamento graduationibus multiplicibus, mirabiles corporum vires, & præſertim ſimplicium operandi rationes, tantùm non omnium dilucidare ſatagunt. Superſtructum fuit illud, ſi primam ejus perſcrutemur originem, rumoſo & arbitrario ſaltem Peripathetico Elementorum quaternioni, qui præter alias turbas, tam in Theoria Phyſices, quam hujus Praxi, Medicina, huic quoque aſſerto primas occaſiones ſuggeſſit: adeò Dogmata Ariſtotelis nullum adjumentum, ſed potius multum impedimenti adferunt Medicis ſtudiis,

ſtret

sive tum Theoriæ, tum Praxi: ut loquitur Eruditiss. Jungius *in* Doxosc. Phys. Min. P. 2. S. 1. Procem. Ass. 1. Schol. 3. *Sanè si ritè negotium hoc consideremus, nullas tales in corporibus deprehendere licet, cujusvis generis qualitates, quas ipsis ordinariò affingimus, seducti nimirum per pluralitatem attributorum respectivorum, quorum originem ad tot distinctas entitates qualitatum malè referimus, cum ex pluralitate & diversitate occurrentium saltem objectorum externorum oriantur. Adeò nec Ignis est calidus, calorisvè tantillum possidet, nisi in quantum organa nostri corporis ita sunt fabricata, ut ratione motionis celerrimæ ab acidis ejus particulis in iisdem excitatæ, quam caloris nomine appellamus, illi calorem attribuimus: pariter atque nec ferrum ab eodem calefit, nisi in quantum hoc ab igneis istis particulis in sui minimis motum, nostris sensoriis talem impressionem, caloris notione insignitam, facit. Potiùs qualitatis nomine,* (ποιότης à ποιεῖν) *cum Curioso isto Gallo facilitatem sive agendi facultatem intelligamus, quæ omnis, cujuscunque fuerit generis, nunc immediatè, nunc mediatè, ex corporum essentia & constitutivis principiis fluunt. Pluribus jam suspecta fuit ista, per qualitates præsertim primas putatas, Philosophandi in naturalibus ratio, unde Fernelius pariter ac Sennertus, insaniæ opus esse dixerunt, ad manifestas qualitates omnia reducere velle. Quarum loco, cùm occultas substituere nitantur, profectò negotium potiùs implicant, quàm explicant, dum manifestarum illarum æque abscondita sit, quàm occultarum qualitatum natura: & nemo illorum, caloris in igne naturam & operandi modum, clariùs explicare potuit, quàm magnetis ferri vim Locomotivam. Observarunt hoc plures in Theoria Physica excellentes Medici, unde sub ætatis suæ tenebris, si quis alius Lynceus Fernelius, hinc inde in eleganti & erudito, de abdit. rerum causis Tractatu, operationes corporum singulariores à tota eorum substantia oriri statuit, pluribus applaudentibus Naturæ Consultis; id quod reipsâ idem sonat, ac cum Modernorum plurimi, audacis ingeniosique (ut Boyleo hactenus incomparabili, in* Præfat. introduct. in Chym. Scept. audit) *Helmontii terentes vestigia, ex seminibus & virtute rerum seminali, quaslibet concretorum naturalium dotes derivant. Nempe ut illi in rei substantia formam in specie considerarunt, per materiæ modificationem operantem, ita hi principium seminale, mediante speciali materiæ textura, ceu quorumvis attributorum & qualitatum fundamento, activam, respiciunt. Atque hic terminus est ultimus, ultra quem progredi nescit humana de naturalibus rebus cognitio; siquidem tàm tota istorum substantia, quàm vis horum seminalis à priori nobis Mortalibus planè delitescit incognita, quia immediatè fluit ex imperscrutabili sapientia & omnipotentia Divina, cujus reverâ sunt characteres, ab aliis Ideæ appellati, materiæ sub prima corporum creatione impressi, quorum beneficio & adhuc dum fœcunda existunt rerum semina, & qui ipsi à priori nullo modo, sed à posteriori saltem per effectus à nobis cognoscibiles existunt. Exerunt autem se, tàm in corporum productione, quàm productorum operatione, per multiplices materiæ Schematismos, sive conformationes & permutationes mechanicas, ac propterea ex materiæ secundùm minima textura ac modificatione multiplici, & inde dependente varia ad alia concreta habitudine sive respectu, tam activo quàm passivo, ceu fonte tot attributorum, clarè magis, magisque distinctè, quàm ex qualitatibus, nominetenus saltem notis, quibusvis, admirabiles istæ operandi rationes explicandæ veniunt. Specialis autem ista à semine immediatè fluens, & in minimorum figura, magnitudine, situ, ordine & nexu. &c. proximè fundata textura, cùm sub tanta specierum & individuorum varietate tantum non sit infinita, pro sublevando ab infinito abhorrente intellectu humano, in pluribus explicandis corporum Phænomenis, ad bina universaliora ista naturæ inprimis, hinc & artis, illius imitatricis instrumenta materialia, quasi mechanica, minima acidi & alcali, confugere omninò necesse habemus. Quæ omnia & isti agendi facultati corporum, horumvè partium, respectu cujus in animalium præsertim hominum corporibus, nunc alimentorum, nunc medicamentorum, nunc Venenorum nomine veniunt, applicanda sunt: quatenus illa, ratione materialis seu mechanicæ secundum minimam texturæ, partium nostri corporis texturam & constitutionem vel conservare, vel immutare, vel destruere valent, quas actiones necessariò nostræ cognitionis sensualis, hinc & intellectualis respectu, varii conceptus & notiones multiplices comitabuntur, quarum occasione, tot qualitates in istis objectis vulgò statuuntur, quot attributa respectiva in iis deprehendere licet: quod ut perquam inconveniens est, ita multò magis multiplici errori ansam subministrare solet, si ex quatuor elementorum horumque primis qualitatibus, earumque Syzygiis, particularium istarum qualitatum originem & operandi modum derivare velimus. Illustrat hæc omnia, ut unicum in medium producamus, Opium, vi sua polychresta, nec unquam*

satis laudata, qua & somni nobis dulcedinem conciliat, & doloris suave lenimen præstat, & quævis in Republica nostra microcosmica turbata pacatiora reddit: cujus singularissimæ dotes, dum ab uno frigori ejus summo adscribuntur, quod tamen calidum intensè ab alio affirmatur, dici nequit, quas lites excitant, de Lana caprina omnes. Quas ut impræsentiarum missas faciamus, vis ejus diaphoretica nos monet, quam solam considerare est animus, cui cœpto supremus annuere velit Archiater.

CAPUT I.

Effectus Opii in partes contentas considerat.

THES.

Opium quasvis excretiones sistit, præter sudorem, idque nec in partes solidas. nec in partes fluidas agendo, sed saltem spirituum animalium impetum refrænando.

§. 1.

Ravissimè licet decumbant ægri, & pessimo versentur in statu, modò somni blandâ frui datum sit illis quiete, præsentissimum solamen, & levamen exoptatissimum ex eo percipere assolent, adeò ut arcanum in Medicina supra omnes gemmas & Lapides pretiosos, meritò somnus audiat Crollio, *Basil. Chym. c. 7. p.* 198. Nam præter alios usus, & hoc simul ex eo sperare licet beneficii, quod juxta tritum Practicorum axioma, somnus omnes fluxiones, excepto sudore, sistere soleat.

§. 2. De somno naturali quod hic asseritur, hoc ipsum de eodem, quatenus artis beneficio per soporifera remedia, quorum antesignanum est Opium, hujusque nunquam satis laudatum Laudanum, adeoque de ipsis etiam auxiliis somniferis, affirmandum pariter venit, quod hæc ipsa, præter suavem ad somnum propensionem, quosvis humorum motus cohibere, & specialiùs quasvis excretiones, præter sudorem, compescere soleant.

§. 3. Quotidianæ hoc debetur experientiæ, quæ tam de naturali contentorum in corporea nostra machina motu hoc confirmat, quàm vel maximè de p. naturali eorum, vel in certa loca intra corpus effusione, vel per certa loca extra corpus excretione, idem ostendit. Equidem naturalem contentorum fluxum per alvum & vesicam non solùm cohibere aptum natum est opium, sed ipsum etiam sanguinis in orbem reditum sedatiorem suo usu reddit, cùm pulsus exinde factus rarior & tardior, quàm ante ejus exhibitionem fuerat, quietiorem sanguinis circuitum innuat, & respiratio ipsa quoque minor & minus frequens exinde reddita, moderatæ magis per pulmones sanguinis trajectionis testis adsit. Sub quo sanguinis blandiori fluxu & refluxu lymphæ quoque tardior necessariò sequitur motus, propterea que ex opiatorum usu subinde faucium ac Linguæ aliqualis siccitas, & sitis urgentia, observari solet, minus copiosâ salivali lymphâ illas eluente. Quin imò in tantum etiam cohibuisse contentorum corporis reciprocos fluxus, ad vitam continuandam summè necessarios, opiata observata fuerunt, ut penitùs cessantibus his ipsis, vita cum morte commutata fuerit. Ob id scilicet tam solicitè monent Practici, ne nisi sub aliquali adhuc virium robore, remedia istiusmodi, nec nisi exactissimè correcta, propinentur.

§. 4. Evidentiora sunt longè, quæ sub p. n. contentorum corporis motu ab opiatis contingunt. His & vomitus & diarrheæ auspicatò supprimuntur, dysenteriæ graviori absque opio succurrere difficile, ne dicam impossibile est, non secus ac Choleræ, Sanguinis quæ fiunt, eò periculosiores effusiones, quo vitæ nectar immediatè magis exhauriunt, per quæcunque loca, sive alvum, sive vesicam, sive nares, sive os, sive uterum, &c. frequenter ab Opii vi compescuntur. Diabeticorum urinarius nimbus per Opiata sistendus venit. Quas lymphæ effusiones catarrhales inducunt affectiones, præsertim thoracem cum aspera arteria, (ceu quæ frequentiores magis illius patiuntur inundationes) affligentes, ab opiatorum vi promptè reprimuntur. Ipsa copiosior, etiam à ☿io concitata, salivatio per Opium moderamen patitur. Ut taceam febrium universum exercitum, in corporis fluidis, præsertim sanguine, ferè omnia sursum deorsum miscentem, cujus impetus ferociores & reprimit Opium, ac refrænat in continuis benignis, in malignis verò utramque faciunt in cura paginam, ut loquitur J. D. Horstius *judic. de Chirurg. Infus. p.* 47. Dum intermittentium Paroxysmos sensibiliter repellit, rigores potenter minuendo, & cætera symptomata mitigando.

§. 5. Sed in omnibus his contentorum ab opio quoad sui motum factis immutationibus sudor superest, qui tantum abest, ut ab Opiatis sufflaminetur, ut potius strenuè & profusè proliciatur, tam ab iisdem solitariè assumtis, quàm aliis præsertim diaphoreticis additis, quorum agendi potentiam, mirum quantum opium intendere satagit, adeò ut inter sudorifera excellere Opium dicatur Walzo

læo *Tr. Meth. Medendi p.* 65. cui constans Practicorum concentus omninò suffragatur, & ante Eum jam notarunt, tam Germanorum Plinius, Gesnerus *in Epist. l.* 2. *p.* 61. *&* 69. quàm Platerus *in Obs. l.* 2. *pag.* 491. *&* *l.* 3. *pag.* 633. *&* 727. Conf. Hochstetterus *Decad.* 3. *cas. I. Schol.*

§. 6. Considerandum jam ante omnia, qua ratione priores illos, liquidorum motum sistendi effectus perficiat Opium. Ubi inprimis observandus venit duplex in Medicina corporis nostri hydraulico-pneumatica contentorum sive humorum motus: Localis unus sive progressivus, alter intestinus sive plus minus fermentativus. Localis, totius molis liquidæ per suos ductus & canales est translatio, respectu cujus in sanguine Cordis musculus antliæ vices subit, transvasando ex venis sanguinem per medios pulmones in arterias, præter quod officium, an aliud prætereà sanguini conferat beneficium? merito dubitatur, saltem hactenus ignoratur. Intestinus ille secundus est minutarum illarum contenta nostra liquida sive humores componentium particularum continuus reciprocus motus, ratione cujus non tantùm in fluiditate continuâ conservantur eadem, sed etiam fermentationis & turgescentiæ, tàm naturalis quàm p. naturalis, & inde natæ multiplicis alterationis & immutationis, secundùm minutarum istarum particularum syncrisin, diacrisin & metastasin, subeunt vicissitudines, undecunq; etiam, minutiarum illarum continuatus dependeat principaliter motus, utut ⊖ium sic dictorum varietas, præsertim acidi, instrumentaliter plurimùm omninò conferat.

§. 7. Intestinum hunc motum ab Opio supprimi, à nemine hactenus assertum fuit. Ac obstat exilis illa, aliquot saltem granorum dosis, quo minus Crasin materialem illorum immutare, & consequenter dependentem ab illâ intestinum motum sistere plus minus valeat, de quo pluribus infra. Quatenus tamen, ut ex sequentibus patebit, localem humorum motum refrænat, & supprimit plus minus, etiam ad intestinum motum, ab illo certâ ratione, quoad aliquam modificationem dependentem, nonnihil moderandum conferre poterit, præsertim si ex confluentiâ quorundam liquidorum hic ipse vel oriatur primariò, vel ab iis certâ ratione intendatur, qualis est Chyli cum felleis & pancreaticis liquidis, sanguinis cum his ipsis & lymphâ: &c. Hac enim ferè ratione ex parte & febrium impetum nonnihil compescere, & intermittentium præsertim plura symptomata refrænare, probabile est.

§. 8. Localis ergò speciatim est motus fluidorum, quem Opium plus minus sistere valet. Ut quando superiori anno Juveni ex incautiùs hausto Vino emetico ♁iali, in hypercatharsi ultra 14. dies adeò copiosa, ut secessuum numerum referre, (mendacii suspicionem declinanti) non libeat, essentia theriacalis cum dimidio ess. Opii propinata, præsentaneam opem, 40. saltem guttarum dosi, attulerit. Circa hunc motum localem tria consideranda veniunt: 1. ipsum fluidum motum; 2. pars Organica, à qua & per quam instrumentaliter movetur; & 3. spiritus impetum faciens, à quo principaliter omnis oritur motus. Unde unius vel alterius horum trium respectu, Opium vim suam exerere, omnino necessarium erit.

§. 9. Humores fluidos quod attinet: horum motum, quà talium cohibere nequit opium. Locali in motu fluida illa passivè se habent, & quæ naturali impetu deorsum saltem ruerent, intra certos corporis canales coërcita, secundùm horum conformationem promoventis impetu undiquaque distribuuntur, adeoque suprà & infrà nesciunt, suntque tam in fronte, quàm in pedibus, ut de sanguine loquitur Helmont. *Tr. Terra.* *§.* 7. cum quo *conf. Eruditiss. olim. Patavinorum* Sanctorius, *in Meth. Vit. Error. p.* 710. *&* 874. Opium ergò talem motum, quomodo in his fluidis inhibebit, dum alieno ipsi subsunt & parent imperio? In quem scopum finge, occasione spiculorum antimonialium, cum Vino infusionis croci metallorum aut Vitri ♁ii haustorum, & Vomitus multiplicis materiæ, & variarum sordium secessus provocari, quibus quocunque modo aut quanto societur opium, quid adjumenti hoc conferet fluido, qua tali, siquidem hujus mole obrutum & abreptum, simul evacuabitur; Nam consistentiam fluidi, ab Opio minutari immediatè, nondum hactenus compertum fuit. Adeò ut Opium fluidorum motum cohibeat, absque ullâ in fluida ipsa actione.

§. 10. Considerandæ jam partes solidæ, quà tales, an harum ex affectione ab Opio susceptâ, illæ in contentorum motu alterationes dependeant, cum ab his moveri liquida, & modo *§.* 8. dictum sit, & experientia ipsa commonstret? Sed quò minus & harum respectu Opium sistat contentorum Lationes, patet non solum ex parva istâ dosi, quâ propinantur, (de quo infra,) quæ non sufficiens est, ut partes solidas tam notabiliter in suis functionibus motivis cohibere queat; sed etiam ipsæ solidæ partes instrumentaliter se habent ad fluidorum motum, quatenus principium movendi ex seipsis non habent, sed ab alienâ potentiâ, ceu organa saltem moveri & ipsæ soleant. Ad hæc, quâ ratione in eas agit Opium, an ratione texturæ illarum materialis, & inde natarum multiplicium proprieta-

prietatum sensualium sive temperaturæ? an ratione conformationis suæ mathematico-mechanicæ, ratione cujus in esse organico constituitur? Non ratione hujus, cùm nullum immutatæ organisationis seu conformationis ab Opio inductæ innotescat vestigium: pariter atque in ipsa texturâ materiali, & inde natis qualitatibus temperaturaque, ab opii usu ulla immediatè facta mutatio haud apparere soleat.

§. 11. Dum ergò Opium proximè, nec in continentes seu solidas, nec in contentas partes seu liquidas, harum motus, & inde natas excretiones sistendo agat, supersunt spiritus, sive impetum faciens Hippocratis, quos consideremus, quid hoc in negotio vel agant, vel patiantur ab Opio? Hi scil. sunt, animales speciatim appellati, qui fibrarum motricium beneficio omnis in corporis Oeconomia localis motus existunt autores primi. Hi Rota sunt suprema sive magna, quæ alias Rotas in corpore humano (tanquam artificiosissimo automato) circumagit, ut eleganter loquitur *Illustr. B. de* Verulamio, *Hist. V. & M. p.* 94. 193. Horum ergo quamdiu viget impetus elasticus, etiam fibrarum motricium ritè fabricatarum tonus, & inde dependens tàm ad externorum objectorum promtissimè recipiendam impressionem sensilem proclivitas, quam continuus ad motum nixus, debito in robore vigebunt, adeoq; quamvis partium continentium localis motus, cum contentarum promtissima undique distributione, quin &, pro occasionum varietate, inordinatâ commotione & nonnunquam exclusione continuabit. Sufflaminatio autem nonnihil spirituum illorum impetu motivo, & inhibito quadantenus radioso illorum influxu, cessabit etiam proportionaliter fibrarum tonus, remittet unà sensilium facilis receptio, & languescet fibrarum motivus nixus, adeoque contentorum hinc sedatior longè ac tardior superveniet fluor.

§. 12. Refrænat hunc spirituum impetum, & segniores quasi reddit eosdem Opium, quod notissimi ejus in corporibus nostris effectus, somnolentiæ & indolentiæ, testantur. Ibi languescens spirituum impetus minùs vigorosè per universum systematis nervosi extenditur, unde præsentes licèt undique, non æquè sufficientes tamen, pro sensationum & motionum externarum obeundis muniis esse solent. Hinc flaccescente fibrarum sensilium Tono, haud æque validè ab objecto licèt intensiori vibrari poterunt, unde nec spirituum jam in elatere suo remittentium sufficiens percussio ad primum commune sensorium fieri, nec fibrarum dolorosè commotarum superveniens spasmus ordinarius & convulsiva tensio procedere poterit. Sub quo spirituum aliquali quasi stupore per Opium inducto, & sensationes externas, & motiones pariter locales, tam partium solidarum, quàm contentorum, in illarum alveis fluidorum remittere insigniter, necesse erit.

§. 13. Et horum duorum effectuum ratione, torpescentis nempè tactus & remittentis fibrarum motricium Toni, accidit, quod Opium quosvis humorum motus sistere, & speciatim quasvis excretiones, sudore excepto, compescere soleat. Hæc duo enim ferè in quovis, tam naturali, quàm p. n. contentorum motu sunt obvia, partis scil. moventis irritatio, & hinc fibrarum ejusdem motricium contractio, indeque fluidorum contentorum multiplex motio. Nempe quotiescunque pars quædam sensu molesti vel noxii infestatur, fibrarum sensilium inordinata & vehementiore vibratione spirituum ad eam provocatur impetus, à quibus aucta & plus minus spasmodica earum tensio perficitur. Contractis sic fibris, vasa quoque tam sanguifera quàm lymphatica, aliaque, & quicunque partis meatus stringuntur plus minus, indeque vel remorato contentorum transitu horum circa locum ita affectum stagnatio, unde superveniens tumor, vel copiosior per vias aut consuetas, aut insuetas, apertas tamen vel facilè aperibiles, pro circumstantiarum ratione, effusio.

§. 14. Pro quorum illustratione considera, acidum illud, mole subinde minimum, quod dentis plus minus cariosi radicem nerveam & fibrosam pungit & rodit, ac dolorosè irritat. Brevi exinde non faciei saltem ex illâ parte ac temporum, sed totius capitis hæmisphœrii tensionis & plus minus lacerationis sensus, spasmi fibrarum manifestus index, cùm non raro tumore malæ, nunc sanguineo, nunc lymphatico, h. e. phlegmonoso aut œdematoso supervenit, cum copiosissimæ salivæ limpidæ effluxu, pertinaciori fibrarum nervearum stricturâ ex glandulis immediatè, mediatè ex sanguineis vasis expressâ. Ast Opium si interno usu somnum provocarit, doloremque levarit, vel loco dolenti applicatione sensilitatem ejus stupefecerit, vel suâ sponte tandem dolor desævierit, breviter & hemicraniæ affectio, & externarum partium tumor, & pryalismi profluvium cessabunt. Quæ ipsa, & Oculus à tantillo asperiori pulvisculo læsus, & digitus à parvâ spinulâ in sui extremo infixa molestatus, & stomachus à spiculis ☿libus irritatus, & recti extremitas à resinâ viscidiore aloës infestata, & asperæ arteriæ sensibilissima tunica ab inclementiore aëre læsa, aliaque sexcenta in Corporis Oeconomiâ quotidiè obvia sufficientissimè mutatis mutandis confirmant.

§. 15. Spirituum ergò impetum sistendo, &

do, & motum eorum plus minus sufflaminando, adeoque tam sensus in parte acumen hebetando, & motum ejus fibrarum, præsertim peristalticum, impediendo, quasvis fluxiones sistit Opium. Hac ratione Opiata, v. g. Theriacalia, & Vomitus, & hypercatharses, & diarrhæas, & dysenterias sopiunt. Non secus ac hæmorrhagias, sensum in parte ex qua effluit vellicantem mitigando, & sanguinis impetum motivum nonnihil cohibendo, reprimit. Adeoque illis saltem hæmorrhagiis propriè convenit, quæ vel occasione molestæ sive sensilioris irritationis aut excitantur, aut continuantur, aut sæpiùs recidivant; (quas inter occasiones ipse serosior & acrior sanguis non ultimas tenet) vel quæ occasione inordinatorum spasmorum in vasis sanguiferis subinde accidunt. Eodem ex fundamento & tenues Catarrhos sistere partim, partim incrassare dicuntur papaverina, Opii parentes, dum sensum molestæ in pharynge pariter ac larynge irritationis levant, & hac occasione factam lymphæ uberiorem per fibras constrictas ex glandulis expressionem sive excretionem sistunt, eò quod de latice isto jam excretum fuit, exactò sui cum nutrimento asperæ arteriæ rorido chyloso, ante sui assimilationem simul transudante, miscelâ & unione, spissiorem consistentiam, & ex particularum activarum subactione debitâ, convenientem, & tactui laryngis proportionatam temperaturam intereà acquirente, adeoque coctum & incrassatum apparente, facilioris sub tali paulò viscidiori consistentiâ, ab impetu aëris elisionis & excretionis. Sanè Phthisici ex pulmone, sensile beneficium ab Opiatis recipiunt, ritè administratis; nam & sordium copia exinde minuitur, non supprimendo easdem, sed continuam regenerationem præcavendo, & eædem meliorem consistentiam nactæ, faciliori cum conatu expectorantur. Sanè haud semel miratus sum Phthisicos etiam diutius, ac per aliquot septimanas, continuum Opii usum, citra ullam sensilem vel notabilem noxam aut alterationem ferre posse: id quod & olim observavit Crollius, *Basil. ubi de Elect. Laudan.* item Hartman. *de Opio. Theor.* 8. *quæst.* 10. *pag.* 158.

CAPUT II.

Vim Opii sudoriferam explicat.

THES.

Opium per accidens, mediante largiori pororum Cutis hiatu, sudoris profluvium, promovet.

§. 1.

Opium ritè paratum, & in laudandum laudanum exaltatum, vi sudores excitandi, & insensilem transpirationem, insensilem transudationem augmentandi, pollere insigni, docente magistrâ experientiâ, supra insinuatum fuit, utut quasvis alias liquidorum excretiones inhibeat. Investigatu itaque omninò dignum videtur ex Theoretico causarum scrutinio, hæc ipsa operatio, pro meliori sui ad Praxin, applicatione.

§. 2. Ad hoc, ut ritè extillet ex corpore nostro sudor, duo exactè distinguenda veniunt: qualis nempe 1. sit sanguinis status, à quo aptus reddatur, dimittendo promptiùs seroso latici, quibusvis tam ipsius sanguinis, quàm solidarum partium à nutritione privatâ, ex materiæ necessitate relictis superfluis aut effœtis, & eatenus excrementitiis particulis imbibitis onerato; hinc 2. qualis cutis ejusque pororum, seu sudoris cribrorum necessaria sit conditio, pro transmittendo ritè sudoris latice, ejusque promovendâ plus minus excretione.

§. 3. Prius cognosci haud poterit meliùs, quàm si ratio habeatur attentè eorum, quæ in spontaneo sudoris profluvio, sub exercitiis ac motu corporis, subsistentiâ in loco calidiore, &c. cuivis obvia sunt, & quadruplici Phænomenωn differentiâ terminantur. Pulsus scil. 1. semper celerior & frequentior rapidiorem sanguinis per cor & universum corpus motum ostendit, (sive spirituum corpus musculum moventium immediatè, sive sanguinis cor pro crebriori motu stimulantis occasione eveniat) quibus adjuncta ejus magnitudo intensiorem turgescentiam & fermentativum motum auctum innuit: quæ ipsa necessariò ex intestino particularum in sanguine motu, præsertim acidarum cum aliis alcalinis, & terreis, concitatiore; 2. sensilior totius corporis calor ac æstuatio comitatur; Supervenit his habitus corporis exterioris & rubor, & mollities, & aliqualis turgescentia, siquidem sanguis taliter alteratus, undique per quævis capillaria celeriori trajectione quidem penetrat, sed languescente nonnihil circa hæc ipsa impellentis impetu, vix tam promptè â venulis excipi poterit, quin ulteriori per arteriosa vasa affluxu, aliquali subsistentia copiosius solito partium solidarum poros undique repleta, indeque ista Phænomena exhibeat: unde 4. penetrans undique latex aquosus sub tali sanguinis alteratione, & inprimis intensiori exæstuatione, & ipse rarefactus, & quasi porosior factus, adeoque imbibendis ex sanguine & abstergendis ex solidis partibus quibusvis heterogeneis, præsertim ⊖inis particulis aptior redditus, facillimè qua datâ portâ proruere, & speciatim per cutim transcolari potest. Uterque ergò motus sanguinis, tàm circularis, quàm fermentativus, ille quidem celerior, hic intensior, sanguinem

nem sub sudore necessariò attenuatum, resolutum, & quasi liquefactum exhibent, cum non nisi tali sub sanguinis statu illa ejus Phænomena apparere queant. Unde etiam propriissimè dicta sudorifera, nempe ⊖ia vol. tam manifesta quam occulta, tam libera, & sui quasi juris, quam in ol. concentrata, non nisi tali sanguinis in consistentia suâ & texturâ alteratione sudorem provocare videntur. Attenuatus ita sanguis, hoc ipso simul disponitur, ut seri, communis istius alimenti & excrementi vehiculi, facilem secessum & promtam separationem patiatur.

§.4. Cutim quod spectat, hujusque sub sudore constitutionem: observanda venit curiosa ejus & artificiosa structura. Est hæc rete sanè mirabile, ex fibris arteriarum, venarum, nervorum & tendinum variè inter se complicatis contextum, ita tamen, ut nervoso generi plus quam venoso, in sua structura acceptum referat, tanta & nervearum & tendinosarum fibrarum copia, cum intertextis arteriarum venarumque capillaribus, ut exilissimis sic numerosissimis gaudet. Necessario vero in taliter constructa corpus investiente tela, foraminula meatusque complures extabunt, ex quibus creberrima duo emergunt corpora: papillæ primo loco pyramidales innumeræ, nervorum scilicèt extremi fines, horumque fibrarum ultimæ portiones cutim perforantes conglobantur, & ita in extimam cuticulam usque desinunt, genuinum scilicet tactus organum, quas oculatissimo debemus Malpighio, *Tr. de Exter. Tact. Organo*: secundo loco observanda sunt Lymphatica vasa, excretoria copiosissima, ex glandulis miliaribus, cuti sive substratis sive simul intertextis enata, quarum ratione interior cutis substantia Lindano carnea asserta, à Willisio potiùs glandulosa statuitur *Pharm. Rat. Vol. 2. S. 3. c. 5. p.* 461. Disperguntur excretorii hi tubuli in universo exteriore corpore, perque eos sudorum rivuli, quorum fontes illæ sunt glandulæ intercutaneæ, confertim adeò effluunt. Sanè, non sensibilis tantùm transsudationis, sed etiam insensibilis transspirationis, officinas has ipsas esse, sunt, qui existimant, utut triplicem viarum, per quas aliquid in superficiem corporis exponitur, differentiam explicet Pechlinus, *de habit. & color. Æthiop. p.* 87. quod ipsum tamen ulterius rimari, ad præsens minus facit institutum, cùm circa sudoris scaturiginem saltem occupati simus.

§.5. Communis his vasis excretoriis, eorumque orificiis, cum aliis in corpore nostro obviis colatoriis officinis affectio erit, ut & aperiri & claudi queant, adeoque transmittendo humori faciliorem vel difficiliorem transitum concedere. Cuivis asserti hujus veritas obvia erit, alterationes, quæ peripheriæ corporis cutaneæ sub tempestatum mutationibus accidunt, consideranti; Æstivo tempore & hiant apertiùs meatus isti, & continuâ laticis transmissione madescit ordinariò corpus, hinc vehiculi aquosi per cutim factâ trajectione rarior & parcior mictus: ast dum hiberno gelu quælibet rigent, & rigidior, saltem asperior, deplumati anseris ad instar evadit cutis, & conclusis istis meatibus copiosior Urinæ secretio supervenit. Manifestum idem evadit ex alvi majore lubricitate, occlusione meatuum sudoriferorum supervenienre. Memoranda ob id Gabelchoveri, Practici multæ experientiæ, *Cent.* 3. *Cur.* 73. *Annot. p.* 122. est sententia: *qui sunt densæ texturæ, & habent cutim spissam, & poros arctos, sæpiùs quotidiè egerunt, quàm qui poros habent apertos, ex quibus vapores & humiditates possunt resolvi, egestiones exsiccantur, & corpora sunt magis constipata. Hinc ergò colligi potest, quare in fine æstatis, & in principio autumni, fluxus alvi sæpius accidant, &c.* id quod propriâ experientiâ convictus etiam ingenuè fatetur Malpighius: *c. l. p.* 43. & 40. his casibus non liquidi quâ talis, secernendi, sed organi secretionis saltem est diversitas, quo in peripheria corporis occluso, per similia in intestina hiantia, & ipsa glandulosæ texturæ colatoria, quæ eleganter demonstrat J. J. Peyerus *de Gland. Intest.* fit excretio. Ob id sedulò in Praxi fluore alvi quocunque correptorum dedi semper operam, ut pori meatusque cutis, quantum possibile, serventur aperti, & corpus ad diaphoresin blandam continuò sit dispositum, quo ipso non leviter sufflaminantur enormes istæ alvi dejectiones, sed etiam, si quæ successivè effervescat febricula, faustâ istâ contentorum corporis per poros cutis transpiratione extinguitur. Adeò per plurium seculorum ætatem, hæc foraminum intercutaneorum vel hiscentia, vel conniventia fuit observata à Medicis, ut non ultimam febrium causam in pororum cutis occlusionem rejecerit Galenus; & per experientiam convicti Practici fateri necesse habeant, nullam febrim tutò, & absque recidivæ metu judicari posse, quæ sine sudoris evacuatione deferbuerit.

§.6. Urget jam nostram meditationem, unde nunc patentes, nunc conniventes sint isti transudationis meatus excretoriique tubuli? Variæ equidem se offerunt causæ, tam connatæ, quas inter est naturalis cutis textura, vel rarior vel densior, quàm acquisitæ, partim per consuetudinem, secundùm varium rerum non naturalium usum, partim per ægritudinis p. n. alterationem: unde meatus dicti

dicti vel ex staminum fibrosorum tensione nimiâ turbari aut obliterari, vel admotis aut excretis variis constringi, arrodi, vel iisdem viscidioribus aut glutinosioribus obstrui possunt. Præ cæteris, ceu frequentior causa, considerandа venit Tubulorum istorum, imò, ut probabiliter arbitror, & ipsarum glandularum, à fibris nerveis contractis occlusio, vel ab his relaxatis reclusio. Tendinosum nempe maximam partem stamen esse & fibrosum, quod cutim constituit, suprà insinuatum fuit: unde pro nervearum & tendinosarum natura non sensui saltem tactus externo, cui illarum extrema papilliformia sufficiunt, sed etiam motui cuidam dicatæ erunt, eòque pro fibræ motricis naturâ, abbreviationis, seu ut vulgò dicunt, contractionis & relaxationis: unde necessariò tubuli isti excretorii, & ipsæ simul glandulæ, nunc stringi, adeòque has comprimi, illos coarctari, nunc relaxari, & has sic porosiores, illos patentiores reddi, necesse erit. Argumentum hujus rei, & externus tactus & interna imaginatio suggerunt. Quoties vel ingratæ humiditatis occurrit contactus mox corrugari cutis, pori claudi, anserinæ pellis facies hinc emergere solet. Evidentiori exemplo avium plumæ, feliumque pili hoc repræsentant, dum frigoris occursu erectiores situ animalia dicta hispidiora apparere faciunt, fibris istis intercutaneis nerveis, cutis poros sui contractura stringentibus, & simul plumas ac pilos ex obliquo seu declivi situ in rectam magis lineam erigentibus. Imaginationis vis, ut per totum microcosmi regimen se diffundit, ita & extremos ejus limites attingit: tantum tamen non quotidie occurrit, ut ex rei vel horridæ vel terribilis, aliusve similis, vel simplici saltem narratione, præsertim in delicatioribus mox cum horroris aut saltem frigoris quodam sensu, peripheria corporis undique contrahi, pori arctè claudi cutisque in anseris faciem corrugari soleat, quasi omnes, quotquot occurrunt, portas, ab hostili insultu præmunire velit conservationis suæ provida Natura. Observavit sane Malpighius *c. l. pag.* 19. *in extremo digito, cuticula per admotum ferrum detracta, ubi sudoris ista vasa excretoria hiant, convexam quandam pelliculam, interiora versus, non absimilem cucurbitulæ, extendi, ad edendum fortè valvulæ ministerium, ut interdum tensa detineat sudorem, & relaxata exitum permittat*: id quod ad præsens negotium illustrandum simul non parum facit, utut clarior & ulterior per experimenta anatomica confirmatio adhuc in hoc passu expectanda videatur. Ad hæc modo laudatus Autor *c. l. p.* 39. ad miliares istas sub cute glandulas, per transversum excurrentem nervum hiare, asserit: præter alios usus, ob id primario, ut excretionem per dictas glandulas, nunc eas stringendo, aut laxando, certâ ratione moderari possit.

§. 7. Sed in coarctationis vel relaxationis hoc negotio, tàm glandularum, quàm tubulorum excretoriorum, fibræ istæ cutaneæ non nisi instrumentaliter se habent, ipso impetum faciente, spiritu sc. influo, speciatim animali dicto, ceu principali agente, id muneris exequente: unde & vel externam sensationem, vel internam imaginationem, utrobique spirituum animalium motum prævium, & ad cutim concitatum impetum, sequitur saltem talis strictura nimia, aut relaxatio. Nempe uti à spiritu animali & sanguine vitali tonum debitum seu naturalem tensionem obtinent, indeque & irritari passivè ab objectis minus proportionatis, & simul iisdem reniti activè valent; ita etiam hujus toni ratione & ipsa cutis, ejusque pori, vel arctiùs stringi, vel laxiùs dilatari possunt.

§. 8. Ex quibus hactenus prolixiùs declaratis, vel suâ sponte patet, ex parte cutis pro sudoris transmissione hanc saltem necessariam esse conditionem, ut meatibus quibusvis & tubulis glandularum patulis, ob fibras nerveas intercutaneas relaxatas, adeòque cute existente plus minus molli, rarâ, porosâ, undique sudor, ceu per cribrum aut filtrum, excerni & transcolari queat.

§. 9. Præmissis hisce, Opium examinandum, & quid vel sanguinem alterando, vel afficiendo cutim valeat? perpendendum: quod citra ejus materialem texturam, ex seminalibus primordiis natam, & inde varias ortas proprietates, & in alia corpora respectivas actiones, exactè evolutam, fieri haud poterit. Offert se hic inprimis expertus per ignem Philosophus, Helmontius qui *Tr. Duumvirat.* §. 8. *p.* 275. *se in Opio salem acrem sudoriferum, & amarum oleum invenire; longè ab Opii odore recedens, attamen soporiferum*, asserit, quod repetit *Tr. de Lithiasi c.* 9. §. 87. *p.* 728. dum inquit: *quin imò nec soporiferum in Opio friget sulphur sed valdè amaricat, ejusque* ⊖ *acre est, & sudoriferum*: adeò ut 2. primaria principiata elementaria in Opio consideranda sint, Sulphur soporiferum, & ⊖ acre sudoriferum dictum, ex quorum alterutro vis diaphoretica derivanda veniat.

§. 10. Sanè Opium pro ratione succorum inspissatorum ex vegetabilibus gummosum concretum est, sed quod, ceu nucleum medicamentosum, resinam in se complectitur. Resina hæc est proximum virtutis, tam somniferæ quàm diaphoreticæ, subjectum, unde & S. V. mediante ex Opio extrahi, & hoc ipso, ceu appropriato in texturâ menstruo,

struo, simul exaltari solet. Resinæ, concreta sunt singulariter concentrata, & ex pluribus diversæ naturæ minutis corpusculis invicem arctè complicatis, contextæ: Nempe quod in sicca consistentia resinam refert, hoc ferè totum per Ignem liquefactum seu attenuatum & resolutum, oleum destillatum existit. Res clara est per experientiam, quæ ex oleis destillatis per spirit. ⊕i rectif. vel per ol. Vitrioli, nunc resinam perfectam, ut in ol. destillato anisi, aut pinguedinis humanæ, nunc concretum terebinthinatum, ceu resinam liquidam, ut in ol. destill. terebinth. nucis mosch. juniperi, &c. repræsentat. Sicut idem manifestum evadit, si ex lignis medicamentosis per Spiritum Vini probè rectificatum essentiam extraxeris, quæ facili labore vel cum ▽ communi præcipitando, vel Spiritum Vini abstrahendo, in resinam redigitur, ipso residuo ligno, per retortam Δe aperto more solito destillato, nullum vel parcum Oleum suppeditante, quod alias copiosum & penetrans admodum fundebat, teste, præter experientiam, Willisio *Tr. Pharm. Ration. P.* 1. *S.* 5. *c.* 2. *p.* 214. *& de Ferment. c.* 2. *p.* 16. Jam verò olea destillata, quæ mutata consistentiâ per aliqualem coagulationem resinas exhibent, nil aliud esse deprehenduntur, quàm ⊖ia vol. à pingui occultè acido concentrata. Comprobant hoc non solùm plura [nam de omnibus specialis adeò nondum facta experientia] ol. destillata, v. g. Tartari, terebinthinæ, C. C. &c. quæ mediante cum alcalibus fixis digestione in ⊖ vol. abeunt; sed etiam fuligo, ex talibus oleosis maximam partem constans, ⊖e vol. oleoso turgida. Nam quod sub clauso vase destillando seu per Δm liquescendo, abit in oleum destillatum empyreumaticum, hoc in aperto Δe deflagrando abit in fumum, & hinc maximam partem fuliginem. Hæc fuligo, præter Phlegma acidum, suggerit spiritum urinosum, & ⊖ vol. acerrimum manifestum, & Oleum empyreumaticum, simile oleo ex ligno aliàs destillando. Scilicet quantum pinguedinis, ⊖ volatile in resinam aliàs colligantis, concremando destructum fuit, tantum ⊖is volatilis contagio oleoso adhuc affecti haberi potest; quantum vero resinæ attenuatæ oleo propter defectum deflagrationis haud liberatum fuit, oleum fuliginis constituit. Scilicèt ut rectè loquitur Helmontius *Tr. Complex. & Mist. Elem. fig.* §. 33. *p.* 89. *Fuligo est partim ⊖ vol. concreti, præservatum ab inflammatione, propter ▽æ evolantis commistionem, partimque est Oleum, quod evolandi celeritate combustionem prætersugit.* Tandem compertum est, Vegetabilia aromatica, & quæ per vesicam simplici destillatione Oleum destill. suggerunt, eadem fermentata subministrare illorum loco spiritus ardentes, ceu olea attenuata, & in essentiali Phlegmate soluta; putrefacta verò suggerere ⊖ia vol. urinosa, satis copiosa, istis animalium ⊖ibus vol. simillima, oleosæ nempe pinguedinis resolutæ per putredinem, adeoque sic simul acidi enervati occasione. Ut adeò ferè concludendum videatur, Resinas & oleosa essentialiter non nisi consistentia differre; utraque verò esse ⊖ia vol. oleosa, seu olei beneficio, ratione occulti hujus acidi, paulò intimiùs concentrata.

§. 11. In simili concreto resinoso cùm consistat vis opii, tam anodyna, quàm diaphoretica, dividere illud, & utrique affectui distinctum suum efficiens tribuere satagit Helmontius, ut ex supra allegatis manifestum est, adeoque sulphuri vim somniferam, ⊖i vol. acri sudoriferam, adscribere. Equidem negari haud potest, ⊖ia vol. præsertim oleosa, potissima esse, & efficacissima diaphoretica, eòque potentiora, quo acriora & penetrantiora, quæ effectivè sanguinem alterando, & quasi dissolvendo, sudoris rivos profundi faciunt, ut suprà §. 3. insinuatum fuit, & per experientiam hactenus confirmatum. Sed pro hoc effectu requiritur omninò determinata, eaque tanta eorum dosis, quæ universæ massæ sanguineæ ad plures libras ascendenti, vel immediate, vel (si hoc minùs placeat) mediatè (per præviam fluidorum in primis viis alterationem) alterandæ, plus minus sufficiens: quæ ad gr. xv. & ℈j. subinde ad ℥ß. extenditur: sed Opii, sive crudi, sive quocunq; modo præparati, dosis medicamentosa (nam de consuetudinis legibus & alimenta & medicamenta multipliciter determinantibus, non attinet dicere) ultra 2. l. 3. gr. ad summum haud extenditur, raro siquidem hanc superare solet Medicus, sæpius infra subsistere, cum vj. grana funesta admodum observata fuerint. Sanè, sicut non intelligibile esse, rectè Helmontio dicitur, *Tr. Duum-Viratus* §. 5. *quomodo unicum opii granum, sat frigoris in stomacho causetur, satque vaporis actualiter frigidi in caput egerat*: ut nempe ex Veterum quorundam asserto somnum inducat; ita pariter haud conceptibile existimo, quomodo unicum alterumve opii granum, etiamsi purum ⊖ vol. esset, sanguineam massam quocunque modo alterare, & sudorem provocare possit; Nisi continuato diutiùs opii usu successivè alteratio quædam sanguini, & inde derivatis cæteris succis, inducatur, ratione cujus ad sudoris vel urinæ uberiorem dimissionem plus minus disponatur: uti exempla à Willisio adducta, *Pharm. Rat. p.* 1. *S.* 7. *c.* 1. ostendunt.

§. 12. Accedit & hoc, quod ipsum propinatum

natum opium necessariò quasdam, plus minus tamen, in viis primis subeat alterationes, tàm in Ventriculo quàm duodeno, unde si non infringi, certè non exaltari continget efficacia. Hinc enim quorum stomachus acidum digestivum intensiùs spirat, minùs ab opio alterari solent, quia hoc magis subigitur, vel ab acido quasi castratur. Unde nec adeò commodè Opium, quamvis humorum acrimoniam corrigere vel infringere dicitur à Sylvio *l. I. Prax. c.* 15. §. 26. 27. 37. & 48. obstante exilitate doseos, quo notabili adeò effectu, etiamsi repetitis quoque vicibus propinandum foret. Ut taceam alias rationes à Willisio *P. R. Vol. I. f.* 7. *cap.* 1. *pag.* 291. allatas.

§. 13. Haud equidem me latet, minima utplurimùm maximorum morborum esse initia, & mole minimum corpusculum maximos effectus præstare posse, attestantibus id apertè, alia ut taceam, venenis, in minimâ mole pernitiem universo corpori minitantibus, confirmantibus hoc contagiis, sub minimo & nullo perceptibili sensuum miasmate universam corporis œconomiam turbantibus; tam acutos quæ excitant morbos, ut febres malignas, quàm quæ chronicos, ut in lue ♄eâ & scabie manifestum est: Ita è contrario & minimum subinde est medicamenti, à quo maximus & insignis effectus pro universi salute dimanat, quod sub reliqui corporis cortice, tanquam exilis, utut pretiosissimus nucleus est reconditus. Sed iis remediis, quæ alterando contenta corporis, & sanguineam massam in crasi & consistentia solitâ (saltem ad tempus) immutando, operari debent, idque corporali seu materiali sui miscelâ ac contactu, qualis modus in opio, ratione ⊖is sui volat. acris, putati sudoriferi, omninò requiritur, ista minimorum, quà talium, maxima agendi potentia minus applicari potest. Talia enim minima agentia operantur saltem, vel quatenus vi alterativâ & plus minus fermentativâ immutare contenta, vel acutissimâ sui texturâ irritare sensibilia solida possunt. Neutrum opio convenit: non irritat, sed irritationis sensum potiùs tollit: non fermentat, quia nullum talis effectus vestigium in corpore observabile ejusque contentis est. Adeoque ad agentia ista maxima, sub mole minimâ, referri nequit.

§. 14. Equidem inanis videri posset ille labor, qui virtutes operandi ex certis ingredientibus seu partibus integralibus concretorum investigare satagit, cùm quælibet proprietates rerum, & inde agendi qualitates, tam occultæ dictæ, quàm manifestæ putatæ, fluere è gremio seminis, rectè dicantur ab Helmontio *Tr. Progym. Meteor.* §. 28. unde etiam non nisi à seminali virtute, tam vis soporifera, quam diaphoretica opii, derivanda erit, unde etiam seminalem dormitivam vim opio adscribit is ipse *Tr. Natur. Contr. Nesc.* §. 37. Sed utut agens seminale in minimo fundatum sit, cum sui corporis saltem 2800. pars esse dicatur; tamen cùm ens materiale revera existat, adeòque & generalissimis materiæ proprietatibus omninò obnoxium sit, (formali licèt agendi potestate in concreti generatione instructum,) prætereàque corporum genitorum proprietates quæcunque, non nisi materiæ speciatim contextæ beneficio, immediatè explicentur, ac ex speciali tali materiæ texturâ immediatè fluant, & non nisi ab illa proxime dependeant, pro ipsius quoque principii seminalis conservatione certa materiæ, cui inest dispositio, seu textura materialis requiratur, quâ destructâ, & ipsa vis seminalis perit, unde △ seminum destructor dicitur Helmontio, forsàn quod seminale concretorum principium non nisi sub sulphureo delitescat tegmine, proximè ab △e quod retexitur: ipsæ denique rerum multiplices, tam specificæ seu singulares, quàm pluribus aliis communes, pro concreti textura materiali plus minus mutatæ & alteratæ, etiam & ipsæ mutabiles existunt. Sanè ob dictas causas vis corporum operativa non nisi in certis materiæ, ex quibus constant, particulis, specifica harum textura, proximè investiganda venit, utut originaliter virtuti seminali omnia ista adscribenda veniant. In Opio ergò, utut cum tota papaverina planta, & quibusvis ejus partibus, tam solidis quàm liquidis, & quibusvis earum proprietatibus, à seminali potentia vis sudorifera & soporifera omninò dependeat, tanquam à primo efficiente, proxime tamen in materia seminali seu formali per seminale ens facta textura, utraque consistit. Unde etiam pro mutatione texturæ illius Opii specialis materialis, secundùm simplices mechanicas aliasvè communes modificationes, ab aliis agentibus factas, tam vis sudorifera, quàm anodyna, v. g. castrari per acida, aut nonnihil mitigari & corrigi per alcalia assolet.

§. 15. Cùm itaque Opio nullum jus sit alterativum in sanguinem, pro eliciendo sudore, proximum est, ut consideremus, quâ ratione cutim pro sudoris adjuvandâ excretione afficere valeat. Quo in negotio alius superest nullus modus, nisi ut tubulorum excretoriorum ac pororum aperturam, glandularum laxitatem, & hinc cutis raritatem promoveat, adeòque nervosorum staminum relaxationi inserviat. Jam verò ex supra ostensis *cap.* 1. §. 10. manifestum evadit, opium nullam partem solidam quà talem, adeòque, nec cutim, in excretionis negotio adeò nota-

notabiliter afficere posse, adeoque nec fibrarum laxitatem, nec earundem contracturam efficere, cum huic operandi modo & rationes eædem, quæ modo contra ejus in sanguinem activitatem allatæ, repugnent. Necessariò ergò sequitur, cùm ipsum cutis reticulum afficere nequeat, nec contenta fluida alterare, in spiritus animales, fibras cutis vario tono moventes, opium saltem agere, & horum adeò ratione, sicque mediante saltem fibrarum laxitate, hinc cutis mollitie, laxâ glandularum spongiositate, & tubulorum excretoriorum aperturâ, sudoris profusionem præstare.

§. 16. Suprà scil. explicatum fuit *c.* 1. §. 12. Opii usu certam spiritibus animalibus quasi segnitiem & torporem, indeque in movendis partium organicarum fibris languorem induci, quo ipso vel sponte sequitur, eodem remedio & fibrosorum cutis staminum tonum & tensionem adeò relaxari, ut flaccidiore hinc redditâ cute, & copiosiùs emulgere ex M. S. glandulæ, & uberius per tubulos excretorios excernere valeant. Paucis ut rem explicem, Opium per accidens, aperturam pororum sudatoriorum procurando, uberiùs sudoris profluvium emanare adjuvat.

§. 17. Ut assertum hoc nostrum pateat clarius, somnus in confirmationem ejus accedat, qui promtissimè sudores profluere facit spontaneos, etiam in iis, qui vigilantes tale quid haud sentiunt, aut interdum non absque labore & difficultate elicere valent, utut quasvis alias excretiones sistere soleat, ut jam supra monitum. Languet in somno spirituum impetus visque eorum elastica, unde debiliori radio emanando, & saltem motibus sic dictis naturalibus pro necessitatis vitalis saltem urgentia inserviendo, minus tendere cæteras motrices fibras pro motu animali in partibus, præsertim exterioribus, valent, indeque tardiorem fluidorum motum localem hoc ipso procurant, qui utut cesset quibusvis aliis in locis; per apertiores tamen nunc cutaneos meatus, ex remittente fibrarum stringentium tono, uberiùs profluit, & sudoris latice corpus largiter irrorat. Somnum talem arte conciliant opiata, unde clarum erit, quod & ejus consequens, sudoris profluvium, modò contenta fluida ritè ad talem excretionem disposita fuerint, parili ex ratione superveniat. Hinc scil. opiatorum ex usu sudor emanare vix observatur, nisi somnus illorum effectu vel obrepat, vel debita saltem quies aut indolentia, aut lassitudo quædam corpori ejusque partibus, concilietur.

§. 18. Illustrant præsens negotium similes spontanei syncopizantium pariter ac agonisantium sudores. Utut enim ex sanguinea massa non æquè hi elici soleant, *cum morientium sudor*, Autore Helmontio, *Tr. Latex Humor Neglect. non sit tam latex in sui natura, quantum ros alimentarius resolutus, cui mors imperat, quod patet; nam statim corporis habitus sidit, prout & in syncope.* Quod pariter de pavidorum & perterrefactorum frigidiusculo madore pronunciandum. Non tamen, nisi ex pororum hiatu, à fibrarum relaxatione nimiâ spirituum moventium, sive illas tendentium ex defectu, spontanei hi sudores erumpunt. Nempè jam olim Hippocrates *f. 5. aph. 71.* annotavit: *quibus arida & dura cutis obtenditur, sine sudore moriuntur; quibus vero laxa & rara, cum sudore vita defunguntur.* Hinc istis & urina interdum involuntariè profluit, aut alvus absque prævià admonitione secedit. Iracundis ex opposito, vel furiosis, sudor nullus, spirituum ob concitatiorem impetum, & fortiorem fibrarum tensionem.

§. 19. Parili ex ratione, & magnis in doloribus præsertim capitis, aliarumvè partium vel sensilium, vel cum nervoso systemate singulariter consentientium, observavi, corpore etiam quieto existente nullum sudorem prolici potuisse, nisi forsan pernitiosum, & quasi symptomaticum, eumque vel parcum vel saltem particularem. Non secus enim atque talibus occasionibus, ex continuatâ spirituum agitatione ac motu somnus impeditur, etiam non interrupto eorum in quaslibet partes, adeòque & cutis porosa stamina influxu, fortior horum tensio, tubulorum sudatoriorum occlusio, & inde sudoris suppressio secutæ fuerunt.

§. 20. Ea, quæ nos ambientia sudoris profluvium evocare solent, modo dicta roborant. Eminet hic calor ambiens, tam stragulorum, quam hypocausti, aliove artificio inductus. Fundit equidem hic ipse & rarefacit corporis fluida, & ita ad excretionem sub sudoris forma, eadem potenter disponit. Sed hæc ratio sola haud satisfacit, quin considerandum simul videatur, caloris titillantem quasi motum in tantum suavitatis conferre cutaneis fibris, in quantum molestiarum à frigore patiuntur: uti itaque hujus occursu irritatæ fibræ tendi, hinc pori quilibet occludi solent; ita illius gratâ applicatione demulceri sensus, indeque relaxari istæ, & ita sudoris portæ aperiri denuò videntur. Madeat enim, & tantùm non diffluat sudore corpus sub stragulo, simul atque aëri liberiori hoc ipsum expositum fuerit, dictum factùm, in naturaliter se habentibus obturari sudoris fontes videas, utut internam sanguinis fluctuationem, tam fermentativam,

quàm

quàm progressivam, pulsus adhuc commonstret, quam aura ambiens frigidior tam citò alterare non valet. Blanditiæ è contra moderati caloris, uti amicæ sunt universo systemati nervoso, cujus frigus inimicissimum existit; ita ejus occasione minus tendi, potiùs relaxari plus minus videntur fibræ etiam intercutaneæ, & tali occasione sudor promoveri.

§. 21. Par ratio est illius Phœnomeni, si sub sudorum effluxu manus vel pes denudetur, & exponatur frigori, non raro sudoris rorem breviter evanescere observamus in reliquo corpore, aut notabiliter subinde saltem imminui. Contrarium fit in difficiliùs paulò sudantibus, quibus calida, v. g. later calefactus plantis pedum admotus, mirificè sudorum proventum adjuvat. Scilicet mirabilis est membranarum universi corporis inter se, speciatim cutis cum omnibus suis partibus, consensus, continuatam quaten⁹ constituit telam, unde unâ ej⁹ extremitate affectâ sensiliùs, & reliquam texturam simul idem quasi sentire & pati observamus. Sanè dum febrilis horror frigusque universam cutim convelli aut crispari facit, tamen ol. destillat. caryophyll. epigastricæ saltem regioni illitum, mirum levamen, & in universa corporis peripheria horroris remissionem, procurare solet. Aut ergò per consensum partium quarundam circa ista præcordia universa cutis febrili rigore riget, aut per consensum certè talium partium solum illitarum curatur. Plantarum præsertim pedum miras cum universo systemate nervoso & partibus membranaceis quibusvis notatur consensus, dum pavimento frigido inambulantibus, aut alvum laxari, aut intestina torqueri contingit. Caput etiam cum imis his partibus conspirat, unde & illorum noxam caput sui dolore, quasi lugere videtur, cum pediluvia interdum hujus dolorum leniant, & suavi somno temperent. Prout ergò consensus talis ratione cum brachio aut pede benè malevé affecto reliqua cutis vel blando vel molesto sensu afficitur, etiam vel relaxari hinc sudoris tubuli, vel claudi & stringi solent plus minus; accedente tamen simul ipsorum corporis & contentorum sensili plus minus alteratione, & hinc pro transsudatione faciliori vel difficiliori dispositione, cùm externa ista æqualiter ferè tàm nervosas extremorum partes, quàm qui per eas ex arteriolis in venulas circulatur, sanguinem afficere videantur.

§. 22. Corporis quies quantum ad sudoris provocationem per medicamenta instituendam faciliorem necessaria sit, ex eo patet, quod inquieti qui sunt ægri, & membra totumque corpus inconditè jactitant, nunquam sudoris effluxum experiantur, etiam post generosissima propinata remedia. Crebriori enim istâ jactatione membrorum, & multiplici ab objectis externis toties mútatis simul impressione, inæqualis spirituum provocatur motus externam ad corporis peripheriam, quorum impetu stringuntur pori, & clauduntur sudatorii tubuli. Quiete autem ab opiatis conciliatâ faustus ut plurimum sudoriferorum sequitur effectus. Optimè memini, Expertiss. istum Practicum, B. D. Michaelis, in febribus malignis, si inquieti sint ægri, diaphoreticis & alexipharmacis Opiata & addidisse, & ejus imitationem nobis suasisse, quod feliciùs tunc operari observentur sudorifera. Hinc memoranda est J. D. Horstii *Judic. de Chir. Infus.* §. 17. sententia: *in febribus malignis petechialibus, variolis, &c. Opiata utramque paginam absolvunt, & gravissimorum autorum consensu & experientiâ multiplici constat, maximè palmarium Robur Theriacæ &c. accedere Opii miscela.* Nempe ut modo laudatus Vir disserit: *Opiatorum Sulph. à quo spirituum motus efferos, & concitatioris sanguinis turbas, frænandi, domandi & sopiendi vim obtinent, feliciter sudorem desideratum conciliat.*

§. 23. Negari equidem nequit, sub fortiori corporis motu vel exercitio sudare omnes profusissimè: sed dispar planè hujus in sanis, ab illo, qui in lectis ex ægris eliciendus, sudoris est ratio. Ibi rapidissimè circumrapta & attenuata sanguinea massa vincit fibrarum cutanearum, intensiore calore suaviter affectarum, & copiosiore humore irroratarum, mediocrem resistentiam, spirituum copiis in musculis, tam cordis quàm artuum movendis, magis occupatis, unde nil miri, si copiosius effluat sudor. Aliter longè cum ægris vel lecto decumbentibus res se habet, in quibus minor impetus spirituum ad musculos, major ad fibras membranaceas & intercutaneas, in illis præsertim ægris, in quibus systema nervosum magis affectum à fermento febrili, v. g. cum inquietudine & jectigatione, fibras undique stringit, de quo infrà pluribus.

§. 24. Illustrant hactenus dicta non mediocriter ea, quæ circa urinæ excretionem & hujus pathemata quotidiè ferè in Praxi observabilia sunt; sicut aliàs urina & sudor in pluribus conspirare, & unius suppressionem excretio alterius quasi supplemento certo excipere solet. Nempe quod urina interdum supprimitur, aliam nullam ob rationem, nisi quòd pertinaciùs stringantur renum nervi, & hinc quasi corrugentur eorum fibræ, & occludantur transcolatoria oscula, quo spasmo ex opiatorum usu remittente & hiant denuò

meatus, & ordinariò tramite transcurrit urina. Notabile hujus rei Phœnomenon observari subinde licet in calculosis, quorum altero affecto rene, & à calculo in pelvi hærente interruptâ urinæ viâ, & alter socius ren benè valens officium negligit, adeò ut penitus hinc sequatur urinæ suppressio: id quod & Forestus *l.* 24. *Obs.* 26. hujusque schol. observavit, pariter ac curiosum occurrit exemplum in *Act. Med. Haf. Vol.* 4. *Obs.* 33. *p.* 102. Ad sympathiam seu ad consensum partium mutuum referre hoc solent Practici: idque meo judicio, rectè. Sed quid est Sympathia Græcorum, Latinorumve Consensus, inter partes corporis mutuus, quàm quòd parte unâ p. n. quid sentiente, alia idem sentiat? sensationis omnis externæ quidem, qualis hic saltem locum habet, subjectum sunt fibræ nerveæ: harum ergò ratione pars parti consentire, seu idem omninò sentire videtur. Scilicet Consensus, seu in sensatione quædam communio, præsupponit sensum; sensus verò præsupponit fibras nerveas ceu organa sensûs: adeoque consensus propriè dictus est simpliciter ratione nervorum; impropriè dictus verò est, qui ex metastasi variâ vel causarum occasionalium vel productorum morbosorum oriri solet. Renes ergò cum nervos, sensationis organa, habeant, partim utrinque ex propriis renalibus plexibus, partim verò simul ex plexu mesenterii maximo, Fallopiano aliàs dicto, conf. Willis. *Anat. Cereb. & nervor. Tab. XI. p.* 263. sanè hujus ultimi ratione facilè unius renis affecti & hinc irritati nervorum spasmus seu crispatura convulsiva alterius renis nervulis communicari, & hinc utrinque idem effectus fibrarum & meatuum renalium contracturæ excitari potest. Nam parili ex ratione & renum calculum Vomitus, & Iliaca convulsiva tormina, non rarò comitari solent, ac contrà: conf. Drawizius **vom Schmertzmachenden Scharbock.** *Tit.* 9. *p.* 370. Sed remoto calculo, & cessante irritatione fibrarum nervearum in renibus, vel sopito aliquandiu per opiata malo, & urinæ redit transitus, & melius hinc habent ægri. Lucem hinc acquirunt observationes istæ, non curiosæ magis quam elegantes, de usu Opii diuretico in ascite, aliàs ceu lethali hoc in affectu proscripti, relatæ à Bartholino *Cent.* 3. *Epist.* 46. *p.* 192. *& Ep.* 49. *pag.* 201. cum quibus conf. simul Willis. *Pharm. Rat. P.* 1. *S.* 7. *c.* 1. *p.* 302. Nempe talibus in casibus non aliâ ex ratione urinæ promoverunt fluxum, quàm vi suâ, ut vocant, anodynâ, spirituum sufflaminando impetum, fibrarum nervorumque renalium spasmum inhibendo, & hinc per apertiores redditos meatus urinæ fluxum procurando: sicut in ultimo Willisii exemplo, (propter internam successivam forsan contentorum alterationem) sudor & urina in desperato hydropico promanantes ex Opii usu, unam eandem efficientem causam, tàm per se, quàm per accidens, talem agnoverunt.

§. 25. Occurrit pro dictorum confirmatione phænomenon, quod superioribus annis in mercatore hujus loci haud ultimæ notæ observare contigit. Laborabat hic ipse gravi dolore lumbari in latere sinistro, ad vicinam regionem se extendente, & protenso simul deorsum ad pubem, rodente, urente, & miserè torquente, interdiu ferè quiescente, noctu verò, præsertim à media nocte, crudelius & tantùm non intolerabiliter affligente, adeò ut lecto ob id surgere, & deambulando, aliâque ratione insomnes noctes, & dolore molestissimo infensas, fallere cogeretur. Hoc inprimis notabatur evidenter, quoties dolores noctu urgerent intensiùs, toties urina matutina excernebatur tenuis, pallida seu moderatissimè citrina, eaque parca admodum: quoties verò vel Balnei ▽æ dulcis tepidæ, vel anodyni Opiati usu, nox quieta absque dolorum urgentia procuraretur, urinæ manè insequente intensius tinctæ, rubicundæ, cum copiosis ⊖ibus crystallisatis Urinalis parietes incrustantibus, visui occurrebant: sed recrudescentibus doloribus mox urina pallida, tenuis, pauca manè visebatur. Nullus aderat calculus. Oriebatur saltem malum ex ⊖ibus scorbuticis acido-⊖sis, renes & vicinas membranosas partes rodentibus. Fibræ ob id partium vellatarum spasmo crispatæ, & contractæ, pororum angustiam inferebant, quas non nisi latex urinarius solus, absque contentis seu imbibitis ⊖ibus, pertransire poterat: ast si Balnei vel Opii usu laxarentur denuò fibræ, & patescerent renales meatus, ⊖ibus scorbuticis saturata transmittebatur urina. Verissimum scil. est, ex affectu spasmodico à ⊖ibus scorbuticis, nervoso generi infensissimis, adeoque tàm in partium urinariarum, quàm abdominis doloribus, præter alias occasiones supprimi posse urinam, ut accuratè hoc annotavit Drawizius, *l. supr. cit.*

§. 26. Videntur sufficere pro confirmatione partim, partim pro illustratione asserti nostri, Opiata sudoris profluvia excitare ratione spirituum animalium, sistendo illorum impetum, undecunque excitatum, & hinc tollendo spasmum seu contracturam fibrarum nervearum cutis rete ex parte componentium, adeoque removendo pororum constrictionem, & vasorum glandularum intercutanearum excretoriorum occlusionem, sub quo tranquilliori spirituum motu, & pacatior status in tota Republicà microcosmica observabilis

vabilis est. Remittente enim undique fibrarum, ceu staminum partium solidarum, aut fundamentalium, aut compositionem mechanicam saltem firmantium, tensione fortiori, permeabiliores undique fiunt meatus, etiam alias exilissimi, promtiùs faciliusque quaquaversum penetrant contenta liquida quælibet, & perspirabilius universum sic redditur corpus. Ipsum sanguinis Nectar vel febrili turgescentia & quasi ebullitione rapidiùs per vasa raptum, aut fomentorum ac stragulorum calidorum applicatione notabiliter alteratum, & ad sudoriferi laticis dimissionem dispositum, sub tali corporis statu (sub quo & nimia effervescentia acutiori sub febre conturbans totam ejus massam, moderatior ordinariò observatur) liberiori motu undique corporis perreptat latebras, speciatim intercutaneas in glandulas serosam sarcinam, & hujus sub involucro quælibet heterogenea separata, & quasi ex ejus massa præcipitata recrementa, copiosè disponit, quæ sudoris in rivulos pedetentim concrescit & effluit.

§. 27. Saltem quâ ratione & modo in spiritus agant Opiata, ita ut sub exigua adeò sui mole insignis sequatur alteratio in toto illorum systemate? inquirendum superest. Asserta & explicata fuit superius textura Opii pinguis seu oleosa vel sulphurea, quæ pro more concretorum oleosorum, speciatim oleorum destillatorum, in minimâ mole latissimè diffusiva existunt: declarat hoc v. g. ol. destill. anisi, ritè cum vitello ovorum subactum, cujus quot sunt guttæ, tot ferè ▽ simpl. mensuras odore, sapore, & nonnihil colore, imbuere solet. Tale ol. est saltem resina vi △ liquefacta, & à crassiore reliquo corpore separata, qualis resina condensata adhuc & ita concentrata viget in Opio, cujus oleosæ resinæ ratione quoque latissimè diffusibiles & explicabiles existunt Opii atomi seu minima, quæ dum in minimo undique se diffundunt, ferè odorum instar latissimè se explicantium, undique penetrantium, & obvia quæque plus minus afficientium, se habere videntur. Unde etiam probabile videtur, ab odore tali subtilissimo, qui solidas partes minùs tactu ob subtilitatem afficere, liquidas ob perexiguam molem minus alterare valet, saltem subtilem & delicatam spirituum texturam, ab odoriferis omnium maximè alterabilem, affici, & mutuâ utrorumque associatione notabiliter immutari. Odorifera hæc Opiatorum vis sensibiliter se explicare observatur, sub ejusdem secundum Langelotti methodum *in Epist. ad Curios.* præparatione, & quasi fermentatione. Nec ignota fuit veteribus, cum jam olim & Dioscorides illam observarit, de Opio referens, odorem ejus toto corpore expandi.

§. 28. Subtilissimorum talium odorum vis tantùm non sensibili effectu se exerit in summè debilitatis, & lypothymicis, quos odor vini generosioris, vel cujusdam aromatis, ▽ Cinnamomi penetrantioris, tantum non ad vivos revocare videtur. Pariter atque zibethi moschivé odor hypochondriacæ suffocationi obnoxias mulieres repentinâ syncope exanimat, quas castorei plumarumvé incensarum odor volatilia denuò restituit, utut insigniter ægrarum idiosyncrasiæ hic varient. Odor dico, quatenus spiritus animales in Odoratus corporeo organo sensile afficit, stupenda talia concitat symptomata. Tantum enim abest, ut in substantiis assumta talia hostilia sint istiusmodi fœminis, ut etiam Paroxysmos hystericos dictos efficaciter sistant & refrænent. Comprobat hoc Experimentum Horatii Augenii Medici olim Eruditissimi, quod refert *l. 12. Epist. 7.* quodque eum nunquam fefellit:

℞. *Mosch. opt.* gr. v.
cinam.
caryophyll.
nuc. moschat. à ℈j. M.

In Vino odorato hauriantur: in quo loco etiam pilulas de moscho, ceu præsidium efficacissimum commendat. Sed cave sis, ne fortè nares feriat talium Odor.

Sanè umbilico illita zibethum vel moschus Paracelso ad hysterica talia mala, laudantur. Plura quoad odorum mirabilem efficaciam vid. apud Helmont. *Tr. Imag. ferm. imprægnat. §. 16. & seq.*

§. 29. Præstant tam singularia odores, dum per organorum sensilium transennas saltem spiritus afficiunt, quid non facient propiori sub contactu ac miscelâ, si invicem coire illis datum fuerit. Utroque modo efficaciam suam exerit opium. Quoad internum usum res aliàs nota est; externè turundæ in formâ granum unum atque alterum laudani naribus inditum profundissimum bidui somnum inferunt, teste Timæo *Cas. l. 2. Casu 9.* ut taceam poma somnifera, spongiasque hypnoticas, naribus pro arcendâ agrypniâ identidem admovendas, Practicis quibusdam usitatas. Sub tali ergò odore subtilissimo Opiata agunt in spiritus animales, quorum materialem texturam seu constitutionem, indeque dependentem impetum elasticum speciali suâ textura seu seminali dote, ut alii vocant, adeò alterant, & quasi irretiunt, ut à debitis expansionibus remittentes, minùs fibras sensorias aut motorias tendere sustineant, quia moderatiori sub motu somni larvam induunt.

CAPUT

CAPUT III.

Dubia nonnulla diluit.

T H E S.

Opium subinde Vomitum provocare, secessum & Urinam promovere, Lochiorum fluxum adjuvare, sudores supprimere, Crises minus impedire observatur. &c.

§. 1.

SOmno tam naturali, quam Opiatorum artificiali, quasvis excretiones, adeoque & vomitus sisti, suprà innuimus, experientiâ quotidianâ confirmati. Obstaculum non leve contra assertum hoc se offert ex eo, quod post opiatorum vespertinum usum vomitus matutinus, quin & interdum alvi fluxus, insecutus fuerit: id quod & Helmontius, non leviter aliàs Opio favens, observavit, *Tr. Jus Duumviratus* §. 62. & crebriori experientiâ in hoc confirmatus fuit Rolfinkius *Chym. l.* 4. *f.* 3. *c.* 6. *p.* 248. *Conf.* simul eleg. *Observatio Celeb.* Wedelii, *Opiolog. l.* 2. *f.* 1. *c.* 5. *p.* 92. Sed conciliatio apparebit facilis, modò consideremus, opiata irritationis sensum, in pyloro præsertim sopiendo, & spirituum animalium motum sistendo, adeoque fibrarum spasmum præcavendo, per se Vomitus compescere; per accidens verò interdum, saltem ubi priores istæ operationes jam cessaverint, eundem stimulare.

§. 2. Considerandus hic venit opii sapor amarissimus, acris, in subjecto viscidissimo hærens, qui ob id non nisi difficulter ex linguâ, post levem etiam gustatum, elui potest. Amarities ista singularis & specifica uti inimica existit linguæ, ita hostilis admodum est stomacho, alias quævis amara, speciatim viscida, horrenti, cùm acidis inprimis delectetur. Tetrum illum saporem mox horret Ventriculus, & nauseâ hinc concitatâ, sive gustatum saltem sive assumtum fuerit Opium, tædium istud confitetur. Parili ferè ratione atque rhabarbari, aut aloës, scamoniivè odorem & saporem amaricantes singulariter mox nauseat stomachus, adeò ut quasi peculiarem tactum sive gustatum secundum Willisium *Pharm. Rat. P.* 1. *f.* 2. *c.* 1. vel odoratum juxta Helmontium, *Tr. Cust. Err.* §. *ult.* habere videatur. Nausea ista sopitur quidem aliquandiu primitùs, quousque nempe Opii in spiritus viget actio, indeque & sensilitas fibrarum ventriculi, & spirituum movendi eas nixus aliquantisper sufflaminantur. Ast ni particulæ istæ hostiles intereà haud correctæ aut subactæ fuerint, sed viscidiore illa texturâ pertinaciùs agglutinatæ hæreant adhuc interiori nerveæ ac admodum sensili ventriculi tunicæ, facilè molestæ istius, continuæ impressionis occasione provocari spirituum impetus, & sub regimine pylori spasmus ventriculi, adeoque vomitus, concitari potest. Confirmat hoc meum assertum non leviter, quod ab Opio pilulari in formâ exhibito, & præsertim ab eodem spiritu vini saltem præparato, vomitum inprimis cieri observavit Wedelius *Opiol. c. l. p.* 92. & 93. Viscidissimam enim & amarissimam sub hac præparatione opium retinet texturam & quæ pilulari in formâ diutiùs in ventriculo hæret, & non nisi successivâ dissolutione corrigitur, adeoque diutiùs parietes illius membraneas afficit. His modò dictis socianda simul & alia concausa, qualitas nempe & situs recrementorum præter naturalium, circa primas vias plus minus stagnatium aut turgescentium, qui mediante Opii operatione in spiritus, in motu suo plus minus oppressi, illa cessante denuò, & interdum atrociùs quam anteà commoti, simul vomitum in stomachante jam ventriculo promovere solent.

§. 3. Sanè non leviter hostile videtur ventriculo Opium, cujus ut digestionem ordinariò turbare observatur, ita etiam gravaminis ac compressionis circa ventriculi regimen, sensum, & vix explicabilem ab ægris molestiam circa præcordia, Opiata inducere solent, idque præsertim siccâ in formâ, omnium maximè pilulari si propinentur. Manu ergò hæc ipsa nos ducunt ad legitimam Opii, quoad hoc punctum, correctionem ac præparationem. Textura nempe viscida & glutinosa resolvenda, adeoque, quatenus oleosa seu sulphurea ad faciliorem sui diffusionem, simulque quasi promptiorem difflationem redigenda, & liquidæ essentiæ seu Tincturæ sub formâ propinando. Promptioris sic operationis evadit remedium, & quod sine diuturniore in spiritus actione confortativi potiùs, quam stupefactivi rationem habebit, ac absque singulari ventriculi, primarum viarum molestiâ, citò, tuto & jucundè curabit. Quas intentiones haud melius assequi possumus, quam applicando generalia ista mechanica (si non semper Naturæ, revera tamen) artis instrumenta, acidum & alcali. Illud agendo primariò in alcalinas Opii particulas, & hinc etiam in oleosas, illarum medio universam ejus texturam alterando, urinosum nempe vol. figendo, oleosum verò condensando, castrat & plus minus enervat generosam aliàs medicamenti energiam: Idque eò magis, quo potentius acidum fuerit, quale istud mineralium esse solet, unde acetum destillatum saltem in hac præparatione aut citri succus eligendus, utpote ex eadem cum Opio, vegetabili nempè prosapiâ. Parilis acidorum vis & in purgantia obvia, quæ omnia ab acidis, præsertim intensioribus

aut

aut fixioribus, castrantur insigniter. Præstat ergò pro supra insinuato scopo ad laudani ex Opio præparationem adhibere alcali quodcunque fixum, v. g. ⊖ Tart. ceu generalem omnium vegetabilium deleteriorum aut Oeconomiæ nostræ hostilium, tam solutivorum, quam stupefactivorum, aliorumvè correctorem. Agit scil. hoc ipsum, sive humidâ in viâ procedatur, in opii texturam resinosam, attenuat hanc ipsam nonnihil, dissolvit oleosum, viscidum incidit, acidum temperat, hinc nimiam acrimoniam corrigit, ac ita totum concretum promtiùs solubile & undique diffusibile, uti & cuivis fluido permiscibile reddit. Corrigitur hoc ipso simul acris & nauseosa ejus amarites, mitiorque & minus inimica ventriculo redditur; adeò ut considerationem ulteriorem mereatur omnino, utrum acrimonia ista resinarum, aromatum, purgantium, &c. non secus ac opiatorum, non ex acido potiùs, quam ex alcali, derivanda veniat? Cum quotidiè observemus, olea destillata à calcinatis rectificatione mitiora & minus acria evadere. Correctum sic per alcalia Opium, optimè spiritus vini beneficio in essentiæ Tincturævè consistentiam redigitur, commodè vel sub hac facie propinanda, vel imbibendo eadem pulveres quasvis, in pulveris larva obvelanda, aut spiritus dicti abstractione in extractum redigenda. Sunt nonnulli, qui ulteriùs ⊖ Tartari, vel ✠ Vini, vel ipsum Vinum, addere amant, pro exactiori Opii correctione, methodo omnium certissimâ, quâ optimè præparatum Opium tutissimum evadit remedium. Vereor autem ne nimis cicuratum Opium debilioris aut tardioris pro vehementiùs interdum urgentibus symptomatis operationis fiat. Dum ergò tam laudabiliter corrigitur Opium à ⊖e tartari fixo, quid non sperandum erit de eodem volatilisato, penetrantioris omninò & potentioris hinc activitatis? Cujus locum interea suppleat ⊖ Tartari, triplo olei destillati terebinthinæ probè impraegnatum, & ita quasi elixatum. Præparatio reverà, quæ non absque præmeditatâ ratione primitùs ordinata fuit à Starkey, peritissimo Chymiatro Anglo, & crebriori postmodum experientiâ confirmata, plus omninò in recessu habet, quàm ut obiter à Willisio *Pharm. Rat. P.* 1. *ſ.* 7. *c.* 3. ad empiricorum remedia referenda sit.

§. 4. Quæ modò de Vomitu, Opiatorum usui interdum supervenienti, explicata fuerunt, eadem pariter excretionibus per inferius guttur, aliquando ab Opii usu observatis, mutatis tamen mutandis, applicari possunt. Sed præter aliqualem ab acrimoniâ nauseosâ in particulis ejus viscidis intestinorum stimulum, alio modo alvi solutionem promovere potest, quatenus in dolorosis intestinorum pathematis, eorumque fibrarum spasmodicâ contractura, constringi pertinaciùs solent intestina, & contenta minus, cessante ferè successive eorum peristaltico motu propellere. Frustra sub tali articulo propinantur solventia alvum, quæ vel malum exasperant sensili stimulo absque desiderato effectu, vel inverso penitùs superiorum intestinorum motu, vomitum potiùs provocant. Sin verò Opio leniantur dolores, ut remittat inde fibrarum spasmus, & durius antea emolliatur quasi abdomen, facilè solutiva quæcunque, sive junctim sive seorsim modo dicta remedia propinentur, speratum sortiuntur effectum: id quod in Colicis & Iliacis pathemathis probè observandum, docente hoc experto Wedelio *Opiolog. P.* 2. *ſ.* 2. *c.* 5. *p.* 120. & Praxi item confirmante *in Misc. Acad. Nat. Cur. Anni* 2. *Obſ.* 238. *p.* 340.

§. 5. Urinæ excretionem, eamque post eam, quæ fit per sudorem, Opiatorum usui subindè supervenientem, uberiorem, quomodò per accidens promoveat Opium, jam supra §. 23. c. 2. pluribus explicatum fuit.

§. 6. Revocant hæc in mentem istud Phœnomenon, quod persæpiùs in puerperis observare datum fuit, dum nempè primis duobus vel tribus diebus liberè fluunt lochia, quæ sub turgescente in mammillis lacte sponte, absque manifesta causa alia, sive præcesserit lactea febris, sive non, supprimi solent, tunc scil. temporis, dum dolere & tumere, simulque indurescere solent mammæ: sed cessante dolore, & vel insensibiliter translato aliorsum lacte, vel sensibiliter per papillas transsudante, liberè fluunt denuò Lochia. Nempe doloris occasione intensioris in sensibili illo mammarum globo & turbatur spirituum ordinatus motus, stringuntur undique in corpore fibræ, & tenduntur simul uteri ejusque membranosæ vaginæ fibrillæ, hinc excernendorum per hæc loca debitus supprimitur fluxus, qui largiter redit, simulac cessante in mammis dolore, cessat etiam fibrarum contractura. Nec est, quod fluidorum istorum impetum ex locis inferioribus ad mammas hic objicere velis; siquidem dum durat adhuc mammarum repletio, aut per papillas etiam lac excernitur, nihilominus, modò dolor illarum remittat, redit lochiorum profluvium. Par nempè hic est ratio, atque intensiorum post partum dolorum, quorum occasione, etiam supprimi plus una vice observavi lochia. Unde & memoratis in casibus (nisi in priori Lactea febris obstet) opiata cæteris remediis, speciatim misturæ polychrestæ ex Lap. ♉r. c. aceto, additâ myrrha, permiscere fausto cum successu consuevi, cujus usu restituto spirituum motu in ordinem, & rela-

& relaxatis hinc fibris, tantum abfuit, suppressus exinde fuerit purgamentorum fluxus, ut auspicatò potius redierit.

§. 7. Simile quidem observare licet in infantibus achoribus affectis, quibus sub dentitionis doloribus mox achores disparere solent, superveniente hinc febre continuâ lymphaticâ, plus minus acutâ, subinde cum gravi tussi, aut alvi fluxu comitata; sicut cessantibus doloribus istis, efflorescere denuò auspicatò cum febris aliorumque symptomatum cessatione solent achores. Nempè doloris occasione inordinatus spirituum redditur motus, & fibræ aliarum quoque partium sensilium, præsertim intercutaneæ istæ in facie, ceu proxima regione, stringuntur, indeque achorosæ materiæ ulterior excretio impeditur, isto, quod jam effloruerit, exarescente penitùs & decidente. Hinc turbatur simul sanguinis tàm progressivus, quàm fermentativus Motus, excernendis istis per faciei ambitum retentis, febrili ebullitioni occasionem subministrantibus, ac tussim vel diarrhæam inducentibus, ubi de acriori illo acido ⊖sa lympha vel ad tracheam arteriam vel intestinorum tubulos aliquantulum excretum fuerit, donec cessante dolore & æquabilis spirituum redeat motus, & ordinatâ magis fermentatione sanguinis mediante particularum istarum acido ⊖sarum plus minus viscidarum secretio, & quasi præcipitatio, ac intra poros cutis per glandulas ob denuo relaxatas fibras secretio superveniat.

§. 8. Tandem Opium egregium esse sudoriferum, suprà pluribus excussimus, dubium tamen assertum hoc reddere videntur tabescentes. Notissimum est, phtisicos, vel ad phtisin declinantes ægros, copiosis sudoribus nocturnis esse obnoxios, ita quidem, ut simul atque perfecto somno corripiantur, mox toti sudoribus diffluant. Observatio autem repetita in Praxi me hactenus docuit, præcaveri optimè posse sudores hujusmodi, revera colliquativos, Opii vespertino usu. Aliquot saltem exempla recensere juvat: Mulier plebeja 42. annorum pleuritide gravissimâ correpta, & jam ferè deplorata, septimo scilicet demum die opem meam implorans, per Dei gratiam sudoriferorum imprimis appropriatorum ope convaluit. Restitabant autem adhuc Tussis humida, difficilis nonnihil respiratio, aliaque similis speciei symptomata, phthisin minitantia, quæ usu decocti hederæ terrestr. & cherefolii sublata quoque fuerunt. Saltim sudores nocturni continui, pleno rivo emanantes, emaciantes insigniter & debilitantes, supererant. Pro quibus coërcendis præsentaneam Opem sensit ex *Laud. Op.* gr. iß, cum *antihect. Poter.* gr. xv. misto, & sub introitu lecti post moderatam prægressam cænam assumto, cujus usu primitùs cessàrunt isti sudores, eoque continuato penitus exaruerunt. Superiori anno Civis Academicus, Jurium studiosus, gravissimâ corripiebatur hæmoptysi, ipso ex aliquot annorum tussi humida, spiritu minus libero, nativa corporis constitutione, aliisque similibus supervenientibus, ad Phthisin disposito. Usu convenientium remediorum contumax malum sævire desiit, ipso ægro cætera commodè habente, saltem quod calor quasi hecticus ab omni pastu, cum tussi moderata humida, copiosissimis sudoribus nocturnis, etiam sub primis somni horis, superessent. Pro quibus coërcendis optimè contulit pulvis ex *arcani duplic.* ℈ij. *Lap. ♁r. antihect. Poter.* ana ʒß. *Laud. opiat. per ferment.* gr. IV. ad V. M. pro 4. dosibus horis duabus ante cœnam assumendis. Non secus ac Viro perfectè phthisico, pro tussi nocturna aliisque symptomatis nonnihil coërcendis præscriptæ Pilulæ, ex *antihect. Poter.* ℈j. *facch. Saturni* ℈ß. *extr. croci.* gr. vij. *laud. ferment.* gr. iij. cum f. q. *bals. Peruvian.* in debitam consistentiam redactæ, pro 2. dosibus vespertinis ante cœnam assumendæ, præter alios usus & sudores copiosos noctu promanantes compescuerunt. Adeò ut talibus in casib⁹ reprimat sudores Opium nimios, quos deficientes promovere optimè solet.

§. 9. Pro hoc Phænomeno sanè difficili dilucidando, duo præsupponenda veniunt: 1. Quod Phthisici omnium optimi Opiatorum etiam continuatum usum ferre possint, ut supra insinuatum fuit, & cum eadem aliàs aliqualem languorem, & notabilem corporis lassitudinem post se relinquant ut plurimùm, in Phthisicis contrarium accidat, qui vegetiores exinde, & ut ipsis saltem videtur robustiores potius redduntur. Quo ipso tamen non illos intelligo, qui jam ad extremum Tabis gradum perducti, supremâ spiritus difficultate laborant, & subinde suffocandi videntur: talibus enim narcotica omninò futura essent necrotica, qui in Chronico & Medicis tædiosissimo affectu, medio adhuc sunt in gradu. Scilicèt in præfatis Phthisicis subtilis admodum ac rara deprehenditur spirituum animalium textura, unde & facilè dissipabiles existunt iidem, (indeque minimis motibus defatigantur tales ægri) & sub somni præsertim quiete contractiores magis illorum radii minus extremas partes animant. Mutat autem eosdem Opium, dum condensando quasi, aut figendo nonnihil, raram eorum texturam alterat, & facilem dissipabilitatem coërcet, ut vegetiores hinc reddantur Phthisici; 2. Quod in genere ad fluidorum corporis nostri debitam in partes solidas receptionem, per easdem transmis-

transmissionem, uti & ex iisdem excretionem, requiratur omninò certus fibrarum nervearum, ceu staminum fundamentalium Tonus, ultra materialis texturæ rationem, à spiritibus influis inprimis dependens, qui scil. nec strictus sit nimis, nec angustatis aut occlusis plus minus poris intermediis, aut coarctatis præter modum vasculis tam trajectoriis quam excretoriis, impediatur debitus contentorum transitus, nec laxus nimis idem esse debet, ne flaccidioribus redditis partibus, aut pori meatusque earum ità permeabiles fiant, ut non tam transmitti fluida, quàm spontaneo motu permeare eos undique, & ubique ceu per spongias penetrare videantur, aut orificiola vasculorum receptoriorum ex tono illo flaccidiore collabantur, ac ità debitam transmissorum fluidorum trajectionem sistant. Quibus præmissis, & ab omnibus facilè concedendis suspicor, in Phthisicis tàm copiosos effluere sudores nocturnos, quatenus sub somni quiete spiritus animales, rarioris, ut supra dictum, texturæ, minus irradiant partes extimas, adeò ut debito fibrarum tono conservando minùs sufficiant, unde per patentiores undique meatus, & poros partium intercutanearum, & speciatim glandularum, nutritius succus interdiu ex alimentis congestus, sed ob sanguinis dyscrasiam non assimilatus, sponte suâ sub sanguinis circulo (simili ferè ratione, atque supra de syncopticis monitum) penetret, & ita nec cum sanguine unitus, nec in meatibus partium solidarum debitè coërcitus, promptissimè, quâ data porta, ruat, & sub sudoris facie diffluat. Compescit vero hunc Opium in Phthisicis, corrigendo istam spirituum texturam, ut Tono fibrarum conservando meliùs sufficiant, quo partim transmitti naturaliter queat nutritius succus cum sanguine per vascula intercutanea & meatus, ne proprio impetu elabatur, partim retineri diutiùs intra porulos partium nutriendarum is ipse, eosdam irrorare, & nutritioni deficienti aliquantisper sic saltem succurrere.

§. 10. Dum itaque sudorem egregiè promoveat, quin & secundùm superiùs monita nimios contentorum tumultus, quibus Naturæ Medicatricis negotium non raro turbari solet, nonnihil refrænet laudandum Opium, suspicio suboriri possit, an perpetuæ sit veritatis Practicorum effatum, Opium instante Crisi haud adhibendum, quia Criticum Naturæ motum inhibere aut sistere soleat? Multa equidem de Crisibus, eaque ad pompam magis Theoreticam, quam usum Practicum facientia, hinc inde apud Scriptores medicos deprehendi solent, quæ ad nostra Climata, eorumque Incolas & horum Diætam, indeque natos affectus, minus applicari possunt; unde etiam rari sunt veri motus Critici in ægris nostris, ut taceam incertum admodum dierum Criticorum computum, adeò ut bonus Medicus negligere debeat Crisin, ut loquitur Helmontius *de Febr. cap. XI. §. 18.* si scil. eam possit anticipare, seu ante Crisis adventum morbum superare. Nihilominùs cum ad quælibet attentum deceat esse Medicum, in acutis maximè morbis, quorum incertæ adeò sunt, Hippocrate autore, prædictiones, ne in his circa Opiatorum usum, adeò polychrestum, nocumenti quid accidat ægris, omnino præcavendum. Distinctio autem motuum Criticorum observanda est, dum quædam excretiones Criticæ fiunt, mediantibus simul partibus organicis, quibus vellicatis, adeoque sensu earum affecto, & hinc peristaltico concitato motu, provocantur partim, partim promoventur per eas excretiones, & tales quasvis Crises impedit, plus minus sistit Opium, quales sunt, quæ vomitu, diarrhæâ, hæmorrhagiis quibusvis accidunt, &c. Aliæ Criticæ evacuationes eveniunt sine tali partium activo & motivo concursu, per simplicem humorum concoctorum seu præcipitatorum motum transcolatorium, quales per sudorem, item per urinam, observantur, & hasce Crises minùs impedire arbitror Opium, dextrè & circumspectè adhibitum. Quinimò promovere potiùs eas, quatenus graviora symptomata, motum contentorum Excretorium interdum impedientia, saltem plus minus turbantia sistere, & ita tutiorem ad minimum Crisin reddere valet. Idem asserendum videtur de istis Crisibus, quæ per transpositionem fiunt, & quibus tumores superveniunt, has ipsas, & materiæ ad sui in certis locis secretionem, & inde coacervationem dispositæ decubitum, quí impedire valeat Opium, non video. Circulari enim sanguinis motu mediante, cùm omnes modò memoratæ contingant Crises, eumque rapidiorem, aut concitatiorem refrænet Opium nonnihil, hoc ipso ad meliorem cum sudore & urina excretionem, vel in apostema congestionem materiæ coctæ non parum conferre verosimile est. Intermittentium febrium quot paroxysmi, tot parvi morbi acuti, esse videntur, ordinariò ferè excretione quasi Criticâ per sudorem, interdum verò per urinam finientes, præmissum in his ante paroxysmum Opium, cum specificis antifebrilibus, ut multum minuere solet Paroxysmos, interdum penitus profligare, haud tamen sudorem in illis coërcere in fine, aut impedire observatur.

§. 11. Eo ipso autem, quod sudationem saltem promoveat Opium, raro illo solo pro sudorifero utendum erit. Haud enim sufficit,

sufficit, quod Cutis Cribrum ad transcolationem per meatuum aperturam & aptam dispositionem ritè se habeat, nisi & sanguinis alteratio, ac quasi fusio, ambientisque debita temperatura, unà conspirent. Ob id appropriato sudorifero, quacunque formâ exhibendo, sociandum, & ita mutuâ unione utriusque operatio & effectus eò magis perficiendus. Opii nempe polychrestus aliàs usus ad sudorem sic specialiùs determinatur, sudoriferorum verò operatio, ne sit frustranea, prævcavetur. Observavit hoc jam olim felicissimus Platerus, ob id *in Observat. suis l.* 3. *p.* 633. *&* 727. sudoriferis narcotica se addere ait, pro uberioris sudoris provocatione. Quinimò hoc Veneranda antiquitas in Theriaces Mithridatiique compositione ac præparatione attendisse videtur, Opium insigni in dosi, cæteris quamplurimis ingredientibus, plus minùs sudoriferis addendo, & una fermentando. Sub quo fermentationis motu intestino, tàm oleosæ & resinosæ plurium ingredientium, ipsiusque adeò etiam Opii particulæ attenuantur & resolvuntur, ut inde penetrantiores ac magis activæ evadant, (unde & ad decennium fermentationem extendere voluerunt Arabes) quàm novum concretum ex mutuæ confermentationis unione, ⊖inum vol. oleosum anodynum & sudoriferum emergit. Quod adeò rigorosè urgent Platerus *in Observ.* & Walæus *in Meth. Medendi*, ut illas compositiones absque Opio, ceu sua animâ, vi sudorifera carere asserant.

§. 12. Ex hactenus allatis facilè est intellectu, quibus in casibus Opium sudoriferis sociandum sit? nempe quandocunque symptomata urgentia impedimento sunt, quo minus sudare queant ægri. Nullum enim symptoma urgere solet, quin spirituum animalium p. n. impetus vel causæ efficientis proximæ vel concomitantis saltem rationem habere soleat, unde de facili, occasione tali contrahi fibræ cutaneæ, & coarctari excretorii pori possunt: ut taceam M. Sæ cœterorumque contentorum, vel per turbatos intestinos, vel concitatos nimis locales motus, sub tali statu simul plus minus sudoris dimissioni reluctantes. Frequens scilicet causarum efficientium, utut subinde mutuo subordinatarum observatur Circulus in Oeconomiâ animali, adeò ut & contentorum vitia plus minus vellicent partes solidas, quâ occasione irritantur spiritus, quorum impetus postmodum plùs minùs modificat illorum motum. Qualis circulus non minus manifestus est in mutuo partium consensu, dum stomacho frequenter condolet caput, & hoc malè habente stomachus propriam subvertit Oeconomiam. Pariter & frequentissimè quibusvis urgentibus symptomatis per consensum affecta cutis claudit poros, sudorisque obdurat fontes.

§. 13. Varias autem inter partes, quibus consentire solet cutis, specialem sui considerationem merentur præcordia, hoc est, ista abdominis pars, quæ extrinsecus quidem regione epigastricâ & ex parte hypochondriacâ circumscribitur, intrinsecus vero stomachum imprimis complectitur, prout hodiè hæc Vox accipi solet, & à Celso inprimis *l.* 2. *cap.* 3. ferè describitur. Utut enim Doctissimus Fernelius *febr. l.* 4. *c. X.* præcordiorum nomine ventriculum, diaphragma, jecoris Cava, lienem, pancreas, Omentum aut mesenterium, simul complectatur, tamen Ventriculo ob eximium sensum, manifestum ejus cum cæteris partibus membraneis consensum, primariò præcordiorum appellatio convenit; ipso ejus orificio communiter superiori dicto, καρδία Veteribus appellato. Unde & Celsus præcordiorum dolorem stomachi infirmi indicium asserit *l.* 1. *c.* 8. *Hæc ipsa præcordia*, ut modò laudati *Trium Galliæ Regum Archiatri* verba c. 1. mea faciam, *& partes omnes, quæ circa hæc sunt, quia membranis sepiuntur, nervosque sentientes suscipiunt à sexta* (secundùm Veterum Anatomicorum ordinationem) *Cerebri conjugatione eximio tangendi sensu sunt prædita; Magnâ etiam societate tum principibus, tum externis corporis partibus connexæ sunt, iisque adeò consentiunt, ut affectæ mox principes partes, universumque corpus in consensum trahant. Sic enim Vinum meracius, liberaliusque sumtum, tametsi Ventriculo nondum elapsum est, mox tamen exulceratæ Vesicæ, aut vulnerati Cruris, aut arthritidis dolorem exasperat*: Ex hisce autem sedibus febrium horrores rigoresque, in quibus cutis manifestò afficitur, suscitari, eleganter idem docet Fernelius dum c. 1. ita pergit: *Sic & frigidæ potus liberalior corpus universum frigore horrorevè concutit. Bilem Vomiturus rigescit, multoque magis, qui alienum vitiosumque cibum, velut fungos, sumsit. Rigescit & cui calidum mordaxque medicamentum ventriculum præcordiaque ferit, nonminus quamsi nudam cutem, aut ulcus acrius compungat, &c. &c. Hoc quoque vel inde constat, quod si accessionis initio humidi fotus aptè calentes præcordiis imponantur, maximè vero Lieni in quartana, jecori in tertiana, aut cuicunque alii sedi fomes inesse deprehendatur, horrorem rigoremve leniant, quia nimirum ipsi mali fontem demulceant. Jam verò sudores non è solo corporis habitu, sed & interdum è præcordiis moveri; hinc sciri potest, quod qui vel exercitatione,*

tione, vel ☉ ardore exæstuat, si frigidam liberaliùs bibat, mox totus sudore diffluat, &c. &c. Hæc ipsa sanè, quæ hactenus eleganter disseruit Fernelius de præcordiorum cum habitu corporis cutaneo præsertim consensu, quotidiana ubertim confirmat experientia, & quod de fotu calente refert, comptior moderna Praxis per olea destillata feliciùs præstat, quatenus ab his, præsertim penetrantioribus, v.g. caryophill. aut macis, aut cinamomi, præcordiis illitis, fotu lateris calentis desuper admoto, rigores horroresque manifestò imminui, interdum ab iis maturè applicatis penitùs præcaveri, observamus. Penetrant enim profundiùs talia olea destillata, & ipsum venticulum sui quasi afflatu tam sensibiliter afficiunt, ut meminerim superiori anno crebriùs vomentem ægrum, cui destillata talia oleo nucistæ expresso ventriculi seu præcordiorum regioni frequentius illinebantur, sponte sua asseruisse, se in rejectaneis illis per vomitum, linguæ judicio exactè sentire linimentum illud, cujus odorem sub illinitione aliàs perciperet. Jam verò in istis rigoribus horroribusque cutanearum fibrarum contracturam, clausuramque pororum simul contingere, nemo facilè dubitabit.

§. 14. Prout itaque diversimodè afficiuntur præcordia, etiam ipse habitus corporis cutaneus per consensum multipliciter constitutus, adeoque ad sudoris transmissionem magis minusvè dispositus erit. Mirabilis sanè est membranosi generis in universa corporis machinâ connexio & consensus, mutuaque hinc, quoad tam actiones quam passiones conspiratio & concentus, iis in casibus, in quibus anatome nondum lucem subministrat sufficienter, adeò obscura, ut etiam ignotam actionem regiminis ingeniosissimus aliàs Helmontius fingere coactus fuerit. Ex quo consensu etiam nasci videntur horrores isti rigoresve, qui ex partium membranosarum abscessu, sponte suâ rupto, ordinariò ægros affligunt, ruptique abscessus haud postremi indices sunt, membranis scil. perforatis, pus factum effundentibus, sicque sensibiliter læsis, cætero membranaceo genere consentiente. Sed ut revertar in viam, illa inter pathemata, quæ ex præcordiorum consensu sudoris effluvia cohibent, eminent, vel maximè inexplicabilis ille circa præcordia seu stomachi regionem molestia, seu anxietates, quas vulgò Hertzens-Angst appellitant, quasi ipsum cor pateretur primario; quæ frequentes videntur occasione pororum contracturæ, sudorisque ob id deficientis, in morbis præsertim acutis malignis. Sæpius scil. in Praxi malignarum febrium observamus, æstuante maximè corpore, ægro ipso copiosiùs bibente, stragulis etiam cooperto, cum pulsu celeri, frequenti, plus minus vehementi & magno, (ut nihil dicam de illis, qui malignis in febribus, quoad urinam, colorem, &c. sanorum similes apparent) nullum sudorem, etiam post propinata sudorifera, elici posse, cute semper squalidâ & aridâ, ac quasi nonnihil corrugatâ existente, ægro aliàs naturali in statu facillimè sudante. Jam equidem concedendum est, alteratum his in febribus esse insigniter sanguinis statum, impedientem plus minus laticis pro sudoris materia secessum: quod tamen hæc sola in tali ægri, præsertim siticulosi ac bibacis, statu tali cum pulsu, &c. causa sit denegati penitus sudoris, equidem persuadere mihi haud possum, quin potiùs arctior fibrarum cutanearum strictura, & hinc pororum clausura, videatur sudorem impedire. Nempe ventriculo, ejusque superiori orificio malè affectis, speciatim fermento maligno, contagioso obsessis, ut anxii, inquieti, & agrypni, sine manifestâ causa redduntur ægri, ita tantùm non integrum membranosum genus consentire, hinc & cutaneæ fibræ contrahi videntur. Diffuso verò ulteriùs maligno fermento, & systema nervorum plus minus afficiente, eo magis & nervea cutis compati, hinc portas quasi undique claudere, & sudori quoque transitum partinaciùs denegare pergit. Unde fermento maligno, quod acidum statuit, ab ☿ialibus fixioribus absorpto, relaxari pororum contractura, corpusque denuò transpirare, non ineleganter asserit Tachenius: *H. C. cap.* 21. *p. m.* 165. 167.

§. 15. Sed quod de præcordiis, fermento venenoso in febribus malignis obsessis, modò monitum fuit, cujus hostili præsentiâ anxietates ipsis ægris non explicabiles, inquietudines, agrypniæ, excitantur, & per consensum hinc pororum corporis contractura inducitur, ulteriorem postulat explicationem. Nempè præ cæteris affectibus perquàm contagiosæ existunt maligniores febres, quæ contagia fermentativa, vel fermenta contagiosa, utrumque rectè dici videtur, quæ inspirationis medio ut plurimum se nobis insinuant, quascunque etiam alias corporis partes afficiant, semper simul ventriculo communicantur, indeque nunc citiùs, nunc tardiùs, pro circumstantiarum tam in agente quam patiente differentiâ, nausea, inexplicabilis quædam circa præcordia molestia seu anxietas, alvi etiam constipatio, sitis intensa, vagus, utut primitus leviusculus, horror, (ut taceam cephalalgiam & agrypniam, nunc citiùs nunc tardiùs supervenientes) ægrum affligere solent, horrente universo systemate inimicam impressionem circa stomachum factam, & quasi undique

contrahente ope motoris spiritus quosvis meatus, quo ab hostis peregrini insultu eo meliùs se tueatur. Contagiorum hunc afficiendi modum expertus insinuat Lindanus, *Disc. super Hartm. Prax. Chym.* dum inquit: *Ita autem propagari contagium ego experimentis didici, tam in me ipso, tam in aliis; Miasma scil. fuisse primum attractum in ventriculum, & statim nauseam subsecutam. Nauseam autem supervenire est bonum; signum enim est, non statim transire ad massam sanguineam; & in constitutionibus epidemicis notandum, neminem nauseare, (nisi forsan ex ingluvie) nisi qui miasma acceperit, & si adest nausea, mox vomitus provocandus.* Hinc etiam febrium malignarum sedem principalem in ventriculo esse, res confessa est apud Bartholinum *Cent.* 3. *Epist.* 42. *pag.* 156. *pariter ac apud* Helmontium, *Tumul. Pest. p. m.* 843. 967. 891. *Conf.* Bartholinum *Cent.* 3. *Hist.* 68. 80. 50. *item* Diemerbrock *de Peste. l.* 4. *Hist.* 15. adeò ut semper ferè in febribus malignis ventriculus vel escharam vel inflammationem, vel alia hujus census contraxisse, observatus fuerit. Propterea etiam tam in malignioribus, quàm peste ipsâ, si contagii suscepti suspicio sit, initium curæ à vomitorio optimo cum Consilio instituitur. Sanè si ægros tales in morbi progressu anxietatibus, inquietudinibus, jectigationibus, cephalalgiis, &c. affectos interroges, in quanam corporis regione ita malè habeant? **wo ihnen dann so angst und bange sey**/ epigastrium intento digito monstrant, & hoc ipso Medico insinuant, ventriculum imprimis pessimè affectum esse, per cujus consensum & capitis membranæ tendi, caputque hinc diversimodè dolere videtur: qua occasione & cutis contrahi pori sudorque supprimi, probabilissimum est. Exinde enim in variolis, purpuris, petechiis, &c. anxiis & hinc inquietis existentibus ægris, vix ac non nisi imperfectè, cutaneæ excretiones succedunt. Nempe ut membraneæ sub epigastrio partes tendi ex fibrarum irritatarum spasmo tali sub statu solent, quod ipsi interdum fatentur ægri, **es sey als wann alles darum voll sey/ und thone**/ ita & per consensum cæteræ membraneæ partes tendi, ut supra ex Fernelio deductum fuit, hinc & cutis pori simul per tensas & contractas fibras coarctari solent. Pro quibus symptomatis mitigandis Opium optimo cum consilio selectis additur, vel sudoriferis, vel alexipharmacis, de quo cùm supra jam actum fuerit, vela hîc contrahimus, & dissertationi præsenti imponimus

FINEM.

DISPUTATIO VIII.
EXERCITATIO THERAPEVTICA
DE
PRÆCIPITANTIUM
vero USU, feroque ABUSU,
Examini Publico exposita

à

MICHAELE ETTMULLERO,
Phil. & Med. Doctore, & Facultat. Medicæ Assessore,

d. 1. *Julii, Anno* 1681.

RESPONDENTE

M. JOHANNE WILHELMO PAULI,
Lipsiensi, Medicinæ Baccalaureo.

Q. D. B. V.

Duplici basi rectè superstructa esse dicitur ars Medicinæ nobilissima, Experientiæ sc. & Rationi. Id quod de Praxeos non solùm operosis valet tentaminibus, sed quicquid Theoriæ in eadem ex Naturali præsupponitur scientia, cujus quasi complementum Practicum ipsa existit, dum, quicquid elegantissimè primitùs construit Natura

tura in Microcosmo, id imitari quodammodò sub hujus artificiosa conservatione & redintegratione satagit, id omne pariter, iisdem Experientiæ & Rationis necesse est, innitatur fundamentis. Experientia enim Magistra ista est antiquissima, quæ necessitatis durissimo urgente telo, invenit primitus, quicquid in arte Medica deprehenditur, excuditque artem, exemplo monstrante viam. Ratio verò perficit ulteriùs, dum moderatur illius dictamina circumspectè, allucetque facem. Utrique insistat Medicus necesse est. Experientia sola inflat, & temeraria utplurimùm est, citra rationis Regimen. Ratio cœca est penitùs & nuda, rasæque Tabulæ similis, nisi ab experientia instruatur. Illa tumidum, quia arrogantem, ut in empiricis, hæc timidum, quia incertum, ut in methodicis, reddit Medicum. Neutrum ipsi congruit. Experientiæ irrationalis prius, posterius rationis inexpertæ indicium est. Ibi enim, dum non benè rerum ponderantur momenta, quod solius rationis est, temeraria arrogantia & jactantia enascitur, inanisque pollicitatio, in hoc ferè Medicum talem beans, quòd nesciat, quantum nesciat. Hic verò, dum cautè nimis, vel minima attenduntur, nec usu rerum ejusmodi defectus, & crebriores hæsitantiæ supplentur, hærere ubique vim, adeò, ut vel nimium agendo, nihil agat, vel minus agendo ægrum perdat. Timiditas equidem impotentiam, audacia verò ignorantiam artis significat, Autore Hippocrate de Lege. Sit ergo, pro re tamen nata, audax Medicus cum ratione; sic enim in subitaneis casibus, maturato consilio, in dubiis ancipiti potiùs, quàm nullo auxilio, in desperatis, tentativo molimine quodam, aliis forsan ægris profuturo, suum quod est, aget. Errant adeoque qui solam experientiam sequuntur, quod circumforaneorum ac agyrtarum, uno nomine, innumerabili ferè Medicastrorum turbæ proprium, & ignorantiæ comes est. Sed eheu! quàm difficilis est in Medicina firma experientia, & cui tutò fidere liceat, & quàm infidus experimentorum successus, idque jam olim sobriè expendit sagacissimus Boyle de Infido Experimentorum success. pag. 119. Errant pariter, soli qui rationi litant, hac in pluribus cæcutiente, & veritate in puteo Democriti profundissimè toties demersâ, crebriùs aberrante. Undè non rarò vel ineptas, subindè ridiculas, rerum causas proferunt, vel Dæmoni Autori effectus naturales impiè adscribunt, quorum rationem ex præconceptis sc. suis hypothesibus reddere nequeunt. Rectissimè ergò Septalius in Animadv. & Caution. lib. 1. §. 24. pag. 8. Nec ratione in curandis morbis solum nitatur, nec usu, aut nuda experientia. Claudicat enim Medicus, alterutro horum crure destitutus. Ratio igitur ab experientia incipiat, & in eam etiam desinat, experientia autem ducem habeat rationem, & in eam deniquè terminetur: utra enim per se indigens, altera alterius auxilio eget. Minores tamen ferè Empiricorum errores esse solent, quàm isti Methodicorum, qui nocentiores, ut eleganter exposuit Sylvius l. 3. Praxeos, cap. IV. §. 59. pag. 163. Adeò ut subinde præstet, sæpe numerò etiam necesse sit, pro Praxi feliciter exercenda, ut in Empiricorum castra, circumspectè tamen, aliquamdiu se conferat Medicus, in casu sc. quo rationis certioris aut evidentioris destitutus est adjumento. Siquidem pro curationibus etiam feliciter perficiendis tàm accurata Theoretica notitia, & profunda Physices cognitio, aut œconomiæ animalis subtilis adeò perscrutatio, haud æquè, saltem non absolutè, necessaria est, quin sine his in arte sua excellere queat Medicus. Pari omninò ratione ac expertus nauclerus magneticæ acus beneficio navigationes etiam in remotissimas regiones auspicatò instituit, utut nec ferri, nec magnetis naturam perspectam, aut directivæ illius in acu virtutis originem, causamvè adhuc vel Eruditissimis dubiam, cognitam habeat: Nec, qui Automata conficit Artifex, virtutis elasticæ inspirationem aut fundamenta novit, utut totum ipsius huic innitatur opificium, quàm prout diversimodè determinare novit, opus nunc magis nunc minus artificiosum producit. Ut tacem, non semper adeò accuratam haberi posse cognitionem sui Objecti à Medico: id quod vel solæ subindè ostendunt idiosyncrasiæ uniuscujusque hominis, à priori sanè simpliciter imperscrutabiles, quas si cognoscere potuisset Galenus arrogans aliàs, & multùm ab Hippocratis modestia alienus, æqualem se Æsculapio censuisset, ut ipse de se testatur. Hæc sanè, alias ut taceam, causa est non ultima, quæ in quavis medicatione aliquid empirici semper ocurrere facit. Præstat ergò experientia ratione illustrata, rationi per experientiam confirmatæ: hic enim præconceptarum opinionum, quarum mira est potentia, metus semper intercedit, dum omne, quod ratio possidet cognitionis cujusvis, simpliciter experientiæ acceptum ferendum est. Hæc est, quæ Præcipitationem ostendit primitùs in Artificialibus: hæc est, quæ Præcipitantium usum monstravit in morborum medicationibus: rationis jam est, limitare debitè eandem, & subjectorum ac affectuum diversitati prudenter applicare, ut hujus manuductione legitimus eorum ac rationalis patescat usus, & evite-

evitetur cautè empiricus eorundem abusus. Id quod dum docere satagimus, Divini Numinis, ceu summi Archiatri, auxiliatrices devotè invocamus opes.

CAPUT I.

HISTORICUM.

Præcipitantium Remediorum in Medicinam Introductionem, eorundem abundantiam & scopum, recenset.

§. 1.

Ὀργάσμος humorum quid?

I quis alius, sanè *aph.* 22. *s.* 1. Hippocratis, à quibusvis Medicis, praxin præsertim exercentibus, maximi semper habitus fuit, dum eo ipso triplicem partium corporis contentarum fluidarum, sive humorum statum, scilicet, ὠμότητ☉, πιπασμȣ̃ & ὀργάσμȣ insinuat, in acutarum febrium curâ attentè observandum. Oraculum appellavit modò laudatum aphorismum Galenus, & *in ejusdem Observationem felicitatem, quâ in curandis ægris per* 40. *ferè annos fruebatur, maximè referre solitus est* Septalius *Mediolanensium Poliater, in animadvers. & caut. l.* 3. §.48. *pag.* 70. Quod speciatim Ὀργάσμον attinet, consistit hic ipse in impetuosiori humorum & notabiliter exorbitante motu, tam intestino, quàm progressivo, ita ut p.n. quasi effervescentes, simulque tumultuosè per vasa & conceptacula sua delati, horrendorum subinde symptomatum occasionales causæ existant; Unde non ineptè ab interpretibus Latinis Turgescentiæ inprimis, hinc & Ebullitionis, fermentationis insignioris, & tantùm non Effervescentiæ nomine vertitur: Alii ferociam materiæ morbificæ vocant; Poterius *l.* 1. *febr. c.* 37. *p.* 49. turgentis i.e. furentis materiæ impetum, appellitat.

Ὀργάσμος unde dictus, & quid propriè significet.

§. 2. Equidem τὸ ὀργᾶν Græcorum, indeque descendens Ὀργάσμ☉ propriè, anxiam animalium ♀is appetentiam & furibundum in eandem impetum, quâ determinatis anni temporibus agitantur, summeque irrequieta redduntur, innuit, in quâ auræ genitalis acrioris & volatilioris ratione, præter genitalium pruriginosam titillationem, & hinc libidinosos ♀is stimulos, sanguinis & aliorum fluidorum turgescentiam & impetuosiorem agitationem ac commotionem, spirituum concitatiorem impetum, intensiorem corporis æstum &c. patiuntur. Paucis negotium hoc expedit accuratus aphor. *Hippocr.* interpres Holler. *Comment. in aph. Hippocr. s.* 1. *Aph.* 22. *p.* 80. *Verbum turgere, ὀργᾶν, translatum ab animalibus, libidine titillatis, qua ob concubitus desiderium stare loco nequeunt.*

§. 3. Analogum quid, quoad sanguinis nimirum turgescentiam, experiuntur fœminæ, menstruationis tempore, in quibus occasione auræ fermentativæ, à genitalibus inspiratæ, rarescentis, & præter ordinarium modum turgentis, ac tantum non ferventis sanguinis impetu, dolor dorsi & circa spinam lumbosque pulsatio, ut & distendens molestia, artuum tensiva lassitudo & gravitas, dolor capitis, hypochondriorum inflatio, & inprimis ejusdem per uterinarum arteriarum anastomosin excretio, excitantur: quâ undecunque impeditâ ferociens sanguis, quâ datâ portâ, per nares, os, oculos, aures, mammarum papillas, umbilicum, pedum pollicem, vesicam, & nescio quæ loca alia? impetuosè proruit. Ut taceam menstruam febrim in quibusdam, dum lunare persolvunt tributum, observatam; Refert Lindanus: *in Coll. M.S. sup. Hartmann: se nosse matronam, jam vetulam, quæ quoties menses accederent, febrem trium dierum pateretur.* Similis observatur in menstruatione muliebri.

§. 4. Orgasmus talis metaphoricus, sed p.n. cùm non rarò morborum sub motu, præsertim febrium, in corporis fluidis observari soleat, appellationem similem, & hic adhibuisse placuit medicis. Prodit autem se manifestissimè per varias tàm excretiones quam translationes symptomaticas dictas. *Humor enim æstu orgasmi modò in hanc modò in aliam partem insiliens, nullo subsistit loco, donec tandem irruptione factâ in aliquam nobiliorem partem exitialem inferat vitæ calamitatem,* ut loquitur Poterius c.l. Unde & materia turgens, quæ stare loco nescit, quibusdam definitur: Vid. Castro: Quæ ex quibus Ob similitudinem pariter ad p. n. humorum motus applicatus.

bus *l.* 2. *c.* 1. *p.* 67. aliis humor mobilis instabilis, ferociens, &c. appellatur.

Causa Orgasmi humorum in genere est acrimonia eorum nimia.

§. 5. Turgescentia talis humorum, & inde ferè oriundæ translationes & excretiones symptomaticæ, sequuntur in genere nimiam materiæ occasionalis acrimoniam, tam benignam, quàm malignam; sive enim ex aucta effervescentiâ contentorum, sive ex irritatione partium continentium, & hanc insequente concitatiori motu locali contentorum p. n. sive ex utroque derives turgescentiam & agitationem istam humorum, sanè ubique principale peccans erit acrimonia nimia. Scilicet non moventur suopte impetu contenta fluida, sed per meatus canalesque consuetos, ceu organa, fibrarum eorundem ministerio, & spirituum moventium potentiâ, tam naturaliter quàm præternaturaliter feruntur. Utrobique præsupponitur stimulus, qui sub humorum Orgasmo est in ipsis contentis, quæ potentiarum Hippocraticarum beneficio, cùm saltem activæ existant, intemperatura eorum, cujus ratione nos lædunt, nil aliud erit, quàm acrimonia nimia.

In specie fermentum acre acidum volatile.

§. 6. Pressiùs ut loquar; fermentum acidum volatile acrius, (plus minus tale, sub morborum inde oriundorum latitudine) tàm benignum, quàm malignum, sive intus (aut objecti, aut efficientis vitio) ex assumtis genitum, sive extrinsecus inspiratum, vel aliunde contagii nomine susceptum, origo est orgasmi cujusvis humorum p. n. hoc enim aut texturam sanguinis sive crasin temperatam pervertendo, aut chylum & lympham exasperando, aut bilem vitiosè acuendo, aut spiritus influos inquinando, primò motus horum intestinos, tàm absolutè quàm respectivè tales, (in relatione nempe fluidi unius ad alterum, eorumque mutuæ miscelæ) p. n. vitiat, & in turgescentiam ac commotionem, effervescentiæ plus minus similem, concitat, hinc tam acrimoniæ quàm turgescentiæ humorum respectu partes continentes sensiliores irritat, quâ occasione spiritus impetum faciens fibrarum ministerio contenta diversimodè ac inordinatè, subinde tumultuosè admodum agitat, & impellit per vasa naturalia, donec facta meatus cujusdam, vel turgescentis simpliciter & rarescentis nimis humoris, vel impeditæ ejus undecunque fiat (nunc meatus angustati, nunc ejusdem à fibrarum partis irritatæ stricturâ coarctati vitio) ordinariæ transmissionis occasione, anastomosi, symptomatica illius aut ἔκκρισις aut μετάστασις superveniat.

Motus humorum & intestinus & progressivus junctim Orgasmum humorum constituunt.

§. 7. Uterque scilicèt humorum motus, tam intestinus quàm progressivus, junctim in constituendo Orgasmo concurrere solent. Equidem à posteriori hoc progressivo p. n. ceu sensibus manifestiori, communiter Orgasmi humorum ratio saltem desumi solet. Vid. Plempius *Fundam. Medic. l.* 6. *c.* 3. *p.* 336. sed malè. Cum hic ipse potiùs sit adjunctum, ne dicam effectus, Orgasmum humorum principaliter talem concomitans; Non secus ac sup. §. 3. turgescenti sanguini excretionem variam supervenire sub menstruatione plus minus p. n. insinuavimus; Aut sicut mustum, vel cerevisia novella, fermentationis sub impetu turgescunt, ac ita quasi intumescunt, ut vel vasis ora impetuosè excedant, vel arctius inclusa illud penitus dissilire faciant. Sanè altius quid, quàm progressivum saltem humorum motum vitiatum, per turgescentiam insinuare Hippocrat. *cit. aph.* vel ex hoc subsumere licet, quod coctis crudisque evacuationis respectu societ turgescentes succos, & eosdem quasi medio loco, inter hos non movendos, illos verò evacuandos, collocet. Uti verò texturæ humorum respectu, & heterogenearum particularum vel arctius connexarum cæteris, vel commotionis febrilis, adeoque motus intestini p. n. beneficio separatarum ab iisdem intuitu, cruditatis & coctionis ratio habetur, non motus eorum localis, cujus modificatio artificialis evacuatoria per artem, post coctionem factam, demum instituenda venit, sicut à Naturâ tunc demum institui solet; Ita turgescentiæ nomine, primariò humorum crudorum adhuc, sed impetuosiùs sub suo ad coctionem motu ebullientium, adeoque motu intestino p. n. agitatorum status insinuatus, cujus occasione & vitiatus progressivus motus, adeoque excretiones aut translationes symptomaticæ superveniant, interdum à Medico, Naturæ ministro, imitandæ, nunc easdem provocando, nunc promo-

vendo: qui genuinus dicti *aphor.* Hipp. sensus videtur.

In quibus affectibus talis turgescentia humorum contingat?

§. 8. Utut verò Hippocrati, non secus ac superiorum seculorum Medicis, turgescentia & orgasmus talis humorum, cum eorundem cruditate & coctione, saltem in febribus, tam intermittentibus, quàm in specie continuis acutis, benignis pariter ac malignis, asserta fuit, cùm iisdem manifestiora illius observentur Phænomena; ab horum tamen successoribus, hodierni præsertim ævi Medicis, etiam aliis affectibus p. n. accommodata fuit. Sic enim sodæ ardores, pariter ac hypochondriacorum & scorbuticorum Phlogoses vagæ, ac æstuationes, & singulis momentis variantia symptomata, fœminarum tumultus hysterici, inflationes, sublimesque hypochondriorum dolores, borborygmi abdominis, diarrhoeæ graviores, choleræ acutiores, anxietates præcordiorum, cardialgiæ contumaciores aut sæpius recidivantes, dolores partium vagi, hæmorrhagiæ effrenes, Ictericorum pathemata subinde atrocia, epileptici per consensum insultus, & plures alii affectus, ex ebullientibus, turgescentibus, & ferocientibus contentis humoribus sub theoretico illorum scrutinio, derivati fuerunt. Hæc nihilominus observanda videtur differentia, quod Orgasmus talis primariò in febribus, iisque speciatim acutis, secundariò verò etiam in aliis affectibus, locum inveniat.

Turgescentiæ humorum remedia præcipitantia opponuntur.

§. 9. Turgescentiæ tali humorum præcipitationem eorundem per auxilia, ab effectu supposito Præcipitantia dicta, opponere satagunt Medici, iisque minitatorum symptomatum stragem maturè avertere. Unde dum crebrius ebullitio effera & turgescentia humorum accusatur in morbis, sub eorum fiendi modo frequentissima quoque Præcipitantium remediorum injicitur mentio, & implorantur suppetiæ. Ast quò facilior eorundem est usus Practicus, eò jejunius est scrutinium Theoreticum, dum vix apud quenquam distinctius evolutum reperias, in quo operandi eorum consistat ratio? & qua methodo rationaliter administranda veniant; Equidem de posteriori hoc nullibi aliquid invenire licuit; quoad prius vero istud, mirabilis confusio, & rei aliàs minus claræ major obscuratio saltem, observatur, dum quidam præcipitationem cum solutione, alii cum coagulatione, alii cum unione plurium confundunt, & ita rotundis quadrata miscent: alii affectus à suis causis, aut harum operandi modis minus distinguunt: alii Præcipitantium nomen ac usum adeo latè extendunt, ut tantùm non alterantibus in genere æquipolleant adeoque lusum saltem in vocabulo committunt. Passim de eorum usu & actione, quæ occurrunt, si in pauca contrahenda sint, huc fere recident, remedia præcipitantia fermenta præternaturalia destruere, ferocientes humores quosvis, tam in primis viis luxuriantes, quàm in vasis & visceribus sanguiferis & lymphaticis ebullientes sistere, eorumque impetum sedare, & Crasin vitiatam simul corrigere, quo alterati vel naturalem in Crasin & texturam coëant mutuo, vel subacti per convenientes vias debitè evacuari queant.

A quibus Autoribus primitus ac maximè introducta?

§. 10. Primarius Scriptorum, & ferè quoque primus, qui præcipitationis & præcipitantium mentionem ac usum pressiùs inculcat, est Sennertus *l. 2. de Feb. c. 17. p. 259.* ubi de specificis intermittentium febrifugis disserendo ita inquit: *Ut quod mihi videtur, dicam, talia medicamenta præcipitatione quadam vim illam effervescendi, & paroxysmum excitandi in humoribus tollere videntur. Cujus rei documenta passim occurrunt; Ut jam non dicam de eo, quod cerevisiæ acescentis vitium cretâ injectâ à vulgo emendatur & acetum cretâ injectâ aciditatem amittit, ac spiritus* ⊖*li cum sale Tartari mistus aciditatem perdit: manifestum hujus rei argumentum est in ardore stomachi, quem Germani* den Sood *nominant, cum à bilis in ventriculo ebullitione vapor quidam, & flatus ardens attollitur, & dolorem ac ardorem in orificio ventriculi & Oesophago excitat. Ad quem affectum tollendum, cretam, oculos cancri, bolum armenam, & similia, quæ acribus & acutis liquoribus acrimoniâ præcipitatione quadam adimunt, usurpari, vulgò etiam notum est.* Succenturiatur huic strenuè, si quis alius Kergerus, Tr. de Fermentat. s. 3. c. 3. q. 249. & seq. *Dum optimam & omnibus febribus salutaribus*

bus solam sufficientem esse praecipitationem, asserit, ita ut in inquinamenti febrilis sive fermenti praecipitatione totius curationis cardo vertatur, unde & unico ferè medicamento praecipitante ultra mille febricitantes, sine aliis remediis, sine aliarum circumstantiarum quarumvis consideratione, curasse se asrat p. 250. *In malignis quoque optimum esse, aut praecipitantia cum alexipharmacis nectere, aut istiusmodi alexipharmaca eligere, quae praecipitandi virtute simul polleant, ut hac ratione utrique scopo, & malignae qualitati, & fermentationi satisfiat*, p. 251. *Accedunt his alii: Sic enim* Mynsichtus *in Armament. Medic. Chym.* p. 115. *Species diacretae Tartarum in orificium ventriculi sublimatum efficaciter resolvunt & praecipitant. Peculiarem praecipitandi furias aestuantis sanguinis vim habent oculi ♋r. utilissimè itaque in pleuritide iidem à Practicis adhibentur, notante* Sachsio *Gammarol.* p. 662. & 719. *Oculi sive Lapilli Cancrini etiam in aliis febribus adhibiti salutem sperare jubent. Quâ ratione id praestent? si quaeratur, respondendum, agere id vi praecipitatoriâ, Id. p. 732. Rectè moderni medici, novo sed aptissimo vocabulo operationem oculorum cancrorum, in ardore ventriculi seu sodâ praecipitatione dicunt fieri: & p. 736. & 737. In dysenteria, ubi fermentatio acrium humorum pulv. testarum Cancror. in ✠o coct. & praep. valet, imò oculi ♋ crudi propter bezoarticae vi additam praecipitandi facultatem, non secus, ac ut ad eundem effectum cortices ovorum induratorum, ossa hominis philosophicè calcinata, ossa sepiae calcinata, C. C. s. &c. ☿ praep. commendantur: siccissima enim haec omnia, imbibendo humores orgasmo turgentes sive fermentantes, acredine spoliant. Testae itaque ♋, eorumque oculi in dysenteria praecipitando conducunt.*

Praecipitantia ex regno animali.

§. 11. Tot autem prostant praecipitantia medicamenta, ut potiùs de selectu laborandum, quàm de defectu & inopiâ querendum sit: adeò liberali manu omnibus in tribus regnis polychresta haec medicamenta nobis Natura suggerit. Animali quidem in Regno quaevis animalium partes durae, ut in genere cornua, dentes, ossa & ungulae, v. g. C. C. ebur, dens apri, cranium humanum, ungula alcis, glossopetra: Quibus etiam associentur concreta alia lapidea, in quacunque corporis parte reperta, v. g. lapides ex cysti bovis fellea, bezoardici Orientales, & occidentales ex ventriculis capricervarum extracti, & qui his vix cedit vi bezoardicâ, calculus humanus: item aliis in corporis regionibus reperti lapides, sicut mihi est lapis ex teste castoris, castaneae magnitudinis, durus, & fortiter castoreum spirans. Marina speciatim, & omnia ostracoderma huc pertinent, eorumque testae, aut coagulata lapidea, v. g. Ostrearum testae & gammarorum, speciatim horum chelae, & lapilli, oculi ♋ communiter dicti, Conchae quaelibet, & harum fructus perlae, cochlearum testae, ossa capitis lucii piscis, spina mustelae piscis, Ossa sepiae. Quibus adde & Ovorum ex Volatilibus testas, & speciatim illas Struthionis.

Ex regno vegetabili.

§. 12. Vegetabilium luxuria suggerit nobis concreta styptico-terrea, plus minus aromatica, speciatim cortices, ut fraxini, quercus, quajaci, & qui primo loco nominandus fuisset, corticem arboris Peruanae, Gannaperide dictae, qui communi nomine China Chinae aliàs audit, cortic. Cinamomi, & quasvis Canellarum species, quo & Cortex Winteranus, Anglis in scorbuti cura adeò usitatus, pertinet: it. rad. tormentillae, fl. ros. rubr. fructus istos anomalos quercinos, gallas, it. frutices ex arboribus crescentes, scilicet visca, in specie quercinum, tiliaceum, & caeteris quod praestat, corylinum; Item Nucleos osseos, mespilorum, dactylorum, aut nucleorum esculentorum involucra, quasi ossea, ut cortic. avellanarum, nucl. persicorum, &c. quibus addantur inter vegetabilia & mineralia mediae quasi naturae, de utroque scilicet participantia, coralia quaelibet, & his cognatos poros ac madreporas, quin & alcyonia, &c.

Ex Minerali.

§. 13. Minerale denique regnum, ditissimos suos prodendo thesauros, subministrat quasvis terras fossiles medicatas, per artem ferè sigillatas, tam Europaeas quàm Asiaticas, & quae ad has pertinent, margas, cretam, lac Lunae, medullam saxorum, unicornu fossi-

fossile, bolos: Lapides plures minus pretiosos, lyncis, osteocollam, crystallum, Lap. calcarium, speciatim ♂ialis quæ sunt prosapiæ, fossilia, ut hæmatitem, magnetem, rubricam fabrilem, quin & laterum coctorum pulverem; metalla ferè quælibet, speciatim ♂, ejusque ⊕, & ♄num item ♃ & ⊙, & qui integræ pharmacopœæ vices supplent, ☿ & ♁.

Eadem Præparata.

§. 14. Præparata horum nativorum artificialia, speciatim mineralium, sunt varia ac multiplicia: Pertinent ergò huc omnia illorum præparata, in specie sic Pharmacopœis appellata, ut Corall. Lap. 69rum, hæmatit. præp. it. omnia calcinata, ut C. C. ustum, specif. febrile Tertianarum Strobelberg. aut Crollii, calx viva lota, ejusque ▽, it. ⊖ia fixa per vegetabilium calcinationem producta, horumque ℴℴ per deliquium, aut ex iis concinnatus Liquor præcipitans Clauderi, *Tr. de Balsam. Corp. l.* 7. §. 8. *p.* 208. Sane ut ℴℴ tart. per deliquium appropriatum præcipitationis instrumentum quibusdam dicitur, ita idem liquor inter præcipitantia, & quæ hac in classe eminent, febrifuga pariter excellit: quin & ⊖ia vol. quælibet, tàm vegetabili quàm animali ex regno petita, utut aliàs præcipitantibus minus associata: ex minerabilibus Terra ⊕li dulc. ♁ialia fixata quælibet, simplicia & composita, electra minora quibusdam dicta, ut ♁ Diaph. ♂iale Ludov. antihect. Poter. ut & ☿ialia, quæ quò magis talia, eò præstantiora: hinc quædam sublimata, ut fl. lap. hæmatit. & ex his aroph Zwelfferi *Mantiss. p.* 338. it. flores ⊖✱ ♂ial. & ex his sedativum Archei ejusdem, p. 339. ut & primum ens ♀is Boylei, *Usefulness. of Experim. Philos. p.* 2. *s.* 1. *app. p.* 330. cum quo conspirat ♀ ⊕li Philosoph. Cnœfelii *Misc. Acad. Nat. Curios. Ann.* 6. & 7. *App. p.* 36. & 70. Ut & alia præcipitata, ut ⊙ fulminans, & plura ex ⊙e parata remedia, quavis sub formâ aut consistentiâ; it ☿ialia, in specie ⊙ vitæ dicta, plus minus composita, ad quæ & Febrifug. Riverian. pertinet: It. particulares plures, mineralium præsertim præparationes, ut tot Croci ♂iales, it. Tinct. ♂tis, dictæ aperitivæ, Liquor ♂ ⊙ris, ⊖ ♂ compos. seu Tinct. ⊕li ♂ Zwelf. in formâ siccâ: tot tart. Martiales, & Tinct. Martiales cum tart. præparatæ, ut Tinct. ♂ aperitiv. ⊕lata Ludovici *Misc. Acad. Nat. Cur. Anno* 3. *Observ.* 453. Syrupus ♂ tartarisatus Lemery *Chym. pag.* 157. (à Willisiano artificio ♂ præparandi haud multum abludens,) it. Febure *Chym. p. m.* 773. uti & tot adstringentes, quos inter eminent, quæ vulgò Tinct. ♀is ⊕li dicitur: hinc crystalli mineræ ♄ni, magist. ♄i cum spiritu ⊡ præcipit. Saccharum Onis, &c.

Et composita.

§. 15. Ex quibus simplicibus plus minus talibus ingens compositorum turba emergit, quæ tamen facilè à prudenti Medico, Naturæ simplicium gnaro, & qui eorundem ad causas morbosas applicationem artificiosam perspectam habet, ex tempore diversimodè misceri possunt. Illa inter sunt v. g. pulvis antifebriticus perlatus Timæi, *in Medic. descript. Cas. annex. p.* 425. Species diacretæ Mynsf. *in Armament. pag.* 114. pulveres antipleuritici, it. bezoardici, à Sachsio *Gammarol. p.* 664. *& seq. it.* 715. descripti, pulv. dysentericus Crollii *in Basilic. p.* 344. tot pulveres Cachectici, basi Martis superstructi, pulv. Comitis de Warwick seu Cornachinus, Tinct. antiphthisica, Lapis Chymicus à Glaubero tantoperè laudatus, per experientiam confirmatus, *in Misc. Acad. Nat. Curios. Anno* 2. *Obs.* 143. *p.* 227. hæmatites artificialis quibusdam non adeò ineptè appellatus; Elixyr præcipitans quorundam, ex aloë, myrrha, croco, nuce mosch. c. Tinctura tart. extractum, cui spiritus ✱ci cum calce vivâ & flores Martis debitâ proportione sociantur, it. Elix. propriet. aperitivum Clauderi: *de Bals. Corp. c.* 7. *p.* 204. aut Essentia purificans ejusd. *c. l. p.* 195.

Quo respectu à Veteribus adhibita fuerunt.

§. 16. Veteres apud Medicos nulla penitùs horum Principitantium, tali quidem sub consideratione, occurrunt vestigia, cùm hæc ipsa ab iisdem remediorum vires saltem secundùm manifestas, sic putatas, præsertim primas, & hinc secundum occultas qualitates dimetientibus, modò inter refrigerantia & siccantia, ut animalium partes duræ, tàm crudæ, quàm cum aut sine △e præparatæ ac calcinatæ; modò inter aperientia, ut Martialia & ⊕lata; modò inter adstringentia, ut cortices vegetabilium, O, Terra ⊕li; modo inter diuretica, ut Lap. 69rum, crystallus, testæ ovorum; modò inter sudorifera & alexipharmaca,

maca, ut Lap. bezoardici, ♁ fixata, Terra sigill. recensita fuerunt.

Occasione Chymiæ magis excultæ, à modernis in Therapeusin introducta.

§. 17. Sed cùm hoc nostro seculo, Chymicorum furni intensiùs calefieri, & pyrotechnia studiosiùs excoli cepisset, ita quidem, ut non processuum, quos vocant, nudæ elaborationi, aut remediorum saltem præparationi, sed Phœnomenon, sub concretorum syncrisi & diacrisi artificiali, considerationi accuratiori & causarũ eorundem, fiendique modi scrutinio, inserviret, sanè insigniter mutata fuit, ut totius Naturalis scientiæ, cujus Clavigera est & thesaurorum custos Pyrotechnia, ita inprimis specialissimæ ejus partis, & quæ illius Praxis quædam existit, Medicinæ facies, dum ex Concreti, secundùm minima, texturâ horumque affectionibus Mathematico-mechanicis s. quantitativis actionum & passionum in corporibus vicissitudines, variæque mutationes, formaliter, ex minimorum syncrisi, diacrisi & metastasi, in genere, & ex minimis ⊖ inis, ceu cæteris potioribus in specie, materialiter per motus efficientiam, clarè magis & distinctè explicatæ, & medicamentorum quoque in ægrotis operationibus applicatæ fuissent: unde fieri aliter haud potuit, quin & operationes plures artificiales seu pyrothechnicæ, ut functionibus partium corporis naturalibus, ita & p. naturalibus accommodatæ, sed & pro explicando remediorum agendi modo adhibitæ fuerint, nunc quidem dextrè, nunc verò sinistrè, ut de fermentatione & effervescentia, ♎ atione, circulatione, solutione, volatilisatione, filtratione, &c. manifestum est: quas inter & Præcipitatio, operatio si quæ alia sub chymicis laboribus frequentissima respectu alterationis determinatæ, fluidis corporis per remedia quædam inducendæ, tantùm non omnium suffragio recepta fuit, & quæ præcipitationis modo, ut hinc proximè simili activa existere putantur remedia, Præcipitantia dicta fuerunt.

CAPUT II.

Theoreticum.

Præcipitantium Naturam, Usum, & operandi modum, evolvit.

§. 1.

Præcipitatio Chymica quid & quotuplex?

Præcipitatio, (quantum quidem ad præsens negotium ejus consideratio pertinet) ceu separationis quidam modus, in genere accepta, opponitur propriè & formaliter heterogeneorum plurium arctiori unioni, & effectivè ut plurimùm ♎ ationi: Estque talis motus, quo unita anteà exactiùs separantur ab invicem, ita ut hæc, quæ ita separata fuerunt, proprio impetu deorsum ferantur. Arctior talis nexus & unio, cui præcipitatio opponitur, haud meliùs quàm solutionis nomine vocari potest, ita ut in specie præcipitatio talis sit motus, quo soluta à menstrui, vel propriè talis, vel huic analogi, compedibus liberata, proprio nisu subsideant. Effectus cujus ratione & ♎ tioni rectè opponitur, utut non adeò universalis sit hic præcipitatorum ad imum descensus, quin & ad superiora interdum ferantur, pro respectivâ nempe gravitatis præcipitatorum ad corpus, cui unita fuerunt, proportione: In Vino fermentante, eodem præcipitationis actu, & feces ad fundum descendunt, & flos spumosus, ceu cremor quidam supernatat: Si alcool Vini vegetabile quoddam resinosum, unà cum camphorâ, infusum fuerit, pro illius quidem extractione, hujus verò solutione, ▽æ postmodum medio factâ præcipitatione camphora reviviscens summa petit, resinâ ad imum descendente. Talis tamen separatio, in quâ superiora petit præcipitatum, non nisi in latiori vocis præcipitationis acceptione locum habere videtur. Præcipitatio omnis vel perfecta est, vel imperfecta: respectu separationis est pariter vel spontanea, vel quatenus ab addito perficitur violenta: fit denique vel viâ humidâ, vel viâ siccâ; illud frequentius, hoc rarius. Sub ♄ni calcinati scil. cum arena vel silicibus vitrificatione, ☉ & ☾ cum ♄no unita præcipitantur, & ♂is beneficio regulus ex ♁io fusione separatur, & infra scorias præcipitatur.

Ejusdem fundamenta mechanica.

§. 2. Fundamentum cujusvis præcipitationis in genere (prolixa doctrina in pauca verba contrahenda venit) consistit formaliter in mutatâ textura mechanica vel corpusculorum continentium (unientium, solventium, voca ut lubet) respectu particularum præcipitatarum; vel contrà harum respectu continentium, vel denique fluidi intermedii, respectu alterutrius, aut utrorumque. Textura consistit in particularum figurâ, magnitudine, situ, ordine, pondere, motu vel

 quiete,

quiete, & hinc dependente respectivâ ad se invicem proportione, unione & nexu, quorum uno aut pluribus mutatur subitò textura & cohæsio, fitque vel quarundam separatio, vel earundem in novum concretum coalitio, vel aliæ plures similes mutationes. In musto, ex mutata per attritum mutuum sub fermentationis labore minorum texturâ, retentæ ac solutæ anteà communi unionis vinculo plures separantur, & secum forma descendunt, ipsis cæteris in novum concretum se contexentibus, vini nomine notissimum, & hoc omne sub specifici acidi dominio: ☾ in 🜅 soluta per laminas ♀is præcipitatur; hæc per bacillos ♂is, hic per Cincum, hoc per alcali fixum vel volatile: quatenus in omnibus his acidæ 🜅 particulæ mutato situ & ordine promptiùs se uniunt cum aliis metallicis vel alcalisatis particulis, ob majorem figuræ, magnitudinis, ponderis, &c. cum istis congruitatem, unde ☾res sic dimittuntur, seu potius ab aliis extruduntur, quæ derelictæ ad fundum descendunt: idem effectus ex ▽ salsa infusa observatur, quatenus ⊖inæ hujus particulæ arctè & copiose simul adhærescunt ☾ solutæ mechanicâ ex congruitate (formaliter) undè hujus particulæ figurâ, mole, pondere, &c. auctæ, retineri ab istis 🜅is nequeunt, quin ☾æ corneæ nomine subsideant. Fluidum denique, tam △eum, quàm præsertim aqueum, tam quantitate, quàm qualitate, aut consistentia, aut motu, secundùm minimorum coalescentiam mutatum, pariter ex mechanicâ necessitate præcipitationem nunc promovere, nunc impedire observatur: dum multa in frigido loco præcipitationem patiuntur, quæ in calido, sub æquabili unionis texturâ subsistunt. Ac in magisteriorum resinosorum ex Vegetabilibus quibusdam præparatione, menstruis S. V. ad medietatem abstractio prævia requiritur, si cum ▽ com. præcipitatio commodè succedere debet.

Præcipitatio in fluidis nostris, in statu sano.

§. 3. Præcipitatio, eaque tam spontanea, quàm violenta, perfecta in viâ humidâ, quin in machina corporis nostri ejusque actionibus plurimis purè mechanicis, locum inveniat, haud quisquam facilè dubitabit, sive naturalem, sive p. n. consideret statum. Quæ in primis intestinorum viis, fecum, ceu excrementorum digestionis primæ, fit secretio, haud sine præcipitationis modo, bile & lymphâ pancreaticâ mediantibus, evenire, denegatus horum succorum eò confluxus, obstructis aut undecunque impeditis excretoriis vasis, & inde nata cœliacæ affectionis ista species, in quâ alvi excrementa chylosa prodeunt, persuadet. Sub sanguificationis motu præcipitantur pariter crudiores chyli partes, & ⊡so latice absorptæ, ceu excrementum secundæ digestionis, foràs emissæ, contenta in sanorum ⊡is constituunt, sive separata in illo fluctuent, sive soluta in illo disпareant, facilè tamen per alcalisata præcipitabilia.

Eadem in statu ægro.

§. 4. In statu morboso totum istud materiæ, ut vocant, morbificæ coctionis, sub febrium, præsertim acutarum, cursu, anceps negotium, in quo & salus & interitus ægri versatur, & quod unicum Crisium, tam per eccrisin, quàm per apostasin, fundamentum existit, non nisi præcipitationis spontaneæ modo, mediante commotione minimorum in sanguine fermentativâ, hoc est, acidi fermentativi saturatione, & cum aliis heterogeneis particulis ex cæterarum consortio extrusione, accidit, ⊡ Phœnomenis secundùm tincturæ, consistentiæ, opacitatis, & subsidentiæ vicissitudines successivas id attestantibus. In malignis pariter, petechialibus, purpuratis, cutaneæ excretiones & efflorescentiæ separationem heterogenei & corrupti ab alimentitio & vitiali præcipitatoriam præsupponunt, cùm sine hâc præviâ secretio aut excretio laudabilis fieri ulla nequeat; scilicèt, ut paucis multa complectar, sicut in mechanicis, ita & nostro in corpore, nulla heterogeneæ materiæ, fluido cuidam commistæ, per quodvis colatorium aut filtrum secretio fieri potest, nisi eadem prius, solutâ unione firmiori, separatum fuerit, hoc est, plus minus perfectè præcipitata in illo fluctuet. Non ineptiunt illi, considerato scilicet Naturæ motu ordinario, qui ebullitionis & excretionis tempus, in Variolis præsertim, discriminant, cum ibi fermenti acidi morbosi specifici cum corruptis sanguinis particulis saturatio in acido-⊖sum, & ex aliorum nexu exclusio, h. e. præcipitatio, hic præcipitatæ substantiæ intra pororum & meatuum cutaneorum impedimenta

dimenta retentio, & sic demum ex sanguine ac lymphâ secretio, obtineat; utut certis temporum ac dierum momentis non adeò strictè alligandum sit. Chronicis in morbis, cachexiis, ejusque speciebus, chlorosi, Ictero, scorbuto, & similibus, crudæ ☐æ, h. e. tenues plus minus, sic crassescunt, aut turbidæ, si copiosa sedimenta seponant, & sub horum secessu ad naturalem successivè redeant faciem, præcipitatorium heterogenearum particularum ex sanguine secessum, cum euphoriâ ægri, ostendunt.

De artificiali per medicamenta est quæstio.

§. 5. Sed missâ istâ naturali præcipitatione, de artificiali, per medicamenta in corpore nostro perficiendâ, in præsentiarum speciatim disquiritur, adeoque violentâ, per medium nempè præcipitans externum in viâ humidâ instituendâ, plus minus perfectâ: Qualis scil. arte in *Cerevisiæ acescentis, cretâ injectâ emendatione, aut ardoris stomachi per cretam, ocul. ♋, bolum Armenam, quæ acribus & acutis liquoribus acrimoniam præcipitatione quadam* (ut vocant) *adimunt, curatione*, ut verbis & exemplis Sennerti *de Febr. lib. 2. cap. 17. p. 255.* utar, contingere putatur. Aut *quando specificum antifebrile Crollii, horam unam ante Paroxysmum febricitanti Tertianario propinatum, materiam febrilem in vasis ac cavitatibus quasi oberrantem separat, figit, & ad fundum secum deducit: Sic Creta pulverisata ardorem ventriculi compescit: sic biliosos succos æstuantes acidum vitrioli deprimit*, sunt verba Schenckii *Diss. de Ferment. Præcipit.* §. 6.

Quæ vix locum habet in cura morborum.

§. 6. Verum enim verò, uti Naturæ opera per ista, quæ sunt artis in corpore nostro mechanico more convenientissimè explicantur, cùm non solùm Deus & Natura ubique geometrizent, sed talis phœnomena Naturæ declarandi ratio, præ omnibus intellectui ceu clara & distincta magis, utpotè immediate sensibus connexa, apprimè arrideat; tamen non absque cautelâ circumspectâ eadem, ne apparente similitudine decipiamur, applicanda veniunt. Quod si & hoc in negotio operationis remediorum per modum præcipitationis suppositæ rem accuratiùs paulò considerare velimus, revera ingens disparitas mox manifestabitur, adeò ut sæpius, si non semper, nil minus quàm præcipitatio propriè sic dicta locum obtineat, si genuinam ejus considerationem applicare velimus.

Triplex casuum differentia in quibus in usum vocantur.

§. 7. Scilicèt triplex fere casuum morbosorum est differentia, quibus pro medela Præcipitantia ab Autoribus opponuntur: 1. *Humorum nimia acrimonia*, iisdem compescenda. *Genuinum enim præcipitans, acida extemplo dulcificat, verius signum adduci non potest; adeò enim ✠ acerrimum hac ratione ad dulcedinem vel gratum saporem reduci potest*, asserente Langio *Diss. de Morbill. Addit.* 11. Tartarum crudum acidum sunt qui mutato nomine hic accusant, coraliis, perlis, & piscium lapidibus præcipitandum & corrigendum: conf. Glauber. *P. 2. Furnor. p. 55. & 56.* Hinc scorbuto, ejusque pathematis gravioribus, ista & similia multi usus esse solent; non secus ac ♂ in hypochondriacis affectionibus præcipitando edomandis extollitur, aut in dysenteria testæ cancrorum, eorumque lapilli, it. ossa humana calcinata, &c. de quibus suprà §. 10. commendantur. 2. Humorum nimia turgescentia & plus minus fermentativa ebullitio aut effervescentia istis mediantibus sopienda, & inde nata æstuatio intensior temperanda. Hinc enim præcipitantia, genuina quibusdam dicuntur refrigerantia, & furias sanguinis æstuantis in pleuritide præcipitandi vim habere lapillos ♋, suprà §. 10. insinuatum fuit. *Febris nulla sine fermentatione aut ebullitione existit: Hinc si v. g. nux moschata, alumen, tormentillæ pulvis, aut antifebrilis Crollii, margaritæ, coralia, lapis bezoar, lapides pretiosi, & his similia simplicia febricitantibus propinentur, quandoque accidit, ut febris desinat. Cur? quia ζέσις aut ebullitio illa per ea ita sistitur, æque ac ardorem stomachi* oder die Sood / *usu solius simplicis Cretæ pulverisatæ sisti novimus*, ut disserit *Veteranus Practicus* Pauli, *in Digress. de Febr. malig. p. 92.* 3. *Fermenta p. n. undecunque oriunda, contenta corporis turbantia, illorum ope subigenda, ac per præcipitationem destruenda.* Hoffmannus *in Methodo medendi p. 258. 259. existimat, omnem ferè morborum progressum*

vitioso

vitioso cuidam deberi fermentorum ortui, &c. &c. In horum autem eversione tota curationis ratio consistit, &c. &c. sic v. g. in omni febrium curatione ante omnia fermenta febrilia ebullitionis in massa sanguinea causa proxima, ut magis urgentia figenda aut præcipitanda per specifica antipyreta diaphoretica & diuretica. Sennertus pariter *Tr. de febribus miasma putredinale* & περιττώμα σηπεδονῶδες, quod instar fermenti se habeat, quod inquinamentum febrile specifica præcipitando destruant, passim inculcat. Quibus addatur Kergerus *de Ferment. l. 3. c. 3. p. 249. dum inquit: Si verò fermentum aliquod aliundè (ut per contagium, &c.) sanguinem intraverit, fermento per præcipitationem destructo illico fermentatio cessat, &c.*

In prima eorum non præcipitatio sed unio locum habet.

§. 8. Sed rebus benè pensitatis, in neutro horum casuum per remedia, Præcipitantia dicta hactenus quidem usitata, & per experientiam quoque confirmata, in eorum operandi modo pærcipitatio gemina locum habet. Prima in classe acrimonia contentorum corporis demulcenda 1.) non est salsa, quæ præcipitantibus non corrigitur, quin potiùs oblinentia, & inviscantia, & simpliciter temperantia requirat, ut ☍osa, mucilaginosa, dulcia, &c. nec; 2.) Urinosa, cui, si unquam vitiosa in nobis observata fuerit, acidis obviam eundum, non præcipitantibus. Sed 3.) acida restat, plus minus corrosiva, præcipitantibus istis emendanda, sicut ✚ *aciditatem cretâ injectâ amittit, aut cerevisiæ acescentis vitium creta injecta à vulgo emendatur*: Sennertus *l. supr. cit.* id quod moderni per ova recentia feliciter quoque tentant, ab acescentia hoc modo cerevisiam præservando: Vid. *Transact. Philos. Anglic. p.* 400. Acidum nempe rodit ista subjecta, & arctè se sociat particulis illorum terrestribus, juxta axioma; spiritus acidus rodens, rodendo aliud corpus coagulatur, novæque texturæ emergit ex ambobus concretum, in quo spicula acidi ita infixa sive incuneata hærent, ut minùs consuetos effectus, sive in nostris sensoriis sive aliis objectis, edere possint: C. C. ustum notabilem etiam spiritus 🜍 vel ⊕li quantitatem imbibendo, horum acrimoniam sub nova textura penitùs obliterat, qua ratione in dysenteriis & scorbuticorum vomitibus proficuum existit: ☍ cum iisdem spiritibus (non secus ac cum aliis acidis, ✚ destillato, ▽, spiritu ⊖is) in dulce concretum coit, quale & in hypochondriacis accidit, non secus ac coralia, perlæ, & Lapilli ⚹r. eodem modo iisdem prosunt; conf. Glauberus *c. l. p.* 54. ⊖ia alcalisata quælibet iisdem acidis pertinaciter adeò connectuntur, mutatâ aciditate in ⊖ sedinem, nunc plus, nunc minus sensilem, ut subinde vel fortissimis △ cuneis divelli possint. In omnibus his unio potiùs acidi cum objecto mechanicè proportionato, quàm separatio; solutio potiùs, quam præcipitatio: Nulla hic diacrisis, sed simplex particularum in novum concretum syncrisis, cujus nova textura, ab ista ingredientium diversa, novas proprietates & attributa, in specie acrimoniæ carentiam, & corrosivitatis abolitionem, ipsi communicat. Perinde autem est, sive acidum corrigendum firmiori nexu secum retineat medium præcipitans, id quod locum habet, si fort is aut concentratum magis idem existat, ut in creta aut minio ✚ destillato injectis obvium; sive hoc tandem ima petat, illo debiliori aut aliàs minus mechanicè proportionato existente; sicuti eadem creta in cerevisia acescente cum ebulliente tumultu descendit, aut coralia in succo citri soluta pariter subsident: Ibi quidem manifesta est solutio: hic verò nulla propriè dicta præcipitatio, cùm præcipitatum corpus, acido supperadditum, nunquam fluido unitum fuerit, ut denuò per præcipitationem separari debeat, quin proprio saltem pondere deorsum feratur, & absque præcipitante addito cadat, cui acidæ particulæ liquoris adhærescentes pertinaciùs, adeoque unitæ per accidens unà ad fundum rapiuntur, quæ fortiores aliàs in fluore secum retinerent. Adeoque præcipitantia remedia acrimoniam humorum, simplici in novam texturam cum illis coalitu, absque formali præcipitatione demulcent & temperant.

Erroris hujus origo.

§. 9. Prima erroris hujus origo nata videtur ex eo, quod non probè distinxerunt in solutionibus per corrosiva acria factis, addito tertio præcipitatis, 1. præcipitantis cum solvente unionem; 2. soluti inde factam separationem. Illud causæ, hoc effectus ratio-

rationem obtinet: ibi ex nova textura acidi alteratio, de quo §. anteced. & respectiva enervatio, hic simplex soluti antea invisibiliter separatio sensilis, & genuina præcipitatio contingit. Uti itaque in omni hujus præcipitationis specie acidi corrosivi sub præcipitatione quidem, non autem per aut propter præcipitationem, fit quasi attemperatio, ita malâ conversione in omni acrium acidorum correctione à corrigente præcipitationem unà induci concluserunt; aut saltem acidi saturationem ab insequente præcipitatione minus aptè distinxerunt, hoc est, causam cum effectu confuderunt.

In secunda non præcipitatio, sed nuda attemperatio.

§. 10. Uti itaque priori illo in casu malè acrimoniæ corrosivæ præcipitationem opposuerunt, cum Præcipitantia dicta etiam sine præcipitatione, simplici unione, acrimoniam istam infringant; ita posteriori in casu æquè inconcinnè turgescentiæ aut effervescentiæ (ζύμῃ, ebullitioni, fermentationi, promiscuè hic vocibus uti possumus) humorum præcipitationem eorundem opposuerunt. Tantum enim abest, ut præcipitando turgescentiæ & effervescentiæ, ac dependentis inde plus minùs æstuationis impetus infringatur, ut sæpissimè hic ipse intensissimus concitetur, ut in præcipit. butyri ♁ii per spiritum ⊖i, ☉ri fulmin. per 🝆♀i, ☉is per 🝆♀, ac præcipitationibus tantùm non omnibus solutionum per menstrua acida, ab alcalibus præsertim fixis peractis, ad oculum patet, & in primis manifestum est, in impetuosissima illa effervescentia & intensissima æstuatione, quam observare licet, si ♂ c. 🜄 solvas, & subito 🝆 tart. per deliquium affundas. Equidem cavendum monet Kergerus *de Ferm. p.* 139. ab illa præcipitatione, quæ non nisi fermentescendo perficiatur, quin talis instituatur saltem, quæ blandè & sine insignibus turbis fermentationem considerare facit. Sed rara est talis præcipitatio, si in fluido præcipitando acrimonia acida sensilis deprehendatur. Jam verò turgescentia fermentativa & ebullitio p. n. contentorum corporis concitatur vel occasione peregrini fermenti, aliunde suscepti, de quo postmodum; vel occasione dyscrasiæ eorum & in texturâ materiali, indeque dependentibus modis qualitatis, læsionis, unde potentiæ eorum Hippocraticæ, quatenus debitè non fuerint contemperatæ, sed potiùs per se extiterint, nos lædunt. Basis potentiarum illarum Hippocr. est acidum: hujus ergò vitio læsa crasi humorum corporis nostri, p. n. orgasmi & ebullitiones ac æstuationes superveniunt. Sed ut generaliùs loquar, nimia contentorum corporis nostri acrimonia, præsertim volatilis, intestini motus p. n. occasio existit, quæ quo major fuerit, eò intensior ebullitio & effervescentia, comitante æstu insigni, accidet. Confirmat hoc mechanica chymica, quæ eò majores effervescentias & ebullitiones exsurgere notat, quò acriora fuerint illa, à quorum miscela & intestino motu illa tumultuatio concitatur. Quicquid adeòque præcipitantia auxilia opis ferre possunt in illo orgasmo, non nisi acrius quod fuerit temperando, adeoque in specie acidum corrigendo, & ita temperatam texuram per accidens sic restituendo, præstabunt, ita ut ea, quæ antecedente §. 8. insinuata fuerunt, contra præcipitationem, & hic commodè applicari possint. Requiritur denique pro genuinâ præcipitatione medii præcipitantis cum liquore ebulliente miscela sub præcipitatione, sive contactus corporalis, qui quomodo locum habere queat in Mæ. S. orgasmo ac turgescentia febrili, qualiscunque etiam fuerit, per præcipitantia scil. fixa instituenda, sanè haud percipio. Nec facile quisquam putabit, bezoardicum minerale, aut antihecticum Poterii, aut ♁ diaph. ♂iale, aut ♁ diaphor. ex ☿ vitæ paratum, quorundam pro variolarum curâ decantatum experimentum, aut Strobelbergeri Crolliivé febrilia specifica, pro sistendis febrilibus Mæ. S. commotionibus & turgescentiis materialiter ipsi commisceri; vel pulverem dentis apri, vel capitis lucii ossium ad ipsam M. S. usque deferri, ad corrigendam ejusdem in anginâ aut pleuritide, in specie symptomaticâ, intensam ebullitionem; aut unicornu marinum, vel crudum vel f. △e præp. subire miscelam M. Seæ pro sedando ejusdem in erysipelate æstu: quin talia in primis viis saltem activa existunt, non secus ac Osteocolla fracti ossis occallescentiam, aut crystallus lactis in mammis scaturiginem, promovent, sine eo, ut materiali sui contactu ad partes affectas deferantur. Posito quoque, quod tamen haud facilè assertu rum quenquam arbitror, penetrare

eò hæc ipsa, tamen alteratio ista in primis viis, quam necesse est subeant, à sapore fermentativo in ventriculo plus minus acido ita alterabit eadem, saturando plus minus illa ipsa, ut vel enervata penitùs, vel parum admodum activa nihil, quod præcipitationi vel simile, vel analogum videatur, efficere queant. Adeoque præcipitantia, saltem acrimoniæ humorum temperatione, ex mutata illorum, cum his coalitus ratione, textura absque præcipitatione, illorum turgescentias, & fermentationes p. n. cohibent.

Erroris hujus origo.

§. 11. Erroris hujus occasio prima coincidit ferè cum ista §. 9. insinuata: Neglecta scilicèt distinctio effectus, qui præcipitantis applicationem ad fluidum, plus minus fermentans & ebulliens, immediate aut mediate, ibi per se, hic per accidens, sequitur. Sistunt subinde remedia præcipitantia dicta, tam in artificialibus quàm naturalibus, nimias turgescentias fermentativas, sed non quà talia, sed quatenus acre istud dyscrasiæ, & hanc excipientis p. n. effervescentiæ, causam materialem corrigunt & temperant, ejusque impetum, & inde intestinum ferociorem motum frenant, coërcent, sine eo, ut istud præcipitando separent, aut præcipitatoriæ talis operationis ratione effectum istum exerant. Quod si vel jungatur vel superveniat præcipitatio partium quarundam, anteà in concreto cæteris colligatarum arctiùs, hæ erunt tales, quæ passivæ potiùs quam activæ in ebullitionis tumultu extiterunt, & quæ saltem acris, istas rodentis, & cum iisdem aliisque in novam texturam coalescentis, infracti, & per præcipitans plus minus enervati, compedibus sic dimissæ, proprio pondere feruntur: quod, utut propriè dicta sit præcipitatio, tamen non hujus separationis ratione fermentativa ebullitio compescitur, utut hanc illa immediatè sequatur. Hac ratione Calce viva fermentationem Vini, ⊖e tartari fermentationem musti, cessare faciunt, cùm materiæ fecibus similis præcipitatione; unde & pulv. alabastrites, silices calcinati, pumices usti, reverà Vina depurant, & partes heterogeneas præcipitando deturbant; non secus ac ovorum cortice Vinum à fecibus depuratur, præcipitatione reali, de quo vid. Bartholinus *Cent.* 4. *Hist.* 23. In specie ⊖ tartari consideremus, hoc aut ejus 8o per deliquium musto additum, fermentationem omnem ut præcavet, ita & Vino intensissimè fermentanti commistum, illico hoc à fermentatione cessare facit. Jungitur simul partium quarundam utrobique præcipitatio, quæ tamen ad effervescentiæ vel præcautionem vel sedationem nihil faciunt, cùm etiam, iisdem retentis licèt, tamen effervescentia cessaret: acidum nempè alcalisati illius tactu & unione intimiore, ex mutatâ hinc concreti texturâ, à motu impetuosiore cessat, & sic pacata quies. Ut ergò rectè Becherus *Phys. subterr. l.* 1. *s.* 5. *c.* 2. *p.* 359. §. 23. acescentiam pro principio, vehiculo, & effectu fermentationis statuit; ita eodem teste *c.* 1. *p.* 358. §. 12. 8o aut ⊖ tartari cuivis fermentationi, etiam fortissimæ, justa quantitate impositum in momento fermentationem sistit. Sanè allegata modò de acido fermentationis principio antiquissima Platonis fuit sententia, cui nec illius Anatomicus, Billichius, *in Anat. Ferment. Plat. c.* 9. §. 106. *p.* 531. nec hunc exercens Conringius, *in Exercitat. in Billich. p.* 603. reverà contrariantur, ignem fermentationis omnis proximam esse causam, omnium qui in fermentatione apparent motuum, asserentium, considerata △, ceu substantiæ ab acido realiter haud distinctæ, genuina natura, & fiendi modo, à modernis aliàs prolixè explicato.

In tertia præsupponitur, quid sit fermentum?

§. 12. Fermentum deniq; p. n. per præcipitantia aut corrigendum aut destruendum, sui considerationem meretur, cujus notitia, ut in Scholis olim nulla jejunior, ita nulla utilior. Brevitati cùm studendum sit, à posteriori illud obiter dilucidandum, notitiâ ejus à priori, ut intricatissimâ, ita non, nisi plurimis latius diducendis, neque id adeò facile explicabili. Minimum nempe mole, activitate maximum, aliorum fluidorum plus minus symbolizantium, alterativum sicque simul multiplicativum, fermenti morbosi nomine ferè intelligitur. Ex similitudine effectiva, quam cum pistorum fermento specialissimè sic dicto, habet, cujus parum totam massam fermentat, appellationis ratione desumta. Unde & odorum instar subtilissimorum, summe tamen penetrantium, ferè se

rè se habere videntur, & hoc nomine etiam ab Helmontio fermenta in genere definiuntur, quæ auræ nomine insigniuntur à Tachenio *Clav. cap.* 9. Odor vasis scil. fermentativus Vinum infusum citissimè alterat & corrumpit, quod vitium alio odore, ♁is nempe incensi, tam præservatur, quàm curatur. Odor ♃i, oris halitu post dentium cum eodem ablutionem lagenæ inflatus, Vinum infusum acescere facit: Mulctræ odor vitiosus, quàm citò alterat & corrumpit Lac? Florescentis Vitis aut hordei latè diffusus odor, etiam in cellis recondita Vina, cerevisiamque alterat notabiliter: Parili modo odor talis est, qui in variolis, lue ♀ea, febribus petechialibus, scabie, dysenteria maligna, ipsaque peste, fermentum istud multiplicativum constituit, & in contagiorum, plurium itidem venenorum, in animali regno summa potentia conspicuum se exhibet: Talis odor fermentalis est, qui in labiis vulnerum & ulcerum, alimenti in pus, saniem aliasvé sordes corruptivum existit, & in cujus correctione primarium chirurgorum versatur negotium: Talis odor est, qui febrium intermittentium & continuarum primariarum causa existit. Subolfecit hunc ipsum jam Sennertus, cujus ævo tamen nullus adhuc, aut saltem tenuis fermentorum odor scholas medicas infecerat, dum *l.* 2. *de Febr. cap.* 6. *p.* 107. inquit? *materia, quæ febri dat originem, initio sæpe exigua est, fermenti tamen instar in continuis, reliquosque humores corrumpendi & putrefaciendi vim habet: it. C.* 17. *p.* 244. *illud putredinale fermentum, in corpore post paroxysmum relictum, initium effervescentiæ & putredinis dat, facitque, ut materia, quæ anteà in suo foco coërcitâ quiescebat, jam veluti turgens & exardescens multum de se & tetricum vaporem diffundat.* Certè neglecta minimorum morbificorum sive fermentorum consideratio, horumque alterativæ & sui multiplicativæ potentiæ materialis cum producto morboso confusionem, & hinc inversam penitùs medendi methodum induxit. Appositè iterum Sennertus *l.* 2. *c.* 2. *p.* 66. *Habet vitiosa talis dispositio, sive miasma tale se instar fermenti, & subinde plures vitiosos humores generat, bonosque corrumpit: &c.* vide plura c. l. huc facientia.

§. 13. Fermentum tale morbosum, mole minimum, adeoque subtile ac penetrativum, hinc summe mobile, adeoque spirituosum ac volatile, & potenter activum, seu mediante determinati motus impressione, humorum, quin & spirituum ad alterationem variam dispositivum, sicque simul sui multiplicativum, saporis, aut si mavis odoris, specifici (forsan generice acidi) præcipitatione mediante, per supra recensita auxilia corrigendum, & inde concitata plus minus humorum turgescentia sopienda. Ast non video, quomodo præcipitatio in genuino sensu locum comodè invenire queat, circa objectum adeò subtile, activum & penetrativum, &c.? Equidem odore contrario destrui potest idem, qua ratione odor ♁is incensi, odorem fracidum fermentativum cadi, item pestis aliarumque febrium malignarum, extinguere observatur, (quod posterius camphora videtur in nobis præstare) quatenus his ipsis, illi promptè associabilibus, textura inverti, & sic activitas ejus enervari videtur; similiter ac ☿ii ex Cingulo sapientiæ tenuis odor (ut in simili termino pergam) scabiei, universum corpus inquinantis, fermentum ulcerum, etiam quorumvis, delet & extinguit. Absorberi etiam, ut sic dicam, ab objectis appropriatis, hinc concentrari ac quasi figi, & ita activitate sua spoliari potest: qua ratione fixa ista ex marinis calcinatis, febrilia specifica, fermentum concentrando & figendo, & ita in textura quasi invertendo, operari videntur. Non enim febrili contentorum corporis commotioni sedandæ, sed fermento morbifico coërcendo, quod inserviant talia, ex eo fit probabile, quod in paroxysmo, in quo formaliter urget ista commotio, ferè noceant, ut plurimum febrem multiplicent, adeoque ante paroxysmum propinanda sint, ut fermento saporis acidi, (de quo vix quisquam amplius dubitat) frenum mature injiciant, & nixum ejus motivum cohibeant. Fermentum febrile præcipitare hæc, & fermento per præcipitationem destructo, illicò fermentationem cessare, sententia est Kergeri *de Ferment. s.* 3. *c.* 3. *p.* 249. *quod tamen durum vide-*

Ejusdem alteratio, non præcipitatio, locum habet.

videtur, nisi in terminis ludat; præcipitare enim denotat unum ab altero separare, quod in tali fermento febrili non contingere potest, rectè reponit Becherus *Phys. subterr. l. 1. s. 5. c. 2. p.* 389. Bezoardicum minerale pariter, ceu exhaustum concretum, & acidi vol. venenosi appetens, quale in △ examine amiserat, uti & ♉ diaphoreticum, (Conf. Tachenius *H. C. c. 22. p.* 164.) malignarum speciatim, quin & continuarum febrium, fermenti volatilis (plus minus acris) promptè absorptivum & correctivum videtur. Quo in puncto etiam terræ minerales suam activitatem in malignis, speciatim variolis & morbillis, exserere probabile est. Quin imò plura morborum specifica sive appropriata remedia, hoc inprimis modo proficua videntur, quod determinatæ suæ texturæ ratione, fermentorum speciali naturæ & texturæ magis accommodatæ, horum motum & impetum ad se convertant, & hinc in iisdem concentrata, fixata, & in novi concreti moleculam invicem juncta, fermentorum activitas enervata torpescat: sic enim cruor hirci pleuritidis; priapus Ceti dysenteriæ; myrrha morbillorum. &c. appropriatum remedium existit: semen aquilegiæ, Icteri; scrophulariæ hæmorrhoidalium dolorosa fermenta; viscus corylinus & quercinus epilepsiæ; lapis spongiæ strumarum coagulativum, enervant. Quin in genere ⊖ia volatil. dum v. g. febrium comitatarum dictarum præstantissima existunt auxilia, saturando fermenta horum acida, & in ⊖sum cum iisdem successivè coalescendo, per ☐m aut sudorem eliminandum, non præcipitando, activa existunt. Denique per sudorem quoque discuti, aut hoc mediante promptiùs extra corpus, tàm ipsum, quàm ejus producta morbosa, unà excludi potest, ipsum cum sit subtilis & volatilis, adeoque prompte mobilis texturæ. Hinc enim sudoriferorum frequens adeò in praxi usus, sive fixa, sive volatilia fuerint eadem. Nulla propterea febris citra recidivæ metum tutò absque sudore curari solet. Quo mediante, acidi isti odores, qui tam sensibiliter cruciant articulos, optimè expirant. Adeoque præcipitantia dicta remedia, fermenta morbosa vel in genere absorbendo & figendo, vel in specie quoad texturam specialem alterando, vel per sudores excludendo, sine præcipitatione reali corrigere, & ab illis concitatas humorum turgescentias compescere, probabilius est.

§. 14. Prima erroris hujus origo videtur dependere ex inconsiderata effectuum plurium sub præcipitationibus artificialibus coincidentium confusione, qui non distincti à se invicem, communi præcipitationis notione in genere veniunt. Res exemplis fit manifestior: Solutionem ☾æ in ∇ præcipitat ♀, hanc præcipitat Mars: coincidunt in hac præcipitatione & acidi & Martis mutua absorptio ac unio, cui jungitur simultanea ♀ dimissio; hinc confusè Martis ista actio, qua sub acidi hypochondriaci fermenti rosione, & mutua hinc absorptione, illius noxam delet, pariter præcipitatio quibusdam dicta fuit, utut nulla præcipitatio contingat. Parili modo, dum acida expugnantur ab alcalibus, tam fixis quam volatilibus, & contra, cujus indicium præbent imprimis præcipitationes mutuæ solutionum ab alterutro factarum destructio fermentorum acidorum morbosorum ab iisdem, ac alteratio eorundem præcipitationem quoque appellarunt. Adeò confusio uti ubique, ita & hic quoque fœcunda errorum genitrix extitit. *Erroris istius origo.*

§. 15. Præcipitatio genuina ergò in operandi modo remediorum, Præcipitantia dictorum, locum nullum obtinet. Quin, si rem exactè consideremus, usus eorum passivus potiùs quàm activus erit, cùm non tam ipsa, agendo in corporis partes, quàm aliorum impetum activum sustinendo ut plurimùm, proficua sint; adeoque resultans inde effectus immediatè privativus potiùs quàm positivus existat. Acidum nempe vitiosum est in genere, quod per specificas aciditatum differentias, & junctas alias proprietates varias, mille modis ut variat, ita & mille malorum in corpore autor existit, cujus respectu auxilia ista, præcipitantia dicta, tam insigniter conducunt. Mechanica scil. conformatio acidi talis supponenda venit, cui aptè respondeat medicamentorum istorum textura, secundùm poros & meatus non solùm, sed etiam minutorum corpusculorum configurationem, &c. ità ut promptè coire mutuò, & arctè plus minus uniri queant. Appropriati ergò talis objecti *Præcipitantia operantur in genere, acidum p. n. corrigendo.*

objecti occursu acidi spicula mox ipsi se insinuant, concretum findunt, particulis minutis se quasi infigunt, & ita potenter in illas operantur, donec mutuâ unione factâ in concretum novum, idque tertium, ab utroque extremorum distinctum, & in quo obliterata acidi nociva vis corporis partibus minus hostilis existit, coëant. Mechanica Chymica hoc ipsum, quoad ♂, ♄, ⊖ia ⊡osa, fixa & Volatilia, ostracoderma, gallas, ossa animalium, &c. ad oculum ut demonstrat, ita in corpore idem evenire, vel ex effectu, eorum usum qui insequitur, abundè constat: ♂ nempè humoris Melancholici correctivum ac digestivum ab omnibus asseritur, qui humor acidi nomine ab Hippocrate insignitur: Sic bilis æruginosæ, ac inde suscitatæ choleræ, alexipharmacum crystallus montana asseritur rectè à Langio, *Epist.* 3. *epist.* 1. *c.* 4. in quâ acidum bili commistum inprimis dominari experientia anatomica hactenus comprobatum dedit: & sic in pluribus aliis, de quibus in sequentibus.

Unde potius invertentia, it. attemperantia dicenda.

§. 16. Rosio hic actus aliàs dicitur, quo acida agunt in ista Præcipitantia, unde & vulgo **die sauren** Spiritus **fressen sich zu tode/** dicuntur: sub quo actu ex societate acidi cum corpore corroso, & hinc novo emergente concreto, acidum morbosum hebes redditur, acerrimum quod erat, aut insipidum, ut in animalium partibus duris, cum vel sine △e præparatis & calcinatis; aut dulce, ut in ♂e vel ♄o, aut ⊖sum, ut in ostracodermis, it. ⊖ibus ⊡osis evadit; corrosivum quod erat, adstrictorium fit, ut in terris medicatis, lap. hæmatite; mobile admodùm & activum quod erat, torpescit, & quasi incarceratum est; uno nomine: pristinam naturam penitus exuisse videtur, adeò ut ista remedia aptissimo vocabulo à quibusdam Invertentia, item propter retusas, nocivas ex acrimonia nimiâ & hostiles qualitates, Attemperantia, specialiori licet sub acceptione, dicantur.

Aut saturantia.

§. 17. Quinimò, cùm dissolvendi potentiâ objecti appropriati omne acidum activum existat & esurinum quasi, quicquid potest, mechanicis sub legibus devorare & abglutire avidè soleat, donec ad saturationis punctum usque pervenerit, quo acquisito, quiescit, & quasi feriatur; remedia verò ista optimè huic fini satisfaciant, ob id commodè quoque Saturantia quibusdam audiunt: quale cognomen speciatim ⊖ibus ⊡osis, tàm fixis quàm volatilibus, convenit, à quibus optimè ob arctiorem unionem saturantur isti acidi sapores & cum iisdem in ⊖sum tertium, & ipsum medicamentosum coëunt.

Aut absorbentia.

§. 18. Utut autem saturent aciditatem corrosivam acidi morbosi, tamen eo ipso, quo sub rosionis tali actu hoc ipsum unà plus minus coagulatur, (prout textura objecti mechanica magis vel minus ipsius conformationi responderit: sic enim v. g. spiritus 🜍is vel ⦶li arctiùs cum ⊖ tart. quàm cum ♂e coagulatur, spiritus ⊖is arctiùs cum ⊖e fixo quocunque, quàm volatili se unit) ita ut quasi absorberi aut avidè imbibi penitusque hinc occultari videatur, ob id appositè pariter auxilia ista Absorbentia, item Imbibentia, pluribus vocantur. Quam absorbendi vim terræ minerales, animalium partes duræ, & ex his parata calcinata, præ aliis potenter obtinent.

Possunt absorbentia, sano tamen sensu & commoda explicatione etiam Præcipitantia dici, eâdem scilicet ratione, qua in artificialibus eadem id munus exercent, & id nominis inde obtinent; Nempe quatenus absorbendo & enervando, vel mediatè in primis viis, ut calcinata aut 🜃ea, vel immediatè, ut solubilia inprimis alcalia, illius medio in M. S. aliisve fluidis p. n. concentrata aut retenta, ita dimitti faciunt, quo per convenientes vias eliminentur: parili modo ac ⊖♀ solutiones per acida factas præcipitat, ac plus alabastrites, vel silices calcinati vini particulas crassiores, vel creta feces cerevisiæ acescentis deturbat: Sed hoc per accidens fit, non per se, est effectus horum remediorum non immediatus, sed mediatus: est etiam non universale, quin sæpiùs citrà præcipitationem subsequentem sub operationis propriæ identitate activâ existunt. Declarant negotium hoc exemplo: Quoad prius quidem membrum, quod ab eorum usu subinde accidat præcipitatio, v. g. Cruditas in morbis febrilibus dependet ab acido concentrante contenta heterogenea cum homogeneis, quo enervato à remedio facili-

or ac promptior concentratorum antea heterogeneorum separatio adeòque præcipitatio fit. Quoad posterius verò, esse effectum suum mediatum & respectu proprii usus saltem accidentarium ac consecutivum ostendit ⏦ ⊕l. qui si nudus recipiatur, & idem cum solutione ♂ imprægnatus, utrique verò ℴℴ ♀ p. d. instilletur, utrobique effervescentia & acidi saturatio & concreti salsi emersio, ceu affectus proprii insequi solent; quod verò in posteriore saltem casu fiat præcipitatio, hoc confirmat, effectivè præcipitationem saltem supervenire, & propria activitate prægressa demum contingere. Nempe operatio & hinc effectus essentialis utrobique est idem, accidentalis verò, qui ex conditione subjecti supervenit, est varius, adeoque auxilio qua tali minimè attribuendus.

Aut figentia. §. 19. Cum denique activa summè existant quædam morbosa acida, adeoque summe mobilia, idque eo magis, quo subtilia & spirituosa seu volatilia magis existant, qualia in febribus acutis, pluribus malignis, suo modo & intermittentibus (in quibus sub Paroxysmo progressus acidi fermenti à statu fixiori ad volatiliorem esse videtur,) scorbuticis, ut vocant, biliosis, ac hypochondriacis manifestum est; hæc ipsa verò medicamentorum istorum attactu & societate minùs mobilia reddantur, dum mutuâ cohæsione, atque ita ex texturæ mutatione, emergunt corpuscula, tàm ratione ponderis, quàm ratione magnitudinis & molis, quin & mutuæ, (ut sic dicam) implicationis respectu, ad motum concitatiorem quemvis, tam localem, quàm præsertim intestinum fermentativum & elasticum minus apta, adeò ut quæ volatilia anteà plus minus erant, jam incarcerata quasi & fixata torpescant: ob id remedia eadem, quæ Præcipitantia aliàs dicebantur, optimo consilio Figentia nominari solent. Qua ratione visca fermentum epilepticum, Cort. Chin. Chin. item calcinata Ostracoderma, saccharum ♄ni, fermentum febrile intermittentium figendo, auxiliares opes præstare videntur.

Adeoque acidi istius respectu universaliora sunt alterantia. §. 20. Eò ipsô verò, quo acidum vitiosum contentorum corporis corrigunt, primaria & magis universalia erunt alterantia, acido vitioso, universali morborum causa materiali & occasionali existente. Naturaliter omnia fluida corporis sunt temperata, & sub specifica cujusvis materiali textura, in genere ⊖sa ℴℴsa existunt, adeoque de acido & alcali, sub pinguis temperatura, variatâ tamen proportione, & hinc texturæ modificatione, participabunt. Imò pressiùs si loqui velimus, non nisi ex acido ▽ & Terra, constabunt, quod tamen ceu Paradoxon hic obiter attigisse sufficiat. Infinita ergò seu sexcenta Hippocr. quorum ambitu cacochymiam sive dyscrasiam humorum determinat, ex istis derivanda erunt. Acidum verò ubivis informat alcali, adeòque illud agentis, hoc verò patientis, rationem obtinebit, ita ut hoc ab illo, plus minus vitioso, vitiari quoque soleat. Pingue temperans, ubivis ferè in rerum natura, atque adeò in microcosmo pariter acido junctum deprehenditur, quod ubi defecerit, p. n. majorem illorum acrimoniam, ubi abundaverit, p. n. viscidita tem inducet, viscido ex acido & pingui oriundo. In causis E. morborum occasionalibus & materialibus, internorum pariter & externorum, ad acidum plus minus peccans, ceu basin omnis cacochymiæ, & ex cujus aberrationibus sexcenta ista Hippoc. fundamentaliter dependent, respiciendum erit: Idque eò magis, si cum quibusdam vim rerum seminalem in acido specifico quoque fundatam asserere velimus.

§. 21. Si acidum ergò tantùm non omnium morborum fons & origo prima, quid de bile fiet, & morbis biliosis, speciatim febribus acutioribus, æstuatione corporis p. n. siti clamosa, anxietate præcordiorum, choleris, diarrhæis, colicâ acerbiori, dysenteriis, & similibus malis, simpliciter à Veteribus à bile exsuperante aut vitiata, à modernis ex ⊖e ejus vol. ℴℴso, vel copiosiore, vel acriore derivatis, acidò reverà contrariis fiet? *Sed quid de bile?* Sed ut paucis negotium hoc absolvam, ea, quæ de bile à Veteribus pariter ac recentioribus prolata hactenus fuerunt, arbitraria maximam partem videntur. Missis istis, horum consideremus hypotheses: ⊖ vol. ⊡os. bili inesse dubium; quod enim arte prolicitur, hujus potiùs, quam Naturæ, videtur opus; adeò ut probandum, formaliter in bile præex-

præextitisse, quod materialiter inde procedit. Posito hoc, quomodo caloris effectum in corpore producit? ⊖ia vol. quà talia, omnia notabiliter existunt refrigerantia, vel spiritu ⊖✱ simpl. in febribus intermittentibus sensualiter hoc confirmante. Si ut ☍sum est, quod ☍ revera in bile luxuriat, calefacit, de ☍ hoc inquirendum superest, an pinguedinis, an acidi occulti ratione, vim caloris sensum producendi obtineat? pari modo ac de ♁e quæritur, utrum pinguedinis, an acidi ratione, sub deflagratione ardorem inducat? Sanè plura argumenta prostant, calorem naturalem, pariter ac p. naturalem, ab acido volatili materialiter dependere. Porrò ad duo hæc quoque attendendum sedulo: (1) adscribi interdum bili affectus p.n. in quibus ipsa potiùs passivè se habet, & ejus p. n. alterationes qualescunque producta seu effectus morbosi potiùs, quàm radicales causæ, existunt. Æruginosa bilis, ex qua in præcordiis & primis viis reverà interdum atrocia mala, in adultis non minus quàm infantibus ex bile naturali, ab acido p. n. alterata, quod dependeat, mechanica anatomica docet; unde & acidum enervantia, speciatim crystallus, ejus alexipharmacum à Langio dicitur, de quo supra §. 15. Quæ rejiciuntur biliosa in intermittentium, præsertim tertianarum, Paroxysmis, vi spasmorum intestinalium, à fermento febrili concitatorum, evomuntur, sine eo, ut causa morbi materialis existant; quin potius amara omnia, bili symbolizantia, in earum cura sunt optima; non secus ac omnia reliqua febrifuga in hoc ferè conspirant, ut acidum fermentum febrile figendo & absorbendo seu invertendo salutaria existant. Ab ♂iali pharmaco artificialis concitata nunc cholera, nunc Diarrhœa, in quibus pro subjecti constitutione subinde tot biliosa ἄνω καὶ κάτω rejiciuntur, naturalium, utut morbosarum, fiendi rationem docent bile scil. & cæteris excretis passivè se habentibus, (si non semper, saltem utplurimum) (2) Eidem bili subinde affectus adscribi, qui ipsi penitùs non conveniunt: v. g. Vulnera, ulcera, tumores inflammatorii, quo magis æstuant, rubent, & erysipelacei quid patiuntur, à bile taliter affici dicuntur plurimis, quos tamen refellit ♄, medelam afferens acidum absorbendo, docente mechanicâ chymicâ; quod quo magis volatile aut acre fuerit, eò magis ista symptomata producit: par ratio est podagræ, quæ calida, seu intensiùs rubens, ardens, & phlogosi erysipelaceâ juncta, biliosa dicitur, ad differentiam alterius, pituitosæ dictæ. Sed utrobique simpliciter peccat acidum, in ista specie, acrius & volatilius, nec synoviâ debitè temperatum; in hac mitius, minusque acre, & à synoviâ viscidiori meliùs correctum, unde & isti sperma ranarum, acidi talis optimum corrigens, ut mechanica docet, hinc camphora, ♄naque eodem ex fundamunto opem ferunt. ⊡æ intensior Tinctura in febribus, & rutilans ac flammeus ejus color, bili à plurimis adscribitur, quam tamen ab acido dependere, experientia mechanica docet, in naturaliter constitutis sanorum ⊡is, per acida medicatis. Contenta in febrientium ⊡is & copiosa sedimenta, bili à plurimis ceu materiæ adscribuntur, cùm tamen Galeno teste, & experientiâ confirmante, *citat.* Mœbio *Instit. p.* 343. *qui ex otio & repletione febricitant, si sanitati restitui debent, necessario in* ⊡ *plurimum subsidebit*, quod quomodo cum bile, aut inde productis humoribus, cohæreat, ipsi viderint. Aut E. tales affectus bili falso adscribuntur ceu causæ, aut ipsa ratione acidi vol. non ratione ⊡osi in talibus casibus peccabit.

§. 22. Scaturigo interna aberrantis acidi est ex ventriculo, sub cujus digestione acidum vol. saporem plus minus contrahunt assumpta, sive ex inspirato fermento, sive ex assumtis hunc ipsum derivare velis, quoad præsens negotium perinde est. Hic in ⊖sum ☍sum temperatum in primis viis non rite correctus, toti corpori, omnibusque ejus partibus, extra ventriculum penitùs hostilis existit, & mille calamitatum, pro specifici acidi saporis, & partium, quas affligit proximè, differentia, artifex existit. Hinc enim in fluidis partibus earundem dyscrasiæ, turgescentiæ & effervescentiæ, indeque Phlogoses, p. n. corporis æstuationes, variæ coagulationes & concretiones, &c. in solidis verò inflammationes, irritationes, rosiones, convulsiones, contracturæ, dolores, alimenti proximi corruptiones, &c. &c. Nec opus est, ut sensibus

Acidi morbosi origo.

sensibus adeò manifestò ubique pateat, cùm non torrentis modo undique diffundatur, sed odoris aut auræ instar subtilissimæ penetrando, appropriato subjecto se insinuando, in fluido quidem hujus texturam & motum intestinum pervertendo, in solido verò spiritum insitum imprimis alterando, operativum existat: id quod fermenti nomine aliàs insigniri solet, cum aptum subjectum alterando, seque in eo multiplicando, fermenti similitudinem repræsentet: qualis odor acidus fermentativus in lue ♀ea, ab alio haustus, & humores & partes solidas inficiendo, seque in iisdem multiplicando, vel manu palpari potest; id quod & in scabie, variolis, &c. extra dubium, de quo jam suprà §. 12. scil. præter internam acidi peccantis originem suprà insinuatam, etiam ab extra, tam ab inspiratis, quàm susceptis aliunde contagiis, idem contrahi facilè potest. Sanè quo subtilius idem, & quo faciliùs spiritibus sociabile existit, eò graviora & periculosiora nocumenta, & quæ omnium difficillimè curabilia existunt, infert, cùm subtili tali acido compar objectum non nisi difficulter obtineatur; hinc enim morborum hæreditariorum, item contagiosorum quorumvis & gravis nocendi ratio, & difficilis curatio dependet, cùm humorum quorumvis vitia & inepti acidi sapores faciliùs alterabiles existant, modò non spirituum peregrinâ tali aurâ contaminatorum vitio illi foveantur continuò.

Latè diffusus horum remediorum usus.

§. 23. Constat ex dictis, per universam morborum Therapeusin, remediorum istorum, aliàs præcipitantia dictorum, latissimè patens usus. Acidi enim vitiosi ratione ♂ tam potens quorumvis chronicorum morborum, sub generali cachexiæ nomine comprehensorum, utroque in sexu existit debellator: Lapillorum ♋r. latè diffusus usus, à Sachsio tàm prolixè congestus, in Gammarol. hinc manifestus redditur, non secus ac aliorum ostracodermorum. Cornuum Cervinorum acida absorbentium creberrima exhibitio exinde explicanda: ♁ialia fixata, acidi vol. acerrimi appetentia, hujus ratione tam polychresta remedia: ☿ialia pariter ritè fixata ex hoc fundamento ad universalium apicem propiùs ascendunt, præsertim si vi anodynâ minerali simul imprægnentur, si scil. vera sunt, quæ Helmontius ad Paracelsi imitationem de ☿io diaphoretico, it. arcano Coralino, decantat, & vel ex Cnofelii ☿io fixo, sive arcano coralino, nonnihil probabilia redduntur. Imò ex dictis patet in primis, ⊖ vol. ⊡osorum, ex animali & vegetabili regno parandorum, & vel solius spiritus ⊖✳ usus planè polychrestus, quæ utut minùs inter præcipitantia numerata aliàs fuerint, potiora tamen ferè inter illa ipsa existunt, dum altiùs omninò penetrando, & ipsarum partium, tàm fluidarum quàm solidarum, texturam subintrando, multis in casibus summè activa existunt, ubi fixorum effectus ferè hebescere observatur. Amica inprimis sunt nobis ⊖ia illa volatilia, cum tota nostri corporis machina, omnesque ejus partes similibus referta sunt, unde vix præ iis nobis magis convenientia obtineri possunt medicamina, præsertim si temperata nonnihil & o°osa reddita fuerint, adeoque nobis promtiùs assimilabilia.

Fixa insipida ultra primas vias non pergunt.

§. 24. Nam fixa ista, ut mineralia, terrea, metallica, lapidea, & vegetabilia styptica, ac duræ animalium partes, exque his parata calcinata usta, soluta, &c. C. C. ustum, specif. febrile Strob. terra sigill. lapis hæmatit. ♂alia, ♁ diaph. bezoard. ☉e, Unicornu animale & minerale, ultra primas vias materialiter haud penetrant, quin utcunque alterata, & in primis viis præcipitata, cum scoriis recrementitiis per ordinarias portas denuò eliminentur, ut vel ♂ exemplo patet, scorias alvinas atramenti nigredine inficientis, id quod & in ♄ninis, & quam plurimis ☉libus remediis pariter evenire observatur; non secus ac nativa vel artificialis ♁ii Cinnabaris rutilante colore feces inquinare, & ita immediatè per intestina excerni solet: Quæ solubilia facilius, ac menstrui medio hinc inde distribui apta nata sunt, & præter ⊖ia fixa etiam ♋rum lapilli, ossa lucii & similes animalium partes faciliùs solubiles, forsan altiùs intra corporis recessus, extra primas vias distribui, probabiliter videntur, hinc etiam talia ⊖so sub acquisito sapore diuretica evadunt. Tamen consideranti præcipitationem particularum metallicarum, v. g. Saturni in ✚ soluti, ☉ri in spiritu ⊖is ☾li ♂, in primis viis, scrupulus facile suboriri possit, an non soluta licèt ista in ventriculo,

triculo, in intestinis tamen ante sui in lactea propulsionem pariter, si non ex toto, saltem ex maximâ parte, præcipitentur, quocunque fiat medio, & ita foras amandentur. Similiter enim & ossa à canibus soluta, aut teneriores lapilli à gallinis quasi liquefacti, excrementa eorum copiosè impraegnant, etiamsi à sanis, & quorum vis digestiva, ac si ita loqui licet, solutiva, potens admodum existit, devorata aut deglutita fuerint.

Duobus tamen modis etiam remotiores partes malè habentes curant.

§. 25. Quod tamen non obstat laudabili effectui eorum medicamentoso, qui etiam ad longè dissitas partes subinde extendere se observatur. Id quod duplici ferè modo accidere solet: [1.] quatenus vitiosum acidum fermentativum in ventriculo & primis viis corrigunt, absorbent, invertunt, & inde penetrantem undique odorem seu auram peregrinam figunt, & cohibent, ac natos inde defectus morbosos ita sistunt. Sic enim cancrorum lapis in ventriculo absorbendo acidum saporem, vulneris etiam in pede ardorem, ruborem, ac inflammationem sistit, quæ pathemata Vini tantillum mox sensibiliter exasperat: Osteocolla, fixissimus lapis, calli generationem in ossium fracturis mirè promovet: lac Lunæ, ut & Crystallus præparata Lac nutricum uberius scaturire faciunt, absorbendo acorem vitiosum primarum viarum, chylumque â p.n. crasi & texturâ liberando, ut aptior sic fiat, quî & faciliùs & copiosiùs ad glandulas mammarias penetrare queat: Hæmatites lapis hæmorrhagias narium scorbuticorum habituales, non secus ac unum idemque ♂iale tam excessivas quàm defectivas menstruationes corrigit, neutro horum ad partem affectam proximè penetrante, quin acre istud specifici saporis acidum, cujus occasione tam immediate ex sanguinis acrimonia, quàm mediate, ex motus illius localis per fibrarum irritatarum stricturam modificatione varia, hæmorrhagiæ vel intenduntur, vel supprimuntur, in primo fonte alterando, & plus minus enervando: pari modo ac Poterius ⊙o suo diaphoretico fixo ischiadam, ac contumacissimas paralyses, optato eradicat. Sanè si ventriculus sanitatis & morborum limes est, & ex ejus errato, indèque nato peregrino sapore, etiam largiùs dissitæ partes plectuntur, pariter ex eodem sapore fermentativo aut odore primarum viarum correcto, evulsa quasi radice, fructus morbosi spontè emarcescent: conf. Becherus *Phys. subterr. l. 1. l. 5. c. 2.* §. 98. 99. ubi de modo, quo ♁ diaph. coralia, testacea, C.C. ust. in febribus proficua & sudorifera existunt. Nec absorbendo saltem acida primarum solùm viarum remotas inde partes à morbosis insultibus liberant, quin si quid similis saporis vel in corpore oberrarit, vel in sanguine aut lympha fluctuarit, vel quadam in parte solida certo subjecto humoroso mediante resederit, hoc ipsum per continuum humorum circulum, ad primas vias pariter delatum, promtè medicamento ibidem locorum, ceu appropriato magis subjecto, se insinuabit, & ita successivè concentratum ac fixatum à remedio, cæteris partibus minus hostile existet. Vigere talem mutuam conspirationem partium internarum & externarum, contentorumque earundem, mediantibus humorum circuitibus, confirmat alvi per clysterem, aut tantillum laxans in variolis vel purpura vel petechiis malignioribus, proritatio, cujus occasione illius pernitiosus fluxus, harum vero recessus, & cum sanguine ac lympha renovata permistio; hinc purgantia temerè præscripta criticum & salutarem sudorem sæpè inhibent, observante Ballonio, & ex eo Bonetto *Pharos Medic. l. 3. num. 21. p. 73.* Sicut qui crebriùs sudant, alvi ferè siccioris evadunt; Sudor verò ab aëre frigido cohibitus in morbis, nauseam movet: vid. Frider. Bayle *Problemat. Medic. Physic. 79. p. 122.* Hypochondriaci pariter, quo largiori fruuntur perspiratione, eò cæteris paribus melius habent, quo minus, eò circa hypochondria sensiliora patiuntur pathemata. Adeo Hippocrate asserente perspirabile & conspirabile totum corpus existit.

§. 26. Secundo modo quoque fixa, & his cognata medicamenta, quæ materialiter ultra primas vias non penetrant, etiam remotis in locis effectus salubres exerunt, quatenus in structura machinæ corporeæ, ratione admirandæ nervosi systematis fabricæ, & inde dependentis multiplicis partium solidarum consensus, ventriculi affectu sedato, etiam aliarum partium pathemata hinc sopiuntur.

Hypochondriacis jejunis nunc caput dolet, nunc perturbatur, simplici cum ventriculo, nervorum insignium ratione, consensu, quibus vel panis buccella citò & jucundè medetur. Parili modo senum jejunorum caput frequenter vertigine rotatur, quin & scotomiam patitur, quæ tamen Zingiberis in India conditi frustulum assumtum, vel ex ficubus cum sinapi & cardamomo parati electuarii usus brevi cohibet. Qui universum corpus in febribus intermittentibus quatiunt rigores, ex præcordiis, speciatim ventriculo, excitari, litus ejus cum ℅ aromaticis penetrantibus, ceu optimum auxilium confirmant, unde & calcinata animalium eosdem interno usu multùm imminuunt. Bezoardica mineralia, & animalium partes duræ, ex parte eatenus existunt sudorifera, quatenus in continuis, præsertim malignis, acidum istud acerrimum volatile, cujus in primis viis irritatione, uti præcordiorum anxietates, irritationes, tensiones, jectigationes, agripniæ, ita & per consensum universæ cutis pororum strictura, absorbent & figunt; unde relaxatis hinc fibris sub corporis quiete facilis sudoris profusio.

CAPUT III. PRACTICUM.

Præcipitantium Legitimam administrandi methodum exponit.

§. 1.

Absorbentia legitima methodo usurpanda.

OPerandi modum & usum præcipitantium dictorum prolixiùs, quam instituti ratio exigere videbatur, prosecuti sumus hactenus, restat, ut debitum eorum regimen, seu legitimam administrandi pro salute ægrorum methodum, etiam subjungamus. Multum sanè hic interest, cùm vel ex hac ratione diversos non rarò sortiantur effectus auxilia medica, ut quæ uni proficua, alteri nociva, tertio neutra existant, saltem ex variatâ applicandi methodo. Cujus respectu & trivialia subinde saluberrima deprehenduntur medicamina, & sublimia econtrà auxilia nil, quod spei ab iis conceptæ satisfaciat, præstant. Rectè ob id olim Capivaccius, arcana ejus Practica sciscitanti respondisse fertur: disce meam methodum, & habebis mea arcana. Sanè unum idemque remedium, quod rite administratum manum Dei auxiliatricem repræsentat, perversè usurpatum gladius est in manu furentis. De Præcipitantibus idem omnino asserendum: quorum tamen administrandi methodum rationalem in genere difficile est determinare, cum non tantummodò tam latè pateat eorum usus, sed etiam in unoquoque eorum, præter generalem absorbendi & acidum corrigendi vim, vel specifica ejusdem potentia medicamentosa attendenda veniat, prætereaque pro individuorum ægrotantium diversitate diversimodè eorum applicatio determinanda sit: pro morborum quoque plus minus complicatorum ratione, distinctis subinde modis dirigenda eadem, & nunc solitaria, nunc aliis sociata, nunc primo, nunc ultimo loco administranda sint, nihilominus generalibus sub axiomatis & specialium, quantum instituti fert ratio, mentionem subinde injiciemus.

Idque tam externe quam interne.

§. 2. Quod itaque attinet adhibendi modum: usurpari possunt Remedia ista absorbentia, internè pariter & externè. Fundamentum scil. curæ externæ, vulnerum, ulcerum, & quamplurium tumorum, similiumque pathematum, v. g. erysipelatum, pustularum, scrophularum, est fermentum acidum, nutrimenti partis proximi alterativum, & plus minus in pus, saniem, ichores, similesque sordes corruptivum, in cujus correctione & extinctione, balsamique partis naturalis, hoc est spiritus insiti, conservatione, totum chirurgorum versatur negotium: hinc pro priori isto scopo, ♄na, Martialia, ♀ea, ⊖lacea, terrea, mineralia, ut bolus, creta, lap. calamin. &c. utramque faciunt paginam, absorbendo vitiosa ista acida, unà cum vulnerariis quibusdam vegetabilibus, alcali occulto, sive acidi blande saturativo imprægnatis. Adhibentur triplici ferè sub forma: I.) liquida, epithematis, in Vino præsertim cocta, quale est epithema ad erysipelata & inflammat. polychrestum Zwelferi *in Pharm. Reg. p.* 91. II.) sicca, sub subtiliss. pulverum forma: qualis est pulvis erysipelat. aut ad consolidandas variolas Mynsichti *p.* 136. & 134. III.) Mediâ unguentorum & emplastrorum: quale est emplastrum Miraculos. in *Miscell. Acad. Nat. Cur. Anni* 8. *Obs.* 16. *p.* 23. vel decoan-

decantatum istud Noribergense, à Zwelfero *Phar. Reg.* 301. aut Hoffmanno *Thesaur. Pharmac. p.* 69. *descriptum*, aliaque plura, hinc inde obvia. De cætero quoad hos externe applicandi ista medicamina modos; *Obs.* 1. Epithemata non æquè semper convenire, cum facilè refrigerentur, unde ex humidi & frigidi contactu, ob cutis molestiam, pori stringuntur & arctantur, transpiratio insensilis sistitur, & non rarò prava symptomata excitantur: Chirurgi vocare solent, **es wird der Schaden erstickt**: ob id semper & sæpiùs calide renovanda veniunt. *Obs.* 2. Quoad Emplastra: quo minùs composita, eò meliora, ne plurium farragine unctuosorum, mucilaginosorum, viscidorum, obruantur, & ita incarcerentur remedia ista, quo minùs odor acidus morbosus ea attingere & penetrare queat. Interim non rejicienda eorundem vel crudorum, vel ✠o prius imprægnatorum, præsertim ♄norum, cum ☍ comm. decoctio sufficiens, quo ab acido olei arrosa, eò arctiùs cum ☍ in æquabilem misturam coëant, dum sub præparatione tali ☍, acido suo spoliatum, & magis alcalinum sic factum, sub textura hinc minùs vitiosa minusque unctuosa casibus præfatis meliùs inserviat; metallica vero ingredientia hoc ipso texturam & dulcedinem nonnihil Osam acquirant, faciliùs & ulteriùs ab acido istorum pathematum saturandam. Sed cùm non rarum sit, in erosionibus aut ulceribus præsertim, vel doloris ratione, vel idiosyncrasiæ cutis quorundam ægrorum respectu (eorum scil. quorum corporis fluida sapore acri & ⊖siori sunt imprægnata, ut in specie sunt scorbutici, & isti, qui teneriori simul cuti investiti sunt, quibus retentum ex admotis unctuosis aut emplasticis quibusvis transpirabile effluvium acrius pruritum, excoriationem, inflammationem, infert) ut quædam subjecta non æquè ferre possint emplastra, optimum est, quod *Obs.* 3. sicca pulverum forma excoriationibus, ulceribus dolentibus, præsertim inveteratis manantibus, talia saltem inspergere. Eminet hæc inter terra ista ⊕li dulcis, quæ sub præparatione tartari ⊕lati ad imitationem Tachenii *in clave c. 6. p.* 101. sponte cadit, & quæ internis usibus, æquè ac terra ⊕li dulcis alia, aut crocus quilibet Martis adstrictivus, inservit, quin & tinctura ista Martis adstringens, quæ aliàs falsò Tinct. ♁is ⊕i titulo superbit, commodè ex eadem parari potest. Hæc ipsa ritè edulcorata, & subtilissimè pulverisata, elegans est absorbens, & hinc exsiccans externum, plurimis usibus inserviens. Hinc pro re nata & alia varia addi possunt, in specie laudabilis emergit pulvis compositus, si

℞. ⊽ *hujus Vitrioli dulc.* ℥j.
Ceruss. ritè par. ℥ß.
C. C. usti præp. ʒiij.
myrrhæ,
aloës,
macis ana ʒj.
Camph. ℈j. *ad* ʒß.

Misceantur, & debitis cautelis applicentur. His ipsis pro circumstantiarum ratione, usûs tempore & alia addi possunt, nunc ⊖♀ q. s. aut fl. ♁, aut maligni oris notæ si fuerit malum, ☿ *dulcis*, aut ubi fortius agendum, nonnihil ☿*ii* ♎*ti communis*.

§. 3. Sed misso externo usu, interna eorundem administratio eò exactiùs consideranda venit, quo & crebrius ac simul salubrius legitimo usu in Praxi Medica adhiberi solent, & quo graviùs perverso abusu nocere possunt. *Perverso enim abusu multum nocent.* Unde non nisi quibusvis observatis artis legibus, ac debito cum regimine in usum vocanda. Tria autem primaria sunt capita, ex quibus, quidquid nocumenti sub perversa illorum exhibitione metuendum est, ferè exsurgit: I. Omnia gravant Ventriculum, idque plus minus, prout magis vel minus fixa, facilius vel difficiliùs resolubilia, &c. extiterint, & laborem ferè tœdiosum eidem facessunt, dum assumtorum instar, more naturali, conficere eadem aut alterare gestit, quæ ventriculi offensio eo sensibilior erit, quo debilior vis digestiva morborum sub conflictu existere solet. Quin & irritando subinde eundem, ex fibrarum ejus pertinaciori stricturâ, præsertim in tenerioribus ac sensibilioribus manifestus gravativus ac compressivus sensus ab usu eorum percipitur: Imò vel crustæ mucosæ ventriculi vel hujus plicis pertinaciùs inhærendo, diversimodè tam particularem ejus Oeconomiam, quàm functionem publicam turbare valent. Vomitorio sanè propinato interdum copiosa talia rejecta fuerunt, diutiùs in Ventriculo quæ substiterant. II. Digestionis

stionis primæ arduum negotium, in quo vitæ sanæ & ægræ, longæ & brevis, cardo vertitur, subinde, præsertim sub immoderatiori usu, impediunt, suique permistione chylo consistentiam & proprietates plus minùs vitiosas conciliant, unde & impedita ejusdem distributio, & p. naturalis fecum ex eodem separatio subinde contingit. Scil. ex quamplurimis (qualia sunt calcinata animalium, terrea mineralia, Martialia, &c.) dum acido saturantur, concretum novum quasi Osum adstrictivæ & incrassativæ facultatis exsurgit, quod sui cum chylo miscelâ aut hujus aut fecum consistentiam spissiorem, simulque alvum contumaciorem, reddit. Sin ex quibusdam eorum (ut ⊡osis, item marinis, testis, &c.) cum acido concretum ⊖sum emergat, abstersivum ac diureticum, citata nimis chyli & fecum hinc distributio, ac per alvum exclusio, vitiosa pariter harum ex illo præcipitatio, supervenit. Quoties observare contigit ex Chinæ Chinæ abusu febrifugo, vel intempestivo, vel in subjecto teneriori, pertinacissimam alvi inductam adstrictionem, cum abdominis tumore ac tensione molestissima. Repetitis quoque vicibus observasse me recordor ex intermittente tertianâ inordinato usu specifici Strobelberg. vel solius, vel cum Lap. ♋r. tandem oppressa, febrim continuam lentam cum virium prostratione, præcordiorum gravativa anxietate, muci copiosi glutinosi in os scaturigine, & subinde crebriori excretione supervenisse, ex chyli impedita fermentatione & volatilisatione oriundam, præmisso vomitu materiæ viscidæ per incidentia & attenuantia, præsertim tartarea & ⊖✳cum, hinc & aromatica curandam. Idem in continuarum cura observare licuit, quæ copiosioribus hujusmodi absorbentibus & figentibus, speciatim ex animalium partibus duris & ♉ialibus fixatis, tandem curatæ diuturnum languorem, ex spirituum inopiâ, ob digestionis primæ impedimenta, comitem post se traxerunt. III. Acidum morbosum concentrant, ac nimis figunt, indeque motum ejus, licèt corporis partibus p. naturalem, ac dependentes ab hoc fluidarum alterationes, vel in solidas impressiones, præmaturè sistendo, simul Naturæ medicatricis conatum, illius occasione suscitatum, sub morboso statu (qui nihil aliud est, quàm Naturæ conamen, materiæ morbificæ exterminationem in ægri salutem, omni ope molientis, ut rectè hoc asserere videtur Sydenham *in Obs. circa morb. acut. Sect.* 1. *c.* 1. *p.* 1.) hoc ipso cessare intempestive faciunt. Concentrant & figunt plus minus acidum morbosum absorbentia & invertentia illa, vel immediate, vel mediate. Immediate coëundo materialiter cum illo, unde novum concretum utriusque ex-coalitu emergit, cui, ubi subjectum humorosum accesserit, hoc unà in coaguli consortium assumtum aliquid tertium, texturæ & proprietatum peregrinarum, consistentiæ plus minus (pro elementorum sive ingredientium diversitate) viscidæ ac glutinosæ inde producitur. Simili modo ac acidum podagricum, ab alcali synoviæ articulorum saturatum, in hac ipsa in calcis vel cretæ simile corpus figitur, mutuoque omnia coagulantur; vel sicut acidum in calce vivâ cum terræ substantiâ ▽ mediante sub illius per hanc saturationem in lapideum ferè concretum coagulatur, quod longè firmius fuerit, albumen ovi si accesserit. Mediatè verò figitur & concentratur acidum morbosum, si hoc in parte quadam solidâ, ceu minerâ, delitescens, partibus suis subtilioribus promptè remedio se insinuet, vel modo supra §. 23. insinuato, vel isto, à Tachenio curioso cryptographiæ exemplo in *Clav. c.* 9. *p.* 237. illustrato, & ab hoc absorbeatur, dum cæteræ in subjecto materiali (sive materia occasionalis antecedens, sive productum morbosum consequens fuerit) magis irretitæ, cum eodem firmius coagulantur, & intimius eidem uniuntur. Qua ratione ♂ialia, lienosis aut hepaticis, ad scirrhosam constitutionem vergentibus, subtilius quod fuerit acidum absorbendo, residuum ad majorem indurationem ac coagulationem disponunt, ut rectè annotat Tachenius *Clav. c.* 8. *p.* 181. 192. de quo plura infra. Est enim Volatilitas & fixitas modus quoque rerum saltem respectivus, qui uti texturam earum mechanicam insequitur, & vel △ vel aëris vel utriusque respectu ita dicitur, ita mutatâ quoque undecunque texturâ, cum & sine additis, & variata particularum

vel

vel mole vel pondere, vel implicatione mutuâ, etiam proprietatum harum mutatio: ☿ ita in △e est volatilis, tamen mutatâ simpliciter sub hujus artificio texturâ multum volatilitate perdit, & ad notabilem fixitatis gradum perducitur, ut in ☿io per se præcipitato patet, qua ratione & 🜍 com. in △e aliàs Volatile, fixum tamen reddere nititur Polemanus *de 🜍e Philos. p.* 201.

Speciatim Recidivas prioris aut generationem novi morbi inferunt.

§. 4. Ex quibus ulterius patescit, quare sub illegitimo usu hujusmodi absorbentia (nisi specifica fuerint) sæpiùs saltem morbum pallient, non eradicent, quin vel crudelior ejusdem recidiva superveniat denuo, vel prioris in alium, subinde aut deteriorem, aut magis chronicum, mutatio accidat. Prius illud quidem, acido utcunque oppresso & fixato, successivè, idque ferè rerum non naturalium occasione, denuo resoluto, & in motum pristinum concitato: posterius hoc verò eodem partis cujusdam vel per essentiam, (materiali sui præsentia,) vel per consensum functionem impediente aut vitiante, indeque novas p. n. læsiones inducente. Idem ferè accidere hîc mihi videtur, (simili quodam rem illustrare liceat) atque in automaton aliarumve machinarum elateribus, in motu suo elastico oppressis aut impeditis, qui, ubi qualicunque occasione motionis restituendæ datur libertas, aut celerrimâ agitatione, ac geminato vel triplicato impetu pristinos motus quasi compensant, aut saltem vitiatis motibus machinæ ordinarios motus ac usus turbant & lædunt. Concentratum sanè acidum morbosum, dum motionis reiterandæ datur occasio, multiplicatâ quasi vi elasticâ, ex concentrata sui & mole & nixu motivo &c. ferociùs resurgit, unde & irritata Natura intensiori conatu ipsi reluctatur, adeòque atrociores recidivæ exsurgunt: aut si utcunque alteratum pristinos motus ac actus repetere nequeat, nunc alienis saltem motuum rationibus initis, nunc naturalibus partium corporis motibus & functionibus plus minus læsis & hinc vitiatis, novorum p. n. motuum morbosorum in machina corporea occasionem subministrat. Sæpissimè ex China Chinæ, aut spec. Strob. & Croll. similiumve abusu palliatæ, duplicatæ aut triplicatæ resurgunt febres intermittentes simplices: aut iisdem fixioribus copiosiùs tractatæ, præter languorem totius dispositionem ad Icterum relinquunt; quin etiam fermento, in fomite materiali concentrato, utcunque denuò resoluto, aut in motum aliqualem concitato colicæ convulsivæ atrocissimæ excitantur. Qualem gravissimam cum ordinariis stipatam contumacibus symptomatis ex 🝆 destillat. juniperi, pro tertianâ chronicâ curandâ, continuato aliquando usu ante paroxysmum, pro hac quidem intentione felici, bis observasse me memini: idque ut suspicor, quatenus 🝆 destillat. cum acido febrili in chronica febri quavis ex causa paulò fixiori, in concretum quasi resinosum, sed acre admodum, coaluit, simili ferè modo ac spiritus ⊕li rectificatus cum 🝆is pluribus destillatis in resinam coire solet, quod pertinaciùs vel intestinis agglutinatum, vel glandulis mesenterii infixum, vel circa nervosos hujus plexus depositum, irritatione continuá occasionalis causa torminum dictorum extitit. Simile dolorosum infortunium ex sacch. ♄ni cum Lap. ♋ crebriori usu & copiosiori, ante quartanæ chronicæ accessiones usurpati, ægrum quendam nobilem prehendit, quo licèt denuò sedato, nihilominus tamen stato sub paroxysmorum periodo, aliquandiu vestigia torminosa adhuc persensit, quibus post aliquot periodorum intervallum, nihilominus ejusdem febris Recidiva supervenit. Rectissimè Schenckius *Diss. supr. all.* §. 13. *Præter materiam, termini motus hujus,* (præcipitationis, ut eum vulgo appellat) *sunt spectandi, ne plus obsimus, quam prosimus, materiam morbificam præter necessitatem figendo, veluti persæpè accidit, ut à datis hujusmodi præcipitantibus & propinatis epileptici quidem motus sistantur, mitescantque paroxysmi febriles; verùm postea, quod præcipitatum fuit, circa nobiliores partes sedem figens circulationem sanguinis sistat, & mortem inopinatam inferat*: & §. 15. *Sic vidimus à præcipitantibus uterinis ortam fuisse dispnœam, à tertiana intermittente cohibita per specificum febrile cotidianam & quartanam.* Motuum Epilepticorum præcipitantibus sive figentibus talibus inhibitorum mentio

tio à Schenckio facta in memoriam revocat puerum ingenuum X. annorum, epilepsiâ habituali particulari, diaphragma saltem primariò, hinc & secundariò partes vicinas quatiente, correptum, qui præmissis præmittendis, alterantibus & evacuantibus, usu pulveris ex *Visc. corylin.* ℥iij. *Coral. rubr. præp.* ʒj. ℈ *destill. succini* gutt. xviij. M. aliquandiu omni mane continuato à malo penitus liberatus videbatur. Sed corripiebatur post aliquot septimanarum intervallum febri continuâ acutâ gravi, cum exquisitis abdominis convulsivis circa umbilicum doloribus. Suspicabar, fermenti morbosi spinam (secundùm simile suprà insinuatum) concentrantibus istis & figentibus nimis quasi intortam, & in motu ordinario impetitam, data occasione eò concitatiori impetu, motus, si non eosdem, saltem novos instituisse, sicque vehementiùs Naturam ad extraordinarios morbosos motus stimulasse, idque partim solidas, quibus pertinaciùs affixum erat, partes, sensibiliùs irritando, (idque prout adhuc fixatum) partim Mæ. S. texturam & Crasin vitiando, (prout ex parte resolutum) donec extraordinariis his motibus remittentibus, adeòque præfatis malis curatis, ordinarios in motus rediret, pristinum epilepticum malum eodem tenore denuò affligeret. Curabatur hoc ipsum insequente demum anno perfectè, idque usu acidularum Egranarum, Marte fermentum acidum absorbente & enervante, spiritu acido minerali undique penetrante, & fomitem morbosum seu materiam occasionalem potenter resolvente & abstergente.

Confirmatur per exempla. 1. ex regno vegetabili.

§. 5. Juvat hæc ipsa, ceu magni in praxi ponderis, paulò specialius per 3. materiæ medicæ regna considerare, idque præsertim, quoad intermittentium febrifuga, quibus præcipitationis effectus primariò ferè adsignatus fuerit, ac quorum nocumenta ex illegitimo usu manifestiùs patere solent. Superius dixi, corticem Peruvianum, seu Hispanorum Palo de Calenturas, h. e. lignum febrium, fugare suo usu quasvis intermittentes, id quod verissimum arbitror: nec has solùm, quin à modernis is ipse ad continuas quoque, tàm benignas quàm malignas, quin etiam plures symptomaticas lentas sive accidentales, item, quæ ex decubitu materiæ peccantis in quandam partem oriuntur, successu ab illis laudato adhiberi soleat. Sed hoc simul observari solet, quod ordinariò ferè alvi occlusio pertinax, tumor abdominis, ejusque durities ac dolores tensivi insequi soleant, quibus vel successivè remittentibus, vel per purgantia propinata, aut spiritum ⊖✱ exhibitum, nonnihil irritatis, eadem febris simili, interdum intensiori, furore recurrat. Sanè aliquoties cum tædio contigisse memini, profligatas, ut videbantur, illo remedio febres, ex spiritus ⊖✱ usu promptè recidivasse; adeò ut casu hoc in consilium mutato, quibus ex corticis illius usu, vel proprio ausu, vel Medici præcoci consilio, febris ita palliata esset, ut evanescentibus licèt insultibus, vel suprà dicta abdominis pathemata, vel artuum ostocopos quasi lassitudo, vel virium deficientia cum nocturnis sudoribus, pertinaciter superessent, adeoque quibus pro tuta, simulque cita cura, febriles Naturæ motus revocandi essent, iis per spiritus ⊖✱ propinationem mox eadem febris resuscitata fuerit. Adeò infidum sæpiùs est decantatissimum aliàs Chinæ Chinæ contra febres auxilium, etiamsi præmissis sedulò præmittendis, & accuratâ methodo eadem adhibeatur, ut frequentissimè recidivam comitem post se trahat, ut Willisius *de febr. c. 4. p.* 153. Chifletius *de pulv. Peruv. c.* 4. Bartholinus *Cent.* 5. *Hist.* 50. Sydenham *Meth. Curandi Febr. p.* 82. *& Obs. circa morb. acut. p.* 96. quoque notarunt, quin interdum frustrà & absque Paroxysmi levamine adhibeatur: conf. Piens *de Febr. p. 2. cap. 12. p.* 275. Ut taceam singulare illud, quod refert Sydenham *Meth. Cur. febr. p.* 82. quosdam pulverem illum, immediatè ante Paroxysmum exhibitum, è vitâ sustulisse. Vix adeòque tutiùs exhibetur, nisi vel declinante jam febre, quod reverà tardius fit in quartanis, vel robustioribus subjectis & laudabili Viscerum eutoniâ præditis, in specie mechanicis, & laboriosam vitam agentibus, & qui post ejus usum motu corporis vehementiori exercentur, propinatum fuerit, instituendo simul aliquot abhinc diebus summè necessariam purgationem. Obtinet hoc de cortice dicto, ante Paroxysmum, more hactenus recepto, exhibito,

hibito, quacunque etiam subministretur formâ, vel pulveris ad ʒj, vel infusi in Vino generoso à ʒj. ad ʒij. vel decocti cum ✠o Vini, cum & sine substantia, vel essentia, cujus præter Rolfinccium *de Chym. p.* 207. & Zwelferum *Pharm. reg. p.* 76. optimam præparandi rationem docet Blegny *in Zodiac. Gallic. Anno* 1. *Obs.* 1. *p.* 2. cujus præscriptâ ratione diligenter præparatæ, & ad ʒß. ante Paroxysmum exhibitæ, quin & intermittentibus diebus continuatæ usu, nihilominus tertianas recidivasse haud absque tædio expertus fui. Concinnior adeòque ferè ac tutior ista videtur exhibendi methodus, quâ post Paroxysmum, & intermissionis tempore, idque præsertim in infuso cum Vino, repetitis tamen crebrius vicibus exhibetur. Videtur enim sic minus turbari Naturæ motus, minusque intempestivè concentrari, saltem non uno impetu quasi incarcerari & figi fermentum febrile, quin successivâ hujus correctione, & blandâ sanguinis aliorumque humorum alteratione, cita, tuta, & jucunda magis videtur cura. Docet hanc methodum prolixiùs Autor Anonymus *in Tract. de la Guerison des fievres par le Quinquina*, nuperrimè Parisiis edito, de qua ulterior tamen consulenda venit experientia. Saltem recordor, in quartana contumaci electuarium ad imitat. Sydenham. *Observ. de morb. acut. c.* 5. *p.* 99. diebus intermittentibus propinatum, spem meam fefellisse; sicuti in alio, similiter quartanâ diuturnâ conflictato, post repetitum crebrius cum ♂ diaphoretico permistæ Chinæ pulveris usum, idque diebus intermittentibus quotidie bis vel ter, ut & ante Paroxysmum, profligatam apparenter febrim aliquandiu siluisse, donec datâ levi occasione post aliquot septimanas pristinâ ferociâ resurgeret.

§. 6. Modus curandi & supprimendi febres in hoc Cortice, est pomum Eridos. Præcipitationem fermenti febrilis multi afferunt. Non ineptè dicitur in *Cent.* 2. *Epist.* 42. Bartholini *p.* 530. *Fermentum istud quartanæ hoc medicamento quasi vinctum, & in unum compactum, nisi apti cujusdam & appropriati purgantis beneficio è corpore educatur, vim suam fermentativam tandem exserturum, unde perpetuum quartanæ fomitem derivare possemus.* Si liberius paulò, in re aliàs intricata, philosophari licet, duplex substantiæ materialis differentia in cortice hoc observanda venit; prima particularum acrium insigniter amararum, & aromaticarum: altera particularum ferè insipidarum, (aut saltem subausterarum) stypticarum, districtivarum, quasi magis terrearum, & ex hypothesi Tachenii *H. C. c.* 17. *&* 19. ad similitudinem gallarum & malicorii (quorum effectus colcotharis ex ⊕lo præcipitatorius pariter in aliis adstringentibus radicibus & corticibus, v. g. cort. tamarisci, fraxini, guajaci, rad. tormentillæ, fl. rosar. rubr. &c. observatur) alcali occulto, quod vicinius est fixo, imprægnatarum. De ⊖e enim essentiali, quasi ⊕lato, ut vocant, ex subjectis talibus eliciendo, it. de vi vegetabilium adstrictoria, in sapore austeriusculo & textura quasi Ossa fundata, vitandæ prolixitatis ergò nil attinet dicere. Uta itaque hæ posteriores, fermentum febrile acidum absorbendo, illud figunt & concentrant, & ita quasi in unum compactum reddunt, (unde pathemata ista abdominis ex fibrarum & membranarum, occultè quidem, sed pertinaciter, irritatarum spasmo scilicèt, oriri videntur) ita illæ priores attenuant fomitem materialem plus minus viscidum, resolvuntque eundem, detergunt simul nonnihil primas vias, & hac ratione, præter insignem, quem provocant, appetitum, Mass. Sangu. & speciatim genitæ inde bilis acrimoniam volatilem, apprimè acuunt, eorundem dyscrasiam sub febrilibus paroxysmis contractam corrigunt, vique diaphoreticâ eosdem depurant; Uno nomine: Dispositionem istam in ægro, cujus occasione semper recurrunt paroxysmi, conf. Sennertus *de Feb. l.* 2. *c.* 2. *p.* 66. *&* 69. 70. & in quâ fundamentum quorumvis morborum chronicorum ponitur à Galenicis; vid. Ballonius in suis scriptis, in specie *l.* 1. *Cons.* 106. *& de Virg. & mulier. morb. c.* 7. *arnat.* 13. quam per specificum fermentum non inconcinnè explicat Tachenius *Clav. c.* 9. *p.* 240. id quod & Sennertus jam subodoratus est, ut loco cit. constat, tollere videntur. Uti ergò proficuus pro febrium fuga cortex iste utroque ex puncto existit, ita ratione prioris illius figendo nimis, & intempestivè

vè concentrando plus minus febrile fermentum, febrim sistit, sed non semper extinguendo penitùs, nec perfectè saturando acidum specificum febrile, recidivæ occasionem relinquit. Posterioris verò ratione evenire arbitror, quod mox melius multò sibi habere videantur ægri, & famem tantùm non caninam subinde contrahere, quin & recidivæ, quæ superveniunt, utplurimum, (nisi aliud quid obstet) faciliùs curatu existere soleant, quàm ipsa febris primaria, anteà saltem suppressa. Dubitare itaque licet, utrum præter singularem acrimoniam amaricantem tam speciale quid in hoc cortice reconditum sit, quod per similes cortices ac radices, quin & per Visca, non æquè commodè suppleri queat? Si non ex toto, ob specificam cujusvis simplicis seminalem crasin, saltem maxima ex parte. Sanè uti saporis similitudine gentiana ipsi propiùs accedit, de quo paulò infrà; ita suspicari licet, costum Arabicum seu Syriacum, cum & ipse de corticum sit familia, prout in officinis hodiè receptus est, illius vice fungi posse. Alios quod attinet cortices, sanè ex nupertima amici relatione habeo, se ob pretium Peruviani hujus corticis carius corticem ligni quajaci in quartana, parili utendi modo, & æque felici successu, substituisse: Id quod sanè haud improbabile videtur, præsertim si cortex ligni acrioris accipiatur. Deprehenditur scilicet interdum quajacum, cujus decoctum piperis instar acerrimum est, quod etiam jam Hoffmannus observavit *de Medicam. Officin. l.* 2. *c.* 128. *p.* 380. & in hoc ferè differentia quajaci & sancti lignorum consistere videtur. Cortices tamarisci & fraxini, ac gentianæ (credo quod hujus radix intelligenda sit) cum ⊖ibus additis fixis, illius Peruani loco cum fructu usurpavit Piens. *Tr.* 2. *de Febr. c. XI. p.* 259. *& c.* 12. *pag.* 275. Non secus ac Deckers, *Comment. super Barbette Prax. l.* 3. *c.* 3. *p.* 112. illius loco pulverem compositum, basi cortic. quajaci & fraxini superstructum, substituit. De Viscis par ratio, quæ cum cortice hoc Peruviano permutabilia quasi videntur: uti enim per viscum quercinum ʒj. dos. ante Paroxysmum robustioribus propinatum intermittentes aliquoties curatas novi, id quod pariter Primirosius ceu contra quartanam proficuum observavit *de febr. l.* 3. *c. X. p.* 300. quæ aliàs, in specie corylinum, de quo suprà ad epilepsiæ medelam specificâ laude cluent; ita & hodiè Peruvianum illum corticem in Anglia ad epilepsiæ curam auspicatò adhiberi, pro certo relatum fuit; non secus ac ad hypochondriaca, ut hysterica pathemata, it. pallidos colores, & Mensium suppressiones, à quibusdam in Gallia, per experientiam confirmatis, commendatur. Gentianæ denique radix debito usu ad illius corticis (qui gentianæ Indicæ fruticis, respectu nostræ herbæ, esse videtur D. Glantz. apud Hœferum *in Herc. Medic. p.* 291.) vires propius accedit, sine eo, ut abdominis illa, de quibus suprà, pathemata ejus usum insequantur; siquidem illa ipsa, saltem pulveretenus assumta, ad tormina abdominis, it. ad passiones hystericas, egregii usus existat. Quantum verò febrifugâ vi polleat, notharum præsertim ac chronicarum tertianarum, &c. speciatim succus ejus inspissatus dos. ʒj. vid. in Schrœd. *Pharmac.* ubi de gentiana: Gesneri *Epist. l.* 2. *p.* 62. Augenio *l.* 7. *Conf. & Epist.* 8. *p.* 173. Chifflitio *de pulvere Peruvian. c.* 4. *p.* 35. Certè ʒj. pulverisatæ ejusdem, in Vino generoso aut Vino absinthite macerata, sicque totum infusum ante Paroxysmum propinatum, quin & pro necessitatis ratione reiteratum, eosdem ferè cum illis corticis Peruviani effectus febrifugos exserere observare licuit. Unde etiam radicis hujus beneficio adulterari jam corticem Peruvianum fraus institorum didicit, surrogando ejusdem loco corticem quercinum, decocto radic. gentianæ, pro amaritie acquirenda, ebrium & impregnatum. Præfero tamen ipsi pulveri extractum ejus cum spiritu V. factum, à ʒß. ad ʒj. cum ⊖is cujusdam ⊡osi vel *fixi*, ut *absinthii*, ℈j. vel *volat. ut spiritus* ⊖✱ci ʒß. sociatum, variatâ tamen dosi ingredientium, pro symptomatum, in specie caloris ac frigoris, ratione, in ▽a appropr. ante Paroxysmum propinatum, ceu non contemnendum, etiam in quartanis, remedium. Æquipollere cortici Chinæ gentianam ejusque extractum asserit expertus Ludovici *in Pharmac. p.* 253. *&* 278. præfert verò eidem ⊖ia alcalisata pro febrium cura Barbette, multi usus Practicus,

in Pra-

in Praxi c. l. p. 112. Utraque ergò hæc juncta inprimis proficua erunt contra violentam, ut sic dicam, fixationem, aut intempestivam concentrationem, attenuando fomitem materialem, saturando fermentum febrile, & per sudorem ac Urinam depurando massam sanguineam, unde eo ipso Recidivæ simul præcavebitur insultus.

(1) Ex regno animali.

§. 7. Animale regnum primariò partes duras suggerit, easque nunc △e calcinatas seu ustas, nunc sine △e præparatas. Omnia hæc acida fermenta, & inde producta morbosa similis saporis vitiosi, promtè absorbent, & ita concentrant ac figunt: idque omnium maximè calcinata marina, quæ inter famosiora sunt specifica febrilia ista Crollii, ex testis longis Cochlearum, *in Basilic. p.* 297. & Strobelberg. ex matre perlarum calcinatis, *Introduct. Remed. pro febr. p.* 13. Sanè hæc ipsa ad Calcis vivæ naturam propius accedunt, unde & recenter parata ▽æ affusione effervescunt & incalescunt, ac ⊖i✳ci commista, hoc subitò ⊖ vol. eructat, absorpto promtè acido ⊖✳ci; adeò sitientissima acidorum existunt, & ceu exhausta corpora promte cuivis acido accessum admittunt, illudque intimè imbibendo potenter figunt, ac ita Paroxysmos febriles inhibent. Ac sanè legitimo usu, speciatim temporis & doseos ratione, firmioribus subjectis exhibita, ut rectè hoc notat Hartman. *super Croll. Basil. p.* 300. quia infirmi talia non ferunt, sæpissimè febrim feliciter profligant; Sed eo ipso, quo potenter adeò figendo Naturæ motus suspendunt potiùs, quàm quod fermentum febrile exsaturent, crebriùs non absque nocumento propinantur. Nil familiarius, quàm calcibus talibus recidivas supervenire, nunc simplices, nunc, idque crebriùs, multiplices, & has ipsas prioribus febribus ferè contumaciores, nisi benè tractentur, quarum rationes ex suprà dictis facile erui possunt. Sin minùs hoc contingat, sane abusu suo diuturnos languores, & interdum lentas febriculas, hecticis quodammodo similes, post se trahunt, ut suprà insinuatum. Aliquoties etiam contigisse recordor, quod languores illi haud priùs cesserint, quàm Icterus quidam supervenerit, isque cum ægrorum levamine, qui non tàm ex hepatis bilisve vitio, saltem non primario, quàm ex læsa digestione prima, ejusque in intestinis deficiente perfectione, oriri videtur, quâ chylus sanguificationi ineptus loco rubedinis, flavedine saltem vitiosâ inquinatus, tandem spontaneâ per motum intestinum separatione & præcipitatione à reliqua massa secretus, Ictericam defœdationem induxit, volatilibus cum junctis amaris, v. g. spiritu ⊖✳ cum essent. cent. min. ac absinth. facile curabilem. Potiùs ergò, saltem tutius usurpantur non calcinata, sed saltem vel simplici tritura, vel præviâ cum ✚o secundum Mynsicht. *Armament. p.* 97. aut cum lixivio acri secundum Rolfinceum *in Chym. p.* 379. extractione præparata: Aut si ustis nihilominus, certas ob circumstantias, utendum, terrestria calcinata, C. C. ust. aut Ebur ust. præferrem, insigniter quoque absorbentia & attemperantia, ast non adeò concentrantia nec figentia, ac illa marina, quorum calces ad mineralem naturam ferè propiùs accedere videntur.

§. 8. Minerali in regno excellit & frequentioris est usus ♂, ipsique affinia subjecta plurima, de quo cum sæpiùs in his thesibus detur agendi occasio, subjectum aliud, ⊕lo ejus cognatum, multi pariter usus consideremus, & hoc sit O Simplex, ut inter febrifuga admodum decantatum, imò magis universale, utpote quod intermittentes præter, & continuis & hecticis debitâ sub præparatione dicatum est, ita etiam quibusvis in morbis Laxis, à methodicis stricto oppositis, & huc pertinentibus inprimis fluxibus quibusvis, non contemnendi usus, qua ratione in diarrhœis, dysenteriis, uteri quoque hæmorrhagiis, reverà utiliter adhiberi solet. Quoad vim præcipitatoriam in febribus, equidem ad intermittentes vel crudum adhiberi potest, conf. *Exeges. Chym.* Tenzelii *in Salam. p.* 664. in specie in quartana laudare istud satis nequit Hartmannus *in Prax. Chym. c.* 238. *§.* 4. *p.* 324. & novi hanc ipsam contumacem, à Medico per plures Menses tractatam, tandem pulvere, ab empirico, ceu universale febrifugum decantato, ex Ois, ⊕i depurati & nuc mosch. ad ℈j cum pauco sanguinis draconis pro fuco tincto, pro 3. dosibus, mox primâ ejus dosi ante Paroxysmum propinatâ profligatam: quod idem videtur esse remedium,

(1) Ex regno minerali.

quod alia licèt sub compositione, super basi tamen Ois, ad quasvis laudat intermittentes Rhumelius *in Iatro Chym. C.* 13. *p.* 427. conf. Potio febrifuga Piens *de Febr. l.* 2. *c. XI. p.* 259. & *c. XII. p.* 276. utut crudo tali præferendum videatur, ob causas, quæ ex infra dicendis sponte patebunt, magisterium illud Schrœderi *Pharmacop. p.* 479. præterea ad scorbutum, quin & Epilepsiam, nonnullis laudatum. Continuas verò quod attinet tam acutas, in quibus etiam simile artificiale Osum concretum, scil. sacch. ♄ni, aut crystalli mineræ hujus cum spiritu ⊕i parati, quibusdam multum extollitur, quam lentas Hecticas, in his præparatio & digestio sive coctio artificialis, ut dulcedo O sive ejus saccharum, ut vocant, acquiratur, necessaria videtur; de qua consulendus Poterius *Pharm. l.* 2. *c.* 9. & speciatim Dariotti *de præpar. Medic. p.* 245. *c.* 24. ut & Hoffmannus *in Clav. Pharmaceut. p.* 349. cujus tamen processus descriptio manca ex parte existit, ejus vero (ut obiter hoc interserere liceat) ⊖ crystallisatum abstersivum, *p. anteced.* 348. nil aliud est, quàm coagulum liquoris, qui Oi in ▽ soluto, & cum ⊖ tartari præcipit. supernatat, & ⊖ tertium, tartaro ⊕lato æmulum, constituit. Ac sanè in dictis malis, & præterea aliis plurimis, in quibus præcipitatione, ut vocant, opus est, lege artis præparatum & exhibitum O, nobile est simplex, de quo mirari ferè liceat, quod rariùs in usum hactenus vocatum sit, cùm debitè, ut dixi, præparatum sacch. ♄ni præferendum ferè videatur.

§. 9. Est O decompositum naturale, ex acido universali minerali, 🜍is embryonati, rodente terram petrosam s. calciformem, & ita cum hac ipsâ, mechanicâ necessitate, in crystallos octaëdricos coalescente genitum. Sicuti enim ⊕ ex acido simili 🜍is embryonati & vena metallica ♂is vel ♀is, ita O eodem ex acido & petroso corpore in pellucidam ⊖inam coaluit substantiam pari modo ac ⊕, gallarum decocto præcipitabilem; adeoque spiritus sive acidum 🜍is, ⊕li, Ois, essentialiter coincidunt, qui tamen intimius longe in Oe quàm in ⊕lo concentratus, adeoque magis fixatus existit, vel △e magistro sub destillatione docente. Unde etiam multum O ubi generatur, ibidem quoque ⊕ & 🜍 plerumque reperitur: nec rarum est, ex una eademque vena ⊕ & O excoqui; sicuti quoque Ois sub præparatione ⊡ humana multis in locis adjicitur pro ⊕li separatione, & Ois concinniori crystallisatione, ex qua spiritus ⊡ & ⊖ vol. quod ex Ois cum alcalisato quodam destillatione prolicitur, natales suos derivat. Quæ omnia artificialis Ois productio ex creta, cum spiritu 🜍 soluta & crystallisata, confirmat, qui spiritus cum ♂e aliàs & cum ♀e in ⊕ artificiale coagulatur. Usum E. præcipitatorium & Organismi humorum, quibusvis ex causis concitati, correctivum quod attinet; non præstat hunc O sapore & texturâ suâ adstrictoriâ; adstringere enim partibus solidis saltem ratione fibrarum plus minus laxarum, canalium ac pororum vitiosè hiantium, competit, non fluidis concretis, qui coagulari aut saltem grumescere ejus usu solent, uti in lacte, non secus ac albumine Ovorum conspicuum est; & qui effectus ab acido ejus primariò dependent, sicut adstrictoria vis à specifica ejusdem cum terreis particulis textura oritur. Interno ergò sub usu utcunque præparatum, præcipitatur mox in primis viis ab effluviis & contentis partium ⊖sis volatilibus, parili modo atque extra corpus ab ⊡ ⊖sa ipsi accidere solet, & quale fatum ⊕lata ♂alia assumta pariter experiuntur, adeoque acidum ejus volatile sub ⊖so sic acquisito sapore, vi abstersiva & incisiva ac alterativa, quod suum est, agit, dum acidus morbosus odor vel sapor, plus minus fermentativus corporis, ☿ præcipitatum aggreditur, à quo absorptus & concentratus, sive, ut vocant, præcipitatus, potenter adeò figitur, ut ceu incarceratus ac vinctus inermis penitùs reddatur. Uti itaque O compositionis & texturæ ratione cum ⊕lo multùm conspirat; ita etiam quoad mutationes, quas recipit in primis viis, passivas, & inde resultantes in corpus alterationes, cum eodem coincidit, ipso ♂e ejusque ⊕lo vi adstrictivâ, it. febrifugâ, præsertim intermittentium, haud multum Oi cedente. Dum verò nimis figendo acida intimiùs fermenta morbosa in suis mineris concentrat, quin & adstrictoriâ vi motum humorum plus minus remoratur, sanè illegitimo usu

usu palliare saltem morbos videtur, & vel diuturnos magis eosdem, vel recidivantes, vel in alia pathemata degenerantes, reddere; id quod de sacch. ♄ni, concreto artificiali ☉i simili, suprà §. 4. relata observatio illustrat. Adeò legitimâ administratione saluberrimum quod existit, perverso abusu, & insufficiente præparatione, nocivum esse solet. Legitimam administrandi methodum docebunt sequentia; quod verò præparationem attinet, hæc eò dirigenda venit, ut saturata nimis, adeoque fixior & austerior terra petrosa ceu calciformis separetur à subtiliori vel facilius solubili, quæ vel proprio acido minerali, vel ejus loco ✠i ♌ati suavi solutione, concretum magis ⊖inum, minùs stypticum, minusque adstringens & austerum, sed acidi quasi extraversi & potentioris ratione magis resolutivum; terræ subtilis verò respectu absorptivum blandius, & acidi morbosi exactius saturativum, evadat.

§. 10. Quoad legitimam ergò absorbentium horum adhibendi methodum pro usu interno, sequentes Cautelæ specialius observandæ veniunt: I. Ritè præparata, non verò saturata, propinanda sunt. Præparatio variat, partim pro ipsorum simpliciter præparandorum textura varia; sic enim alio modo partes animalium duræ, sive terrestrium sive marinorum, alio modo mineralia & metallica, præparanda veniunt; partim pro subjectorum, quibus exhibenda sunt, constitutione diversâ; sic enim ♂ crudus, simpliciter pulverisatus, ut in pulvere simplici Cachectico Hartm. ***Prax. Chym.*** *c.* 171. §. 5. robustiori qui sunt ventriculo, aut in quibus potentius dominatur acidum, convenit; conf. Hauptman. **Wolckensteinischer warmer Bad- und Wasserschatz**/ *p.* 221. it. Glauberus 2. ***Furnor.*** *p.* 57. aliis delicatioribus infusionem ejus & solutionem mitiorem, cum succo quodam vegetabili acidulo factam, requirentibus. Non secus ac liquor ♂☉ris, seu solutio ista ⊕li naturalis ritè parata, ac sanè multi usus, quibusdam sensiliori Ventriculo præditis perquàm molesta observatur, quibus Tinctura ⊕li ♂ Zwelferi, minus ♂e saturata, sed ⊖e essentiali magis turgida, optimè contulit. Scopus ergò præparationis eò collimet, ut (1.) commodè respectu ipsius remedii, (2.) tutò ac jucundè, respectu subjecti ægri, (3.) efficaciter, respectu usus, propinari possint.

Cautela pro legitimo usu.

I. Ritè sint præparata.

§. 11. Cum verò usus eorum in enervando p. n. acido inprimis consistat, manifestò sequitur, acidis sub præparatione sui non nimis tractanda esse, quia exuuntur aliàs vi suâ absorptivâ & inversivâ, adeoque frustra propinantur; quantum enim extra corpus saturantur magis acidis, eò minùs intra corpus inserviunt iisdem corrigendis. Quinimò acidis extra corpus tractata diversimodè, subinde ex mutata textura novas facultates, pristinis plus minus immutatis, acquirunt, sæpiùs abstersivas aut diureticas, adeoque alienæ indicationi inservientes. Rem exemplis quibusdam illustrabimus: Priori ex fundamento meritò hodie rejiciuntur magisteria sic dicta, ex animalium partibus duris parata, tam præcipitata, quàm abstractitia. Præcipitata quidem, dum solutio per acidum facta præcipitatur ab alcali, vel fixo vel volatili, vel à spiritu ⊕li: priora enim sunt calces terreæ, penitus insolubiles, occultè ⊖sæ, acido solventis & alcali præcipitantis tam arcto connubio particulis terreis cohærentibus, ut nullo edulcorationis artificio penitùs liberari possint; exinde enim & ponderis augmentum. Dealbatur talibus assumentium Ventriculus, citra usum alium. Coralia cum acidis, speciatim cum spiritu ⊕li, blande effervescendo, hunc absorbent, qui tali eorum magisterio affusus sine motu, sine alteratione ulla, observatur, non secus ac perlæ cum quovis acido effervescunt, quorum magisterium sine motu illis additur. Posteriora verò styptici quid in concreto suo possident, & dum exactè ⊕li acidum elui minimè potest, gustui licèt minus pateat, utpote in subjecto præcipitato, particulis alcalinis vol. plus minùs imprægnato, intimius concentratum, tamen vi absorptivâ, concretis istis aliàs appositè convenienti, ferè privata existunt. Nec est, quod dicas, posse ex his magisteriis denuò recuperari ⊖ vol. si scil. addatur eisdem alcalisatum quoddam seu ⊖ fixum, sic enim in examine △ successivè ascendet ⊖ vol. quod hac ratione acquiritur, cùm maxima ejus pars ab acidis, aut solventis aut præcipitantis, enervata ac destructa sit: Requisita

Non saturata ab acidis.

sita pariter hæc artis, alcalisatum & △ impetus, dum deficiunt in nobis, neque illorum resuscitatio in corpore nostro expectari poterit. Altera differentia comprehendit abstractitia, per spiritum ⦶i, it. ⊕li, aut Vir. ær. parata, quæ utut solubilia, quin & quædam eorum usibus diaphoreticis aut diureticis convenientiora, quædam scopo adstrictorio accommodatiora; attamen cùm sub solutione ista ab acidis crasis & textura concreti multùm immutata sit, impossibile quoque acidum solvens penitùs adeò separare, quin ejus multum, insensibiliter licèt, concreto cohæreat, quicquid etiam de suo Vir. ær. spiritu jactitet Zwelferus *App. ad Animadv. p. 66.* hocque exinde novam plus minus, interdum solventibus ⊕latis non exactè rectificatis, ingrati, aut nauseosè ⊕lici ac ♀ci saporis texturam acquirat, adeoque crudorum suorum simplicium absorbendi & invertendi vim nullatenus exserere valeat, ob id præparata talia simpliciter eorum magisteriis longè præferenda erunt. Præparanda ergò veniunt potiùs vel simplici pulverisatione & lævigatione, qualis in Coraliis, perlis, aut lap. ♋r. obtinet, vel △ aut ▽æ adjumento, ceu duorum magnorum solventium, ut appositè audiunt Willisio, quibus & tertium illud, aër scilicet, merito sociandum fuisset. △ adjumento quæ fit præparatio, suggerit calcinata seu usta, vi absorptivâ & inversivâ, cum effectu adstrictorio efficacissima: quibus tamen ob junctum usum potentius & positivè magis diaphoreticum præferenda Philosophica magis, quibusdam in secretis habita, calcinatio, dum v. g. *rasur. C. C.* aut *ebor.* aut *unicornu.* ℥ij. vasi circulatorio, cujusvis formæ, aut cucurbitæ duplici vel simplici, sed alembico cœco munitæ, inclusæ, digestioni blandæ, ne ingratum, quod ex neglecto △ regimine facilè fit, empyreuma contrahant, vel arenæ vel cinerum exponuntur: resolvitur enim sic phlegma spirituosum, particulis ⊖inis ☐osis nonnihil aculeatum, & proprium circulationis motu recludit corpus ac penetrat, ita ut post 8. vel 10. dierum moram hoc promptè pulverisari ac in alcohol redigi possit, eo, quod nondum adeò resolutum est, vel solo, vel novo denuo addito, digestioni iterum exposito, donec totum ita calcinatum fuerit. Quoad præparationem horum subjectorum, quæ ▽ fit beneficio: hæc vel ▽æ simplicis vapore instituitur, modò à Rolfinccio *in Chym. 5. s. 2. c. 22. p. 336.* descripto; vel elegantiùs per lixivium perficitur, modò primitùs in Bartholini A. M. H. *Vol. 3. p. 126. & 127.* insinuato. Iisdem ex causis suprà allegatis meritò etiam suspectus videtur crocus ♂ quorundam aperitivus, ope lixivii nempe ex cineribus vegetabil. crebriori irroratione paratus: Inest scil. ♂ proprium acidum, facilè vel simplici ▽â, adjuvante tamen aëre, mobile, & quod in crocum sub vulgari rubiginis nomine proprium corpus arrodit. Huic dum additur alcali fixum, acidum istud rodendo ♂is corpus, simul arripit alcali, & ita coagulantur in ♂is corpore, emergitque exinde corpus occulte ⊖sum, terreum, iners, vi absorptivâ maximam partem destitutum, nisi in quantum particulæ quædam ♂is crudi aliquantulum adhuc usibus his inserviunt. Nec immeritò rejicere videtur Glauberus *Furn. Philos. p. 2. p. m. 57.* crocum ♂is per calcinationem fusoriam, mediantibus magdaleonibus 🜍, illius laminis vel bacillis scintillantibus admotis paratum; rodit enim acidum 🜍is liquefacti ♂, sed simul concentratur pingue 🜍eum, non deflagrans, adeoque pulvis ex ♂e & 🜍e compositus, hujus ob accretionem penitus insolubilis obtinetur, nulliusque adeò in corpore usus, eo, quod acidi 🜍 purioris ratione, ⊕ modo solubile & alterabile in nobis existit, in ▽ supposita soluto & abjecto.

§. 12. Ut itaque saturantur ab acidis absorbentia plura remedia, adeoque primario scopo inepta redduntur, ita quædam eorum ab iisdem, mutua ex connexione, novâque sub textura, novas vires medicamentosas acquirunt. ⊖ tartari suggerit nobis exemplum, quod vel in sicca, vel per deliquium solutum humida sub forma, nobile absorbens, & acidi vitiosi corrigens, subministrat, speciatim intermittentibus in febribus, sive solitariò sive per infusionem sennæ sociatum, ad imitationem Riverii *Cent. 1. Obs. 39. 40. Cent. 2. Obs. 66. Cent. 3. Obs. 32. Cent. 4. Obs. 84.* administretur, sane utroque modo, tum ⚬⚬i per deliquium facie ad 30. vel 40. gutt. bis in die,

Quædam enim sic alienas vires acquirunt.

in die, quàm cum senna infusum, alternatim usurpatum, ut in chronicis quibusvis febribus intermittentib⁹, ita speciatim in quartana proficuum admodum ejus usum expertus sum, triplicem quartanam aliquando hyemali tempore hoc ipso profligando. Sed si sub artificiosa præparatione acido vel ✚ destillati pro tartari regeneratione, sub nomine terræ fol. tartari; vel ⊕i in tartaro ⊕ato; vel ⦶i pro ⊖e febrili quorundam, reverà ⦶o regenerato; vel ⊖is in spiritus ⊖✱ destillat. pro ⊖e hypochondriaco, saturetur, vi acidorum saturativâ & fixativâ penitùs depositâ incidens, abstergens, diureticum evadit concretum, sordibus primarum viarum resolvendis imprimis dicatum. Lapides ♋, uti absorbentium usu & effectu non postremi existunt, ita ✚ destillato soluta sub acquisita hinc textura ⊖sa multùm de facultate hac perdunt (utut à fortiori acido in corpore occurrente, præcipitata ex debiliori, illud imbibant plus minus, adeoque quâvis saturativâ facultate haud penitùs careant, ✚ destill. juncto, viscidas sordes incidente & resolvente) & diuretica magis evadunt. Notabiliter quoque hoc patet ex ovorum, inprimis struthionis, testis, egregiè absorbentibus, spiritu ⊖is in tertium ⊖sum solutis citra insignem vini saturativam, potenter incidentibus, & diureticis redditis. Terræ minerales sigillatæ absorbendo & figendo excellunt, sed spiritu ⊕li vel ⦶i solutæ & saturatæ in liquoris styptici, seu ut Bartoleto *de Respirat. diffic. p.* 586. audit, ☉ri potabilis ex terræ sigillatæ præparatione, texturam ☉sam acquirunt, & stypticæ ac potenter adstrictoriæ existunt.

Non tamen quævis per acida præparatio rejicienda.

§. 13. His ipsis tamen quamvis absorbentium per acida præparationem haud rejectam volumus, sed saltem illorum perfectam plus minus ab his saturationem. Tantum enim abest, ut istam penitùs excludamus, ut in quibusdam subjectis omninò requiri videatur, præsertim mineralium quæ sunt ex familia, partim ut jucundiùs & tutiùs propinari, partim ut usui destinato meliùs satisfacere, partim ut præter effectum absorbendi aliis simul intentionibus medicis satisfacere queant. Pro quibus scopis assequendis Benigna mater Natura hic ducem se effert, quæ præter copiosa subjecta ♂ialia, ne horum crudorum usu teneriora quorundam lædantur Ilia, soluta eadem, & quasi ⊖ lisata acidularum sub forma nobis haurienda offert. Jucundius longe præ crudo ♂e hæ ipsæ assumuntur, minusque præ illo præcordia gravant, quin & spiritus acidus ♀ embryonati sociatus incidendo attenuandoque viscosiores, aut hinc inde coagulatas sordes, quasvis obstructiones, reverà tales, interiorum corporis viscerum potenter reserat, & canales meatusque quosvis eluit & abstergit: dum præcipitatus à sale vol. ⊖so, undique in nobis præsente, ♂is per præviam istam in acidulis arrosionem quasi prædispositus, & in minutias exiles redactus, acrius occurrens acidum morbosum quodvis p. n. nostris interaneis hostile, promtè absorbet & imbibit, illudque secum coagulatum sordium nigricantium sub schemate eliminat. Non secus ac ex vitriolo per alcali quoddam præcipitatus ♂, Terræ cujusdam mineralis aut Ochræ facie cadens, cujusvis acidi promtissimè absorptivus existit. Ad imitationem ergò Naturæ pro scopo, ut vocant, aperitivo, seu potiùs absorptivo, inter tot præparata ♂ialia non ultimus est Liquor ♂ ☉is dictus, ex magnesia vitriolata, sponte suâ in aëre in vitriolum efflorescente, qui in locum acidularum naturalium surrogari commodè poterit: sicut in forma sicca sic paratum exinde vitriolum ♂is ad albedinem, aut aliqualem saltem rubedinem calcinatum, ad imitationem nempe Excell. Cnœfelii *in Append. Anni 6. & 7. Miscell. Acad. Natur. Cur. pag.* 105.

Sed saltem nimia saturatio.

§. 14. Quantum ergo differant tam acida quàm simplicia absorbentia, & imprimis qualem ad se invicem respectum mutuò foveant? probè considerandum venit. Sunt enim acida, quæ subjecta quædam intimè penetrant, & arctissimâ ex minutorum corpusculorum associatione partim novum concretum constituant, partim vim absorbendi penitùs deleant. Sunt è contra alia, quæ saltim arrodant, ut superficiali contactu passivis subjectis adhæreant, facile ob id, quocunque fiat modo, potissimùm tamen per præcipitationum modos, separabilia à se invicem, ita, ut utrumque destinationi suæ debitè satisfacere queat, quin & pro hac magis dispositum redditum sit. Differentiæ

tiæ hujus fundamentum in mechanicæ conformationis necessitate formaliter & proximè consistit, cui interdum & essentialis sive radicalis seminalibus ex principiis materialiter & remotè subest. Ut in exemplis iis, quæ hactenus considerata fuerunt, subjectis, analogis, iisque manifestioribus insistamus, quàm arctum connubium ineunt, spiritus vitrioli & ol. tartari per deliqu. quod vix ac ne vix quidem arte penitus dissolvi potest; hinc mutatur utriusque textura, & novum novorum attributorum emergit concretum. Quam laxè verò ♂i idem vitrioli spiritus adhæret ita, ut vel facili △e, vel levi præcipitatione, separabiles invicem existant, ♂e separato, vi absorptivâ ob sui particulas in minutissimas confractionem, & ex textura metallica in magis apparenter terream alterationem, ut mechanica Chymica ad oculum docet, promptiori & potentiori sic instructô. Quanta differentia inter ejusdem ♂ à spiritu vitrioli & spiritu nitri factas solutiones, & hinc separati ejusdem denuò notabilis alterationis diversitas. Intimius longè penetrat & dissolvit nitri spiritus, idque tantâ cum violentiâ & impetu, ut insignis æstus exinde exsurgat, & tam arctè socientur solventis & soluti particulæ, ut vix ullâ vi divelli penitùs queant, quin magna illius portio huic arctissimè infixa cohæreat. Vitrioliècontra spiritus aut oleum arrodit potiùs corpuscula ♂ialia, idque lento magis (respectivè scil.) motu, minusque intimè invicem cohærent. Unde ibi quidem emergunt concreta texturæ perquam adstringentis, & saporis, insigniter stiptici, scopo positivè adstringendi convenientissima, absorbendi usu minùs apta. Hîc verò vitriolum dulce concrescit, scopo, ut vocant, aperitivo, sive acidorum vitiosorum correctivo, etiam præ crudo ♂e longè aptissimum. Imò essentiâ utut conveniant sulphuris & vitrioli acida stagmata, tamen cum sulphure, sive viâ sicca calcinando, sive humidâ, illius spiritum recipiendo, paratum vitriolum, præferendum videtur ei, cum vitrioli spiritu facto. Accuratè enim si rem considerare velimus, purius & quasi virgineum magis existit sulphuris acidum, & quod in corpus ♂ facilius penetrat, ejusque particulas subtiliores exactiùs dirimit, & quod interno usu amicum etiam magis nobis, & melius resolutivum & abstersivum existit. Vitrioli spiritu ob liquaminis metallici, plus minus sulphurei, societatem, nec rectificando quoque penitus separabilis, (nisi ante vitrioli destillationem artificiosâ depuratione mediante prius removeatur) minus puro, minusque subtili, nec ♂e adeò exactè penetrativo existente. Vix itaque assensum mereri videtur Zwelferus in Mantissa spagyrica *P.* 1. *cap.* 3. *pag.* 337. dum crocum ♂ Cachecticum, adeoque aperitivum, hoc est, acidi absorptivum, cum nitro detonando parare docet. Equidem labor ipse ob alias, quibus ansam præbet, speculationes nec inutilis, nec injucundus exstit, præsertim dum sulph. ♂ externum sic manifestum redditur in deflagratione ac alcalisatione nitri, effectu planè eodem, qui aliàs ex simili nitri cum sulphure, ♁io, tartaro, carbonibus, sanguine animalium, ossibus aut cornibus animalium, tractatione accidit, adeò omnium trium regnorum sulphura hoc in effectu & operandi modo conspirant: quin & amici relationi debeo, in deflagratione ista flores ♂is & nitri simul elevari, qui, in ret. tubulata si instituatur operatio, pro eleganti colligi queant remedio, de quo experientia consulenda. De cætero, qui isto modo obtinetur crocus, non secus ac cum spiritu Vir. ær. exinde parata Tinctura, revera terreæ, stypticæ, exactè saturatæ, & minus aperitivæ, acidivé correctivæ est texturæ. Affusus huic croco spiritus salis lentè, & non nisi longo intercedente tempore, tantillum ejus dissolvit, unde ruberrimam quidem contrahit Tincturam, sed saporem exhibet horridè vitriolicum, potenter adstrictorium, & manifestæ adhuc aciditatis suæ participem. Saturatus scil. ♂ jam sufficienter, alio ab acido imprægnari recusat. Præparatio E. absorbentium plurium aut saltem comistio cum quibusdam acidis, nunc necessaria, nunc pro certis intentionibus etiam utilis, omninò existit, prout in acidulis §. 13. vitriolo ♂ c. l. Lap. ♋rum §. 12. testis struthionis *c. l.* hactenus illustravimus, modo saturationem perfectam, & hujus ratione virtutis absorptivæ destructionem evitemus.

§. 15.

Caut. II. moderata dosi exhibenda.

§. 15. Pergendum ulteriùs in debita absorbentium usurpandi methodo, ubi *Cautel. II.* Non nisi moderatâ dosi exhibenda sunt. Peccatur hic frequentissimè in excessu, dum aut sæpiùs reiterantur, aut diutiùs continuantur, aut copiosiùs una vice ingeruntur. Determinat doseos rationem in genere acidi morbosi quantitas & exsuperantia major vel minor, quin & ejusdem qualitas sive acrimonia corrosiva, potentior aut debilior. Posterioribus in casibus uti minor omninò sufficit quantitas remedii; ita in prioribus major indicatur copia. Moderandus tamen ita eorum usus, ut partitis potiùs vicibus, quàm semel, idque eò succincta magis dosi, quo diutiùs iisdem insistere cogimur, adhibeantur, intermittendo subinde eorum usum, quamdiu symptomata non nimis urgent eundem. Observanda quoque morborum vel continuorum vel intermittentium differentia in istis, cùm continuato ferè usu administrentur minori dosi unâ vice; in his verò cùm interpolatis vicibus adhibeantur, copiosiùs unâ vice propinare licet. De cætero, uti semper in p. n. cujusvis remotione festinandum lentè, cum quævis subita mutatio sit periculosa; ita in his auxiliis quæ intenditur alteratio, tutior est successiva, quàm repentina. Utut enim minus nocere videantur, cum passivè potiùs se habeant, & privativo modo proficua sint, quàm alia alterantia, quæ positivè magis sensiliùs vel contenta immutando, vel solida afficiendo, operantur; immoderata tamen dosis etiam sua infert incommoda, de quibus suprà, §. 3. utut ob modo insinuatam rationem magis lenta quàm acuta, seu magis successiva & diuturna, quàm subitanea, sed exinde etiam minùs citò denuò corrigibilia, inferant nocumenta. Nempe idem mihi videtur sub inconsideratâ horum dosi accidere, quod picantibus usu venit, qui moderato rerum ardentiùs desideratarum usu, ceu alimento medicamentoso, saturando specifici saporis acidum stomachale, levantur & melius habent; ast nimio eorundem abusu anorexias, dyspnœas, cachexias, febres lentas, & mille mala incurrunt. Stolida quarundam virginum fert opinio, cretæ, præcipitantium sive absorbentium non postremi, usu candorem faciei se sibi conciliaturas; quæ tamen, quantum continuatâ ejusdem ingestione lædantur, quoad primæ digestionis, & dependentium inde reliquarum negotium, quotidiana loquitur experientia. Quodsi ex picæ stimulo vel cretam, vel calcem viv. vel similia devorent, modò non nimio fiat excessu, auxilium potiùs exinde, quàm nocumentum experiuntur, quod iisdem sanis haud æquè impunè licitum foret. Ast si & in pica quoque excedant in dictorum usu, supra enarrata mala pariter effugere nequeunt.

Caut. III. debitus selectus instituendus.

§. 16. Præter dicta in rationali absorbentium & saturantium usu sit *Cautel. III.* Curiosus selectus eorum instituendus. Haud enim omnia æquè omnibus conveniunt. Nec postrema prudentiæ medicæ pars est, acutè hariolari, quale remedium ægro, præ alio simili magis conveniens sit. Cum itaque tanta luxuria sit absorbentium remediorum, meritò eadem curiosè discernenda, & quid convenientius sit? eligendum. In selectu tali instituendo respectus habeatur tam ad ipsa remedia, quàm ad ægros. Remedia quod attinet; selectus sub eorum usu instituendus triplici ex ratione: I. Propter eorum insignem varietatem; suprà *c.* 1. §. 11. 12. 13. 14. 15. enarratam. Sunt enim vel nativa vel præparata; hæc vel simplicia vel composita: utraque à textura & proprietatibus nativis plus minus abeuntia: Sunt insipida, terrea, aromatica, amara, austera, dulcia, urinosa, eaque tàm fixa quàm volatilia, &c. quæ universa & singula æqualiter adhiberi nequeunt, cùm ubique certus respectus agentium & patientium omninò requiratur. Speciatim unam saltem notabilem urgebo, & quæ ad præsens negotium magis facit, differentiam: Acidi peccantis enervationi dicata sunt illa omnia, sed diversimodè hoc præstant, tàm respectu acidi in genere, quàm hujus aut illius in specie. In genere acida enervantur sub rosionis actu, sed quædam cum insigni plus minus, quædam sine ulla effervescentia: & quando effervescentiæ contingit tumultus, acida quædam in specie insigniter, alia minus hos ipsos cient. De urinosis ceu acrioribus nihil dicam, quæ sine effervescentiæ motu cum acidis haud facile coëunt, celeriori quidem & breviori volatilia, vehementiori & longiori fixa, ut ex

Isque vel respectu Remedii.

spiritus

ſpiritus vitrioli cum ſpiritus ⊖✱, & cum ol. tart. miſcela conſtat. Saltem inſipida conſideremus: Hæmatites cum acido nec vitrioli nec nitri commotionem ullam obſervabilem exerit; aſt ♂, ejuſdem licet radicis fructus, cum iiſdem validiſſimo impetu congreditur, idque longè vehementiùs cum ſpiritu nitri, quàm vitrioli, adeò ut exploſivo quaſi impetu intenſiſſimè cum illo ipſo exæſtuet: id quod tamen multo remiſſius erit, ſi ♂ cum ſulphure præparatus ſeu calcinatus recipiatur. Ut itaque crudus ♂ efficacior longè erit vi abſorptivâ, & acidi promtiùs alterativâ, ita hic præparatus blandiùs, minoribuſque cum turbis, ſed ſimul debilius ac tardius, idem præſtabit. Bolus Armena, terræque plures ſigillatæ, abſorbent acida promptè, tàm vitrioli quàm nitri, & in Oſa concreta cum priori illo coaleſcunt, aſt ſine efferveſcentiæ conflictu; qui impetuoſus admodum notatur, Cretæ ſi aſſociantur, ut ſub præparatione Phoſphori Balduini conſpicuum eſt: C. C. crudum ebullit cum ſpiritu vitrioli, intenſiùs cum ſpiritu nitri; intenſior erit conflictus, ſi ſine △e calcinatum recipiatur; cum uſto verò adhuc vehementior obſervatur: Teſtæ quævis cum ſpiritu vitrioli, intenſiùs adhuc cum ſpiritu nitri efferveſcunt, ſed utrumque diverſimodè, pro illarum varietate: ♋ teſtæ quidem inſigniter, ſed ſine ſtrepitu aut fumorum elevatione; oſtrearum ècontra intenſiùs multo notabili cum ſtrepitu ac fumis; unde harum pulvis quibuſdam ſub nomine Præcipitantis magni adhibitus fuit, qui aliis pro intermittentium fuga inſervit: Coralia eodem ſpiritu vitrioli tractata moderato impetu cum illo congrediuntur citrà æſtuationis aut effumationis inſignioris apparentiam, unde & blandiùs, mitiùſq; in nobis operari probabile eſt: Sabulum urinarium, calculique renales, ab ol. vitrioli ne tantillum alterantur; ſpiritus verò nitri ſolvit eoſdem, nunc [pro ipſius ſpecialis texturæ ratione) cum nunc ſine efferveſcentiæ veſtigiis, nunc in loco ſaltem calido, nunc etiam in frigido, nunc penitus diſſolvendo, nunc in ſubſtantiam molliuſculam convertendo, quæ & alia fruſtrà à ſpiritu ſulph. aut ⊖lis expectantur: analogum quid in lapide ex cyſti felleâ notatur, cum ſpiritu nitri ſucceſſivè ebulliendo, non verò cum ſpiritu vitrioli. Sed quotidiè cùm talia occurrant, non eſt, ut prolixiùs diducam. Saltem in ſelectu abſorbentium attendendum, facilius an difficilius efferveſcibilia in nobis ſint contenta p.n. vitiata? illud quo acriora, hoc quo mitiora; non ſecus an citiùs aut tardius acidum peccans infringere, quo magis vel minus efferveſcentiam cum eodem excitare conveniat, quo talium ſub reſpectu circumſtantiarum appropriata magis ſeligere queamus. Quin etiam, ut acidi ſapores ſub morboſo ſtatu variant, ita & abſorbentia quædam iiſdem corrigendis aptiora exiſtere, evidens eſt, unde artificiali ſtochaſmo ut ſpecialem illorum differentiam ſubindè ſcrutari neceſſe habet Medicus, ita & horum ſelectum debitum inſtituere.

§. 17. II. Propter ſpeciales proprietates, quibus præter generalem corrigendi acidi morboſi uſum ulteriùs prædita ſunt. Salia enim volat. præterea vim diaphoreticam, terræ minerales inſigniter adſtrictoriam: obtinent. Viſcum Corylinium vim antiepilepticam, cortex fraxini diureticam, Winteranus antiſcorbuticam, cinamomi (poſt deſtillatum ol.) contra fluores alvi, cort. avellanarum contra fluorem album, oſſa ſepiæ contra gonorrhœam, medulla ſaxorum contra ſtranguriam, oſteocolla oſſium agglutinativam, lap. ♋ vulnerariam, dens apri aut Ceti Narhual, aliàs unicornu marinum, antipleuriticam, & contra quaſvis inflammationes partium internarum eryſipelaceas, Cran. hum. violenter interemti antiepilepticam, ♂ialia anticachecticam, ♃ialia ac ♄na antihecticam, &c. præterea ſpeciatim exerunt. Talia ob id ſeligantur ubique, quæ præter generalem invertendi uſum ſpecificâ ſimul proprietate, aut effectui ſpeciali appropriata, aut ſymptomati urgenti convenientia exiſtunt. Sic enim variolis cum diarrhœa ſymptomaticâ complicatis, Terræ minerales; cum epilepſiâ affligentibus ſalia vol. &c. appropriata magis exiſtunt. III. Propter texturas novas, quas vel ſub præparatione, vel ſub compoſitione, vel ſub ſui in primis viis altetatione acquirunt, ratione quarum qualitatibus & proprietatibus à nativis plus minus diſtinctis, his vel enervatis vel retentis, inſtruuntur. De Præparatione & alteratione per acida jam ſupra

prà

prà §. 12. locutus sum, præter quam tamen & aliæ modò insinuatæ circumstantiæ quoque attendendæ. Alia sanè est ratio C. C. usti, ab eodem sine △e calcinato; illud potentius longè absorptivum, hinc etiam adstrictivum, præ hoc magis diaphoretico existit: Testæ concharum, ♋rum, aut ovorum calcinatæ, à se ipsis non calcinatis, quin & istis terrestrium animalium ustis, multum differunt: Calcis vivæ enim texturam exhibent, unde & recenter parata effervescunt ▽æ attactu; acido ⊖ marini in ostracodermis, aut arenarum silicumvè deglutitorum in ovorum testis, △ope resoluto, & cum particulis terrestribus laxiùs nonnihil sociato, per ▽ additionem resoluto. Sanè potentiùs effervescere, & promptiùs absorbere acida observantur præ illis non calcinatis, idque eò magis, quò diutius calcinationis △i expositæ fuerint. Febrifuga in specie sunt talia, quæ citra calcinationem cum spiritu ⊖ composita, falsò sub sapore egregia sunt diuretica: quam vim, uti sub texturæ mutatione cum spiritu salis, qua ad alcalium fixorum naturam propiùs accedere videntur, inprimis acquirunt; ita si eadem cruda saltem pulverisata propinentur, prout cum acido primarum viarum, magis vel minus acri, &c. in saporem plus minus salsum coalescunt, etiam unà plus minus abstersiva ac diuretica evadent. Terra sigillata & cretaceæ, quo potentius sibi occurrens invenient acidum, eò Oſàm magis acquirent texturam, eòque potentius adstrictoriam: ♂ prout magis vel minus sub præparatione multiplici acidi saturatus fuerit, eò faciliùs aut difficiliùs hypochondriacorum & cachecticorum acida corriget: sicuti ipse pro acidi, quod sibi obviam venerit, varietate, sub hujus alteratione vim nunc hæmorrhoidalium affectuum curativam, nunc mens. suppressorum aperitivam, nunc eorundem nimis fluentium restrictivam, acquirit, etiamsi unum idemque ex eo adhibitum fuerit remedium. Antihecticum Poterii, prout sub præparatione ejus sulph. ♃is externum, vel certa enchirisi separatum, vel communi more relictum fuerit, unde color ejus subcœruleus, hic simul vim laxativam, interdum emeticam, ibi verò diaphoreticam saltem exhibet. Absumpto scil. sulphure ♃is externo per deflagrationem, sub legitima præparatione calx ☿ialis maximam partem, sive alcalinæ prosapiæ, exhausta quasi aut vacua remanet, promptè acidi vitiosi Hecticarum & continuarum acutarum absorptiva, ut peregrini hujus accessu defectus acidi sulphurei, quod sub præparatione perdiderat, utcunque restauretur. ☉ crudum acidi intensioris melancholico-hypochondriaci absorptivum est & correctivum, vid. Moglini Vellus aureum *p.* 8. & 9. quod cum salibus compositum, respectu △ vim novam fulminantem, respectu corporis vim potenter resolutivam, abstersivam & laxativam, & in infantibus peculiariter antiepilepticam acquirit. ☾æ magisterium artificiosè paratum, uti acidi melancholico-maniaci speciale correctivum suggerit, unde & ex effectu quibusdam das Narren-Pulver appellatum est; ita eadem ☾a cum acido nitri imprægnata, internè potens hydragogum, externè penetrans escharoticum, exhibet. Sub selectu adeoque absorbentium horum, præter nativas facultates, & ad adscititias, sub præparatione & compositione, aut in primis viis alteratione oriundas, plus minus statui ægro accommodatas, respectus sedulò habendus est.

§. 18. Ægrum quod spectat: hujus consideratione selectus inter remedia absorbentia accuratiùs instituendus pariter, triplici ex fundamento: *Vel respectu Ægri.* I.) Propter individuorum ægrotantium varietatem. Dum non hominem in genere, sed hunc vel istum in specie, tractandum habeat Medicus, ad Τέκμαρσιν in curationibus quibusvis descendat, vel Hippocrate monitore. In omni verò subjecto tali, præter generales, quoad temperamenta, ætates, sexus, &c. rationes, specialis cujusvis individui Idiosyncrasia vel maximè attendenda venit, sive eadem nativa, sive adventitia fuerit, sive in spiritu insito aut influo, sive humorum corporis speciali Crasi, sive partium solidarum differenti texturâ radicata existat. Nam hujus ratione, ut ad diversas ægritudines plus minus declinat æger, ita etiam remedia quædam plus, quædam minus, appropriata existunt: Sunt qui saccharum ♄ni admodum horrent, aliis nil inde sentientibus: Mulierem novi, quæ liquorem ♂is ☉aris non

benè ferre poteſt, Tincturâ vitrioli ♂ Zwölferi, aut ſolut. ♂ cum ſucco pom. ipſi amica, idque ut ſuſpicior, ob delicatam magis fibrarum ventriculi texturam, earundemque exquiſitam ſenſilitatem. Sed cùm frequentiſſima ſint ſimilia Idioſyncraſias exempla, ob id, non niſi iſta adhibeantur abſorbentia, quæ individuo ægro, ut tali, conveniunt, & ſpeciatim Idioſyncraſiæ ratione ipſi non contrarientur. II.) Propter acidi peccantis diſtinctas proprietates: quod uti in artificialibus, v. g. ſub præcipitationis negotio, pro ſui varietate ſubinde aliis magis appropriatis alcalibus, aut his cognatis abſorbentibus, ſaturandum venit; ita etiam in therapeuticis, aliis atque aliis ſubinde corrigendum venit invertentibus. Quò magis enim appropriatum ſapori acido ſaturando fuerit auxilium, eo perfectius illud extinguitur, & tutius citra vel recidivam, vel alius affectus epigeneſiam, curabitur morbus: uti enim mechanica ex figuratione ſpiritus vitrioli à ſale tartari exactiùs ſaturatur, quàm à ♂e, & ▽ fort. à ♀e quam à ☽; ita & ſubordinatio talis ſaturantium, reſpectu acidorum diverſorum in contentorum ſtatu morboſo, omninò locum habet. Nunc enim acrius exiſtit idem, nunc mitius: illud quale in ſcorbuticis, ac quamplurimis hypochondriacis, fortioribus abſorbentibus, in ſpecie metallicis enervandum: huic quale in vulnere, vel ſtranguria, Lapillis ♋rum ſufficientibus. Moleſtiam pluribus creant ſalia urinoſa, tàm fixa quàm volatilia, in quibus ſcilicet acrius luxuriat acidum, idque ob efferveſcentiæ motum, quibus inſipida & terrea magis appropriata exiſtunt. Fixius quorundam obſervatur acidum, in alio, quod volatilius; Tertianarum fermentum acidum præ ardentium continuarum fixius eſt; volatilius verò præ illo quartanarum: cujus mutati ſtatus reſpectu non rarum, permutari invicem has febres, adeò, ut quæ continua fuerit, in tertianam intermittentem mutetur & contrà, prout tertianæ in quartanam, & contrà; vel ſponte æquinoctiorum ſub mutationibus, & hinc contentorum fluidorum mediante aëre inſpirato, ad majorem vel minorem reſolubilitatem & volatilitatem diſpoſitione, degenerare ſolent. Unde abſorbentia nunc fixiora nunc volatiliora, & hæc nunc macra, nunc oleoſa conducibiliora. ♂ialia ſcil. fixa in ardentibus potiùs conducunt, quàm quartanis, & in his ſpiritus ⊖✱ci aromaticus potiùs, ſimplici pro tertiana ſufficiente. Ante omnia autem ſpecificus acidi peccantis ſapor, & inde determinatæ dependentes determinatarum quoque partium læſiones, accuratè conſiderandus: Aliud enim acidum vexat hypochondriacos melancholicos, aliud Ictericos, aliud variolis vel morbillis correptos, aliud pleuriticos & hepatiticos, aliud podagricos, aliud gonorrhœa affectos, idque diſtinctum in benignâ, ab illo in malignâ, & ſic tantùm non in infinitum. Hiſce ergò ſpecificis ſaporibus appropriata ſuperiùs inſinuata opponenda remedia, utut à priori, non ſecus ac ſaporum vel fermentorum morboſorum natura, imperſcrutabilia, adeoque à poſteriori, per experientiam ſaltem comprehenſibilia. III. Propter affectuum p. n. in ægris multiplicitatem: quæ ſive connexi ſive ſeparati exiſtant, ſelectum abſorbentium ita determinat, ut nonniſi talia, quæ nocere non poſſunt, reſpectu juncti affectus alterius p. n. adhibeantur. Saccharum ♄ni, & ſuper ejus baſi conſtructa Tinctura antiphthiſica, it. liquor alterans ex Oe, ſudoribus nocturnis plus minus colliquativis, tam poſt febres diuturnas, quàm ſcorbuticorum, aut phthiſicorum, optimè proſunt, ſed iis vix adhibentur tutò, qui ſiccioris ſunt alvi, ſeu hujus obſtructionibus obnoxii, hanc enim conſtipant, propterea in diarrhœis colliquativis, ut & dyſenteriis, proficua exiſtunt: ♂ialia Cachecticis, Ictericis, & inde Hydropicis, ſunt optima, non tamen quibuſvis, quin noceant ſiccioris, & (apparenter) calidioris qui ſunt conſtitutionis, vel quorum hepar aut lien, aliavè abdominis viſcera infarcta, ad ſcirrhoſam conſtitutionem degenerant, ut jam ſupra ex Tachenii Clave *p.* 181. *&* 192. indicavimus; ſed illis ſaltem proſunt, qui magnos lienes, & ſi non ▽, ſaltem amurcâ ſanguineâ nigricante tumidos ac turgidos habent, ut dicit Borrichius *Hermet. Ægypt. Sapient. p.* 303. ſalia volat. & ſpiritus urinoſi multi uſus ſunt ſaturativi plurimis in affectibus, ſpeciatim hyſtericis dictis, nominetenus ſpiritus ⊖✱ ſimplex, aut aromaticus,

aut

aut Liquor C. C. succin. qui tamen nimio mensium fluxui obnoxiis non absque mali hujus irritatione, aut gravidis vix absque abortus periculo, propinantur; sicuti idem spiritus ⊖✱, qui debilioribus sunt oculis, interno usu inimicus ferè videtur, sensibiliter eosdem lædendo, quod plus una vice observasse me visus sum, de quo tamen uberior consulenda experientia; Eadem salia volatilia primatum uti ducunt in febrium malignarum curâ, tamen sub hæmorrhagiæ facilè inde concitandæ metu, ut bene monet Borrichius in Bartholini *Vol. IV. Act. Med. Hafn. p.* 166. prudenter propinanda sunt. Recordor juvenis, generosi spiritus, splenetici tamen, & hæmorrhagiæ habituali, subinde enormi, præsertim Vini sub usu, obnoxii, qui uti ♂alibus ab iisdem præservatur, in specie liquore ♂☉ri, ita spiritus ⊖✱ usu eædem provocantur. Hypochondriacorum vaga, præsertim quæ abdomen affligunt, pathemata, absorbentibus pluribus, in specie marinis, animalium partibus duris, it. salibus alcalisatis, sopiuntur, cavendo ab istis, quæ adstringendi vim vel habent, vel facilè acquirunt, ut terris mineralibus; quo magis enim talium clauditur alvus, eò deteriùs affliguntur hypochondria, aliæque per consensum partes. Talia adeoque eligantur ubique Præcipitantia, quæ ab aliis simul permittuntur indicantibus, ne tantum ex una parte noceamus, quantum prosumus ex alterâ.

Caut. IV. Ordo debitus observandus. §. 19. Pergendum ulterius, & notandum pariter IV. quod in exhibitione eorum debitus Ordo non negligendus. Sub insigni scilicet remediorum talium Varietate uti primò selectus debitus, ita postmodum eorundem Ordo, probè observandus. Hujus ratione triplex illorum differentia inprimis notanda, dum sunt vel temperata sive insipida, vel acria, qualia sunt urinosa salia, & hæc vel fixa vel volatilia. Scil. non ratum est, adeò contenta acriora acida in quibusdam ferocire, ut cum urinosis in efferatam effervescentiam, contentorum insigniter alterativam, continentium sensibiliter irritativam, coëant. Præterea motus morbi ratio hîc ante omnia habenda est, celer is ipse sit, an verò tardus? & chronicum, an vero acutum sit malum, quod affligit? In chronicis enim præstat omninò temperata ista insipida præmittere, quorum attactu frangantur, ut sic dicam, dentes aculeati acidi efferati, quo minori cum tumultu ab urinosis postmodum saturetur. Semper enim insipida illa sive temperata præ acrioribus tutiora observantur, minori saltem cum tumultu proficua. Sed absorpto & fixato acido ferè aut saltem maximam partem ulteriori usu carent, dum acria sive urinosa præter hoc, quod acidum saturent, in salsi texturam cum eodem coëunt, & ita abstersiva, resolutiva, & diuretica simul evadunt. Cùm etiam nunc primas vias magis occupet acidus sapor, nunc altiùs intra corpus, hujusque partes, tàm continentes quàm contentas, odor ejus penetrarit, utut ex ista regione ferè primario spirans, ob id fixis præmissis in primo sui fonte corrigantur prius acida, quibus volatilia, id quod altiùs penetravit saturando, & diaphoreseos beneficio eliminando, auspicato subjunguntur. Sæpiùs hoc in ægrorum, chronicis morbis laborantium, visitatione observare contigit: Haud ita pridem curæ meæ se obtulit mulier mediæ ætatis, hysterico-scorbutica, simulque splenetica, præter sensibilia, eaque spasmodica, abdominis pathemata, ad melancholiam declinans, unà cum mensium ultra 3. menses suppressione. Hæc ab exhibito spiritu ⊖✱ p. iij. cum spiritus *Cochlear.* p. 1. mirè offendebatur, omnibus symptomatis notabiliter exasperatis: sed seposito tantisper hujus usu, & præmissis absorbentibus, ♂ialibus, Coraliatis, salibus fixis, interpositis paucis laxantibus, & sic saturatis ac edulcoratis acrioribus primarum viarum contentis, repetito ejusdem spiritus usu, mirè recreabatur, & cum sensili levamine per plures dies ejusdem usum continuabat: Quartanæ, quæ omnium Practicorum consensu in principio blandiùs tractandæ sunt, nisi subjecta robustiora & ἐυσπλαγχνια eadem corripuerint, quam facilè ac insigniter acrioribus istis irritatæ, multiplicato furore resurgunt, de quo minùs metuendum, si ♂ialibus, (aliis simul, præsertim attenuantibus non omissis) amaris sociatis intermissionis die successiva alteratione temperentur contenta acriora, quo tutiùs ante paroxysmum urinosa ista, acriora licèt, sed etiam nunc insipidis plus minus

nus maritata, propinentur. Scilicèt acutis in morbis, aut saltem chronicorum gravioribus paroxysmis, fausto cum successu insipidis acria, item fixis volatilia, sociantur, & urgente præsertim affectu, quo plurimis indicationibus satisfieri queat, junctim propinantur, idque speciatim in casu, quo liberior diaphoresis unà promovenda. Hystericis sanè & hypochondriacis inopinatis non raro paroxysmis, & quæ his propiùs accedunt, Colicis convulsivis, epilepticis internarum ac externarum partium convulsionibus, vagis scorbuticorum pathematis, & pluribus similibus malis, spiritus ⊖✱ci, & quælibet salia volatil. cum fixioribus absorbentibus, juncto opere optimè succurrere solent. Nec ineptè plures specific. febrile Strobelberg. it. Coralia præparata, cum sale absinthii in tertianarum cura copulant: aut huic ipsi sali fixo, spiritum ⊖✱ci potionis formâ, pro quibusvis intermittentibus profligandis jungunt, quam methodum & observavit Deckers *in Comment. ad Barbette Prax. l.* 3. *cap.* 3. *pag.* 113. saltem quod spiritus ⊖✱ dosis parcior videatur. Continuis in benignis absorbentia Cervina & figentia ♁ialia cum sale volatili, aut Cervino aut Viperino, debitâ sub proportione & forma eleganter propinantur: Id quod in pleuritide, hepatitide, & maturata operâ in anginâ, & quibusvis comitatis sic dictis febribus, pariter observari debet. Malignas verò quod attinet febres: quarum fermentativus odor mole subindè minimus, adeoque insensilis, minùs fluida corporis, quam spirituosa inquinat, quo ex fundamento contagiosæ quoque, si non omnes, pleræque sanè existunt, (non secus ac cæteri extra febres contagiosi morbi) alia ferè harum est ratio, in quibus, utut & similis fixorum cum volatilibus copula, haud adeò inepta existat; volatilium tamen inprimis, idque sub principio, etiam solitariò exhibitorum, potior omninò & ratio & operatio esse solet, id quod agendum restitat, pro contentorum, febrilibus sub turbis, plus minus vitiatorum alteratione p. n. emendandâ, fixis temperatis ferè absolventibus: de quo, ne nimis prolixus sim, conferendus Vir multæ experientiæ magnique Laboris Ludovici *in Pharmac. p.* 237. 261. 283. 284. *& de sale vol. tartari p.* 86. it. Pauli *Digress. de Febr. malignis, &c.*

§. 20. Præter dicta, in rationali absorbentium & saturantium horum usu sit Cautel. V. Convenienti tempore administranda veniunt. Occasio enim, quæ aliàs præceps, ritè observata, medicationis cujusvis est anima. Adeò & hîc in tempore venire, multum est. Triplici circumscribitur termino, præteriti, præsentis & futuri; debitâ ex quorum observatione legitimus agendorum ordo emanat. Quem triplicis differentiæ hujus respectu Institutionistæ communiter insinuant, dum quid ante quid, quid cum quo, quid post quid, agendum atque curandum sit, attendere sedulò jubent. Omnia hæc primariò ex motu Naturæ plus minus ordinato aut turbato, & acidi morbosi impetu, vel imminente, vel nimis urgente, dijudicanda veniunt. Cautel. V. Convenienti tempore usurpanda.

§. 21. Quodsi differentiæ hæ temporis, & hinc administrandorum remediorum occasio debita, consideretur, ante omnia monendum videtur (1.) ratione temporis præteriti, quod non, nisi præmissis primas vias abstergentibus & purificantibus, usurpanda sint. Naturæ ex jussu intestina recipiendis & excernendis sordibus, tam naturaliter ex assumtis, necessitate materiæ natis, quàm p.n. ex venoso genere per abusum quasi vasorum felleorum ac pancreaticorum, quin & glandularum intestinalium eò derivatis, dicata sunt; unde hæc loca nunquam colluvie plus minus vitiosâ carere solent: ut taceam, p. n. sub digestionis errato, quot vitiosa relicta in ventriculo & intestinis, ipsisque mesenterii glandulis, subinde stabulentur. Harum præsentiâ ne vel foveantur accidentaliter præsentes morbi, vel varia saltem excitentur symptomata, vel successivâ harum resolutione factâ per vasa lactea ad interiora corporis penetrent, vel impediatur remediorum absorbentium actio, id quod relicta mucosa seu pituitosa, hoc est, crudioris chyli portiones inprimis præstant, vel illa cum istis in novum concretum dictis partibus hostile, aut functiones earum impediens, coëant, propterea consultum est, ut abstergentibus & blandè istas partes irritantibus, hoc ipsæ maturè expurgentur & mundificentur. Quin Præmissis primas vias mundificantibus.

etiam, cum non rarò foveatur morbus à muco, seu pituitâ viscidiore, fermenti morbosi subinde subjecto, sive materia occasionalis antecedens sive productum morbosum consequens fuerit, hujus attenuationi, resolutioni, ac repetitæ evacuationi, sedulò opera danda, (sicut hoc quoad quartanas in specie urget Sylvius: *l.* 4. *prax. Tract.* 10. *§.* 484. 875. 877.) antequam absorbentia hæc, præsertim fixiora & minus solubilia adhibeantur, quia aliàs aut morbi, v. g. febris, multiplicatio, aut inevitabilis diuturnitas, aut ejusdem major pertinacia, istis scil. cum acido absorpto & subjecto fomite viscido in concretum magis tenax coëuntibus, ut probabil. supra *§.* 3. declaratum fuit. Perinde autem est, sive vomitu, ut in plerisque febribus, tàm benignis quàm malignis obtinet, sive secessu, negotium hoc expediatur, modo eò, quò maximè vergunt, per loca convenientia ducantur evacuando, *aph.* 21. *S.* 1. sane ex cautionis hujus neglectu, quoties febres intermittentes vel multiplicantur, vel in Chronicos morbos degenerant? non secus ac continuæ acutæ in lentas abeunt, &c. aut dysenteriæ benignæ ac diarrhœæ contumaciores redduntur, aut palliato licèt effectu, subinde crudeliùs recidivant, &c.

Idque utplurimum, sed non semper. *§.* 22. Utplurimum scil. hoc ipsum observandum, siquidem in pluribus simpliciter necessarium est casibus, haud tamen universaliter, aut rigorosè nimis huic insistendum axiomati. *Sæpè enim axiomatum nostrorum prætextus speciosus, ac mordicus facta observatio, in præcipitia quædam pericula ægros magno damno conjicit*, ut notat magnæ experientiæ Practicus Ballonius, *lib.* 1. *observ.* 30. *Hinc & stultum esse axioma, præmittenda semper esse Universalia, h. e. purgationes, & V. Snes in morborum curationibus* Asserit Lindanus *super Hartman.* scil. leviori in malo, v. g. ardore ventriculi, ut istorum præmissio est supervacanea; ita è contrario graviori, vel subitaneo quodam urgente paroxysmo, suffocationis videlicet hypochondriacæ, aut concitatioris cordis palpitationis, aut enormis sanguinis bullientis profusionis, eadem foret summè periculosa, in ancipiti subinde statu versante ægro. Adeoque de præservatoria potius, quam curatoria indicatione, morbis habitualibus & chronicis debita methodo eradicandis, non subitaneis affectibus aut paroxysmis compescendis, ægris saltem cacochymicis plus minus, non quibusvis, intelligendum venit axioma istud. Prætereà duo sunt, quæ purgationes quasvis vel impediunt, vel difficiles, interdum quoque frustraneas reddunt; materiæ evacuandæ visciditas, & ejusdem acrimonia acida & pontica, quæ commota in scorbuticis, hystericis, colicis convulsivis, quartanis, &c. quas non turbas subinde excitat, quibusvis si tantillum irritetur evacuantibus? In talibus adeoque ab his curationem auspicari, minus rationale foret, quin absorbentibus in genere saltem talibus præmissis, aut etiam ipsis purgantibus additis, de quo infrà, tuta & jucunda magis reddenda evacuatio. Adeoque de absorbentibus fermenti special. alterativis, non materiæ evacuandæ digestivis seu præparativis, deque illis specificis magis & particularibus, minus de universalioribus, axioma istud explicandum.

In acutorum incremento & statu. *§.* 23. Præsens porrò quod attinet tempus: dum actu subministranda sunt absorbentia sive præcipitantia, circa hoc motus Naturæ, circa causæ occasionalis correctionem (quæ in fermenti vitiosè acidi contemperatione, fomitis verò plus minus viscidi resolutione & attenuatione, utriusque correcti per convenientes vias exclusione, consistit) occupatæ attendendus: ratione cujus vel continui vel intermittentes existunt morbi, ex quo emergit ista differentia, quod in istis tempora saltem morborum universalia, in his prætereà unius cujusvis insultus particularia, observanda veniant. Notandum ergò: (1.) In continuis minus in principio, sed incremento saltem, aut potiùs in statu locum inveniunt absorbentia ista medicamina. Fluit hoc ipsum ex suprà dictis; dum enim fomes morbosus materialis, prius attenuandus & resolvendus, primæque viæ expurgandæ sunt, vix præterquam in incremento ac statu locum habebunt. Nisi talis illorum vel selectus vel miscela instituatur, ratione cujus talia exhibeantur, quæ modo insinuatis scopis simul plus minus inserviant, qualia vel salina, vel facilius solubilia erunt. Prætereà

ministras operas Naturæ benè agenti ferre debet Medicus, id quod præstat attemperando successivè acre morbosum fermentum, quo eò faciliùs superari morboso sub conatu à Natura ac saturari queat; id quod non nisi sub incremento, & omnium maximè in statu locum habet. Aliàs in principio si adhiberentur ista, fermentum acre præposterè figendo & concentrando, mala, quæ suprà §. 3. & 4. insinuata fuerunt, necessariò supervenirent. Nimius tamen Orgasmus humorum hic probè considerandus, cujus intuitu, & inde imminentium malorum, subinde etiam mox in aut post principium morbo acuto tali celeriori motu principii & incrementi tempora absolvente, remedia talia figentia & invertentia subministranda veniunt.

In Intermittentibus ante Paroxysmos.

§. 24. In Morbis verò intermittentibus si præmissa fuerint præmittenda, adeoque status morbi ferè appropinquat, attendendum, periodici an sint isti? an verò vagi? In illis enim Periodicis, not. (2.) ante Paroxysmos exhibenda sunt. Præstat enim occurrere advenienti hosti, quàm admissum demum profligare. Saturandum nempe & figendum plus minus est acidum morbosum fermentativum, quo ab impressione motuque hostili desistat maturè. Antequam E. motus ejus & hinc Naturæ inchoaverit, adeoque ante Paroxysmum, auxilia ista opponenda. Frustra est aut insufficiens, quicquid in Paroxysmo his ipsis tentaveris, interdum quoque nocivum. Qui semel concitatus est spirituum motus, humorumque orgasmus, nullâ arte perfectè & subitò sopiri potest, non sufficientibus tanto operi remediis, utut attemperando, & successivè saturando fermentum acre, mitiores, (sed ut plurimùm simul diuturniores) Paroxysmi reddi queant. Sin verò vel immoderatâ sub dosi aliorumvé associatione vi quasi orgasmum compescere velis, alterutrum horum expectandum erit, quod vel ex non sufficienti effectu, nimis jam progressâ humorum turgescentiâ, multiplicatura Paroxysmorum insequatur, vel ex concentrato & fixato nimis fermento morboso aut chronicum sive lentum continuum malum, aut multiplex saltem recidiva, hoc ipso excitetur: quæ ex suprà §. 4. dictis jam constant. Quod si verò Paroxysmi nullas statas observent periodos, sed erratico aut vago motu affligant, not. (3) ita modificandus venit Præcipitantium dictorum usus, ut partitis seu repetitis vicibus eadem, sub legitimo doseos moderamine, propinentur, jungendo simul, quæ blandè & successivè per convenientes vias evacuent; sic enim, quicquid mali metuendum foret, præcavebitur.

Ventriculo vacuo.

§. 25. Denique, sive continuus sive intermittens fuerit affectus, ita dirigatur eorum usus, ut, Not. (4.) saltem jejuno ventriculo ingerantur. Adeoque nec in pastu alimentis permiscenda, nec immediatè ante aut post eundem propinanda; nisi forsan acida nimis assumta, aut undecunque concitata soda, interdum eorum usum in aut post pastum urgeant. Ut enim hoc ipsum tantùm non de omnibus medicamentis obtinet, iis saltem exceptis, quæ digestionis primæ, ejusque debitæ perfectionis, turbatum ac p. n. vitiatum negotium concernunt, ita & absorbentia hæc eò magis proficua, eò minus nociva erunt, quò magis vacuum subintrabunt ventriculum. Potentiùs sic attemperare & absorbere acidum valent, minùs verò turbabunt digestionem primam, adeoque minus metuenda erunt ista mala, quæ circa chylificationem suprà §. 3. eorum abusum insequi diximus, & ex iisdem, alimentis permistis, multò magis pertimescenda forent.

Subjungantur purgantia.

§. 26. Futuro denique in tempore & post eorum usum ita porrò dirigenda medendi methodus, ut blanda purgantia & primas vias abstergentia subjungantur. Idque speciatim, si fixiora ac minus resolubilia, adstringentia item, vel in se talia, vel quæ in corpore, ex texturæ mutatione talia evadunt, usurpata fuerint. Ea siquidem horum est conditio, ut plus minùs saturata circa primas vias, nunc in peristromate ventriculi & intestinorum mucoso, nunc plicis & cellulis eorundem delitescant, idque subinde satis pertinaciter, forsan per ductus lacteos primi generis penetrando, in glandulis mesenterii infixa hæreant. Recordor hac occasione mulieris annosæ, hystericæ, &c. quæ acidularum Egranarum ad nos advectarum potu debito sub regimine usa fuit: quæ purgata licèt sub potionis fine, nihilominus tamen pluribus abhinc septimanis denuò evacuata, copiosas nigerrimas, adeo-

adeoque ♂ intensè tinctas dejectiones exhibuit; adeò ♂ quoque tamdiu intra primarum viarum anfractus stabulari potest. Ex ista verò in primis viis subsistentia, præter mala suprà §. 3. recensita, & impedita ac depravata chyli transcolatio & distributio, & fecum p. n. retentio, metuenda erit: quin & hoc modo tumorum ac abscessuum in mesenterio variæ species, ac inde oriundorum lentorum, ac symptomatum multiplici varietate intricatorum morborum, prima fundamenta subinde poni videntur; sicuti etiam Colicæ convulsivæ pertinaces non minùs quam crudeles his ipsis ex occasionibus inducuntur, non secus ac recidivis crebrioribus occasio subministratur, ut suprà §. 4. monitum. His ipsis procellis, ceu prudens Nauclerus, in tempore occurrat Medicus, & blandis laxantibus ac mediocri stimulo primas vias expurgantibus, sociatis resolventibus ac abstergentibus salinis vel gummosis, quicquid capitis mortui instar dictis in locis relictum fuerit, removeat. Unâ ac alterâ vice institutum hoc negotium sufficit, post acutorum, remediorum talium ministerio, curationem, nominatim febrium ardentium ac similium, ut & tertianarum intermittentium. Successivis verò & partitis vicibus, sive ut vocant per epicrasin, sub chronicorum tardiori progressu idem tentandum, adeoque absorbentibus talibus subinde interponenda, aut interdum socianda veniunt, ut in quartanis, hypochondriacis, cachecticis, &c. Tutius sanè sub declinatione morborum dictorum, enervato plus minus acri acido per ista figentia & concentrantia, instituuntur purgationes, quàm in eorundem principio, ob rationes ex §. 22. colligendas. Præstat tamen blandioribus evacuantibus, & quæ potius stimulando primas vias, quàm colliquando contenta corporis, operantur, uti; quævis enim copiosior ac vehementior purgatio plus nocet, quàm prodest, & imposturæ instar, activæ quidem in Medente, passivæ verò in patiente, mihi videtur: *adeò omne salutivum* (potentius paulò, ac propriè tale) *deprædatur de viribus & substantia corporis nostri*, ut optimè docet Hippocrates.

Caut. VI. Suidis §. 27. Regimen porrò tale circa ægrum ab exhibitione eorum instituendum, quo effectus eorundem promoveatur. Adeoque sit Cautela VI. sub illorum Usu motus concitatior contentis corporis fluidis conciliandus. Non solùm scilicet in fodinâ suâ primarum viarum acidi sapores & odores p. n. delitescunt, sed etiam altiùs penetralia corporis subeunt, ut aliquoties jam insinuatum, & morbosi effectus variis in locis palam illud profitentur; sive ut Helmont. loquitur: *Paradox. V. §. 9. p. 554. in nobis non rarò oberrat sal quoddam resolutum, minerale; planè excrementitium, tartarus inquam resolutus, &c.* Illud ipsum pariter per absorbentia ista plus minùs saturandum venit, etiamsi hæc primarum viarum tramites, fixiora scil. & minùs solubilia, non transcendant. Jam verò, utut totum corpus secundum Hippocratis Oraculum, sit conspirabile & perspirabile, sive immediatè per insensiles cæcosque meatus & poros partium, prout illustratur à Tachenio *Clav. p.* 237. supra §. 3. allegato, sive mediatè per ductus & vasa, nunc magis nunc minùs oculis patentia, mediante continuo humorum circulo, de quo supra §. 23. *c.* 2. adeò, ut etiam remotiori ex loco hostilis aura acida à remedio in primis viis hærente absorberi & corrigi queat; nihilominus ut facilitetur hoc ipsum negotium, & acceleretur confluxus hostilis acidi ad suum compar medicamentosum in primis viis, concitatior humorum motus progressivus & celerior in circulum raptus multùm omninò contribuet. Ob id scil. tam studiosè Practici ab usu ♂ialium motum corporis injungunt, non quidem ut celeriùs sic descendant, hoc enim frustraneum foret, & absque sperato effectu, (utut congruâ sub explicatione, ceu usus accidentalis concedi queat) sed ut promoveatur acidi exorbitantis motus ad appropriatum magis activitatis suæ objectum, adeoque ab eodem promtiùs & uberiùs ita absorbeatur. Cum verò illum progressivum rapidiorem intentior etiam motus intestinus particularum fluidi heterogenei comitari ordinariò soleat, quâ ratione agitatione vasorum, cerevisiæ & musti turgescentiam fermentativam, aut concussione vasculorum effervescentias commistorum artificiales augeri insi-

concitatior motus conciliandus.

insigniter observamus; ob id sub isto rapidiori humorum circulo, dum acido peregrino, texturam ac motum intestinum plus minus vitiante, liberantur illi ipsi, simul sub ista celeriori commotione intestinâ in novam texturam eò faciliùs se component, & ad naturalem eucrasiam se ipsos, secundùm syncriseos, & diacriseos & metastaseos minimorum leges restituent. Adeò, & quidem secundariò, intestini hujus motus ratione, & ejus medio redintegrandæ texturæ ac Craseos humorum causâ, post absorbentium usum motus illorum concitatior progressivus quovis modo adjuvandus veniet.

Quot & quibus modis.

§. 28. Motum hunc humorum progressivum, circularem, duobus modis accelerare licet; primò quidem beneficio motus naturalis artuum, & hinc totius corporis localis; deinde citra hunc beneficio artificalis sudoris aut madoris saltem sensiliotis, provocationis. Utroque in casu rapidior per vasa impetus contentorum, & concitatior progressio, omninò contingere solet, ex causis vel sponte patentibus: Ille quidem ægris paulò vegetioribus, adeòque chronicis ferè in malis, & quàmdiu Orthostadia in iis locum habet, magis convenit: Hic verò in acutis, chronicorum item gravioribus paroxysmis, dum lecto surgere vel nequeunt ægri, vel minus consultum hoc ipsum videtur, magis obtinet. Utrumque uti in fixioribus & minùs solubilibus absorbentibus utile admodum, subinde necessarium quoque, existit; ita posterior modus in solubiliorum, ac inprimis volatilium, vel solitariâ vel fixis sociatâ (secundum dicta §. 19.) exhibitione, summè proficuus existit. Excernitur autem hoc ipso simul, quicquid motus intestini aucti & restauratæ plus minus texturæ naturalis humorum beneficio, ceu heterogeneum, secretum fuerit, & deputatio quorumvis humorum vitiatorum, attenuatio eorum, quavis ratione condensatorum, & celerior progressio, quovis ex impedimento nonnihil stagnantium, hoc ipso obtinebitur. Patet ex his, quare ordinario post quæcunque febrifuga, fixa inprimis Terrea, sudoris excitandum esse profluvium, tam sedulò inculcent Practici, præsertim si fieri potest eo tempore, quo aliàs recrudescere solet Paroxysmus, cùm sic certiori planè juvamine propinentur eadem, ac minori cum recidivæ metu, quàm si vel nullus sudor superveniat, vel hic ad Paroxysmi finem saltem expectetur.

Caut. ult. Aliis remediis socianda.

§. 29. Haud postremum punctum rationalis absorbentia administrandi methodi fert concinna eorum cum aliis copulatio. Adeoque sit Cautel. VII. ne saltim solitaria, sed etiam aliis sociata remediis, propinentur. Utrumque exhibendi modum & ratio primitùs docuit, & experientia postmodùm confirmavit. Indicationes prout variant, causarum p. n. & symptomatum ex varietate & complicatione, componenda etiam cum aliis, vel sola exhibenda absorbentia hæc, ostendunt. Utut autem larga seges aliorum sit auxiliorum pharmaceuticorum, quibus misceri commodè possunt, speciatim tamen ad quatuor classes commodè redigi possunt; purgantium scil. diaphoreticorum, anodynorum & appropriatorum.

Purgantibus.

§. 30. Purgantibus commodè sociantur, ubi acriora fluida movenda veniunt, quo temperata horum & inversa corrosivitate, citra graviorum symptomatum syndromen, jucundiùs & tutiùs evacuatio succedat, sicuti eundem in finem & præmitti interdum iisdem suprà §. 22. insinuavimus. De sennæ ⊖ tartari sociatæ infuso laxativo polychresto jam suprà §. 12. locuti sumus. Speciatim huc exempli loco pertinet famosus iste Cerberus triplex à Cornachino adeò peculiari scripto decantatus, aliàs pulvis febrifugus Comitis Dudlæi de Warwigk Angli dictus, à Spigelio de semitertiana *l.* 3. *c.* 8. & Kergero de fermentat. *f.* 3. *cap.* 3. *p.* 250. laudatus, remedium profectò polychreston, præsertim si scammonii sulph. loco ejusdem resinam recipias, ut rectè hoc urget Maxvellus *in Medicin. Magnet. l.* 2. *c.* 2. *p.* 68. idque propter vim aromatico-alterativam, solutivæ sociatam, nec acido sulph. fumo castratam vel inversam. Sicuti etiam præ ♉ diaphor. simplici ♉ diaphor. ♂iale, ceu præstantius absorptivum, isti addendum, sive ♉ istud cachecticum Ludovici, prout tam in *Pharmaciâ p.* 330. *quàm Miscell. Acad. Nat. Curios. anno* 8. *Obs.* 165. *p.* 108. Autor ipse parare illud docet. Pertinet huc pulvis iste multi usus, quibusdam in secretis

cretis habitus, qui fit ex ♁ii, *nitri*, ana libr. ß, ♂is ℥j. invicem detonatis, & hinc cum triplo nitri calcinatis, & hinc edulcoratis, habebitur sic pulvis flavus, qui cum ana resin. scammonii mistus, vel illius p. ij. cum hujus p. j. paucis crem. tartari gran. additis, suggerit polychrestum remedium, ad quasvis febres intermittentes, continuas, pleuritides, obstruct. mensium, choleram, &c. dosi ℈j. ad ʒß. propinandum, & cuivis ætati tutò, limitando saltem dosin, porrigendum. Placet de cætero ista methodus, quâ in intermittentium Paroxysmis solutiva blanda febrifugis connectimus, ut junctâ operâ, dum Natura movet, & Medicus moveat, idque præsertim viribus utcunque constantibus. Quibus paulò debilioribus existentibus præmittantur ita laxativa Paroxysmo, quo maturè ante hujus invasionem suo fungantur munere, pro specificis tempestivè propinandis. De cætero, quam fausto radio ♂ recreet hypochondriacos & scorbuticos, ac cachecticos, laxativis sociatus, tot pilulæ hypochondriacæ, aperitivæ, cachecticæ, electuaria chalybeata laxativa, Vina ♂ialia solutiva, malè à Geigero *in Microcosmo Hypochondr. cap.* 23. *p.* 294. rejecta, apertè loquuntur. Omnium loco sufficiat vitriolum ♂ ad albed. calcinatum, gummi ammoniaco cum debito stimulo solutivo sociatum, & pilularum in formam redactum, ad imitationem formularum à Sylvio *in lib.* 1. *Prax.* passim præscriptarum; vel si *Mass. pilul. de tribus Ruffi*, *extr. helleb. nigri* ana ℈ß. *vitrioli* ♂ *ad albed. calcin.* gr. v. cum *essent. gummi ammoniaci* in pilulas redigantur, & ita propinentur. Pertinet huc pariter ☉ fulminans, concretum mirabile, ex ☉ per ♁ depurato, cum spiritu ⊖✱ci præcipitato paratum, vi incisivâ, & viscidissimorum resolutivâ ac abstersivâ, simulque singulariter laxativa instructum. Hoc in infantibus Unicornu vero sociatum in epilepticis eorum insultibus, convulsivis torminibus, similibusque malis, laudatissimum remedium existit, accuratâ tamen dosi pro lactationis, & hinc ætatis ratione exhibendum. In adultis pariter Coraliis præp. copulatum gr. vi. ad ix. pondere in quartanis egregium est remedium, non immeritò ab Hœfero *in Hercul. Medic. l.* 6. *p.* 292. laudatum, modò non inveteratum nimis malum, nec ipse æger robustæ adeò constitutionis fuerit; Non secus, ac in intermittentium recidivis arcano duplicato & ebori sine △ additum, ante Paroxysmum circumspecto usu planè egregium est. Nam convenientissimè absorbentibus cum laxantibus mistis simul quasi intertexuntur vel attenuantia, v. g. gummi ammoniac. in pilulari inprimis forma, vel abstergentia & resolventia salina ut tart. vitriolatus, arcanum duplic. &c. v. g. *arcani dupl. Coral. rubr. præp.* ana ℈ß. ad gr. xv. *scammon. more Brendelii præpar.* gr. ij. ad iij. M. Sic enim absorbentis vis, interdum nonnihil adstrictoria sive formaliter eam obtineat, sive in primis viis demum ex alteratione passiva acquirat vim solutivam additi minus enervabit; hoc ipsum verò sub minori dosi illorum adjumento sufficienter, idque tutiùs ac jucundiùs, quod suum est, perficiet.

§. 31. Cum sudoriferis inprimis salubrem ægris societatem ineunt, ex rationibus jam suprà §. 27. & 28. insinuatis. Sunt equidem absorbentia hæc maximam quoque partem sudorifera; tàm privativè, ut insipida ac terrea; quàm positivè, ut salina urinosa fixa, ac imprimis volatilia. Laudabilior verò effectus ferè observatur, si privativa ista positivis, præsertim volatilibus sudoriferis, copulentur, uti & supra §. 19. quadantenus indicatum. Duplex autem volatilium sudoriferorum, absorbentibus commodè admiscendorum, materialem quoad eorum texturam observatùr differentia: aut volatil. salina sive urinosa macra existunt, quæ & ipsa ad saturantium sive præcipitantium aliàs dictorum classem pertinent, ut modò, ac suprà §. 14. c. 1. dictum fuit: aut volatilia oleosa sive sulphurea, ut amara & aromatica, hisque plus minus cognata, (quorum farrago in Theriacalibus maximè conspicua est compositionibus) & pro basi virtutis sudoriferæ resinam plus minus acrem, libero in △e inflammabilem, in clauso verò in ol. destillabilem, ferè obtinent: ex quorum duorum artificiali connubio quasi tertium compositum, spirituum aut salium volat. oleosorum nomine, ubivis jam cognitum emergit, quale v. g. exhibet spiritus theriacalis cum spiritu vel sale volat. C. C. aut viperarum debita proportione Sudoriferis.

tione & destillatione unitus, ac camphoræ s. q. imprægnatus, potentissimum sudoriferum, malignarum febrium nobile auxilium. Quibusvis horum absorbentia & invertentia fixa commodè sociari possunt, ut quando in Tertianis, graviori rigore molestis, cum successu ordinatur:

℞. *Theriac.* ℈ij. ad ʒj.
Specif. febril. Strobelb. ʒß.
℅ *destillat. caryophyll.* gutt. ij.

Misc. f. Bol⁹, fortiter sudorem movens. Aut quando pleuriticis proficua admodum existit Mistura ex ▽ *papav. rhœad.* ℥iij. *spir. theriac. camphor.* ʒiij. *Mandibul. Luc. pisc.* ʒj. *salis volat. cujusvis* gr. xv. ad ℈j. *Laud. tartaris.* gr. iij. *syr. papav. rhœad.* ℥j. M. sicuti etiam nobile illud balsamum Loimicium Henisianum, unicornu vero & bezoardico minerali, aut hujus loco Cinnabari ♉ij. vel nativæ select. feliciter jungitur in malignarum febrium medela. Cum verò insignis sudorifera hæc inter volatilia sit differentia, selectus rationem determinabit status ægri, & symptomatum conditio, in specie major vel minor sanguinis commotio & æstuatio: Hæc enim aut imminuenda, & plus minùs temperanda, aut excitanda & augenda venit; illud in nimia spirituum & particularum sanguinis oleosarum (in recessu, ut probabiliter statuitur, acidarum) volatilium turgescentia, & fermentativâ quasi ebullitione; hoc verò in deficiente tali spirituum impetu, & fermentativâ commotione. Utroque ergò in statu, cum nulla heterogenei aut vitiosi fermenti ab homogenea humorum texturâ secretio, nec prævia ejus correctio aut saturatio, fieri queat, ob id arte subinde eadem moderanda venit. Infringunt autem æstuationem sanguinis nimiam sudorifera inter volatilia omnium optimè urinosa macra, quæ sanè sensibiliter febrientium æstum compescunt, adeò, ut experientiâ teste pro tertianarum v. g. nimio ardore compescendo, spiritus ⊖✱ simplex in ipso paroxysmo subinde usurpatus, sit perquàm proficuus. Intendunt è contra ardores volat. oleosa, quovis tempore usurpata; sicuti eadem ex absinthio, cent. min. gentianâ, piperibus, ante intermittentium paroxysmos debito cum regimine adhibita, horroris & frigoris mitigationem, ardoris intensionem, ordinario efficiunt. Cùm itaque intendendus subinde veniat sanguinis æstus, ut in Cachecticis pituitosis, hisque cognatis, pro crudioris chyli correctione, bilis verò inertioris acuatione, item in petechialibus, præ aliis malignis, utplurimum minori æstu comitatis, adeoque respectivè quasi lentis, pro fermenti maligni hujusque corruptivâ operatione geniti producti morbosi evacuatione, hic quidem alexipharmacis fixis, it. salibus volatilibus, diaphoretica oleosa optime permiscentur; ibi verò, præmissis utplurimum absorbentibus ♂ialibus, illa optimo cum consilio subjunguntur, interdum etiam permiscentur; quâ ratione aliquando in quartana Tincturæ vitrioli ♂ *Zwelf.* ʒj. cum *Elix. febril. D. Mich.* ʒß. per mistionem ante paroxysmum proficuam observavi; uti eadem cum essentiis aromaticis amaris, quibus vel defectuosè vel laboriosè fluunt menses, sociata, optime propinantur.

§. 32. Anodynis denique jungenda veniunt hæc nostra absorbentia, sive ex minerali, quæ rariora, sive ex vegetabili, quæ frequentiora, desumantur regno. Urgent scil. interdum adeò symptomata quædam, ut aut vitæ nunc immediatè, ut hæmorrhagia aut cholera effrenis, nunc mediatè, ut dolores, periculum intendant, aut saltem morbum primarium insigniter exasperent, ut dolor in pleuritide, ophthalmia, quibusvis inflammationibus, aut ejus curam periculosè impediant, ut in ardentibus acutis, it. variolis, &c. coctionis scil. negotium, cui unicè incumbit Natura, perturbando. Cunctatio omnis in his funesta. Absorbentia itaque & figentia quælibet, cùm nonnisi debita interjecta temporis morâ effectus intentus insequi soleat, anodynis socianda, quo ab his spirituum perverso refrænato impetu, à quo omnia symptomata urgentiora dependent, & suspenso hoc ipso aliquandiu nato inde paroxysmo, illorum ope occasionalis tantarum procellarum materialis causa inverti & alterari queat. Modificando nempe spirituum impetum, & diaphoresin liberiorem, etiam sæpi⁹ sensiliorem reddendo, in quo omnia anodyna, tam vegetabilia, quam mineralia conspirant, quorumvis symptomatum (soporosis forsan, Anodynis.

san, idque saltem in tantum, non in totum, exceptis) panaceæ existunt, & ita propriè sic dictæ, sobrieque explicatæ, Panaceæ & universalis remedii ideam quasi repræsentant, & possibilitatem suo modo confirmant. In cholera, dysenteria, scorbuticorum vomitibus enormibus, hypochondriacis suffocationibus, catarrhalibus repentinis faucium ac asperæ arteriæ affectibus, catharrhis suffocativis vulgò dictis, convulsivis quibusvis paroxysmis, pleuritide atrociori, & pluribus aliis vel gravioribus vel subitaneis pathematis, tantum non semper istorum, Opiatorum quidem usitatissimè, sociatam invertentibus & figentibus opem imploramus. Sicuti verò, quo generosius seu efficacius est remedium legitimo usu, eò periculosius & gravius quoque nocere solet perverso abusu, cùm vel Galeno assertore nil magnificè prosit, quod non multùm nocere etiam queat, ob id & anodynorum, speciatim opiatorum, de quibus ceu usitatioribus inprimis loquuntur, cautus sit & circumspectus cum istis congressus. Sistendo enim hæc ipsa spirituum impetum, contentorum quorumvis motum simul plus minus imminuunt, adeoque materiæ peccantis sive occasionalis antecedens, sive productum morbosum consequens fuerit, alterationem & remotionem hoc ipso sufflaminant, eamque immobiliorem reddendo, simul quasi figunt. Propterea sub mutua societate volatilibus tutius quàm fixis, & hæc inter potiùs salinis, quàm terreis, copulantur; Illorum enim sub consortio diaphoresin ferè copiosiorem reddunt, & fluidorum motus minus refrenant. Hinc enim Essent. Opii tartarisata Liquori C. C. succinato aut spiritui ⊖✱ci anisato maritata, multum in affectuum catarrhalium cura præstat; non secus ac Colicis in convulsivis, & huic cognatis hypochondriacis suffocationibus, eadem mistura; aut huic analoga, ex spiritu ⊖✱ci, essentia castorei & opii, debito in vehiculo dilutis, potiuncula utramque absolvit paginam; sicuti & spiritus iste salino-volatilis oleosus, supra §. 31. ad febres malignas laudatus, eidem essentiæ auspicatò jungi potest. Salinis fixis commodè etiam jungi potest laudatum Opium, cùm vim horum abstersivam ac diureticam, saturativæ junctam, minùs inhibeat. Fixis denique insipidis aut terreis pariter subinde jungitur; tamen ob nimiam hinc metuendam fixationem & concentrationem acidi morbosi, ac materiæ peccantis pertinaciorem immobilitatem, paulò circumspectiùs idem faciendum. Hinc patet ulterius, non nisi urgente malo graviùs, aut graviori adhuc imminente, ibi curationis, hic præservationis gratia commercium tale instituendum, quo prima in herbâ suffocentur, ut sic dicam, tribuli ac spinæ morbosæ. Speciatim in acutis, atrocioribus symptomatis comitatis, sed saltem sub incremento morbi, dum turbantur subinde præposterè ordinarii naturæ motus, ob materiæ orgasmum, conveniunt, quâ ratione bezoardico minerali, Unicornu fossili & similibus pulveribus bezoardicis compositis, cum vel sine Cinnabari, extractum theriacale, aut theriaca cœlestis Greiffii, aut Laudan. Opiat. commodissimè, e. g. in variolis, malignis, aut purpuratis, &c. socientur. In Chronicis verò affectibus, saltem in gravioribus eorum paroxysmis, tanquam tot parvis morbis acutis, sub lento illorum motu intercurrentibus, locum inveniunt, idque imminente potiùs paroxysmo, adeoque præservationis gratia, similibus ferè ex rationibus, quæ supra §. 24. allegatæ fuerunt.

§. 33. Observatis hisce, jucundissimus anodynorum quorumvis, speciatim Opiatorum, cum absorbentibus, & saporum ac odorum acidorum alterativis, est concursus, modò hæc debitâ correctione, vi narcoticâ plus minus exutâ, nobisque sic amica magis reddita fuerint. In quem finem pro acutis quidem cum ✠o ♌ato extrahendo in chronicis ac aliis quibusvis, cum alcalisato tartari digerendo, commodissimè præparantur. Cùm verò præstet catholicum magis ex Opio semper in promtu habere præparatum, quo tanquam unicâ fideliâ omnes dealbari queant parietes, hoc ipsum optimè obtinebitur, si Opii & salis tartari ana, cum s. q. ▽ comm. irroratis, ad pultis liquidioris consistentiam, blandoque digestionis calori aliquandiu expositis, pro concreti gummeo-resinosi meliori penetratione & dissolutione affundatur successivè & suspensa manu ✠ ♌, fiet sic ebullitio cum formali quasi fermenta- Sed ritè correctis.

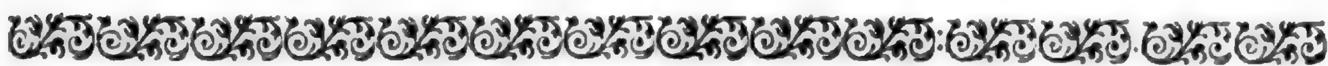
mentatione, continuetur hæc affusio ad punctum saturationis usque, denuoque aliquandiu digestioni leni exposita, filtrentur, & phlegmatis exhalatione inspissentur, cum spiritu Vini per se rectificato extrahenda, & ad debitam vel fluidæ essentiæ, vel spissioris Extracti consistentiam redigenda. Habebitur hoc modo anodynum vegetabile, ut mihi quidem, ob rationes hic speciatim haud recensendas, videtur, correctissimum, adeòque tutissimum, quibusvis in casibus adhibendum. Simplici labore, magnoque temporis compendio, obtinetur hoc modo, quod per tædiosam cum succis vegetabilium, & quidem horum potiùs, quàm additi, sed non soluti Opii, fermentationem vix acquiritur. Remedium est promtè in quovis corporis nostri fluido solubile, adeoque ipsi facillime commiscibile, & hinc latissimè diffusibile, citra diuturnam in primis viis moram, aut ullum ventriculi tædium. In quo haud postremum legitimæ vegetabilium, præsertim resinosorum, præparationis momentum consistere arbitror, ut reddantur contentis corporis nostri promtè commiscibilia, & longè lateque, in parva licet mole, diffusibilia, citiùs sic, & ob minorem circa primas vias molestiam, quam aliàs ibidem præcipitata sub resinosa sua & viscida textura inferunt; jucundiùs, quin & ob parvam vel nullam, quam dictis in locis aliàs sustinent, alterationem, potentiùs, & minus sensili in partes solidas impressione vel immediatâ vel mediatâ (intercedente alteratione fluidis inductâ) tutiùs operativa existunt. Quo in negotio alcalisata, præsertim illud sal tartarati, principalium instrumentorum loco inserviunt.

Denique Appropriatis.

§. 34. Ultimum locum eorum, cum quibus societatem pro feliciori Praxi amicam ineunt Invertentia nostra, obtinent Appropriata, in genere ita dicta. Sunt enim absorbentia hæc maximam partem, prout suprà *c.* 2. *§.* 20. *&* 23. dictum, generalia, & magis universalia alterantia, adeoque specialibus p. n. affectibus haud adeò directè opposita. Utut verò partim per debitum eorum selectum, secundum §. 16. *& seq.* partim per sudoriferorum & anodynorum concinnam associationem, secundum §. 31. & 32. specialiùs determinari queant, haud adeò tamen sufficere hæc videntur, quin pro acidi specifici varietate, ejusque somitis materialis, plus minus glutinosi, distinctâ conditione partium item vel primariò vel secundariò, uniusvé plurium, solidarum vel fluidarum affectarum diversâ habitudine, & in specie humorum, unà plus minus alteratorum, contrariâ subinde dispositione, morborum item diversorum complicatione, & symptomatum plus minus molestorum aut periculosorum syndrome, his ipsis frequentissimè, ceu coindicantibus, per appropriata & quasi particularia auxilia occurrendum veniat, & hæc ipsa illis absorbentibus dextrè adjungenda sint. Sed tanta cum hic occurrat varietas, siquidem negotio huic tota specialis Praxis innitatur, adeò ut certis regulis, ceu tot limitibus, circumscribi commodè nequeat, exemplis saltem quibusdam illustrare illud sufficiat. Dum Hypochondriaci vagâ phlogosi toties æstuant, ebori sine △e & Coraliis nitr. vitriolatum aut nitr. ♁iatum addendum; sicut in suffocatoriis eorundem Paroxysmis, absorbentibus tam fixis quàm volatilibus, aut potius utrisque secundum §. 19. commistis, castoreata speciatim addenda. Bezoardicis dictis pulveribus, diversarum licet compositionum, in variolis & purpuratis myrrha, in malignioribus camphora, auxiliatrices jungit copias: quibus præterea, nervoso genere gravius patiente, adeoque in convulsionibus imminentibus, Cinnabarina adjungenda, non omissis salibus volatilibus. Aperitivis, ut vocant, & anticachecticis Virginum non menstruatarum ♂ialibus remediis vix absque croco & Cinamomo utimur. Quæ sodæ ebullitionem figit Creta, aut C. C. ust. societate nucis moschatæ hoc in affectu inprimis gaudet, idque præsentaneo magis successu, si conservæ aut syrupo summitatum sive gemmarum quercinarum in foliola se explicantium, Electuarii sub formâ permisceantur: quæ modò ex quercuum foliolis parata euporista, & dysentericorum remediis temperantibus & absorbentibus eodem modo recipiendis inserviunt. Gonorrhœæ dum succurrit Os sepiæ, ol. destill. succini, vel bals. copayvæ societatem ambit; simili modo ac idem balsamus, aut ejus loco ol. destill. cortic. aurant. Lapid. percarum

rum & cancris calcinatis invicem mistis, pro ſtranguriæ curâ additur. Febrifugis fixis quibuſvis, rigore graviore ſub Paroxyſmi initiis urgente, aromata acriora, in ſpecie plebis iſtud contra intermittentes euporiſton, debito uſu non rejiciendum, piper album, aut potius longum, ad plura grana, aut ejuſdem vel caryophyllorum ol. deſtill. ad aliquot guttas, commiſcetur. Lentis in febribus, præſertim aliis non benè curatis ſupervenientibus, Poterii antihectico ⊖✱um conſultò jungitur. Vix quoque apud nos debellare licet ſcorbutum melancholicum (ut cum Williſio loquar) niſi abſorbentibus quibuſvis, inprimis ♂ialibus, appropriata iſta, ſale volatili acriori & penetrante impr.ægnata, vel adjungas, vel præmiſſis ſubjungas, quæ tamen in eodem bilioſo minus tutò, & proptereà majori longe cum circumſpectione, adminiſtrantur, niſi cephalalgias, aut inſigniores ſanguinis Orgaſmos, eo ipſo concitare velis. Sed ubi finis foret, ulterius ſi pergere vellem?. Hic ergo pedem figimus, tribuendo

SOLI DEO GLORIAM.

DISPUTATIO IX.

SEU

EXERCITATIO MEDICA

SISTENS IDEAM

PRÆSCRIBENDARUM FORMULARUM,

QUAM

Delineavit & Publicæ Perluſtrationi expoſuit

MICHAEL ETTMULLERUS,

Phil. & Med. Doctor, & P. P.

d. 8. Decemb. Anno 1682.

RESPONDENTE

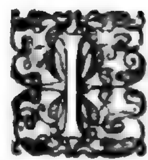
JOHANNE MATTHÆO MERCKELI,

Annæbergenſi Miſnico, Medicinæ Candidato.

PRÆLOQUIUM

Excellentiſſimi DOMINI PRÆSIDIS

Diſputationi de Formulis præſcribendis ante Actum Diſputatorium ad Auditores de Cathedra præmiſſum.

INter alia præſcribendarum Formularum vitia non poſtremum etiam illud obſervari ſolet, ſi ex contrariis ingredientibus eædem conſarcinentur, & hæc inter in ſpecie acido & alcali, in Medicorum ſcholis à 16. annis, ex quo Tachenius ſua ſcripta edidit, non tantùm ingens ſtrepitus concitatus, & uſus inſignis hujus doctrinæ, ſed etiam ſimul abuſus incredibilis obſervatus fuerit; ob id Præfationis loco de acido & alcali doctrinam, in paucas Regulas contractam, exponere placet.

Sit ergo §. 1.

Acidum & Alcali non ſunt Principia formalia, ſed tantùm inſtrumentalia.

Equidem, quin in artis operibus, tàm Chymicis quàm etiam Mechanicis, utramque faciant paginam, nullum dubium eſt, prout nempe Artifex illa aptè dirigere noverit; ſed hoc in corporibus & ſubjectis jam conſtitutis ſeu genitis. De naturalibus pariter non eſt dubium, quin etiam hic acidi activitas in alcali, plurium motuum inteſtinorum & alterationum ſit Autor. Sed de Principio movente quæritur; in ſe ipſis enim, ceu

ceu particulæ sunt materiales, motus principio carent. Materia subtilis Cartesiana, movens universale, equidem multum lucis contribuet: sed de particulari movente est quæstio, sub cujus directione adeò determinatos motus in concretis, generationi & corruptioni obnoxiis, obeant? Equidem ignis cœlestis scintilla, in quovis semine latitans, seu spiritus insitus, ex universali in semine concentratus, est operationum principium: sed hanc esse præcisè acidam, adhuc clariùs deducendum; quin ex activitate hujus principii seminalis acidum occultum denuò fit manifestum, ab eodem augetur & propagatur, utut verum sit, dum spiritus iste seminalis sub oleoso tegmine reconditus latitat, proximè acido adhærer, ita ut alterum absque altero moveri nequeat; non secùs ac in luce candelæ lux acido juncta alterum sine altero vix operatur; est tamen in seminalibus lux ista, sive spiritus, sive ignis cœlestis, principale; acidum junctum instrumentale est medium, quod, concreti vi seminali fatiscente, proprio nutu in varios impetus erumpere solet, in fermentatione, putrefactione, &c.

§. 2.

Acidum & Alcali non sunt Principia Concretorum materialia, sed tantùm Principiata.

Quod non sint ex Elementis primis, sive ultimis, adeoque simplicissimis, constat ex eo, quod non, præterquam in concretis jam constitutis & genitis, reperiantur, extra eadem nuspiam acidi aut alcali vestigium deprehendere licet, adeoque ante corpora constituta & genita non existere, observantur; unde vi seminali ex materia alia generari eadem per transmutationem, & ita in concretum cum aliis coalescere manifestum est.

§. 3.

Acidum & Alcali interdum sunt invicem transmutabilia.

Exemplis brevissima est docendi via. Urgeo saltem hac vice ℞am nephriticam Ammelungii, vel spiritum Carminativum B. Doctoris Michaelis: In his acidum tartari & ⦶i quorsum abeunt? Prodit ∽ ⊡osus ex ♀o, ⊖ in 🜕uo est purè alcalisatum, quod esset ⊖sum, si acidum ♀i imbibisset: momentanea inflammatio non sufficit pro acido ♀i & ⦶i discutiendo, præsertim cùm ab oleo ♀i, unà deflagrante, ⦶ in alcali figatur. Nil ergò aliud restat, quàm acidum ⦶i cum particulis vel tartari, vel additi alcalisati, 🜄strioribus, vi ignis colliquatum & concentratum, in copiosum alcalisatum caput mortuum abiisse. Sic formicæ, quæ acidum spirant intensè, si contusæ in vitro capaci benè clauso in loco temperato vel frigidiusculo exponantur, ut putrescere queant, aëre in vase capaciore sufficiente, abeunt in massam putridam, non nisi spiritum urinosum, & paucum oleum suggerentem: Ubi ergò penetrans horum & ♂em rodens acidum, item flores violaceos in rubros convertens, illudque volatile, ut ♌io simplex probat, abiit, aut ubi residet, nisi per putrefactionem ex mutata minimarum cum acido textura etiam novum concretum urinosum emersisse, dicere velimus. Quod pariter in aliis rebus putrescentibus observari velim, quæ omnia priùs fermentaliter acescunt, hinc ad putredinem tendunt, sub qua urinescunt, & copiosum alcali volatile suggerunt.

§. 4.

Alcalia non præexistunt in concretis formaliter, sed tantùm materialiter.

De alcalisatis seu alcalibus fixis, lixivialibus, cinerariis, res jam clara est; Ex acidi cum 🜄eo ortâ colliquatione, cum connexo paulo pingui per △ activitatem coalescunt. Nisi junctum pingue obstaret, quo ad saponariam quasi naturam accedunt, reverà essent corpora, similia calci vivæ; sicut etiam plures hujus proprietates reverà obtinent omninò, & contrà. Cùm itaque his proximè accedant volatilia, quidni de arte similiter sperandum? Nam in Regno Minerali nullum datur; succinum quid sit, discere quàm docere malo. In vegetabili Regno nullum naturaliter observatur; sapores isti acres macri, ut Antiscorbuticorum, annon potiùs acidi volatiles oleosi; aromaticorum verò salso-acido-oleosi sint, disquiritur. Tribus verò modis arte ex illis potest elici:

1. Per putrefactionem fiunt sic, quæ non præexistebant; quia omninò ejusdem naturæ ⊖ volatile subministrant. Nempe infracto & resoluto acido per △rem hoc volatilisatur, & 🜄m similem subtilem secum arripit, sicque sal volatile constituit, sed artificiale.

2. Per concremationem in fuliginem; scilicet, quicquid acidi nativi cum 🜄eo, & quicquid sulphuris cum 🜄eo concremationem & colliquationem aufugit, hoc ab △e resolutum, novâ texturâ subtile cum aliis in sal volatile coalescit artificiale; vase enim clauso si tractetur idem simplex, obtineri non poterit.

3. Per olei destillati resolutionem, sic enim ℴℴ tartari, cornu cervi, viperarum, terebinthinæ, &c. cum ⊖e fixo, ut tartari, mixta ac per digestionem in amplo vase, ob △is vim resoluta, acidum potens olei destillati, subtile admodum, haud omne ob disparitatem consistentiæ ⊖i fixo se unit; hinc subtilius acidum in oleo resoluto, subtili 🜄æ, quæ in omni oleo destillato monstrari potest, se unit,

ſe unit, novam texturam conſtituit, & ita ex parte in ſal volatile ſe ſublimat.

Animalia nutriuntur plantis: Ergò horum ſalia volatilia erunt novum genitum, ex vegetabilium plus minus fermentatorum acido volatili, hinc ſub digeſtione quaſi putreſcentium, cum 🜃a volatili mediante continuâ reſpiratione coitus, & ad volatilis ſalis texturam diſpoſitio; neque enim ullâ arte, niſi per deſtillationem aut putrefactionem, ⊖ia volatilia ex animalibus eliciuntur, & ita ſimul plùs minùs alterantur, quæ in gelatinoſa per ſe exiſtunt textura, unde & putreſcendo prius plùs quàm ſimpliciter deſtillando, ⊖is ⊡oſi elicies. En notabile artis mangonium, adeò, ut nec in animali Regno ⊖ volatile ⊡oſum formaliter, præciſè & accuratè loquendo, præexiſtere dici poſſit.

§. 5.

Adeoque loco alcali potiùs 🜃eum acido opponendum.

Nempe 🜃eum purum, ut C. C. uſtum, 🜃 ſigillata vel argilla, item calcinata vegetabilia, ut cineres ritè calcinati, cum acido effervescunt, &c. ita, ut alcalia nihil aliud ſint, quàm concreta ex 🜃 & acido; ita, ut 🜃 ſpiſſior, groſſior, fixior, undecùnque talis fuerit, cum acido fixo arctiùs combinata & colliquata, alcali fixum conſtituat, in quo ob 🜃ei prædominium, acidi tamen conſortium, omnia ejus phænomena explicari poſſunt; alcali verò volatile eſt 🜃 talis ſubtilis, rarefacta, & ab △e attenuata, quæ ſimili acido volatiliſato, ſed ſine abſoluta ſaturatione, ſociata, ⊖ volatile ⊡oſum conſtituit, cùm impoſſibile videatur, acidum purum ſine 🜃eo, aut alcali, h. e. 🜃eum ſine acido, exhibere, &c.

PROOEMIUM DISPUTATIONIS.

PRimo ſub Medicinæ exortu, dum ſimpliciore facie eadem adhuc incederet, Medicus ipſe vel præparabat, vel ex obviis & paſſim notis paranda docebat medicamina. Hippocratis hoc docebant Scripta, quod vulgatis Simplicibus, levi vel nullo artificio præparatis, curationes tunc temporis inſtitutæ fuerunt. Confirmant iſtud pariter de Evporiſtis, ſeu facilè parabilibus, tàm ſimplicibus quàm compoſitis l. 11. ſub Pedacii Dioſcoridis nomine, utut dubio, qui adhuc proſtant. Modò ſanè laudatus Dioſcorides l. 2. cap. 98. aſſerit, humanum ſtercus ſiccum, cum melle ſubactum, & gutturi impoſitum, quemadmodum & caninum anginoſis opitulari, inter arcana reperimus: de quo loco vid. Johannis Antonii Saraceni Scholion in Dioſcoridem libr. 2. cap. 98. p. 36. Creſcentibus verò morbis, de ampliori remediorum cogitatum apparatu, in quo Arabes imprimis ſe ſedulos exhibuerunt, rudi tamen ſimplicium pulveriſatione ac miſtione, & hinc cum ſaccharo aut melle conditurâ, contenti. Cùm verò poſtmodum per Barbaras gentes, ut aliis in artibus, ita & in Medicina, barbaries ingens exorta fuiſſet, hâc nonnihil excuſsâ, & reſurgente tantillum Medicinâ, hujus Magiſtri, Medici, vel in ſola viſitatione ægrorum, odore lucri occupati, vel in Veterum Scriptorum per Commentarios illuſtrationem, ſtimulo ambitionis literariæ, ſolùm intenti, ex ſocordia remediorum ſimplicem alioquin præparationem ſervis ſuis aut amanuenſibus commiſerunt, qui exinde in majorem erecti fiduciam, ſpe diteſcendi promiſcuè diſpenſare iſta medicamina, ac publicè vendere, & ita ſpecialem Pharmacopœas artem condere cœperunt: intantum etiam, ut luxurioſiùs propullulantibus Pharmacopœis illis Medici remediorum præparationes & compoſitiones non omiſerint tantùm penitùs, ſed etiam tantùm non oblivioni tradiderint, non deficiente ſublimiorum negotiorum ac laborum ſpecioſo prætextu. Simili omninò fato, quo & Chirurgia à Medicina hodiè ferè divulſa, à Barbitonſoribus ſibi vendicata fuit. Diu ruditas hæc ſcholas Medicas occupaverat, creſcentibus interim morborum turmis, & vilipendentibus decantata alias remedia, non abſque ſtupore, ne dicam dedecore, ipſorum Medentum, donec ſtentorea voce ex veterno excitare hos, & ignaviam pariter ac ignorantiam, cum avaritia nihilominùs & ſuperbia junctam, in os ipſis objicere inciperet Paracelſus, anteceſſore ejus Baſilio Valentino, non niſi intra clauſtri mœnia, ſe ſuaque continente. Quod maximè, idque juſtiſſimè, urgebat, erat, quod purum ab impuro, medicamentum à ſtercore, nucleum interdum perpuſillum à corticibus, delibare neſcirent, taliaque propinarent ægris, ex quibus languens eorum ventriculus medicinam prius parare neceſſe habebat. Tetigit cordatorum Medicorum conſcientiam hoc fulmen, potiſſimùm cùm morborum violentiam ſpernere ſua auxilia cernerent, & dum non æquè arcanorum Monarcham æquare poſſent, imitari ſaltem eundem geſtierunt. Hinc furni incaluerunt, hinc ♎, ⊖ia, ℴℴa, ℚ. E. Extracta, flores, croci, Elixyria, ℞æ, elaborari

cœpe-

cœperunt, quibus ipsi privatim Medici summo ægrorum cum fructu uti cœperunt. Cadebat hîc Pharmacopœorum autoritas, donec à servis Chymicorum fugitivis, ut Helmontius loquitur, in spagyricis quibusdam operationibus instructi, pariter & Chymicâ arte præparata & concinnata remedia vulgatiora officinis suis insererent, quò vel sic in statione sua persistere possent. Ut autem summè necessaria, tam ægro quàm Medico, est privata singularium, aut saltem diligentius elaboratorum quorundam remediorum dispensatio, siquidem & conscientiæ & famæ sic optimè consulit Medicus suæ, excitando in ægro simul & fiduciam majorem ac obedientiam; ita & debitus Pharmacopœo solerti ac industrio suus constat honos, præsertim hisce nostris temporibus, quibus superiorum jussu ordo eorum confirmatus fuit. Ut ergò selectioribus, & paratu curiosioribus & secretioribus quibusdam omninò instructus esse debet Medicus, eaque suis ægris dispensare, ita &, quæ in officinis hactenus recepta sunt, tàm simplicia, quàm composita, & debitâ sedulitate l. a. præparata, ex eadem ægros suos accersere jubeat, quin & quæ componenda & præparanda ulterius erunt, ordinet, & Pharmacopœi, ceu Medici ministri servitio debitè utatur: quo tamen in negotio non inconsultum est, ut & hic sui instituti rationem habeat, & ordinatam præscribendi Pharmacopœis remediorum formam observet. Equidem facillimum est, ubi jam officinalia intentioni satisfaciunt, eadem v. g. sub pulveris Bezoardici, aut misturæ simplicis, aut essentiæ theriacalis anodynæ, aut Elixyr anticachectici, & Emplastri Carminativi, vel solitariorum, vel etiam certâ proportione, ut Ess. myrrhæ ʒij. cum ℞æ ♁is ʒj. Mistorum nomine simpliciter, dosin debitam saltem annectendo, præscribere: Ast ubi compositio quædam extemporanea, pluribus ex compositis vel simplicibus conscribenda venit, sæpius hoc opus, hic labor est. Sanè in negotio hoc præscribendarum formularum, quantæ trepidationes apud Tyrones Medicinæ non rarò observare contigit, quasi res omnium difficillima, ipsis verò captu planè impossibilis foret: ut taceam ipsos ad Praxin se accingentes Medicos non rarò præscribendo tantum non sudare; imò rei hujus minus conscios, inconditas, nunc ridiculas, nunc planè ineptas ac insulsas formulas præscribere. Huic Philiatrorum torturæ ut succurrerem, paucis hisce paginis totum præscribendarum formularum negotium includere volui, ut tanquam idea inserviat iisdem, cujus intuitu præscribendi & modos & differentias, si non æquè omnes, aut secundum minutissimas varietates, saltem frequentiores & magis usitatas, comprehendere queant; quod enim deesse videbitur, sub exiguis etiam Praxeos auspiciis facillimè usus, rerum magister, docebit & perficiet. Saltim præscribendi formulas modum & exempla trado; usum ipsum & utendi modum Lectio Scriptorum Practicorum docet. In gratiam ergò Philiatrorum & Medicinæ Tyronum solùm, quicquid jam sequitur, mihi licèt sterili, & ob id tædioso labore, præscriptum esse volo.

CAPUT I.
de Præscriptione Formularum in Genere.

§. 1.

AUxilia Pharmaceutica seu Remedia sunt vel simplicia vel composita: utraque rariùs hodiè cruda, potiùs plus minùs, diversimodè tamen, præparata adhibentur. Exemplo sit Theriaces, Compositorum antesignani fermentatio, ante sui dispensationem, necessaria æquè ac proficua: illius enim ope mirabilis ista ac discors simplicium farrago, mutuo quasi attritu & subactione accuratâ in concretum concors, texturæ ⊖ino ☍sæ-volatilis, effectus anodyno-sudoriferi nonnihil analeptici, ubi & ingredientium quorundam activæ magis particulæ, resinosæ præcipuè, resolutæ, hincque diffusibiliores, indeque penetrantiores redditæ, partim exaltantur, partim corriguntur, ob id 10. annos juxta Arabes fermentare debuit, & etiamnum hodiè longè diutiùs juxta Persas, quorũ quidam 12. alii 30. annos ipsi pro fermentatione assignarunt: vid. *Pharmac. Persic.* Fr. Angeli à S. Jos. *pag.* 26. sulphur naturæ quibusdam dictum balsamum, crudum tardissimæ in nobis alterationis & appropriationis est, quod tamen à ⊖♀i reclusum, & ☍ destillato solutum, pro paranda exinde vel ℞summè activa, vel extracto longè magis medicamentoso, quia magis resolubile, & undique per corpus, mediante quovis fluido diffusibile reddi solet. Attenuativa & incisiva gummi ammoniaci polychresta substantia potiùs in essentia cum 🜄 tartarisato adhibetur, quàm integrum ejus concretum, licet ⚹o solutum; siquidem sociata in hoc acri illi attenuativæ resinæ mucilago temperata & inspissans non potest non illius motum alterativum remorari, nisi Veterum,

terum, & hos inter Dioſcoridis *l.* 3. *cap.* 98. ex præcepto ad ℥j. cum aceto propinare velis: Extractum gentianæ ſuccoſum præ crudo illius pulvere febrientibus ſane accommodatius exiſtit. Eò ſc. quævis præparatio reſpicere debet primariò, ut remedii reſpectu vel vis plus minus recondita, ceu perla ex ſtercore, eliciatur, vel virulentia caſtretur, aut potiùs quaſi invertendo corrigatur: Ægri v. intuitu, ut commodiùs aſſumi, quàm crudum, & ita melius ipſi applicari poſſit.

§. 2. Simplicibus verò aut compoſitis jam in officina quæ proſtant, tam Medici intentioni, quam ægri ſaluti ſufficientibus, artificioſa inprimis præparatione exaltatis, haud opus erit nova compoſitione; quin ſimpliciſſimè à Medico in ſchedula præſcribuntur, & ſignaturâ vel generali, vel in gratiam ægri interdum ſpeciali, ſubſcribuntur. Quid opus eſt miſtura ex S. V. camphor. eſſent. theriacal. ſpiritu C. C. Nitri, &c. nova diaphoreſin ægri procurare, ubi Miſtura ſimplex, aut genuina ejus proles, Tinctura bezoardica, ritè tamen, quod rarum eſt, paratæ, ſatisfaciunt? quid compoſitionibus novis theriacalibus, quas ordinariò theriaca ipſa ſimul ingredi amat, fatigare miniſtros? ubi theriaca ſola ritè adminiſtrata, aut Diaſcordium Fracaſtorii ſufficiunt. Pulv. Card. benedicti crebriori uſu ſe curant febricitantes plebei, citra tot. pulv. aut compoſit. febrifugarum abuſum. Balſamus Copayvæ quatenus interno ſui uſu gonorrhœæ reſiſtere tam appropriatè valet, eo ipſo tot aquarum & eſſent. caſtitatis, ſyruporum, decoctorum, pulverum, & emulſionum compoſitiones ſuperfluas reddit; ſicuti externè quodvis vulnus citò, tutò, & jucundè curando non ſecus ac Ol. mommord. infuſ. aut. Ol. ſem. hyperici expreſſ. & cum eo concinnatus balſ. Sulphuris, nos tot balſamis vulnerariis, Ol. balſamicis emplaſtris & miſturis interdum monſtroſis, ſuperſedere poſſe, oſtendit. Talia itaque ſelecta, vel ſimplicia vel compoſita, facile ordinari à medicô ac præſcribi citra alias inſigniores cautelas poterunt.

§. 3. Si verò circumſtantiarum plurium, ac præ cæteris ſymptomatum urgentium ſyndrome, in noſtris morbis, utplurimum complicatis, & ex intemperantia otioſa ferè anomalis, adeò urgeant, ut conſuetis iſtis officinalibus conſulere ægro nequeat Medicus, neceſſe eſt ſæpius, extemporaneas ut ordinet compoſitiones, & ſchedulæ inſcriptas Pharmacopœo miſcendas tranſmittat, quæ magiſtrales aliàs, (ad modò dictarum differentiam) dicuntur. Siquidem officinales ferè majoris apparatus eſſe ſolent præ magiſtralibus, ob extemporaneam compoſitionem, neceſſariò promptius commiſcibilibus. Ordinata talis remedii ac circumſpecta præſcriptio, Formula aliàs dicitur, de cujus genuino tantùm præſcribendi modo, uſum, applicationem, cautelas, &c. Practicis ſpecialibus remittendo, hoc loco agimus.

IV. In his ergò præſcribendis Philiatro 2. conſideranda: 1. Materia, ejuſque debitus inprimis ſelectus; 2. Forma, externa ſcil. ſeu materiæ iſtius concinna ad ſe invicem adaptatio, ut ægrò meliùs & jucundius applicari, ſive internè ſ. externè, queat, in quo Finis conſiſtit. Materiam conſtituunt ipſa ingredientia, qualiacunque fuerint, ex penu 3. Regnorum depromta, ſimplicia l. compoſita. Formam v. abſolvunt horum ſub præſcriptione ſitus ſ. ordo, reſpectiva proportio, præſcribendi modus, & denique in certam texturam, à medico intentam coaleſcentia, quarum hæc principalis, illæ ſubordinatæ, dicendæ ſunt.

V. Ingredientia non corpora elementaria aut omnium prima, ſed jam plus minus (ſub tali reſpectu) compoſita, adeoque formis ſuis ſpecificis & dependentibus inde qualitatibus & proprietatibus reſpectivis inſtructa ſunt. Unde in iiſdem conſideranda 1. quantitas, 2. qualitas. Circa quantitatem 3. materiæ dimenſiones & hic ſuo modo attendendæ: longitudo ſecundùm illorum multitudinem, latitudo ſecundùm doſin, profunditas ſ. conſiſtentia, h. e. ex miſtis illis coaleſcens moles, & ejuſdem color, ſapor, odor, &c. Circa qualitatem v. conſideranda in ſpecie (apparens licèt tantùm nobis) ſimilitudo & contrarietas, tam reſpectu ſui ipſius in genere, quàm reſpectu ad corpus ægrum in ſpecie. Atque his Materiæ habitus eſt expoſitus. Formæ ratio jam præcedenti §. ferè fuit declarata, & hujus in reſpectu in materia iſta ratione longitudinis debitus Ordo; ratione latitudinis concinna proportio; & ratione profunditatis debitus præſcribendi miſcendique modus conſiderandus. Ex quibus tandem eſſentiale Formulæ, quaſi mechanicum concretum, coaleſcit.

§. 6. Pateſcit ex dictis ſimul, neminem concinnam, & quæ Medicum decet, formulam compoſiturum, niſi 1. exactam Materiæ Medicæ ſibi comparaverit notitiam ſecundùm omnia 3. regna; eamque tam externam, ſive quoad attributa à priori ſenſualia, qualis in officinis Pharmaceuticis & Mercatoriis, comparanda, quàm internam, ſ. quoad attributa à poſteriori cognoſcibilia, h. e. operandi vires vel facultates nonniſi per experientiam, vel propriam vel alienam (ſcriptorum Medicorum) cognoſcibilem. In hunc finem vel ineptè etiam curioſum præſtat eſſe Philiatrum ſub ſtudii Medici curſu, ut in omnia ubicunque obvia minutiſſima, quæ, qualia, quan-

quanta, &c. sint? unde nata? cujus usus, vel mechanici vel naturalis? &c. sive intelligat, sive non intelligat, inquirat sedulò, etiamsi risu interdum excipiantur talia quæsita: dici non potest, quanta copia rerum in occulto & non sentientibus colligatur hoc pacto, quanta experientia, & denique quantus usus postmodum inde emergat. 2. Præparationem simplicium saltem planiorem exactè calleat, quod sine operationibus chymico-mechanicis fieri nequit; harum enim medio aperitur plus minus, alteratur, concentratur, respectu aliorum varia Phœnomena exhibet idem simplex, &c. Propterea Laboratoria Chymicorum, Medicorum, Pharmacopœorum, quinimò juvat & mechanicorum, quicunque subjecta quædam ad materiam medicam spectantia tractant, visitare, attentus si sit, nunquam sine nova præparationis cujusdam, vel enchiriseos, &c. observatione discedet, nam & sic apud Oenopolas, zytopeptas, pistores, quæ menti curiosæ satisfaciunt, reperiri licebit; non secus ac apud aurifabros, claustrarios, stannarios, &c. quin & proprias manus adhibeat, & carbones tractet ad Helmontii imitationem, nec deterreatur à crebriori infausto successu, sive enim procedat ex voto, sive reluctetur tentamen, semper aliquid observare contingit, alibi quod proficuum esse potest, & hoc medio optima remedia, elegantissima artis opera, &c. inventa fuerunt; modò non saltum faciat, ac mox prolixos aut laboriosos, aut non nisi exercitatis imitabiles processus inchoët; tales enim nihil commodi, saltem sumtuum perditionem, & in capite confusum Chaos Chymicum, reportant. 3. Compositionum officinalium optimè gnarus sit; partim ut adhibere debitè easdem, partim aliis associare aptè queat; aliàs metuendum omninò, ne cœco impetu quid pro quo interdum arripiendo, empiricum temerarium, non circumspectum agat Medicum. His ita primò observatis, certus sum, quòd facillima erit quævis formulas præscribendi ratio: sub quorum ignorantia non nisi trepidante corde & manu, vel ob sanitatem in ægro, vel ob famam in Medico, utrumque ex inepta formula, periclitantem, aliquid in schedula consignari poterit. Quod si nimis latè extendi requisita talia videantur, restringi possunt ad ea, quibus in præscriptione sæpiùs & frequentiùs utimur, ut hæc saltem juxta supposita benè calleat; pro ulteriori vero artis incremento & aliis pro viribus incumbat.

§. 7. Jam ut specialius ista tam Mat. quam Form. requisita consideremus, se offert quoad materiam, 1. ejus multitudo. Equidem felicem istum ægrum prædicat Helmont, cujus medicus novit curare simplicibus, & dolus est, secundum Arnoldum de Villanova, compositis uti, ubi simplicia sufficiunt: scil. ut simplex victus saluberrimus & Naturæ convenientissimus, ita pariter Pharmacia: Natura utroque paucis contenta est. Quod si ex §. 3. compositis utendum sit formulis, quævis vitanda multitudo, quæ nec Medico, nec Remedio, nec Ægro, conveniens videtur: Non Medico, cum semper ignorantiæ cujusdam videatur indicium, tanta sub magistralibus compositionibus farrago, quasi inter tot ac tanta, simplicia aut composita, plus minus homogenea aut heterogenea, pro præsenti casu debitum delectum instituere nesciat, id quod materiæ Medicæ superficialem ferè cognitionem innuit. Laboramus abundantiâ potiùs & luxuriâ remediorum, quàm penuriâ, selectu saltem opus est, qui vix quàm per experientiam, ac per cognitionem texturæ materialis secundum minima, ex vi seminis nata, ceu operationum instrumenti, obtineri potest: præsertim ubi non tam universalibus, sed quod magis expetendum, particularibus sive appropriatis ac specificis ægro succurrere est animus. Symptomatum (quam alii urgent) atrocitas & pluralitas ex unâ ferè vel immediatè vel mediatè propullulant radice morbosa, quâ plus minus correctâ, fructus isti morbosi marcescunt; sin atrociùs urgeant, en Opium ritè præparatnm, infracta dosi cæteris sociatum, tantùm non omnibus succurrere solet, externa ut taceam delinimenta. Nec rarum est, quod Naturæ motum, nimium dum damus operam corrigendis symptomatis, vel impediamus vel turbemus. Nec minus adversatur Remedio ex pluribus compositio, siquidem horum genericæ saltem dotes, neglectis utplurimum specificis, considerari solent, utrobique superfluo labore; facultates generales enim carminativæ, aperitivæ, absorptivæ, tribus l. 4. selectis simplicibus, aut uno concinno composito, obtineri possunt. Specifica pauca sunt, quæ paucioribus istis universalibus sociata, scopo satisfaciunt. Quod si sub plurium coacervatione neglecta specifica appropriatum activitatis suæ objectum, (ne per somnium quidem id cogitante medico) inveniant, necessario provocato hinc spirituum impetu, ex symptomatum novitate nova ægro turba, medico solicitudo excitatur. Imò attendendum & hoc, ne talibus compositis vel ex simplici mistione vel ex arctiori per determinatā præparationem in novam texturam unione, novæ vires medicamentosæ, pristinis vel deletis vel infractis, emergant. Simili ratione ac simplici ex mistione pulv. pyrius, aut sclopetans vim fulminantem acquirit, qui strepitus in ☉ fulminante, simplici acidi intensioris additione,

ne, obmutescit, non sine virium detrimento. ☿♎tus simplici saltem cum ☿io vivo mistione, diutiusque continuatâ trituratione, juncta repetita edulcoratione, draco mitigatus sive dulcis evadit, de cujus usu tuto si dubites, saltim Docimasiam Davisonii *Philos. Pyroth. part. 4. c. 27. p. 178.* instituere licet. Jalapa ac colocynthis simplici cum ⊖e tartari (hic quidem addito saccharo) miscela & tritura cicurescunt ferè penitus. Quid fieri jam putandum est, ubi præter mistionem, infusiones, decoctiones, &c. quibus vel exaltantur, vel castrantur, vel immutantur simplicium Vires, accesserit. Minus denique Ægro proficua est ista multitudo, cum perlæ c. stercore simul ingerantur Ventriculo, cui tum demum hic labor incumbit, ut digestioni simili labore concreta medicamentosa dissolvat, donec activæ & medicamentosæ particulæ resolutæ, id quod possunt, operentur: sub quo actu ut non tantùm immutantur plus minus ingesta medicamenta, ita ex opposito ipse ventriculus à tot diversis ingestis non nisi p. n. patietur impressionem: qui dum in ægris languet, & consueta horret, multò magis insueta medicamentosa nauseabit.

§. 8. Ut itaque debitis suis cancellis eò melius circumscribatur quævis compositio magistralis, omnia ingredientia ad 4. hæc puncta cardinalia, quæ sunt 1. Basis, 2. Adjuvans, 3. Corrigens, 4. Constituens, dirigenda veniunt. De Dirigente taceo, lite nondum decisâ. Basis est præcipuum medicamentum, cui ceu fundamento compositionis ac principali ingredienti, sive simplex & ipsa sive ex aliquibus composita fuerit, reliqua tantum adjunguntur. Cætera inter ingredientia minus principalia eminet adjuvans, quod effectum baseos, ut citius se exerat, promovere debet. In quem finem, cùm interdum sensibilior quidam requiratur stimulus, præsertim in purgantibus, etiam stimulans interdum audit: v. g. ☿ii dulcis optimus stimulus est scammonium more Brendeliano præparatum. Quo verò tutius ac simul jucundiùs operentur ista, Corrigens subinde addendum: Nec enim tam benigna aut correcta semper sunt remedia, quin aliqualem, plus minus notabilem, noxiam impressionem, vel ventriculo & intestinis, nervoso generi, ut purgantia; vel aliis partibus hostilem alterationem inferre valeant: corrigentia E. subinde permiscenda. Sennæ operatio Tartari cremore in decocto, ⊖e in infuso, corrigitur; Opii malignitas pipere & castoreo emendatur, ut horum ope illius in spiritus impressio eò melius deleatur. Quin cùm & ingrata subinde sint ægris certo ex puncto, vel odoris vel saporis, &c. remedia, pro infringendis hujusmodi nauseosis qualitatibus subinde quædam, succus citri, ✱, ▽ cinamomi, syr. sacch. &c. addenda veniunt. Cùm denique pluribus modis remedia propinari ægro possint, & ita ex iisdem ferè ingredientibus plures formularum modi conscribi, determinat hanc indifferentiam Constituens, à qua reliqua mutuâ subactione certum consistentiæ modum acquirunt, ut vel solidum, vel fluidum, vel medii modi, evadat medicamentum.

§. 9. Exemplis binis negotium hoc declarare juvat: sit v. g. præscribendus pulv. vel bolus mediocriter laxans: basis sit Jalapa; adjuvans, (quod simul baseos dosin plus minus limitat) crem. Tartari; Corrigens Ol. destilatum macis; Constituens requiritur nullum in pulvere, cùm hic per se ex mistura emergat; in bolo verò conserva fumar. aut fl. tunicæ adhibeatur;

Unde tales fiunt formulæ:

℞. *Crem. tartari* gr. xv.
pulv. jalap. ℈ß.
ol. destill. macis. gutt. ij.
M. f. pulv. D. S.

Purgier-Pulver.

℞. *Conf. fl. tunic.* ʒß.
Crem. Tart. gr. xv.
jalap. ℈ß.
Ol. destill. macis. gutt. ij.
c. s. q. syr. rosar. solut. F. Bolus: D. S.

Purgier-Zucker.

Vel sit ordinanda potio antihypochondriaco-sive hysterico-diaphoretica, repetitis vicibus capienda. Basis sit vel composita, ex Ess. castor. & Liquore C. C. succin. vel simplex, Ess. Castor. c. spiritu ⊖✱ vinoso parata: adjuvante opus est nullo, aut si pro scopo absorbendi vitiosos sapores in primis viis addendum aliquid foret, Lap. ♋r. Unicornu verum, sufficiunt. Corrigens saporis ratione sit succus Chermes, vel syrupus borragin. vel syr. cortic. aurant. Denique ▽ destillata, vel qualiscunque, vel aromatica, vel appropriata, ut interdum dicuntur, pulegii, fœniculi, fl. sambuci, omnia ista sinu suo excipiat, & ita potionem constituat hoc modo:

℞. ▽ *fl. sambuc.* ℥ij.
fœniculi ℥j.
Essent. castor. tartaris. ʒiß. --ad ʒiij.
Liquor. C. C. succin. ʒß. ad ʒj.
Lap. ♋. præp. gr. xv. ad gr. xxiv.
Syr. borrag. ℥ß. ad ʒvj.
M. F. Potio: D. S. **Zertheilende Schweiß-Mistur, auf etliche mal.**

§. 10. Consideranda jam materiæ latitudo, sive præsenti in negotio Dosis, h. e. quanto pondere ac mensurâ ingredientia præscribenda, sive explicitè istud, idque frequentiùs, secundùm. gr. scrup. drachm. uncias, & libras, sive implicitè, idque rariùs,

riùs, tantùm in vegetabilium quorundam partibus aridis, ob faciliorem dispensationem, secundum pugillos, manipulos, fasciculos, numerum parem vel imparem determinetur. Cùm verò omne remedium non nisi respectu hominis sit tale, cui alteratio certa illius occasione inducenda, sive activè sive passivè remedium ad hoc contribuat, ipsi vero homines multum inter se differant, tam habitualiter ex Idiosyncrasia seminali, quam accidentaliter, vitæ generis, consuetudinis varietate, nullius remedii dosis absolutè determinari poterit, quin respectu vel primariò ad individuum patiens, vel secundariò ad cætera associata ingredientia, habito, eadem demum limitanda. Subjectum patiens quod attinet: in eodem remedium vel facilius aut difficilius, vel fortius aut debilius, &c. effectum suum exerit. Siquidem pro partium solidarum majori vel minori eutonia ac robore, fluidarum texturà concentrata magis & firmiori aut attenuata & subtiliori, acrimoniâ in specie volatiliori magis resolvente & remedium actuante, aut fixiori concentrante & remedium enervante, spirituum denique systasi rariori ac magis elastica, vel densiori, ejusdem remedii, etiam in eodem subjecto variat effectus. Qui alios fortiter exagitat Tartarus Emeticus Mynf. in gr. iij. hypochondriaco-melancholicos vix tantillum etiam sub triplâ movet dosi: Dum ☉ fulminans infanti lactanti tutò ad gr. j. porrigitur, ceu polychrestum iisdem auxilium, ultra gr. ß. unâ vice vix dare poteris eidem non ita diu ablactato: illud ipsum ad gr. iv. cum pauco arcano duplicato Tertianario ultra x. secessus provocaverat, quod alia occasione in quartanario ad gr. ix. cum quibusdam absorbentibus ne minimum commotionis sensum induxerat. Mirum quantas doses, repetito etiam usu, opiatorum, optime ferant phthisici ac dysenterici? Apoplecticum vix potentissimus naribus insufflatus excitat helleborismus. Adeoque in quovis remedio toties variat dosis, quoties individuum vel numero diversum, vel numero idem, secundum 3. res Medicas diversimodè alteratum occurrit. Ne tamen in suspenso penitùs maneat hoc negotium, nec nisi per experimenta dubia, adeoque suspecta, modò non periculosa, dosis remedii unicuique individuo conveniens expiscanda sit, ob id sicut rectum norma curvi, & juxta statum naturalem mensurandus quasi est præternaturalis, ad adultum, sanum, vel saltem neutrum respicere, & quæ alterationes insequantur certam remedii dosin attendere, eandemque in aliis similiter circumspectè observare convenit, & ista, quam utplurimum (quod in contingentibus necessarii locum supplet) idem ac eodem ferè modo desideratus insecutus fuit effectus, ceu media ordinariaque dosis statuenda venit, juxta quam postmodùm pro individuorum conditionibus summa ac infima, & ita pariter extraordinaria, determinandæ: Sic enim Jalappæ dosis media est ℈j, summa ʒß, infima ℈ß, sed extraordinariè nec ʒj. quendam movere observatur, dum alium gr. iv. l. vi. sufficienter exagitant: conf. Bartholinus *Cent. Hist.* 69. *Epist. cent.* 3. *p.* 130. 133. Ac in hoc sensu apud Materiæ Medicæ Scriptores doses speciales ubivis consignatæ observantur. Ast præter individuum recipiens, & alia ingredientia pro determinanda dosi remediorum simul conferenda; ab his enim impediri ac promoveri effectus medicamentosus assolet. Prout adjuvantia basin plus minus acuunt, corrigentia hanc infringunt, aut refrænant, constituentia concentrant aut diluunt, &c. Jalapæ ℈ß, pro dosi sufficit, si crem. Tart. gr. xv. eam adjuvent, idque eò magis, si præterea scammonii pp. gr. I. eam stimulet: Theriaca longè potentius sudorem movet ✚o juncta. Opiata, quorumvis evacuantium, præter diaphoreticorum, effectus imminuunt: 🜃æ medicatæ efficacius adstringunt ✚ consortio, quasi Osæ factæ. Hisce ergo ingredientibus cæteris baseos dosis absoluta subinde varianda ac determinanda venit.

§. 11. Superest materiæ profunditas seu crassities, hoc est, sub compositione exsurgens moles, & hujus qualitates sensibus gratæ vel molestæ. Harum quædam ante mistionem jam partibus insunt, & compositione vel exaltantur, vel infringuntur; vel non insunt, sed in composito demum ex hujus nova texturâ emergunt. Essentiæ resinosæ rubin. in aqueis vehiculis vel lacteum turbidum, minus gratum, vel lividum liquorem exhibent: quod non æque contingit, S. V. Tartaris. vel Tinctura Tartari si præparatæ fuerint, utut aliquali texturæ & virium alteratione ✚, succus citri, spiritus ⊖is, qui gratiam de cætero multis medicamentis conciliant, absorbentibus marinis ac Ostracodermis copulata, ex dulci salsissimum, quibusdam nauseosum, reddunt saporem. Sulphurea alcalisatis in via humida sociata, ingratissimum fœtorem contrahunt. Sin electuariis spiritum Vitrioli in conservis, aut O c[illegible]d. recipientibus, 🜃ea absorbentia misceantur, super vasis ora motu fermentativo prorumpentia, vel visum, vel tædium ægro conciliant. Tincturæ, syrupi, pro acidorum vel alcalium commercio varias Tincturæ mutationes exhibent. Nauseose dulce & adstringens ♂is Vitriolum, Tartari terræ foliatæ junctum, vel via siccâ secundùm Zwelferum, vel via humidâ in liquore ♂ ☉ c. 🜃æ hujus

hujus certo connubio, concretum tertium novarum plane tam externarũ quàm internarum proprietatum subministrat. In qualitatibus adeoque talibus sensualibus, quantum citra ægri incommodum fieri potest, gratia aucupanda venit sub materiæ miscendæ selectu. Horret decumbentium ventritulus consuetorum alioquin alimentorum odorem & saporem, quidni insuetorum remediorum? & multo magis sensuum cæteris quoque Organis horrorem incutientium. Arte Marteque tandem ubi ingesta fuerint, vel cardialgias, vel præcordiorum anxietates, vel post nauseas Vomitus expectandi. Minùs metuenda talia, ægri palato hinc & naribus accommodata meliùs si fuerint. Quod & de aliarum partium sensu quasi particulari non minus interpretandum, oculis scil. propterea, præ aliis quibusdam partibus, minus acria administranda. Ad hæc multum in recessu omninò habet imaginatio, pro cujus ductu, & hinc spirituum influorum modificato motu, gratius quod est palato remedium, propensionem majorem & quasi amicitiam erga illud in ægro excitabit, ut & assumatur lubentiùs, faciliùs retineatur, & suaviùs operetur. Quoties enim imaginationis ex jussu res alienæ & insuetæ, quia singulari appetitu, atque adeò voluptate assumptæ, remedii appropriatissimi instar aut diuturnas febres, aut chronicos Ventriculi languores tollunt. Licito itaque stratagemate & hinc fallere interdum ægrum juvabit, ut sub fide desiderati à se remedii aliud ipsi simile, sed magis proficuum, propinetur, sanè consensus hic, & imaginationis motus an quies, multum ad remedii effectum promovendum aut modificandum facient. Sequiori in specie sexui crebriùs se gratiosum his in punctis exhibeat necesse est, ob hystericas passiones, aut cardialgias his non raro simillimas, quæ uti per dulcia aut suaviùs odorata provocari subinde (idiosyncrasia summoperè hic attendenda) solent, ita per ingratiora pariter medicamina ob nauseam & ventriculi subversionem, quam sæpius concitant, paroxysmos istos vel revocant, vel exasperant.

§. 12. Post quantitatem materiæ formularum, consideranda ejus qualitas, circa quam ante omnia vitanda Contrarietas, quin eligantur tam sibi, quam ægro Compatibilia. Contrarietas formalis equidem nulla in naturalibus, aut saltem nullibi, præterquam in animali regno; idque ferè quoque sub latiori acceptione, sed saltem effectiva, & quæ respectu nostri ita dicitur, quatenus quædam ex necessitate aut naturali aut artificiali nobis adversantur; vel quatenus sub unione se ita alterant, ut depositis pristinis proprietatibus sensuum ex judicio se destruxisse videantur. Contrarietas hæc effectiva est, quæ in materia miscenda juxta formulæ præscriptum attendenda venit, tam respectu habito ad materiam miscendam, quàm ad ægrum sanandum. In Materia non superficialis illa, qua quædam non benè miscibilia sunt intelligenda, ut Oleosa, v. g. Ol. amygd. dulc. c. 🜄. aut Vino, sperma ceti, &c. Sed quæ magis interius penetrat, & ipsam texturæ mutationem junctam habet, qualis in specie universalia inter ista duo Naturæ & Artis mechanica instrumenta, acidum & alcali, hisque cognata subjecta alia, notari solet. Ex nova enim in 🜔sum textura neutrum propriæ satisfacit destinationi: idque eò minus, si simultanea particularum aliarum syncrisi vel diacrisi novum concretum emergat. 🜔ia alcalisata hinc non præscribenda cum 🜔✳co pro febrium cura, 🜔 vol. Urinos. avolat, concreto 🜔e commun. æmulo relicto. Eadem, sive fixa sive vol. alcalia, ☉is societatem citra sui notabilem alterationem non ferunt. Nec Lixivialia eadem ♂ialibus, præsertim Vitriolaceis, jungenda; illorum enim in Tartarum Vitriolat. saturatio; hujus in crocum ferè adstringentem fit præcipitatio. Nec acida, præsertim mineralia, ac ✚sa, fixatis metallicis aut mineralibus facilè socianda, promptissimè aliud inde concretum emergit pristinis simul utrinque exutis potentiis: Elixyr. propriet. vulg. minùs cum spiritu 🜔✳ci miscendum, cùm novum exinde, mirabiliter alteratum, sub præcipitatione emergat concretum; nisi interdum Medicus ex instituto compositionem talem ex contrariis componat pro obtinendo quodam tertio: id quod obtinet v. g. in potione febrifuga Crolliana Basil. p. 298. ubi extemporaneus Tartarus Vitriolatus, ceu conveniens digestivum, ante paroxysmum propinatur: pertinent pariter huc Misturæ versatissimi in felici praxi Sylvii, passim in Lib. Ejus Pract. annotat. ex ✳o, lap. 🝐. l. coral. & Diascord. &c. combinatæ: mens scil. in talibus formulis non est saturare acidum, & ita aliud intra corpus absorbendi vim in Terreo destruere, sed arrodere saltem superficiali attactu ista objecta, quo intra corpus à potentiori acido promptiùs arripiantur, ac ex ✳o præcipitentur, seu quod dum in istis concentratur, seu ab iis absorbetur, ✳ quasi regeneratum, in corpore in 🜔s. mutatum, abstergendo & resolvendo, & blande stimulando, sui quod erat, faciat officii. Exemplo Tart. & ♂ hæc illustrare placet: Decoctio ♂is c. crem. Tart. solut. mediocris (in qua superficiali attactu Tart. sibi ♂ jungebat) coloris citrini, dulcoris ♂ specifici non adeò intensi, inspissata, donec intense ☉rei esset coloris, instillato spiritu

⊖ ✱ simpl. aut Lixivio ⊖ Tart. vix sensibiliter alterabatur, ab ⚹ vero, spiritu ⊖ & spiritu Nitri, turbabatur liquor Tartareo-♂ialis, & copiosum ponebat sedimentum, non ♀reum ♂iale, sed ⊖inum, quasi granulosum, gustu subacidum, hoc est, perfectus Tartarus regeneratus, qui per præcipitationem per potentius acidum liberatus à ♂ nativa in forma se repræsentabat. Hinc enim, si modò dictis cum acidis intensioribus imprægnatis liquoribus filtro à Tart. separatis, lixivium ⊖is Tartari instilletur, veri ♂ fit præcipitatio, sub formâ sedimenti obscuri nonnihil viridescentis, quod tamen in aëre libero in crocum flavum fatiscit: Simili modo suspicari licet, ♂em in liquore ♂is Tartarisati præfato intra corpus à potentiori acido saturari, Tartarum v. præcipitando regenerari ac dum consuetis muniis fungi. Ex Opposito Crem. Tart. & ♂ana decoctio fortis & multum imprægnata, non tamen potenter adeò Martialis quam tartarei saporis decantabatur, & magma residuum cum nova ∇ diu beneque agitatum & decoctum, liquorem aurei coloris, ad nigredinem vergentis, saporis intensiùs Martialis, reddidit: quem ob fortiorem Mart. & Tart. amplexum, sive potius intimum congressum, nec ⚹, nec spiritus ⊖is, nec spiritus ⦶i, nec spir. Vitrioli, tantillum immutabant, quin omnia hæc acida citra sensibilem alterationem ipsi se permiscebant: par ratio cum alcalibus, siquidem nec à spiritu ⊖✱ci, nec à lixivio ⊖ Tartari, ulla mutatio, adeò perfectum ⊖sum ex ♂e & Tart. concreverat. Quod si liquori dicto, jam acidis imprægnato, alcalia instillarentur, post levem effervescentiam præcipitabatur materia grumosa & grossa, analoga quodammodo ♂i ex Vitriolo præcipitato. Sanè suspicari licet, ♂ extra corpus jam plus minus ita saturatum, minoris usus futurum pro Cachecticorum acidis imbibendis; sicuti ex opposito Tartari acidum, appropriato suo compari alcali Oleoso, per istã in ♂e concentrationem & diuturnam coctionem spoliatum, minus regeneratum iri, sed odore saltem acido, si adhuc separabilis esset, parum vel nihil effecturum.

§. 13. Contrarietatem remediorum extemporaneè componendorum cum Ægro quod attinet: Idiosyncrasia hujus inprimis observanda, à priori licet non cognoscibilis, sive nativa sive adscititia fuerit. Sanè ut sensibus grata, & aliàs consueta, licet deteriora, in Hygiastico usu reliquis omnibus præferenda, teste Hippocrate; cùm tantillum Casei aversati frustulum, clam licet ingestum, totam ex opposito digestionem turbet; ita in Therapeutico negotio, quæ ægro accepta & compatibilia, nec hostilia, forsan melioribus præferenda erunt. Idiosyncrasia ista, tam quoad sensiles immediatè, alias manifestas remediorum qualitates, quàm quoad non sensiles, sed occultas perpendenda. Istæ ex Ægri patent relatu; hunc enim amara, alium acida, dulcia, ⊖sa, &c. delectant; nunc pilulæ, pulveres, potiones, &c. appetuntur. Sed circa occulta illa, quæ nulli sensuum patent, major omninò difficultas; neque enim nisi per experientiam, adeoque repetitas observationes, cognosci possunt, nisi forsan vel ex hæreditario charactere per plures successiones innotuerint, aut ex ægri prævia observatione pateant. Sunt quos castorei sapor aut odor offendit plurimum, alios qui delectat: hi bene anisum, aut cinamomum ferunt, quod aliis fastidiosum est: ✱ quamplurimis in summis est deliciis, cujus tamen vel solo odore lipothymiam incurrit Mulier apud Horstium ex Fabricio *Append. ad decad. 5. quæst. 1. p.* 117. Sassafras lignum præ aliis suave, summè tamen abhorruit Vestalis, apud Panarolum *pent. 5. obs.* 22. Sunt qui gammaros coctos absque perturbatione insigni ne aspicere possunt, in M. A. N. C. *anno* 1. *obs.* 135. *p.* 299. quomodo eosdem in potionibus vulnerariis sustinebunt? Quicquid ergo ægro haud compatibile, & primariò, quod ex Idiosyncrasia repugnat, ex formulis simpliciter exulet.

§. 14. Materia hæc fuit formularum: sequitur Forma; in hac se primò offert Ordo, quo situanda sint ingredientia. Libertate hîc gaudet Medicus, & pro lubitu ferè eandem instituere valet. Concinnior tamen ferè emergit formula, si quæ copiosiùs ingrediuntur, cœteris anteponantur, ut & ea, quæ prius dispensanda aut præparanda, ut in decoctis, misturis &c. Baseos locus simpliciter in arbitrio est præscribentis; non secus ac Constituentia nunc præponuntur, ut in misturis, nunc postponuntur, ut in morsulis; uno nomine, formularum crebrior inspectio, & præscriptarum præparationis observatio, omnia hæc facillima reddunt.

§. 15. In Forma sequitur ingredientium debita proportio, quâ dosis tam generalis eorundem, quam specialis, aptè limitatur. Generalis dosis est ista, quâ ∇, syrupus, ✱, succus, pulv. flor. folia, fructus, &c. pro hac, ista formula ordinariè & aptè præscribuntur, quam vide definitam in Erudit. Wedelio, *de Compos. Med. Extemp. sectione prima p.* 31. Specialis est, quam cujusvis remedii usus & effectus particularis circumscribit: nam alia dosis est C. C. s. △, alia ⊖ vol. C. C. alia Mercurii dulcis, alia turbith. mineral. alia rhabarbari, alia lap. ♋r. &c. In utraque debita proportio observanda. In speciali est proportio inter basin, ejusque adjuvans ac corrigens, ne nimis exaltetur potentia

tia

tia baſeos, nec infringatur ab iiſdem, ſed omnia pro effectu intento obtinendo mutuò conſpirent, & junctim doſin legitimam conſtituant: conſ. §. 10. circa finem. Ex hoc enim de judicio Medici præſcribentis ferè judicari poteſt: Ob id in pulv. §. 9. jalapæ una doſ. ſufficit, ob adjuvans egregium Tartareum: quibus forſan debilioribus gr. 1. ſcammon. additum, integram doſin proportione debitâ compleret. Quoad generalem doſin, ingredientium mutuus ad ſe invicem quaſi ſit reſpectus, ita ut eadem proportione duplâ, triplâ, 4plâ, 6plâ, 12plâ, &c. aut quocunque alio modo his plus minus analogo ſibi invicem aptè reſpondeant, quo æqualis quaſi ac elegans non v. hiulca aut aſpera, fiat præſcriptio. Non equidem de neceſſitate hæc ſunt, cùm ad ornatum tantum faciant, tamen de majori Medici præſcribentis attentione loquuntur. Sic enim in miſtura ſupra §. 9. præpoſita ▽æ ℥j. reſpondet Tincturæ ſ. Eſſent. ʒß. ſpiritus ℈j. pulv. gr. IV. ſyr. ʒj. ad ʒiß. dant hæc doſin integram ſpecialem, triplicata mutuo, pro repetito uſu formulam iſtam ſubminiſtrant: id quod majori omninò fit ornatu quam ſi ▽ ℥IV. Eſſent. ʒiij. ſpiritus ℈iijß. pulv. gr. xvij. ſyr. ʒv. vel VII. invicem confunderentur.

§. 16. Reſtat adhuc, ut formæ ratione præſcribendi miſcendique modum conſideremus, qui vel materiam, vel formam præſcriptionis reſpicit: Materia quidem præſcribitur vel ſimpliciter, vel modificatè: ibi generaliter herb. malvæ, rad. gentianæ, ⊖ abſinthii, Mercur. dulc. ſpiritus ⊖✱ci; hic vero ſpecialiter comæ abſinthii, rad. helleb. nigri præp. rad. chinæ non carioſæ, Mercur. dulc. ad extra, ad intra, ſpiritus ⊖✱ſuccin. ⊖ vol. Viperar. camphor. &c. quæ tamen præſcriptionum inſpectio ſponte docet. Formam denique, quæ reſpicit præſcribendi rationem, eſt hæc vel univerſalis, quibus ferè formulis communis, vel particularis certis quibuſdam propria. Illa in antepoſito conſueto R. ſeu recipe, quod quare quidam adeò horreant, niſi forſan, quod in Veterum ſcriptis non æquè reperiatur, ſanè non video: & in poſtpoſitis M. F. l. a. D. S. hoc eſt. Miſceantur, Fiat lege artis, dentur, ſignentur: ferè conſiſtit; quibus & illud ana ſub æquali ingredientium doſi accenſendum: Hæc in qualibet ferè formulâ aliquid peculiare obtinet, quando in pulveribus præcipitur, redigantur in alcool; in quibuſdam liquoribus filtrentur, colentur; ſtent in MB. per 12. vel 24. horas, hoc eſt, per ℞♂, & quæ ſunt aliæ ſimiles præſcribendi rationes, non niſi ſub ſpeciali formularum tractatione exactè dignoſcendæ.

§. 17. His omnibus ita obſervatis ſub ipſa præſcriptione emergit ſponte ſuâ ipſum Medicamentum ſeu quaſi novum concretum remedii eſſentiale, magiſtraliter quidem ſeu extemporaneè, artificioſè tamen compoſitum, juxta Medici privatam ordinationem, ulteriùs adhibendum.

CAPUT II.

de

Præſcriptione Formularum in ſpecie.

§. 1.

FAcimus jam acceſſus ad ipſas præſcribendarum formularum differentias & diſtinctos modos, iſtos ſcilicet, qui hodiernæ comptiori Praxi accommodati, relictis jam antiquatis ac inuſitatis, & qui pro magiſtrali compoſitione dirigenda, ex tempore à Medico præſcribuntur. Applicatio præſcriptorum per formulas remediorum, eorumque uſus varius, Practicis demandanda venit. Vitabimus enim, quantum poſſibile, confuſionem & prolixitatem, illa errorum, hæc tædii in Philiatro genetrix. Nihil ergò ſumus acturi de ſyrupis, qui pro diſpenſatione ſui ſemper parati proſtant, nec magiſtraliter præſcribuntur. Vina Medicata ad infuſa pertinent, nec peculiarem præſcribendi modum exigunt. Ptiſana pariter, ſive Hordeatum, Hydromel, Oxymel, decoctionum ſpeciales quidam modi, non ſecus ac Diæta ſudorifera, ſive lignorum decocta, tam primaria quam ſecundaria. Deſtillatum inſtaurans eſt non ens, etiamſi ▽ impinguans Epiphan. Ferdinandi in Hiſt. Med. foret, nudum nempe Phlegma, quod ſine ullo uſu hauritur. Decoctum Galli, ſive junioris ſive ſenioris, jam rariſſimi uſus Pharmaceutici, ad culinas relegandum, unà cum juſculis medicatis ac reſtaurantibus, quorum omnium odor ægris vix tolerabilis, nedum ut ventriculus debilis ſub appetitu proſtrato eadem digerat, quin dum calore febrili interiora plus minus æſtuant, cadaveriſantur talia digeſtionis defectu, putreſcunt, aut ſaltem in nidorem abeunt. Conditum idem cum Electuario. Eclegmata ferè inuſitata, quorum locum ſyrupus quidam gratior, v. g. diacod. Mont. ſcabioſæ, vel miſti, vel cum rob. paſſul. min. ſubacti, cum baculo liquiritiæ pro ſcopo temperandi ſive demulcendi aut incraſſandi ſupplebunt; ſicut pro ſcopo attenuandi & reſolvendi iſti de praſſio, de nicotianâ, emeticus Salæ, c. ſpiritus ſulphuris paucis gutt. ſufficient. Pandaleon, Paſta Regia, Maſſa Panis, pineolatum, cupediariis relinquendi, & quantum nutritii vel temperantis roris languidus tabeſcentium Ventriculus ex iſtis hauriet? dum in paſtam tenacem viſcidam in eodem abeunt. Trochiſci magiſtrales vix præſcribuntur

tur ulli, cum ipsi officinales videantur quibusdam superflui. Epithema peculiarem haud exigit formulam, cum fluidi cujusdam, vel liquoris, vel misturæ, vel decocti, vel emulsionis determinatam saltem externam applicandi rationem denotet. Idem dicendum de Clysmatis ac Gargarismatis, quæ saltem in medicamentorum liquidorum, variâ forma adscriptorum, speciali utendi modo consistunt. Fotus humidi, & quæ huc pertinent, Lotiones, Balnea, Insessus, ad decoctorum speciales modos, ex applicandi varietate natos pertinent, nam simili ac decocta modo præscribuntur: etiamsi sicca sacculorum formâ, adhibeantur, eadem tamen præscribendi, alia saltem applicandi ratio. Nec scutum differt à sacculo vel emplastro, dum ventriculo admoventur. Frontale nunc sacculus, nunc epithema, nunc linimentum est. Cucupha est specialis saltem pulverum applicatio; Collyria oculorum sunt remedia, multiplici formulâ præscribenda. Idem de Errhinis valet, Sternutatoriis, apophlegmatisinis, & dentifriciis. Cataplasmata ad decoctionum speciales modos reducenda, sicut interdum ad misturas spissiores. Vesicatoria peculiarem non constituunt formulam, quin prout pulverisati cantharides vel fermento pro cataplasmate, vel emplastro magistrali aut officinali includuntur, suum quod est, faciunt, quid? quod eorum essentia, cuti imposita, vesicas excitet. Suppositoria non præscribuntur sed officinalia ordinantur: ut taceam loco illorum globulos **die Biesem=Kuglen/** commodiùs, si non ut plurimum, feliciùs applicari posse. Quod si extemporaneum desideres, promptè illud ex One ad imitationem Salæ *Append. Myroth. f. 4. §. 13. p.* 840. vel Sylvii *l. 1. Prax. c. XI. & XII. p.* 119. 123. concinnabitur. Quæ & qualia denique præscribuntur hodie pessaria, quin loco eorundem vel injectiones per mettenchytem, vel suffitus per instrumentum Glauberi ligneum, vel optimè per parvam aut Phiolam, aut retortulam vitream, longioris paulò colli, usurpantur, dum harum in specie orificium linteis tenerioribus munitum, sinui pudoris applicatur; fundus v. vasis cum remedio vel solido vel fluido △i carbonum leni propiùs admovetur, ut concitatis hinc effluviis uterus locaque vicina diversimodè alterentur. His ergò partim rejectis, partim ad stationes debitas relegatis, formularum quamvis differentiam 5. Classibus generalibus includemus, & specialiùs pertractabimus.

Sit ergò

CLASSIS PRIMA,

Quæ Pulveres, & iisdem subordinatas formulas, sistit.

§. 1.

Simpliciter in his arida, seu sicca, in minutiores sui partes contundendo redacta, sive jam pulverisata prostent, simplicia ac composita, sive demum pulverisata sint, præscribuntur. Dos. general. pro una vice sit ℈j. ad ʒß. rarò ℈ij. rarissimè ad ʒj. nisi indosi quorundam speciali, v.g. rad. asari ad ʒj. ascendere necesse sit. Usus eorum est tam internus, quàm externus. Internus ceu potior, (de quo modo dicta ferè intelligenda) est, dum capitur in vehiculo convenienti, aut domestico, quod privatim ægro Medicus denunciat, aut officinali, mistura scil. quadam tenuiori, à Medico simul præscripta.

Pulvis absorbens acidum:

℞. *Lap.* ♋ *r. præp.* ʒiß.
Unicorn. fossil.
Coral. rubr. pp.
C.C. *usti*, ana ʒß.
⊖ *absinth.* ʒj.
Nuc. mosch. ℈ij.
M. F. pulv. D. S.

Dämpffend Pulver auf etlich mal.

Dosis quantum largior cultri cuspis capere potest.

Pulvis absque torminibus blandissimè purgans:

℞. *Jalap.* ℈ß. ad gr. xv.
Nit. purissimi. ℈ß.
Scammon. pp. gr. ij.
Ol. destill. anis. gutt. ij.
M. F. pulvis: D. S.

Larier=Pulver auf einmal.

loco solius Nitri etiam Nitri gr. vj. *&* ⊖ ♀ gr. jv. recipi possunt.

Pulvis laxativus antihypochondriacus:

℞. *Crem. Tart.*
fol. senn. s. st. ana ℥ß.
zingib.
sem. anis.
cinamom.
cubebar. à ℈j.
M. f. Pulvis.

Capiatur in jusculo calido vel in principio prandii, vel hora 1. ante prandium: dos. largior cultri cuspis.

Pulvis febrilis laxativus ante Paroxysmum:

℞. *Coral. rubr. pp.*
⊖ *absinth.* ana gr. xv.
scammon. pp. gr. jv.
M. D. S.

Eröffnend Fieber=Pulver.

Pulvis contra epilepsiam infantum ex consensu abdominis:

℞. *Ras. unic. veri*
cran. hum. violenter occisi ana gr. v.
auri fulmin. gr. j. Misc.
Detur in duplo: S.

Sonderliche Pulver.

℞. ▽ *flor.*

℞. ▽ *flor. pæon.* ℥iß.
cinam. spirit. ʒj.
syr. fl. tunic. ʒiß. M. D. S.

Wässerlein zum Pulver.

Pulvis contra variolas & morbillos, præsertim in incremento:

℞. C. C. *f.* △. ℈ij.
Unicorn. fossil. ℈j.
⊖ *card. bened.* gr. xv.
myrrhæ el. gr. xii.
M. divid. in 3. p. æq. D. S.

Außtreibend Pulver.

Siccis hujusmodi, interdum & consistentiæ vel fluidæ, ut Ol. Destill. vel mediæ, ut theriaca, extracta, in dosi tamen exigua, sive infracta, addi solent: verb. gr.

Pulvis Puerilis, in Torminibus cum alvi fluxu:

℞. C. C. *usti præp.* ℈ij.
Unic. fossil. ℈j.
terræ sigill. ℈ß.
Theriac. gr. jv.
Extr. castor. gr. iij.
☍ *destillat. macis* gutt. ij.
M. f. Pulvis: D. S.

Anhaltend Ruhe-Pulver.

§. 2. Subtilissimè tritus pulv. alcool aliàs dicitur: grossior verò ex aromatibus & analogis subjectis, non adeò exactè tritis, cum saccharo mistis, Tragea vocatur. Hujus secundùm Praxin olim usitatam cochlear semis vel integrum, aut ita in formâ siccâ, aut pani Vino malvatico imprægnato, inspersæ, masticando successivè assumebatur, præsertim à pastu, pro corrigenda digestione primâ, inflatione ventriculi, flatibus hinc crebrioribus, & in genere quibusvis malis chronicis, in quibus ventriculus frigidus & hepar calidum passim incusari solent, & exinde alias quoque peptici dicuntur: exempla vid. in Horstio *Observ. l. 4. Obs. 38. p. 210. it. lib. 5. Obs. 3. p. 266. & Obs. 4. p. 268. it.* Sennerto *Instit. l. 5. p. 3. f. 3. c. 14. p. 1415. 1417. & l. 3. Prax. p. 1. f. 1. c. 5. p. 24.* Sed comptior hodierna praxis pro puerorum potius delectamentis, præsertim dum confectiones saccharatæ subinde permiscentur, talia destinat. Loco eorum enim, ex quibus necesse est, ut sub digestione prius ventriculus medicinam præparet, potius spiritus aut ⊖ia vol. aromatica seu oleosa in usu sunt; sive quovis in pastu, sive brevi post eum absolutum, assumantur: in quem finem aptissima eorum videtur præparatio, si aromata selecta, præsertim simul carminantia, cum s. q. ⊖✱ & *Calc. vivæ* mista, hinc ▽ communi humectata, mediocri △ rigore per retort. destillentur, acquiritur sic spiritus seu ⊖ volatile Oleos. in forma humida, quod dosi gutt. 20. vel 30. ab istis trageis sperata auxilia, multùm si non superabit, certè æquè præstabit. Quod si tragea quædam delicata, variis condimenti loco inspergenda aut addenda, desideretur, præscribatur talis perquam grata:

℞. *Cinnam.* part. iij.
cardam. part. ij.
Caryophyl. part. j.
sacchari qu. pl.
Misc. pro pulvere, asservetur usui.

§. 3. Externum quod attinet pulverum usum, varius equidem & multiplex est, pro partis affectæ, & usus differentiis, ast præscribendi modus ubique est idem.

Pulvis ad Intertriginem, & similes externas excoriationes:

℞. C. C. *ust. præp.* ʒij.
Cretæ albæ ʒiß.
ceruss. ʒß.
pulv. ros. rubr. exsicc. q. s. pro gratia coloris.
M. f. Pulvis: D. S.

Einstreu-Pulver.

Nodulo raro includitur, & ita inspergitur.

Pulvis ad ulcera Inveterata:

℞. *Croci & ex Vitriolo præcip.* ʒiij.
Lact. Lunæ ʒiß.
Terr. sigill. ʒj.
myrrhæ.
aloës.
macis ana ℈j.
camphor. ℈ß.
M. f. Pulvis: D. S.

Eusserlich reinigend Pulver.

Conf. Major *Diss. de Lacte Lunæ c. XI. §. 2. & 6.*

Pertinet huc etiam *pulv. erysipelatodes* Mynsichti: *Armament. sect. 5. p. 436.*

Pro oculorum usibus pariter pulveres externi adhibentur, sed subtilissimi, & speciatim Arabico nomine *Sief* appellantur, & modestè oculis insufflantur:

Ad oculum Ungue laborantem:

℞. *oss. sep. pulv.* ℈j.
sacch. cand. ʒj.
Vitrioli alb. ℈ß.
Tutiæ pp. ʒß.
M. f. pulv. subtilissimus: D. S.

Augen-Pulver.

Vid. Poterius, felix Practicus, *Cent. 2. cap. 8. p. 16.* ex quo suppresso Autoris nomine abstulit Riverius *Prax. l. 2. c. 18. p. 184.* Pulvis sternutatorius, ad imitat. Helmont.

℞. *Rad. helleb. nigr. non præpar.*
sacch. albiss. ana ʒj.
Ol. Destill. majoran.
anisi ana gutt. ij.
M. D. S. **Niese-Pulver.**

Vel ad hodiernum morem:

℞. *pulv. tabac. Indic. Virgin.* ℥ß.
majoran. ʒij.

Ol. Destill. lavendul.
anisi ana gutt. vj.
ambræ. gr. v.
mosch. gr. x.
M. F. pulv. D. S.

Haupt- und Nieß-Pulver.

Pulvis dentifricus ad Mobilitatem, Putredinem, cruentationem, gingivarum.

℞. *fl. rubr. malv. arbor.* ℥ß.
C. C. ust. ʒij.
O usti.
nuc. mosch. ana ʒj.
M. F. pulvis subtil. D. S.

Zahn-Pulver.

Quo post oris collutionem, & dentium purificationem, bene fricentur gingivæ.

Pulvis pro suffimigio.

℞. *Sandarach. s. gumm. junip.* ʒvj.
Succini ℥ß.
styrac. calamit. ʒiij.
thuris.
mastich.
benzoës ana ʒij.
M. F. pulv. grossus: D. S.

Reucher-Pulver.

§. 4. Pulveres si excipiantur Conserva, & cum fluido quodam, maximam partem syrupo, pro meliori miscela subigantur, pro una dosi, internè saltem usurpanda, dant

Bolos:

qui cum ita simpliciter saltem degluti endi sint, & quantitate, quantum fieri potest, exigua, ʒß. ad ʒj. rarò ad ʒij. gratia verò majori præscribendi.

Bolus Emeticus.

℞. *Conf. fl. tunic.* ℈j. ad ʒß.
Sulph. ♉ij. *c. lixiv. detonat.* ♀i
& ☉ *per decoct. par.* gr. vj.
Crem. Tart. gr. v.
M. F. Bolus D. S.

Brech-Zucker.

Bolus Laxativus contra vermes.

℞. *Conf. fl. persic.* ℈ij. ad ʒj.
☿ *dulc.* gr. xv. ad ℈j.
pulv. jalap. gr. viij.
(*vel scammon. præp.* gr. ij.)
c. s. syr. fl. persicor. f. Bolus:
D. S.

Laxier Zucker gegen die Würmer.

Bolus in Vomitu nimio.

℞. *Conserv. ros. Vitriolat.* ʒj.
Terr. sigill. ℈j.
laud. opiat. gr. i. ad ij.
Ol. destill. Cinamom. gutt. j.
Cum s. q. miv. cydonior. f. l. a. Bolus, miscendo & expectando, donec aliqualis turgescentia cessaverit:
D. S. **Magen stärckender Zucker.**

Bolus Diadhoreticus febrilis expertus, sed nonnihil ingratus.

℞. *Theriac.* ℈ij. ad ʒß.
specif. febril. Strobelb. ʒj.
Ol. destill. caryophyl. gutt. ij.
M. c. s. q. syr. card. bened. f. l. a. Bolus.
D. S.

Fieber-Latwerge.

Nempe usitatissimè istis modis præscribuntur boli, loco tamen Conservæ etiam Pulpæ quædam spissiores, ut tamarind. it. Electuar. gratiora, ut rosarum, quin & Theriaca, ut in postremo exemplo, sed hæc rariùs, solent recipi. Dum enim vulgus inter euporista sua rob sambuci vel juniperi cum C. C. s. △e aut usto, pro scopo diaphoretico, in Erysipelate & similibus malis, porrigit, quid aliud, quàm bolum ordinat? sicuti ex opposito confectiones, extracta gratiora aliavè, conjungi aptè in boli formam possunt.

Bolus alterans in æstu Ventriculi & hypochondriorum.

℞. *Pulp. tamarind.* ʒij.
Tart. Vitr. Tachen. gr. xv.
Bezoard. min. simpl. ℈ß.
c. s. q. syr. violar. F. Bolus: D. S.

Kühl-Latwerge.

Bolus Analepticus Hypnoticus.

℞. *Conf. fl. borrag.* ʒj.
Conf. alkerm. ʒß.
Laud. opiat. gr. j. ad iß.
M. F. bolus: D. S.

Stärckender Ruhe-Zucker.

quin & si copiosior paulo pulvis fuerit, Conservæ Constituentis loco solus syrupus recipi potest, q. s. pro consistentia debita.

Bolus Purgans:

℞. *Pulv. hypochondr. laxativ. suprà §. 1. descr.* ʒj.
scammon. pp. gr. j. ad ij.
Cum. s. q. syr. ros. solutiv. s. Mucharros.
F. l. a. Bolus: D. S.

Purgier-Zucker.

§. 5. Quod si simili modo, sub mole tamen majori tractentur pulveres, hoc est, si formetur bolus pro pluribus dosibus, erit

Electuarium.

quod modernis subinde Conditum, veteribus verò Opiatum, audit, & hoc ab opio, vel principali vel universali eorum ingrediente. Veterum ista Opiata, aut ad eorum similitudinem confecta alia, v. g. Diascordium Fracast. Antidotus Matthioli, aut Orvietana, Theriaca cœlestis Greiffii, &c. ceu officinalia transeant. Quoad Electuaria magistralia, proportio ingredientium ad constituentia est in genere vel 8pla, vel 6pla, 4pla, &c. prout potentius vel debilius remedium, dosi majori aut minori, idque crebriùs aut rariùs, capiendum volumus. Usus est tantum internus, isque alterativus, solutiva Electuaria haud ampliùs in usu, idqué ob pur-

ob purgantiũ partim horridum saporem, partim ob incertitudinem doseos, & consequenter operationis; siquidem nec subigi æqualiter per totum purgantia, nec electuarii dosis tam accuratè observari potest: quin talium loco in officinis vel passularum laxativarum, vel prunorum, præsertim ad Timæi imitationem præparatorum, it. Cydoniati laxativi, Conservæ rос. vel violar. laxativæ c. mannâ Timæi, & similis compositionum usus invaluit, quæ pro una vice determinata dosi optimè assumuntur. Pertinent huc elegantis compositionis electuaria purgantia, tam cholagogum quàm hydragogum Sylvii *l. 1. Prax. c. 2. §. 46. & c. 7. §. 55.* quæ facilè pro dispensatione ordinaria in officinis præparari possint.

§. 6. Quoad Electuaria Alterantia ergò, sit

Electuar. Antihypochondr.

℞. *Cons. cochl.*
fumar. ana ℥ij.
Ebor. s. △. ʒij.
Lap. ♉*r. pp.*
Coral. rubr. pp. ana. ʒj.
Vitrioli ♂ ℈iv. ad ʒij.
c. s. q. syr. borrag. F. l. a. Electuar.
D. S.

Alterativ-**Latwerge.**

Loco Vitrioli ♂, etiam extractum ♂ cum succo vel pomorum, vel acetosell. vel tamarindorum ad ʒij. vel ℥ß. recipi potest.

Elect. ad fluorem album.

℞. *Cons. fl. anthos.* ℥iij
Ebor. crud. ras. pulv.
magist. succin. c. S. V. ana ʒiij.
lap. osteocoll. ʒiß.
putamin. avellanar. pulv. ʒß
c. s. q. syr. ros. rub. f. Electuarium:
D. S.

Dämpffende Latwerge.

De his electuariis, bis l. 3. de die capitur, magnitudine castaneæ vel nuc. jugland. & amplius, aut quantum binis ternisvé cultri latioris cuspidibus capi potest.

Interdum sine conservis, solo syrupo convenienti excipiuntur, aut c. rob sambuci subiguntur, & hoc in compositionibus quasi theriacalibus, loco Veterum mellis, quibus tamen aliquid fluidi pro meliori miscelâ affundendum.

Electuar. contra Nimium Mensium fluxum.

℞. *Coral. r. præp.*
hæmatit. præp.
Boli Arm. præp.
Unic. veri præp. ana ʒiß.
sem. plantag. ʒiij.
Alum. crudi ℈ij.
laud. opiat. gr. v.
c. syr. plantag. f. Electuarium:
D. S.

Anhaltende Latwerge.

Hisce ceu ordinariis Elect. ingredientibus, interdum etiam rad. conditæ, confectiones, extracta, succi inspiss. it. spiritus, &c. pro circumstantiarum ratione & respectu baseos, item constituentis, infractâ, proportionatâ tamen, dosi commiscentur.

Electuar. stomachale.

℞. *Conserv. menth. crisp.* ℥ij.
anthos.
meliss. ana. ℥j.
rad. zingib. in Ind. condit.
pulv. Zedoar. ana ℥ß.
cinamom.
caryophyll. ana ʒj.
Theriac. Andr. ℥ij.
c. s. q. syr. menth. F. Electuarium:
D. S.

Erwärmende Magen-Latwerge.

Electuar. pro senibus ab Apoplex. metuentibus.

℞. *Cons. fl. anthos.*
menth. ana ℥j.
fl. tunic. ℥ij.
zingib. in Ind. condit. ℥ß.
sem. sinapi.
erucæ ana ʒij.
Coral. rubr. pp.
succini. pp. ana ʒj.
cardamom. ℈ij.
cinamom.
caryophyll. ana ℈j.
⊖ *vol. succin.* ʒj.
c. s. q. spiritus ceras. nigr. f. Electuarium:
D. S.

Haupt-stärckende Latwerge.

B. D. Michaelis aliquando seni cuidam non sine judicio pro analepsi præscripsit.

℞. *Cons. anthos.*
salv.
tunic. ana ℥ß.
Conf. alkerm. ʒiß.
ambræ gr. v.
mosch. gr. iij.
laud. opiat. gr. iß. ad ij.
c. s. q. syr. fl. tunic. f. Electuarium,
Irroretur ▽ cinamom. spirituos.
D. S.

Stärckende Mistur-

Electuarium contra Dysenteriam.

℞. *Conserv. ros. rubr.* ℥iij.
Diascord. Frac. ʒvj.
Tincturæ s. Ess. Cinamom. c. S. V. ♀*is.* ʒiij.
ras. priapi Ceti subtiliss. pulv. ℥ß.
troch. de carab. ʒij.
Coral. rubr. pp.

Off. sepiæ pulv. ana ʒj.
Extr. tormentill. rit. parat. ʒiß.
c. s. q. succi cydonior. vel mivæ cydonior. aromatic. F. Electuar.
D. S.

Anhaltende und Schmertzstillende Latwerge.

De quo creberrimè pro lubitu æger capiat.

In Hæmorrhagia narium habituali, juniorum, ex hypochondriis, &c.

℞. *Pulv. passul. min. vel Conf. ros.*
Rhabarb. el. (*rubr.* ℥iij.
coral. r. præp. ana ʒiß.
Ebor. sine igne ʒj.
Dent. equi mar. ʒß.
Extr. ♂*is cum succo* ʒiß. ad ʒiij.
Cum s. q. syr. rosar. rubr. misc. & fiat Electuarium:

D. S. **Stillende Latwerge.**

§. 7. Quod si pulveres loco constituentis consistentiæ mediæ excipiantur saccharo, in liquore conveniente soluto & denuò inspissato, & in planum per vasculum ad instar infundibuli cum parvo quasi pistillo in medio projecto, emergunt

Rotulæ.

seu, ut aliis audiunt, Orbiculi, it. tessellæ, tali ferè proportione, ut pulverum sit p. j. sacch. excipient. p. III. IV. ad VI. prout potentiores aut mitiores effectu medico easdem expetimus: quibus jam confectis subinde una alteravé Olei cujusdam destillati aut suavioris essentiæ aromaticæ gutt. inspergi possunt. Usus tantùm est internus, isque alterativus, solutivus ferè in desuetudinem abiit: quin usitatissimè in faucium à lympha acriori quacunque occasione læsarum affectibus præscribi solent, ut demulceant istas, dum in ore detentæ successivè liquescunt. Quod si præterea in aliis usibus ordinentur, crebrius masticandæ & deglutiendæ veniunt. v. g.

Rotulæ contra tussim siccam nocturnam, faucium asperitatem, conceptam earum Phlogosin, &c.

℞. *Spec. diaireos usit.* ʒiij.
boli armen. pp. ʒj.
Succ. glyzyrrh. Hisp. ʒß.
c. s. q. sacchari, vel hujus ℥iij. ad ℥iv. *in* ▽ *papav. rhœad. solut.* F. Rotulæ.

D. S. **Hust-Küchlein.**

Conf. hic Rotul. Sylvii *l.* I. *Prax. c.* 20. *§.* 37.

Rotulæ contra inflationem ventriculi, ructus, it. Colicam, &c.

℞. *Ebor. usti præp.*
Coral. rubr. pp. ana ʒß.
Spec. diatr. pipereon ʒj.
Extr. Zedoar.
cortic. aurant. ana ℈ß.
c. s. q. sacchari in ▽ *fœnic. solut. f. Rotulæ, aspergendæ in fine Ol. destill. fœniculi, macis,* ana gutt. IV.

D. S. **Zertheilende Küchlein.**

Rotulæ bibitoriæ quibusdam dictæ.

℞. *Sem. coriandr.* ʒß.
fœnicul.
carvi.
petrosel. ana ʒij.
nuc mosc. ℈iv.
macis.
zingib.
cardamomi.
cubebar.
caryophyll. à ℈ij.
piper. alb.
longi à ʒß.
c. s. q. sacchar. in ▽ *carminativ. Dorncrell. soluti F. Rotul. S.*

Magen-Küchlein.

Rotulæ confortantes:

℞. *Spec. diambr.*
diamosch. d. ana ʒiß.
c. s. q. sacchari ad ℥iij. *in* ▽ *ros. solut.* F. Rotulæ. *sub finem mixtionis addendo confect. alkerm.* ʒß. *vel quantum potest irroretur Ol. destill. cinamom.*

D. S. **Stärckende Küchlein.**

Nempe interdum præter pulveres, & extracta gratiora, confect. Ol. destillata & similia, proportionatâ dosi recipi possunt: sic ex solis Oleis cum saccharo, loco Eleosaccharorum, quibusdam usitatorum, rotulas carminativas præparat Mynsicht. *Armam. s.* 7. *p.* 163.

Quod si denique delicatis admodum, vel pro Pueris, orbiculi purgantes præscribendi sint, hi methodo vel Sylvii *Prax. l.* I. *c.* 2. *§.* 44. vel Timæi *Cas. p.* 427. præscribi poterunt.

§. 8. Quod si præter Pulveres & alia, ad Electuaria recipi solita, dosi, quàm in his, minore, simili modo saccharo inspissato excipiantur, & in formam oblongam quadratam, planam, (in quem finem jam certi moduli lignei aliivè fabricati sunt) redigantur, communiter

Morsuli:

quia mordendo quasi assumuntur, it. ob ingredientium identitatem Electuaria solida, aut Confectio solida, it. à figura Tabellæ, appellantur. De cætero ut Boli cognati sunt Electuariis, ita Rotulæ Morsulis, & contrà; item ut Boli se habent ad Rotulas, ita Electuaria ad Morsulos, & contrà. Res in fundamento quasi eadem. In horum adeoque Morsulorum præscriptione proportio observanda ea, ut pulv. p. I. ana vel duplum reliquorum, conserv. condit. confect. respondeant simul, ad 5plum, 6plum, imò 8plum sacchari. Pro usu saltem interno, eoque alterativo, & potissimùm confortativo, rarissimè

mè aut nunquam hodiè solutivo, ob rationes suprà §. 5. allegatas.

Morsuli contra sodam:

℞. *Spec. diacret. Mynf.* ℥vj.
vel loc. harum:

℞. *Cretæ* ʒij.
ebor. usti præp. ʒj.
lap. ☋r. pp.
Unicorn. fossil.
coral. rubr. pp. ana ℈ij.
nuc. mosch. ʒj.
Cum s. q. sacchari, h. e. ℥iv. vel ℥vj. *in ▽ portulacæ solut.* F. Morsuli.

D. S. **Dämpffende und kühlende Morsellen.**

Quoad hos diacretæ Morsulos: annoto, quod pulv. ex latere cocto intensiùs rubescente, c. s. q. sacchari in morsulos redactus præstantissimum sodæ sit remedium: possit & nucis moschatæ aut macis aliquantulum addi. Vis hæc consistit in substantia Martiali, unde color, (etiam ♎ando ab illo separabilis) in crocum potenter absorbentem per calcinationem ignis mutatâ.

Morsuli Stomachales:

℞. *Conf. anthos*, vel *menthæ* ℥ß.
zingib. in Ind. cond. ʒij.
Spec. Imperat. ʒiij.
Extr. zedoar. ʒß.
Cum sacch. ℥viij.
in ▽ fœnic. solut. f. l. a. Morsuli.

D. S. **Magen-Morsellen.**

Morsuli Præservativi in Malignis.

℞. *Conf. pulpæ citri* ℥j.
Theriac. ʒiij.
C. C. *s. △e*
♁ii diaphor.
♎æ sigill. à ʒij.
Cum s. q. *sacchari.*
in ▽ scord. sol. F. Morsuli.

Irrorentur tempore usus aliquot guttis olei destillati Henis. & usurpentur.

§. 9. Cæterùm hæ & similes formulæ sub hodiernâ Praxi multis suspectæ sunt medentum, quia hostiles manifestò pluribus ægrorum, idque ob sacchari abundantiam paucissimis nostrorum ægrorum aliquid hypochondriaci ut plurimum patientium, cujuscunque fuerint sexus, aut ætatis, tolerabilem, quin fermentando & acescendo, mucaginisque tenacioris forma adhærendo, quibusvis in chronicis morbis symptomata aut exacerbare, aut magis complicare, aut morbum ipsum procrastinare solent. Crebrior adeoque sacch. usus ut non convenit Ventriculo, Autore Helmontio *Dispens. Mod.* §. 30. & 57. ita ceu perquam noxium pulmoni notatur à Garenzier *de Tab. Anglin.* p. 98. & 95. adeoque à crebriori ejus usu & præscriptione in Climate, ægrisque nostris, meritò abstinendum. Accedit & hoc, quod hæ remediorum formulæ, sub tenebris ignoratæ Pyrotechniæ natæ, blandimento potiùs palati ægrorum, aut aliquali remedii varietate, quàm efficacis medicinæ intentione, ordinatæ primitùs videantur: quin potiùs concinniores pulveres, essentiæ, extracta-vè, spiritus, ⊖iaque vol. tam minori ægri ventriculi labore ac tædio, majori verò cum euphoriâ, pro Praxi elegantiori adhibeantur.

CLASSIS II.
Pilulas exhibet.

§. 1. A parvæ pilæ similitudine, aliàs Catapotia ab assumendi modo dictas. Veterum inventum, quo amarissima sua purgantia, ut aloën (apud illos quarumvis pilularum basin) scammonium & colocynthidem propinando, eaque cruda, mellis ope palliata, palatum meliùs fallerent. Massam ita concinnatam ad ʒj. ferè præscribebant, eamque in majores aliquot gr. v. vel vi. vel vii. redactam, quales apud Belgas ferè adhuc in usu sunt, deglutienda offerebant. Concinnior hodierna praxis sub frequenti Pilularum usu ℈j. in præscriptione totius molis vix excedit, adeò ut vix gr. I. attingant singulæ Pilulæ, siquidem quo minores, eò gratiores. Nisi ingredientia, sub parva mole ponderosiora, ut ☿ialia majorem dosin admittant. Usus nobis est tam alterativus, quàm laxativus, & hujus quidem respectu Pilulæ vel extraordinariæ vel ordinariæ s. usuales dicuntur. Purgantes extraordinariæ vel 1. ex officinalibus Veterum cum recentiorum massis additis consuetis stimulis scammonii & troch. alhandal, interdum & aliis appropriatis, mediante liquido, ▽eo spirituoso, Oleoso, &c. præparandæ ordinantur: vel 2. ex Extractis purgantibus, additis iisdem, præscribuntur. Idque pro una vel pluribus dosibus; ibi numero indefinito, hic verò pro dividendis dosibus, bene determinato. Capiantur manè, quacunque ratione fieri potest, jejuno ventriculo, vel post haustum jusculum tenue.

Pilulæ Purg. Catholicæ:

℞. *MP. de hier. c. agar.*
ammoniac. Qu. ana ℈ß.
scammon. pp. gr. ij.
troch. alb. gr. j.
c. s. q. Ol. destill. macis. F. Pilulæ.

D. S. **Purgier-Pillen auf einmal.**

Pilul. Emetico-Catharcticæ antè Paroxysmum intermittentium.

℞. *MP. de ʒb. Ruff.* gr. xv.
Tart. Emetic. gr. j.
scammon. pp. gr. j.
c. s. q. Ess. cent. min. F. Pilulæ: D. S.

Eröffnende Fieber-Pillen.

Pilulæ ad Luem Veneream.

℞. *Extr. panchym. Croll.* gr. xij. ad xv.
☿ *dulc.* ℈j.
troch. alb. gr. ij.
c. s. q. Ess. lignor. F. Pilulæ.

Pilulæ Anti-hypochondriacæ.

℞. *MP. Tart. Querc.* ℈ij.
Vitrioli ♂ ad albed. lenit. calc. gr. v.
scammon. pp. gr. j.
c. s. q. Ess. gumm. ammon. F. Pilulæ.

Capiantur bibendo desuper largum haustum calidum.

Pilulæ Hydropicæ:

℞. *Extr. Elater. rit. parat.* gr. xv.
Mercur. vitæ gr. ij. ad iij.
vel hujus loco
☿*ii dulc. cum* ☿*io Vit. ad imit. Hartmann.* ℈ß.
Extract. troch. alhand. gr. j.
cum s. q. Ess. absinth. F. Pilulæ.

Interdum soli pulveres, vel assumtu ingratiores, vel periculosiores, debito corpore excepti, in Pilulas compingi possunt: v. g.

Pilulæ contra gonorrhœam inveterat. malignam, scabiem ferinam, guttam rosac. contumac. &c.

℞. *Thurbith. minerale Croll.* gr. v. ad vj.
c. s. q. theriac. F. Pilulæ.

Sed vix præscribendæ, nisi robustioribus.

Pilulæ in desperatâ alvi obstructione:

℞. ☉ *fulmin. c. spiritu* ⊖✱ *pp.* gr. vi. ad ℈ß.
c. s. q. extr. helleb. nigr. F. Pilul.

D. S. **Eröffnende Pillen.**

§. 2. Atque tales sunt pilulæ, quas pro scopo sensiliùs commovendi corpus, & repetitis evacuandi vicibus, subinde sub morborum cursu præscribere cogitur Medicus. Cogitur dico; cùm speciosus purgationis titulus ingentem tegat imposturam, cum quævis, præsertim fortior purgatio, tantum noceat, quantum prosit. Cum verò in plurimis morbis chronicis, generali Cachexiæ & affect. hypochondr. & scorbuti titulo comprehensis, copiosior talis evacuatio ferè nociva manifestò esse soleat, cum talia subjecta à leniori etiam evacuante facilè exolvantur, ut loquuntur Practici: ob id, ut saltem primæ viæ quasi per epicrasin à muco vel pituita plus minus viscidâ ac acida liberentur, & ita producta morbosa, si non æquè semper radix morbi (h. e. à posteriori, si non à priori) removeantur, lenioribus, seu quorum vis primas vias non transcendit, ex evacuantibus, nunc solis, nunc appropriatis vel absorbentibus, præsertim ♂ialibus, vel incidentibus, præsertim gummatibus, sociatis, præscribuntur pilulæ, vel quavis septimanâ, vel quovis interlunio semel, idque vesperi, unâ alterâve horâ ante cœnam, unde & Pilulæ ante cibum quibusdam audiunt, assumendæ, ut ita sub chyli vehiculo innoxiè distribui, & circa primas vias saltem suo officio fungi queant. Cùm verò aloës parte sui gummosâ in exili licèt dosi, leniendi tamen huic scopo, dicto modo usurpata optimè inserviat, hinc crebriùs ex hac solâ, ita tamen præparata, ut pars ejus gummosa magis quasi extravertatur, resinosa vero infringatur, vel separetur, tales pilulæ usuales parari solent: quales sunt v. g. Angelicæ Francofurt. Glassianæ, vid. Hoffmannus *Clav. Schrœder. l. 2. c. 73. p. 105. & l. 4. s. 4. p. 635.* it. Ludovicianæ in Pharmacia *p. 179.* it. de ⊖♀ *p. 79.* Tilemannianæ *Mater Med. p. 214.* it. majoris apparatus istæ de aloë violata, de aloë rosata, de quibus Schrœderus *Pharmac. c. 4. cl. 3. p. 253.* ut nihil dicam de aliis huc suo modo revocandis, ut de ammon. it. Tartar. Querc. aloë phangin. c. scammon. de tribus Rufi, & ex his constructis Pilul. Balsamicis Cnœffelii, *Misc. A. N. C. anno 6. & 7. App. p. 19.* Verùm hæ omnes, sive ex aloë solâ, sive ex aliis magistrali compositione natis, constent, ferè ceu officinales vel pluribus in locis introductæ sunt, vel à Medico privatim dispensantur, adeoque ad magistraliter præscribendas minus pertinent: v. g.

℞. *MP. de aloë rosat.* gr. vi.
F. Pilul. minim.

D. S. **Eröffnende Pillen.**

Quod si v. paulo efficaciores, tam pro alterandi quàm pro abstergendi scopo pilulæ usuales ordinandæ, quales ferè omni menstruo spatio sub ultima ☾æ quadra in hodiernâ luxuriosâ diætâ dicto modo ante Cœnam capiendæ, hisce ferè modis præscribi solent:

℞. *Aloës succotr. luc.* ℥ß.
g. ✱*ci c.* ✚ *oscyll. emoll.* ʒij.
♀*i* ⊕*lati* ʒiß.
C. s. q. Ess. & F. Pilul. minores aut saltem mediocres, quarum no. IX. XI. *ad* XIII. *numero scil. ex vulgi superstitione, impari, capiantur.*

Vel sine aloës ex solis alterantibus cum stimulo sensiliore ad imitationem Praxeos Sylvianæ præscribuntur:

℞. *Galban. c.* ✚ *depur.* ʒß
troch. alband. gr. iv.
scammon pp. gr. III.
c. s. q. Ol. Destill. carvi. F. Pilulæ no. XLV.
pro 3. dos. vespertinis.

℞. *Gumm. ammon. c.* ✚ *dep.* ℈j.
Vitrioli ♂ ad albed. calcin. gr. v.
troch. alb. gr. ß.
scammon. pp. gr. I.
C. s. q. Ol. destill. fœnicul. F. Pilulæ minores, pro una dosi quovis mense capiendæ.

Vel

Vel ad imitationem Cnoffelianarum supra allegatarum:

℞. *MP. de ℥b. Ruffi.*
Extr. helleb. nigr. ana. ℈ß.
Vitrioli ♂ ad albed. calcin. gr. v.
scammon. præp. gr. j.
c. s. q. Ess. gumm. ammon. F. Pilulæ.

Atque tales hypochondriacis nostratibus ferè proficuæ existunt: quibus tamen & pulvis suprà præscriptus multum conferre solet, siccioribus nempe istis, magisque exhaustis.

§. 3. Pro alterandi denique scopo pilulæ præscribi ferè solent ex extractis, it. ex pulveribus solis, syrupo vel alio corpore in consistentiam debitam redactis, vel ex utrisque simul, pro varia intentione: e.g.

Pilulæ febriles in chronicis pro infringendo æstu.

℞. *Extr. gentian.*
imperator.
cent. min.
absinth. ana gr. v.
c. s. q. Ol. destill. caryophyll. f. Pilulæ capiendæ ante paroxysmum.

Commodè etiam hisce febrilibus Extr. troch. alhand. gr. ij. ad iij. tam pro alterandi, quàm laxandi scopo, addi possunt, utut sub debita diaphoresi levior laxatio accidere soleat.

Pilulæ sudorif. anodynæ.

℞. *Extr. card. bened.* ℈j.
lignor. gr. v.
theriacal.
laud. opiat. ana gr. ij.
c. Ess. lignor. F. Pilulæ.
D. S.
Schweiß-Pillen.

In Phthisi confirmatâ pro tussi, sudore, &c. nocturnis inhibendis:

℞. *Antihect. Poter.* ℈j.
sacch. ♄ni ℈ß.
extr. Croci gr. v.
laud. opiat. ferm. gr. ij. ad iij.
c. s. q. balf. copayv. F. Pilul. pro 2. dosibus bihorio ante cœnam sumendis.

In Tussi ferina nocturnâ ex lymphâ acriori:

℞. *Extr. Sulph. pulv.* gr. XVII.
myrrhæ gr. iv.
Extr. croci gr. ij.
laud. op. gr. j.
c. s. q. papav. rhœad. syrupi. f. Pilulæ. vesperi capiendæ.

Conf. Pilul. de styrace it. ad Tussim Schrœderi *Pharmac. l. 2. c. 73. p. 252. vel de styrace* Sylvii: *l. 1. Prax. c. 20. §. 36.*

§. 4. Internus hic fuit Pilularum usus; moderni enim quidam easdem etiam usu externo, loco ferè trochiscorum Veteribus usitatorum, adhibere amant; sed rariùs hoc, nec nisi specialibus quibusdam in casibus, v.g. in odontalgia, ex extr. ligni quajaci & laud. opiato c. Ol. destill. origani Cretici formantur pilulæ, denti dolenti l. cavo applicandæ: quo etiam pertinent Pilulæ de Calce viva, it. odoriferæ Mynf. *Armament. s. 7. p. 145.* Sic apophlegmatizantes ex Extracto nicotianæ c. pauco ☿ dulci, c. syr. nicotianæ; it. ex ☿ dulci c. s. q. gummi tragac. ▽ rosarum solutæ, pro juvante salivatione sub ptyalismo ☿eo, &c.

CLASSIS III.
Misturas Varias depromit.

§. 1. Tertia Classis Misturas varias sub se complectitur, ex liquidis primariò & fluidis, secundariò etiam minus fluidis & aridis quoque omnibus multifariis concinnatas, & artificiosè compositas, usui tam interno quàm externo inservientes. Internè quæ usurpantur, ordinariò ab assumendi modo Potiones appellantur; externæ v. potissimum Epithemata audiunt. Internè latissimè patet earum usus, cùm quovis fere in morbo adhiberi pro quovis scopo possint, nisi interdum atonia Ventriculi ac intestinorum moderatum earum usum suadeat. Usurpantur vel determinatis vicibus, auff 2. oder 3. mal/ interjectis semper debitis intervallis, vel indeterminatè, pro lubitu cochlearia aliquot capiendo: illud ubi subitanea magis alteratio per sensiliorem operationem procuranda, viribus utcunque constantibus; hoc vero, ubi successiva mutatio, præsertim in debilioribus, aut in casibus, in quibus cautiùs nonnihil procedendum, magis locum invenit. Duo in Mistura autem distingenda 1. ipsa ingredientia multiplicia; 2. constituens fluidum, qualecunque fuerit. Proportio horum observatur p. p. talis, ratione sc. doseos generalis, quæ tamen per specialem cujusvis ingredientis dosin ratione facultatis specificæ, hujusque sub præparatione magis vel minus concentratæ, determinanda ulteriùs venit. Compositio potionis ordinariæ ℥iv. ad v. vel ℥vj. ad summum, vix excedere solet: cui si arida & facilè subsidentia simul permisceantur, sub usu probè agitanda imperantur.

▽ *simpl. destill.* ℥j.
spirituos. ʒj. ad ʒij.
succi ʒij.
Elixyr. ʒj.
Vol. inflam. ʒj. ad ʒij.
Urinosi ʒß.
acidi gutt. IV. ad v.
syrup. ʒj. ad ʒij. vel iij.
Extract. ℈j. ad ʒß.
pulv. ℈j.
Essent. ʒß. ad ʒj.
Tincturæ ʒß. ad ʒj.
⊖ *vol.* ℈ß. ad gr. XII.
Ol. destill. gutt. ij. &c.

Potio

Potio Antipleuritica.

℞. ▽ *card. bened.*
papav. rhœad. ana ℥iß.
∾ *V. bene camphor.* ʒiß.
mandib. luc. pisc.
dent. apri pp. ana ʒß.
⊖ *vol. cujus vis v, g. mand. lucii pisc.* gr. xv.
Laud. opiat. gr. jß. ad ij.
syr. papav. rhœad. ʒvi. ad ℥j.
M. F. l. a. Potio. D. S.

Zertheilend Tränklein auf etliche mal.

Capiatur pro lubitu cochleatim, semper bene agitando.

Potio Antidysenterica:

℞. ▽ *scordii.*
plantag. ana ℥j.
Cinamom.
⁎ *Vini* ana ℥ß.
El. diascord. Frac. ʒij.
Extr. tormentill. ʒß.
Coral. rubr. pp. gr. xv.
syr. cydon. aromat. ʒij.
M. F. l. a. Potio. D. S.

Anhaltende Stärck-Mistur.

Capiatur cochleatim crebriùs, bene agitando.

Potio febrifuga intermitt.

℞. ▽ *card. bened.* ℥j. ad ℥iß.
Cinamom. ʒj. ad ʒiß.
Extr. gentian. ℈ij.
∾ ⊖ ⁎ *simpl.* ʒß.
syr. card. bened. ʒiß. ad iij.
M. f. Potio. D. S.

Tränklein auf einmal.

Bihorio ante Paroxysmum, moderatè tegendo corpus: urgente magis frigore, ut in quartanis, extracti dosis augeri, it. c. extracto theriacali acui potest, magis v. torrente æstu, ut in tertianis ordinariis, spiritus ⊖⁎ci aucta dosi permisceatur.

Mistura alterans, in incremento & statu febrium continuarum, plus minus malignarum:

℞. ▽ *scordii* ʒiii.
∾ *theriacal.* vel *simpl.* vel *moderatè camph.* ʒiii.
C. C. *s.* △. ℈ij.
Bezoard. min. ℈j.
⊖ *vol.* C. C. *vel viperar.* gr. xv.
Conf. alkerm. ʒiß.
M. f. Potio capienda cochleatim. D. S.

Stärck-Tränklein.

Prout autem specialis dosis ingredientium subinde attendenda venit, etiam potionis particularis formula subinde variat.

Potio Emetica.

℞. *Julap. rosac.*
syr. emetic. Salæ ana ℥ß.
▽ *Cinamom.* ʒj. M. D. S.

Brech-Tränklein.

Loco talium tamen Vina infusionis præparatorum & alium æquè commoda videntur.

Potio Cathartica:

℞. *Resin. jalap.* gr. ix. ad ℈ß.
⊖ *Tartari* gr. v. ad vj.
syr. ros. solutiv. ℥ß. vel q. s. M. S.

Laxier-Säfftlein.

℞. *Resin. scammon.* ℈ß.
sacch. cand. ʒj.
Pulveris. exactè paulatim affundendo succi citri ℥j.
M. F. Potio: S.

Purgier-Säfftlein.

Potio diuretica:

℞. ▽ *alkekengi.*
petroselin. ana ℥iß.
Malvatic. juniper. ʒvj.
spiritus lumbric. Terrest. per putr. ʒj. ad ʒiß.
Ol. destill. terebinth. gutt. iij.
syr. heder. Terrest. ʒiij. ad vj.
M. D. S.

Eröffnender Tranck.

Mistura Therical. sudorifera:

℞. ▽ *fl. sambuc.* ℥j.
✱*i sambuc.* ʒij.
Theriac. ʒj.
ras. Unicorn. ver. gr. xv.
Bezoard. min. ℈ß.
camphor. gr. iij.
M. f. Potio pro dosi una.

Pro temperandâ acrimoniâ bilis, h. e. corrigendo acido volatili plus minus Oleoso in sanguine:

℞. ▽ *portulacæ.*
acetosæ.
fl. papav. rhœad. ana ℥j.
Diascord. Frac. ʒiß.
spiritus ⦶*i dulc. l.* ⊖ *dulc.* ʒß. ad ʒj.
syr. portulac. ʒiij. M. D. S.

Alterativ-**Tränklein auf etliche mal.**

Potio digestiva præmittenda purgationi in affectu hypochondr. & melanchol. in subjectis præsertim siccioris & squalidi magis habitus:

℞. *Seri lactis benè depur.* ℥iv.
Ess. fumar. ʒij.
solut. ♂ *c. s. pom.* ʒj. ad ʒiß.
syr. fumar. simpl. ʒvj. M. D. S.

Digestiv-**Tranck:** pro 4. vicibus, dosin unam manè, alteram vesperi per biduum capiendo.

Mistura s. potio Analeptica, sub & post sudorem in febribus acutis.

℞. ▽ *borrag.*
buglossæ.
rubi idæi ana ℥j.
Cinamom. ʒiij.
succi citri. rec. ʒvj. ad ℥j.
Conf. alkerm. ʒiß.
M. S. **Stärck-Tranck.**

Perti-

Pertinent huc inprimis misturæ Sylvii ex ✕ *c. lap.* ♋, *coral. pp.* &c. revera in Praxi polychrestæ; quæ videantur in ejus Praxi *l.* 1. c. 9. §. 20. c. 13. §. 53. & c. 7. §. 13. c. 30. §. 135. & 182. & passim alibi.

Mistura Antiscorbutica.

℞. *Lactis caprill. vel seri lactis depur.* ℔ij. adde
succi cochlear.
nasturt.
fumar. express. & depur. ana ℥ij. M. D. S.

Scorbutische Milch / auf etliche mal.

Dosis ℥iij. ad v. Edulcorari potest sacchro pro lubitu, & melioris penetrationis ergò, cuilibet dosi Ess. fumar. compos. c. ∽ cochlear. parat. gutt. 30. instillari.

Vel in formâ infusi.

℞. *H. Nasturt. aquatic. m.* iv.
acetosell. cum flor. m. ij.

Contunde in mortario c. s. q. seri lactis: stent in loco tepid. vel in MB. per noct. Colat. manè ℞. ℔ij. D. S. ut antè

Dos. ℥iij. l. iv. quælibet dosis pro lubitu edulcorari potest.

Vel in Decocti formâ.

℞. *Lactis caprill.* ℔j ad iß.
fol. cochlear.
nasturtii ana *m.* j.

contusa & mixta parum ebulliant in olla clausa, exprimantur & colentur.

D. S. ut suprà.

In scorbuto admodum proficuum. Colat. ℥iv. ad vj. bibat æger calidè manè, & bihorio ante cænam: quod si juncta sit febris, potiùs serum lactis recipiatur.

§. 7. Pro usu externo non minùs variæ quoque sunt misturæ ex iisdem quidem ingredientibus pariter compositæ, sed pro varietate partium & usus subinde variandæ, in quo post experientiam judicium Medici omne fert punctum. Si externæ saltem corporis partium superficiei, mediante linteamine vel simplici vel multiplicato, aut panno scarlatino, calidè, tepidè, frigidè, repetitis vicibus applicantur, in genere

Epithemata

vocantur, quæ subinde pro specialium quarundam partium varietate etiam specialibus insigniuntur nominibus: ut pro Fronte Frontale, pro oculis Collyria humida, pro naribus Errhina liquida, pro dentibus & gingivis Liquores dentifricii, &c. &c.

Epithema refrigerans æstum sanguinis polychrestum.

℞. *succi semperviv. maior.* ℥iv.
✚ *Vini acerr.* ℥j.
⊕*i depur.* ʒij.
M. D. S.

Eusserlicher Umschlag.

Applic. v. g. scroto in æstu corporis nimio, in ebrietate, it. in hæmorrhagia narium, addita præsertim camphorâ; vel mammis in hæmorrhagia uteri, item regioni pubis vel plantis pedum, vel fronti, &c. frigidè cum linteis multiplicatis.

Epithema pro ventriculo in Cholera.

℞. *S. V. camphor.* ℥iij.
Theriac. ʒiß. ad iij.
M. pro Epithemate.

In Vomitu febrium malignarum & Pestilential.

℞. *S. V. rectif. vel* ▽ *apoplect.* ℥iij.
Theriac. ʒiß.
camphor. ʒß. M. D. S.

Eusserlich Wasser zum Magen.

Calefiant in Vasculo clauso, & intincta lintea celeri manu applicentur: idque crebrius.

Epithema contra dolorem capitis in febrium æstu, seu Frontale.

℞. *succi* ♋. *fluviatil. rec.* ℥iij.
▽ *fl. sambuc.*
betonic.
flor. papav. rhœad. ana ℥j.
S. V. Camphor. ʒiij. M. D. S.

Umschlag zum Haupt.

Applicentur cum linteis multiplicatis tepidè fronti & temporibus: sed à nimio camphoræ usu in Agrypniis abstinendum, ne somnus magis odoris penetrantiâ impediatur.

Vel aliud contra Cephalalgiam cum Agrypnia in febribus continuis:

℞. ▽ *fl. sambuc.* ℥iij.
apoplect. usit. ʒvj.
Philon. Roman. ʒiß. M. D. S.

Eusserliche Mistur zum Haupt.

Epithema in Cephalalgia ex causâ frigidâ, &c. hemicrania, verticis pertinaci dolore, &c.

℞. ▽ *serpilli*
rosmarin.
salviæ ana ℥ij.
∽ *theriacal. simpl.* ℥j.
C. C. *l.* ⊖ ✱ *ci cum Calc. viva* ana ʒß.
M. S. **Stillend Wasser zum Haupt.**

Frontale contra Hœmorrhagiam narium.

℞. ▽ *papav. rhœad. vel sperm. ran.* ℥iv.
✚ *rosac.* ℥j.
Boli comm. probè exsicc. pulv. ℈iv.
Opii ✚ *o sol.* ℈j.
M. pro Epithemate.

℞. *spermat. ranar. c.* ⊕ & O *asserv.* ℔ß.
sacch. ♄*ni* ad ʒij.
Camphor. ℈j. ad ʒß.
M. pro Epithemate, D. S.

Anhaltender Umschlag.

Collo, item fronti, nec non testibus, in nimia narium hæmorrhagia applicabilia, it. mammis in hæmorrhagia uteri, ac regioni pubis, Hepatis pariter regioni talia frigidè applicari

cari jubent; sed præter alterationem sanguinis subitaneam, forsan & nimiam, visceris læsio, experientia hoc ferè confirmante, metuenda, ne tali occasione diarrhœa quibusdam superveniat, vel in aliis dispositio p. n. hepatis scirrhosa, aliavé chronica inducatur: haud ergo, quam casu ferè extremo huc recurrendum.

Epithema contra tumorem testis inflammatorium cum insigni dolore ac ardore.

℞. ▽ *Calc. viv. rec.* ℔j. ad ℔iß.
S. V. camphor. ℥ß. ad ℥j.
ceruss. l. sacch. ♄*ni* ʒiß. M.F. Epithema.

Urgente dolore etiã Op. ✱ *o sol.* ℈j. *addi potest.*

Non rarum est, ex perverso ☿ii sublimati externo usu sub cosmetici titulo phlogosin, tumorem, dolorem, cum summo cruciatu, interdum & periculo, partibus externis induci: optimum hic epithema, lac tepidum, crebriùs applicatum, post cujus usum, vel etiam sub illius defectu mox in principio

℞. ▽ *Calc. viv. rec.* ℔j.
∽ *V.* ℥j.
ceruss. ʒiij.
Mixta applicentur calidè: D. S.

Linderender Umschlag.

Occasione ▽æ Calc. vivæ non omittendum Epithema polychrestum ad ulcera quævis, dysepulota, ad scabiem ferinam, herpetes exedentes, imminentem plus minus gangrænam, &c.

℞. *Calc. vivæ s. Decoct. rec.* ℔j.
☿*ii. dulc.* ʒj. Misc.
D. sine vel cum Colatura laxiore: S.

Reinigender Umschlag.

Vel magis compositum:

℞. ▽æ ♆*æ rec.* ℔iß.
∽ *theriacal. camph.* ʒiij.
sacch. ♄*i* ℥j.
☿*ii dulc* ℥ß.

Misceantur probè cum vel sine ebullitione. Sic pariter ▽ destillata ex pomis putridis, cui l. ☿ dulcis, l. sacch. ♄ni, pro circumstant. ratione permistum in casibus chirurgicis plurimis, speciatim ulceribus telephiis, ambustis, &c. remedium multi usus existit.

§. 3. Quod si Epithemati immediatus cum parte affectâ concedatur contractus, ut in scabie, ulceribus, &c. misturæ pro indicationum ratione componi poterunt. Ast si pro commodo partium internarum, & principaliter viscerum, hepatis, lienis, Ventriculi, cordis &c. adhibenda veniunt, obs. 1. cùm aliàs penetrare seque insinuare debeant, non nisi ex subtilioribus aut similibus particulis, quæ vehementiori paulo motu operationes suas exerant, constantibus ingredientibus, non verò adstringentibus, terreis fixioribus, &c. componenda eadem esse. 2. Cum applicata pro partium internarum commodo, ferè aut sanè utplurimum calide, minus diu calorem ascititium conservent, quin facilè intepescant, ne dicam refrigerentur, verendum omninò, ne cutis contactu humido tepido aut subfrigido offendatur, quod quilibet in se experiri potest, unde fibrarum strictura, pororum contractura, interdum per consensum totius quasi horripilatio, adeòque non solùm insensilis transspirationis notabilis imminutio, quin & metastaseos, quam Natura in acutis subinde intendit, ex universo ad membra particularia cohibitio. Unde in malignis, cum excretione cutanea conjunctis, Epithemata præcordiis applicanda, meritò hodie suspecta, imò rejecta sunt. Conf. quæ §. 2. de Epithemate Hepati applicando, in alio sensu locuti sumus. Missis itaque epithematis, alias misturas externas consideremus, v. g.

Collyrium pro Oculo polychrestum.

℞. ▽ *solani.*
Cyani.
calcatrippæ ana ℥j.
Vitrioli alb. ℈ß. ad gr. xij.
Solut. filtretur per chartam.
adde Tutiæ pp. ℈ß. ad gr. xij.
M. D. S. **Aeusserliche Augen**-Mistur.

Applicatur tepidè cum linteolis, vel resupinato corpore canthis oculi instillatur.

Collyrium contra Inflammat. Oculorum.

℞. ▽ *plantag.*
flor. Cyani ana ℥j.
album ovor. no. 1.
Onis gr. v. ad viij. vel x.

(modo non spissior paulò ex coagulo nascatur consistentia) conquassentur & agitentur invicem, & hinc linteis duplic. applicentur oculis.

Mistura Ptarmica.

℞. ▽ *majoran.* ℥ij.
Vitrioli alb. gr. xv. ad ℈j.
solut. filtretur. D. S. **Abziehend Wässerlein.**

Vel guttatim in nares insufflando, ut vocant, ex volâ manus recipitur; vel linteum eo leniter madefactum, contortum, naribus immittitur.

Mistura contra Ozœnam.

℞. ▽ *majoran.*
plantag. ana ℥iß.
mell. rosat. ʒvj.
∽ *V. rectif.* ʒiij.

M. & applicentur, vel modo dictis modis, vel etiam cum parvâ syringâ, in deterioris conditionis malo aliquantulum ☿≏*ti* gr. vj. ad ℈ß. addi potest.

Mistura contra Prunellam febrium acutarum.

℞. ▽ *semperviv. maj.* ℔iß.
succi cancr. fluviatil. rec. ℥jv.
⊖ ✱ *depur.* ʒiß.
M. D. S. **Wasser zum Munde.**

Colluitur crebrius eodem os, quin & interdum gargarisantur fauces, aut tepidiusculè in ore aliquamdiu saltem detinetur.

Alia

Alia magis composita.

℞. ▽ *cancr. fluviat. contus. aliquamdiu destillat.* ℥iij.
sperm. ranar. ℥ij.
semperv. maj. ℥j.
Phlegm. Vitrioli rorid ℥iß. ad ℥ij
syr. violar. ℥j.
rof. rubr. ℥ß.
⌽ *c. alcali depur.* ʒiß. ad ʒij. M.

Ubi rejectæ denuò misturæ tales fuerint, lingua palatumque blandè illinantur butyro recenti non salito, spermate ranar. aut ejus ▽ crebrius lota: quod si crusta livido nigricans illam simul obduxerit, aliquantulum sacchari albiss. butyro addi potest: lardum pariter non salitum, quin & salitum, sed utrumque in sperniola ista probè diuque maceratum, butyri loco recipi potest.

Mistura pro dentibus & gingivis à variis affectibus præservativa.

℞. ▽ *plantag.*
sedi min. ana ℥ij.
⊖✳*ci*
tart. ana ʒß. ad ʒj.
M. filtra. D. S.

Zahn-Wässerlein.

Hâc ipsâ dentes ab omni pastu abluantur, & gingivæ blandè fricentur.

Sanè ⊖✳ in ▽ solut. pro dentium ab omni pastu abluitione fœtorem eorum imprimis tollit; sicuti matutina mundificatio cum Urina humana dentes & gingivas à quam plurimis malis præservat.

Misturæ contra Stomacacen seu scorbutum oris.

℞. ▽ *sedi minor.*
prunell. ana ℥j.
spiritus Cochl. ʒij.
mell. rosat. ʒvj.
spiritus ⊖ *q. s. pro grato acidulo sapore.* M. D. S.

Mistur **zum Scharbock des Mundes.**

℞. ▽ *prunell.*
salviæ ana ℥j.
mell. rosat. ʒvj.
O usti ʒß.
spiritus Cochlear. ʒj. M.

His ipsis humectetur linteum, & fricentur eodem gingivæ ac aliæ oris partes, ex scorbuto malè habentes.

§. 4. Superest specialis, eaque duplex, Misturarum differentia, ulterius consideranda, quarum prior diffusior, adeòque majori in quantitate præscribi solita pro pluribus dosibus, unde & potando crebriùs assumi solet, est

Julapium.

Arabum inventum. Potissimum v. in febribus pro compescenda clamosa siti, temperando præcordiorum æstu ac ardore, & mitiganda eorundem anxia molestia, ipsis ægris non satis explicabili, potiones tales ordinari solent; unde ob crebriorem usum præ aliis coloris inprimis rubelli, saporis suaviter aciduli & leniter in recessu quasi pungentis, & odoris jucundioris, gratia in iis attendi debet. De cætero quò simpliciora, eo meliora talia sunt julapia, adeò ut in eorum locum vel Aq. simpl. aut Cerevisia secundaria, cum tertia vel quarta Vini parte diluta, cum infusione cortic. aut taleolorum citri, quibus & sacchari parum pro lubitu addi potest, subinde substitui queant. Cùm enim quavis in febre humorum quorumvis p. n. commotio, perturbatusque in iisdem, in specie sanguine, observetur motus intestinus, vitiari hi ulteriùs à Julapiis magis compositis, & ita facilè fermentantibus, sicque vim digestivam debilem eludentibus, syrupis præsertim aut saccharo copiosiùs imprægnatis, poterunt. Unde si corpus julepi Decoctum vel Infusum quoddam constituat, cætera addenda, & pauciora & diluta magis esse debent. Quo simplicior ex opposito fuerit, eò minùs ventriculum gravat, nec præcordia inflat, facilè transit, primas vias diluit & abstergit, acriora contenta temperat, & diureseos ac diaphoreseos negotium facilitat. Præscribuntur eodem modo ac aliæ potiones, saltem quod tenuioris debeant esse consistentiæ: e. g.

Julepus in nimia siti & æstu Tertianæ cujusvis.

℞. ▽ *fontan.* ℔ij.
Cinamom. ℥ß.
succi citri rec. ℥iß.
spirit. ⌽ *parum q. s. pro grato sapore.*
D. S. **Kühl- und Stärck-Julep.**

℞. *Aqu. endiv.*
acetos.
cichor ana ℥vj.
succi cydon. ℥iß. ad unc. iij.
Tincturæ fl. bellid. ʒiij.
Syr. violar. q. s. pro grato sapore. M.

Julepus in Causo.

℞. *Decoct. rad. scorzon.* ℔iß.
Tinctura ros.
Violar.
bellid. à drachm. j.
Syr. ros. rubr. unc. iij.
♐ *Vitrioli q. s. pro grato sapore.*
M. f. Julapium. D. S.

Kühl-Julep gegen die Hitze.

Julepus in febre malignâ

℞. *Decoct.* C. C. ℔iß.
▽ *cinamom.* ʒvj.
Gelatin. C. C. *rec.* ℥iß.
Succi citri.
rubi idæi.
ribium. ana unc. j.
syr. papav. alb. vel rhœad. vel berber. q. s. pro gratia.
M. D. S. **Stärck-Julep.**

Julepus in Febre scorbutica, quæ alvum simul apertam servat.

℞. *seri lact. depurat.* ℔j.
Decoct. Tamarind. ℔ß.
succi citri rec. ʒvj. vel ℥j.
syr. de toto citro. q. s. M.

Interdum etiam per modum Infusi magistralis præscribuntur Julapia non ingrata, v. g.

℞. *fl. papav. rhœad.*
rosar. ana M. j.
Infund. in s. q. vel ℔iß. ▽ *comm. aut Aq. flor. papav. rhœad. aut seri lact. dep. acidulatæ leniter c. spir. Sulph. per campanam, stent in loco calido, in* MB. *ad extract. Tincturæ.*
Colat. ℞. & adde
syr. jujubin. ℥ij.
Violar. ℥j.
M. pro Julebo:

Item secundùm alios ex Conservis:

℞. *Cons. flor. tunic.*
rosar.
violar. à ℥ß. ad ℥j.
succi Ribium ʒvj. ad ℥ij.
Affunde s. q. Aq. commun. vel Destillat. cujusvis: dissolvantur in mortario cum pistillo, clausoque vase leniter ebulliant.
Colaturæ ℔iß. adde
Tinct. fl. bellid. q. s. pro grato sapore.

§. 5. Cæterùm duo monenda hic restant: 1. potius Aq. fontanâ vel decoctô quodam C. C. eâdem parato, pro corpore julaporum, quàm Aquis destillatis utendum esse, cùm hæ pluribus ferè nauseosæ sint, quin & crebriori usu manifestam Ventriculi atoniam inducant. 2. Acidula Julebis commiscenda, vel esse succos vegetabilium, vel spiritus mineralium. Spiritus hi texturæ sunt firmioris, minus & tardiùs ob id in nobis alterabiles, potentiùs tamen resolvunt & abstergunt, magis diuretici sunt. Ast nimis à constitutivis nostris aliena sunt, vix citra ventriculi laborem & primarum viarum alterationes, nisi cautè administrentur, ferri possunt, adeò temperata in Praxi semper sunt optima. Succi verò isti Vegetabilium Sulph. medicati, ac ita ab alteratione quavis præservati, & qui sponte sua, quicquid est contentorum fermentescibilium, seposuerunt, adeò ut saltem acor nativus, Phlegmate sufficienti dilutus supersit, longè suavius & blandius absque mali cujusvis suspicione ferri à nobis possunt, unde horum potius quàm illorum, sub frequentiori Julapiorum repetitione rationem habendam existimo.

§. 6. Altera specialis misturæ differentia est contractior, & quæ pro aliquot saltem dosibus, ad unc. iv. vj. vel ad summum unc. viij. præscribi solet, & à colore albo opaco, sapore subdulci aut saltem insipido dulci, substantia ingredientium pingui & Oleosa, & usu temperandi, potissimum acrimoniam ⊖sam, Lacti similis cum sit,

Emulsio

dicitur. Scil. semina & nuclei, pulpa candida ac Oleosa turgida, mediante tritu subiguntur cum ▽ appropriatis; illorum drachm. j. pro harum unc. j. edulcoratur mistura pauco saccharo, & ita administratur usu & interno & externo: illo ad Potiones; hoc ad Epithemata refertur: v. g.

Emulsio Analeptica & Hypnotica.

℞. *amygd. d. ambros.* drachm. ij.
sem. papav. alb. unc. ß.
melon. drachm. j.
c. Aq. fl. sambuc. fl. acac. & nymph. ana unc. ij. F. Emulsio: *edulcoretur parum rotulis* manus Christi *perlat.*
D. S. Stärckende Ruhe-Milch.

Emulsio nephritico-Cathartica, it. in suppress. Urinæ.

℞. *sem. violar.* unc. ß.
lithosperm. cont. drachm. ij.
c. s. q. ▽ *fragor.* F. Emulsio ad unc. iv.
Edulcoretur pauco saccharo: D. S.
Eröffnende und Harn-treibende Milch.

Emulsio Epithematis modo ad agrypniam & Cephalalgiam applicanda.

℞. *sem. papav. alb.* drachm. iij. ad ʒvj.
c. s. q. Aq. Hypnot. Dorncrell. F. Emulsio.
D. S. Eusserlicher Umschlag.

Præstantior erit, si solutionis opii c. S. V. ℈j. *ad* ʒß. *addatur, & ita tepidè applicetur; sicut omisso opio, addita S. V. camphorati* unc. ß. *vel camphora ipsa ad* gr. ix. *ad maniam magis accommodata foret.*

§. 7. Manifestum ex dictis est, impropriissimè emulsionis appellationem illis tribui misturis, quas soli pulveres candidi ingrediuntur, cùm præter succum nil emulsionis adsit: quo pertinent superstitionis basi superstructæ die Perlmilche: Talis emulsio impropriè est & fit,

In statu variolar. & Morbillorum.

℞. ▽ *napi,*
aquileg.
card. bened, ana ℥j.
cinam. spirituos. ʒiß.
C. C. *sine* △*e* ʒj.
Bezoard. miner. ℈j.
Unic. fossil. ℈ß.
Sacch. albiss. q. s. M. D. S.
Stärck-Milch.

Cùm verò suo usu non careant hujusmodi misturæ, hinc hodiernâ consuetudine, quæ legis vice fungitur, uterque modus commodè jungitur, adeoque emulsioni propriè dictæ jam paratæ isti pulveres pro efficaciori medicinâ adduntur: sic si in dato exemplo ex sem. aquileg. ʒiij. napi, card. bened. papav. albi

albi ana ʒj. c. istis ▽ in duplo assumtis fiat emulsio, & isti pulv. proportione scrup. ß. ad ℈j. cuivis ℥. emulsionis addantur, foret formula ad variolas hodie usitatissima.

Emulsio ad Gonorrhœam benignam.

℞. *sem. agni casti.* ℥ß.
cannab, ʒij.
c. s. q. ▽ *nymphææ F. Emulsio*:
adde
Off. sepiæ pp.
succin. pp. alb. ana ʒß. ad scrup. ij.
edulcorentur parum c. saccharo.
D. S.

Anhaltende Alterativ-Milch.

Emulsio temperans lympham salsam acrem, pectus affligentem, natâ inde febre symptomatica.

℞. *amygd. dulc. ambrosin.* ʒiij.
sem melon. ʒiß.
c. s. q. ▽ *scabios. F. Emulsio*:
adde.
mandibul. luc. pisc. ʒß.
antihect. Poter. rit. par. scrup. j.
Unicorn. fossil. scrup. ß.
edulcorentur parum.
M. D. S.

Pertinet huc liquor alexipharmacus Zwelferi in *Pharm. Reg. p.* 209. sane in variolis egregius: ad cujus imitationem & alii similes præscribi possunt, utut saporis ratione ad strictè dictas emulsiones minùs pertineat.

§. 8. Observandum autem sub Emulsionum usu, I. quod facillimè alterentur, corruptionem ac acescentiam incurrant; unde minori quantitate præscribendæ, & loco minus calido asservandæ, 2. quod ventriculi tonum multùm resolvant, & facili rancescentia multum ejus functionibus noceant.

§. 9. Adjungendæ his quædam misturæ emulsionibus cognatæ, ex resinosis inprimis constantes, & ferè laxantes. Præter emulsionem seminis Carthami, additione vel rad. mechoacannæ, vel resin. scammon. aut jalap. acuendam, passim notam, resinæ c. ▽ artificiosè sociatæ, & ita resolutæ emulsioni conformes potiones potenter laxativas reddunt.

℞. *sem. melon. excortic.* ʒß. ad ʒj.
resin. jalap. gr. vij. ad scrup. ß.
scammon. pp. gr. j.
misce in mortario marmoreo, sensim affundendo *Julep. rosat.* ℥j.
F. Emulsio D. S.

Purgier-Milch.

℞. *Resin. jalap.* scrup. ß.
dissolv. in s. q. Vitell. ovi.
& c. ▽ *fœniculi* f. Emulsio:
adde
▽ *Cinnamom.* ʒij.
edulcorentur pauco saccharo.
D. S.

Laxier-Milch.

Potentius operatur, quàm ejusdem resinæ eadem dosi alia sub forma, dissolvente illius texturam Vitello ovi, ejus medio minutis sub particulis undique fluidis corporis permiscetur & associatur.

Emulsio Cosmetica.

℞. ▽ *rosar. vel spermat. ranar.* ℥iß.
aut q. V.
Instilla Essent. benzoës q. v.
f. mixtura lactea.

quam pro faciei ac manuum leni abluitione cum spontanea exsiccatione adhibere poteris; quin & præterea de Cosmetico ex marcasita aliquid addere licet.

CLASSIS IV.

Infusa & Decocta comprehendit.

§. 1. Quarta specialis formularum differentia Infusa & Decocta, quæ Græcis Apozemata, complectitur, quorum latè admodum patens est usus, internus pariter ac externus. Nempe ut purum impuro respectu nostri ubique junctum, tam in alimentis quàm medicamentis; ita, quod hodiernæ Artis Spagyricæ primarius ferè finis est, purum ab impuro in medicamento separare, nucleum à corticibus, Q. E. ab involucris elementalibus seu materialibus, idque Tincturarum, Essentiarum, Extractorumque ferè sub titulo, ita jam Veteres idem, rudi licèt Minerva, per infusiones & decoctiones tentarunt, mediantibus quibus vim rerum medicamentosam & in apto liquore, seu menstruo extrahente & solvente, loco crudorum simplicium acquirerent. Adeoque id Infusis ac Decoctis, sive seorsim sive conjunctim, ita ut altera alteram excipiat, instituuntur, (differunt enim saltem in eo, quod pro infusione sufficiat specierum incisione, rasione, contusione, pulverisatione præparatarum, maceratio seu digestio in loco tepido, vel speciatim MB. cui in decoctione ulteriùs super ignem actualem concitatior omnium agitatio & ebullitio, & penetrantior solutio) ad duo semper attendendum; 1. ad objecta infundenda; ad Subjecta f. menstrua cum quibus fit infusio ac decoctio. Mutuus omnino requiritur hic respectus, tam quantitatis quàm qualitatis; quantitatis quidem, ut sibi mutuò sufficiant, qualitatis v. ut invicem appropriata sint: In his duobus enim primarium Decocta & Infusa medicata præscribendi consistit artificium: *conf.* Zwelferus *Pharm. R. p.* 31. *&* 84. *it. Animadv. in Pharmac. August. p.* 146.

§. 2. Objecta ergo quod attinet: ex omnibus hæc desumuntur regnis: 1. Ex animali

mali: partes solidæ duræ & ficciores quævis, v.g. C.C. Ebur, priapus cervi, ceti, splen bovis, viperæ, stercus equinum: ex quibus omnibus (exceptis excrementis) elicitur gelatina, quæ præter generalem nutriendi ac temperandi, adeòque confortandi & blandè refrigerandi usum, de vi specifica sui concreti omninò participare videtur, cùm magnam illius substantiæ partem contineat, quæ sub rigorosiore △e in ⊖ vol.& Ol. larva se sistunt. 2. Ex Vegetabili, quævis plantarum partes & fructus, ut plurimum siccatæ. Resinæ saltim ac gummata minùs his præparationibus, præsertim sub magistrali præscriptione inserviunt. Elicitur sic ex Vegetabilibus, gummeo in recessu, resinosa substantia, in cujus complexibus potissima vis medicamentosa quasi concentrata est, ut ex Decocto lignorum vel absinthii inspissato manifestum. 3. Ex Regno Minerali varia desumi solent: ☉ candefacti in Vino vel Aqu. extinctionem magnificat Burrhus: ♂em Vino infundimus & decoquimus salubriter; eodem candefacto Lac dysentericis appropriatum reddimus; ♀is infusio pro oculorum vitiis laudatissima: ♄ni infusio aut decoctio usui Chirurgico multùm inservit; & in qua crebrius ♄ fusum extinctum fuit, alvum laxare solet; aqua ♁ non solum præparatum sub Vitri, reguli, croci, &c. formâ infusioni apprimè inservit, sed vel crudum idem hodie Decoctis pro diæta sudorifera additur; quin & ejusdem crudi subtiliss. triti unc. ß. macerata per noctem in unc. iij. l. iv. Vini aut aquæ pro dosi una, suprà & infrà purgare, asserit Poterius. De Mercurio res nota quoad aquam sic dictam Hermeticam, it. Decocta lignorum antivenerea. Vitrioli, Onis ⊖✳, Calvis vivæ, pro usu externo decoctiones & infusiones in decocto nigro Mynf. &c. it. sulphuris in Aqu. Calcis vivæ vel lixiviis, passim pariter notæ sunt.

§. 3. Circa hæc v. Ingredientia, præter superius §. 1. monita, in specie attendendum 1. ad texturam eorum specificam, quæ volatilioris sunt naturæ infusioni saltem: aut cum juncta Destillatione Decoctionibus inserviunt, ut antiscorbutica acria, aromatica, sassafras ligneum, &c. nullam vel mediocrem decoctionem ferunt. Unde sub Volatiliorum cum fixioribus mistura, horum maceratio, & hinc decoctio vel ad medias vel ad finem ferè præcipitur, donec cætera illa simul adjiciantur. 2. quæ sunt solubiliora, [illegible]osiora, &c. minùs diu infundenda, parciùs coquenda, cum aliàs ingratum, quia spissius, & facilè alterabile, quia densius imprægnatum; & ventriculo hostile, quia digestioni ejus proprio motu magis reluctans reddunt medicamentum: Contra atque in durioribus & macerandis & diutiùs coquendis accidit. 3. Quæ denique vi medicamentosâ sunt ditiora, parcius; quæ v. pauperiora, copiosiùs &c. recipiuntur, & paratum sic remedium, nunc cum nunc sine expressione colandum præcipitur. Et sic specialis dosis, ut ubique, ita & hic generalem determinat: observandum v. quoad specialem dosin, ferè duplum, interdum 3plum hîc pro decoctione aut infusione recipi, respectu ejus, si in substantia propinaretur.

§. 4. Subjectum sive Menstruum Infusionum & decoctionum pro ingredientium Natura & Medici intentione variat. Communissimum est Aqu. simplex, hinc Vinum, ✚, serum lactis, &c. Idem vel simplex, vel compositum, hydromel, posca, cerevisia, jusculа, Urina, lac: it. Infusa & Decocta jam præparata, &c. Circa hoc observandum: 1. si menstruum est Volatile, minus decoctioni, infusioni saltem, & huic circumspectæ, inservit, ut Vinum, S.V. 2. quo tenuius & dilutius fuerit menstruum, eò cæteris paribus plus imbibendo, potentius & substantiâ medicamentosâ saturatius subministrabit remedium. Hinc Cerevisia præ aqua, Decoctum vel Infusum præ aqu. simplici, minùs huic negotio apta existunt. 3. quo denique interioris & minus penetrantis erit texturæ, eò debilius fiet, minusque medicamentosum remedium; Hinc enim Vinum præ Aqu. ex quamplurimis longè plus elicit. Consultum ob id acuere interdum menstruum pro meliori penetratione & extractione, quin & interdum aliquali ingredientium correctione: quibus usibus Tart. præ aliis inservit, ejusdem crystalli, ⊖, & ⊖ essentiale. Crystalli Decoctionibus inserviunt, cùm sine ebullitione non solvantur, utut post refrigerationem denuò coagulentur, ⊖ Tartari magis in infusis convenit; ⊖v. essentiale in dosi paulò largiori utrique aptissimè jungitur.

§. 5. Proportio ingredientium ad menstruum, ob circumstantias hactenus insinuatas; & alias plures tantùm non infinitas, vix determinari potest. Pro aliquali tamen Idea tali proportione sibi invicem respondere possunt.

lignor. unc. i.
cortic. unc. ß.
rad. ℨvi. ad unc. i.
herb. m. i. *ad.* ii.
flor. p. ii.
bacc. unc. ß.
sem. ℨii. *ad* iij.
aromat. ℨj.

Liquoris quantitas 4pla, 6pla, in mollioribus aut volatilioribus; in densioribus aut fixioribus 8pla & 12pla esse potest. Dum totiùs remedii moles ordinario ℔iß. vel ℔ij. vix excedit. Absumtio in Decocto ad medias,

dias, vel ad 3as, h. e. partes menſtrui reſiduas, interdum ſaltem ad 4tæ partis conſumtionem præcipitur; aut poſt colaturam demum ejus quantitas determinatur, modo tamen non adeò certe, niſi prius menſtrui quantum determinatum fuerit; ſiquidem ad medias, item ad 3as decoctio inſtituta eſſe potuerit, & ita nunc debilius, nunc potentius remedium obtineri.

§. 6. Infuſa ergo vel ſimpliciter menſtruo infunduntur, & ita pulveris formâ c. liquore hauriuntur; vel nodulis linteis raris includuntur, à quo ſucceſſivè, cum aut ſine expreſſione, liquor hauritur; vel Infuſum paratum à ſpeciebus colando ſeparatur, & nunc ita ſolitarium, nnnc ſociatis iis, quæ decoctis addi ſolent, propinantur. Decocta verò ebullitione abſolutâ colantur per pañum vel linteum, & quia ingratiora ferè, quin & interdum incompleta ſunt medicamenta, tam pro efficacia quàm pro gratia, addenda ſubinde quædam veniunt: pro efficacia quidem Electuarium, ſpiritus, extractum, ſyrupus, aut aliud quid à Medico pro intentionis ratione ordinandum, proportione ferè illa, quæ ſupra de Potionibus monita fuit. Pro gratiâ, præter colaturam ſubinde clarificatio cum albumine ovi inſtituitur, ut oculis, quin & ventriculo, magis arrideat; ſicut pro eodem ſcopo & aromatiſatio ſuperadditur, adjectis aromatis ventriculo gratis, & medicamenta plus minus corrigentibus: Ut nihil dicam de addendis dulcibus aut dulco-acidulis pro guſtus ſuaviori alteratione, ſimili ratione ac ſuprà in julepis vel miſturis factum. Sed omnia hæc diſtinctiùs ex particularibus conſtabunt exemplis, per quæ breviſſimum iter, præſertim cum totum hoc negotium & minus difficultatis hodie ac olim habeat, præſuppoſitâ ſolutionum & extractionum doctrinâ ſpagyricâ, & minus etiam utilitatis, ſiquidem Decoctis rariùs præ quotidiano veterum abuſu internè uti ſoleamus.

Infuſa Antifebrilia, in ſpecie contra Quartanas.

℞. *pulv. Chinæ Chinæ* ʒvi. *ad* ℥i.
rad. gentian. ʒiij.
fl. cent. min. p. iv.
piper. long. ʒj.
ſal Tartari ℥ß.
M. f. pulvis.
D. S.
Species **in Wein.**

℞. *Cortic. chin. chin.* drachm. vi.
quajac. drachm. ii. *l.* iii.
Comar. Cent. min. m. i.
cinamom. drachm. ii.
caryophyll. drachm. i.
Lap. ☋pp. drachm. iß.
ſal Tart. drachm. iii.
M. f. pulv.
D. S. ut antè.

Infundatur in Vini vel abſinthitis, vel Gallici, vel Rhenani, menſ. iß. ſubinde agitando.

Tempore uſus omnibus bene commixtis capiatur bonus hauſtus, idque ad imitationem Gallorum; præſertim D. Monginot. Tr. de Cura Febr. per Chin. Chin. uſurpata, rarò fallunt, ſigna coctionis ubi præceſſerunt. Locô Cortic. Peruviani & lignum Colubrin. amariſſ. præſertim in Tertianis, recipi poteſt. Delicatioribus incluſus nodulo pulvis ita infundi, & prævîâ expreſſione Infuſum hauriri poteſt.

Nodulus alterativus & laxativus, in morbis chronicis vernali tempore uſurpandus.

℞. *Com. abſinth.*
fl. cent. min.
HB. cochlear. rec. ana M. ß. ad M. j.
rad. armorac. rec. unc. j.
gentian. unc. ß.
tarax. ʒij.
fol. ſenn. ſ. ſt. ʒvj. ad unc i.
rad. helleb. nigri non præp. unc. ß.
eſulæ non præp. ʒiß.
ſem. fœnic. ʒiij.
aniſi ʒiß.
Cinnam.
Zingib.
caryopyll. ana ʒj.
⊖ *tart.* drachm. iij.
Inciſa & contuſa includantur nodulo:
D. S.
Püſchel in Wein.

Infund. Vini Rhenani menſ. iß. capiatur omni manè bonus hauſtus cum vel ſine expreſſione, prout fortius vel debilius ſe exerit: isquè vel calidus, vel præmiſſo tantillo juſculo frigidus. Jalapa, quæ ordinariò aliàs unà infundi ſolet, omittenda; hæc enim & alia reſinoſa, ceu appropriata menſtruo, nullam extractionem patiuntur. ⊖ Tart. partim pro uſu proprio, dum c. acido Vini in ⊖ eſſentiale abit, partim pro ſcopo corrigendi ſolutiva, ac ſimul promovendi ſolutionem, additur. Loco ejus in hypochondriacis interdum Limatura ♂ additur, quicquid dicat Geigerus in Kelegraphia; acidum enim Vini hanc ſufficienter rodit: ſed nunquam ſimul; ⊖ Tart. enim ♂ alioquin præcipitat.

Infuſus Antiſcorbuticum.

℞. *h. rec. naſturtii aquatic.*
cochlear. ana m. ij.
rad. raphan. ruſtic. unc. i.

contuſ. & conquaſſ. in mortario lapideo infundantur in ſ. q. hoc eſt ℔ii. l. iij. ſeri lactis depurati: ſtent in loco tepido per noct. in vaſe clauſo:

Mane

Mane

℞. *Colaturam,*

adde

Aqu. Cinamom. unc. ß. ad drachm. vi. M. D. S.

Scharbocks-Tranck.

Aut hujus loco lac antiscorbuticum vide suprà §. 1. Class. III. Addi potest pro lubitu vel de saccharo, l. syrupo succo Citri, vel scelotyrb. Foresti, non tamen copiosa ob facilem alterationem dos. unc. iij. l. iv.

℞. *H. cochlear. m.* ij.
rad. helen.
armorac. ana unc. i.
bacc. juniper. drachm. vi.
passul. min. unc. j.

Mista infunde in Vinum vel serum lactis. Potentior est succus, si speciebus istis prioribus sub contusione affundatur seri lactis saltem q. s. pro meliori conquassatione, & ita succus exprimatur; qui vel ita c. pauco saccharo edulcoratus absorbeatur; vel illius unc. iß. sub usu seri lactis q. s. addatur, & ita hauriatur.

Infusum Purgans pro unâ dosi.

℞. *fol. senn. s. st.* unc. ij.
rad. helleb. nigri non pp. ℈ij.
zingib. ℈ß.
sal Tart. drachm. i.

Infund. in s. q. Aqu. comm. l. fumar. stent in loco tepido per noct.

Manè

℞. *Colat.* unc. iij.

adde

Aqu. Cinamom. drachm. iß.
syr. de pom. drachm. iij.

M. D. S.

Purgier-Tränckein.

Infusum Emeticum.

℞. ☿ii *Vitæ vel Croci metall. absinth. qu.* v.

Infund in Vinum Rhenanum: stent in loc tepid. per noct.

Manè

℞. *filtrati liquoris per chartam emporet.* ℥j. ad ℥iß. *consideratione ægri.*

D. S. **Brech-Wein.**

Nempe quantum Menstrui seu Vini hic ante omnia attendendum, ut rectè monet Walæus *Meth. Med. p.* 59.

Infusa Emetica.

℞. *fol. asari rec. no.* viij. ad x.

Minutim incisa infundantur per noct. in Aqu. card. benedict. unc. iv.

Manè

℞. *Colat. add.*
Oxym. simpl. unc. ß.

M. D. S.

Brech-Tränckein.

℞. *fol. asari rec. no.* ix.

Conterantur in mortario lapid. c. pistillio ligneo, affundendo sensim oxymell. simpl. unc. ß. ad unc. j. tamdiu terendo, donec in potabilem succum sint contrita: tunc adde

▽ *card. bened.* unc. ii. ad unc. iv.

M. f. Haustus: D. S.

Brech-Tränckein.

Infusum passulatum laxativum pro hypochondriacis aliisque, qui sicciores sunt alvi.

℞. *Passul. min.* unc. ii. ad iii.
fol. senn. s. st. ʒvi.
cinam. ʒiß.
caryophyll. ʒi.
Crem. Tart. ʒiß.

concisa & conquass. infund. in s. q. Aqu. com. v. g. ℔ij. ad iij.

stent in loco calid. per noct. l. per 24. horas, vase clauso: ubi omnia refrixerint, colentur per linteum densum.

D. S.

Eröffnender Tranck.

Pertinet huc Infusum purgans ex senna pro delicatulis, à D. Michaele olim laudatum.

℞. *fol. senn. s. st. pulv.* ℥j.
Passul. minor. lotar. unc. ij.

Contunde omnia in mortario lapideo, ut fiat pasta, adde

Cinam. ʒiij.
Caryophyll. drachm. iß.

Hinc in vase fictili affund. ▽ ferventiss. unc. xv. misceantur optimè, & asserventur vase clauso in loco tepido vel in MB. per 6. l. 8. horas (aliàs sapor ingratior redditur) liquor filtretur & digestione feces separentur, & clarus liquor per declinationem decantetur, & usui asservetur.

Dos. infant. ʒiij. ad unc. ß. adult. unc. iij. robusto unc. v. quin & alia minus nauseosa purgantia unà infundi poterunt pro subjectorum ratione; sicuti & de Tart. puro aliquid simul propter sennam addi possit.

Pertinent huc Vina infusione aromatum & sacchari medicata, Clareta it. à repetita per manicam Hippocratis seu marsupium laneum colatura, Vina Hippocratica dicta, apud nos ferè rariora, pro scopo analeptico, vel alterativo, vel simul laxativo.

Vinum Hippocraticum seu Claretum laxativum pro sene.

℞. *Bacc. juniper. rec.* ʒvj.
rad. acori veri. ʒß.
fol. senn. s. st. ʒiij.
rad. helleb. nigri ʒß.
Cinamom.
galang.
cubebar.
Zingiber. ana drachm. j.
crem. Tartari drachm. ij.

Infund. in Vini rhenani optim. q. s. v. g. ℔i.

Stent

Stent in loco tepido per triduum, colentur, edulcorentur cum ℥iß. ad ℥ij. sacchari:

Coletur iterum bis vel ter per manicam Hippocratis. D. S.

Stärckend Lauter-Claret.

§. 7. Hisce modis simplici specierum per menstruum extractione præscribuntur infusa: est tamen, quando præterea fermentatio intercedit, quâ mediante in textura gummeo-resinosa meliùs recluduntur species, ac ita exactiùs menstruo uniuntur, & sub minoris digestionis primæ labore altiùs partes corporis subeunt, & alterativas impressiones undique exerunt. Species infundendæ saltem in majori quanto, habitâ ratione liquoris, in quem fit infusio, præscribuntur, & hinc v. g. Cerevisiæ recenti, & à coctura ferventi, vel musto recenter expresso, infunduntur, vel ita nuda, vel nodulo raro inclusa, ut & in medio liquoris suspensa, ut sub alterutrius fermentativo motu potus medicamentosus emergat: v. g. talis est Cerevisia antiscorbutica Timæi *in Epist. l. 6. Ep. 14. p. 428.*

Cerevisia Medicata, anti-cachectica & antihypochondriaca.

℞. *Rad. Cichor. rec.* ℔ß.
helen. rec. unc. iij.
h. scolopendr. ℔ß.
card. bened. m. iij.
bacc. juniper. rec. ℔iij.
Incis. & contus. D. S.

Species **zum Kräuter-Bier.**

Mens. 30. ad 40. quorum quælibet ℔iij. Medicas constituit, infundendæ ante fermentationem, & ita in liquore relinquendæ, donec liquoris peractâ fermentatione fiat transvasatio.

Vinum medicatum absinthiacum.

℞. *h. absinth.* ℔iiß.
card. benedicti
rorismarin. ana ℔ß.
Com. cent. min. ℥iij.
rad. caryophyll. ℔ß.
fl. sambuci
Cortic. citri,
aurant. ana ℥iij.
Incis. & contus. D. S.

Species **zum bittern Wein.**

Pro amphora, (60. mensurarum) una, vel cum semisse Musti, in quem debet fieri infusio.

§. 8. Differendi hinc prolixiùs daretur occasio de potibus medicatis fermentatis, ex succis & liquoribus vegetabilium parandis, in quo artificio Angli excellunt: sed quia ad officinales potiùs labores, quam magistrales præscriptiones pertinent, dimittimus. Unicum saltem potum medicamentosum fermentatum, Viennæ & Austriæ quibusdam in locis usitatum, hypochondriacis inprimis ac lumborum renumque phlogosi & æstu correptis crebriùs vel loco potus ordinarii hauriendum.

℞. *Bacc. junip.* ℔j.
passul. min. ℥x.
tartari Venet. ℥ß. ad ℥j.
fruct. cynosb. cum arill.
acac. c. nucl. ana M. j.

Infunde in ▽ commun. ℥xvj. in vase apto ligneo & prope fornacem, vel loco quodam calido fermentare permittuntur, hinc transvasantur, & pro potu non ingrato asservantur.

§. 9. Simili modo ac Infusa præscribuntur etiam Decocta; differentia enim saltem in præparat. accidentalis. Usus est ferè alterativus, adeò raro hodiè ob ingratas proprietates, doses incertas, & operationes diversas pro scopo solutivo ordinantur, nisi mitius quoddam sennatum aut helleborinum pro una dosi capiendum, &c.

℞. *Rad. polypod.* ʒiij.
helleb. nigri ʒij.
fol. senn. s. st. drachm. j.
⊖ *Tartar.* scrup. j. ad ʒß.
Coq. s. q. ▽ comm. leniter.
Colat. ℞. ℥iij.
adde
syr. de fumar. comp. ʒiij.
♏ *Cochlear.* scrup. j. M. S.

Purgier-Tranck wider den Scharbock.

℞. *rad. polypod.* ℥ß.
fol. senn. s. st. ʒij. ad iij.
Crem. Tartar. ʒß. ad scrup. ij.
c. s. q. ▽ com. l. seri lactis depurati leniter ebulliant ad dissol. Tartari:
Colat. ℞. ℥iij. adde
Aqu. Cinamom. ʒiß.
syr. de pom. ʒiij. M.

Cum tamen Clinico volupe fuerit adhuc Decoctum purgans pro pluribus dosibus ad Imitationem Veterum abligurire, tale præscribi poterit:

Decoctum purgans in scabie.

℞. *Rad. lapathi acut.* ℥j.
helen.
polypod. ana ℥ß.
HB. fumar. M. ij.
scabios. M. j.
fol. senn. s. st. ℥j.
rad. helleb. nigri non præp. ℥ß.
Crem. tartari ʒj.
⊖ *tart.* scrup. j.
Coq. in Aq. com. ℔ij. *ad* ℔iß. *clauso vase leniter. Colat.* ℞. ℔iß *clarif. & aromatis. cum cinamom. addendo*
syr. violar. solutiv. ℥j.
de fumar. compos. ℥ß. M. D. S.

Purgier-Tranck auf etliche mal.

De quo capiat omni manè haustum ad ℥iv. vel v. calidè.

℞. *Decoct. aperit.* ℥iij. l. q. f.
in quibus dissolve
Elect. dia-Cathol. vel *diaphœn.* ℥j.
(vel *Elect. de succo rosat.* ʒvj.
vel *Conf. Hamech.* unc. ß.
Colaturæ adde
Syr. rosat. solut. ʒvj. ad unc. j. M.

Dum colantur post dissolutionem, in paulo majori dosi præscribenda electuaria, cùm multum residui post se relinquant.

§. 10. Alterantia ergò sunt decocta, quæ ordinariò præscribenda veniunt.

Decoctum ad Dysenteriam.

℞. *rad. tormentill.* unc. iß.
fol. plantag.
h. heder. Terrestr.
sanguisorb. ana m. j.
fl. ros. rubr. p. iij.
Ras. priap. Cervi vel ceti unc. iij.
Incis. & contus. coquantur in Aqu. comm. ℔iij. vel IV. ad medias
Colat. ℞. adde
syrup. cydon. aromat. unc. ij. ad unc. iij.
Aqu. Cinamom. unc. j. M. D. S.

Anhaltender Stärck-Tranck.

Decoctum adstringens ad hæmorrhagiam uteri, ex vasorum laxitate.

℞. *rad. tormentill.*
bistort. ana unc. ß.
h. consolid. maj.
sanicul.
pyrolæ.
summit. hyperic. ana m. j.
Coq. in Aqu. chalybeat. q. f.
Colat. ℞. unc. xv. ad ℔iß.
adde
syr. de symphyt. Fernel. unc. iij.
Aqu. Cinamom. unc. ß. M. D. S.
capiantur ad unc. iij. tepidè sæpiùs de die.

Decoctum Vulnerarium internè & externè usurpandum.

℞. *Astacor. fluviatil.* no. xx.
rad. aristoloch. rotund. unc. j.
HB. bugul.
alchimill.
sanicul.
betonic. ana m. j.
Coq. in f. q. Aqu. comm- & Vini.
Colatura detur.

Hoc externè vulnera & ulcera eluuntur, vel etiam plagulæ in eo madefactæ imponuntur: internè adduntur syr. de symphyto Fernel. unc. IV. & hauriuntur bis in die unc. iij. ad IV. horis aliquot ante pastum.

Decoctum refrigerans seu temperans bilem, ut vocant, effervescentem.

℞. *rad. Cichor. rec.* ℥iij.
fl. ros. rubr. m. iß.
santal rubr. ʒiij.
succi Citri rec. unc. j.
Coq. in f. q. aquæ comm.
Colat. edulcoretur pauco saccharo. D. S.

Kühlender Alterativ-**Tranck.**

Coqui etiam possunt in sero lactis, & si succus Citri omissus fuerit, accipi potest serum lactis cum Phlegmate Vitrioli acidulo.

Decoctum Vulnerarium in Renum exulceratione, &c.

℞. *Rad. Consolid. sarac. cum toto* m. ij.
fol. vincæ pervincæ.
alchymill.
heder. Terrestr. ana m. j.
summit. hyperic. m. ß.
ras. glyzyrrhiz. unc. jß.
Coq. in f. q. Aqu. simpl.
Colat. ℞. ℔iß. ad ij.
adde
syr. de symphyt. Fernel. unc. iß.
~ theriacal. simpl. unc. j.
M. D. S.

Heilender Tranck auf etliche mal.

Aliud simplicius.

℞. *seri lactis* ℔ij.
succi citri rec. express. unc. ij. ad iij.

Ebulliant parum, & cum albumine ovi clarificata, & pauco saccharo edulcorata, colentur.

Prodest in febribus pro alteratione; sicuti simili modo cum succo pomor. Borsdorf. matutor. ad unc. IV. vel. VI. tractatum, convenit hypochondriacis æstuantibus, obstructis, melancholiâ affectis, &c.

§. 11. Interdum Infusa & Decocta simul eandem formulam ingrediuntur.

Decoctum alterans & laxans, quod etiam loco Julepi usurpari potest.

℞. *fl. ros. rubr.*
bellid.
papav. rhœad. ana M. ß.
Tamarind. rec. unc. iß.
▽ *comm. vel seri lactis depur.* ℔iii ad ℔IV.
Ebulliant invicem: decocto ferventi infunde
Conf. ros. rubr. rec.
violar.
papav. rhœad. ana ʒvj.
factâ digestione in loco tepido, colentur.
D. S. **Eröffnender** alterativ-**Tranck auf etliche mal.**

De quo bibat æger vel pro lubitu, vel quotidie bis, manè & bihorio ante cœnam.

Decoctum Diureticum.

℞. *ras. ligni juniperin.* unc. iij.
Macerentur per noctem in MB. in ℔iij.
▽ *comm.*
Manè ebulliat ad tertiæ partis consumtionem:
Decocto ferventi infunde
bac. juniper. rec. unc. iij.
rad. fœnicul. unc. iß.

stent

stent in infuso in loco tepid. per 24. horas; manè factâ leni ebullitione,

℞. *Colat.* ℔ij.

adde

syr. de 5. radic. unc. iij. l. iv.

-^- ⊖ *dulc.* ʒj. ad ʒiß.

vel hujus loco potiùs -^- acidi ex nucleis persicorum & dactylor. destillat. unc. j. ad unc. ij. M. D. S.

Harn-treibender Tranck.

§. 12. Volatilia ubi decoquenda sunt, jungatur destillatio; sicuti hoc imprimis urget quoad aromatica carminantia Zwelferus *Pharmac. Reg. pag.* 87.

Decoctum antiscorbuticum.

℞. *Rad. raph. rustic. rec.* unc. iß.

HB. cochlear.

nasturt.

piperitid. rec. ana m. j.

conquass. in mortario lapid. cum Aq. com. vel seri lact. caprill. ℔ij.

Decoquantur in cucurbita suo alemb. munita, & destillentur simul ad medias:

Colat. clarificat. ℞. ℔j.

adde Aquam simul destillatam, in quibus dissolve

Decoctum in affect. chronicis capitis, & pectoris catarrhal. cum tumoribus glandularum colli & faucium insignibus, ex lymphæ motu & crasi vitiatis.

℞. *ras. ligni juniper.* unc. ij.

sassafr. unc. iß.

cortic. lign. guajac. unc. j.

h. rorismarin. m. iij.

Bacc. juniper. unc. iß.

solut. ♂c. s. pom. ℥vj.

sacchari albiss. parum. M. D. S.

Scharbocks-Tranck.

Decoctum in Paralysi.

℞. *ras. ligni sassafr.* unc. ij.

h. rorismarin. rec. m. ij.

Bacc. juniper.

lauri. ana unc. j.

Coq. in Aqu. & V. ana ℔ij. in cucurb. cum alembico operta ad medias:

Colat. & Destillato adde

-^- bacc. juniper. ferm. unc. iv.

⊖✱ *simpl.* unc. ß.

syr. fl. tunic. unc. iv.

M. D. S. **Glieder-Tranck.**

De quo bis vel ter, manè, vesperi, & sub introitu lecti, capiatur bonus haustus.

Infund. in Aqu. & V. ana ℔ij. ad iß.

Macerentur per 24. horas in MB. vase suo alemb. munito, & decoquantur & destillentur ad medias.

Colaturæ & Destillato adde

-^- ⊖✱ *simpl.* ʒiij.

syr. fl. calendul. unc. iij. M. D. S.

Zertheilender Tranck äusserlicher mal.

Decoctum pectorale ad tussim, à frigore externo natam, it. restituens læsiones pulmonum, &c.

℞. *ras. lign. sassafr.* ℥j.

Macerentur in ▽ com. mens. ij. *s.* ℔ vj.

adde

rad. levistic. ℥ß.

helen. ʒiij.

h. heder. Terrestr.

scabios.

pulmonar. ana m. ij.

sem. anis.

fœnicul. ana ʒiij.

Coq. ad tertias, addendo circa finem

ras. glyzyrrhiz. ℥ß.

passul. min. conquass. ʒvj.

Colat. D. S.

Brust-Tranck.

§. 13. Pertinent ad Infusa & Decocta etiam Hydromelita, it. Oxymelita, à menstruo ita dicta, in affectibus pituitosis, vel pectoris vel senum proficua, &c. Propriè autem dicta Mulsa medicata fiunt, dum melli cum ▽ fermentanti infunduntur simplicia medicamentosa, ad instar Vinorum medicatorum, de quibus suprà.

Hydromel resolvens & incidens pectorale.

℞. *h. marrub.*

hyssopi ana m. j.

rad. helenii. ℥iß.

sem. fœnicul.

anisi ana ʒiß.

⩡ *æ fol. tart.* ʒij.

Coqu. in ▽ *simpl.* part. vj. s. ℔iij.

Mell. despum. part. j. s. ℔ß.

bulliant simul ad consumt. 3iæ vel 4tæ part. in fine infunde

pulv. Cinamom. ʒj.

Croci gr. xv.

Colat. D. S.

Lösender Brust-Tranck.

Hydromel Paralyticum.

℞. ▽ *com.* ℔vj.

mell. optim. ℔ß.

despumentur sedulò, coquendo leniter ad 4tæ part. consumtionem:

Colat. adde

h. hyssopi.

puleg.

salviæ ana m. j.

fl. anthos, m. ß.

stent in infus. per 12. horas; manè ebulliant leniter, addendo

Cinamom. ʒiij.

cardamom. ʒj.

cubebar. ʒß.

Colatura D. S.

Glieder-Tranck.

Oxymel Diureticum Laxativum.

℞. *Rad. vincetox.* ℥j.
helleb. nigri ℥ß. ad ʒvj.
HB. heder. terr.
parietar. veræ ana M. j.
bacc. junip. ʒvj. ad ℥j.
gran. alkek. unc. ß. ad ʒvj.
Concisa & contusa infund. in
aquæ comm. ℔iv.
mell. colat. ℔j.
✠ *vini* ℔iß.

stent in infuso in Vitro clauso per aliquot horas; manè ebulliant leniter: Colat. clarificetur: aromatis.

D. S. **Eröffnender Meth.**

pertinet huc Oxymel de Peto Quercet. quod & pectorale est egregium, & simul vim purgandi appropriatam in hydrope obtinet: it. Oxymel absinthites, euporiston Prævotii in morbis chronicis, Fehr *de absinth. p.* 40. *it.* Oxymel ad Asthma Poterii *Cent.* 2. *c.* 44. *p.* 50.

§. 14. Referenda & huc hordeata, sive, ut aliàs audiunt, Ptisanæ, quæ tamen aliæ apud Veteres, aliæ apud Modernos: ibi partim alimentum, partim potus: hic utplurimum corpus pro Julebis, interdum, sed rariùs, ex hordeo ad crepaturam cocto, emulsio paratur, cujus paradigma exhibet Sylvius *l.* 1. *Prax. c.* 14. *p.* 157. Ast hordeata hæc non adeò frequenti hodiè apud cultiores Practicos sunt in usu: 1. quia cruda sunt & ventriculum crudum reddunt, 2. fermentando flatulenta sunt; unde nunquam sine semine anisi aut cortic. citri decoquenda. 3. primis viis & hypochondriis utroq; modò inimica, si tamen pro Julebo alterante expetatur Hordeatum,

℞. *Hord. mund.* m. j.
rad. scorzoner. drachm. iß.
rasur. C. C. unc. j.
cort. aurant. drachm. iß.
Coqu. lento △ *ad crepaturam hordei:*
Edulcoretur pauco sacharo. D. S.
Alterativ-**Tranck.**

§. 15. Quæ frequentissimè adhuc sub hodiernâ Praxi usurpantur Decocta, sunt sudorifera, pro chronicorum morborum curâ ferè in usu, quæ cum ex subjectis fixioribus ferè præparanda, diutiùsque continuanda veniant, omninò & fortiùs decoquenda, & majori quanto ordinanda. Cùm verò sub usu illorum strictum diætæ regimen observandum omninò sit, in specie Diæta apud nos sudorifera dicitur, idque ad differentiam, Lacteæ sub cura scorbuti interdum necessariæ. Veteribus ex uno vel pluribus 4. famosiorum hydroticorum parabantur, quæ sunt lignum quajac. s. sanct. ejusque cortex, sassafras cum cortice, rad. Chinæ & sarsaparil. quibus in curâ luis ♀ꝛæ isti principaliter usi fuerunt. His verò ceu exoticis, & ob id subinde suspectis, ligna nostratia radicesque commodè à modernis adjunguntur, v. g. lignum juniperinum, buxeum, simul anodynum, sarmenta periclymeni, rad. tormentill. bardan. maj. &c. ex quibus nunc solitariis nunc aliis additis, Decocta primaria pro eliciendo sudore, & secundaria seu bocheta, pro potu ordinario ordinantur. Præscribendi rationes tam Veterum quàm modernorum, præter Morellum *de Formul. Remed.* hic & prolixum & accuratum, apud luis ♀ꝛæ Scriptores imprimis videantur: sufficiat saltem in præsenti Idea formam præscribendi recentiorum, quibus ♁ & ☿ superaddere placuit, subjungere.

Decoctum sudoriferum primarium Zwelfero communiter adscriptum.

℞. *Ras. ligni sanct.* ʒvj.
Cort. Ejusdem
rad. sarsaparill. ana ℥ij. ad iij.
ligni sassafras ℥j. ad unc. iß.
☿ *vivi per alcali dep. & in pet. ligat.*
♁ *crud. gr. mod. cont. in pet. ligat.* ā. ℔j.
Incisa & contusa macerentur in ▽ comm. mens. XII. per ♂♀ hinc coquantur ad tertias:
Colat. D. S. **Schweiß-Tranck.**

De quo unc. IV. ad unc. vj. capiantur manè, & unâ alterave hora proliciatur sudor, &c.

Decoctum secundarium.

℞. *Resident. decoct. prior. totam, vel ubi aliud quid addendum, mediam:*
Affund. Aqu. comm. mens. XVIII.
Macerentur per 12. horas, coq. ad consumt. tertiæ partis:
adde
Passul. minor.
major. enucl. contus. ana unc. I. ad unc. iß.
rad. glyzyrrhiz.
polypod. ana ʒvj.
coriandr. pp. unc. iß.
Colentur per manicam Hippocr. aut aromatizentur cum cinamom.
F. Decoctum secundarium: D. S.
Ordinari-**Tranck.**

§. 18. Verùm præter Luis ♀ꝛæ curam quibusdam in locis hodierno more receptum est, ut, qui corpora habent impuriora, ut vocant, & variis inde pathematis obnoxia, aut qui chronicis ac lentis plus minus complicatis affectibus conflictantur, viribus tamen utcunque constantibus, item qui luxuriosâ inordinatâque cum effreni potandi libidine utuntur diæta, & succulentioris hinc fiunt habitus, Diæta hujusmodi sudorifera quotannis verno, (vocatur **eine Frühlings Schweiß-Cur**) interdum & autumnali utantur tempore, pro digerendis congestis cruditatibus, excernendis heterogeneis impuritatibus, firmando tono

tono viscerum, & mundificando ac roborando universo corporis habitu. In quem finem, præmissa primarum viarum abstersione, omni manè decocto primario utuntur, exspectantes in Conopeo largum sudorem, quem in lecto calefacto decumbentes sensim exsiccare permittunt: Decocto secundario loco potus consueti utuntur: Vesperi ante pastum, aut saltem sub introitu lecti, repetentes decoctum primarium, citra sudoris tamen profluvium. Alimenta sint moderata, aërem externum vitent. Continuatur hoc per aliquot septimanas, & vegeti inde ac alacres fere redduntur. Præscribendi modus hæc decocta coincidit cum prioribus.

Decoctum Primarium.

℞. *Ras. ligni sancti* unc i.
sassafras ʒvi.
rad. Chinæ ponderos.
scorzonor. ana unc. i.
eryng. unc. ℥ß.
sarsaparill. drachm. iij.
sem. fœnicul. drachm. ij.
Præparat. l. a. coq. in ℔xij.
▽ *comm. ad medias.*
Colat. D. S.

Schwitz-Tranck.

Decoctum Secundarium.

℞. *Rad. Chin. ponderos.*
scorzon. ana unc. iß.
Cinamom. acut. ʒiij.
passul. min. unc. iij.
sem. fœnicul. unc. ß.
Resid. Decoct. superior.
Coq. in ℔xxv. ▽ simpl ad remanent. ℔xvi.
Colat. D. S.

Tisch-Trunck.

§. 17. Sed præter usum per diaphoresin evacuatorium, etiam pro scopo alterativo, in affect. Chronicis, ex visceris cujusdam interioris læsione præsertim exulceratoria dispositione natis, v. g. in Phthisi pulmonali, ex sanguine aut lympha acrioribus nata, quam aliàs defluxionibus à capite catarrhalibus tribuunt, it. exulceratione renum, abscessu mesenterii, aliorumvè viscerum mundificandis & consolidandis, & similibus non nimis confirmatis malis, Decocta similia ex iisdem lignis & radicibus, potissimum radice Chinæ, additis aliis, vel vulnerariis vel abstergentibus, more & methodo hactenus insinuata præscribuntur, & quotidiè bis l. ter haustus bonus ut capiatur, ordinatur: v. g.

Decoctum alterans, exsiccans & putredinem inhibens.

℞. *Ras. lign. sancti* unc. iij.
rad. sarsaparill. unc. ij.
scorzoner. unc. iß.
fragar.
consolid. maj.
minor.
glyzyrrhiz. ana drachm. vj.
h. Veronic. m. ij.
coriandr. drachm. ij.
passul. min. unc. iv.
præparat l. a. Coq. in s. q. ▽ simpl. mens. V. s. ℔xv. ad medias:
Colatura D. S.

Alterativ-**Tranck.**

Dos. unc. iv. l. v.

Aliud magis temperatum & consolidativum.

℞. *Rad. chin. non carios.* unc. iij.
sarsaparill. unc. iß.
scorzoner. unc. ij.
caryophyllat. unc. j.
macerata per noct. in s. q. Aquæ simplic. ebulliant, manè addendo
h. scabios.
alchymill.
heder. Terrest.
fl. ros. rubr. ana m. j.
violar. m. ß.
sem. fœnicul. drachm. j.
passul. min. unc. ij.
Decoct. trajiciatur per Manicam Hippocraticam.
Colatura D. S.

Stärck und heilender Tranck.

§. 18. Pertinent huc denique Decocta ex Cymis, it. ex cortice abietis, contra affectus nervorum scorbuticos, speciatim arthritidem vagam, paresin, stuporem: v. g.

℞. *Cymarum s. turionum pingu. ac resinos. pinastri, it. Abietis,* unc. iij.
rad. Chin. in tal. incis. unc. iß.
bacc. juniper. unc. j.
Incis. & contus. coq. in ▽ comm. ℔viij. ad 3iæ partis consumtionem. l. ubi fortius desideratur, ad medias:
Colatura D. S.

Scorbutischer Glieder-Tranck.

Capiatur bis, mane in lecto, expectando blandum sudorem. Si subjectum patiens constitutionis sit humidioris ac serosioris vel succulentioris, loco Chinæ radic. ras. ligni sassafras ℥j. ad unc. iß. recipi potest. Quodsi ingratior sit Decocti sapor, nam therebinthinæ proprietates nonnihil repræsentat, in fine decoctionis aliquid passul. min. conquassat. addi potest.

§. 19. Fuerunt hæc Decocta & Infusa, prout usui interno inserviunt; consideranda jam pariter earum præscriptio, pro usu externo; circa quam quidem nulla essentialis occurrit differentia, utut ex partium affectarum, ipsorumque affectuum varietate accidentalis quædam diversitas subinde occurrat.

Infuſ. ad aff. Paralyticos, aut dolores fixos ſcorbut. artuum.

℞. *Fol. nicot.*
H. ſalviæ ana m. j.
Rad. angel. ℥ß.
aronis
pyrethri ana drachm. ij.
Flor. anthos.
lavend.
ſtœchad. Arab. ana p. ij.
ſem. erucæ drachm. vj.
caſtor. drachm. iij.

contuſ. & conciſ. infund. in ∽ V. p. 2. & ∽ lumbric. Terreſt. p. 1. ſtent in loco tepido, vaſe probè clauſo, per aliquot dies, liqu. filtratus

D. S.

Euſſerlicher Glieder-Spiritus.

Quo ipſo tepido aut moderatè calefacto artus vel loca dolentia benè fricanda & illinenda veniunt: vel idem infuſum cum vel ſine ſpiritu lumbricorum pro ſcopo diſcutiendi, reſolvendi, attenuandi vario, inſtar fotus humidi tepidi crebriùs uſurpari & reiterari poterit.

Decoctum diſcutiens & reſolvens ad Cephalalgiam accidentalem.

℞. *Rad. rhodiæ* ℥iß.
fl. papav. rhœad.
roſar. ana m. ß.
capit. papav. no. iij.

Præpar. coq. in ſ. q. Aqu. ſimpl.

Colatura D. S.

Euſſerlicher Umſchlag.

Epithematis inſtar tepidè fonti ac temporibus applicatur.

Infuſum pro Oculo, ſeu Collyrium multiuſus, ad rubedinem, maculas, albugines, nebulas, ulcera, puſtulas, ſcabiem oculorum, &c.

℞. *Decoct. Calc. vivæ c.* ▽ *calcatrippæ parat.* ℔ß. ⊖✱ *depur.* drachm. ß.

Mittantur in pelvim æneam per noctem, vel ipſi miſturæ parum limat. aurichalci immittatur, donec ſaphirinum ex cupro colorem contraxerint, filtrentur celeri manu.

D. S.

Augen-Waſſer.

Vel inſtillatur oculo, vel cum linteo tepidiuſculè applicatur, nunc, ubi acrior fuerit, pauca Aqu. fœniculi diluta, &c. Sanè ſolum ⊖✱ c. Aqu. appropriata ſolutum, ita ut citra inſignem ſenſum oculi illud ferre queant, ad maculas & albugines oculorum delendas, etiamſi à Variolis relictæ fuerint, multum confert.

Infuſum ad oculos à cauſa externa; v. g. Aëre pluvioſo ac ventoſo læſos, &c.

℞. *mucilag. ſem. cydonior.*
fœnugr.
hormini.
per infuſ. in Aqu. fl. cyani extractæ ana ʒiij.
ſacch. ♄*ni.* gr. ix.

diluantur. c. ſ. q. Aqu. euphraſiæ.

D. S.

Augen-Miſtur.

Infuſum ad Oculorum Epiphoram, Lippitudinem &c.

℞. *Torment. rad. groſſo modo pulv.* ʒj.
On. gr. v.
Aqu. plantag.
flor. cyani ana ℥j.

ſtent in loco calido per hor. 24. filtrentur.

D. S.

Augen-Wäſſerlein.

Decoctum Polychreſtum ad Eryſipelata, Inflammationes, Exulcerat. humid. in metu gangrænæ, &c.

℞. *Lithargyr.* ℔ß.
Flor. roſar. rubr. m. ij.
olibani.
myrrhæ.
maſtich. ana unc. ß.

Dec. ſ. *Aqu.* ♃ *rec.* ℔iv.
✱*i* ℔iß.

Coqu. ſimul, usque dum lythargyrium ferè ſit ſolutum, in fine addendo

Camphoræ ʒß.

Colat. D. S.

Euſſerlicher Umſchlag.

Calidè cum linteis multiplic. bis l. ter & crebriùs applicetur in die. Conf. Zwelferus *Pharm. Reg. pag.* 91.

§. 20. Sed hujusmodi Infuſa & Decocta externa, quæ ad Epithemata reverà pertinent, alias proprio nomine

Fotus

appellantur, quia eisdem pars affecta ſuaviter afficitur & blandè quaſi fovetur. Eadem horum, ac internorum Decoctorum, præſcribendi ratio, ſaltem quæ ad gratiam his adduntur, in illis omittantur. Triplici modo adhibentur: cum enim ſpecies decoquuntur, decoctum cum linteis, ſpongia (non cum veſicâ, nihil enim ſubſtantiæ medicamentoſæ hanc penetrat) applicatur, & dicitur Fotus humidus, vel Decocti ſaltem vapor ac ſuffitus parte affectâ excipitur, & dicitur Fotus Vaporoſus: ſpecies ſacculo lineo interpaſſato includuntur, uno vel pluribus, qui nunc ita ſiccus, aut ſaltem ſpiritu quodam penetrantiori irroratus, probe tamen calefactus, nunc in liquore convenienti coctus, & ita humidus applicatur, & in genere Fotus Siccus, it. Sacculus, appellatur. Quantitas liquorum pro fotu humido, item ſpecierum pro fotu ſicco, ex partis & uſus ratione variat: v. g. pro oculo liquor. unc. iv. ad vi. pro ventric. ℔j. Species v. pro Capite in Cucupha unc. ij. pro

pro stomacho ℥iij. ad iv. & amplius pro abdomine.

Fotus contra Tenesmum.

℞. *fl. chamomill.*
Verbasci ana m. ij.
H. verbasci.
linariæ ana m. j.
Incisa Dentur ad Chartam. S.
Species zur Behung.

Coquuntur in lacte, & æger in sella perforata decocto ferventi insideat, & fumum exsurgentem ita excipiat.

Vel Incisa Coq. in f. q. lactis Chalibeati: Colat. ℔iij. D. S.

Eusserliche Bähung.

Decoctum hoc calefactum cum linteis multiplicatis, eidem immersis & leniter expressis, frequenti repetitione parti affectæ applicatur.

Vel Incisa includantur sacculo interpassato laxiori: D. S.

Säcklein zur Bähung.

Hic l. calefactus ita siccus applicatur, unde tamen in hoc casu parum allevamenti sperandum, vel lacti incoctus, & leniter expressus, calidè admovetur, aliquoties hoc ipsum reiterando.

Fotus Vaporosus ad promovendos menses, lochia, fœtum mortuum, &c.

℞. *H. matricar.*
puleg. ana m. j.
sabin. m. ij.
bacc. lauri.
juniper. ana ℥j.
pom. Colocynth. ℥j. ad unc. iß.
incidantur gr. mod. D. ad chartam: S.
Species Zur Bähung.

Hæc ipsa ebulliant in ▽ comm. cujus vapor fervidus excipiatur per infundibulum in sellâ undique clausâ, idque ita aliquamdiu continuando, & crebriùs repetendo: sin citius deferveat liquor, injectione silicum candefactorum, vel chalybis igniti intrusione, denuò calefieri potest: Eædem species etiam saculo inclusæ post fotum hunc vaporosum vel in formâ sicca, vel (in decocto maceratæ & expressæ,) humidâ regioni hypogastricæ applicari possunt.

Fotus humidus in contus. oculorum, aut Livore.

℞. *Fl. cyani.*
calcatrip. ana m. ß.
summit. hyssop. flor. m. j.
rad. symphyt. maj. ʒvj.
sigill. Salomon. ʒiij.
Coq. in s. q. Vini: Colat. ℞. unc. iv. l. vi.
adde
S. V. *camphor.* unc. ß. ad ʒvi.
M. D. S. Eusserliches Wasser.

applicetur calidè c. linteis multiplicatis.

Fotus humidus pro membro fracto, luxato, distorto, ante & post repositionem.

℞. *H. betonic.*
chamomill.
rorismarin. ana m. ij.
summit. hyperic. flor. m. iß.
rad. aristoloch. rotund. ʒvj.
symphyt. maj. ℥ß.
sem. 4. calid. maj. ana ʒiß.
Coq. in Aqu. simplic.
Colat. ℞. ℔iß. adde
Vini infus. fl. hyperic. ℔ß.
M. D. S.
Glieder-Bähung.

Fotus pro scroto intestinis repleto in Hernia.

℞. *Stercoris Ovilli q. v.*
Coque in f. q. lactis vaccini:

Colat. ℞. & cum linteis eidem immersis fomentetur scrotum aliquamdiu subcalide: remanentia postmodùm cataplasmatis formâ desuper imponi potest. Sicuti alias sacculus, ex stercore asinino c. ✠o subacto pubi impositus, crebriùs reiteratus, in hæmorrhagia uteri nimia egregius est.

Sacculi contra Dysenteriam.

℞. *Fol. quercus.*
furfurum. ana m. iij.
Includ. sacculis. no. ij.
uni rotundo majori & quadrato, alteri minori: D. S.
Stillende Säcklein.

Sacculi hi ✠o Vini incocti applicantur; major quidem umbilico, minor verò podici.

Sacculus contra dolorem capitis à causa externa, in specie à frigore.

℞. *milii* ℔ß.
⊖ *comm.* unc. iv.
h. verbenæ.
fl. chamomil. ana m. j.
rad. rhod. unc. j.

Sal & milium primùm torrefiant in sartagine, & protinus calidè sacculo cum aliis præpar. induntur: F. sacculi interpassati nro. 2. & ita calidi capiti imponuntur. S.

Säcklein zum Haupt.

Sacculus pro Ventriculo.

℞. *H. menth. crisp.* m. ij.
nuc mosch. unc. ß.
macis.
Cinamom. ana ʒj.
caryophyll. ʒij.

F. Pulvis, qui excipiatur Cotone, & includatur sacculo interpassato rotundo: Irroretur largiter S. V. theriacali, l. ol. destill. menthæ ac juniper. &c.

D. S.
Magen-Säcklein.

Pertinent huc Cucuphæ, h. e. pulv. aromatici Cotone excepti, & mitræ capiti imponendæ ita

dæ ita insutæ, præsertim pro senibus; sed quia in desuetudinem ferè abierunt, ob levia & brevia emolumenta, cùm præterea in præscribendi ratione nil peculiare occurrat, præstat de iis tacere.

§. 21. Major fotus dicitur Balneum, quod corporis partium respectu l. Universale, vel particulare: illud vel simpliciter tale, cui totum corpus ad collum usque immergitur: vel secundum quid, respectu medietatis saltem corporis inferioris, & Insessus vel Semicupium aliàs vocatur, quia ad umbilicum saltem aut regionem hypochondriacam eidem insideri solet. Particulare est vel Capitis, vel manuum, vel pedum, quod propriè Lotio appellatur. Nulla hic nisi in quantitate ab aliis fotibus aut Decoctis præscribendi est differentia.

Balneum in scabie.

℞. *rad. lapath.* ℔ß.
bryon. unc. iij.
Hb. parietar.
saponar. ana m. ij.
lapathi acut. m. iv.
Sulph. pulv. unc. ij.
Calc. v. rec. ℔ij.
Incisa & contus. D. ad Chartam: S.
Species zum Bade.

Coq. in s. q. ▽ dulc. addendo parum lixivii. Huic Decocto moderatè calenti insideat æger vacuo ventriculo. Possunt ante ingressum capi sudorifera, ut Ess. lignor. Tinctura Tart. ♂iata, Tinctura Sulph. &c. sub egressu v. illiniri blandè corpus linimento appropriato, minùs viscido aut glutinoso.

Balneum in Ictero.

℞. *H. saponar.*
parietar. ana m. iij.
rad. bryoniæ ℔ß.
sigill. Salom. ℥iv.
pulv. pisorum ℔ß.
Incisa. D.

Balneo hujus decoctionis aliquoties æger insidere poterit, novam semper Aquam recipiendo: tunc pisorum pulvis nodulo laxiori inclusus esse debet.

Insessus s. Semicupium pro gravida, ad facilitandum partum.

℞. *Hb. malvæ*
alth.
melissæ
Flor. chamom. ana m. iij.
malvæ
melil. ana m. j.
sem lini.
fœnugr. ana unc. iij.
rad. Alth. unc. iv.
Incisa D. ad Chartam. S.
Species zum Bade.

Decocto harum gravida insideat, quamdiu c. euphoria fieri potest, idque ferè alternis diebus, imminente partu: deterso madore in lectum se componat, illinendo postmodum lumbos, regiones umbilici & lumborum Linimento ex mucilag. sem. lini, fœnugræci, alth. ol. amygd. d. lil. albor. &c. Hæ ipsæ species modò additione bacc. juniperi magis quasi appropriatæ reddantur, pro semicupio in quibusvis doloribus nephriticis commodè eodem modo adhiberi possunt, ungendo postmodum partes dolentes ungu. de althæa, ol. scorpion. ol. destill. therebinth. &c.

Pertinet huc etiam Insessus Vinaceorum, vel per se ex fermentationis motu, vel inspersa C. vivâ sensiliùs incalescentium, in malo Ischiadico, doloribus crurum scorbuticis, præsertim nocturnis, aliisque contumacioribus, & inde paralytica dependente dispositione, perquàm proficuus.

§. 22. Quoad Balnea particularia s. Lotiones, nulla & hìc ab aliis præscribendi modis differentia.

Pediluvium ad firmandos articulos, podagrâ debilitatos; simul à crebriori recidiva præservans.

℞. *bacc. juniper.* ℔ß.
Hb. rorismarin. m. vi.
serpill.
salviæ. ana m. ij.
D. S.
Species zum Fuß-Bad.

Lotio Manuum contra Maculas & pustulas, à scabie, variolis &c. relictas.

℞. *▽. C. vivæ.* ℔ij.
Sulph. pulv. unc. i.
Ebulliant invicem.
Colat. adde
▽ rosar. unc. j.
M. D. S.
Reinigend Wasser.

Additione & mistione simplici sacchari Saturni ʒij. ad iij. erit lotio appropriata ad maculas hepaticas.

Coq. in s. q. Lixivii comm. non adeò acris. Decocto decantato, cum vel sine colatura, immittuntur pedes, coërcendo halitus integumento, vasi superimposito: conservando æstum, vel novum decoctum fervidum, vel silicem candefactum superaddendo: pedes extracti probè abluti, calidis linteis involvantur, & quies ipsis concedatur. Species hæ 3. l. 4. coqui dicto modo, & adhiberi possunt.

Lotio contra fœtorem axillarum, pedum, aliorumve locorum.

℞. *H. scordii.*
plantag.
fol. quercus ana m. i.
Coq. in s. q. ▽ comm.

Colat.

Colat. ℞. ℔iß. adde
solut. lithargyr. ☉ei *c.* ✝*o fact.* unc. iij.
M. pro Lotione. D.
℞. *Fol. quercus* m. iij.
summit. origan. m. ij.
fl. rof. rubr. m. j.
Ois unc. iß.
D. S. Species.
coquantur in Aqu. comm. adhibeantur pro lotione, sed semper cautè.

Lotio Capitis in Casu Capillorum.

℞. *Abrotan. mar.*
Capill. Ven. maj. ana m. j.
fl. rorismarin.
Lavend. ana pug. iij.
rad. lapath. maj.
peuced. ana unc. j.
urtic. maj.
sem. fœnugr. ana unc. ß.
ladan. el. ʒiij.

Affunde f. q. lixivii, stent in digest. per aliquot dies, ebulliant leniter & exprimantur.

Hoc ipso caput abluatur, & linteis tepidis detergatur: illinatur postmodum Ungu. Bucretii experto, &c. Dum verò horum beneficio denuò crescunt pili, loco lixivii in Vino dilutiori vel modice adstringente species pro lotione capitis coquendæ. Facit huc Decoct. h. & rad. malvæ c. pisis in Urina humana, quod pro lotione capitis infantum in tinea, etiam gravissima, it. furfuratione capitis, multum valet.

§. 23. Hæc sunt balnea propriè dicta, humida scilicèt; sunt & impropriè dicta, fotuum vaporosorum instar, quæ speciali nomine Balneá Laconica, it. Stufæ, it. Sudatoria, appellantur. In his Vapor saltem calidus plus minùs medicatus, vel universaliter vel particulariter corpus aut partes quasdam afficit: idque pro scopo vel sudandi universaliter, vel discutiendi & leniendi particulariter. Vapor usitatissimè hodie in Laconico excitatur, vel ex Aqu. fervente simplici, aut Decoctione certâ medicata, vel ex Sp. V. incenso, quorum hoc præferendum illi: mirum quantum penetret universum corporis habitum Spiritus vini calor: d. subjectis humidioribus & succulentioribus, item quæ atonia Viscerum laborant, magis, quàm qui siccioris sunt habitus, convenit; his enim prior modus magis appropriatus. Perficitur utrumque in domunculo peculiari ligneo, notæ jam passim formæ, in quo æger ad collum usque erectus sedeat, dum ex fundo vapor exsurgens totum alterat. Eminet hæc inter balnea sicca medicata, in specie Balneum ex suffitu decocti cubilis formicarum, in artuum dolore, paralysi, rigiditate & similibus malis, scorbuti apud nos familiari progenie, admodum laudatum. Præter hoc v. cùm rara sint balnea sicca universalia medicata, saltem particularia interdum vapore medicato instrui solent, sed nil à fotuum præscriptione differente. Saltem exempli gratia quoddam peculiare addam:

Laconicum particulare, Cruribus dolore podagrico affectis, item in doloribus illorum scorbuticis fixioribus.

℞. *Lixivii Coriariorum, jam ab ipsis usurpati* ℔ij.
Ur. human. ℔iij.
M. D. S. Eusserliche Behung.

Ebulliant, & fiat inde suffitus pro membris dolentibus desuper situatis, & fornicatim integumentis aptis munitis.

§. 24. Efficacioris fotus species est *Cataplasma*, dum massa medicamentosa pultiformis parti cuidam applicatur pro usu multiplici. Siquidem non rarum, ut post præmissum fotum humidum Cataplasma applicetur, imò ipsa decoctionis pro fotu remanentia non raro capitur, & l. a. tractata, ut Cataplasma applicatur. Ordinario nempè fiunt cataplasmata, dum subjecta appropriata mediante lacte & oleo, ubi emolliendum; Vino & Aceto, ubi discutiendum & attenuandum; Urina, lixivio, ubi resolvendum, &c. Ad talem rediguntur consistentiam, ut per setaceum pulpæ aut pultis formâ trajici possint, quæ puls Cataplasmatis corpus, majus vel minus, pro partis affectæ & applicationis ratione, constituit; cui pro re nata interdum & alia desuper addi solent, oleum, mel, pulveres, Electuar. &c. eorumque plus minus, prout vel baseos vel adjuvantis locum obtinent.

Cataplasma emolliens & suppurans abscessus & inflammationes.

℞. *Nidi hirundinum interior. c. excrement. abjectis stramine, paleis, & cæteris quisquiliis, no.* j.
albi græci. unc. j.
rad. lil. albor.
althææ ana unc. ij.
fl. chamomill.
melilot. ana m. j.
sem. fœnugræc.
psyllii ana ʒij.
altheæ unc. ß.
ficuum pingu. no. IV.
cepar. unc. ß. ad ʒvj.

Incisa & contusa coq. in f. q. ▽ comm. l. ▽ hordei, vel cerevis. vel lactis, vel seri lactis (pro indicationum ratione) ad consistentiam pultis: pulpæ per setaceum trajectæ adde
ol. lil. albor. unc. ij.
chamomill. unc. j.
Croci Orient. ʒiß. ad ʒij.
Vitell. ovor. no. iij. M. f. Cataplasma.
D. S. Erweichender Brey.

De quo q. s. calidè applicetur, &, quoties opus, reiteretur.

NB. Semina ista Decoctioni addita omitti, & illorum loco pulti traject. farinæ sem. lini, fœnugræci ana ℥ß. rad. altheæ unc. j. addi possunt.

Cataplasma contra tumorem brachii, ex pertusâ in V. S. venâ, & læso nervo.

℞. *H. agrimon.*
chærefol.
chamomill. ana m. j.
rad. symphyt. maj. unc. iij.
sigill. Salomon. unc. j.
sem. lini.
fœnugræc. ana unc. ß.

Coq. in s. q. *Aqu. ad consist. pultis*: trajiciatur per setaceum.

D. S. **Brey wider die Geschwulst.**

Instillato priùs ol. destill. terebinthinæ vulnusculo, applicatur calidè, addendo cuilibet portioni sub applicatione ∽ theriacalis, vel simpl. vel camphor. unc. 1. aut q. s.

Cataplasma ad suppressionem Urinæ in puerpera, ob admissum incautiùs frigus externum à partu.

℞. *H. parietar.* m. ij.
chærefol. m. iß.

Coq. ad mollit. pulpæ per setac. trajectæ adde
butyri rec. unc. ij.
olei scorpionum unc. iß.

M. pro Cataplasmate, calidè regioni pubis admovendo.

Subinde pulpa fructuum coctione emollita, ceu cataplasma applicatur, cui & alia addi possunt, v. g.

Cataplasma ad Bubones Pestilentiales.

℞. *H. parid.* M. iij.
rad. lil. albor. unc. iß.
ficuum pingu. no. iij.

Coqu. in s. q. ▽ *communis: pulpæ trajectæ* adde
Theriac. unc. ij.
pulv. bufonum unc. iß.
fuligin. Camin. unc. j.
saponis Venet. ʒvj.

c. s. q. *ol. aranear.* F. Cataplasma:

Cataplasma contra vulnera, dolorem, percussionem oculorum.

℞. *pulp. pom. dulc. ad mollit. coct.* unc. iv.
mucilag. sem. cydon. c. sperm. ranar. extr. unc. iß.
sacchar. albiss. ʒiß.
camphor. parum.

M. D. pro Cataplasmate.

Conf. Timæus *in Cas. l. 1. cas. 21. p. 48.*

Interdùm soli pulveres liquore convenienter excepti, cataplasma formant: v. g.

Cataplasma ad tumorem testium ex contusione.

℞. *farin. fabar.* unc. iij.
pulv. sem. cumin. unc. ij.

Coq. in posca s. oxycrato q. s. ad consist. pultis.

D. S. **Zertheilender Brey.**

Sin scrotum ab aceto pruritum aut rosionem sensiliorem incurrat, parum lythargyrii sub decoctione addi potest.

Cataplasma ad hæmorrhagiam Narium.

℞. *argillæ ustæ seu calcinat. ex furno pistorio v. g. extract.* M. ij.
✠ *acerrimi q. s.*

Commixta redigantur in form. Cataplasmatis:

D. S. **Eusserlicher Umschlag.**

Frigidè immediatè fronti cum temporibus, ac nuchæ cum linteo applicatur.

Imo ipsa interdum ingredientia propria sub consistentia aut mistione mutuâ in Cataplasmatis formam coëunt, citra aliud artificium, succulenta scil. plus minus si fuerint.

Cataplasma contra tumores serosos, & hydropes particulares.

℞. *Cochlear. c. suis testis cont.* ℔j.
pulv. sem. carvi unc. ij.
stercor. caprill. unc. iv.

Misceantur, &, si opus, c. s. q. Vini aut poscæ redigantur ad consistentiam Cataplasmatis.

Pertinet huc stercus vaccinum, quod recens, ceu singulare anodynum, cataplasmatis forma imponitur, v. gr. podagrâ dolentibus: succurrit pariter aliis doloribus ac tumoribus, præsertim cuivis dolori inflammatorio, vel solum vel cum ol. rosarum impositum: Sic stercus suillum cum Aqu. fervida subactum, & abdomini instar Cataplasmatis insternitur egregio successu, sub nimio mensium fluxu. Cataplasma ex fimo equino in Vino cocto, vel succus ejus cum micâ panis, secretum est contra Gangrænam: conf. Cataplasma compos. Barbette *Chir. l. 1. c. 14.*

Ex fermento pariter solo, additis aliis quibusdam, extemporanea fiunt Cataplasmata, eaque propter acrimoniam vel vesicantia, vel rubificantia, adeòque, ut vocant, attrahentia & derivantia.

Cataplasma rubif. contra dolorem syncipitis insignem, sæpiùs recurrentem, cum gravi oculorum dolore, occipiti seu nuchæ applicandum.

℞. *Ferment. acerrim.* ℥j.
sem. sinapi contus. ℥ß. ad ʒvj.

c. s. q. ∽ V. subigantur, ad pultis consistentiam: D. S.

Eusserlich auffzulegen.

Possunt, ubi opus est, *sem. eruc.* ʒij. adhuc pro stimulo addi.

§. 25. Pro Ventriculo in ejusdem quibusvis symptomatis plurimis, laudatur cataplasma ex fermento c. aromatibus, ad imitationem Myns. *Arm. s. 37. p. 520. & 524.* sed quamdiu hæc omnia probe calent, res benè habet; simul

simul verò ac parum intepuerint, offenditur tactus & cutis, unde nil emolumenti. Expertus hæc scribo; sanè eædem difficultates, quas supra circa Epithematum usum insinuavi, premunt pariter sæpiùs & fotus humidos & Cataplasmata. Siquidem hæc tumoribus, præsertim calidis, applicata necessario ex allegata causa pororum constipationi occasionem præbent, & transpirationem, adeo in iisdem necessariam, impediunt, repellunt, & nervosiori loco gangrænam citius accersunt, &c.

§. 26. Communissimus usus extremus, Infus. & Decoctor. est, quando aptis instrumentis certis quibusdam cavitatibus injiciuntur, unde

Injectiones sive Enemata,

it. Lavamenta seu Clysteres & Clysmata, ibi secundùm Latinos, hic secundùm Græcos, dicuntur, quamcunque in partem injectio fiat. Cùm verò à potiori ac usitatiori fieri soleat denominatio, propter infusionum talium in anum ac intestina, ceu generalem corporis cloacam, crebritatem, Clysmatis ac Enematis vox ferè his saltem hodie tribuitur, cui consuetudini & nos cedimus. In Clysmate ergo 2. consideranda: 1. decoctus liquor; 2. addenda, vel dissolvenda in eodem, ex quibus emergens compos. ad ℔j. p.p. adscendat in adulto, raro ulteriùs ad ℥xv. infanti unc. ij. ad unc. iij. pro corporis ratione sufficiunt. Decoctum ipsum præ supra dictis nil peculiare obtinet. Addenda sunt Electuar. alterativa aut laxativa ab unc. j. ad unc. ij. mellia à ʒvj. ad unc. j. ol. cocta vel infusa ab ℥ß. ad ℥iß. ol. destill. à ℈j. ad ʒj. ⊖ stimulans vel alterans à ʒß. ad ʒj. subinde etiam Vitella ovor. no. 1. vel ij. adjiciuntur. Quod si plura addenda simul fuerint, & horum respectiva proportio attendenda, ut ex omnium miscela una dosis completa pro usu intento exsurgat, qui in genere est triplex: vel intestina stimulare & plus minus purgare, vel eadem demulcere, vel contenta in iisdem temperare ac alterare: Quibus ceu 2darius ac accidentarius accedit, aliis partibus variis ob consensum diversimodè prodesse; superstitiosus de cætero est delectus cephalicorum, pectoralium, nephriticorum, hystericorum, &c. qui in clysmatum præscriptione subinde instituitur; cùm per consensum saltem aut deuteropatiam, vel per quandam consequentiam, aliis partibus auxilium ab iis afferatur. Injiciuntur tepidè, vel unâ vel duplici vice, pro excrementorum, flatuum, podicis plus minus dolentis, &c. respectu, semper tamdiu, si possibile, retinendo, donec usui satisfecerint. Instrumenta ferè sunt triplicia: Vesica suilla cum parva fistula apud nos Germanos, sipho amplus apud Gallos, Instrumentum Graffii *Tr. de usu Clyster.* apud Belgas, magis usitatum. Optimum videtur hoc Graffii instrumentum, ab eo tamen non descriptum, forsan imitandum, si intestinum quoddam longius & æquale avis cujusdam debito balsamo, vel terebinthinato, vel ⁓⊖✳ vinoso, &c. condiatur, & aptè tractetur, hinc filo æneo & panno serico obvolvatur, &c. Clyster ex fumo Tabaci Anglorum, ceu Anomalus, huc non pertinet. De fumo Tabaci dico; nam qui ex Decocto Tabaci aliis addito parari posset, summè periculosus est, cùm usum ejus subitò ac modo applicatus fuerit, præcordiorum anxietates, lipothymias, sudores circa frontem frigidos, totius feralem quasi pallorem, aliaque similia symptomata, insecuta fuisse, noverim.

Clyster Carminativus in Colicâ flatulenta.

℞. *H. chamomill.*
menth. ana m. j.
bacc. lauri.
juniper. ana ℥ß.
sem. fœniculi,
anisi,
carvi ana ʒij.
⊖ *tart.* ʒiij.

Incis. & contus. coq. in s. q. ▽ *simpl.* vel ubi ⊖ tart. non additum fuerit, in s. q. ⊡ *humanæ.*

Colat. ℞. ℥ix. adde
Elect. de bacc. lauri ʒvj. ad ℥j.
mell. rutac. ℥ß.
♂ *destill. bacc. lauri* ℈ß. ad ℈j.
M. pro Clysmate. D.

Clyster fortiter stimulans, v. g. in Apoplex. passione hyst. graviori, &c.

℞. *H. salv.*
fl. chamomill. ana m. j.
rad. pyrethri ℥ß. ad ʒvj.
pulp. Colocynth. in pet. lig. ʒj.

(alias subtiliss. ramenta horrenda tormina inferunt, & aliquandiu post se relinquunt; quod non putassem, nisi experientiâ confirmatus fuissem)

Coq. in s. aq. Comm.
Colaturæ ℥ix. adde
Elect. hier. picr. ℥j.
mell. anthos. ʒvj.
castor. scrup. j.
⊖ *gemm.* ʒß.
M. pro Clysmate. D.

De Electuar. Purgant. Clysmatis additis dubitatur merito, an cujusdam usus sint? siquidem antequam textura crudorum purgantium resolvatur, ita, ut se commodè explicare & insinuare parietibus intestinorum queant, diu erit, quod jam Clysma rejectum denuò fuerit. Ob id potiùs ipsa fortiora purgantia infundantur, vel decoctum Croci metall. in vino, aut Aqu. bened. officinal. unc. iij. aut syrupus emeticus Salæ ad unc. jß. Decocto jam colato adduntur, præsertim ubi præsentanea magis ope opus fuerit.

Clysma anodynum antidysentericum.

℞. *fl. verbasci* m. ij.
sambuci m. j.
Cap. papav. cum sem. no. iij.

Concisa & contusa coquantur in s. q. *lactis bubuli chalybeati.*

Colat. ℔j. adde
sevi Cervin. vel hircin. in vitello ovi dissol. ℥ß. ad ʒvj.
M. f. Clysma.

Loco Capit. papaveris commodè etiam *Philon. Rom.* drachm. j. aut *theriaces non adeò vetust.* ʒij. addi possunt.

Usitatior hic fuit Clysmatum præscribendorum modus: interdum verò solâ fluidorum miscelâ clyster conficitur, citra ullos labores: e. g.

Clyster temperans, & anodynus polychrestus.

℞. *Lactis bubul.* unc. IX. ad ℔j.
tereb. Ven. in vitell. ovi diss. ʒiij. ad ℥ß.
mell. rosat. unc. ß. ad drachm. vj.
M. pro Clysmate.

Sane terebint. additio plus in recessu habet, ex tali enim Clysmate paulò diutius retento ⊡m intensè violas spirasse, in puerpera olim notavi. Imò solum lac cum pauco addito sacharo, vel cinere clavellato, aut pro ratione Elect. lenitiv. vel de bacc. lauri jam pro Clysmate anodyno, in scorbuticis præsertim abdominis malis, inservire potest. Ut nihil dicam de Clysmate ex solis oleis sub fecum induratione, aut pertinaciori alvi occlusione, usitato.

℞. *Ol. rapar.*
lini ana unc. IV. ad v.
diacolocynth. unc. ß.
Misc. pro Clysmate. D.

§. 27. Juxta injectiones in Intestina, frequentiores cæteris sunt istæ in os, pro regionis hujus, & faucium, ac partium conterminarum levamine, variis sub eorum malis, & in genere

Gargarismata

dicuntur. Fiunt frequentiùs ex decocto appropriato, cui pro re natâ adhuc alia adduntur, omnia in quanto mediocri, nisi crebriùs eodem uti conveniat. Utendi modus, sive eluendo, sive gargarisando, sive cum siphone injiciendo fiat, notus est. Præscribendi aut miscendi modus præ aliis Decoctis in genere, aut clysmatis in specie, nil singulare obtinet, nisi in quantum judicium Medici ista ad partem affectam specialem certò applicare norit.

Gargarismus resolvens & discutiens in principio inflammat. faucium aut tonsillarum, &c.

℞. *rad. levistic.* drachm. VI.
apii drachm. iij.
fl. sambuci m. iß.
fol. malv. Mj.
passul. maj. incis. unc. iß.

Coqu. in s. q. ▽ *comm.* vel *hordei* vasis opertis.
Colat. ℔iß. adde
⊖✱ *depur.* drachm. ß. ad drachm. j.
M. pro Gargarismate. D. S.

Zertheilend Gurgel-Wasser.

Sanè loco gargarismatis domestici optimè in his casibus convenit Decoct. hordei vel avenac. in quo parum ⊖✱ dissolutum est; imò sola ⊡ humana calida aut calefacta, loco gargarismatis adhibita, subinde artificiosissimè composita superat. Superior gargarismus magistralis mutari etiam, & loco passul. majorum Colaturæ *Mell. ☿ial.* ℥j. ad ℥iß. *spir. V. theriacal.* ʒvj. ad ℥j. (aut si malignum ac contagiosum videatur malum *spir. V. camphor.* ℥ß.) *spir. sal. amm.* drachm. ß. ad drachm. j. addi possunt.

Gargarisma anodynum & maturans in statu istarum inflammationum.

℞. *H. malvæ.*
melilot. ana m. j.
rad. althææ unc. j.
ficuum pingu. no. VI.

Coqu. in s. q. *Lactis*, aut ubi ardor & inflammatio intensior, in *sero lactis*:
Colat. ℞. ℔iß. ad ℔ij.

Et vel nude ita usurpetur, vel addito *syrupo violaceo*, aut *melle despumato* pauco, adhibeatur.

Sin suspicio sit materiam suppurandam pituitosiorem ac viscidiorem existere, *saponis Veneti* nonnihil unà incoqui potest: quod etiam locum habet, ubi citiùs maturare abscessum est animus.

Gargarismus in loquela amissa post Apoplexiam.

℞. *HB. salviæ.*
rorismar.
major. ana. M. j.
rad. pyrethri drachm. iij ad unc. ß.
sem. erucæ.
sinapi ana drachm. iß.
caryophyll. drachm. j.
Coqu. in s. q. *Aquæ communis*:
Colaturæ unc. X. ad ℔j. adde
∽ *Ceras. nigr.* vel *bacc. juniper.* ℥iß.
⊖✱ *c.* ♆ drachm. iij.
mell. anthosat. drachm. vj. M. D. S.
Mistur **zum Munde.**

Gargarismata contra scorbutum oris.

℞. *h. salviæ.*
cochl. ana m. ij.
Coqu. in s. q. *lactis* vel *ejus seri.*
Colat. ℔ij. adde
succi Cochl. unc. ij.
syr. aquileg. unc. IV.
M. pro collutione oris.

℞. *salv.*

℞. *salv.* m. iß.
fl. malv. hortens. rubr. m. j.
rad. polypod. ℥ß.
Coqu. in ℔j. *Aqu. fontanæ*:
Colat. adde
mel. rosar. unc. iß.
○ *usti* drachm. j.
⊕ *tiati, l.* ⊕ *i depur.* ʒiß. M.

Si serum lactis sumptum fuerit, *spir. sal.* ℈j. vel q. s. addi poterit.

Subinde verò citra laboriosam præparationem simplex liquor, aut saltem miscibilium extemporanea unio, Aquis destillatis hic potissimum inservientibus, ad gargarismum constituendum sufficit; nam decoctum raparum siccarum in faucium inflammationibus, in incremento & statu optimum. Lac in asperitate faucium earumque phlogosi, cum pauco saccharo vel ⊕o interdum abunde sufficit; Vel

Gargarisma in nimiâ salivatione.

℞. *Aqu. prunell.*
semperviv. ana ℔ß.
tinctur. bellid. ʒj.
alum. crudi ʒß. ad ℈ij.
syr. rosar. rubr. l. myrtill. ℥ß. ad ℥j.
M. pro Gargarismate.

§. 28. Fuerunt hi modi præscribendi Injectiones in Praxi frequentiores, præter quas aliis partibus, earumque cavitatibus, vel naturalibus l. p. n. vulneribus, ulceribus sinuosis, fistulis: &c. Injectiones variæ adhibentur; nunc in genere siphonis ope, unc in specie in uterum per Metrenchytem, in vesicam per Catheterem, &c. in quibus omnibus nulla ab antecedentibus in præscribendo differentia, nisi in quantum partis affectæ, & affectus ipsius ratio, materiæ selectum & quantum determinare plus minus solet.

Injectio in Vesicam exulceratam, it. in mictu cruento & purulento, &c.

℞. *HB. agrimon.*
Plantag. ana M. j.
rad. liquirit. mund. ℥ß.
Coqu. in ▽ *ferrar.* ℥ix. ad ℔j.
ad tertiæ partis casum.
Colaturæ ℔ß. ad unc. viii. adde
mellis rosat. unc. j.
Ess. resin. aloës cum spir. V. extr. ʒß.
M. pro Injectione: S. **Heilende Einsprützung.**

Imò solum lac, cui therebinthina cum Vitello ovi soluta permista, cum pauco saccharo sufficit, pro leniendi scil. scopo & temperandi, dum istud magis intentioni purificandi inservit.

Injectio in Penem, in Gonorrhoeâ Malignâ.

℞. *Aqu.* ♃*æ* ℥iij.
aloes hepat. ʒß.
(vel ejus loco *Essent. aloes* ʒiij.)
mell. rosat. unc. ß. ad ʒvj.
M. S.

Eusserliche Mistur zum Einsprützen.

Malum ubi pertinacius fuerit, cum vel sine aloë ☿ dulc. simul addendus à ℈j. ad ʒß. imminuendo mel ad drachm. iij. præter propter.

Injectio in Uterum, tam hæmorrhagiâ nimiâ, quàm fluore albo affectum.

℞. *visci quercini* ℥ij.
cortic. granator. unc. j.
aluminis,
thuris ana unc. ß.
mastich. drachm. ij.
flor. balaust.
ros. rubr. ana m. ß.

(in fluore albo ligni sancti unc. iij. illius loco capere amant.) Infund. in *Aqu. comm.* ℔ij.

Macerentur per 24. horas, ebulliant lento ligne ad medias, addendo sub finem
Vini rubri austeri ℔j.
Colatura D. S.

Anhaltende Einsprützung.

Pertinet huc Injectio in nares, in nimia earum hæmorrhagia, vid. *Misc. Acad. Nat. Cur. Ann.* 2. *Obs.* 223. *p.* 324. In quem Narium usum de facili Decoctum magistrale præscribi posset, simile decantato illi liquori Styptico de la Vigne Galli, v. g.

℞. *Alumin.*
Vitrioli ana drachm. j.
Phlegm. Vitrioli unc j. ad unc. iß.
Ebulliant ad dissolutionem contentorum
Liquor filtratus ⌒⊕*li* aliquot guttis acidulelur. D. S.

Blutstillendes Wasser.

Vel in mistura extemporanea.

℞. *alum. crud.* drachm. ß.
▽*æ Vitrioli dulc.* gr. xv. ad ℈j.
Phlegm. ⊕*li*, *spir.* ⊕*li nonnihil acidul.* ℥iß. ad ℥ij.
M. D. Injiciantur naribus, &c.

Sed forsan spir. V. per se rectificatus, naribus paulò profundiùs injectus, omnibus his præstat; siquidem ab illo quivis sanguis fluidus, etiam calidus, & adhuc recens, citissimè, mirabili c. spectaculo, coagulari solet.

Pro auribus denique similes Injectiones fiunt, nunc laboriosè ex Decoctis, nunc simpliciori modo, concinnatæ: v. g. Injectionem contra Vermes, ex decocto, v. Barbette *Anat. Pract. l.* 2. *c.* 1. *p.* 110. vel sola ▣a, aut Phlegma spir. ▣æ in ulceribus aurium crebrius injectum confert: in malo v. graviori:

℞. *Rad. aristol. rot.*
cort. granator.
gallor. ana ℥ß.
Coqu. in ana *Vini* & ▽*æ ferrar.* ad ℔ß.
Colaturæ adde

succi plantag.
polygon. ana unc. j.
mell. rosat. ℥ß.
M. & injiciantur pro detersione & cicatrisatione.

Si potentius detersivum requiratur, Viride Aeris parum, v. g. ʒß. ad drachm. i. addi, & repetita colatura adhiberi poterit.

CLASSIS V.

Inunctiones varias comprehendit.

§. 1. Ultima Classis generalis præscriptionum usitatarum externa saltem subministrat illa, quæ inunguntur, & unguinosâ ac glutinosâ consistentiâ partibus externis adhærent; paucissima enim talia sunt, quorum internus etiam sit usus, ut unguent. rubr. potabile, balsamus fœniculi Horstii *Obs. l.* II. *Obs.* 42. *p.* 109. & *l.* XI. *Obs.* 22. *p.* 558. Sed hæc particularia & planè singularia nos non remorantur. Basin & Constitutivum omnium externarum inunctionum ferè 🜆 & Cera constituunt: Illi cujus 3plex alias nota est differentia, analoga seu congenera & plus minus miscibilia censentur butyrum, pinguedo, medulla, axungia, sevum, fella, resinæ molliores, sapones, utpote facili △e liquabilia, & 🜆 instar applicabilia: Ceræ v. accensentur colophonia, resinæ spissiores, gummata; quorum plura amphibia videntur, dum & in 🜄e & ▽ vivunt, s. 🜆sis ac ▽sis menstruis solubilia existunt, quod ex mistione duplicis substantiæ gummosæ, cum incluso copioso nucleo resinoso accedit, tamen ob consistentiam & proprietates respectu △ & nostri ad ceram referuntur, non secus ac aliæ resinæ spissæ, ut pix quævis, &c. Terebinthina medio intercedit loco, & præter hoc, quod ob vires suas egregias, ob quas meritò balsamum Europœum s. septentrionale audit polychresta sit, utrisque & 🜆sis & cereis subjectis sociabile existit; adeò ut gummatis & reliquis uniendis optimè inserviat: ut taceam, resinam hanc & copiosum subministrare 🜆, ceram duriusculam & quasi piceam pariter suggerere: vinculi ergò instar, hæc interdum considerari, interdum, ubi ingredientis primarii vice defungitur, ad 🜆a referri debet. Ordinaria & potiora hæc inunctionum sunt ingredientia; quibus extra ordinem non raro penitus supervacaneè alia adduntur, ut pulveres varii, primariò metallici & minerales, hinc & vegetabilium, (quo & ✙ pertinet) tamdiu ob ▽ei cum 🜆so incompatibilitatem coquendi, donec quicquid fuerit aquei, exhalaverit. Denique & mel, concretum, ob particularem texturam respectu hactenus recensitorum, sui generis 🜆sum in recessu, aquosum tamen & gummosum in superficie, ob id vegetabilium succis optimè sociabile. Mucilagines denique Vegetabilium quorundam, quæ butyro animalium, adeòque ol. vegetabilium hoc in passu analoga ferè habentur. Miscentur hæc ingredientia vel sine vel cum igne: sine igne simpliciter per tritum, species cum ol. in mortario subigendo, sensim ol. affundendo, ita tritum continuando, donec debitam consistentiam acquisiverint; quod nutritum alias dicitur, & in Empl. Tria-Pharmaco Mesue locum invenit: cum igne, oleo & ceræ invicem liquatis alia addendo, interdum etiam, ubi opus est, colando: cujus exempla passim prostant.

§. 2. Prout jam variat ingredientium horum proportio, etiam coalescens inde variat inunctio: Dum enim 🜆sa sola, aut cum illorum unc. j. ceræ ʒj. pulverum ʒß. miscentur, Linimentum dicitur; dum vero 2plum modo dictorum ad ℥j. 🜆sorum sumitur, Unguentum appellant: Ex opposito ubi Ceræ est præeminentia, ita ut Ceræ ℥iß. 🜆℥j. pulveris ʒiß. ad ʒij. coëant, Ceratum audit; sin v. Ceræ & 🜆 ana ℥j. pulv. ℥ß. in genere misceantur, Emplastrum habebitur, cui tantum non omni terebinthina proportione moderatâ solet addi: quod si emplastro liquefacto immergatur linteum cujuscunque figuræ, ita ut utrinque eodem obducatur, Spanadrapum dicitur. Uno nomine; magna hîc de re exili fabula; promte enim ex Unguento Linimentum, ex utroque additione Ceræ Ceratum, hinc cum terebinthina emplastrum, & ex hoc per copiam olei unguentum fieri potest. Quod si pix baseos locum occupet in Emplastro, egregiè hinc penetrante & resolvente Picatio, it. Dropax, appellatur.

§. 3. Linimenta facillimæ sunt præscriptionis; quæ si ex oleis fiant destillatis, conveniente corpore exceptis, (aliàs acrimoniâ suâ pruritum, pustulas, ardorem, &c. excitant) quod usitatius est oleum nucistæ expressum, Balsami magistrales vocantur, ad officinalium differentiam, quæ ferè olea destillata composita esse solent.

Linimentum s. Balsamum Stomachale.

℞. 🜆 *destillat. bacc. junip.* ʒj.
menthæ ʒß.
macis,
caryophyll. ana ℈ß.
Cum s. q. *Ol. nucistæ expr.* f. Balsamus:
D. S.
Magen-Balsam.

Inungitur sine alio apparatu regioni ventriculi, præsertim isti, quam scrobiculum cordis vulgo appellant, & latere probe calefacto desuper imposito, vis penetrativa oleorum destillatorum animatur, ut eò citiùs & potentiùs interiora versus penetrent. Non est

est particularum volatilium harum interior penetratio de nihilo. Memini aliquando, ex tali balsamo applicato ob crebriorem vomitum ægrum à me interrogatum, cujus qualitatis & saporis sint ista rejecta? respondisse, percipere se in iisdem eundem saporem, qualem odorem ex Linimento applicato aliàs perciperet.

Linimentum contra gravedinem & narium obstructionem.

℞. ♂♀ *irin.*
nicot. ana ʒj.
nigell. per express. ʒß.
destillat. major.
anisi ana gutt. ij.
M. f. Linimentum:
D. S.

Eröffnend Sälblein zur Nase.

Quo nares crebrius internè inunguntur. Olea, quandocunque absolutè præscribuntur, per infus. aut decoct. intelliguntur.

Linimentum contra dolorem pleuriticum.

℞. *Pinqued. murment.* ℥ß.
liquefact. adde.
olei chamomillæ ʒij.
absinth. ʒj.
destill. cumin. ʒß.
croci scrup. j.
Camph. ℈ß.
M. f. Linim.
D. S.

Linderend Sälblein.

Litus Carminativus.

℞. ♂♀ *Chamom.*
anethi ana ʒij.
destillat. chamom.
anisi.
carvi,
lauri ana scrup. j.
c. s. q. *ol. nucist. express. F. Balsamus*:
Vel c. s. q. *ceræ* aut *empl. de bacc. lauri*
F. Unguentum.

quibus si addatur gummi Tacamah. c. s. q. tereb. malaxata, F. Emplastrum

Non rarum est unguenta recipi officinalia, & additione olei appropriati, aliorumve redigi in linimenta.

Linimentum somniferum.

℞. *Ol. express. papav. alb.* ʒij.
hyscyam. ʒß.
M. D. S.

Eusserlich Oel zum Schlaff.

Vel *Ungu. alabastrin.* ʒiij. f. Unguentum:
D. S.

Schlaff-Sälblein.

Linimentum in dolore Nephritico.

℞. *Ungu. de althea.* ℥iß.
ol. lil. albor.
amygd. dulc. ana ℥ß.
scorpion. ʒiij.
petrol. alb. ʒiß.
ol. destill. juniper. ℥ß.
M. F. Linim. D. S.

Stillend Sälblein.

Interdum alia, modo sub mistione debitam consistentiam acquirant, in Linimenti formâ præscribuntur: e. g. sit

Linimentum ad pediculos.

℞. *pulv. Coccul. de Levante*, vel *rad. gentianæ* ʒiß.
hellebori alb. ʒß.
c. s. q. *ol. nicotian.* F. Linimentum:

Irrorentur sub mistione aliquot gutt. *ol. dest. spicæ.* F. Linim.
D. S.

Sälblein gegen das Ungezifer.

Linimentum contra Lumbricos.

℞. *Aloës hepat.* ʒij.
myrrhæ. el. ʒß. ad ℈ij.
c. s. q. *fell. tauri* subacta.
D. S.

Wurm-Sälblein.

Frustulæ vesicæ bubulæ l. suillæ palmæ magnitud. superinducitur, & ita umbilico applicatur relinquendo, quandiu adhæret.

Contra Odontalgiam & junctam Hemicraniam:

℞. *Theriac. Androm.*
Tacamahac. cum quarta sui parte
Bals. Peruv. malax. ana ℥ß.
D. S.

Stillendes Sälblein.

Inducitur in medioeri consist. super linteum, & applicatur universæ malæ dolenti. Quod si phlogosis quasi erysipelacea adsit, omissa Tacamah. ⊖ *absinth.* ad ʒj. c. *Theriac.* ℥ß. vel ʒvj. subigi, & ita admoveri possunt.

§. 4. Unguenta quod attinet præscribendi modum, cum hæc majoris subinde sint apparatus, ac tardiùs ob id perficiantur, ordinariò ferè unguentum quoddam officinale recipitur, & aliorum additione proportionatâ affectui conveniens redditur: e. g.

Unguent. contra scabiem expertum.

℞. *Ungu. enulat.* ℥j.
flor. ♃*is* ʒij.
⊖♀ drachm. i.
c. s. q. *ol. nicotian.* F. Unguent.
D. S.

Reinigend Sälblein.

Quod si loco ♃is, & sociandi ipsi semper alcalisati, recipiatur *Mercur. dulc.* ʒi. ad ʒij. iisdem, & longe pluribus usibus, in affectibus cutaneis hoc ipsum inserviet. Utrinque saltem articulationi crurum circa genua & poplitem, ac brachiorum, circa cubitum & carpum; in graviori malo etiam circa digitorum interstitia, illinitur: idque saltem vesperi sub introitu lecti, partes à frigore benè

nè muniendo, manè v. manum 🜄â calidâ abluendo.

Unguent. in dolore capitis febrili.

℞. *Unguent. alabastrin.* ʒiij.
Philon. Rom. ʒß.
ol. nucist. express. gr. ix.
M. F. Ungu. D. S.

Sälblein zum Schläffen.

Ungu. contra scorbutum oris, aut cognata symptomata:

℞. *Pulv. rad. bistort.*
fl. balaust.
ros. arbor. ana ʒi.
myrrhæ. el.
O ust. ana ℈j. ad ʒß.
mell. rosat. q. s.

Melli ad ignem liquefacto calenti inspergantur sensim pulveres, M. F. Unguentum. Illinuntur gingivæ hoc ipso bis l. ter de die, præsertim à pastu, deinde Vino rubro vel alio simplici abluantur.

Imò mel solum depuratum aut rosat. c. 🜍is ad sufficientem acorem tinctum, ceu optimum Linimentum laudatur: vid. Deckers *Comm. in Barbette l.* 3. *c.* 3. *p.* 156. elegans ibi Linimentum contra scorbutum oris: Sicut ipse Barbette *l.* 3. *Chir. c.* 6. elegans unguentum magistrale per frixionem in butyro contra ambusta describit.

§. 5. Emplastrorum par ferè ac Unguentorum est ratio. Ob laboriosiorem apparatum Officinalia recipiuntur, & vel sola, vel additis aliis ingredientibus, oleo vel liquore simili, ut eò commodiùs alutæ vel linteo crasso (**Parchend**) superinducantur, malaxata, in sua massâ, pro repetito usu præscribuntur, vel certâ sub figurâ aut notâ, ex partis affectæ ratione, aut ignota, cujus Archetypus in charta simul transmittitur, ad cujus imitationem alutæ inducenda. Ipsum Emplastrum vel cuti immediatè applicatur pro meliori odoris medicati penetratione & operatione, vel mediatè, idque nunc in delicatioribus, quibus unguinum cuti adhæsio molesta est, nunc in neutris, & quibus pruritus, pustulæ, excoriatio, phlogosis, &c. per emplastra, præsertim quæ gummata copiosiùs recipiunt, excitatur: Sin posterius, syndone obducenda præcipiuntur; si v. prius, absque syndone: Mihi ferè media placet via, ut saltem circa marginem, ad latitudinem digiti transversi syndo assuatur, uti ita intentioni Medici therapeuticæ, & Cosmetices ægri studio satisfiat: utut suprà allegata incommoda minus hoc modo evitari queant, minùs tamen defluere hoc modo molliora emplastra partibus, & facilius separari, quæ tenacius adhærent, solent. Calidis postmodum linteis vel lateribus operatio promoveatur.

Emplastrum stomachale.

℞. *Empl. stomach. Craton.*
gumm. tacamah. ana q. s.

malax: c. s. q. *ol. stomachal. Crat.* inducantur super alutam, fiat scutum stomachale in formâ usit: absque syndone: irroretur *ol. destill. menthæ.*

D. S.

Magen-Pflaster.

Contra Cardialgiam Emplastr. Magistr. & ob id simplicius.

℞. *Gumm. Tacamahac.* vel *Carannæ* ℥iß. l. q. s. l. part. iij.
bals. Peruvian. ℥ß. l. part. j.

malaxata probè inducantur super alutam. F. scutum stomachale:

obduc. *syndone rubro*:

D. S.

Zertheilend Pflaster.

Emplastrum ad passionem hystericam.

℞. *Empl. matric. de galban. usit.* p. ij. s. ℥j.
gummi galban. in 🜋 *solut.* p. i. s. ℥ß.

malax. c. s. q. *olei castorei*, inducantur super alutam F. Emplastr. rotund. in forma orbis medii, vel paulo amplius, absque syndone: irroretur *ol. destill. succin.*

D. S.

Mutter-Pflaster.

Aliud Magistrale.

℞. *Gumm. galban. in V.* l. 🜋 ad pult. consistent. liquef. q. s. vel ℥iß.
Extract. castorei.
croci ana ʒij.
Ol. destill. succini,
spicæ, ana ʒj.

M. in consist. Emplastri, induc. super alutam &c.

Emplastra pro Splene dolente, tumido, &c.

℞. *Empl. splenetic. usit.*
de Ran. cum. duplic. ☿ ana q. s.

malax. c. s. q. *ol. destill. succini*, aut *galban. Paracels.* inducatur super alutam F. Empl. in forma pro splene usitata absque syndone.

D. S.

Miltz-Pflaster.

℞. *Empl. de Ran. cum* ☿ *dupl.* ℥j.
gumm. ammon. cum acet. ad pult. consist. red. ʒß.
Opii in acet sol. & inspiss. ʒß.

malax. c. s. q. *ol. destill. juniperi* vel *Philosophor.* F. Emplastrum.

Emplastrum Saturninum pro usu externo vario.

℞. *Minii* vel ♄*i calcin.* q. v.

Ebulliat in s. q. 🜊, quod calidum ita misceatur cum ol. amygdal. d. l. rapar. l. lini recent. continuò agitando, & nutritu bene miscendo: F. Unguentum (addendo circa finem camphor. cum ol. simili subacta q. s.) cum cera v. unà liquefacta Emplastrum.

Aliud.

Aliud, rudiori Minerva elaboratum, sed usu præstans.

℞. *Minii,*
cerussæ
♁i vini
Ol. commun. ana qu. v.

Mista invicem stent aliquandiu in digestione crebrius agitando, tandem calore aucto sub continuâ agitatione in emplastr. consist. inspissando, & dum liquidum adhuc erit, à crassamento superfluo in fundo removendo.

Emplastrum ex Pice, seu Dropax, contra dolorem Ischiadicum.

℞. *Picis naval.* ℥ij.
Terebinth. ℥ij.

Liquefactis, & ubi opus fuerit, adhuc cum ol. chamomill. q. s. subactis, adde successive inspergendo & benè agitando

pulv. succini,
mastich. ana ℥j.
flor. ♃is ℥ij.

M. inducantur super alutam aut linteum crassum in forma quadrata oblongâ; vel in formâ transmissa absque syndone.

D.S. Zertheilend Pflaster.

Egregium in Ischiade, ut & in doloribus circa os sacrum, ac Ischium, ex nimia onerum gestatione, aut simili causâ externâ internum partium nexum plus minus lædente, natis, præscriptum ad imitat Poterii *Cent.* 2. *c.* 13. & *c.* 58.

§. 6. Equidem hæc ita pauca satis esse videntur; quoniam vero vix ulla in compositione plures errores committi videntur, quàm harum inunctionum, pauca quædam adjicere allubescit. Usus omnium harum inunctionum, ceu Topici saltem remedii, adeoque particulari tantum cujusdem privatæ usui destinati, in genere triplex esse videtur: 1. Robur partis vitale, in spiritu insito fundatum, vi quasi balsamicâ firmare & roborare: Ab illo enim efficienter, ut nutritionis medio partis conservatio, ita & restitutio, unde vulnerum, ulcerum, fracturarum, plurium tumorum, curationes. Nil verò magis huic inimicum est, quam transpiratio prohibita, undecunque oriunda; hac enim ipsius tertiæ digestionis sordes principaliter evacuantur; quibus retentis œconomia partis turbatur, spirituum motus sufflaminatur, tandem ipsis quasi suffocatis gangræna inducitur. 2. Robur partis animale in eutonia fibrarum mediante spiritu influo conservare, quin imò relaxatam illam roborare, & appropriatis humiditatem lymphatico-serosam discutere & absumere; nunc contractam blande lenire, & quasi rigidiores fibras emollire, & denique vitiatam in dolore, cui semper aliquid spasmodici plus minus solet esse junctum, demulcere & spirituum sedato undecunque nato orgasmo in naturalem tonum restituere: unde emollientia & anodyna, sæpius solent esse reciproca. Rarum est, quod irritetur tonus fibrarum acrioribus, unde ex illarum strictura & pororum contractura, modificato contentorum motu, effectus attractionis, rubificationis, vesicationis, &c. ferè insequi solent. 3. Heterogeneum istud, aut p. n. topicorum affectuum occasionalem causam corripere & alterare, seu temperare & coquere, hinc & plus minus removere per illa, quæ humectare, resolvere, attenuare, maturare, suppurare, &c. dicuntur: in quo puncto, acidum quæ corrigunt, & hinc viscidum resolvunt ac attenuant, tantum non primatum obtinent.

§. 7. Quibus præsuppositis, 2. in legitimâ inunctionum, si non omnium, saltem usitatiorum, compositione & præscriptione observanda moneo: 1. ut ex Volatili seu facilè resolubili constent materia; 2. nihil iis admisceatur, quod nequeat per totum homogenealiter resolvi; id quod Helmontius imprimis inculcat Pharmac. & Dispens. Modern. *§.* 57. Prius quod attinet, agunt in nos inunctiones vel mediatè, vel immediatè: ibi odorũ instar penetrantiũ, hic contactu suo corporali: ibi in affectibus externis, vel internis, sed profundiùs radicatis; hic in externis. Hinc enim passim pro ventriculi, &c. malis ol. destill. recipere consuetum est, cùm externa in inflammatione Saturninum quoddam emplastrum, aut pulv. ex Creta, Saturno, &c. ut in erysipelate, inspersus, magis in usu sint. De prioribus E. ut imprimis intelligendum axioma, tamen & in posteriori quantum possibile observandum. Siquidem cujuscunque intentionis gratiâ applicantur inunctiones, semper pororum occlusio præcavenda, qua superveniente necessario Oeconomia vitalis partis privata turbatur. Ergò vitanda sunt nimis unctuosa, viscosa, glutinosa, tenacia quæ poros oblinunt & pertinaciter infarciunt, unde præter modò insinuata incommoda, partim, ipsa agere interiùs aut operari quicquam nequeunt, partim juncta alia impediunt: Econtrà, quæ subtiliora sunt, penetrantia magis, & ita poros potiùs aperientia, præter hoc, quod nullum nocumentum parti inferant, saltem in faciendo suo officio & speciatim alteranda causa occasionali, erunt optima. Burrho sane hæc debetur laus secundum Borrichium ad Bartolin. *Cent.* 3. *Epist. hujus epist.* 89. *pag.* 387. *omnia ipsius Emplastra ex volatili materiâ constare, adeò, ut unguentum pridie illitum postridiè vix appareat usquam; damnatque medicos, quod crassa illa corpora in emplastri formas compingant, quæ pororum angustias in ægris nequeant subire.* Ac sane notabile est hoc ipsum in affectibus talibus, in quibus minus

locum habere hic modus externorum remediorum videri queat, nempe in Hernia intestinali, tamen proficuum perquam observatum fuisse: Riverius *Obs. commun. prope finem obs.* 14. *p.* 371. Modi Unguentorum ex resolubilibus adeò, ac tantum non volatilibus, componendorum, forsam varii in veniri possint, modo consideremus glutinosum, ac viscosum, ac quod tenax simul hinc existere solet, materialiter ex acido & pingui, illo agente, hoc patiente, sub determinata formali texturâ coalescere: unde modo corrigatur acidum citra fixationem, oleosum seu pingue eo ipso simul resolubilius. diffusibilius, & cujusvis acris potentius temperativum, effectivè refrigerans evadet. Ob hanc causam pluribus in Ungu. & Empl. butyrum recens non salitum, oleo expresso, præsertim olivarum communi, longè præferendum puto; præ hoc enim illud est tenerius, minus acido occulto concentratum, adeòque minus viscidum, promptiùs penetrat, citiùs discutitur, magis est temperativum, præsertim ⊖si, & potentiùs alterativum. Scopus ergo iste unguina talia resolubilia præparandi variis forsan modis obtineri possit: suggessit jam quendam Deckers *Comment. in Barbette Prax. l.* 2. *c.* 2 *p.* 59. Alius ulteriori scrutinio dignus fit cum terebinthina puta, cum ⊖ibus vol. ⊡os. in s. q. ▽æ destill. solut. aut cum spir ⊖ ✱ci, in mortario trituræ ope benè miscendo, coëunt mutuò in crassamentum album, moderatè spissum, ita ut emplastri modo induci possit: quod cuti admotum promtè vim suam citra insigniorem remanentiam exercebit, & additione oleor. destillator. non adeò acrium ulteriùs determinari poterit. Tentaminis ergò in pleuritide notha cuidam graviter affecto præscripsi;

1. ⊖ *vol.* ⊡*æ* ℥iij.
solve in ▽ *destillatæ*
therebinth. ℥j.

Misceantur in mortariolo lapideo successivè, celerius tamen paulò solutionem affundendo, & concitatiori tritu subigendo: adde (pro meliori saltem sub tentaminis primi auspicii, successu) Empl. de melilot. parum q. s. pro consist. emplastri. Applicetur; idque factum successu non contemnendo. Facere huc quoque videtur ▽♃æ cum ol. rosato, quæ ambo ritè mista coëunt in consistentiam butyri, ad ambusta, præsertim vulnera, ulcera, &c. egregii: cujus applicati vestigia pariter nulla sunt conspicua. Huic pro aliis usibus etiam sacch. ♄ni aliquantulum addi, & inspergendo sub tritu in mortario uniri potest; v. g. *Aqu.* ♃*æ.* ℥j. *olei rosat.* ℥iß. *sacch. Saturn.* ʒj. M. ♄no licet obscuris suis vestigiis se prodente. Sed aliis alios hæc persequendi modos relinquamus.

§. 8. Alterum quod attinet axioma; sanè in genere, quæ vel misceri nequeunt, ut ▽osa & oleosa, vel quæ mista se inviem obtundunt, ut pulveres varii, Cera ac ol. inviscati, frustrà omnino compinguntur, cùm vires debitas exserere nequeant. Officinalia E. Unguina, aut passim à Practicis usitata, quanta egent correctione? Unde & non rarò simplicia quædam, & à Rusticis plebejisvè levi artificio conflata unguenta, subinde artificiosissimè compositis & selectis officinalibus præstant. Sanè ol. ex vegetabilium Decoctione & infus. parum valent, cùm de gummosa horum substantiâ nil, de aromaticâ resinosâ in illa quasi concentrata, parum capiant. Pulveres vegetabilium ac mineralium, oleosis pinguibus & glutinosis inviscati, parum vel nil omninò præstant, adeò ut plures tales compositiones de Nihili dicendæ forent; cùm econtrà sub libertate sua inspersi, inflammat. erysipel. cuti exulceratæ, quæ Emplastr. ferre nequit, ulceribus manantibus, & similibus affectibus externis, suum quod est, faciunt, ut v. g. de lap. calaminari, lacte Lunæ, creta, C. C. usto, nuce mosch. aloë &c. notum est, quæ incarcerata squalent sine usu; simili ferè modo, ac farinæ Vegetabilium, fotuum aut Cataplasmatum sub forma subinde proficuæ existunt, quæ ol. ceràque susceptæ, inermes redduntur. Unde & omnes inunctiones, quæ adstringendi, firmandi, exsiccandi, &c. scopo in herniis, imminente abortu, prolapsu uteri, ulceribus, &c. applicantur, ceu contradictoria rejicienda: pulveres styptici inviscati sunt frustranei, aut saltem ad extimam cutis superficiem sphœra activitatis eorum terminatur: pinguibus intereà calore actuatis, fibrarum, etiam profundius sitarum, resolutione ac emollitione contrarium intentioni Medici operantibus. Observarunt hoc jam plures, & quæ mutua solutionis actione in se agere plus minus, & se invicem unire, & ita citra impedimentum operari mutuò possunt, inunctionum in formam univerunt. Singulare quid ♄ hîc obtinet, qui 4ta Chirurgiæ hodiernæ videtur columna, quod vel in se solus, vel ✤o subactus, promptè cum acido olei cujusvis, intercedente præsertim coctione, coëat, ac ita emplastra polychresta constituat, dum ipsum in se arrosum quidem, sed nondum saturatum, acido suo compari, acidi p. n. tumorum, vulnerum, & ulcerum patratoris pessimi, potentioris spicula recipit & secum retinet, dum pingues & oleosæ, à concentrante in viscidum acido liberatæ nonnihil, magis alcalinæ fiunt, & resolubiles, magisque penetrativæ & temperativæ. Ex quo fundamento tanta Saturninorum emplastrorum & compositio & varietas plus minus concinna enata fuit. Quæ tamen vel obiter saltem, cùm præparationem ferè magis officinalem, quàm præscriptionem magistralem sapiant, ceu à scopo nostro aliena, insinuasse sufficiat.

DISSER-

DISSERTATIO MEDICA X.
DE
SINGULARIBUS,
Quam
LOCO DISPUTATIONIS ORDINARIÆ
proposuit

Gottfried Welsch/
Phil. & Med. Doctor & P.P.
RESPONDENTE
M. MICHAELE ETTMüLLERO, Lipsiensi.
d. 2. Octob. Anno 1663.

JESU JUVA:

SIngulare hactenus in Praxi Medicâ fuisse, quod Morborum, nisi omnium, plerorumque tamen, Curatio non amplius ex præscriptâ & recepta Dogmaticorum Methodo, sed vel solo, vel maxima tamen ex parte, Singularium ita dictorum usu, à non paucis passim tractaretur, neminem esse auguror, quem lateat; Quod ipsum tamen cum Bonis, Eruditis ac Rationalibus Medicis omnibus, vel ex eo tantum maximè suspectum videatur, quod Singularium ita dictorum Natura, & agendi ac operandi Vis, ipsos utplurimum non minus Autores, & Inventores non paucos, quàm alios Eruditos quosvis, latere penè, persuasum pariter ac compertum esset; placuit hac vice, dum Ordinariam habere Disputationem Ordinis ratio me jubet, de Vera ac Genuina Singularium Natura hoc tantùm proferre, quod, nisi essentiam & formalitatem Ipsorum planè exhauriat, Doctioribus tamen aliis, in hanc subjectam materiam penitius inquirendi, & Publicæ adeò Ægrotantium saluti benè ac salutariter prospiciendi, ansam præbeat.

Ut autem in Publici gratiam, & Veritatis studio, id tantùm dicatur, quod verum est, faxit Is, qui ipse Solus est Veritas!

Thesis I.

AD rem ergò accedens, circa Etymologiam pluribus non sum solicitus, quàm quod dicam; Singulare vi Nominis id denotare, quod singulariter inhærere, vel ita inesse alicui dicitur, ut nulli alii commune sit; atque adeo in Foro Medico id significare videatur, quod sub specie vel formâ latentis alicujus inhærentiæ, hoc est, Singulari, ac sibi propriâ Vi, Virtute, efficaciâ & proprietate, aliquid agat, faciat, & efficiat.

Thes. II. Ita, ut inter Arcana, Secreta, Specifica, & Singularia dicta (Panaceas enim propriè sic dictas cum Dogmaticis planè rideo) quandam Differentiæ rationem dare, non sit difficile: scilicèt Arcanum & Secretum propriè loquendo Autorem præprimis ac Inventorem suum; Specificum verò, Partem in morbis Affectam, ipsiusque Robur, præcipuè respicere videtur.

Thes. III. Singulare autem describo, quod sit medicamentum, quod legitimè adhibitum, Singulari planè Vi ac proprietate huic vel illi p. n. Affectui remederi dicitur.

Thes. IV. Et quamvis non ignorem, dari etiam in Parte Diætetica plurima, quæ, præter alimentosam qualitatem, Vi propriâ ac insitâ quadam proprietate non tantùm huic vel illi humani corporis parti præ aliis amica, sed & quibusdam p. n. affectibus inimica sint; Cùm tamen Vis hæc alimentis non competat, quatenus simpliciter alimenta sunt, sed quatenus sunt alimenta Medicamentosa, h. e. quæ præter alendi facultatem, de alterandi etiam Virtute aliquid participant; ideòque Singu-

Singularia quævis ad Fontem Pharmaceuticum refero.

Thes. V. Medicamentum ergò dicitur, quia Corpus nostrum alterando, à Statu Præternaturali ad Naturalem reducere aptum est; Et dividitur, ut quævis Medicamenta alia, in Simplex & Compositum; Simplex est, quod vel planè per se, vel leviter tantùm præparatum, usurpatur; Compositum verò, quod cum aliis ingredientibus, vel paucioribus, vel pluribus mixtum, & lege Artis in hanc vel illam formam redactum est. Ac quamvis & Autoritate aliorum & rationibus probare satis possem, Simplicia tantùm Vera esse & dici Singularia, nihilominus tamen de Compositis in præsentiarum solùm sermo est, partim, quia de Simplicibus nullum est dubium, partim verò, quia Moderna Singularia ut plurimum Omnia sunt Composita.

Thes. VI. Nec latere oportet, esse non pauca Externa (Topica vel Localia dicta) quæ & ipsa in Morborum Curatione suâ proprietate ac singulari Virtute non carent, ea proptereà planè excipere quidem nolo; hæc tamen, quæ impræsentiarum de Singularibus dicentur, de Internis præcipuè intelligo.

Thes. VII. Porro autem, cùm interna Medicamentorum Singularium forma, à qua Ipsorum promanare debet Operationis Singularitas, non in primarum, nec secundarum qualitatum mixtura, sed in singulari ac peculiari quadam vi ac proprietate, quæ propterea Singularis vocatur, consistere dicatur, nodum in Scripo quærere non videbor, si in Singularis istius virtutis & Efficaciæ Ideam, Naturam, ac Rationem inquiram accuratius; soli enim & hac in parte Experientiæ (quæ fallax) fidem habere, periculosum; Experientiæ verò Rationem conjugem addere tutius & quemadmodum illud Empirici, ita hoc Rationalis Medici, nota est.

Hipp. Sect. I. Aph. I.

Thes. VIII. Quod ut fiat, genuinam Singularis istius Virtutis Rationem ex reliquis, in Descriptione Singularium allatis Verbis depromere fas est. Dicitur enim, Singulare esse Medicamentum, quod singulari vi ac proprietate huic vel illi remederi dicitur p. n. Affectui: Jam ergò cum p. n. Affectus (πάθ☉ Græcis, vel πάθημα) in genere Res p. n. Omnes (καλῦσί τε παθήματα πάντες οἱ ἕλληνες, ὅσα παρὰ φύσιν ἐν τοῖς σώμασιν ἡμῶν γίνεται) denotet, & Morbum, ejusque Causam, & Symptomata respiciat; manifestum esse, existimo, Singulare quodlibet, sua Singulari Vi & proprietate, vel Morbo solum, vel ejus Causæ, vel Symptomati, distinctim, vel omnibus insimul, & conjunctim remederi debere.

Galen. Comm. I. in libr. I. Epidem.

Thes. IX. Cum enim Medendi Methodus, à qua Methodici & Rationales dicuntur Medici, ab Empiricis & Agyrtis quibusvis distincti, in primo statim cujusvis Curationis accessu, communi Lege, & Regula illud, quod p. n. in humano corpore est, tollendum esse præcipiat, præter morbum vero, morbique causam ac symptoma nihil detur, quod p. n. in corpore humano & fieri, & generari, vel colligi, vel retineri, vel ab extra ipsi accidere possit; constat sanè, ad hæc ipsa quodlibet Singulare restringi debere.

Thes. X. Jam verò, si omnia, & Morborum pariter ac eorundem Causarum & Symptomatum intuear Genera, accuratæque ipsorum cognitioni, Veram ac Rationalem adjungam Medendi Methodum, Remediaque omnia per Indicationes, tanquam certa ac unica Methodi Instrumenta indicata atque inventa, Rationali lance expendam, Autoritate omnium Methodicorum Practicorum manifestum esse, experior, ex Classe Rerum p. n. nullam planè esse, cui Ars nostra ex Lege Methodi suum non destinaverit ac surrogaverit competens & indicatum Auxilium, & remedium.

Thes. XI. Sic (sed breviter) Morbis intemperiei sua satisfaciunt Alterantia; Morbis totius Substantiæ dictis Bezoardica & Alexipharmaca; Morbis Conformationis, & quidem, qui præsentem præprimis scopum respiciunt, Obstructionibus puta, Digestiva, Aperientia, & Præparantia; Duritiei Emollientia; Mollitiei Indurantia; Tensioni laxantia, &c. Morbis Solutæ Unitatis Maturantia, Sarcotica, Glutinantia, cicatricem Inducentia, &c.

Thes. XII. Morborum causas pro Indicantium ratione & diversitate removere satagit Methodus per Vomitoria, Purgantia, Diaphoretica, Diuretica, Sternutatoria, Expectorantia, &c. Utpote quibus auxiliis Causam Mor-

Morbificam per vias nostri Corporis publicas & privatas exturbare & removere Ars docuit.

Thes. XIII. Symptoma tandem omne, ut notum est, vel curato Morbo sponte remittit; vel, si Morbi aut Causæ morbificæ naturam induat, nec ipsum suis competentibus destituitur Remediis.

Thes. XIV. Quæ ipsa dum perpendo, insimulque considero, quod Medicorum nullus, qui Methodicè in Morborum Curatione procedere nititur, quicquam Ægrotantibus suis tutò ac rationaliter ordinare vel præscribere possit, nisi, quod ab Indicante aliquo Lege Methodi indicatum, & à Ratione & Experientia approbatum sit, dubius hæreo: quodnam Singularium dictorum sit Indicans? ita ut primò hocce intuitu ipsa Singularium existentia valdè habeatur dubia.

Galen. lib. 2. Meth. Med.

Thes. XV. Facilè equidem recordor; Amplissima ista Mineralium, Vegetabilium & Animalium Regna insignem materiæ Medicæ suppeditare nobis copiam, in eaque plurima suggerere Medicamenta, quæ, præterquam quod vel alterandi, vel aperiendi, vel purgandi Vim, &c. in Toto obtineant, peculiari insuper Ratione, ac insita quadam proprietate huic vel illi corporis humani Parti amica magis ac familiaria sunt, quàm aliis, & propterea etiam Appropriata vocari assolent: qua ratione Cephalica Capiti; Thoracica Pulmonibus & Pectori; Cordialia Cordi; Epatica Epati; Splenetica Lieni; Stomachica Ventriculo; Hysterica Utero, &c. familiaria, amica, & Appropriata dicuntur.

Thes. XVI. Nec latet, dari in specie inter Corroborantia Medicamenta, quæ & ipsa peculiari proprietate hanc vel illam Partem Nobilem respicere magis, magisque reficere solent, quæ proinde propriè loquendo Specifica, & cum adjectione Cordialia, Cephalica, Stomachica, &c. dicuntur; item inter Purgantia, quæ omnes quidem humores movent, alia tamen in specie Bilem, alia Pituitam, Melancholiam alia, alia Serosos humores evacuare dicuntur, & propterea electivè Purgantia vocantur; quæ tamen omnia in Methodica Morborum Curatione sua habent Indicantia.

Thes. XVII. An verò Appropriata hæcce nostra (Veteribus etiam non incognita) sive sint Alterantia, sive Specifica, sive Confortantia sive elective Purgantia; & Modernorum Singularia dicta, unum idemque sint? Non immerito quæritur; utpote in quo ipso totius controversiæ status consistere videtur.

Thes. XVIII. Sunt autem omninò Unum & Idem, vel non sunt: Si sunt unum & idem, cur præter necessitatem multiplicantur? cur confunduntur Artis Termini? Si non sunt Unum & Idem, nec eadem etiam utrorumque erit Virtus, Vis, & Operatio; & consequenter Singularia dicta nec Alterando, nec confortando, sed alia quævis ac Singulari planè & occulta ratione suam operationem exserere, morbosque per quoddam, quasi τὸ θεῖον, depellere, dicendum est.

Thes. XIX. Ut res clarior fiat, pono casum: Petrus & Johannes, Adolescentes biliosi, corripiuntur Febre Tertiana Intermittente, & restituitur uterque; Illius Curationem suscepit quidam Titius, Hippocraticis & Galenicis fundamentis nixus: Hujus verò quidam Sempronius mera Singularium fiducia fretus. Patientes restituti quærunt singuli à suo Medico rationem curandi ac Methodum; Titius respondet: Ego, cum animadverterem, adesse Febrem eamque Tertianam intermittentem, Lege Methodi Medendi formavi meas Indicationes; Febris autem, ut intemperies calida cordis & totius corporis, indicavit mihi Alterantia, eaque Refrigerantia; Febris verò causa, humor scilicet Biliosus putrescens, remotionem sui per evacuantia; Utrique ergò Indicationi satisfacturus, diæta præscripta, ex fonte Pharmaceutico & Chirurgico convenientia desumsi Remedia, Intemperiem alteravi refrigerantibus, iisque appropriatis, & præsertim Epaticis, &c. Humorem biliosum peccantem ἄνω per vomitum convenientibus Emeticis; κάτω per alvum, & quidem per ἐπίκρασιν, & diebus intermittentibus Cholagogis electivè purgavi; secavi venam; reliquias, prout naturæ tulit motus, per urinam diureticis, vel per habitum Corporis benignis discussi diaphoreticis; Febrilium non minus, si quæ intereà urgere vidi, Symptomatum rationem habui sedulò; viresque pro rei necessitate & urgentia corroborare pariter allaboravi; & hac ratione remiserunt

runt Paroxysmi, cessavit febris ipsa, & cum ea omnia symptomata; atque ita integre restitutus est meus Patiens.

Sempronius contrà respondet: Ego Hippocraticas & Galenicas istas ambages non curo, sed longè breviori, ægrotantibusque grata magis ac jucunda via procedere soleo, quapropter febricitanti meo ex Singularibus meis Antifebrile meum misi, illudque paulò ante instantem Paroxysmum in aqua mea febrifuga exhibere jussi, quo Singulari meo ter assumto perfectè curatus est meus febricitans.

Thes. XX. Jam si utriusque Curationis ratio & relatio à Collegio vel Facultate quadam Medica Collegialiter, & ex Artis fundamentis, & absque omni affectu, examinari deberet, non aliam sanè expectarem sententiam, quàm quod Prioris Curatio fuerit conveniens, vera, & Methodica; Posterioris verò inconveniens, suspecta, & Empirica; Ille enim Curationem suam lege Artis suscipiebat, nihilque, nisi quod per Indicantia pro Febris, ipsiusque Causæ remotione, indicatum erat, ἐμμεθόδως ordinabat; Hic verò, missâ omni Methodô, missis indicationibus, solo suo Singulari Antifebrili se febrem curasse jactitat.

Thes. XXI. Si quæret rationem hujus Sententiæ à Facultate Medica Sempronius; ita forsitan ipsi respondebitur: Quæcunque febris curatio non est conveniens veræ medendi Methodo, illa falsa, mala, suspecta, Empirica, & periculosa est; Sed tua Curatio, dum Johannem febre tertiana laborantem solo tuo Singulari Antifebrili curasse jactitas, non est conveniens veræ medendi Methodo; Ergò &c.

Thes. XXII. Veritas Majoris non tantùm tot Seculorum experientiâ, sed & Autoritate Principum Medicorum nititur. *Oportet enim*, inquit Hippocrates, *se ipsum præstare opportuna facientem*, (hoc est Methodicè procedere,) *& scire oportet Medicum, opponere se contrarium instantibus, & Morbis, & Naturis, & Ætatibus, & Temporibus, & distenta solvere, & soluta distendere; sic enim vel maximè morbum sedaverit*, *& mihi sane* (pergit Venerandus Senex) *hoc ipsum* (scilicet si fit, quod ex Arte & Methodi Lege fieri debet) *Sanatio esse videtur; Medendi autem Methodus partium Medicinæ omnium, ut ordine postrema, sic certè fine & effectu longè utilissima, ac veluti reliquarum omnium finis est; Methodus autem est via quædam universalis, quæ omnium particularium communis sit; finis verò ipsius est, cujusque morbi invenire Remedia.*

Sect. 1. Aph. 1. libr. de Natura humana.

Galen. libr. Introduct. libr. 4.

Meth. Med. libr. 2. Meth. Med.

Thes. XXIII. Minorem jam olim Galenus probâsse legitur, dum ait: *Methodus quædam privata est sanandi in singulis morbis, commune tamen in omnibus genus unum est: Auspicari namque perpetuo oportet* (arrige aures Pamphile! *perpetuò oportet*, inquit Galenus) *ab Indicatione, quæ ab Affectu, cui mederi paramus, accipitur, æstimare verò ac discernere,* (scilicèt *perpetuò oportet*) *an causa, quæ affectum excitavit, jam desierit? an nunc quoque ipsum tum augeat, tum faciat?*

Libr. 4. Meth. Med.

Thes. XXIV. Jam demonstret, quæso, Sempronius suam Methodum, ostendat suam Indicationem ab Indicante desumtam, proferat quoddam Indicans, à quo suum Singulare indicatum fuerit. Si enim Indicationem ex Galeni præcepto, & ipsius Rationis & Experientiæ dictamine, ab Affectu vel Morbo, ipsiusque Causâ accipere oportet, Singulare hocce aut febrem ipsam, aut ejus causam respexisse, necesse est; Quod autem neque hanc, neque illam respexerit, manifestum est, non Febrem, quia Febris ut Febris, quippe cujus natura & formalis ratio in Caloris Nativi à statu naturali recessu & incendio consistit, Alterantia contraria, hoc est, Refrigerantia, indicat, non Causam febris, humorem scilicet biliosum peccantem, quia hæc ipsa remotionem sui per manifestas evacuationes indicat: Neuter autem horum effectuum de Singulari isto Antifebrili prædicari potest, nec debet: alias enim Singulare non esset, ita ut fateri tandem cogatur Sempronius, aut ipsum Singulare ipsius vel alterando, vel causam removendo, febrem extinxisse, aut alia insuper pro febris curatione fuisse adhibita convenientia Remedia, aut, ut Galeni se submittat sententiæ, opus habet: Si fatetur prius, propriam fatetur turpitudinem, dum, quod Medicis omnibus notum & commune est, ille pro Singulari jactitat,

ctitat, quod candido Tirio in curatione febricitantis Petri Appropriatum fuit Alterans, vel electivè Purgans, Diaphoreticum, Diureticum, Confortans, &c. id glorioso militi statim debet esse Singulare, cùm tamen Singularis, vel singularitatis vix hilum in se contineat, atque adeò plus sit in titulo & inscriptione, quàm in chartâ, vel pyxide; Si fatetur posterius, fraudulenter egit, & procul dubio plus sibi, suoque Singulari tribuit, quàm tribuere vel deberet, vel fas esset; Si enim alia, & præsertim, quæ febrem febrisque causam respexerunt, adhibuit Remedia, quô, quæso, rationis oculo videre & cognoscere potuit, an ex Singularis ita dicti, an verò reliquorũ potiùs convenientium usu, Dominus Johannes restitutus fuerit? Si verò neutrum fateatur, ex Galeni sententia Temerarius est, utpote qui nulla utitur Methodo, sed soli vel fortunæ, vel temeritati, sese suosque ægrotantes committit, & qui nec sibi ipsi, nec aliis, rationem Singularitatis sui Singularis Antifebrilis reddere potest; *Methodo* enim *invenire* (curationem) inquit Galenus, *opponitur ei, quod est, fortuitò, temereque invenire.* lib. 1 Meth. Med.

Thes. XXV. Sed ad Rhombum redire, ac perpendere tandem oportet: quænam Singularium ita dictorum vera ac genuina natura sit? quæstionem autem, an sit? ne id, quod hactenus tot Excellentissimorum Virorum fide & experientia comprobatum esse constat, in dubium (quod absit!) vocasse videar, missam planè facio; atque adeò de vera Singularium ita dictorum existentia ipse nec dubito, nec dubitare debeo, multò minus verorum Singularium Autoribus & Inventoribus, quicquam sive honoris, sive famæ & laudis, detrahere, sed potius labores & merita ipsorum hac in parte honorificè deprædicare ac commendare gestio.

Thes. XXVI. Genuinam verò Singularitatis istius naturam ac quidditatem penitius investigans, ea, quæ hâc de re suprà pro fundamento habui, hic ut repetantur, necesse esse existimo; scilicet quodlibet Singulare vel Morbum, vel Morbi Causam, vel Symptomata, absolutè respicere; cum ipsius Rationis consensu, & Galeni Autoritate, præter hæc tria nihil aliud sit (in humano Corpore) quod curetur (vel curari possit ac dicatur) à Medicis. Thes. 9. lib. 1. Meth. Med.

Thes. XXVII. Quo posito, vera Singularium Requisita adinvenire, dextreque explicare, instituti equidem fert ratio; sed hoc opus, hic labor est? Ut tamen expediam, quod expediendum est, sic tandem de veris Singularibus sentiendum esse, existimo: nimirum veri, sinceri, genuini & infucati Singularis qualitates, conditiones, & Requisita hæc sunt: 1. Ut Autor & Inventor ipsius sit eruditus, & Rationalis Medicus, ac exercitatus Practicus. 2. Ut soli Autori singulare & notum sit. 3. Ut singularem sibique propriam, ac nullis aliis Medicamentis communem passim agendi vim ac rationem obtineat. 4. Ut Singularium quodlibet, Lege Methodi, suum agnoscat Indicans. 5. Ut dextrè, legitimè, & convenienter, adhibeatur, & 6. Ut usum ipsius singularis non minus ac certus sequatur Effectus & Operatio.

Thes. XXVIII. Omninò autem oportet, ut Autor & Inventor veri Singularis Eruditus & Rationalis Medicus, ac exercitatus Practicus sit; Medicamenta enim Medicorum sunt Instrumenta, & legitimè non inveniuntur, nisi ab Artifice Medico: Hæc autem Tria Veri ac Boni Medici notæ ac Characteres sunt; Eruditio scilicet, quæ Rerum Medicinalium præsupponit notitiam; Ratio legitimam docet Medendi viam ac Methodum; & Praxis, quæ rationi adjungit experientiam.

Thes. XXIX. Sic Singulare soli etiam Autori & Inventori Ipsius singulare, ac notum sit, necesse est, aliàs esset contra naturam Singularis; quod enim pluribus notum, ac commune est, qua ratione uni soli potest esse vel dici Singulare?

Thes. XXX. Singularem porrò sibique propriam, ac nullis aliis Medicamentis communem, passim agendi Vim ac Rationem Singulare oportet, ut habeat; Si enim eodem planè modo, eademque ratione vel alterat, vel catholicè evacuat, vel electivè purgat, vel vomitum excitat, &c. vel viscera & partes nobiles specificè confortat, ac vel appropriatum & specificum est Cordiale, Cephalicum, Ephaticum, Spleneticum, Stomachale, qua centum alia suam operationem in Corpore humano habere,

per

per tot secula à sexcentis Medicorum millibus observata fuerunt & approbata; qua quæso, ratione jamdum uni soli Singulare esse poterit?

Thes. XXXI. Præterea quoque opus est, ut singularium quodlibet, lege Methodi, suum agnoscat Indicans; cum enim omnis Medendi Methodus per Indicationem fieri dicatur; quælibet autem Indicatio à suo Indicante proveniat, nullum proinde Singulare, Rationaliter quidem medendo, exhiberi poterit, nisi quod à suo Indicante indicatum fuerit; si enim nullum adsit Indicans, seu agens aliquod in corpore humano præsens, quod Singulare, ut Singulare, Auxilii loco indicet, & Indicatum Singulare ad sese dirigendum esse monstret, cui, quæso, fini, rationaliter adhiberentur Singularia? Non video.

Gal. lib. . Meth. Med. Sennert. Lib. V. Part. 2. Sect. 1. cap. 2.

Thes. XXXII. Quodsi autem à suo Indicante indicatum jam sit Singulare, oportet ulteriùs, ut & ipsum dextrè, legitimè & convenienter usurpetur & exhibeatur; hoc est, si universalia, & quæ lege Methodi præmittenda erant, præmissa fuerint, exhibere tandem Singulare opportunum est.

Thes. XXXIII. Atque ita ex quasi necessitate requiri tandem videtur, ut cujuslibet Singularis usum singularis etiam sequatur effectus & operatio. Singularitas enim, quæ de Singularibus dictis prædicatur, non Autorem tantùm, cui singularia & familiaria sunt, sed effectus & operationis imprimis singularitatem respiciat atque includat, necesse est. Nisi enim ex occulta quadam vi ac singulari proprietate singulis singularibus singularis inesset agendi potentia, quæ post legitimum & convenientem ipsius usum singularem etiam planè sibique proprium, ac nullis aliis Medicamentis familiarem, vel communem Effectum, & operationem certò, ac manifestè producat, non video sanè, in quo differant vel differre possint Singularia ab Appropriatis vulgaribus, & Medicamentis aliis, utpote quorum usum idem sequitur effectus, eademque operatio.

Thes. XXXIV. Sed dum hæc dixisse satago, per transennam quasi non paucas video objectiones & instantias, quibus ea, quæ de Singularium dictorum Requisitis hactenus relata sunt, impugnandi non parum, nisi plane subvertendi, animus est: Sic enim magnum existimatur postulatum, nullum esse nec dici debere Singulare, nisi cujus Autor sit aliquis Medicus; quasi verò (ut audio) soli tantum Medico Medicamenta & Singularia invenire competat & concessum sit; Cùm tamen Experientia & quotidianus rerum usus testentur, esse inter Magnates pariter, ac cujuslibet conditionis alios, non paucos, qui & ipsi, etiamsi Medici ex professo non sint, egregia nihilominus Experimenta ac Singularia, & habeant, & præparare, ac componere sciant ac soleant, Item præparationes, labores, & processus (in Chymicis præsertim) esse diversos; & quamvis hoc vel illud Medicamentum, notum aliàs, omnibusque cognitum sit, singulari tamen artificio, singularique processu & labore ab hoc vel illo, sive ratione Coloris, saporis, odoris, jucundius, sive, dosis ratione gratius; sive ratione operationis reddi tutius; sic haberi, ajunt, Singularia, quæ, cum alia adhibita Medicamenta quam plurima nihil plane in hujus vel illius Morbi Curatione efficere potuerunt, ægrotantes vel sola felicissimè restituisse dicuntur; sic, dicunt, occasione istorum Singularium Chymia magis magisque excolitur, multisque proinde Naturæ Arcana & penetralia intimius scrutandi ansa suppeditatur & occasio: sic, ferunt, magnam esse simplicitatem, rationem singularitatis à Singularium Inventoribus quærere, qua hoc vel illud Singulare huic vel illi p.n. affectui remederi dicatur; cum propterea sit & dicatur Singulare, quod Virtus & operatio ipsius nemini, quàm soli Autori, nota & singularis esse debeat; sic, perhibent, non esse necessarium, ut Singulare indicetur ab Indicante generali: Et tandem somniant, quosdam propterea tantum sinistrè sentire de Arcanis & Singularibus, quod vel Chymiam ipsi non exerceant, vel eandem planè non intelligant, & quæ sunt alia.

Thes. XXXV. Verùm enim verò, etsi toti constet orbi, esse inter Magnates pariter, ac cujuslibet conditionis alios, non paucos, qui & ipsi, etiamsi ex professo Medici non sint, egregia nihilominus experimenta, ac Singularia & habeant, & præparare ac componere & sciant & soleant; Certò tamen est certius, illa experimenta & Singu-

Singularia omnia, cujuscunque etiam sint formæ, virtutis, & operationis, medicos tanquam primos Autores solos ac semper agnoscere, & originaliter provenire à Medicis, ac per tertium vel quartum vel plures aliis esse communicata; Constat enim, & palam est omnibus, ipsis etiam Magnatum Laboratoriis vel Medicos præesse, ut laborum Directores; vel ipsis Laborantes dictos substitui: Hos autem, utpote qui Medicorum ministri sunt, quid boni, quicquid solidi sciant & sapidi, primario habere à Medicis; Et posito, esse quosdam, qui, & si Medici non sint, vera tamen & approbata (ab aliis pura communicata) Singularia habeant, legitimum tamen eorundem usum ignorant, quia Artis ignari sunt, & consequenter eadem facilitate ex ignorantia lædere ac interficere possunt, qua ex temeritate juvare ac sanare audent. Quod cum sit extra omnem controversiam, firmissimo stare talo existimo: Autorem cujuslibet veri singularis, primarium & verum, semper esse Medicum; Hujus enim Professio est scire qualitates & virtutes Simplicium, ex iisdem Artis Pharmaceuticæ ope dispensare & ordinare Composita, scire Morbos, eorumque Causas, & symptomata, Scire Medendi Methodum, & in cujuslibet morbi curatione indicantia, Coindicantia, Permittentia, Prohibentia, Contraindicantia, & alia, quæ ad prudentiam boni Medici spectant, diligenter, prudenter ac circumspectè attendere. Unde, quâ ratione quisquam alius, qui à pueris & ex professo hæc omnia non didicit, sed nescit planè & ignorat, Singularia invenire, eademque ægrotantibus salutariter exhibere valeat, judicet quilibet, qui candidus est. Bonis intereà Medicis circa hanc objectionem non injusta suboritur indignatio, quod scilicet Chymicorum non pauci illiteratos ut plurimùm quosvis, Idiotas, rudesque non rarò Asinos, in sua passim excipiant Laboratoria, ipsisque processus & labores suos concedant, alios verò, & qui sunt de communi studio, vel rarò, vel non, nisi ad vulgarium præparationem admittant; hinc enim pleræque illæ lachrymæ! hinc fit, ut incomtum illud vulgus, utpote penes quod nulla planè est alia rerum Medicinalium cognitio, quicquid præparari videat, Secretum esse, Singulare esse, credat; ipsumque tandem hâc, quâ ducitur, phantasiâ persuasum abeat, Singularia jactitet; Magnates & Curiosos quosvis adeat, miracula prætendat, & nescio quid? Quæris successum rei & eventum? Fallunt, decipiunt, defraudant utplurimum egregiè, speciosè, & singulariter, hoc tamen, ut verum & approbatum Singulare, semper habent & possident, quod qui decepti ab aliis sunt, taceant, nil dicant aliis, sed, quod decepti sint, sibi tantùm & pro Singulari ac in secreto habeant; sed habeant!

Thes. XXXVI. Medicamentorum porrò præparationes, labores, & processus esse diversos, non nego: quod autem sola præparationis diversitas & singularitas Singulare statim dictum, & novum Medicamentum efficiat, omninò nego; cùm enim faciliùs sit, inventa corrigere, quàm nova invenire, non video, cur sola præparationis correctio debeat statim esse & dici novi medicamenti vel Singularis inventio? Præsertim cùm tantum absit, ut hæc sola Singularis dicti naturam exhauriat, ut potiùs omnibus in universum Medicis communis esse soleat; quot enim capita, tot sensus; & qui nostris, quæ hâcce Seculi felicitate prostant, Officinalibus vel addere quicquam, vel detrahere, vel quovis modo, si ex arrogantiæ stimulo velit, corrigere eadem nesciat, quid tandem ille sciat, quid sapiat? ipse nescio; hoc verò scio & fateor, quod si Eruditus Medicus, & exercitatus Practicus, ex multo rerum usu quicquam habeat, quod circa hoc vel illud Officinale, ipsiusque vel ingredientia, vel præparandi rationem, vel commodum utendi modum, in salutem ægrotantis proximi notari possit, dicere illud, notare, & corrigere, conscientiæ juxtà quàm officii ratione, teneatur.

Thes. XXXVII. Hæc autem remedia, quæ, cùm alia legitima adhibita medicamenta quàm plurima nihil planè, ut ajunt, in hujus vel illius morbi curatione efficere potuerunt, ægrotantes sola restituisse dicuntur; hæc, inquam, laudarem; hæc magni facerem; hæc pro verè Singularibus omninò habenda esse, censerem; nisi istud me moveret, quod restituisse dicantur, quæ ex præconcepta quadam

dam opinione, affectu & confidentia ita esse creduntur, vera tamen non sint; difficile proinde hoc ipsum quoque æstimarem Judicium; hoc enim illorum, qui Singularia crepant, ut plurimùm est proprium, ut, cum suâ ducantur opinione, quemcunque bonum curationis eventum & effectum solis suis adscribant Singularibus; de quo tamen sub judice lis est.

Thes. XXXVIII. Prætereà, quòd occasione Singularium dictorum Chymia magis magisque excolatur, multisque proinde Naturæ Arcana & Penetralia intimiùs scrutandi ansa suppeditetur, id, cæteris quidem paribus, facilè largior; Fuerunt enim, & jam dum sunt plurimi, qui, cùm persuasum sibi haberent, hunc vel illum, occasione hujus vel illius Singularis dicti, in summam apud ægrotantes & quosvis alios venisse gratiam & existimationem, & ipsi strenuam Chymiæ navare operam cœperunt, & eo quidem successu, ut non sine insigni Reipublicæ Medicæ incrementô, juxta quam publicâ multorum ægrotantium salute tot Medicamenta componendi, composita corrigendi, augendi, meliorandi, & rectificandi vias, totque egregios Processus ingeniosè satis invenirent, studiosamque juventutem in Academiis hac in Artis parte informare, atque adeò Bono Publico optimè consulere allaborarent; Ast verò, quot pessimos Abusus hujus Artis intereà produxerit abortus, experimur quotidiè; vix enim vigesimum invenies, qui talentum suum Bono mancipet Publico. Omnes quidem sub specioso Chymiæ excolendæ prætextu Publico aureos pollicentur montes, pauci verò Singularis quicquam præstant, & si quid præstant, sibi servant, adeòque non Publicum, sed Privatum quærunt commodum. Omnes Chymiam deprædicant, & Chymicos se esse jactitant, cùm tamen nobilissimam Artem laboribus suis potiùs prostituant, ac vix umbram, ne dicam Characterem, (quos Excellentissimus Rolfinckius recenset) vel notam veri Chymici præ se ferre videntur; Et hinc evenit, ut sordidus tandem Agyrta & Circumforaneus quilibet Chymiam eructet, & Singularia exclamitet! ó mores! ó tempora!

Lib. 1. Chym. in Art. formam redact. c. 3. & 4.

Thes. XXXIX. Magnam autem esse simplicitatem, Rationem singularitatis quærere, quâ hoc vel illud Singulare huic vel illi p. n. affectui medeti dicitur, vix concedet, cui stat Ratio; Rationalis enim Medicus, quicquid agit, ejusdem rationem reddere tenetur, si fundamentalis est; & posito, esse Medicum, qui uno vel altero Singulari hunc vel illum curavit affectum, nihilominus tamen operatianis rationem reddere potest absque omni præjudicio, etiamsi Singulare ipsum nec dicat, nec revelet; ita ut, quibus rationem Singularitatis quærere sit simplicitas, illorum Singularia videantur esse figmentum & Vanitas.

Thes. XL. Omninò verò necessarium est, ut Singulare quodlibet à suo Indicante speciali indicetur; scilicet, si illud à Rationali & Methodico adhibeatur Medico; Methodicus enim Medicus in Morborum Curatione non acquiescit in Indicantis generalis apprehensione, sed ex Medendi Methodo specialia insuper quærit Indicantia, utpote quæ Curationem propius respiciunt, & ipsa Auxilia & curandi Media digito quasi monstrant ac indicant; quorum materiam tandem facilè invenire poterit, qui peritus in Arte, & exercitatus est.

Thes. XLI. Et tandem merum esse somnium, fateor, dum dicunt; eos tantùm sinistrè sentire de Arcanis & Singularibus, qui vel Chymiam ipsi non exerceant, vel eandem planè non intelligant; Sicut enim aliás ab Esse ad Posse non datur consequentia; sic falsissimum & absurdum planè est, dicere; Hic Chymiam ipse non exercet, E. Chymiam non intelligit: Sic quale absurdum esset, si dicerem; Hic Medicus cadavera ipse non dissecat, E. Anatomiam ignorat; Hic venam ipse non secat, luxata ipse non reponit ossa, vulnera & ulcera ipse non tractat, &c. E. Chirurgiam non intelligit; & sic deinceps. Cùm enim ex tripode dixisse Hippocratem visum fuerit Veteribus, quod vita brevis, Ars verò longa sit, prudenti juxtà consilio quàm summo Posteritatis commodo Artem Medicam in Partes Principes & Ministras dictas dividere, decretum & statutum est; cum quidem in finem, ut, cùm vitæ nostræ Brevitas, in comparatione & proportione ad Artis longitudinem, & ingentem rerum discendarum & tractandarum copiam, vix sufficere valeat, sint,

ſint, qui ex profeſſo, quod dicitur, Principes Artis Partes tractare ſuſcipiant, & Medici dicantur, & ſint, qui Miniſtras & ipſi ex profeſſo exerceant & expediant, & Pharmacopœi ac Chirurgi vocentur; Ita ut utrique unam quaſi conſtituant Oeconomiam Medicam; illi quidem, qui Directorium habeant in omnibus; hi verò, qui obſequioſum illis præſtent Miniſterium; quod ſi jam utrique, & Dominus & Miniſtri ſuo fungantur officio, benè agitur, & ægrotantium ſaluti ſalutariter proſpicitur; Sin ſecus, malè; Præſertim, ſi invertatur ordo, &, qui debuiſſet eſſe Dominus, incipit eſſe Miniſter, & vice verſâ.

Porrò autem abſurditas dicta vel ex eo etiam probari videtur, quod propoſitio hæc; Chymicus Singularia præparat; non ſit convertibilis, ita ut dicere poſſem: Chymicus præparat Singularia; Ergò qui Singularia præparat, eſt Chymicus; aliàs enim Circumforaneus quilibet, Singularia jactitans, eſſet Chymicus; quod tamen de tanta tamque excellenti Arte, utpote quæ cùm ad Utilitatem, tum etiam ad Splendorem ac Amplitudinem Reipublicæ Medicæ multùm conferre videtur, dicere, Religio ſit! Abſurdè ergò ſentiunt, qui ita ſtatuunt, falsò ſibi perſuadentes, neminem eſſe, vel poſſe eſſe Bonum Medicum, niſi qui ipſe Chymiam ex profeſsò exerceat. Cum enim Chymiam, utpote quæ eſt Pars Pharmaceuticæ, & à qua in hunc usque diem ſeparari meritò nec poteſt nec debet, exercere, non eſſentialiter pertineat ad Medicum ut Medicum; ſed penes cujusvis ſit arbitrium; ſufficit omninò, tantum ſcire in Chymicis, quantum vel ad modernas Galeno-Chymicas dictas Morborum Curationes neceſſariò requiritur, vel ut, ex uſu quæ videntur, methodicè adhiberi; quæ minus, cum judicio omitti, queant; ita ut prædominium ſemper habeat Legitima Medendi Methodus; præſtat enim methodo quidvis, quàm ſola Experientia, facere; & hic ſuccurrit mihi, quod in Albo Candidati cujusdam Medicinæ legi dicterium, ſcilicet:

Raymund Minder. Th. Med. c. 8.

Minder. l. c.

Rolfinck l. 1 Chym. in Artis form. redact. cap. 1. Gal. 3. M. M.

Methodus ſine Chymia facit Medicum;
Chymia ſine Methodo Carnificem.

Theſ. XLII. Jam ſi ad Lydium eorum, quæ dicta ſunt, revocari lapidem, exactèque examinari deberent, Modernorum Medicinam paſſim facientium Singularia, non defuiſſe hactenus, nec adhuc deeſſe Viros doctos & Excellentes, qui magno rerum uſu & longa experientiâ docti, certa invenerunt Singularia, certò quidem conſtabit certius; Aſt eheu! quod econtrà dubia, quot difficultates, abſurda, mendacia, fraudes, inconvenientiæ, calumniæ, lites, rixæ, & neſcio quot malorum myriades, ſub ſpecioſo Singularium dictorum prætextu noſtram hinc perniciosè infecerint Artem? eſt ſanè, quod non ſine juſto dolore omnes Boni Conſcientioſi & Rationales doleant Medici; ſicut enim legitimus ac conveniens Verorum Singularium Uſus omnem laudis, honoris, & gloriæ meretur titulum; ſic eorundem Abuſus & luſus tantâ hactanus ſacram Artem noſtram affecit injuriâ, ut, quâ ratione in priſtinum & integrum reſtitui Ars valeat, ſummè videatur difficile.

Theſ. XLIII. Ne verò, dum ſcapham ſcapham dicere fas eſt, feſtucam aliorum vidiſſe, trabem verò eorum, qui meæ profeſſionis ſunt, vix obſervaſſe, nedum perſenſiſſe videar, fateri omninò cogor, ex cœco planè Singularium amore captos raptosque eſſe hactenus non minus etiam Medicos, & quod magis eſt, Viros alios Excellentes, eòque deveniſſe, ut in Morborum curatione Singularibus ſuis ita dictis, niſi omnem, præcipuam tamen, laudem impertirent & fiduciam: quô verò id factum non raró fuerit, & jam dum fiat eventu? dies teſtatur & Experientia.

Theſ. XLIV. Hac etenim ratione, & dum ſpes omnis & confidentia ſolis tribuitur Singularibus, Rationalis utplurimumum negligitur Methodus; quâ neglectâ & ſepolitâ, non curatur amplius, qualisnam certò, qui curatur, p. n. affectus ſit? An per eſſentiam, an per conſenſum affligat? An unus, vel plures, & complicati ſint? An à cauſa calida, an frigida proveniant? An marem corripiat, vel fœminam? An ſenem, vel puerum? An Plethoricum, vel Cacochymicum? An Bilioſum, vel Pituitoſum, vel Melancholicum? Et ſic quæ aliæ notabiles ac neceſſariæ occurrant circumſtantiæ; Ut mirum proinde non ſit,

sit, quod Morbi aliàs Breves & facilè curabiles, nec ipsi tollantur, nec removeantur eorum causæ, sed radices agant, & vel degenerent in alios, priori pejores, vel fiant Chronici ac diuturni; ipsique tandem ægrotantes contra Canonem & præter necessitatem moriantur ac pereant, nisi vel Audacem fortuna juvet, vel post Deum, Natura, morborum Medicatrix, errorem ipsa corrigat. Hinc contingere experimur, quod, si in Morbis gravioribus ac periculosis instantis vitæ periculum, vel mortis tandem causa à Cognatis & Adstantibus quæratur, Internarum partium, Epatis imprimis, Mesenterii, &c. Inflammationem, Gangrænam, & nescio quam Viscerum corruptionem, speciosè effingere ac mentiri, & inevitabilem adeò mortis quasi necessitatem credulis præcipuè mulierculis, Patheticè satis persuadere sciant ac satagant. Cùm tamen nulliùs planè, vel inflammationis, vel Gangrænæ, vel Corruptionis, per totum morbi decursum, unquam apparuerit vel signum vel vestigium; Multò minus ex Receptis in Pharmacopolia missis quicquam doceri & remonstrari possit, quod ad profliganda ista mala præscriptum & ordinatum sit. Et hi ipsi sunt, qui morbos, & pericula fingere, non dubitant; Unde Credulum Vulgus, plerumque autem Divites, inani metu percellere nonnunquam aggressi sunt, Apoplexias, Epilepsias, Hydropes, Gangrænas, Viscerum Corruptiones, aliosque Gravissimos Morbos, hominibus imminere, mendaci planè linguâ præsagientes, à quibus pro præservationis Consilio, magna præmia expectant; Cùm enim ab imminentibus Periculis sibi metuerent ægrotantes, Auxilium ab his petendum, aut magno pretio coëmendum, rati sunt, quos pro Prophetis ac futurorum Periculorum nunciis suspexerant: Unde, si quando vel leve sabulum in Urina conspectum fuit, mox lapidem, novaculis exscindendum, subesse cominati sunt: &c.

Hipp. l. 6. Epidem.

Raym. Mind. Thren. Med. c. 9.

Thes. XLV. Sic Consultationes & Concurrentiæ in Casu difficili & morbis gravioribus, & summè periculosis, cum Medicis aliis vel non, vel rarò admodum, & non nisi coactè, habentur & admittuntur; Quia unusquisque sua adhibere gestit Singularia; Jam verò, cùm alter alterius Singularium Naturam & vires nesciat, (nescit autem omninò, quia Singularia sunt) vel alter sua commendare Singularia; alter verò Medicamenta convenientia ex Officinis Pharmaceuticis ordinare nititur, animorum subinde dissensus pronascitur & æmulatio; Quâ verò ratione, qua conscientiâ, & quô tandem successu & eventu talis habeatur Concurrentia, penes Rationales quosvis candidum esto judicium.

Thes. XLVI. Et sanè, ut fatear, quod verum est, non video, quomodo Rationalis Medicus, ad Concurrentiam cum alio vocatus, prioris Singularia approbare, inque usum eorundem consentire possit, nisi Empiricum agere, ac eventum Curationis fortunæ vel temeritati committere velit? Si enim media ad Curationem necessaria ignoret, quomodo de ejusdem successu & eventu certus esse poterit?

Thes. XLVII. Nec levis subinde pronascitur Arrogantia; dum enim vident & experiuntur, hoc vel illud Singulare bono interdum adhiberi successu, eò tandem deveniunt, ut morbos omnes solis & paucis aliquot Singularibus curari posse existiment; adeoque salutem omnem ipsis solis attribuant; cum tamen, si quærantur, ipsi rationem reddere nesciant, an ex Artis præscripto, an verò fortuna, vel casu, vel ex Accidenti, processerit Curatio?

Thes. XLVIII. Arrogantia porrò hæcce parit Contemtum, pessimæ matris filium, qui alios pariter invadit & exercet Medicos, ac ipsos Pharmacopœos excruciat; Illos, dum misello vulgo ac credulo nimis populo speciosè satis persuadere satagunt, quàm citò, quàm tutò, quamque jucundè suis Singularibus remederi morbis possint, quos Medici alii, Singularibus non instructi, vel vix, vel non, nisi longo tempore, potionibus longis, multoque medicamentorum, ad nauseam usque exhibitorum, usu curare valeant: Hos verò, dum eorundem vel ignorantiam in rebus Pharmaceuticis, vel in præparandis Medicamentis negligentiam vel in taxando avaritiam, vel in vendendo ac substituendo fraudes & malitiam, & nescio quot defectus allegare & accusare laborant.

Thes.

Thes. XLIX. Ne verò, si plura dicerem, veritas odium pariat, digito compesco labellum; hoc tantùm superaddens, quod & summa Rei esse, & impium pariter ac invidum mihi semper visum fuit, scilicet, quod paucissimi hactenus de suis veris & Approbatis Singularibus dictis posteritati quicquam revelaverint, vel reliquerint; cùm tamen secum reputasse debuissent, se non sibi, sed Reipublicæ natos esse; atque adeò, si quid utilis, si quid boni commodique, ad publicam Proximi salutem à se proficisci ac redundare possit, id ex quodam quasi naturæ debito exsolvi debuisse; & quamvis sciam magnum dici postulatum, petere communicationem, descriptionem, Processum &c. hujus vel illius Singularis dicti, utpote quæ longo labore, sumtuque interdum non parvo, comparata, & proptereà non cuilibet statim propalanda, sed in secreto reservanda esse, dicuntur, ut & aliis subinde, in Arcana Naturæ penetralia scrutandi, surrogetur occasio; Larvam tamen esse hanc excusationem, ac latitare utplurimùm aliud quicquam, extrà omnem videtur controversiam; Christianam enim Charitatem, utpote quæ nos omnes, ut quilibet talento suo salutem proximi promoveat, devincire invicem satagit, planè taceo; Nec meum prorsus facio, quod Renatus Moreau hâc de re scripsisse legitur, dum ait: Rutam contritam naribus, & ori Epilepticorum impositam liberare ægros, ac etiam perfectè sanare observat Michaël Savonarola, subditque hoc præsidium pro secreto, & Singulari tenendum, quod tamen omnibus propalandum sit ac revelandum; quoniam talia subticere, videtur peccatum in Spiritum Sanctum. Ex quibus verbis (sunt verba Moreau) discent Chymistæ, Agyrtæ, Circulatores, Circumforanei, Arcanorum Transscriptores, & quicunque se Remedia, Arcana, Secreta, & Singularia, habere profitebuntur, pessimè agere; non solùm, quia ut plurimum falsa pro veris, inepta pro sinceris, vana pro certis præsidiis, venditant; sed etiam, quia quæcunque tandem illa sint, subticent, & ægris, & Medicis Dogmaticis, qui pro suspectis semper remedia illi ἄλογα, aut ab ἀλόγοις hominibus suppeditata, habent.

In Animadvers. ad C. 37. Schol. Salernitan. p. 435.

Sed hoc tantùm cujuslibet Speculationi, Rationi & Candori perpendendum remitto, nimirum cùm constet, omnes omninò homines, & præsertim qui literis addicti sunt, quicquid ingeniorum acumine inveniant, vel invenire studeant, id omne Famæ, ac nunquam interituræ Nominis sui gloriæ gratiâ, vel sacra auri ac divitiarum fame, agere; Quæ tandem causa sit, cur tot, etiam Clarissimi Viri, è viventium numero ad plures abeant, qui tamen de suis Singularibus dictis ne tantillum quidem Posteritati relinquant? Tantùm autem abest, ut ex sordida quadam avaritie, quæ Empiricæ Sectæ cognata quædam ac Nutrix est, à bonis Medicis id fieri, concedam, ut potiùs vitium hoc alienum planè ab iisdem esse, atque adeò de Impostoribus tantum dici existimem, quod dicitur: Reperti sunt complures, qui Experientiolas aliquas, nullis forsan Rationibus innixas, nacti, easdem studiosè custodire, celare, velare, ac abscondere studuerunt; non quò Arti honorem, sed sibi lucellum aliquod majus compararent, ut, quod sine speciali eorum consensu, voluntate, ac deceptoriæ liberalitatis munificentia, remedium obtineri non posse putabant ægri, præmiis ab ipsis Celatoribus, tanquam ex captivitate, redimerent.

Raym. Mind. Thr. Med. c. 7.

Non equidem latet, quod vulgò & verè quidem dicitur; Neminem esse obligatum, Arcana & Singularia sua in Vulgus propalare; Item, Medicamenta prostitutione vilescere, &c. Respondetur enim, aliud esse propalare Singularia in Vulgus, hoc est, illiteratis quibusvis, & à Medicina alienis, Mulierculis puta, Idiotis, &c. eadem manifestare, ac concredere; Aliud verò, Orbi Literato, Medicorumque familiæ, communicare eadem; Aliud item esse, quod de Jure, aliud autem, quod ex Christianæ Charitatis debito fieri dicitur; Unde Medicamenta, etiam singularissima, quæ in Ægrotantium Salutem, & Artis Incrementum, aliis communicantur Medicis, nec prostitui, nec prostitutione vilescere, dici possunt, nisi quis dicat, (quamvis absurdè dicat) Artem nostram & olim, & à primis ipsius incunabulis, egregie fuisse prostitutam, & jam dum prostitui enormiter; Quam ingenuè enim, & quam candidè primi artis Parentes quicquid in imis scientiæ & experientiæ Medicæ habuerunt

runt penetralibus, Posteritati communicaverint, negare non potest, nisi qui Artem negare ipsam audeat malevolè; Et quantâ quæso ipsorum Laude, (ut quicquam tantùm de nostro hocce dicam Seculo) quantoque Posteritatis Commodo, sua nobis Inventa, verè Singularia, communicarunt hactenus Anatomici, Venas puta lacteas Mesaraicas, Ductum Pancreaticum, Glandulosa Chyli Receptacula, Vasa lactea Thoracica, Vasa Lymphatica, Ductus Salivales, Nobilem item Sanguinis Circulationem, & singulares circa eandem habitas, eidemque accommodatas Observationes, curiosam de ossis cribriformis usu speculationem, &c. Sic à Pathologicis, & Practicis Celeberrimis, quibus novi vel rari quicquam observare licuit, integras habemus Morborum Historias, Observationes Medicas, Casus raros, Enarrationes, Epistolas Medicinales, Consilia, Consultationes, Annotationes, Curationes insignes, &c. ita ut Charta deficere videatur, si præclara omnium, qui hâc in parte de Artis Incremento & Bono publico optimè mereri allaborarunt, exprimere deberem nomina; Sic Exoticorum Periti suam nobis non subticuerunt Herbam Thee, Chinam Chinæ, Cavee, Crapp, Terram Catechu, &c. Quemadmodum nec curiosi alii Inventa sua, quæ quo vis modo ad Artis vel Incrementum, vel Ornamentum, facere visa sunt, occultare rati sunt; Quæ inter insignis Modernorum Instrumentorum Anatomicorum, Chymicorum & Chirurgicorum apparatus, de Inventorum Candore testatur ingenuè; ita ut tantum absit, ut Ars nostra, sincerâ eorum, quorum jam mentio facta est, communicatione & propalatione prostituta esse dici queat, ut potiùs insigne exinde Incrementum sumsisse videatur.

Soli verò Singularium Inventores plerique sua unà secum sepeliri malunt, quàm ut eorum hæres fiat Posteritas; Quamvis enim hocce nostro seculo non defuerint Viri Excellentissimi, quorum ingenuus in Bonum Publicum Candor tantus fuit, ut ea, in quibus vel novi vel Singularis & Arcani quicquam longâ experientiâ deprehenderunt, non sibi servarent, sed in publicam omnium Ægrotantium salutem, & nunquam interemorituram eorum memoriam, Literis consignarent, ac usui fecissent publico; Plurimi tamen, & præsertim, qui suis singularibus nimium quantum fidunt, iisdemque omne Curationis punctum præ aliis soli absolvere gestiunt, Experimenta sua planè subticent, adeoque nec sibi de honesta Nominis existimatione, nec Arti de incremento, nec Proximo de emolumento, prospicere laborant.

Thes. L. Aliud ergò quicquam latitet, necesse est, quod ipsum vel Invidiam quandam, quel quendam pudorem esse, existimo; si ex invidia subticentur Singularia, fit istud vel respectu Ægrotantis proximi, vel Curantis alterius Medici: si respectu illius, impium planè, inhumanum, & Christiano Medico indignum est, subticere, ac sibi servare ea, quæ, si vera sunt, Sanitati, Vitæ, & Summo adeò proximi Bono, prospicere possunt; Idem enim si superiorum Seculorum fecissent Medici, nec aliter Rei Medicorum consuluissent Publicæ, per Apollinem Medicum & Æsculapium jurarem, nec eos, qui Singularis quicquam subticent, tantum scire & habere, unde & ex quo sua Singularia dicta conficere valerent; Si verò respectu hujus id fiat, ab Eruditis, Dogmaticis & rationalibus Medicis aliis, nihil vel parùm curari, auguror, præsertim cùm per DEI gratiam, & Clarissimorum ac de Republicâ Medicâ & Proximi salute optimè meritorum Virorum studia & diligentiam, tanta nobis in Pharmacopoliis publicis, & Privilegiaris pariter, quam apud Classicos Autores quosvis, suggeratur remediorum & Medicamentorum approbatorum copia, ut, quod ex invidia paucorum Publico denegatur, Multorum Candor utrâque manu liberaliter satis nobis porrigat & exhibeat. Et sic, e. g. idem malum Hypochondriacum, convenientibus appropriatis, omnibusque Bonis Medicis notis Medicamentis, curatur in Gallia, quod per ignota Singularia dicta Antihypochondriaca ab uno vel altero dicitur curari in Germania; quid tum postea? Ita, ut Varandæus, Regius in Academia Monspeliensi Professor, scite satis dixisse, legatur: Illa Remedia esse optima, quæ minime sint Secreta & singularia, sed notissima, utpote certiori experientia confirmata.

Jus. Hip.

Primer. l. 1 de Vulgi Erroribus c. 12.

Thes.

Thes. LI. Cum verò de Christiano, Bono, ac Conscientioso Medico, talem præsumere & prædicare invidiam, nefas sit; in alteram potius abirem sententiam, scilicet ex modesto quodam pudore plerumque subticeri Singularia; ita enim hujus nostri præprimis seculi genius fert & conditio, ut quemadmodum in aliis plurimis, sic etiam in Medicina, Novitati plus, quàm par est, indulgere, nil novi sit; unde tantus ingeniorum excitatus pruritus tantaque singularitas, ut quilibet ferè Nova invenire, Singularia tractare, Singularia præparare, iisdemque, nisi omnes plerasque tamen, Morborum Curationes, perficere gestiat; ita ut in tantum Singularia dicta succrevisse videantur numerum, ut & Tituli ac Nomina tandem deficere, & integra Pharmacopolia iisdem, si colligantur, impleri posse, plus quam manifestum sit.

Thes. LII. Pudet autem omninò plerosque, ut de suis Singularibus dictis quicquam certi proferant, multò minùs Ingredientia ac præparandi rationem, utendique modum, candidè manifestent; Hoc enim factô, emerito utplurimum suffunduntur pudore, propriaque confessa turpitudine, ipsi tandem fateri coguntur ipsorum Singularia, vel planè esse Vulgaria, vel aliorum Inventa, ab ipsis verò mutata quodammodo, correcta, inque aliam vel consistentiã, vel colorem, vel formam quamcunq;, redacta; sic enim quotidiana experientia testatur, quod pleraque, etiam vulgatissima non rarò Officinalia, vel per se, & prout in Dispensatoriis publicis præscribuntur, ac à Pharmacopæis nostris, & ipsorum ministris, quotidiè dispensantur, vel leviter tantùm mutata & correcta, sub specioso Singularium prætextu & titulo, gassatim quasi circumferantur, vendantur, & exhibeantur; quod ipsum Primerosius innuisse creditur, dum, Observavi, inquit; multos astutè sua [hoc est, Singularia & Secreta dicta] occultare, ne, si aliis Medicis innotescerent, risum moverent; Vulgaria enim Remedia, forsan inepta, pro magis secretis à multis prædicantur, quæ nemini revelare volunt, prudenti sanè consilio, quia nihil habent, quod Secretum vel Singulare dici debeat.

Thes. LIII. Et, quod majus est, mirari meo quidem loco satis nequeo, quod & Novelli quidam Practici, qui nudius tertius Medicinam facere, atque Ægrotantes visitare inceperunt, hodie statim de suis Experimentis & Singularibus gloriari audeant; quæ tamen res, sicut admiratione, juxta ac risu digna est, ita altioris sanè indaginis, quamvis pauci momenti, esse videtur; Judicii enim imbecillitatem an dicam? an arrogantiam? vel ex eô tantum apparere constat, quod, dum majorum ac Præceptorum suorum æmuli fictitiis ac opinativis suis Singularibus dictis tales sæpe imponant Titulos ac Nomina quæ risu & cachinno digna sunt, rem ipsam, virtutem scilicet sui Singularis & operandi rationem, vix ipsi intelligere videantur; Sic e. g. inter alia (integros enim possem, nisi partim honoris ergò, partim risus compescendi gratia abstinerem, allegare Catalogos) dicta Singularia. datur Pulvis in Acutis, Pulvis in peracutis; sed quæ? qualis? quanta? Ergone omnes morbi acuti, & peracuti, unius ejusdemque erunt generis? Non est; cum enim dentur, qui sunt à causa frigida, ut Apoplexia, Catarrhus suffocativus, Lethargus &c. in senibus, cùm dentur, qui sunt à causa calida, & totius dicti Substantiæ, ut Febres ardentes, malignæ, cum & sine petechiis, &c. Cùm dentur, quorum natura in inflammatione consistit, ut Phrenitis, Peripneumonia, Pleuritis, &c. qua, quæso, Methodo indiscriminatim exhibebitur? qua ratione in morbis, à Causis contrariis productis, & quomodo contrariis Indicationibus unicus æque satisfaciet Pulvis in acutis & peracutis? non video.

Thes. LIV. Et hac occasione, & ex tanto rerum abusu, evenit tandem, ut, quibus nulla unquam facta nec concessa est Medicinam faciendi potestas & licentia, indifferenter, impunè, & non sine summâ sacræ Artis ignominiâ, multorumque ægrotantium damno & interitu, Medicos agant, Medicinamque faciant; Ita enim Pharmacopœi plerique, Barbitonsores, Balneatores, ac Dentifrangibuli non pauci, Pastores Pagani, Agyrtæ, Circumforaneique quilibet, Artem exercent Medicam, Singularia effingunt & jactitant, insignesque Artis nostræ Doctoribus excitant molestias: Idem passim facere audent, qui per

per aliquot temporis intervallum Chymicorum Laboratoriis inhæserunt; hi enim statim, atque vel ignis tantùm gradûs moderari, vel unum alterumque processum expedire didicerunt, in mundum universum abeunt, Chymicos se profitentur, ac nil nisi Singularia, Secreta & Arcana, olent, & sapiunt; cùm tamen omnis plerumque literaturæ planè expertes sint, & curiosum non tantum Vulgi genus, sed magnos interdum etiam Medicos, magnosque alios Singularium & Arcanorum amore raptos, egregiè ut plurimum decipere, sumtuososque processus fugâ non rarò absolvere soleant; Nihilominus tamen foventur hi à Magnatibus Impostores, ac in Aulis in hominum perniciem nutriuntur, cumulantur honoribus, præmiis, amplisque afficiuntur Stipendiis. Et qua denique Artis injuria quodvis aliud hominum genus, ut sunt Pastores, Laniones, quadrati item Rustici, Opiliones, Carnifices, Vetulæ, Sagæ, Præcentrices, Cingari, Harioli, Crystallantes, nescio quæ hominum farrago, falcem non temerè minus, quàm insolenter, in nostram messem immittat, est, quod (vel hic etiam loci) insigniter doleat Medicorum familia, atque ita tàm scitè pariter quàm verè cum Medicina lugente exclamare cogatur: Domus mea domus Medicationis est, vos autem fecistis eam speluncam Latronum; Nam & hæc malè feriatorum hominum turba illud, ad quod nata & educata est, vitæ genus petulanter deserit, ac Arti Medicæ illotas & pestiferas manus malitiosè admovet, Aquas destillat, Simplices, Compositas, Pretiosas; Medicamenta varia præparat, Singularia, Secreta, Arcana jactitat, ægrotantes visitat, Medicamenta exhibet, curat, necat, enecat, mortificat; Et hæc quidem omnia impunè, & re quasi optimè gesta, & quasi nullus ampliùs supersit Magistratus, qui tantam malitiam, fraudes, & scelera, severè vindicare aut velit aut valeat. Impudicum enim hoc hominum genus toti Arti multùm fastidii, tædii, difficultatis, ærumnæ, despectus, ac odii peperit, cùm de cogenda magis pecunia, quàm de mortalium salute solicitum, & emungendis solummodò crumenis addictum fuerit, nihil autem reipsa, vel, quod collaudandum foret, parum præstiterit. Ac neque hoc adeo condolendum forsan existeret, nisi, præter ejusmodi rapinas, tot hominum cædes, ac homicidia Respublicæ clamarent; Proh dolor: quot ab Agyrtis his interfecti? Quot in extremam pauperiem, simul ac corporis calamitatem, acti? quot in florida juventute præmaturæ neci sunt traditi? Medicinam, in manu inscii positam, esse gladium in manu furiosi, quis nescit? At quid furiosus? mactabit, non defendet, occidet, non proteget, lædet, non sanabit. Ita igitur hi, omni arrogantia ac fastu referti, Præceptiones omnes Medicas illudentes, Indicationes, ad curationis viam instituendam necessarias, negligentes, concurrentium symptomatum observationes despicientes, ætatum, temperaturarum, climatum, anni temporum, ac constitutionum, imò & causarum prægressarum, vix ullam rationem habentes, vespertilionum more in Medicina involant. Et revera plaga est hæc Hominum, justi DEi Judicio iis hominibus irrogata, qui sese à veræ Medicinæ Legibus, Præceptis, Fide, ac Experimentis, subtrahentes, hisce Aucupibus Corpora sua credunt.

Rayin. Mind. Threu. Med. cap. 9.

Mind. Thr. Med. cap. 8.

Minder. ibid.

Thes. LV. Et sic tandem verum esse experimur, quod dicitur: Dato uno absurdo, sequuntur plura; Et, si Medici ipsi in tantos rapiantur Abusus, quid mirum, si ex malo Exemplo idem faciant & alii? sic enim omnes ruunt ac dissolvuntur bonæ leges: sic nullus amplius observatur Medicinalis ordo: Ita quidem, ut iis etiam nonnunquam in locis, unde abusus istius emendationes exspectandæ erant, exlex quilibet sit, vel esse tamen velit, nec ulla extet Medicinalium Taxa, nec tot annorum spatio habeatur Pharmacopoliorum Visitatio, sed rerum medicinalium omnium extrema suboriatur confusio!

Thes. LVI. Quam tamen Motuum & Geniorum Dyscrasiam, easque, quæ exinde promanare assolent, inconvenientias & exorbitantias, maximè detestantur & abhorrent, quibus Proximi Salus, Posteritatis amor, & Bonum publicum cordi magis est, quam ut ipsos purum putum, & sordidum istud privatum Commodum occœcare planè valeat, atque adeò unanimi voto mecum vovent, ut in pristinum restituatur Ars Tandem!

Sic

Sic Pudor, & tandem Veri Respectus & Æqui!

Et hæc sunt, quæ de Singularibus dictis dicere constitui. Quæcunque autem de moderno istorum pariter, quàm Nobilissimæ Chymiæ Abusu incidenter passim dixi, bono (sanctè testor) dixi animo: Atque adeò solenniter protestor, me contra sincerum veræ Chymiæ exercitium nec dixisse quicquam, nec unquam dicendi habuisse animum. Si quis verò est, cujus

Conscia Mens falsi de se putat omnia dici,

Is secum habitet, ac consideret, in quantam per tot tantosque Abusus Medicina, & Moderna præprimis Praxis, abierit hactenus Barbariem: atque ita nec Vitio, nec Invidiæ mihi vertat, quod Verum & palàm est omnibus.

EXERCITIUM MEDICUM, DE *DOLORE HYPOCHONDRIACO*, vulgò sed falsò *putato* SPLENETICO,

quod sub Præsidio
Viri Nobilissimi & Experientissimi,
MICHAELIS ETTMULLERI,
Phil. & Medicinæ Doctoris,
Publicæ Philiatrorum Censuræ submisit
AUTOR RESPONDENS
EMANUEL BLUM, Hamburgensis.
d. 4. Maji. Anno 1671.

Q. D. B. V.

PROOEMIUM.

Elegans certè est illa comparatio quam inter hominis annique ætates instituit Ovidius lib. Metamorph. 15.

Nam tener, & lactens, puerique simillimus ævo
Vere novo est, tunc herba recens, & roboris expers
Turget, & insolita est, & spe delectat agrestes,
Transit in æstatem, post ver, robustior annus:
Fitque valens juvenis, neque enim robustior ætas
Excipit Autumnus, posito fervore juventæ,
Maturus, mitisque inter juvenemque senemque;
Inde senilis hyems.

hominis & anni ætatibus illæ Scientiarum Artiumque respondent; nam, ut rectè Sapiens loquitur Seneca: Multum egerunt majores nostri, sed non peregerunt, multa agenda restant posteris, nec ulli post centum annos exercendi ingenii deerit occasio: ita legimus, Artis Pictoriæ adeò tenera principia fuisse, ut rebus pictis nomina addiderint, eandem verò progressu temporis ab Apelle vel optime excultam, ac Maturæ matris fœtum egregiè adumbratum fuisse: Ita medicamentorum luxuriosa jam seges, de eorum singulatim agnita virtute surrexit, Inprimis tamen cum illis comparari potest partium humani Corporis structuræ & usus cognitio. Hæc olim paulo obscuriori caligine mersa erat, inde verò ab Harvæo, Conringio, & forsan prius à Paulo Sarpa Veneto, motum sanguinis indicantibus, nonnihil firmiori talo niti cæpit, ac

etiamnum novas vires & robur acquirit, majores à seculi hujus felicitate expectans. Maximè verò omnium controversa fuit hactenus sententia de vera structura & usu lienis, veteribus huic multos morbos adscribentibus, recentioribus vero ipsi patrocinantibus. Et horum quidem Clarissimorum Virorum vestigiis insistentes, & nos impræsentiarum lienem à doloribus ipsi vulgo tributis vindicare, eosdemque colo potius adscribendos esse, demonstrare conabimur.

CAPUT I.
Historiam doloris Hypochondriaci recenset.

§. 1.

SI quæ alia totius corporis regio, utique tertius venter, abdomen qui vocatur Anatomicis, variis ac frequentissimis cruciatur doloribus. Inter plurimas autem, quas hic includit partes primariò intestina dolorosè affliguntur, in morbo scilicet iliaco, dysenteria, tenesmo, dolore lumbari, colica, passionibus Mulieribus hystericis, doloribus in & post partum, doloribus scorbuticis, convulsivis, nephriticis, aliisque similibus. Causas frequentiæ horum dolorum inquirentes principem locum tenere videmus confluentiam succi biliosi salino volat. oleosi, & succi pancreatici salino-acidi, cum chylo, ejusque relicto intestina incrustante muco; nam ex horum sub finem duodeni concursu non potest non à particularum imprimis salinar. hos liquores componentium diversimodâ constitutione, insignis oriri agitatio & effervescentia, quæ in sanis quidem blandè ac sine omni molestia peragitur, in statu verò morboso hæc ipsa sæpiùs augetur, subinde etiam insigniter depravatur, quando videlicet vel chylus in ventriculo non benè coctus contumaciter spernit Imperium Triumvirale (ut hoc nomine succum biliosum, pancreaticum, & pituitam intestinalem indigitare cum Sylvio liceat) vel etiam, quando horum unus alteri prædominari studet, vel ex læsa constitutione vitiosè cum altero effervescit, hinc enim illæ lancinationes, distensiones, tormina, frigora, æstus, similesque molestiæ, modo vagæ, modo fixæ, in abdomine oriuntur, de quibus ægrotantes acerbè utplurimum conqueri solent. Altera ab hac causa est frequentia flatuum, vitiosæ effervescentiæ perniciosa proles, quibus dum à pituitosa intestinorum diluta crusta; similiter ac à præcipitatis partibus debito terrestrioribus, feculentioribus, viscosioribus, via intercluditur, fit, ut intestina distendantur vehementius, & quasi [illegible]ter divellantur cum acerbo patientium cruciatu. Accedunt his tertio loco nervei funiculi, intestina frequenter cingentes, ex insignioribus ac mirabilibus eorum in mesenterio plexibus, ut ad alias abdominis partes, ita specialiter ad intestina distributi, à quibus, sive per essentiam irritatis, sive per consensum cum aliis corporis partibus affectis, varii spasmodici, convulsivi ac acerbissimi dolores, modò in unâ abdominis parte separatim, modò verò conjunctim in omnibus fere simul, excitantur.

§. 2. Hos inter dolores, si quis alius, acerbus, contumax & sæpe recurrens, est iste dolor abdominis, qui percipitur sub hypochondrio sinistro, & quem ad imitationem *Clariss.* Sylvii *lib.* 1. *Prax. cap.* 14. §. 6. Hypochondriacum vocabimus, percipitur scilicet dolor gravissimè lancinans & pungens, interdum simul distendens & vehementer vellicans, fixus sub hypochondrio sinistro, & tam cavitatem illam, quam ibidem costæ spuriæ efformant, occupans, quàm se etiam interdum latiùs extendens, ac partem illam molliorem lumbis conterminam obsidens, intumescentia sæpiùs ibi locorum manifestè apparet, nunc mollis & compressioni cedens, nunc verò tactui pertinaciùs resistens. Graviùs utplurimum urget dolor, dum ægri supini jacent, uti & dum inspirant; tunc enim punctiones atrociores percipere se conqueruntur: admotâ verò manu regioni dolenti, hâcque compressâ, remissio doloris & quoddam levamen percipitur; respiratio adest simul difficilis, non tantùm ob punctiones tunc perceptas, sed quod inspirando thoracem sufficienter distendere nequeant, quin impedimentum aliquod in hypochondriis, mediaque regione epigastricâ, se opponere videatur. Prætereà appetitus ferè semper simul est prostratus, supervenientibus interdum, si atrocior fuerit dolor, vomitibus contumacibus tàm ingestorum quàm liquaminum flavescentium, viridium, viscidorum, crassorum, tenuium, &c. sub quo vomendi conatu ægri miserabiliter de dolorum exacerbatione conqueruntur. Denique alvus utplurimum est obstructa, rariùs naturaliter fluida, rarissimè nimis laxa, urgetque simul flatuum copia, quorum excretione levamen aliquod, sed parvum, nec diu durans, percipiunt ægri. His interdum accedunt, & vel potissimum in sexu sequiori, dolores totum abdomen occupantes, & ad genitalia excurrentes, qui parturientium dolores ferè imitantur; hinc ad lumbos dorsumque

sumque reflexi tandem disparent, successivè denuò recurrentes. Clysmata injecta, & primariò quidem ex emollientibus & abstergentibus, hinc & carminantibus, malum levare solent. Similiter quoque remedia externa ex oleis destillatis penetrantibus, aromaticis, regioni abdominis stomachali, s. scrobiculo cordis, ut vocant, item hypochondrio sinistro, & ubi totum abdomen occupatur, umbilici orbitæ successivè illita conducunt. Interiùs verò egregium usum habent blandè laxantia & viscida abstergentia, nec non aromatica, item semina & radices, sapore nonnihil acri, ac odore suavi, pollentes. In genere verò omnia salia volatilia, partibus oleosis & spirituosis attemperata, item opiata addita, magnarum hîc virium esse, experientia docet.

§. 3. Adstantes, ubi audiunt ægrorum querelas, subitò Lienis & affectum & culpam incusant: His pleno ore assentiuntur ipsi ægri, lienis pessimum viscus execrantes, quin non raro ipsi Medici aut falsâ opinione seducti, aut ut auram plebeculæ captent, similiter morbum lienis vocant, die Miltz-Beschwerung. Applicantur ob id emplastra splenetica usitata, de ammoniaco, de cicuta, meliloto, mucilagine semin. psyllii, &c. fiuntque inunctiones cum oleis capparum, oleo & extracto nicotianæ, oleo amygdalarum, irino, lil. albor. nardino, tamariscino, juniper. laterino, rutac. anethino, quæ diutius continuata, tandem non sine fructu sunt. Assumuntur etiam per os usitatè Spiritus cochlear. nasturt. aquæ & essent. splenis bovis, fumariæ compos. Tinct. essent. flor. croci & salia, Martialia, saccharum Saturni, remed. ex tartaro parata, similiaque quibus & aperiatur obstructus lien, & dissolvatur ejusdem infarctus, ut humoribus liber exitus concedatur, indeque isti dolores sopiantur.

CAPUT II.

Subjectum Doloris Hypochondriaci declarat.

§. 1.

Splenis viscus usitatè incusari, ex dictis non minùs, quàm quotidianis vulgi querelis patet: Nos tamen adæquatum affectus hujus Subjectum esse dicimus intestina sub hypochondrio sinistro delitescentia, tam tenuia, quam primariò crassa, & ex his quidem frequentiùs intestini coli istam partem, quæ hypochondrium sinistrum occupat, & ubi colon ex ampliori cavitate arctiùs nonnihil constringitur, ut optimè observavit C. Bauhinus, simulque angulari figurâ curvatum ad renem sinistrum descendit; Est enim hic locus aptissimus, in quo aut scybala indurata hærere, aut mucilagines acidæ stagnare, aut flatuum impetus cohiberi, retrudi, ac retroflecti possit; Ex quibus quid aliud, quàm dolorum varii cruciatus, lancinationes, rosiones, punctiones, distensiones, subnasci possunt? teste Hildano *Cent.* 5. *Obs.* 58. ubi ita habet: *Cum excrementa, in superiori & capacissima intestini coli parte, in globos magnos, prout capacitas ferebat, indurata, à flatu versus hanc angustiam magna cum violentia pellantur, accidit, ut non nisi summo cum dolore permeare possint*; Ex intestinis verò tenuibus, *eam jejuni partem, quæ à lumbis liberiùs in hypochondrium sinistrum assurgit, ibique incurvatur*, simili dolore interdum quoque, sed secundariò tantum, affici, omninò cum Sylvio asserimus: Vid. Sylvius *in Prax. p.* 147. utut rariùs hoc ipsum contingere soleat.

§. 2. Quod si exactè consideremus, quæ circa tales ægros eveniunt, vel spontè asserti nostri veritas se manifestat; Situs enim doloris exactè ad coli situm & conformationem ibidem locorum se conformat, descendens subinde deorsùm nonnihil ad renem usque sinistrum, aut extendens se sub costis nothis, non parùm versus hypochondrium dextrum; Imò evenit interdum, ut similis dolor, qui antè erat in hypochondrio dextro, successivè transferatur ad sinistrum, ibique fixâ sede firmatâ atrociùs affligat; Unde etiam est, quod Clysmata tam potenter ferant opem, præsentaneumque interdum sint remedium, quod & contractus & virtus eorum hûc inprimis pertingat. Accedit, quod quò contumacior est alvus, eò dolor sit atrocior, & quo illa fluidior, eò hic remissior; Item quod excretio flatuum malum levet, quos ex liene proficisci quis asserat? quin hi ipsi potiùs nullibi magis quàm in Intestinis, specialiter verò in colo stabulantur. Econtrà lien ratione sitûs, qui est sub costis, ita ut ultimam harum infimo suo extremo vix ac ne vix quidem contingat, tumorem vel visibilem oculis offerre, vel manu palpabilem tactui repræsentare nullo modo potest, id quod tamen veterum volunt asserta, nisi forsan laxata admodum vel rupta sint vincula, quibus diaphragmati, omento, ventriculo, locisque vicinis annectitur, quale exemplum in *Obs.* 3. M. Bogdani affixis Cultro Anatomico Lyseri prostat, vel ab humore in eo stagnante in immensam molem assurgat, de quo vid. Malpighius de structura & usu viscerum, ubi de liene, vel etiam ipsum lienis parenchyma, modò texturam hanc membranosam ita appellare fas sit, enormiter excrescat, observante Bartholino *C.* 1. *Ep.* 62. *p.* 254. & *C.* 4. *Ep.* 13. & Horstio *Institut. Med. Disp.* 3. *Coronid.* 1. *p.* 131. nec non Vesalio *l.* 5. *de Corp. hum.* fabri-

fabrica c. 9. Quæ omnia tamen rarissimè fiunt, cum dolor hypochondriacus sit frequentissimus, & posito illa adesse, talia symptomata, qualia hypochondrio sinistro dolentes habent, non inferunt, de quo infrà. Præterea ratione parenchymatis adeò inflari nequit lien, ut in sinistro hypochondrio extuberet, & admotâ manu cum murmure tumor intùs occultetur: id quod soli colo ibi locorum proprium; Nam splenis parenchyma, adeò ineptum est extensioni à flatibus, ut etiam nisi magnâ vi in exempto exsiccatoque fieri possit. Omnes itaque splenis dictas inflationes, potiùs flatuum aut in jejuno, aut potissimum in colo sub hypochondrio sinistro coacervationes, dixerim. Exemplum sit inflatio ista splenis, quæ est apud Forestum *l.* 20. *Obs.* 4. *p. m.* 276. quam in colo fuisse cæcus sit, qui non apertè videat. Propterea namque etiam evenit in tali hypochondrii dolore, quod manus loco dolenti cum forti compressione admota, quatenùs flatuum agmina disjiciuntur, dolorificæ distensionis, lancinationisque levamentum adferat.

§. 3. Sed ne solis speculationibus indulgere videamur, vel observationes Practicæ idem oculariter testantur: *Vid.* Salmuth. *Cent.* 1. *Obs.* 24. Quæ observatio luculentissima est ad confirmandam nostram hypothesin, scybalis per sesquiannum in colo retentis, affectum & dolorem vulgo habitum spleneticum, exactissimè cum omnibus symptomatibus inferentibus. Cui simile, sed magis adhuc stupendum, infarctus talis per sexennium continuati, pro scirrho contumaci habiti, exemplum recenset Fernelius *lib. VI. de partib. morb. & sympt. c.* 9. Nec minus eleganter nostram opinionem illustrat *Obs.* 58. *in Cent. I.* Hildani. Quibus adjungatur observatu dignissimus affectus & cura relata à Sylv. *Prax. c.* 14. *p.* 168. Pertinet etiam hûc *Casus* 36. *Cent. I.* Gabelchoveri, quem splenis dolorem, colicam hypochondriacam fuisse, curatio ejus testatur. Vix dubito, quin & *Obs.* 21. Panarolli *Pent.* 2. huic albo inscribam, scilicet, quia mucilaginosæ sordes à jusculo cum spir. vitrioli attenuatæ solutæq; fuerunt, unde trãsitu per anum reperto, spleneticus putatus liberatus fuit. Hinc cautè monent omnes Practici, cavendum, ne dolor hypochondrii sinistri, cum dolore lienis confundatur: Videsis Hildanum *cit. loco*, & Forestum *l.* 2. *Obs.* 2. *Schol. p.* 275. quo loco libenter concedit, dolorem colicum distendentem acutum & interdum mobilem, dolorem verò lienis grativum tantùm esse. Reliqui Practici, ubi ad diagnosin doloris ex vitio & affectu lienis perveniunt, potiùs alia signa adducunt, quibus is affectus cognosci debeat, quàm ut proprium splenis dolorem monstrare possint: Et tamen hæ ipsæ notæ, quibus splene laborantem exprimere conantur, de gravitate, videlicet in hypochondrio sinistro, de dolore à longa ambulatione, equitatione, aliovè vehementi exercitio, de appetitu prostrato, fluxu hæmorrhoidum ablato, spiritus difficultate, mæstitiâ, somniis turbulentis, de utilitate supervenientis diarrhϾ, dysenteriæ, humorumque acidorum, vomitûs; item quæ de colore cutis atro, excretis nigris, rugitu & murmure in sinistro hypochondrio referunt, ea omnia partim Colo & intestinis affectis vel maximè convenire dicimus, partim verò antiquam istam Galeni & Avicennæ Doctrinam sapiunt, & falsæ ac præconceptæ illi opinioni de officio Lienis circa humorem melancholicum superstructa sunt. Nimirum Lienem ex epate per vas venosum attrahere crassum ac limosum succum, ipsis vocatum Melancholicum, illum alterare, ac ex ipso conveniens sibi alimentum elaborare, reliquo inutili ad Ventriculum per vas breve amandato: Quod si jam eveniat, addunt, ut si transitus hic denegetur, excrementum hoc, in totum corpus redundans, id ipsum necessariò inquinat, variosquè morbos, inprimis verò icterum nigrum, scorbutum, affectionem hypochondriacam, inducit, simili modo ac ex obstructione vesiculæ felleæ icterus flavus generetur. Quorum tamen omnium explicatio ex aliis longè fontibus haurienda.

§. 4. Res ut pateat ulteriùs, consideremus saltem dolorem istum punctorium hypochondrii sinistri, qui post vehementiores corporis motus & exercitia accidere solet, & in specie post equitationem torquet, uno ore **das Miltz-Stechen** vocatus; unde etiam natum vulgare illud dogma, eximi posse aut saltem debere cursoribus Lienem, ut citra punctorias has molestias citatiori cursu pergere possent, de quo consulatur Cl. Mœbius in fundament. physiolog. Verùm hunc dolorem non esse Splenicum, ipse Sennertus, qui tamen aliàs ex hypothesi vulgari Lieni ejusque dolori multum adhuc tribuit *l.* 3. *prax. pag.* 498. libenter fatetur. In eo tamen à nostra opinione declinat, quod Peritonæo illum acceptum ferat, cum potiori jure intestinis ibidem locorum arctatis, & in specie Colo, ejusque angustiori peripheriæ in curvatura sit adscribendus. Unde etiam est, quod post pastum crebriùs assurgat talis dolor, quando scilicet & copiosiores flatus ex alimentorum recenti assumptione & distributione intestina distendunt, & colon à vicino ventriculi fundo magis comprimitur, & angustatur: ita & impressio digitorum in locum puncturæ, aut fortior manus applicatio dolorem

rem

rem sopit, quatenus flatuum impetum retrudit ac retroflectit, quorum emissione dolor sensibiliter levatur; id quod ex Liene, quomodo deduci possit? non video. Præterea dolores hujusmodi eis in specie graviores incumbunt, qui affectione hypochondriacâ laborant, ac inde largiori flatuum ditati sunt proventu. Dum E. per motum & exercitium in concalefactis intestinis flatus impetuosiore turgescentia vagantur, sub hypochondrio sinistro, ex quacunque causâ hærent, dolorum istorum punctoriorum causæ existunt.

§. 5. Intestinorum si consideramus substantiam, Doloribus acutis concipiendis aptissimam; (sicut reverâ, quàm acuti sint & torquentes, tantùm non quotidiè experimur) è contra verò Lienis parenchyma quàm his ipsis sit ineptum, magis magisque nostra confirmatur opinio. Est enim totum Lienis corpus membranarum congeries, in Cellulas & concamerationes efformata seu distincta, quæ apum veluti favos aptè repræsentant. In his cellulis copiosissimæ & ferè innumeræ sunt glandulæ ovales, coloris albi, racematim, tanquam uvæ botrus, invicem contextæ, cum septem vel octo singulus quique botrus conglobetur: Has inter sparguntur arteriarum & venarum capreoli, quibus intertexuntur fibræ copiosæ, cum numerosâ ramulorum seu fibrillarum sobole, prognatæ ab interiori membrana Lienis, sive à capsula ejusdem ad robur mollioris substantiæ, sive ut sint tanquam trabes pro firmandis parietibus vasorum sanguineorum & nervosorum ac cellularum. Hanc Lienis structuram, hactenus omnium Anatomicorum sedulitatem, (Hoffmannus enim & alii parenchyma totam carnem appellant, Highmorus verò concretum sanguinem vocat; omnesque Anatomici uno consensu sanguinem congrumatum circa fibras nerveas pronunciarunt; decepti, quòd vel levissimâ cultelli admotione arteriarum & venarum quasi filamenta sanguinem pro supplemento spatiolorum, quæ sunt inter glandulas illas, effundant, ac sic densam caliginem oculis offundant) uti primus lustravit Malpighius, ita & idem ad absconditas symptomatum hujus visceris causas facilius penetrare potuit: Nimirum vel à copioso humorum per arterias nervosque affluxu ad glandulas has vel vitio vasis auferentis, vel appulsæ materiæ energiâ, Lienem interdum laxum, & utplurimum amplum reddi, continuato nihilominus perpetuó sanguinis affluxu in tumore jam facto. His ita trutinatis dolorem pulsatorium ex sanguinis arteriosi motu, aut gravativum ex parenchymate ejus, variis excrementis infarcto, aut Teste Bartholino *cent.* 4. *Ep.* 14. ultra molem naturalem excrescente, ipsis libenter concedimus: imò ut largiores simus, & tensivum quendam, obscurum tamen dolorem, ex distensione ejus membranæ, tandem largimur: sed acutum, pungentem, lacerantem, terebrantem, & tam atrociter torquentem dolorem ut inferat parenchyma ejus minùs sensile, & cujus structura huic omninò repugnat, nulli admittimus; quin hos soli Colo, & aliquàndo Intestino tenui ibidem locorum incluso, constanter adscribamus; Nam & duri tumores & scirrhi Lienem infestant, qui tamen, citra ullam insigniorem molestiam, sæpè etiam insensibiliter succrescere solent, pluresque ad annos circumferuntur.

§. 6. Dolenda intereà est Lienis conditio, cujus structura & usus legitimus, uti hactenùs planè stetit incognitus, ne dicam neglectus; ita nihilominus tot malorum morborumque à vulgo ignaro habetur sentina, ut tantùm non relegare istud & exterminare ex Republica microcosmica, volupe ducant: Sed innocentiam ejus egregiè defendunt Sylvius Disp. de usu Lienis, ob id à quibusdam malevolis titulum Patroni Lienis adeptus, item Conringius *hist. de Gener. & Usu sangv.* Nam neque scorbuti, neque Mali Hypochondriaci, neque icteri nigri somes & focus est Lien obstructus, vel alio modo vitiatus; nec magis Quartanæ cubile est Splen, quam Tertianæ Hepar. Et posito, quod Emplastrum Helmontii *de febr. p.* 776. splenis regioni oppositum centenas Quartanas tutò persanarit, nihilominus tamen hoc ipsum non magis sedem esse ejus in splene probat, quàm quod Emplastrum febrile B. D. Michaelis ex fuligine, tereb. camph. &c. quo carpis manuum applicato, in sene decrepito aliquando eandem Quartanam curavit, (non secus ac similia externa sæpiùs mirabiles edunt effectus) probare deberet, eandem aliasvè intermittentes residere in carpis manuum. Plura alia Helmontii de Splene lepidè asserta, tam quoad jus duumviratus, quàm quoad somni vigiliarumque radicem, nec non vim genitalem ex eo derivatam, sufficienter infringit canis sine splene optimè se habens, & omnes actiones, quâ vitales quâ animales & genitales, alacriter obiens. Neque tamen hæc ita accepta volumus, ac si in totum Lienis morbos negaremus, ac universaliter omnes ejus obstructiones rejiceremus, nam inquisitiva Anatomicorum manus plus satis easdem ad scirrhosam lapideamque duritiem impactas, nobis detexit, sed hoc tantùm urgemus: I. Sæpius incusari Lienem ejusque parenchyma, tanquam obstructum & infarctum in morbis Chronicis, inprimis verò affectibus appellatis melancholicis, utut id solâ præconceptâ opinione, sine ratione mani-

festa, sine signo saltem probabili adstruatur, quod confirmat experientia, Cl. Sylvii, qui *Disp. de Liene* testatur, se in cadaveribus longè ultrà 100. dissectis, & ex his plurimis per omnem vitam Malo Hypochondriaco, melancholiâ, &c. laborantibus, imò ob illam extinctis semper satis sanum ac floridum observâsse hoc viscus, nunquam verò inflatum, induratum, vel obstructum. 2. Tumores, scirrhos, & infarctus hujus visceris, qui non rarò in morbis Chronicis deprehenduntur, & quidem specialiter in Quartana, non tam radices esse horum morborum, aut fomites, quàm producta morbosa istis inveteratis supervenientia, ac ex vitio primæ digestionis orta, simili modo ac calculus productum est morbosum, ex certa ista ametria salium, quâ eadem se facilè coagulant, ipse verò morbus est lithiasis: adeoque hi Lienis tumores obstructionesque effectus potiùs morbosi erunt, quàm causæ radicales.

CAPUT III.

Causas Doloris Hypochondriaci materiales & formales scrutatur.

§. 1.

CAusarum dum studemus evolutioni, has melioris doctrinæ gratiâ in proximas & remotas, ex rebus non naturalibus desumptas, dividemus; Inter proximas I. se offerunt scybala s. feces alvinæ induratæ, id quod fit 1. dum vel à diuturna retentione exsiccantur, quatenus aliæ fluidæ chylosæ partes à venis lacteis absorbentur, & forsan aliæ tenuiores, agiliores & volatiliores perpetuò per poros cutis transspirant, unde partes crassiores & terrestriores suo vehiculo destitutæ, magis concentrantur & compinguntur, ac ob molem suam neque motu illo peristaltico, neque compressione à partibus vicinis, promoveri queunt: Tale exemplum est in Salmuth *C.* 1. *Obs.* 24. quando per sesquiannum scybala fuisse retenta dicit, item in *Cent.* 3. *Obs.* 45. Id quod etiam accidere potest à sudore copioso, vel ab exercitio vehementi, &c. 2. dum à coagulatione nimia indurantur: id quod inprimis accidit aut vitio succorum sub finem duodeni miscendorum (quod Grafius succi pancreatici vitiosæ aciditati ac austeritati adscribit) aut assumptorum, quando hæc duriora, viscosiora, ac in ventriculo non bene cocta, neque in intestinis cum bile & succo pancreatico satis permista fuerint. Ex his enim & similibus causis scybala prædicta facilè subsistunt, in cellulis Coli, in specie tamen ubi sub hypochondrio sinistro angustatur & incurvatur, ac adeò dolores, & sæpius duritiem tactui resistentem, inferunt. Teste, præter *Obs.* Salmuth. suprà allegatam, Schenckio in *Obs. lib.* 3. ubi plura adducit similia exempla: Quo simul facere videntur Colicæ aureæ ex nummis aureis deglutitis observatæ à Bartholino *Cent.* 3. *Ep.* 69. Berello *Cent.* 2. *Obs.* 77. *pag.* 94. nec non *C.* 4. *Obs.* 25.

§. 2. Post scybala sese offerunt sordes mucilaginosæ & viscidæ, eæ scilicet, quas vulgò pituitam vitream nominant; Paracelsus verò in sensu latiori Tartarum fecalem & mucilaginosum, quod succo illi, qui in vino circa doliorum parietes concrescit, quodammodò similis, & acidum subtile, coagulans feces, ejus sit primordium, appellitat. Producuntur autem hæ sordes in nimia copia modò ab alimentis difficulter digestibilibus, viscidis, &c. de quibus inferius dicendi erit occasio; modò à fermento stomachico, deficiente in digestionis negotio, & loco chyli volatilis salsi liquamen viscidum tenax mucilaginosum, & ut plurimum vitiosè acidum, producente; interdum etiam ex inertia s. deficiente acrimonia succi pancreatici & biliosi, non abstergentium nec resolventium mucum intestinorum superfluum. Ab his & similibus causis pasta crassa, viscida ac tenax, sæpiùs acida & pontica, generatur, ventriculi & primario intestinorum lateribus agglutinanda & infercienda. Teste Salmuth *Cent.* 5. *obs.* 78. Vidit Dn. Peucerus in Italo quodam, Colica consumpto dissectoque, totum Colon pituita obductum relicto saltem foramine digiti crassitie. Huic proximè accedit, quod refert Sennertus *lib.* 3. *Prax. de Cl.* Lipsio: hunc scilicèt aliquando materiam adeò lentam & tenacem, paulatim in tota intestinali fistula à vita sedentaria ac in studiis contabescente, coacervatam, ejusque figuram retinentem per alvum rejecisse, ut se omnia intestina effudisse putarit. Affinis his est locus ille Fernelii suprà allegatus, ubi Coli ex toto à pituita infarcti legitur exemplum. Hæc pituita, si simul, id quod ut plurimum contingit, vitioso acore, sive ex stomachi errore, s. ex succi pancreatici vitioso acore, omnibus partibus membranosis hostili, inquinata, ac in Colo sub hypochondrio sinistro collecta fuerit, fixum continuò lancinante, & quasi aculeis pars perforaretur, atrociter pungentem, apto vocabulo terebrantem appellatum, dolorem infert.

§. 3. Frequentes denique dolorum vulgo dictorum splenicorum causæ flatus, sub hypochondrio sinistro inclusi. Hi ipsi non à calore, neque à frigore, ut Veteres voluêre, & in quam mentem loquitur Forestus *lib.* XX. *obs.* IV. in schol. Generatur igitur flatulentia, Teste Aetio, ex frigiditate membrorum eundem producentium; & cit. loc. addit: aromatica propinare nolui, ne materia

illa

illa frigida in flatus dissolveretur; sed per vitiosam generantur fermentationem, probante id Kergero *tr. de ferment.* 3. *c.* 4. *p.* 223. prædominante in hac vitioso ac p.n. acido, idque sæpissimè in subjecta materia viscida. Generari dixi flatus per fermentationis modum, ita ut reverà non inexistant assumptis, sed de novo producantur ex eisdem, sive in stomacho sive in intestinis hoc fiat; Non secus ac ex musto fermentante eructatur Gas copiosum flatulentum, quod anteà in eo non erat, sed per fermentationis demum modum excitatur. Hinc est, quod hypochondriaci ex quibuscunque ferè assumptis copiosos generent flatus: cum contrà robustus stomachus vulgò flatulenta dicta citra eorum proventum potestate sui fermenti digerat. De quo vid. acuratiùs Helmontius tr. de flatibus. Sunt nempè flatus novum quoddam ens spirituosum, spiritus scilicet sylvestres incoërcibiles & non coagulabiles, quos ex defectu Etymi nomine Gas appellat Helmontius in suis scriptis, & quos neque præcisè salinæ, neque sulphureæ naturæ esse, sed ex utriusque actione aliquod emanans tertium, aptè asserit Becherus *Phys. subterr. l.* 1. *f.* 5. *c.* 2. Hi E. flatus impetuosiùs per amplitudines Coli delati, impingunt in lateris sinistri eâ parte, quâ id incurvatur ac angustatur, unde in se coacti cum murmure & borborygmis non rarò sensibilibus retro flectuntur, & molestum distensionis lacerationisque sensum inferunt, tunc imprimis, quando respirationis actione diaphragma deorsum pulsum, Colon ibidem substratum premit, ac ita flatus in angustum spatium cogit; unde non rarò tumor elevatur, qui affectione hypochondriacâ laborantibus potissimùm familiaris est, & male inflatio Lienis dici solet.

§. 4. Fuerunt hæ Causæ proximæ: accedo ad remotas, ex rebus non naturalibus desumendas: has inter 1. est aer frigidus, abdomine vestibus non benè munito susceptus; quod si enim juxta Hippocratem, densam ac duram cutim habentes facilè offenduntur, quod excrementis in corpore contentis non pateat liber exitus per cutim, multò magis frigus, non modò poros claudens, sed etiam per eos se forsan in corpus insinuans, subindè intestinorum varios dolores inducere, pituitamque ipsam inspissando malum hoc excitare posse opinamur; Sic Forestus dicit, fratrem ipsius statim à refrigeratione pedum dolorem Colicum incurrisse *l.* XXI. *obs.* IV. id quod etiam Hippocrates *S.* 3. *Aph.* 5. & 17. item Fontanus *inl.* 2. *cap.* 2. *pag.* 37. Methodi Generalis testatur. 2. Assumpta vel quantitate, quâ fermentum stomachale obruunt, ita ut hoc tantæ activitati insufficiens reddatur; vel qualitate suâ, sc. quatenus aut difficulter sunt coquilia aut viscida, aut mucilaginosa, aut adstringentia, ad hanc passionem disponunt. In horum classe constituti sunt pisces frequenter comesti, item castaneæ, mespili, & alia vulgaris notitiæ; ita ex Mœbii *Instit. p.* 453. patet, ex spirarum in nimia copia assumptione dari alvum obstructam; ita Schenckius *l.* 3. *obs.* ex cerasorum cum nucleis devoratione alvum per 3. septimanas clausam fuisse, & eosdem post id tempus per alvum demum exiisse notat. Ita Cornarus ova indurata & comesta alvum adstringere observat *Cons.* 4. Ita Sennertus ex Platero annnotat, quendam Colicis cruciatibus diu vexatum, post clysmatum usum, casei (quem copiosum antea assumpserat) concreti induratique magnam copiam per alvum excrevisse: ita Uvæ cum pelliculis comestæ lethalem alvi contumaciam aliquando induxerunt; pelliculæ enim harum cum facultati digestivæ reluctentur, ac insigniter acidæ è stomacho in intestina elabantur, fit ut coagulentur excrementa, ac sic pertinacissima obstructio sequatur. Consideranda venit etiam ipsa stomachi cruditas acida, ex qua in intestinis postmodum per vitiosam fermentationem producuntur flatus, infarciente eadem de causa copioso muco intestina, & in specie colon ejusque cellulas: Id quod in iis ad oculum patet, qui affectione hypochondriacâ laborant, in his enim acidi hoc nimium & vitiosum in stomacho modò dictos effectus, tanquam pedissequas, secum ducit.

§. 5. Præter alia & flatulenta, & in specie fermentativa assumpta, dolorosas has in sinistro latere dant turbas; Est scil. quorundam assumptorum hæc natura, ut sub digestione stomachi fermentativa, copiosum Gas eructent, v.g. ex uvis comestis, it. ex cepis, quod partim sub ructuum nomine per os exhalat, partim per pylorum erumpens intestina flatibus replet, unde talia flatulenta dicuntur; sed & imprimis fermentativa assumta hîc consideranda sunt, ut fructus horæi, item musti potus, omniaque mellita ac sacharata, quæque ad horum naturam accedunt; talia enim in passione hypochondriaca virorum & suffocatione hysterica mulierum, quæ ferè coincidunt, cum vitioso acido effervescendo copioso flatus producunt, & sic doloris hypochondriaci fomitem ministrant. Novi mulierem, quæ ex potu vini tenuis cum saccharo probè edulcorati in atroces abdominis & in specie hypochondrii sinistri cruciatus incidit: Cumularat autem ea anteà ex inepta diæta copiosam pituitam, unde ex potu fermentativo superingesto flatus excitati, ac in colo hinc inde coërciti & oberrantes,

rantes, tamen atroces dolores inferebant: simile exemplum refert Forestus de mercatore quodam, cui ex flatulentulorum ciborum ingestione, & potatione musti, & tumor insignis & ingens dolor in latere sinistro exortus fuit, qui cum copioso flatuum exitu finiit.

§. 6. Somnus & ipse nimius ad intestinorum infarctum ac scybalorum aut viscidiorum excrementorum in Colo hæsionem, plurimum disponit. Id quod etiam de quiete valet. Quemadmodum enim motu ac exercitio corporis sanguinis circulatio, ejus vitalis fermentatio, ac spirituum volatilium generatio augetur, unde & alimentorum fermentatio, assimilatio, distributio, & heterogeneorum separatio promovetur; ita e contrario somnus nimius generandis & coacervandis crudis succis inservit, & omnes excretiones sensibiles consuetas, dum dormiens 7. horarum spatio occultè, salubriter & sine violentiâ perspirare solet, duplô magis, quàm vigilans, teste Sanctorio *in Med. Static. S.* 4. *aph.* 2. tam propter rituum animalium tardiorem motum, quàm propter partium agiliorum transpirationem insensibilem, transsudationemque sensibilem, impedit, unde & ipsa excernenda imminuta, indeque intestinorum retenta plurimùm aucta, tandem dolorem nostrum inferunt, ut ex dictis patet. Ut namque aliàs legitimum sanitatis conservativum est motus, vicarius nempe omnis V. Snis, purgationis, aut alius cujuscunque sanguinis correctionis, id quod rusticorum & mechanicorum gens præ aliis sana confirmat; ita somnus immoderatus & nimia quies plurimis, in specie diuturnis ægritudinibus fenestram aperiunt. Animi affectus ad motiones spirituum & humorum commodè referuntur, unde in quibus minùs hi agitantur & moventur, ut in mœrore, tristitia, metu, &c. ad dolorosum hunc affectum disponunt; in quibus verò iidem vehementiùs moventur, ut in ira, gaudio, &c. potiùs hunc ipsum curant.

§. 7. His ultimo loco ex rerum naturalium genere annectenda venit peculiaris quorundam Idyosincrasia, quâ miræ stipticitati alvi quidam sunt obnoxii; quod, utut citra insignius incommodum fieri soleat, tamen periculo non vacat, quin diutiùs retenta scybala in Coli anfractu sinistro, dolorem hunc inducant. Cujus Idiosyncrasiæ exempla videantur in Sennerto *l.* 3. *Prax. P.* 2. *S.* 2. *c.* 4. Item Bartholino *C.* 4. *Hist.* 40. Panarollo *Pentec.* 1. *obs.* 1. & 17. Sylvatico *Cons.* 46. *l.* 3. Rhodio *Cent.* 2. *Obs.* 81. Salmuth *C.* 2. *Obs.* 65. *&* *Cent.* 3. *Obs.* 36. Schenckio *l.* 3. *obs.* Meibomio, de Usu flagror. *p.* 7.

§. 8. Fuerunt hæ causæ meterialiter considerata: videamus jam earum efficaciam formalem, seu rationem, sub qua talem inferunt dolorem, sæpè miseros ejulatus extrudentem; sic quicquid obstinatiùs tanquàm hostile irritat sensum intestini Coli, in ea parte, ubi angustatum & incurvatum sub hypochondrio sinistro incedit, hoc ista irritatione molesta, sub qua intestinum dolere incipit, istud in contracturas & spasmos convulsivos cogit, à quibus doloris mira exacerbatio & crudelitas, cùm intestina velut per crampum contracta corrugataque dolorem manifestent suum. Nam contractura est equidem sensationis irritatæ s. doloris effectus s. consequens; nihilominus tamen hac accedente mire augetur dolor, adeò ut qui anteà ferè insensibilis esset, nunc crudelibus torminibus partem spasmo convulsam quodammodo dilacerare videatur. Oculari exemplo hoc confirmat Helmontibus Tr. de flatibus §. 38. & de Lithiasi *c.* 9. §. 132. Mitiora hæc sunt, ubi scybala indurata solùm intestinum obsident: ast si mucilago tenax acore peregrino rosivo imbuta pertinaciter ipsi adhæserit, hujus ponticus acor in viscida materia obstinatè hærens, & continuò rodens, partem perforare quasi videtur, & ad ejus propulsionem, frustraneam tamen irritata intestina sese convellunt & corrugant, unde crudeles lancinationes & torsiones, subindeque recurrentes pungentes lancinationes misero modo ægros torquent; simili ratione atque purgantia medicamenta, quatenus eorum particulæ subtiliores, intestinis inimicæ, his pertinaciùs affixæ hærent, horum spasmos ac dolorificos cruciatus inducunt; sic antimonium in substantia assumptum membranas Intestinorum vellicando, torminosam hypercatharsin infert, uti & resinæ vegetabilium; item arsenicalia incautè usurpata horrendos vomitus ac hypercatharses dolorosissimas inducunt. Periculosior est flatuum procella, qui ex vitiosa, à p. n. acore, fermentatione excitati, & sub hypochondrio sinistro nonnihil coërciti, sui acrimoniâ & exoticâ impressione gravem dolorem inferunt; unde convulso contractoque intestino & exitus ipsis præcluditur, & simul retropelluntur, unde vagos & oberrantes, inprimis tamen sinistro in latere frequentiùs recurrentes, cruciatus excitant: Distendunt namque hi intestinum, & hâc violentiâ sensationem dolorificam inferunt, authorem contracturæ & consequenter torquentis convulsionis: Vid. Helmontius loco suprà cit. Dictis lucem affundit experientia ocularis Magnif. Dn. D. Welschii, Mœcenatis & Hospitis mei omni observantiâ colendi, qui dum Anatomicas fasces gereret, in sectione colicis cruciatibus enecati deprehendit totum Colon à flatibus immensum distensum, sub insertionem v. in intesti-

testinum rectum, ubi simili modo ac media sui parte sub hypochondrio sinistro in gyros contorquetur, adeo coarctatum, ut nil magis visum fuerit, quàm planè ibi coaluisse; ipse v. defunctus per quatuordecim dies sævissimis torminibus cum sonitu ac fragore sæpius horrendo dilaceratus fuerat.

§. 9. Quod si spasmi hi intestinales frequentiùs incurrentes per nervulos eorum ad plexus communes in mesenterio deriventur, ex his ipsis contracturæ istæ spasmodicæ in alias quoque vicinas partes ex iisdem plexibus nervos accipientes (nam vix in infimo ventre datur pars præter diaphragma, quæ non de iis nervos participet) contorquentur, unde totum abdomen excruciantes dolores & vago & inordinato hoc spirituum motu occupant; quare & vomitus pertinaciores subinde superveniunt, quin & in mulieribus similes cruciatus, ac si fœtus enitendus foret, inferuntur. Id quod clarius patet, modò consideremus Colicam Nephriticam, s. istos abdominis dolores ac vomitus sæpe crudeles, qui calculo Renum tortori superveniunt; nam & hi ipsi non nisi per tales spasmos à renum nervulis mesenterii plexibus communicatos, & hinc ad intestina & stomachum vibratos, ibique convulsivos tales dolores inferentes, producuntur.

CAPUT IV.

Signa Diagnostica & Prognostica proponit.

§. 1.

Diagnosis Doloris Hypochondriaci ex historia c. 1. recensita per se patet; saltem distinctiva evolvenda sunt signa, quibus & causæ inferentes à se invicem distinguantur, & quomodo à cognatis sibi affectibus discriminetur, intelligatur? Ex quibus judicium formari poterit, an brevi vel diu duraturum sit malum? & an graviora symptomata malum redditura sint periculosius? an v. minùs periculosum ista remissiora?

§. 2. A scybalis malum oriri dolor fixus sub costis nothis, cum quodam gravitatis & ponderis sensu; tumor tunc durus, interdum ad coli situm deorsum versùs protenditur, ut hoc in exemplo à Sylvio *Prax. c.* 9. §. 57. recensito, elucet: Adest contumax alvi obstructio; Præcesserunt causæ externæ ad excrementorum indurationem & retentionem disponentes: quales sunt balneum, sudores, exercitiaque nimia, assumpta duriora & viscidiora, potus parcior haustus; uti & vitam sedentariam dispositivè concurrere, & urinam copiosiùs redditam illas producere testatur ipse Hippocrates *Aph. ult. Sect.* 4. & Hollerius *in Comment.*

§. 3. Mucilaginem ponticam, acidam, pertinaciùs coli cellulis in sinistro hypochondrio adhærentem, esse causam hujus doloris ex eo ferè patet; quod dolor sit perterebrans, fixus, & ferè continuus, quod adsit sensus contorsionis in isto loco admodum dolorosus, & punctiones continuatæ: qui dolores si fuerint graviores, subinde & reliquis intestinis & mesenterio per consensum affectis per totum abdomen successivè, & hinc ad lumbos detorquentur. Eandem ulteriùs manifestant ciborum fastidium, singultus, vomitusque pituitosi, ætas consistens, crapula frequentior, & alvi reseratio sine doloris remissione.

§. 4. Flatus esse causam horum dolorum ex hoc elucet, quod vagi sint, & modò cessent, perinde recurrant, adsint simul borborygmi & murmura abdominis, regio hypochondriaca tumeat & turgeat, non secus ac sæpiùs totum simul abdomen, manu sinistro lateri admotâ cesset dolor, flatus per inferiora erumpentes malum levent, subinde etiam ructus per superiora missi dolorem minuant, adsit difficilior ac impedita nonnihil respiratio, ipse æger sit Hypochondriacus, & aliàs flatuum generationi obnoxius, præcesserint assumpta aliàs dicta flatulenta, item effervescibilia, de quibus cap. præcedente dictum.

§. 5. A cognatis sibi affectibus discriminatur facilè, & 1. quidem à peritonæi & musculorum doloribus; quia hypochondriacus est profundior, & quod musculorum ille facilè tactu deprehendi possit; nam compressi leviter dolorem inferunt, teste Sennerto *Prax. p.* 488. 2. Minus facilè à cardialgia oriunda, videlicet ex iisdem ferè causis in stomacho, ex quibus hic noster affectus in intestinis, unde &, inconvenienter licet, colica ventriculi vocatur: Hæc ipsa sæpius per συμπάθειαν dorsum supremamque lumborum regionem affligit, interdum etiam inferiora petit, ac egregiè dolorem Colicum mentitur; unde non rarò errores in curatione nascuntur, observante id Schenckio de quibusdam Medicis, ægrum de dolore anteriori stomachi conquerentem pro cardialgia laborante habentibus, qui tandem Clystere utiliter applicato, dolores hos à Colo provenisse cognoverant. 3. Ab Iliaco dignoscitur, ratione loci, quod hic circa umbilicum magis torqueat, idem quod scybala ἄνω magis quàm κάτω rejiciantur, quodque brevioris sit moræ. 4. Inter dolorem Hypochondriaco-colicum & nephriticum, ob vicinum situm, & per plexus mesenterii nerveos conjunctionem, sibi multum affines, id discriminis observatur, quod hic minus sit tensivus, sed gravans & fixus, deorsum tendat, ac

ac ureteres lædat, & urinas colore lacteo ferè cum copioso sedimento tingat: id quod non fit in illo; Licet etiam 5. hæc passio hypochondriaca sæpè complicetur cum hysterica passione in mulieribus, dum dolores in hypochondrio sinistro incipientes, in medium abdomen contorquentur & ad spinam dorsi lancinantes, vehementes præcordiorum angustias inferunt; imò interdum in inguina descendunt, & qs. fœtus enixum repræsentant: qualem dolorem mulieri inde à tempore abortûs sæpiùs recurrentem, & semper ex hypochondrio sinistro incipientem, & abdomini tormina inferendo, ad inguina & lumbos descendentem, carminantium tamen & pituitam acidam evacuantium usu cessantem, observavit Dominus Præses. Attamen à se invicem discriminantur, quod rariùs in suffocatione hysterica fixi hypochondrio sinistro inhæreant dolores, & quod in passione hysterica majores borborygmi ac tumultus oriantur in medio abdominis, quod item majores præcordiorum angustiæ ac anxietates, non raræ quoque lypothymiæ adsint, id quod in dolore nostro evenire non solet; ut taceam faucium angustias, ac horrendos, sæpius etiam ridiculos gestus, qui passionem hystericam comitari solent. Quibus notis ulteriùs distinguendus sit hypochondriacus à reliquis abdominis doloribus affinibus? dicere supersedeo, & facile cuivis patebit, qui partem affectam situmque ipsum doloris attendet.

§. 6. Prognosin quod attinet: caret malum hoc omni ferè periculo, si pars modò coli, inprimis verò circa finem laboret, clysteribus eò facilè penetrantibus; minus verò facilem medicaminibus se præbet, si totum intestinum fuerit infarctum; tunc enim diuturnâ morâ, sui acerbitate, vigiliis, inquietudine, similibusque, vires insigniter dejicit: idque eo magis, si malum hæreat in intestino tenui, hypochondrio sinistro substrato. Contumacissimum curatu est, si à mucilagine pontica & pituita vitrea oriatur; nam supervenire solent convulsiones, abdomen sæpiùs quasi excavantes, & umbilicum interiora versus trahentes. Nec minus periculosa est hæc passio, si oriatur à scybalis diutiùs retentis; periculum enim est, quin ad volvulum aut inflammationem partem affectam disponat; si verò à flatibus originem ducat, in tympanitidem abire potest, aut distendendo nimis abdomen, ad umbilici intumescentiam, aut herniam disponere, observante id Foresto *lib. XXI. Observ. V.*

CAPUT V.

Medendi rationem Doloris Hypochondriaci docet.

§. 1.

UT denique compescatur tam atrox furia, salutares opem ferunt Medicorum manus, quæ procelloso morbi turbine sedato, exoptatam corpori serenitatem reddunt; remedia scilicet hæ afferunt, quibus malum auferunt, inventa per indicationem mediante ratione, confirmata per experientiam, illustrata per analogismum. Ut dolor equidem sistatur, anodyna in genere dicta, item in specie narcotica requiruntur. Ut causæ removeantur variæ, varia tentanda sunt, scybala dura emollienda & evacuanda, mucilago viscida incidenda, abstergenda & expurganda, flatuum proventus inhibendus, & eorum ex acido origo destruenda: Quibus coronidis locò, præservationi ab hoc malo dicata, adjungenda erunt.

§. 2. Fontes, ex quibus hauriuntur remedia salutaria, pro his scopis sunt Chirurgicus, Pharmaceuticus, & Diæteticus: prior vel pauca vel nulla subministrat auxilia, pro nostro equidem affectu, mitioribus ferè succumbente, nec crudelem Chirurgi opem postulante; ob id ea, quæ à Pharmacia ex tribus regnorum divitiis, & ex diætetica suggeruntur, inprimis producemus, initium faciendo à causarum remotione, ut eò tutiùs postmodum ipse affectus dolorosus deleri possit.

§. 3. Si induratæ fæces obsederint coli cellas, & quæ sub hypochondrio sinistro sunt, angustias, optimum erit, eas primâ quâque occasione per consuetam portam inferiorem educere: Convenit tamen his præmittere emollientia, quibus humorum crassities attenuetur & diluatur, ac viarum impedimenta amoveantur. Utrique scopo satisfaciunt inprimis clysmata, licèt enim Helmont. eorum usum ceu pudibundum, & quod vix citra ruborem à Medico suaderi possit auxilium, rejiciat, tamen argumentis ejus nonnihil satisfecit Hoffmannus opere de methodo medendi *c. X. l. I.* & quotidiana experientia ipsi apertè contradicit, quæ saluberrimum clysmatum usum creberrimè ostendit; quem etiam ulterius sufficienter confirmat Mœbius in Dissert. Eruditâ & Eleganti de usu clysterum medico, cujus verba sunt: *Clysmata cunctis intestinorum ægritudinibus levamento sunt, s. calida s. frigida adsit intemperies, eam corrigere poterunt;* & paulò inferius addit: *Ut autem alvus non à fæcibus exsiccatis tantum sed etiam flatibus induratur; ita & illis exterminandis & displo-*

displodendis clysteres inserviunt; & *rursus: in affectu hypochondriaco, melancholiâ hypochondriacâ, febribusque intermittentibus, ubi alvus ferè semper est adstricta, incredibilem ferunt fructum clysmata s. molliendo s. purgando rem tractare velis*, &c. Clysma itaque tale pro usu emolliendi injecisse è re erit.

℞. *Rad. alth.*
lil. albor. ana ℥ß.
HB. malvæ
summit. melil. ana m. ij.
Coqu. in s. q. ▽*æ hordei.*
Colaturæ ℥ix. adde.
El. bened. laxat. ℥j.
Ol. lil. albor.
rapar. ana ℥ß.
Vit. ovi No. j.
Misc. pro Enemate.

Vel hujus loco lac vaccinum cum melle gali instar clysmatis injectum, & fæces emollit, & lubricando vias eductionem facilitat; Clyster etiam ex solo oleo lini & *rapar.* ana. ℥iv. ad ℥v. injectus, & ad tempus retentus, mirus est ad alvum à scybalis impeditam resolvendam: Clyster hic acui potest cum ℥ß. vel ʒvj. olei diacolocynthid. Quercetani. Hic namque ferè simili ratione alvum per tres hebdomades pertinaciter à fæcibus induratis obstructam, aliis omnibus irritis, reseravit. Rulandus injectis singulis horis ℥iv. olei olivar. unde emollitis post 3. horas scybalis, hisque præduris copiosè rejectis, æger est restitutus: Vid. Thesaurus Rulandi *p.* 233. Qualem successum idem author. *cit. loc. p.* 236. per oleum lini ad ℥v. nunc solum, nunc cum ʒß. trochiscor. alhandal injectum obtinuit. Quod si tamen contumaciora stercora hæc & similia lenia non promoverint, ad acriora pergendum, & clysmatis lenientibus ⊖is gemmæ ʒj. ad ʒij. permiscendum; hoc enim ex experientia luculenta Foresti *lib.* 21. *obs.* 5. scybala emollit, ac intestina ad eorum expulsionem irritat; ubi tamen observetur: omittenda tunc esse oleosa & mucilaginosa ingredientia, ne his ipsis obtundantur aculei incidentes, emollientes & stimulantes ⊖is gemmæ. Quod si v. neque hæc sufficere videantur, pulpa colocynth. in petia ligata istis incoquenda est, v. g.

℞. *Flor. meliloti,*
verbasci,
chamom. ana m. j.
sem. lini. ʒvj.
pulp. colocynth. in pet. lig. ʒß. ad ʒj.
Coq. in s. q. ▽*æ simpl.*
Colaturæ adde
El. bened. laxat. ℥ß.
⊖*is gemm.* ʒj.
M. F. Enema.

Hisce Enematis injiciendis externa emollientia applicanda loco dolenti, aut fomenta ex sacculis emollientibus vulgò notis, in lacte coctis, item alia decocta emollientia adhibita suppetias ferunt, uti & oleis, linimentis ac unguentis emollientibus, cum felle tauri, aut unguento, v. g. de artanita, dialthææ acutis & hujusmodi aliis, opomphalicis dictis, simul stimillantibus illitis, natura adjuvatur.

§. 4. Quin & non incommodum erit, assumptis simul per os emollientibus dura, aut lubricantibus intestina, scybala dolorifica loco suo sub hypochondrio sinistro deturbare. Usitatus hic est usus largior butyri, aut oleum amygdal. dulc. ab ℥j. ad ℥ij. seu plures, in jusculo calido sumptum; quo potentius adhuc & certioris effectus est oleum lini, singularissimum hoc antipleuriticum, de quo Vid. Gabelchoverus *C.* 4. *Cur.* 68. quo ab ℥j. ad ℥ij. cum syrupo de jujub. vel violar. & aliquot gutt. olei destillati anisi (ut hoc odor fastidiosus, illo verò sapor nauseosus corrigatur) exhibito, mire solvuntur ac abluuntur scybala dura, torminum Hypochondriacorum authores. Pertinet hùc mica panis tosta, & oleo olivar. irrorata, manè deglutita, remedium à Borello *l.* 2. *obs.* 14. commendatum. Lactis quoque largior haustus, aut, quod melius est, serum (cujus vis ⊕ osæ intestinorum abstersiva mira hic præstat) vel solum, vel cum melle attemperatum, assumpsisse conducit. Inprimis verò passulæ minores saltem hic ferunt opem, sive pulpa earundem, sive decoctum cum stimulo ♀eo assumatur; hoc namque blandissimè alvum subducendo fæces induratas hinc inde hærentes abstergit, emollit atque lubricat, unde speratus vix fallet successus; Idque eo magis, si uno alterové blando laxativo acuetur eorum virtus. Hypochondriacis sanè, quibus ob induratas alimentorum scorias, sive ob acidum pancreatis austerum, nimis eas coagulans, s. ob pituitam acidam vitio digestionis stomachicæ prognatam, eas glutinosas reddentem, tantum non continuò obstructa est alvus, optimè conducunt passulata, quæ inter seqq. potio palmam obtinet.

℞. *Passul. minor.* ℥iß.
Contundantur in mortario lapideo, ad consistentiam pultis:
Coque in ▽*simpl.* ℔iij.
Colaturæ ferventis ℔iß. infunde
Fol. senn. s. stipit. ʒiij.
Flor. violar. p. iij.
Crem. ♀i ʒj.
Stent in loco calido per noctem:
Colatura manè filtretur,
D. S.
Eröffnender Tranck.

Cujus haustulus mediocris esuriente stomacho assumendus, palato gratus, & blandissimum Hypochondriacis laxativum existit, fæcesque induratas aut viscidas suavissimè educit.

Aut usurpetur pulpa passular. cum cremore & ⊖ tartari subacta & aliquot gran. extracti trochisc. alhand. acuata, quæ dat Electuar. non inconveniens ad scybala suaviter promovenda, & ibidem natos dolores hypochondriacos sistendos. De passulis & prunis laxativis communiter notis, nil addere placet.

§. 5. Juscula quoque, & ex blandis emollientibus parata Decocta, quibusdam in usu sunt: quorum formulas præscribit Barbette *Prax. p. m.* 73. 75. It. Horstius *C.* 5. *Obs.* 8. Quibus emolliendo dura ac sensim lubricando intestina subducitur alvus. Sed his levioribus missis, si pertinacior fuerit induratarum secum infarctus, ad ☿um vivum ceu sacram anchoram confugiendum erit, & propinari poterit ab ℥j. ad ℔j. & plures, pro ratione circumstantiarum, & sanè hujus permeans fluxibilitas, etiam impactissima stercora permeabit, & excernibilia reddet, quin & volvuli hinc oriundi metum omninò eximet; cujus felicem usum deprædicatum vid. apud Henricum ab Heer *Obs.* 2. Fontanum *Cons. & Respons. pag.* 85. Moinichen *Obs.* 7. *ad cultr. Anatom.* Lyseri *annexa.* Præ cæteris efficacia ejus ex sequenti patebit *Epist.* ad B. D. Michaëlem à Celeberrimo Erbenio exarata: *ad hunc vocor febricitantem & pertinaci constipatione, variorum catharcticorum fortissimorum enematum per XI. dies contemtrice, ad brachia usque tumefactum: Jussi alvo applicari ex arte follem ferrarium, ut beneficio inflationis excrementa illa, indurata & perusta febrili calore, ab intestinis cohærentibus liberarentur, sed irrito conatu: Unde ipsi propinavi* ℔iij. ☿ *vivi, qui mole sua & mobilitate patientem inter deambulationes primum, mox saltationes, denique vectionem curru* über Pflaster und gebaute Äcker/ *alvo rebelli & morti imminenti criperet; Sed omnis conatus fuit vanus. Lento processu suo & labore ☿ excrementa ita liquefecit, ut nocte ab assumpto ☿io blande effluerent, dormiente nec advertente patiente, donec expergefactus stratum ac cubiculum pollutum, atque ex ☿io a menstruo microcosmico resoluto, inargentatum videret, sine sequentibus convulsionibus.*

§. 6. Quod si v. non tam induratæ fæces, quàm, quod frequentissimè contingit, mucilago acida & austera parietibus coli inflexi adhærens, cruciatuum hypochondriacorum terebrantium & contorquentium extiterit causa, (licèt cum hac flatus utplurimùm concurrant, de quibus inferius dicetur) hæc incidenda, attenuanda, & per inferius guttur rejicienda venit. His usibus nunc injecta clysmata, nunc applicata fomenta & emplastra, nunc appropriata pharmamaca propinata, inserviunt. Clysmata itaque incidentia & resolventia superiùs allegata, inprimis ex ⊖ gemmæ & colocynthide, hic etiam erunt appropriatissima: item quæ fiunt ex jure pisorũ cum saccharo, melle & ⊖ gemmæ nam & hæc eleganter detergunt mucilaginosas sordes viscidas: quibus ubi fortius agendum est, addit suam ▽ benedictam Rulandus, (loco cujus infusum vel decoctum vulgaris croci metallorum substitui potest) dum in desperatis ferè abdominis doloribus sequ. clysterem subindè repetendum, felici cum successu applicat.

℞. *Juris pisor.* ℥viij.
Sacchari ℥ß.
▽*æ bened. nostr.* ℥ijß.
Olei commun. ℥iv.

Misce ea, & injice quavis horâ doloris recrudescentis calidè.

Confer. Riverius, *Cent.* 1. *Obs.* 67. & *Cent.* 2. *Obs.* 12. & *Cent.* 3. *Obs.* 22.

§. 7. Hisce succurrendum est externis emollientibus, & pituitam viscidam resolventibus: quæ inter excellunt gummata, emplastri formâ loco dolenti, ac à pituita obsesso, applicata. Gummi ammoniacum hic cæteris palmam præripit, unde & emplastrorum spleni tributorum, non minus quàm ad tumores scirrhosos quoscunque, etiam scrophulas, applicandorum ferè existit basis: convenienter itaque usurpatur emplastrum splenеticum Aquapendentis, ex duabus partibus ammon. in ✚o soluti, unâ succi nicotianæ, dimidiâ resinæ & terebinth. & succi ebuli, cum oleo de capparibus, & q. s. ceræ mistis paratum; Item emplastrum de cicuta & ammoniaco Heurnii & Sennerti, ad splenis scirrhos aliasque obstructiones usitata, malaxanda cum oleo succini vel capparum. Præ cæteris elegans est emplastrum carminativum Sylvii, quod exhibet Praxeos ipsius p. 169. ad liquescendam & emolliendam viscidam hanc pituitam optimum. Alii tale emplastrum applicandum suadent:

℞. *G. ✱c. in ✚o sol.* ℥j.
Tacamahac.
Empl. de mucilag. ana ℥ß.
⊖✱*ci* ℥ijß.

M. f. Emplastrum, in forma debita loco affecto imponendum.

Ante v. horum applicationem non incommodum fuerit præmittere inunctionem loci ab hac pituita obsessi, cum oleo laurino, cap-

no, capparum, lil. albor. nicotianæ, cum oleo destillato laterino, vel ammoniaci, fœtido licèt, permistis: Item adhiberi commodè poterit unguentum martiatum purgans, his ipsis oleis dilutum.

§. 8. Sed rarò sufficiunt externa, aut infusa clysmata, utplurimum internis pituitam acidam s. austeram detergentibus, resolventibus ac evacuantibus, simul succurrendum. Primatum denuò hic obtinent gummata vulgò nota, in specie ammoniac. unde etiam eodem paratæ pilulæ & potiones ad corrigendam & detergendam hanc pituitam sunt optimæ; ita prostant pilulæ Quercetani ex ammoniaco, item lac ammoniac. Bartoleti *Encyclopæd. lib. 5. c. ultimo*, paratum ex ammoniaco, cum ✠ ex citri succo destillato. Facit & huc spiritus ex gummi ammoniaco cum viride ær. & 🜍e destillatus, admodum incisivus, penetrans, & resolutivus pituitæ viscidæ vitreæ. Ad ammoniaci vires proximè accedunt reliqua gummata vulgò nota: bdellium, tacamah. sagapen. opopan. myrrha & mastiche, &c. Ad evacuandam v. pituitam istam viscidam, colocynthide, & ex hac paratis extract. trochisc. alhand. ac aliis nullum præstantius datur, quemadmodum & sequ. hæc potiuncula, licèt ingrata, expertissima tamen est in simili dolore à pituitâ vitreâ & ponticâ, tam in intestinis, quàm in specie sub hypochondrio sinistro stabulante.

℞. ▽æ *menthæ* ℥j.
cinam. ℥ß.
G. ✱*ci in* ✠*o sol.* ℈j. ad ʒß.
tartari ⊕*lat.* ℈ß. ad gr. xv.
Scamm. rosat.
Extr. troch. alhand. ana gr. ij.
Syr. de pomis ℥ß.

M. F. potio, quæ unâ vice hausta 10. & 12. interdum ultra 15. vices, viscida & mucilaginosa, cum præsentaneo ægri levamine & doloris cessatione eduxit.

Præter hæc est & ☿ dulcis, cum laxantibus propinatus, pituitæ vitreæ præstantissimum detergens; unde hujus optimum eradicativum non sine ratione has pilulas appellat Deodatus in Valetud. p. 246.

℞. *MP. Coch. min.* ℈j.
Aquil. albæ dulc. gr. xvi. aut ℈j.
🝆 *Anisi* gutt. ij.
M. f. pilulæ pro una dosi.

§. 9. Nec hic prætereunda sunt ♀ea, quorum virtus pituitam hanc viscidam & acidam incidendi & detergendi manifesta erit, si attendatur, constare ♀rum primariò ex copioso acido subtili, quod junctum est sufficiente ⊖e volat. de natura alcalium, præter feculentias quasdam terrestres cum pinguedine quadam 🜍ea intertextas: ratione quorum ⊖ium experti usus est cremor tartari, imprimis cum sale tartari junctim propinatus: similiter quoque conducit tartarus ⊕latus, sed non communi modo ex spiritu ⊕li, sed ex ipso ⊕lo soluto modo Tacheniano paratus. Vid. hujus Clavis ad Hippocratem chym. Non minus quàm spiritus tartari volat. inprimis v. ex fecibus vini prolicitus, beneque rectificatus, aut qui ex tartaro cum ⌽o per Retort. tubulatam in Sp. vini propellitur, & post rectificatur, ac saporem & odorem perfectè urinosum volatilem acquirit, spiritus carminativi nomine alias decantatus; Cui præferendus adhuc est spiritus volatilis, qui ex tartaro, cum proprio alcali fermentato, instar spiritus ⊖ ✱ci subtilis elaboratur: Hi ipsi enim convenientissima sunt auxilia ad corrigendum saporem acrem, ac consistentiam tenacem pituitæ istius viscidæ. Horum tartarorum vires exaltari possunt, si cum oleis aromaticis convenienter fuerint maritata; sic namque potentius hanc ipsam mitigant & corrigunt, cùm ipsa aromatica non sint ultima, quæ hanc pituitam alterent, & inde orta mala corrigant; De quibus cùm jam occasione flatuum plura dicendi ansa suppeditetur, ea vel innuisse sufficiat.

§. 10. Nam flatus sunt, qui ut plurimùm cum pituitâ viscidâ & acidâ juncti, dolores immensum augent, & varia simul abdominis symptomata inducunt: quorum originem jam suprà ex vitiosâ fermentatione, ab acido peregrino in intestinorum muco viscido deduximus. Compescent E. optimè eorum vim & impetum aromatica, hisque cognata alia de ⊖e volat. oleoso participantia, mediante quo & acidum fermentativum, tanquam hujus contrarium, alteratur & destruitur, oborta fermentatio tollitur, & mucilago viscida resolvitur. Usurpantur talia, quatenus nunc clysmatum formâ infunduntur, nunc unguentorum specie abdomini illinuntur, nunc liquidorum modo propinantur. Simplicia carminantia naturæ aromaticæ, ordinaria clysterum horum ingredientia, in vulgus nota sunt: sufficiat formulam (ut ex ungue Leonem) hic annexisse.

℞. *Rad. angelic.*
levist. ana ℥ß.
H. chamom. Rom.
menthæ ana m. j.
bacc. lauri ℥j.
junip. ℥ß.
sem. anisi
carvi, ana ʒij.
Coqu. in s. q. ▽æ *simpl.*
In Colaturæ ℥ix. dissolve
El. de bacc. lauri ℥j.

mell. rutac. ℥ß. f. ʒvj.
℈ destillat. anis.
fænic. ana ʒß.
succini gutt. v.
Vit. Ovi No. j.
Misce pro Clysmate.

Huic opem ferat loci dolentis inunctio, parata primariò ex oleis destillatis insigniter penetrantibus (cum nihil aliud sint quàm ⊖ia volat. ab acido volat. subpingui in corpus oleosum concentrata) quorum virtus exaltabitur, ponendo desuper lapidem probè calefactum. Parantur tales inunctiones ex oleo chamomillæ, anethino, castor. laurino, destillato corticum aurantior. carvi, cumini, fæniculi, anisi, rutæ, Zedoar. angelicæ, macis, & similibus, modò separatim, modò conjunctim inungendis. Stoeckeri experimentum fuit litus ex olei laurini ℥ß. cum ʒj. castorei paratus. Parari etiam potest unguentum h. m.

℞. ℈ *castor.* ʒj.
destillat. angel.
cort. aur.
cumin.
anisi, ana ʒß.
chamom. ʒj.
Cum s. q. *corp. pro Balsamo* misc.
D. S. Sälblein gegen die Blähung.

Pertinet huc etiam Galbanetum Paracelsi, ut aliàs in colicis & iliacis doloribus conveniens, ita & in nostris non minus egregium.

§. 11. His associanda sunt debita interna & ipsa aromatica; quæ inter agmen ducunt sem. calida, dicta majora, (Helmontio minora,) scilicet anisi, cumini, anethi, fæniculi, carvi, dauci, &c. quorum sapor & odor aromaticus in oleo volat. fundatus, miras habet acidum vitiosum Gas flatuosi generativum, corrigendi & flatus inhibendi dotes; cum prætereà singulariter intestinis stomachoque sint amica, & ob id intestinorum solamina rectè ab Helmontio vocantur *Tr. de Flatib.* §. 57. Non enim flatus discutiunt, quod inimaginabile, qui aliàs spontè, modò viæ sint apertæ, exitum quærunt, sed materiam undè flatus exsurgunt, alterant, corrigunt, & istam fermentationem vitiosam sistunt, ac ita impediunt, quò minus concretum materiale in flatus. s. in Gas spirituosum vertatur: id quod etiam reliqua vulgò appellata carminantia, & in genere quæcunque aromatica, præstant. Modus utendi est, ut in vino semina hæc propinentur, in quo leniter prius ebullierint, ad imitationem Helmontii; Vel ut frequentibus cohobationibus Spirit. vini benè rectificatus earum virtute impraegnetur; aut, quod elegantiùs evadit remedium; spiritus vini cum ⊖e volat. ⊖✱ci arctè conjunctus, ab iisdem sæpiùs est abstrahendus; aut cum eorum destillatis oleis conjungendus, sic enim egregium contra flatus habebitur remedium. Sed præter hæc semina & aromatum, in specie v. galangæ, zedoar. mac. caryoph. cardam. cubebar. virtus in ⊖e volat. acriori, oleoso tamen, fundata, stomacho & intestinis flatibus infestatis potentes fert opes: Quibus ex nostratibus cognata & qs. occidentalia aromata sunt baccæ juniperi, lauri, cort. pom. aurantior. chamomilla, mentha, angelica, cuminum, salvia, & sim. quorum spiritus & essent. sic dictæ omnibus sufficienter cognitæ. Singulares inter has obtinet virtutes essent. chamomillæ in specie Romanæ, combinata cum rad. aromaticâ Zedor. & cum spiritu proprio parata, usurpanda à gutt. XX. ad XXX. Nec ultimo loco reticenda est virtus amygdalar. amarar. quæ artificiosè præparatæ singularem planè vim carminantem obtinent. Hisce vegetabilibus animalium aromata addenda: e. g. castoreum, & omnia ex eo parata, it. Zibeth. interno pariter & externo usu commendatissimum, & à Paracelso in Colico dolore umbilico inunctum: Quibus & stercora animalium, non minus interdum fragrantia, specialiter v. equinum, addo, quod in flatulentis abdominis affectibus præsentissimam affert opem, undè pariter colicæ ac hystericæ passioni succurrit. Excreta hæc animalium manu nos ducunt ad ⏀, mirabile concretum ⊖inum, ex iis ut plurimum petens natales, & inter carminantia vel maximè enitescens. Inprimis v. spiritus ejus probè cum Spiritu vegetabilium dulcificatus, & ab acore nimio temperatus, hîc convenit. Eligendus v. pro hoc scopo erit spiritus vini ab aromaticis cohobatus, & horum partibus volatil. probè impraegnatus, cujus descriptionem egregiam suggerit Sylvius *Prax. p.* 90. hujus duplum cum spiritu ⏀ *part.* 1. junctum, & cohobando unitum, egregium subministrat spirit. carminantem. Non dissimili ab hoc modo Spiritus anticolicus B. Michaelis paratur, quo excellentius pro hoc malo eradicando non datur.

§. 12. Et hac ferè ratione causæ tolluntur: quibus extirpatis cessare etiam atque evanescere solet ipsa dolorifica passio. Verùm si torminosa hujus subinde recurrant vestigia, aut si mox in principio talis sit vehementiæ, ut aliis prætermissis huic, ceu primariò urgenti, ocurrendum sit, sui remotionem innuit per anodyna & narcotica usurpanda, quæ inter papaverina emicant remedia, horumque princeps opium, inprimis si in laudatissimum exaltatum fuerit laudanum, cujus saluberrima usurpatio omnes dolores, ex spasmodicis intestinorum convulsionibus obortos, à quacunque hi ex-

hi excitentur causâ occasionali, exoptatò sedabit: inprimis si cum aptis specificis combinetur, in specie quidem cum seminibus istis calidis suprà laudatis, aut inde elicitis remediis, aut cum castoreatis medicaminibus, quæ singulare virtute convulsivos intestinorum motus, indeque natos dolores, sedant & quietant. Laudanum commendavi opiatum. s. istud, quod ex correcto hoc paratur: Cujus correctiones omnes superat, quæ fit per fermentationem cum succo cydoniorum, videnda in *Epist.* 45. *Cent.* 3. Bartholini. Eandem etiam cum succo pomorum Borstorffiorum instituere Dn. Præses in more positum habet. Juxta hanc & optima ea, quæ per alcalia fixa, primariò quidem ♀i hinc ⊕i, per ♃ vegetabile carbonum præparat, instituitur. Quibus modis paratum opium tutum, ac omni laude majus evadit remedium, quod ipsum etiam pro circumstantiarum urgentia cum purgantibus propinari potest, præeunte nobis non tantum Rhumelio in compositione pilular. antipodagricarum, quas ob laudanum admistum vocat: Veni Amice, surge & ambula; jatreo-*Chym. p.* 725. Sed etiam Stockerus, *in Prax. c.* 36. *p.* 197. ceu expertas insigniter ad colicum dolorem commendat has pilulas.

℞. *aloes succot.* vel
pil. alœphang. ℨj. s. ℈iv.
opii.
croci, ana gr. j. l. ij.
M. F. Pilulæ.

Jejuno stomacho exhibendæ, quas I. dolorem lenire, hinc etiam blandè evacuare, asserit, cum sperata denuò salute: *Conf.* Riverius *C.* 1. *obs.* 63. *&* *C.* 2. *obs.* 1. Poterius 3. *c.* 27. &c. His & similibus internè usurpatis, nullum dubium est, quin cessaturus sit dolor. Nec minus hos sedat opium cum Clysmatis ano injectum à gr. iij. ad x. mistum, sed cautè, & ultra quam dosin vix ascendendum: Vid. Borellus *C.* 4. *Obs.* 92.

§. 13. Hæc sunt remedia ex fonte Pharmaceutico contra dolorem hypochondriacum desumpta; Diæteticum quod attinet fontem, hic circa 6. res non naturales dictas, medias inter statum sanitatis & ægritudinem, & vel ad hunc vel ad illum pro varietate circumstantiarum disponentes, primariò versatur. Eminet inter has aër, qui vitetur frigidus; moderatè verò calidus eligatur. Ab hoc sunt assumpta, ex quibus respuenda sunt crassa, viscida, dura & cruda, ut carnes fumo induratæ, aut conditæ copiosò ⊖e comm. quia scilicet proprio ⊖ volatili exutæ, difficilis coctionis, parci nutrimenti ac copiosi & vitiosi excrementi, hinc pisces, castaneæ, cydon. pyrus, &c. it. quæcunque adstringentia, & fructus horræi, quia hi fermentando facilè acescunt, & copiosas flatulentias producunt. Nocet etiam, si quod aliud, vinum largiùs haustum; nam aciditate suâ volat. extra stomachum toti corpori pestiferâ, intestinis tormina colica, artubus v. paræses inducit. Lactis usus est suspectus, ex eodem verò, separatâ parte caseosâ & butyrosâ, emergit serum, medicina malo hypochondriaco non inconveniens, videlicet, quatenus abundat ⊖e volat. ⊕so, de natura armoniacali, & ita sordes primarum viarum abstergit, simulque alvum blanè stimulat: Convenit etiam aromatum usus, omniaque aromatica, it. allium & alliata, cepaceaque colicæ ex mucilagine acida & inde productis flatibus, sunt remedia. Capparum esus est optimus, cum detergant & incidant sordes mucilaginosas. Panis seligendus est benè fermentatus; huic enim, & inprimis secalino, inest spir. acidus vol. stomacho amicus, quia quodammodo ejus fermento est homogeneus; quâ ratione coctionem reliquorum ciborum multum adjuvat. Condimenta ex sinapi utiliter adhibentur, item pruna, & hinc decocta. Potus sit cerevisia probè fermentata, non triticea, quæ sæpiùs est crassâ, hinc fermentativa, & consequenter flatulenta, non recens, non acida. Vinum absinth. & heleniatum conducit, si malum non sit ab induratis fæcibus. Somnus moderatus ut dolorem lenit, ita quies egregie ejus exasperationem prohibet. Motus nimius in lecto & jactatio inquieta dolorem exasperat, ac violenta corporis contorsione, abdominisque compressione, mutuum intestinorum in se invicem ingressum, ac tandem ileum, inferre potest, demonstrante hoc Cl. Sylvio *Prax. C.* 15. *§.* 19. Alvus, quantum fieri poterit, servetur aperta; eadem obstructa arte provocetur. Vomitus hic est utilissimus, eumque singulis mensibus semel provocandum esse, vel optimè monet Langius *l.* 1. *Ep.* 30. id quod inprimis vitam sedentariam agentibus dictum esto. Denique ne malum exasperetur, cùm vehementiores animi affectus, tum præcipuè ira, viperino sanguine pejus est vitanda.

F I N I S.

DISPU-

DISPUTATIO XII.

CEREBRUM ORCÆ

vulgari suppositità

SPERMATIS CETI

LARVA DEVELATUM,

Indultu Inclutissimi Colleg. Medici,

SUB PRÆSIDIO

Viri Nobilissimi & Experientissimi,

MICHAELIS ETTMÜLLERI,

Phil. & Medicinæ Doctoris,

Publicæ Velitationi subjecit

AUTOR RESPONDENS

ADAM SIGISMUNDUS Scholtz/ Uratisl. Siles.

d. 27. Octobr. Anno 1671.

PROOEMIUM.

UT aurea Hygéæ Pax Microcosmico in Regno ad Fata usque suprema vel inviolabili tenore perpetuetur, vel seditiosis inopinanter insultibus labefactata, ad pristina subinde revocari queat Halcyonia; universa Natura, omni Argo vigilantior, Excubias agit. Immensa enim DEI Bonitas, quippe quæ nec Mortem nec Medicamentum Exterminii in perniciem humanam creavit, gaudens mortalium Vitâ & Salute pro abyssali Benignitatis suæ Faventiâ, omnia, quibus hoc Universum abundat, in emolumentum illorum desponsavit. Hinc, quoties novercantior Hostis Sanitatis nostræ inducias disrumpere molitur, videas certatim quasi concatenatis viribus Cœlum, Terram ac Mare Imbecillitati nostræ succenturiare, & unanimi juxta nobiscum conatu ad debellandum illum insurgere. Trino hoc Murorum ahæneorum circumvallati aggere, tanquam ex inviolabili Securitatis Palladio tuti ridemus Morbonæ stomachantis frustraneos insultus. Ex inexhaustis enim hisce Promtuariis interminabilis Telorum Redundantia ad conquassanda hæc multifida Hydræ Capita nobis subindè repullulat. Cœlum nempè arctiori fœderis copulâ nobis oppignoratum, quam pugnanti olim Herculi, cui exhausta Tela spisso lapidum Nimbô ad delendos Hostes redintegravit, num nos sub gigantea Morborum sævitia succumbere, permittat? Cœlum, inquam, quod jam olim propitium in æternantis quasi Assistentiæ Obsidem, divina desuper Arma, Acilia, Romanis demisit, num hodiè dilectos suos Quirites à depeculatorum Morborum Tyrannide, nullis protegat ægidibus? Quin & hic repulsi & conjurato quasi Malorum agmine prostrati, simul ac Terram Matrem exosculati fuerimus, ceu Antæus, resumtis viribus alacriores resurgere possumus. Hæc nempe ut patrocinaretur Cladibus nostris, plures quam quondam ex satu Dentium Viperinorum Cadmæo auxiliares in Subsidium nostrum fundit cohortes. Quoties morbosis Hirudinibus depasti, exsangues labascimus, denudatis mellifluis uberibus vitali Nectare funerata jam penè Corcula revivificat. Taceo inæstimabilem divitiarum penum, qua intus & extus abundat, nosque indies ad præpropera sufflaminanda fata sollicitè ex Parcarum manu redemit. Restat tandem ut Terra Ratem solvamus, & audaci Velô soro-

Vid. passim Helm. de Tart. p. m. 148. §. 23. it. p. 155. §. 2. de lithiasi c. 5. §. 1. p. 28. it. p. 100. §. 58.

Vid. Mythol. Nat. Com. p. 692.

Liv. l. 1. §. 61. p. 23.

sororiantia huic æquora perlustremus, indagantes, quibus & ipsa saluti & sanitati nostræ ancillantur. Sub ingressum autem statim nostrum quot spumantes exurgunt fluctus, quot crispatæ æstuant undæ, tot nos circumfluunt commoda. Ipsum Sal marinum, potens Lithiaseos Demolitor, licet copia vilescat, ineffabili tamen Oeconomiam humanam beat Emolumento. Desinet sanè quis mirari, cur ingeniosiores olim de Pago, Venerem, Matrem hujus fœcunditatis ex ferventi Maris spuma ortam, & nutantibus hisce fluctibus ceu Cunis agitatam finxerint, qui Naturam ejus penitiùs paulò ruminabit. Non prosequar jam ulterius pretiosas incolas Perlas nec indigena venabor Coraliorum ramenta, aut quascunque alias prædives Oceanus suggerit opes. Juvat saltem inpræsentiarum cum Borealibus captare uti parabiliorem, sic usu medico nulli secundam Materiam illam pinguidiusculam in Mari hinc inde fluctuantem, Ceti sperma vulgo fabuloso cognomine insignitam. Hujus enim natura & Essentia cum dubia adhuc inter Scriptores volvatur, exactiori non indigna videtur scrutinio. Sed antequam altum petentes Anchoram suspendamus, ad divinam respicientes Cynosuram, votis submissis supremum nostrum Architalassum, DEUM, sollicitamus, accendat nobis desuper lucidam Gratiæ suæ assistentis Pharum, qua discussis caliginosæ Mentis tenebris Delio Natatore feliciùs procellosis his emersi undis exoptatum salutemus Portum, sacrabimus ipsi devotam Cordium nostrorum Tabulam, tutelare ejus nomen sine fine deprædicantem!

Helm. d. Lithias. C. 3. §. 30. p. 21.

CAPUT I.

Historia Spermatis Ceti Physica.

§. 1.

TRiceps Neptuni sceptrum è Dititis Regni ejusdem finibus tribus quoque potissimum, & præ aliis mirabilioribus subjectis (ejusdem Essentiæ in radice quibusdam æstimatis) sacram nostram Medicinam ditavit, quæ quemadmodum insignibus virtutibus Medicis exundant, ita vel maximè genuinus eorum Ortus vel exactissimos Naturæ Mystagogos ancipites huc usque tenuit. Ambram puta, excellens illud Refectivum & Confortans, circa divitis Bengalæ Peguque famosarum illarum Indiæ Orientalis Provinciarum oras, vel his opposita Mosambique & Capo Verde Africæ adhærentia Littora à marinis fluctibus eructatum. Succedaneum huic est Succinum polychrestum multis in Affectibus Herculeum, ad Maritima Borussiæ freta in copia reperibile. Tertium denique sibi vendicat locum Ceti sic dictum Sperma, Congrumatorum Resolutivum & acriorum Temperativum decantatissimum, maximè in Oceano Boreali juxta Norwegiam & Grœnlandiam Islandiamque, aut conterminas Balænarum capturâ celebres Regiones, Mari supernatans. Hujus igitur impræsentiarum Quidditatem, Naturam, Ortum, præparationem & usum studiosiùs paulò expiscari, & uberiori Velitationi Exercitationis gratiâ subjicere cum in animum induxerimus, remoto ulteriori ambitu arenam hanc subibimus.

Trina marina curiosa.

§. 2. Venit autem Spermatis Ceti nomine substantia quædam pinguis, tenera, mollis, vernali potissimùm tempore, horis matutinis Mari, dum nullis inquietatur fluctibus, innatans, calore, licet remisso, diffluens, unde & solaribus resoluta radiis Olei sub larvâ amplis Tractibus subinde Æquori vecta, appellitur. Frigidiore denique concrescens aura, colore albicanti, livescenti interdum & quasi subflavô, Squamarum minutarum vel furfuris sub amicimine ut plurimùm se repræsentat. Aquæ societatem per se respuit quidem, interveniente tamen Lixivio Alcalizato amplexus intimant mutuos. Sic & oleo maritata, compectoratæ hæ invicem materiæ amore ac si diffluerent, de facili resolvuntur. Gustus tandem Sperma Ceti examinatum Trutinâ, butyri quasi liquamine faucibus primùm abblanditur, subsequo demum aculeô Linguam lancinante, & nonnihil rancoris imprimente, plus tamen minus, prout depuratum fuerit diversimodè, aut vetustiùs recentiusve extiterit. Odor ipsi nullus per se inest, nisi quod sapori analogus levi rancore interdum nares corru-

Quid sit?

corruget, recens tamen extractum undis gari Odorem referre perhibent, ob piscositatem, quam obtinere videtur. Quod si verò Prunis torreatur candentibus, sub hâc Tortura sebaceo nidore nares perstringit, extincti ellychnii fuliginem referens. Utut verò Calori admota hæc Materies facillimè liquescat ac purioris ac tenuioris Olei adinstar diffluat, & per se tamen flammæ admota non ardeat, benè tamen cum ellychnio absque omni strepitu lucidam & tranquillam nutrit flammam. In crassamento ejus progressu temporis surgunt nituli nigri, instar granorum milii, qui tandem adolescentes debitam magnitudinem acquirunt. Sulcantur sæpiùs à frequenti Balænarum concursu loca illa marina, ubi uberiùs hauritur. Excipitur verò Corbibus vimineis, vel quibusvis pertusis Vasis, ut liquore secedente tantùm sicca remaneat Concretio. Hanc posteà penitius exprimendo, student quàm candidissimâ purissimaque inducere stolâ, ut in Officinas lubentiùs recipi, ibidemque sub Spermatis Ceti supposito nomine queat dipensari. Vid. hæc uberiùs declarata in Libav. *Singular. p.* 3. *libr.* 3. *c.* 3. & 4. idem in Wormii *Muf. p.* 34.

An sit semen Balænarum? §. 3. Innotuit autem primitùs Orbi sub spermatis ceti, aut, quod idem est, Balænarum seminis appellatione mucaginosa hæc substantia, ex eô, quòd communis divulgarit Rumor, reverà eandem esse Balænarum genituram, fortuitò impetuosâ harum copulâ in mare effusam, aut portionem saltim ejus à coitu regurgitando eliminatam, ut quacunque ratione ab uteri deviantem Claustris. Ulteriori elumbe hoc commentum pedamentô stabilivisse videtur, quod illis in oris specialiter reperiatur, ubi Balænarum tumultuatur frequentia, & cum pinguem Spermaticamque adeò ac viscidam simulet substantiam, exinde magis magisque adolevit rudi-ter concepta primitus opinio. Sed prout sequior hæc persuasio non sedat avidam curiosæ mentis Orexin; ita multò minùs rigidum sagacis Naturæ perscrutatoris perfert Examen. Labascenti enim inclinans Hypothesi mutuâ necessum est sepeliantur ruinâ. Quis enim quæso Sperma unquám Ceti in libidinosas eorundem Conjunctiones, seminisque posteà fæminino è Cunno reciprocationem sub undoso vellere oculo tam acclinanti sollicitus Indagator rimari potuit? Hinc sanè subiit Mentem admiratio, Cordum ex professo singulari Tractatu de Spermate Ceti agentem, hanc opinionem ut certam & ipsa Experientiâ affirmatam asseruisse: Videsis Libavium *c. l. c.* 8. & 12. Ac ex trita jam hâc, non multum quoque abludit dubia Gesneri Sententia: Hic enim & ipse incertus de Spermatis Ceti natura, autumat hoc vel Lac Balænarum esse, quod rictus ludificaret Catulorum sugentium, cujus postea pars pinguior ad Maris emerserit peripheriam; vel saltim vult esse adipem Cetaceum, Maris planitiem hinc inde pererrantem, in quâ posterior Conjectura cò propinquiùs Veritati approximat, quantò remotiùs abfuit in priori.

An Ambræ sit species? §. 4. Evellenda jam ulteriùs & proletaria eorum est sententia, qui Sperma Ceti nomine Ambræ albidæ vel Ambræ purgatæ propalant: Nam hi ignotum per æque ignotum extenebrare dum tentant, res duas distinctissimas turpiter à Veritatis Obrussâ abnormantes confundunt. Omnibus sanè in aprico est, res planè differentes esse, qualitatesque & attributa, Essentiarum in rebus indices, obtinuisse diversissima, Ambram propriè sic dictam, & Sperma Ceti nostrum. Ut taceam è latenti Veritatis puteo nondum penitus erutam esse certam ipsius Odoriferæ Ambræ Naturam & Originem. Non ignoramus equidem & hujus Natales in Balænarum intestina referri, V. Clusius *in Not. ad libr.* 1. *c.* 1. *Hist. Arom. Garciæ*, cùm non rarò Ambra hujusmodi in his apertis reperta fuerit, teste Monardo *Hist. simpl. c.* 7. & *M. P. Venet. l.* 3. *c.* 39. ut alios jam prætercam: hoc tamen nondum sufficit pro deducenda Origine Ambræ ex Ceti interioribus, quin potiùs iis adstipulamur, qui Balænas tales, in quibus reperta fuerit aliquando Ambra, eandem à marino æstu anteà agitatam forsan cum alimentis deglutivisse contendunt, ut ita Casu postmodum in iis fuerit reperta. Reliquas quod spectat, de Ambræ Origine & natura Opiniones, eæ omnes sub polymorpho incertitudinis militant Vexillô. Bituminis ex fundo maris scaturientis certam quandam esse speciem, non minùs satisfacit quàm simile assertum succinum declarat. Fungorum instar crescere in Maris fundo Ambrã, probatione caret. Eandẽ

Avium

Avium esse Excrementum Insularum Maldivensium, figmento similius videtur. Plura quoad Originem Ambræ aptè disposita & collecta Vid. in Francisci **Indischen und Sinesischen Lust-Garten**/ p. 1179.

An sit Halosanthos Veterum?

§. 5. Gravior omninò tam conspicuâ Defensorum Autoritate, quàm probabili Argumentorum apparentiâ, est ista sententia, quæ Sperma Ceti nostras cum Halosantho Veterum idem esse statuit, vel hæc duo potiùs confundit. Pro hac sententia præter Fuchsium *Tr. de Medic. Compos.* tanquam pro aris & & focis dimicat Libavius *c. l. Singular. p.* 3. *l.* 3. De Halosantho, sive Florem Salis cum Vulgo, sive Florem Maris ipsi innatantem cum Fuchsio interpretari velis, Veterum monumenta nil referunt, præter pauca, quæ à Dioscoride *libr.* 5. *c.* 88. consignata sunt, & à Plinio *libr.* 31. *c.* 7. ex eodem mutuata videntur. Juxta horum tamen descriptionem, eorum Halosanthos nos latet, quæ reverà fuit Substantia Nitrosa, seu aliquid ⊖is ⦶osi pinguis, quod ex Nili Aquis, ⦶o feracissimis, eôque omninò prægnantibus (à cujus ⦶i turgescentiâ & fermentatione intumescentiam Nili, fæcundantemque Ægypti inundationem, deducere conatur Monf. de la Chambre *Tr. du debordement du Nil*) in superficie natans colligebatur, aut lacubus stagnisque ⦶sis innatare solebat, unde & Nilo flumini, tanquam loco Natali, imprimis adscribitur à Dioscoride. Unde sicut verum ⦶ nobis est incognitum, cùm Autore Bellonio *Obs. lib.* 2. *c.* 71. in Europâ ne mica quidem Nitri extet, utut in Ægypto res vulgatissima sit, & crebri usus & vilissima; Conf. præterea ***Lettre del Signor*** Burattini ***al Signor de la*** Chambre *cit. Tr.* ita etiam cognatum ipsi Halosanthos hodiè nascitur. Congruunt cum hâc Nitrosa Materia etiam reliqua Halosanthos attributa, tàm acrimonia ejus quàm ferventia Salina & abstersiva vis, in Ulceribus delendis cacoëtheis, aliisque cutaneis averruncandis affectibus.

Est Pinguedo animalis.

§. 6. Ut nos ergò Halosanthi veterum perdidimus notitiam, ita nostras Sperma Ceti ipsis etiam nondum innotuisse arbitramur, adeoque minimè pro uterinis hæc duo invicem habenda erunt Gemellis. Nam cætera ut taceam, nostrum Sperma Ceti tantum abest, ut Nitrosæ aut ⊖inæ sit indolis, quin potiùs reverâ ♁eæ naturæ, in tantùm etiam, ut ob id à maxima Eruditorum parte ad bituminosa referatur Corpora, quorum Materia aliunde in Mare influens in hâc admissione ⊖is ejus & salsedine aliquali & piscositate imbuatur. Tamen cùm & hoc generale nimis videatur, adposum quid potiùs & pingue ex animalium Classe nobis videtur, in specie aquatilium, cum Rancor facilis, piscosus sapor, sequax liquabilitas, & Odor, quem spirat Gari, similiaque attributa manifestè hoc declarent. Id quod ulteriùs mox patebit, dum jam veram Naturam & Originem, non minus quàm infucatam ejusdem præparationem, eruderabimus.

Spermatis Ceti Origo vera.

§. 7. Esse enim indubiè ex Cetis hanc Spermatis Ceti dictam Materiam, continuatæ Modernorum Experientiæ & Observationes in Balænarum Captura, extra omnem ponunt Dubitationis aleam. Non quidem quod Genitura earum, aut ex partibus genitalibus ejus sit origo deducenda, sed ex Capite potiùs eorum provenit, & tàm ipsum est pingue Cerebrum, quam oleosus huic Cerebro circumfusus liquor. Scilicet varias inter Cetorum species, Borealem Oceanum juxta Islandiam Grœnlandiamque Insulas incolentes, una est singularis, 25. ad 27. vel 30. ulnarum longitudinis, 10. ad 15. crassitiei, dentibus mediocribus armata, sed capitis prægrandi instructa mole, adeò ut secundum Wormium hoc tertiam totius Piscis partem ferè adæquet, vel ut Bartholinus loqui amat, Caput gibbere adeò prægrandi extuberat, ut quasi Domuncula ipsi superstructa emineat, à quo gibbere etiam ab Islandis Burbualur vocari solet, à Latinis aliàs proprio nomine Orca appellatur, Belgis **Potvisch** audit. In hujus igitur Cranii Cavo continetur Materia talis pinguis & oleosa, quæ exinde collecta & præparata, vel in Mare effusa, Sperma Ceti postmodum appellari incepit. Nec parva est hujus quantitas; reperitur enim in Craniis his tantâ Copiâ, ut ex uno Balænæ captæ Cranio dissecto plusculæ amphoræ depromtæ fuerint. Materia hæc inde collecta vasculis inclusa minoribus quaquaversum postmodùm transportatur per Euro-

Barth. c. 4. Hist. 24.

Europam, ut præparata Officinis sub Spermatis Ceti nomine divendi queat. Talia ex oculatis testibus hausta vide è Bartholino & Wormio *c. l.* id quod & alii horum conscii interrogati unanimiter nobis affirmârunt. Cum istis conf. Clusius *l. VI. Exotic. C.* 17. ubi figura talis Balænæ ad littus occiduum Hollandiæ tempestatum impetu ejectæ ad archetypum delineata, ex cujus Cranio etiam tale Sperma Ceti collectum fuisse testatur.

§. 8. Hæ ipsæ Balænæ, in dicto Boreali captæ mari, etiam à Nautis ad Littora Bayonæ, & S. Joh. de Luca insulæ advehuntur, ex quorum capite hæc materia eruitur. Sed hoc saltim in masculorum Craniis reperiri asserunt, cùm fœminarum Cerebrosa substantia liquidioris instar pinguedinis sit, oleum in usum lucernarum suggerentis; hinc, ut compacta magis Marium substantia, in dictum sæpius sperma commodè præparari nequit. Videatur peritè hâc de re disserens Excellentiss. Naturæ Curiosorum Symmista D.D. Joach. Georg. Elsnerus, quem loco Parentis ejusdem incomparabilis Propatris & Evergetæ mei maturiùs heu! nuper & publico mihi erepti, lugubris nostra deveneratur Musa, *Misc. Curios. Ann. I. Obser.* 136. Præter hunc Oceanum septentrionalem etiam in Indiâ Occidentali, ad Bermudas & novæ Angliæ Oras ejecti observati fuerunt hujusmodi Ceti, insigniter tamen dentati, qui partim Spermatis talis Materiam suppeditârunt, partim cum spermate hoc toto ipsorum ventre fuerunt respersi, ut videri potest è *Transact. Philosophic. Anglic. Tom.* 1. *pag.* 132. *T.* 2. *pag.* 567. & *T.* 3. *pag.* 792.

§. 9. Modernorum ergo Nauticæ Observationes in apricum ponunt ex Capite certæ cujusdam Balænæ, dentatæ, macrocephalæ, esse spermatis sic dicti materiam, adeò ut potius Cerebrum Ceti ob id appellandum veniat; ita quidem, ut nunc immediatè ex Cranio talium Cetorum, aut captorum, aut aliàs mortuorum, in littora ejectorum, eruatur; nunc verò amplis tractibus Mari innatans modô suprà dictô colligatur. Saltem dubium restitat, quâ formâ ac modo è Balænis in Mare effundatur? Sub genituræ ratione hoc fieri nulla persuadet probabilitas, quin potiùs in Wormii acquiescimus judicio *Mus. c. l.* asserentis: reperiri hanc Materiam in Mari, quando aut Cetus hic pugnando cum aliis occubuerit, aut quando hanc Materiam certo tempore instinctu Naturæ per appropriatos meatus evacuarit. Mari ergò immissa pinguidiuscula hæc materia, seu, ut Bartholino *Ep.* 1. ad Burrhum *p.* 3. audit, liquidior adeps, attactu marini salis cogitur in se paulisper & spissescit, concurrente simul marino frigore, unde & salis dicti admistione nonnihil quasi adulteratur. Non secus ac succinum salis Marini attactu & societate albescit, frustrà ob id nobilius æstimatum flavo. Ob id ignobilius ferè habetur illud sperma, quod innatat mari, utut Nautis notius, sicut pretiosius est, quia & purius illud, quod ex Cranio hauritur, teste Bartholino *C.* 4. *Ep.* 70.

§. 10. Materiam spermatis Ceti proximam hactenus vidimus: superest ut explicemus, quâ ratione præparetur, ut in formam istam candidam nitidam squamosamque evehatur, sub quâ ordinarie in Officinis dispensari soleat. Sed hæc ipsa non ubique est una eademque: Nam integrum Ceti sperma, prout ex Mari hauritur, autore Libavio *loc. supr. cit.* dat oleum tàm pressum, quàm transmutatione per vasa rara seu lignea seu fictilia: Reliqua pars ▽is puris calidis abluitur, incoquiturque, & factâ post refrigerationem Consistentiâ, aufertur Pinguedo, verum sperma Officinale, ▽ ipsa coagulatur in salem, illum scilicet, qui ex aquis Marinis anteà permistus fuerat. Hâcque ferè ratione ex Mari collectum præparatur sperma Ceti. Istud verò, quod ex Capite Balænarum ad Bayonam & Joh. de Luca Insulam advectarum conficitur, per simplicem fusionem, & crassioris à tenuiori aliqualem separationem, præparatur. Modum docent Jacob. & Paul. Contant. in Comment. Gallic. suprà Dioscoridem *l.* 1. *c.* 51. *p.* 63. Nempe postquàm fusum est Cerebrum, infunditur in ollam, in quâ aliàs solet purificari saccharum, posteà clauso foramine inferiore, tamdiu relinquitur, donec congelescat & concrescat, relinquendum verò est in loco modicè calido, tandem aperienda olla in loco inferiori, sic istud opus purificatur, & spatio

Præparatio Spermatis Ceti.

tio aliquot dierum invenietur massa istius Cerebri tota albicans, & squamarum instar: *Vid. Miscell. N. C. cit. supr. l.*

§. 11. Concinnior longè Præparatio est, quâ utuntur Dani in præparando Ceti Spermate, quàm à Pharmacopœô Hafniensi expertô Clariss. Domino Præsidi, Studiorum meorum Palæmoni colendissimo, communicatam, ex amicâ ejusdem participatione hùc apponam. Conficitur nempè lixivium acre ex Cineribus & Calce vivâ, ita tamen, ut hujus minor sit quantitas, quam illorum: Signum sufficienter acuati Lixivii est, si intra digitos ad tactum lubricum & quasi pinguidiusculum percipiatur, hinc filtratur per saccum laneum, ut purum clarumque evadat. Ubi præparatum fuerit lixivium, recipienda est Massa, & Cranio Balænarum supra dictarum exempta, eaquè si pinguis, flava & liquamine oleoso superfluo perfusa fuerit (**Wenn sie sehr trahnicht ist**) per saccum ex pilis confectum (**ein härin Beutel**) (nam per pannum lineum Transmissio est impossibilis) mediocriter est exprimenda, ut omne liquamen pingue superfluum per Saccum transudet: quô factô restitans in sacco Materia Spermatis lixivio suprà præparato, immittenda, & manibus in lixivio probè subigenda, & cum eodem permiscenda, perque diem & noctem ita reponenda est. Altero die mane per saccum pilosum Lixivium denuò exprimendum & separandum, & id, quod restiterit, super linteum explicandum, & digitis blandè diducendum, & in aëre libero, vel sub tepidiori solis radio (ne scilicet liquescat) exsiccandum, atque ita præparatum erit, quod postmodùm Spermatis Ceti venit cognomine: Magma nempè candidum & squamosum friabile, promptè liquescens. Circa hanc verò Præparationem duæ adhuc observandæ sunt Enchireses: scilicet si Materia ex Cranio collecta minùs pinguis ac oleosa fuerit, sed candidior, & per se aliqualiter friabilis, tunc citra præcedaneam expressionem per saccum pilosum immediatè Lixivio est permiscenda, aliàs paratum exinde Sperma rufescit: Deinde ipsa Lixivii quantitas nec copiosa nimis sit, respectu infundendi Spermatis, nec etiam acrimonia ejus nimis intensa; aliàs immissâ spermatis Materia coit cum alcalibus lixivii in saponem. Acidum scilicet occultum sub omni, tàm animali, quàm minerali aut vegetabili, Pinguedine reconditum, arripitur ab Alcalibus, iisque se unit, ut inde compositum saponiforme necessariò emergat. Idem præparandi modus etiam obtinet, si rancidum forsan & Vetustate nonnihil fuerit corruptum. Hóc enim simili Lixivio subactum, cum eodem immittitur in Cadum aquæ frigidæ, à quâ dilutum lixivium separatur à spermate, tunc supernatante sordibus ejus rancidis flavescentibus cum lixivii salibus omninò separatis, & in aquam frigidam translatis.

§. 12. Hoc est propriè sic dictum Officinarum Ceti Sperma, ejusque genuina Præparatio. Non mitiorem interim præ aliis simplicibus Pharmaceuticis experitur sortem, dum variis adulteratur fucelis. Simili enim planè ratione etiam, præter Balænas, ex aliis majorum Piscium Cerebris, simillimum Sperma apparari posse, imposturarum harum conscii asserunt: sicuti & Pinguedo oleosa ex sauciatis mortuisque Balænis emanans, marique innatans, & hujus salsedine pariter ac frigore densata spermatis locô à quibusdam divulgatur; Quin & adeps pinguis Ceti, aut in loco frigido reconditus, hinc expressione à tenuiori parte separatus, aut lixivio suprà dicto aliové modo subactus, pro spermate Ceti intemerato venditatur, sed ignavior longè in Operatione, prout & ignobilioris extitit Originis. Adulteratio Sperm. Ceti.

§. 13. Cùm ergò Spermatis Ceti pinguis & oleosa materia tàm copiosè interdum & aliquot amphoras, è Ceti Capite extrahatur, quin & vasta Balænarum Corpora tàm densa Pinguedine incrustata & penitùs obducta sint (adeò ut Autore Clusio *l. c.* ex ista Balænâ 40. dolia similia iis, in quibus asservantur Haleces saliti, pinguedine ejus repleverint, præter magnam ejus quantitatem spontè effluentem ab aliis collectam, aut in undas Marinas redeuntem) meritò cuidam mirum videri possit, unde tanta pinguedinis ubertas in animali aquas incolente, in iisque omnem Generatio Spermatis Ceti.

quæritante victum, cùm notum sit aliàs, quàm distincta attributa pinguia & aquosa, adeoque differentes obtinuisse naturas, credantur. Nam utut diversa distinctæ Cetorum species habeant edulia, dum aliæ piscibus (in ejus enim, quem Gesnerus descibit, Ventriculo, tria dolia crudorum pisciculorum, inter quos Salmo unius ulnæ longitudinis, inventa sunt) aliæ gramine & musco submarinis vescantur, *Vid. Philos. Tr. T.* 1. *p.* 12. *T.* 3. *p.* 292. nihilominus hæc omnia copiosâ aquâ diluta hauriunt, & continuò Aquæ Maris haustu ebrii quasi maximam sui partem ex Aquâ constare videntur; unde & pinguedo eorum liquidior, fluidior, & in liquamen rancidum corruptibilior videtur. Probabilitatem ergò summam habet Helmontii Opinio *Tr. Complex. atque Mist. Elem. Figm.* §. 2. alia concreta naturalia, ita & pisces materialiter nil nisi ▽am transmutatam esse, adeoque & eorum pinguedinem hâc solâ constare sicut omne Oleum eidem Auctori ▽simplex est, quam pauculum semini in Massam conflagrabilem transfert, luditque larvam 🜍ris. Unde & Pinguedines per alcalia semine propriè de acidi prosapia spoliatæ, in aquam maximam partem redeunt; comprobnnte hoc per Mechanic. in Oleis Tach. *Hypp. Chym. p.* 57. Hinc & humana Pinguedo ex Lacte Chyloso licet proximè condensata, fatiscit tamen interdum denuò & sub Urinæ aquosæ formâ resoluta, & aquæ Elemento approximata excernitur. Unde & Burrh. *Ep.* 2. *de Cer. p.* 15. refert, quod Vitellini Cerebri pinguis & oleosa Substantia 3. partes sui ponderis dederit ▽æ insipidæ, quæ tamen anteà de Pinguedinis concreto etiam fuerat, dum quædam ejus adhuc retinet vestigia, quia non benè clausô vase asservata, vetustæ muriæ fætorem contrahit. Ex quibus & Sperma Ceti aquosæ Prosapiæ esse concludendum videtur, particulis aquosis juxta Mechanicas leges in situ & textura ita translocatis & transformatis, ut in aliud planè Corpus degenerasse videantur. Ut itaque jure meritò concludamus cum Medicorum Corypheo Hippocrate *Libr. I. de Diæt.* exclamantes: omnia similia sunt dissimilia existentia!

CAPUT II.

Usus Spermatis Ceti Medicus.

§. 1.

CUm Simplicia palmarium ad sublucandam morborum sylvam suppeditent Robur, ob id in decorticandis illorum Essentiis, enucleandisque eorum viribus, omnem Sanitatis humanæ Procuratores moveant Lapidem. Sperma Ceti exinde intactum non erit prætereundum, sed & quid hoc in recessu habeat examinandum, & quousque Experientia Ratione comitata viam paraverit sequendum. Prima equidem Cura esse deberet, quali Temperamento ex Qualitatibus sic dictis primis polleat hoc nostrum Subjectum? i.e. calidum an frigidum, humidum siccumve primario existat? si vulgo trita relegere vestigia velimus. Sed cum ceu Rc- rolleas has Qualitates falsè perstringat post Paracelsum, Veterum Errorum Vindemiator acutissimus Helmontius, nec procedat ex dotibus rerum seminalibus, sed rebus saltim constitutis ceu modi materiales superveniant, nucleumque Craseos ex salinis Principiis primariò deducendum non attingant, ob id minus scrupulosi erimus in hoc negotio. Ut tamen Consuetudini receptæ aliquid demus, Sperma Ceti ceu temperatum admodum subjectum cum blando Calore humiditatem prædominantem obtinere asserimus. Potiùs verò Pinguedinem ejus temperatam oleosàm consideremus, quæ, utut in recessu acidum subtile & occultum habeat, vim tamen temperantem qualcunque humorum acrimonias insignem obtinet, & cùm ex miscela cum lixivio acidum ejus occultum non tantùm saturatum fuerit, sed præterea ipsorum Alkalium consortio ipsum Sperma leviter tinctum, ob id imprimis ad Acida vitiosa similiaque acria mitiganda & corrigenda, indeque oriunda in Corpore mala tollenda, cum fructu usurpatur.

Temperamentum Spermatis Ceti.

§. 2. Temperata ergò & oleosa cùm sit substantia, dulcis ferè nostrum Ceti Sperma, ob id nutritiva, & succi lactescentis in Corpore augmentativa videtur. Unde non mirum, quod ad Venerea exercitia expetatur, quatenus citra vim stimulantem lactei spermatis copiam uberiorem

Vis ejus 🜍ca.

riorem suggerit. Quibusdam scilicet in usu est positum, in specie Francofurti ad Mœnum, ut crudam Spermatis massam Oleo suo adhuc perfusam, antequam suprà dicto modo in Sperma depuretur, pani ad instar Butyti illinant, & non absque nauseæ horrore, ob ingratum, piscosumque gari instar, Saporem ita deglutiant, ut strenui magis in Veneris se gerant militiâ. Duplicis alias speciei sunt, quæ ad Veneream alacritatem augendam expetuntur; quædam Seminis locupletant penum, qualia sunt temperata, succo lacteo quasi chyloso turgida, ut sunt amygdalæ, pineæ, pistaceæ, lac, Ova sorbilia, & similia; quo etiam ex Cacao amygdalinis fructibus composita Chocolate pertinet: quædam ex alterâ parte acriori sale eidem stimulum titillantem ad genitalium pruritum quasi inducendum addunt, qualia imprimis sunt aromata, & his cognata aromatica, Piper, Caryophylli, Zingiber, Cubebæ, Cardamom. sem. erucæ, linguæ avis, ambra, Zibethum, spiritus sanguinis galli, formicarum, &c. Tertiam hûc facientem Classem, quæ singulari modo Ideali quibusdam operari dicuntur, v. gr. Rasura Cornu tauri in coitu abrasa, Cerebrum passeris in congressu interfecti, Sanguis & Testiculi Cervi in Orgasmo Venereo transfossi, studiô, tanquam aliena à præsenti scopo, omittimus. Sperma Ceti crudum ad primam seriem pertinet, dum seminis abundantiam largitur, cui commodè pro stimulo aromata pulverisata, ambra modicâ permista, addi possunt. Nam sola Spermatis augmentativa ad Venerea exercitia sunt nimis ignava, sola stimulantia acriora sunt nimis nociva, spirituumque depauperativa, ob id utrorumque amicabili consortio tertium medium, magis jucundum, minùs nocivum, producitur.

Vis ejus Anodyna.

§. 3. Pinguis & oleosa Spermatis Ceti materia, ut acidorum est temperativa, ita blando suavique popysmate demulcet partes membranosas & fibrosas sensiles, ut exinde anodyna dolorumque egregiè lenitiva concilietur. Sive enim à succis acribus rosio & Vellicatio, sive distensione, contusione, &c. laceratio sit, unde tàm dolorosæ dictarum fibrarum motiones & repetitæ spasmodicæ crispaturæ inferantur, utroque in Casu Spermatis Ceti egregius erit usus, in specie internè; sicut externè optimum anodynum est oleum istud superfluum, quod in præparatione reprimendo separatur, calidè illitum inunctumvè.

Virtus Anticolica.

§. 4. Præ cæteris commendatus est ejus usus in Cruciatu Colico similive intestinali, & per os exhibitum, & cum Clysmate ano immissum: Cum enim ab Acido ut plurimum oriatur Colica, sive mucus sit acidus, pertinaciùs ejus Cellulis implicatus, sive sint indurata inde stercora, sive vitiosa fermentatione ab acido elevati flatus; eô ipso sanè, quô acidum temperat Sperma Ceti, & vi anodyna dolorem mitigat, & pinguedine suâ fæcum emollitioni & fluxilitati confert, non potest non Colicis convenire. Usurpatur in dictis Casibus commodè permistum c. oleo amygd. dulc. in jusculis calidis, autore Sennerto *libr.* 3. *prax. pag.* 265. sicuti Crato Celebris ille trium Imperatorum Archiater, inter secreta efficacia contra Colicam passionem Remedia habet, Potionem compositam ex Vino Malvatico & oleô amygdal. dulc. cui Spermatis Ceti ʒß. admiscet, & ita propinat. Vid. Scholz. *Consil. collect.* 168. Libavius *sæpe cit. loc. c.* 3. *Schol.* Mannatæ Potioni (Cujus descript. V. in Sennerto *c. l.* sicut felicem ejus successum in Thoneri *Observ. p.* 158.) Sperma Ceti addit contra colicam, in quo affectu etiam per Clysterem ægris se istud injecisse affirmat. Ergò fieri poterit Clyster Anticolicus ex Urina Pueri calefact. ℥ix. quibus addi possunt ad imitationem Deodati Valetudin. *p.* 197. *Syrup. Papav.* ℥j. & *spermat. Ceti* ʒiß. plus minus, pro ratione circumstantiarum, *Vitell. Ovor.* num. j. M. pro Clysm.

Vis Antihysterica.

§. 5. Colicæ in multis cognata est Hysterica passio, modernis dicta Suffocatio hypochondriaca, nisi quod hâc spasmodicæ convulsiones ex dolorosè convulsis intestinis & abdomine aliorsum in alias partes subinde continuentur, cum fortiori spirituum animalium perturbatione. Causa remotior & hic videtur esse acidum vitiosum, austerum, facilè effervescens, & flatuosum Gas hinc excitans. Supervenit in graviori malo tandem sanguinis quodammodo congrumati stagnatio in Præcordiis, indeque omni-

omnimoda suffocatio, de quibus alii ex professo. Pro compescendo hoc malo, & temperando acido, tollendoq; sanguinis coagulo, facilitandaq; spiratione difficillima, non inconveniens est spermatis Ceti usus, etiam à Libavio *c. l.* propositus, sive solitariè, sive Castoreatis sociatum, aut volatilibus locupletatum simul usurpetur. Quemadmodum Mulieribus Hystericis quibusdam, non sine notabili successu, similiter cum aliis permistum aliquoties nostrum Dn. Præsidem propinasse, novimus: Has inter cum esset quædam 34. præter propter Annorum, sterilis adhuc tum temporis, licet maritata, quæ instante aliquando Mensium fluxu ex hujus difficultate hystericos patiebatur insultus non leves, præscripto sequente,

℞. ▽ *hirund. c. Castoreo.* ℥iß.
Carminat. ℥j.
Ocul. cancr. præp. ℈j.
♉ *diaphor.* ℈ß.
Spermat. Ceti. ʒj.
Syrup. Cortic. aurant. ℥ß.
M. probè, capiat subindè 2. l. 3. Cochlearia.

Et passio levata, & mensium fluxus inde promotus fuit. Similis mistura foret forsan non inutilis, ubi à rigore externo, & inde nata sanguinis congrumatione, supprimerentur ex improviso Menstrua vel Lochia: magis efficax futura eadem, si Castoreo addito parum adhuc acueretur. Hanc conjecturam per experientiam confirmat Timæus von Güldenklee *l. 2. Cas. 7.* dùm mulieri ex subitaneâ refrigeratione Menses fluentes suppressi Pleuritidem gravem intulerunt, quæ tamen, præmittendis præmissis, pulvere Spermatis Ceti ad ʒj. c. tantillo Castorei, & à Mensium Suppressione, & à Pleuritide, admirando successu fuit curata.

Usus ad tormina Infantum. §. 6. Pueris abdomine dolentibus non minùs salubre est Sperma Ceti. Sæpiùs namque evenit, ut ex Lactis coagulo in eorum stomacho, indeque nata Cruditate acidâ, Lac corrumpatur in Bilem dictam Porraceam, i. e. liquamen viridescens acidum spirans, intestina tenella infantum continuò rodens & vitiosa ibidem cum bile excitata effervescentiâ flatus abdomen distendentes excitans. His Infantum cruciatibus Sperma Ceti opitulatur, quatenus acidum vitiosum in stomacho & intestinis temperat, coagulatum lac dissolvit, intestina lubricando blandè adhærentes mucos ponticos promovet, & virtute anodyna dolorosas torturas lenit; idque eò potentiùs, magisque præsente juvamine, si cum pulvere sem. anisi imprægnetur: Hinc enim & acidum præsentius corrigitur, ac flatuum impetus ac generatio cohibetur, quin & stomachus intestinaque exinde egregia percipiunt solamina, unde à dolorosis contorsionibus cessant. Nam etiam quibusdam in usu positum est, ad educendum Tenellorum meconium, sperma Ceti recens natis propinare, non citra felicem successum; Non secus ac ad reserandam & lubricandam eorum paulò adultiorum pertinaciùs clausam alvum Spermatis Ceti cultelli cuspis in Cerevisia calidâ commode propinatur.

§. 7. Lac coagulatum dissolvi ab usu Spermatis Ceti, dictum fuit præcedente Paragrapho. Id quod imprimis salubriter experiuntur Mulierculæ, quibus quacunque ex causa remota Lac in coagulum in Mammis coit, Mammæve ex Lactis retentione vitiosa & tument & dolent. Acidum hic subest p.n. quod lac cogit & in grumos conspissat. Unde & studiosè sibi caveant Mulieres à quocunque Acido assumendo, ne Lac caseosum generent, infantibusque Tormina à vitioso ejus acore inferant. Frequentior causas inter externas est, si mulierculæ Mammas sudore madentes incautè aëri frigido exponant; exinde enim insensilis Transpiratio, sensilisque Transsudatio, subitò suppressa acescit sub mammarum naturalibus integumentis, & lac suo quasi afflatu spissat ac cogit: non secus ac sanguis in Præcordiis cogitur in grumos, & dat pleuritidem ab acido in eodem enato, si subito sudore roridum Corpus ex quacunque causa frigori exponatur. Destruendum ergò est hoc acidum lactis coagulativum. Remedia inter hùc conferentia non ultimum Experientia docuit esse sperma Ceti, sive intus extusvé exhibeatur. Internè quidem, sive solum bis in die propinetur sive mixtum cum pauca myrrha, aut s. q. Oculorum cancr. præp. usurpetur. Externè usu compertissimum hîc est Emplastrum de spermate Ceti Mynsichti, *Armament. Chymic. p.m. 520.* cujus felicem — Lac dissolvit coagulatum.

cem

cem successum sæpiùs expertum etiam prædicat Timæus à Güldenklee *Cas. Medic. l.* 4. *Cas.* 36. *p.* 234. Quin & ipsum Sperma Ceti in Cochleari ad flammam candelæ liquefactum, fomentisquè calidis desuper applicatis, interiora versus propulsum in lactis retentione, indeque Mammarum Tumore & Dolore, aut lactis coagulatione non foret inconveniens.

§. 8. Præter Lac & sanguinis sunt grumi, qui resolvuntur à spermate Ceti, unde in Casu ab alto, indeque orta sanguinis suffusione & Ecchymomate, vulgatissimus fit Spermatis Ceti usus, ut Sanguis, qui ex propriis conceptaculis effusus corrumpitur, & ad putredinem tendit, indeque acorem p. n. contrahit, sicque spissescit & coagulatus grumescit, resolvatur, & cohibito à spermate Ceti ac temperato isto vitioso acido attenuetur: Forestus sanè per experientiam *in lib.* 16. *Observ.* 15. & huic annexo Scholio allatam, confirmat, se optimo cum successu usum fuisse in ægris talibus Mumiâ & Spermate Ceti ad ℨß. in Cerevisia calidâ butyracea: quibus etiam præceptores sui Itali sint usi: Timæus von Güldenklee quoque *lib.* 4. *Cas.* 30. se nihil unquam ad grumos sanguinis dissolvendos potentiùs deprehendisse affirmat; Unde etiam Sperma tale pulverem ad Casum Augustanorum ingreditur. Miror ob id, quare citrà ullam rationem ab hoc usu rejiciatur sperma Ceti à Langio. *Ep.* 31. *l.* 2.

Catarrho suffocativo medetur.

§. 9. Ex eo, quod sanguinem grumosum hincque stagnantem resolvit Sperma Ceti, etiam Catarrho suffocativo sic dicto mederi valet, qui revera nihil aliud est, quàm Syncope cardiaca Veterum, nata ex stagnatione sanguinis circa Cor, quam ubi spuma ex pulmonibus in fauces elata insequitur, ferè desperata res esse videtur. Ridiculum enim est istud commentum, quod catarrhum suffocativum è Cerebro in fauces subitò proruentem fingit, ut hoc & alia de Catarrhis figmenta sufficienter discussit Helmontius *Tr. Catarrh. Delirament.* & qui huic succenturiavit Atlanti famigeratissimus Schneiderus, antehac studiorum nostrorum Fundator ætatem colendus, de Catarrh. in specie *l.* 5. *c.* 4. *p.* 297. & *seq.* Arbitramur nos potiùs Catarrhum suffocativum esse talem affectum, in quo sanguis ex ramis Cavæ, tùm adscendente quàm descendente, in Cor influens, indeque in Pulmones erumpens, in harum partium vasis in motu suo nonnihil remoratur & stagnare incipit, unde suffocationis periculum, & præcordiorum anxietates quas ex crebriori aëris, frustraneâ licèt, reciprocatione necessariò spuma consequitur. Id quod ad Oculum patet in Cane moribundo, cui moderata quantitas, ℥ij. ad ℥j. p. p. Sp. ♀is per Camp. ▽æ sufficienti quantitate diluta, in Venam cruralem fuit infusa: Hic enim perfectissimo Catarrho suffocativo, cum copiosissima, fauces laryngemque & bronchia pulmonum pariter opplente, spuma interiit, ex sanguinis ob aliqualem grumescentiam per vasa præcordiorum impedito motu: Talem Catarrhum suffocativum exactè delineatum Vid. à Cratone in Consil. 19. à Scholzio collectis: Nempe ut sunt quædam Apoplexiæ species, ex motu sanguinis in Cerebro impedito, ita Catarrhus dictus suffocativus ex motu eodem in pulmonibus & præcordiis nonnihil sufflaminatô oritur. Unde & tandem tali apoplexia interemtorum idem est interitus, ac eorum, qui Catarrho suffocativo intereunt, cum in iis tandem & sanguis in præcordia stagnet; unde post mortem pulmonum vasa à sanguinis impetu rupta reperta fuerunt, Vid. Car. Fracass. *Dissert. Ep. de Cer. p.* 414. Sanguinis ergo ordinatus per Thoracis contenta viscera motus impeditus dat Catarrhum suffocativum, sive ejus Copia, sive Crassities & visciditas, sive congrumatio incipiens, sive regurgitatio ex suppressione ejus in alio loco erumpentis, sive viarum vasorumque impedimenta aut infarctus, v. gr. in Polypo Cordis, similibusque concrescentiis, vid. Bartholinus C. 2. *Ep.* 86. *p.* 683. in causa fuerit, ut collectus uberiùs aut detentus diutiùs in præcordiorum vasis sanguis angustias tales suffocatorias inferat. Ad has anxietates sublevandas, præmisso, si urgentia affectus permiserit, Clystere acriori ex aromaticis vegetabilibus, cum Colocynthide in petia ligata, & ⊖gemmæ q. s. mox Vena tundenda erit, ut minuto sanguinis quanto impetus ejus in præcordiis ex stagnatione minuatur, quo facto vel in momento Respiratio liberior perci-

percipitur: Postmodum, ubi vel sanguinis grumescentia, vel inchoata ejus coagulatio, in causa fuerit, ad Sperma Ceti confugiendum erit, propinando sequentem Potionem, à quibusdam in Catarrho suffocativo magnoperè celebratam:

℞. *Sperm. ceti* ʒß. ad ʒj.
Dissolv. in s. q. ▽ *hyssop.*
adde parum
De syrupo hyssopi.
Misc. pro dosi.

Specialiter pueris tenellis, Catarrho tali suffocativo derepentè correptis, optimo cum successu datur, secundùm experientiam Nævii *Consil.* 309. apud Scholz, si dissolutum in Lacte Nutricum calido, pisi unius alteriusvé quantitate in os pueri instilletur: Vid. etiam Schenckius *Obs. l.* 1. *p.* 148. 149.

Asthmati succurrit. §. 10. Nec verò in Catarrhis saltem suffocativis proficuus est Spermatis Ceti usus, sed vel maximè etiam in asthmate, in cujus Paroxysmo ad ʒj. in Cerevisia calida exhibitum, secundùm Experientiam Timæi *l.* 2. *Epist. XI. & libr.* 2. *cap.* 2. est instar omnium, quod cum nunquam fefellit, modò non sit rancidum. Jam verò & distinctæ Asthmatis species humanum delassant pectus, & in abdito admodùm earundem delitescit natura. Est Asthma humidum ex mucilagine viscidâ, tàm Bronchiorum Pulmonum quàm in specie stomachi enatum, item quod sanguinem stagnantem nonnihil in præcordiis sequitur. Est Asthma contra siccum & convulsivum, Nervorum & Spirituum animalium vitiô enatum. Ex his Sperma Ceti succurrit inprimis isti speciei, quæ ex sanguinis vitio in præcordiis generatur, ut ex modò dictis de Catarrho suffocativo clarum est: Hinc isti, quæ ex viscida mucilagine non absque difficultate resolvenda & epectoranda, guttur oblinit. Utut enim hôc in casu, præter Vomitum, reliquis ferè præferendum remediis, commendata & sanè egregii usus experta sit Potiuncula Brunneri ex Gummi Ammoniac. c. V. Rhenano; huic tamen, ceu feliciori successu, expertum præfertur Sperma Ceti à Timæo *l. c.* Lenit enim acrimoniam muci expectorandi, resolvit visciditatem ejus, & mobiliorem eundem pertinaciùs agglutinatum reddit, dum simul asperitatem faucium egregiè lubricat: Imprimis si in pertinaciori malo bis tervé per septimanam ejus usus sub introitum lecti repetatur: Unde & Infantibus commodè propinatur in eorundem difficili Respiratione, ex pituitosis cruditatibus in eorundem stomacho congestis imprimis enatâ.

§. 11. Pravum Asthma nos ducit ad Tussim, cùm hæc ipsa Asthma humidum, ceu Pedissequa, ordinario comitari soleat. Tussi prodest. Sed pensiculemus saltim hâc vice Tussim nocturnam, quæ interdiu ferè silet, sed sub Vesperam usque ad mediam noctem marcida Afflictorum pectora imprimis flagellat, cum majori minorivè Materiæ aquosæ nonnihil viscidæ rejectione. A materiâ tenui ex Capite destillante, adeoque Catarrho, vulgò Originem hujus deducunt. Nos potiùs hic Lymphæ Vitium consideramus, cum Catarrhales dicti Affectus ex Lymphæ Vitio primariò proveniant. Peccat nempè & hîc Lympha, fauces Asperamque Arteriam continuò obliniens, ex vicinis ibidem copiosis glandulis effusa nimia aciditate, à quâ & irritatio dictarum partium, superficialis Excoriatio, Dolor & levis Inflammatio oriuntur: Quin & depravato exinde dictarum partium nutritivo Officio, muci copiosa Lymphâ diluti, generatio supervenit. Præcessit utplurimùm aëris inspirati Vitium, dicta loca quæ transit, lædens, simulque insensilem Transspirationem nonnihil impediens, unde & acrior acidiorque Lympha redditur, ac præterea in locis dictis læsis uberior scaturiens, tempore vespertinô nocturnoq; Tussim talem molestam, ut plurimum Coryza, ex iisdem Causis oriundâ, comitatam, inducit. In hoc Affectu, ut temperetur Lympha vitiosa, & tollatur tussis ista periodica, post laudatissima Opiata Sperma Ceti est egregium, sive cum succinatis, similibusvé propinetur: v. gr. ad talem Tussim compescendam

℞. *Sperm. Ceti* ʒß.
Succin. præp. ℈j.
Laud. Opiat. gr. iij.
M. pro 2. dos. Vesperi ante Cœnam, & hinc sub introitum Lecti, capiendis. Vel

℞. *Spermat. Ceti* ℈ij.
Fl. Benz. ℈j.
Myrrhæ
⊖ *volat. succini* ana ℈ß.
Laud. Op. gr. jv.
M. F. Pulvis pro tribus vel 4. Dos. vespertinis.

Ex

Ex eodem fonte nata raucedo ex lymphâ copiosiori & acriori, Asperæ Arteriæ Caput inundante, commodè & Spermate Ceti curatur, si manè vesperique cum vehiculo calido usurpetur: Novi quendam pertinaci raucedine affectum, qui aliis irritis tandem Spermate Ceti ad ℥ij. assumto fuit restitutus.

Usus Miscellaneus.

§. 12. Hi fere fuerunt usus primarii, quibus inservit nostrum Sperma Ceti: inservit tamen & aliis, quibus subinde adhibetur. Langius namque *lib.* 3. *Epist.* 1. *p.* 866. componit Unguentum Magistrale, cujus etiam ingrediens est Sperma Ceti, quod ad Nervos contractos, spasmum, & eorum dolorem, commendat. Levino Lemnio *l.* 4. *c.* 9. ad Ossa fracta, fissa & rimosa hiantiaque ferruminanda laudatur. In Peste ejus usum Paracelsus suadet sudoriferis permistum. In epilepsia succino sociatum conferre asserunt. Sic etiam reperiuntur, qui ablatis Variolarum pustulis maturatis, Cicatriculas Spermate Ceti inungunt, ut hujus beneficio temperetur acor iste in Variolarum pustulis, Cutis corpus fibrosum exedens; & in foveas excavans, quò resarciatur debito alimento jactura, & restituatur id, quod absumtum fuerit.

Utendi modus & dosis.

§. 13. Consideravimus Usus Spermatis Ceti: superest adhuc usurpandi rationem addamus. Dosis est in adultis à ℈j. ad ʒj. Infantulis tenellis recens natis pisi majoris quantitas sufficit, quæ in paulò vegetioribus à gr. j. ad iv. vel viij. extendi potest. Propinatur commodissimè in substantia, cùm, præterquam quod in tàm simplici & homogenea substantia, per se innocua, omnis præparatio superflua videatur, etiam præparata quædam artificialia exinde elaboranda nondum innotuerint. Ad Essentiæ enim formam (si corruptionem sic impedire, vel remedium paulisper obnubere quispiam voluerit) induendam penè ineptum est, etsi extractio vel dissolutio rectificatissimo Vini Spiritu (cum vel sine addito Alkali) tentetur, juxta Ludovici *Pharmac. Dis.* 1. *de Nervin. & Resolventibus pag.* 654. Hauritur idcircò commodè in vehiculo calido, cùm in hoc promtè liquescat, & ita saporem suum nonnihil nauseosum optimè occultet. In Cerevisia enim calidâ butyri instar diffluit, & facilè est assumtu. Cum Ovi sorbilis vitello promtè similiter subigitur, permiscetur, & ita facili hauritur labore. In frigidis aquosis contra Vehiculis assumtu est difficilius; licèt enim saccharo probè tritum, & per minima fuerit subactum, vix tamen permiscetur frigidis, aut citra Nauseæ cujusdam difficultatem deglutitur.

Et hæc de natura & Usu Spermatis Ceti dicta sufficiant: Hoc unicum ubi adhuc monuerimus, quod sicuti Usus legitimus suis extollendus est encomiis, ita illegitimus seu nimius Abusus meritò culpandus; Ex Encelio enim Wurmius *citat. suprà loco* refert, periisse honestissimam Matronam ad Ostium Tangræ ex nimio hujus Spermatis abusu. Verùm ne & nos Otio nostro abuti videamur, tandem subsistentes, facimus

F I N E M.

DISPUTATIO XIII.
DE
MEDICIS BALNEIS ARTIFICIALIBUS.
QUAM SUB PRÆSIDIO
Viri Nobilissimi, Excellentissimi atque Experientissimi,
MICHAELIS ETTMULLERI,
Phil. & Medicinæ Doctor.
Publicæ Philiatrorum Censuræ, die 6. Septemb. MDCLXXII.
subjecit AUTOR
THEOPHILUS Müller / Dresdensis,
Philos. & Medicinæ Studiosus.

I. N. J.
PROOEMIUM.

IN quantum olim Romani Balneis se delectaverint, id si non aliunde, satis ex Plinii Junioris Epistolis constare potest, qui Balnea, gestationes atque secessus inter maxima Romanorum delectamenta refert; Tanti enim temporis lavacra æstimabantur, quorum finis prope solum delectatio animique relaxatio erat. Si itaque hæc, quæ tamen nullum insignem usum, præter voluptatem, habebant, eo tempore tantopere laudibus efferebantur, quidni Medicinæ Balnea ad sanitatem utilissima ad cœlum usque feramus. Quoniam igitur intra proximos dies Disputationem nostram Medicam primam conscribere nobiscum constituimus, ex multis materiis denique hanc tractandam consultò elegimus. DEUS, qui opem tuam implorantibus præstò esse soles, & nos Spiritus tui Sancti gratiâ rege atque guberna.

CAPUT I.
SECT. I.
De Nomine.

§. 1.

NOminis explanatio est ipsius rei explicatio.

NOT. Nam dilucida vocum interpretatio intelligentiam, uti Scaliger ait, aperit, adeò ut hinc etiam illa, Arian. *l.* 1. *differt. c.* 17. ἀρχὴ παιδεύσεως non inconcinnè salutetur.

§. 2. Nomen absolvunt Etymologia, Synonymia, & Homonymia.

NOT. Etymologia nominis seu vocabuli originem exponit. Synonymia ejus æquipollentias tractat. Homonymia diversum illius significandi modum tradit.

§. 3. Vocabulum Balneum natales suos Græciæ debet; βαλανεῖον enim Græcis dicitur, quod anxietatem ex animo pellat.

NOT. Eustachius *ad Homeri Iliados* K. ita observat, de quo & Augustinus *lib. IX. Confessionum cap. XII.* legi potest. Alii, inquit Buchnerus in Thesauro erudition. Scholast. Fabri, in vocabulo Baleeum παρὰ τὸ τὰς βαλάνους ἄνειν ita dictum volunt. Suidas enim glandibus veteres vesci solitos fuisse, earumque putamina succendisse docet: vid. Cœlius Rhodiginus *lect. antiqu. lib. XVII.* Cujus quoque Martinius *in Lex. Philolog.* in eadem voce mentionem facit.

§. 4. (α) Balneum & (β) Balineum dicitur: it: (γ) Balneæ & Balineæ: Stupha, lavacrum, lavatio. Germ. Ein Bad. Gall. (δ) un Bain.

NOT. (α) Inter Balneum & Balnea seu Balneas ut plurimùm ita distinguunt Autores, quod Balneum privatum, Balnea publica, sint. Varro autem *lib. VII. de ling. lat.* Balnea dici planè negat.

(β) Ita

(β) Ita Plautus, Cicero & Plinius habent; Cicero *ad Attic.* inquit: Balineum calefieri jubebo: Quanquam hæc tanquam antiqua & obsoleta lectio ab elegantioribus hactenus explosa, & non in puram latinitatis pronunciationem recepta fuerit.

(γ) Balneæ & Balineæ in multitudinis numero inveniuntur; De quo Buchneri *Lex. in tit. B.* iterum evolvi potest.

(δ) Hinc maistre des Bains où estuves eadem lingua **ein Bader** / & baigner **baden** / it. imbuere ut baigner en quelque liqueur dicitur: De quo Dictionaire François-Alleman-Latin par Jacob Stœr à Geneve impressum, habet ac refert.

§. 5. Balneum Athenis etiam lusus quidam scholasticorum erat. Genus potus quoque, non delicati, audit.

NOT. Non hic Martinii jam modo citati verba, qui in *Lex. suo Philolog.* totum hujus lusus modum & formam delineat, exscribam; Hoc saltem noto, non planè dissimilem fuisse, uti idem Martinius loquitur, iis, qui in Academiis hodie depositiones vulgò appellantur. Gregorius Nazianzenus in Epitaphio Basilii M. & Photius in excerptis ex Olimpiodoro quoque hujus rei mentionem faciunt.

CAPUT I.
SECT. II.
De re ipsa, Balneorumque Differentiis.

§. 1.

NOminis explicationem sequitur ipsius rei expositio.

NOT. Cognito consideratoque nomine, ad rem ipsam accedimus; quæ nullo modo alio melius nobis se sistit, quàm in definitione. Definitio enim, Græc. ὅρος, secundum Aristotelem *lib.* 1. *Top.* 5. §. 2. est λόγος, ὁ τί τι ἦν εἶναι σημαίνων i. e. oratio, quæ, quid res sit? significat; seu, uti 1. de anima t. 11. habet: πάντος ἀποδείξεως ἀρχὴ i. e. omnis demonstrationis initium.

§. 2. (α) Definitur autem (β) Balneum, quod sit (γ) corpus subtile & liquidum, nos addimus interdum & siccum, (δ) corpori circumferentialiter occurrens, vel occurrere aptum, ut sit ipsius secundùm qualitates manifestas vel occultas actualiter immutativum.

NOT. (α) Definitionem hanc ex Joh. Mich. Savonarolæ *lib.* 1. *de Balneis c.* 1. desumsimus.

(β) In omni autem Definitione considerandum venit tum Definitum, tum Definitio. Definitum, seu quod definiri debet, hoc loco est Balneum, quod melioris distinctionis gratiâ, uti mox sequetur, in hac nostra Disputatione dividimus in siccum & non siccum.

(γ) Definitio, seu quod definit, constat genere, & differentia specifica. Genus est corpus subtile & liquidum, &, quod nos adjecimus, interdum siccum. Corpus dicitur, quoniam omnia Balnea materiâ corporeâ constant, aut enim ex aëre calefacto & incenso, aut ex aqua constant: si ex aëre calefacto & incenso, Balnea sicca sunt, si ex aqua, Balnea minus sicca seu Lotiones audiunt. Dein corpus subtile dicitur ex eo, quoniam Balnea tantam vim penetrandi habent, ut etiam hominis seu ægri constitutionem planè immutent & alterent. Quod autem Balneum corpus vel liquidum vel siccum à nobis pronuntietur, id propter duplicis generis Balnea, nempè cùm sicca, tùm minùs-sicca fecimus.

(δ) Differentiam specificam absolvunt reliqua Definitionis verba: Corpori circumferentialiter occurrens &c. Quæ ab objecto, modo & fine desumitur. Objectum est corpori occurrens, &c. Modus, quomodo nimirum Balneum corpori occurrat vel occurrere aptum sit, consistit in adverbio circumferentialiter, i. e. ut corpus penitus cingat & circumscribat, vel ad minimum circumscribere possit, sive id aquis in Balneis liquidis fiat, sive aëre incenso & calido in Balneis siccis; quamquam hic definitioni nostræ aliquantulum contradici posse videatur, tanquam hæc circumferentialis circumscriptio non omnibus Balneis nostris siccis competeret, tamen in discursu, si aliquis Dn. Opponent. fortè hoc dubium moveret, defendemus.

§. 3. Sunt autem Balnea vel sicca, vel minus sicca.

NOT. Quoniam supra §. 2. Sectionis hujus, hujus divisionis mentionem fecimus, non opus est, ut prolixiores simus in hac distinctione exponenda; Et statim ad Balnea sicca accessum facimus, Lectori benevolo, si non plurima, multò minùs omnia, tamen aliqua horum Balneorum genera referentes.

CAPUT II.
SECT. I.
De Balneis siccis.

§. 1.

BAlneum siccum est corpus subtile & siccum, corpori circumferentialiter &c.

NOT. Integram hanc Definitionem repete ex *Cap. I. Sect. 2. §. 2.*

§. 2. Dispescimus autem Balnea sicca in octo classes: 1. in Balneum siccum secundum excellentiam; 2. In Balnea spirituosa, seu cum spiritibus. 3. In Balnea fumida 4. In Balnea cum lapidibus & ferro ardenti. 5. In Balnea cum candelis & lampadibus. 6. In Balnea cum Oleis spirituosis. 7. In Balnea cum brodio decoctorum. Et denique. 8. In Balnea lecti, ut sic loquar!

NOT. De his Balneis omnibus siccis exactè dicere, eorumque naturam candidè exponere, spatium temporis sat magnum videretur parvum; In tantùm illorum explicationis fines sunt extensi, ut etiam in re Medica exercitatissimus in horum tractatione tam amplam copiam inveniret, de qua non sine labore dicere posset. Nos pro ingenii modulo de quibuslibet pauca proferentes, eorum descriptiones qualescunque simul addimus.

§. 3. Est autem Balneum siccum (α) secundùm excellentiam ita dictum, ejusmodi Balneum, ubi (β) in arcula, ex quatuor asseribus compacta, æger (γ) exerto capite, & (δ) peculiaris fornacis carbonibus incenso aëre sudat.

NOT. (α) Nominamus hoc Balnei genus secundum excellentiam siccum, cum, quoniam omnium siccorum est maximè siccum, tùm etiam, quoniam, uti *cap. ultim.* sectione ultima, ubi de Balneorum usu loquemur, dicemus, reliqua nostra omnia virtute antecedit.

(β) Arcula hæc ex quatuor asseribus lateralibus constat, ita tamen compactis, ut aër incensus non possit evolare & exspirare; In hujus arculæ superiori parte lateralibus asseribus firmiter inseruntur asseres foramen rotundum, per quod æger caput extrudere potest, habentes; In inferiori arculæ parte verò, seu in pavimento, canalis ligneus edolatur sudorem de corpore ægri cadentem, si fortè in nimiâ copiâ adesset, uti in robustorum corporum sudatione vehementiore interdum fieri solet, excipit, & ad vas extra hoc Balneum in terra positum transmittit. Ubi verò foramen, per quod caput hominis exit, est, nimirum in anteriori parte, & ubi janua hujus Balnei, ibi sella ponitur, super quam æger sedens sudare, Balneoque uti potest; Posteriorem autem partem seu locum hujus cistæ tenet fornax, de qua mox.

(γ) Porrò dicitur exerto capite. Exserere enim caput æger debet, ne à calore affligatur, & hoc modo morbi periculum adeat. Ne verò, si hoc modo caput eminet, calor omnis exhalet, collum ægri circumvolvere & munire possumus linteis, & ita caput à calore, & calorem ab omni exitu prohibere; Et ut etiam cor ægri ab omni calore tutum existat, pectori ejus itidem linteum affigimus, quod calorem cordi inimicum sustineat & repellat.

(δ) Fornacem hujus Balnei meliùs cerâ fingere, quàm verbis Tibi Lector Sincere, depingere vellem. Est autem fornax hæc cum tribus pedibus, duo in latere habens ostiola, unum in superiori, alterum in inferiori parte lateris: per superiùs ostiolum immittimus carbones ardentes, per inferius ostiolum recipimus cineres, quanquam etiam cineres per tubulum fornacis per hujus Balnei pavimentum transeuntem extra hanc arculam in vase terreo colligantur: Medium autem hujus fornacis itidem tubulum habet, extra Balneum in posteriori ejus parte eminentem, & quod admiratione dignum, totum hoc Balneum regentem. Huic tubulo enim operculum ex argilla factum intrudimus, quo operculo Balneum pro lubitu, tanquam equum freno, gubernare possumus; Nam si illud operculum huic tubulo penitùs aut ad dimidium inserimus, ad modum Balneatorium erit calidum, si verò planè eximimus operculum, tunc statim æger vehementiorem calorem sentiet, & sic porrò.

Et hoc modo in ejusmodi Balneo sicco è corpore sudoris ℥vj. plus minusvé provocari posse, certò certiùs est.

§. 4. Balnea cum spiritibus sunt ejusmodi balnea, ubi in pari (α) arcula, modo aliam formam habente, æger exerto capite, aëre (β) à spiritibus oleosis calido & incenso, sudat.

NOT. (α) Diximus notanter: hanc arculam aliam formam habere; nimirum etiam ex asseribus collateralibus constat, in medio autem fracturam admittit, & unam partem hujus Balnei, ubi nimirum æger caput exerit, reddit altam; alteram ubi vasa cum spiritibus per ostiolum in latere existens imponuntur, reddit ad dimidium minorem.

(β) Hi spiritus sunt Sp. Vini, Sp. baccar. Juniperi, florum sambuci, &c. Quibus duo vel tria vasa ad tertiam vel dimidiam partem implentur, & ægri capite, pari modo ut supra

pra linteis munito, cum charta inflammantur.

§. 5. Balnea fumida sunt ejusmodi Balnea, ubi morbo Gallico laborans ex arcula, priori arculæ simili, sedendo caput exerit, & membrum virile per sellam excavatam demissum, & consequenter totum corpus pulveribus atque trochiscis fumigat.

NOT. I. Fumidum hoc Balneum nominamus ideo, quoniam in hujus Balneatorii pavimento rotunda foramina reperiuntur, sub quibus locus quidam ostiolo clausus, & vasa ignem habentia continens est, super quæ pulveres seu trochisci ex vario gummi, Mercurio, cinnabari, sparguntur, quorum in morbo Gallico utilem fumum foramina rotunda recipiunt, & ad infecti membrum virile transmittunt; A latere autem hujus Balnei foramina duo habere utile est, ut mox per illa videri possit, an fumus sufficiens in Balneatorio sit. Caput autem etiam ideò æger exerere debet, ne noxam capiti fumus creet.

NOT. II. Alias hoc in morbo Galli & Itali Balneatoria quoque parva alia habent, in quibus fornaces minutissimas cum caminis ædificant, & supremam balnei partem multis foraminibus rotundis conspicuam reddunt; Si itaque ægrorum magnus numerus est, sex vel septem simul in ejusmodi Balneuum relegantur, & ita illud sæpiùs calet, ut multi interdum animam præ nimio calore expirare necesse habeant.

§. 6. Balnea cum lapidibus & ferro ardenti ejusmodi Balnea sunt, quando (α) aqua, vel (β) alio liquore utili, in lapides & ferrum excandescens fuso, fumus excitatur, (γ) & æger hoc modo sudat.

NOT. (α) Potest autem ejusmodi fumus duplici modo excitari: aut ut aquam in lapides candentes fundamus, aut ut lapides ignitos in aquam ipsam immittamus.

(β) Diximus autem etiam vel alio liquore utili, ut constaret, decocta atque lixivia, præter aquam, alia ad hujus morbi curationem facientia, parari, similique modo affundi posse. Uti etiam hoc loco non simplicem tantùm aquam intelligimus, sed & aquam thermarum atque acidularum &c. Uti & hac in ferrum ignitum fusâ largum sudorem elici posse Mart. Mayerus in tractatu suo, quem **Kurtze Beschreibung deß Egerischen Schleder Sauer-Brunnens** inscribit, *p. m.* 141. ait.

(γ) Et æger hoc modo sudat. Duplici modo hoc fieri potest; vel ut stando seu sedendo fumum è lapidibus, scoriis, &c. calidis excitatum recipiat; ita tamen ut fumus, quò velit, volare possit, & propter liberiorem exitum suum hoc modo non omnis ad ægrum perveniat; vel ut, ægrô ad vas ex uno latere & superiùs, ne fumus alibi inutiliter feratur, linteis clausum sedente, fumus capiatur, omnisque ad hominem hoc modo feratur.

§. 7. (α) Balnea cum candelis & lampadibus ejusmodi Balnea sunt, ubi (β) in vase amplo atque rotundo, fumô atque calore peculiaribus candelis excitato, æger sudat.

NOT. (α) Balnea hæc apud Ægyptios admodùm fuêre in usu, quos candelas singulari modo præparatas habuisse, illisque vasa ampla atque rotunda, in quibus æger inclusis sedebat, calida fecisse, illumque hoc modo ad sudorem adegisse antiquitas narrat.

(β) Vasorum autem horum structura talis erat; Globorum rotunditatem referebat, sed satis amplam; in hujus Balnei pavimento foramen erat, sub quo candelæ ex variis resinis & gummi factæ stabant, & hoc modo Balneatorium hoc calidum reddebant. In superiori autem ejus parte, uti in cæteris Balneis, foramen magnum atque rotundum cum aliis parvis foraminibus erat, per quod ægri caput eminebat, & per quæ fumus expirabat.

§. 8. Balnea cum Oleis spirituosis sunt ejusmodi Balnea, ubi in vase, caveæ magnæ simili, linteisque madidis quoad rimas clauso, exerto capite, oleisque spirituosis incenso aere, æger sudat.

NOT. Baculi in Balnei hujus basin induntur, ita tamen, ut omnes se in perfectam rotunditatem componant, & ita habitaculum quoddam rotundæ caveæ magnæ simile reddant; Baculi itaque cum linteis obducuntur, ne calor per rimas adeò magnas evanescere possit. In basi verò hujus Balnei foramen satis amplum est, per quod Olea spirituosa, e. g. baccarum Juniperi, pini, petræ, &c. in loco concluso sub Balneo hoc incensa, fumum ad ægri, in suprema Balnei regione caput exerentis, corpus mittunt.

§. 9 (α) Balnea cum brodio Decoctorum ejusmodi Balnea sunt, ubi in arcula stannea, seu stanno obducta, Balneo nostro sicco, secundùm excellentiam ita dicto, fermè simili aere à (β) folli-

folliculorum spirantium, & aquis pretiosis ac odoratis & aliis decoctis impletorum, brodio incenso aliquis sudat.

NOT. (α) Apud Principes atque Magnates ejusmodi balneatoria valdè in usu fuisse constat. Erant autem magnitudine non admodum magna, & ut pari modo, uti in aliis caput exstaret, elaborata.

(β) Ejusmodi autem folliculi ex metallo & cupro, quos Germ. Blaß- oder Wind-Kugeln/ appellabimus, vel seorsim existebant, vel in fornacem Balnei erant inserti atque intrusi, ut hoc modo eò citiùs calefierent, & per tubulum vel collum angustum fumum vel brodium amœnum eò meliùs spirare possent.

§. 10. Sequuntur Balnea lecti, quæ iterum in duas classes dispescimus; In Balnea lecti suo modo considerata, & Balnea lecti accidentali modo considerata.

§. 11. Balnea prioris generis sunt, quando (α) medicamentis ad sudorem facientibus sumtis æger (β) vulgari modo in lecto sudat.

NOT. (α) De his medicamentis in cap. seq. dicendum veniet; quanquam hîc obiter noto, quod Sp. C.C. cum ▽ Sperm. ran. cum & sine aliis medicamentis sudorem facientibus, ut plurimùm, antequam sudamus, magna cum utilitate sumi possit.

(β) Dicimus vulgari modo: id est, uti promiscuè ægri sudare solent lectis undique circumvoluti & clausi, modo ut sequentem in lecto sudandi modum ab hoc distingueremus, qui non vulgari, sed alio & accidentali modo fit.

§. 12. Posterioris generis Balnea sunt, quando æger tam morbosæ constitutionis est, (α) ut neque stare, neque sedere possit, & si in igne incenso balneatorio sudare vult vel debet, (β) peculiare Balneum in lecto sibi ædificari necesse habeat, quò hoc modo supinus sudet.

NOT. (α) Ut neque stare neque sedere possit &c. Nimirum quando forte arthritide, aliâque convulsione corporis laborat.

(β) Appellamus hoc Balneorum genus peculiare Balneum ex forma; Nimirum ad utrumque lecti latus tria vel quatuor ferra, foramina oblonga habentia, affiguntur, in horum foramina arcus, ad rotunditatem se componentes, in anteriori parte lecti minores, in posteriori verò majus spatium capessentes, induntur, qui, uti suprà retulimus, madidis linteis circumvoluti, ne calor dimanet. In posteriore hujus Balnei parte clausa calefaciendi causa fornacem habent; Uti Mantellum hoc ligneum sudoriferum seu Laconicum Andr. Tentzelius *in Exegesi Chymiatrica* prolixius describit, quem vide *p.m.* 762.

§. 13. Præter octo Balneorum siccorum universalium classes, in quibus Balneis utplurimùm totum corpus sudare solet, sicca particularia Balnea etiam addimus, quæ communiter suffitus nominantur.

NOT. Ejusmodi Balneum siccum particulare est, quando e.g. in suffocatione uteri pennarum perdicum suffitus naribus admovetur. Quando in retentione mensium hâc vel illâ re, in specie scoriis reguli antimonii in ▽ solutis, uterus fumigatur; In odontalgia buccæ cum thure, ladano, mastiche, &c. Et quæ Balnea particularia alia in Autoribus hinc inde leguntur, & à singulis excogitari possunt.

Et hæc sunt Balnea sicca, quæ in præsenti non definire, sed saltem leviter describere, animus erat: nunc bono cum DEO ulteriùs pergentes, ad Balnea non sicca seu lotiones accessum maturamus.

CAPUT II.

SECT. II.

De Balneis non siccis seu Lotionibus.

§. 1.

INnumeræ ferè sunt lotiones, nos thermis, aliisque pluribus omissis, nostras lotiones, & quidem omnes ex herbis aliisque medicamentis constantes, in quatuor saltem classes dividemus.

NOT. Thermas consultò mittimus, quinam enim consummatæ eruditionis Medici non fuerunt, qui non de thermis, acidulis, &c. elegantes ediderunt tractatus: inter quos Langius, *Phil. & Med. D. Professor hujus Academiæ olim Celeberrimus*, non ultimum locum tenet; ut ego itaque, tenuium profectuum adhuc homo, si plura de his stylo prosequi vellem, in tanta copia aquis aquas viderer addere, & quidem claris ac pellucidis turbidas, quoniam id, quod illi experti scripserunt, ego inexpertus fortè confunderem.

§. 2.

§. 2. Est autem nostrarum quatuor classium lotio prima, quando in communibus Balneatoriis, in quibus corporis sordes abluimus (α) corroborationis aut odoris gratia (β) herbas benè odoratas in vannum injicimus.

NOT. (α) Dicimus corroborationis aut odoris gratiâ: nam nemini non constat, corpora nostra multùm relaxari Balneis, inprimis si præter consuetudinem tempus balnei trahitur, hinc utile est, corpora iterum corroborari: quod autem duplici modo fit, vel tactu, vel odore. Tactu fit, quando nos in aquas sparsæ herbæ ambiunt, & corpus ita attingunt & roborant; vel quando super sacculos herbis utilibus repletos sedemus, & ita membrorum corroborationem quærimus: Odore autem fit, si eædem vel aliæ herbæ in Balneis tam suavem Odorem spirant, ut & hoc modo homo vires Balneo amissas recuperare queat.

(β) Herbas benè odoratas &c. quando e. g. serpillum, majorana, &c. communiter in vannum mittitur, sive herbæ illæ maneant integræ, sive antequam in aquam injiciuntur, ut majorem odorem spirent, conscindantur.

§. 3. Lotio secunda est, quando in vanno, (α) medicamentosis aquis impleta, & superiùs clausa, (β) exerto capite aliquis sudat & se lavat.

NOT. (α) E. g. Medicamentosæ ejusmodi aquæ sunt, quando in scabie, aliisque ejusmodi affectibus, ♀ cum calce viva per se seu cum ferro coquitur, & aquæ seu lixivii hujus flavi quantum sufficit, cæteris aquis affunditur, aut si bonam quantitatem baccarum lauri & ♀ in aqua coquo, & etiam cæteris aquis affundo.

(β) Si vannus amplæ magnitudinis est, etiam duo capitibus exertis sedere, & se lavare possunt.

§. 4. Lotio tertia est, quando (α) Nitrum in vannum immittitur, & æger thermas (β) aliquatenus quasi æmulatur.

NOT. (α) Ad quamnam rem hæc lotio utilis censeatur? in ultimo hujus Disputationis capite exponam.

(β) Dicimus aliquatenus: Nam ad quas lotiones etiam ♀ accedit, hæ magis thermas æmulari videntur; quales excogitare posse Joh. Rudolph. Glauberus *in Furni sui Philosophici Parte tertia* scribit.

§. 5. Denique lotio quarta particularis est, quando nimirum (α) hanc vel illam corporis partem, morbo obnoxiam, (β) in hac vel illa medicamentosa aqua æger lavat.

NOT. (α) Hanc vel illam corporis partem morbo obnoxiam dico; quoniam interdum, ut totus homo sese lavet, non requiritur, sed ut offensæ saltem partis rationem æger habeat, necessitas postulat: E. g. Ut fieri solet, si nervi morbo aliquo connexionis, uti ab Institutionistis nominatur, laborant, & ad partem aliquam sunt incisi: Si pectus in hoc vel illo morbo hujus vel illius intincti lintei indigeat: Si mulieres in hoc vel illo morbo pedes medicamentosis, & cum herbis, floribus & radicibus coctis aquis, immittunt: si caput hoc vel illo lixivio in tineis, furfuribus, defectu capillorum perfunditur: si hoc vel illo liquore dentes in odontalgia lavamus. Et quæ hujus generis lavationes plures sunt.

(β) In hac vel illa medicamentosa aqua, &c. Multa enim ejusmodi brodia atque Decocta medicamentosa sunt, quæ quilibet ex Autoribus petere seu ipsemet pro lubitu sibi præscribere & componere potest.

Et sic, benevole Lector, Balnea tum sicca tum lotiones aut minus sicca habes. Accingimus nunc nos bono cum DEO ad Disputationis nostræ caput tertium, & quid circa horum Balneorum utendi modum observari debeat, paucis exponimus.

CAPUT III.

SECT. I.

De utendi Modo.

§. 1.

CIrca utendi modum tria observentur moneo: nimirum quid ante Balneum, quid in Balneo, & denique quid post Balneum agendum sit?

NOT. Si ullæ res sunt, quæ immutabilem aliquam consequentiam requirunt, certè inter has primum nomen suum Medicina profitetur; Quæ tanquam divina & nunquam satis laudanda ars ita suas periodos & tempora observat, ut ceu annus nullum diem, ita & illa nullam ordinis rationem, prætermittat; In tantum enim in unum quasi orbem omnia Medicinæ adminicula redeunt; Ut hinc id etiam in Balneis nostris observandum venire videatur: Si enim in antecedentibus illorum non rectè procederetur, quomodo illis sequentia ex asse respondere possent? Quapropter sit

§. 2. Ante Balneum ad res sex nonnaturales inprimis attendere æger necesse habet, quæ sunt aër, cibus & potus,

tus, somnus & vigiliæ, motus & quies, excreta & retenta, atque animi pathemata.

NOT. Nimirum tota nostra Medicina, inquit Joh. Riolanus in Universæ Medicinæ Compendii parte secunda, quæ ὑγιεινὴ, diæta sanorum appellatur, *cap.* 1. in tribus capitibus consistit, Rebus Naturalibus, non-naturalibus, & contra naturam. *Res non-naturales*, paulò post *eodem capite* pergit, *mediæ sunt inter naturales & eas, quæ sunt contra naturam: Neque enim naturam nostram constituunt, ut res naturales; nec eandem lædunt ut affectus contra naturam: sed sunt promiscuæ & indifferentes. Benè utenti bonæ; malè utenti malæ. Ejusmodi sunt aër, cibus, potus, somnus, &c.*

Ne itaque & nobis in Balneis malè utentibus eædem malæ sint, sed benè utentibus bonæ, curam geramus, ne bonæ illæ res malè à nobis administrentur.

§. 2. Aer (α) ante Balneum sit (β) maximè purus, ab omni (γ) vitio planè alienus, & (δ) qui ventis salubribus perfletur.

NOT. Dicimus hoc loco ante Balneum, cùm tanquam in ipso actu Balnei, postque ejus executionem, non par aëris ratio habenda sit, quum tamen purus, ab omni vitio alienus, semper conferat; sed adjicimus hoc loco vocabulum ante, ut temporis distinctionem eò meliùs faciamus.

(β) Maximè purus; quò purior enim aër, eò meliùs hominis natura ad sudorem præparatur, dum hoc modo omnes corporis pori aperiuntur. Si autem aër impurus est, terrestri & impurâ suâ materiâ poros claudit, quò minùs sudor rectè & benè propellatur.

(γ) Ab omni vitio planè alienus, i. e. qualitatum & substantiarum.

(δ) Et qui ventis salubribus perfletur; Venti enim puri sunt, qui aërem maximè purum in cubiculo quodam reddunt; hinc etiam omnibus cùm sudantibus tùm dormientibus autor sum, ut in cubiculis suis ejusmodi caminos, Germ. Windlöcher/ medíantibus quibus aër illius loci sese corrigere queat, habeant.

§. 4. Cibus & potus sit (α) Euchymus, (β) paucus, (γ) temperatæ naturæ.

NOT. (α) Euchymum, secundùm citati Riolani *c.* 12. *dicitur, quod bonum sanguinem generat, in quo quatuor humorum quantitas, qualitas, & proportio legibus naturæ conveniens servatur.*

(β) Paucus autem cibus & potus à nobis statuitur, ne nimia eorum Ingurgitatione pori claudantur. Nullus verò ideo non admittitur, quoniam nimis valdè calor nativus sudatione debilis redderetur, nisi priùs cibi boni & pauci illi irent auxiliatum.

(γ) Tandem sit temperatæ naturæ. Illum autem cibum ac potum temperatæ naturæ voco, quorum uterque inter calidum & frigidum medium tenet. Hoc enim modo fit, ne cibus & potus nimis calidus ad sudantis [cujus spiritus aliàs à sudoriferis magis quàm alio tempore fieri solet, incalescunt] excedentem calorem ansam præbeat, neque nimis frigidus crudam & frigidam materiam in illo præparet, quæ deinceps sudatione, poris omnibus per illam clausis, vix se propellere patitur.

§. 5. Somnus & vigiliæ etiam intra mediocritatem consistant.

NOT. Somnus longior humectat, refrigerat, cruditates multas sudore deinceps vix dissolubiles generat, quæ vigiliis mediocribus non tanta incrementa sumere queunt. Vigiliæ verò immodicæ etiam sudantibus non usui esse videntur, quoniam illorum spiritus, qui aliàs sudatione incendi solent, per illas adhuc magis incenduntur, & ita calidum nativum nimis debilitatur.

§. 6. Motus & quies etiam intra terminos suos se contineant.

NOT. Nimius enim motus spiritus nimis incendit; nimia autem quiete totum corpus refrigescit, pituita multa & excrementa congeruntur, quæ omnia mediocris motus dissiparet, seu ut sudorifera meliùs dissipare possent, ansam præberet. Ubi etiam, si tempus esset, de utilitate frictionis ante Balnei usum multa dicere possemus.

§. 7. (α) Excernantur, quæ excernenda sunt, (β) retineantur, quæ retinenda sunt.

NOT. (α) Quoniam juxta Riolanum *excrementa quædam benigna sunt, & sola quantitate sunt excrementa,* de quibus mox; *alia planè inutilia, quæ non tantum quantitate sunt excrementa, &c.* cùm planè inutilia generalia, e. g. alvi proluviem, lotium & sudorem, tùm planè inutilia particularia, e. g. mucum cerebri, &c. simpliciter abjicienda & excernenda statuimus; quoniam sudorem magis cohibent quàm promovent, sine periculo etiam excerni possunt.

(β) In excrementorum autem benignorum, e. g. seminis, sanguinis menstrui, &c. excretione, de quibus suprà; ut rationem magis consulamus, suadeo; quoni-

quoniam illorum retentio, prout conditio fert, interdum magis utilis esse quàm nocere videatur.

§. 8. ἀπαθὴς vacuus & liber, ab omni perturbatione sudans sit.

NOT. Nam quamdiu animus æger est, tamdiu etiam non de salute patientis desperandum; & non credibile, quàm citò patiens pristinam possit recuperare sanitatem, si animo tranquillo morbi exitum expectat.

Et hæc sunt, quæ 6. res non-naturales seu diætam concernunt. Antequam autem cum ægris nostris in ipsa Balneatoria nos conferamus, adhuc observandum venit, an materia illa, quæ per sudorem evacuanda est, in ejusmodi statu sit, ut sine præcedente purgatione vinci queat? an verò, si purgatio ejusmodi præcedat, meliùs se vinci patiatur? Si prius obtinet, purgationem interdum intermittere possumus; si posterius verò, Purgationem pro re admodum necessaria reputamus; quamvis hoc loco cautè agendum, ne in febribus ardentibus, aliisque ejusmodi morbis, qui purgationem recusant, purgemus; hoc enim modo multos citiùs, quàm aliàs factum fuisset, ad vitæ suæ exitum properasse novi; si autem Purgatio magis prodest, quàm obest, tunc illa admittenda.

Quapropter sit

§. 9. (α) Nonnullos dies ante Balneum, si ægri constitutio & materiæ conditio admittit, (β) Purgantibus evacuare, & hoc modo sudorem futurum magis promovere suadeo.

NOT. (α) Nonnullos dies ante Balneum ideò dicimus, quoniam si purgationem statim B. sequeretur, nimis valdè sudantis vires debilitarentur: Ne itaque illud fiat, ut aliquod temporis spatium interveniat, utile judicamus.

(β) Vel sub specie pulveris, e. g.

℞. *Crem.* 🜿i.
Pulv. jalappæ ana gr. xvj.
Scamm. 🜍*ati* gr. vij.
🜕*i depur.* gr. iij.
🝆o *destillat. succini* gutt. j.
M. D. S.

Purgier-Pulver.

Vel sub specie Electuarii, e. g.

℞. *Conf. Rosar.* ʒiß.
Crem. 🜿i.
Pulv. jalap. ana ℈j.
Diagryd. gr. vij.
🜕*i puri* gr. iij.
M. D. S.

Laxier Zucker auff etliche mal.

Vel sub specie syrupi, e. g.

℞. *Syr. rof. solut.* ℥iij.
▽ *cinam.* ʒj.
Pulv. jalapæ ℈j.
Scamm. 🜍*ati* gr. vij.
M. D. S.

Purgier-Safft auff etlich mal.

Vel sub specie Noduli, e. g.

℞. *HB. menthæ crispæ rec.*
Rorismar. rec. ana M. iß.
Fol. sennæ sine stipit. ʒvj.
Rad. helleb. nigri crudi ℥ß.
Rhabarb. el.
Sem 4. cal. min. ana ʒij.
Bacc. junip. ʒvj.
⊖🜿i ʒiij.
Incisa includantur Nodulo:
D. S.

Laxier-Püschel in Wein.

Quam formulam ab excellentissimo Dn. Præside præscriptam hîc loci in Officina ad Nigrum Æthiopem, uti vocant, vidi atque legi. Et sub qua alia forma purgationem instituere tibi animus est.

Sed tempus nunc instat, ut ægrum discalciemus, eundemque vestibus exuentes nos cum illo in Balneatoria ipsa recipiamus.

Singula autem Balnea nostra iterum ad manus sumere, quidque in singulo inter balneandum agendum sit, seorsim exponere, quùm Disputatio nostra aliàs præter opinionem excreverit, nimis longum foret; quapropter quid inter balneandum tractandum sit, in tribus §is sequentibus exponentes id ipsum unâ facie & vice depingemus.

§. 10. Ut eò meliùs æger sudet (α) morbo, tempori, personæ, loco, &c. convenientibus (β) sudoriferis, quum jam sudare incipit, melioris sudationis causâ utatur.

NOT. (α) Addimus morbo, tempori, personæ, loco &c. convenientibus; Ex aliis enim medicamentis sudoriferum constet, quo aliquis in morbo Gallico utatur; ex aliis, quod in morbillis usurpetur. Tempus etiam discrimen facit: nam tempore hyemis & autumni, quo corporis pori magis clausi sunt, & materiæ peccantis copia in corporibus humanis major est, Sudorifera sint vehementiora validioraque quàm æstate & vere, quibus temporibus pori magis dilatati conspiciuntur. Porrò personæ ratio etiam habenda est, cujus temperamentum atque natura optimus in hac re tibi magister erit. Et denique locus etiam, in quo sudatio instituitur, diversa Sudorifera postulat: ubi enim calor vehemens est, ibi Sudorifera mitiora propinari; ubi autem calor non admodum excedit, ibi Sudorifera fortiora locum habere possunt.

(β) Dies me deficeret, si Sudorifera omnia, quæ tempore Balnei usurpari possent, recensere vellem: potest itaque quilibet ex pulveribus, syrupis, aquis, spiritibus, &c. ad sudorem facientibus, pro morbi conditione Sudorifera ipsemet componere. Ne tamen hæc planè sicco pede transire videar, paucas illorum Descriptiones saltem hic addam. De spiritu cornu cervi autem, cum ▽ sperm. ranarum sumpto, suprà diximus, quo, si non multam simplicium Compositorumvé adamamus compositionem, promiscuè in omnibus Balneis securè uti possumus. Sequentes sunt formulæ longiores. e. g.

℞. ▽ *card. bened.*
flor. samb.
sperm. ranar. ana ℥j.
∽ C. C. ʒiß.
fl. samb.
♀*i rectif.*
card. bened. ana ℈ij.
C. C. *S.* △*e* ʒß.
lapill. ♋*r. præ.* ℈j.
⊕*i puri* gr. v.
M. D. S.

Schweiß-Tränckℓein auf zwey mal.

Quanquam hæc Potiuncula ut plurimùm in Balneis lecti, ut ita loquar, à nobis usurpetur; Et dimidia illius parte vespertino tempore, si cubitum ire volumus, alterâ dimidiâ parte manè, antequam à lecto surgimus, magna cum utilitate utamur.

In reliquis Balneis, uti & in hoc, usurpari possunt sequentia: e. g.

℞. *Theriac. Androm.* ℥ß.
D. S.

Schwitz-Latwerge auf etliche mal.

℞. *Pulv. Bezoard. Senn. c. lap. Bez.* gr. xij.
margarit. præp. gr. vij.
⊖*is card. bened.* gr. v.
♁ *destillat. cinam.* gutt. j.
M. D. S.

Stärckendes Schweiß-Pulver.

Morbo Gallico verò laborantes non solum Sudoriferis morbo illorum convenientibus utantur, sed etiam peculiares potiunculas ex ligno Guajaco, sassafras, radice sarsæparillæ, Chinæ, &c. compositas habeant, Imò sequentem essentiam, illis non inutilem, etiam usurpare possunt, nimirum:

℞. *Essent. ligni sancti* ℥ß.
∽ C. C. ʒiß.
M. D. S.

Essentz alle Tag 2. mal / auff 1. mal 40. Tropffen in einem Trüncklein Bier zu nehmen.

§. 11. Sudet autem æger corde & capite à calore probè munito.

NOT. De hoc quoniam supra diximus, plura addere non libet.

§. 12. Non ante tempus justum sudatio finiatur.

NOT. Finis enim hoc modo non impetrabitur, e. g. morbilli non satis emergent, nisi sudatio sufficiens præcesserit; It. in morbo Gallico non satis sanguis se purificabit, nisi justo sudore ille corrigatur.

Et hoc modo omnibus, quæ ad sudationem pertinent, probè perpensis, iterum nos cum sudantibus in hypocaustum vel cameram conferimus. Sit itaque.

§. 13. Post Balneum (α) sudorem æger abstergat, (β) in lectum vel hypocaustum calefactum se conferat.

NOT. (α) Statim autem id fiat, ne iterum, si forte illi, antequam in hypocaustum aut cameram pervenire potest, loca frigida perambulanda sunt, sudor ille falsus & inutilis se retrahat, sicque novi morbi causa sit.

(β) Id suademus ideò, quoniam tum ex nimio calore in frigidum statim se conferre corpori valde noxium esset, tum etiam, si in Balneis sudatio non justa fuisset, hoc modo, & in primis in lecto, de novo & ad satietatem quandam absolvi posset.

§. 14. Hoc factò (α) bonam diætam iterum observare, & (β) confortantibus sudore resolutum corpus corroborare suadeo.

NOT. (α) Hujus quoniam suprà mentionem fecimus, de eadem iterum de novo dicere supervacaneum esset; quapropter Candidum Lectorem ad §. 2. & seq. hujus capitis amicè remittimus.

(β) Ejusmodi confortantia autem consistunt tum in cibis, tum in medicamentis; De cibo & potu hîc non agam, quoniam partim ad hujus §i. (α) ubi de diæta agendum esset, hæc tractatio spectat, partim quoniam aliàs, quid cibi boni succi sint, & quo modo hi corpora nostra optimè corroborare queant? cuique facile constat. Medicamenta verò confortantia multa sunt; & inprimis hîc locum habent illa, quæ Germ. **die Krafft-Brühen /** nominamus, ex Phasianis, caponibus, &c. per brodium calidæ aquæ in lagenis stanneis expressa, & deinceps cum cinamomo, sacchard, Caryophillis aliisque aromatibus & succis condita atque mista. It. huc spectant Julebi, cum syr. e. gr. cerasorum, acetositatis citri, papaver. Rhoead. &c. uti & cum aq. cinamomi, it. sp. ⊕li seu 🜂ris mixti & compositi. Porrò varia genera Morsulorum cum carne citri, cydon. &c. Confect. Alkerm. sacchard, & aliis pulveri-

pulveribus confortantibus parata; It. Electuaria ex conservis, e. g. rosar. borraginis, &c. cum speciebus variis. e. g. de hyacintho, de gemm. calid. & frigidis, &c. facta. Et denique balsami, omniaque illa, quæ iterum robur & vim corpori, calore enervato, addere possunt.

Et sic, DEO adjuvante, hujus capitis tractationem etiam absolvimus, progredimur itaque Bono cum DEO ad ejusdem capitis sectionem secundam, seu ultimam, quæ horum Balneorum omnium utilitatem & usum monstrat.

CAPUT III.
SECT. II.
De Horum Balneorum utilitate & usu.

§. 1.

BAlneorum siccorum usus, & inprimis illius, quod Balneum secundùm excellentiam dicitur, multiplex est; A morbo enim quocunque, si homo illum imminere sentit, illud Balneum non solum utplurimum prævavet, sed etiam amissam sanitatem sæpissimè ægro restituit

NOT. De hoc, quod universi corporis poros aperire, interius penetrare, coagulata resolvere, & hinc corpus totum præ omnibus aliis Balneis maximè à peccantibus humoribus per sudorem evacuare possit, jam nihil dicam.

§. 2. Balnea cum spiritibus oleosis (α) vi penetrandi imprimis nota sunt, nervis conducunt, & (β) fumigando interdum illud præstant, quod aliàs spiritus hi illiti efficiunt.

NOT. I. (α) Insinuat nimirum ille fumus se inprimis poris corporis propter oleosam substantiam, quæ à membris sudantis calidis facilè intus trahitur, ut totum corpus hoc modo pervadat.

(β) E. g. sp. Juniperi, sambuci, &c. qui uti nervos induratos, aliaque corporis membra callosa, inungendo flexibilia calidaque vi sui sulphuris reddunt; ita etiam fumigando sp. hos illud efficere posse planè mihi persuasum habeo.

NOT. II. Non autem æque ac primum hoc Balneum mihi arridet, causam in conflictu vel discursu proponam.

§. 3. Balnea fumida morbum Gallicum, aliosque contagiosos morbos, pellere (α) sanguinemque impurum corrigere, creduntur.

NOT. (α) Hæc sanguinis purificatio autem non una vice fieri solet, sed patiens sæpiùs ut sudet, variisque sanguinem corrigentibus, uti suprà dictum, potiunculis ut utatur, necessum habet.

§. 4. Balnea cum lapidibus & ferro, &c. duplicem usum habent; tum (α) ut ejusmodi lapidibus ignitis in aquam immissis, & hoc modo brodio aliquo excitatum, æger magis sudet; tum (β) ut illa multos morbos curent, eorundemque dolorem tollant.

NOT. (α) Hoc inprimis cum silicibus communibus expeditum datur, quanquam etiam alii lapides sint, qui idem efficere possunt.

(β) Uti e. g. calculi ejusque doloris curatio iisdem silicibus à quibusdam adscribitur, quanquam id nonullis, uti & nobis, impossibile videatur. Interim tamen interdum aliqua mineralia & lapides dari qui hoc efficiunt, non simpliciter negamus; Joh. Rudolphus Glauberus enim in Furni sui Philosophici Parte tertia c. 33. ejusmodi materiam seu lapides reperiri ait, qui sine igne etiam suis exhalationibus sudorem elicere, morbosque curare possunt: si hoc verum est, quantò magis lapides quidam igniti in aquam immersi fumo vehementiori sudorem promovere, variosque morbos hoc modo curare poterunt.

§. 5. Balneorum cum candelis & lampadibus usus apud Ægyptios vehemens sudoris extractio fuit.

NOT. Legi quidem de hac re nihil, sed ex alicujus relatione aliquando audivi Ægyptios per ejusmodi candelas tantum interdum ab ægris extraxisse sudorem, ut sæpiùs statim illi animam efflaverint; Causam verò, ob quam isti id fecerint, nullam aliam puto esse, quàm quod hoc modo omnem materiam peccantem ad unguem se abstrahere, causaque morbi penitùs remotâ eò meliùs hoc modo ægrum se curare posse crediderint.

§. 6. Balnea cum Oleis spirituosis Balneorum cum spiritibus oleosis effectum fermè habent.

NOT. De hoc vid. §. 2. hujus sectionis.

§. 7. Balnea cum brodio decoctorum non solùm, sudans ut benè oleat, efficiunt, sed etiam corpus roborant atque confortant.

NOT. Apud horum Balneorum inventionem non solùm utilitatem, sed etiam delectationem multùm potuisse existimo; Nam uti jam juvenes alicujus conditionis sequioris sexus gratiam inunctione variarum rerum bonum odorem spirantium impetrare conantur; Ita etiam olim per ejusmodi Balnea magnates uxoribus suis sua corpora commendasse credo.

§. 8. Balnea denique lecti ad omnes morbos (α) citò, atque etiam (β) tutò, usurpari possunt.

NOT. (α) Citò usurpari possunt, e. g. in morbillis; convenienti enim sudorifero propinato citò sudare possumus.

(β) Imo etiam tutò; Etenim non faciliore tutioreque methodo morbi alicujus naturam Medicus expiscari potest, quàm si sudoriferum ægro propinans, in lecto illum sudare cogit; Hoc modo enim non solùm tutò illius morbum, qui per sudorem sæpissimè se prodit, addiscit, sed etiam sæpè sæpiùs auxiliatrices manus illi affert.

Et hic est aliqualis saltem usus Balneorum siccorum: sequitur breviter etiam usus saltem aliqualis Balneorum non siccorum seu lotionum; Sit itaque

§. 9. Lotio nostra prima utplurimùm corroborationem atque odorem pro fine habet.

NOT. Quoniam *cap.* 2. *Disputat. nostr. sect.* 2. §. 2. usus hujus mentionem feci, non altè illum huc repetam.

§. 10. Lotio nostra secunda ad innumeros morbos utilis est, & pro ingredientium natura ac compositione effectum edit.

NOT. E. g. Uti *suprà c.* 2. *Disputat. nostr. sect.* 2. §. 3. lotionem ejusmodi ex 🜔 cum calce viva in scabie multum posse diximus. In ἰσχουρίᾳ seu urinæ suppressione etiam ejusmodi lavatio prodest: it. in suppressione mensium, modo si etiam ex ejusmodi herbis ac medicamentosis aquis, ad hunc vel illum morbum facientibus constat.

§. 11. Lotio nostra tertia in extrahendo resolvendoque multum posse creditur.

NOT. Robustam autem ut habeat naturam, qui illâ utitur, necesse est.

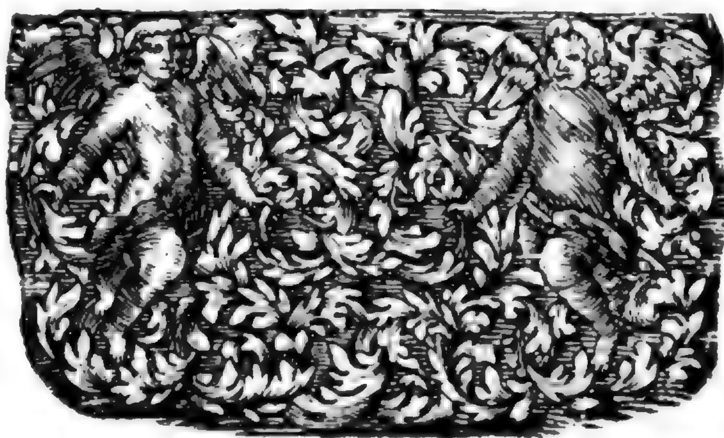
§. 12. Lotio nostra quarta denique (α) ad hanc vel illam partem ægram, imprimis à Chirurgis, (β) ad hujus vel illius partis nervorum emollitionem usurpatur.

NOT. (α) Supra etiam de hujus lotionis utilitate verba quædam fecimus; Nolumus itaque iterum ad manus sumere.

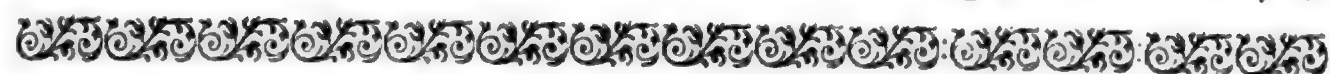
(β) Chirurgi hæc Balnea vocant **die Bähungen.**

Et hoc modo etiam lotionum nostrarum virtutes delibando saltem consideravimus. Sed, mea navis, ingredere nunc iterum portum, sat diu in alto fuisti; Tuo autem Navarcho ac protectori summo, cujus auxilio scopulos præternavigasti, honoris ergò in prora hanc votivam tabellam suspendo:

DEO SIT LAUS ET GLORIA IN SECULA.

DISPU-

DISPUTATIO XIV.

ABSTRUSUM RESPIRATIONIS HUMANÆ NEGOTIUM,

Exulànte Famosa VACUI Fuga,

Ex genuinis gravissimi hujus Argumenti φαινομένων *causis plenius erutum,*

Simul cum ardui istius Harveani, Doctis omnibus, L. de Gen. Animal. Exerc. de Partu propositi, nec non bimembris hujus Problematis solutione; Cur Animalia tàm propter Aëris Inspirati cohibitique Præsentiam, quàm in Machina Boyliana Pnevmatica exhausta, propter ejusdem aëris absentiam, tàm velociter, quasi ex anima succumbant, brevique moriantur?

SUB MODERAMINE

Viri Nobiliss. Excellentissimi & Experientissimi,

DN. MICHAELIS ETTMULLERI,

Phil. & Medicin. Doctoris Celebratissimi,

Dissertationis Philosophico-Medicæ loco publicè propositum

AB AUTORE

ZACHARIA NEUKRANZ, Hamburgensi,

Ab ipso B. DN. AUTORE revisum, & multis in locis auctum.

PROOEMIUM.

CHristiano Philosopho dignissimum sanè ac pervenustè dictum est illud Basilii Magni, Mundum hunc vocantis: παιδευτήριον τῆς θεογνωσίας καὶ ψυχῶν λογικῶν διδασκαλεῖον. *Tam admirandus etenim ex vasto creatorum tam concinnè coordinatorum systemate, veluti ex tot speculis reflexus, mentisque pariter ac corporis profundè contemplantium oculos tantopere percellens sapientiæ splendor non potest non de summi cujusdam, Omnipotentis, Æterni, ac infiniti, omniumque perspicacissimi Numinis ineffabili existentia, plenissimè testari; adeò ut ipse Gentium Doctor ad Rom. I. v. 20. luculentissimè stabiliat: Quæ sunt, inquiens, Invisibilia illius (scil. DEI) ex creatione mundi, dum per opera intelliguntur, pervidentur, ipsaque æterna ejus potentia ac divinitas. Hinc quoque rerum creatarum curata Observatio, quamque hæc in hominum animis prolicit, Admiratio, haud incongruè causa* προκαταρκτικὴ *Philosophiæ studii nonnullis censetur; imò in nil admirando Philosophiæ finem perfectionisque colophonem situm esse opinati sunt Pythagoras, Plato, ac Stoicorum ordo. Nec possum, quin insignissimo omniumque ferè primo hujus seculi Realis seu Experimentalis Philosophiæ propugnatori, Doctissimo Galilæo, promptè adstipuler; Esse nimirum grandem illum Naturæ Librum veræ Philosophiæ genuinum ac proprium objectum. Cum autem miranda divini Creatoris opera non nisi sensuum nostrorum, tanquam totidem excubitorum, interventu Intellectum feriant, à quibus quippe omnis sapientiæ humanæ, quantulacunque demum fuerit, prima omnium extremaque pendet origo; adeoque hominum nulli nisi volanti ad præmemoratam* θεογνωσίαν *animæque* διδασκαλεῖον *via sit præclusa, hinc meritò cum Bernhardino Telesio, Italo, acerrimi ingenii Viro, ac*

Peripa-

Peripatum vehementer exercente, ægerrimè ferendum dolendumque, naturæ rationem per tot secula non tam ex ipsis creaturarum φαινομένοις, *quam ex Aristotelicis aliorumque voluminibus accersiri solitam. Nam brutum profectò homineque prorsus indignum est illud Masii Stagyritæ, interpretum haud postremi, effatum; dum, (de loco verba faciens referente Ballio) Ego, inquit, nisi me Aristotelis & D. Thomæ compelleret autoritas, manibus pedibusque in sententiam de Intervallo libenter abirem, quam & intellectu faciliorem, paucioribusque difficultatibus patere, si attentè & argutè superiora, & quæ de natura illius diximus, contemplemur, facilè deprehendemus: Verum quia ingenii fasces submittendi sunt Aristoteli & D. Thomæ, fateamur Locum superficiem esse, & non intervallum, quia hi gravissimi Philosophi tradiderunt. Sed valeat infelicissimi ingenii Masius, similiaque mancipia; solius quippe Naturæ operibus optimo jure Pythagoricorum illud* αὐτὸς ἔφα *competit; utpote ab ipso summi Creatoris ineffabili, quodque facta sequuntur, Verbo FIAT, ortum suum repetentibus. Ex horum itaque numero innumero, quam jam præ manibus habeo, nobilissimam, at insimul maximè abditam, Materiam selegi, ad eamque pro tenelli ingenii viribus perquirendam animum induxi. Constitueram equidem primitùs perfectam de Aëre, per universam Medicinam considerato, nec non, ob Materiæ affinitatem de Vacuo Spatio, deque Spiritu Mundi Catholico,* διασκέψιν *Orbi Literato proponere. Verùm cum eandem elaborando prolixiorem reppererim, quam Academicarum Dissertationum mos ferre solet, nec accurtari commodè ob laxum Argumenti ambitum spinosamque naturam potuerit; idcircò ad plenius otium id differendo, Respirationis interim penetralia ingredi placuit. In quo negotio si vides me magnorum Autorum Hypotheses deseruisse, libereque in rei naturam inquisivisse, ne quæso sinistrè interpretare. Sapientiam enim, inquit Lactantius Lib. 2. Divin. Institut. sibi adimunt, qui sine ullo judicio inventa Majorum probant, & ab aliis pecudum more ducuntur. Sed hoc* (pergit ulteriùs) *eos fallit, quod Majorum nomine posito non putant fieri posse, ut aut ipsi plus sapiant, quia Minores vocantur, aut illi desipuerint, quia Majores nominantur. Præterea sola Natura est Arcanorum suorum interpres fidissima: Nam quæ in uno aliquo genere obscurius exhibet, ea luculentiùs in alio explicat. Et quamvis (ut cum celeberrimo Mathematico Cæsareo, Kepplero, Introduct. in Martem, loquar)* in Theologiâ Autoritatum: *in Philosophia tamen non nisi Rationum atque Experientiæ momenta sunt ponderanda. Autoritatum enim vastissimus est numerus, selectus earundem dubius, fundamentum plerumque lubricum. Neque id operam dedisse me scias velim, ut ex aliorum libris Centonem consuerem; sed ut Experimentis, tum propriis tum aliorum huc collatis, ad investigandam mirabilem Respirationis Humanæ naturam intellectum exercerem. Nec omnes Autorum opiniones pugnaciter examinasse juvabit, quod vel ipso Aristotele Judice Eth. 1. c. 2. vaniùs fortè foret: Satiùs verò maximè insignes, aut quæ videntur niti aliquâ ratione excussisse. Tandem etiam pro Tractandi Methodo stylovè venia mihi impetranda erit abs te, qui cum Romanis Musis familiariùs forsitan vixisti: Eum siquidem ad scholarum normam non esse compositum optimè novi. Sed voto apud æquos rerum arbitros me facilè patiturum confido si causam ipsis exposuero: Scilicet vix à limine salutaram Literas, cum Anno ætatis XIII. nondum elapso mihi rursus easdem eriperet inevitabilis Pharmaceuticæ Arti me addicendi necessitas. Quo tempore quantus Demosthenes, quantusve Cicero fuerim, tu ipsemet judica. Illa porrò per octennium pro viribus excultâ, Pyrosophiæ Chymicæ jucunditate allectus, in vulcania castra transii. Quorum sanè tum ardore ignivomo, tum quoque carbonum ardore amœniores itidem nitidæque per integrum biennium procul fugabantur Musæ. Donec tandem Virorum pietate, prudentiâ ac eruditione præstantium suasu, vix triennio abhinc, in Almâ hac Philurea Literatorum Albo insculptus, Medicæ Arti me totum dederim. Cujus vastissima amplitudo omnem mihi hactenus ad humaniores Literas tramitem præclusit. Sed solatur me sublimis ille ingenii Vir Galilæus,* in Dialog. de Systém. Mundi p. 66. *in aliis quidem artibus, inquiens, dicendi promptitudo Scriptorumque varia lectio & autoritas locum invenire possunt, ut qui rebus præstet, is suam quoque rationem probabiliorem plausibilioremque efficeret. At in Scientiis naturalibus, quarum conclusiones sunt veræ & necessariæ, ubi nullus arbitrio humano locus est, nil efficiunt. Nam ibi mille Demosthenes & Chrysippi, milleque Aristoteles, vel à mediocris ingenii homine unico, qui meliori fortuna, libertate, ac candore verum amplexus est, prosternuntur. Hæc in Dictionis meæ patrocinium sicuberiùs diducta volui; quæ ut alicujus apud Te momenti esse patiaris, Ingenue Lector, est, quod maximè rogo. Rerum verò quod attinet momenta, ea præter tuum in judicando candorem, propriæ insuper*

insuper probabilitati confidunt; Nunc ad Te, Sanctissime JESU, Verbum Patris, supplex devolvor, ex imo pectore ingeminans, velis mihi æternum, qui Tecum habitat, Sapientiæ Spiritum largiri, qui hosce meos conatus dirigat in summi Nominis Tui gloriam, Proximi emolumentum, operumque tuorum salutarem cognitionem, Amen!

CAPUT I.

Respirationis ὀνοματολογίαν, *nec non* πραγματολογίαν *succinctè adumbrat.*

§. I.

LAudabilis moderni seculi in steriles Logomachias non adeò proni; sed rerum potiùs momenta pensitantis, mos haud duriùs feret, quòd ὀνοματολογίας scrutinio non curiosiùs inhæreamus; ipso quippe Scaligero Judice, cæteroquin sat spinoso, in Carminibus suis:

Stultum ac supinum plumbeique deliri est:
Rebus relictis consenescere in verbis.

Horum autem nescio an oblitus, an verò subtilitatum suarum (in quibus mirum quantum sæpiusculè sibi complacere videtur in Exerc. contra Cardanum) dulcedine nimium allectus in *Comment. in Aristot. Histor. Animal. Lib.* I. *c.* 2. (quorsum, cui hæc sapiunt fercula, remitto) multa de Respirationis Etymologia verbosè differit, ne curiosa magis quàm fructuosa vereor; cum nihilo feliciùs in absconditam nobilissimæ hujus Functionis naturam, vel ab illo aliisve consimilis farinæ Scriptoribus penetratum, penitiùsve deventum sit hactenus.

§. 2. Veruntamen ut quadantenus morem geramus Galeno dicenti *Lib. I. M. M. c.* 5. ἐπὶ πάντων ζητουμένων εἰς λόγον χρὴ μεταλαμβάνεσθαι τὸ ὄνομα: *in omnibus, de quibus quæritur, ad rationem oportet assumi ipsum nomen*: paucissimis saltem attingamus, Respirationem, Græci ἀναπνοὴ & ἀνάπνευσις, dictam, esse vocabulum generale binos distinctosque Actus denotans; nimirum tum Aëris Admissionem, Inspiratio in Medicorum scholis communiter vocatam, græcè εἰσπνοὴ & ἐμπνευσις: tum ejusdem aëris illapsi Expulsionem, Exspiratio communiter nominatam, græcè ἔκπνευσις & ἐκπνοή. Reciprocus enim hicce aërem in pulmonum antra admittendi indeque rursus expellendi exprimendive motus, unâ voce Medicis audit Respiratio seu Respiratus.

§. 3. Quibus decenti brevitate prælibatis cæterisque Homonymiæ ac Synonymiæ tricis ad Philologorum verbosa volumina ablegatis, recto tramite ipsum Argumenti substrati nucleum degustaturi ad πραγματολογίαν properamus. Ubi primâ fronte illicò sese offert Definiendi necessitas omnium suffragio inevitabilis; Ast sanè, sive Autorum tantis opinionum divortiis fluctuantium farraginem, sive irretitam ipsius rei naturam spectes, tam operosa, ut, nisi forsitan temerè quid dicere velimus, aut precariam penitus Doctrinam afferre, in hocce diversorum Agentium atque Effectuum simultaneo concursu vix arbitrer, me insulsè licet paradoxologicè facturum, si cum profundo Philosopho Democrito, Hominem definiente id, quod omnes scimus: referente ex Empirico Gassendo *Exerc. Paradox.* 5. *adversus Aristoteleos* pariter & ego Respirationem definirem id, quod omnes scimus esse Respirationem. Facilius quippe totum ferè Respirationis Causarum ac Modi fiendi nexum analyticè exponere, quàm hæc omnia conciso verborum syrmate, unicâ scilicet paucarum linearum Definitione, prout Dialecticæ Leges (quo jure hîc non disquiram, cum doctè solideque id fecerit solidè doctus Gassendus *l. c.*) exigunt, compingere; Ita quidem, ut ne verbulum gratis aut impropriè dictum, calamo elabatur.

§. 4. Ne tamen nostros conatus dissimulemus, spretis aliorum placitis, Respirationem Humanam definire liceat, quod sit Functio hominis nati atque viventis arbitraria, bipartita, ac non nisi sub vitæ periculo ferians, quâ indefesso reciprocationis motu, nunc amplior fiens thorax, aëri per os naresve pulmones irruenti, eos expandendi locum cedit; Nunc rursus illico sese coarctans eundem pulmones constringendo, simul cum roridi halitus sarcinâ maximam partem expellit; nonnullâ interim, utut minimâ, aëris parte in Massam Sanguineam, pulmones ex circuli lege, vasorum pulmonalium sanguifluorum beneficio, permeantem, transeunte; ad varios tum vitæ simpliciter, tum ejusdemmet commodiùs ducendæ Usus infrà plenissimè disquirendos adornata.

§. 5. Respirationem esse Functionem hominis viventis nati notanter dixi. In infrà sequentibus quippe aliquot argumentis probatum dedi, Fœtum in utero ac secundinis sepultum neutiquam respirare posse. Quod autem Respiratio sit Functio arbitraria, cuilibet facilè patebit, Instrumenta, ejusdem Causas, agendique modum, ac Usus in subsecuturis attentè perlustranti. Accedunt historiæ illorum, qui Spiritu cohibito sesemet ipsos spontè jugularunt: quarum unam refert Galenus *lib.* 2. *de Motu Musc. c.* 6. binasque sugge-

suggerit Valerius Maximus *Histor. L. IX.* nec sufficit objecisse, Respirationem etiam in somno nobis insciis fieri, hincque evincere velle, esse illam è numero Actionum naturalium. Somnambuli enim atque somniloqui eruntne naturaliter seu involuntariò, an verò pro arbitrio animali agentibus annumerandi? Quâ occasione non possum quin mirabilem ex Helmontio *Tr. de Formar. ortu* §. 53. historiam adnectam. *In classibus literariis*, inquit Autor, *mihi sodalis erat in cubiculo, honestis civibus ortus. Hic clausis oculis noctu plerumque surgebat, & oberrabat; clavem verò secum deferebat, seramque post se clausam rediens aperiebat. Vesperè itaque surgo, & clavem clanculum subter pulvinar abscondo; ille verò in somno surgens abditam clavem velut sibi visam capit & abit. Sequor illum arrepta tunica. Ille verò scandebat antiquum parietem terminum Collegii musco ac fœno obsitum. Arcus enim erat, quo trans flumen sustinebat paries murum horti vicini. Plenilunium erat & nox pruinosa. Ad spectaculum horrui, & præ frigore redii. Sodalis verò mox revertens tam inhæsitanter clavem in foramen claustri abdidit, quod vix ullus videns, & sub meridiem æque incunctanter id faceret. At manè omnium immemor erat.* Hactenus ille. Alius quidam densâ nocte surrexit, ignem ex chalybe suscitando candelam accendit, versus latinos composuit, contubernali monstravit, in illis sibi complacuit & manè itidem omnium immemor fuit. Hæc qui consideraverit, meritò mecum distinguet inter Actiones nobis insciis quidem, non tamen nolentibus à nobis editas: & inter illas, qui nullo modo arbitrio nostro subsunt; in quo tamen Respiratio perfectè posita est, ita, ut illam voluntatis allubente Imperio accelerare ac retardare, varieque modificare, imò planè cum morte subsequente suspendere possimus, uti ex memoratis liquet. Præterea altiùs forent repetendæ corporis viventis Actiones atque Motus, eorumque causæ, cur nobis aut consciis aut insciis, volentibus aut non volentibus, aut denique penitùs nolentibus eorundem nonnullæ fiant, si hujus loci essent, quam solis distinctiunculis in Naturales & Animales, acquiescere. Causam enim solidam ac perspicaci ingenio satisfacientem attulisse, cur anima in somno somniis somnambulis, Ecstaticis, similibusque casibus alio penitus ac anomalo modo (respectu Actionum nobis consciis ac præmeditato quasi consilio contingentium) agat, hoc opus, hic labor.

§. 6. Porrò bipartitam Functionem esse διαπνοὴν jamdiu innui, cujus pars prior, dum primâ omnium vice respirare incipit natus ac secundinis exutus infantulus, Inspiratio est; quâ thoracem dilatat, ad cujus dilatationem aër præ trachæa foribus quasi expectans, illicò ponderis sui mole in pulmones irruit, illosque expandit, atque hâc ratione vasa pulmonalia ab accumbentibus pulmonum vesiculis, suâque concidentiâ illa hactenus comprimentibus liberat, sanguinique patentem transitum præbet. Pars Respirationis posterior est Exspiratio, quâ aër sponte illapsus rursus à thorace coarctato è pulmonibus exprimitur expelliturque: aliquantilla interim, sub utroque Respirationis Actu, aëris parte in sanguinem aliasque consequenter corporis partes transmeante. Sed omnia hæccè atque singula rudi saltem penicillo hîc adumbrata in subsequentibus uberrimè deducenda ac dilucidanda erunt.

CAPUT II.

Peculiarem Sciagraphiam Principiorum omnium Respirationis Actus Universè constituentium delineat.

§. 1.

QUoniam valdopere vereor, ut numerosa Autorum quotquot hactenus evolvere contigit de recondito ac intricatissimo hocce Argumento tractantiũ, cohors accuratis ac circumspectis ingeniis satisfaciat, quippe aut non omnes Respirationem integrantes partes explicantium, aut diversam Causarum ac Effectuum huc concurrentium indolem haud satis distinguentium; idcircò, ut cuncta ἐμμεθόδως peragamus, rem, quod ajunt, ab ovo exordiendo, methodicam quandam cunctorum universo Respirationis Humanæ negotio, seu activè seu passivè inservientium Principiorum Sciagraphiam præmittere haud inconsultum duximus.

§. 2. Dicta proinde principia bifariam potissimùm considerari possunt; vel quatenùs ceu homini propria intra ejus penetralia præexistunt; vel quatenùs ceu communia illi, æque ac omnibus animantibus, extrinsecus circumfusa datâ occasione intrò adveniunt: intrinseca rursus vel immediatè sub sensus cadunt, vel non cadunt. Insensibilia sunt: Anima, Causæ primariæ aut principalissimæ [respectu scilicet ad rerum creatarum cancellos restricto, ineffabilique ac immenso causarum universè omnium Chorago æterno, DEO, ubilibet reverenter præsupposito] Efficientis munus: & spiritus animales, Efficientis secundariæ vices gerentia. Bina hæccè Principia semper subintelligendo cum sensibilibus hîc potissimùm nobis res erit. Sensibilia itaque principia intrinseca iterum bifa-

bisecanda erunt in causantia sive Activè, & Instrumentalia, Passivè respectu priorum, se habentia. Causantia seu Activa Principia sensibilia intrinseca causantur vel efficienter; vel finaliter. Finaliter causantia videbimus infrà, ubi de variis Respirationis Humanæ Usibus dispiciendum erit. Efficienter Causantia intrinseca vel Inspirationem vel Exspirationem causantur. Inspirationem quæ efficiunt, sunt Musculi omnes (Animæ ac spirituum animalium influxu ubivis præsupposito) costas elevare valentes: idque immediatè in naturali ac moderatâ Inspiratione, quales sunt Serrati postici superiores & inferiores, Levatores costarum Stenonii, & Cervicales descendentes à Diemmerbroecio descripti. In auctâ verò ac intensiori Inspiratione, quin mediantibus Scapulis, per Musculos subscapulares aliosque dorso affixis, Levatores seu Patientiæ & Rhomboidæi mutuam aliquatenus possint conferre operam, non est, quod dubitemus; cum id ipsum situs ac connexio digito quasi commonstrent. His adde Diaphragma, præter diductionem, quam à thorace patitur, propriâ sed modicâ saltem contractione sua ad pectoris cavitatem augendam aliquantum contribuens, adeòque eodem Inspirationis momento geminâ motus Causâ, intrinseca unâ, alterâ extrinseca, attamen ad eundem functionis scopum collimant, gaudens.

§. 3. Hactenus de Principiis internis ad Inspirationem efficienter concurrentibus. Exspirationem quod concernit, videtur eadem, si ordinaria seu moderata saltem fuerit, à solâ costarum, sterni, clavicularum cum brachiis integris, omniumque adhærentium partium ut & ipsorum pulmonum mole, consueto gravitatis ritu deorsum (remittentibus causis sustollentibus) tendente, effici posse; Si addideris Sacrolumbum utrinque ab osse Sacro & lumborum spinis exortum, costisque inferioribus intus & extus affixum: nisi quod quadantenùs symbolum suum conferant Abdominis contenta, versus Diaphragma tantillum relabentia. Quæ tamen, quod non simpliciter ad Exspirationem necessaria sint, suadet Experimentum, quô, remotis iisdem in cane Diaphragma nihilominùs exspirando sursum ferri demonstratur. Si verò præter solam aëris admissi halituumque expulsionem fortior Exspiratio (in quemcunque denique finem instituatur) fieri debeat, præmemoratis Exspirationis causis insuper auxiliatrices jungunt manus musculi Abdominis, Recti præprimis atque Obliqui.

§. 4. Huc usque fuerunt Respirationis Principia intrinseca sensibilia efficienter aut Inspirationem aut Exspirationem causantia: nunc locum sibi poscunt Principia interna instrumentaliter seu passivè ad hocce Respirationis negotium concurrentia. Ubi præliminariter notandum, quòd, nisi ἀκυρολογίαν committere velimus, solidè philosophantibus exosam, nec musculi suprà inter Activa seu Efficientia Principia numerari; nec spiritus animales respectu ad Animam; nec ipsa denique Anima, nisi in æternum Numen (quod Christiani meritò omnium Motorem absolutissimè primum ac prorsùs independentem veneramur) injurius sis, Causarum propriè Efficientium nomine ac munere æstimari queant, uti suprà jam innuimus. Attamen cum respectivè ac indulgenter in prioribus musculos ibidem recensitos Principiorum Activorum seu efficienter causantium officio dignati simus, quatenus scilicet Efficientium in Respirationis actu causarum primæ in sensum immediatè incurrunt; idcircò Instrumentalia ac passiva Respirationis Principia intrinseca, partim in Inspiratione, partim in Exspiratione, partim etiam, (diverso licet respectu,) in utróque conducentia erunt omnes, tum Spiritus animales, tum Atmosphæram aëream, aut transmittentes aut excipientes continentesve: nec non thoracis cavitatem circumsepientes corporis humani partes; quarum præcipuæ aut peculiarem considerationem promerentes sunt Nervi, (ut ipsius Respirationis ordinem observemus) Cervicis, Dorsi, ac Lumborum, Ossisque Sacri, Vertebræ, Costæ omnes tam Legitimæ quàm Nothæ, Sternon, Claviculæ, Scapulæ cum Musculis, quibus Dorso nectuntur; Musculi subclavii, Intercostales externi ac Interni, Triangulares (quos Marchettus pro Intercostalium portionibus agnoscit) Pleura, superficiem concavam thoracis succingens ac proximè integrans & Diaphragma quatenus à thorace diducitur: Hinc Nares Osve patulum, aut horum quadantenus Vicarii Ductus Tulpiani seu verius Fallopiani, fauces, Larynx nec Epiglottide clausa, Trachea, ac vesiculosa pulmonum moles integra; Hinc sanguis, succique reliqui, Venâ pulmonali, Corde ac toto consequenter corpore, vasis tamen præcipuè arteriosis circumerrantes &c.

§. 5. Hæcce de Principiis humanæ respirationis homini propriis, inque ejusdem tum Ergastulo corporeo præexistentibus, tum arbitrio positis, sufficere queunt. Restat ut de altero Respirationis principiorum summo genere mentem aperiamus, quippe quod non tantum Respirantibus creatis omnibus commune respectuque Respirationis futuræ, (non præteritæ) extraneum penitus, sed nec horum nutu nisi accidentaliter & ex consequenti solummodò ad respirandum concurrit, in quo tamen totius

totius ferè Respirationis Cardo vertitur, unde & concursum ejus, rei quippe omnibus animalibus ad vitam simpliciter tantoperè necessariæ, tam universalem excludendum ordinasse utique videtur Summus rerum omnium ac Sapientissimus Arbiter, ut, etiamsi nulli penitùs animantium in istud Principium ullatenùs nisi ex accidenti duntaxat, jus sit; Attamen quam vastus etiam eorundem per totum terrarum orbem sparsus sit numerus, licet omnia ac singula unico eodemque momento pectus Respirandi gratiâ expanderent, non possit non paratissimo affluxu ad vota eorundem explenda irruere; adeò, ut vel ex hoc solo meritissimè ab harum rerum contemplatore sedulo cum Propheta Esaia *c. XXVIII. v. ult.* tantis qui insigniatur elogiis, dignissimus sit; Esse scilicet in consilio stupendum, in operatione Excellentem. Hæc proindè principia extranea atque extrinsecus intrà, data portâ spatiove, ruentia sunt Atmosphæra aërea, omniaque inibi diffusa atque natantia effluviorum Globi Terraquei agmina. Quæ cuncta tamen in subsequentibus collectivè sub uno eodemque aut Aëris aut Atmosphæræ nomine salutabimus.

§. 6. Atmosphæra itaque eadem tum activè tum passivè ad Respirationem concurrere reperitur: quod, nisi distinctis fieret temporum momentis, implicare videri posset. In inspiratione quippe Aër Agentis ac efficienter pulmonum expansionem causantis munus; subsequenti verò Exspiratione reverà Passi vices subit, è pulmonum quippe cavernulis à thorace subsidente expulsus atque expressus. Sed hancce de Aëris Naturâ ac Motu Doctrinam fusiùs explicandi infra commodior dabitur locus, in quantum scilicet ad hancce functionem pertinere videbitur.

CAPUT III.

Thoracis Structuram in Respiratione præprimis attendendam ejusdemque Motum inculcat.

§. 1.

SIc fuit præmemorata Principiorum, quatenùs Universam Respirationis Humanæ Functionem constituunt, Sciagraphia ac series. Porrò subnata nobis dilucidius reddendi hoc argumentum spes de quorundam majoris præ cæteris in Respirationis negotio momenti, Principiorum structurâ, indole, situ, motu atque effectibus peculiari scrutinio mentisque indagine dignis, nec non perplexo eorundem ac intricatissimo agendi aut patiendi Modo exactius perquirendo nos admonet.

§. 2. Sedulò autem corporis totius situs in explicandis Respirationis partibus atque phænomenis observandus ac distinguendus est, ne error nobis in enunciando, Lectori autem benevolo in concipiendo obrepere possit. Notet proindè semel pro semper B. L. nos imposterum ubique de homine loqui, quatenus is, erecto ad sidera vultu ac corpore pedibus innitens perpendiculariter ac per angulos rectos (si non mathematico rigore, saltem sensu physico, quem itidem semper in infrà sequentibus subintelligimus) horizontali globi nostri plano insistit.

§. 3. His nullibi non præsuppositis, in spinosissimâ ac contentionum feracissimâ hac Materiâ, Analyticâ utar Methodo, phænomena scilicet ipso sensu nota præmittendo; hincque ad ulteriorem causarum investigationem accurato ac circumspecto ratiocinandi modo progrediar. Notandum itaque arcuatam costarum structuram cum spinâ dorsi neutiquam, nec consequenter cum sterno, committi per angulos rectos, ita ut rectangulam cum illa crucem referant, sed declivi admodum situ spinæ vertebris esse affixam, præsertim inferiores ac spurias, angulosque à parte inferiori acutiores, à superiori verò obtusiores constituere; hinc & versus curvam sui partem depressiores esse, adeò, ut, si linea secundum costæ alicujus ductum in altero laterum sitæ duceretur, eadem cum globi Terr-aquei superficie non parallela ac pari semper ab eadem distantiâ curreret; (quod fieri necessum foret, si transversim ac cruciformiter cum spinâ conjunctæ essent costæ) sed oblique deorsum ad terræ planum properaret, brevique ad id pertingeret. Hinc sequitur infallibiliter, quò magis costa, dicto modo spinæ inarticulata, erigitur, eò obtusiorem fieri angulum ejus inferiorem, qui antea fuerat obtusior, sicque utrumque angulum ad rectanguli figuram accedere propius, ac consequenter semicirculares costas magis extrorsum, id est, versus omnia semicirculi costarum puncta magis protuberare, quo altius costa erigitur, id est, quo magis accuratè costæ media pars à spina, per sui elevationem, recedit, magisque ad lineam transversam, respectu spinæ conceptam, costæ appropinquant. Hæc omnia in Inspiratione dicto jam ritu, contrario autem penitus per omnia in Exspiratione quod eveniant, mechanicâ necessitate sensuumque ministerio liquidissimè constat.

§. 4. Notandum ulterius, totam costarum cum claviculis, sterno & scapulis affixis compagem esse mobilem, imò & actu in moderatissimâ quoque Respiratione sursum ac deorsum moveri, seu, accuratius loquendo, motum in orbem progrediendo, eâdem-

demque, quâ iverant, viâ regrediendo, incipere sive attentare. Attentare notanter dico, quia neutiquam integrum circulum, *imò* ne quidem octavam circuli partem describunt, verùm describere attentant solummodo; nec tamen rectà sursum aut deorsum, sed circulariter moventur, seu potius moveri incipiunt, tum quando à musculis huic officio dicatis attolluntur, tum quando propriâ totiusque thoracis mole gravitante subsident, perque musculos Sacro-lumbos & Abdominis Rectos atque Obliquos deorsum trahuntur, Thoracis hunc motum etiam in liberrima Respiratione observabilem contra industrium Bartholinum nec non plerosque alios noto. Neque Galeni lenem, à solo diaphragmate dependentem, ejusdemque nec fortiorem, musculis intercostalibus concurrentibus factam; nec tertiam illius sublimem, diaphragmate, Intercostalibus & thoracis musculis simul agentibus, Respirationem admittere sensuum accuratè observantium, ad quod appello, tribunal indulget. Neutiquam enim ratione Diaphragmatis aut musculorum intercostalium Respiratio differre potest; cum nec ab his, nec ab illo, nec ab utrisque, junctâ licet operâ agentibus, Respiratio fieri possit, nisi costarum motus per musculos ad id destinatos celebretur. Sed de his fusius infrà.

§. 5. Quod autem motus costarum tendat in orbem, optimè intelligere poteris, si, ut rudi utar exemplo, Siphonem recurvum ac bicrurem (non verò rectangulum) binis suis crurum extremitatibus (costæ recurvæ trunco spinæ adhærentis instar) arbori cuidam, quocunque modo transversum affixum concipias, ita quidem, ut in alterâ extremitate recurva sursum deorsumque, non recedentibus interim ab arbore binis cruribus, moveri queat. Bicruris hicce sipho, si incurvatâ parte aut elevetur, aut deprimatur, semper circulum describere gestit; imò licet funiculum supernè alligatum ac non nisi versus unicum idemque punctum rectà sursum trahentem concipiat; nihilominus tamen in substrato hoc simili motus affixi siphonis specificè simul modificabitur in orbem, propter sui structuram & nexum cum arbore. Pari penitus ratione semicircularium costarum extremitates binæ in utroque latere sterno & spinæ, veluti siphonis crura arbori, inarticulatæ sunt, ut semicircularis earum circumferentia à musculis in Principiorum Sciagraphiâ enumeratis sursum deorsumque; ratione autem nexus cum sterno & spinâ, motum in orbem determinantis, circulariter moveri queat. Hinc quia costæ non exactè transversum cum spinâ junguntur, quin potius semicircularis earum circumferentia infra transversum seu horizontalem lineam deorsum mergatur, ac ex consequenti spinæ, perpendiculariter Terraquei globi plano innitenti, propinquior sit; idcircò, dum à suprà descriptis musculis attollitur, dicta costarum recurva pars, atque ad transversam rectangulamque, (respectu spinæ animo fingendam) lineam propius accedit, & à spina recedit, inevitabili necessitate extrorsum magis protuberat; idque spatio majori, in medietate semicirculi costarum; paulo minori verò in punctis, costæ extremitatibus, sive sterno & spinæ, propioribus. Adeoque costæ in inspiratione surs-extrorsum moventur, partim, idque primariò, musculorum Inspirationi destinatorum motu cogente; partim verò, idque ex accidenti, ipsarum costarum structura, situ, ac nexu cum spinâ & sterno, necessitante. Si itaque Autores, de musculis costas extrorsum trahentibus loquentes, rem ita intelligant, ut ex accidenti extrorsum, propriè autem sursum, (seu, ut sæpius antedictum, accuratius loquendo, in orbem) costæ moveantur, tolerari possunt. Sin verò velint, costas per se extrorsum abduci, (quorsum in diversis locis inclinare videtur Bartholinus & alii) errant. Costas enim propriè nec abduci nec adduci posse, cuilibet facillimè patebit, firmum earum cum sterno nexum intuenti.

§. 6. Dicta hæcce de thoracis Structura ac Motu observandum insimul suggerunt, præter explicatum in præcedentibus costarum motum surs-extrorsum fientem, necessariò consimili lege itidem moveri partes costis affixas, quarum structura atque connexio cum costis, mixto harum motui, non tantum per se, sed & vicinarum partium respectu, convenientissima atque ad id sapientissimo naturæ Autoris consilio coaptata. Hæ proinde partes costarum motui, tanquam efficienti causæ, obsequium præstantes ac præstare valentes sunt duplicis generis: Aliarum enim motus ad Respirationem necessarius est eandemque juvat; quales sunt Sternon, cum claviculis, Musculisque intercostalibus atque subclaviis & Diaphragma; de quo infrà plenius. Aliarum non ita necessariò requiritur; ceu sunt Scapulæ, quatenus à costis simul attolluntur; & abdominis viscera atque contenta ab iisdem motis diaphragmatis interventu, propulsa, de quibus αὐτοψία frequenti examine in proprio erectoque corpore, ac pedibus insistente, facto, firmata dictitat, eadem in Inspiratione naturali ac liberâ supra umbilicum vix ad digiti auricularis transversi crassitiem antrorsum protuberare, exspirandoque rursus subsidere. In extremâ autem, quæ fieri potest, digitum auricularem

rem transversum extumescendo vix transgredi, de quo paulò post, ubi Diaphragmatis structuram & Motum dilucidamus. Sterni itaque ac clavicularum motum, æque ac costarum, surs-extrorsum Inspirando; ac contrà deors-introrsum Exspirando fieri, sensuum sedulò observantium testimonio liquet.

CAPUT IV.

Intricatam Musculorum Thoracem in Respiratione moventium Doctrinam sedulò perquirit atque elucidat.

§. 1.

HActenus de Costarum ac Sterni potissimum structurâ, situ, connexione ac motu; nunc congruum sibi locum in ordine, vendicare videbitur Musculorum, præter Diaphragma, ad Respirationem, tum moderatam, tum auctam, facientium, inque Principiorum Sciagraphiâ nostrâ nominetenus duntaxat memoratorum, plenior explicatio, munerisque eorum fundata assertio. Ubi tanta sese primo statim intuitu offert Auctorum adversâ fronte pugnantium diversitas, ut, cui tutò assentiaris vix reperias. Diligentissimus Mayowius *Tr. suorum Part. I. p.* 283. vult, costarum sublationem fieri à solis musculis intercostalibus utrisque, inque officio conspirantibus. Schwammerdammius verò *Tr. de Respir. c.* 2. in Inspiratione Subclavium, intercostales exteriores, costarum Levatores, & Sacrolumbum; in Exspiratione contrà intercostales interiores, triangularem, ac itidem sacro-lumbum, ut & Abdominis Musculos, præprimis Obliquum descendentem, agere dicit. Alii alios addunt, ac prædictorum aliquos omittunt. Sed cum non tam probent quam dicant Autores, nec mihi, nec aliis forsitan, satisfaciunt. Enim verò cessarunt hoc die Oracula, dudumque excusserunt brutum illud simpliciter assentiendi jugum ingenia liberè veritatem perscrutantia: idcircò & nostram de Musculis Respiratoriis sententiam, rationibus inductivis munitam, candidis ingeniis exponere, nulla ad aliorum Autoritates factâ reflexione, haud verebimur; de Diaphragmate quidem capite sequenti; de reliquis autem hoc in loco.

§. 2. Sed ne ἀμιθίδως procedamus, Axiomata quædam huc spectantia, & per se, attento animo rem perpendentibus, indubitatæ veritatis futura, præmittere, consultum duximus; quorum primum erit: omnem musculum agere sui contractione, ex interno principio ortâ, hinc & intumescentiâ duriusculâ, eâque, tum actioni tum corpori suo, proportionatâ. Secundum sit: omnem musculum, partibus tum structurâ, tum loco, tum mobilitate respectiva differentibus, utrinque affixum, trahere versus partem immobiliorem; sive id fiat immediatè; quale quid fit v. gr. in Musculis Abdominis rectis, imò plerisque totius corporis musculis, rectâ versus terminum fixiorem moventibus; sive mediante corpore quodam interposito, tractum prius aliorsum determinante, licet tandem nihilominus, si tractio continuaretur, pars mota perveniret ad partem, cui musculus est affixus. Exemplum subministrat Musculus Trochlearis oculi. Is enim licet versus partem trahat, à quâ oritur; attamen non trahit immediatè versus terminum partis istius; sed potius versus terminum Trochleæ, quam pertransit tendine suo; sicque eventualiter saltem, si tractio continuari posset, oculus pertingeret ad ortum Musculi istius, non verò immediatè.

§. 3. Binis hisce Axiomatibus subjungo Postulata totidem, tum Rationi, tum principiis Anatomicis optimè quadrantia. Primum sit: Musculos, licet parti movendæ non immediatè insertos, posse eandem nihilominus movere mediantibus aliis, quibus immediatè affixi sunt, partibus, si nulla adfuerint impedimenta. Secundum sit: Musculorum Actionem immediatè sensus non ferientem, posse tutò investigari atque concludi ex partium, quibus affiguntur, structurâ, situ, motu, &c.

§. 4. Huncce præmissum Quaternarium ad substratam de Musculis Respirationis primariis materiam sic applico: Primò, cum sensuum evidentiâ constet, Thoracem respirandi actu, primarioque sursum ac deorsum moveri, ejusque respectu spinam integram cum osse sacro, Os Ilium, Pubisque esse partes fixiores, omnemque denique motum in corpore organicum fieri à musculis: hinc sequitur, vigore posterioris Axiomatis, ac Postulati utriusque omnes Dorsi & Abdominis Musculos, alterâ sui extremitate partibus dictis, alterâ verò Thoraci, aut immediatè, aut mediantibus aliis partibus ad id idoneis affixos, eundem versus Partes istas minus mobiles aut movere semper, aut urgente necessitate movere posse. Cum autem porrò, tum propriâ observatione, tum Virorum in Anatomica Arte facilè Principum, Julii Casserii, Placentini puta, Veslingii, Bartholini, Diemmerbroccii, aliorumque consentaneâ relatione, sensuali experientiæ innixâ, pariter liquidum sit, Musculos, in Principiorum Respirationis Sciagraphia, sub efficienter hanc functionem causantium titulo descriptos, esse (Diaphragmate excepto) alterâ sui extremitate dictis

ctis partibus immobilioribus, altera verò Thoracis compagi, vel immediatè, vel mediatè affixos: Ergo concludo, eosdem pectus in Respiratione, vel sursum, vel deorsum, partim movere, partim, & quidem auctâ Inspirandi Exspirandique necessitate, movere posse. Notet autem B. L. me hic saltem de motu sursum deorsumvè fiente loqui, hic enim motus proximè & primariò à solis musculis dependet. Nam quod Thorax in Inspiratione, præter motum sursum, simul etiam extrorsum: in Exspiratione verò, præter motum deorsum, simul & introrsum, moveatur, id Musculis per accidens solummodo ac secundariò imputandum, quippe quod propriè ab ipsâ costarum structurâ mechanicâ, situ, & connexione provenit, uti ex superioribus liquet.

§. 5. Immediatè itaque Thoracem pro Inspiratione elevant Musculi Serrati Postici superiores & inferiores, Levatores costarum Stenonis & Cervicales descendentes Diemmerbrocii. Oriuntur enim omnes à vertebris, respectu costarum sustollendarum superiori loco sitis, & descendunt in costas singulas, hisque tendinibus suis inseruntur, unde non possunt non costas partesque adunitas sursum trahere. Mediantibus autem Scapulis, ad tollendum, pro Inspiratione intensiori, Thoracem, Musculos Levatores seu Patientiæ & Rhomboidæos operam suam conferre posse, probabile est, quia oriuntur à colli & superioribus dorsi vertebris, ac paulisper descendendo Scapulis, Dorso affixis, inseruntur. Accedit, quod in Asthmaticis & moribundis extremo conatu spiritum haurire adnitentibus Scapulæ quàm maximè eleventur. Quod ipsum etiam in sanis alta suspiria ducentibus, nec non in patibuli candidatis, Aëra jamjam ultimato reddendum trahentibus, observare licet. In Exspiratione autem, eâque naturali ac moderatâ, unicum saltem Musculorum par, scientissimo Naturæ Autoris consilio, agit; Sacrolumbi videlicet, ab Osse Sacro & lumborum spinis, eodem cum dorsi longissimo musculo Principio exorti, ascendendo autem ab illo deflectentes & singulis costis pinnis suis inserti. Nec enim opus erat ad liberam hanc Exspirationem pluribus musculis, cum ex indole rerum naturalium gravia cuncta, qualis etiam est tota Thoracis sublati moles cum omnibus partibus annexis, vel spontè deorsum relabantur. Industrium interim Schwammerdammium miror, quomodo tantoperè labi, ac contra Anatomicorum Principia non tantùm, sed & sanam rationem sensuum testimonio fulcitam tam insigniter impingere potuerit; Musculo sacrolumbo contrarias prorsus actiones assignando: Scilicet tam Inspirando thoracem elevare, quàm Exspirando deprimere ac coarctare; cum ἀδύνατον prorsus sit, quod unus idemque numero musculus immutatis situ, nexu, contractionisque modo, diversas planè ac oppositas actiones celebrari possit, scilicet nunc sursum, nunc deorsum trahendò. In auctâ denique quâcunque Exspiratione Musculi Abdominis recti atque obliqui concurrunt, utpore ab Osse Pubis & Ilio, vertebrisque lumborum oriundi, ac parti Thoracis inferiori affixi: quorum Actio insuper & ipso sensu accuratè scrutanti nota dest.

§. 6. Intercostales tum internos tum externos quod attinet musculos, novi equidem, illos omnium ferè Autorum Anatomicorum pariter ac Medicorum, unanimi consensu, costas attollere inferioresque superioribus adducere debere. Nam (uti quidem vult Mayowius) superiores costæ magis fixæ sunt inferioribus. In diversas quidem hac etiam in parte abeunt opiniones, Alii enim externos ad Inspirationem, nullos verò eorum ad Exspirationem facere contendunt, quibus Diemmerbroccius contrarius. Quæ cuncta tamen cum non tantum ab illis non probentur, sed nec ullâ probabilitate gaudeant, simpliciter nego; I. Quia respirando nullam in illis contractionem sentio, quod utique vi prioris nostri Axiomatis fieri deberet: II. Quia costæ neque inferiores, neque superiores, sibi invicem, neque his illæ adducuntur, ita, ut spatium inter ipsas imminuatur Inspirando; Exspirando autem rursus ad pristinam distantiam redeant, quod itidem necessariò ad sensum mihi multoties experienti patere debuisset, præsertim in corpore, quale mihi concessit natura, neutiquam obeso: III. Quia costæ omnes ab aliis modò enarratis Musculis moventur, idque simul, eodemque tum temporis puncto, tum mobilitatis gradu: Intercostales itaque nec non subclavios musculos costis, parietum instar, ad complenda interstitia intercostalia, pectusque integrandum, ac costas connectendas, intertextos esse, probabiliter concludo, quo munere Triangulares etiam, cum pro intercostalium portionibus cum Marchetto haberi queant, fungi, rationi consentaneum est.

CAPUT V.

Genuium Diaphragmatis in Respiratione Motum, hujusque Causas penitius discussas exhibet.

§. 1.

POstquam itaque Thoracis structuram atque motum, huncque efficientes Musculos

sculos respiratorios lustravimus, quidnam Diaphragma in Respiratione conferat, proximè dispiciendum sese offert. De istius proinde structurâ, situ, ac nexu cum vicinis partibus, hincque emergente motus possibilitate notandum: claudere id ipsum ab inferâ parte Thoracis cavitatem, cæteroquin apertam, non quidem situ exactè transverso, ita, ut cum spinâ per angulos rectos committatur, ac cum plano terræ horizontali lineâ parallelâ feratur; sed obliquo penitus, anguloque inferius multò obtusiori, quam est superior Thoracem versus spectans. Ab anteriori enim pectoris parte per costarum circumferentiam arctissimè adhærens, declivi ac obliquâ paulatenus lineâ descendit ad lumborum vertebras; [nisi quod in medio gibbosum quodammodò fiat versus pectoris antrum] quibus, intermediis lumborum musculis, per carnosa sua appendicula bina affigitur, sicque declivius evadit, quo magis ad posteriora approximaverit. Nec minus tum notatu, tum mentis libratione dignum est, Diaphragma in tali situ declivi, quem imprimis ratione circumferentiæ observat, insuper versus centralem suam medietatem sensim globosum, ut jam innuimus, non nihil, atque convexum esse versus superiora; hincque concavum, facie quâ spectat Abdomen; adeoque non planum æqualis superficiei, sed in tumorem elatum, parte quâ respicit pectus; sinuosum verò, quâ Abdominis viscera tangit, referre dissepimentum atque parietem. Ab hac siquidem gibbosâ Septi transversi structurâ, situque declivi, præcipua ejusdem in bipartito Respirationis Actu pendere phænomena, mox innotescet.

§. 2. Hisce de Diaphragmate prælibatis, inoffenso pede ad ipsius, quem in Respiratione edit, præcipuè tamen patitur Motum progredior. Ubi in primo statim limine, quod dicam Diaphragma ad Respirationem, inspirantem præprimis, magis patiendo quam agendo conferre, quos à permultis seculis huc usque tulit ætas, medicos pariter ac Philosophos offendi prævideo, qui omnes uno ore Septum transversum primariò efficientem, imò secundum plurimos, in naturali ac liberâ Respiratione per se & solum sufficientem Respirationis Musculum venerantur, unico forsan Johanne Baptista Lambzwerdio in suâ Respirationis Schwammerdammianæ Exspiratione, excepto, per quem & ego, quod hac in parte quodammodo, nam non penitus in puncto de Diaphragmatis motu cum illo facio, profecerim, ingenue fateor, haud immemor Pliniani effati, benignum scilicet esse, & plenum ingenui pudoris, fateri, per quos profeceris. Rationes quidem, quas affert Lambzwerdius nullatenus me movent pro exautorando Diaphragmate, Efficientisque principalis in Respirationis negotio munere privando; cum contra eos potissimùm directæ videantur, qui Thoracem à Diaphragmate primario in Respiratione moveri asserunt; cui inconsideratæ opinioni Anatomicorum ac Medicorum paucissimi (quantum quidem hactenus ex eorundem evolutione mihi constat) favere videntur, nisi quod Clariss. Bartholinus de Motu & Substantia *Pulm. sect.* 4. *scribat*: ***Diaphragma musculum Thoracis primarium esse, eoque vulnerato Thoracem concidere, quo concidente Respirationem cessare.*** Hinc denique concludit, ***in liberâ Respiratione Thoracem primariò moveri à Diaphragmate, & à Thorace pulmones.*** Cæterorum enim plerumque fert opinio, Diaphragma eatenus saltem primarium Respirationis musculum esse, quatenus sui, musculorum omnium ritu factâ contractione, Inspirationis tempore, Thoracis cavitatem auget; remissione verò rursus imminuit: non verò Thoracem ab illo moveri. Quamquam haud ignorem ingentes adhuc inter ipsos vigere lites, an scilicet Septum in Inspiratione, an verò, in exspiratione versus Abdomen descendat; Quas tamen in subsequentibus ex nostrâ hypothesi optimè dissolvi confidimus.

§. 3. Enim verò accuratam structuram, situm, ac nexum diaphragmatis atque Thoracis, à Lambzwerdio omnium exactissimè, circini evidentiâ delineata, si cum experimentis quibusdam hanc in rem facientibus liberè, ac sine præconceptæ opinionis labe perpendam, menteque sedulo volvam, non possum non audacter animi sensa ingenuis arbitris exponendo dicere: Diaphragma videri panniculum quendam nerveo-musculosum, ventrem inferiorem à medio dissepientem, Respirationis si spectes Actum, præter aliqualem contractionem propriam, præcipuè passivum, nec Musculi primariò respirantis (uti hactenus ab omnibus ferè creditum) vices gerere; moveri autem in Inspiratione partim carnosarum peripheriæ suæ fibrarum conspicuâ, & (peculiari encheiresi canem ad duas ferè horas absque convulsivo aut alio jactationis in corpore motu in vita, respiratione, & pulsu, servando) cuivis à me demonstrabili contractione, abbreviatione, ac duriusculâ tensione, globositatem ipsius deorsantrorsum protrahendo explanatiorem reddente; partim verò, & quidem præprimis, eodemque momento à musculis Inspiratoriis suprà enumeratis, costarum interventu ac ope, sursextrorsum in circumferentiâ, hinc & consequenter in centrali parte paulisper deorsantrorsum, gibbere scilicet

scilicet plus explanato; unde etiam Mediastinum, cum annexo Pericardio ac Pulmonibus aliquantilla tensione motuve tentatur, nec non Abdominis viscera (hepar præprimis, ventriculus, intestinum colon & lien) deorsantrorsum, licet vix ultra calami anserini, crassitiem, propelluntur. Ex quo immixto Diaphragmatis motu spatii Thoracis concavi capacitas necessariò increscit, sicque aëri [ubicunque loca aliis corporibus non obsita occupare nunquam non gestienti] copiam facit, pulmonum diductilia ac sinuosa membranacea antra subeundi eosdemque obsequio promptissimos explicandi & expandendi. In Exspiratione è converso, costis, ob remittentes musculos, deors-introrsum tendentibus nec non Diaphragmatis fibris à tensione contractioneque cessantibus, illius itidem circumferentia rursus deors-introrsum; centrum verò ejusdem sursum ad pristinam globosamque convexitatem, simulque retrorsum, partim à Mediastino è pauxillâ tensione sese restituente; partim à visceribus Abdominis relabentibus promotum, tendit; adeoque in totius Respirationis serie, præter modicam contractionem, præcipuè raptum costarum pressuramque Abdominis viscerum patiendo confert, iisque partibus obsequium præstat; nec ullatenus, ut multi, iique non infimæ notæ Autores volunt, immoto Thorace, solùm respirare potest.

§. 4. Nec obstat tantorum virorum aliter sentientium ac Diaphragmati in Respirationis officio primas deferentium tantus numerus, tantaque autoritas, quippe qui, ut cum Seneca loquar *nulli eorum me mancipavi, nullius nomen fero; multum sanè, (fateor) magnorum virorum judiciis tribuo, aliquid tamen & meo vendico. Imò ipse* Galenus, scriptor post Hippocratem in Medicina vetustissimus, maximæque apud Antiquarios authoritatis, *Sect. 5. Commentar. 1. in Hippocr. de humor.* haud obscure mihi patrocinatur; in Medicina, inquiens, non est par, priscis [addo ego; & Neotericis, nisi Rationum & Experientiæ illorum pondera id suadeant] *fidem simpliciter adhibere, ut si quid illi dixerint, statim credamus, sed potiùs Experientiâ & Ratione, verumne illud sit, an falsum, perpendendum est: quod qui non faciunt, næ illi vehementer errant, & in errorem alios inducunt.* Rationes autem & argumenta Lambzwerdii, cum, uti dixi, non tam pro adstruendâ haccce doctrinâ, quàm ad diruendam eorum opinionem, qui Thoracem à Diaphragmate moveri sustinent, militare constet; æquum erit, ut præmemoratam, de adimendo Diaphragmati in Respirationis munere primatu, ac passivâ potissimum adstruendâ ejus sorte, hypothesin, ne precariò hæc attulisse videamur, argumentorum robore muniamus, explicatioremque reddamus ipsi.

§. 5. Primò itaque Visu ac Tactu, tanquam Criteriorum in Philosophiâ hujusque genuina prole Medicina, certissimis, cuilibet accuratè attendenti planum fit, costas surs-extrorsum Inspirando, & contrà deors-introrsum exspirando moveri. Prætereà motus costarum extrorsum etiam probatur experimento, quo pectus, omni Aëre efflato, fasciâ commensuratum in Inspiratione, intensiori præsertim, manifestè amplius fieri fascia prolongata, rursus mensurando docet; quod & præter αὐτοψίαν affirmat Bartholinus *de Mot. & Subst. Pulm. sect.* 2. idemque magni ingenii Vir Helmontius *Tr. Cath. Delir.* Hinc sequitur infallibiliter: quicquid costis undique per totam earum concavam circumferentiam est affixum, illud, si structura præsertim ac situs conspirent, eundem cum costis motum subire: atqui Diaphragma, per totam costarum circumferentiam, Peripheriæ suæ extrema ora, costis est firmiter annexum, & prætereà, tum situs, tum structuræ respectu, ad parem cum costis motum subeundum, aptissimum; Ergo. Major omni exceptione erit major. Minorem probo per partes; prior liquet sensu; posterior minoris pars patet 1. quia Diaphragma est corpus sequax & diductile. 2. quia non est in planitiem extensum, sed in medio globosum ac fornicatum, unde si peripheriæ puncta extrema, præsertim anteriora & lateralia, costis surs-extrorsum movendis affixa, per istas dicto modo motas, sursum ac insimul quaquaversum à medio extrorsum abducantur & protendantur: necessario pars media globosa fit plana & aliquatenus descendit. Hinc consequenter contenta Abdominis Diaghragmati contigua non tantum deorsum, sed & simul antrorsum propelluntur, quia scilicet septum cum superficie horizontis nostri non est parallelum, sed situ declivi versus posteriora, lumborum vertebras puta, fertur. Unde, si ex gibbositate in planitiem extenditur, necessariò etiam antrorsum protuberat. Confirmatur idipsum exspirandi difficultate ob ventriculum plus æquo alimentis aggravatum, aut viscerum Abdominis præternaturales tumores, aliaque Diaphragmatis concavo annata impedimenta exoriente. Tale quid de Steatomate carnosæ Diaphragmatis parti adnato insignemque Dyspnœam creante ex Veslingii *Syntagm. Anat.* refert Charleton *Oecon. Animal. p.* 159. Insignissimus Kerkringius in egregio suo Spicilegio Anatomico *Observat.* 89. patiter recitat exemplum auctæ paulatim respirandi Difficultatis, ac denique nulla

nullâ præcedente tussi, aliisve pectoralibus Symptomatis, mortem inferentis, oriundæ ex corpore cavo, crassâ tunicâ donato, Diaphragmatis concavæ faciei accreto, nec non (horrendum dictu!) quadraginta circiter aquæ insipidæ ac fœtidæ uncias asservante. Præmemoratus autem Diaphragmatis inspirando deors-antrorsum fiens motus adeò exiguus est, ut Abdomen exinde vix ultra calami anserini crassitiem (uti supra experimento notavimus) sub Thorace protuberare conspiciatur; cujus ratio hæc est, quia Diaphragma non solum versus omnia peripheriæ suæ puncta quaquàversum à costis motis extenditur: sed & simul, in omnibus ejusdem peripheriæ punctis marginalibus, sursum ab iisdem costis sublatis, sustollitur, sicque centro ejus propter extensionem à costis motis, & propriâ quadantenus Contractione, factam, deorsum ad planitiem moto, ora ejusdem Septi marginalis, contrario motu, ab iisdem costis, præter extensionem quaqua versum extrorsum factam, simul sursum fertur, atque hac ratione centri descensum, ac per consequens abdominis protuberantiam, imminuit, exilioremque reddit. In explorando autem Abdominis, ab Inspiratione facto, tumore cautissimi simus oportet; Musculi enim Abdominis ad quemcunque corporis motum promptissimè concurrunt, agendo intumescunt, ac protuberantiam ex Inspiratione alias oriundam mentiuntur. In Exspiratione posteà naturali ac moderatâ viscera abdominis non propelluntur ab hujus musculis, Diaphragma sursum retrudendo; sed propriâ mole Abdominis contenta septum versus relabuntur, cum non simpliciter deorsum, sed & simul antrorsum submota fuerint, unde si gravium ritu reclinent rursus, nil mirum. In auctâ verò Exspiratione quacunque, etiam in solâ loquelâ, Abdominis musculi utique concurrunt, licet non tam Abdominis contenta versus Diaphragma compellendo, illudque ulteriùs thoracis cavo intrudendo, quàm costas cum Sterno deorsum trahendo, sicque thoracem ac consequenter pulmones coarctando, utpote quod sensus sedulâ curâ intuentem docet. Hinc sequitur, quò magis costæ ac Sternon per musculos abdominis detrahantur os Pubis versus, eò minus Diaphragma sursum per viscera abdominis compelli posse, cum in totâ circumferentiâ costis sit affixum, ac consequenter Thoracis cavo non ultra, quam costæ id permittunt, impelli poterit.

§. 6. Ulterius, ac quidem secundò, thesin nostram de passivo Diaphragmatis obsequio stabilire pergo, ducto à membranosis quorundam animalium Septis argumento. *Aves*, inquit Thrustonius *Diatrib. de Respirat. p.* 121. *respirant ope Diaphragmatis, non quidem carnosi, sed membranosi.* Universus præterea ranarum grex non nisi pellucidam pro Diaphragmate monstrat membranulam albescentem ac tenuissimam, quod vel centies repetita experimenta me docuerunt, ut plura omittam. His sanè, nisi præjudiciis captus, musculi primariò Respirationem in hisce animantibus efficientis officium assignare non poteris, quin potiùs veritati litando mecum concludas membranosa hæcce septa passiva solummodo moveri, cum tamen aves ranæque multo strepitu ceu Respirationis effectu, coaxantes non minus felicissimè respirent. Imo in ipsis canibus Diaphragma non admodum robustum & crassam ferè membranam carnosam saltem refert; Hæc itaque ut in homine quadantenus valeant, quid vetat.

§. 7. Tertium porrò argumentum ex Diaphragmatis totali in vivo homine absentia depromo. Cum priora duo passivum septi obsequium in functione hâc potissimum conferre monstrent, hoc tandem Primatum ipsius impugnabo, ostensurus, quod, licet septum fibrarum suarum contractoria abbreviatione quodammodò in Inspiratione, ceu digniori atque secundum excellentiam dicto Respiratu, Cavo thoracis augendo subserviat, neutiquam tamen primarii, minimè autem juxta nonnullos, per se solum sufficientis seu musculi seu organi respiratorii dignitate ac titulo jure affici queat, sed potiùs thoraci hanc prærogativam concedere cogatur; idque hunc in modum: Si Diaphragma, vitâ nihilominus per aliquot annos superstite, planè abesse potuit, utique non erit Respirationis, pari quippe cùm vita fere passu ambulantis, primarius Musculus: sed prius est verissimum; E. & posterius. Refert namque (ut antecedens demonstrem) ex testimonio D. de Goyer, D. Wassenaer, & duorum triumve Chirurgorum Diemmerbroeccius *Anat. p.* 122. puellum quendam 7. Annos supervixisse Diaphragmate penitus destitutum. Et quamvis in vita asthmaticus levi de causa frequenter validéque tussiverit, id tamen aliis conformationis vitiis ibidem recensitis meritò imputandum, nec argumento meo ullatenus officit, quin potius firmius idipsum reddat, quia tussis omnis, multò magis valida frequensque, sit aucta plurimum atque intensior Respirationis actio, quam tamen in hoc puello absque ulla septi ope contigisse palam est. Pro Thorace denique contra Diaphragmatis primas quartò & ultimò ex ipso interno ac proximo Respirationis fine (Pulmonum liberiorem Diastolen innuo) sic argumentor: Quæcunque partes suo, dum Respirando moventur ac dilatantur, ambitu ma-

tu majus capaciusque Aëri, pulmones eò tumidius inflandi, spatium concedunt, illæ certè majorem vehementiusque expetitam, adeoque & potiorem digniorem que pro Respiratione operam opemve conferunt, quam aliæ minorem capacitatem procurantes: Atqui subsumo de Thorace &c. proboque primo Majorem Consequentiarum legitimo nexu ex Cap. X. huc mutuando, quem ibidem plenius probatum dedi, nimirum; Principalissimum functionis respirantis Usum esse, ut sanguis Peridromus imperturbato itinere per pulmonum vasa procedat; id autem postulat, ut dicta pneumonica vasa succo pererranti liberè pateant; Hoc rursus requirit, ut pulmonum vesiculosa moles illa cæteroquin subsidentia sua comprimens ab Aëris expansione submoveatur: id autem ex Aëris inferius explicando asserendoque Motu aut Indole fieri nequit, nisi spatium in pectore debitum per pulmonum Diastole ab Aëre illabente causanda præsto sit: sed hoc ipsum optimè tandem, multoque meliùs, capacius, laxiùs suâ comparat Diastole Thorax, quam Diaphragma, quod vel pueri ex ambitu illius multò ampliori ipsos sensus feriente (en habes quoque secundò stabilimentum Minoris!) inhæsitanter cernere poterunt. Fusiùs itaque hucusque dicta de Diaphragmatis in Inspiratione præprimis motu, in pauca quædam notabilia ita constringo: 1. Motum Diaphragmatis non adeò magnum validumque esse, ut thoracis operâ insignius quid in Respiratione naturali ac libera ad spatium pectoris valdoperè augendum conferre queat. 2. Moveri tamen sat manifestè, fierique ex globoso planius, nunquam verò penitùs explanari: 3. Motum autem hunc à duabus differentibus causis oriri, utut ad eundem scopum colliment & ille, & hæ; quarum altera est propria atque ex intrinseco Agente orta, fibrarum carnosarum à centro ejus membraneo ad musculosam peripheriam tendentium costisque circumcirca adnatarum contractio, ita ut in Systole ipsius cum thoracis pulmonumque Diastole isochronicâ fibræ hæ colligantur, indurescant, tumeant, abbrevienturque (ad auricularis transversi circiter mensuram in cane) hic & globositatem ipsius centralem nerveam paulisper deorsum trahant, atque hoc pacto cavitati pectoris aliquale incrementum afferant; quod ad sensum, ut suprà innui, peculiari modo canem tractando, demonstrare possum, adeò ut nec querelis, quas de difficultate & obscuritate Septi motum investigandi fundunt Lambzwerdius aliique, nec frustraneo, reque indecisâ permanente discessu, quem Clariss. Plempio cum sociis suis Diaphragmatis motum perscrutaturis contigisse constat, ullatenus opus sit: altera verò est Thorax ritu superiùs exposito amplificatus, simul Septum, propter figuram ejus, situm & nexum, diducens, ac quodammodo explanans: attamen 4. hinc haud quaquam sequi, esse Diaphragma Primarium, multò minus autem per se tantùm sufficientem Respirationis Musculum, utpote quod de Thorace potius optimo jure prædicari potest ob rationes allatas: Tandem 5. sub Exspirationis tempore Septum, relatis quippe fibris propriis, nec non thorace rursus constricto ad majorem globositatem pristinamque convexitatem præcordia versus redire. Notanter autem dico Majorem; nam in Inspirationis actu neutiquam omnem, sed tantùm aliqualem globositatem amittit, ac aliquatenus depressius evadit, adque planitiem accedit propiùs; nunquam verò penitùs explanatur, unde & non adeò insignem opem ad spatii pectoris concavi amplitudinem augendam contribuere potest.

§. 8. Jam denique ut insigniora quædam nobis apparenter adversantia, obstacula summoveamus, necessitas monet. Apparenter dico, cùm reverà nos non feriant, sicuti circumspectè pensitanti ex dicendis mox patebit. Primùm eorum subministrat experimentum Lowerii *in Act. Philos. Anglic. Edit. Lips. p.* 441. *& à* Thrustonio *l. c.* itidem propositum. Putat enim Lowerius, probari optimè posse Diaphragma esse præcipuum respirationis organum, nervos ejus in utroque latere juxta Pericardium decurrentes dissecando, utpote à quibus motum ejus fieri supponit. Operatio autem ipsius sic se habet: Primò alterum latus aperit vulnere unius digiti longitudinem longo. Deinde immittit digitum nervumque ad vulneris os protrahendo dissecat, atque sic canem dimittit. Eundem processum etiam in altero latere servat. Hinc duos notabiles effectus sequi scribit, 1. enim in hoc cane, præsertim si illum post sectionem agitaveris, admodum anheloso, inspirando abdomen contrahitur in tenuem longitudinem; exspirando verò tumescit rursus; utrumque hoc sanorum respirationi est contrarium: 2. Costæ in hoc casu solito ampliùs in extremam ac possibilem distantiam dilatantur. Quod fieri constet Autor ex necessitate naturæ, defectum motus Diaphragmatis, propter nervos dissectos ingruentem, majori costarum dilatatione supplere intentis. Sed condonet mihi Vir Doctissimus, in experimentando fortassis, quàm circumspectè concludendo felicior, si ipsi fallaciam non causæ pro causâ in præsenti negotio monstraverim; nimirùm commemoratos binos effectus non agnoscere pro causa immediata ac genui-

genuinâ nervorum dissectionem, sed potiùs aëris per vulnera utriusque lateris irruentis in pectoris concavo præsentiam, pulmonum debitam inspirationis expansionem imminuentem. Sicuti etiam ejusmodi promptam aëris aperto pectore irruptionem notat perspicacissimi ac candidi ingenii Vir Doctissimus Gassendus *in Append. de Pulsu & Respir.* commemorans, candelam à Chirurgo negligentius admotam, in vulnus thoracis ab aëre illabi conante fuisse adactum. Primum enim effectum, quod attinet, videmus in quavis intensissimâ Inspiratione Abdomen etiam in sanis, post aliquam intumescentiam liberæ Respirationi propriam, attenuari ac in tenuem longitudinem, uti loquitur Autor, contrahi. Quòd autem in hoc cane fiat hujusmodi ad extremum aucta inspiratio, secundus effectus liquidò testatur, per costarum ad possibilem distantiam elevationem. Causa autem intensissimæ hujus Inspirationis non est nervorum dissectio, hincque motus Diaphragmatis privatio: sed pulmonum requisitæ, ab aëre, per tracheam illabente, oriundæ, insufflationis denegatio: Denegationis autem hujus causa est spatii, pro pulmonum expansione in pectore requisiti, imminutio: hujus rursus causa est aëris per vulnera, digiti longitudinem æquantia, irruptio in thoracis cavitatem. Hinc etiam in Exspiratione canis abdomen tumescit, quatenus scilicet per thoracis subsidentiam aër illapsus quaquaversùm, hinc & consequenter Diaphragma & Abdomen versus propellitur, atque hâc ratione Diaphragmatis interventu abdominis extumescentiam suscitat. Vulneris siquidem anteà per digiti intrusionem patuli libera deinceps concidendo aërem, non pari, quâ admiserant, promptitudine, exire sinunt; quod & ex vivisectionum αὐτοψίᾳ experimentis certò sibi constare asserit ingeniosus Mayowius *Tr. suorum Part.* 2. *p.* 87. Cætera quæ Lowerus de eorum anhelosorum cum prædictis canibus similitudine addit, propriè huc non spectant, cum ipse ibidem fateatur, occurrere in ejusmodi equorum asthmaticorum pulmonibus manifesta vitia.

§. 9. Alterum obstaculum suppeditare videtur Pecquetti experimentum à Bartholino *p.* 341. *in Anatomiâ Nova* adductum. Omnibus nimirùm thoracis & abdominis musculis penitùs abscissis, exceptis intercostalibus & Diaphragmate, animal nihilominùs respirare. Sed vellem Pecquettus specialiùs commemorasset, Thoracis, quos absciderit musculos, quippe in quorum numero non omnes conveniunt. Imò non obstante musculorum thoracis dissectione, animal optimè respirare poterit, modò (uti ex suprà deductis liquet) serrati Postici superiores & inferiores, Levatores costarum Stenonis & cervicales descendentes Diemmerbroccii fuerint salvi; hi enim propriè & efficienter præcipuam respirationis partem, Inspirationem puta, absolvunt, costasque sursum extrorsum ducendo thoracem distendunt. Hæc pro enervandis, quas ex Loweri ac Pecquetti experimentis nectere quis posset, conclusionibus.

§. 10. Dixi porrò superiùs, ubi, quas ex mente nostra in Respiratione Diaphragma habeat partes, explicui, Mediastinum, hinc & partes annexas, inspirando aliquantillâ tensione affici atque moveri. Quod pariter, ne gratis dixisse videar, experientiâ probo: Sublato nimirùm Sterno, per cartilaginum dissectionem, videbis, motu Diaphragmatis simul tendi atque moveri Mediastinum cum adhærente Pericardio & pulmonibus; qui quidem pulmonum motus multis Viris doctis suppeditavit hactenus argumentum, infirmum equidem, pro demonstranda pulmonum in Respiratione activitate, cùm tamen in hoc casu pulmones neutiquam Expansionis & coarctationis Motum Respiratorium subeant; sed solummodò Mediastini adminiculo à Diaphragmate & costis per musculos respiratorios moveantur sursum caput versus ac deorsum, idque motu nullius ferè, respectu alterius illius momenti; imò planè contrario alteri. Hic enim amplificato pectore attenuantur pulmones à tensione Mediastino & Diaphragmate mediantibus facta, & vice versá. In alterô verò & ordinario Inspirationis motu, amplificato Thorace simul etiam expanduntur pulmones, & contrà, quamvis Thoracis dilatationem nullatenus pro immediata pulmonum expansionis causâ agnoscam, veluti infrà contra Clariss. Dn. Bartholinum & Sylvium firmissimè demonstrabo. Accedunt experimenta hisce parallela ex Bartholino *Anat. Reform. p.* 284. & Charletono *Oecon. Animal. p.* 158. Hic enim, *pulmones*, inquit, *diu & validè moventur*, *aperto Thorace*, *modò* (arrige aures) *Mediastinum à Diaphragmate non fuerit separatum.*

CAPUT VI.

Pulmonis Structuram atque Motum in Respiratione perscrutatur.

§. 1.

Dictis proindè nec non probatis de Diaphragmate, cæterisque ab internis principiis respirando motis, quæ dicenda atque probanda nobis incumbebant, rectâ ad irretitam Pulmonum tàm substantiam quàm motum progredimur. Et primò quidem substantiam eorum ex accuratiori Neotericorum sensu

sensu

sensu describemus. Notandum itaque sese offert, Pulmonum texturam, non, uti vulgò hactenus Medicorum atque Anatomicorum trita tulit sententia, carneam; sed præter vasa sanguiflua & asperæ arteriæ tubulos penitùs vesiculosam esse. Quod ipsum ex vetustissimi Coi monumentis doctè eruere studet Clariss. Bartholinus *Tr. de Pulm. Subst. & motu.* Hippocrates sanè divino ingenio Vir, & Adeptorum, judicante magno illo ex Igne Philosopho Helmontio, particeps, pleraque quasi per nebulam divinando vidisse, ac ruditer adumbrasse videtur, quæ scientiarum ferax hoc seculum ipsis sensibus palpanda sistit, ac in lucem protrahit. Scribit enim *Libr. de Principiis seu Carnibus text. 9. Version. & Edit. Linden. Cor ex humido, quod glutinosissimum erat, calefaciens citò exsiccavit veluti spumam, fecitque antrosum, & venulas multas in ipso.* Quibus verbis tria tantum nominantur à venerando Sene Pulmonum Molem constituentia: Spuma scilicet, antra & venulæ, prætereaque nihil, nec non aliud parenchyma proprium carneumve. Pariter & post Coum notavit Cornelius ab Hogeland. *Oecon. Animal. p. 66.* pulmonum parenchyma ex tenuissimis pelliculis, parvas cavitates (quas poros nominari posse censet) efformantibus, constare. Hisce consona ferè sunt Plinii verba dicentis *Lib. 2. c. 37. Pulmo spongiosus inanibus cavus est.* Sed cuncta multò clariùs ex ipso naturæ fonte per experimenta sensu visus armato peracta hausit celeberrimus Malpighius. Is enim in binis suis ad Johannem Alphonsum Borellum datis, ac à Bartholino editis Epistolis notat: Universam Pulmonum molem vasis excurrentibus appensam, non carneam, sed aggregatum quid esse, ex levissimis & tenuissimis membranulis, quæ extensa & flatu sinuatæ infinitas pene vesiculas orbiculares & sinuosas efformant, veluti in apum favis alveolos ab extensa in parietes cera conspicimus; Hæ talem habent situm & connexionem, ut ex tracheâ in ipsas, mox ex una in alteram, patens sit aditus, & tandem desinant in continentem investientemque membranam: Quæ vesiculæ, sanguine ex vasis per aquam immissam elato, subalbidæ & ferè diaphanæ apparent; adeò, ut trachea, interior præsertim tunica, sensim in orbiculares has vesiculas cellulasque efformari ac terminari videatur: Ex vasis autem utriusque, arteriæ scilicet & venæ pulmonalis, exilissimis propaginibus annulatim & tortuosè immixtis ac confusè pertextis efformari quasi Rete quoddam mirabile undiquaque extensum, singulasque extuberantes vesiculas vinciens ac colligans, per quod, tanquam per vasorum Synanastomosin, sanguis tenuissimis rivulis fertur, neutiquam verò extravasatur: adeoque Rete illud non esse nerveum; sed ipsa vasa sanguifera.

§. 2. Hæc ex Malpighii utraque Epistola studiosiùs sic collecta volui, quò exinde notanter constaret 1. Pulmonum Molem esse substantiam promptissimè diductilem, rursusque plicabilem: 2. vesiculosas eorum cellulas esse ad recipiendum fluidum aliquod corpus sui extensione, mutuâque communicatione aptissimas: 3. Nullas fibras musculosas, multò minùs rubicundam musculorum compagem (sunt enim vesiculæ albidæ & ferè diaphanæ) in ipsis reperiri: 4. Fluidum illos intrans corpus non aliorsum, quam immediatè ex tracheâ in Pulmonum membranacea antra primariò labi; cùm hæc propagata quasi sint trachea: 5. Sanguinem licet non extravasetur, nihilominùs per subtilissimum vasorum Rete, ad omnes quippe vesiculas attextum, sua transpirare effluvia aquea cum exspirato aëre in conspectum venientia: 6. Rete illud non esse nerveum, multò minus fibrosum, sed ipsorum vasorum sanguifluorum mirabilem texturam. Imò licet Rete illud non tàm vasorum Synanastomosis, quàm ex filamentis nerveis exilissimis contextum credatur; attamen nec Inspirationi nec Exspirationi conferre deprehenditur. Non Inspirationi; Constrictio enim illius pulmonum dilatationi penitùs obesset; Non Exspirationi; cani quippe si celeri manu sternum auferas, tracheam à Larynge disseces, à musculis & cute separes, pulmones infles, ac illicò tracheam vinculo arctissimè constringas, ne unicum quidem in pulmonum superficie contractionis constrictionisque conatum ullumve vestigium attentis licet oculis observare poteris, quin potiùs pulmones æquè ac ipse thorax in continuá diastole, donec vinculum laxaveris, persistant, qui tamen levi digito aliquantum facillimè comprimi possunt, quod & à nervei Reticuli, si qua foret, constrictione, saltem inchoative fieri deberet. Omnibus his probè notatis, cum inspirando sensuum adminiculo doceamur, fluidam illam, quam aëra vocamus, nobis circumfusam Atmosphæram manifestè per os naresvè (quonam acta motore posthæc investigabimus) in Pulmonum cavernulas irruere; sequitur, eandem non posse non vesiculosam Pulmonum compagem dilatare ac in omnes cellularum recessus (inter se quippe communicantium) sese insinuare, sicque auctum illud pectoris spatium inspirando procreatum, mediantibus Pulmonibus occupare. Præter os naresque etiam, urgente necessitate, per aures, ductus à Tulpio *Observ. 35.* annotatos atque in os patulos trajiciendo, aër ingredi potest.

test. Forsan hûc respexit Alcmæon Crotoniates, qui, teste Aristotele, capros auribus spirare docuit. Aërem autem sub inspiratione illabentem Pulmones expandere sic probo: 1. quia alius locus non datur, quô se recipiat: 2. corporum autem penetratio ex naturæ legibus est impossibilis: 3. quia præterea nulla adest aërem condensandi, ac in se, ad minus spatium occupandum, cogendi causa efficiens: 4. quia experimentum, quo, pectore sub dilatatione aërisque ingressu pertuso, pulmones etiam per vulneris hiatum erumpere tentant, idem probat. Mane itaque ratum, aërem, cum pectore ad inspirandum dilatato, pulmones ingrediatur, ipsos necessario Thoracis concavitati coëxtendere. Exspirando autem, cùm pectoris spatium non nisi ab eodem sese rursus deorf-introrsum coarctante imminuatur; necessariò etiam aër ex pulmonibus complicabilibus ab eodem thorace simul exprimitur.

§. 3. Hæc omnia, cuicunque tùm veterum, tum modernorum, tam inutiles de Pulmonum Motu rixas agitantium, facillimè constare potuissent. Nec video, quonam argumento negligentiam atque hinc ortam supra hac re discordiam verisimiliter tueri valeant. Si quæstio foret; quam ob causam Aër inspirando Pulmones ingrediatur? forsitam patrocinium aliquod, licet infirmum, quærere possent, dicendo: defuisse sibi tàm clara de Aëris Natura & Motu experimenta, quibus Nobilissimus ac æternâ nominis memoriâ dignissimus Vir Otto de Gœricken, florentissimæ Magdeburgens. Reipublicæ Amplissimus Consul, hujusque vestigia legens ille naturæ Atlas, illustrissimus Boyleus, nec non ingeniosissimus Sinclarius orbem literatum hactenus bearunt. Jam verò, cùm sensu convincantur, imò ipsimet fateantur, 1. Thoracem inspirando fieri ampliorem: 2. aërem (quocunque demum motore, perinde hic est) inspirando, tracheam & pulmones ingredi: 3. Pulmones esse molles flexilesque, musculosis fibris ceu propriæ explicationis organis destitutos, sed potiùs tum expansioni tum constrictioni patiendæ aptissimos: ac denique 4. expandi sub Inspiratione; idcircò miror sanè tanta ingenia ex his præmissis talem conclusionem non elicuisse: Ergò necessariò aër irruens (à quacunque etiam potentia moveatur) sequaces pulmones expandit. Hoc enim si fecissent, ulteriùs negotium hoc rimantia ingenia fortassis ad miram ipsius aëris Naturam Motumque (de quorum exactiori Cognitione meritò ovant, æternasque præmemoratis pereximiis Philosophis nectunt laudes cuncti hujus seculi veritatis Sectatores) pervenissent. Sed imaginaria, quam posteà perstringemus, famosaque illa Vacui Fuga unicè in causa fuit, quò minùs Aërem pro efficienter expandente pulmones principio agnoverit. Hujus enim Vacui Fugæ ergo Pulmones Thoraci coëxpandi maluerunt, quos deinceps tanquam dilatatiores præexistentes Aër ingrederetur, quam hunc pro dilatante ipsorum causa venerari. Naturam enim non tàm è Natura, ut cum Doctissimo Morhofio Orat. de Studior. Intemperant. loquar, quàm è cerebri sui angustiis depromptam fastidiosis Commentariis magis intricârunt, quàm explicuerunt. Unde & tanta inter ipsos nata sunt dissidia, tantaque opinionum farrago, ut ingenuis, & solidam doctrinam, non verò putatitia Autorum figmenta avidè sitientibus, nauseam penitùs pariant, cùm tamen veritas sit una ac simplicissima.

§. 4. Hinc alii voluerunt, Pulmones ex se propriâque vi moveri. Inter quos Aristoteles, Averhoes, Sennertus, Horstius, Platerus, Burserus, Riolanus, &c. Willisius *ait, Pulmones primos motuum instinctus accipere per nervos, quibus tùm Diaphragma & motus thoracis succurrit.* Lambzwerdius tantâ inconstantiâ ac incertitudine, ex matre ignorantia oriundis, circumvagatur, ut recensitu indigna videatur ejus sententia. Sed his omnibus oppono 1. Pulmones thoracis integritate quocunque loco sublatâ, statim subsidere, nec amplius expandi aut coarctari, uti in Respirationis actibus contingit. Quod præter αὐτοψίαν experti sunt Highmorus *Disquisit. Anat.* Galenus *Fragm. de Thorac. Motu*, Bartholinus *Anat. novâ*, Deusingius *de Respir.* & Sylvius *Disp. Med.* 7. Videantur etiam hûc Theses nostræ de Diaphragmate: 2. Pulmones fibris & musculis prorsus carere, à quibus tamen omnis in corpore motus organicus dependet. Imò etiamsi fibris essent donati, uti pluribus visum est, ab iis tamen tantum abest, ut expandi possent, ut potiùs contrario motu constringerentur, uti id ipsum Vesicæ, Ventriculo, Intestinis &c. contingere observamus. Nec valet nervos Pulmoni datos objecisse; cùm nec Lieni in motus gratiam datos esse tàm copiosos arbitrandum; nec demonstratum sit hactenus, nervos nulli, nisi aut sentiendi, aut movendi officio, esse destinatos; nec adeò multi Pulmonibus concessi sunt nervi: 3. Nic. Fontanum *L. I. Resp. & Curat. Medic. pag.* 55. (quem citant Bartholinus *de Pulmon. Motu & Subst.* *atque illustrissimus* Boyleus *de Vi Aëris Elasticâ pag. m.* 423.) testari, puerum quatuor annorum vice pulmonum membranosam quandam vesicam ostendisse, quæ aëre reple-

repleta, & minutioribus vasis referta, ab ipsa Aspera Arteria originem duxit. Hùc quadrant exempla, de vesiculis pulmonum, aut pure stagnantibus, aut ore rejectis, à Zacuto, Foresto, Schenckio, aliisque annotata: 4. Animalia pellucidas vesiculas pro pulmonibus habentia, uti sunt Ranæ & serpentes: De his quippe M. Aur. Severinus *Zootom. Part.* 2. *c.* 1. prodidit, quòd Pulmonum loco fistulosas vesiculas oblongas, & sacculi ad instar fenestellis & complexibus distinctas gerant. Quæ cuncta pulmones non ex se, propriâque efficientiâ, sed passivè tantùm in Respiratione moveri clarè commonstrant. Quid autem Clarissimus Willisius per metaphoricos motuum primos instinctus per nervos allatos sibi velit, me liquidò non capere, ingenuè fateor. Si forsan Spiritus, uti videtur, intelligit, eos pro motu hîc non advehi exindè patet, quia nec Spiritus vecti, neque vectores eorum, nervi puta, unquam in corpore motum organicum tanquam proxima instrumenta causantur, nisi musculorum aut fibrarum musculosarum interventu: quorum tamen utroque pulmones destitui tum oculus inermis, tum armatus oculati Malpighii visus certò edocent. Vesicæ igitur ex se otiosæ & solo Aeris illapsu explicabili vesiculosæ pulmonum cellulæ optimo jure assimilantur.

§. 5. Alii concedunt, Pulmones moveri à corde. Inter quos Hoffmannus, Cæsalpinus; Maurocordatus, Dunus, aliique. Quibus oppono 1. Pulmonem & cordis motus non esse Isochronicos, imò ne quidem synchronicos: 2. Columbi experimentum, quô canem corde exsecto vulnereque obligato, currere, latrare, adeoque & respirare monstrat, refer. Bartholino de Pulm. subst. & motu. Imò & eodem notante *Anat. Reform. pag.* 232. Galenus victimas refert ad aras corde exsecto clamâsse; & Magnus Baconus Verulamius hominem, postquam cor esset avulsum & in carnificis manu, tria aut quatuor precum verba pronunciasse, testatur: 3. Injectum confertissimo impulsu liquorem in Arter. Pulmonalem Pulmones expansione Inspirationi propriâ neutiquam dilatare, quod ipsemet expertus scribo: 4. Morientes pulsu ferè penitùs extincto Respirationem nihilominùs celebrantes. Quod notat Gasp. de Los Reies *Elys. Camp. Quæst.* 32. Et ipse non ita diu in magno quodam attentè observavi Theologo, eoque, uti per totam officii annosam seriem, ita inprimis hâc mortis horâ verè Theologo. Tàm sonorâ quippe ac lætabundâ voce cantuque permagna, quæ intra Animæ suæ penetralia Divinus peragebat Spiritus, opera decantabat, tàmque indicibiles cœlestis gaudii prægustus ore ac gestu promebat, ut nullus eosdem tantâ, quâ spectabantur, vivacitate, calamus depingere valeat. Interim tamen forti, quem dixi, cantu ac voce nullatenùs obstante, per integrum ferè, mortem proximè antecurrens, semihorium vix pulsus ac ne vix quidem attentissimè mihi sæpius exploranti sese offerebat: 5. Quia cor, quantum sanguine à se impulso distendit, tantum & repleat, adeoque, si motus pulmonum inde oriretur, nullus aëri ingredienti daretur locus; quem tamen inspirando manifestè irruere notamus: Experientiâ tum propriâ tùm Clariss. Lugduni-Batavor. Professoris Sylvii demonstrari, Thorace aperto, etiamsi cordis adhuc aliquamdiu haud interruptus persistat motus, sanguinisque propulsio, pulmones tamen haud quaquam expandi ac dilatari, *Disp. Med.* 7. Adeòque & dictorum vigore cordi adimitur causæ efficienter pulmones respirando expandentis dignitas.

§. 6. Tandem & alii à motu thoracis, quòd pulmonum dependeat explicatio, arbitrantur. Quorum quidam hanc ob causam id fieri asserunt, ne thorace dilatato in ejus cavitate oriatur Vacuum, terribile istud, uti vulgo opinantur, & à quo tantoperè Naturam abhorrere sibi firmiter persuaserunt, monstrum. Ex horum censu sunt, Galenus, Laurentius, Plempius, Mercatus, Highmorus, Sebizius, Bartholinus, multique alii, plus asseclarum numeroso cœtu, quàm rerum ac rationum pondere stipati; imò tota ferè Circumambulonum caterva. Sed hisce posteà simul satisfiat, ubi Vacuum ejusque Fugam disquirendi, quantum quidem Theorematum nostrorum exiget necessitas, dabitur locus.

§. 7. Alio prætereà modo à thoracis motu pulmonum expansionem dependere volunt alii, scilicet à thoracis & Diaphragmatis motorum integritate. Hâc opinione omnium primus Respirationis negotium accumulâsse videtur prænominatus in Academiâ Lugduno-Batavâ Professor Celeberrimus ac meritissimus Fr. Sylvius. Is enim, postquam *Disp. Med.* 7. *Th.* 33. concluserat, pulmones ab aëre ipsos subeunte non expandi, rationem hanc afferendo *thes.* 32. quia scilicet læso thorace aut Diaphragmate, licet aëri per nares & fauces in asperam arteriam ingressus pateat, attamen pulmones non observantur expandi explicarique tandem *thes.* 40. sic argumentatur: *Quo posito ponitur, & sublato tollitur aliquis effectus, id omninò habendum pro efficiente illius effectûs causâ; Atqui positâ motorum thoracis & Diaphragmatis secundùm sui continuitatem integritate ponitur pulmonum expansio; sublata verò eadem illorum motorum per* *patu-*

patulum vulnus integritate, tollitur cessatque pulmonum expansio: Ergo thoracis & Diaphragmatis motorum secundùm sui continuitatem integritas pro efficiente causa expansionis pulmonum est habenda. Sed mitiùs ferant, obsecro beatos præclari istius Viri manes, ejusdemque vitali adhuc Aurâ vescentes Tuitores, si illum alteram de Aëre pulmones non expandente opinionem, non tantùm non destruxisse; sed nec suam de thoracis ac Diaphragmatis motorum integritate sat firmiter asseruisse palàm fecero. Primam, quam negat, quod attinet, *thes.* 32. & 33. propositam, notandum, plus esse in ejus conclusióne, quàm erat in præmissis. Sic enim ratiocinatur: Aëris, apertâ thoracis cavitate, in asperam arteriam ingressu patente, pulmones non expanduntur: Ergo nec ab eodem, ipsos in Respiratione naturali subeunte, salvâ thoracis cavitate expanduntur. Sed paucis respondeo, non valere Consequentiam à statu hoc præternaturali, in quo thorax est apertus, ad naturalem, in quo arctè est conclusus. Hic enim aëri solus pulmo duntaxat est attollendus; ibi verò si pulmonem expandere deberet, tota insimul vastissimi ponderis Atmosphæra pulmones circumstans ipsi quaquaversum esset loco dimovenda, quod ipsimet per se est impossibile, cum nullum principium qua tale in ipsum agere queat. Sic nec aër, pulmones si subiret, thorace aperto, se ipsum intermediis pulmonibus potest movere. Imò ipse Autor *thes.* 24. fatetur, Pulmones, simul ac aëri liber in thoracis cavitatem datur introitus, confestim subsidere, nec ampliùs, nisi vulnere obturato, explicari. Unde patet, non sublatam pectoris integritatem, sed aërem irruentem per vulnus esse proximam concidentiæ pulmonum causam; Quem proinde si idem aër pulmones subintrans horum interventu non dimoveat, hosque expandat, neutiquam concludendum, uti fecit Autor, Ergò nec pulmones, quà tales, aër in naturali Inspiratione subiens expandit. Nam ut aër constituatur efficiens expansionis pulmonum causa, nihil magis requiritur, quàm ut illos solos, remotis impedimentis circumstantibus, explicare ac sustollere valeat, utpote quod pro munere ac titulo isto ipsi assignando sufficit: non verò in hoc casu ab ipso exigi potest, ut pulmones expansurus simul vastam eos undique circumstantem atmosphæræ molem dimoveat. Satiùs proinde fuisset, si Clarissimus Autor potiùs in causam inquisivisset, cur aperto pectore aër non intret pulmones, quàm cur pulmones in hoc statu non expandantur, eâ enim detectâ pulmonum expansio facillimè explicari potest; præsertim cùm ipsemet fateatur *Th.* 25. pulmones per tubulum valde inflari posse. Unde concludere potuisset, aërem eorum vesiculas subeuntem esse principium aptissimum, easdem omnes, intimo etiam loco sitas, commodè explicandi; cum contra thoracis & Diaphragmatis motorum integritas, licet tanquam causa expandens supponatur, in externâ solummodò pulmonum superficie actionem suam perficere posse videatur.

§. 8. Ad propriam ejus opinionem ut porrò me conferam, dicendorum ordo monet. Ubi notandum, quod & per integram de Motûs pulmonum causis doctrinam dictum nullibi non volo, quæstionem hîc non esse de causis secundariis occasionalibus explicationis pulmonum; sed proximis tantùm atque immediatè efficientibus. Quibus prælibatis Argumenti ab Autore propositi Majorem non esse illimitabilem ac prorsus universalem apprimè advertendum. Illam proinde sic limito: Quo, tanquam causâ immediatè efficiente posito ac sublato ponitur ac tollitur effectus; id omninò pro efficiente illius effectûs causâ habendum. Hinc cadit minor Propositio. Nam Autor nusquam probat Diaphragmatis ac thoracis motorum positam aut sublatam integritatem esse causam immediatè pulmones aut expandentem aut concidentiam eorum causantem: sed saltem hoc experimenta ejus evincunt, eâ positâ aut sublatâ poni aut tolli pulmonum expansionem, quod concedo. Sine illa siquidem pulmones explicari nequeunt, cùm statim aër per vulnus irruat, eorumque expansionem impediat; nec tamen proxima est dilatationis pulmonum causa, sed potiùs sine qua non. Quomodo enim Diaphragma & Thorax pulmones extendere poterunt? cum non sint iisdem ullo modo affixa aut agglutinata, sed contigua duntaxat, idque solùm ob aërem pulmones subeundo expandentem; aliàs enim ne quidem pulmones thoraci ac diaphragmati contigui forent, quod patet, dum thorax & Diaphragma vulnere patulo pertunduntur, ubi pulmones multùm intra thoracis concavam superficiem subsident. Ut taceam Pulmones ab externo principio commodè per totam substantiam cavernulosam expandi non posse, cùm tamen in interioribus vesiculis expansio potissimùm requiratur. Hactenus de pulmonum Motu inspirando fieri solito. Exspiratio enim nullis difficultatibus est exposita, cùm in eadem à thorace rursus se coarctante pulmones comprimantur, atque eatenus Aër anteà illapsus ex iis expellatur. Non tamen penitùs aëre evacuantur pulmones exspirando, sed saltem, quousque thorax constringitur, nec ulteriùs. Adeò, ut semper aëre scateat pulmo, sive inspires, sive non, sicque thoracis concavæ superficiei conti-

contiguus servetur. Unde, si thorax hiante perforatur vulnere, prorsus denique subsident pulmones.

CAPUT VII.

Aeris, tanquam Respirationis Materiæ, Indolem ac Modum ex Neotericorum Experimentali Doctrinâ declarat, nec non fictam Vacui Fugam perstringit.

§. 1.

ELucidato itaque plurimam partem Pulmonum Motu atque Substantiâ, indicatoque Principio eosdem expandente, aëre scilicet, aucto Pectoris spatio, irruente, eosdemque simul concavæ Thoracis superficiei coextendente; Superest ex rerum concatenatarum necessitate, ut in Naturam Aëris Causasque, cur pulmones intret atque diducat, penitius inquiramus. Ubi priùs notabimus, aërem solùm esse veram & adæquatam Respirationis Materiam, idque præprimis saltem in confiniis globi Terr-aquei, ob certam aëris requisitam densitatis consistentiam. Nam in altissimis Peruanæ montibus, vulgò Periæcaca vocatis, præ quibus Alpes ipsas tanquam humiliores domus sibi fuisse visas ad altas turres comparatas, ait Acosta, se sociosque cùm transirent subitaneo & violento vomitionis impetu (non sine sanguine emisso) fuisse perculsos. Aër enim, inquit, ibi adeò subtilis atque immixtus est, ut cum respiratione hominis nullam proportionem habeat. Quod ex sequentibus magis elucescet, aërem scilicet quò altiùs pertingas, sese magis magisque Elateris ratione expandere, quia accrescente altitudine copia, ac consequenter ponderis pressura, imminuitur, adeòque liberiùs sese extendendi spatium datur, donec tandem tùm moles ejus, tùm Elater eò usque debilitentur, ut pulmonibus expandendis prorsus impar evadat. Pari ratione etiam, si à calore aër rarefit, id est in quantitate, eo in loco, ubi calor existit, diminuitur, Respirationi ineptus evadit, v.g. in balneis, locisque similibus æstuantibus. Sic enim refert Scaliger *Exerc.* 31. in Lusitanorum navigationibus nautas aliquot sub æquinoctiali penè animam efflasse, quanquam in medio Oceano, liberrimoque cœlo: ipsoque præsente Itali quidam in Lipsiæ Vaporariis Animæ Deliquium passi sunt. Quòd autem quidam ex Aristotele narrent, illos, qui Olympum ascendunt, vix vivere posse, nisi spongias secum portent humidas, quarum ope aërem ibi insugere possint, aliàs Respirationi præ tenuitate inutilem: id meritò cum Illustriss. Boyleo in dubium voco, cum nec ipse Boyleus Alpes transiens, nec Generosus Anglicus Scriptor in Ascensu suo ad summum montis Tenariffæ apicem, Olympo longè altiorem, (cujus meminit Illustriss. Boyleus *de Aëris Vi Elastica p. m.* 444.) nec Frœlichius in memorabili suo ascensu ad summum Hungariensis montis Carpathi vel ad prodigium elevati, mense Junio 1615. facto (qui Alpibus Italicis, Helveticis, ac Tyrolensibus altitudine longè præcellit) ullam ejusmodi difficultatis in Respiratione mentionem faciunt, qualem in Olympi summitate accidere ex Aristotele isti referunt. Nec ullâ probabilitate liquet, quomodo aqua spongiis contenta tàm subitò in halitum resolvi, sicque aërem densiorem ac pro respiratione aptiorem reddere possit. Quamvis enim aër aquam absumat, atque secum sub subtilissimarum atomorum formâ abripiat, attamen id non illicò, uti nunquam ferians respiratio exigit; sed horis atque diebus tandem fit. Prætereà aër rarissimus ille adhuc tardiùs aquam extenuabit, quàm propè terram, quia in quantitate paucior. Ingens insuper adhuc Postulatum esset, aquam, etiamsi in minimas particulas subtiliaretur, aëris vices in Respiratione gerere & posse & debere. Quemadmodum autem aër nimiùm rarefactus, sic & ab extraneis globi Terr-aquei fuliginibus atque halitibus nimiùm onustus Respirationi prorsus incommodus evadit, quod testantur Plumbi-fodinæ Devoniæ, aliaque antra subterranea atque cryptæ, in quibus operatores non semel extincti fuerunt æquè ac lampades ipsæ. Nec tamen venenosæ aporrhæarum qualitati cuidam (quamvis sæpè concurrere possit) quam effluviorum crassorum, aëremque specificâ gravitate longissimè superantium, hincque in eo subsidentium, illumque sursum exprimendo abigentium (uti ex Staticis liquet) quantitati nimiùm auctæ hujusmodi effectus annumerandi veniunt. In cellis siquidem turmatim assurgentibus musti fermentantis halitibus infarctis suffocatio præstò est, nisi candentium carbonum ope ori admotorum dissipentur, rariorque aër advocetur.

§. 2. His in antecessum notatis ad ipsam aëris Doctrinam accedimus Cùm autem densissimas, quibus nobilis hæcce Physices pars obvoluta torpuit hactenus, ignorantiæ tenebras fulgidissimo Experimentorum jubare mirum quantum dicusserit Nobilissimus Philosophus, ac, solius veritatis ardore calcar subdente, tot labores, totque sumptus expertus Vir Consularis Dominus Otto de Guericken *in Experimentis Magdeb. de Vacuo*: perque illum allectus, uti ipsemet fatetur Illustrissimus Boyleus, Anglicæ gentis Decus, ac Regiæ Societatis ibidem splendor, *in Experiment. Physico-Mechan. de* *Aëris*

Aeris Vi Elasticâ; quibus etiam qui subjungatur, dignus est doctissimus atque industrius Sinclarius *in Arte Nova & Magna Gravitatis & Levitatis*: idcircò, eorundem hypothesin, tàm irrefragabilibus experimentorum demonstrationibus firmatam sectando, potiora quædam doctrinæ de aëris Elatere ac Pondere, hincque resultante illius Motu, capita huc pro explicandâ Respirationis obscuritate plurimùm spectantia, mutuanda veniunt.

§. 3. Tenendum itaque 1. aërem, cùm sit materia sensibilis, multisque insuper globi Terr-aquei aporrhæis perfusa, corporum omnium lege, manifestâ ac positivâ gravitate, id est, tendentia ad globum Terr-aqueum, donari; Quicquid etiam in contrarium Scholæ Peripateticæ non tàm rerum naturalium experimentis, quàm præjudiciis cæcis utplurimùm instructæ, doceant. Constat enim experimentis vitreum ac rotundum vas 32. mensurarum capax fieri unciâ unâ & tertiâ propè unciæ parte leviùs, si aër exhaustus sit, quàm anteà dum erat aëre plenum. Ipsum hoc vas aëre evacuatum, si ille rursus immittatur, ad pristinum pondus redit. Præter jam memoratos celeberrimos Autores positivam aeris gravitatem confirmant insuper Bartholinus *de Pulm. Substant. & Motu*, Sanctorius *Comment. in I. Fen. Avicennæ* Casp. Ens *Thaumat. Mathem.* Ricciolus *Almagest. Nov.* Mersennus *in Phænom.* Casp. Schottus *in Mechan.* aliique. Imò tanta reperitur aeris globo Terr-aqueo perpendiculariter incumbentis gravitas, quanta foret aquæ 20. circiter ulnas Magdeburg. altæ, si loco aeris globo nostro circumstaret. Imò ipse Aristoteles aeris gravitatem experimento confirmat, dicens *Lib.* 4. *de Cœlo*: *Uter inflatus gravior est quàm compressus.* Hinc quomodo hujus Autoris sequaces aeri gravitatem denegare possint non video. Ex his sequitur primò, aerem omnia corpora suo pondere premere, omniaque loca seipso aut aliis corporibus vacua seu irruendo occupare, seu alia corpora fluida aptaque in illa impellere: Secundò, aerem inferiori loco ac propè terram sito esse graviorem superiori, sicque successivè fieri leviorem quo altior evaserit. Quia scilicet aer inferior plus aeris sibi rectà incumbentis gerit atque sustentat, qui cum altitudine increscente decrescit. Tenendum 2. aerem esse ejusmodi corpus fluidum ac flexile, quod in angustius spatium cogi potest, atque coarctatum rursus sese extendere nititur, actuque, ut & eatenus se quaquaversùm extendit, si, & quatenus, causa coarctans ac comprimens, tanquam extensionis obstaculum, tollitur. Unde & commode comparari potest spirulis parvis, vel lanæ, aut velleri vel denique optime plumis istis mollissimis in Dania usitatis, quas **Eiter**-vel **Otterdunen** ab avibus Islandicis **Eider** dictis, vocari scribunt Bartholinus *Cent.* 11. *Epist. Med.* 5. & Reiherus *Dissert. de aere c.* 4. *tres*, inquiens, *libræ talium plumarum in palmarem globum cogi possunt, quæ suæ expansioni relictæ culcitram vel stragulam quinque pedes longam & latam explent.* Hic aeris sese expandendi nisus dicitur Vis Elastica sive Elater; aut uti Reihero *Dissert. de aere c.* 3. placet, Vis Elastrica vel Elaterium. Tenendum 3. cum aër sit positive gravis, imo quò inferior eò gravior, aërem nostrum, quo degimus, esse necessario maximopere compressum ac coarctatum, ab aere per passus 6867. juxta Sinclarium *l. c. p.* 138. in altum exporrecto, sibique perpendiculariter incumbente, pressionemque superstantis Atmosphæræ aereæ fieri minorem, quo altius pertingas, hinc & aerem laxius se quaquaversum expandere, ob minus scilicet tum sibi innitens aeris pondus. Hinc in Experimento Paschalii Harpastum prope terram leviter admodum inflatum magis magisque intumescit, quo altius ad montis verticem portatur, ac in descensu rursus detumescit. Vid. Illustriss. Boyl. *Defens. contra Lanum.* Imo vesica paulisper inflata & in vitro rotundo collocata non tantum ad extremum intumescit, quando aer per Antliam pnevmaticam exhauritur, sed & tandem disrumpitur, quia aer circumstans aufertur, unde inclusus vesicæ aer spatium sese quaquaversum expandendi libertatemque acquirit. Tenendum 4. aerem non tantum per circumcingentis aeris ablationem, verum etiam à languidissimo tepore, hinc & aucto imprimis calore, minus aut magis expandi posse. Quod ipsemet expertus, vesicam ruditer inflatam ac vinculo constrictam, ad ignem detinendo vidi. Eatenus enim à Calore intumescebat, ut rupturam minaretur. Frigore autem rursus adventante tumor remittebat, ac tandem ad pristinam flacciditatem vesica redibat. Unde & hyemali tempore multo densior est aër compactiorque, quam sub æstivis caloribus, utpote à quibus insigniter expanditur, hinc & Mercurium in Experimento Torricellii altiùs tunc deprimit, quam gelidis temporibus.

§. 4. Omnibus hisce de aëris Indole ac Motu attento animo observatis facillimâ operâ explicari potest causa, cur aër inspirando pulmones subeat, eosdemque expandat. Nimirum dum spatium in pectoris cavitate inspirando augetur, non potest non aëris ingens ponderosaque moles eodem momento per Asperam Arteriam in pulmones confluere, eosque solius gravitatis vigore eò

re eò usque illico explicare, quo usque à pectore dilatato spatium illi conceditur alio corpore reniti valente non occupatum. Si enim tantus est aeris, spatia ab aliis corporibus sensibilibus non repleta, irruere conantis impetus ex gravitate sua oriundus, ut etiam vitra evacuata, si nimio gurgite in illa admittatur, frangat, ut id experimentis compertum est; quidni levissimas flexilissimasque pulmonum vesiculas, simul ac modo datur in pectore spatium, absque ullâ interposita mora ingrediendo pectori amplificato coextendet? Aliter sanè ex ipsis corporum inviolabilibus legibus experimentis ferè innumeris pervestigatis ac innotescentibus fieri nequit. Adeoque (quod contra Clariss. Sylvii *Disp. Med.* 7. *thes.* 45. noto) aër non influit pulmones, quia hi præexistunt expansi, utpote quibus spontaneæ expansionis instrumenta deesse supra probatum est; sed inverso ordine pulmones, dilatato pectore, extenduntur atque in singulis suis vesiculis explicantur, quia aër tanquam explicationis causa immediata & sola illos ingreditur: qui deinceps à coarctante se, sub exspirando thorace rursus ex pulmonibus compressis cum roridis halitibus exprimitur. Sola itaque aeris fluidi gravitas est causa, quod is, amplificato pectore, in pulmonum vesiculas influat; influens autem ex gravitatis pressurâ aër est causa, quæ pulmones efficienter expandit. Si verò Inspiratio fiat ex Vitro aut alio vase capacissimo, ac non, nisi solo orificio, os inspirantis subeunte, aperto, notandum, aërem tunc non gravitatis, sed Elateris seu spontanei sese extendendi conatus ratione pulmones subire; quod patet ex Canonum suprà præmissorum Secundo & Tertio; ubi, circumstante aere è vitro exhausto, inclusa vitro vesica arctè ligata expanditur, ac tandem, exantlatione durante, rumpitur. Sic & pulmones, pectore circumcircà amplificato, ab aere tum in ipsis existente, tum è vitro capaci, ex quo inspiratio instituitur, ipsos Elateris ratione, subintrante, expanduntur explicanturque: Tantus enim est aeris Elater seu extendendi se, remotis corporibus circumstantibus, nisus, ut etiam à terræ superficie è vase evacuando ad recti apicem Antliam evacuantem sequatur, seseq; eatenus extendat absq; aeris externi protrudentis ope ac gravitante pressurâ.

§. 5. Dictis hucusque perspicuis licet ac probè perpendentibus facillimis, nihilominus contrariantur Autores sequentes. Primò enim Bartholinus de *Pulm. Subst. & Motu sect.* 5. objicit, concessâ licet aëris Spirâ seu ad dilatationem apitudine, Attractionem tamen esse necessariam, inde liquere, quod, quanquam vel caput emortuum, vel aliud vas inanimatum & immobile opponatur; dilatatio illa seu Spira aëris non propagetur ex uno in aliud vas, nec si apertum os opponas hominis vivi, immoto Thorace seu cohibitâ Respiratione, aër in fauces progrediatur. Sed videtur nobilis illa de Aëre Doctrina eandem sortem hactenus apud multos experta, quam Samia ista de Terræ Mobilitate & Solis Stabilitate Philosophia, ab Aristarcho & Pythagora Samiis ejusdem Cultoribus sic dicta, à Nic. Cusano Cardinali verò & Nic. Copernico proximis seculis in lucem rursus vindicata, à Peripateticis fere omnibus passa est. Nimirum ut prius objectionibus impetatur, quàm ab Adversariis probè & perfectè intellecta fuerit, prout id præprimis ex Galilæi *Dialog. de System. Mundi*, cuicunque patebit. Pariter enim à Lino, Deusingio, Hobbesio, Moro, aliisque Nova de aëre Experimentis fulcita Hypothesis examen subiit, qui tamen in ejusdem penetralia nondum penitus penetrasse videntur. Ex horum censu quoque est Bartholinus in præmemoratis verbis. Quamvis enim aëri Spiram seu dilatandi sese conatum concedat, attamen præconcepto Attractionis figmento captus eandem necessariam nihilominus, præter aëris Spiram, esse putat, quia scilicet Thorace immoto aer in fauces non progreditur. Sed advertas, obsecro, Clariss. Vir, ad propria verba. Si enim aer semper se expandere conatur, sanè nihil amplius, ut ingrediatur, requirit, quàm spatium sive locum corporibus ipsi obnitentibus vacuum, & illico sese explicabit, nullâ Attractione opitulante aut necessariâ. Adeò nec mirum est, aerem pulmones in non inspirante non ingredi, nullum enim eidem patet præbeturve spatium seu locus, in quo se expandat. Dato autem, amplificato thorace, spatio ceu expansionis loco, utique sese expandit. Sed hæc saltem de Inspiratione ex clauso vase factâ. In inspiratione autem ex libero aere institutâ ne quidem Elateris actione opus est, cùm solâ molis aereæ gravitate ac confluxibilitate totum negotium absolvi queat. Præterea omnem in Naturâ Tractionem negamus, nisi trahendum corpus sit affixum trahenti, idque hamis & uncinis funiculisve tam tenacibus, quales in consimili mole movendâ aliàs requiri observamus. Nec concedimus Lamzwerdio *Tractionem & Pulsionem non differre naturâ, sed saltem determinatione; quia virtus movens semper est motiva: Tractionem autem esse motum localem, quo res distans transfertur versus principium movens virtute motus impressi: sic & Circulationem sanguinis esse Tractionem, quia sanguis movetur versus principium movens.*

vens. Licet enim res quædam cum aliâ conveniat in generalibus; attamen specificè differre potest. Pari quoque ratione etiamsi Tractio & Pulsio in hoc genericè coincidant, quod ambo sint motus locales; attamen ipsius virtutis moventis naturâ differunt ac specificantur. Omne enim trahens Principium potest etiam pellere, non verò è contrario omne pellens potest trahere. Ut taceam, Tractionem ad sola animantia arbitrio agentia propriè restringi videri. Et nemo sanæ mentis circulationem sanguinis ob id dicet Tractionem, quia sanguis iterum versus cor movetur, hoc enim cordi propellenti est per accidens, quod sanguis à vasis ita reflectatur, ut ad cor redeat. Nec Tractionis à Pulsu differentia specifica in eo consistit, quod Tractum moveatur versus Trahens, hoc enim etiam in Pulsu, aliis corporibus rem pulsam ita determinantibus, accidere potest, uti ex circulatione patet; sed in hoc Motuum horum differentia specifica sita videtur, quod in Tractione illud, quod proximè trahenti affixum hæret, moveatur versus principium trahens, nec eadem, quâ attrahitur, lineâ à trahente simul recedere potest: in Pulsione verò illud, quod proximè antrorsum propellitur, recedat antrorsum à principio pellente, nec eâdem, quâ pellitur, lineâ ad pellens simul eodemque temporis momento accedere possit. Hinc apparet, quæstionem de Tractione & Pulsione non esse meram nominis cavillationem, uti Lamzwerdius in Prooemio Exspirationis suæ, nimio forsitan erga veteres affectu abreptus, loquitur, sed explicatu dignissimam, cum vocabulo Attractionis tantopere abutantur Scholæ.

§. 6. Proximo loco famosissimi ac speculabundi hujus seculi Philosophi Cartesii ejusque asseclarum Regii, le Grand, Rohaulti, Hogelandi, Pratæi, Cornelii Consentini, Falcoburgii, Schwammerdammii, aliorumque hypothesis expendenda venit, quæ vult, aërem solo propulsu à pectore & abdomine motum impelli in pulmones, eosque sic explicare. Hi Viri veterem illam Platonis in Timæo propositam Periosin orbi literato reddere conantur, licet Platonicam illam Periosin, quam explicat Marsilius Ficinus c. 87. Cartesianis non unde quaque consonare annotet Bartholinus *de Pulm. Subst. & Motu sect.* 5. Cum autem hæc hypothesis fidenter supponat, omnia, etiam minutissima, mundi spatia corporibus esse plenissimè infarcta, adeò, ut aër propulsus non nisi in pulmones ferri possit, quod tamen nec probant ejusdem Patroni, nec probaturos confido; idcircò eidem assentire nequeo. Materiam etenim suam æthream, eam saltem ob causam finxisse præcipuè videtur Cartesius, ne scilicet Vacuum ipsi admittendi imponeretur necessitas. Eam autem actu existere, Vacuumque non esse, nec esse posse, ne unico quidem naturæ phænomeno infallibili, immediatè istius existentia hujusque impossibilitatem demonstrante evincere potest cum omnibus sectatoribus. Hæc itaque ejusdem ponderis esse arbitror, cum suo de Mundi Infinitudine, inconsiderato dicam, an verò in Atheismum prono? placito, quod *Part.* 2. *Principior. Philosophiæ No.* 21. proponit, *cognoscimus*, inquiens, *hunc mundum seu substantiæ corporeæ universitatem nullos extensionis suæ fines habere.* Insignis sanè est mentis ἀῤῥωςία, ne dicam insania in homine præsertim Christiano, non posse res naturales, creatasque ab ipsarum infinito immensoque Conditore, DEO, secernere. Sed ne extra oleas vagari videar, cum Mundum finitum ingeniosis rationibus probet Rhodiginus *lib.* 2. *c.* 19. nec saniorum Philosophorum finitudinem ejus neget ullus, præmemoratam aëris in pulmones sub Inspiratione à thorace & abdomine factam propulsionem unico, eoque firmissimo ac omnium maximè cogente Experimento, destruo. Nimirum posse nos ex vase capacissimo, ac non nisi in os inspirantis pervio, aerem inspirando haurire. Hic enim aer vase inclusus ac aere externo corporis moti beneficio propelli nequit, cum communicatio inter utrumque per vasis densos parietes penitus sit denegata. Recurrit equidem Regius in Responsione Bartholino, idem hoc Experimentum objicienti, datâ, ad Materiam subtilem ætheream, quam à corpore Inspirantis propulsam vas pertransire, ibidemque propulsionis motu aërem expellere ac in os pulmonesque Inspirantis impellere docet, *Medicin. lib.* 1. *p.* 39. Sed ut plura omittam, potissimum regero 1. Materiæ subtilis existentiam nondum esse probatam: Imò ipse, le Grand sedulus Cartesii Epitomator *Institut. Philos. p.* 136. scribit: *Tria illa Elementa* (ex quorum numero materia ista subtilis primas tenet) *tanquam principia Mundi supponi, licet eo modo suam originem res naturales non habuerint, neque talia à DEO unquam fuerint creata*, saltem ob commodiorem Phænomenon rerum naturalium explicationem. Nostra verò de aëris reali gravitate & Elatere hypothesis naturæ experimentis firmissimis probatur. Ipse etiam Cartesius sensibilem aëris gravitatem *in Epist. ad Mersennum* experimento confirmat: *vid. vit.* Cartesii à Borello *edita. p. m.* 34. nec tamen ea apud veritatis indagatores Philosophos valet hypothesis, per quam rerum naturalium phænomena ac effectus promptè & expedite solvi queunt.

queunt. Sic enim Peripatetici omnibus palmam facilè præripient, mirâ facilitate, per tot fictitiarum Qualitatum myriades, quot sunt effectus, difficultatem quamcunque eludentes. Sed illa potiùs exquirenda est hypothesis, per quam experimentis rerum plurimis firmatam appositissimè ac solidè naturæ opera explicari possunt, ita ut rerum effectus causis suis genuinis immediatè respondeant, hæ autem illos pro legitima prole rursus agnoscant: 2. Licet Materia subtilis existeret, tamen nullo naturæ phænomeno probari potest, omnia Mundi minutissimaque spatiola ab eadem penitissimè expleri, adeò ut nulla corpora præsertim aër, condensari, seu in minus spatium absque ullâ materialis suæ substantiæ annihilatione cogi queant, nisi Materia subtilis, quam Cartesiani supponunt, ex iis exprimatur: 3. Probare nequeunt Materiam istam, si qua detur, necessariò densum vas vitreum metallicumve transire, ac exinde aërem in os profugare. Promptius enim ipsum Thoracem respectu vitri & metalli multò porosiorem ac proxime primarioque in illam propellendam impingentem penetrare, spatiumque illius dilatatione fiens immediatè occupare potest, quàm à molliori Thoracis Abdominisque substantia per durum compactumque, ac multò solidius vas vitreum aut metallicum protrudi: Tandem 4. inane illud ad Materiam subtilem in Respiratione subterfugium penitus diluitur expugnaturque per irrefragabile Experimentorum 38. & 39. à Boyleo ***Experiment. Physico-Mechan. de Aere*** propositorum, robur, quibus clarissimè demonstratur, nullam materiam talem sub aeris exantlatione vitrum pertransire, ibique aerem rarefactionis agitatione expellere.

§. 7. Postremò alii per famosissimam illam Vacui Fugam, totius penè Europæ Scholas perstrepentem, causam expedire conantur, ob quam aër inspirando pulmonum antra subeat. Ex quorum serie omnes ferè sunt Peripatus Proceres, nec non suprà memorati Medici aliique, numerosâ assectarum cohorte stipati. Enim verò mirum, quantam Naturæ præ Vacuo abhorrescentiam à tenuissimis unguiculis ipsi ingenitam affingant illi omnes adeò, ut etiam, uti putant, contra proprias propensiones moveatur eadem, ne Vacuum progignatur, monstrum illud formidabile, & panicus ipsius naturæ terror. De rebus enim naturalibus non aliter loquuntur, quàm si mentis rationisque essent participes, ac puerilem in morem Vacuum, tanquam spectra, lemures, aliaque vetularum terriculamenta, exhorrescerent, cum tamen nullibi Vacuum illud tantoperè perterrens inveniri velint ipsi, nec ullis Naturæ viribus Vacuum fieri posse acerrimè contendant. Imò eorundem nonnulli eò audaciæ temeritatisque progressi sunt, ut & summi Numinis vires excedere voluerint Vacui productionem. Unde otiosæ ejusmodi ac Philosopho Christiano prorsus indignæ ortæ sunt quæstiunculæ; an Deus possit facere Vacuum? cujus negativam sustinet Scaliger, subtiliter an temerariè? judicent alii. vid. Alstedius ***Encyclop. L.7. p.666.*** Sed ne spinosæ isti controversiæ, deturne Vacuum nec ne, impræsentiarum ex instituto me implicem, cum tantum absit, ut demonstrent Peripatetici aliique Vacui hostes, omnia Mundi exilissima spatiola corporis exactissimè esse repleta, nullumque dari Vacuum interspersum corporibus Mundum constituentibus, ut ne conentur quidem argumentis solidis perspicacisque ingenii & Experimentorum modernorum Philosophorum rigorem ferentibus id ipsum aggredi, quin potius precariis ac nondum probatis nec nullatenùs firmiter probandis hypothesibus vel meris, non-causæ pro causa fallaciis nitantur: idcircò imaginariam duntaxat Vacui Fugam potioribus quibusdam argumentis in contrarium adductis perstringam.

§. 8. Primò itaque, licet cum Scaligero ***Exerc.*** 6. Platone ***in Philebo***, ***Pythagoræisque ap.*** Corn. Agrippam ***Occult. Philosophiæ c.*** 11. 12. ***& seqq.*** Animam quandam mundo non denegem, si per cœlestium corporum substantialem influxum Solis primariò, (quem haud incongruè Plinius ***Lib.*** 2. ***c.*** 6. Mundi totius Animum ac Mentem, imò principale Naturæ Regimen ac Numen vocat) explicetur: Etiamsi nec decantatum illum Mundi Spiritum, in Medicorum præprimis Hermeticorum (uti vocari gestiunt) Libris non multis adeò abhinc annis rursus animatum & resuscitatum (quamvis pessimè ex Adeptorum scriptis hûc detortum, cum illi prorsus alio sibique peculiari Chao, Aëre, ac Mundi Spiritu loquantur, quod mecum norunt atque testabuntur Scientes, imò satis superque elucescit ex Philalethæ introitu ad Regis Palatium: præcipuè v. ex ***p.*** 8. 9. ***&*** 34.) impugnare velim, si modò Quidditas ejus Actionesque ad globi Terr-aquei cum Solaribus (à quibus, opitulantibus forsitan caloribus subterraneis, potissimùm tolluntur in altum) Radiis, aërisque corpusculis consociata Effluvia, Effectusque his consonos restringantur: attamen præter individua corpora universalem quandam, perque vastissimum Mundi, ne dicam totius Creaturarum Systematis, ambitum, extensam, ac undequaque diffusam Creaturam ceu Formam Animamve Mundum universalissimè informantem, effectu-

umque omnium Directricem, Naturæ etymo insigniendam, ac in procurandis rerum naturalium utilitatibus fugandisque earundem hostilitatibus damnisque occupatam, iisque præcipuè, ne Vacuum in exilissimis sui finibus, spatiolisque admittant, sed eadem potius plenissimè & exquisitissimè repleant, adnitendi calcar subdentem, cum nullibi ejusdem existentiam nec adversarii probent, nec rerum necessitas exigat, firmiter nego, confiteorque Mundum hunc non nisi corporum individuorum & densiorum & subtiliorum, majori minorive atomorum effluentium sphærâ cinctorum, complexum, ac coordinatum systema esse; nec Universalissimum quoddam ratione, judicio ac præmeditatione pollens Numen, præter summum illud Increatum, æternum, Independens, ac sapientissimè movens omnia, soloque ineffabili nutu dirigens, sibi, ceu supremum ac universalem Rectorem, præfectum agnoscere.

§. 9. Secundo, corpora Mundi individua (si Animalia libere agentia excipias) non habent finium suorum præcognitionem, nec casus sibi imminentes prævidente judicio aut avertere fugereque, si noxii fuerint; aut accelerare accersereque, si conducant, poterunt: Sed agunt duntaxat, quicquid ex Creatoris sibi aut inditis, aut è Corporibus reliquis, propinquioribus præsertim, advenientibus Legibus agere jussa sunt, jubenturque. Hinc cum Vacui Metus, si Individua illo agantur, præsupponat in illis facultatem judicandi imò prævidendi ac certo præsciendi, Vacuum, si illud admitterent, fore sibi exitiosissimum; ipsa autem uti dictum, hâc facultate gaudere, nec probatum nec probari queat, quin potius (prout scitè Hippocrates ait) nesciant quid agant: Ergo individua corpora nihil ob Vacui Metum agunt, ac talis effectuum, Vacui Fugæ illos tanquam Causæ efficienti, adscribens interpres fallaciam admittit non causæ pro causâ. Ipsi quippe prius, ut firmissimè probet, sequentia 4. puncta, incumbit; 1. Vacuum inter individua Mundi corpora dispersum (ut de Coacervato taceam) actu non existere; sed omnia exilissima Mundi spatiola exquisitissimè adæquatis corpusculis repleta esse; seu quod æquipollet priori, corpuscula eatenus ac summè subtilisata actu existere, quæ dicta spaciola omnia ac singula, nullo penitus prætermisso plenissimè expleant. Hæcque omnia non precariis Suppositionibus & Postulatis, sed ipsis rerum naturalium phænomenis absque paralogismis & fallaciis candidè sunt demonstranda. Nam bene advertit Cornelius Consentinus *p.* 374. argumenta, quibus Aristoteles (addo ego Plenistas ferè omnes) utitur ad confutandum Vacuum, partim esse captiosa, partim inniti fundamentis experientiæ adversantibus, uti videre est apud Galilæum, eorundem fallacias præclarè detegentem: 2. Vacuum, si admitteretur, rebus naturalibus esse tam nociferum, ut omni conatu meritò ab ipsis fugari mereatur: 3. Res inanimatas judicioque carentes pollere facultate prævidendi, judicandi cognoscendique Vacuum, si illud admitterent, fore sibi tantoperè damnosum? 4. Res inanimatas (supponamus licet illas, quod tamen ridiculum, per ratiocinii discursum, Vacui noxam præcognoscere) habere insuper potestatem sese pro lubitu ipsas movendi, idque motu tam manifesto pertinacique, suæque naturæ prorsus contrario, qualem in effectibus ejusmodi cernimus, quos Vacui Fugæ falsò adscribunt Vacui hostes. Nam non sufficit rem sibi tantopere obfuturam prævidere atque cognoscere, nisi etiam in illarum arbitrio viribusque positum sit, sese intrinseco spontaneoque motu ad eandem avertendam illicò accingere posse, eoque tanto, quantus ad instans damnum penitus & perfectè abolendum requiritur. Hæc autem cum nunquam probata sint, imò ut solidè probentur unquam à Vacui Negatoribus, spes planè irrita sit; idcirco interim ad annihilantem Vacui Fugam ulterius pergo.

§. 10. Objicio itaque tertiò, Experimentis Nobilissimi de Gueriken certò constare, atque in Antliis similibusque machinis ascensum (quo tanquam palmario pro Vacui Fugâ afferenda utuntur argumento Peripatetici) non ultrà 19. vel 20. ulnas Magdeburgenses pertingere. Adeoque si adversarii dicant, aquam ascendere in dictis machinis ad fugandum Vacuum, quod alioquin in tubis, quibus vehitur aqua, oriretur, si non adscenderet; necesse est alterum dicendorum eligant: scilicet aut esse Vacuum in tubi, 20. ulnis Magdeburgensibus altioris, postquam evacuatus est spatio, quod supra aquam, utpote ultra dictam 19. vel 20. ulnarum altitudinem non ascendentem, restat: aut aquam in ejusmodi machinis, non attollere se ad fugandum in tubo Vacuum; sed etiam causam sui ascensus agnoscere. Denique quartò ex supra memoratis aëris affectionibus liquidissimè constat, aeris sub Inspiratione in pulmones ingressum non fieri ob Vacui Fugam (quam quippe ad Non Entia relegamus) sed ob propriæ gravitatis molem, cui pulmo, dum ingens tandem thorax amplificatur, ab illiusque convexâ superficie circumcirca dimovetur, sustinendæ impar est, ideoque ab aere irruente illicò thoraci dilatato coëxpanditur, atque hac ratione inspirare dicitur Animal:

Animal: quod ipsum thoracis, flexiles pulmonum vesiculas rursus constringentis, operâ, aerem, quem modò passivè admiserat, jam denuò activè exprimit, èque pulmonum cavernulosis vesiculis expellit, sicque exspirandi munere fungitur.

§. 11. Ex huc usque fusius deductis, proindè non tantum eorum evertitur opinio, qui aerem ob fictam Vacui Fugam, dilatato thorace, pulmones ingredi prætendunt; sed & illorum, qui ob eandem Vacui Fugam pulmones thoraci expanso coëxpandi putant. Imò utrosque optimè insuper redarguit Experimentum Schwammerdammii *Tr. de Respir. sect. 2. c. 1.* propositum, quo monstrat *Fœtus pulmonem, dum thoracem aperiret Autor, planè fuisse contractum, aeremque externum, levissimo simul ac vulnere perforabatur intercostale spatium, cum magno impetu & vehementia in thoracis cavitatem penetrasse.* Quid ad hæc, Viri Clarissimi, qui plus quàm Vatiniano odio erga miserum illud Non Ens (si rerum creatarum seriem spectes) Vacuum inquam flagratis, ac in hoc ipsam procul dubio naturam antecellitis: Cujus nihilominus larvâ vestram Vacui negandi, ejusque tantum in rebus naturalibus horrorem fingendi pertinaciam palliare optimè nostis. Dico enim: aut Vacuum in pectore Fœtus ante aperturam fuit, aut non fuit. Si prius; ruit vestra admittendi Vacui rebus naturalibus afficta Impossibilitas Metusque. Sin posterius; hoc est, sin concavitas pectoris corporibus adæquatis exactissimè fuit repleta, ita, ut nullum spatiolum Vacuum fuerit reliquum, exigo à vobis legitimam causam, cur aër tanto impetu per vulnusculum irruat, cum ex vestrâ hypothesi solùm ob vacui fugam id contingere velitis, quippe quæ dictitat, corpora naturâ levia, (qualia esse fingitis aerem & ignem) ac non nisi perpetuò sursum tendentia, ob Fugam Vacui, contra ingenitam sibi, quam putatis, indolem, deorsum ferri, ne detur Vacuum. Sanè si pectoris cavitas omnino esset expleta aut penitus aliis corporibus infarcta, ita, ut nulli ulterius locus pateret, impossibilis vel lippis atque tonsoribus arbitris erit aeris tanto impetu ad fugandum Vacuum, utpote quod nondum adest, irruptio, prorsusque frustranea; hæc enim necessariò præexistentem Vacuitatem, tanquam capacem illabentis aeris locum non solùm prærequirit, sed & indicat. Cartesius quidem cum toto sectatorum satellitio, licet Vacui Fugam mecum neget, attamen contra Vacuum objiciet, fuisse cavitatem thoracis Materiâ subtili à se excogitatâ duntaxat, expletam. Quod & ipse Experimenti Autor Schwammerdammius fidenter admodum asserit. Sed præter argumenta, quæ in superioribus contra Materiam istam adduxi, idem contra hos, quod contra Peripateticos modò attuli, urgeo. Nimirum, si pectus infantuli ante pertusionem penitus fuisset repletum, non potuisse aerem tanto impetu irruere. Corpora enim cuncta juxta ipsorum confessionem propriam ex unâ eademque Materiâ Catholicâ constant, adeoque sive hoc, sive alio corpore Vacuitates repleantur, perindè erit, modò exactissimè fuerint repletæ. Accedit, quod ex eorum hypothesi Materia ista Ætherea omnium aptissima sit ad explenda plenissimè cuncta, etiam minutissima, interstitiola Vacua; quâ itaque si pectoris cavitas penitus esset infarcta, eò minus aer tantâ violentiâ irrumpere poterit, cum sit ad hanc spartam obeundam, Vacuum scilicet explendum, Æthere Cartesiano ineptior.

§. 12. Ultimò auctarii loco de Pulmone adhuc unicum duntaxat addidisse liceat, scilicet quod si internis pectoris parietibus, Pleuræ ac fibrarum interventu, adnatus fuerit, tantùm absit, ut spirandi difficultatem inferat, ut potius spirandi promptitudinem facilitatemque augere possit. Cum enim in confesso sit, Respirationis vota magis expleri, quo laxiori ambitu pulmones expanduntur horumque explicationem cum thoracis dilatatione esse penitus Isochronicam, licet in causis proximis differant; idcircò, dum thorax, cui per fibras annexus adhæret pulmo, amplificatur, non potest non pulmo simul ad expansionem abripi, sicque aeri, cum alioquin expandenti, in explicandis illius vesiculis auxilium ferri. Hinc malè Bartholinus, Riolanus, Lidenius, aliique, diuturnam Dyspnœam indè oriri dicunt, cum in tertia ferè hominum parte pulmones inveniri annatos Diemmerbroccius testatur p. 514. Imò Helmontius, Tulpius, atque Harveus, tam in hominibus quàm avibus, fieri id notant sine Respirationis incommodo: Vid. Mœbius *Fundam. Physiol. p.* 293. Celeberrimus insuper Kerkringius *Spicileg. Anat. Obs.* 72. pulmones sterno & costis firmiter adhærentes reperiit sine Dyspnœæ aut Phthiseos Symptomatibus.

CAPUT VIII.

Loca ad quæ aer in Respirantibus Hominibus pertingit, diligenter investigat.

§. 1.

EXplicatis hactenus partium corporis humani ad Respirationis munus concurrentium structurâ, situ, nexu, motuque, expeditoque Principii forinsecus sub respirando advenientis, Aëris puta, peculiari Indole ac

ac Motu; tandem ut de finaliter causantibus sive Usu multiplici Functionis hujus nobilissimæ mentem nostram exponamus, tractandi serie teneremur. Hoc autem cum commodè fieri nequeat, nisi in antecessum intricatam hanc Quæstionem resolvamus, quorsum scilicet Aër inspirando illabens propriè pertingat; Num in pulmonum cavernulis circumscribatur ejus præsentia, iisque solis competat, ut juxta Hippocratem *L. III. de Morbis*, aëris habitaculum ac sedes salutentur? an verò præter illas vasorum corporis succiferorum cavitatibus contentisque sese insinuet immisceatque? aut forsitan membranam pulmones investientem permeando in thoracis cavitatem penetret? aut denique cerebri penetralia ingrediatur? idcircò in hisce priùs nostra occupabitur opera. Aeri proinde ingressum ad sanguinem aliosque ex consequenti corporis liquores concedimus, sequentibus commoti Rationibus atque Experimentis inductivis; Primò quia in Experimento Schwammerdammii à Clariss. Sylvio, (quo præsente factum est) *Disp. Med. 7. th.* 86. commemorato, ejusque testimonio stabilito, *aer lente diuque in pulmones vivi adhuc animalis calentes pressus, ex adaptato asperæ arteriæ ventriculo siccato, adactusque tandem in Arteriam Venamque pulmonales, hinc & utrumque cordis ventriculum transit*, quippe quod vasorum pulmonalium cùm pulmonum vesiculis communicationem, saltem aëris ac halituum exspiratorum respectu, arguit. Idem hoc Experimentum confirmat insignis ap. Hafnienses Professor Ol. Borrichius *in Epist. Barthol. 76. Cent. 4.* asseritque, *aerem in præfato Experimento vivorum animalium pulmones subire, hinc cor ejusque vasa manifestè distendere*; Cui nec obstare videtur Experimentum Highmori, utpote in pulmonibus è corpore exemptis factum, in quibus sanguinis calidioris continuus trajectus vasa eorundem dispandens desideratur, ut alia prætercam.

§. 2. Secundo, Quia experiente Thrustonio *Diatr. de Respir. p. 47. liquor ater per arteriam pulmonalem immissus, partim per Venam pulmonalem, partim verò per tracheam quoque cum spumâ rediit.* Tertiò quia Loweri Experientia dictitat *Tr. de Corde c. 3. sanguinem pulmones ingredi venosum, ac atrum per Arteriam pulmonariam; exire autem rursus per eorundem Venam, arteriosum atque coccineò lucidèque rubicundo ac florido colore tinctum: Obturatâ quoque tracheâ sanguinem ex arteriâ cervicali incisâ prosilientem paulò post obturationem æque atrum esse ac venosum: Denique, mortuo jam, motuque cordis ac sensu destituto, animali, sanguinem Venæ cavæ adhuc fluidum, si per cor & pulmones folle simul inflandos adigitur, æquè rutilum floridumque è pulmonibus prorumpere ac si vixisset.* Hic meritò, cum sanguinis Venâ sectâ emissi superficiem aëri obversam pari modo rubescere, ac sanguis animalium ex arteriis fusus, cernamus, ab effectus identitate ad causam eandem formamus consequentiam; præsertim, cum, sanguinis prior superficies si detrahatur, subsequens itidem coccinea & arterioso similis evadat. Imò sanguis in arteriis hospitatus, rarior, multoque ad spumositatem pronior, adeo, ut parum absit, quin ipse spumosus dicatur atque existat; Unde etiam ejus spumositate aëris ad illum accessum haud incongruè concludit Joh. Theod. Schenckius *Epist. Barthol. Cent. 4. Epist. 72. Quartò*, quia monstrante experientiâ Mayowii *p. 149. sanguis aliquandiu extravasatus in Machinâ Pneumaticâ Aere per exantlationem deprivatus leniter saltem in superficie aeri contiguâ rutilaque in bullulas assurgit. Sanguis è contrario arteriosus recenter emissus, per eandem Antliam aerem exhauriendo, mirum in modum expanditur, & in bullulas penè infinitas elevatur.* Quæ phænomena minorem majoremvè aeris sanguini Respirando admixti quantitatem arguunt.

§. 3. Quintò, quia in quocunque corporis sani calore aucto, præsertim ex validâ motitatione æstivoque fervore exorto, digiti, manus, brachia, omnesque partes carnosæ palpabiliter tumidiores evadunt: cessante autem calore citò rursus subsident. Quod sedulò attendenti palam fiet, aerisque in corporis substantia præsentiam indicabit, utpote quia quocunque tempore, multò magis calore in Elasticâ suâ virtute insigniter augetur, sesque, ac simul partes, quibus continetur, si flexiles fuerint ejusque eruptionem impediant, valdopere expandit. Sextò, quia, aëre ex cucurbitularum jamjam corpori applicandarum cavo maximam partem aut exsucto, aut per lampadis flammam expulso, carnea moles, cui affiguntur, intra illas protuberando extumescit, propter aërem in minutissimis ac capillaribus corporis vasculis, Elateris ratione ob minorem in cucurbitulis resistentiam, se simulque carnem expandentem. Quamvis enim minimè ignorem ab illustribus Viris de Gueriken & Boyleo, nec non à Pecquetto *Diss. Anat. p. 122.* hocce phœnomenon acceptum referri Atmosphæræ externæ contrusioni, quod & Celeberrimi Sinclarii Experimento confirmatur, ubi caro æque in maris fundo ab aquarum vastâ ponderosâque mole atque pressurâ in-

râ intra cucurbitulam adigitur intruditurque, aerem in ejus cavo contentum coarctando ac condensando, quam supra aquas ab aëre externo, postquam internus cucurbitulæ aër aut flamma imminutus rarefactusque, aut per foramen cucurbitulæ exsuctus est: attamen salvâ hac sententiâ, cui quippe lubens accedo ipsemet, nil impedit, quò minus aer omnibus corporis succis intime permixtus, renitentiam in cucurbitula applicatâ minorem quàm alibi offendens, ad elevandam, sui expansione Elastica, carneam massam, eamque cucurbitulæ insigendam simul atque ut aer externus conferat. Pari modo in Experimento Torricellii pulpæ digiti intra tubi vitrei cavitatem infarctio tenaxque adhæsio, tum aeri externo gravitate suâ contrudenti; tum interno digiti pulpâ Elateris ratione se expandenti imputanda venit. Confirmantur hæc de aeris in sanguine existentiâ ex Prænobilis Viri de Guericken *L. III. c.* 16. ubi percarum oculus, aerem ex Machina detrahendo, foraminibus suis extorqueri refert: Pariter etiam & Illustriss. Boylei Experim. 41. ubi murem in Recipienti, dum aer exhauritur, quasi intumescere notat. Accedit pro collato aeris in carne præsentis Symbolo Experimentum Mayowii *p.* 103. in quo Vesica vasculo cuidam arctissimè superextensa ac circumligata, dum eidem cucurbitula cum flamma affigitur, in tumorem versus cucurbitulæ civitatem elevatur, perinde ac caro. Cum tamen in hoc casu non tam aer externus vesicam, utpote firmiter tensam, contrudere, quàm internus in Vasculo contentus ob minorem in applicatâ cucurbitulâ resistentiam, vi suâ Elasticâ se expandens, illam intra cucurbitulæ cavum attollere atque intrudere potest.

§. 4. Septimò, quia largissima respectu assumtorum, qua quotidiè diffluimus, Diapnoe aeris ad massam sanguineam, accessum firmiter persvadere videtur. Quippe Sanctorio *Medicin. Static. Aphor.* 4. 5. *&* 6. observante, Perspirata per corporis porulos, nec non exspirando egesta effluvia quantitate superant excreta visibilia cætera simul sumpta; adeò, ut ex *Lib.* 8. assumptorum unius diei Transspirata insensibilia (uti vulgò vocantur) ad *Lib.* 5. ascendere soleant, variantia tamen pro hominis rerumque non-naturalium varietate; imò solus exspiratus halitus unicâ die selibram circiter constituat; adeoque necessariò porulos in Arteria & Vena pulmonalibus arguit, per quos exeat, dum sanguis per dicta vasa propellitur. Quo tamen halitu aeris corpuscula adhuc multò minutiora subtilioraque esse nemo utrumque considerans negare poterit; præsertim cum halitus tempore brumali exactè conspicuus evadat, insignissimique Borrichii experientiâ testante salem & sulphur absconditа in se gerat. vid. Bartholinus *Tr. de subst. & motu Pulm. sect.* 2. Secuti etiam Fabr. Bartholettus *de Diffic. Respir. Lib.* 5. prodidit, halitum humanum coagulari ac in crystallos destillari posse, referente eodem Bartholino *l. c.* Copiosæ autem hæ aporrhææ, (optimè notante Magno Helmontio *Tr. Blas Human.* ubi septimam hanc rationem nostram fusè profert probatque) si solo caloris actu è corpore profugarentur, ingens brevi restitaret Capitis mortui (uti loquuntur Chymiæ periti) carbonisve tosti quantitas. Nam quæcunque ab animalibus desumpta, tepidissimo licet caloris motu agas, insignem adustæ duræque fæcis carbonariæ quantitatem destillando post se relinquunt, partibus volatilioribus propulsis vel quintuplo sextuplove præponderantem. Quæ, tantum abest, ut cum sanitate hominis stare possit, ut potius vel minimum non quidem adustæ ejusmodi fæcis, at solum sanguinis extravasati, ingentes dolores, calores, pulsuumque duritiem moveat, priusquam aut carnem cutemque perforando sub puris formâ egrediatur; aut malacticis emplasticisque ad plenariam transspirationem promoveatur; aut denique scalpello partes illud continentes incidendo (quod etiam, si copiosius fuerit extravasatum, & nullæ ex prudentis Medici judicio id vetent circumstantiæ, citius levamen feret) foras educatur. Et tamen non obstante fæcis posthumæ metu pleniori transspiratione magis avellatur corpus, quàm eâdem quodammodo suppressâ. Unde non immeritò laudatus Helmontius *peculiari Tractatu Retenta* corporis, tanquam valentiores frequentioresque multorum morborum causas doctè pertractat. Præterea suggerit tum *αὐτοψία*, tum illustriss. Boylei *in Orig. Formar.* proposita experientia, ipsam etiam aquam pluvialem limpidissimam, vel centies redistillando, singulis per alembiculum transvectionibus, terrestre quid relinquere fixissimum, ac nulla ignis vehementiâ alterandum ulterius. Quæ cuncta ad proscribendas penitus sine incrassatis tostisque reliquiis è corpore aporrhœas, præter solam caloris actionem utpote univocam, insuper aliud volatilizans Agens evidenter præsupponunt atque requirunt.

§. 5. Cum autem Experientiâ Helmontii, Tachenii, aliorumque constet, ligna libero aëre putrescentia, vel planè nullum, vel verbo vix dignum in igne salem suppeditare: Cùm & herbæ siccæ ac per annos asservatæ minorem, quàm recentiores solent, salis quantitatem in cineribus relinquant: Cumque denique sub maximis frigoribus aereque purissi-

purissimo (uti præter Helmontium, id testantem, in memetipso sedulò annotavi) simus edatiores, cum minori sudandi ac secedendi necessitate; navigantes etiam nisi ægrotent, duplo vel triplo plus comedant minusque excrementorum dejiciant, quàm si in terrâ degerent: hinc meritò concludimus: aërem esse volatilisationis sine capite mortuo restitante in corpore animalium causam, adeoque & necessariò sanguini reliquisque corporis succis chylosis lymphaticisque ex utraque Cavâ in cor fluentibus, ac per minima pulmonum vascula exactiori miscelâ conquassatis, connecti intimeque permisceri. Ex lignis enim putridis herbisque annosis perpetuo suo allinctu ac recentatione istiusmodi suffuratur corpuscula aer, quæ in proximâ erant potentiâ aptitudineque salem in ignis colliquantis torturâ constituendi. In intensiori autem gelu cœlique serenitate, optimè notanda veniunt tum aeris major copia densiorque aggregatio, ob solis recessum diminutumque radiorum aerem alioquin agitando expandentium impetum, compactiorem eidem subsidentiam arctioremque particularum ejus constitutivarum inter se met appropinquationem ac coacervationem indulgentem; tum ejusdem exquisitior puritas minorque ab effluviis globi Terr-aquei aggravatio, ob eandem radiorum solarium, aporrhæas istas cæteroquin suscitantium, actionem tunc in imbecilliorem. Hinc, aëre & puriori & copiosiori existente, utique non potest non fieri plenior ejusdem Inspiratio, largior in sanguinem traductio, promtior transspirandorum exportatio tam per os halitum, quàm per Diapnoen in corporis peripheriâ potissimum obeundam. In navigantibus denique sanis expeditior fit Transspiratio, tum ab aëre ob frigora marina ventosque gelidiores copiosiore, hinc & majori particularum suarum numero sanguifera vasa subeunte; tum subinde recentato agitatoque transspirata effluvia diligentius à corporum superficie detergente. Aereæ namque particulæ effluviorum minutas atomos promptissimè arripiunt, & cum in perpetuo ferè sint agitationis motu, secum abripiunt, succedentibus aliis ejusdem aëris corpusculis; quæ itidem, plaustris (loqui sic liceat) suis, effluviorum sarcinâ aggravatis, avolant, successoribus muneris obeundi copiam relinquentes. Quæ cuncta jucundè dilucidantur partim ex sacris, ubi Genes. *c.* 8. DEus ventum immisit supra terram ad aquarum Diluvii absumptionem perfectamque exsiccationem: partim ex Boylei ***Experim.*** *29.* ***Tr. de aeris Elast.*** ubi peculiaris quidam in libero aere perpetim copiosos fumos exhalans liquor in Machina Pnevmatica, aëre exantlato, fumare desiit: Eodem autem rursus admisso confestim fumi ascendere denuò cœperunt, utpote ab aëre indefessè motitato è Phiala abrepti: partim denique ex domesticis observationibus, ubi linteamina lota madidaque à vento perflante omnium optimè exsiccantur. Humida enim ac succulenta quælibet ab aëre seu allabente seu pertranseunte liquidis deprivantur particulis. Sic & animalium corpora, continuo quasi gurgite inspiratus, rursusque exspiratus, nec non transspiratus, permeat aër, humidaque eorundem corpuscula secum surripit. Appositè enim loquitur Venerandus Senex Hippocrates, animatum corpus esse εὔπνουν καὶ ἔκπνουν sive inspirabile & exspirabile. Adeò, ut verè vita nostra sit continuus quasi fluxus in mortis tandem otiosam, ast piis dulcissimam quietem terminans.

§. 6. Octavò, quia venenosa μιάσματα in aëre natantia cum eoque inspirata tam subitò occidunt inficiuntque. Refert enim Kircherus Scrutinio ***Pest. sect.*** 1. *c.* 3. ex Aristotele & Cardano ***Lib. de Venenis***, Dracones illos in quodam Macedoniæ antro stabulantes tam pestiferum halitum spirasse, ut vel transeuntes in momento interficerent. Ipse Kircherus complura in diversis mundi partibus antea se observasse scribit, adeò virulentum continuo halitum emittentia, ut & homines & bruta, quotquot inconsultiùs intrarunt, mox extinguat. Narrat porro ex Georg. Agricola dictus Kircherus, linteamina pestifera muro inclusa, ac post multos annos extracta, vermibusque referta, cum ingenti Mephyti mox eruentes infecisse, qui dein totam regionem inquinando devastarunt. Hæc sanè si penitùs pensitantur, μιασμάτων horum cum subito polluentium simul cum aëre tanquam vectore ad Massam sanguineam, exitiosamque ibidem alterationem causantium, optimè arguunt. Momentaneus enim eorundem effectus in corpore nullâ probabilitate circumspectis ingeniis satisfaciente alioquin explicari poterit.

§. 7. Nam quod Clariss. Diemerbroccius ***Anat.*** ***p.*** 523. dicat: malignum aërem non misceri sanguini, & pulmonibus saltem malignam qualitatem inprimere, quam sanguis transiens inde recipiat & cordi communicet; eodemque modo ex fragrantium usu Lipothymicos refici; petito simili à calore, vitro antimonii vino infuso, &c. existimans hisce casibus non communicari substantiales materialesque dictarum rerum particulas, sed nudas duntaxat qualitates; illud experimentali Realique Philosophiâ imbutus, nec tam credere quàm intelligere cupiens animus admittere nequit. De Lipothymicis enim ut taceam, cum eosdem, utpote Respiratione

plerum-

plerumque ferè destitutos, non tam fragrantium particularum in pulmones traductu inspiratuque, quàm nervorum olfactoriorum membranæque narium cavitatem succingentis nervosæ vellicatione, irritationeque refici animamque resumere opiner; considerandum optimè duco; qualitates nullatenus absque subjecto substantiali materialique, vel ipso Peripatu judice, subsistere, adeoque nec communicari posse; si enim sanguis transiens ex pulmonibus quicquam recipere cordique communicare debet, necesse est, ut aliquid sit Materiale (nam de immaterialibus hic nulla, ne quidem suspicio) tanquam objectum sanguinis, quod secum ad cor rapiat. Si verò quidditate materiali substantialique fuerit destitutum, quomodo recipi ac cordi communicari possit, fateor me concipere non valere. Si alii forsan tanto concipiendi intelligendique vigore polleant, ut, quomodo ejusmodi qualitates absque subjecto materiali existere sustentarique, nec non recipi & alio deportari possint, clarè percipiant, intensè ab illis flagitabo, velint mihi modum ejusmodi subsistentiæ, recipientiæ, ac transportationis ad vivum depingere, & parallelis naturæ phœnomenis collustrare. Interim ego cum modernis, quos naturæ sedula observatio ac Experientia creavit, Philosophis dicam: calorem formaliter consistere in velocissimâ corpusculorum minutorum agitatione, idque cum respectu ad sensum tactus; subjectivè verò seu materialiter in particulis ejusmodi subtilibus exilibusque. Adeoque uti calor non potest esse absque velocissimâ minimorum motitatione; ita nec velox hæcce agitatio fieri potest absque subtilissimis corpusculis tanquam substantialibus materialibusque motus hincque caloris (solius sensus respectu sic dicti) subjectis. Ex vitro verò antimonii, quod revera corpuscula vino communicentur, non verò imaginaria saltem qualitas in illum transeat, patebit ingenuo Lectori ex Pechlini *Tract. de Purgantib. p.* 78. nec non ex Tractatu permultis Experimentis referto illustriss. Philosophi Boylei de corporum Atmosphæris; ubi præterea vel ipsum ignem seu ignificas particulas sensibiliter gravitare, ac lancibus librari posse reperient Peripatetici, tanquam paradoxorum omnium sibi forsan παραδοξότατον. His omnibus pro aëris in sanguinem transitu addi possent Viri clarissimi eund. pariter asserentes, nimirum Helmontius, Gassendus, Platerus, Sylvius, Deusingius, Thrustonius, Mayowius, Entius, Backius, Schwammerdammius aliique complures; nisi in saniori Philosophiâ, quæ ipsam rerum veritatem duntaxat pro principalissimo veneratur scopo, non tam Autoritatum quà talium, quàm Rationum atque Experimentorum vigere momenta optimè nossem.

§. 8. Cum itaque ex deductis hactenus argumentis sufficienter constare arbitrer, aerem inspirando haustum in massam sanguineam, hinc & reliquos corporis succos partesve transire; paucis modum ingrediendi innuisse congruum erit, utpote qui & ipsi sagacissimo Philosopho Boyleo, nec immerito, explicatu difficilis censetur, *cum tantum absint (uti egregius Vir loquitur) Systole & Diastole cordis & pulmonum ut sint Synchronicæ.* Sed in opinionis nostræ patrocinium notemus sequentia 1. de viis, quibus ad sanguinem aër feratur non esse amplius dubitandum, cum eædem ex modo dictis clarissimè evincantur, licet adeò exiles sint, ut à priori sub sensum non cadant. Quibus enim halitus crassiores exeunt, iisdem ut aër, halitibus multò subtilior, ingredi possit necessario, saltem viarum capacitatem quod spectat, sequitur: 2. Non requiri strictè ad huncce aëris in sanguinem transitum, ut cordis & pulmonum Systole Diastoleque sint synchronicæ, multo minus Isochronicæ. In pulmonibus enim semper aër est præsens, sive inspires, sive exspires, sive ab utroque munere cesses, quippe non omnis, imò vix dimidia pars aëris, quem omnium primâ sub partu Inspiratione admisit fœtus, subsequentibus exspirationibus expellitur; sed eatenus saltem nec ulterius, quatenus & quousque à thorace pulmones constringente exprimi potuit, cum inposterum per vitam integram pulmones thoraci serventur ab aëre contigui atque expansi. Hinc, cum sub qualibet Inspiratione binæ ad minimum observentur cordis systolæ, adeoque & totidem Diastolæ; quod pari etiam ritu sub Exspiratione contingit; cumque præter vias, quas dari constat, nil amplius ad aëris ingressum per vasa pulmonis sanguifera in sanguinem requiratur, quàm ut ab altera parte respectu viarum per quas, & Loci, ad quem nullum obstet transeundi & ingrediendi impedimentum; ab alterâ verò parte, respectu termini à quo, adsint Principium promovens illum per dictas vias, vasorum pulmonis sanguifluorum scilicet porulos, quibus oris halitus exspirant, ad Locum desideratum, memoratorum scilicet vasorum cavitatem sanguinemque in illâ existentem: Dispiciendum erit, quo tempore nulla adsint impedimenta, principii, aërem moventis, actionem sufflaminare valentia; nec non quo tempore principium illud movens præsto sit agatque. Si enim dari potest temporis punctum, quo principii aerem moventis

Actio simulque impedimentorum dictorum defectus coincidant atque concurrant, nil prohibebit, quin concludamus, aërem illo temporis puncto in massam sanguineam transire.

§. 9. Principium aërem ad sanguinem propellere valens vel erit gravitans ejus moles, idque sub Inspiratione; vel thorax pulmonum interventu eundem comprimens, idque sub Exspiratione. Adeoque in utroque respirationis actu principium movens agit, unde & semper aëris aliquam particulam in sanguinem propellere posset, nisi, impedimentis infringeretur ejus actio. Quæ proinde aliud nil erunt, quam sanguis à corde in vasa pulmonalia propulsus, atque halitus inde exhalantes. Sanguis impulsus si per intervalla cesset, uti reverà id fit in Diastolis, movens verò aerem principium nihilominus interea actionem suam adhuc continuet; cessante hoc impedimento, id est, in cordis Diastolis aerem in massam sanguineam transire colligimus. Cum itaque sub inspiratione binæ, uti supra dictum, fiant cordis Diastolæ, totidemque sub Exspiratione; ergò bis ad sanguinem accedere poterit aër, eique permisceri inspirando, totiesque Exspirando. Nec metuendum erit, ne aër inspirando irruens vasa sanguifera pulmonis coarctet, atque sic sibimet ipsi vasorum porulos, quos ingredi deberet, præcludat; quin potius eosdem distendat mediantibus, quas inflat atque expandit, pulmonum vesiculis, quibus quippe vasa arctissimè sunt intertexta, adeò, ut iis quaquaversis non possint non simul distendi, hincque porulos aeri præbere patentiores, quos impulsu sanguinis cessante aut sub Inspiratione propriæ gravitatis mole irruendo trajiciat, sanguinique sese immisceat: aut sub exspiratione à thorace comprimente compulsus ingrediatur, atque hoc demum modo ad sinistrum cordis ventriculum, & consequenter reliquas corporis partes pertingat, in quarum deinde peripheriâ partim ob sanguinis propulsum, partim verò & quidem potissimum ob calorem corporis rarefacientem ejusque vim Elasticam augentem simul cum transpirandis, quibus obvolvitur, foras proscribitur atque exterminatur; unde & sanguis venosus maximam partem aere depravatus ac nigricans reperitur. Halitus verò quod attinet ex sanguine egredientes, nec illi obstaculo esse poterunt, quo minus aer illum ingredi queat. Nam sive à cordis impulsu, adeoque saltem sub hujus systole; sive à sanguinis calore, sicque continuo, halitus è sanguine expelli dicantur, (ab aeris siquidem expansione Elasticâ, uti in corporis peripheriâ, fieri id dici nequit, cum sanguis venosus, qualis pulmones intrat, aere fere penitus in Diapnoe fuerit orbatus) neutrum tamen officere poterit: Non primum; nam tunc aeris ingressum ad sanguinem fieri, nostra non fert opinio: Nec secundum; quamvis enim halitus continuo caloris fotu exspirarent, attamen cum aeris inspirati temperies sit frigidior, simulque illapsus ejus tam fortis, ut, uti experimentis constat, etiam vesicam, remoto corpore circumstante disrumpat; idcircò languidum hunc halitum facillimè superabit; ac insuper cum tantis hiatibus ac poris præditus sit, ut vel ad sextam septimamve spatii partem comprimi possit, multoque denique subtilior existat; halitus in pulmones admittere ac nihilominus ob substantiæ suæ subtilitatem vasorum porulis se insinuare sanguinemque subire poterit. Exspirando autem, cum non tam promptè sinuosis pulmonum vesiculis abigi queat, quin quodammodo contranitatur; hinc, velintne an nolint halitus, ista thoracis pulmonumque constrictione quoad aliquam sui partem ad sanguinem transmeabit. Quod autem nec adeò leviter quidem, contranitatur aër sub Exspirationis actu probatur Experimentis tum propriis, tum ingeniosi Mayowii *p*. 276. in quibus si thorax exspirando vulnere perforetur patulo, pulmones etiam extra vulnus prorumpere nituntur, ab aere scilicet à thorace exspirante coangustato. Hinc sequitur aerem in sonoris sui exspirationibus cunctis, v. g. in loquelâ, cantu, clamore, &c. semper magis in pulmonibus coarctari, adeoque & largius, quàm in liberâ exspiratione sanguini intrudi; quia scilicet in omni ejusmodi rimulæ laryngis modificationi aeri exspirando remora injicitur, unde & impetuosius allidens sonum edit. Hæc de aeris in sanguinem Transitu fusè dicta sufficiant.

§. 10. Aliam adhuc inter Autores agitari litem cernimus, an scilicet membrana pulmones investiens aërem in thoracis cavitatem sub respiratione ordinariâ transmittat? Affirmativam tuentur Helmontius, Highmorus, Walæus, Tulpius, Harveus, Lindenius, Schenckius, pluresque. Imò Helmontius Junior Alphabeto Naturæ *p*. 39. patrem secutus, uti & Guarinus Guarini, non tantum in pectoris cavum, sed & abdominis penetrare aerem existimant. Ast pace tantorum virorum, quamvis poros in pulmonis membrana à Walæo, Alex. Benedicto, Plempio, aliisque observatos negare nolim; quamvis porrò purulentam materiam in Pleuriticis pectorisque vulneribus, vel denique liquores in thoracis Empyemate immissos, per pulmones ac os rediisse, uti id experientiâ freti testantur Galenus, Fernelius, Paræus, Tulpius, Lommius, Marcherius,

Diem-

Diemmerbroccius, aliique, neutiquam inficias ire animus sit: attamen in naturali & ordinariâ sanorum hominum respiratione aërem in thoracis cavitatem permeare nunquam credidero. 1. Quia, stante hâc sententiâ, pulmones debitè non explicarentur, à solo quippe aëre, uti supra probatum, explicandi, hinc ob eorundem collapsum sanguinis circulus impediretur, adeoque brevi, violentis convulsionibus prodromis animal in præsentissimum vitæ discrimen adduceretur; quod tamen, DEO sint gratiæ, non experimur. 2. Quia non video, cur in thoracis abdominisque cavo tantopere expeteretur aëris præsentia, ut hujus in illis locis defectu intra pauca horæ minuta animal exanime succumbat, uti factum testantur Experimenta in Illustris. Boylei Machinâ peracta. 3. Quia Pecquetti experimentum contrarium monstrat citatum à Mœbio *Fundam. Physiol. p.* 290. *imò ab ipso Autore Diss. Anat. p.* 146. *descriptum*: *Si vivæ*, inquiente, *dum dissecas, animantis insinuatâ bronchiis inspires avena, quicquid nitare, nullus admotæ lucernæ flammam, nisi quâ tunicam liberaveris, agitabit aer.* His permotus aëri imperviam esse in naturali sanorum respiratione pulmonis membranam censeo. Transitum autem præmemoratorum liquorum, aut membranæ istius erosioni; peculiari pororum figurationi structuræque, versus bronchia liquores quidem, non verò versus thoracem aëra admittendi aptæ; aut denique insolitis naturæ operationibus ad statum ordinarium naturalemve nullatenus applicandis aut concludentibus, acceptum refero. Nonnunquam enim, ut cum Averrhoe loquar, in Medicina fiunt miracula; refertque insigniss. Helmontius *Tr. de injectis Materialibus*, nec non alii, miranda Excretorum per corporis substantiam absque viis adæquatis exempla, quos vide.

§. 11. Restat tandem, dum aeris vestigia exploramus, paucis disquirendi negotium, an aer inspirando cerebri quoque penetralia pro spirituum animalium materiâ subeat? Cujus quæstionis Affirmativam magni multique sustinuerunt Viri docti, Galenus puta, Erasistratus, Vesalius, Sennertus, Laurentius, Columbus, Plempius, Fracassatus, aliique complures. Sed huic opinioni quò minus accedere queam, argumenta in promptu sunt sequentia: 1. Quia cerebro nullum aeri comparatur inspirando spatium reciproco quodam peculiaris alicujus respirationis motu, aliis corporibus destitutum, ad quod gravitatis suæ illapsu & confluxibilitatis aptitudine aut Elasticâ Expansione ruere atque pertingere adniti posset; quod tamen ubiq; necessario requiri Nobiliss. Virorum aeris naturam præclare detegentia Experimenta demonstrant, si ad locum aliquem pervenire debeat Atmosphæra aerea: 2. Quia aërem per os cribriforme ad ventriculos cerebri in homine vivente penetrare non posse, tum Clariss. Schneideri *Libris de Osse Cribriformi & de Catarrh.* declaratur, tum αὐτοψία omnesque circumstantiæ cuilibet præjudiciis non capto monstrant: 3. quia in ventriculis cerebri spiritus animales elaborari, ruinosa est sententia, ab Anatomicis Neotericis accuratioribus diù explosa: 4. Quia perpetuus pituitæ viscidæ in naribus mador spongiosumque os dictâ pituitâ infarctum aëri transitum ad cerebrum denegant, etiamsi os ipsum quodammodò connivere gratis supponeremus: 5. Quia spirituum animalium necessitas est sine interruptione, cum tamen homines sæpè per duas tresve septimanas Gravedine affecti per narium muco obturatas cavitates aërem admittere nequeant, sed ore patulo spiritum ducere cogantur. Imò novi quendam Hamburgi Fidicinem, cui post narium Ulcus totus earundem meatus penitus erat coalitus atque occlusus, sicque per omnem vitam aëris per nares transitu destituebatur: 6. Quia fœtus in utero, præsertim grandior, spiritibus animalibus nec caret, nec carere potest, cum tamen nihilominùs, veluti paulò post demonstrabitur, in utero nullatenùs respiret. Ut taceam valdoperè adhuc dubitari, an aer tanquam necessaria pro spiritibus animalibus materia in eorum confectione exigatur, cum ab hujus sententiæ patronis id nullibi probetur.

CAPUT IX.

Problema Harveanum Doctis omnibus propositum enodando, Fœtus in utero Respirationem discutit diluitque.

§. 1.

Superatis nunc de aëris in corpore humano respirante Viis Locisque, ad quæ pertingat, oblatis difficultatibus, absque morâ ad varios humanæ Respirationis Usus properarem, nisi priùs paradoxam istam (uti illustriss. Boyleo haud immeritò audit) Hippocratis sententiam, scilicet quod Fœtus in utero respiret, à Doctis quibusdam denuò resuscitatam ac propugnatam, penitùs perquirendam ducerem, cum hac occasione quædam gravioris momenti in Respirationis Usibus accuratè enucleandis futura, eventilanda sese exhibeant. Neminem itaque opinor, Eruditorum sacris vel tantillum initiatum latere poterit, Anglicanum illud decus Harveum, insignissimi Philosophi Democriti, animalium intima rimando, vestigia

premens, Doctis omnibus hocce Problema Libr. de Generat. Animal. Exerc. de Partu, proposuisse: qui nempè fiat, ut Fœtus in lucem editus, ac membranis integris opertus, & etiamnum in aquâ suâ manens, per aliquot horas citra suffocationis periculum superstes sit; idem tamen secundinis exutus, si semel aërem intra pulmones attraxerit, postea ne momento quidem temporis absque eo durare possit, sed confestim moriatur. Quantoperè Problema hoc Doctorum ingenia exercuerit, quamque feliciter in illo enodando operam navaverint multi, non est, quod disquirendo afferendoque multus sim. Num ingeniosus Schwammerdammius *Tr. de Respir. sect.* 2. *c.* 1. jure gloriari possit, negotium hoc planè à se esse confectum; judicent Viri in resolvendis arduis naturæ phænomenis circumspectiores. Ego, ut libere, quid sentiam, fatear, non satisfactum esse ab illo permultis, si non omnibus, arbitror, cum non tam ex rerum naturalium effectibus, quàm ex precariis Clariss. Sylvii & Cartesiii hypothesibus, ingenti adhuc difficultate laborantibus, deduxerit rationem, cur Fœtus aëre destitutus confestim moriatur, qui tamen momento vix anteà eodem optimè carere poterat; nec tamen eruditorum, quod sciam, ullus difficillimum hoc Harvei Problema solidè enucleavit.

§. 2. Non unas, confiteor ingenuè, horas, imò dies, ne dicam septimanas, anxiè me torsit Problema illud, ab ipso etiam Harveo Anatomico ac Medico Exercitatissimo doctissimoque absque resolutione dimissum: parumq; aberat, quin penitus de ejusdem plenariâ ac cautis ingeniis, Realisque Philosophiæ Cultoribus satisfaciente, elucidatione desperassem. Animum quidem certò ex multorum huc facientium diligenti pensitatione persuaseram, subitaneæ ob Respirationis defectum oriundæ mortis, (aut vitæ saltem ad sensum cessationis) causam potissimùm & in peculiaribus circa & in fœtus corde extructis Vase ac Anastomosi ovali esse quærendam; meritò ratus, sapientissimum rerum omnium Creatorem in finibus suis errare neutiquam posse, nec frustra mirabilem illam Meatuum in fœtus corde unionem ordinasse. Attamen tam intelligibiliter Autores de modo dictæ Unionis in homine nato Abolitione loquuntur, ut, talis istorum Meatuum Clausura, qualem proponunt, quamvis fositan, si Diis placuerit, in adultioribus tolerari posset; nihilominus in Fœtu vix nato ac paucis post partum momentis, quando probabiliter saltem, indicato ab ipsis modo, contingat, doceri intensè aveam; idque inprimis de Foramine Ovali, copiosiori quippe sanguini cursuque expeditiori transitum præbente, quam Canaliculus, adeoque ob sui occlusionem majorem etiam, ac denique totalem vitæ noxam inferente, cùm & in quadrimulis, quinquennibus, natuque grandioribus pueris meatus in corde adhuc patentes fuerint observati & aperti, referente Cornelio Consentino, *Progmn. pag.* 309. Illud proinde, sive aliquantulo post partum tempore ita coalescere & exsiccari cum Bartholino *Anat. Reform. p.m.* 275. & Corn. Consentino *loc. cit.* putetur, ut locus hic nunquam pertusus fuisse videatur; sive ita ut solum saltem vestigium in natu grandioribus aliquod relinquatur, quod Arantius *Tr. de Hum. Fœtu. c.* 14. voluit: nullum tamen horum paucis minutis post partum ita contingere potuerit, ut transitu sanguinis per pulmones, ob respirationis defectum, collapsos, præclusio, fœtus confestim moriatur, uti Problema Harvei loquitur.

§. 3. Insignissimus tandem Kerkringius Anatomiæ non minus quàm Chymiæ calentissimus Autor ac de Primis tenellorum fœtuum Exortibus omnium meritissimus, Spicilegii sui *Anat. obs.* 94. fulgidissimam hisce tenebris lucem afferre videtur; Dictas enim Autorum opiniones meritò recusans frequentem αὐτοψίαν adducendo asserit, se cuilibet ostendere posse, Foramen illud Ovale non aliâ materiâ, quam suâ ipsius Valvulâ in Nato & respirante infantulo claudi. Modum autem occlusionis, cum is, quem Clar. Autor indigitavit, mihi non satisfaciat, sic explico: nimirum fieri Occlusionem, & quidem remotè, quia sanguis viâ magis rectâ ad pulmones fertur, nec oblique per canaliculum diverti cogatur, hincque minus in dextra auricula remoretur adeoque & Valvulam minori impetu protrudendo aperiat: immediatè autem à sanguine ad sinistrum cordis ventriculum copiosius tunc detruso, valvulamque illam ita in transitu suo per venam pulmonalem (in quam Foramen alias patet) ad foraminis marginem comprimente, ut amplius commodè aperiri nequeat; Manere autem, (pergit Autor) Membranulam istam tralucentem & tenuem Valvularum omnium more; nec crassescere, nec exarescere, nec solum saltem foraminis vestigium relinquere in natis, sed ita, ut valvula semper permaneat corpore, tenuitate & perspicuitate; imò clare à reliqua Septi substantia differens cuilibet exhiberi possit, ut nullus dubitandi locus relinquatur. Cuncta hæc qui attento animo libraverit insimulque perpenderit: 1. Meatus in corde fœtus esse factos pro sanguinis trajectu, utpote cujus circularis cursus pari cum vitâ passu ambulat, quique per pulmones, dum fœtus membranis & utero sepultus aëreque omnino destitutus jacet, col-

laplos

lapsos pro rei exigentia transire nequit; 2. Sanguinem autem pulmones permeare non posse, quia in fœtu nondum nato sunt contracti atque densè coarctati respirantium respectu: 3. Pulmones esse coarctatos in dicto fœtu ob principii eos cæteroquin in nato explicantis atque expandentis, aëreæ puta Atmosphæræ, defectum. 4. Hanc denique deficere ob crassarum dupliciumque, si non triplicium, secundinarum arctissimam, aeremque penitus arcentem texturam, nec non ob oris uteri exactissimam clausuram, quam præter Hippocratem & Galenum ceu oculatus & authenticus testatur testis Celeberrimus Anatomicus Diemerbroccius *Anatom. p.* 383. observationem afferens, se propriâ experientiâ os uteri in prægnante fœtum longitudinis manum æquantis gerente glutinoso tenacique humore clausum invenisse; idque tam exquisitè, ut nec stylus, nisi vi per gluten adactus, immitti posset. Hæc, ut plura omittam, qui probe, inquam, attenderit, simulque sedulò consideraverit, quam promptè, laxè, ac fortiter Aër à quocunque tepore, multò magis calore expandatur, sicque majus spatium occupet, (quod ad Pulmones Animalium spiritu cohibito enecatorum fusius applicatum vide *cap.* 10. §. 8.) subitaneæ non tantum mortis ob Anhelitum nato infanti præclusum, causam; sed & simul, quâ veri similitudine reanimata hactenus à Doctis quibusdam asserta Foetus in Utero Respiratio gaudeat, haud difficulter reperiet. Harveanum itaque Problema sic solvo; Fœtus Aquis suis ac Membranis integris circumdatus, Utero licet exclusus, vitalis persistere potest, quia sanguis illius adhuc, uti & in Utero, per Foramen Ovale & Canaliculum arteriosum, cursum suum circularem, pro vitâ quippe servanda absolutè necessarium, sine remorâ peragere potest, pulmonibus interim nec Aërem illos aliàs insufflantem, ob secundinarum integritatem; nec consequenter sanguinem ob sui, propter Aeris defectum subsidentiam admittentibus, adeoque valvulam Anastomoseos ovalis sanguine mediante occludentibus. Contrà verò Fœtus semel respirans, si illi os naresque ac omnis Aeris via præcluditur, quoniam Aer, vel unicâ factâ Respiratione, in pulmonibus restitans confestim à calore in pectore maximo latissimè fortiterque expanditur (quod uberiùs & satis clarè explicatum vid. *c.* 10. §. 8. &c.) qui expansus vesiculas Pulmonum justâ amplius distendit; hæ distensæ, cum aliud spatium, in quo aucta eorum magnitudo recipiatur, non detur, vasa Pulmonalia comprimunt, hisque mediantibus (cavitate eorum aut penitus, aut maximam partem abolitâ) sanguinis Circulationem aut statim tollunt, aut eatenus remorantur, ut brevi congrumescendo stagnare incipiat; quo stagnante, inque cursu suo planè impedito Valvula Foraminis arctè clauditur, sicque sanguini omnis penè via tum per Pulmones, tum per Foramen Ovale obstruitur; quo facto, cum Canaliculus arteriosus Foramine longè angustior universo Foetus sanguini transmittendo incapax prorsus sit, cor perpetuas corporique viventi mortiferas Systolarum suarum cessationes reassumit; unde Vitalia indicia intercidunt cuncta, moriquc dicitur Fœtus. Ab hoc etenim cordis ac consequenter Sanguinis Motu Vitæ Animalium Characteres, veluti à Pondere appenso seu Elatere Chalybeo Horologii Effectus, dependere videntur. Sed hæc omnia pleniùs deducta & explicata vide §. 7. hujus Capitis, nec non §. 8. & 9. Cap. Decimi. Sola itaque partium cordis structura atque connexio, monstrans Valvulam Foraminis Ovalis à sanguine in Respirantibus illicò per pulmones propulso, illamque ad foraminis oram arctè premendo affingente, claudi, nec non Aeris à Calore Rarefactio, docens vesiculas pulmonum ab eo in fœtu cohibito fortiter expandi, vasaque sanguifera in pulmonibus comprimere, sicque circuli sanguinei remoram moxque mortiferam cessationem inferre, Problema Harveanum optimè solvere videtur, adeoque firmiter stabilitur id Illustrissimi Baconi de Verulamio, *solam scilicet Naturam esse arcanorum suorum Interpretem fidissimam.* Quod tamen in hoc casu non sine Celebratissimi Kerkringii solertia contigit, quâ sine si fuisset, ulteriùs forsitan adhuc, uti hactenus factum, surdis narrasset fabulam.

§. 4. Negamus proinde Fœtum in Utero existentem ac secundinis integris obvolutum respirare, hoc est, pulmones ejus ab aëris gravitantis mole explicari ac thoraci, (licet hic dilatari Respirantium in morem frustrà concederetur) coexpandi. Negativam nostram solidis hisce suffulcimus argumentis: 1. Quoniam pulmones in Fœtu aëre nondum fruente, consentientibus omnibus, qui eos cultello anatomico subjecerunt, sunt contracti atque compacti subsident, nec thoracis internæ superficiei contigui & coëxpansi. Addere possem colorem pulmonis in dicto Fœtu rubicundiorem esse, si non ad partum usque, saltem ad paucos ante partum menses. Quod confirmant Galenus, Bauhinus, Spigelius, Hoffmannus, Harveus, Highmorus, Thrustonius, Schwammerdammius, Diemerbroccius, &c. Postremus quippe hic Charletonem, nullam penitus inter adultorum & Fœtus in Utero pulmonum coloris differentiam agnoscentem, *Oecon. Animal. p.* 170. *multiplici fretus experientiâ*

tia refutat Anat. sua p. 512. sed fallere posse hoc indicium opinor. Quidam Autorum etiam pulmonum fœtus in aquâ subsidentiam contra respirationem in utero adducunt. Quod itidem experienti non satis cauto imponere posse existimo. Cum enim ex Hydrostatices legibus constet, corpora omnia, in specie, uti loquuntur, aquâ ipsâ leviora, in eadem supernatare, si sufficienti aquæ quantitati immittantur; pulmones autem uti membranosa & carnosa omnia specifica gravitate aquis cedant; hinc tam fœtus nondum respirantis quàm nati pulmones supernatare possunt, si modò sat magna aquæ quantitas illos circumfluat. Adeoque non sequitur: pulmones, quia supernatant, Ergò, fœtus respiravit; nec vice versâ. Nam quod quorundam experientia velit pulmones fundum petiisse, id ipsum justâ minori aquæ quantitati tribuendum, quam facilè immissi pulmones mole sua dispellere & ad lococedendum adigere, sicque subsidere potuerunt: 2. Quoniam principium expansionis pulmonum fœtui in utero deest. Nam uti ex supra dictis liquet, impossibile est, aërem uteri viscida pituita infertum os interius ac densas Fœtus secundinas permeare posse. Præsertim cum Illustriss. Boylei *Experimento Quinto Tr. de Vi aëris Elast.* constet, Vesicam agninam (quâ secundinæ fœtus quadruplo facilè crassiores) dum ex Vitro, cui post modicam inflationem arctè ligata erat immissa, aër illam ambiens non adeò magnam partem esset exhaustus cum insigni fragore & scissurâ maximè hiulcâ fuisse diffractam ab aëris inclusâ expansione. Quod si poris fuisset aëri pervia, nullatenus evenisset. Unde multò minus aërem Secundinas pertransire posse concludendum, etiamsi, quod tamen æque experientia negat, Uteri os subire posset. Accedit, quod aër sponte nulla nisi corporibus aliis destituta spatia irruat, cum tamen Uterus à Secundinis & Fœtu satis repleatur.

§. 5. 3. Quoniam Fœtus pulmones liquore, cui ore hiante innatat, Nutritio, non sine maximo suffocationis periculo infarcirentur, si intra membranas existeret aer, aut alia quædam tenuis ac halituosa substantia seu pondere seu Elatere pollens tanto, ut exinde pulmonum antra (si forte fortuna thorax amplificaretur) irruere valeret. Cum enim ut suprà demonstratum est, pulmones efficienti aerem alliciendi causâ careant, hic verò non nisi aut gravitatis mole ac pressurâ, aut Virtutis Elasticæ ratione eos illabi possit, necesse foret, ut simul, si in membranis presto esset, Liquorem Nutritium in asperam Arteriam impelleret, utpote qui Fœtus fauces alluit. Notavit enim Corn. Consentinus, *Progymnasm. p.* 260. *catellos in utero hiante ore in circumfuso liquore natare, cui consonat* Bartholinus, *Libr. de Vas. Thorac. nimirum catellos innatare humori Amnii ore aperto, & exsertâ non nihil lingua.* Sicuti & in ore, œsophago, ventriculo & intestinis humorem illum reperierunt Harveus *Exerc.* 70. Bartholinus, *l.c.* Corn. Consentinus, *l.c.* Rudbeckius, *Obs.* 9. Nec dubitandum est amplius de Fœtus in utero Nutritione per os; cum tot tantique viri Hippocrates, Democritus, Epicurus, Galenus, Licetus, Harveus, Charleton, Courveus, Everhardus, Barbatus, Aldes, Consentinus, Bartholinus, Nedhamius, Rudbeckius, Diemmerbroccius, aliique evidentissimis rationibus atque observationibus Anatomicis eandem extra omnem dubitandi aleam, si cuncta judiciosè conferantur, posuerit. Requirit autem necessitas, ut Liquor Nutritius semper præ faucium patulis foribus præsto sit, cum cochlearia fœtui in utero desint ac manuum quoque usu in hunc finem ob corporis curvaturam frui nequeat. Nec ullatenus Nutritio fœtus per os, simul Respirationem in utero arguit, cum Deglutitio & Respiratio sint munera plane discrepantia, ac tum causis, tum materiebus, tum instrumentis, tum viis, tum agendi modis, tum finibus, penitus diversa. Quorsum affero experimentum ejusmodi: si quis liquorem v. gr. Cerevisiam ore ac buccis detineat, eamque, auribus prius ob incommoditatem ab introrsum nitente aere oriundam, sedulo obturatis, nec non naribus omninò obstructis, oreque insuper clauso, deglutire conetur, promptissimè id effectum dabit, etiamsi & volens à respiratione abstineat, & aeris per os naresve accessus exactè sit sufflaminatus. Novi quidem Nedhamium & alios forsitan tum ad aerem Liquori Nutritio interspersum, tum ad halitum sive Gas, uti Helmontio vocatur, ex istius fermentatione assurgentem, confugere. Sed regero 1. Constare quidem experientiâ Machinæ pneumaticæ adminiculo captâ aerem liquoribus ferè omnibus esse immixtum; attamen paucissimum ac non nisi cum insigni Liquoris continentis ebullitione & intumescentiâ ab illo separabilem respirationisq; respectu vix consideratione dignum, nec pulmones expandere valentem: 2. Fermentationem tantam nullâ probabilitate in Liquore Nutritio supponi posse, quæ, copiosum Gas extrudendo, expansionis pulmonum efficiens principium suppeditare posset: 3. Quamvis & aer in Liquore disseminatus & halitus, quem fermentescendo exsurgere gratis supponit, junctâ operâ aliquot fortassis diebus eò usque tandem copiâ invalescere possent, ut ad unicam

cam pulmonum Expansionem sufficerent; attamen considerent æqui rerum arbitri, quam ridicula hæc foret respiratio, quæ duobus vel tribus denique ne dicam pluribus diebus, unicâ forsan vice celebrari posset. Ut taceam, unde continua aeris recentatio adventare deberet, postquam prior ex spiratis effluviis esset onustus. Eâ tamen non nisi sub mortis pœnâ carere posse Respirantes, monstrat invicta illustriss. Boylei Experientia *p.* 441. *Tr. de Vi aeris Elast.* quâ aviculam Recipienti exquisitè clauso inclusam, nullâ factâ exantlatione, ob aeris Transpiratis ab illâ Exspiratisque Aporrhœis aggravati denegatam recentationem intra tres horæ quartas, præviis permultis violentisque vomendi conatibus moribundæ similem collabascere, docemur. Præterea quorsum quæso aër exspiratus abiret tandem? nisi fortassis prægnantes cunctas brevi redderet Tympaniticas: Ultimò 4. hæc opinio Nedhamii iisdem premitur difficultatibus, quas suprà jam adduximus, scilicet, quod, si aër aut vicarium quoddam expansionis pulmonum principium intra Fœtus membranas stagnaret, liquorem Nutritium ejusdem pulmonibus impingeret, adeoque suffocationem minaretur tenello infantulo certissimam.

§. 6. Ulterius in genere fœtus in Utero respiratio destruitur 5. quia fœtus intra Secundinas vivit, iisdem autem exemptus ac respirans, si aëre destituatur, moritur, in easdem etiam Secundinas repositus, teste Harveo *Exerc. de Partu.* Hinc concludo, si antea respirasset in Secundinis, vixissetque, cur in easdem repositus respirare & vivere nequiret? 6. Palmarium erit argumentum Meatuum in corde fœtus singularissima structura, quos ad tempus saltem peculiari operâ creavit summus rerum omnium Architectus eum in finem, ut sanguis pulmones ob explicationis defectum permeare nequiens illac transeat, sicque ejus circulus cum vitâ fœtus perstet. Horum enim Meatuum usus vel unicâ respiratione factâ aboletur, quia promptior sanguinis per hiantes pulmones transitus illorum præcipuum, Foramen puta Ovale, Valvulâ suâ exquisitè claudit, eamque foraminis margini quasi agglutinat, Canaliculo interim arterioso pro totâ sanguinis in corpore mole transmittenda, nullatenus sufficiente: 7. Denique, quoniam nullus respirationis in fœtu ex Uteri latebris nondum eluctato Usus ac Causa Finalis sese offert, quâ tum temporis commodè caruisse non posset; quæ tamen tanquam causarum prima prærequisita fuisset, antequam causæ constituentes exigerentur. Principalissimus enim Respirationis in nato Usus est, sanguinis Circulatio absque interruptione servanda, sine quâ nulla, perfectiora ad minimum uti vulgò (quàm rectè hic non disputo) distinguntur, animalia, notabili temporis spatio vitam agere posse videntur. Hæc autem Circulatio, cum in fœtu nondum in lucem edito absque respiratione per peculiares ad id efformatas Vias optimè peragi queat, cæteri autem brevi post enumerandi Usus pro fœtus vitâ absolutè non sint necessarii, inconcussa stabit sententia, illum in Utero non respirare. Videntur sanè Autores, forsitan ex præjudiciis, operosius allaborâsse in respirationis actu ipso, quam ejusdem necessitate usibusque in fœtu nondum nato adstruendis, cum tamen sapientissimus naturæ Parens nihil faciat frustrà & absque certâ Finali causâ. Maternæ autem Respirationis Usum fœtui non penitus denego, cum ex suprà probatis constet, aërem ad omnes corporis succos, sanguinem præprimis, transire. Hinc quin cum Liquoribus tenello fœtui à matre communicatis aliquantulum aeris simul in illum transeat, nullatenus dubitandum. Ex pauxilli autem hujus aëris defectu fœtus neutiquam paucis minutis mori potest, cum in Sectione Cæsarea, observante Harveo post mortuam matrem horis compluscculis intra Secundinas aeris nil indigus Vitalis perstet. Nec indiget fœtus largiori aëre, cum Transpiratio ejus sit parcissima, partim quia ad solam duntaxat necessitatem alimento utitur voluptuosis gulæ illecebris minimè indulgens; partim quia assumpta fere cuncta ac tota quanta in corporis ipsius substantiam mutata accrescunt, unde & tam prompte corpusculum ejus 9. mensium intervallo tantopere augetur, ut, si largius iste accretionis gradus post partum eodem tenore produceretur, in giganteam tandem molem excresceret homo. Hinc fortassis haud incongrue colligi posset, Transpirationem per os & cutis spiracula, ab aëre in respirantibus potissimum causatam atque promotam, esse in causa, cur hominis, nec non brutorum, accretio tàm insignem post partum, adultioribus præprimis annis, patiatur remoram. Postremò Vagitum uterinum invincibile nonnulli existimant argumentum pro Respiratione fœtus in utero demonstranda: Sed cum mulieircularum, quæ plerumque in hisce casibus invocantur testes, sublesta admodum fides, nec satis circumspecta sit observatio, ut pro basi Problematis hujus resolvendi inservire queat, meritò suspicamur cum Clariss. Diemerbroccio, vagitum, si quis certò observatus fuerit, è sibilo intestinorum flatulentorum à fœtu compressorum ortum duxisse, qui sæpè mirus auditur, suspiria gemitusque in quibusdam mentiens. Similia quoque ad pipientium pullorum, intra ovi testam adhuc

adhuc existentium, sonum, quem editum ferunt aliquando, reponimus: Præprimis cùm extenuatus aquæ vapor ad corpora tenuiora allisus non minus sibilum excitare observetur: uti id Experimento probat Illustris Boyleus *Tr. de Aere pag. m.* 466.

§. 7. Tandem & ipsemet hanc excogitavi objectionem contra meam Problematis Harveani solutionem, quod licet foramen ovale à valvula propria, simul ac inspiraverit fœtus, sanguinemque per pulmones admiserit transiturum, illicò occludatur, attamen id non tàm tenaci agglutinatione fieri posse videatur, quin vasis pulmonum, ob vesiculas ab aere per calorem rarefacto, distentas, compressis, sanguis à corde propulsus, valvulam rursus à foraminis ostio dimovere, sicque pristinam, quâ in utero gaudebat, viam resumere; adeoque vita fœtus superstes esse possit. Non levis, fateor, hæc difficultas alicui apparere posset, quam tamen mox dilutam atque sublatam dabimus. Considerandum itaque optimè duco, pulmones in Respirationis ob spiritum præclusum defectu non esse in eodem statu, quo usi fuerunt in utero ante omnem inspirationem: simul ac enim vel unicam sui dilatationem passi sunt, confestim sanguinem admittunt, eoque deinceps indesinenter præsente scatent, à quo & valvula foraminis occluditur. Dum itaque natum, quodque respiratione semel gavisum est, animal suffocatur, hoc est, dum omnis aëri recenti via per nares atque os præcluditur, necessariò pulmonum vesiculæ ab aëre, per calorem pectoris rarefacto, fortiter expanduntur, vasaque sanguiflua rursus comprimunt; Hæc dum comprimuntur, sanguinem intra se remorari faciunt. Remorari notanter dico, non enim penitus sanguinem iterum excludunt, exprimuntque è sua cavitate, uti ante omnem inspirationem in fœtu nondum nato fiebat, quod testantur pulmones suffocatorum animalium, sanguine penitus infarcti. Hinc & adempta Nato respiratione, semper adhuc sanguinis aliquid admittunt, quamdiu cor à pulsu nondum omninò cessat, & sanguis adhuc fluidus est, licèt cursu valdè impedito. Hic autem dum in cursu impeditur, cordis motus, aeris in elasticitate sua, per calorem valde aucta, fortioris facti actionem (qua vesiculæ pulmonum distenduntur, hincque vasa sanguiflua comprimuntur) superare haud valens, fit languidior, ac sensim cessare incipit. Motus enim cordis à variis causis facillimè modificari potest, leveque saltem in sanguinis cursu obstaculum sentiens, tum fortitudine, tùm frequentiâ imminuitur, quod crebris phænomenis notum. Cordis itaque motus dum successivè remittit, sanguis in dextro ejus ventriculo & auriculâ, pulmonumque vasis stagnare, ac brevi concrescere incipit, idque inprimis in vena pulmonali, utpote à cordis impulsu, qui adhuc languidus superest, remotiori. Sanguis autem, dum in vasis, ac pulmonali præcipuè vena, stagnando concrescit, necessariò valvulam, quam anteà solo transitu clauserat, arctiùs jam comprimit, sicque nullam sanguini illàc transeundi viam (aëre subinde ulteriùs, latiùs fortiùsque à pectoris calore rarefiente, hinc & magis magisque vasa pulmonalia sanguiflua, adeoque & venam pulmonalem, vesicularum pulmonis interventu coarctante ac comprimente) permittit; unde tùm circulatio cum vitæ characteribus omnibus cessat. Et hæc erit genuina allatæ Objectionis solutio. Nam, si pulmones, simul ac Respiratio adimitur, ad pristinam, qualem ante partum habebant, coarctationem concidentiamque omninò redirent, sanguinemque omnem admissum, ut & aërem inspirando haustum, illicò ante illius congrumationem, hujusque expansionem, exprimere penitùs possent, adeò ut nullus de novo intra illorum vasa admitteretur, tunc sine dubio sanguis à corde propulsus valvulam foraminis ovalis rursus aperiret, circulumque cum vita continuaret. Jam verò cum 1. pulmones non planè ad priorem, quam in nondum Respirante obtinebant, concidentiæ angustiam redeant, ac aër in illis restitans, perque calorem pectoris expansus, neque liberum prorsus sanguini per illos cursum permittat, neque tamen eatenùs à pectoris calore rarefiendo expanduntur, ut vesiculis pulmonum mediantibus sanguinem omninò omnem ex vasis rursus exprimat, arceatque; sed hæc (2.) sanguinem quodammodo intra se retineant, subindeque quamdiu cor pulsat, & sanguis nondum coagulatus est, novi quid admittant, neque tamen ob sui compressionem, hincque ortam cavitatis imminutionem, eidem sanguini ritè transmittendo sufficiant, cùm & (3.) sub sanguinis remoris cordis motus pulsificus illicò imminuatur; unde sanguis circulari cursu, tum à posteriori, tum consequenter à priori impedito atque cessante, hic (4.) stagnet, moxque congrumescat; sicque in grumum concrescens, (5.) vasa pulmonum sanguiflua expleat, infarciatque atque hâc ratione iterandam valvulæ aperturam impediat; quâ impeditâ, cùm alia sufficiens via non detur, (6.) circulatio sanguinis sufflaminetur; idcircò animal post partum, respiratione semel factâ destitutum, vitam denique amittit, etiamsi ante partum non respiraverit. Quod autem ab Autoribus nonnunquam in quadrimulis, quinquennibus item grandioribus pueris, meatus in corde fuerint observati paten-

patentes atque aperti, uti Cornelius Consentinus *Prog. p.* 309. refert, partim inde oriri potuit, quod Respirationis defectus, licèt aliquoties fortassis ingruerit, illud tamen iterum cessavit, antequam sanguis in grumum abiret; partim quod sanguis forsan admodum copiosus in illis fuerit, ac post partum largâ nutritione auctus, ut non tàm expeditè per solos pulmones, quàm insimul per dictos meatus transire potuerit, atque hâc ratione illos servaverit. In Lutris verò, castoribus, phocis, anatibus, aliisque amphibiis sub aqua diutulè viventibus commemoratos ductus in corde patentes ob id interdum remanere posse credo; quia (1) sæpiùs aquis immerguntur, rursusque emergunt, idque à primis ferè exortibus; sicque spiritum jam cohibent, jam denuò hauriunt, alternis vicibus frequentissimè id ipsum quotidiè repetendo: (2) quia sanguis illorum non tàm citò in grumum concrescit, quàm majorum animalium in terra degentium, calidiorumque. Hinc fortassis non adeò probabilis est opinio Cornelii Consentini, infantes nimirum eò perduci posse, si sæpius in die ora naresque illis obturentur sicque sanguinis portio per memoratos ductus transire cogatur, ut adulti deinceps amphibiorum instar vitam perducant, ductibus iisdem patulis remanentibus; uti & hos patulos esse in urinatoribus, multa sæpè minuta sub aqua durantibus, præsumendum; quorum exempla vid. in Illustriss. Boylei *Tr. de vi aeris Elastica, Digress. &c. Respiratione, & Act. Philos. Angl. Edit. Lips. pag.* 86. ex Kircheri Mundo subterraneo; it. *l. c. pag.* 724. Optimè itaque distinguendum censeo inter Respirationem pauca momenta inhibitam, rursusque liberatam; & illam, quæ eò usque suspenditur, donec vita, aut illius saltem sensibiles characteres, aboleantur. Hæc enim, quam mox aëris à calore pectoris expansio, hincque vasorum sanguiferorum compressio ac coarctatio, ac denique sanguinis congrumescentia sequitur, Valvulam denuò à sanguine aperiri non permittit; illa autem ad hanc iterum aperiendam conducere potest. Confirmantur hæc, quod valvula ob sanguinem in vasis, ac præcipuè vena pulmonali, post respirationem denegatam, concrescentem aperiri ex postliminio nequeat, illâ observatione, quâ in suffocatis dexter cordis ventriculus auriculaque, ac vasa imprimis pulmonalia, sanguine congrumato penitus inferta reperiuntur, testante Harveo, & αὐτοψία. Neque tamen ob id credendum, hominem natum, & qui semel aërem hausit, penitùs respiratione rursus carere posse, etiamsi meatus in corde ovalis aut patulus maneat, aut denuò aperiatur, nisi & illico △ omni ex parte è pulmonibus rursus exeat, quod tamen nullâ, ne quidem extremâ, exspiratione effici potest. Hinc enim in vesiculis pulmonalibus ordinariò, semperque auctâ quantumvis licèt exspiratione, restitans, simul ac ora naresque occluduntur, à calore præcordiali fortiter pro indole sua expansus, vasa sanguifera comprimit & coarctat, sicque tùm horum cavitatem minuit, tùm & sanguine mediante valvulam foramini ovali apprimit, unde tunc sanguinis peridromo mora è vestigio injicitur, totaque animalis œconomia, canaliculo solo, utut pateat, pro sanguinis trajecta haud quaquam sufficiente, fataliter brevi pòst subruitur, uti id plenissimè deductum videbis *cap.* 10. §. 7. 8. 9.

§. 8. Ultimò putaret fortasse quispiam, fœtum secundinis exutum, dum respiratio cœpta ipsi omnis iterum præcluditur, non ob id confestim mori, quod sanguinis circulatio in pulmonibus propter compressionem vasorum pulmonalium sanguiferorum, ab △re intus cohibito, perque calorem præcordialem fortiter expanso, factam, contentumque sanguinem inde morantem, brevique in gremium coëuntem, retardetur ac sufflaminetur, sed quod fœtus corpusculum, demptis secundinis, ab atmosphæra aëris externi undiquaque comprimatur, cùm nullus tunc aër intrò respiratione hauriatur, quod in sanguinem transiens externi aëris in fœtum corruentis pressioni & constipationi reniti queat, hincque motus vitalis per corpusculi contrusionem compressionemvè mox turbetur, ac moras fatales nectat. Ad quæ respondeo argumento haud simplici: Primò enim ex præmissis satis constat, foramen ovale in corde fœtus, postquàm semel ob factam respirationem pulmones ingressus est sanguis, claudit, utpote cujus valvula in venam pulmonalem patens, à sanguine illicò transeunte non potest non ostiolo suo apprimi, neutiquam autem rursus aperiri, quamdiu aër in pectore cohibetur, ejusque æstu, pro more & genio suo, expanditur, ac sanguinis pulmonalem venam transeundo replet, itidemvè hæret. Canaliculus autem arteriosus cum foramine multò angustior, universo sanguini transferendo prorsus incapax existit, sicque cursus humorum materiæ circularis inevitabiliter turbatur ac sufflaminatur. Secundò: Hæc itaque cùm certò se habeant, hæcque mora & stagnatio, sanguini injecta ad delenda vitæ munera ac motus utique sufficiat, nec aliâ causâ sociâ ad inducendam mortem indigeat, supervacaneum omninò est, alias hujus phænomeni causas excogitare aut conquirere velle. Tertiò: Constipatio talis ac tanta corpusculi fœtus ab aëre externo magis speciosa, quàm vera videtur:

detur: siquidem fœtus humores, cùm matris, ex qua utique decidui sunt, humoribus specie eidem existunt, hincque æquè in fœtu, ac pridem in matre, compressioni aeris externi reniti, sicque corpusculi ejus constipationem arcere poterunt, cùm eodem, quô in matre aëre gaudeant. Imò, si in vasis vel habitu fœtus spatiola quædam aut aëre, aut alio quodam corpore vacua, sicque aëris externi coactioni obnoxia forent, utique aeris hujus gravissima, ac velocissimo fortissimoque impetu irruens moles, qua, quam crebra experimenta docuerunt, non præstolaretur fœtus è secundinis exemtionem, sed illicò simul ac is modò utero excluderetur, utut membranis adhuc integris circumdatus, illum unà cum membranis cô, quo pollet, robore contruderet atque comprimeret, cùm secundinæ non minus, si non magis, quàm ipse corpusculi habitus, ductiles, plicabiles ac flexiles existant. Ne jam commemorem, in ipsum matris fœtu adhuc gravidæ ventrem hanc compressionem ac constipationem aëris agere posse, si ipsius locus ac spatium in fœtus corpusculo daretur, nec hujus quoque ac matris humores, aëre intùs commixto, ac satis, imprimis ob calorem intrinsecum, renitente præditi jam essent, cùm etiam metallina vasa exhausta, & corpore resistente vacua, is ipse comprimat atque contrudat, experientiâ teste indubia. Ubi simul extanter notandum, altâque mente reponendum est, aëris elaterem à levi, & juxta Boyleum, manu insensibili calore adeò augeri, ut nisus ejus expansivus aëris extùs incumbentis ac gravitantis molem è vestigio & manifestè vincat, dispellat, superetque, uti id thermometra, aliaque experimenta Boylæi extra omnem dubitationis aleam dudum posuerunt. Quantò magis igitur calor fœtus, non levis & vix tactu sensibilis, sed sat validus, & à matre adhuc quasi æstuans humoribus intus commixtum tali tantoque instruet renisu, quo aëris externi pondus, hincque ortam pressionem nullo negotio subjugare ac dimovere, adeoque invitam illam corpusculi fœtus constipationem arcere valeat? Et quemadmodum homo in maris fundo nullam noxiam, multò minus exitialem ab aquis incumbentibus pressionem sentit, cùm tamen aqua ad minimum milliès aëre gravior sit, ita nec fœtus ab aëre externo, qui cum interno ejusdem gravitatis specificæ est, comprimi poterit. Et positò, per fictionem rei, respirationem fœtui inde tàm necessariam esse, ut aër intrò haustus, minimaque sui quantitate sanguini in pulmonibus admixtus, externi aëris compressioni resistere queat, attamen totius atmosphæræ moles & actio tàm valida, tam velox, tamque momentanea est, ut multò citiùs universum tenelli corpusculum, nisi aer internus cum humoribus à matre acceptus reniteretur, penitùs esset compressum ac quasi contrusum, quàm vel unicâ inspiratione fœtus sibi consuleret. Prætereà invictum contra hanc compressionem argumentum inde ducitur, quod non tantùm fœtus mustei partus, quique vix è latebris maternis eluctatus est, sed & qui dies atque hebdomades vitæ jam numerat, adeoque sanguinem innumeris aëris externi haustibus satis superque ditavit atque instruxit, æque promptè, si omnis respirationi via præstruatur, suffocari queat, ac is, qui nunquam aerem delibavit.

In hoc sanè grandiore infantulo, si suffocetur, aëris inspirando captandi, ac atmosphæræ externæ reniti valentis defectum, externique hinc aëris compressionem ac constipationem, ceu causam sufflaminati humorum motus vitalis, nullo jure allegare quis poterit, in quo tamen valvula foraminis ovalis per coalitionem ostiolo suo neutiquam ita jam unita erit & agglutinata, ut, si modò per aërem intus cohibitum, & pectoris calore fortiter expansum, vasaque, hinc & venam pulmonalem, adeoque & sanguine mediante valvulam comprimentem liceret, denuò aperiri nequiret, cùm vel in quinquennibus nondum coalita reperiatur, testibus Consentino, aliisque. Ut plura regerenda prætereàm. Manet proinde adhuc ratum certumque, fœtum, dum omnis ipsi respiratio rursus adimitur, ideò mori, quod semel haustus & intùs cohibitus, aque calore pectoris expansus, vasa sanguiflua pulmonum, adeoque & venam pulmonalem comprimat, eorumque cavitatem imminuat, idque propter simul foraminis ovalis, quam sanguis illuc transiens jam clausit, & ostio suo oppressit, clausum servet, & quò minùs postliminiò rursus aperiri queat, mediante dicto sanguine ibidem tum morante, brevique stagnante, impediat, atque hoc pacto circulationi sanguinis, cùm canaliculus arteriosus huic muneri solus neutiquam par sit, moram nectet, moxque penitus obicem ponat, unde tunc animal vivere desinit.

CAPUT X.

Respirationis Humanæ Usus

tum minus principales, tum Principalissimum, ad vivere quippe simpliciter necessarium, ac ne aliquot quidem minutis, nisi cum mortis periculo adimendum, plenius prosequitur: simulque concatenato Φαινομένων atque Causarum nexu arduum illud atque bimembre Problema sedulò dilu-

dilucidat, Cur scilicet Animalia, tam ob Aeris Inspirati cohibitique præsentiam, quam in Machina Boyliana propter ejusdem Aeris Exantlationem paucis Minutis moribunda evadant.

§. 1.

NUnc tandem omnibus semotis, quæ Usibus Respirationis penitius explicandis obstaculo esse poterant, difficultatibus, ut ultimam Themati nostro hucusque feliciter perducto manum admoveamus, ordo postulat, cunctos variosque operosi & admirandi respirationis humanæ negotii Usus perscrutando. Nemo itaque multiplicia respirationis humanæ commoda attente perlustrans dubitabit, quin eadem conducat, 1. Ad Olfactum; quatenus particulæ odorabiles cum aëre dilatato pectore appropinquante abripiuntur ac nervosis narium tunicis quasi impinguntur: 2. Ad Screatum & Sputationem; quatenus mucus aut ab aëre, amplificato thorace, irruente è narium ductibus in fauces repellitur, moxque à thorace fortiter exspirante extunditur; aut cum eodem aëre inspirato à thoracis validâ constrictione à Laryngis cavo protruditur exspuiturque. Quos proinde, uti & proximè sequentes usus, quomodò Lambzwerdius negare potuerit, haud video: 3. Ad Oscitationem, Tussim, Sternutationem, Emunctionemque, dum nimirum cum aëre inspirando admisso, aut halitus aut mucus viscidior tenuiorve aut aliud quid pulmonibus, laryngi, faucibus, naribusque molestum seu irritans, forti Exspiratione extruditur: 4. Ad Liquidorum sorbitionem, suctionemve; quatenus aëris Elatere seu spira, in faucibus, amplificando thoracem, debilitata, aër externus liquidis vel immediatè vel mediantibus mammis *aliisve* partibus flexibilibus Liquores continentibus incumbens, minoremque quam ullibi in faucibus renitentiam reperiens, liquida in os impellit, musculorum deglutitioni dicatorum ministerio ulteriùs in stomachum promovenda ac depellenda. In suctione autem ex mammis, quin præter aërem externum, Lac è mammarum tubulis in os lactentis infantuli exprimentem, symbolum quoque conferat aer internus, omnibus corporis succis, uti suprà probatum, penitissimè immixtus, intrinsecâ suâ expansione liquorem in tubulis lactiferis promovendo, nullus dubitandi locus est; Et hic sanè Suctionis usus, si pulmones potius, quâ tales, quam ipsam Respirationis Functionem spectes maximè primarius, omnibusque vere respirantibus animalibus ad alimentorum assumptionem, hinc & vitam simpliciter necessarius est, & ob quem præ cæteris pulmones fabricari videntur: 5. Ad Loquelam, Cantum, Clamorem, Risum, Fletum, Flatum similesque, quibus aëris inspirati expulsio inservit, Actiones; quatenus aer inspirando haustus variâ varièque modificatâ sui allisione extrusioneque à Larynge, faucibus, linguâ, buccis, dentibus, naribus, labiisque diversificatâ exspirando è pulmonibus oreque expellitur: 6. Ad Fœcum alvi, Urinæ, Fœtus, Molæve nec non Secundinarum expulsionem exclusionemque; quatenus spatium in abdomine, per diaphragma, ab inspirante tunc spiritumque cohibente thorace propriaque contractione deors- antrorsum protensum, angustius factum efficit, ut musculi abdominis comprimentes ac coarctantes in dictis casibus intestina, vesicam, uterumque aptius ferire atque contrudere valeant: 7. Ad promovenda Ventriculi, Intestinorum, Lacteorumque vasorum, imò & fortassis, jecoris interventu, Folliculi fellis contenta, quod nunquam ferians Respiratio, abdomen per diaphragma indefesse coarctando relaxandoque quodammodo conducat, penitus quidem negari non posse videtur; quanquam collatum istud auxilium valdè indiscretum ac pro debitâ commemoratorum Contentorum promotione indeterminatam admodum appareat: 8. Ad halitus aqueos Sanguinis è pulmonibus aëris ope exportandos; quos uti supra dictum, quolibet die ad selibram circiter adscendere notat Sanctorius *Med. Stat. Aph.* 5. 9. Ad Diapnoen; quatenus aërem tanquam primariam, ne adustum relinquant crassamentum Transpirata in corpore, causam suppeditat, uti in superioribus fusè explicatum. 10. Ad Exactiorem Chyli lymphæque descendentium nec non sanguinis in capillaribus vasorum pulmonalium ramificationibus Miscelam, quæ ruditer saltem in dextro cordis ventriculo erant confusa, quod faciat Respiratio, negari nequit: 11. Ad conciliandam sanguini pulmonalia vascula permeanti coccineam arteriosamque rubedinem nec non tenuitatem fluxibilitatemque; uti ex supra deductis satis liquet. Qui sane usus ad Individui sanitatem quam maximè conferre videtur: 12. Nec morose negabimus, aërem, dum ejus temperies seu constitutio est frigidior, quàm thoracis partes interiores, pulmones & sanguinem illos transcurrentem minus calida aliquatenus reddere, simulque magis calidum fieri; quanquam non concedamus aerem, brumalem licet partes illas vere refrigerare, ut ad sensum frigidæ ab ejus Inspiratione, evadant, naturamque intendere, ut per aërem inspiratum dictæ partes infrigidentur. Ipse enim tam facilè quemcunque calorem recipit, ut verius inspirando à pulmonibus & sanguine calefieri,

quàm illa refrigerare dici queat. Quod monstrant Thermoscopia, in quibus aër à cujuscunque, etiam nobis judicantibus frigidæ, manus applicatæ tepore manifestè expanditur, atque sensibilem, liquores, quibus innititur, deprimendo, effectum edit, si eodem ambientis aëris temperamento quoad frigus atque calorem, gaudeant vitrum ac manus. Multò minus nomine vix dignum hoc refrigerium aëris Primarius Respirationis Usus nobis existimatur. Ranæ enim licet frigidissimæ Respiratione tamen carere non possunt. Senes itidem naturali calore omninò ferè destituti respiratione nihilominus non nisi cum vitæ periculo carere queunt. Nec autumandum, Deum calorem cordis tam immoderatum fecisse, ut perpetuo anhelitus flabello refrigerari exigeret. Præterea fœtus in utero non respirat, cum tamen duplici calore, proprio scilicet, simulque materno gaudeat. Cur autem aëris frigidioris eò, qui in pulmonis semper restitat, continua recentatio pro sanitatis vitæque commodo requiratur, explicabimus infra. Veterum enim, quem in corde finxerunt, Igniculus ac Flammula sanioribus Medicis ac Philosophis dudum exspirasse visa sunt, si modò unquam arserint. Ideoque, ut ad illa quid regeramus, operæ pretium non est. Haud equidem ignoro, præclaros quosdam Cartesianos, Willisium, Sylvium, ejusque Cultores, levi admissâ mutatione, igniculum huncce è cineribus resuscitasse, docendo illum potissimum in dextro cordis ventriculo vigere, sanguinemque in pulmones transiturum rarefacere, cui proinde rursus condensando aërem frigidiorem inspiratum inservire putant. Plausibilius præ cæteris rem proposuit Clar. Sylvius *Disp. Med. sextâ & septimâ*, ut & utraque de Febribus. In quibus scriptis Incendium illud in Corde vitale, uti vocat, ex bilis lixiviâ, cum sanguine ascendentis cordique advectæ, nec non lymphæ & chyli subacidorum mutuâ in dextro cordis ventriculo effervescentia, ne speciosè magis quàm verè vereor, deducit. Cui effervescentiæ contemperandæ aërem, sale refrigerare alioquin solito fœtum, in pulmonibus admiscet, sicque sanguinem rarefactum rursus condensat, refrigeratque. Sed paucis respondeo, hypothesin illam, præsertim de bilis accensu, vigorem Rationum, Observationum, & Experimentorum Diemerbroccii, personati illius Leoniceni, atque Malpighii haud quaquam ferre, ideoque nec pro adstruendo Igniculo concludere. Præterea alteratio nulla reperietur in sanguine ex cordis dextro ventriculo egrediente, sed ater & venosus pulmones subit, ex iisque demum verò per Venam pulmonalem arteriosus, floridus, lucidaque rubedine donatus, atque tenuis redit, quod clarissimis Lowerii Experimentis suprà adductis liquidissimè constat: 13. Quod denique aër sanguini singulis Respirationibus aliquantilla sui parte uti suprà ostensum, admixtus paucissimas quasdam in spirituum animalium elaboratione particulas simul contribuat, penitus quidem, accurate rem perpendenti, non impossibile videbitur; Cum tamen quod legitima imò primaria, uti Sebizius, Laurentius, Tackius aliique voluerunt, spirituum sit materia, haud facilè credam.

§. 2. Quamvis itaque hactenus varios multiplicesque respirationis humanæ tum Actus tum Materiæ Usus neutiquam spernendos adduxerim, omnes tamen vel ad τὸ εὖ εἶναι Individui duntaxat, vel saltem non adeò atque simpliciter ad τὸ εἶναι necessarii sunt, ut eorum per aliquot ad minimum minuta horasque, ne dicam septimanas, ingruens defectus cum vita animalis, etiamsi & minus sanâ stare nequeat, quin ipsam aut saltem ejus sensibilia indicia prorsus aboleat. Nec puto candidum atque rerum naturalium experientiâ imbutum dictorum omnium accuratum trutinatorem seipsum aliosque persuadere aut velle aut ingenuè posse, aliquem commemoratorum Usuum, si cesset, posse illicò etiam vitam aut omnes hujus ad minimum characteres sensu observabiles in totum tollere, idque tam cito uti Machina Boyliana nos docet. In qua dum aër exhauriebatur, intra 2. 3. 4. 5. 6. & 7. ad summum horæ minuta aves & mures ultra vitæ à solâ readmissione redintegrandæ spem omnem redacta fuerunt. Ab aëris defectu miranda ejusmodi extinctionum velocissimarum phænomena profluxisse unicè nullum omnino dubium est. Quicquid enim Cartesiani de Materiâ suâ subtili vitream Machinam promptissimè, dum aër egreditur, permeante, ibidemque irrequietissimam vehementissimamque in animalis pectore agitationem, nec levem, ni Dii avertant, incalescentiam patrante, sicque animalculum occidente, confidenter nobis narrant, veterum duntaxat crambem recoctam ac reformatam sapiunt, nec solum ab ipsis positivè nondum probata, sed & in superioribus, ac omnium validissimè per Illustriss. Boylei Experimentum 38. & 39. *Tr. de aere* expugnata habentur. His siquidem experimentis evidentissimè demonstratur, nullatenus aëri è Vitro Pneumatico exeunti Materiam talem velocissimè motam multò minus calorificam, succedere. Et quid obsecro, candide ac judiciose Lector, qui non tam grandium famosarumque hypothesium turgidam ostentationem, quàm ipsam Rerum Naturalium simplicissimam jucundissimamque

namque veritatem unicè in votis habes, quid inquam, utilitatis exinde in nos redundat, si precariam solummodò doctrinam calleamus, quæ tamen nec animum liberè ac penitissimè cuncta perscrutantem explet, nec ex ipsis rerum naturalium phænomenis liquidò demonstrari potest; Sic enim titillantibus Opinionibus Prurientes veram Creaturarum utilititatem dulcissimamque in illis reconditam Summi Creatoris sapientiam negligendo ingrati tandem atque inutiles DEO & proximo sepelimur, postquam nimirum prægrandem subtilissimis hypothesibus inflatam bullam in hac mundi scenâ repræsentavimus. Malo quidem ego ingenuè fateri, me huic vel illi phænomeno explicando imparem esse, quàm ex meris hypothesibus, rerum naturalium experientia circumspectissimè haustâ, & quàm proxime iis quadrante, nondum firmatis, quidvis effutire, saltem ne quid ignorasse videar. Sed neutiquam metuendum, Naturam sui ingenuos Cultores scientiâ vacuos dimittere, si modò Vacui ad illam accedant. Nam si Ictericis præconceptarum opinionum oculis ejusdem opera investigare conentur, non mirum, quod nudam non spectent Dianam, quin potius sæpissimè pro Junone nubem amplectantur. Regeres: ostendere nihilominus acutas ejusmodi hypotheses speculabundum ac subtile ingenium, posseque ex illis naturæ phænomena promptè ac expeditè solvi. Sed respondeo: veræ sapientiæ Cultores ac Philosophos non tam ingenii ostentationem, quàm rerum veritatem quærere debere, naturamque ridere subtilitatum nostrarum gesticulationes, nisi rerum naturalium pondere ac robore suffulciantur. Præstereà non sufficit facilè ac expeditè naturæ phænomena dissolvisse, nisi & solidè, verè atque appositè id fiat. Promtæ enim ejusmodi difficultatum enodationes sunt admodum suspectæ, & si in hoc verteretur veræ Philosophiæ cardo, Peripatetici omnium optimè rem expedirent, cuilibet, etiam difficillimo, phænomeno peculiarem qualitatem agiliore assignantes. Sed quid quæso fructuum post se relinquunt hujus farinæ Philosophi? hac enim ratione nunquam perveniemus ad nobilissimam fructuosissimamque meditandi non solùm, sed & operandi Methodum Syntheticam, quâ causis rerum à priori cognitis mirandos ac innumeros effectus ususque desideratissimos mortalium generi præstare pro lubitu valemus. In hac siquidem ingeniosi Mechanici operationum suarum causas à priori cognoscendo, earumque judiciosa applicatione directioneque stupendos nonnunquam ac utilissimos nec minus artificiosos effectus atque opera perficiendo, vel ipsum Aristotelem, Scotum, Thomam, aliosque spinosissimos Philosophos toto die superant. Quin imo nunquam credo, Regem illum Japonensium, etiamsi subtilissima acerrimaque cujuscunque ingeniosissimi Philosophi hypothesis ipsi fuisset enarrata atque exposita, tantopere illâ commotum atque in tantam animi admirationem abreptum fuisse, quam factum constat, cum illi ab Europæis Horologium dono daretur. Illud siquidem summopere miratus in genua procumbendo veluti Numen adoravit. Maurocordatus *Tr. de Mot. & Us. Pulm. p.* 135. Et hanc Viventibus cunctis maximè proficuam Syntheticam philosophandi ac operandi Methodum unicè in votis quoque habet celebratissima illa Societas Anglorum Regia, ut Analyticè innumerabiles rerum effectus tum sponte tum prudentissimo artis adminiculo experimentali sollicitante productus exquirendo ac colligendo ex mutuâ eorundem collatione, sapientique ac circumspectâ pensitatione, tandem ad genuinas ipsorum causas penetrare, hasque cognoscere ac cum ingenti Philosophiæ, totiusque vitæ humanæ commodo, pro arbitrio applicare valeat. Unde & tantoperè sibi à præjudiciis ac precariis hypothesibus cavet illustrissimus ille laudatæ Societatis splendor ac decus Boyleus, uti accuratissima auroque ac gemmis pretiosiora illius scripta abundè testantur. Magnus itidem Fr. Baconus de Verulamio Regiæ istius Societatis in Anglia Fundator nihil magis in scriptis suis inculcat, quam fidelem solummodò Rerum naturalium Effectuumque illarum Historiam, diligentemque Phænomenon naturæ Observationem.

§. 3. Sed è diverticulo, quod æqui consulat cordatus Lector, ad viam. Firmo stabit talo sententia ab aëris defectu præproperam animalculis vitalium indiciorum cessationem moxque mortem accidisse. Instabit autem ulterius sciendi cupidum ingenium Gravissimum hocce Problema proponendo: Quonam modo aëris absentia hosce effectu paucis horæ minutis inferat? Ut hinc tandem ipsi pateat Principalissimus, ac non nisi sub mortis brevi ingruentis periculo ferians, Respirationis Usus. An scilicet aliquæ aëris particulæ positivè vitæ quidditatem ingrediantur, quibus deficientibus vita necessario deficiat? An verò aëris in pulmones illapsus ob id tam avidè pro vita animantium expetatur, ut ejus mole gravitante pulmones diducantur, ne, si coarctati manerent, sanguinis circularem cursum in vasis suis sanguiferis impediant, atque mox tollant, sicque vitam ac sensum extinguant? Gravissima hæcce maximeque ardua Quæstio, ut in hac humanæ mentis imbecillitate plenissimè & quidem pro voto meo cum omnibus consectariis inde propullulantibus enodari queat, maximopere vereor,

nisi forsitan divinus quidam Oedipus tanquam θεὸς ἀπὸ μηχανῆς accedat. Plus enim in recessu gerit, quàm prima fronte præ se ferre videtur. Ad ipsam quippe abstrusissimam Animæ humanæ atque Brutorum Doctrinam recto tramite perducit, si plenius exquiri debeat. Quá tamen, proh dolor! in sensuali hoc modo nihil jejunius, nihil Scholis obsoletius rariusque, nisi, quod Paganismum redolet, excipere velis. Sed in magnis voluisse sat erit. Idcircò candidis ac libere accurateque rem pensitantibus arbitris cogitationes nostras admodum probabiles, atque ex ipsis naturæ phænomenis depromtas ingenuè exponemus. In antecessum itaque meritò cum sagacissimo nostri Seculi Philosopho Boyleo *in Orig. Formar.* notabimus vocabula Vitæ, Animæ, Formæ, &c. laxo admodum sensu vulgo gaudere, nec hactenus ab ipsis Philosophis debite limitata esse. Novi quidem vulgarem ferre sententiam, Vitam consistere in Motu & Sensu, adeo, ut animal vivere dicatur, quamdiu sentit ac motum edit. Ast Motum & Sensum esse Vitæ Characteres duntaxat atque Indicia, non verò quidditative Vitam constituere, nec animal Motu, tum arbitrario, tum involuntario, nec non Sensu destitutum Vitâ insimul penitus carere complures suadent instantiæ experimentis posteà enarrandis suffultæ. Nec movere nos debet Galeni Autoritas *Lib. 6. de Loc. Affect. c. 5. Respirantem*, inquientis, *non vivere, & viventem non respirare, impossibile est. Et lib. 5. de Loc. Affect. c. 1. Sublatâ respiratione tollitur vita.* Neque ob id mente captus videbor ex censura Joh. Matthæi *Quæst. Med. Enod.* 4. Licet hanc Galeni sententiam (nisi fortassis ad manifesta solummodò vitæ indicia sit restringenda) impugnaverim, ac per Experimenta firmissima demonstraverim, Vitam non penitus cessare ac confestim extingui, simul ac Respiratio cessat.

§. 3. His præsuppositis (ut ad præmemoratam Quæstionem respondere incipiam) dico, improbabile prorsus esse, in aëris defectu ideo cuncta cessare vitæ munera, quasi tunc simul cum aëre animalia privarentur portiunculis quibusdam proximè vitalibus, ex illo aliàs ad vitam illorum sartam tectam conservandam in Respiratione accedere solitis. Quamvis enim aëris ad sanguinem accessum aliquot argumentis supra probaverim ipsemet; non tamen exinde sequitur: ergò aëris quædam particulæ pro ipsius vitæ, ut sic loquar, nutrimento illam constitutivè ingrediuntur; cum in Diapnoës potissimum gratiam sanguini illum permisceri dicta ibidem commonstrent. Nec unquam probari potest existere in aëre ejusmodi particulas proximè vitalitatis susceptivas, & ut plura omittam, hoc unicum illis, qui id sentiunt, oppono: nimirum me per experimenta inferius adducenda demonstraturum, vitam in aëris defectu nullatenùs abigi, simul ac Motus & Sensus ferientur omnes. Unde sequitur: si vita sine omni aëris haustu perennare potest? Ergo aer non immediatè pro vitâ servanda requiritur, sed saltem pro muneribus vitæ obeundis & quidem præcipuè pro pulmonum expansione ac consequenter sanguinis circulo perpetuando. Quicquid enim tam magnificis verbis diffusissimaque synonymiâ de Occulto Vitæ Cibo in Aëre, Spiritu Mundi Catholico, Animâ Mundi, Mercurio universali, Spiritu æthereo, Spiritu Panurgo, Spiritu aeris Vitali, Formâ universali, Quintâ vitæ Essentiâ, Auro Aethereo, Solis Filio, Latice Aethereo, Sale mundi, Sale Cœlesti, Sale pontico, Vitâ Universali, Archeo Universali Vitali, Protheo Versipelli, Mercurio omniformi & uniformi, Rore de nocte, Aquâ rarefactâ de die, Spermate mundi, Entelechiâ Chao naturæ, & sexcentis aliis Epithetis speciosè decantant Autores, omnia tandem in Sulphureo-Salina globi Terraquei Effluvia, Radiorum solarium, à quibus in altum vehuntur, atomis subtilissimis immixta, potissimum recidunt. Et quamvis haud mediocrem in alterandis sublunarium subjectis efficaciam illis libenter ac meritò concedam, præsertim si ex Aere, Rore, fœcundisque ac pinguibus Terris in palpabiliorem Salis aut liquoris salini substantiam condensata ac concentrata fuerint; attamen quod præclari Spiritus Mundi Patroni de Quidditate, atque Effectibus ejusdem licentiosâ nimis hyperbole, solidè philosophantibus meritò suspectâ, loquantur, nemo rerum magis quàm verborum æstimator inficias ire poterit, si Clarissim. Virorum Fabri, Nuysement, de Rochas, Tackii, Balduini, Kircheri, Schottii, Borelli, Rattrey, Nittneri, Penoti, Dornæi, Crollii, Papinii, Tilemanni, Augurelli, Beccheri, Corn. Consentini, Hanemanni, Marf. Ficini, Helmontii, Fluddii, Tachenii, Sendivogii, Borrichii, Rothmanni, Beckii, Wirdigii, Staricii, Glauberi, aliorumque scripta attentè ac liberè perlustraverit. Consideratius quidem de Sale quodam Nitro-aereo, ad vitam sustinendam necessariò mentem suam proponit Mayowius de Respir. Licet non minus valdopere adhuc fluctuet. Nam p. 301. Usum particularum Nitro-aerearum, quibus ex parte aerem constare supponit, debitam dicit esse *fermentationem in vasis pulmonalibus & Arteriis omnibus facere.* Quod quidem, si per moderatissimam sanguinis non tam fermentationem

nem

nem quam consistentiæ ejus in colore duntaxat & tenuitate alterationem explicetur, tolerari potest. Fermentatio enim proprie sumpta, tum ob materiæ ad illam requisitæ defectum, tum ob vasorum angustiam celeremque transitum admitti nequit. Paulò post p. 303. ipse dubitat, an in Respiratione suppressâ salis hujus defectu animalia statim mori possint; mortemque potius indè deducit, quod non tam in sanguine, quàm in musculorum, hinc & præcipuè cordis, motu sal istud aereum deficiat, utpote ad quem illud tantoperè necessarium existimat, supponendo, Musculorum Contractionem fieri per effervescentiam à sale hoc aeris nitroso & sanguinis particulis salino-sulphureis oriundam. Adeoque vult salem in aere existentem, cum eoque inspiratum in ipsam cordis substantiam musculosam penetrare, ibidemque, non verò in cordis cavitate, cum particulis salino-sulphureis muscularem cordis motum effervescendo producere. Quo cordis motu, ob salis istius, in sufflaminatâ respiratione, defectum, cessante, sanguinis quoque motum ad cerebrum, hincque Spirituum animalium influxum deficere, in quorum tamen distributione Vitam animalem consistere putat. Ex quibus omnibus constat, autorem hunc non quidem salem nitro-aereum immediatè ad vitam esse necessarium, sed saltem mediante cordis motu sanguinisque judicasse.

§. 5. Cum autem hæc omnia gratis sint allata, nec rationibus firmis munita; idcirco gratis eadem dimittere possemus, cum assensum nostrum in Philosophiâ naturali non nisi evidentes rationes ipsius Materiæ, de qua agitur, crebris cautissimeque captis, ac circumspectissime applicatis experimentis fulcitæ, nancisci queant. Ast haud inutile forsitan erit, paulò penitius, quid solidi subsit in opinione Mayowii, exquirere, rogando Lectorem, velit libere & accurate secum perpendere, 1. quàm improbabile prorsus sit, contractionem muscularem fieri per effervescentiam ejusmodi ab impetuosis ac diversæ naturæ salibus oriundam, cum tamen quolibet momento musculorum actiones mutare, inhibere, augere, minuereque in nostro sit positum arbitrio; quod quomodo intelligibiliter ac verisimiliter ex salium effervescentiâ explicari possit, hactenus non capio. Dum enim salina discrepantis structuræ corpuscula fluida pro effervescentiæ scopo confundimus, vehemens eorundem agitatio nullo vase clauso, nisi capacissimo, coërceri potest, nec actionem illorum facilè pro nutu modificare, postquam semel commissa sunt, valemus, nisi mutuo inter se confractis viribus à priori texturâ penitus alterata tandem simul in gratiam redeant, ac novum quasi Ens constituant: 2. Perpendat, constare experientiâ illustriss. Boylei aerem (ubi omnia in eo fluctuantia, sive salina, sive sulphurea, sive alterius indolis, simul intelliguntur) esse ad minimum millies leviorem aqua, adeoque & millies capacius spatium occupare. Hinc qui liquorem ex aere piscantur sub spiritus aerei nomine, in quo sal istud nitro-aereum latere debet, ex mille partibus aeris unicam liquoris partem vix accipient. Sed concedamus facilioris computi gratiâ, ex 906. partib9 aeris posse acquiri partem unâ liquoris aerei; largiamur ulterius, quamlibet drachmam istius liquoris post sui concentrationem suppeditare Granum unum salis istius nitro-aerei, id est, sexagesimam respectu liquoris pristini, partem; quam tamen vix dabit, cum salina corpuscula latissime parcissimaque manu in illo liquore ex aere capto sint dispersa; quod testari poterunt, qui æque ac ego salem illum collegerunt unquam. Supponamus jam, quâlibet moderatâ Inspiratione ab homine planè quieto, v. gr. dormiente, tantum aeris admitti, quantum inflandæ vesiculæ, uncias duas aquæ fluviatilis capienti, par esset. Plus enim aëris liberâ, nec ullatenus sollicitatâ, Inspiratione non illabi experientiâ constabit tentanti. Acrem itaque dicto spatio, duasque uncias capiente, contentum, concedamus esse nongentesimâ ac sexagesimâ sui parte liquorem; hoc est, aër qualibet inspiratione irruens continet granum unicum liquoris aërei. Hujus grani sexagesima denique pars erit sal illud nitro-aëreum. Cum autem sub unaquaque inspiratione exspiratione que simul sumtis ad minimum quatuor fiant pulsus seu cordis Systolæ, hinc sexagesima illa grani unius, de sale nitro-aëreo, pars, rursus in quatuor partes erit subdividenda, ut quælibet quatuor systolarum de illa participari queat; adeoque in quamcunque cordis systolen ducentesima & quadragesima grani unius salis nitro-aërei pars cadere reperietur. Hæc igitur exilissima ac prorsus inconceptibilis salis istius portiuncula cum sufficienti quantitate particularum sanguinis salino-sulphurearum in ipsâ densa cordis substantia effervescendo tumultuans erit ex hypothesi Mayowianâ efficiens unius Systoles seu pulsus Causa. Ducenties itaque & quadragesies cor sese contrahat pulsetve necesse est, priusquam vel unicum granum salis istius nitrosi ex aëre lucrari poterit. Et tamen nihilominus quindecim ad minimum sanguinis libræ in quolibet pulsu cordis sunt locomovendæ; ut nihil jam dicam de ipsorum totius corporis vasorum, carneâque ipsis interspersâ ac circumjectâ mole. Hinc cum Carpus meus, 504. pulsationes mihi sedulò numeranti

meranti horæ spacio exhibuerit, per integram horam cor sese indefesse motitando non ultra 14. grana 144. ducentesimas quadragesimasque grani unius partes de sale isto nitro-aëreo ab invidis pulmonibus emendicare juxta Autoris hypothesin poterit. Proh immanem crapulam! credat id Judæus Apella, non Ego. Taceo computum meum admodum adhuc connivere, nec rigorosè institutum, atque ad solum cor duntaxat esse directum. Jam verò, quid putas ad Ventriculi ac Intestinorum Peristalticum motum, æque ferè ut cordis continuum, licet mansuetiorem, in tantâ salis nitro-aërei egestate redundare posse? At tandem quid reliquis corporis musculis scribendo, loquendo similesque leves actiones, quæ crebriorem respirationem non statim exigunt, obeundo, cordis magnitudinem multoties mole superantibus reliquum erit; Hæc ita fusius deduxi, ut pateat, quam circumspecti simus necesse sit in excogitandis hypothesibus, quas forsitan nunquam excogitasse præstaret. 3. Secum perpendat æquus Lector, quomodo solâ Inspiratione in ipsam cordis compactam substantiam sal istud nitro-aëreum, uti Autoris hypothesis requirit, penetrare possit? Quis illud in fibras cordis admodum solidas tam validè impingat? Quamque confusa ac indiscreta hæc foret principii cor moventis suppeditatio, quam in tam sapienti atque concinno rerum naturalium ordine, seu potius supremo ejusdem Opifice, vix suspicari, ne dicam statuere fas est. Quin imò consideret, quanta sit fibrarum in corde multitudo? Quam diversus situs? & quomodo his omnibus ducentesima ac quadragesima pars unici grani de sale isto aëreo in qualibet cujuslibet fibræ contractione sufficere queat? 4. Pensitet accuratus arbiter, cum sub quavis Inspiratione tantum ad minimum salis istius ex aëre derivandi requiratur, quantum quatuor cordis contractionibus inservire debet, sexagesima videlicet grani unius pars; quisnam ille sit sive in pulmonibus, sive in corde æquus Partitor ac Dispensator, qui sexagesimam illam grani partem in quatuor particulas rursus subdividat, ac cuilibet Systolæ illarum unicam admetiatur? Sed quid dico subdivisione? Probabiliter prius demonstrandum erit, quisnam in pectoris penetralibus tam ingeniosus artifex aut Chymista liquorem illum aëreum, hincque sal istud nitrosum, ex aëre singulis inspirationibus illabente capiat, concentret separet, ut pro effervescentiâ cum particulis sanguinis salino-sulphureis instituenda, hincque cordis contractionibus causandis, sat virium unitarum acquirat? Salia enim tam parcissime vasteque diffusa, aut vix aut plane non effervescere poterunt. Certe tam ridiculis consectariis tantisque difficultatibus angitur hæc hypothesis, ui mirer ingeniosum alioquin Mayowium hæc non prævidisse: 5. Obstant ranæ & hirundines, ut alia omittam. Hæc enim animalcula totâ hyeme sub glacie ac in terræ cavernulis acervatim condiuntur, sine anhelitu, attamen non sine pulsu, quod etiam affirmat Helmontius *Tr. Blas human.* §. 33. & memini, me plures, quam quas medimnus caperet, hirundines arcte coacervatas intra piscinæ cannas sub glacie prorsus ad sensum exanimes, pulsantes tamen, reperiisse. Si itaque aëris præsentia ob salem creberrime memoratum motui cordis tam necessaria foret, quomodo horum animalium pulsus incessanter sub aëris, hinc & respirationis, defectu peragi posset? 6. Hypothesi huic refragatur fœtus pulsatio in utero per 8. novemve menses celebrata sine respiratione, quam in superioribus penitus expugnavimus. Paucissimum verò illud aëris, quod cum succis maternis illi communicatur, æque ac succi istud continentes, non magis ad cordis, quam alterius tenelli partis substantiam est determinatum.

§. 6. Patet itaque cordis motum pulsificum nullâ probabilitate ab effervescentia per salis nitro-aërei cum sanguinis particulis salino-sulphureis conflictum in ipsâ cordis substantia, suscitatâ fieri posse, ac consequenter aerem non inspirari tanquam proximi Systoles cordis principii efficientis vehiculum, adeoque nec salis istius defectum esse causam immediatam cessantis mox, post suppressam respirationem, pulsatoriæ cordis contractionis, aliorumque vitæ characterum in animalibus Machinâ Boylianâ evacuatâ inclusis. Refugiet quidem Mayowius nec non ingeniosissimus Hoockius ad Experimenta in cane facta, quæ uterque refert; ille *Tr. de Respir. p.* 21. *hic verò in Act. Societ. Reg. Angl. p. m.* 463. Simile experimentum nuperrime institui ipsemet, ubi mirando sanè spectaculo, sublato sterno, mediante pulmonum inflatione ac subsidentia cordis pulsum pro lubitu & accelerare & retardare, sicque Convulsiones totum corpus concutientes & producere, rursusque tollere poteram. Scopus illorum autem primarius hic est: canis thorace aperto pulmonibusque collapsis confestim belliferas patitur convulsiones, cordis & sanguinis motu adhuc superstite. Inflatis autem rursus pulmonibus statim quies redit, disparentibus convulsionibus. Imò si pulmones, factis prius in eorum peripheriâ foraminibus pro aëris superflui exitu, perpetuo follis afflatu expansi servantur, vivit animal; Cum tamen alias inspirato licet aëre pulmones expansos sustinent, si alicui os naresve obturentur, mori necesse sit. Hinc concludunt

cludunt aërem non ideò in respiratione experti, ut pulmones expansos, ac consequenter sanguinis circulum irremoratum servet, cum etiam dilatatis licet pulmonibus, nisi aër recentetur, moriamur, imò sanguinis circularis cursus etiam per collapsos pulmones fieri queat: sed quia continua illius recentatio ad vitam est necessaria. Sed respondeo 1. in genere: quamvis Experimenta, si accurate & repetitis aliquoties vicibus capiantur, sint optima atque firmissima Philosophiæ Naturalis Fundamenta, quibus tanquam primis ac infallibilibus Principiis Philosophando innitamur; attamen si non satis cautè & circumspectissimo, ac vel centies præmeditato progressu, omnibus etiam levissimis obstaculis optimè trutinatis, Deductiones atque Conclusiones ex iis eliciamus, ac inprimis frequentissimas Non-causæ pro causa verâ Fallacias summâ vigilantiâ arceamus, sed potius, vel ob judicii hebetudinem, vel ob præconceptarum opinionum tantum non inexpugnabilem labem, vel ob aliis contradicendi illiberalem impetum, iis improvidè ac minus ingenuè utamur, insanabile ferè damnum ac immedicabilis nonnunquam error inde nobis in Philosophia, hujusque legitimâ prole Medicinâ exoriri potest. His probè nullibi non observatis respondeo 2. in specie 1. quamvis pulmonibus collapsis aliquot adhuc pulsus edant animalium corda; attamen non sequitur; sanguinis ideo circulum æque ac antea esse liberum. Nam consideret cordatus arbiter, impossibile esse, sanguinem tam promptè per vasa à pulmonibus subsidentibus compressa, quam per eadem à pulmonibus expansis distenta currere posse. Nititur quidem miserum cor sanguinis Circulum expedire, unde & tam atroces sæpè convulsiones oriuntur at frustrà. Quod testatur *Experientia*. Si enim thorace aperto pulmonibusque collabescentibus illicò Arteriam magnam à sinistro cordis ventriculo absciderís, videbis sanguinem in quantitate confestim imminutum provenire, ac tandem penitus ferè cessare, licet nihilominus cor adhuc aliquoties pulset. Prætereà pulsus non adeò sæpe peragitur collapsis pulmonibus, quin brevi cesset, nisi denuò inflentur: 2. Perpendat quilibet, quomodo tam momentaneus aëris defectus tantas, citoque ingruentes, convulsiones causari posset, nisi ob sanguinis impeditum circulum, (quem verè ac statim collapsis pulmonibus impediri adductum modò Experimentum probat) id fieret? Huc faciunt omnia superius adducta argumenta contra salis istius nitro-aërei in Respiratione suppositos effectus, nam in illum unicè inclinant hi Autores; 3. Notandum etiam est in dicto Experimento, eorum sanguinis cursum ideò non penitus extinctum fuisse, quia pulmones mox rursus inflarunt, sicque vasa distenderunt pro libero sanguinis cursu: 4. Si sanguinis Circulus æque per collapsos quàm expansos pulmones fieri posset, frustra essent Meatus in corde peculiares atque patentes, dum fœtus in uteri carceribus latet. Horum quippe usus ordinariò cessat in nato, dum pulmones inspirando distenduntur, sanguinique sic transitum per vasa sua aperiunt.

§. 7. Interrogabis itaque; si principalissimus ac non nisi cum mortis succedentis periculo ferians aeris in Respiratione Usus hic est ut pulmones expandat, atque sic sanguini eos pertransituro viam pandat, unde eveniat, quod animalia, pulmonibus licet inspirando distentis, nihilominus brevi moriantur, nisi recentatio aeris continua reciproco inspirandi & exspirandi actu accedat? difficillimum hoc Problema ab Autorum omnium, quos hactenus legisse contigit, nullo, solutum reperio, ita ut animam satiaverint. Prævideo quidem Mayowium, Hookium, Thrustonium, aliosque causam mortis in defectum salis nitro-aerei conjecturos; sed fateor, ob supra adducta contra hanc opinionem argumenta, illam omnium videri mihi improbabilissimam, cui quippe non tam legisse, quàm intellexisse ac ex consimilibus naturæ phænomenis rei alicujus possibilitatem ac probabilitatem collegisse expedit. Paulò probabilius quidem cum aliis respondere possem, mori in dicto casu animalia, quia halituum exspiratio ipsis denegatur. Veruntamen cum nec ipsemet mihi hoc responso satisfaciam, aliis ut in illo acquiescant, obtrudere nefas duco. Hi siquidem halitus sunt prorsus penè aquei & omni noxâ carent. Sunt prætereà paucissimi, adeò, ut ex unicâ exspiratione vix binas colligeres madoris guttulas, si condensentur. Supposito itaque, animal v.g. canem, ore ac naribus post inspirationem arctissimè obturatis, vitâ ad sensum penitus destitui, tali temporis spatio, quo vivum sexagies exspirare potuisset; (cum tamen si omnis illi aeris aditus fuerit sufflaminatus, tamdiu vix vivat) consequens erit, illud partim in sanguine, partim in pulmonibus duas liquoris aquei drachmas retinuisse, guttam si grano æquiparem. Has autem aliquot minutis cani tam exitiosas imo fatales fuisse nemo opinor facilè dixerit, considerando, quàm glutinosa asthmatici ac phthisici copiosaque vel unico horæ quadrante extundant è pulmonibus phlegmata, quantaque cerevisiæ vinique copiâ heluones paucis horis sese ingurgitent. Exulet proinde & hoc simul cum sale nitro-aëreo responsum.

§. 8. Ut itaque propiùs ad veram extinctionis istius causam accedamus, optimè perpendendum erit, quidnam aëri cohibito in animalis pulmonibus accidere possit. Nimirum constat innumeris Experimentis, aërem levissimo quocunque tempore sese palpabiliter expandere, adeo ut manus nostræ ad sensum hyemali tempore admodum frigidæ, si Thermometro in libero aëre collocato applicentur, aërem inclusum eatenus nihilominus expandant, ut aquam, cujus superficiei innititur, ad digiti ferè spatium deprimat. Accedit illustriss. Boylei Experim. 39. In quo commemorat, postquam peculiare ibi descriptum Thermoscopium ita Machinæ suæ imposuerat, ut collum ejus in liberam Atmosphæram pateret, aeremque Thermoscopii circumferentiam convexam ambientem aliquot exantlationibus è Machina subtraxerat, ita ut aër Thermometro inclusus integrum sibi, per collum apertum, incumbentem aëris externi Cylindrum mediante aquâ infusâ sustineret; admotæ manus teporem per machinam vitream, spatium interpositum, vitrumque Thermometrum penetrando, totum istum aëreæ Atmosphæræ externæ incumbentem Cylindrum sensibiliter elevasse, aërem scilicet Thermometro inclusum rarefaciendo. Ex quibus omnibus constat, aërem ab externis etiam ad sensum frigidis corporis animalium partibus confestim expandi, idque magis vel minus, prout tepidior vel frigidior fuerit corporis temperies. Hinc sequitur aërem in pectoris penetralibus tot gradibus magis expandi, quot calor circa cor in pulmonibus, (ubi maximus in toto corpore est sanguinis confluxus hincque calor) intensior est, quàm in externâ corporis circumferentiâ. Adeoque si manus solius tepor ad digiti spatium aërem expandendo aquam in Thermometro deprimat, calor in intimo pectoris scrinio, omnium optimè à frigore munito, manus teporem vel sexies ad minimum superans, ad sex digitorum spatium, si applicaretur, expandere posset. Præterea in pectore aer inspiratus immediatè calori ibidem vigenti exponitur; in Thermometro verò priùs per compactum vitrum manus tepori penetrandum est. Et nihilominùs aer citissimè hanc alterationem per vitri quoque substantiam recipit, quam proinde multò adhuc promptiùs citiusque in pectoris fervidioris sinu admittet; quod optimè notandum. Porrò experientiâ fretus assero, pulmones thorace aperto in majorem adhuc molem insufflatu hominis expandi posse, quam in ordinariâ vivorum Inspiratione thorax undique conclusus permittit. Unde sequitur, licet aer inspirando omnes pulmonum vesiculas subintret, attamen illas non in extremam suæ possibilitatis expansionem diducit, sed saltem eatenus, quatenus thoracis inspirando amplificati capacitas dilatationis spatium suppeditat: adeò, ut, si expansionis principium, aer scilicet, in actionis suæ gradu increscat, vesiculæ pulmonum amplius dispandantur. Increscere autem potest aeris explicantis actio duplici modo: vel enim magis ab illo expandentur pulmonum vesiculæ, si majus à thorace præbeatur amplificationis spatium, quo dato, plus aeris in quantitate irrumpet ac consequenter laxius vesiculas distendet: vel earundem expansio augebitur non tam ab aere quantitativè, quàm qualitativè in actione suâ fortificato; nimirum à calore aerem inspiratum illicò expandente, (uti ex Canone 4. de aeris Indole ac Motu C. 7. suprà à nobis proposito liquet,) idque eò magis, quò intensior fuerit calor & quo diutius in pulmonum æstuantibus antris moram traxerit aer inspirando illapsus. Cum autem thorax ultra certam metam, vel vix vel planè non dilatari queat: Ergò vesicularum pulmonalium expansio potissimum augebitur à calore pectoris centrali, aerem in illas inspirando irruentem in Elatere suo confestim augente. Dum itaque aeris ab animalibus inspirati atque cohibiti Elastica expansio à calore in pulmonibus augetur, necessariò majus spatium occupant vesiculæ exinde tumidiores factæ; quod spatium cum à thorace, jam quantum valet, amplificato dari nequeat; calor autem interea non cesset; aeris quoque Elater tanta vi polleat, ut vitra & vesicas disfringat; corporumque penetratio in naturâ non detur, nec aliud præterea medium supersit pro augendo in pectore spatio vesiculas magis distentas recipiente, quam vasorum pulmonis sanguiferorum arcta, hincque sanguinem ex iis arcens, compressio; ergò sequitur ut naribus oreque animalis post inspirationem exquisitè clausis dicta vasa pulmonum sanguiflua à vesiculis eorum quaquaversum, ab aëre per calorem intrinsecum magis expanso, ulterius diductis, cum aliud spatium non detur, coarctentur, ac ita sanguinis circularis cursus impediatur, moxque corde cum 🜁-is à calore in pectore valdoperè expansi, vasaque sanguiflua comprimentis ac coarctantis, nisum elasticum superare haud valeat, à motu cessante, sanguineque sensim grumescente, penitus tollatur; unde tum cuncta vitæ animalium munera, si emoriantur, cessentque quid mirum?

§. 9. Sic habes B. L. genuinam ex Mayowii & Hookii Experimentis prognatæ quæstionis Enodationem ex ipsis rerum naturalium phænomenis hùc spectantibus depromptam; nimirum; cur animalia, pulmonibus

bus licet inspirato ab aëre dispansis, si os naresque illis obturentur, omnibus nihilominus vitæ sigillis confestim priventur, ac penitus denique moriantur. Non enim sufficit, ut pulmones aëre sint distenti atque expansi, nisi & vasa sanguifera, eorum vesiculis intertexta, sanguini à corde propulso libere pateant. Cum autem aër pulmones expandens sit ejusmodi naturæ, ut à quocunque calore velociter expandatur, sicque pulmonales vesiculas ulterius extendat, ac consequenter, nisi exspiratio accedat, vasa sanguifera comprimat, sanguinisque Circulum ad vitam summè necessarium inhibeat; idcircò summus ac Sapientissimus rerum conditor Respirationem ex reciproco Inspirationis & Exspirationis Actu constare voluit, ut, præter alios usus minus principales, aër incessanter recentetur, ne in pulmonibus permanens idem semel inspiratus à calore distendatur ac vesicularum, quibus potissimum continetur, interventu ac intumescentiâ vasa sanguinea comprimat, Circulationem impediat, ac denique vitam tollat. Atque hinc tandem vera elucescit causa, cur respiratio vitali scopo satisfactura aërem frigidiorem eo, qui semper in pulmonibus reliquus est, pro materia exigat. Non quidem ac si ob illius defectum cordis aut pulmonum sanguinisve adustio metuenda foret; sed quia residuus in pulmonalibus vesiculis aër à calore, circa cordis confinia, aliarum partium respectu maximo, nimium expansus vesiculis mediantibus vasa sanguifera comprimat, sanguinisque Circulo remoram atque mox omnimodam cessationem afferat. Nam nisi calor in corporis penetralibus esset intensior quàm atmosphæræ ambientis, tunc non indigeremus novâ frigidioris aëris Inspiratione, calefactique Exspiratione, sed semel admissus aer, pulmones si expansos sufficienter servaret, nec ulterius sese expandere niteretur, sanguinis cursus esset haud impeditus, & vita, saltem ad notabile tempus, secura, quamvis consequenter alia ingruerent sanitatis incommoda ex cæterorum respirationis Usuum feriis. Confirmatur nostra sententia, quod scilicet Spiritus cohibitus sanguinis Circulationi remoram injiciat per aliquot Experimenta & Observationes. Observavit nimirum Lowerus *Tr. de Corde c.* 2. quod & quilibet in se ipso observare potest: In risu & aliis Respirationis impedimentis faciem rubescere, venasque colli & frontis intumescere. Annotavit porrò Schwammerdammius *Tr. de Respir. p.* 9. in Nosocomio Leidensi aëris retenti ope per vulnus in pede magnam sanguinis copiam pro voluntate à puerulo excretam. Nonne hæc omnia sanguinis cursum per pulmones impeditum clarissimè monstrant? Sunt enim cuncta in nostro arbitrio posita ac pro lubitu produci, rursusque aboleri possunt hæc phænomena. Adeoque licet principium cordis motum efficiens à priori & immediatè intra potestatis nostræ cancellos non coërceatur; attamen à posteriori & mediante sanguine, tanquam cordis objecto, ejusque cursu actionem illius remorari, accelerare, imò planè tollere pro voluntatis nutu nobis concessum est. Ulterius aëris cohibiti fortior expansio probatur Experimento tali: Si quis ad extremum dilatationis terminum thoracem amplificando maximam aëris copiam inspiret, eumque laryngis rimulam illico occludendo, quamdiu poterit, constanter cohibeat, sentiet manifestè aërem forti expansionis nisu Laryngis ostiolum mox quasi distringere atque erumpere conari, quod & nonnunquam cum sono contingit. Aliud huc optimè quadrans, dum pulsuum in carpo meo numerum suscitabar, animadverti phænomenon, ab Autorum omnium, quod scio, hactenus editorum nemine observatum ac publicatum, quodque non tantum Tactu sed & Visu vel centies explorando diligentissimè annotavi ipsemet, ac cuilibet hac ce meâ manu monstrare possum, mirorque à sedulis Pulsuum Calculatoribus Primerosio, Riolano, Walæo, Regio, Harveo, Cardano, Plempio, Slegelio, Bartholino, Lowero, aliisque palpabile, atque (in macilentis præsertim) Visibile utilissimumque phænomenon illud non fuisse annotatum: nimirum, cordis, adeoque & sanguinis, motum tam strictè pulmonum subesse habenis, ut vel quâlibet Inspiratione ac Exspiratione palpabiliter crebrior ac rarior fiat, sicque singulis ferè minutis aliquoties à pulmonum motu modificatus variet; præsertim si paulò longiùs Inspirationis Exspirationisque filum protrahas. Nam sub quovis Inspirationis actu pulsus in numero fit frequentior; subsequente autem Exspiratione confestim rursus numero decrescit, gressuque tardiori incedit. Hoc sane phænomenon, tam immediatè respirationis bipartitum negotium consequens haud sanâ ratione peculiari vitæ ex aëre hausto ferculo, haud ejusdem carentiæ imputari potest. Inspiratio enim & Exspiratio fiunt perfectè, imò plenius. Nec serio dici potest, particulas nitro-aëreas (si quæ cum inspirato aere cordi accederent) ab illo tam velociter, devorari, ut confestim exinde alacrius fiat, sæpiusque pulset, & tamen nihilominùs ne tantum quidem virium cordi relinqui, ut acceleratum modò pulsum, paulo diutius continuet, quam Inspiratio duraverit; sed potiùs tam sensibili mox rursus affici languore, ut eodem, quo exspiratio incipit, momento simul statim dimidio pulsuum numero tardius

rariusque Systolem suam peragat. Allatum itaque hoc Phænomenon, (quod & simul per experimentum meum §. 6. adductum optime confirmatur) sic explico; in Inspiratione pulmones magis ab aere frigidiore diducuntur, undè vasa sanguifera patentiora, hinc sanguinis cursus, ac consequenter cordis motus, expeditior fiunt. In Exspiratione autem propter pulmonum constrictionem vasa sanguinea magis coarctantur, unde sanguinis circularis motus atque hinc cordis pulsus impeditior rariorque.

§. 10. Ultimo pro peculiaribus quibusdam in aere suspicandis particulis, ignotæ quidem, animalium nihilominùs vitæ summoperè necessariæ qualitatis inservire, alicui posset miranda Cornelii Drebelii Navigatio submarina pro doctissimo Anglorum quondam Rege Jacobo adornata, quam ex virorum satis fide dignorum ore narrat illustriss. Boyleus *Tr. de aeris vi Elast. p.* 451. Notabiliora ejusdem hæc sunt: *Navicula peculiari modo excogitata atque extructa sub aquis tulit duodecim remiges, præter transfretandos; homines in illa perdurarunt illæsi; Drebbelius non totum aërem, sed certam illius solummodò partem spirituosam ceu Quint-Essentiam respirationi utilem ac necessariam putavit, quâ consumpta reliquum aëris corpus, vitali in corde flammæ fovendæ ineptum esset; In navigio submarino (in quantum illustriss. Boyleus colligere potuit) usus est Liquore Chymico, quo, quotiescunque aëris partem consumtam, vel navigantium expiratis & transpiratis effluviis saturatam, animadvertit, recluso vase Liquorem continente, turbato aeri talem derepentè vitalium partium proportionem restituit, qualis navigantium respirationi aliquandiu subserviret. An dissipando, inquit illustriss. Boyleus, vel præcipitando crassas exhalationes, aliove intelligibili modo, jam non vacat in examen proferre; Liquorem Drebbelius nemini uspiam voluit indicare, nec ex qua constaret materia, nisi unico tantum ostendere, qui illustriss. Boyleum de ipsa rei veritate fecit certiorem.* Sed ad cuncta hæc respondeo 1. Drebbelii putatio non concludit pro ipsâ talium particularum actuali in aere præsentia: 2. Desidero temporis moram navigationis submarinæ. Ea enim si non admodum diu duraverit impossibile non est, homines aliquot in loco clauso ac satis capaci sine noxâ sensibiliori absque Liquoris istiusmodi operâ perstare posse: 3. Quamvis etiam navigatio longiùs protracta fuerit; attamen naviculæ singularis structura nec non Aquæ marinæ illam undiquaque, suprà, infra, ante, post, & ab utroque latere ambientis frigus valdè huc conducere poterit. Structuram enim quod attinet, dubio procul in parte superâ ac lateralibus ad lucrandam lucem quam plurimæ insertæ fuerunt fenestræ. Forsan etiam interior naviculæ superficies concava in parte præprimis inferiori tenuibus laminis metallinis fuit obducta, aut alio, cui facilè adhæreant effluvia, idoneo tegumento instructa. Jam verò ex vulgaribus etiam destillationibus notum est, quam promptè vapores, non quidem vix tepidi, quales ab hominibus profluunt, sed & calidissimi, cutemque adurentes sese vitreis metallicisque capitellis affigant, moxque in fluorem resolvatur, etiamsi nec aquam frigidam trajiciant canales. Multò magis citiùsque halitus navigantium à frigore marino facilè condensandi, ac in defluentem resolvendi respirantibus minus obesse poterunt: 4. Vitalium in aëre particularum existentia nunquam directe probata est; quorsum videantur, quæ *suprà.* §. 5. hujus capitis contra Majowium adduximus: 5. Multò minùs probabili modo explicari poterit Liquorem quendam chymicum sive destillatum sive aliâ quacunque Enchiresi præparatum potuisse vitalium in aëre, si quæ sint, partium vices gessisse, adeoque Liquor Drebbelii pro hac opinione concludere nequit, cum talis conclusio niteretur Postulato nondum probato. Quamvis enim illustriss. Boyleus positivè asserere videatur, fuisse turbato aëri talem vitalium partium proportionem, vase Liquoris recluso, restitutam, qualis efficere potuerit, ut respirationi aliquamdiu subserviret aër; attamen anteà, narrationem de liquore incipiens, præmittit in parenthesi hæc verba: *in quantum colligere potui.* Unde liquet, illum duntaxat ex alterius relatione adducta jam verba recitasse. Quinimò paulò post Epicrisin quasi adjungens dicit: *se non ultra, quàm quod prius intimaverit*, Drebbelii *opinioni assentire.* Nihil autem aliud illum prius intimasse reperio, quam quod de modo, quo aeris illa (ut sic loquar) rectificatio fieri posset, hæc verba subjunxerit: *an dissipando vel præcipitando crassas exhalationes, aliovè intelligibili modo, jam non vacat in examen proferre.* Ex quibus apparet illustriss. Virum ac Philosophum circumspectissimum mentem suam de Modo Fiendi penitùs aperire noluisse. Probabilius sane est, si modo vere quid contulerit Liquor ille ad reddendum aërem navigantium respirationi rursùs aptum, illud potiùs per modum Privationis effluviorum ex aëre crassiorum; quam Positivæ Suppeditationis particularum vitalium à nemine huc usque solidè ac satisfactoriè in aëre evictarum, contigisse. Me-

se. Memini etenim dum chymicis operationibus unice incumberem, me reperisse liquorem quendam brevi admodum tempore parem sibi ferè quantitatem halituum aqueorum ex atmosphærâ insuper imbibentem. Præterea, quid quæso vitales particulæ refocillamenti allaturæ sunt, nisi à navigantium effluviis aër inclusus liberetur? Cum illustriss. Boylei Experimento *p. m.* 440. *l. c.* enarrato constet, aviculam exiguo Recipienti sedulò inclusam, intra tres quartas horæ partes, absque aëris exantlatione, à propriis halitibus atque effluviis moribundæ similem redditam fuisse, præviis violentis multisque vomendi conatibus. Plura hujusmodi, si opus foret, observata adduci possent.

§. 11. Cum itaque ex hactenus fusè deductis liquidò constet, aërem ad vitam animalium respirantium non contribuere peculiares quasdam, talisque genii, vitales particulas, quibus deficientibus derepente vita, saltem ad sensum nostrum, deficiat; nec animalia spiritu cohibito pulmonibusque expansis ob id vitalibus sigillis tam subitò privari, quasi ob recentati aeris inopiam salis cujusdam nitro-aerei penuriâ perirent; sed potiùs quia inclusus pectore aer à calore ibidem vehementiori expansus Circulantem sanguinem, compressionis vasorum interventu, remoretur ac denique sistat; Tandem ordo nos vocat de altera superius prolati Problematis parte disquirendi. Nimirum, an animalia in Machina Boylianâ post aeris exantlationem ideò paucis horæ minutis ab omni vitali motu penitùs cessent, quia aere, tanquam pulmonum Expansionis efficiente causâ, sublato, hi collabascant, vasa sibi intertexta comprimant, sicque sanguinis cursum, ac consequenter cordis motum, impediant, atque mox tollant? Ita sanè censeo, cum id omnes circumstantiæ attento animo libratæ evincere videantur: Adeoque principalissimus respirationis usus, sine quo vita animalium durare nequit, quàm paucis minutis cesset, est debita liberatio vasorum pulmonis sanguifluorum, ab aggravantibus accumbentibusque, ac dicta vasa, nisi tollantur, comprimere, sicque sanguinem totius corporis, illàc in natis transeuntem, impedire, ac consequenter cordis motum sufflaminare valentibus corporibus, quæcunque illa demum fuerint; Seu brevius: maximè præcipuus, quique non nisi cum vitæ cessationis periculo deesse potest, respirationis usus est sanguinis haud interrupta circulatio. Hanc meam sententiam solidis hisce stabilio argumentis: 1. Quia in fœtu nondum nato ideò sagax natura peculiares in corde meatus extruxit, quoniam sanguis pulmones tum coarctatos permeare non poterat; hi enim compacti vasa sibi interspersa comprimebant, sanguinique sic aditum præcludebant, cujus tamen cursus in omni vita est maximè necessarius, ideoque peculiares extra pulmones vias exigens, quæ deinceps, semel respirante pulmone sanguinemque transmittente, illicò à valvulâ Foraminis ovalis potissimum intercipiuntur; uti suprà explicatum: 2. Quia in nato per respirationem pro lubitu cordis motum accelerare & retardare possumus, mediante sc. vasorum pulmonalium liberatione & angustatione sub inspirando expirandoque procreatâ: 3. Quia in suffocatis dextra cordis auricula atque ventriculus, nec non pulmones sanguine reperiuntur inferti, sinister autem ventriculus sanguine vacuus, quoniam scil. ob pulmonum in suffocatis aut concidentiam aut nimiam eorum vasaque comprimentem distensionem sanguis ad sinistrum cordis ventriculum pertingere non valens stagnando concrescit: 4. Quia aëre deficiente pulmones, utpote ab hoc solo proximè expandendi concidunt, hincque necessariò sanguinis cursum remorantur, moxque tollunt, atque simul cordis pulsificum motum, cum eoque vitalia munera cuncta. Adeoque hinc patet genuina causa, cur in Machinâ Boyliana tam subitaneâ morte animalia corripi videamur, quia nimirum pulmones efficienter explicans, sanguinique per illos viam patulam reddens, principium deest; hoc autem dum deficit, concidunt atque collapsi permanent pulmones, hi coarctati, inevitabili necessitate vasa sanguifera comprimendo, sanguini circularem transitum denegant; quó impeditó ille concrescere incipit, ac consequenter brevi à motu cor cessat, præviis quibusdam extremis, circularem sanguinis cursum expediendi, conatibus; unde & plerumque violentis convulsionibus succumbunt animalia; Sanguinis denique ac cordis motu sublato omnia simul vitalia indicia tolluntur, adeoque nobis judicantibus vivere desinunt animalia.

§. 12. Ultimò cùm suspicari videam Illustriss. Boyleum repentinum animalium interitum per ambientis aëris exsuctionem considerando, aliquem esse præter illos, quos adduxerat, aëris in respiratione usum nondum probè intellectum ac plenè explicatum, qui faciat, ut vitæ animalium sine intermissione adeò sit necessarius: Ignoscat mihi, si ipsi tanquam ingenuo ac perspicacissimo arbitro bina Notabilia, de animalibus tam subitò ob aëris exantlationem mori visis, optimè libranda venerabundo animo suggeram. Primò experimenta quædam superiùs promissa & brevi post subjungenda, evincere videri, nullatenùs animalia sensu ac motu omni obre-

ob respirationis penuriam destituta, imò ne quidem illa, quæ solâ duntaxat aeris in Machinam readmissione ad vitam revocare nequivit Illustrissimus Autor, vitâ insimul, aut saltem reviviscendi spe penitùs destitui: seu, ut strictius loquar: Corporum animalium, solo forsitan excepto homine, à summo immutabili rerum conditore sapientissimè creatas Machinas aere ex Recipienti subtracto, neutiquam eatenùs tam paucis minutis, imò & longiori forsan temporis morâ alterari ac destrui, ut diligentiori penitiorique aeris reapplicatione, quam solus ejusdem rursus in Machinam intromissi allapsus esse videtur, in pristinos ac vitales nobis dictos motus redigi nequeant, tum in solo potissimum cordis pulsu sanguinisque circumpulsu consistentes, tum ab iisdem proximè dependentes. Hæc autem ideò huc affero, non quod nesciam, Illustriss. Autorem animalcula vitalibus indiciis sensibilibus in exhausta Machina destituta, aeris subitaneâ readmissione ad vitam quasi revocasse; sed quod & illa, quæ ultra spem vitæ redacta narrat, reviviscere potuisse credam, sit aut fortiori aeris in pulmones afflatu, ut aliâ possibili ingeniosâque ratione sanguis in vasis stagnans moxque concrescens rursus promotus, sicque cordi, pristino, cui vix valedixerat, munere fungendi data fuisset copia, liberumque spatium, in quod sanguinem evibrare ejusque circularem cursum redintegrare potuisset: Adeoque per mox adducenda Experimenta admirationem quodammodo imminuere studeam, quâ Illustr. Autorem aliosque detentos video, ob velocem illam vitæ extinctionem; quæ tamen potiùs saltem vitalium indiciorum sensibilium, quo minùs nobis appareant, inhibitio atque cessatio esse videtur, quemque potissimùm ansam ipsi aliisque suppeditasse autumo, Inexplicatam quandam, aut nondum intellectam (uti loquitur Illustr. Autor) aëris in Respiratione Actionem suspicandi credendique. Quod quidem nunquam miror, Illustrissimo Autori tales de subitâ animalium in Machina exhausta exspiratione cogitationes subortas fuisse, cum ex iis Usibus omnibus, quos hactenus Philosophi pariter ac Medici respirationi assignârunt, nec non ex modo, quo illos fieri debere explicuerunt, impossibile sit, probabili ac circumspectis rerumque experientiâ imbutis, eamque cum cautissimis exinde factis Philosophicis deductionibus unicè æstimantibus ingeniis satisfaciente ratione liquidò demonstrasse, cur ob aëris defectum duobus vel tribus minutis confestim cuncta vitæ animalium sigilla intercidant. Viderunt quidem Autores plerique arctissimum inter sanguinis Circulationem ac respirationis perplexam functionem esse nexum: at sanè quonam pacto, fiendique modo, quâque causalitatis effectuumque inter se cohæreant serie ordineque hactenus omnium, quos evolvere in hunc usque diem licuit, planè nullus ex ipsis huc spectantibus utriusque Negotii phænomenis explicavit ac dilucidavit. Hoc proinde etiam in prolixitatis hujusce Dissertationis meæ patrocinium cordatis omnibus offero. Id enim unicè operam dedi, ut Respirationis altè reconditum Machinamentum ex genuinis Causis, Instrumentis, Agendi, Fiendique Modis, ac Usibus palàm exponerem atque præprimis Principalissimum, atque tam strictè cum ipsis vitæ sensibilibus characteribus conjunctum Respirationis Usum, hucusque solidè ac satisfactoriè non explicatum, plenissimè eruerem ac illustrarem simulque legitimam causam redderem, cur animalia tam ob aëris inspirati cohibitique præsentiam, quam in Illustriss. Boylei Machinâ paucas post aëris exantlationes, duobus, tribus, quatuorve minutis, omnibus vitæ muneribus illicò orbentur.

§. 13. Experimenta itaque, quorum sæpius in superioribus mentionem injeci, à quibus inductus credo animalia sensibilibus vitæ indiciis penitus privata, quæque ab aeris solâ in Machinam, quodammodo evacuatam, readmissione duntaxat resuscitari non possunt, non esse ultra omnem vitalia ejusmodi sigilla rursus edendi, sicque vitam, nobis sic vocantibus, resumendi spem redacta, tandem sic accipe. Primum suppeditat Mayowius *Tr. de Respir. p.* 28. in quo motus cordis ob suppressam respirationem cessans ab insufflato in Venam Cavam aere ex postliminiô restituitur. Secundum huic ferè simile desumsi ex Malphigii *Epist. ad Borell.* in quo motus cordis penè extinctus ob collapsos propter apertum thoracem pulmones, iterum restituitur, si pulmones insufflentur, irrumpente rursus sanguine in sinistrum cordis ventriculum. Tertium consimile Thrustonii *Diatr. de Respir. p.* 53. subministrat: in hoc canis laqueo suspensus, donec cor à motu penitùs cessaret, mox aperto abdomine, aereque fortiter in Ductum Pecquetti inflato, reviviscere cœpit. Quartum idem Thrustonii *Tractatus p.* 10. exhibet; adveniente, inquiens, frigore sensim elanguescunt omnia in ovo, vesiculaque rariùs pulsat primo, mox, ubi motus omnis cessaverit, ipsâ quoque vita extinguitur. Approximante autem leni calore pulsatio priori modo redit. Huic consonat Quintum partim ex domesticâ observatione, partim ex Malpighio de Format. Pulli in Ovo, depromptum: nimirum ova quamvis ante aliquot dies, imò septimanas parta, nihilominùs solo, eoque indifferenti ex causâ oriundo, (uti

(uti Ægyptiorum Pullities docet) modò debito gradu administretur, calore accedente in viventem pullum mutari atque excludi. In quibus tamen tantum abest, ut ante incubationem pulsationis motus, adeoque & vita, humano judicio, adfuerit, ut potiùs Malpighius ingeniosissimus etiam post 38. incubationis horas pulsum vix animadvertere potuerit, insigni licet visus adminiculo, Microscopio puta, instructus. Huc non incongruè referri possunt Vegetabilium semina per menses nec non annos asservata, ac omni vitæ vegetabilis, futuræque germinationis spe atque indicio privata, illoque, qui ea terræ fœcundæ commissa germinare nunquam audivit, neque expertus est ipse, judicante, vitâ vegetabili penitus destituta; quæ tamen nihilominus vel in sola aquâ levissimo accedente tepore promptè excrescunt ac jucundissimis vitæ suæ indiciis, vario colore, figurâ, atque textura ornantur exsurguntque. Sextum est præmemorati Thrustonii *l. c. p.* 63. nimirum pullus gallinaceus data opera suffocatus eo usque, ut ne minima vitæ scintilla superesse videretur, insufflato per rimam tracheæ aëre ab orco revocatur. Septimum locum occupare possunt Exempla à Magno Helmontio Tr. Demens Idea dicto; allata, quæ monstrant, submersos aliquot, etiamsi per horæ quadrantem, nec non per horam dimidiam, imò & ultra, uti ex circumstantiis attentè pensitatis constat, aquis ingurgitati ac omni vitâ destituti fuerint, nihilominus deinceps revixisse, conferente ad aquarum rejectionem prono corporis situ. Vid. etiam Sebast. Albini **kurtzer Handgriff zu den Ersoffnen/** ubi exempla eorum, qui aliquot horas aquis suffocati fuerunt, adducuntur. Imprimis miraculo proximum quod dictus Autor ex Alex. Benedicto *Lib.* 10. *c.* 9. *de Cur. Morb.* refert; nimirum, in undis submersos post 48. horas recreatos revixisse. Huc quoque facit exemplum Hortulani 16. hor. sub aquis viventis & sentientis tandemque extracti & resocillati, de quo vid. Pechlinus *Tr. de Aeris & Aliment. defect. & Vit. sub. Aquis C. X. Octavum* erit exemplum commiseratione dignum à Matthæo *Quæst. Med. Enod. p.* 21. relatum, ubi nobilis matrona, postquam per triduum in agone decubuisset, pro mortuâ ad locum subterraneum sepulturæ destinatum elata, post aliquot menses reperta fuit peperisse adhuc infantem, quem in dextro brachio mortuum detinuit. Huic suffragatur Historia Coloniensis, quam idem Matthæus *l. c. p.* 18. & Lambzwerdius *c.* 2. Exspirationis suæ referunt, de fœminâ nobili defunctâ, sepultâ noctuque à sepulchri violatoribus, annulis ejus atque armillis inhiantibus, illique ob id manus injicientibus, in vitam pristinam non sine magno nefariorum terrore revocata. Ut plura de Ecstaticis, Apoplecticis, Syncopticis, Utero suffocatis aliisque his similibus omittam, in quibus diuturna ἀσφυξία præsens, respiratio verò ac calor vitalis omninò cessant, vitâ nihilominus tandem redeunte. Vid. etiam potest Pechlinus *l. c.* 7. *Nonum* subministrat ipse illustriss. Boyleus recensendo *Digress. de Respir.* insecta in ejus Machinâ, fatigato quantumvis antliæ Agitatore, nullo modo potuisse enecari, quod tamen avibus & muribus paucis minutis acciderat; quin statim cessante Antlia, vitæ functiones, quibus sub exantlando privata quasi inanima prosternebantur, resumere inciperent. Accedit, quod muscæ aliaque insecta mortis ipsius imaginem brumali tempore quasi referant, quæ tamen vel pro lubitu teporis ope in verum vivendi actum reducuntur.

§. 14. Hæc omnia admodum probare videntur sententiam meam illustriss. viro suprà oblatam, nimirum esse corporum animalium Machinas, cessantibus licet vitæ indiciis cunctis, nihilominus adhuc idoneas, quæ sublatis impedimentis, à Causis istis duabus maximè Universalibus (immediatè dicam, an verò mediante Principio quodam interno sensus exquisitissimos fugiente, ac vitæ Etymo dignando, proximaque vitalium characterum causa censendo?) Si diligentiori operâ ac judicio penitiùs applicentur, in pristinos vitales motus redigantur, sicque vulgò vivere dicantur, quiete alioquin denique seriò lethali fruituræ. Et parum abest, quin credam, animalium corpora (hominemne excipiam?) eò usque adhucad reviviscendum apta esse, quò usque saltem succi in ipsorum vasis putrefacturâ alteratione non cœperunt destrui, imo & hi putrefientes licet, si solerti propulsu è vasis abigi horumque loco vividiora idoneaque liquamina surrogari tententur, forsitan tum Spes reviviscendi, tum Chirurgiæ Infusoriæ & Transfusoriæ laus major fieret. Sed hic amplissimus παλιγγενεσίας campus, quatenus naturæ viribus circumscribitur, panderetur, si hujus loci foret. Secundo itaque, commemoratis omnibus altâ mente repostis manentibus, illustriss. Boyleum submisso animi cultu rogo, velit eâ, quâ illum pollere pretiosissima ejus scripta testantur, ingenuitate ac attentione considerare, animalium repentinam mortique simillimam in exhausta aliquatenus Machina mutationem, concatenatâ ratiocinatione mox sequentem in modum, optimè ac appositè solidèque, & procul dubio ingenuis omnibus satisfactoriè explicari ac intelligibiliter

liter deduci posse, absque eo, ut aliis, ad occultas, inexplicabiles, ac nescio quas vitales in aëre vitæ integræ causales particulas, Cibum, Pabulum, salem nitro-aëreum, Mundi spiritum, similiaque solo verborum splendore cognita, confugere nimis promptè alioquin solitis, ulteriorem speciosis suis imaginationibus indulgendi ansam subministremus. Nimirum: dum aër, tum ponderis, tum Elateris (quo utroque eum pollere irrefragabilibus crebrisque Experimentis constat) ratione è Machinâ exantlatur, residuus ille, dum animal fatalibus ejusmodi violentisque mutationibus ceu mortis prodromis prehenditur, in pondere ac Elatere eò usque imminuitur, ut celebratâ licet ab animali thoracis dilatatione, (quam & ipse Vir Illustriss. *p.m.* 425. *l.c.* annotat) nihilominùs Pulmones ad debitam ac pro circulari sanguinis cursu irremorato servando, requisitam expansionem distendere nequeat, adeoque Principium efficienter pulmonum vesiculas subintrando debitè diducens deficiat; quo deficiente pulmones propriæ gravitatis ritu concidere ac magis magisque coarctari incipiunt; quibus concidentibus ab illorum mole necessario intertexta tenuissima (uti ab oculato Malpighio sensu armato observantur) mollissimaque ac promptissimè cedentia vascula sanguifera aggravantur hincque comprimuntur; quibus compressis eâdem necessitate cavitas eorum sanguinem à corde propulsum transmittendi cæteroquin capax & adæquata, imminuitur, atque ad id munus incapax redditur; quâ cavitate diminutâ sanguinis transitus inevitabiliter impeditur; quo impedito, paucior sanguis ex cordis dextro ventriculo ad pulmones pervenit; pauciori autem sanguine à corde ad pulmones perveniente, paucior etiam ad cordis sinistrum ventriculum redit; pauciori autem sanguine ad sinistrum ventriculum pertingente, necessariò etiam parciori copia per aortam ad corporis partes omnes amandatur; Hoc fiente, consequenter quoque paucior ad dextram cordis auriculam ventriculumque redit, sicque circulatio sanguinis interrumpitur, quæ dum interrumpi cœpit, sanguis in dextra præprimis auricula atque ventriculo, nec non pulmonibus, in grumum concrescit, hincque extremis totum corpus convellendi, circulumque sanguinis expediendi conatibus animal tentatur, hæc dum fiunt, circularis sanguinis cursus in totum sufflaminatur ac tollitur; quò penitus sublato, omnia confestim vitalia sigilla sensibilia (si calorem excipias, utpote, qui paulò diutiùs durat) intercidunt, sicque mortuum dicitur animalculum. Et hæc erit totius Tragœdiæ genuina connexio. In qua, utut complures causæ successivâ serie enumeratæ sint, quæ in repentino hoc animalium, quæ aëris defectu extinguuntur, Phænomeno, vix simul concurrere alicui forsan videri possent; attamen cogitandum est, animalium corpora horumque actiones optimè comparari posse cum automato ejusque motu. In hoc enim, quamvis rotulæ sint numero plurimæ, cùm tamen ita dentibus suis sibi mutuo infixæ hæreant, ut una sine altera moveri vix queat, quin omnes simul moveantur, & è converso, una illarum in motu sisti nequeat, quin omnes sistantur; sic & pari ratione in animalium inimitabilibus à sapientissimo, maximeque Venerando Naturæ Autore, adornatis corporum machinis causæ ac instrumenta motus ita sibi invicem cohærent, atque à se mutuò dependent, ut unum illorum in motum adigi, sistique nequeat, quin omnia simul aut moveantur aut illicò quiescant.

§. 15. Dictis hisce quamvis forsan objici posset, cor propellens esse sat validum mediante sanguine vasa pulmonalia; nihilominus eadem distendendi & concidentes comprimentesque membranosas pulmonum vesiculas dimovendi, ut sanguis illa permeare, sicque circulus continuari, aut saltem non tàm subito cessare queat: attamen respondeo: me quidem negare nolle, cor, nisi jam anteà sat molis ipsi locomovendum esset, eo robore pollere, cùm quindecim, sedecim, pluresque in nonnullis individuis sanguinis libras, præter vasa totius corporis distendenda, partesque illis interjectas, eaque circumvallantes, qualibet systole loco aliquatenus moveat; nego tamen illud de facto à corde fieri, cùm experientia, ac attenta consideratio contrarium dictitet. Adeoque aliud est; cor potest vasa à pulmonibus, ob aëris expandentis defectum concidentibus, compressa distendere; aliud autem: cor actu, & rebus sic stantibus, dumque jam tum ipsi satis negotii in sanguine, per patula licet vasa circumpellendo datum est, objectis ejusmodi impedimentis, vasa nihilominus mediante sanguine distendi. Prius quidem acerbè negare nolo, quamvis fortasse, si penitius excuteretur, difficultate non prorsus careret consequentia illa à statu naturali ad præternaturalem, imprimis, si æquâ mente perpendamus, cordis vim locomotivam esse finitam, & determinatam ad certum objectum movendum, & præter illud aut parum aut nihil movere posse, quin, si plus molis ipsi objiciatur, eidem prorsus impar evadat, non secus ac elater horologii chalybeus, qui etiamsi in se sat validus ad agitandas rotulas existat sibi adæquatas, nihilominus vel à debilissima levissimaque causa, remorante, rotulis applicata superatur, sicque totus horologii

logii cursus ac motus illicò sistatur. Posterius verò consideratè nego, (1.) quia non fuissent peculiares in fœtus corde extructi meatus patuli, si ante partum absque pulmonum vasis propelli ac circulari potuisset æque benè, ac si pulmones essent expansi: 2. Quia in solâ exspiratione paulo intensiori illico cordis Systolæ fiunt rariores tardioresque uti id suprà jam adduxi. Quid igitur fiet in pulmonibus adhuc multo magis, ob aeris defectum, concidentibus, vasisque hinc coarctatis, quam thorax in exspiratione? Cordis enim motus facillimè à pulmonum Expulsione vel constrictione majori vel minori augetur vel imminuitur tum in vigore tum in numero: 3. Quia sanguis in pulmonibus (cum non penitus excludatur, sed quodammodo adhuc per illos moveatur, licet Systolis & rarioribus & languidioribus) facilè sub aëris defectu pulmonumque concidentiâ aut nimia vasaque comprimente distensione stagnare, moxque concretionem inire in omnibus suffocatis comperitur. *Vid. suprà Cap. 9. Th. 7.* Manet proinde rata sententia animalia in Respirationis defectu mori seu potiùs vitalia edendi indicia cessare principaliter propter sanguinis Circulationem impeditam, moxque penitus sublatam, sine quâ animal perfectè aut vivere aut vitam ostendere posse hactenus compertum non est, præsertim si ex numero sanguineorum, maximeque si calidum fuerit.

§. 16. Tredecim itaque Respirationis humanæ usibus supra *thes.* 1. hujus capitis assertis ac minus principalibus, tandem Decimum Quartum tanquam Principalissimum, utpote non, nisi cum vitæ cessatione, cessantem addimus, prolixius pleniusque deductum atque dilucidatum, quia nullibi eundem per concatenata naturæ phænomena atque Experimenta satisfactorie explicatum reperio; Qui hic est: ut vasa pulmonum sanguifera, ac pro toto vehentia, ab accumbentium & alioquin concidentium vesicularum pulmonalium comprimente & coarctante mole inspirando liberentur, sicque promptum sanguini per ea circulariter à corde propulso transitum præbeant, atque hinc sanguinis pro vitâ continuandâ simpliciter necessaria Circulatio, imperturbata procedat perennetque.

EPILOGUS

Ardua quædam Problemata innuendo, nec non ad eorundem Solutionem Notabilia quæpiam suggerendo finit.

HActen' licet universum Respirationis admirandum negotium plene pertextum arbitrer, incessit tamen jamdiu animum sciendi, ac in ultimam (nostræ disquisitionis respectu) Primamve (naturæ in agendo causalitatis ordinem si spectes) Causam demum perveniendi penetrandique ardor, meque adegit, ut inquirerem, cur itaque tantopere pro vitâ animalium necessarius sit Cordis Pulsificus Motus, hincque Sanguinis Circulatio? An scilicet cordis motus per se & qua talis immediate pro vita perpetuandâ requiratur? An verò Cordis motus ideò à vitalibus muneribus separari nequeat, quod Sanguinem ad omnes partes moveat, adeoq; non tam cordis motus quàm sanguinis quà talis præsentia continuò transitu suppeditata ac recentata vitæ characteres causetur; An denique non quidem sanguinis quà talis, sed ejusmodi saltem Liquoris præsentia ad vitæ sigilla edenda expetatur, qui licet formaliter & actu sanguis non sit, attamen pro vitâ, saltem ne aliquot horis, diebus, aut septimanis mensibusve cesset, servanda sufficiat, dummodo partes sibi pertranseundas noxiis quibusdam particulis non tantum non lædat, naturalemque earum structuram immutet destruatque sed insuper sanguinis vices tum quantitate ac mole, tum & quasdam fortassis particulas è sanguine aliàs promi necessarias suppeditando, gerere possit; Sed de gravissimis hisce Quæstionibus mentem meam exponere à substrato Argumento paulò liberiùs longiusque esset digredi, cujus quippe terminos jamdudum debito ampliores fecisse multis videbor. Fortassis si vitam, tempus ac occasionem Deus Ter Opt. Max. largitus fuerit, pleniori aliquando (quantum in his humanæ imbecillitatis tenebris sperandum magis quam optandum est) de maximè reconditâ Animæ, Vitæ, Vitaliumque Characterum in animalibus Doctrinâ, Scripto, eoque non ex precaria aliorum hypothesi, sed ex ipsorum Naturæ, tum spontaneorum tum experimentante solertiâ prolectorum Phænomenon sedula seriaque observatione, Collatione ac Pensitatione, prognato, nostra tibi Musa canere poterit. Cuilibet interim, quem in propositis hisce Problematibus animam exercere lubido tenuerit, attentè consideranda propono sequentia observata atque Experimenta partim in superioribus jam adducta 1. canem corde exsecto ambulasse & latrasse; nec non Victimas corde ad aras exsecto clamasse: 2. Viperas in Aëre convenienti, per aliquot dierum spatium Capitum & Cordium suorum jacturam supervivere, testante illustr. Boyle *Chym. Scept. p.* 111. vid. quoque Corn. Gemma *Cosmocrit. L.* 1. *c.* 6. de pecudum dissectarum subsultu corde & cerebro destitutarum: 3. Hominem, postquam cor ejus esset avulsum & in Carnificis manu, tria aut quatuor precum verba pronunciasse: 4. multos homines aliquot annos sine cibo & potu vixisse; 5. Transfusionem sanguinis ex uno

ex uno animali in aliud diversæ licet speciei, esse innumeris Experimentis jam probatam & extra omne dubium positam, animali, quod sanguinem recipit, non tantum sano permanente; sed & nonnunquam, si morbosum fuerit & sani animalis alterius sanguinem in vasa sua receperit, sano fiente; de quibus potissimum Lowerus & Acta Philosoph. Anglica consuli possunt: 6. Sanguinis Massâ per venam jugularem apertam ad dimidium ferè detracta, injectaque per vices cerevisia cum pauco vino mixta per venam cruralem, cordis motus in cane, pulsu parum diminuto, sanguinisque hinc Circulatio continuata sunt, rediitque demum cerevisia loco sanguinis immissa per vulnus venæ jugularis Vid. Lowerum *c.* 2. *&* 4. 7. juvenem 16. annorum insignem sanguinis copiam nulla arte inhibendam per biduum ferè effundentem jusculis valde avidè assumptis recreatum esse ab adstantibus, donec tota sanguinis ferè Massa effusa, jusculi simillimus effluxit humor, qui per diem unum aut alterum durans tandem cessavit, sano interim fiente ac robusto juvene, cordisque pulsu vix evidenter immutato. Vid. Lowerus *l.c.c.* 2. 8. Cor exemptum omnique sanguine depletum imo in frustula dissectum nondum à motu cessare. Juniorum quoque animalium corda longo tempore post excisionem leviter acicula irritata statim pulsus suos repetere, eosque diu continuare, imò refert Pecquettus *Exper. Anat. p.* 8. Avulsum penitus à sede cor molossi inque mensam projectum 90. ferè systolas æquabili vehementia compressisse totidemque explicuisse diastolas, & supremos tum demum efflavisse aliquanta palpitatione spiritus: 9. Cor abscissis nervis octavi paris in Cervice statim palpitare & inæqualem prorsus motum per diem unum aut alterum edere observari, de quo plura vid. in Lowero. *l. c. c.* 2. Denique 10. ut plura præteream, huc pensitentur observationes & experimenta superiùs à nobis pro vita in mortuis visis ac suffocatis animalibus superstite evincenda, allata *Cap.* 10. *Th.* 13. aliaque plura ejusmodi ubicunque occurrant, Phænomena. Nos interim in JESU nostri, quô cœpimus, Nomine finimus, Gratias ipsi animitùs agentes, pro opitulante ipsius Gratia nobis clementissimè largita, humillimaque flagitantes mente, velit ulterius studia nostra in SS. Nominis sui gloriam, Sapientiæ ejus Veritatisque creaturis collatæ cognitionem laudemque, ac proximi denique salutare Emolumentum felicissimè promovere ac moderari. Cordatum autem Lectorem rogamus impense, ut cuncta hisce Thesibus nostris exposita sagaci animo pensitet, ingenuè dijudicet, æqui bonique consulat, nobisque favere pergat. TANTUM!

Epimetron Unicum de Chrysopœia & Agryropœia, vulgò

Von Verwandlung der Metallen in Gold und Silber.

TRansmutatio omnium metallorum, quæ actu atque formaliter neque Aurum neque Argentum sunt, in verum, naturale, omnia examina S. R. Imperii ferens & ad summum perfectionis gradum exaltatum, Aurum atque Argentum, qualem veri Adepti Philosophi in Scriptis suis per Lapidem Philosophorum sic dictum præstandam perhibent, est Ars antiquissima, veracissima, Naturæ legibus penitissimè conformis, Inæstimabilis, atque dignissima. Nec vereor ultrò polliceri, me cuilibet prudenti veritatisque unicè amanti, sive docto, sive Literarum ignaro, cui Ars illa impossibilis visa fuerit, si ingenuo animo ulteriorem harum rerum discursum privatim desideret, solidis è Natura depromtis fundamentis & Rationibus Artis hujus possibilitatem eatenus demonstraturum ac probaturum, ut non solum dictis facilè fidem habeat, & ipsemet spontè fateatur, se pretiosam hanc Artem credere possibilem, eamque in DEI Ter Opt. Max. ac Sapientissimi Operibus naturalibus firmiter ac clarè fundatam cernere. Sedulâ namque rerum naturalium perscrutatione, indefessoque Studio atque labore, in nobilissima Philosophia Physico-Chymica, Lapidis Philosophorum seu Tincturæ Aurificæ Argentificæque, nec non stupendorum ejus Effectuum, in Opere Transmutationis metallorum, possibilitatem ac fundamentum clarè perspexi hactenus, idque cuilibet à Partium studio prorsùs alieno veritatisque cupido explicare promitto, ne tantum Naturæ & Artis Mysterium, in quo Summi Creatoris omnipotentia ac sapientia, nec non totius ferè Naturæ jucundissimus Generationis Cursus, ceu in speculo Compendiové cernitur, in posterum impossibile mendaxque, uti hactenus à multis Osoribus imperitè factum, reputetur.

OMNIA IN GLORIAM DEI.

DISPU-

DISPUTATIO XV.
DE MALO HYPOCHONDRIACO,

QUAM

PRÆSIDE

Viro Excellentissimo atque Experientissimo

DN. MICHAELE ETTMULLERO,

Philos. & Medicinæ Doctore,

Publicæ Eruditorum Ventilationi proposuit

d. 14. April. Anno 1676.

AUTOR

JOH. CHRISTOPHORUS TROPPANNIGER,

Lesna Polonus.

Ἄνευ προοιμίε.

§. 1.

Ominis declaratio, utut parum vel nihil ad curationem rectè instituendam faciat, cùm ægri non speculantem, sed curantem, atque non verbis sed herbis divitem, exoptent Medicum; attamen, quoniam juxta Scaligerum *Exerc. I. Sect. I.* vocis explicatio ad cognitionem rei sit quasi quædam præparatio, & nomina sint rerum symbola; meritò & nos mori hactenus consueto obtemperaturi, de nomine Dissertationis nostræ primum filum ducimus.

§. 2. Nomen autem sortitur suum à loco affecto, sc. hypochondriis à χόνδρ@, quod præter granum etiam cartilaginem significat, teste Scapula sub. voc. & à præpositione ὑπὸ sub, quasi dicas, sub cartilaginibus. Hypochondria verè secundùm autorum mentem, præprimis secundùm Anatomiam Bartholini novissimè editam *p.* 13. sunt regio corporis cartilaginibus inferioribus costarum vicina, extendens se utrinque ad ilia cum musculis & internis visceribus simul; Unde & Barbari vocant morbum mirachialem: quia in genere Arabibus Mirah denotat abdomen, Vid. Sennertus *lib. 3. Pr. Med. Part. V. Sect. I. Cap. I. p.* 505.

§. 3. Acceptio vocabuli est duplex: Generalis & Specialis. Illa quamcunque passionem partium sub hypochondriis & infra hæc sitarum denotat; Quâ ratione etiam in sexu sequiore passio hysterica hoc nomine donari poterit, teste Barbette *in Praxi p.* 138. Hæc verò, de quâ nobis sermo est, eam duntaxat affectionem comprehendit, quæ focum suum agnoscit ventriculum, materiâ acidâ viscidâ obsessum, & quæ contradistinguitur passioni hystericæ propriissimè sic dictæ; Mulieribus quasi peculiari, & respirationis insigniori difficultate comitatæ, qualis rarior apud Mares observatur, utut in radice & fundamento, duo hæc pathemata Hypochondriacum & hystericum mutuò conspirare videantur.

§. 4. Variis autem morbus hic insignitur titulis. Dicitur enim passio hypochondriaca, Affectio hypochondriaca, Tartarus hypochondriacus Chymicis, Affectus flatuosus Diocli & Aetio ob ingentem flatuum copiam, Mater Scorbuti Barbette salutatur *c. l.* Morbus resiccativus seu siccatorius Hippocrati audit *Lib. 2. de Morb.* Nonnullis Melancholia Hypochondriaca dicitur, quanquam multis hoc malo laborantibus Melancholia non eveniat; interim tamen plurimi Melancholiâ laborant affectione hypochondriacâ correpti. Germanis vocatur **das Miltzische Hertzklopffen: Die Kranckheit unter den kurtzen Ribben: Der Gelährten Kranckheit /** non quòd literati soli huic morbo sint obnoxii, sed quia plurimi hoc malo vexantur, qui intra chartas continuò abdomen comprimunt, ita ut liberiori descensui Diaphragmatis via intercipiatur; unde tardior humorum fit circulatio, de qua plura in progressu.

§. 5. Hisce paucis præmissis, ad realem Definitionem nos accingentes, dicimus: Affectionem hypochondriacam esse dolorem gravativum & constrictorium primariò ventriculi, diaphragmatis & totius mesenterii, dependentem ex convulsione nervorum dictarum partium, subortâ ob viscediditatem humorum acidam, vellicantem primas vias, in specie verò ventriculi partes nervosas.

§. 6. Genus est dolor, ægrorum nemini ignotus, qui revera nihil est aliud, juxta Brunonem *in Dogmat. Medic. p.* 269. nisi symptomata sensus tactus nimium aucti. Hunc dolorem gravativum esse & constrictorium, satis indicant patientium querelæ, molestiam sentientium similem ei, quæ à pondere aliquo premente oriri assolet; cum quâ simul partes nervosæ vicinæ, originem nervorum suorum eandem obtinentes cum nervis insertis in sinistrum ventriculi orificium, versus hunc sese contrahunt, ipsis ventriculi fibris, simili spasmo unà affectis.

§. 7. An morbus hic veteribus etiam fuerit cognitus? determinare nolo; cùm lis de lanâ caprinâ, parùmque ægro & Medico conducibilis. Arbitror tamen, eundem iis occurrisse, licet non sub appellatione hac cognitum, nec adeò atrocibus stipatum symptomatibus. Nam uti crescentibus delictis crescunt pœnæ, sic etiam crescentibus luxuriæ & diætæ erroribus, quid mirum, quod atrociori furore nos infestent morbi, qui veteribus tantâ cum severitate grassantes non obtigerunt. Ob quam causam veterum quoque descriptiones nonnihil mitiores, cum nostris tamen convenientes morbos proponunt.

§. 8. De Partis affectæ denominatione tot venduntur litigia, quot ferè hodiè extiterunt Practici. Sunt enim, qui nulla determinatam in Malo hypochondriaco affici existimant partem, ideò forsitan, quia observarunt, nonnunquam in acerbis passionibus hypochondriacis patientes non habere, de qua abdominis parte specificè conquerantur. Alii, quorum animos lasciva varietatis perserpsit aviditas, varias elegerunt partes, ob quas affectionem hanc in varias discerpserunt species, prout fecit Matth. Martini *de Morb. Mesenter. p.* 152. distinguendo in Mesentericam, Stomachicam, Epaticam, Spleneticam, Hystericam, Hæmorrhoidalem, Melancholicam seu Phantasticam. Præ cæteris Phantasiæ mirè indulgent ii, qui spatium istud inter stomachum & diaphragma pro sede ordinariâ, aut saltim pro nido tot flatulentiarum, existimant: Inter quos fuit Levinus Fischerus, qui edidit peculiarem Tractatum de loco & foco Mali Hypochondriaci, permotus *aph.* 57. *sect.* 7. Hippocratis: Venæ portæ ramos & arteriæ cœliacæ & mesentericæ utplurimùm accusat Sennertus *Lib.* 3. *Part. V. Sect. I. cap.* 2. *p.* 506.

§. 9. Missis hisce, & aliorum plurimorum sententiis, unicam cum Highmoro *p.* 73. & Barbette *Prax. p.* 140. Hœchstetero *Decad. V. Observ.* aliisque, agnoscimus partem primariò affectam ventriculum: Siquidem id testatur partim dolor patientum perceptus in scrobiculo cordis, loco naturali orificii ventriculi. Interim plane non negamus, sæpiùs etiam intra curvaturam intestini coli sigmoideam hærere tàm pituitam viscidam, quàm scybala nimiùm indurata, dolorem tunc per consensum causantia; unde tunc querela instituitur de dolore hypochondrii sinistri, sub costis inferioribus spuriis, sub quo simul ventriculus à subjacente colo, flatibus expanso, atque sic vehementius dilatato, comprimi solet: Partim testimonium perhibet de rectè assignata parte affecta Medici Curatio, quippe quâ constat, vix meliori viâ ratione posterioris abigi malum, quàm clystere applicato; ratione verò prioris asserti vix citiùs remittere dolorem, quàm, præmissis præmittendis, exhibito Vomitorio. Quapropter recordor sæpiùs quorundam Medicorum, de Literatis pro mali hujus tàm præservatione, quàm Curatione, largiorem Vini interdum assumtionem vomitu comitatam suadentium, quò materia viscida in primis viis collecta evacuetur, & ansa multorum morborum præripiatur.

§. 10. Porrò, dum in definitione asserui, simul compati diaphragma & mesenterium, neutiquam de foco morbi debent hæc intelligi, quasi in hisce partibus materia aliqua colligatur, quod jam anteà rejectum, & sequentibus rejicietur; sed quatenus in consensum dictæ partes ob fibras ventriculi convulsas rapiuntur. Simulac enim ventriculus in dolore hypochondriaco convellitur, æque convellitur diaphragma. Structura namque nervorum & membranarum in universo corpore habet se ad instar chordarum tensarum, & inter se connexarum: unde uno loco unâ fortiùs pulsâ, per consensum altera quoque movetur, & pars à parte afficitur. Vid. Willisius *in Anatome & Pathol. Cerebri*: It. Cartesius. Quamobrem quamcunque ventriculi exorbitantiam expiare tenetur diaphragma, quod quia tendinibus suis costis spuriis & processibus suis lumborum vertebris implantatur, sequitur, ut & ingentem percipiamus dolorem in costis spuriis, & vertebris abdominis; Quoad anteriora ad instar circuli constricti; quoad posteriora ad instar calculi nephritidem inferentis. Cæterùm, quia nervus intercostalis etiam diaphragmati propagines suas

ſuas communicat, fit ut convulſo diaphragmate in conſenſum quoque trahantur muſculi reſpirationi inſervientes cæteri, in ſpecie autem quoad partes poſticas. Ex quibus nervorum, & hinc muſculorum & membranarum ſpaſmis, multijugæ patientium deteſtationes doloris tenſivi, dorſalis præſertim, nonnunquam ad vertebras colli uſque protenſi, quod ipſum præterlapſo anno proprio meo (ſi Medico imbecillitates referre proprias decus eſt) teſtari poſſum exemplo, ſuboriuntur. Exinde quoque facile licet colligere, quomodo ſæpiùs in hypochondriacis aſthma aliquod ſiccum natales ſuas nanciſcatur? Imò quomodo in hypochondriacis adeò frequenter ſymptomatum præfatorum ſocietatem appetat Cordis palpitatio? Hinc æquè non ineptè aliquis vocitaverit Paſſionem hypochondriacam Epilepſiam ventriculi.

§. 11. Cauſam efficientem proximam, præcedentibus innixus fundamentis, ſtatuo convulſionem nervorum, à materiâ viſcidâ acidâ excitatam, quam veteres ſuccum atrabilarium ſeu melancholicum acidum ſalutarunt. Vid. Sennertus *Lib.* 3. *Part.* 5. *ſect.* 1. *cap.* 3. Modus verò generandi, ac natale ſolum, ut debitè aſſignaretur huic ſucco, tot veterum ac recentiorum quorundam ſunt ventilatæ ſententiæ, quot in perveſtigatione partis affectæ colligi potuerunt diſcrepantiæ. In hoc tamen fermè conveniunt omnes, quòd naturam hujus ſucci acidi obvelare nequeant, ac propterea materiam viſcidam acidam accuſent, utut in minerâ determinandâ diſcrepent, ac Lienem hujus infortunii, cujus tamen inſons eſt, corpori humano ingruentis injuriosè inſimulent. Attractricem enim facultatem præ reliquis viſceribus an ſibi ſoli vendicet lien? ac totius Maſſæ ſanguineæ quiſquilias ſeu partem chyli terreſtriorem in ſinu ſuo colligat ac foveat? ventriculo pro exigentia communicet? permittant mihi Autores, ut dubitem. Omnes enim humores, ſicuti in reliqua viſcera pulſû moventur, & nullus naturalium corporis partium appetitus pro nutritione earum demonſtrari poteſt, quem tamen recentiores nonnulli aſſerere non erubeſcunt; Ita nec oſcula vaſorum, intra ventriculum hiantium, eſſe providentia lienis chyliſuga (ut licentiâ omnium ita loquar) ut per vas breve venoſum chylus abſorptus tradatur; neque peculiares ductus ex liene ſuccum acrem in ventriculum & hepar vehentes concedere poſſumus; Quod utrumque in Cornelio Conſentino, proponente illam ſententiam *Prog. VI. de Nutricat. p.* 248. *& hanc ibid. p.* 244. vehementer miror. Quarum hæc ſatis refutata eſt ab Harvæo, & aliis, quia venæ non ad partes vehunt, ſed ab iis revehunt id, quod per arterias cordis impulſu promanavit. Hanc verò proſternere videntur aſpleniorum canum teſtimonia, qualia cum Diemerbroccio mihi quoque ſunt cognita, qui æquè voraces ſunt ac benè digerunt, quàm qui adhuc ſplenem in corpore ſuo poſſident. Deinceps ſuccum hunc acidum fore lieni magis hoſtilem quàm proficuum, ſatis demonſtravit Tachenius *in Hipp. Chymico*, eò quòd omne acidum extra ventriculum ſit naturæ inimicum, & anſam potius præbeat ſcirrho lienis ſæpiſſimè in hoc morbo obvenienti, qui quando obtingit, potiùs eſt productum morboſum, quàm cauſa morbi. Proinde maxima autorum turba obicem ſententiæ meæ non ponet, accuſantium lienem primariam ſedem Mali hujus, cùm dolor maximus non circa lienem, ſed coſtas ſpurias, percipiatur. Quin imo in ejuſmodi patientibus lien, referente Sylvio *Lib.* 1. *Prax. p.* 82. optimè conſtitutus fuit repertus; Hinc etiam neque ex liene, neque hepate, neque diaphragmate, per vomitum, quod evacuatur in noſtro affectu, cùm tanto levamine proximè prodit, ſed ſaltem ex ventriculo. Multò minus ſpatium inter diaphragma & ventriculum idoneum hujus materiæ colligendæ eſt repertorium, cùm lympha aut cruor extravaſatus ſtatim putredinem concipiat. Uti nec meſaraicæ venæ ſunt gazophylacea hujus inquinamenti, quæ ſtatim in tumorem attollerentur, ac circulationem ſanguinis ſufflaminando, graviorum morborum exiſterent mineræ; puta inflammationum.

§. 12. Dico ergò: materiæ iſtius officinam primariam eſſe Ventriculum, id quod indicant frequentes ructus, vomituſque acidi. Ructus quod attinet: originem ducunt materialiter & proximè ex materia viſcida, inter quam efferveſcentiæ motu ſucceſſivè generantur, & in qua turgeſcente, non aliter atque aër intra bullam includuntur; ita ut quò viſcidum in corpore ſit copioſiùs, eò etiam copioſior fiat flatuum proventus. Quod ipſum duorum liquorum Chymica monſtrat miſtio, quorum ſi alter ſubſtantiâ ſpiſſiori abundaverit, largior longè flatuoſorum halituum producetur copia. Videntur autem ructus tales ſeu flatus maximâ ſui mole nil aliud eſſe, quàm aër, latitans intra materiæ viſcidioris ex aſſumtis alimentis genitæ poris, qui ex iiſdem, præſertim alcalicarum particularum ſpatiolis, per irruens acidum, ſub mutua horum activitate extruſus, virtute ſuâ elaſticâ ſe pandit, & ſubtilioribus materiæ efferveſcentis halitibus ſociatus, erumpens tandem, eaſdem cum alimentis aſſumtis quoad ſaporem & odorem ferè prodit qualitates. Hi verò (vomitus nempe) quod citra omne dubium ſint acidi & corroſivi, patet ex den-

dentium, quos allidunt, stupore. Imò *ex Obs.* Highmori constat, vomitum hypochondriacum sæpè labia, linguam, fauces & guttur, exulcerasse. *vid. cit. Aut. p.* 105.

§. 13. Quando simul intestina tali materia flatuosa sunt adimpleta, tunc murmura & crebri adsunt borborygmi: Dum verò viscidiate suâ in cellis Intestinorum, inprimis coli, hæret, acore suo pertinaces dolores & lancinationes, pituitæ veterum vitreæ adscriptas, inferre assolet. Hinc sæpè conqueruntur ægri, se percipere infarctus in abdomine, & monstrando locum, situm coli sub stomacho exactè delineant; unde & utplurimùm Malum Hypochondriacum comitatur passio colica. Hic chylus vitiosus in massam sanguineam delatus, spissam & fermentationi imparem eandem reddit, ex qua radice multifaria morborum monstra progerminant: Nempe per circulationem sanguinis ad reliqua viscera derivatur, in quibus hærendo ab acido suo vitioso magis magisque coagulatur, tumores & infarctus varios inducit, diversis dolorum speciebus comitatos; quatenus acidum, nervosis inimicum partibus, fibras harum convellit, variosque spasmos & convulsiones, hincque dolorosa pathemata, non rarò inducit.

§. 14. Qui malum Hypochondriacum cum Paracelso à ♀o quodam acido, vel etiam veterum Melancholia acida, ortum suum ducere asseret, à vero multùm non aberrabit. Siquidem hæ sententiæ omnes eò collimant, ut statuant acidum viscidum, quod subinde in nimiam fixam degenerat naturam, unde nunc ♀eam quandam acidam, nunc ⊕licam stipticam indolem, æmulatur (qualem observamus in succo inspissato corticum viridium nucis juglandis, quem succum non nemo sub titulo ⊕li vegetabilis miris modis recommendavit) quatenus scilicet partes quædam terrestriores excrementitiæ, latitantes intra reliquias alimentorum, ab acido nimiùm exaltato solvuntur, ut sese intimiùs misceant partibus ⊖inis acidis, ex quarum textura mutua quasi ⊕lici aut Osi saporis concretum emergit. Siquidem in hypochondriacis reperire licet partes terrestres, quæ tamen ad instar ⊖ium ob nimiam fermenti aciditatem intimè sunt solutæ, ut, si experimentum fiat, subtilissima filtra penetrare queant, quæ tamen ab acidi consortio stipticam ⊕licam vel Osam naturam exhibent.

§. 15. Causæ remotæ sunt variæ. Ex naturalibus est Temperamentum ventriculi, veterum dictum frigidum seu melancholicum; Neotericorum Dyscrasia acida, maximè frequens in regionibus nostris borealibus, & convenit utrique sexui, ac omni ætati, tàm juvenili, quam senili.

§. 16. Ex non naturalibus est aër acris, constans ex ⊖ibus acribus in ejus poros elevatis, & à copiâ ▽osorum effluviorum dilutis, observabilis tempore autumnali & verno, auditque nostris Germanis **schnuppicht und flüssicht Wetter**. Hinc ejusmodi aër inquinando salivam, sese in ventriculum insinuat, ibique reliquias in stomacho hærentes vitioso sapore inquinat. Ex alimentis omnes panes non ritè fermetati, pultes compositæ ex aqua & farina non fermentatæ, pisces & carnes fumo induratæ, & non ritè masticatæ; It. Cerevisiæ non benè fermentatæ. Porrò quies nimia symbolum addit, quia continuò sedentes comprimunt abdomen, & diaphragmatis motus, uti dictum, inhibetur. Jam verò abolito hujus motu, & compressis musculis abdominis, alimenta diutiùs immorantur ventriculi cavo, exindeque nimium fermentando, partes eorum terrestres cum salinis dissolvuntur. In hoc passu hepar quoque continuò comprimitur, quo ipso & succo bilioso in tantum sufflaminatur exitus, quare degenerat ex succo amaricante in lixivialem alcalicum nimium. Hinc facti nimium fixi succi in intestinis excitant largum flatuum acrium proventum. Quapropter sæpè Malum Hypochondriacum comitatur species quædam Colicæ, & bene Scorbutus inde oriundus sub uno titulo tractatur à Barbette.

Porrò ex rebus non-naturalibus multa conferunt huc excretiones suppressæ: Hinc virginibus & mulieribus gravidis ob suppressionem mensium sæpè accidit; It. viris totaliter ♀ris usum intermittentibus. Suppressis enim excretionibus vasa nimium replentur, hinc sequitur tardior humorum circuitus, & consequenter incrassatio eorum. Quâ ratione somnus quoque nimiùs magis nocet quàm recreat, ad tardiorem circulationem humorum ansam præbens, imprimis qui statim post cœnam capitur, nisi patientis consuetudo aliud nos doceat juxta aph. Hippocratis 50. *Sect. II.* Vigiliæ è contra nimiæ etiam noxam inferunt musculis, diuturnâ agitatione corporis defatigatis, & hâc ratione tardiorem motum humorum procreantibus.

Neque à materia solùm hactenus depicta viscida acida id dependet mali; sed etiam à principio activo s. Archeo, nervos dirigente, p.n. irritato. Sæpius enim ex sola iracundia malum hoc invasisse quosdam, testatur experientia. Quo in casu æque pati videtur anima nostra, atque satis eruditè ab *Exc. Dn. D.* Ammanno *P.P. Lipsiensi*, in deliriis ac mania pati judicatur. Animam enim, non

non corpus, sentire, certum est, idque fit, quatenus est in cerebro; non quà membra corporis actuat, vid. Cartesius *in Dioptr. c. IV. p.* 67. Hinc quoties vel Ecstasi vel aliâ contemplatione distracta velut extra corpus ponitur, toties sensus externi stupidi quasi & semianimes observantur.

Ex p.n. sunt omnes species suppressæ excretionum jam enumeratæ; It. febres malè curatæ, imprimis intermittentes: De quibus vid. Paulus Zachias.

§. 17. Differentia mali Hypochondriaci fit in adscitium & hæreditarium. Illud jam hactenus est inculcatum. Hoc à parentibus propagatum.

§. 18. Citra ambages Signa diagnostica recensemus hæc: Dolores gravativi & tensivi in regione lumbari incipientes, & gravissimo contorsionis sensu hinc inde in abdomine oberrantes, anterioraque versus contorquentes, imò ad vertebras colli protracti, adesse solent. Ubi malum est confirmatum, exacerbationes suscipit sumptis cibis, ubi solent adesse phlogoses ac respirandi difficultas. Interdum vomendi conatus jejuno præprimis stomacho. Flatus & ructus fermè sunt continui, ut & contumacissima alvi obstructio, Vertigines, Cephalalgiæ, anxietates, ad somnum propensio, terrores & tristitiæ, citra manifestas causas mentem perturbantes. Interdum viri iis vexantur, quibus mulieres aliàs sunt obnoxiæ hystericæ; Pulsus sunt varii, Inæquales, & omni ferè momento mutabiles in Paroxysmo. Extrà hunc pulsus adest magnitudine moderatus & tardus. Urina utplurimum est citrina, recenter micta, & in tantum crassa, utut pellucida; Interdum turbida & pallida, cum copia ⊖ium: Postquam verò aliquamdiu steterit, præcipitatur in materiam viscidam copiosissimam & sabulum rursum gryseum, unde & Medicastri utpl. accusant renum calculum, quia in lumbis percipitur dolor, quod sabulum tamen in urina tale non extitit. Vid. Helmontii Tartarus insons.

§. 19. Prognosin quod concernit: ea sequens esse poterit. Quod malum hoc in incunabilis adhuc benè edomabile sit? Quodsi verò adoleverit, actuosissimam sæpe Medici illudat industriam. Ubi Cephalalgiæ non adsunt contumaces, neque appetitus prostratus est, & flatuum ac ructuum continuus non est proventus, spes salutis adhuc superest. Si altas radices egerit, progignit non degenerem sobolem Scurbutum. *Vid. Prax. Barbettiana.* Scorbutum autem qui dixerit, lernam malorum dicet. Hinc contumaces palpitationes cordis, Melancholia, agrypnia, Ephialtes, nonnunquam etiam Epilepsia, & quidem talis, ut juraveris malum dependere à Dæmone, imprimis in mulieribus, supervenire solent. Quod si hoc malum non curetur, ac vomitus niger superveniat, uti sæpiùs observavit singulari honore amoreque mactandus Dn. D. Petermannus, funestum est signum, & plerumque presso pede sequitur mors. Si à scybalis diu retentis contumacissima adsit alvi obstructio, periculum est, ne ad volvulum aut inflammationem, tandemque sphacelum secuturum disponat. Hæreditarium Malum hypochondriacum nunquam admittit curationem plenariam.

§. 10. Curationem legitimam instituendam secundùm certas indicationes subministrat triplex Fons. Ex fonte Chirurgico commendant quidam salvatellæ sectionem, quæ tamen cùm præ aliis venis nullam habeat prærogativam, prout ex circulatione sanguinis notum, non aliud à reliquis afferet ægro auxilium. Hâc tamen ratione admitti posset V. S. quòd citiorem cursum humorum promoveat, & ita convulsione partium nervosarum forsan stagnantem sanguinem in motum rursus suscitet.

Fons Pharmaceuticus dirigitur juxta has Indicationes:

1. Acidum viscidum temperetur.
2. Temperatum evacuetur.
3. Convulsiones per anodyna sedentur.

Hinc ex regno vegetabili offert primò omnia antiscorbutica, quæ quia participiant de ⊖e volatili, magnam noxam inferente hyyochondriacis, cum aliis sunt miscenda. In genere conveniunt aperientia dicta Epatica, Splenetica, & omnia stomachica, ut sunt: Absinth. fumar. Card. Bened. Chamædr. Chamepyt. scolopendr. It. rad. gramin. armorac. acori, polypod. filic. helen. fœniculi, It. ⊖ia lixivialia, ⊖ absinth. Cichor. ⊖ stomachal. Mynsicht. ⊖ composs. quod ex remanantia ∼us ⊖ Ammoniaci destillati elicitur, egregium diureticum, dictum digestivum hypochondriacum. It. cit. herb. Ess. Decocta, infusa. Succi expressi amaricantes vegetabiles. Egregia quoque est myrrha, gummi Ammoniac. Quercet. satis proficua sunt.

Ex minerali regno omnibus palmam præripiunt ♂lia. Inest namque vis insignis ♂ti Acida absorbendi teste Chymia. Notetur tamen, ut semper admisceantur alia; Si enim ♂ concurrit in acido fortiori, degenerat in ⊕lum, quibusdam nauseosum, imò Vomitorium, præsertim si ♂ impurior fuerit, & tantillo licet ♀ris contagio inquinatus, à quo ⊕lo tunc intra corpus emergente pertinaces vomitus superveniunt: aliàs ♂ cum spiritu volatiliori sulphuris illitus, resolvitur in crocum ♂tis saccharinum. Reliquis omnibus præse-

præfero crocum ♂tis cum ⊖libus. Dum enim ⊖ia lixivialia concurrunt cum limaturâ ♂tis, aggrediuntur partes acidas ♂tis, quo facto, destruitur structura corporis ♂tis, crocusque in corpus adsumptus saltim est alcalicus, quia ab acido ventriculi ita coagulari nequit, ut induat perfectam naturam ⊕li, destructo prius acido minerali. Deinde laudo hic pulverem ♂lem ♁alem compositum ex p. j. ♂t. & 2. p. ♁ii, fixatumque per ⦶um, in 3pla proportione additum, ex quibus fit medicamentum blandius ipsâ limaturâ Martis. Dein adhiberi possunt Tinct. Martiales, Tinct. Mart. Zwelff. Essentia ♂t. dulcis, quàm non magni tamen æstimo ob crudum ♂tem, nisi mox adhibeatur cum subsequentibus, purgantibus, quo modo extr. ♂t. cum succo pom. potest assumi inter Pil. purgantes.

Porro incidunt & corrigunt suo modo acidum tartarus ⊕lat. tart. chalybeat. Tinct. ♁ii tartarisata, terra tartari fol. Spir. tartari volat. Spiritus Carminativus de tribus, Spiritus ⦶, Ammoniaci c. liq. ex terra tart. fol. mistus pro secreto ab aliquibus habetur: ⦶ depuratum etiam commendatur hic, præsertim ubi flatus aut phlogoses magis urgeant, cujus usu desperatos hypochondriacos ad extremam fere maciem deductos aliquando feliciter curavit Bartholetus *Tr. de Dyspnœa lib. V. cap.* 4. Elix. Proprietat. Elix. stomach. Dn. D. Michaëlis.

Ex animalibus prosunt omnis generis præparata ex ossibus, & ex Marinis, v. g. C. C. Mater perlar. Coral. Oculi Cancr. &c.

§. 21. Acidum viscidum incisum & correctum sensim atque sensim evacuetur, seu per superiora seu per inferiora; alvus verò, quantum possibile servetur continuò aperta. Inter evacuantia hic vomitoria palmam præripiunt: Unicum enim Vomitorium plus præstabit quam decem purgantia; habitô tamen respectu ætatum sexuumque. Propinantur autam præcipuè in infuso. In omnibus enim vomitionibus ventriculum aliquantisper repleri conducere arbitror, quò viscidæ peccantes particulæ faciliùs egerantur, cùm aliàs saltim inanis sequatur vomendi conatus: Vid. *aph.* 13. *sect. IV.* Hippocratis. Parum autem interest, utrùm ex ♁io crudo, ☿io vitæ, succino ♁ii, Croco metall. simpl. vel absinthiac. Myns. parum quoque interest, utrum ut nuda infusa adhibeantur? an verò inspissentur in tantum cum saccharo in consistentiam Syrupi, vel etiam in formam pulveris mutentur? uti ex ☿io vitæ & Crystallis tartari per infusionem, filtrationem, & evaporationem fieri potest. Notetur igitur, ut extrahendis addatur Acidum, aliàs nihil extrahitur.

Purgantia verò sunto lenia; fortiora enim pessima inferunt intestinorum symptomata, ægrosque disponunt ad dysenterias, tormina & diarrhœas. Hinc prosunt hic pil. ex Ammoniaco Quercet. suprà laudatæ, quæ possunt acuari stimulo de Colocynth. quæ sunt egregiæ: Radix Helleb. nigri quoque prodest satis, sive adhibeatur inter infusa, quæ non ultimum in hoc affectu sibi vendicant locum, sive inter pilulas.

Rhabarbarum tanquam aptissimum & promptissimum alterans & evacuans laudatur à Rhodio *Cent.* 2. *Obs.* 2. tàm infusum, quàm decoctum. Aloëtica multis etiam hic sunt in usu, quò etiam pilulæ Francofurtenses pertinent. Verùm omnia aloëtica plus nocent quàm prosunt, propter virtutem adstrictoriam, quam post se relinquunt ordinariò, hinc corrigatur hæc vis.

Tertia Indicatio obtinetur per omnis generis sedativa seu confortativa, v. g. Cinnabarim ♁ii, Dent. equi Mar. præpar. Ebur s. △e. Unicornu præparat. Ungul. alc. præparat. Ex quibus speciebus præstantissima sunt præparata: quibus admisceri poterunt opiata, v. g. Essentia Op. ad mod. Langelotti, Laud. Opiat. Extr. theriacale. Et in sexu sequiori Castoreum, & exinde parata Ess. Extr. ▽ hirund. c. Castoreo.

§. 22. Clysteres hic prosunt emollientes & abstergentes, si scybala in intestinis malum hoc inferant: Si causa verò in ventriculo hæreat, dubito de ipsorum usu.

§. 23. Formulas hic annectere est replere paginas variis ambagibus, & conspurcare atramento. Committuntur enim cujuslibet prudentis & exercitati Medici judicioso arbitrio, pro ratione circumstantiarum, ætatis ac sexûs curam gerentis. Ideòque ultimo saltim loco ad rectè instituendam diætam observetur in omnibus temperantia, & vitentur ea, quæ supra expositæ causæ mali hujus nutrices esse possunt, v. g. Pisces & carnes salitæ, & fumo induratæ; It. Acida varia, & omnis generis talia, quæ lympham viscidam, acrem, aut acidam, in corpore producere & sustentare valent. Et si qui sunt, qui Medici opem non quærunt, sciant, quòd non meliori damno ipsorum consulatur saluti, quàm si studiò protractis moris convalescendi Mors morbo ipsorum imponat FINEM.

COROLLARIA.

Omne Symptoma est symptoma actionis læsæ.

Materia purulenta hærens in corpore extra vias urinarias, v. g. in Phthisi & Pleuritide suppurata, nunquam cognoscitur ex urinâ.

Mercurius dulcis sæpiùs sublimatus reverà fit diaphoreticus.

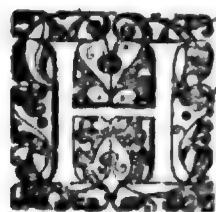
DISPU-

DISPUTATIO XVI.
DE EPILEPSIA,
QUAM
PRÆSIDE
Viro Excellentissimo atque Experientissimo
DN. MICHAELE ETTMULLERO,
Philos. & Medicinæ Doctore,
Publicæ Eruditorum Ventilationi submisit
AUTOR
GODOFREDUS Weinlig/ Uratislavia-Silesius,
d. 16. Junii Anno 1676.

PROOEMIUM.

AFFectuum humani corporis Machinæ insidiosam properantium ruinam, nullus fermè ferocior ac truculentior animadvertitur Epilepsiâ, etiam in illos iniqua, quorum oculis saltim subjicitur horrendum ejus spectaculum. Luget enim mens, & cor improviso horrore perfunditur, quando fors ægros in plateis fulmine quasi quodam tactos, & membris sæpè suis lapidosum arietantes solum, nobis cernendos offert. Et licet æquali ferocia non omnes cernamus agitatos; fermè tamen neminem a malo hoc multiplici specie aut gradu variante insontem excipere poterimus. Album hic donabit mihi calculum, quicunque varias Epilepsiæ discrepantias & causas depictas legerit. Thematis autem hujus electionem suasit commiseratio mea erga visos per vitæ dies ægros, quibus nullo temeritatis pruritu adactus, aut insolenti libidine gloriam captandi stimulatus, opem ferre conor hoc onere pressis (utut intentioni Medici non semper eventus respondeat, cum non sit medela iis, qui diuturnas divini numinis vindictas horrendis suis flagitiis in cervices suas extorquent) sed thesibus præsentibus eruditorum invito imprimis scrutinium explorandi, quantum per artem ægris auxilii & tales Tragœdias spectantibus, solatii supersit. Deterreri quidem debuissem hoc nodo Gordio, eruditissimis etiam Viris multum negotii facessente: Veruntamen materiam hanc eruditorum ventilationi exponens, forsan non iniquus judicabor; si cupidus discendi tentem, quid valeant humeri, quid ferre recusent? Cui conamini ut Sanctum Numen benigno nutu astet, piissimis voveo suspiriis.

Thesis. I.

HInc citra diuturniorum prævelitationem thema hoc aggressurus, more hactenus consueto primum dabo locum Notationi vocis hujus Epilepsiæ, evolvendo ejusdem Etymologiam, hinc Homonymiam & Synonymiam.

Græca verò agnoscit incunabula, procedens à primitivo composito ἐπιλαμβάνεσθαι, prehendi, corripi; unde derivatum notat deprehensionem seu invasionem, quasi dicas, affectum hunc esse hostis instar, improviso à tergo facinore incessantis, & subitâ prostratione in victos tyrannidem suam exercentis. Consule Lexicographos.

Ego hic brevitati studens paucis Homonymiam annecto, credens duplici ratione accipi posse hoc vocabulum: I. Laxè ac tralatitiè notat quemcunque motum convulsivum, aut convulsionem cujusvis partis, v. g. Cordis in palpitatione ejus; Ventriculi in Vomitu & singultu; Musculorum thoracis in Incubo, digno Epilepsiæ parvæ nomine; Pulmonum in asthmate sicco, Helmontii Caduco pulmonum; Nervorum phrenicorum, intercostalium, ac ventriculi in Malo Hypochondriaco; Intestinorum in Colicâ, & Alvi fluxibus; Penis in Priapismo ac Saty-

Satyriasi. Imò illorum, qui coitus dulci labore molestantur, affectus parva Epilepsia nuncupari solet, à qua ad magnam facilis est progressus, quale exemplum non nemo observavit, ac simile videre est in *Obs. oppido Rar.* Henr. *ab* Heer. *Obs.* 18. Refer huc omnis generis dolores, qualis est Ischiaticus, Arthriticus, &c. *II. Strictè* indicat symptoma actionis auctæ principii moventis, & organorum motui corporis animali destinatorum, quo in casu imparia fiunt ferendo officio naturali, destinato sensibus ac motibus ordinariis. Et hoc thema meum intendit.

Synonymias verò, & earum omnium denominationum causas, hîc enucleare superfluum duco, verens ne crambem multoties coctam apponere dicar avidis. Quærantur ergò in variis autoribus, v. g. Unzeri *tr. de Epilepsia*, & Sennerto *lib.* 1. *Med. Pract. sub. tit.* Unum hic considerandum; cur à nonnullis divinus seu sacer dicatur hic affectus? an non divini aliquid in recessu habeat? Negat hoc Hippocrates *lib. de Morb. Sacro*; asserit verò Mœbius *in Institut. lib.* 2. *Part.* 1. *cap.* 4. Sed hac de re infrà. Germanis dicitur: **Die schwehre Noth / das schwehre Gebrechen / die fallende Sucht / die böse Kranckheit / S. Våltens Kranckheit / das Kinderwehe / der Jammer.**

Thes. II. Misso viliori cortice, nucleum gustandi properans, Definitionem realem præmitto. Epilepsia est Symptoma actionis animalis auctæ, consistentis in totius corporis imperio, eoque involuntario atque inordinato motu, cum sensuum & actionum naturalium ad tempus cessatione, dependentis primariò ab anima seu principio vitali, ægrè sentiente seu molestato (quod Helmontius per furorem Archei explicat) indeque perversè organa movente; secundariò à nervoso genere primùm præternaturaliter affecto.

Thes. III. Genus in definitione posui Symptoma actionis auctæ Principii moventis, quod ex ipsâ αὐτοψία patet, & infra probabitur. Quo ipso refertur secundum Mœbium *loc. cit.* ad morbos occultarum Qualitatum, & secundum Sennertum ad Symptomata facultatis motricis: cum quibus ego certo respectu hac occasione facio. Quoniam autem apud omnes in confesso est, Epilepsiam esse actionem læsam, omnisque actionis in corpore nostro læsio symptoma firmiter creditur, ideò rectè Epilepsiam per symptoma me descripsisse autumo. Quô nomine adhibito, affectum hunc ex morborum archealium, principii nostri vitalis moventis, cujus naturales actiones fundantur in legitimâ motione ejus, ac naturali dispositione & constitutione organicarum partium, censu non excludo quidem, sed potiùs includo. Atque deinde Symptoma Curationis objectum proximum non credo; sed potius morbum, qui materiæ cujusdam in substantiâ peccantis status præternaturalis est, quâ actionem naturalem impediente sublatâ aut correctâ, restituitur actio, & symptoma cessat. In nudâ enim ac simplici actionis læsione consistit, & aliquod substantiale morbosum, organa lædens, matrem agnoscit, quæ à contactu materiali corporali pharmacorum impugnatur, & exturbatione suâ actionem redire facit naturalem.

Thes. IV. Pergo nunc rectâ semitâ ad ipsum SUBJECTUM, quod Cerebrum totumque genus nervosum cum fibris queiscunque in toto corpore assero. Dum enim Epilepsiam considero ceu symptoma actionis in motu animali aucto, & plus minus depravato, sequitur nervosarum fibrarum sensui atque motui animali inservientium primarium pathema illud ipsum esse. Istud nempe, quod naturalis motus subjectum est, seu naturali motu movetur, illud ipsum etiam præternaturaliter concitari, ac Epileptico insultu vibrari manifestum est. Cum verò quodlibet symptoma, & speciatim ex actionum læsarum quæ sunt genere, sequatur morbum, ceu umbra Corpus, de parte morbosâ hoc symptoma post se trahente, quæstio præsertim urgetur. Hanc autem ipsum principium activum, & motivum corporis partium, animam scil esse assero, quæ causarum antecedentium vi, sive immediatè, ut in animi pathematis, sive mediatè, occasione materiæ cujusdam peccantis, præsertim acido-acrioris, commota, impetum suum motivum & partibus corporis solidis communicat, indeque Epilepticas turbas concitat. Esse verò subjectum patiens ipsam animam, confirmat hoc, quod ob crebram Epilepsiæ perpessionem variæ subsequantur ejus imbecillitates, quæ tandem in bliteam rusticitatem aut fatuitatem desinunt. Nempe universum genus nervosum ex naturâ suâ immobile censeo, nisi internus Rector motum eidem conciliet. Quibus ritè omnibus consideratis, duplex subjectum patiens in Epilepsiâ, nempe tàm ratione morbi, quam ratione symptomatis, proponi potest: Illud, seu quod ratione morbi affici dicitur, Archeum seu principium vitale movens, seu auram vitalem, seu animam rationalem immortalem, voca ut lubet; quod tamen symptomatis insequentis respectu Efficientis rationem subit: Hoc, nempe ratione symptomatis in motu vitiato, genus nervosum, cum fibris quibuscun-

buscunque in corpore partem affectam primariò arbitror.

Thes. V. CAUSA EFFICIENS Epilepsiæ ex modo dictis, vel sponte patet, eam nempe esse principium vitale movens, seu ipsam animam, in homine nempe rationalem, & ipsam quidem ratione causarum antecedentium malè affectam, Epilepticorum tamen motuum effectricem. Hinc in foro Medico exercitii gratiâ Materialem, adeoque corpori junctam alterabilem, statuere nil impedire videtur, siquidem ex lumine Naturæ, quæ ubique in Physiologiâ Medicâ latè patet, nec de immaterialitate, & consequenter nec de immortalitate ejus, apodicticè quid colligere licet, Sacræ Scripturæ autoritate, quam humillimè veneror, sartâ tectaque manente. In determinando ergò & describendo hoc ipso morbi nostri Epileptici fundamento, necessitatis esse duxi, ex Physiologicis naturam ejus & modum operandi sciscitari; idque eò magis, quò magis hypotheses ad unam collimare metam videri possent, ut parum referre videatur, utrum ex doctrinâ hodie receptâ de Spiritibus exponere hunc affectum, an etiam ex hypothesi fundamenti nostri loco de animâ ipsâ humanâ, ut sic, suppositâ, hoc phœnomenon explicare conemur. Brevibus ergò enarrare quorundam Autorum de anima & principio corporis vitali hypotheses consultum esse duxi, ut ex variorum intuitu elucescat eò clarius, quod verisimilius est.

Thes. VI. Galenus in determinandâ animæ quidditate suam fatetur ignorantiam *lib. de Fœt. format. Vol. I. p. m.* 1254. his verbis: *Cum nullam opinionem scientificè demonstratam repererim, dubitare me de animæ substantiâ confiteor, quando sanè neque ad credibile aut probabile quicquam pervenire possim.* Hippocrates *Lib. de diætâ p. m.* 186. *n.* 8. dicit, *irrepere in hominem animam, ignis & aquæ temperamentum habentem, partem corporis humani.* Ex quo tractatu patet, Hippocratem credidisse igneum principium nostrum activum, cui hodienum adstipulantur multi autorum. Confer. Bartholinus *Epist. ad Holst. Item Tract. de Luce hom. & brut. It.* Holstius *de Flammul. Cordis.*

Cartesius *lib. de Pass. art. VIII. p. m.* 4. *&* 5. Calorem statuit continuum, quamdiu vivimus, inesse cordibus nostris, qui species sit ignis, quem sanguis venarum nutriat, & hunc ignem esse principium corporale omnium motuum nostrorum membrorum. Verùm, quid vetet, quò minus his non subscribam? vid. ap. Needham, de Biolychnio.

Secundum Willisium & alios Spiritus animæ sensitivæ hypostasin constituere dicuntur, uti ex Tr. Anat. Cerebi & Patholog. Cerebri, it. Tr. de. Animâ Brutorum, luculenter patet, ubi in ultimi *tract. Cap. I.* aliorum quoque opiniones collectas legere licet.

Helmontius Tr. Archeus Faber *num.* 4. *p. m.* 33. statuit principium vitale in animalibus esse Archeum, qui constet ex connexione vitalis auræ, veluti materiæ, cum imagine seminali: quæ aura, quia non irruit in oculos nostros, meritò invisibilis & intangibilis dicitur in Tr. Prog. ad morb. §. 11. & licet non in guttas secundum Tr. Compl. & Mist. No. 41. tamen apta nata est, ut contineatur in liquore, eumque in varios motus cieat, quam ipsam ideò Harveus *Exercit. Phys. LXXI.* in sanguine hospitari asserit.

Thes. VII. Hæc aura, quoniam Universalis est, specificatione opus habet, dependente ab ideis seminalibus, quæ neque accidentia dicuntur, modo citato Helmontio (jure an injuriâ? non disputo) sed potestates à creatore Sapientissimo inditæ sunt, ut earum ope aura hæc non solùm, tam varia subire munia valeat; vid Helmontius de Lithias. *cap. I. §.* 5. verum & sese dividere atque multiplicare, imò sobolis suscitandæ fœcunditatem concipere potens evadat. Has ideas vocito impressiones aut dotes vel privilegia divina, quales Helmontius sensisse videtur: quæ utrum cum Marci Ideis concordent? quilibet ingeniosus lector scrutetur. Unum mihi placuisse de ideis confiteor, Hieronymum Hirnhaim. Tr. de Typho Generis humani, qui satis perspicuè explicavit Idearum doctrinam; nisi quod fermè nihil aliud sensisse videatur, quàm qui formas rerum specificas statuerunt: interim tamen sagaciori judicio naturæ phœnomenis applicavit & explanavit.

Thes. VIII. Hactenus de animâ sensitivâ loquentium autorum prolatæ sunt sententiæ, de rationalis essentiâ ac quidditate plane tacentium. Hanc cum Helmontio eundem statuo Archeum, utut materialem, etiam tamen rationalem. Nam inter privilegia auræ nostræ vitali, s. animæ nostræ, ex misericordiâ divinâ concessa, numerandam quoque immortalitatem ejus censeo, ut in morte licèt ponatur, ut suprà insinuavi, materialis, ac cæteroquin patibilis, ab interitu tamen secus quàm brutorum anima, à quibus gradu excellentiori discrepat, respectu habito ad rationem & voluntatem nobiliorem, vindicari possit. In quo passu aliter mihi, quàm Helmontius animam humanam imaginor: interim tamen opinionem hanc in foro Medico, ceu purè naturali, facilè concedendam arbitror.

Thes. IX. Ansam, præter locum Hippocratis, *lib. de Morb. Sacro pag. secund. Antonium* von der Linden 342. Ubi ab Aere sapientiam hominis proficisci asserit (quæ revera tantum animæ rationali humanæ tribui potest, & hinc animam humanam materialem arguit) subministrarunt mihi opinionis hujus illustris Philureæ lumina, Magnus Scherzerus, & Celebris Thomasius: Quorum ille in Breviar. Eustach. quæst. 222. 223. immaterialitatem animæ humanæ ex Naturâ apodicticè demonstrabilem haud esse asserit, quod & de immortalitate ejus affirmat, cum illud à priori demonstrari posse neget, quod à merâ voluntate ac misericordiâ divinâ dependet, eò, quod nulla creatura ex naturâ suâ indefectibilis sit: Hic verò eruditò de Origine animæ discursu in *Erotem. Phys. c.* 44. ad ulteriorem mihi meditationem calcar addidit, ut credam, propagationem ejus per traducem nequaquam posse evenire, nisi materialitas, eventui huic non contrarians, supponatur. Atque eò confidentius hæc de animâ asserui humana, cum *cit. loc.* §. 64. legerim hæc verba scribentis: *Immortalitas rei per traducem propagatæ adeò divinæ omnipotentiæ non repugnat (neque enim ulla est in adjecto contradictio) ut Deus etiam brutis, si vellet, immortalitatem donare possit.*

Imò addo ego, quod ultra fidem & captum nostrum etiam ipsum mundum æternæ durationis ac motionis participem reddere posset, si sanctæ ejus placeret voluntati.

Thes. X. Quâ verò confidentiâ hæc themati huic inseruerim, præterquam quod æquali libertate ac reliqui Philosophi (vid. Disput. M. Joh. Schmidii Uratisl. Pro Loco de Animæ Rationalis Immortalitate ex Principiis Philosophicis non demonstrabili) nos quoque hodierni Medici gaudeamus; facilè patebit cuilibet paulò devotiori attentione thema hoc lustraturo. Imprimis verò hoc ideò feci, quod credam, omnes operationes animales non nisi ab intellectu s. ratione dependere, idque eò magis, quo magis non est conceptibile, quomodo objectum sensile sensationem citra rationis concursum, & hinc voluntatem ad actiones, negatâ animæ materialitate, suscitet, cum, qui ratione destituitur, uti in furiosis atque Ecstaticis contingit, simul etiam sensatione & prudenti operatione privetur. Taceo imaginationis vires, præsertim illas non rarò observatas, quando fœtus ex utero capite vel brachio amputato egrediuntur: qui casus non nisi corporalem animæ concursum subinnuentes animum nostrum in stupendam admirationem rapiunt: *de quib. vid.* Fienus *in tr. de Virib. Imagin. It. Tr.* Autor *de motu musculor.* §. 26. *p. m.* 17. de puero, educatione inter bestias naufragium sanæ rationis humanæ in Lituaniâ passo. Quod ipsum planè non metuendum fuisset, si rationalis animæ immaterialitas & impatibilitas infallibiliter supponi posset. Unde tandem etiam ingenium sæpè ac mores sive boni sive mali, patre mortuo, communicati viderentur soboli, nisi id mediatione animæ præstaretur, non nisi per traducem propagabilis.

Thes. XI. Neque materialitas hæc animæ nostræ ullatenus ejus immortalitati refragatur, modò recordemur eorum, quæ pueri ex Catecheticis rudimentis de corporum resurgendorum immortalitate hausimus, & planè aliter sentiremus: Ibi nobis subinnuitur; corpus resurrecturum, utut glorificatum, adhuc tamen materiale. Glorificationem enim in eo consistere, ut materialitate à corpore sublatâ illud reddatur immateriale, non ausim tam crasse statuere. Cur ergò talia demimus animæ, si sit materialis, quæ corporis materialitati non repugnant?

Thes. XII. Dico igitur breviter: Animam humanam rationalem, primariâ sui parte hospitantem in cerebro & circumambulantem, ratione coëxtensionis suæ cum corpore, cum sanguinis circulo esse ipsum subjectum & causam efficientem functionum animalium ac voluntariarum in sensatione, intellectu & motu locali contingentium, communicantem partibus organicis virtutem quandam activam sentiendi & movendi, à DEO ter O. M. ex liberrimâ gratiâ concessam, ita, ut secundùm rationem ac voluntatem suam itidem divinitùs donatam, tangendo nervorum singula principia, per totum nervum communicet musculo partis ad voluntatis nutum movendæ sensum, ut musculus statim sese contrahendo versus partem immobiliorem, cui tendine est annexus, partem mobilem moveat: & si retrahenda pars, alii musculo, antagonistæ dicto, æquali privilegio gaudenti reciprocationis jus non violet. Modus tangendi radices seu principia nervorum quomodo contingat, ut cerebro mediante omnes functiones animales ipsa anima pro arbitrio obeat, mihi ferme videtur imperscrutabilis. Cerebrum adesse ideò credo, ut tanquam patiens excipiat objecta per fibrarum sensorii motum sensationes producentia. Fibræ enim nervosæ & nervi sunt filamenta quasi extensa, quæ quocunque modo tacta principium suum feriunt, prout in chordâ extensâ liquet, cujus parte unâ pulsatâ, altera quoque ad motum irritari solet. Cæterùm an partes fibrarum tendinosæ in motu & extra motum prisma, intermediæ carnosæ verò parallelipedum constituant, cum Stenone ingenioso indagare supersedeo, eò quod

quod Judice Viro Excellentissimo atque Experientissimo Paulo Ammano P. P. Lips. multi laboris res, nullius autem usus in Praxi existat.

Thes. XIII. Fibræ motrices, quomodo motum producant animalem? multas inter Autores litigandi dederunt materias. Et licèt ad eundem scopum collimare videantur hypotheses, dicam tamen, quid dubiam mihi fecerit doctrinam de spiritibus, quò minus animum meum huic applicuerim? Mordicus autem hypothesin meam non defendam, aut pro fide Catholicâ propalabo, cum unam quidem credam sanctæ naturæ veritatem, quæ tamen, sub diversò hypothesium simulacro colitur adoraturque, quod variarum testantur sectarum vicissitudines: sed quemlibet suo indulgere sensui permitto, veniâ fretus palam proponendi circa spirituum doctrinam meam hæsitantiam. Autor de motu musculorum de fluido aliquo intra fibras à se invicem quasi separatas & incurvatas & ideò abbreviatas se insinuante, mentionem facit; & alii cum ipso arbitrantur, musculis per arterias communicari sanguinem nitro-sulphureum, per nervos verò spiritus: qui, tumultuoso intra fibrarum spacia concursu excitato, magno nisu fibras impellunt, non aliter ac pulvis pyrius explodi, & disgregatione particularum minimarum dilatari observatur. Et nescio qualis copula spirituum elastica ipsorum animis arrideat, eodem cum Doctrinâ spirituum debili nisâ fundamento. Quicquid enim Rolfinc. *in Disput. Anatom. lib.* 4. *cap.* 22. *& seq.* aliique pro confirmandâ hâc doctrinâ Spirituum proferunt, de ipsorum existentiâ & utilitate, id omne ulteriori adhuc probatione indiget. Taceo modum operandi Spiritibus assignatum, cujus delineationem in Willisii *supr. citr. tr.* intueri licet, pro existendi eorum necessitate planè non militantem. Imò natura eorum flammea lucida ideò saltim excogitata est, ut explosio ipsorum per copulam elasticam affectibus quibusdam eò plausibilius accommodari valeat. Tantum ergò abest, ut fidem adhibeam flammeam lucidam iis assignantibus naturam, ut potiùs opiner, percontationem sensuum internorum phantasiæ ac memoriæ, quas per refractionem & repercussionem analogâ quâdam cum lucis radiis naturâ gaudentem exponunt, ansam dedisse huic figmento. Miror enim non parumper naturam flammæ hujus lucidæ proprietate suâ maximâ ex parte ferè spoliatam esse. Quam ipsam etiam Vir profundi Judicii Excellentissimus Bohnius *Disp. XV. de Spirit. Animal. Elabor. thes.* 15. *&* 16. in dubium vocare animadvertitur, atque insuper *thes.* 14. vix concipi posse, spiritus ab humorum miscelâ omninò liberos, asserit: quo ipso negandam spirituum naturam flammeam lucidam subinnuit: aliàs nescio, cur non tandem flammæ cum fluctibus maris in gratiam rediturae præaugurari possint, citra omnem igneæ ipsarum substantiæ destructionem. Nec minorem dubitandi occasionem subministrat adscriptus spiritibus his luminosis elaborandi modus, ubi volatiliores Mæ. Sæ. partes per accensionem & secretionem quandam transcolatoriam à reliquarum consortio removeri dicuntur: id quod tamen ipsa cerebri glutinosa vetare videtur substantia, cùm, quò quid crassius, eò etiam inhabilius, luci producendæ judicandum sit. Minorem hic fidem meretur ea assertio, quâ sanguinis volatilisatio per fermentationem in sinistro Cordis ventriculo promoveri statuitur: in quo tamen ultra momentum non commoratur, nec ulteriori volatilisatione, utpote ex salibus merè volatilibus constans, Sanguis indiget: quam nihilominus plurimi ex amœniore ejus rubedine hariolari satagunt. Enim vero, quid si alia causa coccinioris coloris subsit, quæ nullam volatilisationem, sed potiùs coagulationem demonstret, quam assertionem commissio chyli candidioris ostendere, & necessitas ejus per Aëris inspirati Sal acidiusculum (à modo laudato Bohnio *in Disp. Phys.* 8. *thes. XI.* satis probatum) in præcordiis coagulandi, ut nutriendo corpori aptior reddatur, suadere cernitur.

Modum influendi ac circulandi non examinabo, quem ipsum despiciunt principia mechanica, utpote cum rudi etiam plebeculæ constet, corpus vel ipsa levitate levius per compacta nervorum corpora, planè nullâ cavitate gaudentia, nequaquam deorsum versus penetrare, sed semper molliora & rariora transitum non præcludentia pervadere. Ad modum operandi spirituum repetendum revertor quidem per explosionem eorum inturgescentiamque musculorum adumbratum; eum tamen non determinabo. Nam profectò ideò saltim excogitatus videtur, ut aliquali mechanicâ hypothesi rem imaginari liceat. Ne tamen ipse solus in spirituum Patronos videar injurius, audiatur Steno *in specim. Myolog. p.* 83. ita statuens: Spiritus animales subtiliorem sanguinis partem vaporem ejus & nervorum succum multi nominant: Sed verba hæc sunt nihil exprimentia. Confer Backius *de Corde*, Harveus *Exerc. Physiol.* & Needham. *de format. fœt.*

Thes. XIV. Cum ergò Privilegiis securè Philosophandi æternis fruamur, in id enitendum est, ut breviori nobis viâ patulâ omnes evitemus ambages, & libertate judicii gavisi, ab omni cupiditate aliorum præconceptas opiniones aucupandi, & in verba Ma-

gistri

gistri jurandi alieni, inquiramus, quô sensu naturæ Phœnomena suum fiendi modum sortiantur. Contemplaturis itaque actiones principii nostri animales in ipso limine, si creationis Adami recordati fuerimus, ocurret nobis auræ vitalis inspiratio, quæ, uti in toto corpore cum humoribus, partes organicas irrorantibus, ubique præsens est, ita in sentiendo & movendo corpus nostrum vivificare & actuare non remittit. Quali modo id fiat, supra jam, in quantum balbutire licet, innuisse sufficiat.

Thes. XV. Hactenus Subjectum Patiens ratione morbi, itemque Causam efficientem motuum & sensationum naturaliter constitutam depinximus: nunc antequam ad statum ejus p. n. à causis morbosis orientem accedamus, affectûs nostri contemplatio flagitat, ut alterum Subjectum ratione Symptomatis morbi pedissequæ non omittamus. Sunt autem hoc organa sensationum ac motionum, suprà recensitæ fibræ nervosæ & carnosæ, ratione conformationis mechanicæ ab Anatomicis sciscitandæ, ad principii activi impulsum & voluntatem actionibus animalibus secundum naturam exequendis aptæ, quæ, quando à causis p. n. eos afficientibus læduntur, principio activo ad p. n. functiones impedimento suo ansam porrigunt. Ubi observandum, quod quidem fibrosæ ac membranosæ partes primùm afficiantur, ubi causa mali s. ipse focus hæret, primariò tamen & maximam insultu Epileptico injuriam pati Cerebrum, reliquum totius corporis genus nervosum in compassionem rapiens.

Thes. XVI. Rejectis autem suprà citatorum autorum de principio activo variis hypothesibus hic nolo prolixiori narratione discursuum Pathologicorum ac Refutatione ipsorum B. Lectori moveri salivam; non enim centonem consuere libuit, sed brevissimo discursu ac stylo simplicissimo, ad doctrinarum explanationem aptissimo, animi mei sensa patefacere decrevi.

Thes. XVII. Cum duplicis generis insinuaverim Subjectum Patiens, causæ quoque p. n. affligentes erunt statuendæ duplices. Causa igitur proxima affligens Cerebrum cum nervoso genere est illud ipsum, quod ratione morbi est subjectum patiens, ratione symptomatis verò efficientis rationem subit, anima sc. s. principium vitale: Symptomatis autem ortum, ex causâ efficiente p. n. deformatâ dependentem, indagaturis nobis incumbit causas scrutari remotas, quæ invadunt efficiens proximum, ut irritationis idea affectum ac consternatum redditum, p. naturalem machinæ nostræ corporeæ motum inducat. Agunt hoc ipsæ l. immediatè, l. mediatè. Immeditatè quidem animi pathemata, ut sunt: Ira, terror, tristitia, metus, amor, & tædium. Quatuor priora pathemata, præcipuè in subjectis jam ante Epilepsiam perpessis valida occurrunt passim in Practicorum variis observatis, v. g. Schenckii & Sennerti sub tit. Quorum operandi modus in animam nostram, quoties ex me quæritur, toties ultrò ignorantiam meam fateri planè ignominiæ mihi non cedere polliceor. Etenim principii istius moventis supra depicti mutationes patibiles indagare, res est sublimiorem humano intellectu postulans prudentiam. Credibile tamen est, ut, licèt diversis pathematum speciebus conturbetur, eundem tamen Epilepticum effectum ex incandescente quasi & tumultuante commotione pronasci faciat: Quô ipsô potestas illa à Sapientissimô concessa motui destinata interdum sola, interdum cum hâc sororiæ potestates pati videntur, ita, ut istæ ab ideis peregrinis, ab extra advenientibus, impeditæ & quasi attonitæ, Archeum ad motuum stimulent exorbitantias.

Ex amore pronatas Epilepsias in Helmontio *Tr. de Morb. Archealibus*, Henrico ab Heer *in Obs.* 18. & Kozackium *Tr. d. Hæmorrhagia lib.* 2. *cap.* 10. *p. m.* 641. *& seq.* legere licuit. Quâ in re propriam observationem contestor de puellâ paulo lasciviore ardore deperiente juvenem, quæ ad manualem jocum incidebat in Lipothymiam semi-Epilepticam, cum rarâ adstantium admiratione. Ex tædio quoque oriri posse eam, testantur alimenta tædiosa subdolè exhibita.

Thes. XVIII. Mediatè sævitiam suam exerit omne id, quod quâcunque ratione ac modo partes nervosas lacessere, iisque dolorem exquisitiorem, imprimis verò in subjectis delicatulis, sensiliore genere nervoso gaudentibus, infligere validum est. Hinc ea, quæ ipsas vehementiùs pungunt aut secant, Epilepsiæ suscitant procellam: Sic ego vidi hominem in pollice pedis contrectatum statim huic miseriæ obnoxium. Cæterum etiam plerumque minera morbi latet in parte aliquâ materiæ cujusdam acris vellicantis, injuriam non sine omnium functionum animalium tempestate tolerante: Talem Epilepsiam observavit Deckers in pollice, & Bartholinus *Cent. VI. hist.* 78. in pede. Causa ergo immediatè tangens fibrarum nervosarum filamenta, est acre quodcunque, speciatim acidum viscidum, in lymphâ oberrans, vellicans partes sensiles, cujus molestæ sensationis occasione in unâ parte, non sine reliquarum compassione, ortâ irritatus Archeus in exorbitantem motum erumpit: Sic in infantibus Epilepsia utplurimùm, imò fermè semper, annotante Dno. Præside in Va-

letud.

letud. Infantili, ex ventriculo materiâ acidâ viscidâ obsesso oritur, ob consensum nervorum. Et ex hoc consensu s. compassione multos Helmont. affectus sub titulo Morborum Potestativorum vel sub Actione Regiminis deducit: Simili ratione Colica, Nephritis, Scirrhus mesenterii, Ulcus, & suffocatio uteri, partus dolorosus, &c. per consensum Epilepsiæ scaturigines fieri valent, utpote quæ ejusdem matris filiæ non degeneres censentur cum Epilepsiâ, cujus interdum thalamus in calvariæ cubiculo sustentatur, ubi immdiatè principium nervorum lacessans totius generis nervosi concussiones, in vicissitudinariis ejus contractione & remissione consistentes, exindeque improvisum omnium functionum excitat turbinem.

Thes. XIX. Nutritur autem hæc & adolescit ipsa mater iisdem sustentaculis, id est, causis remotis, queis alia morborum carcinomata suam acquirunt alimoniam. Et quidem ex naturalibus rebus est ætas puerilis, ob teneritudinem nervorum ad hoc malum proclivis. Præterea præstat etiam aliquid senilis, inclinans in humores viscidos acidos, Melancholicos Veteribus dictos. Ex non-naturalibus est Aer squalidus, & frigidior hyemalis & autumnalis, præcipuè circa metallifodinas squalidus, vel atomis etiam malignis & graveolentibus, ex rebus incensis, vel per se fætidis & malignis in ipsum elevatis, refertus; Unde febres malignæ stipatæ semper sunt cum insultibus epilepticis graviter affligentibus & cruciantibus.

Thes. XX. Occasione sermonis de Aere quæritur: utrum & astralis influxus Aeris tempestates variis larvis deformare queat, nec ne? Astronomicorum filiis hujus decisionem remittens, profiteor ingenii mei imbecillitatem in hoc eruendo dubio, quod ingeniorum hactenus multorum curiosam delassavit industriam. Dicam tamen (si hariolari liceret) utique probabilem esse astrorum influxum ad morbi hujus vel productionem vel exacerbationem concurrentem, si fidem non derogamus Astronomis, de variâ siderum constellatione ac motu singulari discurrentibus, ac denique credimus, radios illorum lucentes seu luminosos materiales. Quod ipsum suppositum de Solis radiis plurimi defendunt, nec de Lunæ affectibus anxiè dubitant. Hinc utplurimum Paroxysmi accidunt Epileptici tempore plenilunii in plerisque subjectis, uti amicus quidam candidus oretenus mihi retulit, Scientiæ Astronomicæ benè gnarus. Et Beatus Sennertus *lib. I. P. 2. cap. XXXI. p. 590. Med. Pract.* inquit, *plerumque in ecclipsi lunari natos malo huic esse obnoxios.* Quod si hæc vera sunt, facile Mæbius *supr. cit. loc.* excusatione dignus est, quod symptoma hoc referat inter morbos occultarum qualitatum, & aliquid divini in recessu interdum condentes, utpote cum multorum eruditissimorum testimonio modus influendi astrorum planè sit abstrusus, atque divinus, utut ab Astrologorum observatione concursus, seu constellatio eorum sit notissima.

Thes. XXI. Deinde ex non-naturalibus sunt omnis generis alimenta, acidum, viscidum, austerum succum producentia. Imo & ex abstinentiâ eorum longâ, seu inediâ violenter perpesâ, non solùm in pueris, verùm etiam provectioris ætatis hominibus, forsan Hypochondriacis, Epilepsiam prognatam esse testantur Autores, optimè per ciborum usurpationem curandam. Porrò ad eandem disponunt carnes & Pisces saliti, ac fumo indurati, cum variis cibis, acidis & austeris, singulis mensis variè assumtis, fructus horæi immaturi, &c. Excreta & retenta hîc etiam multa possunt, v. g. suppressio mensium, Urinæ, interdum & alvinarum fecum in puerulis, atque pusionibus: quale exemplum mihi relatum est de mespillorum nucleis, in intestino recto hærentibus, & exhibito clystere exturbatis, cum epilepsiæ totali cessatione. Quò petinent suppressiones lochiorum atque seminis. Vid. Kozakium, & alios.

Thes. XXII. Ex præternaturalibus multum præstare posse Plethoram autumo, quatenus non rarò motum cordis impediendo, fibras ejus ad tales vibrationes convulsivas irritat. Similiter lumbrici in intestinorum cavo hospitantes morsicationibus suis per consensum Epilepsiam suscitare valent. Quid Malum Hypochondriacum & Scobutus præstent in nervorum pathematibus, totó die liquet. Quorsum pertinent omnis generis venena, febresque malignæ, contusiones & vulnerationes capitis, vel violentâ sicariorum percussione, vel casu ab alto, non absimili modo cerebo infensæ, quatenus extravasatus sanguis sui corruptelâ affligit nervorum principia, cum subsequâ omnium membrorum vibratione Epilepticâ.

Thes. XXIII. Differentia est varia: Alia Epilepsia est hæreditaria, alia adscititia, eaque vel ab ineunte vel à juvenili ætate; Alia cum febre, alia sine febre; Alia frequentior, alia rarior; Alia Periodica, alia Vaga; Alia Sympathetica seu per consensum, v. g. ex Colicâ convulsivâ, Vomitu, Sternutatione, Passione Hystericâ, suffocatione uteri oriunda: alia Idiopathetica seu per essentiam, immediatè ex cerebro oriunda; Alia mitior, alia gravior, in quâ vel ipsum dæmona subesse putes: quanquam etiam experientia testetur de Epilepsiâ dæmoniacis præstigiis inducta;

cta; Alia totalis, alia partialis, partem unam occupans: quorsum etiam pruritus & titillatio spectare videntur. De cætero tres gradus affectûs hujus statuere poterimus. Quorum

Primus gradus est, quando omni sensu ac motu animali ægri privati exanimes quasi, sine externarum partium convulsione, stant, sedent, aut in terram prostrati procumbunt, licèt, quoad internas partes, spasmodicis crucientur doloribus. Qui gradus impropriè dicitur Epilepsia, ac potius Catalepseos nomine venit, aut cum Germanis appellandus **Eine Ohnmacht**.

Secundus gradus est, quando variis motibus agitatoriis corpus vexatur citra sensuum ac rationis cessationem, aut cum aliquali eorundem depravatione, aut ridiculâ conturbatione. Quod ipsum sæpe in Melancholiâ Hypochondriacâ obvenire solet, uti ipse in hac vicinia observavi in quodam, qui durante Paroxysmo vestes & indusia exuta lacerabat. Alia exempla vid. in Patholog. Cerebri Willisii, Riverii *Praxi*, Timæi **von Güldenklee** / *Epist.* Salmuth. *Histor. & alibi.* Quorsum pertinet Epilepsia Cursoria Bootii *Tr. de Affect. omiss. cap.* 6. Item Rotatoria in gyrum, quale exemplum etiam in hâc viciniâ Lipsiæ contigit.

Tertium gradum, eumque communissimum, & toto die obvenientem, voco eum, quando in terram collapsi ægri miris modis agitantur, & variis contorsionibus & concussionibus membrorum cruciantur, & cum stridore dentium, arcta clausurâ pollicum, thoracis abdominisque curvaturâ, spumæ protrusione, linguæ aut labiorum morsicatione & cruentatione, sanæque rationis exercitii cessatione, obtingit: quorum omnium ignarus est patiens post Paroxysmum ad se rediens.

Thes. XXIV. Signa Diagnostica patent ex αὐτοψία, vid. tamen Sylvium *lib.* 2. *Prax. cap.* 20. Pulsus est inæqualis. Urina semper est valde spumosa, nisi ex subitaneô ingenti dolore excitetur.

Causarum distinctiva petantur ex relatione adstantium.

PROGNOSTICA sunt: Epilepsia febrim superveniens utplurimum est lethalis. Febris vero ipsam sequens non raro est medela ejus. Vid. Bartholinus *Cent.* 2. *Hist.* 68. Adultorum Epilepsiæ difficilioris quàm tenellorum curationis sunt. In dentitione infantum raro sunt lethales. Concomitans Ep. morbillos & variolas tempore eruptionis non multum timenda, ut plurimum autem lethalis est tempore suppurationis. Epilepsiæ ortæ à principio vitali immediatè affecto per animi pathemata, nisi in momento mortem induxerint, remittunt, nec revertuntur, nisi alia causa latuerit, cujus occasione effloruerint & adoleverint.

Thes. XXV. Quoniam suprà in causarum enucleatione posui Principium nostrum activum impediri in functionibus naturaliter obeundis, & excitari ad varias exorbitantias per injuriam mediantibus nervosis partibus irregulari quâdam commotione & irritatione illatam, harum injurias abigere per certam indicationibus superfundatam methodum medendi conabimur. Ratio officii mei quidem flagitaret etiam manifestare, quali medio ipsum Principium activum ad saniorem mentem revocari debeat: Sed cum id partim ratione animi pathematum à Theologis & Ethicis efficiatur, obtemperemus ipsorum consiliis nemini non innoxiis: partim verò mihi Universale illud celebratissimum Philosophorum nondum innotuerit, cujus operationem in ipsum principium activum firmiter credo: excusabor forsan, si in doctrina de causis reliquis occasionalibus eliminandis operam navavero. Intentioni ergò nostræ respondebunt Indicationes:

I. Curatoria, in ipso paroxysmo, in quo Fibræ Irritatæ Sedentur. Cui Indicationi satisfacient sequentia remedia: Cinnab. Antimon. Cratoni Magnes Epilepsiæ dicta, it. Sulphur Antimon. quæ mineralia misceantur opiatis cum additione præparatorum, quæ præstantiora sunt Magisteriis, saliumque volatilium. Præparata sunt ex Auro v. g. Aurum fulmin. Tinctura Auri c. Oleo Cinamomi, Aurum potabile ritè paratum, Item Cran. hum. ppt. Cornu Alcis, C. C. f. igne, C. C. solare, Ebur f. igne, Dens Equi Marini, Apri, Castoris, & ipsum Castoreum exindeque alia parata, Aqu. hirund. c. Castor. Ess. Castor. parata c. spiritu vol. Tartari. Spina mustelæ Pisc. Mandib. Luc. Pisc. Lap. Percar. Carpion. Tali lepor. Os de corde cervi, Item Marina ppta, perlæ, Mat. perl. Coral. Lap. pretiosi, succin. ppt. quæ omnia absorbendo acidum vellicans nervos in effectu vim habent sedativam nervorum, & consequenter placativam Archei. Salia vol. sunt v. g. salia sicca vol. Sp. & Olea, v. g. Sal. vol. & Sp. Cran. humani, Sangu. hum. Urinæ humanæ, Viperar. Lumbric. C. C. succini (Hinc præsentaneum est remedium Liq. C. C. succinatus) Tartari. It. Sp. fuligin. Elix. Cephal. D. Mich. Ess. ejusd. Cephal. anodyna. Porrò olea prosunt destillata, Succini, Rutæ, Melissæ, &c. exindeque parati Balsami Apoplectici. Item Sp. Vitrioli Cephal. D. Mich. Hartmannus commendat miris modis Spm. Vitrioli & Urinæ mistos. Verùm hi revera nihil aliud, quam Sal Armoniacum constituere videntur, cui in incidendâ visciditate laudem

dem suam non derogo in tenellis subjectis ob meconium retentum vel aliam viscidítatem, ex vitiato & caseoso lacte materno prognatam, hoc morbi genere afflictis. Hinc ridendi sanè sunt incauti isti Practici, qui sine ulla habitâ causarum, carcinoma hoc producentium ratione, omnibus infantulis Epilepticis vulgatum illud, instar Deorum manus adoratum, specificum Cephalicum D. D. Michaelis propinare non verentur; quippe cùm nihil hoc in passu exhibere anodynis sit imprudentiùs, quoniam aut inviscíditate, ventriculum tenellorum occupante, emoritur ejus virtus sepultaque remanet, aut, si inanes vomendi conatus obtigerint, sistendo nervosarum fibrarum motum, æquè horribile suffocationis valent inducere symptoma. Cautus proinde quilibet Practicus juvenis esto, ut infarcientem ventriculi viscíditatem vel prius tollat, vel simul cum Specificis Antepilepticis per incidentia educat. Quâ in re placent mihi formulæ ex Salibus Volatilibus, & pptis absorbentibus cum anodynis præscriptæ, quæ saburræ istius maleficæ gazophylacia evacuant, & in Praxi ægrum Medicumque juvamine exhilarant. Porrò Hepar ranæ manibus laceratæ exsiccatum, pulverisatum, & primo Epilepticorum infantulorum insultu Curæ & præservationi felici cum eventu exhiberi expertus sum. Similiter secundinæ primiparæ magni æstimantur: quâ vero ratione, omnino me nescire fateor. It. sanguis hirci & leporis ideâ timoris sigillatus, tumultuantis ideam Archei sopiente. Hinc sanguis calidè potatus malefici, ense carnificis trucidati, in ipso Paroxysmo forsan speratiorem nancisceretur eventum, quàm extra Paroxysmum, Cordi hominis ejusdem quo jure Hoffmannus in Methodo Medendi potiorem virtutem tribuat, omnino ambigere me confiteor.

Ex vegetabilibus prosunt omnia refragrantia, instar vehiculi cum supra laudatis adhibita, v. g. Aqua Antepileptica Lang. Apoplectica, Aq. vitæ mulier. alba, Sp. Ceras. nigror. It. Ess. Aquæ & Tinct. ex Floribus Cephal. v.g. Tunicæ, anthos, Lavend. Lil. convall. Primulæ Ver. Tiliæ, Citri, Aurant. Pavav. Betonic. Pœon. De cujus Radice debito tempore effossa ego ipse in variæ ætatis hominibus mira expertus sum. Et licèt à non nemine mirè autores fabulari dicantur, mirabilis tamen ejus effectus est, mihi planè visus imperscrutabilis, nisi astralis influxus (de quo satis eruditè differentem confer supra citatum Hirnheim) ad ejus exaltationem virium quid conferre supponatur. De Sambuco ex Salice crescente statâ horâ collecto præter Hartmanni Testimonium alius mihi amicus juratò experientiam plusquam centuplam contestatus retulit. Quali modo operentur hæc amuleta addiscere valdè aveo: Poterunt etiam fieri Cucuphæ.

II. Imminentem paroxysmum interdum præcavere possumus, si ex parte aliquâ originem trahat Epilepsia, ita ut Consensus Nervorum, si possibile, intercipiatur, quod fit per frictiones in partibus spasmo primò tactis, deinceps adhibeantur ligaturæ firmiores istarum partium, ut ligato nervo dolor reliquis membris communicari non valeat ultra ligaturam existentibus, teste D.D. Motho in Barthol. *Cent*. 6. *hist*. 78.

III. Præservatoriæ Indicationi occurrimus per variarum rerum p. naturalium, utpote causarum sublationem, quas quilibet eruditus Medicus judicio practico pollens, virtute methodi suæ medendi ipse profligare noverit. Nam si Plethora vel alia causa mali urserit, adhibeatur debita ejus Curatio. Ego hîc paucis enucleabo, quid agendum, si mater hujus detestandæ sobolis dormiverit in materiâ viscidâ acidâ, tàm in primis viis quàm ipsâ Mâ Sâ hospitante, cui extra Paroxysmum edomandæ, ne malum denuò resurgat, alacri pectore occurrendum est. In specie Nervos Irritantia Evacuentur. Quibus Scopis obtinendis I. Ex fonte Chirurgico Venæ sectionem, Scarificationem, &c. nihil conducere æstimo, nisi patiens fuerit Plethoricus. Balnea & Inunctiones rectiùs hic locum invenient, ex refragrantibus parata.

II. Ex fonte Pharmaceutico

1. Commendo Vomitoria, inter quæ optima sunt Antimonialia.

2. Clysteres etiam, quæ fiant ex specificis vegetabilibus, & exturbantibus saburram acidam viscidam in intestinis hærentem, & acuentur per Salia.

3. Purgationes adhibeantur consuetæ dicatæ lymphæ viscidiori cum appropriatis dictis Cephalicis aromaticis mista.

4. Omnia diaphoretica viscidum acidum incidentia & præcipitantia: Qualia sunt omnia Bezoardica vegetabilia amara, v.g. Card. Bened. Fumar. Scord. Scorzon. Absynth. Cent. minus, Galega, Scabiosa, Ulmar. Melissa, &c. Quorsum pertinet Tinctura Bezoardica cum Ess. Cephal. anodyna D.D. Michael. mista, It. Bezoardica Mineralia, v. g. Bez. solare, lunare, Joviale, Martiale, Minerale, Antihectic. Poter. Mercur. Diaphoreticus, Sal Antimon. & omnia Antimonialia, v.g. Antimon. Diaphoret. Tinct. Antimon. Tartarisat. His jungenda sunt suprà laudata præparata, & salia volatilia.

5. Diuretica, qualia sunt omnia salia mineralia, volatilia & salsa composita ex acido

acido & alcali, v.g. Sp. Tart. Sp. Carminativus, Sp. Cinamomi, Caryoph. & anisi, oleosus vol. Tinct. Tartari, Tinct. Vitrioli Mart. Zwelff. Tinct. nephrit. Solar. Ammelungii, Arcanum Tartari, &c.

Prostant etiam multifaria. composita Antepileptica in Zwelffero, & Hoffmannni *Thes. Pharmac.* & aliis reperibilia, inter quæ non rudior mihi compilatio videtur, quàm Pulvis Marchionis dictus Antepilepticus. Formulas alias quilibet ingeniosus Artista ac rei Medicæ peritus facilè pro ratione Indicantium & Contraindicantium variare poterit, quâ in re quemlibet suo abundare ingenio, Indicationesve mutare pro captu suo permitto, modò æger à miseriâ suâ liber atque tutus imposterum degere valeat. Cui intentioni denique satisfaciet bona instituta diæta, à Medico facile præscribenda, causarum supra citatarum non ignaro, quæ consistit in fugâ nocentium, & moderatâ usurpatione conducibilium.

3. De Curâ transplantatoriâ mali hujus, vel in animantia bruta per Urinam aut sanguinem ægri, vel in arbores certis quibusdam vanis actionibus, vel aliis præstigiatoriis ferme operibus, deponendo tenellos super limina hypocaustorum, capite extra fores, pedibus verò intra conclave porrectis, quicquam referre nolo, cùm de illis tacere, quàm lubricas de Spiritu mundi, vel Sympathiis, & aliis figmentis hypotheses vendere, sit consultius: hæc verò rudis plebeculæ inanem superstitionem (mirô utut interdum successu) sapiant.

IV. Vitali Indicationi respondet cujuslibet propria observatio, qui à malo hoc immunis esse satagit, ut Medici opem non respuat, si qua mutatio sanitatis integræ ac virium qualicunque modo ipsi obtigerit, aut negligentiæ aut avaritiæ pœnam magno suo malo luet. Quâ in re Medicus sagax pro re natâ officio suo satisfacere noverit, ut curæ suæ commissus patiens vitam sartam tectamque à morbis gravioribus valeat finire.

Hisce calami mei cursum figo cum debitâ Divinæ benignitati gratiarum actione & ulteriori voto adhibito, ut mea imposterum studiorum conamina misericordi nutu secundet, quò non nisi in proximi salutē (cui aliquando cum DEO auctius & limatius hoc thema promitto) & præcipuè in honorem DEI vergant.

CUI SOLI SIT LAUS ET GLORIA.

DISPUTATIO XVII.

PARVA MAGNORUM MORBORUM INITIA,

QUÆ

SUB PRÆSIDIO

Viri Nobilissimi, Excellentissimi, Experientissimi,

DN. MICHAELIS ETTMULLERI,

Philos. & Medicinæ Doct.

Publicè ventilanda proposuit

AUTOR-RESPONDENS

MAXIMILIANUS PREUS, Uratislaviensis.

d. 13. Octobr. Anno 1676.

Ab ipso Dn. Autore revisa, & multis in locis aucta.

PRÆFATIO.

Quemadmodum ex minimis initiis oriuntur 1. Plantæ.

EA est Alma Matris Naturæ Consuetudo atque Lex quasi connata, ut per minima initia gradu successivo magnos moliatur atque producat effectus. Ut enim taceam cuncta in Mundo corpora tùm fieri seu generari, tùm nutriri & augmentari, imò & corrumpi pariter, non nisi successivè & insensibiliter, adeò-

que

que per minimarum saltem particularum, multifariam procul dubio figuratarum, Combinationem, Separationem, & Transpositionem, uti ingeniosè in Prolegom. Instit. ad calamum nobis dictatarum Thes. 20. *ratiocinatur Excell. DN. PRÆSES: Luculenter hoc potissimum patescit in specificè jam mistis, seu concretis seminibus, parvis sanè magnarum generationum fundamentis: Quantilla hæc, quæso, corpuscula, si cum mole ex iisdem succrescente conferantur sat magna? Non tangam hoc loco seminalia Minerarum Principia, & ipsa prorsus impalbabilia, minimaque proindè. Intuere, Lector Benevole, Plantarum semina saltem,* κατ' ἐξοχὴν *cum accuratioribus sic dicenda, quæ sat profectò sunt exigua, etiam cum externis, quæ communiter iis accensentur, considerata involucris; cùm tamen seminis, quod propriè meretur nomen, & in gemmula solùm continetur, quæ albæ instar lenticulæ in summitate ipsorum apparet, longè minimam, & computo plurium vix* 2800 *capsulæ illius, constituat partem, referente Beckio in Experimentis circa Naturalia Rerum Principia, pag.* 264.

§. 2. Hanc enim solam pro vero semine habendam, varia commonstrant. Primò namque, annotante jam Harvæo *de Generat. Animal. Exerc.* 51. *p.* 233. læsâ eâdem vel deficiente, reliquum quod est Corpusculi illicò sterilescens, quâcunque ratione tractetur, nullo modo ad germinationem deduci potest: quemadmodum hoc in Pisis experimento domestico ipsemet didici, illis, quæ gemmulâ gaudebant integrâ, vel ex solâ aquâ, manuductore Helmontio, feliciter propullulantibus, fatiscentibus contrà, quibus spem illam sobolis vel inclementia Naturæ negaverat, vel manus curiosa violaverat. Accedit hisce alterum, non exigui ponderis argumentum, quod in Gemmulâ illâ sive Medulla sub cortice reliquo contenta, integræ jam Plantæ Conformatio, mirando Naturæ in Minimis artificio! actu delitescat, ostendente hoc Josepho de Aromatariis, tùm Epistola de Generat. Plantar. tum oculato Teste, Guilielmo Harvæo, ceu ipse hîc, *in Exerc. XI. p.* 92. *C. L.* de seminis phaseoli tali configuratione ab Aromatario Venetiis sibi ostensa, ultrò fatetur.

§. 3. Simile quid à Botanico Amstelodamensi in Tulipæ bulbo sibi ad oculum demonstratum meminit aliquando Excellentiss. Dn. D. Bohn, Anatom. & Chirurg. in hac Alma Professor longè Meritiss. judiciosiss. Præceptor atque Patronus devotiori cultu suspiciendus. Ipsum hoc multiplicata & universali magis Experientia confirmant, oculo armato potissimùm edocti, Borellus *in observ. Microscopicis obs.* 17. ubi ἐγχείρησιν etiam subnectit; Oculatissimus etiam Malpighius primùm in Epistola ac ipso nunc edito Opere de Anatom. Plantar. nec subticendus tandem D. Grew in the Anatomy of Vegetables. Quorum imprimis Malpighius stupenda industria ac perspicacitate in omni ferè Vegetabilium genere non solùm integram Plantæ in semine configurationem sive Ideam, Radicis, Trunci & Foliorum binorum delineatione utplurimùm conspicuam, detegit atque delineat, sed & secundinas atque colliquamentum, sub cortice eorum contenta, deprehendit, non dispari ratione, ac in Animalium conceptibus videre licet, sicque vetus illud Empedoclis & posthàc Harvæi dogma, Plantarum semina Ova esse ab iisdem decidua, non omni probabilitate analogica destitui, luculenter confirmavit.

§. 4. Gemmula hæcce in istis Seminibus, quæ ratione molis sensui nudo adhuc proportionatæ sub conspectum omnium facilè cadunt, si minutæ adeò quantitatis est, quantilla erit in minutissimis illarum Plantarum Seminibus, quæ non paucis propter exilitatem sine prorsus semine oriri videntur? Quibus tamen contrarium evidenter ostendit per αὐτοψίαν in dorso Plantarum Capillarium Borellus *C. L. Observ.* 8. & Jungius *in Doxoscop. Phys. P.* 2. *S.* 3. *Frag.* 4. *C.* 4. qui non solùm, nullam Plantam sine semine oriri, sed & semina, quod magis mirandum, quò minora, eò fertiliora esse, egregiè docet.

§. 5. Ad Semina Plantarum & exilitate principii fæcundi, & huic inexistente jam conformatione analoga, proximè accedunt Ovula fœcundata 2. Animalia.

Animalium, Oviparorum pariter ac Viviparorum conceptus constituentia, qui demum rectè ab Aristot. *de Gener. Animal. L.* 1. *c.* 1. *&* Harvæo *C. L. Exercitat.* 63. Animalium ac futuri fœtûs Semina dicuntur, ad differentiam Genituræ utriusque, tàm Maris, quàm Fœminæ, separatim adhuc existentis.

§. 6. Ab Ovo, quod dicunt, principium Originis elementale, aut partem minimùm ratione ortûs primariam, in conceptu Animalium perquirentes Curiosi, in ipso Ovo ac parva hujus Nubecula sive Cicatricula, Gemmulæ in Semine Plantarum correspondente, Animal integrè jam conformatum ferè secundinis atque colliquamento, nutritio de reliquo circumdatum, cum Malpighio (*in Epist. Form. Pulli in Ovo.*) mirari necesse habuerunt; ita ut in Ovo Gallinaceo, nondum etiam incubato, Theodorus Aldes (*in Obs. in Ovis factis.*) Cicatriculam Circulos suos jam ostendentem, & Grafius (*in Defens. Part. Genital.*) omnes Pulli partes jam conspexerit; quod idem etiam Laudatus de Aromatariis L. C. asserit.

§. 7. Dicta partium verò conformatio successivè intuentium oculis, etiam nudis tunc, manifestior evadit in Ovo incubato, (observante hoc jam tùm Aristotele, Hieron. Fabricio, Volchero Coiter, & omnium diligentissimè accuratissimeque Immortali Harvæo *L. C.*) dum scilicet à calore fovente Motor in Ovo Spiritus excitatus, motu suo ac liquoris ulteriore præparatione, ad partes circulatione, appositione, Assimilationeque, stamina Corporis minuta magis evolvit, explicat, adauget, perficit, conspicuasque nonnullas citiùs reddit, prout naturali vel conformatione aut breviori exornatione majores, vel contentis coloratis ac evidentiùs intra eas commotis pleniores, quemadmodum Le Grand in *Instit. Philos. P.* 6. *A.* 2. *&* Velthusius *de Generat. p.* 247. annotat.

§. 8. Nec recensitam delineationem in Ovis Majorum inter Ovipara, ut ita loquar, Gentium reperire saltem licet, quin &, quod magis miraberis, in minutissimis Insectorum, Aranearum puta, Formicarum, & quæ mutuò ex se invicem generantur: Papilionum atque Bombycum ovulis eadem observat Borellus *Obs. Microscop.* 20. *&* 34. nec non Malpighius *Tr. de Bombyce p.* 65.

§. 9. A Minoribus ad Majora, vulgo Philosophorum perfectiora, progredior Animalia, Vivipara scilicet. In his simili modo, ac in recensitis, rem se habere, ex modernorum, Harvæi, Hornii, Græfii, Schwammerdammii, Ruyschii &c. ac quotidianis Anatomicorum observationibus, apparet. Ex Ovulo quippe, sive magis, vesiculâ minutissimâ, liquore seminali plenâ, (quales in Testibus fæmininis præexistere solent, docente hoc Fallopio, à penetrante eò usque, in coitu fœcundo, spiritu Maris genitali fœcundatâ & per Tubas Fallopianas (Observatore Græfio in Brutis, & Ruyschio in Homine) ad uterum propulsâ, fit conceptus, initio satis minutus & puncto saltem saliente fœtum manifestans, reliquis hujus partibus, propter fluxilitatem, exilitatem atque quietem, vix omnibus adhuc conspicuis, quæ & ipsæ tamen brevissimè arctiùs connexæ & in majorem molem adauctæ, totum Embryonis corpusculum egregiè exhibent, Confer Harvæum *Exercit.* 69. *p.* 444. 445. & alibi passim, Kerkringium *in Anthropogeniæ Ichnographiâ C.* 2. *& seq.* nec non Græfium *de Organ. Genital. Mulier. C.* 15.

§. 10. Adducta hactenus exilitatem primordii fœtûs passivi potissimùm spectarunt: activi moventis formantisque subtilitatem si meditatus fueris, divinior admiratio mentem subibit. Necessitatem hujus ac materialitatem inferiùs paulò probatam videbis, nunc saltem considera, quantillum ejus ad conceptum excitandum concurrat.

§. 11. Requiri Germen masculinum ad verum conceptum constituendum, omnes ultrò largiuntur, eò quod sine hoc nullus unquam talis continget, nec proles sexûs virilis generari posset, nisi accederet aliquid ideam hujus possidens, quod in Muliere frustrà quæsieris. *Vid. Beck. c. l. p.* 191. Semen autem hoc virile nec membranaceum mulieris ovulum, quod fœcundum reddere debet, propter viscosam sui crassitiem penetrare, imò ne quidem ad illud usque sub crassiore istâ consistentiâ unquam, aut semper & in omnibus Animalibus ascendere potest, v. g. in Gallinis propter anfractuosum Oviductum, item

in

in imperforatis; qualem tamen puellam ex solo Hastæ virilis (ignosces autem quòd Naturæ ductu apertiùs scribam, cum Castis mihi res est) affrictu concepisse apud Grafium *l.c.* legimus, ubi sanè præterquam Spiritus, nihil assurgere potuit.

§. 12. Sequitur ergò ex hisce, quod ratione alius cujusdam principii subtilissimi & exilissimi, spiritûs scilicet activi, facilè penetrantis, σπέρμα Viri saltem concurrat: quantillum verò hujus esse poterit in modicâ adeò seminis fœcundi quantitate, unico coitu ad plures fœtus nonnunquam sufficiente, excretâ? Ut taceam, per experientiam nonnullos, ac doctâ cum aliis conjectura Excellentissimum Dn. D. Barnerum Inclyti Collegii Medici Augustani Adsessorem, Præceptorem devenerandum, in Collegio Physico, quod semestri præterito sub eo habuimus, *Sect.* 1. §. 18. docere, prævias saltem seminis masculini guttulas, quas sub primo eruptionis impetu altiùs ejaculari dicunt, vim hancce plasticam continere, reliquo, quod subsequitur, magmate seminali, extremitatem urethræ vix transcendente ac sine usu iterum diffluente. Sic ut non ineptè Marcus Marci, *in Philos. Veter. restituta P.* 3. *S.* 8. *Subs.* 2. §. 10. dixerit: Tam fœminæ (utpote cujus Spiritum genitalem suo modo & genere ad fœtum formandum quoque concurrere, non negamus) quàm Maris Genituræ portionem minorem, quam ut sensu percipiatur, ad conceptum sufficere.

§. 13. Ex quibus ipsis, plus nimis longâ forsan serie adductis, abundè patet, quàm exigua sint Magnorum in Naturâ Productorum atque effectuum primordia. Nascitur ex tantillo seminis apice ingens Arbor, annosa quercus, lata expandens brachia, & producta quævis ex triplici Naturæ Regno altitudine facilè transcendens. Oritur ex Cicatricula, Milii semine minori, Gallus, Animal magnanimum ac superbum, & ex tantillo spiritu genitali hujus, unâ vice omnia, vel centena si essent, Gallinæ ovula fœcundantur, teste cum Harvæo experientia. Ex puncto prodit homo, magni hujus Mundi non minoris momenti Microcosmus. Ita ut exinde Scaligeri illud, dari inter minima maxima, &, quod Harvæus habet, Creatorem omnipotentem ex minimis initiis maximum apparere voluisse, oppidò pateat.

§. 14. Tacitus hæccce, ac parvum imprimis mirandæ hominis Machinæ exortum, mecum agitans, ultrò deprehendi, quemadmodum ea à parvis suscitatur primordiis, ita exigua non minus initia destructionem ejus moliri, & vel ex tantillo primùm causæ morbificæ errato maximos ei accrescere morbos. In quæ ipsa penitius nonnihil inquirere, cùm haud parvæ videatur utilitatis, speciminis qualiscunque gratiâ, pro Ingenii Modulo de iis agere constitui. *Ita & à parvis Morborum primordiis destructio hujus procedit.*

DISSERTATIO IPSA.

§. 1.

SUb initium verò statim annoto, me per tantillum Magnorum Morborum initium intelligere Causas proximas eorum, tùm ratione molis, tùm subtilitatis admodum exiles, idque imprimis respectu Producti ac Morbi exinde succrescentis sat magni; quæ magna voco intuitu improportionatæ partim coacervationis ac extensionis per plures corporis partes, partim longæ plus justo durationis, ac partim etiam periculositatis majoris, si cum tantillâ sui causâ primitivâ conferantur.

§. 2. Rem ipsam si attentiùs paulò intueor, omnium tantùm non Morborum initia hujusmodi parva deprehendo. Proxima quippe formalis cujuscunque ferè Morbi causa ac ratio in spirituum vitiato consistit motu, ita ut horum etiam intuitu sublimiora saltem ac universalia vocata medicamenta plerosque morbos compescere, omnes uno ore consentiant. Cùm enim omnes ferè Morbi cum molestâ quâdam sensatione videantur esse conjuncti, sensatio autem à spiritibus primariò fiat, (manus enim spiritu absente non sentit) spiritus certè Morborum plerorumque, si non omnium causa immediatè ultima erunt, quæ, ut Morbum percipiamus, efficit. *Morborum (a) Causæ exiguæ, ac 1. proxima formalis, spiritus nostri.*

§. 3. Idem proinde nobis (ut cum Charletone *in Oecon. Animal. Exerc. I.* loquar) inest & Vitæ principium & Mortis; nec à causis occasionalibus morbificis solummodò excitati spiritus nostri motores, morbos nobis intentant, quin & naturali suâ inquietudine ac avolandi conatu quasi peren-

perenni corpora nostra successivo ætatum decursu ita atterunt atque immutant, donec ruinosam tandem ejus Machinam penitus conficiant atque exaniment.

§. 4. Quàm verò subtilia hæc sunt tantarum in corpore turbarum initia? Adeò ut exinde multi hodieque sint, qui eorum existentiam, eò quòd in oculos non incurrant, penitus in dubium vocare, alii autem ob easdem rationes materialitatem eorum negare non dubitant. Quibus proinde contrarium persuadere, dubiumque hoc pro virili declinare, pro meliori dictorum pariter ac dicendorum robore, omninò convenit.

§. 5. Falsa sanè in Naturalibus est Conclusio, quodcunque non videmus immediatè, illud non existit, nec Corporeum est. Ne quidem ab omnium sensuum negatâ à priori perceptione ad negationem existentiæ alicujus rei naturalis valet Consequentia; quemadmodum Laudatus supra Excell. Dn. D. Bohn. *in Epistol. de insuffic. acid. & alcal. p.* 10. & 11. egregiè ostendit, idque exemplo imprimis particularum Mercurii vivi omnes sensus in quodam liquore, cui Mercurius prius fuerat infusus & iterùm ablatus, effugientium, effectu tamen suo, quem à Mercurio liquor ille mutuaverat, dum æque ac hic postmodum Vermes necaret, inexistentiam suam satis comprobantium. Optima sic & subtilissima quæque, conquerente Scaligero *de subtil. Exerc.* 23. eludunt aut fallunt sensum.

§. 6. Rationem hujus rei reddere conatur Tattinghof *in Clav. Philos. Nat.* Non mirum esse, innuens, quod corpora valde minuta sentire nequeamus, cùm ipsi corporis nostri nervi, qui tamen ab objectis pro sensu excitando moveri debent, à talibus verò, quæ iis ipsis minora sunt, moveri non possunt, non sunt minutissimi, sed objectis ejusmodi subtilibus crassiores: unde & qui subtiliore nervorum texturâ, vel naturâ, ut Gynæcea, vel ex accidenti, ut atoniâ aliquali & fibrillarum in minores partes dilaceratione propter prægressam aliquando læsionem affecti, gaudent, levissimum subtilioris objecti contactum, e. g. aëris exiguam mutationem, longè faciliùs ac citius aliis persentiunt, qualia exempla lectu non indigna vide apud Illustrem Boyle *Tr. de Atmosphær. & Effluv. p. m.* 128. *& seq.*

§. 7. Hujus verò quicquid sit, apparet sanè ex adductis, solos sensus externos naturalium perceptioni non semper æque sufficere, & vel in ipsis experimentis sensibilibus, dum illud, quod quæritur, non semper in sensum externum incurrit (optime hoc annotante, quanquam aliam in partem applicante *Exc.* Leichnero *in Exerc. Anti-Harvæan. de motu sanguinis*) libero sanoque Rationis judicio, quod cum experimento, cui superstruitur, rectè cohæreat, insuper opus esse, junctaque horum opera multa deprehendi posse, quæ neutri separatim paterent.

§. 8. Omnibus proinde sensibus quod denegatum, multò minus soli visui concessum erit, adeoque nec illud statim in dubium vocandum veniet, quod ab hoc non percipitur. Primo namque multa majores nostri non viderunt, quæ per utilissimum hodie inventum Microscopii ac Telescopii detecta sunt, ac proinde reverà exstitisse se, licet ab illis visa non fuerint, testantur; qualia sunt: Nova in cœlo sidera, satellites Jovis; in terra corpora, semina plantarum sine semine veteribus oriundarum, conformata jam integra proles in seminibus, plantulæ ex situ & mucidis librorum maculis propullulantes, corporum inflammabilium, silicum, sulphuris, carbonum &c. particulæ minutissimæ inflammabiles sub formâ punctulorum & linearum argentearum egregio spectaculo apparentes, vermiculi in aceto, insectorum minutissimorum partes distinctæ, pili, oculi, squamæ, pedes, teredines, dentes aranearum, musca oculorum pluralitate Argum inter insecta repræsentans, bombycis pulmones, tracheæ &c. Ductus adiposi in piscium pelle, viscerum corporis nostri artificiosa & intimior structura antea incognita, unguium venulæ, & quamplurima alia, de quibus videantur passim Authores, Cartesii Dioptrica, Borellus, in hist. Conspiciliorum, & obss. Microscop. Hookii Micrographia, Rohaulti *Phys. C. de Elim. & alii.*

§. 9. Deinde, quod alterum est, multa adhuc in rerum natura subtilia existunt, quæ sub nostrum conspectum

ctum vel prorsus nunquam, vel saltem statu disgregationis non cadunt. Aërem non videmus, existere tamen eum, inter alia testatur flamma Ellychnii, foribus in conclavi de subito apertis vel clausis, hinc inde commota. Musculos, nervos in teredine, de qua paulo ante memini, etiam per microscopium visu assequi aut distinguere haud possumus, ex motu tamen corporis & pedum ejusdem, supponere hos omninò convenit, siquidem non solum in conspectioribus animalibus, sed & insectis nonnullis Bombyce &c. observante Malpighio in Tr. de eodem, illos adesse & motum partium organicum mediantibus his contingere, manifestò apparet; quidni E. etiam in teredine natura eadem analogia uteretur?

§. 10. Corporum electricorum succini, ♆is, effluvia oculis non apparent, testari tamen de eorum satis coagmentata eruptione videntur corpora levissima, paleæ, crines, minuta papyri segmina, quæ, si frustum v. g. succini, pro excitando copiosiore & fortiore miasmatum egressu affrictione prius nonnihil calefactum, in proportionata distantia sub iis firma manu detineatur aliquamdiu, ex loco, cui incumbunt, ad succinum usque elevantur & huic adhærent, dum priora succini effluvia propter alia, quæ continuo ac presso tramite insequuntur & subjectum corpusculum leve arctius circumcirca cingunt, repercussa quasi iterum ascendere & paleam v. g. in medio cingentis reliquæ atmosphæræ simul secum sustollere, coguntur, quæ deinceps tam diu succino adhæret, quam diu adæquatus effluviorum hujus effluxus & refluxus durat. Vi magnetis ferri attractivæ similem ferè subesse causam & effluvia striata, hodie perspicaciores naturæ Consulti, Cartesius, Boyle, aliique non immerito suspicantur.

§. 11. Porro exhalationes spiritus ⊖✳ci & aliorum corporum odoratorum sub visum non cadunt, optimè tamen naribus deprehenduntur. Nec est, quod ideo ad qualitates intentionales hic confugiamus, cum hodie constet, nullam etiam ex his contingere absque subjecti (à quo qualitates cunctæ non nisi sola ratione & respectivè ad quintuplicem sensuum nostrorum differentiam differunt) materialium particularum emanatione; cum vel ipsi Peripathetici concedant necesse est, accidens, adeoque & qualitatem, extra subjectum non posse subsistere. Alia, quæ probant, effluvia hæcce odorata materialia esse, & experimenta statica eorum effluxum propter ponderis, quod inde percipitur, decrementum, confirmantia, vid. juxtà Boyleum de Effluviis, inter ea, quæ infra de odoribus atque contagiis adducta sunt.

§. 12. Sub disgregationis statu visum, imo & reliquos sensus effugiunt multa, e. g. Vapores & exhalationes ex globo Terr-aqueo, dum elevantur, quæ tamen, ubi in nubes collecta, oculos nostros omnino feriunt, & revera prius elevata se fuisse ostendunt. Simili modo effluvia vaporosa, quæ halitu oris emittuntur: dum disgregata v. g. tempore æstivo, non videmus, unita vero postmodum ubi fuerint, vel in speculo, vel extra hoc ab ore saltem dimissa ac frigore hyberno constricta nobis apparent. Sic vice versâ varia corpora, quæ dum unita erant, sub visum cadebant, in invisibilem partium tenuitatem redigi possunt. Sic ignis flamma in minutissimis atomis per aquam & aërem dispergitur, ut conspici amplius non possit, annotante Leichnero *in l. c.* Ac rectè Scaliger, *Exerc. 9.* de Subtilit. dicit, carnem in veru non assari & tangi ab illo igne, quem videmus, sed ab ejus particulis discontinuatis magis, quæ non videntur. Ex quibus omnibus longa serie adductis uno intuitu insimul quoque patet, subtilia & sensum nostrum effugientia non statim pro immaterialibus esse habenda.

§. 13. Dilutis igitur plenius removitivè hisce dubiis, pergo potius ad positivam spirituum demonstrationem. Motus & per motum formari, actuari, vivificari atque produci corpora ac phœnomena naturalia, oppido omnibus, vel ex sensu proprio interni in corpore nostro motoris, apparet, recteque hoc à modernis Philosophis corpuscularibus multis rationibus atque experimentis adstruitur. Movens E. aliquod, motum hunc producens, necessariò supponendum erit. Primum movens Deum, Creatorem Omnipotentem, reverenter agnoscamus necesse est: sed & secundum s. naturale ac mediatum, à Deo vita, agilitate & potentia, se ipsum aliaque secum, juxta normam & ideam quasi adjun-

adjunctam, movendi, vivificandi, & conservandi, instructum, non immeritò cum Helmont. *Tr. Blas. Hum.* §. 2. aliisque Philosophis ferè omnibus, supponimus, siquidem necessario in naturalibus tandem ad causam efficientem Physicam aliquam recurrendum est, nisi hodieque omnia, etiam ordinario cursu quæ fiunt, supernaturaliter contingere, & juxta Rohault *in Phys. P. I. C.* 10. *f.* singulis momentis miracula à DEO elicere velimus.

§. 14. Movens hocce naturale respectu tum corporis, quod actuat, tum sensuum nostrorum, crassum quid esse nequit, partim scil. quia ratione celeritatis summæ in quibusdam actionibus, e. g. voluntariis, quæ à crassiore fixioreque substantia tam subito fieri non possent, requiritur admodum subtile, mobile, volatile & activum, ut docet Excell. Dn. Præses in Colleg. Institution. partim etiam, quia oculis non patet. Nec est, quod sanguinem (cui in vegetabilibus liquor Leffas, in mineralibus succus Burr Helmontii *Tr. Element.* §. 13. respondere videtur) pro hoc obtrudat Harvæus *C. L. Exerc.* 71. *p.* 469. Non enim hunc, sed subtilius quiddam in eo latens machinam nostram corpoream, ipsumque etiam sanguinem actuare, vel exinde constat, quod hic in corpore demortuo etiam præsens sit, nihilominus tamen amplius non moveatur; necessario igitur principium motus aliunde habebit, quo absumpto vel deficiente, quiescere emorique ipsum cum machina, quam inhabitat, necesse est.

§. 15. Sed ut in viam redeam, movens hoc sensibus nostris subtilius quid esse cum certum sit, erit id vel immateriale, vel materiale. Immateriale esse nequit variis ex rationibus, ac primo, quia divisibile, ut benè adducit Willis *de An. Brut. P.* 1. *C.* 2. Divisibile illud deprehenditur non solum in corpore integro vivente, quia plures ac diversos actus animales simul à diversis corporis membris ac partibus obiri cernimus. e. g. eodem instanti oculus videt, auris audit, nares olfaciunt, lingua gustat, & membra quævis exteriora Tactus sensum & motum exercent, ac interna viscera quæque & præcordia munia sua exequuntur. Necesse igitur, ut aliquæ ejus portiones singulis illis membris ac partibus simul insint. Quin & in dissectis partibus animalium, quorum succi viscosiores ac spiritus minus dissipabiles, lumbricorum sc. viperarum, anguillarum &c. horum enim partes à toto dissectæ ac segregatæ, à se invicem per aliquod tempus adhuc moventur. Ac miranda vidi præterita hyme penes nobile quoddam par amicorum philiatrorum, quorum in Musæo, dum cultro anatomico subjiceremus canem partui vicinissimam, dissectis, post reliquorum examen, in fœtibus quibusdam vasis sanguiferis nerveisque majoribus, læsis vel etiam prorsus extractis visceribus plerisque, ac imprimis corde, truncum nihilominus reliquum, ita evisceratum, longè etiam post horæ, ex quo hæc facta, spatium, motu conductorio adhuc convulsum, similiterque cor, à corpore sejunctum, motu convulsivo, tum spontaneo, tum irritatione cultelli excitato, pluries tentatum, vidimus. Cui si subjungerem, quod Anno 73. Mense Decemb. in musæo proprio, unà cum amicis quibusdam conjunctissimis, in sciuro deprehendi, cor scil. (postquam ultra horas 40. Animal jam esset defunctum) exsectum & intra digitorum pulpam à nobis detentum, aliqualem adhuc motum pulsatorium in profundiori centro edere visum fuisse, fidem forsan transcendere viderer.

§. 16. Altera ratio contra immaterialitatem moventis est, quod alterationibus ac morbis variis hoc sit obnoxium, imò ipsi morti, ut superius probatum, quæ tandem illud planè destruit & aufert. Hæc verò saltem materiæ, omnium consensu, competunt, minimè autem immateriali cuidam substantiæ, cum non legamus ullibi, quæ immaterialia sunt, e. g. Angelos bonos, vel etiam malos post lapsum proprium, destructioni obnoxia esse. Et sanè, quod tertium est, si illud immateriale, adeoque, ex decreto Altissimi jam sancito & exemplis modo adductis confirmato, indestructibile supponeretur, ipsæ brutorum animæ, quæ in solo eodem principio movente consistunt, etiam essent indestructibiles, sicque immortales, quod absurdum & sacro Textui contrarium.

§. 17. Firmiter proinde concludere licet, movens illud esse materiale. Quid

Quid verò sit, ardua magis est quæstio: quantum tamen à posteriori per certa fundamenta hariolari licet, etiam de eo videbimus. Ex supra adductis constat, esse illud admodum subtile, mobile, volatile & activum. Hinc factum, ut analogicè à Medicis spiritus fuerit dictum, quo nomine & nos illud imposterum appellabimus. Consideremus jam, qualianam inter res naturales corpuscula ad hanc subtilitatem & activitatem proximè accedant, ut per ea ad penitiorem spirituum horum cognitionem ac definitionem pervenire possimus.

§. 18. Deprehendimus verò particulas volatiliores imprimis, salinas & oleosas, seu sulphureas (non crassas illas, sed in his latentes insipidas Excell. Bohnii & quasi seminales) omnium esse subtilissimas & maximè activas, hinc & ipsæ hæ tum in corporibus, quibus continentur, tum ex iis arte eductæ & cum aëris vel proprii corporis simul phlegmate unitæ, vocantur spiritus. Activitatem atque subtilitatem suam probant exinde, quod ipsarum particulæ in continuo ferè sint motu, & vase aperto continuo odorem sui, in distans quoque, spargant, citra tamen alius sensus perceptionem, imo brevi maximam partem avolent. Et sane quicquid in quocunque genere mixtorum reperitur subtile activumque, aut sal, aut sulphur ejusmodi insipidum, aut utrumque utplurimum combinatum est. Ut taceam spiritus ⊖nos & 🜍cos, qui ex subjectis trium Regnorum igne ministro evocantur, subtilitate & activitate maxime esse penetrantes, quæ naturaliter etiam & ultro subjecta illa exhibeant spirituosa, saltem adducam.

§. 19. Odores, ex plantarum floribus exhalantes, activas esse partes, quis negaverit? cum & extra suum corpus, quod ante inhabitabant, tantam ostendant subtilitatem, activitatemque, quanta major ullius rei vix concipi potest. Sunt verò iidem nihil aliud, quam particulæ subtilissimæ ⊖no-volatiles oleosæ, ex oleo plantarum seminali fermentatione resoluto ascendentes, &, certá ratione commotæ, nares nostras eo modo afficientes, quem nos odorem vocamus. Oleo namque isto flores si privaveris, nullam amplius spirant fragrantiam. Sunt autem olea nihil aliud, quàm ⊖a volatilia cum pinguedine 🜍eâ ac seminali in orbem concentrata, docente hoc, præter experientiam chymicam, erudite Excell. Barnero *in Prodromo suo Vindic. contr. Bek. p.* 20.

§. 20. Fœtores ex animalium excrementis (sit venia verbo & ad obscæna transitui) recentibus imprimis exhalantes ad molestiam usque activi, subtiles, & pariter naturæ ⊖no-🜍eæ sunt, quod innotescere potest, si Alembico suscipiantur, quod experimentum à Laudato Excell. Barner. in Collegio Chymico communicatum memini; & 🜍eum principium vel exinde satis elucescit, quod ardeant flammâ admotâ.

§. 21. Mineralia quod exhalant, Gas. s. Vapor in Metallifodinis subinde conspicuus, satis activum se esse ostendit, dum adeò facilè & momentanee homines interficit. Sulphureo-verò ⊖num pariter & hoc esse, vix eget probatione. Imò levi affrictu ex sulphure nativo prodit ejusmodi spiritus acido-sulphureus, odore nares nostras notabiliter satis feriens, teste Boyleo de effluv. & propria experientia.

§. 22. Quæ cum ita se habeant, non video, quo minus liceat nobis suspicari probabiliter, spiritus, corporum inter nos motores, consimilis valdè cum dictis esse naturæ, & fere magis subtilesque saltem, sicque tandem juxta manuductionem Coll. Phys. Barner. mutatis & additis paucis definire, quod spiritus hi sint particulæ mixti viventis cujuscunque subtilissimæ salino-sulphureo-aëreæ, sub debitâ & non interrupta contiguitate ac quantitate, potentia motiva, & operativa secundum corporis, quod incolunt, proprietates & organisationem à Deo instructæ.

§. 23. Atque ut in specie hoc jam applicem ad animalia, ac hominem præcipue, utpote in cujus gratiam investigatio hæc spirituum naturæ potissimum vergere debet, quo morbis eorum, quibus ille affligitur, eo melius succurri queat; Notandum est: In semine primoque animalium conceptu eodem momento cum & in seminali materia, tanquam passiva, ex qua machina fœtus construitur, adesse spiritus, ceu materiam activam & formantem. Passivam nihil aliud esse, conjecturare possumus, quam colli-

colliquamentum illud chylosum, omnium partium, quas ante suam in locis genitalibus collectionem, lege circulationis, pertransiit, idea sive signatura, juxta Bekium *C. L.* aliosque notatum; eo quod ex hoc fœtum nutriri videamus; ex quo autem nutrimur immediate, ex eo nos constare & ortos primum fuisse, vi illius Hippocratei, admodum probabile fit.

§. 24. Spiritus in colliquamento hoc præsens continuò particulas idea insignitas motu suo, juxta normam, cui in corpore parentum adsuetus est, ordine determinato connectit, ita ut, quod superius innui, materiam primigeniam fœtus inquirere volentibus, cum hac statim ipse embryo integre jam delineatus appareat. Dumque spiritus hac ratione materiam seminalem oleosam (pingue enim oleosum semini cuicunque, tanquam partem essentialem, inexistere experimenta varia docent) successive magis magisque resolvit, ac ex particulis ejus ⊖no-sulphureis magis sic volatilisatis sese multiplicat atque adauget, colliquamenti intra vasa sua inclusi, non aliter ac ex resolutis oleis per ⊖a volatilia extra corpus contingere solet, emergit color rubicundus, ob quem adeoque illud posthac sanguis in vasis dictis appellari incipit. Novo adducto alimento particulis ⊖no-oleosis impraegnato, etiam tunc, ubi extra uterum fœtus jam editus, & os usque tandem adolevit, ut ex cibis more adultorum Chylum conficiat, continuo simili resolutione & volatilisatione ejusdem, quæ ab aere quoque sub inspiratione non parum tunc adjuvatur, novi producuntur spiritus, & sic usque ad vitæ terminum eorum proventus perpetuatur.

§. 25. Principium hoc, ex quo spiritus restaurari vel augeri dixi, aliquo modo jam eorum in animalibus naturam ⊖no-volatilem oleosam probare posset; verum alia quoque in promptu sunt argumenta hoc confirmantia. Ac primo ratione principii ⊖ni volatilis ⊡osi, quod notabiliorem eorum partem constituere videtur; præter ea, quæ in genere supra ob ejus summam activitatem suspicati sumus, persuadent porrò ejus in spiritibus præsentiam fracedo ⊡osa, spiritui ⊖✱ci similis, cerebro, in quo spiritus, pro functionibus animalibus potissimum necessarii, separantur, inhærens, quæ satis testatur, annotante Excell. Bohnio in *Diss. physiol.* 15. §. 18. de Natura eorum ⊖na, ⊡osa volatili, cerebro ab eorum transitu, vel fermento ipsorum naturæ correspondenti juxta Willisium affricta. Huic succedit copiosum sal volatile, quod elici potest ex partibus animalium, ac ipso sanguine, quorum hoc procul dubio spiritibus, sub resolutione sanguinis fermentativa intra corpus, materiam restaurationis præbet, illud verò ex ⊖e volatili spirituum sub nutrimenti in partibus assimilatione magis fixato ortum trahit, quæ vel per blandum digestionis calorem, vel per ignem fortiorem iterum volatilisata prodire videntur.

§. 26. Nec moramur hic Miso-Chymicos, corpori hæc non inesse, sed ab arte demum produci, somniantes, cum △is nihil ex corpore aliquo elicere queat, quod hic materialiter non prius inextiterit, atque semper una eademque principiata, debito modo adhibitus, nunquam ab his diversa, educat, imo digestionis, & fermentationis, qui vocatur ignis, naturali prorsus modo & excitativè saltem in corpora agat, quorum principium internum postmodum ipsam operationem promovet atque perficit. Formaliter tamen nonnihil immutata esse, quæ per eum producuntur, non æque negaverim. Conf. Will. de Ferm. c. 2. f. p. 11.

§. 27. Quod alterum principium, oleosum sc. s. 🜍eum, concernit, de hoc etiam spiritus nostros participare, varia sunt, quæ probant, ac inter ea non ultimum, quod sequitur: In sanguine particulas pingues sulphureas negare non possumus, partim quia calor ex ejus motu proveniens, cùm hic sine particulis calorificis, inflammabilibus, quales in sulphure intimius latere solent, fieri non possit, de harum in eo præsentia satis testatur, quod item facit color ejus rubicundus à particularum oleosarum in minima resolutione dependens; partim quia pinguedo, pars sulphurea, ex sanguine ortum habet, partim etiam, quia ejus analysis Chymica tales exhibet, & præterea ex anhelitu, qui sanguinis ex parte proles, oleum, s. sulphur flammas concipiens, non difficulter haberi potest, docente hoc ipsum

ipsum Borrichio *de Ort. & Progress. Chym. p. 7.*

§. 28. Sulphureas vero particulas ac imprimis intimius eorum principium, quod indigito, inflammabile, insipidum, admodũ esse volatiles subtiles & activas, constat; unde non immerito inter spirituum nostrorum partes numerandæ venient: quam suspicionem non parum adauget, quod, cùm illæ in aliis corporis partibus absumantur in pinguedinem, in iis tamen locis, ubi spiritus separari imprimis solent, ut in Cerebro & testibus, nulla unquam reperiatur pinguedo, in spiritus forsan ejus principiis ibidem absumptis, & alteram spirituum partem, ⊖nam sc. egregiè contemperationibus.

§. 29. Ultimò denique notum est, quod spiritus insigni vi polleant corpora nostra condiendi & à putredine præservandi, adeo ut, quamdiu illi in debita quantitate ac vigore corpori ac sanguinis præsunt, ab omni putredine hæc immunia sint, recedentibus verò iis statim corrumpantur. Cùm verò similem prorsus corpora condiendi virtutem possideant sulphura oleosa, dum Gas s. Fumus sulphuris Vina & succos vegetabilium præservat à Corruptione, Terebinthina optimum pro conditura cadaverum existit balsamum, ac præterea Olea destillata aromatica mirandam & momentaneam quasi foveant vim spiritus odore suo restaurandi, licitum erit suspicari, an non eadem ac hæc virtute ⊖no-volatili oleosa hoc illi præstent.

§. 30. Verùm supposita licet hac ratione spirituum Natura ⊖no-volatili sulphurea, non ideo tamen cum Willisio statim asserendum, eos nimium commotos ac incalescentes in flammam quandam abripi, cum hoc in angusti corporis nostri Machina propter defectum liberioris medii, aëris scilicet, fieri non possit, & cum præsentaneo vitæ interitu conjunctum esset. Quo ipso tamen particulas aëreas, ceu vehiculum reliquis eorum partibus intertextas, non omnimodè excludimus, utpote quarum cum iis concursum vel ipse reficiens melioris notæ aër, per respirationem sanguini ac spiritibus commistus, satis probabilem reddit, præter illa, quæ de ramis asperæ Arteriæ ipsi Medullæ spinali Bombycum &c. inseris adducit Celeberrimus Malpigh. de Anat. Bombyc. & ex eo Bohnius Excellentissimus *Exerc. Physiol.* 15. §. 5. 6. 7.

§. 31. Prolixior fui in spirituum existentiâ atque essentia probanda, eo quod fundamento non sufficienter firmato, reliqua minus tuto superstrui soleant. Spiritus vero fundamentum omnium facilè Morborum esse, superius declaratum est. Nunc saltem specialius de iis videbimus.

§. 32. Morbi spirituum propriè sic dicti, dum peccare illi dicuntur in quantitate, qualitate vel motu, vix aut difficulter admodum distinguuntur ab aliis, quæ corporum contentis essentialiter inhærere scribuntur, quoniam continua quasi pericyclosis & communicatio inter hæc observatur: ita ut v. g. dubitare posses, num in subtilitate spirituum vitiata sanguis potius cacochymia; & in sanguinis fermentatione febrili, spiritus rectius motu excedente, sanguinemque in impetuosum illum motum abripiente, peccare dicendus sit. Sed mittamus hoc loco vulgatiores illos spirituum morbos, cum ex professo & specialius de talibus agere, nostri non sit instituti, principium eorum minimum, spiritus ipsos insinuasse sufficiat. Prosequamur illos potius, quantum angusta hæc pagina permittit, qui totius substantiæ vulgò vocati, à causis occultis & τὸ θεῖον Hippocratis foventibus oriri dicuntur. Quos inter primo se offerunt Ideales, secundum Helmontium & M. Marci, nuncupandi.

§. 33. Cùm viderent Naturæ Consulti, ut, quæ ingeniosè habet Excell. DN. PRÆSES *in Dissert. de Morsu Viper. C. 1. Punct. 5. §. 3.* ex parte mea faciam, Viventium Ortus, Progressus & Interitus ab interno agente, quod spiritum supra vocavimus, perfici, tam multifarias autem huic incumbere operationes, ut, nisi aliquid sit, quod tanquam regula ordine certo in agendo ipsum ita dirigat, ut operetur hoc, ut operetur illud, confusionem in operando, à qua tamen natura abhorret, fieri necesse esset, dirigens ejusmodi supposuerunt. Idque Ideam vocarunt, quam in ipsis spiritibus alii quæsiverunt & scientiam dixerunt connatam, quam tamen, cum supponat in iis præviam quandam de subjecto cognitionem &

ratiocinium, omnibus viventibus, Plantis v. g. adjudicare, durius paulo videretur, quippe quas rectius Hippocrates facere, inquit, quod nesciunt & scire sibi videntur, omnia autem per divinam necessitatem. Quoniam tamen instinctus ejusmodi idealis spontaneus determinatè sese movendi & agendi spiritibus concedendus, erit certè is à posteriori saltem & ex sola consuetudinis lege, quæ altera Natura est, adeptus, ita ut spiritus hoc vel illo modo juxta ductum organisationis illius corporis, cui primum inditus, moveri adsuetus, alii corpori postmodum communicatus eosdem planè in hoc motus repetere tentet. Id quod illustrat partis cujusdam voluntario motui destinatæ citra voluntatis imperium, ex sola sæpe consuetudine spiritus, certo tempore musculos illos abbreviantis, contingens motus. Sic ex assuetudine quidam sæpius cantillant citra etiam animadvertentiam propriam. Alii tempore somni manus hac ratione hinc inde jactitant, imò varia nonnunquam loquuntur citra prævium voluntatis imperium aut subsequam quoque facti conscientiam.

§. 34. Præter recensitos alii quidam motus hujusmodi determinatum directorium seu ideam in ipsa partium continentium organisatione quærunt. Quos sane per Ideam hanc, quæ merito priori jungenda, nihil aliud intelligere ex M. Marci *Phil. Vet. restit. P.* 4. *S.* 2. *Sulf.* 2. *p.* 426. tandem apparet, quam Typum, aut Signaturam, vel Conformationem, machinis corporeis earumque partibus singulis in prima creatione impressam, juxta cujus limites tramitesque spiritus insiti ipsis sese movere & agere tenentur. Hanc ipsam ideam particulis succi nutritii, qui omnes partes permeat, & tandem in semen colligitur, impressam, cuncta generantia individua, postquam definitam figuræ corporis sui extensionem assecuta, in circulum [illegible] redeundo, posteris suis [illegible] seminis communicant, sicque perpetuò propagant atque conservant, docente Bekio *l. c. p.* 182. ita ut etiam parentes, ac imprimis matres, nævos, excrescentias, aliosque varios morbos ratione idearum à singulis partibus seminali materiæ præterfluenti communicatarum, in liberos propagent. Ideas hasce (seminales proin cum M. Marci *L. C. P.* 2. *S.* 1. *præp.* &c. Item *P.* 4. *Subs.* 1. 3. *p.* 411. 420. rectè vocandas) in semine jam elucescere, exordio hujus dissertationis ostensum. In sanguine verò, quo in semen latet ex eoque in testiculos secernitur, easdem visas fuisse refert Borellus *C.* 4. *Obs.* 62. quæ tamen fides sit penes Authorem.

§. 35. Naturales hæ, & corpori nostro propriæ Ideæ, quamdiu in statu ipsis à natura assignato imperturbatæ relinquuntur, tam diu spiritus ordinate omnia in corpore exequuntur, simul ac vero eædem aliqualiter transformantur, depravatè ac morbosè juxta eas ut agant spiritus, necesse est. Vitiari eædem solent à variis causis, à quibus conformatio partium lædi solet, quas vide in Institutionum Scriptoribus, Sennerto, Mœbio, aliis. Nobis sufficiat, hoc loco annotare illas occasiones vitiatarum in corpore nostro Idearum naturalium, quas suppeditant ideæ peregrinæ, vel imaginativæ saltem, vel seminales; de quibus vid. M. Marci *L. C.*

II. Proximæ occasionales.
(1) Ideæ peregrinæ.
(α) Imaginativæ.
(β) Seminales.

§. 36. Per imaginativas innuuntur istæ, quæ, sine ideæ materialis peregrinæ intra corpus nostrum receptione, per solam imaginationem, occasione objecti externi fortius commotam, & fabricante spiritu nostro formantur. Hacque ratione spiritus una cum sanguine, per firmiorem & inconsuetam imaginationem fortiori & magis peregrino, determinato tamen motu fœtui molliusculo adhuc appulsi, varias figuras eidem intra uterum hospitanti affricant.

§. 37. Legimus in M. Marci, Gravidam à pomo, quod deperibat, prohibitam, enixam esse fœtum, è cujus malâ pomum, proprio petiolo adhærens, pendebat. Recenset Bekius exemplum cujusdam uterum gerentis, quæ, cum Æthiopem inopinatò accedentem exhorresceret insigniter, in animi deliquium lapsa: cum E. metueret fœtus nigredinem, adstantium unus (qui probè cognitum habebat, ideas hujusmodi, desubitò & ex terrore conceptas, superveniente alia idea contrariâ, iterum deleri) suasit, ut statim lavaretur fœmina & secura redderetur, nullum post lotionem nigrorem in fœtu amplius observatum iri. Factum hoc, & ecce! tandem peperit fœtum candidum, nigrorem tamen reverà sibi impres-

impressum fuisse ostendentem, dum in locis, ad quæ manus lavantis non pertigerat, scilicet in interstitiis digitorum tam in manibus, quàm pedibus, nec non in inguine ac uno quodam dorsi loco, nigredinis vestigia adhuc retinuisset. Notum hinc similiter est, mulieres gravidas, de fœtu continuo solicitas, quando aliquid vident de subito, à quo abhorrent, manibus statim involare faciem, hincque omnium frequentissimè Nævos hujusmodi faciei fœtus imprimere; quod si vero, statim ac hoc ipsis contingit, ad se redeuntes, antequam idea talis firmiter & perfectè ibi sigilletur, manu faciem iterum abstergant, hanceque alii cuidam loco, oculis non adeo exposito, applicent, ex contraria imaginatione nævum illum huc transferri videbis. Porro per experientiam constat, ex frequentiore & firmiore pulchrarum imaginum aut infantum aspectu, firmius in phantasia radicato, conceptam pulchritudinem gravidas in fœtum derivare: quod idem ex adverso ex turpiter conformatis, labiis leporinis &c. subito conspectis & firmius animo retentis, iisdem contingit.

§. 38. Nec potis solummodo imaginatio est, spiritu & sanguine mediantibus partes certas p. n. in fœtu formare, quin & naturales ipsi partes delere iterum valet, eos in liquorem primigenium colliquamenti resolvendo, uti ingeniosè suspicatur M. Marci *l. c. P. 4. S. 2. subs. 1. p. 413.* cujusmodi possibilitatem experimentum Everardi ulterius confirmat, quo sola ▽a calida embryonem in materiam seminalem iterum diluit. Extra uterum partes ejusmodi amandari, ut Helmontius vult, non probabile, & rectè censet Laudatus Marci, eo quod nunquam extra uterum ejectæ conspiciantur, & hac ratione etiam fœtum imaginatione ejici posse sequeretur, ab iis imprimis, verba ejus sunt, in quibus pudor læsus, & infamiæ metus phantasiam in perniciem fœtus firmavit, quod tamen minime procedit. Ut autem exempla partium ejusmodi intra uterum deletarum afferam, adduco eadem, quæ refert Marci, scilicet mulierum duarum, quarum una manum gladio, altera brachium ictu sclopeti militibus quibusdam auferri videns, hinc horrore perculsa, prior manu, posterior brachio destitutum infantem mox peperit. Imo aliam enixam esse Fœtum ἀκέφαλον, postquam decollari quendam viderat, mirando magis exemplo recenset.

§. 39. Consideratis hactenus imaginativis, ad peregrinas seminales nunc descendo ideas, quæ materialiter ipsæmet corpus nostrum subingrediuntur, & tum ratione ideæ motus in pristino Corpore consuetæ, qua spiritus pollet, tum ratione particularum seminalium & determinate figuratarum, juxta quarum ductum spiritus ille operatur, utpote quæ ambo utplurimum intime conjunguntur, vim suam corpori nostro hostilem exerunt. Exerere autem hanc ipsam videntur, dum confermentatæ cum particulis sanguineis & spirituosis subjecti recipientis, & magis sic evolutæ, extensæ, ac multiplicatæ semper sanguinem cum spiritibus transfluentem in loco, ubi istæ hærent, idea sua, vel etiam juxta Helmont. peregrina vitæ mediæ indole, quæ in sapore aut odore vitioso consistit, sigillant ac motu suo ipsis proprio spiritus nostros in consortium quasi trahunt: unde tot in corpore turbæ, tot gestuum & actionum transformationes & conformationes pro natura ideæ peregrinæ receptæ.

§. 40. Ex eadem causa factum, quod puella Uratislaviensis, de qua Beckerus in Microcosmo Medico refert, ex potu sanguinis felini pro epilepsia tollenda hausto, felinos mores & naturam contraxerit, ita ut sub paroxysmo feles voce, saltu, gestu imitaretur, mures in silentio venaretur, latibulisque horum avida adstaret. Pari ratione ac alias notum est, ex eadem causa infantes nutricum mores imitari, quod eo magis confirmatur per exemplum infantis à capra nutriti & exinde caprinos saltus atque mores æmulantis, cujus meminit Excell. Dn. Præses *Differt. cit. de Morf. Viper.*

§. 41. Morbos sic pariter ac mores ab Animalibus rabidis læsi mutuantur. A cane rabido demorsus homo latrat, ringit, omnia liquida, quod morbo canum rabioso proprium, horret, imò eadem nonnunquam cum canibus sagacitate odoris dotatur, ita ut amicos è longinquo accedentes, licet eos non videret, solo odore effluviorum, quæ continuò

nuò corpora emittunt, cum aëre ipsi adductorum, exacte quidam discerneret & adstantibus hunc vel illum amicum appropinquare prænunciaret, quemadmodum observavit Borellus *Cent.* 3. *Obs.* 68.

§. 42. Vidisse se quidam testantur in saliva canum rabidorum, & urinâ ab his demorsorum, semina sive ideas parvos catulos, qui revera se moverent, repræsentantes, quæ sanè admodum confirmarent, per idearum hujusce modi communicationem tales effectus concitari in demorsis: quoniam tamen hæc nonnullis, v. g. Aromatorio *Differt. de Rab. Contag.* dubia adhuc & imaginationis saltim illusiones videntur, donec ulteriore experientiâ hæc innotescant, in medio ea relinquo. Id interim annoto, veritatem hujus rei non parum confirmare illam observationem, quam habet Salmuth *C.* 2. *Observ.* 83. de muliere, cujus fimbriam togæ canis rabidus momorderat, nascentibus deinde in loco ambesionis vermiculis, similitudine capitis ad canes proxime accedentibus. Horum vero quidquid sit, id sanè certum est, effectus ejusmodi, Brutis vi idiosyncrasiæ seminalis ac specificæ, saltem proprios, in homine, postquam à bruto tali læsus, ordinario sese exhibentes, non nisi ex simili causa seminali, proprietate specificè juxta naturam bruti istius agendi, instructa & intra corpus humanum recepta, produci posse.

§. 43. Hoc tantum paucis declarandum, quomodo nonnunquam ideæ hujusmodi peregrinæ ac morbosæ, postquam intra corpus receptæ fuerunt, pariter ac venena & contagia nonnulla, tam diu in hoc latere queant, antequam vestigia sua ostendant. Fieri hoc videtur partim, quando communicatum μίασμα est minus agile vel viscidiori nimis inclusum tegmini, ut successivè demum hoc penetret & liberum magis evadat; partim quando subjectum recipiens ad suscipiendum illud est minus dispositum, & visciditatibus copiosis lentoque humorum motu præditum, ita ut ineptitudine hâc ex parte demum ablata, istud in actum & scenam saltem prodire possit: quod inprimis ineunte de novo vere facile fieri potest, dum aër activis tunc particulis admodum refertus contenta corporis magis actuari & resolvi facit, vel etiam novo quodam miasmate hostili inspirato vetus illud simul exitat, ita ut sæpius anno demum exacto, imprimis post morsum canis rabidi, hoc in actum deducatur.

§. 44. Pergo nunc ad considerationem venenorum, de quibus notandum; Veneni nomine quæ veniunt, respectivè solum ad corpus, quod in minutissima utplurimum sui quantitate insigniter lædunt, ita vocari; nullum verò in se & absolutè tale venenum existere. Sic namque homini quæ sunt venena, cicuta v. g. & Helleborus, Brutis, Cornici illa, hic capræ, existunt alimenta. Scorpii ictus, teste Vito Vidio *in Operib. Medic. de Curat. Morb. T.* 4. *L.* 2. *C.* 8. nocent saltem in ficcioribus, quos ita vocat, locis, non æquè in humidioribus, utpote quæ venenum valde hebetant, quemadmodum Pisis sæpius se observasse, idem testatur. Opium in nimia dosi sumptum saltem est venenum, non æquè, si circumspectè adhibeatur. Porro qui frequenti usu familiaria sibi reddunt venena quædam, ab iis postmodum non alterantur, ut in circumforaneis & iis videmus, qui generosiori cuidam & de subjectis venenatis petito medicamento frequentius utuntur, qui tamen ab eo prorsus non afficiuntur. Tandem animalia quoque, quæ venenata vocantur, minime in statu metus, sed non nisi ad iram concitata, sicque affectu inimico adversus objectum, quod mordent, incensa, lethaliter illud afficiunt, observante Severino *de Vipera Pythia.* Hinc est, quod viperæ hominem intrepide eas persequentem, ex metu fugiant & minime lædant, uti observat Zwelfferus, & annotat *in Animadvers. ad Pharm. Aug. Append. de Salib. Theriac. p.* 276. Inde etiam Cicadæ à viperis in arca, pro confectione Theriacæ, detentis, tanquam alimentum ipsarum consuetum, demorsæ nonnihil, sanguine per artem facile represso, sine noxa lethali morsum hunc pertulerunt, referente hoc Excell. Barnero, qui huic experimento in Italia interfuit ipse. Sic homo denique ipse ira & furore actus, morsus venenatos & lethales infert, observante Hildano *C.* 1. *Obs.* 84. Et quæ aliæ sunt circumstantiæ, absolutam venenorum existentiam infringentes. (4) Venena.

§.45. Proin respective solum, & quidem ad corpus humanum in specie, utpote in cujus saltem usum inquisitio nostra tendit, venena consideraturus, definio illa, quod sint corpuscula subtilissima salina plus minus volatilia, in propria specie incontaminata, corporis tamen humani respectu utplurimum acerrima, hinc ubi ab hoc suscepta, in minima etiam quantitate tantas alterationes & turbas in hujus succis ac genere nervoso inducentia, ut gravissima hinc symptomata, vel necem ipsam inferant.

§.46. Subtilissima ea esse corpuscula, oppidò patet. Non enim crassum istud, antimonii v. g. corpus, ut oculis subjicitur, veneni, quod in eo latet, formalitatem constituit, sed longe subtilius quid in eo reconditum. Testantur hoc infusa antimonialia, corpusculis nullo sensu palpabilibus imprægnata, iisque tam paucis ac subtilibus, ut licet centies unum idemque frustum vitri antimonialis novo semper vino infuderis, vix tantillum ponderis, nihilque respectu virium ac molis externæ, ei decessisse animadversurus sis. Particulis tamen quibusdam vinum ab eo fuisse imprægnatum, vomitus à singulis infusionis partibus excitati docent. In tantilla particula resinosa amara consistit vis venenosa purgans Colocynthidis: extracta enim hac per lixivium Salis Tartari, pomum pristini fere ponderis remanet, sed omni vi spoliatum, quemadmodum experimentum hocce ab Excell. DN. PRÆSIDE didici. Ex ictu subtilissimi in Scorpione aculei & acutissimi in vipera dentis, vix vestigium læsionis, nedum particulas venenosas mediante ejus liquore aut saliva communicatas videre potes: subesse tamen tales, & non sola acutie instrumenti lædentis damna inferri subauguravit jam Galenus 3. *de Loc. aff. c.* 7. ubi Scorpii aculeum non agnoscit sufficientem, sed substantiam insuper quandam vel spirituosam, vel humidam subesse suspicatur, quæ ut mole minima, ita facultate quàm maxima sit. Quin & persuadent hoc ponderosæ rationes, quas Excell. DN. PRÆSES *Dissert. cit. de Viper. C.* 1. §. 1. habet. Scil. (1.) quod diversæ maculæ varii coloris mox insequantur, non nisi à principio materiali aliquo communicato ac sanguinem dictis in locis corrumpente, oriundæ: (2) quod extrahentia, in principio statim adhibita, juvent; (3.) quod partibus carnosis ex morsu tali læsis similia nihilominus symptomata sequantur, hincque appareat, non ob læsam saltem partem nerveam gravia hæc symptomata h. l. contingere. (4.) quod dentes non æque acuti animalium quoque aliàs non venenatorum, in statu iracundiæ, lethalem æque tragœdiam excitent.

§.47. Quoad alterum, ⊖næ quod sint particulæ venenosæ, imprimis quæ ex minerali & vegetabili Regno depromptæ, acrimonia earum demonstrat, utpote solis ⊖bus propria. De hac autem in ipsis præsente varia testantur, ac primo ipsæ venenorum species, quæ acredine manifesta in sensum incurrunt, ut Mercurius sublimat. purgantia fortiora, helleborus, euphorbium &c. quorum venenositatem in ⊖e volat. acri consistere, Pechlinus *Tr. de Purgantibus* egregiè ostendit, atque insuper ex eorum sapore caustico patet. Et quamvis arsenicum, aliaque nonnulla, ob intimiorem veneni ejus inclusionem ad gustum videatur dulce, ventriculo tamen immissum rosione acrimoniam, quæ latebat prius, satis manifestat. Secundò quod cuncta vegetabilium & mineralium venena per temperantia corrigantur & mitificentur. Sic Mercurius sublimatus, si addito novo Mercurio vivo, sublimetur, evadit dulcis & innoxiè sub debita dosi & circumspectione adhibetur. Mercurium vitæ per spiritum vini Sylvium ita mitificasse, ut κάτω saltem operaretur, Venerandus Præceptor, Excell. Dn. D. Bohn in Chymico suo Collegio, novissimè habito, retulit. Et universale quasi venenorum ore haustorum temperativum atque correctivum præstat lac, butyrum, oleum amygdal. dulc. omniaque pinguia ac diluentia quoque, ut aqua simplex copiosè desuper hausta, dum diluendo hæc acrimoniam simul valde infringunt. Sic exemplum hic loci cognitum habeo cujusdam, qui ex errore aquam fortem bibens, haustâ mox desuper copiosâ aqua, ab omni noxa immunis reddebatur. De muribus res nota est, si arsenicum comederint, modò aquam desuper bibant, eos evadere.

§.48. Acrimonia autem hæc duplex est, acida aut alcalina. In vegetabili-

tabilibus venenosis consistit eadem in ⊖ e volat. acri alcalino, quod aliquo modo patet ex eorum per acida castratione aut correctione, quæ tamen per alcalia fixa quoque procedit, quatenus hæc volatilitatem eorum tollunt, non tamen prorsus omni vi, quemadmodum acida ratione essentialis contrarietatis utplurimum faciunt, ea spoliant. Mineralium venena in acrimonia acido-alcalina ac volatili consistere videntur; quod vel exemplo antimonii patet, cujus neque substantia acida sulphurea solitariè e. g. Sulphur viridescens ex antimonio per Aq. Reg. soluto separatum, ad ℈j. innoxie juxta Tachenium *H. C. p.* 245. propinatum, neque ejus pars alcalina mercurialis sola, per acida, v. g. in bezoardicis fixata, sed ambæ saltem combinatæ, catharcticæ sunt. Particulam limitativam, utplurimum acerrima, addidi, eò quod exceptio veniat facienda de animalium venenis, utpote quæ non tam in acrimonia, quam motu spirituum affectu iræ impetuosius intenso, ideisque seminalibus frequenter determinato, uti per exempla superius allata constare poterit, consistere videtur.

§. 49. Volatilitatem particularum venenosarum arguit earum partim effectus utplurimum maximè subitaneus, partim correctio earum per fixiora subjecta. In propria specie, cum Aromatario de Rab. contag. P. 4. particula X. incontaminatas easdem dixi, h. e. respectu corporis, cui propriè insunt, naturaliter sese habentes & minime corruptas, ad differentiam contagii, de quo paulò post, quod simili ferè principio quidem gaudet, sed in se præternaturaliter jam constituto & quasi putrido.

§. 50. Cætera, quæ definitionem complent, per se certa & res experientiæ sunt. Species autem venenorum & varios ea suscipiendi ac nos afficiendi modos hic tractare, non est hujus instituti, sed ex Sennerti *Institut. Cap. de Morb.* totius substant. & ex Charletone, qui imprimis de hac materia solidè agit in *Exerc. Pathol.* 5. nec non ex Viti Vidii allegato superiùs loco, videri & dictis facilè applicari possunt.

§. 51. Subnecto hic saltem, multa corpuscula in se innoxia nec pro venenis ab ullo habita, nihilominus in certis subjectis facilè mobilibus, subtilioribus, aut idiosyncrasia singulari præditis, æque cum venenis gravia producere symptomata. Sic notum est de odoribus nonnullis, e. g. moschi in chirotheca eo infecta, quod vel tantilla eorum particula suscepta fœminas haud paucas, nec non viros quosdam literatos, in subitaneas conjiciat Lipothymias, suffocationes & affectus convulsivos, hystericos &c. De qua tamen odorum efficacia infra pluribus.

§. 52. Progredior nunc potius ad principia morborum minuta, venenis valde similia, Contagia sc. quæ in hoc potissimum à venenis differre dixi, quod in corporis, quod naturâ inhabitant, specie à statu naturali jam degeneraverint: De cætero in plurimis, etiam quod sub specie fermenti nonnulla venenorum agant, cum his conveniunt. Et cum Fermenta morbosa intra corpus nostrum genita cum contagiis valde concordent, ipsaque hæc nil nisi fermenta morbosa extra corpus, in quo primum nata, deducta ac in aliud quoddam corpus analogum tacite derivata, morbum plane consimilem in ipso paulatim & fermentando quasi progignentia sint, ideo juncta ambo operâ optimè considerabimus. (3.) Contagia & (4.) Fermenta morbosa.

§. 53. Fermentorum nomen & doctrinam ex Helmontio potissimum habemus, satis tamen obscurè ab eo relictam, quàm illustrarunt deinde nonnihil Willisius & Kergerus Tr. de Fermentatione. Re tamen longius penes me revolutâ, nihil aliud tandem ea esse deprehendo, quàm particulas aëreo-volatiles spirituosas, materiæ cuidam lentæ seminali seu specificæ, salino-oleosæ, tenui tamen, intimius immixtas, quam ipsam dum in minima resolvunt, ac in similem sibi substantiam convertunt, (quod suis finibus clientem qualitatem coaptare vocat Helmontius *Tr. sextupl. Digest. &c.* §. 14.) in atmosphæram quandam odoratam quasi cum illis diffunduntur, perque hanc in objecta vicina adæquata agentes, parva sui quantitate magnam horum massam in eandem cum ipsis naturam transmutant, parilemque vim immutandi eidem communicant. Crassa horum exempla habemus in flore cerevisiæ vel panis fermento rebus fermentandis addito, quorum exigua portiun-

portiuncula in massam ingentem vim dictam exercere solet. Nec tamen crassum illud corpus, quod pro panis v. g. fermento habemus, sed longe quid subtilius in eo latens fermentum proprie constituit.

§. 54. Corporeitatem, liceat mihi technice loqui, fermentis plurimi Authorum, ac ipse imprimis Helmontius Tr. Causæ & Initia Naturalium §. 24. & alibi passim, denegant, ac medium quid inter substantiam (per quam corpus innuere videntur) & accidens ea esse fingunt. Quod tamen quàm difficile & vix possibile conceptu in naturalibus sit, videant ipsi ejus Patroni ac Assertores. Rationes negandi eorum prægnantissimæ sequentes sunt: Primò, quod fermenta ejusmodi non possint converti in substantiam palpabilem; sed quoniam cum spiritibus hac in parte coincidunt eadem, facile etiam, salvâ ipsorum corporeitate, pariter ac hi sensuum externorum perceptionem, ex superius probatis, eludere poterunt.

§. 55. Altera, quam objiciunt, difficultas est, quod extensio actionis eorum in alia corpora penè multa, longe superet tantilli, si fermentum materiale statuendum sit, corpusculi quantitatem & potentiam expansivam. Id quod tamen minimè concedendum iis, propter exempla, quæ miram ejusmodi minuti corporis extensionem, antea vix conceptibilem, sensuum judicio submittunt, qualia benè multa adducit Illust. à Boyle in Tr. de Effluviis & Atmosphæris Corporum &c. ac quidem, quod primum est, stupendam auri extensionem, utpote cujus unciam unam ad 7776000. pedes, h. e. ad 155. milliaria & plus quam dimidium, sub deauratione fili argentei, extendi, idem Author certis experimentis deprehendit. Et qui fidem his derogat, adeat Bracteatores & ductores auri, ac mira captumque suum separantia videbit percipietque.

§. 56. Altero loco pono ejusdem Boylei experimentum, quo accipit granum semis pulveris pyrii, hoc imbrici imposuit, & vase vitreo satis capaci cooperuit, quod pro tegendo superiore orificio lamina cupreâ erat instructum. Accenso intra hoc pulvere illo pyrio, fumus ejus totam vitri cavitatem (quæ ultra 29. ℔. aquæ aliàs capiebat) replevit & operculo ablato postmodum per horæ circiter semiquadrantem continuò per orificium apertum erupit, spatio adeoque ad quod fumus se porrigebat, computo exactè instituto, quinquagies millies excedente illud, quod granum semis pulveris illius nondum accensi capiebat.

§. 57. Sit tertio nobis loco odorum miranda diffusio. Ex unico gummi cujusdam odoriferi, e. g. Styracis, grano prunis injecto totum conclave fumo & odore adimpletur. Annus, & quod excurrit, est, ex quo Excell. Dn. Barnerus in Chymico suo Collegio præsente inter multos alios & me ipso, sequens tentamen instituit. Accipiebat circiter duas guttas olei destillati anisi, subactis iisdem in mortario cum paucillo vitelli ovorum, aquæ simplici commiscuit, successivè semper plus hujus superaffundendo, sicque, quantum memini, ultra sex vel septem mensuras, quarum una 3. ℔ras circiter continet, extendit, sic ut aqua omnis odorem ac saporem anisi referret: imò asseveravit, se hoc modo unicam guttulam olei destillati aurantiorum ad 10. Cantharos ejusdem capacitatis extendisse. Biennium fere est, ex quo asservavi in vitro quodam aquam cinamomi spirituosam, consumpta hac, elui sæpius vitrum hocce cum aqua simplici, interjecto nonnunquam aliquot septimanarum spatio, & aqua omnis saporem odoremque cinamomi aliqualiter adhuc exhibuit, vitro nihilominus adhuc dum odorem cinamomi leviter spirante; ut adeo verum sit illud:

Quo semel est imbuta recens, servabit odorem
Testa diu.

In Chirothecis odoratis quantillum, quæso, est, quod unum eorum par possidet odoriferi, dum paucis floribus Jasmini, ut ex relatione laudati sæpius Dn. Barneri habeo, stratificatis vel centum eorum paria Venetiis inficiunt: Observavit tamen incomparabilis Boyle *cit. Tr.* in quibusdam Chirothecis ultra 30. annos odorem adhuc perdurasse & hodieque perdurare, cum tamen impossibile sit, quin semper aliquid de iis exhalet. Imo, quod majori admiratione dignum, quo magis extenduntur & subtilisantur particulæ odoratæ, eò magis ener-

giam suam commonstrant. Sic ambra non, nisi resoluta saltem, v. g. cum oleo quodam destillato, odorem spargit, & ejus ℥j. fermentata cum Musto, ultra 50. hujus mensuras odore suo imbuit: quod experimentum in Laudato Collegio Physico Lipsiæ hic institutum fuisse, refert Excell. Barnerus; simul exemplum aquæ rosar. destillatæ adducens, quam in Italia, ubi copiose paratur, sub ipso destillationis, adeoque resolutionis actu majorem longè, quàm aliàs, odorem, & talem quidem, qui integras plateas impleat, spargere testatur.

§. 58. Ecquid verò odores aliud, quam corporis, ex quo prodeunt, particulæ minutissimæ, salino-sulphureæ, resolutæ & ad subjectum usque, quod afficiunt, materialiter dispersæ propagatæque? Incorporeæ enim si essent, sensu minimè possent percipi, siquidem proportio inter organum & objectum requiritur, & quæ immaterialia sunt, sub sensum nunquam cadunt. Ut taceam eorum corporeitatem exinde satis constare, quod corporibus peregrinis occursantibus haud paucis adhærescant, diutiusque in his persistant. Ex quo proinde patet, nec fermentis, utpote quæ cum odoribus hac in parte coincidunt, & sub odorum specie agunt, similem extensionem ac corporeitatem esse denegandam.

§. 59. Dari in corpore nostro hujuscemodi fermenta, eaque distinctæ naturæ, utplurimum tamen acidæ vel urinosæ, aut ex utrisque mixtæ, varia ingestorum alimentorum pro partium, ad quas deveniunt, diversitate, resolutio, immutatio ac assimilatio, nec non distincta partium nonnullarum, ventriculi, renum &c. fracedo, ostendit. In ventriculo immutantur alimenta fermentatione in chylum acidum pro odoris, qui in dicto loco deprehenditur, naturà. In intestino duodeno salsus idem fit à bilis fermento admixto, & particulas recrementosas paulatim ex se dimittere incipit. Sanguini ubi infunditur idem, sub successiva circulatione ac fermentatione tandem resolvitur plurimam partem in nectar rubicundum à particulis spirituosis fermentativis sanguini inexistentibus. Partibus deinde singulis assimilatur & in earum substantiam convertitur, proculdubio quoque ratione cujusdam fermenti in iis localis ac seminalis, siquidem à sola appositione particularum, quod Cartesius vult, coagulatio, firmatio & consolidatio ejus in partis specificam substantiam, procedere non potest. Serum ab eodem secernitur, & quidem in renibus, fracedinoso ac urinoso odore hisce connato, impraegnatur, sub eoque foras excernitur, quod idem ferè fit sub ejus per cutis glandulas miliares, quæ utplurimum aliquem odorem, fermenti indicem, solent spirare transcolatione; ut taceam de saliva, quam fermentum aliquod in se fovere patet, eò quod rebus facilè fermentabilibus addita fermentescere hæc faciat, unde non sine causa mulierculæ, dum saccharatas confectiones parant, vel in aliquo loco asservant, pusillos salivantes ab his arcent.

§. 60. Fermentorum in corpore sapor aut odor, si à quacunque causa rerum non-naturalium p. n. alteretur, aut manifestus nimis fiat, evadunt ista morborum satis subinde magnorum parva initia, Helmontio (*Tr. Magnum Oportet. §. 25.*) Vitæ mediæ proprietates peregrinæ appellatæ. Hæque sunt potentiæ Hippocraticæ salinæ, de quibus hicce ***Lib. de prisca Medicina*** dicit, quamdiu temperatæ eædem sint in corpore nostro, eas hominem non lædere, mox vero ac conspicuæ seu manifestiores evadant, ita ut acidum fiet acidissimum, amarum amarissimum, dulce dulcissimum, continuò morbos nobis afferre. Ut proinde non immeritò Celeberr. Francisc. de le Boe Sylvius Praxin suam fere ubique fundamentis hisce morborum ⊖nis superstruat, iisque p. n. vitiatis, contrarii saporis ⊖ni remedia summo cum Imitantium successu opponat.

§. 61. In specie verò, si alcalinum & volatile in excessu atque acredine peccat, nascuntur exinde utplurimum morbi breves, imprimis acuti, ardentes maligni; sin verò acidum & fixum, emergunt morbi magis Chronici. Neque enim existimandum, Chronicorum statim esse grande molis initium, quale in progressu apparet productum, quod sanè à causa primitivâ probè distinguendum. Quinimò primum eorum initium pariter admodum parvum est & in tantilla sæpius causa occasionali, fermentum ventriculi fixius ac acidius nonni-

nonnihil reddente, consistit, adeò ut insensibiliter proinde tales morbi, eorumque quasi Primates, Malum Hypochondriacum & scorbutus, oriantur, nec prius ferè conspectui se sistant, nisi postquam profundius jam radicati, adeoque tam tardè difficilesque tunc exstirpatu sunt, cùm tamen, si sub exordium sui statim innotescerent, tantillo medicamine auferri possent. Rectissimè hinc sano sensu dixit Schœnbornerus *in Manual. Pract. pag.* 141. quemadmodum lapis à gutta pluviæ excavatur; (s. primum quasi excavationis initium accipit) ita à gutta quasi rerum non-naturalium successivè fieri impressionem, quæ cùm morbus manifestus tandem fit, ultimo delicto præpostere imputatur. Illustrat hoc observatio, quam habet Diemerbroccius *in sua Anatom. p.* 510. collecti successivè in Lapicidæ famulo pulveris subtilissimi lapidum in vesiculis pulmonum sicque asthma, quo ille tandem obiit, postquam coacervatus admodum esset hicce pulvis, procreantis.

§. 62. Cum Contagiis eodem modo se res habet; eadem eorum differentia, ut alia sint alcalina, alia acida &c. idem etiam lædendi modus, ita ut producant ista morbos breves, acutos, febres sc. malignas, pestilentiales &c. hæc verò Chronicos, ut scabiem, luem veneream, aliosque, de quibus videatur Excell. D. Maur. Hofmannus Tr. de Morbis contag.

§. 63. Quoad originem annoto cum Charletone *in Pathol. Exerc. p.* 192. & Boyleo *l. c.* ex quibuscunque corporibus ferè effluere indesinenter corpuscula quædam sub vaporum forma, quæ in Aëre circumcirca velut nebulam ad extremum diffusionis suæ terminum constituunt, Athmosphæræ nomine venientem. Effluvia hæc naturam corporis, ex quo promanant, exactè referunt, easdem ferè cum iis, quæ in corpore adhuc latent, habent vires, ita ut pro majore earum efficaciâ & hæ validiorem ostendant potentiam: quæ ratio videtur, cur effluvia, quæ ab electricis corporibus ejaculantur, paleas saltem aliaque levia versus se moveant alliciantque, quæ verò à Magnete, ferrum attrahant; Item, quæ à sulphureis aut volatilibus aromaticis oleosis corporibus, Succino, Camphorâ, Moscho &c. diffunduntur, totam viciniam odoribus repleant, quæ ab aliis verò fixioribus & agilibus minus, vel nullum vel non diffusum adeo aut penetrantem odorem spargant.

§. 64. Continuum hunc particulatum ex corpore effluxum laudatus modò Boyleus variis experimentis confirmavit, dum exactâ bilance eadem trutinando continuò tantillum aliquod decrementum fieri observavit. Quod idem in Homine ac seipso tentavit cum eodem successu Sanctorius pro Transpiratione hominis insensibili investiganda, qui sellæ, quæ stateræ erat appensa, insidens, ex corpore leviori successivè reddito deprehendit, unica die per insensilem transpirationem tantum evacuari, quantum per alvum 15. dierum cursu, quemadmodum de hoc videatur ejus Medicina statica *S.* 1. *aph.* 60. Imò Transpirationem hanc insensibilem ulteriùs confirmant canes venatici, qui non solùm ferarum, sed & Heri proprii, quamvis longius, & quod Boyle *l. c. p.* 132. refert, septem milliaria jam progressi, vestigia solo odoratu exactè insequuntur.

§. 65. Quod si E. contingat, ut in certo Aeris Tractu, vel ex Mineralibus, post diuturnam incarcerationem, terræ motum, Solis calorem nimis exaltantem, aut novas quasdam mutationes subterraneas, (à quib. novos epidemicos morbos derivat Boyle in Cosmicis suspicionibus *p.* 25.) effluvia venenata & diversimodè corrupta ac combinata exhalent; vel ex cadaveribus insepultis, locis squalidis, palustribus aut Cœno stagnante fœtidoque oblitis, miasmata, putrida quasi, exsurgant; Aëremque hoc modo inquinent, inspirata cum eo simul intra Corpus Animale p. n. hoc, e. g. Peste, afficiunt, ejusque humores corrumpunt. Cumque ab animalibus, ac ipso homine, sic inquinatis similia semper effluvia morbosa, per os etiam, exhalent, facilè postmodum ab aliis quoque vicinis simili modo suscipiuntur aut corpori horum affricantur; quod ipsum si in Crasi seminali cum priori Animali, ex quo contagium hoc morbosum manavit, conspiret, (unde inter consanguineos & certa genera animalium nonnunquam effectum solummodò sortitur) simili inde morbo afficitur, sicque contagia hæc sen-

sim multiplicantur & in plura se diffundunt subjecta.

§. 66. At sane tantillum sæpe est, quod pro hujus propagatione sufficit. Etenim quàm exiguum haud rarò, nares odore peregrino molestans, totum corpus illicò inquinat? Quantillum ex manu scabiosâ susceptum, similem in universo corpore luem producit? Sic tantillum sæpius est, quod corporibus inanimatis, raris imprimis ac porosis, linteis &c. adhærens & per aliquot annos quiete in iis persistens, dum quacunque occasione ea de loco in locum moventur, iterum resuscitatum exspirat, & nova peste, vel morbo contagioso alios homines inficit. Exempla talia perquam multa in Autoribus leguntur. Boyleo *c. l.* Charletone, Diemerbrock *de Peste, L.* 1. *C.* 10. 1 *p.* 68. *f. aliisque.*

(5) Læsiones exiguæ partium continentium, nervosarum imprimis.

§. 67. Quæ hactenus adductæ morborum causæ occasionales proximæ, spiritus ac humores immediatè fere affecerunt. Paucis adhuc partium continentium ac nervearum imprimis, tantillæ læsiones contemplandæ, ex quibus unà cum partibus contentis totum corporis systema sæpius in consortium trahitur. Summus rerum Conditor sapientissimo consilio corpus nostrum ita construxit, ut se habeat instar Machinæ hydraulico-Pneumaticæ, hujus rotulæ s. fibrillæ cuidam nerveæ, ad motum necessariæ, si tantillum impedimentum vel læsio inferatur, plures partes, nisi & tota Machina compatitur. Patet hoc per exempla.

§. 68. Ut à levioris momenti causis incipiam, perpendamus tantillum pulvisculum oculis illapsum, vel Cilii pilum intrò versus oculi bulbum deflexum aut crescentem, quantas mox creet molestias, lymphæ effluxum, sanguinis stagnationem, hinc oculi inflammationem, non omni semper periculo carentem, ni causa comprimens mature auferatur. Vertebrarum dorsi levis subluxatio aut contorsio, Germ. das Wehethun vocata, dum nervi & vasa sanguifera leviter sic saltem comprimuntur, quanta, quæso, interdum excitat symptomata per consensum nervorum & spirituum, lipothymias, sudores syncopticos, difficilem respirationem, nauseam, vomitus, virium prostrationes, ita ut mors interdum instare videatur, meritoque proinde restitutio (das Einräncken) quantocyus instituenda sit.

§. 69. Hæcque saltem ex compressione tantilli nervorum spatii oriuntur: graviora longe symptoma superveniunt, si ipse nervus vel tendo quidem, circa articulum imprimis, aut etiam membrana quædam sensilis pungatur, aut vulneretur, unde universi sæpe corporis oriuntur convulsiones, interdum Gangræna & ipsa nonnunquam mors, quemadmodum Pauli in Parecbasi de Febr. Malign. aliique observant. Similiter Bonetus *de abdit. Morb. Caus. ex cadav. dissect. revelat. L.* 1. *P.* 1. *c.* 12. exemplum refert pertinacis & duodecennalis Cephalalgiæ ex parvis diploidis internæ particulis diffractis & Meninges tantillum pungentibus.

§. 70. Nec à fortuitis hujuscemodi saltem causis partes nervosæ tantopere læduntur; idem enim & potentius longe præstant nonnunquam causæ internæ. Sic peregrina quædam aciditas intestina aut plexum mesentericum rodens in colica convulsiva, partes dictas haud rarò mirum quantum contorqueri, & universum corpus ex consensu convelli facit, quod præcipue in Infantibus tenellis quotidie ad oculum fere patet, in quibus fons Epilepsiæ utplurimum circa intestina hæret. Et quæ similes aliæ sunt causæ tantillum systema nervosum irritantes gravesque sic morbos producentes, quas singulas ex professo hic adducere, diffusum nimis foret. Videri prolixius tamen de talibus potest Willisius de morbis convulsivis.

§. 71. Morborum magnorum quemadmodum exigua utplurimum sunt initia, ita & parvæ sæpius quantitatis, magnæ tamen efficaciæ, eorum existunt medicamina. Ac parum abest, quin omnium ferè morborum minima dicam esse remedia, haud dissimili ratione ac primordia in omnibus ferè morbosis affectibus parva asserui. Licet enim, antequam corpori ingeratur medicamentum, non omne sit minutæ adeò doseos, ad partem tamen affectam non nisi sub formâ minimi utplurimum pertingit eique medetur. Ut enim ex corde in universum corpus ejusque partes unà cum sanguine, tanquam

(6.) Remedia parva.

vehi-

vehiculo, distribuatur, in minima sanè distrahi vel discrepi illud necesse est. Propelli verò hoc ad singulas Machinæ nostræ partes, circulatio sanguinis docet, utpote cujus lege huic vel illi saltem parti adduci nequit, siquidem cor pellens ad quascunque partes indeterminatè se habet, & prætereà manifestè videmus sanguinem, qui unâ pulsatione ex corde effunditur, & medicamentum necessario intime confusum sibi continet, tam in ramos Arteriæ magnæ, qui ad superiorem, quam qui ad inferiorem corporis truncum ejusque singulas portiones tendunt, distribui ac urgeri. Cujus proinde intuitu nec adeò scrupulosos semper esse necesse est in Parte affecta latentiore dignoscenda, cum Medicamentum, contra proximam Morbi causam probe directum, mediante Circulo sanguinis ad quascunque Corporis Partes deferatur, eamque sic, ubicunque hæserit, corrigere vel educere possit, juxta Cardiluc. *Præf. in Pr. Chym.* Hartm. Drawitz. *de scorb. p.* 199. & Paracelsum *T.* 5. *p. m.* 81. Si proinde medicamenta, quorum vis ac dosis non adeò concentrata, non nisi sub forma minuta parti affectæ medentur, quanta erit subtilitas particularum, in quas medicamenta, etiam extra corpus minima, diffundi similiter opus est, quemadmodum revera fieri ipsa experientia demonstrat.

§. 72. Dari vero medicamenta, sub minuta mole insignem efficaciam foventia ex seqq. patebit. Crasis medicamentosa in exiguo utplurimum consistit principio, quod si à quisquiliis reliquis, quæ illud in operando valde impediunt ac stomachum saltem onerant, separetur, sub dosi granulari tantum, imo plus præstat, quam integra libra totius simplicis, quemadmodum Le Febure *Chym. P.* 2. *L.* 1. *Proœm. in fine.* docet. Apparet hoc in Resinis purgantium extractis, Scammonii, Jalapæ, &c. in quibus omnis vis catarctica concentrata est, ita ut ad grana paucissima propinata sufficientissime purgent. Spiritus vitæ aureus Rulandi, qui nil aliud, quàm Extractum Colocynthidis, ad guttas 20. propinatus, dat purgans æque validum ac potiones vel decocta purgantia ad integras libras propinata; quod remanet ab extractione, omni & amarore & vi spoliatum est, antiqui tamen ponderis fere. Minimum & insensibile prorsus est, quod ex Antimonio extractum vomitus movet, hoc in sapam vomitoriam, Sylvio adeo commendatam, si redigatur, ad gr. i. ij. assumptum sufficientissime operatur. Pro scopo diaphoretico oleum destillatum Guajaci guttis 8. 10. integris aliorum haustibus vix cedit efficacia, nec aliquot grana ⊖is Volat. viperarum, C. C. integris pulverum aliorum acervis. Quod idem affirmandum de Sp. ⊖is ammoniaci, qui simul acidum viscidumque egregie tollit. Contrario sapori alcalino nidoroso vel dulci aliquot guttæ sp. cujusdam aciduli, e. g. sulphuris per camp. medentur. Porro olea destillata essentialia, absinthii, cochleariæ sub concentrata unius guttæ dosi essentiæ ipsorum integram unciam effectu superant. Ac olei destillati Cinamomi unica guttula quantum in momento reficiat, narrabunt illi, qui Lipothymia prostrati, tantilla ejus in apicem linguæ illinitione iterum exsuscitati & ex orco revocati sunt. Opii granum quantillum est, quod tàm divinam sæpe præstat opem, si circumspecte adhibeatur. Et hoc ipsum ut specialius hæc applicem, merito generale quasi morborum remedium esse dixeris, cum spirituum exorbitantias, in omnibus fere morbis accusandas, tam mire compescendo, naturæ ita succurrit, ut interim causâ morbosâ occasionalis eo melius exturbari possit: in quo ipso cuncta tantopere expetita, remedia generosiora universalia, sulphura metallica fixa, cum eo fere conspirant, nisi quod ratione causæ morbi simul vim debeant possidere, quodcunque acre temperandi ac corrigendi.

§. 73. Hoc sane affirmare omninò licebit, Initia Magnorum Morborum dum adhuc parva, utpote cum quibus saltem negotium hic nobis est, pharmacis etiam exiguæ molis facile exstirpari posse. Specialius ac prolixius tamen omnium, de quibus egi, parvorum Morbi initiorum curam ut annectam vix expectabis, Lector Benevole, cum quasi generaliter de ipsis iisdem Morbis in antecedentibus saltem dixerim, prætereaque limites hujus Exercitii nimis excrescerent. At brevis-

brevissimis nihilominus annoto sequentia.

§. 74. Ideæ imaginativæ, si curabiles adhuc, vix aliter, quàm contrariæ imaginationis firma persuasione mutantur in melius; seminalium cura vix omnium promittenda est, quæ tamen morsu rabidorum communicatæ, quo & Venena ab Animalibus illata pertinent, primo sui initio tolli iterum possunt, si (1.) illæ ex loco læso mox evocentur, antequam altius in corpus progrediantur, quod fit partim ligaturis, partim scarificatione ejusdem, ac extrahentium applicatione: (2.) Per sudorifera alexipharmaca, sicubi quid massam sanguinis jam subintravit, statim eliminetur. Venena per os hausta omnium optime per vomitorium statim educuntur, ac per alexipharmaca temperantiaque, de quibus suprà, corriguntur, acidæ quæ sunt naturæ, iis alcalia, alcalinæ indolis acida, & volatilioris consistentiæ figentia opponendo. Contagiis idem ferè medendi modus competit; nisi quod in morbis epidemicis, Peste &c. accedere insuper debeat Aëris per particulas odoratas antidotales, at quantæ subtilitatis corpuscula! correctio, quo in puncto fumus sulphuris imprimis excellit. Fermentorum naturam cum contagiis coincidere ferè dixi, proinde nec cura horum adeò discrepabit, imprimis attendendum erit, ut sapor odorque morbosus in his per contrariæ ac specificæ, si fieri potest, naturæ medicamina tollatur. Quoad læsiones externas partium nervosarum, curantur hæ, si spinam, h. e. causam lædentem, genitumque inde acorem hostilem abstuleris, spirituum exorbitantias per opiata & nervina aromatica nonnihil compescueris, & læsionem factam debite iterum consolidaveris.

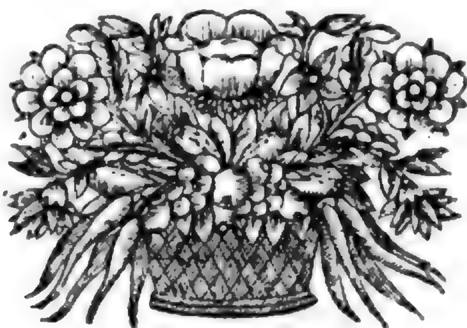
§. 75. Minimum proinde cum peccet in recensitis morborum generibus initium, indicatio in tantillâ saltem hujus ablatione consistit: quæ cum per remedia minimæ & minus adversæ molis obtineri possit, quid opus erit, ut tam frequenter & citra necessitatem utplurimum, in jucunditatis, quæ in medendo semper spectari debet, legem peccemus, ac bicubitalibus compositionibus, decoctis ac haustibus horrendæ quantitatis, aliisque medicamentis ad nauseam diffusis, ægros oneremus ac moremur? Ægri verò ex hisce discant mature, quando tantillum erratum commiserunt vel persentiscunt, remedia vel Medicum in usum vocare, si sumptuum & curæ longinquitatem evitare volunt. Adeò namque vetus illud verum est, *Usus præ-gressæ Disquisitionis.*

> *Principiis obsta; serò medicina paratur,*
> *Cum Mala per longas invaluere moras.*

§. 76. Minima, fateor, de minimis, quæ proposueram, attuli. Sufficienter siquidem ac specialius de singulis acturo, non aliter ac maximi ex iis effectus, ita & maxima Speciminis hujus, limites tantilli Exercitii longè excedens, & in integrum Tractatum diffusa, excresceret moles. Condonabis igitur, Lector Benevole, sin minus ab omni parte curiositati Tuæ, vel etiam stylo limatiori, satisfeci, & Temporis angustiæ, quo hæc scribere cogor, ejusque Legi, quæ aliò me vocat, & brevius, quam proposueram, abrumpere jubet, ex parte hoc adscribes. De cætero admiraberis mecum Divinum Numen in minimis tàm Naturæ, quam Morbi ejusdemque Medelæ, maximum ac admirandum,

cui sit soli

GLORIA!

DISSER-

DISPUTATIO XIIX.
INAUGURALIS.
DE TEMULENTIA.
QUAM
PRÆSIDE
MICHAELE ETTMULLERO,
Philosoph. & Medic. Doctore & Facultatis Assessore.
PRO
LICENTIA
Impetrandi Honores in Medicina Doctorales publico
Eruditorum examini subjecit
AUTOR
M. JOH. FRIED. ITTIG, Lipſ. Med. Bacc.
d. 3. Octobr. Anno 1678.

A & Ω.

PLato in Timæo ad decimum octavum vino abstinuisse penitus juvenes, ad quadragesimum dilutum bibisse, ab hoc vero largius & meracius, non tamen ad ebrietatem, hausisse refert. Carthaginensium quoque legibus sancitum erat, ne Princeps eo anno, quo imperaret, vinum liberet. Persæ utebantur tantum vino pro incitabulo ingenii & virtutis, & eo tantum die, quo Soli sacra faciebant, ad ebrietatem bibere Rex concedebat, Athen. l. X. Penes Romanos sub mortis pœna interdictam fuisse Temulentiam M. Menacii Uxor proprio corpore experta est, a Viro virgis ad mortem cæsa, quod è dolio vinum bibisset, Valerianus Maximus. Sed ceciderunt Majorum instituta, quæ sobrietati patrocinabantur, & pronum in scelera humanum genus proprio æstu non pauca invenit venena, quibus vino minime contentum spontaneam inferre posset insaniam. Verum enimvero, ebrietatem pœna Comes premit, & phalanx morborum ipsam insequitur; Caput fœdis exhalationibus disrumpitur, cerebrum vertigine tentatur, oculi torquentur, aures undoso spiritu crepant, lingua vacillat, sermo futilis, oris halitus teter, stomachus subvertitur, cordis palpitatio, manuum inepta & insana gesticulatio, pedum incertus lubricusque gressus, inquies nocturna, turpes ronchi, furiales somni, alvi & vesicæ spurcissima solutio, ut in hac eluvie (quemadmodum in cœno lutulentæ sues) persæpe volutantur. *Vid. Jason. Pratens. Tr. de curandis Cerebri morbis cap.* 20. *Miror interim paucos inveniri practicos, qui prolixè satis alios morbos enarrantes aliquid de ebrietate immiscuerint, fortè quod Medici raro ad eandem curandam vocentur, uti putat Forestus l.* 9. *Obs.* 28. *schol. frequentius vero ad morbos, qui hanc sequuntur. Cum itaque ebrietas in specie ex vino frequens causa morborum existat, ita ut Rondeletius M. M. cap.* 13. *scribat, in Britannia Medicos divitias sibi colligere ex solis affectibus à Temulentia ortis, à paucissimis verò Medicorum attendatur, placuit indulgente Gratios. Facultate Medica de hac ipsa materia disputando in ejus tam causam, quam medelam inquirere, annuat DEUS!*

§. 1.

TEmulentia, cum à prisca voce Temetum, quod vinum est, derivetur, vi nominis eam tantum Ebrietatem designat, quæ à copiosâ vini ingestione ortum traxit. Inde à tractatione nostra omnes Ebrietatis species ratione Etymologiæ excluduntur, quæ ex aliis, quam vino, spontaneam hanc insaniam inducendi vi præditis, contrahuntur.

§. 2. Excluditur ita ebrietas 1.) ex aqua, qualem ex potu amnis Lyncestii contrahebant,

Hunc quicunque parum moderato gutture traxit,
Haud aliter titubat quam si mera vina bibisset.

Ovid. *l.* 15. *Metamorph.* Lyncestii aqua acidula vini modo Temulentos facit Plin. *histor. natural. lib.* 2. *cap.* 103. Seneca *quæst. natural. l.* 3. *cap.* 20. Sic pisces ex Ponto Euxino, si in aquam dulcem projiciantur, inebriari tradit Baco de Verulam. *Hist. naturæ & artis.*

§. 3. Excluditur 2.) Ebrietas ex Cerevisia, quod εἶναι ἐκ κριθῆς vinum ex hordeo vocat Theophrastus *de Plantis l.* 6. *c.* 15. οἶνος κρίθινος vid. Dioscorid. quo refero omnia fere potuum genera ex fructibus per fermentat. parata. Virg. Georg.

- - - - *Pocula læti*
Fermento atque acidis imitantur vitia sorbis.

Hinc Plin. *hist. natural. l.* 14. *c.* 22. Est occidentis populis sua Ebrietas fruge madidâ. Mira vitiorum solertia inventum est, quemadmodum aqua inebriaret, conf. Placot. Schoock, Meibomium *&c. de Cerevisia.*

§. 4. Ebrietas 3. ex Lacte Tartaris & Scythis non infrequens. Paratur autem, ut inebriandi vim acquirat, duplici modo, vel α) per fermentationem, quod Chymum & Pozam nominant, (hunc potum Prosp. Alpinus *de Medicin. Ægypt.* ex farina loliacea, seminibus cannabis & aqua componi asserit) quem modum ex Joh. Lucæ relatione de Tartaria gallice conscripta citat Dn. D. Ettmüllerus *Diss. de Med. Hipp. Chym. c.* 3. §. 7. vel β) per destillationem. *Et probabile hoc videtur* (inquit Sennertus *Pr. l.* 4. *part.* 2. *de Inf. morb. cap.* 7. *de Siriasi*) *cum lac butyrum multum, quod pingue & oleosum est, in se contineat. Dixi verò alibi* (sunt verba Sennerti) *pinguia & oleosa omnia, spiritus chymicis dictos, suppeditare & olea à spiritibus vix aliter, quam substantiæ modo, differre.*

§. 5. Ebrietas 4.) ex Opio Turcis ita familiaris, ut in proverbio dicant: Opium comedisti: Bellon. *Obs. l.* 3. *cap.* 15. quod an idem sit cum Maslach Turcarum, uti Sennertus *Pr. T. I. Part.* 1. *cap.* 6. contra Turnhauserum disputat, an verò compositum sit, uti credit P. Andr. Matthiolus *l.* 3. *Epist. pag.* 180. in medio relinquo.

§. 6. 5.) Ex rebus narcoticis. Horum enim vis antequam eo progressa est, ut stuporem excitet, prius Temulentiam & delirii quoddam genus producit v. g. *fol. cannab.* ex quibus bolos parant Ægyptii, quibus utuntur sub nomine Assis, Lolii semen, hujus farinam cum fol. cannab. miscent & plus quam assis præstare dicunt, Prosp. Alp. *de Med. Ægypt. l.* 4. *c.* 2. Huc pertinent nuces insanæ, de quibus Clusius *Exot. l.* 2. *c.* 26. Nux myristica vid. Lobelius *Obs. stirp.* Cortices Mandragoræ vid. Schrœd. *Pharmacop.* Rad. Tuberis Theophrast. *l.* 9. *hist. Plantar.* Nicotianæ fumus &c. & plures aliæ herbæ, semina, radices, quorum catalogum hic scribere esset extra limites vagari.

§. 7. Intelligimus ergo per Temulentiam Ebrietatem ex solo mero contractam alio nomine κραιπάλη Græcis dictam, Latinis Crapulam. Vox hæc licet variè à variis accipiatur, uti Foesius docet *Not. ad Hipp. l.* 2. *de morb. vulg.* α) pro quavis ingurgitatione hesternâ β) pro apepsia ex vino; magis tamen audiendus Galenus, qui ad *Aph.* 5. *sect.* 5. Capitis offensionem ex vinolentia κραιπάλην vocat, conf. Goræus *Def. Med.*

§. 8. Temulentia itaque hoc sensu erit Productum morbosum lædens spirituum animalium actiones à 🜄 vini copiosius hausti ortum trahens.

§. 9. Tria esse, quæ valetudini nostræ negotium facessunt, morbum scil. causam morbi, & symptoma, Galenus putat *l. de Const. Art. c.* 15. quam opinionem per traditionem ad nostra secula propagatam ex plurium libris legimus. Verum, quia ipsimet symptoma cum morbo confuderunt, ternarium hunc rerum p. n. numerum ad binarium redegerunt moderni; Causam nimirum morbificam & productum ejus, vid. D. Ammanni *Paræn. ad Studios.* Sufficit enim Medico Practico causas, ad quas solas attendere debet, à productis seu effectis distinguere, quorsum etiam inpræsentiarum respexi, dum Temulentiam rem homini p. n. per Productum morbosum, loco generis definivi.

§. 10. Differentia sumitur 1.) à forma læsa sc. actione, quam communem habet productum hoc cum reliquis. Cum enim vita sana consistat in actuatione partium corporis secundum leges à natura præscriptas vi contrariorum hujus labefactatio morbus erit seu productum morbosum, ejusdem abolitio Mors.

§. 11. Sumitur 2.) differentia à parte affecta

affecta seu Spiritu, ab usu animali dicto: Spiritus enim nostri corporis, licet diversas actiones edat, diversisque organis gaudeat, non nisi unus est, si substantiam aspicias; Aristoteles *l. de animal. motu*, Hoffman. *l.* 2. *Instit.* Argenter. *lib. de Somno & Vigil.* Deusing. *libr. de Spiritibus.* Helm. *Tr. Blas human.* §. 58. *Tr. Spir. Vitæ* §. 29. ratione vero usus ab arte dispescitur in vitalem & animalem, quorum ille actionum vitalium, hic animalium, sensuum scil. & hos consequentium motuum animalium Autor existit. Itaque Temulentia ratione partis affectæ distinguitur non modo à morbis sanguineis & partium solidarum, verum etiam à morbis spirituum vitalium.

§. 12. Spiritus quidem hos partem corporis & consequenter morborum seu subjectum esse negant veteres. Negandi rationes collegerunt *Conimbr. Comment. ad Aristotelem l.* 1. *de gen. & corrupt. cap.* 4. *qu.* 24. Sed ipsi definitione partium viventium recepta, quam ex Galeno petiit Fernelius, refutari possunt, quæ talis est: Pars est corpus toti cohærens communique vita junctum ad usum comparatum.

§. 13. Paradoxon videri posset, spiritibus hanc partium applicare definitionem, dum per corpora definiuntur; sed homonymia est in vocabulo spiritus, quod hic non proprie sumitur, quatenus substantiæ corporeæ contradistinguitur, sed impropriè & comparatè. Perinde ut Chymici liquores volatiles ob mobilitatem & substantiæ raritatem Spiritus dicunt: ita quoque subtilior hæc corporis nostri pars ob subtilitatem & generationis modum, quem cum spiritibus Chymicorum eundem fere obtinet, fermentationem sc. & circulationem, spiritus dicitur, h. e. corpus subtilissimum, quod 1.) toti cohæret, cum sit de essentia corporis viventis & sine interitu ejus seu abolitione actionum, quam mors sequitur, separari non potest: 2) communi vita fruitur, quia proximum animæ instrumentum, quod vitam, h. e. vivendi actum largitur, per quod vero unum quodque tale est, illud magis est tale: 3.) ad usum comparatum, qui est actuatio partium organicarum. Ipsis enim aut imminutis, aut abolitis, aut depravatis, aboletur aut imminuitur, aut depravatur motus animalis, salva licet organicarum partium structura. Inde Hippocrates quoque corpus nostrum instar machinæ hydraulico pneumaticæ divisit in partes continentes, contentas & impetum facientes seu moventes h. e. spiritus.

§. 14. His itaque notatis concludimus spiritibus corporis nostri non modo definitionem partis competere, sed ex usu quoque, quem præstant, ipsos (non excluso sanguine) esse partem primariam active moventem, adeoque primariam uti vitæ & sanitatis, sic quoque morborum subjectum. Uti enim vita & sanitas & actiones exercendi vis effectivè & radicaliter à spiritibus his unicè dependet, ita his ipsis læsis spiritus laborare credimus & quidem in Temulentis (qui nostræ jam sunt considerationis) animales, quia motus spontanei & sensus imminuuntur ac depravantur, uti testantur ebriorum exempla tantum non quotidiana.

§. 15. Scilicet spiritus hi, qui sub seminis tegmine in uterum excernuntur & postmodum sese ex sanguine in corde multiplicant, in cerebro perficiuntur aut separantur, cum materiales sint, ut supra §. 13. dixi, materiales quoque habent conditiones, ratione quarum in statu naturali appropriati sunt systemati fibrarum organico. Præcipuæ sunt salsedo & volatilitas.

§. 16. Salsedo probatur à vi balsamicâ. Balsamici sunt (inquit Helm. *Tr. Sp. Vitæ*) & custodes à corruptione. *Unde & his enervatis aciditatum morbificarum in corpore observatur dominium, quarum acrimoniam illi antea temperabant.* D. Bohn *Disp. Phys.* 15. §. 18. Hanc salsedinem per fermentationem acquirunt, quæ ex duobus ⊖ibus sibi invicem contrariantibus in liquido solutis oritur, ex quorum connubio nascitur tertium enixum seu salsum, volatile vel fixum, prout pugnantia ⊖ia nunc sunt volatilia vel fixa, utraque autem alterum alteri prædominetur.

§. 17. Generantur enim spiritus ex sanguine per fermentationem, sive ea fiat ad modum Sylvii propter bilem per Epar (vid. Sylv. *diss. VI. it. de Febr. disp.* 2. §. 21.) lixiviosam volatilem (Tackius *Chrysog. animal. & mineral. pag.* 37.) ascendentem & acidulam lympham per venam axillarem (conf. Schuyl. *Tr. pro Vet. Med.* Barthol. *in Ep.* Diemmerbrock *anat. l.* 1. *c.* 16. Swalwe *libr. de Pancreate p.* 67.) itidem volatilem descendentem, sive beneficio fermenti proprii eadem accidat, sive alio modo fiat.

§. 18. Utraque suas patitur difficultates, Sylviana duplici modo impugnatur. Primo ab illis, qui bilem per porum biliarium versus Epar scandere, secundo ab iis, qui lympham acidam esse negant. Illis satisfacere videntur Experimenta (violenta tamen) 1.) Fracasati, quod atramentum Vesiculæ injectum epar denigrare demonstrat, 2.) Sylvii *Diss.* 6. qui flatum in fellis vesiculam immissum versus epar transiisse affirmat. Quod vero ligat' hic ductus versus epar non intumescat, inde est, quod sub ligatione compressâ vesicula copiose non modo versus epar (unde etiam est, quod post factam ligaturam abscissâ

vesicula aliquid refluat, quod contra Malpighium noto) sed etiam versus intestina patente ductu communi bilem effundat, unde copiosæ agonizantium dejectiones. His præter authoritates §. 16. allegatas oppono, quod saliva humor lymphaticus, non modo cum saccharatis effervescat, sed etiam lac coagulet, & ♂lia præcipitet, inde si vel tantillum salivæ liquori ♂☉ari admiscetur, statim turbatur. Altera de fermento cordis proprio ab iis negatur, qui cor musculum esse & cavitatem accidentaliter saltem formare credunt. Sed rectè Helmont. omnibus partibus & sic musculis quoque peculiare fermentum assignat, quod tamen de munere digestionis & coctionis privatæ potius quam publicæ interpretandum venit.

§. 19. Volatilitas inde constat, quod porosam minus cavam nervorum substantiam penetrare & citissime ad partes fluere ac refluere possunt. Hanc agnoscens Willisius *l.* 1. *de Anima brutor.* maluit eosdem cum lucis radiis quam subtilissimo liquore chymico comparare, quod hic de vase in vas effundi & destillari queat, spiritus vero animales illico evanescentes nullum sui vestigium relinquant. Hinc Graff. *l. de Succo Pancreat. cap.* 2. discisso nervo notabili ad crura tendente, ipsi phialam applicans angustioris colli nec guttulam decidentem vidit, nec spiritus vitri lateribus per condensationem adhærere notavit.

§. 20. Obtinent hanc 1.) ab aëre ad generationem ipsorum concurrente, cujus in volatilisando sanguine efficaciam probat Helm. *Tr. Blas human.* §. 45. confirmant Experimenta Loweri & Hoockii, quæ refert D. Bohn *Disp. Physiolog. de Pulmon.* 2.) à generationis modo, qui est per fermentationem & circulationem, quæ res in naturam spirituosam elevant, conferatur Ep. Beckii *de volatilisat.* ⊖🜿 *p.* 30. quod vel solus odor sub fermentatione & destillatione nares feriens testatur.

§. 21. His spirituum conditionibus rite & naturaliter sese habentibus, vegeta succedit corporis actuatio. Sicut iisdem spiritibus fixioribus ac aquosioribus redditis, eadem frangitur ac debilitatur. Huic debilitati uti medentur indistinctè ferè omnia medicamenta, quæ ratione ⊖ volatilis spiritus volatilisare & in debita ⊖ sedine conservare potis sunt, ita eandem ex contrario producunt, quæ spiritus figunt, ut pinguia, resinosa, 🜍rea, particulis ramosis ⊖ino volatiles maximè activas remorantia. Talis vis an vino quoque insit, cum in Temulentis similes videamus effectus, dubitari equidem non potest, quidquid dicat Augenius *Tr.* 3. *Ep. med.* 5. *cap.* 4. Quænam vero pars, cum vinum unâ pluribus constet, ista vi polleat, sequentibus patebit, ubi de causa proxima. Non enim secundum totam substantiam inebriare probat Schoock *de Cerevis. cap.* 17. *pag.* 142.

§. 22. Differentia sumitur 3.) à causa efficiente, quam sulphur nominavi. Qua in parte non contradico veteribus, qui passim videri possunt, nec Helmontio *Tr. Spir. Vitæ*, qui vinum, cum nihil aliud sit, quam liquor uvarum expressus, & fermentatus, ratione partis spirituosæ ex fermentatione natæ (experientia edocti paratos per fermentationem spiritus inebriare) Temulentiam causare credunt, modo hanc virtutem non secundum totam substantiam spiritibus tribuant proxime: Duplici namque particularum genere constant hi spiritus, sulphureis scil. & ⊖inis. Beccherus *Phys. subterr. l.* 1. *sect. V. cap.* 2. Helm. *Tr. Spir. Vitæ*, quæ enim hactenus de ☿ vini fabulati sunt, ea de partibus ⊖inis intelligenda esse suadet Beccherus *l. c.*

§. 23. Partem sulphuream esse in Spir. Vini h. e. corpus insipidum seu dulce (Dn. D. Bohn *Ep. de insufficient. princip. acid. & alcal.*) substantiæ ratione resinosum, quod Barnerus (*Ep. de Sp. Vin. sine acido*) ex Magneno Ceram pinugeniam nominat, probat (1) genesis, dum fiunt hi spiritus ex succo uvarum, subjecto scil. sulphureo mediante fermentatione, quæ causa est, ut unà cum partibus ⊖inis in phlegmate solutum sulphur spiritus ardentis naturam induat, adeo ut spiritus hi nil aliud sint, quam oleum seu sulphur per fermentationem in suo phlegmate solutum, hinc etiam perinde ut ipsum flammam concipiunt, & ardentium nomen obtinent (2) analysis dum ex iisdem oleum seu sulphur vel nuda aquæ infusione separatur, quod ulterius beneficio liquoris prorsus ⊖ini in resinam abire docet Barnerus *l. c.* saporis & odoris expertem, ardentem tamen & æquiponderantem ferè corpori suo.

§. 24. Liquor hic oleum vitrioli est, & succedit experimentum in pluribus oleis destillatis, nunc facilius, nunc difficilius, unde cum oleo destillato anisi felicissime procedit, difficilius cum oleo Terebinth. uti prolixe hæc deducit Dn. D. Ettmullerus in literis nuperrime ad me datis, ad alia vero olea destillata, quæ liquor hic non præcipitat forsan alius ⊖ino-acidus adhiberi potest, unde modo memoratus Dn. D. Ettmullerus ex oleo destillato pinguedinis humanæ cum spir. ⊖ similem resinam paravit, perinde ut idem cum eodem spiritu ex oleo olivarum comuni produxit concretum, pinguedinem animalium exacte repræsentans, ad imitationem sc. experimentorum à Grew. *Tr. of Mixture:*

ture: *pag.* 28. 110. & Symson. Zymolog. *p.* 145. relatorum.

§. 25. ⊖inam partem quod attinet, probat 1.) genesis, cum *α*) ex musto copioso ⊖e abundante, uti monstrat ☿ *β*) per fermentationem resultet, quæ absque ⊖ibus arti & naturæ impossibilis & *γ*) substantiam pinguem seu aëream intime admixtam habeant, vid. §. 22. 23. quæ non miscetur nisi per ⊖ia, quæ ob id Barnerus *l. c.* ex Helmontio pinguia vocat. 2.) analysis, dum *α*) humiditate abstracta in Chrystallos abeunt, vid. Libav. *l. 2. Chym. Tr. 2. c.* 38. & *β*) olea, quæ ex ipsis separantur, nunquam sunt absque ⊖e, unde & in ⊖ia resolvi possunt. Sic Helmont. oleo cinamomi addito alcali proprio absque omni ▽trium mensium artificiosa occultaque circulatione in ⊖em volatilem commutavit *Tr. Chym. Princ.* §. 83. quin *γ*.) ipsum phlegma putredinis expers ⊖ium innuit præsentiam.

§. 26. Cum itaque spiritus in duabus partibus constent, quænam illarum proxime sensus & motum liget, investigandum est. Atque hic dicimus esse sulphur vini & quidem cum addito copiosius, quia semper certa proportio inter agens & patiens requiritur, haustum seu ore assumptum, nam quod ex Clystere injecto Ebrietatem observaverit Borellus *c. 1. obs.* 56. & Rhod. *obs. c. it.* Febr. de absinth. id rarissimum est. Nostrum erit itaque; hanc opinionem de sulphuris vinosi inebriativa virtute ulterius tum rationibus tum experientiis à juvantibus & nocentibus desumptis probare.

§. 27. Ratio, qua sulphur vini spiritus ligare & ita Temulentiam causare posse confirmatur, à substantia ejus desumpta est, quam §. 21. resinosam & viscidam appellavimus, adeoque capacem, quæ spiritus ⊖inovolatiles ratione viscositatis in actionibus remorari possit. Inde omnia sulphura narcosim possident & omnia narcotica sunt sulphurea, quamvis sulphura mineralia & metallica fixa, quæ etiam figendi spiritus potentiâ pollent, in quo tertio cum vegetabilium sulphure conveniunt. (Non intelligo autem per sulphurea mineralia calcinata illa metallica corpora) alio paululum modo agere videantur ob exiguam, qua sumuntur, dosin, unde & Helmontio Tr. in Herb. Verb. & Lag. magn. est virtus irradiantia vocantur, sicut etiam materialiter ultra primas vias vix pergere videntur.

§. 28. Hanc rationem confirmat experientia à juvantib⁹ & nocentibus seu Ebrietatem inducentibus & præcaventib⁹ desumpta; I. inducunt Ebrietatem citi⁹ vina quæ copioso sulphure gaudent, ut sunt *α.*) Vina suppressa, verhaltene Weine/ quia egressus sulphuris in omni fermentatione alias exhalantis (monstrat hoc Langelott. Ep. ad Curios. de fermentat. Opii, & probat exhalans sub fermentatione Gas adstantes inebrians) impeditur. *β.*) Vina sulphurata Spann-Weine/ &c. *γ.*) Hispanica, quæ plus spiritus sulphurei, quam acidi continent conf. Henric. ab Heer. *obs. pag.* 225. *seqq.* Vina ambrata huc numerari possunt citam Ebrietatem accelerantia. Matthiolus *ad Diosc. l. 1. c.* 20. *II. Præcavent* omnia, quæ ⊖e volatili acri spiritus acuunt, quo minus resinosis ♃vinculis vinciri aut vinci possint, in specie spir. sal-armoniaci, quem Beckius den Sauff-Spiritum nominat. *III. Curant α.*) acida. Nimirum in omni narcosi æque ac Temulentia felici successu adhibentur, quatenus scil. hæc solutum à Ventriculi fermento sulphur ex primis viis præcipitant *β.*) aquosa qt. dilatando poros menstrui solventis sulphur, hoc ipsum separant, perinde ut Sp. Vini lactescere & oleum suum ex poris dimittere animadvertimus affusione ▽.

§. 29. Sed Respondendum jam quoque erit Tachenio, Beckio aliisque, tantum non omnes morbos & sic quoque Temulentiam à ⊖e acido deducentibus. Hi in eo feliciores sunt cæteris Medicis, quod faciliorem viam consequendi medicamentum quoddam universale invenerint, cujus vicem penes ipsos imprimis sustinet spir. sal. armoniaci, acidum, universalem fere secundum ipsos morborum causam potentissime infringens. Negari equidem non potest, acidum corpori extra ventriculum inimicum esse, ut loquitur Helmont. & plurium ita morborum causam existere. An tamen idem acidum, quod & sulphur à similitudine vocat Tachenius *Clav. Hipp. Chym. p.* 8. (Hinc Barnerus sulphur inter ⊖ia acida ponit Chym. præcept. à Beckio editis) in vino verè exuberans, licet à sulphure distinctissimum (confer Major Tr. de ⊖ *cap.* 4. *de liq. acid. ortu*) sensum & motum in ebriis liget, inquirendum est, quod ut commodius fiat, prius ad singulorum argumenta respondebimus, tum quæ porrò obstare videntur, subjiciemus.

§. 30. Tachenium quod attinet, ipse Hipp. *Chym. c.* 19. *p. m.* 154. à juvantibus seu potius præcaventibus herbis scil. alcali occulto gaudentibus, ut sunt herbæ vulnerariæ & olera omnia in specie brassica concludit, in acido vini inebriativam vim consistere. Aberrare tamen in eo videtur, quod ipsas has dictas herbas non operari credat, nisi temperando & absorbendo acidum spiritus alias figens, cum Temulentiæ medeantur, non tam acidum infringendo, quam vi ⊖sa stimulando Urinam & sic Vinum totum eliminan-

minando. Hinc eædem quoque conducunt in Ebrietate ex Spiritu Vini 🜿sato contracta, quem tamen haud acidum esse omnes norunt.

§.31. Quod Tachenius obiter unico argumento, id Beckius *in exper. circa natural. rer. princip.* prolixe per aliquot paginas variis ratiociniis, tum ab actionibus ebriorum, tum ab experimentis particularibus desumptis, probat. I. ab Actionibus Ebriorum, hilaritate sc. & hanc insequente sopore, quas non commodius explicari posse scribit, quam per effervescentiam acidi ex Ventriculo ad Cerebrum emissi, cum spiritibus animalium alcalicis, quos tandem ex largissimo potu copiosius accedens acidum somnum & torporem causet. Exemplo suo hoc testari non modo Poëtas, sed Magnates quoque, quos consiliis dandis aptiores credit, cum plusculum bibissent,

§.32. Verum enim vero si experientiam consulimus 1.) non præcise has actiones ab effervescentia spirituum alcalicorum cum acido derivandas esse videmus, cum natura pariter ac arte constet, non modo acida cum alcalibus, sed & alcalia cum alcalibus, sulphurea cum alcalibus, &c. effervescere, &c. Clarum hoc est in Spiritu Vini cum ⊖e 🜿 per deliquium soluto aut bile oleosa cum lacte; Magis clarum hoc est in corpore humano, ubi sulphurea in specie Opiata, omni acido destituta, (quod summus amaror, juratus acidi hostis, testatur) sulphure abundantia (hinc inflammabilia) antequam somnum inducant, mentem hilariorem reddunt. conf. Senn. *Pr. Tr. I. part.* 2. *c.* 6.

§. 33. 2.) Licet acida volatilia ut plurimum hanc vim possideant, non tamen vice versa omnia, quæ hunc effectum præstant, sunt acida volatilia, adeoque ab alio principio dependere crederem, & quidem sulphureo, cum hoc non modo in Vino copiosius contineatur, sed etiam, quia omnia sulphurea hanc virtutem possident & vice versa omnia, quæ vi ac potentia hac pollent, sint sulphurea.

§. 34. Nec obstat hic, quod Vigenarius *Tr. de* △ & ⊖ (vid. *Theat. Chym. Th.*) *c.* LX. spiritum vini, quem minus acidum esse §.29. diximus, minus inebriare scribat, quam vinum ipsum, ⊖e acido adhuc perfusum tali quantitate assumptum, quantum illud ante Aq. Vitæ extractionem constituebat, seu ʒj. Sp. vini minus inebriare, quam ea vini quantitas, ex qua ʒj. est parata. Nam ex ipso Autore respondeo 1.) procedere hoc experimentum in illis locis, ubi sp. vini in usu frequens est, Germaniæ sc. oppidis & locis frigidioribus, & procul dubio etiam in iis subjectis, qui raro meracius bibunt; sc. in his valet illud Hipp. assueta licet deteriora minus alterare corpus, quam inassueta licet meliora. Hinc Turcæ Opio, quod nos sine vitæ periculo vix ad gr. ij. &c. exhibemus, ad ʒß. utuntur (conf. Bellon. *obs.* 2.) sulphur subtilius & volatilius penetrans sub forma Gas in destillatione exhalare, testante hoc odore, à quo destillatores sæpe magis inebriantur, quam à spiritu destillato, nec dubitarem, 3.) quin in residuo aliquid sulphuris remaneat.

§. 35. Alterum argumentum Beckii desumptum est à juvantibus 1.) alcalicis *α.*) in genere tam volatilibus quam fixis, quorum vim in labefactandis spiritibus acidis consistere, quatenus cum his coagulantur, ex Chymicis notum esse dicit. e. g. dum sp. sal. armoniac. cum spir. Vini non modo ratione acidi ⊖is in spiritu Vini latentis coagulatur, sed & ⊖🜿 fixum ex spiritu Vini rectificatissimo acidas partes [quod ex aucto ⊖🜿 pondere concludit] attrahit. *β.*) in specie brassica, quam specifice in Temulentis exhiberi unanimiter scribunt.

§. 36. Sed Resp. alcalium vim non purè consistere in oppressione acidi, ut potius præcipuè in corporibus nostris ob cognationem, quam habent cum spiritibus, in eorundem confortatione, unde labascentes in agonizantibus vires non semel his ipsis restituuntur. Coagulationem vero sp. sal. armoniaci cum spiritu vini ab ejusdem acido dependere, aut ⊖🜿 ejusdem acidum imbibere, atque adeo suo pondere crescere, eademque ratione acidum imbibendo ebrietatem præcavere, dubium videtur. ⊖ enim tart. à quo Spir. Vini abstrahitur quantitate non augeri, sed minui docet Dn. D. Bohn. *Ep. c.* ut & Barnerus *c. l.* Spiritum vini vero non ratione acidi coagulari, inde constat *α.*) quia de aciditate adhuc dubitatur, vid. Barnerus *l. c. β.*) quia non modo alcalia cum acidis, sed & alcalia cum alcalibus coagulantur, unde & spir. vini tartarisatus eodem modo cum sp. salis armon. coagulatur, vid. Dn. D. Bohn, *c. l. p.* 27. Barnerus, *p.* 16. Perinde ut hic ipse cum ⊖e tart. per deliq. soluto in offam coit. Nec spiritus vini inebriare ratione acidi nec alcalia absorbendo acidum ebrietatem præcavere, ex eo constat, quod Spiritus Vini Tartarisatus vim inebriativam æque obtineat ac si ficto illo acido adhuc gauderet. Tandem brassicam quod attinet sal. alcali ratione (quod ipse ex sapore & effectu, quem in vulneribus præstat inesse credo) ebriis conducere negare nolo, an autem absorbendo acidum operatur, inde dubito, quod uti §. 30. dixi conferat etiam in Ebrietate à Spir. vini Tartarisato contracta.

§.37. II.

§. 37. II. Juvantibus oleosis, amygdalis sc. amaris & emulsionibus ex seminibus frigidis, quas operari credit ratione olei, quatenus scil. pinguedine sua acidum obtundant, atque sic Ebrietatem præcaveant. Oleosa autem acidum obtundere probat per Spir. Vini, qui licet ipse acido volatili gaudeat (ex ejus supposito) olei tamen ratione Aquæ fortis aciditatem temperet. Miror sanè hic Spir. Vini oleositate sua externum & peregrinum acidum satisque potens infringere & proprium (si quod est) minus potens negligere.

§. 38. Verum licet adductorum oleosorum effectum non plane negem, an tamen obtundendo acidum ebrietatem tollant inde dubito, quia 1.) solummodo amygdalis amaris hanc vim tribuit, non dulcibus, cum tamen hæ æque oleosæ sint ac amaræ. 2.) Emulsiones ex seminibus frigidis pauco oleo gaudeant, cum copiosiori substantia aquea constent & semina quoque aquosiora sint. 3.) quia non omnia oleosa, quæ acidum obtundunt, etiam ebrietatem præcavent, ut oleum hyoscyami, papaveris, ambra, &c.

§. 39. Ut itaque Tachenius & Beck. ex juvantibus concludunt, Ebrietatem à Vini parte acida oriri, ita refutatis ipsorum argumentis ex eodem fundamento contrarium inferri posse sequentia probant. 1.) quia non omnia, quæ acidum tollunt, Ebrietatem etiam præcavent, hinc amara salsa acidum potentissime infringentia, Lupulus, Crocus &c. minime Temulentiam curant. De Absynthio quidem ex Arculano refert Senn. *c. l.* Ebrietatem ex Vino curare, sed experientia id refellit, quæ Vinum absynthites maxime ad somnolentiam & Temulentiam disponere quotidie monstrat. Sic de Croco scribit Dioscorid. *l.* 1. *cap.* 25. ex passo sumptum crapulam arcere; sed falsum esse, experientia eorum monstrat, qui etiam ex croco leviter odorato capitis repletionem & somnolentiam patiuntur, unde rectè Nic. Piso *l.* 1. de cognosc. & cur. morb. in specie crocum ebriis vetat. 2.) quia etiam ea, quæ acida non sunt, inebriant. v. g. Spir. vini Tartarisatus, amara plura in specie amarulentissimum Opium, quod similem effectum producere Turcæ sciunt, vid. §. 5. 3.) quia vina austera, ut sunt rubella, minus inebriant, cum tamen austeritas ex acido in subjecto Terræ gignatur (unde concretum Oleosum maxime austerum ex Terra Sigill. cum spir. sulphur. artificialiter confici posse tradit Dn. D. Ettmüllerus *Coll. Chym.* 4.) quia acida Ebrietatem tollunt, unde potatoribus Senn. *T. I. Prax. part.* 2. *cap.* 6. commendat acida, acetum simplex vel aqua dilutum conf. §. penult. poma acida, pruna, cydonia, Lac acidum, acidulas, &c.

§. 40. Signa diagnostica, per quæ præsentem ebrietatem cognoscere queamus, recenset Dominus Leonilucensis M. M. *l.* 1. *sect.* 1. *cap.* 20. sed ignorata causa occasionali certi aliquid pronuntiare non possumus, alii enim ut apoplectici cadunt, adeo ut quendam per 4. dies male pro apoplectico curatum Heinr. ab Heer. *obs.* 19. annotavit. Alii delirantium instar varia sibi imaginantur, sic refert Platerus *Obs. l.* 1. *pag.* 37. quendam in platea lunæ splendorem in Terra intuentem existimasse, se videre fluvium profundum, & quo natare posset, vestimenta deposuisse; sic alii pro phreneticis habiti, unde observavit Borellus *c.* 1. *Obs.* 56. mulierem abstemiam clystere ex vino injecto inebriatam, quod ignoranter proximi adstantes errorem quendam à Pharmacopola & Medico commissum opinabantur.

§. 41. Qui autem fiat, quod ex Ebrietate nondum consummata alii irascantur, alii tristentur, alii loquaces sint, alii somnolenti, an scil. quod humores affectibus convenientes in corpore nostro moveantur, uti putat Platerus *Prax. l.* 1. *cap. de Temulentia p.* 97. an alio modo accidat, nondum liquet. Conjicerem animum sensus alias mediantibus spiritibus dirigentem ipsis spiritibus per fumosas sulphuris vinosi partes obscuratis quiescere à muniis propter ineptitudinem instrumentorum; unde hi liberiores (primo antequam planè à sulphure supprimuntur) pro diversitate conceptarum idearum potissimum exequuntur suas actiones. Inde forte, quod Senguerdus de Tarantismo scribit, animalcula hæc easdem imaginativæ impressiones imprimere fortius, quibus intentos, quos mordent, inveniunt, hic quoque applicari certo modo posset, dicendo: Temulentos secundum ideas agere, quas archæus animæ superioris dominio jamjam liber paulo ante ebrietatem conceperat.

§. 42. Non negandum interim, temperamenta (non primarum qualitatum elementarium) particularum sanguinis aliquid conferre, inde sanguinei, quorum sanguis ex debita particularum mistura constat, læti sunt, quia in his spiritus celerius & agilius paulo moventur; Cholerici, h. e. in quibus particulæ urinosæ prædominantur, mobiles sunt & inconstantes, quia spiritus volatiliores & facile disperguntur, unde superficiaria saltem fit idearum impressio & propter hanc actionum facilis immutatio: Melancholici quorum sanguis particulis sal. acidis scatet, propter spiritus ex sanguine hoc generatos paulo fixiores, impressiones tardius quidem, fortius tamen recipiunt, unde constanter vel

ridere

rident vel triſtantur, &c. Phlegmatici tandem, & quibus lympha obtinet ſanguinis ſalia fermentativa, paucos gignunt ſpir. unde citiſſime ſuccumbentes ſomniantur, conf. D. Ettmül. *Coll. Inſtit. c.* 16. & Gordon. *lib. Med. c.* 21.

§. 43. Cum itaque non ex ſale acido vini, ſed ſulphure, quod ab effectu narcoticum appellamus, Temulentia oriatur, eadem quoque extimeſcenda ſunt mala, quæ narcoticorum uſum inſequuntur, licet vini ſulphur ipſis paulo mitius ſit, ſenſuum nimirum ſtupor, (Heinr. ab Heer *Obſ.* 17. *hiſt. I. p.* 215. *& p.* 225.) & motus debilitatio, ut & ex fixatione aut oppreſſione ſpirituum, omnium digeſtionum labefactatio Heinr. ab Heer *c. l. p.* 222. ſi ſc. vis frequentior ſit. Alias cito diſcutitur per ſomnum, cum ſc. vis illa narcotica à natura jamjam eſt ſubacta, ſpiritusque à vinculis, quibus ligabantur ſeſe expedierunt, pro vini tamen conditione, ægri peculiari natura, loco & tempore ſolvitur Ebrietas quibusdam 2. *l.* 3. die vel ſerius, prout craſſo vel tenui vino incaluerunt, Gal. *in Hipp. l.* 2. *de Morb.* Conf. *Obſ.* 19. Henr. ab Heer.

§. 44. Optimum igitur & ſanitati maxime proficuum eſt Ebrietatem, quantum in nobis eſt vitare, quod fit vel abſtinendo penitus à vini potu (unde Abſtemii dicuntur) ſuadet hoc prolixe Deodat. *Panth. hygiaſt. l.* 1. *cap. de Ebrietate*; vel corpus certis remediis diſponendo, quo vel per alvum aut urinam evacuetur aſſumptum vinum, antequam vires ſuas expandat; vel confortando ſpiritus, quo ſe ipſos à vinculis, quibus detinentur, liberent. Diſtinguatur tamen ſemper Ebrietas ipſa, h. e. ſenſuum & motus ceſſatio à ſulphure vini orta, ab aliis morbis Ebrietatem vel concomitantibus, vel conſequentibus, cum hi plerumque ab acido vini, hæc ab ejusdem ſulphure dependeat.

§. 45. Tutiſſima præſervatio eſt per abſtinentiam, quam certis remediis procurari poſſe (ſi alias obtinere non poſſumus) nonnulli Medicorum credunt. Collegit hæc ex aliis Sachſius *in Ampelograph. Sect. VI. Membr. II. cap.* 2. *de Vini abuſu p.* 214. ſunt; Rana viridis, anguilla in vino ſuffocata, lacryma vitis, ova noctuæ, Aqua fontis Clitorii, uva marina, rad. arb. amavil. &c. quibus ex Franciſco Scacchio *de Salubr. potu, cap.* 20. *p.* 215. addo mullum in vino necatum. Albertus *M. l.* 12. de animal. laudat ſtercus leonis in vino. Confert etiam Lacerta viva, vel teſtudo lacuſtris vel ſemina caulium patiente inſcio in vinum immiſſa, ſi de ipſo hauriat. Capivacc. *l.* 3. *de aff. Ventric. c.* 8. *de Siti.* Omnia frequentioribus experimentis confirmanda,

§. 46. Quod ſi vero medicamenta dicta horreat æger, vinoque liberalius uti cogatur, de quo aulici utplurimum conqueruntur, non inutile eſt, corpus ita diſponere, uti citiſſime per alvum aut urinam reddat, quod per os involuntarie ingeſtum eſt vinum. Per alvum inprimis evacuat oleum olivarum qt. lentore ſuo vias reddit lubricas, non tamen cum Nicol. Piſone *lib. I. de cur. morb. c.* 6. ſtatuamus, integrum vini dolium hoc præmiſſo poſſe ſine Ebrietatis periculo hauriri, Dominicus Leonilucenſis commendat olivas ſale conditas *Sect. I. l.* 1. *cap.* 20. Braſſica cocta (alii crudam eligunt ad nutum Catonis, Conf. Jaſon Pratens. *Med. l. c.*) principio menſæ apposita, quam vim etiam Raphano tribuunt, qui braſſicam Græce κράμβην & raphanum dici, noſtram vero radiculam ῥαφανίδα nominari ignorant, Lang. *Ep.* 30. Notetur hic interim vitem etiam vivam braſſicæ odorem fugere Foreſtus *Obſ.* 28. *l.* 9. *Schol.* De Meliloto vid. Heurn. *l.* 2. *M. M. de intemp. cerebr. calida.* Huc pertinet etiam lac, & omnia, quæ primas vias lubricantes reddunt, it. Pil. Glaſſii, quas frequenti in uſu fuiſſe biboni compertum habeo, unde etiam **die Sauff-Pillen** ipſe nominabat: ſimilem refert Rickeman. *diſſ. de Ebrietate Ien.* edita.

§. 47. Per urinam movent vel quæ ſale ſalſo ſtimulant, aut ſal. vol. amaro abundant, amygd: amaræ, lupulus, ruta, &c. qt. hæc cum ſale vini acido in ſalſ. diureticum abeunt, ſulphurque vini narcoticum una ſecum educunt. Eadem hæc medicamenta ſi paulo fortiora ſint qt. ſpiritus volatiles ſalſos in corpore acuunt, quo viſcoſitati ſulphuris vincientis commodius reſiſtere poſſint, confortando eosdem ab Ebrietate præſervant. Plateri Conſilium qui *Obſ. l.* 1. *pag.* 38. ſe in conviviis Ebrietatis præcavendæ cauſa per bihorium abſtinuiſſe vino prodidit, usque dum ad ſatietatem comederit, hiſce temporibus vix imitandum, ubi ab ovo pocula hauriuntur.

§. 48. Sin autem Sulphur Vini Spiritus jamjam vinctos in triumpho ducat, neceſſe eſt, ut vinum, ſi adhuc in ſtomacho hæret, per vomitum rejiciatur, qui vel irritatione faucium mediante digito vel etiam medicamentis, ſi opus, excitetur. Aceſcens enim in Ventriculo vinum ob ſuppreſſos aut exhalatos Spiritus Sulphureos per alvum ducere ob metum colicæ paſſionis, &c. nimis periculoſum eſt, Medicamenta Vomitoria ſint: v. g. Merc. cum melle miſtus, faucibus cum penna applicatus, vel Oleum nucum cum penna, Conf. Heinric. ab Heer *Obſ. pag. m.* 227. vel ſapa vomitoria Sylvii, aliaque ex Antimonio parata

parata

rata vomitoria. Monstrat hanc viam ipsa natura sponte sæpiùs vomitum excitans, unde Langius *Ep.* XXX. *lib.* 1. suadet, ne dormiat æger, priusquam evomuerit.

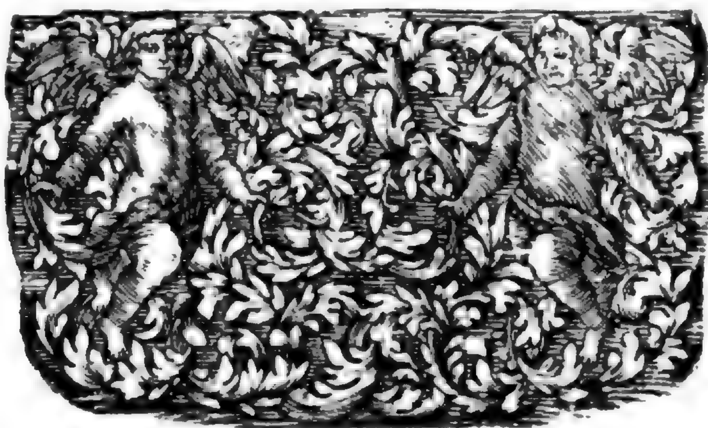
§. 49. Tum adhibeantur, quæ vel sulphur narcoticum mitigent, ut sunt acida, quorum vis infringenda narcosin, uti ex præparatione Opii nata est, ita vincam proprietatem, qua inebriat & stupidos attonitosque reddit, retundit. Unde Ebriosos hac arte sibi prospiciendo ad multos annos perseverare posse, notavit Platerus *Obs. l.* 1. *pag.* 39. conf. Frambes. *Cons. Med.* 9. Gabelchof. *C.* 3. *Obs.* 72. vel quæ illud à spiritibus dilatando eorundem poros, separant, ut sunt aquea, vel quod melius acida his juncta. Non incommode E. adhibetur aqua succo citri aut Aceto diluta, quam Platerus *Prax. lib.* 1. *pag.* 126. antidotum Ebrietatis vocat, si quantitate majori sumatur, eoque insignem potatorem, jam longo tempore indies ebrium, se, ne inde labem contrahat, præmuniisse scribit, *l. c.* vel Acetum ipsum abunde potum ibid. aut lac acidum ebutyratum, Forestus *l. c.* Unde decocta alterantia spiritibus mineralium acidulata, & varii generis julapia ex citro, cydon. granat. &c. parata non sine fructu adhibentur.

§. 50. Illa verò, quæ confortando Spiritus conducere diximus, cum ex genere volatilium sint, adeoque cum acido vini simul ingesta nimium effervescendo febres excitare possint, commodius Temulentis externe pro discutienda somnolentia naribus saltem applicantur, aut linguæ. Hipp. *l.* 2. *de Morbis*, Aqua copiosa calida spongia imbuta caput lavat & naribus cepam purgatam admovet: huc pertinet quoque castoreum & castorina cum Spir. Salis armoniaci juncta, quod licet pingue & Oleosum videatur, qt. tamen externe saltem applicatur cum Spir. Salis armoniaci præpollet sal volatile cum Sale armoniaco exhalans Spiritusque nostros confortans, internè verò ratione Sulphuris caput teplet, unde hystericæ sæpius hoc conqueruntur, quod ipse in Persona Illustri non semel observavi: vel etiam excusso sopore morbis Temulentiam concomitantibus interne adhibentur, v. g. Spir. Sal. armoniaci, Spir. C.C. fulig. plura remedia, qui desiderat, evolvat Schacchium de salubri potu, Snebergum de Amethystis, Forest. obs. in Ampelograph.

§. 51. Ad Spiritus excitandos non parum quoque conferunt frictiones extremorum, & partium maxime sensibilium, quales in viris testes, & mamillæ in fœminis vid. Gord. *lib. Med. pag.* 881. Rosa *Ang. p.* 726. *p.* 1164. *cap. de Regim. iter per diversas regiones facientium.* Huc quoque pertinet *obs.* Heinr. ab Heer, qui Ebrium per quatuor dies pro apoplectico curatum, & jamjam trepano tractandum vellicando mystiacis pilos er hat ihm an den Bart gegriffen / ab ebrietate excitavit, vid. *observat.* 19.

§. 52. Annectenda jam ultimò venit diæta, ubi conveniunt ex potu & cibo acida, v. g. cydonia, Citrus, ova acida, serum lactis acidul. acidulæ naturales & artificiales, Tinctur. Mart. Sol. ut & aquosæ Emulsiones. Somnus convenit, modo rite ponatur, ne supinus jaceat, conf. Forestus *l.* 9. *obs.* 27. *schol.* Si tamen nondum consummata Ebrietas, Spiritus moderato motu excitentur, v. g. per saltationem, pilæ lusum. Inde etiam affectus animi læti, quatenus spir. in motum cient, sensim Temulentiam tollunt. Quoad excreta attendatur, si vomitus imminet, aut Urinæ excretio, ne impediantur, ut enim illud cardialgias excitat, ita subito putrescens urina renibus ac Vesicæ nocet.

S. D. G.

DISPUTATIO XIX.
DISPUTATIO MEDICA
DE CORPULENTIA NIMIA,

QUAM
SUB PRÆSIDIO
MICHAELIS ETTMULLERI,
Philosoph. & Medic. Doctoris
Publicæ placidæque Philiatrorum Disquisitioni submisit
AUTOR & RESPONDENS
GEORGIUS MELCHIOR Wiedemann/
die 19. Aug. Anno 1681.

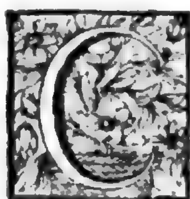
PRÆFATIO.

DUm non vivere, sed valere, vita esse rectè dicitur, quibusvis valetudinis prosperæ cultoribus, illud Hippocratis 6. Epid. s. 4. §. 20. Sanitatis studium est, non satiari cibis, & impigrum esse ad labores, *oraculi instar meritò inservire debet. Quantum enim pro conservanda vita, cujus omnis mora in perpetuo fluxu consistit, nutrimenti valet assumtio, tantum ejusdem diuturnitati ac integritati detrahit nimia illius ingestio. Vigor pariter totius corporis, quem motus benè ordinatus conservat florentem, enervatur insigniter, & languescit sub otii quietisvè torpore. Alimento sanè refarciuntur quilibet, naturæ ex lege, quos patitur machina corporea defectus, & attritu quasi mutuo, quicquid deperit ejus partibus, illius ope redintegratur, modo prius, quod minus illis associabile existit, per prævias alterationes digestionum beneficio, quibus utile quod est, ab inutili secernitur, appropriatum redditum fuerit. Ast ubi infarciuntur nimiâ satietate digestionum officinæ, & obruitur vis fermentorum alterativa, haud benè subacta assumta, aliena sub textura hinc inde distributa, vitiant structuram naturalem organorum corporis, & ceu ædificium, ex lignis & lapidibus non benè cohærentibus constructum, necessariò minatur ruinam. In quem finem finge automaton, cujus rotulam quandam vel pulvisculus casu illapsus in motu tantillum remoratur, vel cujus spiram aut alligatum funiculum ▽eæ quædam guttulæ forsan irrorando, illam in elatere, hunc intensione alterant, vel cujus remoram altero sui extremo aliquantulum rubiginis sordidæ infecerit, quicquid horum contigerit, necesse est, deficere artificiosum adeò opus à regulari suo motu, & tandem penitus quasi exanimari. Nullum artificiosius fingi potest automatum præ nostro corpore, cujus tot partium sunt particulæ, omnes ut sapientissimè fabricatæ, ita mille vitiis obnoxiæ, ut mirum videatur, vel per horæ momentum integram illam ex toto, citra morbosum defectum subsistere posse. Nil tamen æque lædit easdem, ac quod pro conservatione illarum subministratur nutrimentum, vitiatum si fuerit: cujus primarius error est deficiens sub digestionibus coctio, maximam partem ab illius copia natus. Adeò plures necat gula quàm ensis: & cum totius Diætes cardo sit sobrietas, cùm non tàm qualitas, quàm quantitas alimentorum noceat, nihilominus in nullo crebriùs peccatur contra illius dictata, quam hoc in puncto. Utut verò nullus hic committatur à sanitatis studioso excessus, qui intritum illud Germanorum benè observet,* wenn es am besten schmeckt/ daß Er auffhöre: *nihilominus tamen quibuslibet in assumtis, ut supra insinuatum, præter homogeneum istud, nostris constitutivis assimilabile, & heterogenei haud parum deprehenditur, cujus sequestrationi maturæ incumbendum, cùm non minus noxium retentum, quam ingestum vitiosum, Oeconomiam nostram turbet. Huic negotio apprimè confert motus partium corporis organicus, cujus auxilio, dum agitantur vehementiùs contenta corporis fluida per universum corpus, eo ipso fortiori impetu*

impetu & nisi subeunt, tàm intimiores recessus partium nutriendarum, quam etiam cribra percolationi recrementorum heterogeneorum dicata, per quorum poros illo ipso conatu penetrant copiosius secernenda, & ita faciliùs ac uberius separantur. Præsertim cùm iste motus contentorum progressivus intendat simul motum intestinum molecularum minimarum, quo ipso ut assimilatio & exactior subactio particularum homogenearum seu miscibilium ac nutritivarum promovetur in iisdem, ita feculentiæ illæ heterogeneæ, adinstar istarum in musto vel cerevisia fermentantibus, ex aliarum consortio extruduntur, ut præcipitatæ quasi secedant. Paucis me ut expediam, ut alimentum partium fluidarum immediatæ restaurationi objectivè, ita motus corporis hujus assimilationi & purificationi instrumentaliter, inservit: Adeò ut motus vicarius revera sit, cujusvis V. Snis., purgationis, alteriusque sanguinis correctionis, quod rusticorum & mechanicorum vegeta & robusta cohors palam testatur. Cum verò raro soleat observari conveniens diæta, quin sæpissimè assumtorum excessu, & excernendorum defectu peccetur, ea est Oeconomiæ nostræ elegans directio, ut quod superfluum est, modo haud nocivum sit, subinde largiùs solidis adhærescat, & carnis aut pinguedinis forma uberius corpus augeat. Cum verò à naturali Norma hoc ipso deflectatur, vix citra periculum id fieri potest, uti in corpulentiori habitu omnibus obvium est. De quo affectu cum quædam pertractare sit animus, vires subministrante inprimis fideli DOMINI PRÆSIDIS, *quâ olim cum aliis usus fui, informatione, cujus pariter consilio & auxilio, sub ipso hoc conatu non parum sublevatum me fateor, faxit DEUS T. O. M. ut cedat feliciter.*

CAPUT I.
Pathologicum.
ARTICULUS I.
Naturam & Subjectum Corpulentiæ nimiæ declarat.

§. 1.

Corpus humanum ex ovo enatum, ut primitus mole est admodum parvum, ita successivè alimenti beneficio & sustentatur seu nutritur & augmentatur, actione eâdem, in nutrimenti saltem quantitate, majore vel minore differente: in solidis sanè ejus partibus, de quibus speciatim nobis agendum erit, manifestum est, quod nutritio & auctio non nisi majoris & minoris ratione discriminentur; nutritio enim est talium inchoata auctio, & auctio perfecta nutritio. Ne autem ambiguâ nutritionis acceptione decipiamur, in primis monendum videtur, nutritionis rationem nunc à fine ejus à quibusdam, nunc ab aliis à forma, desumi: Ratione finis quidem nutritio erit absumtarum partium redintegratio seu restitutio: Sed angusta nimis hæc ipsa videtur. Solidarum enim partium, qua talium, cùm nulla sit absumtio, utut arescant subinde humoris roridi nutritivi defectu, nulla quoque foret earum nutritio, quod minùs convenienter dici videtur. Ob id concinnius à forma ejusdem essentialis ratio desumitur, quâ sub acceptione Nutritio erit nutrimenti in substantiam partis nutriendæ conversio. Jam verò corpus nutritur per totam vitam, ut conservetur tale, quale est, augmentatur verò saltem per ætatem accrescentem, ut partes organicæ, machinam ejus componentes, debitam magnitudinem acquirant, quâ aptiores fiunt ad actiones debitas, quarum sunt instrumenta, perficiendas: *Vid. Charleton. in Oeconom. animal. Exercit. de Nutritione* §. 3. *p.* 4.

§. 2. Magnitudo partium debita, ex tribus dimensionibus quantitativis, longitudine, latitudine & profunditate dimetienda, dependet à fundamentalibus partium staminibus, quæ nil aliud quàm fibræ esse videntur. Harum adeoque longitudo, & major minorve extensilitas, quarumvis partium longitudinis normam præscribit. Ipsa ossa, quæ & universi Trunci & hinc artuum longitudinem principaliter determinant, cum pro eorum conformatione corpus plus minus procerum, artusque longiores aut breviores existant, & ipsa primæ sui compagis rudimenta à fibris habere, probabiliter videntur. Uti itaque textura fibrarum secundùm extensilitatem in longum, longitudinis partium basis existit, ita earundem major vel minor numerus, ferè latitudinis ac profunditatis fundamentum constituit, quum pro earum copia majori vel minori, simul necessario vel amplioribus circumscribatur pars terminis, vel angustioribus coarctetur limitibus. Hisce seu fundamentalibus ac formalibus dimensionis partium cujusvis causis, secundariò accedit, ceu materiale principium, ipsum partium nutrimentum, sui appositione & assimilatione quantitatem fibrarum, in specie ratione latitudinis & profunditatis, (quæ dimensiones diversimodè mutabiles observantur, longitudine parum ac raro variante) vel augmentans sui copiosiore distributione & retentione, vel imminuens sui defectu. Cum vero neces-

necesse sit, ut hoc ipsum intra poros & interstitiola fibrarum & recipiatur & retineatur debito tempore, pro sui nutritivo complemento, præsupponit hoc ipso talem fibrarum illarum structuram, quæ ratione porulorum & promptè recipere, debiteque retinere queat hoc ipsum, adeoque nec durior sit illa, nec mollior, cum hæc nimii infarctus, illa denegatæ receptionis, occasionem subministrent.

§. 3. Jam verò, sicut in statu naturali magna corporum, tàm in longitudine, quàm crassitie, est varietas, ex spiritu genitali seu seminali, & inde dependente crasi sanguinis, & partium solidarum radicali, originaliter; ex vario vero rerum nonnaturalium usu consequenter, oriunda, ita etiam præter naturam, tam pars una aut altera, & hoc frequentiùs, quam totum corpus, utut rarius, in quanto nunc excedit, nunc deficit: prius docet lien raræ magnitudinis, de quo Horstius *Instit. Med. Disp.* 3. *Coronid.* 1. *p.* 131. Vesalius *l.* 5. *de Corporis Hum. Fabr. cap.* 9. Bartholinus *Cent.* 1. *Epist.* 62. sicut deficientis ejus molis exemplum suppeditat Vidus Vidius *L.* 10. *de Curationibus morb. cap.* 10. in specie Salmuth *Cent.* 1. *Obs.* 21. qui in fœmina lienem adeò parvum, ut pollicem majorem vix æquaret, hepar verò tam ingens observavit, ut non tantùm hypochondrium dextrum occuparet, sed & omnem ventriculi regionem, sicque ipsum ferè totum hypochondrium sinistrum, quæ tamen optima fruebatur sanitate, & in partu extincta fuerat. Conferatur pariter, quoad magnum Hepar, Hildanus *Cent.* 2. *Obs.* 45. Cor magnum observarunt Marchettus *Anat. cap.* 10. it. Kerckering. *Spicileg. Anat. Obs.* 16. parvum vero idem *Obs.* 17. ut reliqua viscera silentio præteream: posterius in gigantibus, it. pumilionibus seu nanis, obvium deprehenditur.

§. 4. Pertinet huc suo modo istud vitium totius in quanto, quod Corpulentia nimia seu Nutritio aucta vocatur, in quo corpus non quidem in longitudine, sed saltem lapitudine & profunditate, seu uno nomine, crassitie excedit: & tales obesi, it. corpulenti pingues, Germanicè **feiste Wänste / dicke feiste Menschen /** Græc. μεγαλοκοίλιοι, dicuntur. Talium corpulentorum ac obesorum exempla inveniuntur hinc inde in libris Practicis. Speciatim Sennertus *Prax. l.* 5. *P.* 1. *cap.* 4. *p.* 21. refert mulierem triginta sex annos natam, libras 480. it. Virum 600. ℔. pendentes; & præterea *p.* 23. nobilem post febrim malignam adeò obesum redditum, ut vix loco se movere potuerit. Videatur præterea Platerus *lib.* 3. *Observ. p.* 584. Tulpius *lib.* 3. *Observ. c.* 55. Timæus **von Güldenklee** *Lib.* 6. *Cas.* 1. 2. 3. *pag.* 261. *seqq.* Marcellus Donatus *lib.* 5. *cap.* 2. *Hist. Med.* Schenckius *lib.* 2. *Observ. pag.* 218. Bartholinus *C.* 3. *Hist.* 88. & *C.* 2. *Epist.* 81. Panarollus *Pentec.* 4. *Obs.* 81. *Acerra Philolog. Cent.* 2. *Hist.* 92.

§. 5. Ex his exemplis facilè patet, aliam esse corpulentiam nimiam à corpore quadrato, aut ab habitu ἰυσαρκῶ, qui definiente Gorræo *in Definit. Med. p.* 122. talis est, quem nec gracilem dicere nec crassum possis. Tale namque corpus optimè dispositum, & cujus massa sanguinea in optima crasi constituta, omnes partes blando succo irrigat, & ita corpus succi-plenum ac carnosum constituit, tantum abest, ut crassities functionibus impedimento sit, ut potius eas optimè singularique cum robore & vigore perficere valeat.

§. 6. Ea E. corpulentia nimia hic à nobis consideratur, cum corporis totius i. e. primariò Trunci, secundariò pariter artuum peripheria, in tantum à laudabili nutrimento est aucta, ut actiones, inprimis quæ ad motum pertinent, aut impediat, aut tollat, aut vitiet, aliisve nocumentis corpus mulctet. A tali namque suffocatos nonnullos recenset Schenckius *Obs. c. l.* it. Timæus **von Güldenklee** *c. l.* nocumenta nimiæ crassitiei verò alia Marcellus Donatus *c. l.* Sennertus *de Corpul. nim. pag.* 21. aliique quamplurimi passim. Inprimis obesos nimis & corpulentos difficilius moveri, res notissima est. Cum namque ad motum fibrarum, musculorum systema componentium, requiratur contractio & abbreviatio, ut venter musculorum ex rhomboidea figura fiat ferè quadratus, quam insequitur ossis alligati circa articulum motio ad certum angulum, ac quoad situm ejusdem immutatio, non potest sane talis fieri contractio, si omnia ista spatiola nutritiva materia sint repleta & infarcta, ossiumque articulationes copiosâ pinguedine ita circumseptæ, ut ejus obstaculo eadem flecti ac torqueri convenienter nequeant: ut ipsum taceam artuum nimia pinguedine obsessorum pondus, motui resistens. Non possunt non quoque vasa tam sanguifera, quam lymphatica, ob arctiorem sui compressionem, per partes extimas undique repletas & infarctas, angustari plus minus, & ità naturalis fluidorum horum circulus minus turbari, & periculosè nonnunquam sisti, adeoque ægri tales subinde suffocari. Hinc quo graciliora sunt corpora, eo eadem (cæteris tamen paribus) agiliora; unde funambulo & agyrta, seu præstigiator, raro est corpulentus & obesus: ita ut rarissimum sit convenientis agilitatis in corpore tam insigniter obeso exemplum à Platero *cit. loc.*

loc. adductum, & Cattiero *Observ.* 13. ex Strada allatum.

§. 7. Augmentum hocce in corpulentia nimia, à legitima nutrimenti convenientis appositione fieri, modo dictum: ut discriminetur ita ab intumescentia corporis cachectica, & hujus intensiori gradu, Leucophlegmatia & Anasarcâ: in qua ex vitiata alimentorum in chylum fermentatione, sanguinis vitiata crasis, (nam cacochylia est mater cacochymiæ) loco debiti nutrimenti, liquamen crudum & viscidum partium poris suppeditat, qui eodem infarcti, instar pastæ non ritè fermentatæ, inflatæ & tumefactæ apparent, ita ut impedito sic debito lymphæ motu à circumferentia ad centrum, cachexiam & leucophlegmatiam presso pede Anasarca insequatur.

§. 8. Dum E. nutrimenti nimis copiosi appositione fieri corpulentiam nimiam diximus, quæ non nisi successivè & pedetentim fieri solet, exclusam volumus subitaneam corporis intumescentiam & inflationem, quale mirandum exemplum recenset Bartholinus *lib.* 5. *Hist.* 12. it. eam, quæ vel morsum Venenatorum animalium, v. g. Aspidum, viperarum, lacertarum, serpentum River. 4. *Obs.* 96. vel ictum & puncturam quorundam, v. g. scorpionum, apum, vesparum, *l.* contactum saltem mediante saliva, ☐a, aut halitu, aut bufonum aliorumque quam plurium animalium, interdum insequitur. Quorum Venenum fermentativâ virulentiâ & Massam sanguineam & in specie nutritium succum seu rorem partes solidas humectantem turgescere & quasi spumescere facit. Nec mireris, tam insignem effectum ex tantillo veneni, nam & modicum fermenti integram massam fermentat; & spumæ ex cerevisia fermentante ebullientis modicum, magnam recentis cerevisiæ copiam fermentare facit: sic halitus fermentativus in △e circumvolans vina fermentativo motu in cellis turbat, dum vitis floret: ast potentiora longè sunt animalium fermenta singulariter transmutativa, quorum vim vel fermentum ♀eum aut scabiosum, in statu p. n. aut istud salivæ in statu naturali confirmat, de quo vid. Deusingius *Exercit. de Nutriment. in Corpor. Elaborat. pag.* 8. *& Append. pag.* 303. Quæ ipsa nobis in mentem revocant litem istam nondum decisam, in quo præcisè venenum animalium consistat. Egregio conatu, & indefesso pariter ac accurato scrutinio, speciatim hic desudarunt Fr. Redi ***Medicus Florent. Italus, in Observationibus de Viperis,*** script. in Lit. ad Dominum Magalottum: quarum versio latina *Misc. Acad. Natur. Curios. Anno I.* annexa est, & M. Charas Pharmac. Parisiensis, Gallus tr. Nouvelles Experiences sur la Vipere, quorum ille materiale hoc ipsum esse, & in liquore flavescente intra gingivarum vesiculas coacervato consistere; hic verò merè ideale illud, & ex iracundia & vindictæ cupiditate in bestia exsurgere asserit: Presse terens hoc ipso vestigia Helmontii, idem ante ipsum jam asserentis, cui & Zwelferus *in Animadvers. ad Pharmac. August. pag.* 212. assentitur. Utrique experimentis & Phænomenis hypothesin suam tueri satagunt, prout ex literis eorum mutuas & oppositiones & responsiones continentibus patescit, quarum Epitomen videre licet in Transactionibus Philosoph. Anglicis numero 66. 83. & 87. Componere equidem litem hanc annisus fuit Famosus Bourdelotius *Tr. Recherches & Observations sur les Viperes* &c. differentias animalium venenosorum & speciatim viperarum, venenisque earundem, pro regionum varietate urgendo, & quod liquor iste flavescens in regionibus calidioribus possit esse venenosus, qui in temperatis magis, aut frigidioribus, haud citra biliosos halitus efferatæ per iram Viperæ nocivus esse soleat: Vid. ejus *Epitom. in Transact. Anglic. Anno* 77. neutra tamen dissentientium pars hac ipsa conciliatione contenta esse videtur. Nobis interim priorem istam hypothesin, in materiali scilicet principio fundatam esse venenosorum animalium venenum ceu probabiliorem complectere hac vice placuit.

§. 9. Hisce ceu spuriis corporis intumescentiis, à corpulentia vera rejectis, legitimæ subjectum, seu id, cujus partis augmento corpus ita increscit, considerandum. Determinatum fuit superius, crassos esse eos, qui secundum latitudinem & profunditatem augmentantur, ita ut hic excludantur ossa, quorum extensione & augmento, longitudo tantum corpori accedit, donec sub accretione adolescentiæ, sensim indurata, omne augmentum ulterius excludant, adeo ut & reliquæ his annexæ aut circumscriptæ partes, nec longiores evadere possint, unde tam brevioris, quam procerioris staturæ homines corpulenti sunt. Molles E. quod attinet, & primo quidem internas, viscerum excrescentia nimia, in obesis non, nec nisi per accidens observatur, & si unum alterumque viscus nonnunquam auctum fuit enormiter, hoc tamen peculiari tumore se prodens corpulentum neminem reddit: sicuti nec mulieres gravidæ, quarum uterina cucurbita extensa simul abdomen attollit insigniter, corpulentæ dici nequeunt. Externas E. quod attinet partes, se offerunt musculorum carnes, cum superstrata pinguedine, & membranosis velamentis. Tegumenta communia, ceu reticularis texturæ corpora, ad investitarum partium se

 accom-

accommodant structuram, & ita caro musculorum & pinguedo remanent istæ partes, quarum respectu inprimis corpus crassum, macre itidem, ac macilentum appellatur. Idque ferè triplici sub differentia: nunc enim plus adeps, ut in obesis; nunc magis caro, ut in torosis aut lacertosis; nunc utrumque æqualiter, in corpulentis in specie sic dictis, augetur. Aliàs duplex saltem corporis crassities statuitur: una quidem carnosa, ut in sanguineis; alia saginosa, ut in Phlegmaticis vid. Forestus *lib.* 31. *Obs.* X. *Schol.*

§. 10. Pinguedinem quod attinet, hæc est pars ea, cujus nimium incrementum pingues & obesos reddit, etiam quibusvis partibus cæteris optimè & laudabiliter constitutis ac conformatis. Singulare autem quid præ cæteris partibus hæc ipsa obtinet, cum ambigere inter partes solidas ac fluidas seu humidas, & mediæ quasi has inter naturæ esse videatur. Nam eo ipso, quo citra omnem fluiditatem propriis suis terminis subsistit, & invicem solidâ formâ cohæret, adeò ut cultro quoque scindi queat, vasis quoque sanguiferis suis instructa sit, non potest non solidis partibus meritò annumerari. Dum vero fluidorum instar, pro vario corporis statu, nunc copiosiùs coacervari, nunc absumi penitus, & liquefieri quasi sub febrium, præsertim acutarum, ardoribus, aut in gelatinam solvi, de quo *Miscell. Nat. Curios. anno* 8. *Obs.* 3. *p.* 54. observatur, adeò ut corpus tunc perquam macilentum reddatur, brevi tamen iterum pinguefaciendum, quin etiam naturaliter quibusdam animalibus loco nutrimenti, defectu ejusdem ordinarii inserviat, ut sunt ursus, murmentum, glires, &c. quæ per integram hyemem intra latebras suas, dormientibus plus minus similes delitescunt, quorum copiosior æstivis mensibus coacervata pinguedo sustentat tunc temporis eadem: notabile hoc inprimis est in Murmento, quod triplex, item interdum quadruplex, Omentum obtinet, unum instratum alteri, ex quibus quædam venas habent, ordinario tramite ad portam venam recurrentes, quædam v. earundem ad venam cavam abeuntes, quo cordi sub penuria ista in hybernaculis immediate transmittant materiam nutritivam, quam sacculi adiposi abundantiorem reservarunt, & quam ab arteriis receperunt, cum corpus totum succi plenius, in æstate vel potius autumno abundaret nutritio tali succo, ut eleganter hoc observavit Perrault *Essays Physiq. T.* 3. *c.* 6. *p.* 293. Præterea fluidorum instar debitis suis canalibus & ductibus, ceu vasis, coërcetur, in specie ductus adiposi dictis, prout constat ex accurata eorum anatomica recensione, Anonymi *Exercit. de Omento, pinguedine & adiposis ductibus, Tetradi Epistolar. Anatomicar.* Malpighii & Fracassati annexa. Hinc etiam nullæ propriè dictæ functioni inservit, cum nullam specialem habeat conformationem organicam seu mechanicam, in qua tamen potentia operandi partium solidarum consistit, quin vel ornatui, vel defensioni ac fotui aliarum partium tantùm inserviat, minus commodè solidarum partium catalogo inseri posse videtur. Adeò ut dicendum videatur pinguedinem per accidens ex abundantia succi nutritii & chylosi, sub & post augmentationis annos generari, membranosis locis adhærere, & intra sua membranosa conceptacula pedetentim dilatata inclusam, successivè coagulari. Uno nomine esse quasi oleum uberius, aut potius butyrum densius, firmius paulo inspissatum & coagulatum. Illustrant hæc experimenta oleorum, ab acidis in adiposum concretum coagulatorum, oleum scilicet olivarum Spirit. ⦶i affusum, facili digestione congelatur tandem in albam pinguedinem seu candidum butyrum, saltem ab △e liquabile. Id quod pariter cum oleo amygdalarum dulcium & Aq. Fort. eodem modo succedere solet. Non secus ac serum quod sanguini V. S. emisso supernatat, à Spir. ⦶i promtè in crassamentum viscosum, quasi caseosum coagulabile existit, gelatinâ scilicet chylosâ contentâ intra inspissatâ & per texturæ mutationem condensata. Adeoque non adeò ineptè Grew *Discours. of Mixture pag.* 90. suspicatur, pinguedinem animalium esse saltem coagulum oleosarum sanguinis partium, factum vel à propriis ipsius acidis particulis, l. à ⦶oso aëris Spir. cum ipso permisto. Hinc probabile esse asserit *pag.* 91. quod animalia quædam, ut cuniculi, item colluriones pinguescant magis frigido sub tempore: quatenus oleosæ sanguinis (vel ex nostra mente, oleosæ chyli h. e. butyrosæ) partes tunc extraordinarie coagulentur ob majorem abundantiam particularum ⦶osarum, ab aëre intra eorum corpus receptarum. Ob eandem rationem quoque esse, quod pinguedo animalium terrestrium durior sit, cum illa piscium sit mollior, & magnam partem in oleosam formam diffluat: scilicet quia aqua, quam incolunt, & quæ respirationis usui inservit, paucas in se habet ⦶osas particulas, respectu earum, quas aër obtinet. Hinc etiam Fr. Baco *de Verulamio Hist. Vit. & Mort.* §. 49. asserit, animalia quæ potant ex ▽ ⦶osa, manifesto pinguescunt, quod signum est frigidi in ⦶ro. Plura de Pingu. V. Sebizius *lib. de alim. Facult. lib.* 5. *Quæst.* 12. 13. *pag.* 1217. & Casp. Bartholinus Senior *Controv. Anatom. de infim. Ventr. Quæst.* 1. 2. 3. 4. *p.* 269. Speciatim Cecilii Folii Itali, Discurso Anatomico circa la generatione & uso della pinguedine &c.

§. 11.

§. 11. Præter pinguedinem & musculosa caro est, quæ corpulentiæ nimiæ subjectum constituit, quando & ipsa turgescit p. n. & ita insigniter interdum crassescit, ut notabiliter artuum ac corporis molem augeat. Talis olim Athletica habitudo, carnosa scilicet plena & robusta dicta fuit, qualis Athletarum erat, quem non Naturâ sed arte comparabant sibi, ut multâ solidaque carne, & sanguinis tenaci & optimi copia abundarent. Neque enim vires tantum, sed etiam molem pondusque corpori adjicere conabantur, ut hac etiam ratione adversarium prosternerent. Hinc factum est postea, ut eô quoque nomine omnis corpulenta & firma habitudo vocaretur, etiam in iis, qui athleticam non exercerent, & quam Hippocrates censet non esse secundum Naturam, sed neutram potius: Vid. Gorræus *Definit. Medic. p.* 7. De carnea vero hac mole, par fere atque modo de pinguedine ferendum judicium. Est scilicet nil aliud, quam sanguinis copiosioris firmius & uberius circa fibras nerveas motrices coagulum, harum robori pariter ac tutelæ aliàs naturali in statu inserviens. Sunt præterea, qui carneas partes, non nisi quasdam particulas rubicundas sanguinis grumefactas, & inclusas membranæ subtili, tanquam tenui vasculo, unde diuturnâ etiam coctione elici possunt, adeoque mentiri tantum carnosam substantiam, asserant, quod tamen tanquam adhuc paradoxum, vel obiter saltem attigisse sufficiat. Hæc duo E. adeps uberior, & caro copiosior, nunc solitariæ, nunc sociatæ, Corpulentiæ nimiæ subjectum proximum statuenda esse, ex dictis concludendum videtur.

ARTIC. II.

Causam Corpulentiæ nimiæ proximam scrutatur.

§. 1.

NUtritius succus perenni motu corpus alluens, ut nutrit singulas partes, easque auget, ita abundantior nonnihil, & totum corpus succulentum reddit, & in specie circa membranas nonnullas laxiores coacervatus, sensim in pinguedinem incrassatur, circa fibras vero congestus, in carnem cogitur. Quod si his ipsis sociemus ea, quæ *suprà Artic.* 1. §. 2. præliminariter quasi monita fuerunt, vel sponte, citra ulterius scrutinium devolvimur ad corpulentiæ nimiæ causam. Hanc enim proximam bipartitam facimus, eamque tam materialem succi nutritii insignem abundantiam, quàm occasionalem, quarundam membranarum in specie, sic dicti panniculi carnosi, & exterioris cutis laxitatem, & quasi nimiam mollitiem, ut & fibrarum nervearum plurium extensilem tenacitatem, & quasi porosam imbibendi aptitudinem constituimus, his enim præsentibus causis, succus nutritius omnes partes ubertim humectat & irrigat, & præterea circa dictas partes sensim coacervatus & coagulatus corpulentiam producit nimiam. De Formali seu efficiente causa, quæ forsan associanda tertio loco fuisset, inferiùs pauca, quæ monenda occurrent, attingenda erunt.

§. 2. Hæc ut fiant nonnihil clariora, succi nutritii natura primo indaganda venit. Sanguinem nutrimentum esse corporis universale, & ita etiam scaturiginem pinguedinis, & carnositatis nimiæ, Veterum unanimis, multorumque adhuc recentiorum est sententia. Vid. Senn. *l.* 5. *Prax. Part.* 1. *c.* 4. *p.* 22. *&* Ferdinandus *Consil.* 82. sed hanc opinionem non leviter concusserunt Angli, vid. Charleton *Oeconom. Animal. Exerc.* 5. *de sangu Usu.* Glyss. *Anat. Hepat. c.* 45. *p.* 406. Ent. *Apol. Circulat. sanguin. Contra Parisan. Digress.* 3. *p.* 69. ut nihil dicam de Willisio, qui passim in suis scriptis quoad hoc punctum, consulendus venit. Quibus tamen se opposuit Deusing. *Exerc. de sangu. Usu*, item Steno *in obs. de Gland.* & novissimè Piens *de Febr. p.* 1. *p.* 153. 163. ubi Glissonii & Entii argumenta in specie ventilat, aliique plures, quibus pertinaciùs Veterum vestigiis in hoc puncto insistere placuit.

§. 3. Illi ipsi E. duplex statuunt corporis nutrimentum, sanguinem unum, pro partibus sanguineis, & liquorem roscidum per nervos in partes derivatum, pro partibus spermaticis s. nervosis, & ita etiam pro pinguedine, ita ut causa obesitatis nimiæ futura sit abundantia talis succi per nervos influentis, Vid. Charleton &c. *supra cit.* it. Willis *Anat. Cerebri.* Quibus acriter se opponit Deusing. *Exerc. de Comment.* succi nutritii per nervos influentis, it. Bartholinus *in Spicileg. de vas. Lymph.* & sanè hæc ipsa opinio adeò paucis arrisit, ut nullos nisi ipsos Anglos & paucos quosdam Italos agnoscat defensores, & vix probabiliter persuaderi poterit cuidam, qui nervorum structuram substantiamque rectius paulò considerat. Quin modo materiam nutritionis, ab hujus causa efficiente sive universali, in quo puncto Spiritus animales influi omnino primariam mereri considerationem videntur, sive particulari, ritè discernamus, haud adeò difficilis ad argumenta illorum videtur responsio.

§. 4. Dubius jam erat, quoad nutritionem, sanguinis usus, non minus etiam succus nervorum nutritius, en E. novum Bilsii commentum à Zasio explicatum, & hypothesi Helmontianæ, quoad sextuplicem digestio-

gestionem, & quoad naturam & usum laticis applicatum, & quantum possibile à Deusingio, aurito tantum, minimè vero oculato teste, defensum. Vid. Deusing. *Append. ad Exerc. de Nutrim. elab.* Bilsius E. ejusque sectatores loco illius nervorum succi nutritii rorem substituit, hunc nempe liquorem, quem omnes reliqui anatomici Lympham appellant: hunc rorem ex primis viis, ceu centro per vasa rorifera, (ab aliis lymphatica) in totum corpus ceu circumferentiam dispergi asserunt, ut veri partium spermaticarum alimenti vices obtineat, prætereaque partes sanguineas ita præparet, ut sanguinis nutritionem faciliùs suscipiant. Causa E. corpulentiæ nimiæ, juxta hanc opinionem, erit roris istius nutritii uberior copia, & laudabilior constitutio, quo ut uberius nutriantur partes spermaticæ, & copiosius succrescat pinguedo, ita etiam sanguineæ majus capiant incrementum, ob majorem aptitudinem, per hunc rorem inductam. Sanè elegans admodum hæc est opinio, & per quam multorum phænomenon difficillimorum, tam in theoria medica, quàm ejus praxi, facilis & perspicua possit reddi ratio, modo vera esset; Sed ea sufficienter rejecta est ab omnibus fere Anatomicis, in specie Bartholino, Sylvio, Hornio, & inprimis Pauli, in Anat. Bilsianæ & quotquot unquam accuratius & curiosius vasa lymphatica, seu Bilsii rorifera lustrati fuerunt, dum clarè demonstrant, motum in his vasis contenti liquoris, contrarium esse Bilsio, & à circumferentia ad centrum, tandemque ad cor procedere, prætereà valvulæ horum vasorum, à Ruyschio ipsi Bilsio demonstratæ, hunc tantum non obstrupefecerunt. Mortuo E. jam Bilsio, & sepultis cum eodem secretis ejus anatomicis, ac enchirisibus, metuendus omninò simul & horum assertorum interitus.

§. 5. An E. sanguis solus corpulentos & succulentos nos reddit? Nequaquam, quin potius lac, ut nutrit infantes tenellos, ita etiam cum sanguine sustentat & corpulentos reddit robustos adultos. Chylus scilicet, ut genuina & legitima est lactis materia, ita idem sanguini in axillari sinistrâ permistus & aliquoties circulatus, non statim abit in sanguinem, sed sub lactis suavissimi forma aut sanguini confusus, aut sub gelatinæ albicantis larvâ à sero, ceu nutrimenti vehiculo solutus, mediantibus vasis sanguifluis, in totum corpus distribuitur, omnesque ejus latebras perreptat, partes nervosas seu spermaticas nutrit, & abundantior paulò à membranis receptus, per eas transsudans, & superficie earum inhærens, in pinguedinem succrescit, dum interea sanguis reliquus temperatus, sanguinea parenchymata nutrit, & præ cæteris musculorum fibras copiosiori carne incrustat. Cui sententiæ præter alios adstipulantem vid. Bartholinum *Cent. 2. Ep. 65. p. 612.* it. *Cent. 3. Ep. 38. p. 141.* Schneiderum *de Catarrhis l. 2. p. 85.* it. *lib. 3. p. 95.* Fr. Bayle *Dissert. 3. de usu lactis.* Quo spectat etiam gelatina ista seri lactea Barbati, in elegenti tract. de Sanguine & ejus sero, quæ nihil aliud est, quàm chyli portio, sub seri tegmine occultata, tàm pro nutrimento partium nervearum & his cognatarum, quàm pro aliis usibus per universum corpus distributa. Imo, quicquid contra sanguinis asperitatem pro succi nervei benignitate in puncto nutritionis Angli tantoperè urgent, quamdiu intra materiæ nutritivæ limites subsistunt, optimè chylo, sanguini nondum assimilato, diuturno tamen cum eodem circulo certo modo alterato, applicari potest. Quæ ipsa non parum illustrat experimentum, quo anserum probè saginatorum, mactatorum, sanguinem, ubi refrixit, albissimo lacte supernatante cooperiri constat: secus ac in iisdem non æque saginatis fieri observatur: vid. Borrichii *Herm. Ægypt. Sap. p. 262.*

§. 6. Sane butyrosa lactis seu chyli (levis namque hæc intercedit differentia) substantia, similis quodammodo est (densiori saltem) corporis pinguedini, unde easdem ferè obtinent proprietates. Cum è contra sanguinea massa, asperior paulò ac ⊖inoacrior minus commoda videtur, ut pinguedo ex ea generetur, & unde proprietates utriusque in specie color (in sanguine adeo pertinax, ut quosvis alios potius, quàm candidum ipsi conciliari queas, nisi totalem ejus corruptionem in pure, quod tamen solo ex sanguine constare, minus verisimile videtur, urgere velis, minus tamen huc quadrantem) in multis discrepant, hinc & sanguineis partibus immediatè nuspiam adhæret pinguedo, quin mebranis tantum nervosis adnascitur. Unde & ea animalia, in quibus acrior sanguis, concitatiori motu intestino, citius chylum in sanguinem transmutat, parciorem habent pinguedinem, v. g. canis, equus, lepus, ast ea, quorum sanguis temperatus, blandius & parcius, chylum transmutat, copiosa abundant pinguedine, suntque corpulenta, ut porci, ursi: id quod similiter in genere humano obtinet. Hinc & aliquando observatum, quod talibus obesis per umbilicum serosus quidam humor, i. e. vehiculum cum contenta gelatina lactea nutritia evacuatus fuerit, vid. Sennertus *c. l. p. 22.* Sed hæc ulterius confirmabunt res naturales, & nonnaturales ad corpulentiam nimiam disponentes: de quibus infra.

§. 7. Massa E. sanguinea copiosior eaque

minus

minus ⊖ina, acris & aspera, sed suaviter temperata existens & simul blando & dulci chylo, eoque copioso turgida, homines reddit corpulentos, ibiquidem carnem musculosam, hic substantiam pinguedinis notabiliter augmentando. Ut v. talis fiat, præter radicalem & seminalem sanguinis crasin, secundùm quam & chyli assimilatio, & solidarum nutritio, aliique ejus usus variant, multum momenti situm est in stomachi digestione, qualem scilicet chylum hic ex alimentis fermentando producat, *cum fontalis stomachi digestio rectè gubernatrix cæterarum, velut sibi subalternatarum, dicatur ab* Helmont. *Tr. Jus Duumviratus §. 59. sæpè namque occurrit Capucinus, longo jejunio gravatus, potuque pauco & parvæ cerevisiæ saturatus, crasso tamen corporis habitu dotatus. Ex adverso cernuntur edaces largoque mangonio educati, insigniter macilenti: ut idem cit. l. loquitur.* Variat enim non tantum in singulis animalium speciebus digestionis ratio, unde panis idem tot varia dat stercora, quot animalia pane vescuntur, ex diversitate nempe digestionis, sed unumquodque etiam individuum humanum suâ hic gaudens specificâ differentiâ, determinatè modoque ac ratione ab aliis individuis distinctâ, eadem licet assumta digerit, unde & eorundem major vel minor ad nutriendum aptitudo. Quotidie scilicet id observare licet, eadem alimenta, pro chylificationis naturali modo procedentis, vel p. n. læsæ ratione, illum nutrire & sustentare, hunc verò lædere, secundum Hippocratis istud verissimum Effatum, corpora impura, quo magis nutriveris, eò magis læseris, uti & iisdem, hunc insigniter augmentari, illum verò parum vel nihil mole corporis accrescere. Ratio proximè in M. S. remotè verò & fundamentaliter in chylo, hujusque præparatione ac constitutione investiganda, qualis enim hic, talis sanguis, tales Spiritus (cætera omnia in œconomia animali si ritè procedant) & tale per consequens nutrimentum corporis.

§. 8. Haud latet nos equidem, multum aliàs hic tribui Hepati, cujus temperata constitutio, in specie calida & humida, ut sanguini simili, eoque propterea nutritivo insigniter, generando, ita consequenter tàm carnis, quam adipis abundantiæ, primariò inserviat, cum dogma tale præter veteres Scriptores quosvis, in specie ex Sennerto *cit. sæpiùs loc. p.* 22. hauriri pluribus queat. Sed quo minus huic assentiamur impedimento, sunt binæ falsæ, quibus sententia hæc innititur, hypotheses, primò scilicet illa, de hepatis in sanguificatione principatu, deinde ista, de calido nativo quarumvis actionum similarium primario autore & artifice. Nam quoad priorem illam notum est: jamdudum hepati publicas à Th. Bartholino ductas esse exequias, adeò ut ejusdem defuncti, & exauctorati jam desperata videatur causa (vid. Th. Barthol. *sub hoc Tit.*) utut D. Schwammerdammius, Anatomicus Excell. Amstelodamensis, secundum experimenta Hornii, Lugdunensium olim Anatomici dexterrimi, hepatis resuscitationi aliquam opem ferre promiserit, in lib. *de Uteri muliebr. fabric.* quod tamen, morte immaturà præventus, præstare haud potuit; Contra quam tamen jam C. Bartholinus Junior calami aciem in hoc negotio strinxit, *de diaphragm. structur. p.* 64. Posteriorem vero quod attinet, temperies illa partium calido nativo adscripta, ut consequens est vitæ, & effectus quidam potestatum vitalium, ita minimè ipsi tanti ponderis functio, nonnisi potentioribus agentibus conveniens tribuenda venit, cum à sanguinis & spirituum influorum crasi, temperies ista potius dependeat, tantum abest, ut ab hoc sanguis suam crasin & perfectionem recipere debeat. Concedendum est de cætero, prout bilificationi, (si loqui ita licet) præest hepar, hujus respectu non adeò negligendam esse in nostro negotio, ejus considerationem. Multum enim omnino in recessu habet bilis debitè constituta, pro chyli debita perfectione, quâ vitiatâ, & vitiatus distribuitur chylus, & cacochymus generatur necessariò sanguis, ipse jam à debita crasi plus minus deficiens, prout istud hepatis circa bilem ex sanguine eliciendo officium, plus minus læsum fuerit. Uti itaque plurium viscerum, pro chyli & sanguinis perfectione absolutâ, mutua & concinna est conspiratio, ita hæc inter hepar ferè primatum obtinere videtur; adeò, ut quo magis temperata & oleosa dulcis bilis ab eodem conficiatur, eo magis corpulentiæ augendæ, quò acrior v. & ⊖sior, eò magis eidem imminuendæ conferre probabile sit. Quæ tamen latius deducere, præsens nostrum minimè fert institutum.

§. 9. Lactea hæc sanguinis massa apta est, ut corpulentos nos reddat, modo aptitudo partium respondeat, quas copioso succo nutritio irrigare, & circa quas in pinguedinem ac carnem concrescere assolet. Hæc E. est altera causa corpulentiæ proxima, nempe pororum & spatiolorum amplitudo, inter fibras partium molliores paulo, ac speciatim circa membranas, partiumque harum mollities, & obsequens tenacitas; circa priores enim illas carnem, circa has posteriores verò concrescere pinguedinem, notum est; idque tam quoad fibras & membranas partium internarum, in specie abdominis & thoracis, quàm primario circa membranas externas,

ternas, intra panniculum carnosum & cutim, fibrasque musculorum trunci & abdominis. Quantum enim receptivitas nutrimenti uberioris harum partium, in qualitatibus istis fundata, momenti ad corpulentiorem habitum seu copiosiorem nutritionem conferat, vel ex ossibus addiscere licet, quæ semel duritiem ac robur debitum ubi acquisiverint, ulteriori incremento aut quamvis in dimensionem extensioni inepta evadunt: Fracta v. ob pororum p. n. ampliorem capacitatem, & interstitia fibras inter induratas in loco fracturæ spatiosiora, uberius nutrimentum mox recipere & retinere observantur, quod in callum sic dictum, subinde insignis magnitudinis, tandem abit. In Corpulentiori itaque habitu, dum lacteus sanguis ad partes modo dictas alluit, earum porulis sese insinuat, & dum musculorum & panniculi carnosi fibræ sanguine augescunt, ipsæ membranæ musculorum lacteo nutrimento implentur, cujus abundantia externè cutim versus transudat, quia internè fibris musculorum sanguine vestitis adeò commodè adhærere nequit; ipsa vero cutis, ex extremitatibus capillaribus arteriarum, venarum & nervorum reticulatim contexta, dum per glandularum minutarum ipsi intertextarum excretoria vasa, ut &, si qui sint præterea, poros in specie sic dictos, insensibilis transpirationis materiam vaporum forma transire permittit, crassiusculum lacteum nutrimentum cum sanguine allatum externorum pororum angustia cohibet, quod ita introrsum versus coërcitum successivè in corporis peristroma adiposum densatur.

§. 10. Passivæ fuerunt, ut sic dicam, causæ corpulentiæ nimiæ, quas hactenus pertractavimus, cum objectum materiale, uberius nempe nutrimentum, & subjectum recipiens, laxior scil. fibrarum & membranarum textura, saltem considerata fuerunt. De formali v. seu efficiente, quod nutrimentum copiosius dictis locis assimilat & agglutinat, altum hucusque silentium. Sed cum efficiens corpulentiæ nimiæ, seu nutritionis p. n. auctæ, idem omnino existat cum eo, naturaliter quod nutrimentum assimilat, hoc ipsum simpliciter ex physiologicis præsupponendum fuit, cum nihil peculiare in pathologica consideratione de eo monendum occurrat, sive animam, sive spiritum influum, sive insitum, sive fermentum, sive ideam, sive acidum, sive calidum innatum, majori subinde verborum, quàm rerum differentiâ, illud asserere velimus. Hoc saltem vel obiter monuisse sufficiat, 1. Cerebri & cerebelli, horumque, ut sic dicam, influentiæ, non parvam in nutritionis & augmentationis negotio efficaciam esse formalem, ut vel distorti, gibbosi, luxati, paralytici, &c. persuadent. 2. Præter tamen efficiens nutritivum totius corporis, & quasi universale, particulare præterea in quavis parte singulari necessario requiri quasi insitum, ratione cujus universale illud principium determinetur ita, ut idem nutrimentum in hujus partis substantiam præcisè convertatur, quod in aliâ, in aliam quoque, & quidem specialem illi parti naturam, abeat. 3. Modum illum, quo nutrimentum ex fluido in solidum abeat, sub assimilationis actu in nutritione, vix clarius concipi, & evidentius explicari posse, quam per coagulationis rationem, cujus primaria instrumenta quasi mechanica, ut aliarum plurium in corporibus mistis mutationem, sint duo illa acidum & alcali (seu terr. vol.) animalibus tamen, specifica.

A R T. III.
Causas remotas indagat.

§. 1.

FUerunt hæ causæ proximæ, remotas quod attinet ad corpulentiam nimiam disponentes, eæ omnes in hoc conspirant, 1. quod aut massam sanguineam temperatam & lactescentem, aut fibras tam carnosas, quàm membranaceas nonnihil molliores, & quasi laxiores reddant, unde pororum facilior dilatatio, adeoque recipiendi ac retinendi copiosum nutrimentum prompta aptitudo: 2. quod multum nutritivi addant corpori, parum verò eidem detrahant. Constitutio Spirituum & massæ sanguineæ radicalis seu seminalis, taliter temperata, quæ blando motu intestino, quasi fermentativo, moderatè corpus incalescere facit, succumque nutritivum minus citò attenuat, aut quasi colliquefacit, sed potiùs chylum tardius sibi assimilat, ad corpulentiam inprimis facit, & hoc est, quod temperamento calido & humido vulgò attribuunt. Naturâ scil. quidam præ aliis dispositi sunt, ut corpulentiores evadant, adeò ut reperiantur familiæ, quæ plures corpulentos, sicut aliæ, quæ proceros, aliæ, quæ minores progenerare solent: Scil. sicuti vegetabilia inter, sub eadem specie v. g. arborum quædam lege naturæ proceriores, aliæ humiliores, aut fructuum quidam crassiores & grandiores, alii minores, & depressiores esse solent per traducem seminalem, quæ proprietas ulterius eodem modo multiplicatur, ita vegetatio animalium simili ratione prima fundamenta ex seminalibus primordiis omninò haurit. 2. Ætas ascendens & consistens. In talibus enim nutrimentum, quod sub accretionis annis in augmentum corporis, in specie quoad longitudinem non omne impenditur, coacervatum successivè corpu-

corpulentos ferè reddit. Non secus ac infantes ut plurimum corpulentiores, ob nutrimenti lactei ubertatem, & ob fibrarum extensilitatem, pororumque amplitudinem observari solent. Ex quibus facilè ac sponte ferè patet, quare 3. fœminæ præ maribus magis corpulentæ sæpius fieri soleant. Id quod effectivè per temperamentum frigidius vulgo explicare solent. Quo ipso nihil aliud insinuatur, quàm contentorum corporis crasis magis temperata, ex qua minor caloris effectus procedit, quàm in maribus, in quibus illa volatiliora & acriora ferè esse solent.

§. 2. Inter res nonnaturales primum occupat locum Aer temperatus, aut saltem minus æstuans, hinc tempus hyemale & vernum; his enim anni tempestatibus succi nutritii major abundantia: nam sub frigore hyemali sumus ordinariò edaciores, contenta quælibet spissiora & respectivè magis condensata existunt, & tamen ob ambientis conditionem, ex pororum majori conniventiâ, corpus minus exhalat: vernô verò sub tempore sanguis turgescens, instar vini recentis, copiosum nutrimentum chylosum generat & suppeditat. Regio temperata, inprimis nonnihil borealior; qualis enim aër, talis ut plurimùm massa sanguinea: hinc Germani corpulentiores Gallis & Italis. Aër frigidus item crassus magis ad corpulentiam disponit, quàm subtilis, id quod & antiquitus observatum; sic enim Boëtii sunt pingues, id quod innuit Nepos in *Alcib.* & Horatius *L.* 2. *Epist.* 1. *ait:*

Boëtium in crasso jurares aere natum.

Subtilis enim volatilem nimis massam sanguineam & nutrimentum corporis nimis volatile & subtile reddit, unde facilius postmodum ac copiosius insensibiliter dissipatur.

§. 3. Quamvis Lossio, Societatis JEsu Theologo, in libro suo diætetico, cibi & potus mensuram, quâ unicuique suam portionem singulis diebus admetiri conatur, relinquamus: cum universalis mensura determinari nequeat, partim ob idiosyncrasiæ, partim ob vitæ generis varietatem, alias ut taceam circumstantias, nihilominus tamen certum est, quod Cibus & Potus copiosior, aut magis temperatus, & ob id uberior nutritivus multum hic valeat: modo stomachi digestio una conspiret, ut supra monitum. Hinc enim ex omissis gravioribus exercitiis, sequente otio & lautâ victus ratione, molem corporis cujusdam immodicè auctam, refert Trincavellus *l.* 3. *consil.* 101. Panis præsertim multum confert, qui non tantùm per se admodum nutrit, sed etiam liquescens in cremorem, propter acidum fermentativum in panificio susceptum, & beneficio salivæ in masticatione resuscitatum, instar appositi fermenti, aliorum alimentorum digestionem, ut magis evadant nutritiva, adjuvat. Hinc etiam panis, rectè Theriaca Alimentorum audit. Vid. Helmont. *Tr. Victus ratio.* Confirmatur exemplis à Cattiero *Obs. XII. & XIII. p.* 45. *&* 46. (Borelli *Observ.* annexis) allatis, ibi quidem quantum panis dosis aucta, ad laudabiliorem corporis habitum, hic vero quantum eadem imminuta, ad gracilitatem disponat. Passulæ Corinthiacæ dictæ, pinguefacere dicuntur Joël *in Praxi* it. Riverio *Obs.* 43. *Cent.* 4. sunt enim revera succi perquam temperati, (cujus respectu vulgo calidæ & humidæ dicuntur, quin & Veteribus hepar corroborare: Hinc quibusdam decoctum passularum cum Rad. Cichorii in Marasmo seu contabescentia corporis, est perquam conveniens) qui asperitatem & acrimoniam ⊖inam massæ sanguineæ emendat, indeque ipsi talem crasin largitur, quâ aptior redditur uberiori nutritioni.

Post Passulas semina oleosa temperata, ut amygd. dulc. pineæ, pistaciæ, it. mucilaginosa & reliqua farinacea, milium, hordeum, triticum, similiter nutriunt: unde & Cerevisiæ, primario triticiæ hinc & hordeaceæ sunt nutritivæ.

Lactis & butyri uberior usus, ut atrophiæ scorbuticæ medetur, acrimoniam sanguinis acidulam vitiosam temperando, & emaciatos quosvis ac tabidos denuò pingues reddit: ita omnibus hominibus sanis, qui reddi corpulentiores amant, insigniter convenit: en quam pingues & succulentos facit infantes? inprimis lac muliebre, quod & semen genitale augmentat, & in ♀em armat, vid. Forestus. Unde lac equinum, cum pauco saccharo ad atrophiam ex philtro commendatur ab Hartmanno. Accensenda his sunt ova recentia mollia, carnes pullorum gallinaceorum, aliorumque juniorum animalium partes, earumque gelatinæ, & sexcenta alia, quæ quò temperata magis, & mucilaginosiora, eò potentius nutritiva, & corpulentiæ augmentativa.

§. 4. Somnus & quies insigniter impinguant, existunt enim tunc fibræ laxæ, ceu in figura media constitutæ, porique ac interstitia sic erunt quoque ampliora; præsertim cum tunc demum assimilationis actus & motus sit in vigore, cum omnis localis motus cessat, qui eum obturbet: ut rectè hoc deducit Fr. Baco de Verulamio: *Hist. Vit. & Mort. §.* 3. *p.* 155. Nam vigiliis, & in specie crebriori motu, agitata & circulata massa sanguinea celerius, fermentatione ejus intensiori reddita, incalescit insigniter, & ita colliquefacit succum nutritium, eumque ita tam insensibiliter, quam sudoretenus dispergit. Videmus hoc in ursis, hystricibus, muribus

montanis, similibusque animalibus, quantum quies & somnus valeant, qui tempore hyberno in latebris quiescentes somno sepulti, in speciem crassiores & pingiores evadunt: partim quod intra omentum, aliaque viscera interna, collecta pinguedo, de quo supra, successivè attenuata, sub nutritionis partium nervosarum munere, indeque & alia quoque in loca distribuatur, & ibidem sub torpore illo agglutinata, aliqualem copiosioris pinguedinis speciem repræsentet: partim quod sanguis eorum, ex voracitate prægressæ æstatis, chylo crudiore abundans, hunc quantum ejus possibile sibi assimilatum, in nutrimentum partium sanguinearum impendat, crudiori & quasi pituitosiore ejus parte, partes solidas obsidente, & sub habitu plus minus Leucophlegmatico, corporis peripheriam occupante, ac speciem corpulentioris habitus repræsentante. Id quod facile fieri contingit, dum sub ista quiete, & rara conspiratione, tardior est motus sanguinis localis, remissior intestinus, unde tardissima sanguificatio, paucissima transpiratio, parcissima nutrimenti absumptio; Confer. quæ habet Pechlinus *de Aeris & alim. Defect. p. 67. & 68.*

§. 5. Quoad excreta, si eadem, inprimis per ☐ & sudores sint pauciora, corpus pinguius reddunt; cum enim serum vehiculum sit alimenti, eo copiosius excreto, nutritius succus simul uberius evacuatur. Præter cætera omnia, excreta ♀ea imminuta, corpus crassescere faciunt: animalia hoc testantur, quæ eo tempore, quó cessant à ♀e, pinguia evadunt: ast urgente seminis orgasmo, stato tempore, quando ♀i inhiant, emaciantur: ratio est, partim quia blandior chylosus & nutritivus succus M. Seæ detrahitur, & in supplementum seminis impenditur, partim quia à Spiritibus genitalibus, aut singulari testium fermento, sanguini permisto, hujus massa insigniter quasi effervescit, unde acrior, volatilior & calidior ea facta, minus nutrit, dum promptè nimis, quicquid chyli (tunc temporis ob simul alteratum & acrius redditum ventriculi fermentum) minus nutritivi ipsi distribuitur, assimilat: His scilicet ex causis, noviter maritatis, Tabes dorsalis est frequens, & Veterinarii è contra, castrando bruta, eadem esui aptiora reddunt, quia pinguiora & succulentiora evadunt. Pertinent huc aliæ consuetæ, præsertim sanguinis, evacuationes suppressæ: Quâ ratione mulieres post cessantem menstruam uteri hæmorrhagiam aut deficiente conceptione, aliàs solita, habitiores fieri, & notabiliter subinde excrescere solent. Ut taceam Spirituum influorum sub ♀eis actionibus dispendia, quorum defectu quælibet actiones torpent, unde & coctio partium privata quoque ab iisdem minus commodè perficitur.

§. 6. His tandem conjungendi sunt Animi affectus, qui moderati, aut nulli, adjuvant corpulentiam, quibus minus agitata M. Sea blando motu circulatur: gaudium moderatum conducit. Ira nimia, curæ nimiæ, non minus quàm motus aut vigiliæ, macilentos reddunt. Ratio ex hactenus dictis collectu facilis est.

§. 7. Ex Rebus Præternaturalibus nil est, quod pingues reddere valeat, nisi per accidens nonnunquam febribus corpulentia succedat: quale Exemplum habet Sennertus *Lib. 5. Prax. p. 23.* quatenus per febrilem effervescentiam, principiis suis activis ⊖nis admodum depauperata Ma Sea, quicquid recipit chyli, sub remissiore, tàm progressivo, quam intestino motu, tardius assimilat, minusque de eodem insensibiliter dimittit; unde temperata eadem facta & quasi semilactea, arefactas fibras & membranas uberius humectat, & rore nutritivo mitiore, & respectivè uberiore perfundit, unde corpulentior habitus extimi facies.

§. 8. Signa hic addenda essent diagnostica, sed ea per se sunt patula, non secus ac distinctiva ista, quibus ab aliis affectibus discernitur, quæ ex Cachexiæ & Anasarcæ ac Leucophlegmatiæ historiis innotescunt, adeò ut recensendis iisdem commode supersedere queamus.

CAPUT II.
Therapeuticum.

ART. I.
Signa Prognostica exhibet.

§. 1.

QUam periculosissima secum afferat incommoda nimia corporis humani corpulentia, verbis Avicennæ septima quarti *tract. 4. c. 5.* delineare placet Sennerto *lib. V. Prax. c. 4. P. 23. it.* Galeno *Lib. 3. de Differ. Morb. cap. 9.* quibus adde quæ habet Marcellus Donatus *Hist. Med. Mirab. l. 5. c. 2. pag. 537.* Hippocr. *aph. 3.* vocat Gymnasticorum evexiam, si ad summum plenitudinis gradum sit perducta, periculosam. Hinc ejusmodi homines, magnus ille Græciæ Dux Philopœmenes, teste Plutarcho in vita ejus, derisioni habuit, cum ignominia & probris, quod quantò plus corpori accedat, tanto plus quoque periculi accedat, & securitati decedat, & quod vasta corporis gauderent mole, quæ ad res gerendas & ad sanitatem tuendam est incommoda. Quam non solum motus & operationis impedimentum, sed & respirationis, alias inter causas, vel

vel saltem ob viarum interceptionem, difficultas comitatur. Nec ad longinquos perveniunt annos, ast brevioris ut plurimum sunt vitæ, teste Hipp. *aph.* 2. 44. Qui natura valdè sunt crassi, celerius moriuntur, quàm graciles. Expositi quippe sæpius sunt, alia ut taceam mala plurima, paralysi, aut subitò suffocantur, vel apoplexia tandem extinguuntur. Id quod vel bina ista à Timæo von Güldenklee *Lib. VI. Cas.* 2. *p.* 262. observata exempla sufficienter confirmant. Quicquid enim ad summum pervenit, inquit Seneca (*de Republ.* 2. *l.* 2.) ad exitum properat. Ignis quo clarior fulsit, eò citius extinguitur. Hinc dicebat Cornelius Celsus, si plenior quis & speciosior, & coloratior se ipso factus videatur, suspecta habere sua bona debet; it. Livius, prævalida corpora ab externis causis tuta videntur; attamen suis ipsa viribus onerantur. Quare rectè Quintilianus, Pravior omni fame sagina *In Protreptio λόγῳ fol.* 2. *& præcedentibus cap.* 7. *C.*

§. 2. Quamvis etiam nonnulla prostent exempla, obesitatem interdum minimè obesse prolificationi, uti hoc urget Timæus von Güldenklee *c. l.* nihilominus obesos nimis & admodum pingues, raro & prolificos, ob rationes *præced. Art.* allegatas, cum Avicenna *supra citato loco*, Hœfero *in Herc. Med. p.* 300. Andr. Laur. *in Anat. f.* 218. aliisque statuendum videtur.

ART. II.

Methodum Medendi præscribit.

§. 1.

UT removeatur E. impedimentum functionum partim, partim periculum vitæ ac sanitatis, quod ex corpulentia nimia imminet, hæc sanè ne fiat præcavenda, aut jam præsens maturè curanda. Utrumque obtinemus, si impedimus, ne adeò copiosum generetur nutrimentum, aut si id genitum sit, ut promptè removeatur, antequam partibus nutriendis sui assimilatione sese affigere valeat: aut si iis jam assimilatum plus minus fuerit, ut denuò resolutum & colliquatum seroque abluenti involutum foras amandetur. Sic enim fiet, ut ipsæ fibræ, tàm carneæ, quàm in specie membranas contexentes, defectu succi copiosioris, quo antea deliniebantur, & blande humectabantur, indeque laxiores & extensiliores fiebant, nonnihil arescant, & quodammodo exsiccentur, ut ita contractiores redditæ, ob poros interceptos angustatos, uberius nutrimentum excludant. Præsupponendo ubique efficientis ratione, omnia ista media, quibus spirituum vis utcunque infringi, & à tertiæ digestionis negotio alienari potest.

§. 2. Alimenti copiam impedimus, 1. minuendo assumendorum quantitatem, 2. corrigendo eorum qualitatem, ne adeò sint temperata, nec copiosum nutrimentum suppeditent. 3. Alterando, stomachi sub digestione, chylum, ne adeò insigniter nutritivus, sed potius abstersivus aut diureticus generetur. 4. Immutando Massæ crasin, quo ex temperata dulcescente, acris, aspera, ⊖inaque nonnihil evadat, quò chylus partim promptius subigatur, partim ad celeriorem sui exclusionem tàm sensilem, quàm insensilem disponatur.

§. 3. Genitus v. jam succus nutritius, s. assimilatus, sive assimilandus adhuc, evacuandus ex corpore, sive immediatè, quo faciunt omnia ea, quæ sanguineam massam exhauriunt; sivè mediatè, dum prius attenuatus, resolutus & liquefactus, sub specie sive excrementorum alvinorum, sive Urinæ, sive sudoris, sive salivæ, sive insensibilis transpirationis copiosioris, aliisve modis excludatur. Naturaliter equidem tales excrementis tantum œconomiæ Microcosmi hostilibus destinatæ sunt, sicuti autem p. n. coacta natura, non rarò per eas & utiles succos, alteratos tamen nonnihil evacuari permittit in excretionibus Symptomaticis ac liquativis: ita & Medicus non raro iisdem simili pro scopo abutitur.

§. 4. Dubitare equidem aliquis posset, an corpulentia jam facta tolli, & id quod de nutritio succo jam in substantiam carnosam & adiposam mutatum est, denuò evacuari possit, nisi crebrior experientia id jam dudum confirmasset. Sub febribus, pingues & carnosi, insigniter emaciantur. Scorbutus atrophiam in corpulentis comitem ducit, non minus quàm viscerum internorum exulcerationes tabidos reddunt antea corpulentos. Notum similiter, qui ex vita sedentaria laboriosam subitò ineunt successivè emaciari. Præ cæteris per Urinas quosdam omnem suam corpulentiam exuisse, crebra experientia confirmat. V. Helm. *tr. Jus duumviratus* §. 59. *it. Latex.* §. 44. Schenckius *l.* 3. *Obs. p.* 456. Et confirmant hoc speciatim Diabete correpti, qui mirum quantum breviter emaciari solent. Post diuresin largior inprimis est diaphoresis quæ sudoris sub facie corpulentos emaciat. Quam cito enim febricitantes, crebrius qui sudant, habitum crassiorem exuunt. Qui diætâ lignorum sudoriferâ utuntur, notabiliter quoque aquaticulum deponunt. Hinc sub vehementioribus exercitiis corporis, qui copiosius sudant, magisque extenuari solent. Salivationem denique quod attinet, non tantum in cura luis ♀eæ, per inunctionem ☿ii crebrâ salivatione corpora insigniter emaciantur,

antur, sed in specie pro detrahenda obesitate nimia, per ☿m dulcem ptyalismus felici eventu institutus & pro eadem intentione aliquoties eodem semper cum successu reiteratus fuit, teste Borichio *in A. M. H. Vol.* 1. *Observ.* 74. Pertinere huc quoque videtur, quod refert Borellus *Cent.* 11. *Observ.* 11. nimiam corporis crassitiem & pinguedinem, masticatione continuâ folior. Tabaci, curatam. Id quod vix alia ratione, quàm per crebriorem ptyalismum contigisse videtur, quo & ipse Borell. inclinat, *c. l.* affirmans, folia lauri linguæ imposita mult. aquas educere.

§. 5. Præsupposito itaque corpulentiam jam factam tolli posse, superest modum scrutemur, quô id fiat. In hoc v. negotio duo inprimis sunt consideranda: 1. quo modo succus nutritius adeò consistentiam mutet, ut assimilandus spissior evadat tenuior, assimilatus v. ex solido reddatur fluidus. 2. quo modo alteratus ita, per modo dicta, quævis loca, etiam ex remotissimis inde regionibus, evacuari queat. Prius quod attinet, mutatio ista texturæ & consistentiæ, formaliter non nisi per motum intestinum acceleratum fieri potest, quo à se invicem separantur particulæ, arctius nonnihil implicatæ, & in minutias exiles dividantur, antea firmius coagulatæ, & motu isto continuato fluidâ in consistentia persistent, quo undique facilius motu progressivo distribui queant. Duobus hoc fieri modis, fere observatur: 1. per simpliciter liquationem eo modo, quo pinguia, mucilaginosa, gelatinosa, à quovis calore fluidiora fieri observantur. 2. per solutionem: *a.*) eam, quæ fit totius in minimas moleculas homogeneas, adeoque partes totius integrales; eo modo, quo per menstrua quædam, sive respectu organorum nostrorum sensualium sint corrosiva, sive insipida, concreta duriora & solidiora findi quasi observantur, ut ☉ per Aq. Reg. Cran. hum. per spiritum ⊖, Corallia per ✛. *β*) est ista, quæ fit in particulas totius minimas, sibi in misto heterogeneas, adeoque, ut vocant, elementales (sc. immediatas) estque propriè dicta resolutio, opposita formali s. seminali concreti coagulationi, fitque per principii coagulantis enervationem, unde concretum fatiscit denuò, quâ ratione per putredinem resolvi vegetabilia, & fatiscere in principia sua, l. immediatè l. mediatè talia, dicuntur. Re-elementatio haud inepto vocabulo vocatur à Strausio *in Epist. ad Digbeum de Pulvere sympathet. in Theatro sympathet. p.* 135. & in *Respons. ad exam.* pulv. *sympathet. Deusingii ad p.* 425. dum colliquationem istam, quæ in diabeticis fit, considerat. Prior modus simpliciter quieti particularum & aliquali corpusculorum implicationi; secundus, fortiori unioni & arctiori cohæsioni; tertius v. seminali mistioni opponitur: & hic tertius inprimis intelligi videtur, per colliquationem humorum, in medico foro adeò usitatam: ut ut sub latiori sensu, omnes istos modos unà comprehendat, utpote qui omnes, nunc seorsim, nunc idque sæpius conjunctim, sub colliquatione & emaciatione corpulentorum locum invenient. Certè, dum frigidioris qui sunt temperamenti, corpulentos magis commoda sub interpretatione (si nempe humiditas accedat) reddi, super insinuavimus, ita ex opposito à calore excedente, præsertim febrili, liquescere contenta quælibet, & tenuari magis, ☍sæ plus minus cum sint texturæ, non secus ac ipsa pinguedo, nemo facile negabit. Dum porro acriora quælibet assumta medicamentosa, ut aromatica, diuretica, diaphoretica positiva, purgantia fortiora vegetabilia, attenuantia, incidentia, & omnia, quæ ad acredinem plus minus ⊖sam contenta corporis disponunt, emacient quoque corpulentos, suspicari licet, acriores ⊖inas v. g. diureticorum particulas solvere, menstrui instar nutritivam gelatinam, & spissiorem sanguinis consistentiam, quin & acrimoniâ particularum suarum, cuneorum instar, findere, & affricatu suo, atterere pinguedinis, & carnis musculosæ texturam molliorem, nec adeò tenacem, adeoque hoc modo resolvere denuo easdem. Ex hoc enim Urinæ diabeticorum mira dulcedo derivanda videtur, ex pinguedinis scilicet aut roris chylosi liquefacti, cum ⊖ibus Urinariis misti mutuâ temperaturâ, & in dulcedinem vergente textura? De quo videatur pluribus agens Willisius *Pharm. Rat. Vol.* 1. *p.* 164. & 172. Dum denique à Mercurii usu, colliquescit corpus, videtur probabile, præter summam ejus per quosvis poros meatusque penetrantiam, acerrimum ejus 🜂 externum, destruere penitus & superare 🜂 animale coagulativum nutrimenti, seu ab ejusdem acrimoniâ, adeò mutari concretum coagulati alimenti mollioris, pinguedinis & carnis, ut efficiente vitali seu specifico coagulatore destructo, concretum resolvatur in liquaminis aquosi & viscosi consistentiam, hinc per convenientia cribra transcolandum & excernendum. Sicuti aliàs Merc. præcipitatus, septicus est, & partis solidæ mollioris, in simile liquamen, externo usu, resolutivus. Nam fœtor cadaverosus, qui in liquamine per salivationem excreto percipitur, putredinis inchoatæ, & corruptionis, vitali & balsamicæ conservationi oppositæ, indicium est.

§. 6. Alterum istud, quod ulterius hic consi-

considerandum monuimus, est evacuationis modus materiæ colliquatæ & resolutæ. Fit hæc mediante sero, seu latice, communi isto nutrimenti & excrementi vehiculo. Hoc uti consuetâ Naturæ lege impregnatum est, ⊖ibus M.S. superfluis, & inutilibus, quæ ceu recrementa digestionis secundæ, per Urinam eliminat, & quorum medio, instar liquoris saponarii, abstergit & abluit partes solidas, ne quid sordium à nutritione privata remaneat, quas sub formâ nunc sensilis transsudationis, nunc insensilis transpirationis, foras excludit: Ita parili ratione ejus beneficio, colliquata quævis materia, & ita vitalibus nostris heterogenea, & eatenus recrementitia reddita, & sive ex nutrimento adhuc assimilando, intra vasa, sive ex eodem jam assimilato, extra vasa genita fuerit, ac ubicunque locorum substiterit, imbibitur, probeque abstergitur, (idque eò potentius, quò acrius & ⊖sius, adeoque aculeatis pluribus particulis turgentius fuerit dictum serum) & communi humorum circulo, per universum corpus rapta, per loca convenientia, filtrationis modo, tandem transcolatur, ac seroso isto vehiculo involuta, foras emittitur. In quo negotio duo ferè concurrere solent: 1. Proportio conformationis mechanicæ, quoad figuram & texturam particularum filtrandarum, cum ista pororum organi filtrationis. 2. Irritatio quædam, plus minus sensilis, in loco filtrationis, à materiâ filtrandâ, cujus occasione stringuntur fibræ nonnihil, & refluxus integræ humorum massæ aliquantisper retardatur, unde lentiori sub motu, transcolandæ partes, fibrarum istâ stricturâ, copiosius trajiciuntur & quasi exprimuntur, donec qua data porta excludantur.

ARTIC. III.

Fontem Diæteticum aperit.

§. 1.

UT jam specialius consideremus auxilia, istis scopis plus minus convenientia, eadem ex tribus fontibus Medicis haurienda veniunt. Pro quorum selectu observanda inprimis differentia imminuendæ immediatè, vel carnosæ vel adiposæ substantiæ, præsertim adhuc assimilandæ. Nam carnosæ illius partis respectu, ea quæ sanguinem strictè sic dictum magis afficiunt, respectu verò pinguedinis, quæ chylum magis tangunt, adhibenda. Sic enim sanguinis detractio, carnosiori habitui imminuendo, Lactis uberior emissio, pinguedini detrahendæ accommodatum magis auxilium. Auxilia hinc Pharmaceutica, magis adiposis, illa vero Chirurgica carnosis, diætetica pro selectus ratione utrisque æqualiter conveniunt: sic enim carnosis Lacticinia & ℴosa, contra obesis carnosa potiùs concedenda: istis cerevisia triticea, his hordeata propinanda. Eodem sub respectu, acriora & effectivè calidiora, sive alterantia, sive evacuantia obesioribus aptius respondent. Hinc ⏀ata carnosis, tartarea obesis potius conducunt; & sic porrò in aliis.

§. 2. Primus fons largiter media Diætetica subministrat, quorum legitimum regimen, vel ex supra dictis *cap.* 1. *art.* 3. sponte patet. Aërem quod attinet: uti chylum in saliva deglutitus & sanguinem per inspirationem admissus, pro constitutione sui notabiliter alterat, ita, ut uterque magis vel minus temperatus magis vel minus fixus aut volatilis, adeoque faciliùs aut difficiliùs dissipabilis evadat, Ita pro corpulentiæ medela, subtilior, calidior, & siccior, isque crebrius recentatus (si ita loqui liceat) inprimis seligendus. Hujus enim medio, ut attenuari in nobis & resolvi, & quasi magis liquari solent contenta nostra quælibet, ita & motus intestinus intenditur notabiliter, unde acriora reddita eadem minus nutriunt, quin attenuata insigniter promptissimè tam sensibiliter, quàm insensibiliter evacuari apta nata existant. Non minoris efficaciæ, propter easdem rationes, sunt Regiones calidiores, inprimis quæ Tropicis propinquiores: nec non solum arenosum, calidius & siccius. Quo etiam referre licebit Aërem arte calefactum, ut balneum siccum, hypocaustum, &c.

§. 3. Quemadmodum autem tàm *liquidarum & fluidarum,* quam (suo modo.) *solidiorum quoque partium consumtio perpetua necessitatem nobis imponit, assumendorum indies alimentorum, quibus deficientibus in fame qualicunque contabescit confestim corpus,* ut loquitur Sylvius *Prax. l.* 4. *Tr.* 5. §. 405. ita ut iterum marcescant corpulenti nimis, Cibus & Potus quoad quantitatem sit parcus & paucus, de quo conf. Panarolus *Pent.* 4. *Obs.* 18. *it.* 32. *qui pinguibus & obesis remedium optimum & infallibile asserit abstinentiam à superfluo cibo & præsertim potu: Nulla enim res minuit majori celeritate & securitate pinguedinem, quam subtractio humidi.* Quoad qualitatem non sit temperatus aut nutritivus, quin potius frequenti condimentorum, in specie ⊖inorum acriorum & acidorum additione ita constitutus, & redditus medicamentosus, ut incidentem, attenuantem & resolventem, quin & diureticam quodammodo naturam acquirat, adeoque aut citò transeat, aut sanguini infusus, hunc similiter acriorem ac asperiorem reddat. Talia sunt, prout recensentur à Sylvio *l.* 1. *Prax. c.* 38. §. 6. ✠, *succus citri, Spiritus* ⊖*is, &c. piper, caryophylli, cinamomum, macis, zinziber, nasturtium, eruca, sinapi, rapha-*

raphanus quivis, & inprimis rusticanus. Platerus *Tr.* 3. *Prax. pag.* 51. piperis frequentem usum maciem inducere, docet.

§. 4. Omnibus autem hoc in casu præpollet vinum degener seu acetum, de quo sane notabile est, quod ex Strada refert Cattieri *Obs.* 13. *p.* 44. ejus usu, Virum militarem, obesitate prætumidum, ✚ continuato, 87. pondo, detumescente abdomine decrevisse. Volatile enim ejus acidum, utut stimulum quodammodo addat appetitui, tamen fortius cibos colliquescere cogit, ut in serosiorem & ▽osiorem, ac asperiorem, minusque nutritivum abeant chylum: præterea tam sub digestione in stomacho, quam extra eum in fine duodeni, attactu fermenti fellei, transmutatur plus minus in ⊖sum volatile acre, ac fit insigne abstersivum, incisivum, tam sordium nocivarum, quàm etiam nutrimenti laudabilioris, & diureticum, unde crebriore & diuturniore ejus usu, sanguinea massa in specie latex aquosus, ⊖sus volatilis, acrior, abstersivus & diureticus redditus, extenuando & resolvendo nutrimentum, successivè corpulentiorem habitum imminuet. Quodsi ✚ vulgare, volatili scyllæ ⊖e imprægnetur, & fiat ✚ scylliticum (de quo ✚o scyllitico Durastantes integrum conscripsit tractatum, utpote quod in maximo apud Veteres fuit pretio, adeò ut tantum non pro panacea habuerint, cùm ex usu ejus primus illius inventor per omne vitæ tempus benè & salubriter vixisse dicatur) quo & diuretica ejus virtus omnibus cepaceis & alliatis singulariter propria, intendatur, & acrimonia penetrantior evadat, efficacius futurum est. Hinc Sephanus, Med. Venetus, *in Operibus Medic. lib. Cosmet. p.* 462. nil peræque prodesse dicit ad obesitatem tollendam, atque ✚ scylliticum, jejunè quotidie assumptum; ex eodem fonte ab aliis oxymel scylliticum commendatur, sicut aliis ✚ scylliticum in quo absynthium maceratum, aliis ✚ rutaceum laudasse placuit. Quidam loco ordinarii potus ▽ chalybeatam, ✚o temperatam propinant corpulentis. Quodsi ✚ à ⦶ cohobetur, & ita fortificetur, eò convenientius huic usui futurum esset, quod ipsum obtineret pariter, si ⊖✱ci modicum in Nitro solvatur.

§. 5. Somnus parcus, labor verò corporis assiduus, cum vigiliis insigniter convenit, sic enim alteratur sanguineæ massæ crasis, eaque ex aucta fermentatione fortiorique hinc calore succenso, temperatis nutritivis partibus sudore difflatis, retorrida eadem & acrior redditur, ut nihil apponat nutrimenti, multum ècontra absumat. Quantum enim crebriora pariter, ac vehementiora corporis exercitia, pro corpore attenuando faciant, vel rusticorum ac mechanicorum testatur turba: quos inter raros carnosos, (benè autem ut sic dicam fibrosos ac nervosos) rarissimos obesos, cernere licet, quamdiu consueta scilicet Vitæ obeunt munia. Adeo sudore tenus diffluit, quicquid sub parcâ somni quiete solitis partibus, pro irroratione earum, ad facilitationem motus, aspergitur, ut citra uberiorem assimilationem, per habitum porosum corporis denuo excernatur: id quod confirmat *suprà c.* 1. *art.* 3. *§.* 2.

§. 6. Propterea quoque sedulò opera danda, ut viæ istæ, per quas quarumvis digestionum excrementa emittuntur, nequaquam sint obstructæ, sed potius quotidie patulæ, imò solitò laxiores & apertæ, quo de succo nutritivo, sub excrementi tegmine, portio quædam unà eliminetur. In quem finem transpirationis loco, crebrior sudatio in specie conducit, ut modò insinuatum, sic enim immediatè magis habitus corporis exhauritur, & quod carni vel pinguedini impendendum foret, ita glutinosioris sub sudoris larvâ excernitur. ♀is quoque exercitium crebrius repetatur, quo enim major nutritivi roris portio, pro reparando seminis dispendio ad testes abripitur, eo partes alias magis defraudari eodem palam est: quin & Spirit. animalibus speciatim sic copiosius exhaustis, totius corporis functiones tam motivas, quam in specie nutritivas vacillare necesse est. Referendæ huc & aliæ excretiones extraordinariæ, mensium, hæmorrhoidum, aliarumque per loca alia hæmorrhagiarum, quæ tantum abest, ut cohibendæ sint, ut potius omni ope promovendæ, in quem finem, interno usu, vix croci ac myrrhæ auxilia quicquam superare arbitramur: adeò hæc quasvis hæmorrhagias provocare apta nata sunt: sanè mulierem novimus delicatioris texturæ, cui croco, cum mole parvâ atteretur, odor diuturnior, ex fonticulo cruris sanguinem copiosum effluere fecit. Pertinet huc, & lactis uberior in mulieribus excretio: cum quantum ejus usu pinguescant infantes, tantum ipsis detrahi omninò necessarium est.

§. 7. Tandem huc pertinent animi affectus, & motus, qui mediantibus Spir. uti insigniter contenta corporis alterant, ita ad corpulentiam imminuendam plus minus conferent. Præ cæteris autem id efficit gaudium, ac effusum: & hinc inprimis incandescentia concitatior: utrumque pathema autem & crebrius & intensius fit, si scopum præfixum attingere debeat. Gaudia magna quidem & effusa, Spiritus attenuant & diffundunt, & acuendo per acceleratum intestinum motum, contenta corporis, acriora & asperiora adeoque quasi Salsiora eadem reddit,

reddit, unde minor nutritio, sed potius nutrimenti colliquatio. Excandescentia verò uti cruditatibus pituitosis corrigendis apprimè confert in statu p.n. quas quasi coquit ac maturat, seu attenuat & resolvit, & partim nutritioni, partim excretioni, aptiores reddit, unde & chronicis in malis subinde remedii loco est, & in specie mensibus vel parcius vel penitus non fluentibus confert, ita in corpulentioribus, liquando contenta nutritiva, & attenuando, eadem ac ad successivam excretionem disponendo & exasperando seu acriora reddendo cætera fluida, multum ad habitum crassiorem deponendum facere solet.

ART. IV.
Remedia è fonte Pharmaceutico haurit.

§. 1.

Fonte diætetico jam relicto, rectà tendimus in Pharmaceuticum, qui varia nobis suggerit remedia evacuantia. Ex hisce autem eligenda ea potissimum, quæ simul etiam Mam Seam alterant, eamque attenuant ac resolvunt, & speciatim laticem serosum (ejusque contentam gelatinam chylosam) in eo vel fundunt, vel acriorem efficiunt, indeque abstersivum & glutinosi cujusvis plus minus attenuativum, ac colliquativum & hinc vasorum excretoriorum, simul stimulativum reddunt. Hæc inter evacuantia primum locum obtinent Purgantia, quorum fortiora, mediante acrimoniâ maligna, & colliquefactiva, cum promiscuè tam vitiosa excrementa, quam utiles nutritivos succos, sive assimilandos, sive jam assimilatos, adeoque ipsam tandem, certâ ratione, solidam substantiam resolvant, & sub putrilaginis fœtidæ formâ educant, ut pluribus docuit Helmont. *in suis scriptis, in specie de Febr. c.* 5. *&* Cnœfelius *Meth. Med. Febr. epidem. exerc.* 3. potentissimè corpus emaciabunt. Sed quoniam non omnibus æquè conveniunt, quin interdum quibusdam gravia mala inducant, cum helleborum insequi convulsiones jam olim Hipp. *in Aphor.* notaverit, scammoneatum pharmacum vero hypercatharsin periculosam apud Helmontium *cit. l.* §. 13. induxerit, febres periculosas in aliis fortiora purgantia accendant, Gabelchov. *Cent.* 6. *Cur.* 26. *&* 27. alios ad hydropem & leucophlegmatiam disponant, teste Poterio *Cent.* 2. *Cur.* 29. adeoque non semper sine periculo propinentur, metu gravioris mali, potius ab iis abstinendum. Blandiora tamen nonnulla purgantia, in specie aloëtica, non lota, (lotione enim eorum virtus castratur) commendantur, sive sola, sive aliis amaricantibus, in specie myrrhâ, mista: quæ ipsa uti alia amara, v. g. absinthium, gentiana, Centaurium minus, ut balsamicâ quidem virtute corpus Massamque Sanguineam condiunt, ita simul potenter exsiccare dicuntur, quatenus detersivâ amaritie valide succos nutritivos attenuant & dissolvunt, potenterque abstergunt, simulque bilem acuunt, forsan & augent, eamque acriorem & amariorem, adeoque respectu chyli & sanguinis, simili modo alterativam, hoc est attenuativam, reddunt, eo ipso sane corpus ad emaciationem multum disponent. Quo major enim bilis acrimonia, eo magis nutritio impeditur, minor vero eandem promovet. Quam etiam ob causam in fœtu dum partes celerius crescunt, bilis sæpius insipida plane observatur. *Vid. Colleg. Therapeut. Excellentiss.* Dn. D. Bohnii, *Patroni ac Præceptoris mei summè colendi. Part.* 3. *Art.* 2. §. 3. Ad nostrum hinc scopum pilulæ quæcunque aloëticæ, in specie de Tribus, item ex hieris confectæ, usurpantur, quarum loco & elixyr proprietatis vulgare, multum differens ab eo, quod Paracelsus beneficio liquoris alkahest paravit, aut quod Helmont. tanquam succedaneum hujus, artificiosâ digestione concinnat, substitui potest. Unde etiam Fernelius, Vir experientissimus & magni judicii atque ingenii, prout audit Conringio *Introd. in art. Med. p.* 146. *Consil.* 15. ad obesitatem nimiam, pilulas ex Rhabarbaro, aloë & agarico confectas, curandam proponit. Pertinent huc quoque pulv. Hypactici, ex senna & aromatis acrioribus compositi, ad obesitatem nimiam non inconcinnè descripti à Velschio *in Hecatost.* 2. *Obs.* 61. *p.* 34. item pulv. purgans expertus Foresti *l.* 31. *obs.* x. Platerus *multiscius Prax. Tr.* 3. *p.* 51. pilulas ex amaris paratas, ℈ß. pondere, singulis matutinis sumendas, tales præscribit:

℞. *Rad. aristol.*
gentiam. ana ℥j.
rubiæ,
summit. cent. min. ana ℥ß.
alum. ℈j.

Cum succo polypod. vel caryophyllatæ f. Massa. Faciunt huc Electuaria illa bina, ex aromaticis acrioribus parata, Corpulentiam nimiam, Antipiotis ob id dicta, & descripta à Ferdinando, *Hist. Medic.* 82. *p.* 274.

§. 2. Diuretica porro sunt primario, quæ obesis conveniunt, eaque speciatim ⊖ina, quæque blande & leniter eos emaciant, ut superius dictum. Primatum in hoc puncto obtinet acetum siccum, ut vocatur Billichio, seu potiùs concentratum, nempe ♀, seu ⊖ istud enixum ex acido vini & fæcibus ejus alcalinis ♂lis solutis enatum, quem

inprimis Epiph. Ferdinandus *c. l.* specificè commendat, quod potenter absumat pinguedinem, corpus laxet & primario ⊡as promoveat. Eadem scilicet de hoc coagulo ⊖ino dicenda veniunt, quæ supra de eodem ♀o liquido, hoc est, ✚o, asserebantur, dum pari modo resolutum in stomacho, & successivè mutatum in ⊖sum volatile, insigniter abstersivum & detersivum, ⊡æque provocativum evadat. Sufficit autem crudus & superficialiter saltem depuratus, crebra solutione & crystallisatione clarificato præferendus, his enim præparationibus non parum de volatili sua aciditate amittit. Sunt, qui arcani instar, contra obesitatem nimiam commendant pulverem ex ♀i depurati & cymarum aut julorum coryli verno tempore excrescentium æqualibus partibus paratum, mane & vesperi, sub introitum lecti, quantum cultelli cuspis capit, ✚ prius irroratum, assumendum. Platero decoctum julorum coryli in vino factum commendatur *Prax. Tr.* 3. *p.* 51. Forestus Alemarianus, vir multæ lectionis, & Practicus felicissimus, autore Conring. *c. l. p.* 148. *l.* 31. *Obs.* x. de quodam aurifabro narrat, eum tanta crassitie laborasse, ut ferè expiraret, curatum verò fuisse hoc Pulv.

℞. ♀*i* ℥ij.
cinam. ℥iij.
zingib. ʒj.
facch. ℥iv.
Misc.

§. 3. Post Tartar. est ⦶, non infimi subsellii remedium, & ipsum elegans sanguinis alterativum, & nutrimenti abundantis resolutivum, & per Urinas eductivum. Hinc ⦶ optimè depuratum, seu flores *Mynsichti p.* 26. in usu commodo erunt. Tartarus item Nitratus Bartoleti *Tr. de Respirat. l.* 5. *c.* 1. qui ceu singulare febrifugum ab eodem commendatur, & singulare diureticum, revera autem nil aliud est, quàm Nitr. ex proprio Spiritu in alcali tartari regeneratum. Ratione Nitri, & diaspoliticon Galeni, dictus officinalis pulvis, à quibusdam pro arcanissimo habetur contra obesitatem: quo ipso aliàs pulvere, in totâ officinâ pharmaceutica, nobilius vix reperiri remedium, contra affectum hypochondriacum, & natam exinde melancholiam hypochondriacam, non tantum à Bartoleto *c. l. L.* 5. *c.* 4. *p.* 431. Sed etiam ab Archiatro quodam, Regio Danico, D. J. ceu frequenti experientiâ confirmato his ipsis in malis, assertum fuit. Nitrum ipsum crudum, non reformidandum, modo per Sal ammoniacum depuretur legitimè ab excrementitio 🜍 ipsi frequenter adhærente. Relationi amici debemus, quod catellis, maturè ab uberibus matris semotis, si Nitr. in lacte vaccina, ceu alimento dissolutum crebrius propinetur, eorum incrementa corporis multum impediri, eosque ita parvulos, ludis jocisque aptiores, continuò permanere. Pertinet huc Nitr. ⦶latum, h.e. arcanum istud duplicatum Mynsichti, seu ut aliàs appellatur, Panacea Holsatica, vid. Schrœderus *Pharm. Med. chym. l.* 3. *c.* 23. *pag.* 466. 474. *&* Mynsicht. *Armament. p.* 10. remedium profectò laudatissimum; præter usum enim ejus contra corpulentiam nimiam, in malo hypochondriaco, febribus intermittentibus, ipsaque etiam scandalosâ quartana, & mulierum affectibus, it. in scorbuto, calculo &c. remedium reverà polychrestum existit. Somnum nonnihil conciliare simul deprehenditur, id quod non immeritò aliquali participationi de 🜍 ⦶li anodyno adscribendum videtur. Sugillat quidem nobile hoc remedium Zwelferus *Mantiss. Spagyr. p. m.* 407. sed ipse insigniter hallucinatur, ob neglectum legitimæ præparationis, si enim ejus vestigiis insistere velis, non desideratum Sal duplicatum, sed ⦶licum vomitivum accipies. Sal enim istud duplicatum, ex ⊚🜄 elixivatum, ⦶lici sanè primitus & nauseosi saporis, per repetitas in crucibulo fusiones, solutiones in 🜄, filtrationes & coagulationes, eo usque depurandum, donec Sal candidum, ex insipido amarescens, acquiras: quarum inadvertentia asperas istas Zwelfero extorsit censuras.

§. 4. ⦶li injecta mentio & hujus usum contra nimiam obesitatem in mentem vocat, in specie si ejus Spiritus seu stagma acidum copiosius usurpetur, aut cum eodem paratus Tartar. ⦶latus: Artificiosa tamen ejus in crystallos Salin. coagulatio, reliquis in hoc casu præparationibus præfertur. Singularis experimenti rationem habere dicitur ☍ ⦶li, super 🜍 ♉ii affusum, indeque per Retortam destillatum, cujus destillati gutt. 8. l. 9. in 🜄 rosarum assumtæ & sæpius reiteratæ, cujusdam obesitatem, qui 4. ulnarum circumferentiam habuit, in tantum diminuit, ut 5. ulnæ quadrantum macrior redditus fuerit, de quo experientiæ confirmatio attendenda. De ⦶lo verò dum loquimur, acidularum se offert potus, cum ⦶lum ♂tis sit, quod animam earum constituit: hæ ipsæ enim crebrius & diutius haustæ, pariter crassiores extenuare solent, id quod alias præter causas, vel copiosior Urinæ fluxus pariter præstat. Timæi von Güldenklee est observatio *Lib. VI. Cas. III. p.* 263. 🜄rum talium ☉e, ⦶o & ♂e (ut ipse quidem enumerat) turgidarum potu quendam obesiorem corporis habitum manifestè imminui & decrescere sensisse: idque toties, quoties, id quod annuatim fiebat, his

his ipsis uteretur: Egranas vero acidulas, externè adhibitas, corpulentiam nimiam imminuere Macasius *c.* 9. autor est. Nec immeritò Thermæ exsiccantes, & potæ, & pro balneo adhibitæ, ceu utiles laudantur à Sennerto *p.* 25. modò appetitui, qui potu earum, non secus ac acidularum, mirè intenditur, minus satisfiat, sic enim duplicatâ ope, detrahendo, nec restituendo, talibus succurritur. Ut taceam harum extrinsecus admotarum ope, stringi & corrugari plus solito fibras, arctarique ita & angustari partium poros, quo ipso copiosioris nutrimenti receptio necessariò impeditur.

§. 5. Ex regno vegetabili, præ cæteris simplicibus semen fraxini, seu ut ratione figuræ aliàs appellari solet, lingua avis, insigniter commendatur: adeò ut Ferdinandus *c.* 1. *p.* 274. istud ceu ultimum contra obesitatem nimiam deprædicet remedium, quod etiam hydropem curet, dosi ʒj. propinatum in vino. Nec est, quod mireris talia præconia, magna namque in herbis virtus, potensque in iis energia: inprimis quæ in semine earum concentrata delitescit. Hoc ipsum verò præ cæteris diureticis & lithontripticis caput extollit adeò, ut istud contra calculum sufficienter laudare vix queat Glauberus *Pharmacop. Spagyr. p.* 1. *p.* 23. Eodem ex fundamento celebratus adeo ab Helmont. betulæ succus diureticus, obesis futurus esset proficuus, quod aliquando tentandum foret. Italis quibusdam, singularis remedii loco, ad curandos infantes nimis obesos, ita ut vix respirare possint, est hæc mistura:

℞. *sem. urticæ* ℥j.

Pulverisat. subtiliter misce cum mellis ℥jv. Hujus misturæ cochlear 1. vel 2. si paulo sit grandior, propinant infanti, felici cum successu. Ratio eadem hic subest, nam urticæ semen legitimo modo & tempore collectum, mirabile est diureticum, singulareque lithontripticon.

Terebinthina silentio pretereunda non est, cujus tanta cum Urina intercedit familiaritas, ut violacea suavitate Urinam imbuat: de hac refert Forestus *lib.* 31. *Obs.* x. quendam valdè crassum & articulari morbo obnoxium extenuatum & curatum fuisse per pilulas de Terebinthinâ cum saccharo, harum 5. vel 7. duabus horis ante prandium quotidie recipiendo. Agmen tandem vegetabile claudat Sandaracha Arabum, seu gummi juniperinum, nam Sandaracha Græcorum, arsenicali virulentia infestum est, & ob id hic exulet. Gummi hocce, ceu vitale balsamici juniperini fruticis nectar, originem suam olet, & ita non tantum balsamicâ juniperi virtute corpus tingit, sed in specie laticem ▽osum M. Seæ acuendo, quicquid sordium invenit, per ⊡ evacuat & etiam alimenti superfluitates unà exhaurit. Laudem hinc merentur Pilulæ Mynsichti de Sandaracha dictæ, quæ totæ insigniter diureticæ & detersivæ, contra obesitatem singulariter commendantur, & ceu expertæ laudantur cum oxymelite ʒß. sandarachæ, sæpius danda à Platero proponitur *Prax. Tr.* 3. *p.* 51. Plura de diureticis his proficuis ex regno animali, in specie de lumbricis, asellis, scarabæis, cantharidibus, &c. dicere possem, nisi talia ceu in Vulgus cognita, præsupponerem.

§. 6. Diuretica excipiunt sudorifera, quæ inter lignorum usitata decocta vulgo referuntur: quæ aromaticâ suâ acrimonia, attenuando M. Seam, ejus circulationem rapidiorem reddunt, unde superfluum alimentum sensim liquefactum, seroque denuo imbibitum, sensim per poros corporis excernitur. Id ab omnibus observatur in Cura gallicæ Luis per diætam sudoriferam, in qua ægri non parum emaciantur. Rationem Methodicam, quâ per lignorum decocta, præmissis sanguinis debitis detractionibus, curandi sint obesi, delineat *Casus I. Lib.* 6. *à Timæo* von Güldenklee consignatus. Hinc super sassaparillæ radicem extructus est Pulv. compositus Ferdinandi contra obesitatem, quem aliis præfert, & quo se felicissimè usum & Salib. theriacal. æquipollere asserit:

℞. *Pulv. Sarsapar.* ℥j.
coriandri.
anisi,
cinam.
caryophyll. ā ʒij.
cal. arom. ʒj.
☿i ʒß.
Sacch. albi q. s.
M. f. *Pulvis.*

In cujus locum forsan substitui poterit iste à Sennerto laudatus *c. l. p.* 25. Decoctis talibus aut Pulv. essentiæ lignorum cum Spir. sambuci paratæ, pariter succenturiantur. ⊖ia theriacalia commendari solent à quibusdam, de quibus videatur judicium Zwelferi, & quæ contra hunc acute disserit Tachenius *in Hippoc. Chym.* quorum tamen loco potius Pulv. viperinos, tam simplices, quàm pro scopi varietate diversimode compositos, cum experto Velschio *c. l. Hecatost.* 2. *Obs.* 61. *p.* 36. commendamus. ⊖ia alias fixa quæcunque ut & volatilia, tam quæ cervinæ calvariæ fructus, quam quæ viperæ suppeditant, valde hic conveniunt: non minus quam ⊖ vol. succini, elegans sudoriferum, & potens diureticum: qualia Salia acria hoc in casu convenientiora sunt sudoriferis fixis,

fixis, ex minerali regno in specie ♂iali familia paratis: cum illa positivè magis operativa existant.

ART. V.

Fontem Chirurgicum libat.

§. 1.

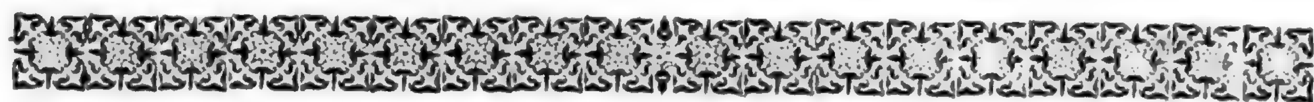
INstrumentis jam Pharmaceuticis M. Seam colliquefaciendi, chylumque laudabilem, & inde corpulentiam nimiam minuendi non sufficientibus: Videndum an Chirurgia quoque aliqua nobis queat suppeditare hunc in finem utilia. Quanquam vero Venæsectio nequaquam unicum fermè ac optimum remedium in quibusvis affectibus curandis, juxta Parisienses Medios plerosque, Sylv. *App. Tr.* 9. §. 242. *p.* 809. Nihilominus tamen in nutritione aucta iterum imminuenda, idque speciatim carnosiori in habitu, eandem multum præstare, quin utramque complere paginam, testatur, confirmatque pariter experientia. Quippe primarium Venæsectionis similiumque sanguinis detractionum indicans est sanguinis laudabilis copia uberior. Et quemadmodum per Venæsectionem, sive simul ac semel fiat, sive, quod melius, pro unius cujusque constitutione peculiari & viribus, per iteratas vices instituatur, sanguinem immediate detrahimus, ita cum eodem emisso nutritium chylosum succum pariter cito tutoque utut secundario imminui atque exhauriri posse, nemo, credo, est, qui neget.

§. 2. Vicarias phlebotomiæ vices subeunt Cucurbitulæ scarificatæ, ac hirudines, variis in locis applicandæ, quæ eò crebrius reiterari, & eò plures adhiberi possunt, quo minori, saltem non adeò subitaneo virium cum dispendio in usum vocari possunt, sive solitariæ adhibeantur, sive accedente locorum vulneratorum frictione cum Sal. & Acet. ad imitationem nempe Zacuti Lusitani, qui quantum hujusmodi hæmagoga auxilia corpulentioribus conducant, pluribus ostendit *l.* 3. *Prax. Admir. obs.* 112.

§. 3. Suum pariter inveniunt locum & certum usum habent Cauteria, tam actualia, quam potentialia, & cum his paratæ fontanellæ, ceu ulcera artificialia, quo ampliora & copiosiora, eò pro præsenti scopo, utiliora: hæc enim promiscuè quicquid inveniunt humoris alluentis, colliquescere faciunt, & ita etiam successivè nutritium succum in forma liquaminis purulenti exhauriunt. Id quod pluribus ostendit Helmontius *Tr. Cauterium*: utut in cacochymicis cum pauco nutritivo plus excrementitii eliminando, à posteriori quasi, alios plures usus obtineant.

§. 4. Ad efficacem hanc Medicinæ partem referenda videtur etiam adipis detractio, cujus Plinius, & ipse solus *l.* 11. *c.* 37. mentionem facit, dum inquit: *L. Apronii Consularis viri filio, detractos adipes, levatumque corpus immobile onere.* Juxta hunc, quem alii, qui rei hujus mentionem faciunt, unicum allegare solent, videre licet in scripto Germanico *Anonymi*, Chur- und Fürstl. Helden-Saal. *p.* 221. relatio non abludens à præsenti negotio. Verba sunt hæc: *Dedo* VII. der Feiste/ ꝛc. ꝛc. als er mit Käyser Henrichen VI. nach Italien zu dessen Hochzeit reisete/ und ihme unterwegens das Schmeer/ so ihn beschweret/ schneiden liesse/ ist er bald darauff/ An. Christi 1190. gestorben. Scil. hoc ipsum est, quod refert Elias Reisnerus *Geneal. Basil. p.* 275. de Dedone V. Comite Rochlicio, propter nimiam obesitatem crasso cognominato, quod antequam cum Heinrico VI. Imp. militatum iret in Apuliam, arvinam corporis Medico secandam præbuerit. Res nempe, nostrum quod attinet negotium, eadem, circumstantiæ utut varient. De Sanctio, post Obitum Fratris Ordonii III. in Regem Hisp. electo, cum ob nimiam pinguedinem ad regni officia ineptus esset, excisionem etiam pati decrevisse, sunt qui referunt. De quo posteriori tamen apud Rerum Hispanicarum scriptores altum est silentium, qui potius referunt, nominatim Rodericus Ximenez, *Archiepiscopus Toletanus de Rebus Hispan. l. V. c. x.* & Joh. Marianus *de Rebus Hispaniæ l.* 8. *c.* 7. Sanctium ad Abderrhamanum, Maurorum Regem, Cordubam se contulisse, ibique ab illius Medicis cujusdam herbæ virtute, extenuata arvinâ, corpus ejus ad competentem habitum & agilitatem debitam perductum fuisse: Quod utut per veneni propinati virulentiam factum quidam suspicentur, confundunt tamen medicamentosam hanc Obesi Sanctii extenuationem, cum veneno lethifero, ipsi à Fernando Gundisalvi Castellæ Comite, in pomo medicato exhibito, cujus vi tertiâ die Rex, qui jam ab aliquot annis extenuatus regno præfuisset, extinctus est. Constat itaque per adipis talem detractionem quid Plinius intellexerit. Abdominis videlicet incisionem pro imminuendâ & tollendâ pinguedine illum innuere, autor est Epiphan. Ferdinandus *in Histor. Medic.* 82. *p.* 273. quo etiam inclinare videtur Sennertus *l.* 5. *Prax. p.* 24. qui remedium hoc sævum, nec quemquam facilè admissurum, ille vero curationem periculosissimam & timore maximo plenam asserunt. Certè, cùm nullibi apud Medicorum Patriarchas, Hippocrat. Galenum, Celsum, Paulum, Avicennam ejusdem fiat mentio; nec modernorum Chirurgorum ullus, quic-

quicquam de eadem consignarit, incertum quoque sit, quomodo, si de manuali operatione interpretanda sit, instituta & cujus partis an pinguedinis subcutaneæ saltem, an vero omenti nimis adiposi excisione peracta fuerit? propterea nec nos de re vel deperditâ vel vix imitanda plura verba facturi, hic facimus FINEM.

MICHAELIS ETTMULLERI, Philosoph. & Medic. Doctoris OBSERVATIONES BINÆ, DE CRINONIBUS ET SIRONIBUS, Ex Actorum Eruditorum Lipsiens.

Mense Septembri, Anno 1682. pag. 316. seq.

OBSERVATIO MEDICA I. De CRINONIBUS seu COMEDONIBUS INFANTUM.

INcognitus & indictus Antiquioribus fuit morbus, cujus passim superiori ac hodierno seculo à Medicis non minus, quàm medicastris mulierculis fit mentio, & ab istis quidem Morbus Pilaris Infantum communiter appellatur, speciatim autem Crinonum, item Comedonum nomine venit, Germanis Mit-Esser audit. Contabescunt infantes paulatim, insomnes redduntur, & inquieti, & insignem simul pruritum corporis pati videntur: quòd si in balneo ritè tractentur, corpuscula pilorum crassiorum instar densa & spissa (unde similitudinis ratione, Crinonum nomen) è poris corporis prominent, quæ pro animalculis intercutanea loca inhabitantibus (unde Comedonum nomen, quasi vermium alimentum infantum depascentium) ab aliis habita fuerunt, quibus unâ alterâve vice ablatis, melius habere infantes observantur. Utrum itaque censui excrementorum spissorum tertiæ coctionis, an verò animantium generi adscribendum sit istud extra cutim prominens, diutiùs controversum fuit, prout scilicèt fieri in naturalibus amat, ubi solis rationibus, citra experientiæ armaturam pugna instituitur. Hæc tandem rerum magistra litem diremit, ostendendo microscopiorum ope manifestè, esse reverà animalcula viva, quicquid spissorum istorum capillorum facie subinde compareat. Coloris observantur subcinericei & plus minus nigricantis, cornubus seu potiùs antennis binis longè prominentibus instructi, oculis rotundis grandiusculis cum cauda oblonga in fine villosa; paucis, aspectu satis horridi, prout ex Tab. ad pag. 543. videre est, in qua Fig. A. magnitudinem nativam, prout nudo oculo se exhibet, repræsentat: Fig. B. verò Crinonem integrum, accuratè observatum, resupinato situ collocatum: Fig. CC. eosdem crinones, prono corpore delineatos, sed sub separatione à cute, caudâ truncatos. Nam non tantùm propter morositatem puerorum difficulter separari possunt, sed ob exilitatem,

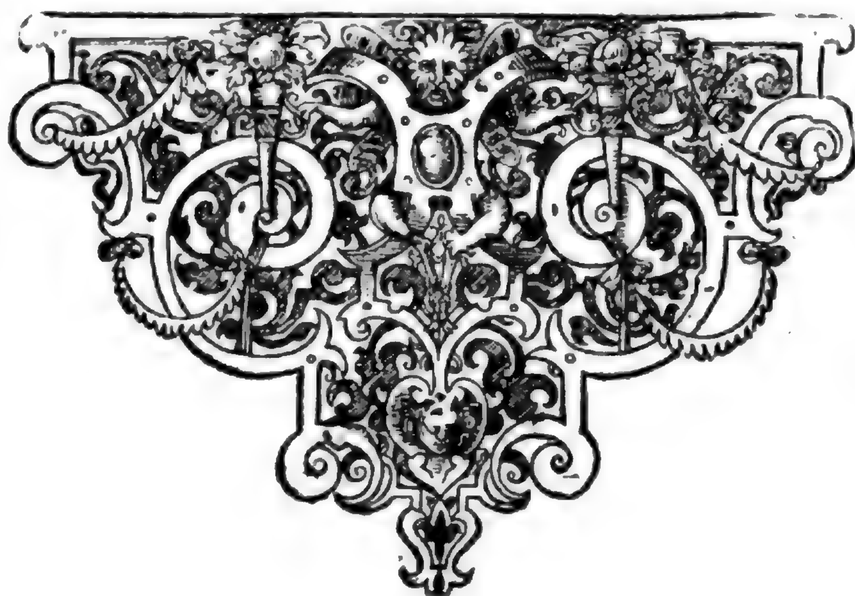
etiam ac teneritudinem, vix integri obtineri, quin facillimo attritu vitientur: id quod in fig. D. contigit. Pueri sunt & infantes, in quibus frequentiùs nasci solent, quorum crura, brachia, & imprimis dorsum, sive totum, sive interscapilium tantùm, maximè tamen ipsam scapularum regionem solent occupare. Sed quæ huc spectant alia, Curioso Lectore digna, prolixiùs, pro usu imprimis Medico, exposuit Erud. Georg. Hieron. Velschius, *in Exercitatione de Vermiculis Capillaribus Infantum*, in qua omne id, quicquid pro usu tam Theoretico quàm Practico desiderari potest, ex quibusvis Scriptoribus in unum fasciculum concinnè collectum exhibetur, adeò ut unus hic Autor quorumvis aliorum Vices commodè supplere queat. Annexa est dicta Exercitatio isti de Vena Medinensi laboriosè & accuratè, & Ann. 1674. August. Vindel in quarto primitùs, sub auspiciis Claudiæ Felicis Imperatoris, luci publicæ expositæ.

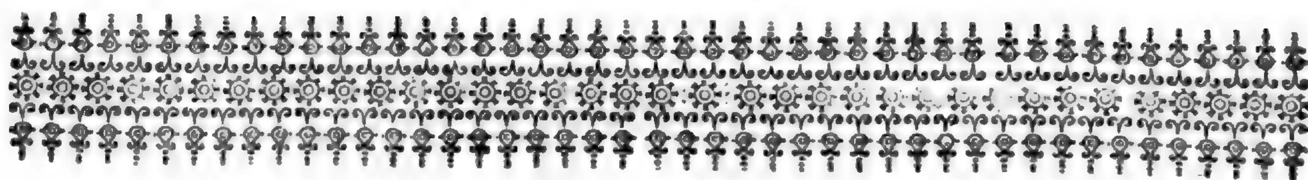
OBSERVATIO MEDICA II.

DE SIRONIBUS.

ALii longè à Crinonibus sunt Sirones seu Cirones, vermiculi scilicet minuti, quasi pediculares, in pustulis serosis prurientibus, sub cuticula manuum imprimis & pedum, subsistentes. Germanis **Seuren/** item **Reitliesen** vocari solent. Minus de his disceptatum fuit, animalculorum classi an associandi? siquidem hoc jam olim subtili Scaligero *Exerc.* 194. *de Subtil. Num.* 7. extra dubitationis aleam positum fuit: qui tamen ipsis formam nullam expressam esse asserit, quæ Microscopiorum ope distinctè satis & accuratè conspici potest, secundùm eam faciem, quam Tabul. ad pag. 543. Fig. EEE. repræsentat. Colore sunt albicante, & pedibus exceptis, qui propiùs intuenti nigricare videntur: pedibus 6. instructi sunt, binis utrinque mox juxta caput positis, quibus talparum ritu cuniculos sub cuticula agere, & oblongos non raro quasi sulcos trahere, simulque molestissimum pruritum excitare videntur. Num dorsum sit squamosum, seu squamis coopertum, prout quidem affirmat Dn. Rohaultus *Tract. Physic. Part.* 1. *cap.* 21. definire nolumus, illo præstantiore dubio procul microscopio instructo. Mirum de cætero est, quantas molestias tam pusillum animal homini excitare queat, quas stupenda historiâ pluribus explicat Moufetus *in Theatr. Insector. libr.* 2. *cap.* 24. *&c.*

PRO-

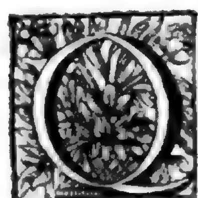

PROGRAMMATA BINA ACADEMICA

Ab
Excellentissimo
DN. D. ETTMULLERO
Elaborata.

I.

DECANUS,
SENIOR, COETERIque DOCTORES ET ASSESSORES
Facultatis Medicæ
IN ACADEMIA LIPSIENSI
Lectoribus Benevolis
S. P. D.

QUod Gloriosissimi & semper Augusti Romanorum Imperatoris, CAROLI V. Symbolum, verè Regium, fuisse dicitur, *Plus Ultra*, idem & cuivis industrio, ac rerum suarum satagenti Medico, Tesseræ loco inservire meritò debet. Tantum enim abest, ut omnibus numeris absolutam, perfectamque habeamus Medicinam, ut etiamnum intricatissima dubia in Theoria evolvenda supersint, ac defectus inopinati in Praxi resarciendi subinde ac emendandi veniant: adeò

Nulla nostri est tam Regula firma Galeni,
Quam non interdum curva refellat anus.

Nimium quantum ergo suæ blandiuntur ignorantiæ isti, qui ad illum perfectionis apicem adscendisse Medicinam vanè sibi persuadent, cui præterea nihil addendum sit. Prudentiùs longè Socrates, se hoc tantùm scire, affirmabat, quod nihil sciret, & nostram quamvis cognitionem, potiùs vocandam esse doctam ignorantiam, quàm perfectam scientiam. Ex hoc tamen haud statim simplicem meretur assensum asperrimus iste Scholarum Medicarum Censor, J. B. van Helmont, in opposito nimis exorbitans, audacter asserendo *Præfat. de Febrib. inaudit. quod à diebus Hippocratis Medicina steterit, si non retroiverit, saltem non profe-*

cerit,

cerit, quia per novas indies centurias ivit in circulum. Equidem ut in detegendis Scholarum erroribus tantum non fuit Lynceus, ita in statuminandis firmioribus, aut evidentioribus saltem principiis ac fundamentis, haud raro cespitasse, imo subinde graviter lapsum fuisse illum ipsum, omnino in propatulo est. Per ignem se vocat Philosophum, ast dum fatetur ipse *Tr. Tria Prima Chymicor. &c. §. 46. non genuinum concretorum analystam esse ignem, cum multa per transmutationem ab igne factam generentur in mistis, tanquam nova entia, fiantque, quod non erant antè;* hoc ipso instrumento fallaci in eruendis Naturæ Arcanis, & reformanda Medicina, se usum esse, omninò concedat, necesse est. Torporem equidem Scholis excutit, veternam exprobrando ubivis indagandi ulteriùs ignaviam; Ast si Petro Severino Dano, suam Theoriam vindicemus in Idea Medic. Philosophicæ, superiori seculo explicatam, & Theophrasto Paracelso auxilia sua Practica sublimiora, quorum respectu Monarcha Arcanorum audire ambitiosiùs maluit, ceu genuino Professori restituamus, profecto pudibunda ista nuditas, quam toties Scholis ignominiosè objicit, in ipso quoque Helmontio passim omnium oculis exposita erit. Superiora interim si retrospiciamus in secula, & qualem tunc repræsentavit faciem Medicina, paulo accuratiùs contemplemur, eamque cum hodierna illa, quæ tot Eruditorum Medicorum fatigat operas, conferamus, omnino (veritati si litare velimus) confitendum videtur, tantum præsente hoc, quod decurrimus, seculo, splendoris ac nitoris accessisse eidem, quantum pluribus istis anteactis haud æquè præstitum, dum singulari fervore illius Consecranei, *Plus Ultra,* laudabili omninò conatu tendere nituntur. Obnubilabat enim priscis istis temporibus ingenia, nimia ac penitus religiosa Veterum Scriptorum Veneratio, quâ in scientia quidem naturali, (cujus complementum quasi est Medicina) & speciatim dogmatica ejus parte, sine Aristotele aliquid asserere; in historica vero ultra Plinium sapere velle, piaculum erat: adeò ruinosis ac lubricis Stagyritæ fundamentis atque falsis Veronensis relationibus universa Physica superstructa erat Innitebatur pariter his, quanta quanta Medicina, per Galeni & Avicennæ dictatoriam quasi Majestatem firmata, ita, ut in horum, ceu Oraculorum, effatis, omnis Macrocosmicæ ac Microcosmicæ cognitionis cardo verteretur. Hi Poli erant isti, quos in Vasto Naturalis scientiæ aut Medicinæ Oceano navigantes, unicè respiciebant: hi anchoræ erant, quibus fluctuans Theoria naturalis, & nutans Praxis Medica firmabatur: Unde pariter tunc temporis, præter versiones ac explicationes Græcorum & Arabum, & repetitas in eosdem Commentationes, vix aliud quid actum, de ulteriori progressu ne per somnum cogitatum fuit. Quicquid Chymicorum interdum moliebantur quidam, angustis fornacum suorum parietibus ferè includebatur, & vel in mysterii magni Philosophorum ardua præparatione, vel elaboratione remediorum quorundam simplici, terminabatur, *Plus ultrà* vix ullo eorum meditante. Equidem Paracelsus Helvetico sarcasmo ignaviam istam irridere, & magno conatu scholas Medicas reformare aggrediebatur, sed negotio tali impar, ceu in Theoria confusus & dubius, Tartarorum commento minus sufficiente, in Praxi verò, in qua reverà singulariter excelluit, Empiricus, præmaturâ quoque morte extinctus, magnis excidit ausibus. Excitabantur quidem subinde subjecta, quibus de meliore luto finxerat præcordia Titan, & quæ

quæ ad altiora improbo labore assurgere nitebantur, tot tamen aliorum invidiæ calumniæque exposita telis, de facili opprimebantur. Plures scilicèt, juxta Massariæ, Medici Patavini, effatum, cum Galeno errare, quàm cum aliis verum dicere amabant. Illustre hujus specimen, vel hoc seculo curioso, Academia Parisiensis subministravit; vid. Joh. de Launoy de varia Aristotelis Fortuna in Acad. Parisi. cap. XVI. pag. 79. Evulgatæ fuerunt Anno 1624. Theses quædam, fundamenta Philosophiæ Naturalis Universæ complectentes, publicè, tam disputando ventilandæ, quàm arte Chymica per experimenta comprobandæ, eæque contra recepta quidem Peripateticorum principia, sed quæ (ut inspicienti patet, hodiernis, per experimenta & rationes stabilitis assertis, propius omnino accedunt; Harum vero Autori, Senatus Consultum Parisiense, infra 24. horas Lutetiâ exire, nec in ullas ditioni suæ obnoxias urbes se recipere, aut inibi Philosophiam docere, edictum fuit. Quid? quod idem Senatus decreverit, ne quis contra Veteres & probatos Autores ulla dogmata teneret, aut traderet, sub pœna capitis. Quibus omnibus tamen non obstantibus, non per Gallias solùm, sed universam ferè Europam, heroico ausu, *Plus Ultra* tendere, experientiâ duce, comite ratione, præsenti hoc, quo vivimus, seculo, diviniora instituerunt ingenia, & quod Naturali adhuc Scientiæ, quod Medicinæ deerat, pro virili supplere. Est quidem dictitante Hippocrate, experientia fallax, non tamen penitus falsa; est ratio difficilis, haud tamen semper inanis: ibi ergò, ut eò accuratiori circumspectione quælibet examinanda, ita subtiliori acumine hic perscrutanda. Surrexerunt sub his conatibus tot Nobiles Societates, ad promovendas Naturalem scientiam pariter ac Medicinam congregatæ, *Plus Ultra,* ceu ultimum scopum præfixum intuentes. Palmam meretur Societas Regia Anglica, Nullius in Verba, tenore Symboli, jurans, & Fr Baconis, Bar. de Verulamio &c laudatissimis vestigiis insistens, eminente præ aliis Boyleo, Viro in Experimentali Philosophia, sine dubio, incomparabili. Floret sub umbra Maximi Regis Academia Regia Scientiarum Gallica, non secus ac Academia del Cimento Florentina, sub Protectione Magni Hetruriæ Principis ac Cardinalis LEOPOLDI. Idem saxum strenuè volvit in Germania nunquam otiosa Naturæ Curiosorum Academia. Danos ut taceam ac Suecos, gelido etiam sub Borea, sciendi *Plus Ultra* desiderio calentes. Quas non machinas invenit curiositas humana, quibus vel sensuum, per quos, ceu internuncios, confabulatur nobiscum Natura, acumen augeat, vel invitam etiam & reluctantem quasi Naturam in sui obsequium quodammodo cogat. Quæ oculis vix visibilia erant antiquitus, Microscopiorum beneficio tantùm non palpabilia redduntur: locorum intercapedine remotis longiùs, propiùs Telescopiorum adjumento appropinquamus, adeò ut post lustratas terrestri itinere Orientales pariter ac Occidentales Indias, siderea in regione, ipsos Selenitas, si qui sint, visitaturi simus. Auditum Otica & Acustica acuunt instrumenta, Tubæque stenterophonicæ. Tactus per Thermometra, barometra, hydrometra, & similia, à facili errore vindicatur. Maris fundum scrutari licet per campanas Urinatorias. Aërem machinis incarceramus, eumque pro lubitu nunc complicamus nunc explicamus. Ignem ponderamus: Ferreum magnetem, ad nutum nostrum, hunc vel istum Polum venerari cogimus. Metallorum Principem per molem Philosophicam subjugamus. De Pyrotechnia, neglecta olim penitus, tacere præstat, & quantum fideli ejusdem ministerio perficere liceat. Spatiosum enim hunc nimis campum ingredi, haud attinet, ad Medicinam potiùs, ejusque hodierna incrementa, *Plus Ultra,* sur-

gentia, cum respiciendum sit. Anatomes ante omnia suspicimus auxiliares copias, quibus adjuti stupendæ corporis machinæ superbam structuram, & partium ejus particulas quasvis accuratè perlustrare possumus, idque in summum Artis Medicæ incrementum Galaxia haud amplius incerta est adeò, quin oculis etiam pateat, sive qua per lacteos tubulos intra mesenterium movetur chylosum nectar, sive qua per thoracicum adscendit canalem. In Orbem sanguinis elegantissimus motus, & artificiosissima organorum ipsi inservientium hydraulicas ad leges mechanica, quantum lucis fœneratus fuerit universæ Medicinæ, in aprico positum, ut taceam experimenta infusoria. Lymphæ crystallinus latex hodiè demum innotuit, & glandulosi ejusdem fontes, unà cum salivæ, lachrymarum, & sudoris scaturiginibus. Cordi musculos inter principatus assignatus fuit, ex quo accuratiùs fabrica ejus innotuit: de quo saltem subolfecit quædam Autor Tract. de Corde, (quis enim sit? adhuc dubitatur:) qui inter Hippocratis scripta legitur. Hinc diaphragmatis adeò controversa olim duplicata structura perquàm artificiosa, linguæ pariter, cum gustatoriis suis papillis, textura, per hodierni seculi felicitatem innotuit. Patet jam hepatis glandulosa moles, lienis ex cellulis membranaceis cum contentis glandularum acinis complicatio, fibrosa renum compages, vesiculosa pulmonum, cum elegantissimis asperæ arteriæ annexis lobulis, textura, glandularum corticem cerebri (jam olim Hippocrati quidem glandula magna qui audivit) compingentium congeries, cum filamentis ejusdem medullaribus. Transeat testium in maribus ex minutissimis vasculis conglomeratio, ceu nodus quidam gordius, haud absque acie cultelli Anatomici enodanda: saltem ut omnia ex Ovo, atque adeò ipsum macrocosmum, primam sui originem traxisse, antiquitus putatum fuit, ita microcosmum speciatim ex ovo, in ovario muliebri contento, ab aura spirituali maris fæcundato, primitus propullulare, Anatomica Schola clarè demonstravit. Quæ ipsa, ut formalem seu mechanicam partium corporis humani fabricam evidenter edocet, ita Chymia materialem illarum molem diffringit minutissimè, ejusque subtilissimas moleculas, ceu elementaria rudimenta, evolvit, sensuumque examini sistit. Extricantur hujus ope salinæ particulæ, acidi & urinosi nomine notæ, quæ uti aliàs Naturæ catholica magis, quarumvis in concretis alterationem, mechanica sunt instrumenta, sub Rectoris seminalis dominio, ita & partium corporis materialem crasin principaliter determinant, & per motus intestinos multifarios vitæ, tàm sanæ quàm ægræ, opifices haud postremi existunt. Quanta lux hinc morborum tàm faciliori cognitioni, quàm Curationi feliciori, affulsit! dum per fermentationes, effervescentias, & putrefactiones, indeque natos sapores, odores & fœtores, occasionum morbosarum activitas, ac nocendi artes sensibiliùs innotuerunt, ac τὰ μυρία s. sexcenta ista, quibus prisca Medicina superstructa dicitur, scripti de eadem Autori (quis enim fuerit, adhuc sub judice lis est) inter Hippocratis Opera quòd exstat, oblivioni tradita, post excultam Chymiam denuò resuscitata fuerunt. Operosa Pharmacia, per hanc ipsam reformata penitus, elegantiorem longè induit faciem: Nucleum Medicinalem, ceu quintam rei essentiam, sub alienarum feculentiarum corticibus altè reconditum, elicit, eumque nitidè delibratum exhibet: Venenis exuit virulentiam, quo summarum potestatum fiant medicamenta, sicque devicto quasi pervigili Dracone, aurea Hesperidum poma larga manu distribuit: soporifera papavera suavissima sensuum fiunt delinimenta: Atrox hellebori albi furor mitescit, quo furiosorum impetum refrœnare valeat: Lupus sub antimonii tegmine delite-

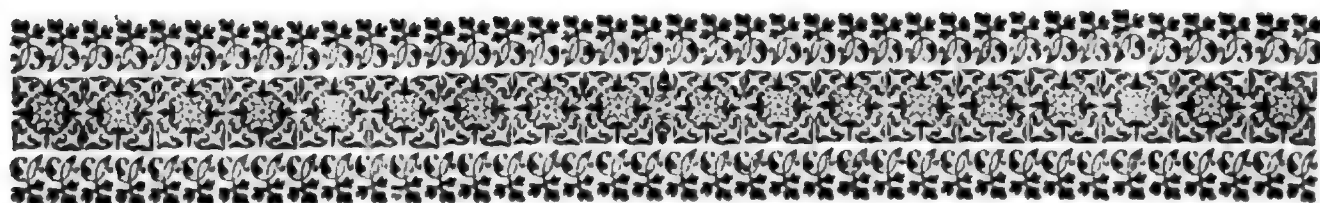
scens

ſcens ferociam quamvis deponere cogitur, & diffractis quaſi dentibus, quibus tàm miſerè interranea arrodere, & tantùm non dilaniare ſolebat, rabiem ſuam in venena ſaltem exercere cogitur, & vi alexipharmacâ ab illorum inſultu Oeconomiam animalem cuſtodire. Quæ omnia, ac plura alia, primariò laudatiſſimo *Plus Ultra* ſtudio debemus. Hujus ſanè ope Medentes Quartanæ ſcandalum vanum ſæpiùs reddiderunt, ex quo Peruani Corticis legitimum uſum perveſtigarunt. Nec metuunt adeò ampliùs facilem ingenii virium lapſum, dum Tchia ſ. Thee, ceu ingeniorum laudatam panaceam, ex ultima etiam Sina petunt. Vitrioli Venerei ſympathetico actinoboliſmo tantum non miraculosè vulneratis ulceratisque ſuccurrere ſatagunt, ex cujus proſapia oriundus liquor ſtypticus, modernorum inventum, ſanguinis undecunque impetuoſiùs exilientis impetum cohibet. Tam neceſſarius cuivis Medico eſt improbus quidem aſt ſummè proficuus *Plus Ultra* Labor, ut quilibet ſibi dictum, putare debeat, illud Senecæ Epiſt. 64. *Veneror inventa ſapientiæ, inventoreſque adire tanquam multorum hæreditatem juvat. Mihi iſta acquiſita, mihi laborata ſunt. Sed agamus bonum Patremfamilias: faciamus ampliora, quæ accepimus, major iſta hæreditas à me in poſteros tranſeat. Multum adhuc reſtat operis, multumque reſtabit; nec ulli nato poſt mille ſecula præcludetur occaſio, adhuc aliquid adjiciendi.* Atque in his *Plus Ultra* conatibus, rationi ſolidæ & multifariæ experientiæ ſuper fundamenta, occupatiſſimos ſe exhibuerunt hactenus Viri Medici Clariſſimi & Excellentes,

L. CHRISTIANUS CRUSIUS, Zittâ-Luſatus.
(Cui jam Anno 1670. prægnantes ob rationes, & ſpeciatim ex Competitorum defectu, Privilegia Doctoralia conceſſa fuerunt.)
L. THEODORICUS Olitzſch/ *Hamburgenſis.*
L. JACOBUS Wolff/ *Numburgenſis.*
L. CHRISTIANUS-JOHANNES Lange/ *Pegavienſ.*
L. JOHANNES-DANIEL Schmoller/ *Salzungâ-Thur.*
L. JOHANNES-WILHELMUS PAULI, Lipſienſ.
L. BENEDICTUS Gantzland/ *Dreſdenſis.*

Quibus, ut præmia digna anteactorum Laborum reportent, ſupremos nempe in Arte Medica Honores ac Privilegia Doctoralia, diem proximum Jovis deſtinavimus. Quem Promotionis Doctoralis Actum, in Ædibus Paulinis celebrandum, ut ſplendidiorem pariter ac ſolenniorem honorificâ ſuâ Præſentiâ reddant, *Magnificum Academicum Rectorem*, utriuſque Reipubl. Patres conſcriptos, nec non cœteros Doctores, Licentiatos, Magiſtros, Excellentiſſimos ac Præclariſſimos, ut & omnes bonarum Artium Studioſos, eâ quâ par eſt obſervantiâ ac humanitate rogamus ac invitamus; Quam benevolentiam omni Obſervantiæ Officiorumque genere demereri prompti paratique ſtudebimus.

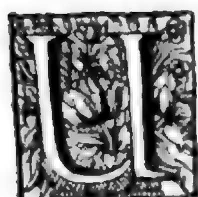
P. P. Dominicâ XXV. poſt Feſt. Trinitatis die 20. Nov. Anno 1681.

LECTOREM BENEVOLUM
Officiosissimè salutat,

Et ad

ORATIONEM
Professionis
Botanices Ordinariæ
ANATOMIÆ EXTRAORDINARIÆ
INAUGURALEM
Humanissimè invitat
MICHAEL ETTMULLER,
Phil. & Medic. Doctor, & Facult. Med. Assessor.

T gloriosum apprimè est Medico, generosioribus instructum esse remediis, & sublimioribus medendi arcanis, ceu tot fortissimis telis, contra ferociores vitæ humanæ hostes armatum incedere, ita necessarium vel maximè, ut scitè in hos torquere eadem & evibrare, seu legitimâ methodo administrare calleat. De cœtero enim metuendum omninò foret, siquidem Galeno teste, nil magnificè prosit, quod non multum quoque nocere queat, ne quæ Deorum auxiliatrices manus salutiferâ ope, prudenter adhibita, repræsentare dicuntur medicamina, perverso ac temerario abusu sit gladius in manu furentis. Posterius hoc imminet ab Empiricis, qui audaciùs quàm prudentiùs (utut subinde audaces fortuna adjuvet) eadem remedia hoc saltem ex fundamento, quod aliquoties prosperum eorum experti sint successum, promiscuè haud rarò pluribus propinare satagunt, quid de cætero ab iisdem expectandum veniat ægro, minus solliciti. Felices sanè in eo, quod nesciant, quantum nesciant, & quantum interdum ægro juvaminis sub specie imponant. Prius illud verò ad Dogmaticos attinet Medicos, qui prudentiùs quàm audaciùs vix moliuntur quicquam prius, quàm omnibus exactè trutinatis, tàm in ægro quàm remedio, circumstantiis, debitam occasionem, (quæ medicationis cujusvis anima meritò audit, & subinde cursu perquàm præcipiti tantùm non evanescere solet) nacti fuerint, quâ Naturæ, morborum medicatrici, auspicatò succurrere, ipsique auxiliares suas copias dextrè sociare queant. Ad quod ipsum, potissimùm Artis Medicæ opus, requiritur ante omnia exacta, quàm fieri potest, remediorum, speciatim sic dictorum Simplicium, seu, ut vocari aliàs solet, Materiæ Medicæ cognitio, sine qua nec præparare dextrè, aut artificiosè aliis jungere, nec nisi tremulâ manu porrigere, eadem possumus. Præparatio enim, & quæ huc pertinet, compositio simplicium, eò principaliter collimare debet, ut vel nucleus medicamentosus à corticum involucris exactè deliberetur, vel si quæ insit noxia aut virulenta vis, maturè corrigatur, deficiens autem proprietas ipsi arte concilietur. Tutius enim ex illo, ex hoc efficacius, obtinebitur medicamen. Sed quomodo impetrari hoc commodè poterunt, nisi constiterit prius, ubi nucleus iste medicamentosus reconditus fuerit, sub quantis ac qualibus claustris

claustris obseratus delitescat, qui solvi debitis mediis repagula, & duriores nodi cuneis æquè duris diffringi queant? Quomodo virulenta vis, cujus larvâ summæ haud raròpotestates obvelantur, enervari debitè ac cicurari, alienæ verò proprietates induci, mutari verò artificiosè nativa poterit, nisi in quo deleteria virulentia consistat, aut quousque sufficiant deficiantque naturales dotes, expiscatum fuerit? Quis proportionem potentiæ medicamentosæ ad debellandum morbosi hostis robur, quam dosin communiter vocant, determinabit, nisi ipsas potestates probè trutinatas habeat? Quis ordinare debitè copias, & quæ in prima acie stare, quæ post principia debeant, medicamina, exponet, nisi qui eorum vires perspectas, & cum hostium turmis antè quasi collatas habuerit? Alia ut transeant. Luce meridianâ ergò clarius est exactæ Simplicium cognitioni (cui, ceu basi, tàm artificiosa eorundem præparatio & compositio, quàm methodica administratio, unicè innititur) rationalem morborum curationem, post Theoreticum horum scrutinium, principaliter superstruendam esse. Rectissimè Matthiolus *Comment. in lib.* 1. *Dioscoridis*: *Non posse quenquam sine certa simplicium medicamentorum cognitione, nec morbis ratione mederi, neque artem rectâ methodo exercere, nec nisi fortunâ quadam, vel Naturæ ipsius robore ægros sanare.* Equidem plura, eaque longo usu experta, hinc inde prostant remedia, ratio quorum haud æque certa: plurima pariter Idiotas inter oberrant experimenta, quorum tamen causas nesciunt. Paracelsus quoque, & si Duelech *sanaverit perfectè*, (*ut cavet ejus Epitaphium*) *non tamen cognitionem Theoricam æquè, ac arcani præpollentem usum nactus fuit*: Helmontius *Lithias. cap.* 2. *§.* 15. Rejicienda verò talia haud statim ex Medicina, cœteroquin metuendum foret, ne post tam insignem simplicium ac compositorum Pharmacorum ubertatem, ne dicam luxuriam, sterilitas ingens ac inopia nobis tandem superesset. Gratâ ergò mente experientiæ audiamus dictamina, sed rationis trutinâ probè probeque examinata, cùm facilè alioquin circumspectiores quoque ab illa falli contingat. Sub his verò Simplicium perscrutandi naturas conatibus haud unam viam ingredi observantur Naturæ Consulti, Medici: Offert enim se primo loco cognitio ista Simplicium superficialis, & quasi nominalis saltem, quæ configurationis externæ integumenta tantùm intuetur, & juxta illius speciem in imponendis aptis nominibus, & certas in classes redigendis iisdem, occupatissima est, ut vel solo Vegetabili in regno, reliqua ut sicco prætercam pede, laboriosus Botanicorum ausus ostendit. Ast omnis hæc notitia Musæis Curiosorum potiùs exornandis, quàm animo sciendi avido exactè saturando inservit. Cornu copiæ Naturæ omnium oculis sic exponitur, & speciosus Gazophylacii ejusdem apparatus sic lustratur, sed pro ægrorum levamine alia adhuc à Medico requiritur istorum cognitio. Realis nempe illa, magisque solida, & quæ ultra externi habitus limites interiora versus penetrare, ac visitare ipsa illorum viscera satagit, & quæ secreta virtus unumquodque illorum nobilitet, quæ miracula sinu suo claudat, imprimis quâ ratione humanis miseriis sub Morbonæ insultu succurrere valeat, ulterius pervestigare. Cognitio talis, ad quam ulteriùs tendit Medicus, vel Effectiva est, vel Formalis: Illa sensuum quorumvis apparatum ceu tot adhibet maximas, deque admirandis istorum operationibus, quas in corpore humano exerunt, inprimis sollicita, quantum incolumitati ejus prosint, quantum noceant, exactè exploratur. Hæc curiositati humanæ laxat fræna, & secreta Naturæ consilia rimari conatur, ac quibus modis actiones suas in occulto dirigat, ac moderetur operationes adeò mirabiles, expiscari audet. Blanditur in hunc finem quovis modo clavigeræ ejus, sed custodi secretorum illius hactenus fidelissimæ, Pyrotechniæ, sicuti pro priori isto scopo amores ambit pedissequæ illius alacris formosæ, sed animi subinde levioris, non raròin horas mutabilis, Experientiæ. Quicquid hæc seriò monet, & constanter affirmat, hoc unicè quoad priorem istum cognoscendi modum amplectitur; quod verò illa clam interdum quasi in aurem insusurrando, aut certis quibusdam indiciis insinuando, aperit, quoad posteriorem sciendi rationem avidè arripit. Sola enim est Experientia Magistra illa, quæ de quarumvis rerum naturalium, & speciatim simplicium in corpus humanum operationibus, & inde dependentibus effectibus nos certiores reddit, sine qua etiam loqui aut asserere aliquid, religio sit Medico. Signatura, cujus vestigia quidam sequuntur, mendax est ac fraudulenta, & quasi fucata, adeoque colori ejus non nimis fidendum, nisi quem ab Experientia sibi appinxerit. Obscura in plerisque illius sunt indicia, & ex quibus vix certi quid colligere liceat; & paucissimarum facultatum notas subinde exhibendo, nobiliores ferè occultat: extendit se secundùm imaginantis conceptum ad artis non secus opera, ac ad Naturæ effectus: & si

Pressiùs illi inhærere velis, æquè facilè venenum sub pharmaci specie propinares: Ut taceam, ipsas pro Solis ac soli mutatione simplicium vires eodem sub schemate haud leviter mutabiles existere. Nec sufficit, si oculorum arbitrio, linguæ nasique testimonia superaddere velis, & saporibus ac odoribus efficaciam Simplicium dijudicare. Nam quicquid his mediantibus colligi potest, non nisi experientiâ præmonstratum primitus fuit. Præterea est generalis admodum notitia, quæ istis modis obtinetur; speciales enim dotes, sub specificis saporibus & odoribus reconditæ, non nisi Experientiæ in schola addiscere licet: sub eodem enim intenso amarore absinthium & colocynthis, opium pariter ac Lunæ Vitriolum, diversissimas exerunt potentias: non secus ac suaveolens moschus, & cinamomi lignive Rhodii oleorum gratia, dispari penitus modo sequiorem sexum afficiunt. Sola itaque Experientia primitus Simplicium operationes & facultates edocet, dum inquieta Ratio formalem in operando modum curiosè inquirit, & effectuum istorum causas anxiè perquàm scrutatur. Vix autem planior easdem investigandi datur via, aut quæ saltem perspicuæ magis explicationi ansam subministrat, adeòque intellectui melius satisfacit, quàm si textura simplicium, prout eadem ex minutis moleculis artificiosissimè coaluit, quantum fieri potest, ritè enodetur, & qualem mutationem mechanicis ex legibus in corporis humani partibus variis inducere valeat, probè consideretur. Quo in negotio fidelissimas operas præstat Pyrothechnia Chymica, simul in consilium vocata, sobriè modò circumspecteque ejusdem interpretari discamus effata. Simili enim ratione atque modò insinuata concretorum textura, fundamentum est quarumvis impressionum in exteriores corporis partes, & natarum inde mutationum, quas sensitivas aliàs appellamus; ita illa ipsa est prima radix, ex qua in interioribus corporis recessibus tot varii effectus (sive per simplicem, modificatum tamen pro texturæ illius varietate, contactum solidæ partes afficiantur, sive per intimiorem penetrantiam atque exactiorem miscelam fluidæ immutentur) successivâ serie propullulant. Naturæ simia Ars quotidiè hoc edocet: cujus ope ut mutari variis sub tentaminibus contingit nativa illorum textura & compositio, ita immutari pariter operandi facultates quotidiè experimur, adeò, ut vel venena cicurari queant in tantum, salubria ut fiant Pharmaca; hoc enim ex principio sal tartari quorumvis venenorum in amplissimo Vegetabili Regno, sive de solutivorum, sive de narcoticorum fuerint classe, universalis audit Corrector; dum in textura resinosa proximè deleteria vis radicatur, cujus firmior compages, ab acido dependens, reluctatur admodum digestionibus nostris, atque difficulter, vel planè non superatur, tardèque extra vitalem agrum semel intro suscepta eliminatur. Salis tartari ob id imploratur adjumentum, quod enervando nonnihil acidi vim, in tantum texturæ compagem & formam quasi invertit, ut alias præter adscititias proprietates saltem resolubilius longè fiat concretum, adeò, ut minori pertinaciâ solidarum parietibus se agglutinet, & simul promptiori sui cum fluidis nostris associatione vel superari faciliùs, adeoquè iisdem citra insigniorem alterationem assimilari vel exterminari citiùs queat. Corrosivum sublimati venenum per hydrargyri copulam ex texturæ mutatione, ob separata à se invicem acidi spicula, quæ unita prius sensiliori robore penetrabant nostra interranea, effectu adeò salubri emendatur, ut vel draco mitigatus inde audiat, multi usus in Oeconomia nostra Vitali sarta tectaque conservanda. Antimonii Vitriolum, quod Mercurii vitæ nomine vulgò venit, utut ferociori ex impetu Mercurius Mortis interdum evaserit, loco ▽æ comm. si cum oleo Tartari p. d. præcipitetur, vel pro obtinenda Rosa Minerali, adeò quibusdam decantata, cum Urina humana, ex alcalium horum cum acido, in magisterio præcipitato arctiori connubio, nullâ abluitione perfectè separabili, mitioris longè ingenii subministrat pulverem, texturâ istâ Vitriolicâ in ⊖sam mutatâ, concreto volatiliori magis fixato, & ita pluribus modis alterato. Qui ex Reguli Antimonii scoriis per acida quævis cadit ♄, 🜍is ☉ati nomine aliàs notus, potenter ventriculum subvertere solet, non absque maligna violentia: sin verò sub debitarum encheirisium observatione, ab acido & urinoso volatilibus, sociatâ vi præcipitetur, ex texturæ mutatione subministrat subtilius 🜍, potens somniferum, antiepilepticum egregium, ac singulare Quartanæ sedativum. Evidentiora talia exempla haud difficulter persuadent, formalem facultatum simplicium & inde oriundarum operationum cognitionem, proximè ex textura illorum prout sub sui genesi à seminali constructa est principio, hauriendam esse. In qua texturæ evolutione ad 2. respiciendum venit principaliter: tam ad ipsam materiæ molem, prout ex minutissimis moleculis seu corpusculis immediatè coaluit, quàm ad corpusculorum istorum determinatam conformationem,

tionem, quantitativis ſeu mechanicis ex fundamentis definiendam, cujus ratione ſpeciali modo connectuntur invicem, & in concretum ſingularis texturæ coëunt mutuò, quorum illud materiale ſcholæ vocare amant, hoc verò formale. Hæc inter poſterius perpendendum eſt ſpecialius, ſub operandi ſimplicium ſcrutinio, cùm mechanicæ iſtæ in concretis proprietates proximæ ſint cauſæ, quas per motum vel quietem tot ac tantæ mutationes in corporis machina inſequuntur. Sed deploranda eſt iſta ſenſuum noſtrorum hebetudo, ac minima talia cognoſcendi immediatè ineptitudo, etiamſi variis mediis aciem eorundem acuamus, ut in determinanda ſpeciali texturæ corpuſculorum modificatione tantùm non cœcutire videamur, adeò à priori, ut vocant, penitus imperſcrutabilis illa ipſa exiſtit. Nil aliud reſtat itaque, quàm ipſa iſtas particulas, prout ſub vario ⊖is, 🜍is, ☿ii, ∽, 🜄æ, olei, phlegmatis, reſinæ, & ſimili alio ſchemate ſenſibus noſtris ſe ingerunt, attentiùs paulò conſiderare, & per Anatomiam Chemicam artificioſâ analyſi earundem compoſitionem ac materialem texturam expiſcari, hinc quas, tàm abſolutas quàm reſpectivas, ſive ad partes corporis noſtri, ſive alia quævis objecta, obtineant proprietates, probè examinare, ut collatis omnibus iſtis phœnomenis, ceu tot præmiſſis, concluſio tandem, ſi non ſemper apodictica, ſaltem hypothetica, quantum poſſibile tamen perſpicua, & quæ explicandis clarè & diſtinctè iſtis operationibus inſerviat, eliciatur. Sed quantus labor & hic incumbit induſtrio cordatoque Medico? ſiquidem 3. iſta vaſtiſſima Naturæ Regna peragranda ipſi ſunt ſedulò, attenteque perluſtranda; ut nihil dicam de meteoris, rore præſertim, ejuſque mirabilibus. Quot requiruntur artificia, indefeſſique labores, ad ſuperanda mineralium clauſtra? quanta ſedulitas ad vegetabilium explicandam craſin? quanta induſtria ad animalium evolvendam ſtructuram? Taceo, quantum ſimplicium facultates ſub præparatione ac compoſitione alterentur, ſæpiſſimèque immutentur, prout mediantibus iſtis plus minus à nativa textura deficiunt, aſciſcuntvé alienam. Quorum omnium notitiæ à Tyrone Medico faciliùs hauriendæ, Simplicium ſeu Materiæ Medicæ Profeſſio Publica inſervit, Botanices Titulo inſignita, idque vel hanc ob rationem, quod ab herbis Medicina Practica primordia ſua ceperit, cùm Seneca teſte, *Medicina quondam paucarum fuit ſcientia herbarum, quibus ſiſteretur fluens ſanguis, vulnera coirent paulatim: deinde in hanc pervenit tam multitudinum varietatem.* Creſcentibus enim delictis creverunt pœnæ, & ſub tot enormibus gulæ erratis atrocior morborum in nos ſurrexit exercitus, pluribus & generoſioribus debellandus medicamentis, haud iis ſolum, quæ noſtra tellus peperit, ſed apud Garamantas etiam Indoſque natis; quæ tamen ſæpiſſimè haud absque ſuperſtitioſo, interdum quoque noxio abuſu adminiſtrari ſolent. Cùm itaque iſta Botanices Profeſſio poſt Gratioſiſſimam Vocationem *Sereniſſimorum Principum ac Dominorum,*

DOMINI

DOMINI

JOHANNIS ADOLPHI,

Nec non

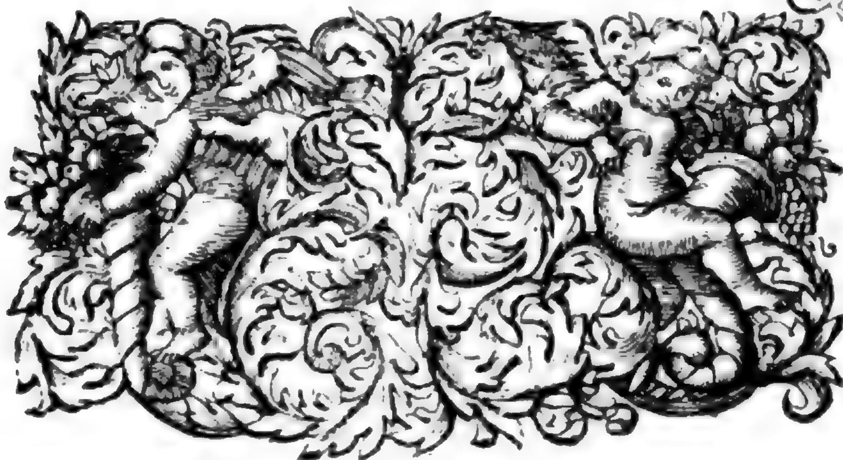
CHRISTIANI ac MAURITII,

Saxoniæ, Juliæ, Cliviæ, ac Montium Ducum, per
Clementiſſimam Confirmationem
Celſiſſimi ac Potentiſſimi Principis ac Domini,

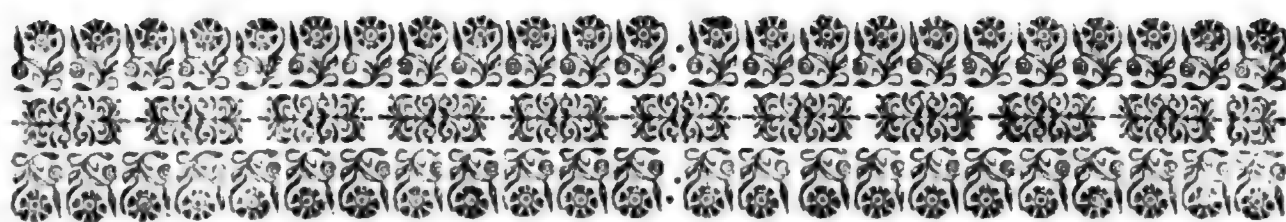
DOMINI
JOHANNIS
GEORGII III.

Saxoniæ, Juliæ, Cliviæ ac Mont. Ducis, Sacri Romani Imperii Archimareſchalli & Electoris, &c. &c. &c. Domini mei Clementiſſimi, mihi demandata fuerit, animus eſt, ſuſpectum Exoticorum, reſpectu ad Indigenas habito, Uſum, ſolenni Oratione inaugurali proximo die Veneris, qui erit 17. hujus Menſis, finitis ſacris matutinis, exponere. Quem Actum, ut Magnificus Academiæ Rector, Proceres omnium Ordinum Ampliſſimi, ut & Phœbi & Æſculapii Alumni ſolertiſſimi, ſplendidâ ſuâ præſentiâ illuſtriorem reddere velint, obnixè ac peramanter rogito: ſimulque parilem ad obſequia & officia quælibet ſanctè polliceor promptitudinem. P.P. Dominicâ Septuageſ.
A.O.R. M.DC.LXXXII.

FINIS.

INDEX

INDEX UNIVERSALIS MATERIARUM PRÆCIPUARUM.

NB. Numerus absolutè positus, Operis Tomum Primum, cum † Tomi Secundi Partem primam; cum * verò ejusdem Secundi Tomi Partem secundam indigitat.

A.

☉ po-

B.

Den-

Dysen-

Consul-

Con-

Febris

Gummi

Dolor

I.

K.

L.

usus

Linctus,

M.

Metallo-

Emul-

O.

P.

Palati

Pedi-

Eorum

usus

P.

usus

Q

Re-

S.

⊖fos-

San-

Siro-

Spiri-

Strubio

Sympto-

Thermæ

Z
Tran-

V.

Vesicu-

De

F I N I S.

